

Deze tekstuitgave is vervaardigd door medewerkers van de Stichting Vrijwilligerswerk Nederlandse Taal o.l.v. Nicoline van der Sijs en Hans Beelen. De tekstuitgave vormt een onderdeel van de elektronische Woordenbank Nederlandse Dialecten (eWND), op www.meertens.knaw.nl/dialectwoordenboeken/

Bron: H. Molema: *Woordenboek der Groningsche Volkstaal, in de 19de eeuw*, 1895. Handschrift, berustend op het Instituut voor Nederlandse Lexicologie (INL) te Leiden.

Molema bleef na de publicatie van zijn *Woordenboek der Groningsche Volkstaal in de 19de eeuw* (1887) streven naar vervollediging van z'n Groninger woordmateriaal. In de bibliotheek van het Nederlands Instituut voor Lexicologie te Leiden berust een handschriftelijke versie van 4200 blz, blijkens het jaartal op de titelpagina stammend uit 1895. Dit manuscript bevat een groot aantal aanvullingen op de gedrukte uitgave van het woordenboek (die ook niet zijn verwerkt in A.A. Ganderheydens *Groningana, Supplement op H. Molema's Woordenboek der Groningsche Volkstaal* (1897)). Uitvoerig over de totstandkoming van het handschrift handelt A.A. Ganderheyden: Levensbericht van H. Molema, in: *Handelingen en mededeelingen van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde, over het jaar 1897-1898*. Leiden, 1898, pp. 332-349.

De transcriptie is geschied op basis van scans die beschikbaar zijn gesteld door Siemon Reker. De scans zijn op internet te vinden onder de link <http://www.staff.uni-oldenburg.de/johannes.beelen/Molema/> Het handschrift (4312 pp., in 4 delen gebonden) is (afgezien van het 28 pp. tellende voorwerk) eenzijdig beschreven; op de linker bladzijden heeft Molema nadere aanvullingen geplaatst en met behulp van verwijstekens aangegeven waar deze thuishoren; in de transcriptie zijn deze aanvullingen verwerkt in de lopende tekst van de rechter bladzijden. In twijfelgevallen en voor de in de scans ontbrekende pp. 538-539, 1302-1303, 2992-2993 en 3028-3029 is het handschrift in de bibliotheek van het Instituut voor Nederlandse Lexicologie te Leiden geraadpleegd.

editorische ingrepen

- evident ontbrekende haakjes-sluiten, aanhalingstekens-sluiten en andere leestekens alsmede vergeten onderstrepingen e.d. zijn stilzwijgend aangevuld

alleman mester: bolleloos --> bolleboos

anstellerei: zou --> zoo ('zich maar zoo houden')

beklemrecht: te leggen --> leggen ('Hij mag geene erfdienstbaarheden op het land leggen')

benuimen: twee --> tweede ('het tweede naar die van moeders zijde')

bes: groetmoeder --> grootmoeder ('in den gemeenzamen spreektrant voor: grootmoeder')

bietou: *er* --> *en* ('spek en eerappels')

binnentieds: weggelopen --> weggelopen ('in den loop van het dienstjaar òf weggezonden of weggelopen')

blauwe zes week: aardappen --> aardappelen; opegeteerd --> opgeteerd ('aardappelen, knollen, wortelen, enz. of opgeteerd')

boerenwoagen: boerenwogen --> boerenwoagen

dik: achtvoeging --> achtervoeging ('Altijd beperkt die achtervoeging zich tot een klein getal')

doorziiken: wet van --> wet van 1870 ('de longziekte, die eerst door de wet van 1870 is kunnen worden uitgeroeid')

e: vs. basuyne --> vs. 19 basuyne ('Hebr. 12:1 wolcke, loopbane; vs. 5 kastijdinge; vs. 19 basuyne')

engelse toen: of --> op ('tuin op zijn Engelsch aangelegd')

esch: nog --> noch ('noch door wegen, noch door gruppen')

hijmerke: zoo --> zou ('Het *OHD.* heims zou oorspronkelijk beteekend hebben: huiskrekel')
hijtkillîg: de --> die ('iemand die spoedig over koude en ook over warmte klaagt')
jechtîg: beghëen --> begheën ('het veroud. werkw. bejeën, begheën, begiën')
kap: glans --> glas ('als het glas aan den rand toe gevuld is')
kiepîg: tevenstrevend --> tegenstrevend ('twistgierig, nijdig, afgunstig, tegenstrevend,
eigenzinnig')
kind – wicht: jonggeborene --> jonggeborene ('is de jonggeborene een jongen of een meisje')
kinket: kind --> kin ('dat het paard onder de kin wordt vastgehaakt')
klar: provicial --> provincial. ('Volgens *Bomh.* is klad = inktvlak een provincial.')
klimschoule: gymnastieschool --> gymnastiekschool
kōmkōmmertied: Woordt --> Woord ('t Woord wordt ook in 't *Nederl.* gebruikt')
kramhakt: achterbeenen --> achterbeenen ('de kramp in de achterbeenen of hakken
hebbend')
meijer: ze zamen --> te zamen ('man en vrouw die te zamen als eigenaars der *beklemming* bij
den *eigenaar* te boek staan')
middelhoes: Ommlanden --> Ommelanden ('de bouworde der boerderijen in de
Ommelanden')
minderzijêrn: verminderen --> vermeederen ('In dien zin het tegengestelde: *meerderzijêrn*,
meederzijern = vermeerderen')
ossegang: opgegeslagen --> opgeslagen ('t geen men van den wal heeft afgeslagen (eigenl.
opgeslagen')
poepetrek: bepalen --> behalen ('een gelukkige zet doen, een voordeeltje behalen')
potjebuul: opegedaan --> opgedaan ('Wanneer het opgedaan is, maakt men in 't midden een
kuiltje')
proppend vōl: propvōl --> propvol ('bij v. *Dale:* stampvol, propvol')
raai: Condititiën --> Condiitiën ('Zie Condiitiën van verhuring van de Ter Apeler plaatsen, art.
11 (1876)')
schreur: *OOostfr.* --> *Oostfr.* ('*Oostfr.* schroeder')
soepbakken: en --> een ('een verbast. van: soebatten')
tierelieren: verferd --> verterd ('As ik wîer kâm, wâr alles verslickerd un verterd')
tou 'n kander: afkeu- --> afkeuring ('En met zekere afkeuring of afgunst')
tweiderlai: tweëerlei --> tweërlei
verandêrn: helpt ' --> helpt 't ('*al helpt 't nijt veul, 't verandert doch wat*')
voal: gelooft --> geloof ('zijt gij nog zóó eenvoudig om daaraan geloof te slaan?')
wanneer: as --> als ('als voegw. gebruikt men gewoonlijk: *as* (als)')
wier: oorsprong --> oorsprong zijn, ('Dat de *wierden* van zeer ouden oorsprong zijn, blijkt uit
de onderzoekingen van Dr. R. *Westerhoff*')
wip: wihp --> whip ('Vgl. 't *Eng.* to whip = geeselen, slaan, zweepen')

{p.I}

WOORDENBOEK DER GRONINGSCHÉ VOLKSTAAL

{p.III}

WOORDENBOEK DER GRONINGSCHÉ VOLKSTAAL, IN DE 19de EEUW, DOOR H.
Molema, Lid der Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde. 1895.

{p.V}

Voorbericht.

De Hoogleeraar Dr. *M. de Vries* zegt in zijn *Ontwerp van een Nederlandsch Woordenboek*, “dat de geringe studie, totnogtoe aan de kennis onzer gewestelijke spraak te koste gelegd bij den rijkdom der voorhanden stoffe verre te kort schiet, dat de kennis onzer verschillende zoo uiterst rijke dialecten nog bij lange na niet zoo verre gevorderd is, dat er van het ontwerpen van een eenigszins volledig Woordenboek sprake kan zijn, maar zich toch voor de opsporing en mededeeling onzer Idiotismen eene klimmende geestdrift openbaart, en allengs van verschillende dorpen; steden; gewesten; welbewerkte Idiotica zullen ontstaan, die eenmaal tot een geheel zullen te zamen vloeien.”

Deze woorden wekten den lust in mij op om 't met het Groningsch te beproeven; ik deelde dit plan aan mijn' toenmaligen Schoolopziener, den Hoogleeraar Dr. *W. Hecker* mede, die mij niet alleen in mijn voornemen sterkte, maar ook den toegang tot de Academische Bibliotheek opende. Menigen nuttigen wenk heb ik den man te danken, die steeds van belangstelling in de vorderingen van het werk heeft doen blijken.

Er zijn meer mannen van naam die hunne stem ten gunste van de volkstaal hebben laten hooren. Dr. *G. Acker Stratingh* zegt in *Bijdragen tot de Geschiedenis en Oudheidkunde* (1865): “Voor de historie is vooral het onderzoek der talen en hare geschiedenis een belangrijk hulpmiddel. Vele historische strijdvragen van onze dagen komen ten slotte neer op taalkundige. – Om de verschillende stammen in de verschillende landen te onderscheiden is de taal nog de voornaamste vraagbaak. – Het is daarom van belang nog zooveel doenlijk te verzamelen al hetgene het taaleigen of de platte taal der bewoners in verschillende oorden leert kennen.” – Men ziet, de Taalge-*{p.VI}* leerde en de Oudheidkundige reiken ook hier elkander de hand. “Onze taalvorsching – zegt Dr. *J.M. Firmenich* – zal nimmer op een' vasten grondslag rusten, zoolang niet eene volledige kennis van alle Duitsche dialecten en van alle afzonderlijke talen van den grooten Germaanschen volksstam den waarborg voor hare deugdelijkheid aanbiedt. – Alleen de onkunde kan beweren, dat de dialecten niets anders zijn dan de door onontwikkelden bedorven volkstaal. – Den opmerkzamen toeschouwer kan het niet ontgaan zijn, dat de tongvallen met elken dag van hunne eigenaardigheden verliezen en eene ineensmelting met de schrijftaal onvermijdelijk te gemoet gaan. Hoewel nu de uitgebreider heerschappij dier taal als krachtig hulpmiddel tot ontwikkeling van het nationaliteitsgevoel met vreugde moet worden begroet, zoo zoude toch de verdiende straf van het nageslacht niet uitblijven, wanneer onze tijd, die in zijne grootsche wetenschappelijke vlucht ook het verstverwijderde navorscht, de schatten onzer dialecten onaangeroerd liet, de kostbare, door hare natuurlijke frischheid uitmuntende en rijkelijk vloeiende bronnen, met welker oorspronkelijken rijkdom onze taal zich zoo oneindig zou verrijken, uit onvergeeflijke minachting had laten opdrogen.” Dr. *H. Collitz* zegt: “Het dialect is meer dan een ruwere vorm van de schrijftaal; het heeft hiermede gelijke rechten, al is zijn voorkomen eenvoudiger. Wij beoefenen de grammatica niet, om een antwoord te hebben op de vraag: hoe men spreken moet? maar wij willen weten, hoe men thans spreekt, hoe men vroeger sprak, langs welken weg de taal haren tegenwoordigen vorm heeft gekregen. Ons doel is niet de regels der taal, maar hare ontwikkeling en hare geschiedenis.” –

Ook dit nog. Onmogelijk moet het gerekend worden de eigenaardige toestanden, het maatschappelijk en huiselijk leven met volkomen juistheid te schetsen, indien men van zijne taal *{p.VII}* geen gebruik kan of wil maken. Daarom hebben eertijds o.a. Hooft en Bredero, in onze dagen vooral Fritz Reuter en Cremer haar als voertuig gebezigd om de fijnste schakeeringen in hunne teekeningen aan te brengen.

Niet genoeg te waardeeren zijn voorzeker de pogingen van Dr. Firmenich, en van de heeren Leopold ten onzent, om de beste lettervruchten, in de volkstaal geschreven, te verzamelen, ten einde daarmede zoowel de Taal- als de Letterkunde te verrijken. Maar om in dien doolhof van spraken den weg te vinden, heeft men een vertrouwden gids noodig, die natuurlijk slechts te vinden is in een met zorg bewerkt woordenboek dier dialecten. Zulk een werk zou, alleen

reeds met betrekking tot den Nederduitschen taaltak een reuzenarbeid zijn, in allen gevalle de krachten van één mensch verre te boven gaan. Eene breede schare van taalbeoefenaren zou zich moeten aangorden om verkenningen te doen, hare strooptochten tot alle deelen van het te veroveren terrein uitstrekken, medevoerende wat de man uit het volk zich in de gulheid zijns harten heeft laten ontglippen. Verdeeling van den arbeid is dus ook hier een vereischte, en het spreekt als van zelf, dat Nederlanders hunne provincialismen voor hunne rekening nemen. Zoo eer zoo beter dienen de handen met ijver aan 't werk geslagen om de vele, zeer verspreide bouwstoffen te verzamelen. "Nog slechts korten tijd – zegt *Taco de Beer* – kunnen wij aan den rijken schat van overblijfselen der Frankische en Saksische dialecten arbeiden; naarmate de middelen van gemeenschap toenemen, verdwijnt het eigenaardige, het teekenachtige der Volkstaal, elke spoorlijn vernietigt een deel van onzen taalschat uit vroeger eeuwen." –

't Is nu ruim dertig jaren geleden toen ik met het verzamelen begon, niet slechts van de *woorden*, maar ook van de *spreekwoorden* en *spreekwoordelijke uitdrukkingen*, kortom van alle vormen en zegswijzen, niet tot het Nederlandsch behoorende, later getoetst aan *van Dale's*: Nieuw Woordenboek der Neder-^{p.VIII}landsche taal. Verreweg het meeste is door mij uit den mond des volks opgevangen; zonder dat men 't vermoedde speelde ik de rol van luistervink, steeds zorgende dat mijn persoon de vrije uiting van den spreker niet in den weg stond. Dit geeft aan die soort van arbeid eene groote aantrekkelijkheid; 't valt echter bezwaarlijk het gehoorde tijdig op te teekenen, alras ervaart men dat het meeste ons is ontsnapt. Laat men zich hierdoor niet ontmoedigen dan bereikt men wel zijn doel, en de bewering "dat hij, die zijn vader en moeder vermoord heeft, nog te goed is om een woordenboek te schrijven," kan op de samenstelling van een Idioticon niet van toepassing zijn; men copiëert niet maar teekent naar het leven.

Den heer *J. ten Doornkaat Koolman* was het ter oore gekomen dat het Groningsch in bewerking was; hij verlangde het handschrift te zien, en daaraan werd gaarne gevolg gegeven. Door zijne bemoeiingen kwam het in handen van eenige taalgeleerden, bestuurders *der Verein für niederdeutsche Sprachforschung*. De zeer gegronde op- en aanmerkingen dier heeren brachten mij er toe de kopij om te werken; maar mijn voorstel om alles achterwege te laten, wat vergelijking met andere dialecten, afleiding, enz. betreft, werd afgewezen; Prof. A. Lübben stond er op om ook den "ballast" te ontvangen. En dit was mij niet onwelkom. Over 't geheel toch meent het volk dat zijne sprake niets anders is dan eene verminkte taal die volstrekt geen recht van bestaan heeft en alleen dient om ons daarmede in onze naaste omgeving te behelpen. Om deze dwaling te bestrijden had ik mij die bijvoegsels veroorloofd; heb ik verder willen springen dan mijn pols reikte, dan roep ik daarvoor een verschoonend oordeel in.

Allen, die mij eenige hulp hebben verleend, breng ik door dezen mijn hartelijken dank! Zoo wordt dan het met stukgoederen en ballast bevrachte vaartuig, door *Diedr. Soltau-Norden*, Uitgever *sämmtlicher Publikationen des Vereins für niederdeutsche Sprachfor-^{p.IX}schung* naar eisch opgetuigd, in zee gezonden; moge der lading eene welwillende ontvangst ten deel vallen!

Warfum November 1886.

H. Molema.

Aan dit Voorbericht is bij de 2e Bewerking het volgende toegevoegd. Sedert het verschijnen der laatste aflevering van het Woordenboek is een zestal jaren verlopen en in dien tijd ben ik steeds voortgegaan met verzamelen, zoodat mijne aantekeningen een omvang verkregen, die eene nieuwe bearbeiding van het werk wenschelijk maakte. De handen geheel vrij hebbende aanvaardde ik in 1890 dien arbeid en

werd daarin trouw bijgestaan door den heer A.A. *Ganderheyden*, Assistent-Bibliothecaris aan de Acad. Bibliotheek te Groningen. Hij heeft zich de niet geringe moeite getroost het handschrift van 't begin tot het einde na te zien, van eene menigte fouten te zuiveren en er een aantal woorden aan toe te voegen, te Zuidhorn en omstreken of elders in gebruik. Dat dit nu de oorspronkelijke uitgave ver in belangrijkheid en bruikbaarheid overtreft is dan ook voor een groot deel te danken aan zijne veelzijdige kennis, groote belezenheid, en, wat in dezen wel van het meeste gewicht moet gerekend worden, in zijn warm hart vóór en vertrouwdheid met *onze volkssprake*.

Ook een andere bondgenoot mag hier niet onvermeld blijven. Van den heer Ganderheyden kwam ik te weten dat de heer U. *Wierda*, te Winsum, niet alleen eene lijst van woorden verzameld, maar ook stukken in het Groningsch had geschreven, die niet alleen ongedrukt zijn gebleven, maar zelfs nooit zijn voorgedragen. Met de meeste bereidwilligheid werd mij dat alles door den heer Wierda ten gebruike afgestaan. En dat was eene aangename kennismaking. In de taal van Hunsego, inzonderheid van Winsum en omstreken, geschreven, verschaften vooral: *Geert Hunsenge een Stadse kemedie*; – *'t Is Winter*; – *'n Bezuik aan de Fingalsgrot*, 'n fragment oet 'n raisbeschrieven deur de Schotse Hooglanden, en 'n *Torenbrand*, {p.X} mij veel genot niet alleen, maar ook talrijke bouwstoffen voor het woordenboek; zeer dikwijls heb ik er iets, bij wijze van aanhaling, uit overgenomen. Ook hem mijn hartelijken dank!

Nog rust de verplichting op mij melding te maken van de hulp mij door den heer Mr. *E. van Loon*, Griffier der Staten van Groningen, verleend, door, op mijn verzoek, de artikelen: *Ommelanden*, *Ommelander Heeren*, *Ommelander Huis*, en *Ommelander Kas* te bewerken, beter handen kon zulks niet toevertrouwd zijn. De eer, die artikelen gesteld te hebben, mag dus niet mij toegerekend worden.

Dat de uitgave van het werk veel moeite heeft gekost, zal de lezer van het Voorbericht reeds vermoed hebben. Maar hij wete dan ook dat ik in 1883 een driehonderd intekeningslijsten aan ambtgenooten en eenige andere personen verzond, om, onder zeer aannemelijke voorwaarden mij in dezen te steunen. Slechts een zeventigtal teekende op het werk in en er viel dus aan de uitgave niet te denken. De ondernemende boekhandelaar J.C. Mekel te Winsum bood mij toen aan zijne schouders er onder te zetten, indien ik hem de handen geheel vrij liet, wat hem natuurlijk gaarne werd toegestaan. Nog was hij niet gereed met een berg van prospectussen, toen de heer *ten Doornkaat* tusschen beide kwam en de uitgave verzekerde. (Zie Voorbericht bl. VIII). De heer *Diedrich Soltau*, Uitgever te Norden, kwam te Groningen en sloot met Mekel een contract waarbij overeengekomen werd dat eerstgenoemde het boek zou drukken en aan den ander zooveel exemplaren tegen vooraf bepaalden prijs leveren als deze verlangde. Mekel verkreeg dan het recht om ze in Nederland en België te debiteren, in de overige deelen der Wereld mocht Soltau er zijne fortuin mee beproeven. Voor mijn werk zou ik tien exemplaren ontvangen, en die belofte hebben de heeren uitgevers eerlijk gestand gedaan.

Ik mocht dus tevreden zijn en blij toe.

Het vorenstaande geeft de noodige opheldering waarom het Vorwort van Soltau's exemplaren eenigszins van die van {p.XI} Mekel verschilt. De Duitsche heeren hebben eene nadere verklaring noodig geacht wat betrof het aandeel des Vereins für niederdeutsche Sprachforschung in de uitgave van het boek.

Door den voorzitter er van, Dr. H.E.K. Krause, te Rostock, ondertekend, luidt die wijziging aldus: Unser hochverehrtes Mitglied Herr Geh. Kommerziënrat J. ten Doornkaat Koolman benachrichtigte vor längerer Zeit den Verein für niederdeutsche Sprachforschung, dass Herr H. Molema in Warfum mit der Sammlung zur Herausgabe eines Wörterbuchs der gegenwartige Volkssprache Groningens eifrig beschäftigt sei, und befürwortete als tüchtige Kenner dieses Dialekts zugleich, dass das fertige Buch eine Stätte in der Reihe unserer

niederdeutschen Wörterbücher finden möge. Der Vorstand erklärte sich zur Aufnahme bereit, wenn der Vorsitzende, damals noch unser unvergesslicher August Lübben, die Arbeit einer Durchsicht unterziehen und sie danach empfehlen würde. Dieses ist geschehen; das Werk segelt daher unter der Flagge unseres Vereins, der freilich an der Abfassung selbst weiter nicht betheilig war; möge es bei den Freunden der niederdeutschen Sprache eine freundliche und geneigte Aufnahme finden. Rostock, am 4 September 1887. – Den lezer kan het nu geenszins verwonderen dat ik van alle pogingen afzie om deze nieuwe bewerking in druk te krijgen, 'k heb van dergelijke moeite mijne bekomst. Van een: *Vervolg* op het Woordenboek kan evenmin sprake wezen, daartoe zijn de veranderingen, bijvoegingen en nieuwe artikelen te talrijk; ook zou het slechts voor de bezitters van het Woordenboek waarde hebben. Het bovenstaande verklaart genoegzaam hoe ik er toe ben gekomen mijn handschrift aan het *Museum van Oudheden*, te Groningen, af te staan; ik twijfel niet aan de goede zorg der bestuurders, onder wier hoede het is gesteld.

Warfum, Augustus 1894
H. Molema. {p.XII}

Hierbij dient nog gevoegd dat genoemd handschrift met het bruikbare materiaal van den Heer *K. Middendorp* is aangevuld. Al zijne lijsten en overige aantekeningen gaf hij te mijner beschikking, onder voorwaarde dat ik er een Woordenboek uit samenstelde. Dit is geschied, het werk berust onder den titel van *Woordenboek der Groningsche Volkstaal* in de Academische Bibliotheek te Groningen, en eene korte Inleiding geeft de noodige inlichtingen omtrent dien arbeid.

De derde en laatste bewerking bevat alles wat in de vorige staat opgeteekend, vermeerderd met nog een aantal nieuwe artikelen en veranderingen die als zoovele verbeteringen moeten gelden. Men ziet dat er voldoende ruimte is gelaten om het werk, dat immer onvolledig zal blijven, te completeren en de noodige wijzigingen daarin aan te brengen.

Mijn wensch is dat dit Handschrift eenmaal worde gedrukt, en in 't belang der goede zaak moet het dringend noodzakelijk gerekend worden dat die uitgave niet te lang worde uitgesteld, daar nu nog de noodige contrôle kan worden uitgeoefend. En ik voeg daarbij het verlangen om die uitgave toe te vertrouwen en zonder eenig voorbehoud op te dragen aan den heer *A.A. Ganderheyden*, geboren Groninger en Letterkundige, als daartoe de aangewezen persoon; de Bestuurders der Bibliotheek, aan wie dit Handschrift als geschenk wordt aangeboden, zullen daartegen geene bedenkingen hebben.

Warfum Mei 1895.
H. Molema. {p.XIII}

Eenige opmerkingen ten opzichte der Spelling.

Behalve weinige uitzonderingen moet de Uitspraak de eenige richtsnoer zijn voor het schrijven der Groningsche Volkstaal. Daar deze echter in de verschillende deelen onzer provincie zeer veel uiteenloopt, zal er onmogelijk volkomen gelijkheid in de schrijfwijz tot stand kunnen komen. De schrijvers wijzen ons ook niet den weg, tusschen hen bestaat niet de minste overeenstemming in de spelling, en er zijn nooit stappen gedaan om in dezen tot eene gewenschte eenparigheid te geraken. Twee schrijvers uit dezelfde streek, ja, uit hetzelfde dorp zullen hieromtrent niet gelijk denken, zich in allen gevalle niet van dezelfde spelling bedienen.

Licht zal iemand den woordenboekschrijver er eene grief van maken dat hij het woord niet zóó spelt als het in zijne omgeving wordt uitgesproken, maar om hierin allen te wille te zijn is

onvoudig onmogelijk. De meest gebruikelijke vorm verdient o.i. den voorrang; is evenwel een woord of eene uitdrukking het eigendom eener bepaalde streek, dan behoort de spelling aan die uitspraak te beantwoorden. Dezen regel hebben wij dan ook zooveel mogelijk in acht genomen; 't was ons te doen om de kern, ook wat den vorm betreft, weer te geven van de Sprake die het volk als de zijne erkent.

Om te zien hoe ontwikkelden uit dat volk hunne eigenlijke moedertaal schrijven dient het volgende lijstje van grootere en kleinere stukken, in rijm en onrijm, die tot de beste voortbrengselen onzer zoo arme Groninger letterkunde behooren en waarmede, wat de spelling aangaat, rekening dient gehouden te worden. Het oordeel verblijfje aan den deskundigen lezer!

Hou of Jan an zien Soar komen is (Mr. S. Reynders); *De Houwliksbrieff* (Dezelfde), *Roare raize van 'n Hooglandster boer* (Dezelfde.) – *Hans Vogelnuust – Schuutproatjes* (1828). – {p.XIV} *De Golden Kette* (gefang. naam: W. van Palmar, eig. H. Bouman en Echtgenoot), *'n Oetmiening in de Jachtwaide* (W. Reinkingh) *Oot mien jongestied* (Dezelfde); *'n Oavend op Daipswal* (G. Zijlma); *Piet Doddel* (L. Doornbos); *Moppen en Mopjes* (G. Wildeboer); *De Pannekoukspanse* (Dezelfde); *Bouldag op Grauwdiek* (A. de Blecourt). Zie verder de onuitgegeven stukken van U. Wierda, bl. IX.

Voorts de volgende tooneelstukken, ingezonden op eene prijsvraag, in 1883 uitgeschreven door het genootschap Praedinius te Winsum en berustende in de Acad. Bibliotheek te Groningen.

1. *Hoast joe moar nijt, komt nog 'n tram.* (Oldampt, J.F. Dreise.)
2. *Tante Femmechie* (Veenkoloniën.)
3. *Ein bruulof in de provincie Grönen.*
4. *'n Olle röt in de Vaal* (Westerkw.)
5. *Drei Geerten* (Veenkol. Veendam. Sennige te Amsterdam, 1e prijs.)
6. *De leste stem* (Oldampt.)
7. *Hinderk en Hille* (Hoogezand. G. Wildeboer. 2e prijs.)
8. *Antje de Pleegdochter* (Ommel.)
9. *Oneerlek kregen* (Hoogel. Benj. v. Dam te Warfum.)
10. *Hinderk en Maike.*
11. *In de verkijzingstied op 't Hoogeland.*
12. *'n Leugen dei wat gouds oetwarkt* (Stad. Gron. Berghuis.)

Nog moet hier melding gemaakt worden van een boekje, getiteld: *Veurdrachten in de Gröninger Taol*, vergaard en vertaald deur den Oetgever J. Bakker, Drieborg, 1887. Hierin is o.a. ook opgenomen: *Hou Jan an zien Soar kwam*, alsmede: *Hans Vogelnuust*, echter met verandering der vier eerste regels, dat vroeger steeds zingend werd voorgedragen.

Bij de aanhaling der tooneelstukken zijn alleen de cijfers genoemd, soms ook de streek, waaruit zij afkomstig zijn. {p.XV}

oa, of: *ao*. Sommigen, o.a. Bouman en Wierda stellen de open *a* door *ao*, de meesten echter door *oa* voor. Wij hebben ons aan de laatste schrijfwijz gehouden, èn omdat zij o.i. nog het best aan de uitspraak beantwoordt, èn omdat zij door de meerderheid gevolgd wordt. Dat de *oa* nu eens een weinig meer naar de *oo*, dan weer naar *aa* trekt, moet aan den invloed der volgende letter of letters worden toegeschreven. Wij zouden ons hierbij ook op Drente kunnen beroepen, waar de uitspraak in 't noorden (Assen, Rolde, enz.) door *oa* wordt voorgesteld, in 't oosten door *aa*, in 't zuiden door *ae*, terwijl die klank in een deel van Oostelijk Drente aan *ea* (als in 't Fransche *j ai*, *etais*) beantwoordt.

Het Overijselsch en Geldersch wordt meestal met *ao* geschreven en wellicht terecht; in allen gevalle verschilt daar de open *a* van die in het Groningsch.

Onvolkomen *a*. Zij wordt in sommige deelen onzer provincie met eenige wijziging, zweemende naar *aa*, uitgesproken. Dit is o.a. het geval op het Hoogeland, en ook in sommige deelen van het Oldamt in 't Westerkwartier wordt dit waargenomen. Bij n° 9 heet het dan ook: *wat van aan* (*wat van an*); *verstaand* (verstand); *aalgemijn* (*algemijn*); *aallijn* (*allijn*); *aalmaal* (*almaal*, *altemoal*); *waas* (was); *aarm* (arm); *aagste* (achtste); *belang*; 't *laand* ('t land); *aalles* (alles); *laast* (last); *haals* (hals); *Wierda: sneibalen* (sneiballen); *walen* (wallen); *ale* (alle). n° 4: *haalve* (halve); *tongvaal* (tongval); *harbaarg* (*harbarg*); *ofstaand* (*ofstand*); *aal* (al); *Haarm* (Harm); *maarken* (*marken*); *haart* (hart); *goddaank* (goddank); *aandere* (andere); *haalf* (half); *kaalm* (kalm); *staark* (*stark*) – *Goudschaal*: (Old.) *kaaiern* (*kaiern*); *schaande* (schande). *Hazewinkel* (Veend.) *staark*, *waark*; *Reinkingh: aan koop* (*an koop*). Daar deze *aa* geenszins met de Nederl. *aa* of open *a* gelijkkluidend is, maar alleen door eene matte, langzame, slepende eenigszins door den neus voortgebrachte uitspraak ontstaat, zou de *a* met een teeken misschien beter aan het doel beantwoorden. Bouman maakt in zulke geval-{p.XVI}len gebruik van een kapje, en eene vergelijking met de Friesche *â* zou hier niet misplaatst zijn. Daar de lengte dezer *a* dikwijls afhangt van eene opvolgende liquida moeten wij die uitspraak tot de min zuivere rekenen en konden haar in de spelling geene plaats gunnen.

b (voor: *v*). N° 2 en 11 (*Veenkol.* en *Hoogel.*) schrijven: *oabn'd* (*oavond*), *geeb'n* (geven), *gleub'n* (leuven), *boob'n* (boven), *huib'n* (*huiven*), *schoob'n* (schoven, schooven); *pruib'n* (*pruiven*). Zoo ook: *leben*, *eben*, *blieben*, *schrieben*, *loaben*, *riebe*, *geben*, *haalben* (halven), *boben* (boven), enz. *Reink: leb'n*, *bleb'n*; *Joh. Leopold: leeb'n*, *geeb'n*. Wij meenen deze schrijfwijz niet in het wbk. te moeten volgen, daar zij aan eene gebrekkige uitspraak te wijten is die bovendien nog tot de uitzonderingen behoort.

Omtrent der wisseling der *b* in *m* in: *hebben* zie men dit woord.

Bij enkele schrijvers komt de wisseling van *b* en *p* voor; *piebe* (*piepe*, *piep*); *pōbbe* (*pōppe*, *pop*). Vergelijk ook: *op tobbe hollen* = *op toppen hollen*. Slechts in weinige gevallen dienen beide vormen vermeld te worden, o.a. achtten wij zulks bij *kiepig* en *kiebig*, enz. noodig. Deze voorbeelden kunnen mede als bewijs dienen dat bij het volk eene neiging bestaat om de scherpe medeklinkers te verzachten.

d. Als eindletter van een woord zou de *d* door *t* te vervangen zijn daar deze aan de uitspraak voldoet. Maar omdat zulks ook in het Nederlandsch het geval is, meenen wij, ten einde daarvan zoo min mogelijk af te wijken, te moeten schrijven: *kold*, *wold*, *smid*, *bedied* (beduid) *ludt* (luidt), *brud* (broed, en broedt), enz.

De aanhechting der *d* (of: *t*) komt dikwijls voor: *enkeld*; *dubbeld*; *gijnent*; *gounent*; *trefferd*; *stōkkend* of *stukkend*, *onzent*, *allènt* (alleen); *baident* (beiden); *van mien levend*, enz.

De *d* valt o.a. uit in: 's *oavens*; *vinnen* of *vienen*; *binnen* {p.XVII} of *bienen*; *vermoren* (vermoorden); *spellen* (spelden); *nallen* (naalden); *spellen* (spelden); *roobōtter* (roode boter); *binster*, *bienster* (bindster); *winsel* (windsel), enz., maar men hoort zoowel: *kolde*, als: *kolle*; *baldêrn*, als; *ballêrn*; *holdêrt*, als: *hollert*; *kōldêrn*, en; *kōllêrn*; *dà we*, en: *dat wie*; *anders*, en: *ans*, *aans* en *anners*, enz. *hannen* = handen (n° 12). Men schrijft ook: *gul'n*, voor: gulden; *gol'n*, nevens *golden*; *hōnje* nevens *hōndje*. – Dikwijls valt zij weg op 't eind: *huil*, *houl* (hield); 'k *verbeel mie* (ik verbeeld mij); *stōn* (stond); *bōn* (bond); *vōn* (vond); *koor* (koord); *ien 't noor* (in 't noorden), enz.

Invoeging der *d* (of: *t*) heeft plaats o.a. in: *alderbeste* (enz.); *iesder* (ijzer, als voorwerpsn.); *wiesder*; *loosder*; *lōster* (losser); *frister* (frisscher); *vōlder*; *dōlder*; *grilder*; *meeldêrg* (melig); *is 'e d'r?* (is hij er?) De een schrijft: *kibbelerij*, een ander: *kibbelderij* of *kibbelderei*, enz.

De *d* als verzachting der *t*, vooral te Groningen en in de Veenkoloniën. *Reink* schrijft: *nadde snei*; *proadies*; *groode*; *stoede*; *poorde*; *zwiendien* (zwijntje); n° 10: *stroade*; *groode*; *in de muide*; *bulde geld*; *bulde mooier*; n° 11: *wilde* (wilde + wilt gij?) n° 12: *widde* (witte); *pōddien* (*pōtje* = zuigeling). Voorts bij anderen: *kande*; *krande*; *zwarde*; *kiekerdies* (kijkertjes, oogjes);

toaveldien; tande; poordien; löddien (lotje); *bitterdien*, enz.; beide: *schuddel*, en: *schuttel*. Algemeen is: *bloode vouten* = (bloote voeten); *op zien bloode rögge* (of: *rug*); *mit bloode gad*, enz.

Wat de *e* betreft zie men het woordenboek. Hierbij dient echter nog vermeld dat zij, op 't Hoogeland, dikwijls op 't einde van een woord wordt weggelaten, o.a. in: *waid* (*waide*, *weide*); *kouswaid* (*kouswaide*); *jachtwaid* (*jachtwaide*); *moud* (*moude*, *mode*); *ien muit* (*in de muite*, te gemoet); *baid* (*baide*: beiden, beide); *blied* (*bliede*, blijde); *zied* (*ziede*, zij, zijde); *gloud* (*gloude*, gloeiend); *kloet* (*kloete*, kluit); *bloar* (*bloare*, blaar); *haid* (*haide*, heide), enz. {p.XVIII}

f. De verzachting der *f* tot *v* is schier algemeen in de uitspraak van: *toavel* (tafel). In de Ommelanden, in zonderheid op het Hoogeland heeft zij dikwijls plaats bij verdubbeling; *gavvel*, voor: *gaffel*; *navvel* (*naffel*, navel); *lavverd* (*lafferd*) Zijlma; *blavven* (blaffen); *kōvvie* (*kōffie*); *mōvven* (moffen); *stovven* (stofften); *slōvven* (slōffen); *juvver*, *jōvver* (juffer); *kavver* (kaffer); *bluvver*, enz.

Bij 't begin van een woord hoort men niet zelden de *f* waar het Nederlandsch *v* schrijft: *fioul* (viool); *flak* (vlak); *flek* (vlek); *fledder* (vlier); *fleddermous* (vledermuis); *flour* (vloer). Zie verder het Wbk. o.a. op: *förm*, *fopkatte*, *frachtig*, *frensen*, *frönder*, enz.

Ook de uitlating der *f* is niet ongewoon: 't *zulde*, of: 't *zölde* = 't zelfde; *zuls*, *zöls* = zelf; *halschaid*, nevens: *halfschaid*; *arten* = *arften*, erwten; *stiesel* (*stiefsel*, stijfsel); *overblijesel* (overblijfsel); *weesel* (weefsel); *schoasel* (schaafsel), enz.

g. Niet zelden wordt de *ch* tot *g* verzacht, men hoort: *kaggel*, *bōggel*, *rōggêln* (rochelen); *kōchêln*, en: *kōggêln*; *hachêln*, en: *haggêln*; *vrougien* (*Stad-Gron.*), en: *vrouchien*; *wiggien*, en: *wichien* (*wichtje*, meisje); *Lammegien*, en: *Lammechien*, enz.

Verscherping der *g* tot: *k*, bv. in: *rinktje* (ringetje); *dinktje* (dingetje); *piktje* (piggetje); *keunênk* (koning), enz.

Uitgelaten wordt de *g* o.a. in: *arns* (ergens), *narns* (nergens); *mör'n* (morgen); 's *mörn's* ('s morgens); *gōrrêln* (gorgelen), enz.

h. Wat deze aspiratie betreft zie men het Wbk. De schrijvers uit de Veenkoloniën houden daarmede echter, wijselijk, geen rekening, want hunne stukken zouden er trouwens ook anders onleesbaar door worden.

i. Voor de open *i* hebben wij steeds *ie* geschreven; de lengte van den klank komt echter niet in aanmerking.

Omtrent de wisseling van *i* en *e* zie men het Wbk. op *e* 1. In enkele gevallen verandert de onvolkomen *i* in *ie*, zie Wbk. op *ie* 5. {p.XIX}

j. Enkelen bezigen de *j* als overgangslitter. *Doornbos* schrijft: *bruijers*, *waaijen*, *draaijen*. Wij meenen beter aan de uitspraak te voldoen door: *bruiers*, *waijen*, *draien* te schrijven en die letter in alle dergelijke woorden uit te laten.

k. De *k* wordt licht achter woorden gehecht die op *sch* eindigen. Zoo hoort men: *vlaisk* en *visk* (evenwel niet algemeen), *helsk*, *schoemsk*, *wask*, (*waske*), *musk*, *mensk*, *dörsk* (*dorske*), *ask* (*aske*); *grootsk* (grootsch, trotsch), *klijmsk*, en: *klijms*, enz. Zie ook: letter *g*.

l. Uitlating der *l* o.a. in: (n° 2, Veenkol.): *dat zè we as zijn* (= *dat zel wie ijs zijn* = dat zullen wij eens zien); *za'k* = *ze'k* (zal ik); *hij tied* = *hijltied* (zie ald.). Vgl. ook: *as*, en: als.

m. De *m* neemt de plaats der *n* in in het woord *bōksem*, zoo als het woord *bōksen* (broek) in de Ommelanden wordt uitgesproken. Vgl. *elm* (= elven); *twalm* (twaalven); *zulm* (zelven); *ambold*, en: aanbeeld.

Invoeging: *amfietsie* (office); *bamberig*, enz.

n. Achtervoeging van den neusklink: *hèn* (voor: *hè*), n° 5 *Veend.* en n° 10 heeft ook: *nèn* (= *nè* = niet waar?) *Westerw. kōffien* (koffie).

Invoeging: n° 7 (*Hoogez.*): *mijnstieds*, *mijnsterwegens*; *Stad-Gron. allens*.

Weglating: (*Westerw.*): *peerde* (paarden); *vrunde* (vrienden), enz.

o. Zie de *o* Umlaut (ö) in het Wbk., alsook *ō* bl. XXI.

p. Uitvallen der *p*, in: *lamke* (lampje); *pōmke* (pompje); *rōmke* (rompje); *boomke* (boompje); *klōmke* (klompje); *roamke* (raampje), enz.

Weglating: *kram*, voor: *kramp*; *bedōmt*, voor: *bedōmpt*, enz.

Achterevoeging: *komp*, voor: *komt*. Ook deze schrijfwijz verdient geene aanbeveling daar de uitspraak zelden gehoord wordt.

r. Uitlating der *r* in: *odder* (orde, en: order); *vedder* (verder); *matter* (marter); *flōddêrg* (slordig); *vermeedêrn* (vermeerderen); *meeder* (meerder); *koat* (kaart); *toat* (taart); {p.XX} *boas* (voor: baars); *vōt* (voort), enz. Zelfs schrijft men *hut ais*, waar wij: *heurt ijs* verkiezen. Westerw. *veujoar* = voorjaar; ook in dit woord is de uitlating der *r* meer algemeen.

s. Invoeging der *s*: *tegenswoorig*; *schoulsdeur*; *veerens kussens* (hoewel niet algemeen); *kouswaide*; *peerswaide*; *schoapswaide*; *lamswaide*; *stoulsmat*; *roksbuus* (rokszak); *zekerzwoar* (ook niet algemeen); *boomswortels*; *Grijpsk. putswater*.

Uitlating der *s*: *kalfvlijs* (kalfsvleesch), enz.: Westerw. *on volk* (= *onze volk* = de huisgenooten; de ouders).

Verzachting der *s*: n° 9 (*Hoogel.*): *keuze*; *bizze*; *mōzzen* (moesten); *hezze* (= heste); *oppazzen*; *lezzen* (lessen); *doe worze* (gij wordt); *waiz wel wat!* *Zijlma*: *wazze* (was hij); *wazzen* (waren). Voorts: *dat luzze nijt* (dat lust hij niet); *flezzen*, *luzze*, *duzze*, enz.

t. Invoeging der *t*: *paster* (passer); *mesten* (messen); *misten* (missen); *wel is t'r?* (wie is er?); *sterpent* (serpent).

Sommigen (n° 2. *Veenkol.*; 6 *Old.*; 4 *Westerkw.*) schrijven *toch* (voegw.), dat als eene scherpere uitspraak der *d* moet aangemerkt worden, voor: *doch*, en niet = Nederl. *toch*.

Verder als verscherping der *d* hoort men: *moanten*, *kameroaten* (kameraden); *vutte* (voedde); *mutten* (mudden), enz.

Uitlating der *t* (of *d*) (4 *Westerkw.*): *huspot*; *handouk*; *tegenwoorig*; dat *mōg wat*; *enne* (einde); (7 *Hoogez.*) *dà wil 'k ook nijt*. *Reink*: *voesien* (vuistje). Algemeen: *honderste*, *da'k*, voor: dat ik; *wa'k* voor: wat ik; *loa'k* voor: laat ik; *mou'k* voor: *mout ik*, enz. *koors*, *koorse* = koorts.

In *Westerwolde* hoort men: *kwamt* voor: kwam.

u n° 8 (*Ommel.*) schrijft: *zurg*, *zurge*, *verzurgt*, *murgen* voor: *zörg*, *mōrgen*, enz. en toch ook: *overmōrgen*, zoodat wij den schrijver op het punt van spelling bezwaarlijk kunnen vertrouwen. Te meer daar hij ook heeft: *terug*, *volhouden*, *hengebrocht*, *nou*, voor: *nō* {p.XXI} enz. Bij *Reink*. (*Stad-Gron.*) *klukkien* (= klōktje, borreltje).

w. Vrij algemeen wordt de *w* aan 't eind der woorden of lettergrepen weggelaten; *Reink* schrijft echter; *hâilegaww*; *Reynders* en *Wierda*: *nouw* (= nu); *Reijnders*: *douw* (= *dou*, toen).

Reink: *mōwwe* (moeten wij); ook: *trouwd* (= getrouwd); n° 11 (*Hoogel.*) *vraauw* (vrouw).

ij Uit bovenstaande geschriften blijkt dat de *ij* wellicht niet zóó algemeen is, als wij in het Wbk. hebben opgegeven, maar daarvoor dikwijls *ai* of *ei* in de plaats komt. N° 2 (*Veenkol.*) schrijft o.a.: *hijl*, 't *hijle joar*; *klijdoazie*; *brijd*; *ijn*; *twij*; *drij*; *vijrtig*; *gijn*; *verdijn*; *ijnigste*; *traktijêrn*; 4 (*Westerkw.*): *misschijn*; *ijn*; *lijfst*; *wijt*; *vrijer*; *nije*; *mijd* (meid); *stijt* (staat); *dij* (die); 'k *wijt nijt*; *mysten*; *gijt* (gaat); *krijt* (kraait); *ijns* (eens); *schijnen*; *kartelijjn*; *boerderei*; 5 (*Veendam*) echter: *zei* (zij); *neit* (niet); *schaiten* (schieten); *gemientehuus*; 8 (*Ommel.*) *gein*; *ein*; *beinen*; *zein*, maar ook: *dij*; *hij*; *wijt*; *nijt*. 11 (*Hoogel.*) *aallijn*; *aalgemijn*; 7 (*Hoogez.*) *nijt*. 6 (*Oldampt*): *zekerhijd*; *wijnig*; *huwelijksrijze*; *veurberijden*; 9 (*Hoogel.*) *braif*; *nait*; *gain*; *waiten*; *ais* (eens); *zain*; *mainste*; *hai*; *ainigst*; *haile*; *zail* (ziel); *daint* (dient); *dailen*; *allain*; *dainst*; *ainliek*; *aits*; *daip* (diep); – 10 (waarvan de streek niet is opgegeven): *slaijf*; *laive*; *ais*; *laip*; *aigen*; *waiten*; *dainst*; *zain*; *meschain*; 12 (*Groningen*): *neit*; *zein*; *weiten*; *meneir*; *gein*; *heil*; *leveiern*; *beinen*; *deinst*, *kleiern*; *leifde*.

Zie: v. en z. op *f*. en *s*. {p.XXII}

Verklaring der Teekens.

ö Dit letterteken beantwoordt aan de Hoogd. o Umlaut, in: öffen, öfter, örter, mörder, enz. Aldus schrijft men ook het Drentsche borg, böppe, kört, enz. Zie ook het Woordenboek op ö.
ō Het streepje boven de o dient om aan te duiden dat deze klank als in: op, bom, stom, enz. moet worden uitgesproken. Van dit teeken is een ruim gebruik gemaakt, wellicht meer dan strikt noodig moet gerekend worden: voor den althans zal het dikwijls eene overtolligheid zijn. Maar vooral ook is het eene herinnering, dat die o ook niet overeenkomt met de Hollandsche uitspraak van dezen klank in: rollen, dorren, wollen enz., daar deze sterk naar de o in: hol, enz. trekt. Onze ō neemt nimmer die klankwijziging aan. Bij den lezer mag o.i. geene den minsten twijfel overblijven hoe hij zulke woorden heeft uit te spreken.

^ Het kapje hebben wij dikwijls aangebracht om telkens er op te wijzen dat de i, en ook de e minstens toonloos worden uitgesproken, soms zelfs geheel verwaarloosd. Zoo wordt in den uitgang en de e niet gehoord, doch de lettergreep zóó uitgesproken, dat de n eenigszins versterkt op eigenaardige wijze naklinkt. P.R. Goudschaal zegt dat men daaraan bijna zeker den geboren Groninger kan herkennen. Omdat deze uitgang zoo menigvuldig voorkomt hebben wij het teeken achterwege gelaten; maar wel uitgestrekt tot de uitgangen: er, ens, el, ent, ers, eld, elk, lek, enz., wat wij verkozen boven de spelling van enkelen, die bv. woal'r, goud'ns, mid'l, knapp'rs, schut'l, gown't, werl'd, weerl'd, mak'lk, schold'rs, eer'lk, vroug'r, kwoal'k, enz. en zoo ook: huuz'n, wil'n, keuk'n, zeg'n, fles'n, enz. schrijven. Misschien was het eigenaardiger het kapje met een boogje (ˆ) te verwisselen.

Voorts hebben wij enkele keeren van een schuin streepje (˘) gebruik gemaakt om te voorkomen dat de a en e als opene klanken worden uitgesproken.

{p.XXIII}

Lijst der Verkortingen.

A.C. Oudemants, Taalk. Werken.

A. Fokke, A. Fokke Simonsz.

Agricola, Johann Agricola 1492-1566.

ald, aldaar.

Altfr. Altfriesisch.

alliter., alliteratie.

Amsterd. Amsterdamsch.

Arnsb. Arnsberg.

AS. Angel-Saksisch.

Boh. Boheemsch.

Bomhoff. Taalk. Magazijn.

Bredero. G.A. Bredero.

Brill. Prof. W.G. Brill, Nederl. Spraakkunst.

Brunsw. Brunswijk.

Butjad. Butjadingerland.

bv. bijvoorbeeld

bvuw.: bijvoeg. naamwoord.

Cad. Müller. Joh. Cadovius Müller, Memor. ling. Fris. 1875.

causat. causatief.

Celt. Celtisch.

Chr. Wenig. Hoogd. Wörterbuch

Cimb. Cimbrisch.

collect. collectief.

correlat. correlatief

Dath. Ps. Psalmberijming van Petrus Dathenus.
Denem. Denemarken.
De Teuthon. De Teuthonista van v.d. Schueren.
Dithm. Dithmarssum.
Dordr. Dordrecht.
Dr. Drentsch.
Dr. A. de Jager, Taalkundige werken.
Dr. Halbertsma, Taalkundige werken.
Drib. Driburg, in Westfalen.
Dr. Landr. Drentsch Landrecht.
Duursw. Duurswold.
Eiderst. Eiderstädt
E. Koch, in: V.d. Schelde t.d. Weichsel.
Evang. Gez. Evangelische Gezangen.
factit. factitief.
fig. figuurlijk.
Fland (Kil.) Vlaamsch (Kiliaen).
Frank. Frankisch
Geld. Geldersch
Golden Kette, door W. van Palmar (H. Bouwman en echtgen.)
Goth. Gothisch.
Gron. Groningen en: Groningsch.
Gr. Wbk. Groot Woordenboek der Nederlandsche Taal, door de Vries, te Winkel, enz.
Grijpsk. Grijpskerk.
Gijsb. Jap. Gijsbert Japix (1603-1666) {p.XXIV}
Halma François Halma
Hamb. Hamburgsch
Hannov. Hannoversch
Harreb. Harrebomée, Spreekwoordenboek.
H. Consc. Hendrik Conscience.
HD. Hoogduitsch.
Hebr. Hebreeuwsch.
Helgol. Helgoland.
Herroem. (A.E.B.) pseudonym van P.J. Harrebomée; Bacchus in de Spreekwoordentaal, 1874.
Hess. Hessisch
Hettema. Jhr. Mr. Montanus de Haan Hettema.
Heije. Dr. J.P. Heije, Gedichten:
Hfft = Hoeufft: Mr. J.H. Hoeufft, Taalk. Werken.
Hildesh. Hildesheim.
Holl. Holland, en: Hollandsch.
Holst. Holstrinsch, en: Holst. Idiotikon.
Hooft. P.C. Hooft, Nederl. Hist. Brieven, enz.
Hoogel. Hoogeland (Hunsegoo en Noordel. Fivelgoo.)
Huydec. Balthasar Huydecoper.
Huyghens. Constantijn Huyghens.
intens: intensief.
Ital. Italiaansch.
iterat, iteratief.
i.v. = art = op het woord

J. Auwen = Auwen = Jan Auwen Taalk. Mag. (Groningsch.)
Jeverl. Jeverlandsch.
J. Huizinga's Stamboek. (art. a)
Jobst Sackmann (art. ais.)
Joh^s. Onnekes, in: Onze Volkstaal.
J.P. Koster (Kapit.) art. bōrrie.
Jutl. Jutlandsch.
Kero, Oud-Duitsche Benediktijner regels (uitgeg. door J. Schilter).
Kil. Kilian's Woordenboek, uitgave van G. van Hasselt.
Koenen. Mr. H.J. Koenen.
Kramers. Kramers Woordentolk.
Kwelderkw. Dr R. Westerhoff. De kwelder-kwestie nader toegelicht. 1844.
Landr. v. Wedde en WW.; Landrecht van Wedde en Westerwolde.
Langew. Langewold.
Lat. Latijn.
Laurm. M.T. Laurman: Kleine Taalkundige Bijdragen. 1822.
Lesturgeon. A.L. Lesturgeon. Dr. Volksalm.
Lipsl. Lipslandsch.
Lüneb. Lüneburgsch.
Maastr. Maastrichtschesch
Mag. Ned. Taalk. Magazijn van Nederlandsche Taalkunde.
Mecklenb. Mecklenburgsch. {p.XXV}
Meiderich. in de Pruis. Rijnprovincie, Regeringsdistrict Dusseldorf, aan de Ruhr. (Carl Dirksen.)
Mellema: E.L. Mellema, Den schat der Duytscher Tale, 1618.
MHD. Midden-Hoogduitsch.
M. Leopold (Natuurgenot.)
Midd. Lat. Middeleeuwsch Latijn.
M. Nederd. Midden Nederduitsch.
M. Nederl. Midden-Nederlandsch.
Mr. J. Pan. Archief van de Jager.
Mr. S. Reynders. Notaris te Appingedam, Gron. Volksalm. 1835 e.v.
mv. meerv.
N. Beets Prof. Dr. N. Beets. Camera obscura.
N. Brab. Noord-Brabant
Ned. Bet. Neder-Betuwe.
Nederd. Nederduitsch.
Nederl. Nederlandsch.
Neders. Nedersaksisch.
Neders. Wbk. Neders. Woordenboek
N.Holl. Noord-Holland.
nl. namelijk
Noordfr. Noordfriesch
Noorw. Noorweegsch
Notker Oud-Duitsche Psalmen-vertaling (uitgeg. door J. Schilter).
ODr. Oud-Drentsch
OEng. Oud-Engelsch
OFrank. Oud-Frankisch.
O Germ. Oud-Germaansch.
OHD. Oud-Hoogduitsch.

OHoll. Oud-Hollandsch
Old. Oldampt.
Oldenb. Oldenburgsch.
Old Landr. Oldamptster Landrecht.
Ommel. Ommelanden.
Ommel. Landr. Ommelander Landrecht.
ONederl. Oud-Nederlandsch.
Oostfr. Oostfriesch.
Oostfr. Landr. Oostfr. Landrecht.
Opperd. Opperduitsch.
Osnabr. Osnabrück.
Oudfr. Oudfriesch
Oud-Gron. Oud-Groningsch.
Oudn. Oud-Noorsch.
Ouds. Oud-Saksisch
oudt. oudtijds.
Outzen: N. Outzen, Glossarium der Frisischen Sprache, besonders in nordfrisischer Mundart. 1837.
Over-Bet. Over-Betuwsch.
Overijs. Overijselsch.
parag. paragogisch.
Picardt. Joh. Picardt, Antiquiteiten 1660, 2e dr. 1731.
p.m. plus minus.
proth. prothetisch
R. Bijenk. Roomsche Bijenkorf {p.XXVI} van Phil. v. Marnix, 1e Uitgaaf, 1569.
Recklingh. Recklinghausen.
Reddingius. Ds. W.G. Reddingius, in den Gron. Volksalm. 1839, '40.
reduplic. reduplicatie.
reflex. reflexief
Ritscheinb. Ritscheinburg (Stiermarken).
Saks. Saksisch.
Sara Burgerh. Sara Burgerhart van Wolf en Deken.
Saterl. Saterlandsch.
Schütze. Holst. Idiotikon, 1800-1806.
Schegel 's Vogels.
S. de Bruun (art. *perdoes*).
Selw. Landr. Selwerder Landrecht.
Sic. (Kil.) Sicambrisch (Kiliaen).
Siegerl. Siegerlandsch.
Sleesw. Sleeswijksch.
Sp. Spaansch
Sprottauer. Sprottauer u. Freistädter Kreise.
Sprw. Spreekwoord.
Stadsfr. Stadsfriesch.
Stadsrecht. Stadsrecht van Groningen.
Staring. A.W.C. Staring. Gedichten.
Staten-Overz. Staten-Overzetting des Bijbels.
Strel. Strelitz.
Stürenb. C.H. Stürenburg. Ostfrisches Wörterbuch 1857.
Swaagm. Sonius Swaagman, en de Annales Acad. Gron. 1824/25.

ten Doornk. J. ten Doornkaat Koolman, Wörterbuch des Ostfriesischen Sprache. 1879-1884.
ten Kate. Lambert ten Kate, Spraakkunst, 1723
Terwey. T. Terwey, Nederlandsche Spraakkunst, 8e dr.
Thür. Thüringersch.
Vad. Letteroef. Vaderlandsche Letteroefeningen.
v. Dale. J.H. van Dale. Nieuw Woordenboek der Nederlandsche taal 3e dr. 1884.
v.d.S.t.d.W. Van de Schelde tot de Weichsel. 1876-1881.
Veenkol. Veenkoloniën.
veroud. (= *vet.*), verouderd.
vet. verouderd.
v. Hall. Prof. W.C. v. Hall, Neerlands Plantenschat.
v. Hasselt Kil. = Kil., zie ald.
v. H. Bosch M. v. Heyningen Bosch
v. Lennep. Mr. J. v. Lennep, Zeemanswoordenboek, 1856.
v. Richthofen. Altfries. Wörterbuch, 1840. {p.XXVII}
vrag. vnw.: vragend voornaamwoord.
Vredew. Vredewold.
Wang. Wangeroog.
Wassenb. E. Wassenbergh. Taalkundige bijdragen tot den Frieschen tongval. 1802-1806.
Weil. P. Weiland. Woordenboek 1799-1811.
Weinh. Altn. Leben. Dr. Karl. Weinhold, Altnordisches Leben, 1856.
Wend. Wendisch.
Westend. N.G. Westendorp (bij Laurman.).
Westf. Westfaalsch
Westvl. Idiot. Westvlaamsch Idiotikon van de Bo.
Wiarda. T.D. Wiarda, Altfriesischen Wörterbuch, 1786.
Wildeboer. G.E. Wildeboer, Hinderk en Hille, Moppen en Mopjes, Pankoukspanne.
Winschoten Wigardus à Winschoten. Seeman, 1681.
WKw.= Westerkw.: Westerkwartier.
Woerte. Franz Woerte. Wörterb. d. Westfäl. Mundart. 1882.
Wolf en Deken
WW.= Westerw.: Westerwoldsch.
IJsl. IJslandsch.
Z.Bev. Zuid-Bevelandsch.
zegsw.: zegswijs.
ZHoll. Zuid-Hollandsch
Z.Limb. Zuid-Limburg.
ZNederl. Z. Nederlandsch.
znw. Zelfstandig naamwoord.
Zoutkamp 1828. (Komt voor in de Oudh. Bijdragen van Feith, Stratingh, enz.
Zuidfr. Zuid-Frankisch.
Zw. Zweedsch.
Zwits. Zwitsersch. {p.1}

A

a, waar het Nederl. *e* heeft: *arf* (erf); *arfenis*, *arfnis* (erfenis); *arg* (erg); *argern* (ergeren); *argernis* (ergernis); *art* (erwt); *arven* (erven, znw. en ww.); *bark* (berk); *barve* (berrie); *barg* (berg); *bargen* (znw. en ww.); *bedarven* (bederven); *bedarf* (bederf); *darde* (derde); *dartien* (dertien); *barm* (berm, walrand); *garst* (gerst); *harst* (herfst); *hart* (hert); *kars* (kers); *karstied*

(kersttijd); *karsetied* (kersentijd); *karvel* (kervel); *karven* (kerven); *kaspel* (kerspel); *klap* (klep); *klark* (klerk); *mark* (merk); en: (merg); *parktje* (perkje); *parsen* (persen); *pars* (pers); *stark* (sterk); *swarm* (zwerm, van bijen); en: (zwerwer, voetzoeker); *starven* (sterven); *plak* (plek, plaats); *swarven* (zwerfen); *varf*, *varve* (verf); *varver* (verver); *vars* (vers), en (versch); *arg* (erg); *vervarsen* (ververschen); *vargen* (vergen); *verargern* (verergeren); *verarven* (vererven); *warf* (werf); *wark* (werk); *warken* (znw. en ww.) (werken); *warven*, *anwarven* (werven); *warvel* (wervel); *zark* (zerk); *zwarven* (zwerfen). Vgl. *Garnt* nevens *Germt*; *Tjark*, en 't *Friesch* Tjerk; *Jantje* en *Janneke* en 't *Friesch* Jenneke; voorts: *bledder* (tong), en blad; hart, en: hert; smart, en: smert; angst, en: eng; man, en: men; land, en: ellende, en: belenden; stang, en: steng; half, en: helft; handig, en: behendig; star, en: ster; barsten, en: bersten, enz. Zoo bij *Kil.*: allangskens, allengskens; argheren, ergheren; barm, berm; bargh, berg; barcke, bercke; garste, gherste; ghewald, gheweld; hachten, hechten; harfst, herfst; halft, helft; harcken, hercken; karmen, kermen; karspel, kerspel; kratsen, kretsen; marcken, mercken; tam, tem, enz. (Bij *van Dale* o.a. opharken, en: opherken; mark, en: merk; smart, en: smert; smarten, en: smerten; barnen, en: bernen; barnsteen, en: bernsteen; barst, en: berst, enz. – In 't Overijselsch is deze *a* zeer kort; het *HD* heeft *a*, *i*, of behoudt de *e*.) Op den regel, dat het Groningsch de onvolkomen *a* der Nederl. woorden behoudt, zijn slechts weinige uitzonderingen: *brocht* = bracht; *bōrst* = barst; *och* = ach, en: och; *of* = af; *ōpsluut* = absoluut. **â**, **ah**, tusschenw., verwonderend; kan ook schertsend zijn: *â!* = wel wel! en: juist begrepen! *â*, *nō begriep ik 't*; *â*, *zit dei zoak zoo!* Ook: *â zoo!* = wel zoo. hé! (Vergl. v. *Dale* art. *ah*.) Vol- {p.3} gens Gr. Wbk. wordt thans vooral in Vlaamsch België *ah!* gebezigd, terwijl in Noord-Nederland veelal het bijna gelijkkluidende *ha* wordt geschreven.

â; waarschuwing tegen kleine kinderen om iets vuils niet aan te raken, zooveel als: dat is drek, waarmede men eigenlijk menselijke uitwerpselen bedoelt; *â down*, in de kleinkinder-taal = zijne behoefte doen; ook *Oostfr. Neders.*; *Westf.* *aá* dauen. (Vgl. v. *Dale* art. *ah*.)

a. Als open *a* achter geslachtsnamen, die op *ing* enz. uitgaan, en door *van* te verklaren, bv. *Huizinga* = aan het dorp Huizing of Huizinge (bij Middelstum) den naam ontleenende. Zoo is een tak der familie *Bierema* van Bierum afkomstig; die van *Helwerda* van Helwerd (zie ald.). Zie *Wiarda* p. 3; *ten Doornkaat* p. 2, n° 5; *J. Huizinga* (Stamboek) p. V. Hierbij dient opgemerkt, dat in de *Ommelanden* de *a* van geslachtsnamen op *inga* in het spreken veelal wordt weggelaten, bv.: *Clevering*, *Lanting*, enz. voor: *Cleveringa*, *Lantinga*, enz.

a. De onvolkomen *a* wordt in sommige deelen onzer provincie met eenige wijziging, zweemende naar *aa*, uitgesproken. Dit is o.a. het geval in 't Oldampt (met name in de Veenkoloniën), in 't Westerkwartier en op 't Hoogeland. In het tooneelstuk: *Oneerlek kregen* (Hoogeland) komt o.a. voor: *wat van aan* (= *wat van an*); *verstaand*; *aalgemijn*; *aallijn*; *aalmaal*; *waas* (= was); *aarm* (= arm); *aagste* (achtste); *belaang* (belang); 't *laand* ('t land); *aalles* (alles); *laast* (last); *haals* (hals); *U. Wierda* schrijft: *sneibalen* (sneeuwballen); *walen* (wallen); *ale* (alle). In het tooneelstuk: 'n *Olle rōt in de vaal* (Westerkw.): *haalve* (halve); *tongvaal*; *harbaarg*; *ofstaand* (afstand); *aal* (al); *Haarm* (Harm); *maarken* (merken); *haart* (hart); *daank* (dank); *aandere* (andere); *haalf* (half); *kaalm* (kalm); *staark* (sterk), *Goudschaal* (Old.): *kaaiern* (*kaiern*, wandelen); *schaande* (schande); *Hazewinkel* (Veendam): *staark*, *waark*. *Reinkingh*: *aan koop* (= *an koop*). – Daar deze *aa* geenszins met de *Nederl.* open *a* gelijkkluidend is, maar alleen door eene {p.5} langzame, slepende, lijmige, eenigszins door den neus voortgebrachte uitspraak ontstaat, zou *a* met een teeken wellicht beter aan het doel beantwoorden; *H. Bouman* maakt in zulke gevallen gebruik van het kapje. Daar de lengte dezer *a* zeer afhankelijk is van de volgende letter, moeten wij die uitspraak tot de min zuivere rekenen; in 't Goorecht en Fivelgoo wordt zij niet gehoord. Eene vergelijking met de Friesche *â*, die echter meer door den neus wordt uitgesproken, zou niet ongepast zijn. In sommige streken van Drente, alsmede in N. Brabant en ZNederland neemt men deze klankwijziging waar.

a. vóór *n* = ai gevolgd door je of ke: *mainje, kainje, panje, painje, prainje*, enz. waarvoor ook geschreven wordt: *maanje, kaanje*, enz. = mannetje, kannetje, enz.

a vóór *l* klinkt bij velen als *o*: *al* luidt als *ol, als* als *ols*, enz. Dit zelfde wordt in W.Vlaanderen opgemerkt.

aals, voor: alles, en: als. Zie: a 5.

aanbrenghelavond, zie: aanbrengheldag.

aanbrengheldag = **aanbrenghelavond** = **klappeldag**; een rechtsdag van 13 kerspelen of marken in *Goorecht*, waarop de misdrijven moesten worden aangegeven door de 13 achtsmannen. Reeds lang verouderd. Vgl. drinkelddobbe.

aansch, oansch (*Pekela, Duurswold*) = stijfhoofdig, koppig, eigenzinnig. Elders zegt men hiervoor: zinnig (zie ald.). *Oostfr.* aansch, ânsk = verdrietig, ongemakkelijk, bloode, verlegen. Van het *HD.* ahnen, waarvan Ahnung, en dan zooveel als: met eene soort van waan of zin behept.

aansluitingsdijk (in geschrifte) = zeedijk, die aan een ouderen dijk aansluit.

aardappelrooster (in geschrifte); de houten rooster eener *aardappelzeef*. Zie: eerappelzeef.

aardappelzeef; zie: eerappelzeef.

aardîg (Grijpsk.), in: met een zieke *is 't vrij wat aardig* = zijne ziekte staat vrij gunstig. Zie: oarîg

àbà! zooveel als: dat is vuiligheid, blijf er af! tegen kleine kinderen gezegd. Zie: à 3.

abbabbel = oorveeg. *Oostfr.* babbel, *Holst.* baps = oorveeg. Zie: anwaisel.

abbekrief (apocrief) = vreemd, ongelooflijk, bv. van een bericht: *dat komt mie doch wat abbekrief veur*.

abelijern, appelijern tegen iets = tegenpraten, zich tegen iets verzetten. Hetzelfde als het basterdw.: appelleeren, 't op eene hoogere rechtbank beroepen. In deze beteekenis bezigt men echter altijd: beroupen (zie ald.) {p.7}

abbus = abuis, vergissing. *MNederl.* abuus, *Fransch* abus, *Lat.* abus. Vgl. oa.

aber, oaber, oabers = *ondertusken* (tusschenw.), als uitroep voor: maar! 'k wól 't wel down, *aber!* zooveel als: ik vrees voor de gevolgen; "moar oabers as ze bie 'n nander binnen" (maar – wanneer zij bij elkander zijn!); "moar aober men mout maor zwiegen." 't Laatste woord wordt meestal voorafgegaan door: *ja, moar, nou ja, moar*.

aber, oaber (voegw.) = echter, evenwel; alleen in *Westerwolde* en op de Friesche grens in gebruik, 't *HD.* aber.

aberdoedas = oabeldoedas; zie ald.

absluut, apsluut, opsluut, omsluut = noodzakelijk, volstrekt; *hij wil absluut nijt langer blieven* = *hij wil absluut weg*; *ik wil 't absluut nijt lieden*; 'k mout anders absluut nog 'n peerd hebben. *ZNederl.* obsoluut; *Oostfr.* abslût = onvoorwaardelijk, ook *Noordfr.* – 't *Lat.* absolutum.

absört, apsört, õpsört = afzonderlijk, en: afgezonderd; vervolgens: zich zonderling gedragen, een zonderling zijn; *elks absört* (= *appart*) eten = niet doorengemengd; *hij 's absört* = hij leeft afgezonderd, op zich zelf. *Oostfr.* absört, van 't *Lat.* absurdus; *appart*, 't *Fransche* apart.

abt en voogd = het doen en laten; de ziel, het factotum eener corporatie of van een collegie; hij (of: zij) *is doar abt en voogd* = heeft daar alles te zeggen, oefent daar een onbepekten invloed uit; *dei burgemeester is doar abt en voogd* = zet allen naar zijn hand. Synon. met: *schepper en schriever*, en: *stuurwold*.

abuterom, ook: **abuterommient**; een uitroep van kinderen, waarmede zij bij het vinden van iets hun recht op het bezit er van willen waarborgen. *Oudfr.* abuta = van buiten; *abuterom* dus zooveel als: van buiten om, onverziens, zonder de waarde er van te kennen en zonder van den eigenaar iets te willen weten.

abuterommient; zie: abuterom.

achdoag, achdoage (acht dagen), voor: week; *mit 'n groote achdoage is 't mart; mörgen over achdoag is 't poask.* MNederl. achdage, ook achtage, samenkoppeling van acht dage. (In plaats van: {p.9} twee weken zegt men steeds: *vijrtien doag.*) Vgl. *achste*, alsook het WVl.: achtdage werk = een uurwerk dat eenmaal in de week wordt opgewonden (*De Bo*).

achste = achtste. uitvallen der *t*.

achtentachtentig; zie: *kōnd*, en: *snöttêrij*.

achtentwintig; zie: *klop*.

achtentwintigsten; de 28 Augustus, als wanneer het ontzet van Groningen (1672) jaarlijks sedert 1840 aldaar herdacht en feestelijk gevierd wordt: *noa d'achtentwintigsten goan* = dat feest bijwonen.

achter, in: iemand *achter zitten* (*Westerkw.*) = *achter hōm heer zitten* (*Old. Westerw.*) =

achterna zitten, achtervolgen. Oudtjids: achter = na; achterdeel = nadeel; wij nog:

achtermiddag = namiddag, ook *Oostfr. Neders. Holst.*; iemand *achter de vodden* (ook elders), (of: *veeren*) *zitten* = achter de broek zitten, vervolgen om hem te arresteren; *achter pet zitten* = bidden of danken bij 't eten; *'t brijdste is achter* = het beste komt nog; *mien allozie gait achter* = is bij den werkelijken tijd ten achteren; *achter sloopen* = achter in 't bed slapen, ter onderscheiding van: *veur sloopen*. ZNederl.: achter iemand of iets zitten = naarstige poging doen om te krijgen. Zie ook: *wand*.

achteranbōngêln, achteranbungêln; zie: *bōngêln 1*.

achterankieken, in: *doar ken je achterankieken* (of: *zijn*) = *dat ken je achternoakieken* (of: *zijn*) = die schuld zult gij niet betaald krijgen.

achterankomen (achteraankomen), in de zegsw.: *achterankomen as 't darde lam* = door gebrek aan voortvarendheid de laatste zijn, achteraankomen: Aan de veeteelt ontleend.

achteranloopen; zie: *noalooopen*.

achteranstecken = verliezen; *hij het 'r honderd gulden bie achteranstoken* = zooveel heeft hij er bij ingeschoten, bij verloren, schade bij geleden.

achteranstōk; achteranstuk = blok hout, veelal stuk van een boomstam, dat men achter aan den vuurhaard legt en waartegen dan turven worden gevlijd. "*Hij butte 'n nei vuur aan mit 'n fiks achteraanstuk van 'n bongel ol holt.*"

achteranstuk, zie: *achteranstōk*.

achteranzitten = werk van iets maken, onderzoeken, bij *v. Dale*: {p.11} achterheenzitten.

achterbaks, in de uitdrukking: *achterbaks bliieven* = terugblijven, achterblijven; iets *achterbaks schoeven* = laten rusten, of: op de lange baan schuiven; *achterbaks eten* = in 't geniep snoepen, nl. van groote menschen. Aldus ook in *N. Holl.* waar het begint te verouderen, en *Oostfr.* – Als bvnw. = terughoudend, niet openhartig. *Oudfr.* back, bek, *Deensch.* bag = rug (nog in ons: bakboord), en zoo: achterbaks = achter den rug, in het geheim. Vgl. *v. Dale*. art. achterbaks, en: achterbaksch.

achterbinde, achterbien, achterbiende; touw waarmede de bindstok of hooiboom aan het achterste deel van den wagen wordt bevestigd; zoo: *veurbinde*, of: *veurbien*, een dergelijk touw, waarmede genoemde boom aan het voorstel van den wagen wordt vastgesjord (*Ommel.*), *pōnnīng, pōnnīnk* (*Old. Westerw.*). Vgl. het *HD*. en zie: *ie 5*.

achterbien; zie: *achterbinde*.

achterboan, achterboane = het achterstuk van een vrouwenrok. Zoo spreekt men ook van: *veurboan, veurboane*, en *zieboanen*.

achterborst = **achterkastijl** = **achterwark** = achterste, achterwerk, poden; *Oostfr.* achterkastêl.

achterdeel = **kouhoes** (*Ommel.*) = **kougange, kouhoesdele** (*Old.*) = koehuis, de ruimte achter de stallen, *Friesch* boethuus. (*achterdeel* heeft den klemt. op: *deel*.)

achter hand, ook: **achter de hand** hebben of houden = in bewaring houden met het doel om het later te gebruiken; *zij het altijd wat geld achter hand*, zooveel als: een spaarpotje om in tijd van nood te kunnen gebruiken.

achterdeuren (zonder enkv., met den klemt. op: *deu*) = de deuren in het achterste deel eener boerenschuur; *veur de achterdeuren* (eener boerderij) = het plein of de ruimte achter de schuur (of: schuren).

achterdocht = **omdenken** = nadenken (ook *Oostfr.*); *gijn achterdocht hebben* = zonder erg zijn en dientengevolge onvoorzichtig, onverstandig spreken of handelen. Veronderstelt gebrek aan nadenken, of aan menschenkennis, of wel aan beide. (Oudt.: achterdocht = bekommring, angst, vrees.) Vgl. *omdenken*. {p.13}

achterèn, achterende = achtereinde. Vergelijking: *zoo dom as 't achterèn van 'n kou* = aartsdom. *MNederl.* achterende = het achterste einde, het achterste gedeelte. Zie ook: *binhoes*.

achterheerzitten; achtereerzitten = ijverig werk van iets maken, tijd noch gelegenheid verzuimen om iets in orde te maken of tot stand te brengen. Ook = trachten te bereiken, machtig te worden. (Bij A. *Fokke*: achterheerzitten = achternazitten, vervolgen.) Vgl: *achteranzitten*.

achterhek = **achterrik**; het sluithek van een *boerenwoagen* (zie ald.); ook *Dr.*

achterhoes; achterhuus; het achterste gedeelte van een burgerhuis, buiten kamers, keuken en kelder en dienende tot werkplaats voor de meid en tot bergplaats. (*Hunsego, Fivelgoo, Oldampt, Westerwolde hoes; Goorecht, Westerkwartier huus* = huis.) Zie: *oe*.

achterkastijl; zie: *achterborst*. (*kastijl* = kasteel).

achterketijer = achterkwartier, de billen, het achterste; *ik vōl op mien achterketijer*, netter dan: *op mien gad*.

achterlastig worden = zijn gevoeg moeten doen = *achterlast kriegen*.

achterlegger = *damlegger*; zie ald.

achterling (*Stad-Gron.*); eene soort van wittebrood.

achtermaid; zie: *kamermeid* of *koamermaid*.

achtern; *hij komt in 't achtern* = wordt achterlijk, komt ten achteren, ook als het geldzaken betreft. Zie ook: *binhoes*.

achtern, in: *noa achtern mouten* = achterlast krijgen, eigenl. = het privaat moeten opzoeken. Aldus omdat zulk eene gelegenheid in 't achterste gedeelte van een huis gevonden wordt.

achternkander an = eene rij maken bij 't schaatsenrijden; *zij ken best achternkander an* = voor een voorrijder rijdt zij gemakkelijk.

achternoa gaan = navolgen, ook wat de gevolgen betreft; *hij gait zien voader achternoa* = volgt zijn vader na, ook: ondervindt het lot van zijn vader.

achternoam = **fam** = **stam** = **tuttel** = geslachtsnaam, van; *Dr. NHoll.* achternaam.

achteroet, achteruut (klemt. op *oet*) = ten achteren in ontwikkeling en beschaving; tegenovergestelde van: *veuroet* = vooruit; *hij 's lang nijt achteroet* = hij kan best meedoen, is goed bij de hand, laat zich niet beet nemen. – Men zegt ook van personen en rijtuigen: *zij bin nog achteroet*, zooveel als: zij moeten nog komen, zijn nog achter ons; *Pijt achteroet* = Pieter langzaam. Zie: *Goliat*.

achteroetboerken; zie: *boerken*.

achteroetleeren = **ofleeren** = niet meer zooveel voor iets kunnen {p.15} krijgen als er vroeger reeds voor geboden is, dus fig. voor: teruggaan, achteruitgaan. Vooral hoort men het in den veehandel.

achterofbloazen = hoorbaar een wind laten. (klemt. op: *of*.)

achterofdijken (klemt. op: *of*) = **schollen** = schalen, schaalhout, in bestekken, enz. = achterdelen. Hierop volgen *latdijlen*, die te smal zijn voor planken, en eindelijk: planken, en: delen.

achterofstroat (klemt. op: *of*) = afgelegene straat, straat in eene afgelegene buurt.

achterom (klemt. op: *ach*), in de uitdrukking: *achterom is 't kermis!* wat men hoort als iemand voorslaat achterom te gaan, zooveel als: o ja, laten wij dat doen, dat zal plezieriger zijn.

achteromstroatje, pleonast. voor: achterom; een zijstraatje dat men inslaat om de wandeling te rekken. Vgl. v. *Dale* art. achterom 2.

achterop = ten achteren zijn wat werkzaamheden, betaling, enz. betreft. Veronderstelt dat het verzuim moeilijk valt in te halen.

achterrad (klemt. op: *rad*) = achtereen, telkens hetzelfde (*Old.*) Wanneer kinderen elkander foppen door een hunner driemaal hetzelfde te laten uitspreken, hoort men hen spottend uitroepen: *dreimoal achterrad! heb 'k die doar nijt eerêlk had?* zooveel als: wat heb ik ie daar beet gehad!

achterrad (klemt. op: *ach*), voor: rijksdaalder, zoo: *veurrad*, guldenstuk.

achterrik; zie: *achterhek*.

achterschudder; een raapzaaddorscher die voor 't laatst het gedorschte schudt opdat er geen korrels in de peulen blijven.

achter stad; zie: *boven stad*.

achterstallêge schulden = gelden die men te vorderen heeft, oude schulden; 'k *heb nog veur doezend gulden achterstallêge schulden in 't bouk*.

achterste ber, zie: *bovenste ber*.

achterste pooten; achterpooten. *Zegsw.:* *op zien achterste pooten stoan goan* = zeer boos worden.

achteruut; zie: *achteroet*. {p.17}

achteruutrugeln, (fig.) = pogingen aanwenden om eene gedane belofte weder in te trekken, zich terugtrekken, en = *achteruutkrabben*. Zie: *rōggeln*.

achteruutstoan; **achteroetstoan** = teruggeven; 't geld dat zijne studie gekost heeft moet hij, bij de verdeeling der ouderlijke nalatenschap, *achteruutstoan*, ook: *terugstoan*.

achter-veur, in: *zij mout achter en veur wezen* = zij moet voor de geheele huishouding zorgen, alles moet zij beredderen.

achtervörl = achtervierendeel, van eene geslachte koe, enz., bij v. *Dale* ook achterviertel. Vgl. *vörl*.

achterwark; zie: *achterborst*.

achterwieken, in geschrifte *achterwijken*. "Dit wegens de vele bruggen kostbaar een kanaalsysteem werd weldra door het systeem der *achterwijken* veranderd, en in de laatste jaren volgt men het "twee kanalen systeem", waarbij twee groote kanalen parallel op 100-200 M. afstands gelegd worden." (N.G. Cour. Sept. 1884). Vgl. *binnenwiek*.

achtîg. Een afwijkend, maar toch veelvuldig gebruik van dit achtervoegsel hoort men inzonderheid in 't *Westerkw.:* *loatachtig* = laat; *grootachtig* = aan den grooten kant, groot; *vōlachtig* = vol; *koldachtig* = koud; *lankachtig* = lang; *slechtachtig* = in slechten toestand, van een zieke; *beswiemachtig* = zwijmelend; zoo: *dikachtig*, *kloagachtig*, *minachtig*, *gauachtig*, *lastigachtig*, *moagerachtig*, *natachtig*, enz. = dik, enz. – Ook = veel houdende van 't geen het hoofdwoord uitdrukt: *mouderachtig* = de moeder aanhangend, *zoepenbreiachtig*, *prooachtig* (praatziek), *gekscheerachtig*, *kōffieachtig*, enz. (Het *ZNederl.* en *WVL.* heeft o.a.: *fruitachtig*, *kerkachtig*, *Hollandachtig*, *Napoleonachtig*, *bedachtig*, meestal vergezeld van eene ontkenning; het *Noordfr.* brydagtig, orkelagtig, daikagtig, snelagtig, enz.)

achtkant = stevig gebouwd, breed geschouderd; lomp: 'n *achtkante boer* = stevige kerel, ook = onbehouwen, plomp mensch. (Zie de legende: *De Achtkante boer* in den *Gron. Stud. Alm.* 1888, Mengelwerk, blz. 86). {p.19}

achtsman = aanklager; thans veroud. Zie: *aanbrengheldag*.

achtste part, in de *zegsw.:* *dei komt om de achtste part* = die man (enz.) is een bedelaar. Zooveel als: – om een duit, als achtste part van een stuiver.

adderkruid; zie: adderkruid.

adderkruid, volgens v. Dale in Groningen *adderkruid* = het pijlkruid, ook serpentstong genoemd. Zie: snoekeblad.

adderloof. Onder dien naam worden vele varens bedoeld. (v. Hall.).

adderroet; soort van mannetjes boschvaren, welker wortelstok als een middel tegen den lintworm wordt ingezameld, wordt bij Winschoten aangetroffen. (v. Hall.).

admēs zie: assmis.

à doun; zie: a 3.

afbloeien (in geschrifte) – **ofbloien** = het einde van het bloeien. Zie onder art. tweiriepig.

afbrengen; zie: ofbrengen.

affekoat; zie: afkoat.

affers (klemt. op: *fers*) = afkeerig; *zij 's affers van hōm* = zij mag hem niet lijden. 't *Fransche* adverse.

afgestamt; zie: ofgestamt.

afkoat, affekoat, avvekoat = advocaat. *Dr. affekaot*.

afkoatenbōrrel (enz.) = advocatenborrel (v. Dale).

afkoatske voor vrouwl. advocaat, zij is bespraakt en gevat, *zij kon wel afkoatske wezen*. Vgl. ske.

afstruiver (*J. Auwen*); iemand die een ander meer afneemt dan billijk is. Volgens *Dr. A. de Jager* zooveel als: afstrooper, van stroopen, *HD*. strupfen, streifen.

afijn, afein (*Stad-Gron.*) = enfin, bij v. Dale = eindelijk, in het kort, kortom.

afwateringstogt (in geschrifte); eene *togt* of *tocht* die tot afwatering dient, eigenl. een pleon. Zie: tocht.

aggement; zie: agrement.

àhà! (beide onvolkomen *a*) = a ha! voor wel wel! enz.

ai = ei. Zoo ook: *aiber* (v. Dale: eiber, ooievaar); *aigen, ijgen* (eigen); *ailand* (eiland); *arbaid* (arbeid); *baide* (beide, beiden); *baiern* (v. Dale: beieren, slingeren); *baitel* (beitel); *beraiden* (bereiden); *braiden* (breien); *draigen* (dreigen); *fail, faile* (v. Dale: feil, dweil); *failen* (feilen (v. Dale), dweilen, en: falen); *fait* (feit); *gail* (geil); *geraide* (v. Dale: gereide, zadeltuig (gewest.)); *grain* (grein); *haide* (heide); *Haiden* (Heiden); *haien* (heien); *hail* (heil); {p.21} *hailîg* (heilig); *klai* (klei); *klain* (klein); *lai* (laiden); *Mai* (Mei); *Maier* (Meijer, eigenn.); *maid* (meid); *pail* (peil); *pailen* (peilen); *plain* (plein); *plaistern* (pleisteren, rusten); *prai* (prei); *rain* (rein); *rais, raize* (reis); *schaiden* (scheiden); *sjelai* (gelei); *slai* (slei, slegge); *spraiden* (spreiden); *staigern* (steigeren); *stail* (steil); *train* (trein); *waide* (weide); *waifeln* (weifelen); *waigern* (weigeren); *wait, waite* (weit, tarwe); *zail* (zeil); *zailen* (zeilen). Hierbij dient opgemerkt: op de Friesche grens behoudt men meestal de *ei*; de klankwijziging der *ij* op het Hoogeland, *ai* is hier buiten rekening gelaten, en: de afleidsels en samenstellingen behooren tot dien regel.

ai, voor Nederl. *aai*; *maien* (maaïen); *draien* (draaïen); *naien* (naaïen); *kraien* (kraaïen); *praien* (praaiïen); *zaien* (zaaïen); *haien* (haaïen); *waien* (waaïen); *ai* (aai, van: aaiïen); *aïen* (aaïen). Ook met alle afleidsels en samenstellingen.

ai (znw.) = aai; zie: aïen.

ai, áj = als gij, en bij uitbreiding: als wij, als men, onder kinderen en weinig ontwikkelden (Hoogel., enz.); ook *Dr. Staat* voor: *als ie* (- gij); *ai ien hoes komen* = als gij (wij, men) te huis komt.

ai (ei). *Zegsw.*: 't is 'n dik *ai*, zooveel als: zij zijn groote maats, zij verkeeren druk met elkander; *as dat ai brekt, wat zel dat stinken!* = als die vriendschap verandert in vijandschap, dan zal men wat hooren! (Er ligt in deze uitdrukking eenige afgunst.) *Friesch*: *As dat aei ris brekt hwet soil 't den stjenke*. (Verkeert de vriendschap van twee die niet deugen in vijandschap, dan komen er leelijke dingen aan 't licht.).

ai-appel, in: 't gait veur 'n ai en 'n appel weg = 't wordt voor een appel en een ei, d.i. voor eene kleinigheid, verkocht.

aibals; zie: *ijbals*.

aiber, **aibert** = ooievaar. *Dr.* uibert, luibert, eileuver; *Kil.* eyber, eber; *Oostfr. Neders.* eber, *Mecklenb.* adebar, adebor, *Holst. Noordfr. Oudfr.* adebar, *Ditmarss.* aderbar. Kinderen (in het *Old. enz.*) zeggen, dat hij, die den ooievaar bij zijne terugkomst voor 't eerst ziet, staande, het geheele jaar door lui of traag zal zijn; daarentegen vliegende, vlug en vlijtig. Dit is (of: was) in Holstein een volksgeloof, en men houdt het daar voor een gelukkig teeken, als een ooievaar zich op boerenwoningen nestelt. – (*Noordfr.* bar, bade, boi = bode, en: adebar = lentebode).

aiberbek; soort van schermbloem, naaldenkervel, *Scandix Pectum*, {p.23} in *Westerw. störkbloum* (zie: *störk*), *Friesch* kranebek.

aiberbloum = **visschenstaart**; de gele Lischbloem, *Iris Pseudacorus*; (*Neerl. Plantensch.* p. 223), *Dr.* eiberbloem.

aiberbloumen; zie: *kiewietsbloumen*.

aibersnust, **aibertsnust** = ooievaarsnest. Zie: *aiber*, en: *nust*.

aibersprikkebij; **aibertsprikkelbein**, in de kindertaal voor: ooievaar, en ook = lang man met dunne beenen. De tweeregelige deun der kinderen bij 't zien der eerste ooievaars, dat eene soort van terging zal zijn, luidt: *Aiber*, *aibersprikkebij*, *Het zien voader of mouder nijt zijn!* (- niet gezien). Zie: *aiber*.

aid; **aide**; **eide** = egge; *Dr.* eege, eegt, *Friesch Oostfr.* eide, *Ditmarss. Eiderst.* eiden, *Noordfr.* eide, eggen, egden, *Oudfr.* eidje, bij *Kaltschmidt* Eite; *MNederl.* eide. *Zegsw.:* mit de aid op loop wezen, spottend van iemand die bv. uit verstrooidheid eene verkeerde boodschap doet.

aid, **ait**; zie: *altied*.

aidbalken; zie: *eidebalken*.

aiden = eggen; *Friesch* eiden (zie: *aid 1.*), schertsend: *op kloeten dansen*. *Zegsw.:* met iemand *mouten* (of: *kennen*) *aiden en plougen* = overleg met hem moeten of kunnen maken, gezamenlijk iets in orde moeten brengen en daarbij elkander wederzijds steunen. (Bij *Kaltschm.* eiden, en: eiten.).

aidool, **aidoor**, **aierdool** = door van het ei. Zie: *ai 5*.

aidoor; zie: *aidool*.

aidop = eierdop. Zie: *ai 5*.

aien = aaien, zacht streelen; spottend voor: niet sterk genoeg wrijven bij het schuren, enz. *Oostfr.* eien, eijen = streelen, liefkoozen, aaien.

aier = eieren. *Zegsw.:* *da 's twalf aier en dartien kukens* = dat is een bijzonder fortuintje, een trek uit de loterij. Wordt ook toegepast op personen, die, volgens hun zeggen, altijd het voordeel aan hunne zijde hebben, dien 't altijd meeloopt; met zulk een is 't altijd: *twalf aier, dartien kukens*. – *Friesch* Wol bret, sei Jan Flapper, toalve aeijen en trettisien piken.

(Bespotting van een snoever). *Sprw. Dei gijn kwoaie kukens hebben wil mout de aier in de panne sloagen* = ouders zijn niet aansprakelijk voor het gedrag hunner kinderen. – *HD.* Eier = eieren.

aierdool = *aidool* (zie ald.), *Oostfr.* eidahl, *HD.* Eidotter. Vergelijk: *onze eerdappels liggen net as aierdolen op schuddel*. (Dit kon men met recht van de vroegere winterzeeuwschen zeggen; thans hoort men die uitdrukking niet meer.) {p.25}

aiergeld; de centen die de *schoapjong* of *schoapvent* voor het dagelijks *ophoalen*, d.i. opzoeken der eieren ontvangt. – Ook het geld dat de verkoop der eieren in eene boerderij oplevert. Vgl. *bottergeld*.

aierkokertje = zandloopertje ten gebruike bij het koken van eieren.

aierkopke = eierdopje, porseleinen bakje waaruit een gekookt ei gegeten wordt (*v. Dale*).

aierkölf (= eierkorf). fig. in: *hij 's bang veur zien aierkölf* = hij draagt veel zorg voor zijne gezondheid, eigenlijk: voor zijn lichaam. Vgl. het *Friesch*: Hij docht dat ek al om sijn eigen koer mei aeijen (is op eigen voordeel bedacht).

aierproem, aierpruum = eierpruim, soort van groote pruim. Zie: *ai 5*.

aierrik; een toestel van twee of meer plankjes boven elkander die van ronde gaten voorzien zijn om daarin eieren te zetten.

aierwal. Aldus noemde men een gedeelte van den voormaligen stadswal tusschen Heere- en Oosterpoort, waar de lagere klasse zich op de Paaschdagen vermaakte met eieren en noten.

aigen (*Stad-Gron.*) = eigen. Zie: *ijgen*.

aigender; zie: *ijgener* en: *beklemrecht*.

aigendom, zie: *ijgendom*.

aigenheerîg; zie: *ijgenheerîg*.

aigenklouk; zie: *ijgenklouk*.

aigenlêk, aigenliek, aigenlik, aigenliekers, ainlieks = eigenlijk. Als versterking hiervan hoort men: *aigenlêk as aigenlêk mōs ik mōrgen noa Stad*; – *mōs 'k nog wat van hōm tou hebben*, enz.

aigenliekers; zie: *aigenlêk*.

aigenoar; zie: *ijgener*, en: *beklemrecht*.

aigenschōp; ijgenschōp = eigenschap; *'t het gijn aigenschōp* = het past niet bij elkander, door die vermenging of bijvoeging wordt die spijs of drank bedorven, onsmakelijk.

aigenste – *ijgenste*; zie ald.

aigen volk; zie: *ijgen volk*.

aigenwiezîghaid; ijgenwiezighaid (eigenwijsheid), voor: waanwijsheid; *wel het dat zegd? - of: doan? - dat wicht mit heur aigenwiezîghaid*.

aike; aichie, verkleinw. van: ei, en = eitje; ook van *ai* (aai) als {p.27} liefkoozingswoordje; *geef mie 'n aike*, zegt de moeder tegen haren zuigeling. Zegsw.: *ieder vogel legt zien aike* = elk doet zijn best om den baas te spelen, nl. in eene verwarde huishouding.

ailand = eiland. Wanneer men op 't Hoogeland spreekt van *'t ailand*, dan bedoelt men daarmede Rottumeroog, vóór 1877 eigendom der provincie Groningen, toen Rijksdomein geworden. In Veendam noemt men de strooken land aldus die begrensd worden door twee *wijken* welke in het Oosterdiep uitloopen. Eén ervan draagt den naam van *Blanksteiner* –, in den wandel: *golden ailand*.

ailanderlint. Onder dien naam is hier eene soort van katoenen lint bekend.

ailanderrais; plezierreisje naar het eiland Rottumeroog. Zie: *ailand*.

ailoof = de gewone klimop; *Kil*. eyloof. (v. *Dale*: eiloof, een der volksnamen van het gewone klimop, ook boomveil en ifte geheeten.)

aimeln; zie: *dwelmen*. “*En zoo aimelde hai maor al ien ain boksem en wams ien ain taim vōt.*” (*Hoogel.*)

ainarm; zie: *lankarm*.

aingoal = zich steeds gelijkblijvend, onverstoorbaar kalm (*Marne*). Vgl. *ijngoal*.

aink; zie: *ainlieks*.

ainlieks (*Marne*) = **ainl'k, aink**, (*Hoogel.*) = **ainliek** = **ijgentliek** = eigenlijk, in de gestrengte beteekenis genomen. Vgl. *aigenlêk*.

ainl'k; zie: *ainlieks*.

ainmoud; zie: *ijnmoud*.

ain'n (*Hoogel.*) = eenden.

ains; zie: *ijns*.

ainspan; zie: *ijnspan*.

ainspanjer; zie: *ijnspanjer*.

aipekel; zie: *aispekel*.

ais; zie: *aisch*, *ijs*, en: *rijs*.

aisch, **aisk**, **ais** = walgelijk, vies, wat afkeer wekt in fysieke zin; *aiske stank*; *aiske kerel*, enz.; ook *Neders.*; *Oostfr.* eisk = onzindelijk, ook = hatelijk, tegenstrevig, vijandig; *OBremensch* eisch = kwaad, boos; *aische Söge (Jobst Sackmann)* = boos varken; *Ditmarss.* eisch = vreeselijk. In *Holst.* wordt het alleen van stoute kinderen gezegd, bv. *aische*, *eische jongen* = akelig kind; *Westf.* aisk, aisch = hatelijk, afschuwelijk; *OHD.* agislik, en daarvan *MHD.* egeslich, eislich = verschrikkelijk, vreeselijk, afschuwelijk, *Oostfr.* aislik, îslik, îselk (*Nederl.* ijselijk, *Gron.* ieselk), van het *Goth.* agis = vrees, {p.29} schrik, angst. Hiervan ook het *OHD.* agesig, waarvan: aising, en egesig (ook *AS.*), waarvan: eisig, welke vormen ons *aisch*, *aisk* opleverden.

Aise, **Aiso**, **Eise**; mannennaam, zooveel als: de groote, de machtige, eigenlijk: de vreeselijke, de verschrikkelijke, van 't *Goth.* agis, zie: *aisch*. Op 't *Hoogeland* luidt de Sint-Maartensdeun: *Aise Sunte Meerten, Kouien droagen steerten, Ossen droagen horens, Kerken droagen torens, Torens droagen klokken, Mooi meisjes droagen rokken, Ol wieven zitten ien houken, Bakken dik spekpannekouken, Drei vinger dik, Al zunder schik, Hier woont 'n rieke man, Dei ons wel wat geven kan; Zuumt nijt lank, zuumt nijt lank, Of mien keerske is oetgebrand, Ai' wat geven den wor j' bedankt, – of: Geef mie 'n appel of 'n peer, 'k Koom van 't hijle joar nijt weer.* Ook: *Sunte Sunte Meerten, Kouien droagen steerten, Ossen droagen horens, Kerken droagen torens, Hier woont 'n riekman, Dei ons wel wat geven kan, Veul kan hij geven, Lank zal hij leven, Zoalig zal hij starven, 't Koninkriek bearven, of: 't Kerkhof zal hij arven.* Een soortgelijke deun luidt in de Veenkoloniën: *Pinksterboog mit lange tippen, Wil je nijt geven den loat 't moar slippen, Appel of peer, Koom van 't hijle joar nijt weer; Hier woont 'n rieke man, Dei ons wel wat geven kan, Appel of 'n peer, Koom van 't hijle joar nijt weer.* Te *Groningen* zingt men: *Sunte Martinus Bisschop, Roem van onze landen, Dat wij hier met luggies loopen Is voor ons gein schande. Hier woont, enz.* Het slot luidt: *Geft 't ook wat? 'n cent of wat? 'n Appel of 'n peer? Dan koom we 't heele jaor nijt weer.* Te *N. Schans*, enz. luidt het: *“Kip, kap, kogel, Sunte Meertes vogel. Hier woont ein riëke man Dei veul geven kan, Veul kan hie geven, Lang zal hie leven, Kiek over diek, kiek over dam: Daar komt een schip mit appels an, Mit soeren, mit suiten, Wie kennen der nijt tegen muiten; Geef mie ein appel of 'n peer, Ik koom in 't heile jaor nijt weer.”* Bij 't vallen van den avond loopen de kinderen met lampions van verschillende aard, à la giorno, gekleurde lantaarntjes, uitgeholde beet- of mangelwortels, enz. bij de huizen rond, onder het zingen van bovenstaande rijmpjes. Het *Oostfriesch* heeft o.a.: *Kip-kap-kögel – Sunter Martens fögel – Sunter Martens dikke bûk, – Stekt sin nârs to 't fenster ût. – repe repe berge, – {p.31} dürd sîn fader 't nêt segge, – dürd sîn moder 't nêt klage, – krigt 'n pukkel ful slage. – hîr wând de rîke man, – de uns wol wat gâfen kan, – fôl kan he gâfen, – lank schal hê läfen; – wen hê kumd to starfen, – schal hê de hemmel arfen. – God schal hum lonen, – mit hunderddûsend kronen, – mit hunderddûsend klokjes d'r an; – dâr kumd sünt-Martin bisschop an. – Ook: sunter Martens fögel, – kip-kap-kögel, wul' so wîd flêgen, – al afer de rîn, – al afer de rîn, – heb' ji sünt Martens fögel ôk sîn? – sunte Martens göse, – bünt ôk al to böse, – bîten de olde wîfe, – de titten fan de lîfe, – braden 's up de röster, – smekken as ên körster. – d'r flogen twê rubîntjes na 't papenhûs to, – dat papenhûs was d'r ferslaten, – de hemmel stun' spêrwîd apen. – as Josêp ût de schole kwam, – hê had' d'r gên botter, – hê had' d'r gên brôd, – hê legde sîn kop in Marê hör schôt. – Marê de had d'r ên gordel an, – dâr hungen wol dûsend klokjes an, – de klokjes fungen an to pingeln, – lêfe Engelkes fungen an to singen: – fan hîr an, fan dâr an, – bâfen wând de rîke man, – de alle minsken gâfen kan; rîke man to pèrde, – unse lêfe hère, – de lett wassen, – gôd koren un gôd flassen, – gôd koren un gôd lînsâd, – frôke! is dat gên gôd hûsgerâd? (*ten Doornk.* art. kip-kap-kögel.)*

aisiesen (*Stad-Gron.*) = ijs; zie ald.

aisk; zie: *aisch*.

aispekel, aipekel = water, waarin zooveel zout is opgelost dat er een ei in kan drijven; *dubbeld aispekel* = dezelfde hoeveelheid water, waarin tweemaal zooveel zout is opgelost. Zoo ook: *eerappelpemel*, lichter dan *aispekel*.

ait; vadersnaam. Zie: *atte*, alsook: *aid*.

aittand = tand eener egge. Zie: *aid*.

aiwîg; zie: *ijvîg*.

aiwîghaid zie: *ijvîghaid*.

àjuus; = vaarwel; 't *Fransche* adieu. "*Ajuus boas, groutenis an Pijte!*"

akkedijern (accordeeren), voor: overeenstemmen, harmonieeren; *zij* (bv. man en vrouw) *kennen niks akkedijern* = zij hebben een oneenig leven; *levertroan en stroop akkedijert nijt*. – Ook voor: abonneeren, en zooveel als: eene bepaalde som betalen om de potvertering van een zanggezelschap, waarvan men geen lid is, te kunnen bijwonen. (*Westerkw.*)

akkefietjes, hakkefietjes = wisjewasjes, kleinigheden. Ook = geringe {p.33} posten, betrekkingen, opdrachten die weinig of in 't geheel geen voordeel opleveren, iets wat men ook ironisch 'n hapje noemt; "*dat hakkefietje mōs ie mie den ook zijn tou te stupen.*" Van aqua vita = levenswater, zooals in 't eerst de brandewijn werd genoemd, toen die nog slechts als medicijn werd gebruikt en alleen in de apotheken verkrijgbaar was. Het *Gr. Wbk* schrijft: akefietje, akkefietje, akevietje, akkevietje en acht bovenstaande afleiding, voorkomende in den *Konst- en Letterb.* 1836, p. 267 e.v. *Mag. v. Nederl. Taalk.* I, 46, waarschijnlijk. Zie ald. art. akefietje.

akkefietjederei = kleinigheden betreffende: *mit dei akkefietjederei ken 'k mie nijt ophol'n*. Zie: *akkefietjes*.

akker; gedeelte van een stuk land ter wille van eene goede afwatering door middel van ploegen in smalle strooken verdeeld; die bewerking heet: 't *land in akkers leggen*; ook: *akkern*; *akkerland* = bouw-, ook: weiland, dat in *akkers* ligt, ter onderscheiding van gedraineerd, dus: effen land. – Ook: land, dat bij strooken, zoo lang als het stuk en 10 á 12 vt. breed, ten dienste van den tuinbouw verhuurd wordt. Ook zulk bouwland heet *akkerland*, en de uiterste *akkers, walakkers*, omdat zij de slootwallen grenzen.

akkerhuur; de huur van land dat bij *akkers* wordt verhuurd. Zie: *akker*.

akkerland; zie: *akker*.

akkermantje (*Hoogel.*) = **baumantje, boumantje** (*Old.*) = **baumannechien** (*Stad-Gron.*) = witte kwikstaart, *Motacilla alba*; een trekvogel met zwarte en witte tinten en een blauwgrijzen rug (*Schlegel* p. 73). *Oostfr.* akkermantje, wipstert. Zie ook *Gr. Wbk.* art. akkermantje.

akkern; zie: *akker*.

akkeroot! ook pleon. **krekt akkeroot!** = juist! zóó is 't! Het basterdw. accuraat = nauwkeurig, stipt, zorgvuldig; *Lat.* accuratus = nauwkeurig, geschikt, beschaafd; accuratio = zorgvuldigheid, nauwkeurigheid, omzichtigheid, enz.

akkerslooden = greppels in *akkerland*, elders ook **sputten**, en: **middelslooden** geheeten.

akkerstudent; leerling der voormalige landbouwschool te Haren. {p.35} "*Hij studijrde tou boer, zee e altied, moas as tei kerel boer worden is, den zel 't ook wel net 'n boer wezen as al dei akkerstudenten boeren an dis tied tou bin.*"

akkoord van Putten! = wij zijn 't eens, dus: afgesproken! "*Akkoord van Putten! Zet deur Godschalk!*" Vgl. *Gr. Wbk* art. akkoord.

akkoortjen = een akkoord aangaan, een vergelijk treffen met een schuldeischer, accordeeren.

aksie, voor: eene wonde, een ongemak, bv.: 'n *aksie an't bijn hebben*. Voor: boete, in: *aksie kriegen* = bekeurd, beboet worden. Ook: 't *het gijn aksie* = 't heeft geen nood, maak u daarover maar niet bezorgd. 't *Lat.* actio, basterd: actie.

ákwámpompá; schertsend voor: pompwater, eigenlijk: drinkwater. *Lat.* aqua; pompá voor: pomp, dus: water uit de pomp.

al, voor: wel, tegengestelde van: niet; *zij zeggen van al, wie zeggen van nijt* (ook *Stadsfr.*); *'t is al = 's al = 't is wèl*, verkorting van: 't is wèl waar; *hij het 't al tegen mie zegd, moar 't is mie weer deurwaid* = hij heeft mij die boodschap wel opgedragen maar ik heb ze vergeten.

al, als algem. telw.: *'t gait al zien doagen goud* = 't loopt tegen verwachting goed af; *ik mijnde al mien best* = verkeerde in de stellige meening; *'t regent al an* (*al* en *an* met gelijken nadruk) = zonder ophouden; *in al dat weer* (onweder, storm, enz.) en dergelijke uitdrukkingen zijn zeer gewoon en vindt men menigvuldig bij onze Ouden; (*Dr. aol mis* = geheel, glad verkeerd.); *'t is al wat beter* = 't is wel iets beter; *da's al zoo goud* = die maatregel verdient de voorkeur, zóó is het beter; *'t gait (Westerkw. 't geit) àl zoo goud van doage*; *'t is àl wat slim* = 't is eene moeilijke zaak, een leelijk geval, ook: 't is erg; *'k was àl bang dat 't begunde te regen* = ik was bang dat het zou beginnen te regenen (klemt. op *àl*); *'t is àl roar* = 't is wel zonderling; *'k wōl al zeggen* = ik dacht bij mij zelf; *hij 's nijt al te goud* (niet al te goed) = een weinig ongesteld, ook: niet wel bij 't hoofd; *bist nijt al te goud?* = *bist wel goud?* schertsend voor: zijt gij wel goed bij 't verstand? (*al te* wordt hier genomen in de veroud. beteek. van: zeer); *'t is lichtmoan en al* = er komt nog bij dat de maan schijnt; *hij 's olderling en al en doch*, enz. = niettegenstaande hij ouderling is, enz.; *'t is al zoo goud, om*, enz. = 't is beter om, enz.; ook *Oostfr.* – Algemeen bekend is de zegsw.: *al weer van veuren of an!* met de toevoeging: *net as de köster van Garrelsweer* (in *Westerwolde*: – as de köster van *Loo* = *Vriescheloo*), wanneer men met iets niet op streek (zooals hij op de wijs) kan komen, en 't dan telkens op nieuw beproeft. {p.37}

al, voor: alles, in: *'t ken al wel wezen*, of: - *wel waar wezen* (klemt. op: *al*) = dat alles kan waar zijn, dat wil ik niet betwisten.

al, als voegw. voor: als, bv. in: *al goan 'k noa stad, ze'k den 'n kouke mitbrenn?* *Verdam*: al, ook alle = als, indien, nog in Groningen gewoon (*Swaagman* 49) In dezen zin wordt *al* terstond door het werkw. gevolgd, niet door het subject! (art. *al*, kol. 327.)

al, voor: niettegenstaande, alhoewel: *al hou zeer mie 't ook dee* = in weerwil van de pijn die ik uitstond; *al hou geern 'k ook wōl* = hoe gaarne ik het ook zou doen; *al hou drok wie 't hebben* = niettegenstaande wij 't zeer druk hebben; *'t bin eerlêke mensen, al hou arm dat ze 't hebben*; “*Al hou bliede Kloas ook was om 't postje hom beschoren.*”

alan (al aan) = bij herhaling, wat spoedig terugkeert; *wie hebben alan regen* = 't regent bij kleine tusschenpoozen; *hij komt alan bie mie om geld*. (*N.Holl.* allan, ollan, *Marken* alan = steeds, voortdurend. v. *Dale*: alaan, bijw. zonder meer. Vgl. *al 2*.) *al* is hier tot versterking; *MHD* al = geheel, alles te zamen, inzonderheid vóór *bvnw.*, bijw. en teg. deelw., ook in: alleen, *HD.* alleine = al een, *Gron.* allèn, en in: *algedurig*, en *allerdeegs*.

albaid; **albaide** = beiden, beide; *zij bin albaid troud* = zij zijn beiden getrouwd. *Dr.* aalbeid. Zie: *al 2*.

albaster = albast. Volgens 't *Gr. Wbk* verouderd, ofschoon dichters het nog somwijlen gebruiken. – Ook = een knikker van marmer.

albastern = van albast of marmer. In 't Nederl. veroud. Zie: *albastern*.

albeer (meerv. *albeern*, en: *albeerns*) = aalbes; *albeernnat* = bessennat; *albeernwien* = bessenwijn; *albeernbōs*, *albeernboom* = aalbessenboom *Dr.* albeer, albeere; *HD.* Beeren = bessen; *Oostfr.* albêje = aalbes; *Holst.* aalbesint = zwarte aalbes, *MNederd.* albere. Vgl. *Gr. Wbk.* en *ten Doornk.* i.v. aalbes, en: albêje. – bosch, voor: struik, heg; vgl. *Richt.* 6; 25; 9:15; *Exod.* 3:2.

albeernboom; zie: *albeer*.

albeernbos; zie: *albeer*.

albeernnat; zie: *albeer*.

albeernwien; zie: *albeer*.

albegeer; in de kinderwereld.

Albert, kwalificat. in: *mal Albert*, ook: *mal Aldert*, schertsend voor: malle vent.

albestel = albeschik, moeial. Het gebruik er van is beperkt tot de kindertaal en den huiselijken kring. *Neders.* albesteller.

Albtien, Albertien; Albertje; meisjesnaam, gevormd van: *Albert*. {p.39}

al den bedel = **al den drommel**; **al den duvel**; **al den bliksem** = **de hijle sitsewinkel** = de heele boel, allen en alles, niemand uitgezonderd. De eerste uitdrukking ziet alleen op personen, en dikwijls eene verzachting der volgende; altijd echter in ongunstige beteekenis. *Oudfr.* bodel = roerend goed; bedel = landerijen, landgoederen, vaste bezittingen; bo, boo = het geheele bezit; bodel = inboedel, *Gron.* inboedel.

alder = aller, in: *aldermooist, aldernoarst*, enz. Bij *de Vries* (M.Nederl. Wbk.) alderstarest; ook bij de schrijvers der 17e eeuw komt het veelvuldig voor.

alderbarmhartigst, in: *hij schreeuwde* (of: *schrijfde*) *alderbarmhartigst* = hij huilde verschrikkelijk.

alderbenaust (allerbenauwdst) = verschrikkelijk, vreeselijk. Zie onder art. *hougen*, als ook; *alder*.

alderbestiggoud = allerbest. Zie: *goud*, en: *alder*.

alderbovenste = **alderbovenste beste** = de uitgelezenste; zie: *bovenste*.

alderbovenste beste; zie: *alderbovenste*.

alderdeeg; zie: *allerdeegs*.

aldergekst, versterkend bijw.; zie: *alderstōmst*.

Alderhilgen, Allerhilgen (Allerheiligendag), als tijdsbepaling, de 1e November; ook *Dr.*

alderieselkst; sterker dan: *ieselk*; zie ald.

alderglenst, alerglenst, meest in ongunstigen zin, zooveel als: *alderstōmst*; zie ald. “*alhouwel 't mie alerglenst kwam te begrooten van 't geld*” (*Hoogel.*).

alderlest = allerlaatst; *zij 's op 't alderleste* = zij kan elken dag bevallen.

alderlijst = allerliefst; *alderlijste mooi, alderlijst wicht*, enz.

alderneudigste; zie: *neudigste*.

aldernoarst; versterking tot den hoogsten graad; *aldernoarste geern*; - *mooi*, - *duur*, enz.; ‘*t begroot mie aldernoarst van heur*. Inzonderheid in de *Ommel.* is dit woord in zwang.

aldernuverst = alleraardigst; hoogste graad van: *nuver*; zie ald. *zij ken aldernuverst zingen*, enz.; ‘*t is 'n aldernuverst kind*.

alderoakêlst = allerakeligst. Zie: *oakêlk*.

alderstōmst = **alderijvigst** = **aldergekst** (bijw. en bvnw.). Versterking van: *stōm*, als bijw.; *alderstōmste mooi*.

Aldert; zie: *Albert*.

aldervreesêlkst; sterker dan: *vreesêlk*; zie ald. In de *Ommel.*, waarvoor elders (bv. *Old.*): *âlderijvîgst*. {p.41}

alderwegens = allerwegen, samenstelling in den 2den naamv. Zie: *al 2*.

aleksanderneuten; een soort van stroopgebak als *mōkken* en *doemkes*, dat te Delfzijl gemaakt wordt en vroeger eenige vermaardheid had.

alerglenst; zie: *alderglenst*.

algedurîg = wat zich zeer dikwijls herhaalt, eene versterking van *voak*; *hij vraagt mie algedurîg hou dat 't mit mie is*; *hij het algedurig de koors* (of: *koorse*).

algemijn (algemeen), voor: gemeenzaam, minzaam, populair; *hij 's 'n algemijn man, hij 's algemijn* = een man van stand die den minderen man minzaam bejegt, een vriend des volks. *Dr.* gemeen = gemeenzaam; *Overijs.* gemein = gewoon; *Oostfr.*: hê is zo'n regt gemên man, de alle lüde grött. Zie ook: *gemeijn 2*.

alhier! = **allier!** = **volk!?** wordt voor de toonbank geroepen als er niemand ter bediening aanwezig is.

alîng = zeer nabij. Zie: *oalênk*.

al in ijn; al ien ain, al in ein (al in een) voor: zonder ophouden, gestadig; *zij zong al in ijn deur*. In *Rein. de Vos* (Jonckbloet, r. 1255) komt voor: iemand *die wel meneghen slach, al in een* had ontvangen, dus in de zin van: aanhoudend, voortdurend. Bij *Kil.* = al-en-een, voortdurend, enz.

allà; bepaald gebiedend, 't *Fransche allez*. *ZNederl.* alla = allons; *den Haag allon!* = kom! Vgl. *allé!* *WVl.* alah, ala. tusschenw. om iets te verbieden; alah! daar af! *Fransch holà* (De Bo)

allarm sloagen = kantoor moaken = leven maken, tieren, luidruchtig zijn. Zie: *kantoor*.

allart = bij de hand, wakker, scherp, gevat. Sluit in zich eene zekere mate van gestrengheid en heerschzuchtigen aard en wordt alleen van vrouwen gezegd. Oudt. alart = vaardig, wakker, lustig, o.a. in eene Klucht (17e eeuw): hij stoeide alart met haar. (v. *Dale*: alert = vlug, behendig, levendig, handig, 't *Fransche alerte*.) Klemt. op: *lart*.

allartenschevel; naam voor een lomp, fors gebouwd vrouwspersoon, mits zij flink kan werken. Vgl. *allart*, en: *schevel*.

alle, in: *alle doagen, alle week, alle oogenblik*, enz., voor: elken dag, elke week, elk oogenblik; "*Rainder drinkt alle oogen-^{p.43}blik 'n goie klōk oet zien glas*"; *de schuddel ligt in alle stukken*; op 't *Hoogel.* - *ien alle brijten*, zooveel als: in duizend stukken. *Vondel* (Lucifer): alle oogenblik.

allé; soort van tusschenw.; aansporend en ook gebiedend, zooveel als: spoedig! rep je! *ZLimb.* allee, alloa = kom aan, 't *Fransche allez*, allons. Vgl. *allà*.

alleer = weleer, in vroegeren tijd. (Staat voor: aleer, bij v. *Dale* bijw. in: voor en aleer = alvorens.) *alleer joaren* = vóór vele jaren, lang geleden.

alle kanten an, in: 't *smoakt alle kanten an* = het is smakeloos.

alleinde; zie: *allèn*.

allemachtjōns, almachtjoans; zie: *almeugend*.

allemans mester wezen = de bolleboos van den troep, het katje van de baan, bv. een jongen die den baas over zijne makkers kan spelen. Zie: *mester*.

allemoalent, altemoalent = allen, alle; alles te zamen. *Dr.* alemaol.

allèn, allènne, allènnîg, allènt, allijn, allijne, alleinde, àllijnd, allende = alleen; *Dr.*

alleenig, *HD.* alleinig, *ZNederl.* alleenig. *Triene ken et bot schoon allende aof* (*Stad-Gron.*)

Zegsw.: *allèn is allèn* (met den nadruk op is), zooveel als: geheel alleen te wonen is niet zoo mooi als 't lijkt, ook dat heeft zijne bezwaren. (v. *Dale* (gewest.) alleenig, thans weinig meer in gebruik.) *MNederl.* allene = eenig, onverzeld. Van personen of zaken, als op zich zelve staande beschouwd; allene sterven = zonder geslacht te worden, van dieren gezegd. *Verdam* (art. *allene* II, 2).

allènne; zie: *allèn*.

allènnîg; zie: *allèn*.

allens = alles.

allens en allens; zie: *alles en alles*.

allènt; zie: *allèn*; ook *ODr.*

allerdeegs, alderdeegs (klemt. op: *deegs*) = zelfs; *hij 's allerdeegs in Californië west*. Bestaat uit den 2e naamv. vorm van *al*, en: *deeg*, nog in: ter dege. *Dr.* allerdeegs, *Oostfr.* allerdägs, *Neders.* allerdegst, allerdögst, aldeger, *Westf.* allerdegelikes, *HD.* allerdings (Volgens het *Gr. Wbk.* is het woord vroeger in gebruik geweest in de beteek. van *geheel en al*, ganschelijk, {p.45} maar is thans verouderd. De *s* is adverbiaal.

allerjouelikst = buitengewoon veel, ook: *onjouelik veul*, bv.: *op dei bouldag was 'n allejoueliksten goud* = werd ontzaglijk veel goed ten verkoop aangeboden.

allerstōmst = *alderstōmst*; zie ald.

allerijvîgst; zie: *alderstōmst*. Sijn. met: *allerjouelikst, stōm, stombōt, swiet*, enz.

alles, voor: wat begerlijk is, in: *da's nijt alles* = dat is een bedroefde toestand, zoo iets veroorzaakt moeite en zorgen; *op zien ol'n dag gebrek mouten lieden is nijt alles*; *mit 'n kerel troud te wezen dei drinkt, is nijt alles*. Zie ook: *alles en alles*.

alles en alles = **allens en allens** = alles, zoo mogelijk met versterking van het begrip, alles te zamen genomen, volstrekt alles wat tot een ding of eene zaak behoort; *alles en alles mout hij tachentîg gulden betoalen*; *zij zeggen alles en alles van hōm*, d.i. al wat maar leelijk is. Ook in tegengestelden zin: *da's alles en alles* = *da's alles en nog wat* = dat is voortreffelijk, dat is niet genoeg te roemen. *MNederl.* als ende als = ten eenemale, geheel en al, in 't geheel, al te zamen.

alle zeuven; zie: *zeuven*.

allieke, lieke = gelijk, in: *'t is mie alliekeveul* = - *liekeveul* = - *netteliek* = 't is mij om 't even, 't kan mij niets schelen; *alliekeveul d'rom, wie blieden gouje vrunden*. (Vgl. 't *HD.* gleichviel = evenveel, om het even, onverschillig.); wie kriegien alliekeveul = even veel. *allike*, *MNederl.* en *MNeders.* = gelijkelijk, evenzeer, zonder verschil (*Verdam* art. *allike*.) Zoo ook: *alliekewel, liekewel* = evengoed, enz. *Sprw.*: *Allieke* (of: *Gelieke*) *veul om 'n knikker, 't spul mout zien gerechtigheid hebben*, zooveel als: 't is maar een kleinigheid, maar elk het zijne. *Kil.* lycke veel, gelycke veel; lijcke wel = gelycke wel; *Hooft* allijkwel = evenwel; *Weil.* lijkeveel, lijkewel = evenveel, evenwel, veroud.; *Friesch* allike folle = evenveel; allijkewel, lijkwel = al evenwel, ten minsten; *MNederl.* alyc = geheel, volkomen. Uit *ael*, bijvorm van *al*, met den volkomen a klank. Vgl. *MHD.* allich, alligh, en *Kil.* allick, allicken j. algeheelijck. In de 17e eeuw niet alleen als bijw. mar ook als bvnw. gebruikt. (*Verdam* art. alyc.) *Oostfr.* alliekevöhl = gelijke veel. (Vgl. 't *HD.* gleichwohl = toch, niettemin, niettegenstaande, evenwel, echter. {p.47})

alliekegoud = evengoed, *MNederl.* allikegoet,

alliekeveul = evenveel. *MNederl.* alliekeveel. Zie ook: *allieke*.

alliekewel = evenwel, desniettemin; evengoed. *MNederl.* allikewel. Bij *Kil.* al-lijcke-wel, thans veroud. Zie ook: *allieke*.

alliement, in: met iets *op 't alliement komen* = iets op het tapijt, ter tafel brengen, met iets voor den dag komen. Verkorting van 't *Fransche* alignement = gezichtslijn, dus eigenlijk = in 't gelid treden.

allier; zie: *alhier*.

allo! tusschenw. ter opwekking, zooveel als: vooruit maar! Vgl. den jachtroep: hallo! en het *Fransche* allons, en: allez.

alloen; alluun = aluin.

alloen! alloen! alloen! Waarschuwingsroep van kinderen, wanneer er dieven, nl. kwâjongens, in den tuin zijn. Hierbij behoort: *bin dijven in joen toen!* (er zijn dieven in uwen tuin!) *Oostfr.* alûn, alûn! 'n dêf in de tûn. *Carl Dirksen* heeft: alûn' = maak leder met aluin gaar, fig. sla er maar op! (*Parzival* 279:5: einen âlûnen mit einer stabe). 1 Heft no. 5. – Zou men hier ook te denken hebben aan het *HD.* Hallunke = onmenssch, schurk?

alloodjen (*Hoogel.*), een meisjesspel en = *klokslag hou loat is 't?* Staat voor: hoelaatjen, zooveel als: hoe laat? spelen. Vgl. *jen*.

allozie, allosie, ollozie = horloge; ook *ZHoll.*; *Limb.* erlozie, *Oostfr.* allôsje, ôrlôsje. – Ook in alle samenstellingen, bv. *alloziedop, alloziemoaker, allozieveer*, enz.

alloziebuutse; alloziebuus = horlogezakje, met name die zich in de broek bevindt. Zie:

allozie, en: *buus*.

alloziedop = losse horlogekas, gewoonloijk van koper. Zie: *allozie*.

alloziet = horlogeketting. Zie: *allozie*, en: *ket*.

allijn; zie: *allèn*.

almachtig; zie: *almeugend*.

almachtjoans; zie: *almeugend*.

almenak, in de zegsw.: *mien kop is gijn almenak*, zooveel als: gij moet niet meenen dat ik alles kan onthouden. *Friesch*: Hij het in kop as in almenak (weet alles). Ook: Mienst dat myn holle in almenak is? *Sprw.*: *Almenak is 'n leugenzak*, wanneer het op de weersvoorspellingen doelt, en zooveel als: de almanak is een valsche weerprofeet.

almeugend, almachtĳg, allemachtĳg, allemachtjōns, allemachtjoans; tusschenw. van verwondering. Ook bijw.: *hij ken almeugend hard loopen, - lijgen, - vluiken, enz. 't is hier allemachtjōns* {p.49} stille. - *almeugend*, uit: al, en: mogen (= kunnen), en letterlijk = almogend, alvermogend.

almoal; zie: *al te goar*.

al 'n drōmmel = al den drommel = al den deksel = al den duvel, enz. = alles te zamen, en: allen.

al-nog, in uitdrukkingen als: *'k heb lijver al wortels as nog wortels*, enz., d.i. peenen smaken 't best als zij pas gerooid zijn, in 't voorjaar lust ik ze niet meer.

als, also, alst = alsem, zeker bitter kruid. Zie *Spreuk*. 5:4; *Jez.* 9:15 alssen; *wilde alst* = *vloozoad* = *vlookruud*, eene plant die o.a. op den Noordpolder groeit en waarvan het aftreksel der bladeren koortswerend is.

als, voor: al, in: *als te groot, als te mooi*, enz. Vgl. *veuls te mooi*, enz.

alschoon = ofschoon, hoewel.

also; zie: *als I*.

alsgeval = in allen gevalle; *in alsgeval, - alstgeval, - algeval koom ik van de week*.

alshalve = allenthalve.

alst; zie: *als I*.

al te; zie: *te*.

altegoar, altemoal, altemoalent, almoal, altmoal = allen, alle; *altemoal regen!* = het regent onophoudelijk; *altemoal gekheid! altemoal leugens!* enz. *ZNederl.* altemaal.

altemoal (znw.), voor: A-al-tolletje, zijnde een draaitolletje met zes zijvlakken, waarop L = *legger ijn*; K, *krieger ijn*; A, *altemoal*, enz. Zie ook: *altegoar*.

altemoalent; zie: *altegoar*.

altenmieter (Marne, enz.) = allen, alles te zamen, maar van gehalte als: *al den duvel*, enz.; *“as 't er op aankomt, geef 'k om joe altenmieter niks.”*

alteroatsie = ontroering, ontsteltenis; tautol.: *deur schrik en alteroatsie* = door schrik en daardoor teweeggebrachte ontsteltenis en verwarring. *ZNederl.* alteratie = ontsteltenis door schrik; bij v. *Dale* = ontsteltenis, schrik, ontroering. *Lat.* altereratio = verandering, verwisseling, verbloeming; *Fransch* *altération* = {p.51} ontroering.

altied, altieden, bij *Bolland altītn* = altijd, en dikwijls, vooral in 't *Westerkw.* tot **aid, ait** samengetrokken; *da's altied zoo* = dat moet wel waar zijn; *'t ligt altied an mie*, zooveel als: het ligt niet aan het voorwerp, enz., maar aan mijn' smaak, behandeling, enz.; *mōst* (of: *mōzze*) *altied noa hōm tougoan* = gij moet niet verzuimen hem een bezoek te brengen. In zulke uitdrukkingen heeft *al* den nadruk, en men wil er eigenlijk mee zeggen: 't is regel en daarom moet het zoo zijn; *wijtje wat 't altied is?* = weet gij wat er in den regel de gevolgen van zijn? *“O dou ie dat aans altieden van Pruussen?”* (In de oorspronkelijke beteekenis van: steeds, ten allen tijde, valt de klemt. op: *tied*.)

altied an; zie: *jummeran*.

altieden; zie: *altied* en vgl. *hijltieden*.

altied nijt = niet altijd; *da's altied nijt zegd* = dat is geen vaste regel; *'t komt altied nijt oet* = 't past mij (enz.) niet altijd. – Een dergelijke afwijking ten opzichte der woordschikking in de onbep. wijs: *liggen -, zitten -, loopen -, heuren -* (enz.) *loaten*, voor: laten liggen, zitten, loopen, hooren, enz. Aldus ook: *eten -, liggen -, sloopen -, kaiern -*, (enz.) *goan*, voor: gaan eten, liggen, slapen, wandelen, enz., evenals in 't *HD*.

altmangs (*Westerw.*) = somtijds, nu en dan; *altmangs al*, *altmangs nijt* = soms al, soms niet. *Dr.* smangs, mangs, *Twente* mangs, manges, *Geld.* mangs, *Neders.* allmangs, allmangst. Vgl. *mank*.

alweg = omophoudelijk, zonder tusschenpoozen, al door; *hij lacht alweg*; *ik mout alweg houston*, *gappen*, *proesten*, enz.; *hij flept alweg*.

alwoar (klemt. op *woar*); zie: *holdoar*.

alwoar (klemt. op *al*) = wèl waar, nl. wanneer een ander het beweerde ontkent of tegenspreekt. *Oostfr.* alwâr; *MHD.* alwâr = volkomen waar. Zie: *al 1*.

al zien best; zie: *al 2*. – Ook = uit alle macht; *hij begunt al zien best te roupen* = hij begint te roepen zoo hard hij kan. *Dr.* hij begunt zien best te rèrren (schreien).

al zien doagen; zie: *al 2*. Ook eene soort van tusschenw. van ver-{p.53} verwondering, het tegengestelde van: helaas! (ook *Dr.*) *joa, al zien doagen! doar zat zij spits en wel!* Bij v. *Dale* = ooit: wie heeft dit nu al zijn dagen gezien?)

ambachtslú (ambachtslieden); een kinderspel (*Hoogel.*)

ambolt = aambeeld of het betere oanbeeld; *Oostfr. Neders. Noordfr. Deensch.* ambolt, *HD.* Ambosz, *MHD.* anebôz, anbôz, *AS.* anfilt, *Eng.* anvil, *Kil.* aenbold.

ambslú; zie: *amslú*.

amfietsie = betrekking, post, bezigheid, meestal in minachtenden zin; *wat is zien amfietsie?* = wat is zijn beroep? waar leeft hij van? da's 'n smerîge amfietsie = een arbeid waarbij men zich noodzakelijk bemorst. – Door invoeging der *m* van: officie = ambt, *Fransch* office.

amme, voor: voedster, min; zoo goed als verouderd. *Holst. HD. MHD* Amme.

ammie, hondennaam, 't *Fransche* ami. (De klemt. op de eerste lettergr. bewijst dat het volk de herkomst niet kent. Zoo hoort men in de *Ommel.:* *Moarioa* (Maria) met den klemt. op *Moa*.)

ampel; zie: *empel*.

amperan = amper, nauwelijks, ternauwernood; bijna; *hij ken amperan van zien intresten leven* = – amper van zijne renten leven; 't is *amperan twalf uur*. *Zeel.* amper = nauwelijks; *N.Brab.* aamper = bijna; *Scheveningen* = ternauwernood.

ampt; zie: *amt*.

amslú; zie: *amsman*.

amsman = ambachtsman, handwerksman; meerv. *amslú*, *ambslú* (ambachtslieden); *Oostfr.* amtsman, ambachtslüe, amtslue. Zie: *amt*.

Amsterdams, in: *op zien Amsterdams!* zooveel als: bij 't kruisjassen eene tien voorspelen.

Amsterdamse slag noemt men in het damspel zekeren voordeligen slag bij 't begin van 't spel, waarbij men twee schijven opoffert en drie terugkrijgt.

amt, ampt = handwerk, samengetrokken uit: ambacht; *op 't amt komen* = in de leer komen bij een handwerksman. – Ook voor: bediening, eerepost; *in amten wezen* = een of meer eerepostjes of eereambten bekleeden, bv. lid van Kerke- of Gemeenteraad zijn. *Sprw.:* *Alle amten bin smerîg* = elk postje geeft voordeel; {p.55} ook *Neders.;* *HD.* Amtchen tragen Kappchen. – *HD.* Amt, *MHD* ambaht, amt, ambt = bediening, ambt, beroep. Vgl. *Zeeman* p. 40. *MNederl.* ambacht, soms reeds *ambt* = bediening, beroep, werkkring, handwerk, nering, broodwinning, dagelijksch bedrijf.

an = aan, ook in alle samenstellingen; 't *het 'r an*, of: - wèl *an* ('t heeft er wel aan) = 't *zel zien bezijn hebben* ('t zal zijn gezien hebben) = er valt wel iets op af te dingen, 't is zoo zeker niet; 't *gelag is an* = het bestelde, of: het bijeengebrachte geld is verteerd; 't is 't 'r *altied op en an* = – *op en weg* = zij hebben nooit iets bespaard, ook: geen goederen, bv.

kruidenierswaren, in voorraad; *is niks van an* = 't is niet waar, 't is een leugen; 'k *heb niks an mie* = ik ben geheel zuiver van ongemak (luizen); 't *land is an*, of: *anboud* = - uitgebouwd en heeft daarom behoefte aan mest of rust, enz.; *de vreierei is an* = de verkeerung duurt nog voort; 't *wel an tied hebben* = tijd genoeg hebben; zich 't *wel an tied doun* = iets zonder

overhaasting verrichten, er den tijd voor nemen; *hest hōm nijt an west* = gij hebt den knikker, noot, enz. niet geraakt; *ie maggen narns ankomen* = gij moogt niets aanraken; *wie hebben narns an west* = wij hebben nergens gepleisterd; *ik heb hōm d'r over an west* = heb hem erover gesproken; ook: - om verzocht; *zij goan an 't eten* = zij gaan aan den maaltijd; *goat moar an 't eten* = gaat maar aan tafel. Zoo ook: *oan 't schrieven, visken, swemmen*, enz. *goan*. – *hij ken hōm wel an* = is sterker dan zijne tegenpartij; *hij duurt 't wel an* (nl. zijn geld) = hij is niet spaarzaam, eerder verkwistend; *altied an* = onophoudelijk; *hij zit 'r an* = heeft proces-verbaal gekregen; *'t zit 'r nijt an* = wij kunnen ons die uitgaaf niet veroorloven; *'t zit 'r wel an* = zij kunnen dat wel doen, zij hebben geld genoeg (ook elders); *bie ons an hoes* = bij ons thuis; *an de grond liggen* = tegen den grond gesmeten zijn, en fig.: aan lagerwal zijn; *dei kant an* = dien kant op, of: uit; *oostan* = oostwaarts van ons; *niks an* (iets) *hebben* = niets daarvan in eigendom bezitten; *nog 'n joar an hebben* = nog een jaar huurder van het land zijn; *is niks an* = 't bevalt niet, 't is vervelend; *hij komt mie an* = hij raakt mij aan; *an en van de stad* (of: *van 't loug*) *wonen* = wel buiten, maar toch in de onmiddellijke nabijheid van de stad (of van de kom van het dorp); *an langs* (of: *lans*), pleon. voor: langs, in: *an langs slieren*; *hij lopt 'r stoef an langs* = onmiddellijk langs (bv.) dat huis; *wie kennen d'r nijt an eten*, bv. van vruchten in den tuin, zooveel als: wij hebben er te veel van, meer dan wij kunnen gebruiken; *hij was mie an om geld* = hij wilde geld van mij leenen; *an kerk wezen* = lid zijn van een kerkgenootschap; *nijt an hebben* = uit verkiezing weinig kleeren dragen, niet zooveel aan 't lijf {p.57} hebben om tegen de koude te beschutten, te dun gekleed gaan; *hij wōl d'r nijt an* = daartoe was hij niet te bewegen, en eig.: hij wilde niet bijten; *zij 's hoog an* = zij is boven haren stand getrouwd, en ook: zij dient bij groote lui; *de kinder bin altemoal goud an* = zij zijn allen goed af, zij hebben een goed huwelijk gedaan; *doar mout 't moar op an* = daar moeten wij 't maar op aanhouden, dat, of: die moeten wij maar kiezen; *an de gulden*, enz. = bijna een gulden; *hij 's nijt an west* = hij heeft geen deel genomen aan het Avondmaal; *Sprw. Zoo d'r an zoo d'r van* = 't Nederl. Zoo gewonnen, zoo geronnen. Zie ook aa, en: an tou; *MNederl.* an, aen, voorz. en bijw.; *West-Vl.* an = aan, ook *Saks. HD Friesch OHoll.*

an, voor, in: *doar hei geliek an*; *'k heb d'r gijn zin an*, enz.

an; term bij het dekken met stroo of riet. De dekker roept aan zijn helper, *tegennaier*, omdat hij moet *tegennaien*, nl. aan den binnenkant den draad bevestigen, enz.: *an!* wanneer de draad vast zit; is de schoof (of: zijn de schooven) naar eisch gelegd en wordt zij door den draad vast geknepen, dan roept hij: *biezet!* (bijgezet), en is de draad dan op nieuw vastgemaakt: *weg!* (ga verder).

an (aan), overtollig in: *veur kerktied an* = vóór kerktijd.

anarbaid; zie: anarbaiden.

anarbaiden. Alleen het verl. deelw. is in gebruik, behalve de gewone beteekenis van: aanarbeiden = doorwerken; *'k bin anarbaid* = 'k heb mijne taak afgewerkt, eigenlijk: ik ben aan het einde van mijn' arbeid. Vgl. anbraid.

anbakken = aankleven, kleven, (ook *Oostfr. Holst. Westf. HD.*); *'t is anbakt*, fig. = 't is van vrijen tot trouwen gekomen; eig.: *de snei bakt an*; *teer bakt an*, enz.

anbakkern = aanslimmeren. Wordt gezegd van eene vrijage welke op een huwelijk schijnt uit te loopen.

anbegun = het eerste begin, bv. van kousen die men wil breien; *'k heb 'n anbegun*.

anbetern = toenemen in beterschap, herstellende zijn, bij voortdoring; *'t betert mooi an*, of: hij of zij *betert mooi an*. (v. *Dale*: aanbeteren = beginnen te beteren.)

anbetoalen, (waarvan bijna alleen het deelw. in gebruik is); *hij 's anbetoald* = heeft het verschuldigde, belasting of huishuur, tot heden aangezuiverd.

anbienden; zie: anbinden.

anbienen; zie: anbinden. {p.59}

anbinden, anbinnen, anbienden, anbienen, in: 't vour *anbinden*, eig. 't voer door middel van hooiboom en touwen samenpersen en zodoende bevestigen; fig. = eene zaak op touw zetten en doordrijven, zooveel als, in goeden zin: de kat de bel aanbinden.

anbinnen; zie: *anbinden*.

anbirzen = hard, onstuimig komen aanloopen: *doar komt de hond anbirzen*. Zie: *birzen*.

anblieven = brandende blijven van eene lamp, een vuur, enz.; ook = aanblijven van personen bij een' wedstrijd, of van paarden bij eene harddraverij; *hij 's lank anbleven* = behoorde tot de laatste mededingers, zonder echter prijs of premie te behalen.

anboden = aangeboden, verl. deelw. van aanbieden, (dat in deze beteekenis niet voorkomt) = tot eene zekere hoogte bieden; *hij 's anboden* = wil niet meer geven en scheidt daarom uit met bieden, nl. bij eene verkooping; *hij 's oarîg dicht anboden* = is bijna de hoogste bieder geweest, 't had weinig gescheeld of hij was kooper geworden. De klemt. valt op *bo*, in: *da 's goud anboden* = dat is een vriendelijk aanbod; 't wordt *ijn nijt alle doag anboden* = de gelegenheid is te verlokkelijk om er geen gebruik van te maken. *Sprw. Anboden* (klemt. op *an*) *dijnsten bin onweerdig*, of: - *wor'n nijt rekend*, zooveel als (altijd schertsend): van mijne goedheid verkiest gij geen gebruik te maken, de menschen zijn toch ondankbaar. *Friesch*. Oanbeane tsjinsten binnen seldom goed. *Oostfr.* *Anboden denst* is seldom wârdig.

anboiën, boeien, boiën, Stad-Gron. anbuien = kleeden, aankleeden; **oetboiën** = uitkleeden, ontkleeden. – *anboiën* wordt ook gebruikt in den zin van: gerieven, tegen betaling of vergoeding van het noodige voorzien. (Deze beteek. wordt gemakkelijk uit de eerste afgeleid.) vgl. *touboiën*. (*Swaagman* schrijft: *anboijen, oetboijen, boijen, touboijen*. Wij voegen hierbij dat *boiën* tot ééne lettergr. wordt samengetrokken.) Bij *Hoof*: opboeien, van schepen = optuigen; v. *Dale*: boeien, opboeien = bekleden van een schip; v. *Lennepe*: boeien, opboeien = het scheepsboord met planken hooger maken; *Noordfr.* *boje, tabojen, taboje* = toebereiden, toerusten, opschikken, kleeden.

anbōnnen; zie: *verbōnden*.

anböt = aangelegd; zie: *anbuiten*.

anboud (aangebouwd); zie: *an I*. Het ww. is niet in gebruik.

anbraid (het ww. *anbraiden* is niet in gebruik), in: 'k bin *anbraid* = {p.61} ik heb al het breiwerk af, er valt dus voor het oogennblik niets voor mij te breien.

anbraide hoos, of: **hoze** = kous, waarvan het onderste deel vernieuwd is; fig. voor: weduwe, mits er van een huwelijk sprake is; 'k wōl gijn *anbraide hoze hebben*, moet de vrijer dan wel eens hooren.

anbraiden = aanbreien, stukken aan kousen breien.

anbreken = beginnen met gebruik te maken van iets wat totdusver in zijn geheel was gebleven; *wie zellen dat kistje sigoaren anbreken*; zoo ook: 'n *pot botter*, 'n *vles wien*, 'n *Edammer keeske*, enz. Hiervan: *anbroken kistje, vles*, enz. De W-Vlamingen zeggen: aantrekken

anbrengen = aanklagen, aangeven bij de politie of justitie; 't is *anbrocht* = het misdrijf zal vervolgd worden.

anbrengen, voor: volbrengen, uitvoeren; *zij kennen 't wark wel anbrengen* = zij hebben het niet druk, met het oog op huiselijke bezigheden; *hij het de rais weer anbrocht* = is weer terug van de reis.

anbroken = in gebruik gesteld, enz. Zie: *anbreken*.

anbrengen = leveren, opleveren; *disse regen brengt nijt veul woater an*.

anbroken = in gebruik gesteld, enz. Zie: *anbreken*.

anbroken, in: 'n *anbroken vles*, enz. Zie: *anbreken*.

anbrengen, voor: opleiden, africhten, geschikt maken; *die olle meester het al 'n hijlbult ondermeesters anbrocht*; *zij het dat dijnstmaiske anbrocht*.

anbuien; zie: *anboien*.

anbuiten = aanleggen van vuur aan den haard; *'k heb 'n vuur anböt* = ik heb een turfvuur aangelegd; *hij het 't vuurtje anböt*, fig. = heeft den twist opgestookt, of ook: is de aanlegger er van. (De *ui* klinkt als in: druif, gruis, enz.) *Dr.* aanbeuten, *Overijs.* anbuten, *Oostfr.* anböten, *Neders.* böten, *Westf.* anbaiten. Zie: *buiten*.

andacht, in: *gouie andacht!* dat den kerkgangers wordt toegewenscht door de thuisblijvenden; ook *Overijs.* – *Kil.* aendacht, *Hooft* aandacht = godsdienstige of vrome overdenking, biddende overpeinzing; *MHD.* andâht, *HD.* Andacht. Zie *Ned. Hist. fol.* 602, 7, 32. (In deze beteekenis wordt: aandacht, door Siegenbeek als plat Germanisme verworpen, maar door *de Jager* en *Koenen* verdedigd.) *Taalk. Mag.* 1855 p 43; *Gr. Wbk.* kol. 31.

an de gang wezen = bezig zijn met iets; *an de gang is biggen moaken*, is het niet zeer heusch antwoord op de vraag: *bis toe doarmit an de gang?* Zie: *biggen moaken* en: *dagwark*

andei; zie: *deien*. {p.63}

Andel, gewoonlijk **den Andel**, kerkdorp behoorende tot de gemeente Bafloo. In Oost-Friesland is: andel, eene fijne, zoutdeelen bevattende grasplant (*Glyceria*) die voornamelijk op de Hellern, d.i. aanwas der zee (*Gron. kwelders*) groeit. Ook het hooi, daar van gewonnen, wordt aldus genoemd. Daar de bodem van genoemd dorp bestaat uit aangeslijkten grond, zal het zijn' naam aan deze plant ontleend hebben. (De oude schrijfwijz *den Nandel* ontstond door voorvoeging van den neusklank.) Zie ook: *törken*.

ander, in: *op 'n ander goan* = veranderen van beroep, 't met iets anders beproeven om aan den kost te komen; *om 't ander* = beurt om beurt, beurtelings (van twee personen), en ook: telkens een van de rij overstaande; boomen (van eene rij) worden *om 't ander kapt*; – *van 't ijn ien 't ander* = van 't een op 't ander; *en zoo 't ijn noa 't ander* = daarmee overeenkomstig, niet beter en niet minder, meestal in gunstigen zin wanneer het meubelen betreft; *d'ijn veur d'ander duurde 't nijt doun* = niemand durfde het doen, de een zoo min als de ander.

anderdagsmörns = de morgen van den volgenden dag, *Westerkw.* **anderdag's murgens**.

anderdagsoavens = de avond van den volgenden dag.

anderdoags (des anderen daags) = vóór eenige dagen, kort geleden, onlangs; ook *N.Holl.*; *anderdoagse koors* (of: *koorse*) = koorts die geregeld om den anderen dag terugkomt; *Zw.* annandags frossa.

anderhalf. In 't *Old.* en *Westerw.*: *anderhalve stuver* = *Ommel. achtalve cent*, 'n uur *anderhalf* = ongeveer anderhalf uur. – Voor zeer weinig personen, bv. op eene vergadering, zegt men spottend: (er waren) *anderhalf man en 'n perekop* (paardenkop). Aan Tijn Uylenspiegel ontleend.

anderlessens, anderlest, lessend, lessens = laatst, lest, onlangs. *Dr.* onderlest, *Geld.* onderlaest, *Zeel.* onderlesten, *Overijs.* sanderlesten, *Oostfr.* anderlessens, onderlesz. (*Weil.* lestend, lestens = laatstleden.)

anderlest; zie: *anderlessens*.

andermans = eens anderen, wat aan een ander behoort; *andermans goud, andermans kinder, andermans zoaken*, enz. *Oostfr.* andermanns good = eens vreemden eigendom. *Sprw.:* In *andermans* {p.65} *veen is goud törf groaven* = Van een andermans leder is het goed riemen snijden (v. *Dale*); *Al te goud is andermans gek* = *Nederl.:* Al te goed is buurmans gek; *Beter andermans goud as gijn goud*, zegt men, wanneer men van eens anders goed in gebruik heeft, en zooveel als: dat is zoo erg niet, men moet zich maar zien te behelpen. *Dr. Landr.* (1712) III, 87: over een ander Mans bezaaide Rogge-land; id. (1608) IV, 35: in eens ander mans huis. **andern**, voor: veranderen; *zōk anderen* = zich veranderen, zich verbeteren. *HD.* ändern = anders worden. *MHD.* andern, *Kil.* anderen, vetus. Vgl. beteren, en: verbeteren; dragen, en: verdragen, enz.

anders = op andere plaatsen, bij anderen, elders; *hij komt anders narns* = bij niemand anders, alleen daar; *dat hei'e anders narns zoo* = overal elders is dat anders.

anders, in: *doar wōr 'k anders van* = ik werd er door getroffen (fig.); *doar wordt 't anders van* = dat verandert (het oordeel over) de zaak; *mooi is anders!* zooveel als: gij hebt gelijk, dat is allesbehalve mooi gehandeld; ook eig. = dat is leelijk; *as 't anders nijt is!* = *is 't ans nijt!* = wat praat gij, dat heeft immers niets te beteekenen! Vgl. ans.

anders, voor: echter, evenwel, niettegenstaande dat; *as ie anders nog wat blieven willen, den*, enz. = mocht gij echter besluiten uw vertrek uit te stellen, dan, enz.; *'t smoakt anders lekker* (ofschoon gij er niet van eet); *'t is anders mooi weer* (hoewel het koud is). Vgl. ans.

andersôm = omgekeerd, en: het omgekeerde; *'t is net andersôm* = juist het tegengestelde is waar; *zich andersôm leggen* = zich omkeeren, op de andere zijde gaan liggen.

anderswoar = op eene andere plaats; *as ie anderswoar wark vinnen* (of: *vienen*) *kennen*; *'k bin anderswoar west doar nog meer armoude was*. *MNederl.* anderswaer = op of naar eene andere plaats. *MHD.* anderswâ, *HD.* anderswo, *Neders.* anderswôr, anderswâr.

anders wat, in: *da's anders wat!* = dat is iets beters, mooiers, grooters, enz., dat overtreft het andere ver; *da's wat anders!* = dat is iets anders, dat verandert de zaak (eigenl.: de beoordeling er van). Vgl. answat.

andert, andertje = naar de rij af de tweede aan beurt bij het spel. *OGron. Kil. Hoofd Friesch* anderde, *Oostfr.* andert = de tweede. *MNederl.* anderde = de tweede, van twee personen, van welke te voren de eerste genoemd is, Lat. alter. (Verdam.)

andertje; zie: andert.

anderwegens = elders. Van samenstelling als: *mijnsterwegens, veulerwegens, alderwegens*.

an deur = in de onmiddellijke nabijheid: *'t is an deur*, bv. een winkel. {p.67}

an de wind; zie: blas.

andob, andobbe = begin, aanleg; aanleiding, gelegenheid; *de andob*, van eene boerderij, zooveel als: de aanleg van het geheele gebouw met den tuin; *gijn andob kennen kriegen* = geene gelegenheid vinden om iets ter sprake te brengen; *hij's t'r andob an* (*Langewold*) = heeft er wat mede te maken; *“Kiender haren nou andob om sneihoezen en sneikerels te maoken of kander mit sneiballen te gooien of ien te zaipen.”* *Sprw.* *Andobd is 'n doalder weerd* = 'n *Goud begun is 'n doalder weerd* = De eerste slag is een daalder waard (*Harreb.*), *Nederl.* Een goed begin Is groot gewin. *Oostfr.* andobb = de eerste stoot of aanleiding. Van het *Oudfr.* dubba = stooten, duwen.

andobbe, zie: andob.

andobd, verl. deelw. van het niet gebruikelijke *andobben*. Zie: andob.

andoeken = rusten van een kind tegen de borst of wang der moeder: *doek mie moar an, lijvert* (of *doek mie moar an, laive*), zegt zij tegen den kleine, en troetelend drukt zij het, onder den zachten uitroep van: *doekedoekedoek*, tegen de borst. (Bij *Auwen*: *andouken* = vrijen, kussen.) Is: *doeke* hier zooveel als 't *Oostfr.* dūke, dūke, dūk, ons *doetje*, *Friesch* tuutsje = kus, dan is: *doeken* (= *doetjen*) = kussen, en *andoeken* = tegen de wang kussen. *Oostfr.* andoeken = aan eens anderen borst leunen, *Neders.* bibukken.

an dood goan; zie: an hen goan.

andouken; zie: andoeken.

andoun (= aandoen) = doen stilstaan; *hij het mie op stroat andoan* = hij heeft mij op straat aangesproken; *andoun* van eene deur = ze op eene kier zetten.

andrinken; zie: anēten.

andraid (verl. deelw. van: *aandraaien*), in: *slap andraid wezen* = wat sulachtig, onnoozel zijn, tegengestelde van *flink, ferm*. Ook van iemand, die geen stevigen, vasten gang heeft. – Aan eene schroef ontleend. {p.69}

andundern (= aandonderen), in: *'t dunderd de hijle dag an* = het dondert den ganschen dag. Zoo ook: *anregen* (aanregen), *ansneien* (aansneeuwen), enz.

anduren = aandurven; *d'r wel op anduren* = den dood niet vreezen, van een stervende gezegd; ook *Dr.*; op iets *anduren* (in 't algemeen) = iets durven ondernemen; iemand *anduren*

= hem durven staan, niet bang voor hem zijn; op iemand *anduren* = hem (of: haar) wel durven huren of in 't werk nemen; iets *anduren* = het niet ontzien, er niet zuinig op zijn, nl. op geld en kleeren. Zie: *an*, en: *duren*.

andijnen = aandienen. Vroeger, want het is wellicht thans geheel in onbruik, lieten de zoons van landbouwers en andere welgestelden, 't *andijnen* bij de ouders van het meisje, dat zij tot vrouw wenschten, bij monde van een vertrouwd vriend. Dit was zooveel als verlof vragen naar haar te mogen vrijen; werd dit toegestaan dan mocht hij *opkomen*. Eigenlijk dus: 't *andijnen loaten* = zich laten aandienen; 't *andijnen loaten*, 'n verziete andijnen (eene visite aandienen), zooveel als: belet laten vragen, ongeveer in dezen vorm: *groutenis van onze volk en as joe 't schikte wōllen ze zōndagoavend bie joe komen; zij het 't bie Bōrgman andijnen loaten* = heeft zich aangemeld om daar te dienen. *Oostfr.* andeenen = aanmelden van een bezoek.

anëten, ook: **ankauen** (aankauwen) = niet treuzelen bij 't eten; *ie mouten wat anëten* = *ie mouten vōrtmoaken mit eten*. Zoo ook: *andrinken*, *anloopen*, enz.

an en van, voor: te huis en van huis: *oom is gedurig an en van* = oom heeft buiten 's huis vele bezigheden. Zie ook: *an I*.

anfleeren = aanbrenge, verklikken. Zie: *fleeren*.

ang, angel, meerv. *angen*, en: *angels*; de haren of stekels eener korenaar; ook *Overijs.*, *Neders.*; *Zw. agn. Kil.* anghel van de aeren, arista (v. *Dale*: gerstangel, zonder meer).

angappen = aangapen; *wat dut dei kerel mie zoo an te gappen!*

angel = hengel, vischtuig; *angelgar* = *angelstok* = hengelroede, *Overijs.* anggarde; *angelhoaktje* = haakje van den hengel; *angelsnour* = hengelsnoer. *Weil.* angel, *Kil.* anghel, hengel, {p.71} hanghel = vischhaak, *HD.* Angel, *Eng.* angle = hengel. Zie ook: *ang*.

angelgar; zie: *angel*.

angelhoaktje; zie: *angel*.

angeln = hengelen. *Kil.* anghelen (*Sax.* angelen, *Ang.* angle) = hengelen. *HD.* *Oostfr.* angeln.

angelstok; zie: *angel*.

angelsnour; zie: *angel*.

angen, angeln, 't laatste ook *Neders.* = hinderen, ergeren, krenken, verdriet aandoen; 't *angelt hōm dat hij nijt weer kozen is*. *Weil.* angen (veroud.) = krenken, benauwen.

angen (znw.) = haren of haarwortels; "ien diz tied was 't pien weerd om meerten te vangen omdat angen der nou vast ien zatten." (*Hoogel.*) Vgl. *ang*.

angeven, voor: ophouden, staken, uitscheiden met werken; *wie zellen 't'r moar angeven* = wij willen maar ophouden met het werk; *hij het zien winkel d'r angeven* = hij heeft zijn winkel van de hand gedaan. Staat voor: opgeven. (Bij v. *Dale*: ik geef het er aan = ik houd er mede op. Evenwel niet: aangeven, in die betekenis.)

angeven = (zich) aanmelden als loteling; 'n kind *angeven* = de geboorte van een kind bij den burgerlijken stand opgeven; ook als doopeling bij den predikant of koster. Staat voor: opgeven ter inschrijving.

angeven, voor: inspannen, zich beijveren om iets te leeren: *de jong het zōk goud angeven* = de jongen heeft ijverig gewerkt.

anglennen = beginnen te gloeien, *Nederl.* aanglimmen, aangloeien. Vgl. *glen*.

angloepen; zie: *gloepen 2*.

angoan = leven maken, razen, tieren; *ie mouten nijt zoo angoan, voader slept* = gij moet u wat stil houden, vader slaapt; *zij goan d'r tegenan* (*Westerkw.*) = zij (de kinderen) maken een helsch leven; *angoan* op iemand (of op iets) = in zijne afwezigheid op hem razen, vloeken of kwaad van hem spreken. Vergelijking: *angoan as 'n ketelbuiter*.

angoan = beginnen; *de kerk gait bie ons om 9 uur an* = de godsdienstoefening begint bij ons te 9 uur; ook *N.Brab.*; 't ken nog krekt *angoan* = er is nog juist tijd genoeg voor; *mörn zel 't angoan* {p.73} = morgen zal men er mee beginnen; *mie dunkt 't mōs moar angoan* = (de reis,

de koop, enz.) moest maar doorgaan; *dat mout angoan* = dat moeten wij doen, dat moet uitgevoerd worden. *MHD.* angân; *AS.* anginnan, *Goth.* anginnen = beginnen.

angoan (= bezoeken); bij iemand *angoan* = hem ter loops een bezoek brengen, even bij hem ingaan om hem te spreken, enz.; ook *Oostfr.* Vgl. aanlopen bij *v. Dale*.

angoan, voor: schelen, deren; *'t is hōm guster angoan* = hij is gisteren ziek geworden; ook *Dr.:* *wat gaitie an?* (wat gaat u aan) = wat scheelt je toch! zegt men tegen iemand die iets zonderlings zegt of doet. In 't Nederl. zoo goed als verouderd, en te vergelijken met: *'t komt hōm an*.

angoan, in: *'t gait altied an* = daar komt geen eind aan, 't houdt niet op, als het nl. iets is dat ons last aandoet of verveelt.

angoan, in: *ongewoonte angoan* = in minder aangename omstandigheden komen. Minder algemeen komt het in gunstigen zin voor; *doar ken 't best angoan* = daar is eene goede gelegenheid.

angoan = overgaan, van eene bel; *schel is nijt angoan*.

angoan, voor: bezitter er van zijn; *dei winkel gait hōm an* = hij is eigenaar van dien winkel.

angoand geschenk; zie: *anvoarend geschenk*.

angoezen; zie: *goezen*.

angrenzende familie; **angrenzende fermilie** = verre familie door aanhuwelijking; *dei grenzen nijt an ons* = zij zijn ons geheel vreemd.

angriepen = aangrijpen; *'t gript mie an*, zegt de huisvrouw, als er veel werk ongedaan blijft of niet naar haren zin wordt verricht.

angtje, **anktje**, voor: trek van overeenkomst, vooral wanneer het een ongunstigen karaktertrek geldt; *hij 's nijt zoo gierig as zien voader, moar hij het 'r doch 'n angtje van*. Vgl. *ang*.

anharken; de paden in den tuin harken, bij *v. Dale* afharken; *soaterdags mout de toen anharkt wor'n*.

anhelings, bij *Halsema*: dichtmaking van pannen aan den gevel.

anhemmeld (deelw. van: *anhemmeln*), in: *'k bin d'r mooi mit anhemmeld* = daar zit ik mooi mee opgescheept, bv. met een persoon of met een lastigen arbeid; *'k bin d'r de hijle dag mit anhemmeld* = aan dat werk moet ik den geheelen dag besteden, ik kan niets anders uitrichten; *'k bin anhemmeld* = ik heb geen geld meer in den zak. Zie: *hemmeln*. {p.75}

anhemmeln, **anhimmeln**; zie: *hemmeln*.

an hen goan = **an dood goan** = aan sterven, bij *v. Dale*: er mee heengaan.

anheurders = toehoorders, bij eene predicatie, uitmakende eene commissie eener vacante gemeente; *bin anheurders ien kerk west* = er zijn vreemden uit eene vacante gemeente in de kerk geweest om onzen predikant te hooren; ook *Dr.*

anheuren (klemt. op: *heu*) = toehoren. Ook = terugkomen om nadere berichten of besluiten te vernemen: *ie mouten moar ijs weer anheuren*. (klemt. op: *an*).

anhimmeln; zie: *hemmeln*, en: *anhemmeln*.

anhissen; zie: *hissen*.

anhoald, ook: **ankled** wezen met iets wat ons last veroorzaakt = aangehaald zijn bv. met kiespijn, hoofdpijn, zinkings, enz. Zooveel als: daaraan dikwijls lijden. – *ankled* heeft de ongunstigste beteekenis: *hij is t'r moar mooi mit ankled* = is er maar leelijk mee opgescheept. *Oostfr.* anhaalt, anhâld = verlegen zijn met iets. Zie ook *Gr.Wbk.* art. aanhalen. Zie ook: *biekomen*.

anhoalen = **anroupen** (aanroepen) = afhaken, om bv. mee te gaan wandelen. (*v. Dale*: aanroepen = afhaken in het voorbijgaan; weinig gebruikelijk.)

anhoalings, meerv. van *anhoaling* = aanhaling; *onze kemiezen hebben van nacht weer twee anhoalings doan*.

anhoaren = scherpen van de zeis. Zie: *hoartuug*.

anholder = iemand die aanhoudt, volhardt, in het *Sprw.*: *De anholder wint*, inzonderheid met betrekking tot een verzoek, en zooveel als: aanhouden doet verkrijgen.

anhoalen = (een ander) tot zich trekken door vriendelijke bejegening, enz.; *'t kind wil anhoald wor'n* = het kind verlangt dat men zich met hem bemoeit, hem aanhaalt.

anhollên = plaistern (pleisteren) = op reis eene herberg ingaan of er met rijtuig stilstaan.
Zie ook: *oethollên*.

anhollên (aanhouden) = aanfokken van vee, en zooveel als: niet verkoopen of mesten van kalvers.

anhollên; iemand zóó behandelen dat hij spoedig terugkomt; synon. {p.77} met *anhoalen 2*; zie ald.

anhollên = aanhouden; *zij hebben lank anhollên* = dat feest, die vergadering, enz. heeft lang geduurd, 't is laat geworden; *'t ken nog wel wat anhoalen* = het duurt wellicht nog eenigen tijd, bv. eer zij komen.; Vgl. *oethollên*.

anhollên = duren, *Nederl.* aanloopen.

anhollên, in: *'t vuur anhollên* = 't vuur brandende houden, ter onderscheiding van: het laten uitgaan.

anholt (aanhoud) hebben = onder vreemden een huis hebben waar men altijd welkom is, waar men zich thuis kan gevoelen; *'k heb doar 'n bult anholt had* = in dat huis heb ik veel vriendschap genoten; ook *Dr.* – *Hooft* aanhoudt = toef, wijk- verblijfplaats; zonder huis, zonder hof, zonder aanhoudt.; *Friesch* oanhâld = gastvrije woning; steun, gezelligheid. – aanhoud, vroeger = rustplaats, wijkplaats, thans veroud. – Ook in de beteek. van: steun, hulp, gezelligheid: *hij is zien anholt kwiet*, zegt men bv. als de man zijne vrouw heeft verloren, of omgekeerd.

anjensen, aanjensen (*Hoogel.*) = aansjorren, iets stijver vastbinden door het aantrekken der touwen waarmede iets gebonden is; ook spreekt men van: *wiggen anjensen*.

anjuk; het kortste eind van den *spoorstok* (zie ald.) bij boerenwagens, waaraan de strengen geknoopt worden, zoodat het werkt als de kortste arm eener balans. Het paard dat aan dien kant loopt heeft het *anjuk*, moet *het anjuk trekken*; – *'t anjuk mouten droagen*, fig. = het grootste deel van den last dragen, het moeilijkste werk verrichten. Zie *De Bo* art. bategat.

ankalken = beboeten. Ook: iemand bij een ander *ankalken* = hem eene smet aanwrijven, hem zwart maken; ook *Oostfr.* (*N.Brab.* aankalken, kalken = aanschrijven, in rekening brengen.) Vgl. v. *Dale* o.h.w.

an kant = in orde, gereed; *de koamer is an kant* = in 't gereede, schoongemaakt; *de slachtereï, waskereï, 't hoesschoonen*, enz. *is an kant*, of: *overzied* = afgedaan, beredderd. *Zeel.* ankant, kant = opgeredderd, zindelijk; *an kant moaken* = te bed brengen; *zōk an kant moaken* = te bed gaan; “*Kiender bennen an kant* = - *an zied*” (*Hoogel.*); *zij wil de koamer an kant hollen* (die mag dus niet bewoond worden).

ankauen; zie: *anëten*.

ankennen = de baas zijn; *hij ken hōm wel an* = hij is de sterkste; ook *Dr.*, *zij ken 'n bult an* = die vrouw is veel noodig, niet zuinig. {p.79}

anker, in: 't ergens *veur 't anker gooien*, ook: – *'t anker gooien* = op reis een bezoek bij familie of een goed vriend afleggen en daar gast zijn. Bij v. *Lennepe*: het anker laten vallen = zijn intrek nemen, – *veur zien beste anker liggen* (of: *leggen*) = op sterven liggen, bij v. *Lennepe*: hij ligt voor zijn laatste anker = het is slecht met hem gesteld; *Friesch*: Hij leit foar 't lêste anker; *Holst.* vör 't lezste anker leggen.

anketeltjen, aanketeltjen (*Hoogel.*), ook: **anpiepen** = aansteken van de pijp; *mag 'k even bie joe anketeltjen?* (v. *Dale*: aanpijpen = zijne pijp aansteken.)

ankeurd (verl. deelw. van het niet gebruikelijke *ankeuren*); *ankeurd wezen* = goedgekeurd zijn als dekhengst, toen nl. die keuring nog eene provinciale instelling was.

ankeutern; zie: *keutern*.

ankouvern = met zijn handel of bedrijf vooruitgaan, geld opleggen. Zie: *keuvern*.

ankled; zie: *anhoald*.

ankiek = bekijks; *veul ankiek hebben*, bv. van buitengewoon lange mensen, van een prachtig gebouw, enz. gezegd.

ankieken (aankijken), van 't weder = afwachten wat er van het weder wordt. – Ook voor: komen kijken, ingaan om te zien hoe het de vrienden maken: *ie mouten moar ijs weer ankieken*.

ankitsjen = aandrijven van paarden door zekeren tongslag. Zie: *kitsen 1*.

ankniepen, voor: knijpen, van eene schroef, aanschroeven.

anknuppen = aanknoopen; fig.: *ie mouten d'r nog moar 'n dag bie anknuppen* = gij moet maar besluiten om een dag langer te blijven dan het plan was.

ankôm; (zie: *ankoom*); ook *Dr*.

ankomen; 't *komt hōm an* = hij wordt aanhalig, krijgt eene verliefde bui. Ook: 't *komt mie an* = ik word er door aangedaan.

ankomen = ter loops bezoeken, daar eene boodschap brengen of halen; *ie mouten even bie mie ankommen as ie noa stad goan*.

ankomen = **an 't gewas komen** = beginnen te groeien, niet in den grond verstikken of verrotten, en, van jonge planten of boomen, uitgaan.

ankomen, van een vuur of eene kachel = aan den gang komen, beginnen te branden; 't *vuur is ankommen*, ter onderscheiding van: uitgegaan na 't aanleggen; *hou is 't ankommen?* = hoe is die brand ontstaan? *hou is dei vreierei ankommen?* hoe hebben die beiden {p.81} kennis gemaakt? "Hou 't an kwam? Och, – 'k Wijt der zulf nijt hijl veul van, Ze holl'n 't veur zok, mien lijve man!"

ankomen = aanraken; *koom mie ijs an!* = raak mij niet aan! zeggen twistende knapen; *Oostfr.* ankamen; *koom moar an!* = kom maar op als gij durft! Ook = kom maar hier; *zij zijn joe ankommen!* = zij helpen u niet wanneer gij een' dienst vraagt. Ook: gij zult het, indien gij iets volstrekt noodig hebt, duur moeten betalen; (bij *Lindo*: zij zouden me zien komen!); *dat komt 'r op an* = dat is zwaar werk, ook fig.; 't *komt 'r nijt op an* = dat is geen vermoeiende arbeid, 't kost weinig lichamelijke inspanning; meer volledig luidt het: 't *komt nijt op 't lichoam an*; 't *komt mie d'r nijt op an* = dat bevalt mij niet, daar ben ik niet op gesteld. Vgl. bij v. Dale: aankomen = aangrijpen, overvallen.

ankomende, ankomend = het volgende: (Zie: *anvoarend*, en: *ankoom*.)

ankomend geschenk; zie: *anvoarend geschenk*.

ankoom, ankôm, ankomende = het meer ouderwetsche *toukoom, toukomende* = toekomende, aanstaande, eerstvolgende; *ankoom week, ankoom joar, ankoom harst, ankoom veurjaar, ankoom zōmer, ankoom winter, Mai* (de tijd van Mei); *moandag*, enz. *Oostfr.* tokum, token, *HD.* zukünftig; *Overijs.* tóðkomwêke = de volgende week.

ankoppeln = langzamerhand tot een *koppel* (troep) aangroeien; 't *koppelt mooi an*; *zij hebben al vijr kinder* = de troep wordt steeds groter.

ankriegen (aankrijgen); term bij het tikspel: *ik krieg an!* = let op, ik kom er aan! *doe mōst ankriegen!* zooveel als: gij moet ons zien te tikken, d.i. met de hand aan te raken. – Ook = krijgen, aanvatten met het doel om 't aan een ander over te reiken: *krieg dat mest ijs even an*.

ankramd (verl. deelw. van: *ankrammen*); zie: *kramdroad*.

anktje; zie: *angtje*.

anlaiven; anlijven = (elkander) steeds meer lief krijgen, aanwakkeren van de liefde tusschen twee personen. Meestal schertsend.

anlangen = ter loops, in 't voorbijgaan afgeven van een' brief, enz. Het veronderstelt dat men alsdan van eene bijzondere gelegenheid gebruik maakt; een' vriend verzoekt men het voorwerp bij iemand *an te langen*; den bode gelast men het {p.83} *of te langen* (af te geven); iemand die rijdt spreekt steeds eigenaardig van: *oflangen*. (*Weil.* aflangen = afreiken, van

boven toereiken.) De gauwdief zegt: *lang of!* = geef over, geef op. Voorts: *toulangen* = overreiken, toereiken, aanreiken; *oetlangen*, ook = afgeven, maar dan moet er iemand zijn die het afhaalt, bv. een boek; *sloag oetlangen* = slaag uitdeelen; *oplangen* = toereiken van beneden naar boven, bv. van korenschooven; *overlangen* = toereiken, bv. van een kopje koffie, den tabakspot, enz. aan de om den haard zittenden, en daarvoor ook: *overhoaken*. *Zeel.* *langen* = aanreiken; *Maastr.* *langen* = reiken, overreiken; *euvlangen* = overgeven, overreiken; *Oostfr.* *langen* = reiken, toereiken, overreiken; *offlangen* = afgeven; *tolangen* = toereiken; *Deensch* *lange til* = toereiken.

anliggen, in: *leeg anliggen* = in slechten toestand verkeeren, weinig hoop op herstel hebben, van een zieke.

anloaten = laten branden, van lamp, kaars of kachel, ter onderscheiding van: *oetpoesten* (uitblazen), enz. – Ook: *de deur anloaten* = niet dicht doen maar op een kier laten. Vgl. aanlaten bij v. *Dale*.

anloop (= aanloop) = bezoek; *veul anloop hebben* = dikwijls bezoek krijgen. (v. *Dale*: aanloop = herhaald, lastig bezoek, en: veel uitloop hebben = veel bezoek krijgen.) – Ook voor: toevloeiing van water van hooger gelegen bodem komende, bv. wanneer men op de helling eener *wierde* woont: *wie hebben groote anloop van woater*.

anloopen = aan de teeldrift voldoen door wijfjes van schapen, honden, varkens, konijnen, en van geiten; ook *Oostfr.*; *anloopen loaten* = die dieren daartoe de gelegenheid geven, door ze bij het mannetje in 't zelfde hok te brengen of bij elkander in het land te laten loopen.

anloopen = aanstappen, den pas versnellen; *ie mouten wat anloopen, ans koom wie te loat*. Vgl. *anëten*.

anloopen = blijven staan, van uurwerken; *mien allozie, (de pendule)*, enz. *is anloopen, hij mout opwōnnen wor'n*; 't land loaten anloopen = zóó behandelen, dat het geen goede vrucht meer kan voortbrengen, het land uitputten. {p.85}

anloopen, voor: bedragen, beloopt; 't lopt nogal wat an = de kosten worden nogal aanzienlijk.

anlōten (aanloten) = *vasttrekken* = een dienstplichtig nommer trekken. Meestal het deelw.: *hij 's anlöt = hij het zōk vastlöt*, ook: *hij het zōk vasttrōkken*. *Dr.* *anneloten*, en: *annelöt*.

anlooper; luis die men van een ander krijgt, en: *anloopers*, voor de nakomelingen er van.

anlijven; zie: *anlaiven*.

anmarkens = aanmerkingen; "moak nooit anmarkens over 't eten" Zie: *en 6*.

anmeedêrn (aanmeerderen) = steeds vermeederen.

anmennen = per as naar eene bepaalde plaats voeren, bv. steen, grint, enz., dus = aanvoeren met wagens.

anmoanens = aanmaningen. Zie: *en 6*.

annaid = aangenaaid; 'k bin nooit annaid, zegt de ordelijke huismoeder, zooveel als: altijd is er overvloed van naaiwerk in eene huishouding. Vgl. *anbraid*.

anneemboar = aannemelijk; *ik vroag joe, is zoo'n veurstel wel anneemboar?*

annemêlk (aannemelijk), voor: innemend, sympatiek; 't is niks gijn annemêlke kerel = die man neemt de menschen niet voor zich in.

annemen, van vee in de weide = voor eene overeengekomen som beesten van anderen in de weide nemen; *dat bin dei boer zien koiën altemoal nijt, drie d'rvan het 'e annomen*.

annemen = in een vonnis berusten; 't nijt annemen = 't hooger verzuiken, ook: 't hooger opgooien = in appèl komen. Vgl. *abbelijrn*, en: *inleggen*.

annemen! sedert eenige jaren in koffiehuzen in gebruik om een bediende te roepen; vroeger riep men: *Jan!* en elke koffiehuisbediende werd met dien naam aangeduid. Uit Holland overgewaaid. (Van velen hoort men hiervoor ook: *annemer!*)

annemerskljld; het dorschkleed dat aan het hoofd van eene ploeg raapzaaddorschers behoort; *op 't annemerskljld wezen* = tot die ploeg behooren, welke bij de boeren rondgaat om het raapzaad te dorschen.

annêrn (*Hoogel.*) = anderen.

anners (*Hoogel.*) = anders.

annomen = aangenomen; *hij het 't weer annomen* = hij heeft het weer op 't lijf, heeft zulk eene bui, bv. om te schreien, pruilen, pruttelen, gekscheren, plagen, enz.; *annomen wark hebben*, zegt men ook schertsend van iemand die iets te haastig doet, als wilde hij zich er afmaken; *hij 's in annomen wark* = hij heeft dat werk aangenomen. “*Dei kerel mit zien leutje fioul fiedelde en zaogde net of he ien an-^{p.87}nomen wark was.*”

anpeertjen = aansporen, aandrijven, aanporren. Eigenlijk zooveel als: een paard onophoudelijk aanzetten, aandrijven, jagen. Zie: peertjen 2.

anpeuzêln; zie: peuzêln.

anpietsken = aandrijven met de zweep. Zie: pietsken.

anpoesten = aanblazen, van vuur. Zie: poesten.

anprietjen = pressen om iets aan te nemen of te koopen, opdringen, ook in den handel.

anpúlen = dooreten. Zie: púlen.

anragen; zie: anreden.

anrantjen = aanhouden, op straat staande houden, al is 't ook alleen om een praatje te doen. Ook = aanranden van de eerbaarheid. *MNed.* ranten = spreken; aanransen (17^e eeuw) = aanranden, aangrijpen; *Hooft* aanranden = aanspreken, toespreken; *Oostfr.* anranzeln, anranden = onbeschaamd aanspreken.

anred (verl. deelw. van: *anrijden*); *'t zulf anred hebben* = van zelf gesponnen garen, dat men van wol of vlas heeft bereid of laten bereiden, linnen en *vieschaft* laten weven. Vgl. ijgenred.

anreden = **anragen** (*Niezijl*, enz.) = **rijden**, **anrijden** = zelf garen spinnen voor linnen en *vieschaft* (zie ald.)

anregen (aanregenen); zie: andundêrn.

anreien = aanrijgen, iets met wijde steken aan iets anders vastnaaien. *HD.* anreihen = rijgen aan.

anreken = aanrekenen. Bij *Hooft* anreken, aanrekenen, op rekening stellen. – *reken ijs an* = oordeel zelf maar, ga nu zelf eens na. Ook in den zin van: in aanmerking nemen, er rekening mee houden; *reken ijs an, de man is al tachentig joar*.

anrekemedijêrn = aanbevelen, recommandeeren; *ik ken joe hōm*, of: *dat wel anrekemedijêrn*.

anricht; toestel van latwerk waarop het schoongemaakte keukengereedschap te drogen wordt gezet of gehangen. Eigenlijke *anrichten* zijn gewoonlijk buiten 's huis; in huis zijnde heet het schuddelbank (zie ald.). *ZNederl.* anricht = *potrik*, buiten huis; *Oostfr.* anrigt = kasttafel ten dienste der keuken. (v. *Dale*: aanrecht = {p.89} aanrechtbank, aanrechttafel), *HD.*

Anrichtbank.

anrieden = leelijk te pas komen, er in loopen; *hij ken d'r wel mit anrieden*, als hij bv. een haardstee te min aangegeven heeft.

anriepen (aanrijpen) = in rijpheid toenemen, van veld- en tuinvruchten gezegd; *in disse donkere doagen riept de garst nijt hard an*.

anrieten = aanscheuren, frisch aantrekken, rukken. Vgl. rieten.

anroaken = geholpen, gereven worden; *wie kennen in dei winkel anroaken* = wij vinden daar van onze gading; *dei arbaiders bin nijt anroakt* = hebben geen werk gekregen; *zij 's goud anroakt* = zij heeft een goeden dienst gekregen, ook: zij heeft een goed huwelijk gedaan, eigenlijk zooveel als: zij is goed aangeland. – Ook = eene gerechtelijke straf belooopen; *hij ken d'r nog wel lelk mit anroaken* = zulke handelingen kunnen hem nog wel in de gevangenis brengen; *doar ken nog ijn anroaken* = daar is nog eene betrekking open; daar is nog eene huwbare dochter te huis, enz.

anroupen; zie: anhoalen.

anruiern (klemt. op: *rui*) = (aanroeren); *mōst mie d'r nijt anruiern* = gij moogt het zelfs niet met de toppen uwer vingers aanraken; *ik duur hōm nijt anruiern*, zoo gevoelig is hij.

anrunnen = aanrennen, van menschen gezegd; *hij kwam mit 'n voart over de stroat anrunnen*. Zie: runnen.

anrijden; zie: anreden.

ans = anders; ook *Dr.*; *is 't ans nijt!* = dat beteekent niets, dat is geene zwaarigheid; *niks ans!* = zóó is het, als volledige instemming, stellige overtuiging; *'k heb ans genōg* = ofschoon ik genoeg heb gedronken, zal ik, op uw verzoek, toch nog een kopje nemen; *hij het ans niks leerd as* (bv.) *bakken* = hij heeft niets anders geleerd dan het bakkersbedrijf; *is 't ans nijt woar?* = dit zult gij mij toch toestemmen. – Hierbij dient opgemerkt dat de n soms bijna niet gehoord wordt. Vgl. anders. *Holst.* ans, anners. (Sommigen schrijven: *ans* (= als, indien); ook: *an's*, zelfs *an 'z ien* = als zij in.)

anschaffer (*Hoogel.*) = **utīgstbedijnder** = bedienaar, helper bij eene begrafenisplechtigheid. *Veluwe* schafanten. Zie: útīgst, en: schaffer. (Het woord *anschaffer* begint sterk te verouderen.)

anscharpen = **anspitsen**; eene spitse punt aan een potlood (of: griffel) maken, aanpunten.

anscharpen = begin van het maken van koeken door de bijen. {p.91}

anscheren, in: iemand *de gek anscheren* = *de gek ansteken* = *veur 't lapke hollen* = *veur 't zooltje hollen* = *op de koar* (of: *koare*) nemen (of: *kriegen*) = voor den gek houden, den draak met hem steken; *Oostfr.* de gekk an schären = foppen. *MNederl.* scheernen = schertsen, scerzen (znw.) = scherts; *gek anscheren* dus = gekkend schertsen, en evenals: gekscheren, een pleon.

anscheuveln, met de voorvoeging van: *wat*, *fiks*, *hard*, enz. en dan zooveel als: vlugger schaatsenrijden; *wie mouten wat anscheuveln as wie bie lichten in hoes wezen willen*. Vgl. aangloeien, aanjagen, enz., anēten, enz.

anschieten komen = al talmende eindelijk komen; *doar komt hij nō eerst anschieten* = daar komt hij eindelijk aandrentelen. (Niet van het *Nederl.* anschieten = aankomen, toesnellen, maar van *an*, en: *schieten* (=schijten). Vgl. schietert.

anschōnten (*Hoogel.*) = **anschōntjen**, **anschōrtjen** (*Old.*) = langzaam komen aanloopen, aanschuiven, anscharrelen. Men zegt het vooral van kinderen die nog maar gebrekkig loopen en van oude vrouwen die niet vlug meer ter been zijn. Zie: schōntjen.

anschōntjen; zie: anschōnten.

anschōpperei maken of beginnen = het pogen van een jonkman om met een meisje, met wie hij in gezelschap is, op goeden voet te komen en met haar te vrijen; eig. = haar onder de tafel met de voeten aanraken; *da's anschōpperei mit dei baiden* = die beiden zijn elkander niet vreemd, dat is vrijerij.

anschōrtjen; zie: anschōnten.

anschōtel; zie: anschudel.

anschoten (= aangeschoten) = een weinig dronken. Van: anschieten, eig. = licht kwetsen door een schot.

anschrieven (= anschrijven) = het schrijven op de kerkborden van den tekst en 't geen er gezongen zal worden; *meester is an 't anschrieven*; *'soaterdags mout hij de kerklaien anschrieven*. Zie ook: schouzool.

anschudel; **anschōtel** = vrijlustig en daardoor indringend. Van een jongeling die door eene verliefde bui wordt overvallen en daardoor een naast hem zittend meisje niet met rust kan laten heet het: *hij 's anschudel*. Ook voor: eene buitengewone aanhaligheid van kinderen jegens de moeder, wanneer zij zich, {p.93} voor 't oogenblik althans, door vleien en kussen van hare gunst willen verzekeren, en synon. met: eels (zie ald.) *Oostfr.* anschetelik,

anschötelik, anschötelig, anschötelk = indringend, zich opdringend; sükk anschudeln = door mooi praten opdringen; *Neders.* anschötelk, anschuudlig. Vgl. *schudeln*.

ansjörren = aantrekken, aanhalen. Zie ook: *sjörren*.

an sjou; zie: *op sjou*.

anslag, voor: werk, bezigheid; iemand *anslag geven* = aan het werk zetten en houden, voortdurend bezigheid verschaffen; *da's van zien anslag* = dat is eene bezigheid die hem bevalt; ook: iets dat hij graag lust. *Dr.* anslag = bezigheid; *Oostfr.* anschlag = stof, voorwerpen tot arbeid. – Zal zooveel zijn als: voorwerpen (of zaken) die men aanvat, waaraan men de handen slaat, die ons bezigheid verschaffen.

anslag = aanwas, aanslibbing buiten den zeedijk waardoor de *kweldergronden* ontstaan en tegengestelde van *ofslag* = wegspoeling van een' reeds aangeslibden bodem, of van de duinen van Rottumeroog. Zoo is bv. achter *Ulrum* en *Uithuizen* veel *anslag*, achter *Eenrum* ofslag. *Ommel. Landr.* V, titel XI: Van alluvie ofte anslagh, en art. 51: Alle angeslagen Landen sullen wesen der genen, die an haer Landen anslaen, gelijk dat van oldes is gewoontlijk.

anslag (aanslag) van thermometer en barometer; een hooge *anslag* hebben = steeds hogere graden aanwijzen dan met de werkelijkheid overeenkomt; omgekeerd spreekt men ook van een lagen *anslag*.

ansloagen (znw. alleen het meerv.), in: *roare ansloagen hebben* = wonderlijke invallen hebben, zonderlinge, belachelijke fratsen maken, enz. In deze beteekenis het werkw. *ansloagen*; *wat ken hij dōl ansloagen!* = wat heeft hij gekke praatjes! Hiervan de vergelijking: *ansloagen as 'n blinde vink* = zotte, uiterst dwaze redeneeringen voor den dag brengen; *slacht die 't mal* (het malle) *an?* 't is net of die't mal *anslacht*. *Holst.* hünningputsansläge = luchtkasteelen.

ansloagen, in: 'n vrou *ansloagen* = gaan trouwen, vooral van niet jeugdige personen gezegd. *ZHoll.* ze slaat en vent an = zij trouwt. *Holst.*: He sleit bi eer sinen haken an = speelt den {p.95} vrijer bij die dame.

ansloagen (= aanslaan), in: *nat ansloagen*, van een fijnen stofregen, bij aanslag van een mist.

ansloagen = ontkiemen van zaden en granen in den grond, zóó dat de spruitjes zichtbaar worden; 't *zoad is nijt ansloagen*, bv. door langdurige droogte. (v. *Dale*: aanslaan = vatten, op nieuw beginnen te groeien, van boomen en heesters, die verplant zijn.)

ansloagen wezen = in 't kastje stoan = de geboden hebben, in ondertrouw staan.

ansneien (aansneeuwen); zie: *andundern*.

anspannen, met een ander = elk een paard leveren en samen uit rijden gaan; *zij hebben mit 'n kander ansband*. (v. *Dale*: met iemand aanspannen = samenspannen, zich vereenigen.) Vgl. *Verdam* art. aanspannen.

anspellen = aanspelden, met spelden vasthechten.

anspeulen, van eene kaart; *goud anspeulen* = in de kaart van den maat spelen, bij 't kruisjassen.

anspitsen; zie: *anscharpen*.

anspreken = bezoeken van zieken en kraamvrouwen; ook *Overijs.-N.Holl.-Dr.*

kraamspreken = een bezoek bij eene kraamvrouw afleggen; *Oostfr.* anspräken = bezoeken, in 't *HD.* verouderd. *Kil.* aanspreken = bij iemand aangaan om met hem te spreken; *Nederl.*

aanspraak = bezoek. Ingeval van ziekte of overlijden in een huisgezin zegt men hier: *wie hebben veul anspraak*, wat in gewone gevallen *veul anloop* heet, zonder dat dit juist als een last gerekend wordt. Vgl. *anloop*.

anspraak = bezoek, vooral bij ziekte. Zie: *anspreken*.

anstalte (meerv. *anstalten*) = toebereidselen. Van: aan, en: stellen. Hoewel op de lijst der Germanismen geplaatst, is het toch door v. *Dale* opgenomen; hier is het een zeer gebruikelijk woord. *Deensch, HD.* Anstalt = toebereidselen.

ansteken = opsteken, van eene pijp of sigaar; *wi'j ijs ansteken?* = wilt gij niet eene pijp opsteken? Zie ook: anscheren.

anstellen (zich) = zich gedragen; *hij stelt zōk* (of: *hōm*) *nijt goud an* = heeft geen goed levensgedrag; zich met iets (of iemand) niet goed *anstellen* = het voorwerp niet naar behooren hanteeren, er niet goed mee omgaan. – In *Sivelgoo*, enz. 'n *vrouw anstellen* = eene vrouw aanschaffen, d.i. trouwen; “*Lank har'd er al om docht om zulf 'n wief an te stellen, moar och doar kwam nijt van.*” Vgl. anzetten 1. Vgl. v. Dale art. aanstellen. {p.97}

anstellerei = zich maar zoo houden, het zoo doen voorkomen, zich aanstellen (bv.) of men erg ziek is, veel pijn heeft, enz. (Men hoort het echter alleen van meer ontwikkelden.)

anstengeln; zie: stengeln.

ansteukelder = belhamel, opstoker, oorzaak van den twist. Zie: opsteukeln.

ansteukeln, eig. = aanstoken, harder doen branden; 't *woater ansteukeln*, voor: het vuur onder den ketel aanstoken; fig. = opstoken, ophitsen, bij een twist. Zie: steukeln.

ansteuten (= aanstoten) = klinken met de glazen; *loa'w 's ansteuten* = laat ons eens klinken. 't *HD*. anstoszen.

ansteuven; zie: steuven.

ansteveln; zie: steveln.

anstikken; zie: anturen.

anstoan = aandringen, met aandrang vragen of verzoeken; *hij het 'r bōt op anstoan om mit hōm te goan*. *Hoof*: aanstaan = aanhouden, dringen. (Bij v. Dale: aanstaan (veroud.), aandringen bij iemand om iets van hem gedaan te krijgen.)

anstoan, van een deur = op eene kier staan; *loat de deur moar anstoan* = doe haar niet geheel dicht; *de deur stait wied an* = de deur is nagenoeg half geopend. (v. Dale: aanstaan = half geopend zijn (van eene deur.))

anstoken, voor: onhandelbaar, redeloos, als bezeten. Zie ook: doen.

anstōns, anzent, anzens = aanstonds, dadelijk; *ZNederl.*: aanstaans.

anstutjen komen = komen aanstropelen, zacht, al stootende gaan met een stokje, van oude menschen gezegd. Van kinderen hoort men: *hij stutjet mie an, meester!* bv. onder 't schrijven zacht en met opzet aanstooten, eene verzachtende uitdrukking voor: stooten. Zie: stutjen.

answat (anders wat) = geheel iets anders, juist het tegengestelde; *da's answat as mooi weer!* zegt men bv. als het stortregent; *wil ie nijt lijver answat hebben?* = verkiest gij wellicht iets anders? Vgl. anders wat.

answetten; zie: swet.

antal = aantal, het *HD*. Anzahl, *Deensch*. Zw. antal. *Verdam*: Niet mhd. of mnd. doch in de ogerm. talen moet een ww. bestaan hebben, waarvan het ndl. en mnd. aantal, hd. anzahl is afgeleid. {p.99}

anteerd; zie: anteren.

anteren (waarvan bijna alleen het deelw. *anteerd* in gebruik is), zooveel als = ten einde teren; *wie bin anteed* = wat wij te verteren hadden is verbruikt, en = 't *gelag is an*; – *hij is anteed* = hij heeft zijn geld opgeteerd, bezit niets meer. *Oostfr.* wî sünt d'r mit antärd = de voorraad is op; hê is gans antärd = hij heeft alles doorgebracht of opgeteerd.

an tied hebben = den tijd, geen haast hebben; 't *an tied nemen* = zich niet overhaasten; *hij het 't wel an tied*, spottend voor: hij haast zich langzaam; *ie mouten joe 't goud an tied down* = gij moet vooral niet te hard loopen, of: bedaard het werk afmaken; ook *Dr*.

antippen = zich reppen, voortmaken; *tou, tip wat an!* = maak toch wat voort! Vooral in betrekking tot loopen, en zooveel als: anloopen 2. (zie ald.)

antjen, antjeschijten (*Old.*); een spel waarbij de knickers in een' driehoek worden gezet.

Van: aan, en: schieten, bij verkorting: *antjen*.

antjeschijten; zie: antjen.

antoalen = aanspreken, als is 't ook maar met een enkel woordje, bv. met een simplen groet, wat als blijk van vriendschap geldt bij eene toevallige ontmoeting; *zij toalde* (hierop den nadruk) *mie niyt an* = zeide niets tegen mij, zij behandelde mij dus zeer onbeleefd. *Nederl.* aantalen = aanspreken (16^e eeuw); = aanspreken, in rechten betrekken (17^e eeuw), beide verouderd. *Ommel. Landr.* V, 21: angetaeld, *Old. Landr.* IV, 50: angetaelt = aangesproken, aangemaand; *Kil.* aentale, aenspraeke; *MNederl.* tale maken = iemand over iets aanspreken; *Zw.* tala, *Oudfr.* tale = spreken, praten. *Verdam:* aentalen, *MNederd.* antalen = aanspreken; het woord richten tot iemand. Ghi hebt mi soe vrindelijc angetaelt met hoveschen woorden ende met sconen.

antoeken; de gaten of scheuren van een kleedingstuk dicht naaien, zonder daarbij net of zorgvuldig te werk te gaan; *toek 't moar wat an, 't is 'n old ding.*

an-tou = tot aan, tot; *an de hoanebalken tou* = tot aan de hanebalken, *an Midwinter tou* = tot Kersttijd; *wie zellen moar wachten an moandag tou* = wij willen wachten tot maandag; *'k bin d'r nog niyt an tou* = ik ben nog zoover niet, ook: kon het {p.101} totnogtoe niet wachten; *'k heb t'r nog niyt an tou* = ik heb er nog geene behoefte aan, bv. om te trouwen; *t'r dik an tou hebben* = sterk verlangen, hunkeren naar iets; *an acht uur tou op ber liggen* (of: *leggen*) = tot acht uur slapen; *'k bin an 'n paar neie schouunen tou* = ik moet nieuwe schoenen hebben; "*hij wōs doarom vort wel woar 't nō an tou was*" = hij wist nu dadelijk waarom 't mij te doen was; *as 't'r an tou is den is hij d'r niyt* = als het op handelen aankomt dan trekt hij zich steeds terug; ook *Dr.*

antou (klemt. op: *an*) = dicht aan toe; *'t is antou dat ze komen* = zij komen aanstonds; *'t is antou tien uur* = 't is op slag van tien, kort bij tien, *Geld.* antoe, *Oostfr.* anto = bijna. Vgl. *bieof, bitou, bieveuren.*

antrekken, in: *de klok antrekken* = beginnen te luiden, vooral bij brand. Eigenlijk zooveel als: aan het klokketouw trekken, dus eene poging doen om de klok tot zich te trekken; *'n stoul* (of: *stoule*) *antrekken* = een stoel nemen en zich bij het gezelschap voegen; "*Ze trok 'n stoul aan en gomg noast Pait zitten.*"

antrōkken = gekleed; *ik bin d'r op antrōkken* = ik heb mij daarop d.i. naar de gegeven omstandigheden gekleed. – Verl. deelw. van: aantrekken = aandoen, kleeden, dat in die beteekenis niet gebruikt wordt.

antrouen (=aantrouwen) wordt alleen in de onbep. wijs gebruikt: *deur antrouen bin zij riek wor'n.* Meer echter wordt het deelw. gebruikt: *zij 's riek antroud* = haar man is rijk, of: behoort tot eene rijke familie. (Bij v. *Dale* is: aantrouwen bedr. ons woord is onzijd.)

anturen = **anstikken** = aan een touw, vastgemaakt aan eene pin (*stik*) laten weiden bij den weg of in den hof; ook wel van koeien en stieren in het land. Zulke dieren *zitten an* (of: *in*) *tuur* = *bin antuurd*, d.i. aan het *tuurtou* gebonden; *verturen* = op eene andere plaats *anturen*, gelijkstaande met verweiden; *vastturen*, fig. = vastraken, eene verbintenis aangaan, ook: zich verwarren in een touw. Oudt. tui = touw; *vertuyen* = vastmaken, hechten, verbinden, waarvan het freq. *tuyren* (ons (*an*)*turen*); *Oostfr.* tūddern = het vee door een tūdder vastbinden; *Neders.* tider, tier, *Holst.* todder, tūdder, *Noordfr.* tjuder, {p.103} *IJsl.* tiudr, *Iersch* tead = band, touw, zooveel als ons: *tuur*. In *Holst.* *tōdderpaal* = een paaltje waaraan het touw bevestigd wordt, ons: *stik*, en: *tōdderseil*, ons: *tuurtouw*. – *turen* van 't *Oudfr.* tia, thia, teia = trekken. Vgl. het *Nederl.* optuigen (van een schip), en: zich tooien, optooien (van menschen), enz.

antuurd (deelw. van: *anturen*) = aan een touw gebonden. Zie: *anturen*.

antwoorden, ook **oufen** (oefenen). Aldus noemde men vóór dezen de namiddaggodsdienstoefening, in welke de vragen van den Heidelbergischen Catechismus door een leek (in enkele gevallen ook door een vrouw) breedvoerig werden beantwoord. De predikant deed van den preekstoel de vragen, en de *oufenoar*, *oufender* of *antwoorder*, hij die het *antwoorden* deed, stond voor den lessenaar van den koster. Ook traden deze oefenaars wel zelfstandig op als voorgangers bij godsdienstoefeningen in kerken of andere lokalen. Sints een

60 tal jaren is een en ander bij de Hervormde kerk in onbruik gekomen. *Dr.* oefender, oefener = *antwoorder*.

antwoorder; zie: *antwoorden*.

antijken; **anteiken** = aanteekenen, en: aanteekening.

anuren; zie: *uren*.

an-van; zie: *an I*.

anval, in: *zij hebben doar heur anval* = wanneer zij (bv.) in de stad komen nemen zij daar eerst hun intrek, 't zij in eene herberg of bij een particulier; *wie hebben de eerste anval* = de menschen komen het eerst bij ons.

anvallen = onverwacht een bezoek brengen; *zij kwammen moar zóó anvallen* = wij waren op hun bezoek niet voorbereid. Vgl. *anval*.

anvargen (klemt. op: *var*); *'k mag hōm 't nijt anvargen* = dat mag ik niet van hem vergen. Vgl. v. *Dale* art. afvergen.

anvechten = aanvechting, sterke trek naar iets; *'k heb d'r gijn anvechten van*, bv. om iets te eten of te drinken wat de dokter mij verboden heeft, mij daarvan te onthouden kost mij geen {p.105} moeite. (Het werkw. is niet in gebruik.)

anveerden = aanvaarden, *'t land anvarden*, als eigenaar of pachter. *MNederl.* aenvaerden, aenverden, anvarden. Vgl. *Verdam* art. aenvangen 2 en aenvaten 2.

anvlijgen; zie: *vlijgen*.

anvoarend geschenk = **ankomend geschenk** = **angoand geschenk** = geschenk, in den zin van het Beklemrecht, dat bij overgang door den nieuwen *meier* aan den *eigenaar* betaald moet worden; Eén *geschenk* is zooveel als één jaar *vaste huur*. Staat voor: aanvaardend geschenk = som die betaald moet worden bij het aanvaarden van *beklemd* land. Vgl. *Verdam* art. aanvaren 4. Zie: *geschenk*.

anvouern; zie: *anvuren*.

anvuiern; zie: *anvuren*.

anvuren; **anvouern**; **anvuiern** = aanvoeren, met wagens.

anvuren (*Grijpsk.*) = een stoot geven, aanstooten; *Jan vuurt mie an, meester!*

anwaisel, **abbabbel**, **labbabbel**, **kebabbel**, **batjekauel**, **wai**, **drai**, **draier**, **fleer**, **koantje**, **mep oabeldoedas**, **peuter**, **poatoater**, **opneuker**, **katjewou**, nagenoeg alle met de beteekenis van: klap, opstopper, opdonder, vuistslag, enz.; men geeft een *abbabbel*, *drai*, *draier an de ooren*; 'n *wai*, 'n *anwaisel an de kop*; 'n *drai*, 'n *draier an de hals*; 'n *fleer an de bek*; de overige zooveel als slag met hand of vuist in 't algemeen; *koantje* ook voor: schop, *opneuker* voor: stomp; allen worden in ernst uitgedeeld.

anwallen, de *wallen* (boorden) eener sloot, enz. eene bepaalde glooiing te geven door de kanten met een scherp voorwerp af te steken vóór men het graven begint, en is alleen op oude slooten van toepassing.

anwas = de groei, het voortdurend groeien van planten en menschen; *hij het karseboomen op anwas* = zijne kerseboomen zijn nog jong, dragen nog geen vrucht; *hij het 'n zeun op anwas* = zijn zoon is reeds zoo oud dat hij hem na korte jaren in zijn bedrijf behulpzaam kan zijn, of ook: kan opvolgen; *zij hebben drei kinder en ijn op anwas*.

an wezen = aan 't einde zijn met iets; ook: niet meer kunnen van vermoeidheid. Zooveel als: het einde, de uiterste grens bereikt hebben.

anwezen, in: *met aanwezen* (*Niezijl*, enz.) = lidmaat der Hervormde kerk zijn.

anwies = aanwijzing, bv. bij eene aanbesteding; ook *Oostfr.*

anwiezen (klemt. op: *wie*) = met den vinger naar iemand wijzen; *men duurt hōm nijt anwiezen*, of: *men ken hōm mit gijn* {p.107} *hand of vinger anwiezen* = hij is zeer kleinzeurig, pijnlijk, en fig. hij is zeer lichtgeraakt.

an willen = aanvallen, plagen; *zij willen hōm altied an* = zij laten hem nooit met rust; *hij wil d'r nijt an* = heeft er geen zin aan, men kan het niet van hem gedaan krijgen. *MNederl.*
aenwillen = te lijf willen.

anwinnen = toenemen, in krachten, in beterschap, van een zieke; ook: melk geven; *kou is oarig anwōnnen* = geeft meer melk dan voor eenige weken of dagen.

anworden; anwoddîng = aanwenst, gewoonte, hebbelijkheid in min gunstigen zin, bv. kuchen, spuwen, vloeken, dus: eene leelijke gewoonte; *'t is niks as 'n anworden.* 't is eene gewoonte en geenszins een lichamenlijk gebrek.

anwoddîng; zie: *anworden*. Zie: en 6.

anwōssen vet (aangewassen vet) = het vet van een stuk rundvleesch ter onderscheiding van dat der nierbedden.

anzeggen; bekend maken van 't overlijden; *'t is nijt anzegd* = zijn (of: haar) dood is niet aan de huizen bekend gemaakt; *'t is anzegd om te volgen* = zijn dood is ons bekend gemaakt, tevens met verzoek den overledene de laatste eer te bewijzen door achter den lijkwagen te gaan.

anzens; zie: anstōns.

anzent; zie: anstōns.

anzet (alleen is het deelw. in gebruik), voor: een weinig aangebrand (v. *Dale*: zich aanzetten = licht aanbranden van spijzen.)

anzet, in: *'t is moar 'n anzet* (of: *anzetje*) = 't is maar eene kleinigheid om te doen. 't vereischt maar een oogenblik van inspanning, en sijnon. met: *moar 't biegoan*, of: *moar biegoan*, wat de minste inspanning in zich sluit als men er zich maar toe verdedigen wil; *'t is moar 'n anzetje mit 't spoor* = het reizen kost weinig tijd. *Eng.* onset = aanval, begin; *Oostfr.* bigaan = te doen met er bij te gaan. Stam van anzetten 6 (zie ald.)

anzetje; zie: anzet.

anzetten = toustellen = aanschaffen, koopen en voor eigen gebruik in werking stellen; 'n *peerd*, 'n *woagen*, 'n *piep*, 'n *brik*, 'n *kachel anzetten* (*Westerkw. Hoogel.*), en tegengestelde van: deurzetten (zie ald.) *Dr.* aanzetten = aanfokken; *Overijs. NBrab.* = vermeederen. Vgl. anstellen.

anzetten = met eenigen spoed tot ons komen, of: met eenige drift, voortkomende uit verlangen; *doar kōmt 'e anzetten! kōmt d'r anzetten, mien jong?* = zijt gij daar, mijn jongen? Vgl. v. *Dale* artt. opzetten, en: aanzetten. {p.109}

anzetten = aanleggen van turven door ze overeind bij het vuur te zetten; *vuur anzetten* = vuur aan den haard leggen. Aan den vuurhaard zet men de turven steeds rechtop.

anzetten, voor: groeien; *'t zet nijt hard an*, *'t is te kold* = de vruchten groeien niet snel; daarvoor is het weder te koud.

anzetten, voor: verzetten, in: zich er tegen *anzetten*, nl. tegen zwaarmoedigheid, droefgeestigheid, enz., zooveel als: tegenstand bieden, daartegen in verzet komen; *doar mout ie joe tegen anzetten* = aan de droefheid moet gij niet te veel toegeven. (v. *Dale*: zijn droefheid verzetten = verdrijven, uit het hoofd zetten.)

anzetten, voor: licht aanbranden, bij v. *Dale*: zich aanzetten.

anzetten = met een hevigen ruk aantrekken, van paarden die eene zware vracht in beweging moeten brengen; *de peerden willen nijt tegeliek anzetten, de woagen blijft in de mōdder zitten.*

an zetten, in: *de hond* (enz.) *wil d'r gijn bek an zetten* = de hond lust het niet.

an zied goan = zōk opbargen = zōk onzichtbaar moaken = naar bed gaan.

anzitten; *hij zit'r an*, elliptisch voor: hij zit er aan vast, hij is door eigen wil gebonden, bv. om eene belofte te vervullen. Zie: an 1.

anzuiten; zie: ofzuiten.

anzweng, answeng = scheet op 't oog = stiek an 't oog = padschieter, pōdschieter; soort van zweer of puistje aan een ooglid, hordeolus. *Ned.-Bet.* padoog, elders: windje; *ZLimb.* war,

Friesch stieg, *ZHoll.* weegscheet, elders strontje; *WVl.* weeroog, zwijnpuistje; *Oostfr.* wressem, stiger, *Kil.* stijghe, weerooghe, *HD.* Gerstenkorn auf dem Auge, *Eng.* styan, sty, stian, *Neders.* stige, stieg – *Oudfr.* sweng, swing = slag; swarta sweng = een slag waardoor het verwonde deel zwart of blauw wordt. – *stiek*, voor: stieg, stige, van: stijgen, in den zin van: zwellen.

anzwetten, answetten = aangrenzen; zie: *zwet*.

anzijn = aanzien; “*Om dei dijfstal mōs ik veur de Rechtbank as getuge, doar ’k ijwig tegen an zag*” Zegsw.: *tegen anzijn is ’t mijste* = begin maar, ’t is niet te moeilijk voor u. (v. *Dale*: tegen iets aanzien, nu: tegen iets opzien.)

anzijn, ook wel: **ankieken**, voor: het oog op iemand vestigen en daarbij overdenken en besluiten hoe men zich tegenover hem gedragen zal; *dei koopman zigt zien volk* (of: *lú*) *an*. Vgl.: zonder aanzien des persoons.

anzijn (klemt. op *zijn*); *van anzijn ken ’k hōm wel* = het wezen is mij niet onbekend. {p.111} **appart**; zie: *absört*.

appelbuus; zie: *buus*.

appelbuutse; zie: *buus*.

appeld wezen; eene eigenaardige huidkleur van sommige bruine paarden, als zij vet zijn. (Staat voor: geappeld, van appelen (ww.) dat niet bestaat.) *Oostfr.* appeld = geappeld, d.i. met ronde, appelvormige vlekken bezet, als bv. een zoogenaamde appelschimmel; ook wordt het van de lucht gezegd, wanneer zij met kleine, grauwwitte schapewolken is bedekt.

appelhof (onz.) = boomgaard. Zie: *hof*.

appelhude, appelhuder; zie: *hude*.

appeljaar = jaar dat er veel appelen zijn; ook *ZNederl.* – Eveneens: *karsejaar, proemejaar, boonejaar*, enz. *W.Vl.* appeljaar = een jaar rijk en vruchtbaar in appels. (*De Bo.*) Vgl. bij v. *Dale*: muisjaar, muizenjaar.

appelkokwint = de kogelronde, laxeerende vrucht van de cucumis colocynthus. Van daar misschien: appel van coloquint, of: *appelkokwint*. Waarschijnlijker echter is het uit *kolokwint* (ook wel *kwintappel* genoemd), verbasterd. In het *Fransch* coloquinte. Daar dit geneesmiddel een bitteren smaak heeft wordt het wel op de tepels gemeerd ten einde zuigelingen van de borst af te wennen.

appelkouktjes! zooveel als: gekheid! fopperij! uitvluchten! maak dat een ander wijs! en zooveel als: **lak!** of: **lak mit ouweltjes!** en, ofschoon minder algemeen: **oapekool!** en:

oapekoolkwint!. Vgl. *appelkokwint*.

appelkozen = abrikozen; *ZLimb.* appelkools.

appelijêrn; zie: *abbelijêrn*.

appelpot = pot met appels, (vermengd met aardappelen), voor den middag; *de appelpot mout over*. Zie ook: *boonepot, boeskoolpot, wörtelpot*, enz.

appelsien, appelsiene = chinaasappel; ook *ZLimb. ZNederl.* – *Zw.* apelsin, *HD.* Apfelsin. (*Weil.* appelsina; v. *Dale*: appelsina = Messinaasappel.)

appelsmōds = **appelsop**, met de verbast. **appersmōts** (*Veenkol.*) = **appeltjebrei** = **smōts** = appelmoes. *Stadsfr.* appelsmōts. Vgl.: *smout*.

appelschudden (*zij bin*, of: *binnen an ’t*); zoo ook: *peren*, en: *proemen-schudden*.

appelsop; zie: *appelsmōds*.

appeltjebrei; zie: *appelsmōds*.

appelvos = paard met eene gevlekte, *geappelde*, vossekleur. Zie: *appeld*.

apperpo! ’t *Fransche* a-propos; *Amsterd.* apperpo, *Limb.* apperpoä. {p.113}

appersmōts; zie: *appelsmōds*.

apsluut; zie: *absluut*.

apsört = afgezonderd. Zie: *absört*.

aptijk = apotheek.

aptijker = apotheker. *MNederl.* apteker, apoteker = kruidenier, winkelier (*Verdam*).
arbaiden (= arbeiden), meestal voor: dagloonerswerk verrichten. *MNederl.* arbeiden, aerbeiden, enz. = arbeiden, werken in bijzondere toepassing, veldarbeid verrichten. (*Verdam*).
Sprw. *Arbaiden is veur de dōmmen*, dat men spottend luiaards en bedelaars in den mond legt.
Zegsw.: *men ken nijt meer as arbaiden*, zooveel als: wij hebben hard gewerkt, dat wij niet gedaan hebben gekregen is onze schuld niet; *arbaiden? doar 's gijn reuk of smoak an*, zegt de onwillige werkmán; ook *Friesch*.

arbaidier = **boerenarbaidier** = daglooner; *arbaidersmensen*, *arbaismensen*, *arbaidersmensken* = tot de klasse van daglooners behorende, huisgezinnen van daglooners; *arbaidershoeske*, *arbaishoeske* = huisje van een daglooner of daarop gelijkende; *vaste* ook: *steevaste arbaiders* zijn zulke, die 't geheele jaar bij een boer in 't werk zijn en er ook den kost hebben; *lōsse arbaiders*, die werk zoeken bij wie zij 't vinden kunnen, steeds op eigen kost; *lōsse vaste arbaiders*, die wel het geheele jaar door werken bij één boer, maar voor eigen kost moeten zorgen; ook missen zij de bijzondere voordeelen van den *vasten arbaidier*; *arbaidersdaghuur* = wat een daglooner gewoonlijk daags verdient; “*Voader arbaidde bie Jan Knels as steevaste arbaidier, hij verdijnde 's zummers drei gulden en de andere tied van 't joar zesendartig stuver en de kost in de week, en 's oavens kreeg e altied pran mit, as ter wat overbleef.*” *Wvl.* arbeider = werkmán. *Vgl.* ook 't *MNederl.* arbeit = arbeid, werk, in bijzondere toepassing, ook veldarbeid. (*Verdam*.)

arbaidersdaghuur; zie: *arbaidier*.

arbaidersshoeske; zie: *arbaidier*.

arbaidersmensen; zie: *arbaidier*.

arbaidersmensken; zie: *arbaidier*.

arbaishoeske; zie: *arbaidier*.

arbaismensen; zie: *arbaidier*.

arbaisvrouw = **arbaiswief** = werkvrouw; *in 't hoesschoonen neem ik altied 'n arbaiswief* (netter: 'n *arbaisvrouw*). (In beide woorden valt de klemt. op de laatste lettergr.)

arbaiswief; zie: *arbaisvrouw*.

arbalsems, in: 't *muit mie arbalsems* = het spijt mij geducht.

archangels; zekere aardappelsoort. {p.115}

archie (*Hoogez.*) = ergje; *zij har't op 'n archie* = zij had er een geheime bedoeling mee.

arendploeg; zie: *oarendploug*.

arf (onz.) = erfenis; *hij het 't arf kregen* = heeft de erfenis ontvangen. Evenwel steeds: *hij het 'n arfenis te verwachten*. *Kil.* erf, erve, erfgoed; *Zw.* arf = erfenis. *MNederl.* erf = het door de ouders nagelaten erfgoed, nalatenschap, erfdeel. (*Verdam*).

arf, arv = **mier** = erf, weegtree, hoenderdarm, vogelgras, *Stellaria media*, eene soort van onkruid. *Oostfr.* arve, miere; *Neders. Holst. Deensch* arve. *Vgl.* *mier*.

arfêlk = erfelijk; 't is 'n *arfêlk gebrek*; *teren is arfêlk* = tering erft over. Zie ook: *ijwîg*. *MNederl.* erfelyc, arvelyc, enz. = voortdurend (*Verdam*).

arfies (= erwtjes); eene soort van tuinboon.

arften = erwten. Zie: *arten*.

arftjesoep = erwtesoep. Verkleinw. als: *krintjebrei*, *potjemeel*, *eertjebeien*, enz.

arftries, **arftriezen**; zie: *arten*.

argement, **aggement** = garneersel. (*v. Dale*: agreement, sieraad op kleedingstukken, boordsel.)

argewoatsie = ergernis. Zie: *argewijern*. *Wvl.* arguwacie = gekijf, twist. *Lat.* arguo, *Fransch* arguer = twisten, kijven (*De Bo*). *MNederl.* argueren, arguweren, ergeweren = redetwisten, iets betwisten, iemand terechtwijzen, berispen, bestraffen. *OFransch* grouer, *Fransch* arguer, van 't *Lat.* argutare. (*Verdam*).

argewijern = woelen, leven maken, inzonderheid van kinderen. *ZNederl.* argueeren = redeneeren, twisten, kijven, harrewarren; *Wvl.* arguweren *Oostfr.* argueren = (het iemand)

lastig maken. 't *Fransch* arguer = berispen, tegenspreken; *Lat.* arguo = berispen, beschuldigen, enz.

arkeneerwortel = alkanna-wortel (*radix alcannae*); wordt vooral gebruikt om wrijfwas te kleuren. Wisseling van *l* en *r*. Vgl. *karmswortel*, enz.

arkenijl, arkenijltje; arkenail = zolderkamertje met een uitstek, dus uitgebouwd in het dak. *Oostfr.* arkenêl, arkenel, arknêl = vooruitspringend deel van een huis, ook útstek genoemd, *Westf.* alkenai, *Kil.* arckel, arckener, erckel = verhevenheid, balkon, het vooruit gebouwde. "Erker, thürähnlich überbauter Vorsprung an einem obern Stock eines Gebäudes mit Fenstern zum Ausschauen. *MHD.* ärker, *M.Lat.* arcora, von arcus, Bogen." (Dr. Daniël Sanders *Wörterb* i.v. Erker.) *Verdam: MNederl.* arcter, boogvormig uitbouwsel in vestingmuren, wachttorentje, rondeel. Waarschijnlijk van een *M.Latijn* arctarium. Vgl. *MHD.* ärker, *MNederd.* arkeners, arkenel, erkener, erker, *HD.* Erker. – Ook de bocht die men in het vak maakt, wanneer het {p.117} koren in de schuur wordt opgehoopt, en wel om ruimte voor den omloop van het dorschblok over te laten. – Te Groningen: de uitstekende balk op een' zolder, om goederen op te hijschen, hijsbalk. (*Auwen*).

arks = vel papier. Zie: *harst*.

arm, voor: zwak, lijdend, ziekelijk, gevoelig; 'n *arm kintje* = een teer en zwak kindje; 't *jōng is zoo arm*, 't *het niks gijn moud* = de kleine is lijdende en heeft nergens lust in; *zij was zoo arm en jeuzelachtig* = zij deed niets dan klagen en jammeren; *da's ja 'n arm gedounte (spul, of: spil, ook: kruus)* = dat is eene verdrietige omstandigheid; *da's 'n arm geloop, gegiebel*, enz. = een vervelend loopen, giegelen, enz.; ook: 'n *arm gods spul, geknoot, gevroag*, enz.; *da's 'n arm gemoal* = een verdrietig, vervelend gezeur. *MNederl.* arm = ellendig, ongelukkig, rampzalig, en van onstoffelijke zaken: gering, slecht, ellendig, beklagenswaardig. (*Verdam.*) *Kil.* herm = droevig, bedroefd; *Jutland* arm = mager; *Noordfr.* harm = bekommerd, verdrietig; *Deensch, IJsl.* harm = verdriet, smart, *HD.* harm = verdriet, hartzeer, smart, droefheid. Vergelijking: *arm as Job*, alleen schertsend.

arm, meerv. *arms*; *doar stekt 'n arm oet* = daar is eene herberg, aan het uithangbord te zien, zooveel als: daar kunen wij pleisteren. – De zindelijke boerin zegt, dat zij *gijn arms en bijnen* in de boter gedooft, d.i. zij zorgt er voor dat er geene vliegen in de boter komen; 'n *slag om de arm hollen* = niet ronduit spreken, zich niet duidelijk verklaren. *Oostfr.* 'n slag um de mau hollen; *Meiderich*: enn schlag achter denn arm hole. Zie ook: *arms-bijnen*.

arm', voor: armen, arme lieden; *wie hebben mit onze ijgen arm' genōg te doun, vrōmden ken wie nijt geven*.

armhartîg, voor: schraal, mager; ook = kleingeestig, kleinzielig, voortkomende uit gebrek aan geestvermogens.

armhartîg = **krimphartîg** = karig, hoogstzuinig; veronderstelt niet zoo zeer een gierigen aard als wel eene tijdelijke kleingeestigheid, een zuinige bui; *om 'n neie mantel te koopen is ze te armhartig tou*. Synon. met: *krinsêlg, krintêrg*, wat meer op den aanleg ziet.

armhoes; zie: *warkhoes*.

armkoamers (armenkamers, alleen in 't meerv.), voor: armhuis. De {p.119} lagere klasse zegt schertsend voor: *in de armkoamers opnomen worden, koamerheer worden*.

armlasten (armenlasten) = gelden die tot onderhoud der armen, nl. der bedeeden, moeten opgebracht worden.

armoede (*Friesche grens*) = twist, oneenigheid. Vgl.: in arren moede = is met een toornig, gram gemoed.

armkracht = spierkracht van den arm; *Zw.* armstark.

armoede (= armoede), voor: vermoeidheid, afmatting; 't kind dat geruimen tijd in de wieg lag te schreien is eindelijk *van armoede* in slaap gevallen. *Sprw.* *Dei zōk nijt wijt te behelpen* (of: *te reddén*) *is nijt weerd dat'e armoede lidt* (die zich niet weet te behelpen is 't niet waard dat hij armoe lijdt), zegt men wanneer men zich met iets moet en ook kan behelpen.

armrecht = het recht of de vergunning der rechtbank om gratis te procederen; *hij het 't armrecht anvraogd en da's hōm toustoan.*

arms; zie: *arns*, alsook: *arm 2*.

arms-bijnen (= armen – benen), in: *zij het 't liefvōl arms en bijnen = zij het 't liefvōl = zij is zwanger.* Wordt bijna uitsluitend van ongehuwden gezegd. Zie ook: *arm 2*.

armslag = ruimte om den rechterarm, of: om beide armen vrij te bewegen; *'k heb zóó gijn armslag genōg*, zegt men, als men bij eenigen arbeid, ook bij 't eten, de armen niet vrij kan uitslaan, als deze geen vrij spel hebben. Vgl. *Friesch*: Hy het to min earmslach (te weinig geld om zijne zaak naar behooren te drijven).

armvōl, mv. *armsvōl*. *Wvl.* armvullen, armvuls.

armzeerîg wark; een arbeid die, meestal door ongewoonte, spierpijn in de armen veroorzaakt.

arns, arms = ergens; *'k bin arns west woar ze mie nijt verstoan kōnnen; 'k mout arns wezen = ik moet een bezoek aan het privaat brengen.*

arnswoar = ergens; *'t is arnswoar gebeurd dat de mensen doodvroren; 't is doch arnswoar = (het voorwerp) moet toch hier of daar zijn, 't is immers niet vernietigd.* *MNederl.* ergenswaer = ergens. Eigenlijk tautologische samenstelling, daar *ergens* reeds *waar* bevat. (*Verdam*).

Pleonasme; zie: *woar*, en: *arns*.

arrebarremars; zie: *ars-kars-mars*.

arregatte = *harregat*. Zie: *harre*.

arrejazzes; zie: *harrejakkas*.

arten (*Ommel.*) = **arften** (*Old. Westerw.*) = erwten; *stamarten*, (*Westerkw. Hunsego*) = *stamboonen*; *törse arten* = eene soort van boonen die aan staken groeien; *schoapartjes = wikartjes*, vrucht van de gele wikke; *artries = arfries* (verzamelw.), meerv. *artriezen*, *arftriezen* = erwtenrijs. Vergelijk.: *d'r oetzijn as 'n dreischeten grauart* = er katterig, flauw uitzien. *Kil.* erte, *Oostfr. Noordfr.* {p.121} arte, *Zw Deensch ärt, HD.* Erbse.

ars-kars-mars! (*Marne, Westerkw.*); hartstochtelijke, schreeuwende uitroep als aandrijving om te loopen zoo hard men kan; onder knapen en dan vooral bij een wedloop; elders

arrebarremars! o.a. te *Woltersum*.

artiekels (= artikelen), in: *'t bie artiekels hebben = bie stoeken = bie numen*, zooveel als: nukkig, grillig, luimig van aard zijn en daaraan toegeven. Ook = zich nu en dan aan eene verkeerdheid overgeven.

artpoulen = peulen, zoo plan als vrucht. (Bij v. *Dale* ook: peulerwten.) Vgl. *arten*.

artries, artriezen; zie: *arten*. *Wvl.* rijst = rijs; eerweetrijs = *artries*.

arv; zie: *arf 2*.

as, sommigen schrijven ook: **an's, ân 's**, dat wij als eene onzuivere uitspraak beschouwen; = als, en = dan; *Dr. Friesch N.Brab.* as, *ZHoll. Limb.* es, *ZNederl.* as; *Wvl.* ols, as, os; *Oostfr. Neders. Holst. Westf. Noordfr. Oudfr.* as; Eng. as = als, even als. Dus geene verbastering van: als. "Het gebruik van *als* na een comperatief, voor *dan*, dat in de tweede helft der 16e eeuw in zwang kwam en nog in onze spreektaal gewoon is, was mnl. nog onbekend. Men bezigde uitsluitend *dan*." (*M. de Vries*, *MNed. Wbk.* Kol 208.) In 't *MNederl.* werd na een vergrootenden trap nooit als gebruikt. (*Verdam*) *MNederl.* als, als, as, bijw. en voegw., *MNederd.* also, als, as. Verzwakte vorm van *also*, ons *alzo*, en daarmede in betekenis gelijkstaande. Hoewel de eigenlijke kracht van *also* in *so* ligt, werd door het verleggen van den *al* de laatste lettergreep toonloos en verzwakt tot een stomme *e* die ook allengs wegviel. Thans is *als* alleen nog maar als voegw. in gebruik. *Also* is de oudste en meest gewone *MNederl.* vorm, later werd *als* meer algemeen. (*Verdam* art. *alse*.) – *as* voor *als* komt *MNederl.* meermalen voor, en is in onze tegenw. spreektaal even gewoon als in de Eng schrijftaal. (*Verdam*, art. *alsdan, asdan*.) – Vooral in *de Marne* hoort men ook: *as was ik'r moar!* = was ik er maar! *as kwam hij nō 's nait!* = indien hij eens niet kwam! *as is't ook moar*

'n half uur = als ware 't ook maar een half uur; "as 'k ies deur dik en dun kom'n was." Komt iemand met veel zwarigheden voor den dag, met: *as* en: *moar*, dan hebben kinderen de woordspeling bij de hand: *as komt in* (of: *bie*) *de meuln te pas*, zooveel als; uwe onderstellingen zijn ongegrond. Vgl. het *Nederl.* *Asch* is verbrande turf, en het *Neders.* Wennik is een underrok. *Sprw.* *As de lōcht valt bin wie altemoal dood* = *As de hemel valt bin alle musken dood*, ook: – *blijft'r gijn pispot hijl.* Zie ook: *of, aske* en: *ijs*, en vgl. *Laurill.* p. 73, alsook het *Friesch:* *As de mounle gjin as koed er net mealle*; *As de hele wrâld delfoel wieren alle potsjes en pantsjes stikken*; *As de loft delfoel hiene wij allegarre in blauwe krage.*

asdob; zie: *askedob*.

asem (*Niezijl*, enz.) = adem; *ik heb geen asem meer* = ik word spoedig kortademig.

as joe blijft! (als 't u belijft) = zoo als gij zegt, of het! waar is 't! enz., en bevat eene geheele toestemming. *Oostfr.* *as et di bleeft.*

as'k = als ik. Zie ook: *as*.

aske (*Old. Westerw.*), **as** (*Ommel.*) = asch. *Zegsw.:* *mit de toonen in de aske zitten* = *boven op 't vuur zitten* = zeer dicht bij 't vuur zitten, als verkleumd zijn; fig. = in verlegenheid verkeeren; fig. ook elders, o.a. in *ZNederl.* van bedrogen meisjes gezegd. *hij* (of: *zij*) *duurt gijn vinger in de aske steken* = hij is lang niet vrij in zijn doen en laten; hij moet in zijn handel en wandel uiterst voorzichtig zijn; ook wel omdat de politie er zeer gestreng is.

askebak = aschbak, vuilnisbak. *Zegsw.:* *'t bin dien askebak nijt* = wat gij overlaat, *dien ortjes*, wil ik niet opeten. {p.123}

askedob, askedobbe = **asdob** = **roakeldobbe** = haardkolk, *Oostfr.* *askedobbe.*

askegat = aschput, kuil in den grond om de haardasch te bergen.

asken, assen = zich onder de asch verbergen, *wegkroepen*, van gloeiende kolen gezegd; *dei tōrf ast zoo* = de kool verschuilt zich al spoedig onder de asch.

asmets; zie: *assmis*.

aspot (aschpot), eene der spelen bij het quadrilleeren wanneer er rondgepast wordt. Die kaart geeft deelt aan elk der anderen drie zijner kaarten uit, die hem dan drie naar keuze teruggeven.

aspres (*Stad-Gron.*) = **espres** = met opzet; *hij dee 't 'r aspres om, om mie te ploagen.*

asse = als zij; *asse komen den zij wie heur* = als zij komen dan zullen wij ze wel zien en vooronderstelt dat hunne (of: hare) komst niet zeker is.

asse, as'e = als hij. Eveneens: *datte, dat'e* = dat hij; *wille, wil'e* = wil hij; *kenne, ken'e* = kan hij, enz.

assjet = vleeschschotel. *Fransch* *assiette* = bord, tafelbord.

assmis (*Stad-Gron. Old. Westerw.*) = **asmis** (*Veenkol.*) = **admis** = **astmis**, **atmiss**, zelfs hoort men **apmis**, **apmits** = **assmits** (*Old.*), **smes** (*Hoogel.*), **smets**, **asmets** = misschien, wellicht; soms, wel eens; *as hij asmis nijt in hoes is* = indien hij niet te huis mocht zijn; *hij dait asmis ijs 'n raiske* = hij doet soms een reisje. *Dr.* *altemet*, *asmets*, *smes* = somtijds, zelfs, ja zelfs; *Over-Bet.* *as mins*, *ZNederl.* *allemet*, *altemets*, *altemetsen*, *altemêe*, *Oostfr.* *altmetts*, *alsmetts*, 's *metts* = somwijlen. (Bij v. *Dale:* *altemet*, *altemets* (gewest.), somtijds, soms, nu en dan.) Vgl. ook ald. *temet*.

assmits; zie: *assmis*.

ast, door 't uitvallen der *r* = *harst* (vel papier); zie ald.

aste = als gij; *aste zóó dust* = als gij 't zoo doet; *'t is zoo aste zegst* = het is zoo als gij zegt. – Staat voor: *as toe* = *as doe*.

aster. schimpwoord voor: ondeugend kind; *aster van 'n luk jōng!*

astertou (bijw.) = buitengewoon, zeer; *'t regent astertou*; *'k bin zoo bliede astertou*; *dank joe astertou* (= – *dat 't zoest*), zooveel als: 'k zou je danken! "Schel'n en rag'n op Remko as ter tou!" Het woord komt altijd achter het werkw. of bvnw. Samengetrokken uit: als daaraan toe, eigenlijk zooveel als: tot aan dat ver verwijderd punt, d.i. tot de uiterste grens, in dezelfde opvatting bij *Marnix*: als daar en toe. *Overijs.* *astrantoe*, *Geld. N.Brab. Zeel.* *astertoe*, *Zholl.*

{p.125} *NHoll.* *asterantoe* = zoo erg mogelijk, in den hoogsten graad; *Oostfr.* as d'r to, *Neders.* asserto, as dar to, *Kleef* *asterantoe*.

as 't is; zie: *as 't was*.

astrant = scherp, bits, vinnig; streng; brutaal; ook *Dr.*; 't is 'n *astrant wief* = tegengestelde van: eene vrouw met een' zachten, vrouwelijken aard. *Friesch* *astrant* = vrijpostig; *ZNederl.* *asserant*, *astrant* = onvervaard, koen; *Wvl.* *astrant* = onvervaard, koen, stoutmoedig; *Oostfr.* *astrant* = trotsch, bits, kortaf; *Neders.* *asserant*, *astrant* = scherp, strijdlustig, grof, lomp. *Lat.* *astringere* = strak aangebonden, *Fransch* *astreindre*.

astrantighaid = bitsheid; *da's heur astrantighaid* = zoo scherp en brutaal is zij. *Overijs.* *astrantigheid* = vrijpostigheid; *NBrab.* *astrant*, *astraant* = stout, brutaal; *Zeel.* *astrantigheid* = vrijpostigheid, moed. Zie: *astrant*.

as 't was: bijaldien, indien, ingeval; *as 't was dat de dokter nijt thoes is* (of: *weg is*), enz. = indien de dokter afwezig mocht zijn, enz. Zoo ook: *as 't is*, bv.: *as 't is dat hij nijt betoalen wil*, enz. Staat in beide gevallen voor: als het zijn mocht.

Ate (uitspr. **Oate**); doopnaam van mannen. Zie: *atte*.

atmis; zie: *assmis*.

atmits; zie: *assmis*.

atte; vadersnaam, van kleine kinderen, ook: **ait**, **hait** (zie: *heit*.) *Oostfr.* *atte*, *ette*, ook *Mecklenb.* *Lubeck Holst.* *Angeln*, *Zwaben*, *Beieren*; *Noordfr.* *atte*, *atje*, *aite*, *MHD.* *atte*, *OHD.* *atto*, *Goth.* *atta*. Hiervan ook het *ODr.* *Ette*, raadsheer. Vgl. *Kil.* *aette*, *Germ.* *vetus*, *j.* *teyte*, *tata*; *pater.* *MNederl.* *ette*, *atte*, *Oudfr.* *atha*, *atta*, *ettha*, *Goth.* *atta*, *OHD.* *atto*, *Friesch* *heitha*, *heyte*. – Oorspronkelijk beteekent het woord *vader* doch deze beteekenis is overgegaan tot die van *rechter*. – In ons land komen de *etten* het meest voor in Drente, waar in hoogsten aanleg recht gesproken wordt door een college van 24 *etten* aan wier hoofd de *Drost* staat (*Verdam* art. *ette*).

atten = aten; zie: *eten*.

augurken, **augurkjes**; **ougurken**, **ougurkjes**; **augurgies**, bij *Weil.* *agurkje*, kleine soort van komkommer; *Kil.* v. *Dale* *agurk*, kleine komkommer; v. *Hall* *augurken*, eene verscheidenheid van de komkommers. *Oostfr.* *augurken*, *Lubeck* *agurken*, *HD.* *Gurken*. Van het *Grieksch* *aggouron* = watermeloen.

augurgies; zie: *augurken*.

avans, voor: gelegenheid, vooral in zake vrijerij. *Fransch* *avance* = vooruitgang.

avvekoat; zie: *afkoat*.

awoar; zie: *holdoar*. *Overijs.* *awaer!* = pak aan! *Dr.* *awar!* = hou vast! *Eng.* *aware*. Vgl. 't *Holl.* *hawaar* = ziedaar! als men iemand een klap geeft.

awijlen, **oawijlen** *Van Hall*: Aweelzaad (*Brassica campestris*), houweelzaad, de Rübzen der Duitschers, van het *koolzaad* te onderscheiden doordien de jonge wortelbladen meer behaard en groener zijn, de hauwen langer gesnaveld en het zaad iets kleiner {p.127} *Neerl.*

Plantensch. p. 18. Volgens v. *Dale* is het aweelzaad een der drie hoofdvormen waarin de raap in Nederland gekweekt wordt. – De *awijlen* komen slechts in het Oldampt voor, zijn twee of drie weken vroeger rijp dan het *koolzaad* (raapzaad) maar leveren minder kwantiteit en kwaliteit.

awijlzoad, **oawijlzoad** = aweelzaad, plant en vrucht; zie: *awijlen*. *Oostfr.* *aweel*, *aweelsaat*; *Holst.* *houweelzaad*. – Van: *haw*, soort van peul.

B

bà, **bah** (onvolk. *a*); tusschenw. dat een sterken afkeer, zelfs walging te kennen geeft (ook *Dr.*), en zooveel als: *harregat*, enz. = ajakkes; 'k *bin d'r bà van* = 't staat mij geweldig tegen;

sterker dan: ik ben er beu van. In de kleinekinder-taal = vuiligheid: *zit bà an!* Vgl. a 3. (v. Dale: ba = foei! kom kom!)

baaien; boaien; boien = baden, zwemmen; *Friesch* baaien. Vgl. 't *Holl.* laaien (laden), braaien (braden), raaien (raden), enz.

baaivanger, boaivanger; een jongen die er wezen durft, een haantje de voorste. (v. Dale: baaivangen = sierlijk schaatsenrijden; baaivanger = een vlug en sierlijk schaatsenrijder; ook: groenlandsvaarder; v. *Lenep*: baaivanger = zwierbol, doordraaier; *Oostfr.* baaifanger = twistziek mensch, ruziemaker.)

baakster = baker (*Auwen*).

baardtarwe (alleen in geschrifte) = eene soort van tarwe.

babbelbek = babbelaar, en: babbelaarster; synon. met: *kekelbek*. 't Woord heeft echter niet die ongunstige beteekenis; men zegt het vooral van meisjes en vrouwen die druk spraken, *dei de mōnd nijt stil stait*.

babbelguchies; zie: *babbelguugjes*. {p.129}

babbelguugjes, babbelguchies (zonder enkelv.); gekheden, vooral bestaande in 't maken van bewegingen en trekken van gezichten, voortkomende uit dartelheid. Ook: kwinkslagen van een' grappenmaker; in 't algemeen dus: grappenmakerij om te doen lachen. *Dr.*

babbelgoechies = malligheden; *Oostfr.* babbelgütjes = gekheden, narrenstreken. *Zeel.*

babbelguesjes = kwinkslagen, gekheden om iets bespottelijk te maken; ook = tegenspraak. (v. Dale: babbelguigjes = ijdele praat, zotte kuren. Vgl. *guchel 1*.)

badjed, badjerd, batje, bōdjed, bōdjerd (*Old.*) = **bōm, bōmmel** (*Ommel.*), **dōddel, dōrrel, dōdjerd, kuierd** (het eerste in *Fivelgoo*) = **badkerd** (*Westerkw.*) = **bōs** (*Appingedam*) = **koelknikker, bōster** (*Hoogez.*), ook **bōsterd** = steenen balletje, dat de meisjes bij het bikkelen, koten, gebruiken; *Friesch* bakker, bakkerd, *Holl.* stuiter. Te Groningen werden te koop aangeboden: bōmmels of bikkelnikkers. (Advert. blad, 1875).

badjerd; zie: *badjed*.

badkerd; zie: *badjed*.

Baffelt = Bafloo; 'n *gezicht van Baffelt* = een leelijk gelaat. *Zegsw.* *d'r van pas komen as Krien te Baffelt*, zooveel als: ergens te onpas komen. (Omtrent den oorsprong dezer zeer gewone zegswijs vertelt men op het *Hoogeland* het volgende: Krien, een boerenknecht van Uskwerd, moest te Bafloo eene geeseling ondergaan. Na afloop der executie verwijderde hij zich met spoed en geeft aan nieuwsgierigen, die hem bij Kaskwerd ontmoeten op de vraag, of zij nog vroeg genoeg kunnen komen, ten antwoord: *dou ik t'r kwam was 't net van pas.*)

bag, bagge, bij *Auwen* **bage** = drukkend, zwoel, tegengestelde van: frisch, van het weder gezegd. (*Dr.* *bagge warm* = drukkend warm). *wat legs doar bag* = wat ligt gij daar lui en lodderig als iemand die niets beters te doen weet (*Marne*). *HD.* bāhen = verwarmen, bakeren, roosteren, enz.; *Neders.* bāhen, bāen = koesteren, warm maken. Van den stam: bak = warmte, hitte, waarvan ook het *Nederl.* baker, en: bakeren. *Duurswold* = lui, lodderig. Zie *ten Doornk.* art. bāker. {p.131}

bage; zie: *bag*.

bagel; zie: *baggel*.

bagge; zie: *bag*.

baggel, baggelder, baggeltörf, baggeldertörf, bagel = turf die gebaggerd is, ter onderscheiding van *lange törf*, steekturf. Ook voorwerpsn. Dus zooveel als: *baggerturf*. *Friesch* baggelaar. 't Zelfde wat bij v. Dale onder sponturf verstaan wordt.

baggelbak = *baggel*, voorwerpsn.

baggelbaktjes; eene soort van kleine Groninger koek.

baggelder; zie: *baggel*.

baggeldertörf; zie: *baggel*.

baggelgat = **baggelput**, meerv. *baggelgoaten*, en: *baggelputten*, nevens *baggelpetten* = waterplas, ontstaan door uitbaggering van het veen. Men heeft ze onder anderen te Westerbroek, Scharmer, Harkstede, enz.

baggeln = den veengrond onder het water weghalen, geschreven: baggeren. Dus verwisseling der *r* en *l*.

baggelpetten; zie: *baggelgat*, en: *petten*.

baggelputten; zie: *baggelgat*, en: *petten*.

De artt. *baggel*, en: *baggeltörf* moeten vereenigd worden.

baggeltörf, ook voorwerpsn., in geschrifte: *bargerturf*, *baggelturf*, of alleen *baggel*, of *bagger*; zie: *baggel*; 'k heb 'n stöb baggel kregen van 42 gulden; zet 'n poar baggeltörven (of: *baggels*) bie 't vuur (of: an 't vuur.)

baggerturf; zie: *baggeltörf*.

baid; **baidegoar** (*Ommel.*) = **baide**, **albaide** = alle beiden, beiden te gader; ook *Zaansch*.

baidegoar, zie: *baid*. *Kil.* beydegaders. *MNederl.* beidegader, onbep. telw. = alle twee, beiden te zamen (*Verdam.*)

baiden; zie: *tweibaiden*.

baier = **lichter**, **berlichter** = beddekwest, eigenlijk: koord (of touw), van onderen met een kwast of handvat voorzien, die van den zolder neerhangt, en dient om zich daarmee in het bed op te lichten; 't is ongemakkelk as ie gijn lichter in 't ber hebben, benoam as ie zijk bin; – *baier* is meer een kinderwoord; zij spelen gaarne met *de baier*. *Dr. Overijs. Oostfr.* lichter. (*v. Dale*: beddekwest, oudt. kwast van de zoldering, eener bedstede afhangende.) *baier*, van: *baiern* = slingeren. {p.133}

baier; in *de baier* = *an de bōmmel*, in *de lorum* (of: *loerōm*) wezen = *boemeln* = zwieren, rinkelrooien. Zie: *baiern*.

baiern = beieren, slingeren. In *Hunsego* o.a. hoort men: *de moan baiert*, of: *beiert*, *Old.*: *de moane ontzit*, zooveel als: 't is na volle maan, zij komt dus later op. Eigenlijk zooveel als: de maan wiegelt (zich), omdat zij schijnbaar als in den rug ligt. *Geld.* beiern, *ZLimb.* beyeren = bengelen; *Oostfr.* beiern, beijern, beijeren = bengelen, luiden tot een feest; *Neders.* beiern = kleppen met de klok; *Noordfr.* baiern, *HD.* beiern. (*v. Dale*: beieren = de klok bespelen; loshangen, slingeren.) *MNederl.* beiaerden = de klok luiden, van beiaert, bij *Kil.* = klokgelui, eig. de klepel, die het geluid voortbrengt. (*Verdam.*)

baierd, in: 't is al in de baierd = alles is hier in de war, 't ligt hier alles overhoop en door elkander; evenwel slechts tijdelijk zooals bij overgrootte drukte, bv. bij de jaarlijksche schoonmaak kan plaats hebben. (Te Leeuwarden heette het vertrek in het St. Antoni-Gasthuis, waar vele menschen samenwoonden, *de beier* of: beijer.)

baigooi; zie: *bijgooi*.

bailiek; zie: *bijgooi*.

Bairêm = Bierum.

bais, voor: toren (*Winschoten*), voor: gevangenis. Daar de toren aldaar tot 1848 als gevangenhok dienst deed om voor eene cellulaire gevangenis plaats te maken, zei men: *hij komt in de bais* (= *hij komt in toren* of: *in 't hondegat*) = hij moet gevangenisstraf ondergaan. *Amsterd.*; in de dieventaal: baies = gevangenis.

bais (*Stad-Gron.*) = **baiske** (*Old. Westerw.*) = **buis** (*Ommel.*); jak door vrouwen uit den lageren stand algemeen gedragen. – *buis*, ook de dracht onzer binnenschippers en Friesche kaasventers. *Friesch.* baitske, baitke, baitsje = buis, wambuis.

baitelaid, in geschrifte *beitelegge* en: *truffelegge* = eene nieuwe soort van egge, en aldus genoemd om de overeenkomst der tanden met beitels en *truffels* (troffels). Zie: *aid*, alsook: Verslag Tentoonstelling Scheemda 31 juli 1890.

baitjes, in: *mit heur baitjes*, ook: *mit heur tweibaitjes*; vriendelijke uitdrukking voor: met haar, of: hun tweetjes. Zie ook: *tweibaiden*.

bak; bakke, in de kleinekinder-taal voor: *twijbak* = beschuit. *Friesch* bak = beschuit; *bakkenbrug* = boterham met beschuit, of ook: eene met boter gesmeerde beschuit. Zie ook: *kastje*.

bak, in: *de bak omkeeren* = eene miskraam houden. – *Zegsw.:* *as de swienen an de bak goan* = aan den maaltijd gaan zonder te bidden. {p.135}

bak = **bakwoagen**; zie ald., alsmede *vlijsbak*.

bak = het vierde deel van een hectoliter of *zak* (= mud), en = vier *spint*, of: *spient*. *Zegsw.:* *om 'n bak zoad 'n möln bouen*, zooveel als: om eene kleinigheid, of om iets dat geringe winst oplevert, een grooten of kostbaren toestel maken, gelijk men ook zegt: een voorhamer nemen om een ei stuk te slaan. Zie: *bakjegooien*, alsook: *scheel 3*

bak; zeker vertrek in het Stadhuis te Groningen, waarin de politie dronken lieden opsluit. Van daar: *in de bak komen*, en, bij uitbreiding = in de gevangenis komen, gevangen gezet worden.

bakbijst (bakbeest); werktuig, in zijne soort buitengewoon groot, zwaar, lomp en daardoor moeilijk te hanteeren; *'n bakbijst van 'n woagen, toavel, kast, kachel, tange, schōp*, enz. *Oostfr.* *bakbêst* = groot, lomp dier of eenig ander voorwerp. – bakbeest, eig. een lastdier, fig. een scheldwoord waarmede men een grof, lomp vrouwspersoon aanduidt, die alleen tot zwaren arbeid geschikt is. – In *N.Holl.* begint het woord te verouderen; v. *Dale*: bakbeest = log, lomp gevaarte; v. *Lennepe* bakbeest = bijnaam, dien men aan zware ankers geeft. Bij *Bredero (Moortje)* komt voor: “Dat groote back-beest, dat verlaan was met ses hondert Spaenjaerden, was terstont vervoert en gheplondert, Gepluystert en geploekt van gelt en kostlijckheen, enz.

bakgoud = schakels lijm. Zie: *bakken 1*.

bakemmer; emmer die bij het drinken van het vee wordt gebruikt. Vergelijking: *'n bek as 'n bakemmer hebben* = een wijden mond hebben. Het woord wordt ook gebruikt voor: een emmer om daarmede water uit den regenbak op te halen.

bakjegooien (*Westerkw.*); een jongensspel, waarbij een baksteen wordt opgezet en een kleinere steen daarop gelegd, dien men, op een bepaalden afstand staande, er af moet zien te werpen, zonder dat de *bak*, de baksteen, omvalt. Vgl. *boerbakjen*.

bakjōng; in geschrifte *bakjōngen* (*Stad-Gron.*), jongen die het paard ment dat den *bakwagen* (zie ald.) trekt. Vgl. *jōng*.

bakjongen; zie: *bakjōng*.

bakkêln; heen en weer bewegen van zeilen, vlaggen, opgehangen linnengoed, enz., eene zwakkere beweging dan: wapperen; ganzen en eenden *bakkêln* = slaan met de vleugels op het water; zoo ook *bakkêln* kippen in het mulle zand, in turfmoel, enz. Vgl. *Z.Nederl.* *bakeln* = bakeren in de zon. *Oostfr.* *bakkern* = slaan, stooten, zich met geruisch heen en weer bewegen, klapperen, bv. van luiken: {p.137} wat bakkerd dâr so? – dat deit de wind. (*Weil*: “In Groningerland gebruikt men een woord *wakkelen*, in den zin van bewogen worden.” Dit behoort wellicht *bakkeln* te zijn.) Vgl. *waggen*, en: *flōttern*.

bakkeln, ombakkêln = talmen, treuzelen, 't van den eenen tot den anderen tijd uitstellen; *trouen ze nijt? dat bakkelt al om; wat zel dat gebakkel beduden!*

bakken = kleven, hechten; *de snei wil nijt bakken*, zeggen de knapen als zij er geene ballen van kunnen maken, en voor hen een bewijs dat het nog vriest; *zij bakt* = zij kleeft van smerigheid, als men haar aanraakt. *MNederl.* *backen* = vastkleven, vooral van kleederen aan wonden. (*Verdam* art. *backen 2*.) *Oostfr.* *Westf.* *bakken* = kleven. (Het werkw. *bakken* wordt in alle beteekenissen zwak verwoegd.)

bakken, in: *laat ze bakken!* = laat ze loopen, ga (of: doe) niet mee. Vgl. *bakkeln 1*.

bakken = klappen, slaan; elkander *in de handen bakken* = in de handen slaan, bij den veehandel in gebruik. Zie: *handjebakken*.

bakken, voor: bakkersbedrijf; *bie 't bakken wezen* = 't bakken leeren = dat ambacht leeren; fig.: hij zel dat wel bakken = wel klaar spelen, door slim overleg wel in orde brengen; *mōst*

(of: *mōzze*) *mie dat nijt weer bakken* = dat moogt gij niet weer doen, en ook: zulk eene kool moogt (of: moet) gij mij niet weer stoven.

bakken, voor: afwinnen; “*dij ken 't hōm bakken*” = dat paard loopt harder. (*Gron. Volksalm.* 1838, 88.)

bakkênbrug, bak'nbrug; zie: *bak I*.

bakker. Vooral de boeren noemen bakkers, kuipers, smeden, schippers en kooplieden (waaronder ook de kruideniers en manufacturiers) bij dien naam, en spreken ook de vrouwen er van aan met: *bakkerske, koeperske, smitske, schipperske* en *koopmanske*. Toch slijt ook dit reeds meer af.

bakkeran (met den klemt. op: *an*), in: *hij 's bakkeran* = hij is door de politie betrapt en moet boete betalen. Ook = de beest geworden, in 't kaartspel. Zooveel als: bak-er-an, en dus zooveel als: hij is er aan *gebakt*, zit er aan vast = *zit 'r an*, ondervindt de gevolgen zijner handeling. Ook elders in ons land, zie *Laurillard*, Bijbel en Volkstaal bl. 34. *Friesch*: Hij is bakker-oan (geverbaliseerd). Zie: *bakken I*.

bakkêrg = kleverig. Zie: *bakken I*.

bakkerske; zie: *bakker*, en: *meesterske*.

bakkersmaid; meid van een' bakker die op gezette dagen ook wit-{p.139}tebrood en beschuiten bij de huizen moet venten, d.i. 't *körfloopen doun mout; as 't 'r 'n bakkersmaid komt mout ie veur 'n dubbeltje tweibakken koopn; hier komen bie ons in de week wel vief bakkersmaiden*. Zie: *stoet*.

bakkersoven, in de zegsw.: *dat gapt as 'n bakkersoven* = dat verschil is te groot, dat zou hoogst onbillijk zijn; “*En veur zien dood zuk weg te geven, Eer men noa berre gait te sloapen Zōk oet te klijden! – 't Zol ja goapen Geliek en bakkersoven!*” Zie ook: *oetklijden*.

bakkerstieken (*Stad-Gron.*) = kakkerlak. Aldus omdat zij menigvuldig in bakkerijen voorkomen. (Dit insect zal hetzelfde zijn als: *ijmerke* (zie ald.), ofschoon bij v. *Dale* kakkerlak, en: heimpje twee afzonderlijk artikels zijn.)

bakkerstörf = **graue törf** = **oventörf** de gemeenste soort van *lange törf* of steekturf, fabrieksturf. Aldus omdat zij door bakkers, bierbrouwers, enz. gebruikt worden. Zie ook: *mal*.

bakkes, voor: aars, achterste.

bak'nbrug; zie: *bakkenbrug*.

bakpannen; soort van dakpannen, ter onderscheiding van: *smoorpannen*.

bakpannen (werkw.), voor: praten, babbelen, kletsen; wij zaten daar lang te *bakpannen* (*Grijpsk.*) Bij *Auwen* = dralen, lang uitblijven.

baks, baksk, bakkêrg; klijms, klijmsk; klaims = kleverig. Kleeft eenig voorwerp (of eenige stof) aan een ander, met name aan de handen, dan noemt men dit *baks*; indien de deelen onderling, in plaats van los samen te hangen sterk aan elkander kleven, dan spreekt men van *klijms*. Zoo is niet droog vernis, slechte verfolie, enz. *baks*, een gebak dat niet goed uitgerezen of niet gaar is, *klijms*. Evenwel zegt men evengoed: *baks brood*, als: *klijms brood*. – *baks*, van: *bakken I*; *klijms*, van kleimen, uit den freq. vorm van: kleven, samengetrokken, met achtervoeging der adverbiale *s*. *Holst.* *bakkig* = aanklevend, van iets waarvan men niet los kan worden. Zie ook: *pikkêrg*.

bakseiern (*Stad-Gron.*) = kwâjongensstreken uithalen (*Reinkingh.*)

baksel. Sprw.: *Alle baksels en brouwels besloagen nijt gelieke goud* = niet elke onderneming valt naar wensch uit. *Zeel*. Alle {p.141} bakken en brouwten zijn niet eender; *Friesch*: Alle bakten en brouwen bislaen net allike goed (van huwelijken, enz. gezegd). *Neders*. Bakken en brouwen misradet wol ins; *Holst.* All bakken en broen geraad niks; *Osnabr.* Figgen un back geräth nich jummer; *Keulen* Bakken un bräue gerihet nit alle zicks.

baksk; zie: *baks*.

bakstaf = **bakstallig** op iets worden, zooveel als: iets zat wezen, met tegenzin gebruiken of verrichten, omdat men er meer dan genoeg van heeft, ook in fig. zin; hij is *bakstaf* op het eten

van de eene of andere spijs, omdat het oude, dus vervelende kost is geworden, of omdat men er vroeger overmatig van genoten heeft, en zij daarom tegenstaat. Zoo ook ten opzichte van de eene of andere bezigheid die geene afwisseling genoeg aanbiedt. *Dr.* bakstallig = balsturig; *Oostfr.* bakkstaff = met tegenzin tegen eene spijs vervuld. – Van: bakken = wangen, nog in: kinnebakken, en dus eigenlijk: stijfheid van de onderkaak door het vele kauwen. Vgl. *staf I*, en: *verstrengen*.

bakstallig = tegenstrevend, zich verzettend; *de jōng wordt 'r bakstallig tegen*; ook *Dr.* Vgl. *bakstaf*.

bakstijn = klinker, stof- en voorwerpsn. (*Weil. v. Dale*: baksteen = gebakken steen.) Men onderscheidt hier: *boeregrauwe, grauwe, gare*, en *klinker baksteen*, benevens *bruinroode* en *mooikleurige baksteen*. – Heeft het 's nachts sterk gevoren, dan men daarvoor de dikte van een *bakstijn* tot maatstaf: 't het 'n *bakstijn dik voren*. Begint men in den voorwinter reeds hard te stoken, dan zegt de huisvrouw: *dat huift zóó nijt, 't vrust nog gijn bakstijn*. Ook zegt zij het, wanneer men haar eene dikke kool in de stoof geeft. (Bij niet felle vorst is de dikte van een *ester* (zie ald.) de maat.)

baktje, bakje (*Stad-Gron.*), voor: rijtuigje; 'n *open bakje* = rijtuig zonder kap, plezierrijtuig in den zomer, bv. een landauer.

bakvat; zie: *halfmudvat*. *Dr.* schatvat.

bakwoagen, in geschrifte: *bakwagen*, in de stad Groningen wagen voor het vervoeren van turf, die een *bak* turf = 30 HL. bevat, en waarvan er elf op een *vuur* (turf) gaan. Daar wordt de turf altijd bij de *bak* verkocht. – Zal zijn: wagen met eene soort van bak.

bal, in: 't *is bal* = de poppen zijn aan den dans, daar is de boel in de war; {p.143} *doar is 't bal* = in dat huisgezin is men boos, daar wordt berisping of straf uitgedeeld, daar is men hevig aan het twisten. *Oudfr.* bael, bal = kwaad, boos (nog in 't *Nederl.* baldadig, baloorig, enz.)

bal, in de zegsw.: 't *mōg 'n ol bal* (*Hoogel.*) = er is niets van aan, 't is glad mis, dat mocht wat! *MNederl.* bal, als een voorwerp van weinig waarde, eene nietigheid die men wegschopt. – niet een bal = geen bal, en bij uitbreiding = geen zier. (*Verdam.*) Vgl. het *Friesche*: for in houten balstien! (= keisteen) = voor den drommel!

bal (*van de hand*) = handpalm; zoo ook: *bal van de vout* = voetholte; ook *Friesch*.

Afzonderlijk wordt het woord in deze beteekenis niet gebruikt. *Kil.* bal van de hand, metacarpium; bal des voets = voetzool, het onderste van den voet.

balderbōksen, balderbōksem = **bolderbōksen, bolderbōksem**, = **bōlderbast**, bij *Weil.* bulderbas, een mensch die schielijk raast en vloekt; *v. Dale* bulderaar, bulderbast = die raast en tiert, schreeuwer; *Oostfr.* ballerbükks, die veel praat, tegenspreker, dwarsdrijver; ook = klapbus; *Mecklenb.* ballerbükks, ballerbüß = klapbus; *Holst.* bullerbrook, polterhans; *Deensch* bulderbasse = onstuimig, driftig mensch; *Zw.* bullerbas = woestaard. – *Saterl.* balle = spreken; *Hooft* bolderen = bulderen. In ons woord ligt nog de beteekenis, dat zoo iemand het niet zoo kwaad meent als hij zich uitdrukt.

baldêrn = met vloed van woorden en forsche stem, menigmaal daarbij vloekende en tierende, iemand bestraffen. (*v. Dale*: bulderen fig. razen, tieren, vloeken); *de kerel baldert; de wind bōldert*. *Hooft* afbalderen = losbranden van het geschut; *Neders. Holst.* ballern = klappen met de zweep; *Westf.* ballern = bulderen van den storm; *Noordfr.* bullern = donderen; *Deensch* baldre = gedruisch, leven, rumoer maken. (*v. Dale*: balderen = leven -, getier -, geraas maken, bulderen.)

baldoar (klemt. op: *doar*); zie: *baloor*, en 't volgende art.

balhier-baldoar = nu hier dan daar, overal. Van personen die geen vaste woonplaats hebben zegt men: *zij bin balhier, baldoar*. Staat voor: bald hier, bald daar. Zie: *bold*.

baljes = balletjes, in: soep mit baljes (*Old.*) = soep mit ballechies (*Ommel. Goor.*)

baljoaren, baljooren = leven maken, schreeuwen, vloeken, tieren, twisten. *Zaansch* baljaren = schreeuwen, meestal: schreeuwen en baljaren. Zie: *baloor*. {p.145}

baljooren; zie: *baljoaren*.

balk, in: 'n kou an de balk hebben = eene koe geslacht, aan den haak hebben. Bij de boeren worden geslachte koeien, ossen of stieren aan een balk van den zolder der *achterdeel* opgehangen. Zegsw.: *ik wil om de keur nijt van de balk ofvallen*, of: *ik wil om de keur nijt van dikke balk ofvallen*, als men tusschen voorwerpen moet kiezen die vrijwel gelijk zijn of dezelfde waarde hebben; *Oostfr.*: ik wil um de kōr nêt fan de böne (zolder) vallen. Staat voor: *koubalk*, of: *peerstalbalk*; zie ald. *Geld.* balk = zolder. Zie ook: *balkeduuster*.

balk = vonder, van waar de naam *Kuzemberbalk*, voor een gehucht bij Grootegast, waar een vonder over het Wolddiep ligt.

balkeduuster = **pikduuster**, **pikkeduuster** = stikdonker, zóó dat men geen hand voor oogen kan zien. *Oostfr.* balkedüster, *Westf.* balkendüster = zoo duister als op een' ouderwetschen korenzolder, in verschillende streken *balke* genoemd. *Dr. Neders.* balken = schuurzolder. Zie: *koubalk*, en vgl. *balkhoas*.

balken. Is het ijs sterk en volkomen vertrouwd dan zegt men: *d'r liggen* (of: *leggen*) *balken onder*, *Friesch* Der komme balken onder 't iis. 't Heet dat de Joden niet eerder op het ijs gaan of *d'r mouten balken onder liggen*. In *Holst.* zegt de Jood: Mozes heeft er geene balken onder gelegd, – en hij gaat niet op het ijs der Elbe. Het *Woordenb.* (1800) voegt er bij: thans echter meer dan voorheen. – Dit is zeker ook in deze provincie van toepassing, ofschoon 't *olle volk* zich ook hier niet aan waaghalzerij schuldig maakt. Vgl. *lijgen*.

balkhoas = **beunhoas**, voor: kat, omdat zij gaarne op den zolder haar verblijf houdt. *Dr.* balkenhaose, *Overijs.* balkhêske, *Westf.* *Oostfr.* balkhâse. Vgl. *balkeduuster*.

ballast; een kind dat ongezeglijk, lastig, bijzonder woelig is: 't is 'n rechte ballast, zoo'n *jōng*. Ook = allerlei tuig: *wat legt 'r weer 'n ballast op stroat; ie mouten dat ballast wat oprumen*. Vgl. *ombalgen*. (Eigenlijk een pleon., daar *bal* = kwaad, is.)

ballasten; zie: *gast*.

ballastîg = lastig, van kinderen. Zie: *ballast*.

ballechies; zie: *baljes*. {p.147}

ballen; de zaadknoppen van de aardappelplant. Aldus naar hun vorm. (De knapen steken ze wel aan de punt van een' wilgen tak om ze dan voort te zwiepen.)

ballengooien; een wedstrijd in het werpen van ballen op het ijs; ook wel op graslanden als de aardkorst bevroren is. Gewoonlijk vereenigen zich verscheidene personen tot twee partijen; de verliezers moeten het gelag, niet zelden bestaande in eenige kannen *hijtbijr* (zie ald.), betalen. (Het schijnt dat dit ballenspel geheel in onbruik raakt, wellicht door het meer en meer verdwijnen van waterplassen en *flakten* (zie ald.)

baloar (klemt. op: *oar*); zie: *baloor*.

baloor (klemt. op: *bal*) = **baloar** = **baloorn**, **baldoar**, in: 't is 'n baloor van 'n *jōng* = het is een ongezeglijke, weerspannige knaap, een baloorige jongen. Voor grooteren heet het: *bungel*, *dwarsbungel* (Zie ook: *baljoaren*). Van 't oude *bal* = kwaad, boos, en: *oor* waarvan: baloorig. Vgl. *dōdoor*, *mietoor*, alsmede het *Nederl.* wijsneus, goedhals, stijfkop, enz.

baloorn (klemt. op: *bal*); zie: *baloor*.

balsemerie = Perubalsem. Eigenlijk verstaat men onder dien naam de knoppen der vrucht van dit balsemhout, die op boomolie worden gezet.

balsturîg = baloorig; ook *Stadsfr.* *Dr.* balsturig = woest, onstuimig, *Holst.* = bandeloos. (*v. Dale*: balsturig = koppig, weerspannig, halsstarrig, hardnekkig.)

balvlinten = **balvlenten**; zie: *vlint*.

balvlenten; zie: *balvlinten*.

balvlijs, **balvlais** (balvleesch); het dikke van een stuk vleesch, ter onderscheiding van 't geen om de ribben zit.

bamberîg, **bōmberîg** = lichamenlijk teergevoelig, kleinzeerig, over kleinigheden, met name lichte ongesteldheden, veel drukte makend; ook **bieberîg**, en **wieberîg**. *Dr.* wamberig = veel

getier makend; *Oostfr.* bibärig, wibärig = luidruchtig bij een weinig pijn, enz., *Neders.* biberig. *Holst.* pramperen, bramberen = alarm maken. Zie: *beren*.

bamboes; frisch, zwaar behaard, woest uitziend persoon die daarbij ruw is in zijne uitdrukkingen; 't is 'n bamboes van 'n kerel; 't is 'n rechte bamboes. Bij *ten Doornk.*: wambuse = een wild, woest mensch; boeze, hetzelfde als in: *roezeboezen*, enz. met wan (wam, hier *Gron.* bam) versterkt. {p.149}

bams; zie: *bōms*.

banbōksêm, bangbōksêm (*Hoogel.*), in: *hij het de banbōksem an* = hij is bevreesd voor iets, hij is door vrees overvallen. Staat voor: *bangbōksêm*, letterlijk: bangbroek. Vgl. *narbōksen, flōdderbōksen*, enz.

band = bindstroo, d.i. roggestroo waarmede veldvruchten tot schooven worden gebonden. *Sprw.*: 't Ken beter van de schoof as van de band = die het meeste heeft kan ook het best betalen; ook *Dr.* en *Friesch*.

bandevout, in: *op eigen bandevout. (Auwen) = op ijgen man en vout* = op eigen houtje, zonder daartoe gerechtigd of gemachtigd te zijn. Zie: *man*.

bandiezen; pandiezen = razen, tieren, vloeken, schelden; gewoonlijk de tautol.: *vluiken en bandiezen* bv.: *dei bamboes van 'n kerel dut niks as vluiken en bandiezen*. – *Kil.* (noot): niemandt en sal op de wacht moghen vloecken, bannen ofte sweeren; baanen = vloecken ende schenden. *Dr.* plandiezen = de beest spelen; *Zw.* banna = iemand schelden; *Deensch* bande = vloeken, zweren; *Noordfr.* bannje = vloeken.

bandîg = druk, zóó dat er geen ledig oogenblik overblijft; *bandig wark*, zooveel als: werk waaraan men de handen vol heeft, en ziet zoowel op gemakkelijke als op moeilijke bezigheden, bv. eene moeder met kleine kinderen heeft het *bandîg*; 't is zoo 'n bandîg goudje (die kinderen) = zij binden de handen, nemen u geheel in beslag. *Kil.* bandigh = aan banden gelegd.

bandrekel, met de verbast. **bandrepel**; scheldwoord voor: onverschillige, luie, kwaadwillige, bandeloze knaap. Eigenlijk = kettinghond. v. *Dale*: bandrekel = kettinghond, en fig. = luiaard. Wij zeggen hier ook: *legst* (of: *ligst*) *doar as 'n bandrekel*. *Kil.* bandhond = herdershond. *Oostfr.* bankräkel, bankrekel (= kettinghond, en: luiaard). Vergeleken met het *Oostfr.* hebben wij hier eene wisseling der *d* (of: *t*) en *k*, als bv. in *klak*, en: *klad, smik* en *smet*, enz.

bandrepel; zie: *bandrekel*.

bang = beschroomd, schroomvallig, tegengestelde van: *driest, dōmdriest*; *hij 's zoo bang as 't hōndje* = hij durft in het minst geen tegenstand bieden, men brengt hem spoedig in verlegenheid; *bang in 't loopen* wezen = vreesachtig zijn om bij avond alleen te gaan, vooral buiten het dorp; 'k bin d'r bang veur = ik vrees er {p.151} voor, bv. dat iets niet lukken zal, en ook = ik betwijfel het; 'k bin bange van nijt ('k ben bang van niet), is het antwoord op eene vraag, wanneer men aan eene gunstige verwachting of afloop twijfelt. (Vgl. het *Fransche*: il a peur d'avoir peur, en: il a peur d'avoir en peur.) *Zegsw.*: *hij 's bang dat 'e bang wor'n zel* = 't is 'n bange schietert = 't is een groote durfniet, hij vreest voor elk denkbeldig gevaar. *Limb.* bangeschiët = *bange schietert*.

bange schietert (bange schijter) = **bangschieter** = iemand die niets durft wagen. Schimpnaam tegen een durfniet. Zie: *bang*.

bangbōksem, zie: *banbōksem*.

bangîghaid = bangheid, vreesachtigheid; ook *Wvl.* bangigheid.

bangmoakerei = vreesaanjaging; *da's niks as bangmoakerei* = die bedreigingen zijn niet ernstig gemeend.

bangte (*Goor.*) = bangheid.

banjern; zie: *bantjen*.

bank; donkere lucht aan den horizon, boven door eene rechte lijn begrensd, eene wolkenbank, die hier dikwijls des avonds wordt waargenomen en als voorteeken van regen beschouwd; *in 't westen zit 'n bank*. Ook in *N.Holl.* waar het begint te verouderen. *ZNederl.* bank op de kimme = lange, platte wolk ook balke genoemd. – Aan den noordelijken horizon was eene balk of wolkenlaag zichtbaar, die echter niet scherp begrensd was.” (*Gron. Cour.* 1870) Zie ook: *banket*, en: *deur de bank*.

bangschieder; zie: *bange schietert*, alsmede: *schieten*.

banket (*Old.* zonder meerv. en met den klemt. op: ket) = **bank**; de verhooging aan de kanten op den bodem van een kanaal, omdat het daar niet zoo diep is uitgegraven ten einde het inglijden te beletten. Vgl. v. *Dale* art. banket.

banketletter; eene letter van letterbanket; *ik kreeg om Sunderkloas 'n hijle banketletter*.

bank met rijpel; zie: *rijpel*.

banktje; zie: *muntje*.

bantjen, bantjern, baiern, in: *'t bantjet 'r om = 't zel d'r om bantjen = 't slingert 'r om = 't lopt 'r om = 't dingt 'r om = 't is zóó of zóó = het scheelt maar heel weinig, als het een' tijd betreft; 't bantjede d'r om of hij was vallen; 't bantjede d'r om of hij har de pries wōnnen*, enz. Er kan hier gedacht worden aan een band (of koord), die, {p.153} als een slinger in beweging gebracht, zich ovaalsgewijze beweegt om één punt. *Dr.* banjern, beiern = slingeren. **bantjern** = *bantjen*.

banzer; zie: *banzerdeure*

banzerdeure, banzer, in een gedeelte van 't *Old.* en *Westerw.* de grootste der schuurdeuren; in andere deelen dezer provincie hoort men hiervoor: *de groote schuurdeure*, in de *Ommel. de schuurdeur*. Aldaar voorts nog: *peerstaldeur*, de middelste der drie deuren, zijnde die van buiten leidt tot den paardenstal, en: *koudeur* = deur van de *achterdeel* of *'t kouhoes*. *Dr.* bander, baander, banzer, bandser, voor; de groote, dubbele schuurdeur ter onderscheiding van: zijdeur; *Overijs.* baandeldeuren, bansdeuren, de groote deuren eener schuur; *Friesch* de banders. *MHD. HD.* banse, gedeelte eener schuur waar het graan geborgen wordt, *Neders.* eene schuur. – Het woord moet tot binden, in den zin van vlechten, gebracht worden; bandse werd tot: banse, banze verzacht. De oudste huizen toch bestonden uit wanden van gevlochten teenen, met leem of klei dicht gestreken. Vgl. *vōldeur*.

barbiesies, in de schertsende verwensching: *loop noa de barbiesies!* = loop naar de maan! enz. Staat voor: *Berbice*, eene der West-Indische eilanden.

barg; gesneden mannetjesvarken; *Dr.* borg, *Overijs.* barg, birg, borg; *Friesch* baerch = varken; *Kil.* barg = gesneden varken, *Neders.* borg, *MHD.* barc, *AS.* bearg, *Oudfr.* barch. – Ook voor: big van het manl. geslacht, ter onderscheiding van: *mōt* of: *mōtte* (v. *Dale*: barg = gesneden mannetjesvarken.)

barg = berg; koopmans- en schipperswoord (*Stad-Gron.*), in: *'k heb de barg kregen* = het uiterste, den hoogsten prijs gekregen. – Onze huisvrouwen spreken allicht van *barg* als zij een hoop bedoelen; *zij hebben 'n barg naien*, als zij veel naaiwerk onder handen hebben, van *bargen*, ook: *stoapels mangelgoud*, enz. Zie ook: *boonakker*.

bargen (werkw.) = bergen; ik wōs *mie nijt te bargen van pien* = ik was radeloos van pijn. o.v.t. (*Old. Westerw.*) *bōrg, bōrgen, Ommel. burg, burgen*.

bark = run, gemalen eikenbast, *Zw.* barkmjöl, *HD.* Baumrin-{p.155}den mehl; *Dr.* bark = eikenbast; *Osnabr. Deensch. Zw* bark = boomschors; *Kil.* berck, barck, borck. Niet gemalen eikenschors heet hier steeds; *ijkenbast*. – Bij Groningen, aan het Reitdiep staat *de barkmeul'n*; die stee dient nog steeds tot plaatsaanduiding. *Oostfr.* barkmōlen, *Deensch* barkmōlle, *HD.* Lohmühle, *Friesch* eekmolen. *Wvl.* bark, bork, het kurkachtige buitendeel van de boomschors dat dikwijls met eene gebarsten en verdorde korst overdekt is. Volgens *Ten Kate* is het woord veroud.

barkmeul'n; zie: *bark*.

barkoenders, in den houthandel, soort van gezaagd hout. Men annonceert o.a.: “eiken noordsche barkoenders.” Wellicht uit het Noorsch.

barm, berm; wat door gisting op het bier komt en waarvan gist bereid wordt; ook het bezinksel, de droesem, 't welk tot hetzelfde doel dient. *Oostfr.* barm, *HD.* Bärme, *Sleesw.* bärm, *Eng.* barm, *Deensch* baerme, *Noordfr.* barm, berme = vloeibare gist; *AS.* bearma, beorma, *MNederl.* barm, berm. – Van het oude: baren, beren, *Neders.* bären, opheffen van het *Goth.* bairan = dragen.

Barman, familienaam. *Oudd.* bar = man, dus pleon.

barm = walrand, berm; meerv. *barms*; *de barms van de weg.* *HD.* Berme, bijna veroud.; Bram, Bräme = rand, *Fransch* berme. Vgl. 't *HD.* verbrämen = omzoomen.

barmhartig, voor: jammerlijk, in: *hij begunde zoo barmhartig te reeren* = hij begon zoo jammerlijk te schreien. ('t Woord heeft hier de beteekenis van versterkend bijw.)

barmkes, bermkes; eene zeer kleine soort van zangvogel, die vooral in 't laatst van Maart en in 't begin van April wordt gevangen. (v. *Dale*: steenbarm, zeker vogeltje.)

Barnigoaten, in geschrifte *Barnigaten*, buurtschap aan het Reitdiep onder de gemeente Leens. Eigenlijk: Barnjegat = *dijkgat* = gat of opening in den dijk, verbasterd van baierm, barm, berm = dijk, nog over in: barnsloot, of: bermsloot = dijksloot. Achter Godlinze wordt een weg, die van den overouden dijk noordwaarts naar de Kwelderlanden loopt, *Barnjeweg* = dijkweg, of dijksterweg geheeten. (Dr. R. *Westerhoff*, *Kwelderkwesie*, Aanteek. p. 20.)

Barnvlair (reeds in de 16e eeuw als **Barnvledder** voorkomende, was oorspronkelijk de naam van eene streek lands, thans {p.157} officieel, van een gehucht bij ter Apel. Vgl. *Barnigoaten*, en *Barnwerd* bij Oldehove, alsmede De Barn, en Barneveld (beide *Geld.*, benevens Barndegat (*N.Holl.*))

barries, bōrries, gewoonlijk met: *dikke*, voorop = dikke, stevige knaap, een dikkerd. *Neders.* dikke borjes = een kort, dik mensch. Vgl. *Barman*.

barst, in: mit 'n barst wat doen = in grooten haast iets verrichten; “*ien 'n barst vōtvlaigen*” = zich plotseling en snel verwijderen. Zie onder art. *kōrrewoagen*.

barstend, in: 't *barstende drok hebben* = 't geweldig druk hebben. *Dr.* barstend laote = heel laat. Vgl. *barst*.

barve (*Old.*) = **dragbarg, droagboar** = lijkbaar; *Dr.* barve, *Oostfr.* barfe, barf, berve, berrie; *Maastr.* berie, *Zeel.* baere, berrie = draagbaar, ook = lijkbaar; *ZLimb.* burg; *Kil.* berf, berve, berie = berrie. Van 't oude: beren = dragen.

barzie; zie: *berzie*.

bassien; zie: *bastje 2*.

bast, voor: rug, lijf, lichaam; iemand *wat op zien bast geven* = hem een pak slaag geven. Zie ook: *schin*.

basterd; boesterd = **koelboesterd** (*Duursw.*) = stuiters van *albaster*; ook *Westf.* Zie: *euliebasterd*.

bastje = kort, gedrongen kereltje.

bastje = **bassien** (*Stad-Gron.*) = bil van een geslacht dier, boutje *Zlimb.* bats = runderbil.

bat; batte (meerv. *batten*, en: *battens*) = smal, horizontaal, vast bruggetje zonder leuning over eene *wiek* (zie ald.) voor voetgangers en rijtuigen, in de Veenkoloniën. Is zij draaibaar dan heet zij *draibat*, in geschrifte *draaibat*. – Eene andere soort zijn *lōsse batten*, welke de landbouwers over slooten leggen ten einde een' omweg te vermijden om met paard en wagen op het land te komen; *tilbat* = *batterei* (*Westerkw.*) = een van leuninggen voorziene brug over een *tocht* (afwateringskanaaltje), of over een *moar* (vaart); *koubat* (*Weil.* koebbrug) = bruggetje waarover koeien, enz. in een schip (*kouschip*) worden geleid, en die ook dienst kan doen voor schaatsenrijders om van den wal op het ijs te komen; in dat geval zijn er latjes dwars overheen gespijkerd. *Oostfr.* batte.

batje = een *bram* (zie ald.), een sinjeur. {p.159}

batje = kleine of smalle soort van zoldering om er iets op te kunnen zetten.

Batjebörg, in geschrifte *Baatjeborg* of *Batenburg*; eene soort van buitenplaats bij Winsum.

batjekauel; zie: *anwaisel*.

Batjeverloot; eene sluis in Veendam. Zie: *verloot*.

bats, als tusschenw. voor: plof! om het geluid van een val, slag of stoot na te bootsen, vooral bij het neervallen van een voorwerp; *bats doar lagge!* = plof, daar lag hij! Hiervan maakte men een werkw. *batsen* = kwakken, nedersmakken, tegen den grond smijten: *bats 't doar moar hen* = smak het daar maar neer. – Van het oude batten = slaan; *AS. Eng.* bat, batte, *Iersch* batta, *Fransch* baton, van het *Celt.* baeddu = slaan. – *Oostfr.* battse = oorveeg; *Neders.* bats = slag, stoot; batsche, een voorwerp om er mee te slaan; handbatsche = handplak; oorbatsche = oorveeg, ook *Holst.*

bats, batsk = zwierig, in 't oog vallend rijk gekleed; 'n *batse maid* (of *vrou*) = een meisje dat het er op schijnt gezet te hebben om uit te blinken, en zoo hecht zich aan het woord licht de beteekenis van: trotsch, stout, zooals bij *Camphuysen* voorkomt; *v. Dale* batsch = trotsch, trotschelijk, overmoedig; *Dr.* bats, *Overijs.* batsch = trotsch, hoogmoedig, bij *Hoof* = trotsch, spijtig; norsch, hevig; weerbarstig, hardnekkig; *Kil.* batsch = loos; *Weil.* (1826) zegt dat het begint te verouderen; *ZNederl.* batsch = stuursch ('t Fransche brusque); *Wvl.* betsch = batsch = trotsch, enz. *Oostfr.* battsk = ijdel, pronkzuchtig, eigenlijk = trotsch, hoogmoedig; *HD.* batzig = hoegmoedig, onbeschaamd. De algemeene beteekenis van het woord zal zijn: zucht om zich boven anderen te verheffen, waaruit allicht ontstond: het laag op anderen neerzien. – Moet tot den stam: bat (goed) gebracht worden. (Bij *Swaagm.*: *bats*, aanmatigend, enz., van het oude *batten* = stooten; een *batsch mensch*, eigenlijk een mensch bereid tot stooten, om anderen te beleedigen.)

batsen = nedersmakken. Zie: *bats 1*.

batsk; zie: *bats 2*.

batte; zie: *bat*.

battens; zekere stukken hout. In advert. worden zij gewoonlijk in een' adem genoemd met *ellens, kolders* en *juffers*.

batterei (batterij), in: iets *op batterei brengen* = op 't tapijt, te berde, {p.161} ter tafel brengen; “*dei bried was dat er vort wat nâis op batterij komen kon*”; *zóó is 't proatje op batterei komen* = zoo is het praatje in de wereld gekomen; iets *op batterei kriegen* = voor den dag halen, bv. om het te laten zien, ook: om er van te gebruiken; *op batterei komen* van iemand = voor 't licht, voor den dag komen, optreden. Ook: in een gezelschap het onderwerp van 't gesprek worden. Minder algemeen zegt men in 't laatste geval: *op 't alliement komen*; *verandern van batterei* = veranderen van plan, van gevoelen, van beroep, gezindte, enz.

batterei; een toestel van planken, voor schaatsenrijders om van den wal op het ijs te komen en omgekeerd, meestal van ééne leuning voorzien. Vgl. *bat*, dat eene kleine *batterei* kan genoemd worden.

battereisgrafte; de gracht rondom de batterij (geschutwal) aan den *Ganzedijk* (gem. Finsterwold), daar in den Franschen tijd aangelegd.

bauke, in: *zij 's bauke van de hut* = zij is de baas geworden, heeft het gewonnen, zij kan nu zeggen: hier ben ik!

baumannechien (*Stad-Gron.*); zie: *akkermantje*.

baumantje; zie: *akkermantje*.

baute; zie: *boute*.

bazen; zie: *boazen*.

bazerij = ijlhoofdigheid (*Auwen*). Vgl. *boazen*.

bè, (met den klank als in: bel, maar lang gerekt), nabootsing van het geblaat van schapen, dus tusschenw. – Vgl. *mè* voor het blaten van lammeren.

be; voorvoegsel met frequent. kracht; *wat beloop, bearbai, beschrief*, enz. *ie doch!* = wat beoogt gij toch met al uw heen en weer lopen (in huis); met uw werken (kleinigheden betreffende); met al al dat schrijven, enz.

be (tusschenw.), met diepe stem en gerekt uitgesproken; met den klank als in: *de. Holst. boe.* Zie: *piepen 2.*

be. Weglating van dit voorvoegsel in: *bouen, bauen* (bouwen) = bebouwen; *hoagen* = behagen, naar den zin zijn; *gijten* (gieten) = begieten, van bloemen, enz.; *heuren* (hooren, ook bij *v. Dale*) = behooren, toekomen; noodig zijn; passen; *huiden* (hoeden) = behoeden; {p.163} *kappen* = bekappen, van boomen; *klimmen* = beklimmen, van den hengst; *misten, missen* = bemesten; *rijden* = bereiden, van linnen, enz.; *spiekern* = bespijkeren, bv. met latten; *flouêrn* = bevloeren; *bloard* = beblaard, van bladeren voorzien; *hollen* (houden) = behouden; *roadsloagen* = beraadslagen; *huiven* = behoeven; *seffeloos* = beseffeloos, enz. Het *Nederl.* heeft o.a. *dijen, bedijen*; *loonen, beloonen*; merkbaar, bemerkbaar; *minnen, beminnen*; *minnaar, beminnaar*; *naasten, benaasten*; *ruiken, beruiken*, enz. Bij *Kil.* *hoeven* (ook bij *v. Dale*), *behoeven*; *gheeren, begheeren*; *gheerig, begheerig*; *lofte, belofte*, enz. Vgl. *ge.*

beb; zie: *bep.*

bebbe; zie: *bep.*

bebliksêmd = beduiveld. Zie ald. *v. Dale.*; *bist bebluksemd?* = zijt gij bezeten? enz.

beboekweiten, ook: *boekweiten* (in geschrifte) = met boekweit bezaaien. In annonces leest men bv.: “De eigenaar van den grond wil voorts zich het recht toegekend zien om den grond te beboekweiten.” Te verhuuren: “Min of meer 50 B. veld om te boekweiten.”

bebroeken; zie: *bebroekt.*

bebroekt, bebruukt (verl. deelw. van: *bebroeken, bebruken*, gewoonlijk alleen: *broeken, bruken* = gebruiken), zooveel als: gebruikt; *dat ding is nog al wat bebroekt* = dat voorwerp heeft nogal dienst gedaan, 't is aan dat werktuig of meubel wel te zien. Vgl. *belukken*, en: *gelukken*; *bedijen*, en: *gedijen*, enz.

bebrōmmen = berispen, beknorren.

bebruken; zie: *bebroekt.*

bedanken = niet meer willen gebruiken, bv. van koffie of thee, wat men te kennen geeft door het leege kopje in het schoteltje om te keeren, of ook, minder ouderwetsch, op zij te leggen: alsdan heeft men *bedankt*. Eigenlijk zooveel als: bedankt voor meer. Ook = niet gunnen, voor het bod bedanken; *de lijfhebbers worden bedankt!* = de bieders worden geen koopers, het goed blijft dus onverkocht, wordt ingehouden. Zie de uitdrukking: *bedanken doun*, art. *doun.*

bedankje, bedanktje (znw.); *da's wel 'n bedankje weerd; ik kwam mit 'n bedankje vrei; ie kennen mit 'n bedankje volstoan* = men eischt daarvoor geene belooning.

bedankt; zie: *bedanken*, en: *ten hoogste.*

bedappêrn (wederk.) = inhouden, intoomen, bedwingen, zwijgen; *'k mōs mie bedappêrn* = ik kon mijne drift, of: mijn lachlust den vrijen teugel niet vieren. {p.165}

bedarven = bederven; o.v.t. *bedurf*, v.d. *bedurven*.

beddegoed (in geschrifte) = *bergoud*; zie ald.

bedee (*Hoogel.*), voor: beduidde; echter niet algemeen, veelal: *bedudde*. Van: *bedoun*, voor: beduiden: *wat zel dat nō bedoun?* = waartoe zal dat dienen! Meer hoort men: *wat dat nō bedee!*

bedegend = **besloagen** (*Old. Westerw.*) = **belukt** (*Ommel.*) = gelukt, uitgevallen, van een baksel, enz.; *dei pōffert is goud bedegend* = zooveel als: is voldoende gerezen. Ook van eene handeling: *'t is goud bedegend dat wie nijt op rais komen bin* = 't is goed dat wij thuis zijn gebleven; *hou ken 't zoo belukken!* (of: *besloagen*) = hoe is 't mogelijk dat het die gevolgen kon hebben, zoowel ten kwade als ten goede van eene werktuigelijke handeling gezegd; *hou kōn 't zoo besloagen!* (klemt. op: *kōn*) = hoe is het mogelijk, dat het ongeluk geen slechter gevolgen had! *'t kon slimmer besloagen wezen* = 't kon erger gevolgen gehad hebben; ook

Friesch. (Het werkw. *bedegenen* = gedijen, is niet in gebruik; *besloagen* staat voor: beslaan; *belukken*, voor: lukken, gelukken, in den zin van: gevolgen hebben.) *MNederl.* bediën, bedienen, (verl. deelw. *bedegen*), vooruitkomen, slagen, vorderen, goede zaken maken. Vgl. ons ww. gedijen. – bat bedien = betere gevolgen hebben. (*Verdam* art. *bediën*).

bedel; zie: *al den bedel*.

bedeldeken; deken, overtrokken met lapjes van bont katoen, in den vorm van rechth. gelijkb. driehoekjes geknipt en netjes aan elkander gezet. Die lapjes worden van de kennissen bijeen gescharreld en dus gebedeld. Hierom noemt men ook iets, wat uit een groot aantal niet bij elkander passende deelen is samengesteld, een *bedeldeken*; o.a. bestempelt Prof. Lulofs daarmee de Engelsche taal. *Oostfr.* *bädeldäken*, een uit bonte, gewoonlijk driehoekige stukken samengevoegde deken. (v. *Dale*: *bedelaarsdeken* = veelkleurige, kunstig gestikte spreij.)

bedelderei = bedelarij, gebedel.

beden = bidden, *HD.* beten; *MHD.* *bêten*, *MNederd.* *beden*, *MNederl.* *beden* = een gebed doen, bidden. (Zie *Verdam* art. *beden*). tautol.: *beden en smeeken* = ernstig, aanhoudend en met sterken aandrang iets verzoeken; *'k wil d'r nijt om beden en smeeken* = er niet om bedelen; *'k heb hōm d'r al zoo voak om bidt* (of: *beden*) *en smeekt dat hij 't zoepen zōl loaten* = 'k heb hem er al zoo dikwijls om gesmeekt om met drinken op te houden; ook *Oostfr.* en *Friesch*; *'k beed hōm de ijne god om d'ander, om*, enz. = 'k smeeke er hem zoo vaak om, *de weeskinder zellen wel veur ons beden*, zegt men als verontschuldiging wanneer men niet bidt vóór men begint te eten. (Eene uitzond. is: *Nood leert bidden*.) {p.167}

bedenk, als znw. voor: bedenking: *'t komt mie in gijn bedenk!* = ik behoef mij er niet op te bedenken, 't behoeft niet eens tijd van beraad; *is gijn tied van bedenk* = wij moeten terstond een besluit nemen; *in bedenk hol'n, geven, stoan, komen* = in beraad houden, in bedenking geven, in beraad staan, in bedenking komen.

bedenken, voor: (zich) herinneren; *'ken 't nijt weer bedenken al is 't ook nog zoo*, (ook: *al stoa 'k ook op kop*) = ik herinner het mij niet, hoe graag ik dit ook wil; *ik kon nijt bedenken wel mie dat zegd har*; *"ik kon geinent bedenken, dei dat doun zōl."* – Ook = anders besluiten, van een vroeger plan afzien, bij v. *Dale*: zich anders bedenken; *hei'joe ook bedocht?* = blijft gij bij uwen eisch, bij uw voornemen, bij uw besluit, enz.

bedenkêns = bedenkingen, bezwaren; *hij moakt'r bedenkêns tegen* = hij oppert bezwaren, heeft bedenkingen tegen het plan of voorstel.

bedenksel; zie: *opbedenksel*.

bedesd (de uitspraak der *e* als in: *pèrs* (paarsch), alleen als bijw. = bescheiden, schroomvallig, met zacht geluid sprekend; ook: zacht, zonder gedruisch gaan, uit schroomvalligheid. Wordt vooral van meisjes gezegd van wie men weet dat zij voor geen kleintje vervaard zijn, maar zich zich soms zeer verlegen en schroomvallig aanstellen. (Weil. *bedeesd* = verschrikt, ontsteld, bij v. *Dale* = zedig, beschroomd, verlegen.) Vgl. *bekweem*.

bediekt, in geschrifte *bedijkt* = ingepolderd; *bediekt land* = ingedijkte, door dijken omgeven landerijen.

bedingen, in iemand *bedingen* = op den prijs dien hij stelt, afdingen, dingen; *ik mag zoo'n arme kerel nijt geern bedingen*.

bedoaren (wederk.) = bedaren; *hij zel hōm (Ommel.) bedoaren, hij zel zōk wel bedoaren* (*Old. Westerw.*) = zijne drift zal wel tot bedaren komen; ook: hij zal wel van zijne dwaze plannen afzien; *hij ken zōk nijt bedoaren*, bv. van pijn, van drift, enz. = hij kan zich niet inhouden, hij barst uit, moet zich lucht geven. *MNederl.* hem bedaren, wederk. *Nederd.* bedaren = zijne hartstochten bedwingen, zich zelven beheerschen. (*Verdam.*) Vgl. *bedappêrn*, en: *bienens*.

bedoaren = belanden, van een in beweging gebracht voorwerp, *waar zōl de bal bedoard wezen?* eigenlijk zooveel als: tot rust gekomen zijn? van personen, die naar elders vertrokken

zijn, zegt men: *woar zōl hij* (klemt. op: *hij*) *bedoard wezen?* = waar zou hij nu wonen? Eveneens aan *de Zaan* en op *Marken*, bv. waar is mijn mes of mijne pet bedaard? = waar is mijn mes, enz. gebleven? *Oostfr.* bedaren, {p.169} ook = te lande, tot rust komen.

bedoeren (*Old. Westerw. Veenkol.*) bij *Swagm. bidoeren*, wederk. = bedroeven; 't *bedoert mie van dat wicht* = 'k heb medelijden met dat meisje; 't *mout ijn kant bedoeren* = men moet zich daarover wel bedroeven, 't is te betreuren, bv. van een persoonlijk ongeluk. *Oostfr. Neders.* beduren = spijten, betreuren; *HD.* bedauern, dauern = beklagen, betreuren. Vgl. *begrooten*.

bedoesd, bedoezeld = bedwelmd: "‘k Was heildal bedonderd en bedoezeld," allitter. (v. *Dale*: beduizeld (veroud.) = duizelig.) Zie: *doezîg*.

bedogen, bedoven = **bedōnken** (*Duursw.*) = met water bedekt, ondergedompeld, bv. van de wasch gezegd; 't *goud mout'r goud onder bedogen wezen*, of: 't *goud mout'r goud bedogen wezen* = goed onder water staan; *eerdappels mouten nijt bedogen wezen*. Het woord komt alleen voor met betrekking tot huishoudelijke zaken. Bij *Hooft, Camphuysen*, enz. bedoven; *Weil.*: voor gedompeld is bedoven in gebruik geweest; v. *Dale*: bedoven, v.d. = gedompeld, van het veroud. werkw. beduiven. *Eng.* to dive = dompelen. *MNederl.* beduven, *AS.* bedûfan, immergere; *MNederd.* beduven. Indompelen, in het water dompelen. Alleen voorkomende in het verl. deelw. bedoven, ingedompeld. In de 17de Eeuw nog veelvuldig in gebruik. (*Verdam* art. beduiven).

bedoezeld; zie: *bedoesd*.

bedōndêrn = overbluffen; *loat die nijt bedondêrn* = laat u door bluf, dikke woorden, enz. niet van 't stuk brengen, en ook: laat u niet foppen; *binj' bedōnderd!?*, ook: *mit lotje bedōnderd* (of: *mit lotje betikt*, en: *mit lotje bezeten*)? = ben je gek, mal, dol? *Friesch* bedondernj = overbluffen. (v. *Dale*: bedonderen = foppen, misleiden.) *Sprw.* *Hol die an 't elfde gebod, loat die nijt bedōndêrn*; ook *Friesch, Neders.*

bedōngen; zie: *bedōnken*, alsook: *dōng*.

bedōnken (*Langew.*) = **bedōngen** = vuil maken met mest. Zie ook: *bedogen*.

bedotjen = foppen, verschalken. Het heeft niet de ongunstige beteekenis van: bedriegen, maar is eene verzachting van: bedotten, met den verkleiningsuitgang als in: *vlötjen* (vloten), *stutjen* (stooten; stameren), *potjen* (potten), *mantjen*, *bantjen*, *kantjen*, enz.

bedoun = **beduden** (beduiden); zie: *bedee*.

bedoven = ondergedompeld; zie: *bedogen*.

bedreugen (bedrogen) = droog, of: droger worden; *goat bie de kachel zitten den zel joen goud wel gau wat bedreugen*. (Van wegen en paden zegt men: *ofdreugen* (afdrogen)). {p.171}

bedrief (= bedrijf), voor: boerderij; 'n *groot bedrief hebben* = eene boerderij met veel land, vooral bouwland, bezitten; 'n *klain bedrief* = eene kleine boerderij. *ZNederl.* bedrijf = hofstede, molen, mijn, het goed dat men bestuurt. Eigenl. = landbouwbedrijf.

bedrieven (= bedrijven); 't *land bedrieven* (*Ommel.*) = bewerken, ploegen en eggen; *wie kennen 't land nijt bedrieven, 't is veulste nat*. Zie: *drieven*.

bedrinken = drinken en klinken ter eere van iemand of iets; ook: zooveel drinken dat een ander zijn deel niet kan krijgen.

bedroagen = wat reeds veel gedragen is en daarvan de sporen vertoont; 't *let zōk goud bedroagen* = de stof wordt onder het gebruik niet leelijk.

bedrogen (onz. ww.) = **bedreugen** = droger worden, van natte voorwerpen; *het linnengoed is al wat bedroogd* (*Westerkw.*) = bijna droog. Wisseling van: *be*, en *ge*. Vgl. *bedreugen*.

bedrōngen = **bedrōngd** of **bedringd** = **bedrukt** = als ineengedrongen, op elkander gepakt; *men zit hier zoo bedrongen, ie mouten wat opschikken*. *MNederl.* bedrongen, v.d. van: bedringen, *MHD.* bedringen. In eig. zin = dringen, drukken, verdringen, tegen iemand aandringen. (*Verdam* art. bedringen). Nog heden wordt in dezen zin in gewestelijke taal, bv.

in Overijsel het woord *bedrungen* gebruikt, (*Verdam* art. *bedrongen*.) *Neders.* drange sitten, *HD.* gedrange sitzen. Vgl. *benopen*. (v. *Dale*: gedrongen zitten, staan, liggen, enz.)

bedrukt; zie: *bedrōngen*.

bedsplank; zie: *berplank*.

beduden (= beduiden); *'k zel die 't wel beduden* = 't u wel leeren, 'k zal u er wel toe noodzaken als gij 't niet vrijwillig doet. Zie ook: *bedoun*, en: *bedee*.

beduren, gebrekkige uitspraak voor: borduren. *MNederl.* beduren, andere vorm voor borduren. (*Verdam*.)

bedussêln = iemand met wenken, gebaren of bedreigingen tot zwijgen bewegen, evenwel zóó, dat het niet door anderen wordt opgemerkt of begrepen; *ik kōn hōm zoo gau nijt bedusseln* = hij vertelde het vóór ik zulks kon beletten; *ik wōl heur bedussêln, moar 't was net of ze mie nijt begriepen wōl*. – Ook = bedisselen in eig. beteek. = met den *dussel* (dissel) bewerken. *Oostfr.* betüsseln = beteugelen, tot rust brengen. (*Weil.*: eene zaak bedisselen = bij voorraad gereed maken; bij v. *Dale*: in orde, ten uitvoer brengen.)

bedut = beduidt, van beduiden; *'k wijt nijt wat dat bedut* = ik {p.173} weet niet waar dat toe dienen moet, wat plan men er mee heeft.

beedien (*Stad-Gron.*) = beetje, weinige: “*'k Har 't lijfst en beedien anders had!*”

beer, bere, in: *'t is 'n beer van 'n kerel*, zooveel als: een grof, zwaargebouw, ook: lomp, ruw man, een ongelikte beer; *'n beer van 'n jōng* = een wilde, ruwe knaap.

beer, in: *de beer snieden* = het privaat leegmaken; *beresnieder*, schertsend voor iemand die zulk een werk verricht. Woordspeling met: beer = drek, en zooveel als: den beer onschadelijk maken.

beerbiet; zie: *berebiet*.

beeroel = beervlinder. Zie: *oel*.

beet; bait; bijt = beest, in 't kaartspel, wanneer men geen trek haalt en daarom betalen moet, zooals bij 't *kloppen* en *lantern*. Zie ook: *biet*, en: *bijt*.

beetên = boterham; zie: *brug*. Vgl. 't veroud, inbijt = ontbijt.

beetje, voor: poosje; *wacht 'n beetje; veur 'n beetje is hij hier nog west*, Ook voor: hoop, massa; *'n mooi beetje* = een vrij aanzienlijke hoop, een betrekkelijk groot getal, enz. En voor: weinige; *'n beetje tied*, geld, zand, suiker, enz.; *hij 's veur 'n beetje tields zijk west*.

bef; soort van gemetselde kraag boven een' venster raam, aan den buitenkant; *Oostfr.* beffe, bef.

befoerd, befoezeld, verfoesd = beteuterd, verlegen, bedremmeld, als wezenloos. Zal eene verbastering zijn van: *confuus* = verward, verlegen, beschaamd, verbluft. Zie: *konkelfoezerei*.

befoezeld; zie: *befoerd*.

befōmmêln = **wegmōffêln** = verbergen, wegstoppen.

begaffen = begaven, o.v.t. van: begeven, in de beteek. van: gaan, en: verlaten. Vgl. *stakken* = staken; *zatten* = zaten; *atten* = aten, enz.

begappen; zie: *gappen*.

begeerêlk (= begeerlijk), voor: inhalig, schraapzuchtig; ook = gulzig, schrokkelig. Staat voor: begerig.

begeeren, voor: verlangen, wordt steeds van afgestorvenen gebruikt; hij (of zij) *het 'n ijken* (eiken) *kist begeerd*; *'n beklede* {p.175} *kist en 'n zark op heur graf was altied heur begeerte*. (ook: *begeeren*).

begeven (wederk.) = bezwijken, de kracht verliezen om datgene te dragen, waarvoor het bestemd is. *Wvl.* begeven = niet stevig blijven, buigen, wijken, doorzinken, inzakken van 't gewicht; die plank, zolder, enz. begeeft zich. (v. *Dale*: begeven = verlaten: zijne vrienden, zijne krachten begeven hem.)

begeven, in: *hij ken hōm d'r nijt tou begeven* = heeft er niet veel lust in ziet er tegen op om er mee te beginnen; *hij het hōm tou de sloap begeven* = is in slaap gevallen. Eigenlijk zooveel als: hij heeft zich aan den slaap overgegeven.

begienebrood (*Stad-Gron.*), Begijnenbrood; eene soort van tarwebrood, *Friesch* sukerbollen. (De Begijntjes zijn door hunne zindelijkheid op woning en huisraad bekend.)

begienken; een kinderspel. Zie Brem. Nieders. Wörterb. I, 72.

begieren = bezuinigen uit gierigheid; *begieren en begroapen*, tautol., versterking van: *begieren*, Zie: *gieren en groapen*.

begleeren = met vet of eenigszins vetachtige stof bestrijken, bemorsen. Zie: *gleeren*.

begloepen = beloeren, begluren, bespieden, niet met de beste bedoeling. Vgl. *gluipen*.

begoan (= begaan), in: *'k zel die deugnijt begoan!* = deugniet, 'k zal u aflossen! *de katte het hōm goud begoan* = zij heeft (bv.) van de worst een goed deel opgegeten. (Vgl. *betrekken*.); *is nijt veul eer an te begoan* = niet veel eer af te halen, bv. door iets te poetsen of op te knappen dat er toch onooglijk blijft uitzien; *'n ongeluk begoan* = een ongeluk houden. *MNederl.*

begaen = behandelen, in een toestand brengen. (*Verdam* art. begaen, vgl. ook art. begaden.)

begosseld; door ondervinding slim geworden en snel iets bevattend. Zie: *gossel*.

begraffenis, begraftenis = begrafenis; *'k bin noa de begraffenis van mien oom west* = ik kom van die begrafenis terug; *ik bin op de*, enz. *west* = ik heb die plechtigheid bijgewoond. – *Hooft* begraffenis.

begraftenis; zie: *begraffenis*.

begremen; zie: *begrijmen*.

begrepen (v.d. van: *begrijpen*); *doar het hij 't nijt op begrepen* = dat bevalt hem niet, zoo iets heeft of doet hij niet gaarne; *'k heb 't nijt op hōm begrepen* = ik houd niet van hem. (Beide uitdrukkingen ook elders, ofschoon niet bij *v. Dale*.) *Zegsw.: begrepen Post!?* – *joa Dientje*, wanneer iemand zegt: *begrepen?* (Dit zeggen is van Delfzijl tot Zoutkamp zeer gewoon. Vóór eenige jaren woonde te {p.177} Warfum zekere Post met zijne schoonzuster Dientje. Of zij die tweespraak hebben uitgevonden betwijfel ik, maar zeker is het dat de vraag soms gold voor eene waarschuwing, soms voor een bevel.)

begreppen (in geschrifte) = *begruppen*, van land = in een stuk land de noodige greppels maken: “Door het begreppen der kweldergronden vordert de opslibbing goed,” enz.

begriepen (= *begrijpen*), in: *dat ken j' begriepen!* = nu nog mooier! zou ik (of men) zóó dwaas zijn? *'ken mie 't nijt begriepen!* = ik begrijp niet bv. hoe hij zoo kan handelen, hoe is 't mogelijk! Evenwel: *ik ken 't nijt begriepen* = het gaat mij te hoog; *mou'j' begriepen!* = denk eens! (Terecht wordt de ook elders gebruikelijke uitdrukking: zich iets niet kunnen begrijpen, door *v. Lennep* veroordeeld.)

begripsoam, begripsōm = vlug van bevattning, spoedig iets begrijpend; *'t kind is hijl begripsoam* = het kind is vlug, kan best leeren. *MNederl.* begrijpsaem, bnw. Van *begripen* in de tegenw. bet., in de uitdr. begrijpsaem der reden, voor rede vatbaar, verstandig oordeelende (*Verdam*) Vgl. vatbaar, en vervolgens de wisseling van: zaam, en: baar.

begroapen; zie: *begieren*.

begroaven = inkuilen, van aardappelen, wortelen, enz.; *dubbeld begroaven* = met eene dubbele laag van stroo en aarde bedekken.

begroetjen = op eene slordige wijze behandelen, bij de schoonmaak; *wat dei mensen niet al begroetjen!* Zie: *groetjen*.

begrootêlk, in: *begrootêlk geld* = uitgaven waarvoor men eigenlijk niets ontvangt, waarvan men geen genot of voordeel heeft. – Ook = bedroevend. Zie: *begrooten*.

begrooten (onpers. ww.), voor: spijten, bedroeven; *'t ken mie begrooten*, ook: *'t is begrootêlk van dei mensen* = het spijt mij van hen, 'k heb medelijden met hen, en inzooverre = *bedoeren*; – *'t geld begroot hōm* = hij zou het wel graag bezitten, maar het kost hem te veel, hij heeft er zooveel niet voor over; *'t kwam mie te begrooten* = *'t begrootte mie* = 't was mij te duur; “–

want *Wilm begrootte 't, nō 't zoo mooi ging dat Tebeis (Tobias) deur zien veurboarighâid boudel bedarven zōl.*" – Ook elders, doch meestal alleen van geld. *Overijs.* begrooten = bezwaren; *Friesch* begraote, *Oostfr.* begroten = bedroeven; moeilijk afstand van iets kunnen doen. Vgl. *belutjen*.

begruppen; zie: *begreppen*. {p.179}

begrijmen, begreimen, begraimen, begremen = beslantêrn = bekwengeln = beflōddern (*Veenkol.*), (wederk. ww) = bemorsen met eten, inzonderheid van lepelkost, bij v. *Dale*: beslabberen, beslabben. *Friesch* begriemen = met vuile vingers iets betasten; *WVl.* begrimen = met rookzwartsel bevleken of bevuilen, *MNederl.* begrimen = zwart maken, met pek besmeren, bevleken, bezoedelen (*Verdam*); *Kil.* begremen, begriemen, begremelen = bemorsen, bezoedelen, enz. Zie: *grijmen*.

begun = begin, ook in de afleidsels en samenstellingen.

begunde = begon. Zie: *begunnen*; 't *begunde te regen*; *hij begunde te vluiken*, enz.

begunnen = beginnen. Verv. *begunde*, *begund* = begon, begonnen.

begunstigen (grenzen van *Friesl.*) = een' last opdragen. (*Laurm.* p. 131)

behalm = *behalven* = behalve.

behang = behangselpapier; 'k *heb behang oetzōcht*; *in dei koamer is allēn gijn behang = in dei koamer is nijt behōngen* = alleen die kamer is niet behangen. *WVl.* behang = behangsel.

behang, voor: de manen van een paard; *dat peerd het 'n mooi behang*. *ZNederl.* behang = de ooren van een jachthond; die hond heeft een schoon behang.

beharden in een ongelukkigen toestand of betrekkelijk het lijden van anderen, zooveel als: daarvoor min of meer ongevoelig worden; 'k *bin d'r al in behard* = het doet mij niet meer zoo aan; *dokters mouten d'r wel in beharden*, *ans was 't nijt om mens te blieven*. Synon. met: gehard = ten gevolge van oefening, opvoeding, gewoonte, enz. sterk geworden en daardoor bestand tegen, geschikt tot het verduren van ongemakken, alsmede van: verhard = ongevoelig, onaangedaan, ten opzichte van zedelijke handelingen.

behaspêln = met veel moeite en drukte iets in orde brengen.

behelp = behulp, noodhulp, iets waarmee men zich voor 't oogenblik behelpen moet, bv. met een min geschikt werktuig, een klein huisje, enz. *MNederd.* behelp, behulp, *MHD.* behelf = hulp, bijstand, onderstand.

behelpen, in: zich met iets *kennen behelpen* = er goed mee kunnen omgaan, er zich handig van bedienen; *hij ken hōm mit zōkke gebroeken nijt behelpen* = die gewoonten of manieren wil hij niet navolgen, daarnaar kan hij zich niet voegen. Er ligt eenige ironie in, ook wanneer men (bv.) zegt: *mit 'n runderbroa ken 'k mie best behelpen*, zooveel nagenoeg als: bij gebrek aan brood {p.181} eet men korstjes van pastijen. Zegsw.: *dei zōk (of: hōm) nijt wijt te behelpen is nijt weerd dat 'e armoude lidt*, schertsend voor: ik moet met dat oude (of: gebrekkige) werktuig weten klaar te komen, zoo goed als 't kan zal ik mij er mee behelpen. *MNederl.* behelpen (zich) = zich zelven verzorgen, in zijn onderhoud voorzien, genoeg nemen, zich schikken in.

behelstêrn = ōnthelstêrn, eig. = aan den halster leeren gewennen, van jonge paarden, dresseeren; fig. van een meisje (of: jongeling) dat voor den eersten keer een vrijer (of: vrijster) heeft gehad zegt men: *zij (of: hij) is behelstêrd = zij het 't helster ankregen = zij is van 't mal ofvlogen* = zij heeft hare eerste les in 't vrijen ontvangen. Van den vrijer zoude men het kunnen verklaren door: hij is ontgroend. Verlaat een vrijer zijne vrijster (of: omgekeerd) vóór de pret is afgeloopen, dan zegt men: *dat hij heur 't helster ofstrikt*, eigenlijk zooveel als: haar laat loopen. – *Holst.* haltern = aan den teugel gewennen.

behemmeln = rein houden, schoonhouden; iemand *behemmeln* sluit niet alleen in zich: hem bewasschen, maar ook: het schoonhouden en in orde houden van alles waarvan hij dagelijks gebruik maakt.

behèn; zie: *beheng*.

beheng, behèn (behendig), in: *hij ken 't beheng down* = hij doet het zóó dat men 't haast niet of in 't geheel niet merkt, veronderstelt list en behendigheid beide; *hij 's t'r beheng mit* (Old.) = hij verbergt het zorgvuldig, is er geheim mee. – Ook = handelbaar: “*hai worde zóó behèn en zoo bekweempjes, jie konnen hom wel mit razien hals oetsnieden.*” HD. behende = snel, gezwind, op de geschiktste wijze, van: hand, waarvan OHD. henti, MHD. hende = handig; MNederl. behendich = listig, slim; behendicheit = list, slimheid. MNederl. behende, bvnw. en bijw. Min of meer duitsch gekleurde vorm voor het zuiver MNederl. behendich en in oorsprong één met onze uitdrukking *bij de hand*. MHD. Nederd. behende. (Verdam).

beheunen (wederk.ww.) = zich bekommeren, (zie: heun). – Ook = bedroeven, naargeestig maken: *'t vermoagerde gezicht van 't kind beheunde mie.*

beheurêlk (= behoorlijk) = tamelijk, vrij wel; *'t is nō beheurêlk goud mit heur* = het gaat haar nu tamelijk goed. Zie ook: fersounêlk.

behoesd, in geschrifte *behuisd* = land, of: landerijen waar eene behuizing, eene boerderij op staat, heet *behoesd land*. Zie ook: behoezen 1. {p.183}

behoezên, in geschrifte *behuizen* = (op dien grond) een huis bouwen. Zoo verkoopt men grond met het recht *om te behuizen*.

behoezên, in geschrifte *behuizing* = gebouw als woning, bv. het bewoonbare deel eener boerderij; *'t is 'n slechte behoezên* = het bewoonde deel van die boerderij is in slechten toestand, of: onvoldoende. Zie: en 6.

beholdzoam, zuinig: *'t bin beholdzoame mensen* = 't zijn zuinige, oppassende lui.

behollen smeer = zuivere winst; *da's behollen smeer* = zooveel heb ik er aan verdiend (of: op gewonnen) na al mijne onkosten er afgetrokken te hebben; *'n behollen stuver* = overgespaard geld. *Deensch* behouden = wat overgehouden is. – Vgl. ook MNederl. behouden = behouden; beholt = behoud.

behuisd; zie: behoesd.

behûizen (*van Halsema*) = in de doodkist leggen. Zie ook: behoezen 1.

behelpsoam = zich goed kunnende behelpen; *onbehelpsoam* (dat meer gebruikt wordt) = onbeholpen, onredzaam noemt men iemand die elk oogenblik hulp inroept, kleine diensten vraagt, bv. bij 't kleeden; 't is zoo'n onbehelpsoam man! (klacht der vrouwen). *Nederl.* behulpzaam = geneigd te helpen. Vgl. redsoam.

behut (Old.) = onbeholpen, onhandig, onredzaam. Ook: verheerd, verhilderd; zie ald.

bei (Ommel.) = bij (zwn.); ook = korf met bijen, ook *Dr.* Vergelijking: *vlug as 'n bei* (Ommel.) = *vlögge as 'n iem* (Old. *Westerw.*) = volkomen gezond en tevens opgeruimd. Zie: iem.

beiboer; zie: beiker.

beien (*Vredew.*) = aalbessen. *ZNederl.* beier = bezie, *Fransch* baie.

beiken (werkw.) = de werkzaamheden van den bijenhouder verrichten, bijen houden; *'t beiken down* (= *'t iemken down*) = bijenhouder zijn.

beiker = bijenhouder, *Nederl.* ook: bijker en aardigheidshalve: *beiboer*. *Dr.* beiker, *Overijs.* bijker, immerker. Zie: iemker.

beikörf = *iemkörf* = bijenkorf.

beijjaar, jaar dat er veel honig gewonnen wordt. *Lichtmis helder en kloar Geft 'n goud beijjaar*. Zie ook: opzetsel.

beistal; zie: stal beien.

bejacht = gelegen, in: *is nijt veul an bejacht* = 't heeft weinig waar- {p.185} de en daarom kan mij dit verlies weinig schelen; *is nijt veul an hōm bejacht* = *'t is 'n kerel van niks* = hij is een niets beteekenend persoon. Aan de jacht ontleend en eigenlijk zooveel als: het is de moeite niet waard er jacht op te maken, er is niets aan te bejagen.

bejegên = bejegenen, behandelen; ook = bejegening, behandeling. Zie: en 6.

bejeuzêln = beklagen; zie: jeuzêln.

bek, onder de laagste klasse steeds voor: mond; *op bek vallen* = met het aangezicht op den grond vallen; *'n bek opsnieden* = ruwe uitvallen doen onder een vloed van woorden: “*Moar gommies, o, no moi je ais heuren, Hou 'n bek dat dou de boer opsnee*”; *hij stōn net of 'e mit de lul om bek sloagen was* = hij stond geheel beteuterd; iemand *ien bek zitten* = brutaal tegenpraten; ook van kinderen of jonge personen die zich in een gesprek mengen, die willen meepraten, het zeggen van een ander willen verbeteren of aanvullen; *'n bek as 'n slop hebben*, fig. = een grooten mond hebben; *hij wōl heur veur de bek goan, moar zij wōl 't nijt lieden* = hij wilde haar kussen maar zij weerde hem af; *'t was bie bek of = bie bek om of (= bie de noad of) = het scheelde maar heel weinig, of, enz. de bek in baide hann' (handen) hebben* = voorbarig en aanmatigend zijn in 't spreken, vooral van kinderen; zooveel als *bekgau* (zie ald.), meest echter van groote menschen; *Friesch: 'n bek hebben as 'n slagsweerd = as 'n scheermest* = ook: – *as 'n scheernslieper. Friesch: Hje het in bek as in skearmês. 't Oostfr. 'n snut as 'n schêrmest hebben, Meiderich: enn Schnütt äsz en Schlachtschwerdt hewwe* = zeer gebekt en scherp zijn. Vgl. Ps. 52: 4, zie ook *Laurill.* p. 86. (v. *Dale*: zij heeft eene tong als een scheermes = eene bitse, snijdende tong.) – Algemeen is: *de blui in de bek hebben*, van planten die den bloeiknop vertoonen. *Zegsw.: doornie, bran 'joen bektje nijt, 't is kōffie van eerguster*, spottend van lauwe koffie gezegd. Vgl.: *grootbek = grootsnoete* = iemand die onbeschaamd zijn meerdere tegenspreekt, of altijd brutaal is in 't beoordeelen van anderen, alsmede: *lafbek*. Zie ook: *an zetten*, en: *bekje*, alsook *Zeeman* bl. 436.

bekarren (= bekarnen); = *dat ken wie d'r nijt oet bekarren* = de melk te verkoopen, bv. voor zes centen de kan is voordeeliger dan er boter uit te bereiden.

bekend stoan, in: *hij wil 't nijt bekend stoan*, zooveel als: hij wil niet dat men hem als zegsman noemt, hij wil er niet voor bekend staan iets gezegd te hebben, of: in 't bezit zijn van iets, enz. *Hoofst*: iets bekend staan = voor iets uitkomen.

bekende oogen, in: iets of iemand *mit bekende oogen zijn hebben* {p.187} = zóó gezien hebben dat men er eene duidelijke voorstelling van heeft gekregen en dat voorwerp of dien persoon dus later kent of herkent; *hei' mien neef Jan ook zijn? – Nee, nijt mit bekende oogen*; zooveel als: ik kan hem wel gezien hebben maar heb hem onder de menigte niet herkend.

bekennen, voor: bespeuren; *is gijn wōlkje an de lōcht te bekenen* = er is geen wolkje aan de lucht te zien, de lucht is volkomen helder, *bie dei roezie was gijn veldwachter te bekenen* = was nergens een veldwachter te bespeuren.

beker; het blikken of tinnen kelkje waarmede men bij het raapzaaddorschen rondgaat om jenever uit te deelen, en dat de plaats van een glas vervult. “*Omda'k vreigezel was mos ik mit de beker mit jenever noa dat wicht tou, drinken heur tou en geven heur 'n doetje.*”

bekeukêln, in: iemand *de oogen bekeukêln* = begoochelen; ook *Dr. Zie: keukêln*.

bekeuren = **bekoren** (*Westerw.*) = term bij zekere kinderspelen. Houdt er een daarbij een mispas dan zegt een ander: *ik bekeur die!* zoodat deze aan de volgende de beurt moet laten; worden die woorden niet uitgesproken dan kan hij voortvaren; *bekoor mie nijt!* geldt als verontschuldiging bij 't overtreden van zekere regels bij 't krijgertjespelen.

bekgau (mondgauw), zooveel als: zeer voorbarig zijn in 't spreken, gauw met een oordeel klaar staan, tegengestelde van: bescheiden zijn.

bekje, bektje, veelal: *lutje bekje, lutje bek, snoetje*; liefkoozingswoordje voor zuigelingen. Zie: *bek*, en: *bekkien*.

bekken, voor: doopbekken; *'t bekken zetten* = het doopbekken plaasten bij eene begrafenis, opdat de *volgers* daarin ten bate van de armen hunner kerk hunnen gift kunnen leggen (*gooien*). Dit collecteeren geschiedt door de diakenen der gemeente waartoe de afgestorvene behoorde, en wel bij den ingang van het kerkhof.

bekken = **mōndjen** = smaken, lusten; *'t bekt hōm nijt = 't mondjet hōm nijt* = hij lust het niet graag. {p.189}

bekkert; schimpwoord voor een vrouwspersoon dat zeer gebekt is en zich als een vischwijf verweert; *dat wicht* (of: *wief*) *is 'n eerste bekkert!*

bekkesnieden = elkander met messen te lijve gaan wat op sommige plaatsen op de grenzen van Friesland de gewoonte was (of nog is), wanneer het bij gelegenheid eener kermis, enz. tot eene kloppartij komt. Ook gebruikt men daartoe oude, bijna versleten dubbeltjes, die men tusschen de beide voorste vingers knijpt om zoo het gezicht te kerven, zonder te diepe insnijdingen te maken. Zulk een voorwerp heet dan ook: *bekkesnieder*.

bekkesnieder; zie: *bekkesnieden*.

bekkien; **bekje**, voor: kus. “*Goud, zee 'k, goud, geef mie nou 'n bekje.* (Swaagm.: *bekkien*, kus, van *bek*, op dezelfde wijze als in het *HD*. Mäulchen van Maul, en in het *Latijn* osculum van: os.)

beklaaien; *bekleien* (in geschrifte), den ondergrond, als die nl. uit vette klei bestaat, in eene dunne laag over den schralen bovengrond brengen, wat men vóór een vijftwintig jaren in de omstreken van Woltersum met uitstekend gevolg is begonnen, en daardoor den landbouw aldaar tot grooten bloei brengt. Van hier het znw. *beklaaien*, *bekleien*, in geschrifte *bekleijing*. (*Staring* zegt: “Op de diepte van 1 à 2 meter vindt men een zeer vruchtbaren kleigrond die allen schijn heeft van in overoude tijden op gelijke wijze als thans de Dollardklei te zijn gevormd, en ten bewijze daarvan zelfs nog zeeschelpen bevat. De kleigrond die boven deze vruchtbare laag ligt is door langdurig gebrek aan afwatering verzuurd en hoogst onvruchtbaar geworden.” *Bodem van Nederland*.) Vgl. *woulen*.

beklaaien = met klei bemorsen, vuil maken.

beklarren (= bekladden) = met inkt bemorsen.

bekleijing; zie: *beklaaien*.

beklembrijf, in geschrifte *beklembrief* = koopakte van den *beklemden meier*. De Ontwerp-Beklembrief van Mr. *H.O. Feith*, o.a. te vinden in zijn: *Handboekje over het Beklemrecht*, p. 73, wordt {p.191} thans door alle (Groninger) Notarissen gevolgd. Sommigen voegen er aan toe, waar dit kan en mag, om ook het goed te mogen vermaken of aan iemand naar goedvinden zijne rechten over te dragen. Zie: *beklemrecht*.

beklemd = met eene *vaste, onopzegbare huur* bezwaard, ter onderscheiding van *eigen en vrij*; wordt alleen van landerijen gezegd; erven (*hemen*) betalen *heemhuur*, de bezitter van *beklemd land, landhuur*; het eerste verschijnt op 1 Mei, het andere op *Midwinter*; *zwoar beklemd* noemt men land waarop eene hooge, *licht beklemd* wanneer daarop eene lage *vaste huur* ligt; deze huur gaat van p.m. drie gulden tot twintig gulden het bunder. Zie: *beklemming*, en: *beklemrecht*.

beklemd maier, in geschrifte: *beklemd meijer*; zie: *beklemrecht*.

beklemming. “De naam *Beklemming* schijnt het verband tusschen 's meiers huis en 's eigenaars land aan te duiden. De landen, zeide men, waren onder 's meiers behuizing *beklemd*. De naam bleef, ofschoon er thans niets vreemds in is, dat er eene beklemming op den grond wordt gevestigd, zonder dat er een gebouw op geplaatst is of wordt. (Mr. *D. de Ruitjer Zijlker*, Acad. Proefschr. p. 85). Mr. *Haakma Tresling* zegt: Door de huizingen door de meierlieden zelve te laten zetten en daaronder de landen te betrekken met dezelve aan hen onder die huizen voor zekeren tijd te verhuren, – ziedaar het oorspronkelijke *beklemmen*. Verhandeling, enz. – Eene advert. van 1892 luidt: “In het laatst dezer maand zal publiek worden verkocht: Eene kapitale boerenplaats (enz.), bestaande *a* in: een boerenbehuizing (enz.), met de vaste, altoosdurende, onopzegbare en in alle liniën verervende beklemming van 27 HA. 81 A. 43 cA. binnen- uiterdijks- en polderland, doende 's jaars op *Midwinter* tot vaste huur f 89. (alsmede) *c* de volle eigendom van het gerechte aandeel in perceel polderland,” enz.

Om het hooge gewicht van dit artikel, in maatschappelijken zin, alsmede door de omstandigheid dat bijna niemand buiten Groningen een juist begrip dezer zaak heeft, is het woord zoo uitvoerig behandeld.

beklemrecht = *recht van beklemming*. Mr. *De Ruiter Zijlker* geeft in zijn Acad. Proefschr. daarvan de volgende bepaling: “Het recht van beklemming is een zakelijk recht, om altoosdurend en erfelijk te gebruiken landerijen aan een ander toebehoorende tegen betaling van eene vaste en onveranderlijke huur; van vaste sommen bij verkoop, vererving of anderen rechtsovergang; van alle op het land liggende lasten en belastingen; gewoonlijk onder eene {p.193} op het land staande en den meier toebehoorende behuizing en schuur – en wel tot zoolang niet des meiers erven ontbreken, of eenige andere bij de overeenkomst onderstelde oorzaak van caduciteit plaats vindt. (p. 70). De *rechten* van den beklemden meier omschrijft hij aldus: 1° Hij heeft het erfelijk gebruik der landerijen; 2° Hij heeft de behuizingen en gebouwen op het land staande in eigendom; 3° In geval van caduciteit ontvangt hij de waarde daarvan als van hout en steen overhoop liggende. Zoo ook die der boomen door hem geplant naar den prijs dien zij omgehakt zouden gelden; 4° Hij mag het recht van beklemming en zijne gebouwen daarop staande met hypotheek bezwaren; 5° Hij behoeft de huur enz. alleen dan te betalen ter woonplaats des eigenaars, wanneer deze binnen de provincie is gevestigd; 6° Hij kan zijn recht verkoopen, verwisselen, of op elke andere wijze overdragen zonder toestemming des eigenaars; 7° Hij kan zijn echtgenoot nevens zich bij den eigenaar doen inboeken; 8° Minderjarige of minderjarige en meerderjarige erfgenamen van den meier hebben het recht zich onder den collectieven naam van kinderen te boek te doen brengen tot de meerderjarigheid van het jongste kind of vroegere scheiding en uitwijzing (p. 79, 80). De *verplichtingen*: 1° Hij moet den eigendom overnemen der gebouwen op de beklemde landerijen staande; 2° Hij betaalt jaarlijks eene vaste onveranderlijke som, die nog steeds *huur* genoemd wordt; 3° Hij betaalt buitengewone sommen onder den naam van *geschenken*: *a*, bij verkoop, verwisseling of andere overdracht; *b*, bij trouwen of hertrouwen; *c*, bij vererving; *d*, bij te boek brengen van zijn echtgenoot; *e*, bij het te boek brengen van erven onder den collectieven naam van kinderen, *f*, bij meerderjarigheid van den jongsten der kinderen, of vroegere scheiding of uitwijzing; 4° Hij betaalt de huren en geschenken ter woonplaats van den eigenaar, mits deze binnen de provincie woont; 5° Hij draagt alle lasten en belastingen zonder uitzondering; 6° Hij mag den uitwendigen vorm der stukken land niet veranderen zonder toestemming des eigenaars; {p.195} 7° Hij mag geene boomen kappen, ook niet die hijzelf plantte; 8° Hij mag geen turf graven dan voor het gebruik van zijn huisgezin; 9° Hij mag noch gebouwen zetten, noch de bestaande vergrooten zonder 's eigenaars toestemming; 10° Hij mag geene erfdienstbaarheden op het land leggen; 11° Hij heeft geen recht van aanwas. – De schrijver erkent dat de laatste vijf punten aan bedenkingen onderhevig zijn, en er voor het tegendeel veel te zeggen valt (p. 80, 81). – *Rechten* van den *eigenaar*: 1° Hij vordert de huren en geschenken bij den titel bepaald; 2° Hij behoudt de rechten van jacht en visscherij. (Ook dit punt zou niet uitgemaakt zijn); 3° Hij behoudt de zijl-, dijk- en heerlijke rechten; 4° Hij behoeft slechts éénen *meier* te gedoogen. (Uitzonderingen, zie boven); 5° Hij behoeft geen gebruiker te gedoogen dan die tegen betaling van alle achterstallige huren en geschenken bij hem is te boek gebracht; 6° Hij herneemt het gebruik van het land in geval van caduciteit (p. 81, 82). *Verplichtingen*: Hij moet bij het ophouden van het recht van beklemming den meier voldoen de waarde van de behuizing geschat als hout en steen overhoop liggende. Hetzelfde geldt van de boomen door den meier geplant; hunne waarde wordt betaald naar den prijs van omgehakte (p. 82). Het recht van beklemming gaat te niet: 1° Door het overlijden des meiers zonder te boek staanden echtgenoot of erven in de nedergaande, opgaande of zijdlinie; 2° Wanneer de meier het land verlaat; 3° Wanneer hij het land niet *oorbaarlijk* gebruikt; 4° Door wanbetaling van huren en geschenken, maar alleen in dat geval, wanneer de meier onder de macht zijner schuldeischers geraakt; 5° Door

vermenging (consolidatie), d.i. wanneer eigendom en beklemming in ééne hand komen (p. 83, 84). Van *erfpacht* verschilt het recht van beklemming in de volgende punten: 1° Het genot van den meier is alleen uitgestrekt tot landgebruik; 2° De meier mag zonder toestemming geene gebouwen stellen of de bestaande vergrooten; 3° De meier mag geene servituten vestigen; 4° mag alleen turf graven tot huizes noodduft. (Deze drie laatste punten zijn te betwisten.) 5° Hij kan in geen geval vrijstelling vorderen van uitkeering van huren en geschenken; 6° Hij moet de gebouwen op het land {p.197} staand bij caduciteit aan den eigenaar laten tegen zekere waardeering; 7° Hij betaalt in bepaalde gevallen geschenken; 8° Het recht van beklemming is altijddurend; (dit zelfs is betwist); 9° Het geldt (met twee uitzonderingen) alleen voor één bepaald persoon; 10° De beklemming is onopzegbaar; 11° Wanbetaling van huur is dan alleen een grond voor de caduciteit der beklemming, als de meier onder de macht zijner schuldeischers geraakt, (p. 85, 86). En ald. p. 74: Het *recht van beklemming* is een eigenaardig, en met name bijna alleen in de prov. Groningen (in *Friestl.* aan de Gron. grenzen, alsook, en meer, in *Drente*) bekend recht, en wordt geregeld door zijne eigene bepalingen, bedongene voorwaarden en plaatselijke gebruiken.” – Een uit Onderdendam aan de NRotterd. Courant ingezonden stuk bevat het volgende: “Opmerking verdient het welken eigenaardigen invloed het Groningsche beklemrecht uitoefent op den toestand van het grondbezit en de wijze van mutatie. Men weet dat het recht van beklemming – een zakelijk recht om land, dat in eigendom aan een ander toebehoort, te gebruiken onder verplichting tot betaling eener jaarlijksche vaste huur – uitsluitend eigen is aan de provincie Groningen, en uit de middeleeuwen afkomstig. De wisselvalligheid van den oogst, ten gevolge der toenmalige overstromingen, maakte eene verhuuring voor eenige jaren ondoelmatig. De eigenaren vonden in een afstand van het genot voor onbepaalde tijd tegen jaarlijksche betaling eener onveranderlijke huur het geschiktste middel, om zich van alle risico te ontslaan. Van daar de uitgifte in onopzegbare en eeuwigdurende beklemming, eene overeenkomst, die, schoon zij nog heden veelvuldig voorkomt, niet door den wetgever is geregeld, evenmin als het zakelijk recht dat daaruit, in verband met de overschrijving in de openbare registers, voortspuit. Alleen is in het burgerlijk wetboek verwezen naar de gemaakte bedingen en de plaatselijke gewoonten. De landgebruiker, meier genoemd, kan naar goedvinden over het genot van den grond beschikken. Hij mag zijn recht aan anderen overdragen, in welk geval zoowel door hem als door den nieuwen meier aan den eigenaar {p.199} onder de benaming van geschenk eene geldsom moet worden betaald, in den regel gelijkstaande met een jaar beklemhuur. Ook bij trouwen van den meier en in geval van vererving zijn dergelijke geschenken aan den eigenaar verschuldigd, die onder gelijktijdige voldoening daarvan verplicht is den nieuwen meier te boek te brengen. Vóór deze inboeking is laatstgenoemde niet tot de uitoefening van zijn recht bevoegd. Het recht van beklemming is, uit zijn aard, zonder de toestemming des eigenaars, niet splitsbaar. Mocht het belang van den meier medebrengen zijn recht op een gedeelte van den grond te vervreemden, of het bv. in perceelen te verkoopen, dan zou hij, om den eigenaar tot toestemming te bewegen, zich in den regel, hetzij eene aanzienlijke verhooging van de vaste huur, hetzij eenige andere vergoeding moeten getroosten of vooraf het recht van den eigenaar aankopen, waartoe veelal geene mogelijkheid bestaat. Daar verreweg de meeste boerderijen in de provincie Groningen onder beklemming worden bezeten, valt gemakkelijk het verschijnsel te verklaren, dat die bezittingen hier gewoonlijk in ééne hand vereenigd blijven, terwijl in de naburige gewesten, vooral in Friesland, de landerijen meer en meer worden gesplitst. De gedrukte toestand van den landbouw met de daaruit voortgevloeide vermindering der prijzen, die voor landhoeven worden besteed, heeft in Groningen niet kunnen teweegbrengen, zooals in Friesland, dat de boerderijen, om hoogere opbrengst te verkrijgen, werden versnipperd en in perceelen verkocht aan zoogenaamde “gardeniers”, die den grond meestal voor tuinbouw aanwenden. Het feit dat men in Groningen veel minder huurboeren heeft dan in Friesland, schijnt mede grootendeels zijne oorzaak te vinden in den

toestand door het recht van beklemming in het leven geroepen. Immers de aankoop van eigendommen van in beklemming uitgegeven land levert, als geldbelegging, belangrijke voordeelen op. De stipte betaling der vaste huren en geschenken is door de waarde van het goed voldoende verzekerd, daar bij gebreke van betaling het recht {p.201} van den meier kan vervallen worden verklaard. Voorts draagt de meier en niet de eigenaar, de grondbelasting en alle andere lasten, die van het land mochten geheven worden. Uit een en ander volgt dus onmiddellijk, dat de eigendom een groot deel van de waarde van het land vertegenwoordigt en het recht van beklemming nagenoeg zooveel minder waard is dan vrij en eigen land.

Dientengevolge zijn dus vele landbouwers met een matig vermogen in de gelegenheid zich in Groningen eene boerenplaats aan te koopen, terwijl bv. in Friesland, waar dat rechts-instituut niet bestaat, de uitgestrekte bezittingen alleen kunnen worden verkregen door grootere kapitalisten, die veelal het land niet zelven exploiteeren, doch het aan landbouwers verhuren. Zijn vroeger van enkele zijden stemmen opgegaan, om aan den meier het ercht te geven, naar een zekeren maatstaf den eigendom aan te koopen, evenals de schuldplichtige van grondrenten of tienden steeds tot afkoop bevoegd is, het heeft ongetwijfeld zijne goede zijde, dat deze regeling niet tot stand gekomen is. Wanneer men toch in aanmerking neemt dat verbrokkeling van belangrijke bezittingen evenmin bevorderlijk kan zijn aan den bloei van den landbouw als telkens terugkeerende verhuringen aan de verbeteringen van den bodem, dan zal dat stellig weinig tegenspraak ontmoeten.” (20 Dec. 1888).

De laatste zinnen dienen nader opgehelderd te worden; daartoe strekke het volgende.

Algemeen wordt erkend, dat het *Beklemrecht* den grond heeft gelegd tot den rijkdom en de welvaart dezer provincie. Wegens voorkomende procedures over enkele punten er van, en de belemmeringen, die het de vrije ontwikkeling en de productiviteit van den landbouw in den weg legde, schijnt zich voor weinige jaren de overtuiging te hebben gevestigd, dat het zijn recht van bestaan heeft verloren, en of geheel uit den weg dient geruimd, of aan eene radicale wijziging op den ouden of op geheel nieuwen grondslag dient te worden gevestigd. In 1877, toen de prijzen der landerijen tot {p.203} eene ongekende hoogte waren gestegen, werd door de vereeniging *Belastingstelsel*, gevestigd te *Leens*, een adres aan de Staten van Groningen gericht om zich de zaak ten opzichte eener betere regeling van het Beklemrecht aan te trekken en te bevorderen. Bij Besluit van den 12 Juli d.v. werd door dit Collegie eene commissie benoemd, “om te overwegen of er middelen kunnen worden beraamd, waardoor de onzekerheid, die omtrent verschillende punten van het Beklemrecht heerscht, kan worden weggenomen, en zoo ja, welke?” Deze commissie was den 10 Juli 1878 met haar rapport gereed, en hierin geeft zij de middelen aan de hand om genoemd *recht* in hoofdzaak te codificieeren en de meest voorgekomene punten van twijfel op te heffen. Als noodwendigheid van zulk een maatregel wordt daarin o.a. aangevoerd: dat de rechtsgeldigheid der Staatsresoluties wordt betwist; dat men ’t vooral ook omtrent de inboeking van aangehuwden niet eens is; dat het geenszins is uitgemaakt, of iemand bij testament over zijne rechten als beklemd meier mag beschikken; dat een beroemd rechtsgeleerde (Mr. S.M.S. Modderman) de leer is toegedaan, dat vereeniging van beklemming en eigendom door opzage, caduciteit of vrijwillige overdracht de vernietiging van de hypotheek op de *beklemming* ten gevolge heeft. (Rapp. p. 6). Er wordt in voorgesteld art. 1654 B.W. te vervangen door de achtergevoegde bepalingen (p. 19-23), waaronder afkoopbaarheid der jaarlijksche vaste huur en der geschenken eene voorname plaats inneemt. De Commissie stelt de Staten voor, de zaak in ernstige overweging te nemen en zich met het verzoek om eene nieuwe regeling tot de Hooge Regeering te wenden. Inmiddels zaten ook de landbouwgenootschappen niet stil; vooral dat van Nijverheid, opgericht te Onderdendam, lokte zeer belangrijke antwoorden der respectieve commissiën uit. Gesteund door de publieke opinie drongen bijna alle op wettelijke bevestiging van het bestaande Beklemrecht, of op afkoopbaar stelling, bij de Wet, van den eigendom aan. Wantrouwen in onze rechtspraak, als afwijkende van het costumierecht, zat

{p.205} bij die uiting voor. Den 3 Decemb. 1878 benoemden de Staten eene commissie om het aangevangen werk van de Centrale Afdeeling, rakende de Beklemming, ten einde te brengen. Den 3 Mei 1879 diende deze haar rapport in, vergezeld van twee Ontwerpen, met voorstel aan de Staten “onder indiening van het tweede ontwerp, bij eerbiedig adres aan Z.M. den Koning te verzoeken, dat een daarmede overeenstemmend voorstel van Wet worde gedaan.” De Centrale Afdeeling stelde evenwel aan de Staten voor, geene voordracht overeenkomstig dit ontwerp in te dienen, op grond dat zij de zaak niet zou bevorderen, het doel niet zoude bereikt worden. Den 1 Novemb. 1879 kwam de Heer *H.W. Wierda*, lid der Staten, met het voorstel, om een Ontwerp van Wet bij de 2° Kamer in te dienen, strekkende om het Eigendomsrecht ten behoeve van het Beklemrecht, afkoopbaar te stellen, en de afkoopsom door eene Staatscommissie in ieder voorkomend geval te doen bepalen. De Centrale Afdeeling bracht ook hierover Rapport uit en adviseerde den 18 Nov. 1879 den Staten, “te besluiten een adres te richten tot de Hooge Regeering met verzoek, dat eene Wet worde voorgesteld, waarbij de afkoopbaarheid der Eigendommen van onder beklemming gebruikte gronden worde geregeld en wel in dier voege, dat de rechter met het oog op alle zich in elk speciaal geval voordoende omstandigheden de som zal vaststellen waarvoor de meier, die zich met verzoek om afkoop tot den rechter zal hebben gewend, den eigendom der bij hem in beklemming bezeten gronden van den Eigenaar zal kunnen afkopen.” Dit aangenomen zijnde, hebben de Staten zich tot Z.M. den Koning gewend om eene regeling bij de Wet in verlangden zin uit te lokken (11 Juni 1880). Hierop is den 12 Mei 1881 door de Ministers van Waterstaat, enz, en Justitie, namens Z.M. den Koning eene beschikking genomen, “dat er tegen de bij het adres voorgestelde diep ingrijpende verandering in den tegenwoordigen rechtstoestand bij de Regeering overwegende bezwaren bestaan, maar dat ook naar het oordeel der Regeering op sommige punten nadere wettelijke voorziening {p.207} noodig is en dat dan ook het adres met de bereids bij deskundigen ingewonnen adviezen is gesteld in handen der Staatscommissie tot herziening van het Burgerlijk Wetboek, ten einde aan de Regeering zoodanige voorstellen te doen als zij zal meenen te behooren.”

bekletsen; zie: *belullen*.

bekliefêlk (beklijfelijk) = besmettelijk (*Old. Westersw.*), niet alleen met betrekking tot inwendige kwalen maar ook van pokken, roodvonk, mazelen en schurft gezegd. Eigenlijk zooveel als: de smetstof door overplanting doen beklijven. *Dr.* bekliefelk = besmettelijk. Zie ook: *spruten*.

beklingen, beklinken = **inlakijern** (*Stad-Gron.*) = **ienlakijern, lekaiern** = inkrimpen, door koken, enz. van spijzen gezegd, bv. van groenten, daar deze meest uit waterdeelen bestaan. Men zegt het ook van natte turf die droogt en kleiner wordt. – *beklingen* of *beklinken* zegt men ook van personen die er zeer welgedaan uitzagen maar door ziekte vermagerd zijn; ook *Friesch.* – *Oostfr.* inklingen, inklinken, beklingen = indrogen, inkrimpen, kleiner worden, verschrompelen, slinken. *Kil.* lacken = verminderen, inkrimpen (*van Dale*: Bij meest alle aardewerken is de lichamelijke inhoud van het uitgegravene zeer verschillend van dien van het opgeworpen werk; dit verschil noemt men de inklinking of beklinking der aardstoffen (art. inklinking); inklinken, en: beklinken, in die beteekenis, heeft hij niet.)

beklinken; zie: *beklingen*.

beklôddêrn; zie: *begrijmen*.

beknibbêln = een voorwerp aan de kanten *ofknibbêln* (zie ald.), zooals bv. kinderen wel een koek doen.

beknokkêln = door knoeierij bewerken, bij *v. Dale*: bekonkelen; *zij hebben dat moar zoo stil beknokkeld*.

beknooien = door tobben en sloven tot stand brengen; *zij mout alles allèn beknooien* = zij moet bv. al het huis- en tuinwerk alleen doen.

beknopen = benopen = te nauw sluitend; niet ruim genoeg, ook van woningen; ook = te dicht opeengedrongen; *de jas zit benopen* = is te eng, te nauw; een *benopen hoeske* = een al te klein huisje; *benopen = bedrongen zitten* = opeengepakt. – *benopen* {p.209} van (be) nijpen; *beknopen*, van (be) knijpen, waarvan ook: *beknopt*.

beknutêrn = iets door *knutern* (zie ald.) in orde brengen.

bekoanen = foppen, misleiden, om den tuin leiden; “*as jongelu ’t mit ’n kander ijns binnen, dei kennen de ollen jà zooveul bekoanen as ze willen.*” Zal staan voor: bekaaïen, en dit van: *bekaden* = bedriegen. Vgl. *koanen*.

bekomen, biekommen (klemt. op: *ko*) = door koopen in ’t bezit stellen; *zij kennen ’t wel bekomen* = zij kunnen ’t wel betalen, en synon. met: *’t mag heur beuren*. Vgl. *biekommen*.

bekoft = bekocht, steeds met eene ontkenning: *doar bin ’k nijt an bekoft* = dat heb ik niet te duur gekocht, ik heb het goedkoop gekregen; van voorwerpen gezegd. (v. *Dale*: ik ben er aan bekocht = ik heb het te duur betaald.)

bekookt (van: *bekoken*); *doar is zolt (sukker, enz.) in bekookt* = dat heeft men met zout, enz. laten koken.

bekoren; zie: *bekeuren*.

bekörten = bekorten (*Westerkw.*) = beknibbelen; *’k wil die nijt bekörten* = ik zal u geven wat u toekomt; *as ’k joe nijt bekört* (geef mij dan maar een kopje), zegt iemand die binnenkomt als het huisgezin aan het koffiedrinken is. (Het spreekt als van zelf dat de uitnodiging nooit achterwege blijft.)

bekproaten, bekproten = mōndjeproten = vleien, flikflooiën.

bekproater = beksmeerder = fliemstrieker = mondjeproter (*Old. Westerw.*) = vleier, flikflooiër; *hij proat hōm noa de bek*; *doe bist jà ’n bekproater* (*Ommel.*)

bekrabben = den ongunstigen, verkeerden indruk van een gezegde zoo mogelijk weer wegnemen, verzachten of onschadelijk maken; *zij wōl ’t weer bekrabben* = zij wilde haar zeggen ongedaan maken door bv. een anderen uitleg aan hare woorden te geven. Kennelijk aan zekere gewoonte der katten ontleend.

bekroepen (= bekruipe(n)), voor: bewogen worden; *’t bekrōpt mie as ’k dei arme mensen zij* = het gevoel bekruipt, overmant mij als ik zooveel armoede zie. Ook voor: leed doen, spijten: *dat het mie bekropen*.

bekroepken = bekruipeken (*Niezijl*, enz.) = bestoppertje, wegkruipertje spelen. Zie: *piebeziedjen*. {p.211}

bekruupken; zie: *bekroepken*.

bekrijveln, bekraiveln; door *krijveln* (valsch spelen) in zijn bezit krijgen. Zie: *krijveln*.

beksmeerder; zie: *bekproater*.

bekstök; beksstuk; schimpwoord voor een vrouwspersoon dat gaarne kijft, ruw, rad van tong en zeer brutaal is; *’t is ’n beksstök, dat wicht*; *zij het ’n beksstök, dat beloof ’k joe!* = zij kan de woorden vinden, geloof dat maar, nl. bij een’ twist. Vgl. *bekkert*.

bekstuk; zie: *bekstök*.

bekulpen = beloeren, bespieden. Zie: *kulpers*.

bekuren = met aandacht bezien. Zie: *kuren*.

bekweem = bekwéemtjes, bekwéempjes, voor: bedaard, ingetogen, tegen gewoonte fijn, van vrouwen of meisjes gezegd; synon. met *bedesd*, dat meer gemaaktheid veronderstelt. – Ook: zich, na terechtgezet te zijn, welvoegelijk gedragend. *Neders.* bequem = verdraagzaam, vreedzaam; *bekwümtjes* = deemoedig, niets te zeggen hebbende; *HD.* bequem = passend, wat geschikt, gemakkelijk is; *Deensch* bequem = geschikt, zich gaarne voegende; *Zw.* bequüma = zich schikken, voegen; *MNederl.* bekwaam = aangenaam, behagelijk, bevallig.

bekweempjes; zie: *bekweem*.

bekweemtjes; zie: *bekweem*.

bekwengêln; zie: *begrijmen*.

bekwoam = geschikt, van bouwland gezegd; *'t land is bekwoam* = de grond is geschikt ter bewerking, nl. droog genoeg; ook *Over-Bet.*; *hoast nooit bekwoam wezen* = bijna altijd dronken zijn; *tot alles bekwoam wezen* = tot alles in staat zijn, in ongunstigen zin. Zie: *onbekwoam*.

bel (met gerekte uitspraak der *e*); zie: *belle*.

bélá (znw.), voor: schoonheid, meestal echter schertsend; *'t is 'n bélá van 'n maid* = eene mooie, lieve, knappe meid. Wellicht van *'t Fransche belle*.

belakschauen = bespieden. Zie: *lakschauen*.

belang, in: *'t regent van belang nijt* = het regent niet veel; *hij het van belang gijn koors meer* = hij heeft maar weinig koorts, zijne koorts is niet van belang. (Een ander voorbeeld van *'t achteraanplaatsen* {p.213} der ontkenning: *'k heb noa mien zin gijn houd vōnnen*; *'k kōn noa mien zin gijn kou kriegen*, voor: *'k heb geen' hoed naar mijnen zin kunnen vinden, 'k heb geene koe naar mijn' zin kunnen krijgen*.)

belans = balans; iemand of iets in *belans hol'n* = zorgen dat het niet erger wordt met zijn gedrag, bewerken dat het binnen de palen blijft; dat iets zijn gewonen, goeden gang gaat; *in belans blieven* = zóó, dat men niet noemenswaardig wint of verliest, ook wat de gezondheid, enz. betreft.

belappen = kleeren verstellen. Boerenknechten die geene ouders hebben nemen personen aan voor *benaien, belappen en bestoppen*, die dus voor het dagelijksch onderhoud hunner kleederen hebben te zorgen.

belapperd = naar, ellendig, beroerd; *'t is 'n belapperde boudel, – kerel*, enz. Vgl. *lapperd*.

belastîngspampier, belastîngspōmpier = aanslagbiljet in de belastingen; ook het invullingsbiljet voor de personeele belasting. Zie ook: *pampier*.

beleerd; zie: *onbeleerd*, en: *beleeren*.

beleeren = dresseeren van paarden voor het harddraven.

beleg = plan; *'t is zien beleg* (klemt. op: *zien*), zooveel als: hij heeft zulks bedacht en is er mee begonnen, de gevolgen komen dus ook voor zijne rekening, hij heeft het zoo gewild. Staat voor: toeleg. *MNederl.* belegghen = toeleggen; *Kil.* belegghen = regeling, schikking. Vgl. beleggen, bij *Verdam*. Komt overeen met: *'t is zijn beleid, deelw. van beleggen*.

beleg (meerv. beleggen) = belegsels; timmermanswoord.

beleggen = maken, aanleggen; *“As men 't zoo beleggen kon dat er niks beschreven wuir, Hou zōl joe dat toulieken bruir?”*

belet doun = ongelegen komen; *ik dou joe doch gijn belet?* zooveel als: ik wilde u een bezoek brengen als het u past, ik hoop toch niet dat ik u ongelegen kom.

belgeraide = het tuig eener arreslede. Zie: *geraide*.

belieden (zich) = zich behelpen, vergenoegen; *doar mōstoe die mit belieden*. Bij *Hoof*: zich te lijden nevens de geenen die zich leden om zijnen dienst.

belien, bêrlien = balein; zoowel voorwerps- als stofnaam.

belienen, berlienen = van balein; stoffel. bvnw. Zie: *belien*. {p.215}

belken; bölken = luid schreeuwen, roepen, en ook = huilen. Ook = bulken, loeien van het vee. *Nederd.* bölken, *Deensch* belke. Vgl. *bölken*.

belkert; bölkert = schreeuwer, huilebalk, onder kinderen.

belkriek; zie: *bölken 1*.

belle, bel = smerige, of ook oude doek, weinig beter dan een vod. (De uitspraak der *e* als in: *pèrs* = paarsch). Vgl. *belle 2*.

belle (uitspraak als in: *belle 1*) = **lellebel**, voor: slordig vrouwspersoon met een walgelijk voorkomen; schimpwoord voor een nietswaardig vrouwmensch. (*v. Dale*: lel = loshangende lap; lellen en bellen, tautol. (ook hier in gebruik). Ook = ontuchtig vrouwspersoon. (*lellebel* is dus een pleon.).

bellen (uitspraak als in *belle* 1) werkw.; wanneer een kleeid zoo haveloos is dat er lellen bij neerhangen, zegt men: 't *belt*, 't is *bellêrg*. Zie: *lellebel*.

bellêrg; zie: *bellen*. Wordt ook van vet gezegd.

beloasterd; zie: *beloazerd*.

beloazêrd, belastêrd = belotjêd, enz., in: *bist' beloazêrd?! = ben je gek!* ook: *bin je beloazerd, zuurkool?! Ned.-Bet.: zijde belaozerd? Limb. belazert = melaatsch, scheldw. MNederl. belasert = met melaatschheid behept, melaatsch. Thans nog in de platte spreektaal in gebruik. (Verdam). (Zie v. Dale art. lazarij.)*

belochêmd (gesloten *o*) = bewalmd. Zie: *lochêmd*.

beloopen (verl. deelw.), voor: door elkander loopen van kleuren ten gevolge van het nat worden van een kleedingstuk. Ook: wanneer de wasch niet gelijkelijk opdroogt, wat vooral bij eene vochtige lucht het geval is, en er gele kringen door het linnen en katoen komen. Wordt ook van vensterglazen gezegd, die, gewasschen zijnde, door de zon te spoedig opdrogen; *de gloazen bin beloopen*.

beloopen = het te spoedig rijpen van koren of zaad door fellen zon; *de garst is wat te gau beloopen*.

beloopen = oploopen, door collecteeren bij de huizen verkrijgen; *de kemissie het honderd gulden beloopen*. Zooveel als: door loopen verkrijgen.

beloopen = effen, plat getreden; *dat pad is nog nijt beloopen* (nadat men er zand op heeft gebracht; of van een pad gezegd dat over bouwland loopt.)

beloopen, voor: door loopen verkrijgen; *men ken de warmte wel beloopen* = door loopen kan men wel warm worden (of: blijven); *ik ken hom nijt beloopen* = op schaatsen inhalen, en zooveel als: hij rijdt harder dan ik. Ook van knapen bij het tikspel, enz.

beloopen = bereden; 't *ies noa Onder'ndam ken nijt beloopen wor'n*.

belotjed; zie: *beloazerd*. {p.217}

beloven = verzekeren, de verzekering geven; 'k *beloof joe dat 't hard wait* = gij kunt er op aan dat het hard waait; *dat wi'k joe beloven!* = dat durf ik u met nadruk verzekeren, òf dat waar zal zijn!

belslede; zie: *belslee*.

belslee, in geschrifte *belslede* = arreslede; ook *Friesch*; – *Oostfr. bellenschlä*. Aldus om de narrenbellen (*klunen*), die aan weerszijden van het paard hangen, en die dus tot het tuig eener zoodanige slede behooren. Alzoo is: *bellenslede*, te verkiezen boven: *belslede* (v. Dale). *Kil. bellen = schellen; v. Dale: bel = schel.*

belster; zie: *eelsk*.

belukken; zie: *bedegend*.

belullen = bekletsen = druk pratende behandelen, inzond. bij een borrel; *wat belul ie doar doch mit 'n kander?*

belusten = benieuwen; 't *zel mie belusten*, ook: – *beneien wat'r van komt* = ik ben nieuwsgierig omtrent dien afloop. Vgl. v. Dale art. belusten.

belustêrn, in het *Goor. beluustêrn* = beluisteren. Zie: *lustêrn*.

belutjen = uit de hand vallen, wanneer het blijkt dat eene hoeveelheid bij 't gebruik niet zoo toereikend is als men dacht; 't *belutjede mie dou ik onze törfbult zag* = ik meende dat wij meer turf hadden. Er ligt eene kleine teleurstelling in opgesloten. Zie: *lutfik* en vgl. *begrooten*.

belijven; zie: *blijven*.

bemand, in: *goud* (of: *slecht*) *bemand wezen* = voor een werk een voldoende aantal werklieden hebben zoodat dit geregeld kan uitgevoerd worden, bv. bij 't hooien, raapzaaddorschen, enz.; *zwak* (of: *slecht*) *bemand wezen* = één of meer mannen te weinig in het werk hebben. Aan de zeevaart ontleend.

bemarken = bemerken. Wordt sterk vervoegd: *bemörk, bemörken*.

bemeten, voor: meten; *ie mouten 't goud bemeten of 't 'r oet ken* = nauwkeurig meten of bv. de lap voldoende is voor een kleed.

bemiegen = bepissen; fig.: zich *bemiegen van lachen* = zich ziek lachen. Zie: *miegen*.

bemietêrn = kwellen, plagen. Ook = bedriegen (*Marne*): “*Dat Oarend mie bemieterd het, dat heb 'k zegd.*” Vgl. *mietert*, en: *mietêrg*. {p.219}

bemissen = bemesten; zie: *mis*.

bemuienis = berouw, spijt; *van dei koop heb 'k gijn bemuienis*. Zie: *muien*.

bemundêrn (bemontering), voor: bewustzijn; *hij kon heur nijt in bemundêrn kriegen* = niet tot bewustzijn brengen. Vgl. *monter*.

ben = doorhaler, voor pijpen.

benaien (iemand) = het naaiwerk verrichten om zijne kleeren in orde te houden. Zie ook: *belappen*.

benaud, benoud = benauwd, naar, ellendig, bedroefd; zuinig, *'t is 'n benaud spul* = 't is eene verdrietige omstandigheid, als het kleinigheden betreft; *'n benaude kerel* = een kleingeestig man, in geldzaken; *wat is 't doch benaud* (of: *noar*) = men moet zich er over bedroeven, nl. over iemands wangedrag, domheid, kleingeestigheid, of: zijne ongelukken, enz.; *joa benaud!* zooveel als: *dat ken j' begriepen!* = ik geloof er niets van; *'n benaud luk bietje* = een onnoozel klein stukje; *'n benaud beetje* = heel weinig. *N.Brab.* benauwd = zuinig, karig; *Oostfr.* benaud = gierig, armzalig; *Neders.* nauigkeid = karigheid. *Hoof:* zich benaauwen = zich bekrimpen.

bendel (onz.) = bundel, bondel (manl.); alleen van vlas gezegd, dat gewoonlijk bij *'t bendel* = 3.2 KG. wordt verkocht; *Friesch* bunder. *MNederl.* bindel = bondel, bundel, vooral van touw gebruikt, streng. (*Verdam*).

beneeën; zie: *beneien*.

beneid = benieuwd; zie: *beneien*.

beneien, beneeën = neidoen, neien, bij *Swaagm. ny doun* = benieuwen; *'t beneit mie slim = 't dut mie nei as vlijgen* = 't verwondert mij ten hoogste; *'t zel mie neien wat hij zeggen zel; 't zōl mie neidoun as hij kwam; doar keek ik nei van op* = daar zag ik vreemd van op; *dat huift joe zoo nei nijt te doun*. *Sprw.:* *'t Zel mie ijs beneien wel mie krigt, har 't wicht zegt*. Vgl. *nei 2*.

benetjen = net, of: netter maken; *dat ken ie nog wel wat benetjen*.

bengel; zie: *bengeln*.

bengeln = luien met den *bengel*, klokje bij de voormalige A-poort en Kleine poortje te Groningen, als waarschuwing dat de schuit met vijf minuten zal vertrekken. Op sommige plaatsen wordt {p.221} van zulk een' *bengel* gebruik gemaakt, (ge)*bengeld*, om het werkvolk aan te kondigen dat het schafttijd is; ook voor het luien op onze stoombootjes en bij de stations; *lúden* (luien) doet men hier alleen met de torenklok. In *Amsterdam* wordt *gebengeld* vóór het afvaren der schuiten en het sluiten der poorten; in *N.Brab.* verstaat men er onder het luiden van de kleine klokken bij begrafenissen; eveneens in *Holst.* waar het eigenlijke luiden op zon- en feestdagen geschiedt; *Oostfr.* bingeln, pingeln = luien met eene kleine klok, zijnde geene kerkelijke verrichting. (v. *Dale*: bengelen = luien).

bengels; bingels = oorbellen; *zij het golden bengels in d'ooren kregen*.

benjemin, verbast. van: ben je me. Als men iets beschrijven of aanduiden wil, dat buitengewoon groot, enz. is, zegt men bv.: *'t was ijn* (een visch) *van wat benjemin; doar kwam en scheur in 't ies van wat benjemin*. “*hij vangt mie doar 'n snouk van wat benjemin!*” In het *Goor.* zegt men hiervoor: *welbemie*, of: *welbimie*. – Ook voor: de jongste der kinderen in een huisgezin, het troetelkindje, bij v. *Dale* Benjaminnetje. Vgl. *Zeeman*, p. 72.

bennen; zie: *binnen 2*.

benoa, (in: *hen of benoa*); zie: *hen 1*.

benoadêrn, voor: krijgen, pakken, bemachtigen; “*den nam ik weer 'n neie oet 't land en ieder bot 't beste peerd dat ik moar benoadern kon.*”

benoam, jobinoam, jobenōm, jogenōm, (bij *Swaagm.*: **jobinoam**, verbast. **jodenoam**) = vooral, voornamelijk, in 't bijzonder, inzonderheid; *in Grönen bin 'n bult mooie winkels, benoam an de Vismart; de boeren in Grönen bin riek en tröts, benoam in 't Oldampt en op 't Hoogeland; in de klaistreken verbouen ze veul winterzoad, benoam garst en wait*. Staat voor: bij name, en: ja bij name = wat als voorbeeld in de eerste plaats genoemd moet worden. *Dr.* benamens, *Overijs.* benaamd, bename, bijnaeme, benaeme, *Friesch* benamen, binamen, *N.Brab.* bename, *Oostfr.* benâme, binâme, jobinâm, *Neders.* bename. *MHD.* benamen, binamen = werkelijk, wezenlijk. Bij onze Ouden, o.a. *Brederode* bename. *MNederl.* benamen, *MNederd.* binamen. In den vollen zin van het woord, zonder uitzondering, *Lat.* nominatim. (*Verdam*) Ook ald.: binamen, eig. bi namen, *MHD.* binamen, benamen, *MNederd.* binamen. Met name genoemd, uitdrukkelijk. *Kil.* naemen = noemen; *Ruth* I, 4: namen = noemen; *Oudfr.* onbinaemd = ongenoemd.

benoasten, binoasten = tennaastebij, bijna, ongeveer.

benopen; zie: *beknopen*.

benoud; zie: *benaud*.

benuimen = benoemen, bij de geboorte naar iemand noemen; *nog* {p.223} *nijt benuimd wezen* = geen lid in de familie hebben die naar zoo iemand genoemd is. In deze provincie is het de gewoonte om het eerste kind naar een zijner grootouders van vaders zijde, het tweede naar die van moeders zijde te *benuimen*; alsdan komen de ooms en tantes aan de beurt. *Oostfr.* benömen. (*v. Dale*: benamen = een naam geven (veroud.))

benul = besef, zelfbewustheid; de zieke *het gijn benul meer* = ligt bewusteloos neer; *hij het 'r gijn benul van* = hij beseft het niet, heeft er geen denkbeeld van; ook: begrijpt het niet; *oaverei an 't benul hebben* = half krankzinnig zijn. *Geld.* benul = verstand; *Oostfr.* benül, *Osnabr.* vernull. (*v. Dale*: belul (= *benul*); *Weil.* belul = doorzicht, besef, een woord hetwelk voorheen zeer gebruikelijk was, doch thans niet zeer sticht; in den lagen spreektrant alleen nog in zwang.) – *benul* zal de ware spelling zijn, en tot het *OHD.* nal, nul = het hoofd, nuilla = de schedel; *Oudfr.* holla, *Friesch* holle, *Eng.* noll, noddle, *MHD.* nulle, nol, *AS.* hnoel = hoofd, schedel, gebracht worden. Vgl. *v. Dale* artt. onbenul, en: onbenullig.

benussêln = langwijlig, peuterig werk verrichten; *wat benusselt zij doch?* zooveel als: krijgt zij het niet af? komt daar geen eind aan?

beoddêrn (beorderen) = in orde brengen, orde op iets stellen, de noodige schikkingen maken, beredderen. *Deensch* beordre, *HD.* beördern = met iets belasten. Vgl. om de uitspraak: *odder* = orde, en: order; *vöddern* = vorderen; *võt* = voort; *slöddêrg* = slordig, enz.

bep, beppe; beb, bebbe = grootmoeder; begint ook bij de lagere klasse in onbruik te komen; *mit beppes hand* (*Old.*) = *mit mems hand* (*Ommel.*) = met de linkerhand doen wat men gewoonlijk met de rechterhand verricht; *noa beppes kelder goan* = fig. = naar den kelder gaan, (zie: *zank*) *Dr.* beppe, böppe; – *Overijs.* böppe = grootvader; beppe, bessien = grootmoeder; *Friesch* beppe, *Geld.* bebbe. *Oostfr.* beppe. (Op *Marken* bappe, *ZHoll.* beb = grootvader.) (Te *Uskwerd* staat een oud gebouwtje, onder naam van *Beb-* of *Bepschuur* bekend, ook in Notarieele akten. “Verkoopning van eene behuizing met *Beb-* of *Bepschuur*.”)

bepakt en bezakt; zie: *gepakt en gezakt*.

beppe; zie: *bep*.

bepennen = door dammen afsluiten, van slooten, enz. Zie: *pendam*. {p.225}

bepoald = gesteld; *hij 's t'r op bepoald om 'n nei hoes te zetten; ik bin op dat broene peerd bepoald* = dat paard is mijne keuze; *ik kon mie nijt bepoalen* (bij eene keuze) = ik wist niet wat ik zou kiezen.

bepoald (modewoord), voor: zeker, waarlijk; *'t is bepoald woar; da's bepoald zoo; ik koom bepoald; 't is bepoald kold*. Ook alleen: *bepoald!* zooveel als: gij kunt er vast op rekenen, en = waarachtig!

bepoalen, in: *hij ken zōk nijt bepoalen* = hij kan zijne gedachten niet op één punt houden gericht, hij is dikwijls verstrooid; eigenlijk zooveel als: tot één ding of ééne zaak beperken.

bepoapt-bepist (alliter.); *hij stōn doar as bepoapt en bepist* = hij stond daar beteuterd, verlegen.

bepoortlanden; zie: portland.

beportlanden; zie: portland.

bepoten = het *poten* (bv.) van aardappelen, boonen in den tuin of op den akker; *hij het de halve toen mit eerappels bepoot*. Zie: poten.

bepruttêln = berispen; *doe mōst mie nijt bepruttêln* = – nijt op mie prutteln; zie ald.

bepunnen, in geschrifte *bepuinen* = een weg verharden door er eene laag puin, stukken baksteen, op te brengen.

bepuinen; zie: bepunnen.

bepreken; zóó preeken dat hij (de predikant) op alle plaatsen in de kerk goed verstaan kan worden; *dei doornie het 'n zachte stem, hij ken dei groote kerk nijt bepreken*.

bepreken; *dei doornie mout twei kerken bepreken*, zooveel als: hij heeft eene gecombineerde gemeente.

berabbêln; zie: berappêln.

ber; **berre** = bed; *in 't warm ber liggen* = in de kraam zijn; *Friesch*: Hja leit yn 't waerm bêd; *eerappels* (enz.) *onder 't ber hebben* = de aardappelen (en ook anderen wintervoorraad) in de ruimte onder eene bedstede bewaren. *Sprw. Doar gait 't hen, zee schietopber, alle nachten geliek*, spottend van eene vertooning enz. gezegd die vervelend wordt, bv. ook, wanneer met gewone boerenpaarden eene harddraverij wordt gehouden. (Wegens wisseling der *d* (of: *t*) en *r* vergelijken: {p.227} *har* = had; *klar* = klad; *moaren* = maden; *pōr* = pad; *schar* = schadde = schaduw; *kirrêln* = kittelen; *veurmirrîg*; *van mirrîg* (*Hoogel.*) = *veurmiddêg*; *van middêg* = voormiddag, enz.) – Ook = tuinbed. *Westf.* berre, *Ditmars.* berr = bed. Zie ook: oetklijden, en: an kant, alsmede: spot.

berappêln, **berabbêln** = in grooten haast eenige huiselijke bezigheid verrichten; *'kon 't zoo gau nijt berappêln*; *'k mout zijn of 'k dat nog tegen dei tied berappêln ken*. *Oostfr.* berappen, *HD.* beraffen (ofschoon niet bij *Akveld.*)

berauen; **berouen** = berouwen; in eig. zin: rouw dragen over iemand; *ik begeer nijt beraud te wor'n* = het is mijn wensch dat de familie geen rouw aanneemt.

berbuur (beddebuur) = beddetijk, de stof waarvan de beddetijk, het eerste overtrek van een bed, wordt vervaardigd; ook: *berstreept goud* = dat op *beddebuur* gelijkt. Vgl. kussentijken. *Oostfr.* bure = beddetuig, de overtrek om de veeren; *Neders.* büren, een overtrek, waarvan: bedsbüren, en: kussenbüren; *Holst.* bürenwark = beddetijk, als stof. *Fransch* bure, eene grove stof voor overtrek van lessenaars, daarvan: bureau.

berebiet; **beerbiet**, in: *hij zit altijd in de berebiet* = – *ien beerbiet* = hij heeft altijd twist, schijnt een beminnaar van gehaspel en gekijf, zelfs van procederen, te zijn. Zooveel als: tusschen een beregebit, tusschen de tanden van beren.

bered (bijna alleen dit v.d.), voor: beredderd; *'t is bered* = 't is in orde, 't werk is gedaan. *Zegsw.:* *hij's t'r mit bered* = hij is er ook, zelfs nog meer mee behept. Zooveel als: bereed (= bereid), aangekleed, hij steekt in 't zelfde pak. Vgl. rijden.

beredden, waarvan: bered; zie ald.

bereken = berekenen, en: berekening; fig. *dat is gijn bereken* = dat is eene onderneming die op schade moet uitloopen.

berekend gelag; zie: gelag.

bereken = bereiken, in eig. beteekenis, den arm zóóver in de hoogte uitstrekken, dat men een voorwerp kan grijpen, bv. van eene plank nemen. Vgl. ofrekken.

beren (over iets) = misbaar maken, ophef hebben met nietigheden. {p.229} Ook in *N. Holl.* waar het begint te verouderen; zich *beren* = zich houden, aanstellen; *gebeer* (= *het beren*) =

misbaar, aanstellerij, ook *N.Brab.* – *Dr.* beren = roepen, schreeuwen; *Friesch* beare = gieren, huilen. Het oude: baren, beren = een sterk geluid voortbrengen, *AS.* berian, *Oudfr.* baria, *Oostfr.* *Neders* baren, bären = luid roepen, schreeuwen, een klagend hulpgeschrei aanheffen; gebaar, geschreeuw, gehuil; *Friesch* beren, baren = zich gedragen, aanstellen, voordoen, *Noordfr.* da beere, *Holst.* beeren. Vgl. *HD.* die Gebehrden, en *ten Doornk.* art. bären, bēren. (v. *Dale:* beren = schreeuwen als de olifant en rhinoceros; gebaar, oudt. = geklag, geschrei, rumoer, leven, gedruisch, van voorwerpen.)

beren (*Niezijl*, enz.) = bessen. *HD.* Beeren = bessen, beziën.

berembörger kruden, in geschrifte: *Berenborger kruiden* = gedroogde kruiden die op jenever, enz. worden gezet; ook *Dr.*; *berembörg drinken* = jenever drinken, op die kruiden getrokken. “*Berembörgse kruden bin hom al te raode geven, en mit peitereulie is ’e ân de gânge west, maor ’t hōlp niks.*”

beresnieder; zie: *beer 2.*

berevet; zie: *mōddervet.*

bergedienen = bedgordijnen. Zie: *ber*, en: *gedienen.*

bergoanstied = gewone tijd waarop een huisgezin te bed gaat; *’t wordt bergoanstied* = wij moeten ons gereed maken om naar bed te gaan.

bergoud (beddegoed) = wat tot een bed behoort; *wie hebben bergoud genōg*; *’t bergoud mout ijs oetlucht wor’n.*

Berg van Clavaria; naam eener herberg te Roodeschool, zooveel als: kruisheuvel. “In Katholieke landen noemt men elke hoogte en kapel, waar een kruis, of, met het oog op de kruisiging van Christus tusschen de beide moordenaars, en waarheen men in den vastentijd bedevaarten doet, Calvariënberg, van ’t *Lat.* calvaria, schedel.” (*Convers. Lexik.* art. Golgotha.) Het burger-hospitaal te Maastricht, in de Abtstraat, heet: Gesticht Calvariënberg.

berlichter; zie: *baier.*

bêrlien; zie: *belien.*

bêrlienen; zie: *beliënen.*

berlucht; **berrelōcht** = de muffe lucht eener bedstede, vooral wanneer het stroo vochtig is geworden.

bermoaken = bed opmaken; *maid is an ’t bermoaken* = de meid maakt de bedden op; *zij ken ’t bermoaken nog nijt goud down.* *MNederl.* een bedde maken = een bed opmaken, in de Middeleeuwen het werk van mannelijke en niet van vrouwelijke bedienden. (*Verdam* art. *bedde*).

berm; zie: *barm.*

bermantel; zie: *schōldermantel.*

bermkes; zie: *barmkes.* {p.231}

beroad-berou (alliter.); in *beroad en berou stoan* = in beraad staan, besluiteloos zijn. *Oostfr.* in beraat en berau nāmen.

beroaden = een besluit nemen; *’k heb mie d’r op beroaden* (= – op bedocht) = ik heb er ernstig over nagedacht, en ook: ik heb mij er nader op bedacht en ben van besluit veranderd. *MNederl.* wel beraden, zelfde als wel bedacht = verstandig, wijs; het tegendeel van ons tegenwoordig *onberaden* = onverstandig. (*Verdam* kol. 907).

beroapen; zie: *besmieten.*

beroads (*Marne*) = gekneusd, ontstoken, een leelijk gekwetst voorkomen hebbende, bv. van appelen gezegd.

beroads = berispt, bestraft. Zie: *roazen.*

beroerd = wat onaangenaam en afkeurenswaard is; *da’s beroerd down* = dat is eene lage handeling; ook = eene gemeene behandeling; *’n beroerd geval* = eene misselijke zaak; *da’s jà beroerd!* = dat is zeer onaangenaam, lastig, enz. Ook voor: ongesteld, onpasselijk; *’k bin zóó beroerd!* = ik gevoel mij lang niet wèl.

beroerling, beroerde vent, enz., scheldwoord voor: ruziemaker, valschaard, enz. (v. *Dale*: beroerdeling = ellendeling, beroerde kerel.)

beron = baron. Zie ook: *bram*.

berouen; zie: *berauen*.

beroupen = beroepen; *hij het 't beroupen* = hij heeft zich van een vonnis op eene hoogere rechtbank beroepen. Vervoeg.: *doe beropst, hij beropt*, enz.; *ik berijp, doe berijpst, hij berijp*, ook: *ik beruip, doe beruipst*, enz.

berpan; berpanne = beddewarmer, vuurpan, soort van koperen pan met gaten voorzien deksel en steel; *Oostfr.* beddpanne. (*ZNederl.* bedpan = ondersteekbekken.) *Kil.* bed-panne, *Fransch* bassionaire.

berpanne; zie: *berpan*.

berplank, door invloed van het Friesch ook **bedsplank** = beddeplank.

bersdeuren (klemt. op: *deu*) = deuren eener bedstede; *dou mien bersdeuren dicht*.

berstee = bedstede; *wie hebben drei bersteeën*.

bersteeschoonen = het reinigen, *schoonen*, meestal daarin bestaande dat er versch stroo in wordt gebracht, een deel der groote schoonmaak; *wie bin an 't bersteeschoonen en den mōs 't neudig nijt regen'*. {p.233}

berstok; een stevige stok, dien de vrouwen bij het opmaken van een bed gebruiken om het stroo te schudden en de lakens, enz. terecht te leggen.

berstreept; (zie: *berbuur*.) = zoo gestreept als *beddebuur*.

berstroo = bedstroo, beddestroo. Zegsw. *mit berstroo betoalen*, nl. de huur, dus: de woning verlaten zonder de huur te betalen. *Friesch*: Hij betellet de húshier mei 't âld bêdstrie.

bertielens; zie: *tielens*.

bertijk = **berteek, teek** = tijk, beddetijk.

beruden; zich in iets, bv. in eene bezigheid *beruden*, ook: **betoestêrn** = er mede in *verbiestêrn* (verbijstering) komen; in 't spreken zooveel als: den draad van eigen redeneering verliezen, de kluts kwijt raken. Synon. met: *vertoezemoezen*.

berzie, birzie, voor: menigte, troep, van kinderen, koeien, enz. gezegd; *komt 'n hijle birzie an*. Moet tot: *birzen* gebracht worden daar men er altijd eene bewegende, woelige hoop mee bedoelt.

berzie, barzie; eene jaagschuit, vooral voor personenvervoer ingericht, grooter, netter en geriefelijker dan de ouderwetsche *snik* (schuit), en sedert een dertigtal jaren in deze provincie ingevoerd. *Oostfr.* barse, *Nederd.* barse, *basse*. (v. *Dale*: *bargie* = trekschuit.)

bes; besse = grootvader, evenals *bep*, alleen bij de lagere klasse in gebruik, en = besje. De *e* wordt gerekt uitgesproken. (*Weil.* bes, in den gemeenzamen spreektrant voor: grootmoeder; v. *Dale*: bestje = grootmoeder, en: best = bestemoeder, oude vrouw.) *Marken*: bestje = grootmoeder. Ons woord staat voor: bestevader.

besaichêln; zie: *besjaichêln*.

beschaichêln; zie: *besjaichêln*.

beschei; zie: *vrei*.

beschelmen (*Hoogel.*), in de kinderwereld voor: bedotten, foppen, bedriegen bij het spel.

bescheten, in: *bescheten weggkomen* = *d'r bescheten ofkomen* = bedrogen uitkomen, naar verdienste teleurgesteld worden. Van: *schijten*.

beschikken = vorderen, beschieten, voorzoover dit zintuigelijk merkbaar kan zijn; *'t beschikt nijt* = het werk vordert niet naar wensch; *hij beschikt nijt* = zijn arbeid vordert weinig, en ook: hij komt {p.235} niet vooruit omdat hij korte beenen heeft, of omdat hij langzaam gaat. Vgl. *hōrtjen*, en zie ook: *schikken*.

beschoapen, meer ouderwetsch **bieschoapen** = geschapen, gesteld; *dei zaak stait zóó beschoapen* = het is met die zaak aldus gesteld. Alzoo wisseling van *ge*, en: *be*.

beschōntjen; beschōnten; door veel geloop, gevraagd, gebedel iets zien te verkrijgen; *wat beschōntjet hij doch!* = wat wil hij toch met al dat geloop? *zij het al 'n hijle bult beschōntjet* (of: *beschōnt*) = zij heeft al heel veel centen, levensmiddelen, enz. bij de huizen opgehaald. Dit laatste ziet alleen op ingezetenen. *Oostfr.* beschundjen = stelen, enz. Zie: *schōnten*, en: *schōntjen*.

beschot; zie: *schudden*. (Komt van: beschieten, in de beteek. van: vorderen, vooruitkomen.) “Nu de beschotten het ook al niet verder kunnen brengen dan tot middelmatig, brengt de aardappelcultuur al weinig zoden aan den dijk en maakt de positie van menig landbouwer wankelend.” (Slochteren 17 Oct. 1895).

beschrieven (= beschrijven), in den zin van: iemand een schrijven doen toekomen; *wie kennen hōm nijt beschrieven*, zooveel als: wij kennen zijne verblijfplaats, weten zijn adres niet.

beschrippen = met veel moeite eenig werk afgedaan krijgen; de huisvrouw *ken 't hoast nijt beschrippen*, bv. dat het eten op tijd gereed is, enz. Zie: *schrippen*.

beschuuttetrōm = twijbakstrōm, tweibakstrōm, (mv. *beschuuttetrōmmen*) = beschuittrommel.

besestīgd, in: *bist besestīgd!?* = zijt gij gek? bij *v. Dale*: zijt gij zestig?

besibt, besipt = bevrund (bevriend) = tot de familie behoorende, verwant, bloedverwant zijn; *hij is mie noa besibt* = hij is een naaste bloedverwant van mij. *Old. Landr.* IV, 15 besibbet; *Oostfr.* besibbt, *HD.* besippt = verwant. *MNederl.* besibbet. Van *sibbe*, d.i. familiebetrekking; verwant, door bloedverwantschap verbonden, *MNederd.* besibbet, *MHD.* besippe. Sonder onsen raet ende onser vrienden, die ons besibbet syn. (Cron. v. Vlaend. I, 134. (*Verdam.*) Zie: *sibbe*.

besiebêls; zie: *beziebels*.

besipt; zie: *besibt*.

besistêrn = beet nemen, foppen, bedonderen, vervaard maken, zooveel als: met een *sister* bang maken. Zie: *sas*.

besjachêrn = bedriegen; ook: door schacheren verdienen. Van: schacheren, en dit van het *Hebr.* sachar, rondgaan, bepaaldelijk om handel te drijven, handel drijven; *Jodenduitsch* saucher, {p.237} socherer = koopman. (*R. Dozy*, Oosterlingen, bl. 81.)

besjaichêln, besaichêln, beschaichêln = in kleinigheden bedriegen, foppen, dat dan ook gewoonlijk niet erg wordt opgenomen. *Kil.* beseeycken = bepissen. Vgl. beschijten (fig.).

beslabben, in: *hij zel hōm d'r nijt an beslabben* = hij zal er niet veel van krijgen, bv. bij eene uitdeeling, of: als er wat te deelen valt. (*v. Dale*: beslabberen, beslabben = bemorsen bij het eten van dunne spijzen.)

beslag; alles wat tot het bedrijf van den landbouwer behoort, paarden, vee en landbouwgereedschappen; ook van arbeiders, vast dienstvolk wat de boer noodig heeft; *boerenbeslag* = de landbouwwerktuigen die een boer moet aanschaffen; *dei smid het 't mijste boerenbeslag* = heeft het meeste boerenwerk. In annonces leest men o.a. “Boeldag van een compleet boerenbeslag.” – “Boeldag van eggen en verder boerenbeslag, karn- en melkgereedschappen.” – “Verkoopning van 5 wipkarren en verder boerenbeslag, karn- en melkgereedschappen;” – *'t veibeslag* = het vee (de veestapel) dat een landbouwer noodig heeft. – Ook wel = *beschot*; *'n goud beslag* = wat veel oplevert. (Behoort tot: *besloagen 2.*) *Kil.* beslach, vulsel = datgene waarmede iets aan- of opgevuld wordt. In *Z.Nederl.*: bekleding van eene hofstede = al het roerend goed, vee, werktuigen.

beslagspot = pot waarin men meel beslaat; ook: **mengselpot**.

beslantern; zie: *begrijmen*. *Stadsfr.* slanteren = morsen.

besleten = de sporen van het slijten dragend, van kleederen gezegd; *dat klijd is al wat besleten*.

besloagen = beslaan; iets *mit de gek besloagen*, ook: “*doe wil 't weer mit de grap besloagen*” = eene beschuldiging, bitse aanmerking, enz. met scherts of een kwinkslag beantwoorden, waarin ligt opgesloten: hij toonde er zich niet boos om. Vgl.: beslag op iets leggen. Het doel is gewoonlijk om de lachers op zijde te krijgen en er zich zoo uit te redden. *Friesch*: hij bislôoch it mei de gik = stak er den draak mee. (v. *Dale*: met den gek besluiten = aan eene zaak, die in ernst behandeld is, met gekheid of scherts een einde maken.)

besloagen = **bedegend** = **belukt**; zie: *bedegend*. Oudt. slagen = slaan; beslaan = slagen, gelukken; *Hooft* beslaaghen = uitvallen, wel slagen, wel gelukken. (v. *Dale*: beslaan = gelukken.)

besloagen, in: *'t land is te zwoar besloagen* = er loopt te veel vee in het land om in gewone omstandigheden den geheelen zomer voldoende weide te hebben. Vgl. *beslag*. {p.239}

besloagen, in: *dat wicht is besloagen mit gold*, zooveel als: dat meisje is omhangen en bedekt met gouden sieraden. (Dat hier van overlading, dus ontsiering sprake is behoeft nauwelijks gezegd te worden.)

beslōddêrn; zie: *begrijmen*.

besloeten (= besluiten), voor: zonder opzet in eene kamer of kast opsluiten; *ik bin hier bie mien goud, ie mouten mie nijt besloeten*, d.i. de deur niet dicht doen.

beslōmmêrn (beslommering); *'n groote beslōmmêrn hebben* = een bedrijf waaraan vele en veelsoortige werkzaamheden zijn verbonden en dat veel bedrijfskapitaal eischt, bv. eene boerderij van honderd of meer bunders. Eene zaak dus die veel hoofdbreken kost. (v. *Dale*: beslommering = zorg; *Weil*. zich beslommeren = zich in allerlei verwarde zaken steken; een beslommerde = een verwarde boel.)

beslōt; **beslut**, voor sluiting; *d'r is gijn beslōt in* (of: *an*) = 't is te wijd, zoodat het niet sluit, of niet past; *gijn beslōt in de mōnd hebben*, schertsend = onophoudelijk babbelen, niet weten te zwijgen of het woord aan een ander te gunnen.

beslut; zie: *beslōt*.

besmieten (besmijten) = **beroapen** = bepleisteren met kalk of Portland-cement; *muren besmieten*, enz.

besmikken = bemorsen, bezoedelen. *Deensch* besmitte. Vgl. *Nederl.* besmetten. Zie: *smik*.

besmoezeld = niet zuiver schoon, bv. van glaswerk; *besmoezelde brille* (*Wildeboer*.)

besnoeven (= besnuiven). Wanneer een jongen met een meisje heeft gevrijd, zegt men: *zij hebben kander al besnoeven*, zooveel als: besnuffeld, d.i.: zij hebben nadere kennis gemaakt, zij zijn elkander niet zoo geheel vreemd meer.

besnuten (besnuiten) = beletten; beperken; iemand *besnuten* = hem verhinderen zijn plan uit te voeren. Ook: hem minder loon, vrijaf, enz. te geven.

besoaksêmd = *bebliksêmd*; zie ald. Alleen het deelw. is in gebruik.

besoetêrn = **soetêrg moaken** = bemorsen, door bv. iets met vuile {p.241} vingers betasten. 3 *Esdra* 8, 84; *Tob.* 3, 18 besoetelen = bemorsen. Vgl.: bezoedelen.

bespattêrn (*Goor.*); zie: *bespōttern*.

bespellen = afzetten door het steken van spelden. Zie: *spel*, *spelle*.

bespiëren, **spieren**, voor: stuiten, alleen in: *de geboden bespiëren* = den voortgang van een huwelijk stuiten, beletten; ook *Dr. Overijs. Friesch*: de geboden spieren; *Old. Landr.* III, 14: die renteniers mogen dat met rechte besperen (nl. het afbreken hunner huizen beletten); *Ommel. Landr.* VII, 25: Dat Recht behoort zijn voortganch te hebben, sonder eenige private bespeeringhe. *MNederl.* bespiëren, besperren, besparren = belemmeren, verhinderen, iemand de uitoefening van zijn functiën beletten. (*Verdam*, art. *besperren*.) En: bespiëring, bespëring, *MNederd.* bespiëring = belemmering, verhindering, tegenwerking. (*Verdam* art. *bespëring*.) – *Neders.*: het veroud. bespeer = versperring, hindernis, beletsel. – Zal zooveel zijn als door eene *spier* (*spar*) iets af te sluiten, een slagboom te plaatsen op een' rijweg, enz. (Zie *Gr. Wbk.* II, 38, art. *Akte van sluiting*.)

bespōttêrn, bespattêrn, besputtêrn = bespatten, inzonderheid met weeke of natte modder, en water. *Z.Nederl.* bespatteren.

bespreken = bezweren; *'n hond bespreken*, zooveel als: van de geheime gave gebruik maken om de kwaadste honden oogenblikkelijk te beheerschen, zoodat zij zoo ienand niet durven bijten, zelfs niet tegen blaffen. – Ook: *bespreken* van een verstuikt lid, door onder het strijken eenige woorden, een tooverformulier, uit te spreken, te prevelen. Voor het *bespreken* van een bijenzwerm (om die nl. bij honk te houden) heeft men een zeer vroom formulier, waarbij Vader, Zoon en Heilige Geest worden te pas gebracht. *MNederl.* bespreken = een tooverformulier over iets uitspreken, het betooveren. (*Verdam* kol. 1088). *Oostfr.* bespreken = beheksen; een geweer bespreken = beheksen, zoodat het niet afgaat. Ook hierbij worden eenige tooverwoorden gemompeld. In *Westf.* ook: bespreken van eene kwaal. In *Holstein* heerschte (of heerscht) het bijgeloof, dat oude vrouwen en ook andere personen, door bespreken, d.i. door het aanroepen van zekere dingen den wasdom kunnen beletten.

besputtêrn; zie: *bespōttêrn*.

besse; zie: *bes.* {p.243}

bessêm = bezem; ook *Dr. N.Brab. Limb. Hooft, ZBrab.*; *Kil.* bessem, besem; *MNederl.* en *MNederd.* bessem; *Oostfr. Westf.* bessem, *HD.* Besen, *AS.* besm. *Zegsw.:* *zien hoar krōlt* (of: *is zoo kroes*) *as 'n bessêmstoal* (of: *bessêmstok*), iron. van iemand die sluik haar heeft, ook *Holst.*; *hij lopt zoo stief of 'e 'n bessemstok deursloken het* (hij loopt zoo houderig stijf of hij een bezemsteel heeft doorgesloken), waarvoor het *Oostfr.* elstok, heeft. *Sprw. De Oldste bessêms mouten 't eerst of*, het tegengestelde van: de jongste ezels moet het pak dragen. Vgl.: *riezenbessêm*.

bessêmbinder, bessêmbiender = bezembinder.

bessêmriet; rijs waarvan men *riezenbessêms* (zie ald.) maakt. (*v. Dale:* bezemrijs = dunne teentjes waarvan men boenders, enz. maakt.)

bessêmstoal = bezemsteel. Zie ook: *bessêmstok*, en: *rechtveerdig hoar*.

bessêmstok = bezemsteel; zie: *bessêm*.

bessoo (voor: best zoo) = goed zoo, heel wel, als uiting van tevredenheid met, of over iets, waarvoor men in een ander geval of tegen een ander: dank je, zou zeggen. Vgl. *goedzoo*.

best, in: *'t is best meugêlk* = 't is licht mogelijk, 't kan best waar zijn; *'t is nog 'n man op zien best* = een man nog in de kracht van zijn leven, op het beste van den leeftijd; ook *Holst.* Zie: *al*, en: *uut best*.

bestaigêrn = oprichten van eene steigering; *de Martinitoren wordt bestaigerd*.

bestand van weer = stand van weer = bestendig weder, mits na een' regenachtigen tijd, of vele buiige dagen; overigens zegt men: *vast weer*, tegengestelde van: *lōs weer*.

besteden, voor: verhuren, van dienstboden; *zij is nog nijt besteed* = zij heeft nog geen dienst voor 't volgende jaar; *bodenbesteder* = verhuurder van manlijke, – *bodenbesteedster* = verhuurster van vrouwlijke dienstboden; *Oostfr.* bestäden; *ZNederl.* besteden = verhuren. Op het *Hoogeland* is het gebruik dat knechten en meiden zich vóór den nieuwjaarsdag *besteden*. Wordt een dienstbode vóór dien dag niet gevraagd om te blijven dan is dit een teeken dat hij (of: zij) met Mei moet vertrekken. – Als deftige uitdrukking voor: begraven, geldt: *ter oarde besteden*, bij *Kil.* besteden ter aerden, *Nederl.* ter aarde bestellen. {p.245}

bestek, voor: maat, nl. van turf. Men spreekt van een *groot*, of *klain bestek*, naar mate een *dagwark*, of *stōbbe* meer of minder tonnen oplevert; – *'n klain bestek* = eene kleine ruimte, waar alles wat men volstrekt noodig heeft, bijeen moet zijn, bv. in de kajuiten van kleine schepen; *alles noa bestek hebben* = – *zooas 't heurt* = naar behooren, waarvoor men elders zegt: naar den aard, wat nl. de inrichting eener huishouding, de meubelen, enz. betreft; *'n sneu bestek* = teleurstelling, als men zich, en met reden; vrij wat van iets voorstelt, en dit geheel mislukt of zeer tegenvalt; *'n schoadêlk bestek* = misrekening, eene handeling die ons schade

berokkent, in plaats van voordeel op te leveren; *dit natte weer is veur boer en arbaidier 'n schoadêlk bestek*. Zie: sneu.

bestek, voor: regel, leefregel, inrichting eener huishouding; *wat hebben dei mensen 'n roar bestek, zij eten om vijf uur*, enz., zooveel als: zij voegen zich niet naar het gebruik, zij wijken geheel van de plaatselijke gewoonten af.

bestek = plan, voornemen, afspraak; *'t bestek is dat wie mör 'n noa stad zölln; 't bestek is zoo, as 't weer moar goud blijft*.

beste koamer = **huuske, husien; hoeske, hoesie** = **gemak**, 't arbeidersvolk zegt **schietgemak**, en: **schiethoes** = **privaat**.

bestelde = vastgestelde, afgesprokene; *'t is 'n bestelde verziete* = een vooraf onder de vrienden bepaald bezoek.

bestellen = gebieden, order geven, besturen; de vrouw *bestelt* de meid wat zij doen moet; *'t is mie nijt besteld*, zooveel als: ik ben er niet mee belast en behoef het dus niet te doen; *zij bestelt alles* (ofschoon zij ziek is) = zij regelt alles.

bestig, voor: goed, best; *mien vrau is nijt te bestig* = zij is wat ongesteld; ook *ZNederl.*

bestgoud (pleon.); zie: goud.

bestiggoud (pleon.); zie: goud.

bestoan, in: *'k bin d'r niks op bestoan* = *'k heb 't'r niks op begrepen* = ik ben er in 't geheel niet op gesteld, ik verlang niet dat mij zulks {p.247} ten deel valt, ik wensch daarvan verschoond te blijven.

bestoan = geldig zijn, in rechten kunnen gehandhaafd worden; *dat testament ken nijt bestoan* = dat testament is ongeldig. Zie: mensdōm.

bestoppen = verbergen, op eene verborgene plaats bergen of met iets bedekken; zich *bestoppen*, ook *verstoppen* = wegkruipen, bij een spel. *Hoof*t bestoppen = omwoelen, bewinden; *MNederl.* bestoppen = omhullen, rondom bedekken, Zie ook: belappen.

bestöt (v.d. van: *besteuten* (= bestooten) dat zelden gehoord wordt), in: *'t is bestöt* = dat werk is (met eenige moeite) klaar gekomen, is in orde gebracht, en zoo: wij hebben ons doel bereikt.

bestrieken (*Ommel.*) = **inroakeln** (*Old. Westerw.*) = inrekenen, vuur met asch bedekken, voor den volgenden morgen. Zie ook: bezetten.

bestrikken = kinderen op hun verjaardag een stuk koek, enz. met linten op den rechterarm binden. Den jonkman, die met de sjees, zal het rijk staan, met de *beugelsjees*, van zijn meisje komt, indien hij het *joawoord* heeft gekregen, doet men de eer aan zijn paard (of de paarden) met linten aan kop en staart te tooien. Ook wordt een bruidegom bij het trouwen in het Gemeentehuis eene *bestrikte* d.i. met bonte linten omwoelde pijp aangeboden, die hij mee naar huis neemt en dikwijls jarenlang bewaart. Eindelijk nog *bestrikt* men den koffiepot waar bruidegom en bruid een bezoek brengen; ook eene vette koe, enz. wanneer men die, vóór 't slachten, door de gemeente rondleidt.

besturven (= bestorven) v.d. van *bestarven* (besterven), in: *dat is hōm in de mōnd besturven* = daar spreekt hij telkens over, ook: die uitdrukking bezigt hij tallooze malen, iets wat zeer vervelend wordt.

bestuur; zie: pestuur.

bestuurd = gedaan, afgedaan, ten einde gebracht; *'t eten* (of: *de moaltied*) *is bestuurd*; zie *zoo, dat is bestuurd* = zie *zoo*, daar zijn wij mee klaar. (Het werkw. wordt in deze beteek. niet gebruikt.)

bewoarshoes, in den kinderdeun: *Vōt ol peertje*, enz. Zie: kroes. {p.249}

beswalken; zie: swalk.

beswiemachtig = bijna bezwijmend, flauw; *“ze worde zoo wit en beswiemachtig da'k heur vasthollen mos”*.

Bet, verkorting van Betje, voor Rebecca, als het eene Jodin is; *Jeudenbet* = Rebecca de Jodin.

betalje an lucht = de lucht klaart op.

betansie; zie: *pêrtansie*.

beteerguster; zie: *betovermörge*.

beteien = beschuldigen. Zie: *betien*.

betein, betijn laten = laten begaan; *loat betijn* = laat het (of: hem, enz.) geworden, meng er u niet in, stoor u er niet aan. Van: tijen = tijgen, trekken. *Friesch* betien laten. Oudt. betijden = voortgaan. (*ZHoll.* betein laten = doe het niet.)

betelen, alleen in geschrifte, voor: bezaaien of beplanten van landerijen, daarop vruchten verbouwen; “Een groot aantal bunders wordt met koolzaad beteeld.”

beter = **kloar**, voor: hersteld, genezen; *bin ie weer beter?* = zijt gij weer gezond? “*lest ben 'k 'n beetje kepot west, moar nou ben 'k toch weer zoo goud as kloar.*” *Oostfr.* beter, bäter = genezen, genezen, gezond. – In de *Ommel.*: *beter worden*, bv. door een handel, door ruiling, enz. = er voordeel van hebben; *doar bin 'k nijt beter van wor'n* = daar heb ik geen zijde bij gesponnen; “*Wie kinder worren der beter van*” = stijgen in aanzien (indien hun vader lid van den raad werd); *hij het t'r nijt beter mit moakt* = zijne handeling of zijn praat heeft den toestand verergerd. *Ned.-Bet*, er bèter aaf worre = in beteren doen komen.

betêrn = helpen, gebeteren; “hij kon het niet *beteren*, meester!” (v. *H. Bosch*); *ik ken 't nijt betêrn* = ik ben er onschuldig aan; ook: ik heb het niet met opzet gedaan, en: die zaak gaat mij in 't geheel niet aan, ik ben er geheel buiten. *'t zel wel betêrn eer dat toe 'n old wief bist*, schertsende troost voor jonge meisjes die over kleine ongemakken klagen; ook *Friesch. Sprw.* *Hij ken 't nijt betern dat de oorlog zoo lang duurt* = hij zal geen twist of tweedracht in de wereld brengen, hij is een goedbloed. Oudt. beteren = boeten, {p.251} boete betalen om zwaarder straf te ontgaan. *M.Nederl.* beteren = beter maken, verbeteren, goed maken, herstellen, in orde brengen; beter worden, zedelijk beter worden, vooruitgaan. (*Verdam*) *Holst.* De schaden deit, mut schaden betern = – moet er voor boeten. *Dordsch* gebeteren, *Oostfr.* betern.

betêrn = herstellen, van eene ziekte; *hij betert weer* = hij is herstellende; *zij ken nijt weer betêrn* = die kwaal brengt haar in het graf. *Lingen*: der kranke bessert, *HD.* der Kranke bessert sich.

beter wijten (beter weten), in: *as 'k nijt beter wijt woont hij in Beem of dei kontrain* = ik meen wel te weten dat hij te of in de omstreken van Bedum woont; *'k mōs jà nijt beter wijten!* = (als ik dat deed) zou ik een groote dwaas, een domkop, moeten zijn.

beteuten = door *teuten*, door babbelzucht iemand belasteren; *zij hebben heur beteut*. Zie: *teuten*.

betien, beteien, betijen = beschuldigen; *hij wordt doarmit beteid* = beticht. Ook = in rechten betrekken, als het *Mnederl.* betijen = betichten, intens. van tiegen, tijgen, met gewijzigde beteekenis. *Verdam*: betiën, betyen = betichten, beschuldigen. Ook = begaan, betijen.

betjauêln, betjouêln = al babbelende overleggen, zottepraat houden; *wat betjauêl ie doar doch?* Wordt alleen van vrouwen gezegd. Zie: *tjauêln*.

betjirmen (*Niezijl*, enz.) = verteren of verkoopen tot op een weinigje.

betjoend = behekst, betooverd, *Friesch* bitsjôend. Zie: *tjoender*.

betoalen, voor: sloag geven; *'k zel die betoalen, doe deugnijt!* zooveel als: ik zal met u afrekenen, uw loon aan u uitbetalen. *M.Nederl.* betalen = Als krijgsterm: enen betalen = iemand raken, hem met slagen ontvangen, duchtig onthalen. In ironieke opvatting. (*Verdam*). (v. *Dale*: iemand eene betaling geven (gewest.) = hem een frisch pak slaag geven.) Vervoeg. *betoalde, betuul*, en: *betoult*; *doe betuilst*, en: *betoulst* = gij betaaldet; *wie betoalden, betuilen*, of: *betoulen*.

betoefd, voor: bezeten, enz.; “*bist nou hijlental mit Lotje betoefd?*” Zie: *betoegd*, en: *lot*.

betoegd, betoefd = loos, slim, leep, geslepen, bij v. *Dale* (gewest.) betjoegd, betjoekt, *N.Holl.* betjoegd, betoegd.

betoegd = wel voorzien van zakgeld. Zal zooveel zijn als: van *toegen* (takken met bladeren) *voorzien*, *dus: niet kaal, niet armoedig*. {p.253}

betoestêrn, betuntêln (wederk.) = zich in iets verwarren. Zie: *beruden*, en: *toes*.

betoul = betoalde. Vgl. *droug, vroug, joug*, enz.

betovermörgen = de dag volgende op overmorgen; zoo: *beteerguster* = de dag vóór eergisteren. Indien men nog een dag verder of terug wil gaan hoort men ook wel:

*betbetovermörge*n, en *betbeteerguster*. *Oostfr.* betaovermörge, en: betehrgustern. (v. *Dale*: betovergrootvader, -moeder = overovergrootvader, -moeder.) – *bet*, ook hier de stellende trap van: beter, heeft in deze woorden de beteek. van den vergroot. trap.

betrachten = bedenken, overdenken: *hij mōs dat moar wat meer betrachten*, bv. wat hij hem te danken heeft. Ook = beproeven, wederk. gebruikt: *elk mout hōm* (of: *zōk*) *zulm* (of: *zulf*) *betrachten* = elk moet zich zelf beproeven, ieder steke zijne hand in eigen boezem; ook: elk moet zich zelven kennen en zorgen dat hij zich fatsoenlijk gedraagt, elk moet in dezen voor zich zelven toezien. (*Bilderd.* betrachten = overdenken, bij *Kil.* = overdenken, bepeinzen; in deze beteekenis wordt het door velen als Germanisme verworpen.)

betrekken, voor: foppen, beetnemen door iemand iets te ontfutselen; *doe mōst mie nijt betrekken* = gij moogt er niet van snoepen; *de kat* (of: *katte*) *het mie betrōkken* = de kat is bij de melk geweest; *doar vlōgt 'n droager, ken dei joe ook betrekken?* enz.; *hij het heur betrōkken* = zij moet van hem in de kraam. *Dr.* betrekken = foppen. Vgl. v. *Dale* o.h.w., alsmede: *begoan*.

betrekken, ook: **betrekkêns** (= betrekking) hebben op iemand of iets) = bijzondere genegenheid voor hem koesteren; meestal behoort die persoon dan tot de familie. Zoo: zwak op of voor iets; “*omdat zij d'r zoo 'n noar 'n betrekkens op har*” = er zoo innig aan gehecht was, nl. omdat het een familiestuk was dat vroeger om schulden verkocht moest worden.

betunteld = in toes of: in toeze) = in de war gemaakt, van garen, touw, enz. {p.255}

betuntêln; zie: *betoestêrn*.

betuun; bietuun = schaarsch, weinig in voorraad; *de melk is* (in den winter) *betuun*; *de aier, appels* (enz.) *bin betuun* = door schaarschheid moeilijk te bekomen; “*Huifst nijt bange veur te wezen: de doalders binn' tegenswoordig al zóó betuun, dat ze ons gein geld sturen zellen.*” *Dr.* beteun, betuen, betuun; *Overijs.* betuun; *Geld.* betön, *Utr.* betönne; *Oostfr.* betün, bitün = wat zeldzaam, gezocht en duur is. – *betuun* eigenlijk zooveel als: betuind, met een *tuin* of gevlochten rikwerk omzet, afgesloten, omheind, en daarvan de fig. beteek.: niet ruimschoots maar beperkt voorhanden. *Kil. Hos.* 2:5 betuynen = omheinen, beperken, insluiten; *Neders.* betünen = met een hek omgeven, omtuinen; *Eng.* to thin, *AS.* tynan = insluiten. *MNederl.* betunen, *MHD.* bezinnen, *MNederd.* betunen = omtuinen, met eene heining of hek omringen; betuninge = omheining, heining. (*Verdam*). – *tuin* beteekende vroeger: afsluiting of heining en kreeg later de beteek. van: het afgeslotene, het omheinde.

betijen; zie: *betien*.

betijn loaten = laten begaan; zie: *betein*. *Kil.* betijen = voortgaan, voortvaren; ook = aanklagen bij het gerecht.

beuge, voor: geschiktheid tot buigen, lenigheid, buigzaamheid; *is gijn beuge in* = hij kan zich, of: laat zich niet buigen, eig.: hij kan geene buiging maken, fig.: hij is onbuigzaam, stijfhoofdig. (Overigens luidt: buigen, en: buiging, *boegên*.)

beugel; werktuig, soort van net met langen steel, om modder en veen uit vaarten en plassen op te halen; daarvan: *oetbeugêln*.

beugelchais; zie: *beugelseeze*.

beugeln, fig. in: “*hai beugelde moar deur*” = hij werkte maar door, ging, zonder zich aan iets of iemand te storen, zijn' gang. Vgl. *beugel*.

beugelsees; zie: *beugelseeze*.

beugelseeze; beugelsees, in annonces ook: *beugelchais* = sjees met twee paarden bespannen; *Dr.* beugelsjees. – Aldus, omdat elk dier paarden een beugel onder het lijf door gegespt wordt.

beuker; zie: *beutel*. {p.257}

beun; beune = zolder; *beun van de mōnd* = het gehemelte. *Zegsw.:* *op 't onderste beuntje komen* = voor een ander moeten onderdoen, 't verliezen bij een wedstrijd. *Oostfr.* he word upp 't underste bööntje settd = hij wordt vernederd, verlaagd, gestreft. – *hij* (of: *zij*) *het beter boonen op beun as verschimmelde grouarten* (hij heeft betere boonen op zolder dan beschimmelde grauwe erwten), zooveel als, eenigszins spijtig: hij kan ander gezelschap krijgen, ook: een ander meisje dat hem beter bevalt, of dat rijker is, enz. *Dr.* beun, *Oostfr.* böön, *Neders. Holst.* bön, *Noordfr.* bân; *ZLimb.* gebun = vloer. Vgl. 't *HD.* Bühne, *MHD.* büne, *MNederd.* bone. Zie ook: *mous*.

beungat; opening in den zolder om door middel van eene ladder daar toegang te hebben.

beunhoas; zie: *balkhoas*.

beunnoagels; zie: *tingnoagels*.

beuntje; verkleinw. van: *beun*; zie ald.

beunweg (*v. Bolhuis*) = een weg door zand- of veenlanden, die in het midden hoog en diep van spoor is.

beuren (*Ommel.*), in: 't *mag mie nijt beuren* = dat kan ik niet bekomen, zulke uitgaven voegen mij niet, ook: de gelegenheid ontbreekt mij, en: ik heb het voorrecht niet dat mij zoo iets ten deel valt; 't *mag hōm beuren!* = hij heeft gelijk dat hij het er van neemt; 'k *wōl wel meer leerd hebben, moar 't mōg mie nijt beuren*; 't *mag mennîgijn nijt beuren dat hij zien tachentîgste verjoardag viert*; 't *mōg mie nijt beuren om te voaren* = ik kon met niemand rijden; *as mie 't nog beuren mag* = als gij rekt dat er nog zooveel voor mij overschiet. *Bild.* beuren, in den zin van verkrijgen, bekomen, genieten; *Hoof* Ende hielden deze twee elkanderen daar zulx bezatigh, d' geene van beide beuren moght zich bij de groote vloot zijner parthije te voegen. *MNederl.* boren, bueren, bureen, *MNederd.* boren, *HD.* gebühren = ten deel vallen. (*Verdam.*) *Neders. Holst.* gebören, 't *HD.* gebühren. Zal eigenlijk staan voor: gebeuren, met den 3 den naamv., en zooveel als: 't gebeurt mij niet, 't komt mij niet over, {p.259} of: 't komt niet over mij. Zie ook: *Gr. Wbk.* II, kol. 402.

beurstrain; zie: *martrain*.

beurt, in: 'n *beurt krieggen* = schoongemaakt, gepoetst worden, van meubelen, enz. gezegd; *de toavel het ook 'n beurt kreggen* = de tafel is gewreven; *de linnenkast het 'n goie beurt had* = is bijzonder onder handen genomen.

beurtschipperske = vrouw van een beurtschipper; ook: eigenares van een beurtschip. In advert. o.a. "Heden overleed onze geliefde moeder ..., beurtschipperske van Groningen op Amsterdam." (1867).

beus = boos, driftig, kwaad. Voor: buitengewoon, geweldig, in: *hij ken beus eten, vluiken*, enz. Zie: *beuze*.

beut; zie: *beutel*.

beutel (*Old. Westerw.*) = **beuker** (*Ommel.*), in *Hunsego* ook: **beut** = kleine jongen, veelal met *lutje* voorop; *dei lutje beutel wōl nijt noa schoule*; 't *was nog moar 'n beutel dou kon'e al lezen*. Eigenlijk = kleine bengel, (*bungel*). *Swaagm.* *beutel* = spring in 't veld. *Oostfr.* bötel, schertsend voor: kleine knaap, *Westf.* beukeslag; *Neders.* boetel, een korte knuppel (*Gron.* *bungel, kruusbungel*), die den honden wordt aangehangen, en daarvan: een bötel van jongen, *Nederl.* (gemeenz.) kleine peuter. Daar het *Eng.* to beet = slaan, is, kan *beut*, enz. zijn: een jongetje dat er op klopt. Wat de beteek. betreft is *beuker* daarmee in overeenstemming; 't komt mij voor dat wij hier aan eene verbasterde uitspraak hebben te denken; door de verandering der *t* in *k*, werd de *l* met *r* verwisseld.

beuze (= booze), in: *hij 's 'n beuze smooker, hij 's 'n beuze eter, hij 's 'n beuze stoker*, enz. = hij is een sterke rooker, enz. Er ligt iets overdrevens in het woord. – Ook = kwade: “*En hom ploagde doarover geweldig 'et beuze geweiten.*” Zie ook: *olle wief*, en vgl. *voel 2*.

bevallen = vermageren, alleen van menschen gezegd; *zij is t'r van bevallen* = ten gevolge eener ziekte, enz. ziet zij er niet zoo goed uit als vóór dien tijd. – Komt overeen met: vervallen, evenals: bemaken, en: vermaken (legateeren); *beweren*, en: ver-{p.261}weren; *bewissing*, en: verwissing; *bezuiken*, *HD*. versuchen, enz.

bevertien, eene katoenen stof, *Eng.* beaverteen, *ZNederl.* *WVl.* bevertein. In eene advert. (1868) komt voor: “– eene groote partij manufacturen, waaronder ook bevertien.” Vgl. *tierentain*.

bevertienen, stoffel. bvnw. = van *bevertien* (zie ald.) gemaakt.

beveuren; zie: *bieveuren*.

bevienên (*Ommel.*) = **bevinnên** (*Old. Westerw.*) = bevinden; *ik bevien, ik bevin* = ik bevind. Zoo: *bienen*; *binnen* = binden; *ik bevōn* = ik bevond; *ik bōn* = ik bond, enz.

bevouden = **bevouêrn** (bevoeden, bevoederen) = door mesten de waarde verhoogen, van ossen en koeien; eigenlijk: door voeding vet aanbrenge; *ik ken d'r nijt veul an bevouden* (*Ommel.*) = door mesten weinig voordeel behalen. *Oostfr.* *bifōden, befōden* = aanfokken, mesten, enz.

bevouêrn; zie: *bevouden*.

bevreddiging (alleen in geschrifte), voor: afsluiting, afschutting. In: Mededeelingen van B. en W. van Groningen nopens de wenschelijkheid van stichting van gemeentewege van een abattoir (Sept. 1893) komt voor: “De kosten van een abattoir als het hierbedoelde met inbegrip van den aankoop van den benoodigden grond en van bevreddiging, rioleering en verharding van het terrein worden door den directeur der gemeentewerken globaal geraamd op f 273.000. Vgl. *vreding*. *MNederl.* bevredden = afsluiten, afperken, omheinen, afzetten. Vgl. 't *HD*. befriedigen, einfriedigen. (*Verdam*).

bevreien = vrijen, als het tot een huwelijk komt. Eigenlijk: door vreien tot vrouw krijgen; *hij het heur nijt, moar zij het hōm bevreid* = zij heeft hem weten tot man te krijgen.

bevreten = het voeder met den bek naar zich toehalen dat voor een ander dier is bestemd, bv. van paarden die gezamenlijk uit ééne krib vreten; ook *Dr*.

bevrund (*Ommel.*) = verwant; *hij 's bevrund tou mie = ik bin fermilie tou hōm* = ik ben met hem bevriend, hij is een bloedverwant van mij. Vgl. *besibt*.

bevuilen (= bevoelen), voor: gevoelen (wederk.); *zij ken zōk best zulf {p.263} bevuilen* = zij weet zelve 't best hoe zij zich voelt, kan er 't best over oordeelen of zij het bed kan verlaten, enz.

bewaiden = voordeelen trekken uit het weiden van rundvee, *waidegeld moaken; an dei kou heb 'k sestig gulden bewaid*, zooveel als: ik heb het beest in den herfst zestig gulden duurder verkocht dan zij mij 's voorjaars kostte. In geschrifte *beweiden*, bv.: “Zoo werd op de voorjaarsmarkt te Mensingeweer eene koe gekocht voor f 110 en nu (10 Nov.) weer verkocht voor f 260, zoodat aan dat ééne beest f 150 beweid werd.” (1875).

bewarnd, in: *arms bewarnd wezen* = ergens goed gezeten zijn, er een goed bestaan hebben. (Vgl.: er warmpjes zitten = welgesteld zijn.)

beweeren; door het weder genoodzaakt zijn ergens te overnachten; *wie bin bie mien swoager beweerd* = wij konden dien dag de terugreis niet aanvaarden.

bewegen (beweging), voor: zaak, zaakje; *dat's 'n schiere bewegen* = dat is een goed zaakje, een meevallertje, eene verrassing, enz.

beweiden; zie: *bewaiden*.

beweren, voor: uitvoeren; *hij ken niks beweren = hij ken niks oet stroo zetten* = hij heeft weinig spierkracht en kan dus geen zwaar werk verrichten. Ook: hij kan zich bijna niet verroeren; bv. door de jicht. Vgl. *verweren*.

bewiefken. Valt de vergelijking van eene, nog niet lang gehuwde vrouw, die één of meer kinderen heeft, met hoe zij er als vrijster uitzag, in haar voordeel uit, dan zegt men dat zij zich *goud*, of: *mooi bewiefket*, dat zij den naam van: mooie vrouw eerder verdient dan zij voorheen dien van: knappe meid, kon dragen.

bewierd, v.d. van *bewieren*, met *wiergrond* (zie ald.) overdekken, ten einde daardoor den grond vruchtbaarder te maken. Zoo leest men o.a. van “lichtere bewierde gronden”, en van “zandgronden die goed bewierd en bemest zijn.” Vgl. *beklaien*.

bewies, **bewieske** = kwitantie, schriftelijk blijk van betaling. Ook = obligatie, schuldbekentenis. – Ook voor: kleinst mogelijk gedeelte of stukje van iets. Eigenlijk dus: slechts zooveel er van, dat {p.265} men kan zien wat het is, of: dat het zoo is. (v. Dale: bewijsje = gering blijk.)

bewieske; zie: *bewies*.

bewissing = zekerheid, in den zin van: zwart op wit; *hij wil d'r bewissing van hebben* = hij verlangt eene geldige schuldbekentenis. *Old. Landr.* IV, 55: Die enich roerlick goedt, tot *verwissing* van schuld, verpandet, enz. *Friesch* bewijsje = zich verzekeren, vergewissen, *Oudfr.* bewîssia; *MNederl.* bewissen = zich overtuigen, zich zekerheid verschaffen.

bewoar! = **bewoare!** = **godbewoar!** als tusschenw.; *HD.* bewahre Gott! *Zw.* bewars!

bezet; in 't jassen zooveel als: de nel met een kleinen troef, of: buiten troef een heer met eene lagere kaart van dezelfde soort; *'k har de nel bezet*. (v. Dale: verzet = kaart, waarmede eene hogere bedekt of bezet wordt gehouden.)

bezetten = in ongelegenheid brengen of teleurstellen door het niet nakomen van eene belofte; *doe mōst mie nijt bezetten, ik reken d'r op.* *MNederl.* besetten = in het nauw brengen, benauwen.

bezetten = betrekken; *de lucht bezet*.

bezetten = bedriegen; *as ze joe bezetten kennen loaten ze 't nijt* = het zijn eerste schacheraars.

bezetten = kans zien, als het een tijd betreft; *as 'k 't moar ijts bezetten ken, koom ik mōrgen* = als ik het niet te druk heb kom ik morgen; bij *Weil.*: als ik het maar eenigszins kan bijbrengen; *'kon 't nijt bezetten* = ik kon niet zoo spoedig gereed komen.

bezetten (= **bestrieken**) = bezweren van een pijnlijk verstuikt lid, (*Laurm.*) Het *bezetten* van lichaamsdeelen, door den beet van een' adder opgezwollen, bestaat in het strijken van dat deel tot aan de plaats, waar de zwelling zichtbaar wordt. Volgens *Prov. Gron. Cour.* (15 Aug. 1861) werd “te Peize een meisje door een adder in de hand gestoken, die dadelijk pijnlijk werd en geducht opzwol; dadelijk ging zij naar een persoon die den arm *bezette* bij den elleboog, tot welke hoogte het venijn en de op-{p.267}zwelling reeds gevorderd waren. Dadelijk hield de zwelling op”. Vgl. *knöffeln*.

bezette tied; het uur bij Gemeenteverordeningen vastgesteld dat de herbergen en tapperijen moeten gesloten worden; *hij het boute kregen omdat hij noa bezette tied in de harbarg west is*. (In het N. v. d. Dag 7 juni 1894 komt voor, onder rubriek Rechtzaken: “Hem was ten laste gelegd het maken van burengerucht en het hebben van bezoekers in zijn bierhuis, na bezetten tijd.”)

beziebels, **besiebels**, ook **besiebies** (bijw.) = in 't geniep; “*Besiebels mos het vrijen goan, – Bie nacht en bie ontieden.*” Behoort tot het *Bargoensch*.

bezied, ook: **biezied** = ter zijde, op zij, op eene verborgene plaats; *bezied stoppen* = verbergen, weg stoppen; *bezied kroepen* = wegkruipen, zich verschuilen. Meisjes hebben een verstoppertjespel dat zij: *kiewiet – nustjebezied* noemen. Eén verstopt bv. een doek in het vertrek, en als zij het bovenstaande geroepen heeft, treden de overigen binnen en beginnen te zoeken. De verstoppster is verplicht voor en na *vet*, of: *moager* te zeggen, al naardat de zoeksters dichtbij of veraf van het te zoeken voorwerp zijn. Zie ook: *beziede*.

beziede; **bezied**, ook: **biezied** zitten in iets = als ingesloten, er geheel door omringd zijn; *in 't wark –, in de bouken –, in 't goud –, in de pampieren* (enz.) *beziede zitten*, alles teeken van

grote drukte; *in 't goed beziede zitten* = met gouden sieraden als beladen, bedekt, zoals nog voor een dertigtal jaren velen onzer boerinnen; *in 't bloud beziede liggen* (*Old. Westerw.*), *ien bloud bezied leggen* (*Ommel.*), zooveel als: badende in (zijn) bloed. *MNederl.* besiden, beside, *MHD.* besît, enz. (*Verdam*). *Friesch* bisiden. *Oostfr.* besiet, beside; gans in boeken besiet.

beziedjes, bieziedjes; *ien beziedjes* = in 't geheim. Voor: bezijden, ter zijde. Vgl. *besiebel*s.

bezîg, voor: druk; *ie hebben 't bezig, zij 'k wel* = gij hebt het druk, zie ik.

bezinde = bezon; *ik bezinde mie* = ik bedacht mij. Eigenlijk zooveel als: ik kwam tot bezinning.

bezitten = intoomen, zijne drift beheerschen, kalm blijven; *'k heb mie bezeten* = niet laten merken dat ik boos was. *Luc. 21:19*: {p.269} Bezit uwe zielen in uwe lijdzaamheid. Vgl. *bienens*.

bezjoer = goeden dag, en ook = goeden avond. *'t Fransche bonjour*. (bonsoir is niet bij het volk bekend.)

bezuiken = **bezijn** (*Ommel.*) = **pebijêrn, pêrbijêrn** = beproeven. *Hoof*t bezoeken, *HD.* versuchen = beproeven. *MNederl.* bezoeken = aanzoeken, beproeven, polsen; beproeven, probeeren. (*Verdam*.) In Kluchten der 17e eeuw komt het woord voor in de beteek. van: ondervinden, en van: beproeven. *Dr.* bezijn, bezien = beproeven, *Friesch* besiiikje.

bezunder, biezunder (= bijzonder), in: *bezunder mooi*, enz. = buitengewoon mooi of schoon. *Kil.* besonder, besunder = zeldzaam.

bezwalken, beswalken; zie: *swalk*.

bezwet (in geschrifte) = **beswet** = begrensd. Zie: *swet*.

bezwetten (in geschrifte) = **beswetten** = begrenzen. Zie: *swet*.

beswoar, beswoar = **swoarighaid** = verband op vaste goederen, hypotheekschulden, *Dr.* zwaarigheid; *hij het 'n groot beswoar over zien ploats* = *hij zit 'r oarig beswoard*; *zōl hij ook swoarighaid over zien hoës hebben?*

beswoard, beswoard; zie: *bezwoar*.

bezijn = bezien; *'t zel zien bezijn hebben* = dat staat nog te bezien, zooveel als: 't moet de proef nog doorstaan; *'k zel dien gad ijs bezijn!* luidt de waarschuwing of bedreiging der moeder tegen een kleinen jongen die wat uitgevoerd heeft of op 't punt staat het te doen, zooveel als: ik zal u wat voor de billen geven; *doarmit* (bv. *mit 'n dreigulden*) *ken 'k 't wel bezijn* = meer dan drie gulden behoeft het niet te kosten, bv. het herstellen van een meubel of kleedingstuk; *hij het hōm lelk bezijn* = *is t'r lelk west* = heeft zich erg bezeerd of deerlijk gekwetst. Zie ook: *bezuiken*.

bichten = biechten; *Kil.* bichten, biechten, *Oostfr.* bigten. Uit biechten of bijechten, welke vorm in 't *MNederl.* ook gevonden wordt. *MHD.* bîhten, *MNederd.* bichten. (*Verdam*.)

bie = *Stad-Gron.* **bij** (met den klank tusschen *ei* en *ai*); *doar bin 'k zulm bie* = *doar wi'k zulm bie wezen*, of: *doar wi'k bie wezen* (met den klemt. op: *bie*), zooveel als: ik laat mij niet foppen, laten ze dat maar eens beproeven; *doar bin 'k zulf bie* = ik zie goed uit mijne oogen, geloof dat maar; *doar heb 'k niks bie* = dat {p.271} bevalt mij niet, en ook: daar is niets bij van mijne gading; *bie heur is niks bie*, en nog sterker door toevoeging van: *godsterwereld niks!* = men heeft in 't geheel niets aan haar, er zit geest noch leven in; *hij 's t'r bie* = hij moet betalen, zooveel als: hij is bij de verliezende partij; *dei is t'r altied bie* = die persoon lijdt bij elke gemeenschappelijke onderneming schade; *doar bin 'k goud bie wegekomen* = daar ben ik goed afgekomen, ik heb zelfs meer gekregen dan mij toekwam; *as hij d'r bie komt* (klemt. op: *bie*) = als hij er eenmaal den smaak van heeft weet hij zich niet te matigen: *'k wōl wel even bie joe wezen* = ik zou u wel even willen spreken. *Goth.* bi, *OHD.* pî, bi, *MNederd.* bi, *AS.* bë, bi, big, *OSaks.* bî, be. (*Verdam*).

bie, als voorvoegsel = be. Op het *Hoogeland* hoort men van oude menschen: *biegroaven* (begraven), *bieveuren* (te voren), *bietoalen* (betalen), *biedenken*, *biegrooten*, *biedoeren*,

biegunnen (beginnen), *biehépt*, *bietuun*, enz. “Wie zollen, mijn ik, nou bieproaten, Hou dat heur hauwlik dijnt beschreven te worden.” (Mr. Reynders.) Vgl. *bie 1*.

biebel = bijbel, en in 't algemeen voor: dik boek; *wat 'n dikke biebel!* Ook voor: spel kaarten = *de biebel van 32 bloaren*; *in de biebel lezen* = kaartspelen. (G.A. Brederode noemde reeds de bijbel een spel van 52 bladen. Vgl. *Zeeman* p. 84).

biebelkundig heet iemand te zijn die vele schriftuurplaatsen van buiten kent en gaarne te pas brengt.

biebelletters = de Duitse drukletter.

biebeloufên (= bijbeloefening), zooveel als: bijbellezing; *onze doornie het biebeloufên* = onze predikant behandelt des zondagsavonds geregeld het een of ander verhaal uit den Bijbel, inzonderheid uit het Oude Testamant.

bieberîg; zie: *bamberîg*.

bieboan, in geschrifte *bijbaan*; de zijbaan die voor de betalende toeschouwers, bijna allen schaatsenrijders, naast de *harddroaversboan* (zie ald.) wordt aangelegd. Waar overvloedige ruimte is maakt men aan weerszijden er van zulk eene baan.

biebrengen = bijdragen; *hij ken nijt veul biebrengen* = kan geene levendigheid aan het gesprek geven, weet niet te pra-{p.273}ten. Veronderstelt gebrek aan levendigheid of ook aan algemeene kennis.

biebrocht goud noemt men de voorwerpen die door anderen op een *boeldag* worden bijgebracht, die dus niet aan den verkooper van het boelgoed behooren; *dat peerd en dei drei schoapen is biebrocht goud*.

biebuiten = bijleggen van turven aan den haard; *Oostfr.* bîböten. Zie: *buiten*.

biederhand (= bij de hand) = flink, gevat, tegenwoordigheid van geest bezittend.

Vergelijking: *biederhand as 'n olle schoubossel* (schoenborstel), schertsend en wanneer het kleinigheden betreft. (v. *Dale* bijdehand, bijderhand = slim, vlug, gevat; bij de hand = dicht bij.) De vergelijking bevat dus eene woordspeling.

biederhante (znw.), voor: die bijderhand is; van vrouwen gezegd. Van kleine meisjes heet het: 'n *biederhantje*.

biederhantje; zie: *biederhante*.

biedoeren; zie: *bedoeren*, alsmede: *bie 2*.

biedoun = bijdoen; term in het knikkerspel, wanneer men met knickers in een kuiltje stort; *wel dut mie vijr bie?* (*Old.*). In de *Ommel.* wint oneven en telt men die buiten het kuiltje komen; in 't *Old.* en *Westerw.* wint even, en worden de knickers in het kuiltje geteld. Komt er niet één of komen alle in 't *koeltje* dan heeft de speler het ook verloren. – *hij het al zien geld t'r biedoan* = bij dien handel heeft hij al zijn geld verloren.

biedraien (= bijdraaien) = **inschenken** = toegeven, *Oostfr.* biedreien. Het eerste is aan de zeevaart; het tweede aan het gebruik om een' twist af te drinken, ontleend. (v. *Dale*: bijdraaien = fig. zijnen toon lager stemmen, zoete broodjes bakken, water in zijnen wijn doen.)

biegeven = zijne krachten met ijver aan eenigen arbeid besteden; *hij het hōm d'r goud biegeven* = dat werk is hem ernst geweest, daar heeft hij zich zeer voor ingespannen.

biegoan; uit nieuwsgierigheid of snoeplust in handen krijgen of wegnemen; *magst mie d'r nijt biegoan, heurste!?* = gij {p.275} moet er afblijven, de handen thuis houden; *zij* (de meid) *gait narns bie* = snoept nooit.

biegoan; 't is moar 't biegoan, of: 't is moar biegoan = 't is zooveul as niks = dat heeft men dadelijk klaar, 't kost weinig moeite en tijd. Synon. met: *anzet*. Voorheen zeide men: 't is moar een aangaan.

biegooien = bijgeven, bijleggen, van eene kaart; *hij het kloaveroas biegooid*; *opgooien* = eene kaart uitspelen; *ik heb 't heer opgooid, en zij hebben d'r troef biegooid*.

biekomen = **anhoalen** = verkrijgen, bekomen; *is gijn biekomen an* = 't is voor ons te duur, dat kunnen wij niet koopen. (Staat voor: bijkomen, in de beteek. van: tot zoover kunnen reiken.) Vgl. *bekomen*. (v. Dale: er is geen aankomen aan.)

biel, eene soort van paal, mv. *biels*. Annonce: Verkoopning van: "eene groote partij biels, bijzonder geschikt voor wierpalen."

bielangs, in geschrifte, ook officieel, *bijlangs* = langs; *stoan boomen bielangs de wegen; wie komen d'r bielangs*. Ook = bij rond; *alle oavens goa wie bie 't vei langs* = elken avond gaan wij de stallen rond; *wie mouten overal bielangs*, bv. al de voorwerpen eener tentoonstelling bekijken, ook: bij een' maaltijd van alle gerechten iets proeven; *kan overal nijt bielangs komen* = kan alles niet afdoen, kan niet alles schoonmaken. (zegt de werkvrouw). *dat gait'r bielangs* = dat gaat er nog op den koop toe bij verloren.

bielmantje = bijleman, sapeur.

bieloopen, in: *slap bieloopen loaten* = zijn beroep of zijn post niet met nauwgezetheid en ijver waarnemen, zijn plicht verzuimen.

bielslag = het ijzer of mes van eene bijl.

biemoaken = bijverdienen, bv. door het geven van privaattlessen; fig. *hij moakt'r wat bie* = hij overdrijft, bij dat verhaal is wat bij van eigen vinding.

bieloopsk, noemt men, wanneer zich naast eene waterleiding of eene gemaakte opening, bv. in eene waterkeering zich een tweede heeft gevormd waardoor het water kan ontwijken.

Oostfr. bilôpsk, bilöpsk; de dam in de flôt is bilôpsk, un {p.277} wen jê hum nêt êrst maken, den löpdt uns 't water all' weg; de spund is bilöpsk.

bie mie (bij mij) = mijns bedunkens, volgens mijn oordeel; *doar 's niks an, bie mie* = daar houd ik niet van; *bie mie mōs dat zóó wezen* = ik zou het zóó wenschen; *da's bie mie gijn behandêln* = ik noem dat eene gemeene behandeling; *hij 's bie mie nijt te vertrauen* = ik vertrouw hem niet.

bie'nander, **bie'n kander**, **bie'n kanner** **bie mekoar** wezen = gepaard zijn; ook: één gezelschap uitmakende; *bin 'n hijle bult jōngs en wichter bie'nander* (Old.) = *bin 'n hijlbult venten en maiden bie'nkander* (Westerkw.); *Jan is bie Grijtje* (zeggen de jongelingen); *Grijtje is bie Jan* (zeggen de meisjes); *zij hebben 't hooi bie'n kander* (Ommel.) = *zij hebben 't heu bie'nander* (Old. Westerw.) = *zij hebben 't hooi in opper* = zij zijn zoover met het hooien gevorderd dat het in groote hoopen op het land staat; "as ze op ander ploatsen ien harbarg hâil dreug bie'n kanner zitten" (weinig praten, geen levendig gesprek voeren).

bienden, **bienen** (Ommel.) = binden; *in 't bienden* = in den tijd van schooven binden.

biendens; zie: *bienens*.

biendstok (Ommel.) = hooiboom. Zie: *pōnterboom*, en: *teimen*.

bienens, **biendens**, **binnings**, in: *bienens van doun wor'n*, of: *van nooden hebben* (Hoogel.) = zich moeten bedwingen, intoomen, zijn ongeduld of drift overwinnen; 'k worde *bienens van doun*, 'k wōl zoo geern vōt, en ze lijten mie moar wachten; 'k was *bienens van nooden*, dou 't jōng tegen mie opspeulde = – toen de jongen (of: het meisje) zich tegen mij verzette; iets *bienens van doun* (of: *van nooden*) hebben = het broodnoodig hebben, zich er niet buiten kunnen redden. *Friesch* ynbine = zich intoomen, eigenlijk = inbinden.

bie'nkander; zie: *bie'nander*.

bie'nkanner; zie: *bie'nander*.

bienoasten; zie: *benoasten*, en: *bie 2*.

bienstere; **binstere**, **bindstere**; vrouwen die het afgesneden graan tot schooven binden; *de biensteres mouten vōt achter de zichters an*; zie: *bienen*. Kil. saedbinster.

bieof = bijna, zóó of zóó; 't was t'r *bieof of 'k was vallen* = 'k was haast gevallen; 't was *bie 't sloagen of* = het scheelde weinig of {p.279} zij waren handgemeen geworden, zóó hoog liep de twist; *da's jà bie de duvel of!* zooveel als: des duivels! wanneer iets bij herhaling mislukt, als men zijn zin niet kan krijgen, enz.

bie-ōm; *bie Helpen ōm* = in de omstreken van Helpman; *hier bie om is gijn vlas, bin gijn bouldoagen*, enz. Zoo ook: *doar bie om* = in den omtrek van. Dit ook zooveel als: ongeveer zooveel.

biepassen; zie: *bieschousteren*.

bie perviezie! = bij provisie, voorloopig. Zie: *intrekken*.

biepoten = door poten aanvullen. Is het gepote, bv. boonen, slechts gedeeltelijk opgekomen, zóó, dat er leege plekjes zijn, dan zegt men: *zij mouten biepoot wor'n* = de opengebleven plaatsen moeten door opnieuw te poten worden aangevuld.

bier (*Westerkw. Hunsegoo*) = **bijer, bijr** (*Old. Westerw. Fivelgoo*). Hier vermelden wij een gebruik, dat vroeger algemeen, nog in enkele dorpen van 't *Westerkw.* in eere wordt gehouden, nl. dat, wanneer dienstboden, en ook anderen, in de *vrijweek* hunne rekeningen aan schoen- en kleermaker betalen, zij als dan op bier onthaald worden; sterke drank wordt door de jongelui zelve aangeschaft. Dit feestje noemt men *schoumoakersbier*. – Zoo spreekt men ook van: *richtelbijr* (– of: bier), zooveel als: feest bij het *richten* (zie ald.) van een huis.

Samenstell. – *hijtbier; kluunbier; windbijer; bijerpulle; bijergeld*, enz. *Dr.* bier = feestmaaltijd. Alle groote maaltijden bij bijzondere gelegenheden droegen daar den naam van: bieren, omdat eertijds het bier bij plechtige samenkomsten de algemeene volksdrank in *Drente* is geweest. Zoo zijn daar bekend: kinderbieren of kraambieren, bruiloftsbieren, dood-, leed- of groevebieren, enz. *Overijs.* een bier of biermaal = boerenfeestmaal; *Geld.* een bier = eene boerendanspartij. Voorheen kende men: vastenavond- of Gregoriebieren, gildebieren, kindelbieren (bij 't doopen), lovelbier (verlovingsfeest), troostelbier of doodbieren. *Kil.* troostelbier = gastmaal; *Mecklenb.* ausbier = oogstfeest; *Holst.* kindelbeer = doopmaal. Oudtijds zeide men als de maan zich achter de wolken verschool: de maan gaat te bier = vertoeft in de herberg. *Zegsw.:* *bier* (of: *bijer*) en *barmhartigheid* komen *bie'n kander* (of: *bie'nander*), van iemand die in dronken toestand weekhartig wordt, of ook: braakt. *Oostfr.* beer un barmhartigheid = troebel bier; *Neders.* beer un {p.281} barmhartigheid kaamt bi em tosamen, en: de barm liep hem over 't harte = hij werd tot medelijden bewogen; *Holst.:* dat gait wedder na 'n den barm to = het gaat weer zijn ouden gang; *Strel.* wat to letzt kümmt is barm. – Van barm wordt de gist bereid, maar beteekent ook: bezinksel, droesem van bier.

Sleesw. bärm, *Deensch* baerme, *Noordfr.* barme, berme, *HD.* Hefe = gist, en moet tot: beren, baren = dragen, voortbrengen, gebracht worden. De zegswijs bevat dus eene woordspeling.

bie rōmpslōmp; zie: *rōmpslōmps*.

bierpul; zie: *bijerpulle*.

bieschikken = aanschikken, zich nevens de reeds aanzittenden aan den disch plaatsen: “*as onze knecht 'n beetje loater in huus kwam mog 'e nijt meer bieschikken*”; *schik moar bie de toavel* = verschuif uwen stoel tot bij de tafel. *Dr.* bijschikken.

bieschōntjen = **bieschoustêrn** = **biepassen** = bijleggen, bijpassen, bijbetalen, gezamenlijk het ontbrekende aanvullen. De beide eerste worden alleen op de vertering van een gezelschap toegepast, het laatste ook op de betaling van grootere sommen; *bieschousteren* behoort wellicht tot het Bargoensch. Vgl. *schōntjen*.

bieschoustêrn; zie: *bieschōntjen*.

biesgras; zie: *moorke*.

bieschuur, in geschrifte *bijschuur* = kleinere schuur naast de schuur eener boerderij gebouwd. Annonce: Te verkoopen, “eene kapitale boeren behuizing en schuur, met bijschuur, stookhut”, enz. (1877).

biesjoager = **biezejoager** (*Stad-Gron.*) = veldwachter en opziener van de jacht; thans zoo goed als verouderd. *Dr.* biezenjager, biezejager = veldwachter, ook politiebediende tot wering van bedelaars; *Friesch* bysjager = gerechtsdienaar te platten lande; *Oostfr.* biesejager = politiedienaar, gendarme, een persoon die bij dag en bij nacht jacht maakt op alles wat vagebondeert, bij den weg *birst*, *Oostfr.* biszd. Zie: *birzen*.

bieslep (bijslaap) = concubine; ook als het *Zaansch*: de persoon met wie of wien in één bed slaapt, bijslaper, bedgenoot.

biespul = toespijs, bijschotel van groenten, appelmoes, enz., zoo- {p.283} veel als nagerecht, ofschoon het juist niet tot het laatst gespaard wordt. Zoo worden bv. aardappelen met vleesch en rijst of rijstenbrij na elkander, maar met roode kool wordt het gelijkelijk gegeten. *Overijs*. bijspullechies = toespijzen.

biester (bijster), als bijw. van versterking, voor: zeer, buitengewoon; *biester veul, drok, klain, gezond, vroolik*, enz., ook *Oostfr.*; *da's biester (Old.) = da's slim (Ommel.)*, geldt als eene volkomen instemming, waarvoor ook: *in 't groote. N.Holl.* biester = zeer, ook *Zw. – Kil.* bijster = onmetelijk, reusachtig, ontzaglijk; *Dr. biester, Zeel. büster, ZNederl. bijster, HD.* biester = wild, woest, verwaald, enz.

biesterboarêlk hoort men ook voor: *biester 1*.

biester (bijster) = verwaald, op een dwaalspoor zijn; *op 'n biester = op 'n bilder = op 'n biesterboane = op 'n biesterweg = op 'n onzin = in de regel van verbiestêrn* wezen, alle uitdrukkingen voor: zich vergissen, dwalen.

biesterboane = dwaalweg (fig.); zie: *biester 2. Geld.*: in de biesterboane = in de war.

biesterweg = dwaalweg (fig.); zie: *biester 2*.

biestoan; uitzien, zich in zekeren toestand bevinden; *'t stait 'r roar bie = 't ziet er niet mooi uit, 't is een rare, verwarde boel; hou stôn 't 'r bie? = hoe zag het daar uit? hoe hebt gij het daar bevonden? zij stait 'r goud bie mit jurken, schounen, hopen, enz. = zij is daarvan zeer voldoende voorzien. dat stait 'r bie! = dat is een schoon vooruitzicht, nu zult gij plezier hebben! dat stait bie de man = die kost is zeer voedzaam; de eerappels hebben al 'n zetje biestoan = de aardappelen hebben (na gekookt te zijn) al eene poos af gestaan, zij staan nu bij, hangen dus niet meer over het vuur.*

bie stoanen; zie: *stoantjes*.

biestök, biestuk = biefstuk, *Eng.* beefsteak.

biestuk; zie: *biestök*.

biet, bietje = klein stukje, brokje, streepje, lapje; *'n bietje klöntje = een heel klein stukje kandij; 'n bietje brood, koek, vleesch, enz. = een brokje, enz. – bietje, en: beetje* zijn synon.; 't eerste ziet op de hoe- {p.285} groetheid, het andere op hoeveelheid of gewicht; wij zeggen (als in 't *Nederl.*): 'n beetje water, eten, enz., maar: *'n bietje brood*, zooveel als: beet, afgebeten stukje, dus = beetje, hapje; *ZNederl.* beetje = klein stukje; *Oostfr.* bît = beet, afgebeten brokje; *Zw.* biet = brok, beet. Met *gijn* (geen) voorop = niet het geringste, niets; *“doar leuf ik gijn biet van”*; *“hij is doch gijn biet groots”*; *gijn biet = gijn griezeltje, of: griezeltje; - knibbel, - knibbeltje, - körrêl, - körreltje, - groantje, - sikkepitje, krömmel, - krummel, - krömmeltje, - krummeltje, - drup, - oog groot, - snippel, - snippeltje, - hoar, - cent, - doit of duit, - roaband.* Zoo zegt men ook: *'k heb geen biet törf meer; 'k wil d'r gijn biet van leuven* (of: *loven*); *hij zegt gijn biet; hij geeft mie gijn biet; ligt mie gijn biet an gelegen; 'k heb d'r gijn biet onder te doun.* Op zich zelf voor: zeer weinig, of: niets, hoort men het in: *mijn ie da'k'er 'n biet van heurt har?*, enz. *Zeel.* bitje = beetje, weinig; *HD.* bissen, eig. zooveel men in eenmaal afbijten of in den mond nemen kan; bischen eig. een kleine beet, fig. een weinigje. **biet = beet** hebben = het bijten van den visch aan het aas van den hengel, wanneer zulks aan den dobber zichtbaar is; *'k heb biet = de visch bijt; 't wil nijt bijten = de visch wil niet bijten.* **bieten** = beten, meerv. van: beet = hap. *Zegsw.* iemand *de bieten in de mōnd tellen* = er naar zien als hij eet. (Dit wordt voor zeer hinderlijk en onhebbelijk gehouden.)

bieter; zie: *bieterke*.

bietêrg (bijterig), zegt men van erwten die door insecten verbeten zijn; *de arten bin bietêrg van 't joar.*

bieterke, bieter; voorwerp van zilver, ivoor of bot, dat men kleinen kinderen vóór het tanden krijgen als speelgoed in handen geeft, waarop zij dus kunnen bijten; ook *Oostfr.*

bie tieden = **bie tiedbeurten** = soms, nu en dan, op enkele tijden; *bie tieden het'e goud zien verstand*; "k was der bie tiedbeurten finoal gek van" (van kiespijn). *Dr. bij tieën.*

bietieds = bijtijds; *wie bin bietieds op rais goan* = wij zijn vroeg in den morgen op reis gegaan. {p.287}

bietje; zie: *biet 1.*

bie 't olle hen (bijw. uitdrukking) = zóó, als het reeds sedert geruimen tijd geweest is, in ongunstigen zin, letterlijk: bij 't oude heen. Wordt er gevraagd: *hou gait 'r bie joe heer?* of: *hou is thoes?* dan kan het antwoord luiden: *bie 't olle hen*, wanneer bv. eene der huisgenooten aan eene slepende, ongeneeslijke kwaal lijdende is.

bietou (bij toe) = op den koop toe, nog bovendien, er bij, en = vandaan; *wie eten mous mit spek en eerappels t'r bietou* (aardappelen als toespijs); *'t is goud bietou* = doet goeden dienst als aanvulling bv. van een maaltijd, een inkomen, enz.; *dat komt doar nijt bietou* = dat komt daar niet vandaan, eigenlijk zooveel als: het moet buiten rekening blijven omdat het niets met de zaak heeft uit te staan, men haalt er dus eene overtolligheid bij.

biets, bietsk = geneigd tot bijten, bijtlustig, van honden gezegd. Spottend zeggen kinderen van een' makker, die gebruik van zijne tanden wil maken om zich te verweren of te wreken: *hij 's biets*. *Overijs.* bitsch, *Neders.* betsk, *Deensch* bidsk.

bietuun; zie: *betuun.*

bieverdijnen; zie: *touverdijnen.*

bieveuren, beveuren (bijvoren) = te voren, voorheen, de tijd waarvan het tegenwoordige geslacht geene heugenis heeft; *bieveuren drougen de vrauen van dei hullen*; *bieveuren raisden de boeren van Warfêem noa stad op peerd mit de vrou achterop*; *'s hars beveuren*, of *bieveuren* = in den herfst die voorafging. *MNederl.* bevoren, *MNederd.* bevoren, *MHD.* bevor, bevorne, bevorn, *HD.* bevor, *Eng.* before. Voorheen, te voren. (*Verdam.*) *Oostfr.* bifören. (*Nederl.* bevorens = te voren, vroeger; eerdad, vóórdad.)

biezejoager; zie: *biesjoager.*

biezet; zie: *an 2.*

biezetten = **mitzetten** = gelijk zetten van een uurwerk met een ander waarnaar men zich gewoonlijk regelt; *mien allozie gait achter*, *'k wil hōm biezetten*. *Dr. bijbrengen.*

biezetten, voor: aanbrengen, bijbrengen: *hij ken nijt veul biezet- {p.289} ten* = niet veel hulp verleenen, hij heeft weinig kracht; ook: hij is niet bemiddeld, dus: hij kan er niet veel toe bijdragen om iets tot stand te brengen. Zal aan de zeevaart ontleend zijn, immers: de zeilen worden bijgezet.

bie zetten = soms; *bie zetten het 'e 'n bult pien*; *bie zetten wait 'n stōrm*. Zie: *zet.*

biezied; zie: *bezied 1, 2.*

biezitter = afgetreden ouderling of diaken, wanneer hij nog een of meer jaren zijne zitplaats in de bank van den kerkeraad blijft behouden. Oudtijds bestond de Gemeenteraad uit Schout, Assessoren en Bijzitters. *Hoofd bijzitter* = raadslid, raadsman. *Dr. Landr.* (1712): de Drost met zijnen bijzitter (= assessor)

biezijnd (klemt. op: *zijnd*) = bijziende, kortzichtig.

big; bigge (onzijd.), verkleinw. *biktje, bigtje*; *letienze biggen*, schertsenderwijs voor:

leerlingen eener Latijnsche school; *franse biggen* = op eene zoogenaamde Fransche school gaande leerlingen; *biggen moaken* = kotsen. Vgl. het *Nederl.* kalveren, *HD.* kälbern. Zie: *an de gang.*

bigge; zie: *big.*

biggen (werkw.) = biggen krijgen; *de mōt het bigt* = biggen gekregen.

bik (*Westerw.*) = haak eener zeis.

bikberen (*OPekela*) = **blijkens** (*Duursw.*) = **bleeken** = blauwe boschbes, de boschbes, *Geld.* bikberen. Zie *Neerl. Plantensch.* p. 140.

bikkelnikker: zie: *bōm.*

bikken, voor: pikken, ook *Oostfr.*; hiervan: *karsebikker* = kersenspikker, een vogel.

bikseln = eten, zich te goede doen, zich vergasten: *doar is wat te bikseln* = daar is volop voedsel; *ie mouten van 't zömer komen as t'r in toen wat is te bikseln*, d.i. als er vruchten rijp zijn. Frequent. van: *bikken* (pikken).

biktje; zie: *big*

bil = dij, deel van het menselijk lichaam tusschen de knie en de {p.291} bil,

ook: *'t dikke van 't pijn*; ook in *Zeel. Zegsw.*: *'t lood in de billen hebben* = niet meer kunnen werken, af zijn; aan de jacht ontleend. – *wie zellen ijs zijn wel de blankste billen het*, eene zeer gewone uitdrukking voor: nu zal het blijken wie van ons de baas zal zijn; vooral wanneer het de twee laatste mededingers in een wedstrijd betreft.

bilder, biller = **verbillerd** = gejaagd, wild, verwilderd (*Marne*). Vgl. *biester*, en: *verbillerd*.

bildêrn = lopen of men gejaagd wordt.

billêk = billijk; *da's 'n billêke pries* = een matige prijs, *HD.* ein billiger Preis. 't Woord wordt in deze beteekenis als Germanisme verworpen, hier is het zeer gewoon. *Holst.* billig = tamelijk, vrij goed.

billen = bikken, scherpen van molenstenen. *HD.* billen, en: Bille = bilhamer (*Akveld*).

biller; zie: *bilder*.

bilwoagen, voor: de beenen, in: *mit* (of: *op*) *de bilwoagen raizen* = de reis te voet doen; *Friesch* bilwein. Hetzelfde als: per pedes apostolorum reizen, *Neders.* de Apostel-Peerde anspannen. Zie ook *Laurill.* p. 19.

bin = ben, en: zijn. Ook voor: heb, in: *houveul eerappels bin wie veur van 't winter neudîg? dei mensen bin 't neudîg* = die menschen hebben onderstand van noode, enz. Wordt verwoegd: *ik bin, doe bist, hij is; wie, ie, zij bin*, en ook: *binnen*. *Kil.* ben, bin; *ghij bent oft bint* (*Sax. Fris. Sicamb.*); ook *Oostfr. Dr.* ik bin, wij, zij bint; *HD.* ich bin, du bist. Zie: *zin*, en: *binnen 1*.

bindgoaten = vetergaten; *bindgoaten letters* = holgewerkte merkletters.

bindsters; zie: *biensters*.

bindstok; biendstok (*Ommel*) = **pönterboom, pönter** (*Old. Westerw.*) = hooiboom.

binende; zie: *binhoes*.

bingels (*Auwen*) = ooringen. Vgl. *bengels*.

binhoes = **binèn, binende** = **bovenhoes** = **veurèn, veurende** = **bovenèn, bovenende**, in geschrifte *boveneind*, en: *voorbehuizing* = het bewoonbaar gedeelte eener boerderij; ook ter onderscheiding van het overige van het gebouw, dus het huis buiten de schuur of schuren, {p.293} ook *achterèn* of *achterende* geheeten.

bin 'k bang = vrees ik; *'t mooie weer zel nijt lank duren, bin 'k bang*; “*dei tramwaai brengt hier nog 'n hijlbult lewaai, bin 'k bang.*” Staat voor: daarvoor ben ik bang, en steeds aan het eind van den zin. Vgl. *bang*.

binnen; bienen = binden, door uitlating der *d*, als in *vinnen, kōnnen, bōnnen, winnen*, enz.; *'k heb vleden week drei gul'n mit bienen verdijnd*. Zie ook: *bienden*.

binnen; bennen = verlenging van: *bin*, en = zijn; sommigen schrijven: **binn'**, dat wellicht beter aan de uitspraak beantwoordt. – *woar binnen zij? binnen onze volk d'r nog nijt weer?* Vgl. *bin*.

binnen, voor: binnengekomen, ter bestemder plaatse aangekomen, van schepen en scheepsvolk. Zijn zij echter eene andere haven, bv. eene vluchthaven binnengelopen, dan wordt de plaats of het land er bij genoemd; *stait in de skeepstiedens dat ze binnen bin*; echter: *zij bin binnen arns in Noorwegen*.

binnenbeurtje = **binnenbeurdien** (*Stad-Gron.*) = **boetenbeurtje** = buitenkansje, als het 't verlof om uit te gaan betreft. Het eerste wordt inzonderheid gebezigt wanneer er van beurt sprake kan zijn, bv. met het vrijaf van dienstboden, wanneer hun dit binnen bepaalde tijden ten deel valt. – Ook = gelukje, fortuintje.

binnenbeurdien; zie: *binnenbeurtje*.

binnenbrijf (binnenbrief). Volgens *Auwen* noemen de schippersvrouwen den brief van hare mans, bevattende het bericht dat zij *binnen* zijn, aldus. Zie: binnen 3.

binnenbuus; binnenbuutse = binnenzak. Zie: buus.

binnen deur = binnen de deur, d.i. in huis; *denk 'r om, tien uur binnen deur!* = ge zorgt dat ge om tien uur te huis zijt! *'k wil hōm nijt weer binnen deur hebben* = hij mag niet meer bij mij aan huis komen.

binnenkoorsîg; het gevoel hebbende als van iemand die aan binnenkoortsen, sluipkoortsen, lijdt.

binnenland (*Hoogel.*); landerijen gelegen binnen de oudste zeedijken, ter onderscheiding van *uterdieksland* en *polderland*; {p.295} alzoo spreekt men o.a. van de *binnenlanden van Hunsingoo*.

binnenmeid (in geschrifte); meid op eene boerderij die geen veld- of karnwerk behoeft te verrichten. Advert. (1872): "Er wordt gevraagd: Eene flinke Binnenmeid, om dadelijk in dienst te treden bij," enz.

binnenpalmen = inpalmen, in de fig. beteekenis van: zich op eene min loffelijke manier van iets meester maken.

binnenschot = een deel der waterschapslasten. "*Schotgaarder* van het Oosterstadshamrik verwittigt de belanghebbenden, dat hij tot ontvangst van den tweeden termijn zijl-, diep- en binnenschot zal vaceren." (1869).

binnentieds = vóór de diensttijd verstreken is; hij (of: zij) *is binnentieds wegkomen* = in den loop van het dienstjaar òf weggezonden of weggelopen.

binnentoen; zie: boetentoen.

binnentuun; zie: boetentuen.

binnenvet; vet in een dier, de nierbedden, enz.; *'t binnenvet van jonge koeien altijd of*.

binnenwiek; kanaal ter breedte van 6 meter, hetwelk in eene rechte lijn, aan de linker- of rechterzijde van het hoofdkanaal uitgegraven, dient tot het afgraven van turf. Zij liggen 80 – 100 M. van elkaar verwijderd. (*N. Gron. Cour.* 1884).

binnenwiend; binnenwind. Wanneer de wind bezuiden het westen is zegt men dat hij *binnen* is, dat wij een *binnenwiend hebben*; benoorden 't westen is hij *boeten* (buiten), dat heet een *boetenwiend*. De uitdrukking: *wiend is te veel binnen, boeten*, beteekent zooveel als: buiten den zeedijk, op de Wadden, is de wind te veel zuidwest, west of zelfs noordwest, om het water door de sluizen te Zoutkamp te kunnen loozen.

binnings; zie: bienens.

binsters; zie: biensters.

birs, in: *hij lopt of 'e birs ien staart*, of: *birs in de start het* = hij loopt zeer hard. Zie: birzen, en: birzeln.

birzêln = driftig, met groote drukte heen en weer loopen, zoowel van enkele personen als van troepjes kinderen, enz. gezegd. Zie: birzen. {p.297}

birzen, birsen = wild rondloopen door dik en dun, van vee en menschen gezegd. Hiervan de iterat. *birzeln*, en: *gebirzel*. *Sprw. As ijn kou an 't birzen gait den begunnen ze altemaal te loopen*, eig. en fig.: in dolligheden is het voorbeeld aanstekelijk. Bij *Harreb.*: Als de eene koe bist, zoo bissen ze allen; *Keulen*: Wann ein Koh der Stääz op hivv dan havven se inn all op. Hetzelfde woord als (bij *v. Dale*) biesen = loeiend rondloopen van koeien in de weide. *Dr.* bissen, birzen = rennen en springen van vee in de weide; ook wordt het gebruikt van menschen die zich vroolijk aanstellen; zoo: birzig = haastig, driftig. (*Friesch* duynjen, razen, tieren, woeden, in het bijzonder van runderen gezegd, wanneer ze tochtig door het land rennen). *Oostfr.* birsen, bisen = wild heen en weer draven, inzonderheid van vee in de weide; *Holst.* bissen, birsen = heen en weer loopen, in 't bijzonder van koeien die in den bronsttijd onrustig zijn, ook van vrouwvolk dat in huis heen en weer loopt en draaft, en zoo den schijn aanneemt dat er veel uitgevoerd wordt; *Neders.* bissen, eig. gezegd van koeien die met

onstuimige drift, uit bronstigheid of bij buitengewone warmte de weide op en neer loopen. (Hier ziet men dit vooral wanneer er storm op til is); *Westf.* biesen, bissen = rennen van vee. Oudt. byzig = onstuimig; byze = noordenwind, storm, onweer; *Overijs. Friesch Maastr.* bys, *HD.* Biese, *Fransch* bise = scherpe wind, en hiermede verwant: vijsten, en: veestwind. Bij *Antonides*: biesen = blazen; *Zwitserl.* bise = storm, orkaan; *Deensch* bisse, *HD.* bisen, biesen = onrustig rondloopen van vee; *ZNederl.* bijzen, van koeien die driftig in de weide loopen met den staart in de lucht; ook van menschen die driftig komen aanloopen; bijzig, birzig = buiig; *Kil.* bijsen, biesen = bruisen, opbruisen, hitsig zijn, branden van begeerte; *MHD.* bisen = rennen als vee dat door vliegen geplaagd wordt. *MNederl.* bissen, *OHD.* pisôn, *MHD.* bisen, *HD.* bisen, biesen, *Nederd.* bissen, *Nederl.* bissen, biesen, bijzen. Wild rondloopen, van vee dat door vliegen of andere insecten gestoken is. (*Verdam*).

birzie; zie: *berzie* 1.

biskwie; een suikergebak; ook = theebeschuit. Eigenl. het *Fransche* biscuit.

bist, biste = zijt, 2e pers. enkv.; ook = zijt gij? *bist 'r al? doe bist nijt vast nijt al te goud* = gij zijt zeker niet gezond; *bist goud op tied.* *Westf.* büst. – Met weglating van het voornw. = het *HD.* du bist. Zie: *bin.* {p.299}

bit, bitje = mondstuk, het deel eener pijp, waarvan men het eind in den mond neemt, waarop men dus bijt. *Oostfr.* bit, *Noordfr.* batt, *Deensch* bid, *HD.* Pfeifenspitze.

bit = bijt; *eendebit*; *ijndebit*, *ijnebit* = eendenbijt; ook *Friesch*; *brandbit* = bijt of opening in het ijs, uit voorzorg ingeval van brand; *Oostfr.* brandbitt; zoo: aantjebitt = een groot gat in eene ijsvlakte. – meerv. *bitten.* *MNederl.* bit = bijt, gehakte opening in het ijs. (*Verdam*.)

bit = het gebit van een toom, *Zw.* bett.

bitje; zie: *bit* 1.

bittelkars = bitterkers, tuinkers. (Wisseling van *l* en *r*.)

bitter (znw., meerv. *bitters*). Bij *v. Dale*: bitter, gmv.; zekere drank van jenever; bittertje = borreltje bitter. – Hier verstaat men er onder: eene soort van bittere likeur gestookt uit alcohol en kruiden; ook aftreksel van citroenschillen, van den kalmuswortel, gentiaan, enz., waarvan men een weinig in den jenever, ook wel in den brandewijn, doet; *'n glas bitter* = *'n glas jenever mit bitter* = *'n glas bitterjenever* = *bitterbörrel* = *bittertje*; “*Ieder klōkje dat ze kregen, maist bitterjenever, want 't mōs, noa heur zeggen, ook zoo bitter verdaind worren.*” (Bij *v. Dale*: citroenbitter, zonder meer.) Zie ook: *opbreken.*

bittermandels; **bittermantels** = bittere amandelen. Zie: *mantels.*

bitter (bijw.); *'n bitter beetje* = zeer weinig, een klein weinigje; *'t is bitter neudig* = 't is hoognoedig; *'t scheelde moar 'n bitter beetje*; *'t zel hōm bitter opbreken* = 't zal hem zuur opbreken, hij zal er zwaar voor boeten.

bitterbörrel; zie: *bitter* 1.

bittern = **börreln** = jenever met *bitter* drinken, nl. vóór den middagmaaltijd, en in gezelschap of in eene herberg.

bitterrod; de groote Malva (*v. Hall*.)

bittertje; zie: *bitter* 1, en: *botter-en-brood.*

bittertōng; Waterpeper of scherpe Duizendknoop, Polygonum Hydropiper. (*v. Hall*.) “Deze landen (te Bellingwolde en Omstreken) zijn meestal los en mul en hebben veel last van onkruiden, als bittertong en waterwilgen, op zijn boers gezegd.” {p.301} *Gron. Cour.* 1869.

bitter zoethout = **hondebeisholt** = **rekōp**; Bitterzoet, Solanum Dulcamara. Groeit veel aan de kanten der slooten. (*v. Hall*.)

bittervles (bitterflesch); *de bittervles op toavel kriegen* = de jeneverflesch, alsmede een klein fleschje met *bitter* op tafel zetten.

bituun (*Swaagm.*) = *betuun*; zie ald.

blaai (*Westerw.*) = platvisch, blik of blei; *Duursw.* *slai*; zie ald.

blabbert (*Stad-Gron.*) = onnoozele jongen, stumper.

blad (mv. *bloaren* = bladen, en: bladeren); *trillen as 'n blad* = beven als een riet; *'n maid* (of: *wicht*) *as 'n blad* = eene gezonde, blozende, flink gebouwd meisje. Ironisch wordt er achter gevoegd: *brijt van schōlders en smal van gad*.

bladhengen; zie: *bochtkenyêrn*.

bladje = blaadje. Onder *'t bladje* verstaat men op het *Hoogeland* de *Ommelander Courant*, die tweemaal 's weeks te Uithuizermeeden wordt uitgegeven; *krieg ie 't bladje of 't bokkekrantje?*

bladjemous; de kost die men bereidt van de bladeren van jonge boerenkoolplanten (*mousplanten*), zoodra men deze kan afplukken zonder de plant, die reeds *verpoot* is, te benadelen. Ook: "Het blad van het gewoon koolzaad (zomer en winter) is tot menschenvoedsel niet ongeschikt. Althans bij Groningen wordt het, zoo lang de plant niet al te oud is, dikwerf afgesneden en onder den naam van *bladjemoes*, ten gebruike even als spingie, verkocht." v. *Hall. Neerl. Plantensch.* p. 17. Zie: *mous*, en vgl. *sniemous*.

bladjemoes, zie: *bladjemous*.

blaffen, voor: zwetsen, een hoogen toon aanslaan en daarbij hard roepen; *blaffen van honger* = grooten honger hebben.

blaffert = zwetser, bluffer, schreeuwer. Ook: die een groot woord voert om anderen vrees voor hem in te boezemen. *Sprw. Blaffers bin gijn bieters, Nederl.* blaffende honden, of: Blaffers bijten niet. Vgl. *blaffen*.

blaistêrg = **bluistêrg** = **fluistêrg**, voor: windig, wanneer de wind bij korte tusschenpoozen sterk aanwakkert. Zoo spreekt {p.303} van *'n bluistêrge wind* en van *bluistêrg weer*. Ook = opgezet, opgeblazen, van het gezicht; *blaisterg, bluisterg* (of: *dienêrg*) *om kop wezen* = er gezwollen uitzien. *Dr.* blasterig; *Neders.*: de bakken bleustert = de wangen gloeien, zijn rood; *Eng.* to blush = blozen; to bluster = razen, tieren; waaien; a blustering wind = een harde holle wind. (Vgl. v. *Dale*: bulsterig (gewest.) = gezwollen, van het gelaat.)

blak = **vlak** = **stomp** loopen, zooveel als: wel het einde maar niet het doel onzer reis bereiken, bv. wanneer de persoon, dien men wenscht te spreken, niet te huis is. Ook van eene zaak zegt men: *dat lopt vlak* = zij loopt mis, er komt niets van; en van straten of stegen die geen uitgang hebben, die dood loopen, dus van sloppen wordt het gezegd. *Kil.* black, vlack = vlak.

blak of **blik** leggen van kaarten = ze open en bloot op tafel leggen: *hij gooit zien koaten blik* = hij laat zijne kaart aan allen zien. *NBrab.* blak = open, openbaar. Oudt. zeide men: blak, voor: blank, en het *Fransche* blanc zou eens: blak, geweest zijn. *AS.* blac, *MHD.* *HD.* bleich, *Eng.* bleak, bleach, *Deensch* bleg, *Zw.* blek = bleek; *Neders.* blekken = schijnen, lichten, bliksemen. Vgl. *blak, blik* met: blijken, en: blaken.

blaksem; als vloekwoord verzachtend voor: bliksem. Zie: *gommen*.

blakstil = bladstil. *Marken* blak, *Friesch* blak-stil = geheel stil, van den wind en het weder. (v. *Dale*: blakstil, bladstil = doodstil.) Wellicht moet hier aan eene wisseling van *d* en *k* gedacht worden.

blas, blast hebben = **an de wind** wezen = aan trommelzucht lijden, van koeien en schapen. "Daar er nu en dan wel eens koeien zijn die door blast worden aangetast, en dikwijls aan de gevolgen dezer ziekte bezwijken", enz. *Landb. Kroniek* (1870). *Oostfr.* blas, *Eng.* blast. 4 *Esdra* 13.10, 27 = blazing, wind; *Deensch* bloest = wind, storm.

blas! als tusschenw., verkorting van: *bloas mie wat in 't gat!* enz., zooveel als: gij kunt mij niets doen, ik lach u wat uit! en gaat gewoonlijk met het slaan op de billen gepaard. {p.305}

blaskontert = bluffer, zwetser, blaaskaak. Staat eigenlijk voor: blaaskond. Vgl. *blas* 2.

blæssig = opgezet in het aangezicht. Zie: *blas* 1.

blast; zie: *blas* 1.

blau; zie: *blou* 2.

blauwe bliksem; schimpnaam voor: *potjebuul*; zie ald. Wordt alleen door het boerenfolk gezegd.

blauwe Jan; afgeroomde of dunne melk bij de koffie.

blauwe zes week wordt die tijd van het jaar genoemd, waarin aardappelen, knollen, wortelen, enz. of opgeteerd, of smakeloos geworden zijn, en de nieuwe vrucht nog niet gegeten kan worden.

blauwe, blouwe; klein voorwerp dat eene blauwe kleur heeft: *dat blauwe* bv. dat blauwe doekje.

blauw lintje. Als eene aardigheid onder kleine meisjes geldt de vraag: *wilt wel ijs 'n blauw lintje zijn?* waarop de vraagster de tong dubbel slaat, zóó dat de onderkant zichtbaar wordt, en zich dan adertjes als twee blauwe streepjes vertoonen.

blauwmaiske; zie: *bloommaiske*.

blauweerties (*Stad-Gron.*); zie: *bloupeerdjes*.

blauwvarver; iemand die het **blauvarven** verstaat, die eene **blauvarverei** heeft, d.i. die linnen en wollen stoffen blauw of zwart verft. (v. *Dale*: blauwververij = werkplaats waar men blauw verft.) *MNederl.* blauevarwer = blauwverver.

blauwbloei (in geschrifte); soort van vlas met blauwen bloei. Te Zuurdijk te koop aangeboden (1876): “3 Hectares uitmuntend vlas, (blauwbloei.)”

blauwgrashooi (in geschrifte); hooi van *blauwgraslanden*; zie ald.

blauwgraslanden (in geschrifte) = land waarop het zoogenaamde *blauwgras* groeit. In 1876 schreef men uit het *Westerkw.*: “En de lagelandster verheugt zich dat hij nu land heeft, waar in vroegere jaren om dezen tijd des jaars (21 Dec.) de baren rolden. Sommigen twijfelen wel of de blauwgraslanden, die gewoonlijk onderliepen, er bij zullen winnen”, enz.

blebbert; zie: *blerren*.

bledder, voor: tong; *hij steekt zien bledder oet; hij let zien bledder zijn*. Staat voor: bleder, waarmede men *blert* (zie: {p.307} *blerren*.) Vgl. 't *HD*. Plärre = de mond, alsmede: *blerren*.

bleeken = blauwe boschbes, ook waldbes, krakelbeziën, postelbeziën, blauwbes, boschbes, **bikberen** (*OPekela*, ook *Geld.*), walbessen, walberen, keutelberen = vaccinum myrtyllus; *Dr.* bleeken. (v. *Hall. Neerl. Plantensch.* p. 47.)

blerbek; zie: *blerren*.

blerren, bler'n (met gerekte *e*) = laten; ook = huilend schreien, en: schreeuwend zingen; *gebler* = geblaad; geschreeuw; geschrei. (v. *Dale*: geblaar, gebleer, geblaad, gebleet.) Hiervan de schimpwoorden: *blerbek, blersnoete* = *blebbert, schrijfbek, schrijfsnoete, hoelbek, liepgat, mölfert, gölfert* = schreeuwelelijk, huilebalk. *Weil. v. Dale*: blaren = blaten, loeien, balken; *Ned.-Bet.* blère = blaten; *Kil.* blaeren (*Sax.*); *Oostfr.* blarren, blären, bleren = huilen; loeien, balken; *Neders.* blarren, *Eng.* to blare = huilen, weenen; *Westf.* blaeren, *Noordfr.* blarre = blaten; schreeuwen van kinderen; *MHD.* blêren, blerren = blaten, schreeuwen; *Lat.* balare, *HD.* plärren, vroeger: blärren, geschreven. *MNederl.* bleren, *MHD.* blêren. *HD.* blarren, *Nederl.* blêren. Schreeuwen, van een ezel gezegd, balken. Thans bij ons uitsluitend van kinderen in gebruik. (*Verdam*).

blersnoete = schreeuwelelijkerd, huilebalk, *Nederd.* blarrboks, blarschnute, *HD.* Plärmaul. Zie: *blerren*.

bleske = meerkoot, waterhoen.

blespeerd (klemt. op: *peerd*) = paard met eene bles, d.i. eene langwerpige witte plek van het haar tot den neus. (Vgl. *kol.*) Spottenderwijs zegt men van iemand, die een wit voorhemdje (*wit overhemd*) draagt met open vest: *hij blest*. Valt dit nogal in het oog, dan heet het: *hij het de blijk bestolen*. *Kil.* bles, oudt. ook: blas = kaal; bij *Bild.* bles = wit. Vgl. 't *HD.* blass, en: *kielbles*.

blesen; een wit *overhemd* met uitgesneden vest dragen. Zie: *blespeerd*.

bleu = bloode, schroomvallig. *ZHoll.* bleu, *Westf.* blöe; tautol. *bang en bleu*, bij *Tollens* bloo en bang. (v. *Dale* bleu = bloode). {p.309} Zie: *blou 1.*)

bleuten = blooten, de schapehuid van de wol ontdoen. *Dr.* bleut, bloot, *Overijs.* beuten = tot looien bestemde schapehuid. Bij v. *Halsema*: **bloote** = afgeschoren schaapsvagt.

bleuten = **blooien** (zww. en ww.); de wasstof waarmede de bijen naar de korven vliegen, en ook: die stof tusschen de pooten verzamelen en er mede naar de korven vliegen; ook *Dr.*

bleven = **bleeb'n** (*Veenkol.*) = gebleven; *hij 's bleven* = hij is omgekomen op zee; *'t schip mit al 't volk is bleven* = het is met man en muis vergaan. Eigenlijk zooveel als: gebleven op zee. *Hooft, Vondel*, enz. blijven = sneuvelen.

blezuur (onzijd.) = wonde, 't *Fransche* blessure = wonde, kwetsuur. Genezen zijnde kan zij dienst doen als weerprofeet: "*dei vrouger 'n slim blezuur kregen haren, veurspelden oet doovighaid ien 't littaiken da'we nog meer omballing krieggen zollen.*"

blibben = de lip laten hangen. Rijmpje: *Wie blibben mit de lippen En voaren mit de schippen, Moar as ie Drenten vroagen, Dei voaren mit de woagen.* Zie: *voaren*.

blibbert; iemand met dikke lippen en een dom en lomp uiterlijk. Vgl. *ten Doornk.* artt. blubber, en: blubbern.

bliddêrg; zie: *blikkêrg*.

blied (*Ommel.*) = opgeruimd, vroolijk, zonder luidruchtig te zijn; *hij 's altied blied* = hij is altijd vergenoegd, heeft steeds schik in 't leven; *'t is 'n blied kind* = 't heeft altijd een lach op het gelaat; *zij het zoo'n blied gezicht* = zij ziet er zoo tevreden en welgemoed uit; *wat bin 'k joe* (voor dien dienst) *schuldig?* – *niks as 'n blied gezicht*. Algemeen is: *'k bin blied* (of: *bliede*) *da'k* (bv.) *weer thoes bin*, enz.; *mit blieder harten* = volgaarne, met volkomen instemming. Synon. met: blijde = verheugd, *Old. Westerw. bliede*. Tautol. *blied en vlug*, ook: *vlug en blied* = opgeruimd, welgemoed, blij gestemd. Vergelijking: *blied as 'n engel*. Vgl. *Laurill.* p. 66. (Bij v. *Dale*: blij, blijd, blijde.) *MNederl.* blide, blijft, *MHD.* blide, *Goth.* bleiths, *ONoorsch* blidhr, *Eng.* blithe. Vroolijk, lustig, opgewekt, hem blide maken = zich vroolijk maken, zich vermaken.

blieder harten; zie: *blied*. {p.311}

blied en vlug; zie: *blied*.

bliedsköp = blijdschap. Zie: *ie 1*, en: *schöp* (= schap).

blief; zie: *blif*.

blieft; zie: *blijft*.

blier = flauw, flets van kleur, tegengestelde van: helder; van eene stof gezegd.

blif; **blief** = blijf; *blif'r of!* = blijf er af! *blifst'r of?* = wilt gij er wel van afblijven? – *blief* is meest in gebruik. Vgl. *zig*.

blik (bijw.) = hel, blikkerend; *de zun schient zoo blik*, en dan is dit een voorteeken van regen. *Kil.* blick (veroud.) = blanck. – Kan men van buiten naar binnen in een vertrek zien wat daar voorvalt, dan zegt men: *'t is t'r zoo blik* (= *gaps, gapsk.*) Zie ook: *blak*, en: *blikschöp*. – Vergelijking: *zoo blied as blik* (ook: *as kwik*).

blikgad = blikaars. – Ook basterdvloek als tusschenw. en bijw.; *dei blikgad! dei blikloager! dei blitsekoater! dei blitsikat! dei blikkoater!* verzachtend voor: bliksem. Hiervan: *blikgads, blikkies* mooi, enz. Zie ook: *gommies*.

blikgads; zie: *blikgad*.

blikken jasje; aardigheidshalve voor: jasje van lustre. Aldus om den glans, het glimmen dier stof.

blikken emmer! zie: *blikken Pijter!*

blikken panje, blikken pannechie, in: *zij 's net as 'n blikken panje, gau hijt en gau kold*, fig. voor: zij is zeer veranderlijk, nu vroolijk en in 't volgende oogenblik droefgeestig.

blikken Pijter! = **blikken emmer!** uitroep van verwondering als: wel wel! sakkerloot! enz., eigenlijk: bliksem Pieter!

blikkêrg = **bliddêrg** = flikkerend, van de zonnestrallen, inzonderheid bij regenachtig weder tusschen de buien. Zie: blik.

blikkêrn; kenmerken vertoonen van vermoedelijke hengstigheid.

blikkêrn = flikkeren, zwak weerlichten, waarbij geen donder gehoord wordt, als bv. bij warme zomeravonden; ook *Oostfr.* Ter onderscheiding van *weerlichten* = bliksemen.

bliksem, als scheldwoord; *doe bliksem!* (ook: *bliksemskind*); *bist 'n bliksem!* (= duvel); *zóó'n bliksem!* (of: *bliksemskind*) = zoo'n verdoemeling! *wat zee den bliksem?* = (bv.) wat zei de galgestrop? {p.313} Spreekt men met veel klem dan is de uitgang niet toonloos. *WVL*.

bliksem, bleksem = schurk, schelm, guit. Die bliksem heeft weerom al mijn appels geplukt; een bliksem van een jongen. (*De Bo*)

blikschöp = verkleinw. **blikschöppie** (*Goor.*), ook enkel **blik** = **motschup**; zie: motschöp. Eigenlijk zooveel als: schopje van blik; menigmaal is het ook van koper.

bliksemskind, **bliksemskiend**; zie: bliksem.

bliksemkje, schertsend = *bliksemskind* (zie: bliksem); *doe bliksemkje*, 'k zal die d'r wel weer veur kriegen! zooveel als: gij duiveltje! 'k zal het u wel betaald zetten.

bliksie; zie: blikgad.

bliksies; zie: blikgad.

bliksloager; zie: blikgad.

bliksloagers; zie: blikgad.

bliksloapêrg; zie: dunsloapêrg.

blind. Kinderen waarschuwen elkander om niet door de bril van een privaat te kijken, omdat zij dan blind zullen worden.

blindallarm; horloge waarmede kinderen spelen, jongensspeelgoed. Aldus omdat het niet kan gaan. In navolging zegt men het ook van andere voorwerpen die voor het gebruik ten eenemale ongeschikt zijn.

blinde, voor: slok, teug, in: 'n *blinde nemen* = eene teug uit de jeneverflesch zooals op de jacht en bij 't visschen. Aldus omdat men dan niet weet hoeveel men krijgt, of: zooveel kan nemen als men verkiest, en zooveel als: drinken in den blinde.

blinde, **blin** (vrouwl.) meerv. *blinden*, *blinnen* en: *blindens* = vensterluik; "Eerst mossen de gedienen deele en de blinnen hijlental digte." In ouderwetsche huizen vindt men ze nog aan den buitenkant, thans worden ze alleen aan den binnenkant aangebracht. Om in 't geheel geene *blinden* meer te gebruiken, vindt op het land nog weinig navolging. Men zegt: *blinden veur de vensters*, maar: *roamkes veur de gloazen hebben*.

blinde dag is voor de bewoners van het Pelster Gasthuis een dag, waarop hun bij het middageten geen vleesch, spek of visch gegeven wordt, t.w. maandag en donderdag.

blinde göffel; zie: göffel.

blinde hummel; zie: hummel 2.

blinde mug, fig. voor: lamp die slecht brandt. Zie ook: mug. {p.315}

blinden; *blinnen*, *blinn'*, in *blinden* = in *blindjes*; = met gesloten oogen; dat ken 'k in *blinden wel vinnen* (vinden); *braiden ken 'k in blindjes wel deun*.

blinder (*van Ankum*); uitroep van verwondering.

blinde tjarken; zie: klunen.

blinde vroagen; zie: vroagbouk, en: vroagen.

blindgeboren, voor: phosphorus, zooveel als: wat bestemd is om blindgeborenen, ratten en muizen, te dooden.

blindhond Siementje! *wie mouten vōt!* aansporing om haast te maken.

blindjes; zie: blinden.

blinslag; elk draaibaar deel van een vensterluik, (*blindeslag*). Zie: slag, en: blinde 2.

blinstok; lat of ijzeren roede waarmede de vensterluiken verzekerd worden. Staat voor: *blindestok*. Zie: blinde 2.

blinkje (*Hoogel.*); eene plek, een meer of min afgezonderd gedeelte van een stuk grasland, een kampje. Ook een groen plekje gronds waar drie wegen samenkomen. Te *Uithuizen* heet de ruimte, eene soort van plein aan het einde der vaart, de *blink*. Vgl. *brink*.

blits; zie: *gommès*.

blitsekoater; zie: *blikgad*.

blitsekoaters; zie: *blikgad*.

bloar (= blaar). *Sprw.* *Ongewoonte maakt bloaren* = ongewone arbeid veroorzaakt ongemak, eig.: die het arbeiden niet gewoon is krijgt blaren in de handen. *Neders.* Ungewennte maakt bulen.

bloarde kou; zwartbonte koe met zwarte kringen om de oogen. Bij *Weil.* blaar, eene zwarte koe die eene witte vlak voor den kop heeft; *v. Dale*: blaar = kol, witte plek aan het voorhoofd van sommige dieren; ook: koe met eene blaar of bles. *NBrab. (Hfft.)* blaer, eene koe met eene bles voor het hoofd. Hij haalt aan eene Klucht van 1626, waarin: blaerkoe = zwarte koe met wit voorhoofd; *Overijs.* bleure, blaere = koe; *Oostfr.* blär, {p.317} bläärt, blaar; *Neders.* bleerke, eene roode koe met een bont voorhoofd; *MNederl.* blaer = naakt, kaal; *ZNederl.* blaarde, blarde = kaal, haarloos. *Zegsw.:* *zij is zoo schoon of bloarke heur likt het*, schertsend, als kinderen, enz. eens goed met groene zeep zijn gewasschen, zoodat het aangezicht glimt.

bloaren; mv. van: blad, en: blaar; *'k heb bloaren in de hand; bin twee bloaren oet mien bouk.*

bloarke = **bloarde kou**, maar meer als eigenaam. Zie: *bloarde kou*.

bloas; **bloaze**, in: *'n groote bloas hebben* = een groote zwetser, een pochhans zijn, vooral wanneer iemand zich op kracht beroemt; *veur 'n bloas mit boonen op de loop goan* = bloohartig zijn. *Hoof.* blaes = bluf, grootspraak, snorkerij.

bloaskenat, voor: foesel, smokkelbrandewijn. Aldus omdat het in blazen wordt binnengesmokkeld. “ – zag hij in de verte eene bende smokkelaars, belast en beladen met het zoogenaamde “bloaskenat” aankomen.”

bloaspoepen; schimpnaam voor de Deutsche muzikanten die hier de dorpen afloopen. “Haast zou ik vergeten hebben, dat eenige “bloaspoepen” hun best deden om de feestvierenden stokdoof te maken.” – “ – in eene ververschingstent waaarin vijf “bloaspoepen” dienst deden als priesters van Euterpe.” Zie: *poep*.

bloazen! met sterken en gerekten nadruk op *zen*, uitroep van den schipper als bevel aan den *snikjōng* om op den hoorn te blazen.

bloazen = een wind laten, veesten. *Zegsw.:* *ik zōl hōm wat bloazen!* = ik hoest hem wat, ik doe zijn zin niet. Verzachtend voor: – *wat schieten*. Vervoeg. *ik bloas, doe blast, hij blast; ik bluis, – blous, – bloasde; wie bluiszen, – blouzen; wie hebben bloazen, enz.*

bloedpissen; zie: *wei*.

bloedwateren; zie: *wei*.

blok, bij verkorting voor: *dōrsblok*; zie ald.

blok, **kerkeblok**; op eene soort van paal goed verzegeld kastje in vele kerken, waarin des zondags de collecten worden gestort; ook bestaat het geheel wel uit één stuk hout; *'t blok lichten* = {p.319} de gelden er uithalen, 't geen door de diakenen op gezette tijden gedaan wordt. *ZNederl., WVl.* blok = bus in eene kerk of in een gesticht voor de aalmoezen. (*Van Dale*: offerblok, kistje voor aalmoezen, in de kerken opgehangen); *de blok* wordt de kast genoemd, waarin op het stadhuis te Nijmegen de bewijsstukken der Privilegiën, door de Deutsche keizers aan die stad geschonken, bewaard worden. *MNederl.* bloc. Eene kist. (Offerblok; Doodkist). Ook: een door eene gracht of heining afgesloten akker. (*Verdam*). Zie ook: *blokplaatse*. Vgl. 't *Fransch* tronc, *HD.* Opferstock.

blok, voor: log, lomp, dom vrouwspersoon, ook **godsblok**, **gorsblok**. (*Conscience*: Zie de dochter eens, dat gaat blok weg en komt juffrouw terug.)

blok an 't bijn; zie: *bōngel*.

blokhoes; een huis waarvan het bewoonbare gedeelte nagenoeg een vierkant vormt. Ook voor: gevangenis.

blok hooi (*Ommel.*) = **heubult** (*Old.*) = hooiklamp, hooimijt, hooihoop buiten 's huis, *Noordfr.* klomp. Ook spreekt men van een *blok stroo* wanneer dat in zulk een vorm is opgezet.

blokland; zie: *blokplootse*.

bloklichten; *zij gaan hen te bloklichten* = zij ledigen het *blok* in de kerk. Zie: *blok 2*.

bloklichters. Schimpnaam voor de inwoners van het dorp Warfum. Aldus omdat daar het *blok* in de Hervormde kerk vóór een zestigtal jaren bestolen werd.

blokloop; de ruimte in de schuur waar het dorschblok rondwentelt; ook voor de strook die dat werktuig beschrijft en op den dorschvloer zichtbaar is.

blokmoaker, in geschrijfte *blokmaker*; iemand die masten, stengen, katrollen, enz., al het houtwerk van het staand want van een schip vervaardigt. Advert.: "Heden overleed ..., in leven blokmaker bij de Poelepootenboog." Uit Veendam schreef men (1876): "Dit sleepte de totale vernietiging van onderscheidene bedrijven na zich; van zeil- en blokmakers, van touwslagers en diergelijke handwerkers is weinig sprake meer."

blokplootse; in de Veenkoloniën het land tusschen twee *wijken* (vaarten). In die beteekenis zegt men de kleistreken van het {p.321} *Oldampt: opstreckende heerd*, land dat eene meerder of minder breede doch zeer lange strook vormt. Zulk land heet in eerstgenoemde streken *blokland*. Advert. Te verkoopen: "Eene blokplaats land gelegen op n° 38" (d.i. aan het Oosterdiep te Wildervank). "– zelfs is er 6 deimt haver op eene blokplaats te Kibbelgaren verbouwd." (1876). Zekere moerassige streek tot Bremen behoorende, draagt den naam Blokland; in het *Neders.* komt het in oude oorkonden voor als: stuk bouwland. v. *Dale*: blokland = verzameling van akkers; *Kil.* block-lands = omheind, afgesloten land, en dit (volgens *Kil.*) van belock, van luyken = sluiten. *Oostfr.* blokland = door slooten en wallen omringd land. Volgens *ten Doornk.* zou het oude: blok = laag, moerassig, samenhangen met: broek = laag, vochtig land, door wisseling van *r* en *l*. Zie ook: *blok 3*.

bloktongen = **keer**; het voorwerp aan een' wagen dat het voorstel aan den disselboom verbindt. Advert. Boeldag van eene lading gesneden eikenhout "bestaande uit stelhouten, bloktongen," enz.

bloo; zie: *blou*.

bloode = bloote; *mit bloode kop* = met ongedekt hoofd; *op bloode voeten* = blootvoets; *mit bloode gad* = ontkleed, naakt. Vgl. *hozevötels*.

blooien; zie: *bleuten*.

bloomaiske, blaumaiske, blauwmaiske, bloumastje = blauwe mees, bijenmees, een vogeltje dat op bijen aast.

bloote; zie: *bleuten 1*.

blooten; zie: *grootte*.

bloots = bloot, in de beteekenis van: alleen, enkel, slechts; 't is *bloots veur de oarîghaid* = alleen voor de aardigheid; 'k *dee bloots in zien belang*. 't *HD.* bloss.

blöse (*Old. Westerw.*) = **blui** (*Ommel.*) = bloesem, de bloem eener bloeiende plant, meerv. *blösems*, en: *bluien*; *zit blöse* = *zit blui genōg an dei boom*. {p.323}

blou, ook **bloo** en **bleu**, eene ziekte onder de koeien. Particulieren genezen ze door een stukje uit de tong te bijten of op andere wijze eene bloeding der tong te bewerken. "Recht duidelijk is het mij nooit geweest wat het volk onder dien naam verstaat. Naar 't mij is voorgekomen is het een collectief naam voor alle acute ziekten bij het rundvee en wel voornamelijk congestiën naar hersenen en longen. In andere gevallen zag ik dat men dien naam gebruikte voor hevige krampkolijk. De ooren moeten er dikwijls erg aan gelooven (afgesneden, om verbloeding) of aderlatingen zijn eveneens bij zulke zaken zeer in zwang." (*K. Lameris*)

blou (*Ommel.*) = **blau** (*Old. Westerw.*) = blauw. *Sprw. Bloue doeven, bloue jongen*, zooveel als: De vrucht valt niet ver van den stam.

blouden (*Ommel.*) = **bluiden** (*Old. Westerw.*) = bloeden; verv. *bludde, blud; blödde, blöd*. *Zegsw.: da's moar 'n doukje veur 't blouden* = – een verzinsel om iets goed te maken, te herstellen; bij v. *Dale*: dat is slechts een doekje voor het bloeden = eene uitvlucht, een verzinsel.

bloud oftappen = aderlaten; *dokter zel mie wat bloud oftappen*. Vóór een vijftigtal jaren kon men nog zeggen: *de boardscheerder mōs mie acht onc bloud oftappen*. (*Stad-Gron.*)

bloudse, bloudske (bijw. en bvnw.) zooveel als: bloedsch, voor: buitengewoon, verbazend; 't *dait bloudse zeer* (*Old.*) = 't doet erg pijn; 't *is bloudse duur*, van boter en brood gezegd = verschrikkelijk duur; 't *is bloudse kold*; 'k *wōl 't bloudse geern*; 't *het mie 'n bloudsen wark köst*; 'k *heb 'n bloudsen honger, dōrst, verlangst*, enz. *Neders.* blootsken koolt = streng koud. **bloudske**; zie: *bloudse*.

bloudspeien (znw.) = bloedspuwing, bloedbraking; *hij het al tweimoal bloudspeien had* = hij heeft reeds twee malen bloed gebraakt. Men zegt niet: *hij speit bloud*, maar: *hij geeft bloud over*, of, minder sterk: *hij geeft bloud op*. Zoo ook: *hij het bloud overgeven*, of: *opgeven*, niet: *hij het bloud speit*.

bloudworst, fig. voor: sul, sukkel, te goedaardig mensch, woordspeling met: bloed (*bloud*) = onnoozele hals; 't *is 'n bloudworst van 'n vent* = *men ken hōm mit 'n metworst de hals oetsnieden*. (Vgl. *worst*.) Ook liefkoozingswoord: *mien bloudworst*, nevens: *mien bloud*, zooveel als eigenlijk: mijn {p.325} hulpbehoevend schepseltje.

bloud zöcht bloud (bloed zoekt bloed) = het bloed kruipt waar het niet gaan kan.

bloukarper (klemt. op: blou) = karper.

bloum = bloem, voor: foelie van de muskaatnoot; ook *Friesch*.

bloumastje; zie: *bloomaiske*.

bloumd (gebloemd) zegt men van aardappelen die kruimig zijn zonder te brokkelen; doen ze dit wel dan noemt men ze *meeldêrg*; *vrouger wassen dei winterzijsen altemaal mooi bloumd, zij laggen net as aierdolen op schuddel*. *MNederl.* bloemt, gebloemt. Bont, allerlei kleuren vertoonende, troebel. (*Verdam*) Zie ook: *bluien*, van 't water. Zie: *bloumen*.

bloumen (bloemen, als ww.) = *bloumd wezen*; *de witte kroepers begunnen al te bloumen*. *ZNederl.*: bloemen, blommen = witachtig worden en de gedaante van meel krijgen, ook: melen; het zijn goede aardappels die bloemen. Zie ook: *bluimîg*. (Bij *De Bo*: openvallen = meelbloem.)

bloumke; bloumpie, voor: pluimpje, lof; *hij kreeg nog 'n bloumke van meneer*.

bloumkede; zie: *rootjede*.

bloumkegoud = gebloemde katoenen stof; *bloumkede jurk* = gebloemd kleed.

bloumtoene = **bloumtoen** = tuintje, alleen voor bloemen en heesters. Zie: *kruudhof*.

bloupeertjes (*Ommel.*), **blaupeerties** (*Stad-Gron.*), **seespeerdjes, peerdmantjes** (*Old. Westerw.*) = kleinere soort van glazemakers, elders juffertjes, Agrigons.

bloupeulen; eene soort van grauwe erwten die op het land verbouwd worden.

blous = **bluis** = blies. Vgl. *betoul*.

blousangen; zie: *sangen*.

bluffen (znw. alleen mv.); zie: *bodjes*.

blui = bloei; zie: *blösem*. – 't *zoad het de blui in de bek* = het raapzaad vertoont reeds de bloemknop.

bluibotter (bloeiboter); boter in het voorjaar, die geen stalboter en ook geen grasboter kan genoemd worden.

bluiden; zie: *blouden*.

bluien = bloeien, en: bloesems. Wanneer zich donderwolken aan den horizon vertoonen die zich al meer ophoopen en {p.327} een onweer doen voorspellen, zegt men: *de löcht bluit = is*

bluiêrg. – Wordt ook van het water in onze regenbakken gezegd, dat soms, vooral in Augustus, een walgelijken reuk krijgt.

bluiêrg (uit: bloeien, en: ig); zie: *bluien*.

bluiers, in geschrifte *bloeiërs*; eene soort van aardappelen. “Het verschijnsel wordt opgemerkt vooral onder die variteit, welke de landbouwers “bloeijers” noemen.”

bluiknop (bloeknop) = bloemknop.

bluimen; zie: *bluimîg*.

bluimîg, = troebel, in: *'t woater bluimig moaken (Westerw.)*; *bluimen, bloumen* = met den pols in 't water plonsen en roeren; bij 't vischen. Zal wellicht staan voor: bloemig maken, kleuren.

bluister; zie: *bluistêrg*, en vgl. *fluister*.

bluistêrg (*Hoogel.*), in: *'n bluistêrg gewas* = een welig gewas, doch waarvan de halmen te ver uiteen staan om veel vrucht te geven. – Wordt ook van den wind gezegd, die een weinig sterk en daarbij zoel is; zulk een wind wordt ook wel *bluister* genoemd. Zie ook: *blaistêrg*.

blupse, voor: onnoozel meisje; *'n blupse van 'n wicht*.

blijft, fatsoenlijker: **bleeft** = als het u belieft, als gij zoo goed wilt zijn; *blijft die 't of blijft die 't nijt* = zeg, wilt gij het doen of wilt gij het niet doen? *moe blijft 'n appel? meester blijft mien pen sputtert. juffrou blijft!* bij 't overreiken: als het u belieft het aan te nemen; *wil meneer blijft 'n beetje oet zied goan?* zoo goed zijn, enz.

blijk; zie: *blespeerd*.

blijkens; zie: *bikberen*.

blijkgoud (bleekgoed); waschgoed dat op de bleek ligt; *'t blijkgoud mout nog in hoes hoald wor'n*.

blijkwoater, *Wvl.* bleekwater, chloorkalkwater. (De Bo).

blijven, belijven = believeen, behagen aan; *as 't in joen blijven is, 'n cent?* van bedelaars als zij om eene aalmoes vragen, zooveel als: indien het u mag believeen, behagen. Er ligt nog meer onderdanigs in dan wanneer men zegt: *as 't joe blijft.* – *blijft die 't of blijft die 't nijt?* = zeg op, wilt gij het al of niet doen (voor mij).

boaien; zie: *baaien*.

boaivanger; zie: *baaivanger*. {p.329}

boakster, onder de lagere klasse, voor: baker, (dat staat voor: bakervrouw.)

boalie, boalje, in de *Ommel.* = **wasketōbbe** = **waskeboalie**. Beide benamingen worden daar dikwijls verwisseld; *bie de boalie staan* = aan 't wasschen zijn. In 't *Old.* is: *boalie* eene soort van ondiepe tobbe, waarin melk te roomen wordt gezet, ook: *melkboalie*. *Weil.* balie = scheepstobbe, eene kuip, doorgezaagde ton; v. *Dale* balie = tobbe, scheepstobbe; *Oostfr.* balje, bâlje = ondiep vaatwerk; *Neders.* balje, eene badkuip, kuip, tobbetje, de helft eener doorgezaagde ton; *Holst.* balje = kuip, tobbe, en: tobbe = balje zonder handvat; *Eng.* pail = emmer; tub = balie; *Noordfr.* *Deensch* balje, *Zw.* balja = waschvat, tobbe; ook: ondiep melkvat ter onderscheiding van: tiene, een dieper melkvat. – *boalie*, mv. *boalies, boaljes*; bij v. *Dale*: *baliën*.

boalie (= gerecht); *hij mout veur de boalie* = hij moet zich verantwoorden; “*Dij wat op reken har, âin of ander poedel hollen har, dij kon verwachten, as hij doar (in de herberg) kwam, dat 'e veur de boalie mäs, en hai mög hoog springen of leeg, ien regel om roak wat van toart kreeg.*”

boalje; zie: *boalie*.

boan, in het zeggen: *zij mout 'n boan in de rok hebben* = de rokken zijn haar te nauw, van een manziek meisje, dat zich niet kan of wil intoomen.

boan; boane = harddroavers- of hardrijdersbaan; *dat peerd is nog nooit in de boan west; hij mout mör'n in de boan* = hij doet morgen mee in een wedstrijd op schaatsen. Ook zegt men het van onderwijzers die aan een vergelijkend examen deelnemen.

boancenten = **boangeld**; de centen die men in den zak steekt voor de baanvegers; *'k heb veur 'n kwartje boancenten bie mie stoken*; *'t boangeld begroot mie nooit, as ze moar goud vegen.* (v. Dale: baangeld, zonder meer.)

boantje = mannenborstrok; ook: kort baaien hemd zoals de schippers dragen; *in 't boantje = in 't bloode boantje loopen* = zonder jas of jak, hetzij in 't borstrok (*hemdrok*), of daarover een *boezeroen* = *groot overhemd* = *engels hemd*, of zoo iets dragende. Voorheen noemde men eene soort van korte jassen, zoals de Friesche kaasboeren droegen, en die van eene bonte of blauwbonte stof gemaakt waren, bontje of baantje. Ons woord zal komen van {p.331} 't *Maleisch* bândjoe, met invoeging der *n*. Zie prof. Veth, Gids voor Maart. 1867. – *Oostfr.* bântje = *hemdrok*; en: kortjak zonder schoot of armen. Vgl. v. Dale art. baaitje.

boanvegen = schoonvegen van ijsbanen; *de arbaiders verdijnen 's winters wat mit boanvegen*. Van een schaatsenrijder die valt, zegt men schertsend, dat hij *de boan veegt* = *boanveger worden is*.

board, in de zegsw.: iemand *in de board speien* (spuwen) = hem harde woorden teruggeven, hem scherp beantwoorden; *de board in de keel hebben* = in het tijdperk verkeeren dat de kinderstem in de mannenstem overgaat; *Oostfr.* hê hed de bând in de hals. Eigenlijk zooveel als: de sporen van den baard zijn kenbaar aan de stem. Vergelijking: *'n board hebben as 'n Switser* = een zeer langen baard dragen. Wanneer iemand in eenige dagen niet geschoren is zegt men: *'n board hebben as 'n olle jeud*. *Sprw.* 'n *Man zunder board is as 'n ai zunder zolt* (zout). *'n Man mit 'n board Is 'n vrou bie bewoard*.

boardguldens, ook: **bordguldens**, en door uitlating der *r* **boatguldens**; eene soort van tafelappel. Ook voor den boom.

boardpoetster; zie: *boardschrabber*.

boardschrabber, ook: **boardpoetster**, meestal **boardscheerder** = barbier. (v. Dale: baardschraper.)

boardwurm; zwering der huid rondom de haarwortels van den baard; *hij het last van boardwurm, daarom let hij zien knevel staan*. *Wvl.* baardplaag, *Fransch* mentagre.

boas, in: hij (of: zij) *wordt 'r boas over* = krijgt het werk op tijd af; ook: eet den schotel leeg, enz. Wordt ook achter den doopnaam van handwerkslieden gevoegd, bv. *Elleboas, Janboas*, enz. – *da's de boas* = dat is het beste wat wij in dit geval kunnen doen; *'t is de boas om moar noa hoes te goan*. Zie ook: *boaske*.

boas, door uitlating der *r* = baars.

boasachtîg (klemt. op *ach*), voor: meesterlijk, uitnemend knap gemaakt, ook: **boazîg**, wanneer men zulk werk niet verwacht had van personen van dien leeftijd. Eigenlijk zooveel als: gelijk een baas, een meester in het vak zulks kan doen. {p.333} *Oostfr.* baaszig, baasig = meesterlijk, voortreffelijk.

boaske = baasje; *'t is 'n boaske*, zegt men van jongens of meisjes, die vlug en levendig zijn, die er wezen durven; echter nooit met ongunstige beteekenis; *'n luk boaske = 'n lutje boas*, voor: flink, aardig knaapje. (v. Dale: baasje, fig., mannetje, ventje.)

boaskerel = **boasvent**, ook: **grootte kerel**; schertsend zegt men tegen knapen: *hij is 'n boaskerel*, zooveel als: gij zijt een baas van een jongen. *Dr.* baos preeker (nadruk op: *boas*) = flink redenaar.

boasvent; zie: *boaskerel*.

boat. *Sprw.* *Alle boat helpt, zee de mug*, (of: *de schipper*) *en piste in de Rien* (of: *in de zee*) = *Nederl.* *Alle baat helpt*. Hetzelfde spreekwoord vindt men min of meer woordelijk in bijna alle *Nederd.* dialecten. (Bij *Fritz Reuter*: *All Bött helpt, säd de Mügg, un spukt in den Rhein*.)

boate, in: *de noatuur te boate hebben* = zeer levenslustig zijn; van jonge menschen gezegd.

boatgulden, boatgul'n; zie: *boardgulden*.

boazen = **bazen** (*Marne*) = ijlen; bij *Steenwinkel*: *bazen* = ijlen, onzinnig of dol zijn. (v. Dale: bazelen = ijlen, razen, onsamenhangende taal spreken. (Bij *Swaagm.* = delirare, errare; vgl.

Wassenb. i.v. *Kil.* baesen sax. Fris. delirare, errare, oberrare, vagari. Hiervan ons: verbazen, en: verbaasd.)

boazig, voor: machtig; *dat ken ik nijt boazig wor'n*, eigenlijk zooveel als: daar kan ik geen baas of meester over worden.

boazinne = vrouw die er wezen durft, die de broek aanheeft. Zie: *boasachtig*.

bōbbekop; schimpwoord voor iemand die een onmatig dik hoofd heeft, en sluit in: domheid en plompheid. Moet vergeleken worden met: bobbel = waterbel, en komt overeen met het *Nederl.* bobberd. (Niets maakt een Fries boozer dan de kwalificatie *vrijze bōbbekop*.)

bōbbeltjesbloazen = bellen blazen: *dei kinder vernuvêrn zōk mit bōbbeltjesbloazen* = zij vermaken zich met bellen blazen.

bōbbeltjesbloazer = bellenblazer. {p.335}

bōbbeln = niet effen, bobbelig zitten; naaistersterm.

bōchel, bōggel (= bult); *zōk 'n bōchel lachen* = zich te bersten lachen (v. *Dale*). – Ook voor bult en deuk beide: *mien houd was in in alle bōchels en boelen* (alliter.) Ook zoo van tin- en blikgoed gezegd.

bōchelderei; zie: *bōchêlg*.

bōchêlg (bochelig), van kleeren, die niet effen zitten. Naaistersterm. Hiervan: *bōchelderei* = het oneffen zitten, in vouwen vallen, krom trekken, enz. van vrouwenkleeren.

bōcheln = niet effen zitten; van een kleedingstuk, wanneer dat uit een dikke stof gemaakt is. *Zegsw.:* *dat ken mie nijt bōcheln*, bij v. *Dale*: ik bochel er wat in.

bōchels en boelen = bulten en deuken. Zie: *bōchel*.

bōcht, in: iets *oet de bōcht kennen* = eene kunst of een handwerk grondig verstaan, een meester in 't vak zijn. *Dr.* *oet de bucht* = ter dege. – *de bōcht omgaan* = den hoek omgaan, sterven aan eene ziekte; *de bōcht om d'arm hebben* = reeds welgesteld zijn en daardoor de mededinging kunnen doorstaan, ook *Oostfr.*; *Friesch*: Hij het de bocht om 'e earmtakke (elleboog); *de bōcht hebben* = dronken zijn, de hoogte hebben.

bōchten; zekere stukken hout voor den scheepsbouw. Advert. Te Hoogezand te verkoopen: “Twee ladingen buitengewoon mooi en gaaf eikenhout, bestaande in balken, stoothouten, knies, krommers, bochten en bestekhout.”

bochten-boelen, alliter.; *dat ding stait* (bevindt zich) *in alle bochten en boelen* (builen) = is niet effen zooals 't behoort, maar scheef (of gedeukt) in alle opzichten. Vgl. *bōchel*.

bōchtkenijêrn; soort van hengen met gekromde veeren, zooals men aan deuren en vensterluiken gebruikt; *kenijern* = scharnieren hengen. Voorts onderscheidt men: *veerhengen* (hengen met even lange veeren); *bladhengen* (hengen met ééne korte veer, die men ook aan deuren gebruikt), en: *vlinderhengen* (die korte veeren hebben en aan kleine deuren te pas komen).

bod (*Old.*) = **draeklien** (*Ommel.*) = het touw van een vlieger, (*droak, droake*); *bod geven*, eig. het touw vieren; iemand *bod geven*, fig. (= *roemte geven*) = meer vrijheid van handelen toestaan, bv. bij het bieden niet tot eene vaste som beperken; ook *Holst.*; *de diek het nog twee meter bod* = het water staat {p.337} nog twee meter van de kruin; *ik heb niks gijn bod meer* = ik kan niet opschikken of uitwijken; *iederbod* (*Old. Westerw.*) = telkenmale, iedere keer, (*Oostfr.* elk bot); daar ook: *bod op bod*, waarvoor op 't *Hoogel. slag op slag. MNederl.* bot, ook *MHD.* = eene partij van een of ander spel; eig. de mededeeling van den inzet of inleg. (*Verdam* art. bot I, b). – *Van Dale*: bot (gewest.) het touw van den vlieger; *Marken* bot, *Oostfr.* bott, drakebott. *Hoof* bot = viering, vrije loop, ruimte.

bōd; bōdde; soort van sleeptuig om lasten langs een weeten kleiweg te vervoeren. In 't *Oldampt* wordt zij ook gebruikt voor het *ofmissen*, d.i. den stalmest naar de mestvaalt slepen, 't geen men in de *Ommelanden* met den kruiwagen (*koar*) verricht; *bōdpad* eig. het spoor dat de *bōdde* achterlaat, zoowel bij de schuur als op den weg; fig. spottend voor dat, 't welk de snot op de bovenlip laat zien. *Oostfr.* budde, *Holst.* drekbutte. Zie *ten Doornk.* art. budde.

bod (meerv. *botten*) = aanbod, aanbieding; *bod!* zooveel als: ik neem het *bod*, nl. zooveel als de uitveiler het laatst uitgesproken heeft; *twei an bod!* zegt de uitveiler wanneer twee personen tegelijk *bod!* hebben geroepen, en begint weer met het vóórlaatste bod; *an bod wezen* = het hoogste bod hebben; *in bod wezen* = zooveel er voor geboden is, bv.: 't *kamnet is in bod veur 100 gulden*. In deze provincie gaat alles bij opbod, en ook is het er gebruikelijk om bij de tweede veiling van vaste goederen bij dukaten (vijf gulden) te verhoogen en van elken dukaat een kwartje aan den bieder te geven. De formule luidt: *Lijfhebbers! dat land (bv.) is bie K. in bod veur*, enz.; *dei 't mit honderd dukoaten verhoogt, 100 viefstuvers, 90, – 80, – 70 –, 60 –, 50!* *dei 't mit viefstig dukoaten verhoogt viefstig viefstuvers; 40 –, 30 –, 20 –, 10!* *dei 't mit tien*, enz. tot hij op één komt. Alsdan begint hij weer met tien, en eindelijk, wanneer niemand meer biedt, besluit hij met: *ijnmaal! – andermoal! – wèl beroaden, wil bedocht?* (zie: *beroaden*). – *bie perviezie*; 't laatste zooveel als: uw bod zal door den verkooper in overweging genomen worden, voorloopig is de verkoop afgelopen. Bij verhuring van landerijen handelt men op dezelfde wijze, {p.339} maar zet niet zoo hoog in, en in plaats van dukaten rekent men dan bij daalders. Bij 't verhuren van akkers geeft men bij de tweede veiling voor elk kwartje verhooging een dubbeltje.

bōddel, bōrrel, voor: flesch, hoort men op 't *Hoogeland* nog van oude menschen; bij *van Bolhuis* en *van Halsema* borrel = vlesch. – *Oostfr. Holst.* buddel, *Eng.* bottle, *Fransch* bouteille; *v. Dale* bottel = flesch, waarvan: bottelen, en: bottelier. *Oostfr.* buddeln = drinken (van sterken drank). Algemeen is nog: *de borrel op toavel zetten*, of: *kriegen* = de flesch met jenever (of brandewijn) voor den dag krijgen. (Wisseling der *d* of *t* en *r*).

bōdden = poeren (Old.) = pooren (Ommel.) = peuren, aal vangen met eene *poer* = *troest* = *kloester* = *poor* = *knoestje*, ook *oas* genoemd = wormentroetel; *Neders.* aleparen, *Holst.* aalpōddern, pōddern, van pōdder = lokaas.

bōdder (Ommel.), zooveel als: boerenmeid die het vuilste en ruwste werk moet doen, of ook bij voorkeur verricht. *Friesch* bodden = arbeiden; bodder = arbeider; *Gijsb. Japin* boddjen = arbeiden; bodders aef aerbeiders; *Noordfr.* bodd = arbeid; boddje = arbeiden.

bode = dienaar van eene vereeniging, bv. van een Waterschap, van eene Kerkvoogdij, van een Plaatselijk Nut, Leesgezelschap, enz.; vroeger sprak men ook van *Bode van 't Stadshoes*. – Vóór de nieuwe postregeling een man die er zijn beroep van maakte om brieven, pakjes, enz. naar eene andere plaats te bezorgen, bv. naar Groningen, Winschoten of Appingedam, en verder alle boodschappen te verrichten. – Ook nog zegt men wel: *bode*, voor: postbode. (*v. Dale*: bode = zendeling, afgezant, boodschapper.)

bodeloop; de weg die een postbode dagelijks heeft af te leggen, bv. van Warfum naar Uithuizermeeden. (Het woord komt echter wel voor in de verslagen der Posterijen.)

bodenbesteden; het werk van den *bodenbesteder* (zie ald.), enz.; hij (of: zij) *dut 't bodenbesteden*.

bodenbesteder, en: **bodenbesteedster**, in annonces: verhuurder, {p.341} en: verhuurster van dienstboden, bij *v. Dale*: besteder, en: besteedster. Zie: *besteden*.

bodenbesteedster; zie: *bodenbesteder*.

bōdgate; zie: *buusgate*.

bodgeld; zie: *striekgeld*.

bodinske; vrouw, die er een bestaan in zoekt boodschappen te doen van de eene plaats naar de andere, een vrouwel. *bode*, bodin. Vgl. *jeudinske*.

bodje, in: 'n *bodje op nemen* = er aanmerkingen op maken.

bōdjed; zie: *badjed*.

bōdjerd; zie: *badjed*.

bodjes (Old.) = bluffen (Hunsegoo) = piekjies, puukjes zetten, in de *Marne driestjen*, ook *oefke zetten*; in de taal der schoolknapen zooveel als: uittarten om een of ander waagstukje na te doen, bv. om over eene sloot te springen. “'t Was een wedstrijd, “bodjezetterij”, d.w.z. wie

het meest durfde wagen, wie zich op de hoogste plaats (van eene draaiende molenwiek) durfde loslaten was de bolleboos.” (Midwolde, Old. – De Telegraaf 1895 n° 961.) *ZNederl.* baks, tikie, mat, bleune, *WVl.* bleune steken.

bōdpad; zie: *bōd*.

bōdschoed (*Ommel.*) = *schoed* (voorschoot) van blauw linnen, 't welk de meiden voordoen als zij morsig werk moeten verrichten. Zie: *bōdder*.

boeà (klemt. op: à) **speulen** = kotsen, overgeven; ook *Dr.* – *boeà* is klanknabootsend.

bodskip (*Friesche grens*) = boodschap. Zie: *bosschōp*.

bodsteken. De uitdrukking: hij (of: zij) *stekst gijn bod* = hij durft alles ondernemen, wagen, hij deinst voor niets terug. Tegengestelde van: uiterst voorzichtig, schroomvallig zijn.

boe. Bij *van Bolhuis*: *de boe* = een afdak waaronder men stookt, een snuiver. Vgl. bij *Verdam*: boede, bode, buede, *MHD.* buode, *HD.* Bude. Verklw. boedekijn, samengeotr. boekijn, boyken. Een klein huisje, meestal een houten gebouwtje; loods, schuur, keet; hutje, huisje.

boebà (klemt. op: *boe*), in: 't is 'n *boebà van 'n kerel* = 't is 'n *rechte boebà*, zegt men van een man die geen behoorlijk bescheid geeft, die kortaf en brommend of grommend antwoordt, (van wien men ook zegt: *hij 's zoo vrundêlk as 'n oorwurm*); ook *Oostfr. Neders. Holst.* met bijvoeging van: grimmig, lomp, oplopend, toornig. Samengesteld uit de tussenw.: *boe*, en: *bà*, klanken {p.343} om schrik aan te jagen.

boegen = buigen, verholandscht **bugen**; *Kil.* beughen, booghen.

boeien; zie: *anboien*.

boek; **buuk** = buik; meer gewoon is echter **lief** (lijf); de burgemeester heeft 'n *dikke boek*; die vrouw 'n *dik lief*; *boekpien*, gewoner *liefzeerte*; zie ald.

boekberries; de onderste of draagplanken van een boerenwagen. Vgl. *barve*.

boekboor; zie: *kezoan*.

boekdellên (mv. *boekdellêns*); buikdelling, de bodem van een schip; v. *Dale*: buikdenning. Zie v. *Lennepe* art. weger.

boeke; zie: *hoek 1*.

boekelbakkel; een woord om kleine kinderen af te schrikken om iets wat vies is, aan te raken: *à bà! boekelbakkel! nijt down!*

boeken (ww.) = buikig, bol uitstaan, van kleeren, waar dit effen, slecht moet zijn.

Naaistersterm.

boekêrg = buikig, buikachtig. Naaistersterm. Zie: *boeken*.

boekou; in de kleinekinder-taal = koe. *Neders.* buko, en ook: buos,

boekslagen (buikslaan); de beweging van den buik van vee, honden, enz. door warmte of vermoeidheid. In *Overijs.* en *Gelderl.* zegt men het van koeien en paarden, in *Oostfr.* *bûkslân*, vooral, van paarden; *Westf.* *bukslâgen*, *Holst.* *buukslagen* = kort en sterk ademhalen, zooals na sterke beweging plaats heeft; wordt van paarden en honden gezegd.

boekweiten; zie: *beboekweiten*.

boekweitkleed; zie: *boukwaitklijd*.

boekweitmaaldერი; zie: *boukwaitmoalderei*.

boekzijk (buikziek) = aangestoken, half verrot, beursch, van appelen en peren gezegd.

Overijs. Geld. boekziek; bij v. *Dale*: buikziek (gewest.), beursch. *Kil.* buyck-siekte oft buycsuchtige peyre, *pirum fracidum*. *WVl.* buukzuchtig. Wordt gezegd van overrijpe peren die van binnen week zijn. (*De Bo*).

boel; **boele** = buil; *d'r komt 'n boel op* = er ontstaat eene buil op de huid. bv. door stooten of vallen. {p.345}

boeldag; zie: *bouldag*.

boeldagsconditiën; zie: *bouldag*.

boeldagsvoorwaarden; zie: *bouldag*.

boelgoedsconditiën; zie: *bouldag*.

boelpenningen; zie: *bouldag*.

boemel; *an de boemel roaken* = niets uitvoeren aan de Hoogeschool, *pieren*, of op andere manieren den tijd zoek brengen. Studentenwoord. Zie ook: *boemêln*.

boemêln = den tijd aan de Hoogeschool doorbrengen met niets-doen en te zwieren. Studentenwoord. *HD*. bummeln = drentelen, slenteren, lanterfanten.

boer. De knechten, meiden en *vaste arbaiders* spreken den landbouwer, bij wien zij in dienst zijn, aan met: *boer*; ook als zij van hem spreken; *boer, wat mou 'k doun? boer is zijk*; –de boerin is: *vrau; vrou*. Sedert kort begint ook dit op 't *Hoogeland* en in 't *Oldampt* te veranderen door het noemen bij den familienaam; nog zelden zegt men *meneer* en *juffrou*, en dan nog alleen in den zoogenaamden grooten boerenstand. De handwerksman, bakker en schipper noemt den boer, wien hij geheel bedient: *mien boer*. Zoo wordt ook bv. eene bakkerij of smederij *mit de boeren verkoft*, zooveel als: de koopprijs is voornamelijk afhankelijk van het aantal boeren, welke vaste klanten van dien bakker of smid zijn. – *ik mout ook boer kennen blieven* = ik mag niet te goedgeefsich zijn. – Daar *boer, HD*. Bauer, oudt. ook: bouwer, luidde, van: bouwen (*Goth.* bavan, *OHD.* biuwen, buwen = wonen, bewonen), is het niet te verwonderen dat het woord in geslachtsnamen veelvuldig voorkomt, bv.: *Boer; de Boer; Boerma; Boerema; Boerhuis; Boerkamp; Hooiboer*, enz. Het enkelv. geldt ook voor het meerv. als soortnaam: *hij dijnt bie boer*, of: *bie de boer; ie mouten moar op boer of*: gij moet maar bij de boeren werk (of: hulp, enz.) zien te krijgen). Vgl. 't *Nederl.* boer en burger. In *Drente* is: boer, ook zooveel als: de gezamenlijke bevolking van een dorp of gehucht. *Sprw.* *Wat 'n boer nijt ken dat et'e* (of: *vret'e*) *nijt*, wat {p.347} een boer niet kent, eet hij niet, d.i., een ander spijtig toegevoegd: gij wilt of durft die spijs niet proeven omdat gij ze nooit gegeten hebt, gij zijt dus een stijfkop en een domkop, iemand die van alles wat nieuw voor hem is, niets weten wil. Hetzelfde, soms met geringe wijziging, in *Oostfr.*, *Neders.*, *Holst.*, *Oldenb. Strel. Munster, Paterb., Recklingh., Meurs, Düren, Soest, Siegerl., Aken, Ritscheinb. (Stiermarken)*; *HD*. Was weiss der Bauer von Gurkensalat, en *Oldenburg* voegt daarbij: den frett he mit de meszfork. – Is eene spijs of drank zeer heet, dan zegt men bij wijze van waarschuwing: *da's boer, bran joen bek nijt!* (boer, brand uw' mond niet!) – *De boer op de edelman zetten* = iets minder smakelijks het laatst eten (of: drinken); *Oostfr.* bûr up de edelman setten; *Neders.* den Buren up den Eddelman setten = na wijn, bier drinken; ook *Holst.* – 't *Is 'n boer nijt wies te moaken hou 'n sêldoat an de köst* (aan jenever) *kômt*, schertsend zooveel als: hoe ik er aan gekomen ben, het fijne daarvan weet gij niet, en als ik het zei zoudt gij het toch niet begrijpen. *Friesch*: It is in boer net wys te meitsen he 't in soldaet oan 'e kost komt. – *Van dei boer gijn ganzen!* = met dien man doe ik geen zaken, van zulke lui moet ik niets hebben. *Friesch* Fin dy boer gijn carte! (Spreek mij daar niet van). *Twalf boeren en 'n hōnd bin dartien rekels*, kwaadaardig schimpend, zooveel als: elke boer is een rekel (hond), een buffelachtig mensch; ook *Oostfr.* – 'n *Boer is 'n boer*, of: 'n *Boer blijft 'n boer* = een boer is onvatbaar voor beschaving, hij is onverbeterlijk. – Trekt iemand een pijnlijk gezicht, dan zegt men: *Hij lacht as 'n boer dei koespien het*, *Oostfr.*: lacht as 'n bûr, de mit de mesfôrke kiddeld word; *Meiderich*: de meck'n gesich äsz enn bur den tannpien heet. – *Hij stait op zien woord as 'n boer op zien klōmpen* = hij is stijfkoppig. – 't *Ligt gijn boer in 't venster*, met de toevoeging: *en gijn edelman in de deur* = laat dat ding daar maar liggen, niemand heeft er toch hinder van. *Friesch*: Hij sit gijn boer yn 't finsterbank. – 't *Is 'n slechte tied!* Wordt deze klacht geuit, dan hoort men allicht de toevoeging: {p.349} *de boer moakt zien kinder zulf*. Zie: *rekel, bijsten, bōlken*, en: *lantern*.

boerbaktjen; zie: *kaiboeren*.

boerbouk; zie: *mōllen*.

boeren, officieel **buren**, in plaatsnamen als: *Kloosterboeren; Pijterboeren; Kroddeboeren; Aiberboeren; Siddeboeren; Bovenboeren; Uterboeren*

boerenaier; eieren die de boeren wekelijks ter markt brengen. Vgl. *pazaier*.

boerenarbaider; zie: *arbaider*.

boerenanje = **boerentrut**, **boerentrutte** = lomp, boersch vrouwpersoon, als het nl. eene vrouw of dochter van een boer is; letterlijk: boersche Anje. Zie: *trut*.

boerenbehoezen, in geschrifte *boerenbehuizing*, of: *boeren-behuizing*, bij v. Dale boerenhofstede, boerenhuis. Ter onderscheiding van het land dat er bij behoort.

boerenbehuizing; zie: *boerenbehoezen*.

boerenbeslag; zie: *beslag*.

boerenbōngel; zie: *boerenkaffer*.

boerenbotter; boter van boeren, ter onderscheiding van fabrieksboter.

boerenbouldag; zie: *bouldag*.

boerenbounpost; zie: *bounplank*. {p.351}

boerenbreipens; schimpwoord voor boerenknecht of boerenmeid. Aldus omdat er veel *zoepenbrei* (karnemelkspap) gegeten wordt door het *boerenvolk*. Zie ald.

boerengemaal; wat de boeren op den molen laten malen; *is 'n bult boerengemoal bie dei meuln* (of: *möln*).

boerenhout. Wellicht zooveel als: hout dat gading is voor landbouwers. Het komt o.a. voor in eene advert. (1877): "Te Kolham boeldag van boomen, zeer geschikt voor scheepsbouwers, schillers en tevens voor boerenhout."

boerenjōnges = **brei mit boonen** (*Ommel.*) = brandewijn met rozijnen, de algemeene Nieuwjaarsdrank; ook *Ned.-Bet.- Utr.* boerenjongks.

boerenkaffer = **boerenbōngel**, **boerenbungel**; schimpw. als: boerenlummel, boerenkinkel.

boerenknul = boerenkinkel. Zie: *knul*.

boerenopzet; soort van kap op een *korrewoagen*. – Advert. Te Scharmer te verkoopen (1873): "– een zoo goed als nieuwe korrewagen met afzonderlijk boerenopzet", enz.

boerenploats, **boerenploatse**, in geschrifte *boerenplaats* = boerderij, landhoeve, zoowel de woning met schuur of: schuren afzonderlijk als deze met de daarbij behorende landerijen; *bie Warfum is 'n groote boerenploats ofbrand; dei boerenploats is in 1876 verkost veur honderdfieftigdoezend gulden*. Zie ook: *ploats*.

boerenpot; zie: *hutspot*.

boerenwijn (boerenzweet); eene soort van dunbier, de zomerdrank voor het boerenwerkvolk, inzond. bij 't raapzaaddorschen. De brouwerijen te platten lande vonden hierin een groot gedeelte van haar bestaan, want de boeren sloegen dat bier bij okshoofden op. Onder den naam *windbier* (of: *windbier*) werd het in de herbergen bij *mengelsgloazen* verkocht met toevoeging van een weinig suiker en notemuscaat.

boerenslachter; slager, die bij de boeren en burgers de runderen en varkens slacht.

boerentrut, **boerentrutte**; zie: *boerenanje*.

boerenvent; zie: *vent*. {p.353}

boerenvolk, voor: werkvolk van den boer; *boerenvolk het lijver spek as vlees*. Zegt men echter: *is veul boerenvolk in de stad*, dan staat het voor: landvolk, landlieden. v. Dale: boerenvolk = landlieden.

boerenwark; al de arbeid die op eene boerderij te verrichten valt. Ook: het werk dat wagenmakers, smeden, enz. voor de boeren doen; *die smid het 't mijste boerenwark*.

boerenwoafel = **wentelteefien** (*Stad-Gron.*) = beschuit, in eieren en melk geweekt en zoo in boter gebakken, dus eene soort van omelet.

boerenwoagen, in geschrifte ook *veldwagen* = *dikke woagen* als er van personenvervoer sprake is = wagen voor het landbouwgebruik, en om turf te vervoeren, en wel ter onderscheiding van: *koetswoagen*, en: *rietuug*; *dou wie noa 't ailand wert bin wōr we op dikke woagen van 't schip hoald; 't voart nijt zacht op zoo'n boerenwoagen*.

boerkas. "Daar de landerijen der Westerwoldsche landbouwers zeer verspreid liggen, is het moeilijk te bepalen welk deel van den gemeenschappelijken weg ieder heeft te onderhouden.

Vandaar dat men het gezamenlijk doet. Al naar de grootte van het grondbezit moet ieder mannen zenden, om mede te werken aan de instandhouding der gemeenschap. Eén is het hoofd en leidt de werkzaamheden, het is de *boerrichter*. Hij beheert tevens de gelden van de *boerschōp*, d.i. de vereeniging van boeren. Vele landerijen in de Westerwoldsche dorpen waren tot vóór korten tijd, of zijn nog onverdeeld. De opbrengst daarvan komt terecht in de *boerkas* en wordt ten deele of geheel, al naardat de middelen toereikend zijn, besteed ten voordeele der *boerschōp*. In die kas vloeien ook de verschuldigde boelen, wanneer men de werkzaamheden niet mede verricht.”

boerke; boertje = **luk boerke**, enz. = boer die weinig land bezit, klein boer, *keuterboer* is.

boerkederei = **boerkerei** = boerderij; *wat boerkederei hebben* = het landbouwbedrijf in 't klein uitoefenen, bv. waartoe men slechts één paard noodig heeft. *Dr.* wat boerkerei of boerkederei hebben = wat bouwland in gebruik hebben; *Oostfr.* bûrekerê, bûrkeiê.

boerken, boertjen = het bedrijf van landbouwer uitoefenen. *Kil. Weil. v. Dale* boeren = bouwen; *goud boerken* = eene boerderij flink besturen en daardoor winstgevend maken; in 't algemeen: door ijver, enz. in zijn beroep, vooruitgaan, geld overhouden. “*Doar kenste nijt van boerken, kind! 'n Ploatste dei kost daiten.*” *Oostfr.* buhrken = boerderij houden, landbouwbedrijf uitoefenen; *Dr.* boerken. Zie ook *Gr. Wbk.* art. achteruitboeren.

boerkerei; zie: *boerkederei*.

boerknecht (klemt. op: *boer*): knecht die eene boerderij bestuurt bij eene weduwe. {p.355}

boerlingen (*Westerw.*) = boeren, eigenlijk zooveel als: tot den boerenstand behorende.

boermensen (*Veenkol.*) = **boerenmensen** = **boerenlu** (*Fivelgoo*) = boeren, inzonderheid menschen uit den kleinen boerenstand. “– *doar kennen Wie boerenlu moar nijt an wennen.*” – “*Want roowien dus in dei doagen Nog 'n boerenmens nijt vroagen.*” *Dr.* boerenmensch, *HD.* Bauersleute.

boerrecht (*Westerw.*) = verordening, keur ten opzichte van wegen, dijken en wateren, die voor alle ingezetenen van een kerspel verbindende kracht heeft; ook *Dr.*

boerrichter (*Westerw.*); opzichter van wegen, dijken en wateren, zooveel als: lid van een waterschapsbestuur, waarvoor in 't *Oldampt diekrichter*, en: *zielrichter*, in de *Ommel. schepper. Ommel. Landr.* I, 1 buyrrichters; IV, 1 buyrrechter.

boers (= boersch); *op zien boers* = zooals het bij eenvoudige landlieden gebruikelijk is; “*Börgemeester zee op zien boers weg*”, enz. = in 't Groningsch. (*v. Dale*: boersch = als een boer; fig. lomp, dom.)

boerschap; zie: *noaber*.

boerschōp (boerschap), in *Westerw.* de boeren die tot één waterschap behooren. Zij vergadert eenmaal in 't jaar, *om Lichtmis* (2 Febr.); alsdan doet de *boerrichter* rekening. *Dr.* boerschap = de ingezetenen van een dorp of gehucht = de boer; *Oostfr.* buhrskupp, *HD.* Bauerschaft = alle boeren van een dorp, *Zw.* burskap = burgerrecht. Vgl. *noaberschōp*, en: buurtschap.

boertje; zie: *boerke*.

boertjen; zie: *boerken*.

boerwark (steeds met het bep. lidw.); alles wat tot de werkzaamheden van het landbouwbedrijf behoort, zowel in de schuur als op het land; 't *boerwark leeren* = de praktische opleiding tot landbouwer ontvangen; 't *boerwark* moeten de boeren, 't *boerenwark* moeten de boerenknechten leeren.

boerwarken (*Westerw.*). Wanneer de wegen hersteld moeten wor- {p.357} den of van sneeuw ontruimd, roept de *boerrichter*, op aanschrijving van den Burgemeester, de belanghebbenden, d.i. die daartoe verplicht zijn (de *pandplichtigen*) bijeen door middel van klokgelui, Die arbeid noemt men *boerwark*, en het werken zelve: *boerwarken*. *Dr.* boerwerken = het gemeenschappelijk arbeiden door de ingezetenen van een dorp of van een gehucht; *Westf.* bûrwerken. Vgl. *mijntewark*.

boes; zie: *boeze 2*.

boesappert, boeshappert, boesoppert, ook wel **boesap**, of alleen **boes**, voor: kinderschrik, bangmaker, en: schrik; iemand 'n *boesappert anjoagen* (of: *offjoagen*) = 'n *boeze offjacht geven* = 'n *boeze op de hoed joagen* = verschrikt maken, een schrik op het lijf jagen. *Kil.* boesman = bietebauw; *Dr.* boezekerel, boezeman, *Friesch* boesman, *Gijsb.* Japin buwseman, *Overijs.* boesekerel, *NBrab.* boeman, *Noordfr.* busseman, *Deensch* busseman, *Neders.* boeman, buze = momaangezicht, soort van masker waarmede men kinderen schrik aanjaagt. Vgl. *scherbelskop*.

boesap; zie: *boesappert*.

boeshappert; zie: *boesappert*.

boeskool (voorwerps- en soortnaam) = kabuiskool, zoo roode als witte kool. Gewoonlijk verstaat men echter onder *boeskoolen* de gewone witte kool, en in plaats van *roode boeskoolen* zegt men ook: *rooie kool*, (ook als stofn.). Als spijs wordt het woord onzijd. gebruikt: *dat boeskool komt kepot.* *Kil.* kabuyskool = kool; v. *Hall*: kopkool (*Brassica oleracea capita*), sluitkool, kabuiskool, of (bij verbastering in Groningen), *boeskool* geheeten. (*Neerl. Plantensch.* p. 15.) *Dr. Overijs.* boeskool, boesekool, *Oostfr.* buuskohl, in *N.Duitschl.* busschelkohl = Kopfkohl, de gewone witte of keukenkool. *Sprw.* *Hol je gesloten as 'n boeskool van drei bloaren*, schertsend voor: pas op en praat niet te veel, klap niet, vooral wanneer men 't liefst anders wil.

boeskoolblad = blad van eene sluitkool = *boeskool*; zie ald. {p.359}

boeskoolbrei; zie: *brei*.

boeskoolplanten; jonge *boeskool* (zie ald) die bestemd is om verplant (*verpoot*) te worden; 'k *heb tweihonderd boeskoolplanten koft*; *as t 'r regen komt wil 'k mien boeskoolplanten verpoten*.

boeskoolkoppen, in de uitdrukking waarmede men bloede redenaars moed inspreekt: *ie mouten alle mensen veur boeskoolkoppen anzijn*. In *Drente*: boeskoolskop! voor: droomerige meid!

boeskoolsoep = soep, waarin *boeskool* de plaats van (veel) groente nl. peterselie, vervult. Vroeger was het een zeer algemeene kost.

boeskoolvat; zie: *boonevat*.

boeskoolzoad; het zaad van *boeskool*; zie ald.

boesterd; zie: *basterd*.

boeskwantig, van ruw weder gezegd: 't is *boeskwantig weer* = het regent en stormt.

boesoppert; zie: *boesappert*.

boet; zie: *buie*.

boeten = **boeten kennis** = **boeten 't verstand** = **boetensporig** wezen = ijlen, ijlhoofdig zijn, buiten westen, ingeval van ziekte. Zie ook: *binnenwiend*.

boeten, verholandscht *buten* (= buiten, ook als znw.) De Groningers zijn gewoon de ligging der dorpen in deze provincie te bepalen door de poort te noemen, welke men uitgaat om er te komen? Zoo ligt bv. *Delfzijl boeten Stijnenpoorte* (Steentilpoort); *Winschoten boeten Klainpoortien* ('t Kleine poortje); *Haren boeten Heerepoorte*; *Grijpskerk boeten Droapoorte* (de A-poort); *Winsum boeten Botternpoorte* (Boteringepoort); *Warfum boeten Ebbenpoorte* (Ebbingepoort). (Eene schippersvrouw vertelt hare vriendin dat haar man behouden te Riga is binnengekomen. Deze vraagt: *Riga? wat poorte is dat oet?*) – Ook na de ontmanteling der stad zullen de stedelingen zich nog lang aan dergelijke uitdrukkingen houden. Op 't *Hoogeland*: *in boeten* = buiten, buiten de school; en = naar {p.361} buiten; ook *Oostfr.*; *Jan is in boeten*; *mag 'k even in boeten, meester?* – Ook = buiten, op het veld, ter onderscheiding van: in de schuur; *de baonen bin nog boeten*; *wie hebben nog vief juk garst boeten*; *arbaiders kennen nijt boeten wezen in al dei regen.* *Sprw.* *Van boeten bestendîg, mit knepen inwendîg*, zegt men, meestal schertsend, van jonge lieden die zich heel deftig weten te houden, maar de kat in 't donker knijpen. *Oostfr.* Van buten beständig, Knäpen inwendig. Zie ook: *binnen*.

boetenbeurtje = buitenkansje. Zie: *binnenbeurtje*.

boetenbijntje; boetenbaintje; butenbijntje (= buitenbeentje), voor: natuurlijke zoon of dochter. Bij *Rotgans*: “Hoe Joris was betigt een kind bij Tames Grietjen te hebben buiten beens,” enz.

boetenblokschudder = *ōmmeluut*; de man die aan den buitenkant van de *leg* onder het dorschen het stroo opschudt. Vgl. *oomeluut*.

boetendat = **boetendes** = buitendien, bovendien, dat daargelaten; *hij 's boetendat al ongelukkîg genōg; maor boetendat, zij het van 't zōmer ook al 'n nei klijd kregen; boetendes mōs hij 't nijt zegd hebben, dat, enz.; = boetendes, wat zōl heur voader d'r wel van zeggen!* “*Boetendat was boer ook nijt zeker, of hij wel op hōm stemd har.*” – *des*, voor: dies, bijw. 2e nv. van het aanw. vnw.: die. *Dr.* boetendat, butendat. (Vgl. v. *Dale*: onderdies, ook: onderdes (weinig gebruikelijk) = ondertusschen, intusschen.)

boetendes; zie: *boetendat*.

boetenduuns, voor: in zee (de Noordzee), letterlijk: buiten de duinen van het eiland Rottumeroog, vooral ook ter onderscheiding van: *in 't Wad* = op de Wadden, (binnen de duinen).

boetenenbehalve dat, pleon. voor: *boetendat* = buitendien, behalve dat.

boetengewonîghaid = afwijking van het gewone gebruik, iets buitengewoons, wat men zelden ziet.

boeten hen; zie: *boeten tou*, en vgl. 't *HD.* umhin.

boetenlougsters = buiten de kom van het dorp wonenden. Zie: *loug*.

boeten speulen (buiten spelen) = geen troef spelen, bij 't kruisjassen.

boetensporîg; zie: *boeten I*.

boetentoen = **boetentuun**; tuin, geheel afgezonderd van het erf gelegen. Slechts ter onderscheiding daarvan spreekt men van {p.363} *binnentoen, binnentuun*, wanneer iemand twee zulke tuinen heeft.

boetentou = **boeten hen** = **onder hen** = buiten, zonder; ‘*k mout alle middêg sloapen, doar ken 'k nijt boeten tou; ik kon der nijt onder hen, ik mōs wel blieven te kōffiedrinken.*

boetenwark (buitenwerk), voor: veldarbeid; “‘*t boetenwark was ofloopen, arbaiders lipjen bie de weg*”, enz.

boetenwind; boetenwiend; zie: *binnenwiend*.

boeze, voor: schrik; zie: *boesappert*.

boeze, boes; betrekkelijk groote hoeveelheid eener vloeistof; zoo noemt men bv. eene groote kom vol koffie: ‘*n boeze kōffie; 'k wil zoo'n boeze nijt ien 't lief hebben.* Vgl. 't *WVL*.

boezeron; een blikken maatje dat ruim een borrel inhoudt, *Fransch* boujaron, verkleinw. van bouchée (mondvol.) Zie *De Bo*, en vooral ook *Verdam*: busen = sterk drinken, zuipen, slempen. Van buse, d.i. beker. *Kil.* buysen, largiter potare.

boezedrei! in de kleinekinder-taal zooveel als: een-twee-drie! Zoo zegt de moeder als zij de kleine op den schoot tilt: *ijn! twei! boezedrei!*

boezemkanalen (alleen in geschrifte) = kanalen die het water naar zee voeren.

boezeroen, zooveel als: wijd kamizool, en = overhemd; *in 't bloode boezeroen loopen* = zonder jas of andere bovenkleeding. Advert. (1870). Te verkoopen: “– beddekleedengoed, dubbeldraads en regattas voor boesroenen”, enz. – “Aan het politiebureau te Groningen zijn inlichtingen te verkrijgen aangaande een blauw gestreept boezeroen.” (1873). *Oostfr.*

buseruntje = jak van linnen of katoen; *ZNederl.* boezeron, *Fransch* bergeron. Vgl. v. *Dale* art. boezeroen.

bōf; opzetting van het hoofd gepaard gaande met moeilijkheid in het slikken, eene lichte soort van belroos. “Vroeger noemde men haar (nl. *de bof*) varkenseuvel. Toen wendde men een aardig huismiddeltje aan om de kwaal te bestrijden. Men liet nl. den lijder een enkelen keer met het varken uit den bak eten en dan was de ziekte geweken.” – “Volgens een deskundige is

het eene ontsteking van de oorklieren, waardoor de keel en 't hoofd aan beide zijden dik wordt en opzet." *Ned.Bet.* bof: eene niet gevaarlijke maar aanstekelijke kinderziekte, bestaande in pijnlijke zwelling van den hals. {p.365}

bōffen = een gelukje hebben; *hij bōft altied* = 't geluk dient hem steeds.

bōffer, bofferd, voor: gelukje bij 't spel, als 't op den wilden bof gespeeld wordt en dan gelukt. Zie: *bōffen*.

bōfferd; zie: *bōffer*.

bogen (ww.), in de eig. beteekenis van: een boog maken, zooveel als: niet eene bocht loopen wat recht moest zijn. Naaistersterm.

boien; zie: *anboien*, en: *baaien*.

bōk = bok, en: geit; *de mijste arbaiders hebben 'n bōk; bōkken bin gek op jōnge wilgenbloaren; wie kriegen doags van de bōk 'n kan melk.* *Oostfr.* buk, voor het mannetje, voor 't wijfje sége. *Zegsw.:* *mag mie de bōk steuten!* = *mag 'k 'n boontje wezen!* zooveel als: ik sta voor de waarheid er van in; *van de bōk dreumen* = eene berisping of straf belooen; aanzienlijke boete betalen, tot iets gedwongen worden dat hoogstonaangenaam is. ('t Laatste is aan het zeeuwen ontleend.) (Het *Friesch* heeft: Dou seilst fen 'e bok drome ast tsjin 't heilige heiske oanpisteste. Gij zult van den bok (duivel) droomen, als gij kerk en geestelijkheid minachting betoont). – *dei bakker het de bōk in d'ovend* = zijn oven is koud, de nering is geheel verlopen. Ook hoort men hierbij als toevoeging, wat tevens voor eene soort van verklaring moet dienen: *en de horens bin d'r achter zitten bleven.*

bōkje, in: *hij 's op 'n bōkje* = hij is op de flesch, hij is bankroet. (*HD.* auf den Hund.)

bokje (of: **bōktje**) **an tau** (bokje aan touw); zie: *doen*.

bōkjespringen, het knapenspel: bokjestavast of haasjeover; ook *Neders.;* *ZLimb.* bukske springen; *zij bin an 't bōkjespringen.*

bōkjestoan, bōktjestoan, in de eig. beteekenis: iemand op zijne schouders helpen om hooger te kunnen reiken of hooger te klimmen, bv. in een' boom te klimmen, zooveel als: te bok staan, tot bok dienen. De sterkste jongen gaat alsdan met den rug tegen den boom leunen, vouwt de handen zoo stijf mogelijk samen en houdt ze eerst zoo laag dat zijn makker er in kan stappen en als eerste trede gebruiken om zich dan op de schouders en zoo verder omhoog te werken; fig. in de *zegsw.:* *'k stoa die bōkje* = ik wil {p.367} u bijstaan, het gevaar met u deelen, wij zullen 't gezamentlijk ondernemen. *Oostfr.* bukstân = krom gaan staan opdat een ander op de schouders kan klimmen.

bokkanis (*Marne*) = bok, lomperd.

bōkkebladje (*Hoogel.*) = **bōkkekrantje** (*Westerkw.*) = het advertentieblaadje dat te Winsum wordt uitgegeven. Aldus omdat er dikwijls kleinigheden, bv. *bōkken* in aangeboden of aangevraagd worden.

bōkkeboai, in geschrifte *bokkebaai*; eene grove soort van baai, blauw, ook wel rood van kleur. Advert. (1873): "Aan het bureau van politie te Groningen zijn inlichtingen te verkrijgen omtrent twee lappen bokkebaai", enz.

bōkkekrantje; zie: *bōkkebladje*.

bōkkemelk = geitenmelk. Zie: *bōk*.

bōkkên = bukken, en = bokking, mv. *bōkkens*.

bōkkeproek, in: *de bōkkeproek op hebben* = koppig zijn en dientengevolge pruilen, van kinderen gezegd. "Jan heeft vandaag weer de bokkepruik op." *Schimmel* De Kapitein van de Lijfgarde, Dl. 2 p. 314.

bōkkesprōngen, fig. = kromme sprongen, zonderlinge, dwaze handelingen om slecht staande zaken weer in orde te brengen. Vgl. *kōmsprōngen*.

bōklammer; zie: *schoaplammer*.

bōksêln = zwaar werken, zich sterk inspannen, zwoegen; *hij bōksêlt 'r tegen* = hij scharrelt er tegen, vooral van schaatsenrijders die hun best moeten doen om mee te komen. – Zal zijn een

freq. van: *bōkken* (= bukken), als *praksêln*, van: prakken; *hakseln*, van: hakken; *bikseln*, van: bikken, enz., en zooveel als: met gekromden rug, al bukkende voortgaande naar iets streven. *Oostfr.* bucheln = overijverig arbeiden. Vgl. *pōkkêln*.

bōksêm (*Ommel.*), kuit van schelvisch, schol en tarbot; aldus omdat zij, uitgespreid eenigszins den vorm van een' broek heeft. Men zegt: *lever en bōksê*m, ook *lever en kō*m. {p.369} Zie: *bōksen*.

boksembuus (*Ommel.*), **bōksen**buutje (*Old. Westerw.*) = broekzak. Zie: *bōksen*.

bōksewams; zie: *bōksen*.

bōksên (*Old. Westerw.*), **bōksê**m (*Ommel.*) = **broek**, wat niet zoo plat schijnt, = broek.

Aldus, omdat onze voorouders hun beenbekleding van bokkeleder zouden gemaakt hebben; later zijn broek en kousen afzonderlijke kledingstukken geworden. Zoo is het *Gron. hozen* = kousen, het *HD.* Hosen = broek. Vgl. het *Eng.* buckskin, eigenlijk: bokkeleider. *Kil.* bockse = broek, ook: een kleed, tevens rok, broek en kousen. *Hoof*t bokse = broek; *Levit.* 6:10 onderboxen = onderbroek; *Dr.* boksem, boksen, boks, *Friesch* boksen, *Geld. N.Brab.* ZLimb. boks, *Belg.Limb.* bokse *W.Vlaand.* broek; *Oostfr.* bückse, bücks, bükken, *Neders.* boxe, *Holst.* büx, buks, *Westf.* bückse, *Deensch* buxer, *Zw.* byxor, *IJsl.* boxen, *Saterl.* bokse, *Noordfr.* boksen. – *bōkse*wams = *bōksen* en *wams* = broek en wambuis inéén, eigenlijk: *boksem* met *wams* als één kledingstuk, zooveel als het Indische *baaitje*, komt voor in de zegsw.: 't *gait* in *ijn bokse*wams (= in *ijn boksem* en *wams*) *vōrt* = hij leest of spreekt al in denzelfden toon door; "En zoo reutelde hij *moar al in ijn boksen* en *wams vōrt*"; 't is *ijn bōkse*m en *wams* = zij trekken ééne lijn; ook: de een is niet beter dan de ander; "Ai *kom, vroulu ain boksen, ain wams.* 'k *Wil trouen, 'k mout trouen, zee 't wief*", zooveel als: alle meisjes zijn trouwlustig. *Oostfr.*: dat is all ên bük un ên wams. – *holten bōkse*m, voor: preekstoel, *Westf.* hültene bükse. Voorts: *narbōksen* = *narpot* = *brōmpot* = knorrepot, brombeer; *kwetelbōksen* = man die gewoon is te *kweteln* (zie ald.); van eene vrouw heet het: *kwetelscheet*, enz. (= babbelkous), van beiden: *kwetelkōnd*, of: *kwetelder*; – *teutjebōksen* zegt men van en tegen een kind dat pas begint te praten; ook spottend van manspersonen {p.371} die alles verklappen; *flōdderbōksen* = man of jongen die zijne kleeren, naar 't oordeel der vrouwen, niet genoeg ontziet. *Zegsw.*: *mit bōkse*m om *kop* (of: *mit de bōksen op de kop*) *thoes komen* = met de kous op den kop te huis komen; *hōnderd en 'n bōkse*m (of: *bōksen*) *vōl* = honderd en een mandje vol, vrijwat meer dan honderd, bij 't kruisjassen; iemand *de bōksen* (of: *bōkse*m) *opbinden* (*opbienen*) = hem tot zijn plicht brengen, hem mores leeren; *d'r tot an de bōksen*banden (of: *tot an de toeten*) *deurgoan* = zeer losbandig leven en zoo veel geld zoek brengen; iemand *achter de bōkse*m *zitten* = tot spoed aandrijven; ook: achtervolgen, vervolgen, met het doel hem gevangen te nemen; *oet de bōksen* *mouten* = zijn gevoeg moeten doen, bv. in het land. *Sprw.* *Al mit de tied komt Jan in de bōksen* (ook: *Harm in 't_wams*), *Nederl.*: Al met den tijd. Met geringe wijziging ook *Oostfr. Nederd. Westf.* enz.

bōksenband = broeksband. Zie: *bōkse*m, of: *bōksen*.

bōksenbuutse; zie: *bōkse*mbuus.

bōksenklap = broeksklep. Vgl. *klap*.

bōksenpōffert; vriendelijke benaming voor een kleinen jongen die zoo pas in de broek is gekomen, *Nederl.* broekmannetje. Zie: *bōksen*, en: *pōffert*.

bōktje (= bokje), in: hij (of: zij) *lacht as 'n bōktje dei op kroamverziete gait*, wanneer een kind wordt geplaagd, die toch, door zijne tranen heen, moet lachen.

bōl; **bōlle** = stier; *bōlos* = gecastreerde springstier, *Oostfr. Neders. Holst.* buloss; *WVl.* bulos = gesneden stier die reeds dienst heeft gedaan. (*De Bo*). *bōlkalf* = kalf van het manl. geslacht, ter onderscheiding van: *kuikalf* (*Ommel.*), ook enkel *bōl*, en: *kui*, in 't *Old.* en *Westerw.*: *bōlle*, en: *veerze*; – *kaspelbōl*, met dezelfde beteekenis als het *Neders.* en *Holst.* stadtbulle, fornicator = *stadsbōl* (*Stad-Gron.*), bij *Cats* gebuerstier. Vergelijking: (hij kreeg) 'n kop as 'n *bōl* = een dik, opgezet hoofd, {p.373} inzonderheid door drift. *Zegsw.*: *trek an Jan, 't is 'n*

bōlkalf! spottenderwijs, wanneer er iets te trekken valt waarbij weinig kracht noodig is, doch waarbij men zich toch schrap zet; *Oostfr.* tüh an Jann, 't iss 'n bullkalf. (Heeft betrekking op de verlossing van koeien); *hij vlōgt 'r op an as de bōl op de hooiopper* = hij schiet er op toe als een razende, gaat er op los, blindelings en met heete drift. – *Dr.* bul, *Friesch* bolle, *Kil.* bolle, bulle, *Oostfr. Neders. Holst. Westf. HD. Eng.* bulle, bull, *Ditmarss.* bōl, *Noordfr.* bōll, *büll, IJsl.* boli. Van het veroud. Duitsche bullen = brommen, dat nog in Zwitserland gebruikelijk moet zijn; *MHD.* bullen, büllen = blaffen, huilen, brullen; *HD.* bullochs, Brummochs = stier. (v. *Dale:* bul = stier, inzonderheid springstier.) Zie ook: *bōlk*, en: *bōlschip*.

bōl, in: *Lijkster bōl*; vrachtschip van Leek op Groningen. Zie: *bōlschip*.

bol; **bolle** = een tarwebrood van ronden vorm; men koopt bv. 'n dubbeltjes bol (*Stad-Gron.*) Verkleinw. *bollechie*, en: *bolje*. Te *Niezijl*, enz. *bolje* = *stoetje* (zie: *stoet*) van onderscheidene gedaante en grootte. Zie ook: *krintebol*, en vgl. 't *Friesch* bollemand, 't *Gron.* *stoetkörf*.

bol = ballon, eener lamp; *de bol van de lamp is scheurd*; *wie mouten 'n neie bol op onze lamp hebben*.

bōlbaisie; zie: *bōmbaiske*.

bōlbret, **bollebret**; een houten bordje (*bret*) dat men een stier voor den kop hangt, opdat hij niet voor zich uit kan zien en zodoende geen kwaad kan uitrichten. *Holst.* bullenbrett, eene soort van doek, dien de boerinnen, over hare mutsen gebonden, dragen. *Zegsw.:* 'n *bōlbret* (ook alleen: *bret*) *veur de kop hebben* = in de hoogste mate onbeschaamd zijn, bij v. *Dale:* een bord voor het hoofd hebben. Ontleend aan den maatregel om stootsche ossen een bordje voor den kop te hangen opdat zij niet voor zich uit kunnen zien.

bōlbuisie, **bōlbuisje**; zie: *bōmbaiske*.

bold hier, **bold doar** = nu hier, dan daar, van iemand die veel reist en trekt of dikwijls van woonplaats verandert. *Kil.* bald {p.375} (*Germ. Sicamb.*) = rasch, snel, *Oostfr.* bold, *HD.* bald.

bōlderbak = **bōlderbast** = bulderbast. Vgl. *balderbōksen*.

bōlderbast; zie: *balderbōksen*.

bōlderbōksen; zie: *balderbōksen*.

bōldern; zie: *baldern*.

bōlk! roepen de vischvrouwen te Groningen voor: kabeljauw; *hij het 'n bōlk* (of, bij verbast. *bōl*, en ook: *snouk*) *vōngen*, zegt men spottend van iemand die een nat pak heeft gehaald door in 't water te vallen of door 't ijs te zakken. In onze zegswijs wil men er mee te kennen geven: een groote visch, nl. zijn eigen persoon. – *bolck* is eigenlijk eene soort van schelvisch, ook wijting geheeten. *MNederd.* bulk, *MHD.* bullich, *HD.* Bolch. – *Kil.* bollinck, bolck, kabeliau, kableau.

bōlkalf; zie: *bōl 1*.

bōlkedêrs = aanvoerders van klei voor steenbakkerijen, eigenlijk: mannen die met de *bōl* varen, er hun brood mee verdienen. Zie: *bōlschip*.

bōlken = **belken** = bulken, in de beteekenis van: luid schreien, huilen, en ook: schreeuwend zingen, alsmede: uit alle macht roepen; *bōlkerd* = huilebalk, schreeuwelelijk, vooral van jonge knapen gezegd; ook *Oostfr.* – Ook in de betek. van: bulken (*Weil.* v. *Dale*), boeren, oprispingen loozen. Wij zeggen het alleen wanneer zulks luide plaats heeft, en bestraffend heet het dan wel: da's 'n dikke boer; *opbōlken*, minder plat *opkörken* = oprispen, mits hoorbaar; *bōlkriek*, of: *belkriek* wezen = *bōlken*, *belken van geld* = zeer rijk zijn, bij v. *Dale:* bulken van het geld. *Oostfr.* bōlken = huilen, bulken; *Oostfr. Neders. Holst.* bulken, bolken, bōlken, en: upbulken, upbōlken. Al deze woorden zijn evenals het *Nederl.* balken, bulken, klanknaboosend.

bōlkerd; zie: *bōlken*.

bōlkriek; zie: *bōlken*.

böllebret; zie: *bölbret*.

böllewoagen; veldwagen met hoge ladders om springstieren te vervoeren.

bölos; zie: *böl I.* {p.377}

bölpies; **bölpieze** = bullepees, *Friesch* bollepiest, bollepijst, *Oostfr.* bullpase, bullpieze, (bij *Bomh.* bullepees, teellid van een bul, hetwelk gedroogd en als straftuig gebezigd wordt; bij *v. Dale*: pees uit een bul gesneden, (oudt.) strafwerktuig op het platteland en in de scholen.) De bepaling van Bomhoff past bij ons woord, en het dient opgemerkt dat er nog in 't begin dezer eeuw in deze provincie een ruim gebruik van gemaakt werd.

böls, **bölsk** (*Ommel.*) = **spilsk** (*Old.*) = **willîg** = tochtig, bronstig, van koeien; 't laatste ook van paarden. *Dr.* bolsch, spillig, *Overijs.* boltig, *Wvl.* bollig, *Kil.* bolle, bulle = stier. *Oostfr.* spillig, spilsk, spölsk; *Neders.* bullen = naar den stier verlangen, ook *Holst.* – *spilsk* staat voor: speelsch, in den zin van: dartel. Zie: *böl*.

bölschip = **böl**; eene soort van praam, klein, onoverdekt scheepje met platten bodem, om graan, steen, modder, enz. te vervoeren. *Friesch* bolle, bollepraam, een plat, wijd vaartuig, geschikt om bullen, vervolgens ook ander vee te vervoeren, (*Wassenb.*) – *Oostfr.* bulle = eene vlakke sterk gebouwde zeilboot tot het overzetten van menschen en vee over de Eems. – *woaterböl* heet het vaartuig waarmede het zeewater voor de zoutkeet te Groningen wordt aangevoerd; *bölsloot*, eigenlijk eene kleine vaart, niet meer dan eene breede sloot, waar zulke vaartuigen kunnen passeeren ten einde koren, zaad en andere goederen te vervoeren. Te *Finsterwold*, te *Wirdum* enz. vindt men zulk eene *bölsloot*.

bölschipper; schipper die met eene *böl* (zie: *bölschip*) koren, enz. vervoert, om in grootere schepen overgeladen en naar Groningen vervoerd te worden. *Annonce* (1876): “De ondergeteekende bolschippers te Beerta brengen ter kennis van het publiek, dat zij den prijs van het koren afbrengen hebben verhoogd,” enz. (Zie: *ofbrengen*.)

bölsk; zie: *böls*.

bölsloot; zie: *bölschip*. {p.379}

bölstal = achterste gedeelte van 't schip, de stuurplaats, stuurstoel; *Friesch* bollestal.

bolstart, in de kindertaal voor: luis.

bolstart, **bolsteert** = bolstaart. – Zoo worden ook peenen genoemd die nagenoeg cilindervormig en dan ook kort zijn; *Dr.* molstarten.

bolsteert, zie: *bolstart*.

bolt = bout, ook bij *Kil.* – *Deensch*, *HD.* Bolzen. – Ook een driehoekig stuk ijzer dat men, gloeiend gemaakt, in een strijkijzer gebruikt, en ter onderscheiding van gewone bouten, *boltiezer*, *boltiesder* genoemd. *Oostfr.* boltîsder. – Wat den vorm betreft, vergelijkte men: *holt*, en: hout; *hollen*, en: houden; *gold*, en: goud; *kold*, en: koud; *molt*, en: mout; *scholder*, en: schouder; *verkollen*, en: verkouden; *stolt*, en: stout; *wold*, en: woud; *zolt*, en: zout; *schölte*, en: schout; *wöl*, en: wou; *zöl*, en: zou; *spolten* = splijten = spouden; *Wolter*, en: Wouter; *vollen* (= valten, valden, *HD.* falten) = vouwen, enz. Vgl. *MHD.* en *HD.* holz, golt, gold, kalt, malz, schulder, schulter; *NBrab.* schoud = schuld; *Kil.* soud, sold, soudaet, soldaet; soudenaer, soudenier, soldenaer.

bolten; zie: *vliegende garnalen*.

boltiesder, zie: *bolt*.

boltiezer; zie: *bolt*.

böltoom; toom met langere en dikkere stang om een wild paard met harden bek beter te kunnen regeeren.

bolstoof; **boltstove**; eene houten, met ijzer gevoerde soort van houten kruik, waarin eene gloeiende bout wordt gestoken, om tot bedwarmer te dienen; ook *Oostfr.*

boltstove; zie: *bolstoof*.

bölvangen; zie: *bölk*.

bolwarken (bolwerken) = met inspanning arbeiden, hard werken; ook *Oostfr.*; *hij ken d'r nijt tegen bolwarken* = al zijne inspanning en vlijt is ontoereikend, hij kan het werk niet af; ook: hij kan niet genoeg verdienen om zijn talrijk gezin te onderhouden; *hij mout 'r tegen bolwarken* = er met alle kracht voor werken. *Friesch*: Dêr is gjin bolwirken tsjin (daar is niet tegen te werken). *Neders. Holst.* bollwarken = gedruischmakenden arbeid verrichten; ook: {p.381} met gedruisch arbeiden. (*Weil. v. Dale*: bolwerken = klaar maken.)

bōlzaktje; zie: *wōlzaktje*.

bōm, voor: groot glas jenever of brandewijn; ook van eene tamelijk goed gevulde flesch zegt men: *is nog 'n fikse bōm in* (of: *ien*). *Oostfr.* bumme, groote blikken drinkkan met deksel en tuit; *Eng.* bumper = volle beker. (*v. Dale*: bom = een groot stuk.) Zie ook: *badjed*.

bōm, in de *zegsw.* = *hij het de bōm hangen zijn* = hij heeft het gevaar ingezien en de noodige maatregelen genomen.

bōmbaiske = **bōlbaisje**, **bōlbaisie**, **bolbuisje**, **bōmbuisie** = broedertje, poffertje. *N.Holl.* bollebuisjes; *Oostfr.* belbeusken, bollbeusken, bullbeusken; *Westf.* borbōsken. (*ZNederl., WVl.* ballebuize, bollebuize = een appel rondom in deeg gewenteld en alzoo in den oven gebakken en gebraden.) Bij *Rotgans*: bollebuisjenskramen.

bōmbam bōmbam! soort van tusschenw. het gelui der klok nabootsend; *Oostfr.* bum-bam.

bōmbammen = heen en weer slingeren van een voorwerp dat aan eene koord hangt; ook bij *Kil.* Kinderen, spelende met den *baier* (beddekwest) hebben den deun: *Bōmbambaier*, *De kat dei lust gijn aier*; *Wat lust hij dan? Spek in de pan, Hou lekker is ons katje dan!* Ook aldus in *Holst.* waar de laatste regel luidt: Ei, wo lekker is unse madam. – Fig. in de uitdrukking: 't *bōmbamt 'r zoowat langs* = 't gaat met horten en stooten, met vallen en opstaan, nu is het wat beter, dan gaat het weer minder.

bōmbarie (*Auwen*) = getier, opschudding. (*v. Dale*: bombarie (volkstaal), beweging, beslag, getier, opschudding.)

bōmberen (*Auwen*) = razen, tieren. Vgl. *beren*, en: *bamberig*.

bōmberîg; zie: *bamberîg*.

bōmbuisie; zie: *bōmbaiske*.

bōmbuisiepan = **bōlbaisiepan**, enz. = pan waarin men *bōmbuisies* bakt. Zie: *bōmbaiske*. {p.383}

bōmies; zie: *bōnkies*.

bōmmedeerde wijge; zie: *bōmmelwijge*.

bōmmel; zie: *badjed*, en *baier 2*.

bōmmels = **bōmmelwijgen**; zie: *bōmmelwijge*.

bōmmelwijge, mv. **bōmmels**, de mooiste soort van wiegen der mandenmakers te Groningen; aan het voeteneinde loopen zij rond. Men zegt hier ook voor: **bōmmedeerde wijge**. (*Stad-Gron.* mandenmakerswoord.)

bōmmerossen = veel leven maken; ook: lastig vallen met vragen.

bōmmezien; zie: *boomziede*.

bōmmezienen; zie: *boomzieden*.

bōms = **bams**; klanknab. tusschenw. om het geluid van een slag of val aan te duiden, maar zwakker dan: *bons*. *Oostfr.* bumms, *Neders.* bams, *Deensch* bums = getroffen! daar ligt het! *Holst.* bumsen = stooten dat het een slag geeft, zoodat het klinkt.

bōn = bond, van: binden. Vgl. *vōn*, *stōn*, *verslōn*, *bin*, *vin*, voor: vond, stond, verslond, bind, vind, enz.

bōnd. In het Westerwoldsche wordt de heide voor bezems in Maart of vroeger gesneden en bij 't *bōnd* verkocht; een *bōnd* is zooveel als een man omvatten kan en levert gemiddeld zes bezems op. (*v. Hall Neerl. Plantensch.* p. 142.)

Bōnde = Bunde, dorp in Oost-Friesland. *Zegsw.:* *zuks koft men in Bonde* (zoo iets koopt men in Bunde), als schertsende aanmerking op een bluf, als men bv. iets laat zien om er mee te pronken.

Bōnderpoale; de grensmaal tusschen Pruisen en Nederland in de nabijheid van Nieuweschans. *Zegsw.:* *achter de Bōnderpoale weg wezen* = een Oostfries, ook in 't algemeen: een vreemdeling zijn; *hij 's an de andere kante van de Bōnderpoale* = hij is over de grenzen en dus buiten bereik der Nederlandsche justitie.

bones in: *in* (of: *ien*) *bones wezen* = rijk zijn.

bōngel, bungel = bengel, kwâjongen; *zoo 'n bungel van 'n jong dut net wat 'e wil*. Ook voor: dwarsdrijver. Zie: *dwarsbungel*. {p.385}

bōngel = blok; een houten blok, elders kluister geheeten, dat men den paarden aan een der voorpooten hecht om ze in de weide te houden; fig. voor: klein kind, zuigeling, of ook: lastige vrouw; *'n bōngel an 't bijn hebben* = niet vrij kunnen uitgaan, wanneer en waarheen men wil, aan banden liggen. – Voorts een houten voorwerp, soms in den vorm van een kruis, dat den jachthonden om den hals wordt gehangen volgens art. 24 der Jachtwet van 1852, en aldaar kruisbungel, *Gron. kruisbōngel, kruisbungel*, genoemd. Zie: *bōngeln*.

bōngêln, bungêln, dwarsbōngêln, dwarsbungêln (soms wordt de *r* niet gehoord) = dwarsboomen, dwarsdrijven, den voortgang eener zaak beletten door tegenwerking = *de bōngel d'r in gooien*; – *'t bōngelt* (of: *bungelt*) *'r zoo wat langs* (of: *lans*) = 't is er wel niet mee zooals 't behoort maar de huishouding of de zaak gaat toch haren gang, zij sleept zich voort; *'t bongelt 'r bie an*, eigenlijk: 't hangt er zoogoed als los bij aan en sleept zoo mee; – *bōngeln, bungeln*, in eig. beteekenis: hangende heen en weer bewegen; Van vrouwen die achter den man loopen, zooals bij daglooners en in 't algemeen bij boersche lieden de gewoonte is, zegt men: dat zij *d'r achteranbungelt*. *ZNederl.* bongelen = slingeren. *HD.* baumeln, *Geld.* Oostfr. bungeln = schommelen; *Oostfr.* dwarsbüngeln, dwarsbüngeln. *Dr.* bōngeln = plagen, tergen. (Bij v. *Dale*: bungelen, onzijd. en bedr.; genoemde ww. zijn alle onzijd.)

bōnghoaver; zie: *dekenlammergeld*.

bōnk = bot, been, voorwerpsn. en stofn. *Kil.* bonck (*Sax. Fris.*) = been, *Westf.* bonke, *Oudfr.* buncke. Van een zeer mager beest zegt men: *'t is niks as hoed en bōnk*; – *van de bōnken vallen* = sterk vermageren; *Zegsw.:* *doar vind 'e gijn bonken in* = dat bezwaart zijn geweten niet, daarvoor deinst hij niet terug; *'k heb 'n bōnk in 't bijn*, zegt men tegen kleine kinderen als men niet bij hen wil komen of opstaan om iets voor hen te doen; ook *Oostfr. Holst.:* *'t zit hōm in de bōnken* = 't zit hem in merg en been, 't is bij hem diep ingeworteld. *Sprw.* *Hij het 'n* {p.387} *hondegeloof*, *'t vlais lijver as de bōnken* = om het kerkgeloof bekommert hij zich niet, maar zijn eigenbelang weet hij wel te behartigen. *Friesch:* *Hij het in honnegeloof*, it flêsk ljeaver as de bonken. – *Dei zōk* (of: *hōm*) *veur hond verhuurt mout de bōnken kloeven* = de dienstbare moet zich het werk getroosten. *Vlaamsch:* Die hond is moet de beenen knagen. v. *Dale*: honden moeten botten knagen (of: kluiven) = de geringe moet zich met het geringe vergenoegen. (Zie v. *Dale* art. bonk, en: been.)

bōnkeerde; zie: *bōnken I*.

bōnken = bonkeerde, in geschifte *bonkaarde* = het nietswaardige veen dat afgegraven in den reeds gemaakten veenkuil wordt geworpen; *Dr.* bonkaarde, ook wel bolster, veennerf en tonkaarde geheeten; de schop waarmede dat veen wordt afgestoken heet daar: bonkijzer. *Oostfr.* bunken = de bovenste steek der heide.

bōnken, (bvnw.) ook **bōtten** = van been; *'n bōnken hecht, lepeltje, rinketje, bieterke*, enz.

bōnkaarde; zie: *bōnken I*.

bōnkêrg (beenderig) = mager, van oude paarden en koeien gezegd; van een mensch zegt men: *ribbert, moager ribbert* (pleon.), van een dier: *'n bōnkêrt*. *Nederl.* bonk. *Oostfr. Holst.* bunkerîg, bunkerig.

bōnkêrt; zie: *bōnkêrg*.

bōnkezuikers; meestal haveloos gekleede jonge mensen die overal rondsuffelen, zoo 't heet, om beenderen machtig te worden. Zij stonden in zeer slechten reuk omdat zij niet schroomden de tuinen binnen te dringen en op de erven ook andere dingen in hunne groote zakken weg te moffelen. Aan dit onzedelijk bedrijf en aan het smokkelen moet het ontstaan eener dievenbende worden toegeschreven die zich omstreeks 1850 in hutjes, ware Trogloditenwoningen, op *de Polder te Muntendam* had genesteld en een tijdlang een goed deel onzer provincie onveilig maakte. Vgl. *puntjen*.

bōnkies (*Old.*) = **bōmies** (*Ommel.*) = ijs, waaronder het water is weggelopen; bij *v. Dale* bomijs, zonder meer. *Oostfr.* bunkîs, bummîs, *Noordfr.* bommeris, *HD.* Hohleis, Windeis. – *bōnkies* = ijs, hol als een bonk; *bōmies*, naar den klank. {p.389}

bōn of wezen = goed af zijn, ten gevolge van zekere omstandigheden in een goeden toestand verkeeren. 't *Fransche* bon = goed.

bōnten = het op ongelijken tijd rijp worden van het graan, nl. van dezelfde soort op hetzelfde stuk land. Het woord komt slechts in geschrifte voor. “– daar het opkomen der korrels op verrena niet gelijktijdig plaats heeft, een later bewijs zien we in het zoogenaamd “bonten” van 't koren, zoodat bij het zichten, binden, hokken en in huis halen niet zelden de eerste – meestal de beste – korrels verloren gaan, terwijl vele korrels niet tot rijpheid komen.” *Landb. Kron.* (1885). Vgl. *tweiriepîg*.

bōntgoud (bontgoed) = **bōntjes** = gekleurde katoenen stoffen; *mit bōntgoud*, of: *mit 't bōntpak loopen* = katoenen stoffen bij de huizen verkoopen. *Sprw.* *Bōntgoud is strōntgoud* = zulke stoffen zijn niet degelijk. *Oostfr.* buntgood = bont katoen, bont lijnwaad.

bōntjer = koopman in *bōntgoud*. (zie ald.) Ook familienaam.

bōntpak; zie: *bōntgoud*.

bōntjes = zie: *bōntgoud*. _Annonce: “Van af heden opruiming van alle aanwezige Bontjes.” (Warfum, Juni 1894).

bōntwinkel= manufactuurwinkel, winkel waar ellewaren verkocht worden; *Oostfr.* buntwinkel.

boog papier (*Westerkw.*) = vel papier; *HD.* Bogen. Zie: *harst I*.

boog = steenen brug, in Groningen en ook die te Winsum. In Groningen, vóór weinige jaren nog: *Ebbenpoortenboog* (zulk eene brug tusschen Oude- en Nieuwe Ebbingestraat); *Botternpoortenboog* (tusschen Oude- en Nieuwe Boteringestraat); *Kiekentjesboog* (tusschen beide Kijk-in-'t Jat straten); voorts: *Pouloportenboog*, *Stijnpoortenboog*, *Droapoortenboog*, *Heerpoortenboog*, *Oosterpoortenboog*. Behalve de beide laatste, door demping van het Zuiderdiep vervallen, zijn de overige door ijzeren draaibruggen vervangen.

boom, boomke; boompien, in: 'n *boom jassen* = één spel kruisjassen, {p.391} ook smousjassen. Bij het eerste telt een *boom* voor elke partij vijf streepjes, bij het tweede vijfhonderd punten; 'n *boom winnen* = één spel winnen. Zulk een *boom* bestaat uit vijf loodrechte streepjes met eene dwarsstreep er in 't midden door; ook *ZNederl.* en *WVl.* waar men vier streepjes neemt. (*v. Dale*: boompje (gewest.): zullen wij een boompje kaarten?) Zie ook: *kerel I*.

boom, in de *zegsw.*: *van de hooge boom of teren* = het kapitaal aanspreken voor dagelijksch onderhoud zonder moeite te doen om op andere wijze de uitgaven te dekken, dus: het kapitaal verteren, opmaken. (*v. Dale*: van den hoogen boom (van den hoogen bodem) leven = verkwistend leven.) Zie ook: *verpoten*, en: *kerel*.

boomerei = geboomte; *da's 'n koale ploats, is niks gijn boomerei om 't hoës*.

boomken (ww.) = boomen; *dei schipper mōs dat hijle end boomken*.

boomloopertje, boomlooperke; een grijs vogeltje met spitsen bek, iets kleiner dan de musch, dat veel om den stam der boomen loopt. Vgl. *v. Dale*: artt. loopertje, en: boomkruipertje.

boomziede (klemt. op: *zie*) = **bōmmezien** (*Stad-Gron.*) = bombazijn, zekere katoenen stof. Van 't *Lat.* bombycina, zijden kleeding, en dat van: bombyx = zijdeworm. De latere Latijnen noemden die zijde bombacium, welke benaming later op die van boomwol is overgegaan. *Kil.* bombasijn = boomwolle, boomsije. *Oostfr.* boomsiden, stof uit katoen en wol vervaardigd, met zijden glans. (v. *Dale*: boomzijde (oudt.) eene soort van bombazijn.)

boomzieden = **bōmmeziēnen** = van bombazijn; 'n *bōmmezien* 'n *bōksen* (*Reinkingh*). Klemt. op: *zie*. Zie: *boomziede*.

boonakker, in: iemand *de boonakker* (ook: *de barg* = berg) *oplaiden* (of: *oplezen*) = hem dwingen om zijn plicht te doen en daartoe strenge maatregelen nemen, bv. door eene harde behandeling. Wordt alleen gezegd wanneer men het met luie, onverschillige of wederspannige personen te doen heeft. *Oostfr.* de boonakker upgaan = zich ten gevolge eener mis- {p.393} daad op de vlucht begeven; ook: in het tuchthuis komen. – *boonakker* staat hier voor: galgenveld. Zie: *boontje*, alsook onder art. *pietske*.

boonarten = eene soort van doperwten die in onze tuinen gekweekt worden bij rijzen. Zij zijn grooter van stuk en langwerpiger dan de gewone doperwt.

boonask = asch van boonenstroo. Vóór het gebruik der soda algemeen werd verbrandde men genoemd stroo om er *booneloog* uit te trekken. Men nam een houten bak, van gaten voorzien, vulde die met asch en goot daarop water; wat er uitlekte noemde men *lekloog*. In plaats van een bak gebruikte men ook een linnen zakje.

boonband, boonenband; stroo waarmede veldboonen tot schooven worden gebonden. Advert. Te bekomen: “Beste roggegroeden, zeer geschikt voor boonband.” – “Wordt aangeboden: Best versch roggestroo tot boonenband.”

boonbrood; brood van paardenboonen gebakken, als paardenvoedsel. Zoowel voorwerpsn. als stofnaam. (v. *Dale*: boonenbrood, boonbrood, gm.v.)

boonbult; groote ronde hoop van netjes opgestapelde boonenschooven bij de schuren, als deze ze niet meer kunnen bergen; *staan twee boonbulten boeten*. Zie: *bult*.

boonejoar; zie: *appeljoar*.

booneklōnt (*Hoogel.*) = aardappelen en veldboonen doorengemengd en opgewarmd; uitsluitend arbeiderskost. Zie: *klōnt*.

booneloog; zie: *boonask*.

boonemeske; zie: *boonensnippêln*.

boonemeulntje; boommōlntje = boonensnijder, werktuigje om snijboonen of *pronkers* in zeer dunne schijfjes te snijden, bij v. *Dale*: *snijboonenmolen*. Vgl. *boonensnippêln*.

boonen. – *in de boonen wezen* = zich vergissen, in de war, de kluts kwijt zijn. Hier zegt men daarvoor ook: *hij 's in de boonen en plōkt arten*. Ter verklaring dezer zegswijs heeft men hier m.i. aan eene gemengde vrucht van boonen en erwten te {p.395} denken, welke verbouw in de kleistreken zeer oud zal zijn. Gewoonlijk heeft zulk een stuk land op eenigen afstand het aanzien of er alleen boonen groeien, maar gaat een niet deskundige het van nabij bezien, dan weet hij niet wat er van te maken, hij komt er mee in de war, want het is geene vrucht van erwten, evenmin als eene van boonen. *Friesch Hy het yn 'e beane wist om eartepoellen to siikjen* = hij is in de war geweest. *Oostfr.* *Man weet nich recht of m' mit hūm in de arsten of in de boonen is* = hoe men met hem staat, of men vriend of vijand van hem is. *Meiderich: hells (helsch) in de bohnen, Oostfr.: he kumd d'r mit in de rōsen* (ruiven). *Meurs: Ek bōnn en de bohnen on komm en de erten uut. – veur spek en boonen* (ook: *veur spek en brood*, en: *veur spek en 'n metworst*) *mitloopen* = bijlooper zijn, (bij *Harreb.*: Hij loopt er voor spek en boonen, of: – voor spek en appels; *ZNederl.* – voor spek en appels); – 't *woater*, enz. *kookt as boonen* = *kookt as de zee* = kookt fel. (Bij *Reijnders: Och wat zat zij in de boonen!* = wat was zij verlegen! – v. *Dale*: in de boonen = in verlegenheid.) Vgl. *proemen*.

boonenband; zie: *boonband*.

boonen-bie-riegen; zie: *riege*.

boonenbreker; zie: *breken*.

boonenbroaden = het roosteren van paardenboonen tot zij bersten. Men doet dit gewoonlijk op de vuurplaat door op een klein hoopje gloeiende kolen te leggen.

boonensnippêln (boonensnipperen); het snijden van boonen (*prōnkers* en *snieboonen*) in zeer dunne schijfjes voor den inmaak (om *in te zetten*). Men doet het uit de hand met gewone, of met mesjes die een dubbel lemmet hebben, *boonemeskes* geheeten. Sedert een dertigtal jaren verricht men dit werk met *boonemeulntjes*, die voor een dubbeltje in het uur verhuurd worden. Zie: *snippêln*.

boonenstrupen; boonestreupen = de tuinboonen van de draden {p.397} ontdoen; *zij is an 't boonenstrupen, wie zellen mörn boonen eten*. Zie: *strupen*.

boonepot; pot met tuinboonen welke den volgenden middag gegeten zullen worden; *de maid maakt de boonepot kloar*.

boonevat = vat met ingemaakte snijboonen (meestal *pronkerboonen*). Zoo ook: *boeskoolvat* = vat met ingelegde kool, zuurkool; *de boon- en boeskoolvoaten mouten op tied verschoond worden*. (Veelal is het zuurkoolvat een weerprofeet. Wordt 's winters geen nat op de kool bespeurd dan beduidt dit vorst; komt het vocht terug dan zal het dooien.) – *doe zitst doar ja net of toe die verhuurd hest veur vlint op 'n boeskoolvat; zien neus lopt as 'n boeskoolvat; hij dijnt narns veur as tou 'n vlint op 'n boonevat*.

boonland (boonenland) = land, geschikt en bestemd er dat jaar paardenboonen op te verbouwen. Eveneens spreekt men van: *garstland, hoaverland, waitland* en *koolland*.

boonmeel = boonenmeel.

boonmölntje; zie: *boonemeulntje*.

boonstoppel; land waarop veldboonen gegroeid zijn, 't zij de stoppelen er nog staan of reeds ondergeploegd zijn; *op dei boonstoppel zel garst zaid wor'n*, zooveel als: op boonen laat men liefst gerst volgen. In denzelfden zin spreekt men van: *garststoppel, koolstoppel, hoaverstoppel* en *waitstoppel*.

boontje. Zegsw.: *'k mag 'n boontje wezen as 't nijt waar is*, of: *as ik t'r 'n steek van begriep*, enz., bij v. Dale: *'k ben een boontje als 't waar is*. Sprw. *Boontje krigt zien loontje* = hij krijgt zijn verdiende loon, hij heeft die straf verdiend; ook *Oostfr.* (v. Dale: boontje komt om zijn loontje.) *Oudfr.* bana, bona, buna, *Zw.* baneman *Goth.* bane = moordenaar; bona ook = groot misdadiger.

boontjebrei; boontjesoep = soep van tuinboonen. Vgl. *brei*.

boontjederei; de verbouw van tuinboonen, dit gedeelte van het tuingewas; *mit de boontjederei wil 't niks, 't is veul te kold en te nat*.

boontjesoep; zie: *boontjebrei*. {p.399}

boor = **boortje** = boordje, halsboordje. Ook: boord van een vrouwenrok. Vgl. *koor* = koord; *de boor van heur rok gait lös*.

boor (*Ommel.*) = **geut** (*Lageland.*) = **stek**; eene soort van spade waarmee vochtige klei wordt gestoken. Zij is een weinig uitgehold (*inhol*), en niet zoo breed als de gewone *schōp*, die gebezigd wordt om den grond om te spitten.

boorachtig (klemt. op: *ach*) = geboortig; ook *Dr.*; *ik bin boorachtig van Euvelgunne*.

booren (ww.) = boorden, omboorden. Ook meerv. van *boor I*.

boorendvōl, boorndevōl = **boornstevōl** = boordevol. Ook gescheiden: *boorende emmervōl, zakvōl*, enz.

boorlint (alleen soortnaam) = boordlint. Zie: *boor I*.

boorsel = boordsel. Zie: *boor I*.

boortje = halsboordje. Zie: *boor I*.

bordguldens; zie: *boardguldens*.

bordje, voor: lessenaar in de kerk; *de meester stait al veur 't bordje*, zooveel als: de godsdienstoefening is reeds aangevangen.

börg = landelijk heerenhuis; ook = burcht, slot, kasteel. De eerste verklaring past voor de *Breister börg*, de andere voor: *de börg van Menkema* (te Uithuizen). Van zulke burchten bestaan er slechts enkele meer in deze provincie; de meeste er van zijn gesloopt en hebben van lieverlede plaats gemaakt voor meer nieuwerwetsche gebouwen die hier en daar den naam *börg* hebben overgeërfd. De plaats waar eene burcht gestaan heeft, heet *börgstee*. – *an de börg wezen* = daar aanwezig zijn: *an de börg wonen* = daar het geheele jaar verblijf houden. – Is eene *börg* als heerenhuis niet meer dan een knap burgerhuis, echter steeds een *blokhoes* (zie ald.) zijnde, dan noemt men het *börgje* of *börgtje*. *Dr. borg*, *burg* = heerenhuis; *MNederl.* *borch*, *Deensch Zw.* *borg* = slot.

börg, börge = borg, persoon die zich verantwoordelijk stelt. In Notarieele acten wordt gesproken van *zelfschuldige borgen*, {p.401} wat eigenlijk een pleon. zal zijn. – *hij ken niks meer te börge kriegen* = men wil hem niets meer borgen. Zie ook: zoepen 2.

borgêlk = burgerlijk; *börgêlk armbestuur* = burgerlijk armbestuur.

börgemester (*Auwen*) = burgemeester.

börgen, börgen; zie: *burgen*.

borgerklok; zie: *börgertied*.

börgermaiden (zonder enkv.) = dienstmeiden van burgers, ter onderscheiding van: boerenmeiden.

börgerpot; zie: *hutspot*.

börgerschooljonges = leerlingen eener hoogere burgerschool.

börgert, eigenlijk een jongensnaam, *Borgerd*. Zie: *lijndert*.

börgertied (burgertijd) = **borgerklok**, in: 't is *börgertied*, of: *mooi börgertied*, zooveel als: 't is tijd om naar huis te gaan. Vgl. *ruumstroatskloktje*.

Borggreve, uitspr. **Börggreve**, familienaam. *MNederl.* *borchgrave*, *borchgreve* = *MHD.* *burcgraaf* = burggraaf, *Fransch* *châtelain*. Zie *Verdam*.

börgje; zie: *börg*.

börgleer = **börgrijm** = leertje aan het tuig waarmede men het *kret* kan bevestigen. Aldus omdat het een waarborg zal zijn tegen ongelukken bij 't breken der riemen.

Börgman, uitspr. **Börgman**, familienaam. *MNederl.* *borchman*, *boorchman*, *MHD.* *burcman*, *MNederd.* *borchman* = man tot de bezetting van eene burcht behorende. (*Verdam*.)

börgrijm (borgriem); zie: *börgleer*.

börgstee; zie: *börg I*.

börgtje; zie: *börg I*.

börk = **pörk** = dwergachtig persoontje, klein, gedrongen mannetje; 'n *börk van 'n kereltje*. Zie ook: *pörk*.

Börkōmnei = *Borger-Compagnie*, behorende tot de gemeenten Wildervank, Veendam en Muntendam.

börrel = glas sterke drank, inzonderheid: glas jenever; *hij is an de börrel* (= *hij drinkt*) = hij is een drinkebroer; *wie bin an de börrel* = wij drinken samen een borrel, eigenlijk: wij zitten bij de jeneverflesch; *bitterbörrel* = glas jenever met *bitter*. *Overijs.* *boddel* = borrel; *v. Dale*: *borrel* = slok sterke drank. (De uitspraak van dit woord verschilt met die in Holland; hier luidt de *o* als in: *stom*, daar als in: *tor*.)

börreln = jenever drinken; *hij komt bie mie te börreln* (nl. *vóór* {p.403} den eten). Zie ook: *bittêrn*.

börreln, börreltjen = veel sterken drank gebruiken, zonder daarom als een zuiper bekend te staan; *hij börrelt oarig moar men zōcht hōm nooit onbekwoam*.

börrelsteek. Studentenwoord. Een klein feestje bij een student, die een examen heeft gedaan en dan een borrel schenkt.

börrie (*Laurm.*), **tjaske, tjasker** = kleine watermolen zonder kap. (*Kapit. J.P. Koster*); *Friesch* *tjasker*.

bōrries (zie: *barries*), wordt, volgens *Swaagm.*, door sommigen van den duivel gebruikt.

borsem; zie: *bossem*.

borsemklijd; zie: *bossem*.

borsemstōk; zie: *bossem*.

borsemstuk; zie: *bossem*.

bōrsen = verslorderen; *ofbōrsen* = door slordigheid een kledingstuk bederven.

borsie (*van Ankum*) = jak, kort vrouwenkleed.

bōrst = barst, spleet, scheur, in den vinger, de lip, enz. *Kil.* berst, borst = breuk, wat gebroken is.

borstig = de borst vooruitstekend, bv. in: *borstig loopen*, zoowel uit trotschheid als van nature. *Oostfr.* brüstig = eene hooge borst zettend, zich in den rug werpend; ook = brutaal.

borstjen = *opborstjen*; zie ald.

borstklōntjes; zie: *klōntjes*.

borstrok (manl.); zie: *hemdrok*.

borsum; zie: *bossem*.

borzel; zie: *bossel*.

borzêln; zie: *bossêln*.

bōs (bosch), in: *rozebōs* = rozestruik; *albeernbōs* = aalbessenboom; *krudoornbōs* = kruisbessenboom; *brōmmelbōs* = braambeziënstruik; *fledderbōs* = vlierboom; *wiendroefbōs*; *eerbeibōs* = aardbeiplant; *van 't bos_eten* = de vrucht al plukkende opeten. Wanneer eene plant dicht bij den grond reeds eenigen omvang {p.405} verkrijgt, zegt men: *'t is al 'n hijle bōs*, maar meenen dan te moeten denken aan: bos = bundel, samenvoeging van gelijksoortige dingen. Zoo spreekt men van: *'n hijle bōs kinder* (= *groot toom kinder*) = een groot getal. Voorts nog: *'t vlōgt 'r bie hijle bōssen oet*, zegt men van iemand die veel en buitengewoon rad spreekt; *'n bōs wiend* = eene windvlaag; *'n dik stuk wiend* = een harde wind; *'n bōs licht* = veel zonlicht, zooveel als: een bundel zonnestrallen of lichtstralen. *Zegsw.*: *hij komt zóó oet 't bōs* (bosch) = hij is geheel onbeschaafd. *Sprw.* *Hij stait op zien woord as 'n boer op 'n bos wōrtels* (*Hij stait op zien woord as 'n bōk op keutel*, of: *keudel*) = hij is niet gewoon zijn woord te houden. – Met de toekenning van: *bōs* (bosch) aan eenig geboomte is men hier even scheutig als elders in ons land met den naam: berg. Zoo spreekt men *'t Breisterbōs*, *Pijterboersterbōs*, *Eeksterbōs*, enz. Ook zegt men: *dei ploats* (of: *plaatse*) *stait hijlental in 't bōs*, wanneer die boerderij door eene rij boomen omringd is.

bōsbeer; **bōsbere** (boschbeer), voor: ruw, woest uitziend man met lang haar en zwaren baard; ook zegt men het tegen een knaap die zijn haar niet uitkamt: *zōgst 'r oet as 'n bōsbeer*, nog sterker: *zōgst 'r oet as 'n bōsduvel*, of: *as 'n bōsdōnder*. Veronderstel dat de jongen (ook het meisje) lang en dicht, *'n bōs hoar*, op 't hoofd heeft. Vgl. *Laurill.* p. 90, en: boschduivel = eene soort van aap.

bōsbere; zie: *bōsbeer*. {p.407}

bōsdōnder; zie: *bōsbeer*.

bōsduvel; zie: *bōsbeer*.

bōsjes = troepjes; *zij loopen bie bōsjes bie stroat*; *wichter bin hier genōg, bie bōsjes*.

bōskerei, **bōsserei** (bosch-erij), voor: geboomte; *wat bōskerei om hoes hebben* = eenig geboomte, zij 't ook alleen staande boomen, hier en daar een. *Zw.* buske, *HD.* Busch, Strauch = kreupelbosch; *Zw.* buskar, *Deensch* busk = struikgewas.

bōskoazie = laag geboomte, heesters en struikgewas dat in 't wild is opgegroeid. (*Weil.* boschagie, boschaadje; *v. Dale* boschage = boschje, klein bosch; *de Vries en te Winkel* bosschage.)

bos'm; zie: *bossem*. Te *Niezijl* enz. *borsum*.

boschōp (*Old.*) = **basschōp** (*Westerw.*) = **bodskip** (*Langew.*) = **boodschap** (*Westerkw.*) = boodschap; Ook voor de waar die men gehaald heeft: *de maid het de bosschōp in_de kōrf. Dr.*

bosschup, *Friesch* bodskip, *Oostfr.* böskup, *Westf.* boskop; *Oudfr.* = boodschap; handel. – 'k heb_daar gijn bosschōp = daar valt niets voor mij te verdienen; ook: daar ben ik liefst niet. Men zegt evengoed: om 'n_bosschōp, als: op 'n bosschōp wezen. Zegsw.: oppassen is de bosschōp! (het *Oostfr.*: dat is de böskup hier = daarom is men hier, dat moet hier verricht worden), ook: gij moet u goed gedragen, hoor! – Bij 't jassen: 'n kind_op 'n bosschōp sturen = met eene lage kaart aftroeven als er nog een achter de hand zit. *Sprw.* Dei kinder op 'n bosschōp stuurt krigt kinder thoes = men moet geene belangrijke boodschappen of werkzaamheden aan hen, die daarvoor niet berekend zijn, opdragen of aanvertrouwen.

bossel, borzel = borstel, schuier; ook *Oostfr.* Ook in samenstell.

bossêln, borzêln = borstelen, schuieren; fig. *hij mout 'r tegen bosseln* = er tegen werken, al zijne krachten inspannen; ook *Dr.*; *hij ken d'r nijt tegen opbosseln* = hij moet den strijd verliezen; *oet de loog bosseld wezen* = goed gereinigd en gekleed zijn, netjes voor den dag komen; ook: uit den brand, uit de verlegenheid zijn. *Oostfr.* uut de loge bösseln = ter dege schoonmaken. (v. *Dale*: iemand uit de loog borstelen = hem in een nieuw pak kleeven steken.) In de beide eerste voorbeelden moet aan het *MHD.* bōzen = slaan, kloppen, *HD.* boszeln, bosseln, gedacht worden. Vgl. het *Nederl.* botsen, en: bots = stoot, slag.

bossem, borse, bos'm = **borsum** (*Nieziyl*, enz.) = schoorsteenmantel; *Dr.* bossem, borsum; *ZNederl.* boezem, boesem, *Friesch* bozem, boosem ('t laatste in eene Publicatie van 1792). – *bossemklijd, bossemklaid*, eene strook, meestal van blauwbont katoen, dat van den rand des mantels neerhangt. Zij worden nog in ou-{p.409}derwetsche woningen en in dagloonershuisjes aangetroffen. – *bossemstōk, bossemstuk* = schilderwerk of schilderstuk boven den schoorsteenmantel. *Oostfr.* bossem = de rondlopende balken en rand van den schoorsteen in de keuken. – *OHD.* buosam, *MHD.* buosem, buosen, *HD.* Busen, *Oudfr.* bosme, bōsem, *AS.* bōsom, *Eng.* bosom, *Westf.* boosen = boezem, zoodat ons *bossem* iets gebogens zal te kennen geven.

bossemklijd; zie: *bossem*.

bossemstōk; zie: *bossem*.

bossemstuk; zie: *bossem*.

bōssen = kuren, ook: snaak, snuiter; “*Ze holl 'n 't veur zōk mien lijve man, Al zōkke soort van bōssen*”, (*E. Koch*). Wellicht eene verbast. van: potsen, poetsen = trekken, snakerijen, enz.

bōssie = bosje, en: boschje; *bie bōssies* = bij troepjes, vooral schertsend van menschen gezegd.

bōster; zie: *batjed*.

bōsterd; zie: *batjed*.

bōt (bijw.) = zeer, ten zeerste, op 't zeerst, erg, hevig, enz., in: *bōt kold, bōt mooi, bōt groot, bōt verkleumd*, enz.; *bōt verlangen, bōt lijgen, bōt regen* (regenen), *bōt muien* (spijten), enz.; *bōt bie hoes* (= *drong an hoes, stoef an hoes, stief an hoes, stōmp an hoes*) = dicht bij, zoo nabij mogelijk ons huis. – Als bvnw.: 'n *bōtten regen, 'n bōtten kolle* (koude), 'n *bōtten geld, 'n bōtten muite* (moeite), 'n *bōtten pelzijr*, enz. Weinig gepast zijn voorzeker koppelingen als: *glen bōt kold* (gloeiend erg koud); *stōm bōt mooi, stōm bōt lui*, enz. (= *aldernoarste mooi*) = verbazend mooi; *biester bōt onneuzel*, enz. = zeer onnoozel, enz.; *vreesêlk bōt best*, enz. *Dr.* bōt an = dicht bij; *Friesch* bot = erg, hard, krachtig; *ZNederl.* bot = uitermate, geweldig; bot veel menschen, bot duur, enz. *Wvl.*: uit der mate, geweldig: dat kost bot veel geld. (*De Bo*). Vgl. *stōm*.

boterham, mv.: *boterhams*.

boterhamsbordje = bordje dat men bij het eten van een boterham gebruikt, kleiner dan een *etensbord*, tafelbord.

boterzaad; zie: *botterzoad*.

bōtgal; eene ziekte onder de schapen, galligheid, waarbij zich kleine diertjes, gelijkende op botjes, in de maag vertoonen. {p.411}

bōtgrond; zekere grondsoort waarop de bot zich bij voorkeur schijnt op te houden. Uit Schouwerzijl schreef men in 1873: “De bot schijnt zich in den herfst steeds op zekere grondsoort op te houden, en het gezegde van oude botprikkers, dat hiervoor bepaalde grondsoort (botgrond) bestaat, pleit nu ook weer voor hunne bewering.”

bōtjevoaren = zich laten glijden op schaatsen, ter onderscheiding van: de beenen bewegen en streken maken. Zal komen van de botten, ribben, die men oudtijds voor schaatsen gebruikte, zooals die menigvuldig in de *wierden* worden aangetroffen. Zooveel dus als: zich op glijbeenen op het ijs voortbewegen. – Ook = stotteren. Zie: *stutjen*.

bōtprik = **prik**; werktuig om bot te vangen op de Wadden en ook in het Noordpolderkanaal. Het bestaat uit eene lange houten steel met eene rij ijzeren punten die van weerhaken zijn voorzien; ook *Oostfr.*

bōtprikken = bot vangen met de *bōtprik* (zie ald.); *de arbaiders hebben an 't bōtprikken west; zij kennen nō'n daghuur mit bōtprikken verdijnen.*

bōtprikker; iemand die aan 't *bōtprikken* (zie ald.) is; *dei bōtprikkers hebben nijt veul vōngen, van nacht.*

botram; **boteram**; samengetrokken uit: boterham, (eene minder botte benaming dan: *brōgge*, *brug*, *brugge*); ook in *Oostfriesl.* op de Gron. grens, *Z.Limb.* botram. – ham hier zooveel als: deel, stuk. Vgl. *brōgge*, en: *ōmstuk*.

bōtten (bvnw.); zie: *bōnken*.

botter, op de Friesche grens **butter** (onz. veelal) = boter, ook in alle samenstell. *Ommel. Landr.* III, 9 botter; *MHD.* buter, *HD.* Butter, *Oostfr.* botter, *Friesch* butter, *MNederl.* botter, *ZNederl.* beuter, butter, *Eng.* butter. *Zegsw.:* *as de botter op schuttel danst den ken je de arbaider wel onder de houd vangen* = in den winter (als wanneer de boter hard is) hebben de daglooners menigmaal geen werk en willen dus graag wat verdienen, zij zijn alsdan zeer handelbaar.

bōtterd = lomp, bot, onbeschaafd mensch, vooral in 't spreken de bescheidenheid uit het oog verliezende. (*v. Dale:* botaard = botterik.)

botterdruppen (boterdruppen); de groote regendroppels die op een warmen dag in Mei vallen. *Friesch:* Der fälle bûterdruppen.

botter en brood gooien (of: **botter en broodje gooien**) (of: **botter en brood smieten**) (*Old.*) = **flistern**, **fliestern** (*Ommel.*) = **flittern** (*Stad-Gron.*) = **bottertjen**, en ook: **bittertje-**

bottertje-brood gooien = zóó een plat steentje in het water {p.413} werpen dat het minstens tweemaal opspringt; *Weil.* kitsen, *v. Dale* kitsen, keilen, plisjeplasje gooien, stipstappen; *Dordr.* pleijen, pleijeren, *ZHoll.* schurrewitselen, sliggern, *ZLimb.* flietsje laote, *ZNederl.* botsen, *Wvl.* beuterplas, butterplas maken, *Kil.* botten op d'water; *Oostfr.* botter un brōd smiten, *Aurich* britzen, *Westf.* ne juffer smîten, in *den Harz.* wasserjungfern werfen.

botterflekken (*Westerkw.*). Wanneer de huid door een gat in de kous zichtbaar wordt, zegt men: *hij het botterflekken op zien hozen.*

bottergeld = het geld dat de boerin beurt door den verkoop van boter. Vgl. *aiergeld*, en het *Dr.* stroogeld.

botterheks; zie: *botterklitse*.

botterklitse = **roomslak** = **oele** = **botterheks** (*Duursw.*) = botervlieg, een gevleugeld insect dat gaarne om de kaars vliegt. *Oostfr.* bottervōgel, *Eng.* butterfly, *HD.* Schmetterling. Vgl. *bottervogel*.

botterklip; soort van tinnen kan met klap om boter in te doen. (Zie: *klip*). – Ook voor iemand die veel boter gebruikt (*Auwen*).

bottermol, **bottermolle**, **bottermolje**, in annonces *botermol*; soort van vaatwerk, bestaande uit een uitgehold stuk hout, waarin de boter bewerkt wordt (*Old.*), en die overeenkomen met de melkmollen (*Ommel.*), en het *Friesche:* aard. *Wvl.* beutertubbe, beutertibbe. Zie: *mol*.

bottermolje, liefkoozingswoordje van moeders tegen zuigelingen: *mien bottermolje*, wat zooveel zal zijn als: mijn zacht, poezel, mollig schepseltje, mijn molletje als van boter. Zie ook: *bottermol*.

bottermolle; zie: *bottermol*.

bottern = boteren, lukken; ook: *hij bottert* = hij verheugt zich, bv. in eens anders ongeluk. (In de eerste en eig. beteekenis alleen met: niet, voorop: *'t wil nijt bottern* = het wil niet vloten. *Friesch* buttern = lukken.) *Kil*. boteren = karnen. *Friesch*: It wol net büterje.

botterpekkel = het vocht dat op gezouten boter komt; *botterpekkel is lekkerder bie 'n ai as zolt*.

botterseldrie (*Ommel.*) = **potterseldrie** (*Old.*) = peterselie.

botterseldries (letterlijk: peterselies, peterselieappels); zie: *krountjes*.

Botternpoort = **Botternpoorte** (*Stad-Gron.*) = Boteringepoort.

Botternstroat = **Botternstroate** (*Stad-Gron.*) = Boteringestraat.

botterstoppen; een vat of pot vullen met boter; *de boer zien vrou {p.415} is an 't botterstoppen*. Zie: *stoppen 2*.

bottertjen; zie: *botter en brood gooien*.

bottervat = botervat. *Zegsw.:* mit 't gad (of: mit zien achterste) in 't bottervat vallen = een goed heenkomen vinden, bv. door een rijk huwelijk te doen; *Friesch*: Hja falt mei 't gat yn 'e büter (van een meisje dat een rijk huwelijk doet). *Oostfr.* mit de maars in 't bottervat to sitten kamen.

bottervogel; zie: *zundvogel*.

botterzoad = "*boterzaad*, eene verscheidenheid van aveelzaad, *Brassica campestris* var. trimestris. Voorzoover ik weet wordt Boterzaad alleen gekweekt in Drente en Groningen, in het laatste gewest vooral veel in Westerwolde op gebranden darggrond." v. *Hall Neerl. Plantensch.* p. 18.

bou (bouw) = verbouw, teelt van veldvruchten; *kool is gijn veurdijlege bou meer, de pries is te leeg*. Vlg. ooftbouw, tuinbouw, vlasbouw, enz.

bouboer (bouwboer); zie: *greideboeren*.

boudel (boedel) = boel; *'t is t'r 'n boudel* (ook met de toevoeging: *van Jan Stijn*) = 't is daar een verwarde boel, eene onordelijke huishouding; een rommel; *'t is 'n boudel!* = 't is eene zeer lastige zaak; *da's 'n beste boudel* = dat staat mij (of: ons) goed aan, daarvan of daarmee kunnen wij plezier hebben; ook = die menschen zijn rijk; *'n knappe boudel* = nette en ordelijke huishouding, winkel, enz. In samenstellingen kan het niet altijd door: boel, kraam, vervangen worden, als in: *regenboudel*, als het een regenachtige tijd is; *sneiboudel* = de hoopen sneeuw die op wegen en straten ligt, een sneeuwrommel; *zandboudel* = de zandige bodem, waarin men moeilijk kan voortkomen, en ons dus zeer hinderlijk is; *stofboudel* = wat met stof bedekt is, en ook het stuiven zelf; *schoulboudel* = schoolzaken, zaken, het onderwijs betreffende; *gemijnteroadsboudel* = de verkiezing voor den gemeenteraad; *loezeboudel* = kleeren met ongemak, enz. Men zou er voor kunnen zeggen: dat geregen, dat gesneeuw, dat gestuif, of: al dat stof, enz.

boudel = **bult** = massa, hoop, menigte: *'n boudel knickers; d'r {p.417} starven 'n hijle boudel mensen*, enz. Meer echter gebruikt men: *bult*; zie ald. *Oostfr.* bûdel, bôdel, bûl, bôl, boul = hoop, enz.

boudel = boedel, al het bezit; *'n goude boudel hebben* = welgesteld zijn; *'n dikke* (of: *beste*) *boudel hebben* = veel geld bezitten. Zie *Verdam*, art. boedel.

boug = boeg; *'t is hōm tegen de boug* = 't is tegen zijn' zin; 't stuit hem tegen de borst; iets *oet de bougen doun* (*Hoogel.*) = een werk verrichten met inspanning van alle krachten. – 't Eerste van: boeg, voorste deel van een schip; het laatste van: *boug* = borst van een paard; beide van: buigen. Vgl. *hies*.

bougen; zie: *boug*.

boughies; zie: *hies*.

boukerei (boekery), voor: eenige boeken, die bv. in de vensterbank liggen; *barg dei boukerei doar vandoan; dei boukerei ligt mie in de wege.*

boukje, boukje = boekje; 'n *boukje koopen* = vijf kaarten koopen bij 't *lantern* (lanterluien). Ook meisjesnaam = *Bouke*.

boukstoaven = spellen, nu verouderd evenals: boekstaven. – Ook = de letterteekens. *Kil.* boeckstaven (ww.); boeckstave (znw.); *HD.* Buchstabe = klank- of letterteken; buchstabieren = spellen. *MNederl.* boecstaef, boucstaef, enz. Vooral of uitsluitend in het mv. in gebruik. *MHD.* buochstap. *MNederd.* bokstaf, *HD.* Buchstab. Tegenwoordig is slechtst het ww. boekstaven in gebruik en wel vooral in het deelw. geboekstaafd. (*Verdam*).

boukwait = boekweit. Zie: *ou* (= oe), en *ai* (= ie).

boukwaiten (bvnw.); *boukwaiten gört, boukwaiten meel, boukwaiten pankouk* = gort, enz. van boekweit. (Bij v. *Dale*: boekweiten, bn. Dit woord zal wel zelden voorkomen.)

boukwaitengört = gort van boekweit, gepelde boekweit; *wie eten van middêg boukwaitengört* (of: *boukwaitengörte*).

boukwaitenmeel = boekweitmeel (v. *Dale*).

boukwaitklijd, in advert. **boekweitkleed** = kleed waarop de boekweit, op het land, wordt gedorscht.

boukwaitmoalderei, in advert. **boekweitmaaldery** = grutterij.

boukwaitmulder (boekweitmolenaar) = grutter.

bouldag = boeldag; *bouldagoud* = boelgoed; *bouldageld, bouldagsgeld*, {p.419} *boulpenningen*, in annonces: *boelpenningen* = het bedrag van het verkochte plus vijf procent voor den notaris; *boelgoedconditiën* (in annonces), een enkelen keer leest men *boeldagsvoorwaarden* = de voorwaarden van verkoop, die vóór de veiling worden voorgelezen; *boerenbouldag* = veiling van den inboedel, het vee en de gereedschappen van een' landbouwer. Deze boeldagen worden o.a. in de *Ommelanden* nog sterk bezocht, zonder dat er, gelijk vroeger, een volksfeest van wordt gemaakt. Vgl. *bedel*.

bouldagsgeld; zie: *bouldag*.

bouldageld; zie: *bouldag*.

bouldagoud; zie: *bouldag* (*MNederl.* boedelgoet, bodelgoet, buedelguet. Goed tot iemands uitzet behorende.)

boulhuus (*Stad-Gron.*) = boelhuis, venduhuis. *MNederl.* boedelhuus, boelhuys. Verkoop van roerende goederen in een sterfhuis. (*Verdam*.)

boulpenningen; zie: *bouldag*.

boumantje; zie: *akkermantje*.

bounnap; nap die men gewoonlijk bij het boenen gebruikt.

bounplank; de plank, ook **wouterplank**, die op eene vaststaande ladder in de gracht rust, waar o.a. het boerengereedschap, vorken, schoppen, spaden, enz. wordt geboend. De geheele inrichting noemt men 't *woaterkret*, en wordt bij de achterdeur aangetroffen.

bounpost; de deel, post of dikke en breede plank bij eene boerderij waar de meiden het keuken- en melkgereedschap schoonmaken, boenen, enz.; deze *bounpost* vindt men bij de *stookhut*. “'k Wol da'k maor schrobben en plasken kon net as Aanje, karnbounen, tien schuren, potten schoonen, tellers wasschen, mit dikke klompen op 'e bounpost stoan.”

boustelsel, in geschrifte *bouwstelsel* = de vaste regelen voor de *vruchtopvolging*; zie ald.

boustreek (bouwstreek); streek op de klei waar landbouw hoofdzaak, de zuivelbereiding bijzaak is; *as ie mit de train van Warfem noa Oethoezen raizen den koom ie deur ijn van de beste boustreken van de provincie.*

boute; baute (bouwte), mv. *bouten, bauten*; de bouwgrond bij dorpen waar ook laag weiland of veen wordt gevonden. {p.421} Men zegt: *op de boutte*, maar: *in de venne*, daar de eerste hooger gelegen gronden zijn die des winters niet onder water komen, zooals het lage grasland.

In 't *Oldampt* en *Westerwolde* onderscheidt men *zand-* en *veenbouten*. (Hier zij opgemerkt dat in genoemde kwartieren de *ou* sterk naar de *Oostfr. au* trekt.)

bouten; zie: *buiten 2*, en: *boute*.

bouwstelsel; zie: *boustelsel*.

boven, voor: het woonvertrek van het gezin van een landbouwer; *bie de groote boeren komt 't volk nooit boven*, d.i. het dienstvolk wordt daar niet toegelaten; *goa moar noa boven* (in burgerhuizen: *noa veuren*), d.i. ga maar naar den boer, gij behoeft hier (*achter*) niet op hem te wachten. – Staat voor: *bovenhoes*; zie ald. – Als voorz.: *boven stoof zitten* = zitten met eene warme stoof onder de voeten, van vrouwen; *hij zit boven op de kachel* (of: *op 't vuur*) = er dicht bij.

bovenbak, minder gebruikelijk **bovenbeschuit**, en alleen bij hen die *beschuit* in plaats van: *twijbak*, *twaibak*, *tweibak* zeggen, = beschuit met de bruine korst; van: het bovenste deel van het bolletje, waarvan de beschuiten worden gemaakt; ook zegt men voor beide: *bovenkōrst*, en: *onderkōrst* (*Old.*)

bovenbōksên, **bovenboksêm** = pantalon, ter onderscheiding van: *onderbōksen*.

bovendat = **bovendijn** = bovendien, *Dr.* bovendat.

boveneind = **bovenèn** (zie: *binhoes*). “Niettegenstaande de spoedig aangebrachte hulp kon men het niet verder brengen dan het “boveneind” te behouden.”

bovenèn, **bovenende**, in geschrifte *boveneind*; zie: *binhoes*.

bovengang; gedeelte van den gang aan den kant der voordeur.

bovenhands, **bovenhans**, in: *bovenhands arbaiden*, bv. verven van eene zoldering of daaraan stukadoorwerk verrichten; *boven- {p.423} hands gooien* (*Old. vlōchtjen*) met een steentje of bal = de hand zoover mogelijk in de hoogte brengen en dan gooien, ter onderscheiding van: onderhands (*Ommel.* onderhandjes) gooien. – *bovenhands peerd* = het rechtsche, bijdehandsch paard; *onderhands peerd* = het linksche, vandehandsch paard.

bovenhoes = **bovenspul**; het voorste, het bewoonbare gedeelte eener boerderij, van buiten beschouwd. Men zegt: *'t bovenhoes mout omgooid wor'n*, moar: *wie wonen in 't binèn* (of: *binende*). Vgl. *boven*, en: *binhoes*.

bovenknecht (in annonces) = *bovenvent* = de opperste knecht op een koren- of pelmolen.

bovenkōst = **bovenkōrst**; zie: *onderkōst*.

bovenlanden. *Hou is 't in de bovenlanden?* vraagt de onontwikkelde den courantlezer. Wat hij er onder verstaat weet hij niet en wij weten het ook niet, maar waarschijnlijk moet hier aan Duitschland gedacht worden. – *Kil.* Overland = Germania Superior; (overland, tegenover: nederland.)

bovenlander = **bovenlands peerd**; paard uit N.Duitschland, bv. Oldenburg, afkomstig. (*v. Dale*: bovenlander = die hoogere of bergstreken bewoont; in Holland Westfaler, Oostfriesch; bovenlandsch = van hoogere streken, in Holland Westfaalsch, Oostfriesch.)

bovenlands; zie: *bovenlander*.

bovenmaid, ter onderscheiding van *achtermaid*; (zie: *koamermaid*). *N.Brab.* bovenmeid = keukenmeid. *ZNederl.* bovenmeid = de meid die niets met de keuken te maken heeft.

bovenmau, **bovenmou** (bovenmouw); dat gedeelte eener mouw dat boven zit, ter onderscheiding van *ondermau* (*ondermou*), het andere stuk, onder den arm. Naaistersterm.

bovenmeester = hoofd der school, als het ter onderscheiding van: ondermeester, zal dienen. Thans zoo goed als verouderd, liefst zegt men: *hoofdonderwiezer*.

bovenopstoan = **op neus t'r bie stoan** = uit nieuwsgierigheid er zoo {p.425} dicht mogelijk bij staan om alles goed te kunnen zien. Zie: *boven*.

bovenspul, voor: het bovenkleed, vooral van vrouwen. Ook = het gelaat, het hoofd; *'t bovenspul is goud*, moar *'t onderspul deugt nijt* = zij heeft wel een knap gezicht maar zij gaat mank. Ook: hij (of: zij) heeft een goed verstand.

bovenstad beteekent in 't *Oldampt*: benoorden Groningen, en daartoe moet geheel Hunsegoon en een deel van Fivelgoon gerekend worden; ook zegt men hiervoor: *achterstad*. Op 't *Hoogeland* verstaat men er onder de streken ten zuiden van Groningen. Deze uitdrukkingen hoort men vooral van onze binnenschippers.

bovenste, voor: beste, edele, voortreffelijke; *alderbovenste*, ook: *alderbovenste beste* = zoo voortreffelijk mogelijk, in zijne soort, van menschen en vee gezegd; *bovenste* ook: de eerste op de rij van de koeien die op stal staan, altijd van het bovenhuis af gerekend; *bovenste ber* = het bed dichtstbij den haard; het andere noemt men: *achterste ber*. *Dr.* bovenste best, *Ned.-Bet.* boves besz = allerbest, opperbest; *Zeel.* bovenst, bovest = uitstekend; *Friesch*: Dat is fen 't boppeste boerdsje (het allerbeste, allerfijnste, allerlekkerste). *Holst.*: dat is vunt böverste boort, (*Nederl.* van de bovenste plank) = van het bovenste vak = dat is eerste kwaliteit.

boven 't gras zijn, zegt men van eene op stal staande koe, die in zulk een goeden staat is dat zij, in de weide gebracht, niet naar eisch kan groeien, gras is voor zulk een beest niet voedzaam genoeg om zeer vet te worden.

bovenvent; zie: *boerenknecht*.

braak. “Een *braak* is een werktuig, van vorm als een groot scheermes ter lengte van ruim een halven meter, waarvan mes en lemmer beide van hout zijn. Dit mes is door een tweebeenigen standaard (aan beide zijden van het mes een been) ter hoogte van ongeveer een halven meter boven den grond vastgesteld, zóó dat het lemmer in het hecht kan draaien. Naast dit werktuig staat een tweede van dezelfde constructie, maar grotendeels van ijzer dat de *slijp* genoemd wordt. {p.427} Beide bevinden zich gewoonlijk in een hok, lang 2 à 3 meter, breed 1½ meter en vaak nog geen 2 meter hoog. Bovendien behoort tot de werktuigen van den *braker* nog een groote houten hamer met langen steel. Het eerste werk dat de arbeider doet is nu het beuken. Hij spreidt een hoeveelheid vlasstengels over den grond uit en slaat daarop aanhoudend met den hamer, waardoor de houtachtige deelen van den stengel gekneusd worden. Is dit in voldoende mate geschied, dan begint het eigenlijke *braken*. De werkmans neemt een bundel gekneusde vlasstengels in de eene hand en het lemmer van het houten scheermes in de andere. Het lemmer wordt nu aanhoudend snel op en neer bewogen en komt telkens in aanraking met den bundel vlasstengels, die tusschen hecht en lemmer worden doorgetrokken, natuurlijk onder aanhoudend schokken, wat tegelijkertijd een eigenaardig ratelend geluid voortbrengt. Het gevolg van deze snelle schokken is dat de houtachtige deelen, die reeds gekneusd waren, in kleine stukjes worden verdeeld, welke door het uithalen van den bundel tusschen mes en lemmer door, aan den voet van den standaard neervallen, terwijl de *braker* langzamerhand de vezels alleen in de hand houdt. Nu wordt dezelfde bewerking op het ijzeren scheermes, de *slijp* herhaald, tengevolge waarvan ook de kleinere houtdeeltjes en de overblijfselen van de bast verwijderd worden, zoodat de vezels in volkomen zuiveren toestand overblijven en de grondstof voor het linnen, het vlas verkregen is.” (Vragen des Tijds, 1892.)

brabbel; zie: *braggel*.

brabbelkoukje; soort van gebak van meel en suiker. (Hier wèl bekend maar geen Groningsch product.) – Ook = mislukt baksel, een gebak dat te week gebleven is.

Brader (familienaam). *MNederl.* brader = houder eener gaarkeuken; braderie = gaarkeuken. (*Verdam*).

bragel; zie: *braggel*.

bragel, **bragel**, ook hoort men **brabbel** en: **bribbel** (*Veend.*) = **brits**, **britse** = weeke {p.429} modder, slijk; uit slooten komt *bloue braggel*; *de kinder loopen nijt op de riep moar altied in de braggel*; *zien stevels zitten vól braggel*.

bragen; zie: *broagen*.

braiden, **braien** = breien. *Zegsw.*: *proten* (of: *proaten*) en *braiden!* zooveel als: verbabbel den tijd niet, wilt gij praten, goed... maar de handen mogen niet rusten, het werk moet er om voortgaan; “*Wie kennen wel proaten en braiden, lees mie 't moar oet de krande veur.*” in 't

geliek braiden = inbreien, bij 't neerleggen van het breiwerk eene der naalden, tegenover het naadje half te breien, ten einde het werk te kunnen vouwen, (bij v. *Dale* gelijkbreien, in 't gelijk breien). – Ook = breiwerk; *zij het heur braiden mitnomen*; 't *braiden ligt bie heur*; *zij stekt 't braiden in de buutse (Old.)* Als bvnw.: *braiden hemdrek, braiden onderbōksen*, enz.; *braiden goud* = gebreide goederen

braidopkes; zie: *braiekkeltjes*.

braiekkeltjes = **braidopkes**; voorwerpen van goud, zilver, ivoor of been, in den vorm van een eikel, om de breipriemen in te steken wanneer het breiwerk is opgerold.

braien; zie: *braiden*.

brailap (breilap) = lap met verschillende steken, enz., voor leerlingen in 't breien.

braimeesterske = breivrouw; vrouw die in haar huis onderwijs in het breien geeft, die een *braiwinkel* (zie ald.) heeft.

braischi = breihout, hol voorwerp met dunne houten staafjes gevuld, om er eene der breinaalden in te zetten. Staat voor: breischeede. Vgl. *schi*.

braistop = maas; *braistop moaken* = mazen. Het woord zal welhaast beginnen te verouderen.

braiwichter (alleen mv.) = breimeisjes. Zie ook: *braiwinkel*.

braiwinkel, zeide men vroeger, toen er van onderwijs in vrouwelijke handwerken nog geen sprake was, van eene gelegenheid waar meisjes onderricht in het breien konden krijgen; *zij het 'n braiwinkel* = *zij het braiwichter*.

braken (alleen in geschifte) = **valgen** = braak leggen. *WVl.* braken = braak liggen.

bram, broanie, in: 't is 'n hijle bram = 't is 'n broanie, zegt men van {p.431} iemand die den grooten heer uithangt, die zich een zeker air aanmatigt, die de borst hoog draagt, (zonder juist een windbuil te zijn). Heeft hij daarbij een trotschen blik, dan zegt men ook: 't is 'n hijle beron (baron). – bram = bramzeil = het zeil boven het marszeil, vroeger het hoogste zeil op een mast: "dat men de schepen maekt mars boven mars, bramseyl boven bramseyl, alles streckende om syraet en oppronck." (v. *Lenep* art. bram). Daar ook: hij is een rechte bram = hij is een windmaker, een bluffer. *Friesch* brame, *Gijsb. Japik* prange, *HD.* prangen, *MHD.* brangen, prangen, *Noordfr.* bremmje, *Deensch* bramme = pralen, pronken; *AS.* breme = hoog, groot, verheven.

bramsêl, zeggen onze zeelui voor: bramzeil, evenals: *topsêl*, voor: topzeil. Vgl. *middêg* = middag; *elger* = aalgeer; *kromstert*, voor: kromsteert; *hansel* = handzeel; het *Overijs.* lanter = landheer, het *Nederl.* leisel = leizeel; dorpel = deurpaal, enz.

bramstagloopers = **matrozeenerappels**, voor grauwe erwten; matrozenwoord.

brand = ontsteking, (zie: *vuur*). Vergelijk.: *zolt as de brand* (brandend zout), veel te zout, van spijzen; *moager as de brand*; *zunîg as de brand*; *zindêlk as de brand* = *brandzindêlk*; zie ald. *Zegsw.:* 't is nijt in de brand! (of: 't is nijt ien brand) = wees maar kalm, er behoeft niet zoo'n haast gemaakt te worden. – *de muur* (of: 'n boom) in brand steken = er tegen staan te wateren. *WVl.:* brandt het dan? zegt men aan iemand die met ongeduld iets vraagt.

brand. Eigenschap van den bodem dat hij geen goede vrucht of in 't geheel geen vlas meer wil voortbrengen. Dit heeft plaats wanneer op hetzelfde land te dikwijls vlas geteeld wordt. Dit woord heeft men waarschijnlijk van Belgen overgenomen. In Vlaanderen beteekent: brand, ziekte van jonge akkergewassen die verdorren en vergaan; de brand is in het vlas; de brand komt er in. Bij uitbreiding zegt men dit ook van 't land waarop vlas geteeld wordt. –

brandbit; zie: *bit*.

brandbrijf (= brandbrief); brief aan een schuldenaar waarin op eene spoedige betaling wordt aangedrongen en geene bedreigingen worden gespaard; 'k zel dei kerel 'n brandbrijf sturen.

brander, in: *hij het 'n brander op dat wicht* = heeft op haar een goed {p.433} oog, letterlijk: wil haar in liefde doen ontbranden; *hij krigt 'n brander* = eene ernstige aanmaning om eene schuld te betalen. Vgl. *brandbrijf*.

brandêrg (= branderig), voor: driftig, overdreven voortvarend, ongeduldig, van landbouwers den bekwamen tijd niet kunnen afwachten. – Ook = brandig, in: *brandêrg in 't gezicht wezen*, zooveel als: eene roode kleur hebben door warmte of koortsigheid; 'n *brandêrge reuk* = een reuk alsof er iets smeult. *Oostfr.* brannerig, brannerg.

branderij (*Auwen*) = brand; *men heurt nou niks as van branderij*.

brandewienskop; branwienskop; een, soms antieke, zilveren kop, kom of schaal, waaruit op Nieuwjaarsdag brandewijn met rozijnen wordt gehapt. Ook een gewone kop (of kommetje) waarin men brandewijn met rozijnen heeft gedaan; *de branwienskop gōng bie de rieg rond*.

brandewienslepel; branwienslepel = de ouderwetsche, gedreven zilveren lepel, met twee menselijke figuren aan het einde van den steel, behoorende bij den *brandewienskop*, en gewoonlijk geschenk bij het huwelijk van personen uit den aanzienlijken boerenstand.

brandholtmoager = mager als een brandhout (*v. Dale*).

brandgevel; muur tot den nok opgetrokken tusschen het voor- en achtergedeelte eener boerderij, om het voorgebouw in geval van brand te kunnen behouden. “De brand verbreidde zich in het dak van de schuur tot aan den brandgevel, maar hier werd hij gestuit”, enz. “Het is nog niet te voorzien of de voorbehuizing behouden zal blijven, wijl de zoogenaamde brandgevel het zwaar te verantwoorden heeft.” (In *N.Brab.* noemt men aldus den trapgevel van ouderwetsche huizen.)

Brandje (mannennaam) = *Galbrand, Gerbrand, Hilbrand, IJsbrand*, enz.

brandkast = brandkas, verzekeringskas tegen brandschade, en: brandkast; *wie bin mit 't lösse goud in de Ynrömmen brandkast* (of: *brandkaste*).

brandmeester; het hoofd van de werklieden eener steenbakkerij, die jaarlijks uit Lipsland overkomen.

brandries = **brandrijst** (*Auwen*) = brandkoren, brand, bij de graankoopers smettarwe, *Uredo Caries*, eene inwendige ziekte van de korrel, inzonderheid van tarwe, welker binnenste geheel in een donkerbruin, stinkend, kleverig poeder is overgegaan, terwijl de huid der korrel, hoewel verkleurd, gaaf {p.435} is gebleven. Moet onderscheiden worden van *het Zwart*, of de stuifaren, *Uredo Carbo*, dat zich vertoont als koolzwart poeder, waarin de geheele aar of pluim, zoo als bij de gerst en haver, als het ware verteerd is. *Van Hall Neerl. Plantensch.* p. 285. *Oostfr.* brandrís = de stuifaren bij de haver.

brandrijst; zie: *brandries*.

brandschuur; de schuur bij eene steenbakkerij, waarin de steen gebrand wordt.

Aanbesteding: “Het daarstellen van eene brandschuur, waarin 2 ovens, kamer en drie treeddelen er achter.”

brandsel, bransel; eene hoeveelheid steenen, pannen of draineerbuizen die in eenmaal gebrand worden, één ovenvol. – Ook: het aangebrande in den pot; ook *Oostfr.* (Gr. Wbk.: aanbrandsel = het aangebrande.)

brandzindêlk = zoo zindelijk mogelijk, van vrouwen gezegd. Vgl. het oude: brand = slagzwaard. (*v. Dale*: zoo helder als een brand = er rein, zindelijk uitzien.)

brandzunîg = hoogstzuinig, zoo zuinig mogelijk; wordt van mannen en vrouwen gezegd, waarvoor ook: *zoo zunîg as de brand*.

branekkel = brandnetel; *doove branekkel* = *makke branekkel*: doove netel, *Lamium album*, in *Oldehove bloeiende branekkel*; *v. Hall Neerl. Plantensch.* p. 168. (De oude en nieuwe Germ. talen hebben geene *k* in 't nagenoeg als: netel, luidende woord; door den invloed der *n* is de *t* hier in *k* overgegaan). *Sprw*: *Hou stiller hou beter, har 't wief zegd, dou har ze mit 't gad in de branekkels zeten*; *Friesch*: *Ho stilder ho better, sei 't âldwief en hja siet mei 't gat yn 'e brânettels*. *Oostfr.* nêt mit de nêrs in de brannettels sitten.

brannen, brann' = branden. Uitlating der *d*. Ook *WVl*.

bransel; zie: *brandsel*.

branwienskop; zie: *brandewienskop*.

branwienslepel; zie: *brandewienslepel*.

braskörf, in geschifte *braskorf*; eene soort van sluitmand met handvatsels aan beide zijden en een boven. In zeker vrachttarief komt voor: "Een braskorf naar rato der grootte *f* 0.10." Zal zooveel zijn als: korf waarin men allerlei dingen, kleinigheden bergt. Vgl. v. *Dale* art. bras. {p.437}

bratten goaren; eene fijnere soort van garen dan het gewone sajjet; *puuks* (puiks) eene nog fijnere soort. Zooveel als: garen, waarvan borat, brat geweven wordt; ook *Oostfr.*

brauhoes = deel van een huis waar gebrouwd wordt, de brouwerij. *MNederl.* brouhuus = brouwerij, *HD.* Bräuhaus.

bred; zie: *bret*.

brederik; toestel van latwerk buiten 'shuis, soort van rek, waarop de *breden* (borden) worden te drogen gezet. Zie: *bret*, en: *emmerik*.

breek = *briek*; *breke* = *brieke*; zie: *briek*.

bregen (*Westerw.*) = hersens, van een varken; *bregenworst* = darmen waarin de hersens van een varken gestopt zijn; *wil ie de bregen ook hollen?* vraagt de slager. Zie: *broagen*.

bregenworst; zie: *bregen*.

brei; **brij**, in sommige gevallen voor: soep, gewoonlijk voor: *zoepenbrei* = karnemelkspap; *mouskebrei* (ook: *körtmous*), *boeskoolbrei*, *krintjebrei*, *boontjebrei*, *riezenbrei*, enz. *Zegsw.:* *ken de kat ook appelbrei koken?!* = beeldt gij u in dat te kunnen doen?! – *da's 'n stōk botter in de brei* = dat is een fortuintje; *ik ken die de brei wel van de kop eten* = ik ben immers veel, wel een hoofd groter dan gij; *deur dei brei hen eten* = zich die moeilijkheden of onaangenaamheden getroosten om het doel te bereiken. *Sprw.* *Als 't brei regent bin mien schuddels omkeerd* = *Als 't brei regent heb ik mien koeme altied ondersteboven* (*Old.*) = 't loopt mij altijd tegen, is er een voordeeltje te behalen, ik ben er nooit bij. *Friesch:* *As 't brij reint lizze myn skûtels altyd omkeard.* *Oostfr.* *bree*, *HD.* *Brei* = *brij*, *pap*. Zie ook: *brei mit boonen*.

Brei, de Brei = Breede, dorpje onder de gemeente Warfum. (Eigenlijk zooveel als: breede Ee.)

breien = de *r* niet duidelijk kunnen of willen uitspreken, Zwolsch spreken. *Van Dale:* *brijen*, *brouwen*, de letter *r* slecht uitspreken, stamelen. (*breier*, bij v. *Dale* *brijer*, *brouwer*, wordt hier niet gehoord). *ZHoll.* *brijen*, *Oostfr.* *brêen*, *brêjen*; *Neders.:* hij spreekt as wen he brij im mund het. *Vercoullie:* zoo spreken dat men aan 't gerucht van 't brij roeren doet denken. (Wij geven aan de *Neders.* verklaring de voorkeur).

breihapper; bijnaam van den bewoner van 't *Hoogeland*.

breikoeme = **breischöttel**; **breischuddel** = groote en diepe tinnen schotel; ook = zulk een schotel met *zoepenbrei*.; *Friesch* *brijkom*.

brei mit boonen; zie: *boerenjōnges*.

breischöttel; zie: *breikoeme*.

breischuddel; zie: *breikoeme*. {p.439}

breislijf, **brijslif**; **breislaif**, **brijslaif** = groote houten lepel om de brij om te roeren en op te scheppen. Zie: *slif*.

breitied; **brijtied**; de tijd wanneer het werkvolk van den boer des morgens 7 uur eet, welke maaltijd bestaat in karnemelksbrij en roggebrood met boter, (ook *Oostfr.*) De knechten en arbeiders die om 4 naar het land gaan moeten zorgen dat zij *tegen breitied* weer thuis zijn; om 8 uur gaan zij weer aan 't werk.

breken = **boeà speulen** = braken, overgeven. *Verv.:* *brook*, *broken*.

breken = in grove stukken malen van boonen voor het vee. Dit geschiedt gewoonlijk op den korenmolen, maar vele landbouwers hebben er ook een werktuig voor, dat zij *boonenbreker* noemen. *ZNederl.* *breken* = malen met de tanden. *Verv.* als: *breken I*.

brekvallîg = licht breekbaar, wat door ouderdom zwak is geworden, vooral van gereedschappen gezegd. *Dr.* brekvallig = bouwvallig; *Gron.* bouwvallig van menschen en gebouwen; *Oostfr. Westf.* brekvällig = breekbaar, bouwvallig.

Bremen, in: *zij is zoo wies as 't schiethoeske van Bremen*, met de toevoeging: *dat van zulf leeg lijp*, schertsend van iemand, meest onder kinderen, die een nieuw kleedingstuk heeft gekregen en daarmee pronkt. Het *Oostfr.* heeft het met de bijvoeging: *dat för lûter wîsheid inful*. – *'k zel die Bremen ijs wiezen*, zegt men tegen een kind en tilt het, door de handen tegen het hoofd te drukken, van den grond; ook *Oostfr.*, en: ên de Bremer gosen wisen; te *Meiderich*: sal 'k dë esz Köln wiese? (Terecht wordt deze soort van aardigheid door *ten Doornkaat* sterk afgekeurd.)

Bremer, in de *zegsw.*: *mien voader het gijn Bremer west*, die te pas wordt gebracht, wanneer iemand ons een werk uit de handen wil nemen, in de meening dat hij het beter kan doen, dus zooveel als: hou uwe handen thuis en laat mij begaan. Het *Brem. Nieders. Wb.* heeft: ik bin keen Bremer, en zoekt de reden dezer zegswijze in de eenvoudigheid van zulke Bremers die nooit buiten de grenzen hunner stad zijn geweest, en zich licht door de vrijpos-^{p.441}tigheid van andere lieden uit het veld laten slaan. Ook *ten Doornkaat* denkt hierbij aan de stad Bremen. (I, 226). Bij *v. Dale*: “Mijn vader is geen breeuwer = ik laat mij het werk niet uit de hand nemen. In dit spreekwoord is *breeuwer* verbasterd tot *bremer*.” – Deze verklaring lijkt wel niet onaannemelijk, maar wij kunnen toch kwalijk gelooven dat de Noord-Duitschers, waaronder ook Bremen, dit spreekwoord van ons hebben overgenomen. Is het omgekeerde waar, dan kan van deze woordwisseling geen sprake zijn.

bremerflour, voorwerpsn. en stofn.; *ligt bremerflour in de gang* = de gang is met Bremer vloersteen belegd, nl. met de groote vierkante bruinsteenen, welke in Bremen glad geslepen worden; ook *Oostfr.*

bremmen; het keelgeluid dat iemand voortbrengt wanneer schorheid in de keel eene prikkeling veroorzaakt, als om de keel glad te strijken; ook: om iemand een teeken te geven, bv. om terug te komen, hemmen. *Hoofst Kil.* bremmen = brullen, loeien, bij *Kil.* ook: eenig geluid laten hooren; *Dr.* brammen, geluid van paarden als zij naar voedsel verlangen; *MHD.* brimmen = brommen, brullen.

bremster = paardenvlieg, tabanus oestrum. – In 't *Westerkw.* fig. een meisje dat opgedirkt is. – *Kil.* bremse, bremme, oestrus; *v. Dale* brems, bremze, *Neders.* bremse, *Deensch* brems, *HD.* Bremse.

bremstervleugel. Vergelijking: *zoo dun as 'n bremstervleugel (Hunsegoo)* = Zeer dun. zie: *bremster*.

bremstêrg = schor; *bremstêrg in de hals wezen* = schor in de keel wezen, zoodat men onophoudelijk *bremt*. Zie: *bremmen*.

brenge loaten, in: *'k heb mie brenge loaten* = ik heb een rijtuig gehuurd om hier te komen, men heeft mij hier gebracht.

bret, bred = bord, etensbord; presenteerblad; uithangbord; schoolbord; plank in eene kast; Wordt aan een boerenknecht gevraagd wat hij verdient, enz., dan kan het antwoord zijn: *honderd vieftig gulden en goud wat op bret*, d.i. een goeden kost, vooral veel spek; *'t bretje omlangen* = 't blaadje met suikergebak, enz. {p.443} presentereen; *meester schrift wat op 't bret* = op het bord; *de kōffiepot stait op 't onderste bret* (in de kast); *meester stait veur 't bretje* (of: *bordje*) = voor den lessenaar, in de kerk; *theegoudsbret* = *toavelbret*; blad van blik waarop de koffiepote met toebehooren wordt geplaatst, theeblad; *schekbret* = schekbord, presenteerblad. De dienstboden der boeren eten nog altijd van houten *breden*. – *lelk bret* (fig.) = *mal schip* = luimig, lastig vrouwmensch. *Overijs.* bret, bord = uithangbord; *ZHoll.* borden = planken in eene kast; *Neders.* bret, *HD.* Brett, *MHD.* brêt, door metath. van: berd; *Kil.* bred (Germ. San. Sicamb.), berd, en: bord, in de beteekenis van: tafel, nog in: te berde, (*Gron. te borde*) brengen. Meer voorbeelden van metath. bij *Kil.*: beterden, betreden; drost, dorst; druft,

durft; bron, born; frist, virst (vorst); vorchten, vruchten; perse, presse; gars, gras; gasp, gaps, enz. Zie: *bōlbret*, en: *schriefbret* alsook bij v. Dale boord 2, en: bord. Meer voorb. van metath.: *druppel*, *kerdiet*, *perfester*, *perfiet*, *persenten*, *perbijern*, *pelzijr*, *glup*, *dirjen* (Oostfr. dritjen), *lobse*, *weps*, (berg van) *Clavaria*, enz.

brette = breedte; *in de brette*; *brette van 't goud*, enz. Vgl. *brijd*.

breugen = **breugman**, **breuman** = bruidegom; *hij is de breugen* = hij is verloofd; *'t is 'n breugman* = 't is iemand die verloofd is, de verloofde. *Dr.* breugeman, *Friesch* breegman; *Neders. Holst.* brögam, *HD.* Bräutigam. (Het tweede deel van het woord: gam, gom, van het *Lat.* homo, is in: *breugen* tot een achtervoegsel geslonken. Vgl. *bramsel*.)

breugman; zie: *breugen*.

breugmanspiepe; **breugmanspijp** = **keurpijp** = bruidegomspijp, eene Goudsche pijp met kleineren kop en geheel met figuren bedekt. Bij elk gros wordt gewoonlijk zulk eene pijp geleverd. De eerste benaming komt van de gewoonte om zulk eene pijp, met lintjes bestrikt, den bruidegom bij het trouwen aan te bieden.

breuk = boete; *breuk kriegen* = beboet worden; *verbreukt* = verbeurd, aan boete schuldig zijn. *Ommel. Landr.* VI, 1: boete en breucke; *Old. Landr.* V. 1, 2 e.v. I, 43, 49 broeke. *MNederl.* broke, broeke, breuke, broecke, *MNederd.* broke = boete. (*Verdam*). *Dr.* breuke = overtreding, en: boete ten gevolge overtreding eener verordening. {p.445} (Ingevalle rechterlijk vonnis zegt men niet: *breuk*, maar: *boete*.) Zie: *breuken*.

breuken = beboeten, boete opleggen. *Ommel. Landr.* I, 12, 14, 25; II, 7, 10: breuken = boeten, poene laten betalen; II, 2b: breken, in boete vervallen zijn; II, 13: brekt = verbeurt; I, 10: sullen sy so menich Marck verbroken hebben. *ODr.* breken; ook: verbreken, en: gebroken, *Landr.* (1712) I, 2, 11, 13. – In eene keur van Graaf Albrecht (26 juni 1401) komt het volgende voor: (Amsterdamsche) Poorters zal nog mag men niet bezetten, bekommeren nog aanspreken, nergens in de landen benoorden de maze, van eenige breuken, dan binnen de Stede van Amsterdam te berechten, ende aldaar ten einde na vonnisse der Schepenen, ten ware dat men bevonde vechterhand, ofte met dieffelijke goederen drijvende ofte dragende, behoudelijk dat onze dienstluyden, Poorters in onze Stede Amsterdam voornoemd, als bailluwen, Rentmeesters, Tollenaren ende Schouten, deze vrijheden niet en zullen genieten, als van punten die zij tegen ons in dien dienste breukten, maar breukte eenige poorter van Amsterdam ergens anders binnen onze vrije Stede, dien zoude men in dier breuke van der breuk te mogen beletten ende bekommeren. –

breukmeester, **breukmester** = penningmeester van eene vereeniging, bv. van eene *gilde*, een zanggezelschap; thans zoogoed als verouderd. Aldus omdat hij de *breuken* (boeten) moest invorderen.

breukriegtjen; zie: *dikdunnen*.

breukmester; zie: *breukmeester*.

breuman; zie: *breugen*.

breur, **breuer**; zie: *bruier*.

bribbel; zie: *braggel*.

briek = gevaarlijk, in slechten toestand; *'t stait 'r briek* (= *schijf*) *veur* = 't staat er scheef voor, 't ziet er slecht uit; *'n brieke mond* = een scheeve mond. “– *wel honderd gull'n Mos'k neudig hebb'n kreeg 'k mien liek, Maar 't is wat nijs, en doarom vroag ik* {p.447} *Moar fieftig, dàs toch nijt te briek.*” Op de *Friesche* grens ook *breek*, *breke* (zie: *jem*). *Dr.* briek = verkeerd; *Friesch* bryk, briek = scheef, krom, gebogen, verkeerd, enz. Van: breken, *Goth.* brikan.

brik, mv. *brikken* = schijven van het dambord; de steenen van het dominospel; de toetsen van een orgel of piano; *op brikken speulen* = *briktjen* = domineeren. *Dr.* brik = schijf, en: steen; *Kil.* Hooft bricke = schijve; *Oostfr. Neders. Deensch* brik, brikke = schijf, houten schijf; *Zw.* bricka = schijf van het dambord; *Eng.* brick *Fransch* brique = blokje, metselsteen = baksteen;

MNederl. bricke = tichelsteen, brik (*Verdam*). Ald.: britse. Van fr. briche, dial. bijvorm van brique, schijf. Damschijf, gewoonlijk *bric* genoemd. Vgl. *brikje* of: *briktje*, en zie ook: *brijten* I.

brikje, briktje, brik = schijfje van hout of bordpapier om welke men garen windt. Het mv. luidt steeds *brikjes, briktjes*. Hiervan: *brikjegoaren* = garen dat om stukjes carton gewonden, in den handel voorkomt. Elders: een kaartje garen.

brikjegoaren; zie: *brikje*.

brikjen, briktjen = domineeren; zie: *brik*.

brikkenspul dominospel. Zie: *brik*.

bril, in: iemand 'n *bril veur de neuze* (of: *neus*) *zetten* = zijn uitzicht beletten, bv. door het zetten van eene schutting, het timmeren van een gebouw, dus een voorwerp *woar hij tegenanbrillen ken*. (v. *Dale*: iemand eenen bril op den neus zetten = misleiden, bedriegen, teleurstellen, en: brillen = foppen misleiden.)

brilhoeske (= brillehuisje) = brilledoosje.

briljant (bvnw.) = uitstekend, prachtig; *hij leeft 'r briljant van; hij het 'n briljant hoes; wie hebben 'n briljant örgel*. (v. *Dale*: brillant = schitterend; heerlijk.)

brillen, voor: lang, tot vervelens toe op den uitkijk staan, of uitkijken; ook *Oostfr.* Vgl. *bril*.

brink, brinke, in *Westerwolde* een plein, meestal in de kom van dorpen of gehuchten, veelal met gras begroeid en langs de huizen met boomen beplant; vooral in *Drente* zijn zij menigvuldig. In oude stukken komt nog voor: *Helpmerbrink*. De dorpen, enz. waar zij worden aangetroffen zijn van Saksischen oorsprong. {p.449} v. *Dale*: brink (gewest.) = met gras begroeid marktplein, gemeentekom. *Overijs. Geld. Neders.* brink, een groene heuvel. In Deventer heet een marktplein: *brinke*. *Veluwe*: brink, de met gras begroeide ruimte om en bij eene hoeve; *Oostfr.* brink, blink = *brink*; *Holst.* brink, een plein met gras begroeid; *Westf.* brink = heuvel, helling eens heuvels; *Zw.* brink = hoogte. – 't Woord is ook in 't *Oud-Nederl.* bekend. *Bilderd.* leidt het af van: *be*, en: *ringen* = begrenzen, omringen, en gebruikt het in de beteekenis van: rand, boord. In het *Neders.* beteekent *brink* ook: eene smalle strook om de akkers, die niet geploegd wordt en tot scheiding dient. *Deensch Zw.* bryn = de uiterste rand van een voorwerp, zoom, oever. *MNederl.* brinc. *MNederd.* brink. *Eng.* brink. Rand, grasrand, ook grasveld. Een nederduitsch (saksisch) woord, dat in onze taal slechts voortleeft in familienamen als: Ten Brink, van den Brink e.a. en als plaatsnaam nog in sommige steden bekend is voor een met boomen beplant (eig. met gras begroeid) plein. Zoo kent men den Brink te Deventer, den Kerkbrink te Hilversum, enz. (*Verdam* art. brinc.) – Hier zijn o.a. de familienamen *Brinker, Brinkman, Brinkhuis, Hurrelbrink* bekend. Vgl. *blinkje*.

brits, britse (*Old. Westerw.*); zie: *braggel*, en: *britsen*.

britsen. “Deze plechtigheid heeft plaats, wanneer iemand die zich als vervener vestigt, het eerst hiervan blijk geeft door het koopen van een stuk veengrond, het laten graven van eene wijk of iets dergelijks. Op eene bijeenkomst van arbeiders, waarbij tevens de nieuwe vervener tegenwoordig is, wordt hij, die zijne gedachten het best in woorden weet te brengen, afgevaardigd om den nieuweling namens allen geluk te wenschen. Wanneer deze niet goed tracteert, maakt hij kennis met de *brits*. Ook wanneer een oningewijde, die er toevallig bij tegenwoordig is, de vaak lachverwekkende redevoering met ongedekten hoofde aanhoort, wordt hij *gebritst*, d.i. hij wordt door een paar stevige arbeidersvuisten voor zijn achterste geslagen. Dat eene dergelijke vestiging den nieuwen vervener somtijds nogal iets kost, moge blijken hieruit, dat eenige dagen geleden door zoo iemand niet minder dan *f* 100 in gelag werd gegeven.” (*Vrag. v. d. Dag* 1892.)

broa; stuk rundvleesch uit de korte ribben. *Overijs.* bra = gebrad, een stuk rundvleesch dat bij de slacht afgezonderd wordt om voor het slachtmaal gebraden te worden. *Oostfr.* brade, brâ, alsook: mörbra, hâsenbrâ, rinderbrâ; *Neders.* braden, braen, braad. *Zegsw.*: *an de broa zitten*, fig. zooveel als: die dicht bij 't vuur zit warmt zich het best. Vgl. *runderbroa*. {p.451}

broaden = gebraden. Weglating van het voorvoegsel; zie: ge 1.

Broabandse centen; zie: hōndecenten.

broaden boonen = paardenboonen op eene plaat geroosterd. Gewoonlijk legt men eene laag op de vuurplaat en bedekt ze met gloeiende kolen. Heeft men eenige malen het knappend geluid gehoord dan rekent men dat dit voldoende is.

broadend, voor: brandend; *hij stait te slootgroaven in de broadende zun; toen ligt in de broadende zun.*

broaden hoan, in: *de broaden hoan speulen* = den baas, de beest spelen, vooral van baldadige jongens gezegd. (v. Dale: den gebraden haan spelen = den grooten heer uithangen.)

broadêrg = verlangend om zijn toorn te luchten of zijne wraak te koelen. (Zie: sangêrg.) Ook = driftig, voortvarend.

broaf, bij Auwen in: *hij brengt zijn goed braaf door* = hij is een doorbrenger, verkwister.

broagempanne (Westerw.) = hersenpan. *Selwerd. Landr. V.II bragempanne*, (ook *Oostfr.*); *Ommel. Landr. VI, 18 bragenpanne*. Zie: broagen. *MNederl.* bragenpanne, *MNederd.* bregenpanne. Hersenpan (*Verdam*).

bragen, bragen = **broasems** = **harsens** = hersenen. *Dr.* bragen, braegen = is hersenen, en: verstand; *M.Nederl.* bregen, *Kil.* breghe, breghen (*Sax. Lic.*) = de kleine hersenen (*Holl.*) breyne, brijne; *Nederl.* brein = hersenen als zetel van 't verstand; *Levit. 14:9* wijnbrauw, *Kil.* wimp-brauwe = wenkbrauw, ons: wienbroagen; *Oostfr. Neders.* brägen, NS. brägen, *AS.* brägen, broegen, *Oudfr.* brein, brin, *Noordfr.* brayen, *Deensch* broene, *Eng.* brain = hersenen. – Bij *Verdam*: *MNederl.* bragen. *AS.* brägen, bragen, bregen; *HD.* Bregen, *OEng.* brain, brein, *Eng.* brain. *OFriesch Nederl.* brein, *Schott.* brayn, brane. Hersenen. In broasems is de *g* uitgevallen en de *s* voor het meerv. achtergevoegd. In fig. zin gebruikt men steeds: harsens: *hij het gouie harsens; hou krigstoe 't in de harsens!* = hoe krijgt gij dat in het hoofd! Zie ook: bregen.

broak (znw.) = **zömervalg** = braakliggend land. *Vlaand. Westf.* braak = de toestand zelf van het braakliggend land. *MNederl.* brake, *MHD.* brâche = omgeploegd, braakliggend land. (*Verdam*). {p.453} Men onderscheidt, althans op 't *Hoogeland*: *broak* = een geheel jaar van rust voor den grond, en: *halve broak*; zooveel als één seizoen rustens. In Vlaanderen kent men: halve braak, blinde braak, winterbraak en zomerbraak. Zie: zömervalgen.

broak, in geschrifte braak; zie ald.

broaken, in geschrifte: *braken*; v. Dale: braken = breken van vlas en hennep. Zie ook: valgen.

broasems; zie: broagen.

broasken = grootspreken, bluffen en daarbij hard roepen. *Oostfr.* brâskén, *MNederd.* brâschen, brâskén, brêschen; *Noordfr.* braaske, braske = alarm maken, sterk roepen, schreeuwen; *Neders.* braasken, van het buitengewoon gebulk van vee gezegd, en fig. voor: razen, tieren, leven maken, *Deensch.* braske = te luid spreken, schreeuwen; *Mecklenb.* braasch = razend, scheldend, vloekend; *Holst.* brâsig = trotsch. Vgl. het *Nederl.* brieschen.

broaskeder; zie: broasker.

broasker = **broaskeder** = pochhans, zwetser, *Oostfr.* brâsker. Zie: broasken.

bröbbeln = borrelen; “'t woat'r broblt in de teeketel.”

brochst, in: *doe brochst* = gij bracht. Uitvallen der *t*, als in: *zigst, wijst, dust, kenst*, enz.

bröd, voor: hoop, boel, massa; *wie mouten maandag wasken en 't is 'n dikke bröd*. Vgl. brud, en: brudje.

bröddel; bruddel = wat verbroddeld is, een mislukt iets, bv. een pannekoek, die stukken uit de pan komt; ook zegt men wel: *misbrudsel* = misbaksel. Vgl. bruddellap.

bröddellap; zie: bruddellap.

bröds, bröts, bruds = broedsch, broeiziek; *dei henne is al weer bröds* = *dei hen is al weer bruts*.

broed = bruid. *Sprw. Dei 't geluk het gait mit de broed noa berre* = wien 't geluk dient bereikt zijn doel, ook *Neders.*; het *Oostfr.* voegt er aan toe: al is hê d'r ôk nêt mit trôed. – 'n *Doode en* {p.455} 'n *broed dei mouten thoes oet* (een doode en eene bruid moeten spoedig het huis verlaten), ook *Oostfr.* – 'n *Broedsdoalder is moar 'n gulden weerd* = het kapitaal van een meisje, dat de bruid is, wordt meestal vergroot.

broeken; bruken = gebruiken; *hij is nijt te bruken* = hij is onbruikbaar in de verkeer; *hij 's best te bruken* = hij is zeer handelbaar. *wie kennen die hier nijt broeken* = gij zijt ons hier tot last, gij moet weggaan; “*hai was nou te bruken as leujonges tegen sunderklaos.*” *Oostfr.* bruken, brûken, *HD.* brauchen, *Zw.* bruka.

broen; bruun = bruin, ook in alle samenstell.

broes = goede gekruimelde, losse bouwgrond.

broes = **brösems**, **broesems** (*Hoogel.*) = **brösem** (*Old.*) = schuim, bruis; *de broes stait hōm van hellighaid op de mōnd* = het schuim staat hem van drift op den mond. “*Kop diende hom op en brösems stonnen hom om mond van kwaodens.*”

broesems (alleen in 't mv.); zie: *broes*.

brögge, brugge (*Old. Westersw.*) = **brug** (*Ommel.*) = **botram** = boterham; *Swaagm. brugge*, dikke boterham. Samenstell.: *keezenbrögge* = snede roggebrood met boter en *reven kees* (geraspte kaas); *twijbaksbrögge*, en: *stoetbrögge*, of: *bakkenbrug*, en: *stoetbrug* = brood met beschuit of wittebrood in plaats van kaas; *melkoavensbrug* = *melkoavensbrögge*, de boterham die kinderen, ook wel meiden om *melkenstied* (p.m. 4 uur) krijgen. Van schoolkinderen, die des middags niet naar huis kunnen gaan eten, zegt men dat zij *heur bruggen mitnemen*, en hun *bruggen hebben*, bv. bij een smid, zooveel als: dat zij die daar opeten. *Dr. Overijs.* brugge, en: *brukkien*; *Geld.* brug, brugge, *Oostfr.* brügge, botram = boterham van roggebrood. *brögge*, enz. zal hier staan voor: brok, stuk. (In *Dr.* en *NBrab.* ook: stuk; dikwijls hoort men ook hier: *wie willen 'n stōktje* (of: *stukje*) *eten*, mits buiten den gewonen etenstijd. Bij *ten Doornkaat* (art. brügge) komt het volgende *Sprw.* voor: 't Is jo 'n mal land, dat Friesland! dâr ätensê de brüggen, lopen sê op mülen un stâken se de schâpen in de taske.)

broil; zie: *bruil*. {p.457}

Broils; manl. doopnaam. Zie: *bruil*.

brok = **brokkel** = broos, licht breekbaar, dat licht verbrokkelt of afbrokkelt.

broken wezen = eene breuk hebben; *hij 's swoar broken* = heeft eene erge breuk; *hij 's dubbeld broken* = hij heeft twee breuken.

brōkje, brōktje; brukje, bruktje = bruggetje, dat toegang tot eene boerderij, enz. verleent. Dikwijls is het de eenige toegang tot het erf, en meestal met witgeverfde leuning en een hekje voorzien.

brōkje, brōktje, brukje = verkleinw. van *brögge* (zie ald.), zooveel als **botramke** = boterhammetje.

brokkel; brös, brösk = trotsch, aanmatigend en daardoor lichtgeraakt. *Dr.* brokkelig, *Oostfr.* brûkel = onvriendelijk, verstoord, norsch, verdrietig; *Eng.* brisk, *Jutland* brösig = zwetserig, en ook = strijdlustig; *Zw.* brushane = kempzaam. (*Weil.* brusk = opvliegend, onbescheiden; v. *Dale* = norsch, barsch). – *brös, brösk* (verward met: broos, en daarvan: brokkel), het *Fransche* brusque. (Vgl. het *HD.* spröde, dat ook twee beteekenissen heeft.)

brokschōp; eene soort van spade. Zie: *schōp*.

brokstuk (*Hunsegoo*), voor: gedeelte, wanneer het een overblijfsel is van een voorwerp waarmee nog iets gedaan kan worden. (Het woord wordt in 't *Nederl.* als pleonasme verworpen.)

brōl (*ten Boer*) = drukte, lawaai, verwarde boel.

brōm in hebben; zie: *doenighaid*.

brōmkesloagen; een brommend geluid geven en tegelijk met den vinger over de lippen strijken zooals zeer kleine kinderen doen, 't welk meestal op schreien uitloopt. Het *Noordfr.* heeft hiervoor: *bäbeln, böbble.*

brōmmelbōs, *Deensch* bramboerbusk. Zie: *bōs*, en: *brōmmels*.

brōmmels (*Stad-Gron.*) = pruttels, brommen.

brōmmels; **brummels** = braambeziën; *brōmmelbōs, brummelbōs* = braambeziënstruik. *Dr.* brommels, brummels; *Oostfr.:* brummelbêe, *Neders.* brummelberen, bromberen, *HD.* Brombeere, *Deensch* bramboer, bromboer, brambaere, *Eng.* brambles. {p.459} (*v. Dale:* brommelbezie (gewest.), en: brummel, van het veroud. brom = braamstruik.)

brōmmen = **zitten** = in de gevangenis zitten, *hij mout vijfjoar brōmmen* = hij is veroordeeld tot vijf jaren gevangenisstraf; ook *Overijs.* en elders.

brōmmen = bedelen langs de huizen.

brōmmer, in: *'t is 'n dikke brōmmer* = een rijke boer, of boerin. (*Weil. v. Dale:* brommen = snoeven, pochen, grootspreken.)

bromnie = *broanie*; zie: *bram*.

brōmmersnust (*Ommel.*) = **brōmsternust** (*Old.*). Zie: *brōmster*.

brōmster (*Old. Westerw.*) = **brōmmer**, **huller** (*Ommel.*) = **hummel** (*Goor.*); een gevleugeld insect, wel iets op eene bij gelijkend, maar veel grooter. Aldus genoemd om zijn sterk gonzend geluid. Het leeft in 't wild, nestelt in den grond en verzamelt daar eene soort van honig; *brōmmersnust* = *brōmsternust* = *hullernust* = *hōmmelnust* (*Hoogel.*) Vgl. *hommel* bij *v. Dale*.

brōmswarm (bromzwerm) = de eerste zwerm uit een korf.

brōn; eene keelziekte. *Kil.* bruyne (*Sax.*) = keelontsteking, keelvernauwing, kroep; *Oostfr.* brunne, *HD.* Bräune, angina, Kehlsucht. *Ten Kate:* brum, dial. bruine, brengt het tot: branden.

brōnwoater; eene soort van gorgeldrank, op 't *Hoogeland* bekend als geheim, maar ook als onfeilbaar middel tegen de *brōn*; zie ald.

brōnzels = *meerten*; zie ald.

brood. Als voorwerpsn. verstaat men hieronder een *achtponds roggenbrood* (brood van 4 KG.); de algemeene kost der lagere klassen is *brood mit reven kees* (of: *keeze*); ook welgestelden maken er veel gebruik van. *Zegsw.:* *eet joen brood nijt dreug!* schertsend spottend voor: neem het er maar van, lijd maar geen gebrek. Vergelijking: *sloag kriegens as brood* = dikwijls afgerost worden.

broodbakkerske, in annonces: *broodbakkersche* = eigenares eener {p.461} broodbakkerij, in den regel weduwe van een' bakker.

brood bōrgen (brood borgen). Van iemand die gekromd staat zegt men spottend: *'t is net of 'e brood bōrgen wil*; ook *Oostfr.*

brood droagen. Kan iemand niet uitstaan dat men zijne knie tusschen de vingers drukt, dan zegt men plagend: *hij ken ins nog gijn brood droagen*. Deze aardigheid wordt alleen onder jongelingen vertoond. Nadat de vraag tot een der jongsten onder hen is gericht: *Kenst wel'n brood droagen?* Knijpt de vriend hem in de knie. Staat hij die proef goed door dan heet het, dat hij eene kinderachtigheid meer heeft afgelegd. (Zou in deze uitdrukking ook de beteekenis kunnen schuilen overeenkomende met: steken u de broodkruimels ook?) *Oostfr.:* kanst du al 'n brōd dragen? Wordt deze vraag door een kind met ja beantwoord, dan vat men het om den hals en drukt het bovenlijf naar beneden. Dit zal dan gelden voor zijne goede lichamelijke ontwikkeling.

broodjoager, in geschrifte *broodjager*; iemand die het jachtbedrijf uitoefent om den broode.

broodkoorn, voor: rogge. De landbouwers hebben de gewoonte om rogge, van eigen verbouw of aangekocht, naar den bakker te brengen. Van elken hectol. krijgen zij 22 brooden van 4 K.G. terug; maal- en bakloon wordt den bakker vergoed; met nieuwjaar wordt alles verrekend. Dus zooveel als: het koren waarvan hij brood laat bakken. *Kil.* broodkoren =

graan, vooral tarwe, in *Neders.* en *Holst.* = tarwe en rogge. (In eenige plaatsen van *WVl.* koorn voor: rogge, te *Poperinge* = tarwe.) (*De Bo*).

broodkouktjes: soort van gebak. Alleen voorwerpsn. (v. *Dale*, broodkoek, zonder mv.).

brood leggen, in: iemand iets *op brood leggen*, fig.: hem van iets beschuldigen, met iets betichten, altijd in zijne tegenwoordigheid, op den man af; eigenlijk zooveel als: hem wat te slikken geven; *hij lag mie dat op brood* = dat verweet hij mij; ook *Oostfr.*

broodsnieden = de werkzaamheid van den oppersten knecht in eene boerderij, nl. aan de tafel der dienstboden. {p.463}

broodspien (*Westerkw. Hunzegoo*) = broodkas, etenskas. Zie: *spin*.

brood vreten, in: 't vret gijn brood, wat men zegt van iets dat men zich heeft aangeschaft zonder er gebruik van te maken, en als dan eene verdediging inhoudt van zulk eene, soms dwaze handeling. Men erkent dat het voorwerp eene overtolligheid is, maar wil het toch niet van de hand doen, 't is immers geen huisdier dat gevoed moet worden.

brös; zie: *brokkel*.

brösem; zie: *broes*, alsook *ten Doornk.* art. wrösen.

brösk; zie: *brokkel*.

brösken (*Goor.*) = zwetsen, pochen, snoeven. Vgl. *broasken*.

bröstig (*Old. Westerw.*) = de borst hoog dragend, met vooruitstekende borst. Veronderstelt eene zekere mate van trots of hooghartigheid, die zich in de houding openbaart. Vgl. het *HD.* sich brüsten.

bröts; zie: *bröds*.

brouden; bruiden = broeden; *brouden, brudt; bruiden, brödt*, enz.; *brödt ze?* of: *brudt ze?* = moet zij in de kraam? alleen van getrouwde vrouwen.

brouder; zie: *bruier*;

brouk; zie: *bōksen*. *MNederl.* brouc, broec, *MHD.* bruoch, *MNederd.* brōk, *OHD.* bruchha, *AS.* brōc, *OFriesch* brōk, brēk, *Eng.* bruches, *HD.* Dial. bruch, *Lat.* bracca. (*Verdam*).

brud, brut = broed, broedsel, minachtend overgebracht op menschen, bv.: *de hijle brud komt in 't warkhoes* = het geheele huisgezin wordt in 't armhuis opgenomen; *de hijle brud gait noa Oamerikoa*. Hiervoor ook: *brudje, brutje*. Vgl. *ten Doornk.* art. brads, brats.

bruddel; zie: *bröddel*.

bruddellap, brödellap, brullap; eene lap waarop meisjes hare eerste proeven, bv. in het letternaaien, afleggen.

bruddêln; brödêln = *broddelen*.

brudje, brutje = boeltje; 't *hijle brudje* = 't heele boeltje, zoowel van menschen als van dingen gezegd, maar altijd met minachtende beteekenis. Zie ook: *brud*. {p.465}

bruds; zie: *bröds*.

brug (= boterham), in: "eet bruggen met ons; neem 't beeten met ons; toe neem ook 'n stuk eten" (*Westerkw.*) = ontbijt met ons. Zie: *brögge*.

bruien; zie: *schruien*.

bruier, bruir; breur, breuer = broeder; ook zooveel als: vriendje, goede vriend, mijn waarde, enz., onder personen die vertrouwelijk met elkander omgaan; *hou is 't olle bruier?* – *Kōm bruier, wie goan noa hoes*, bv. tegen iemand die te veel gedronken heeft; *zij leven as bruiers* = zij zijn boezemvrienden; *hij 's 'n gezonde bruier* = hij ziet er zeer welgedaan uit. Van iemand die een hekel aan 't arbeiden heeft zegt men: *doar het 'e 'n bruier an verloren.* – *bruier*, enz. wordt: *brouder*, in: *hij 's ook gijn beste brouder* = hij heeft geen eerlijk karakter, hij is niet braaf, in navolging van het *Plat-Duitsche*: Du bist de beste brouder auch nicht, enz. – *Dr. breur. ZNederl.* broeder, in: vroolijke, lustige, ook: gezonde broeder = hij is een vroolijke klant, snaak, kluchtig mensch; – hij is de broeder niet = hij is niet gezond, en ook: de rechte persoon er niet voor.

bruiig (broeiig) = broeiend, drukkend warm, alsof er een onweer broeit.

bruil (*Wolters.*) = eigenwijs, ook: praalziek. Bij *van Bolhuis*: *bruil* of *broil* = fier, stout, trotsch. Vgl. *Broils*.

bruilokken; dichte bosjes gras die bij 't uiteenslaan van het gemaaide samengepakt blijven, zodoende niet genoeg drogen en oorzaak worden van 't hooibroeien.

bruir; zie: *bruier*.

bruken; zie: *broeken*.

brukje, bruktje; zie: *brōkje*.

brullen, in de alliter.: *brijven en brullen*, waaronder men verstaat: oude documenten, koopacten, brieven, enz., die voor den bezitter geene waarde hebben. Vgl. "breven en bullen" = de gezamenlijke decreten van den Paus. {p.467}

bruloft, brulof = bruiloft, mv. *bruloften*, en: *bruloffen*. *MNederl.* brulocht, brulochte, brullocht, bruuslocht, bruidlocht, bruitlucht, brulucht, bruloft, brulloft. *MHD.* brutlouft, brūlocht. *MNederd.* brutloft, bruloft. Eig. de locht (loop) der jonggehuwden naar de woning van den man; vervolgens in 't alg. huwelijksfeest, trouwplechtigheid, bruiloft. (*Verdam*). *Sprw.* Van 'n bruloft komt 'n bruloft. *Friesch* Fen brilloftsjen komt brilloftsjen. Vgl. *winkōp*.

brummels; zie: *brōmmels*.

brunwickerworst, brunwickerwōrst = saucys, 't *Fransche* sausisse = worst, braadworst. Hier maakt men zulke worst door vermenging van varkens- en rundvleesch, dat fijn gehakt, in de wijdeste darmen dezer dieren wordt gestopt en eenigen tijd te drogen wordt gehangen. In *Holst.* zegt men van een dik en lang sloopstouw: dat 's 'n Brunwicker wurst.

brusseln (*Auwen*) = rumoer of twist, tweedracht of opstand maken. *Hoeyff*: ik geef er de brus van = ik geef er de brui van, en zou tot bruien = slaan, gooien, kwellen, enz. kunnen gebracht worden.

brutje; zie: *brudje*.

brutoalighaid = lomphheid, grofheid, brutaliteit; 'k heb hōm om zien brutoalighaid wegjagt.

bruid = *broed*, zie ald. *MNederl.* bruut, bruyt = bruid, *MHD.* *MNederd.* brūt, *HD.* Braut. (*Verdam*).

brij; zie: *brei*.

brijd (= breed), voor: ruim, rijkelijk, overvloedig; ook *NBrab.* *Oostfr.* *Neders.*; *hij het 't nijt te brijd* = hij heeft een sober bestaan, *Oostfr.* hê hed 't nêt to brêd; 't roem en brijd hebben (tautol.) = een ruim bestaan hebben, welvaart genieten; *hij het 't brijd moakt* = is zeer mild geweest, bv. bij 't geven van aalmoezen of fooien; 't is heur brijd noa 't zin = zij is (of: zij zijn) er uitstekend mede (of: over) tevreden; 't stait 'r brijd veur = de vooruitzichten zijn schoon; 't brijdste is nog achter = het moeilijkste komt nog, wel eens met de toevoeging: *zee 't wief, dou har ze 'n pankoukspan in 't gad; hoog en brijd wezen* = hoog zwanger zijn. *Sprw.* *Dei 't brijd het, let 't brijd hangen*, ook met de toevoeging: *en dei 't nog brijder het let 't slepen*, meestal spottend of spijtig voor: die geld heeft kan 't er van nemen, kan vertooning maken, enz.

brijde riepe; zie: *riep*.

brijdje, brijtje; zie: *piek*.

brijdste end = grootste deel Vgl. *brijd*. {p.469}

brijd oorier; zie: *oorier*.

brijdvouêrg (= breedvoerig), in: *d'r brijdvouêrg zitten* = eene breede plaats innemen, te veel ruimte in beslag hebben.

brijf = brief, aardigheidshalve voor: boterham. Een kind vraagt men: *Kenstoe dei brijf wel lezen?* = Kunt gij die boterham wel opeten? Zie ook: *oldste, olste*.

brijflooper = brievendrager, brievenbesteller.

brijten, vooral: *olle brijten* (*Hoogel.*), zooveel als: oude kleeren, meubelen, werktuigen, enz.; in de *Ommel.* meer algemeen voor: de scherven, stukken, overblijfselen van een voorwerp; 't

ligt in alle brijten = in duizend stukken. (Bij v. *Bolhuis: brikken* = brokken, stukken: *het ligt in brikken*.) Vgl. *brijten 2*.

brijten, brijtjes = kluitjes turf. Eigenlijk bedoelt men er de platte stukjes mee die van de steekturf afvallen, dus brokjes van *lange* turf; ook *Oostfr.* Is turf brokkig of verbrokkeld dan zegt men: *'t bin niks as stōkken en brijten*. *Friesch* briet, brit = brok, kluit turf; *Meyers Woordensch.* breeta, breete, stuks turfs. Vgl. *Kil.* brete, breste, zode, brok eener zode. *R. Bijenk.* (*Kil.* i.v. spon): Nu en is 't ghene tijdt meer dat men het volk britten voor turven telle, ende wijs maecke dat de katten ganseneyeren legghen. *Eng.* brittle = broos; *Oudfr.* britsen = verbreken; *Zw.* bryta = breken. Vgl. brete, brette = aardkluit. *Kil.* brete, brette, j. britte, frustum cespitis. Hij wil al breten voer torven tellen (*Verdam*). Zie: *piek*.

brijtied; zie: *breitied*.

brijtjes; zie: *brijten 2*.

brijtoal, pertaal, p'rtoal = brutaal; 'n *brijtoal gewas* = een bijzonder weelderig en veelbelovend gewas. Vergel. de metath. in: *perbijern, perfester, perfiet, kerdiet*, enz.

budje; soort van spanen doos, gewoonlijk door onze schippers uit den vreemde als geschenk meegebracht.

buffel; dikke wollen stof waarvan men, vroeger algemeen, ook nu nog jassen en overjassen draagt; ook het kleedingstuk zelf: *'k zel mien buffel antrekken*. *Weil.*: buffel, een zeker grof en harig kleed, overrok, *Fransch* bufle, dewijl dezelve eertijds van buffels-{p.471} vel gemaakt werd. – v. *Dale*: buffel, stof die op buffelsvel lijkt: buis van buffel, en: duffel, eene soort van de grofste wollen stof, die waarschijnlijk haar naam ontleent aan het Zuidned. dorp Duffel. Het *Neders. Wb.* heeft: duffel, eene soort van de grofste wollen stof en leidt het af van: dubbel, *Lat.* duplex. – Thans wil hier het gebruik meest: duffel; de lagere klasse houdt zich aan: buffel. (v. *Dale* heeft beide ook als voorwerpsn.)

buffeln; zeer plumpe uitdrukking voor: eten, veel eten, van groote menschen.

buie, bui; bij 't aanspreken van kleine jongens, voor: mijn jongen, jongetje, kleine man, kereltje, enz. (*Old.*), hetzelfde als bij *Laurm.*: *boet*, een kindernaam voor: jongetje, en: *buit* = jongen; *mien buit* = mijn jongen; kleine stoute *buiten*. – Wel hoorden wij: *olle* (of: *oue*) *buit*, schertsend en zeer vertrouwelijk voor: beste vriend, ouwe jongen, enz. *Oostfr.* boy, boi, (*Eng.* boy) = jongen, knaap, bijna alleen voor 't vertrouwelijk toespreken en zoo goed als verouderd, *Noordfr.* païke faïke. *ZHoll.* beut = broer, als *bruier*; *Friesch* boïke = jongetje, *Zw.* poïke = knaap.

buiêrg = buiig: *de lōcht is buiêrg*.

buiken (de *ui* kortaf) = beuken, boom en vrucht, en zoo ook in alle samenstell. *Dr. Overijs.* beuk. Van: boeken- of: beuke(boom) komt boek (ook in: boekweit, om de groote overeenkomst der korrels), dewijl men in oude tijden op den geschilden bast van boomen, inzonderheid van beukeboomen, placht te schrijven. (*bouk* = boek; *buik* = beuk.)

buining; zie: *buning*.

buis = vrouwenjak; zie: *baiske*.

buisem; zie: *buizems*, en: *buizen*.

buit; zie: *buie*.

buiten (de *ui* kortaf) = vuur aanleggen, stoken; *an de heerd buiten* = op den haard stoken, ter onderscheiding van: in eene kachel; *Nederl.* boeten, oudt. 't vuur boeten. *Dr.* beuten, *Veluwe* bueten, aanbueten, *Oostfr. Holst. Ditmarss.* böten, *Westf.* baiten = vuur aanleggen. Vgl. 't *Fransche* boute-feu = stokebrand. (*ten Doornk.* art. böten, acht dit woord niet hetzelfde als {p.473} boeten = baten, verbeteren, goedmaken maar brengt het tot de eerste beteekenis van 't *Oostfr.* böten = stooten, steken; en vervolgens van: steken, stoken, opstoken, van het *OHD.* bōzan, pozan, *AS.* beātan = stooten, slaan.) *MNederl.* boeten, bueten, *MHD.* binzen, *MNederd.* boten, buten, *HD.* bueten. Van daar ook het verouderde *Fransche* bouter en het gewone boute-feu, stokebrand. Uitsluitend van vuur gezegd, welk woord ook wordt weggelaten,

waardoor *boeten* schijnbaar intrans. wordt. Aanleggen, aansteken, in welken zin het in sommige dial. nog voortleeft. (*Verdam.*) Verv.: *buiten, bötte, böt*, en: *buiten, butte, but*.

buiten (*ui* kortaf) = **bouten** = boeten; *hij mout 'r veur buiten* = hij moet de slechte gevolgen ondervinden; *hij mout 't buiten* = de boete betalen, dus eigenlijk: de zaak goedmaken, verbeteren. Vgl. *ketelbuiter*.

buihörn; zie: *kebōf*.

buizens = biezen (zonder enkv.); in 't *Goor*: *buisem* = bies.

buizen (*Auwen*) = jeneverdrinken. *Kil.* buys = dronken; buys wezen, oudt. = een roes hebben, dronken zijn; v. *Dale*: buis = dronken. Zie ook: *buizig*.

buizen, buisems (alleen mv.) = biezen.

buizig = verstoord, brommig, boos; *hij 's buizig* = de muts staat hem scheef, als dit nl. blijkt uit woorden en handelingen. – *buizig weer* = onstuimig weder, harde wind met regen. *Kil.* biesen, bysen = bruisen, opbruisen, naderhand van koeien die tochtig zijn. Vgl. *birzen, bijst*, en: *roezeboezig*. Zie ook: *Herroem* n° 443, *WVl.* buischen: slaan dat het buischt; 't waait en buischt; buischen en ruischen = veel gedruisch maken; de drinkebroers buischten en ruischten tot diep in den nacht. (*De Bo*).

bukken = bokking; 'n *bukken zunder groat*, fig. voor: klap, oorveeg, en ook: steek onder water; iemand *bukkens geven* = met enkele woorden hekelen. *ZLimb.* bokken, bukken = bokking, *Kil.* bocking, buckingh.

bukken i á sai ioe!! (*bukken as aier, ioe*) = bokking als eieren, ioe! uitroep van de vischvrouwen te Groningen. Vgl. *schellevioe*.

bulde (*Marne*); zie: *bult 1*.

bulen (builen) = niet effen zitten maar als tot builen samentrekkende. Naaistersterm.

bullepees = *duthoamer*; zie ald.

bult; bulte; bulde = hoop, stapel, en ook: kleine hoogte; *hooibult, heubult* = hooihoop, hooiklamp, en zoo ook: *stroobult; zoadbult* of: *korenbult* = hoop ongedorscht graan, groote, ronde schelf in de nabijheid der boerderij, daar opgetast wegens gebrek aan ruimte in de schuur. {p.475} *de boeren bin an 't bulten mennem* (of: *zetten*). Ook voor: een hoop gedorscht graan. (Zie ook: *boonbult*); *eerappelbult* = hoop aardappelen in de schuur, of ook buiten 's huis in kuilen gelegd en met stroo en aarde bedekt; *misbult* = mesthoopje, en: mestvaalt; *zandbult* = zandhoop; *molbult* = molshoop; *strōntbult* = *schietbult* = hoopje drek, van mensch of dier; *tōrfbult* = hoop turf in het veen of bij huis, en: de voorraad turf die men in huis heeft; *de tōrfbult krigt 'r wat om*, zooveel als: de voorraad vermindert snel; *eerbult* = aardhoop, inzonderheid die over het land gebracht worden tot bemesting, en als woordspeling met: eer, eere, in de uitdrukking: iemand *in zien eerbulten komen*, spottend voor: zijn eergevoel kwetsen; *sneibult* = sneeuwhoop; *stempelbult* = hoop puin; voorts: *garstbult, stijnbult, holtbult, grindbult*, enz. Bij *Rottumeroog* wordt eene der zandbanken *Krintbult* genoemd, alsdus omdat te dier plaatse in 1846 een schip met krenten is gestrand. *bulten effen* = *bulten slichten* = de molshoopen over het grasland werpen, *overal gooien*; 't *over de bulten joagen*, voor: stotteren, door te snel praten; geld hebben *bie bulten*, of: geld hebben *bie de bult* = rijk zijn. Kinderen, met name de jongens, hebben een spel: *bultje bultje ken nog meer op!* dat zij op zangerigen toon uitroepen en dan een stapel van hunne lichamen maken om vervolgens over en door elkander te buitelen. Van kleine kinderen, wier beenen nauwelijks in staat zijn het lichaam te dragen, zegt men: 'n *bultje van 'n jong*; ook *Oostfr.* – Een enkelen keer is het ons voorgekomen dat men in de kleistreken dezer provincie onder *bult* ook verstaat een weinig land, mits hoog gelegen, waarvan één huisgezin leeft, eene kleine *keuterei*. In: *Hinderk en Maïke* (Blijspel) komt voor: “*joa, 'n best bultje*” = die kleine boerderij bestaat uit best land; “*'n aigen bultje kriegen*” = eigenaar van eene kleine boerderij worden. In de Westervalg, bij Warfum, ligt een huis met 2½ bunder land, dat *de bult* heette; de eigenaar kreeg den bijnaam van *Bultje*, en zoo zijn eene soort van aardappelen naar hem *bultjes*

genoemd. *Sprw. Duvel* (of: *de duvel*) schit altied op de dikste bult, zooveel als: de fortuin begunstigt de rijken. (Vgl. *Zeeman* bl. 226). *Friesch*: De divel skyt altyd op 'e greate heap. *Overijs.* bult = hoogte, heuvel, heuveltje, bij {p.477} *Halbertsma* belt; *Dr.* belt = hoop (bij v. *Dale* belt = hoop, tas; vuilnisbelt = vuilnishoop); *Oostfr.* bült, bülte, met al onze beteekenissen, ook die van het Nederl. bochel; *Neders.* bult = heuvel, opgehoogd land, en: alles wat op een hoop te zamen geworpen is. In het Hollerland heeten alle hooge plaatsen in de lage weiden, bölt, die, daar zij zandig zijn, bebouwd worden. Vgl. *de Bult*, buurtschap aan de Westerwoldsche A, waarvan de eigenaam *Bultena*.

bult = boel; boele = buil, huidopzetting, *Kil.* bult. Vgl. *bult 1*.

bult; bulte = veel, groote hoeveelheid, menigte, boel; *hij het 'n bult geld, hij het 'n bult schoapen, hij het 'n bult kinder, hij het 'n bult verdrijt, hij het 'n bult verstand, enz.; 'n bult koffie, wien, enz. drinken; hij verdijnt geld bie bulten = hij verdijnt 'n bult geld = heel veel geld, geld bij hoopen. De beteekenissen van: hoop, en: menigte, vallen hier samen; dik bult blijft 'r nijt over, 't scheelt gijn dik bult. Sprw. Kennen 'n bult makke schoapen in ijn hok, met de toevoeging: moar nog meer wilden = wanneer men zich maar voegen wil kunnen vele personen in eene beperkte ruimte plaats vinden. – Ken nog 'n bult woater deur de Rien loopen = er kan inmiddels nog veel gebeuren, er bestaat groote kans dat onze plannen verijdeld worden. Dr. bult = menigte, overvloed, Friesch = hoop, menigte, Overijs. = veel, heel wat. **bulten** (ww.) = tot een bult, een hoop worden; 't bult = het vormt spoedig een grooten hoop; 't wil nijt bulten, zegt men, als bv. korrels, aardappelen, schooven, enz. zeer klein zijn. (Dr. *Oostfr.* bulten, bülten = in hoopen zetten.)*

bultêrg = oneffen; *bultêrg land* = tegenovergestelde van effen, *slichs, ijngoal*, land; (ook *Oostfr. Neders. Holst.*); *de weg is hulterg en bultêrg* (tautol.) = hobbelig, hol en bol. (Vgl. *hulterdebultter*). – *bultêrg* wordt ook van de lucht gezegd als zich veel stapelwolken vertoonen.

bultje, in: *in 'n bultje zitten* = ineengedoken, zooveel mogelijk voorover gebogen zitten, bv. van pijn, van koude, enz. Zie: *bult 1*.

bultjen; zie: *schietbultjen*, en: *poortjen*.

bun = aalkaar. *Overijs.* aolbon, *Oostfr.* bünne, bünn, *MNederd.* boene. {p.479}

bunder (= hectare), enkv. en meerv.; *ijn bunder is 480 rou; hij het 60 bunder land.*

bundertal; de grootte eener boerderij in bunders, thans in hectaren, uitgedrukt, het aantal bunders land bij eene boerderij behorende. Gewoonlijk rekent men bij *jukken, daimten* en *groazen*; men spreekt van *bundertallen* als men de grootte nauwkeurig, volgens kadastrale meting, wil opgeven.

bungel; zie: *bōngel*.

bungêln; zie: *bōngeln*.

buning; in officieele stukken *buining*; houten of steenen beschoeiing bij eene vaart, waar schuiten en schepen kunnen aanleggen. “Dat ligt hier ijvig an de buning” (nl. de schuit. 't Behelst eene klacht dat zij niet op tijd afvaart.) *HD.* Buhne, Buhne, soort van hoofd aan den oever eener rivier om den stroom af te leiden; ook = kade. *Neders.* bune, eene soort van dam welken de landlieden aanleggen aan of in de oevers van rivieren, om bij het afvloeien van het water de visschen tegen te houden. Vgl. *beun*.

bunsel (*Old. Westerw.*) = **meert** (*Ommel.*) = **urk** (*Stad-Gron.*) = **brönzel** = bunzing, bonzing. *Dr. Overijs. Geld. Bremen* ulk; *NBrab.* vis, *Friesch* mud, murd; *Kil.* ulck, ullick (*Sicambr. Holl.; Fris.* visse), bonsinck, bontsinck, buntsinck; *Oostfr.* bünsel, ülke, *Neders.* ulk, ilk (veroud.), *Noordfr.* ölk, *Oudfr.* ulke. *Zegsw.:* *hij stinkt as 'n ulk (Old.) = hij stinkt as 'n bunsel (Ommel.),* bij v. *Dale:* hij stinkt als een bunsing. – bontsing zal zijn: bont, met den uitgang: ing, met tusschengevoegde s als 2 nv. vorm; door verwisseling met: sel, verbast. tot *bunsel*. – *ulk, urk* (zie: *ulk*). *HD.* iltis. Vgl. *meert*.

bunsêlg (bunselig) = onvergenoegd, ontevreden, pruttelend, gebelgd, synon. met *buizig*, en: *malkopt*. – *hij 's t'r bunsêlg om* = boos, enz., en ook: *hij 's bunsêlg*.

bunt; zie: *piönt*.

bunzig (Hunzegoo) = bevreesd, bang, angstig, (ook *Dordtsch*); {p.481} “*k Moak mie aorig bunzig da 'k mien luk nustje geld, daor wie alle daogen zoo om schrippen en knooien mozzen, kwiet worren zol.*”

burgemeester, burgemester, in: *zij moaken mie (die, of: joe) d'r gijn burgemeester om* = daar kunnen ze mij niets om doen, daar zal mij geen kwaad van overkomen. Vergelijking: *'n lief as 'n burgemeester* = een dikke buik, alleen van mannen, *Oostfr.* en *bûk* as 'n amtsman.

burgen, bōrgen, bōrgen = geborgen; verzorgd; bij 't kaartspel = niet beest. Verl. deelw. van: *bargen* = bergen.

busgört; grutten die in een busje worden gekookt. Eigenlijk zijn het twee busjes die in elkander sluiten; de grutten worden dus gaar door stoom; *hij et alle mör'n busgört mit melk veur zien gezōndhaid*.

buszalm; zalm in hermetisch gesloten busjes, inzonderheid ter onderscheiding van: gerookte zalm.

buten = ruilen, als handelsdaad; *ombuten*, ook = verwisselen van het eene voorwerp tegen een ander, maar ook bv. van beurten, zitplaatsen, enz.; *weer ombuten* = nogmaals ruilen, zoodat elk het zijne weer terug bekommt; *ik wil wel buten mit messen*, maar: *zel wie ombuten mit ploatsen? verbuten* = een oud tegen een nieuw voorwerp verruilen, natuurlijk onder zekere voorwaarden, wat bijna alleen van gouden en zilveren voorwerpen wordt gezegd: *'k heb mien golden flöt verbut (Old.)*, *verbuut (Ommel.)*; *buutgeld* = het geld dat men toegeeft bij eene ruiling; *butenschōp* = *buut* = ruil, ruiling; *ik ken dei butenschōp wel tugen* = ik heb een' voordeeligen ruil gedaan; *'t gait buut om buut* = wij ruilen zonder elkander iets toe te geven; iemand *buut bijden (Ommel.)* = den voorslag doen om te ruilen; *kuutjebuten* = ruilen (in de kindertaal); *wie hebben an 't kuutjebuten west* = wij hebben geruild. Het Drentsch heeft: *buten*, *buiten*, *ombuiten*, *buterij* en *butenschap*; *Overijs.* *ombuten* = omruilen, verwisselen; *MNederl.* *buten* = ruilen; *butinge* = ruiling. (*Verdam*). *Oostfr.* *büten*, in *büten*, *ombüten*, *ferbüten*; *Neders.* *büten*, *verbüten*, om-*büten*, en: *büte* = ruil; *Holst.* *büten*, *Westf.* *büten* = ruilen; *Noordfr.* *büte*, *bütenschoap*, en: *kütebüten*; *Deensch* *bytte* = ruil; *Zw.* *byta* = ruilen; *byte* = ruiling; *ombyta* = omruilen; *utbyta* = omwisselen, uitwisselen; *MHD.* *biuten*, *büten* = ruilen, handelen. Zal zooveel zijn als: *boeten*, in den zin van: *baten*, *beteren*, als wederkeerige handeling waarbij beide personen gebaat worden. (Vgl. *buitelen*, van het ongebruikelijke: *buiten*, *voorheen* = wisselen.) Zie ook: *kuutjebuten*. – *buten* = *boeten* (bijw. en znw.) = *buiten*.

butenschōp; zie: *buten*.

butentuun (buitentuin); zie: *boetentoen*.

butter; zie: *botter*.

buuk = **boek** = **lief** = buik.

buul, buultje = kerkezakje; *mit de buul* (of: *'t buultje*) *omloopen* = met het kerkezakje collecteeren in de kerk. Samengetrokken uit: *buidel* (en: *buideltje*). *Dr.* *buul* = geldbeurs; kerkezakje; *N.Holl.* *buul*, *buultje* = zak, beurs, *Veluwe* = geldbeurs; *Marken*, *NBrab.* *Limb.* *buultje* = zakje met geld; *Oostfr.* *bûl* = *buidel*, zakje, geldzakje, *Westf.* *bûl* = *buidel*, *MHD.* *biutel*, *HD.* *Beutel*. – ook testiculie, als het *Oostfr.* Zie ook: *streekiebōssen*.

buulcent = cent bestemd voor het kerkezakje.

buuld; zie: *meetjen*, en: *buulkist*.

buulkist, buulkiste; eene soort van groote kist, in welke het werktuig besloten is waarmee het meel gebuild wordt; *Oostfr.* *bûlkist*. (*Weil.* *meelbuil*; v. *Dale*: *buidel*, *buil*, een werktuig, bestaande uit eene groote cilindervormige zeef, besloten in eene houten kast, waardoor de bakker in het groot de verschillende soorten van bloem (blom) en de zemelen uit het meel

scheidt.) *Zegsw.*: *deur de ladder buuld wezen* (door de ladder gebuild zijn) = zich een plomp, ruw mensch toonen. *Oostfr.* he is dör de bûlkist kamen, en: he is dör de leddergâten buld.

buuls; wordt van gordijnen gezegd die niet effen zijn, die {p.485} eene bultige oppervlakte vertoonen.

buultje; zie: *buul*.

buurmanske = buurvrouw. Zie: *ske*.

buus (*Ommel.*) = **buutse** (*Old. Westerw. Stad-Gron.*) = zak, zakje, in het kledingstuk der mannen genaaid, door de vrouwen afzonderlijk onder het opperkleed gedragen; *buusdouk*, te *Niezijl* *buusdoek* = zakdoek; *buuswarm* noemt men voorwerpen, inzond. appelen, die door het dragen in den zak warm zijn geworden; *buusgeld* = zakgeld; *festjebuus*, *festjebuutse*, *fessiebuus* = vestzak; *bōksembuus*, *bōksenbuutse* = broekzak; *binnenbuus* = binnenzak; *boetenbuus* = zak aan de buitenzijde van een jas; *op de appelbuus zitten* = aan den linkerkant van het meisje, teeken van onhandigheid in zake vrijerij; *zōk de buus* (of: *buutse*) *oetlachen*, *Stad-Gron. Hoogel.* – *de buus oet de bōksen* (of: *bōksem*) *lachen* = hartelijk lachen, waarvoor men in Holland zegt: zich ziek lachen; *an de buus mouten* = in den zak moeten tasten, geld moeten uitgeven; *dat klinkt in de buus* = dat kost veel; *bie buus goan* = in den zak tasten, geld uitgeven; *'n schoot in de buutse hebben* (*Old.*), zooveel als: bij 't ballengooien (op het ijs, ook wel op weidelanden) een schot, gooi, *smeet* ingewonnen hebben; die dan aan de beurt is wordt overgeslagen, doch kan later, des noodig, dien gooi doen. *Zegsw.* *gouije vrunden, moar 'n kander oet de buus blieven!* = 't *Oostfr.* man kan wol fründe wesen, man man mut 'n ander ût de taske blieven; hij (of zij) *is vroom veur de lu en het de duvel in de buutse* = is een huichelaar. – *buus* = buis, om den daarmee overeenkomstigen vorm; *Dr.* buse, buus, buusse = broek- of jaszak; buutje, buus = vrouwen-zijzak; *Friesch* bûse = zak; *Overijs.* buusse = broekzak, vrouwenzak; *Oostfr.* bûs = zak in rok of broek.

buusdoek = zakdoek, ook *Dr.* Zie: *buus*.

buusgat, **bōdgat**, **mōtgat** = **buutsgat** = de sleuf in kleed of boven-{p.487}rok der vrouwen om toegang tot den zak te verleenen. Is dergelijke gleuf aan de linkerzij of achter aangebracht dan noemt men het *handgat*. *Zegsw.*: *de vlam slacht heur tou 't buusgat oet* = dat meisje is manziek. – *mōtgat*, eigenlijk = mouwvat. (*v. Dale*: mot = mouw). Vgl. *MNederl.* boesemgat. De opening in een kledingstuk voor aan den boezem, split, *Lat.* sinus, welke ook als bergplaats diende, waarvoor later onze zakken in de plaats zijn gekomen. (*Verdam*).

buusgeld; **buutsgeld** = zakgeld. Zie: *buus*.

buusvōl = **buutse vōl** = zak vol; mv. *buzenvōl*, *buutsen vōl*. Zie: *vōl 1*.

buut = buit; ook = ruil. Zie: *buten*.

buutgeld; zie: *buten*.

buut bijden; zie: *buten*.

buutsdouk; zie: *buus*.

buutse; zie: *buus*.

buutsgat; zie: *buus*.

buutsgeld = *buusgeld*. Zie: *buus*.

buut om buut; zie: *buten*.

buzen = buizen; ook mv. van: *buus*; zie ald.

bijden; **baiden** = bieden; *doe budst* = gij biedt; *hij budt* = hij biedt.

bijer, **bijr** = bier. Zie de samenstell. onder: *bier*.

bijergeld, **bijrgeld**; **biergeld** = het geld, de som welke jaarlijks door den landbouwer aan bier voor het werkvolk wordt besteed. Zie: *boerenswijit*.

bijerpsalms; **baierpsalms** = liederen die bij de flesch worden gezongen of uitgegalmd.

bijgooi, **baigooi** (*Hoogel.*); term bij een noten- of knickerspel, het *potjespul*. Doet de speler een worp en stoot zijne noot (of knikker) tegen een levend voorwerp, dan roept hij: *gooi!* en heeft dan het recht nog een gooi te doen. Is de tegenpartij er echter vlugger bij met: *bijgooi!* te

roepen, dan moet hij haar laten liggen. In een ander knickerspel, *paskemeten*, komt: *liek* en *bijliek*, *bailiek* te pas. Zegt de medespeler het eerst *bijliek*, dan mag zijn makker niet van plaats veranderen, maar moet van de stee gooien waar zijn knikker was beland.

bijlangs; zie: *bielangs*. {p.489}

bijliek; zie: *bijgooi*.

bijn = been; 't *gait as 'n bijn*, ook: 't *gait as 'n tuut* = 't loopt goed van stapel, van werktuigelijke handelingen gezegd; *Oostfr.* 't geid as 'n bèn. Eigenlijk zooveel als: het loopt als een been loopt, en: het loopt vlug als eene kip; *dat het hij an zien zeer bijn*, ook: *dat krigt hij op zien zeer bijn*, fig.: hij moet de kosten dragen, 't gelag betalen; 't *beste bijn mout veur* (of: *veuran*) = alle krachten moeten worden ingespannen; ook *Oostfr.*; *hij het mie bie 't bijn had* = hij heeft mij (in geldzaken) beet genomen; ook *Oostfr.*; *hij kon gijn bijn an de grond kriegen* = hij bleef ver achter, nl. in een wedstrijd; *ik ken 't nijt oet de bijnen snieden*, op bitsen toon uitgesproken: ik kan 'ter niet geven, gij verlangt het onmogelijke van mij; ook *Oostfr.*; 't *zakt mie in de bijnen*, ook: 't *zakt mie iene schounen* = ik zie er tegen op en laat daarom het plan varen, wat vooral betrekking heeft op reizen en uitgaan; 't *schut mie in de bijnen*, of: 't *schut mie iene beenen* = de schrik schiet mij in de beenen; 't *ijne bijn nijt veur 't ander kennen kriegen* = van zwakte of vermoeidheid niet kunnen lopen, waarvoor men elders hoort: geen voet meer voor den anderen zetten kunnen; *de bijnen* (ook: *de vouten*) *onder 't lief hebben*, fig. = de voeten in den stijgbeugel hebben, zoogoed als er bovenop zijn; 't *nijt langer op de bijnen hollen kennen* = door ongesteldheid naar bed moeten; *hij 's mit 't verkeerde bijn van 't ber stapt*, bij v. *Dale*: hij is met zijn linkerbeen uit bed gestapt, ook *Friesch*, *Oostfr.* = hij is verdrietig, knorrig; *op ijn bijn ken men nijt loopen* = met één kopje koffie, of: met één glas jenever, enz. mag men zich niet tevreden stellen (meent de gastvrouw); ook *Oostfr.* 'k *zel die bijnen moaken!* = maak dat gij wekomt! (beenen maken = vluchten, weglopen); *de bijnen* (ook: *de hakken*) *oetsteken* = eenigszins spottend voor: sterven. Zie ook: *bōnk*.

bijnbōnk = scheenbeen; 'n *bijnbōnk* (in 't algemeen) = een bot van een been van mensch of dier. Zie: *bōnk*.

bijndert, voor: lang jongmensch, iemand die zeer lange beenen heeft. Wordt vooral gezegd van jonge meisjes die, naar hare jaren, sterk {p.491} zijn gegroeid. Vgl. *elpenbijn*.

bijnig, **bainig** (beenig); *zij 's weer bijnîg* = zij is bedlegerig geweest, maar inzooverre hersteld, dat zij over den vloer kan verkeerren, dus: zij is weer op de been.

bijntjewippen; zie: *strikbijntjen*.

bijrpulle; **bierpul**; soort van tinnen bierkan met klep in herbergen op de vuurplaat werd gezet om het bier (*kluunbier*) te verwarmen.

bijssien (*Stad-Gron.*) = beestje, dier of diertje; 'n *jōnk bijssien* = eene jonge koe. *Zegsw.*: *da's de oard van 't bijssien* = dat is hem nu eenmaal eigen, dat ligt zoo in zijn aard, meestal met ongunstige beteekenis, ook elders in zwang. – Elders: *bijst*; *baist*, inzonderheid voor: koe; *bijsten* = hoornvee; *de boeren zetten de bijsten op stal*; *hij het 'n stal van 'n groote dartîg bijsten* (koeien, *twenters*, *enters* en *hokkelings*); *koubijst* = koe; *jonkbijsten* = kalvers en hokkelingen, wat nog geen koe mag heeten, *Dr. Geld.* *bijsten* = koeien; *Zeel.* beest, koebeest = rund, koe; *Oostfr.*, *Neders.*, *Holst.* beest, kohbeest; *Lat.* bestia = dier. *Ons*: *bijst* = het dier bij uitnemendheid. *Zegsw.*, soort van raadsel: *boeren binnen bijsten en dat stait in de biebel*, 't welk verklaard wordt door: de boeren binden de beesten en (het woordje) dat staat in den bijbel, zoodat men, zonder hatelijk te zijn, durft zeggen: boeren zijn beesten. *Oostfr.* *bûr* is 'n *bêst*, *Gron.*: *boeren bin bijsten*. Vgl. *bin*.

bijst = biest (v. *Dale*), door landhuishoudkundigen ook geschreven: *bist* (colostrum), de eerste melk eener koe nadat zij gekalfd heeft. *Dr.* *buust*, *WVl.* *bynst*, *bünst*, *bieste*, *bieste*, *Westf.* *baist*, *bais*, *bast*, *bisseemelke*; *Noordfr.* *bjest*, *HD.* *Biestmilch*, *MHD.* *biest*, *biest*. *Van*: *bijzig* = onstuimig, opbruisend, omdat zij geen koken kan lijden.

bijst (= beest, fig.), in: *de bijst stellen* = Nederl.: de beest spelen; *de bijst speulen* = de hoer spelen; *ik geef mie bijst* = ik geef mij gewonnen, ik beken mijn ongelijk; *zeg ie d'r wat van den bin j' 't lelke bijst* = maakt hij aanmerkingen dan wordt men boos op u en wordt gij uitgescholden, de zondebok. *Friesch*: Hy is altyd 't lilke beest; *ik wil 't lelke bijst ook nijt wezen* = ik wil de kastanjes niet uit het vuur halen. *Schuld is 'n kwaad bijst* = {p.493} elk schuift gaarne de schuld van zich af. *As de bijsten op stal zet wor 'n den kriegten ze de bok vōrt in 't kamnet* = op stal staande kosten de beesten (waaronder ook de paarden) veel geld. Zie ook: *swien*. *Friesch*: Skild is in lilke beest. *'t ijne bijst ken 't ander* = soort zoekt soort; ook *Friesch*. Vgl. *beet*, *bijt*. Zie ook: *Openb.* 13:1-9; 17:3, enz.

bijstêlk (beestelijk, zooveel als: beestachtig), alleen in de uitdrukking: *van 't gijstêlke in 't bijstêlke* = van 't geestelijke in 't beestachtige, dat gezegd wordt wanneer een godsdienstig gesprek plotseling overgaat in vuile taal; ook *Oostfr.* – *Kil.* beestelick = beestachtig.

bijstemark, **bijstemart**, **baistemark**, **baistemart**, **veimart** = beestenmarkt, veemarkt; tot 1892 was *de bijstemark op de Ossemart*.

bijsten; **baisten** = **bijssies** (*Stad-Gron.*) = hoornvee. Zie: *bijssien*.

bijstpankouk = biestepannekoek (v. *Dale*). Zie: *bijst 1*.

bijstpot; eene zekere hoeveelheid biest, die de boerinnen aan enkele burgers ten geschenke geven; *wie hebben 'n bijstpot kregen, nō ken wie mōr 'n bijstpankouk eten*. Dit komt alleen in Maart of April voor.

bijt, **beet**, ook wel **bijst** = beest, in 't kaartspel; *Deensch* beet, 't *Fransche* bête.

Aardigheidshalve zegt men voor: *ik bin bijt: ik bin gebeten*.

bijtwōrtels; zie: *roobijten*.

bijvoet = wilde balsem, *Artemisia vulgaris*.

bijze (*van Halsema*) = een schalk. {p.495}

C

chit! = **chitte!** zie: *gīt*.

chitnougou! zie: *gīt*.

chut! zie: *gīt*.

centen; **zenten**; in bepaalde gevallen een weinig kleingeld; de meid vraagt bv. hare mevrouw om *centen*, als zij eene boodschap moet doen. – *hij het centen* (ook: *daiten*) – hij heeft duiten (v. *Dale*) Vgl. *lōsse centen*.

centimeter noemen de naaisters het lint dat zij als maat gebruiken. Aldus omdat het in centimeters is verdeeld.

centkoper = rood koper, bij meiden alleen onder dien naam bekend. Het koper van akers en melkemmers noemen ze aldus naar de oude centen die van zulk koper waren gemaakt.

centsbōm; de gewone stuiter die de meisjes bij het bikkelen gebruiken; een *tweicentsbōm* is ongeveer tweemaal zoo groot. “Den 11 dezer (Mei 1874) zijn hier (Warfhuizen) aardappelen geroid waarvan de zwaarsten de dikte hadden van een cents bom.” – “Uit Kloosterburen schrijft men ons, dat daar reeds nieuwe aardappelen zijn gegeten die de grootte hadden van eene tweecents–bom.” (23 Mei 1874).

centsstoetje = broodje van één cent; *as ie van de bakker 'n brood hoalen krieg ie d'r 'n centsstoetje op tou*. Zoo ook: *tweicentsstoetje*. Zie: *stoet*.

centzen (znw.); *'t is 'n centze* = dat ding kost één cent, bv. van een *bom*, een *stoetje*, enz. gezegd. Zoo ook: *twei-* en *dreicentzen*, enz.

chie (*Hoogez.*) = **chien** (*Stad-Gron.*); verkleiningsuitg. bv. *aichie*, *spullechie*, *rellechie*, *rōllechie*, *kōmmechie*, *trōmmechie*, *kannechie*, *mannechie*, *koarchie*, *Hillechie*, *Marchie*, enz.; *aichien*, enz.

cluimbier; zie: *kluun*.

Corzaan; zie: *kezoan*. {p.497}

D

d Zeer gewoon is het uitlaten der *d* voorafgegaan door *l*, *n* of *r*; *spellen*, (door snelle uitspraak *spel'n*) = spelden; *nallen* (*nal'n*) = naalden; *vollen* (*vol'n*), HD. falten; *wōllen* (*wol'n*) = wilden; *mel*, *melle* = melde; *kolle* = koude; *hannen* (*han'n*) = handen; *tannen* (*tan'n*) = tanden; *brannen* (*bran'n*) = branden; *glen*, en *glende* (= gloeiend); *vinnen* (*vin'n*) = vinden; *worren* (*wor'n*) = worden; *booren* (*boor'n*) = boorden; *kooren* (*koor'n*) = koorden, enz. Voorts bij samenstellingen, bv.: *handouk*, *hōnhok*, *blindouk*, *rōnōm*, *spelkussen*, *olmens*, *schandekker*, *branholt*, enz. Ook wanneer de *t* gevolgd wordt door de *d* van 't volgende woord: *kenstoe*, *wiltoe*, *magstoe*, enz = kunt gij, wilt gij, moogt gij. – Weglating der *d* aan het eind van een woord: *vōn* = vond; *stōn* = stond; *bōn* = bond; *vin* = vind; *spin*, *spien* = spind, spinde; *wor* = word; *boor* = boord; *koor* = koord; *flar* = flard; *schel* = scheld; *spel* = speld; *nal* = naald, enz.

d Invoeging der *d*, na *n* en *l* in: *alder*, voor: aller, in samenstellingen, bv.: *alderwegens*, *aldernoarst*, *aldermooist*, enz; *ijnder goud*; *in gijnder geval*; *dijnder*; *winder* (winnaar); *mulder* = muller; *klainder*; *holder* = holler; *dōlder* = doller; *bijndert* (staat voor: beenert); *Windeweer* = Winneweer, enz. Aanhechting der *d* (of: *t*) tot versterking der uitspraak: *enkeld*; *dubbeld*; *drōnkend*; *kikkert*; *mienent*; *zientent*; *onzent*; *heurent*; *dientent*; *gijnent*; *dezent*; *hebbent*; *blufferd*; *schrijwerd*; *hoelderd*; *bedrijgerd*; *roegerd*; *zoeperd*; *klinkerd*; *lulderd*; *rakkerd*; *motterd*; *gloeperd*, enz.

d Wisseling van *d* en *r*, in: *har* = had; *klar* = klad; *pōr* = pad; *kiddeltjes* (Westerkw.) = kereltjes, poppetjes, bv. op prenten; *kirrêln* = kittelen; *sirrêln*, nevens *siddeln*; *bōddel* = borrel, enz. {p.499}

daai (Westerkw. *Hunsego*) = **dai** = warm. Zie: *daien*.

daaiigheid (*Laurm.*) = warmte. Zie: *daien*.

daalkies; zie: *doalkies*.

daar; zie: *doare*.

dag, als groete, voor: goeden dag, doch alleen onder kinderen en bij de lagere klasse in gebruik. In de kleinekinder-taal: *daggoan* = *oetjedaggoan* = uitgaan, wandelen gaan; *dagmit'nkander!* (*Ommel.*) = *dagmitn'ander!* (*Old.*) = *dagsoam* (in 't algemeen) = goeden dag! als het meer dan één persoon geldt; *goundag!* Samengetrokken uit: goedendag! *dagzeggen* = groeten bij 't weggaan, van kinderen; verouderd is het voor: de groete overbrengen; *zeg moar dag*, zegt men tegen kleine kinderen, wanneer men met hen de deur uitgaat. Tegen één persoon hoort men nog veel van eenvoudige lui: *dagsoam*, en wanneer zij twee personen ontmoeten: *dagiebaiden!* steeds, wanneer 't bekenden zijn. *Ned. Bet.* dagsoam; *Holst.* goden dag se twee, en zijn er meer: goden dag tosamen. – *overdag* = des daags, ter onderscheiding van: 's avonds of 's nachts; *over* (of: *bie*) *kloarlichtdag* = bij dag, zoolang de zon niet onder is. (Bij *Hoof*: – 't boetsel der hoofsche beveinstheeden met klaarder dagh te beschamen); *veur dag en veur doage* = *veur dag en doage* = ontijdig vroeg, vóór het opgaan der zon, ook: *veur dag en dou* (of: *dau*); *Oostfr.* för dag un för dage. (Vgl. het Zw. dagg = dauw). – *dag en deur* = dagelijks, gewoonlijk, doorgaande, in den regel; *zoo dag en deur is t'r niks mit hōm te doun* = zijn doorgaand levensgedrag is onberispelijk, of: bv. van krankzinnigen: gewoonlijk is hij te leiden; *zoo dag en deur drink wie koffie* = gewoonlijk drinken wij koffie, slechts in buitengewone gevallen thee; *dag op dag* = dag aan dag, (*zoo: week op week, joar op joar*); *hij stait om vief uur op, dag of gijn dag* = – onverschillig of het dan licht of duister is, elken tijd {p.501} van 't jaar. – *bie winterdag*, bij *v.Dale*: winterdags; zoo ook: *bie harfstdag*, *veurjoarsdag*, *zōmerdag*; *komen meer doagen an de lucht* = morgen komt er weer een dag. Zie ook: *mōrgen*.

dag en dau; zie: dag.

dag en deur; zie: dag.

dag en doage; zie: dag.

daggeld = geld dat de getuigen van den rechter ontvangen, ook: **getuigengeld**

dagoan; zie: dag.

daghuur = dagloon; ter onderscheiding van: *in annomen wark, in daghuur arbaiden; d'r zitten 'n bult daghuren in* = dat gebouw, dat werk, enz. heeft veel aan arbeidsloon gekost; *'n daghuur verdijnen*, in 't algemeen: iets verdienen met werken, dat bij den dag betaald wordt; *de dikste daghuren mitnemen*, van *lösse arbaiders* gezegd, zooveel als: zulk werk bij den boer verrichten waarmede het meest verdiend wordt, bv. *zichten*, maaien, enz. *ZNederl.* dagheure, daghuur = dagloon.

dagklijd; zie: zoadklijd.

dagleggen, voor: dreigen, bedreigen met iets; ook: een voornemen opvatten; *'k har hōm 't al lank daglegt* = sedert lang het plan gehad hem (bv.) een pak slaag te geven; *'k heb heur al daglegt*, nl. met een bezoek. Vgl. 't *Nederl.*: aan den dag leggen = toonen, blijken geven, doen blijken. *MNederl.*: enen dach leggen, enen enen dach leggen = iemand dagen. Zoo ook: dach setten, nemen, stellen, maken = een termijn voor eene rechtshandeling bepalen; ook = eene vergadering beleggen. – dach geven = iemand een termijn van uitstel geven. – dachleggen; als één woord opgevat = dagen; dagvaarden."De bet. *dagen* breidt zich uit tot die van *bescheiden*, bestellen in het algemeen. Deze bet. van de uitdr. dach leggen, enz. nl. die van iemand *tegen een bepaalden dag en op eene bepaalde plaats oproepen, dagen* ging over tot die van *iemand bescheiden, bestellen, laten komen* in het algemeen: de uitdr. werden in dezen zin als één geheel opgevat, zoodat *dachleggen, dachsetten, dachstellen* ook als trans. ww. en in het passief voorkomen." (*Verdam* art. dach 4b.) **dagmit'nander**; zie: dag.

dagmitn'kander; zie: dag.

dagregen = regen, die een' geheelen dag aanhoudt; *'t wordt 'n dagregen* = de lucht zal wel niet opklaren, de regen zal aanhouden.

dag-road. *Sprw.* *Komt dag komt road*, ook: *den is t'r dag en road*; *Nederl.* komt tijd, komt raad; zooveel als: wat nu slechts voorloopig in orde is gebracht kan later beter geregeld worden.

dagsoam; zie: dag. {p.503}

dagwark, in geschrifte *dagwerk*, maat voor lange turf, steekturf. Voorheen rekende men het *dagwark* op 9000 turven; thans telt het van zeer harde turf 8640, van lichtere soorten omstreeks 6000. In de *Ommel.* rekent men het *dagwark* op 6 *vouer* (voer) = 12 wagenvrachten of zoogenaamde halve voeren, nl. met drie turven boven de ladders en = 36 korven = 18 Hectol., de korf op 20 turven geschat. In 't *Westerkw.* is een *dagwark* = 100 Kub. meter, elk van 100 turven; te *Zevenhuizen* telt de wisse 128 turven; te *Stads-Kanaal* = 40 stok = 80 ton, de ton = 100 lange turven; in *Drente* 104 Kub. meter op een *dagwark* = 40 stok = 12000 stuks. In *Friesland* rekent men ook de baggerturf bij *dagwerken*; in *Overijsel* is een *dagwerk* = 240 ton. In *Oost-Friesland* is *dagwerk* ook eene landmaat; *Neders. Holst.* *dagwark* hooi = zooveel hooi als één man in één dag afmaaien kan. Ons *dagwark* eigenlijk een werk dat een' geheelen dag arbeids vereischt, dus: eene hoeveelheid turven die op éénen dag door éénen man kunnen gestoken worden. – *Zegsw.* *as 'k dat doun wōl har 'k wel dagwark*, ook elders, en waarvoor ook: *den kōn 'k wel an de gang blieven*, en zooveel als: daartoe ontbreekt mij de tijd.

dagwerk; zie: dagwark.

dagzeggen; zie: dag.

dai; zie: daai. *Friesch.* *daije* = uithouden van de warmte.

dai, da'j = dat gij; *dai nog zoo slicht bin* (*Hoogel.*) = dat gij nog zoo onnoozel zijt; ook *Overijs. Geld.*; *ZNederl.* *daje*: *WVl* *dajje*, *daje*, door assimilatie = dat ge, dat je. (*De Bo.*)

daien, in de kleinekinder-taal, voor: warmen, verwarmen; de handjes en voetjes *daien*; de kruik is *zoo dai!* – *dai dai dai!* zegt de baker. Ook hoort men het van groote menschen: *dai*, *daai* voor: warm, maar dan willen zij zich in de kindertaal uitdrukken. – *daai* is eigenlijk *Friesch*, in het *Oudfr.* *daia* = dulden, verdragen, lijden moet hier o.i. in aanmerking komen. Wanneer de moeder toch zegt: *dai dai!* dan is dit vaak zooveel als: houd u maar stil, laat het maar begaan, spartel niet tegen, {p.505} want uwe voetjes worden er warm van.

daimt; zie: *deimt*.

dainje, in de kindertaal voor: dankje; *mōit dainje zeggen*, of: *zeg gau dainje* = gij moet er voor bedanken door *dainje* te zeggen.

daip; zie: *dijp*.

daipswal; zie: *dijpswal*.

daipwoater; zie: *dijpwoater*.

daist, dust, dutst = doet gij, en: gij doet; *daint 'n boschōp veur mie? daist doch niks.* (*hij dait* = *hij dut* = hij doet.)

dait; dut; dout = doet; *dait'r nijt tou*, ook alleen: *dait nijt* = dat doet er niets toe, dat heeft er niets mee te maken; *dei hond dait* (of: *dut*) *niks* = die hond doet geen kwaad, voor hem behoeft gij niet bang te wezen; *dei (hond) dait nijt* = daarvan behoeft geen belasting betaald te worden. “*dei gouje warken dout hum 't nich*” (*Westerw.*) = de goede werken doen hem 't niet, baten niet; *dat koft en dat dut* = men koopt er maar op los en schijnt niet te bedenken dat men zijn geld kwijt raakt. *Zegsw.:* *dei 't dut mout 't wijten*, zooveel als: gij moet het zelf weten, 't is geheel uwe zaak, maar dan ligt er in opgesloten: als ik in uwe plaats was zou ik het niet doen. *Mecklenb.* deikt, *HD.* thut.

dait, Stad Gron. doit = duit; *Deensch* doit. *MNederl.* doyt.

dait'e = dut'e, dutte = doet hij, en: hij doet. Zie: *dait 1*.

daitedijf; doitedijf (duitedief) = zeer zuinig mensch, *hij is 'n dikke daitedijf*.

dai – wai, in: *wie kriegten dai of wai* (*Hoogel.*) = wij krijgen dooiweder of wind. Alliter. Vgl. *dai*, en: *wai*. stam van: *waien* = waaien.

da'j = dat gij, eigenlijk: dat je. Zie: *dai.2*.

dak = dakstroo = rogge- en tarwestroo, waarmede gebouwen, inzonderheid schuren, gedekt worden, (*Ommel.*); ook *Oostfr.* De bundels waar in zulk zuiver en lang stroo, *dakstroo* (*Oostfr.* dakstrō) wordt gebonden, heeten *dakschooven*; meest wordt zulk stroo verkregen door met vlegels te dorschen. Uit Grijpskerk werd te koop aangeboden (1880): “p.m. 1000 dakschooven, weitdak.” *Neders. Holst.* dak = stroo of riet waarmede de boerenwoningen gedekt worden. – *hij krigt wat op zien dak, Stad-Gron.* – *dakkement* (= {p.507} *op't jak* = – *op zien kop* = – *op zien lepels* = – *op ribben* = *op hoed* = – *op fel* (vel) = – *op nek* = – *op pōkkel* = – *op pens* (de *e* als in: *mère*) = – *op zien dōnder*, ook: – *dōnderment* = – *op zien mieter* = – *op zien verdommenis*, enz.) = hij krijgt een pak slaag; – *'t weert op zien dak* = de omstandigheden zijn hem gunstig; *onder dak wezen* = een goed heenkomen hebben; in't spel niet verloren hebben. *Sprw. Vreier en vreister onder ijn dak Is veur baide 'n groot gemak*, te *Aken*: Wan zwei sich freien onger een daag, Dat brengt kleng ihr (weinig eer) en grusz gemach. – *D'r is te veel dak op 't hoes*, ook: *Bin te veel pannen op 't dak*, zooveel als: wij kunnen niet vrijuit spreken, ook: zijn niet vrij in ons doen. (*Wvl.*: er zijn latten aan 't huis.) (Wordt gezegd wanneer de overigen de uitdrukking niet begrijpen, bv. als er kinderen in de kamer zijn.) Oudt. o.a. bij *Hoofst* komt: dagh, voor in stede van: licht; v.*Dale*: dagen = schijnen, van zonlicht; aan den dag brengen = aan het licht brengen; *HD.* Tag, ook voor: het zonnelicht; an den Tag bringen = ons Licht brengen; *MHD.* tagen = schijnen, lichten. *MNederl.* dach = het daglicht, het licht in het algemeen, het zonnelicht. (*Verdam* art. dach 2) Alzoo zou dan de uitdrukking kunnen ontleend zijn aan het licht dat door dakglazen wordt aangebracht, en zooveel als: 't is hier te licht, men kan ons hier bespieden. (v. *Dale* heeft hiervoor: er zijn ratten op het dak). – dak (van een huis of schuur) heeft in 't *Westerkw.* en

Hunsego tot meerv. *dakken*, evenals: vat, *vatten*, smid, *smitten*; schip, *schippen*; lid (deksel), *litten*, enz. Vgl. *dalland*, en zie: *lappen*.

da'k, samengetrokken uit: dat ik; ook *Over-Bet.*; 'k heb niks verloren (of: *vergeten*, enz.) *da'k wijt* = voozoover ik weet, heb ik niets verloren, enz.; *hij wees mie hou da'k dat doun mōs*, 'k wis wel *da'k nog wat vergeten har*. Zegsw.: *da'k wijt, wij'k zoo goud as pestoor* (wat ik weet dat weet ik zoo goed als onze predikant), zooveel als: ik weet het zeker, uw twijfel komt hier niet te pas. *ZNederl.* en *WVl.* dak = dat ik. Vgl. *da's*, en *wa's*.

dakgeut; zie: *geut*.

dakkement; zie: *dak*. {p.509}

daklat; zie: *lat*, alsook v.*Dale* art. daklat.

dakroam = dakvenster.

dakschoof; zie: *dak*.

dakstroo; zie: *dak*.

dal, voor: laagte in het veen, door vergraving ontstaan. In: *Condiitiën van verhuring der zoogenaamde Ter Apelerven*, art. 13: "De huurders zullen de dallen van het vergraven veen moeten slichten en met mest zooveel mogelijk tot land maken." Vgl. *dalland*.

dalland; laag veenland in de Veenkoloniën; *de dallen* = het uitgestrekte veld tusschen Wildervank en NPekela, waar van den Bosch de eerste kolonie van Weldadigheid wilde stichten. In de laatste 50 jaren is *Wildervankster Dallen* een dorp geworden. *Dr.* dalgrond = de ondergrond van afgegraven venen, voor den landbouw geschikt gemaakt. *Hoof*t: dallen = dalen.

dallen, zonder enkv. Steeds zegt men: *in de dallen*. Zie: *dalland*.

dalles = zoo goed als niets, ook: volstrekt niets. Zie: *figge mit 'n dalles*. van het *Hebr.* *daloesch* = gebrek.

dam; smalle verbinding tusschen twee stukken lands die door slooten gescheiden zijn. Op die *dammen* worden tot afsluiting *vringen*, draaihekken of *schutten* geplaatst. Zij zijn zoo breed dat er een wagen door kan. In *Langewold* beteekent het woord: hek op zulk een *dam*. Ook: die toegang met rijtuigen tot het erf verleent: "*vrouw brocht ons tou dam oet*", (zij bracht de boer met de koe buiten het erf); *op dammen passen* (Ommel.) = *op vringen passen* (*Old.*) zooveel als: bij het inhalen van het koren, waar men over weideland met vee moet rijden, zorgen dat die dieren niet uit het land gaan, daar de *vringen* enz. worden opengezet. Meestal wordt dit aan kleine jongens opgedragen, die dan bij de *dammen* wacht moeten houden; *hij ken al op dammen passen*, zooveel als: dat jon- {p.511} getje kan daarmee al iets verdienen; "*en de jongs gongen hier en doar op dammen passen bie de boer as ze an 't mennen wassen*." – fig.: 'n *dam zetten* (nl. tegen den honger) = eten tot men bijna verzadigd is en dan met de toespis beginnen. Zoo heet men een goed stuk *klōnt* een *damlegger*. Zie: *klōnt*, en: *koukhouden*.

damast = wittevrouwen-nachtviooltje, *Hesperis matronalis*; *Oostfr.* *damaste*, *Eng.* *damask*. Aldus omdat het van Damaskus afkomstig is.

damet; zie: *dommit*.

damlegger; stuk hout dat tot steun der draaihekken, enz. op *dammen* dient door er de palen (*damspoalen*) aan te bevestigen. Advert. Te *Wehe* te verkoopen: "600 beste eiken palen, geschikt voor draadpalen, damleggers", enz. Vgl. bij v.*Dale*: legger, ligger, onderlegger, onderligger. Zie: *dam*.

dammee; zie: *dommit*.

dampoal, damspaal; paal op een *dam*, waarop of waartegen de afsluiting draait.

Vergelijking: *stief as 'n dampoal* = stijf, bv. van jicht, en fig. = houterig, onbeholpen. Zie: *dam*.

dampost; dikke plank, welke ter inheing bij het maken van *dammen* wordt gebruikt. Te Groningen te verkoopen (1877): "ribben, damposten, lang 5 meter, dik 8 centimeter", enz. Id. te Delfzijl: "Boeldag van vuren en greenen damposten", enz. Zie: *dam*.

damspoal; zie: *dampoal*.

damsteeg = koppig, onwillig; van paarden die weigeren *dammen* te gaan; ook: om van 't erf af te rijden. (*Weil. v. Dale*: "steeg = halsstarrig, koppig, stug." (In de *Ommel.* is dit woord veel in gebruik, maar alleen van menschen.))

damt; zie: *dommit*. {p.513}

damvoader, (onvolkomen uitspraak voor: damvoarder) = **landjevoader** (landvaarder) = vrachtscheepje uit sommige dorpen van Fivelgoo, dat wekelijks op Appingedam vaart. Oschoon dit vlek in den wandel 'n *Dam* heet, zal het toch hetzelfde zijn als: damlooper, soort van binnenlandsch platboomd vaartuig, bijlander, van bijlandig = naburig; damlooper zal eigenlijk zooveel zijn als: lichterschip, wanneer het grootste vaartuig door eene waterkeering of dam wordt gestuit. – Vgl. *snikkevoader*, *koat*, *vōt*, enz.

danîg, **doanîg**, bijw. van versterking: 't *muit mie doanig* = het spijt mij geweldig; *hij's doanîg verlegen* = in groote verlegenheid; *doanig zijk wezen* = erg ziek zijn; *heur doanig lijf hebben* = haar innig lief hebben. Ook alleen: 't is doanig = 't is in 't groote = 't is gansch bijzonder, buitengewoon. *Dr.* daonig de les lezen; *Friesch* danig = veel, zeer, bv. danige mooi, het deed mij danige nij (het benieuwde mij zeer); *Overijs. NBrab.* danig = zeer, veel, sterk; *ZHoll.* daonig = erg; *Maastr.* daonig = zeer, uitermate; *ZNederl., WVl.* wordt dagelijks gebezigd. (De Bo) danig = geweldig, zeer veel, zeer groot, uitermate; ik heb danigen honger, het duurt danig lang; danig duur, neerstig, enz.; danig luid zingen, enz. *Oostfr.* dane, dōne, *Hamb.* dannig = sterk, vermogend, krachtig. (*Weil.* noemt: danig, een uitgang; bij *v. Dale*: danig, bw. = buitengemeen, zeer. Bij *Schimmel*: waarom was die beitel zoo danig afgedwaald? – Toch meenen wij het woord niet als echt Nederlandsch te mogen beschouwen. *Swaagman* denkt aan eene afkorting van het *Neders.* averdanig, bv. een averdanig mensch = een mensch die meer doet den hij behoeft te doen (bij de Gelderschen een overdoensk mensch), en: overdadig, wat buiten de maat gaat, meer dan geoorloofd is, bv. een ver- {p.515}kwister of te goedgeefsich mensch; averdanig groot, rijk, ziek, enz.) Het woord zal in allen gevalle tot: *doen* moeten gebracht worden.

dankbaar; in: 'k *bin dankbaar*, ook: *dankbaar!* voor: ik dank u, zegt de geringe man wanneer hij voor iets dankt of beleefd iets afwijst; in 't eerste geval menigmaal: *ten hoogsten dankbaar*. "Ten hoogsten dankbaor, ten hoogsten; – och Heere, ie hebben altied omdenken om 'n ârm mens."

danke! = *dank joe!* = ik dank u! schertsend: *dank joe*, 't is net zoo goud of 'k 't had heb. als men iets afwijst waarvan men niet gediend wil zijn. (*HD.* vorm, *Nederl.* dank!)

danken; zie: *koekoek*, en: *astertou*.

daons, voor: vuistslag op den rug; 'k heb *hōm 'n gouje daons geven*. Zie: *dōns*, en vgl. *daonzen*.

daonzen (*Hoogel.*); *hij daonst 'r del* = hij (of: het) valt bonzend op den grond. Zie: *dōnzen*.

dapper = flink, levendig, vlug; 'n *dapper kereltje* = een vlug jongetje. Zegt men van iemand dat hij (of: zij) klein van persoon is, dan luidt het wederwoord: *jà, klain moar dapper*; – *zij's dapper*, zegt men in 't bijzonder van vrouwen die door kleeding, houding, gang zoowel als in 't spreken toonen den moed niet te laten zinken. Veronderstelt eene eenigszins zwerige kleeding en flinken tred, echter altijd in gunstigen zin, en sijnon. met *moudîg* = naar haren opschik te oordeelen, vol levenslust en levensmoed. *ONederl.* dapper = preutsch; *Nehem.* 11,6 = vermogend, sterk, kloek; *ZNederl.* = spoedig, snel. *MNederl.* dapper = snel, vlug, flink, kloek, sterk, kloek gebouwd; dapperlike = flink, op eene flinke wijze, krachtig, met kracht. (*Verdam*).

dardekalfskou (derdekalfskoe); koe die voor de derde maal moet kalven.

dardemoal = derde keer. Zie: *schippersrecht*.

darders; zie: *dardert*.

dardert, darders, dartjerd = de derde aan beurt. Als: {p.517} *eerstert, andert*, rangschikkend telw. (Verder dan deze gaat men niet.)

dardoagse koors, dardoagse koorse = koorts die geregeld om den derden dag terugkomt. *Sprw. Verbeelden is slimmer as dardoags koors* = eene ingebeelde ziekte is erger dan de derdendaagsche koorts. *Oostfr.* Inbillung is slimmer as de darddags koll; *Kleef*; Inbild is ärger as de anderdaagsze koors.

darg = **darggrond**; zwartbruine soort van veengrond, veelal ondergrond van den kleibodem in het Oldampt. *Oostfr.* darg, dark, *Neders.* darg, bij v. *Dale*: darink, eene minder goede veensoort, waaruit de oude Zeeuwen zout stookten. (*H. Kremer* schrijft derry, o.a. bl. 139) *Kil.* darinck, dary, dari, daritorf, een aardhars en zout bevattende bodem. (*Stürenburg* haalt er het *Sanscr.* tarks = duisternis bij, als van toepassing op de kleur van *darg*; *ten Doornkaat* houdt het voor saamgetrokken uit darink, daring, van den stam *dari* of *dar*, met den uitgang *ing*, of rechtstreeks van het *Sanscr.* taranga = golvende beweging, of ook: zich op en neder bewegend, gelijk de weeke *darggrond* doet als men er over loopt.) Vgl. *witte darg*. *WVl.* derink, soort van zwarte turf die in Noord-Vlaanderen uit de aarde opgegraven wordt en dient tot brandstof. (*De Bo.*) Ald. ook: dering, derring. Eene soort van zwavelachtige veensoort, welke als brandstof en tot zoutbereiding gebruikt werd. – Volgens *Verdam* oorsprong niet met zekerheid bekend.

darggrönd; zie: *darg*.

darm, *Zegsw.*: 'n *snieder het moar ijn darm*, plagend voor: gij hoeft maar weinig eten te hebben want uw arbeiden beteekent niet veel. – Vergelijking: *geel as 'n darm*, van linnen, enz. gezegd, dat slecht gebleekt is; ook van de huid van menschen die veel op het veld verkeerden.

darmwörst; zie: *puilwörst*.

darten = levenslustig, moedwillig, plaagziek; 't is 'n *darten schöbbert*, van een meisje dat zich gaarne onschuldige plagerijen veroorlooft; ook van kleine kinderen; 't *jönkgoud is darten*. {p.519} eigenlijk: het jonge vee, veulens en lammeren dartelen in de weide; en verder: 't jonge volkje, de jeugd is speelsch, brooddronken, houdt veel van dartelen, dus zonder de ongunstige beteekenis van het *Nederl.* dartel = weelderig, brooddronken, loszinnig, baldadig, wulpsch. *Oostfr.* dartel, darten = bandeloos, wulpsch, enz.; *Kil.* dertel = onbeschaamd, dartel weelderig, wellustig, vroolijk, enz., *Friesch* derten = onbezonnen, driest, verdwaasd; *Oudfr.* derten = onwijs. *MNederl.* derten, *MNederd.* derten, darten, naast dertel, dartel; *OFriesch* derten. *Kil.* kent slechts den vorm dertel = dartel, wulpsch, wellustig, wuft, lichtzinnig. (*Verdam*)

dartenhaid; zie: *darten*. *MNederl.* dartenheit = weelderigheid. (*Verdam*). – Zal verwant zijn met het oude: darren = en door wisseling van *n* en *l* één met: dartel.

dartien = dertien; 't *gait as 'n dartien* = 't gaat vlug van stapel, 't glijdt gemakkelijk, 't lukt goed, van werktuigelijke handelingen gezegd; zij (of: hij) *lopt as 'n dartien = is zoo vlug as 'n dartien = 't is 'n vlugge dartien*. *Harreb.*: Hij is zoo vlug als een dertientje, wat eene verkorting zou zijn van: iemand die den dertiendag = Driekoningendag, viert; dertienavond = Driekoningenavond. *Dr.*: as 'n dartiene = zóó als 't behoort, flink.

dartjed; zie: *dardert*.

dartjerd; zie: *dardert*.

da's = dat is; *da's 'n*, eenigszins gerekt hoort men: *dassen* = dat is een; *da's mooi*; *da's 'n molbult* = dat is een molshoop.

dast, daste = dat gij, die gij; *kwoajong dast bist* (*Stad-Gron.*) = kwâjongen, die gij zijt; 't *verwondert mie daste dat woagen duurst* = het verwondert mij dat gij dat durft wagen.

Eigenlijk: dat's toe, voor: dat's doe (gij, je), met ingevoegde *s* en uitgestooten *t*. *Limb.* das te = dat je.

daste; zie: *dast*.

dat. Wordt dikwijls als aanw. vnw. overtollig gebruikt: *zien hoes dat is guster ofbrand; ons wichtje dat het de messels; mien mest dat is hen 't sliepen.* Vgl. dei 1.

dat, als stopwoord in: *sōltat?* (zou het dat?) = zou het? dunkt u? *och, sōltat?! =* ach, ook: och, zou dat waar zijn?

dat dou, voor: doe dat, stoplap in: *loop hen, dat dou; loop hen {p.521} 't schieten, dat dou!* = loop heen! *verrek dat dou!* Van gehalte als: *verhip, verroest,* enz., en ook zooveel als: dat lijkt mij in 't geheel niet.

datgenege = dat, datgene; *datgenege wa 'k t'r van wijt wi 'k joe wel vertellen.* 't *HD,* dasjenige.

datjes; zie: *ditten en datten.*

datse; zie: *ditse-datse.*

datte = dat, in den uitroep: *jà datte!* zooveel als: juist! zoo is 't! Ook voor: dat, zonder 't znw.: *wat magstoe 't lijst lieden?* (wat moogt gij het liefst lijdend?) antw.: *datte* (= die stof, dat ding). Ook bij de Ouden in gebruik. Vgl. *ditte,* voor: dit; *watte?* = wat?

datten; verlenging van 't voegw. dat; "*ik geleuf datten ze zeik bin*" (*Stad-Gron.*) Zal eigenlijk een meervoudsvorm zijn, evenals: *kwijt watten ze willen,* alsmede de ook elders gebruikelijke vormen: *wie goannen, joe dounen,* enz. Zie: en 3 Zie: *ditten en datten.*

dau, dou = duw, stoot; *ik gaf hōm 'n dau, dou huil'e zōk stil.*

dauêln, dauwêln = doamêln = gengêln = driggêln = langzaam gaan, drentelen; *dauêln,* ook, maar min algemeen = weinig of niets uitvoeren, treuzelen. *Oostfr.* *daueln* = rondslechteren, bij de straat lopen, lediggaan; *Neders.* *daudeln, daueln* = den tijd verspillen, niets goed aangrijpen; *Holst.* *daueln, davelen,* *Eng.* *dawdle.* (*Weil.:* *dauwelen* = traag en langzaam met alles omgaan, zich onhebbelijk gedragen; *dauwel* = traag en onhebbelijk vrouwensch; *NBrab.* *dauwel* = traag vrouwspersoon.) – *daueln, dauweln* zal tot dolen, dwalen moeten gebracht worden.

dauen = duwen, stooten.

dauen; douen = dauwen, zegt men van wonden, als de huid in den omtrek er van vochtig is, evenals of er kleine zweetdruppels op staan. – *zoolank as 't zoo daut verlangt de boer nijt noa regen,* zooveel als: het regent hard.

dauriep = riep as dau (dauw) = geheel, volkomen rijp, van aalbessen, kersen, pruimen, enz. gezegd.

dautrappen = dautreden. Aldus noemt men een overoud gebruik van Groninger ingezetenen uit de lagere klassen om in den vroegen morgen van den tweeden Pinksterdag buiten de (voor- {p.523}malige) Heerepoort te wandelen en zich daar in 't volle genot van vrijheid en blijheid te ontspannen, welke gewoonte den eerzamen burger steeds, en niet ten onrechte, veel stof tot ergernis heeft opgeleverd. Zie *Prov. Gron. Cour.* 1876 n° 132, en vergel. *ter Gouw.:* De volksvermaken, bl. 219-223.

dautreden; zie: *dautrappen.*

dauweln; zie: *daueln.*

dauwnetel; zie: *dinettel.*

dawe, dawwe = dat wie = dat wij; "*'k wol dawwe 't moar in hoes harren.*" Zoo ook: *zodawe, omdawe, noadawe, veurdawe, deurdawe* (= doordien we); *mitdawe* (= met, dat wij).

dawwe; zie: *dawe.*

de In de *Ommelanden* wordt dit lidw. dikwijls weggelaten waar men in andere streken onzer provincie nooit verzuimen zal het te laten hooren. Voorb.: *ien buus steken; noa mart goan; miezîg ien hoed wezen; krig sweep moar (Marne); mit zoo 'n stoalpuil ien hand; omdat peeren geweldîg swijten; dicht bie deur; 'n bult last op wereld hebben; om vring klimmen; wat ien stad omloopen; melk van kow; woagens van bijnen; klink van deur; 't hoar van kop; 't peertje van toren; blad van toavel; binnen ien jachtwaid mit kop an beun,* enz. Ook in Drente heeft de weglating van het lidw. plaats en eveneens vindt men bij onze Ouden daarvan voorbeelden.

Onder anderen bij *Vondel*: Noit kraeide haen, teghens ondeught; of hut in brand te steecken; Die oit tyran bedacht; aen geen zij Sloterdijk; – bij *Tollens*: opdat ze aan schuilplaats komen. Vóór een klinker wordt de *e* weinig gehoord; men zegt o.a.: *hij's d'achterste*; *hij zit op d'ezel*; *oet d'emmer drinken*; *hij ropt d'ingelanden op*; *d'ondervinden het mie leert, dat*, enz.; *ik heb 't op d'oogen*; *d'olde man is zijk*; *'t brood is in d'oven*; *d'uren tellen*; *d'iemen vouern*; *d'eulie verbranden*; *d'aiber vlijgen zijn*, enz. – Voorts: het lidw. wordt niet verbogen; voor de naamvallen heeft men: *de*, *van de*, *an de*, en *de*, en wel voor beide geslachten, ml. en vr. {p.525}

de wordt soms gebezigd in plaats van het aanw. vnw. deze: *van de week bin 'k nog ien stad west* = deze week ben ik nog te Groningen geweest; *de dag is mie lank vallen* = deze dag is mij lang gevallen; *doar ken we de oavend wel slieten* = daar kunnen wij dezen avond met genoeg doorbrengen. Vgl.: *van 't joar* = dit jaar.

dè; zie: *dèr*.

decht (*Westerw.*) = lampepit, katoenpit, *HD*. Docht, Dacht. Van: Zucht, van: zichen = trekken; hier: wat langzaam de olie tot zich trekt.

dederzaad; zie: *dōdderzoad*.

dedigsman (*van Halsema*) = scheidsman.

dee = deed; *hij wōs nijt meer wat hij zee of dee* (hij wist niet meer wat hij zeide of deed), zóó dronken was hij. Hiervan: *deeën* = deden; *zeeën* = zeiden. *ZNederl.* zé of dé.

deeg, dege = ter dege; iemand *deeg ankieken* = brutaal aanzien, uit nieuwsgierigheid; *deeg zijk, verlegen, ongerest*, enz. wezen = zeer ziek zijn, enz.; *nijt goud deeg* (of: *dege*) *wezen* = niet wel bij 't hoofd, of: idioot zijn; *'t is nog nijt deeg mittie* (*mit die*) = gij zijt nog niet volkomen hersteld, daar hapert bij u nog iets aan; bij *v. Dale*: 't is nog geen deeg met u. – Voor: degelijk, in waarheid, in: *'n deeg mensk*, schertsend zooveel als: geen kind meer zijnde, tegengestelde van: die niet geteld wordt; *dit is dege zoo goud as dat* = (het eerste) is beter; *hij was dege doen* = hij was zeer dronken. – Ook = genoeg, bekomst; *zien deeg* (of: *dege*), ook: *zien nucht* (of: *nōcht*) *hebben* = er van verzadigd zijn; *hij past wel op dat hij zien dege krigt = dat hij tot zien part komt* = dat hij zijn deel krijgt. Bij *Swaagman*: *deeg* of *dege* = volkomen, genoeg, geheel, zeer. – *Sprw.* 't *Is eerder nijt deeg eer dat 't ondeeg is*, zooveel als: meisjes zijn niet eerder tevreden vóór zij getrouwd zijn en bedenken niet wat ellende haar deel kan zijn. *Kil.* seghe en deghe = overwinning en voortreffelijkheid; dege = heil, {p.527}

voorspoed, bijna geheel verouderd. *MNederl.* te deghe = naar behooren, in orde, juist.

(*Verdam* art. dege, kol. 102). *Oostfr.* dāge, dege = degelijk, goed, braaf; ook = wel bij de zinnen: *hê is nich recht dāge* = hij is half gek; *Holst.* dāge = goed, best; *Pruisen*: dage = goede, degelijke; *Noordfr.* dāg, degh = goed.

deegs, in: *wat deegs* = wat goeds, wat degelijks; *'t is wel wat nijs, maar nijt veel deegs* = 't is geen goed nieuws, geen verblijdend bericht (voor u of mij) dat ik u kan meedeelen; *'t is wat deegs!* spottend zooveel als: 't heeft niets om't lijf, 't is de moeite niet waard; *zeg moar op as 't wat deegs is*, zooveel als: is 't maar een nietig praatje dan kunt gij den mond wel houden.

dee'k, samengetrokken uit: deed ik; *dat dee'k nijt as 'k die was* = dat deed ik niet als ik in uwe plaats ware.

deel, in samenstellingen als: *omdeel*, enz.; zie: *del*.

deel; dele = vloer der woonkamer of van het woonvertrek; *holten, stijnen, lijmen, eeren deel* = vloer van hout, steen, leem of aarde; *zand over deel strooien* (*Hoogel.*) – *over dele streuen* (*Old.*) = wit zand over den vloer strooien; *dōrsdeel* = gedeelte van de schuur waar gedorscht wordt, en in zooverre = *schuurdeel* (klemt. op *deel*), maar dit ook voor den geheelen vloer van en de ruimte in de schuur, de koe en paardenstallen er buiten gerekend; *dei olle rieke boer woonde sōmers altied mit zien vrou op de schuurdele*; met iemand *over deel wezen* = samenwonen, over den vloer zijn, (ook *Oostfr.*); “*wie hemmen dokter dou wel 'n week of zōs over deel had.*” Zie ook: *achterdeel*. – Vergelijking: *dicht as 'n deel* (of: *dele*). *Dr.* dele,

Overijs. dele, delle; *Deventer* deil = leemen vloer in de woningen; *NBrab.* dele = planken vloer; *Geld.* daele = dorschvloer; *Kil.* dele, vloer; *Hooft* deel = houten vloer; *Oostfr.* däle, dele, düil, *HD.* Diele = vloer van het huis; *Neders.* deel, dale, dele, *Holst.* dêl, {p.529} *MHD.* dille, dil = houten vloer (ook: zolder), *OHD.* dilla = vloer. (v. *Dale*: deel = plank van gezaagd hout, en = dorschvloer, evenals bij *Kil.*) zie: *del.*

deelanveger; voorwerp waarmede men den vloer veegt; *dei bessêm bruuk ik altied tou deelanveger.*

deelbatsen = neerkwakken, neerploffen; “’t Waoter gait ellen hoog tegen kander opstaon en ploft en batst weer deel,” (nl. in de Fingalsgrot.)

deellekken = bijleggen, van een’ twist. (Het *Oostfr.* daallekken = neerleggen, alleen in eig. beteekenis.)

deelsmieten = neersmijten, neerwerpen, tegen den grond gooien; *dei groote bungel het zoo ’n lutje jōng d’r deelsmeten.*

deern (v. *Halsema*) = een jong meisje, – *Overijs.* deeren, *HB.* Dirne = meisje, jonge dochter, meid. (Weinig meer in gebruik.)

deest, deeste = deedt, deed; *doe deest gijn kwaad*, “’k har ans lijver dat’s doe het deeste,” (’k had anders liever dat gij het deed).

dege; zie: *deeg.*

degelpan = koperen pan met ijzeren handvat en pooten. Vgl. ’t *HD.*, Tiegel = pan, smeltkroes, en: *diggel.*

degen (ww. degenen), voor: verdedigen, voorstaan, beschermen; *hij degent veur heur* = hij treedt (ongevraagd) als zijn verdediger op; de hen *degent heur kukens*; ook *Oostfr.* *Neders.* – *Ommel. Landr.* II, 32; IV, 2: verdegengen; *Oostfr.*, ofdägen = afweren, verweren. Vgl. *degensman.*

degenege = degene, ’t *HD.* derjenige. Vgl. *datgenege.*

degensman = **moaksman** = **veurvreier**; iemand die uit naam van een jonkman bij de ouders verlof komt vragen, of deze bij haar mag komen vrijen, die dus voor hem een voorlopig aanzoek doet om hare hand, uit naam van een ander. {p.531} Wordt dit toegestaan dan mag de vrijer *opkomen*, en de *moaksman* (het meest gebruikelijke woord) gaat de eerste maal mee als wegbereider. Om zijn vriend eenigszins in te leiden geeft hij het meisje eerst een kus; vandaar de naam *veurvreier*. In: *Hou Jan an zien Soar kwam* (door Mr. *S.Reinders*, notaris te Appingedam, en daarom in de taal van Fivelgoo geschreven) komt voor: *Want mien olle het roare kuren, Ie mout ’n moar ’n moaksman sturen, Want hij is t’r op gezet, Dat hij wijt van end’ en zwet.* – Hieruit blijkt dat de geldelijke aangelegenheden reeds vooraf moesten besproken worden; de naam *degensman* (pleitbezorger) was dus niet ongepast. Gelukten de onderhandelingen, dan kreeg de *moaksman* een hoogen hoed tot belooning; ook werd hij op de bruiloft verzocht. – In *Drente* heet zulk een tusschenpersoon of makelaar: *koddeslepper*, *Overijs.* *kozenslepper* (stokdrager); ’t heette dat deze dan een nieuwen hoed of ook wel een ooischeap verdiende. – Hier zij opgemerkt, dat dit, onder de voorname boeren vroeger zoo algemeen gebruik om huwelijken tot stand te brengen thans niet meer in zwang is, en die woorden dus welhaast als verouderd beschouwd zullen worden. – Vgl. het *Oostfr.* *förfreër*, alsook het *Neders.* *degedingen* = verdrag sluiten.

dei = het gedijen, de groei, *Oostfr.* dêi. Zie: *deien.*

dei wordt wel aanw. vnw. overtollig gebruikt. bv. in: *dei man dei lopt te bedêln*; *de deur dei wil nijt dicht*; *mien bruier dei is in Oamerikoa*; *de mensen dei zeggen dat hij dood is*; *Hinderk dei wijt ’r niks van*; *Pijt dei is guster weggoan*, enz. Vroeger zeer gewoon, ook nog o.a. te *Axel*, *Sint Truyen*, enz. Zie ook *Gen.* 18: 22, en vgl. *dat.*

dei; dij = die (aanw. en betrek. vnw.) Vervoeg. (van ’t aanw. onw.) *dei, deies* (of: *van deie*), *dei, dei*; mv. *dei* (ook: *deient*), *deies* (*van dei*, en: *van deient*), *dei, (deient) dei, (deient)*. – Op de {p.533} vraag: *wels pen is dat?* (van wien of van wie is die pen?), is het antwoord: *’t is*

deies, of: *da's dei zienent* = *da's dei jong* (of: *dat wicht*) *zienent*. Vraagt men: *wel wassen d'r al?* (wie waren daar al?) dan hoort men hierop bv.: *Kloas en dei* (*Old. deient*), zooveel als: Klaas en zijne makkers, of ook = zulke soort van jongelui; te *Grijpskerk*: Meester en dei = Meester en zijne vrouw. – *Friesch* Gosse en dei = Gosse en de zijnen; op *Marken*: Jansen 'n tie = Jansen en zijn huisgezin; Burgemeester 'n tie = de Burgemeester en zijne partij (Zie *Taalgids* 1863_p. 202.) – De uitdrukking: *dat het dei* (bv.) *Jan doan* = dat heeft Jan, wel bekend, weer uitgevoerd, sluit steeds eene beschuldiging in, en komt nagenoeg overeen met het gebruik van het lidw., vóór eigennamen, in 't *Duitsch*, bv.: den Karl will ich gar nicht sehen. Vergel. ook het *Nederl.*: waar zit die Jan toch? Waar mag die Jantje toch gebleven zijn?

deider; dijder, voor: die, deze, in: van *deider dikte, bredte, högte, grootte*, en gaat steeds met eene beweging van hand of handen gepaard. Eveneens zegt men: *van miender, ziender, heurder, joender older*, enz., zoo oud als ik, hij, zij of gij.

deiderlai = dergelijke.

deie = die, zonder znw.; *ik mijn deie* = ik bedoel die (of: dien), *is deie 't ook?* (kan dat ding het ook zijn?); *disse en deie bin hoast geliek*

deiels, zie: *deils*.

deien (*Ommel.*) = **dijen**, door de slepende uitspraak in 't *Old.* en *Westerw.* **deijen** = groeien, van levende wezens, vooral van jonge kinderen en jong vee; hij (of: zij) *mout 'r nog van wassen en deien* = laat hem maar eten, hij moet er immers nog van groeien; *zit gijn dei in* = 't *is gijn deier* = het dier wil niet groeien; *zij deit in 't mooie*, zooveel als: zij wordt mooier naarmate zij ouder wordt, 't meisje verandert in haar voordeel; {p.535}

andei = het grooter en dikker worden, van jonge runderen en ook van lammeren gezegd; *men het de andei tou* = het dier groeit en krijgt daardoor meer waarde; *toudei* noemt men dit als men op het: nog vetter worden, doelt; *weldei* = voorspoedige groei. *Sprw.* *Speiers bin deiers*, bij *Weil.* Spugende kinderen, Dijende kinderen; *NHoll.* Spijers bin bedijers; *Oostfr.* 'n Spêikind, – 'n dêi-kind, ook: 'n Spejend kind, – 'n dejend kind, en: Kinner, de spêen, pleggen to dêen, alsook: Spêikinner, Dêikinner; *Holst.* Speekind Deekind; *Ditmarss.* Spiekind, Diekind; *Aken* Speie Kenger, gedeite Kenger. – *deien* staat voor: dijgen (*Friesch* dijgen) als *reien* voor: rijgen; *zeien*, voor: zijgen, en = uitzetten, toenemen in omvang. (v. *Dale*: dijgen = uitdijen, *Gron.* oetdeien.)

deient, mv. van: *dei, deie*; zie: *dei 3*.

deiers; zie: *deien*.

deies = van die, van dien. Zie: *dei 3*.

deigenege = diegene, degene; *MNederl.* diegenige = diegene. (*Verdam*). *HD.* diejenige, derjenige.

dei 'k = die ik, dien ik. Zie ook: *dij*.

deiloos; zie: *deils*.

deils (*Grijpsk.*) = boos; **deiels** (*Vredew.*) = oneenig. *Van Halsema*: **deijls** = on eens; *Laurm.* **deyloos**, *Friesch* deyliis = twist, verschil hebben onder elkander, vooral bij scheiding en boedezaken; *deiliskip* = verdeeldheid, oneenigheid.

deimt (in geschrifte) = **daimt**, ook zijn er die **dijmt** schrijven, in 't *Old.* en de *Veenkol.* de gewone landmaat, groot nagenoeg een half bunder. In *Duurswold* noemt men de grootte van bouwland bij *daimten*, van grasland bij *matten* (zie: *mat*). *Oostfr.* diemath, dimt, deimt, dagmet, dagm't = 400 Rijnl. roeden 450 roeden Emdermaat of Eiderl. roeden van 16 vt.; *Neders.* demat, diemat; *Holst.* deemt, deemat; drie deemt = één morgen; *Noordfr.* daimet {p.537} demeth, deimeth, deimth; *Ditmarss.* dehmt, dichmat; *Oudfr.* deymath, dagmath, demat, deimat, demt, deimt, *HD.* Diemath, *MHD.* tagemat, *MNederl.* dachmaet. – *Oudfr.* dey (*Eng.* day) = dag, en: meta = maaien, dus *deimt, daimt* samengetrokken uit: dagmat = zooveel land als een man in één dag kan maaien. (v. *Dale*): deimt, deimat, oudt. *Nederl.* vlaktemaat;

dagmat (oudt.), Overijs. vlaktemaat. *MNederl.* deimt, deymt, deympt, deemt, deymd, demat, *MNederl.* dêmt, *HD.* Diemat, *OFriesch* deiemth, demitte, dimeth. Benaming van een landmaat, waarvan de oorspronkelijke vorm is dagemât; *MHD.* tagemât, nl. zooveel land als iemand in één dag kan afmaaïen. Een deymt is groot 400 rijnlandsche vierk. roeden, of $\frac{2}{3}$ morgen. In ons land werd vooral in waterland (West-Friesland) bij het deimt gerekend. (*Verdam* art. deimt.)

deinen; zie: *dijnen*.

deioaken; zie: *dioak*.

deioakenrijve; zie: *joakenreeuw*.

deitied = dien tijd, steeds met *om* voorop: *hij 's om deitied geboren* = omstreeks dien tijd, bv. als de aardappelen geroid worden of het koren in schooven gebonden worden, enz. *Zegsw.:* *is 't om deitied van 't joar!* zooveel als: zoo zoo, zijn wij daar nu weer aan toe, staat het bij u zoo geschapen, of: Komt men ons daar nu weer mee aan, bv. om geld te leenen, enz. en: zijt gij weder in eene slechte luim? Eigenlijk zal dit dan moeten beteekenen: zijt gij weer gek? Vallen de bladeren weer van de boomen?

deiwat (*Westerw.*) = sommige, zulke; “*as deiwat jongs den te veul jenever kriegt den hout ze zōk*” (als er van die jongelieden te veel jenever krijgen komt het tot eene kloppartij.)

dek. *Zegsw.:* *hij 's 'n kerel an dek*, eig.: hij is een echte zeeman; fig. = hij durft er wezen, hij staat zijn man, (en schertsend) ook met eten en drinken. *Oostfr.:* kerel up dek. Eigenlijk een zeemansterm.

dekenlammergeld. Op zes boerderijen te Breede rust nog het servituut onder den naam van *bonghaver en dekenlammergeld* jaarlijks te betalen aan Jhr. van Menkema te Uithuizen. Bij *Laurm.* leert men: “*dekenlammer*, zoo genoemd omdat dezelve een gedeelte uitmaakten van de inkomsten van de Dekens of Proosten van Loppersum, Usquert,” enz. Zoo werd ten jare 1602 door Gedeputeerden geadviseerd “hoe vole de E. Doede {p.539} van Amsweer wegen sijn tractament als Proost te Usquert solde behoren te geneten, is tor presentie van sijn G. geresolvert, dat hij de huren, enz. bij provisie sal mogen ontfangen: mit de bongehaver, deekenlammer ende anders darto gehorich.” – *bōnghoaver* zal zooveel zijn als: gedorschte haver ter onderscheiding van: te velde staande, dus ongedorscht. – *bōng*, voor: *pōng*; zie ald. @**dekgeld**@; wat betaald moet worden voor het laten bespringen van eene merrie of koe; ook *Oostfr.* Zie ook: *dekken 1*.

@**dekken**@, voor: het overdekken van de doodkist, en vervolgens van de hekken op de graven met dezelfde spreij van zwart laken, *doodeloaken* of *doodklijd* geheeten. Zulk een kleed is het eigendom van de diaconie der Hervormden, en het *dekken* het werk van den onderwijzer-koster. De welgestelden laten dat eenige zondagen achtereen doen, en het *dekgeld* (voor elke maal 30 cents) werd tussen den koster en de diaconie gelijkelijk verdeeld. In sommige dorpen zorgen (of zorgden) de aanzienlijkste ingezetenen zelve voor zoodanige spreij en laten (of lieten) daarop den naam van den doode met witte koord stikken. *Over-Bet.* dôdenlaken = laken over de doodkist. – (Wordt in de *Ommel.* het lijk eener kraamvrouw grafwaarts gevoerd dan legt men bovendien eene servet op hare doodkist.)

@**dekken**@ = behoeden voor den ondergang, bv. voor gevangenisstraf of voor een bakroet; *zij hebben hōm dekt* = eigenlijk zooveel als: zijne schuld is door bemiddeling van anderen gedekt; *'t is dekt* = door bekooping of voorspraak is de zaak in den doofpot gedaan. *MNederl.* dekken = dekken, verborgen houden, geheim houden. (*Verdam*).

@**dekken**@; bij sommige spelen, o.a. jassen en het 66 spel zooveel als: de kaarten neerleggen als de speler weet of meent het vereischte getal punten behaald te hebben. Alsdan {p.541} legt men bij 't jassen de kaart of kaarten die men nog in de hand heeft, en bij het andere spel, evenals bij 't smousjassen, de troefkaart, die open op tafel ligt, om, en zegt: *ik dek*.

dekposten = planken voor het dek van een schip, bij v. *Dale* dekplanken. Op *Rottumeroog* te verkoopen (1877): “Eene partij wrakhout, waaronder rondhouten, dekbalken, dek- en huidposten”, enz.

De Kroeg; het Sociëteitsgebouw der Studentenvereniging Vindicat atque polit.

Studentenwoord. (Wordt altijd gezegd: *op de Kroeg*.)

deksel! dekselhaal! = dekselnogtou! = dei deksel! als tusschenw. = drommels! – ei ei! – sakkerloot! enz. *Over-Bet.* wel deksels! *Oostfr.* deksel, deuksel, duker, enz. voor: de duivel, de booze. Zoo zegt men ook: *om de deksel nijt! – dat dankt joe de deksel!* Eigenlijk een basterdvloek. Zie: *duufker.* (v. *Dale*: (gewest.): wat deksel is dat! deksels wat is het koud! alsook: dekselsche jongen = drommelsche, duivelsche jongen!)

dekselhaal! zie: *deksel!* Verzachtend voor: de duivel hale!

deksels, bvnw. en bijw.: *dei dekselse jong!* (*kerel, kat, hond*, enz.); *deksels mooi* (*hijt, duur*, enz.), hiervoor ook: *verdekseld*; ook *Oostfr.* zooveel als: duivelsch, en: verduiveld. Zie: *deksel*, en vgl. *gommès*.

del (*Westerkw.*); **del, deel** (*Hoogel.*), **doale** (*Westerw.*), overigens **deel** = neer, (naar) beneden, in samenstellingen: *delloop* = weg of pad van de hoogte naar de laagte leidend; *in delloop van stroat kwammen peeren op loop*; – *delvallen* = neervallen; *de stijjn vōl stoef bie mie del* = de steen viel dicht bij mij neer; *delgooien* = *delsmieten* = op den grond werpen; ook *Dr.*; *delzetten* = neerzetten, op de tafel, op den grond, enz. *delkwakken* = met een zwaren slag op den grond vallen, neerploffien; *deldrukken* = *deeldrōkken* = neerdrukken; ook *Oostfr.* {p.543} *'t land op en del loopen* = de boerderij in alle richtingen afloopen; ook één of meer stukken land afloopen, bv. op de jacht; *MNederl.* ende te dale, op ende tale = op en neder. (*Verdam* art. dal, kol. 44). *zij ken nijt op of del* = zij kan gaan noch staan, moet het bed houden of op een' stoel zitten wegens zwakte, reumatiek, enz.; *omdel goan* = naar de laagte gaan, dalen; *de konterleur gait omdel* (= *zakt*) = de controleur daalt; *omdel komen* = afkomen, afdalen, bv. van den zolder, van eene steigering, enz.; *Koksioanen loopen altied mit kop omdel* = de christelijk afgescheidenen loopen altijd met gebogen hoofd. – *Ommel. Landr.* I, 27: in de opgaande en de deelgaande Linye; III, 48: Linea descendens, dat is daelgaande Linie. *Dr.* daal, deel, daol = neder; daole vallen = gaan zitten; op en daele (of: daole) = op en neer; *Friesch del, Overijs. Geld.* daele, daole; smiet oe daole = ga zitten; *Kil.* delle = dal; dellen (vet.) = dalen; *MNederl.* dale = neder; te dale = naar beneden; *Melis Stoke*: in 't dal = op den grond. *Oostfr.* dâl, dâl = beneden, nederwaarts; dâl leggen, smîten, enz.; bidâl = naar beneden; *Holst.* daal, dal = naar beneden; bargdaal = bergaf; bavendaal = van boven naar beneden; *Westf.* del = naar beneden; *Oudfr.* delfal = val, neerkomen; *Noordfr.* ap en dâhl = op en neer; dâhlfallen = nedervallen. – De oorspronkelijke beteekenis van: *del, deel* is = dal, *HD.* Thal = laagte; *MHD.* gên tal = naar de laagte, van hooger naar lager. Vgl. *Eng.* dell = dal. kuil, hol, (bij v. *Dale*: del, delle, delling (veroud.) = laagte, dal, vallei; nevens pokdalig ook: pokdaal znw.). Zie ook: *dellen*, en: *deel*.

dele = vloer; zie: *deel*.

dellên, del'n = laagten, poelen, kuilen; kuiltjes, putjes. Van een stuk land dat uit laagten en kleine kuilen bestaat bezigt men de tautol., tevens alliter.: *'t bin altemoal dobben en dellen; 'n del*, op de wang, enz. = een kuiltje door verzwering achtergebleven; *zij het 'r hijle dellen van overhollen* = zij is door de pokken geschonden; *pokdellig* = *dellig* (= *mottig in 't gezicht*) {p.545} = pokdalig. ('t Gewone kuiltje in wang of kin heet steeds: *koeltje* of *deukje, deuktje*.) *Kil.* dellen (veroud.) = dalen; “*En blasen over duin en del.*” (Vondel) = over heuvels en dalen, hoogten en laagten. *MNederl.* delle, del. *MHD.* telle. *OFriesch* del. *ONoorsch* dael, *HD* Telle, *Eng.* Dell. Verwant met dal, laagte, del, delle, vallei (*Verdam* art. delle). *Oostfr.* delle, dell' = laagte, dal, kuil. Vgl. *Dollert*, en: *dole*.

dellig = pokdalig; zie: *dellên*.

dellinge = **delte** (*Laurm.*) = laagte, poel. *Oostfr.* dâlte; dâlte = laagte; delling = laag weideland. *Kil.* dellinghe = laagte. Zie: *dellen*.

Delt; vroeger een riviertje, thans eene vaart van *Scheeftil* naar Uskwerd. Een gedeelte er van maakt de grensscheiding uit tusschen genoemde gemeente en de gemeente Warfum. 't *Ol-Delt* (de Oude Delt) is het noordelijkste en onvergraven deel er van en loopt nog tot Zijlemaheerd; vóór eeuwen was daar hare uitmonding; thans is zij niet wijder dan eene breede sloot. Het woord wordt altijd onzijd. gebruikt. *Kil.* delte = grens.

delte = zie: *dellinge*.

Delweg (klemt. op: *weg*); weg tusschen Middelstum en Winneweer. Zal zooveel zijn als: weg die door, of naar eene laagte voert.

dempêrg (demperig) = kortademig van paarden; aamborstig; ook van menschen gezegd. *Weil.* dampig; *v.* *Dale* dampig, dempig; *NBrab.* dempig; *ZLimb.* dempig = kortademig; *Kil.* dempigh, kortborstigh; *MNederl.* dampig = aamborstig, dampte, aamborstigheid, beklemdheid van adem, asthma. Vgl. *MNederd.* dampich, dempich. *MHD.* dampfe en dampfte, depmfic, dümpfec, *Nederl.* dial. dempig. *HD.* Dampf; *OHD.* dempho, damfo; *WVl.* dampig (van paarden); *HD.* dempfen = aan aamborstigheid lijden. (*Verdam*). *Oostfr.* dempig, demprig, dämpig, *Neders.* demstig = kortademig (van paarden).

dempîg (*Niezijl*) = kortademig, van menschen gezegd. Vgl. *dempêrg*.

den (met gerekten è klank) (*Ommel.*) = **legge** (*Old. Westerw.*) = **leger**; de effen gemaakte vierkante ruimte op het land waar het dorschkleed wordt uitgespannen om er het raapzaad op te {p.547} dorschen; *legge*, en: *leger* ook = de afgedorschte hoop raapstroo; *legge* of *leg* ook = de uitgespreide schooven op den dorschvloer. *NBrab.* den, *Kil.* denne, *OHD.* *MHD.* *HD.*

Tenne = dorschvloer; *WVl.* dem = dorschvloer op den blooten akker (*de Bo*). Vgl. *Eng.* down = vlak veld; *Ezech.* 27,5 denning = scheepsplecht; *Oostfr.* danne, dann' = tuinbed, en: *akker* (*HD.* Ackerbeet = akkerbed); *Mecklenb.* denn = leger, slaapplaats van een dier; ook: de plaatsen waar het koren is gaan liggen of vertrap; *ZNederl.* denne = zoutzolder; dek, verdek; dem, den, dent, dein = dorschvloer om koolzaad enz. te dorschen. *AS.* denn = legerstede, enz.

den (bijw.) = dan; *den is hij hier en den is hij doar* = hij is nu hier, dan daar; *den en den willen ze komen* = omstreeks dien tijd; *de pêrfecter is van den tot den te spreken*, bv. van 10-2 uur; *van den tot den is hij oet stad*, bv. van den 10 den tot den 20 sten. Van gehalte als: zus en zoo, en wordt alleen in den verhaaltrant gebruikt wanneer de juiste tijdsbepaling den hoorder onverschillig is. – Na zulk eene bepaling wordt het woord overtollig in: *mör'n den gait'e vôt; zöndag den komen ze bie ons; in Mai den bin 'k joarîg; aankoom harst den is 't tien jaar leden dat mien mouder sturven is; mit drei week den is 't mart.* – Ook wanneer bij eene vraag het woordje: toch, wordt weggelaten of er voor in de plaats kan gesteld worden. *wat wiltoe den?* = wat wilt gij (dan) toch? *wat zee hij den?* = wat zei hij toch? *wilt gijn kōffie hebben den?* zooveel als: gij wilt toch wel een kopje koffie gebruiken? “*Woar bin joen volk den? – Dij bin noa toen te arten teppen*”, (*Vredewold*); *ie komen den?* = gij komt dus? *wanneer komt hij den weer?* = wanneer komt hij terug? *sloap wie den zoo lank?* = meent gij dat wij zoo lang slapen? *hou den?* = hoe meent gij dat zoo? *woar den?* (met sterken nadruk op: *den*), waarop als antwoord kan volgen: (het voorwerp) ligt in de bovenste lade, rechts, en {p.549} dus zooveel als: waar dan toch moet ik het zoeken? Vgl. het *HD.*: *wo ist er denn?* = waar is hij dan toch? *wie is denn?* = hoe dat? hoe zoo? *wie ist 's möglich denn?* enz. –

den, voor: die (aanw. vnw.), alleen in: *dat het den donder wel wijten! wat zee den bliksem?* (Vgl. *veur den duvel!* en ook: *veur den soatan! veur den bliksem!* *Zij wor'n al den bliksem Koksioans.* Zoo hoort men ook steeds: *den Andel, den Hoorn, 'n Dam.* Zal zijn versterking der uitspraak).

denappel = pijnappel, vruchtkegel van den pijnboom.

denk', voor: denk ik, denkkelijk; *Jan is denk' noa stad.*

denk, voor: denkbeeld, voorstelling; meening; *men ken zōk t'r gijn denk van moaken* (klemt. op: *denk*, en: *moaken*) = men kan 't zich onmogelijk naar waarheid voorstellen, de stoutste verbeelding schiet hier te kort; *men ken d'r 'n denk over moaken* = men kan daaromtrent gissingen maken, elk kan er 't zijne van denken; ook *Oostfr.*; *doar 's gijn denk an* (klemt. op het w.) = die wensch kan onmogelijk vervuld worden, zet dat maar uit het hoofd.

denken = heugen; 't *mag mie nijt denken* = 't was veur mien tied = 't heugt mij niet, ik kan er geene heugenis van hebben; 't *mag mie best denken* = 't heugt mij zeer goed; ook *Dr.*; iemand iets *in denken helpen* = aan iets herinneren; *om 'n kind, de pot, de tied*, enz. *denken* = er het toezicht, in 't algemeen: er het oog op houden; – *dou d'r moar ijs denken om* = geef er maar eens acht op (op hetgeen ik u zeg), eigenlijk: breng het u maar eens weder voor den geest, roep het in uw geheugen terug; 't *stait 'r van te denken* = 't is waarschijnlijk, daar bestaat alle grond voor, bv. dat de aardappelen goedkoop worden. *MNederl.* denken, dinken = heugen. (*Verdam*). *Holst.*: denken, ook: herinneren.

denker om! = ja, dat zal waar zijn! die gevolgen zal men er van zien. Zie ook: *pas op!*

densten (*Westerw.*) = dienstboden; "Nee, 'k mag nich meer, zee Haode, dei mit de andere densten al brij eten har."

der, er (*Westerkw.*), voor: hij; de *e* wordt zoo goed als niet gehoord; *dat zee d'r* = dat zei hij; *dat het 'r zegd* = dat heeft {p.551} hij gezegd; *wat wil d'r?* – *wat lacht 'r!* – *doar komt 'r an* = daar komt hij aan. *Zeel.* der = haar. Vgl. 't *HD.* er = hij.

der, als uitgang voor: aar, (er): *prötelder* (pruttelaar); *stutjeder* (stotteraar); *lasterder*, *zemelder*, *reukelder*, *leugender*, *haffelder*, *keukelder*, *rōnselder*, *metselder*, *teuverder*, enz.

dèr, ook: **dè**, kort en nijdig uitgesproken, in: *dèr!* of: *dèr den!* zooveel als: daar hebt gij het! zijt gij nu tevreden? als men iemand nijdig iets toewerpt. 'k zeg 't nō nijt weer, *dèr!* = 't is mijn laatste woord, daar blijf ik bij, enz. "– *al krigt ze Albert Oosterdiek den ook – dè!* *ZHoll.*: ik mag het leie, der! *ZNederl.* daar! = ziedaar, *Fransch* *voila*. Vgl. *siedoar*.

Derk; zie: *Evert*.

des; zie: *tegendes*.

desgelieken = dergelijke, en: desgelijks; *desgelieken he 'k zijn in 't verkoophoes*; *dei kreeg van desgelieken* = *dei kreeg van 't zulde loaken 'n paktje* = hij werd evenzoo behandeld, bv. hij kreeg ook een pak slaag.

deu (znw. en bvnw.) (*Old. Westerw.*) = dooi; *de gloazen bin deu, Ommel.* – *bin dooi* = ontdooid. Ook in den vergroot. trap: *de gloazen worden al deuer* = beginnen meer te ontdooien. Vgl. *eu*.

deuen (*Old. Westerw.*) = dooien. *WVl.* deuen (*de Bo*). *Oostfr.* deien, deuen, doien.

deuer = dooier; zie: *deu*.

deugd. *Sprw.* *Deugd in 't midden, zee de duvel en lijp tusken twei pestoors*, ook: – *of de duvel tusken twei engeltjes*. Gewoonlijk hoort men slechts het eerste gedeelte en niet dan schertsende voor den in 't midden loopenden of zittenden persoon, echter niet dan onder goede vrienden. *Friesch*: De deugd yn 't midden, sei de divel, en hy roan twisken twa pastoaren. *Oostfr.* 't Best in 't midden, sà' de düfel, do lêp hê tûsken twê papen. Zie ook: *lot*, en vgl. *Laurill.* p. 53. {p.553}

deugde, deugd in: *mien lijve deugde!* uitroep van verwondering. Als znw: zij (of: hij) *is de deugde zulf* = zij is een door en door goed mensch, de deugd in persoon.

deugel; houten pin om de planken eener vloer aan elkander te bevestigen.

deugen, met de ontkenning = niet gezond zijn; *zij deugt nog niks* = zij is nog zeer ziek; 't *deugt doar nog nijt veul* (bv. in Atjeh) = zij zijn daar nog niet rustig.

deugnijt (deugniet); niet alleen van menschen maar ook van dieren gezegd, inzonderheid van paarden en honden en hiervoor ook: *rakker*, *smeerlap*, enz. *dikke deugnijt* = groote deugniet.

deugnijtse, bvnw. = ondeugend; *deugnijtse jong! deugnijts wicht!* = gij deugniet! en gevormd als: schelmsche.

deugnijtske = (vrouwelijke) deugniet. Zie: *ske*.

deukjes (*Old. Westerw.*) = **koeltjes** (*Ommel.*) in de wangen; bij *Weil.* putjes. Bij *v. Dale*: kuiltje in de wang, in den nek, en: deuk = holligheid in eene gladde oppervlakte door eenen stoot veroorzaakt; die hoed heeft eenen deuk gekregen. Dit ook in 't *Gron.* benevens: *deukje in de kin.* *Oudfr.* dek = diep ingedrukt.

deuks (*Westerkw.*) = deuk; bij *Bolland deukse*; *de theepot is vōl deuksen.*

deun, in: *deun an*, of: *deun bie* (*Ommel.*) = nabij, dicht bij, *ZHoll.* deun bij. *MNederl.* done, doon, doen, deune, deun = nabij, vlak aan, vlak bij, stijf tegen (*Verdam*). *Oostfr.* dâne, dōne, dân, dōn, *Neders.* duun = nauw, dicht aanliggend; *Oldenb.* dune, *Bremen* duhne = nabij. In deze beteekenis is het in 't *Nederl.* verouderd; thans bvnw. en bijw. = gierig, inhalig, armoedig. De grondbeteekenis is: nauw begrensd, binnen enge grenzen beperkt. Volgens *ten Doornkaat* verwant met het *Oostfr.* donen, *HD.* dehnen, van: dinen, *Gron.* *dienen*; zie ald.

deuntje = liedje, in de zegsw.: *ik zing gijn twee deuntjes voor ijn cent*, zooveel als: ik zeg het niet voor den tweeden keer. – Als aardigheid moet gelden: 'n *deuntje sloopen, vreien, trouen*, enz. *goan*.

deupe, deupke (*Stad-Gron.*), bij *Bolland deupm* = kleine jongen, {p.555} dreumes; ook: een klein meisje. Vgl. *beuker, beutel*, en: *tjooop*.

deupen; zie: *stippen*, en: *oetdeupen*.

deuphek = **deuphok**; zie ald.

deuphok = **deuphek**, of: 't **hok**; ruimte bij den preekstoel, waar gedoopt wordt en waar, in vele kerken, de kerkeraad zijnen zetel heeft; ook *Dr.*: *in 't deuphok zitten* = ouderling of diaken zijn. Zie: *hok*. (Bij *v. Dale*: doophok, doophuis (oorspr. doopkapel.))

deupke; zie: *deupe*.

deuplid; iemand die wel gedoopt maar geen lidmaat der kerk is. (Dit woord zal wel uitsluitend bij de Christel. Afscheidenen in zwang zijn.)

deur = door, tot versterking van het begrip: *deurblied* (of: *deurbliede*) = innig blij; *deurzijk* = *deur en deur zijk* = ernstig ziek; *deurgezōnd* = volmaakt gezond; *deurgoud*, bij *v. Dale*: doorgoed = innig goed. doordroog, doorkoud, doorkundig, enz. Het tweede *deur* wordt ook weggelaten; *deur en zijk* = door en door ziek; *deur en gelukkig* = door en door gelukkig; *deur en muid* = door en door moede; *deur en blied* = door en door blij. Vgl. *deurhen*, dat daaruit ontstaan kan zijn. Zie ook: *deurgoan*, en: *oet*. Vgl. doornat, dooreng, doorheet, enz.

deur. In samenstellingen als: *schuurdeur, staldeur, kerkdeur, schooldeur, koamerdeur*, enz. heeft het woord den klemtoon, ook het meerv. er van, maar niet in: *veurdeur, achterdeur, boetendeur, zieddeur*, enz. In: *koamerdeur, kelderdeur, keukendeur* zal men hem op de eerste lettergreep laten vallen, wanneer men eene bepaalde aanwijzing bedoelt. Vergelijking: *stief as 'n deur* (of: *deure*) = stijf, bv. van de jicht. Vgl. *deuren*, en zie ook: *van deur*.

deurbanks; zie: *deur de bank*.

deurbest = doorgoed, innig goed, doch alleen attrib. gebruikt; 't is 'n *deurbeste kerel*, enz. Zie ook: *deur I*.

deurbeugêln; zie: *deurtoawêln*.

deurbieten (doorbijten): *ik krieg alan biet, moar zij willen nijt deurbieten* = zij bijten wel aan den worm maar happen niet flink toe, zoodat ik ze niet kan vangen. – Ook = een weinig van zout doortrokken = licht gezouten: *as 't vlijs wat deurbeten is van zolt smoakt 't hartilkêr*.

deurbakken; zie: *goar*.

deurbranden = geheel tot eene kool worden, van turven; *dei kool* (of: *kole*) *rookt nog, hij is nog nijt goud deurbrand*, eigenlijk zooveel als: die turf heeft nog niet ten einde gebrand.

deurbrand vuur = gloeiende kool (of: kolen). Willen de vrouwen eene kool in de stoof dan vragen zij: *is t'r ook deurbrand vuur?* 't *striekiezer is nijt hijt genōg; was gijn deurbrand vuur*. {p.557} Zie: *deurbranden*.

deurbroeken; deurbruken = onafgebroken, steeds door gebruiken, van geneesmiddelen; *hij mout dei meedcienen deurbroeken, het dokter zegd*, zooveel als: hij mag er nog niet mee ophouden; ook *Oostfr. HD. fortbrauchen*.

deurbruken; zie: *deurbroeken*.

deurdat = doordien, dewijl; *deurdat de pōlstok brak* (of: *brook*) *kreeg hij 'n nat pak*. (v. Dale: doordat, voegw. zonder meer.)

deur de bank = deur de bank weg = deurbanks, en nog erger verbast. **deur de ban** = doorgaans, gewoonlijk, in den regel; *deur de bank bin ik zōnd*; *deur de bank verlust hij*; *deur de bank komt 'r moar 'n beetje volk in de kerk*; *deur de bank bin ik vroug wakker*. *Dr. deurbanks, NBrab. deur de baank*; bij *van Effen*: – dat ik door de bank Zaterdag's middags en Zondags met sommige hupsche kameraads mij wat verdiverteer. (*Weil.*: door de bank = zonder onderscheid, het eene zoowel als het andere, goed en kwaad door elkander; iets door de bank verkoopen; v. Dale: door de bank (beter: door den band) = het een door het ander gerekend, gemiddeld.) “De uitdrukking *door de bank* (dore die banke) is ontleend aan de zetting, d.i. den door de overheid vastgestelden prijs van brood of vleesch en beteekent oorspronkelijk: *naar de verordening* (door de bank) *der schepenen*. De tegenwoordige beteekenis van: *door de bank* is: in den regel, gemiddeld, gewoonlijk.” (G.v. Willigen, in *School en Studie* 1885 n° 12.) Synon. met: *deurntied*; zie ald.

deur de heeg hoalen, voor: smokkelen, sluiken. – *heeg* = haag, heg, in de beteekenis van: grens, en: afsluiting.

deur de weg, ook: **deur dei weg** = daar, doordien, omdat; daardoor; *deur de weg dat ik wat doof bin, verstōn ik nijt goud wat hij zee*, (daar ik wat doof ben verstond ik niet goed wat hij zeide); {p.559} *deur dei weg dat hij mie altied sloug mag 'k hōm nooit weer lieden*. Valt echter op *dei* de klemtoon, dan beteekent het: langs dien weg, daardoor: *deur dei weg kwam ik te wijten woar hij woonde*.

deurdōffen; zie: *dōf*.

deurdoun = doordoen, schrappen; *ik dou hōm deur* = ik verwacht hem niet meer; *wie harren joe anders al deurdoan* (wij hadden u al doorgedaan) = wij rekenden niet meer op uwe komst.

deurdraien = draien = doorgaan, voortgaan; schipperswoord in: *de goazie drait deur*, of: *drait* = de gage wordt uitbetaald, al is de matroos of stuurman ook, voor dien tijd, buiten dienst. – *de goazie drait* ook zooveel als: van heden af heeft hij aanspraak op loon.

deurdrumpel; zie: *druppel*.

deurdruppel; zie: *druppel*.

deuren, voor: huizen, synecdoche als in 't Nederl.: zijne deur voorbijgaan, enz.: *hij woont twee deuren wieder* = hij woont twee huizen van hier; *de darde deur mout ie wezen* = het derde huis is het, enz. Vgl. *druppel*, alsmede: *oogen*; *heuft veur heuft* en het *Nederl.* zeil, kiel, steven, bodem, voor: schip; daken, voor: huizen; koppen, zielen, hoofden, handen, voor: menschen, enz. – Zie ook: *duren 1*.

deureten = flink eten, als teeken dat het goed smaakt; *dat kind piemelt 'r al om tou, zij mōs beter deureten*. *Kil.* deureten = doorbijten.

deurgang = ontlasting, ook *Dr. Zeel.*; *in deurgang wezen* = diarrhe hebben. *Kil.* deurloop des buycks = buikloop.

deurgoan = deur. Als de huid van winterhanden of wintervoeten ontvelt of berst zegt men: *zij bin deurgoan*, of alleen: *zij bin deur*. Vgl. *zulthakken*, en zie: *deurwaid*.

deurgoan = weggaan; *ik goa d'r van deur* = ik wil niet {p.561} langer blijven, ik ga naar huis; *hij is t'r van deurgoan* = hij is weggegaan, en ook: hij is doorgegaan, hij heeft zich uit de voeten gemaakt. *Wvl.* doorgaan = weggaan, vertrekken. (*De Bo*). (Vóór ettelijke jaren van elders overgenomen.)

deurgoan = deurwaid = door het hoofd gegaan, vergeten hebben.

deurgoan = een min of meer losbandig leven leiden; *hij gait 'r an de toeten tou deur*, fig. = hij is een groote losbol.

deurhen (beide lettergr. met gelijken nadruk) = door en door; *hij 's deurhen bliede, gelukkîg, zijk, swak*, enz.; *'t is deur alles hen = 't is t'r deurhen = deur 't examen hen = 't gaat alle palen te buiten; den gait'r deurhen as ik weer in sloap koem = dan slaap ik te lang; 't is deur 't gemijne hen = die handeling is laag, gemeen. Zie: deur 1.*

deurhoalder = pijpdoorhaler; *joen piep zit verstopt, 'k zel joe 'n deurhoalder geven. Zie: piont.*

deurhoalderskop; kom waarin men het gewasschen linnengoed doorhaalt.

deurholder, in geschrifte *doorhouder* = jong rund dat bestemd is om er eene melkkoe van te kweken, dus niet om geslacht te worden. Werden verkocht te Marum (1876): “weidebeesten van f 80 – f 135; vroegmelken van f 85 – f 120. Doorhouders van een jaar van f 40 – f 60.”

deurhouston (doorhoesten) = hoesten om den prikkel, die het hoesten veroorzaakt, te overwinnen, ter onderscheiding van: onophoudelijk kuchen, zwak hoesten; *zij ken nijt deurhouston, doartoue is ze al te swak. (v. Dale: doorhoesten = onophoudelijk hoesten.)*

deurjacht = **deurrit**, in de taal der herbergiers: **doorrid**, **doorrit**, **doorreed**, zooveel als: gelegenheid om in en door de schuur eener herberg te rijden, van waar ook het opschrift: *Hier rijdt men door. Friesch doorreed.*

deurjassen = goed dooreenmengen. – Ook = doorbrengen, verkwisten; *hij het 'r alles deurjast = doorgelapt.*

deurklarren (doorkladden) = doervloeien, het zichtbaar worden van het geschrevene op de keerzijde van het blad. {p.563}

deurkloaren (wederk.) = doorredden, doorheen werken; *zij het heur (of: zōk) d'r mit heur vief kinderkes goud deurkloard; hij zal hōm (of: zōk) d'r wel deurkloaren = hij zal die zwarigheden wel overwinnen, zich er wel doorslaan.*

deurkniepen (doorknijpen) = doordringen tot het gevoel, gevoelig zeer doen. Wordt van een' slag gezegd die met eene dunne twijg of met eene zweep wordt toegebracht. Gewoonlijk hoort men alleen het enkv. van den onv. tegenw. tijd: *dei slag knipt deur.*

deurkriegen (doorkrijgen); *ik ken 't 'r nijt deurkriegen*, ellipt. voor: ik kan het niet door de keel krijgen, ik walg er van.

deurleerd = **oetleerd** = uitgeleerd, volleerd. (Vroeger waren de kinderen met hun twaalfde jaar *deurleerd, oetleerd.*)

deurleeren = verder leeren, bv. na een school met driejarigen cursus doorloopen te hebben overgaan op eene met vijfjarigen cursus of op een gymnasium.

deurloopen (doorloopen), in den zin van: verbijsterd worden, aan verstandsverbijstering lijden; *'t lopt hōm deur (= om de kop) = hij is niet wel bij 't hoofd, hij maalt. – Ook schertsend wanneer iemand iets beweert waarvan men de ongerijmdheid niet dadelijk kan of wil aantonen: loptie 't deur? (= bist wel goud?) = zijt gij gek? gij raaskalt, praat maar toe.*

deurnaid (klemtoon op: *naid*; alleen 't deelw. van: *deurnaien* = doornaaien) = doorheen gegroeid; *dat land is deurnaid van kweek, – dat vleesch van zeên, enz. Wvl.: dat vleesch is niet etelijk dat het zoo doornaaid is van pezen en zenuwen; de pemen doornaaien dien akker. (De Bo). “Men noemt het (stuk land te Nieuwolda, Old. met de overblijfselen van het Menterwolder Klooster) “doornaaid” van steen en puin.” (Prov. Gron. Cour. 1896 n° 32).*

deurn'ander (*Old.*) = **deurnkander** (*Ommel.*), minder plat: **deur mekoar** = dooreengemengd, door elkander; *wie eten altied eerdappels en wortels deurn'ander*. Ook = gemiddeld; *deurn'ander ken hij doags 'n doalder verdijnen.*

deurntied = gewoonlijk, meestal; *zij konn' deurntied wark genōg kriegen; deurntied lijpen ze hierlangs omdat 't in de richte was; ook Dr. Zal staan voor: door den tijd, zooveel als: in den tijd, en voorts: toen ter tijde. Vgl. deurbanks.*

deurpoeiêrn (= doorpoeieren) = doorwerken; *poeier moar deur* = drijf maar door, zet het werk maar voort, laat u door niets {p.565} weerhouden. Heeft zoowel betrekking op redeneeringen als op enigen arbeid of op eenige handeling. (Vgl. *Weil.* art. doorpeuren. Bij v. *Dale* het woord alleen in eig. beteekenis.)

deurrieven = **deurharken**; met de houten hark nog eens losjes bewerken, opdat het gezaaide met aarde bedekt wordt. 't Eerste ook *Oostfr.* Zie: *rieven*.

deurriggêln; een stuk land door middel van eene soort van schutting, richel, in twee of meer deelen te verdeelen. Gewoonlijk gebruikt men daartoe stevige palen en gegalvaniseerd ijzerdraad. Inzonderheid heeft dit doorschutten plaats met graslanden, om alsdan het vee te kunnen verweiden, of om het gedeeltelijk te kunnen hooien.

deurrit; zie: *deurjacht*, en: *snelpisser* vgl. *Verdam*, art. doreriden 1,2.

deurrooker = doordraaier, zwierbol. Wellicht omdat zoo iemand dikwijls eene hoogroode kleur krijgt als een doorgerookte oliekop. Vgl. v. *Dale* art. oliebol.

deurruiêrn = doorroeren; *ruiêrn* = roeren.

deurschutten, in geschrifte *doorschutting* = door eene schutsluis varen of laten varen, ook *Friesch.* Regl. (1876): "De tolgelden zijn verschuldigd (enz.) en worden door hem aan den daarvoor aangewezen persoon betaald: bij de sluizen vóór de doorschutting", enz.

deurschijten (doorschieten), in: *ik zel d'r wel bie deurschijten* (= *d'r niks van roaken*) = ik zal er wel niets van krijgen, er geen deel van ontvangen, *Nederl.* er bij inschieten; *'k bin d'r bie deurschoten* = ik heb er niets van gekregen.

deurschoemen (doorschuimen) = alles in den omtrek doorsnuffelen. Zie: *schoemen*.

deurslag, fig. voor: verkwister; *'t is 'n rechte deurslag* (= *reislijf*), ook de tautol.: *'n gatjepan mit 'n deurslag* = haar glijdt het geld maar zoo door de vingers. *Kil.* deurslag, *Hoofft* deurslagher = verkwister, en zoo al meer in de 17e eeuw. *MNederl.* doerslach = hij die den boel er door slaat, er door lapt; doorbrenger, verkwister. (*Verdam*). (*Weil.* doerslag = doorbrenger.)

deursloagen (doorslaan); een stuk uit de wasch *deursloagen*, zooveel als: nog eens overdoen, wat natuurlijk minder {p.567} moeite kost, daar deze tweede bewerking om het voorwerp goed schoon te krijgen meer door slaan, heen en weer bewegen in 't water, dan door eigenlijk wasschen geschiedt; *onze waskvrau is an 't deursloagen*.

deursloagen (doorslaan) = doorsijpelen, bijna onmerkbaar doortrekken van een vocht door de wanden van een voorwerp, bv. van een steenen pot.

deursloagen = doorslaan, in de vergelijking: *deursloagen as 'n blinde vink* = doordraven, in het wild redeneeren.

deursloeken = doorslikken. Zie: *sloeken*.

deursnuustêrn = doorzoeken, doorsnuffelen, meestal om eene kleinigheid te kunnen kapen. *Wvl.* deursnuusteren = doorsnuffelen. (*De Bo*). Zie: *snuustern*.

deurspieren = doorwassen, en daarvoor ook: **oetspieren**, nl. van de nieuwe vrucht aardappelen, als zij nog in den grond liggen. "– ook van het doorspieren heeft het gewas weder grooten last." (1870). "De aardappelziekte heeft zich in de laatste dagen ook hier verergerd, vooral in de vroegachtige soorten. Ook klaagt men over het doorwassen of uitspieren, vooral bij latere soorten." (Warfum 1870).

deurspringen = bij 't harddraven van den draf overgaan in den galop; fig. uit den band springen, aan den zwier gaan, van jonge menschen gezegd: *as hij moar nijt deurspringt, hij het de noatuur te boate*. Zie ook: *inspringen*.

deursteken = schudden, van een spel kaarten, mêleeren.

deurstrieken = doorhalen. Verv.: *strook deur, heb deurstroken* (*Ommel.*)

deurstrunen = rondsuffelen, bv. in een' tuin. Zie: *strunen*.

deurswikken = **swikken** = doorbuigen der beengewrichten en van den ruggegraat; *hij het de engelse ziekte had en nō swikken zien bijntjes nog deur, de kindermaid het 't kind swikken* {p.569} *loaten* = den rug laten doorbuigen.

deurtoeren = doorslapen, langer dan gewoonlijk slapen; *hij toert moar deur*. Zie: *toertje*.

deur tied = voor: bestaan, leven; *wie mouten ook deur tied* = wij moeten ook wat verdienen om van te leven; *hou koom wie deur tied!* = waar of waarin zullen wij een middel van bestaan vinden! *de kinder helpen heur deur tied* = ondersteunen hunne ouders.

deurtjeschellen = beldeurtje spelen, *NBrab.* eene rat jagen, elders: een muisje vangen, een belletje maken.

deurtoawêln = **deurbeugêln** = **deurpoeiêrn** = doorwerken, ijverig voortgaan met een' arbeid. Zie: *toaweln*.

deurtrapt (bijw.) = zeer, buitengewoon; *hij 's deurtrapt gemein* = hij is een aartsschelm, een groote schurk.

deurvouêrn (doorvoederen) = in ruime mate van degelijk voedsel voorzien, zoodat de buitengewone eetlust, ten gevolge van slechte voeding, verdwijnt, en de maag in gewonen toestand komt; *hij 's deurvourd* = hij is nu niet meer zoo hongerig. Wordt zoowel van menschen als dieren gezegd.

deurvuren (*Niezijl*, enz.) = iets met kracht doorzetten; *hij vuurde moar deur*.

deurwaid (doorgewaaid) = **deurgoan** (doorgegaan), in: *'t was mie deurwaid* = ik had het vergeten. Van *deurwaien*, dat ook wel gebruikt wordt; *'t mout die nijt deurwaien* = gij moet die boodschap niet vergeten; *'k zel 'n knup in de buusdouk down, 't mōg mie ijs deurwaien*. (*Weil.* doorwaaien = uit het geheugen raken; *NBrab.* doorgaan.)

deurwaien; zie: *deurwaid*.

deurwassen; zie: *deurwōssen*.

deurwegen; eene hoeveelheid van eene waar met de balans, zonder gewichten te gebruiken, in twee gelijke deelen verdeelen, op die wijze doordeelen.

deurwōssen, zooveel als: opnieuw gegroeid zijn, bv. van haver, waarvan de halmen tegen den grond zijn geslagen, en bij {p.571} aanhoudenden regen de korrel ontkiemt en in den grond voedsel vindt, zóó, dat er nieuwe halmen opschieten, alsdan zegt men: *dei hoaver is deurwōssen*. Het werkw., *deurwassen*, komt weinig voor.

deurzetten, voor: schreien, huilen, schreeuwen, leven maken, van kleine kinderen; *wat zet 't luk jōng t'r weer deur* (*Ommel.*) = wat huilt de kleine weer. Ook = juichen, jubelen, pret maken, (= *klender hollen*), van luidruchtige vermaken gezegd; *wat hebben zij 't doar deurzet!* – *wat zel wie 't doar deurzetten!* (bv. op de bruiloft). Men zegt ook: *zet moar deur* = schreeuw, huil, zing, enz. maar harder, en in 't algemeen: vaar maar met kracht voort, zet het werk maar door, ook: *zet deur, Godschalk!*

deurzetten, van iets = zich er voor goed van ontdoen, afschaffen, verkoopen; *zij hebben de melkerei deurzet* = de koe (of: koeien) en het melkgereedschap van de hand gedaan. Vgl. *anzetten 1*.

deurzijk; zie: *deur 1*.

deuske = **deusien** (*Stad-Gron.*) = **deusie** (Hoogez. enz.) = doosje; *löderènsdeuske* = reukdoosje; *speuldeuske* = doos met speelgoed. *Zegsw.:* *de wereld in 'n deuske hebben* = gelukkig en tevreden, zonder zorgen kunnen leven, zóó, alsof men de geheele wereld bezat. (Eigenlijk zooveel als: eene globe in een doosje.)

deusie, deusien = doosje. Zie: *deuske*.

deuvels (Westerkw.; de *eu* trekt naar de *ui*), sterker dan: *deévels*; *'t is 'n deuvels spul*.

deuweer = dooiweder. Zie: *deu*, en: *vorstweer*.

dezient, d'rzient, dezien = dozijn; *Dr.:* terzien

dezölde (*Stad-Gron.*) = **dezulde** = **dezulfde** = dezelfde.

dezulde; zie: *dezölde*. {p.573}

dezulfde; zie: *dezölde*.

dibken; een jongensspel waarbij centen in eene rij gezet worden, en de achtersten door een *bom* moeten geraakt worden. Vgl. *dikdunnen*.

dicht = zonder gaten, scheuren, enz.; *dei hozen bin nijt dicht* = er zijn gaten in die kousen. *Zegsw.* 't is bie goaten dicht = dat kleedingstuk is gescheurd, er zijn gaten in. *Friesch*: Dat is bij de gatten heel of ticht.

dichtdekken = bedekken met iets, bv. een hoop aardappelen om ze tegen den vorst te beschutten; ook = toedekken van kinderen op bed of in de wieg: *moeke zel die dichtdekken, lijve!*

dichte kam, bij v. *Dale*: nauwe kam, luizenkam.

dichtflappen, zegt men bv. van eene ijzeren schuif, die met een *flap* d.i. plotseling naar beneden valt, synon. met: *dichtsnappen* (toeslaan) van eene deur, door den wind, die zoodoende wordt dichtgesmakt.

dichthuis (*Stad-Gron.*), ter onderscheiding van winkelhuis, huis waarin geene nering wordt uitgeoefend, bij v. *Dale*: toehuis.

dichtslempen; zie: *slampen*.

dichtsnappen; zie: *dichtflappen*.

die = u, *Stad-Gron.* **dij**, nl. tegen personen die men met *doe* aanspreekt; 3e en 4e nv. van: *doe*. *Dr. Friesch* dij, *Oostfr.* *Neders.* *Westf.* di, *HD.* dir, en: dich. In 't *Nederl.* is het verouderd; zie: *doe*. *Kil.* dij = gij, u. *Van Harselt* haalt aldaar uit het Protocol der Secret. van Antwerpen (1571) aan: Een koopman, die veel knechten heeft, die sal aen den principaelsten en de liefsten scriven en noemen hem met *ghi*, maar dengenen, dien hij minst acht, off die meer tot sinen ghebode of bedwang staet, dien sal hi met *dij* noemen. Zie ook: *ie*.

die, voor: u, eigenlijk: uw persoon, dus 1e nv. enkv., van *doe*, in: *as ik die* (klinkt als: *ik tie*) *was den dee 'k zóó* = was ik in uwe plaats dan deed ik zóó, met den klemt. op *ik*. Bezigt men voor *doe*, *ie* dan wordt *die*, *joe*, zoowel enkv. als meerv.: *as ik joe was den huil ik dokter; as ik joe was den gong 'k noa Oamerika*.

diedeldantjen = **diedeldōmdantjen** = **dōmdantjen** = **tuutjeflaiten** = {p.575}

vlinderknippen = rondloopen, bij de straat slenteren, den tijd verleuteren, *HD.* tändeln, *Neders.* dendeln = drentelen, beuzelen, *Noordfr.* diedelen, *Fransch* dandiner, dodiner, dodeliner = lanterfantent, drentelen, schommelen, wiegen, dodijnen, enz. Vgl. bij v. *Dale*: dandineeren.

diedeldōmdantjen; Zie: *diedeldantjen*.

diek = dijk, ook bij alle samenstell. en waar het in eigennamen voorkomt. *Zegsw.*: 'k bin nijt van de kraien an diek scheten = 't *Oostfr.* mēnst du dat ik under de gōsen ûtbrōdt bin? ook *Nederl.* = denk niet dat ik mij door u foppen laat, zóó onnoozel moet gij mij niet aanzien; 't *woater over diek loopen loaten* = tranen storten, schreien. *dat brengt gijn zoden an diek* (of: *an de diek*) = dat geeft niet genoegzaam voor – dat helpt niet genoeg, bv. om er een bestaan van te hebben, eigenl.: er blijft nog altijd iets ontbreken. v. *Dale*: dat geeft geen voordeel. *Friesch*: Dat bringt gijn seadden oan 'e dyk (helpt niet in de huishouding).

dieker (dijker, dijkwerker). Vergelijking: *hij et as 'n dieker* (= *as 'n slootgroaver*) = hij eet als een poldergast. *Oostfr.* freten as 'n diker.

diekgat, in geschrifte *dijkgat*; opening in een dijk gemaakt voor rijtuigen. De *diekgoaten* te *Wierumerschol*, en te *Garnwerd* (sedert 188) zijn nagenoeg ter hoogte van den weg doorgegraven, zoodat men vóór de afdamming van het Reitdiep in den westelijken dijk schutdeuren heeft moeten aanbrengen om bij hooge vloedden het water te kunnen keeren; overigens hebben de *dijkgaten* minder diepte. Zie ook: *Barnigoaten*.

dieklasten; zie: *diekschot*.

diekpost, in geschrifte *dijkpost*; zware planken die op dijken tot afsluiting worden gebruikt. "Onder Bierum boeldag van eene groote partij getrokken dijkposten", enz. (1877).

diekricht, in geschrifte *dijkricht* of *dijkregt* = waterschap. Uitbesteding van: “Het opschoonen van de afwateringstogt in het voormalig dijkregt Klein-Garnwerd.”

diekrichter, in geschrifte *dijkrichter*. Vóór de regeling der Water-^{p.577}schappen in 185 heetten de opzichters van dijken en wegen in het *Oldampt* en elders *diekrichters*, in annonces *dijkrichters*; aldaar de leden van het Bestuur van een *Zielricht* (geschreven *Zijlricht*), *Zielrichters*, in de *Ommelanden Scheppers* (zie ald.) *Ommel. Landr.* II, 16: Dijk-Richteren. *MNederl.* Dijkrechter = die in dijkszaken heeft recht te doen. (*Verdam*). *Oostfr.* dîkrichter, *ONederd.* dikgreve (*Holl.* dijkgraaf).

diekschoap; eigenlijk een schaap dat aan een' dijk graast. Daar de kruin van onze dijken dikwijls op een modderweg gelijkt, waardoor de schapen die er weiden soms zeer vuil zijn, heeft men hiervoor de vergelijking: *d'r oetzijn as'n diekschoap = net wezen as'n diekschoap* = erg bemodderd zijn, alleen van vrouwen gezegd; *schittêrg as'n diekschoap*, ook = vuil van natte klei aan schoenen, kousen en rokken, maar daarbij moet gedacht worden aan den weeken drek die soms in overvloed aan de wol kleeft. Zie: *kloaters*.

diekschot = **dieklasten** = onderhoudslaten van dijken en wegen.

Dr. Landr.(1712) II, 26: Dijk- of Zijlschot. *MNederl.* dijscot = dijkgeld, polderlasten; belasting voor het maken of onderhouden van dijken geheven. (*Verdam*). Zie: *zielschot*.

dien = uw, uwe, uwen, bezit. vnw. enkv.; van *die* (u), als: mijn, van: mij; ook *Dr. Limb.* Zelfst. gebruikt is het nog over in: 't mijn en dijn. *Kil.* dijn, uw; *Oostfr.* dîn, *Eng.* thîne, *HD.* deine, dein, *Zw.* *Deensch* din, *MHD.* dîn, *OHD.* dîn, thîn, *Goth.* theins. *Verdam:* dijn, bezitt. vnw van den 2den persoon, bijvoeglijk en zelfstandig gebruikt. *MHD.* dîn, *OHD* dîn, *Goth.* theins, *HD.* dein, *Eng.* thy. (*Verdam*).

dien (*Stad. Gron.*) als verkleiningsuitgang voor: tje, bv. *oaldien*, *je oaldien*, *moandien*, *moaldien*, *loandien*, *peerdien*, *hoandien*, *moedien*, *hoardien*, enz. Of *ien* voor: je, als het woord op *d* of *t* eindigt.: *bandien*, *geudien*, (gootje), *schoedien*, *kindien*, *mandien*, (mandje, en: mannetje), *pōddien* (= pōtje, zuigeling), *rōddien* (ratje), *stroaddien*, enz. Zie verder: *je*.

diender = uwer, als die van u. Zie: *joender*.

dienen = opzwellen, uitzetten, van eenig vleezig gedeelte van het lichaam. *Friesch.* dynen, *Gysb.* *Japix* tynen, *MNederl.* dynen = {p.579} uitdijen; *Oostfr.* dinen, *HD.* sich dehnen = opzwellen, *Neders.* dunen = opzwellen, zwellen. Verwant met het verouderde: deinen = golven; deiningen = het op- en nedergaan der golven, bij *Kil.* dyninghe, deyninghe, alsmede met: dons, (*Gron.* *duun*, *doen*.) *Verv.:* *diende*, *diend* (*Old. Westerw.*) = *dōn*, *dōnnen* (*Ommel.*)

dienênt, **dien't**; het bezit. voornw. *dien* (uw) zelfstandig gebruikt; 't is *dienênt* = 't is het, of: de uwe; eveneens: 't *bin dienent* = 't zijn de uwe. Het woord blijft onverbogen. Zoo is *mienênt* of *mien't*, van: *mien* (mijn); *zienênt*, *zien't*, van: *zien* (zijn); *heurênt*, *heure'nt*, van: *heur* (haar); *joenênt*, *joen't*, van: *joen* (uw, mv.); *onzênt*, van: ons, onze, gevormd. Ook deze blijven onverbogen. (De *e* wordt weinig of in 't geheel niet gehoord.) – 't *mienent en dienent* = het mijn en dijn; 't is *al ik en mienent*, zegt men van iemand die de woorden *ik en mienênt* steeds op de tong heeft, die zich gaarne iets aanmatigt, als bestuurder voordoet, waar hij slechts ondergeschikte is. Dikwijls hoort men het van oude huishoudsters. – *Dr.* *diende* = 't uwe, *Friesch* dijnes, *ZLimb.* dient. Bij *Vercoullie:* *dijnent* met parag. *t*, de dat. van 't poss. *dijn*.

dienêrg = opgezet, gezwollen; *dienêrg om 't gezicht wezen* = 'n *dienêrg* gezicht hebben, zegt men als de wangen opgezet zijn; is die toestand van eenigen duur dan noemt men het *plōdzîg* of *plōrzîg*. Ook: 'n *dienêrge lōcht* = lucht met dampen vervuld en naar regen staande. – Van: *dienen* (zie ald.). Vgl. *diezig*.

diepswal; zie: *dijpswal*.

diepschot; zie: *dijpschot*.

diesel; zie: *mōtdiesel*.

diesenkop; dat deel van het spinnewiel om welken het vlas {p.581} wordt aangebracht; ook *Dr.* waar dat bos vlas *diesen* genoemd wordt. – disen waarschijnlijk een woord aan het spinnersbedrijf ontleend. Van dise, disene (*MNederd.*) d.i. spinrokken, en: het om het rokken gewoelde vlas. Het ww. kan dus de beteekenis hebben van vlas winden, opwinden, en bij uitbr. inpalmen in het algemeen, terwijl *stoppen*, waarmede *disen* op beide plaatsen (bij Lubben en Verwijs) verbonden voorkomt, en dat van *stoppe* komt, d.i. werk (*HD. Werg*) eene soortgelijke beteekenis hebben kan. (*Verdam* art. disen). – Vgl. *tiezen*.

dievel, verzachtend voor: *duvel*, als vloekwoord.

dievendoatsie; zie: *dieverdoatsie*.

dieverdoatsie = **dievendoatsie** = **verdievendoatsie** = **diffendoatsie** = **verdiffendoatsie** = ontspanning, tijdkorting, tijdverdrijf; *niks gijn dieverdoatsie hebben* = zich vervelen. 't *Fransche* divertissement. (v. *Dale*: zich diverteeren = zich vermaken.)

diezêln = liegen, jokken; hiervan: *verdiezêln*, *veurdiezeln*.

diezîg = niet helder of doorschijnend, maar grauw, nevelachtig, zichtbaar met dampen bezwangerd; 'n *diezege lôcht*; 't *weer is diezîg*; de lucht is zeer donker en betrokken; – “en de *diezige locht* Ligt zwaar over 't veld en op mie”; 't *glas is diezîg* = beslagen. *Stadsfr.* diesig = nevelig; *Overijs.* diezerig = dampig, niet doorzichtig, *Zeel.* disig; *Oostfr.* disig = koud, nevelig, betrokken; *Lubeck* düzig, *Deensch Zw.* disig = nevelachtig, donker. (Bij *Weiland* (art. weder): het is dijzig weder; v. *Dale*: dijzig = mistig, nevelig, dampig, zonder er: gewest. bij te voegen. Toch gelooven wij dat het als idioom moet beschouwd worden, evenals het bij hem voorkomende: *diggel*, *ernsthafdig*, *flitsboog*, *draak*, *falikant*, *foeteren*, *fommelen*, *gouw*, *gijbelen*, *galpen*, enz.) *Ten Doornkaat* veronderstelt verwantschap met het *OHD.* deisc, daisc, enz. = mest, drek van vee, en daar het *HD.* Mist waarschijnlijk onmiddellijk met het *Oostfr.* mist, *Nederl.* mist (nevel) samenhangt, zou men hier niet aan 't *AS* dysig, *Oostfr.* dusig, *Gron.* doezig = duizelig hebben te denken.

diggel = potscherf, stuk van gebroken aardewerk; *potdiggel* = *pandiggel* = scherf van een pot (of: pan); *diggels* ook = *stijngoud* = aardewerk, waarvan: *diggelschip* = *potschip*, en {p.583} *diggelschipper*, *stipdiggel*, enz. evenwel steeds: *stijngoudswief* of *pottenpanjer* = vrouw die aardewerk bij de huizen verkoopt. *Dr.* diggel = aardewerk; *Friesch Oostfr.* diggel = potscherf. *Dr.* diggels = scherven, alleen als speelgoed voor kinderen; *Marken* diggels – scherven; *OHD.* dekil, degil = scherf, *Beiersch.* tegel = potaarde; *HD.* Tiegel = aarden vaatwerk; Tiegeltopf, *Noordfr.* dagelpott = aarden pan. (v. *Dale*: diggel, mv. diggelen = scherf. *Tollens* bezigt het in de beteekenis van stukje, schilfer, in: Een diggel van zijn troon te breken.) – *diggel*, nauw verwant met: tegel, *HD.* Ziegel (gebakken steen), en: tichel, in: tichelsteen; *HD.* Ziegelstein, en in 't *Gron.* *tichelwark*, *ticheln*, enz.

diggelder, dichelder; zie: *diggelschip*.

diggêln = aarde- of glaswerk breken = *diggels moaken*; *zij het weer wat diggelt*, of: – *weer diggels moakt* = zij heeft weer een kopje, glas of pot (enz.) laten vallen, zóó, dat het in vele stukken gebroken is.

diggelschip (*Old.*) = **potschip** (*Ommel.*) = scheepje, waarmede men van dorp tot dorp rondvaart om aarde- en glaswerk te venten; *diggelder* = *diggelschipper* = *potschipper* = eigenaar van zulk een schip en lading. Zie *Gr. Wbk.* art. aardwerkschuit.

diggelschipper; zie: *diggelschip*

dik = **pröt** = **prut** = koffiedik; *wat op 't ol dik sloagen* (*Ommel.*) = water op het koffiedik gieten; 't *dik het geld köst* (het *dik* heeft geld gekost), zegt men aardigheidshalve van het bezinksel, het troebele uit den koffiepot, wanneer iemand daar niet van gediend wil zijn. (*Holsteinischer Volkswitz*: Das dikke hett das meiste geld kostet.)

dik (bvnw.); *dikke proat* (*Hoogel.*) = druk en vertrouwelijk gesprek; {p.585} ook = groote woorden. (evenwel: 'n *groot woord vuiêrn* of: *vuren*); *dikke kammeroaten* (of: *kammeroatskes*) = groote makkers, boezemvrienden; *dikke vrundschap*, *WVl.* dikke

vriendschap; *dikke koors* (of: *koorse*) = zware, hevige koorts; 'n *dikke dag* = een lange werkdag; *zij moaken dikke doagen*; *dikke daghuur* = hoog dagloon; niet alleen als het werk ruim wordt beloond, maar ook door de vele uren werkens; *as de dikste drokte over is* = als de meeste drukte voorbij is; *dikke pries* = hooge prijs; *dikke reken* = hooge rekening; *dik ding* = belangrijke zaak, bv. een groote koopsom, een groot feest, enz., *dikke stoeten, kukens, jöngs, leugens, stukgeld*, enz. = groote brooden, kiekens, jongens, leugens, een groote som, enz.; *zij het twee dikke maiden*, zooveel als: meiden die oud genoeg zijn om alle huiswerk te doen; *op dikke woagen noa 't loug voaren* = op een boerenwagen naar (de kom van) het dorp rijden; *dat stuk is mie te dik*, = die som komt mij te groot voor; ook: die prijs is mij te hoog; *dik vuur* = groot vuur; *dikke regen* = plasregen; 'n *dik stuk woater* = veel water, ook = hooge vloed; *dikke wash*, zegt de huisvrouw wanneer de hoop waschgoed bijzonder groot is; *dikke boer* (of: *boerin*) = rijke boer (of: boerin); 'n *dik hoes* = een groot huis; *dikke dingsdag* = (*drokke dingsdag*) = (nu) de laatste dinsdag der Groninger kermis in Mei; 'n *dik uur* = ruim een uur gaans; ook *Dr. Wvl.* eene dikke ure; *dik en doen* = *dikdoen* = smoordronken, ook *Oostfr. Neders.* – *Holst.* dik en doon (*HD.* toll und voll); 't is *dik wark mit heur baiden* = zij maken veel werk van elkander. (*Oostfr.* dikk wark = innige vriendschap) – Als bijw. ter versterking van het begrip, voor: zeer, erg; de aardigheid *dik* van iets af hebben; zich *dik* vervelen; *hij zit 'r dik in* = heeft zich zeer dik gekleed; en: verkeert in groote ongelegenheid; *hij zit 'r dik* = hij is rijk (bij v. *Dale*: er dik inzitten); *dik verkollen wezen* = zwaar verkouden zijn; 't *dik op 't zin hebben* = (daartoe) juist gestemd zijn, zich (daartoe) opgewekt gevoelen; *dik bult volk* = zeer veel volk; *dik an de swier wezen* = lang feestvieren enz.; {p.587} *d'r dik oet wezen* = van een ongunstigen in een zeer gunstigen toestand gekomen zijn; *zij holt hōm dik onder de plak* = zij speelt over hem geheel de baas; *hij het 't dik leden* = *hij het 't dik weg* = *de verkollens het hōm dik te pakken* = hij is erg verkouden, enz.; 't *scheelt gijn dikbult* = 't verschil is maar gering; *hij het dik schuld* = hij heeft groot ongelijk, hij is de oorzaak van dien twist, enz.; 't *het 'r dik an* = het dingt er zeer om; 't *dik en dubbeld opeten* = brassen, van min gegoede lieden; *dikzat* = niet meer kunnen eten. – Ook zegt men: *twei man dik*, wanneer er maar twee personen aanwezig zijn waar men er meer verwachtte. Altijd beperkt die achtervoeging zich tot een klein getal; schertsend zegt men: *ijn man dik*, en men zou zulk eene uitdrukking kunnen vervangen door; in alles twee man, te vergelijken met: de bezetting is 5000 man sterk (v. *Dale*) – Daar: *dik*, komt van *dijgen* = *dijen* = in omvang toenemen, uitzetten, grooter worden; zal *dik* als bvnw. = groot, zijn. *Kil* diek = breed, groot, wijd, ruim. Het gebruik als bijw. kan hiermede gemakkelijk in overeenstemming gebracht worden. (*Swaagm.* *dik* = boos; opgeblazen, enz.)

dik! Zegt men bij 't *ijnentwintigtjen* (vingt-et-un-spel), wanneer men te veel gekocht heeft. Zie ook: *dikdunnen*.

dik, voor: bevrozen; *de gloazen bin dik*. Vgl. *dun 2*.

dikdakken, dikkedakken = te gast gaan, smullen, een gastmaal bijwonen of aanrichten; kinderen gaan *oet dikdakken* = *diketen*; van oudere menschen wordt het ook wel gezegd; *dei lu hebben 'n beetje arfd en nō goan ze alle doag an 't dikdakken*. – Alliteratie met de gewone verwisseling van *i* en *a*; *dak* is hier eene reduplicatie van *dik 2* (zie ald.) Vergel.: *kimpkamp, lijflaf, mikmak, mismasserei, pijpaf, rikrak, stipstap, wijewap, tiktak, wisjewasje, tikketaktoone, tik-tak-tol, stripstrapstrul, tingtang*. {p.589} *tiptappen, nirnarren, diedeldantjen*, enz.

dik ding; zie: *dik 2*.

dikdoen = stomdronken. Zie: *dik 2*.

dik-dun, in: 't *wordt dik achter dun* = daar komen donkere wolken aan de lucht, wij krijgen regen.

dikdunnen = diksnittern = dikschijten = riestern, riesterken, riestertjen = struusterken; een spel met noten of knickers die op eene rij achter elkander worden gezet, en waarvan

alleen de voorsten, d.i. die 't verst van den speler verwijderd zijn, mogen geraakt worden. Brengt deze – (met zijne noot of *bom*) bv. nommer 4 uit het gelid dan zet hij er 3 bij als boete; raakt hij alleen de op 't eind staanden dan heeft hij die gewonnen, en roept dan: *dun!* in 't ander geval roept men: *dik!* Wordt door veel *dik* te schieten de rij te lang, bv. tot dicht aan de streek waarachter de speler de voeten zet, dan wisselt men een deel der rij met centen. Dit spel wordt veel op Paaschdagen met noten gespeeld. – *riestern*, freq. vorm van: risten, tot eene rist maken; rist = als aaneengeregen voorwerpen; *Hooftriste* = reeks. Zie ook: *dibken*.

diketen; zie: *dikdakken*.

dikgad, voor: dik meisje, meerv. *dikgatten*. Vgl. *dikzak*.

dikke boer = **diknek** = rijke landbouwer, ter onderscheiding van: *grootte boer*, die *groot boer* is = boer die eene groote boerderij (*ploats* of *plaatse*) heeft; 'n *dikke boer an tou* (touw) *hebben*, zooveel als: een vermogenden boer tot klant hebben, of van hem nu en dan hulp of dienst ontvangen. *Marken*: diknek = rijkard; *Oostfr.* 'n *dikken bûr* = rijke, vermogende boer. Zie: *bölken*, en *dik*.

dikkedakken; zie: *dikdakken*.

dikke dingsdag; zie: *dik 2*.

dikke jonges; schertsend voor: groote boonen, als middagkost.

dikke lief; zie: *lief*. {p.591}

dikke loop = groote afstand en zodoende eene vermoeiende wandeling; 'k *heb 'n dikke loop had* = 'k heb een grooten afstand te voet afgelegd.

dikke moeke, voor: dikke getrouwde vrouw; *zij 's 'n dikke moeke*. Eigenlijk zooveel als: dikke moeder.

dikke ries (dikke rijst) = rijst, in melk of water gekookt, ter onderscheiding van: *riezenbrei* (rijstebrij); *wie kregen dikke ries noa*.

dikke toon, dikke toone. *Zegsw.:* *dat ken men mit dikke toon wel vuilen*, nl. dat hij liegt, en zooveel als: dat is een tastbare leugen. *Oostfr.:* dat kan men mit de lütje tōne fölen; *Meiderich:* datt kann me mit de klompe fühle, datt 't gelogen üsz.

dikke woagen; zie: *boerenwoagen*. Vgl. *dik 2*.

dikke zetterd = **dikzak** = **dikstiep**, **dikstiep** = **dikke barries**, of: **börries** = dikkerd, van jongens gezegd; *dikzak* ook voor: een dik man.

dikkighaid = het ongewoon dik zijn van een lichaamsdeel, bv.: *dei dikkighaid van de bijnen is zucht* = die dikte der beenen is het gevolg van waterzucht. *Dr.* dikkigheid.

dikkop, voor: groot glas jenever; ook *Friesch* en *Oostfr.* Ook een der eerste woorden die men eksters, enz. leert napraten.

dikkoppen; zie: *stiekel*.

dikmeel (*Stad-Gron.*) = *potjebuul*; zie ald.

diknek, voor: rijk ingezeten van een dorp. *Dr.* diknakke. Vgl. *dikke boer*.

dikschieterliere; zekere vogel, aldus naar het geluid dat hij geeft.

dikschijten; zie: *dikdunnen*.

dikschijter; zie: *korenspōrk*.

diksnittern (*Hoogel.*); zie: *dikdunnen*.

dikstiep, dikke stiep; zie: *dikke zetterd*.

dikstoalzuite (diksteelzoete, soort van zoeten appel); schimpwoord voor grof, lomp, sulchtig vrouwspersoon. {p.593}

diktun = ducaton, steeds op vijf gulden gerekend. Vooral wordt dit oud geldstuk in den veehandel genoemd, als het nl. bij de hoofdsom komt, bv.: *200 gulden en 'n diktun*. In den paardenhandel worden hiervoor *rieders* (gouden ridders) en *halve rieders* genomen. Zie ook *bod 3*.

dikvreter = vraat, gulzigaard.

dikzak; zie: dikke *zetterd*.

dikzat = zóó zat dat men niet meer eten kan. Zie: *stenzat*, en *dik 2*.

dikzoepen, diksoepen (klemt. op *zoe*); zie: *zoepen*, en: *vrōngel*.

dil (*Ommel.*) = dille (v. *Dale*); *Kil. delle* (*Ang. dill*) *MNederl. dille, MHD. tille, Eng. dill, HD Dill, AS. dil, dile*. Dille, eene welriekende plant, het anethum (anijs) graveolens. (*Verdam*).

dina. Door achtervoeging hiervan worden van manl. eigennamen, vrouwel. gevormd: *Adamdina, Gerritdina, Geerdina* (van *Geert*) *Pieterdina, Berendina* (van *Berend*), *Folkerdina* (van *Folkert*), *Everdina, Siewerdina* (van *Siewerd*), *Alberdina* (van *Albert*), *Ludgerdina, Bernardina* (van *Bernhard*), *Lammerdina* (van *Lammert*), *Rikkerdina* (van *Rikkert*), *Remmerdina* (van *Remmert*), *Olferdina* (van *Olfert*), *Lurdina* (van *Luurt*), enz. Gewoonlijk worden die namen verkort tot: *Dinoa*, of *Dientje*, ook: *Diete*. (*Duvelcina* is onder meisjes een schimpwoord dat echter steeds als scherts wordt opgenomen, evenals: *duveltje*.)

dinettel = dauwnetel, *Westerkw. en elders*, verschilkleurige hennepnetel, *Galeopsis versicolor*. v. *Hall. Neerl. Plantensch. p.169*.

ding, voor: zaak, daad, onderneming, enz.; *da's 'n ding* (met sterken nadruk op het woord), zooveel als: een heele daad, iets groots, iets buitengewoons, altijd in goeden zin; *'t wordt 'n dik ding* = dat kost veel geld, vooral wanneer het groote vertimmeringen of aankoop eener groote boerderij betreft; *'n mal ding* = eene netelige, leelijke, ergerlijke zaak; *'n mooi ding* = eene aangename of voordeelige zaak of betrekking. Spottend beteekent: *'n mooi ding!* of: *mooie dingen!* zooveel als 't i-*{p.595}*ronische: dat is wat moois! *Da's 'n goud* of: *'n best ding* = dat is eene goede zaak, een uitstekende maatregel.

ding, voor: klein meisje: *'t is nog moar 'n ding* = zij is nog heel klein; *'t was nog moar 'n ding, dou kōn ze al braiden*. – Ook als de 2de beteekenis van *dingereis*. En voor: dingetje, klein voorwerp: *da's jà 'n ding* = dat is immers een ellendig ding omdat het zoo klein is, ik kan het daarom niet gebruiken; *zoo 'n ding, wat zel 'k doar mit anvangen!* Ook = voorwerp dat iets kan bevatten; *dou dat in 'n ding, den komt' nijt weg* = doe dat (bv.) in een doosje, dan gaat het niet verloren: *krieg even 'n ding oet de kast en dou doar de sukker in*. (klemt. op: ding).

dingen (onpers. ww.); *d'romdingen* = op 't punt staan; *hij het nog nijt sloagen, moar 't dingt'r doch om; 'k bin nog even op tied komen, moar 't het 'r om dōngen; 't het 'r om dōngen of hij was 't wor'n* = het scheelde weinig of hij was benoemd. Zie ook: *bantjen*.

dingen, in de uitdrukking: *proot* (of: *proat*) *mie nijt van dingen!* Ook: *wat proat je mie van dingen!* zooveel als: spreek maar niet over die zaak, wij weten er alles van; ook: val mij daaromtrent niet lastig, gij krijgt het niet van mij. Eigenlijk: spreek maar niet over die dingen (= zaken). Zie: *ding 1*.

dingerijs, voor: ding, dingetje; *wat dingerijs is dat?* meestal een voorwerp waarmede men iets verricht, een werktuigje of speelgoed; ook in 't meerv. en met geringschatting: *wat doun die dingerijzen doar? dei dingerijzen mouten doar van toavel of* = die voorwerpen moet gij van de tafel nemen. – Ook in 't *Neders.*, inzonderheid wanneer men met minachting van een voorwerp spreekt. – *dingerijs* = *ding* = penis, en cunnus, *Oostfr. dingrês*. – Volgens *ten Doornk. ding*, met den uitgang *rês*, *Gron. erijs, rijs*, voor: *rêds*, van: *rêd, rēde* = (ge)ried, (*Gron. rei*, en: *rijd*), wat ook in *rêd, rêdschup* (*Gron. rijdschōp*) = gereedschap, voorkomt.

dinges, dings (=ding), wordt wel als eene soort van stoplap als men zich eerst bedenken moet wanneer men een' naam wil noemen, òf om tijd te winnen, òf uit eene soort van voornaamheid. In allen gevalle betreft het uitsluitend eigennamen; *goa even an* {p.597} *bie dinges ... in de Ebbenstroate*. 't Kan eene onhebbelijke gewoonte worden, zoodat men zelfs hoort: *dinges ... Napoleon, Londen* enz. *NBrab. dings. NBrab dings* = iemand, wiens naam ons niet te binnen schiet. *Wvl. dings, Fransch chose*: ik ga naar mijnheer dingens, evenwel: hij is geboren te ding bij Brugge. Zie ook *Kramers Wbk. (De Bo)*.

dings; zie: *dinges*.

dingsdag = dinsdag (nieuwe spelling.) Zoo ook: *dingsdoags*, en: *dingsdagse* (mart, enz.)

dingstig (*Stad. Gron.*) = angstig. (v. *Dale*: dingstig = oneenig; *Dr.* = kunnende uitstaan.)

dinkie (*Goor.*) = **dinkien** (*Gron.*) = **dinktje** = dingetje, verkleinw. van: ding; *da's 'n nuver dinkie; dat dinkie heb 'k verloren.*

Dinkreve; familienaam. *MNederl.* dincgrave, *MNederd.* dincgreve. *Kil. vetus, Sax. Sicamb.* Judex jurisdictionis. Vgl. dijkgraaf, pluimgraaf, den familienaam Brinkgreve, opzichter over een brink, en graaf. (*Verdam*).

dinsigheden, dinstigheden (*Auwen*) = bezigheden. – Wel hoorden wij, op het land, *dijnstigheden, dinsighêden*, en de tautol. *wederwaardigheden en dijnstigheden*, voor: omstandigheden, toestanden. *Dr. A. de Jager* houdt het voor: iets onbepaalds, waarvoor men den rechten naam niet weet of wil noemen. In *Amsterdam*: dinsigheidje, van: *dinges*, ding. *Nederl.* hoewel niet bij v. *Dale*) dingsig: bij v. *Dale*: dingstigheid = oneenigheid).

dioak, dijoak, djoak = dioaken = joaken = deioaken = diaken; mv. *ens*, en: *s*.

dioakenrijve = deioakenrijve (*Old. Westerw.*) = **joakenreeu, joakenraif** (*Ommel.*) = slecht of stukkend gereedschap, voorwerpen waarmede men zich behelpt. Van iemand, die er zulke dingen uit karigheid op nahoudt, zegt men: *hij wordt van joakens onderhollen*; ook, wanneer hij zich armoedig kleedt. Eigenlijk: diakengereedschap, wat de diakenen hunnen armen laten gebruiken.

dioakenschōp, deioakenschōp = joakenschōp (*diakenschap*) = de post van diaken, het diaken zijn; *an 't dioakenschōp bin 'n hijl bult lasten verbonden; hij het veur 't dioakenschōp bedankt.*

direkt = zoo aanstonds; *'t is direkt elf uur; de klok slacht direkt. Zeel. drekt. ZHoll. trek = aanstonds.* {p.599}

dirtjen, zie: *stirtjen*.

dis, verkorting van: disse (deze), in *diskant, diskeer, distied, diszied*.

di's, samengetr. uit: dit is; *di's de eerste; di's de beste; di's 'n mooie, gruine*, enz. Vgl. *disse*, en *da's*.

diskant = deze kant, dezen kant; *diskant is schoafd = deze kant (der plank) is geschoafd; hij komt diskant op*, of *an = hij komt dezen kant uit; hij woont diskant dijp; zij is diskant van doan = zij is uit deze omstreken geboortig.*

diskeer = deze keer, dezen keer, ditmaal; *ik ben diskeer bedrogen; veur diskeer magstoe wel oetblijven.*

disodder (disorde) = wanorde; *'t is alles in disodder, wie bin an 't timmeren, hoesschoonen*, enz. = 't ligt alles overhoop, enz. Wordt ook van een voorwerp gezegd dat hersteld moet worden. 't *Fransche désordre*.

dispelzjir (displeizier) = ongenoegen, tegengestelde van plezier; *'k heb 't mit dispelzjir doan; 'k heb d'r 'n bult dispelzjir van had.* 't *Fransche déplaisir*.

disperoot = wanhopig, radeloos; *“mouder sluig de han 'n zoo disperoot in mekoar, da 'k medelied 'n mit heur kreeg.* Het basterdw. desperaat, *Lat. desperatus = wanhopend, zonder hoop, ongeneeslijk, enz.*

disse = deze, en als zelfstandig gebruikt ook = dit; *“wat bouk wilt hemm”? – loat mie disse moar kriegen”*. De jonkman die wel vrijen maar niet trouwen wil, zegt: *van disse op 'n vrisse* (ook: *vuur deie 'n neie = voor die een nieuwe*) = telkens een andere. Ingeval hij een blauwtje heeft gelopen of wanneer een meisje hem de verkeering heeft opgezegd, troost hij zich met: *d'ijne troag d'andere groag*, en: *is gijn handvōl moar 'n landvōl*; ook *Dr. – Oostfr. dâr gift gîn hand* {p.601} *ful, dâr gift 'n land ful. MNederd.: dusse, disse, deze; Oostfr. disse, dis, Oudfr. this, dis, thes (dieser); thus, this, thisse, disse (diese); AS. thes, this, OSaks. these, thus, thit, enz.* Van het lidw.*de* met den uitgang *sa*. (*Ten Doornkaat* laat het in 't midden of de volle vorm *the-sa, thiu-sa* eene bloote klankverdubbeling is, tot versterking van het begrip, *deze* (the (oorspronkelijk *ta*) *sa*) zou dan zooveel zijn als: *de-de* – Het woord blijft onverbogen. Vgl. *dis 1*

dissent dizzent = deze, en: dezen; meerv. van: *disse*; 'k heb *dissent 't lijst* (het liefst); *dissent bin de duursten*; *dissent en deient is 'n groot onderscheid*. Zie: *disse*, en vgl *disser*.

disser; van *disser hoogte*, dikte, grootte, lengte, breedte = van deze dikte, enz. Gaat steeds met eene aanwijzing gepaard, en staat voor: dezer. Vgl. *deider*.

disterwijern = verdisterwijern = vernielen, verwoesten; *de hounder hebben de hijle toene disterwijrd*; *bie dei timmerderei is mien toentje hijlental verdisterwijerd*. Oostfr. *disterwêren*, *dis'trwêren*, en: *ferdisterwêren*, *ferdist'rweren*. Vgl. *Kil.* i.v. *struwieren* = verstrooien, en 't *Fransche détruire*, *Lat.* *distrahere* = afscheuren, met geweld afrukken. *MNederl.* *destrueren* = vernielen. Van 't *Lat.* *destruere*. (*Verdam*).

distied, diz'tied = dezen tijd, met: om, voor, aan, in en tegen, en: na voorop: *gusteroavend om distied* = gisterenavond omstreeks dezen tijd; *an distied tou gait 't goud mit de regen*; *véúr distied wassen de ploatsen veul duurder*; *veur distied is 't te kold, en distied bin der gijn appels meer*; *tegen distied komen de aibers weer in 't land*; *noa distied komt 'n ander tied* (=de tijden veranderen). Vraagt men: *hou loat is't?* dan is wel 't antwoord: *net zoo loat as mörgen om distied*. Zie: *dis 1*. {p.603}

diszied = deze zijde = *diskant*. Zie: *dis 1* Steeds zegt men: 't zit mie in *diszied* = (de pijn) zit mij in (bv.) de linkerzij, omdat: *zied, ziede* hier lichaamsdeel beteekent.

dit-dat, in den verhaaltrant, bv.: *dat wicht is tou dijnst oet, is altied dit of dat mit heur*, zooveel als: die meid is weggezonden of weggelopen, en daar bestaan altijd redenen voor, welke die dan ook mogen zijn.

ditjes; zie: *ditten en datten*.

ditse-datse, in den verhaaltrant: *dei ditse en datse kerel!* waarmede bedoeld wordt een man van wien men al wat leelijk is verteld heeft en op wien men nu boos is; *zij vertelde dat dat ditse en datse wief heur oetracht har* = dat die vrouw (dat leelijke wijf) haar gescholden had. Vgl. *dikdakken*.

ditte; zie: *datte*.

ditten en datten, zooveel als: veel praatjes, aanmerkingen, vitterijen, bedenkingen, lastige voorwaarden en synon. met: *vieven en veulen*; *ik kōn heur 't nijt verkoopen, zij har zooveul ditten en datten*, enz.; *dei ploats is nijt verhuurd, doar wassen zooveul ditten en datten bie, dat*, enz.; *ditjes en datjes* = kleinigheden van allerlei aard en soort, nerterijen. Vgl. *dikdakken*, en v. *Dale artt. datje*, en: *ditje*.

dizzen = tafeltjes van venters en kooplieden op markten en kermissen. Meerv. van 't *HD.* *Tisch* (tafel). Vgl. 't *Nederl.* *disch*.

djoak; zie: *dioak*.

doad, voor: weldaad; 'n *doad*, of: 'n *hijle doad an hōm* (of: *heur*) *doun* = hem eene weldaad, of: eene groote weldaad bewijzen, vooral wanneer dit gepaard gaat met veel zelfopoffering. *Zegsw.:* *de wil veur de doad nemen* = de goede wil of goede bedoeling van iemand op prijs stellen, 't zij men er al of niet zijn voordeel mee doet; eveneens wanneer de poging om te helpen door de omstandigheden is verijdeld. Oostfr. De wille is mêt as de gafe. – *zij komen nijt tot de doad* = zij praten, of beloven, veel, maar het komt niet tot uitvoering, daden blijven uit. {p.605} Vgl. *doadzoaken*.

doadzoaken (meestal het meerv.) = feiten. – Dit woord, als Germanisme ('t *HD.* *Thatsachen*) onvoorwaardelijk verstooten, leeft hier in den mond des volks voort, en er wordt bijzonder de nadruk op gelegd als men wil te kennen geven, dat het bewijs aanwezig is; 't *bin doadzoaken* = 't zijn feiten, er valt niet tegen te redeneeren, tegenspraak of twijfel is onmogelijk. – Ook voor: daden; 't *komt nijt tot doadzoaken* = 't blijft bij 't praten, bij beloften, enz. *wie willen doadzoaken zijn*; *doadzoaken mouten 't moar bewiezen* = zooveel als: gij moet ons door daden toonen dat het u ernst is. Vgl. *doad*.

doag, doage, voor: dagen, als een telw. voorafgaat; *alle doag, tien doag; hij het 'n gezicht as drei doag slecht weer*. Eveneens met: *uur, week, moand, joar*; maar: *alle doagen die God komen let* = geregeld elken dag, steeds in ongunstigen zin; ook = *veul, mennig doagen* enz.

doags = dagelijks, en: elken dag; *dat wief gait doags noa 't land* = zij gaat elken dag naar het land te wieden, enz., en ook: des daags werkt zij op het land. – Ook bvnw. in: *doagse koamer* = het gewone woonvertrek, ter onderscheiding van *vreie koamer*, waar men bezoek ontvangt.

doakies; zie: *doalk*.

doalder. Wordt nog veel gebruikt bij het uitdrukken van grotere en kleinere geldsommen, echter niet hoger dan duizend; *'k heb honderd doalder veur dei kou geven; dat hoes het doezend doalder opbrocht; moud hebben as 'n peerd van 'n doalder*, iron. Zie ook: *bodgeld*, en: *andob*, en vgl. *diktun*.

doaldersgoaren; de beste soort van zwart gekleurd garen, dat, wat de dikte betreft, het midden houdt tusschen het *vetjesgoaren* en sajet. {p.607}

doale (Westerw.), in: *noa doale* = naar beneden; *hij kwam d'r doale* = hij kwam te vallen. Vgl. *del*.

doalig; zie: *dollig*.

doalk, doalkies, doalkjes, daalkies, dolkies, doals, doaltjes, doatjes, doakies = *strakkies, dommee*; *ik zel doalkies wel komen* = ik zal al heel spoedig bij u komen, lang zal ik u niet laten wachten; *ik bin doalkies bie hōm west* = het is nog maar heel kort, bv. een half uur geleden dat ik bij hem was. Staat voor: dadelijkjes *Dr. dōlkies* = aanstonds, terstond, straks. Zie: *strakkies*.

doalkies; zie: *doalk*.

doalkjes; zie: *doalk*.

doals; zie: *doalk*.

doaltjes; zie: *doalk*.

doamee; zie: *dommit*.

doameln = drentelen, zacht lopen, langs de straat of bij den weg slenteren wanneer men ergens heen moet, bv. van kinderen gezegd die te laat op school komen; *zij hebben doamelt, meester*. *Oostfr.* dameln, dāmeln = dromen, gedachteloos en dromerig rondlopen, rondslechteren; dom en zonder na te denken babbelen; damelig = slaapdrunken, half bewusteloos; dom, langzaam, traag; dāmel, damel = een gedachtenloos, sufferig, dom, beuzelend mensch; *Westf.* dāmelig = dom, dromerig; *Neders.*, dameln = uit verveling onnutten arbeid verrichten. Zie: *daueln*.

doan = gedaan, afgedaan, in de eigenaardige uitdrukking: *ik heb 't 'r niet doan kregen* = houd er nu mee op, scheid er voor goed mee uit, 'k heb er afstand van gedaan, bv. van iets (of met iets) waaraan men verslaafd was, of een hartstochtelijk beminnaar, bv. van sterken drank, van schaatsenrijden, jagen, rooken enz. Ook met personen, bv. werklieden; *'k heb 't mit hōm doan* {p.609} *kregen* = ik wil hem niet weer in 't werk hebben, of: hij zal niet meer voor mij werken. (*Nederl.* gedaan krijgen = afgedankt worden.) – *wie hebben wōsken en doan, wie hebben vreven en doan*, enz., zooveel als: wij hebben gewasschen en andere huiselijke bezigheden die wekelijks afgedaan moeten worden, verricht; “*doar het men 'n hijle dag veur hemmelt en doan*” = daar zijn wij nu den heelen dag bezig geweest met vegen, boenen, wrijven, schuren, enz.; *hij het 't nijt doan* = de knikker (of: noot) heeft hem (een anderen) niet geraakt = het aanraken heeft hij niet gedaan. Van *Koksioanen* (Christelijk Afscheidenen) zegt men: *zij hebben wat doan of willen wat doun*. – *Oostfr.* dān = gedaan, gebeurd, afgedaan, geëindigd.

doanig; zie: *danig*.

doanjes, dōnjes, in de kindertaal voor: aardappelen; *wie zellen doanjes eten*. Denkelijk van: *kedoansels*; zie ald.

doans; zie: *dōns*.

doanzen; zie: *dōnzen*.

doaran = daaraan, bijw.

doarantou (daaraan toe), in: *da's doarantou* = dat laat ik daar, dat laat ik in 't midden; ook: dat mag zoo zijn, dat kan nog door de vingers gezien worden. Ook elders. *Oostfr.* darento, daranto.

doararns (bijw.) = daar ergens, in die streek of in dat oord van de wereld; *hij mout in Stitswerd of doararns wonen*.

doarbie (bijw.) = *daarbij*.

doare (*Old.*) = **daar** (*Ommel.* en uit te spreken als het *Fransche* d'or) = **dare**, de *a* gerekt = eest, droogzolder voor mout. *MNederl.* darre = droogoven, eest (*Verdam*). *Kil.* dare, ast = droogplaats; daren = dorren = drogen; *Oostfr.* dare, dâr, en: daren = uitdrogen, *HD.* darren, dörren; *Neders.* dare, plaats waar het mout gedroogd wordt; daren, dörren = door de warmte droog maken; *Holst.* daarn = eene soort van {p.611} schoorsteen tot drogen van vruchten en mout; *MHD.* darre, derre = droogtoestel. *HD.* darren, *OFransch* tharran, *Fransch* tarir = drogen; *Lat.* torridus = heet, waarvan: dor, en: drogen.

doare = **schietiem** = **dörm** = verdreven hommelmel; *HD.* Drohne = hommelmel.

doarheer; zie: *heer*.

doarhen = daarheen; *MNederl.* daerhen; *HD.* dahin, *MHD.* dâ hin, *Deensch* derhen. (*Verdam*).

doarnea = daarna, en: daarnaar. Zie: *noa*.

doar niet veur (daar niet voor); gewone term om eene dankbetuiging van de hand te wijzen; *Oostfr.* dâr nich för.

doaruet; **doaruut** (bijw.) = daaruit. Zie: *oet*.

doarom (klemt. op: *om*), als soort van uitroep, en zooveel als: juist! dat is de reden! daarop doelde ik! dat was mijn doel! Zie ook: *woarom*.

doaromtou, bijw. van plaats en van tijd, voor: daaromstreeks, en: daaromtrent; 't was tien uur of *doaromtou*; *hij woont in Pekel of doaromtou*.

doartou (bijw.) = daartoe.

doarvan = wat dat betreft; *doarvan, daar huif ie nijt om in hoes te blieden; doarvan, wie kennen nō jà mit spoor goan*.

doarvandoan = daardoor; *doarvandoan is hij zoo arm*.

doarveur (bijw.) = daarvoor.

doarzoo = daar; *woar ligt dat ding? – doarzoo*, terwijl de herhaalde vraag luidt: *woarzoo?* Zie ook: *hierzoo*, en *goudzoo*.

doatjes; zie: *doalk*.

doarwoararns; zie: *woararns*.

doavied (= David), in: 't *gait as 'n doavied* = 't gaat flink, 't gelukt uitstekend; van eenige werktuigelijke handeling gezegd.

dob; **dobbe**, **drinkeldobbe** ook: **hoek** = waterkom, soort van vijver in grasland, bevattende drinkwater voor het vee. "Eenigen tijd zich in eene {p.613} sloot met baden vermaakt hebbende, stapte hij over in eene zoogenaamde *dob* of *hoek*, welke steeds veel water houdt, met gevolg dat hij verdronk." – *drinkeldob*, *drinkeldobbe* = *spuieldobbe* ook = paardenwed, hetzij dit eene afzonderlijke waterkom is, of een gedeelte der tuin- of heemgracht daartoe is ingericht; *misdob* (*Ommel.*) = plaats voor de mestvaalt, gewoonlijk eene ondiepe kom; *roakeldobbe* = haardkolk; voorts: *kalkdobbe*, *ticheldobbe*, enz.; *dobwoder* = water uit zulk eene *dobbe*. – *Dr.* *dobbe* = natuurlijke plas of kuil, inzonderheid in 't veen; *Friesl.* *dobbe* = een kuil of kuiltje; *Overijs.* *dobbe* = kuil of waterkom in sommige dorpen; *Friesch* *dobbe* = kuiltje; *Oostfr.* *dobbe* = diepte in 't zand; *döbbke* = kuiltje in den grond; *askdobbe* = haardkolk; voorts: *drinklatensdobbe* of *drinkeldobbe*, *spöldobbe*, *jirdobbe*, *waterdobbe*; *Neders.* *dobbe* = gracht, sloot. *Kil.* *dobbe*, *tobbe* = kuip; *ODr.* *dobben* en *drencken*, *tautol*.

Zekere plaats op den weg van Rolde naar Borger heet het dobbendal. – Wellicht verwant met: dop, en: diep, van diep maken, verdiepen, uitdiepen.

dobbe; zie: dob.

dobbel (mv. *dobbels*) = dobbelsteen; ook *Ned-Bet.*; *op dobbels speulen* = zich met het dobbelspel vermaken, dobbelen; – vet, spek, enz. in *dobbels* of *dobbeltjes* snijden in den vorm van kuben; *dobbels zwijs* = dikke zweetdruppels. – dobbel, eigenlijk = dubbel (als nummer = nummer, enz.), *HD. Deensch* doppelt, *Eng. Fransch* double, *Lat.* duplex. Zie ook: dobbeln. **dobbêln**, in: 't zel d'r om dobbêln = 't zal te bezien staan of het wel zal gelukken, enz.; *hij dobbelt 'r om* = *hij het 'n harde dobbel* = hij is hoogstgevaarlijk ziek.

dobbelijr, doubleier, dobbelijrke (*Old. Westerw.*) = **stipdiggel, stipkop, stipkopke** (*Ommel.*) = klein steenen kommetje van verglaasd {p.615} aardewerk met vlakken bodem, dat gebruikt wordt voor boter, vet, mosterd, enz. om er aardappelen, enz. in te doopen (te *stippen*). Men vindt er bruine, groene, bonte, en ook die van buiten groen en van binnen geel gekleurd zijn. *Dr.* dobbelier = klein kommetje om er koffie uit te drinken, in *Geld.* om er uit te eten; *Oostfr.* dobbelier = klein, diep tinnen bord voor kinderen. Men zou het woord aldus kunnen verklaren, dat het dient om te dobbeleren (*Kil.*), doubleren = verdubbelen, omdat twee naast elkander zittende personen van één zoo'n voorwerp gebruik maken; toch zouden wij liever aan dobbe denken. *MNederl.* doblie, *MNederd.* dobbelotger, *MHD.* toblie, toplie, *MLat.* dublerius, *Fransch* doblie, doublier, Schaal, schotel. (*Verdam*). Zie ald. alsook: diggel. **dobbelijrke**; zie: dobbelijr.

dobben; zie: doppen.

dobben en dellen; zie: dellen.

dōbbern; een aanhoudend dof dreunend geluid, bv. wanneer eene zwaar beladen wagen over eene brug rijdt. Ook hier ligt, evenals in het *Nederl.* dobberen, eene op- en neergaande tevens stootende beweging tot grondslag, waarvan een hortend, stootend geluid het gevolg is, en het woord dus een frequent. vorm van het *Oudfr.* dubba = stooten, zal zijn. – Voor kleine kinderen heeft men den deun, wanneer men ze op de knie op en neer wipt: *dōbberōbberōb, seldoatjes trekken op*, wat aan het *gedōbber* der trom, het tromgeroffel, doet denken. *Dr.* an 't glas dobben = aan 't glas tikken. *Neders.* dabben = het geluid van het kloppen aan de deur.

dōbberōbberōb; zie: dōbbern.

dobleier; zie: dobbelijr.

dobeln (*Westerw.*) = dobbelen.

dobwoater; zie: dob.

doch ook: **dochs** = doch, en: toch, ook *MHD. HD; Kil.* doch, toch = ten minste, minstens. *Oostfr.* toch, tog. {p.617}

dochs, voor: **doch** = toch: “*doch dit mout mie dochs van 't hart*”; *hou is 't den dochs meuglek*”, enz.; “*Dinsdag 'n oavend nou, har 't dochs weer wat van*”, enz.

dochst; dochste = dacht gij, en: dunkt u; *dochste dat van mie?* = dacht gij dat van mij? *dochste ook nijt, dat wie 't moar oetstellen mouten?* = dunkt u ook niet dat wij 't maar moeten uitstellen?

docht = dacht. *Zegsw.:* *recht, zee krōm, ik docht 'r nijt om*, als er van eene uitvlucht, een voorwendsel sprake kan zijn. Zie *Hand.* 15:34, *Hebr.* 12:10.

dōcht = deugt; *dat dōcht nijt* (*Veenkol.*); *zij lachten dat 't wat dōchte*, zooveel als: zij lachten dat het een aard had, zij schaterden het uit. (Volgens *Weiland* zijn *dogt* en *gedogt* (van 't oude *dogen*, verouderd.)

dochte = **woagendochte** (*Old. Westerw.*) = **dofte** = losse plank op een boerenwagen, ook: plank op een *kōrrewoagen*, die tot zitplaats dient. Daar de laatstgenoemde voertuigen oorspronkelijk alleen losse zitbanken hadden, werden zij later aan den bak bevestigd, of los aan kettingen of leeren riemen gehangen, den naam bleven zij behouden. *Marken:* doft, *Ned.-Bet.* doch, *Oostfr.* duft, doft, zitbank in een vaartuig; *Weil. v. Dale* doft, *Deensch* toft =

roeibank. *Van Lennep*: “doft = roeibank. Het woord is Deensch en beteekent een ledigen grond, doch in ’t bijzonder een zitplank in een schuit.” *Neders.* ducht, in sommige opene vaartuigen het vooreinde waaronder men iets tegen den regen beschutten kan. De beteekenis van: zitbank, op onze rijtuigen overgedragen, doordien men voor de soort van luifel of het linnen verdek waaronder men zat, de zitbank zelve nam, ook als zitplaats voor den voerman. Bij *Swaagman*: *dofte, dogt*, een losse zitbank op een boerenwagen.)

do; zie: *dōr*.

dōddelat; zie: *koale dōdder*.

dōddel = **dōrrel** = **stōtte** = **knōt** = knot garen, zekere hoeveelheid {p.619} garen, van den haspel genomen en ineengedraaid. Zie ook: *knoedel*.

dōddel, dōddeltje, dōrrel, dōrreltje = **kōrtdikje**, zooveel als: klein ineengedrongen meisje (of: vrouw.) – *kōrtdikje* wordt ook van manspersonen gezegd. *Neders.* dirrel, diddel, doddel = een kort eindje.

dōddel, dōrrel = stuiter; zie: *bōm*, en: *badjed*.

dōddêrg; zie: *dōddern*.

dōddern; zich verlustigen in den tijd in dommelige rust door te brengen; *dōdderg* = loom, traag, slaperig, geneigd tot dutten, en zoo = vadsig, ongeschikt tot werken; *dōdzak*, een jongen die dik en groot, maar niet vlug, niet levendig is; zoodanig meisje (of: vrouw) noemt men *dōdgad*; *dōdoor* geldt voor beide geslachten. *Bilderd.*: dodden = dutten; oudt. dodden, dotten, doten, suffen, nu: dutten = licht slapen. *Oostfr.* duddern = sluimeren; dudderg, duddig = dom, stompzinnig, slaperig, droomerig, en daarvan: duddekop. *Oudfr.* dud = verdooving; duddrig = slaperig, slaapdrunken. – *dōddern* dus een freq. van dodden, bijvorm van: dutten. Vgl.

lōddern.

dōdderzoad (*Old.*), in geschrifte *dederzaad*, min juist voor Huttentut, *Myagrum sativum* of *Camelina sativa*; v. *Hall Neerl. Plantensch.* p. 28. (v. *Dale*: *deder*, een der volksnamen van de gewone huttentut.)

dōdgad; zie: *dōddern*, en: *slapgad*.

dōddig = duizig (*van Halsema*.)

dōdjerd; steenen balletje, stuiter. Zie: *badjed*.

dōdoor; zie: *dōddêrn*.

dōdzak; zie: *dōddern*.

doe = **dou** (*Stad-Gron.*) = gij (enkv.), wanneer men tegen kinderen, dienstboden, enz. spreekt; bejaarden en getrouwen worden met {p.621} *ie* aangesproken, tenzij het onderling familieleden zijn; onder de daglooners blijft het steeds *doe*. Hiervan het werkw. *doeën* = iemand met *doe* aanspreken als dit *ie* moest zijn, dat als eene groote lomphed of als eene grove beleediging wordt aangemerkt. Zeggen kleine kinderen *doe* tegen de ouders, enz., dan wijst men hen schertsend en tevens verontschuldiging terecht door te zeggen: *bist jà 'n Drent*; in Drente toch spreken de ouders, enz. hunne kinderen met *ie*, deze hunne ouders met *doe* aan. In *Vredewold* wordt dit vnw. herhaald in: *dat ken ze nog wel doun, doe!* (dat kunt gij nog wel doen, gij!, zooveel als: gij hoeft u niet te haasten, gij.) – Een grafschrift op een nu verdwenen steen te *Rottum (Gron.)* luidde: Hier ligt begraeven Anneke Pott. Wees mie genaedigh, o Heere Godt! Dou doe mie as ick seul doun di, As du was Anneke Pott, En ick was Heere Godt. (Van de S. tot de W. Afl. 18 p. 673) Vervoeg: *doe, van die, die, die; dou, van dij, dij, dij*. – *ONederl.* du, *MNederl.* du pers. vnw. van den 2 den pers. enkv. *MHD.* du, *HD.* du, algemeen. Het Nederlandsch, als schrijftaal, heeft tot hare schade dit vnw. verloren, dat alleen in de zuidelijke dialecten en in het Vlaamsch nog voortleeft. – *Du* en *gi* worden in ’t *MNederl.* reeds door elkander gebruikt. (*Verdam*). *Dr. ZLimb.* doe. *HD.* *Oostfr.* *Neders.* *Westf.* du; *MHD.* dû, duo, du, *Noordfr.* do, *Eng.* thou, *Lat. Ital. Sp. Portug.* tu; – *HD.* *Neders.* duzen, dutzen, *Oudd.* dauzen, *Eng.* to thou, *Deensch* dute, *Ital.* tuizzare, *Spaansch* tutearse = *doeën*. – *HD.* Dutzbruder, *Neders.* dutsbroor = een vertrouwd vriend tegen wien men: du,

zegt. Vóórtijds (vóór 1802) spraken daar de kinderen hun' vader met: ie, aan, later zeide men: du. – Prof. *B.H. Lulofs* acht het jammer dat het vertrouwelijke *doe* in onbruik is geraakt; ook Mr. *J. van Lennep* wilde het woord weer in eere hersteld zien. Prof. *Fruin* zegt: “Hij (Marnix) trachtte in dit boek (Vert. der Psalmen) de nog niet lang in onbruik geraakte voornw. *du* en *dijn* weer in eere te brengen. Doch de poging mislukte, ten nadeele, zoo ik meen, van ons taaleigen.” – (*Tien jaren*, enz. p. 334.) Bij *IJpeij* leest men (bl. 151, 152): “Dat men in de Dordrechtsche Synode er zeer op gesteld zij geweest, om bij de overzetting des Bijbels zich te wachten van alle schijnbare nieuwigheden, kan inzonderheid worden opgemaakt uit het merkwaardig verschil, 't welk er den 24 van Slagتمااند des jaars 1618 ontstaan is over de vraag of men zoude gebruiken *du bist*, zo als velen toen nog gewoon waren te schrijven, dan {p.623} of men hiervoor liever zich bedienen zoude van het meer beschaafde *gij zijt*, 't welk toen in de nieuwste schriften meestal gevonden werd? Sibrandus, Hoogleraar te Franeker, wilde *du bist* behouden; alle de Friezen waren het met hem eens, maar Gomarus, Polyander, Thysius, Walaeus en voorts de Gelderschen, Hollanders, Zeeuwen en Utrechters wilden *gij zijt* geschreven hebben. Eén der Hollanders noghtans was een verdediger van *du bist*. Eindelijk werd bij meerderheid van stemmen beslooten dat men gebruiken zoude: *gij zijt*. (Cons. Acta Synodi Naton. Dordrecht, Sess et Jaegeri Hist. Eccles. T. I. p. 305. – Ten jare 1591 was het gebruik van *du bist* nog zeer sterk voorgesproken door den geleerden Filip van Marnix, in de voorrede voor zijne Psalmberijming. In latere tijden werd het zelfs nog nu en dan van Vader Cats gebezigd. Dan door het gemelde decreet der Dordtsche Synode mag men met den geleerden Bilderdijk het daar voor houden, dat het gebruik van hetzelfde in de taal onzes lands geheel is afgeschaft. (Mengel. II, bl. 136.) Waare dat decreet toen niet genomen, welligt zoude het gebruik van *du bist* in onze taal nog hier en daar ten minste in den kanselstijl zijn overgebleven.” Zie ook Dr. J.H. Halbertsma: Vert. des Evangel. van Matth. in het Land-Friesch, bl. 38-78. Vgl. *dou*.

doebeltwie; eene gekeperde, geribde stof van wol en katoen; daarvan: *doebeltwieden jurk*. Eigenlijk zooveel als: dubbele twils.

doedel = **nachtdoedel** = **doedelanje** (*Stad-Gron.*) = nachtmuts van bont katoen; van wit katoen heet zulk een voorwerp: *muts, mus*. Voor *doedel* zegt men in andere deelen onzer provincie ook: *klöt*. *Oostfr.* dudel, dudelmüts = gestreepte kap of muts, met afstaande gevouwen plooiën. *Zuidd.* düteln = kreukelen.

doedelanje; zie: *doedel*. {p.625}

doedeldop; zie: *tirreltop*. *Geld.* doedeldop = slaapkop, onnoozele bloed. Deun: *Loeter is 'n dikkop, hoe hoe hoe! De paus dei is 'n doedeldop, doe doe doe! Dans nonneke, dans*, enz. (*Stad-Gron.*)

doeën; iemand met *doe* aanspreken; *hij doede hōm zoo bōt, net of 't 'n kwaoijōng was*. Vgl. 't *Fransch* tutoyer, *HD.* duzen, dutzen, *Eng.* to thou = gemeenzaam met iemand spreken. Zie: *doe*.

doef; **doeve** = duif. Vergelijking: *wit as 'n doeve* = wit haar hebbende door ouderdom, sterker dan: *gries as 'n doeve* = met geheel grijs haar. Bij *Sara Burgerh.*: grijs als eene duif.

doefhartjes = **körpesjōns**; de roode coeur de pigeon, eene fijne appelsoort.

doefmat, minder plat: **duufmat** = duiventil, duivenslag.

doei, in de kindertaal voor: kusje. Zie: *doetje*.

doekdalven; zie: *dukdalven*.

doekedoekedoeke; zie: *andoeken*.

doekemartens (*Westerkw.*); eene zeer bekende appelsoort. Misschien aan den eigennaam: Duco Martena, ontleend.

doeken-swemmen, in: *hij ken nijt doeken of swemmen*, zooveel als: hij heeft geld noch crediet. Wordt gezegd van iemand, die een bedrijf heeft of een beroep uitoefent en niet dan

met groote moeite zich staande kan houden. – *doeken* = duiken, dus eigenlijk zooveel als: hij moet wel verdrinken; *hij leert al an mit doeken, hij ken al swemmen*

doeknekkend = **doeknekt** = met gebukt hoofd, met voorovergebogen nek; *doeknekt loopen*, ter onderscheiding van: rechtop loopen. Bij *Auwen*: *doeknekt* = treurig, met het hoofd naar den grond gebogen gaan. *Dr.* doeknakt, *Wvl.* Dukenekkende; zijne broeders dragen allen het hoofd recht, hij alleen dukenekt, hij alleen gaat al dukenekkende. (*De Bo*). *Oostfr.* dûknakt, *Holst.* duuknakt; *Westf.* dûkenacken; *Neders.* duuknakke = een gebukt gaand mensch, *Oostfr.* dukenakke, duknak.

doeknekt; zie: *doeknekkend*.

doem = duim, minder plat: **duum**. *Zegsw.:* *de doem op de dubbeltjes* (of: *op de buus hollen* = van de behoudende partij, {p.627} karig zijn, tegengestelde van scheutig wezen; *hij holt doem ien hansk* (hij houdt den duim in de handschoen) = hij is voorzichtig in 't spreken. Zie: *hansk*.

doemeling = sloopje om een' zeeren duim; *Oostfr.* dümelke. Zoo: *vingerling* = sloopje om een vinger; ook *Dr.* Zie ook: *sleup*.

doemkes = **doempies** (*Hoogez.* enz.), minder plat **duumpies**, in geschrifte *duimpjes*, soort van stroopgebak, ongeveer van grootte en vorm als een duim; *onder doemkes* iemand de waarheid zeggen = hem bedekt hekelen, speldeprikken geven; *onder doemkes* iets uitvoeren = in 't geniep iets doen, bij *Weil.:* onder den duim = in stilte, in 't geheim.

doemkruud (= geld), bij v. *Dale*: duimkruid.

doempies; zie: *doemkes*.

doen = **duun** (*Westerkw.*) = dronken; ook *Dr.* – *doen as 'n swien* = *doen as 'n snip* = *doen* “*as 'n poldervölmacht*” = smoordronken. Ook hoort men hier: *doen*, of: *dronken as Maastricht*. (Zou dit zeggen van oud-soldaten herkomstig kunnen zijn?) Voorts: *doen as 'n kraï*, ook: *doen as 'n kakstoul*. – *doen geven* = *doen vouern* = dronken maken. Voor verschillende graden van dronkenschap heeft men hier: *stōmbezopen, stikbezopen, stoapelbezopen, stoapel, sikkell, stoapeldoen, dikdoen, dik en doen* = erg dronken. Voor lichtere graden heeft men: *'n stōrm in de muts; 'n snip in 't oor; 'n scheet in de neuze; 'n plak lood op kop; 'n plakje; 'n drai in; 'n jui in; 'n snōr in; 'n brōm in; 'n stōk* (of: *stuk*) *in; 'n stōk* (of: *stuk*) *in de vermogens; 'n wai an; 'n steek an; 'n streep an; 'n tik an; 'n reep an; 'n scheuvel an; 'n stavel an; hij 's halfzeuven* (ook *Oostfr.*); *hij 's anschoten; hij 's anstoken; hij het hōm sproken; hij het 't lood; hij het de pei vol; hij het de bōcht; hij is scheetig; hij is doen om kop; hij het hōm stoan; hij het 'n bōkje an tau*, enz. Voor: dronkaard heeft men de uitdrukkingen: *hij zōpt as 'n kreupel*, ook: *as 'n kertau*, bij *Harreb.:* Hij is zoo dronken als eene kartauw; {p.629} *hij 's an drank; hij 's an de bōrrel; hij 's dik an de piepkan; 't is 'n drankvat; 't is 'n putter; 't is 'n dranksteern; 't is 'n oustjebikker; 't is 'n sjaskebruier; 'n zoepkalf; 'n zoepswien; 'n zoeper of zoeperd*. – *Sprw.* *Beter doen as gek*, ook: *beter doen as beteuverd*. *Friesch:* *Beter dronken as gek*. – *Beter doen as veeren*, eene woordspeling met *doen, duun* = dons; (*Holst.* *Dunen sünd beter as feddern*). – *'n Doen wief is 'n engel op ber* (of: *berre*) (*Aken:* *E voll wief es 'n engel ege bett*). – *Doene mensen en nōchtern kalver doun heur* (of: *zōk*) *nijt zeer*, (ook *Oldenb.*) – *Dr.* *doen, Oostfr.* duhn, *Ditmarss.* duun, *Mecklenb.* dun = dronken. *Oudfr.* dinen = opzwellen, zich uitzetten; *dune*, een heuvel; *Neders.* dunen = opzwellen van 't aangezicht, enz. Vgl. *doen 2*.

doen = **duun** = dons, veeren van den eidergans, de fijnste vederen, als stofnaam. *Oostfr.* *Neders.* *HD.* Daun, Dun, Düne, Dune, *Deensch Zw.* dunen, enkv. duun, dun; *Eng.* down, *Noordfr.* dünn, de beste soort van pluimvederen, die uit Noorwegen en IJsland komen. Volgens het *Brem.* *Neders.* *Wb.* zou het znw.: dunen, afgeleid worden van het *OHD.* ww. *dunen* (ook *Ditmarss.*), *Oudfr.* dinen, daar het dons zich door zijne veerkracht, na samendrukking, weer opheft en uitzet. Vgl. *doen 1*.

doene (znw.) = dronken man; *doar lopt 'n doene; d'r kwammen 'n hijl bult doenen* = velen werden bij die gelegenheid dronken.

doenemansboudel = gezelschap van dronken lieden, dronkenmansboel.

doenemansgebed (drunkenmansgebed); *hij dut 'n doenemansgebed*, zegt men schertsend wanneer iemand zijn overgebleven zakgeld in stilte natelt.

doenemansproat; gesprek zooals dronken lieden gewoonlijk voeren; *veur zoo 'n doenemansproat zō je wegloopen*. (v. Dale heeft dit woord niet; ook ontbreekt: dronkenmansgesprek.)

doenen (bedr. ww.) = dronken maken, bedwelmen; *dat goud doent* {p.631} *nijt veul* = van dien dien drank wordt men niet spoedig dronken. *Oostfr.* dunen. Zie: *doen 1*.

doenîg = een weinig bedweld door drank; *wat doenig*, ook: *wat doenig om kop wezen* = dronkenachtig zijn. Zie: *doen* en vgl. *dienen*.

doenighaid = de toestand van dronken zijn in lichten graad. Zie: *doenîg*.

does, in: *does kieken* (*Stad-Gron.*) = donker zien, zwart kijken. *Oostfr.* dûs = donker, duister; *Eng.* dusk = donker, schemerachtig. Ook = zacht, liefelijk, aangenaam, ter onderscheiding van: hard, schel, als van een metaalklank: *dei pioano klinkt does = het 'n doeze klank*. 't *Fransche* douce = zacht.

doeske = **doezeltje** = dutje, korte slaap, vooral voor middagslaapje; *noa 't eten dou 'k altien 'n doeske*; *doesken* = sluimeren. *Oostfr.* dûsk, dûsken = slaapje; dûsken = sluimeren; indûsken = insluimeren; *Deensch* dösîg = slaperig, mat; *Zwab.* dosen = in slaapdrunken toestand zijn, sluimeren, dutten; *Schotsch* to dozen, dazen = dommelig maken, doen inslapen. Oudtijds: dosen = verdooven, en: duizen = draaien; *Oudfr.* dusia = bedweld zijn, duizelen, *Oostfr.* dusen, duselen; *Deensch* dos = droomerige toestand.

doesken = sluimeren, dutten. Zie: *doeske*.

doeskop = **doesnakke** (*Old. Westerw.*) = **stiefkop** (*Ommel.*), voor: eigenzinnig, stijfkoppig kind. *Oostfr.* disenak, dîsnak, ook dîserd, dîsderd, een onvriendelijk, lichtgeraakt, eigenzinnig, koppig mensch, een: dösebartel, dösekop, dösepeteter, enz.; *Holst.* dieskop, eigenzinnig mensch; *Ditmarss.* daeskop = domkop. Zie: *doezîg*.

doesnakke; zie: *doeskop*.

doest, voor: bos, in: 'n *doest hoar* = een bos, bundel, een handvol; 'n *doest hoar op kop hebben* = lang en dicht haar hebben, vooral van vrouwen gezegd. In *Fivelgoo* ook = menigte, groot aantal. bv. vogels, muggen, pruimen, appels, enz. Vgl. *toest*.

doet, voor: kus, komt alleen voor in de kindertaal; *geef mie moar 'n dikke doet*. Zie: *doetje*. {p.633}

doetebolten; zie: *duthoamer*.

doeten; zie: *doetjen*.

doethoamer; zie: *duthoamer*.

doetje = kus; volstrekt algemeen, alleen op de Friesche grens **tuut**, **tuutsje**; *Goor. Old. Westerw.* ook **smōk** en **smōktje**, aardigheidshalve zegt men ook **bektje**. In de kleinkindertaal luidt het: **doei**, **doeie**, **tu**, **tuke**, mv. *doeis*, *doeien*, *tuus*, *tukes*. *Dr.* doek, *Oostfr.* duut, dūk, dūke, dût, dûth. *Sprw.* 'n *Doetje is moar stof*, *Dei hom nijt hebben wil wist hōm of* (een kus is maar stof; die hem niet hebben wil wischt hem af.), waarmede een meisje zich troost wanneer zij zich een kus moet laten welgevallen. *Oostfr.* 'n düt is 'n stof, dē hum nêt mag wisket hum of. Zie: *doetjen*.

doetjen = **smōkken** = **tuten** (*Friesche grens*) = kussen, in de kindertaal *tusen*, *doeien* en *doeten*; de moeder bv. kust haar lieveling en zegt: *doei doei doei!* *Dr.* doeken = kussen, liefkoozen, troetelen (vergel. *andoeken*); *Oostfr.* tütjen, *Neders.* dütjen, dütten = kussen, zoenen. – *Smōkken*, en: *Smōk*, bijvormen van: smakken, en: smak, zijn klanknaboosend; *tuten*, en: *doetjen* kunnen komen van het AS. duhan = drukken; van een' dikken zoen zegt men althans: *dat was 'n dikke drukker*, of: *drōkker*. "as 't weer komste krigst 'n dikke drōkkert."

doeve. De 28 Augustus, de verjaardag van het ontzet van Groningen wordt jaarlijks sedert 1841 feestelijk gevierd, vooral door het houden eener harddraverij en het afsteken van een groot vuurwerk op de Grootte Markt. Dit wordt door middel eener metalen draad met eene der ramen van het Stadhuis in verbinding gebracht, en langs dien draad een brandend voorwerp naar het vuurwerk geleid, en het eerste nummer daarvan er mede ontstoken. Dit is de traditioneele *doeve van 't Stadshoes*. Zie: *doef*.

doevekast = doevemat = doefmat, zie ald. – Ook = bordeel. {p.635}

doevemat; zie: *doevekast*.

doevemelker = vogelvanger, iemand die met netten vogels vangt. *Kil.* duyvenmelcker = lokker van vogels, vogelaar.

doezend = duizend; *dei doezend!* = sapperloot! enz; HD. der Tausend! = potstausend! *Holst.* dusend noch mal! – *'t is ijn oet doezend* ('t is één uit duizend), zooveel als: 't is een uitstekend mensch, een persoon zooals er weinigen zijn. “*mien Jan is doch 'n kerel oet doezend, altied gelieke bliede en grappig en goud.*” (Vgl. *Zeeman* p.178); *men zōl doezendmoal zeggen!* wanneer men zich over iets verwondert, zooveel als: hoe is 't mogelijk! 't is nauwelijks te gelooven! *'t is doezend wonder* = 't is wonder boven wonder, 't is meer geluk dan wijsheid. Kinderen hebben den deun bij sommige spelen: *ijntje, bijntje, klokkenstijntje, tienmoal honderd is doezend!* en zooveel als: een-twee-drie! *'n old wief van doezend week* = eene jonge meid van drie zesjes; ook *Friesch. Sprw. Acht is meer as doezend* (acht is meer dan duizend) = goed acht geven is meer waard dan veel geld, oppassendheid is het beste kapitaal. (*Oostfr. Neders.*: Acht is meer as dusend, een waarschuwend, zeer gebruikelijk spreekwoord voor vrijers die meer op geld dan op huiselijke deugden zien.) – *Elk kind brengt doezend gulden mit*, zooveel als het Bijbelsche: Kinderen zijn een zegen des Heeren. – Wordt er bericht dat eene jonge vrouw uit den geringen stand is bevallen, *'n jōnge zeun het overwōnnen*, (of: *jonge dochter*), dan maakt men de opmerking: *ja, dat gait makkelkêr as doezend gulden te overwinnen.*

doezendblad = **schoapegarf**, *Achillea millefolium*.

doezenmoal; zie: *doezend*.

doezîg = duizelig; bovendien in 't *Old.* en *Westerw.* ook = koppig, en *doeskop, doesnakke*, vooral schimpwoord voor een kind dat niet mee wil doen en zodoende spelbreker is; *bedoesd* wezen = beteuterd, den schijn hebben van bedwelmd te zijn; {p.637} *bist bedoesd?* = suft gij? scheelt u 't daar boven? *Marken* beduusd = in de war; *Geld.* bedoesd = beteuterd; *Stadsfr.* beduusd = ontsteld. *Ditmarss.* daesig = dommelig, duizelig; *Neders.* dūsig, dōsig, *Oostfr.* dusig, en: bedusd = bedwelmd; *Holst.* dūsig = duizelig, waggelend; ook = stompzinnig, verward van zinnen; dōsigkeit, dōseree, dōserei = gebrek aan verstand en opgewektheid, achteloos; dusig, dūsmig = duizelig, bedwelmd; *Oudfr.* dusig = duizelig; *Deensch* dōsig = gedachteloos, suffend, *AS.* dysig; *Hoeyff:* duizig = duizelig, en ook = verstomd en suffend; *Kil.* deusigh, duysigh = duizelig; daesen = aan waanzin lijden; *WVl.* deuzig, dozig = bedwelmd, verbluft, bijster. (*De Bo*). *MNederl.* dosich, dosech = duizelig, suf, bedwelmd. (*Verdam*). Zie ook: *doeskop*, en vgl. *diezîg*.

dōf = vochtig; *disse koamer is dōf, komt gijn zun genōg; wie hebben 'n dōf hoes* = dit huis is niet droog; Synon. met: *slōf; de douk is dōf* = niet volmaakt droog, eenigszins vochtig; *slōf* wordt een voorwerp door water, *dōf* door vochtige lucht. – v. *Dale:* duf = muf, vochtig, beschimmeld ruikende of smakende, waarvoor 't *Gron. mōffig; Zeel.* dōftig = duf; *Oostfr. Neders. Holst.* dof = dampig, vochtig, betrokken, nevelachtig. – *deurdōffen* = de vochtigheid van het eene aan het andere voorwerp mededeelen, bv. een drogen doek in een' vochtigen bewoelen, om den eersten *dōf* te maken; *opdōffen* zegt men wanneer de vochtigheid van beneden zich aan de daarboven bevindende voorwerpen mededeelt, bv. zooals een vochtige vloer dit doet aan het vloerkleed. – *dōf* van denzelfden oorsprong als: doof, dat zijn wortel

heeft in het AS. dufan = bedekken, en verwant met het HD. Duft = fijne mist; *Noordfr.* doft. *Deensch* duft = mist

dōffel, kēdōffel = vuistslag, stoot, duw; *doar hest 'n dōffel; zij kreeg 'n dōffel op de hoed* = een slag op den rug; *dei jōng kreeg 'n gouije kedōffel* (= opstopper) *van mie*; – *dōffeln* = onophoudelijk op iemand kloppen, slaan, synon. met: *beuken*, dat meer aankomt, {p.639} nog ruwer is; *dei jōng dōffelt 'r moar op*, nl. op den rug, enz. van een meisje. *Weil. v. Dale*: dof = stoot, vuistslag; doffen = bonzen, stooten; *Oostfr.* duff = stoot, slag, duw; dofje, dufje = kleine stoot; duffen = stooten, duwen; *Neders.* dufken = iemand heimelijk stooten, ribbestooten geven; *Holst.* duffen, deffen = slaan, duwen: *Wvl.* douf = dof, stoot, slag. (*De Bo*). Ald. ook: duffel, doef, dulf = slag op den rug. Zoowel: *dōffeln* en *dōffel*, als: dof zijn klanknab.

dōffeln; zie: *dōffel*.

dōffie, dōffien = buitenkansje, gelukje, vetje; *da's 'n dōffie*, zegt de meid als zij eene groote of onverwachte fooi krijgt; ook zegt men het tegen een kind, wanneer het iets aangenaams over komt. Bestaat dat fortuintje in een geschenk van lekkers, dan hoort men daarvoor in 't *Old.* ook: *smantje*, elders weer *smulje*. Het woord: dofje, dofjen, komt voor in *Kluchten* uit de 17e eeuw.

dōfstijn, bij *v. Dale*: tufsteen, dufsteen.

dofte; zie: *dochte*.

dogt; zie: *dochte*.

doit; zie: *dait*.

doitedijf; zie: *daitedijf*.

doivel, doivels; deuvel, deuvels; basterdvl.

doken = misten, en: dauwen. Zie: *dook*.

dokêrg, dokîg = mistig. Zie: *dook*.

dokîg; zie: *dokêrg*.

dokken (znw. alleen 't mv.) = bosjes stroo, van grootte en vorm als stroohulzen, die tot vulling tusschen de dakpannen worden gelegd ter vervanging van kalk. (Bij *v. Dale*: dok, mv. dokken, een stroowisch, die men tusschen eene dakpan steekt welke met kalk besmeerd is.) In *Dr. Neders. Holst.* dokken, alleen in het meerv.; in *Drente* heeten ook aldus de plankjes of leitjes waarmede kerken en torens gedekt worden, (dus bij uitbreiding). In een gedeelte van NDuitschland, in Denemarken en Zweden, ook bij *Kil.* is: docke = eene pop, en om de overeenkomst in vorm zouden zulke bundeltjes dien naam dragen, dus zoo- {p.641} veel zijn als stroopoppen. *Westf.* docke = stroopop.

dokken (werkw.) = de *dokken* (zie ald.) leggen; *de schuur wordt dokt; bie mien noaber bin z' an 't dokken*; ook *Oostfr.* (Dit *dokken* doet men, in plaats van met kalk bestrijken, omdat het goedkoper is.)

dokstroo; stroo waarvan men *dokken* maakt. Zie: *dokken 1*, en *uitsloepen*.

dokter, in: *'t is 'n dōlle dokter*, zegt men van iemand die wonderlijke invallen heeft, rare uitvallen doet, zotte streken uithaalt, enz.

dokterloon = wat men den dokter schuldig is; *'t dokterloon mout ook nog betaald wor'n; 't dokterloon stait 'r nog* = de doktersrekening *stait nog open* = is nog niet voldaan.

doktêrn = mestêrn = meedsinijêrn (medecijneeren) = onder geneeskundige behandeling zijn, *Dr. meistern, Zeel.* meesteren, *Friesch Overijs.* meistern; *mit wel dokter ie? doktern kost geld.* – *mestern* meer in 't algemeen: middelen ter genezing aanwenden, 't zij die van een' geneesheer of van een kwakzalver komen. Vroeger vooral had het ook meer betrekking op uitwendige kwalen. (*v. Dale*: dokteren = vaak van eenen geneesheer gebruik maken.) Bij *Hooft*, en o.a. *Jes.* 51:9 meesteren = verplegen, heelen, genezen.

doktêrn = praten, keuvelen; *hij zat doar te doktern, kwam gijn en' an; hij het mie 'n hijle bult veurdokterd* = hij heeft mij heel wat verteld, maar 't had niet veel om 't lijf.

doktêrn = **mestêrn**, schertsend voor: aan stukken smijten, breken van glas- of aardewerk; *wel het dat weer dokterd?* = wie heeft dat nu weer gebroken? Vgl. *doktêrn I*.

doktersdrank = drankje van een dokter; *dat heb 'k lijver as 'n doktersdrank; doktersdranken bin nijt lekker*.

dokterske = vrouw van een geneesheer, ook bij 't aanspreken. Nu verouderd. Zie: *meesterske*.

dol (*Laurm.*); wit en zwart, zekere soort van grof linnen.

dol = handvat eener zeis; “*wie stôn 'n van mör 'n om drei uur al achter de dollen*” = wij zijn van morgen al om drie uur begonnen te maaien. *Van Dale*: dol = roeipen; *Dr.* dollen = handvatsels der {p.643} zeis. *Oostfr.* dolle, dol = houten pin, houten nagel, roeipen; *Kil.* dolle, dol = de klamp waarin de roeipen ligt; *Nederd.* dolle, dulle, *MNederd.* dolle, dulle, dole, doule, zooveel als: drager, van 't *OHD.* dolôn, tholôn, enz. *MHD.* dolden, doln = dulden, verdragen, en *dol* zooveel als: houder, drager, waarbij men iets aanvat, aangrijpt, eene greep. *Verdam*: dolle, dol, *MNederd.* dolle, dulle. *HD.* dole, dulle, enz. *MHD.* dol (in dolkiste), *OHD.* dolâ. Roeipen. dol.

dōl = vreemd, raar, ongewoon, wonderlijk, zot, dwaas; erg; slecht; vreeselijk (*Ommel.*) 't *liekt zoo dōl* = 't staat zoo gek (omdat het geen gebruik is); 't *is mie zoo dōl tou* (waarvoor daar, en elders, ook: *zoo roar tou*, en: *zoo mal tou*) = 'k ben (daarvan) zoo wonderlijk te moede; ook *Neders.*; *ik bin zoo dōl in de kop (Niezijl)* = ik ben zoo raar in 't hoofd; *hij ken 't zoo dōl zeggen; bist dōl?* = zijt gij dwaas genoeg, om, enz.; 't *wōr mie dōl genōg* = 't was mij erg genoeg “'t *leit hom (zich) tegen harst anders moar dōl inzein mit de regen* ('t liet zich anders tegen den herfst maar slecht inzien door (al) dien regen); 't *is 'n dōl gezicht* = het zien van zoo iets doet ons rillen; “*was gijn ijn zoo dōl (raar) as toe, Pijt, moar ook gijn ijn goudeger en mouderachteger.*” *Holst.* dat 's doll noog = erg genoeg. *MNederl.* dul = zot, dwaas. Vgl. *gek.*

dōlbeien (*Westerw.*) = lijsterbessen. Zie: *smeerpotjes*.

dōldert, dōllert = **mallert**; iemand die wel snaaksche maar zeer ruwe uitvallen doet om anderen te doen lachen. *Laurm.*: *dollert* = malloot, dom vrouwspersoon. Van gelijke vorming als: *lelkert, dōmmert, klōntert, Nederl.* lomperd, enz. *Kil.* dollaerd, dullaerd, *Oostfr.* doljes. Zie: *dol*. *MNederl.* dullaert, dollaert, dullart. *MHD.* dolhart, *OEng.* dullard. *Eng.* dullard. In 't ndl. nog bekend als familienaam (Dullert) en als benaming van een golf tusschen Groningen en Oostfriesland. (*Verdam*) Vgl. echter *Dōllert*.

dōldrank; drank voor iemand die door een' dollen hond gebeten is. Uit *Sellingen* schreef men (1872): “Vele eigenaars van koeijen hebben zich bereids doldranken voor hun vee aangeschaft,” enz. Ook *Dr.* want die soort van dranken krijgt men uit Peize.

dole; zie: *dool. I.* {p.645}

dole (*Westerw.*) = kuil, kuiltje, ondiep gat in het veen als punt van grensscheiding. Zie *dooltje* = kuiltje. De kat maakt bv. een *dooltje* voor hare uitwerpsels. – De kinderen hebben te *Bellingwolde* een spel dat ze *klootjeverdrieven*, ook wel *koeltjedolen* noemen. Er worden kuiltjes gemaakt en in het midden een dat wat grooter is. De spelers hebben ook een stok, dien ze in het kuiltje houden. Een der jongens heeft een bal (de kloot) dien hij met een stok voortdrijft, om hem in den grooten kuil te brengen. Gelukt hem dit, dan moeten alle medespelers *verhoezen*, d.i. hun stok uit hun kuil in een ander steken. Natuurlijk worden de pogingen om den bal in den grooten kuil te brengen op alle mogelijke wijzen verhinderd door met de stokken den bal terug te slaan. Zij moeten echter zorgen dat de speler zijn stok niet in hun kuil kan brengen, want dan moeten zij met den bal werken. Vgl. *HD.* Dohle = greppel. (*Akveld*). – *Oostfr.* dôle, dôl = grensteeken (paal, steen, gat in den grond, goot, sloot) welke men plaatst of graaft om de grenzen tusschen twee naast elkander gelegen stukken lants aan te duiden en vast te stellen; wî willen dolen setten (inz. graven), dat wî altîd sên können, wâr de swetting fan unse grundstükken is. *MNederd.* dole, dolle = grenssloot; *Neders.* dole = sloot met eene opgeworpene zode welke als grensmerk dient. Vgl. dole, dolle, dollart. *Dōllert*), en

de bijvorm dōle, dōle, dōl. (*Oostfr.*) voor: kuiltje, laagte: dat kind hed dōlkes in d' wang', bz. in 't kinn', alsmede 't *Friesche* dollen = delven, rooien.

dol koop (*van Halsema*) = goed koop.

dolkruud (dolkruid) = scheerling, dolle kervel, *Conium maculatum*. v. *Hall. dolkruud* = *malwilmpjeskruud*; het bilzen- of dolkruid, *Hyoscyamus niger*, eene vergiftige plant. (*Neerl. Plantensch.* p. 152). (v. *Dale*: dolkruid, een der volksnamen van de zwarte nachtschade, *solanum nigrum*, ook dolle beien en walschot geheeten.)

dollen = delven, rooien; *eerappels dollen* (*Langew.*) = aardappelen rooien. *Oudfr.* delua = delven. – Ook = schertsen, gekscheeren.

döllert; zie: *döldert*.

Döllert, op de kaart *Dollard* of *Dollart*, de Oostfriezen zeggen: **Doellert**. De schrijfwijz **Dollerd** of **Dollert** verdient de voorkeur, omdat men niet aan: dollen aard van dezen inham heeft te denken. *Ten Doornk.* (i.v. *dollerd*) zegt, dat bij zijn ontstaan van zulk eene eigenschap geen sprake kon zijn, aangezien bij de doorbraken van den 13 Jan en 25 Dec. 1277 bij Jansum en Wilsum, niet anders dan enkele kolken met verdronken land, alzoo een dole, dolle, dol (dat hij tot del, dal, brengt) ontstond. Daar de dijken, door de oneenigheid der toenmalige bewoners, niet weder hersteld werden, had de Noordzee vrij spel en zoo werd langzamerhand de veenachtige bodem losgescheurd en de groote plas gevormd, die later voor den zeeman zeer gevaarlijk kon worden. – *Sprw. Van de Eems in de Döllert komen* = *van de bok op d' ezel* = van den regen in den drup, van de gaffel in de greep, van den os op den ezel, van *Scylla* in *Charybdis*, *Neders.* van het paard op den ezel, *Hannover* van de lappen in de plunnen, *Deensch* van het bed op het stroo, *HD.* aus dem Rauche in 's Feuer kommen, zooveel als: van een ongunstigen in een' nog slechteren toestand geraken.

dollig, doalig = tamelijk vet, van runderen gezegd die niet bijzonder groot zijn.

dōm (*Ommel.*) = dol, in: *dōmme hond*; *de hōnd is dōm wor'n*. *MNederl.* duum, duem, duim. Wild, dol, vooral van honden; een dueme, duime hont, een dolle hont. (*Verdam*). Ald. *domp*, *dom*, synon. van *dul* (*dol*). *Dol*, *dom*, *dwaas*, *krankzinnig*, enz.; van dieren, *dom*, *redeloos*; die *dulle* = de *dommen*, ook = de *dwaas*, *gek*, *zot*.

dōm, in: hij (of: zij) *is te dōm om 'n mens te wezen* = *zoo dōm as 't achterende van 'n kou* = *om an 't hooi bōnnen te worren* = {p.647} *om veur de duvel te dansen* = hij is aartsdom.

Wordt meestal in drift naar 't hoofd geworpen, die iets door gebrek aan overleg verbroddeld heeft; ook: die zich heeft laten beetnemen.

dōmdantjen; zie: *diedeldantjen*.

dōmdriest; zie: *driest*.

domie; zie: *doomnie*.

dommee; zie: *dommit*.

dōmmel; toestand tusschen waken en slapen; 'k was even in *dōmmel* = ingedommeld.

dōmmelachtig = dommelig, lichte graad van bedwelming uit slaperigheid voortkomende, geneigd om in te dommelen.

domment; zie: *dommit*.

dommit, domt, dommie, doamee, dammee, damet, damt, doamet, domment = **strakkies** (toek. tijd); *damt* en *damet* in *Vredewold* = *terstond*. *Dr.* *damee*, *mettertijd*, *weldra*; *Overijs.* *tammee*, *tamee*, *NHoll.* *damee* = *terstond*, *dadelijk*; *ZHoll.* *demee*, *demeechies* = *meteen*, *flusjes*; *Marken* *deemit* = *aanstonds*; *Ned-Bet.* *te mee*, *te meetjes* = *straks*, *aanstonds*; *Oostfr.* *damê* = *terstond*. Staat voor: *daarmede*, *HD.* *da* = *daar*, *en: mit* (ook *Gron.*) = *mee*, *mede*, *damit*, doch met geheel andere beteekenis. Deze zou door: *straks*, *te verklaren* zijn in de beteek. van: *zoo aanstonds* (zie v. *Dale* art. *flus*), maar op het woord: *strakjes*, *straks* leest men: = *aanstonds*, *dadelijk*, *oogenblikkelijk*, maar dan kan het woord hier niet van dienst zijn. Want: *dommit*, enz. is zooveel als: *niet terstond*, maar bv. met een half uur of met een kwartier, of met eenige minuten of seconden; *op 't oogenblik ken ik nijt*, 'k zel *dommit* wel

komen; wie goan dommit noa hoes; dommit kōmt de train, ie mouten joe moar kloar moaken; de tram komt 'r an, dommit holt hij stil; dommit gait de kerk an, de köster gait al hen 't luden. – In dommit en dommee valt de klemtoom op de eerste lettergreep wanneer eene handeling binnen kort iets ten gevolge moet hebben, bv: hij waagt zich op het zwakke ijs, *dómmit* zakt hij er {p.649} erdoor; hij is genoeg gewaarschuwd, *dómmit* is het te laat; op de tweede lettergreep wanneer men bv. vraagt: wanneer wilt gij naar bed? is het antw.: *dommít* of *dommée*.

dommelijke dag (van Halsema) = alle dagen.

dōmmert, schimpwoord, meestal in scherts voor: dommerik, domkop.

dōmp, voor: evenwicht; *over dōmp komen* = buiten 't evenwicht geraken. Ook, wanneer eene onderneming kans van slagen begint te krijgen.

dōmpeldeurnat = geheel nat, doornat, druipnat; *dōmpeldeurnat van swijt wezen* = zóó, dat het zweet van 't lichaam druipt.

dōmpeldiek, zooveel als zomerdijk, kleine, lage dijk tegen de gewone zomervloeden. Vgl. dompelen = onder water steken.

dōmpels (zonder enkv.) = menigte groote droppels; *de dōmpels vlijgen hōm over de kop* = het water spat hem over het hoofd.

dōmsnoete = domkop, als schimpwoord; *Oostfr.* dumbârd, dumsnût, *Westf.* dummsnûte, *HD.* Dummbart, Einfaltspinsel.

domt; zie: *dommit*.

dōnd; zie: *dōntje*.

dōnder, verzachtend voor: duivel, *Oostfr.* dōnner; 'n arme dōnder = een arme duivel, ook *Dr.*; *dat het den dōnder wel wijten!* (dat heeft die drommelsche jongen wel geweten), ook *Oostfr.*; *om de dōnder nijt*. eenigszins minder ruw dan: *om de duvel*, of: *soatan*, of: *bliksem nijt*; minder fors zegt men: *om de hond nijt*, *om de dood nijt*; – *doar kenst dōnder op zeggen!* = dat zal stellig gebeuren, twijfel daar maar niet aan, enz.; 't *scheelt 'n dōnder om 'n enn'!* = 't verschil is zeer groot.

donderbolten zie: *vliegende garnalen*; en: *fielainebieter*.

dōnderderei = **dōnderjoagen** = **dōnderjoagerei** = **dōndêrn** = **dōnderkouw** = **duvelderei** = **duveljoagerei** = **smoesies**, enz. in: {p.651} *das moar dōndererei* = dat zijn maar voorwendsels, niets dan uitvluchten. Er ligt teleurstelling en ontevredenheid in opgesloten en is altijd een teeken dat het ernstig gemeend is.

dōnderhoal (bijw.); 't *is de dōnderhoal woar*, of: *zoo* = 't is werkelijk zoo, 't is dan toch waar. Veronderstelt dat men het vroeger niet had kunnen gelooven. Eigenlijk: de duivel hale mij als het niet waar is.

dōnderjoagen; zie: *dōnderderei*.

donderjoagerei; zie: *donderderei*.

dōnderkoater, **dōnderkoaters**, **dōnkoaters**, basterdvloek als: duivekater. Ook bvnw.: *dōnderkoaters spul* = *duufkoaterse boudel* = duivekatersche boel; *dei dōnkoaterse kerel het mie veur honderd gul'n in nek zijn*.

dōnderkoaters; zie: *dōnderkoater*.

dōnderkouw; zie: *donderderei*.

dōndêrment = lijf, lichaam, *Amsterd.* donderement. Zie ook: *dak*.

dōndêrn, in: 't *is dōndêrn* = 't *is dōndêrn in de kōmpenie* = 't is mis, er komt niets van. Zie ook: *dōnderderei*.

dōnderōmmen, **dōnderom'n** (bvnw.); 't *is 'n dōnderommên last*, enz., verschrikkelijke last, enz., steeds in ongunstigen zin. Verzachtend voor: duivelsch. Zie ook: *dōnder*.

dōndêrs; zie: *gommés*.

dōng = mest, stalmest; *dōngbult* = *dōngschar* = mestvaalt, de mesthoop bij eene boerderij. *Friesch NBrab.* dong = mest; *HD.* Dung, Dünger, *Eng.* dung, *Zw.* dynga, *Oudfr.* dunge; *Kil.*

dunghe (veroud.) = mest; dunghen = bemesten. *MNederl.* dong, *Oudfr. AS.* dung, *Noordfr.* dong; *HD.* Dung, Dünger, *OEng.* dong, dung, *Eng.* dung. Mest, drek, vuil. (*Verdam*).

dōngbult; zie: *dōng*.

dōngschar; zie: *dōng*.

dōnjer; zie: *doanjes*.

dōnkêrn = schemeravond; *tegen dōnkern thoes komen* = te huis {p.653} komen als het nog licht is, tegen den donker.

dōnkern (onpers. ww.) = donker worden; *'t begunt vroug te dōnkern*, bv. in den winter.

MNederl. donkeren = donker worden. (*Verdam*). Zie: *dōnkern 1*.

dōnkersangen = donkerpaars. Zie: *sangen*.

dōnkoaters; zie: *dōnderkoater*.

dōns, daons; een slag op den rug, een bons, slag die bonst; *mouder gaf heur 'n fikse dōns op de rug*. *Kil.* dōnsen = met de vuist of een stok op den rug slaan; *Oostfr.* duns = dreunende val. Zie: *dōnzen*.

dōntig, voor: niet effen; *da's zuk dik, dōntig goud*. Wordt ook van garen gezegd.

dōntje, dōnd; kleine massa, klomp, bosje van vlas, wol, enz., ook: **dōrrêl**.

dōntjen = ineenfrommelen, van doeken, enz. Ook = zaken heimelijk bedisselen. En: niet rond voor iets uitkomen, niet zeggen waar 't op staat, altijd een achterdeurtje open houden.

dōnzen, daonzen; een dreunend geluid veroorzaken; men bonst bv. op een' hol liggenden vloer en zegt dan van het geluid dat ontstaat: *het dōnst*, en: men hoort het *dōnzen*; – *wat is dat veur 'n gedōns?* “*dou kwam d'r 'n hail hard schot en hij daonsde d'r stendood deel.*” *Kil.*

donsen, *Zw.* duns = neervallen, neerploffen; *Oostfr.* dunsen = dreunen, verwant met het *Noordfr.* donse, daanse, *Oudfr.* dōnsje = dansen. – 't Woord is klanknabootsend en wel versterking van: donen = geluid geven, waarvan: toon, deun, donderen, enz. (v. *Dale*: gedons (veroud.) = geraas.)

dood, in: *dat dankt joe de dood!* (ook: *de koekoek!* of alleen: *dat dankt joe!* en: *dat dankt jou de goudighaid!*), zooveel als: of gij gelijk hebt! dat geloof ik gaarne, dat spreekt wel van zelf; *'t is om de dood gijn sjul*, enz. = 't is in 't geheel geen sul; {p.655} *om de dood nijt!* (= *om de hōnd nijt* = *om de dōnder nijt*, enz.) = dat zal nooit gebeuren! (Zie: *dōnder*); *dat dut hōm de dood* = dat kost hem het leven, daar zal hij aan sterven; *dood wor'n* = doodgaan, sterven. *'k lust om de dood gijn wortels*, enz.; *hij dut om de dood nijt te veul* = hij is niet ijverig; – *dei dood!* = ei ei! wel wel! – *dood boven eer* (of: *eerde*) *stoan* = wel gekist maar nog niet begraven zijn; *zōk dood lachen* (= *zōk kepot lachen* = *zōk 'n bōggel lachen* = *zōk slap lachen*), bij v. *Dale*: zich halfdood lachen, zich slap lachen, enz. (*Oostfr.* sük dōd, sük schêf, sük pukkel'g laghen, *Meiderich*: sich kaput, sich scheef lache.) – *dood van sloap wezen* = den slaap niet kunnen overwinnen; zich *dood loeren* op iets = vergeefs wachten of hopen op iets; *'k heb mie d'r hoast dood noa zōcht* = dat zoeken heeft mij veel moeite gekost. *op starven*, of: *starm noa dood wezen*, schertsend, ook wel spottend zooveel als: nog leven; ook *Oostfr.*: “*'n stuk of mennîg bin op starven noa dood*” = verscheidene (van die burgers) zijn aan lager wal; *hij het de dood op de lippen* = hij ziet er zeer ziekelijk en lijdend uit; *Oostfr.*: de dōd al up de lippen hebben; *Meiderich*: denn dood upp die lippe hewwe. – *Sprw.* *Hij wijt nijt wel d'r dood is* = hij weet niet wat er op til, of: wat er gebeurd is, hij is een vreemdeling in Jeruzalem. *Friesch*: Men moat mar witte kwa 't er dea is (uit welken hoek de wind waait). Is het niet bekend aan welke kwaal iemand gestorven is, dan hoort men dikwijls: *de dood wil 'n oorzoak hebben*, ook *Neders. Wb.* (dat er bijvoegt: *Agricola*), nl. Johann Agricola, geb. 1492. – *Hou eerder dood hou eerder begroaven!* schertsend, zooveel als: daar maal ik niet over, 't kan mij niet schelen of ik het verlies, op de flesch ga, enz. – *Sprw.* *d'IJne zien dood is de ander zien brood* (des eenen dood is des anders brood) = het afsterven, het ongeluk of de achteruitgang van den eenen strekt menigmaal tot voordeel van een ander; ook *ZLimb. WVl. Oostfr. Westf. Pommeren*. Zie ook: *ganzebret*.

dood, als versterkend bijw. in de samenstellingen: *doodmak*, {p.657} *doodmakkêlk*, *doodmissêlk*, *doodmuiêlk*, *doodongelukkîg*, *doodgelukkîg*, *doodbang*, *doodblied* (of: *bliede*), *doodonneuzel*, *doodbedoard*, *doodverkleumd*, *doodverkeerd*, *doodsloapêrg*, *doodleuk*, *doodkalm*, *doodmal*, *doodmoager*, *doodonverschillîg*, *doodmin*, *doodonschuldîg*, *doodriep*, Wvl. dooriip. Uit der mate rijp. (*De Bo*). Voorts: *dooleelik* (doodleelijk). *doodverlegen*, *doodwoar*, *doodzunîg*, *doodzijk*, *doodnôchtern*, *doodenkeld*, *doodgoud*, *doodolderwets*, *doodzunderarg*.

doodbang; *hij 's doodbang dat 'e sêldoat worden mout*. Zie: *dood 2*.

doodbedoard doodbedoard = zoo bedaard mogelijk, geheel kalm; *hij bleef doodbedoard dou ze hōm de pōkkel vol schōllen*.

doodbidder (= aanspreker), alleen in: *'n gezicht hebben as 'n doodbidder* = er akelig bleek en deftig uitzien. – (*bidden* = verzoeken, 't *HD*. bidden, dus: *doodbidder* = die ter begrafenis noodigt, *Stad-Gron. leianzegger*.)

doodblied, doodbliede; weinig meer dan: blijde; *'k bin doodblied dat 't ding d'r weer is; 't wicht was doodblied dat ze 'n vreier har*. (Evenwel nooit: iemand *doodblied moaken*. Van eene groote, innige blijdschap heet het: *deur en deur blied wezen*.)

dood doun, in: *dat dut hōm de dood = dat zel hōm de dood doun* = daaraan, of: ten gevolge daarvan zal hij sterven; *'k heb ijnmoal deur 't ies zeten en dat har mie de dood hoast doan* = 'k ben eens door 't ijs gezakt en dat had mij bijna het leven gekost.

doode, in den uitroep: *mooie doode!* schertsend zooveel als: een heel aardig geval! dat is wat moois! enz.

doodedement (dood element); iemand die weinig gezellig is, tegengestelde van: levendig, vroolijk, levenslustig, en synon. met: *doodeter*.

doode gemak, ook: **dooie gemak**; *ik dou 't op mien doode gemak* = ik doe het op mijn gemak.

doodêlk = doodelijk; *doodêlk blijk* = doodsbleek; *'t zit 'r doodelk op* = die gevolgen zijn niet te keeren; ook: 't is noodwendig. {p.659}

doodeloaken; zie: *dekken*.

doodenkeld = hoogst zelden, zeer enkel; *hij komt doodenkeld bie ons; hij gait moar 'n doodenkelde moal in 't joar noa kerk*.

dooders = **doovers**; turf waarvan de gloeiende kolen in de stoof uitdooven, niet tot asch verteren, maar dood gaan. Oudt. doode kool = doove kool.

doodeter = sul, sukkel, iemand die van voren niet weet dat hij van achteren leeft. (v. *Dale*: doodeter, die ten laste van een ander leeft; oud, nutteloos paard, knol.) Vgl. *doodedement*.

doodgelukkîg, synon. met *doodblied*; eene blijdschap van langeren duur; *'t kind is nog altied doodgelukkîg mit heur pōp*.

doodgoud (doodegoed); wat een lijk bij het in de kist leggen wordt aangetrokken; lijkkleed.

doodgoud (bvnw. met gelijken nadruk op beide lettergr.) = zeer goedig van aard, door en door goed; *'t is 'n doodgoude kerel, hij 's te goud veur zoo'n wief*; ook *Oostfr. Neders*. Zie: *dood 2*.

doodhousen; *'k heb mie hoast doodhoust* = 'k heb erg moeten hoesten. Vgl. *dood 2*.

doodkalm = geheel kalm, rustig, volkomen bedaard. (Alleen bij meer ontwikkelden in gebruik.) Zie: *dood 2*.

dood ketoen (dood katoen) = stil, doodsch, eentonig; *'t is t'r dood ketoen* = in die plaats is geen leven, heerscht geene bedrijvigheid, worden geene volksvermaken gehouden; ook zegt men het van winkels, enz. waar zeer weinig nering is; *zich dood ketoen hollen* (*Veenkol.*) = zich stil houden, zich houden alsof men 't niet merkt, of 't ons niet aangaat.

doodkist. Aldus noemen de bewoners van het Hoogeland de ouderwetsche *Oldamster spullen*, d.i. Oldamptster boerderijen, en wel omdat de nok van bovenhuis en schuur ineen loopen.

doodklijd; zie: *dekken*.

doodknooien; zoolang slaven en zwoegen tot men uitgeput is; “*Wie {p.661} wollen ons wel doodknooien veur de kinder*”. Zie ook: *knooien*.

doodkomen = doodblijven; *bin vief mensen bie doodkomen*. Vgl. het Nederl.: er kwamen vijf dooden.

dood lid, voor: ongezellig mensch, iemand die niet mee kan of ook niet wil doen; ‘*t is ’n dood lid* = voor ons, voor de maatschappij is hij dood. Vgl. *doodeter*.

doodloopers; zie: *hardlooper*.

doodmak; zoo mak mogelijk. Men zegt het van paarden die altijd gewillig en nooit schichtig zijn, waarvoor men dus nooit behoeft te vreezen dat zij op hol gaan. Zie: *mak*, en: *dood 2*.

doodmakkêlk = uiterst gemakkelijk; *dei sōm is doodmakkêlk*. Zie: *dood 2*, en: *ge 1*.

doodmal, met iemand wezen = er dol veel van houden, ze hartelijk liefhebben; *de man is doodmal mit zien jōnge vrou; de hond is doodmal mit zien jongen; de mouder is doodmal mit heur kind*, en omgekeerd. Zie: *dood 2*, en: *mal*.

doodmansvingers; zeker gebak van meel, suiker en amandelen.

doodmin = doodkrank, gevaarlijk ziek. Ook = *doodsloapêrg*; zie ald. alsook: *dood 2*, en: *min*.

doodmissêlk = zeer misselijk, flauw, onpasselijk. Zie: *dood 2*.

doodmoager = zoo mager als een brandhout (v. Dale) = *brandholtmoager*. Zie: *dood 2*.

doodmoalen. Van meel, dat niet rijzen wil, zegt men dat het *doodmoalen*, d.i. dood gemalen is, waarmede men natuurlijk het graan bedoelt.

doodmuiêlk = zeer betreuenswaard. Zie: *dood 2*, en: *muiêlk*.

doodnōchtêrn = **spiernōchtêrn** = niet het minst dronken; geheel nuchter. Zie: *dood 2*.

doodolderwets = wat vóór langen tijd in de mode was, zeer ouderwetsch. Zie: *dood 2*.

doodongelukkîg = zoo ongelukkig als men zich denken kan; *dei kinder bin doodongelukkîg nō ze heur mouder verloren hebben*. Zie: *dood 2*. {p.663}

doodōnverschillîg = niet de geringste belangstelling toonende.

doodōnneuzel = als een onnoozele; *hij stōn d’r doodonneuzel bie te kieken* = alsof hij van de zaak niets begreep. Zie: *dood 2*.

doodōnschuldîg = volmaakt onschuldig.

doodploagen; *zij hebben hōm doodploagd* = hij moest erge plagerijen verduren, bv. om een meisje, inzonderheid van meisjes.

doodriep = volkomen rijp, te rijp zelfs om zonder schade geogst te worden; ook *Oostfr.* Zie: *dood 2*.

doodsbanden (*Niezijl*, enz.) = doodstrijd; *dat wassen al de doodsbanden* = de doodstrijd was er reeds.

doodsbedoard; zie: *doodbedoard*.

doodschrik = hevige schrik; *hij joug mie ’n doodschrik op ’t lief* = hij maakte mij doodelijk verschrikt. Zie: *dood 2*.

doodslag; zie: *moord – doodslag*.

doodsloapêrg = **dood van sloap**; zie: *dood 1 en 2*.

doodsonkōsten; de kosten van het ter aarde bestellen van een lijk, het maken der kist en de *udîgst*.

doodstarmwoar! ook: **starmdoodwoar!** als plechtige verzekering dat het de zuivere waarheid is; eigenlijk zooveel als: ik mag den dood sterven als het niet waar is. Versterking van: *doodwoar*, en: *starmwoar* (*Ommel*.)

doodstekers; schimpnaam van de inwoners van Eenrum; *Aindrōmmer*, of *IJnrummer doodstekers*.

dood van iepern, in: *hij zōcht ’r oet as de dood van iepern*, of: ‘*t is de dood van iepern* = er schraal, bleek, machteloos uitzien ten gevolge van een ziekelijken toestand of uit gemis van behoorlijke voeding. *Westf.* hai süht ût as de Dōd van Ipen.

doodverkeerd = **glad verkeerd** = geheel verkeerd. Zie: *dood 2*.

doodverkleumd = door en door koud, verkleumd. Zie: *dood 2*.

doodverlegen = radeloos, als het ernstige zaken betreft; overigens drukt men zich veelal te sterk uit. {p.665}

doodvlek, doodflek = moedervlek, huidvlek waarmede iemand geboren wordt.

doodwoar = waarlijk (*Ommel.*) Zie: *dood 2*, en: *doodstarmwoar*.

doodzailen, in: *'t tei doodzailen* = (vroeger) op het Reitdiep tegen den storm opzeilen onder afwachting der ebbe. (v. *Dale*: doodzeilen = het tij ontzeilen).

doodzeggen = het gerucht van zijn' dood verspreiden, hoewel zoo iemand nog leeft; *zij hebben hom al voaker doodzegd; mensen dei doodzegd bin leven nog lank*.

doodzunîg = zoo zuinig mogelijk. Zie: *dood 2*.

doof = gevoelloos, stijf, door koude of rheumatiek, bv. van de handen. *MNederl.* doof = verstokt, gevoelloos, hardvochtig. (*Verdam.*)

doofpotten; schimpnaam der ingezetenen van Holwierde.

dooi; zie: *deu*.

dooie = doode, om tegenzin of minachting uit te drukken, van iets dat ons hindert of gehinderd heeft; *in de dooie schoule, dei dooie koaten, dooie harten zeuven* (enz.), *dei dooie optocht, meziek, mart*, enz.

dook = mist, nevel; ook = dauw, zoolang hij als verdichte waterdamp zichtbaar is; *zeedook* = zeedampen, die in 't noorden vooral des avonds komen overwaaien; *doken* = misten, en: zichtbaar dauwen; *de dook slacht deel* = het tegengestelde van: de mist trekt op. *Kil.* daeck, dake = nevel; daecken = misten; daeckerigh = nevelig, mistig; *NBrab.* dook = een nevelachtige walm of uitwaseming; *Oostfr.* daak, dook = nevel; daaken = misten; seedaak = avondnevel; dâkerig, dâkig, dôkerig, dôkig = nevelig; *Neders.* daak = nevel; dakerig, dakig = nevelig; *Holst.* daak, en daakig, daakrig; *Deensch* taage, *Zw.* töcken = nevel; tocknigh = nevelig; *Oudfr.* daeck = nevel. – *Zegsw.* *doar was volk as dook* = 't was er zwart van mensen, en te vergelijken met het Bijbelsche: eene wolk van getuigen. – *dook*, van duiken, en verwant met: dekken, *HD.* decken, *OHD.* dahan; *AS.* thaccan. Vgl. *ten Doornk.* art. dâk.

dool (*van Halsema*) = een gegraven kuil.

dool; dole = dooier, door van een ei. *Oostfr.* döl, *HD.* Dotter, *Noordfr.* döddel; *Kil.* doder, samengetr.: door, en door verwisseling der *r* in *l*: dool.

dool (bv.nw.) = beneveld, duizelig, een weinig bedwelmd, door {p.667} door zwakte of ziekelijkheid, en zoo ook voor: half simpel, idioot. Het woord wordt alleen predicat. gebruikt. *Neders.* bedwolt = verward, bedwelmd; *Deensch* doale = diepe slaap. *WVl* = op den dool zijn = ijlhoofdig zijn, niet wel zijn verstand meer hebben. (*De Bo*).

doornie, doornij, domenei, domie, voor: predikant, ook bij 't aanspreken; *'t is net of doornie an tekst is. Zegsw.:* *'t is net of t'r 'n doornie verbie gait* (ook: *d'r gait 'n officier noa de hemel*), wanneer allen van het gezelschap zwijgen. *Dr.* domeneer, doornieer; *Oostfr.* domine, dômne; van 't *Lat.* dominus = heer. Vgl. v. *Dale* art. dominee.

doorniesdochter = predikantsdochter; *zien vrou is 'n doorniesdochter*.

doornieskerel; iemand die veel van predikanten en kerkgaan houdt en op den besten voet met hen staat; *ie mouten van dei swartrokken niks gijn kwoad zeggen, hij 's 'n doornieskerel*.

doorniesklöntjes; een suikergebak, eene soort van citroenballetjes.

doorniestebak = baaitabak.

doornieszeun = predikantszoon.

doornij, meer ouderwetsch dan: *doornie*; zie ald.

doorhouder; zie: *deurholder*.

Doornbosch, Dorenbosch, Doornbōs, Dorenbōs; familienaam. *MNederl.* dornbosch, doornbosch, *MHD.* dornbusch, *MNederd.* als plaatsnaam dornebusch. (Doornbosch (als familienaam ook Doorenbos), doornstruiken, hetzelfde als braambosch. (*Verdam*).

doornstiekel; de gekrulde distel of gekrulde doorn, *Carduus crispus*. De putters of distelvinken zijn zeer gesteld op het zaad. v. *Hall Neerl. Plantensch.* p. 117.

doorschutting; zie: *deurschutten*.

doorzielen. Hoewel dit woord niet bij v. *Dale* voorkomt, en evenwel hier bij den veehouder zeer bekend is, mag het daarom niet als *Gron.* aangemerkt worden. Het beteekent: wanneer eene besmettelijke ziekte op een stal vee is uitgebroken alles op zijn beloop laten, de dieren niet afmaken. Vooral heeft dit betrekking op de longziekte, die eerst door de wet van 1870 is kunnen worden uitgeroeid.

doove kwartel; zie: *kwarteldoof*.

doove oaren = korenaren zonder kern. Uit Warfhuizen schreef men (1872): “Met de wintergerst is het over ’t geheel even goed {p.669} gesteld, echter heeft men sedert eenige dagen daarin nogal hier en daar vrijwat zoogenaamde “doove aren” waargenomen.” *HD.* taub = hol, ledig; tauber Haber, *Neders.* blassigen Haber.

doovers; zie: *dooders*.

doove zinkens; zekere gevoelloosheid in eenig lichaamsdeel, vooral der handen. Zie: *zinken*.

dop = schaal, van garnalen; *genoalen mit dop opeten* = ze eten zonder ze te pellen, alleen ontdoet men ze van kop en staart. Zie ook: *hooge dop*.

dop, voor: oogholte; “– *en mouk he mie ain, twei, drei wipsie mien oogen oet dop*”; – klaagt iemand dat hij iets niet goed zien kan, dan geeft men hem den raad: *krieg de oogen in de hand en kiek oet de doppen*, *Friesch*: Nem dyn eagen yn ’e hannen en sjuch troch de gatten. Zie ook: *doppen 2*.

dop = **kaps** = **koal** = **schoon** = **kaps en koal** = **koalopkaps** (*Marne*) wezen = alles, knikkers, noten, speelcenten, verloren hebben. *Weil.* bluts, v. *Dale* bluts, blutsch, *Dr.* bos, *Ned-Bet.* kips, *Wvl.* rut, *Holst.* blank. – Bij *dop* en *kaps* heeft men te denken aan het omkleedsel, de dop of schaal, wat hier de zak moet zijn, de inhoud, de pit, is weg.

doparten (plant en vrucht; het enkv. komt zelden voor) = doppers. (v. *Dale*: doperwt = erwt in de schil.)

doppen = **oetpulen** = pellen; van garnalen die zich moeilijk laten pellen zegt men: *zij willen nijt goud doppen*. (v. *Dale* geeft als voorbeeld: erwten doppen) Zie: *dop 1*.

doppen, dobben (*Stad-Gron.*), voor: oogen: “*Wat veur doppen Andrijs opzette!*” – hij kikt *goud oet zien doppen* = hij heeft heldere oogen in ’t hoofd. Vgl. *dop 2*.

dōr; eene schapenziekte, gewoonlijk draaenziekte, ook wel hersenblaaswormziekte, hydrocephalus hydatidens; *hij het dōr ien kop*, zegt men van personen die uit stijfhoofdigheid spelbrekers worden. Vgl. ’t *HD.* Thor, *ONederl.* door, *Deensch* daar = dwaas, gek. (*Van Halsema* heeft: *doorde* = duizigheid; de {p.671} schapen hebben de *doorde* in den kop.)

dorie, basterdvloek; *dat dank’tie de dorie!* (= *dat dank’tie de drōmmel!* = *dat dank’tie de koekoek!* zachter dan: *dat dank’tie de donder*); *veur’n dorie!* = voor den drommel! *dei dorie!* = drommels! wel wel! ei ei! enz. Ook in de samenstell.: *jandorie* (weer verzacht tot *jandosie*), *goddorie*, *potdorie*, *doriehoal*. (De in Duitschland populair geworden en gebleven uitroep: *Donner und Doria!* is het eerst door Schiller in zijn drama *Fiesko* gebezigd.) Vgl. bij v. *Dale*: *Janstramme*, en: zie: *godbetert*.

doriehoal! uitroep van verwondering, als: voor den drommel! *doriehoal! daar is zij al!* – *doriehoal! dat heb ’k nog vergeten!* Staat voor: de dorie hale mij! verzachtend voor: de duivel hale mij! Zie: *dorie*.

dories (bvnw. en bijw.) = drommels; *dories wark, wicht, spul*, enz.; *da’s ja dories!* ’k wijt ’t *dories goud* = ik weet het drommels goed; *’k heb ’n doriesen last van liekdoorns*; *zij hebben hōm dories beet had*. Zie: *dorie*, en: *godbetert*.

dōrm = darre; *dikke dōrm*, spottend voor: dik persoon die slecht ter been is. Zie: *doare 2*.

dōrp = dorp; ook: de dicht bebouwde kom van een dorp (*Ommel.*); *noa ’t dōrp goan* (dat minder plat heet dan: *noa ’t loug goan*), van de buiten die kom wonenden gezegd. De

Ommelanders zeggen van dorpen, ook de grootste, waarvan de huizen nogal uiteen staande aan weerszijden van wegen en kanalen zijn gebouwd: 't is gijn dörp, 't is 'n streek, en waarmede zij, onbewust, de overeenkomst tusschen: dorp, en: terp, bevestigen. – Wij voegen hierbij de gewone uitspraak van eenige plaatsnamen, voor zoover die niet een gevolg is van het dialect: *Baffelt* (Bafloo); *Brei* (Breede); *Beesterhammêrk* (Nieuw-Beerta); *Beem* (Bedum); *Bennewolde* (Bellingwolde); 'n *Dam* (Appingedam); *Feenderwold* (Finsterwold); *Gelens*, klemt. op: *lens* (Godlinze); {p.673} 't *Hammêrk*, ook: *Midwolmerhammêrk* (Nieuwolda); *Kloosterdroapel*, ook: 't *Klooster* (Ter Apel); *Leptert* (Lettelbert); *Heemskes* (Heveskes); *Loo* (Vriescheloo); *Mei*, of: *de Mei* (Uithuizermeeden); 't *Neiland*, klemt. op: *land*, (en zoo *Ooster- als Westernieland*); *Pijterboeren* (Pieterburen); *Olhoof*, klemt. op: *hoof* (Oldehove); *Ōlrôm* (Ulrum); *de Pekel* (Pekela); *Ouwerd* (Aduard); *Ouwerderziel* (Aduarderzijl); *Ōskêrt* (Uskwerd); *Schêrwol* (Schildwolde); *Scheemderhammêrk* (Nieuw-Scheemda); *Scheemte* (Scheemda); *Slochter* (Slochteren); *de Riep* (Zeerijp); *Steen* (Stedum); *Tijsen* (Tesinde); *Tinalling*, klemt. op: *nal* (Tinallinge); *Wietwerd* (zoo Ooster- als Westerdijkwerd); *Wolde* (Kropswolde); *Weie* (Wehe); *Winschoot* (Winschoten); *IJmtil*, klemt. op: *til* (Enumatil); *IJzen* (Ezinge); *Lopstertil* (Loppersumer brug); *Röttum* (Rottumeroog). Zie ook: *Grônên*.

dörroop (*Fivelgoo*); een uit stroo samengedraaid touw, dikker dan eene gewone *roop*, voor kleine hoopen koren, hooi of stroo, die buiten staan. Aan ieder eind wordt, wanneer zulk een band over den hoop gelegd is, een steen bevestigd, ten einde hem gespannen te houden. Zie ook: *lai 4*.

dörrêl, dör'l; zie: *döddêl 3*, en: *döntje*.

dorschblok, zie: *dörsblok*.

dörsblok, ook eenvoudig **blok**, in geschifte *dorschblok*; werktuig om graan, raapzaad, enz. te dorschen. Het heeft den vorm van een' afgeknotten kegel en wordt door een of twee paarden in eene rondwentelende beweging gebracht. Gewoonlijk zegt men: *wie dörsken mit 't blok*. In advert. biedt men te koop aan (bv.) "kookkleed met blok en toebehooren." En zoo leest men ook: "– hoe weinig nog heeft de langzaam werkende dorschrol (*dorschblok*) voor goede dorschmachines plaats gemaakt."

dörsdeel; dörsdele (dorschdeel) = dorschvloer; ook de ruimte {p.675} in de schuur, buiten die, waar het graan geborgen wordt; *de dörsdeel mout nog anveegd wor'n; d'r ligt 'n hijle pêtei zoad op de dörsdeel; wie hebben ijnlieks gijn ruimte genög op onze dörsdeel*. Zie: *deel*.

dörsdele; zie: *dörsdeel*.

dörsken (zw. ww.) = dorschen; *MNederl.* dorsken, derscen, ook reeds in 't *MNederl.* zwak vervoegd. (*Verdam*).

dörsker = dorscher, *MNederl.* dorscer, derscer. (*Verdam*).

dörsklijd; zie: *zoadklijd*.

dörst (de *r* wordt bijna niet gehoord) = dorst. Kinderen zeggen, spelende: *heste dörst? – goa noa Berend Börst; dei het 'n hōndje, dei pist'ie wat in 't mōndje*. (Ook aldus: *heste hōnger? – goa noa Berend Bōnger; dei het 'n hōndje, dei poept'ie wat in 't mōndje*.) In *Oost-Friestl.* heeft men iets dergelijks tusschen moeder en klein kind: ik heb dōst, klaagt het kind. De moeder zegt lachend: dan ga na Colnhöst; dār is 'n lütjet hundje, dat pist di wat in 't mundje. In *Meiderich*: Hees du dosz, so gohn na Jan ter Horst, da steht enn Kuh in de Tink, da gohn under sitte un drink.

dörst; zie: *dōst 1*.

dört, in: 't is 'n dōrt van 'n jōng = een onvriendelijk, stijf, onbehulpzaam jong mensch, tegengestelde van: flinke, aardige jongen.

dōst, dörst = **dust** = **duust** (*Westerkw.*); afval van het gepelde graan, de met meel vermengde schillen van koren dat eene harde schaal heeft zooals de gerst. De pelmolenaars mesten er ossen mede. In geschifte ook: *peldust*. Te Groningen te koop aangeboden (1873): "beste peldust á f 1.70 de 70 pond," enz.

dōst; dust, voor: laagje vuiligheid op eenig lichaamsdeel, vooral op de tong, eene soort van korst. *MNederl.* donst, dunst, dust = stuifmeel; *Kil.* duyst, j. donst, dust, pollen. (*Verdam*).

dotte (*Old.*); 't is 'n hijle dotte! minachtend voor: 't zou wat zijn! 't beteekent immers niets! en wordt iemand toegevoegd die veel ophef maakt met kleinigheden, en het wil doen {p.677} voorkomen of hij heel wat had uitgevoerd. *Oostfr.* dotte, dot = hoop, klomp, massa van allerlei dingen; v. *Dale*: dot = bos, bundeltje, knotje.

dötter (*Stad-Gron.*); zie: *sprötter*.

dotterd (*Stad-Gron.*); iemand wat op zien dotterd geven = op zijn gezicht slaan.

dotterkoezen; zie: *duthoamer*.

dou (*Stad-Gron.*) = gij. Zie: *doe*, en: *die*.

dou, bij sommigen **doe**, ook hoort men **douw** en schrijft men **tou** = toen; *NBrab. Kil.* doe, doen; *Hoofst* doe = toen; *en dou?* vraagt de toehoorder, en zooveel als: vervolg als 't u belijft. *Wvl.*: en toen wordt elleptice gebruikt voor: en wat volgt er toen, om iemand zijn verhaal te doen voortzetten, of de conclusie te doen trekken uit zijne gezegden. *Fransch* et puis! (*De Bo*). *MNederl.* doe = toen, op dien tijd, op dat oogenblik, ten tijde dat. (*Verdam*) *dou en dou* (toen en toen), voor: toen, voor een' niet juist bepaalden tijd en ook voor verschillende dagen en uren, eene soortgelijke uitdrukking als *den en den* voor den toek. tijd; *dou ter tied* = destijds; "Ten diese meneer derveur bedankte", enz. (*Stad-Gron.*) – Overtollig bv. in: *in Mai dou bin 'k jonk west*, enz. Het bijw. *toen* behoort tot de boekentaal en kan komen van het oude bijw. *do*, *OHD.* thô, met achtergevoegde *n*.

dou = doet, in den vragenden vorm: *dou ie dat?* (doet gij dat?)

dou ook: **doun**; "as dat ik dat doun" (*Stad-Gron.*) = als dat ik dat doe. = doe. Zie: *doun*.

douën (*Stad-Gron.*) = *doeën*; zie ald. alsook: *dauen*.

douk = doek; *MNederl.* doec, douc, ook als kleedingstuk.

doun = doen; voor: aanreiken, toereiken, geven, in: *dou mie dien mest even* = geef mij uw mes eventjes; ook aldus *Oostfr. Neders. Holst.* doon. Bij de Ouden: doen = geven, ter hand stellen, afstaan; Het *Gron.* maakt bepaald onderscheid tusschen: geven, voor: aanreiken, en: geven = schenken; men zegt steeds: *dou mie 'n brood* = verkoop mij een brood; *dou mie 'n cent* = leen mij een' cent, maar: *geef mie 'n cent, appel, brood*, enz.; *noa zien doun* = naar zijne jaren, voor zijn' leeftijd, ook: naar zijne krachten, opleiding, vermogens, in 't algemeen: naar dat men billijkerwijs van hem verwachten of vergen kan; 't is mooi noa zien doun; 't overtreft de verwachting: *noa doun*, ook: *noa dounde* = naar evenredigheid; – *dat loat doun*. (*Neders.* dat laat em doon) = laat dat zoo zijn, dat daargelaten; 't is gijn doun geliek = {p.679} dat is geene manier van doen; *hij het 'r niks onder te doun* = het treft hem in 't geheel niet, het raakt niet aan zijne koude kleeren; (vgl. 't *Nederl.*: ik heb met hem te doen = medelijden met hem); 't is min doun = 't is eene lage handeling, of: behandeling; *doun is 'n ding* = 't komt maar op daden aan, praten beteekent niets; *hij zel 't 'r wel tou doun* = hij zal van die ziekte wel niet opkomen; *hij het 'r tou doan* = hij is aan die ziekte gestorven, hij is dood, (*Dr.* he hef 't toe daon). Vgl. hiermede het *Eng.* to die, en het *Nederl.* dood; voor 't overige het *Lat.* do, en 't *Nederl.*: er het zwijgen toe doen, enz. – *hij dut* (of: *dait*) 't moar = hij doet groote dingen; ook: hij gaat zijns weegs; *ie kennen 't nog wel doun* = toeft nog maar wat, het is nog niet te laat; "Konst nog wel doun, Loeks." In dezen vorm wordt bij het gezelschap niet sterk op blijven aangedrongen); *de mart is in ijn doun* = de beursprijs is dezelfde gebleven. Zoo noteert men ook onder de marktberichten, bv.: *koolzaad in een doen*, enz.; 't ze 'k doun (dat zal ik doen) = ik zal uwe groete overbrengen; *veul an 't land doun* = veel aan zijne landerijen te koste leggen; *woar dou ie om?* = waar speelt gij om? ook: waar wedt gij om? – *omdoun* (omdoen) = omslaan; *ie mou 'n douk omdoun, 't is kold.* – *doun*, voor: kwaad doen: *ik dou jà niks* = ik voer immers geen kwaad uit; *ik dou die jà niks* = ik doe u immers geen kwaad (wat wilt gij toch met mij?) – *dat mōs ik hōm ijs doan hebben!* = als ik hem eens zoo behandeld had, wat zou hij dan boos geworden zijn! *dat dou ie joe zuls* (dat doet gij u zelf (aan)) = gij

moet u daar over niet beklagen want gij hebt den toestand geheel in uwe macht; *hij dut* (of: *moakt*) *mie niks* = hij kan mij geen kwaad doen; *komt 'r ook wat te doun?* = is (die getrouwde vrouw) ook zwanger. *'t is t'r mit heur te doun* = de tijd van hare bevalling is daar; *doar komt ook gau wat te doun* = die vrouw moet binnenkort bevallen; *alle oogenblikken is t'r mit hōm te doun* = telkens heeft hij hulp en raad noodig; *wie hebben mit dei* {p.681} *perfester doan* = wij hebben dien hoogleraar (als geneesheer) geraadpleegd; hij (of: zij) *moakt mie wat te doun* = veroorzaakt mij veel drukte, onaangenaamheden; *hij het zóóveul te doun moakt, dat zij 't geld kregen hebben* = hij heeft bewerkt, enz.; *doar ken je mit* (bv.) *'n gulden al 'n bult an doun* = dat behoeft u denklijk niet meer dan een gulden te kosten; *doar ken we nijt an doun* = daar willen wij niet toe bijdragen, en: daar kunnen wij niets aan veranderen. *men ken d'r gijn doun mit hebben* = men kan zich met dien persoon of met die zaak niet inlaten; *doar 's niks mit te doun* = daarover behoeft gij u niet ongerust te maken, die zaak loopt gemakkelijk af, ook in 't algemeen: dat is geen bezwaar, dat is slechts eene kleinigheid; *niks te doun!* = er is niets in den weg, er is geen gevaar, enz.; *wat te doun!* (*Stad-Gron.*) = *ken j' begriepen!* = zijt gij mal? *den hei 't 'r te doun* = dan is goede raad duur, ook: dan begint de twist, 't lawaai, enz. – Ook = werken, arbeiden, nl. in de huishouding; *'t wicht ken wel wat doun* (= *'t arbaiden handt heur wel*) = het meisje kan wel werken als zij het wil; *hij dut nijt veul* = 't is een trage werkmán; *hij dut 't visken* = hij is visscher van beroep. Eveneens met andere vakken. *zij* (de ouders) *kennen 't mit de oogen wel doun* (= *zij kennen 't mit de oogen wel sturen*) = behoeven hunne kinderen niet te straffen; *zij* (bv. de zusters) *kennen kanner mit de oogen wel doun* = op die wijze elkander sarren; *zij ken t'r nijt doun* = het werk in dien dienst gaat boven hare krachten, waarin ligt opgesloten: zij moet een gemakkelijker dienst zoeken. Als hulpww. komt *doun* voor in: *ik dou bedanken*, eene beleefde weigering van het aangeboden; *hij dut bedanken* = hij legt zijn ambt of zijne betrekking neer; *ik dou joe hartêlk* (ook: *swoar*) *bedanken* = daar doe ik niet aan, of: dat laat ik mij niet aanleunen of welgevallen = 'k zou je danken! (eigenlijk een Anglicisme); zoo ook: *zij dut 't naien* = zij is naaister. (Vgl. het verhol. hier doet men het mangelen, enz). Ook: *te doun*, waarvoor men: enzoovoort, in de plaats zou kunnen stellen. Zie: *te doun*. – De vervoeg. van *doun* luidt: *ik dou, doe dust*, ook: *dutst* (*Ommel.*), *daist* (*Old. Westerv.*); *ik dee, doe deest, hij dee; wie, ie, zij deeën*; deelw. *doan*. (Zie: *ge*). – Wordt een werkw. als gezegde gevolgd door een voornw. 1e en 2e pers. mv. als onderwerp, dan behoudt dit ww. den vorm van het enkv.: *dat dou wie*, of: *ie nijt* = dat doen wij niet, dat doet gij niet; *dat* {p.683} *du wie (ie) nijt*; dat deden wij, dat deedt gij niet; *dou wie, ie dat?* = doen wij dat? doet gij dat? *dee wie, ie dat?* deden wij, deedt gij dat? Eveneens: *dat ken, wil, mag, zel, huif, duur, mout*, enz. *wie (ie) nijt doun* (vertellen, gelooven, enz.). Zie ook: *en doun*, alsmede: *denken*.

dounde = bezig zijn; *hij 's dounde over 'n hoes* = hij is in onderhandeling omtrent een huis, hij wendt pogingen aan om dat huis te koopen. *Dr. doende wezen* = bezig zijn (v. *Dale*: doende = bezig; hij is er doende aan = hij werkt er aan. Wij hooren steeds: *hij 's t'r mit*, en: *hij 's t'r over dounde*).

dounen, verlenging van: *doun*; *wie dounen*, enz. Zoo: *binnen*, voor: *bin*; *wie binnen*.

dounst = doen zij het? *woarom dounst?* *'t schoadt heur niks* = waarom handelen zij aldus? zij krijgen loon naar verdienste.

douterkoezen; zie: *duthoamer*.

douterkousen; zie: *duthoamer*.

douw; zie: *dou 2*.

Douwes, familienaam; *Douwe*, voornaam. *Oostfr.* Douwes, Dauwes, van Tobias.

douwel = douw, stoot, slag; iemand *'n douwel an ooren geven*.

d'r, voor: er, daar; *wel d'r komt, hij nijt; dat ken d'r nijt lans; wat dut d'r te loopen*. Na *s, k, f* en *p* verandert de *d* in *t*; *wel is t'r? was t'r harddroaverei? zoo denk ik t'r over; dat huift'r nijt bie* (met assimil. der *t*); *ik loop t'r oet*. *WVl.* der, voor: er; der was eens groote storm op zee, ik

ben der om verblijd. (*De Bo*). Bij 't begin van den zin wordt het dikwijls weggelaten: *is van oavend muziek in de Harmonie; wordt 'n spoorweg anlegd noa Roode School; komt 'n neie doornie bie ons; hebben hounder in toen west.*

draadpaal (in geschrifte); paal waaraan gegalvaniseerd ijzerdraad wordt bevestigd tot afsluiting van wegen, landerijen, enz. Zie: damlegger.

draai; zie: drai 1.

draailigger = **zet** = stuk hout dat tot steunsel eener brug dient. In geschrifte spreekt men van: *draailiggers* eener brug.

draaipaal; zie: draipoal.

draak; zie: droak. {p.685}

dracht boonen, zoo snijboonen als *prōnkers*, te Groningen zooveel als twee groote groentemanden kunnen bevatten; *wie hebben 'n dracht boonen kregen om in te zetten.*

draft (*Old.*) = draf, ook *Oostfr.*; *hij lijf in 'n draft weg* = hij liep op een draf, d.i. hard weg.

dragbarg; zie: barve.

draggeln; zie: poazen.

dragklijd, in geschrifte *draagkleed*; een kleed van zeildoek aan draagstokken bevestigd om de raapzaadschooven in het dorschkleed te dragen; *Oostfr.* drâgklêd. Boeldag te Nieuwolda van: "3 draagkleeden, zaadslepen en verdere boerengereedschappen." Zie ook: droagers.

drai, in geschrifte *draai*, *Dr.* (in geschrifte) draaivonders; smalle draaibrug zonder leuning over eene vaart, alleen voor voetgangers, zooals men die bv. vroeger in de gemeenten Veendam, Wildervank en de Pekela's zoo menigvuldig aantrof. Uit Wildervank schreef men (1876): "De vermiste is alleen vertrokken en behoefde geen klap of de nog enkel hier bestaande gevaarlijke draaijen te passeren." In de wijziging van het vigerend Reglem. op het Toezicht der Wateren, bruggen, enz. (1876) leest men o.a.: "Bij den bouw of herbouw van verlaten, sluizen, bruggen, batten, pijpen, hooghouten, draaijen en andere voorwerpen," enz. Zie: anwaisel.

drai (= draai), in: *an de drai gaan* = aan den zwier gaan, *Oostfr.* an de drei; 'k heb doar de drai an (of: van) = dat wil ik niet, dat verpof ik. (Bij v. Dale: op den draai wezen (gewest.), aan het zwieren) Zie ook: doen.

draibastje = **draibassien** (*Stad-Gron.*); een meisje dat met haar achterdeel eene draaiende beweging maakt; hiervan het ww. *draineersen* (draaien met den aars) dat ook in Kluchten der 17e eeuw voorkomt; *Neders.* dreieersen; dreieers = *draibastje*. {p.687} Vgl. bastje.

draibat. zie: bat.

draien = draaien; *wie zellen 't hōm wel draien* (of: *wel lappen*) = wij kunnen 't wel van hem winnen, wij zullen hem de loef wel afsteken; ook: hem die kool wel stoven; *wie zellen 't hōm wel draien* (of: *lappen*) = wij zullen het wel in orde krijgen, die zaak wel bedisselen; iemand iets op 't oor draien = hem er mee belasten, bv. met eene boodschap. En: het touw draaien bij het in de bocht springen; *wel wil draien?* vragen de meisjes onderling. Zie: druilen, en: deurdraien.

draier = **draikap** = gek, op een' schoorsteen. Zie: anwaisel, en: draiers.

draiers = **slenters**; de middelen die men in 't werk stelt om zijn doel langs omwegen en kuiperij te bereiken; *das 'n draier*, zooveel als: dat is draaierij, dat is niet ronduit gesproken. Bij *Swaagm.* *slenters* = uitvluchten, leugens. *N.Brab.* draaiers.

draigementen, behalve meerv. van *draigement* = dreigement, bedreiging, ook werkw.: *hij draigement mie* = hij dut mie draigementen.

draikap; zie: draien.

drailap; oksellap, lap onder de hemdsmouwen van mannen en vrouwen.

draimöln; zie: malmeul'n.

draineersen; zie: draibastje.

draipoal, in geschrifte *draaipaal*; paal waarop eene *vring* (zie ald.) draait. Te *Pieterburen* (1877) boeldag van: “Eene partij eiken wringen, dito draai- en slagpalen,” enz.

drais (draaisch) = gedraaid, scheef, van kleeren gezegd. Naaisterterm. {p.689}

dral = hupsch, vlug, flink, tevens goed gebouwd, van meisjes gezegd; *'t is 'n dralle* (ook: *fiefe*) *maid* = *'n dral wicht* (*Old.*) ook *Oostfr.* – *Dr.* dral = vlug, flink, dral van liefien = vlug van lijf en leden; *Oostfr.* dral = sterk, vast, dicht gedraaid, rond, vol, vast ineengedrongen; ook: zich snel bewegend, snel draaiend, enz.; *Nederd. MNederd.* dral, *AS.* thearl = snel, gezwind, sterk, hevig, enz.; *Oudfr.* thrall = snel; *Wangeroog* thral = dik rond, *Friesch* tral; *Kil.* drol = wat kan draaien, een tol, draaikolk, enz. Het *Neders. Wbk.* zegt: De hoofdbeteekenis van dit woord in 't *Neders.* en *Holst.* is: snel, gezwind; *Neders.*: een drallen gang = al wat het aanzien van vlugheid en geschiktheid daartoe heeft; een drall peerd, ene lütje dralle deern; *Holst.* en dralle deeren; *Noordfr.* en trall sömmen; *HD.* ein draller Faden, Gang; ein dralles Mädchen; *Westf.* drell = vast ineengedraaid, van garen; *Saterl.* drellen = draaien; *Oudd.* drellen = ronddraaien. Vgl. *drél*, en: *drellen*.

drammen (*Old. Westerw.*) = **dranzen** (*Ommel.*), ook: **tandsen** = het pruilende, schreiende dwingen van kinderen, dwingend om iets vragen; *'n drammer* = *'n dvingerd* = een kind dat onophoudelijk dwingt; *drans wezen* = zich aan zulk dwingen schuldig maken; hiervan: *gedrans* = *gedram* = *geviég.* *Dr.* drammen = dwingen van kinderen; dremmen = aansporen, aandrijven, jagen, drijven; *Oostfr. Neders.* drammen = luid dwingen; *Overijs.* drensen, *Geld.* dransen, en: drammerig = dwingend; bij *v. Dale:* drenzen, drenzerig, drenster, en: drammen, drammig, drammerig, dramster (gewest.); *Westf.* dränsen = eigenzinnig schreien van kinderen; *Holst.* dram = verdriet; *MNederd.* dram = leven, alarm; *ONoorsch* dramb = gepoch, gebral, enz. Zie: *tandjen*.

drammer; zie: *drammen*. {p.691}

drang (bvnw.); wordt van spek en ham gezegd dat door 't rooken een weinig sterk van smaak is; te *Niezijl*, enz.: *drang*, ook *drangrîg* = sterk, onaangename smaak van vleesch of spek bij het been. *Friesch Oudfr.* trang, trangh = garstig.

drangnoagel = aansporing, spoorslag, prikkel, wat ons tot iets dringt, wat zedelijken drang op ons uitoefent; *zien voader is sturven, da's 'n drangnoagel veur hōm om weer in hoes te komen; hij het nō gijn drangnoagel meer om noa Oamerikoa te goan.*

drangrîg; zie: *drang*.

drank, voor: sterke drank; *wie hebben nooit gijn drank in hoes; hij bruukt nooit gijn drank*, d.i. geen jenever of brandewijn; *hij is van drank of; hij 's an drank* = aan den drank verslaafd; *drank in de pōkkel* (of: *ien hoed*) *hebben* = sterke drank gedronken hebben, indien zich dit een slechte luim openbaart; *hijt op drank wezen* = te veel van sterken drank houden. – Ook = spoeling. – En: flesch met drank als geneesmiddel; *hij het tien dranken had; ijn drank köst 'n schell'n* (schelling). De duur eener ziekte wordt gewoonlijk naar het aantal *dranken* geschat die de zieke heeft gebruikt.

drankhoes, meestal aardigheidshalve voor herberg of kroegje, thans: **vergunning**; *hij gait gijn ijn drankhoes verbie.*

drankoetsetter = **dranksluiter** = grossier in sterken drank, wijn en likeuren.

dranksedel = geleibiljet bij 't vervoer van sterken drank.

dranksluiter; zie: *drankoetsetter*. *Wvl.* dranksluiter = drankverkooper, herbergier. (*De Bo*).

dranksteern (drankster), *Stad-Gron.* = zuiper. Vgl. *drankvat*.

drankvat; vat of ton waarin men de karnemelk of de spoeling voor de varkens bewaart; fig. voor: zuiper. *Oostfr.* drankfatt, dranktünne; *Westf.* drankfatt.

drankvrei; aardigheidshalve van iemand die geen sterken drank gebruikt. 't Is een woord van den laatsten tijd en komt ook in annonces voor, bv.: “Dadelijk gevraagd in eene koekbakkerij, een Menger en Braker, mits drankvrij zijnde.” (1876). {p.693}

drans; zie: *drammen*.

dranzen; zie: *drammen*.

drauen, drauwen, drouen = voornemens zijn, vooral in betrekking tot het afleggen van een bezoek. Het wordt in de *Ommel.* zoowel bedrijv. als onzijd. gebruikt; *ik drou hōm* = ik heb plan hem te bezoeken; *ik drou Grōnen* = ben voornemens spoedig eens naar de stad te gaan. In 't *Old.* en *Westerw.* *drauen, drauwen* alleen onzijd.; 't *blijft bie 't drauen* = 't komt tot geen besluit ten opzichte van den tijd; *ik drau d'r noa tou* = ben van plan er heen te gaan; *ie mouten nijt te lank drauen* = het bezoek niet te lang uitstellen. – *Dr.* drouwen, druwen = op het punt staan iets te doen; talmen, besluiteloos zijn; dreigen; *Dr. Landr.* (1712): drouwde = dreigde; gedrouwt = gedreigd; *Friesch* drige, drouwje, *HD.* drohen; *Goth.* treihan = dreigen; *NHoll.* dreigen = voornemens zijn; *Hoofst* dreighen = van zins, voornemens zijn; *Old. Landr.* V, 46: drouwen, druwen = dreigen; druwinge = bedreiging; *Ommel. Landr.* VII, 33: gedrouwet = gedreigd; drouwen = dreigen; II, 46: drouwede te misdoen = dreigde te mishandelen; *Stadtsboek* lib. 2: soo welk mensche, die jemand drouwede toe branden; *Neders.* drouen, drouwen = dreigen; todrauen = bewegingen maken of met woorden te kennen geven dat men iets in zijn schild voert; *MNederl.* druwen, drouwen = dreigen; *Kil.* drouwen, druwen. *OHD.* drouwen, *MHD.* drouwen, drōuwen, *HD.* drāuen, drohen, *MNederd.* drouwen. In het *Eng.* en in onze taal is het woord met zijne verwanten uitgestorven. (*Verdam* art. druwen). *Holst.* (Altfränk.) drauen, todrauen = den schijn aannemen, *Zw.* drōja = talmen, wachten. (Bij *Laurm.* drouwen, druwen; *Swaagm.* drouen.) Het woord heeft dus de beteekenis van: dreigen, werkelijk iets meenens zijn of 't laten voorkomen dat men iets wil doen, vandaar de beteekenis van: talmen. De zegsw.: *hij is van drouen* = hij is een draler, stelt altijd uit, is eene woordspeling met *Drouwen*, eene buurtschap in Drente.

drauwen; zie: *drauen*.

dreb, bij v. *Hall drep*, *Bromus secalinus*, soort van onkruid in 't koren, *Twente, Hattem* deeps. *Neerl. Plantensch.* p. 262. {p.695} (Wellicht hetzelfde als bij Westendorp *drek* (*Laurm.* p. 132).

dreefie (*Goor.*) = dreef; *hij 's recht op zien dreefie*.

dreibakken; drijbakken; zie: *twijbakken*.

dreiblad. Wanneer zich tusschen de twee bladeren eener plant een derde ontwikkelt, dan zegt men: *hij stait in dreiblad*. Zie ook: *twreiblad*, en vgl. *koorsblad*, alsmede art. *moars*.

dreiboorn (drieboom); 'n *dreiboorn speulen* = jassen onder zijn drieën; 'n *dreiboorn moaken* = voor dat spel een driehoek teekenen met vijf streepjes op elke zijde; *dreiboornen* = dat spel spelen.

dreiboornen; zie: *dreiboorn*.

dreibijn (driebeen); stoeltje zonder rugleuning met drie pooten, schoenmakersstoeltje. Ook *Holst.* waar men het hier evengoed bekende raadsel heeft, in Nederlandsch luidende:

Tweebeen zat op driebeen en had één been; toen kwam vierbeen en beet tweebeen, zoodat tweebeen een been liet vallen. Aw.: mensch, bot, hond.

dreidaitkeerske (kaarsje van drie duiten) voor: klein kaarsje. Daarover moesten oude vrouwen op eene bruiloft gedanst (d.i. gesprongen) hebben als het een waar feest kon heeten.

dreidaitwinkeltje; zie: *stooter*.

dreiderwegens = op drie plaatsen, en: langs drie wegen; *is van doag dreiderwegens harddroaverei*; *wie kennen dreiderwegens ien stad komen*.

dreihouk = driehoek. Aldus noemt men ook een houten toestel, door één of twee paarden getrokken om de sneeuw van straten en wegen te verwijderen, eigenlijk op zij te schuiven en zoo ruim baan te maken.

dreijaarig geschenk; zie: *geschenk*.

dreikleurd = driekleurig, bont, van katten; *onze kat is 'n dreikleurde*.

dreikoat spelen = **kloppen**; een kaartspel (hazardspel), waar-^{p.697}bij elk der spelers drie kaarten krijgt; ook *Holst.* – *kloppen*, van het tikken op de tafel, als teeken dat men mee doet, niet past; ook zegt men daarvoor: *ik klop*. *Wvl.* kloppen, een kaartspel (*De Bo*).

dreilings (drielingen); soort van gebakken steen, kleiner dan baksteen, die bij voorkeur tot schoorsteenen gebruikt worden. *Oostfr.* drêling, omdat drie er van de grootte en zwaarte hebben van den vroegeren steen.

dreimastschip = driemaster. Zie: *tweimastschip*.

dreioakelgōm, **dreioakelgōmzalf** of **dreioakelgōmzalve**; eene hier algemeen bekende zalf voor zweren. (*v. Dale*: triakel, theriakel, een vroeger zeer samengesteld geneesmiddel dat inzonderheid opium bevatte en in Venetië bereid werd.) *Lat.* theriaca, *Kil.* dieriaeckel, drieaeckel = tegengif, *Germ.* triack, *Gal.* thriacle, *Ital.* triaca, *Eng.* triacle.

dreioakelgōmzalve; zie: *dreioakelgōm*.

dreischeer, in geschrifte: *driescharige ploeg*; ploeg met drie kouters.

dreispientstoeten; zie: *spint*, en: *stoet*.

dreistok; de drie spieren die boven aan elkander worden bevestigd door middel van een touw of van eene *klunderbrouk*, (dat is: eene soort van schijf met gaten, waardoor die stokken worden gestoken) om er eene zeef aan te hangen en daarmede het raapzaad voorloopig te zuiveren.

dreistuverskouken; zie: *Gröneger kouk*.

dreitante vörke (*Old.*) = vork met drie tanden; in de *Ommel.*, als bij *v. Dale*: greep. Zie: *tweitante vörk*.

dreitimp, voor: steek van een predikant. (Thans zoo goed als veroud.)

dreitimte houd; hoed met drie timpen of tippen, zooals in 't begin dezer eeuw nog door oude boeren werden gedragen. *Oostfr.* dreetimpt, driehoekig, van een steek, in vroeger dagen de gewone dracht der boeren, eigenlijk = driekantige hoed, *Westf.* draitimpig. ^{p.699}

drek; zie: *dreb*.

dreiuurd; wordt van eene koe gezegd die slechts met drie deelen (*uren*) van den uier melk geeft.

drekberen (het enkv. is niet in gebruik) = **drekmeners** = vuilnismannen, mannen die het vuilnis en den drek bij de huizen ophalen en naar de verzamelplaats, ten zuiden van de stad gelegen, voeren. De eerste benaming is eigenlijk een studentenwoord; de andere is reeds oud. In 1665 werd in eene pest-ordonnantie “voor de tijdt van drie maanden een jegelijck voerder ofte Dreckmender toegestaen de vuylnis ende dreck wegh te voeren ter plaetsen sy tot haren profijte sullen goetvinden.” Bij plakkaat van 11 Aug. 1666 werd geordonneerd “dat sick niemant sal onderstaen eenige vuylnisse op publijcke Merckten ende straeten te werpen, maar de selvige vuylnisse bewaeren tot die komste van die dreck- ende vuylnismenders, dewelcke nae desen alle straeten tweemaal ter weecke sullen doorvaeren.”

drekhoanen; zie: *scheet*.

drekmeners; zie: *drekberen*.

drekmenerspeerd; paard dat voor de drekkar loopt.

drekschōp = **motschōp** (*Ommel.*) = **zandschupke**, **motschupke** (*Old.*) = vuilnisblik waarin het veegsel, enz. van den vloer wordt opgenomen; meestal eene soort van plat en breed schopje van blik of messing, bij *v. Dale*: blik, en: vuilnisblik.

drekstoep; zie: *drekstoup*.

drekstoup, in geschrifte *drekstoep*, ook *vuilnisstoep* = vuilnisbelt buiten de voormalige Oosterpoort te Groningen, in 1889 verder naar het oosten verplaatst. Daar wordt alle drek en straatvuil der stad, de *stroatendrek*, heengevoerd en naar behooren doorengewerkt, om, met de *ier* afzonderlijk, naar de Koloniestreken verkocht te worden. De veiling dezer meststoffen heeft nu te ^{p.701} Zuidbroek en Veendam plaats, en de geheele zaak is eene overoude

stadsinrichting die meer en meer door andere steden wordt nagevolgd. (Het *Nederl.* stoep ook = plaats waar schepen worden gelost of geladen; stoepman, elders: vuilnisman.)

drel = stijf, van de oogleden wanneer men ze van slaap bijna niet meer open kan houden; *de oogen worden mie drel* (ook: *stief*), zooveel als: er beginnen zich voorttekenen van slaap bij mij te vertoonen; “*ik leuf ijnliek, dat ons de oogen wat drel wassen van de zeupkes.*” – Ook = draaierig. Zie: *dral*, en: *drellen*.

drellen = het kronkelen of slingeren van een eind touw of garen om het ander eind, als men het dubbel wil nemen; ook: wanneer touw of garen bij 't gebruik eene draaiende beweging aanneemt, zegt men: 't *drelt*, 't is *drel*, of: *drellêrg*. *Neders.* drall = vast te zamen gedraaid; *Holst.* drell: een dik en dicht weefsel; *Pruisen* drellen = draaien. Zie: *dral*. (Bij *Swaagm.*: *drel* = samengedraaid, ineengevlochten en zodoende moeilijk te ontwarren. De oorsprong schijnt gezocht te moeten worden in het *HD.* drehen, freq. drehelen, *Holl.* draaijen.)

drellêrg; zie: *drellen*.

Drent = Drente, en: inwoner van Drente. Daarvan ook de familienaam *Drent*, of: *Drenth*. Schimpend zeide men vroeger: *dōmme Drent*, maar het komt meer en meer in onbruik krachtens de ervaring dat die qualificatie onverdiend is. Men zegt nog: *bist 'n Drent*, tegen iemand die zich onbeleefd, lomp uitdrukt door *die*, *dien*, *doe* en *dient*, in plaats van: *joe*, *joen*, *ie* en *joenent* te zeggen, enz. In het begin der 17e eeuw werd *Drent* met *poep* en *velink* gelijk gesteld.

Drentherwolde; zie: *Goorecht*.

Drentse mik; zie: *mik*.

Drentse nachtegallen, voor: kikvorschen. (Dwaze naam; 't moest dan zijn: Hooglandster, enz. omdat daar niet één nachtegaal {p.703} wordt aangetroffen.)

Drentse uren = groote uren, bij 't bepalen van afstanden. (In Drente spreekt men evenzoo van Grōneger uren, en dit valt wellicht daaruit te verklaren, dat een onbekende weg, vooral wanneer hij eentonig is, steeds lang valt, en het volk niet gaarne bij deelen van uren rekt.)

drep; zie: *dreb*.

drepgört = fijne gort die bij 't pellen door de gaatjes der pelblikken ontsnapt. Vgl. *dreb*.

dreuchie (*Goor.*) = **dreuchien** (*Stad-Gron.*) = droogje, in: *op 'n dreuchie zitten*.

dreug; **dreuge** = droog; 'n *dreuge twijbak*, *dreug brood*, voor: eene beschuit zonder boter, enz., met niets gesmeerd; *hij verdijnt gijn dreug brood* = niet genoeg om er op de zuinigste manier van te kunnen leven, eigenlijk zoo goed als niets. Eene koe noemt men *dreug*, wanneer zij zoo pas opgehouden heeft melk te geven. (Vergel. *gust.*) *Zegsw.*: *eet joen brood nijt dreug!* zooveel als: zij neemt het er maar af, 't is lang geen smaldoek; *hij ken nijt dreuge liggen* = hij weet niet te zwijgen. Zal zooveel zijn als: hij is nog gelijk aan een klein kind. “*Zoo moust mie weer hebben? Konst weer nijt dreuge liggen?*” Vergelijking: *dreug as Sunderkloas zien neers*, van wittebrood en koek gezegd.

dreugbunder (droge boender); schimpwoord voor werkvrouwen of meiden die bang voor 't werk zijn en daarom weinig water gebruiken bij 't boenen en schrobben. 't Wordt als een slecht teeken aangemerkt dat er geen zee van water wordt gebruikt bij die werkzaamheden, nochtans zal het woord wel verdiend kunnen worden.

dreuge, **dreugzuite**, **dreugkloot** = **dreugkul**; schimpwoord voor een niet levenslustig, een droog, saai persoon.

dreuge bui (droge bui), voor: tijd tusschen twee regenbuien; *kōm, ik mout weg, 't is net 'n dreuge bui.* {p.705}

dreuge kroamversiete; zie: *gustgasterei*.

dreugeldouk; doek waarmede men iets afdroogt, droogdoek.

dreugkloot; zie: *dreuge*.

dreugkul; zie: *dreuge*.

dreugmoaker = onderbaas van een vervener of veenboer.

dreugsel; soort van vernis dat in de verf gemengd wordt om het geverfde spoedig te doen drogen; *Wvl.* droogsel, *Fransch* siccatif.

dreug stee; in: *hij het 'n dreug stee in de hals* (of: *keel*) = hij heeft trek aan een borrel. (De Amerikaan zegt: ik ben nog niet droog = ik heb nog geen zin aan een borrel.)

dreugzuite (klemt. op: *zui*); eene soort van zoeten appel. Zie: *dreuge*.

dreumen = droomen; *'t zōl mie nijt dreumen!* = ik zou mij er niet op behoeven te bedenken indien ik in uwe plaats ware; *hij ken 't wel dreumen* = hij heeft het goed in 't hoofd, hij kent het van buiten, enz.

dreuntjen = talmen, dralen; *“spring d'r moar over, stais t'r al te te dreuntjen.”*

dreutelbōksen; zie: *dreutêln*.

dreutelder; zie: *dreutêln*.

dreutelgad; zie: *dreutêln*.

dreutelkoare; zie: *dreutêln*.

dreutelkōnd; zie: *dreutêln*.

dreutêln = talmen, dralen, treuzelen, en: eenmaal begonnen, langzaam voortwerken. Voor een manspersoon, die *dreutelt*, een *dreutelder* (dreutelaar) heeft men den schimpnaam: *dreutelbōksen*; voor een vrouwspersoon: *dreutelkoare*, *dreutelgad*, *dreutelkond*. *Oostfr.* dröteln, drêteln = langzaam spreken of arbeiden; *Holst.* drieseln, drüsler, en: drieselmaz; *Westf.* draeteln = talmen. Volgens *ten Kate* dreutel = ineengedraaide hoop; *Kil.* dreutel, drotel = keutel; dreutelen = kleine schreden doen als van een dwerg. 't Woord zal een frequent. vorm zijn van: dreten, drijten, met de grondbeteekenis van: drukken, persen. (*van Dale*: dreutelen = talmen, luieren.) Vgl. *druljen*, en: *drutten*. {p.707}

driefklamp; ijzeren voorwerp om de planken van eene bevloering aan elkander te doen sluiten. Zie: *drieven*.

driekant; wilde boekweit, eigenlijk Tartaarsche Duizendknoop, Polygonum Tartaricum. *Feenstra's Almanak* 1862 p. 81.

driemoorken (*Westerw.*) = **flok**, of: **lok** (*Gron.*) = het smalbladig wollegras, Eriophorum angustifolium. v. *Hall. Neerl. Plantensch.* p. 234.

driescharige ploeg; zie: *dreischeer*.

driest = ondernemend, geen gevaar vrezend, onbeschroomd; *hij 's driest* = hij durft zich wagen, weinig zwakker dan: hij is een waaghals; *moar driest!* = toe maar! doe het maar, er zal geen kwaad van komen, of: gij zult het er wel goed afbrengen, uw doel wel bereiken; *leuf* (of: *loof*) *'t moar driest* (of: *gerust*), *dat*, enz. = twijfel er maar niet aan, dat enz., ook *Dr.*; *kenst 'r driest op an* = ik geef u de verzekering dat mijn zeggen waarheid is; *zich verdriesten* = moed vatten om iets te ondernemen, bv. om over eene sloot te springen = *de drieste schouwen antrekken* = de stoute schoenen aantrekken, bv. om een meisje te vragen; *dōmdriest* = *driest* zonder overleg, er onbedacht op los gaan, (*Nederl.* doldriest; *HD.* dummdreist = vermetel, *Zw.* dumdrstig.) – Vergelijking: *driest as 'n koetspeerd* = het tegengestelde van: bloode. *Overijs.* driest = stoutmoedig; *Oostfr.* drîst = koen, vermetel; *ferdrîsten* = *verdriesten*; *HD.* dreist = stout, vermetel, onversaagd; onbeschaamd, driest; *sich erdreisten* = zich verstouten, zich vermeten; *Neders. Holst.* driest = koen, stoutmoedig, vermetel, *Westf.* driste = zonder vrees; dat kannste men drîste löwen. (*Weil.* driest, eigenlijk = koen, stoutmoedig, geen gevaar vrezend. Thans wordt het nog meest gebezigd om woestheid en wreedheid aan te duiden; v. *Dale*: driest = dom, blind, stout, onbesuisd; onbeschaamd; maar: stout = vermetel, driest, overmoedig.) – *driest*, door metath. {p.709} uit: dorst, van: darren, dorren = durven, *Neders.* dräfen, *AS.* dearran, dyrran, *Eng.* to dare; *AS.* dyrstig, thyrste = koen, stout, en: gethristian, gedrystigan = *zich verdriesten*.

driestighaid. *Zegsw.*: *da's niks as 'n driestighaid*, veelal scherstend, zooveel als: door driestheid (onberaden stoutheid), of: als men maar durft, bereikt men wel zijn doel. *HD.* Dreistigheid = stoutheid, vermetelheid, onversaagdheid.

driestjen; zie: *bodjes*.

drieven (= drijven), op het *Hoogel.*: het voorste paard mennen bij het tusschen-rijen-ploegen; de bestuurder van dat paard noemt men: *driever*. In *Hunsego* beteekent *drieven* ook: ploegen; *'t land is bekwoam om bedreven te worden* = het bouwland is geschikt, d.i. droog genoeg om geploegd te worden. (Evenwel nooit: *'t bedrieven is doan*, maar daarvoor: *'t plougen is doan*). Vgl. *Deensch* drift = de bebouwing van het land, alsmede: *bedrief*, en: *peerde drieven*.

drieven (drijven) = de geploegde planken zoo nauw mogelijk aaneensluiten bij het leggen van zolders en vloeren. *Wvl.* driven, eenen zolder drijven; de planken drijven. De planken van eenen vloer of zolder met klemhaken aaneendringen en zoo dicht maken dat men schier de voegen niet en ziet. (*De Bo*).

drieven (= drijven) = onophoudelijk aanzetten, aandrijven om spoed te maken, bv. met zich te kleeden of uit te gaan; *ie mouten mie nijt zoo drieven, doar wo'k zenewachtig van. Sprw. Dei 'n ander drieven* (ook: *joagen*) *wil mout zulf loopen* = wie het werkvolk steeds aandrijft om hard te werken kan zelf niet stilzitten, heeft zelf ook geen rust. Met dit zeggen troost zich het werkvolk van den boer. *Oostfr. Westf.*: De anner jagen wil, mut sülfst lopen; *Neders.* De enen andern will jagen, mut sulvst mit lopen; *Meurs.* Wenn andere well drieven mott selwer laupen.

driever; zie: *drieven 1*, en: *peerdedrieven*.

drifroet; het onkruid dat aan de kanten van een kanaal of ander water wordt afgeslagen en dan op en neer drijft. Voornamelijk zag men dit vroeger bij groote massa's in het Reitdiep. (*Dr.* driftgoed = drijvend hooi en stroo; *MNederl.* drifgoed, driftgoed = goed dat drijvende gevonden wordt, strandgoed. (*Verdam*.) {p.711}

drift = **oetdrift** = **ree** = **oetree** = **uutree** = **oetvoart**; bijzondere weg over eigen of eens anderen grond, inzonderheid een weg die van eene boerderij naar den publieken weg leidt; *opdrift* = *opree* = weg over een dijk. *Neders.* updrift, ook: afdrift; *Oostfr.* drift = weg, invaart; *Noordfr.* drâft = de weg, de opvaart naar het huis, waarlangs het vee gedreven wordt. Het *Ommel. Landr.* kent dit *drift* wèl, het *Old. Landr.*, ofschoon *drift* en *oetdrift* juist daar in zwang zijn, niet, maar heeft daarvoor: uytwegh. *Ommel. Landr.* IV, 34 luidt: Heeft yemand een Indrift over eens anderen Land, die heeft oock een Uitdrift, ende mag daer over in ende uitgaen, in ende uit rijden ofte drijven, met viervoete Beesten, dan hij moet met Wagene en Peerden daer niet over varen. Te Groningen heeft men onderscheidene straatjes die den naam van *Drift* voeren, o.a. de *Driemolendrift*, de *Ipenmolendrift*, enz. Zoo heeft ook tusschen de *Roamart* (Radermarkt) en de Heerestraat eene 1e en 2e *Drift*, uitkomende op het gedempte Zuiderdiep, en eveneens een 1e en 2e *Drift*, uitkomende aan de Spilsluizen. *MNederl.* dreve, dreef. Eig. weg voor veevervoer, van *driven*. *Kil.* iter tritum, en dreve, rije van boomen, series longa arborum. Vgl. *de Dreef* te Haarlem, *de Drift* te Utrecht, wandeldreef, schoone dreven, enz. (*Verdam*). *Ald.*: *Drecht* is een bijvorm van *dreft*, dat zelf als bijvorm van *drift*, *MHD.* trift, voorkomt. *Oostfr.* dâr geid 'n drift afer 't land; fan de weg geid 'n drift of na mîn plâts. Annonce: "Heden had de aanbesteding plaats eener bepunde uitvaart van de behuizing van – tot den grindweg Westerwijtwerd, ter lengte van 1379 meter." (1876). – *drift* is kennelijk van: het drijven van beesten (over eigen of eens anderen grond), wat later, toen het grasland in bouwland werd herschapen, tot rijweg, *ree* werd uitgebreid. Vgl. *drifte*.

drift in de lucht = sterke beweging der wolken; *op drift komen*, of *wezen* = aan den gang komen met betrekking tot eene reis, en zooveel als: vertrekken, en: vertrokken zijn; {p.713} *op drift moaken*, of: *zetten* = iets zoover in orde brengen dat het zijn geregelden gang kan gaan; ook: iemand aan 't werk helpen. *Oostfr.* drift = beweging, gang, streaming; vaart: dat schip ligt in in de drift; de balken sünt in drift kamen; d'r sit so 'n drift in de lücht.

drift = gang ter zijde van een huis, waarlangs men van de straat naar het achtergedeelte van die woning gaat, (*Winschoten*).

drifte; soort van weg die dood loopt, slop, nl. in dorpen; *in de drifte bie joe woont 'n snieder*, en te vergelijken met het Gron. *ganke*.

driftlappe (*Stad-Gron.*) = driftkop.

driggeln = kleine stappen doen en zoo niet snel vooruitkomen; wordt vooral van vrouwen en kinderen gezegd. Zie: *daueln*.

drinkdobbe; zie: *drinkeldobbe*.

drinkeldobbe, in geschrifte *drinkdobbe* = **peerewask** = paardenwed. In eene Voordr. van Ged. Stat. (1879) komt voor: “– de bestaande drinkdobben dadelijk te dichten, makende op deze bepaling de drinkdobbe van – eene uitzondering.” *Dr. Oostfr.* drinkeldobbe. Gevormd als: *drinkeldoode, hopeldoo, hangelslöt* (ook *Oostfr.*), *hangeljoar, kroepelhenje, loopeldag, plukkelschuld, slachtelbijst, waskelvat, wittelkwast, endelkouk, spittelkees, vergetelbouk, zittelbrijven, schieteldouk, dreugeldouk*. Vgl. endeldarm. *Dr.* mestelzwien, kindelweek, kindelbier, lotteldag; *Friesl.* schieteldoek (lulier); *Overijs.* knuppeldoekje; *MNederl.*

drinkelbier = bier voor eigen gebruik; dragelvat = draagvat. *Kil.* vastelavond, windeldoek, -band, -maend, -stock; *HD.* Werkeltag, Wünschelruth; *Oostfr.* ètelwâre, drinkelfat, tröstelbêr, lavelbêr, kindelbêr, hangelpêren, hangelboord, reddeldag, sichteltîd; *Westf.* sniggelgöse, wiskeldauk, drögeldauk, wittelkwast; bij *v. Dale*: ringelbolt (gewest.); ringelrups ne-
{p.715}vens: ringrups; ringelslang; ringelwikke, ringelgans, hangeloor (soort van tuinboon), troostelbier, troostelwijn, vergetelboek nevens: vergeetboek, enz.

drinkeldoode = drenkeling, lijk van iemand die verdronken is. Het volksgeloof wil dat den *drinkeldoode* terstond bloed uit den neus vloeit, wanneer nabestaanden bij het lijk komen. (Het *Nederl.*: drenkeling laat twijfel over of de in 't water geraakte dood of levend is opgehaald; daarentegen heeft het *Gron.* geen naam voor iemand die uit het water gered wordt.) Vgl. *drinkeldobbe*.

drinken. *Sprw.* 't Is beter dat 't drinkt as dat 't stinkt ('t is beter dat men er dorst van krijgt dan dat het bederft), zegt de huisvrouw als zij vleesch, spek, ingemaakte snijboonen, enz. wat sterk heeft gezouten.

drinkenskop; kop of kommetje om water uit te drinken, *Kil.* drinckop.

drinkjes; zie: *jes 2*.

drins = den derden keer; alleen in: *ins-twins-drins!* Zie: *ins*.

Droa = Der A, aan de A, te Groningen; *an Droa wonen* (aan *Hooge- of Leege Droa*) = op de streek of kade tusschen de voormalige Kranenpoort tot de A-poortenbrug, liggende over de Drentsche A.

droad, voor: gegalvaniseerd ijzerdraad, dat hier veel tot afschutting gebezigd wordt. – *doar lopt droad op* (= 't snidt, of: 't haut 'r in), zooveel als: daar komen veel kosten op, het wordt eene dure zaak, eigenlijk: het maakt diepe insnij-
{p.717}dingen of inkervingen, als bij eene schroef; door 't slijpen komt er *droad op de scheuvels*, zoodat zij eerst zwaar rijden; hij (of: zij) *is weer op droad* = goed op streek, hersteld van eene ziekte, (ook aan eene schroef ontleend); *hij het veul droad* = hij bezit veel geld, is rijk; *gijn dreuge droad meer an 't lief hebben* = doornat zijn.

droaden (ww.); zie: *strupen*. *WVl.* boonen draden. (*De Bo*).

droadje, droatje (= draadje); iemand *wel an 'n zieden droatje kennen hollen* = hem (of: haar) gemakkelijk kunnen overhalen om nog wat te blijven. – “*Moar bin ze* (de vrouwen) *ijnmoal an 't teuten den ken je heur wel an 'n zieden droadje hollen.*”

droadêrg = dradig, vezelig, niet malsch, van vleesch gezegd; ook *Dr.*

droagboar; zie: *barve*.

droagen, in de beteekenis van: vrucht voorbrengen, vrucht dragen, van boomen en tuingewassen gezegd; *dei boom dragt goud* = geeft veel vrucht; *appelboomen droagen om 't ander joar*; *prônkers droagen beter as krōmbekken* = de pronkerboon geeft meer vrucht dan

de snijboon; *mien soort van eertjebeien bin beste droagers in 't droagen* = in 't gebruik; *dat goud valt in 't droagen tou* = die stof valt in 't gebruik mee. Zie ook: handen.

droager; de vleeschvlieg; *doar het 'n droager bie west, dat vlijs is kepot*. *Dr.* drager, brommert; *Oostfr.* drager, Calliphora vomitoria, die graag hare eieren op gekookt vleesch legt, zoodat later hare maden daarin worden aangetroffen, Fransch mouche de la viande. Zie ook: droagen.

droagers; personen die de zaadschooven in het dorschkleed dragen. Voorheen kregen deze in het *Old.* twee beschuiten buiten den gewonen kost, even als de eigen maaiers. In de *Ommel.* verdienen de *droagers* vijftig cents per bunder meer dan de andere zaaddorschers, nl. per dag. – Ook: de acht of tien mannen die een lijk op eene draagbaar naar het graf dragen (ook *Dr.*) Vroeger hadden de *gilden* voor *droagers* en *luders* te zorgen, thans zijn in sommige gemeenten voor het dragen personen {p.719} aangewezen die ook door haar bezoldigd worden. Vgl. dragklijd.

droagerskölf; groote mand, die door de turfdragers te Groningen genruikt wordt, ten einde er tuf mee te dragen van de schepen in de bakwagens (zie ald.), en later van deze in de huizen der ingezetenen. Zij is een weinig kleiner dan de moatkölf (zie ald.) – Mandenmakerswoord.

droak, draak = vlieger, jongensspeelgoed; ook *Friesch, Wvl.* draak, *Oostfr. Neders. Holst.; HD.* Drache. Ontleend aan de monsters die men er op schilderde, en op draken, enz. moesten gelijken. Van 't *Lat.* draco. (Het woord draak – vlieger komt ook bij *Kramers* en *v. Dale* voor.) *Zegsw.:* *De droak is hōm ofknipt* = men heeft hem de uitvoering van zijn plan belet; *hij stait net as 'n jōng dei de droak ofknipt is* = hij staat beteuterd. (Evenwel zegt men, (als in 't *Nederl.*): *dei vlijger gait nijt op.*)

droak; spinrag, dat van den zolder neerhangt.

droaklien; zie: bod.

Droapoorte = A-poort, met den klemt. op: *poor*, eigenlijk = der A-poort. Zie: Droa, en: e 2.

Droapoortenboog; de voormalige steenen brug bij de A-poort. Als plaatsbepaling doet zij nog dienst: *hij woont bij Droapoortenboog*. Zie: Droa, en: boog.

droaverei = harddraverij; *de droaverei is op de Kōrreweg*.

droetgad (*Ommel.*); schimpwoord voor een meisje dat vooral zeer breed om de middel is, tegengestelde van slank, rijzig. Zie ook: jentîg, en vgl. druuten.

drōk; zie: kroak.

drok = druk, bezig, veel te doen hebbende; *hij krigt 'r drok mit* = 't zal hem groote inspanning kosten, bv. om den prijs te behalen; ook *Dr.*

drokke dingsdag, ook: **dikke dingsdag**; de derde dinsdag in Mei, tevens de eerste dinsdag der Meikermis te Groningen. Aldus, omdat een groot getal dienstboden op het land, die dan *vrijweek* hebben, op dien dag die kermis bezoeken.

drōkken; zie: drukken.

drōkker; zie: drukker, en: doetje.

drokke wōnsdag; de derde woensdag in Mei, zijnde de tweede {p.721} woensdag van de kermis in de Stad; alsdan houden de Groninger dienstboden kermis. Iemand kondigde aan (1876): “dat er bij hem gedurende de kermis hoornmuziek zal wezen, uitgezonderd drukke woensdag.”

drokte = drukte, bedrijvigheid. *Zegsw.:* *wat 'n drokte veur 'n old mens om weer jōnk te wor'n*, schertsend voor: wat hebben wij (of: zij) het druk!

drōmmel, in de *zegsw.:* *'t is net of de drōmmel d'r jongen had het*, zooveel als: de boel ligt in de grootste wanorde dooreen, bv. in eene kamer. *Friesch:* It sjucht er út oft de divel jonge het (erg vuil en ontredderd).

drōmmelkoater, voor: drommel; *te*, of: *dei drommelkoater!* = wel drommels! *as de drommelkoater noa hoes!* = gauw naar huis, rep je!

drōmmelkoaters, als bvnw. en bijw.: *drōmmelkoaters wicht; drōmmelkoaters mooi*, enz. Zie: *drōmmelkoater*.

drong an = oaling an = stoef an = stōmp an; bijw. uitdrukking voor: dicht bij, dicht aan, in de onmiddellijke nabijheid, elkander bijna rakende; *d'ooen drōng an de kop hebben* = hoogst zuinig zijn; *Dr. d'ooen drong anne kop hebben* = kitteloorig, en: zeer zuinig zijn. – *drōng*, van: dringen; *Noordfr. trong, Eng. throng, AS. thrang* = eng, gedrongen. Zie: *oaling, bōt*, en: *stoef*.

drōnkent (*Veenkol. Stad-Gron.*) = dronken.

droop in 't joar = vrang in 't joar; verzwering in den uier der koeien, zoodat er etter uit de spenen gedrukt wordt, welk ongemak zich alleen des zomers voordoet. *Kil. droop, drop, drup*; (v. *Dale*: droopen = bedruipen, besproeien.)

drōst; aldus noemt men wel een zwaar,forsch gebouwd man; *'n drōst van 'n kerel*. (v. *Dale*: *drost, drossaard, schout, baljuw*). Oudtijds werd het Landschap Drente door drosten bestuurd. {p.723}

drouen; zie: *drauen*.

droust = droes; *kwoaie droust*, in geschrifte *kwade droes*.

droustig (droestig), schertsend voor: erg verkouden.

drouwen; zie: *drauen*.

druilen = **draien** (draaien) = ezelsbrugjes maken bij 't zingen, soort van portamento zingen, vooral bij 't kerkgezag. *Hoofd druilen* = draaien, talmen; v. *Dale*: *druilen* = talmen, sluimeren.

druilen (*Westend.*) = wateren; zie *Laurm.* p. 132.

drukken; drōkken, in: tegen iets *drukken* = telkens haperen wanneer men iets zeggen wil, 't zij dat men de woorden niet kan vinden, of dat men met de waarheid niet wil of durft voor den dag komen. – Ook met de beteekenis van *druljen* (*Hoogel.*) = besluiteloos zijn, talmen, treuzelen, en hiervan: *drukker, drōkker* = *druljescheet* = *dreutelkoare* = draler, besluiteloos mensch. – *druljen* moet tot: *drol*, gebracht worden; *drukken*, enz. hier zooveel als: persen om een *drol* te krijgen; iemand iets *in de moag drukken* (of: *drōkken*) = duur verkoopen, bij *van Dale*: – in de maag stoppen. Vgl. *druilen*.

drukker; drōkker = steek onder water; *zij ken ze* (d.i. *dikke drukkers*) *geven, dat belooft 'k joe!* = zij verstaat de kunst om speldeprikken uit te deelen. Zie ook: *doetje*, en: *drukken*.

druljen; zie: *drukken*.

druljescheet; zie: *drukken*.

drumpel; zie: *druppel*.

drumpelken; zie: *druppelken*.

drup = druppel; *drup* = *drupke, druppie; druppien* = eene geringe hoeveelheid van eenige vloeistof; *ons schoap geft bie winterdag moar 'n drupke; dat drupke ken 'k allèn wel op; wat zel zoo 'n drupke ons helpen, wie bin mit ons vieven; ie lusten nog wel 'n drupke* (bij v. *Dale* *drupje* = *slokje*) = ik zal u nog maar eens inschenken; *dou dat drup moar weg; drink dat drup moar op*. (Wordt dus onzijd. gebruikt.); *'t het 'n drup of wat regend* = het heeft een weinig geregend; *hij het de doagêlkse drup*, zooveel als: die winkelier of herbergier heeft de gewone toonbanks- of winkelnering, die dagelijks terugkeert en zoo de winst bij kleinigheden aanbrengt. Vgl. *Friesch*: De stadige drip kloarket wol in stien út; *Oostfr.* Stadige drüp fald dōr 'n stên, ook: dōr 'n {p.725} hête stên. *Aken*: Der dägliche drōpp maacht et daaen haasz.

drupke; zie: *drup*, en: *biet*.

drupken = met kleine druppels wegvloeien. – *druppen* = druipen, met verkleiningsuitg.

druppel = **drumpel** = **deurdruppel** = **deurdrumpel**, bij *Weil.* *drempel, dorpel, drumpel*; bij v. *Dale* *drempel, dorpel*; *Kil.* *dorpel, deurpel*; *Friesch* *drompel*, *Oostfr.* *drüppel*, *Oudfr.* *dreple, dorpel, drompel, doorpeal*; *dore* = *deur*, alzo *druppel* door metath. = *deurpaal*. *Zegsw.*: *hij mag nijt over mien deur of druppel komen* = 'k wil hōm nijt over mien deur of druppel wijten

= ik duld hem niet in mijn huis. *Oostfr.* hê dürd mî nêt afer dör of drüppel kamen. *MNederl.* dreppel = drempel.

druppelken = **druppeltjen** = **drumpelken** = huppelen, huppen met aaneengesloten voeten; *ZHoll.* dribbelen, *Oostfr.* drüppeln. Vgl. trippelen. Bij v. *Dale*: dribbelen = met kleine sprongen lopen, inzonderheid van kinderen. Ons woord zal van *druppel* komen, en zooveel als: op bovengenoemde wijze een sprongetje over een drempel doen.

druppelmaiden; meiden of meisjes wier voornaamste bezigheid bestaat in het doen van boodschappen. In Kluchten uit de 17e eeuw = loopmeid, straatmeid. *Oostfr.* druppelmeid, een vrouwspersoon dat buiten de gewone meiden hulp verleent, en vooral ook in 't geheim boodschappen voor de vrouw des huizes doet. Ook in dezen zin wordt het woord hier gebruikt. Zie: *druppel*.

druppie; **druppien**; zie: *drup*.

drutjen; zie: *drutten*.

drutten = **drutjen**; niet aan het werk kunnen komen omdat men, om welke reden dan ook, er tegen opziet. Met het freq. *dreutel*, van: drijven.

druwen; zie: *drauen*.

drijg = **streksoam**; wordt van spijzen gezegd die zich onder het koken uitbreiden; ook: die onder het gebruik langer strekken {p.727} dan de hoeveelheid zou doen verwachten; meestal verstaat men er datgene onder wat zeer voedzaam is. – *verdrijven* = eene spijs met eene andere vermengen opdat zij langer kan strekken; ook: om ze minder vloeibaar te maken. Van dranken zegt men het om eene grotere hoeveelheid te bekomen; *drijge kerel* = een stevig gebouwd, breed geschouderd man, die dikker en zwaarder is dan zijne grootte zou doen denken. *Dr. Friesch* dreeg, *Oostfr.* drêg, drêge, drêgsam, *Neders.* drege, *Deensch* droj, *Zw.* drug = wat lang uthoudt. Vgl. het *Eng.* dry, *Oudfr.* drey, *AS.* dreoh. Zie ook: *dubbeld*.

d'rzient; zie: *dezient*.

dubbeld = dubbel; *de tōng slacht hōm dubbeld* = hij is dronken, daarom stamelt hij; *dat gait dubbeld op* = dat komt van twee kanten, 't geeft een dubbel voordeel; ook: wanneer een kind ruim of door meer dan één persoon met lekkers bedeed wordt; *op dubbelde nek tou 't hoets oet gooid wor'n* = vierkant 't huis uitgesmeten worden; *mit dubbeld kriet schrieven* = de rekening veel te hoog maken; 't *klijd ligt dubbeld* = (een gedeelte) van het vloerkleed is saamgevouwen; *d'r dubbeld* (ook: *drijg*) *oetzijn* = *oarig dubbeld wezen* = stevig gebouwd, breed geschouderd zijn; *dubbelde kidde* (zie: *kid*); *dubbeld en dwars* (alliter.) = in allen deele, in ruime mate; *hij het 't dubbeld en dwars verdijnd* = hij heeft het meer dan verdiend (zoo loon als straf); *hij ken 't dubbeld en dwars doun* = zonder moeite; ook: van zijn overvloed; *Wvl.* dobbel en drie = uit der mate veel. (*De Bo*). *enkeld of dubbeld* = één- of tweemaal, bv. een eind touw. “Je hebt alles dubbeld en dwars.” (*Sara Burgerh.* p. 350.) Vgl. 't *HD.* doppelt.

dubbeld begroaven; zie: *begroaven*.

dubbeld-dwars; zie: *dubbeld*.

dubbelde kidde; zie: *kid*. {p.729}

dubbelde kin = onderkin. Zie: *kossem*.

dubbelde oarend moaken = met de ruggen tegen elkander gaan zitten of liggen.

dubbeltje, in: *zij wijt dat 'n dubbeltje tien cent het = zij keert 'n dubbeltje tweemaal om* (vóór zij hem uitgeeft) = zij is zeer spaarzaam. *Oostfr.* De dreit 'n penning dremâl um, beför he hum ûtgift; van mannen: *hij holt de doem op de dubbeltjes*.

dubbeltjesharburg; zie: *stroversglas*.

dubbeltjeskerel; minachtend voor: deurwaarder bij de directe belastingen. Vgl. *kerel 1*.

dubbeltjeskouken; zie: *Gröneger kouk*.

dubbeltōngs (dubbeltongig), in: *dubbeltōngs sloagen* = in de spraak belemmerd zijn. *Kil.* dobbeltongigh = stamelend, gebrekkig van spraak. Vgl. *dubbeld*.

dubio = twijfel; 't stait in dubio of wie hen zellen of nijt = 't is nog niet vast besloten of wij op reis gaan, enz.; *hij stōn in dubio of 'e noa de harddroaverei goan zōl of nijt* = hij stond in beraad, enz. Bij *v. Dale*: 't is dubieus = 't is twijfelachtig. *Lat.* dubitare = in twijfel staan, in beraad staan.

duch, dug (*Westerkw. Hunseg*, waar het sterk begint te verouderen) = **dou** = doe; *duch dat even; duch 't moar; doe duchst doch nijt? loop hen dat dug! Friesch* dôch = doe; *Dr.* docht = doet; *Wvl.* doegen = doen; doeg = doe, gedoe, en: gedoeg. (*De Bo*). *OOostfr.* dughen, bijvorm van: doon (= doen); dug 't man = doe het maar; *Noordfr.* dughen = doen. Vgl. *schoug* = *schou* (= schoen); *loag* = *loa* (= lade); *zich* = *zij* (= zie); *zwoag* = *zwoa* (= zwade); *huig* (= hieuw); *houg* = *hou*, *hau* (= houw), enz., als ook: *HD.* dich, *Gron.* die; mich, *Gron.* mie.

duchs't = doet gij, en: gij doet; *duchs't even? duchs't nijt goud*. Zie ook: *duch*.

ducht, voor: denkt, en: dunkt; *wat ducht joe van de rais?* = hoe denkt gij over de reis? *mie ducht 't mōs moar angoan* = mij dacht, die moet maar doorgaan; *hou ducht joe dat zoo?* = hoe dunkt u dat zoo? "*Mie ducht dat zunder knecht of maiden 't Wel kon!*"

dudêlk = duidelijk; schertsend maar toch afkeurend zegt {p.731} men, wanneer iemand woorden of uitdrukkingen gebruikt die gewoonlijk verzacht of bemanteld worden: 't is bōt *dudêlk*, zooveel als: gij drukt u te plat, te plomp uit. – Ook = welgelijkend, van een portret: *da's zoo dudêlk! och wat dudêlk!* = dat lijkt sprekend.

dug; zie: *duch*.

duikers; Egelskop (Sparganium), behoorende tot de afdeeling Lischdodden; *v. Hall Neerl. Plantensch.* p. 221. – Ook eene vogelsoort. *Gedep. Stat.* bepaalden (1865) "dat de jagt op waterwild, als: eenden, duikers, waterhoenders zal worden gesloten op den 6den Sept." (Bij *v. Dale*: duikelaar, zekere watervogel.) Zie ook onder art. *schrieken*.

dûil (*van Halsema*) = buil.

duimpjes; zie: *doemkes*.

duisken (*Westerw.*) = **deuske**; **deusie**; **deusien** = doosje.

duist = **duus** = **wintergras** = **zwartgras**, *Alopecurus agrestis*, veldvossestaart. De naam *duist* is van Frieschen oorsprong. *v. Hall Neerl. Plantensch.* p. 137.

duizendtak = Duizendblad, *Achillea Millefolium*. *v. Hall. Neerl. Plantensch.* p. 137.

dukdalven, doekdalven; bij *v. Lennep*: een zwaar paalhoofd, in het water geslagen, en dienende om er schepen aan te beleggen; *v. Dale*: aaneengeklonken paalwerk, op verschillende punten van havens, rivieren en andere binnenwateren ingeheid om er schepen aan vast te leggen. – Hier, o.a. in het Keitdiep drie zware schuin tegen elkander staande en goed aan elkander bevestigde balken. *Oostfr.* dûkdalle. Volgens *Winschoten* van Duc d'Alba; volgens *Bilderdijk*: dokdolf = paal of blok in een dok. *Stiurenburg* zegt: juister (dan dûkdalf) zeker: doekdallen of doekdollen, omdat die palen nog bij den hoogsten vloed uit het water opduiken. Ook *ten Doornkaat* {p.733} betwijfelt de herkomst van Duc d'Alba, daar het niet bewezen is dat deze dit soort van paalwerk in Nederland heeft ingevoerd, en dat die palen aan de kusten der Noordzee ongetwijfeld reeds van ouds hebben bestaan. In Oost-Friesland hoort men zelden: dûkdalfe (*HD.* Duckdalbe, *Deensch* dukdalberne, *Zw.* dukdalbarne) zoodat het wel mogelijk is, dat dalle hetzelfde woord is als: dolle, en dûke met het *Nederl.* duiken samenhangt, zoodat dûkdalle (= *dukdalf*) woordelijk zou beteekenen: een in den gedreven, gedoken paal. Vgl. *dol 2*.

duker; kleine ijzeren nagel zonder kop; *Oostfr.* düker. – Ook: basterdvloek, en als bvnw.: *dukers spul, dukers wicht*, enz.; als bijw.: *dukers hard, kold*, enz. Zie: *duufker*, en: *gommes*.

dukerkoppen; zie: *tingnagels*, en: *tuk*.

dukern = het inslaan van *dukers* (zie: *duker*); *Oostfr.* dükern = inslaan, indrijven.

dukerochs = **dukers**, verzachtend voor: duivelsch: *dukerochs wicht*. Zie ook: *duker*.

dukers; zie: *duker* en: *gommes*, alsook: *Gr. Wbk.* I Kol. 953, art. afgedokterd.

duks = deuk, *mien houd het 'n duks kregen*. *Oostfr.* duks = slag, stoot, duw. Vgl. *tuk*.

duldig = geduldig, lijdzaam, niet klagend of schreiend; alleen van kleine kinderen gezegd die zich alles laten welgevalen; 't is zoo 'n *duldig schepseltje*. *MNederl.* duldig, *MHD.* dultec, duldec, *MNederd.* duldich. Geduldig, lijdzaam, enz. (*Verdam*). *Neders.* duldig = geduldig. Vgl. *ge*.

dumer (*Westerw.*) = *sleup*; zie ald.

dun (*Ommel.*) = schraal; *dunne wiend* = schrale wind die gevoelig aandoet; *dunne vruchten* = *dun gewas*; "de verwachten was *dunne vruchten mit 'n luk beschoetje*"; *dunne melk*, tegengestelde van: vette melk; *dei kou geft moar dunne melk, doar ken we moar 'n beetje botter oet bekarrên* (uit karnen); *dun* {p.735} *landje* = zandige kleigrond, zavelgrond die veel mest behoeft; *d'r dun van soppen* = niet ruim van bestaan, er niet lekker van kunnen eten. *Hooft* dun = klein, gering; *Neders.* duun = gering, en: soppen = indoopen.

dun, voor: ontdooid; *guster hewwe de gloazen nijt dun had. de gloazen bin weer dun*. Vgl. *dik* 3.

dundarm, spottend: 'n *dundarm van 'n wicht* = een dun, mager meisje of vrouwspersoon.

dunder = donder, ook voor: bliksem; 'n *31 Julie 1891 is de dunder in 't dörp Warfum binnen de tied van tien minuten op vijf ploatsen insloagen; brand is 't r nijt van komen. Zegsw.: nou zel de dunder deur 't worsthoorndien sloagen (Stad-Gron.) = doar zel de duvel deursloagen* = daar moet een eind aan komen, of: dat gedoog ik niet, dat zal ik beletten. Vgl. *Verdam*: donderslach, ook een door donder begeleide bliksemstraal; ook voor de bliksem, als wapen van Jupiter. – *dundêrn* = donderen. Vgl. *dōnder*.

dunderdag! uitroep van verwondering; *dei dunderdag!* verzachtend voor: *dei dōnder!* (*Zoo: dei soaterdag!* voor: *dei soatan!*)

dundergoot (*Ommel.*) = **dunderschoer** (ook *Hoogel.*) = **grōmmelschoel** (*Old. Westerw.*) = donderbui met regen. Zie: *schoeren*, en: *grōmmel*.

dunderket; de ketting van een bliksemafleider; *hij het de dunderket op de möln*. Zie: *ket*.

dunderkoppen (*Ommel.*) = **grōmmelkoppen** (*Old. Westerw.*), alleen meerv. = de licht gekleurde stapelwolken die zich aan den horizon vertoonen en onweer voorspellen; *zitten dunderkoppen an de lucht* (bij v. *Dale*: koppen).

dunderlaider (*Ommel.*) = **oflaider** (*Old. Westerw.*) = bliksemafleider. Vgl. *dunder*.

dunderschoer = donderbui. *Kil.* donderschore = bliksem. *MNederl.* donderscure, *MHD.* donerschûr, *HD.* Donnerschauer. Donderbui. (*Verdam*). Zie: *dundergoot*.

dunderweer = onweder. *MNederd.* donerweder, *HD.* Donnerwetter (= onweder, donderbui). Zie: *swaarweer*.

dun-dik, in de zegsw.: 't wordt *dun achter dik* = de lucht klaart op, 't wordt aan de kimmen helder. {p.737}

duneerîg (dunaardig), in: *duneerîg land* = bodem met eene dunne laag klei.

duneggen (*Old. Westerw.*) = **dunnekken** (*Ommel.*), alleen meerv. = de slapen van 't hoofd. *Dr.* dunegge (enkv.), *Overijs.* dunne egge, duneggel; *MNederl.* dunninge, dunnige = de slaap van het hoofd, *MNederd.* dunninge, dunnige, *MHD.* tūnewenge, dunning, dunig. *Teuthon.*

dunnyng, dunegge, tempus; tot den dunnyng hoerende, temporeus; *Overijs.* dunegge.

ONoorsch. thunnvangi, *AS.* thunwang, thunweng. (*Verdam*). *Kil.* dunninghe, slaep of slagh des hoofts; *Oostfr.* dünegge, *Neders.* *Holst.* dünnige, dünnige, dunje, *Hamb.* dünne,

Wangeroog thunning, *Noordfr.* thenning, *Deensch* tynding, *Zw.* tinning, *ONoorsch* thunvangi, *OHD.* thunvengi, dunwengi, *OSaks.* thinnonga, *AS.* thunvinge. Volgens *Grimm* samengesteld uit het *OHD.* tinnâ (voorhoofd, slaap), en wanga = wang; *ten Doornkaat* brengt het eerste deel tot de beteekenis van: zacht, zwak; *MHD.* dünne = het weeke, en dan zooveel als: teere, zwakke wang. – *duneggen*, door klankversterking: *dunnekken*.

dunne; zie: *figge mit 'n dalles*.

dunnekken; zie: *duneggen*.

dunsloapêrg (dunslaperig) = **bliksloapêrg**; bij het geringste gedruisch ontwakende, tegengestelde van: vast slapend; *Friesch* dunslaperig, *Kil.* dunslaepigh, *Oostfr.* dünnschlaperig, dünslaperg. Vgl. het *Duitsche* dünn = week, teer.

duren = **deuren** (*Hoogel.*) = durven; *Dr.* duren, *Friesch* deuren, *ONederl.* darren, *MNederl.* dorren, *Wvl.* derren; *MNederl.* dorren, *MNederd.* doren, dorn, derren, *MHD.* turren; *HD.* (veroud.) durren, *Goth.* daurfan, *Eng.* dare. Durven, den moed hebben, het wagen, het ondernemen, onderstaan, zich verstouten, zich onderwinden. (*Verdam*). *Oostfr.* düren, *Noordfr.* türren, *Oudfr.* dara. Vervoeg: *ik duur, doe duurst, hij duurt; wie, ie, zij duren; ik dus, doe dust, hij dus; wie, ie, zij dussen; v.d. dust; hij het nijt dust* = hij heeft niet gedurfd, ook *Dr. Oostfr.*

duren (= uithouden); *men ken doar nijt duren van stank*, bij *v. Dale*: hij kan het hier niet duren; *ik kōn nijt bie hōm duren, zoo stōnk hij noa troan* = ik kon het niet in zijne onmiddellijke nabijheid uithouden, enz.

durft, in: *hij het gijn durft* (in enkele gevallen) = hij durft het niet doen, hij is niet *driest* genoeg.

duroabel = wat veel kosten meebrengt, wat kostbaar moet genoemd worden; 't is *t'r duroabel te leven* = het leven is er duur; 't is 'n *duroabele hoeshol'n* = die huishouding kost veel geld. *NBrab.* durabel = duur, kostbaar, tegengestelde van: goed-{p.739}koop; *Oostfr.* dürabel = duur, en: duurzaam; *v. Dale*: durabel = duurzaam, blijvend. Gevormd naar 't *Fransche* durable, *Lat.* durabilis = duurzaam.

durs; zie: *dus*.

dus, durs = *doe durfde; dus't nijt!* = *durs*, of: *duts't 't nijt!* = doe het niet! Zie: *durven*.

dus derhalven, pleonast. voor: derhalve; ook *Dr.*

durp (*Westerw.*) = **dörp** = dorp.

dussel = de middelste rij van 't kegelspel; *dussel gooien* geeft dubbele punten, althans te Winschoten, waar reeds omstreeks 1840 het kegelen zeer in trek was en waar later de kegelbanen zeer doelmatig en flink werden ingericht.

dussel = dissel, soort van bijl, *Dr.* duskel. *Zegsw.*: *hij's t'r of as Rōmke van de dussel = as de kikkert van de steert*, ook: – *as de kikkert van de steert* = hij is er geheel af, is het voor goed kwijt. Als ironie geldt: *hij komt 'r an as Rōmke an de dussel* = hij heeft een fortuintje gehad.

dusselboom = dissel, disselboom, deel van een' wagen. *Zegsw.*: 't *gad tegen dusselboom angooien* = zich onwillig toonen, eene zaak tegenwerken door zich er aan te onttrekken; *Nederl.* zijn achterste tegen de krib zetten, *Oostfr.* de nêrs an de dîsselbôm smeten. – *woagen mit krōmme dusselboom*, volksnaam voor het sterrebeeld de Groote Beer. *Zeel.* dîsselboom, *Oostfr.* dîsselboom, *Oudfr.* tiuchsel, van tia, *Goth.* tiuhan = trekken. Zie: *plougbooms*.

dust; zie: *duren, dōst, doun* en *daist*.

dut = doet; *dat dut nijt* = dat is niets, dat doet niets af. *de dut 'r mit*, zooveel als: hij (of zij) vrijt er mee. Zie ook: *daït 1*.

dut'e = **dutte** = doet hij; *wat dut'e doar! dut'e niks?* Zie: *daït*.

duthoamer, doethoamer = **doetebolten** = **douterkoezen** (*Westerw.*) = **dotterkoezen** = **douterkousen** = **pōmmels** = **pōmpels**; eene plant die in eene cilindervormige, dichte pluim uitloopt en veel in de slooten wordt aangetroffen, {p.741} *Typha angustifolia*, in *Zeel.* bezuring. Volgens Prof. *v. Hall* draagt de breedbladige Lischdodde, *Typha latifolia* hier ook nog de namen: *doetebolten, groote hanebolten, pommels, douterkousen* en *bullepees*; *Neerl. Plantensch.* p. 221. En ald.: de smalbladige Lischdodde heet hier kleine hanebolten, ook op eene enkele plaats sneelings; beide soorten heeten bij *Oldehove kannewasschers*; *Overijs.* toesebollen, elders: pluimen, en: kakelaars; *Noordfr.* dünhamer, *Deensch* donhammer. In sommige streken wordt de pluim, rijp zijnde, uitgeplozen en tot beddevulsel gebruikt.

dutst = gij doet, en: doet gij. Zie: *doun*, en: *dus*.

duufker; duufkes; duufkers; duker; dukers; duveners; duufkoater; uitroep van verwondering; *dei duufker!* ook: *te duufker!* enz. Volksrijm: *Brandewien mit suker Dat smoakt as de duker.* Eigenlijk basterdvloek voor: duivel, duivels. Ook bvnw. en bijw.

duufkers; zie: *duufker.*

duufkes; zie: *duufker.*

duufkoater; zie: *duufker*, en: *duvekoater.*

duufkoaters; zie: *duufker*, en: *duvekoater.*

duukjes-van-tol (hertog de Toledo?); eene der algemeenste en vroegst gekweekte tulpen, nagenoeg overeenkomende met krookjes, *Tulipa suave olens.*

duun; zie: *doen 1, 2.*

duurbloud (duurbloed); spottend van of tegen iemand die weinig moed toont, die niets durft wagen, tegengestelde van *drieste vent*, bv. een jongen die geen meisje durft vragen, enz., inzonderheid voor: bloode vrijer. *Oostfr.* dūrblōd, spottend voor: held, waaghals. Van: *duren* (durven), en: *bloud* (bloed, hals), dus iron. zooveel als: een bloed die een waaghals is.

duurgelder; een voorwerp dat groote waarde heeft en daarom hoog in prijs, duur is. Wordt vooral van uitmuntende koeien gezegd. Ook van kostbare vazen of kommen van oud porselein, die bv. tot versiering dienen, en waarvoor reeds veel geld geboden is. {p.743}

duurkoop, voor: duur, in het *Sprw.* *Goudkoop is duurkoop* = wat goedkoop is betaalt men meestal te duur. *HD.* Wohlfeil kostet viel Geld.

duurloons wezen = zich voor eenigen arbeid duur laten betalen; *Oostfr.* dūrloonsk, *Holst.* duurloonsch.

duurst = durft gij; *duurst nijt?* = durft gij niet? *Oostfr.* dūrst = durft, *HD.* darfst = durft, moogt. Zie: *duren.*

Duurswold; oude benaming voor de gemeente Slochteren. – Naam van een waterschap. Zie: *wold.*

duus (*Westerkw.*) = wintergras. Zie: *duist.*

duust; zie: *dōst 1.*

duuster = duister. Vergelijking: *duuster as rout*, of: *as pik.*

duustermoan; zie: *lichtmoan.*

Duusterwinkel; in 't Reitdiep de bocht aan 't eind van het Garnwerder rak; letterlijk: duistere hoek.

Duuts, in de zegsw.: *hij ken gijn Duuts of Frans* (hij verstaat geen Duitsch of Fransch), zooveel als: hij kan lezen noch schrijven, hij heeft niets geleerd.

duvekoater, duufkoater; wittebrood van bijzonderen vorm, dat in sommige streken om Sint-Nicolaas en Nieuwjaar wordt gebakken om aan kinderen te schenken. *NBrab.* duivenkater, eene soort van koek welke men op Kersttijd aan kinderen vereert. *Kil.* duyven-kater, eene soort van koek, die, als nieuwjaarsgeschenk op Kerstmis ten geschenke wordt gegeven. (Voorheen begon het Nieuwjaar met Kerstmis). *HD.* Ofenkater, *Neders.* ovenkater = ovenkoek. – Het woord: duivekater zou eene samentrekking zijn van *deux fois quatre*; 't komt ons aannemelijker voor dat ons *duufkoater* zooveel is als: duivel of duiveltje, daar de *neijoarsstoetjes* in den vorm van kereltjes werden en ook nog worden gebakken, die op duiveltjes moesten gelijken. Zie: *duufker* en vlg. 't *Oostfr.* dövekater, düvekater, en het *Westf.* düker = duivel; de düker hale! {p.745}

duvel, verzachtend **dievel** = duivel, pers. naam en vloekwoord; *da's jà bie de duvel of!* = dat is des duivels, als bv. iets niet wil vloten of telkens mislukt; *zij 's bie de duvel of* = zij is zoo slim als de duivel; *'t is mie ijn duvel* (ook: *ijn bliksem, ijn soatan*, ook: *'t ken mie nijt verdommen*, enz.) = 't kan mij niets schelen; *Oostfr.* all een düvel; *de duvel zel dien god wor'n* (als gij dat doet), de verschrikkelijkste bedreiging die men bedenken kan. – *duvels dōm*, soms met gelijken nadruk op elke lettergreep = onbegrijpelijk dwaas; *doar wi'k duvel* (ook: *donder*) *op zeggen*, zooveel als: ik durf er op zweren dat het gebeurt. *de duvel en zien mour* = van alles

(bv. ontuig, ongedierte), te veel om te noemen; in allen gevalle voorwerpen van weinig waarde, die bv. op een' boeldag verkocht worden. *Wvl.*: de duivel en zijn moêre, wordt gezeid van iets dat belooft groot, prachtig, aanbelangend of wonderbaar te zijn, en dat inderdaad weinig of niet is. (*De Bo*). *Sprw.* *As men over de duvel proat is 'e dicht bie*, ook: – *het men hōm bie de start* (of: *steert*) = het *Nederl.*: Als men van den duivel spreekt, ziet men zijne horens. (Met geringe wijziging o.a. ook te *Düren, Attendorn, Ritscheinb. Noordfr.*) – *Wvl.* Als je van den duivel spreekt, je hebt hem op uwen nek. (*De Bo*). *Kil.* duyvel, duvel, dievel, *Lat.* diabolus. Zie ook: *buus*, en: *bult*. Vgl. *Zeeman* p. 226.

duvelderei, duveljoagerei = dōnderderei; zie ald. *Sara Burgerh.*: ik weet niet hoe die duivelderage hiet, die de Dames alweer opzetten; p. 35.

duveljoagerei; zie: *dōnderderei*. (Eigenlijk = duivelbezwering.)

duveldina; zie: *dina*.

duvelōmmên, duvelom'n, voor: verbazend, verschrikkelijk, ontzettend; *hij het 'n duvelōmmên verdrijt van dei jōng; doar 's n duvelōmmên wark mit* = dat is niet alleen een werk van geduld maar kost ook veel inspanning. Vgl. *dōnderōmmên*, dat hiervan eene verzachting is. Ook hoort men; *bliksemōmmên*, doch minder, wellicht omdat de uitspraak moeilijker is.

duvels = duivelsch; zie: *hoaten*.

duvelsgeweld, in de uitdrukking: *'t mout mit duvelsgeweld goan* = er moet gebruik gemaakt worden van alle beschikbare dwangmiddelen; *hij mout 't mit duvelsgeweld hoalen* = hij wordt het niet dan met de grootste moeite machtig, zoo- {p.747} veel als: *veur de helsdeuren weghoalen*, bv. eene schuld; *mit duvelsgeweld* iets verrichten = iets doen met inspanning van alle krachten en met aanwending van alle hem ten dienste staande hulpmiddelen. *Holst.* vör düvels gewalt = zeer ernstig. (Zie: *koegelsgeweld*, dat vooral op de snelheid, terwijl *duvelsgeweld* meer op de kracht der handeling ziet.) Vgl. *geweld*.

duvelsnaigoaren = windsel, vicia sepium; *Limb.* duvelsneijgare; *Oostfr.* düfelsneigâr, *HD.* Zaanwicke, Heckenwinde; v. *Hall*: nachtwikke, ook wel: duivelsch naaigaren, de ruige Linze, ervum hirsitum, wikerwten in het westen onzer provincie. *Neerl. Plantensch.* p. 59. *West-Vlaanderen* duivelsnaaigaren = kruisdistel. (Het schijnt dat hier van twee variëteiten sprake is.)

duvelsstark (*Old.*) = **iezerstark** (*Ommel.*), znw.: eene soort van witgekeperd dril, eene katoenen stof die veel door handwerkslieden wordt gedragen. *Oostfr.* düfelsstark = eene sterke wollen stof met linnen inslag.

duvelze = duivelsche; *dei duvelze jong!* = die drommelsche jongen!

duveners; zie: *duufkers*.

dwars, voor: onvriendelijk, stuursch, dwarsdrijvend; *dwars* tegen iemand wezen = hem steeds dwars voor den boeg komen; *de kop dwars zetten* = *de kop er dwars tegen zetten* = wederstreven, zich verzetten; *'k wil d'r gijn vout om dwars zetten* = niets in 't werk stellen, hoegenaamd geene moeite doen om iets te verkrijgen. *Oostfr. Neders.* dwars, dwas = koppig, tegenstrevig; v. *Dale*: dwars = dwaas, koppig, eigenzinnig. *Hoofst*: dwars ten dage staan = erg in den weg staan. Zie ook: *dubbeld*.

dwarsbōngel; dwarsbungel, als het kinderen geldt **dwarsholtje** = dwarsdrijver, dwarshoofd, iemand die altijd tegenpraat of tegenwerkt. *Oostfr.* dwarsbüngel, dwars-in-'t-holt. *HD.*

Ouerkopf, enz. Zie: *bōngel*, en: *bōngêln*.

dwarsbōngelderei; dwarsbungelderei = dwarsdrijverij. Zie: *dwars-* {p.749} *bōngêln*.

dwarsbōngêln; dwarsbungêln = dwarsdrijven, Zie: *bōngêln*.

dwarsbungel; zie: *dwarsbōngel*.

dwarsbungelderei; zie: *dwarsbōngelderei*.

dwarsbungêln; zie: *dwarsbōngêln*.

dwarsdeurnat = doornat, druipnat, kletsdoornat. Vgl. *dōmpeldeurnat*.

dwarse (in 't) = *in de breedte*, van een stuk linnen, enz.; *in de lengte of in 't dwarse veur joe leggen*, om het bv. te bezien.

dwarsgeut = kleine sloot of greppel die langs de breedte van een stuk land wordt gegraven om de afwatering te bevorderen.

dwarsgevel = zijgevel, ter onderscheiding van: voorgevel; ook *Neders*.

dwarsshoes; dwarshuus; burgerhuis met twee kamers aan de voorzijde, en eene deur in 't midden. – *Dwarshuis*, familienaam.

dwarsholtje; zie: *dwarsbōngel*.

dwarsighaid = koppigheid, eigenzinnigheid.

dweernscheet; zie: *dwelmscheet*.

dwelmachtig; zie: *dwelmen*, en: *dwielêrg*.

dwelmen; dweren; tweeren; aimêln = emêln, ijmêln = kauêln = tjauêln = kwetêln = reutêln = over nietigheden onophoudelijk voortbabbelen, vervelend snappen, zaniken zonder eind; *tjauêln, tjouêln, kweteln* (= *teuten, babbêln*) ook in den zin van: kwaadspreken; *dwelmen, Deensch* dwaale, spreken als iemand die niet goed bij zijne zinnen is, en daarvan: *dwelmer = dweerder, tweerder, aimelder = dweernscheet, dwelmscheet*, enz. Vgl. *Dordsch* dwalm = een soes, een slaper, in wien geen leven zit; *Geld.* dwalm in de motregen = iemand die zich niet kan helpen. *MNederl.* dwelmen. Eig. van zijne bezinning berooven; *MHD.* twalmen, *AS.* dwelman, dwilman; *Goth.* dwilmon, waanzinnig zijn. (*Verdam*).

dwelmer; die praat of hij bedwelmd of dronken is. Zie: *dwelmen*.

dwelmêrg; zie: *dwielêrg*, en: *dwelmen*.

dwelmscheet = dweernscheet, tweernscheet = kwetelscheet, schimpwoord voor een vrouwspersoon dat onophoudelijk babbelt, zanikt. {p.751} Zie: *dwelmen*, en: *kweteln*.

dweren; zie: *dwelmen*.

dwiddêln; zie: *dwirrêln*.

dwielêrg = dwelmêrg, dwelmachtig, wielewoalîg = duizelig, verward in 't spreken, als iemand dien 't doorloopt, indien het nl. uit zwakheid of uit een ziekelijken toestand voortkomt. – wielen = draaien; wielewaal = alliter. na verwant met: dwalen, dolen, en: *dwielêrg*.

dwinger = bolwerk, bastion, gedeelte der fortificatiën eener stad. De wallen van Groningen bestonden vroeger uit 17 *dwingers*, waarvan eene den naam droeg van “*Marriedwinger*, gelegen in den zuidwesthoek der stad, aldus geheeten naar Jasper van Marwijck, omstreeks 1525 stadhouder van Groningen voor hertog Karel van Gelre”. *Kil.* dwengher = verschansing; *Oostfr.* dwenger, *HD.* Zwinger = bastion; *Neders.* dwenger, een toren of gevangenpoort in de muren eener vesting, waar halsmisdadigers opgesloten werden. (Vóór 1837 werden de lijken der te Groningen terechtgestelden aan den binnenkant van een' der *dwingers* begraven; de laatste is geweest Okke Kluin, boerenknecht te Uithuizen.)

dwingerd; een kind dat dwingerig is, een kleine, jonge dwingeland.

dwirrêln = warrelen, dwarrelen; 't *dwirrelt mie veur d'oogen*, zegt men wanneer iets zich zoo beweegt dat men het niet duidelijk onderscheiden kan, of wanneer men uit gebrek aan licht een onduidelijk beeld verkrijgt. Kennelijk een bijvorm van: dwarrelen; evenwel hoort men nooit: dwirlwind, maar steeds: *dwar'lwind*. – *dwirrêln*, subject., *dwarrêln* object. opvatting. – *gedwir'l* = gevolg van onafgebroken, snelle bewegingen van voorwerpen voor ons oog.

dwirrêln, dwiddêln, ook = drentelen. Hiervan: *gedwidd'l*. Vgl. *bōddel*, enz. *Oostfr.* dwireln, dwirreln, dwirlen = zich snel draaien, draaiend zweven, in 't rond bewegen, enz.; dat dwirl al' mit mî in 't runde; dat dwîreld mî för d'ôgen. *Eng.* to twirl. Vgl. *sirrêln*.

dwoalen, in de uitdrukking: 'k zij hōm dwoalen (ik zie hem dwalen) = het is vooruit te zien dat hij een verkeerden weg opgaat, dat hij een dwazen handel doet, dat hij bedrogen zal uitkomen. *Holst.* {p.753} dwelen = onverstandig handelen.

dij (*Stad-Gron.*) = u, en: die. Zie: *doe, dei 1*, en *die 1*.

dijder; zie: deider.

dijer; zie: dijr.

dijf = dief; *zij het altied dijf an 't gad* = zij meent altijd dat zij bestolen wordt, bv. door dienstboden. *Friesch*: Hja het altijd de dief oan 't gat hingjen. Als kinderen elkander iets ontnemen, wordt er gescholden: *dijf, dijf, doane, mörgen komst 'r oane; overmörgen kop of, betovermörgen op 't kerkhof*. – Vergelijking: *vouten as 'n dijf* = buitengewoon groote voeten.

dij'k (*Stad-Gron.*) = *dei'k* = die ik; *dij'k joe zijn loaten heb* = die ik u heb laten zien.

dijkgat; zie: diekgat.

dijkpost; zie: diekpost.

dijkrecht; zie: diekrecht.

dijl = deel, gedeelte; ook voor: vrij aanzienlijke hoeveelheid, vrij groot getal; *doar was 'n dijlgoud* = daar (bv. op dien boeldag) was eene tamelijk groote partij goederen; *'n dijlmensen, volk, muite*, enz = veel menschen, volk, moeite, enz.; *hij het 'n dijlgeld* = hij bezit een vrij aanzienlijk kapitaal. *Limb.* hêl dêl = zeer veel; *Brem. Hamb.*: een ganz, of: groot deel geld, *HD.* en Haufen Geldes, (*Gron.* 'n hoopen geld); *Eng.* a great deal = eene groote menigte; *Holst.* groot deel = menigte. *Deensch* en heel deel = een tamelijk groot aantal, eene menigte. – *gijn part of dijlan* aan eenig vergrijp of eenig misdrijf hebben = er geheel onschuldig aan zijn, bij v. *Dale*: ik heb er deel noch part aan. *Dr. Landr.* (1712) III, 70: die geene die in dat Goet part en deel heeft.

dijlen = deelen, verdeelen. Bij de boeren beteekent *dijlen* ook zooveel als: toedeelen van spek op de borden der dienstboden en *vaste arbaiders*; *vrau mout nog dijlen, den ken ie begunnen; dat dijlen 's middêgs is mien minste wark*. Zie ook: spek. {p.755}

dijmt; zie: deimt.

dijnder, dijner, volledig **schöltendijnder**, of: **schöltendijner** (dat verouderd is) = politiedienaar; *gerichtsdijnder* = gerechtsdienaar; *'t gait as 'n dijnder* = 't gaat, 't lukt goed, van eene werktuigelijke handeling. *Zegsw.*: *wel is andermans dijnder vergeefs!* = wie zou zoo dwaas zijn voor een ander om niet te werken! in 't algemeen zoo veel als: arbeid moet beloond worden; is evenwel niet van toepassing op vrijwillige diensten. *WVL.* diender = dienaar, bediende. (*De Bo*).

dijnen; deinen = dienen; *dat zel ook wel dijnen*, op eenigszins scherpen toon uitgesproken, zooveel als: dat zal ook wel noodig zijn, of: zoo behooren, bv. dat hij vergiffenis vraagt, dat hij zijne schulden betaalt, enz. Vergelijk het *Nederl.*: gij dient te weten, dat, enz. – *an dijnen goan* = zich verhuren als dienstbode; *“de olsten göngen ijn veur ijn an 't dijnen”*; *in heur dijnen* = al den tijd dat zij dienstbode was.

dijner; zie: dijnder.

dijnsigheden; zie: dinsigheden.

dijnst = dienst; *tot joen dijnst!* of: *da's tot joen dijnst!* wordt gezegd door hem (of: haar) die een ander iets geleend of een kleinen dienst heeft bewezen, als deze zijn: *dank joe*, of: *ie wor'n d'r veur bedankt* heeft uitgesproken. *Sprw.* *Anboden dijnsten wor'n nijt rekend* (aangeboden diensten worden niet op prijs gesteld), zegt men, wanneer aangeboden hulp wordt geweigerd. – *op dijnst goan* = gaan dienen, dienstbode worden. Zie: dijnen. – *in dijnst goan* = in dienst treden; *onder dijnst goan* = soldaat worden.

dijnstigheden; zie: dinsigheden.

dijnstjōng = knaap die bij een' boer dient, mits hij nog geen knecht is. Vgl. schoapvent.

dijnstvallig = dienstvaardig, hulpvaardig, gediensdig; ook *Dr.*

dijoak; zie: dioak.

dijp (= diep, ook znw.) = **daip** (*Ommel.*) = kanaal, vaart, inzon- {p.757} derheid een kanaal ten dienste der algemeene scheepvaart, ook al zijn het ten deele vergraven riviertjes; overigens heeten de kanalen alleen voor de afwatering gegraven *tocht, tochtsloot, moar*, of ook: *kenoal*. In deze provincie zijn de voornaamste: *Raidijp* (met den klemt. op: *dijp*) = Reitdiep,

Loopende diep of Hunse; *Winschoterdijp* = *Schoetendijp* (= Winschoter- of Schuitendiep); *Houndijp* (Hoendiep); *Damsterdijp* (Damsterdiep); *Botterdijp* (Boterdiep); *Beemerdijp* (dat gedeelte van Onderdendam naar Bedum); *Winsemerdijp* (van Onderdendam tot Winsum); *Auwerderdijp* (Aduarderdiep); *Ooster-* en *Westerdijp* (te Veendam en Wildervank); *Pekelderdijp* (de A van Pekela tot Winschoterzijl); *Zieldijp* (van Scheemda naar Termunterzijl, het Zijldiep); *Slochterdijp*, *Beesterdijp*, enz. – *trekdijp* = trekvaart, eigenlijk: een kanaal langs welken de schuiten en schepen getrokken worden; *an 't trekdijp wonen* = aan zulk eene vaart wonen, alleen door een' weg of een pad er van gescheiden; *dijpswal* of *daipswal* (klemt. op: *wal*) = de boorden, ook: de berm en eener vaart; *op dijpswal wonen* = in een dorp aan eene vaart wonen. Ook de plaatsnaam *Diepswal* komt in deze provincie voor. Zegsw.: *veur hōm* (of: *heur*) *deur 't dijp goan* = alles voor hem overhebben, voor hem door het vuur gaan. “*Dous 't noa mie vrijste, hest rais 'n moal tegen mie zegd wolte veur 'n smok van mie wel deur dijp loopen*”. Ook andere provinciën kennen dien naam, gelijk uit het volgende genoegzaam blijkt. *Dr.* diep = stroom, vaart; aldaar: Peizerdiep, Eelderdiep, Drostendiep; maar: Smilder –, Beiler –, Hoogeveensche vaart, en: Oranjekanaal, enz.; *Friestl.* Kolonelsdiep, Dokkumerdiep, maar: Nieuwe vaart, Compagnonsvaart, enz.; *Overijs.* Zwolsche diep; *NHoll.* Nieuwe-Diep; Marsdiep; *ZHoll.* Hollandsch diep; aldaar: diep = water, rivier. De oude benamingen zullen ongetwijfeld blijven bestaan, maar overigens zal: *diep* door: kanaal, of: {p.759} vaart, vervangen worden. 't Woord zal staan voor: diepte, het diepe, *Gron.* 't *dijpe*, en zoo: 't *dijp*. *MNederl.* diep = vaarwater, haveningang, kanaal. (*Verdam*).

dijpschot, in geschrifte *diepschot* = onderhoudslasten van één of meer kanalen.

“Schotgaarder van het Oosterstads. Hamrik verwittigt de belanghebbenden, dat hij tot ontvangst van den tweeden termijn zijl- diep- en binnenschot zal vaceren”, enz. (1869).

dijpswal; dijpswalle; dâipswal (*Marne*); zie: *dijp*.

dijpwoater; daipwoater = water uit een *diep* of kanaal; *ie drinken doch gijn dijpwoater?*

dijr, dijger = dier; 't *is 'n dijger*, zegt men van een bewegelijk, lichtgeraakt meisje; 'n *nuver dijger* = een aardig, lief, mooi meisje; 't *is nog moar 'n dijger* = nog maar een klein meisje. Oudt. dier voor meisje, vrouw. Bij Vondel, e.a.: dier, diertje = meisje, dienstmeisje. In de eig. beteekenis gebruikt men het inzonderheid voor: paard; 't *is 'n mooi dijger*; 'n *mak dijger*, enz.; van hoornvee heet het: 'n *mooi bijst*, enz. Ook in 't algemeen voor paarden, hoornvee en schapen; *in dat land is niks te vreten, ken gijn dijger leven; men zigt nog gijn dijger in 't land*. *MNederl.* dier = levend wezen in 't algemeen, doch de beteekenis heeft zich verengd tot jong levend wezen van het vrouwelijk geslacht, meisje. (*Verdam*). *Sprw.* 'n *Rentenijr is 'n arm dijger* = de rentenier heeft het niet zoo volop als een boer, is, met dezen vergeleken, arm.

Dijterd, geschreven **Dieterd**, doopnaam en verbast. van: Diederik, *HD*. Dietrich, van: diet = volk, en: rik (rijk) = rijk, machtig. (Het is vreemd, zegt *ten Doornkaat*, dat het vroeger in alle Germaansche talen zoo gemeenzame woord *diet* geheel is uitgestorven, daar men het in 't Germaansch nergens meer ontmoet.)

dijterd, (*Stad-Gron.*) = afgeslepen paardenkies. {p.761}

E.

e In de *Ommelanden*, met name in 't *Westerkwartier* en *Hunsego* worden *e* en *i*, vooral wanneer zij door *m* of *n* gevolgd worden, dikwijls verwisseld en met elkander verward, 't geen bij het leesonderwijs en de spelling groote moeilijkheden oplevert. Eenige woorden als: in, kind, wind, binden, vinden, winden, verzwinden, *spint* worden uitgesproken met de open *i*, en luiden dus: *ien, kiend*, enz.; in andere hoort men in plaats van *i* de onvolkomen *e*, bv: *ken*, voor: kin; *drengen* = dringen; *men* = min; *mender* = minder; *mennen* = minnen; *kemsel* = kimsel; *leggen* = liggen, enz. en omgekeerd: *dinken* = denken; *winken* = wenken; *slimpen* = slempen; *kinnen* = kennen; *Ingels*, en: *ingelsen* = Engelsch, en: engelschen, enz. Wel is dit

euvel bij allen niet even groot en hangt voor een aanzienlijk deel af van den verschillenden tongslag der individuen en familiën; ook heeft de school hierop reeds een gunstigen invloed uitgeoefend, maar het blijft voortbestaan en vooral in geschrifte is dit merkbaar. Voor ruim zestig jaren was het te dezen opzichte in het zuidw. deel van Hunsegoos zóó erg gesteld en het onderwijs daartegen zóó onmachtig, dat men nog in 1828 op de staldeuren van een rijtuigverhuurder las: “Hier verhuurt min paarden. in tapper en sterke dranken.” – “De korte geklemtoonde *e* verwisselt dikwijls met de scherpkorte *i*. – brengen, bringen; denken, dinken, enz.” (*De Bo* art. *e*.) Nog eenige voorbeelden uit den mond des volks: *stinnen* = *stennen*; *deng* = ding; *din* = *den* = dan; *inter* en *twinter* = *enter* en *twenter*; *slem* = slim; *vint* = vent; *vendt* = vindt; *bedink* = bedenk; *bringt* = brengt; *henken* = hinken; *nemmer* = nimmer; *bekind* = bekend; *kinze*, *kenste* = kunt gij; *omtrent* = omtrent; *temmêrn* = timmeren; immer = *emmer*; *Hen*’ {p.763} nevens *Hin* (Hendrik); *Derk* nevens Dirk, enz. – *Dr.* spinnen; spienen, Drint, voor: Drent; min, voor: men; overklemmen = overklommen, enz.; *NBrab.* schinden (schenden), schinkel (schenkel), schinken (schenken), prik (preek), kinnen (kennen), itten (eten), int (ent), inten (enten), smilten (smelten), ten (tin), winschen (wenschen), zinden (zenden), zwillen (zwellen), zwinken (zwenken). Ook in *Oost-Vlaanderen* wordt dit verschijnsel waargenomen. Bij onze Ouden is de wisseling van *e* en *i* zeer gewoon. Zoo heeft *Hooft* bv. *emmer* = immer; leggen = liggen; es = is; *Vondel* legt = ligt; smilt = smelt; *Kil.* enten, inten; herne, hirne; hert, hirt; henne, hinne; eghel, ighel; kleppe, klippe; klesse, klisse; knersen, knirsen; kremen, krimpen, enz.; *MNederl.* edeck = edik; igel = egel; inden = enden (eindigen); ledech, lidich = lidig; spil = spel; twent = twint; versmilten en versmelten, enz. In ’t algemeen nog te vergelijken: pin en pen; pik en pek; krinsen en krenselen; de factit. liggen en leggen; drinken en drenken; villen en vellen; springen en (be) sprengen; *HD.* brengen en *Nederl.* brengen; kil en ’t *Gron.* *kel*; inkt en *enkt*; *hingst* en hengst; kring en *krengen*; *wimmeln* en wemelen; *krint* en krent; *bin* en ben; *Goth.* rinnan en rennen, enz.

e In ’t *Old.* en *Westerw.* en ook te *Groningen* is de aanhechting der *e*, vooral bij niet onzijd. eenlettergrepige woorden, zeer algemeen; hetzelfde vindt in Drente plaats; bv: *tōbbe*, *dobbe*, *kidde*, *bōdde*, *pōffe*, *mōffe*, *varve*, *doage*, *zoage*, *wijge*, *bakke*, *hakke*, *planke*, *wōlke*, *balle*, *molle*, *hole*, *kamme*, *koeme* (kom), *proeme* (pruim), *hoane*, *moane*, *panne*, *boone*, *stijne*, *liene*, *pōppe*, *piepe*, *doppe*, *koare* (kar), *pōrre* (pad), *vosse*, *dasse*, *misse* (mest), *busse*, *kiste*, *voeste*, *rōtte*, *katte*, *putte*, *matte*, *latte*, enz. Zoo zegt men ook: *vreeselke sloaperg*; *aldernoarste verlegen*; *ieselke bliede*; *dichte bie*. Als zelfstandig gebruikt men: *twiecentse*, *dreistuverse*, *guldense*, *doalderse*, enz. – *Bolland* zegt van het *Stad-Gron.* o.a.: “Onzijdige woorden krijgen geene verlenging. Woorden in de schrijftaal vrouwelijk, bekomen verlenging. Uitzonderingen hierop: *lus*, *mâid*, *maelk*, *mus*, *rouf*, *rut*, *saous*, *schuêr*, *steern*, *stup*, {p.765} *stroup*, *taol*; *traon* (van den walvisch). Ook de volgende manl. woorden zijn uitzonderingen: *aol*, *baord*, *baors*, *baos*, *bârg* (gesneden varken en: berg); *blōi*, *breif*, *buk*, *dag*, *dīk*, *douk*, *draod*, ’eerd, *eid*, *grōi*, *moud*, *muer*, *naod*, *nōd*, ’ond, ’oud, *pâlm*, *ploug*, *pōk*, *pris*, *roum*, *schou*, *smók*, *snouk*, *steert*, *tīd*, *tōrf*, *wīn*, *zeun*. De *bvnw.* *aenge*, *bange*, *lange*, *stille*, *vaste* en *zachte* gaan altijd uit op den toonloozen klinker, zoo zij aan’t eind van eenen zin staan. Zeer scherp begrensd is het gebruik der toonlooze verlenging niet. In den loop van het gesprek wordt zij dikwijls onderdrukt om echter altijd uit te komen, wanneer het betrokken woord aan het einde eener zoodanige zinsnede komt, na dewelke de spreker even rust.” – In de *Staten-Overz.* vindt men: *keerse* (kaars) Matth. 5: 15; *plaetse*, *Eph.* 4:27; *duysternisse*, Matth. 27:45; vs. 46 *stemme*; *dede* Luc. 6:3; vs. 5 *sone*, Heere; vs. 6 *mensche*, *dorre*; vs. 13 *twaelve*; vs. 22 *name*, *wille*; vs. 41, 42 *ooge*; vs. 28 *dage*; vs. 29 *wange*; vs. 38 *mate*; Hebr. 12:1 *wolcke*, *loopbane*; vs. 5 *kastijdinge*; vs. 19 *basuyne*, enz. Bij onze Ouden (15e en 16e eeuw) o.a. *sliepe* voor *sliep*; *bleve* voor *bleef*; *vaste* voor *vast*; *quame* voor *kwam*; *wille* voor *wil*; *begonste* voor *begonst*; *begon*. Dikwijls (niet altijd) voegden zij deze *e* achter *znw.*: *vadere*, *rechtere*, *lichame*, *prekere*, *minne*, *brode*, enz. Eveneens achter *bvnw.*, en voorts: *icke* voor *ik*; *onse*

voor ons; ofte voor oft of of; dare voor daar; nene voor neen; ghenesins voor geenszins; anebeden voor: aanbidden; anesichte voor aanzicht; anegheleit voor aangeleid; isse voor is; datte, inne, vore, voortane, van stonden ane, ware, omme, ellevene, hetghenene, tovenaersse voor tovenaars. Omstreeks 1722 was men gewoon te spreken van: mensche, zoone, zonne, kroone, pijn, enz. Ook bij de Zeeuwen heeft deze aanhechting plaats, zoo noodig met ver- {p.767}dubbeling van den medeklinker, bv.: mande, kerke, katte, matte, kasse, flessche, nichte, padde (een dier), balke, bedde, kloete, hemde, schute (schuit), in de krame. Bij de Vlamingen is die verlenging nog meer algemeen; zij zeggen ook: kunste, mijnheere, Dijkgrave, brouwere, enz. “De doffe *e*, die achteraan de woorden in overvloed bij ons gevonden is een dier overblijfselen der oudheid, die wij over het algemeen zoo weigerlijk bewaard hebben, kele, kole, enz.” (*De Bo*, art. *e*).

ee of **e** (open *e*). Woorden, ook de afleidsels en samenstellingen, die dezen klank met het Nederlandsch gemeen hebben: *besje*, *beker*, *beter*, *beef*, en: *beven*, *beek*, en: *beken*, *beeld*, en: *beelden*, *beeldêrg* (= beelderig), *beer*, en: *beren*, *bejegen* (= bejegenen, en: bejegening), *beleefd*, *beleven*; *bleef*, en: *bleven*; *breek*, en *breken*; *Bremen*, *Bremer*, enz. – *dee* (= deed); *deeën* (= deden); *deel*, en: *delen*; *dreef*, en: *dreven*, (ww.) van *dreiven* (= drijven); *degêlk* (degelijk).

edel; *eer*; *eeren*; *eerlik* (eerlijk); *eet*, en: *eten*; *eern* (bijw. en bvnw.), *edik*; *evangelie*. *feest*, *feeks*.

gedwee; *geel*, en: *gele*; *geep*, en: *geepen*; *geer*, *geeren*; *greep*, en: *grepen* (znw. en ww.); *gevel*; *gleden* (van glijden); *genezen*.

heer, en: *heeren*; *heester*, *hekel*, en: *hekêln*; *helen*, *heelde*, en: *heler*; *hemel*.

jenever.

keef, en: *keven*; *keel*, en: *kelen*; *keer*, en: *keeren* (ww); *keet*, en: *keten*; *kegel*, en: *kegêln*; *kerel*, *kleven*, *kreet* van: *krieten* = *krijten*; *kregen*; *kneep*, en: *knepen*, (znw. en ww.), *ketel*.

leer; *leeren*; *lepel*; *leven*; *levendîg*; *lezen*.

meel; *meer*; *mees*, en: *meezen*; *meester*; *meet*, en: *meten*; *meter*; *mee* (meede).

neet, en: *neten*; *negen*; *nevel*; *nee* (= neen).

oneven.

peer, en: *peren*; *preek*, en: *preeken* (znw. en ww.); *prees*, en: *prezen*; (= *prezen*, en: *geprezen*); *prevêln*; *pekel*; *plegen*.

reep (strook), en: *reepen*; *rees* (van: *riezen* = rijzen), en: *rezen*; *reet*, en: *reten* (znw. en ww.);

regel; *regêln*; *regels*; *regen* (= *regen*, en: *regenen*); *rekel*; *reken* (= rekenen, en: *rekening*);

reven; *reden*.

scheepskaptain, enz; *scheerboas*, enz.; *schepen*; *scheren*; *scheel*; *sedert*; *slee* (= slede); *sleet*,

en: *sleten*; *slepen* (= sleepen, en: *slepen*); *smeet*, en: *smeten*; *smeer*; *smeren*; *smerig*; *spleet*,

en: *spletten* (znw. en ww.); *steek*, en: *steken* (znw. en ww.); *stee*; *stelen*; *streek*, en *streken*;

steven; *streep*, en: *strepn*; *streven*, en: *streefde*, *streefd*; *sweren* (= zweren, eenen eed doen);

speten (= gespeten); *speen*, en: *spenen*.

teef, en: *teven*; *teer*; *telen*; *teren* (ook = *tering*); *tegen*.

veer, en: *veeren*, en *veren*; *verteren*; *vervelen* (= *vervelen*, en: *verveling*); *verweren*; *verweten*

(van: *verwieten* = *verwijten*); *vlegel*; *vrede*; *vreef* (= *wreef*, en: *vreven* = *wreven*); *vrees*;

vreezen; *vreten*; *veen*, en: *venen*; *verleden*.

week, en: *weeken*; *wereld*. *weef*, en: *weven*; *weer*; *wees*, en: *wezen*, (van: *wijzen* = *wiezen*);

wees, en: *weezen*; *wegen*; *wezen* (= *zijn*); *wezenlijk* (wezenlijk).

zee, en: *zeeën*; *zeef*, en: *zeven*; *zeel*, en: *zeels*, en: *zeelen*; *zeer*; *zegen*; *zeker*; *zeten* (= *gezetten*);

zevêrn (= *zeeveren*); *zegen* (= *zegenen*).

'e (onvolkomen) voor: *ie*, *jie* = *gij*, *je*, in: *moi'e*, *hei'e*, *wij'e*, *wi j'e* = *moet je*, *heb je*, *weet je*, *wil je*, enz.; *al hei'e 't nog zoo goud (Marne)* = *al hebt gij*, of: *al heeft men het ook nog zoo goed*, Ook voor: *hij*; *zee'e* = *zeide hij*; *kwam'e* = *kwam hij*; *dat'e* = *dat hij*; *dou'e* = *toen hij*;

of'e, offe = of hij; *wat'e, watte* = wat hij; *as'e, asse* = als hij; *mos'e, mōsse, mōzze* = moet hij; *doar hesse zoo vis (Zoutkamp) = doar heste 'n zoo vis* = daar hebt gij eene zoo visch; *mōsse* (gij moet) *sweep en kussens mitnemen; harre geld?* = had hij geld? In sommige gevallen verdwijnt ook deze *e* en wordt dus het vnw. in het werkw. opgelost: *verdijnde niks?* = verdient hij niets? – ook: *verdiende hij niets? wacht'e op ijn?* wacht hij op iemand? ook: *wachtte hij op mij? doar twiefelde nijt an* = daar twiefelde hij niet aan; *dat leufde* of *loofde nijt* = dat gelooft hij niet, en ook: *dat geloofde hij niet; dat rakte* = dat treft hij; *dat mijnde nijt* = dat meent, en: *dat meende hij niet; doar lopte* = daar loopt hij; *doar wille niks van wijten; doar speulde mit; doar leunde op; hier ette van, enz.*

'e, voor: de, of: den, vooral samengesmolten met een voorzetsel, waarvan dan vaak de eindmedeklinker verzacht wordt: *ienne* = in de, of: in den; *ōppe* of: *ōbbe* = op de, of: den; *mette*, of: *medde* = met de, of: den. (*Westerkw.*); *zij ston d'r op 'e neuze bie; van 'e vlowe; "as de nood an 'e man komt"; "t Geld op 'e kant zetten huift nijt."* (*Stad-Gron.*)

è, zeer gerekt als uitroep, spottend = lach hem uit! *è! sliempoet!* zeggen de kinderen.

e (onvolkomen), gerekt tot *ei*, vóór de *n* gevolgd door *je*; *heinje* (hennetje); *peinje* (pennetje); *kein je* (*ken je* = kunt gij); *wein je* (*wen je* = gewend gij); *Feinje* (Fenje); *Meinje* (Menje); *Beinjamin* (Benjamin), enz. Vgl. a 6.

ebals (*Langew.*); zie: ijbals.

eben, door snelle uitspraak **eeb'n** = even, wordt wel gehoord en door sommigen steeds aldus gespeld, toch meenen wij dat het tot de afwijkingen in de gewone volkstaal moet gerekend worden, evenals *leben, geben, weben, streben, bleben*, enz. voor: leven, geven, enz.

eben gliek = om't even; *'t is mie eben gliek, HD.* es ist mir eben gleich. Het komt alleen in de nabijheid der Oostfriesche grens voor.

ebenpies (bijw.) = **evenpies** (*Goor.*) = eventjes. Vgl. eefkes. {p.769}

edel. Het gebruik van dit woord strekt zich uit ook tot alledaagsche dingen; *edel goudje*, zegt de boer van granen, zaden, van schapen, enz.; de turfschipper zegt het van zijne turf, de visscher van zijne paling, enz., en zooveel als: het allerbeste in zijne soort; *op zien edelst an de gang wezen* = ijverig met iets bezig zijn, ook in ongunstigen zin.

edik, etik; (onz.) de algemeene benaming voor: azijn; die zich bijzonder fatsoenlijk wil uitdrukken zegt **àzien**; *dubbelde edik* = *wienàzien* = wijnazijn, aldus omdat hij tweemaal zoo duur is als gewone azijn. *Weil.*: edik, eek, voor: azijn, welke benaming algemeen gebezigd wordt; *Bomhoff*: edik, azijn beteekenen niet hetzelfde; daar azijn uit eene onrijpe druif wordt verkregen is wijnazijn eene overtolligheid en bierzijn eene tegenstrijdigheid; edik wordt over 't algemeen meer gebruikt; *v. Dale*: edik = azijn. *Dr.* edik, edek, *Overijs.* ek, *Friesch, Neder-Bet.* edik; *Kil.* edick, etick, *MNederl.* edec, edic, eec *Oostfr.* ätig, ätik, *Neders.* etik, *Holst.* etig, etik, *Westf.* itik, *Deensch* eddike, *Zw.* ättika, *IJsl.* edik, *Noordfr.* ait, aitg, ahtg, ötj, *HD.* Essig, *Teuthon.* edick, etick, essich, *AS.* aced, *Lat.* acetum. (Bij *v. Dale* geene samenstell. met edik.)

edikbrouwerij (*van Bolhuis*) = azijnmakerij.

ediksvat = azijnvat. Zie: edik.

edikvles = azijnflesch. Zie: edik.

ee wordt in 't *Westerkw.* soms verkort tot *i*; *Girtje, Frirkje* (*Freerkje = Frederikje*); *stirtje* (*steertje = staartje*); *pirtje* (*peertje = paardje*); *hirtje* (*heertje = haardje*); *glir* (*gleer*); *glirren* (*gleren*); *spirren* (*speren*); enz.

eeb'n; zie: eben.

eefkes = efkes = effentjes = eemtjes = eempies = ebenpies = eventjes; *Overijs. Ned.-Bet.* efkes; *ZLimb.* effekes; *Oostfr.* ävkes, *Westf.* effkes. Zie ook: ebenpies.

Eekamp, uitspr. **IJKamp**, *MNederl.* ee = water. Slechts in plaatsnamen bewaard. Vooral in Zeeland zijn zij talrijk: Sierix-ee, enz.

eeljebij (*Niezijl*, enz.) = de groote wesp.

eels; eelsk (*Old.*) = aanhalig, aanhangend, van kinderen ge-^{p.771}zegd. Elders ook = eigenzinnig, bloode, koppig, vooral ten opzichte van vreemden; en = gemaakt liefvallig, lastig vleierende (*Veenkol.*) *Van Ankum*: eelsch = eenkennig, sterk aan moeder gehecht. Wie deze eigenschap in hooge mate bezit wordt 'n *eelsche Mette* (meisjesnaam) genoemd. *Deensch* elske, *Zw.* älska, *IJsl.* elska = beminnen. Hiermede stemt de eerste, de gunstige beteekenis overeen en laat zich de laatste licht verklaren, evengoed als het omgekeerde; *Neders.* elaatk, van iemand die zich kinderachtig, wonderlijk aanstelt; *Holst.* eelatsch = moedwillig, kalverachtig. Zou zooveel zijn als: el = ander, en: laat, nog in: gelaat (zie: *loaten*), en dus: een ander gelaat toonend, een vreemd wezen aannemend, zich anders voordoende als men is. Zie ook: *eelsk*, en vergel. het *Nederl.* ellende.

eelshaid, eelskhaid = aanhaligheid; van kinderen. Zie: *eels*.

eelsk = mettêrg (*Veenkol.*) = kinderachtig, vertroeteld; *eelske mette* = vertroeteld kindje.

Deensch elskelig = beminnelijk. Vgl. *eels*.

eempies; zie: *eefkes*.

Eems-Dollert; zie: *Dollert*.

eemtjes; zie: *eefkes*.

een (Hoogel.) = **heen = hoanebolten**; eene soort van bies die veel in de slooten groeit, de eetbare pit van de lischdodde, *Salicornia herbacea*; v. *Hall Neerl. Plantensch.* p. 177. In eene aanbesteding van de directie van het Zijlvert der drie Delfzijlen (1871) komt o.a. voor: "het baggeren van 1500 kub. meter grond en zuivering van het Damsterdiep aan de landzijde van rietteugel, heen en andere gewassen." *Hindelooopen* haembollen, *Oostfr.* hanebolten, hâmbolten.

eenai = eendenei; mv. *eenaiër* = eendeneieren.

eend = **aïnd = ijnd** = eend; onzijd: *dat eend is vet*.

eend; de oever Zegge, *Carex riparia*; v. *Hall Neerl. Plantensch.* p. 238. ^{p.773}

eendebit; ijnebit; zie: *bit*.

eendeklijd; zie: *eeneklijd*.

eendekreuze; ijnekreus; zie: *kreus*.

eendekuken; zie: *ijnekukén*.

eendepooten; ijndepooten, ijnepooten (alleen mv.), zooveel als ijskoude handen of voeten (= *vouten as 'n stuk ies*). Men zegt het bv. wanneer een kind ons daarmede aanraakt: *mōst mie nijt mit dien eendepooten ankommen; hij! wat hestoe eendepooten*.

eendvogel; ijndvogel = eend, en inzonderheid voor: eendengebraad, het vleesch van eenden, en dan ook als stofnaam: *eendvogels bin*, ook: *ijndvogel is lekker; wie hebben van middag eendvogels*, of: *ijndvogels*, of: *ijnebroa eten*; maar: *wie hebben twintig eenden*, of: *ijnden*.

Sprw. *Elk schot is gijn eendvogel* (of: *ijndvogel*) = niet alles gelukt; ook: van eene daad blijven de natuurlijke gevolgen wel eens uit, soms kan men iets straffeloos doen. *MNederl.* aentvogel, *MNederd.* ântvogel.

eendvoegeleend. 't Is eene opgaaf onder kinderen om het woord *eendvogel* eenige malen snel achter elkander uit te spreken. De opgever is nooit met den uitslag tevreden, want hij beweert niets anders gehoord te hebben dan: *eendvoegeleend*. Zoo heeft men ook, om driemaal, zoo rad mogelijk, achtereen op te zeggen: *sniederscheer snidt scharp, scharp snidt sniederscheer*. En aldus: *jeude wat jeukt die de neuze*. Om eenvoudig na te zeggen: *Willem Wever's witte wōllen wams was weg; Willem Wever's wief wōs wel woar Willem Wever's witte wōllen wams was, Willem Wever's witte wōllen wams was Wōnsdag wōsken*. (Iets dergelijks vindt men in den *Dr. Volksalm.* 1885, p. 67).

eeneklijd, eendeklijd, heeneklijd, bij *Swaagman henekleed*; het laken waarin een lijk bij het in de kist leggen, gewikkeld wordt, eigenlijk doodhemd; *op 't eeneklijd verzōcht* ^{p.775} *wor'n*, zooveel als: de uitnoodiging ontvangen om het lijk eener vrouw af te leggen, en het daartoe vereischte kleed of hemd, met toebehooren, te maken. *Dr.* henekleed, *Geld*.

hennekleed, *Friesch* hinneklâed, *Oostfr. Osnabr. Pommersch* henneklêd, heunenkleid, hünenkleid, heinenkleid, hennenkleid, *MNederd.* henenklêt, hanneklêt = doodkleed, lijkkleed. Volgens *Outzen* was: *hunne* bij de oude Friezen een doode; *hunneklede* een doodkleed, alzo: eene *heene* voor: doode, en: *eeneklijd* = doodkleed, evenals: *hunnebed*, *hunebed* = doodengraf. *Ten Doornkaat* merkt op dat: *henne*, hetzelfde woord is als in *Hünengrab*, *Nederl.* *hunnebed*, en acht het zeer twijfelachtig of het wel oorspronkelijk de beteekenis had van: reuzengraf, daar in de *Hunnebedden* nooit reuzen- of zoogenaamde *Hunenlijken* zijn gevonden. Zie art. *henneklêd*.

eengaal (in geschrifte); zie: *ijngoal*.

eenmans (in annonces); zie: *ijnmans*.

eenschoren; een meisje dat een kind gehad heeft. *Dr.* eenschoren, eenscheuren = een schaap dat één keer geschoren is, (ook op *Marken*); fig. eene vrouw die één onecht kind gehad heeft; zoo ook: tweeschoren, enz.

eenvoudige beklemming; zie: *geschenk*.

eer (*Ommel.*) = **eerde** = aarde, klei, modder. *HD.* Erde; *eer over 't land brengen*; *eer op wal gooien*. Vgl. *duneerig*.

eer = schoonheid, glans, enz. van kleederen en meubelen gezegd; *de beste eer is 't'r of* = het voorwerp is lang zoo mooi niet meer als toen het nieuw was. *WVl.* eer = schoonheid, glans, weerde, sprekende van zaken: mijn kleed heeft geene eer meer. (*De Bo*)

eerappel (*Ommel.*) = **eerpêl** = **eerdappel**, **eertappel** (*Old. Westerw.*), waar men de *d* of *t* bij de tweede lettergr. trekt = aardappel; meerv.: *eerappels*, *eerpêls*; *eerdappels*, *eertappels*. – Vergelijking: *'n kleur hebben as 't blond van 'n eerappel*, ook: *kleur as eerappelblond* = eene bleeke gelaatskleur hebben, tegengestelde van: eene kleur *as 'n roos*; *eerappels*, of: *eerdappels as aierdolen* = aardappelen, geel van kleur en zeer kruimig zonder uit elkander te vallen. *WVl.* eerappel = aardappel. *Sprw.* *'n Mens is gijn eerappel*, of: *eerdappel* = ieder wil wel wat genot hebben, de mensch is geen {p.777} ongevoelig wezen, en meer bepaald: men kan niet vergen dat een jong mensch onverschillig is omtrent het andere geslacht. – *Dr.* *aerpels*, *ZNederl.* *eerpel*.

eerappelballen; zie: *eerdappelknoppen*.

eerappelblond; zie: *eerappel*.

eerappelbult; zie: *bult*.

eerappeldollen = aardappelen rooien; ook = *eerdappeljassen*; zie ald. alsmede: *dollen*.

eerappelgört; gort met aardappelen, opgewarmd en dooreen gemengd, op het Hoogeland uitsluitend onder den geringen stand.

eerappelhauen = den grond rondom de aardappelstammen los maken. Ook mv. van het werktuig waarmede zulks verricht wordt. Zie ook: *hou 2*.

eerappelkrabben; zie: *eerdappelruden*.

eerappelland, **eerdappelland** = land, bestemd voor het verbouwen van aardappelen. *WVl.*: aardappelland = land dat goed is voor aardappelteelt.

eerappelpekel; pekkel waarin een (ongekookte) aardappel kan drijven. Vgl. *aispekel*.

eerappelreuden; zie: *eerdappelruden*.

eerappelschilder = **koapke**; mesje dat men gebruikt voor het schillen van aardappelen; 't eerste ook: die dat werk verricht.

eerappelschillen; zie: *eerdappeljassen*.

eerappels mit 't bloode gad; aardappelen als middagkost, zonder spek, vleesch of visch.

eerappelzeef, in geschrifte *aardappelzeef*, ook: *aardappelrooster*; werktuig om aardappelen te ziften. Daarvoor heeft men: de *mödderzeef*, de *guldenzeef* en de *rieksdoalderszeef*.

eerbaïen; zie: *eerbeïen*.

eerbeïen; **eerbaïen** (*Ommel.*) = **eertjebeïen** (*Old. Westerw.*) = **irdtjebêie** = aardbeïen, aardbeziën, *Oostfr.* *ërdbêjen*, *HD.* Erdbeeren.

eerboar = wat eere, lof verdient, wat met de eer bestaanbaar is; 't bin eerboare mensen = eerbare mensen; *da's nijt hijl eerboar* = daarvoor behoorde men zich te schamen.

MNederl. eerbaer. Eerlijk, fatsoenlijk, zich op eer en deugd toeleggende, braaf. (*Verdam*).

eeerbulten; de hoopen aarde die met eene soort van kar over het land worden verspreid. Zie: bult 1.

eerdappel (spreek uit: *eer-dap-pel*); zie: eerappel.

eerdappelbult; **eerappelbult**; zie: bult 1, alsook: eerdappel. {p.779}

eerdappeldoggen; schimpnaam der inwoners van Wagenborgen.

eerdappelfoabrik; fabriek waar uit aardappelen moutwijn, jenever of meel wordt gestookt.

eerdappeljassen = **eerdappelschillen** = **eerappelschillen** = **eerappeldollen** (*Zuidel.-*

Westerkw.) = **eerpeljassen** (*Westerw.*) = de aardappelen van de schil, de jas (fig.), de huid

ontdoen; *Dr.* aerpeljassen, *Twente* eerpeljassen. – *dollen* zooveel als: *de dellien* = *de steken* = de putjes uit den aardappel verwijderen. (v. *Dale*: jassen = schillen, van aardappelen.)

eerdappelklaien, **eerappelkleien**; zie: eerdappelruden.

eerdappelknoppen (*Old.*) = **eerappelballen** (*Ommel.*); de vrucht, het zaadhulsel van den aardappel.

eerdappelkrabber; iemand, meestal eene vrouw, die aardappelen rooit. Aldus omdat dit werk zich bepaalt tot opzamelen. "Wegens vermindering van loon hebben de aardappelkrabbers te Sappemeer bij eenige landbouwers het werk gestaakt." (*Prov. Gron. Cour.* 7 sept. 1895.)

eerdappelruden = **eerappelreuden** = **eerdappelklaien** = **eerdappelkrabben** =

eerappeldollen = rooien van aardappelen. – *klaien* staat hier voor: krawen, krabben, *Neders.* klaien, kleien; kleikatte, *Gron.* krabkatte.

eerdappelschilder = **eerappelschilder**; zie ald.

eerdappelschillen = **eerappelschillen**; zie ald.

eerdappelzömertje (*Old.*) = **kraizömerke** (*Hoogel.*) = schoone nazomer. "Het regent uit den treuren en toch zou een min of meer lange reeks van zonnige herfstdagen, een zoogenaamd aardappelzömertje, zoozeer gewenscht zijn. Want voor vele handen is er nog werk op den akker; menige kamp aardappelen wacht nog op de krabbers en krabsters." (*Prov. Gron. Cour.* 1893, no 242.)

eerde (aarde); *dood boven eerde stoan* = in de kist liggen tot de begrafenis, *Wvl.*: over eerde liggen. (Voor: Aarde als wereldbol, steeds: Oarde.)

eerdemennen; **eermennen**; klei, in 't algemeen aarde, inzonderheid slootaarde, de eerwallen (zie ald.), over het land brengen. Zie: bult 1.

eerdkoar; soort van voertuig op drie wielen, met één paard be-{p.781}spannen, waarmede aarde over het land wordt gebracht. Zie: eerdemennen.

eerdmietje (*Ommel.*), voor: klein, schraal, mager manneke; ook voor: aardmannetje, kaboutermannetje, en = heremiet.

eerdoags = binnen kort, spoedig, over weinige dagen; *ik koom eerdoags bie joe*; ook *Dr.* (v. *Dale*: eerstdaags, zonder meer. *Neders.* eerdagen = voormaals, eertijds, *Gron.* eertied.)

eerdriek (aardrijk), voor: bodem, grond die iets voortbrengen kan: 't *eerdriek is vruchtbaar deur dei regen en warmte*. Het is eene min of meer deftige uitdrukking.

eedröt; zie: grondröt.

eere, **eer**, voor: het mooie, frissche, glanzige; *de beste eer is t'r of* = het nieuwe, de glans, de fijne snuf is er af. Wordt voornamelijk van kleeren en meubels gezegd. – *Sprw.* *Eere bewoerd en kösten bespoard*, zooveel als een troost wanneer eene uitnoodiging niet is aangenomen; ook *Oostfr.* *Neders.*

eerêlk = eerlijk. *Zegsw.*: *nijt al te eerêlk en nijt al te godloos* = met die zaken moet men het niet al te nauw nemen, kan of moet men niet zoo strikt eerlijk handelen; ook hierin moet men weten te schipperen. Vgl. *Zeeman*, bl. 244.

eeren, voor: eer, eere; iemand of iets *in eeren hol'n* = met achting, of: met zorg behandelen, in eere houden; *dat kamnet ze 'k altied in eeren hol'n, 't is nog van mien grootmoeder*; – *doar bin 'k mit eeren of* = ik ben blij dat ik daarvan ontslagen ben zonder dat men mij dit kwalijk neemt; *doar ken 'k mit eeren nijt onder hen* = dat moet ik fatsoenshalve wel doen; *nou is 't mit eeren op!* = gelukkig blijven er geen kliekjes over! *'k heb mien kinder mit God en eeren groot kregen*.

eeren-veeren (alliteratie), in: iets *in zien eeren en veeren loaten* = het zoo laten blijven als men het door vererving of bij een' koop aanvaardde, bv. wanneer men aan een huis, waarvan men eigenaar is geworden, niets verandert, dus: het bestaande in eere houden, tot zelfs in kleinigheden.

eergierîg = eergevoel bezittend; wordt vooral van behoeftige menschen gezegd die hunne armoede zoo goed en zoo lang mogelijk {p.783} trachten te verbergen; *zij bin nijmand lastig, doar bin ze te eergierîg tou*.

eerguster = eergisteren. *Zegsw.: Doornie bran joen bekje nijt*, met de iron. toevoeging: *'t is kōffie van eerguster*, als men heete koffie aan den mond zet.

eergustroavênd = eergisterenavond. Moet uitgesproken worden: *eer-gus-troa-vênd*.

eerhakken = het meer fijn maken der kluiten van de aardhoopen, wanneer die voorloopig bij dikke brokken over het land zijn verspreid. Zie: *eerbulten*.

eerîg, in: *eerîge kleur* = geelbleeke, teringachtige gelaatskleur, eigenlijk: op de kleur der aarde gelijkend.

eerlêke verkeeren (verkeering van een jongeling met een meisje) = eene openlijke verkeering, gelijkstaande met: engagement, en tegengestelde van: *ôm houktjes en hörntjes vreien*.

eerlieks, als bijw.: *'t is eerlieks waar* = 't is op mijn woord waar, ik jok niet; ook *Dr.: eerlieks?* meent gij 't? is't ernst? *hij het hom eerlieks beet had* = hij heeft hem geducht beet gehad; ook: – toetgetakeld. – Als bvnw. zelfst. gebruikt: *'t is 'n eerliekse* = een dikke, groote, niet van de gewone soort, bv. een dikke snoek, aal, rat, enz. – Ook om de werkelijkheid van de afbeelding of van kinderspeelgoed aan te duiden; van een *blindallarm* (zie ald.) zegt men: *'t is gijn eerliekse* = *'t is gijn eerlieks allozie* = het is eigenlijk geen horloge; zoo is een hobbelpaard geen *eerlieks peerd*, enz. (*eerlieks* = eerlijk, met adverb. *s*). *Geld.* arliks = rechtens; *Oostfr.* ehrlieks = waarachtig.

eermennen; zie: *eedemennen*.

eernt = ernst; *ik mijn 't in eernt* = wat ik zeg is ernst. *MNederl.* eernt = ernst.

eerntachtîg, voor: ernstig, vooral van kinderen gezegd; *zijn ken zoo eerntachtig wat vertellen; zij ken zoo eerntachtig kieken*. *MNederl.* eerntachtig, *MNederd.* eerntachtig, *MHD.* eerntachtig, *HD.* eerntachtig. Ernstig, ijverig, volhardend. (*Verdam*). {p.785}

eerntachtig = ernstig, van jonge personen; *hij stapt 'r zoo eerntachtig langs* = (de jongen) neemt heel wat houding aan en kijkt ernstig. *Dr.* eerntachtig = bedaard, ernstig, niet luchthartig; *Hoof*t eerntachtig = gestreng. Vgl. *eerntachtig*.

eerpeljassen; zie: *eedappeljassen*.

eerpelzammêln = aardappelen opzamelen bij 't rooien. Zie: *zammêln*

eerschans; zie: *eerstkans*.

eerslings = achterste voor, in: *eerslings ofkalven*, zooveel als: stuitgeboorte, als wanneer de achterste pooten eerst komen, *Friesch* eärsling; *Kil.* eers, aers, aars; *MNederl.* eers = achterste; eerselen = achteruitgaan (in eig. beteekenis), en hiervan aarzelen = besluiteloos zijn. *ZNederl.* eerselings, eesselings = achteruit, achterwaarts.

eerst, voor: voorloopig, voorshands, in: *ie wor'n eerst bedankt* = ik dank u, maar hoop u later den bewezen dienst te vergoeden, zooveel als: gij kunt er op rekenen dat ik tot wederdienst bereid ben.

eerste oogenblik = (voor) dat oogenblik, (op) dat moment; *doar docht ik in 't eerste oogenblik nijt an* (of: *om*).

eerstens = in de eerste plaats, ten eerste (pro primo). Wordt gevolgd door: *twijdens*, en: *dardens*.

eerstert; eerstjed = de eerste aan beurt; *ik bin eerstert, doe bist andert*, (of: *twijdert, tweidert, tweider, tweiders*) = de tweede aan beurt; *hij is dardert*. Vgl. andert.

eerstgangs; zie: eerstkans.

eerstgans; zie: eerstkans.

eertjebeien; zie: eerbeien.

eerstjed; zie: eerstert.

eerstjen; zie: meetjen, en: overeerstjen, alsook: jen.

eerstkans, eerstgans, eerstgangs, eerschans = vooreerst, in de eerste dagen, in den eersten tijd, meestal met: niet, voorop: *doar is eerstkans nijt an te denken*. Op de vraag: *koom ie gau ijs bie ons?* (komt gij ons spoedig eens bezoeken?) hoort men in 't *Westerkw.*: *eerstkans nijt, de peeren kennen 't nijt wachten* = daarop bestaat nog vooreerst geen uitzicht, wij hebben het te druk {p.787} (in de boerderij). Het woord bestaat uit: eerst, en: gansch; door samenvoeging kreeg het licht de genoemde vormen.

eertappel; zie: eerappel.

eerwal (*Ommel.*); soort van dijkje aan den kant der sloot bestaande uit slootaarde; *olle eerwallen* zijn zulke die daar langer dan een jaar hebben gelegen. Vgl. wörke.

ees = ijsde. Zie: iezen.

eesling; zie: eiseling.

eet, voor: eten; *wanneer eet wie?* = wanneer moeten wij eten? Zie onder n, en I de weglating van den uitgang der werkw.

eeteerappels, eeteerdappels, (enz.) = aardappelen die door de menschen worden gegeten, ter onderscheiding van: *foabriekseerdappels* en *swieneerappels* (enz.) = veevoeder.

eetjes; zie: jes.

eetmeulen = groote liefhebber van eten: “*De Engelse heeren, dei bekend stoan as echte eetmeulens*”, enz. ('t Woord is echter verre van algemeen.)

eeuwen (*van Halsema*) = den spot drijven.

effen = gelijk van kleur, van katoenen stoffen; *dat is effen rood, gries*, enz., ter onderscheiding van bont; ook *Dr*.

effen = even; 'n *effen getal* (*Goor.*)

effen-netjes, in de tautol.: *zij 's zoo effen en netjes* = dat meisje weet zich net te gedragen, uit hare taal, kleeding en houding blijkt dat het een beschaafd meisje is. *Holst.* en effen minsch = een fijn beschaafd persoon. Vgl. *MNederl.* effene, effen, *MNederd.* effen = juist, precies.

effentjes; zie: eefkes.

effentretje; een meisje dat een afgemeten gang aanneemt en kleine tredjes doet; *Holst.* jumfer ebentritsch.

effies; eene soort van kleine blauwe pruim.

efkes; zie: eefkes. {p.789}

eg; egge = zelfkant. *MNederl.* egge, ecke, hegge = zelfkant van goed; *HD.* Egge. *Plant.* egge, selfegge of selfcant. Nog heden te Groningen het gewone woord en elders niet onbekend. (*Verdam*).

egelkouerte (*Westerw.*) = egel. Eigenlijk zooveel als: egelkaar = vriend egel.

eger = **heesterke** = naar, armzalig, mager schepsel; wordt van menschen en dieren gezegd. Vgl. hegen.

egge, verbast. van: heft (zie ald.); 't *egge roast* (*Bierum*). Zie ook: eg.

Egipte, Egiptenèn = het noordoostel. gedeelte van Veendam, ten noorden van Engelsmansklap.

egiptenoaren, ook: **katten**: schimpnaam der inwoners van Feerwerd.

egkant = de kant van een stuk linnen waar de eg zit.

egnoad = overhandsche naad.

eg op en deel; regel bij het uitwringen van voorwerpen die aan twee zijden eene eg hebben, bv. een dweil. Hij wordt in acht genomen om het beschadigen er van te voorkomen.

ehe (alleen in geschrifte) = echt, huwelijk, in: *ehelieden*, *eheman*, en: *ehevrouw* = echtelieden, echtpaar, man en vrouw. Thans zoo goed als verouderd. *Kil.* ee, eeuwe, ewe (vet.), *Holl.* wet; *Oudfr.* ewa, ee, ehe = de wet, het geschreven recht; eheer, ehera = rechter, grietman; *Neders.* ee = wet; *OHD.* êa, êwa = wet, recht; *MHD.* êwe, ê, *HD.* Ehe = echt. – Hiervan nog: eega, eegade, en het veroud. eebreker. *MNederl.* ee. *HD.* Ehe. *MNederd.* ê, ee, ehe, ewe, *MHD.* êe, ê. In het *MNederl.* is de beteekenis beperkt tot die van *wet*. De bet. *huwelijk* heeft het woord slechts in de oostelijke dialecten. (*Verdam*).

ei Woorden met *ei* die in 't *Nederl.* *ie*, *ij* of *ee* hebben: *dei*, *deie* (die); *drei* (drie); *vrei* (vrij); *vreien* (vrijen); *vreier* (vrijer); *pei* (pij); *reien* (rijgen); *in lei* (in lij); *tei* (tij); *brei* (brij); *bei* (bij, znw.); *vei* (vee); *wei* (vgl. wee); *rei* (ree, gereed); *zei*, van ouderwetsche menschen (*zee*); meer gewoon: *zeizand* (zeezand); *hei!* (he!); *Oethoezermey* of *Mei* (Uithuizermeeden); *Brei* (Breede)

ei; ij, als uitgang tot vorming van znw.: *sloaperei* (= bed, slaappleats); *liggerei* (bed met toebehooren); *swelderei* (gezweer); *timmerderei* (timmerage); *karnderei* (het karnen, en: het karngereedschap); *metselderei* (metselarij); *bloaderei*, *takkerei*, *duiskederei*, *linterei*, *schrieverei* (schrijfgereedschap); *naierei* (naaiwerk), enz.

eibals; zie: *ijbals*.

eiber; zie: *aiber*.

eiberbekzeeft; soort van zeef. Te Groningen te koop aangeboden; (1877): "Zinken en leeren zeeften, alsmede eiberbekzeeften voor pelmolenaars."

eide; zie: *aid*.

eidebalken (in annonces) = het zware hout eener egge. Boeldag te Loppersum (1877) van: "eene groote partij kuipers- en stel- {p.791} makershoat, bestaande in vellings, spijken, stellen, eidebalken", enz.

eigendōm (in geschrifte); zie: *ijgendōm*.

eigenerfdēn = landbouwers, die eene boerderij geheel of gedeeltelijk in *eigendom* bezitten, of *beklemede meiers* zijn, ter onderscheiding van *huurboer* = pachter. Het woord behoort uitsluitend tot de schrijftaal. (In 1889 werd door eenige landbouwers het verzoek tot den heer W. A. Scholten gericht om niet meer boerderijen (hij bezat reeds 31) aan te koopen "daar alsdan het geslacht der eigenerfdēn geheel zou uitsterven." Dit verzoek moet welwillend zijn toegestaan. (*Prov. Gron. Cour.* 1889, no.) (v. *Dale*: eigenerfde, eigengērfde; zie: toegērfde. Maar dit woord ontbreekt.) Zie: *beklemrecht*.

eijermas, **eijermat**, **eijermats**; een groot rond en dun gebak, vooral uit meel en eieren bereid, dat ten tijde van het Paaschfeest te Winschoten verkocht en gegeten wordt. (Wellicht een jodenwoord.)

eikelham; zie: *ekkelschink*.

eindoun; zie: *ijn*.

einlings = eindelijk: "en zoo moakte 'k et komfort den einlings moar open."

einmoud; zie: *ijnmoud*.

einspanjer; zie: *ijnsanjer*.

eis = ijs = eens. Zie: *ijs*.

eiseling (*Ommel.*); gedeelte, klomp, wat van eene klamp hooi wordt afgestoken. (*van Halsema*: *eelsing*, een afgedeelde stapel ofte hoop (wordt gezeid van hooij en koorn in de schuur.)).

eivel (*Westerw.*) = teelaarde, humus.

eiwitbloemen; zie: *herfstbloemen*.

ekkel = eikel. *Dr. Neders.* ekker = eikel. *ODr.* het Eckel = het op stam staande eiken hout, *Landr.* (1608) III, 50 – Vergelijking: *glad as 'n ekkel*.

ekkelbieter (Duurswold) = **ekkelmötte** (Westerw.) = **ekkelmour** = meikever; *Oostfr.* ekkeltäve, bômftike, brumftike.

ekkelboom (*Hoogez.*) = eikeboom. (Zie *Gr. Wbk.* art. akerboom.) {p.793}

ekkelmour; zie: *ekkelbieter*.

ekkelham; zie: *ekkelschinke*

ekkelmötte; zie: *ekkelbieter*.

ekkelschinke = **ekkelham**, in annonces *eikelham*, stof- en voorwerpsnaam = Westfaalsche ham. Aldus omdat het heet dat de varkens aldaar met eikels gemest worden. Zie: *schink*.

eksamen = examen; 't is *deur 't eksamen hen* = 't is te erg, 't gaat alle palen te buiten, bv. van een persoon die veel zwiert, veel geld verkwist, enz., en synon. met: *deur alles hen* = heel buitengewoon.

ektief = waarlijk, wezenlijk; ook *Dr.*; 't is *ektief woar, mooi*, enz. Staat voor: effectief.

el. Nog steeds gebruiken de vrouwen de oude el, de *el* (688 mM) als lengtemaat; *el's goud* is eene stof die eene oude el breed is, en zoo heeft met ook *anderhalf el's* en *tweiel's goud*.

Onder *vör'l* verstaat men het vierde deel van die *el*. Zoodoende moet de meter en deelen er van steeds tot die oude maat herleid worden.

elboog = elleboog; *an de elbogen in 't geld tasten* = steeds overvloed van geld in kas hebben.

eldêrn, ellêrn = els, soort- en voorwerpsn.; 't is 'n *eldêrn* = 't is eene els; 't *bin eldêrn* = 't zijn elzen; *eldernboom* = els; *eldêrnboēs* = eenig geboomte van elzenhout; *eldêrnheeg* = elzenhaag; *eldernholt* = elzenhout. *Van Hall*: Els, Elst, *Gron.* *eller*, *alnus glutinosa*. *Neerl.*

Plantensch. p. 210. *Oostfr.* *eller*, *Neders.* *ellern*, *erlen*; *Holst.* *ellernholt*; *Ditmarss.* *ellern*, *alhorn*; *HD.* *Erle*, *Elre*, *Eller*, *Else*, *Elst AS.* *arl*, *aelre*, *alor*, *alr*, *aelr*, *aler*, *ONoorsch* *elri*, *ölr*, *elrir*, *OHD.* *elira*, *erila*, *erla*, *MHD.* *erle*, *OFransch* *elira*, *Eng.* *alder*, *aldertree*. (*Dr.* *els* = elzenhout; dat is *els*.)

eldêrnboom; zie: *eldêrn*.

eldêrnboēs; zie: *eldêrn*.

eldernheeg; zie: *eldern*. {p.795}

eldêrnholt; zie: *eldern*.

elende (met open *e*) = **ijlende** (onz.) = ellende; 't is 'n *elende!* = wat is 't een verdriet! ook al heeft de zaak zeer weinig om 't lijf; *in 't elende komen* bv. door te trouwen als bij het boerenfolk plaats heeft. Bij *Vondel* o.a.: Wie kan d'elende en jammer noemen? (*Gijsbr.*)

Neders. *elend* = vreemd, uitlandig; *elendegoet* = de nalatenschap van gestorven vreemdelingen. *MNederl.* *Goth.* *el* = ander; *lende*, voor: land; *ellende* = uitlandig zijn, in ballingschap verkeerren, zooveel als: een treurig leven leiden. *MNederl.* *elende*, *elent* = verbannen, bij uitbreiding ongelukkig, rampzalig. (*Verdam*).

elendig, ijlendig = ellendig. Zie: *elende*.

elfen; zie: **elfringen**.

elf oogen (met dobbelsteenen geworpen); 't is *elf oogen* = 't is mis (ook *Dr.*), daar is de boel in de war, daar zijn de poppen aan den dans; ook: 't is *elf oogen en betrōkken lucht mit hōm* = 't ziet er niet gunstig voor hem uit; 't is *elf oogen mit heur* = zij is op 't punt om te bevallen. (Daar, bij het *treffen en failen* (zie: *treffen*) *elf oogen* of meer wint, zegt hij, die zooveel als bankhouder is, wanneer dat getal wordt geworpen: *elf oogen!* dus: ik heb het verloren, 't is mis.) Vgl. v. *Dale* art. oog.

elfribbe, meest aardigheidshalve, ter geslachtsonderscheiding voor: vrouwspersoon. Vgl. *Gen.* 2:22, 23.

elfringen uitspr. *el-fringen* (Old.) = eene soort van aardappelen, elders ook **elfen** geheeten.

“Eenige der beste soorten voor de tuinen zijn: de zes- en negenweeksche, muisjes,

stoelmatters, jammen, elfringen”, enz. *Gron. Cour.* 1869. Hier laten wij de benamingen van eenige soorten of verscheidenheden volgen die vóór de aardappelziekte (1845) het meest verbouwd werden: *engelsen*, *tielkers* of *tielkes* (*Old. Westerw.*) toen alle uitsluitend varkensvoeder of door branderijen gebruikt; *winterzijsen*, en: *zömerzijsen*, of: *-zeeusen* (= Zeeuwschen), ook *Zeelanders* of *Zeilanders* (*Ommel. inzonderh. Hoogel.*), de puikste soorten, veel smakelijker en voedzamer dan de tegenwoordige, en die sedert genoemd jaar spoorloos verdwenen, uitgestorven zijn; met de *graustammen*, van iets mindere hoedanigheid, is het eveneens gegaan. De teelt der {p.797} *jammen* (ook schrijft men *jannen*) is hiervoor op de kleigronden van 't *Westerkw.*, en in *Hunsegoo* en *Fivelgoo* in de plaats getreden, en wel omdat zij het minst van de ziekte te lijden hebben. Voorts, alsmede in 't noorden der provincie: *kroepers* (*roode*, en: *witte* = kruipertjes); *moeskes* (muisjes), *kielblessen*, *olle gelen*, *witblösem*s, *witten oet de roden*, *roegewitten*, *gelderse gelen*, *frijze* (*Friesche*) *gelen*, *olle gelen*, *tjōnten*, *hoortjes*, *negenweeksen*, meest alle zomersoorten. In de *Veenkoloniën* heeft men: *champions*, *Magnum Bonum*, *Friesche Engelschen*, *Turken*, *Franschen*, *Richters*, *Aurora's*, *echte Richters*, *reuzen*, *schoolmeesters*, *Londons*, *Koninginnen*, *Euvelons*, *sneeuwvlokken*, *imperators*, *villa's*, alle fabrieksaardappelen. Door de landbouwvereniging *Scharmer-Harkstede* zijn onderzocht (1890): *champions*, *Amerikanen*, *Aurora's*, *sneeuwvlokken*, *schoolmaisters*, *Euphrons*, *Turken*. Te *Hoogezand* (in 1893) tentoonstelling van: *Gloria*, *Sirius*, *Phobus*, *Furst von Lippe*, *Aurora*, *Richters Imperator*, *Simson*, *Frigga*, *Gelemollen*, *Chryso*, *Mercurius*, *Atheners*, *Hollander gelen* “Tot de beste nieuwe soorten (voorkomende in het proefveld te Sappemeer, 1895) behooren o.a. *de Tuinparel*, *de Vroege gele*, *de Fortuna* en *de Eigenheimer*, die als consumtieaardappels binnen korte jaren eene groote rol zullen spelen.” (*Prov. G. Cour.* 1895, no 163). Bij *v. Hall* komen nog voor: *mooibluiers*, *winter- en zomerengelschen*, *winter- en zomerefringen*. *Neerl. Plantensch.* p. 155. Voorts nog: *Kollummer gelen*, *roodonstjes*, en in de *Veenkol.* *Orion*.

elfuurspotje; zie: *elfuurtje*.

elfuurszun; zie: *opswetten*.

elfuurtje = **elfuurspotje**; de koffie die omstreeks 11 uur (in vele huisgezinnen, vooral van boeren, te 10 uur en dan *tienuurspotje* heet), wordt gedronken; zoo ook: *vielfuurtje* en: *vielfuurspotje*. *Oostfr.* *elvührken*, *elvührtje* = theedrinken des voormiddags te 11 uur; op *Föhr* *elfürtje* = het aldaar om 11 uur gebruikelijke koffiedrinken. Zie ook: *elfuurtje 2*.

elfuurtje = morgenborreltje; *hij neemt geregeld zien elfuurtje*.

elgêrn = visschen met den elger, aalgeer of aalspeer; *Oostfr.* *êlgeren*, *êlgeren*. Van: aal en het veroud. *geren* = haken, trachten. {p.799}

êlk, als uitgang voor: elijk. Het kapje zal te kennen geven of liever: er aan herinneren dat de *e* zoo goed als in 't geheel niet gehoord wordt; *doodêlk* = *dood'lk*; *vreesêlk* = *vrees'lk*; *schandêlk* = *schand'lk*, enz.

elkenijn (elk-en-een) = **iedererijn** = elkeen, iedereen, met de beteekenis van: alles dooreen, ook wat slecht bij elkander past, tegengestelde van wat uitgezocht, uitgelezen is. Op het *Hoogel.* wordt het in nog ruimeren zin opgevat, zelfs op werkzaamheden toegepast; *elkenijn komt'oar* = jan-en-alleman komt daar; *elkenijn is op 't net*, wanneer men er bv. platvisch op ziet in plaats van paling; *elkenijn ligt op stroat*, d.i. allerlei soort van vuil ligt op straat; *elkenijn mōs 'k gusteroavend nog doun* = ik moest nog allerlei bezigheden verrichten. In 't algemeen dus zooveel als: van alles wat, in minachtenden zin. (*v. Dale*: elkendeen (gewest.), van: elk ende een = elkeen.) *Dr.* elk en een.

elks = ieder, elk, elke; *van elks twee* = van elke (dier soort) twee stuks; *zij hebben van elks ijn* = een jongen en een meisje; *elks noa dounde* = naar verhouding van ieders krachten, waarde, prijs, enz. (ook *Dr.*); *wie eten elks afzonderliek* = *elks appart* = *nijt deur 'n kander* = niet doorengemengd; *ie mouten van elks wat kriegen* (klemt. op: *wat*).

elks allen = ieder afzonderlijk, elk op zich zelve.

ellens, in annonces *ellings* en *ellens* (geen enkv.); het hout waarvan onze gewone huisbalken gemaakt worden. Te Groningen werd verkocht (1872): “Eene groote partij nieuwe planken, greenen ribhout, juffers en eenige 40 vts. ellings.” Eveneens te Delfzijl (1876): “Osterrisoer en Petersburger juffers, ellens, kolders,” enz. Te Winschoten werden (in 1863) “ellens” aangeboden.

eller (v. *Hall.*); zie: *eldêrn*.

ellern; zie: *eldern*.

elle verlös; een tikspel waarvoor men in Drente zegt: vlösen (verlossen). {p.801}

ellings; zie: *ellens*.

elm; zie: *elven*.

elmdartîgste; zie: *elvendartîgste*.

elpenbijn; eenigszins schimpende benaming voor vrouwen met bijzonder lange beenen, 'n *bijndert*. *Oostfr.* elfenribbe, schimpnaam voor een' zwak, lang, dun, mager mensch. In de Noordsche Mythologie *elf* = geest, kabouter; *Eng.* elfish = geest- of spookachtig. (Volgens *ten Doornkaat* is de vorm *elfe Nederd.* en komt het juistere *HD.* Elbe eerst in het *MHD.* voor, afkomstig van het *OHD.* alp = booze geest, enz.)

els = **elsgoud**; stof die eene oude el breed is; 't is *el's* = 't goud is 'n el brijd = 't is *elsgoud* = 't het *elsbredte*. Gevormd als: manslengte, enz. Zie: *el*.

elsbredte; zie: *els*.

elsie lanklief (*Goor.*), voor: vrouw die lang en dun is; *doar gait elsie lanklief ook hen*.

elsgoud; zie: *els*.

elske (= Elsje), in: *bist 'n elske*; *doe elske*, zooveel als, schertsende en tegen vrouwspersonen: *doe domkop*, of: *doe sloapmuts*, enz. In *Drente*: else, schimpnaam voor eene ondeugende meid of vrouw.

elslengte = lengte van eene oude el, nl. van katoenen en linnen stoffen.

elstok; het werktuig, ter lengte van eene oude el, waarmede men hier nog altijd meet. *Sprw.* *Alles mit moaten, zee de snieder, dou gaf hij zien wief wat mit de elstok.* *Harreb.* heeft: Alle ding met maten, Mag men doen en laten; ook: Die dat kan zal 't baten. *Leeskab.* 1856 n° 5 p. 157: Alles met maat, zei de kerel, en sloeg de el op zijn vrouws rug kapot. – Dit spreekwoord vindt men in geheel NDuitschland terug; sommige, o.a. {p.803} *Oostfriesl. Oldenb. Rheine, Munster*, enz. halen er de el bij; het *Neders.* komt met de lezing van *Harreb.* overeen, terwijl *Holst. Strel.* enz. den brandewijn er bij te pas brengen.

Eltje, meisjesnaam; *Eltjo* jongensnaam. Zoo: *Geertje* en *Geertjo*; *Remke* en *Remko*; *Siepeke* en *Siepko*; *Eilke*, *Ailke*, en: *Eilko*, *Ailko*; *Lupke* en *Lupko*, *Hiltje* en *Hiltjo*; enz. Met wisseling van *a* en *o*: *Rika* en *Riko*; *Eiza* en *Eiso*, *Aiso*; *Berta* en *Berto*; *Menna* en *Menno*; *Minka* en *Menko*; *Enna* en *Enno*; *Emma* en *Emmo*; *Onna* en *Onno*; *Heika* en *Heiko*; *Bonna* en *Bonno*; *Teda*, en *Tedo*, enz. Hiermede is echter niet gezegd dat de slotvocaal steeds het geslacht aanwijst, uitzonderingen zijn genoeg bij te brengen. Wij hebben bv. *Aiso* = *Eise*; *Enno* = *Enne*; *Remko* = *Remke*; *Hero* = *Here*; *Heino* = *Heine*; *Menno* = *Menne*, enz., maar hierbij dient opgemerkt dat de *o* van den doopnaam meestal in de spreektaal verandert in toonlooze *e*. (Vgl. *Friesch Ida* (vr.) en *Ido* (ml.); *Oostfr.* *Menna* en *Menno*; *Benna* en *Benno*; *Eka* en *Eiko*, enz., alsook *ten Doornk.* art. *Atte*, *Atto*.)

elven, door snelle uitspraak **elm** = elf, evenals *twalven* = *twalm* = twaalf; *d'r bin elven*; 't is *half elven*; evenwel: 't is *elf uur*, enz.; ook *Dr.* Vgl. v. *Dale* art. elf.

elvendartîgste; **elmdartîgste**, in de zegsw.: *alles op zien elvendartîgste hebben* = zooals het behoort, naar den aard, in volmaakte orde, wanneer het de huishouding betreft; *hij mout alles op zien elvendartîgste hebben* = hij maakt het zich zoo gemakkelijk en aangenaam mogelijk, hij is niet gewoon zich in één ding te behelpen. *Harreb.*: Men kan niet alles op zijn elf-entertigste hebben, en voegt er ter verklaring bij: Waar sprake is van eene handelwijze, waarin eene al te groote voorzichtigheid of schroomvalligheid wordt aan den dag ge- {p.805} legd, of

eene al te groote nauwkeurigheid wordt gevorderd, daar past men dit spreekwoord toe en denkt er bij, dat het in 't bestuur der 11 steden en 30 grietenijen in Friesland ook niet altijd overeenstemmend toegaan kon. Tot den persoon zelve zegt men in dat geval: Gij wilt de dingen juist op zijn elf-en-dertigste hebben. *Sprwb.* III p LXIII. *Oostfr.* Up sien elv'n un dartigste (*Stürenb.*) = in volle kracht, geheel in orde; *ten Doornk.*: up sîn elf un dartigste wäsen = zeer goed geluimd, in de beste stemming zijn. Te *Meurs* zegt men: Et es alles op sech elfondertigs, (ook: sestehalf). Volgens *Stürenburg* zou het oorspronkelijk op de voltalligheid eener Oud-Friesche Stendenvergadering betrekking hebben, aan welke elf en dertig stemgerechtigden plachten deel te nemen; ald. p. 17.

elwink = manufactuurwinkel, winkel waar ellewaren verkocht worden.

elzen (bvnw.) = van eene els (werktuig). Zie: *prip.*

'ê**m**, voor: hem, als: 'ō**m**, voor: hō**m** (*Goor.*)

emeln = onzin babbelen; *Stadsfr.* emmelen = zaniken. Zie: *dwelmen.*

emelt, schadelijk insect in de wortels, enz. der veldgewassen. In Regeeringsverslagen komt voor: emelten, de larven van langpootmuggen. – Uit den Westpolder schreef men (1880): “Ritnaald en emelt, die de eerste jaren na de indijking zoo erg hebben gewoed, deden het voorgaande jaar geen noemenswaardige schade.” Dr. *Ritzema Bos* zegt (1873): “Ook heeft de “emelt” op zomertarwe te Warfum schade aangericht. (v. *Dale*: emelt, een der volksnamen van den engerling.)

emmerik (emmerrek) = toestel van richelwerk buiten 's huis waarop emmers te drogen worden gelegd. Vgl.: *brederik.*

empel (*Westerw.*) = **ampel** (*Hunsego*) = enkel, alleen: {p.807} *hij komt empel om heur.* Vgl. *ten Doornk.* art. empelt, empeld = eenvoudig, enkel, zelden.

en wordt in 't *Westerkw.* en *Hunseg.* met *in* verwisseld, vooral in 't schrijven. *Zeel.* *ZHoll.* in = en. Zie: *e I.*

en; meervoudsuitgang onzer letters in plaats van *s*; *o*aen, *be*ën, enz.

en; wordt wel gevoegd achter eenlettergr. werkw. in 't meerv.: *zij stoanen*; *ie zijnen*, *wie dounen*, *zij binnen* = zij staan, gij ziet, wij doen, zij zijn. – Ook achter de namen van dagen, bij het bepalen van een deel van den dag, met verdubbeling van de *g*; *zundaggennacht* = zondagnacht, enz.; *zoaterdaggenoavend*, enz. Voorts: *altieden* = altijd, steeds; *hijltieden* = onophoudelijk; *mijstieden* = meesttijds; *datten* voor: dat, enz.

en, n. Weglating van den uitgang der werkw. en hulpww. wanneer deze door *wie* of *ie* (wij of gij) worden gevolgd: *zel*, *mout*, *duur*, *ken*, *mag*, *huif* (bv.) *wie* (of: *ie*) *dat doun?*

loop, *voar*, *rais*, *vertrek*, *wandel*, (bv.) *ie mörn noa stad?* *zij*, *dou*, *wijt*, *keur*, *lees*, *schrief wie dat wel goud?* *doar loof*, *ken*, *verwacht*, *koop*, *heur*, *zij*, *roek*, *trek wie niks van*, enz.

en. De herhaling van het werkw. komt dikwijls voor om meer klem aan den zin te geven: *hij dee niks as houston en houston*, zooveel als: hij moest onophoudelijk hoesten; *ik mōs proesten en proesten* = ik moest een keer of wat niezen; *hij kōn vluiken en vluiken*; *zij deeën niks as smoken en smoken*, *drinken en drinken*, enz.

en, als inkrimping van den uitgang **ing**; *wonen* (woning); *lijnen* (leening); *leunen* (leuning); *vervelen* (verveling); *mijnen* (meening); *moalen* (maling); *tellen* (telling); *vailen* {p.809} (veiling); *bedoulen* (bedoeling); *bismetten* (besmetting); *anlaiden* (aanleiding); *beloonen* (belooning); *achten* (achting); *behoezen* (behuizing); *bedijnen* (bediening); *keuren* (keuring), enz. Uitgezonderd: *keunînk* (koning); *zurîng* (zuring); *zuringzolt* (zuringzout). – Staat ook voor: **enen**, als uitgang van werkw.: *reken* (rekenen); *tijken* (teekenen); *open* (openen); *vereffen* (vereffenen); *ofboaken* (afbakenen); *verorden* (verordenen), enz. alsmede voor de znw. daarvan gevormd; *reken* dus ook = rekening, enz. – Wat de uitspraak betreft slinkt dit *en* tot *n*, en men zou wellicht juister zijn met te schrijven: *lijn'n*, *tel'n*, enz. doch dan zou men dit met alle woorden moeten doen die op *en* eindigen, wat ongetwijfeld de duidelijkheid zou schaden.

en, voor: een, eene, eenen (lidw.); *wat is dat en kerel! da's en neef van hōm; zij gaffen hōm en gulden; zij hebben hōm en end henbrocht; hij zag en neger op 't mart; op en oavond in de stad*, enz. Wordt de uitspraak niet bemoeilijkt, of heeft men met geen bijzonderen klem te spreken, dan hoort men slechts de n (zie ald.) Sommigen schrijven steeds *un*, wat o.i. geen navolging verdient.

èn, ende; *in* (of: *ien*) 't *èn* = overeind; *hij gōng in 't èn stoan* = hij ging rechtop staan; *zij kwam in 't èn* = zij stond van haren stoel op; *zij bin 's mōrns al vroug in 't ende* (of: *èn*) = zij staan altijd vroeg op: “*doar lag hij te spinnevoutjen, de bijnen baide in 't ende*”; “*den sprong olle juffrau w recht ien 't en*.” “‘t *Haor ston hom as vlammen ien 't èn*.” – “*Hij sprong ien 't en har zien groote moel al wiedwoagen open*,” de boel *in 't ende zetten* (= *in hokken zetten*) = – als in opstand brengen door een luidruchtig vermaak; ook voor zulk een vermaak zelf. *Oostfr.* in 't ende = in onrust, in opstand. Vgl. het *Nederl.*: 't heele huis overeind zetten; zie ook: *ende*, en *Laurill.* p. 89.

ende, end (= einde, eind), waarin de *d* in 't *Westerkw.* en op 't *Hoogel.* zoo goed als niet gehoord wordt, en *end* daar dus luidt als *èn*, of *enne*, ook in de *Veenkol.* en *Dr.*; *hij ken nijt van 't ende komen* = hij stelt al uit om een be-^{p.811}gin te maken; hij is een draler. Wellicht aan paarden ontleend die niet willen afrijden. – *wat bie 't ende hebben* = zich met het een of ander vermaken of onledig houden; *gekheid bie 't enne hebben* = zich met gekscheren, grappen, enz. vermaken; *van ende tot wende* = van 't begin tot het einde, en aan den landbouw ontleend, (zie: *wenakker*); ook *Overijs.*; *Oostfr.* van en' to wen. – *ende*, enz. voor: afstand; 't *is 'n hijl end hen* = 't is ver van hier; *hij mout nog 'n hijl end loopen* = nog eene groote wandeling of voetreis doen, om bv. thuis te zijn. Wanneer men zich op een lijnrechten weg bevindt, waarvan men het einde niet kan zien, bv. te Stads-Kanaal, dan zegt men: *da's 'n end zunder end*, zooveel als: die weg is verbazend lang en eentonig; ook zegt men het van een buitengewoon lang persoon. (Hieruit blijkt dat men de beteekenis van: iets wat aanzienlijke lengte heeft onderscheidt van: het einde van iets). Hiervan: *endje* = klein *end*; 't *is moar 'n endje* = 't is maar een korte afstand. Ook = deel, gedeelte, *Oostfr.* *endje* = stukje; *Neders.* *endken* = een kort stuk; *ende dijk* (*Prov. Gron. Cour.* 1820, 12 Dec.); 'n *end weg* = gedeelte van een' weg; *hijle enden* (van den weg) *bin sporig*; *hijle enden* (van eene ijsbaan) *liggen open*; 'n *endje piep* = kort pijpje; 'n *endje worst* = stukje van een worst; 'n *endje plank*, *lat*, 'n *endjetou*, *lint*, enz.; *hij brengt 'n hijl end hen* (ook: 'n *hijl stuk hen*) = 't is mogelijk dat hij zijn doel bereikt, bv. overwinnaar wordt bij een wedstrijd; 't *scheelt 'n end* (= 't *scheelt 'n stuk*) = 't verschil is groot. *Zegsw.*: *de enden*, ook: *de enden en ooren binnen d'r van weg* = 't loopt tot in 't oneindige, en ook: 't loopt de spuigaten uit, 't is zoo erg mogelijk, (het *Nederl.* gemeenzaam: 't end is er van weg); *WVl.*: de end is er aan verloren. (*De Bo*). *men wijt nijt woar enden of ooren an vast zitten* = men kan er geen hoogte van krijgen, de zaak is te duister, te verward of te ingewikkeld; ^{p.813} *alle dingen hebben 'n end moar 'n worst het twei*, zooveel als schertsen met den troost dat aan alle lijden een eind komt. *Oostfr.*: elks ding had 'n enne; man 'n wurst hed twe; 't *middelste is boas over baide enden*, zegt men van een hysterisch meisje, eigenlijk zooveel als: zij redeneert niet tegen den hartstocht en ontloopt het gevaar niet. – Ook = penis. (*v. Dale*: einde, eind, end = het laatste van iets.)

endeling, endling = eindelijk, op 't laatst, ten laatste; *endeling kwam hij doch*; *hij's endling in de gevangenis komen*; *endling en ten leste* (tautol.) = ten langen leste; ook *Dr. Zeel. St. Truyen*: eidelinge; *Kil.* *endelick, endelinck, endelingh* = op 't laatst. *Bredero* *endeling* = eindelijk; ook in *MNederd.*

endelkouw = kantkouw = pōndkouw, door kinderen, keukenmeiden, enz. bij verbast. ook: **engelkouw** genoemd = koek, die in deze provincie bij 't pond wordt verkocht. Aldus ook, omdat *endelkouken* of *kantkouken* van een baksel in de buitenste rijen stonden. (Beide stof- en voorwerpsn.) Zeer algemeen is het van het landvolk om van een bezoek te Groningen een

pond *endelkouw* mee naar huis te nemen; nog is het de populaire koek bij uitnemendheid. *Dr.* endelkooke, kantkooke.

endelste, voor: die op het einde van eene rij geplaatst is; ook: de laatste van eene rij.

MNederl. endelste, eindelste, overtr. trap van een ongebruikelijken positief *endel*; *MHD.*

endelôst, *OHD.* entilôsta, *MNederd.* endelste, ook endeste. Uiterste. Het woord leeft nog heden in het Overijselsch dialect in den vorm *endenste* voort. (*Verdam*). *Neders.* endels = aan het einde; *Oudfr.* endelst = uiterste; *Dr.* endigste.

enden en ooren; zie: *ende*.

enden en swetten; zie: *swet*.

ende tot wende; zie: *ende*.

endje mens, voor: kleine jongen die gaarne den baas speelt; 't is 'n kwoad *endje mens*; van dat *endje mens heb 'k al 'n bult last had*; 'k zel dat *endje mens ijs omzeumen*.

en doun. Wordt dikwijls gevoegd achter het werkw. van een' zin wanneer dit het gezegde uitmaakt; *zij speulen en {p.815} doun* = zij hebben eenig spel onder handen; *hij schrift en dut* = hij schrijft en wrijft; *hij 's an 't reken en doun*; *zij lijgen en doun dat ze swart wor'n*; *men arbaidt en dut om deur de wereld te komen* = men werkt en zwoegt, enz.; *hij zōng en dee* = hij zong, fluitte, enz.; *wie lachten en deeën* = wij lachten, schertsten, jubelden, enz. Meestal zou men voor deze toevoeging: enzoovort, kunnen zetten, somtijds dient het tot versterking: 't *regent en dut* = het regent en waait, enz; 't *stōft en dut* = 't stuift erg. In den regel is het niet meer dan stoplap. Vgl. *en zoo*.

eng, in: *wat bin ie jà eng*, zegt de gastvrouw, wanneer de gast niet genoeg eet naar haren zin.

engelkouw, verbast. van: *endelkouw*; zie ald.

engels = tiegers, in de uitdrukking: *engels* (of: *tiegers*) *in de hakken wezen* = erg boos, vertoornd, woedend (maar van zeer voorbijgaanden aard), eigenlijk: stampvoetend van drift als een Engelschman, woedend als een tijger.

engelsen; eene grove aardappelsoort, ook in het *Westland* bekend. v. *Hall Neerl. Plantensch.* p. 155. Zie: *elfringen*.

engelse pōns; drank bestaande uit heete melk, suiker en brandewijn.

engelse toen (Engelsche tuin), eigenlijk zooveel als: tuin op zijn Engelsch aangelegd. Men verstaat er onder: een tuin die in ovale of ronde perken of perkjes is verdeeld, met slingerpaden doorsneden en met bloemen en heesters beplant; *engelse anleg* wordt zulk een tuin genoemd, 't zij met of zonder plantsoen.

engelse anleg (engelse aanleg); zie: *engelse toen*.

engelse ziekte (= Engelsche ziekte, dat niet bij v. *Dale* voorkomt), staat voor: enkelziekte. Men zegt het hier wanneer kleine {p.817} kinderen een waggelenden gang hebben door zwakheid van het beengestel.

engels hemd (klemt. op: *hemd*) = **groot overhemd** (ook *Dr.*) = halfhemd (v. *Dale*) van wit of fijn bont katoen, dat tot sieraad wordt gedragen. Wat de vorm betreft staat het gelijk met *boezeroen* en *boantje*; zie ald.

engelsleer; eene grove, sterke katoenen stof, vooral voor broeken. Vgl. *pilo*.

engelsleeren; kleedingstuk dat van *engelsleer* (zie ald) gemaakt is. "Mit 'n blauw linnen hemd, *engelsleeren hemd* ook zoo'n onderboksen, en 'n poar hoozen in 'n blauwbonte buusdouk ston ik in Mai kloar om noa Pijter Tjars te goan, woar 'k mie besteed har as vent."

engen = nauwer worden. Zie: *veelse hozen*.

en gijn èn! (of: **en gijn ende!**) als stoplap achter een uitroep, bv.: *wat drōmmel en gijn èn!* *wat zōl dei kerel wel mijnen!*

enkel, (onz.) in: *van 't enkel ofgleden* = 't *enkel verstooken* = den enkel verstuiiken, ontwrichten.

enkelst (*Laurm.*) = gaarne.

enkelt = zelden; *men zōcht hōm moar enkelt*; 't gebeurt moar enkelt, of: *hijl enkelt* = zeer zelden; *Dr.* enkelt; *Friesch* inkeld = een enkelen keer, zelden; *Overijs.* enkeld; *Neders. Holst. Deensch* enkelt (ook = eenvoudig); *Noordfr.* ainkelt, *HD.* einzeln. *Sprw.* *Veur 'n enkelt moal ken men tegen 'n burgemeester teren* (een enkelen keer kan men wel veel geld verteren); ook *Oostfr.* (v. *Dale*: enkel, enkeld = nu en dan, zelden.)

enkelt = dun, rank, van personen gezegd; *Dr.* enkelt = schraal, dun, mager. Vgl. *dubbeld.*

enket; zie: *enkt.*

enket; zie: *enkt.*

enkhoorntje; zie: *inkhoorntje.*

enkt, enkent (*Old. Westerw.*), **enket** (*Ommel.*) = inkt; *Dr.* enk, en-{p.819}kent, enkert, *Friesch* enkt, enkert, *Kil.* enckt, inck; *Oostfr.* enket, enkt, *Westf.* enket, *Oudfr.* aenket, enket, *HD.* Dinte, van 't *Lat.* tinctum. *Zegsw.*: *hij het gijn enkel in de pen* = hij is onmachtig.

enne; zie: *ende.*

enōm; inōm = **in 't ronde**, in: *dat gait stad enom* = dat maakt een omweg over Groningen; *Biefketil enom* = van Warfum naar *Biefketil* en den anderen weg terugwandelen, enz.; *de lamp licht de koamer enom* = 't is licht in de koamer om = de geheele kamer wordt verlicht. Vgl. *in om.*

èns; zie: *es 2.*

enter = eenjarig paard of rund; *entervool* = eenjarig veulen; *enterbijst* = eenjarig rund; ook *Dr. Friesch Overijs. Oostfr. Neders. Holst. Noordfr.*; *Geld.* enter, en: eenter = eenjarige lammeren; *MNederl.* eenwinter bvnw. Van dieren gezegd. Eén winter beleefd hebbende, één jaar oud, éénjarig, jarig. *Kil.* eenwinter, enterdier. *Zoo*: twewynter. (*Verdam*). *Ald.*: enter. Eenjarig dier. Samengetrokken uit éénwinter. Een in het *MNederd.* bekend woord, dat stellig ook in het mnl. bestond. – *Kil.*: enter q.d. een-winter, in 't *Zutfensche* nog: eenwinter, *AS.* anwintre. (De oude Germanen waren gewoon de jaren niet met zomers, gelijk de Romeinen, maar bij winters te tellen.) – Vergeleken met Twente, Drente, en het *Oostfr.* drenter = driejarig rund zou men o.i. echter aan zulk eene contractie niet behoeven te denken. *Zegsw.*: *in 't enterhokje komen* (*Ommel.*), waarvan *in 't hemdrok* (*Old.*) eene verbast. zal zijn, eigenlijk zooveel als: niet langer verzorgd worden als kalf, maar bij de *enterbijsten* in 't hok of op stal komen, waar zij zich met minder smakelijk voedsel moeten tevreden stellen. Plagenderwijs zegt men het tegen een kind dat nog een broertje of zusje krijgt, en zoo ophoudt de Benjamin te zijn; *Oostfr.* in 't enterhok kamen. (Vgl. *heukelstalje*, en: *kalverhok.*) – Als schimpwoord voor een ongezeggelijk en snibbig meisje: *bist 'n enter*, en zoo ook: 'k zel die *entern* = ik zal je wel terechtzetten, mores leeren. Zie: *twenter.*

enterbōl = eenjarige stier. Zie: *enter.* {p.821}

enterbijst = eenjarig rund. Zie: *enter.*

enterhengst (in geschrifte) = **enterhingst** = hengst van één jaar. Te Maarhuizen zouden (1865) worden verkocht: "8 beste paarden, waaronder 1 beste zwarte twenter en 1 dito enterhengst." Zie: *enter.*

enterhingst; zie: *enterhengst.*

enterhoktje; zie: *enter.*

entern = op zijn voorman zetten. Zie: *enter.*

enteros = os die nog geen twee jaar oud is. Zie: *enter.*

enter over twenter = **henter de twenter** = verward dooreen, in groote wanorde verspreid en overhoop liggend. *Oostfr.*: 't geid all' hent un twent, henter un twenter, henter di twenter, henter afer twenter = al heen en weder, zich van den eenen naar den anderen kant bewegend, bv. van een' wagen of een schip, waardoor dan de lading al licht door elkander wordt geworpen en hent afer twent gaat. Zou van het *Oudfr.* hent of hentio = nogmaals, nog eens, bij herhaling, komen. *Kil.* twent, twint, twijnt = niets, niet het allergeingste, van twee (*Kil.*) = delen, verdeelen; *MNederd.* tweien, twiën = zich in tweeën verdeelen, scheiden, dus

eigenlijk: dat iets over de stukken en brokken heen en weder gaat. Vgl. *henterdetwenter*. Zie: *ten Doornk.* art. *hent*.

enterpeerd, in geschrifte *enterpaard* = paard dat één jaar oud is. Zie: *enter*.

enterstier (in geschrifte) = **enterböl**; zie ald.

entervaars (in geschrifte) = **enterveers** = vaars beneden twee jaar. In 1864 werden prijzen en premiën uitgelooft “voor de beste entervaars beneden 1½ jaar oud.” Zie: *enter*.

enterveers; zie: *entervaars*.

enter Probsteier haver = Probsteier haver die in deze provincie of {p.823} in eenig ander oord van ons land het vorige jaar verbouwd is. De vrucht hiervan verkregen noemt men: *twenter Probsteier haver*. (Zie o.a. *Prov. Gron. Cour.* 1882 n° 52.)

entervoarmelk; koe die éénmaal gekalfd heeft, en dan *voarmelk* wordt, d.i. geen melk meer geeft, die het *twijde kalf verzuumt*. Gewoonlijk zijn zulke koeien drie jaar oud. Zie: *enter*.

entervool; zie: *enter*.

en zoo, voor: enzoovoort, ofschoon geene verkorting hiervan; *'t was al wat loat en zoo* = 't was wat laat geworden en dan kwam er nog iets anders bij (dat men dan verzwijgt). Dikwijls ook stoplap.

entken (*Westerw.*) = eindje. Vgl. *zetken* = poosje.

enzoovoors = enzoovoort. Vgl. *vōrt*.

er, voor: hij. Zie: *der*.

er, meervoudsuitgang van: *kind* of *kiend*, *kinder*, *kiender*, ook: *kiener*; *hounder* (van hen); *kalver* (van kalf); *wichter* (van wicht); *lammer* (van lam); *aier* (van: *ai*, *ei*). (Het *Dr.* heeft ook knechter, enz.) *MNederl.* ei, mv. eier en eieren.

er wordt als bijw. veelal weggelaten; *is gijn gebrek*; *wordt schelt*; *mout wat an doan wor'n*; *gait veul volk noa Oamerikoa*; *loopen gijn mensen op stroat*; *kōmt 'n train an*; *wordt 'n hoes boud*.

erei, **erij**, voor: erij, arij, soms ook voor: age, versterkt met ingevoegde *d*; *sukkelderei* (sukkelarij); *dwarsbōngelderei* (dwarsdrijverij); *bedelderei*; *swelderei*, *pangelderei*, *kantjederei*, *fiemelderei*, *spiekerderei*, *kletslulderei*, *riemelderei*, enz.; zoo ook: *toentjederei*, *timmerderei*, *koopmantjederei*, *voormantjederei*, *boontjederei*, enz. bv.: *'k heb wat toentjederei* (warmoezerij), *moar mit de boontjederei wil 't niks*, *'t is veuls te nat en te kold*. Ook zonder de *d*: *eterei*, *koumelkerei*, *housterei*, *linterei*, *naierei*, *vreterei*, *wonerei*, *teuterei*, *kantere*, *sloaperei*, *liggerei*, *plakkerei*, *loopei*, *konkelfoiezerei*, *zingerei*, enz.

êrg, als achtervoegsel voor: *erig* = ig, soms met *d* versterkt: *meeldêrg* = melig, kruimig; *veendêrg* (veenachtig); *kloetêrg* (klui-{p.825}tig); *ploertêrg* (ploertig); *lankdroadêrg* (langdradig); *zoutêrg*, *zandêrg*, *windêrg*, *huvêrg*, *sloapêrg*, *gappêrg*, *rekkêrg*, *klaiêrg*, *roetêrg*, (vol onkruid), *swienêrg*, *schoapêrg*, *spekkêrg*, enz. Vgl. bij *v. Dale*: stofferig en stoffig; weelderig en welig; winderig en windig; roeterig en roetig; zanderig en zandig, enz. waarvoor het *Gron.* steeds den eersten vorm heeft.

erk (*Niezijl*, enz.) = mannetjeseend, woerd.

esch, **es**. “Onder den naam van *esch* is zeker gedeelte der marktgronden bekend, dat ontgonnen en tot graanbouw bestemd is. De *esch* heet de gemeene *esch*, omdat zij noch door wegen, noch door gruppen, of op eenigerhande zichtbare wijze in gedeelten is gescheiden. Ieder gerechtigde bebouwt echter hetzelfde stuk grond, dat als zijn eigendom beschouwd wordt, doch het is van de naburige stukken of niet of alleen door bijna onmerkbaar teekenen afgescheiden.” Mr. *J. Pan* Archief 1847 p. 261. Wat voor Drente geldt is ook op de Westerwoldsche *essen* of *esschen* van toepassing. *MNederl.* *esch*, *esc*. *MHD.* *ezzisch*, *esch*, *OHD.* *ezisc*, *Goth.* *atisk.* *HD.* *Esch*. De bouwgrond welke bij een dorp of landgemeente behoort, en die aan verschillende eigenaars in gemeenschappelijken eigendom toebehoort, in dier voege dat de deelen, bij de onderscheidene personen in gebruik, niet van elkander zijn afgesloten of geheind. – Nog heden is *esch* in tongvallen in gebruik voor openliggend

bouwland. *Teuthon*. Esch, velt, acker. (*Verdam* art. *esch*, waar de aanhalingen uit *Overijs.* stukken zijn genomen). *Stürenb.*: esch, escher, esker = gemengde zand- en moerasbodem; onvruchtbare zandgrond voor den graanbouw bereid; *ten Doornk.*: esk, esch, esker, escher, eschen, esken, îsk, îsker, îsken = vruchtbare en tot graanbouw zeer geschikte bodem op geestgronden: *Hessen*, *Beieren* esch, *Saterl.* isklond. Het zou komen van het *OHD.* ezisc, ezisg, ezisk, *MHD.* ezesch, samengetrokken esch = *Goth.* atisk = graan, graanveld. In *Mecklenb.* en bij *Lubeck* heesk (veroud.) = een braak liggend veld; esch, asch, oesch = velden, in bouwland herschapen; *Neders.* voorheen esk = land, veld, effen veld. – Van *esch*, *es* zou Assen zijn naam ontleend hebben.

es, in de uitdrukking: *iets in de es hol'n* = in stand, in wezen, in orde houden; *Dr.* in esse holden; *'t is in de es*, synon. met *'t is in den haak*, en wellicht van denzelfden oorsprong, nl. van eene ijzeren haak die den vorm eener kapitale S heeft, {p.827} en eigenlijk zooveel als: *'t is goed in- of aangehaakt*; fig. *'t is goed geregeld* en het werk kan dus zijn voortgang hebben. *Wvl.*: in essen = in behoorlijken stand, in orde, in regel, op stel. (*De Bo*). – *MNederl.* esse, de onbep. wijs van het *Lat.* ww. *esse*, zijn. *MNederd.* *HD.* esse. Als znw. gebruikt in de beteekenis van *wezen*. – Nog heden in de uitdr. *in esse blijven* of *brengen* bekend. (*Verdam*). (In *Drente* zegt men ook: in de lisse houden.) Zie ook: *esch*.

es, **èns** (*Westerkw.*) = eens. *'t* Laatste vooral als bep. telw.: *nog èns zoo lank* = tweemaal zoo lang. Zie: *ins*.

esk = esp, espeboom; *esken* = espen; *eskenblad* = espeblad; *eskenboom* = espeboom. Vergel.: *trillen as 'n eskenblad* = beven, trillen als een espenblad. *Dr.* esken = escheboomen.

espres (expres) = afzonderlijk, alleen voor een bepaald doel; *'k bin d'r espres om in hoës bleven*, enz.; *Geld.* ispres om oe = alleen om u. Zie: *aspres*.

essies (zonder enkv.); figuur bij *'t bikkelspel*. Zie: *stoanders*.

essel woar 's wessel? (*Hoogel.*); eene soort van tikspel.

essen = *essies*; zie: *stoanders*.

ester = estrik, eeststeen, geglazuurde, soms gemarmerde en met figuren voorziene vloeren van 12 cM in *'t* vierkant, dienende ter bevoering van keukenhaarden, wanden, eestzolders, enz. De ouderwetsche *esters* zijn blauw beschilderd, welke teekeningen meestal bijbelsche personen of tafereeltjes voorstellen. – Een *ester* is van ouds de ruwe maat voor de dikte van het spek der kolossale varkens, die door de boeren voor eigen gebruik gemest worden; *'n ester dik spek*, zooveel als: de grootste dikte der zijden is gelijk aan de lengte van een *ester*; “*vleden jaor hârren ze spek van 'n lutje ester dik in de wieme.*” De dikte van een *ester* is de maat voor de dikte van ijs bij niet strenge vorst; *'t het van nacht 'n ester dik voren*; *gusternacht vroor 't 'n bakstijn dik*. *Dr.* ester, esterties, *Ned.-Bet.* esterik = plavei, plavuis; v. *Dale*: estrik = gebakken vloersteen; bij *Weil.*: kleine gebakken vloersteen, bij ons meest alleen in gebruik ter bedekking van het gedeelte van den muur, dat tot den haard behoort. *MNederl.* estericsteen, estericstein, *MHD.* esterîchstein, *HD.* Estrichstein. Vloersteen, estrik; eene soort tegels, die voor vloeren werd gebruikt. Zie *Verdam* art. *estric* en *estriksteen*. *Kil.* esterick, *Oostfr.* ester, *Westf.* äster, *HD.* Estrich, *OHD.* asterih, astrih, *MHD.* esterich, estrich, *Ital.* lastrico; uit het *Midd. Lat.* astricus = vloering, {p.829} bevoerde bodem. Zie *ten Doornk.* art. ester.

et = eet, 3 pers. enkv. van: *eten*. Voorts: *doe etst*, *doe atst* = gij eet, gij at. Vgl. *vret* = vreet.

eten, voor: middagkost; *eerappels in 't eten* gebruiken, d.i. koken en mengen met kool, boerekool, snijboonen, appels, knollen en wortelen; *zij* (die soort van aardappelen) *bin goud in 't eten*, zegt men, als zij goed mengen, dus kruimig zijn. Zie ook: *eterei*. – *'t is nijt te eten* = men kan het niet eten, *'t* is oneetbaar. Als werkw. heeft het in den onv. verl. tijd: *atten* (= aten), evenals: *vratten* = vraten; *zatten* = zaten; *sprakken* = spraken; *lassen* (meestal *leesden*) = lazen; *wadden* = waadden; *brakken* = braken; *stakken* = staken.

eten-deur-mekander; zie: *poteten*.

etens, in: *noa, veur, onder etens (Ommel.)* = na den eten, enz. Vgl. *gekkenz*.

etensbord = tafelbord, zoowel *flak* als *dijp bord*.

etenskoamer, etenkoamer (*Hoogel.*) = vertrek waar de knechten, meiden, enz. van den boer eten. (v. *Dale*: eetkamer, zonder meer.)

etenkoamer; zie: *etenskoamer*.

etensbord = bord waarvan men des middags eet, eetbord. (Zie v. *Dale* art. teljoor.)

etenspot; de pot met het eten dat daarin wordt gekookt; *de maid moakt de etenspot klaar veur mör'n; wat 'n groote etenspot hangt doar over 't vuur*.

èter (de è als in: *maire*); schimpwoord voor: nijdig, vinnig, boosaardig vrouwspersoon of meisje; ook voor een lastig, ongezeglijk kind; *bist 'n èter; 't is 'n kwoad èter; dat èter het mie al genōg ploagt*.

eterei, eterij = eten, spijs, mondkost; *is niks gijn eterei*, zegt men in den tijd als de wintervoorraad begint op te raken en de aardappelen nog niet volgroeid zijn; *de arbaiders hebben gijn* {p.831} *eterei meer* = alles is bij de daglooners opgeteerd; *is niks gijn eterei in toen* = er valt in den tuin niets te plukken, er zijn nog geen vruchten die rijp zijn, bv. aardbeziën, aalbessen, appels, peren, enz.; *eterei*, of: *eten op 't land verbouwen*, zooveel als: aardappelen, kool, knollen, boerekool enz. voor eigen gebruik op gehuurd land verbouwen; *zij moaken 't eten schoon* = zij zuiveren de vruchten op den (gehuurden) akker van onkruid; *'t eten kōmt in 't roet om hals* = de vruchten verstikken onder het onkruid. *Oostfr.* ätereë. Zie ook: *grōnd 2*.

etgras = etgruin = etgroen, nagras; *Dr.* etgruun, *Friesch* eatgrien, ietgrien, *Oostfr.* etgrode, etgrōe, *Noordfr.* ethgrow, *Deensch* ettegrōde, *Neders.* etgroom. Van het *AS.* ed, *ONoorsch* idh, *Goth.* id, ith, in de beteekenis van: ander, anders, weder, nogmaals, waarvan ook ons oude: edercauwen, ercauwen, *Oostfr.* edderkauen = herkauwen, etmaal, *Oostfr.* itmâl, benevens het *Oostfr.* etwende, etwend = opnieuw omgeploegd land. *MNederl.* etgras. Het tweede gras, het gras dat op de weide groeit nadat het eerste gras is afgemaaid. Van *et* d.i. weder. Of komt *et* van *etten* = beweiden, hetgeen meer waarschijnlijk is? vraagt Prof. *Verdam* en voegt er bij: Dan beteekent etgras, weidegras, in tegenstelling met gras dat gemaaid wordt om te hooien. – *MNederl.* etgroede = etgras. Van *groede*, d.i. groei, *HD.* Nachweide. (*Verdam*).

etgruin; zie: *etgras*.

etîk; zie: *edîk*.

etst; zie: *et*.

etvang; het touw aan een' *halsbou* (zie ald.) Vgl. *etgras*.

eu. Woorden met *eu* die in 't *Nederl.* de open *o* hebben: *dreugen* (drogen); *meugen*, of *maggen* (mogen); *heuren* (hooren); *van veuren* (van voren); *te veuren* (te voren); *dreumen* (droomen); *streupen* (stroopen); *leuven* (gelooven); *steuten* (stooten); *steukeln* (stoken, opstoken); *keukeln* (goochelen); *teunen* (tonen); *verteunen* (vertoon en vertooning); *sleupen* (sloopen); *zeupke* (zoopje); *eulie* (olie); *zeun* (zoon); *keunînk* (koning); *onmeugêlk* (onmogelijk); *feugeln* (eig. vogelen); *kleuven* (klooven); *bleu* (bloode); *veur* (voor); *deur* (door); *heur* (hoor); *geut* (goot); *dreug* (droog); *steuven* (stooven); *meulen*, *meul'n* (molen); *teuvern* (tooveren); *beuze* (booze); *deuze*, *deus* (doos); *heufd* (hoofd); {p.833} *geut* (goot); *neudig* (noodig); *zeum* (zoom); *veur* (voor); *neut*, *neute*, *neude* (noot); *jeud*, *jeude* (jood); *steuren* (storen); *kleuven* (klooven); *deupen* (doopen); *kreuze*, *kreus* (eendenkroos); *meugêlk* (mogelijk); *reuden* (rooden, rooien); *eu* (ooi, schaaap).

eu Veelal behoudt het Gron. dezen klank; de uitzonderingen zijn: *poul* (= peul, vrucht); *vool* (= veulen); *russel* (= reuzel); *buik* (= beuk, vrucht en boom), met de samenstell.

eu (*Old. Westerw.*) = ooi, wijfjesschaap, ook wijfjeskonijn; *eulam* = oilam. Zie: *ooi* en vgl. *eu 1*.

eufleer; zie: *heufleer*.

eulam; zie: *eu 3*

eulie, eulje (onzijd.) = olie. *HD.* Oel, *Neders.* ölje. Bijna alle dranken worden ook onzijd. gebruikt, bv. melk, koffie, thee, wijn, enz., alsmede: *edik, stroop, suiker, peper, muskoat*, enz.

euliebasterd; stouter, niet van albast, maar van eene grauwe, geaderde steensoort.

eulieflört = oliekoek.

euliefant = olifant. Vergelijking: *zij bin vrunden as eulifanten*, spottend voor: 't zijn groote vrienden.

eulieklip = oliekan, gewoonlijk van blik met een daaraan bevestigd neerslaand deksel.

euliemulder = olieslager. Zie: *mulder*.

eulieslag; inrichting om olie te kunnen slaan; *hij het 'n eulieslag in zien möln* = zijn molen is ook voor olieslagerij ingericht. Zoo ook: *hij het 'n eulieslag* = hij is olieslager.

euliesmeer; zie: *smeer*.

euliewark; de werkzaamheden aan eene olieslagerij verbonden; *hij is mit 't euliewark goud bekend*. Ook voor de werktuigen daarvoor in die fabriek voorhanden.

eunsproak; zie: *heunsproak*. {p.835}

euvel, euvels (bijw.); *hij 's t'r euvel*, of: *euvels an tou* = hij is er ongelukkig aan toe, 't staat er slecht met hem voor; *hij het 'r gijn euvel in* = hij is zonder erg. *Kil.* evel, *Neders.* evel, ubel, oevel, *HD.* Uebel, *AS.* yfel, *Eng.* evil, *Celt.* yfal = kwaad; *HD.* Uebelthat, *Nederl.* euveldaad = snoode daad. (Bij v. *Dale*: euvel, bn. bijw. = kwaad, slecht, ten kwade. Maar ook art. mank: aan hetzelfde euvel mank gaan.) Vgl. *euvels*.

euvelmoud (euvelmoed), in: *hij het niks gijn euvelmoud* = hij heeft altijd goeden moed, is goedsmoeds, tilt niet zwaar; "*Hij was 't pad voak genog lans komen en har der dus ook niks gijn euvelmoud in*", (zag in dien tocht geen het minste bezwaar.) Zie: *euvel*. (*V. Dale*: euvelmoed = baldadigheid, onbeschaamdheid.)

euvels (bvnw. en bijw.) = zeer, bijzonder, buitengewoon; *da's euvels mooi* = heel mooi; ook *Dr.*; *da's euvels!* = wel zeker is dat zoo mooi, groot, lekker, enz., als gij beweert; meestal eene bevestiging in gunstigen zin; *da's 'n euvels spil (Old.)* = eene lastige, verdrietige zaak of omstandigheid. Als bijw. van versterking is het in gebruik als: *miezeroabel, ieselk, aldernoarst*, enz. en te vergelijken met het *Holl.* verdomd, verduiveld mooi, enz., en het *Nederl.* oliedom (oolijk = leep, slim), enz. *MNederl.* evel, ovel, oevel, bnw. *MHD.* übel, *OHD.* ubil, *OSaks.* ubil, *AS.* yfel, *Eng.* evil, *Goth.* ubils, *MNederd.* ovel. *Nederl.* euvel = slecht, boos, verdorven; slecht, ongelukkig, kwaad, rampzalig. (*Verdam*) Ald.: Als znw. gebruikt = kwaad, het kwade, het booze. Vgl. *euvel*, en: *bôt*.

evangelie, in: *'t is altemoal gijn evangelie wat hij zegt* = men kan niet altijd onvoorwaardelijk geloof aan zijne woorden hechten, omdat hij zich weleens vergist of overdrijft; *Friesch*: Dat is lang gyn ewangeelje (is niet betrouwbaar). *mien woord is mien evangelie* = wat ik eenmaal gezegd of beloofd heb daar blijf ik bij. Ook hoort men: *mien woord is mien zegel*, maar dan betreft het alleen eene belofte. – *Oostfr.* sîn wôrd is ôk gên evangelium; 't sünt al gên evangeliums wat de papen zeggen. *Neders.* idt sunt nig luter evangiljen. Vgl. *Laurill.* p. 68; *Zeeman* p. 196. {p.837}

eveltask; zie: *evertaske*.

evendroadig (ook *Neders.*) = **aingoal, ijngoal**; wordt van garen gezegd dat in zijne draden geene knopen of oneffene plaatsen heeft.

evenoldêrs evenollêrs = gelijk in jaren, nagenoeg even oud. Wordt alleen van jonge personen, inzonderheid van kinderen gezegd; *Oostfr.* äfenollers. *MNederl.* evenoude, *MHD.* ëbenalte. Hij die met anderen van denzelfden leeftijd is, tijdgenoot. Nog heden worden in Overijselsche tongvallen tijdgenooten genoemd, *evenouders*. – evenoud, *MHD.* ëbenalt, *MNederd.* evenolt. Evenoud, gelijk van jaren. (*Verdam*).

evenollêrs; zie: *evenoldêrs*.

evenpies (*Stad-Gron.*) = eventjes; *Dr.* effentjes.

evenredig = gelijkmatig, bedaard, kalm; 'n *evenredig mens* = iemand die altijd bedaard is in zijn spreken en doen; *hij's altied gelieke evenredig* (= *hij's altied geliek*), zooveel als: nooit opgewonden of driftig.

even, eeb'n (*Veenkol.*) = oogenblikje; 't *is moar even* = dat behoeft maar een oogenblikje te duren, bv. dat ik uwe hulp noodig heb; 't *is hōm moar even zooveul* (of: *evenzooveul*) = dat kost hem maar weinig inspanning; ook: hij heeft het in een oogenblik verricht. 't *is even* (met den klemt.) *grooter*, enz. = een klein weinigje grooter. – Voor: enkel: 't *is moar even dat 't regent* = de regen is het eenigste bezwaar, de regen doet het hem, zonder dien zou alles in orde zijn; 't *is even dat hij nog wat jonk is* = zijn leeftijd alleen staat hem daarvoor in den weg. – Voor: nauwelijks: hij (of: zij) *is t'r moar even* = hij is maar klein, dun en schraal, 't is maar een nietig persoontje. – En = juist, wezenlijk, gewoonlijk, zeker: *dat valt even* (met den klemt.) *of* = 't valt niet zoo gemakkelijk als men denkt; *da's even minder* = daardoor is het juist minder; 't *is even grooter* = tegen verwachting is het grooter; 't *komt even anders oet* = het komt juist anders uit dan wij dachten. Vgl. 't *HD.* eben = juist.

evens (*Auwen*) = ergens.

evenswel = evenwel; ook *ODr.* Vgl. *s I.*

eventoarie = inventaris, alleen in: *eventoarie opmoaken* = in-{p.839}ventariseeren bij versterf.

évenwel; zie: *zoowel*.

evenzooveul (klemt. op: *e*); zie: *even*.

ever (*van Halsema*) = veer, van een Togat schuitje om over te scheepen, of over te halen.

everlas, everles; zekere wollen stof, 't *Eng.* everlasting (= altijddurend). Hiervan 't *bnw.* *everlassen* of *everlessen*.

everles; zie: *everlas*.

everlessen; zie: *everlas*.

Evert; mansnaam. *Zegsw.*: *hij het Evert, luie Evert* (*Hoogel.*) of: *Derk op de rōgge* (*Old.*) = hij is lui, ook als het eene tijdelijke loomheid betreft. *Friesch*: het evert op'e rech = is zeer lui; *Westf.* du hes Hermen op dem nacken. (*Evert*, of: *Derk*, de Lenz (luiaard) der Duitschers.)

evertas; zie: *evertaske*.

evertaske = **heveltaske** (*Stad-Gron.*) = **evertas** (*Niezijl*, enz.) = **eveltask** = hagedis; *Dr.* everdasch, evertasch, eveltas, evertas, jenevertasche; *Overijs.* everdesse, *Ned.-Bet.* everdes; *Oostfr.* âftask, êvtas, âvtaske, hâftask, hâgtas; *HD.* Eidechse, *ODuitsch* egedasse. Volgens *ten Doornk.* uit egi, agi, enz., verwant met: egge, en: egel, iets aanduidend dat spits, scherp is, en: dehsa, dechsa, dekse, enz. verwant met den wortel: taksh (slaan, houwen, splijten), zoodat dehsa een dier beteekent, dat met den staart slaat, dat een zeer bewegelijken staart heeft. Zie ald. art. âftas.

Evras (klemt. op: *vas*) = Everhardus. Vgl. *Gras*.

ezel (onzijd.) *Zegsw.*: 't *jongste ezel mout 't pak droagen*, wordt schertsend gezegd, wanneer eenige personen, in gezelschap zijnde, iets hebben te verrichten wat de een liefst op den ander wil schuiven, bv. het volschenken der glazen, het overreiken der koffie, enz. – Ook is het een schimpwoord voor een ongezeggelijk meisje. – Vergelijking: *arbaiden as 'n ezel* = aanhoudend en zwaar werken. *Oostfr.* he arbeitet as 'n mûlesel. *Luther*: Er (hertog Johann Friedrich) arbeitet wie ein Esel. {p.841}

F

f. Dikwijls wordt de *v* verscherpt tot *f*: *fak* (vak); *flak* (vlak); *fest* (vest); *fledder* (vlier); *fledderbōs* (vlierboom); *fessiebuus*; *festjebuus*, *festjebuutje* (vestzakje); *ferloat* (verlaat, *vallaat*); *frōm's* nevens *vrōmmês* (vrouwmensch); *fettik* (vettik); *flek* (vlek); *fitten* (vitten); *fouer*, *four* nevens *voar* (voer en voeder); *fak* (vak); *fioul* (viool); *ferkansie* (vacantie);

fleddermoes (vledermuis); *flour, flouer* (vloer); *figelijêrn* (vigileeren); *fielet* (violet); *frönder* (vooronder); *fitten* (vitten); *flakte* (vlakte); *flek* (vlek); *sneiflokken* (sneeuwvlokken); *flekkêrn* (vlekkig); *flaaien* (vleien); *fluiken* nevens *vluiken* (vloeken); *flökt* nevens *vlökt* (vloekt); *failen* (veilen); *fieftîg* (vijftig); *fijrtîg, firtig* (veertig), enz.

faail; zie: *fail*.

faas, foas = zier, kleinigheid; 't rookt gijn foas = het rookt er geen zier. *Kil.* vaese = vezel; *fasel, vassel* = foetus, embryo, *Germ. Sic.*, spruit van boomen en planten. *Oostfr.* fâsen, fesen, väsen, fâsel = vlokkerig kaartje, fijn vezeltje; ook = de geringste kleinigheid; *AS* fäs, *OHD.* fasâ, *MHD.* vase, *Neders.* fassen, fâsen, *HD.* Fase, Faser = vezel, vezeltje; ook = kleinigheid.

fai; zie: *fij*.

fail, faile, faail = dweil; bij *Hooft* e.a. feil = dweil, *Oostfr.* feil, *Neders.* feuel, feidel.

failen = dweilen; *de flour* (of: *dele*) *opfailen* = den vloer met eene natte dweil schoonmaken; ook: een geschrobden vloer met eene droge dweil afnemen. *Hooft* feilen, ook *Amsterd.*

{p.843} *Zaansch*; *Nederl.* feilen (veroud.); *Oostfr.* feilen, benevens offeilen en upfeilen; *Neders.* feideln, *Holst.* feueln, en: nat upfeilen. De grondbeteekenis zou zijn: nemen, grijpen, vatten, opnemen, opzuigen, opslurpen, enz., en van denzelfden oorsprong zijn als: feil in: wohlfeil, *Oostfr.* wolfeil, *Nederl.* veil = te koop, enz. en: velen, *Oostfr.* feilen, fâlen, fâlen = verdragen, dulden, verduren.

failen (feilen) = ontbreken; *hij failt 'r nooit* = men mist hem er nooit, hij komt er geregeld; 't *failt nooit* = men ziet zulks geregeld terugkeeren, zich telkens herhalen. – Eene uitbreiding van de beteekenis in 't *Nederl.*: feilen, falen = missen. Voorheen echter ook aldus; zie bv. *Exod.* 17:4. Zie ook: *treffen*.

failgoud (dweilgoed); het grove doek waarvan dweilen gemaakt worden. Zie: *fail*.

fak, uitspraak voor: vak, mv. *fakken*. Zie ook: *vak 1, 2*.

faksijêrn, foksijêrn = plagen, kwellen, mishandelen; ook in Kluchten der 17e eeuw. – Ook: iemand tot iets *faksijêrn* = hem er toe dwingen, door woorden, bedreigingen noodzaken, bv. om een geheim te verklappen. *HD.* vexieren = kwellen, plagen. *Verbast.* van: vexeeren = plagen, kwellen; afpersen.

fam, famke (Friesche grens) = meisje; *feint en fam* = jongen en meisje, vrijer en vrijster.

Friesch faem, *Noordfr.* faamen, fömen, *OFriesch* fona, founa, fomna, famna; *Oostfr.* famke, voor: jong meisje (veroud.); *Cimbr.* fam, een vrouwspersoon, eene moeder; *Fransch* femme, *Lat.* femina = vrouw.

fam = geslachtsnaam, familienaam, en staat voor: van, *HD.* von. Oorspronkelijk doelde *von*, ook *van* alleen op het goed, het landgoed, op het adellijk bezit, later werd de naam der bezitting eigenaam. (*van Dijk*, uit Warfum zich te Borkum vestigende moest zijn *van* prijs geven en heette sedert dien tijd *Dijk*.)

famke; zie: *fam 1*. {p.845}

farrie, korenfarrie; meestal onoverdekt scheepje, uitsluitend bestemd om landbouwproducten uit Hunsegoe en Fivelgoe naar Groningen te vervoeren. Toch nemen zij ook andere zaken mee, in sommige dorpen is de terugvracht hun halve bestaan. Te Onderdendam te verkoopen (1874): “1/3 in eene farrie of koornschip met toebehooren, varende van Onderdendam op Groningen.” Id. (1877): “Eene overdekte farrie, waarin woonhuis, ter grootte van 18 tonnen, liggende in het Nieuwe diep te Appingedam.” (Op *Marken*: farriman, een schip met gescheurde zeilen.) *Eng.* ferry = veerschuit, schouw, pont, van het *Lat.* ferre = dragen, voeren, brengen.

fatterg (*Auwen*) = wrevelig.

fe; zie: *ve*.

Feberwoarie, veelal **Feberwoariemoand** = Februari; *Oostfr.* fêberwârje.

Feberwoariemoand; zie: *Feberwoarie*.

febriek, foabriek (onz.) = fabriek.

Feenderwold = Finsterwolde, bij Kremer Finserwolde. Zooveel als: veenwoud, en te vergelijken met het Friesche: Veenwouden.

feint; zie: *fam.* Hetzelfde als: *vent*; zie ald.

fekke; fikke = boosaardig, hatelijk vrouwspersoon, feeks; 't is 'n fekke, dat wief = die vrouw is een rechte feeks; *Friesch* fekke, booze fekke. *ONoorsch* fekk, *Zw.* fick = tast, greep, van *fâ* = vangen, vatten; aldus kan *fekke* zijn: die gereed staat om de handen naar een ander uit te steken.

fel, voor: scherp, bijtend, kras, sterk gekruid, ook: veel alcohol bevattend; *felle peper*, *mōsterd*, enz.; worst, augurken, kaas, enz. zijn *fel*, als zij sterkgekruid zijn. – Voor: hevig, sterk: 'n *felle slag* = een hevige donderslag; ook: een slag met kracht toegebracht; 't *vuur brandt fel*; *dat was 'n felle brand*; *hij het 'n felle koors*; *dat licht is mie te fel, de oogen doun mie d'r zeer van*. – *fel* op iets wezen = er verzot op zijn (ook *Oostfr.*); *hij 's fel op brood*, enz.; *dat wicht is fel* (ook: *hijt*) *op de jōnges* = is vrijlustig. {p.847} Ook = rad, snel, gauw; *hij ken fel loopen*, *Oostfr.* fell, *Oldenb.* vell. – In *Westerwolde*: *fel* = gezond; *oom en meu wadden nog al fel* = oom en tante waren nog gezond. – *Kil.* fel = wreed, ruw, woest, hevig, scherp; bij *Hooft* = ruw, woest; bij *Vondel* = wreedaardig, bloeddorstig.

feng; fing = scherp, vinnig; 't is *feng kold* = 't is vinnig koud; 'n *fenge lōcht* = scherpe, fijne lucht, zoowel wat het licht als de lucht betreft; 'n *feng licht* = een hel licht, tegengestelde van: zacht licht; (*fel licht* = verblindend licht); 'n *fenge slag* = een slag die doordringt, bv. een zweeps slag; 'n *feng gezicht in de kop hebben* = een helder, scherp, vurig oog hebben. *Dr.* feng = hard, scherp, vinnig; *Oostfr.* fenger = scherp, loos, levendig, vurig, snel, enz.; *Neders.* fengen, anfengen = aansteken, doen ontbranden; *Oudfr.* (*Wiarda*) feng = een geweldige, een krachtige greep. – Volgens *ten Doornk.* behoort: feng-er, tot vangen, in den zin van: vatten, grijpen; fengen = vuur vatten. Het *ONoorsch* fengi = voordeel, gewin; fengr = buit, en: fengr, in *audhfengr* en *hardfengr*, enz. wijzen ook daarop.

fenijêrn; zie: *fêrnijêrn*.

ferduutsie, verduutsie = vertrouwen, fiducia; "*Dei baide kerels har'k nait veul verduutsie op, heur!*"

ferm. Bij *v. Dale*: ferm, bn. en bijw. = vast, fiksch; dat is ferm = opperbest; 't is een ferme kerel = een degelijke kerel; houd u ferm = houd u goed. – Hier is ferm een versterkt begrip van *fiks*, en ziet vooral op het karakter; *fiks* noemt men wat goed, wat zóó is, dat het elken toets kan doorstaan; *da's fiks* = zóó als wij 't wenschen, of: zóó als het behoort; 'n *fikse jōng* (jongen, enz.) = een jongeling waarop niets te zeggen valt; *hij 's fiks genōg* = knap in handel en wandel, braaf, eerlijk; *ferm* zegt meer en veronderstelt: handelen uit beginsel, er kome van wat wil, kordaat handelen, toonen {p.849} *fermitait* (fermeteit) te bezitten. Ook wanneer het alleen op het uiterlijke ziet; 'n *ferme kerel* = eenforsch gebouwd persoon met eene mannelijke houding. *Oostfr.* ferm = vast, mannelijk, standvastig, 't *Fransche* ferme; *Lat.* firmus = vast, van: *firmare* = versterken, bevestigen.

fêrmilie, femilie = familie, famielje; ook *Dr.*; 't is *nog fermilie* = die persoon behoort nog tot onze familie; *van joen fermilie moi 't moar hebben*, iron. zooveel als: van bloedverwanten moet men het allerminst hulp verwachten.

fermiliekwoal, femiliekwoal = familieziekte, ziekte, erfelijk in een geslacht, bv. tering. (*v. Dale*: familiekwaal = familiegebrek.)

fermilieswak, femilieswak; *hij het 'n fermilieswak* = iets minder sterk dan: hij is familieziek. *Bogaers*: Koning Knuts familiezwak.

fermitait; zie: *ferm*.

fernijêrn, fenijêrn = uithouden, volhouden; verdragen; die harddraver *ken 't op de lange boan nijt fernijern*; *zij ken dei meetsienen nijt fernijêrn* = zij kan die geneesmiddelen niet verdragen, verduwen.

fersoun = fatsoen; *dat gijn goud fersoun van 'n houd, enz. " 'n Börgervrouw, is dat fersoun, Zel dij hier maidendijnsten doun?"*

fersounêlk, fesounêlk = verzounl'k (*Westerkw.*) = waarmede men volstaan kan, waarop de menschen geene aanmerkingen kunnen maken, zóó als het plaatselijk gebruik het wil. Staat voor: fatsoenlijk; *Dr. fesounêlk.*

fertieg! = **oal rait!** = gereed! klaar! in navolging van het *HD.* fertich en het Eng. all right.

(Het wordt alleen van meer ontwikkelden gehoord en geldt meer als aardigheid.)

fertunêlk (fortuinlijk) = door de fortuin begunstigd; *hij 's fertunêlk* = het geluk dient hem, hij is voorspoedig in zijne ondernemingen.

fertuun (fortuin), verkleinw. **fertuuntje**, als zaaknaam; *da's {p.851} 'n fertuun* = dat is een onverwacht voordeel; *hij het 'n fertuuntje had*, zegt men bv. wanneer iemand eene erfenis is ten deel gevallen; *doar zit gijn fertuun in* = die zaak, of: die onderneming zal geen voordeel opleveren. *Sprw. De fertuun is rōnd; Oostfr.* Dat glük is rund, de ên löpt 't fōrbi un de anner in de mund.

fertuten = figuren, krullen, teekeningen, allerlei kleine versierselen; ook *Dr.*; *hij moakt fertuten op de lai.* Ook voor: gebaren, grimassen, vertooningen, wat men doet om de opmerkzaamheid te trekken; *dei tentkerel moakt 'n hijle bult fertuten.* *Oostfr.* fituten = kunsten, knepen, voorwendsels, uitvluchten. Van het *Lat.* virtus, in de beteekenis van: iets bijzonders, buitengewoons, wonderbaars.

fertutêrg = aardig, kneuterig, van knutselwerk gezegd, kunstig als het kleinigheden geldt.

Zie: *fertuten.*

fêrwijl = fluweel.

fêrwijlen = fluweelen, van fluweel.

fêrwijlig = fluweelachtig. Als: *ziedîg, ketoenîg, jeudîg, enz.*

fesellen, fiesellen lint = floretlint of band; 't *Fransche* ficelle = band, bindgaren, bindtouw.

fersounêlk; zie: *fersounêlk.*

festje; fessie; fessien = vest; *op zien festje kriegten* = een pak slaag krijgen, *Zeel.* op z'n vesje kriegten; *goud achter 't festje wezen* = een eerlijk hart bezitten, een goed geweten hebben. *Dr.* achter 't vessien = in 't hart, 't gemoed.

fessie, fessien; zie: *festje.*

festjebuus; festjebuitse; fessiebuus = vestzakje. Zie: *buus*, en: *festje.*

fessiebuus; zie: *festjebuus.*

festjebuitse; zie: *festjebuus.*

feugêln, veugêln = futuere, coitum exercere, *Oostfr.* fөгeln; letterlijk: zooals de vogels doen.

fiar; zie: *fièr.* {p.853}

fiar; zie: *fièr.*

fiebelkwinten, fieblekwinten, ook: **fiefelekwinten = griebels = wiepkes** = voorwendsels, praatjes, gekheden, fratsen; 'n *hijl bult fiebelkwinten hebben* = allerlei uitvluchten zoeken; *schai mit dei fiebelkwinten oet* = schei met die fratsen uit. "Almoal neimoodske *fiefelekwinten!*" *Oostfr.* fibelquinte, fifelkwinte = looze uitvluchten. *HD.* Pfiff = streek, list, en: Quinten = knepen, streken, listen; *fiebelkwinten* kan dus pleonast. gevormd en eigenlijk zooveel zijn als: streken, listen. Vgl. 't *Fransche* quinte = gril, vreemde kuur, luim, en v. *Dale* kwint = list, looze streek, loosheid; kuur, gril. Zie: *griebels*, en: *wiepkes.*

fiedel = viool, vedel; *HD.* Fiedel, gemeene naam voor: viool; "Wie heb'n nog veur de fidel west en de hak, toon, ijn, twij, drij (de Schotsche wals) danst dat joe 't soesde." Eng. fiddle, *Oostfr.* fidel.

fiedeldenske, aardigheidshalve voor: viool. Kennelijk uit: *fiedel*, en: dansen, dus: vedel om naar te dansen.

fiedêln = over iets heen strijken zoodat het eenig geluid geeft, bv. met den vinger over glas of eene andere gladde oppervlakte; *hij fiedelt 'r wat op*, zegt men van een knoeier op de viool,

zooveel als: hij strijkt wat over de snaren heen en weer; ook *Dr. NHoll. Holst.*; *HD.* fiedeln = met een dun werktuigje op een voorwerp heen en weer strijken; ook: op de viool spelen, inzonderheid: er op krassen als de kermismuzikanten doen. – Oudt. vedelen = op de viool spelen; *Oostfr.* fidel = viool; fideln = op de viool strijken; *ZHoll.* fitelen.

fief = levendig, vlug, flink, bij de hand, van meisjes gezegd; *da's 'n fieve maid* = een flinke meid (vrijster), synon. met: *'n flink wicht. Sara Burgerh.*: 't is een vijf platje, (p. 34); zij is zoo vijf als een lichtstraal (p. 227). *ZLimb.* fiefig, *HD.* pfiffig. Van 't *Lat.* vivus, vivax = levendig. **fieftûg** = vijftig. Evenwel: *vief, vieftien*, enz. = vijf, vijftien, enz.

fiegeliene; wel voor: viool. *HD.* Violine. Zie: *fiegeln*.

fiegeln; wel voor: strijken op de viool; *Holst.* ficheln. {p.855}

fiegelijêrn = op bedacht zijn en zich naar richten; *hij fiegelijrt altied op de tied* = hij past altijd op den tijd, hij komt nooit te laat. Ook = er voor zorgen; *hij fiegelijrt 'r altied op om goud zaizoad te hebben* = hij zorgt er steeds voor goed zaaigraan te hebben. Het basterdw. *vigileeren* = waakzaam zijn, zich op iets bevrijtigen, opletten iets nagaan, van het *Lat.* *vigilare* = waken.

fieken = *feugêln*; zie ald.

fielain = vinnig, fijn; geestig, bijtend, scherp, maar steeds bedektelijk; *zij komt 'r zoo fielain mit an*; *zij ken 't zoo filain zeggen*; *'t is zoo 'n fielaide*; *'t dut filaine zeer* (van eene wonde); *'t is filaine kold* = vinnig koud; ook *Over-Bet.*; *Oostfr.* fileinig kold; *Ned.-Bet.* fileinig = venijnig, nijdig. Het *Fransch* vilain = gemeen, snood, boosaardig, slecht.

fielainebieter (*Ommel.*) = **woatebieter**, **woartebierter** (*Old. Westerw.*) = **peerdebieter** = glazemaker, juffertje, een gevleugeld insect behoorende tot het geslacht Libellula, bij *v. Dale* puistenbijter, schaalbijter, schalebijter, scharrebijter, loopkever, oosterpaard, dat in het hout boort om daarin zijne eieren te leggen. Prof. *Cl. Mulder* zegt: “Zoowel hier (Groningen) als in naburige gewesten hoort men van Wrattenbijters of Woatebiters, van Schalebijters, Bleinebijters (blaarbijters), Vileinebijters, Paardebijters (in *Friesl.*), soms Bijenbijters of Bijenvreters.” (Konst- en Letterb. 1855 p. 410). “Deze diertjes, die tot de weinig talrijke orde der netvleugelige insecten behooren heeten juffers of glazenmakers, in den mond des volks wrattebijters of donderbolten.” (*Zuidwolde* 1880). *Oostfr.* bleinbieter, *HD.* Warzenbeisser. Zie: *fielain*, en: *woat*.

fielet = anjelier. *Van Dale*: violet (gewest.) = driekleurige of wilde viool, *Westf.* vilette, *HD.* Nelke. {p.857}

fielipskwartes (met het noodige gebaar van duim en vinger) = **schoef veur doem**, in het Bargoensch **moos** = geld, vermogen. 't Eerste ook *NBrab.*, en afkomstig van de Spaansche tijden toen alhier geldstukken in zwang waren met de beeltenis van Philips IV.

fielêstijêrn = feliciteeren, *Dr.* filisteeren.

fielo, in: *'t gait noa de fielo* = 't gaat verloren; *hij gait noa de fielo* = hij gaat dood; *'t is noa de fielo* = 't is naar de maan, naar den kelder, enz. Vgl. het *Fransche* filou; iemand die ons iets afhandig maakt; wat wij kwijt zijn is dus ook voor de haaien.

fien (fijn), voor: teeder; *'n fien kindje* = teer kindje, als tegengestelde van: dik, zwaar, grof; *Oostfr.* 'n fîn wicht, enz. = zeer klein; *fien schrift* = klein, ter onderscheiding van groot en middelgroot schrift; ook: eene bijzonder kleine letter; *hij schrift zoo fien, men ken 't oast nijt lezen*; *van dei fiene drök doun mien oogen zeer van*; – *fien flaiten* = de fijne spelen, zich buitengewoon zedig voordoen, *'n fienflaiter* wezen; ook *Oostfr.* Wordt alleen van vrouwen gezegd. – *Holst.* fin = dun, schraal, mager.

fien flaiten, **fien fluiten**; zie: *fien*.

fienflaiter; **fienfluit**; zie: *fien*.

fièr, **fiar**, **fiar** = scherp, bits, vinnig, met zekeren trots gemengd; alleen van vrouwen gezegd; *Holst.* fiër. Met wijziging van 't begrip het *Fransche* fier, van 't *Lat.* ferus. *Kil.* fier = scherp, bijtend.

fiensies (financiën) *in de kop hebben*, zooveel als: berekeningen, plannen maken; *d'r zitten fiensies in dei jōng* = die jongen is een plannenmaker, hij is er reeds op uit om geld te verdienen.

fiengeef = volkomen gaaf, van een paard. Zie: *grofgeef*. {p.859}

fientjes. Bij het bikkelspel beteekent: *oet fientjes speulen*, bij het opnemen van één of meer bikkels geen der overige mag aangeraakt worden; anders heet het: *oet grofkes*, of: *oet groven*. (*t Eerste spel is het moeilijkst.)

fioul, in *Westerkw.* hoort men ook: **fiool**, **fioele** = **fiedeldenske** = **fieliene** = viool. Zegsw.: *dat he'k nog nooit op de fioul speulen heuren* = dat is vreemd, dat komt mij raar voor; ook: dat is volstrekt geen gebruik; *'t gait 'r mit de fioul in en mit de knieptang weer oet*, wordt inzonderheid van eene moeilijke verlossing gezegd.

fioul, **fioele**; zie: *fioul 1*.

fioul; benaming van het werkvolk voor zekere kleine zaaimachine, waarmede inzonderheid klaverzaad wordt gezaaid; het behandelen van dit werktuig noemen ze zeer eigenaardig *fioulspeulen*. Die hiermede zaait heet dan ook: *fioulspeulder*.

fioulen = violen; *hij let 't in de fioulen* (ook: *in de pampeiren*) *loopen* = hij past niet op zijne zaken, hij stuurt zijne zaken in de war. – Zal eigenlijk zooveel zijn als: hij houdt veel van uitspanning, bv. van muziek en dans bij de viool en te vergelijken met: *'t in 't lijd loaten loopen*.

fioulspeulder = vioolspeler. Zie ook: *fioul 2*.

fioulspeulen = het spelen op de viool; *hij leert 't fioulspeulen*; *veur 'n gouie sestig joar was 't fioulspeulen 'n goddeloos wark*. Zie ook: *fioul 2*.

fiesellen; zie: *fesellen*.

fiesemei, **fiesenemei** = physionomie, de gelaatstrekken; *zien flesemei deugt nijt, hij duurt joe nijt ankieken*; zooveel als: hij is valsch. “*En den ken 't mie ook niks verschelen of de fiesenomie van dit of dat proemsnoetje van 'n jufferke mie schient te zeggen*”, enz. Wordt ook wel genomen voor: bleeke gelaats- of aangezichts kleur, wanneer daaruit tot eene ziekelijke lichaamsge- {p.861} steldheid besloten wordt.

fiesenemei; zie: *fiesemei*.

fiet, **viet** = vilt, volgens *v. Dale* beter: *fijt*. *Oostfr.* *fit*.

fietern = snel loopen; *hij fietert 'r oet* = hij loopt hard weg; ook: eene snelle vaart hebben bij 't schaatsenrijden; *d'r lans fietern* = door dik en dun gaan. – Ook: *d'r op om fietern* = er op staan, kloppen; en = *feugeln*, van honden, enz. gezegd. *Friesch* *vieteren*, *vijteren* = aanzetten, aansporen.

fietjederei = knutselarij; ook = nuttelooze bezigheid, wat men met *fietjen* (zie ald.) uitvoert.

fietjen, **vietjen** = zich onledig houden met iets wat eigenlijk geen werk kan heeten, maar waarin vrouwen nogal behagen vinden, bv. poetsen, afstoffen, wrijven, schuren als dit geheel onnoodig is; “*ik bin zat van aal dat vietjen*” = *dat gefietje begint mie te vervelen*, zegt bv. de huisvader. *Oostfr.* *fitjen* = met eene veeren stoffer zacht over iets heen strijken; *Neders.* *fitjen*, *Göttingen* enz. *fitchen* = *fietjen*.

fietjes = nuttelooze bezigheden, van vrouwen. Zie: *fietjen*.

fietrioul; erge verbast. voor: viool. Men hoort het dan ook alleen van het onkundigste gemeen. Overigens = *vitriool*.

fiezeln, in: *'t vrust dat 't fiezelt* = het vriest dat het kraakt.

fiezentijern = visiteeren, onderzoeken; *fiezentoatsie* = visitatie, onderzoek. Onder de minst ontwikkelden voor: feliciteeren, en: felicitatie.

figgeln (*Stad-Gron.*) = bij straat loopen. Wordt van jonge meisjes gezegd die gaarne bij de straat wandelen.

figge mit 'n dallès = dallès = niets; *hij kreeg 'n figge mit 'n dalles*, spottend voor: hij kreeg hoegenaamd niets. Zal tot het Bargoensch behooren. Hiermede gelijk is: *twei platten mit 'n dunne*. {p.863}

fikke, in de taal der knapen voor: zak, inzonderheid voor: vestzak; *'k zel 't in de fikke steken*. *Oostfr.* fikke, fik = zak, broekzak; *Nederd.* fikke, *Zw.* ficka, *Deensch* fikke, feck, *HD.* Ficke = zak; *Noordfr.* feck, fek, fich = een kleine zak, buidel. Van denzelfden oorsprong als: vak, en: fuik. Zie ook: *fekke*.

fiks, voor: goed, best; *da's jà fiks* = dat is best (voor mij of u), dat is een goede tijding, een gunstig besluit, enz. Zie ook: *ferm*.

filister = politiedienaar. Studentenwoord.

filter = filtreertoestel; *filterwoater* = water door zulk een toestel gezuiverd: *wie hebben 'n filter en drinken niks as filterwoater*. (v. *Dale*: filter, filtrum = doorzichtigdoek.)

filterwoater; zie: *filter*.

fig; zie: *feng*.

firtig (*Westerkw.*) = **fijrtig**, **fairtig** (*Goor. Old. Hoogel.*) = veertig. Maar: *virtien*; *vijrtien*, *vairtien*, enz. (De beschaafde uitspraak van: veertig, en: vijftig is: feertig, vijfzig.)

Fivel. Voorheen een riviertje, hoofdzakelijk het tegenwoordige Damsterdiep. Vroeger moet het een breed boezemwater geweest zijn dat zich door drie sluizen, de Scharmer-, Slochter-, en Dorpzijl, in zee ontlaste, en zou oorspronkelijk beteekenen: machtige, breede stroom.

Alleen de Dorpzijl is overgebleven en kreeg den naam Delfzijl. Zie *ten Doornk.* art. fifel.

Fivelgoo; zooveel als: gouwe der Fivel, een der zes voormalige kwartieren van Groningen, evenals: *Hunsegoo* = gouwe der Hunse.

flaaien; **floien** = vleierend liefkoozen. *Kil.* fleuwen, vleyen; *Neders.* floi, flei = overdreven vriendelijk en aanvallig. *Nederl.* flooien, *Neders.* floien. Het woord *vlooijen* voor *vleijen* is reeds zeer oud. – *vlooien* is een andere vorm voor *vlaien*, bijvorm van *vleien*; vgl. *verfroijen* en *verfraaien*. (*Verdam*). Verwant met het oude: *floien*, *Eng.* to flow, en ons: *vloeien*. Vgl. *flikfloien*.

fladderaktje. Wanneer na eene avondpret vrijer en vrijster scheiden, tracteert de laatste op een glaasje brandewijn {p.865} met suiker, dat voor deze gelegenheid dien naam draagt. (Vergissen wij ons niet dan is het woord aan een persoonsnaam en eene gewoonte van dien persoon (te Onderdendam) ontleend. Evenzoo noemde men vóór ettelijke jaren op het *Hoogeland* een glas jenever een *de grootje*, voorzeker niet uit waardeering der pogingen van Prof. Hofstede de Groot om het drankgebruik tegen te gaan.)

flaipiep (fluitpijp) = fluit, als kinderspeelgoed.

flaipiepen! = **fluitkoek!** = **mōg'n fluit!** = jokkernij! leugens! lak! enz.; ook = uitvluchten! voorwendsels! *hij mijnde*, *moar: flaipiepen!* = hij had er op gerekend, maar mis, hoor! *'t mōg 'n fluit!* = daar is niets van aan, die zaak is geheel anders, ook: ik geloof u niet, 't is draaijerij, enz. *Oostfr.* fleutpipen = wel bekomme je de maaltijd! *Oostfr. Holst.* fleuten sünt holle pipen = het zijn maar praatjes, leugens.

flaistêrn, **fluistêrn** = flikkeren van eene kaars. Zie: *fluistern*.

flaite (*Old. Westerw.*) = **floit** (*St. Gron.*) = fluit. *MNederl.* floyte, enz., *MNederd.* vloite, enz. (*Verdam*). Ald. floyten, ook fleiten = fluiten. *Kil.* fluyte, *Oostfr.* fleite, fleute, flait, *HD.*

Fleute, Flöte, *MHD.* vloite, flöite, *Ital.* flauto, *Fransch* flûte. – Ook = cunnus, en inzooverre te vergelijken met: fluiten (*flaiten*) = wateren. *Westf.* flöten = met water besproeien.

flaiten (*Old. Westerw.*), **floiten** (*Stad-Gron.*) in de *Ommel.* *fluiten*; *'k wil die wat flaiten* = 'k zou je danken! Verzachtend voor: *'k wil die wat schieten*. “*Dan zol 'k in nut en societaiten, In peerd en seeze mooi wat flaiten, En drinken bijr in ploats van wien.*” – “*Loat Loeks moar loopen, blief er van! 'k Wol hom, was 'k die, wal flaiten.*” – *flait in de voeste den heste nog niks* (blaas in de vuist dan hebt gij nog niets), zooveel als: doe maar geen vergeefsche moeite.

Oostfr. 'k wil dî wat fleiten; ik set dî up mîn dûm un fleit dî na Egypten. *Strel.* De in de en hand fleut un in de anner wünscht hett in beid lik väl. Zie ook: flaite. {p.867}

flak; zie: vlak 1, 2, 3.

flakoet; zie: vlaktoet.

flakte; zie: vlakte.

flambozen, in 't Old. en Westerw. ook: **hennebeien** = frambozen; oorspronkelijk eene soort van braambeziën in onze tuinen; *flambozebōs* = frambozestruik, de heester zelf; *flambozebrandewien* = brandewijn, getrokken op frambozen. *Oostfr.* flambosen, hennebeën, *HD.* Himbeeren, volgens v. Dale in sommige streken van ons land heiningbes. *OHD.*

prâmperi, *MHD.* brâmbere, brâmber, *Fransch* framboise, waarvan het *Nederl.* framboos, en door wisseling van *r* en *l* *flamboos*. Zie ook: hennebeien.

flambozebōs; zie: flambozen.

flambozebrandewien; zie: flambozen.

flander; zie: flik.

flap; poort van muizenval; ook een voorwerp om er ratten en bunsings mee te vangen. Zie ook: muskeflap.

flapkoare; zie: flappen 1, en koar 2.

flapoet; iemand, meest wordt het van vrouwen gezegd, die van zijn hart geen moordkuil maakt, die uiterst gulhartig in 't spreken is. (v. Dale: flapuit = babbelaar, babbelaarster.) Zie: flappen 1.

flappen (*Old.*) = **fleeren** = klappen, klikken; *flappen en fleeren*, tautol.; *flapper, flappert* = *fleerder* = klikspaan; *flapsnoete* = *flapscheet* = *flapkoare*; scheldwoord voor een meisje dat klikt; *Oostfr.* flapkatte, flârkatte, flârkater, flârdagge, flârtaske, enz.; *fleeren* wordt meer gebruikt, wanneer in een huisgezin door kinderen en dienstboden geklapt wordt, en synon. met: *androagen*. *Hooft* flaers = snapachtig; *Kil.* fleren = met fluwele woorden iets over te dragen; *Oostfr.* flären = klappen, uit de school klappen; *Neders.* flären = onnutte praat hebben, schelden, kwaadspreken; *Saterl.* flädderje; *Wangeroog* flärsnuter; *AS.* flear-{p.869}dian, *Eng.* blurt.

flappen; het geluid van het vallen eener klep, van een deksel, enz.; *dichtflappen* = toeslaan met een klap; ook het geluid van zeilen (linnen, enz.) als zij hevig door den wind bewogen worden; ook *Oostfr.*

flapper, flappert; zie: flappen 1.

flapscheet; zie: flappen 1.

flapsnoete; zie: flappen 1.

flar; **flarre** = vod, lap, lomp; 'n *flar van 'n ding* = een voorwerp dat slecht is gemaakt of ongeschikt voor 't gebruik, een prul; 'n *flar van 'n wicht (maid, wief)* = een slordig, kwaadsprekend, gemeen, nietswaardig meisje, enz.; *krigst wat op flarren (op lappen)* = 'k zal u een pak slaag geven. *Friesch NBrab.* flarde, fig. voor alles wat voddig, slecht, verachtelijk is. *Kil. Weil.* v. Dale: fleer, fleere, fleerie = gemeen vrouwspersoon; *Osnabr. Ditmars.*

flarrelap. Kleine kinderen hoort men elkander plagend toespreken of bij wijze van schelden toevoegen: *ōrre, flare, dronken triene*. (Vgl. 't *Nederl.* flarden, in: aan flarden scheuren, enz.)

flarre; zie: flar.

flatter, flattergad, voor: babbelkous, een vrouwspersoon die alles zegt wat zij weet of denkt, wie men geen geheim kan toevertrouwen, die geheel karakterloos is; dus minder onschuldig dan: *flapoet*, maar synon. met: *flötter*, een vrouwspersoon die over alles praat wat haar zelve of anderen betreft, maar dit doet zonder kwade bedoeling; 't is 'n *gouje flötter van 'n wicht*. *Oostfr.* fläter = mond; hold' dîn fläter = hou je mond! flättern = babbelen, kwaadspreken; *Neders.* flättern, plättern, *HD.* plaudern = babbelen, snappen, kletsen. *Lat.* blatterare = zotte dingen praten, babbelen. Vgl. *Zaansch* uitblateren = rondbazuinen, *Twente* rondblaeren. Vgl. ook: fleeren. {p.871}

flattêrg = verwelkt en tevens gekneusd, van bladeren gezegd; ook van vruchten die gekneusd zijn en waarvan het omkleedsel beschadigd is; *Neders.* flatterg. Verwant met flets. *Lat.*

flaccidus = verwelkt.

flattergad; zie: flatter.

flaukul; zie: floukul.

flaumoudig = moedeloos, mismoedig, den moed verliezende, nl. in enkele gevallen; *mit al dat gesukkel zōl men flaumoudig wor'n; 'k heb flauwe moud*, bv. dat ik hem ooit wederzie, dat hij herstelt, enz.

flausen, flousen = flousies (*Stad-Gron.*), zonder enkv. = draaiers, leugens. *NBrab.* flouzen, *Stadsfr.* flauwzen, *Geld.* flausen = met leugens omgaan, liegen; *Kil.* fleeuwen (vet.) *Tiland* = vleyen; *Overijs.* flousen = gekheid; *Oostfr.* flausen (zonder enkv.) = bedriegelijke voorspiegeling om iets te verbergen, in den kleinhandel; *Neders.* *Holst.* flausen = liegen; flausenmaker = leugenaar; *Westf.* vlause, *HD.* Flause = valsche voorspiegeling, uitvlucht, voorwendsel. (v. *Dale*: flous = onwaarheid, uitvlucht.)

flauwen (*Grijpsk.*), verzachtend voor: liegen; *Friesch* vlouwen. Zie ook: flausen.

fledder = vlier, *Sambucus nigra*; v. *Hall Neerl. Plantensch.* p.103; *fledderbōs* = *fledderboom* = vlierstruik, vlierboom; *fleddernholt* = hout van den vlierboom; *fledderthee* = aftreksel van de gedroogde vlierbloem; *fledderblösem* = vlierbloem; *fleddernheeg* = vlierhaag; *fledderbeien* = vlierbessen; *fledderstroop*, *fleddersop* = vlierstroop. *Kil.* vlier, *Sax.* *flederboom*; *Oostfr.* fledder, fledderbôm, fleddertê, fleddernholt; *HD.* Flieder, Hollunder, enz.; *AS.* flaethro = vlierboom; *Mecklenb.* fleirebusch = vlierstruik. (v. *Dale*: vledder = de gewone vlier; de samenstell. ontbreken.)

fledderbeien; zie: fledder.

fledderblösem; zie: fledder. {p.873}

fledderboom; zie: fledder.

fledderbōs; zie: fledder.

fleddermoes, fleddermuus = fledermuis, vleermuis; *Oostfr.* fleddermûs. Eigenlijk: fladdermuis.

fleddermuus; zie: fleddermoes.

fleddernheeg; zie: fledder.

fleddernholt; zie: fledder.

fleddersop; zie: fledder.

fledderstroop; zie: fledder.

fledderthee; zie: fledder.

fleer; klap met de vlakke hand tegen de wang of om de ooren; 'n *fleer tegen de kop* = 'n *fleer an de bek* zooveel als oorveeg. *NBrab.* fleers, flier = slag; v. *Dale* fleers = slag, schop. Vgl. *anwaisel*.

fleerder; zie: flappen 1. *WVl* fleerder, en: fleerster = lage vleier, flikflooiër. (*De Bo*). Zie: fleeren.

fleeren voor: vleien, flikflooiën; "Nou nijt meer fleeren, Pijt!" – "Nou vrachtig, as d'r ein bange is veur floien, bin ik et", enz. *WVl.*: fleren = vleien, contractie van fletteren. *ZNederl.* = vleien, *Fransch* flatter. (*De Bo*).; zie: flappen 1.

flekkêrg = vlekkig. Vgl. erig.

flent; zie: vlint.

fleskegoud; het gekleurde vocht of kleurstof dat in kleine fleschjes in den handel voorkomt. Zie: goud.

flessenpotten (*Ommel.*) = **hardbakken potten** = zekere soort van pot.

fleuren; zie: kleuren-fleuren.

fliemstrieken = vleien, pluimstrieken, flikflooiën, *Oostfr.* flîmstrîken; eigenlijk zooveel als: (zacht) over de huid, bv. om baard en kin strijken; *fliemstrieker* = vleier, flikflooiër;

fliemstriekerei = flikflooiërij. *Oostfr.* flêm, flîm (*HD.* Flaum = *Gron.* duun, *Nederl.* dons) = zacht, dun, week, licht, doorzichtig huidje of vlies, bv. op de melk, *Gron.* vlei; *Oostfr.* flîmstrîker = pluimstrijker, huichelaar; *Saterl.* flîmstrôkje = vleien, streelen. Vgl. het *Nederl.* vlijm, en: fleemen = vleien, streelen, liefkoozen. {p.875}

fliemstrieker; zie: *fliemstrieken*.

fliemstriekerei; zie: *fliemstrieken*.

flik = klap op een onbedekt deel van het lichaam; *fliktje* = zachte klap, bv. voor de billen; 'n *flik op de hand*, 'n *fliktje op de wang* geven; ook *Oostfr.* – Kinderen hebben eene soort van pandspel, waarbij de eerste den tweeden in de handen *flikt* met de woorden: *flik in de hand* (ook: *hol op dien hand*); de andere zegt: *verkoop dien pand*, waarop de eerste weer: *houveul d'r veur?* enz. (; ook *Oostfr.*) Wat het in de hand *flikken* betreft zal dit wel in navolging onzer veekoopers zijn. – Een tweeregelige kinderdeun luidt: *flik-flak-flander, van d'ijne bil op d'ander*; ook *Oostfr.* Volgens *ten Doornk.* is *flander* uit: fladder, door den neus uitgesproken, ontstaan, als: flinder, *Nederl.* vlinder, van: flidder, *Nederl.* vleder, nog in: vledermuis, en zou heen en weer bewegen te kennen geven. Zie ook: *flikken*, en: *frik*.

flikken = klappen, bv.: *in de handen flikken*, *Oostfr.* flikflakken, plikplakken. In: 'k zel 't wel *flikken*, fig. zooveel als: 'k zal het wel in goede orde brengen, en dan = het *Nederl.* flikken = lappen, verstellen, waarvoor ook: wij zullen dat wel lappen; er een van *te goar flikken* = van die stukken een voorwerp, bv. een kleedingstuk maken. Het woord zal klanknab. zijn.

flikkerei, schertsend voor: vrijërij; *da's flikkerei* = zij vrijen, en zal letterlijk zijn: (lippen) klapperij. – Ook zooveel als: dat is een aardigheidje, daarmee kunnen wij ons vermaken.

flikkêrn (= flikkeren, en: flikkering), voor: weerlicht, en: weerlichten. Vgl. *weerlicht*.

flikkert, voor: vleier, alleen in: *bist 'n lutje flikkert* = gij zijt een kleine vleier.

flinken = fratsen, kuren, knepen, kunsten; 't *bin niks as flinken* {p.877} *van heur* = 't zijn voorwendsels, uitvluchten, luimen; ook voor: gekke, rare gewoonten, evenals in 't *Dr.* en *Neders.* *Sara Burgerh.*: Maar nu zijn al die flinken over (p. 350); dat moeder stikkent vol potzen en flinken stak (p. 379); Voorheen: flink = glanzend, hel, en verwant met: blinken, blank, flikkeren, flonkeren; *flinken* (hebben, vertoonen) alzo = een schijn (aannemen).

flinters (*van Ankum*); de flesch is in *flinters* gevallen.

flit; kleine, spits toeloopende boot, die geen zeil voert maar waarmee men snel kan roeien.

Onze zeelieden noemen die soort van booten, wanneer zij die bij vreemden aantreffen

Noorsche flit. *Oostfr.* flitje = kleine, snelvarende boot: *Noordfr.* flittje = kleine boot.

Weinhold, Altnörd. Leben: De fley, oud *Noorsch* vaarttuig, schijnt eene snel zeilende, lichte boot te beteekenen; de *Noorweegsche* aalflöy althans is eene kleine rivierboot; het *Eng.*

flyboat en het *Fransche* flibot schijnen verwant (p. 140); v. *Dale*: flibot (*Fransch*), flyboat

(*Eng.*) = vlieboot, Amerik. rooverschip, en: flibuster (= boekanier) = vrijbuitë, zooals er zich

op het einde der 17e eeuw op het eiland St. Christoffel vestigden en den Spanjaarden in de

West-Indiën volop werk gaven; v. *Lennep*: vlieboot (veroud.) oorspronkelijk eene zeeschuit,

die de wateren van 't Vlie bevaarde. Later werd de benaming gegeven aan de vaartuigen der

Watergeuzen, die niet veel beter of grooter waren. – Daar het *Fransch* (*Geruzet*) flibot =

vlieboot, houtfluit, en het *Eng.* (*Webster*) flyboat = vlieboot heeft, zou men bij *flit*, flyboat en

flibot hebben te denken aan het *Eng.* to flit, en: to fly, *Deensch* flye, *Zw.* fly, *HD.* fliëhen =

snel voortgaan, vliegen, of, wat flyboat betreft, aan het *Noorsche* fley, dus zooveel als: snelle

boot, eene boot die als over het water vliegt.

flitseboog = **spanboog** = handboog, pijl-en-boog, jongensspeel-{p.879}tuig; *Oostfr.* flitsbâge,

Westf. vlietsenbogen, *Kil.* flitsboghe, *MHD.* vliizboog, *HD.* Flitzbogen; – *Neders.* flitze, *Holst.*

fliz, *HD.* Flitze, *Ital.* flizza, *Fransch* flêche, *Midd.-Lat.* flecha, *Friesch* flitze, bij *Hoof* flits =

pijl. *Weil.* flitsboog, flitseboog, nog bij de Friezen in gebruik. – bliksemflitsen (*Tollens*) =

bliksemstralen, bliksemschichten, te vergelijken met het *Nederd.* flitsen, flits = schicht, een

voorwerp dat zich snel voortbeweegt.

flitter, flitterke; flittertje = dunne schijf, dunne snede brood; (ook *Oostfr.*); eene zeer dunne plank, enz.; *NBrab.* flitje, flitsken; *Marken* flikkertje = dunne snede roggebrood; *Oostfr.* flitter, wat dun en licht is, bv. papier, bont katoen, enz. en: flidder, eene kleine soort van schol of platvisch; *Neders.* flirre, eene breede snede, eene afgesnedene schijf en voort alles wat buitengewoon breed en vlak is. Vgl. *flittern*.

flitter (*Bolland*) = wandelziek meisje. – Vgl. *flittern 1*.

flitterke; zie: *flitter 1*.

flittêrn = zich snel bewegen over den vloer of langs de straat; *over de stroat flittêrn* = d'r lans *flittêrn* = losjes en met haast loopen, bv. om eene boodschap te doen; van vrouwspersonen, vooral van dienstmeisjes, en daarvan: *flitterkoare*, voor: wilde meid, tegengestelde van: zedig, bedaard, huiselijk meisje. (Bij *Bolland*: *flittern* = veel bij den weg loopen). – Verwant met: *flöttern*, fladderen, enz., het *Eng.* to flirt, en: to flit; *Zw.* flitter, *HD.* Flitter, Flittergold, Flinder = klatergoud.

flittêrn = keilen. Zie: *botter-en-brood gooien*, en vgl. *flittêrn 1*.

flittertje; zie: *flitter 1*.

flod, flodde, in: *olle flodde*, vleierend woordje voor een aanhalig kind, een *flodder*; eigenlijk: oude vleier; “’t was ’n echte flodde van ’n wicht, niks eels of mal.” (*Veenkol.*) Zie: *flodden*.

flodden = vleien, aanhangen, vooral van kleine kinderen. {p.881} Vgl. *floien*.

flodder; zie: *flod*.

flodderböksem, flodderbökse; ruime, wijde linnensche broek; eigenlijk een broek die om de beenen fladdert. Zie: *waiboksen*.

flodderei = aanhaligheid, van kinderen en huisdieren; *dei kat holt nijt van flodderei* = is niet speelsch. Zie: *flodden*.

flodders, flötters (zonder enkv.) = spatten van weeke modder, enz. flodders ook in Holland. Zie ook: *flöttern 6*. (v. *Dale*: flodder = modder.)

floien; zie: *flaaien*.

flok; zie: *driëmoorken*, en: *türfflok*.

flönkend; spottend voor hetgeen den schijn aanneemt van iets voornaams; ’n *flönkende meneer*, ook: *hupsnieder* = iemand die den heer wil uithangen. *Deensch* flunke = vonk; flunkende ny = nagelnieuw.

flönt = vod, oude lap, om iets schoon te maken. Vgl. het *Oostfr.* flunder = hoog opflikkerende vlam; dus kan het iets zijn dat in ééne vlam opgaat.

flöp (tusschenw.), voor het geluid van een’ slag of klap, bv. het toeslaan van een deksel, het geluid van eene klapbus als er met ééne prop geschoten wordt; *in ’n flöp* = in een oogenblik; *Oostfr.* flup, flups = slag, zwaai, ommezien, enz.; dat was man so’n flups; mit ’n flup was hê d’r wër; – ’t is ’n flöp = ’t is mis, er komt niets van; – ’t is ’n flöp, of: ’t is ’n flöppie, van personen gezegd, = een sukkel, een bloed, ook: een *mispunt*, ’n *verkeerde*, een onhandelbaar mensch, of: iemand die niet voor zijn post berekend is, enz. *Sprw.* *Flöp zee Gees en scheet in theeketel*, of: *Flöp zee Gees en meeg in de hozen*. Zie ook: *flöppert*.

flöppert, flöp; gul, goedhartig, goedaardig, eenvoudig mensch; wordt inzond. van vrouwen gezegd: ’t is ’n gulle flöppert; zij flöpt ’r moar oet.

floriezant = welvarend, inzonderheid van dorpen gezegd; ook de gezondheidstoestand van een persoon: *hij zōcht ’r niks nijt floriezant oet*. ’t *Fransche* florissant = bloeiend. {p.883}

flōrs = de roode en de zwarte vrouwen, heeren en azen; men zet een geldstuk *op flōrs*, en het spel zelf heet: *flōrsen* = *op flōrs down*. Bij ’t bluffen wordt het wel door twee (of drie) naast elkander zittende personen onder de hand gespeeld, en zal wellicht één zijn met: flausen, omdat het licht aanleiding tot fopperij geeft.

flōrsen; zie: *flōrs*.

flōrt; van een goedig meisje dat zeer openhartig is zegt men: 't is 'n gouie flōrt van 'n wicht, (en ook: van 'n jōng). Ook *Oostfr.* maar met ongunstige beteekenis. Samengetr. uit het *Nederd.* flutter = onordelijk, slordig persoon en bijvorm van *flatter*, en *flarre* (zie ald.)

flōrt = bocht, bv.: *flōrt van melk*. Zoo zegt men ook: *schiet van melk*.

flōrtje, door gemakkelijker uitspraak: **flōtje** = misbakseltje, mislukt iets (en = *fluitkoek*, *flōp*, *missien*, *schietje*, *strōntje*). "Dat is een flōrtje, zei er een", nl. een lid der commissie voor de inzameling van gelden voor de ongelukkige huisgezinnen der verdronken visschers te Zoutkamp (1878), toen de aanzienlijkste heer dezer provincie haar op eene zeer onbeleefde wijze afscheepte. – Even als het *Oostfr.* flūr̄t, eigenlijk zooveel als hoopje weeke drek, meestal flūr̄tje.

flōrtjen, zooveel als: eene zaak niet flink aanpakken maar lauw en onverschillig behandelen; 't flōrtjet zoo wat vōrt = het gaat, maar niet zóó als 't behoort, zegt men bv. van een' arbeid waarbij men volk gebruikt waarmee men niet vooruit kan komen; *dat geflōrtje bin 'k zat* = daar moet een eind aan komen, dat aarzelen en treuzelen begint mij te vervelen; 't mout moar zoo wat vōrtflōrtjen, zegt bv. iemand die zich met ongeschikte dienstboden moet behelpen; 'k zel d'r eerst nog moar 'n beetje mit vōrtflōrtjen = (hoewel tegen mijn' zin) zal ik er toch {p.885} voorloopig mee voortvaren. Vgl. *flōrtje*.

flōtter = **flōtteranje** (*Appingedam*) = eene meid die slordig gekleed is; *wa's dat 'n roare flōtter* = *wa's dat 'n flōtteranje*. Zie: *flatter*.

flōtteranje (letterlijk: *flōtterige Anje*); zie: *flōtter*.

flōtterketrien (letterlijk: *flōtterige Katharina*); schimpwoord voor een vrouwpersoon dat zich wonderlijk opschikt en nogal veel praats heeft, die zich vrijwat laat gelden.

flōttermuts, **flottermutse**; muts die over het gouden of zilveren hoofdtooisel (*ooriezer*) wordt gedragen. Op het hoofd sluit zij en hangt, met strooken kant omzoomd, tot bijna op de schouders neer. Met die *oorijzers* verdwijnen natuurlijk ook de mutsen, letterlijk: fladdermutsen. *NHoll.* fladdermus. *Oostfr.* fluttermüts, eene soort van bonte, met banden voorziene huif, ter onderscheiding van de ouderwetsche *hulle*. (v. *Dale*: floddermuts = groote, ruime vrouwenmuts.)

flōttêrn = fladderen; van jonge vogels die nog niet goed kunnen vliegen, waarvoor men ook: **bakkêln**, zegt; bij *Weil.* en v. *Dale* flodderen, *ZNederl.* flotteren, *Oostfr.* fluttern. *Sprw.* *Wacht joe veur lamme ganzen, kennen ze nijt vlijgen, ze kennen doch flōttern* = zie niemand voor zoo onnoozel aan dat gij hem ongestraft voor den gek kunt houden. – Ook: in ruim water wasschen, zóó, dat het overal heen spat.

flōtters = strooken, bv. om een kleed, om mouwen, aan eene muts, enz. Vgl. *flōttermuts*. Zie ook: *flōdders*.

floue kul = laffe praat.

floukul = lafbek, als schimpwoord, meestal voor manspersonen; voor vrouwen luidt het *lafscheet*. – Letterlijk: flauwe kul, en te vergelijken met de zeer gewone woorden: *kloot*, *dreugkloot*, *dreugkul*, enz. Zie: *dreuge*, en v. *Dale* art. Kul.

floum, in de zegsw.: *hij het nog nijt oet 't floum dronken* (*Hoogel.* van oude menschen) = *hij is nog nijt dreug achter de ooren* = hij is nog onervaren, hij mag nog niet meepraten. *MNederl.* flume. *Oudfr.* flum, flume, *OEng.* flum. Van lat. flumen, Rivier. (*Verdam.*) *Oostfr.* flûme, flumm {p.887} = kleine rivier, beek, *MHD.* phlûm, flûm, vloum, enz. = rivier, stroom; *Noorw.* flom = vloed, overstrooming van de bedding eener rivier. (Zou hiermede in verband moeten gebracht worden het Bijbelsch verhaal in *Richt.* 7:1–5? en dan zooveel als: hij heeft de proef nog niet doorgestaan.)

flour, **flouer**; zie: *vlour*.

flourn; zie: *vlourn*.

flourzand; zie: *vlourzand*.

flousen; zie: *flausen*.

fluister = opflikkering, eene kortstondige vlam; 't was ijn zoo'n fluister en dou was 't oet, bv. van een hoopje stroo of spaanders gezegd. Vgl. *ZNederl.* blaaiëren, freq. van blaaiën = opflikkeren van eene vlam, ook: blaaiëren.

fluistêrg; zie: *blaistêrg*. Zie ook: *fluister*, en: *fluistern*.

fluistern = flikkeren van een vuur of van een licht wanneer die voor eenige oogenblikken hoog opvlammen. Zie: *flaistern*.

fluit; zie: *flaiepien*.

fluitkoek; zie: *flôrtje*.

fluitpieperij, voor: verschillende blaasinstrumenten; "Dei kerels mit heur hoorns en andere fluitpieperij blouzen alerande trallarechies."

flustêrn = fluisteren. Zie: *lustêrn*.

fluweeltarwe (alleen in geschrifte); eene soort van tarwe. "In de Marne is sedert een paar jaren veel gebruik gemaakt door de landbouwers van de zoogenaamde fluweel- of zomertarwe en de opbrengst daarvan is steeds zeer bevredigend geweest." (1874).

foabriek, als werkplaats onzijd., voor de gebouwen of het gebouw vrouwl.; *hij arbaidt op 't foabriek*, maar: *ik bin noa de foabriek west, die stait op 't Oosterdijp*. (Het werkw. fabrieken, gemeenzaam (bij v. Dale) wordt hier niet gehoord.) {p.889}

faojetun (phaëton), ook de verbast. **foaritun**; soort van onoverdekt rijtuig op vier wielen, thans niet meer in gebruik; *olle foaritun*, spottend voor: oud rijtuig.

foaliekant = onzekerheid; *doar is gijn foaliekant bie* = die zaak is gezond, dat kan niet verkeerd uitvallen; ook *Oostfr.* – Eigenlijk zooveel als: waaraan de kant faalt, ontbreekt; fig. = niet in den haak, niet zoo als 't behoort. Friesch: zonder falikant = zonder fout, zonder missen. *Kil.* faelikant = iets wat een scheeven hoek heeft; *Oudfr.* falicant = afval, gebrek. ('t Woord komt hier niet als bij *Weil.* en v. Dale als bijw. en bvnw. voor.)

foaritun; zie: *foajetun*.

foas; zie: *faas*.

foatsie = gelaat; gelaatskleur; *zien foatsie deugt nijt* = zijn oog staat niet helder, hij ziet er niet gezond uit; ook: hij heeft een ongunstig uiterlijk. "Och, och, 't is jandozie de muite weerd, om de foatsies zokke oogenblikken te zijn en 't redeneiern an te heuren." *Ned.-Bet.* faosie, Zeel. facie, 't *Lat.* facies = aangezicht, wezen. – In de zegsw.: *doar zit foatsie achter*, voor: vaart, kracht, voortgang, is het eene verbast. van *forsie*, evenals in *foatsie hol'n* = *forsie hol'n* = met dezelfde snelheid voortgaan, met denzelfden ijver voortwerken.

födse, fôtse = cunnus. Zie: *fôtse*.

fösendinchien (*Stad-Gron.*) = nietig voorwerp, voddig ding, van kleine voorwerpen gezegd die geene waarde hebben, waarvoor meer algemeen: *schietding, strôntding, neukerg ding*, enz. Vgl. *fôtse*.

foederzijêrn, voor: kapen, wegmoffelen; verbast. van: fourageeren.

foef = poets; iemand 'n *foef bakken* = eene poets spelen, eene kool stoven; ook *Zaansch*; *Overijs.* foefe, *Amsterd.* foef = grap; *NHoll.* foef = zotternij, listig voorwendsel, bedrog; *ZLimb.* = streek, poets. Verwant met: pof, (in: poffertjes), en puf, *Eng.* puff. *Oostfr.* fûfen = schijten; fûfe = hoopje drek, en: listige streek, poets. {p.891}

foefêln = moffelen, kapen, wegstoppen: "hуйfst nijt weg te foefeln doe molfert."

foefie, foefje, foefien = gelukje, buitenkansje, iets wat ons onverwacht genoeg aanbrengt. Ook: waarbij men in zijn vuistje lacht, en dan synon. met foef = grap; overigens synon. met: *dōffie*.

foefien; zie: *foefie*.

foek = fuik. (Bij v. Dale: fuik = langwerpige korf tot het vangen van visch in stroomend water.) – Onze fuiken zijn netten, uit twee trechters bestaande, met eene ruimte, *koel* (kuil) geheeten, aan het eind; is de aal daar aangeland dan kan zij niet weer terug en is dus gevangen. De *foeken* worden van touw en hoepen vervaardigd, en overeenkomen met: aalfuik

(bij v. Dale): nauw toeloopend soort van net om aal en paling te vangen. – Onze zeelieden noemen gewoonlijk de Finsche golf *de Foek*, zeker minder om den vorm dan om het gevaarlijke van dit vaarwater. – Ook is het de benaming van het zuidoostel. deel van het dorp Ulrum. *Zegsw.:* *in de foek loopen*, fig. voor: in het net loopen, zich laten beet nemen. *Sprw.* *Wel wijt woar de oal krōpt, zee de boer, dou zette zien foek in 't woagenspoor*, zooveel als: een stuivertje kan raar rollen, de fortuin is rond. *Oostfr.:* wel wêt, wâr de âl löpt, sä' Jan, do sett' hê de fuke in 't wagenspôr, of: in 't gōtegat, ook: in de schöstein.

foeken = lappen van oude kleeren, stoppen van kousen, enz.; *in 't olle goud omfoeken* = de oude plunje zoo goed mogelijk herstellen; wordt vooral van huismoeders gehoord. *Kil.* *fuicken* = schudden, kloppen, schokken, stompen; *Oostfr.* *fikken* = futuere, dus: steken, stooten; *ONoorsch* *fika* = streven, trachten om iets te bekomen, enz.

foekopot = rommelpot, in de deunen (*Stad-Gron.*): *'k Heb {p.893} zoo lank mit de foekopot loopen*, *'k Heb gijn geld om brood te koopen*; *Rommelpotterei*, *Geef mie 'n oortje den goa 'k veurbei*; *Den goa ik noa de heeren*, *En loat mien pottien smeren*, *Den goa ik noa de Fransen*, *En loat mien pottien dansen*, *Den goa ik noa de smid, smid, smid* *En zeg: wat is mien pottien wit.* – En: *Foeke, foeke rommelpot, En hestoe nog gijn man? Ik heb 'n broaden houndertien, Dat zel d'r toavend an. Schippien van drei weken, Loat heur zailtien streken, Boven in de hangeltop Doar hangt 'n dikke metworst, Snie wat brijd, snie wat snel, Snie joe den moar nijt in 't vel; Snie wat brijd, snie wat roem, Snie joe den moar nijt in de doem.* – 't Laatste wordt gezongen. *Dr.* *foekopot* = rommelpot, ook *Ned.-Bet.* Vgl. *foeken*.

foeternienklompie, foeternienklompie; zie: *foetern*.

foetern = brommen, knorren, grommen, vloeken; ook *Overijs.*; *Dr.* *foetern* = razen, schelden, tieren; *ZLimb.* *foetere* = knorren, schelden; *Oostfr.* *Hessen Westf.* *fûtern* = schelden, *HD.* *donnerkeilen*. Van 't *Fransche* *foudre* (bliksem) als vloek; *foeternienklompie*, soort van basterdvloek als tusschenw. gebruikt, en tennaastebij zooveel als: ha! dat is wel aardig, ik vind dat men er om lachen moet (ofschoon men er veel ophef mee maakt). Misschien van het *Lat.* *futuere* (*Fransch*) *foutre*, en alsdan te vergelijken met *Gron. Wbk.* bl. 279 1e Kol. r. 9 v. o. en vooral met bl. 279, 2e Kol. r. 1 v. b. Vgl. v. Dale art. *foetern*.

foezel, voor: aardappelenjenever of aardappelbrandewijn, en zoo verachtend voor die dranken als het slecht is; ook *Dr. Overijs. Geld. Neders. Holst.* = *HD.* *Fusel*; *ZLimb.* *foezel* = Pruisische jenever. *Stürenb. (Oostfr.) fuusje* = korenbrandewijn; *ten Doornk.* *fusel* = slechte brandewijn. – *foesel*, eigenlijk *foeselolie*, eene fermentolie, welke in de branderijen bij de gisting van rogge en aardappelen gevormd wordt.

fōi = *foei* (de *ō* voor *oe*); *fōi, doe magstie wat schoamen!* Hiermede drukt men misnoegen of afkeer uit en is steeds {p.895} ernstig gemeend; *fij* (zie ald.) is meer een vrouwenwoord en bepaalt zich tot kleinigheden; *fij wat is 't hier stoffêrg*; *fij jong, gooi dei appel doch weg*; *fij, wat bin 'k sloapêrg*, waarin eene klachte ligt opgesloten. Zie ook: *fij*.

foezeln (*Marne*) = frommelen, knoeien in 't geheim; *hij foezelt 'r wat mit om*.

fok, in de *zegsw.:* *d'r gijn fok van vertrekken* = geen teeken van aandoening geven door het storten van tranen of het bewegen der gelaatsspieren, niet het minste bewijs geven dat iets eenigen indruk heeft gemaakt, ongevoelig of schijnbaar ongevoelig blijven, bv. bij roerende sterfgevallen of aangrijpende tooneelen. – Aan de zeevaart ontleend; *fok* toch is op kleine vaartuigen een driehoekig zeil, dat tusschen den fokkemast en den boegspriet wordt geheschen; op groote schepen het onderste razeil van den fokkemast. Eigenlijk is de uitdrukking zooveel als: geen de minste verandering in het tuig aanbrengen, alles met de meeste koelbloedigheid of onverschilligheid behandelen, ook onder de ernstigste omstandigheden, kalm blijven in de stormen van 't leven.

fokken, voor: verwekken, telen; *hij het drei kinder bie heur fokt.* (v. Dale: *fokken* = aankweken, opvoeden van vee.)

fökseln (*Old.*) = slecht schaatsenrijden, slechts hortend en stootend op schaatsen vooruitkomen. *Oostfr.* fukseln = met snelle en korte stooten zagen; fuks = kleine handzaag; *Nederd.* fuxen = coitum exercere.

föksijêrn; zie: *faksijêrn*.

folgers (zonder enkv.); de plankjes (of: het plankje) die op ingemaakte kool en snijboonen in een vat worden gelegd, met eene *vlint* (kei) er op om het samen te persen. *Oostfr.* folger = deksel, afsluiting, bv. van een kaasvat, waarop de pers werkt; volgen = vouwen, samenvouwen; sluiten, enz.; *ONoorsch* {p.897} falda = vouwen, en: sluiten, bv. in: de handen vouwen, Gron. *vollen*, *vol'n*.

Folkernstroate, in geschrifte, officieel *Folkingestraat*, soms ook *Folkeringestraat*, in de vorige eeuw Folteren- of Folteringestraat, naar het aanzienlijk geslacht Folkerdingh of Folkerdinge, dat reeds in 1262 voorkomt.

foltergeerde; schippersterm op de Wadden als het een twijfelaar is of men met den peilstok grond voelt. Zooveel als: 't is een voltigeerder of voltiguer (soldaat bij het Fransche leger die de vereischte lengte niet bezat), eigenlijk dus zooveel als: de peilstok is te kort om duidelijk den grond te voelen. Vgl. het *WVl.* geerder = roede, garde; ook = steel (*De Bo*).

föndsen, fönsen, in: *hou stoan de fondsen?* = vertel mij eens hoe het daar of daarmee geschapen staat, of de gelegenheid gunstig is, of het werk goed vordert, enz.

fönksie (functie); *da's weer in zien fönksie* = dat voorwerp is hersteld en doet weer dienst; *wie hebben alles weer in fönksie* = op orde, bv. na de schoonmaak.

fönsen; zie *föndsen*

fooigeven. Aldus noemt men in 't Westerkw. het trakteren van de huisgenooten door een dienstbode op de avond vóór het vertrek uit den dienst. - *Hooft foy* = afscheid, afscheidsmaal. *ZNederl.* fooie = feestje, vreugdemaaltijd; *WVl.* = feestje, kermisken, plezierpartij, vreugdemaaltijd (*De Bo*).

fopkatte (*Old.*) = **voddekat** (*Ommel.*); eene kant waarmede kinderen naar believen sollen, waarmee zij kunnen *omvodden*. 't Eerste zal wellicht als eene verbastering van het tweede moeten aangemerkt worden.

förm = vorm, houten schijfje vor knopen, dat men dan zelf overtrekt. - In 't *Westerkw.* ook = fiks, ferm.

forsie, voor: kracht, geweld; *hij zet'r forsie achter*, ook pleon.: hij doet 't mit forsie van kracht = hij spant zich geducht in; zoo ook: "*hai har gain kracht van forsie*" = daarvoor schoten {p.899} zijne (lichaams)krachten te kort. *Zeel.* fossig = krachtig, met geweld; *Kil.* fortse, *Nederl.* forsch, *Oostfr.* fors, fos, van het Fransche force. - Zie ook: *foatsie*.

fössien, föstje = toestje = een bosje of dot garen, ook *Overijs.* Vgl. *fötse*.

föstje; zie: *fössien*.

fötse, födse = cunnus; *HD.* Fotz, Fotze, *Oostfr.* fotse, fots, *MNederd.* fuet; *Kil.* fotte, *Neders.* fot, fotse, en: schietfotse, fotse, schimpwoord voor liederlijk vrouwspersoon, *Westf.* fotse; *ZNederl.* fotse = een boos vrouwmensch *WVl.* = boos vrouwmensch, heks. (*De Bo*).; *Kil.* fotse = het wollige, ruige haar van dieren; *Limb.* vot = achterste, *Lat.* fossa. Voorts *Neders.* matzfots = manwif, ook = oud wif; *Oostfr.* hundsrots, hundsrott, *Nederl.* hondsvot.

fötse (*Stad-Gron.*) = oude lap.

fout = **mis**, in: *de boel is fout*, of: *mis* = hij gaat bankroet. (Ook elders, doch niet bij *v. Dale*.)

frachtig = waarachtig; 't is *frachtig* woar. Zie ook: *vrachtig*.

fraien, voor: (zich) verheugen; "*Dat frait mier, zegt de Duutser.*" 't *HD.* freuen. Alleen aardigheidshalve; een Gron. woord is het niet.

franse biggen; zie: *big*.

frantêrn; zie: *vranten*.

frarns; zie: *woararns*.

frèle (de è als in: maire) = freule.

frensen, frensken, vrenzen, vrensken; vrinsken (*Ommel.*) = **hummelsken** (*Westerw.*) = hinniken; *Dr.* wrenschen, guntern, *Kil.* wrenschen, wrinschen, *Oostfr.* wrensken, wrinsken, wrünsken, frensken, *Neders.* wrensken, wriendsken, *MNederd.* wrenschen, wrinschen, *Saterl.* wränskje, wrinskje, *G. Japix* wrinzgen, *Friesch* wrienske, *Zw.* vrenska, *Noordfr.* wrienske, *Deensch* vrinske, *MHD.* renschen, *Lat.* hinnire. Bij de Ouden: wrene, wreen = paard in 't algemeen en voor hengst in 't bijzonder; *OHD.* wrenno, ranno, reineo, *AS.* wrenno = hengst, en van denzelfden oorsprong als: ruïn, *ONederd.* wrênjo. Het *Oud-Germaansch* {p.901} wranjo zou oorspronkelijk aanduiden: het edele, prachtige dier. Zie *ten Doornk.* art. wrensken.

frensken (*Laurm.*) = snorken. Zie ook: frensen.

friekel = griepvogel (*Niezijl*, enz.) = valk.

Friesche gelen; zie: elfringen.

Friesche jammen; zie: elfringen.

frik, ook: **flik** = **frikko** = **sjoozeflik**, altijd met *hijle* (geheele) voorop; *de hijle frik* = de heele boel, de gansche hoop, alles te zamen. *Oostfr.* flik = lap, steek, bv. een zijde spek.

frikkedil, als stofnaam voor: frikadel, gehak, dat in den vorm eener pudding wordt gebakken; *wie zellen frikkedil eten*. Vgl. prikkedil.

frikko = *frik*; zie ald.

fris (*frisch*) = **veerdîg** = welgemaakt van lijf en leden, welgeschapen, tegengestelde van gebrekkêlk; *hij 's nijt fris* = *hij 's nijt recht veerdîg* = hij heeft eenig gebrek aan zijne beenen; *zij 's fris en veerdig* (tautol.) = zij heeft geene lichaamsgebreken, 't is eene goed gebouwde, gezonde meid. Vgl. vrîs.

Frister, Fritser = **Wrister** (*Westerkw.*); mansnaam. Vgl. 't *OHoll.* Writsaard.

froanie = franje, *Kil.* frengie, frangie, frenie.

froaniegras; groene Naalbaar, *Setaria viridis*; v. *Hall Neerl. Plantensch.* p. 248. (Bij v. *Dale*: *franigras* = egelgras, eene der drie in Nederland voorkomende soorten van panikgras (*panicum crus galli*), ook vogelgras, wild panikkoorn, wildgras en hanepoot geheeten.)

froaterhoes (*Stad-Gron.*) = boelhuis, verkoophuis.

fröms; zie: vrömmens. {p.903}

frönder; zie: vrönder.

frönt, in: *frönt schoppen*, of: *sloagen* = zich groot voordoen, heel wat vertooning maken; wordt ook van gebouwen gezegd. Eene versterking er van is: 'n *frönt schöppen as 'n oorlogschip*. – front = voorzijde, van een gebouw.

frosêln, vrosêln, vrusseln (*Old.*) = **wruzzeln, schêrmössêln** (*Hoogel.*) = **wrakseln** (*Westerkw.*) = **wroagen, wrangen** (*Westerw.*) = **wrösselen** = worstelen van knapen om zich tegen elkander te meten; *Kil.* wrastelen, wratselen, *Dr.* vrösseln, wrangen, *Geld.* froesseln, *Friesch* wrachselje, *Oudfr.* wrakslia, *Gijsb. Japix* wraegseljen, *Oostfr.* frösseln, *Noordfr.* wrasten, wrüstle; *Geld.* froslen = stoeien; *Eng.* to wrestle, *AS.* wrakstian, wraestlian, van: *vraestan* = draaien, wringen.

fuif, studentenwoord voor: gelegenheidsfeest onder leden van V.A.P.

funt, in: *an 't funt*, ook: *an de funt zitten* (*Hoogel.*) fig. = de eerste of eereplaats in een gezelschap innemen of president van eene vergadering, enz. zijn. *Oostfr.* an 't funt sitten, fig. = aan de bron (*Gron. an de broa zitten*). – 't Woord staat voor: doopvont; *Oostfr.* funte, funthe, fonte, fûnte, *Fransch* fonts, *Eng.* font, *AS.* fant, *Deensch* vont, *IJsl.* fontr, *Saterl.* fonte, van het *Lat.* fons = bron. *MNederl.* fonte, funt, font, *HD.* Funte, Fûnte, *Lat.* fons. vont, doopvont. (*Verdam*). In het *Oostfr. Landr.* III, 72 wordt den ondergeschikte, die zich van eene aanklacht wil zuiveren, opgelegd om een heet ijzer van het *fünthe* tot het hoogaltaar te dragen. De doopvont stond alzoo bij den ingang, vooraan in de kerk; *an 't funt zitten* dus zooveel als: vooraanzitten bij maaltijden, enz.

fut, in: *d'r zit gijn fut in* = de man treuzelt; ook: de zaak vordert niet, er wordt niet gehandeld. *Stadsfr.*: kom fut! = kom nu! vooruit! *Overijs.*: zit gijn fut in, voor: kracht, bv. in 't hooi, als

het gras te laat gemaaid wordt. *Wvl.* fut = levenskracht, staal, vaag, virtuint, *Fransch* énergie, vie, ardeur. (*De Bo*). Vgl. *fuut*.

fuum = gemaaktheid, eigenwaan, zich vrijwat voordoende: {p.905} *wat 'n fuum!* = *wat 'n kak*, enz. (Zie ook v. *Dale* o. h. w.)

fuuns (*OPekela*, waar het reeds begint te verouderen) = achterhoudend, wantrouwend, tegengestelde van open, rond; 'n *fuuns* gezicht = een schelmachtig gelaat. *Oostfr.* fünsk, fünisk = boosaardig in zeggen en doen; *Holst.* fünsch = boos, koppig; *Pommer.*, *Göttingen*, enz. fünisch, vünsch, *Wangeroog* fihnsk, *Westf.* fonsch. *Ten Doornk.* denkt hierbij aan het veroud. *Nederl.* fun = poets, grap, guitenstreek, en = een guit, potsenmaker, schelm; *Eng.* to fun = foppen, bedriegen. – Zou het ook kunnen samenhangen met het *Nederl.* vuns, en: vunzig = muf, door vochtigen toestand onaangenaam riekend, en dan zooveel als: wat tegenzin wekt omdat het niet zuiver, niet frisch is; een gelaat alzo met loenschen blik, waaruit geen eerlijke inborst spreekt?

fuut, fut, voor: geest, levenslust, gepaard met levenskracht. Van menschen, die, ofschoon bejaard, nog levenslustig zijn, zegt men: *d'r zit nog fuut in* = die man is nog lang geen suffer; *doar zit fuut in* = die drank is krachtig, zwaar, bevat veel alcohol. Wordt ook van bier gezegd als het sterk mousseert, en dan ook: *zit knil in*. Van onze zeelui hoort men: *da's kripke* = dat is krachtig, enz. – *fuut Knellies!*? wordt lachend gezegd, en zooveel als: mis man! gij zijt (of hebt u zelf) gefopt, eigenlijk: dat is mis, niet waar Kornelis? Volledig luidt dit schertsend plagen: *fuut fuut! lange bijnen en gijn kuut!* = dat is fopperij, lange beenen zonder kuiten! waarbij dan het geluid van den fuut eenigszins wordt nagebootst. *Noordfr.* fiit! fiit! ook bij *Gijsb.* *Japix* en = sliep uit!

fij! foi! fai! = foei; “*Fij, mens! zee'k, is dat joen mijning? Fij mens! heb ie zoo'n bedijning? Fij mens! heb ie zoo'n gedrag?*” (*Roare raize*, of: *De Hooglandster boer op de Gröneger kermis*, door Mr. S. Reynders.) *Oostfr.* *Nederd.* fi, *MHD.* phi, fi. (Vgl. v. *Dale* art. fij.)

fijen, alleen in de tautol. *hijen en fijen*. Zie: *hij 1*, alsook: *föi*. {p.907}

G

g, (ch). Op de Friesche grens beantwoordt de uitspraak aan die van 't *Friesch*, *Fransch*, *Duitsch* en *Engelsch*, en wordt zelfs verscherpt tot *k*, bv. in: *skip*, *bodskip*, *skipper*, *skoot*, *skool*, enz.

g. Aanhechting der *g* (of: *ch*); zie: *duch*.

gaarven (*Westerw.*) = schooven, garven. *Dr.* garf, garve, gerf, gerve = schoof, korenschoof.

gabbêln, giebêln = onophoudelijk, min of meer gesmoord spotachtig lachen, giegelen, meestal zonder gegronde redenen; *gabbêln* luider dan: *giebêln*; voorts de tautol. *lachen en giebêln* = *giebêln en gailen*, of: *giebêln en guilen*; algemeen is: *gegiebel* (nooit *gegabbel*). *Dr.* giebeln, goecheln = lachen, valsch, geveinsd lachen. *Weil.* gijbelen = lachen met eene poging om zich in te houden; v. *Dale* gijbelen = bedwongen lachen, giegelen; *Overijs.* gabbelen, *Westf.* gabbeln, gibbeln, gäbbeln = spottend lachen. Het zijn frequent. van: gabben, nog in: ginnegabben of ginnegappen, en verwant met: gijpen, *HD.* giebsen = met opgesperden mond naar adem snakken. *Kil.* gabberen = boerten, schertsen; *Oostfr.* (*Stürenb.*) gabbeln, gaffeln, guffeln = onderling lachen, in 't vuistje lachen, en bijvorm van: *giebeln*; *gaideln* = lachen, zich verheugen; *OFransch* gale = vreugde; *Fransch* gaillard = dartel, moedwillig; *Ital.* gallare, *Goth.* gailjan = zich vroolijk maken, zich verheugen. Het oude ghijlen, *Kil.* ghijlen, gheylen = spotten, bespotten; *MNederl.* ghilen = spotten; gile = spot; *Oudfr.* guille; *Eng.* guile, to beguile beteekende ook: jokken, boerten, en verwant met: galpen, gilpen, galm, gala, enz. {p.909}

gad; zie: *gat 1*.

gadder, in: *an de gadder* = *an de riddel*; zie: *riddel*, en: *gaddêrn*.

gaddêrn, voor: gedruisch van een troep paarden, menschen, enz. die hard voorbij loopen; *Neders.* gaddern = verzamelen: de menschen komen angaddern. Vgl. het *HD.* gatten = vereenigen; Gatte = gade, alsmede gat, (ver)gaderen, enz.; *MNederl.* gaderen = vergaderen, verzamelen. Zie *ten Kate* I, p. 181 e.v. en vgl. *gōddêrn*. *MNederl.* gaderen, *MNederd.* gadderen, *MHD.* gatern, getern, *AS.* gadorian, gadrian, *Oudfr.* gaderia, garia, *Friesch* gearjen, *Eng.* gather. In het *HD.* uitgestorven. Vergaderen, verzamelen, bijeenkomen. (*Verdam*).

gadeliek; zie: *goadêlk*.

gadingmakenden (in geschrifte) = die er gebruik van wenschen te maken, om nl iets te koopen.

gadlikken; zie: *pōtje*.

gadlikker; aardigheidshalve voor: ossetong, koetong, als gerecht.

gaffen = gaven, o.v.t., mv. van: geven.

gail = geil, in de *Ommel.* met de beteekenis van: brutaal, overmoedig, aanmatigend, voortkomende uit besef van onafhankelijkheid; *de boeren hebben 'n best joar, zij wor'n ook zoo gail, is gijn doun mit te hebben; gail in 't wassen wezen*, zegt men van jonge menschen die op den leeftijd zijn dat zij snel groeien en dit ook doen; – van welig groeiende planten zegt men: *zij bin gail*. Spreekt men van eene vrouw (of meisje) van weelderigen lichaamsbouw, dan heet het allicht: *'t is 'n gail wief*, of: *'n gaile maid*, doch dan sluit het woord geenszins het denkbeeld van wulpsch in; *gail spek* = zeer vet spek, geheel zonder vleesch; *gaile wolken* = stapelwolken die donder en regen voorspellen; *gaile koppen* = *dunderkoppen* (zie ald.). *Oostfr.* geil, gail = welig, sterk, krachtig, vet; bronstig, enz.; *MHD.* geilen = welig groeien. (Het *Gron.* heeft alzoo alleen de gunstige beteekenis, nl. die van welig; het *Nederl.* de ongunstige, het *Oostfr.* heeft ze beide.)

gailen; zie: *gabbeln*. *MNederl.* gilen, *MHD.* gilen. Spotten, den spot drijven, gekscheren, schertsen; ook gekheid maken, niet ernstig zijn. *Kil.* ghijlen, ludificare, fallere. Van: gile, gyle. Van *Oud Fransch* guile, *Eng.* guile en dit van het germ. Vgl. *MHD.* gil, dat in de bet. Streich, Betrug wellicht hetzelfde woord is. *ONoors* wêl, *AS.* wîle, *OEng. Eng.* wile. Spotternij, spot, jok, gekheid, het tegengestelde van ernst; iets grappigs, een grap. (*Verdam* artt. gilen 1, en gile 2.) Voorts: gilen = overmoedig, uitgelaten zijn, een vroolijk geluid maken. (art. gilen 3).

gaist, gaiste = gaat gij; *gaist noa hoes? doe gaist* = gij gaat. {p.911} *Limb.* geiste = gaat gij; *Oostfr.* gaist.

gait = gaat, *Westerkw.* **geit**; *hou gait? = hoe vaart gij? hou gait hōm 't? = hoe gaat het hem? gait hōm 't goud? = gaat het hem goed? mien allozie gait nijt* = mijn horloge staat stil; *'t gait zoo as 't gait moar ('t gait) nijt zoo as 't heurt* = die zaken gaan niet zoo als het behoorde te zijn, er wordt niet altijd rechtvaardig of billijk gehandeld; *gait 't goud den gait 't goud* (gaat het goed dan gaat het goed) = 't is veel gewaagd, er is veel kans dat het niet goed afloopt; *'t gait tegen de nacht* = het loopt tegen den nacht, de nacht volgt reeds spoedig. Wordt gezegd als waarschuwing dat men niet te veel moet eten, opdat er geen onrustige slaap op zal volgen; ook wanneer er van een zieke sprake is. Vgl. *MNederl.*: Alst bi den avonde ghinc. (*Verdam* art. *gaen*, Kol. 884.)

gait'e = gaat hij; *gait'e weg? = gaat hij naar huis?* Zie: *e 3*.

gal. Vergelijking: *bitter as de gal*.

galderei, gallerei = door de gal geplaagd, ongesteldheid door overmaat van gal veroorzaakt, galziekte; *an de galderei wezen* = aan de galziekte lijden.

galgen (zonder enkv.) = draagbanden. (v. *Dale*: galg = draagband, bretel. Vgl. *hulpzeel*).

galgepenen; minachtende benaming van het boerevolk voor: *wōrtels*, peenen.

galgvōl, galgevōl; schertsenderwijs voor zeven personen als die één gezelschap uitmaken; *zeuven is 'n galgvōl*; ook *Holst.* Zie ook *Laurill*. p. 48.

gallechies, gallen (*Stad-Gron.*) = **galletjes** (*Veenkol.*); eene soort van wittebrood, meer

langwerpig dan *kedetjes* (zie ald.) Ook voor grotere wittebrooden, waarvan de uiteinden puntig zijn. Ze zijn sierlijk van vorm en van 't fijnste tarwemeel gebakken.

gallen, blaasachtige gezwollen boven het kootgewricht van paarden. Wordt alleen in het meerv. gebruikt, inz. in de uitdr.: *zunder spatten en gallen wezen*. Zie: *gallechies*.

gallerei, gallerij; zie: *galderij*.

gallîg; gemeen schimpwoord in: *gallîge vent, kerel, mietert, bliksem*, zooveel als: beroerde, nare, ellendige ploert, lummel, enz. (v. Dale: gallig = schurftig, eigenlijk galig, van het {p.913} oude gaal = schurft; ook (veroud. fig.) = gramstorig, gemelijk, bits. – Kil. gaelsch = onaangenaam, terugstootend.) *Oostfr.* hê is altîd so gallig as de bliksem.

galpen = zeer luid huilen van een kind; hiervan: *galpert* = schreeuwer, huilebalk, alleen als scheldwoord in gebruik. Zal klanknab. en na verwant met gillen, galen, en: galmen. In den *Teuthon.*: galen, en daarvan: nachtegaal (eigenlijk: nachtgalm); galpen = schreeuwen als een vogel. *Friesch* galjen = weenen, kermen; ook: gjalp = gil; *Dr.* galpen, gelpen, 't eerste = hardop en sterk schreeuwen; beide voor loeien van vee; *Neders.* galfern, galpen, galpern = huilen, blaten, bulken, doordringend schreeuwen en tjilpen; *MNederl.* galpen, *MHD.* galpen = blaffen, keffen; *OSaks.* galpon, luid roepen; *OHD.* galpon, *MDuitsch* galpen = blaffen, schreeuwen, gillen van dieren. (*Verdam*). *Kil.* galpen, *Ang.* yelp, *Gal.* glapir = huilen van een vos. *NBrab.* *Oostfr.* *Westf.* galper, galpert. Vgl. *gilpen*, en v. Dale artt. galpen en: galper.

galpêrg = zeer buiig; *lucht stait galpêrg* (*Hoogel.*) Vgl. *galpen*.

galpert; zie: *galpen*.

galstêrg = ransig, garstig, van spek. Vgl. v. Dale art. galsterig.

galtjegad, schimpwoord voor: sul, bloed, enz., meest in scherts.

gammel; een gevoel van onpasselijkheid, een flauw gevoel dat ontstaat wanneer de maag behoefte aan voedsel heeft; *'k bin zoo gammel in de hoed* (en nog wat ruwer: *'k bin zoo gammel in de pōkkel*); *“'k was net zoo gammel omda 'k 'n ende loopen en nog gijn eten had har.”* *Dr.* gamel, gammel = gemelijk, lusteloos, loom; gammel van iets zijn = ergens een afkeer of walg van hebben; *Friesch* gammel = onwel, min of meer ziekelijk; gammelje = eenigszins sukkelend zijn; *Oostfr.* gammel, gamelîg, gammelîg = mat, flauw, half onmachtig, lusteloos, bv. door een aanval van geuwghonger. Het woord hangt waarschijnlijk samen met het *HD.* Gaumen of Gaum (gehemelte), waarvan o.a. Gaumenkitzel; *gammel* wezen is ook juist een gevoel dat licht volgt op het gebruik van lekkernijen, en alsdan zou het gevolg voor de oorzaak genomen worden. (*Amsterd.* gammel = oud, bouwvallig; *Zw.* gammal, *Deensch* gammel = oud.)

gang = twee emmers vol; *'n gang woater, melk of zoepen* = zooveel als in eens, in ééne gang gedragen kan worden; *de knecht hoalt 'n gang woater oet de graft veur de peerden*; *“en heb ik heur wel dartig gang woater op kop dekt veur en aleer zij al moal weer op bainen kwammen.”* Zie ook: *ganke*, en: *an de gang*.

gangboar = bruikbaar, geschikt om aan het doel te beantwoorden. Wordt van een voorwerp of werktuig gezegd dat zelf of waarmede men iets kan verrichten, bv. klokken, horloges, deuren, sloten, pom-*{p.915}*pen, brandspuiten, enz.

gangerei, voor: doolhof van gangen: *“Deiswernood, dat was ans wat as gangerei”*, nl. in den schouwburg zelf. Zie: *erei*.

gangetje; zie: *zoowat*.

ganke (*Stad-Gron.*) = keerweer, slop, blinde straat. Aldaar bv. de *Kōstersganke*, officieel *Kostersgang*; *Brijdeganke*, *Hoanebietersganke*; op de bordjes komen o.a. nog voor: *Kruidhuisgang*, *Bleekersgang*, *Koningsgang*. – Ook voor: gang, beweging, werking: *“'t is al 'n toerdien an de ganke”*, (*Stad-Gron.*)

gannefen (werkw.) = kapen, stelen van kleine voorwerpen, er zich behendig meester van maken; ook *Zaansch*, *Amsterd.*; *Westf.* gamfen = stelen. Van het joodse gannef = dief, eene verbastering van het *Hebr.* gannâb, uit de dieventaal in de volksspraak overgenomen.

gansken; het uitspelen van kleine troeven om zodoende de vereischte trekken te halen.
ganzebret = **ganzebrijf** (*Westerkw.*) = ganzenbord; *op 't ganzebret* = *op de ganzebrijf speulen*; evenwel: *'t is de dood op 't ganzebord* = hij ziet er zoo mager en bleek uit als een geest. *Friesch*: Hij sjucht er út as de dead op 't goezzebrief. Vgl. *bret*.

ganzebrijf; zie: *ganzebret*.

ganzegat, ganzegad, goozegad; schimpwoord voor een vergeetachtig, sulachtig of onnoozel vrouwspersoon; meestal echter alleen schertsend verwijtend: *doe ganzegat!* of: *doe goozegad!*
Eng. goose = gans. Zie: *gat*.

ganzegatten. Studentenwoord; aan de Gron. Hoogeschool de studenten van het tweede jaar welke leden zijn van het Corps, d.i. van Vindicat atque polit. (*v. Dale*: ganzegat (in de studententaal) een student in zijn eerste jaar, die wel reeds ontgroend is, maar nog niet het recht heeft groenen te plagen.)

ganzegatten; schimpnaam voor de bewoners van 't *Leegeland*; zie ald. {p.917}

gaons, goans (met een' klank tusschen *oo* en *aa*); zekere eenvoudige soort van viool, uit hout gesneden, en waarvan de snaren in plaats van over eene kam, over eene blaas loopen. Dit primitief speeltuig kwam, nu een vijftig jaren geleden, nog voor in de Marne. – Eene andere lezing luidt: **gōns** = plankje met eene blaas er op en touwen als snaren. – (Wat het woord betreft kan hiermede vergeleken worden het Javaansche *gongs*, bij *v. Dale* gong-gong, eene soort van tam-tam of metalen handtrommel, waarop bij het zingen met een houten klepel wordt geslagen.)

gap = los, rap; *gappe neut* = noot waarvan de dop niet meer sluit, zooveel als: noot die gaapt. Zie: *gappen*.

gappen = gapen; geeuwen; *begappen* = den mond zoo ver opendoen dat men van iets af kan bijten; *opgappen* = den mond openen om er iets in te brengen; *dei dikke brug ken dei lutje jōng oast nijt begappen*; – jonge spreeuwen, enz. *gappen op* als de moeder voedsel voedsel aandraagt; – *gapstok, gapstoak, gappert*; schimpwoord voor vrouwspersonen die gewoonlijk naar alles staan te kijken, alles aangapen. – *hij begunt om negen uur al te gappen*, d.i. te geeuwen van slaap. *Deensch* gabe = geeuwen. Vgl. bij *v. Dale*: *begapen*, en: *vergapen*.

gappêrg, gaps, gapsk = geeuwerig, tot geeuwen geneigd; *'k wor gappêrg* = ik gevoel neiging tot slaap; ook: ik gevoel dat de koorts weer in aantocht is, en dan inzonderheid: *'k wor zo rekkêrg en gappêrg*, bij *v. Dale*: rekkerig en geeuwerig. Zie: *gappen*.

gappert = gaperd; zie: *gappen*. *Zegsw.*: *gappert komt an boord* = van slaap beginnen te geeuwen; het *Holl.* ook in *Kleef* bekende: het zandmannetje komt; *ie joagen mie de gappert jà an*, zooveel als: nu gij geeuwt moet ik het ook wel doen. Een derde persoon maakt dan de opmerking: *da's 'n tijken dat ie gouie vrunden bin*. (Vgl. het *Sprw.* bij *v. Dale*: Als er een geeuwt, zoo geeuwen ook de anderen, en: Een geeuwer maakt ook de anderen aan het gapen.) {p.919}

gaps, gapsk; zie: *gappêrg*. *Oostfr.* gâpsk. – Ook wordt een vertrek genoemd, wanneer men van buiten kan zien wat daar binnen voorvalt, als men er *ingappen* kan. Vgl. *spei*. Zie: *gapse*. **gapse; gaps**; de beide tegen elkander gevoegde handen om er iets in te bevatten; *'n gapsevōl*, of: *'n gapsvōl* knikkers, kersen, boonen, enz. Het woord heeft geen meerv.; *gapsevōl*, mv. *gapsenvōl*. Vgl. *v. Dale* art. gaps. *Kil.* gasp, gaps = handvol. *Geld.* gupse, gupsevol; *Oostfr.* gapse, gepse, gaps, gepts; *Neders.* göpse vull, *Westf.* gäppelsche, *Noordfr.* gäsem, *Eng.* to gasp, *Zw.* gäspa, *AS.* gasp, *IJsl.* geispa = gapen, openstaan. *ZNederl.* *Wvl.* gaps = dubbele handsvulle (*De Bo*). *MNederd.* gespe, gepse, göpse = de holte van de beide bijeengehouden handen.

gapsk; zie: *gaps*.

gapstok; zie: *gappen*. *Kil.* gaepstock = iemand die verzot is op eene vertooning, een domme toeschouwer. (*Gr. Wbk.*: gaapstok, iemand die stokstijf staat of zit te gapen. Thans nagenoeg veroud.)

gapstoak; zie: *gappen*, en: *gapstok*.

gar (= garde); buigzaam stokje, rijsje, teentje; *topgar* = trengelroede, en: roede van een *topangel* (zie ald.); *deur de spitsgar loopen* = door de spitsroeden loopen, scherp beoordeeld en gehegeld worden.

gardeneur, voor: garde d'honneur, de eerewacht van Napoleon I, bestaande uit tienduizend der aanzienlijkste jongelingen des lands; *mien oom het onder de gardeneurs west* = is garde d'honneur geweest,

Garm, Garnt, Garnt; mansnaam, wellicht verkorting van: *Garbrand* of *Gerbrand*. (Op het *Hoogel*. blijft de *t* weg.)

Garmwol (klemt. op: *wol*) = Garmerwolde.

garst, in: *Korengarst*; zie: *gust*.

garstenmeelen = van gerstemeel; *garstenmeelen pankouk*.

garstenmeelenbrei; pap van gerstemeel.

garststoppel (gerststoppel); stuk land waarop gerst gegroeid is, al is het ook dat de stoppels reeds ondergeploegd zijn; *wie bin op garststoppel an 't zaien*.

gaskalk; afval der gasfabrieken, die door de landbouwers op zware, moeilijk te bewerken klei wordt aangewend, om den bodem {p.921} mul te maken. (Sedert eenige jaren wordt dit in den *Zuiderhorn* (Warfum) met uitstekend gevolg gedaan, maar de proeven zijn nog te nieuw om den invloed dier stof, die veel op kalk gelijkt, te kunnen beoordeelen.)

gast. In de *Ommel.* onderscheidt men: *gasten hebben*, en: *te gast*, ook: *oet gastjen goan*, van: *verziete* (visite) *hebben*, en *op verziete goan*; in 't *Oldampt* niet; – *te gast goan*, eigenlijk: een dag de gast van een ander zijn; fig. = veel genoeg smaken (bij v. *Dale*: aan iets te gast gaan); op de *Friesche* grens: *uut te gast gaan*, *Dr.* uut gasten gaon, in *Vredewold piezeln*; *Zaansch* te gast gaan = uitgaan te dineeren, en: veel genot hebben. *Zegsw.:* *in de wereld te gast wezen* = een gemakkelijk en plezierig leven leiden; *etende gasten en draogende gasten*, noemt men schertsend gasten die ook nog wat aannemen om in den zak te steken en naar huis te dragen, bv. 'n *buusvöl* appels of peren. (Bij *Reynders*: “*Wist ook en stukken kouke in buus Met hebben, Stierendien? Och, vrouw Moalders! Dan zin wie eters jà en hoalders.*”) *Sprw.* *Gasten bin lasten*, ook: *Gasten bin ballasten*. Zie ook: *gust*.

gastbod (van *Halsema*) = gastmaal.

gasthoes; **gasthuus** = **warkhoes**, ook: **armhoes** = armhuis; *Oostfr.* *gasthûs*. Te *Groningen* is: *gasthuus*, of: *gasthoes* = godshuis, proveniershuis; te lande worden deze niet aangetroffen. *Zegsw.:* 't is nog vrouw in 't *gasthoes* = 't is nog niet laat; ook elders.

gasthuus; zie: *gasthoes*.

gastjen = te gast gaan, in eig. beteekenis; *Dr.* gasten, gaasten. Zie: *gast*.

gat, gad = aars, achterste, de billen, en = cunnus. Voor dit laatste zouden wij liefst *gat* aanhouden, en voor aars *gad* schrijven. In de *zegsw.:* *zij is mit 't gat op de loop*, moet niet aan podex gedacht worden, evenmin als in: *dat het zij mit heur gat verdijnd*, enz. Nogtans kan men met de keuze wel verlegen raken. {p.923} Het meerv. *gatten* (ook bij v. *Dale*) geldt hier dan als meerv. van *gad*. *Friesch*: *gatten* = *gaten*. Vooral in 't *Westerkw.* maakt ook de meer ontwikkelde een zeer gewoon gebruik van het woord, waarvoor dergelijke lui elders het zorgvuldig zullen vermijden, en een ander woord gebruiken; *hij vil op zien gad*; 't *gad dut mie zeer*; *hij het 'n swel an 't gad*, enz. zijn daar zeer gebruikelijk. Schimpwoorden zijn *slofgad*, *dōdgad*, *ganzegad*, *goorgad*, *slapgad*, *lastergad*, *sōfgad*, *rachgad*, alle uitsluitend voor vrouwen; *dikgad* = dikzak; 'n *gad op hakken* = slordig vrouwspersoon. *Zegsw.:* 't *gad* (ook: *de neers*) *oet de hoaken loopen* = een eind zeer driftig loopen, inzonderheid van vrouwen; *de bijnen oet 't gad loopen* = hard en driftig loopen; iemand *wat an 't gad* (of: *an de kōnd*) *zetten* = geld van hem leenen of iets van hem koopen zonder te betalen; 't *zit op zien gad* = de zaak of het werk kan voorloopig of ook wel in 't geheel geen voortgang hebben; ook: er heerscht kwijning in een' of anderen tak van nijverheid, enz. *Friesch*: It ding sit op 't *gat*, ook: De

merk sit op 't gat; iemand 't hemd van 't gad vroagen = hem uit nieuwsgierigheid de onbescheidenste vragen doen; *gijn hemd om 't gad hebben* = doodarm zijn; *dei schounen hebben wat om 't gad kregen* = hebben belangrijke herstellingen ondergaan en dat heeft geld gekost; *zij het 't gad moar even an stoul had* = zij heeft maar een oogenblikje bij ons vertoefd; *hij het gijn zittend gad*, ook *Friesch*, *hij het 't gad omgoid* = hij heeft zijne partij verlaten, *Friesch* Hij het it gat omsmiten. 't is: *kroep in mien gad en oet mien gad*, min of meer spijtig voor: die lui zijn groote maats, houden eene drukke verkeerung, en wordt alleen van huisgezinnen gezegd; 't *gad omgooien* = op een genomen besluit terugkomen, eene belofte intrekken; ook *Dr.* 't *gad wend hebben* = uitgegaan zijn, zóó, dat nu het hek van den dam is; *tegen 't gad anschöppen*, (bij v. *Dale*) iets voor het gat schoppen = slordig, ordeloos behandelen, er zich afmaken; 't *gad vól schulde hebben* = veel schulden hebben; *mit 't doene gad* = in beschonken toestand; *bie 't gad deelschieten* (ook: *bie de hakken-*) = (het goed) overal laten slingeren, vooral van vrouwen gezegd; *veur zien olle gad wat wegproaten, weglijgen*, enz. = als in één adem voortliegen, praten, enz.; 't *kookt veur 't olle gad wat weg* = men laat het maar een onbepaalden tijd koken; *zij hangen in 't gad* = zij zijn haast niet {p.925} mee te krijgen, men moet ze meeslepen, bv. wanneer sommigen van het gezelschap niet willen vertrekken, of: wanneer men het den voorrijder (op schaatsen) moeilijk maakt, of: als de kerkangers te langzaam zingen, enz.; *in 't gad hangen*; van eene zaak = lang duren eer zij tot stand komt; iemand *achter 't gad loopen* = nalooopen om bv. eene schuld betaald te krijgen; *Friesch*: Hij hinget yn 't gat. Hij aarzelt. 't *gad terug hol'n* = er zich aan onttrekken, niet meehelpen; *as de kop nog wakker is slept 't gad al* = zij (bv. kinderen, dienstboden, enz.) kennen geen zorgen en slapen daarom altijd gerust. *Sprw.* *Dei zien gad oetlijnt mout zulf deur de ribben schieten* = 't is dwaas uit te leenen als men er zelf ongerief van krijgt. Rijm: *Johannes de Dooper, Zien gad is van koper, Zien gad is van van blik; Johannes de Dooper bin ik.* Zie ook: *rout*, en: *dusselboom*.

gat (= opening, enz.), in: 'k *zij mie d'r 'n gat mit in de kop* = ik ben met die zaak verlegen, ik zie geen kans om die zaak in orde te krijgen, bij *Harreb*. Het is een heel gat in den kop voor hem; *Friesch*: Ik sjuch dy in gat yn 'e kop (groot gevaar in uwe waaghalzerij, enz.) *van 't ijne gat in 't ander gijten* = 't *ijne gat mit 't ander stoppen* = bij v. *Dale*: een gat maken om een ander te stoppen, d.i. eene schuld aangaan om een ander te dekken; *Friesch*: It iene gat mei 't oare damje. 't *zel zien gat wel vinnen* (of: *vienen*) = dat ding zal wel eene bestemming krijgen, zal te eeniger tijd te pas komen, later in eene leemte voorzien, bij v. *Dale*: er is geen gat zoo klein of er past een spijker in, maar (in 't algemeen) = er is niets zoo klein of onbeduidend dat het niet ergens voor dienen kan; *Hij is veur ijn gat nijt te vangen*, ook *Friesch* = hij is een looze vos. 't *gat is te groot*, fig. voor: dat verschil (tusschen vraag en bod) is te groot, van dien handel kan niets komen; ook: de schuld is te aanzienlijk, daar kan geene hulp verleend worden; 't is 'n *gat*, zegt men van dorpen waar het onaangenaam is te wonen, òf omdat het er akelig uitziet, als het er bv. des winters een modderpoel is, òf om het woelen der partijen, vooral in het kerkelijke, enz.; "Dat *Wetsing is dog 'n gat.* 't *Is hier miseroabel best grasland, dat kin wie* (in de Marne) *heur nijt stoppen.*" (Vgl. bij v. *Dale*: Woerden {p.927} is een stad, Oudewater is nog wat, maar Montfoort is een gat.) "*Triene schöpte en sluig goat'n in de lucht*" = Trientje verweerde zich met armen en beenen. Vergelijking: 'n *gat as 'n slop* = een groot gat in de kous (zie: *slop*); – *veur ijn gat hangen as 'n bōlsteert* = sluik neerhangen van het haar. *Sprw.* *Is gijn peerd zunder dat, gijn maisje zunder gat*, zegt de koopman om de gebreken van een paard dat hij verkoopen wil, te vergoelijken. Zie: *gat I*, *poesten*, *jōnges* en *kōster*.

gatje = gaatje, verkleinw. van: *gat*. Vgl. *padje* = paadje, enz.

gatjepan = **vergijtkop** = **deurslag** = gatenplateel, vergiettest, doorslag, *Friesch* gatsjepanne. Zie ook: *deurslag*.

gau; **gou** = (gauw), zegt men van iets dat gemakkelijk door de vingers glijdt, bv. droog zand,

rijp zaad, enz. Zegsw.: *gau en goud is de kunst van 't wark*, (bij *v. Dale*: onderdanig, gauw en goed, dat is 't parool!), zooveel als: men moet vlug kunnen werken, mits 't werk goed wordt; *gau schit de hond en de hoaze in de loop* (*Old.*), 't geen men tot antwoord krijgt, wanneer iemand, die durft tegenpraten, tot meer spoed aanzet, door het roepen van: *gau!* Er ligt in: als ik uwen zin doe verlangt gij dat ik nog harder werk, of loop, of ook: ik zal mij niets aan u storen.

gaut, gaute; gout, goute = gauwheid, spoed; 't is om de *gaute* = 't is maar om het afgedaan te krijgen, hoe het wordt, daarop komt het mij minder aan. Ook: het naaste pad kiezen om ter plaatse te komen; evenwel altijd: *mit 'n gauighaid* iets doen = met vlugheid, in de gauwigheid, inderhaast. Gevormd als: grootte, warmte, enz.

gaute; zie: *gaut*.

ge Bij sommige werkw. wordt dit voorvoegsel geheel weggelaten; *looven, leuven* = gelooven, (evenwel: *hij mout 'r an geleuven* = hij moet betalen, enz.); *broeken, bruken* = gebruiken; *betêrn* = gebeteren; *deien* = gedijen; *vuilen* = gevoelen, ook bij *v. Dale* evenals: wennen, en gewennen; winnen, en: gewinnen; lukken, en: gelukken; lijken, en: gelijken; naken, en: genaken, enz. {p.929} Bij *Vondel* o.a. lasten = gelasten; waeghen = gewagen; verzellen = vergezellen; slissen = beslissen; smetten = besmetten; *Kil. Hooft* tuyghen = getuigen, enz. – Bijna altijd wordt *ge* in het verl. deelw. gemist, tenzij dit tot het werkw. behoort, bv.: *genezen, genoten* (genoten), *gepakt en gezakt, gedroagen, gehol'n* (gehouden, verplicht), *getuugd, gewaorworden, vergenuigd, of vergenougd*. Ook op het *Drentsch* is dit van toepassing, maar dikwijls wordt de *e* er voor in de plaats gesteld. Voor het *Deensch* geldt de weglating van het voorvoegsel als regel, evenals in geheel *West-Friesland, Edam*, enz. In *WVl.* heeft het weglaten in het verl. deelw. alleen plaats in een klein getal ongel. ww.: leden, bleven, komen, vonden, kregen. (*De Bo*). Ook bij bijv. en bijw. is dit niet zelden het geval: *makkêlk* (*v. Dale* makkelijk, gemakkelijk); *zōnd* (gezond); *kramde* (gekrande); *liemde* (gelijmde); *liekeveul* (gelijkeveel); *rijd* (gereed); *liek* (gelijk); *duldîg* (geduldig); *streud* (gestrooid); *troude* (getrouwde); *hijtboakerde* (heetgebakerde), enz. Bij *Kil.* hoorsaem, ghehoorsaem; lijck, ghelijck; mackelick, ghemackelick, enz. *Dr.* makkelk, zond, enz. (Oudtijds wierp men ook dikwijls het voorvoegsel bij znw. af: *ODr.* val, voor: geval; *Kil.* luk (geluk); meente, ghemeente, enz.; *Hooft* not = genot; vangenis, *Vondel* vanghenis = gevangenis, enz.) Weglating van dit voorv. ook bij twee onbep. wijzen: (heb) staan wachten; loopen zoeken; zitten schreien, voor: gestaan te wachten, enz. Zie ook *Verdam* art. *ge* IV. Zie: *broaden*, en vgl. *be*.

ge. Om door middel van dit voorvoegsel iterat. te vormen wordt in 't Groningsch een ruim gebruik gemaakt, zoodat weinige werkwoorden aan die bewerking ontkomen. Zoo vindt men o.a. niet bij *v. Dale*: *gesloap, geregen, gehoagel, gesnei* (gesneeuw), *gedring, gedons* (ald. veroud.), *geënt, gegiesel* (gegeesel), *getel, geschel* (van: schellen), *gezing, gestook*, enz.

geaimel, van: *aimêln* = zeurend opzeggen of voordragen. Zie: *dwelmen*.

gebaier = voortdurend slingeren. Zie: *baiern*.

gebeer = misbaar. *MNederl.* gebare = geraas, rumoer, getier, het kenbaar maken van de eene of andere hevige gemoedsbeweging. (*Verdam*). Zie: *beren*.

gebedenis; zie: *groutenis*.

gebeurd, in: *den is 't gebeurd* = dan zijn de gevolgen onvermijdelijk, dan is er niets meer aan te doen, dan is 't mis, ook: dan komt het berouw te laat; 't is *gau gebeurd* = wij hebben 't spoedig gedaan; 't is *gebeurd mit Koatje* = er is {p.931} niets meer aan te doen; 't is *gebeurd mit Harm Bakker zien sproa* = het werk is gedaan, volbracht.

gebeuren, voor: overkomen, ondervinden; 't *zel mie nijt weer gebeuren* = ik zal later beter oppassen, dat zal mij niet weer overkomen. Als *sprw.* luidt het volledig: 't *Zel mie nijt weer gebeuren, zee de jong, dat mien voader starft en ik t'r nijt bie bin*; eigenlijk zooveel als: zulk eene verzekering beteekent niet veel, gij zult u wel vaker bedriegen.

gebeuren, in: *'t ken nijt gebeuren!* = 't is onmogelijk dat zoo iets door menschenhanden verricht kan worden, en zooveel als: (wat men daarvan vertelt) kan niet waar zijn.

gebeuren, in: *doar mout wat an gebeuren* = dat voorwerp moet hersteld worden of eene kleine verandering ondergaan, het moet naar den maker gebracht worden.

gebirzel = geloop, gedraaf. Zie: birzen.

geblaud = **gebloud**; zwart met eene blauwe tint ter onderscheiding van koolzwart.

geblèr; zie: blerren.

gebloazen; zie: poesten 2.

geboden (zonder enkv.), in: *de geboden hebben* = onder de geboden staan. Zie: bespiëren.

gebonden, wordt van spijzen gezegd die door koken goed gemengd zijn, d.i. pappig, en tegengestelde van: *gul*, dun, bv. van erwtesoep.

geboren, in: *doar bin ik wōnnen en geboren* = daar ben ik geboren en getogen = daar ben ik geboren en opgevoed.

gebradje = gebraad. (Zie: oa.) Gewoonlijk: *'n lekker gebradje*. *WVl.* gebrad = gebraad.

Fransch. rôti. (*De Bo*).

gebrekkêlk = **gebrekkig** = kreupel, gebocheld, enz. met eenig lichaamsgebrek behept; alleen van menschen (gebrekkelij is in 't Nederlandsch veroud.)

gebroek (= gebruik), in den zin van: misbruik, bv.: deze regen {p.933} is wel nuttig *as t'r moar gijn gebroek van moakt* = als het maar niet blijft regenen, eigenlijk: als het regenen maar geen gewoonte wordt.

gebroeken; **gebruken** = gebruiken, in de beteek. van: nuttigen (van spijs of drank); *wi' j' ook wat gebroeken? hij gebroekt gijn drank; zij willen niks gebroeken*. Vgl. broeken.

gedienen (onzijd.) ook *Dr.*; *'t gediën optrekken* = de gordijn optrekken; *de gedienen hangen nijt slicht veur de gloazen*.

gedachte, in: *doar har 'k gijn gedachte* (of: *gedachten*) *op* = dat had ik niet gedacht en daarom verwondert het mij zeer. Zie ook: noa 1.

gedekt; zie: dekken 2.

gedenken, in: *'k zel die 't gedenken* = 'k zal 't u te eeniger tijd betaald zetten. (Vgl. v. *Dale* art. *gedenken*.)

gedienegoud; stof waarvan men gordijnen maakt.

gedienekoor = gordijnkoord

gedienelat, **gedienslat** = gordijnlat (dat evenwel niet bij v. *Dale* voorkomt.)

gedipt, **kedip** (*Ommel.*), in: iemand *gedipt nemen*, zooveel als: de gelegenheid waarnemen om hem over iets te onderhouden, hem iets mede te deelen of van hem iets te vragen. Vgl 't *ODr.* bediepen = beschuldigen.

gedōbber; zie: dōbbern.

gedōns, **gedaons**; zie: dōnzen. v. *Dale* gedons = geraas, leven (veroud.)

gedou (*Bolland*) = gezanik.

gedounte (gedoente); *hij wil d'r gijn gedounte mit hebben*, ook: *gijn spul mit hebben* = hij wil zich er niet mee bemoeien, er niets mede te doen hebben; *'t is ijn gedounte* = 't is ijn spul = die dingen zijn gelijk of hebben evenveel waarde, 't is dus om 't even wat men kiest; ook: 't is ééne zaak, ééne moeite, ook *Oostfr.*; *de hijle toavel (koamer, enz.) tot zien gedounte hebben* = van de tafel, de kamer, enz. het vrije gebruik hebben; *zij hebben peerd en woagen tot heur gedounte* = zij houden er paard en rijtuig op na, eigenlijk {p.935} zooveel als: zij kunnen ten allen tijde over paard en rijtuig beschikken, zoo dikwijls uitgaan als zij willen. Vooral heeft dit op landbouwers betrekking. (Vgl. v. *Dale* artt. *gedoe*, en: *gedoente*.)

gedraid = gedraaid; *'n gedraide kerel* = een man, niet groot, maar breed en sterk gebouwd.

Vgl. dral.

gedrans; zie: drammen.

geduld geven = geduld oefenen; *mōst geduld geven*, of: *geef moar geduld*, zegt men tegen iemand die zijn' tijd of zijne beurt niet kan afwachten, die ongeduldig is; *ie mouten wat geduld geven* = gij moet mij wat uitstel geven. *Sprw. Geduld is liedens troost* = geduld is de beste troost in lijden.

gedwelm = gezanik; *wat 'n gedwelm!* Zie: *dwelmen*.

gedwir'l; zie: *dwirrêln*.

gedwōngen neren (= nering) = eene nering omdat de menschen daar moeten koopen, daar zij nergens anders terecht kunnen. Wordt ook van herbergen gezegd, inz. van de vroegere gemeentehuizen.

geëet = aanhoudend eten. (Niet bij *v. Dale*, wel: gedrink.) Vgl. *gevreet*.

geef; zie: *geve*, en: *grofgeef*.

geefkoop = **gevenkoop** = **geven goudkoop** = nagenoeg te geef, versterking van: schandekoop.

geekenwortel = de tormentil, *Tormentilla erecta*.

geelgōrrel, **geelgou** = **geeltjirt** = geelvink, geelgors; *Overijs.* gelegorze = geelborstje; *Kil.* gorse = grasmusch; gors = gras; gheelgorse, gheelgersse = grasvogeltje, winter-grasmusch (*v. Dale*). – *gōrrel* staat voor: gorgel, 't *Fransche gorge* = keel. Vgl. *gōrreln*.

geelgou; zie: *geelgōrrel*.

geelgruin; zie: *schietgeel*.

geelhoar = **toaihoar**; het peesachtig gedeelte der spieren van geslacht vee.

geeloker, pleonast. voor: oker, eene gele verfstof. *Kil.* oker, okergheel. {p.937}

geelokêrn = met oker verven. Zie: *geeloker*.

geelstoalen; de roode en witte aalbessen waarvan de stelen zeer dun zijn en spoedig geel worden. Gewoonlijk zijn de bessen dichter gerist, grooter van stuk en zoeter van smaak.

geeltjirt; zie: *geelgōrrel*.

geepe (*Veenkol.*), spottend voor: lange vent. (*v. Dale*: geep, geepe, soort van zeevisch, tot de familie der snoekachtige visschen behoorende, enz.)

geerig = wat geert, eene scheeve richting heeft; *de achterboan is geerig*. (Vgl. *v. Dale* art. geerig.)

geern = gaarne, graag; *HD.* gern, gerne, *OHD.* gerno; *dat lust mie geern* = dat lust ik graag; 't *is mie geern goud* = 't is mij wèl, ik heb er niets tegen. Zie ook: *oa*.

geerrok; vrouwenrok die van boven één derde nauwer is dan onder.

geertjemui; schertsend: *zou goud* (goedig) *as geertjemui* = zeer voorkomend en dienstvallig. (*Geertjemui* = tante Geertje; ook: oud mensch dat Geertje heet.) Zie ook: *goud*.

geet (*Westerw.*) = gaat; "Gendag, meu, hou geet 't hier nog heer?" Op het *Hoogel*. ook verkorting voor *Geertje*.

geeze = **gooze** = **geezegooze** (pleonast.) = **goochien**; schimpnaam voor een eenvoudig meisje (of vrouw), een duifje zonder gal. *Oostfr.* gōske, gōske, fig. een klein, goedaardig, dom, onnadenkend, licht te bedriegen meisje; *Neders.* oole goos = eenvoudig mensch, en: gosekroos, gosekröse, een mensch die zich alles laat welgevallen; *Westf.* gös, *Neders.* goos, *Eng.* goose = gans. (Het *Nederl.* heeft wel: domme gans = eenvoudig meisje; *geeze* zal eene klankspeling zijn met *Geesien*, een zeer gewone meisjesnaam.) *MNederl.* goos = gans, waarmede het één in oorsprong is. (*Verdam*).

geezegooze; zie: *geeze*.

gefiedel = gestrijk, nl. op de viool. Zie: *fiedeln*. {p.939}

gefietje; zie: *fietjen*.

geflōrtje; zie: *flōrtjen*.

gegap, iterat. van: *gappen*, voor: gegaap, gegeeuw. Ook van: gapen, met open mond naar iets staan te kijken; *dat gegap van dei kinder bin 'k zat, wie zel'n de blinnêns dicht down*.

gegengêl; zie: *gengêln*.

gegiebel; zie: *giebêln*. – *Dr.* gegiebel = aanhoudend gelach.

gegilp; zie: *gilpen*.

gegniffel = aanhoudend *gniffêln*; zie ald.

gegōngel; zie: *gengêln*.

gegōrrel; zie: *gōrreln*.

gehaffel; zie: *haffêln*.

geheid, zegt men van een geannonceerd spel dat niet verloren behoeft te worden, bv. eene solo.

gehellebel; zie: *hellebellen*.

geheugenis, ook **geheugenissen**, voor: geheugen, herinneringsvermogen; *mien jōng het doch zoo 'n beste geheugenis*, of: *mien jōng het doch zukke beste geheugenissen*, enz. = mijn zoon heeft een sterk geheugen, enz.

geheur = gehoorig. Zie: *heur*.

gehip = het springen, hippen, van kiekens, kikvorschen, enz.

gehōlfer; zie: *gōlfêrn*.

gehotter; zie: *haffeln*.

geihonger = geeuwhonger, *ZLimb.* giehonger, *HD.* Heiss hunger, volgens *v. Dale* in sommige streken ook heetehonger. – Daar: geeuwen hier steeds *gappen* heet en de: eeu en de *Gron.* *ei* nooit wisselen, staat *gei* wellicht in geen verband met: geeuwen, zoodat wij daarom liever denken aan het *Oudfr.* *gei* = straf, en: geien = boeten, boete betalen. Het zou dan zijn: een valsche honger welke het gevolg is van eene oorzaak die aan den mensch zelf {p.941} ligt en die daarvoor moet boeten, daar deze ongesteldheid aan overprikkeling van het slijmvlies der maag wordt toegeschreven.

geïe (iterat.) = *ie* zeggen. Zie: *ieën*.

geit; zie: *seeg*.

gejerm (*Duurswold*) = geklaag, gejammer.

gejeuzel = geklaag. Zie: *jeuzêln*.

gejuchter = gestoei, gepaard gaande met juichen en jubelen; “*hollen ze d'r gijn vrijer op noa, den vlijgen zulke jonge wichter host altied bie 't pad of heb je 's oavonds 't gejuchter van de jonges om huus tou.*” Zie ook: *juchtêrn*.

gejudas; zie: *judassen*.

gek (znw.); sluiting eener deurklink waardoor men beletten kan dat eene deur van buiten wordt geopend.

gek (bvnw. en bijw.) = erg verwaand, in: *zoo gek as 'n woagenrad; bist nog gekker as gek*, zegt men inzond. wanneer men iemand van te groote toegeeflijkheid beschuldigen wil; iets *mit de gek besloagen* (, ook *Dr.*) = met een' kwinkslag een' aanval afweren of een' uitval onschadelijk maken; iets *in de gek joagen* = in de war sturen; *'t lopt in de gek* = men behandelt de zaak niet met den noodigen ernst; *'t is gijn gek dei 't veurdut moar dei 't noadut*, is eene soort van spijtigen spot, wanneer iemand iets doet en een ander 't hem wil nadoen en geen van beiden slaagt; ook wordt het van gebruiken gezegd waarbij men anderen naäapt, *Oostfr.* 't is gîn nar de 't förmâkt, man de 't namâkt; *doe hest gijn nood van gek wor'n*, schertsend voor: gij zijt gek! *Friesch*: Hij het gijn gefaer fen gek worden. *gek* op iets of iemand wezen. = er dol, verzot op zijn; *'n stukje eerdappel is onze vogel gek op; dei man is gek mit zien vrou; de hond is gek mit zien jongen*; vgl. *mal*. – Ook = zeer, buitengewoon: *gekke duuster* = stikdonker; *'n gek* (of: *'n mal*) *bult volk* = verbazend veel menschen; *'n gek gezicht* = *'n dōl gezicht* = een vreemd, ook: een ijzingwekkend gezicht. Vgl. *dōl*. *Sprw.* *Gijn mens zoo gek of hij het nog wel 'n gouie trek* = elk mensch heeft nog wel iets goeds aan zich. **gekheid** = scherts, plagerij, vooral onder jongelieden; *'t is {p.943} moar gekheid* = 't is zoo kwaad niet gemeend; ook: 't is enkel scherts; *hij ken gijn gekheid verdroagen* = hij vat alles in ernst op; *wie hebben hijl bult gekheid had* = wij hebben geschertst, aardigheden verkocht,

elkander geplaagd, enz. *grote gekhaid!* = niets dan geldverspilling! dwaasheid! wanneer men iets ten sterkste afkeurt of zijne toestemming weigert. Vgl. *gekkens*.

gekjoagen (*Westerkw.*) = gekscheren. Zie: *rallemallen*.

gekjoagerei (*Westerkw.*) = **gekscheerderei** = het gekscheren, van een gezelschap; *as dei bie 'n kander bin is 't niks as gekjoagerei*. Zie: *gekjoagen*.

gekkens (*Ommel.*) = gekheid; *in gekkens = oet gekhaid* = niet in ernst, uit de grap, bv. spelen, worstelen, enz. Gevormd als: *noa etens, noa melkens*.

gekkenspul; zie: *gekspul*.

gekker as gek; zie: *gek*.

geklootveeg; zie: *klootvegen*.

geklunder; zie: *klundêrn*. *Dr.* = klinkend gestommel.

gekmanswark = **gijn wiesmanswark**, spottend voor: gekkenwerk.

geknöffeld; zie: *knöffelband*.

geknooi = aanhoudend sloven. Zie: *knooien*.

gekōchel = gekuch, gehoest. Zie: *kōchêln*.

gekoksel = de spijs die men bereidt; meestal in ongunstigen zin; *heur gekoksel lust ik nijt*. Zie: *koksêln*.

gekrenzel; zie: *krinsêln*.

gekriwwel; zie: *kriwwelderei*.

gekrukkel = aanhoudend sukkelen. Zie: *krukkêln*.

gekruuske = lastige en langdurige moeite met iets of iemand. Zie: *kruusken*. {p.945}

gekruust = **kruust** (gekruist), voor: gemengd, het voortbrengsel van twee verschillende paardenrassen, enz.: *dat peerd is van gekruust ras*. Zie: *krusen*.

gekscheerderei, gekscheerderij = *gekjoagerei*; zie ald.

gekscheren; alleen in de beteekenis van: boerten, schertsen, zóó dat niemand er door beleedigd wordt, maar elk er hartelijk om kan lachen; *da's zunder scheer mie de gek* = dat meen ik in vollen ernst.

gekscherend = boertend, schertsend. Zie: *gekscheren*.

gekspul, gekkenspul = **gekkeboedel**, voor: gekke boedel, zooals gekken doen. Men zegt het wanneer iets niet met den noodigen ernst wordt behandeld en zodoende het werk in 't geheel niet, niet op tijd of niet naar behooren gereed komt; *'t is jà net of 't 'n gekspul is* = gij maakt er spel van, en ook: 't is net of gij mij voor den gek houdt, eigenlijk: of gij met mij speelt. *Kil*. gheckspel = spot, en = de speelbal van spotternij. (v. *Dale*: gekspul, oudt. spel van gekken of narren.)

gekutel (eigenlijk: **gekeutel**) = **geflörtje** = getalm, geleuter.

gekwetel; zie: *kwetêln*.

gekwetter; moeite aan de verzorging of bewaring van bloemen of jonge planten besteed; *'t is 'n gekwetter mit dat goud*. Zie ook: *kwettêrn*.

gekwitje, gekwirtje; zie: *kwirtjen*.

gel = niet drachtig; wordt meest van schapen, ook wel van koeien gezegd; *gel ooi* (*Ommel.*) = niet drachtig schaaap. Ook meer in 't algemeen = onvruchtbaar, van levende wezens en vruchten; *'n gelle neut* = noot zonder pit; *gel ai* = leege dop. – *Friesch* geld = onvruchtbaar; ledig; *Dr.* gilte, gelde = gesneden jong varken van beide geslachten; *NHoll.* gelt, niet drachtig, vooral van koeien maar ook van andere dieren; *Wvl.* gelte, gilte = gesneden zeug, en = onvruchtbaar schaaap. (*De Bo*). *MNederl.* gelde, gelt, *MHD.* galt, gelde = onvruchtbaar, ondrachtig. (*Verdam*). Voorts ald.: *MNederl.* gelte, *OHD.* galza, gelza, *MHD.* galze, galz, en gelze, gelz; *HD.* Galze, Galz en Gelze; *ONoorsch* gilta, gylta; *AS.* gilte, *MNederd.* gelte, *Nederl.* gelte. Benaming van een tot voortteling ongeschikt gemaakt wijfjesvarken. *HD.* gelt = niet drachtig; onvruchtbaar, van de wijfjes van dieren; *Geltkuh*, koe die nooit of dit jaar niet drachtig geweest is; *Gelze* = gesneden varken; *Oudd.* gelde, *Deensch* gold = onvruchtbaar,

van vee; *Geld.* gelde, *Oudfr.* gelte, *Oostfr.* gelte, gelt = gesneden zeug; *Dr.* gelte, *Eng.* gilding, gelding = ruïn; *Kil.* gelde = gesneden, {p.947} onvruchtbaar; *Hoof*t gelten, *Eng.* to geld, *Deensch* gilde, *Zw.* gaella, *HD.* gelzen = castreeren. (Volgens *ten Doornkaat* behoort het woord met: galm, gillen, galpen, gilpen, enz. tot een' wortel *gal* of *ghar*, die: schreien, schreeuwen, enz. beteekent.)

gelag, in: 'n omzittend *gelag*, voor: gezelschap om eene tafel gezeten, bv. de leden van een groot huisgezin; *berekend gelag* = wat juist uitkomt, bv. met ronddelen of rondschenken van iets, zóó dat er niets overblijft; in het laatste geval sluit het in zich: de flesch is leeg, gij krijgt niet meer; *mit de klompen in 't gelag komen* = eene lomphheid begaan of een ongelukje houden in een gezelschap en daarom berispt of uitgelachen worden, ook *Oostfr.* Ook zooveel als: met de deur in huis vallen; *Oostfr.*: mit klumpen in 't gelag kamen = mit de dör in 't hüs fallen. *Auwen* heeft: zijn *gelag* bij iemand maken = iemand bezoeken. *Huygens*: *gelag* = onthaal, en: gezelschap.

geld, in de zegsw.: *dei geld het ken spek* (ook: *stoet*) *koop*en, zooveel als: die geld heeft behoeft nooit gebrek te lijden; ook: die rijk is kan zich weelde veroorlooven; 't *geld op 't plankje hebben*, wordt van vrijers en vrijsters gezegd die terstond over hun kapitaal kunnen beschikken; *geld is de ziel van de negootsie*, bij v. *Dale*: geld is de ziel van alles; *doe plaagst mie meer as mien geld*, zegt men schertsend en vooral tegen kinderen, zooveel als: gij plaagt mij onophoudelijk door iets van mij te vragen, van overvloed van geld heb ik nooit last; ook *ZLimb.*; *zij hebben 't geld nijt moar 't geld het heur*, zegt men van rijke gierigaards; *tot zien geld komen* = er schadeloos af komen, het geld krijgen wat ons toekomt. *al weer geld dat mien vrou nijt wijt!* aardigheidshalve wanneer iemand geld beurt waarop hij voor dat oogenblik en op die plaats niet gerekend had; *Oostfr.*: al wär geld, wat mîn frô nêt wêt, sä' Jan, do harr' hê 'n blauen extra ferdênd; *wie hebben 't geld zulf* = over de kosten malen wij niet, wij hebben geld genoeg; 't *geld en 't geweld hebben* = rijk zijn en daardoor kunnen heerschen; *geef mie 't geld moar*, zegt de dienstbode als hij (of {p.949} zij) met wegzending bedreigd wordt en liefst wil vertrekken; *ie drinken nijt noa dat ie geld hebben*, zegt de schenker (of schenkster), om tot drinken aan te sporen; *as 't schip mit geld overkomt*, antwoordt men schertsend wanneer gezegd wordt: dit of dat moet gij u aanschaffen; *dat is gijn geld* = dat is uiterst goedkoop, en ook: die uitgaaf behoeft niemand af te schrikken, om het te koopen; 't *is net of ze 't geld doar oet de sloot groaven*, zegt men van menschen die veel geld uitgeven, als men niet weet waar zij het van daan halen. Vgl. *ijn 2*, alsook: *puil*.

gelden (aan iets) = daartoe behooren, er een deel van uitmaken; *hij geldt 'r nijt an* = hij kan (bv.) die erfenis niet mee deelen, hij kan geene aanspraken laten gelden.

Geldêrnstroate = Gelkingestraat, te Groningen.

geldîg = wat een goeden prijs geldt; *geldîg vei* = koeien waarvoor men op dat pas een goeden prijs wil betalen; *geldîge ossen*, enz.; *geldîger*, in den veehandel = duurder; *de beste koeien*, enz. *bin de geldigste*. Vgl. *weerdêger*.

geldpaile; zie: *geldpuil*.

geldpien (geldpijn) = last ten gevolge van geldgebrek.

geldpuil = **geldpuile** (*Stad-Gron.*) = **geldpuut**, **geldpute** = geldzakje, geldbuidel; *reken mit de geldpuil* (rekenen met den geldbuidel) = geen boek houden van uitgaven en inkomsten, vooral in eene boerderij, dus: de uitgaven regelen naar de inkomsten. *Sprw.* *As de armoude de deur inkōmt sloagen ze 'n kander mit de leege geldpuil*, waarvoor het *Nederl.*: – vliegt de liefde het venster uit; in het *Noordfr.* zooveel als: Is de kribbe leeg dan bijten de paarden elkander. Zie: *puil*.

geldpuut, **geldpute**; zie: *geldpuil*. *Oostfr.* geldpüüt = geldzakje.

geleerd; in: *dat zōcht 'r geleerd oet* (dat ziet er geleerd uit, waarvoor op 't *Hoogeland*, enz.: 't *stait 'r dōl bie*) = dat ziet er gek uit, de boel is onklaar, daar valt nog veel mee te beredderen.

gelegen, in de uitdrukking: *as 't mie zoowel gelegen was = as mie 't gelegen stōn* = wan- {p.951} neer die zaak mij aanging, als ik in die aangelegenheid betrokken was, als het aan mij lag, enz. Vgl. *Verdam* art. *geliggen* 5, c.

gelegenheid, voor: volksvermaak, inzond. kermis of harddraverij; *nooit op gelegenheden komen* = geene kermissen, enz. bezoeken, van jongelieden gezegd. Staat voor: feestelijke gelegenheid als middel tot kennismaken en het aanknoopen van liefdesbetrekkingen.

gele kiek; zie: *kiek*, en: *krodde*.

gele veenwortel = **wederik** (*OPekela*) = **wilde wilg** (*Westerw.*), een onkruid, *Lysimachia vulgaris*; v. *Hall Neerl. Plantensch.* p.171.

geleverd, in: *'t is mie geleverd* = 't ontgaat mij niet, 't wordt mijn eigendom; *ik bin geleverd* = ik moet het noodwendig verliezen. Eigenlijk zooveel als: aan den vijand overgeleverd, in zijne macht. – Ook = gefopt, bedrogen; Vgl. 't *HD*. verloren und geliefert, alsook art. verkoopen bij v. *Dale*, en: leveren.

gele wikken = **linzen** (*Westerkw.*) = veld *Lathyrus*, *Lathyrus pratensis*; v. *Dale* wik, wikke. Zie: v. *Hall Neerl. Plantensch.* p. 45.

gelfken = **tergelfken** (*Marne*) = **tegelfken**, **tikhelfken** = **tikhonktjen** (*Hoogel.*) = **tikken**, **tiktjen**, ook **kriegantjen**, **krieantjen** (*Old.*); een kinderspel, tikspel. De vier eerste woorden wellicht van het *Oudfr.* welfen = wisselen, ruilen. Vgl. *ankriegen*.

geliek (= gelijk), in: *'t is gijn leven geliek* = 't is geen leven, d.i. 't is een ellendig leven, 't kan zoo niet langer; *'t is gijn mens (kind, jong, wicht) geliek* = 't is een wonderlijk, lastig, ruw, onbruikbaar, ook wel: een boosaardig mensch; *'t is gijn doun geliek*, eigenlijk zooveel als: er is geene daad (in ongunstige beteek.) daaraan gelijk; *gijn wark geliek* = een uiterst moeilijk of lastig werk; *geliek as 't ook woar is*, stoplap van sommige personen onder 't vertellen; *zoo* {p.953} *gelieks* = zoo dadelijk, *Oostfr.* glīk, 't *HD* sogleich.

gelieke, waarvoor ook: **lieke** = even, in: *gelieke veul, goud, groot*, enz.; *hij 's altied gelieke vrundêlk*. Vgl. *allieke*.

gelieker, voor: beter gelijkend, in de uitdrukking: *gelieker as dei baiden bin d'r nijt* = zij gelijken zoo sprekend mogelijk op elkander; ook: wat aard, neiging en karakter aangaat zijn zij volkomen gelijk, dus zooveel als: er zijn geen twee menschen die meer punten van overeenkomst hebben, dan die beide personen.

geliektjen, in: *vief geliektjen, (geliektjen)*; zeker eenvoudig kaartspel.

gellen = gelden; *de botter zel geld gellen (de botter zel geld gel'n)* = 't zal er om gaan, alle zeilen worden bijgezet, bv. met het oog op beroemde harddraverijen of hardrijderijen; *de boer mout wijten wat de botter geldt* = de verkooper moet den eisch doen, niet de kooper het aanbod.

geloop, voor: vrij komen en gaan van iedereen; *'k wil dat geloop an hoes (of: om deur) nijt hebben*. (v. *Dale*: geloop = het loopen; dat huis heeft veel geloop = het is daar zeer druk, er komen veel menschen. *MNederl.* geloop = drukte, gewoel, bedrijvigheid, ook *Gron*.)

gelooven (znw.), meerv. van: geloof = sekte. Zie: *peul*.

geluk = toeslag; *geluk geven* = toeslaan, ook: *touslag geven*; *geluk* (ook: *zegen*) *kriegen* = aangenomen worden als kooper. Bij den veehandel is men gewoon elkander in de vlakke hand te slaan, menigmaal zonder daarbij het bod te verhoogen of iets te laten vallen. Bij den laatsten, den toeslag (*touslag*) is de verkooper gewoon te voegen: *geluk t'r mit!* of: *zegen d'r mit!* ook alleen: *geluk!* of: *zegen!*

gelukbōnkje; zie: *geluksbōnktje*,

geluksbōnktje (*Old.*) = **gelukstandje**, **gelukbōnkje** (*Ommel.*); {p.955} zeker klein beentje in den kop van den schelvisch, dat kinderen, op aansporing van die beter weten, in den zak steken, ten einde geluk aan te brengen bij het knickerspel.

gelukstandje; zie: *geluksbōnktje*.

gelukzegen, of: **geluk en zegen** = heil en zegen, in den nieuwaarsgroet, die gewoonlijk luidt: *veul gelukzegen in 't nei joar!* (met den klemt. op: *ze*, en: *nei*).

gelul, voor: last, moeite; *doar wi 'k gijn gelul mit hebben* = daarover wil ik geen gezanik hooren, daarmee wil ik mij niet bemoeien.

gelusten; alleen in de tautol.: *zij dut net as 't heur gelust en gelijft* (gelieft) = zij handelt geheel naar eigen zin en lust, zij stoort zich in 't minst niet aan de menschen (aan haar man, hare familie).

geluud = geluid, ook *MNederl.*

gemaggel; zie: *maggêln.*

gemak, onder de lagere klasse bij de ruwsten **schietgemak** = privaat; ook *Oostfr.*, overigens hoort men: **beste koamer**, enz. iets *op zien doode*, of: *dooie gemak doun* = er al den tijd voor hebben (of nemen). versterking van: 't op zijn gemak doen. *Sprw. Van de bak noa 't gemak Is 's mensen gerak; Holst. Van disch to wisch. – Kil. heymelick gemack; v. Dale: geheim gemak; Weil.: gemak.*

gemein; zie: *gemijn.*

gemeten land noemt men de werkelijke grootte van een stuk land zooals die bij het Kadaster bekend staat, ter onderscheiding van den naam dien het op de boerderij heeft, bv. *de drei groas, de vief juk*, wanneer die p.m. 1½ of 2½ HA. groot zijn. De grootte der stukken wordt alzo in het dagelijksch leven bij benadering bepaald en wijkt, vooral op de polders, vrijwat van de waarheid af; hierom spreekt men dan ook {p.957} van *grootte groazen, jukken*, enz. Bij aanbesteding van zichten en maaien, bij verhuring van vlasland, enz. wordt hiermede wel degelijk rekening gehouden.

gemier; zie: *mieren.*

gemoak, (mv. *gemoaken*), voor: opbrengst in geld van eene boerderij; *'n goud gemoak hebben* = een voordeelig jaar hebben; *klain gemoakje* = geringe oogst, of: lage graanprijzen, of beide; *de gemoaken bin slecht* = de boeren hebben een slecht jaar; *in 't völle gemoak* (= *in de völle kou*) *zitten* = alles in overvloed hebben van eigen akker, boter en melk, inzonderheid spek en vleesch in den slachttijd; fig.: *in 't gemoak zitten* = zich vermaken, feestvieren, enz. “Willen de graanprijzen niet in de hoogte, dan moet het maar met iets anders beproefd worden, want – het moet anders worden met de gemaken, zal de zaak houdbaar zijn op den duur.” (*Noordbroek* 1889). “Men kan de opbrengst veilig op 20-30 mud per bunder schatten, hetgeen tegen den prijs van f 10 ongetwijfeld een goed “gemaak” mag worden genoemd.” (*Oldampt* 1869). “– toch is het aardappelgemaak al weer best, ver genoeg het best van alle andere gewassen.” (*Veendam* 1869). *Friesch* *gemaak*, *Oostfr.* *gemâk* = opbrengst van eene boerderij, vooral van melkerij; *Dr.* *gemaak* = alles wat noodig is tot een toereikend bestaan; in 't *gemaak zitten* = zijne zaken zoo welgeregeld en in orde hebben dat men er behoorlijk van kan leven. Zie ook: *moaken 3.*

gemoezel; zie: *moezêln.*

gemörge!, **gemörn!** = goeden morgen!

gemoal = de klandizie bij een rogge- en pelmolen, het maalloon voor den molenaar; *an dei möln* (of: *meul'n*) *is veur dreidoezend gulden gemoal; hij het 't boerengemoal meer as half.*

gemoud (gemoed), voor: gevoel, hart (als zetel van 't gevoel); *'t gemoud is heur völ* = zij is diep bedroefd; *mit 'n völ gemoud bie* {p.959} tot hier *heur graf stoan* = met een overkropt gemoed; iemand iets *op zien gemoud drökken* (of: *drukken*) = op het hart drukken; *doar wordt 't gemoud roemer van* = dat verruimt het hart; *mit 'n nöchtêrn gemoud* = in niet opgewonden toestand; *'t gemoud lopt hōm in klōnten*, spottend voor: hij wordt weekhartig.

gemijn (gemeen) = **slecht** = **min** = gevaarlijk ziek, bijna hopeloos; *hijl gemijn* = *hijl slecht* = *hijl leeg anliggen* = den dood nabij zijn, op sterven liggen. In deze beteek. heeft geen dezer woorden gradatie. *Zeel.* gemeen, slecht, van een zieke.

gemijn, gemein = *algemijn*; zie ald. *Geld. NBrab.* gemeen = minzaam. *MNederl.* gemeen = gemeenzaam, vriendelijk. Nog heden zegt men in tongvallen *een gemeen man*, voor *gemeenzaam* (*Verdam*). – *gemijn stemrecht* = algemeen stemrecht.

gemijnghaid; zie: *slechtighaid*.

gemijnte; zie: *land*.

gemijntehoes, gemijntehuus = gemeentehuis; *op 't gemijntehoes zitten* = lid van den Raad zijn.

gemijntekast = gemeentekas.

genacht; zie: *g'nacht*.

gêndag, g'ndag (*Westerw.*) = goeden dag. Zie: *goundag*.

generoal (over 't) = in 't algemeen; “*den wordde moatschappij over 't generoal nait gelukkiger.*”

Generale Zijlvest; zie: *Zijlvest*.

geneuk = gedraal, getalm; ook = geklets, getwist, gehaspel; in *Limb.* = veel moeite.

geneul = aanhoudend *neulen*; zie ald.

gengêln = gōngêln = langzaam gaan, drentelen, slenteren bij de straat, ook van eene lange wandeling gezegd; *van dat gengêln wordt men zoo muid* (moede). In de *Marne*: *gengêln* = beuzelend heen en weer loopen, (op *Marken* drefken); *Oostfr.* gengeln, güngeln = lui rondsletteren; *Saterl.* gangetje; *Neders.* gungeln = zoolang achter iets aanloopen tot men verkrijgt wat men hebben wil; achter {p.961} de moeder aan gungeln, zooveel als het *Gron. drammend, dransend* naloopen. Hiervan: *gegengel, gegōngel*; “*ze wazzen wat dōrstig en gammel van al dat gegōngel.*”

gênnacht; zie: *g'nacht*.

genoat, Stad-Gron. gernoat (voorw.- en soortnaam) = garnaal; *genoatjers* = mannen, en ook vrouwen, die zich op de Wadden met de garnalenvangst bezig houden; *genoatjen* = het vangen van garnalen; *genoatjegat* = eene der geulen op de Wadden, ten noorden van Warfum, waar men garnalen kan vinden; *Oethoezer genoat* noemt men al de garnalen die op de Groninger Wadden worden gevangen; *genoaten doppen* = garnalen pellen. *Zgsw*: 'n *geheugen hebben as 'n genoat* = zeer vergeetachtig zijn, ook *Oostfr.* – *Zeel.* gorrenaat; *Kil.* garnaerd, garneel; *Oostfr.* gernât, genât, granât, ook verzamelw. *Wang.* genôt. *MOostfr.* ganakt; *Neders.* garnaat. Volgens *ten Doornk.* is de spelling met *d* (of *t*) de oorspronkelijke. Zie ald. art. *gernât* en bij *v. Dale*: garnaal.

genoatedoppen = de schalen met kop, staart en pooten van gepelde garnalen; *onze kat lust geern genoatedoppen*.

genoatjegat; zie: *genoat*.

genoatjen; zie: *genoat*.

genoatjers; zie: *genoat*.

genoavend, g'noavend, gounavend = goeden avond, op *Marken* geneevend.

genōcht = genōg = genoeg; 'k *heb in overvloud genōg*, pleon. voor: 'k heb meer dan genoeg, bv. *gij moet mij niet meer geven want gij hebt mij ruim bedeed*; ook *Over-Bet.* en te *Sliedrecht*; *NBrab.* genog, *Zw.* nog; *AS.* genog, genok, *Goth.* ganohs, *OHD.* kinuoc. Zie ook: *te veul*. *MNederl.* genouch, genoch, gnoch, enz. = genoeg. *OHD.* ginuoc, *MHD.* gennoc, *MNederd.* genòch, *HD.* genug. *Got.* ganohs, *AS.* genôh, *OSaks.* giniog, genog, *Oudfr.* enôch, nôch, *Eng.* enough. (*Verdam*).

genōg; zie: *genōcht*.

genood (*Niezijl*, enz.) = nood in: *geen genood*.

genougen = genoeg, bekomst; 'k *heb mien genougen*, nl. van {p.963} den maaltijd = ik dank voor meer, ik ben verzadigd; *ie mouten joen genougen eten*; eene aansporing om nog niet uit te scheiden.

gent (= mannetjesgans). Vergelijking: *poesten as 'n gent* = hijgen, van warmte of vermoedheid. *MNederl.* Dat hem dunct, dat hi raest ende als een ghent sit ende blaest. Lsp. III 26, 1/11. (*Verdam*).

genut = nut en tevens genot, genoeg; *genut van iets hebben*, zegt men bv. van een' tuin, niet slechts om het voordeel maar ook om het gerief en de genoegens welke hij overigens oplevert. *Ommel. Landr.* III, 89: dat genut daer van = de voordeelen er van. Het meerv. komt ook voor, bv.: *de genutten wegen nijt tegen de lasten op* = voor zoo iets moet men zich te veel opofferingen getroosten, 't genoeg en de voordeelen wegen niet zwaar genoeg.

genutten; zie: *genut*.

genut (verzamelwoord); eene soort van zeer kleine vliegen.

gepiemel; zie: *piemêln*.

gepakt en gezakt ook: **bepakt en bezakt** = geheel toegerust voor de reis of voor den marsch, met pak en zak of met kisten en koffers klaar staande. Vgl. *Eng.* bag and baggage.

gepoard volk; arbeiders die wel gezamenlijk, doch paarsgewijs zeker werk moeten verrichten, bv. bij het werken eener dorschmachine.

gepōrlmōrl, gepōrrêlmōrrêl = knagende pijn: “*al zoo 'n geporlmorl net of t'r 'n wurmke ien* (in de kies) omkriwwelde.” – Ook = aanhoudend *pōrrêlmōrrêln*; zie ald.

geprietje = het *prietjen* (zie ald.); “*ik lait nao lank geprietje ien 't leste toch tien gulden vallen.*”

geprummel = gemopper. Zie: *prummêln*.

gerabbel; zie: *rappêln*.

geraide, in geschrifte *gereide* (onzijd.), mv. *gereiden* = paardentuig. *MNederl.* gereide.

Vooraf in de beteekenis van *paardetuig* in gebruik, in het bijzonder het zadel met toebehooren. (*Verdam* art. gereide 1.) Ald. gereiden = zadelen.

geraidekast; bergplaats voor *geraiden* in eene boerenschuur, soort van kast in of nabij den stal waar het tuig wordt opgehangen. {p.965}

gerak = wat behoefte is voor mensch en dier; *hij duurt zien gerak t'r nijt ofnemen* = uit zuinigheid durft hij er het noodige, voedsel en kleeren, niet van nemen; *dei meubels kriegen heur gerak nijt* = worden niet behandeld zooals het behoort; *dei kalver hebben heur gerak nijt had* = die kalveren zijn niet goed gevoed. *NHoll.* gerak = oppassing, verzorging; *Oostfr.* gerak = het noodige. In de 17e eeuw: gerak = gerijf, verzorging. *Dr.* (ook bij v. Dale) gerak: dagelijksche nooddrift van het vee. *MNederl.* gerak = hetgeen noodig is, wat men noodig heeft, behoefte, nooddrift. Nog heden in Friesland in gebruik. Het is een synon. van *MNederl.* gemak, zoodat dan ook de uitdr. *te gerake sijn* en *te gemake sijn* in beteekenis overeenkomen. In de 17de eeuw was het *Znw.* *gerack, geraeck* in gebruik met de bet. gemak, gerief. Al wat men voor een bepaald doel noodig heeft, benooidigheid. (*Verdam* art. *gerac.*) Zie: *gemak*.

gerappel; zie: *rappeln*.

gerechtîghaid; zie: *allieke*.

gereep = aanhoudend *repen*; zie ald.

gereer = geschreeuw, geblaas, gebalk van runderen, schreien van kinderen. Zie: *reren*.

gereide; zie: *geraide*.

gereutel, zie: *reuteln*.

geribte, geripte (*Westerkw.*) = geraamte; *HD.* Gerippe.

gerief, voor: het noodige, wat men dagelijks gebruiken moet, of zooveel als men voor een bepaalden tijd noodig heeft; *'k heb mien gerief eerappels*, in den herfst zooveel als: den vereischten wintervoorraad; *men huurt 'n akker om 't gerief, nijt om 't veurdijl*. *WVl.* gerief = hetgeen men noodig heeft om genoeg te hebben: ik heb mijn gerief van aardappels voor geheel den winter. (*De Bo*). – Vgl. art. *gerak*. *Neders.* geriev = wat men uit behoefte of tot gemak gebruikt. (Het woord zou van: rive = overvloedig, rijkelijk (*Gron. rei*), of van het

Oudd. garamaz = wat bij de hand is, en dit van gar, kearc (*Nederl.* gaar) komen.) Vgl. v. Dale i.v.

gerieven = iemand, tijdelijk, van het noodige voorzien, bv. door hem van onzen voorraad over te doen tegen betaling of teruggave van het verstrekte. *WVL.*: gerieven = iemand in het bezit stellen van 't geen hem noodig of dienstig is. (*De Bo*). (*Van Dale*: gerieven = dienst bewijzen; iem. met iets gerieven = vergenoegen, tevredenstellen.)

geringighaid = geringheid, kleinigheid, synon. met: *minnighaid*, maar wordt nooit schertsend gebruikt.

Germnisten; zie: *Koksioanen*.

geroaden; zie: *noa 1*, en: *roaden*.

gernoat; zie: *genoat*.

Gerriet = Gerrit, Gerhard, waarvan ook: Geert. {p.967}

gerst, in *Langewold* voor: koren; andere korensoorten noemt men *granen*. Zie ook *H. Kremer* bl. 170.

gerussel, geruzzel = geritsel; ook voor: geschuifel, gestommel. Zie: *russeln*.

gerust, in: *leuf* (of: *loof*) 't moar gerust = geloof het maar vast, twijfel er maar niet aan; 't is gerust woar = 't is stellig waar; ook *Dr.*; *gerust!* = gij kunt er op aan wat ik u zeg. (v. Dale: gerust = onbevreesd, zonder schroom = gerustelijk als bijw.: gij kunt het gerustelijk doen.)

gerijpt = bestraat, met klinkersteen bevoerd, zooals met *riepen* (zie ald.) het geval is.

“Verkoop van: Eene nette behuizing met gerijpte opene plaats, staande en gelegen aan de Reitemakersrijge te Groningen.” (1867).

geschaiden; zie: *ongeschaiden*.

geschapen zand = zand dat nog nimmer verwerkt is. Uit *Winschoten* schreef men (1877):

“Men heeft alle zoogenaamde teelaarde tot op het “geschapen zand” d.w.z. zand dat nog niet is verwerkt geworden, weggenomen.” Vgl.: *geschoapen grond*.

geschenk; zooveel als: één jaar huur (in den zin van het *Beklemrecht*), 't welk bij overgang door den kooper, enz. der *beklemming* aan den *eigenaar* betaald wordt. In het Reglement van het Gron. Onderw. Weduwen- en Weezenfonds kwam het voor in de beteekenis van één jaar contributie. – Mr. *H.O. Feith* (Handboekje, enz.) zegt: Indien eene *beklemming* door verkoop, ruiling, gifte onder levenden of eenige andere overdracht, van den te boek staanden *meier* op eenen vreemden overgaat, moet deswege een *geschenk* van twee jaren landhuur worden betaald, waarvan, in den regel, het eene jaar ten laste van den verkoper of overdrager, en het andere ten laste van den kooper of verkrijger valt. Dit *geschenk* is op twee jaren huur vastgesteld, o.a. bij het Staatsplakkaat van {p.969} den 16 Apr. 1711. (bl. 29, 30). – Kinderen, die alle of van wie enkele minderjarig zijn, kunnen gezamenlijk te boek gesteld worden tegen betaling van één jaar landhuur tot geschenk (bl. 25, 26). Gaat zulk een plaats over in handen van één dier kinderen, dan wordt er weder één geschenk gevorderd (bl. 26). – Dragen ouders hunne *plaats* aan één hunner kinderen over, dan behoeft er slechts één, bij overdracht aan vreemden moeten er twee *geschenken* betaald worden (bl. 30). – In deze provincie bestaan nog enkele *eenvoudige beklemmingen*, welke in den regel van zes tot zes jaar loopen en alle zes jaren kunnen worden opgezegd, hetzij aan de zijde van den *meier*, hetzij aan de zijde van den *eigenaar*. Bij Staatsbesluit bovengenoemd, hetwelk thans nog gevolgd moet worden, is bepaald, “dat de *meijeren* één jaar huur tot *zesjarig geschenk* moeten geven op de *jaarmalen* te verdeelen; zulks dat de *meyeren* het tot hunne commoditeyt, optie en keur zullen hebben, om elk jaar een zesde of alle drie jaren de helft te betalen.” (bl. 48). Uit die zesjarige huurcontracten hebben zich de *beklemmingen* ontwikkeld (bl. 25). – Ook wat de *heemhuren* betreft, bestaan hier nog *zes-* en *driejarige geschenken*, en gelden dezelfde regelen als bij de *landhuren*. Zie ook: *beklemrecht*, en: *inbouken*.

geschikt, voor: zich gaarne willende voegen; 't is 'n *geschikte kerel* = 't is iemand die het ons gaarne naar den zin wil maken, met wien men alles kan overleggen, inzonderheid van

werklieden gezegd. Ook, in 't algemeen: iemand die anderen gaarne een' dienst bewijst; *ongeschikt* noemt men iemand die zich kwalijk naar den zin van anderen voegt.

geschoapen grond of: **geschoapen land** = diluviale gronden.

geschödeld, geschöteld, geschutteld zitten met iets (of: iemand) = met iets verlegen, opgescheept, er mee geschoren zijn. Vgl. het *Neders.* {p.971} schotteln = voor iemand opdisschen, als gast voor volle schotels zetten. *Wvl.* met iemand gescheuteld zijn = hem voor gezelschap hebben, bij hem wonen of te zamen met hem werken. Die man is gescheuteld met een boos wijf. (*De Bo*).

geschoot = **shoot**, (voor: geschiedde?) in: *as hōm recht geschoot* (of: *shoot*) = als hem recht gedaan werd, indien hij loon naar verdienste kreeg, altijd in den zin dan hij iets ergens verdiend heeft dan waarmede hij zal gestraft worden. *Zegsw.:* *wat eer geschud mien dochter, zij gait mit 'n sêldoat noa ber!* spottend voor: laat u daarop maar niets voorstaan, die eer is waarlijk niet groot. (Dit verl. deelw. behoort wellicht tot: schieten, daar *geschijden* (geschieden) tot deelw. heeft: *geschijd*.)

geschōr; het geluid 't welk ontstaat als men een voorwerp, dat op pooten rust, verschuift. Bij *Bild.* geschor = heesch en schor geluid. Vgl. *schōrren*.

geschoren en ongeschoren, zooveel als: alles door elkander en synon. met: *goud en tjoud*; *doar is geschoren en ongeschoren* = daar is rijk en arm, oud en jong, dus een zeer gemengd gezelschap; ook: daar zijn voorwerpen die mooi en leelijk zijn, die veel en ook, die weinig waarde hebben, samengebracht. De uitdrukking zal in 't algemeen beteekenen: daar zijn zeer ongelijksoortige dingen bijeengevoegd, zoodat zij een onbehagelijk geheel vormen, en kan aan de veeteelt ontleend zijn. Wanneer toch in den zomer schapen, van de vacht ontdaan, met lammeren in hetzelfde stuk land loopen of in een hok bijeen zijn, levert dit geen mooi gezicht op; de koopman zal zeggen: *doar was geschoren en ongeschoren*, zooveel als: oud en jong dooreen.

geschöteld; zie: *geschödeld*.

geschotter; zie: *schottêrn 1*.

geschrip; zie: *schripsie*, en: *schrippen*.

geschut = wordt aangedaan; *hōm geschut recht* = hij krijgt zijn loon. Zie: *geschoot*.

geschutteld; zie: *geschödeld*. {p.973}

gesjochten (bijw.), in: *gesjochten wezen* = een verloren man zijn; *as hij mie nijt betaalt den bin 'k gesjochten*; *as 'k te loat bie 't spoor koom den bin 'k gesjochten*; *'k bin gesjochten* = ik zie dat ik het spel moet verliezen; *'k bin mit dat peerd gesjochten* = met dat paard heeft men mij bedrogen; *'k zit mit mien bijn gesjochten* = ik kan niet loopen, enz. Zal tot het Bargoensch behooren.

geslōns; in minachtenden zin van nietswaardige voorwerpen; men zegt het o.a. van het gedarmte van geslachte dieren: *gooi dat geslōns op de mis*. *Ned. Bet.* gesluns = kringen; *Oostfr.* geslüns = afval van geslacht vee, benevens long, lever en hart, lompen van kleeren, enz., en verwant met slons, *Kil.* slons, sluns, verslensen, en: slenteren. Vgl. 't *HD.* Geschlinge = strot met long, van een dier.

gesnoeter; zie: *snoetêrn*.

gesnōr = waardelooze dingen, snorrepijperij. Wordt ook van kleine dieren, bv. van insecten gezegd. *Hoofst* gesnor = verachtelijke menigte

gespartel; gespōrtel. *Sprw.* *Hou noader bie de dood hou meer gespartel*, spottend voor: hoe nader iemand zijn ondergang nabij is, hoe meer vertooning hij maakt. Is nu iemand zijn val nabij, dan is dit middel dat hij bezigt om zijn krediet te herstellen een bewijs dat zijne zaken slecht staan.

gespeer; zie: *speren*.

gespekt = ruim voorzien; *zien beurs is goud gespekt* = hij is ruim van zakgeld voorzien.

gesperel; zie: *speren*.

gespereweer; zie: *speren*.

gesprek, voor: onderhandeling; *ik bin mit ijn in gesprek*, zooveel als (bv.): met de meid die ik huren wil heb ik over de voorwaarden gesproken. *Hoof*: besprek, en: gesprek = onderhandeling; *Kil*. besprek = overleg, in overleg zijn met iemand; {p.975} v. *Dale*: besprek = mondelinge onderhandeling.

gespuus, voor: ongedierte dat gedruisch maakt, ook vogels en kleine kinderen.

gest, bij v. *Dale* gest, gist. *Zegsw.*: iemand *gest in de schouwen gooien* (= 'n veer in de bōksen steken = lekkeris op de doem smeren = optillen, enz.) = hem vleien, zijne eigenliefde streelen, om zich daarmee te vermaken; *om gest en kenijlwoater*, ook: *sneiwoater loopen* = den tijd met heen en weer lopen, enz. verbeuzelen. Zie ook: *riddel*.

gestoa = lang staan, van menschen; “*zij was kolt worren van dat gestoa op daipswal.*”

gestreud, streud = gestrooid; fig. in: *nijt goud gestreud wezen* = slecht gemutst zijn, slecht geluimd zijn. Van vee ontleend dat geen strooisel genoeg heeft om er gemakkelijk op te kunnen liggen.

getakt = van aard, inborst, karakter zijn, 't geheele bestaan van een mensch als zedelijk wezen; *'k wijt nijt hou hij getakt is* = ik ken hem niet genoeg om te bepalen wat hij in dezen zal handelen. *Oostfr.* getakt = gestemd, geluimd; *Holst.* getagt = gesteld. Zal zijn van: tijgen, en zooveel als: getogen = opgevoed.

getal *Zegsw.*: 't *getal mout 'r heer*, zooveel als: de vrouw krijgt het getal kinderen dat haar door het lot is toebedacht, 't zij vroeger of later, bij ééne of tweeën.

getapt, Studentenwoord, voor: gezien, bemind, nl. onder de studenten.

geteut = **getjauel** = **getjou'l** = laffe praat, beuzelpraat; iterat. van: *teuten*, en: *tjauêln*; zie ald.

geteuver = **getiepel**; zie: *tiepeln 1*.

getiepel; zie: *tiepeln 1*.

getingel; zie: *tingeln*.

getjauel; zie: *geteut*.

getjoekel; zie: *tjoekêln*.

getjou'l; zie: *geteut*.

getōngel; zie: *tongêln*. {p.977}

getroost, als bijw. in: 't *is getroost woar* (onder vrouwen) = het is toch waar, hoe vreemd het u ook lijkt, en zooveel als: gij kunt des getroost zijn, gij kunt er op vertrouwen; *wie mōssen moar getroost* (geduldig) *wachten*, d.i. in ruste den tijd afwachten. “*Hij zee getroost: jong, jong, 't is roar*” = met berusting, goedgeloovig, zei hij, enz. *MNederl.* getroost = gelaten in iets, kalm iets afwachtende of verdragende. (*Verdam*). Zie: *gerust*.

getroosten = tevreden stellen; *hij mout zōk d'r mit getroosten*; *hij ken zōk d'r best mit getroosten*.

getroud; getraud (= getrouwd), in de *zegsw.*: *zoo bin wie nijt getroud* = dat gaat zóó niet, dat is niet naar den regel of volgens onze overeenkomst, zoo krijg ik mijn deel niet, enz.

Overigens: *troud, traud* = getrouwd.

getugengeld; zie: *daggeld*.

getuntel; zie: *tuteln*.

getutel; zie: *tuteln*.

Geuchien; mannennaam in de *Ommel*.

geuren = uit de aren vallen; “Wij ontkennen niet, dat het zwaarste graan, wanneer het koren of zeer rijp gezicht is, of lang te veld moet staan, er af valt, waarvan men in 't dagelijksch leven zegt, dat het veel of weinig geurt,” enz. (*Prov. Gron. Cour.*)

geut; geute; geude = riool, goot onder den grond; ook = greppel, kleine sloot in het land, en = dakgoot; *geutmōdder* = modder en vuil uit riolen; *Olle geut*, eene der geulen in den Dollert.

Zegsw.: *hij het mit ijn bijn in de geut* (ook: *in de group*) *zeten* = *hij het 'r 'n wilde loopen* = hij heeft een buitenbeentje; wordt ook van een meisje, dat een kind heeft, gezegd; *geut ligt goud*,

zooveel als: ik heb er geen last van dat ik te veel gedronken heb; *zien geut ligt goud op ofloop* = hij heeft zijn glas spoedig geledigd, hij drinkt rad; eene driekaart *oet de geut* beteekent in 't jassen en pandoeren de laagste driekaart. *Kil.* gheute, gote. (v. *Dale*: goot = houten, looden, zinken buis of pijp tot doorlating van water, waarvoor men hier zegt: *oetloater*, of: *piep*; *dakgeut* zegt men alleen om ze van *liestgeut* (= daklijst) te onderscheiden). Zie ook: *boor 2*. **geutjen** = **gruppeln**, **gruppen** = greppels graven in het land; *Oostfr.* göten. grüppen, *Neders.* gruppen.

geutmōdder; zie: *geut*. {p.979}

geutlikkers; schimpnaam voor de inwoners van Bedum.

geval, in: *om miensgeval* = wat mij betreft, mijnenthalve. Ook *Oostfr.* Vgl. *alsgeval*.

gevallighaid, voor: genoeg, welgevallen, behagen; *doar heb ik gijn gevallighaid an* = daar heb ik geene aardigheid aan, daar vind ik geen behagen in. Van personen gezegd, zooveel als: bevalligheid; *is niks gijn gevallighaid an* = hij (of: zij) heeft niets innemends, bevalligs, aantrekkelijks, niets wat naar zijn gezelschap doet verlangen. Staat voor: welgevalligheid. *Kil.* ghevallig, bevallick; *Dr.* gevalligheid, *HD.* Gefälligkeit = behagen.

gevangspijgel; zie: *geweng*.

geve, **geef** = gaaf, zonder gebrek in eenig deel; vooral van hout, ook van paarden, schepen, enz. *Noordfr.* geve, *Deensch* gäv = goed, geldig. Vgl. *fiengeef*, en: *grofgeef*.

gevel *Sprw.* 'n *Gouie gevel versiert thoes*; wordt schertsend tegen of van iemand gezegd die een bijzonder grooten neus heeft, als om zoo iemand met dat bezit of dien last te troosten.

Oldenb. 'n groten gäfel ziert 't huus. (v. *Dale*: gevel, fig. neus.)

geven (= gegeven), bijv. en zelfst. gebruikt; 't is 'n *geven ding* = 't is 'n *geven* = dat voorwerp is een geschenk, ter onderscheiding van: gekocht. Is zulk een voorwerp niet fraai of niet kostbaar dan heeft men het spreekw. bij de hand: 'n *Geven peerd kikt men nijt in de bek*, of: 'n *Geven peerd wordt nijt in de bek keken*, eigenlijk zooveel als: wanneer ons een paard geschonken wordt, doen wij geen onderzoek naar zijnen ouderdom. *Westf.* Eine geschonken gule süht me nitt in de mule; *Oudfr.* Yen joon goul, sjocht me naet ijnne muwl, bij v. *Dale*: een gegeven paard moet men niet in den bek zien; *gijn eerlêker goud as geven goud* (geen eerlijker goed als geschonken goed), zegt men allicht wanneer iemand ons iets laat zien dat hem geschonken werd. Het bepaalt zich tot kleinigheden, bv. tot een mesje of andere snuisterij waarmede men iets verrichten kan. – *MNederl.* geven, znw. onz. = gift, gave, geschenk. – *geven*, deelw. eene enkele maal voor gegeven. (*Verdam*). {p.981} Als werkw.: *hij het 't geven* = *hij het 't kamp geven* = hij heeft den strijd opgegeven, het kamp overgelaten aan de tegenpartij; *zich geven* = zich schikken, voegen, bv. naar 't gebruik; ook = toegeven, zich toegevend betoonen, en: zijne dwaling erkennen. *Zegsw.*: *wel wordt van geven riek?!* overeenstemmende met het *Nederl.*: van geven valt mijn haar uit.

gevangoudkoop; zie: *geefkoop*.

gevenkoop; zie: *geefkoop*.

geviëg; zie: *drammen*.

gevil = **bevöl** = geviel, beviel, van: gevallen = bevallen, behagen, aangenaam zijn; *MNederl.* gevel, gevil, geviel.

gevljg; zie: *vlijgen*.

gevoarêlk (= gevaarlijk), als bijw. = in gevaar verkeerend; *hij 's gevoarêlk* = gevaarlijk ziek, of: staat op een gevaarlijk punt, ook: is aan verleiding blootgesteld, wordt in verzoeking gebracht, enz. Op de vraag: zou hij 't willen doen? zou hij komen? enz. antwoordt men: 't is *gevoarêlk* = dat is lang niet zeker. – Ook als bvnw.; 'n *gevoarlêke kerel* = iemand die tot alles in staat is, dus actief, wat bij v. *Dale* (gevaarlijk = met gevaar, gewaagd) passief is.

gevolgen; *dat wōr van die gevolgen* (of: *gevolgens*) = het gevolg er van was, en ook: het vervolg van die geschiedenis was.

gevolgens; zie: *gevolgen*.

gevreet; ruwe uitdrukking voor: *grüt* = eten als dat wat lang duurt: *wa's dat 'n gevreet!*
gevret, om 't rijm voor: *gevreet*, in: *hij holt van 'n kört gebed en 'n lank gevret*, *Nederl.*: hij houdt van een kort gebed en een lange braadworst. *Holst.* heeft: kort gebedd een lange bratwust. Het *Idiotikon* haalt eene dergelijke aardigheid aan uit *Koddige en ernstige opschriften*, *Amsterd.* 1690.: Zes dingen zijn er die mij 't harte verblijden, Korte Predicatiën en lange maaltijden, enz. – Schertsend zegt de moeder tot haren kleinen lieveling: *doe bist 'n vrettert!* of: *olle vrettert!*

gevuil = gevoel; *zij kriegen d'r gevuil van*; zooveel als: de invloed van den wijn, enz. is merkbaar, want zij worden spraakzaam, vroolijk, enz.

gewai, gewaide (= gewei, geweide) = ingewand van een geslacht rund {p.983} schaap. Bij de slacht moet 't *gewaide*, d.i. darmen en pens schoon gemaakt worden. (*Weil.* geweide, gewei = het ingewand van wilde beesten en vogels; v. *Dale* = ingewand van wilde dieren; hoornen der herten.) *Bilderd.* bezigt zoowel geweide, als: ingeweide. *HD.* Eingeweide = ingewand, gedarmte. *MNederl.* geweide, *MHD.* geweide en: ingeweide. *HD.* Eingeweide, Ingewanden. Eén in oorsprong met *geweide* = weideland, weidegrond. Het znw. *weide* vereenigt de bett. van spijs, voedsel, en plaats tot voeding geschikt. *Geweide* is waarschijnlijk oorspronkelijk: de tot vertering overgaande spijs. (*Verdam* artt. *geweide*.)

gewait, gewijt (*ien 't*) = kennis hebbende van; “'t *Was den toch ook 'n arm gedounte dat juist hij nait ien 't gewait was mit wat wie altmoal aost haile aovend al wizen.*” Staat voor: wetende, van: *waiten, wijten* = weten. Vgl. *wijtig*.

gewas, voor: het wassen, de groei; *an 't gewas komen* = opkomen van het gezaaide of 't geen geplant of gepoot is, zooveel als: aan 't groeien komen. Eigenl. een iterat. van wassen. Vgl. *ansloagen*.

gewed, in: *'t is om 't leven gewed* = daarbij staat het leven op het spel; *'t is gewed* = die weddenschap neem ik aan; *woarom gewed!* waar zullen wij om wedden? durft gij daarover eene weddenschap met mij aangaan? (v. *Dale*: oudt. *gewed* zijn om iets = gevaar loopen.)

geweld, in: *geweld doun* = alle krachten inspannen; *'t peerd dut geweld*, bv. in de baan of bij het trekken van zware vrachten; *de kooplu doun geweld* = de verkoopers koopen veel vee bij de boeren op; de machine *dut geweld* = werkt met volle kracht; *Eng.* full speed; *mit geweld*, ook: *mit alle geweld*, of: *mit loeter geweld* iets verlangen, iets willen = er ten sterkste op aandringen; *hij wil mit geweld noa hoes* (= *hij wil oeterstee nijt blieven*) = hij is niet te bewegen om te blijven; *hij wōl mie mit alle geweld wat verkoopen* = ik kon van dien marskramer niet ontslagen worden. *MNederl.* met geweld, met geweldde = met macht, met kracht, ook: met aandrang; vaak een weinig beduidend toevoegsel. (*Verdam* art. *geweld*, kol. 1882). *Kil.* gheweld doen = zijne krachten inspannen. Zie ook: *geld*.

geweldhebber = kleine dwingeland, een geweldenaar onder de kinderen.

gewelft = verwelft, verwulft = gewölfte = gewelf, verwelf, verwulf. *MNederl.* gewelf, gewelft, gewulft, *MNederd.* gewelft = gewelf. (*Verdam*).

gewend; zie: *wend*.

geweng = de ruimte tusschen twee vensters in eene kamer waar gewoonlijk de spiegel hangt, penant; *gewengspijgel*, ook *gevangspijgel* = penantspiegel. *Dr.* gewengen; *Oudfr.* wenech, wat aan-{p.985}grenst; *geweng* dus = het aangrenzende, nl. aan de vensters; *Noordfr.* wenning, *Oudfr.* winning, wenning = venster. *Oostfr.* gefenge, gefeng = het muurvak of gedeelte van den muur tusschen twee vensters, dat als eene zuil het bovenste, daarop rustende deel van den muur opvangt, d.i. steunt en draagt; (*ten Doornk.* art. *gefeng*.)

gewengspijgel; zie: *geweng*.

gewikst, voor: sterk, krachtig, zwaar gebouwd; ook: voor eene taak goed berekend; *'t is 'n gewikste kerel*; ook *Neders.* – *Dr.* gewikst = fiksch, groot, dik; in *NBrab.* en *Ned.-Bet.* van iemand, die men niet licht bedriegen zal, die leep, sluw, geslepen is. *Overijs.* gewikst = bij de

hand, slim; (v. *Dale* gewikst = slim, vlug, bij de hand). *HD*. gewichst = geslepen, van: wichsen = polijsten. Zie: wikse.

gewindten (*Niezijl*); de stukken lands tusschen de dwarsgreppels.

gewoar worden = ondervinden; *hij zel 't gewoar worden as hij onder dijnst komt; dei kinder zellen 't gewoar worden dat heur mouder dood is; wie bin 't vleden winter wel gewoar worden.* (v. *Dale*: gewaarworden = ontdekken, bespeuren, kennis van iets bekomen.)

gewölfte = gewelf. “’t *Geblaf, 't gemorl, 't gezoes, 't gekook en geraas wordt deur de houkege, onregelmaotege wanden en gewölften* (der Fingalsgrot) *honderden van maolen terugkaotst, herhaold, vergroot, verklaind, verward, en 't schoem vlogt joe as sneivlokken om ooren.*” *Kil*. ghewelf, welfsel, ghewelft.

geworden (wederk.) *loaten* = laten begaan. “*Hij luit zok geworden as 'n schoap.*”

gewijten, gewaiten (= geweten, znw.); zie: veelse hozen.

Gezangen, voor: Evangelische Gezangen; *in de Kokse kerk willen ze gijn Gezangen zingen; wie mouten twei Gezangen en ijn Psalm zingen.*

gezegd; zie: zegd.

gezegde, voor: gerucht; *zoo gait 't gezegde*, of: *zoo is 't gezegde* = dat zeggen de mensen.

gezelschōpszuit = gezellig van aard, noode van het gezelschap scheidend. “*Moar Eps dij was gezelschapszuit*”; bij v. *Dale*: gezelschapachtig (gewest.)

gezet = goed gevleesd en stevig gebouwd, tegengestelde van: tener. *Maastr. gesat, Oostfr. gesedt.* (v. *Dale*: gezet = dik, zwaarlijvig.)

gezet = geregeld: *hij gait gezet noa kerk* = hij is een getrouw kerkganger. Vgl. zetrecht. {p.987}

gezet = gesteld. Zie onder art. degensman.

gezicht, in: *da's gijn gezicht geliek* = dat staat u niet, dat staat leelijk ook van gebouwen; vooral van vrouwenkleeding gezegd; *op 't gezicht liekt 't wat* = 't heeft heel wat voor 't oog; *op 't gezicht* = afgaand op het uiterlijk; *op dien gezicht* zooveel als: dat lijkt er niet naar, dat krijgt gij niet van mij gedaan, loop naar de maan, enz. Een ander voegt er dan aan toe: *den ken je hallelujoa zingen. – noa Meppel goan en 't gezicht loaten keeren* = zijn leelijk gelaat laten veranderen. *Schoon Gezicht*; benaming van logementen, onder anderen van een te Winschoten. Vertaling van: Bellevue. – Het *MNederd.* gezicht heeft de beteekenissen *anblick, aussicht* en *fenster*. (*Verdam*) Vergelijking *'n gezicht as drei doag slecht weer* = een zuur gezicht. Zie ook Baffelt, oetkieken, en: tebak.

gezicht = venster, vensterraam; *bin vijf gezichten in dei koamer; neie gezichten* = nieuwe vensterraamen; *dat bin groote gezichten* = dat zijn groote vensters. Zie ook: gezicht 1.

gezicht, voor: groot veld; *hijle gezichten* = zoover het oog reikt, wat bijna niet ten einde is te zien; *hijle gezichten stait gijn hoes of boom*.

gezichtig; zie: zichtig.

gezing = aanhoudend, voortduren zingen, wanneer ons dat verveelt; *'k wōl dat ze mit dat gezing oetschaiden*.

gezoes = gezoezemoes = zoesklepperei, voor: moeite, gemaal, gezanik; *doar wi'k gijn gezoes mit hebben; dat gezoes het mie al lank genōg verveeld*. Zie: zoezen, en: zoesklōt.

gezoezemoes; zie: gezoes.

gezōnd; zie: zōnd.

gezōnd – grōnd “’n *Bult spul har ze der mit had omdat 't pōtje eerst slim kwōn en alhouwel 't mit zukke lieder van arbaiders* (kwijnende zuigelingen van daglooners) *vaok maor gait: of gezōnd of ien grond.*”

gezōndhaid! afscheidsgroet bij 't vertrekken van een vriend of van een gezelschap; ook, als het pas geeft: *gezondhaid en* {p.989} *'t beste*, en: *gezondhaid en goie rais!* ook met de toevoeging: *groutnis toes!* Bij het toedrinken zegt men: *gezondhaid!* = op uwe, of: op ons aller gezondheid! Ziet men dat iemand met smaak eet, dan hoort men wel: *eet maor tou*,

schoamt joe joen gezondhaid moar nijt (= eet maar flink door, men heeft zich zijner gezondheid niet te schamen.) *Verdam*: blijf(t) ghesont = vaarwel; nog heden een gewone heilwensch van Israëlit. (Art. *gesont* 1). Vgl. *proost*.

gezworen, gesworen, als bijw. in: 'k mout 'r *gezworen biezitten*, bv. bij de wieg, bij een vervelend gezelschap, enz. = ik mag of durf mij niet verwijderen, en zooveel als: ik moet er als gezworene bij zijn. (Oudtijds bestond de Breede Raad te Groningen uit Burgemeesters, Raadsheeren en Gezworenen.) Men zegt het wanneer die gedwongene tegenwoordigheid verveling ten gevolge heeft, doch nooit als het gewichtige of ernstige omstandigheden betreft; *zij bin gezworen kammeroaten* (of *kammeroatskes*) = zij zijn groote maats, men ziet ze altijd bij elkander. (Evenwel ook, als in het *Nederl.*: *zij bin gezworen vijanden*.) Ook elders zegt men: gezworen vrienden.

gidder; zie: *joar*.

gidzîg, girzîg = inhalig, gierig, hebzuchtig; *Geld.* giddig. *ZLimb.* gietzig, *Oostfr.* gitsîg, *Noordfr.* gitsig, *HD.* geizig, *OHD.* gitag, kitag, kîtac, kîteg, *MHD.* gîtec, gitîg; *Neders.* gezen, gitsen, *HD.* geizen, *Celt.* geten, geiten, *AS.* gytsian = begeeren.

giebelbek = giebeltun = lachebek; wordt alleen van meisjes gezegd. Zie: *giebêln*.

giebelder; iemand die onophoudelijk giegelt. Zie: *giebêln*.

giebêln = giegeelen, ook: spottend, wel ingehouden, maar toch hoorbaar lachen. *Stadsfr.* giebelen = onderdrukt lachen; *Geld.* giebeln = ijdel lachen, uitsluitend in ongunstigen zin en wel van meisjes en vrouwen. Hiervan: *gegiebel*, dat altijd in afkeurenden zin gebezigd wordt: *wat wi'j mit joen gegiebel! schoamt joe wat!* Vgl. *gabbeln*.

giebeltun; zie: *giebelbek*. {p.991}

giechôm, in: *noa de giechôm = noa Pampus = noa zien groatje = noa beppes kelder goan*, zooveel als: verongelukken, omkomen, te gronde gaan = *Nederl.* naar den kelder gaan. Wellicht van het oude gichten (begiën) = bekennen, belijden, tot bekentenis komen en dientengevolge ter dood veroordeeld worden. Vgl. *jichtîg*, en zie ook: *zank*.

giek = gijk, spriet tot het uitzetten van bijzeilen.

gier, in: *an de gier wezen* = aan den draai zijn, pooien, zwieren, ook *Oostfr.* – *Nederl.* gier = zwaai, zwenking, en: aangieren = met een draai of zwenking aankomen. Het woord heeft hier dus de fig. beteekenis van het *Oostfr.* gîr = draai, zwier, zwaai. (Vgl. *geeren* = schuinsloopen, en als zeewoord = afhouden, zwenken.)

gier = felle schreeuw; *dou gaf ze 'n oakelke gier* = stootte zij een gierend geluid uit. – (stam van: gieren, als gil, van: gillen.)

gieren = een scherp gevoel in de keel ondervinden; 't *giert ijn deur de hals*; wordt van te zoute spijzen en sterk prikkelende dranken gezegd. Ook voor eene zeer snelle beweging: "Fiks er deur gong 't dat het zwierde, En ik trok heur dat het gierde." Zie ook: *hoelen*.

gieren – groapen, tautol. voor: schraperen; *de kerel dut niks as gieren en groapen* = die man is zeer gierig, schraperig; ook *Dr.* – Bij *Verdam* gieren, *MHD.* gîrn, *MNederd.* giren. Heftig verlangen, onstuimig begeeren. Ald. ghiren ende gapen; gapen na, op iet = snakken naar, hijgen, jagen naar; hartstochtelijk naar iets verlangen of het begeeren (art. gapen.) Voorts: grapen = grijpen, grissen; grijpen ende grapen: Onse raetsheeren in den rechten geleert, die grijpen ende grapen sonder getal. (art. grapen). *Kil.* ghieren, ghiersen = met gretigheid verlangen of najagen. – *groapen*, van: grijgen. *Eng.* to grasp; *Holst.* grapfen = naar zich toehalen, bij *Hoofst* grappelen. (v. *Dale*: gieren (veroud.) = met alle macht bijeenschraperen.)

gierlap, gierpink = vrek, als schimpwoord, ook voor vrouwen. Zie: *gieren – groapen*. *MNederl.* gierbesant = geldgierige schraper. (*Verdam*.)

gierpink: zie: *gierlap*.

giesêln = geeselen. *Zegsw.* *hij het doar 'n hondje giesêln zijn* (hij heeft daar een hondje zien geeselen) = daar durft, of: daar wil hij niet komen, die plaats (of: plaats) mijdt hij zorgvuldig; {p.993} *Neders.*: he het dar enen hund stupen seen. *Sprw.* *Groote God! zee Tön,*

nō mou'k nog in Kantens (Kantens) gieseld wor'n, wanneer van zoo iemand iets gevegd wordt wat hij niet durft weigeren (*Hoogel.*). – Ook = gijzelen, gevangenzetten voor schulden.

gieselpaal = geeselpaal. Op de grens van Leens en Ulrum staat eene zerken paal met het opschrift: 'k Ben hier geplaatst, aanschouwt mij niet Als strafpaal, maar als limiet. Zie: *giesêln.*

giespertien (*Stad-Gron.*) = kleine regenbui. – Oudt. gispén, gispelen = geeselen, dus zooveel als: eene kleine geeseling, die niet aan het gevoel komt, als een regen die niet tot den wortel doordringt.

gif = geef, geb. wijs van: geven. Begint te verouderen. *MNederl.* gef, gif, imper. van: geven. (*Verdam.*)

gilde (vrouwl.) = kluft, wijk, gedeelte van een dorp dat zich vereenigt om hulp te verleen bij begrafenissen en in geval van ziekte, enz.; (ook *Oostfr.*) Elke *gilde* heeft hare wetten en houdt er een *gildeboek* op na, waarin de boeten, enz. worden opgeteekend. De bestuurders dragen den naam van *Olderman* en *Jongerman*; bij de jaarlijksche aftreding van den eerste wordt zijne plaats door den laatste ingenomen. Ook deze instelling verdwijnt langzamerhand doordien de gemeentebesturen die taak op zich nemen. “In onzen tijd zijn de buurtschappen of kluften onderlinge vereenigingen geworden, die geheel op zich zelf staan en tot doel hebben om elkaar in nood en dood diensten te bewijzen. Bij bevallingen moeten de nabuurnvrouwen (gewoonlijk twee), indien hare hulp ingeroepen wordt, te hulp komen; bij begrafenissen zijn het de mannen, die er voor zorgen, dat het lijk van een der ingezetenen van de kluft op fatsoenlijke wijze wordt ter aarde besteld. Is er een volwassen ingezetene overleden, dan wordt de geheele kluft opgeroepen om dienst te doen, d.i. om het lijk te vervoeren naar het kerkhof, de kist te dragen, de klok te luiden, enz.; bij nog niet volwassen ingezetenen wordt gewoonlijk slechts de halve kluft opgeroepen. Niet alle mannen zijn nabuurplichtig, maar in elk huis slechts één mannelijk bewoner. Waren deze kluften, waaraan ieder bij boete van 20 cts tot f 1.50 moet gehoorzamen, er niet, dan {p.995} zou het velen moeilijk vallen om het lijk van den een of ander begraven te krijgen, terwijl nu allen samenspannen om daarvoor te zorgen. Het bestuur der kluft bestaat uit een *olderman* en een *jongerman*, waarvan de eerste het administratieve gedeelte doet, de tweede de aanzeggingen, ingeval men *nabuurplichten* moet doen. De *jongerman* treedt het volgende jaar als *olderman* op. In 't laatst van elk jaar wordt er eene vergadering van de leden der kluft gehouden, waarop de beloopte boeten verteerd worden, een nieuwen *jongerman* wordt gekozen, enz. Gewoonlijk telt elke kluft ongeveer 30 à 40 leden en elke gemeente 4 tot 10 kluften.” (1889).

gildeboek; zie: *gilde.*

gildos. *Weiland*: “gildos, een groote, vette os, die voor een gildenmaaltijd, als ware het, gemest is. In Groningen leidt men zulken os, met eenen krans om de horens, door de stad en maakt deszelfs deugdelijkheid door trommelslag bekend.” Thans niet meer gebruikelijk. Vgl. v. *Dale* art. gildos.

gilkeers, in: *doe staist doar net as 'n gilkeers* = gij staat daar als wezenloos, in gedachten verzonken. Zal staan voor: *gildekaars*; zie: *gilde.*

gilpen = janken van honden, schreeuwen van kinderen, enz. hiervan: *gegilp*. Eigenlijk = gillen met parag. *p*. Vgl. *galpen.*

gim, voor gymnasium. Woord van gymnasiasten.

girzig; zie: *gidzig.*

git, gitte, chit, chitte, chut = **heerechit**, = **chitnoughtou**, tusschenw. dat verwondering te kennen geeft, zooveel als: he! wel wel! wel zoo! Eigenlijk basterdvloek, bv.: *heerechit*, verzachtend voor: heeregod, enz.

gitte; zie: *git.*

glaai (*Marne*) = geheel.

glaaien (*Ommel.*) = gloeien, glimmen. *Zaansch* gloei = plotselinge {p.997} overgang van donker tot licht, als bv. de gordijn van een raam weggeschoven wordt. Vgl. *glai*.

glad, als bvnw. in: *'t is 'n glad kind*, *'n gladde jōng* = 't meisje, de jongen ziet er flink, gezond, behagelijk uit. *Holst.* en *glatten* keerl = een schoon man; *hij wil 'n gladde boudel hebben* = hij wil de zaken zóó geregeld hebben dat ieder krijgt wat hem toekomt; – hij wil alles vereffenen opdat niemand iets van hem te vorderen zal hebben. – Als bijw.: *'k bin d'r glad mit verlegen* = ik ben er geheel en al mee verlegen; *'t is glad mis*, *glad verkeerd*, *glad verspeuld*, enz.; *'t gait hōm glad of* = zonder eenige hapering. Vergelijking: *glad as snöt*, van een glibberig pad. (Bij v. *Dale*: ik heb het glad vergeten, zooals in *Gron. N.Holl. ZHoll. NBrab.* niet bij *Weil.*) Zie onder art. *houg*.

gladdens; zie: *gladdighaid*.

gladdighaid = **gladdens** (*Veenkol.*) = **gladte**, gladheid, nl. van een pad in den winter: *mit dei gladdighaid duurt men jà nijt op stroat komen*.

gladhakken, schimpnaam voor de inwoners van Winsum.

gladsmeer, meest algemeene naam voor schoensmeer. Zie ook: *wikse*.

gladsmeerkerel; man die schoensmeer bij de huizen verkoopt. Zie: *kerel 1*.

gladweg = ronduit; iets *gladweg* weigeren, bekennen, vergeten, enz. = gulweg en zonder aarzelen weigeren, enz.; *dat was gladweg verkeerd* = ten eenemale verkeerd.

gladte = gladheid; ook *ZNederl.* Zie: *gladdighaid*.

glai (*Ommel.*), *glai ies* = glad, doorschijnend ijs, ter onderscheiding van *sneikwalster* (zie ald.). Van eene zweer (of: gezwel) die er glimmend rood-rozig uitziet, zegt men: *'t is zoo glai*. *Dr.* gleien = blinken, glimmen, glinsteren; *Kil.* gleissen, gleyssen = blinken, *HD.* gleissen; *Oostfr.* glei, gleu, gloi = wat glad is, waarop men glijdt; glimmend, enz.; *Holst. Hamb.* glei = glad; *Noordfr.* glāy, glāi = glad, glimmend, blinkend; de snee glayet = de sneeuw glinstert. *Friesch* glei of gley = hel, van de lucht; de zon schijnt glei = wa-{p.999}terig hel, (waarvoor het *Gron.* heeft: *de zun schient blik*); gleie aardappel = glazige aardappel; *MNederd.* glue, glo = glimmend, blinkend. Vgl. *glaaien*, *gleeren*, en bij v. *Dale*: gleis, gleisen, gleiswerk en glid, alsmede *Verdam*, art. gleier.

glans, in: *mit glans* = glansrijk; *hij het 't mit glans wōnnen* = hij was zijnen medestrijders verreweg de baas; *hij et 't mit glans op* = hij eet het op zonder zich geweld aan te doen; *hij springt mit glans over die wiede sloot*; *hij is mit glans deur 't eksoamen komen*, enz.; ook *Amsterd.* en *Zaansch*.

glas, voor: raam, venster; *zij zat veur 't glas te naien*; *veur elk glas hangt 'n gedien*; *zij hebben zunnesharms veur de gloazen* (zonneblinden voor de vensters).

glassie (*Hoogez.*) = **glassien** (*Stad-Gron.*) = **glaske** (*Ommel.* enz.) = glaasje.

glassiestent, **glasketent**; eene tent zooals men in den regel een paar op de Meikermis te Groningen aantreft, waarin men door vele kleine glaasjes kijkt naar dikwijls slecht uitgevoerde platen achter een vergrootglas geplaatst.

glee, in: *op glee*, of: *op de glee* wezen = een begin gemaakt hebben, op streek zijn; *'t is op glee*, of: *mooi op glee* = het voorwerp is in beweging, de zaak is in werking, een goed begin is er. *Oostfr.* 't is up de glä = op den goeden weg om het doel te bereiken. – Van: glijden, als: *ree* van rijden, *snee* van snijden, *vree*, van: vrijen. Vgl. *loop*.

glee = lil van gebraden vleesch. Vgl. *glee 1*.

gleer = streep van vet of ander smerig vuil. Zie: *gleeren*.

gleeren = met vet of eene vetachtige stof morsen, met de handen ergens aan strijken, zóó dat er een spoor van overblijft, bv. aan het kabinet, aan de glazen, enz.; *begleeren* = iets bemorsen met vet; ook: met vuile vingers over glas of eenige gladde oppervlakte strijken, iets afvegen met een smerigen doek, of met een die de vuiligheid niet kan opnemen; *de kinder hebben* {p.1001} *hebben de roeten hijlental begleerd mit heur voele vingers*; *gleerîg* = wat niet goed schoon maar glibberig is van vet; *de toavel is gleerig*; *dat glas is gleerig*; *dei maid is nijt*

zindêlk, zij dut niks as gleeren. Oostfr. glëren, glërren, en: glërig, glërrig, glirrig; Neders. glirrig = glad, glibberig.

gleerig; zie: *gleeren*.

gleers; zie: *glirs*.

glen, glende, glendig = gloeiend; *glende kool, kool dei glen is* = kool die gloeit, ter onderscheiding van: doove kool. Ook = heet; *glende of glène brei, kōffie*, enz. En = hel; *in de glende zun zitten* = waar de zon hel schijnt, waar het volle zonnelicht op valt; *wie loopen hier altied in de glende zun* = wij hebben hier hoegenaamd geen schaduw (van boomen, enz.). Zegsw.: *hij ken niks liggen loaten as glend iezer en meulenstijnen* = hij steelt wat hij kan. Voorts: *glende nat* = het vocht uit eene puist of blaar; *glende knopen* = blinkende metalen knopen; *glende kwoad = net as 'n glende*, of: *as 'n glende duvel = glen ien hakken wezen* = verschrikkelijk boos zijn; *glende in de hakken wezen (Appingedam)*, zegt men daar van iemand die driftig over de straat loopt; *glende wakker*, tegengestelde van slapende, of: slaapdronken, zijn, voor dat oogenblik in 't geheel niet slaperig; *glendegge woarhaid (Stad-Gron.)* = zuivere waarheid; *da's jà glen*, zegt men bv. als iets niet wil vloten, als 't ons niet naar den zin gaat, echter alleen in alledaagsche omstandigheden; *glenne kold = helze kold* (helsch koud) = verschrikkelijk koud. Dr. glende, glennig, glueg, gleunig = gloeiend, iets dat gloeit, brandt; glend in de hoed = zeer boos. Friesch glandig = gloeiende, brandende; gleaun = gloeiend, boos; Oudfr. glean = gloeiend. Vgl. *gloeiend*.

glende; zie: *glen*.

glende riepe; zie: *riepe*.

glendig; zie: *glen*.

glendighaid (Auwen); *mit glendighaid* iets koopen of on-^{p.1003}dernemen = met drift.

glendighaid, glends, glens = iets dat nog gloeit of smeult; van een vuur dat bijna is uitgegaan zegt men: *is nog wat glendighaid* = nog iets wat gloeit.

glends; zie: *glendighaid 2*.

glen nat = glende nat; zie: *glen*.

glens; zie: *glendighaid 2*.

Glens; aldus wordt in Fivelgoo het dorp *Godlinze* geheeten.

gleuf; zie: *gleuve*.

gleuve, gleuf = insnijding, kerf; ook = snee; *kiek, 'k heb mie in de doem sneden, wat 'n gleuve!* en als zoodanig = kleine sleuf, barst of scheur, en synon. met: *glief*, en: *glup*.

gliddêrg = glad, glibberig, waarop men (of: iets) licht kan glijden of uitglijden, bv. op een nat kleipad. Dr. glidderig = glad, smerig, glibberig; *MNederl.* gliderich, glidrich = glad, glibberig, waar men licht uitglijdt. (*Verdam*). Oostfr. glidderig, glidderg.

gliede (Stad-Gron.); eene spijs uit melk en stremsel bestaande die met room en suiker wordt gebruikt.

glief, gliève = spleet, reet, scheur in een muur of beschot, enz.; *hier deur de gliève ken 'k 't licht zijn* (hier door de reet kan ik het licht zien). Ook: *deur stait op glief (Ommel.) = de deure stait op de gliève (Old.)* = de deur staat op eene kier. *Geld.* – op 'n gliève, Oostfr. – up de glife; glife = spleet. Vgl. *gleuve, klieve* en *gloep*.

gliek, gliëks = dadelijk, terstond; *ZLimb.* geliek, *HD.* sogleich.

gliëks; zie: *gliek*.

gliestêrn; zie: *botter en brood*.

gliève; zie: *glief*.

glim = gebrand zagemeel, ter verwarming van stoven.

glimmen = glanzig zijn, bv. van laken, zijde, enz., ook van schoenen (en ander leergoed), die gepoetst zijn. Spottend: *glimmen as 'n moezepietje dat vertind is*.

glimsmeer; zie: *wikse*.

glimzuit = buitengewoon zoet, zóó dat het spoedig tegenstaat.

glip = kleine *glup* (zie ald.) (v. Dale: glip = spleet, inz. in eene pen.) {p.1005}

glirs, gleers = wat hel en brandend door de zon wordt beschenen; ook van dat schijnen zelf.

glitterglad, alleen in den deun: *Grootvoader let zien peertje besloagen, Op hooge bargaen let hij 't droaven, Op hooge bargaen glitterglad; Doar vól grootvoaders peertje op 't gad!* Met het woordje *doar* laat zij die het kindje op den schoot heeft, dit schijnbaar achterover tuimelen.

gloazen (hier zonder enkv.); iemand *de gloazen in 't lood sloagen* = zóó voor het hoofd slaan dat er blauwe kringen om de oogen komen. Aldus omdat de vensterglazen voorheen in lood gevat waren.

gloazen hansken, aardigheidshalve voor: glacéhandschoenen.

gloazenwasken = de vensterglazen met een raagbol en water reinigen; *de maid is an 't gloazenwasken*.

gloazen woagen, zooveel als: koets met groote glazen, ter onderscheiding van de nu reeds ouderwetsche, die òf kleine glazen of van achteren slechts één klein glas hebben; *mit 'n gloazen woagen voaren* = met de koets rijden.

gloazîg, zegt men van aardappelen die nog week zijn, vooral van gemeene soorten. (v. Dale: glazerige aardappelen = verglaasde (doorgewassen) aardappelen.)

gloeiend; in den mond van meer ontwikkelden, voor: *glen*, enz.; zich *gloeiend vervelen*; *gloeiend verneukt worden*; *'k was gloeiend kwoad*, of: *'k was gloeiend*. Ook: *da's gloeiend mooi, kunstig*, enz., waarvoor anderen daarvoor: *gloepend* zullen gebruiken. Evenwel altijd: *'t is gloeiend verdomd*. *Wvl.*: gloeiend. Wordt gebruikt in eenen kwaden zin om aan te duiden dat iets in zijn hoogsten graad is: een gloeiende boer = een allergrootste lomperik; een gloeiende deugeniet = een aartsschelm. (*De Bo*). Zie: *glen*, en *gloepend*.

gloep, in: *de deur op de gloep zetten* = de deur op een kier zetten; *“ien houk van heerd zat kat mit oogen op gloep te spienen”* (*Hoogel.*) *Oostfr.* de dör steid up de glûp; glûpe, glûp, *Borkum* glop = spleet, reet, opening, nauwe gang, enz.; v. Dale: gluip (gewest.) = kleine opening, kier. Vgl. *gloepen, glup*, en: *glief*.

gloepen; in eene eendenkooi eene inrichting van latwerk op de {p.1007} wijze eener fuik, ten einde de vogels die daarheen gelokt zijn, het terugkeeren onmogelijk te maken. *Overijs.*

gloepe = eendenkooi; *Kil.* gluyp, v. Dale gluip (veroud.) = vogelknip; *Holst.* glippe, eene soort van val waarin het dier glijdt. *Friesch* gloppe, v. Dale glop = blinde gang, steeg welke niet doorloopt. *Bilderd.* bezigt: gloepe, in den zin van: betrapping, verschalking of verrassing.

gloepen (werkw.) = gluipen; iemand *angloepen* (aangluipen) = gluiperig, loensch aankijken. Vergelijking: *gloepen as 'n pachter* = zuur zien, meesmuilen, inzond. van kinderen gezegd.

gloepend, als bijw. van versterking, voor: zeer, buitengemeen, verbazend, ontzettend; *'t is gloepend mooi weer*; zoo ook: *gloepend kold, duur, hijt, hoog, lelk*, enz.; *wat'n volk! da's gloepend!* *'t dee mie gloepende nei* = ik stond verbaasd over dat nieuws; ook *Dr.*; *“gloepent, wat wadden dij jongs roeg”* (*Westerw.*) = wel verbazend, wat waren die knapen (nl. knechten) ruw! *Holst.* glupsch = zeer, sterk, hevig; glupschen slag; he gewinnt glupsch; *Zw.* glupsk = hevig, geweldig, zeer groot. – Synon. met: *swiet, stôm, bôt, ijvîg*. Vgl. *gloeiend*.

gloepert, gloeperd = gluiper, gluiperd, valschaard, geniepigerd.

gloepgat = kijkgat, bv. in eene schuurdeur, dat met eene klep gesloten wordt, (*Ommel.*)

gloeps, gloepsk (gluipsch) = valsch, nijdig, geneigd om anderen onverdacht een' trek te spelen. *Oostfr.* glûpsk; *Noordfr.* glöbsch, glubsch, *Deensch* glubsk = grimmig, woedend, boos; glubikhed = grimmigheid. Zooveel als: een gluiper zijn.

gloepsk; zie: *gloeps*.

gloepstreken (*Old.*); de streken van een gluiperig mensch; van iemand die een ander gaarne ter sluiks booze trekken speelt, zegt men: *d'r zitten gloepstreken in*; *Oostfr.* glupenstrâken.

glorie, glorieoa, voor: gloeiende kool: *da's 'n gouie glorieoa*, zegt men van eene kool die nogal groot is en sterk gloeit. Van: {p.1009} gloren, in den zin van: blinken, glimmen, voor: gloeien.

glorieoa; zie: *glorie*.

gloudnei (gloednieuw) = waarop de gloed of glans der nieuwhed ligt. Voorts zegt men nog, vooral van meubelen: **noagelnei**, en van kleedingstukken: **fōnkelnei**, **splinternei**, **spiksplinternei**. *Weil* heeft: nagelnieuw, speldernieuw, spikpeldernieuw; v. *Dale*: fonkelnieuw, vonkelnieuw, spiegelnieuw, spiksplinternieuw, spikspeldernieuw; in *Holland* ook: brandnieuw, (*Eng.* brandnew); *NBrab.* (ook *Neders.*) gloednieuw, nagelnieuw, splinternieuw, *HD.* nagelneu, funkelneu, *Deensch* splinterney. *WVl.* splinternagelnieuw. **glup** = spleet, glip, gulp; van eene gapende snede in hand of vinger zegt men: 't is 'n hijle glup; 'n glup in de pen = spleet in de pen, 'n glup in de broek, (bij v. *Dale* gulp), de spleet voor in de broek. *Hoof*t: glop, fig. voor: opening; *NHoll.* glop, opening in eene rij huizen; *Dr.* glop = gat; open ruimte in een bosch, opening om het koren in de schuur op te laden, enz. *Oostfr.* glupe = engte, spleet. – Dit woord zal met: kloof, kluft, *gloep*, *glief*, *gleuf*, enz. van een *Germ.* wortel: klub, kluf = splijten, scheuren, bersten, enz. afstammen. *Ouds.* klioban, *AS.* cleofan, *Oudfr.* kliafa, *OEng.* cleoven, *ONoorsch* kliufa, *OHD.* clioban, chlioban, chliopan, *OMHD.* chlieben, *MHD.* klieben, *HD.* klieben, *Nederl.* klieven, *Eng.* to clive = splijten. Zie *ten Doornk.* art. klöfe.

g'nacht!, **genacht!**, **gênnacht!** = goeden nacht!

gnau = hap, beet, van een dier dat onverwacht naar iets bijt. Zie: *gnauen*.

gnauen = onverwacht en snel van zich bijten, zooals bv. eene kat doet die geplaagd wordt; ook *Oostfr.*; *Neders.* gnauen = bijten; umgnauen = van zich bijten, ook *Holst.* Het woord zal klanknabootsend zijn. Vgl. knauwen.

g'ndag, zie: *gendag*.

gniezen, **kniezen** = doorsijpelen; 't gnist 'r deur, zegt men, wanneer {p.1011} eene meer of min vloeibare stof door persing of door eigene zwaarte, met eenig geluid door kleine openingen dringt; "t land was zoo nat, 't woater gnist heur tusken de teenen." dat gnist (of: knist) van mekander, zegt men o.a. van eene japon die ergens is losgegaan. – Ook in de beteekenis van: *gniffêln* (zie ald.) *Oostfr.* *Holst.* gniesen, maar dan uit behagen in het leed van een ander; *Westf.* gnêsen = heimelijk lachen, grijnslachen.

gniffêln, **gniflachen** = **kniffêln**, **kniflachen** = **gniezen** = in 't geniep en onhoorbaar een ander uitlachen, in de vuist lachen om eens anderen leed. In allen gevalle een hatelijk lachen, dat hier dan ook steeds in ongunstigen zin genomen en als onbetamelijk beschouwd wordt. Bij v. *Dale*: gniffelen (gewest.) = in de vuist lachen, zijn lachen verbergen; gniffelen, griflachen = glimlachen; *Oostfr.* gniffeln, gniffellachen, *Neders.* gnifeln, den mond tot lachen trekken, en ook: guflachen = spottend lachen, synon. met: grimlachen, maar dit uit boosheid en wraakzucht; *Holst.* gniefeln = in zijn vuistje lachen = gnufgrienen (= *Kil.* grienen), echter welgemeend en niet onbetamelijk of te overluid lachen. (Volgens *ten Doornk.* zooveel als: aan het gelaat eene plooi geven alsof men de lettergr. *gnif* uitspreekt, en verwant met: knijpen.

gniflachen; zie: *gniffêln*.

gnistêrn, **knistêrn**, voor: knappen, knarsen, bv. wanneer ons zand tusschen de tanden komt; *Oostfr.* gnîsen, knîsen = knarsen; hê gnîst mit de tanden; *Neders.* gnastern, gnistern = knarsen, het geluid waarmede eene vermaling of vermorzeling vergezeld gaat; *HD.* knistern, knirschen; *Holst.* knastern, gnastern, knirschen; *Eng.* gnash, *AS.* cnysan, cnyssan = fijnstooten, vermorzelen; *Deensch* gnistre, *Zw.* gnizla, *Noordfr.* gnieschen, knieschen = knarsen, met de tanden, of ook, als men op iets hards bijt. *Kil.* gnistern, knersen, knarsen, knirschen, knischen, knarselen = knappen, knarsen. Bij *Bilderd.*: kneisteren = knetteren, knappen; "Wanneer de schrikbre vlam door loof en takken kneistert." – Het woord is aan den klank ontleend. Zie: *kniezen*.

g'noavend; zie: *genoavend*. {p.1013}

gnōrs, **knōrs** = **knirselbōnk** = kraakbeen, van een geslacht dier. *Halma*: knor = de meest kraakbeenachtige deelen der beenderen. *Kil.* knarbeenken, knorspelbeenken; *Oostfr.* gnister =

kraakbeen. *Bilderd.*: knorsen, klanknab. geluid van krakende beengewrichten. Vgl. het *MNederl.* gnorren = knorren, van varkens. Zie: *gnistêrn*.

gnuut; zie: *knuut*.

goa, in geschrifte *ga*, als uitgang van plaatsnamen, die vooral in Friesland veelvuldig voorkomen. Een enkel voorbeeld treffen wij hier aan in *Noordhörnergoa*. Het duidt laag land aan, met ondergrond van veen en derrie (*darg*). Zie ook: *eet*.

goadelêk; zie: *goadêlk*.

goadêlk, goadelêk, goarlêk, bij *Swaagman gadelijk* = voordeelig, geschikt, wat het goedkoopst en ook het spoedigst tot het doel leidt; 't komt *goadelker oet* = 't komt zóó het best uit, en ziet er op om op de voordeeligste wijze uit eene stof of een voorwerp iets te vervaardigen, bv. kasten uit planken, kleeren uit een stuk laken, enz. Zoo: *ongoadêlk*, wanneer er veel wegvalt; die weg is *goadêlker* = is korter. *MNederl.* gadelijk, van *gaden*, in de bet. behagen, bevallen. Behaaglijk, bevallig, schoon. Van *gaden* in den zin van voegen, passen, betamen. Geschikt, gepast, of passend, voegzaam. (*Verdam*). *Oostfr.* gadelk, gadig = passend, zoo als het best uitkomt; *gaden* = passen; *Neders.* gaadlik = geschikt, wat bij een persoon of eene zaak voegt; *Holst.* gadlich = wat wel te pas komt, toereikend is, wel voldoet voor 't oogenblik; *Oudfr.* gaelik = snel; *Weil.* galiyk; v. *Dale* galiyk (samengetrokken vorm van gadelijk) (veroud.), gepast, geriefelijk, dienstig; *Kil.* gadelick, gaeilick = geschikt, en oorspronkelijk = geschikt tot paren; – *gade*, van den wortel: *ga*, ook in: *gaan*, zooveel als: de strekking of richting van het eene voorwerp tot het andere. – *gadelijk*, eigenlijk tegengestelde van: *gadeloos*. Vgl. *gading*, *vergaderen*, *wedergade*, enz.

goaf (= gave, gift), in de zegsw.: *da's goaf om wedergoaf*, of: *da's goave om wedergoave*, fig. zooveel als: dat is de bal teruggekaatst, dat is leer om leer. Vgl. *lap-leer*. {p.1015}

goagel = het tandvleesch; ook het vleezig bekleedsel van het gehemelte. *Dr. Neders. Holst. Westf.* gagel = tandvleesch; *Overijs.* gaogel = het gehemelte juist boven de achterste tanden. *Kil.* gaghel, v. *Dale* gagel = gehemelte. Zegsw.: 'n *kwoad goagel hebben* = gebekt en tevens kwaadsprekend zijn; synon. met: 'n *kwoaie bek hebben*. – Ook eene soort van *Juncus*.

goan = vloten, vorderen, van eenigen arbeid; 't *gait niks* = 't gaat lang niet zóó als het behoort of als men het wenscht; 't *gait niks mit hōm* = hij doet zijn plicht niet, maakt zijn werk niet goed, past niet goed op, enz.; *goan over iemand* = hem als geneesheer behandelen; *de neie dokter gait over heur* = zij doktert met den nieuwen geneesheer; "Wat is dij *Krummel*, *noa 'n boerenpeerdedokter gerekend, doch 'n roazend geleerde kerel, watte? Hij kon wel over meer goan as over kuien en peerden!*" – *dat het al goan van Mai of*, bv. de vrijereij is sedert dien tijd begonnen; *ik heb bie hōm goan* = school gegaan; ook = op de katechisatie gegaan, in het laatste geval ook: *bie hōm goan te leeren*; *te keer goan* = veel alarm maken; ook = razen, tieren, vloeken; *gait 't nog?* = rookt gij nog? (anders wil ik u de tabak overreiken); *deur gait* (de deur gaat) = de deur wordt geopend, er moet dus iemand zijn binnengekomen; 'n *wind goan loaten* = een wind laten. Zegsw.: *zij zijn hōm lijver goan as komen* (zij zien hem liever gaan dan komen) = hij is daar niet welkom; 't *mag goan zoo 't gait*, bij v. *Dale*: het moge er gaan hoe het wil; het ga hoe het ga = wat er ook gebeure; 't *gait zoo as 't gait*, met de toevoeging: *moar nijt zoo as 't heurt* = dat werk wordt gebrekkig uitgevoerd; 't is er niet zóó in orde als het behoort, bv. op eene boerderij. *Sprw.* 't *Bloud krōpt waar 't nijt goan ken* ('t bloed kruipt waar het niet gaan (hier = loopen, vloeien) kan), zooveel als: van bloedverwanten wil men geen kwaad hooren, voor hen trekt men tegen vreemden altijd partij. (Ook nagenoeg letterlijk in 't *Friesch, Neders. Holst. Oldenb. Westf.* en in 't *Noordfr.*) – Wordt vervoegd: *ik goa, doe gaist, hij gait; wie, ie, zij, ie goan; ik gōng, doe gōngst, hij gōng, wie* enz. *gōngen*, enz.; verl. deelw. *goan*. – In de eig. beteekenis van: loopen, wordt het steeds met: *zijn*, vervoegd: *ik bin goan, was* {p.1017} *goan, noa Baffelt, noa dokter*, enz. Zie: *gait, met 2*, en *loopen*.

goanoavend, genoavend, g'noavend, 'noavend = goeden avond, als groet.

goans; zie: *gaons*.

goar; wordt van linnen en katoenen stoffen gezegd die door ouderdom of gebruik alle sterkte verloren hebben. – De knapen zeggen: *zel wie dat slootje ijs goar moaken?* zooveel als: zullen wij het ijs in dat slootje eens zoo zwak maken, dat niemand er meer op loopen durft?

Vergelijking: *goar as dau*, van spijzen gezegd. – hij (of: zij) *is goar*, 't is 'n *goare*, d.i. van zessen klaar, bij de pinken, waaraan dikwijls wordt toegevoegd: *hij 's deurbakken, het tweimoal in de oven west*. Zie: *goor*, en: *te goar*.

goaren, goarn = gaar worden; *noagoaren* = gaarder worden. Wordt o.a. van eieren gezegd nadat zij uit kokend water genomen zijn. – Ook = garen (znw.), en: vergaren.

goarenderei; alles wat tot het artikel: garens, gerekend wordt.

goarenkloune, goarnkloun = **kloun goaren** = kluwen, van garen of bindtouw. Men zegt: 'n *kloun zailgoaren*, maar: 'n *bōs marlien*. Zie: *kloun*.

goarenklounen = **goarnopklounen**, waarvoor in de *Veenkol.* ook: **goarnklouwen** = kluwenen, tot een kluwen winden. Zie: *kloun*, en: *opklounen*.

goarentweeren, pleonast. voor: tweernen, twijnen, garen, enz. dubbelen.

goarentweerder; werktuig waarop garen getwijnd wordt, twijnhaspel.

goarlêk; zie: *goadêlk*.

goar meel; zie: *stoet*.

goarnklouwen; zie: *goarenklounen*.

goarslag; melk van den vorigen avond die dan gekarnd wordt, ter onderscheiding van: room karnen, (*Westerkw.*). Van: gader, en: slaan, wat te gader geslagen = bijeengevoegd is. Zie: {p.1019} *te goar*, en: *insloagen*.

goaten, in: 'k heb 't in de *goaten* (ook elders) 'k heb 't in de *kiekert* = in de *mot* = in de *loer* = ik doorzie en wantrouw zijn plan, ik zie de bui hangen, enz. "dei boeren doar (in Spijk), 'k heb ze in *goaten*: over godsdainst proaten en dik doen worren, dat is Spiek in ain woord." (*de Blecourt*, 1894). (Zie v. Dale: mot 5: in de mouw.)

goave = gaan wij, *ZNederl.* gaaw.

gōbai, ook alleen **gōb**, eigenlijk zooveel als: windei, maar gewoonlijk alleen fig. gebruikt in het spottende: 't is 'n *gōbai* = 't is mis, 't is een misbaksel, er komt niets van, enz. Vgl.

gobbêln, en: *flōrtje*.

gōbbe (*Old.*) = zeer weeke, vloeibare modder; *Oostfr.* gubbe, gubb', gubel = weeke modder, slijk, *Oudfr.* gubbe; *Wangeroog* gûbel = drek, modder, *Eng.* (gewest.) gubber = zwarte modder, slijk; *Noorw.* gubba = damp, mist, nevel, zoodat *ten Doornkaat* gubbe, enz. beschouwt als beteekenende eene zwarte, donkere en troebele massa. Vgl. *gōbbe 2*, en: *gōbbeln*.

gōbbe, gōbse (*Ommel.*), in: 'n *gōbse regen* = een zware regenbui, een stortregen; *HD.* Guss, Regenguss.

gōbbêln (onz.); heen en weer bewegen van eene vloeistof, bv. in eene kom, in een emmer, in allen gevalle in een voorwerp dat men dragen of schudden kan; *mōst oppassen dat 't nijt gōbbelt*, bv. van melk waarop room drijft; *oetgōbbeln* = *overgōbbêln* (*Niezijl*) = ten gevolge dier beweging storten. *Kil.* ghobelen, gheubelen, gubbelen; *Oostfr.* gubbeln, het bewegen eener vloeistof, *IJsl.* gubba. Zal een freq. zijn van: *gōbben*; zie ald. (Vgl. v. Dale: gobbelen = braken, vomeeren, *ZLimb.* gubbele; dus zooveel als: storten, uitstorten.)

gōbben, in: *gōbben van vet* = zóó vet, meestal van levende beesten, maar ook van menschen, dat het vleesch eene trillende golvende beweging maakt, dat het lilt; *gōbvet* = *gōbbende vet* = buitengewoon vet. – Zal wellicht tot *gōbbe 1* gebracht moeten worden, als iets dergelijks wat men bij *gōbbe* waarneemt.

gōbbende vet; zie: *gōbben*.

gōbse; zie: *gōbbe 2*.

gōbvet; zie: *gōbben*.

gochêm; zie: *gogum*. {p.1021}

gochôm; zie: *gogum*.

gochum; zie: *gogum*.

godbetert, godbeter, goddorie, goddoriehoal, godverdorie, goddosie, godhelp; tusschenw., eigenlijk basterdvloeken; *hij ken godbetert nijt lezen of schrieven*, waarin een gevoel van medelijden maar tevens van minachting ligt opgesloten; 't is *goddorie* (verzachtend: *goddosie*) ook *maor niks!* = men wil het laten voorkomen of dat gemakkelijk zou vallen! *is dat godhelp ook 'n kerel?!* = wat goeds is er aan dien man? – *godbetert*, enz. = God betere het; *goddorie*, *Oostfr.* Goddôrje, *Westf.* godori, *Zeeuwsch* goddorie, volgens *ten Doornk.* waarschijnlijk uit: God dôre jô = God sla of straffe u met waanzin. *Holst.* ook: godbetert, en: godhelp = God helpe mij.

goddank, in de uitdrukking: *goddank zegt Jan Blank!* = goddank! als het nl. kleinigheden betreft. 't Laatste wordt er als eene soort van verontschuldiging bijgevoegd dat men om eene nietigheid zulk een woord heeft gebruikt.

gōddêrn = gutsen, tappelings neerlopen van zweetdruppelen langs het aangezicht; 't *swijt gōddert hōm van 't gezicht*, of: *bie 't gezicht langs*. Ook, evenals in het *Dr.* en *Oostfr.* guddern = met gedruisch naar beneden vallen, bv. van appels, bij 't schudden: “*de moezen godrn achter 't behang om deele*”. *Neders.* guddern = bij groote hoeveelheden aanstroomen, met onstuimigheid uitloopen, uitstorten, neervallen; *Oostfr.* ook: het rennen, met gedruisch loopen of stroomen; *Dr.* gudderen = gutsen, storten, uitstorten, overstorten, ook: godderen: de traonen godderden de man over de wangen. – *gaddern* (zie ald.) wordt gezegd voor horizontale, *gōddêrn* voor verticale bewegingen; 't laatste is eene versterking van 't eerste.

goden, in: *moak dat de goden wies!* = maak dat een ander wijs, dat zal immers niemand gelooven.

godbeter; zie: *godbetert*.

goddoom, 't *Eng.* goddam: God damn jou, *Oostfr.* Goddôm. Ver-{p.1023}zachtend hiervoor: *potdoom, potdosie, potdorie, potverbloume, jandoom*, enz. Als uitroep heeft het den klemt. op de eerste; als vloek op de tweede lettergr.

goddorie; zie: *godbetert*.

goddoriehoal; zie: *godbetert*.

goddosie; zie: *godbetert*.

god en eerêlk, in de verzekering: 't is *god en eerêlk woar; ik verzeker joe god en eerêlk, dat*, enz. = gij kunt er vast op aan, ik zweer het u dat het waar is.

God en eeren, voor: (in) eere, (met) eerbaarheid; *mit God en eeren bin 'k zoo wied komen*. “*Van al de dartien kinder, dei 'k mit God en eeren ter wereld brocht heb*”, enz. Synon. met: in alle eer en deugd.

godganse, godganselke = gansche, geheele; *de godganse dag*, sterker uitgedrukt en altijd in ongunstigen zin, dan: *de hijle dag*. – Letterlijk: den ganschen dag Gods; zoo ook: *de godganse nacht, week, tied, winter, zömer, harst, 't godganse joar, veurjoar*, enz. (v. *Dale* art. God: Opmerking verdient de gewest. bijw. uitdr. van tijd: den Gods ganschen dag voor: den ganschen dag Gods, d.i. den ganschen dag.)

godgansêlke; zie: *godganse*.

godgekloagd = treurig, naar, ellendig, iets waarover men zich bedroeven moet. Eigenlijk = Gode geklaagd; ook *Dr.* Vgl. *gods*.

godhelp, eigenlijk zooveel als: God helpe mij. Zie: *godbetert*.

godjes; zie: *gommès*.

god joa! = o ja! zoo: *god nee!* = o neen!

godloozen (klemt. op: *loo*), in de zegsw.: 't *overschot is veur de godloozen* = het grondsoep is voor de goddeloozen, schertsend wanneer iemand het laatste, hetgeen overschiet, ten deel

valt. *Oostfr.* De rest is fôr de godlosen; ook te *Meiderich*. Vgl. Ps. 75:9, en zie *Zeeman* bl. 245.

gods (*Hoogel.* enz.), als bvnw. in verkorting van: *godsgekloagd*, of: *godserbarmêlk*, bv.: *wat regent dat alle doag!* waarop als instemming wordt geantwoord: *da's gods!* – *wat legt hij 't 'r weer lans* (= wat gedraagt hij zich weer slecht) – *da's gods!* – *'t is gods zoo'n* {p.1025} *verdrijt as 'k heb van dei jong!* *'t is gods zoo duur as 't vlees is!* enz.; *wie kriegen zoo'n godsen muugen in hoes, zoo'n godsen roep ien toen*, enz.; *'t is godse lelk, voel, duur, smerîg, onnuur, gemijn* – altijd met ongunstige beteekenis, enz. – Gelijk in: *godganse* komt het ook tot versterking van het begrip voor in: *godsbeetje*, *godsbietje*, *godsblok*, *godserbarmêlk*, *godsgemijn*, *godskoren*, *godskôr'l*, *godsjammerliek*, *godslêlk*, *godsterwereld*, *godskrömmel*, *godswönder*, *godsgriemelachtig*, *godsellendig*, enz.

godsbeetje = zeer weinig, niet noemenswaard, zoo goed als niets; *hij het 'n godsbeetje veur 'n ander over*; *dei regen het 'n godsbeetje hōlpen* (of: *hulpen*). Zie: *gods*, en: *godsbietje*.

godsbietje = een heel klein stukje; *zij het mie 'n bietje klōntje geven, 't was moar 'n godsbietje*. – Ook = *godsbeetje*; zie ald.

godsblok; zie: *blok 2*, en: *gods*. *WVl.* ne godsblok van ne vent = goede sul. (*De Bo*).

godsellendig; zie: *gods*.

godserbarmêlk, versterking van: erbarmelijk; *hij schrouwde* (of: *schrijfde*) *zóó godserbarmêlk* = hij hilde *zóó vreeselijk, zóó hartverscheurend*, enz. Zie: *gods*.

godsgemijn = zeer gemeen; *'t is zóó'n godsgemijn wief*, enz. = zij is door en door slecht. Zie: *gods*.

godsgriemelachtig; zie: *gods*, en: *griemelachtig*.

godsjammerliek = zoo erg mogelijk; *'k bin zoo godsjammerliek deur hōm bedrogen*; *'k heb mie zoo godsjammerliek in heur vergist*. Zie: *gods*.

godskoren (*Ommel.*) = **godskörrel** (*Old. Westerw.*) = **godskrömmel**, **godskrummel** (altijd met het ontkennende: geen) = onnoozel weinig, een korreltje, kruimeltje; *hij het mie gijn godskoren geven* = 'k heb niets van hem gekregen; *'k heb d'r gijn godskoren onder te doun* = 't kan mij niets schelen, 't raakt mijn koude kleeren niet. *Neders.* nig een Gods koorn = zelfs geen korreltje. Zie: *gods*, en: *godsbeetje*.

godskörrel; zie: *godskoren*.

godskrömmel; zie: *godskoren*.

godskrummel; zie: *godskoren*. {p.1027}

godslêlk = **godse lelk** = verbazend leelijk. Zie: *gods*, en: *lelk*.

godsmougêlk (godsmogelijk), verkorting van: ter wereld Gods mogelijk, alleen in den uitroep: *hou is 't godsmougêlk, dat* enz., zie: *godsterwereld*. *WVl.*: hoe is het Gods meugelijk? (*De Bo*).

godsterwereld, ook: **god in de wereld**, voor: ter wereld; *ik ken mie godsterwereld nijt begriepen hou dat wicht dei jōng hebben wil; begriepen dou 'k mie 't nijt, 'k wijt godsterwereld nijt hou ze d'r bie komen! is god in de wereld gijn stee woar 't minder te wonen is.* (v. *Dale*: Men hoort de gewest. bijw. uitdr.: hoe is het Gods ter wereld mogelijk! voor: hoe is het ter wereld Gods mogelijk! versterking van: hoe is het ter wereld –, op de wereld mogelijk!) Vgl. *gods*.

godswönder = iets waarover men zich ten hoogste verwondert, een groot wonder; *'t is 'n godswönder dat 'e nijt doodvallen is*. Zie: *gods*.

godverdikke, **godverdikkemie**, **verdikke**, **verdikkemie**, **godvergeefmie** = *goddorie*; zie ald. Vgl. *gommies*.

godverdorie; zie: *godbetert*.

godvergeefmie, volledig: *godvergeef mie de zunde!* uitroep van verbazing, zooveel als: hoe is 't mogelijk! wie had dat van hem (of: haar) kunnen denken! – Ook om eene sterke afkeuring te kennen te geven. Zie: *godverdikke*, en: *vergeven*. – Hiervan: *godvergeefmiese*, bvnw. en

bijw., steeds met ongunstige beteekenis en verzachtend voor: *godverdomde; godvergeefmiese (godvergeefmiesche) gemijn, kwoad, laf, duuster*, enz.; – *kerel, bungel, lummel*, enz. = zeer, verschrikkelijk gemeen, duister, enz. Zie: *godverdikke*, en: *vergeven*.

godwoar = starmdoodwoar = doodstarmswoar = doodwoar = het is waarlijk zoo, als eene sterke bevestiging. Zie ook: *starmdoodwoar*.

goedzoo = 't is wèl (minder vaak en alleen tegen gelijken of minderen: **goudzoo**, ofschoon: goed altijd *goud* luidt) = ik zal er voor zorgen, aan uw verlangen zal voldaan worden. – Ook = *bessoo*; zie ald.

goele (*Old.*), **goel**, steeds met *olle* (oude) voorop; *olle goele*, voor: ploegpaard, zonder dat het oud en af behoeft te zijn, maar staat gelijk met de vertrouwelijke uitdrukking: *olle jōng* (oude, ouwe jongen). *MNederl.* gule, guyle, guul, *MNederd.* gûle, gûl, *MHD.* gûl, *HD.* gaul, *Nederl.* guil. Paard, mannelijk paard, hengst. Vooral in den zin van een oud paard, een slecht paard, bonk, knol. (*Verdam*). v. *Dale*: guil: oorspronkelijk paard in 't algemeen; later kreeg het woord verschillende beteekenissen, waarvan de jongste die is van oud slecht paard. *Kil.* guyle = paard; *HD.* Gaul; *OHD.* gul, *Oudfr.* guul, goel, goul, *Westf.* gule, ons oude: guil = oud en slecht paard, waarvoor {p.1029} de boerenknechts op het Hoogeland o.a. de schimpnamen hebben van: *olle hiender, olle knul, sietrounbōk*.

goen, zie: *goun*.

goezen = met geraas vloeien; schuimend spatten; 't *goest 'r oet* (uit het vat) = 't stroomt er met geweld uit, 't gutst er uit; 't *woater komt 'r angoezen* = aanbruisen; "dat 't *schoem over de zeediek goest*." – Ook voor het zingen van kokend water. Vgl. *roazen*. *Dr.* goezen = gonzen, ruischen, bv. het geluid in de lucht bij eene hagelbui. *Noordfr.* use = gieten; hat uset dāhl = het regent dat het giet.

gōffel = blinde gōffel = onverhoedsche duw, stoot, vuistslag, opstopper, stomp.

gōffeln = knoeien, stooten, stompen, mishandelen. Zie ook: *gooren*.

gōffert; een jong, ook wel bejaard, persoon, die grove ledematen heeft, grof gebouwd is; 't is 'n *gōffert*, of: 't is 'n *dikke gōffert*, zegt men van een dik, groot man, die zich moeilijk beweegt. (*Vaderl. Letteroef.* 1856, no 4 p. 154: ze gaf haar goffert aan de dikke vrouw, en nam het andere wicht, dat pijnlijk kreet, in hare armen.) *Neders.* gobbert = een dik man, een grof mensch.

gogem; zie: *gogum*.

gogum, gogem, gochem, gochum, gochōm (de *o* zoowel open als gesloten in de eerste lettergr.) = slim, leep, loos, geslepen. *NHoll.* gochem, *Oostfr.* chochem, gōchum = slim, listig, sluw, die van alle markten is thuis gekomen. (*Ten Doornk.* houdt het voor *Joden-Duitsch*; v. *Dale*: "goochem = wijs, verstandig, ervaren, slim. Aan het Hebreeuwsch ontleend." – Vgl. evenwel: *keukêln*.)

gojje; zie: *gouie*.

gol, golle; zie: *goul*.

gold, voor: de gouden versierselen die in deze provincie tot de Friesche dracht behooren; *zij zit goud in 't gold* = zij is in het bezit van al die voorwerpen. In *Drente* zoowel als hier beteekent: een meisje *in 't gold en zulver zetten* = haar van een volledig {p.1031} stel dier sieraden voorzien. Vergelijking: *eerêlk as gold* = doodeerlijk. – *MNederl.* gout, golt, *OHD.* *OSaks OS.* Eng. *HD.* gold, *MHD.* *MNederd.* golt, *Goth.* gulth = goud. Vgl. *bolt*.

golden, gol'n = gouden, *van gold* = van goud. De *d* wordt weinig gehoord, en zoo krimpt het woord eigenlijk tot: *gol'n*. Ter wille van de duidelijkheid zullen wij de eerste schrijfwijz behouden. – *Dr.* gollen, *Oostfr.* golden, gollen, gûlden, *HD.* golden = gouden.

golden balken, in: *dat hoes het golden balken*, zooveel als bij *Harreb.*: Hij heeft zilveren balken in zijn huis = het is met hypotheek bezwaard. *ZLimb.* Dat hoes sjeet op papiere zoale (zuilen). Zie: *golden*.

golden bijnen; zie: *piepen*, en vgl. *golden*.

golden knoopkes (gouden knoopjes); de *Ranunculus acris*; ook *Oostfr.* Zie: golden.

golden oorierzer; zie: oorierzer; ook: golden.

golden peppêl'n (gouden pippeling); soort van renet, pippeling.

golden stiften; zie: stiften, alsook: golden.

golden tinger; zie: tuutjeknipper.

goldenwillem, eigenlijk volgens de uitspraak **gol'nwil'm** = willempje, tienguldenstuk.

goldjebloum, goltjebloum = goudsbloem, goudjesbloem (v. *Dale*).

goldringenet; eene soort van renet, boom en vrucht.

goldsmid; zie: zulversmid.

goldvisglas; zie: visglas.

gōlf (onz.) = vak eener boerenschuur. *Zw.* golf = vloer; *Deensch* gulv = de vloer, de bodem; logulv = dorschvloer. Zie: goul.

gōlfern = **hōlfêrn, ōlfêrn**; aanhoudend, nokkend, luid huilen, van kinderen; hiervan: *gōlfert* = *hōlfert, ōlfert* = *galpert* = *bōlkert* = *schreeubek* = *schrijfbek* = *schrijfsnoete* = schreeuwelelijk, huilebalk; *gehōlfer*, iterat. van: *gōlfern*, en: *hōlfern*. – Synon. met: *galpen*, en: *bōlken*, maar van langer duur. Zie ook: hōlfern.

gōlfert (*Auwen*) = lomperd. Zie ook: gōlfêrn.

goliat; zie: Kenau. {p.1033}

golle; zie: goul.

gol'nwil'm = **gol'nwil'mke** = **gol'nwil'mtje** = golden willem. Zie ald. en: golden.

goltjebloum; zie: goldjebloum.

gomkes; zie: gommès.

gommans; zie: gommès.

gommant; zie: gommès.

gōmmel; zie: lōcht.

gommès, gommies, goms, gomkes = **heeregommans, heeregommant** = **gommès doagen** = **gommès gommès**; tusschenw., eigenlijk basterdvloeken, om verwondering of eene bevestiging uit te drukken; *gommès!* = is het waar!/? wel wel! – *gommèsjoa!* = zekerlijk; *och gommès!* = och heer! *Dr. gommès, Overijs.* gomenije, gommenikkend! uitroep van verwondering en verbazing; *Oostfr.* gommès, Herr gommès! och gommès! (Mr. *J. Pan* en *Lesturgeon* houden het voor eene verbastering van: Godmensch, of van: God. – 't Komt mij waarschijnlijker voor dat het samengetrokken is uit: *god mensch!* en te vergelijken met: mijn God, vader! wat scheelt u? Zoo zegt men bv.: *lijve mens!*, *doar 's niks van an!* – *god man*, *doar mōs ie bie west hebben!* – *god kerel wat gōng 't mooi!* – *god mens hou duur ie 't woagen!* enz. (Men liet toch de *d* weg om niet te vloeken, terwijl de *n* er licht uitviel doordien de eerste lettergr. den klemtoon behield.) – Brengen wij al de woorden van die soort bijeen dan krijgen wij de volgende vrij volledig reeksen: *blikgad, blikvloager, blitskoater, blitsekoater, blikkie, bliksie*, door achtervoeging der *s* (of: *se*) als bvnw. of als bijw. van versterking gebruikt; *dei blits, dei blaksem, duufker, duker, duufkoater, dōnder, donderkoater, godvergeefmie, soaroa*; ook voor deze geldt de vorige opmerking; – *chut, gut, git, gitte, grut, gorte, gorrie, gottjes, godjes, goddorie, goddosie, godverdikke, godverdikkemie, verdikke, verdikkemie, god en gijn ende, god veur 'n joapie, potdorie, potdoom*; – *heer, heere, heeregommans, heeregommant, heerejij, heerejijketies, heerejijketiesen*, {p.1035} *heerejijmenie, o heerejijs, och heerejij, heerenk, heeremensen*; – *jijnie, jijs, jijketies, jandoom, janstrammie, jarses, harrejarses, jasses, harrejasses, jakkes, harrebasses, baggel, harrebaggel, harre harre, dei soaroa, verdei mie*, enz.

gōmmès doagen; zie: gommès.

gommès gōmmès; zie: gommès.

gommies; zie: gommès.

goms; zie: gommès.

gongêln; zie: *gengêln*.

gōngschōp = **luierman** (*Hoogel.*) = **luiteke** (*Niezijl, enz.*) = **krōmjōng** (*Old.*) = **plagschōppie** (*Hoogez.*); schop waarvan de steel schuin aan het blad, dat gedeeltelijk uit hout bestaat, gehecht is, weshalve dit werktuig dient om er iets mee op te scheppen, bv. paden in den tuin.

gōns; zie: *gaons*.

goochien; zie: *geeze*.

gooi; in de zegsw.: *goa dien gooi* = ga uw' gang; ook *Amsterd.* en *Zaansch.* Veelal afkeurend in: *hij gait zien gooi* = hij gaat zijn scheeven gang; *om dei gooi* = omstreeks. Zie ook: *rooi*.

gooien, in: *mit deuren gooien* = deur of deuren met geweld dichtslaan, bv. uit drift; 't *goud op blijk gooien* = het waschgoed op de bleek uitspreiden; *de deur op slōt gooien* = 't *slōt'r op gooien* = deur in 't *slōt down* = de deur op slot doen; 'n *klijd over toavel gooien*, voor: uitspreiden. 'n *brijf in de bus gooien*; *mit dobbels gooien* = dobbelen.

goon; zie: *goun*.

goor = vies, onzindelijk, smerig, walgelijk, 'n *gore troep* = 'n *fieze boel*. *Zaansch* goor = vies, vuil. – Ook (*Ommel.*) = ongedaan, onfrisch, katterig, door lang waken, door zwieren, enz., waarvoor men elders *goar* zegt. – *Oudt.* goor, goer = slijk; *MNederl.* gore = slijk, modder, drek, vuil. (*Verdam*). *Neders.* gare = mest, humusdeelen in den akker. Vgl. goor, en: gaar, bij v. Dale.

goor (*van Halsema*) = zuir, wrang.

goorgad = smerig, slordig vrouwspersoon, als schimpwoord. Zie: *goor*, en: *gat*.

Goorecht; een der zes kwartieren der prov. Groningen, vroeger {p.1037} ook *Drentherwolde* genoemd, eene voormalige heerlijkheid, de omstreken der stad Groningen bevattende; het grootste deel lag Zuid-Zuidoostelijk van de stad. Eigenlijk = landgericht, ter onderscheiding van: stadsgericht. *H Kremer*, bl. 245. Vgl. *Hunsegoo*.

gooren = **gōffeln** = *toeken*; *an n'kander gooren*. Naaistersw. Zie: *toeken*.

gooze; zie: *geeze*.

goozegad; zie: *ganzegat*.

gorde = **boekrijm** = **gort** (*Niezijl, enz.*) = buikriem, van een paard, *Dr.* gordel. Zie: *liefbuiden*. Vgl. *Verdam* art. gorde, en v. Dale art. gord.

gorden (gording); de spieren die tot steun dienen der *oplengen* (zie ald.) in gebouwen, inzonderheid in boerenschuren.

Gories, voor: Sint Gregorius, Kalenderdag, 12 Maart. *Ommel. Landr.* V, 46: "Landen die eener Weydet, Ploeghet ofte Hoyet, die sullen vrij wesen toe S. Gregory," (= – *om Gories, Westf. Gurre.*) – Op het *Hoogeland* komen alsdan de dagloonen der *vaste arbaiders* van 30 op 37⁵ Cts, en moeten zij, in plaats van 's morgens 5, om 4 uur bij den boer zijn: van 1 Mei tot den 29 September gaan zij om 6 uur naar huis. (Nogtans is hier en daar, door den invloed der Socialisten, verandering gebracht, (1890).

gōrre (*Goor.*), in: *op de gōrre speulen*; een notenspel.

gōrre (*van Halsema*) = oud paard. *MNederl.* gorre = afgeleefd paard, oude knol, *MNederd.* gorre, gurra. (*Verdam*).

gorrie! (*Stad-Gron.*); zie: *gommies*.

gōrrel = onzamenhangend, ongebonden, korrelig, tegengestelde van *paps*; wordt o.a. van gort en rijst gezegd als die al te droog zijn gekookt, en van roggebrood dat los en week is. Hiervan de vergelijking: *zoo gōrrel as Geertjemui's gōrt*. – Ook nog wel voor: lichtgeraakt. Vgl. *kōrreln* = rollen.

gōrrêln = gorgelen, de keel spoelen; *de hals gōrrêln* = de keel gorgelen; *gōrrelwoater* = gorgelwater, gorgel drank; *gegōrrel* = gegorgel.

gōrrelwoater; zie: *gōrrêln*.

gorsblok; zie: *blok 2*.

gört, görte = gort, grutten. – Zie ook: *gorde*. Zegsw.: *doar is de gört goar* = daar is ruzie, daar zijn de poppen aan den dans. Van een vrouwspersoon, dat groote treden doet of wat hoog {p.1039} stapt, zegt men: *'t is 'n stap in de gört*, ook: *'t is 'n stap in de karn*.

gorte, gortjes; basterdvloek als tusschenw.; bij *Hooft* bygort. “*Moar gortjes Jan! wat scheelt die nou.*” Wordt alleen van vrouwen gehoord. Zie: *gommies*.

gortegruwel (*Goor.*) = *woatergruwel*; zie ald.

görtig (bijw.); *doe moakst mie te görtig* = gij maakt het te erg, gij overdrijft, gij maakt het te grof; ook: gij verteert te veel geld, gij zwiert te veel. – Zie ook: *vinnig*.

gortjes; zie: *gorte*.

görtries; zie: *ries*.

görtkoren = gerst die bestemd is om gepeld te worden; *'t görtkoren ligt op beun* = die gerst wordt afzonderlijk op den zolder bewaard. Vgl. *broodkoren*.

gossel = slim, gaar; *gossel, goud gossel* = *begosseld* wezen = oordeel genoeg bezitten om niet voor onnoozel versleten of idioot genoemd te worden. Zal tot het Bargoensch behooren.

gossel (*Goor.*), znw., voor: eene eenigszins zwaarlijvige, goedaardige, niet net gekleede vrouw: *wat 'n dikke gossel is dat!*

gou; zie: *gau*.

goud = goed, als bvnw. in: *weer goud op iemand wezen* = niet meer boos op hem (of: haar) zijn; *zij bin weer goud op 'n kander* = zij zijn geen onvrienden meer; (*Sara Burgerh.* p. 351: ik vrees maar, dat hij al te goed op mij zijn zal); *den zel alles weer goud wezen* = dan zal alles vergeven en vergeten zijn; *dat wordt nijt weer goud* = dat wordt nimmer weer innige vriendschap; *'k mout zijn da'k 't weer goud krieg* = ik moet zien dat ik het weer in orde breng. *hij 's zoo goud as gold* = toegevend, meegaand, zeer goedig, doodgoed, (en dan ook: *hij 's zoo goud as Geertjemeu*, maar alleen in een enkel geval); ook = in geldzaken volkomen te vertrouwen; *goud over kinder wezen* = als stiefmoeder, onderwijzer, weesvader, enz. de kinderen zacht behandelen; *nijt goud wezen* = ongesteld, ook: niet wel bij 't hoofd zijn, (ook *Oostfr.*); *bist nijt goud?* of: *bist wel goud?* = zijt gij gek? of: meent gij dat ik gek ben? *zij 's niks nijt goud* = zij is vrij erg ongesteld; *'k bin't hijle winter nijt goud west* = ik heb den geheelen winter gesukkeld; *goud goud* = goede waar, deugdzame stof; *'t is mie goud* = 't is mij wèl, ik neem er genoegen in; *is joe 't goud?* = zijt gij er mee tevreden? *as joe't goud was wōl 'k mōr'n bie joe komen*, (*Dr.* as 't joen good was); *'t is goud geld* = 't is duur genoeg; ook: 't is een goed bod; *goud volk!* uitroep wanneer men bv. in den donkeren een huis binnenkomt; hij (of: zij) 's *van goud* {p.1041} *volk* = van eene eerlijke en arbeidzame familie; ook *Dr.* Als versterking in: *bestgoud, bestiggoud, alderbestiggoud*, voor: heel goed, bv. 't geen gij wilt doen, of: wat gij van mij verlangt. – In den Sint-Maartensdeun komt voor: *Hier woont 'n goudman*; *MNederl.* goetman, *MNederd.* gudeman = fatsoenlijk man, man van eer. – Als bijw.: *goud glad, lekker, zuit, lank*, enz., zooveel als: in voldoende mate, zóó, dat men er ruimschoots mede tevreden kan zijn, en als bvnw.: *gouie* (of: *guie*) *dikke, groote, harde, spitse*, enz.; een' bedelaar *goud wat geven* = hem ruim bedeele; *goud zoo groot, lank, veul*, enz. (*Nederl.*: nog wel zoo groot = nog iets groter), en te vergelijken met: een goede honderd gulden, enz.; *'k heb goud genōg* = ruim genoeg; *dat heb ie* (of: *dat heie*) *goud* (met bijzonderen klem op *goud*) = daar zegt gij een waar woord; *hij het 'r goud wat an verdijnd* = hij heeft daaraan vrijwat verdiend; “*'k Har altied hoopt dat onz' Trientje eerst lank deinen en goud wat overhollen kon,*” *MNederl.* goet = overvloedig, ruim. (*Verdam*); *zóó is 't goud* = dat is de spijker op den kop; *nō mout 't ook goud wezen*, zooveel als: ik heb u zoo vriendelijk behandeld, of: ik heb u zoo ruim bedeed (enz.) dat gij nu wel tevreden moogt zijn. Wordt gezegd als men 't van beide kanten eens is; *de sōm komt goud* = het antwoord van dat voorstel is goed, nl. overeenkomstig het rekenboekje; *ik ken dei som nijt goud krieg* = de som, het voorstel, komt niet uit, ik kan het antwoord niet krijgen; *'t goud hebben van eten en drinken* = een goeden kost hebben; “*– dou ie 't goud den is 't ook nog niks meer as goud*” = op

dankbaarheid of waardeering moet men niet rekenen; *Friesch*: It is nooit net better as goed (zeggen dienstbaren en werklieden); *wel wijt woar 't goud veur is!* schertsend voor: wij kunnen nog wel een paar worden, er kan nog wel een huwelijk van komen, bv. als ik naast u ga zitten; *Oostfr.*: wel wêt wâr 't gôd fôr is, mîn frau kîkd ût de leste ogen, (ook *Gron.*); *dat gait nijt goud*, niet zelden met de toevoeging: *zoo bin we nijt getroud* = daarmee kan ik niet tevreden zijn, dan zou ik schade moeten lijden, gij handelt niet eerlijk; of: gij vergist u bij de berekening, enz. – Nog als *znw.*: *goud van dokter* = geneesmiddelen van een' geneesheer, uitge- {p.1043} zonderd drankjes, (*ZHoll.* goed van den mêster; *Geld.* een fleschje goed); *wie hebben vijf week goud in de wask* = wij hebben eene wasch van vier weken. *goud* voor: vee en paarden; *'t goud lopt nog in 't land*; *wie hebben 't goud op stal zet*; *bie 't goud lans goan* = bij den boer, kort vóór 't naar bed gaan, naar 't vee, enz. zien of alles in orde is; “*'t vette goud zit op zien gat, 't wordt stinkvis*” = de vette ossen en koeien zijn te goedkoop, er is daarvoor hoegenaamd geen kooplust; *geven goud* = voorwerpen die ons geschonken zijn; *'t goud hebben* = de maandstonden hebben; *hij het hoast gijn goud an* = hij is zeer dunnetjes gekleed; *onder 't goud is 't kind moager*; *zij zit goud in 't goud* = zij zit goed in de kleeren, hare kleeding is zeer voldoende; *'t is ijn mouders goud* = er is geen onderscheid in die voorwerpen, 't eene is niet beter of slechter dan 't andere. – *MNederl.* goet (als *znw.*). In den zin van levende have, vee, alsook in dien van roerende goederen, bepaaldelijk waren, koopwaren, winkelwaren. (*Verdam* art. goet 2 kol. 2046, 2047). Zie ook: *goud 3*, enz. Als zoodanig heeft het woord geen meerv. – Samenstellingen: *toengoud* = tuinvruchten; *stokgoud* = boonen die bij staken opgroeien; *pootgoud* = wat bestemd is om in den grond gelegd te worden, bv. aardappelen, boonen, enz.; *moezegoud* = muizenvergif; *böntgoud* = gekleurde katoenen stoffen; *smeergoud* = zalf, enz. – *Zegsw.*: *gijn loozer goud as mensen!* schertsend, wanneer iets op eene wel vernuftige maar knutselachtige wijze is ingericht of uitgevoerd. Ook eene soort van uitroep bij 't zien van iets dat kunstig gemaakt is en waarvan men ons de werking verklaart. *Sprw.* *Goud is goud moar beter is beter*, (ook *Aken*); wordt gezegd, wanneer men met iets geen volkomen genoegen neemt. – *Goud is goud moar al te goud is andermans gek* = Al te goed is buurmans gek. – *'n Goud swien vret alles* = men moet alles kunnen eten wat ons aangeboden wordt, en als antwoord op de vraag: *lust ie dat wel?* – *Ook al goud, zee de vloovanger, dou grepe 'n loes*, zooveel als: men moet zich met het mindere tevreden stellen als men het betere niet krijgen kan, (ook *Westf.*) – *'t Is goud dat'oe 't zichst en nijt krigst* ('t is goed dat gij 't ziet en niet krijgt) = kinderen moeten gewend worden hun' lust te bedwingen, men moet hen aan ontberen leeren gewennen.

goud, voor: goedje, allerlei dingen, die ons bv. in den weg kun- {p.1045} nen liggen; *barg dat goaren en goud op*; *wat mouten dei bouken en goud doar? doar liggen schounen en goud*; *'k heb lint en goud koft veur mien houd*; *eat dei proemen en goud nijt op*; *gooi dat roet en goud op mis, musken en goud, vogels en goud, matten en goud, rusken en goud*, enz. Zooveel als: gooi dat onkruid en zulk goedje (dat daar op een hoop ligt) op den mesthoop, enz.

goud, voor: stof, in samenstellingen als: *kussensloopgoud*, *gedienegoud*, *bergedienegoud*, *schoedegoud*, *bōksengoud* (*broekstof* in annonces), enz. (Zelfs: kleedingstof komt niet bij v. *Dale* voor.) Zie ook: *goud 1*.

goude = goede, zelfst. gebruikt: *'t is 'n goude*, met weinig zwakker beteekenis dan: 't is een beste in zijne soort; iets *oet 't goude opeten* = het opgebruiken vóór het tot bederf overgaat; *over 't goude proaten*, zooveel als: over den godsdienst redeneeren in den geest der Christel. Afscheidenen.

goudêlk (goedelijk) = goedig, goedaardig. *Oostfr.* gôdelêk, gôdelk = goedig, tot goedheid en vriendelijkheid geneigd, enz. (v. *Dale*: goelijk = aanvallig, lief, beminnelijk; *B. ter Haar* (*Huibert en Klaartje*): “De hond – (Die) goelijk hem in de oogen zag,” heeft het de beteekenis van trouwhartig.) *Kil.* goedelick = goedigh. v. *Dale*: goelijk = aanvallig, lief, beminnelijk; *MNederl.* goedelijc, enz. = goelijk. (*Verdam* art. goedelijc)

goudêlkheid = goedigheid, goedhartigheid, goedheid, goedaardigheid; *de goudêlkheid ligt heur* (of: *hōm*) *op 't gezicht* = dat zij goedaardig is kan men op haar gelaat lezen; *oet goudêlkheid heb 'k hōm hulpen*, dus: zonder bijoogmerken. Zie: *goudêlk* en vgl. *goudighaid*.
goudens (goedens); *in goudens* = zonder driftig te worden; ook: met onderling goedvinden, en staat tegenover: *in kwoadens* = met geweld, gedwongen; *ik heb hōm 't in goudens zegd* = hem bedaard onderhouden, eene liefderijke vermaning gegeven; *wil hij nijt in goudens den moar in kwoadens* = kunnen wij de zaak niet in vrede in orde maken dan moeten wij zulks maar als vijanden doen.

goud en tjoud (*Ommel.*), ook: **goud en tsjoud** = goed en slecht door elkander; *doar is goud en tjoud* = daar zijn dingen van veel en van geringe waarde bijeen; *'t is zoo goud as tjoud* = 't is al naar het valt, de gevolgen kunnen zoowel ten goede als ten kwade zijn. *'t Friesche za goed als tjoed*. {p.1047}

goud en wel, tautol. voor: zonder dat er iets aan hapert; waarop geene aanmerkingen kunnen gemaakt worden, wat gaarne wordt toegestemd; *wie zatten nog goud en wel bie mien zuster dou de klok twalm sloug; das alles goed en wel, moar wie wassen ongerust; dei man gōng goud en wel oet hoes en noa verloop van 'n uur vōnnen ze hōm dood in 't land*.

gouder, 2 nv. van: *goud* (= goed), in: *goudergeluk*, bv.: *gouder geluk har'k 'n parrêlplu mitnomen* = gelukkigerwijs had ik eene paraplu medegenomen; *goudergeluk was de train 'n ketijr te loat*, (anders had ik hem niet kunnen halen); *oet gouderdeugde*, ook: *oet gouderbest woarschoude ik hōm nog*, (maar hij sloeg mijn raad in den wind); zooveel als: met de beste bedoelingen, wanneer die nl. niet op prijs worden gesteld. Vgl.: *goederhand*.

gouderbest; zie: *gouder*.

gouderdeugde; zie: *gouder*.

goudergeluk; zie: *gouder*.

goudighaid = goedigheid; *hoe koom ie in goudighaid doch zoo loat!* = waarom komt gij toch zoo laat! *'k ken mie in goudighaid nijt begriepen wat hij mit dat hoes doun wil*, enz. = ik kan er onmogelijk eene goede reden voor vinden. Hierin ligt de zachtst mogelijke berisping of afkeuring. – *Zeg mie in goudighaid ijs wat dat bedud* = zeg mij in vredes naam wat dat beduidt, waarom gij dat zegt, enz.; *grootte goudighaid!* tusschenw. dat verwondering moet te kennen geven, en zooveel als: hemelsche goedheid!

goudje, voor: kinderen, vogels, kippen, lammeren, enz. Vgl. *volkje*. Zegsw.: *das om 't goudje moar nijt om 't bloudje* = dat doet hij niet uit liefde voor hem (bv. zijn oom) maar om zijne duiten.

goudkoop (= goedkoop), in: *hij geeft gijn goudkoop* = hij blijft tegenstand bieden, hij geeft den strijd niet op. Zoowel in gunstigen als ongunstigen zin.

goudkooperder = goedkoopster; *'t brood wordt al goudkooperder*.

goudkoops = wat goedkoop is; *is niks gijn goudkoops an* = *doar is niks te geef an* = dat ding is niet zoo goedkoop.

goudkoopte = goedkoopheid; *om de goudkoopte huif ie 't nijt te doun*. {p.1049}

goudman, voor: beste, edele man; zie: *goud*. (*Van Dale*: goeman (veroud.) = scheidsman, arbiter; verkorting van: goede man.) In deze provincie komt nog de familienaam *Goeman* voor; o.a. ook *Goeman Borgesius*, lid der 2 Kamer. *Lambertus Goedman* was de schrijver van *Spiegel der Jongers* (*Verdam* art. goetman.) *MNederl.* goetman; *MNederd.* gudeman. Een fatsoenlijk man, een man van eer. (*Verdam*).

goudijf = gauwdief, dief van beroep; *Dr. goudeef*.

goudzoo; zie: *bessoo*, en: *goedzoo*.

gouie; **guie**; **gojje** = goede; ook: *goude*; zie ald.

goul (*Hoogel.*) = **gōlf** (*Old. Westerw. Duursw.*) = **vak** (*Veenkol.*) = **gol**, **golle** (*Westerkw.*); de ruimte tusschen twee gebinten in eene boerenschuur. *Friesch* golle = hooivak; *Oostfr.* gulf = vak, deel eener schuur; *Neders.* fakke, inzonderheid de afdeelingen van een huis; *Zw.* golf =

deel, vloer; vak in de schuur waar het ongedorschte koren geborgen wordt, *ONoorsch, IJsl.* gólf; *Noorw.* golv = vak in eene kast, in eene schuur, vierkante ruimte tusschen palen. – *gōlf*, waarvan *gol, golle, goul*, eene verbasterde uitspraak zal zijn, hetzelfde woord als ons: golf = zeeboezem, volgens *ten Doornkaat* van het *Grieksch* kólpos = boezem, gebogen, gewelfd iets, holte, dal tusschen twee bergen, enz.

goun, gouns, gount; goen, gounen, gount; goon. In 't *Old. Westerw.* op 't *Hoogel.* *gount, gount* = eenigen; in 't *Westerkw.* *goun, goen*, enz. = eenigen, wat, iets; *d'r bin nog gount* = er zijn nog eenigen, bv. menschen, stoelen, pijpen, enz., van voorwerpen die geteld worden; *Westerkw.*: is nog *goon, goen, gouns*, enz. *ien*, voor: wat, (bv.): koffie in den pot, water in eene kom, jenever in eene flesch, enz.: *hè jem ook al goen had?* (*Langew.*) = hebt gij ook al wat (bv. koffie) gehad? Ook = sommigen; *gount willen dit en gount dat.* – Moet vergeleken worden met: *gijnt, gijn* = geen, van het *ODuitsch* nihein, nohein; uit: ni, no, en: ein (= een); geen kon zoowel eene positieve als negatieve beteekenis hebben, en die oude vormen: nehein, nechein, nohein zoowel: *goun* (posit.) als *gijn* (negat.) opleveren. {p.1051} *Dr. gôen* = sommigen, eenigen.

goundag (klemt. op: *dag*), *Stad-Gron.* **guindag, guiendag = gondag** = goeden dag. Ook voor: afscheid nemen: *ik koom hier om joe goundag te zeggen.* *Zegsw.:* *hij zegt gijn goundag of gounweg* (hij zei noch goeden dag noch goeden weg), zooveel als: hij gaat heen zonder het gezelschap te groeten, waar het *Holst.* heeft: He seggd nog scheid (afscheid) nog dröt (verdriet). – *Geld.* gendag. Zie: *gendag*, en: *soam*.

gounen; zie: *goun*.

gount; zie: *goun*.

gounmörge, gounmör'n, gommörge, g'nmörge, gommör'n = goeden morgen!

gouns; zie: *goun*.

gount; zie: *goun*.

gounweg; zie: *goundag*.

goute; zie: *gaute*.

graffen, mv. van: graf (*Westerkw.*) Zie: *oa*.

graft; grafte = breede en diepe sloot om hof en erf; ook *Oostfr. Holst. MNederl.* gracht, graft enz., *MHD.* graft, gracht, *MNederd.* graft, gracht, *OHD.* graft, *AS.* graeft. Graf, grafstede. Ook = gracht, kanaal, ook stadsgracht, sloot. *HD.* Graben. (*Verdam*). *Kil.* graft, gracht; *Westf.* gräfte = gracht om een slot of eene stad, v. *Dale*: gracht (veroud. graft) = gegraven waterleiding; vest; bewoonde kade. In geen opzicht beantwoordt hieraan ons *graft*; 't is hier eene geheele of gedeeltelijke afsluiting door water, dat in 't minst niet met andere wateren in verbinding staat. Vgl. *Grave*, in de Middeleeuwen *die Grave* = de gracht, gegraven vaart. Zie *Verdam* art. *grave I.* – Samenstell.: *kerkhofsgraft, stadsgraft, battereighraft* (zie ald.), *kruidgraft* (zie ald.), wat men later ook heeft uitgestrekt tot: *stoatsieonsgraft*. – Vgl. om de verwisseling der *ch* (of *g*) en *f*: *höfte = högte* = hoogte; *docht*, en: doft; *stiefbeugel*, en: stijgbeugel; *hecht*, en: heft; *klucht*, en: kluft; *kocht*, en: koft; *Nederl.* kogge, en: kof; *zijgen*, en: ziften, enz.; *NBrab.* helcht = helft; *Kil.* kraft, kracht, (*HD.* kraft); *stiften*, *stichten*; *trefter*, *trechter*; *krofte*, *krochte*; *HD.* seufzen, en: zuchten; *HD.* Luft, {p.1053} *Gron.* lōcht = lucht; *HD.* sanft, en: zacht; *Oudfr.* nift, *HD. Nederl.* nicht; *Friesch* haffelen, *Gron.* hacheln, enz. Oudt. schreef men: 't gracht = 't graf, alsmede grachtsteden = grafplaatsen, o.a. in: *Amstelredams eer ende opcomen* 1639, bl. 264, 265.

graft = graf, *HD.* Gruft; vandaar: *begraftenis* = begrafenis. Zie ook: *graft I.*

graimer; zie: *grijmer*.

grain, in geschrifte *grein*; eene gewaterde wollen stof, inzonderheid voor vrouwenrokken en voor gordijnen. Het is weinig meer in gebruik en heeft plaats gemaakt voor morée, dat niet zoo fijn en dicht is. (v. *Dale*: *grein*, zekere stof van geitenhaar of kemelhaar, kamelot.)

grainen = van: *grain* (zie ald.), in geschrijfte *greinen* (ook bij *v. Dale*); 'n *grainen rok*, enz. = een rok van kamelot. – Ook = grenen, van grenenhout. Zie ook: *grainenholt*.

grainenholt = grenenhout, ook alleen: **grainen**; 't is *grainen* = 't is *grainenholt*. *Noorsch gran* = pijnboom.

gram, in: *hij's zien geld gram* = hij vermorst zijn geld, 't schijnt dat hij zijn geld volstrekt kwijt wil zijn; 'k bin mien *geld nijt gram* = dat is mij geen geld waard, daarvoor heb ik het geld te lief; *hij's zien leven gram*, zegt men van iemand die noodeloos zijn leven waagt. Eigenlijk zooveel als: nijdig zijn op het geld (of: leven) dat men bezit. *Oostfr.* hê is sîn läfen, of: de werreld gram. – *Van Dale gram* = toornig, *MNederl.* = vertoornd. – Verl. tijd van het *MHD.* grimmen, *OHD.* grimman, kriman = woedend zijn van toorn, enz.

grammietig (*Ommel.*) = **gramniedig** (*Old.*) = toornig, vergramd; 'k wōr zoo *grammietig op dei vent*, ik kon hōm wel doodsteken. *Dr.* grammietig, *Friesch* grimmitig, *Gijsb.* Japix grammijtig, *Overijs.* grammietig, grammottig, grimmottig, *Oostfr.* grammiterig, grammiterg, bij *Weil.*, *v. Dale*, *ZNederl.* grammoedig; *Kil.* grammoedigh. – Van: grammitern, enz., een freq. van het *OHD.* gramizzon, gremizzon = brommen, morren, pruttelen. {p.1055} Zie *ten Doornk.* art. grammiteren. – *gramniedig* zal eene verbast. zijn van: *grammietig*; men maakte er een pleonasme van toen men de afkomst niet herkende.

gramniedig; zie: *grammietig*.

grande; tarwemeel van de grofste soort, tusschen *grof* (d.i. grof meel) en *zemel* in. *Weil.* en *v. Dale*: grint, het tweede meel van de boekweit, in *Geld.* grinte, grante; *Oostfr.* grand = grof meel, meel waar het fijne uitgezift is; ook = grint; *Neders.* grand, de schaal van het koren, inzonderheid van tarwe, wanneer die nog meel bevat; *Westf.* grand = grof zand; weitengrand = grof meel; *Eng.* to grind = meel malen; *Kil.* grane, greyn, *Noordfr.* grant, *Deensch* grand = stofje; graankorrel, zandkorrel, *IJsl.* gran, *AS.* grand = klein korreltje; in *Brunswijk* grand = kiezel; grof zand; *Nederl.* grint = de kleinste soort van keien.

granen; zie: *gerst*.

grant, in: *geen grant* = geen geluid. (*Laurm.* p. 132).

grap, in: *doar is gijn grap*, of: *doar is niks gijn grap an* = dat is niet aardig, niet aangenaam, aan zoo iets kan men geen plezier hebben; *de grap is t'r of* = het mooie, het aantrekkelijke of het aangename is er af; *hij het de grap t'r of* = hij vindt daarin geen genoeg meer, hij kan zich daarmee niet meer vermaken.

gras, groas (meerv. *groazen*, in geschrijfte: *grazen*; *groas* wordt zoowel in 't meerv. als in 't enkelv. gebruikt); eene landmaat in *Hunsegoon* en 't *Westerkw.* = 44 are. In den wandel echter rekt men twee *groazen* = één bunder. *Weil.* vijf *grazen* = zes morgen; *v. Dale*: gras of *graze* *Oud-Nederl.* vlaktemaat. *Ommel. Landr.* I, 2; IV, 5. *grasen* Lands. *MNederl.* gerse, gaerse, garse, grase, enz. Benaming eener landmaat, ter grootte van 3/4 deimt of 1/2 mat of 1/3 morgen, of 200 roeden (het morgen op 600 roeden gerekend), of ± 250 roeden, het morgen op 800 roeden gesteld. Het woord is eene afleiding van *gras*, waarvoor in 't *MNederl.* *gers* een zeer gewone vorm was; ook *gras* komt als landmaat voor. (*Verdam* art. *gerse*). Voorheen ook in *Drente* in gebruik en = 400 vk. roeden; *graze* ook: zeker aandeel in gemeenschappelijk weideland; in *Oost-Friesl.* eene maat voor weideland van 300 Rijnl. vk. rd. of bijna 3/7 hectare. – Oorspronkelijk zal het zijn: zooveel land als voedsel {p.1057} kan opleveren voor ééne koe.

gras. *Zegsw.:* *hij ken 't gras wassen heuren* (hij kan't gras hooren groeien) = hij is in de hoogste mate eigenwijs; ook *Neders. Holst. Westf. Noordfr.;* te *Meurs*: den hörrt de pieren huszten, te *Euskirchen*: da hüet de flüh host'n; (vgl.: *wies*); – *hij let'r gijn gras over wassen* (hij laat er geen gras over groeien) = hij maakt er terstond werk van, stelt het niet uit, bij *v. Dale* (gewest.): hij laat geen gras onder zijne voeten groeien; *Friesch*: Wij moatte der gjin gears oer waechse litte, (de zaak maar dadelijk aanpakken); beesten *te hooi en te gras hebben* = zooveel hooi- en weideland hebben dat men ze 't geheele jaar kan voeden; – *op zien leste*

gras wezen, wordt van voorwerpen gezegd die op het punt staan om buiten gebruik gesteld te worden, omdat zij niet voor herstelling vatbaar zijn. – Men zegt hier: *'t gras komt mit regen en wiend en 't gait ook mit regen en wiend weer weg*. Vgl.: *gruin as gras*, fig. = geheel onbeschaafd, ruw, lomp. Zie ook: *te gras*.

Gras (de *a* eenigszins gerekt uitgesproken) = Gerhardus; *Geld.* Grad. Hiervan de meisjesnaam: *Grardoa, Gràdo* = Gerharda.

grasgans = rietgans, Anser Segetum, ook **zaadgans**, in Amsterdam schiergans. Zij is een weinig kleiner dan de wilde gans en zeer kenbaar aan haren zwarten, in het midden roodachtigen snavel.

grashuppel; zie: *grashopper*.

grashopper, ook: **grashuppel** = (*Ommel.*) **grashipper** = krekkel, veldkrekkel; *Kil.* grasshopper, in 't *Nederl.* verouderd; *Dr.* grasshup, grasshopper, *Overijs.* hoppe, *Oostfr.* grasshüpper, grasshêmke, grasshopperke, grassspringer; *Holst.* grasshüpper; *HD.* Grasshüpfer, *Eng.* grasshopper, *Deensch* graeshoppe, *Noordfr.* gârshoppers, *Zw.* grâshoppa. – Van: gras, en: *huppen*; zie ald.

grasmaiers (= grasmaaiers); bijnaam der inwoners van Uithuizen.

grastallen; zie: *gras I*, en: *roetallen*.

grasvellig = eene om schulden verlaten boedel, in 't *Gron.* verouderd. {p.1059} *Laurm.* p. 19: “*grasvelligge* boedels zijn zulke, die niet toereikend, en aan het recht vervallen zijn. Oudt. gersfelte, d.i. eigenlijk op het gras, of op den grond gevallen.” *Dr.* grasvellig, min of meer verouderd. Volgens *Kil.* en *ten Kate*: vallig, vellig worden, nedervallig, nedervellig worden = zijn beding verliezen. In het *Veluwsch Landr.* is iemand *vellich* “die bij verstek of verzuim van verschijning nae behoorlijke dagvaerd, zijn recht verliest.” Ook *ODrentsch.* “Was het bedrag der schulden zoo groot, dat zij niet uit het goed van den debiteur konden worden voldaan, of niet uit het bepaalde stuk land, zoo ten behoeve der schuldeischers daarvan afstand was gedaan, *dan blijft het goed grasvellig liegen.*” Mr. *Seerp Gratema*, Proefschr. p. 276. – *Dr. Landr.* (1712): Pantkeerder zich van de Lotting absenterende en geen oordeel wennende, is vellig; II, 15; Van Goederen bij Executie, Decreet, of Grasvelligheid verkocht, III, 68, 81; (1608) IV, 10, (1614) IV, 23: soo wie dan in der saecken vellich is = daaraan schuldig bevonden wordt. *MNederl.* grasvallich, gres-, gersvallich. Van onroerend goed welks opbrengsten onvoldoende zijn om de daarop rustende lasten te dekken, en dat hierom aan de schuldeischers ter executie wordt overgelaten; in uitgebreider zin, vooral ook later van een boedel, met algemeen beslag belegd, en van een persoon, op wiens boedel ten behoeve zijner schuldeischers een algemeen beslag is gelegd. (*Verdam* art. *grasvallich.*)

graszak (*Ommel.*), in: iemand *in de graszak nemen* = in 't ootje nemen, voor den gek houden. Zal ontleend zijn aan het zoeken van gras aan de kanten der slooten, enz. voor schapen, geiten, enz. die des zomers in het hok moeten gevoederd worden; die eten *oet de graszak*. De *zegswijs* zal dan eigenlijk beteekenen: hem in den zak stoppen en zoo met hem voortsjokken. Vgl. *op de koar* (of: *koare*) *nemen*.

grau; **grou** (= grauw), voor: zeer donker, aan duisternis grenzend (*Ommel.*); *'t is grau boeten* = *'t is grau in de lucht* (of: *lōcht*); *'t wordt grau* = de avond valt; *'t grau* op iemand hebben = op hem gebeten zijn, een hekel aan hem hebben; *Friesch* grou = hekel; *'n grau wicht* (*Fivelgoo*) = meisje van ongeveer tien tot twaalf jaar. In andere streken van de *Ommelanden* beteekent: *grauen*, *graugoud* zooveel als: kinderen; *kindergoud*, *kinderspul*, enz.; *lutje* {p.1061} *grauen* (of: *grouen*) = kleine kinderen, *lujōngs*, *kinderschröt*, enz. Zie ook: *grau rit*. **grauarfte** = **grouart** (klemt. op: *art*) = grauwe erwt. *Zegsw.*: *d'r invallen as 'n grauarfte in 'n seldoat* = schertsend voor: goed smaken. Op 't *Hoogel.* enz.: *grauarten* (met den klemt. op: *ar*) = grauwe erwten. Zie ook: *arten*, en: *gruinarten*.

grauarten; zie: *grauarfte*.

grau rit (*Old.*) = opgeschoten jongens tot het grauw behorende.

grauen; zie: *grau*.

grausig; zie: *grouzig*.

graustamde kerdoansels = **graustamde eerappels** = *graustammen, groustammen*; zie: *graustammen*.

graustammen, groustammen, in geschrifte *grauwstammen*; eene aardappelsoort in de kleistreken der *Ommelanden* van uitmuntende hoedanigheid, maar door de aardappelziekte van 1845 vernietigd. Op 't *Hoogeland* zijn er nog van dien naam, maar zeer zeker zijn het geene afkomelingen van de oude *graustammen*. Zie: *elfringen*.

grausteert; zie: *korenspōrk*.

grauwe, voor: *grouel*; zie: *griezel*.

grauwstjirt; zie: *korenspōrk*.

greemank; zie: *grijnmank*.

greemboudel = **grijmerei** = morserij onder 't bereiden van iets. Zie: *grijmen*, en: *boudel*.

greemank; zie: *grijnmank*.

greezen; zie: *griezeln*.

greide; zie: *grijde*.

greideboer = **veiboer**; **vijboer** = landbouwer die meest weideland bezit, bij wien de veeteelt en zuivelbereiding hoofdzaak is; *bouboe*-{p.1063}*ren, bauboeren* (bouwboeren) zijn landbouwers die hoofdzakelijk van den landbouw bestaan. Zie: *grijde*.

greimen; zie: *grijmen*.

grein; zie: *grain*.

greinen; zie: *grainen*.

grel = driftig. Zie: *vergreld*, en: *gril*.

gremen; zie: *grijmen*.

gremer; zie: *grijmer*.

gremerij, gremerei; zie: *grijmerei*.

gremîg = iets waarmede men licht morst (*greemt*); *vis is zoo baks en gremîg*. Zie: *grijmen*.

grewels; zie: *griggen*.

grib; zie: *gribbel*.

gribbel, in: *op de gribbel* = *op de gribbelgrabbel*, ook: *op de grippel*, en: *grippelgrappel* = *iene grib, iene gribbel gooien* (*Westerkw.*) = te grabbel gooien, alleen in de eig. beteekenis. *Oostfr. Westf.* *gribbelgrabbel* = woest grijpen naar daarheen geworpen stukjes geld; *Drib*. in de *grabbelbius* smeyten. Zie: *gribbeln*, en vgl. *tuuk*.

gribbelgrabbel, alliter. Zie: *gribbel*.

gribbeln = kleine voorwerpen, bv. knickers, noten, centen, die op den grond verstrooid liggen, met drift oprapen, wat te grabbel gegooid is, opnemen. *Nederl.* *grabbelen* = in het wild grijpen naar door elkander liggende voorwerpen om ze te bemachtigen; *gribbêln* = opgrijpen één voor één; beide van: grijpen.

griebels = **wiepkas** = kunsten, gekheden, vertooning, door klagen, kermen, een pijnlijk gezicht zetten, het doen voorkomen, dan men pijn heeft. Vgl. *fiebelkwinten*.

grieden; zie: *grijde*.

grienen = huilend pruilen zonder tranen te storten; ook *Zaansch. Kil.* *grenen, grijnen, Westf.* *grainen, Deensch* *grine, Oudfr.* *gri*-{p.1065}*nen, grinje, grina* = schreien. *Nederl.* *grijnen* = schreien, pruilen, verdrietig zijn; *MNederl.* *grinen* = *grijnzen, grimmig zien*.

grienêrg = onophoudelijk *grienen* (zie ald.); *grienêrge kinder* = kleine kinderen die de moeder lastig vallen door dwingen en *grienen*. *Weil. v. Dale:* *grijnig* = knorrig, verdrietig. Zie: *grienen*.

grienert; een kind dat *grient* (zie: *grienen*); ook *Friesch*.

griepen = grijpen; 't *gript niet* = de zaak, de arbeid vordert niet, òf omdat er niet met lust wordt gewerkt, als men bv. slaperig of ongesteld is, òf omdat men met allerlei tegenheden te kampen heeft, enz. – Ontleend aan een in elkander grijpend raderwerk.

griepêrg, ook **griepîg** = in lichten graad aan de griep (influenza) lijdende.

griepîg; zie: *griepêrg*.

griepnam (grijplam); de toestand dat men door verlamming, reumatiek of andere oorzaken niets kan aanvatten of vasthouden. *Oostfr.* griepnam (veroud.) = stijfheid der hand, onmachtig om te grijpen; *Neders.* griepnaam, *Oudfr.* griplam. – Kan van een roofvogel ontleend zijn die is aangeschoten.

Grietsloot = Grijssloot, buurt onder de gemeente Leens.

griewels; zie: *griggen*.

griezèl = afkeer, afschuw, walging, afgrijzen; 'k *heb d'r'n griezèl veur* = als ik dat zie of er om denk gaat mij eene griezeling door de leden; *gōng* (of: *d'r gōng*) *mie 'n griezèl over de grauel* = ik huiverde bv. toen ik den dierentemmer in het leeuwenhok zag gaan; ook *Overijs.*: de griewel ôver de grawwel, en aldaar: griewel = rilling, huivering, griezeling; *Stadsfr.* gries = afschuw; *Ned-Bet.* griesel = huivering; *Oostfr.* grisel = afkeer, afschuw; *Noordfr.* grese, gresing = griezeling. *MNederl.* grisel = iets afschuwelijks, weezin- of walgingwekkends (*Verdam*).

griezèlachtîg, nog sterker: **godsgriezèlachtîg** = eig.: waarvan {p.1067} men huivert, griezèlig wordt, en fig. huiveringwekkend. Ook: waarvoor men den sterksten afkeer gevoelt; 't *is griezèlachtig kold*; 't *was griezèlachtig om te zijn* (zien). Zie: *griezèln*.

griezèln (wederk. en onpers.); zich voor iets *griezèln* = er een *afgries* voor hebben = een sterken afkeer, walging voor gevoelen; 't *griezelt*, of: 't *griest mie tou* = 't *ken mie tou griezèln* = zoo iets doet mij huiveren, rillen, bv. de halsbrekende toeren van acrobaten en kunstrijders; 't *grees mie tou* = 't *het mie tou greezen* = *het griezèlde mie tou*, enz. *Weil.*: van iets griezelen; v. *Dale*: grijzelen, griezelen (onz. ww.) = huivering gevoelen; *Dr.* toegriezelen = walgen, afkeerig zijn, afgrijselijk vinden; *OHoll.*; "Datten meneghen soude doen griesen"; *Oudfr.* griza = afgrijzen gevoelen; *Oostfr.* griesen = gruwen voor iets; *Neders. Holst.* gräsen = rillen van angst of koude; daarvan: gräslich, *Nederl.* griezèlig, afgrijselijk; *Westf.* et griselt mi; *AS.* agrissan = verafschuwen. Vgl. *griezen*

griezen: zie: *griezèln*.

grif = juist, zeker, zonder falen; 't *komt grif oet* = 't *komt net oet* = precies uit, 't is zonder fout. Ook: 't is regel, 't gaat steeds door; *hij komt hier alle doag grif*; *hij komt grif op tied* = geen minuut te laat. *Geld.* grif weg = glad weg; *Oostfr.* gerif, grif = prompt, zeker, enz.: mîn ûr geid gerif, *Gron.*: mien allozie gait grif. (*van Dale*: grif = vlug, vaardig, vlot, mild, van het *MNederl.* gerive; rive = mild.)

griggen = **koanen** (*Old.*) = **grewels** (*Westerw.*) = **korens** (*Ommel.*) = **griewels** (*Friesche grens*) = uitgebraden dobbelsteentjes spek of vet, (alle zonder enkv.). *Friesl.* greeuwen, *Overijs.* kwechies, *Geld.* schramen, schraamkes, *ZHoll.* schreuwen, *Oostfr.* griggels, grâfen, grêfen, grêfels = uitgebraden stukken zwijnen- en ganzenvet; enkv. grigge. Dit woord zou uit griwwel, grîwel, grîvel, (*Pommeren, Altmark, Göttingen*, enz.) zijn ontstaan, en zooveel als: wat dor en droog geworden is, *OHD.* griubo, griupo, griebo, *MHD.* griube, griebe, *Opperd.* griebe, greube, en dit {p.1069} weder van een *OHD.* giriopan, griopan, kriopan = roosteren, braden, drogen (*Zie ten Doornk.* art. grâfe). – korens zou komen van het *Oudfr.* kerva = kerven, snijden, verl. deelw. koren, dus = gekoren = gekorven, gesneden. – *Weil.*: Stukjes van allerlei uitgesmolten vet noemt men in *Geld. Gron.* en elders *kanen*; v. *Dale*: kaan vroeger kade, kaden, ook wel kaaie; *Kil.* kaan = het gemeene vet van den walvisch. – *koanen* van: kaai, kade door invoeging der *n*.

griggenbrōgge = snede brood met *griggen*. Zie: *griggen*, en *brōgge*.

griizen (*Swaagm.*) = ijzen, sidderen, gruwen. Zie: *griezèln*.

gril, grel als bvnw. en bijw. voor: duizelingwekkend; 'n *gril gezicht*, bv. van een hoogte = zóó, dat men er van duizelt, *HD.* greller Anblick; *gril kieken* = met wijd opgespalkte oogen staren, verwonderd, verbaasd kijken en hiervan de vergelijking: *gril kieken as 'n koater*. (*Swaagm.*: hi kikt grel); *grille oogen* = buitengewoon heldere, vurige oogen; 'n *grille* (ook: *sprille*) *kleur* = wat zeer helder en in 't oogvallend van kleur is, vooral van vrouwenkieren gezegd; 't *kind is gril wakker* = het ligt met geopende oogen in de wieg. *HD.* grelle Farbe, grelle Augen; *Neders.* grill, grell = scherpziend, vurig uitziend; *Holst.* grellen = staren. Vgl. *vergreld*.

gril (znw.) *Zegsw.*: *da's moar 'n gril, zee de snieder en beet in toavel*, zooveel als: waarom ik dat doe, bv. lach, fluit, luid geeuw, enz. kan ik zelf niet verklaren. – (gril = kuur, nuk, bui.)

grilkieker; het driekleurig viooltje, *Viola tricolor*, *HD.* Stiefmütterchen; v. *Hall Neerl.*

Plantensch p 27. Vgl. *gril 1*. Bij v. *Dale*. grilkijker; deze heeft het dus overgenomen en verholl.)

grillen = rillen, huiveren; 't *grilt mie over de rug* = ik huiver er van = ik gevoel eene rilling langs den rug. –

grillêrg. in 't *Goor.* **rillîg** en **rillîng** = grillig (v. *Dale*), huiverig, {p.1071} rillend door koude of aandoening van koorts; 'k *bin zoo grillêrg van doag*, 't *is net of 'k de koors wat heb*

grimd; zooveel als het veroud. gegremeld (zie: *grimkoppen*). Advert. (1872): “Staat ter dekking tegen f 2.50 per rund: Een prachtige $\frac{3}{4}$ Engelsche stier, roodbont grimd, bij – te

Sauwerd.” – “Te koop eene roodbonte grimde stier, – of een zwart grimde dito”, enz. (1871)

grimkoppen; koeien met bonten kop en bonte pooten. Zie *Gr. Wbk.* art. gegremeld. (v. *Dale*: gegremeld (veroud.) gevlekt, geplekt, bontkleurig, van koeien gezegd.

grintbult = hoop grind, ook *Dr.*); eveneens zegt men het van een hoop mac-adam of geklopte keien.

grippelgrappel; zie: *gribbel*.

grippen = met den aard, de natuur der zaak of het werk in overstemming zijn en daardoor willen vloten.

groafschapper; inwoner van de graafschap Bentheim.

groafschapslinnen; linnen uit de graafschap, dat de *groafschapper* hier bij de huizen ventte.

groalen; de eerste vriendelijke, vroolijke, met lachen gepaard gaande ongearticuleerde geluiden die zuigelingen voortbrengen; om iets *groalen* = in zijn vuistje lachen, *Stad-Gron.*: *hij groalt in zien buutsien*. “*Schienhailege beschieter*”, *groalde Pait*, “*doar komse mooi weg*” (*Marne*). (In dezen zin heeft het de beteekenis van: schimpen, smalen, wat men behoort aan te vullen bv. met: het deed hem innig genoeg dit met recht te kunnen doen en zijn wrok op die wijze lucht geven.)

Oostfr. gralen; grâlen = luid en vroolijk lachen als uitdrukking van eene vergenoegde stemming; ook voor het hinniken van paarden; *Ditmarss.* grôlen. – *Ten Doornk.* brengt het tot het *MHD.* gral = schreeuw, uit een wortel: grala, of van een *OHD*

werkw. gralan, kralan, waarvan ook: grollen en Groll (*Nederl.* grollen = wrokken, en grol = wrok), *MNederd.* gral (= toorn, woede) en ons: *vergreld*. Vgl. 't *Eng.* to growl.

groantje (*HD.* Gran, *Nederl.* grein); zie: *biet 1*.

groapen = schrapen. Zie: *gieren en groapen*. {p.1073}

groaper = schraper; zie: *groapen*.

groapirg = inhalig, schraperig. Zie: *groapen*.

groas; zie: *gras 1*.

groaven = **groab'n** (dat echter minder gehoord wordt), voor: spitten, omspitten; *de toene groaven* (*Old.*) = *toen hoaken* (*Westerkw. Hoogel.*) Zie: *hoaken*.

grōbbêln = rondtasten in eene beslotene ruimte, bv. in een' zak of ook in 't duister; *in de buutse grōbbêln* (*Old.*); *op de dele grōbbêln* = als in den blinde op den vloer naar voorwerpen zoeken; *Oostfr.* grubbeln = in 't duister of in den blinde rondtasten; *Neders.* grubeln, *Deensch* gruble, *OHD.* grubelon. *Wvl.* grobbelen = grabbelen. (*De Bo*). Vgl. *gribbêln*, en: grabbelen.

groede; zie: *groude*.

groes = gruis; 't *pazlainen kōmke vōl in groes* (*Hoogel.*) = het porseleinen kommetje viel aan gruis; zoo: *stijngroes* = fijn gestooten steen, dat tot schuren wordt gebruikt.

groetêrg; wat er niet helder uitziet, niet blinkt van reinheid en netheid. Ook van vrouwspersonen die er smerig, vuil uitzien.

groetert; zie: *groetjepoes*.

groetje; zie: *groetjepoes*.

groetjederei, voor: morserij, in den zin van: iets niet net en zindelijk behandelen bij 't schoonmaken, poetsen, enz. Zie: *groetjen*

groetjen = **groetjepoetjen**; iets slecht schoonmaken, niet schoonmaken zooals het behoort, zóó als een slordig vrouwspersoon gewoon is te doen, bv. iets met een vuilen doek afvegen, of 't alleen met water afdoen wanneer zeep bij gebruikt moest worden. *Sprw. Dei nijt groet dei nijt gruit* (die niet morst die niet groeit), van kleine kinderen gezegd. (Ter wille der alliter. *groet*, daar dit morsen steeds *gremen, greimen, grijmen*, luidt.) *Oostfr.* grûtjen = morsen, en: *gremen und grutjen*, tautol. – v. *Dale*: gruit (gewest.) = slordig werk; *Kil.* gruyte, gruit = drab, droesem, grondsop. Zie ook: *hoedjen*.

groetjepoes = **groetjepoetje** = **groetert** = **groetje**; eene meid of vrouw die het werk morsig behandelt, een smerig, niet zindelijk vrouws-{p.1075}persoon, eene smeerpoes. *Oostfr.* pûtje, *Neders.* puutje = onzindelijk, beestachtig, liederlijk vrouwmensch, van pût, pûte, pût, *Neders.* puutje = cunnus en ident. met *MNederd.* pute = meterix, waarvan pûtje, *poes* en *poetje* de verkleinw. zijn. Vgl. *lellebel*.

groetjepoeten (*Auwen*) = vuile handen. Zie: *groetjen*, en: *groetjepoes*.

groetjepoetje; zie: *groetjepoes*.

groetjepoetjen; zie: *groetjen*.

groeve (*Laurm.*) = litteeken.

groezoartig wezen = het niet nauw nemen wat, of bij wien men eet, het tegengestelde van *ties*, *tessel* = kieskeurig. Wordt ook van varkens gezegd die alles vreten wat men hun geeft. *Dr.*

groesaorig = niet kieskeurig op 't eten; *NHoll.* gruisig = gulzig, vraatzuchtig; *Oostfr.*

grûsârdig, *Neders.* grusig = geen lekkerbek zijn.

grof; zie: *grande*.

grofdoadig, bijw.; *hij ken grofdoadig lijgen, vluiken*, enz. = grof, geweldig liegen, vloeken, enz.; 't *is grofdoadêge mooi, hard*, enz. Van samenstelling als: weldadig, baldadig, balddadig, grootdadig, misdadig, enz.

grof en groot; tautol. voor: buitengewoon, erg, grof, meest altijd in ongunstigen zin; hij verteert zooveel geld, dat het *grofen groot* is; 't *is grof en groot*, ook: *grofen gruin zooas hij lijgen* (liegen) *ken*; hij verdient met zijn handel veel geld, *da's grof en groot*. Bij v. *Dale* art.

groot: "Vermelding verdient, om de alliteratie, het gewestelijke groven en grooten: er worden daar in dien winkel *groven en grooten* verdiend, er wordt daar grof geld, zeer veel geld gewonnen; *zij* geeft dagelijks *groven en grooten* uit. We durven niet beslissen, of we hier aan het znw. grooten (halvestuiverstukken) te denken hebben, dan wel aan het gewone groot (grand), bijw. genomen. Grove en groote (en gros et en grand) zou dan in de volkstaal tot groven en grooten geworden zijn." – Volgens het *Groningsch* is m.i. het laatste niet twijfelachtig; bovendien spreekt men van: grove, zoowel als van: groote leugens, winsten, gebreken, zonden, enz. {p.1077}

grof en gruin; zie: *grof en groot*.

groffe = grove; *groffe* leugen, stof, verdienst, enz.; zoo: *groffer* = grover.

grofgeef (grofgeef), wordt van een paard gezegd dat op dit oogenblik nog zonder spatten en gallen is, maar zeer vatbaar blijkt om ze te krijgen, wanneer nl. alle kenteekenen aanwezig zijn dat die, bij verder gebruik van het dier, voor den dag zullen komen en ter onderscheiding van *fiengeef* (fijngaaf), wanneer die kenmerken geheel ontbreken; dus zooveel als: volmaakt

gaaf, zonder het geringste gebrek; *vremd geef*, zooveel als: wat men in den vreemde onder gaaf verstaat, waar men zich daar mee tevreden stelt; *vremd geefken meer lieden* = buiten onze provincie neemt men het bij de beoordeeling van een paard niet zoo nauw als hier.

grofkes; zie: *fientjes*.

grofmeelenschöppert, of **grofmeelenschöbbert**, ook: **grofwaitenschöppert**, of **grofwaitenschöbbert**, spottend voor: grof, zwaar en dik persoon, zoo vrouw als man, (*Goor. Fivelgoo*). Zie: *schöbbert*. Vgl. *MNederl.* grofweyten broot = brood van grove weit gebakken. (*Verdam*).

grollen (*Niezijl*, enz.) = plezier hebben, dat zich in lachen openbaart, *grollen van pret*. Vgl. *groalen*.

gröm; het drabbige bezinksel in een vat dat op de moer ligt. *Oostfr.* grumm = het dikke bezinksel in vloeistoffen. Vgl. v. *Dale* art. grom.

grömmel (*Old. Westerw.*) = **dunder** (*Ommel.*) = donder. Het volk zegt: *de grommel is insloagen* = *de dunder is insloagen*. *Dr.* grommel = donder, onweer, *Oostfr.* grummel, iterat. voor: gerommel. Vgl. *grömmeln*.

grömmelbui (*Old. Westerw.*) = donderbui. Zie: *grömmel*.

grömmelkoppen = donderwolken. Zie: *dunderkoppen*, en: *grommel*

grömmêln (*Old. Westerw.*) = **dundêrn** (*Ommel.*) = donderen, *Dr.* grömmeln, *Kil.* grommen, freq. grommelen, *Eng.* grumble, *Fransch* grommeler = grommen, brommen, morren.

grömmelschoel (*Old. Westerw.*) = donderbui, *Dr.* grommelschoer, *Oostfr.* grummelschûr; *NBrab.* schoer = zware regen-, hagel- of onweersbui. Zie: *dundergoot*, en: *schoeren*, en vgl. *Hfft.* art. {p.1079} schoer.

grömmîg = troebel, drabbig; *grommîg woater* = troebel water. Zie: *gröm*.

grönd, voor: grondkleur, in: geen *grond* weer in 't linnen of 't katoen kunnen krijgen, zooveel als: de oorspronkelijke of reeds verkregen heldere kleur, bv. rood, met een zwart of wit stipje, enz. er door wasschen en bleeken niet aan terug kunnen geven; eene klachte onzer zindelijke huismoeders. *Westf.* ik kan kainen grund dran krîgen = de oorspronkelijke kleur er niet aan teruggeven.

grönd; *in de grond hebben* = gezaaid of gepoot, aan de aarde toevertrouwd hebben; *wie hebben 't eten in de grönd*, zegt de daglooner als hij zijn tuin of *akker* 's voorjaars verzorgd heeft; *in de grond zinken*, fig. = 't als besterven van schrik; “*k Vroug: houveel geld meneer? En dou he zee: een gulden en vijftig cents, was 't net of 'k ien grond zonk.*” – *Dr.* de rogge te gronde hebben = de rogge gezaaid hebben; ook *Overijs*.

gröndel = **grundel** = **gröndel** vgl. *förm*, *zölde*, *zöls*, *zös*, enz. = grendel; *de deur is op gröndel* = de deur is gegrendeld, de grendel is op de deur. *MNederl.* grondel = grendel.

gröndel; zie: *gröndel*.

gröndêln = grendelen; *de deur is gröndeld* = de deur is gegrendeld.

grönden; zie: *ofgrönden*.

gröndîg; wordt ook van water gezegd, evenals van visch, dat naar den grond smaakt; v. *Dale*: grondige visch, hier: *de vis smoakt gröndig*.

gröndpömp, **gröndpömp**; zie: *pömp*.

grondrosmolen (in geschrifte), eene soort van rosmolen. Te *Oosterhoogebrug* te koop aangeboden (1877): “Een grondrosmolen met overbrenger, zeer geschikt en doelmatig voor een karmolen of dorsmachine.

gröndröt = **eedröt** = rat, die in den grond leeft, er zich althans veel ophoudt; *wie hebben gröndrötten in hoes*.

grönds, in: *van grönds op* = van 't eerste begin af, bv. een huis bouwen met de fondamente; *'t hoes wordt van gronds op nei*, dus: geheel nieuw.

grōndsop, in: *van grōndsōp* = oorspronkelijk, in 't eerste begin {p.1081} van zijn bestaan; *van grōndsōp was 't al 'n groote deugnijt; ik ken hōm van grōndsōp* = ik ken hem van zijne eerste jeugd af.

grondwoeler (in geschrifte), volgens *van Dale* in Groningerland de benaming van ondergrondsploeg.

Grōneger kouk; koek die in de stad Groningen gebakken wordt. Daarbij dient gevoegd dat zij nog altijd haren ouden roem handhaaft en het platteland er de vlag voor moet strijken. Wat den vorm betreft wordt de gewone koek altijd in lange strepen verkocht, de *dubbeltjeskouken* zonder sucade; de *dreistuerskouken*, grooter dan de vorige en van buiten met sucade, en eindelijk de *viirstuerskouken*, nog weer grooter, ruim van sucade, enz. voorzien. Zie ook: *endelkouk*.

Grōnen = Groningen, stad en: provincie; *Dr. Grunnegen, Friesch Grens*, en: Grensland. Zie ook: *stad*.

Grōnger, Grōneger = ingezeten van Groningen, Groninger.

Grōngerlander; inwoner der prov. Groningen, Groninger.

groot, in: *de botter is groot* (*Goor. Westerkw. Stad-Gron.*, ook *Friesch*), zooveel als: de boter heeft zich geheel afgescheiden en kan dus afgenomen worden, waarvoor elders, bv. op het *Hoogel.*: *de botter is grof genōg*. Er ligt tevens in: het karnen is gedaan. Vgl. *grof en groot*, alsook *Verdam* art. *grute*.

groot, als bijw.; 't is *groot verkeerd* = zeer, geheel verkeerd, van eene dwaze handeling; 't is *groot tien uur* = ruim tien uur; *groot* met iemand wezen, in 't algemeen, = zeer vertrouwelijk met hem omgaan (bij v. *Dale*: ergens groot zijn); *zij bin groot bie heur* = zij zijn beste vrienden, van minderen en meerderen; *groot* met (bv.) eene dienstmeid wezen = er eene ongeoorloofde gemeenschap mee hebben, of: gemeenschap in 't geheim en geenszins met het oog op een huwelijk; er *groot van leven* = op grooten voet leven. Voor: duidelijk, in: 't *stait'r groot genōg* = gij ziet niet goed toe, 't staat er anders duidelijk genoeg.

groot an willen = zich willen verheffen boven zijn stand; {p.1083} *zij 's groot ankommen* = zij dient bij aanzienlijke lieden; ook: zij is met een rijk of aanzienlijk persoon getrouwd.

grootachtig = **an de groote kant** = iets grooter of ruimer dan men verlangt, inz. van kledingstukken. *Verdam*: grootachtig = een weinig groot, een beetje dik. – Zie ook: art. *achtig*.

grootbek; zie: *bek*.

grote, in: *da's in 't grote!* zooveel als: verbazend! uitstekend! enz., en in zonderheid wordt het van eenvoudige lieden, met name van vrouwen gehoord; *Dr. da's in 't groot!* = dat is bij uitstek; *grote griez!* = *moar mien grote! grote mensen!* ook alleen *grote!* uitroep van verwondering, zooveel als: grote goedheid! lieve tijd! enz.; van kinderen hoort men: *heere grote!* Staat eigenlijk voor: grote God! *grote maid* = de eerste meid in eene boerderij, als werkbode; *bist'n grote maid*, zegt men vleiend tegen kleine meisjes. *Sprw.* 't *Gait mit hōm om 'n grooten of om 'n blooten* = hij zet alles op het spel, hij waagt het: er op of er onder. – 't *Is mit hōm: 'n grooten of 'n blooten*, ook: *Hij wordt 'n grote of 'n bloote* = er komt van hem veel of niets, hij komt tot aanzien of vervalt tot armoede, enz. *Holst*. He sleit en groten oder en bloten.

grote bek, verzachtend **grote mōnd**, bv. in: *zij har ook nog'n grote bek tegen mie* = hoewel zij (de meid) schuld had speelde zij nog op haar poot. (v. *Dale*: iemand een vuilen mond geven = hem scheldwoorden toevoegen; bits bejegenen). Zie ook: *grootbek*.

grote boonen; zie: *walse boonen*.

grote hanebolten; zie: *duthoamer*.

grote kerk = de kerk der Hervormden; ook het kerkgenootschap; *hij gait noa de grote kerk*, en: *hij's an de grote kerk* = hij bezoekt steeds de kerk der Hervormden en: hij behoort tot de

Hervormden, niet tot de Christel. Afgescheidenen. *Dr.* groote kaarke. *Sara Burgerh.* p. 221: hij, die zoo stijf Grotekerks is (d.i. voorstander van de plubieque kerk). – Vgl. *lutje kerk*.

groote klok = torenklok, en: het torenuurwerk; *de groote klok wordt antrokken* = men luidt met de grootste der beide klokken; {p.1085} *de groote klok het sloagen*; 't is tien uur op de groote klok.

groote knecht; zie: *grootknecht*, en: *vent*.

groote maid; zie: *groote*.

groote mietert; zie: *mietert*.

groote mōnd; zie: *groote bek*.

grooten, grootjes. noemt de kleine burgerij de aanzienlijken van een dorp; ook *Dr.*

groote tied! uitroep van verwondering; *groote tied! bistoe hier?* Synon. met: *groote tied en gijn èn! groote goudighaid!* enz.

groote vent; zie: *vent*.

grootgeld; zie: *klijngeld*.

grootgoud (grootgoed); de groote voorwerpen voor de wasch, bv. lakens, hemden, enz. Vgl. *kleingoud*. Vgl. *Verdam*: Haerre beder (der kooplieden) cnapen quamen van den enen tot den anderen om groot goet ende om amanderen ende ooc om andere copinghe. (Art. *groot* 1. kol. 2182).

groothans = trotschaard; wordt vooal van jeugdige personen gezegd die zich door kleeding, houding en manieren van huns gelijken willen onderscheiden; ook *Dr.* – *Oostfr.* groothans = trotschaard. *Kil.* hans: iemand die boven de overige stervelingen in rijkdom en macht uitsteekt; v. *Dale*: een groote hans = een rijke kerel. (Nevens *groothans* had men vroeger het daar tegenoverstaande *kleinhans*.) *HD.* Hans, veroud. ein groszer Hans = een groot heer; Hans Wurst = Hanswurst, *Nederl.* hansworst; Prahlhans, enz.; ook nog in: pochhans, in 't *Gron. miethans*; zie ald.

grootje, in: *noa zien grootje goan* = naar den kelder gaan, enz. staat het voor: grootmoeder, in den zin van: ad patres gaan. – Ook = aanzienlijke, voornaam persoon. Zie ook: *grooten*, en: *giechōm*.

grootknecht (met den klemt. op knecht) = de eerste knecht van een boer (ook *Dr.*), wat eene kwaliteit aanduidt; *groote knecht* geeft den rang te kennen, dien hij als knecht op eene boerderij inneemt. Zoo heet de tweede *middelste*, de derde *lutje knecht*, {p.1087} *klainknecht*, en zijn er niet meer dan drie, ook: *schoapvent*, *schoapjong* (Ommel.) = *swienjōng* (Old.), ook alleen: *darde*. Kan een jongen den ploeg besturen, wordt hem de ploeg toevertrouwd, dan eerst heeft deze aanspraak op den naam van: knecht. *Zeel.* groote knecht, tweede knecht, en: derde knecht, ook: knevelsteker; *Oostfr.* grotknecht = de eerste, de oudste knecht, *HD.* Grossknecht.

grootmoaken = grootbrengen; *zij hebben zeuven kinder grootmoakt*.

grootmoe; zie: *ootmoe*.

grootmoeke; zie: *ootmoe*.

grootsnoete; zie: *bek*.

groslijst (alleen in geschrifte) = **grostal**; lijst van een zeker getal predikanten, veelal twaalf, waaruit dan een zestal en eindelijk een drietal wordt opgemaakt om daaruit eene keuze te doen. Zie o.a. *Prov. Gron. Cour.* 1886, no 22, Bijblad bl. 2; 1888, no. 53, Bijbl. 3.

grosmores = naar eene ruwe schatting, volgens eene globale berekening.

grostal; zie: *groslijst*.

grōtte; **grootte** = grootte; *van deider grōtte* = van zoodanige grootte (als ik u hier aanwijs). Zoo: *hōgte*, nevens: *hoogte*.

grou; zie: *grau*.

grouart; zie: *grauarfte*.

groude; (*Swaagm.*) = schoof. – Hetzelfde als *groede* (in geschrifte), = bos of bundel stroo, waarmede huizen worden gedekt en *dokken* (zie ald.) gemaakt. Te Noordbroek te koop aangeboden (1877): “Plus minus 3000 Kilo uitgesloopte roggen groeden, zeer geschikt tot dak- of dokstroo”, enz. (Bij *van Bolhuis*: *groede*, een bos stroo.) *MNederl.* *groede*, groei, was, wasdom. Van den stam van groeyen. (*Verdam*).

grouel, grouwel; zie: *griezel*, en vergel. het *HD.* grauen (ww), en: Grauen (znw.)

group; de met steenen opgemetselde en met hout bevloerde greppel achter de koeien; bij *v. Dale* groep (gewest.) = goot in eenen koestal; {p.1089} *Dr. Ned.-Bet.* groep = greppel; – ook:

kougroup, kougroupe; *groupmis* = koemest, ter onderscheiding van anderen stalmest.

MNederl. groepe. Klankwisselende vorm van greppe en ndl grup, grop d.i. vore, greppel, riool. Zoo nog in de 17de eeuw groepe, grop. Greppel goot (*Verdam*). *Hooft* groepe, *Friesch* gröppe, *Geld.* grup. *Oostfr.* grope, *HD.* Grube, *Noordfr.* graapp, groep; *Oudfr.* grope, ook: ieringa, *NoordEng.* groep, *OostEng* grup. Zie ook: *geut*, en: *grup* en vgl. groef, *groeve*.

groupfail; zie: *kezoan*.

groupmis; zie: *group*.

groutenis, grout'nis = groete; *groutenis thoes!* of: *ie mouten de groutenis doun!* ook, wat meer ouderwetsch: *groutenis en gebedenis* (*v. Dale*: gebiedenis), waarop geantwoord wordt: 'k zel 't vreimoaken, ook: 't zel nijt mekijêrn, 'k zel 't bestellen, of: 'k zel 't woarnemen; – 'k zōl joe de groutenis doun van onze volk = ik moet u de groete van mijne ouders overbrengen; *hou is 't 't hoes?* – antw.: *goud, groutenis bêlast*; zoo: *mem is dood, groutenis belast*; “*Nou, groutenis an joen man!* – 'k Zel 't vrij moaken” zij hebben mie gijn groutenis mitdoan, want zij wijten nijt da'k hier bin; 'k heb veur joe 'n groutenis in de buutse = ik heb eene groete over te brengen. Zóó gewoon is zulk een gebruik dat velen bij eene geheel toevallige ontmoeting op de vraag: *hou is thoes?* of: *hou gait 'joen volk?* antwoorden: *goud, groutenis!* Het woord wordt ook spottend gebezigd, als bv. iemand heengaat, die zijn' zin niet kon krijgen, dien men dan naroept: *groutenis!* – *jà, groutenis!* zooveel als: mis, hoor! *Oostfr. Neders.:* gröttnisz freemaken = eene opgedragene groete bestellen. (*v. Dale*: groetenis = groet aan iemand die afwezig is. – Toch moet het o.i. in het Nederlandsch als verouderd beschouwd worden, daar het voor: groete, en: compliment heeft plaats gemaakt.)

grouve; zie: *utiget*.

grout'nis; zie: *groutenis*.

grouwel; zie: *grouel*.

grouzig, grausig; walgelijke smaak van olie, die men door koken zuivert terwijl men er eene snede roggebrood in legt; ook van groenten die niet naar behooren toebereid zijn, ook *Friesch*. – {p.1091} *Oostfr.* grösig, eigenlijk grasig = onrijp, wrang, en ook = groen en sappig; *Neders.* grosig = groen, onrijp; *Stade*: uitgrosen = het sap uit de groenten persen. *Weil. v. Dale*: groeze = het jeugdige groen, het eerste loof van tuinvruchten; *WVl.* groeze = het gebladerte van plantvruchten. (*De Bo*). *MNederl.* groese. *MNederd.* gröse, *MHD.* gruose, *MD.* grüse. Het jonge groen (mnd. en mhd. ook het sap van eene plant); ook graszode, het jonge gras. (*Verdam*). – Ook voor: vuil, smerig op het uiterlijk, vooral van vloeistoffen, wat er walgelijk uitziet en het niet in den aard der voorwerpen of stoffen ligt. Vgl. 't *HD.* der Graus, oud en bij de dichters = afschuw, gruwel, van: grauen, *OHD.* gruen, *Nederl.* gruwen.

groven; zie: *fientjes*.

grui-blui (groei-bloei); *zit gijn grui of blui in* = het kind groeit niet en ziet er in 't geheel niet bloeiend uit; bij *v. Dale*: dat kind kan hier groeien noch bloeien.

gruin = groen; *da's te gruin* = te erg, te grof, te scheef, bv. van een leugen; 't wordt mie gruin genōg = 't loopt te ver, men maakt het wat te grof, bv. van eene vertering gezegd. Sprw. 'n *Olle bok* (of: 'n *old schoap*) *lust nog wel 'n gruin bladje* = oude mannen (enz.) zijn nog wel gevoelig voor de aantrekkelijkheden van een jong meisje. *Oostfr.* 'n oll' ssege (*Ziege*) mag ôk wal 'n grōn blad, zegt men, wanneer iemand zich ongunstig over het huwelijk eener oude

vrouw met eenen jongen man uitlaat; *Meiderich*: Enn oll Hiep frett ôk noch wall esz gern enn grûn Blad; *Solingen*: En aul hippe (bok) löszt auch noch e grön blatschen. Zie ook: *gruinte*, en: *grof en groot*.

gruinarften (klemt. op *arf*); zie: *gruinarten*.

gruinarten; gruinarften (klemt. op *ar* en *arf*) = groene erwten, en: erwtensoep, snert; 'k heb 'n spint *gruinarften koft* (Old.), in de *Ommel*. 'n spient *gruinarten*; *wie zellen gruinarften eten* = wij zullen erwtensoep eten.

gruine ribbeling; zie: *smeerfennen*.

gruinland (groen land) = grasland, weideland. Zegt men van land: 't is *gruin*, dan beteekent dit: 't wordt *nijt boud* = 't is geen bouw-, maar grasland. Zoo onderscheidt men in de klei- en zandstreken de landerijen in *gruinland* en *bouland*; wat echter slechts voor {p.1093} één of twee jaren met witte klaver wordt beteeld, wordt niet als weideland gerekend, omdat het alleen dient tot plaatsvervangning van bemesting of braaklegging.

gruinte (= groente) = groen voor versieringen. (Uitzond. op *Nederl. oe = Gron, ou.*)

gruintjer (groentjer) (*Westerw.*) = iemand die groenten kweekt en verkoopt = *Stad-Gron. mousker*; zie ald.

gruipoeden, gruipoeten (= groeipuisten) = **wurmpoeten**; de kleine builen op de huid van runderen, vooral in het voorjaar. Zie: *poeten*.

gruipoeten; zie: *gruipoeden*.

gruit (*Laurm.*) = alle slordig werk. Zie ook: *groetjen*.

gruiten (*Laurm.*) = het werk morsig behandelen: *van Halsema: gruiten* = omwroeten, slodderig zijn.

grundel; zie: *grōndel*.

grup, gruppel = **geut** = greppel, dienende tot afwatering, dus tot drooglegging der landerijen. *Kil.* grippe, grupe, groeve; *Oostfr.* grüppe, grüp; *Neders.* grupe, *Holst.* grüppel, grüpp, gröpp, *AS* groepe. (Bij v. *Dale*: grep, grop, grup) Zie ook: *geut*, en: *group*.

gruppel; zie: *grup*.

gruppêln; zie: *geutjen*.

gruppen; zie: *geutjen*.

grut; zie: *gommès*, en vgl. *gorte*.

gruwelwoater = woatergruwel = gortegruwel (*Goor.*), in de kindertaal **krintjebrei**; eene soort van pap, gekookt van gort, bessensap of wijn, krenten en suiker, in andere streken: *gruwel*, 't *Eng.* *gruel* = gortwater, brij, en: *watergruel* = gerstewater, *Fransch* *gruau*, *OHD.* *gruzi* = pap van water en meel, enz.

grijde; greide = oud grasland (wat in den regel eigenlijk een pleon. is); *olle grijden, olle greiden*, en ook: *olle grieden* = overoud grasland; *grijde scheuren* = grasland omploegen. *Ommel. Landr.* V, 42: *griede* ofte *Weydland*; *Old. Landr.* IV, 119: *griede* of *weylandt*; *Selwerd. Landr.* IV, 43: *Geen meyer sal griede brecken in sijn drie laetste Jaermalen, ten zij bij consent van den Landtheer; MNederl. grede, gree. MNederd. grêt.* Een woord dat alleen in friesche rechtsbronnen voorkomt, en slechts in verbinding met *gront*, waarmede het een alliteratie vormt. – De bet. is eig. de bovengrond, de grond waarin iets groeit. *Oudfr.* *gred* = weide, weiland; *Noordfr.* *greyde*, *AS.* *graede* = gras. (*Verdam* art. *grede*). *Dr.* *greede*, land dat van weide tot bouwland wordt gemaakt; {p.1095} *Friesch* *greide* = weideland; *Oostfr.* *grêde*, *greide* = grasland, weideland, inzonderheid zulk grasland, dat nooit omgeploegd werd; *gröde*, *grôe*, *grô* = weideland, weide; *Holst.* *greede*, *gröde* = weideland. – Het *Oudfr.* *greed*, *gree* = weideland, weide, *MNederd.* *grêt*, *ghrêt*, *grêdt*; *Oudfr.* *Oostfr.* *Neders.* *greden* = aangeslijkt land, (hier *uterdiekslanden* en *kwelderlanden*), en dus zooveel als: groene akkers, of: weideland. Voorts *Oostfr.* *ettgrote*, *Deensch* *ettegröde*, *Noordfr.* *ettegrow* = etgroen, naweide. – *grijde*, *greide*, *griede*, *greede*, *grote*, enz. van het *Oudfr.* *growa*, *groja* = wassen, aanwassen; *Friesch* *groed* en het *Oudfr.* *grêd*, *grêde* zijn één met het *OHD.* *gruot* = groen zijn; *Oostfr.*

greien, greuen, groien, *Gron. gruien* = groeien, groenen. – Vgl. de benaming van den *NHoll.* polder: *Waard en Groet*, alsook *Groede* in Zeeland. Zie ook: *keer 1*.

grijde scheuren; zie: *grijde*.

grijmank; zie: *grijmank*.

grijmen, gremen, greimen, graimen = moezen (*Swaagm.*) = morsen met eene vloeistof of met eene spijs; *begrijmen* = (zich) vuil maken, bemorsen; *in 't eten omgrijmen*; *in 't wilde weg in 't eten tasten met lepel of vork, of ook de vingers er bij gebruiken*; *vergrijmen* = vermorsen, fig. = verkwisten. *Stadsfr.* griemen = zich vuil maken, bemorsen; *MNederl.* grimen = zwart maken, bevuilden, bezoedelen. gremelen = bevlecken, bevuilden, bezoedelen. Bij *Vondel* gegremeld = gevlekt, van eene koe. (*Verdam*). *Kil.* begremen, begriemen, begremelen = bemorsen, zwart maken; *ZNederl.* begrijmen, begrijmelen = met rookzwartsel bemorsen, bv. een ijzeren pot. *Oostfr.* gremen = smeren, morsen, *Holst.* grimmelen = morsig, kleurloos worden; *Eng.* to grime, begrime = bevlecken, bezoedelen, bemorsen; *Noordfr.* grêmet = bemorst, met zwarte strepen in 't aangezicht. – Volgens *ten Doornk.* hangt *gremen*, enz. samen met het *Oostfr.* grim, grimmen, gram, grâmen, enz., het *Nederl.* gram, grimmig, vergramd, enz; wie zich *grämt* d.i. boos, toornig maakt, ziet duister en onvriendelijk, treurig en naar, en verwant met *grammîg*, *grum*, *Gron. grömmig, grôm*. Zie *ten Doornk.* art. gremen od. grêmen. {p.1097}

grijmer, gremer, graimer = grijmerd, enz. = slab, kindermorsdoek; ook iemand die morst bij 't eten. Zie: *grijmen*.

grijmerd, grijmswien, enz. = iemand die morst. (*van Bolhuis: greemzwijn*, een morsig mensch.) Zie: *grijmen*.

grijmerei, gremerei = morserij. Ook fig.; zoo noemt men bv. 't bewerken van het land als het nat is, *grijmerei, gremerei, gremen, gremerij*, enz. Zie: *grijmen*.

grijnen, grainen, greinen, zelfst. in: 't is 'n *grijnen* = (het voorwerp is) van grenenhout; *dat bin grijnen* = dat zijn greneboomen (v. *Dale*), eene soort van pijnboom. Zie: *grijnenholt*.

grijmank, greemank, door gebrekkige uitspraak: **grijmank, greemank, graimank, greimank**, in geschrifte ook *greenmankturf* (*HD.* Greman) = lange of steekturf, bestaande uit beste en mindere kwaliteit dooreengemengd, en ter onderscheiding van *harde*, de beste soort. *Friesch, Dr.:* grienmank = erwten en boonen onder elkander verbouwd, en zooveel als: gemengd grien (= gemengd groen) = gemengde vrucht. Vgl. *mank*.

Grijpskerk, uitspraak **Griepskerk**, naar Nicolaas Grijp, die de kerk aldaar stichtte. De naam Grijpskercke komt omstreeks het midden der 16 eeuw het eerst voor. Dr. R. *Westerhoff, Kwelderkwestie* Aanteek. p. 44, 45.

grijnenholt, grainenholt, greinenholt = grenenhout, hout van den *gran* (*Zw.*) = denneboom. **grijfel** (v. *Halsema*) = gruis.

guchel = spot; *de guchel* (ook: *de guut*) met iets of iemand hebben = er den draak mee steken; iemand *veur de guchel hebben* = voor den gek hebben; ook *Oostfr.:* *gucheln* om iets = er geniepig om lachen; 't is *jà net of 't 'n guchelspul is*, zegt men met eenige verontwaardiging wanneer ernstige zaken, of 't geen ernstig gemeend is, schertsend, lachend, beuzelend wordt behandeld. *Friesch* *gûchje*; *MNederl.* guchelen, gugelen = uitlachen, bespotten, hoonen met woorden (*Verdam*). v. *Dale:* guigen, kuren maken, spotten met iemand. *Kil.* beguyghen = bespotten; *Bild.* {p.1099} *naguichelen*, in den zin van: bespotten, beschimpen; *Kil.*

guychelspel, *Oostfr.* *gökelspil, kökelspil, güchelspil* = *HD.* Gaukelspiel; v. *Dale:* guig = bespottig, grimas, kuur; iemand de guig nasteken = hem bespotten; guigen = kuren maken, met iemand spotten; *Kil.* *guychen*, en: de *guych* nae steken = *guyse* setten. Vgl. *keukêln*.

guchel = gat in den grond waarin geringe lieden hun wintervoorraad bergen. Kan tot: *gucken* (kijken, loeren) gebracht worden; een gat waarin men met moeite kijkt.

guchêln = giegelen. Zie *guchel 1*, en *Gron. Volksalm* 1841. 160.

guchelspul; zie: *guchel 1*.

gudse (*Laurm.*) = oud paard, in 't gemeen voor elk paard (*Friesch*).

guie (*Stad-Gron.*) = goede.

guiendag, guindag (*Stad-Gron.*) = goeden dag.

guienoavend, guinoavend (*Stad-Gron.*) = goeden avond.

guilen = de geulen in het rauwe slijk; “*omdat guilen ien riet dichtsliekt zatten.*” Zie ook: *gabbêln*.

gul, in: ‘*t is moar 'n gulle wind* (of: *wiend*.) zegt men, wanneer hij ons een beetje koud tegenwaait, vooral eene voorjaarskoelte. Men spreekt er alleen dan van, wanneer het weder niet koud of guur is. – Wordt ook van koffie gezegd, wanneer er dunne melk of te weinig cichorei bij gedaan wordt; alsmede: ‘*t gulle swijt stōn hōm op 't gezicht*.

gulden geld, gul'n geld = de geldswaarde van een gulden ter onderscheiding van een guldenstuk; *wa's tegenwoorîg 'n gulden geld!* = hoe spoedig is in eene huishouding een gulden uitgegeven! hoe weinig is met een gulden uit te voeren. Wordt ook eveneens gebruikt met het bep. lidw.

guldenszeef; zie: *rieksdoalderszeef*.

gullen (*werksw.*) De Afd. *Vredewold* Gen.v. Nijverh. schreef (1879): {p.1101} “Om de vruchtbaarheid van Ooftboomen te bevorderen werd aangeraden om te gullen, d.i. driemaal in 't jaar een halven kruiwagen koemest, volgemaakt met water, om de boomen te brengen.”
gulf, voor: *gōlf*, zie: *goul*. Uit Winschoten schreef men (1880): “– tot dat einde over den *gulf* geklommen, schijnt bij 't afsteken het evenwicht verloren te hebben.” (De schrijver heeft het woord op zijne wijs verholandscht.)

gul'n, door snelle uitspraak en 't uitvallen der *d* voor: gulden; zoo ook: *gel'n* = gelden; *gol'n* = gouden; *zōln* = zouden; *wōln* = wollen, en: wilden; *spel'n* = spellen, en: spelden, enz.

gulp = breede straal eener vloeistof, die onwillens gestort wordt; *zij gōbbelde mit de koeme mit woater dat t'r bie hijle gulpen oetvloog; vloog hom 'n gulp bloud oet de hals; 't kwam d'r bie hijle gulpen oet*; ook *Oostfr.*, en daar ook = teug. v. *Dale* gulp (gewest.) golp, galp, watergolf, slok. – Verwant met golf.

gund (= gegund), in: *hij is mie dat nijt gund* = hij gunt mij dat niet; ‘*k bin hōm 't wel gund* = ik gun 't hem gaarne, en ook = ik verheug mij in zijn ongeluk.

gunder; zie: *gunders*. *MNederl.* *gunder* = *ginder*, *ginds*. (*Verdam*).

gunders, gundert, gunder, gunne, guns, gunt, gun, gunten, gunser, gunsters = *ginds*, *ginder*; *doar hijl gunders* = daar heel in de verte; “*Wol ie al noa hoes tou, wichtje? Zee 'k, doar gunder bie dat lichtje Is'n harbarg*”. *Dr. Dordsch Zeel. gunter*; *ZHoll.* *gunterse*; *Oostfr.* *günd*, *günn*, *günder*, *gündert*, *günnerd* = verder weg, daar in de verte, *ginds*; *Neders.* *gunt*, *gunnen* = daar, in die streek, op die plaats; *Holst.* *günt* = daar, aan de andere zijde, *günthen* = derwaarts; *güntsiets* = aan gene zijde. *MNederl.*: *gint*, van: *gene*, zoowel *znw.* ‘*t gint*, als *bvnw.* (*Verdam* art. *gint*); ‘*t gunt* voor: hetgene, komt voor in: *Bewijs van de vrijheyte ende independentie der Vrije Oldampten*; *Rotterd.* 1640, al-{p.1103} daar bl. 5 achterin e.v. en in andere geschriften uit dien tijd over dat onderwerp; ook nog in staatsstukken van ± 1770. Vgl. *Wvl.* *gunte* = *gindsch*; *gunter* = *ginder*, *ginds*. (*De Bo*). *MNederl.* *gene* (in dial. ook *geune*, *gunne* bv. *aan gunnen kant*), die daar, die *gindsch*, de straks genoemde; het tegenovergestelde van *dese*. – Ook in den vorm *diegenige*, *HD.* *derjenige*. (*Verdam*). *Eng.* *yond*, *AS* *geond*; *Oudfr.* *gunt*, *gint*, *jünt*, *Goth.* *jaind* = *ginds*.

gunderste = *gindsche*; ‘*t gunderste hoes doar woon wie* = in het huis daar *ginds*, in het *gindsche* huis wonen wij. *ZHoll.* *gunterse*. Zie: *gunders*.

gundert; zie: *gunders*.

gung, gunk (*Westerw.*) = *gōng* = *ging*, o.v.t. van: *gaan*.

gunne, voor: *ginds*, en: *gene*; *an de gunne kant* = aan de overzijde; ook *Friesch.* *Geld*. Zie ook: *gunders*.

guns (*Stad-Gron.*); zie: *gunders*.

gunser; zie: *gunders*.

gunst! of: **gunste!** ook: **gust!** uitroep van verwondering, in den mond van vrouwen.

gunst (znw.) *Sprw.* 't *Gait om de kunst en nijt om de gunst* = het vergelijkend examen zal streng rechtvaardig worden afgenomen; 't *gait noa gunsten en goaven* = bekwaamheid, geschiktheid en verdiensten komen bij 't begeven van posten niet in aanmerking.

gunsters; zie: *gunders*.

gunt; zie: *gunders*. *ZHoll* gunt, gunne kant = gene kant.

gunten; zie: *gunders*.

gust = niet melkgevend, en = lens; *de kou is gust* = zij geeft geen melk meer; *guste* koeien of schapen zijn: zulke niet drachtige koeien, enz., voor vetworden bestemd; alsdan laat men ze in de *gustwaide* (vetweide) loopen. – Wordt ook gezegd van niet drachtige varkens, en dus met de beteekenis van: onvruchtbaar, geen jongen voortbrengende, alsmede van hoenders die hebben opgehouden, al is het ook tijdelijk, eieren te leggen; *onze hounder bin mit de vorst gust worden*. – *de pōmp* (of: *pōmpe*) *is gust*, voor: de pomp is lens. (Zie ook: *dop*.) *Sprw.* 't *Guste goud is darten* = de jeugd houdt van dartelen, jonge menschen zijn levenslustig. – *Dr. Overijs.* *Friesch* *gust* = niet drachtig; ook = droog, van eene put; *Geld.* *gustegood* = {p.1105} jongere; *MNederl.* *gust* tegenover mellicke koe, eene koe die droog staat. Ook: geen weers nogh *guste* schaepen. (*Verdam*). *Kil.* *guste* oft *gustighe* koe; *Sleesw.* *gust*, *göst*, *Oostfr.* *güst*, *güüst*, *Noordfr.* *geest*, *gust*, *gast* (= *gust*), *Westf.* *güste*. – De woorden: *gust*, *gast*, *geest* zijn ten nauwste verwant; *gast* nog in: *Grootegast*, *Lutkegast*, enz.; *Korengast* (verbasterd tot *Korengarn*, eene buurtschap bij Wagenborgen, hetzelfde als: *geest*, en: *gaan*, in: *Rinsumageest*, *Uitgeest*, *Oestgeest*, *Gaastmeer*, *Gaasterland*, enz., en zooveel als: *dorre*, *droge*, onvruchtbare bodem. *Mid.-Lat.* *gastum* = onbebouwd land; *OFrank.* *gaste*, *Zw.* *gista*, *Celt.* *gwistu* = droog, dor. (*v. Dale:* *gust* = niet drachtig)

guster = *gister*, *gisteren*, *Oostfr.* *güster*, *gustern*, *HD.* *gestern*, *Nederd.* *gistern*, *AS.* *gistran*, *gyrstan*, *Eng.* *yester*, *MHD.* *gester*, *OHD.* *gësteron*, *gësteren*, enz. *Goth.* *gistra*. – Vgl. *vrund*, en: *vrind*; *gunders*, en *ginder*; *dussel*, en: *dissel*, enz., alsmede het *Nederl.* *lus*, en: *lis*. (Zoo ook in alle samenstellingen.)

gustgasterei = **gustverziete** = **dreuge kroamverziete** = vrouwenbezoek bij eene kinderlooze vrouw, wanneer zulk een gezelschap daartoe is uitgenodigd. Zie: *gust*.

gustverziete; zie: *gustgasterei*.

gustwaid; **gustwaide** = vetweide, weideland voor beesten bestemd die vet moeten worden; *in de gustwaide loopen* fig. een best kosthuis hebben en weinig of geen werk verrichten, een lui en lekker leventje hebben. Zie: *gust*.

gut; zie: *gommies*.

gutig = snaaksch, grappig, kluchtig, guitig; *hij het gutege oogen in de kop* = hij heeft guitige oogen in het hoofd, het lijkt wel een guit, een snaak te zijn: evenwel nooit in ongunstigen zin. Vgl. *MNederl.* *guiten*, *guten*, *spotten*, den *gek* steken. (*Verdam*).

guut (= *guit*), voor: persoon die snaaksche zinnen kan doen, van eene klucht houdt, een schalk. – Voorheen werd in sommige dorpen van Hunsego, o.a. te Warfum, de veldwachter aldus genoemd, zoodat verscheiden personen daarvan nog hun bijnaam, *guut*, ontleenen. *Kil.* *guyte* = kwast, windmaker; straat-*{p.1107}* *slijper*; *v. Dale:* *guit* = spotboef, grappenmaker; schelm, schavuit; *Oostfr.* *güte*. Zie ook: *guchel*, en: *gutig*. Vgl. 't *Fransch* *gard* = wacht, nachtwacht, schildwacht.

gijn = geen, geene, als ontk. onbep. vnw.: *in gijn ding* = in geen geval, in geen enkel opzicht; *hij is in gijn ding te vertrouwen*; *hij har in gijn ding geliek*. Te vergelijken met de Bijbelsche uitdrukking: in geen ding bezorgd zijn. – De levendige vertelster maakt er gaarne gebruik van in zinswendingen als bv.: *wie harrên d'r wel 'n uur zeten te wachten, moar al wel kwam*, – *gijn Stientje!* *wie gōngen noa de Pollen, moar al wat 'r was – gijn snik*. Zoo ook: *guster was 't peerdemart in Warfê, moar al wa'j zaggen – gijn peerden*. Bij eene dubbele ontkenning:

hij het nooit gijn geld, – nooit gijn geluk, – nooit gijn tied, enz. – Dr. Zeel. nooit gien = nooit geen. *Sprw.* *Gijn pot zoo schijf of past 'n deksel op*, bij v. Dale: “Er is geen pot zoo scheef of er past een deksel op = het leelijkste meisje kan een man vinden.” Hier verstaat men er onder: er is geen mans- of vrouwspersoon die geene gelegenheid heeft of krijgt om te trouwen.

gijment (onbep. vnw. zelfst. gebruikt) = geen, geene; *wassen gijment* = daar was niemand; of: daar was niet één van die dingen; *hij har gijment meer te koop* = hij verkocht ze niet meer; *is doch gijment?* vraagt de bezoeker, en zooveel als: gij hebt toch geen belet? *beter ijn as gijment* = beter wat dan niets; *'t is ijn as gijment* = het ding (ook persoon) heeft zoogoed als geen waarde; *da's 'n proat as gijment* = dat is onzin, dat weet gij wel beter; *Dr. gientent* = *gijment*.

gijner (2 nv. van: *gijn*), in: *te gijner tied* = nimmer; *hij krigt te gijner tied zien geld*, tegengestelde van: *te ijner tied* = ten eenigen tijde = eens, eenmaal.

gijstîg (= geestig) = als een geest; *hij zōcht 'r zoo gijstîg oet* = bleek en vermagerd. {p.1109}

H

h In deze provincie zijn enkele plaatsen waar de *h* niet wordt uitgesproken wanneer zij aan het begin eener lettergreep staat, terwijl zij vooropgezet wordt als die met een klinker begint, wat soms tot den gemaklijksten onzin kan leiden. Met name is dit het geval te *Veendam*, *Wildervank*, *Oude- en Nieuwe Pekela*, *Finsterwold* en *Termunten*. Plagend zegt men tegen kinderen die aan dit euvel mank gaan: *'n luk ondje in 'n luk oktje mit 'n beetje eu!* Ditzelfde gebrek treft men ook aan in een deel van Drente en Overijssel, van Zeeland, in de Baronie van Breda, enkele grensdorpen uitgezonderd, en op Marken, in België, inzonderheid in de Vlaanderens; *De Bo*: “Bij onze vorige schrijvers, vooral bij de Brugsche, vindt men dikwijls een *h* vooraan een woord dat eigenlijk met een klinker begint, en omgekeerd somwijlen de *h* weggelaten van een woord waartoe zij behoort.” En: “'t Is zeker dat wij thans overal buiten Brugge de aspiratie in de sprekende taal gansch en geheel verwaarloozen, ook daar waar zij geschreven wordt.” aan de zuidkust van Engeland wordt het ook waargenomen. Dat men in Friesland ook de voorvoeging der *h* kent blijkt uit de uitspraak van sommige woorden, bv. *haluun* = *aluin*, enz.; eveneens in *Oost-Friesland*, waar men: *hallarm*, voor: *allarm*, en in *Saterland* *hallarmje*, zegt, en waarvan *ten Doornkaat* getuigt dat de *h* dikwijls in het schrijven, vooral in spreken wordt weggelaten of voorgevoegd en tusschengeschoven. Ook bij *Kiliaen* kan men voorbeelden vinden, bv.: *oosen*, *hoosen*; *oosvat*, *hoosvat*, enz. “De uitlating der *h* had reeds plaats bij onze oude naburen, de Friezen en Saksen, wier talen op de vorming der onze onmiskenbaren invloed hebben gehad.” (*Gr. Wbk.* I. 753.) – Algemeen is de uitlating der *h*, onmiddellijk achter de *t*: *toes* = thuis; *toamerke* = 't hamertje; *toar* = 't haar; *telpen* = 't helpen; *tollen* = 't *hollen* = 't houden enz. – Dat de kwaal in hooge mate aanstekelijk is blijkt o.a. in het *Goorecht*, inzonderheid te *Hoogezand* en *Sappemeer*, liggende in de nabijheid der veenkoloniën, waar vele woorden de *h* moeten missen. {p.1111}

haag (*Westerw.*) = groot; *haag en dun* = groot en klein.

haaibaiig; zie: *haibaiêrg*.

haaksparren (in annonces); eene zekere soort van sparren.

haanschen, zie: *hansk*.

hachêln = op eenigszins gulzige wijze eten; *wat te hachêln hebben* = zich te goed kunnen doen, synon. met *kammêln*. Wordt meest van kinderen gezegd. *Friesch* haffelen = met het tandvleesch kauwen; *Oostfr.* hachelen, hacheln, acheln = eten, meest in den zin van snel en gulzig eten en afkomstig van het Jodenduitsch.

hachie, **hachien**, **hachje** = kleine waaghals, echte kwâjongen, *Stad-Gron.* **siesien**; *'t is 'n eerste hachie*, zooveel als: 't is een vlugge, wel

wat brutale, maar toch een echt Hollandsche jongen. *Dr.* hachten = durven wagen, ondernemen; *Oostfr.* hachje, hachtje = een spring-in-'t veld, iemand die zich licht in gevaar

begeeft; 't hachje sakken laten = den moed laten zinken. – *Weil.* hach = gevaarlijke waging, dus een waagstuk, en daarvan: hachelijk; v. *Dale*: hachje = baldadig kind, en: 't hachje er bij inschieten, *Gron.*: 't hachje d'r bie zitten loaten.

hachien; zie: *hachie*.

hachje; zie: *hachie*.

hacht = een dik stuk; *de jong har 'n hacht roggenbrood in de hand*. Vgl. *pil*.

hadder = harder. Zoo: *duuder* = duurder; *meeder* = meerder; *hedder* = herder; *vedder* = verder; *vōt* = voort, enz.

haffelbek; zie: *haffêln*.

haffelder; zie: *haffêln*.

haffelderie; zie: *haffêln*.

haffelkoare; zie: *haffêln*.

haffêln = **hottêrn** = hard en rad babbelen, gemengd met schreeuwen en schelden, zich op vischwijven-manier verdedigen of aanstellen; wordt alleen van vrouwen gezegd; *dat gehaffel holt jà nijt weerop*; {p.1113} *wat hottêrn dei vraulu, men ken ze 'k wijt nijt woar heuren*.

Synon. met: *kekeln*. In de Marne: *haffêln* = veel en druk praten, den boventoon trachten te voeren, kakelen, snateren; *Oostfr.* haffeln = snappen, van kinderen. – Hiervan: *haffelder*, *haffelbek*, *haffelkoare*, *haffelsnoet*, *haffeltoete* = vrouw die haffelt, alsook: *gehaffel*, *haffelderei*, ook *Friesch* en: *gehotter*. *Friesch* haffeltje = onophoudelijk babbelen; haffelbek = babbelaarster. *Gron.* *kletskōnd*, *kekelbek*, enz. (Het *Friesch* haffeltje ook = kauwen met het tandelooze tandvleesch; *Oostfr.* haffelen, haffeln = snel en gulzig eten, snel en aanhoudend happen.) Dit freq. van: happen, en verwant met: hebben, heffen, enz. – *hottern* zal samenhangen met: *hotten*, *hotjen* (zie: *hōrtjen*), en: hotsen (stooten, schokkend bewegen); 't *Fransch* hocher (onophoudelijk schudden); *Eng.* hotch (hinken, hompelen, zich al springende voortbewegen); *Zwitsersch* hottern (schudden, snel heen en weer bewegen), *Zwaben* hottern (sidderen); *G. Japix* hotje (oogenblikje), enz., zoodat bij: *hotten*, de beteekenis: stooten, schudden tot grondslag ligt, en zeer goed past bij die van: *hottern*, wat in zich sluit dat de woorden niet alleen schel en rad maar ook hortend en stootend worden uitgebracht. Vgl. *ten Doornk.* art. hotjen.

haffelsnoet; zie: *haffêln*.

haffeltoete; zie: *haffêln*, en vgl. *ijdelruit*.

hagen, **hoagen**, voor: bevallen, aanstaan, met zijn' zin of lust overeenstemmen; 't *hoagt hōm nijt* = hij doet het niet, of: hij doet het met tegenzin, en dan = 't *handt hōm nijt*. – Eigenlijk voor: 't behaagt hem niet = 't bevat hem niet, maar hier wordt de *wil* voor 't gevoel genomen. – hagen = behagen in 't *Nederl.* veroud.

hai = haai. Zie: *ai 2*.

hai = hei, heiblok. Zie: *ai 1*.

hai (*Hoogel.*) voor: hij. Zie: *ai 1*. (*Swaagm.* schrijft *hi*, dat wel *OHoll.* maar geen *Gron.* is). Vgl. ook: *hij!*

hai, **háj** = hadt gij; *hai dat docht?* = hadt gij dat kunnen denken? *doar hai 't goande!* daar gingen de poppen aan den dans, daar {p.1115} was de beer los! – Ook voor: hadden wij, had men; *doar hai ook oapen en beren* = daar waren ook, enz; *doar hai ook joen voader* = daar was o.a. ook uw vader; ook *Dr.*

haibai (znw.), 't is 'n *haibai* = een vrouwspersoon, dat nooit met bedaardheid haar werk verricht. Zie: *haibaiêrg*.

haibaiêrg = **haibai** = **huiebuiig** = **holbol**, **holbollig** = **hui**; = onbesuisd, tegengestelde van: bedaard, bezadigd, bv. van eene meid die veel geraas bij haar werk maakt, de meubelen niet voorzichtig behandelt, enz., en zodoende ook dikwijls een ongeluk houdt. "Wat bist jà hui, jong! Hest 'n klokje dronken?" – In de Marne *huibui* = vrouw (meisje of kind) die altijd wat te bedillen heeft en 't met een onaangenaam, krijschend stemgeluid doet; *NHoll.* heibei =

twistzieke vrouw; *Zeel.* heibijen = den baas spelen. In Kluchten der 17e eeuw: heybey = helleveeg; in *Willem Leevend* VI, 275: heibeien = twisten, krakeelen; *Sara Burgerh.* p. 260: “niet dat ik voor dat geheibi ben”, waar het: drukte, beteekent. (Bij v. *Dale*: heibi = twistzieke vrouw, en: heibeien = twisten, krakeelen.) Vgl. *WVL.* haaibaai = gewoel, gewemel, groote beweging van volk: de kermessen brengen den haaibaai mede. Hiervan: haaibaaien = in den haaibaai zijn, tumultuari (*De Bo*). Vgl. *heilig*.

haid; zie: *hijltied*.

haidenbessêm = heibezem, heidebezem, ter onderscheiding van: **riezenbessem** = bezem van rijs. Wil men. slechts het voorwerp noemen, dan valt de klemt. op: *bes*, maar om te doen uitkomen dat de bezem van heide is, laat men dien op *hai* vallen. Deze verbinding is minder innig en wij zouden dan ook *haidenbessem*, enz. kunnen schrijven, zooals wij dit met *haiden bounder* doen; men zegt bv. ook: *dit is 'n haiden en dat is 'n riezen bessem* (v. *Dale*: We kunnen ons geen voorwerp denken dat dit harde stoffel. bvnw. (heiden) voor zich duldt, waarom wij 't als ongebruikelijk, zouden willen schrappen.)

haiden bounder = heiboender. Zie ook: *haidenbessem*.

haidenbounder; schimpnaam der ingezetenen van Muntendam.

haidens (= heidensch), als bijw.: *doar bin 'k zoo haidense bang veur*, bv. voor brand, twist, enz. Zie ook: *spek*.

haikeroazie = gejuich, gejubel bij de uitvoering van iets door ver-{p.1117}scheidene personen waarbij alles in beweging komt, eene buitengewone drukte; *dat was mie 'n haikeroazie bie 't richten van dei ploatse! – mit 'n haikeroazie* iets doen = iets uitvoeren met alle krachten wanneer het slechts een korten tijd, bv. enkele rukken geldt. *Oostfr.* heikurâsje, heikrâsje = toornig, woedend, buiten zich zelve van drift; *Neders.* heikrasie, heikraasje = een juichend alarm. Samengesteld uit: *hei* (*Oudfr.* *hei* = schare volks), en: *courage*, en zooveel als eene opwekking, onophoudelijke aansporing, zooveel als: volk, *courage*!

hailal; zie: *hijlental*.

haildal; zie: *hijlental*.

hailege; zie: *hillege*.

hail om 't zail (*Old.*) = **huil om 't zuil** (*Ommel.*) = om strijd, om 't zeerst, uit alle macht; *zij lijpen hail om 't zail, loop je nijt zoo heie nijt; zij dronken en zongen, huil om 't zuil*; “'t gong hail om 't zail, en gooi je nijt den hê je nijt.” *Oostfr.* heil um 't feil = woest door elkander. Eigenlijk eene tautol.; *hail* = heil, waarvan *huil* eene verbast., en *zail* of *zuil*, van 't *Lat.* *salus* = gezondheid, geluk, enz. dus oorspronkelijk zooveel als: drinken en klinken op elkanders gezondheid, elkander maar steeds door heil en gezondheid toedrinken.

haister, **haistergat**, **haisterkoare** = **wildschut** = **holtje**; bestraffend schimpwoord voor een jong meisje dat graag stoeit, nogal luidruchtig en wild is, een wildebras. *Friesch* heister, heistergat = vrouw (of meisje) die overal vooraan wil wezen. *Oostfr.* heister, hester, een boos en lastig wijf, eene Xantippe. *Nederd. Slesw.* hester = ekster. Zal één zijn met het *Nederd.* heister, hegeste. Vgl. *haistern*.

haistêrg = wild; *Friesch* heistrich = bewegelijk. Vgl. *haister*.

haistergat; zie: *haister*.

haisterkoare; zie: *haister*.

haistern; **heistern**; een voorwerp, bv. een meubelstuk door wrijven, schuren, enz. ter dege schoonmaken, poetsen; ook = stoffen, afve-{p.1119}gen, ragen; 'k heb 't kamnet haistert, hij glimt as 'n spijgel; *de schuur haistern* (*Fivelgoo*) = de schuur eener boerderij van spinnewebben en stof reinigen, bv. in 't voorjaar. – Ook = overhoop halen, van zijn stel brengen, omhalen, dat als een gevolg van de eerstgenoemde beteekenis moet worden aangemerkt. *Friesch* heisterjen. – *NHoll.* heistern = klimmen, rondlopen of op andere wijze veel drukte maken zonder bepaald doel; *Overijs.* huusterig weer = onstuimig, buig, onstuimig weder; *Oostfr.* haistern = den wildebras spelen, van meisjes gezegd. Zie: *haister*.

hait, heit = vader. Daar: heit, heite, zuiver *Friesch* is, wordt het alleen aan de Friesche grens gehoord, evenals: *heit en mem, feint en fam*; het Oostfr. heite is daar verouderd. *Oudfr.* heitha, aita, *Goth.* atta = vader, een van de woorden, zegt Wassenbergh, welke de natuur den menschen in alle talen heeft geleerd.

haitied; zie: *hijltied*.

háj; zie: *hai*.

haitou = touw van een heiblok.

hak = hiel, in de uitdrukkingen: *de hak opnemen* = schielijk weggaan, wegloopen, op den loop gaan; *Dr.* hak op teen nemen; 't *lopt almoal op hak (Ommel.)* = de werkzaamheden loopen in elkander, hoopen zich oopen, alles kan onmogelijk goed en op zijn tijd beredderd worden; 't *zit op hak* = de boel zit vast, 't werk kan zijn geregelden gang niet meer gaan, de zaken staan zóó, dat zij velen in verlegenheid brengen en er nog wat erger te wachten is; *Overijs.* hakop. Waarschijnlijk ontleend aan de omstandigheid dat een wagen tot op de hakken van een paard komt, en wel zóó, dat het rijtuig niet verder kan; *hak op schik hebben* (breiterm), zooveel als: de verdeeling maken tusschen de hak en den voet eener kous, wanneer het been er van gereed is. Zie verder: *hakken*.

ha'k = had ik; ook *Dr.*; *dat ha'k nooit wijten* = dat was mij niet bekend; *ha'k 't moar doan!* = had ik het maar gedaan!

hakbal = bal van gehakt. {p.1121}

hakband; de band aan het achtereind der schaats, gewoonlijk van leder gemaakt.

hakbret = **hakvat**; eene soort van ondiep vierkant houten vaatwerk, om daarin iets fijn te hakken, bv. vleesch, soepgroente, boerekool, enz.; *Kil.* hackeberd.

hakhoortje, ook, maar minder gepast, **schoutrekker**; een voorwerp van hoorn als hulpmiddel om schoenen aan te trekken; *Oostfr.* hakhôrn, hakhôrntje, bij *v. Dale*: schoenaantrekker.

hakjedraien, haktjedraien = zóó draaien met de hielen, d.i. zóó de voeten zetten dat men op den natten kleibodem toch goed vooruit kan komen, en dat wel, zonder veel van den modder mee te nemen. Alleen personen die in de kleistreken geboren zijn, verstaan deze kunst.

hakkefietje; zie: *akkefietje*.

hakkemak; zie: *hakmak*.

hakken = hielen; *kolle in hakken* = winterhielen. *Zegsw.:* *an de hakken trekken* = *de hakken* (of: *de hak*) *opnemen* = loopen gaan, vluchten; *de hakken zijn loaten* = zich van ons verwijderen door sneller te rijden (op schaatsen); ook weggaan en niet terugkeeren, enz., en fig. zich er niet meer aan gelegen laten of er zich mee bemoeien, bv. een meisje in den steek laten, zijne schulden niet betalen; *Friesch:* Hja litte je de hakken sijn (willen niets meer van u weten). *de hakken lös hebben* = niet aan huis gebonden zijn, vrij kunnen uitgaan; *vrau was op kroamverziete en nō har boer hakken lös*; 't *het nijt veul om de hakken* = fig. het heeft niet veel om 't lijf. Dit zeggen zou ontleend zijn aan de bijen die het stuifmeel of was tusschen de oksels van de achterpooten naar den korf brengen. *Friesch:* It het neat om'e hakken (niets te beduiden). – “*Pâit worde roazend ein hakken*” = Pieter werd geweldig boos, “*al was'e ienwendig ook glen ien hakken*”, enz.; “*'n Enkelde scheuvellooper har hakken al ais spould en mōs mit natte krōs nao hoes*”; *de hakken wenden* = zich verwijderen, vertrekken, {p.1123} 'n *bult strōnt om hakken hebben* = zich groot voordoen, praalziek zijn; *de hakken oetsteken*, onverschillige uitdrukking voor: sterven. *Kil*, hacke, hiele; *NBrab. Neders.* hakken = hielen; *Oudfr.* hacken, heilen = de verzenen; *v. Dale*: hak = hiel van laars of schoen. Zie ook *hak*, alsmede *koar 1*, en *flik 1*.

hakkenkruk = kruk, knoeier, broddelaar, inzonderheid een stumper in 't schaatsenrijden; 'k *bin moar 'n hakkenkruk* = (in 't algemeen gezegd): ik kan niet mee doen, als het eenige kunstvaardigheid betreft. Staat als tautol. voor: hakkelaar en krukkelaar. In eene Klucht der

17e eeuw komt voor: Wij zijn geene hakken of krukken; ook: Een hak en kruk als mijn persoon was te gering.

hakketakkerij = twist, oneenigheid, ruzie, kibbelarij, ook *hikhakkerei*, maar dan enkel woordentwist, kibbelarij, waarvan de verbast. *kikkakkerei*, evenals: *kikkakken*; voor: *hikhakken*, en: *kikkak*, voor: *hikhak* = kibbelaar. *Overijs.* hakketakken = kibbelen, 't oneens zijn, bij *Kil.* = twisten, kraakeelen; tagger, nog in *Limburg* bekend; in *ZNederl.* taggen = twisten; (v. *Dale*: hakketeeren = kibbelen, kraakeelen.) Vgl. het elders voorkomende hikketakkerij, en: hissebisserij, alsmede de redupl. *himphamp*, *koeskas*, *poespas*, *fikfakkerij*, *flikflooien*, *viezevazen*, *wisjewasje*, enz. Zie: *dikdakken*.

hakmak, **hakkemak** = mengelmoes van verschillende kwaliteit dat een slecht geheel oplevert; ook = schorriemorrie, uitschot; *hakmak en vegezak* = nietswaardig, slecht goed; ook = gemeen, slecht volk. *Oostfr.* hak un mak, *MNederd.* hack unde mack = allerlei door elkander gegooid of gemengd waardeloos goed, en fig.: gemeen volk, janhagel; *Westf.* hack un mack, *hackemack*, *Neders.* hak un mak = gemeen gezelschap, gemeen volk door elkander, volk uit de laagste klasse; ook *Holst.*, en = mengsel van spijzen, *Kil.* hack (vet) = koopman in slechte waren; mack = mengelmoes; slecht volk; *Zwitserl.* hag, {p.1125} hak = dief, schelm. *Zw.* hackmal = gehakte spijs, wat onder elkander gemengd is, en te vergelijken met ons *met.* (*Vegezak* zal op het plaatsje *Vege sack* bij *Bremen* doelen, berucht als uitspanningsoord voor zeelieden; aldaar heeft men het *Sprw.* *Vege sack* fecht den *Sack*.) Zie *ten Doornk.* art. mak 2., en vgl. het *Fransche* *haché*.

haksel = fijngehakt stroo.

hakselbak = **hakselsnieder** = **hakselmesien** (hakselmachine), in annonces *hakselsnijder*; bak met hakmes om stroo te *hakseln*, tot *haksel te maken*. Zie: *haksel*.

hakselmesien; zie: *hakselbak*.

hakseln = stroo tot haksel maken door middel van een *hakselsnieder*; (zie: *hakselbak*). *Zegsw.:* 'k wil die wat *hakseln*! als men iets lachend wil afwijzen, en zooveel als: 'k zou je danken! daar pas ik voor.

haksêln (Old. Hoogel., enz.) = **vraksêln** (*Westerkw.*) = op schaatsen zeer korte streken (sneeën) doen, hakkelen, ter onderscheiding van: *op streken loopen* (*Ommel.*) = lange streken maken, zóó als men gewoon is te rijden. – *hakseln* wordt ook **krabben** en in geschrifte wel: klauwen, genoemd; zie o.a. *Prov. Gron. Cour.* 1886 n° 35, Bijbl. Kol. 9., en zal staan voor: hakkelen, freq. van: hakken, in den zin van: deelen, verdeelen, waarmede ook: klauwen overeenstemt. “Het is, in 't voorbijgaan gezegd, alsof de oude manier van “krabben” er uitgaat; de beste rijders maakten flinke, rechte streken, en de winnaar van den eersten prijs niet het minst is blijkbaar van de nieuwe methode.” – Ten opzichte van: *vraksêln* vergelijkte men: *wraksêln*.

hakselsnieder; zie: *hakselbak*.

hak tot nak (*van Halsema*) = van de voeten tot aan 't hoofd.

hakvat; zie: *hakbret*.

hakvegen, voor: klaploopen; *hij lopt 'r altied te hakvegen*.

hakzeen (hakzenuw) = Achillespees. Zie: *zeen*, en: *hak*.

hal (*Westerkw.*), voor: bevrozen aardkorst; 't ken over 't hal, {p.1127} zegt men wanneer de wagen niet meer door die korst snijdt. Wordt door *Bilderdijk* ook in die beteekenis gebruikt. (v. *Dale*: hal. bevrozen plek in den grond.) Vgl. *hild*.

half, voor: het halve uur; *de klok slacht half* = de klok slaat (bv.) halftien, enz. Zoo: *de klok slacht vól* = zij geeft de volle uren aan, slaat bv. tien. Sommige uurwerken hebben hiervoor twee klokken; slaat het tien op de kleinste dan is het halftien, op de grootste, tien uur. Ook dan zegt men dat de klok *half* of *vól* heeft geslagen, wat men natuurlijk aan den klank kan hooren.

half (met: niet, voorop); *nijt half* = volstrekt niet, in 't geheel niet; *veur dat geld wi'k 't nijt half down* = voor dien prijs verkoop ik het u niet, die is veel te laag; 'k bin d'r zoo fies van, 'k

ken joe 't nijt half zeggen! = o, wat vind ik dat vies! *hij 's nijt half wies* = – geheel of althans weinig beter dan idioot; *'t pad half hebben*, zegt men troostend, als men iemand niet te huis treft; *o, da's niks, 'k heb 't pad half*, zooveel als: gij behoeft mij daarom niet te beklagen want ik behoef nu niet meer dan de helft van den weg af te leggen. – Wil men het begrip nog versterken dan bezigt men *halfvörrets*; *'k bin 't nijt halfvörrets neudig* = 'k ben er maar een klein gedeelte van noodig; *'k wil 't nijt halfvörrets doun* = in de verste verte niet. Zie: oorrêl. **half aipekel**, of: **half aispekel** = aipekel (zie ald.), waarbij dezelfde hoeveelheid water is gevoegd.

half arrets (*Marne*) = half vel schrijfpapier.

halfbekt, halfbeks praten, zooveel als: gebrekkig, niet voor allen verstaanbaar spreken; wordt natuurlijk meest van kleine kinderen gezegd.

halfbeks; zie: halfbekt.

halfbruir, halfbruier (halfbroeder). *Van Dale*: halve broeder, liever: halfbroeder, ofschoon men dit in de spreektaal niet hoort; *Weil.*: halve broeder. – Hetzelfde geldt voor: halfzuster. {p.1129} *HD*. Halbbruder; ook: Halbschwester.

half deurdijlen = in twee gelijke deelen verdeelen; *'k zel 't half deurdijlen* = ik zal de helft er van nemen.

half en half = elk de helft; *van elks half en half* = van twee stoffen evenveel nemen bij de vermenging; ook *Oostfr.*: *'k docht' al half en half* = ik vermoedde het wel; *'k was half en half van plan, om*, enz. = ik ben haast van plan, om, enz. “*Wie vort. Den as weer gieren van 't lachen en den weer half en half medelieden mit Mozes.*” enz. Vgl. *Dr. Landr.* (1712), IV, 33: het Gerichte en den Wederpartije half en half; (1608), IV, 44: den Ledeerden ende den Landtschrijver half en half.

halfgat, ook: **jantje**; kort jak voor mannen en jongens. (*Marne*)

halfgebakken, bvnw. en bijw., ook als znw. gebruikt; *hij is moar halfgebakken* = fig. half gaar; *'t is moar 'n halfgebakken* = hij is wat onnoozel; ook: heeft een zwak lichaam, en, wat beide tot oorzaak kan hebben, hij kan niet meer dan eene halve daghuur verdienen; *hij dut 't moar halfgebakken* = *'t is halfbakken wark*, wat gebrekkig, of: slechts ten halve is verricht. *Oostfr.* halfbakken = met een gebrekkig lichaam. (v. *Dale*: halfbakken, bn.; fig. een halfbakken geleerde = onbeduidende geleerde.)

halfkan (klemt. op: *kan*; onz.); *zij hoalen 't jenever bie 't halfkan*.

halfatspiekers; zie: tingnoagels.

halfmalle; halfmal; aldus noemt men iemand die wat wonderlijk is in zijn doen, die zotte kuren heeft, rare dingen doet. Vgl. halfwieze.

halfmoantje; soort van spiegeltafeltje in den vorm eener halve maan, dat tegen den muur wordt geplaatst.

halfmud; halfmudde (onz.) = **halfmudvat**; het voorwerp, groot ½ HL., waarmede men meet; zoo: *bakvat* = maat van ¼ HL., *Dr.* schatvat; *'t halfmud mout ook iekt wor'n*.

halfmudvat; zie: halfmud.

halfoort; zie: oort 2. {p.1131}

halfschaid; halfscheid (vrouwl.) = helft; *hij krigt de halfschaid van de arfenis. Overijs. Geld. NBrab.* halfscheid; *ZLimb.* hoafsjeet, *WVl.* halfscheede, *MNederl.* helftsceidinge, (*Verdam*). *Oostfr.* halfschêd, *HD.* Halbscheid, *MNederl.* halfscheede, halfscheide, *Kil.* halfscheede, helfte. 't Woord is in 't Nederl. verouderd, evenwel bij *Kramers*: halfscheid = helft. Volgens *Hfft* van: half, en: schied, van het AS. sceat, *Oudfr.* schet = waarde. Vgl. 't *Overijs.* weerscheid = wederhelft, de andere helft.

halfscheid; zie: halfschaid.

halfschoren = iets dat maar ten halve is gedaan, wat maar gedeeltelijk in 't gereede is gebracht. Eigenlijk: *halfschoren hond*, fig. = een voorwerp dat niet afgewerkt is.

halfslachtîg (bvnw. en bijw.); wat het voortbrengsel is van twee soorten, stammen of rassen, en ook: veel op iets gelijkend, gedeeltelijk dezelfde eigenschappen bezittend; 't is 'n *halfslachtege windhond*, 't is 'n *halfslachtige neger*, enz.; 'n *halfslachtîg kamnet* = een voorwerp, gelijkende op of nagenoeg ingericht als een kabinet; 't is *halfslachtîg 'n Vrijs* = een Fries, van vaders- of moederszijde, of ook: in Friesland geboren, maar elders opgevoed. *Oostfr.* halfslachtig, *HD.* halbschlacht = gemengd ras. (v. *Dale*: halfslachtig = van twee geslachten, soorten, amphibie.)

halfsleten; wat niet fonkelnieuw maar reeds gebruikt is. Veel wordt het als znw. gebruikt; 't is 'n *halfsleten* (bv.), eene kachel, tafel, enz. die reeds dienst heeft gedaan. *Dr.* *Oostfr.* *Neders.* *Holst.* halfsleten = niet nieuw. – Ook: niet jong meer; 'n *halfsleten jongkerel*. Schertsend zegt men: *hij het 'n halfsleten vrou anzet* = hij heeft eene weduwe getrouwd; ook *Oostfr.* (v. *Dale*: halfsleten = half versleten.)

halfsnee = de helft van eene geheele snede roggebrood, waarvan men gewoonlijk eene boterham maakt. Zie ook: *rōndōm*.

halfstieg; zie: *stieg*. {p.1133}

halfstoan = **partstoan**; de kans eener weddenschap met iemand, welke die heeft aangegaan, deelen; *staist mie half?* (staat gij mij half?) = zullen wij 't met ons beiden wagen? 'n *halfstoander hebben*, iemand die *halfstait* = die evengoed in de winst als in 't verlies deelt. – Ook = aandurven, niet bang voor iemand zijn; *hij duurt hōm halfstoan* = hij staat hem, zooveel als: gaat niet voor hem op den loop.

halfstoander; zie: *halfstoan*.

half stuk, of: **half stōk** = heer of vrouw van troef.

halfswienskap = kinnebaksham, gerookte varkenskinnebak; *Oostfr.* halve swînskoppen; schertsend voor de slippers eener frak.

hàlftied; zie: *halve tied*.

halftiden; zie: *halve tied*.

halfwalf (*Woltersum*, enz.) = *potjestrū*; zie ald.

halfvlijs; zie: *kalfvlijs*.

halfvōrrels; zie: *half*.

halfwassen = nog niet geheel volwassen, tusschen kind en volwassene in. *Dr.* halfwassen, *Oostfr.* halfwassen, halfwussen, ook *Holst*, *HD.* halb erwachsen; *Neders.* halfwassen = wat nog niet de volledige grootte heeft.

halfzuster; zie: *halfbruir*.

halfweg (klemt. op: *half*); *ik duur hōm halfweg komen* = ik zwijg niet voor hem, durf hem best tegenspreken, de horens laten zien; ook *Dr.*

halfwieze = *halfmalle* (zie ald.), maar sluit meer het denkbeeld van onnoozelheid, het idioot zijn, in zich. *Eng.* halfwit.

halfzeuven (halfzeven), als bvnw. = dronken, *Oostfr.* half sōven.

hals = keel; *zeerte*, of: *pien in de hals hebben* = pijn in de keel hebben; ook *Dr.* *Friesch* *Oostfr.*; 't *nijt deur de hals kennen kriegēn* = 't niet lusten; *de hals oetsnieden* = de keel afsnijden; iemand iets *op de hals of verbijden*, ook: *op hals en keel verbijden* (*Stad-Gron.*) = ten strengste verbieden; *Friesch*: It is my op hâls en kiel forbean (– op verbeurte van hals en keel). iemand iets *an de hals* {p.1135} *hangen* = een geheim toevertrouwen; meestal met *nijt* voorop, want het veronderstelt dat zoo iemand er mede te koop loopt, en ontleend aan de bellen die men de schapen aan den hals hangt, 'n *goud gat in de hals hebben* = hard kunnen zingen, schreeuwen, enz.; *hij het mie de hals vōl logen* = alles wat hij mij vertelde was gelogen; *Friesch*: Hy het my de hâls fol leagen. *zit mie 'n kloet veur de hals* = fig. eene stop voor de keel waarvoor ook: 'n *tolhek in de hals hebben*; *de hals is mie dreug*; *de hals zit mie dicht*, enz.; hij (of: zij) *rōkt*, of: *stinkt oet de hals* = heeft een onzuiveren adem. *Zegsw.*: *men ken hōm mit 'n metworst de hals oetsnieden* = hij is een sul, een bloed; 't met iemand *an de*

hals kriegen = twist met hem krijgen; *as 't nog weer duste krigst 't mit mie an hals* (of: *an de hals*) = als gij 't nog weer doet dan zal ik met u afrekenen. Zie ook: *middelhoes*, *kou*, en: *verkomen*.

halsbage; zie: *halsbou*.

halsboge; zie: *halsbou*.

halsbou (*Ommel.*) = **halsboge** (*Old. Westerw.*) = **halsbage** (*Stad-Gron.*) = paardentuig waaraan de strengen bevestigd worden. Wordt alleen in het boerenbedrijf gebruikt.

halsgat = keelgat; *'t verkeerde halsgat* = de verkeerde keel; *deur 't halsgat joagen* = de boel er door brengen. Ook: opening, ruimte, waardôor men het hoofd kan steken en wat dan om den hals wordt vastgemaakt, bv. van hemden, borstrokken, enz.

halsknoag, **halsknoak**, **halsknoake**; schimpwoord voor: hals, bloed, sul; *doe halsknoak, letst die zoo bemietern! wat bistoe 'n slijf!* = sul die gij zijt, laat gij u zoo bedotten? (foppen, enz.) Vgl.: *runderbroa*, en: *koldwinter*.

halsknoak; zie: *halsknoag*.

halsknoke (*Auwen*) = eene meid met grove leden.

halterkwalter (*Ommel.*), bijw. = overhoop, door elkander, verward dooreen; iets *halterkwalter* doen = door haast slecht, ten halve verrichten; alleen van werktuigelijke handelingen; *halterkwalter vet* = ten halve vet, van vee dat als vet ter markt gebracht of onder dien naam verkocht wordt. – Als bvnw.: “*'n halterkwalter meneer, dei 'k op stroat tegenkwam*”, enz. – Ook als {p.1137} znw. voor: half ontdooid ijs of sneeuw, kleverige massa van sneeuw en ijs, en ook van aarde en slijk. *Eng.* helter skelter = overhoop, door elkander. Klanknab.

halters en kwalters (*Auwen*) = magere koeien; slagersuitdrukking. Zie: *halterkwalter*.

halve (als znw.), voor: helft; *hij wijt'r 't halve nijt van; de halven lezen dei bouken nijt; de halven* (der flesschen, enz.) *bin leeg*.

Halveamt. Dit behoorde oudtijds tot *Hunsegoo* en maakte wellicht met *Ubbega* of *Innersdijk* of beide een ampt uit. Het bevatte oorspronkelijk de dorpen: Bafloo, Maarhuizen, Andel, Saaksumhuizen, Tinallinge, Eenrum, Pieterburen, Westernieland, Wierhuizen, Mensingeweer, Maarslagt, Obergum, Ranum, waarschijnlijk ook Onderwierum met Onderdendam. (Dr. *Acker Stratingh*, *Aloude Staat II*, 123 e.v. – Het onderwijzersgezelschap van dien naam bestaat uit de gemeenten Adorp, Winsum, Bafloo en Eenrum.

halve broak = **Sunt Joap-valgen** (*Hoogel.*), zooveel als: ongeveer in 't midden van den zomer het land braakleggen. Meestal geschiedt dit door het omploegen van eenjarige klaver, ook wel van eene vrucht die als mislukt wordt beschouwd. Aldus zóó genoemd omdat het land dan niet meer kan behandeld worden als bij eene gewone, volledige braak plaats heeft.

halvemoan; krom snoeimes aan een langen steel bevestigd om boomen te snoeien.

halve tied, voor: veel, dikwijls, groot deel van den tijd; *hij 's de halve tied tusken de roaden* = hij is veel met het rijtuig op den weg; *hij zit de halve tied in de harbarg* = hij is een kroeglooper, ook Dr. In 't *Westerkw.*: *bist halftied vôt* (klemt. op: *half*) = men kan u moeilijk thuis treffen. Ook hoort men: *halftieden*. Vgl. *hijltieden*.

ham, als uitgang van plaatsnamen: *Blijham*, *Hamdijk*, *Tóksham*, *Kolham*, *Schilligeham*, *den Ham* (gem. Aduard), *Hamland* {p.1139} (gem. Bafloo), *de Hammen*, een gedeelte der landerijen van de gem. Adorp, tusschen dit dorp en het Reitdiep. *Westf.* *hamm*, eene aan rivieren gelegene, wellicht door twee samenvloeiende wateren gevormde ruimte, weide of bosch. Vgl. het *Nederl.* *inham*, als ook: *Kil.* *koehamme* = koehalster; *hammeye* = afsluiting, sluitboom; *am*, *hamme*, *Wvl.* *am* = weide. Zie: *hijm*.

Hambörge = **in Hambörg goan**, bij 't kegelen, beteekent, dat van de personen die zich daartoe vereenigen, hij, die in de beide worpen de meeste punten behaalt, ze dan van hun allen bijeentelt en krijgt afgeschreven; de *poedels* blijven echter voor ieders rekening.

hammêrk, in geschrifte *hamrik*, uitgang of deel van plaatsnamen. Zie: *hijm*.

hampel, hampelt; schimpwoord, zooveel als: onhandzaam, onbeholpen persoon, een stumper die allerlei bokken schiet en toch verstandig meent te handelen, die dom en lomp is; synon. met: *halsknoak, slijf, slörm, kalf*. *Oostfr.* hampel, in: gehampel = beweging met handen en voeten, grijpen, trippelen met de voeten, wat bij kleine kinderen dikwijls samengaat; hampelman = lededepop; *HD.* Hampelmann = lededepop, en: iemand die door een ander geleid wordt.

hampelt; zie: *hampel*.

hamrik; zie: *hammêrk*.

hamster, volgens *Auwen* te lande bekend voor veldrat. (v. *Dale*: hamster, zeker knaagdier, dat in Duitschland en Polen en meer algemeen in Azië gevonden wordt. – *HD.* Hamster, een voor veldvruchten schadelijk knaagdier.) – Ook een familienaam in het Oldampt.

hand. – iemand *noa de hand goan* = hem naar de oogen zien, hem in alles te wille wezen; *veur de hand*, ook: *bie de hand opkriegen* = niet uitzoeken, bv. van appelen ('t eerste ook *Nederl.*); iemand *om de handen loopen* = onder het werk steeds naloopen {p.1141} en op de handen zien, zooals bv. kleine kinderen de moeder plegen te doen; het werk *op ijn hand hebben*, in den landbouw zooveel als: een zeker werk in ééne afdoen in plaats van bij gedeelten. Men maakt bv. al het hooi in hoopen (*oppers*), ofschoon men reeds vroeger een gedeelte er van had kunnen binnenhalen; *is gijn hand an doan* = (het voorwerp) is niet hersteld, of: gepoetst, enz. – Ook voor: personen, werklieden: *hij het veul handen an 't wark* = hij heeft veel volk in zijn dienst, hij geeft veel handen werk. *Zegsw.:* hij (of: zij) *het zien handen de zoalighaid beloofd*, wrevelig spottend voor: hij doet niets, hoe noodig hij ook aan 't werk moet zijn zit of loopt hij toch ledig; *Friesch:* Hy het syn hannen de salichheid beloofd; ook: Hy jout syn hannen hjeljoun. 't *is net of é mit handenomkeerd is* = of hij een geheel ander mensch (zoowel ten kwade als ten goede) is geworden. *Sprw.* *Handen stil, tanden stil* = geen werk, of: niet werken, niet eten. Wordt gezegd van, en vooral door menschen, die van hun dagloon moeten leven. – De volgende deun wordt bij een meisjesspel, met de rechterhand krom en achterwaarts te houden, half zingende opgezegd: *Geef mie wat ien mien kromme hand; Mien voader legt ien Engeland, Mien mouder zit te spinnen, Ik ken mien korstje brood nijt winnen*. – (Van het meerv. wordt de *d* weinig gehoord; *hann'* of *hânn'* zou wellicht 't best aan de uitspraak voldoen.) Vgl. ook: *handje, stoan*, en: *bek*.

handappels = appels die men uit de hand eet, tafelappels.

handbiel (handbijl); zie: *koukhouden*.

handdik = de dikte eener hand. “*Dou 'k mie goud bekeek har 'k zoowat 'n handdik piep- en segoarask op mien boksen liggen.*”

handdoadig = handgemeen; *handdoadig wor'n* = de handen naar elkander uitsteken, handgemeen worden.

handege = **henege** (*Old.*) jongen of meisje, voor: jongen enz. van omstreeks twaalf tot veertien jaar, en Synon. met: *halfwassen*, en: *opslopen*. Men zegt echter: 't *is al 'n handig wicht*; maar: 't *is nog moar 'n opslopen wicht*; (*Dr.* 'n hannig wichtien); *halfwassen* ziet alleen op de grootte. (*Limb.* henjig = vrij dik, groot.) *Oostfr.* hen- {p.1143} nîg = niet geheel volwassen; ik was nog man so'n hennîg wicht of: so'n hennigen jang fan 14 of 15 jaren, enz.; *Wang.* hentîg. Ook zegt men: 'n *handîg ende* = 'n *oarîg ende*, of: *èn* = vrij groote afstand.

handêln = de hand geven bij eene ontmoeting = **handlangen**. Steekt de eene de hand daertoe uit, dan zegt de ander al licht: *jà koman, loat ons ijs handêln*; ook wordt wel door een van beiden gezegd: *zel wie ook ijs handeln?* Eene woordspeling, doch alleen onder goede vrienden die elkander dikwijls zien.

handêln, voor: verhandelen, handel mee drijven; *dei ossen handêln best* = die ossen zijn geschikt om er mee te handelen, daarvoor vindt men koopers genoeg.

handen (ww.) = handig kunnen doen; 't *handt hōm goud* = hij heeft er goed den slag van, en = 't *stait hōm vlee*g, wanneer het een werktuigelijken arbeid betreft; *hij wil wel lachen moar 't*

handt hōm niks = het schaterlachen gaat hem niet goed af, het mist den gullen klank; *'t handt mie zoo beter*, zegt de vrijer en keert zijn stoel om (aan de rechterzijde van het meisje). Vergelijking: *'t handt hōm as 'n mōt 't haspēln* = het staat hem zeer onhandig, hij heeft er in 't geheel den slag niet van; ook *Dr.* (Vgl. v. *Dale* art. handen.) – Ook = behagen, bevallen, lust toe gevoelen; *'t handt hōm nijt* = *'t hoagt hōm nijt* = *hij het 'r gijn stried an* = *'t loent hōm nijt* = hij gevoelt er geen lust toe, of: hij doet het met tegenzin. *Kil.* handen = behagen, bevallen; *NBrab.* handen = gelegen komen. – Als znw. in de zegsw.: *handen stil, tanden stil*, bij v. *Dale*: liggen de handen dan liggen de tanden.

handgat; zie: *buusgat*.

handgrepen = **vingergrepen**; de sporen, die vuile handen op deuren, glazen, enz. hebben achtergelaten.

handhoaven, in: *zij wil handhoafd wor'n* = zij wil gevrijd worden; *hij zel heur wel handhoaven*. Oudt. handhaven = verzorgen, van voedsel voorzien. *HD.* handhaben = aanvatten, aanpakken, enz.; Handhabe = gebogen heft, handvatsel.

handig wicht; een meisje van 12 tot 14 jaren. Zie: *hendig*.

handje = schriftelijk bewijs, obligatie; ook *Dr.*; *hij het mie d'r 'n* {p.1145} *handje van geven* = ik heb een schriftelijk bewijs in handen; *gijn hand of schrift* van iets, bv. geleend geld, hebben = geen enkel bewijs van den schuldenaar bezitten; *'k wil die d'r wel 'n handje van geven* = ik sta u voor de waarheid er van in; 't zal zóó gebeuren als ik u zeg. *HD.* Handschrift = schuldbrief, obligatie.

handje, in: *'n handje van hebben* = er aardigheid aan hebben, bv. om iemand te plagen, op te stoken, te beknibbelen, enz. Steeds in min gunstige beteekenis. Vgl. *handen b.*

handjebakken = **handjeplakken**; het loven en bieden, dat bij den veehandel vergezeld gaat van elkander telkens bij een bod (dikwijls ook zonder die aanleiding) in de hand te slaan, te bakken; *zij bin an 't handjebakken* = zij zijn aan 't onderhandelen over den prijs. – Ook = een vergelijk treffen, bij minnelijke schikking een geschil uit den weg trachten te ruimen. *Dr.* handienbakken = over een koop onderhandelen.

handjen; zie: *handjen en tandjen*.

handjen en tandjen, tautol. = naar iets hunkeren, onophoudelijk op iets aandringen, voortdurend naar iets streven. Eigenlijk zooveel als: de hand en de tand naar iets uitstrekken. Vgl. *tandjen*.

handje en wiltje, voor: iedereen, alleman, in de uitdrukking: *handje en wiltje et mien appels en peren op* = ieder die maar brutaal genoeg is er de hand naar uit te steken of er om te vragen krijgt er van, 't is dus zooveel als roofgoed; *dei vruchten bin veur handje en wiltje* = elk die maar wil maakt zich er van meester, de eigenaar krijgt er niets van.

handjeplakken; zie: *handjebakken*.

handjevertast! in eig. zin en spottend = misgetast! Men zegt het wanneer iemand iets wil grijpen dat hem voor den neus wordt weggenomen, of: wanneer hij iets meent te pakken dat iets anders blijkt te zijn. {p.1147}

handjeveurmaier = **hannekeveurmaier**. Dien naam werpt men iemand naar 't hoofd die zijne beurt niet kan afwachten, die zich met overijling of ongeroepen in iets mengt, een voorbarige bemoeial is. *Oostfr.* handjeförmeier. Zooveel als: Hanneke (Hansje) (de) voormaaier. Onder twee of meer maaiers toch is er één, die *veurmait*, die dus moet zorgen dat hij vóórblijft.

handjevōl, in: *'t is moar 'n handjevōl mens*, wordt van personen, inzonderheid van vrouwen of meisjes gezegd, die klein en teer zijn. Vgl. v. *Dale* art. handvol.

handkarn; eene karnton waarvan de inwendige toestel door de hand in beweging wordt gebracht; dus met de handen wordt gekarnd en niet met een paard.

handkoat (handkaart), zonder mv. = bijkaart, kaarten die geene troeven zijn. Vgl. *r I.*

handkold = koud, inzooverre het aanvatten van voorwerpen koude handen geeft, vooral in den morgenstond als het een weinig gevoren heeft. *Wvl.* vingerkoud.

handlangen = de hand toereiken. Zie: *handêln.*

handleeren; zie: *kōffen.*

handmesien (= handnaaimachine) = naaimachine, die met de hand wordt bewogen, ter onderscheiding van: *trapmesien*, bij *v. Dale*: trapnaaimachine.

handomdrai, voor: oogenblik, ommezien; *in 'n handomdrai is 't zoo* = het ongeluk is in een enkel oogenblik geschied, of: zal in een ommezien hebben plaats gehad. – Ook = bijna; *'t was mit 'n handomdrai zoo west* = 't har moar 'n handomdrai scheeld = 't had weinig gescheeld, 't had niets kunnen lijden. Wordt altijd in ongunstige beteek. gebruikt. *HD.*: in einem Handumdrehen, in einem Umsehen; *Nederl.*: in een hand-omdraaien.

handpennên; zie: *handpennînk*, alsook *en 6.*

handpennînk = **handpennên**; het handgeld, de handgift welke dienstboden bij 't verhuren (*besteden*) ontvangen. (Op 't *Hoogeland* {p.1149} krijgen de boerenknechts een rijksdaalder, de boerenmeiden een gulden, ook wel een daalder; burgermeiden een gulden.) *de*

handpennînk schenken zooveel als: zich van den dienstbode losmaken, de overeenkomst vernietigen, maar hem (of haar) dat geld laten behouden. Het *weerombrengen* = terugbrengen er van geldt als bewijs dat men den dienst niet wil aanvaarden; *de handpennînk verdijnen* = zoolang in dienst blijven tot men het handgeld acht verdiend te hebben, en dan wegloopen. *NBrab.* handpenning = handgeld, godspenning; *Kil.* haftgeld, haftpenninck, handpenninck, *Oostfr.* handpennink, *Deensch* haandpenge. *Ommel. Landr.* V, 34: Handpenninck ofte Wijncoopspenning; *Dr. Landr.* (1712) III, p. 85: Dienstboden haer verhuurt hebbende, zullen op geene praetexten hare ontfangene Hantpenningen wederomme stuijen.

handperen; peren die men uit de hand kan eten, ter onderscheiding van *steufperen*, d.i. peren die men slechts gestoofd kan eten.

handreken = handreiking, bijstand, oppassing, verzorging; *Dr.* handrekening.

hands, hans, in: *om hands hebben* = iets verrichten, zich met iets bezig houden; *wat heb ie om hands?* = wat voert gij uit? Van iemand die geen beroep uitoefent of geene betrekking bekleedt, zegt men: *hij het nō niks om hands* = *hij leeft stil.*

handsel, hansel = hengsel; *hanselkorf* = hengselkorf. *Oostfr.* handsel, hanssel = waarmede men iets kan aanvatten. Staat voor: handzeel; door afslijting is het laatste woord achtervoegsel geworden, als: leidseel, voor: leidzeel; *topsel* = topzeil, enz.

handsk; zie: *hansk.*

handsmering = **handwis**, **handwisk** = fooi om iets gedaan te krijgen; ook drinkgeld voor een bewezen dienst.

handsoam, hansêm, haansêm = bij de hand, voor de hand gelegen; gerijfelijk; geschikt, wat gemakkelijk te hanteeren is; *'t is handsoam zoo 'n winkel noast joe*; *'t is handsoam*, als bv. de tram voorbij ons huis rijdt en men er dus maar zoo kan instappen; als eene kast in onze onmiddellijke nabijheid is en wij 't dus voor 't grijpen hebben; *'t is 'n handsoam kōrfke, kistje*, {p.1151} *koffertje, schöpke, bieltje*, enz. – Ook = handig, vlug, *'t wicht is handsoam = zij ken handsoam wat doun* = het werk gaat haar vlug van de hand. Ook = bruikbaar, makker, van paarden gezegd. – *Kil.* handsaem = behendig, vaardig van hand; *Dr.* handzaam = gerijfelijk; *Utrecht* handzaam = gemakkelijk; *Oostfr.* handsaam = geschikt; *Eng.* handsome = handig, geschikt; *Neders.* behândsam = behendig. *v. Dale*: handzaam = handelbaar, gedwee. Volgens *Gr. Wbk.* (art. gehandzaam) is: handzaam thans verouderde opvatting van: handig = bedreven in, geschikt tot. – Hier is het in alle beteekenissen: wat ons ter hand gaat, ons te wille is, ons gehoorzaamt.

handstok, hanstok = wandelstok, rotting; fig. de rechterhand, de helper, een persoon die opdrachten uitvoert.

handtam, hantam = **handtammîg, hantammîg** = **hamtammîg** = handgaw, van kinderen die alles ongevraagd in handen nemen; ook *Dr. Overijs*. Ook van groote menschen, vooral van jonge lieden, die hunne handen niet thuis kunnen houden. *Dr.* handtammigheid, hantammigheid = brooddronkenheid.

handtammîg; zie: *handtam*.

handtammîghaid = *handtam* zijn; zie ald.

handtast = hulp voor een oogenblik; *zij het wel ijs 'n handtast veur mie doan* = zij heeft mij wel eens een handje in de huishouding geholpen. *Westf.* handtast = het aanvatten, toetasten, de hulp. – Eigenlijk: aangrijping met de hand, daarvan: handtastelijk. – Synon. met: *toutast*; zie ald.

handvol; zie: *disse*.

handwarktje; zie: *warktje*.

handwis; zie: *handsmering*.

handwisk; zie: *handsmering*.

hangelborsten; zie: *hangprammen*. Beide zonder mv.

hangeljoar = uier die niet stijf gespannen staat; wordt ook van dergelijke vrouwenborsten gezegd. Zie: *joar*, en: *drinkelдобbe*.

hangelslöt = hangslot; ook *Oostfr*.

hangen, in: ergens *hangen blieven* = zich daar langer ophou- {p.1153} den dan men voornemens was, zoodat men elders òf niet, of te laat komt; *op 'n stoul hangen* = bij eene lichte ongesteldheid, bv. een' aanval van koorts, op een' stoel blijven zitten; *er tegen hangen* (er tegen opzien) om naar bed te gaan, en dit zoo lang mogelijk uitstellen. – De recruut, wien de krijgskunsten zijn voorgelezen weet daarvan te vertellen dat *'t anders niks is as hangen en branden*. – In 't kaartspel zooveel als: het spel, dat men aangekondigd heeft, verliezen; *loat hōm hangen* = zorg dat hij het spel moet verliezen. *Sprw. Dei hangen zel verzōpt niyt* = wie voor de galg bestemd is verdrinkt niet; ook *Oostfr*.

hangen–wurgen (worgen), in: *mit hangen en wurgen* = met groote moeite; *mit hangen en wurgen heb 'k mien geld lös kregen*, zooveel als: ik heb de zwaarste bedreigingen moeten doen om mijn geld te krijgen.

hangertje, wordt van personen gezegd die in moeilijke geldelijke omstandigheden verkeerden: *zij kennen 't hollen moar 't is 'n hangertje*, zooveel als bv.: zij kunnen eigenaars van de boerderij blijven, zij behoeven die nog niet te verkoopen, maar dit valt hun zeer bezwaarlijk.

hangiezer, hangiesder = **hoal**; een getand haardijzer om er pot of ketel aan te hangen; *'t is 'n hangiezer*, fig. = het is iets waartoe men noode komt en wat toch gedaan moet worden, waar men *tegen hangt* (zie: *hangen*). *v. Dale*: Dat is een heet hangijzer om aan te vatten = dat is eene netelige zaak.

hangōp = dikke karnemelk in een zakje, liefst in de zon, opgehangen om de waterdeelen te laten wegsijpelen, bij *v. Dale* hangebast = karnemelkspijs, ook naar de wijze waarop men de karnemelk van de overtollige waterdeelen zuivert, hangop, druptemelk, drup-in-'t zak geheeten.

hangoverdeur; spottende benaming voor: boekweitegort, als middagkost. Vgl. *laiwievekost*.

hankemank = door ouderdom hulpbehoevend. Zooveel als: hinkend en mank, pleon.

hannekeveurmaier; zie: *handjeveurmaier*.

hangpramkrawangen; zie: *hangprammen*.

hangprammen = **hangelborsten**, die het heel mooi meent te maken: **hangpramkrawangen** = hangende borsten. Zie: *prammen*, en vgl. *drinkelдобbe*.

hans; zie: *Kenau*, en: *hands*.

hansel; zie: *handsel*. {p.1155}

hanselkōrf; zie: *handsel*.

hansêm; zie: *handsoam*.

hansk, hanske, handsk, handske, haansch, (mv. *hansken, haanschen*) = handschoen; *voesthansk* = want, handschoen waaraan wel een duim maar geene vingers gebreid zijn; *vingerhansk* = handschoen met vingers en duim. Sarrend zegt men tegen een knaap, die klein naar zijne jaren is: *bist 'n doeme oet de handske (Old.)*, eigenlijk: zoo groot als de duim eener vuisthandschoen. Wanneer iemand voor een oogenblik er niet aan denkt zijne handschoenen bij het vuur (of: kachel) uit te trekken, doet men de vraag: *woar bin de hansken 't warmst? Oostfr. Neders. Holst. hansk, enz., Aken händsch; Pommeren hanschk, en: fusthanschk; Deensch Zw. handske. Vgl. holsk, en: vuisthandschoen.*

Hans Michel (de *i* als in: pin); zie: Kenau.

hansmienknecht, zooveel als: onderdanige dienaar; *veur hansmienknecht speulen* = voor dat oogenblik, of: op dien avond bediende of handlanger zijn. – Ook de naam van een jongensspel, 't welk aldus wordt gespeeld. Er staat eene rij knapen tegen één muur geschaard. Twee er van worden gekozen voor: *Meneer*, en: *Hansmienknecht*. *Hans* gaat op een' afstand staan terwijl *Meneer* elke van de rij een' naam afvraagt; n° 1 geeft bv. op: *golden hoes*; n° 2: *zulvern toren*, enz. Nu roept *Meneer: Hansmienknecht!* en deze antwoordt: *Wat blijft Meneer?* waarop deze bevelend zegt: *Hoal mie dit en hoal mie dat, En hoal mie zulvern toren oet stad!* zooveel als: breng n° 2 bij mij. Wijst *Hans* een' verkeerde aan, dan schudt *Meneer* met het hoofd en zegt: *slecht!* Alsdan roept deze een' anderen naam af, telkens met dezelfde woorden. Raadt *Hans* het, dan wordt de aangeduide persoon bij *Meneer* gebracht. Deze heeft met zijn knecht de namen van twee dingen bedacht, waartus-{p.1157}schen die knaap nu heeft te kiezen. Zodoende worden de spelers in twee partijen of rijen verdeeld, die zich schrap zetten en hun best doen om elkander over eene streep te halen. Die overgehaald wordt voegt zich bij de tegenpartij tot er eindelijk niet één meer overblijft, en waarmede het spel is afgelopen.

hantam; zie: handtam.

hantammîg zie: handtam.

hantijêrn (hanteeren) = behandelen, van een zieke. Zie onder art. verzin.

hap, voor: mond; *hij het 'n groote hap* = hij verteert veel geld.

happîg = **haps** = belust op iets; *hij 's t'r haps op*, bv. op den een' of anderen post; *hij 's t'r happîg bie* = hij is er zoo spoedig mogelijk bij, soms wel wat voorbarig. *Weil.* happig = begeerlijk; bij v. *Dale* = verlangend, gretig, gulzig; *Kil.* happig = begeerig; *Hoof* (o.a.) eensgehapte hoope. *Holst.* happen = snappen, begeerig zijn, waarvan 't *HD.* Habicht (havik); *Noordfr.* happe = naar iets happen, snakken, haken. Van 't oude: happen = schielijk vatten, ras opnemen.

hapschuddel; schimpwoord voor: lomp, vrijpostig, onbehouwen vrouwspersoon.

hap-snap (alliter.), in: *hij wijt 'r moar 'n snap van* = hij weet er maar weinig van, hij kent zijn vak niet grondig; *hij vertelde mie d'r 'n hap en 'n snap van* = in zijn verhaal van het gebeurde was niet het minste verband, en, wat den zin aangaat, te vergelijken met: hier en daar een greep doen. Vgl. happig.

hapwarm-schotterlou; van lauwe koffie zegt men schertsend: *da's hapwarm en schotterlou (Hoogel.)*. Zie: schottêrn.

har = had. *IInmoal ijs har hij der west'* = hij was er eens geweest. *Oostfr.* harr', *Overijs.* har, *Mecklenb.* harr. Vgl. ber, en: hebben.

harbarg; harbarge = herberg. *Sprw. Mörgeraizigers zuiken gijn harbarg.* Vgl. ar.

harbargen (= ww.) = herbergen. Vgl. ar.

harbargijr; harbargair = herbergier. Vgl. ar, en: ij. {p.1159}

hard, voor: groot; *hard geld* = de rijksdaalder en het guldenstuk, ook (*Auwen*) = grof, groot van stuk, bv. = de driegulden; *hard geld winnen* = veel geld overhouden; *hard op sneeuwen (Auwen)* = erg sneeuwen; *zij loopen hard op* = zij haasten zich zeer. *Zegsw.:* 't gait hard om *hard* = 't is ernst, beide partijen doen hun uiterste best, nl. in een wedstrijd; *hard tegen hard* =

de twist is hooggaand. *Holst.* do ging dat hart tegen hart = 't was ernst met den strijd, het kwam tot een gevecht. *Exod.* 18:26: hardt = groot, gewichtig.

hardbrood (zoowel voorwerps- als stofnaam) = scheepsbesluit.

harde, voor: harde steekturf. Zie: *grijnmank*.

hardegeertjes; hardegirtjes (*Ommel.*) = **hardejanjes** (*Hoogel.*) = **plattejanjes, zuite ventjes** (*Westerkw.*) = **stijnzuiten** (*Stad-Gron.*) = **keesies** (*Goor.*) = **keeskes** (*Old.*); eene soort van zoeten winterappel, plat van vorm, en zooveel als: harde Geertjes, harde Jannen, enz.

hardegirtjes; zie: *hardegeertjes*, en vgl. *jiffer*.

hardejanjes; zie: *hardegeertjes*.

hardelingen; soort van langwerpige tarwebroodjes waaraan eene harde korst gebakken is.

harden, harren, har'n = uitstaan, uithouden, in eig. en fig. beteekenis, ook *Dr.*; *zij ken 't nijt an de handen harden* = 't is haar te heet om aan te pakken; *ik ken dei dikke deken best over harden*; *hij kon 't doar nijt harden* = hij kon het daar niet uithouden, het beviel hem daar niet; "*Dei kennen 't wel hârren, en zoo hâr 'k nō altied hoopt dat onz' Trientje 't ook gaan zōl*;"

Zoodat ick 't nau kon harden, Noch hooren al 't gekerm (*Vondel.*) *Geld.* harden, *MNederl.*

harden = uithouden; *Oostfr.* harren = verdragen, enz.; hê kan hîr wol harren, inzond. ûtharren; *Friesch* hirdden, *Saterl.* herdje, *Noordfr.* harden, hârden, hirde. *HD.* harren = wachten, dulden; ausharren = verdragen, uithouden. (*v. Dale*: harden = (fig.) verdragen, dulden.)

harderooden (*Old. Westerw.*) = **iezerharden** (*Westerkw.*) = **winterpârêdiezen,**

winterpediezen (*Hoogel.*). in 't *Westerkw.* ook de {p.1161} verbast. **winterediezen** = paradijsappels; *Westf.* îserappel.

hardevorsten; soort van meelspijs, in de pan bereid van biestmelk en meel.

hardheurîg = ongezeggeijk; fig. beteek. van: hardhoorend.

hardholtje = hardkop = hardoet (hardhuid) noemt men iemand die weinig gevoelig is of schijnt voor lichamelijke smart, tegengestelde van: kleinzeerig mensch. – hard staat hier tegenover: week; in *Drente* is: week holt = alle soorten van hakhout, uitgezonderd eiken; beuken, eschen en eiken worden onder: hard holt gerekend.

hardkop = stijfkop; *Oostfr.* hardkop, *HD.* Hartkopf, Starrkopf. Ook = *hardholtje*; zie ald.

hard kuut = kuit van een wijfjesharing; *Oostfr.* kôrrel kût of gôrte kût.

hardloopen = een wedloop houden, zoowel op schaatsen als te voet. Samengest. als: harddraven. Vgl. *scheuvelloopen*.

hardlooper; paard dat uitmunt in het harddraven; ook man (of: vrouw) die bekend staat als hardrijder. *Sprw.* *Hardloopers bin doodloopers*, zooveel als: Haastige spoed is zelden goed, haast u langzaam, en ook = *hij gait te hard van streek*, fig. = het begin is al te mooi, hij houdt het zoo niet vol, het gaat hem te veel voor den wind, *doar komt 'n stoepert op* (dat wordt gevolgd door tegenspoed). De Groninger Studenten hebben eene ijsvereeniging onder die zinspreuk. – *Hardloopers en zachtloopers komen in dezulde* (dezelfde) *harbarg* = wees maar niet zoo haastig, die langzaam gaat komt er evengoed. Het wordt bijna alleen in den eig. zin gebruikt. (*Harreb.* II, 37: Hardloop, doodloop.)

hardoet (harduit), voor: luide, zóó dat de menschen het zullen hooren; *'k duur 't wel hardoet zeggen* (bv.) *dat 't bedrijgerei is* = daar durf ik wel voor uitkomen, 't wel van de daken verkondigen, daar wind ik geen doekjes om. Zie ook: *hardholtje*.

hardop = hoorbaar, luide, overluid, tegengestelde van: *zuitjes* = zonder geluid te geven; *hardop lezen, beden, dreumen*, enz.; *Dr.* haartop. {p.1163}

hardschild (hardgeschild) heeten de tuinboonen, waarvan de schil niet gegeten kan worden. "Er zijn nog (1869) velen, die ook de zoogenoemde "hardschilde boonen" in hunne tuinen telen. – Schaft men alzoó de hardschilde boonen geheel af, dan loopt men geen gevaar, dat er verbastering plaats vindt," enz. Vgl. *wijkschild*.

hardroaversboan, hardroaversboane = rijbaan waar eene harddraverij, en ook: eene hardrijderij op schaatsen wordt gehouden; *de hardroaversboan* (te Groningen) *is op de*

Körreweg; – vrouger was de hardroaversboan op de stadsgraft; ook enkel: boan, boane: was 'n bult volk bie boan, of: bie de boane.

hardroaverspeerd, plenonast. voor: harddraver.

hardste man, in: *ik mout altied de hardste man wezen*, zegt de vrouw, die, als het er op aan komt, steeds voor haren man handelend optreedt. Synon. met: *kwoade bijst*; zie ald.

hardstikkedood (*Goor.*) = morsdood, tengevolge van een ongelukkig toeval.

haren (*Laurm.*) = hier.

harkens; zie: *harst*.

harks; zie: *harst*.

harmharkesperen; eene soort van peer, overeenkomende met de Hollandsche zoogenaamde pondspeer, Grootte Mogol, aldus naar een' persoon genoemd, en zou eigenlijk Harm Harkespeer dienen geschreven te worden. (Zie v. *Hall Neerl. Plantensch.*, p. 75). Volgens *Prov. Gron. Cour.* 1884 n° 263 “zijn te Eenrum (dat jaar) gegroeid winterperen, genaamd Harm Harkes (de Grootte Mogol), die de zwaarte hadden van 6-7½ onc.”

harmjammer, voor: armhartig, klagend, jammerend mensch, zooveel als: Harm die jammert; *harmjammer soort* = ellendige, slechte waar.

hare, ook: **harreharre** (voor: heere in: heereheere) = **harrebasses** = **harrejarses**,

harrejasses = **harreboekel** = **harregat**, **harrechat**, **harrechatte**; basterdvloek als tusschenw. om sterken afkeer {p.1165} of walging te kennen te geven. Vgl. *gommes. Oudd.* har of harre = heer, *IJsl.* harri. *Oudfr.* Gades husen = Godshuizen. Boven de kerkdeur te Appingedam stond: beware din voet, wen du thom huse Gades geist, und kum dast du horest (Pred. IV:17).

harrebasses (uit: *harre*, en: *bah*); zie: *harre*.

harreboekel; zie: *harre*.

harregat (voor: heeregod); zie: *harre*.

harreharre; zie: *harre*.

harrejakkês (voor: heerejezus), evenals: *harrejarsês*, *harrejasses*, *arrejazzes*); zie: *harre*.

harrejarses; zie: *harrejakkes*, en: *harre*.

harrejasses; zie: *harrejakkes*, en: *harre*.

harrêl (*Niezijl*, enz.) = vlashalm. Vgl. *vlasharrel. WVlaamsch.* “herel, heerl = vlasstengel, groen of droog, kort of lang. Een herel bestaat uit twee deelen: den bast en het stroo; de bast zonder het stroo is 't vlas, het stroo zonder den bast zijn de lemen. Boyers Dictionnary zegt dat harl een oud engelsch woord is, bet. toute substance filamenteuse. Het Deensch hör bet. vlas. In 't Land van Aalst zegt men heerd voor ons herel. *Kil.* heeft herde, heerde, fibra lini.” (*De Bo*) *MNederl.* eerle = vlasstengel. (*Verdam*).

harren = hadden; ook voor: waren. Zie: *hebben*, en: *harden*.

hars = harst, lendenstuk van een rund.

Harsens; eene buurtschap onder de gem. Adorp. Zoo heet ook eene zandige, vruchtbare streek te Sandbuur en Foxwolde, bij Roderwolde. Zij is tot bouwland ingericht en komt overigens overeen met de gewone *korenesschen*.

harsens; zie: *harst I*, en: *broagen*.

harsenschrabben = hersenplagen, (zich) met denken, nadenken, onderzoeken vermoeien; 'k heb d'r 'n hijlbult harsenschrabben mit had = 't heeft mij veel inspanning van den geest, veel hoofdbreken gekost. *Stadsfr.* harsenschrappen. Vgl. *Hooft*: tongschraapens. (v. *Dale*: iemands hersenen schrabben = hem met lastige aanzoecken en ingewikkelde voorstellen vermoeien. Vgl. *kopschrabben*).

harskamp. Te *Haren* (1879) “verkoop van veldvruchten en verhuring van eenige landerijen, als: 1 hect. bouwland, 1 hect. harskamp en 1 hect. onland, om te hooien”. Vgl.

Harsens.

harst = herfst; meestal onz. (vgl. *winter*); 's hars (Old.) = *har-*{p.1167}*sens*, 's harsens (*Ommel.*) = in den herfsttijd; 't is harstdag = wij zijn in den herfst; *bie harstdag* = *bie*

harsttied = in den herfst; (zoo ook: *veurjoardag*, *zömerdag*, *winterdag*.) – Eng. harvest, AS. haerfest, härfest, *ONoorsch* haust, *Deensch* hört, *OHD.* herbist, herpist, *MHD.* herbest, *Oostfr.* harfst, harft, *Oudfr.* herfst, *Noordfr.* harvst, *HD.* Herbst, *Friesch* hearst. – Volgens *ten Doornk.* van een' wortel: karp = snijden, scheren, enz., zoodat het beteekent: de tijd waarop de vruchten worden afgesneden, velden, boomen, wijngaarden, enz. kaal worden gemaakt, van de vrucht ontbloot.

harst (*Old. Westerw.*) = **boog** (*Westerkw.*) = **harks**, **harkens**, **arks**, **ast** = vel papier. *Ommel. Landr.* I, 29: Ende de schrijver behoort van dertich regulen op yederen zijd' oft pagine half Arckest formaat te schrijven. *Dr.* harst, harrest, *Overijs.* arksel, *Geld.* arksel, harksel; *MNederl.* erc, erric = een vel, nl. papier. *Lat.* arcus, (arculus), *MNederd.* arkel. (*Verdam*). *Oostfr.* arsel, assel, *Deensch Zw. IJsl.* ark. Vgl. het *Lat.* arcus = boog, en 't *HD.* Bogen (vel papier). Een vel of blad perkament kon door op te rollen, licht een gebogen vorm aannemen, iets gebogen worden; de een ontleende hieraan den naam, terwijl de ander er de Latijnsche vertolking voor in de plaats stelde. Bij het *Nederl.* vel heeft men natuurlijk aan: huid, te denken; het perkament toch werd bereid van de huid van hamels, kalveren, geiten, bokken, ezels en varkens. (Hierom wijzen *Stürenb.* en *ten Doornk.* op asinus en asellus, en willen alzo aan ezelsvel gedacht hebben.)

harstmart = **harstmark** (*Veenkol.*) = herfstkermis te Groningen, sedert jaren afgeschaft. De *Roare raize* (van Mr. S. Reynders) begint: *In de harstmark bin ik lest, Mit mien wief noa stad tou west.*

harstmark; zie: *harstmart*.

harstvreiweek; zie: *vreiweek*.

hart, in: 't *hart is zōnd* (gezond) = *zōnd van harten wezen*, zooveel als: wel lijdende zijn, maar toch goeden eetlust hebben, {p.1169} zich niet ziekelijk gevoelen; 't *hart lacht hōm* = hij heeft een stil genot, hij verheugt zich innig; eigenlijk: zijn hart lacht; 't *hart knipt joe dicht* (of: *ijn dicht*) = 't is deerniswaardig; 't *mout zien hart ophoalen* = daar zullen wij niet over malen, er kome van wat wil; 'n *hart hebben as 'n klōmp*, ook: *as 'n kloeze* = groothartig, trotsch, verwaand zijn; *ik ken 't nijt over mien hart kriegen* = ik kan er niet toe komen omdat mijn gevoel er zich tegen verzet; *leven as 'n hart of: leven as harten*, wordt van gevangen visch gezegd die nog spartelt; *mōst mie 't hart nijt hebben en doun dat*, enz. = ik verbied het u ten strengste, enz.; *heb 't hart ijs!* = waag het eens! als waarschuwing; “dog dat niemant van de weeskinderen het herte hebben om sulck een jonge, die gestolen heeft, eenigsins te slaan of eenig quaad an te doen”. (Notulen Groene Weeshuis, 1720); iemand met iets *bie 't hart kriegen* = op zijn gevoel werken en zoo in eene, ten opzichte van den bewerker of zijn voorstel, gunstige stemming te brengen, tot medelijden, enz. te bewegen; schertsend voor: vleien. *Sprw.* *Woar 't hart vol van is sprekt de mond van*, bij v. Dale: “(gewest.) waar het hart vol van is spreekt de mond van, of: loopt de mond van over = men spreekt gaarne over zaken waar men het meeste aan denkt” = uit de volheid des harten spreekt de mond. Zie ald. ook art.: hart.

hart, **hartekoren**; **harte**; liefkoozingswoordje van moeders tegen zuigelingen, steeds met: *mien* (mijn) voorop. Zooveel als: uitverkorene mijns harten.

hartekoren; zie: *hart*.

hartêlk (hartelijk) = eenigszins sterk gezouten of gekruid, tegengestelde van laf, smakeloos; bij v. Dale hartig, *Oostfr.* hartelk.

hartenstek = trek in harten. Zoo ook met de andere kleuren. Zie: *stek 2*.

hartîg = moedig, stout. *Sprw.* 'n *Hartîg woord holt 'n kerel van de hoed of*, *Oostfr.* 'n hard wōrd hold 'n kerel fan de bost; *Holst.* En basch woord holt en kerel von de dōr. – *Bist 'n hartêge kerel op 'n wijke keeskōst* (kaaskorst), zegt men sarrend tegen iemand die veel praat heeft maar weinig moed toont. – Woordwisseling met: harde. {p.1171}

hartslog. Hieronder verstaat men in de *Ommel.* de long, de lever en het hart van een geslacht beest; ook *Dr.* Bij het verloten van eene vette koe, enz. is *kop en hartslog* steeds de laagste prijs. *Oostfr. Neders. Holst.* Kopp-un-hartschlag = kop, hart en lever.

hartstikkend dood = **stikdood** = morsdood, bv. ten gevolge van een' val; *Dr.* hartstikdood, *Ned. Bet.* hartstikkedood. (v. *Lennepe*: hartsteekdood; v. *Dale*: hardstekendood = morsdood.) Zie ook: *hardstikkedood*.

hartzeer. Bij 't kruisjassen geldt, wanneer harten troef is, als aardigheid: *hartzeer troef!* of: *hartzeer is meisjesverdriet!* waarbij een ander voegt: *zij zeggen het wel maar zij meenen het niet.*

haspel. *Sprw.* 't *Liekt as 'n haspel op de mouspot* = 't *Liekt as 'n himphamp op 'n mösterdmöln* = 't Staat als een klink op een kraaiennest, ook: als eene vlag op eene modderschuit; (ook *Neders.* maar voor: *mouspot*, koolpot.) *Westf.* dat es en himphamp op de olgekrûke = hij komt niet met de waarheid voor den dag; *Oostfr.* Dat pasd as d'füst up 't oge, ook: Dat pasd as 'n haspel up de kôlpot. *Oostfr.* himphamp = stumper, die mank gaat; ook = licht breekbaar werktuig; *Neders. Holst.* himphamp = wat gebrekkig, of wat gebrekkig gemaakt is. Vgl. *hampel* en bij v. *Dale*: haspel, alsook de zegsw.: *passen as 'n swieniegel tou 'n handouk*.

haspêln, in de zegsw.: *zij spint loapgoaren en haspelt 't mit de hakken* = zij loopt vaak van haar werk af en richt zodoende weinig of niets uit, verbeuzelt den tijd met heen en weer loopen.

haspeltak; schertsend schimpwoord voor vrouwen (of meisjes) die gaarne mogen tegenpraten, twisten, kibbelen, haspelen. *Kijm: Haspeltak en Snörrepiep, die reden over 't veld; Haspeltak wôl eten hem 'n en Snörrepiep har gain geld.*

haspeltoetje = **kekelbek**, zooveel als: vrouw (of meisje) die veel praat, die de tong liefst altijd in beweging heeft.

hast, haste = **harst** (*Veenkol.*) = hadt gij, en: gij hadt; *dat hast verdijnd; hast 't nooit mouten betoalen. Friesch* hiest. {p.1173}

hatten (*Hoogel.*) = raken, bij het knikkerspel. Vgl. *het 1. het hōm!*

hau; zie: *hou*.

haublok; zie: *holtblok*.

hauêlk; zie: *houlik*.

hauen; houen (houwen) = slaan, *zij hauen 'n ander (Old.) = zij houen 'kander (Ommel.) = ze haut zōk (Westerw.) = zij slaan, kloppen elkander, rossen elkander af; ook: zij zijn aan 't worstelen; iemand over de kam hauen = een bitsch bescheid, eene afjacht geven; (vgl. *snoetband*). – Voor: hauen of houen hoort men ook: haugen, hougén, als: loag, voor: loa (lade), enz. *Westf.* haugen = houwen; zoo: kaugen = kauwen; kraige, *Gron. krai* = kraai, enz. *Oostfr. Neders. Noordfr. HD.* hauen = houwen, slaan, hakken.*

hauken, houken, in geschrifte *hoeken* = het uithalen, *uithekkelen* van slooten, met eene *sloothau*. (Moet uitgesproken worden als stond er: *hau-ê-ken*, ter onderscheiding van: *houken* = hoeken.) – *Kool hauken (Hoogel.)* = met een *koolhauer* (koolhouw) het onkruid in het raapzaad vernietigen. (*Swaagm.*: *houken* = uitbaggeren, *Friesch* hekkelen van: hekkel = haak. Zie onder art. *rudén*.)

haulik, haul'k; zie: *hijlik*.

hauslöt; schimpwoord voor een meisje dat er maar wat heen babbelt, een onbeschaafde en onbeschaamde babbelaarster; *dat hauslöt van 'n wicht*.

hazenbrood, te Leek en omstreken de gemeene Veldbies. (v. *Hall, Neerl. Plantensch.*)

hazespat; eeltig gezwel aan den voet der paarden, soort van spat. (Komt slechts in gedrukte stukken voor.)

hàwê (had we), samengetrokken uit: *hadden wie* = hadden we, hadden wij; *dou hàwê gijn tied meer* = toen hadden wij geen tijd meer; *hàwê dou moar regen kregen!*

hè? = wat blijft je? en ook: niet waar? Bij 't navragen zegt een lomperd (vooral doen 't kleine kinderen): *hè?* en ook: *wadde?* of: *watte?* Iets fatsoenlijker is: *wat zee ie?* of: *wat zee'n ie?* {p.1175} Van hier de terechtwijzing: *hen is gijn hoan; kenst nijt kraien den loat 't stoan.* – Wordt ook achter eene vraag gevoegd of staat gelijk met de vragende bevestiging: niet waar? is het niet zoo? *da's mooi, hè? is dat nijt woar, hè? wa's 't warm, hè?* (Enkelen schrijven: *hen?* = niet waar?) Hiervoor heeft het *Stads-Friesch*: *hé; Friesch hè;* 't is ijit, *hè?* ('t is koud, niet waar?)

hè (tusschenw.) = ach! o! nu nu! enz.; *hè wat gait dat stoer!* = ach, wat is dat zwaar werk! waarin zoowel eene verwondering als klacht ligt opgesloten; *hè, wat was dat 'n slag!* (donderslag); *hè, da's mooi! hè, dat har 'k nijt docht! hè, dat zōl toe ook nijt wijten!* ook *Dr. hè*, voor: heb; 'k *hè* = ik heb (*Stad-Gron.*) Vgl. *he'k*.

heb, voor: hebben (1e pers. mv.), als dit hulpww. in den vragenden of in den verhalenden vorm voorop gaat; *heb wie tied genōg? heb wie geld bie joe te goude? heb wie joe dat nijt genōg zegd? dat heb wie nijt wijten; doar heb wie nijt an docht; mōrgen heb wie zōndag;* ook *Dr.* (Dit behoort tot den regel: wordt een werkw. door het pers. voornw. wie (wij) gevolgd, dan staat het in 't enkelvoud.)

hebbel; zie: *hibbel*.

hebben. Op het *Hoogeland* luidt dit woord door gebrekkige en snelle uitspraak als: *hemmên, hemm', hem'*, zelfs als: *hammên, hamm'*, en ziet men het niet zelden ook aldus (natuurlijk als provincialisme) geschreven. – *dat wō'k óok hebben* = dan zijn wij het eens, dan denkt gij er, wat ik zeer natuurlijk vind, over als ik; *zij mouten hom hebben* = *hebben 't op hōm verzijn* = fig.: zij zoeken hem. – Bij de vervoeging neemt men dikwijls: hebben, voor: zijn: *ik heb d'r nooit west* = ik ben er nooit geweest; *ik heb te wark west om 'n peerd te koopen* = ik ben bezig geweest, enz.; “*van 't oogeblik da'k jonk west heb*” = van 't oogeblik dat ik geboren ben, zoo lang ik leef; “*Voaders voader har knecht west op IJkenstijn*” = vaders vader was knecht geweest op Ekenstein; “*wie hemmen van mōrgen doarover nijt oetpraat*” = wij zijn daarover van morgen niet uitgepraat; *ik heb 't nijt begun* = ik ben er niet mee begonnen; “*wat zel dat olle mensk kel worren hebben!*” = wat zal die oude vrouw verschrikt geworden zijn; “*dou 'k lest zoo kepot west heb*” = toen ik onlangs zoo ziek {p.1177} geweest ben; *ik heb an 't swemmen, hardroaven, eten, reken,* enz. *west.* – *Vondel*: Of 't mooghlijck had geweest, de Haerelemmerpoort met dooden te verkroppen. – *Sara Burgerh.* p. 342: Waarom hebt gij gisteren niet bij ons geweest? *Dr.* hadd' 't west = was geweest; hadd kommen = was gekomen, enz. Vgl. in dezen het *Fransch* en *Engelsch*. – De vervoeg. luidt: *ik heb, doe hest, hij het; wie, ie, zij hebben; ik har, doe harst, hij har; wie, ie, zij harren; ik heb had, doe hest had, hij het had; wie, ie, zij hebben had; ik har had, doe harst had, hij har had; wie, ie, zij harren had.* – *hest, heste* (enkv.); *hei, heie* (meerv.) = hebt gij? *Dr. Overijs.* hef = heb, en: heeft; *Oostfr.* hebb, hef = heeft; heft = hebt; hett = heeft; hei jî = hebt gij?; har = had; harst = gij hadt; hewwi = hebben wij. Vgl. het *HD.* ich habe, du hast, er hat. Zie ook: *heb*.

hebben, voor: gedragen; *doar kenstie noa hebben* = daar kunt, of: zult gij u naar gedragen. Oudt.: zich hebben = zich gedragen. *Oostfr.* du must dî dârna hebben. Vgl. 't *HD.* sich haben, alsmede: onhebbelijk.

hebben = verdragen, dulden, uitstaan, velen; *ik ken 't nijt goud hebben* (met den klemt.) *dat 'e mie hijlental verget* = ik kan 't niet goed velen dat hij mij geheel vergeet; *hij ken nijt veul hebben* = hij kan niet veel wijn of sterken drank verdragen; *dat ken ik nijt hebben* = die spijs (of drank) bekomt mij niet goed. 'n *older ken 't nijt hebben dat de kinder heur* (of: *zōk*) *zon anstellen;* hij (of: zij) *is wel te hebben* = wij kunnen best met hem overweg, (bv. als kostganger).

hebben = meenen, oordeelen; *dat wōl 'k ook hebben* = zoo moest het zijn, dan zijn wij het eens, gij zoudt er toch ook wel niet anders over kunnen denken.

hebben, voor: beet hebben, in: *wat hestoe mie had!* = wat ben ik leelijk door u gefopt, of: teleurgesteld. Zie ook onder art. *achterradd*, alsmede: *hebbens*.

hebbens, hebbent, hebben = bezitting, eigendom; *zien hijle* (of: *ganse*) *hebbens* = al wat hij bezit, indien dat nl. weinig beteekent; *dit is mien hijle hebbens* = dit weinige is al wat ik bezit, bv. al mijn zakgeld. *Kil.* hebbinghe (vet.) = bezit, lijfstoebehoer. Vgl. 't *HD.* die Habe = al wat men bezit, het vermogen, alsook: have {p.1179} en v. *Dale* art. hebben.

hebbent; zie: *hebbens*.

hebbîg = hebzuchtig, inhalig; ook *NBrab.*, maar alleen onder den gemeenen man, en *Oostfr.* = hebzuchtig, gierig, enz. *Kil.* hebachtig (thans veroud.) = hebzuchtig. (v. *Dale*: gemeenz. gewest. hij is een hebbende gek = een inhalig mensch.) *Dr.* hebrechtig = hebzuchtig.

hebrecht; aldus wordt iemand, vooral een kind, genoemd die altijd gelijk wil hebben, die aan zijne streng maar vasthoudt. *Neders. Holst.* hebrecht, *HD.* Haberecht. – *Dr.* hebrechtig = ook = kribbig.

heden; tusschenw. van verwondering, verbazing: *heden!* ook: *heden heden!*, en: *heden nog tou!* (*Dr.* heden is toe!); *och heden!* ach! en: dat spijt mij. *Oostfr.* heden, mîn tîd = *HD.* Herr meine Zeit, *Gron. heerementied!* (Bij v. *Dale* slechts: heden (ook: Heere) mijn tijd! – v. *Lennepe*: Heden! wat een boel dingen!)

heden (bijw.); *op 't heden*, of: *op dit heden* = op dezen dag, op dit oogenblik, nu; *op 't heden is 't dreug* = op dit oogenblik regent het niet; *op dit heden is 't wat makkêlkêr* = de zieke heeft nu niet zooveel last of pijn. (Als tegenstelling van: 't verleden, wordt het woord niet gebruikt.)

heede; zie: *hijde*.

heeg; heege = heg, haag. Zie ook: *hegen*, en vgl.: *deur de heeg hoalen*.

heegscheer; zie: *scheren*

heegster; een meisje dat het ruwe werk in de huishouding verricht, als: schrobben, dweilen, boenen, enz., zonder eigenlijk dienstmeid te zijn, en zooveel als: schoonmaakster, eene soort van jonge, ongetrouwde werkvrouw.

Heegswal; zie: *Hefswal*.

heeldal; zie: *hijlental*.

heem; zie: *hijm*.

heemdog; zie: *hijmdog*.

heemhuur; zie: *hijmhuur*. {p.1181}

heemstede; zie: *hijmstee*.

heen; zie: *een*.

heeneklijd; zie: *eeneklijd*.

heenwortel; oever Bies, *Scirpus maritimus*; v. *Hall Neerl. Plantensch.* p. 234.

heer, voor: heen; *zij komen hier heer* = zij komen dezen kant op; *koom hier heer* = kom hier naar toe; *ie zollen doar heer komen* = men roept of wenkt u om daar te komen; *achter hōm heer zitten* = hem achtervolgen; achter iets *heer zitten*, fig. ook: *d'r achter tou zitten* = er ernstig werk van maken om het te verkrijgen of in orde te brengen; *over iemand heer zitten* = den baas over hem spelen; *zij zitten altemoal over mie heer*, zegt huilend de jongen die door verscheidene zijner makers wordt geplaagd of aangevallen; *wie komen doar nijt over heer* (of: *over te goar*) = wij krijgen er niet van, bv. van een gastmaal; of: wij worden er niet bij geroepen, wij komen er niet aan te pas, bv. om eene erfenis te deelen; *'t is t'r al heer* = 't is al teruggevonden, enz., eigenlijk zooveel als: van waar het moest komen is het ter bestemder plaatse gebracht; *Oostfr.* 't is d'r all' her; *woar bin ie heer?* waar zijt gij van daan, waar woont gij? *de tied is t'r heer* = wij hebben geen tijd meer, de tijd is verstreken; *zien tied was t'r heer* = zijn sterfuur was daar; *hou gait 't bie joe heer?* = hoe gaat het uwe ouders? of: uw huisgezin? *wat goat 't doar heer!* = wat maakt men daar een leven! *geef moar heer* = geef maar op, geef maar hier; *hij wijt nijt van woarhen of woarheer* = hij kan omtrent dien persoon, dat ding of die zaak geen de minste inlichting geven; – *en zoo wat heer*, ook: – *en*

zoo wat hen) = – of zoo iets, van zulke soort, van dien aard, als men van die zaak, enz. geene verdere opheldering kan geven; *hij proatte over de bedrijfsbelasting en zoo wat heer*; – *wel heerhol*-{p.1183}*len mouten* = wel moeten toegeven; *woar zel 't heerkomen!*? = waar zal men het vandaan halen!? – *Ommel. Landr.* II, 36: rysende ofte heercomende uyt de voorgebrachte anclage; *Old. Landr.* III, 89: dat mede op de goederen, te weten van wat sijdt deselve heergecomen zijn, te letten is; IV, 95: – van de sydt allenich, daer het goedt van heer gecomen is. *Over-Bet.* deurheer = doorheen; overheer = overheen; *Ned. Bet.* hèèr = heen; hèèrgaon = heengaan; *Dr.* hèr, voor: hier, in den zin van: verschenen, gekomen, aangebroken, bv. van een tijdstip gezegd; *Oostfr.* her, fan olds her = vanoudsher (v. *Dale*); wo geid d'r hér bî jo? fan her = vandaan, er de oorzaak van zijn. *HD.* her, eig. als plaatsbepaling, eene beweging in de richting van den spreker, in tegenstelling van: hin, dat eene verwijdering van hem te kennen geeft; hin und her = nu daar, dan hier (*Nederl.* nu hier, dan daar); hieher = hierheen; daher = daarheen; woher = waar vandaan? (*Gron. waarheer*); herdurch, in tegenstelling van: hindurch; herhalten = moeten uitstaan, verdragen; fig. einige Jahre her, von langen Zeiten her. – Ook in: herwaarts komt dit: her, *Gron. heer*, voor; uit dit woord en uit de overige voorbeelden blijkt genoegzaam de verwantschap met: hier, zoowel als met: heen, henen, *Gron. hen*, *HD.* hin. Zie ook: *getal*.

heer, voor: schare, menigte, hoop, groot gezelschap, altijd met 't (het) voorop; *hij wil 't heer ijs overzijn* = hij (bv.) staat op om den troep, de schare, enz. te overzien. (*Nederl.* heer, heir = leger.)

heer, in 't kaartspel, wordt in de *Ommel.* altijd onzijd. gebruikt.

heerboer; landbouwer die eene aanzienlijke boerderij bezit, maar het bestuur daarvan hoofdzakelijk aan zijn *groot knecht* overlaat; *WVL.* heereboer = rijke landbouwer die leeft als een heer. (*De Bo*). (v. *Dale*: heereboer, iemand uit den heerenstand die het landbouwbedrijf uitoefent.) {p.1185}

heerd, heert = land dat oorspronkelijk bij eene boerderij (*ploats*) behoort. Onder *Warfum* vindt men de volgende benamingen van aloude boerderijen: *Borgerdaheerd, Frankemaheerd, Hayemaheerd* en *Zijlemaheerd*; te *Midwolde* (*Westerkw.*) *Boterheerd*; te *Niehove* *Poppingaheerd*. – Achter den Reiderwolderpolder dragen ook strooken *kwelderland* dien naam, bv.: *Zijlheerd, Modderlandsche heerd, Garreltsheerd, Huiningaheerd*, en *Piccardt-Heerd*. *Ommel. Landr.* IV, 5: Iegelijkck Heerd Lands, te weeten, dertich Juck, ofte dertich Grase Lands, een persoon eigentlijk toebehorende, daer een Huys op staet, sal gelijk van oldes gewoonlijk, mede hebben en behouden patronatus tot de Carspel Kercke, als naemlijck een stemme; *Old. Landr.* III, 80: Daerenboven sal die soon de dochter mogen uytigen buyten de hoofstede ofte principael heert, enz. In het Reglem. van *W.C. Friso* (1749) art. 18 wordt verboden om de heerlijke gerechtigheid van 't goed ofte heerd af te scheuren. – Onder *opstreckende heerd* verstaat men landerijen die bij eene boerderij behooren en zich in de lengte uitstrekken, eene lange strook, zooals men die veel op nieuw aangeslijkten bodem aantreft. *Oudfr.* herth, heorth, eorth, hered = landgoed, ouderlijke bezitting, woning. Verwant met: haard, en 't *HD.* Herd, dat ook in fig. beteekenis voor: woning wordt genomen. *Dr. Landr.* (1608) III, 19: heert, voor: huis, ouderlijk huis, tak eener familie; *Dr.* heerd = leemen vloer; het geheele huis, enz. Zie ook: *opstrekking*, en: *stadsheert*. – heerd. *Geld.* = heem, erf.

heerdflar (haardflard); zie: *heerdvod*.

heerdiemer (*Niezijl*, enz.) = huiskrekel, heimpje, *Stad-Gron. ijmpien*. Zie ook: *ijmerke*.

heerdje; zie: *heertje*.

heerdket (haardketting); ketting waaraan de pot of de ketel over het vuur hangt.

heerdschoonen = het schoonmaken van den haard telkens na het middageten, waartoe o.a. behoort het schuren der vuurplaat; {p.1187} *onze maid is an 't heerdschoonen; zij het 'n bak mit stijngroes bie heur stoan*. Vgl. *heerdvod*.

heerdslet; zie: *heerdvod*.

heerdstubber; zie: stubber.

heerdveger; zie: stubber.

heerdvod, heerdvodde; heerdslet; heerdflar; soort van doek om den haard, d.i. de vuurplaat en den wand er mee schoon te maken. (*heerd* = haard.)

heerdvodde; zie: heerdvod.

heerechit; zie: git.

heeregek! in de kindertaal zooveel als: nu nog mooier! zoo wil ik niet! – Ook = dat is raar, dat komt mij wonderlijk voor. Staat verzachtend voor: *heeregod*.

heeregommans; zie: gommés.

heeregommant; zie: gommés.

heere heere! = **heure heure!** uitroep van verwondering.

heerejij; zie: gommés.

heerejijketies; zie: gommés.

heerejijmenie; zie: gommés.

heeremensen! = **heerênk!** = **heerênk mensen!** ook: **heere stôm!** = wel wel! als uitroep van verwondering. “*heerink, heerink, wat kennen dei muzikanten d'r wat met.*”

heerênk! = och Heere! *Dr. herink né! Overijs. och 'eerenk. Zie: heeremensen.*

heergoan = **omweg goan** = leven, drukte, alarm maken, jubelen; *wat gait 'r heer in de wereld* = wat is er toch veel in de wereld te doen, bv. met oorlogen, moorden, enz.; *wat gait 'r omweg!* = wat doen ze hun best, bv. met werken, eten, drinken, spelen, zingen, pretmaken, enz.; ook: met vechten, moorden, enz. *Dr. 't gait 'r om weg* = zij maken veel leven, rumoer. *Oostfr. dat hed 'r mal hergân.*

heerhoalen, waarvan alleen het deelw. in: *hij het 't wied heerhoald* = is van eene zware ziekte hersteld. Zie: heer I.

heerhollen; zie: heer I.

heerkomen = hier komen, binnenkomen, in huis komen; ook: *Dr.; {p.1189} koomt hier moar wat heer* (= *koomt moar wat in hoes = 'k zōl moar wat in hoes goan*, of: - *wat inkomen*). In 't algemeen: ter plaatse komen waar de spreker zich bevindt.

heerlêk. Op de vraag, bij 't jassen; *hou hoog mel ie?* of: *hou hoog is joen roum?* is het antwoord, als men boer, vrouw en heer heeft: *van 'n heer*, of: *heerlêk*. Tevens ligt hierin eene woordspeling, zooveel als: die driekaart zal wel goed zijn.

heerom; titel, ook bij 't aanspreken, voor: pastoor; ook *NBrab. (v. Dale: heerom (gewest.)*, titel, onder de burgerklasse aan een pastoor gegeven.) In *Drente* noemt men aldus den predikant als men van hem spreekt. Vgl. oom, oome.

heers, hirs. Hanepoot, Aegopodium Podagraria, een der lastigste onkruiden, die vooral in de schaduw aan heggen, enz. voortteelt en door zijne ver voortkruipende wortelsprietten zeer vermenigvuldigt en moeilijk is uit te roeien. v. *Hall. Neerl. Plantensch. p. 90.* (Bij *Weil.* en *Laurm.*: heerse, heers = gierst, *HD. Hirsén*; – in *Ditmarss.* heers een zeker kruid dat in het *Bremensche* geerselen, in *Holst.* jōrs heet; *Kil.* herse, hirse, hirs = milium. Bij v. *Hall p. 248* is: *heerze* = eetbare gierst, *Panicum maliacum.*)

heert; zie: heerd. – Ook = haard.

heertje, heerdje (haardje); soort van los ijzeren hekwerk op den haard, waarin het vuur wordt aangelegd; in de Marne ook: *perfiet, Oostfr. herdje, herdtje*. Bij v. *Dale*: haard = beweegbare toestel, gewoonlijk van gepolijst ijzer, om te stoken.

heertje, in: *hij 's 't heertje* = hij is allen de baas, steekt nu boven allen uit. Vgl. bauke.

heerze; zie: heers.

heesterke; zie: eger.

heewip = wiplank, wip, waarmede kinderen zich vermaken. Zal zooveel zijn als: hé, wip! als sein om te beginnen.

heewippen = zich met de wiplank vermaken, (zie: *heewip*). Onder het spel wordt wel het volgende half zingende opgezegd: *Hee* {p.1191} *wip, wat kost mien schip, Drij min 'n oortje, Goa noa 't Stijnenpoortje; 't Stijnenpoortje is dicht gesloten, Doar binnen z'onder deur gekropen.*

heezebeezen (*Reynders*) = druk werken, inzond. in eene boeren huishouding; “*Vrougtiedig opstaon, – heezebeezen En altied overal te wezen, – Dat zegt wat veur en jonge maid.*”

hef (*Westerw.*) = heeft; ook *Dr. Overijs*. Zie ook: *heft*.

heffen; term in de breikunst, en = wijder maken, bij v. *Dale* meerderen.

Hefswal, in den wandel *Heegswal*; eene buurt ten noorden van het dorp Uithuizermeeden.

Zie: *heft*.

heft, hef, in: ‘*t heft rōmmelt*, of: *roast*, ook: *broest*, bij *Swaagman*: *het hef* of *haf raast*, voor het meer of minder sterk donderend geluid der Noordzee, dat men dikwijls, vooral na een’ storm, zelfs eenige uren landinwaarts, hoort; in ‘*t Oldampt* zegt men: *de Döllert roast*.

(Vreemd, dat op ‘*t Hoogeland* die uitdrukkingen (\pm 1890) onbekend zijn.) “Het woord leeft nog bij ons in *Heegswal*, eigenlijk *Hefswal*, achter Uithuizermeeden, en in: *het Hegt* of *Heft raast* voor het bulderen der zee op de platen en buitengronden aan onze kust.” (Dr. R. *Westerhoff*, *Kwelderkw*. Aanteek. p. 47). *Friesch*, *Oostfr.* hef = meer, zee, of eigenlijk slechts dat gedeelte wat zich tusschen de kust en de eilanden bevindt, en als Waddenzee het vaste land als een gordel omvat en insluit, terwijl de zee buiten de eilanden, in tegenstelling met: hef, steeds: zee, wordt genoemd; ‘*t hef* bullerd of brulld, rāsd, enz. *Zw.* haf = zee, meer; *Deensch* det store hav bruser = de groote zee bruischt, bromt, enz.; *Ditmarss.* haff = zee; *Holst.* haf = zeekust; *Noordfr.* hâf, haff, hâft = de zee, als grens, palende aan land en overeenkomende met het *Gron. schoorwal*. *AS.* heaf, haf, *Oudfr.* hef, heve = zee, de zee, *MNederd.* haf. In het *Emsgoër Landr.* wilde heve = woeste zee; *Rüstringer Landr.* with thet hef = tegen de zee; *Fivelgoër Landr.* enz. thet Northeff = de Noordzee, en zoo bij *Richthofen* 43 en 18: withir {p.1193} the wilde hef; witha wilda heve. *Hamb. Chron.* 204: Se vurden de Konyng to schepe aver dat wilde haf. In een giftbrief van Keizer Frederik I (1174), volgens Prof. *H. Kern* ouder dan ‘*t oudste MNederl.* gedicht of charter dat ons bewaard is, komt voor: over wilde haf. – *Neders. Holst. Noordfr.* haffdiek, heefdiek = de zeedijk. Vgl. ons: haven, *HD.* Hafen, *Deensch* havn, alsook de Haff’s aan de Pruisische kust. Volgens *ten Doornk.* beteekent het woord zooveel als: iets insluitend, inhoudend, bergend, inzonderheid: iets omgordend, omvattend, omsluitend, of: ‘*t welk iets, 't zij schip of vaste land, als een band of gordel insluit, en met: haven, hebben, hechten, hof, enz. denzelfden wortel heeft.*

heft = hecht. *Zegsw.:* ‘*t heft ien handen hebben*: meester van den toestand zijn. *Friesch.* Dy bitellet het it heft yn ‘*t hân* (die betaalt wat hij schuldig is heeft het hecht in handen (is onafhankelijk)).

hegen, meerv. van: *heeg*, *hege* = haag, heg. *Zegsw.:* *zien geld op hegen en stroeken hangen*, zooveel als: aan iedereen geld leenen, oude huizen koopen, enz., in ‘*t algemeen voor: zijn geld niet wis beleggen.*

hegen (werkw.) = schoonmaken, reinigen, inzonderheid in de tautol. *hemmêln en hegen* = reinigen, verschoonen van kinderen, en zoo ook = kweken, opkweken, verzorgen. *Ommel. Landr.* VII, 32: die Dieven of Rovers wetende huysset ofte heget – die salmen metter selver poene berichten daer men Dieven of Rovers behoort mede te berichten; *Old. Landr.:* Die wetende gestolen goedt ofte roof goedt onderholdet ende helet, item die dieven of rovers huysset, heget of helet, sal niet anders als een dief of rover gestraffet weerden. *Kil.* heghen, heghenen = bezorgen, verzorgen; *Dr. Landr.* (1712) II, 41: Als de Schults het Recht houdet, is hij gehouden het zelve ten dage dienende, te hegen met zijne Bijzitteren of Keurnoten binnen ‘*s Carspels* daar de questieuse Goederen gelegen zijn. *Ald.:* Ende het zelve Recht alzo geheget ende angevangen zijnde, zo doet de Klager zijnen eisch. *Id.* (1608) II, 9: het recht ofte rocht hegen = de vierschaar spannen, gericht houden. *Oostfr.* hägen, hegen = omheinen, en =

verzorgen, {p.1195} behoeden, bewaren, verplegen. 't *HD.* hägen, hegen; *Neders.* häge = verpleging; verhägen = verzorgen; *Holst.* heegen = zorg voor dragen, sparen; dat kind heegen en weegen = er voor zorgen in alle opzichten; *MNederd.* hegen, hegenen, heien = beschutten, onderhouden, bewaren; *MHD.* heien, heigen = aankweken, verzorgen, beschermen; heger = hoeder, opzichter van eene afsluiting, *Zw.* hägna = beschermen, beschutten, verdedigen, enz. Het woord, in eig. beteek. zal zooveel zijn als: een *heeg* (haag) tot beschutting plaatsen, en fig.: alles aanwenden wat den lichamelijken wasdom van een schepsel kan bevorderen. Vgl. heining, *HD.* Hain, ons *hijm*, enz. en zie *ten Doornk.* art. hägen.

heger (*Hunsegoo*) = mager beest, een dier dat goed verzorgd (*geheegd*) dient te worden. Zie: *hegen*.

hegt; zie: *heft*.

hei, hei'j, heie, heije (= **heb ie**) = hebt gij; ook: hebben wij, en: heeft men; *hei hōm ook zijn?* = hebt gij (bv.) den koning ook gezien? "*ien harbarg heije doar deur al dei snoaken vrij wat meer verdivendoatsie*"; *doar hei 't al!* = daar hebben wij het al, juist zoo als wij verwacht hadden; altijd in ongunstigen zin; *wat hei' d'r an?* = wat heeft men er aan? *heie van joen leven!* uitroep van verbazing. – *dat hei al lezen, heurd, doan*, enz. = dat hebben wij al gelezen, gehoord, gedaan, enz. (*Hoogel.*) *Zegsw.:* *hei wel zijn van loopen!* = wat liep hij (of: zij) hard! Ook iron., zooveel als: loop je niet zoo heb je niet. *Dr.* hei, *Zeel.* 'eije, *Oostfr.* hei; uit: *hè*, voor: heb, en: *ie, jie* samengetrokken. Vgl. *hai*, en: *wō'j*; zie: *hij 2*.

heie; zie: *hei*.

heiig (*Auwen*) = onstuimig; *de wind is heiig*. – Zal zooveel zijn als waarvoor men op 't Hoogeland zegt: *'t is 'n stootêrge wiend*, wanneer het hard waait, met rukwinden gepaard. *Oudfr.* hei = slag, houw; *Oostfr.* hêje, hêj, hei' = slag, stoot, bv. van een heiblok, en daarvan ons: heien, *Oostfr.* hêjen. {p.1197}

hei'j; zie: *hei*.

heije; zie: *hei*.

heilà; zie: *hijlà*.

heildal; zie: *hijlental*.

heim; zie: *hijm*.

heistern; zie: *haistern*.

heistrig; zie: *hijstêrg*.

heit; zie: *hait*.

heited; zie: *hijltied*.

hek; het garnituur van een' bril. Ook: het houten raam dat op eene doorkist en later tijdelijk op het graf wordt gezet. Vgl. *dekken*, en: *ophoogsel*.

he'k = heb ik; *dat he'k lezen woararns* = dat heb ik ergens gelezen; ook *Dr.*

hekêln (*Hoogel.*) = krabben in den grond, van hoenders.

hekke (*Westerw.*) = linnenrek, overal elders: *rik*.

hekken = het hekwerk der molenwieken, in de *zegsw.:* *de wind deur de hekken waien loaten*, eig. zooveel als: bij gunstigen wind het zeil gestreken houden; fig. eene geschikte gelegenheid ongebruikt laten voorbijgaan.

heksebiel; heksebiele = groote, zware bijl. Eigenlijk een pleon.: aaks, aakse, aks = bijl; *Neders.* ekse, *Holst.* exe, ext, *HD.* Axt, *Deensch* öxe, *Zw.* yxa, *Eng.* axe. *Zegsw.:* *d'r mit de heksebiel insloagen* (of: *inhauen*) = de zaak op eene ruwe of ook ruime wijze behandelen, tegengestelde van: voorzichtig, zuinig, met overleg zulks doen. (*v. Dale:* er met de (ruwe) bijl inhouden = ruw te werk gaan.)

heksen, in: *ik ken nijt heksen!* = ik doe wat ik kan, maar gij moet het onmogelijke niet van mij vergen, zegt (bv.) de dienstmeid; *wie kennen nijt heksen en blouvarven tegeliek*, zeggen onze huismoeders, en zooveel als: 't eene moet naar het andere wachten, wij kunnen niet alles tegelijk doen.

hekstok. Aan de beide zijden van een boerenwagen bevinden {p.1199} zich twee zoodanige stokken. Zij loopen door de vaste ringen van ijzeren armen die van het voor- en achtereinde van den wagen uitsteken, en dienen dus om dezen te verbreden, ten einde er meer koren of hooi op te kunnen laden. (*Fivelgoo.*)

hektjalk; zie: *tjalk*.

hektje, hekje = horretje; *zij hebben alderdeegs hektjes veur de gloazen.*

hel; bij de smeden de bergplaats onder den koelbak, voor sintels, enz. oorspronkelijk: eene verborgene plaats. 't *HD.* Helle, ook Hölle, van: hehlen, verhehlen = verbergen; verzwijgen, *Nederl.* helen, – en: heler, *HD.* Hehler. Verwant met: hol.

hel; het holle deel van een *waaijer* (zie ald.), waarin beneden de kleppen worden samengedreven. Vgl. *hel I.*

helde; zie: *helft*.

helder (*Niezijl*, enz.), voor: vlug, flink; 'n *helder jonktje* = een vlug jongetje. Algemeen is: 'n *helder pak sloag geven*, (bij v. *Dale*: frisch pak slaag); iemand *helder wat oetlachen* = om iemand lachen zonder zich in te houden.

helder = **kloar**, voor: onvermengd; *helder jenever*, of: *branwien* = zonder bitter of suiker. Zie ook: *kloar*.

helder = zindelijk, rein; *helder ien hoed wezen* (*Ommel.*) = zeer zindelijk zijn, van vrouwen; ook van meubelen, kleederen, enz. die er heel netjes uitzien.

helderlichtdag; zie: *lichtdag*.

helft, helfte, in: *de helfte meer* = tweemaal zoo veel; *dei koamer is wel de helfte grooter* = wel tweemaal zoo groot; *de helfte mooier* = veel mooier; *de ander helft is nèt zoo*, zooveel als: schei maar uit, wij weten er nu genoeg van, het overige van 't verhaal schenken wij u. – (In de *Stad* en in 't *Westerkw.* hoort men de gebrekkige uitspraak, ook met weglating van 't lidw.: *helde meer.*)

helhōnd; schimpwoord voor personen, inzonderheid voor vrouwen, die altijd schelden en razen; *bist 'n helhōnd*.

helkaar (helkar) = charette met twee paarden bespannen.

hellebel; vrouw die veel raast en tiert; *wat 'n hellebel van 'n wief is dat!* Zie: *hellebellen*. {p.1201}

hellebellen, voor: aanhoudend en luid bestraffen van kinderen of dienstboden, er op schelden en razen; *dat hellebellen*, of: *dat gehellebel mit dei kwoaijongs bin 'k zat*. – Ook = twisten, krakeelen: *bin je weer mit 'n kander an 't hellebellen?* Synon. met: *hereweren*.

hellebellîg, voor: helsch; 'n *hellebellîg leven*.

hellên; zie: *hellîng*.

hellîg = kwaad, boos, toornig; ook: *kwoad van hellîghaid* = zeer boos. Ook *Dr.* waar men een Sprw. heeft: Hoe meer de iemen winnen, Hoe helleger zij binnen; *Overijs.* hellig = zeer boos, driftig; *Geld.* helg = boos; *Westf.* hellig = woedend, *Oudfr.* helsch; *HD.* miszhellig = oneens zijn, krakeelend, enz. tegengestelde van: einhellig = eenstemmig, eensgezind. Van: Hall = schal, en: hallen = schallen, galmen, klinken; *Oostfr.* hellîg = klinkend, toon gevend. (Bij v. *Dale*: hellig = boos, vergramd, toornig, alsook: helligheid, zonder er *gewest*. bij te voegen; toch zal het geen *Nederl.* zijn.)

helligheid = kwaadheid, drift. Zie: *hellîg*.

hellîng, hellên = sloopstimmerwerf, verkorting van: sloopshelling, oudtijds: hellink, hellinge, helge; 't *schip moet op de hellên* = moet naar de werf om hersteld te worden. Bij overdracht zegt men het ook van kleedingstukken, meubelen, enz. Vgl. *en 6*.

hellîngboas, in geschifte *hellingbaas* = sloopbouwer. Zie: *hellîng*.

hellîngdog; zie: *hellîngknecht*.

hellîngknecht, ook voor afwisseling of schertsend *hellîngdog* = sloopstimmerknecht. Zie: *hellîng*.

hellingschuur = schuur eener werf waarin schepen gebouwd worden. Zie: *hellîng*.

hellingtouw (in annonces); touw dat bij eene sloopstimmerwerf gebruikt wordt. Te Sappemeer verkoop van: "Diverse Scheepsbouwgereedschappen, als: hellingtouw, blokken," enz. (1880).

hellingijzers (in annonces); ijzers die bij den scheepsbouw gebruikt worden. Te Sappemeer te verkoopen: "- slijpsteen, brand- en hellingijzers," enz. {p.1203}

helm, in de zegsw.: *mit 'n helm geboren wezen*, zooveel als: bijzonder gelukkig zijn, vooral in het spel. Zij hangt samen met het volksgeloof, dat er zijn die toekomstige dingen zien gebeuren, vooral begrafenissen, branden, enz. Van zoo iemand zegt men, dat hij *kwoad zijn ken*, en derhalve met een helm, *caput galeatum*, moet geboren zijn. Komt een kind hiermede ter wereld, dan behoort die, zoo zegt het onkundige volk, terstond verbrand te worden, opdat het niet de ongelukkige gave van kwaad te moeten zien, deelachtig worde. In *Drente* en ook op de *Veluwe* is: *half*, of *alf* het vermogen om aanstaande gebeurtenissen door werkelijke aanschouwing te zien. *Sara Burgerh.* p. 147: Zij is met een Helm geboren en kan kwaad zien. – *Oostfr.* *hê* is mit 'n helm geboren, *Westf.* he es med 'm helme geboren = hij is een gelukskind.

helmholt = helmstok, roerpen, de staaf of stok waarmede men het roer in beweging brengt. Volgens *v. Lennep* aldus, naar het hoofd met een helm, waarmede die stokken, vooral van binnenvaartuigen, waren voorzien, waarop de stuurman zijne hand legde; *ten Doornk.* brengt *helm* tot de fig. beteekenis, zooveel als: bescherming, beschutting.

help, in: *doar is gijn help veur* = daar is geen ontkomen aan, daaraan moet men zich onderwerpen.

helpen = verhelpen, verbeteren, herstellen; een gebrek aan den schoen *mout de schoumoaker helpen*; *mien jas is 'n knoop of, dat mout hōlpen* (of: *hulpen*) *wor'n*. – De bedreiging: *'k zel die helpen!* of: *'k zel die wel helpen!* = ik zal u aflossen, gij zult de verdiende straf niet ontgaan. Moet vergeleken worden met: iemand ergens vandaan helpen = zorgen dat hij zich wegpakt. *help mie moar ijs kieken!* wacht maar, wij zullen zien. – Vervoeg: *ik hōlp*, en: *ik hulp*; *doe hōlpet*, en: - *hulpet*; *wie hōlpen* en: - *hulpen*, voor: hielp, hielpt, en: hielpen.

Helpên = Helpman, in oude stukken; Heltman.

helsdeuren (alleen mv. met den klemt. op: *deu*), letterlijk: deuren {p.1205} der hel, slechts in: *'t veur de helsdeuren weghealen* = met de grootste moeite loskrijgen, bv. door dreigen, vloeken, enz. eene schuld betaald krijgen.

helster = **helter** (*Westerkw.*); een toestel dat om den kop van een paard wordt vastgemaakt om het te kunnen leiden, een eenvoudig hoofdstel zonder toom; *Dr.* helter; *Weil.* halfter, *v. Dale* halster = halsriem der paarden; *Kil.* halfter, halter, helchter, *Middeln.* haelter, *Oostfr.* halter, helter, *Neders.* halter, *HD.* Halfter, Halster, *Eng.* haltre, halter, *MHD.* halftere, helfter, *AS.* healfter, *OHD.* halftra, halaftra, halftera. Volgens *ten Doornk.* zijn alle deze vormen ontstaan uit: *half*, van een stam: *halp*, *kalp*, *karp*, dat grijpen, vatten, houden, binden, enz. beteekent, en den uitgang *tara* (waarvan 't *HD.* en *Nederl.* der, ter, van znw., als: Bruder, broeder, Vater, Schwester, zuster, enz., door uitstooting der *f*, of door den overgang der *f* in *ch* of *s*. Zie ald. artt. halter, en: der. – *Zegsw.:* *de kop deur 't helster hebben*, (ook *Oostfr.*) = door 't ergste heen zijn, den moeilijksten toestand achter den rug hebben, inzonderheid met betrekking tot huiselijke omstandigheden; *'t helster ofstriecken* = niet mede in huis nemen, bij de deur afzouten, van een gelegheidsvrijer, zooveel als: hem laten loopen, de vrijheid geven om te gaan waar hij wil, hem op die wijze van den hals schuiven, zich van hem ontslaan; "*dij 'n peerd vangen wil, hauwt hom nijt mit 't helster tegen zien kop an*" (*helster, helter* onz., 't *Nederl.* halster ml.)

helstergeld; het drinkgeld dat de knecht van den verkooper van een paard van den koper ontvangt; aldus omdat deze *'t helster* op den koop toe krijgt. *Oostfr.* haltergeld, heltergeld, *Neders.* haltergeld.

helter; zie: *helster*.

heltjes. Op enkele plaatsen, o.a. te *Garnwerd*, dragen enkele stukken grasland dien naam. *Kil.* hil, hille = heuvel, *WVlaamsch* = heuvel, hoogte; *NBrab.* hillen = hoogten op de akkers; *Neders.* hill, hull, grashull, en: de hill = de heuvel; *Oostfr.* hel, helle = heuvel, hoogte. *Oudd.* halde = helling, hellende bodem; *AS.* heald = gebogen. {p.1207} – *de heltjes* dus zooveel als: de heuveltjes. Vgl. *hal*, en: *hild*, en het *Oudfr.* hel = hoog, droog.

Helwerd; buurtschap en wierde in de nabijheid van het dorp Uskwerd, behoorende onder de gemeente Kantens. Zooveel als: hooge *wierde*, en één met: *Holwierde*. Zie: *heltjes*, en: *wierde*.

hemd. Zegsw.: 't *vour*, of: 't *vouwer* (= voering) oet 't *hemd vroagen* = 't *hemd van 't gad vroagen* = onbeschaamd nieuwsgierig zijn. *Friesch*: Dat wiif freget yen it himd fen 't gat.

hemdrok, **hemtrok** (onzijd.); manskleedingstuk onmiddellijk boven het hemd gedragen, met geheele mouwen en over elkander geslagen panden, alzoo met twee rijen knopen; ook *Oostfr.*; in 't *bloode hemtrok* (*hem-trok*) = zonder jas of ander bovenkleed. *Dr.* hemdrok = mansborstrok, borstrok met lange mouwen. (Bij *Weil.* hemdrok; v. *Dale*: borstrok, kamizool, hemdrok. – Een vrouwenkleedingstuk dat dezelfde diensten bewijst wordt hier *borstrok* geheeten.) Zie ook: *enter*.

Hemelriek, geschreven: **Hemelrijk**; eene buurtschap onder de gemeente Adorp. Zal staan voor: hemenrijk. Zie: *hijm*, alsook: *zin*.

hemelse mosterd! = groote goedheid! enz. (Bij v. *Dale*: slapperdemallemosterd, enz. verbast. van: sacrament.)

hemm'; zie: *hemmen*.

hemmel; **himmel** = zindelijk, rein, knap, net, vooral met betrekking tot kleding; 't is 'n *hemmel wief*; zij 's *altied hemmel en schier* (tautol.) = rein en net, zoodat de armoede er als door bedekt wordt, waarvoor het *Holst.* heeft: renlig en reken. *Dr.* hemmel = zuiver, zindelijk, rein; hemmelties = knapjes; hemmel en knap (tautol.); *Overijs.* 'emmel, *Friesch* hemel, *himmel*, *Oostfr.* hemmelk, hemmelg. – Van 't oude: hemen, *Goth.* himans = bedekken, waarvan ook: hemel, en: hemd.

hemmêln = schoonmaken, reinigen, waschen, stoffen, vegen, boenen, enz.; *de maid is nog an 't hemmêln in 't achterhoes*;

hemels (hemelsch), voor: prachtig, schoon, buitengewoon mooi of lief; meestal als versterking gevoegd bij: mooi. Het volk zegt: *hemels mooi weer*; 'n *hemels mooi klijd*; 'n *hemels mooie kleur*; *hemels mooie muziek*, enz., waarvoor meer ontwikkelden: beelderig, prachtig, snoeperig, verrukkelijk, enz. zullen bezigen. {p.1209} *doe magst dien bōksen ook wel ijs hemmeln*; *guster hewe onze koetswoagen hemmeld*. *Friesch* himmelje = schoonmaken; *Oostfr.* hemmelen, hemmeln = reinigen, boenen, wasschen, wrijven, schuren, kammen, poetsen, enz.; behemmeln = schoon wasschen; *de dele anhemmeln* = den vloer vegen; de boel *ophemmeln* = alles in de kamer, de keuken, enz. terechzetten, opruimen, in orde brengen, reinigen; *oethemmêln* (*Oostfr.* ûthemmelen) = een voorwerp van binnen, en: *ofhemmeln* = van buiten reinigen; *anhemmeld wezen* = het schoonmaken, naaien, verstellen, enz. gedaan hebben; *ik bin anhemmeld* = ik heb mijn werk af; ook: ik ben mijn zakgeld kwijt; “*doar is ze ook moar mit anhemmeld*” = daarmede zit zij leelijk opgescheept; *hemmel die!* = zuiver u, zegt men bij 't *lantern* en *kloppen* wanneer, naar de regelen van het spel, eene kaart door den kaartgever moet afgezonderd en weggelegd worden; 'k heb mie *hemmeld* = 'k heb de overtollige kaart van de hand gedaan. – Ook = afranselen, afrossen: 'k zel die *hemmêln!* – *Kil.* hemelen = terechtmaken, in gereedheid brengen. Bij *Hooft* fol. 141, 20 in de beteekenis van: opredderen: Nu ruimden d'Onroomschen die stadt, daar hy, met een deel krysfolk, van Majestraat en gemeente eerlyk ontfangen werd, en de zaaken heusselijk opheemelde, zonder wyder te woeden dan teeghens de goederen der vlughtelingen. En in die van: uit den weg ruimen, fol. 406, 17: T zynent koomende, gaf hy zynere echtgenoot de zwaarigheid te kennen,

en dat men hen uit den weeghe moest heemelen; en fol. 515, 34: Zynde de taafels weghgeheemelt voeghde men zich ter danse. *Bilderd.* (*Floris V*) Kom – 't hoofd omhoog, het voorhoofd opgehemeld, En schuif de wolk ter zij, die voor uw oogen wemelt. –

hemmên, hemm' (*Marne*, enz.) = hebben; *NBrab.* hemme, hem, *ZNederl.* hem. Zie ook: hebben.

hemtrok (uit te spreken: *hem-trok*); zie: hemdrok.

hen = heen (naar); *wie goan hen 't eten, sloopen, plougen*, enz., alleen gevolgd door de onbep. wijs van een werkw.; in *Westerwolde: hij gait noa Bennewolde* (enz.) *hen*. Het *Drentsch* hen = naar, in: {p.1211} hen schole, hen Assen, enz. = naar de school, naar Assen, enz. – Voorts = heen, henen, in: *hen en 't weer* (of: - *weer*) = heen en terug; *hij 's voak hen en 't weer*, fig. = hij is wispelturig, niet vast van karakter; *an hengoan* = aan (eene ziekte of een ongeval) sterven; *d'r nijt onder hen kennen* = het niet durven weigeren, nalaten, afzeggen; 't *ken d'r nijt hen* (= - *nijt lans*) = het kan niet door den beugel, dat kan men niet verantwoorden; met iets *hen kennen* = er genoeg aan hebben, er mee rondkomen; of: toekomen; ook *Oostfr.*; hij, of: zij *ken d'r wel mit hen*, ook zooveel als: is genoeg bij vleesch, ziet er welgedaan uit; *hij ken d'r lank mit hen* = hij heeft er langen tijd genoeg aan, van spijs en kleederen gezegd. Op de vraag aan een zieke hoe 't met hem gaat, hoort men: *zoowat hen*, zooveel als: het is wel niet minder maar ook niet beter, 't blijft bij 't oude; *al zoo wat hen* = zulke dingen, wat van dezelfde soort is; *hij zee tegen mie, net zoo hen ...* = hij zei ronduit tegen mij, 't zijn zijne eigene woorden ...; *loat hōm moar wat henproaten* (of: - *proten*) = laat hem maar praten, verantwoord u niet, en te vergelijken met het *HD.* hinsagen; *hou ver is dat wel hen?* = hoe verre familie is dat wel? *loat 't hen* (klemt. op: *hen*) *wat vrijzen*, enz. = laat het maar wat vriezen, dat doet geen kwaad; *dat mag wat henloopen* = dat mag nog gaan, dat achten wij nog niet zoo erg of bedenkelijk; *eet 't hen nijt op* (met bijzonderen nadruk op: *hen*) = als gij 't niet hebben wilt, laat het dan staan, zegt men spijtig tot iemand die uit koppigheid iets weigert; *bruuk 't hen!* eveneens, wanneer men iemand een voorwerp ter leen vraagt en ten antwoord ontvangt: *ik mout 't zulf bruken* (of: *broeken*); *doar goa je hen!* = dan is men aan het lot overgeleverd, dan is er niet meer aan te doen, dan is men op een hellend vlak, enz. 't *is deur alles hen* (= - *deur 't gekke hen*) = dat loopt de spuigaten uit, dat is veel te erg; *d'r lopt nog al wat tied over hen* = daarover verloopt nogal tijd; *stil bie hen zitten* = er bij zitten zonder zich in 't gesprek te mengen, deel aan 't spel te nemen, enz.; *henzetten* = neerzetten, *HD.* hinsetzen; henleggen = neerleggen, *HD.* hinleggen; *hen of omtrent nijt* = *hen of benoa nijt* = *hennebenoanijt* = op verrena niet; 't *liekt hen of woar noa*, {p.1213} of: - *nijt noa* = 't root kant noch wal, 't is ver mis. (Hierin is *hen* hetzelfde als: heinde, in: heinde en veer = dichte bij, nabij; (oudt. hende, gehende, van: hand); 'k *wijt nijt woar hij hen of heer is* = van zijne herkomst weet ik hoegenaamd niets. Te vergelijken met het *HD.* hin, en: her; – 't *is 'n stōk hen twalf uur* = 't is bij twaalven, en te vergelijken met het *Dr.*: zij gongen hen Assen, waar het door eene plaatsbepaling, bij ons door een tijdsbepaling wordt gevolgd. *Sprw.* *Doar de hoas geboren is gait 'e geern weer hen*, zooveel als: "De liefde tot zijn lant is ieder aengheborn." (*Vondel.*) Vgl. *heer.* *WVlaamsch* hen, hin = heen. Volgens *Weil.* oude vorm voor: heen, henen.

hen, henne = hen, kip. Vglijk.: *mak as 'n hen* = door en door mak. – *hen*, voor: heen, henen, in alle samenstellingen.

Hen, ook: **Hin**, op 't *Hoogeland* voor: *Hindêrk* = Hendrik.

hen-benoa; zie: hen I.

henbrengen, in: iemand 'n *end*, of: 'n *endje henbrengen* = hem bij zijn vertrekken een eind wegs geleide doen; *hij het 't wied henbrocht* = hij heeft het ver gebracht, nl. in een' wedstrijd; (*hij het 't wied brocht* = hij heeft het ver in de wereld gebracht); *zij is mit vlaisk henbrocht* (*Westerw.*) = op den begrafenismaaltijd was ook vleesch, zooveel als: men heeft haar eene deftige uitvaart bereid. *Dr.* henbrengen = ten grave brengen.

hendenken (heendenken); *zoo wiedz heb 'k nijt hendocht* = zoover reikte mijn blik niet, fig. **hendîg, handig** = wat gemakkelijk te hanteeren is, en dan = *handsoam*; *Overijs.* hendig = gemakkelijk; *'k was nog moar 'n hendig, of: handig wicht* = nog maar een jong meisje.

henekleed; zie: *eeneklijd*.

hengoan, in: *d'r an hengoan* = er aan sterven, ook *Dr.*, bij *v. Dale*: hij gaat er mee heen. – Ook = te werk gaan; *'k bin hengoan en heb 'n piep* (of: *piepe*) *opstoken*; – *heb mie wōsken, - heb 'n bouk kregen*, enz. De uitdrukking: *doar gait 't hen!* meestal iron. = nu begint het, nu zult gij eens wat zien, wordt dikwijls aangevuld met: *en dat an 't joagen!* (uit *Roare raize*). *Kil.* hengaen = henegaan. (*v. Dale*: hij gaat er mee heen = hij zal er aan sterven.) {p.1215}

hen hebben = er naar toe gezonden; *'k heb al ijn hen had noa dokter* = ik had reeds een bode naar den dokter gezonden; *'k heb al ijn hen* = er is reeds iemand heen.

hengsel; de aalshuid die bij een' dorschvlegel de beide andere deelen, *staf* en *klop* verbindt. Kennelijk: waar de klopper aan hangt.

henhangen = ophangen; *hang dei jas doar moar hen*.

hen-heer; zie: *hen I*.

hen-hoan. *Zegsw.*: *doar krait gijn hen of hoan noa* = daar kraait geen haan meer naar, dat blijft het geheim van een enkel persoon. *Oostfr.* dâr kreid gîn hân of henne na, bij *Fritz Reuter*: hund un hahn.

henjegras = **winkel**. Kelkgras, *Triodia decumbens*. Eene goede grassoort die in zandige en veenachtige streken groeit; *v. Hall Neerl. Plantensch.* p. 260.

henkomen (bvnw.) = eenigszins bejaard; *'n henkomen man*, of: vrouw = die lang niet jong meer zijn; *'n henkomen dochter hebben* = eene dochter die reeds van den tand en nog ongehuwd is. *Dr.* henkomen, *Oostfr.* henkamen = bejaard.

henkomen (znw.) = lot, leven; *wa's dat 'n henkomen* = wat is dat een treurig lot voor die menschen, zij moeten zich zeer behelpen, honger lijden, enz. (*v. Dale*: een heenkomen zoeken = vluchten.)

henkomen (ww.) = een dienst krijgen; *woar is hij henkomen? woar komt hij hen?* = bij wien heeft hij zich verhuurd? *woar komt hij weer hen?* = bij wien komt hij 't volgende jaar (Mei) in dienst? – Wordt ook van ambtenaren, predikanten, enz. gezegd, en zooveel als: welke standplaats krijgt hij?

henkriegen = ten einde krijgen, slijten; *wie zellen de dag* (enz.) *wel henkriegen* = wij zullen ons van daag (of: dien dag) niet vervelen.

henleggen; zie: *hen I*.

henloopen (heenloopen); *mit henloopen* = eene gedachte bij zich dragen zonder ze te openbaren; *hij het 'r al lank mit henloopen*, bv. {p.1217} met het plan om zich te verdrinken. – Ook = ongesteld zijn zonder bedlegerig te wezen en zonder daarover een' dokter te raadplegen; *dokter zee, zij har d'r al te lank mit henloopen*. Zie ook: *hen I*.

hennebeien (*Old.*), als soortnaam = frambozen. *Oostfr.* hennebêe, hennebêje, meerv. hennebëen, hennebêjen, *HD.* Himbeere. Volgens *ten Doornk.*: *AS.* hindberie, *Eng.* hindberry, *OHD.* hintperi, *MHD.* hindbere, d.i. bes der Hindin of Hirschkuh (hinde), en als het *OHD.* hintâ, met: hand, tot het *Goth.* hinthan = grijpen, vatten, vangen, enz. behoorende. Zie ald. art. hennebêe.

hennebenoanijt; zie: *hen I*.

hennêge; zie: *handêge*.

henneweer = heen en weder; *zij lijpen al henneweer*.

hen-omtrent; zie: *hen I*, en: *omtrent*. – *hen*, voor: heinde. Bij *Bredero*: hend, hent: elck is verr ende hent = dichtbij en ver.

henproaten; zie: *hen I*.

henschrieven = (aan iemand) schrijven; *'k heb henschreven om geld, om over te komen*, enz.; *'k zel hōm henschrieven dat voader zijk is*.

hensmieten = neergooien, wegwerpen, neerleggen, wegleggen; *smiet dat braien doch hen; smiet dat bouk doch hen.*

henstarven (heensterven) = naar dien kant vererven; “*Dat Stientjes mouders arflik goud Nijt hensturf na heur aigen bloud; – Dat mag nijt.*”

henstoan = daar staan; *hij stait hen as 'n arme zundoar; zij ken moar zoo hen stoan* = zij kan eene heele poos werkeloos staan; *hou magstoe doar zoo hen stoan* = hebt gij niets te doen?

hensturen (henen sturen, heensturen) = sturen, zenden; *zij stuurde de maid hen om 'n brood te hoalen; hij het 'n vourman henstuurd om heur* (= haar, of: hen) *van de train te hoalen.*

(Evenwel altijd: *'k zel d'r om sturen* = ik zal een bode zenden om het te halen, of: af te halen.) – Ook = toezenden; *'k wil hōm 't bouk mōr 'n hensturen.* {p.1219}

henterdetwenter = **henterdiplenterdi** = holderdebolder, van de eene naar de andere zijde, hortend en stootend, zich al heen en weer bewegend, bv. van een wagen op een hobbeligen weg. Vgl.: *enter over twenter*, alsook 't *Eng.* helter skelter.

henterdiplenterdi; zie: *henterdetwenter*.

henvallen = vallen, neervallen, op den grond vallen; *dat is doar henvallen* = zooveel als: in den omtrek daarvan moet gij het (gevallen) voorwerp zoeken.

henvracht; goederen die de schippers op de heenreis naar Groningen vervoeren ter onderscheiding van de terugvracht.

henweg (= heenreis), als het een' korten afstand geldt, die men te voet aflegt, en er dus van eene reis geen sprake kan zijn.

henzen. Bij onze kofschippers heerscht het gebruik om een' schepeling, die voor 't eerst eene der zeeën bevaart, bv. voor den eersten keer in de Oost- of Middellandsche zee komt, eene soort van wijding te doen ondergaan, door hem te laten trakteren; dit wordt *henzen* genoemd. *Oostfr.* hensen: iemand in eene hanse = gezelschap, genootschap, opnemen, 't welk bij de matrozen door het uitdrinken van een grooten beker geschiedt; *Neders.* hänsen: met zekere, deels belachelijke, deels schadelijke en geldroovende gebruikelijkheden in een gezelschap opgenomen worden, waartoe vooral het ledigen van een' grooten beker, door den nieuweling, gevorderd wordt; *HD.* hänseln, *Deensch* hønse, *Fransch* hanser un homme, voorheen zooveel als: iemand in een gezelschap opnemen. In sommige dorpen van Drente en Overijsel worden nieuwe dienstboden, bij het intreden der woning, met water begoten, wat men: haenzen, noemt. *Kil.* hansen = opnemen onder de burgers of bondgenooten, van hara, hera = heer, strijdmacht; *Oudfr.* hensig = er toe behoorende; hinzia = veroorlooven, toelaten; verhanzen (veroud.) = den eersten dronk bij de intrede in een gild nemen. “Zooals bekend is, (zegt *ten Doornk.* art. hensen) heerschte de bovengenoemde gewoonte ook bij de door Cl. Störtebeker en Gödeke Michaël aangevoerde Victualienbrüder, die oudtijds in de Noordzee hun rooversbedrijf uitoefenden, en eveneens is het historisch, dat de beker, die door een' nieuweling bij zijne op-
{p.1221}name in dat genootschap moest geledigd worden, daarvan den naam *hensa* verkreeg en Störtebeker daaraan ook zijn naam ontleende, daar hij den inhoud van een' grooten zilveren beker, die ook *hensa* heette, in ééne teug kon ledigen, wat hem slechts een Groningsch edelman kon nadoen.”

Daar het opschrift op dien beker, welke nog te Bremen bewaard wordt, zeer onduidelijk moet zijn, is het niet te verwonderen dat de lezing er van bij *Lulofs* (*Vaderl. Gesch.* I, p 229, *H. Dijkema* (Reis naar Petersburg, p. 115), *ten Doornkaat* (naar Wiarda, *Ostfr. Gesch.* I, 371) en bij *Kil.* (noot, naar Beninga) eenigszins verschilt. Op mijne vraag aan Prof. J. Beckering Vinckers, hoe de inscriptie moet gelezen worden, dit antwoord: “In de 14^e eeuw raakte in de prov. Groningen (zooals we nu zeggen) 't Friesch en 't Groningsch, Saksisch en 't Frankisch door elkaar, evenals in Friesland tusschen Flie en Lauwers 't Friesch en 't Hollandsch = Frankisch. De vrijbrief in 1385 uitgevaardigd door de regters van Fivelingo – Westerambt, de Zijlrechten van de Achtzylvesten en de Zijlrechters van de drie Delfzijlen is nog zuiver Friesch gesteld. Een geheel andere taal vindt men in 't Stadboek van Groningen. En 't zou mij

niet verwonderen, indien een Groninger, d.i. oorspronkelijk Friesche Jonker zoo'n mengelmoes sprak, als wij in 't rijmtje lezen. In 't Friesch van die dagen zou de Jonker zich aldus hebben uitgedrukt: Ik ionker Sissingha, Fan Greninga (of ook: Groninga), Dronk thisse (of: thesse) hensa, In eenre flensa Thruch mînne kraga In mînne maga. – Ik heb dit rijmtje nog nooit verklaard gezien, daarom doe ik het hier maar. – *flensa* is: smak, kwak, een verlenging van flans, waarvan flansen = smijten, gooien, kwakken, van waar zamenflansen = ineengooien. – *hensa* = *hensabeker* = gildebeker. *Goth.* hansa = schaar, menigte, drom, later in 't algemeen: vereeniging, gilde, dus: *hensabeker* = gildebeker, die geledigd werd als {p.1223} iemand *gehanst*, of Duitsch: *gehänselt*, d.i. in 't gild werd opgenomen. Daar zoo'n gildebeker nog al groot van stuk was, kreeg *hensa* in 't algemeen de beteekenis van: groote beker. – *Kraag* beteekent, zooals Kilian nog weet te vertellen, zoowel *keel* en *krop* als *hals*. 't *MEng.* *crawe* is *krop*, waarvoor *Kil. crage* heeft. *ZDeensch* kro = keel en krop; 't *Schotsch* *crog, croge, croig* = hals, nek, keel, in Tevioldol = *croug* = hals, nek, gorgel. De uitdrukking: “een stuk in de kraag hebben”, kan vrij oud zijn.” –

henzetten; zie: *hen 1*.

herdommen = terugnemen van: 't *verdommen*; zegt iemand: *dat heb 'k verdomd* (om te doen), dan hoort men van een ander: *den mōst' moar weer herdommen*, zooveel als: dat behoeft u niet tegen te houden om het wèl te doen, dat is de minste zwaarigheid.

herên, heer'n = haring; mv.: *herêns, heer'ns*. Vergelijking: *loopen as 'n hond dei 'n herên in de bek het*. Vgl. *en 6*.

hereweren = onophoudelijk kibbelen, luid krakeelen, harrewarren.

herfstbloemen = **eiwitbloemen** (*Westerkw.*) = langwortelig Biggekruid, Hypochoeris radicata; v. *Hall, Neerl. Plantensch.* p.114.

herfstvalgen (in geschrifte) = **harstvalgen**. Zie: *herfstvalgploegen*.

herfstvalgploegen (ww., in geschrifte) = het ploegen, met het eggen; van land dat van de vrucht ontbloot is en dien herfst niet weder bezaaid wordt. Uit *Warfhuizen* schreef men (11 Nov. 1870): “Gelukkig, dat sedert eenigen tijd het weder droog is, daar men nu het zoogenaamde herfstvalgploegen kan gedaan maken.” En (31 Aug. 1875): “'t Veld is, buiten eenige boonen, zoo goed als schoon en op 't zoogenaamde herfstvalgen, of ploegen en eggen der stoppels, is het weder uitmuntend geweest.” Uit *de Marne* (29 Oct. 1876): “'t Zaaien is afgelopen en met het fraaie herfstweder loopt ook het zoogenaamde herfstvalgploegen ten einde, dat echter algemeen een zware trek voor de paarden is.”

herrie kōm oet! ('t was:), zooveel als: zij kregen hooggaanden twist, {p.1225} daagden elkander uit, enz. herrie = oploop, opschudding, plotselinge drukte op straat, leven, lawaai; *wat was dat 'n herrie* = een oploop, gedraaf, alarm, gejuich, geschreeuw, ontsteltenis, bv. bij een brand. Ook: wanneer de gemoederen verhit, de menschen opgewonden zijn, of bij een straatschandaal, zoodat er plotseling veel leven en beweging komt. 't Woord, ook Nederl. nl. in de spreektaal, het Eng. *hurry*, verwarring; *hurly* = tumult, enz. Vgl. *Zw. hurra* = vreugdegeschreeuw, hoera, *HD.* Hurrah roepen.)

heste; hes'z, hezze = hebt hij, *Dr.* heste; eigenlijk: hestoe = hest doe, *HD.* hast du. Zie: *hebben*.

hes'z, hezze (*Hoogel.*); zie: *heste*.

het = heeft, en ook wel voor: is; 't *het regend* = het heeft geregend; *hij het geld*; *hij het 't zegd* = hij heeft het gezegd; *hij het op rais west*; *hij het van stad of loopen* (naar hier); *wijst wel wel hier west het?* = weet gij wel wie hier geweest is? *de regenbak het overloopen*; – *het hi waor vallen* (*Swaagm.*) = is hij misschien gevallen? *het* = heeft ook *NBrab. Friesch Oostfr. Neders. Westf. Noordfr. Oudfr. HD.* hat. Bij *Bredero* o.a.: “Al het mijn man in zijn jeucht enreys een huys oppebroken”; – “wel wat duyvel het hij te seggen van mijn jongste Broer?” Ook bij *Sara Burgerh.* o.a. p. 58. Zie ook: *hebben*.

het'e = heeft hij; ook = is hij; *NBrab.* hettie = heeft hij. Zie: *het*, en: *é*.

het hōm! = **hetōm!** = **hottōm**; uitroep, als het voorwerp is geraakt, bv. hij het knikkerspel; fig. = dat was raak, die kan hij (of: zij) in den zak steken. Zie ook: *het*, en vgl. *rakum*.

hetje = oogenblik; *om 't hetje*, of: *om 'n hetje* = alle ommezien, elk oogenblik. – Ook: *hij is om 't hetje* = om zeep, heeft het hachje er bij ingeschoten. – *Weil.*: hotje wordt in Groningen en Gelderland voor een klein oogenblikje gebruikt, anderen noemen het: hetje; – v. *Dale* hotje; eigenlijk hortje = oogenblikje. *Oostfr.* hetje = korte poos, oogenblik, korte tijd van rust, van oponthoud: *um 't hetje* = elk oogenblik. – Volgens *ten Doornkaat* van een oud hat, *hát*, als setje, van: set (*Gron. zetje*, en: *zet*), dat een rustpunt in {p.1227} den tijd te kennen geeft. Zie ald.: *hetje*, en: *hot*.

hetōm; zie: *het hōm*.

hetsîg = last van warmte hebbende, bv. wanneer iemand verhit is en niet kan zweeten; *hetsîg bloud* = warm bloed, als bv. van jonge, gezonde mensen. Dit wordt meestal schertsend gezegd als men spoedig over warmte klaagt. *Kil.* hittigh = heet. Vgl. *Sirach* 23:20; v. *Dale* hitsig, hittig. – *Deensch* hidzig, *HD.* hitsig = heet, vurig.

hetteboelen, builen, puisten die door wrijven der prikkelende huid ontstaan of verergeren, wat meestal in den warmsten tijd van het jaar, inzonderheid bij jonge mensen voorkomt.

hetten (*Ommel.*) = hitte; ook = warmte; “*t gait mit zukke dranksteerns zoo, as't kolt is drinken ze 't* (de jenever) *tegen kolle en as 't hait is, tegen hetten.*” – *'k Heb last van hetten; dei kachel geeft 'n bult hetten; wie hebben 'n bult hetten van 't zömer* = wij hebben een warmen zomer. – Ook werkw.: *lichte tōrf wil nijt hetten; kooks hettent meer as tōrf*, en zooveel als: verhitten, hitte of warmte geven. Vgl. *e 1*.

hettendruppen; de enkele, groote regendroppelen die op warme voorjaarsdagen vallen.

hettêt? = **hetêt?** = heeft hij het? *hettêt al kregen?* = heeft hij het reeds ontvangen? *hettê tal op?* heeft hij het al op (gegeten)? Uit *het'e* = heeft hij, en: 't = het, en ingevoegde *t*. Zie ook: *het*.

hettōm, verkorting van: hij heeft hem geraakt. Zie: *het hōm*.

heu (*Old. Westerw.*) = **hui** (*Vredewold*), in *Westerw.* ook: **hui**, **haai** = **hooi** (*Ommel.*); *Dr.* heui, *ODr.* hoeij, *Friesch* hae, hea, *Over-Bet.* heuj, *Oostfr.* heu, hoi, hei, hai, *HD.* Heu, *Oudfr.* hâ, hai, hê, *Wangeroog*, *Saterl.*, hō, *Noordfr.* hau, *Neders.* heuj, hōye, hōje, *Mecklenb.* haau, *Holst.* hau, *MNederd.* hoi, hoig, houwe, haw, hau; *Ouds.* houwe, *AS.* heg, hig, *Eng.* hay, *ONoorsch* hey, *Noorw.* hōy. *Zw. Deensch* hō, *OHD.* hawi, hewi, {p.1229} houwe, hau, *MHD.* houwe, hōuwe, howe, hou, hōu, heu, *Goth.* havi. Behoort tot: *hauen* (*Gron. Oostfr.*) in de beteekenis van: snijden, maaien; hooi, enz = het afgehouwene. *Zegsw.*: 't ligt als hakt heu deur 'nander (*Old.*) = – *as sloagen hooi* (*Ommel.*) = zeer verward dooreen. *Sprw.* *Hooi op, kou dood, oamen!* zooveel als: ziedaar het einde van 't lied, 't slot van de vertelling. *Oostfr.* Hei up. *Kô dôd*.

heubult = **hooibult** = **heublok**; **hooiblok** = hooiklamp. Zie: *bult*.

heuen (*Old. Westerw.*) = **hooien** (*Ommel.*) = *Dr.* heuien, *Oostfr.* heuen, heien, *HD.* heuen. Vgl. *heu*.

heuers (*Old. Westerw.*) = hooiers, *Dr.* heuiers, *HD.* Heumacher. Zie ook: *heu*.

heufd = hoofd, gewoonlijk zegt men: *kop*. Volksrecept: *Hol 't heufd kold, de vouten warm en de poort open, Den huif ie nijt noa dokter loopen*.

heufd veur heufd = elk evenveel, gelijkelijk verdeeld. Zie: *mannenheufde*.

heufflijs, **heufflais**; zie: *vincken zunder veeren*.

heufkees (= hoofdkaas); gehakt vleesch van den kop (of van den kop en de pooten) van een varken of rund, gezouten en gekruid als tot een kaasje geperst en daaraan azijn toegevoegd. (v. *Dale*: hoofdkaas; fijn gehakt en in 't zuur gelegd hoofdvleesch, geen mv. – Als voorwerpsn. hebben wij: *heufkeeske*, en: *heufkeeskes*.)

heufleer, **eufleer**, in annonces ook *euvelleder* = het overleer van schoenen enz.

heufpien = **kopseerte**, minder gewoon **heufzeerte** = **koppien** = hoofdpijn. Zie ook: zeerte, en kop.

heufzeerte; zie: heufpien.

heukêl, heukêln (mv. *heukêls*) = hokkeling, kalf van één jaar. Te *Woltersum*: *heukel* = tweejarig rund.

heukeln; zie: heukel. {p.1231}

heukelstalje = hokkelingstalletje. Wordt een kind geplaagd met: *kômst in 't enterhoktje*, dan wreekt deze zich door te zeggen: *den komstoe op 't heukelstalje*, zooveel als: dan zult gij dat lot met mij deelen. Zie: enterhoktje.

heuker = winkelier in 't klein. Moet als verouderd beschouwd worden. Zie: heukerswinkeltje.

heukêrg = huiverig, rillig, koud, en zoo = onpasselijk. – Ook = strompelachtig, kreupel, niet vaardig ter been, en: door een of ander ongemak verhinderd worden het gewone werk te doen. – *Dr.* heukeln = gebrekkig gaan, hinken. Zie ook 't volgende woord en vgl. seupel.

heukêrswinkeltje = winkeltje van een kruidenier in 't klein. *Dr.* heuker = kruidenier, winkelier, kramer die zijne waren rondvent; *Oostfr.* höker, *Holst.* häker, höker, *Neders.* häker, smeerhäker, *Eng.* huckster; *Kil.* hoecker, hucker = slijter, venter; *MNederl.* hoeker = opkooper, uitdrager, oudekleerkoop; *Deensch* hoker, *Zw.* höker, *HD.* Höker, *MHD.* hucke, *OHD.* hucker, hocker, hockler = kleinhandelaar, kramer, inzonderheid die in eetwaren, als eieren, boter, kaas, enz. handelt. Volgens *ten Doornkaat* van: hōk, huk = hoek, in de beteekenis van: beperkte ruimte, hokje, evenals: winkelier, van: winkel = hoek, en: wat de woordvorming betreft, als: kramer, kremer, van: kraam. – Vgl. evenwel 't *HD.* hocken = (iemand) op den rug dragen, en: Höcker = bochel; ook: verkooper in 't klein van ooft en andere eetwaren, die op de markten en hoeken der straten zitten. Om 't laatste van 't eerste te onderscheiden schrijft men het gewoonlijk: Höker, volgens *Chr. Wenig* zonder voldoende grond. Alsdan zou: *heuker* zooveel zijn als: iemand die zijne waren op den rug draagt. – (Voor: wat klein, nietig, ellendig is in zijne soort, en ook voor: kleinigheid, nietigheid, heeft men een bvnw. dat een' zeer verdachten klank heeft, en waarvan men toch een gewoon gebruik maakt. Eigen- {p.1233} lijk moest het *heukêrg* luiden; 'n *heukêrg ding*, enz. = nietig voorwerp, enz., maar door het uitvallen der *h* zijn lidw. en bvnw. samengesmolten. Iets dergelijks bij *v. Dale* art. hukker.

heuland (*Old. Westersw.*) = hooiland, grasland, dat gehooid wordt, land waar gehooid wordt; *de knechten en maiden bin in 't heuland*. (*v. Dale*: hooiland = land, geschikt tot den hooibouw.) Zie: heu.

heun = mager, schraal, bleek, armelijk, tegengestelde van: welvarend, welgedaan, bloeiend; *zij zōcht 'r moar heun oet* – Ook = bedroefd: *zij zag mie heun an*. – En te *Niezijl*, enz. = schamel – beschaamd, beschamend. *Dr.* heun = schraal, sober; met tegenzin; *Friesch* huen = droevig, naar schreien staande; *Oudfr.* hynn = beschaamd; hien, hiend = tamelijk, middelmatig, zoo zoo; *Noordfr.* hijnn = slecht, ellendig, beklagenswaardig; slecht, alleen van zaken; *OSaks.* hean = laag, veracht; *AS.* heáne, hýne, *OHD.* hōnî, *MHD.* hōne, hoene = veracht, in laagheid, smaad en schande levend, enz., en zal alzo met: hoon, *OHD.* hōna, *Goth.* hauns van denzelfden oorsprong zijn. Vgl. ook heunspraak.

heunebekkie (*Hoogez.*), zegt men tegen, of: van een kind dat een pijnlijk gelaat vertoont. Zie: heu.

heupper; zie: opper.

heunspraak; eunspraak = zelfverwensching, zelfvervloeking; *OGron.* hoensprake; *hij het vast 'n heunspraak doan*, fluistert het domme gemeen van iemand die aanhoudend met zware rampen te worstelen heeft. “*Ze zellen zōk wel an heunspraak bezundigt hebben, en tot straffe zal heur de tongrijme vaste roakt wezen.*” *Stadsboek* (van Groningen) III, 6: Van den, de daer hoensprake doen tegens de raad. *Kil.* hoonspraecke = zelfvervloeking, godslastering, hoon; *Oostfr.* hōmsprake, hōnsprâk = hoonende uitdrukkingen; *Neders.* hiensprake (oud woord),

zooveel als: Gutsherren-Gericht; *Oudfr.* oentale. (*Weil.* hoonspraak = lastering; v. *Dale:* hoonspraak = hoonende woorden.) *Dr.:* huinspraak = verwensching met verachting gepaard gaand.

heur, geheur = gehoorig; *'t is hier zoo heur, ie mouten wat zachter proten (Old.)* = wij kunnen gemakkelijk buiten (dit vertrek) {p.1235} vertrek verstaan worden als wij luide spreken; *'t is zoo heur* (of: *geheur*), zegt men, wanneer de toestand van den dampkring zóó is, dat van alle kanten verre geluiden tot ons komen. “ – *de klokken ien 't westen wazzen veul te heur, leste paor daogen*”, (wij zouden dus westenwind en dooiweder krijgen). *Dr.* heurêg; 't was krek zoo heurêg of 't vriezen wol; *Holst.* hörig, hellhörig; en hellhörig huus.

heur (v.nw.) = haar, en als bez. v.nw. = hare, en: hunne; het woord blijft altijd onverbogen – *wie kennen heur nijt moar wel heur vaoder en mouder; 'k heb heur beloofd dat ik bie heur komen wōl om heur vruchten ijs te zijn* = ik heb hun beloofd bij hen te komen om hunne vruchten eens te zien – Ook = hun, en: hen, (zie den vorigen zin); *Luc.* 23:34: Vader vergeeft het haer want sy en weten niet wat sy doen. *Ommel. Landr.* I, 3, 5; II, 15; *Old. Landr.* III, 93 haer = hunne, hun. *Dr.* heur = hen, en: haar, meerv.

heur = zij, enkv. en meerv.; *'t is heur nijt* = zij (het meisje of de vrouw waarvan wij spraken) is het niet; *'t bin heur nijt* = zij zijn het niet (die wij bedoelen). Zie ook: *hōm*, en: *zien*.

heur, voor: zich, enkv. en meerv.; *zij brait heur hozen (Ommel.)* = zij breit zich kousen; *zij wasken heur* = zij wasschen zich; “*As boerenarbaiders de köst verdijnen veur heur (zich) en heur kinder, din gait 't best.*” *Hebr.* 12:11: geeft sij van haer (geeft zij van zich); *Luc.* 2:33: Ende Joseph ende sijne moeder verwonderden haer over hetgene dat van hem gesegt wiert. *Dr. ODr.* heur = zich; *Dr. Landr.* (1712) III p. 85: Dienstboden haar verhuirt hebbende; – Dienstboden, het zy Knechten of Maagden die haar verhuirt hebben, enz. *Overijs.* heur, *Zeel.* 'eur, bij *Hooft* haer = zich.

heur = hoor, als stopwoord, of tot versterking van: ja; *joa heur!* = 't is wel degelijk zoo, wat gij zegt, of: wat ik beweert. Ook, om iets met nadruk te ontkennen: *nee, heur! was ie doar ook bie?* = daarin doe ik niet mee, zoo iets moet gij niet van mij denken: *goud, heur! = best!* = met genoeg zal ik aan uw verlangen voldoen. Die uitdrukkingen staan altijd op zich zelf. {p.1237}

heurd = gehoord; *'k heb de klok twalm heurd* = ik heb de klok twaalf hooren slaan; *'k heb 't spoor flaiten heurd* = ik heb de locomotief hooren fluiten; *'k heb dei doornie preeken heurd* = ik heb dien predikant hooren preeken. Vgl. *komen* =, *rieden* =, *voaren zijn*, zien komen, rijden enz.

heure heure! wat men meest van kinderen hoort; zie: *heere heere!*

heuren, in: *'t heurt zoo* = op 't gehoor afgaande schijnt het zoo te zijn, bv.: *'t heurt net of 't harder begunt te waien*. Zoo ook: *'t heurt 'r wel noa dat hij zien hoer verkoopen wil* = volgens enkele uitdrukkingen is hij voornemens zijn huis te verkoopen; *men ken 't wel an hōm heuren dat hij doar nijt wezen mag* = uit zijn spreken blijkt genoeg dat hij daar niet gaarne woont; “*ik heb 't aal lank an joe heurd*” = uit hetgeen gij u hebt laten ontvallen heb ik (dat) al lang kunnen opmaken. “*Den heurde 't net of ter 'n schaop mit kop ien schut vast zat en den was't weer net of ter 'en swien ringt wordde,*” (zóó was de muziek); *dat heurt ja niks* = dat moet gij niet zeggen, dat klinkt niet goed, dat is geen fatsoenlijke taal; *dat heurt mie goud toe* = dat komt mij goed voor; (zie: *roazen*); *Zegsw. men mout altied heuren woar 't vandoan komt*, veelal schertsend voor: men dient in aanmerking te nemen *wie* het zegt, zulke personen als gij gelooft men niet, aan uwe woorden wordt geen waarde gehecht. Vgl.: 't lijkt zoo, 't ruikt zoo, 't vuilt zoo, enz.

heuren = behooren; *'t heurt zoo* = dat is betamelijk, fatsoenlijk, of: billijk, rechtvaardig, ook: volgens het gebruik, naar de mode, enz. *Dr.* Krek zoo 't hearde. *Zegsw. zoo as't heurt en gebeurt* (tautol.) *Sprw. Veur wat heurt wat = dei wat oetgeft meut ook wat inbeuren* = die aangevallen wordt mag terugslaan, die kaatst moet den bal verwachten.

heuren = thuis behoreen; *ik bin hier wel moar ik heur hier nijt*, zooveel als: ik zit hier wel goed maar kan hier niet blijven en zal daarom nu maar weer naar huis gaan. Ook = ik ben hier wel maar eigenlijk behoefde men mij hier niet te dulden. (v. Dale: dit hoort hier niet = is er niet op zijne plaats.)

heuren toebehooren; *dat land heurt an hōm* = die landerijen behooren hem toe. *Sprw. Dei de kou heurt pakt hōm bie de horens* = die belang bij de zaak heeft moet zich er mee bemoeien. (Staat eigenlijk in de aanv. wijs.) Ook *Dr.* Vgl. 't *HD.* anhören. In 't *Ne-*{p.1239}*derl.* is: aanhooren, in deze beteekenis verouderd.

heuren = vernemen; *'k wōl ijs heuren of ie ook eerappels neudig bin* = ik wilde er eens naar vernemen of gij ook aardappelen wilt koopen; *ie mouten ijs heuren woar dat te kriegen is*. Zie ook: *ōmheuren*.

heurent = de, of: het hare, de haren; de, of: het hunne. Zie: *dientent*.

heutied (*Old. Westerw.*) = hooitijd, *HD.* Heuzeit.

heur ijs hier! (hoor eens hier) = hoor eens, luister eens naar mij; ook: kom eens hier.

heuveling; penningmeester van een *gilde*; zie ald., alsmede: *hoveling*.

heuvörk (*Old. Westerw. Fivelgoo*) = hooivork.

heuvoagen (*Old. Westerw. Fivelgoo*) = hooiwagen.

heuzolder (*Old. Westerw. Fivelgoo*) = hooizolder.

hevêln; zie: *knipwicht*.

hevelstok; zie: *knipwicht*.

heveltaske; zie: *evertaske*.

hèwe; zie: *hewwe*.

hewwe, hève = hebben wij; *“Ousters genug te vangen. Wie hadden disse rais bult kregen, moar mien knecht het wat oet odder west. In de leste drij week hewwe nog negendoezend vangen.”* (*Zoutkamp* 1828); *“nou hewwe ook gijn last meer van zien zoepen.”* (*Fivelgoo*).

hibbel, hebbel, malhibbel, schertsend tegen een meisje dat zich wonderlijk, nukkig of vreemd gedraagt, dat *giebelt, iedel* is, enz. *Oostfr.* hibbel, hipsel = wonderlijk vrouwspersoon; *Neders.* Hibbel, een gewone doopnaam, ook als schimpwoord in: Hibbel dörin Hibbel eija, Hibbel stints, van een halfgek vrouwspersoon. *Holst. Hannov.* hibbeln = altijd in beweging zijn en niets uitvoeren.

hiem; zie: *hijm*.

hiemen, (bij *Swaagman himen*) = hijgen, moeilijk ademen, vergezeld van piepende geluiden, als bv. van asthmalieters; ook *Dr. Friesch Oostfr. Neders. Holst. – Oudfr.* heeme, hime, himme *Noordfr.* hîmen, *Deensch* hime, *Kil.* himmen, himen = diep {p.1241} ademen, zuchten. 't Woord zal klanknab. zijn.

hiender, voor: paard, *Friesch* hienzer. Zie: *goele*.

hiepern = bibberen, rillen van koude, of ook van vrees. (*Dr.* hieperg = somber, zwaarmoedig, hypochondrisch.)

hiepert; wordt schertsend tegen iemand gezegd die spoedig klaagt over koude, die licht van koude rilt. Zie: *hiepern*.

hiepkōndêrg; zie: *iepkōntêrg*.

hiepoom, schertsend voor: de koorts. Zie: *hiepern*.

hieptijk = hypotheek; *hij het zien ploats nijt vrei, hij het'r 'n hieptijk over van tachentig doezend gulden*.

hier *Zegsw.:* *hier gezegd en hier gebleven*, eigenlijk: 't wordt hier gezegd en 't moet hier ook blijven, en zooveel als: ik vertel het aan u maar: mondje dicht! Vgl. *ge I*.

hierheer, hereer = naar hier: *hij komt hierheer* = hij beweegt zich in de richting van den spreker, hij komt hierheen. *Kil* hierher, *HD.* hierher, hierher, *Eng.* hither. (De uitlating der *h* hoort men in dit woord ook daar, waar men niet aan het euvel, vermeld onder art. *h*, mank gaat; in *Veendam*, enz. zegt men: *iereer*) Zie: *heer I*.

hierhen = hierheen. Zie: *hen 1*.

hierlàngs (*Stad-Gron.*); *hij woont hierlàngs* = eenige huizen verder, aan dezen kant der straat.

hiermit – hiermede. Zie: *mit*.

hierno = hiernaar, en: hierna. Zie: *noa*.

hieromtou (hier om toe) = hier in den omtrek, in deze streken; *hieromtou stoan de vuchten best*; *hieromtou wordt veul vlas verbouwd*.

hierzoo = hier, op de vraag: *woar bistoe?* (of: *woar bin ie?*) = waar zijt gij? – Ook zooveel als: kom hier! bv. tegen een hond. – En in den uitdruip: *och! hierzoo* - - - = och! hoe heet hij nu ook maar – Vgl.: *doarzoo* = daar; *woarzoo?* = waar? (Zij worden ook elders gehoord.)

hies (*Ommel.*), **hieze** = **noagelholt** (*Old Westerw.*) (*Swaagm. hize*) {p.1243} gerookt bilstuk van een rund; zoowel stof- als voorwerpsnaam. Sniijdt men zoodanig stuk bij de voorbeenen weg dan heet het: *boughies*. *Dr.* naogelholt, halshijze, hijze; *Overijs.* negelholt; *NHoll.*

halshijze, hijze = stuk van de koe dat meestal in den rook wordt gehangen. *ZLimb.* hiëss = knieholte. *Kil.* hijse, spier van vleesch = het vleezige van het lichaam der dieren. (v. *Dale*: hijs, hijze = eene zijde rookvleesch.) Zie ook: *hiesvool*.

hiesvool, **hies** (*Westerw.*) = **iesvool**, **vool** (*Old*) = **vool** (*Ommel. Goor.*) = veulen; *Dr.* his, *Oostfr.* hîs = paard, meest verkleinw. hîske, en daarvan: hîsfâl, hûsfâl, *Wang.* hüsfulle, *Westf.* hysz, *Beiersch* heiss, heisslein = veulen. Zie *ten Doornk.* art. hîs.

hiezen = hijschen; *omhooghiezen* = ophijschen.

hikhak = kibbelziek mensch, iemand die veel houdt van: *hikhakken*; zie ald.

hikhakken = verbast. van **kikkakken** = zonder ophouden twisten, hribben, kibbelen om nietigheden. *Oostfr.* hikhakken, *Nederd.* hickhacken, fig. = kibbelen, kijven, enz.

hikhakkerei = gekibbel. Zie: *hikhakken*, en: *hakketakkeri*.

hil (*Ommel.*) = **houl** (*Old.*) = **huil** (*Goor.*) = hield. Zie: *hollen*.

hild = **hille** (*Westerw.*) = zoldering van losse planken, slieten of schaalhout boven een koeien- of paardenstal, in de *Ommelanden* **koubalk**. *Dr.* hilde; zoldering boven den koestal tot berging van hooi en stroo, veelal uit losse sparren of slieten bestaande; *Overijs.* hild = zoldering boven den koestal tot berging van hooi, *Geld.* hilde; *Zeel.* hilde = ruimte boven den koestal of den dorschvloer; *ZNederl.* hild, hilde = hooizolder; *WVlaamsch* hilde, hilt = hooi- of stroozolder boven eenen koei- of peerdestal. *Oostfr.* hille, hilde, *Neders.* *Westf.* hille, *Osnabr.* hyle, vroeger: hilde, *Deensch* hylde. *Kil.* hilde, *MNederd.* hilde, hille, helde, *Noordfr.* hill. – Dit woord – zegt *ten Doornkaat* – behoort tot: hellen, afhellen, overhellen, en had oorspronkelijk de beteekenis van: paardenruif, wegens den schuinen stand der traliën. Daar zij tegelijk ook bergplaats van voeder was ging de beteekenis over in die van: ligplaats {p.1245} voor hooi en stroo, zooals zij ook bij *Kil.* voorkomt.

hilge; zie: *hillige*.

hilgedag; zie: *hillegedag*.

hille; zie: *hild*.

hillege, **hilge** (*Stad-Gron.*), ook *Dr.*, voor: kinderprent, schoolprent; zoo goed als verouderd. Aldus omdat die voorheen bijna niets anders dan de afbeeldingen van heiligen waren. *Holst.* hillegen: de beelden of prenten in de boeken der gemeene lieden; *Westf.* hilgen = heiligenbeeld.

hillegedag, **hilgedag**; Christelijke feestdag, ook der Hervormden, enz.; 't is *mörn hilligedag*, bv. Paaschdag; *de Roomschen hebben guster hillegedag had*. In *NBrabant* noemen de Roomschen aldaar hunne kerkelijke feestdagen: heiligdag. *Oostfr.* hilgedag = kerkelijke feestdag. *Kil.* hillig, heyligh. (Overigens luiden: heilig, en: heilige, *hailîg*, en: *hailêge*.)

Hillegeland; benaming onzer zeelieden voor Helgoland, *Oostfr.* Hilgenland, in 1890 door Engeland aan Pruisen afgestaan.

hillen (*Ommel.*) = **houlen** (*Old.*) = **huilen** (*Goor.*) = hielden; de beide laatste ook = haalden.

hilt, hild = de kruk of het handvat eener schop of spade. Uit *Warfum* schreef men (1870): “Voor eenige dagen kwamen twee paarden op hol met het treurig gevolg dat een dier dieren tegen eene *boor* (zie ald.) inliep, waarvan het *hild* of de kruk ontbrak, zoodat de steel bij de borst indrong en door de longen tot bijna aan den ruggegraat doordrong, zoodat het bijna oogenblikkelijk dood nederviel.” *Friesch* jelt of hjelt = het bovenste dwarshoutje of handvat van een kloet, of van den steel eener spade of schop; ook het knopje binnenwaarts bij de hak van een paard; *Overijs. NHoll.* hilt = kruk of handvat van een schippersboom of Kloet. *Kil.* hielte, hilde (*Ang.* hilde) = handvat, gevest; *MNederl.* hilde = greep, handvat van een zwaard; *Oostfr.* hilt = greep, {p.1247} handvat van eene spade, heft van een mes, enz. – Moet gebracht worden tot: houden, vasthouden, *Eng.* to hold, imperf. held, *MNederl.* hilt, *Ommelanden hil*, (van: *hollen*; zie ald.).

himmel; zie: *hemmel*.

himphamp = impamp (*Stad-Gron.*); schimpwoord voor: beugel, slungel. *Oostfr. Neders.* himphamp = die mank gaat, stumper; ook van elk gebrekkig, slecht gemaakt voorwerp. Zie ook: *haspel*.

Hin, Hinne = Hindêrk = Hendrik. Zie: *Hen*.

Hindêrk (alleen in de uitspraak) = Hendrik, en daarvoor in de *Ommel.* bij verkorting: *Hin* of *Hen*. Hiervan de meisjesnaam: *Hindertje, Hinderkje, Hinderkie, Hinderkien*. *Oostfr.* Hinnerk, Hinderk, enz., *HD.* Heinrich, *Nederl.* gemeenz. Henk. – Vgl. *vent-hindêrk*.

Hinderkien, enz.; zie: *Hindêrk*.

hingsteboer = hingsteholler; eigenaar van een of meer hengsten voor algemeen gebruik.

hingstegeld; kwaadaardige benaming voor het jaargeld dat de predikanten van hunne kinderen trekken.

hingsteholler (hengsthouder); zie: *hingsteboer*.

hingstekul = klisklesoor (timmermanswoord); een halve metselsteen in de lengte. – Ook (in de *Ommel.*) eene appelsoort.

hinkelpink, hinkelepink = iemand die hinkt, die mank gaat, een kreupel, bij v. *Dale*:

hinkepink. (v. *Heyn. Bosch*: Hinklepink, daar kom ik aan, enz.)

hinken, in: *hinken om 'n köstersploatse*, fig = herhaaldelijk pogingen aanwenden om eene betrekking als onderwijzer-koster te verkrijgen. Gewoonlijk wordt het, spottend, van manspersonen gezegd, die mank gaan.

hinkspeiersrögge (os sepiae) = het rugbeen van den inkvisch (inktspuwer), dat door de zee wordt aangespoeld en o.a. door de ververs in plaats van puimsteen wordt gebruikt.

hink-stap-sprang; eene oefening of wedstrijd van jongens, wie 't verst kan komen met eenmaal hinken, daarop een stap en eindelijk een sprong te doen.

Hinne; zie: *Hin*.

hiplichtje = ruil (*Westerkw.*) = **ruif, ruil** (*Marne*) = dwaallichtje, mogelijk vlammetje van phosphor waterstofgas dat zich uit moe-{p.1249}rassige of stinkende wateren ontwikkelt en over de oppervlakte schijnt te *hippen*. Zie: *hippen*.

hippen = het springend loopen van vogels, bv. van musschen, die beide pooten tegelijk verplaatsen, of het springen van sommige insecten, bv. van de vlooi; ook zegt men het van de pad, enz. Zegsw: 'k wōl jà lijver dat 't hipte (= – dat mie 't gad kraide as'n hoan = alleen: 'k wōl jà lijver!) = 'k doe het in geen geval, of: als ik in uwe plaats was zou ik er hartelijk voor bedanken. Vgl. *huppen*, en: hippen, bij v. *Dale*.

hipper; de tonvormige houten buis om de karpols, ten einde zooveel mogelijk de spatten te keeren. Aldus, omdat hij bij het karnen op en neer wordt bewogen, op en neer *hipt*. Zie:

hippen.

hirrewirren = harrewarren, krakeelen, kibbelen.

hirs; zie: *heers*.

his! tusschenw. als aansporing voor honden om aan de vallen, in *ZHoll.* haist, *ZLimb.* hîs, *Neders. Holst.* hiss, hisz.

hissebissen = schelden, kijden, en synon. met *hellebellen*; zie ald.

hissen = het *his!* roepen, (zie ald.); *anhissen*, *ophissen*, fig. voor: opstoken, opruien = aanhitsen, ophitsen. *Kil.* hisschen, hussen, hetzen = aandrijven; *Old. Landr.* V, 67: Die een beest met voorsate hesset tot enigen misdaet, weerd't niet anders gehouden, als of hij 't selven gedaen hadde; *Ommel. Landr.* VII, 11, 12: hiss = *his!* *ZLimb.* hisse = ophitsen; *Oostfr.* hissen = aanhitsen van honden tegen elkander; *Westf.* hissen, *MNederd.* hissen, hitsen, hessen, van het *OHD.* hazjan, hezzan, *HD. MHD.* hetzen, en dit van het *OHD.* haz = haat. – Oudt. hissen, voor: hitsen; ook bij *Hoof*t komt: aanhissen, voor. Zie ook *ten Doornk.* art. hissen.

hize; zie: *hies*.

hm! = **mm!** in de kleine kinder-taal eene soort van tusschenw., zooveel als: o, hoe lekker!

hn; zie: *n.* {p.1251}

ho (als znw.) = rust; zie: *hohollen*.

hoagebuiken, eigenlijk = (hout) van de haagbeuk; *hoagebuiken rijve* (of: *raif*) = geschonden gereedschap.

hoagel, niet alleen verzamelw., gelijk bij *v. Dale*, maar ook = hagelsteen, en = looden kogeltje; *wat dikke hoagels!* “Bijna niemand herinnert zich dan ook zulke zware hagels of stukken ijs uit de lucht te hebben zien vallen.” *Wvl.* hagel = hagelsteen; er vielen groote hagels. Kleine hageltjes. (*De Bo*). In: *hij is hōm hoagel*, ook: – *hoagel op de hoed*, en: *hij 's hoagel op hōm* = hij draagt hem geen goed hart toe, is hem vijandig gezind; *Dr.* hoagel op de hoed; *Oostfr.* hagel = boos, verdrietig, inzonderh. = afgunstig, vijandig gezind: hê kikt so hagel; hê is mî net so hagel as de düfel. – Zal zooveel zijn als: hij is voor hem (of: voor mij) als de hagel voor de huid.

hoageldoorn = haagdoorn, meidoorn. Aldus door aanhechting der *l*; ook *Dr.* Hiervan: *hoageldoornheeg*, *hoageldoornstroeken*, en: *hoageldoorn stikken* (= stekken, loten van de haagdoorn); ook *Dr.* (haag echter steeds: *heeg*; *heege*). Vgl. *drinkeldobbe*. – mv. *hoageldoorns*.

hoageldoornheeg = haag van meidoornen. Zie: *hoageldoorn*.

hoagels, als tusschenw.: *wel hoagels!* = wel drommels! enz.

hoagen; zie: *hagen*.

hoaken (*Ommel.*) = spitten, ompspitten; *de toen hoaken*, *an 't hoenhoaken wezen* (*Ommel.*) = *de toene groaven*, *an 't toengroaven wezen* (*Old. Westerw.*) = den tuin ompspitten, waarvoor ook: *omhoaken*, en: *omgroaven*. De *schōp*, *schōffel* of spade, waarvan men zich dan bedient, heet *hoakschōp*. Op *Borkum*; haken = graven, spitten, en waarschijnlijk door Warfumers, die zich daar gevestigd hebben, aldaar ingevoerd. *Friesch* hakje = den grond ompspitten; *Dr.* hak = puntige spade; *MNederl.* met den haeke = met de spade (werken, spitten, graven); *West-Vlaand.* hakelen, hakkelen, *Westf.* omhaken = ompspitten.

hoaken = bij het graven van een diep, doch niet breed water, de spitten van een ander overnemen en op den wel gooien.

hoaken (zonder enkv.) in: *de mond oet de hoaken gappen* = zóó geeuwen dat de mond zich zoover mogelijk opent; *'t gad oet de hoaken loopen* = hard en driftig loopen, bv. van iemand die in de haast vele boodschappen moet doen; *zitten hoaken an de klink* = er doen zich moeilijkheden op bij die zaak; *de keel uut de koaken* {p.1253} *schreeuwen* = hard schreeuwen, uit alle macht roepen; *hij slacht zien hoaken overal achter* = hij maakt van alle omstandigheden gebruik om geld te verdienen, eigenl. zooveel als: hij trekt alles tot zich, haalt alles naar zich toe, bv. de nering.

hoaker (*Ommel.*) = daglooner die den tuin of den akker ompit; *wie hebben 'n hoaker ien toen*; *'t is 'n beste hoaker* = hij doet zijn werk uitstekend. Zie: *hoaken I.*

hoakschoon. Wanneer een beest geslacht en schoon gemaakt aan den haak (*an de balk*) hangt, noemt men het aldus, en is de gewone term waaronder het vleesch en spek door de slagers wordt afgeleverd. *Oostfr.* hakenschôn.

hoakschöp; zie: *hoaken 1.*

hoal; zaagvormig ijzer dat aan een' stijltje op en neder kan geschoven worden, en waaraan men ketels en potten over het vuur hangt. *Dr.* haol, *Overijs.* 'aol. Zie ook: *hoalstok.*

hoalders; zie: *gast.*

hoalen voor: gevangen genomen, gearresteerd; *twei sjandarms hebben hem guster hoald en in de bais brocht* (*Winschoten*). Heeft in den onv. verl. tijd: *houl* (*Old. Westerw.*); *huil* (*Goor*); *hil*, en: *hoalde* (*Ommel.*).

hoalstok; eigenlijk een hout met haak om er den pot, enz. aan te hangen, maar ook: *hoal*; zie ald. *Zegsw.:* *moord over hoalstok scheeuwen* = moord en brand roepen; altijd spottend gezegd.

hoamansooren; zeker gebak van meel en boter dat met suiker, of: een mengsel van suiker en kaneel wordt bestrooid.

hoamel, hamel = snoar = schraal, mager, bleek uitziend, vervallen, ten gevolge van ziekte of gebrek aan behoorlijke voeding; synon. met: *snips*, alsmede met: *heun*, dat alleen van menschen wordt gezegd en gevaar voor 't leven in zich sluit; *d'r hoameltjes oetkomen* = armoedig voor den dag komen; *zij 's snoar in 't wezen* = zij ziet er mager en vervallen uit; *hij het 't zoo stoer, hij wordt'r hoamel en onneuzel van.* *Dr.* hamel = mager, schraal; *Oostfr.*

homel, hamel = niet volgroeid, klein, schraal, vervallen, ellendig (van menschen en dieren). *OHD.* hamal, hamel, *MHD.* hamel = geknot, vervallen. – Waarschijnlijk (zegt *ten Doornk.*) dat het *OHD.* ham = verminkt, oorspronkelijk {p.1255} de beteekenis: krom, gebogen, gekromd, enz. had, en het *AS.* ham, als iets gebogens, iets wat gekromd is, op dezelfde wijze daarvan gevormd werd, evenals: hamal (hamel), gesneden ram, en het *AS.* hamoljon, eigenlijk de beteekenis: verlammen, lam maken, verkreeg. – Zie ald. art. *hamel 2.*

hoan. *Zegsw.:* *de broaden hoan speulen* = de beest spelen, razen, tieren, meest van kinderen gezegd. (*v. Dale:* den gebraden haan spelen = den grooten heer uithangen.) *Sprw.* 'n *Goie hoan is* (of: *wordt*) *nijt vet*, toegepast op gehuwde mannen. *Neder-Bet.* Ene goejen haon is nie vet; *Aken* *Nen gauen hahn es selde fett*; *Noordfr.* *En gauhsen kräjdder wordt sälten fätt.*

hoanebieter = groote valk.

hoanebolten; zie: *een.*

hoanepoot = hoanevout = krabstroek, krapstroek = krabbekwoad = zeekraal, *Salicornia herbacea*, elders kraalkruid. (*v. Hall:* krabbestruik; *v. Dale:* krabbenstruik.) – Vgl. *v. Dale* art. *hanepoot.* Zie: *heers.*

hoanetree = hanetred, voor: korte tijd; *de doagen lengen*, zegt men, en dit wordt toegestemd, maar met de toevoeging: 'n *hoanetree*, (wanneer het nl. kort na den 21 Dec. is); *Oostfr.* *Um nejâr hebben de dage 'n hântre wunnen.*

hoandevout; zie: *hoanepoot.*

hoar. *Zegsw.:* 't is *hōm nijt noa 't hoar* = – niet naar den zin; 't *hoar* (of: *de hoaren*) *stoan hōm nijt goud* = zijn mutsje staat scheef, hij is slecht geluimd; *pien in 't hoar hebben* = hoofdpijn hebben ten gevolge van veel wijn, enz. drinken; 't *scheelt mie gijn hoar, of, (bv.) ik gooi die d'r oet* = 'k zou er licht toe kunnen komen om u buiten de deur te gooien; *hij 's gijn hoar beter* = hij is even slecht, verkwistend, enz. als zij. (dat hem) *de hoare hijt worden* (*Westerw.*) = boos worden; *hoar om de koezen hebben* (bij *Weil.* en *v. Dale* haar op de tanden hebben) = er *duren wezen* = voor geen kleintje vervaard zijn, wordt bijna alleen van vrouwen gezegd; *Oostfr.* *hê hed hâr up de kusen, Meiderich, hör upp den tand hewwe*, {p.1257} (bij *Schiller:* *Haar auf der Zunge*); 'n *wild hoar in de nek hebben* (waarvoor bij *v. Dale:* in den neus, in het oor) = tot buitengewone, tot verkeerde stappen in staat zijn, alleen van jonge menschen gezegd, en tegengestelde van: voorzichtig, bedaard, zedig; 't *hoar stōn* (stond) *in*

hokken = het haar was hoog opgekamd. Van planten of vruchten die zeer dicht opeen staan zegt men: zij (bv. uien, prei, enz.) *stoan as hoar op de hond. hij 's tou 't hoar oet komen* = hij heeft zijn haar laten knippen. *Sprw.*: *ÿn ... hoar ken meer trekken as zeuven peerden* = de aantrekking der vrouw is onweerstaanbaar. Vgl. *'t hoar*, en *hoed*, alsook: *hoar op stutten*.

hoarband, een breed lint om het hoofdhaar op te houden onder de *klöt*. Hij werd alleen gebruikt door vrouwen die een *oorijzer* droegen.

hoarender knollen, bij v. *Hall*; de ronde rapen of eigenlijk gezegde knollen (*Brassica rapa rapifera* var. *depressa*) geel in Drente te Haren bij Groningen, enz. *Neerl. Plantensch.* p. 16. “De Harensche knollen werden vroeger tot ver in Duitschland verzonden, terwijl Hamburger en Bremer logementshouders op hunne menu’s schreven: *Rüben aus Haren*. Ook deze teelt is zoodanig afgenomen, dat men nu nog slechts enkele akkers beteelt en dit nog voor veevoerder.” *Ommel. Cour.* 1890, n° 76.

hoarloaten (*Westerw.*) = **heerhollen** = toegeven; ondergaan, verdragen, dulden. Zie: *heer 1*.

hoar op stutten hebben, zegt men spottend van iemand die het haar zeer zorgvuldig heeft gekamd.

hoarscheren = tergend plagen, twisten, *'t zel der hoarscheren* = *'t zel d'r kniepen*. Zie: *kniepen*.

hoarspel = haarspeld. Zie: *spel*.

hoarspit; zie: *hoartuug*.

hoartuug; het gereedschap om zicht en zeisen te scherpen, te haren, bestaande uit een’ hamer en ijzeren pin met platten kop, die als aanbeeld dienst doet, het *hoarspit*, door een touw aan elkander verbonden. *Dr.* haartuug, haargoed; *Oostfr.* hârgôd, hârtûg; *Neders.* haartüg = haarhamer, haarspeet en haartau. *Holst.* haartüg. *Dr.* haarspit, *ZNederl.* arre, harre, *Wvl.* ook kruine = klein aanbeeldje om de zeis te scherpen, bij v. *Dale* haar. {p.1259}

hoas. Wordt in de *Ommel.* als voorwerpsn., stofn., en soortnaam gebruikt; *wie zellen van middêg hoas eten; d'r is nijt veul hoas*, evenals men, algemeen, ook zegt: *veul roep, slak, eerdvloot*, enz. *Sprw.* *Waar de hoas nijt komt wordt'e nijt schoten*, zooveel als: meisjes moeten niet aan verleiding worden blootgesteld, men moet ze niet te veel vrijheid geven.

hoas, hoaze; Bij v. *Dale*: haas, de uitgesneden lap vleesch achter het nierbed van een geslacht rund. – Hier wordt dit ook van varkens gezegd.

hoasdōrsken (haasdorschen); zie: *hoazebloud*.

hoashōndjen; zie: *hoaskejoagen*.

hoasjoagen (*Ommel.*), voor: jagen met hazewinden, dus jagen voor zooverre ’t de lange jacht betreft, en zoo ook: *hoasjoagers* (zonder enkv.), ter onderscheiding van jagers die met het geweer in het veld zijn en dus ook op vogels schieten. In de overige streken spreekt men alleen van *joagen*, en: *joagers*.

hoasjoagers; zie: *hoasjoagen*.

hoaskejoagen (*Old.*) = **hoazewientjen**, met de verbast. **hoazewientjen** (*Hoogel.*) = **lesten** = **hoashōndjen** (*Westerkw.*); een jongensspel, waarmede zij eene jacht nabootsen. De uitnoodiging begint met den zingenden uitroep: *hoazewientjen, hoazewientjen, tik, tak, tol!* waarop als spoedig een troep zich vereenigt en men de rollen verdeelt, (*Hoogel.*) De laatstgevangene is hond.

hoast, host, oast; soort van stoplap, bv. in: *wat ze'k t'r hoast van zeggen* = ’k weet niet wat ik daarvan zeggen moet, daar ben ik mee verlegen; *wat is doar hoast an te down!* = daar zal weinig aan te doen zijn, moeilijk iets aan te vereffenen vallen; *hou mout dat hoast?* = hoe zullen wij dat in orde brengen!/? Het sluit in zich dat men gaarne goeden raad wil geven of hulp verleenen. Zie ook: *schier 3*. {p.1261}

hoastig. In *'t Westerkw.* vooral hoort men zeggen: *hij komt nog nijt hoastîg* = hij blijft lang weg, verlaat zich, zooveel als: hij maakt geen haast; *'t zel nijt hoastîg goan* = dat zal niet spoedig in orde komen.

hoaten, voor: niet goedkeuren; *dat hoat ik 'r an* = dat staat mij er niet van aan, dat keur ik er van af, bv. de kleur van een voorwerp. *Sprw. Kwoad wor'n is mensêlk moar hoaten is duvels* = men mag driftig, boos worden, maar dan ook kunnen vergeven en vergeten, de vijandschap moet eenmaal ophouden. Vgl. *hoatsk*.

hoatsk (haatsch) = haatdragend. *Oostfr.* hâtsk = wraakzuchtig, haatdragend; *Neders.* haatsk, en: hâtskheit (veroud.) hetescher, en: hetischheid = toornig, en: toornigheid; *OHD.* hazzec, hezzec = hatend, van: hazzên, hazzsên, hazên, hazzôn, hazôn, *MHD.* hazzen, *HD.* hassen, *Goth.* hatan, hatjan, *ONoorsch Noorw.* Zw. hata, *Eng.* hate, *AS.* hatjan, *OSaks.* hatân, hetten, *Friesch* haetjen, *Oudfr.* hatia, hatja. Zie *ten Doornk.* art. haten.

hoaver. *Zegsw.:* iemand van hoaver tot gört (of: göрте) kennen = door en door met hem bekend zijn, ten opzichte zoowel van zijne kwade als goede zijde. Eigenlijk: van aver tot aver = van ouder tot ouder; *MNederl.* van aver tavere, eig. van geslacht tot geslacht. – Toen men de beteekenis van 't woord: aver, niet meer kende maakte men daarvan zeer gemakkelijk: haver; de toevoeging van: gört (gort) lag voor de hand. (Ten zuiden van Onderdendam ligt eene boerderij genaamd *den Haver*, wellicht op gelijke wijze uit: aver, ontstaan.)

hoaverkist; soort van kist voor haver als paardenvoeder. *Zegsw.:* 't beste peerd is van de hoaverkist, zooveel als: haver is het beste paardenvoeder.

hoaverngört = havergort, evenals: *roggenbrood, waitenstroo*, enz.

hoaverstoppel; zie: *stoppel*.

hoavertails; zie: *tails*.

hoazeblood (hazenbloed). In sommige streken, met name in de kleistreken van 't Westerkwartier is het een oud gebruik bij {p.1263} het raapzaaddorschen, om eene met linten versierde strooien pop, die een' haas moet vertegenwoordigen, in het laatste *klijd* (draagkleed) te brengen, waarop dan onder veel drukte met de vlegels of vorken wordt geklopt, wat men *hoasdörskén* noemt. Dit geschiedt na afloop van het dagwerk en beteekent zooveel als: 't hoazeblood, d.i. *stroopenjenever* (jenever met stroop vermengd) er uit te dorschen, waarop de boerin aldan trakteert. De dorschers hebben zich inmiddels met de strikjes en lintjes van den hoas getooid.

hoazebroa (*Ommel.*) = hoas = hazegebraad, onverschillig hoe de haas wordt toeberaid. Zoo ook: *ijnbroa* = eendegebraad. Zie: *broa* en: *hoas*.

hoazementjen; zie: *hoaskejoagen*.

hoazeneut = hazelnoot.

hoazesprang; zeker beentje uit den poot van een' haas, dat, niet zelden met zilver gemonteerd, als pijpuitpluizer wordt gebruik. (Als eigenaardigheid moet hierbij vermeld worden, dat het niet als diefstal maar als fopperij wordt beschouwd, wanneer men den eigenaar zulk een voorwerp uit den tabakspot (mits zonder zilver) ontfutselt.) – *sprang* = sprong. Vgl. v. *Dale* art. hazesprong.

hoazewientjen zie: *hoaskejoagen*.

hōbbel, in: *op hōbbel = an riddel = an zoes* wezen = doorslaan, uit den band springen, uitspatten, op hol zijn. De beide eerste uitdrukkingen worden ook van meisjes gebezigd die zich buitensporig gedragen. *Overijs.:* de boter is in de hobbél, wanneer, door een onweder, 't niet boteren wil. Vgl.: hobbelig, en: hobbelpaard. Zie: *riddel*.

hōbbelstuut (gewoonlijk met: 'n roare, voorop); schimpwoord voor: een lomp gebouwd, of ook: zonderling opgetakeld vrouwspersoon, wie 't aan te zien is dat zij hoegenaamd geen opvoeding heeft ontvangen. – *stuut* zal staan voor: stuit, stuitbeen, hier zoo-{p.1265} veel als: podex; dus eigenlijk = hobbélgad.

hochtied = **winkōp** = **brulof**, **bruloft** = bruiloft. Het eerste woord hoort men ook voor: dag van vreugde, in 't algemeen; *HD.* Hochzeit. *Oostfr.* hochtîd, hogtîd = verloovingsfeest, enz.; *Neders.* hoogtied = een groot, heilig feest; ook: feestmaal van een groot heer. – Oudt. hoge,

heuge = vreugde (vgl. heug en meug); *Oostfr.* höge = lust, behagen, genoegen, vreugde. (v. *Dale*: hoogtijd; bruiloft.) Zie ook: *winkōp*.

hod, hot, in de vergelijking: *dreug as hod wezen* = kurkdroog. *Westf.* hotte, hottenmelk = geronnen zoete melk; hotten = dik worden van de melk. *Kil.* hotte; *Weil.* hot = het dik van geschifte, gekernde melk, bij *van Dale* = dit van zure melk. Vgl. *hotten*.

hoed = huid, en = lijf, lichaam; maag; rug; *de hoed dut mie zeer* = ik heb pijn in de leden, het lichaam doet mij pijn; iemand *dicht op de hoed zitten* = zóó zitten dat men hem aanraakt, te dicht bij hem zitten; *in 'n slechte hoed zitten* = ziekelijk, sukkelend zijn; *niks in de hoed kriegen* = nets eten; *nijt goud ien houd wezen (Ommel)* = zich onwel, niet gezond gevoelen; iemand *op de hoed loopen* = tegen 't lijf loopen; iemand *wat op hoed geven* (= *wat op pōkkel* (= rug) *geven*) = een pak slaag geven, (het *Friesch*: op de huid komen); *om de hoed meten* = de maat nemen van het lichaam zonder de kleeren uit te trekken; *slap ien hoed*, tegengestelde van: stijf, stevig, ook van levenlooze voorwerpen en van kleedingstoffen gezegd; *mooi* (of: *roem*) *ien hoed*, of: *ien 't hoedje wezen* = vroolijk, opgeruimd zijn, wanneer dit een gevolg is van het gebruik van sterken drank (*Ommel*.); *'k heb kolle ien hoed* = ik heb koude gevat en gevoel mij daarom niet wel; *hij wōl nijt oet hoed* = hij wilde geen flink bod doen, hij bood geen geld genoeg; “*woar elk den ook ien hoed nao* {p.1267} *verlangt*” = wat elks oprecht verlangen is, bv. om te trouwen; *mal ien hoed* (= *mal*) *wezen* = knorrig, ongemakkelijk, boos zijn; *ik bin de hijle doagen mit de hellege hoed* = ik ben steeds uit mijn humeur, ik heb reden om mij elken dag boos te maken; *hij het'r 'n hoed op moaken loaten* = 't is hem om 't even wat men hem verwijt, hij heeft geen eergevoel; *'t is niks as hoed en bōnk*, wordt van bijzonder magere mensen en dieren gezegd; *hij deugt van gijn hoed of hoar* (= *is gijn goud hoar an hōm*) = hij heeft een gemeen karakter, is door en door slecht; *hij ken gijn eten ien hoed hollen* = de maag wil geen voedsel opnemen; *d'r mit de gladde hoed afkomen* = fig. er heelhuids afkomen; *'n hoed op de* (of: *oppe*) *tōng* = eene beslagen tong; *'k wōl mie wel 'n gat ien hoed bieten* (= *'k wōl mie wel 'n slag veur de kop geven*) = ik heb er grooten spijt van, inzond. van eenig verzuim. (Vgl. ook: *schurftīg*.) *Dr.* hoed = rug, lichaam; *NBrab. Neders.* huid = lijf, lichaam. (Het *Oostfr.* heeft: *hê* is d'r mit *behüd* 'd nog *behârd* = hij is daarmee in 't geheel niet vermaagschapt, 't welk bij de oude Germanen beteekende: de kleur zijner huid en van zijn haar wijzen uit dat hij tot een vreemden stam behoort. De Friezen toch, zoowel als alle blonde Germanen, stelden er hoogen prijs op, hun' stam zuiver te bewaren; afwijking ten opzichte der kleur van het haar en de huid deed aan echtbreuk denken. Zie *ten Doornk.* art. *behüden*.)

hoedje = huidje, dunne huid. Zie ook: *hoed*.

hoedjen, hoetjen = zaaien op land, dat éénmaal dunnetjes omgeploegd, of, wat ook voorkomt, in 't geheel niet geploegd is, zooveel als: op de huid zaaien; *inhoedjen* = het zaad op die wijze, natuurlijk met behulp der egge, in den grond brengen; *Oostfr.* hûdjen, hûtjen. *Sprw.* *Hoedjen is groetjen*, zooveel als: het {p.1269} *hoedjen* in eene slordige behandeling van het bouwland, broddelwerk in den landbouw, 't welk geen aanbeveling verdient. Zie: *groetjen*.

hoek; hoeke = hurk; *op hoek zitten* = hurken, gehurkt zitten. *Oldampt*: *op hoeke*, en door het uitvallen der *h* en den invloed der *p*, de verbast. *op boeke*. (v. *Dale*: “huik, hurk; op de hurk zitten = met gebogen knieën zóó op den grond zitten, dat het achterste op de hielen rust. 't Woord komt gewoonlijk in het meerv. voor.” – Wij gebruiken alleen het enkelv.) *Overijs.*: op de hoeken zitten, hoeken; *Veluwe*: huken; *ZHoll.* huiken; *ZLimb.* oppen huke zitten; *WVl.* huk = hoek, hoeke. *Kil.* hucken, bij *Poot* nederhukken; bij *Tollens*: neergehukt (in 't zand); *HD.* niederhocken, hucken; *Oostfr.* huke, hûk, hurke; *hê* sitt up de huke; *Neders.* huken = in de huuk of hurk zitten; *Holst.* in de huuk zitten, hucken; *Lüneb.* dahlhucken; *Deensch* side paa huug, *Zw.* sitta hukka. *ZDeensch* hykke, hyge, *Noorw.* huka, *Ysl.* hucka, hûke, *Eng.* hock, *Schotsch* huke, *Hess.* huchen, *Beiersch* hocken, hucken, *Noordfr.* hûk. – Het woord zou,

volgens *ten Doornkaat*, met: huik, hoek, en: hok, tot den wortel *kuc* behooren, dat buigen, krommen, enz. beteekent.

hoek; hoeke = huig; *de hoek hangt mie; de hoek mout mie licht wor'n. Kil. hueck.*

hoek = huik, in: *de hoek*, veelal: *'t huugje noa de wind hangen* = de huik (soort van mantel) naar den wind hangen. Zie ook: *dob*.

hoel (*Nijziel*, enz.) = haalde. Zie ook: *houl*.

hoelmoalen = om de ooren malen; *hoelemoal mie nijt (Veenkol.); dat let zōk nijt hoelemoalen*, wordt gezegd van eene spijs die op tafel staat en spoedig is opgegeten, alsook van andere dingen. Zal staan voor: huilend malen.

hoelen (= huilen) = sterk brommen van de kachel; *hoelen deur* {p.1271} *'t geutgat* = een meisje door het tikken op de glasruiten naar buiten lokken; *hij jacht* (enz.) *dat 't giert en hoelt* = hij rijdt dat het er langs vliegt; *hij runt dat 't hoelt*, enz., als vergelijking om eene sterke of snelle beweging uit te drukken, ook *Dr*.

hoeltop (huiltol) = bromtol. Behalve die, welke uit de losse hand worden afgegooid, hebben de knapen er ook waarbij zij een toestel gebruiken die *sleutel* heet, en waarnaar zij het geheele speeltuig *sleuteltop* noemen. *Dr. hoelkloot, Oostfr. hühltropp*. Vgl. ook *sirreltop*, en: *sweepstop*.

hoeplà; zie: *huplà*.

hoerkast; zie: *hourkast*.

hoes (*Hoogel. Old. Westerw.*) = **huus** (*Goor. Westerkw. Stad-Gron.*) = huis. *Dr. hoes, huus; Deensch huus; Oudfr. (Outzen) hüsz*, doorgaans *hus (Gron. hoes); Funen huus. Enkhuizen*, enz. *hois, HD. Haus. Zegsw.: doar gait 't mit noa hoes* = daar blijft het bij, meer is er niet; *de lampe die brandt of t'r 'n wever om 't hoes lopt te vreien* = de lamp brandt slaperig. *Dr. de lamp brandt as'n wever die vrijt*. Hiervoor in *Holst.*: dat licht brennt as wenn 't vörn doden brennt; *Meurs*. De lamp die brannt wie enne Jöd den op et sterwen leht; – *da 's zoo vast as 'n hoes* = dat is stellig, zeker, dat gaat vast door; *dat lopt vast as'n hoes* = dat gaat mis met zijne geldzaken. *Sprw. Spottershoeskes branden licht* = het spotten kan licht den spotter treffen; *Neders. Spotters huus brennet am eersten; Holst. Spott nig mit de botter, se is dūr*.

hoesgroat = huisraad. Staat voor: huisgeraad = huisgereedschap. *Dr. hoesraad, Oostfr. hûsgeråd, HD. Hausgeräth*; huisgeraad is in 't *Nederl.* verouderd.

hoesholderske, hoesholster = huishoudster. *Oostfr. hûsholderske, hûshollerske; Deensch huusholderske*.

hoesholn = huishouding, en: huisgezin; *dei hoesholn deugt nijt* = dat is geene spaarzame huishouding; *hou is 't mit joen* {p.1273} *hoesholn?* = hoe gaat het uwe vrouw en kinderen? *Dr. hoeshollîng* = huisgezin.

hoesholster; zie: *hoesholderske*.

hoeske; zie: *huuske*, en: *kloekholt*.

hoesloop (*Hoogel.*) = huislook. Aldus omdat het als over de daken voortloopt, voortwoekert.

hoesschoonen; (zie: *schoonen*). *WVl. schommelen*.

hoesstee; zie: *stee 2*.

hoesvol; zie: *vol*.

hoeswarm = aan 't ouderlijke, ook in 't algemeen: aan huis gehecht. Men zegt ook van dienstboden die men lang in dienst heeft: *zij wor'n te hoeswarm*. Vgl. *huuswarm*.

hoezen (huizen, ww.) = eene woning bouwen. Men koopt bv. grond met het recht om er op te *hoezen*, in annonces: *te huizen*. (Vgl. 't *HD. hausen* = zijn verblijf houden, wonen.) – Ook mv. van: *hoes* = huis.

hoezeiêrn; zie: *hoezijêrn*.

hoezijêrn, hoezeiêrn, hoezaiern, bij *Swaagm. hoezeieren* (huizeeren), voor: wonen, zich ophouden, eene verblijfplaats hebben; *hij ken doar wel zoo lank hoezijêrn* = wij kunnen hem (haar of het) daar wel zoolang een verblijf geven. Men zegt het ook van ongedierte dat ergens

verblijf vindt of van vogels die zich bv. in een schoorsteen nestelen. *ZLimb.* hoezeere = wonen, verblijf houden, *Neders.* huseren. Vgl. 't *HD.* hausiren, van hausen = wonen.

hof = **appelhof** (onz.; in de *Ommel.* luidt het meerv. *hoffen*) = boomgaard, dat ook een deel van den tuin kan zijn waar vruchtboomen staan. ("De landlieden in deze prov. maken onderscheid tusschen *tuin* en *hof*. De *tuin* is voor bloemen en heesters; de *hof* voor vruchtboomen en groenten. De huur van beide verscheen, naar Stadsrecht, zelfs op verschillende dagen." Mr. *H.O. Feith*, Handboekje, p. 45). *Dr. hof* = boomgaard.

hof, voor: kerkhof, begraafplaats, wanneer er nl. sprake is van eene {p.1275} begrafenis: *de vrauen gōngen mit noa 't hof*; ook *Friesch.*

hof = kring om maan of zon. Men zegt hier: 'n *Hof om de moan dat ken nog goan, Moar 'n hof om de zon, doar schraien vrou en kinder om.* (Overigens: *zun* = zon.) *HD.* Höfe um Sonne und Mond. *WVlaamsch*: hof = kring rond de zon of maan. *Fransch*: halo. Zie: *open hof*.

hofdoame; zie: *stoats*.

hofdijnstjes = oogendiensten, allerlei beleefdheden die men bewijst om te believeen, ten einde daardoor een wit voetje te krijgen bij voorname personen.

hofholdên; zie: *hofholdîng*.

hofholdîng, hofholdên, hofholn (= hofhouding); 'n *groot hofholdîng hebben* = op grooten voet leven. Wordt vooral van menschen gezegd die niet rijk zijn, die zulks niet voegt. *Zegsw.:* *groot is 't hof en veul gait 'r of* (groot is het hog en veel gaat er af), zooveel als: de inkomsten van die lui zijn wel aanzienlijk maar zij leven er groot van, zoodat er weinig zal overgespaard worden.

hofholn; zie: *hofholdîng*.

hofman = **hofmansdruppen**; zeker geheim geneesmiddel, bij zenuwtoevallen aan te wenden. (v. *Dale*: hofmannsdruppels; een mengsel van gelijke deelen alcohol en zwavelaether, dat dikwijls gebruikt wordt om bezwijmde lieden weder bij te brengen. Zij dragen hun naam naar den *Hoogd.* arts en scheikundige F. Hoffmann.)

hofmansdruppen; zie: *hofman*.

höfte (*Westerw.*) = hoogte; *de Onstwedder höfte*, eene hooge, zandige streek bij Onstwedde. (Wisseling der *g* of *ch* en *f*.)

höftîg = **hui** = **huilà** = wild, luidruchtig, tegengestelde van: bedaard, stemmig, en synon. met: *haibai*; wordt vooral van vrouwen gezegd. – *höftîg* moet tot: hoge (zie: *hochtied*) gebracht worden, en eigenlijk zooveel als: zich verheugend, vroolijk. Voorts vergelijken het *Noordfr.* *jö häi* (= de vroolijkheid) en het tusschenw. *hui*. {p.1277}

hofzinger = de tuinfluiter, eene soort van grasmusch.

högte (*Old.*) = hoogte. Van een hoog voorwerp, bv. den Martinitoren, zegt men: 't is 'n *hijle högte*; *de högte van 'n rais* hebben = aan het einde der reis zijn. *Dr.* *hougte* = hoogte, en = stapel, hoop.

högtied (*Niezijl*, enz.) = groote pret. Staat voor: hoogtijd = feest; bruiloft. Vgl. *hochtied*.

hohollen, hoholn = ophouden, stilhouden, bij een rit, 't zij met een rijtuig, te paard of op schaatsen; *hij kōn nijt hohollen*, bv. op een' hellenden weg; *hij lijn in 'n wak want hij kon nijt krassen en nijt hohollen*; *is gijn ho in*, zegt men van iets dat niet tot stilstand schijnt te komen, en fig. van iemand die al doordraaft, doorzuiert, enz., die met iets niet kan uitscheiden.

ho ho pierlào; zie: *pierlào*.

hok = de tegen elkander geplaatste schooven op het land; zulk een *korenhok* bestaat uit acht tot twaalf schooven; *boonhokken* tellen gewoonlijk meer. In de *Ommel.* berekent men de vermoedelijke opbrengst van een stuk land naar het aantal *hokken*; – *hokriep* (hokrijp) = zoo rijp, dat het graan van het land naar de schuur kan vervoerd worden; fig. *de boudel in hokken* (of: *in 't ende*) *zetten* = stoeien, ravotten, dansen, enz., en zoo de boel in eene kamer in wanorde brengen; 't *stait 'r alles in hokken* = de meubelen staan daar verward dooreen, bv. bij gelegenheid der groote schoonmaak; "'t *woater stait glad ien hokken 't is almoal brek*"

(*Zoutkamp*) = het zeewater is zeer onstuimig. *Dr.* hok, gast, garst = zes of acht bij elkander geplaatste korenschooven; *Oostfr.* hokke, hokk', *Neders.* hokke, bestaande uit vier schooven; *NBrab.* hok, *Noordfr.* *Deensch* skok, *Eng.* shook; *MNederd.* hocke, hake, *HD.* Hocke, Hucke; *Wvl.* mandel, en: stuik. – Aldus om de overeenkomst met een hok of hutje.

hok, in: *d'r mit oet 't hok komen* = geen schade lijden bij een' {p.1279} handel, bv. bij het koopen van een beest, wanneer men het zóó verkoopt dat men den inkoopsprijs met de gemaakte onkosten terug krijgt; *d'r mit tou 't hok oet wezen* = er mede gereven, geholpen, zijn, als daardoor in eene behoefte voorzien is, zwakker dan: daarmee uit den brand zijn.

hok, voor: huisgezin, familie, ouders; *dat wicht is oet 'n goud hok* = dat meisje (of: die dienstmeid) heeft eerlijke en oppassende ouders; "*Pijt is vast oet 'n goud hok, want hij besteelt ons nooit en is altijd hijl ordentelk.*" Zie ook: *deuphok*, en: *hok op rieg*.

hok in! roepen de schoolkinderen wanneer ze bij 't begin der school bij troepen komen aanstroomen en elkander bij den ingang verdringen.

hokje, **hoktje**, schertsende voor: cylinderhoed, ook: **viefkop** en **hooge dop** (studentenw.), gewoonlijk: **hooge houd**. Draagt iemand, van wien men zulks niet gewoon is, of wien hij niet goed staat, dit hoofddekseel, dan zegt men spottend: *hij het 't hondje vermoord en 't hokje op kop*.

hōkkebōssen; zie: *hokkefossen*.

hokkefossen, ook **hōkkebōssen** = hossebossen.

hokken (ww.) = **ophokken** (*Ommel.*) = het opzetten der schooven tot *hokken* (zie: *hok I.*) *Dr.* hokken, *Oostfr.* hokken, *Neders.* uphokken, *HD.* hocken, *Wvl.* mandelen, en: stuiken.

hokken; een eenvoudig kaartspel, waarbij: hokken = ontbreken van eene volgkaart, te pas komt. "*Hokken, jassen, lantervullen, Gouw de pot mit bijsten op!*" (v. Dale: hokspel, zeker kaartspel; *Ned. Bet.* hokke, bij het commersen.)

hokken (*Zevenhuizen*), voor: kramen en tenten op de Leekster kermis.

hokker; manspersoon die de schooven opzet tot *hokken* (zie: *hok I*); "*de biensters hebben doan wark, nō mout wie 'n hokker* {p.1281} *hebben.*"

hok op rieg! of alleen: **hok!** term waarmede de schapen in het land bijeengeroepen worden ten einde te worden gemolken, en waarop die dieren zich dan op eene bepaalde plaats in eene rij scharen. Ook geeft men dien naam er aan wanneer zij aldus in de rij staan. – *hok* hier voor: de schapen, die er 's winters verblijf houden, evenals: huis, voor: de bewoners er van, enz. Vgl. *riegen*.

hoksel; schimpwoord voor: lomp, ruw, onhandig meisje; *hoksel van 'n wicht*.

hoksels = **oksels** = **woagens van bijnen** (*Westerkw.*) = **kneiham** (*Old.*) = kniegewricht; *Friesch* hokse, hokze, *Oostfr.* kniebugt, *HD.* Kniebug, Kniekehle, *Noordfr.* hágsen, hogsen. (v. Dale: oksel = de holte onder den arm, *Lat.* axilla. – In de plantkunde beteekent oksel, de hoek door twee verschillende deelen eener plant gevormd, bv. de oksel van een blad is de hoek, dien het blad met den stengel maakt; v. *Hall Neerl. Plantensch.* p. 297.)

hok-stok-blok; een kinderspel op de lei waarbij men een vierkant van negen ruitjes maakt. Lukt het den eenen speler, die ook het eerste streepje mag plaatsen waar hij verkiest, om drie streepjes in de rij te krijgen, (wat hem door zijne tegenpartij belet kon worden telkens door het plaatsen van eene nul), dan zegt hij: *hok-stok-blok* en heeft het spel gewonnen. – Het *Neders.* heeft: stokblokk, en de winner zegt: trip-trap-trul; het *Wvl.* keukelen. (*De Bo*). Vgl. *ten Doornk.* art. tik-tak-tuk.

hoktje; zie: *hokje*.

hol = te veel ruimte tusschen boomen, planten, enz.; '*t koren* (of: '*t zoad*) *stait hol* = er staan te weinig planten, er is dus te veel ruimte tusschen de halmen en dientengevolge verkrijgt men een *dun gewas*; – planten of aardappelen *hol zetten*; zooveel als: verder van elkander poten dan men zulks gewoonlijk doet ten einde de stam gelegenheid te geven zich zooveel mogelijk te ontwikkelen. Hetzelfde wordt op de Veluwe van rogge gezegd. {p.1283} *an de toonen tou*

hol wezen = een onverzadelijken honger hebben, als uitgehongerd zijn. – Men zegt het ook van personen die veel wijn, jenever, enz. kunnen drinken zonder dronken te worden. – *holle kop* = hoofd dat op hol gebracht is; *mit de holle kop* iets beginnen, iets aanvatten = in een' toestand van verlegenheid of met een driftig gemoed eene zaak aanvatten, in allen gevalle zóó, dat men niet met de noodige bedaardheid handelt.

holan (klemt. op: *an*) = hou aan, in: 'n *hoeske van holan* = een huis of huisgezin waar iedereen toegang heeft en gastvrij behandeld wordt. Er ligt in opgesloten dat van die gulheid wel eens misbruik wordt gemaakt. In *Holstein* heet eene landherberg: *hollan*. Zie ook: *anhollen*.

holbol, holbollig; wordt inzonderheid van vrouwspersonen gezegd die niet met het noodige overleg werken of bedaard zijn in 't spreken, die wat *hol in de kop* = onbesuisd zijn, en synon. met: *höftig*, enz.; zie ald., en: *hol 6.*, alsmede: *holbollig* bij *v. Dale*. *WVlaamsch*: *holsbols*, *holbollig* = onbedachtsaam, schielijk. zonder erg, zonder inzicht, zonder achterdenken.

holbollig; zie: *holbol*.

hōlderdebōlder = **hōlder in de bōlder**, voor: wat hortend, stootend en stommelend over hoogten en door laagten gaat. *Dr.* holder de bolder = hals over hoofd; *Oostfr.* hulterpulter, en: hulter dî pulter, *Westf.* holter di polter, *Deensch* hulter til bulter, *Nederl.* holderdebolder = onderst boven; *v. Lennep* holtterepolter = door elkander verward. *HD.* holterpolter, van poltern = stommelen, bulderen. Vgl. het *Nederl.* bolderwagen, en: *hulterdebulter*.

hōlder in de bōlder; zie: *hōlderdebōlder*.

holdêrt, hollêrt = het ophouden van den dagelijkschen arbeid; *holdert* hebben, of: maken = uitscheiden met werken. “Als ‘t holdert” is, zijn ze (de dienstboden) vrij.” – “*Op 'n veurmirreg, dou wie de brug op harren, kreeg we hollert*” (op een voormiddag, na het morgeneten, kregen wij vrijaf.) In de geheele provincie heeft het boerenvolk om zes uur *holdert*. *Dr.* *Oostfr.* hollert. De zegsw.: 't *mout nō moar holdert wezèn*, zooveel als: 't moet nu maar {p.1285} ophouden, er moet nu maar een eind aan gemaakt worden, de pret (enz.) heeft nu reeds meer dan lang genoeg geduurd. – Van: *hollen* = houden, op zijne plaats doen blijven; het voortgaan beletten, *HD.* halten, *Oostfr.* holden.

holdoar! (*Old.*) = **awoar! alwoar!** = pas op, vang hem! bv. den bal. Eigenlijk zooveel als: houd hem daar. *ZHoll.* houwaar, *Zeel.* awaar; *Oostfr.* aldaar, roept men iemand toe, wien men iets toewerpen wil. *MNederl.* hou daer = ziedaar.

hole; hool = klein hol in den grond, bv. van een konijn, mol, enz., of ook in een hoop hooi of stroo, om daarin iets te verbergen, of, wanneer het door roofdieren is gemaakt hun tot verblijfplaats dient; *oetholen* (*Old. Westervw.*) = eene holligheid in iets maken, en: iets geheel uithollen. *Bild.* hooltjen = klein hol; *Oudfr.* hole, *HD.* Höhle = hol; *Oostfr.* holke, hólke = holletje; holken, hólken, *Nederd.* hólken, *MNederd.* holken, *Zw.* holka = hol maken.

hōlfêrn, hōlvêrn, ōlfêrn = huilen, huilend schreien, nokken, snikken, van kinderen; ook: hard schreien, van groote menschen. En: onophoudelijk of lang achtereen hoesten, gepaard gaande met een hol borstgeluid. *Neders.* *Holst.* hulfern = op onwelvoegelijke wijze schreien, huilen; *Osnabr.* gulfern, *Westf.* hulwern, gulfern, *Eng.* to yell, to yelp, to tawl, *HD.* gelfern. Zie ook: *gōlfêrn*.

hōlfert = **gōlfert** = huilebalk, schreeuwer. Zie: *hōlfêrn*, en: *gōlfêrn*.

holken en tolken = het werk van *holkers en tolkers*. Zie ald.

holkers; zie: *holkers en tolkers*.

holkers en tolkers, of, door gebrekkige uitspraak, **holkes en tolkes** (tautol.) Aldus noemt men menschen vooral vrouwen, die zich bij anderen weten in te dringen om van hunne goedheid, lichtgeloovigheid, slofheid, enz. op ongeoorloofde wijze partij te trekken; *zij het holkers en tolkers genōg dei 't heur ofhandig moaken*. (*Auwen*: *holkers*, ook: *tolkers* = schijnvrienden.) *Oostfr.* holken = aftroggelen, in de zegsw.: holken un tolken, en zoo: *holkers un tolkers*; *Neders.* holker = heler; holker un tolker = dievengespuuis; {p.1287} holken un

tolken = samen dieverij plegen. *Dr.* tolken = in 't geheim voor een spotprijs iets koopen. – Volgens *Schiller* zou: tolker, zooveel zijn als ons veroud. schuytboeve, van: tolk, eene soort van schepen, en eigenlijk zooveel als: smokkelaar. Bij *ten Doornkaat*: holken = iets bedektelijk of in 't geheim doen, in heimelijke verstandhouding met dieven staan, heimelijk iets met elkander bespreken, enz., en zou ongetwijfeld met: hol, holletje, *Nederd.* holke, klein hol, verborgene plaats, en ons: helen, samenhangen.

holkes en tolkes; zie: *holkers en tolkers*.

Hollands voor: Nederlandsch: *de Hollandse taal* – de Nederlandsche? taal, *de Hollandse schoul* = school waar geen vreemde taal wordt onderwezen; *Franse schoul* = waar ook Fransch wordt geleerd.

Holland in last! ook: **Holland in nood!** wordt alleen schertsend gezegd wanneer door eene of andere omstandigheid verlegenheid en daardoor wanorde ontstaat, wanneer men zich door eene kleinigheid van de wijs laat brengen en de hulp van anderen inroept. *Oostfr. Holst.* Nu is Holland in nood = nu ziet het er erg uit, nu is het moeilijk uit eigene macht te helpen. (*v. Dale*: Holland is in last = er is groote nood.)

Hollandse kouien (koiën, of: kuïen). Zoo noemt men in de *Ommel.* de melkkoeien die des voorjaars, na gekalfd te hebben, hier worden opgekocht en in Holland, meest te Leiden, aan de markt worden gebracht. Gewoonlijk zijn het de beste van onzen veestapel. Dat opkopen geschiedt in den regel eenige weken vóór Mei, den tijd der aflevering.

hollandse zuite (Hollandsche zoete); zekere zoete appel; fig. voor: goedbloed, goedaardig, sulachtig wezen; alleen van vrouwen en meisjes gezegd.

holle kroode; zie: *kroode*.

hollen, hol'n = houden, vasthouden, (*Dr.* holden), bergen om het naar eene andere plaats te kunnen dragen of vervoeren; *de postbode ken dat paktje nijt meer hollen*, dus niet meenemen omdat hij reeds te veel belast is; de vrachtrijder kan den zak met graan niet meer *hollen*, omdat zijn wagen volgeladen is; de meid kan het kommetje niet meer *hollen*, omdat zij de handen vol heeft. {p.1289} Eigenlijk zooveel als: men, of: het kan dat niet bevatten, de ruimte daarvoor is niet groot genoeg, en staat dan voor: inhouden (ww.), *HD.* behalven, met gewijzigde beteekenis, en komt dan alleen in de onbep. wijs voor. Voor: behouden: *loat mie 't nog 'n dag of wat hollen*, bv. een boek, een werktuig, enz.; *hij ken 't geld nijt hollen* = niet op rente behouden. Voorts: het iemand *nijt kennen hollen* (= het iemand *nijt kennen stoppen*) = het niet tegen hem kunnen houden, door hem overtroffen worden, bv. in 't schaatsenrijden, dammen, schaken, enz.; *hij ken hōm 't wel hollen* = hij is minstens even groot, rijk, bekwaam, enz.; *hij ken 'n doalder doags hollen* = hij kan een daalder daags verdienen, maar dat is dan ook het uiterste; *dat goud holt zōk goud* = die stof blijkt degelijk te zijn, (ook *Nederl.*), *dat bijst ken zeshonderd pond hollen* = weegt minstens zoo zwaar. In de beteekenis van: bewaren, behouden, niet terug geven, in 't bezit blijven van: *doe kenst dat bouk hollen*; *ie kennen de warmte doar wel hollen*, voor: gij hebt het daar warm genoeg. (Een daglooner die bij een warmen zomerdag aan 't slootgraven was, dacht er anders over: *nee* (zei hij) *den huf 'k van 't winter gijn kolle te lieden*); *is gijn hollen of muiten an* = men kan zulks onmogelijk beletten, van personen die hun plan doordrijven. – Vervoeg.: *ik hol, doe holst, hij holt; wie, enz. hollen; ik hil* (*Ommel.*), *ik houl* (*Old. Westerw.*), *ik huil* (*Stad-Gron.*), enz. Vgl. *bolt*.

hollert; zie: *holdert*.

holm, in: *Schoolholm* en *Munnikeholm* (voorheen Aduarderholm, omdat er het huis der Aduarder monniken stond), wijken of straten der stad Groningen; *Olde holm*, eene buurt onder Saaksumhuizen. Steeds zegt men: *op Schoolholm wonen*, en ook: *op Munnekeholm*. – holm, in *Noord-Duitschl.* een heuvel; *Schiffsholm* = scheepswerf. Ook = klein eiland, schiereiland, enz., bv. in: Stockholm, Bornholm, Engelholm, Borgholm, Laholm, enz. *AS.* holm, *OEng.* holme, holm, *Eng.* holm, *ONoorsch* holmr, holmi, *Zw.* *Deensch* holme, holm, *HD.* Holm, *Nederd.* holm, *MNederd.* holm = eiland in eene {p.1291} rivier, waard, *HD.*

Werder. – *Kil.* holm ook = hoogte, heuvel. Eigenlijk dus zooveel als: hoogten, heuveltjes, die, door water omgeven, eilandjes werden. (*WVlaamsch*: holm = moerassige plaats.)

hol'n; zie: *hollen*.

hōlp = **hulp** = hielp. – Ick holp ze rustigh draeghen, (*Vondel*.)

hōlpen; **hulpen** (= geholpen, verholpen), in: *dat mout hōlpen wor'n* = dat moet hersteld worden; als er bv. iets aan een kleedingstuk, een werktuig of meubel hapert. Men zegt het alleen dan wanneer het gebrek in een oogenblik en zonder inspanning kan verholpen worden.

holpiep = pijpkruid, pijpachtige Paardestaart, ook: **lidruske**. Ook bij Kampen en Hattem, aldus naar den buisvormigen stengel. (v. *Hall Neerl. Plantensch.*) *Oostfr.* holpîpe = Schachtelhalm, equisetum.

holschen, **holsken** (*Old. Westerw.*) = **slopklömpen** (*Ommel.*); soort van muilen, voorzien van dikke houten zolen, die door vrouwen gebruikt worden bij schrobben, boenen en waschen. In 't zuiden van Westerwolde *holschen* = klompen. – Familienaam. *Holscher* – *Oostfr. Neders. Holst. Westf.* holsken, *Lüneb.* holschen, *Noordfr.* hölsker, *HD.* Holzschuhe = houten schoenen, houten schoeisel; *Friesch Oudfr.* holsken. (Bij Cad. Müller leest men: Onh old Freesck Wyff in die Tzierck kuhmende en hadde in lief di nat ergel heeri, quidde: da heere ick di floite uhn duhdelseck Gades, wehr is myhn stock uhn holsken, ick mut danssen.) Vgl. *hansk*, en bij v. *Dale*: holsblok.

holsken; zie: *holschen*.

holsteel; de moeras Andoorn, *Stachys palustris*; v. *Hall Neerl. Plantensch.* p. 170.

holster; schimpwoord voor een vrouwspersoon dat lomp en plomp al wat haar in den zin komt, er uitflapt; holstern = op zulk eene wijze de tong roeren. Synon. met: *haffelkoare*, enz. *Oostfr.* holster = grof, plomp wijf, en fig. vrouwspersoon dat een grooten mond heeft. {p.1293}

holstêrn; zie: *holster*.

holt = hout; ook Dr. *Oostfr.*; *HD.* Holz. Vgl. *bolt*. – Bij 't kegelen beteekent: *veul* (of: 'n *beetje*) *holt gooien* = veel (of: weinig) kegels werpen; fig. *gijn liek holt smieten* = het oneens zijn, 't niet met elkander kunnen vinden; 't is *doar huus an huus en holt an holt*, zooveel als: de huizen staan daar zeer dicht bij elkaar, 't is daar een dicht bebouwde buurt.

holtblok = **houblok**, **haublok** = vleeschblok der slagers. De beide laatste ook = *koukblok*; zie ald.

holtbouldag, zie: *holtfail'n*.

holtdoef; **holtdoeve** = houtduif.

holten = houten (bvnw.), voor: wat lomp is door grootte, dikte, vooral van werktuigen. Zoo = houterig; 'n *holten vrouspersoon* = groot, plomp wijf; *holten Tijs*, *holten Kloas*, *holten Tönnies*, benamingen voor onhandige, stijve, ongemanierde jongelingen, bij *Bomh.*: een houten vent. *Neders.* holten = ongeschikt, lomp, echter niet van personen; *Oostfr.* holten, fig. = houterig.

holten klippe (*Stad-Gron.*) = lomp gebouwd mensch. Zie: *holten I*.

holten = **scheuvelholten**; het houtwerk van een paar schaatsen; *de iezers (van mien scheuvels) bin goud, moar de holten bin of*. Zie: *scheuvel*.

holten kloas (*Stad-Gron.*); eene houten drinknap met korten steel, bij verkorting ook alleen: *kloas*. Zie ook: *holten I*.

hōlterdepōlter = ongeregeld, in 't honderd; *hōlterdepōlter gooiden ze 't hoegraad op de woagen, zodat wie bie dat vervoaren 'n bult goud in stōkken kregen*. Vgl. *hōlderdebōlder*, en: *hulterdebulter*.

holtfail'n = **holtbouldag** = houtveiling, inzond. verkooping van boomen, gezaagd hout, timmerhout voor schepen en houten voorwerpen voor het landbouwbedrijf. Zie ook: *bouldag*.

holtje; zie: *haister*.

holtjen = hout zagen en klooven tot kachelhoutjes; *ik bin an 't holtjen* = ik maak brandhoutjes. {p.1295}

holtstek (houtstek) = schuur, houtschuur van een houthandelaar, ook = houthandel; 'n *holtstek hebben* = houtkooper zijn; *noa 't holtstek goan*, zooveel als: hout, steen, enz. van den houtkooper halen. *Oostfr.* holtstek = bewaarplaats van hout, en = houthandel. (v. Dale: stek = bergplaats.)

hōlvêrn; zie: *hōlfêrn*.

hōm (= hem), voor: zich (*Ommel.*), volstrekt algemeen in 't *Westerkw.* en *Hunsegoo*; *hij het hōm sneden* = hij heeft zich (ook: hem) gesneden; *hij wast hōm* = hij wast zich; *hij herinnert hōm d'r niks van*; *hij bedrōgt hōm zulf*, enz. Bij de minst ontwikkelden ook voor het vrouwl. voornw.: *zij het hōm brand* = zij heeft zich gebrand, enz. In 't *Old. Westerw. Goor. Zuid-Fivelgoo*: *zōk* = zich. Bij onze Ouden, o.a. bij *Hooft, Staten-Overz.* (zie Hand.1:3, Hebr. 12:3,7) enz. hem, voor: zich. In de Klucht van de Mof (1676) komt voor: 'k Loof seecker, hij beelt hem in, dat hij een Hanne, of een Geese, Of een ander Deense Jotte, daerse me after de ploegh gaan, Voor het. *MNederl.* o.a. hem hoeden = zich verdedigen; hem meyen, moyen, vermeten, waren = zich vermaken, bemoeien, verstouten, verweren. *MNederl.*: hem iet aentien = aantrekken, van kleederen of wapenrusting gezegd; hem enen aentien = tot zich trekken, lokken, enz. (*Verdam.*) Bij *Rotgans*: wie laat hem weegen? *Overijs. Geld. um, NBrab.* hem = zich, *Oostfr.* hūm. *Noordfr.* he hêt hār = hij heeft zich; jō hêt hār = zij heeft zich. Vgl. het *Eng.* himself, en zie: *heur 2*.

hōm = hij, zij, of: het; *dat is hōm* = dat is de persoon (of het voorwerp) dien wij bedoelen; *watveurent is hōm?* = welke (kies) is het? *Oostfr.* Dat was hum, sä Atôm, do harr' n rött bî d' stêrt. Vgl. *heur 2*.

hōm! = **schik!** als tusschenw. Men zegt het tegen een paard wanneer men er bij op stal wil gaan, ook: *hōm ol!* minder vriendelijk: *schik!* = schik op! op zij! *Outzen*: homme! humme! wordt vooral in Friesland en Denemarken tot de paarden gezegd wanneer men ze nabij wil komen, opdat zij niet zullen slaan. – Dit *hōm* zal eene klankversterking zijn van {p.1297} *hm!* als waarschuwing dat men in de nabijheid is.

hōmmelnust, hōmmelsnust; zie: *brōmster*.

hōmskool; zie: *oomkool*.

Hōmsterland, geschreven **Humsterland**, oudtijds Hugmerchi, met *Hunsegoo* eene der gouwen van de *Zeven Zeelanden*, zijnde een verbond tot verdediging der Friezen, dat, in de Middeleeuwen ontstaan, geduurd heeft tot de 15de eeuw, en welke hunne vergaderingen bij den Upstalboom, bij Aurich, hielden. *Humsterland* (met *Hunsegoo*) en *Fivelgoo* behoorden tot het bisdom Munster; van de overige vijf: *Westergoo* en *Oostergoo* tot het bisdom Utrecht; *Eemsgoo, Ostringen*, enz., en *Rustringen* tot het bisdom Bremen. Tot *Humsterland* behoorden voorheen ook, in ruimeren zin, de landschappen *Vredewold* en *Langewold* (Westel. Westerkw.), later bevatte het de gemeente *Oldehove*. (Dr. G.A. *Stratingh, Aloude Staat*, enz.)

hōmstuk = homp, stuk, dik stuk. Vgl. *omstōk*.

hond. Zegsw.: *doar wi'k gijn hond in wezen* = daaraan wil ik mij niet onttrekken, daarin wil ik geen spelbreker zijn, (ook *Oostfr. Holst.*); *doar is hij gijn hond in* = in zulke gevallen is hij altijd scheutig, die kosten zijn hem niet te groot, zulk eene opoffering wil hij zich wel getroosten; *om de hond* (of: *dood*) *nijt!* = dat kan, dat mag volstrekt niet! dat zal nooit gebeuren! Van slecht weder zegt men: 'n boer (of: 'n goie boer) *jacht zien hond 'r nijt oet*, *Holst.*: en weder dat men keen hond utjagen much; *Friesch*: It is in waer dat in goed boer stjûrt syn houn der net út. *mak as't hondje wezen* = zich niet meer durven verzetten, niet meer durven tegenspreken, zeer gedwee zijn; van 't *hondje beten wezen* = verwaand zijn; *de hond op buus hebben* = op de duiten passen, zeer spaarzaam zijn, eigenlijk zooveel als: er eene wacht op nahouden ter bewaring van het geld; *ik, zee de hond*, voor: ik, als er eene vraag geantwoord wordt, bv.: *wel is an beurt? wel het dat doan?* enz.; *joa hond?* zegt men

terechtwijzend tegen kinderen, wanneer zij alleen: *joa* ant-{p.1299} woorden, in plaats van: *joa moeke*, enz. te zeggen. Hetzelfde geldt voor: nee hond? Vergelijking: *vrundêlk as 'n jonge hond*. *Sprw. Doar de ijne hond tegenan pist, doun ze 't altemoal*, zooveel als: eene ongunstige stemming ten opzichte van een persoon breidt zich spoedig uit, wordt ras algemeen. – *Men mout gijn sloapende honden wakker moaken* = om zijn doel te bereiken doet men best er niet over te spreken, ten minste niet met menschen die ons zouden tegenwerken. *Oostfr.* gin slapende hond wakker maken, *Meiderich*: genne schlopende hond wackrig make = het vergetene niet weder aanroeren. (v. *Dale*: men moet den slapenden hond niet wakker maken = een sluw of oneerlijk mensch moet men niet waarschuwen.) – *Dei 'n hond gooien wil ken altied wel 'n stijj* (of: *bōngel, bungel*) vinden (*vinnen, vienen*), bij v. *Dale*: Als men eenen hond wil slaan kan men licht een knuppel (een stok) vinden; *Oostfr.* Wen man 'n hond smiten wil, kan man wal 'n büngel finnen. – Ook = *hondeboas*; zie ald., alsook *rekel*, en: *komdijern*. **hōndebeisholt**; zie: *bitter zuitholt*.

hōndebloum, hōnnebloum (*Ommel.*) = paardebloem, *Geld.* hondsbloem, *Oostfr.* hundeblöme, *Leontodon Taraxacum*.

hōndeboas = **hond** (*Westerkw. Hunsegoo*); de titel van den persoon die bij het raapzaaddorschen het stroo van het kleed verwijdert.

hōndeëten, hōneten, in: *d'r hōndeëten van moaken* = iets niet met den noodigen ernst behandelen, er gekheid van maken, bv. van een gezelschapspel, en dit zoo in de war sturen.

hōndegat; zie: *bais*.

hōndegeloof; zie: *bōnk*.

hōndekar; zie: *karhond*.

hondeklemai; wit koperrood, waarvan eene verdunde oplossing tot het betten van zeere oogen wordt aangewend. *De Geïlustr. Encyclop. van Winkler Prins* heeft het volgende: Onder de zonderlinge geneesmiddelen welke in de middeleeuwen gebruikt werden behoort ook het *album graecum*, namelijk witte excrementen van honden die met beenderen werden gevoed. Het is nu nog bij het volk {p.1301} onder den naam van *hondenklamei* bekend. –

hōndeland = slecht land, bijna geheel onvruchtbare bodem, verbast. van: onland.

hōndemieze; hōnnemies = **ōmmeloop** (*Stad-Gron.*); soort van kwaadaardige zweer aan de hand, *Friesch* honnemiezel.

hōnden-katten, in: *men zōl d'r honden en katten mit vergeven*, zegt men van iets dat in't geheel niet of walgelijk smaakt, de sterkste afkeuring die men over spijzen en dranken kan uitspreken.

hōndenkruid = Water-munt, *Mentha aquatica*. v. *Hall. Neerl. Plantensch.* p. 166.

hōndepad; een binnenpad bijlangs of door graanvelden, waarvan men niet dan ter sluip gebruik durft maken, een pad dat geen recht van bestaan heeft.

hōnderdoezend (= honderdduizend). Aldus noemt het boerenvolk op het *Hoogeland* den gruttenkost (*gört*); *wie mouten honderdoezend eten*, zeggen ze, waarin ligt opgesloten dat hun dit weinig naar den zin is.

hōnderd-ijn, in: *'t is hondert om ijn*, (bv.) dat hij komt, enz., eigenlijk = er zijn honderd kansen tegen, één voor, dat hij komt, zooveel als: er is zeer weinig kans. *Nederl.* 't is honderd tegen één.

hōndetōng; de smalbladige of kleine weegbree, *Plantago lanceolata*; v. *Hall Neerl. Plantensch.* p. 174.

hōndiegel (*Woltersum*); soort van stekelvarken met een kop als die van een hond.

hōndîg = reuk, velen honden eigen: *hōndîg stinken*.

hōndje, voor: kwartje; zoo: *mop* = dubbeltje, en *stokmantje* = *pōp* (*Studentenw.*) = guldenstuk. Zie ook: *hond*, en: *hokje*.

hōndjedraf, hōndjedraft = kleine draf, meestal spottend en alleen van menschen gezegd: *hij lijj op 'n hōndjedraf om bij heur te komen*. *Oostfr.* (*Stürenb.*) hondjedrafft, (*ten Doornk.*)

hotjedraf, hutjedraf, hurtjedraf = rijdende met eene schommelende beweging. – Wel-
{p.1303}licht is *hōndjedraf* eene verbast. uitspraak van: hotjedraf, (waarbij men echter niet
aan: draf, (van draven), maar aan galoppeeren heeft te denken), van *hotjen*, enz. = snel
bewegen, schudden, schommelen, onder het rijden eene op- en neergaande beweging maken.
Zie: *hōrtjen*.

@hōndjedraft@; zie: *hōndjedraf*.

@hōndjescenten@ = **@Broabandse centen@** = Belgische twee-centimesstukken. “De
beweging tegen de zoogenaamde Belgische - of hondjes-centen laat zich ook hier gevoelen.”
(*Leens* 1876).

@hōnds@, **@hōnsk@** (hondsch) = ten hoogste onbeleefd, onvriendelijk, iemand niet als een
mensch maar als een hond behandelen. Het woord wordt alleen gebruikt in: ’n *hōnske* (of:
hōndse) *behandeling*, tegengestelde van: minzame bejegening. *Stadsfr.* hondsk = onbeschoft.

@hōndsdrاف@ = aardpopel, *Glechoma hedracea*.

@hōndskruid@ = **@piepkruid@** = **@wilde karvel@**; *Chaerophyllum*; v. *Hall Neerl.*
Plantensch. p. 166.

@hōndsolder@ = de levensduur van den hond, schertsend voor: nog zeer jong zijn, met eene
soort van minachting tegen jongens gezegd (van twaalf tot vijftien jaren), wanneer zij
beginnen mee te praten.

@hōndsloager@, **@hōndesloager@**; kerkelijke bediende, o.a. belast met het weren van
honden uit de kerk; ook *Neders*.

@hōndsvot@, in de zegsw.: *de kemedie is t’r’n hondsvot bie*, spottend gezegd van zotte
tooneeltjes, bv. van een twist, waarbij beide partijen zich belachelijk maken, en zooveel als: ’t
was oneindig veel mooier dan de komedie.

@hōndtōng@, **@hōntōng@** = **@molsloat@** = veldsalade, de eerste spruitjes van de
paardebloem; *Utrecht* molsalade. (v. *Hall Neerl. Plantensch.* p. 112.) (*Oostfr.* hundstunge,
hundetunge = lanzettblättriger Wegerich. *ten Doornk.*)

@hōndtrōnte@ (*Goor.*) = *ōntrōnt*; zie ald.

@hōneten@; zie: *hōndeēten*. {p.1305}

hōngen = gehangen, in de uitdrukking: *hij het’r hōngen* = hij heeft zich willen verhangen, hij
heeft eene poging tot zelfmoord gedaan, die echter is mislukt, doordien hij bv. nog tijdig is
losgesneden.

hōnger. Vergelijking: *honger hebben as’n peerd* = sterken honger hebben, als die nl.
bevredigd kan worden.

hōngerkamp; zie: *kamp*, en: *spitlikker*.

hōngerlap = hongerlijder, zonder juist een schooier te zijn.

hōnhok, *Westerkw.* **hōnn’ok** = hondehok.

hōnîg = **hunnîg** (*Westerkw.* enz.) = honig.

hōnîgjoar = *beijoar*; zie ald.

hōnîgzuite; **hunnîgzuite** (honigzoete); eene soort van zoeten appel; ook voor den boom.

hōnje (*Ommel.*) = **hōntje** (*Old. Westerw. Goor.*) = **hōndien** (*Stad-Gron.*) = hondje.

hōnk, te *Hoogez.* en in de *Veenkol.* **ōnke** = vrijplaats bij sommige kinderspelen; ook *Oostfr.*
ZHoll. van honk = van huis, ook *Gron.* – *Hooft* honk = huis, verblijf. Zie: *tikhōnktjen*, en v.
Dale o.h.w.

hōnnekeutel (= hondekeutel). Vergelijking: *glimmen as’n hōnnekeutel in de moaneschien*, of:
glimmen as’n hōnnekeutel in duustêrn, spottend zooveel als: dof zijn dat blinken, glimmen
moest. *Oostfr.* dat glimd as’n hunkötel in düstern.

hōnnemies; zie: *hōndemies*.

Hōnnust, in geschrifte *Hondenest*; buurtschap nabij het dorp Warfum; *hij woont in ’t*
Hōnnust.

hōnsk; zie: *hōnds*.

hōntōng; zie: *hōndtōng*.

hoog an, in: hij, (of: zij) is *hoog an* = hij verkeert met aanzienlijken, of: is met een meisje uit den aanzienlijken stand getrouwd, enz. Wordt meestal spottend gezegd.

hoog-brijd (hoog-breed), in: *zij 's hoog en brijd* = in zeer gevorderden staat van zwangerschap. *Stadsfr.* hoog en breed. {p.1307}

hooge boom, in: *van de hooge boom of teren* = meer verteren dan men inkomsten heeft, inzonderheid door het kapitaal aan te spreken.

hooge bijnen (hooge beenen), in: *op hooge bijnen* ergens heengaan, zooveel als: er zich met drift naar toe begeven, bv. om rekenschap van iemand te eischen, om iets te beredderen, enz.

hooge dop; zie: *hokje*.

hooge houd; zie: *hokje*.

Hoogeland (Klemt. op: *land*). Hieronder verstaat men in 't zuiden der provincie de geheele streek ten noorden van Damsterdiep en Reitdiep; de *Hoogelandsters* zelve zonderen hiervan uit de gemeenten Bedum en ten Boer, welk gedeelte om de lage ligging 't *Leegeland* (ook met den klemt. op: *land*) heet, en de bewoners *Leegelandsters* genoemd worden. – Ook de naam van een Onderwijzersgezelschap, waartoe behooren de dorpen: Loppersum, Stedum, Westeremden, Garshuizen, Zandt, Leermens, Oosterwijtwerd, Eenum, Zeerijp, Wirdum en Garrelsweer.

hoogêlk = **hooghoarlemmerdieks** praten, voor: Hollandsch spreken. Wordt schertsend of ook spottend, vooral van een geboren Groninger, gezegd, die Hollandsch of althans boekentaal spreekt. Die zich nog wat sterker wil uitdrukken, zegt: *hij het oet'n sloot dronken doar 'n Hollander in pist har*. *Oostfr.* hōglîk, hōgelk = trotsch, voornaam, enz.; *Neders.* hōglik = hoogmoedig. *Dr.* he sprek zoo hooge = hij praat Hollandsch.

hoogemei (*Laurm.*) = hek.

hooge mieter, hooge mietert; zie: *mietert*.

hooger-leger, in: *as 't nijt hooger of leger wil* (als het niet hooger of lager wil), zooveel als: wanneer het zijn moet, als het eene noodwendigheid wordt en er dus geen ontkomen aan is, enz. *Holst.* wenn 't nig hōger un nōger wil, so enz. {p.1309}

hoogeropgooien; zie: *annemen 2*.

hooghoarlemmerdieks (uit: hoog, en: Haarlemmerdijk, eene buurt van Amsterdam); zie: *hoogêlk*.

hoogholt (klemt. op: *holt*), in geschrifte *hooghout*, soort van hoog bruggetje met leuning, voor voetgangers, over eene vaart (*Hoogezand*, enz.), waarvoor men elders **hoogvonder** zegt (*Warfum*).

hooghout; zie: *hoogholt*.

hoog-leeg, in: *hij mag hoog of leeg springen* = hij moge zich brutaal verzetten of zoete broodjes bakken, er op allerlei wijzen trachten er aan te ontkomen, bv. om eene schuld te betalen; *ik mōg hoog of leeg springen, hij wōl mie gijn oetstel geven*. Vgl. *boalie 2*.

hoog of thoes, hoog of toes (thuis); eene uitdrukking bij 't kaartspel, zooveel als: pas op! een kleinen troef uit te spelen zal u niet baten, want dan overtroef ik u.

hoogruggîg (*Ommel.*) = een eenigszins hoogen rug hebbende. Vgl. *langbeenig*. (*v. Dale*: hoogruggig = hooggerugd.)

hoogschōlder (hooggeschouderd), zegt men van iemand met hooge schouders.

hoogste trap, voor: toppunt van geluk; *zij stait op de hoogste trap* = zij gaat trouwen.

hoogstwoarschienêlk (hoogstwaarschijnlijk) = zeer waarschijnlijk, wat vrij zeker is; *ik zel hoogstwoarschienêlk wel nijt komen*. ('t Woord komt niet bij *v. Dale* voor.)

hoogte, in: *doar ken ik gijn hoogte van kriegén* = *doar heb ik gijn hoogte van* = die zaak is mij duister, daar kan ik niet bij; *van dei man ken men gijn hoogte kriegén* = men begrijpt niet hoe hij het met zijne geldzaken heeft. Zal aan de zeevaartkunde ontleend zijn.

hoogvonder; eigennaam van eene soort van *vonder* te Warfum: 't *Hoogvonder ligt over 't Poldermoar*. {p.1311}

hoogwoater; zie: *pissennood*.

hooiblok (*Hoogel.*) = hooiklamp. Zie: *bult*.

hooibult; zie: *heubult*.

hooien; zie: *zwelen*, en: *aiden – plougen*.

hooivak (*Ommel.*), het vak in de schuur waar het hooi geborgen wordt.

hool, zie: *hole*.

hoop; zie: *te hoope*.

hoopen (*Ommel.* met name in 't *Westerkw.*) = veel, een boel, eene menigte; 'n *hoopen wark*, – *geduld*, – *verdrijet*, – *vliet*, – *geld*, – *balken*, enz.; ook *Dr. Friesch – NBrab.* hoopen = veel, menigte; *NHoll.* hoop = menigte; *WVlaamsch*: hopen (zonder mv.) = menigte, groote hoeveelheid. Bij *Hooft* o.a.: De leere van Luther verwijderde hoopen harten van den Koning. *Oostfr. Neders. Holst.* hūpen, hupen = veel, vele; *Westf.* hōpen = velen; *Noordfr.* hupen = veel; 'n hupen gyl (geld), 'n hupen bjärne (drank). Vgl. *dijl*.

hoop-en-al; in: 't *zel hoop-en-al wezen* = 't zal te bezien staan, men mag van geluk spreken als, enz. Eigenlijk: 't is alles wat men hopen mag en kan. *Vlaamsch*: hij verdient hoop en al (= hoogstens) duizend gulden.

hoopentroost (voor: hoop en troost), schertsend voor: *da's al mien hoopentroost* = meer heb ik niet, daar moet ik het maar mee doen, bv. met dat weinigje zakgeld.

hoopke (= hoopje), van een klein beestje, koetje, gezegd; 't *is doch moar 'n hoopke*, waarin dan ligt opgesloten dat er veel geld voor gevraagd wordt, of: voor betaald is.

Hoorn, dorp in de Marne; zie: *hörn*.

hoorn, als voorwerpsn. onzijd., in 't *Nederl.* manl.

hoorn, horen, instrument, onz. in 't *Nederl.* ml.

hoortjes; zie: *elfringen*.

hoos; hoze; schimpwoord voor: hals, bloed, sukkel; *hij 's 'n hoos van 'n vent* (of: – *wicht*). Zie: *hozen*.

hoosrokken; zie: *hozevötels*. {p.1313}

hop, in de kleinekinder – taal voor: paard; eveneens *Noordfr. Deensch* hoppe = merrie; *Friesch* hapkes = paardjes. *Neders.* huphup, *Osnabr.* huppue, *HD.* hüpfen, *Holst. Deensch* hoppen, *Zw.* hoppa = springen. – *hop* dus zooveel als: springer. Vgl. *huppen* (zie: *hippen*), en 't *Nederl.* huppelen, en: hopman (Zie ook: *hus, kōs, tai, tu*, en: *piel.*)

hōp! tusschenw., om eene koe of een paard te doen opstaan, *op te joagen*. *Noordfr.* hōp, zegt men tegen een paard als het zijn kop of ook een poot opheffen zal. – Wel niets anders dan *op*, met voorgevoegde *h*.

hopedoode, hopeldoode; iemand op wiens (of: wier) dood men, om finantieele redenen, hoopt of schijnt te hopen. *Oostfr.* hapedoode, hâpedoode, hopedode. *Sprw.* Hopeldooden leven lank, *Oostfr.* hopedoden lefen lange.

hopeldoode; zie: *hopedoode* en vgl. *drinkellobbe*.

hopen. Zegsw.: *wie willen 't beste moar hopen, 't minste komt van zulf*, of: *gau genōg*.

hopman, meestal eenvoudig **hop** = het hoofd van eene ploeg raapzaaddorschers (*Ommel.*), *Oostfr.* sâdbâs. Zal zijn 't oude: hopman = hoofdman, *HD.* Hauptmann.

hopman–topman; een kinderspel, waarbij men rondgaat met den deun: *hopman, topman!* *woar zel dei man stoan?* Zie ook: *hopman*.

hōr, zie: *hōrre*.

hōrbedōr (*Old.*), als bvnw. = overijlend, te haastig en daardoor onvoorzichtig handelend; 't *wicht is zoo hōrbedōr, zij gooit alles kepot*; "nijt zoo hōrbedōr en roeg as 'n mansfelder." Ook als znw.: 't *is 'n hōrbedōr, dei maid*. *Dr.* horrebedorre {p.1315} = hals over hoofd; *Kil.* horn

bedor = gehoornde kever, vliegend hert, ons hertekever; dus: eenige overeenkomst hebbende met den aard van dit insect, nl. wat de vlucht betreft.

horendoren-kroepoet = huisjesslak, als begin van den kinderdeun, die verder luidt: *steek dien arms en bynen oet; anders zeltoe starm!* (zult gij sterven). In 't Westerkw.: *koekoek, breiboek! steek allevier dien hoorntjes uut, ans zel ik die dooden!*

horens, in: iemand *de horens in zied zetten* = hem stoutweg tegenspreken, tegenkomen, openlijk tegenwerken; bij v. *Dale*: de horens laten zien; *d'r horens van bloazen* = eene zaak ruchtbaar maken, aan de groote klok hangen.

hörltje; zie: *hörrel*.

hörn = hoek; ook de plaats aan den haard bij den muur, en: *de hörn* = die plaats aan den kant waar de tafel staat, de zitplaats van den huisheer; *boer zat in de hörn te noagelsdreugen*, in de *Ommel.*: *in de houk*, of: *ien houk*. – Algemeen echter is de alliter. *houken en hörns* = verborgene hoekjes, bv. in kasten, vertrekken, enz. vooral ook de donkere hoekjes van kamer en keuken; *de maid let de houken en hörns zitten* = zij maakt het geheele vertrek niet goed schoon, zij maakt zich er maar af; *hij vreit mit heur om houken en hörns* = zij vrijen in 't geheim. 't *Friesch* harnen en hornen. – *hörntanden, hörntannen, – tann'* = hoektanden; fig. *gouie hörntannen hebben* = scherp en vinnig van zich durven afbijten; tegengestelde van: zachtvaardig zijn; *hörnschijf*, ook de tautol. *hörnschijf overdwars* = schuin loopend. Bij *Hooft*: hornscheeve naadernissen = scheefhoekige loopgraven; *Oostfr.* hörnschüün. – *Oostfr.* hörn = hoek; ook: de eereplaats aan den vuurhaard, en: uiterst eind eener buurt; hörntannen = hoektanden; *Oudfr.* herne; *Noordfr.* hjarn, heern, hörn, *Friesch* harn, hern, horn, *AS.* hyrn, horn, hern, verwant met het *HD.* Horn, ons hoorn, horen, *Kil.* horen, horn, eigenlijk = uitstekende hoek, als bv. ook in: Finsteraarhorn, Weisshorn, enz; *Eng.* corner, cornerhouse = hoekhuis; *Holst.* hören, hörne, hörn, *Deensch* hjörne = hoek, bocht, *Zw.* hörne = hoek. – De kom van sommige {p.1317} dorpen heet: *Kerkhörn*, of enkel *de Hörn*, ook *Meulnhörn*; eveneens voor buurten: *Mölnhörn* (in geschifte *Molenhorn*); een dorp onder de gemeente Aduard heet: *den Horn*, (uitspr. 'n Hörn) een onder de gem. Leens: *Hoorn*. Voorts in: *Zuidhorn, Noordhorn, Dijkshorn* (uitspr. *Diekshörn*), *Stootshorn, Kolhorn* (uitspr. *Kolhörn*), *Moeshorn* (uitspr. *Moushörn*, onder Uithuizen), *Zuiderhorn* (uitspr. *Zuderhörn*, onder Warfum). – (“*Hornhuizen (Hörnhoezen)*, vroeger steeds geschreven: Horahusen, Horhusum, Hoerhusum, Hoorhuisen, maar nimmer Horenhuizen of verkort Hornhuizen.” *N. Westendorp.*) *Hornhuizen* zou eene verbastering zijn van *Howerahusen*, van eene overoude plaats of landstreek, *de Houw*, of *How*, tusschen Leens en Ulrum, waarvan ook Houwerzijl. *Dr. K. Westerhoff, Kwelderkw. Aanteek.* p. 38.

Horn, den; zie: *hörn*.

Hörnhoester hounder (Hornhuizer hoenders), op het Hoogeland voor: zeemeeuwen. Alleen in 't meerv. in gebruk.

Hornhuizen; zie: *hörn*.

hörnleger; zie: *hijmstee*. *Friesch*: hornleger, eigenlijk: legerplaats voor het vee (hoornvee); bij uitbreiding het erf eener boerderij waarop het woonhuis met schuur en stalling staat.

hörnschijf; zie: *hörn*.

hörntanden, hörntann'; zie: *hörn*.

hörntann'; zie: *hörn*.

hörntannen; zie: *hörn*.

hörre! = **hör!**; tusschenw. waarmee men de honden op het wild aandrijft; ook *Dr.*, en: horre! waarmee men de varkens verjaagt. *Eng.* hurry = ijlen, haast maken. *Hooft*: hor = weg, voort.

hörre; eene soort van zeef door welke men de kleine aardappelen uitschiet. Zal staan voor: horde; zie v. *Dale* o. d. w.

hōrrel, hōrtje (*Middagsterd.* enz.), voor: plotselinge rijzing of daling der prijzen van granen of vee; *dei hōrrel het mie geld köst*; “*d’r kwam ’n hōrtje ien zien finansies.*” Vgl. {p.1319} *hōrrelwind*. (*Dr.* horreltien = oogenblikje.)

hōrrelpiep (horlepijp), eene zeer kunstige solodans. (Bij *v. Dale*: horlepijp, eene oude Engelsche volksdans, met hoed en rotting op klompen gedanst.) – Ook = het eene van ’t *riepêln*; zie ald.

hōrreltje = korte poos van groote inspanning, Vgl. *hōrrelwind*.

hōrrelwind, hōrrelwiend = dwarrelwind, wervelwind, windstoot, windhoos, *Oostfr.* hurrel, hurdel, hurlwind, *Neders.* hurrel, hurl. *Eng.* to hurl = stooten, neerstooten.

hōrren (ww.) = de aardappelen over de kleinste zeef gooien; zie *hōrre 2*. Als znw.: *hōrren van eerappels* = kleine, uitgezifte, verschrompelde aardappelen.

Horsten (de); gehucht onder de gemeente Onstwedde. – horst, oudt. = dicht ineengegroeid kreupelbosch.

hōrten (znw.), voor: rukken, stooten, in de tautol.: ’t *gait bie hōrten en stooten* = al hortende en stootende, niet geregeld maar afgebroken voortgaande. *Ned. – Bet.* bij horte = bij tusschenpoozen, van tijd tot tijd, nu en dan. (*v. Dale*: hort = stoot, duw, zet.)

hōrtjen = hotjen, hotten = sleuvêrn = vlōtjen, in: ’t *wil nijt hōrtjen*, zooveel als: ’t werk vordert niet naar wensch, ’t wil niet recht vloten. Wordt slechts van werktuigelijken arbeid gezegd. *Oostfr.* hurtjen = zich snel stoots – of sprongsgewijze bewegen, hetzelfde als: hotjen, hoewel daarmee niet verwant. *Eng.* hurtle = stooten, enz.; *MNederd.* hurte = stoot, duw.

hōrtjetau (hōrtjetouw), in: *dat is as ’n hōrtjetau deur ’t dōrp* (*Goor.*) = dat nieuwtje verspreidt zich als een loopend vuur door het dorp. Hierbij heeft men te denken aan een touw, aan het eene eind in eene golvende beweging gebracht, dat zich schijnbaar voortbeweegt. Zie: *hōrten*.

hōssebōssee. De deun, die op eentonige wijs bij ’t hossebossen wordt opgedreund, luidt: *Hōssebōssee, Wel gait mee, Achter op de slingerslee? As de slingerslee ijs brekt, Ligt* (bv.) *onze Hinneman in de drek* (of: – *ons pōppie, jonkie, of: wichie*) enz. – *hōssebōssen*, {p.1321} uit: hotsen, en: botsen, wordt hier alleen bedrijv. gebruikt: kleine kinderen worden *hōsbōst*. *Neders.* hussebussee, begin van een wiegeliedje, en: hūschen = heen en weer bewegen, schommelen; *Holst.* hūsßen = door schudden in slaap brengen. – Het *Oostfr.* schlingerschlee = kindersleede zonder leuning.

host (*Westerkw. Hunseg.*) = bijna. Zie: *hoast*, en: *oast*.

hot; zie: *hod*.

hotje; aldus in ’t *Westerkw.* voor: hoedje, ook voor: vrouwenhoed. (Overal elders luidt het: *houdje*.)

hotten; zie: *hōrtjen*. *Kil.* hotten = gelukken, bij *Hoof*t = lukken, slagen, voortgang hebben.

hotjen, verkleiningsw. van: *hotten*; zie: *hōrtjen*.

hottern, in ’t *Goor.* **ottern**, en: **hottern**, in de *Veenkol.* **ottern** = hevig kibbelen, de stem bij een twist sterk verheffen en rad praten, inzond. van vrouwen. Ook = *haffêln*, (zie ald.); “*dat mens hotrt maor in ain stok deur*”; *dei boerenmaiden loopen te hottêrn en te schottêrn* (alliter.) Vgl. ’t *HD.* hadern = twisten, kijven.

hou (houw), hak, land – en tuinbouwwerktuig (*Niezijl*).

hou (bijw.) = hoe; *hou is ’t?* = wel? zoo? welzoo! *hou word ’t?* = welnu? wat is uw besluit? *houdat?* of: *houdèn?* = hoe zoo? *hou dat zoo?* = wat is daarvan de reden? *hou is ’t nou?!* = hoe nu? (zijt gij ziek? of: wat moet ik er nu van denken?) enz.; *hou is dat! magstoe nijt noa ’t mart?* enz.

hou; hau (houw); *in de volle hou zitten* = alles in overvloed hebben van eigen producten, alles in ruimte van tuin en akker en van de slacht, zooveel als: alles maar voor ’t grijpen hebben. – *vDale*: fig. ergens den vollen houw vinden = den ruimen overvloed rijkelijk aantasten. – A. C. *Oudemans* zegt dat dit woord (houw) zeer oud is, en het werkw. houden = verzorgen, alles

geven wat noodig is, voeden, opkweken, niet zelden bij de oude dichters voorkomt. – (Vgl.: *bijenhouders*, enz.) {p.1323}

houblok (= houblok); zie: *kouk houen*, en: *holtblok*.

houd = hoed. *Zegsw.*: *men ken hōm wel onder de houd vangen*, zooveel als: hij is zeer gedwee, in 't geheel niet brusk of brutaal meer, ook: hij toont weinig levenslust te bezitten; *da's: schipper! gooi mien houd in dijp*, zegt men tegen iemand die er maar wat op los babbelt, die praat omdat hij moet praten. *Sprw.*: *As't houden regent valt mie nog gijnt op kop = As't pankouken regent bin onze schuddels omkeerd*, bij *Harreb*. Als het brij regent, zijn mijne schotels omgekeerd. *Strel.* Wenn 't hōd rāgent, mi fel ken uppen kopp. Met de andere lezing stemmen o.a. overeen die van *Kastede*, *Meurs* en *Driburg*.

hou den? (hoe dan), voor: wat zou dat dan? hoe meent gij dat zoo? *hou nō den?* = hoe nu aan? wat staat ons nu te doen? wat nu te beginnen? (klemt. op: *nō* = nu.)

houdje = hoedje, in: 'n *houdje van kerdiet en 'n rantje van tweivingerbret*, spottend van iets dat nogal vertooning maakt maar volstrekt niet degelijk is.

houdjeballen = **houdjen** = **vaktjen**, **faktjen** = **petjegooien**; een jongensspel, waarbij petten op de rij, liefst langs een' muur of eene schutting, worden gezet, en om beurten met een kaatsbal of ineengedraaide lap, zoo mogelijk, er in wordt geworpen. Wiens pet dit treft neemt snel den bal op, doch raakt hij geen zijnen op den loop gaande makkers, dan krijgt hij ééne streep aan; raakt hij er een dan komt die voor rekening van den laatsten. Liggen er klinkersteen in de nabijheid dan maakt men daarvan vakjes of huisjes; van daar de naam: *vaktjen*. De langstaانبlijvende heeft het recht zijne medespelers te *kerdōnseln*, d.i. de kracht van den bal op hunne ruggen te laten gevoelen. Op sommige plaatsen wordt (of: werd) het zóó gespeeld, dat hij, die geraakt is, het recht heeft een derde te raken, enz.; lukt dit dan neemt deze den bal op om hetzelfde te beproeven. *Friesch* hoedjebal spelen, *Ned.* – *Bet.* petjeballe, *Oostfr.* hoodjen, {p.1325} en: fakkjen. Zie ook: *kedoansels*.

houdjen; zie: *houdjeballen*.

houe (znw.); 't *houe van de zoak* = het hoe, het wezen of de geheele toedracht der zaak of eener werking; "en 't *houe van 't scheuvelloopen nog wel bie 'n bult onbekend blieden zel.*"

houêlk; zie: *houlîk*.

houen; zie: *hauen*.

houg; zie: *duch*.

houêrn-snouêrn (hoeren-snoeren); *mit houêrn en snouêrn zien geld vermallen* = met lichtekooien, hoerenpak omgaan en zijn geld doorbrengen. *ZNederl.* snoer = lichtekooi; v. *Dale* snaar = bijzit; lichtekooi.

hougen = houwen, slaan. "Ja ('t was) 'n *smeerlap* (van een paard); 'k was d'r *glad verlegen mit, glad verlegen; dei hougde en remaide* (sloeg en stootte), *alderbenauwdst*", enz. Zie: *hauen*, en: *duch*.

houk = hoek; *hij 's de houk om = om de houk*, ook: 'n *stōk om de houk* = hij is een eind met zijn werk gevorderd, heeft de grootste moeilijkheden overwonnen, het slimste achter den rug. Zal aan de scheepvaart ontleend zijn. v. *Lennepe*: den hoek te boven zijn (de zwarigheid overwonnen hebben), omdat hoeken altijd hinderlijk zijn voor wie in-de-wind moet oplaveeren en het rondkomen van een hoek den schipper altijd groote blijdschap geeft. *Sprwb.* art. *hoek a Zegsw.*: *doe magst wel mit baide houken van de mond eten* = gij moogt wel haast maken met het eten, gij hebt niet veel tijd. Zie ook: *houke*, en: *hōrn*.

houke = hoedanige; *houke laien broeken ie in joen schoule?* (*Old.*) = welke soort van leien worden bij u in de school gebruikt? *houke schoapen heb ie bie joe, Engelse of inlandse? houke kloaver wordt bie joe verbaud? houk dak heb ie op joen schuur? houk goud heb ie koft veur 'n bōksen?* *Friesch* hokke *Ned. Bet.* hoeke. Van: hoe, als: welke, van: wie; zulke van: zoo

houken; zie: *hauken*. {p.1327}

houken-hörns; zie: *hörn*.

houken zijn loaten (hoeken laten zien). Hier en daar meent het volk dat een jood die op Zaterdag sterft, van den eenen hoek van het vertrek in den anderen gegooid wordt, en daarom zegt men: zulk een doode *loaten ze de houken* (der kamer) *zijn*.

houkpefietje; zie: *houpelfet*.

houkperfet; zie: *houpelfet*.

houks, houkse (zelfst. gebruikt), in: *houks hestoe koft?* = welke soort van goed hebt gij gekocht? bv. van welke kleur, enz.; *houkse* (bv. hoeden) *droagen ze in de stad?* (Oostfr. wükse = welke, welke soort, hoe ziet het er uit? enz.; sükse (Gron. zuks) = zulke, zulk; wüks sünt dat? dat sünt süks.) Zie: *houke*.

houktjen = bultjen = poortjen; zeker notenspel.

houkwittertje; witkwastje om bij de hoeken van een vertrek te gebruiken.

houl = huil = hil = haalde, en: hield. *Dr.* hueld = haalde. *Vondel* hiel = hield; *Mecklenb.* höll = hield. Zie: *hollen*.

houlik; houêlk; hauêlk = huwelijk; *da's gijn gelukkig houlik, zij kennen niks mit 'n kander.* *Dr.* hielêk.

houliksbrijf (*S. Reynders*) = huwelijksvoorwaarden, huwelijkscontract.

hou 'n (hoe een) = welk een, wat een, hoedanig een; *hou 'n ding mijnstoe?* = hoedanig voorwerp bedoelt gij? *hou 'n last as 'k 'r van heb! 'k ken joe 't nijt half zeggen* = wat heb ik daar een verdriet van! *hou 'n spul dat 't was!* = wat gaf dat eene drukte! (of: moeite!); *hou 'n goud dat 'r was, 't is nijt te looven!* = daar was vebazend veel goed (of: goederen). *Dr.* hoe 'n = hoedanig een, en: hoeveel. – Gevormd als: *zoo 'n* = zoo een, zulk een.

houmennigste, voor: hoeveelste; *d'houmennigste (woagenvracht) is dit?* *Kil.* hoemenighste.

houmennigsten = hoeveelste der maand; *d'houmennigsten hèwie?* = welken datum hebben wij nu? Uit: hoe, en: menig, als: hoeveelste, zooveelste, uit: hoe, zoo, en: veel. Zie ook: *mennigsten*. {p.1329}

hounder (zonder enkelv.) = hoenders. *Zegsw.:* *ijgen hounder dure aier.* Vgl. *kalver* = kalvers, kalveren; *kinder* = kinderen, kinders; 't *HD.* Hühner, Kälber, Kinder, alsook: hoenderhok, kalverhuis, kindermeid, enz. Vergelijking: 't *drok hebben as hounder tegen poask.* Zie ook: *maljan*.

honderai = hoenderei; *honderaier* = hoendereieren.

honderdijf, honderdaif (= hoenderdief), in: *hij kikt as 'n honderdijf*, ook: *hij glōpt onder zien pet weg as 'n honderdijf*, zegt men van een jongen die onder de klep zijner pet weggluipert, een gluipt. Het *Holst.* heeft: voorbisluipten als een hoenderdief, zooveel als: iemand ontwijken als men geen goed geweten heeft.

honderkukens = kiekens, ter onderscheiding van kiekens van eenden, ganzen, enz.

honderrik, hounderik = kippenstok, *Dr.* kippenrik, *Overijs.* hoenderrikke, rikke. Zie ook: *rik*.

honderstrōnt = hoenderdrek. *Zegsw.:* *van alles is hounderstrōnt*, schertsend wanneer bv. op de vraag: wat was doar te zien, of: te koop? geantwoord wordt: *van alles*. Het houdt zooveel in dat men zich hiermee niet tevreden stelt.

hounênt, houn't (als znw. = hoe eene) = hoedanig een; *hounênt heb ie koft? hounênt wil ie hebben, 'n groote of 'n lutje?* enz. Vgl. *gounent, gijnent, zōkkent*, enz.

hounje = moagdje, moagtje (*Ommel.*) = **wichtje** (*Old. Westerw. Goor.*) = meisje, ter geslachtsonderscheiding. ('t Eerste, verkleinw. van hoen (kip), is weinig in gebruik.)

houp (meerv. *houpen*) = hoepel, houten of ijzeren band om vaatwerk. Verschillende soorten er van zijn hier bekend onder de volgende benamingen: *grauwe-*, *witte-*, *9 en 10 voets-*; voorts: *tunhoupen*, die om vleesch- en melkvaten geslagen worden; om gewone botervaten gebruikt men: *halfvats* (om ¼ (*vörls*) vaten);

karbands (om 1/8 vaten); en *kits* (om kinnetjesvaten, *kintjes*). *Oostfr.* hōp = hoepel; *Noordfr.* hōp = hoepel, ring, band. *Kil.* hoep, hoepe, hoepel. Vgl. v. *Dale*, artt. hoep, en: hoepel. {p.1331}

hoepel = hoepel, als speeltuig; *van houpden moaken de jonges houpels*. Zie: *houp*.

houpelfet = **houkperfet**, ook: **houkpefietje**; op 't *Hoogel*. **houpkfet** (en daar ook schertsend voor: spinneweb in een hoek) = soort van kast in een' hoek der kamer; ook een ouderwetsche tapkast. Verbast. van: hoekbuffet.

houmennîg (klemt. op: *hou*) = hoeveel personen; *houmennîg bin ie doar an't wark? hou mennig* = hoe velen, menigeen; hoe menig.

houpeltjen = hoepelen. Vgl. *jen*.

houpnet (hoepnet); zeker vischnet om in slooten aal te vangen; *wie hebben van nacht mit 't houpnet nog tien pond oal vōngen*. (*WVlaamsch*: houpnet, een vischnet, anders ook *kruisnet* genoemd; v. *Dale*: kruisnet = totebel. Het Fransche carrelet ook = kruisnet.)

hourjōng (*Ommel.*) = hoerekind; op 't *Hoogel*. *hourejonges* = de ranken van eene wijndruif. *Dr.* hoorjong, hoorjonk. Zie: *jōng*.

hourkast, hourhoes minder plat **hoerkast**, ook alleen **kast** = hoerenhuis, bordeel. De beide laatste zijn eigenlijk studentenwoorden)

housien (*Stad.-Gron.*), voor: hoeveelheid, aanzienlijke portie. Verbast. van het *Lat.* haustus = schep. Hiervan ook: *oustje*, voor: borrel, glas jenever, en: *oustjebikker* = graantjepikker, drinkebroer; geen van beide is echter algemeen gangbaar.

houst = hoe is het; *houst mit dien mouder? houst meugêlk!*

housterei, in: *an de housterei wezen* = ten gevolge eener koudevatting veel moeten hoesten.

houw; zie: *veenker*.

hou-wat, in: *'k mout wijten van hou en wat* = ik verlang goed ingelicht te worden ten einde daarnaar te kunnen handelen; *ik wijt nijt van hou of wat* = ik weet de rechte toedracht der zaak niet, ik weet niet hoe de vork in den steel steekt.

Houwerzijl, uitspraak: **Houwerziel**; zie: *hörn*.

houzen, voor: oogden, voorzoover het voorkomt in de eig. betekenis van: haken en oogden; *de houzen bin kepot goan*.

hou zoo? (hoe zoo) = hoe komt dat? wat zijn daarvan de redenen?

hou zoo'nt? (hoe zoo een) = hoedanige? *hou zoo'nt mijn ie? hou zoo'nt was dat?* In het meerv. meestal: *hou zuks*, of: – *zōks*, soms ook: *houn't, hounênt*.

hou zoo ijn? (hoe zoo een) = *hou zoo'nt*; zie ald.

hou zuk? = hoedanig? *hou zuk weer is't? hou zuk loaken* {p.1333} *heb ie koft? hou zuk land is dat doar?* = welke soort van grond vindt men daar?

hou zukkent? (of: – *zōkkent*), enkv. en meerv. = *hou zukkes?*, – *zuks?* = hoedanig een? hoedanige?

hovelîng. Op grafzerken, ook van het begin dezer eeuw, in de *Ommelanden* vindt men menigmaal den titel: *Hovelîng*. Van ouds bestond de regeering dier streken uit Jonkeren, Hovelîngen, Eigenerfden en Volmagten, en: *Hovelîng*, bij *Wiarda* ook Hovetling, Hoofling, zooveel als: hoofdeling, hoofdman, hoofd eener corporatie, enz. – Heden ten dage, zegt hij (1786), heet een voornaam edelman, die door zijne adellijke goederen zitting en stem op de Landdagen heeft, nog *Hauptling*.

ho ijs! ook: **ho ijs even!** = draaf maar niet zoo door, hou eens even op; ook: wacht eens, laat ik mij eens goed bedenken! daar schiet mij iets te binnen!

hoze; zie: *hozen*.

hozeband = kouseband, *Hooft* houzbandt, *Dr.* hozeband.

hozen = kousen; *Ommel.* hoos, *Old. Westerw.* hoze, *Dr.* hoze, hoase, hooz, *Friesch* hoos, *Geld.* houzen, *ZLimb.* hoas, *Oostfr.* hase = kous, *Neders. Holst.* hase, hesse, hüsse, *Westf.* hose, *Noordfr.* háse, hose, hohs (meerv. hōsen) = kous; *HD.* Hose, *ZFriesch* husse, *IJsl.* hosa,

Cimbr. hozen = broek. *WVlaand.* hoze = slobkous; getten = *hozen* (kousen.) In *Denemarken* is: hosen (= kousen) een gewestel. woord; hosen, en: strümpfe uit één stuk was bij de *Denen* en *Oude Duitschers* zooveel als: kousen. Fig. 'n *hoze* (ook: *zok*), schimpwoord voor iemand die vergeetachtig is, of: die zich alles laat aanleunen of welgevallen. *Zegsw.:* *de hoos ofhebben* fig. = af zijn, niet meer kunnen werken; *men ken mit hozen en schounen over hōm henloopen*, zooveel als: hij is zoo goedig dat hij zich alles laat welgevallen, ieder die wil kan misbruik van zijne goedheid maken; *hozen op prijn hebben* = met kousen aan 't breien zijn. {p.1335}

hozenstoppen = kousen stoppen; *mouder is an't hozenstoppen.*

hozenvuilings (*Marne*); zie: *hozevötels*.

hozevelink = Westfaalsch koopman die kousen, enz. vent, en ook in 't algemeen = Westfalinger, maar dan in minachtenden zin. *Oostfr.* hasenfäling = Westfaalsche kousenhandelaar.

hozevötels = **vötels** (*Old. Westerw.*) = hozevödels, vödels (*Hunsegoe*, enz.) = **hozenvuilings** = **votlingen**; bij *Laurm.* **vodlings** = zokken die over kousen in klompen gedragen worden; *op hozevötels loopen* = zonder schoeisel aan de voeten, waarvoor ook: *op bloode vouten*, *Nederl.* op kousenvoeten; *ijn op hozevötels* (of: *op hooszokken*, ook: *op zokken*) *loopen loaten*, spottend voor: onhoorbaar een wind laten. *Dr.* hozevötling, kousvötling; *Friesch* hoosvoetlingen = sokken; *Overijs.* haozenveutlinge = voeteinde der kous; op vordevoeten, hozevoeten, kousevoeten = zonder schoenen, enz.; *Oostfr.* fötling, födling, föddek, föddek, ook: hâssokke = voeteinde eener kous; *Holst.* up hasensokken gaan. – *vötels*, zooveel als: voetlingen, tot den voet behoorende; *hozevötels*, eigenlijk het voetengedeelte eener kous.

hude (*Old.*) = **huder** (*Ommel.*) = **huve** (*Westerw.*) = bewaarplaats, verborgen bergplaats; *appelhude* = bergplaats voor een kleine hoop appels, bv. in 't hooi, in eene lade, appels die men daar verstopt heeft; *Friesch* hudde, en: appelhudde; *WVl.* munk, ponk, en: prest; *Oostfr.* hüde, hol of verborgene plaats in 't hooi tot bewaring van ooft; *Neders.* heide, wat men bewaren wil en verbergt; ene heide appel un beren; verhutzen = als een schat bewaren; *Eng.* to hide = verstoppen, bedekken, *AS.* hydan = bergen, verbergen, *Zw.* hide, *MNederl.* huden; *Kil.* huede, hoede; huden = hoeden, *HD.* hüten; *Twente* huien = wegbergen; *Deensch* hytte = bewaren; *Westf.* behüen, een verstoppertjespel; *Vlaamsch* hudepot = gierigaard. Prof. *M. de Vries* zegt, dat in de stad Groningen *hudertien* zooveel beteekent als: de trommel, de {p.1337} zak, het laatje, enz. waarin men iets verbergt of bewaart, om het voor latere gelegenheid te besparen. *Taalk. Bijdr.* II bl. 98. Vgl. o.a. *huder*, *huiderei*, en: *utepot*.

huder = **uder** = **uter** (*Lageland*) = vischkaar, aalkaar; *Neders.* hüdevat, hüvat, *Holst.* hodefatt, hüdefatt, *Deensch* hyttefad. “*Dou wörren d'r drei visüters op 'n kander stoapeld, dat was, zoo te reken, preekstoul*”, enz. Zie: *hude*.

hudertien, verkleinw. van: *huder*; zie: *hude*.

huf = behoefde; 't *huf nijt* = 't het nijt *huft*, ook zooveel als: 't was vergeefs, spijtig voor: het mocht niet lukken; hij vroeg om eene aalmoes, *moar 't huf nijt* = men gaf hem niets; “*zee Pât op 'n toon, dat men nâit vroagen huf of'e nog vranterg was.*”

hugelappe; **hugelap** (*Stad – Gron.*), schimpwoord voor iemand die steeds op iets *huugt*. Zie: *hugen*.

hugen = hunkeren, hevig verlangen; *hij huugt'r op* = heeft er sterken trek naar zonder iets te kunnen doen om het machtig te worden. 't Woord behoort alleen in de kinderwereld thuis. *Dr.* hugen, *Oostfr.* *Neders.* hügen = smachtend naar iets verlangen, dringend begeeren, happig zijn op iets, *Westf.* hucheln; *Deensch* hige = ergens naar haken, naar verlangen. *AS.* hyge, *Frank.* huge, *OHoll.* hoghe = zin, neiging, trek; hiervan: *tegen heug en meug* (volgens v. *Dale* ook *Nederl.*) Zie ook: *oflokken*.

hui! tusschenw. om iemand in de verte toe te roepen dat men hem spreken wil, waarvoor ook: **huilà**. (v. Dale: hui = kom aan! voort!) Ook voor: opgewonden. Zie ook: *höftîg*, *heu*, en: *haibai*.

huibui; zie: *haibai*.

huiden; zie: *huiderei*.

huider; zie: *huiderei*.

huiderei. Hieronder verstaat men op het *Hoogeland* een gebouw, bestaande uit eene schuur, tevens woning voor een daglooner, in de nabijheid van den zeedijk, en behoorende bij eene boerderij of een landhuis (börg), oorspronkelijk bestemd om des {p.1339} nachts het vee te bergen dat des daags op de kweldergronden graasde. Niet zelden zijn dergelijke schuren in boerderijen veranderd. Daarvan: *huider* = bewoner en opzichter eener *huiderei*, zooveel als: hoeder, en: hoederij, van: *huiden*, *Neders.* hūden, *HD.* hūten, *Oudfr.* huda, hoda, *AS.* hedan = beschermen, bewaren. Vgl. de vormen: *housteri*, *kwinderei*, *swelderei*, *moalderei*, enz.

huidiet; zie: *hijltied*.

huidpost = hout tot bekleeding van schepen. – Verkoop van “Eene partij wrakhout, waaronder rondhouten, dekbalken, dek – en huidposten”, enz. (*Rottumeroog* 1877).

huiebuiig; zie: *haibaiêrg*.

huig = sloeg, hieuw; *hij huig mit voest op toavel*.

huike (*Westerw.*) = schaapherdersmantel (*schepersmantel*). (v. Dale: huik = falie, zijden of stoffen kapmantel.)

huil; zie: *houl*.

huilà (tusschenw.) = **hui!** = hei! – Ook = wacht eens even, sla maar niet zoo door, stop! Dus = hou op, sta stil; ook: *hui wat!* Zie: *hui*.

huilen, in de zegsw.: *'t is huilen!* = *'t is nacht!* schertsend voor: 't loopt tegen, 't loopt mis, wij kunnen onzen zin niet krijgen; ik heb slechte kaart, enz. “*As ze dei veurige dreuge week nait had harren was 't hailendal hoelen.*” (Overigens altijd *hoelen* = huilen.)

huil om 't zuil; zie: *hail om 't zail*.

huishuis (met gelijken nadruk op beide lettergr.) = niet wel bij 't hoofd, niet goed bij de zinnen.

huisholt = planken van eene doodkist, (*van Halsema*.)

huiven = behoeven; *hij huift nijt arbaiden* = hij behoeft niet te werken; *hij huift mie nijt leuven* (of: *looven*) = hij behoeft mij niet te gelooven; *hij huift nijt* = hij mag het doen, maar kan het ook laten; *dat huift zóó nijt* = dat moet zoo niet, dat is niet ordelijk of betamelijk; *'t is zoo goud as 't huift* = zóó als men 't maar verlangen kan; *Dr.* zoo goed as 't heuft. Zie ook: *huf*. – Vervoeg: *ik huift, doe huift, hij huift, wie*, enz. *huiven*; *ik heef* (ook: *huijde*) {p.1341} *doe heefst, hij heef* (ook: *huijde*). Het deelw. hoort men alleen met: *nijt* (niet) voorop: *ik heb, doe hest, hij het, wie*, enz. *hebben*, of: *harren nijt heeft*. *Oostfr.* hōfen, *Neders.* hōven, behōven. *Dr.* heuven.

huiwat! = hei! zie: *hui!*

hukkend = hoedanig een, correlat. van: *zukkend* = zoodanig een. Zie: *hou'n*, en: *hounent*.

hukkern, voor: *ukkern*; zie ald.

hul, hulle, eene soort van ouderwetsche vrouwenmuts, alleen nog door enkele personen als oud familiestuk bewaard, *Friesch* holle; *NHoll.* hul = linnen kap, het gewone hoofddeksel der vrouwen. *Kil.* hulle, hoofddoek. *Oostfr.* hülle, hüll = eene eenvoudige vrouwenmuts zooals de dienstmeiden en vrouwen op het land dragen, *Hamb. Noordfr.* hülle, hull. Vgl. 't *HD.* Hulle = soort van sluier.

hulder, huller = **brömster**; zeker gevleugeld insect, *Oostfr.* huler. *Zegsw.*: *'t snōrt* (ook: *'t klinkt*) *as'n huller in de pispot*, wordt van eenig snorrend geluid gezegd, en fig. wanneer iemand pocht op nietsbeteekenende daden.

huldersnust; zie: *hullersnust*.

hulle; zie: *hul*.

huller; zie: *hulder*.

hullersnust, huldernust = brömsternust = brömmersnust = nest van *hullers*. Zie: *huller*.

hulpen; zie: *hölpen*

hulpzeel (meerv. *hulpzeelen*), door onvolkomene uitspraak **hupzeel** (en: *hupzeelen*) = draagband aan eene broek, ook **galgen**. *Dr.* hulpzeelen; ook *Overijs. Vlaamsch Oostfr.* In deze beteekenis in 't *Nederl.* verouderd. (v. *Dale*: helpzeel, hulpzeel = draagzeel.)

hulskrabbe = hulsthee; aftreksel van de bladeren der Hulst, *Ilex Aquifolium*, als volksgeneesmiddel tegen waterzucht; v. *Hall Neerl. Plantensch.* (Ook het panacea van wijlen een beroemd wonderdokter, omstreeks 1850, te Muntendam.)

hulsthee; zie: *hulskrabbe*. {p.1343}

hulterdebulter = in wanordelijke drift, hals over hoofd. *Wvl.* hulten en bulten, tautol., dat land ligt in hulten en bulten. (*De Bo*). *Oostfr.* hulten un bülden = laagten en hoogten op woeste gronden. Vgl. *höllderdebölder*.

hultêrg; zie: *bultêrg*.

hulzebōs = hulststruik. *Dr.* hulsebossenheeg. – Ook familienaam.

hummel, hummeltje; liefkoozingswoord voor kleine kinderen. Te *Woltersum* naam waarmede men iemand uitscheldt. – *blinde hummel*, spottend tegen iemand die over iets wat hij zoekt, telkens heen ziet.

hummelsken (*Westerw.*) = hinniken; “’t *Yne* (paard) *begun bie ’t deure opendoun te hummelsken, da mie glad de kelte over de hoed gunk.*”

hummeltje; zie: *hummel*.

Humsterland; zie: *Hömsterland*.

hunnîg; zie: *hönîg*.

hunnîgzuite; zie: *hönîgzuite*.

Hunsego; eene der zes kwartieren dezer provincie, van ouds verdeeld in de ampten of onderdeelen: *Middag, Halve ampt, Ubbega, Innersdijk* (welke de proostdij *Bafloo* vormden); *de Marne* (of de proostdij *Leens*), en *Oosterampt* (of de proostdij *Usquert*.) – *Dr. G. Acker Stratingh* zegt dat dit de ware spelling is, maar dat het later meer *Hunsingoo* werd geschreven, evenals *Fivelingoo* voor *Fivelgoo*. *Aloude Staat II*, bl. 119. *MNederl.* gouw, go, gouwe, enz. *Got.* gawi, *OHD.* gewi, gouwi, gouwa, *MHD.* göu, gou, *Oudfr.* ga, go, *Friesch* goa, go, *HD.* gäu, gau, *MNederd.* go, *Nederl.* gouwe. Gouw, landschap, landstreek, landgewest. Het woord is in het *Mnederl.* behalve in enkele dialecten, niet veel meer in gebruik. Thans is het nog slechts uit plaatsnamen bekend. Zoo bv. *het Gooi, Oostergoo, Westergoo, Fivelingoo, Hunsingoo; Friesch* ga in: *Peperga, Wolvega, Oudega*, enz.; het is daar tot de bet. dorpsgemeente overgegaan. (*Verdam art. gouw 2.*) (Vgl. ook: *de Goudzee*.)

hunsken; de hijgende inzuiging en uitblazing van den adem, waardoor een klein kind zijne driftige begeerte te kennen geeft en ook blijdschap uitdrukt in het vooruitzicht iets te verkrijgen. *Oostfr.* hünnsken = door klanken zijne vreugde te kennen geven, en ook: klagend verlangen; *Neders.* ansking = wensch, begeerte; *Zw.* önska = wenschen; *Deensch* önske = wenschen, verlangen, *OHD.* wunskjan, *ONoorsch* ösk. Vgl.: *hunkeren*.

huplà; hoeplà; uitroep als ons iets ontvalt; ook: wanneer men {p.1345} kinderen over goten, enz. helpt stappen of ze er over tilt; *Westf.* hoppela. Zal zooveel zijn als: àla hup! omgezet: hup alà. Zie: *huppen*.

huppen (*Old.* enz.) = **hippen** (*Ommel.*) = met tegen elkander gedrukte voeten springen. *Zegsw.:* iets kennen as 'n oakster 't huppen = iets op zijn duimpje kennen. Zie: *hippen*, en vgl. v. *Dale art. huppen*.

hupsnieder; zie: *flönkend*. Zal wellicht eene verbast. zijn van: *opsnieder* = opsnijder, grootspreker, pocher.

hupzeel; zie: *hulpzeel*.

hus (*Hoogel.*) = **kōs** (*Westerkw.*); in de kindertaal voor: varken. *Noordfr.* jüs, djüs, *ZDeensch* dys, *OEng.* his, *Holland* trui, of: truus, woorden waarmede men de zwijnen roept. – *hus* zal oorspronkelijk zijn: husch, waarmede men de zwijnen wegjaagt.

husie; zie: *huuske*.

husien; zie: *huuske*.

huspot; zie: *hutspot*.

hustjen; zie: *tiepêln*.

hut, in annonces, enz. meestal voor: *stookhut*; (zie ald., alsook *kebōf.*) – Ook eene kleine schuur in de nabijheid van de boerderij tot bergplaats van verschillende zaken. “Door vereende inspanning slaagde men er in de meeste losse goederen, de hut en ook de voorbehuizing te redden.” (*Bafloo* 1873). Aangeboden te *Nuis*: “eene behuizing, schuur en hut”, enz. *Id.* te *Oldehoven*: “Eene boeren behuizing, schuur en hut”, enz. *Id.* te *Marum*: “eene behuizing, hut, erf, tuin en land.”

hutjemitmutje; zie: *hutmitmut*.

hutmitmut = **hutjemitmutje**, zooveel als: het geheele huisgezin, de ouders en de kinderen, al te zamen, en wordt alleen gebruikt in minachtenden zin, wanneer er bv. sprake is van verhuizen: *hutmitmut is noa Oamerikoa goan*; *hutjemitmutje is in 't warkhoes komen*. Ook denkt men hierbij aan: wat men bezit, dus het huisgezin met den inboedel. Toch staat dit op den achtergrond omdat men dergelijke uitdrukkingen alleen bezigt van lieden die arm of aan lagerwal zijn. *Dr.*: met huttien en met muttien heengaan = met have en goed vertrekken; {p.1347} *Oostfr.* hütt mit mütt, en: hüttje mit müttje, *Holst.* mit de hütt un mit de mütt = met alles wat er toe behoort. *Hoeyff* (*N.Brab.*) heeft ook: het hutje en het mutje, en vergelijkt het met het *HD.* Hut un Schleier, en het *Fransche* chapeau et bonnet.

hutjêrn (*Stad – Gron.*) = eenden vangen.

hutsêln = door plooiën en schikken iets zoo goed mogelijk in orde brengen; *hutsêln en knutsêln* (alliter.) = iets terechtstooten, schudden, enz. en in fig. zin (wat bij *Weil.* en *v. Dale* in eig. beteekenis voorkomt) = door elkander schudden. *ZHoll.* hutseln = schudden, door elkander haspelen; ook *Oostfr.*

hutspot = **huspot** (*Veenkol.*) = **ofgeval**; het zoogenaamde afval van een geslacht varken, in kleine stukken gehakt. Daaronder zijn begrepen: de ooren, pooten, staart en ribbetjes, dus al wat er overschiet wanneer de groote stukken, nl. *zijden* en hammen, er zijn afgenomen. “*Och, leg dei kniertjes daor even bie 'n ander hên, dên kên – je dat mitnemen van aovend; 'k zel joe d'r nog wat hutspot bieleggen*”. – *hutspot* (fig.); een allegaartje, bv. ouder en jonger kinderen, grooteren en kleineren onderengemengd; ook van kinderen alleen, ter onderscheiding van groote menschen; 't *hutspot mout noa ber* = de kinderen moeten naar bed. *Oostfr.* huttpott, ingezouten kleine stukken varkensvleesch; *Hamb.* huszpott = gekookt vleesch in kleine stukken gesneden; *Eng.* hodge – podge, *Fransch* (veroud.) hochepot; *Ned. – Bet.*: hutspot, proefje van de slacht dat bevriende dorpsgenooten elkander wederkeerig aanbieden. – Bij *v. Dale*: hutspot, gemengde spijs van aardappelen, wortelen, uien en vleesch: Geldersche hutspot, Leidsche hutspot. – Dit komt eenigszins overeen met 't geen wij hier *börgerpot*, ook: *boerenpot* noemen, nl. boerekool, kool, wortelen, knollen, appelen, enz. met aan stukken gesneden aardappelen dooreen in den pot gedaan, en daaronder of daartusschen spek, vleesch, worst {p.1349} of *hutspot*, of: spek en worst beide. Ook verstaat men in 't algemeen onder *börgerpot*, eene burgerkeuken, eene alledaagsche doch voedzame kost.

huugje, voor: huik, in: 't *huugje noa de wind hangen*. Zie ook: *hoek 3*.

huur, in: *de lange huur ingoan*, voor: trouwen van vrouwelijke dienstboden; *Holst.* in ene langen deenst gaan = gaan trouwen, *Westf.* in 't lange jâr gån. (*v. Dale*: huur, fig. = huwelijk: mijn broeder is in zijne tweede huur = voor de tweede maal getrouwd.) – Ook voor: *heemhuur*, *hijmhuur*, *landhuur* en *hoeshuur*; *hij het't te huur*, *hij woont'r te huur* = hij heeft

het gehuurd, hij heeft het in huur; *dei ploats*, of: *dat land dut tweihonderd gulden huur* (= *vaste huur*). Het woord wordt ook onzijd. gebruikt: *hij het 't huur nog nijt betoald*.

huurboer = landbouwer die eene boerderij gepacht heeft, pachter, *Dr.* meier, meiersman; *de huurboeren gaan alle joar achteroet*.

huurboukje, in geschrifte *huurboekje*; het zakboekje waarin de ontvangst der vaste huur en der *geschenken*, enz. wordt aangeteekend door den *eigenaar*, en den *meier* tot kwitantie dient. Zie: *beklemrecht*, en: *inbouken*.

huurschatter = **huurstaller**, in geschrifte *huurcerter* = huurcontract. De stad Groningen verkoopt o.a. "het recht van huurcerter op een veenplaats", d.w.z. onopzegbare, onverhoogbare huur. (*certer*, staat voor charter.) Zie Mr. *Heres Diddens* Acad. Proefsch. bl. 95 (1893). *Oudfr.* stal, steal, stel, stol = stoel, gerichtstoel; opstelling = opperste gericht (waarvan *Upstalboom*) en zoo ook voor den persoon die recht spreekt, het ambt van rechter uitoefent; *huurstaller* zou dan zijn: huurbewijzer, huurbewijs; *huurschatter* wellicht zooveel als: schriftelijk bewijs op hoeveel de (zes, of driejarige) huur geschat is, als overeenkomst tusschen *eigenaar* en *meier*. Zie: *beklemrecht*.

huursman = huurder, meerv. *huurslú* = huurders van woningen of landerijen.

huurstaller; zie: *huurschatter*. {p.1351}

huus, in *Langewold* voor: woonkamer. Zie: *hoes*.

huusholderske = **huusholster** = *hoesholderske*; zie ald.

huusholster; zie: *huusholderske*.

huuske; **hú sien**; **hú sie**; **hoeske** = *privaat*. Deze woorden gelden, evenals: **beste koamer**, **meesterharm**, **tante Meier**, **'t kantoor** en **plee**, voor *fatsoenlijk*; meer gewoon is: **gemak**; ruw boerenfolk zegt gewoonlijk: **schiethoes**, of: **schietgemak**. *de les opzeggen bie meester Harm* = *noa meesterharm gaan* = *noa 't gemak*, (enz.) *gaan*. *Oostfr.* húske, húsken, húsje, húsje, *Westf.* huseken, *Eng.* little house, *Oostfr.* brillhüüsje. (*Wvl.* Portegaal (Portugal)) – *huuske* of *hoeske* ook de ruimte tusschen de beenen van een op een' stoel zittend persoon, doch alleen in de kindertaal: *Koom moar in voaders huuske en warm die* = ga maar tusschen mijne beenen staan en warm u (bij het vuur). – Hebben twee of meer spelers eenig geld, bv. den pot gemeenschappelijk, en moet het spel zelf, of zal eene kaart er over beslissen, wie dien hebben zal dan zegt men: *'t is in 't huuske* – Zie ook: *huzentje*.

huuskundîg; **hoeskundîg**; *hij is doar huuskundîg*, eig. en fig.: hij weet er den weg, is er goed bekend met personen, toestanden, enz.

huuswarm; **hoeswarm**; wordt van dienstboden gezegd die lang in den zelfden dienst gewoond hebben, en daar zóó thuis zijn, dat zij meenen eenige rechten verkregen te hebben en beginnen mee te praten. Zie ook: *hoeswarm*.

huusziek (huisziek) = slecht geluimd door gedwongen thuiszitten.

huve, zie: *hude*.

húzelntau (*Old.*) = **marlientou** (*Ommel.*) = marlijn. *Oostfr.* hüsel, hüselîn, hüseln, húsling, *Noordfr.* hüsing, hüsling. *Deensch* hysing, *Jutl.* hysom, *Noorw.* hysing, *Eng.* housing, houseline. *ten Doornkaat* gist, dat het een door schippers en visschers gevormd woord is, omdat het slechts bij de zeevarende volken der Noordzeekusten voorkomt, en dat men heeft te denken aan touw waarmede men de *husen* of *Hausen*, eene soort {p.1353} van visch vangt. Zie ald. art. hüsel.

huzentje (*Goor.*) = **spinnetje** (*Stad-Gron.*) = **huuske** (*Ommel.* enz.) = zeker met de naald gemaakt klein, hol werk aan het borstgat van een hemd, ten einde het opscheuren te voorkomen. (Elders noemt men het schertsend: vlooienrekje.

hij! = **hai!** tusschenw. om schrik, pijn, eene verzuchting of klacht uit te drukken; *hij! wat 'n slag!* (donderslag); *hij! wat deet* (of: *daït*) *dat zeer!* *hij! wa's 't kold!* *hij! wa's dat jà noar!* Tot iemand, die licht klaagt en spoedig dit *hij* laat hooren, zegt men: *legst al te hijen en te fijen* (foei zeggen), zooveel nagenoeg als: wat wilt gij toch met al dat gejammer, schei toch

met al dat geklaag uit. (*Weil.* het is altoos hij of fij (bij v. *Dale* hei of fij) met hem = hij valt altijd in uitersten.)

hij, in *de Marne* voor manl. en vrouwl. geslacht; *hij het hōm wōsken* = hij, ook: zij heeft zich gewaschen.

hij (of: **zij**), de 3 pers. in plaats van den 2den; *hij* (of: *zij*) *zel eten* (enz.) *hebben*, *mam zel heur nannen* (= ik zal u wiegen) zegt de moeder tegen haren zuigeling; *het'e wat, mien jong?* = hebt gij het mijn jongen? *lust'e 't wel, mien vent?* Vgl. e 3.

hij; hai; hei = hij, zij, het.

hijdal; zie: *hijlental*.

hijde; haide, in geschrifte *heede* = werk in zooverre het afval is van vlas; *Dr.* hee, hede, *Overijs. Geld. Neders. Holst. HD.* hede, afval van vlas of hennep; heed = de huid, *AS.* hyd, *Frank. Neders.* hut. (*Weil.* hede; in *Groningen* verstaat men daardoor werk of de grofste, ruigste draden van den hennep; v. *Dale*: heede = grof vlas, grove hennep.)

hijen, voor: klagen, kermen, jammeren, maar niet als er gegronde redenen voor zijn; *wat wilt'te hijen!?* Zie: hij 1.

hijl; hail; heil (= heel, geheel), voor: lomp, onhandig, eenvoudig, zonder erg, slungelachtig; *doe staist'r zoo hijl bie* = {p.1355} gij weet er niet mee om te gaan; ook: gij kunt u in dat gezelschap niet bewegen; “*mien boer stou 't net zoo hijl as'n met 't haspeln: ijn hand har e an de piep en de ander in buus.*” – Voor: heel, geheel, in: *hier hijl* = zelfs tot hier; *doar hijl* = zelfs tot daar; *de bal is doar hijl hen rōld* = tot daar, in de verte, heen gerold; *hij kōmt doar hijl heer* = hij is ver van hier overgekomen; *ik ken de hijle man nijt* = ik ken dien man in 't geheel niet; *ik heb 't hijle bouk nijt zijn* = 'k heb dat boek in 't geheel niet gezien; *wat ligt mie an dei hijle kerel gelegen!* = er ligt mij niets aan dien man gelegen; *die hijle kemedie is mie niks weerd*; *doar is hijl gijn zeggen van*; *doar is hijl gijn bewies veur*; *da's hijl fijn kerel veur heur*; *gunder hijl* = heel ginds; *de eerappels leggen hijl op schuddel* = de aardappelen zijn door 't koken niet verbrokken; *'t kopke is nog hijl* = het kopje is nog heel, niet gebroken; *de hijle boudel* = al wat er is, de heele boel. Zie ook: hijl wel. Vgl. heel 2, bij v. *Dale*.

hijlà, heilà, huilà; tusschenw. voor: hei! ook voor: stop! bv. in het redeneeren zooveel als: draaf maar niet verder door, laat mij ook eens wat zeggen. Het *Noordfr.* heeft hiervoor hilla, heila, ook bij Gijsb. Japix. – Ook zooveel als: och! wanneer men bijna een ongelukje had gehouden, wanneer men iets laat vallen, iemand onwillens aanstoot, enz.; in 't laatste geval ligt er eene verontschuldiging in opgesloten, en = pardon!

hijlbult = heel veel; *was 'n hijlbult volk*; *hij het 'n hijlbult geld*.

hijldal; (*Ommel.*) zie: *hijlental*. De klemt. valt in: *'t is hijldal mis mit hōm*, op de eerste lettergr.; in: *dat wi'k hijldal nijt looven*, op de tweede lettergr., wanneer men bv. zulk een gerucht of vermoeden nog het ongelooflijkst of onaannemelijkst vindt. Ook legt men op beide gelijken nadruk, bij eene ernstige zaak, waarbij men betrokken is of waarover men ernstig heeft nagedacht: *da's hijldal verkeerd, dat mouten ze nooit doun*.

hijle, als zelfst. gebruikt; *'t is 'n hijle* (met den nadruk o.h.w.), zooveel als: hij (of: zij) is scherp, bij de hand, voor zijne taak berekend, ook als werkmán, en staat tegenover: *halve*, voor: {p.1357} sul, sukkel, of: zwak persoon.

hijlental, heildal, haidal, hijndal, hijltaal, hijldal, in 't *Westerkw.* dikwijls samengetrokken tot **huid'l, hijd'l**, alsook: **hailal**, en elders: **heelal, heildal, heilental, heilal, heildental, hailental** = geheel en al; *'t is hijlental mis, verkeerd, verrōt*, enz.; *'t is hijlental gijn boudel* = dat kan, dat mag zoo niet, daarmee kan men geen vrede hebben, die toestand heeft reeds te lang geduurd; *'t is hijlental nog gijn twalf uur* = de klok heeft nog geen twaalf geslagen; *stait de lamp midden op toavel?* – *nee, hijlental nijt* = niet precies. – Voor: evenwel, toch, ook zonder dat...; *nijt allèn doarom, moar hijlental*. (Zie: hijldal; hetzelfde geldt voor: hijlental.) *Dr.* hielndal, *Ned. Bet.* heelental, *Oostfr.* hêl un dal, gans un dal. – Staat voor: heel ende al; vgl. ōmendōm, ōpendōp.

hijlik = **haulik**, **haul'k**, **houlik** enz. = huwelijk. Zie ook: *houlik*.

hijlkees (*Hoogel.*); schimpw., schertsend voor: onhandige, slungelachtige vent. Vgl. *hijl* (= lompe), en dan zooveel als: lompe Kees.

hijl nijt = in 't geheel niet; 'k heb 't *hijl nijt zijn* = ik heb er niets van (of: het ding niet) gezien. *HD.* gar nicht.

hijltied; **hijltieden**, in 't *Westerkw.* hoort men: **huidiet**, **haid**, **haitied**, elders ook **hijltied**, **hailtied**, voor: onafgebroken, onophoudelijk; *hij ploagt mie hijltied* = hij houdt niet op mij te plagen; 'k heb *hijltied kopzeerte* – de hoofdpijn verlaat mij geen oogenblik; 't *lopt hijltied an* = wij hebben onophoudelijk bezoek, of: er is veel beweging op straat. Staat voor: heel den tijd (= den geheelen tijd, dus: voortdurend, zonder ophouden.) *Dr.* hieltijd.

hijltieden; zie: *hijltied*.

hijl wel = zeer goed, vast, zeker; 'k *wōs hijl wel* (klemt. op: *hijl*) *da'k dat peerd verkoopen wōl*; *langer as van 't joar wi'k 't land nijt hollen, dat wij'k hijl wel* (met den meesten nadruk op: *wel.*) = ik wil het niet langer pachten. {p.1359}

hijm; **haim**; **heim**, *Langewold hiem*, in geschrifte *heem* = erf, erve, meestal in den zin van: het afgeschutte gedeelte van den grond dat bij een huis behoort; 't *hijm* van eene boerderij is het binnen de *grachten*, slooten, schuttingen, heggen of singels afgesloten gedeelte waarop het woonhuis (*ploats* of *ploatse*) staat; 'n *vrei hijm* hebben, betekent: dat het erf geen vrijen toegang heeft, welke inrichting vooral in de Ommelanden wordt aangetroffen; *boer is nijt goud vlug, hij kōmt nijt van 't hijm of*, zooveel als: hij komt niet op zijn land, nog minder in 't dorp. *Dr.* *heem* = erf of werf eener woning, eigenlijk eene afgesloten werf; *Friesch* *hiem*, *Kil.* *heym*, *Oostfr.* *hēm*, *HD.* *Heim* = huis, woning, woonstede, enz.; *Westf.* *hême*, *HD.* *Heimath*, *Zw.* *hem*, *Eng.* *home* = huis, woning, *hiem*. *Oudfr.* (*Wiarda*) *hem*, *ham* = een huis; *AS.* *ham*, *Frank.* *hiem*, eigenlijk eene omheinde, in eene zekere streek gelegen plaats. Daarom wordt het in vele beteekenissen genomen voor: huis, slot, weide, bosch, veld, vaderland, enz. *Dr.* *Halbertsma* zegt: "haims beteekende bij de Gothen een vlek of dorp, eene verzameling van huizen, naar Germaansche wijze op behoorlijke afstanden van elkander her- en derwaarts verstrooid. Men ziet dit duidelijk in de namen der dorpen, waarvan *hem*, bv. *Aesthem*, thans *Oosthem*; of: *um*, het welk uit *hem* of *ham* geboren is, bv. *Wirdum*, *Bayum*, waar *ham* overal de beteek. van *dorp* heeft. In *Hammerke*, later bij omzetting *Hamreke*, zien wij de *mark* van den *ham*, d.i. van een dorp of zekere gemeente ten platten lande, dus gemeentegronden, die om de vier jaren gewoonlijk onder de dorpsgenooten verdeeld werden. Ik moet hier nog bijvoegen, dat, gelijk de *Friezen* en *Angels.* de beteek. van *ham* inkrompen tot erf en huis, de *Scandinaviërs* daarentegen die verwijdden, zoodat zij hun *haimr* niet slechts van het geheele vaderland, maar van de wereld gebruikten." – *ten Doornkaat* acht het echter onjuist om {p.1361} als *Kiliaen hammerick* met *hamme*, *ham* te vereenzelvigen of met *von Richthofen* het *Oudfr.* *hamreke*, *hamrike*, *hammerk*, enz. door: *Heim-Mark* = dorp-mark, te vertolken, hoewel velen hem daarin hebben nagevolgd, maar dat het *Oostfr.* (dus ook het *Gron.*) *hamrik*, *hammerk* bestaat uit: *ham* = weideland, grasland, niet door wallen maar door slooten begrensd, en het *Oudfr.* *rike*, *rik* = rijk, òf als *bvnw.* òf als *znw.*, zoodat dan *hammerike* of eene vlakte of uitgestrektheid beteekent, die vele *hammen* heeft, rijk aan weiden is, òf woordelijk zooveel is als: weidenrijk = het rijk, het land, het oord der weiden. Nauw verwant zijn dus: *ham*, en: *hijm* = *heem*; 't eerste zooveel als: door rivier, geul of slenk omringde streek, een terrein, ingesloten door eenig water; 't laatste zooveel als: afgesloten terrein. – Het bovenstaande kan eenige opheldering geven aangaande de familienamen: *van Ham*, *Hamming*, *Hamminga*, *Hemminga*, *Hamstra*, *Heemstra*, enz., en van plaatsnamen als: *Kaakheem*, (*Koakhijm*), *Ernstheem* (*Ernstthijm*); *Warfum* (= hoogheem); *Bedum* (*Bedeheim*), *Stedum* (*Stedeheim*) (uitspr. *Beem* en *Steem*), *Wirdum*, *Eenum* (*Ynum*), *Eenrum*, *Oostum*, *Ulrum*, *Fransum*, *Bierum*, *Verhildersum*, *Hoysum* (= schaapheem, eene boerderij onder *Warfum*), enz.; *Beersterhamrik* (*Beersterhammêrk*) = Nieuw-Beerta, (waarvan men oudtijds

zei, dat de gebraden varkens er met messen in den rug rondliepen, en waar de gemeentenaren zongen: Wie Beesterhammerieken, Woar hebben wie ons gelieken? enz., doelende op den vetten kleibodem). Voorts: *Midwolderhamrik* (*Midwolmerhammêrk*) = Nieuwolda; Nieuw-Scheemda = *Scheemder-*, of *Scheemterhammêrk*, enz. Vgl. ook *Kil.* art. heym. (v. Dale heeft: heem, en: heim).

hijmdog, in geschrifte *heemdog* = dog die huis en erf bewaakt. Te Wittewierum boeldag o.a. van: “2 vette varkens, een snoekkleurige heemdog”, enz. (1877).

hijmerke, ijmerke; ijmertje, ijmer, aimer, bij *Swaagman eimertje, Stad-Gron. ijmpien, Niezijl*, enz. **heerdiemer** = huiskreekel, ook: {p.1363} heimpje; *Neders.* heemken, *Oostfr.* hêmke, *HD.* Heimchen, *MNederl.* eemke (krekel), *Kil.* heymken, heymelken, heemken, *MNederd.* heimeke, met het *Nederd.* hiemk, *Opperd.* heymch eene omzetting van het *OHD.* mûhheime, mûchheime (Heimchen), *MHD.* heime, *Kil.* heymel, heymelmugghe, *Germ. Sax. Sicambr.* = gryllus. Het *OHD.* heims zou oorspronkelijk beteekend hebben: huiskrekel, van: heim (= huis, enz.), en *O*, en zoo verder: heimuch, heimamuch, zooveel als: schepsel, wezen dat zich in huis ophoudt, dus letterlijk = huiskiortje.

hijmhond, in geschrifte *heemhond*; hond die huis en *heem* bewaakt; *de boeren die op de ruimte wonen hebben mijst altemoal 'n dikke hijmhond*. Heeft zulk een dier de eigenschap dat het, hoe ook getergd of gelokt, het *heem* nooit verlaat, dan heet het *hijmvast* te zijn; fig. zegt men het van iemand die zelden uitgaat. *Dr.* heemhond.

hijmhuur, in geschrifte *heemhuur*; de erfelijke, altijddurende pacht die er op een huis met het daarbij behoorende erf rust, en die jaarlijks *verschijnt* op *Midwinter* (Kersttijd); de *landhuren verschijnen* den 1 Mei. Zie: *huurbouktje*.

hijmvast; zie: *hijmhond*.

hijmstee = **hoesstee** *Westerkw.* ook **hörnleger**; plaats waar een huis heeft gestaan, en: de grond waar een huis gebouwd wordt, met de ruimte daarbij behoorende; *grond bie hijmsteeën verkoopen*, zooveel als: verkoopen van bouwterrein. *Oudfr. (Wiardi)*: heemsteed = huiselijke woonstede; *Oudfr. Landr.*: Alle deer in da terpe sitten en de diën Heemsteed habbet = allen die tot een dorp behooren en daar eene woning hebben. Zie: *hijm*.

hijmzijk wezen = aan **hijmzijkte lieden** = het heimwee hebben; Zie: *wenst*. *Dr.* heimziek, en: heimziekte.

hijmzijkte; zie: *hijmzijk*.

hijndal; zie: *hijlental*.

hij né! = o foei! *hij né! dat mag 'k hijldal nijt lieden; hij né! dat wi 'k n't lieden; hij né! da's mie te duur*. Wordt bijna alleen van {p.1365} vrouwen en kinderen gehoord. Zie: *hij 1*.

hijsterg, haisterg, Swaagman heistrig = heesch, schor in de keel van verkoudheid; *Dr.* heisterig, *Oostfr. Neders.* heestrig, *Eng.* hoarse, *HD.* heiser, *Deensch* haes. Staat voor: heeschrig, heesrig, met invoeging der *t*.

hijt, hait = heet; *hijt* (ook: *gek*, en: *fel*) op iets of iemand wezen = er op verzot zijn; *kinder bin hijt op pankouk* = kinderen lusten graag pannekoek; *hij's hijt op heur en zij op hōm* = die jongelui zijn op elkander verliefd; ook *Oostfr.*; *hij is hijt op 't wark* = hij is driftig in 't werk, hij kan geen geleuter bij den arbeid verdragen; *die boer is hijt*, zooveel als: hij is er steeds haastig bij, kan den bekwamen tijd nauwelijks afwachten; *'n hijt peerd* = een paard dat bijna geen oogenblik voor een rijtuig wil stilstaan, dat steeds uit alle macht wil loopen of trekken, *zien peerden bin hijt, die mouten mit stieve lien mend wor'n*. Vgl. *zuit* en bij v. Dale heet.

hijtbier; hijtbijr, hijtbijer (klemt. op de tweede lettergr.) = bier, met name zuiver gerstebier (*kluunbier*) met eieren, suiker en brandewijn gekookt. (Op eene kan bier doet men twee goed geklopte eieren en twee maatjes brandewijn.) Het is uitsluitend een geliefkoosde winterdrank, inzonderheid voor schaatsenrijders. “*Zeg mien wichtje, hest plezijr Da 'k die op hijtbijr traktijr?*” (*S. Reijnders.*) Zie ook: *kluun* en vergelijk het *Flip* der Zeeuwen.

hijtbijr; zie: *hijtbier*.

hijtbijer; zie: *hijtbier*.

hijte bliksem; zie: *roodspek*.

hijten = heeten; ook = bevelen, gelasten: “*as ’k maarkte dat ze nijt dee wat ik heur hijtte, ik heur op slag ’t gat van de deur wees.*” (v. Dale: heeten = bevelen, gebieden, langzamerhand veroude- {p.1367} rend.) Nog bij Tollens: Hij heet de knechten, die genaken, Zich meester van den prijs te maken. Bij Hooft: Don Johan, genaadert zijnde, heet de lijfwacht achterwaarts deyzen. – En Egmont kan mij hier niet heeten of verbieden (Vondel). – De Grave de hiet sonder sparen, Dat men sadelde al de paert. (Melis Stoke.) – *dat zel Joap hijten!* = dat zal waar zijn! daar valt niet aan te twijfelen. Oostfr. ik heb dî dat nêt hêten, enz. NBra. heeten, hieten, Neders. haiten, heiten = gebieden, HD. heissen. Zie ook: *krai*.

hijtgeboakerd = ongeduldig, voorbarig, het rechte oogenblik niet afwachtend; *bie ’t angêln moi nijt hijtgeboakerd wezen.* (v. Dale: heetgebakerd = heethoofdig.)

hijttied; zie: *hijttied*.

hijtkillig = kleinzeerig, zeer gevoelig en angstig voor pijn; Dr. heetkellig. Uit: heet, en: killig = koud, huiverig. Vergelijkt men nu de uitdrukking: *’t is ’n blikken panje*, voor iemand die spoedig over koude en ook over warmte klaagt, dan zal een *hijtkillig* mensch iemand zijn die heet-koud is, dus eigenlijk eene tegenstrijdigheid oplevert waarmee men den draak steekt.

hijt-kold (heet-koud), in: *hijt wordt ’r nijt hijt of kold van* = wordt er in ’t minst niet door getroffen, ’t raakt zijne koude kleeren niet; “*Den har je Kouert (Koert), dij ’t gemoud âinliek nooit hât of kold worde, en die hom (zich) altied geliek bleef.*”

hijvel (van Ankum) = humus, teelaarde. {p.1369}

I

i, voor: u. Zie: *jiffer*.

i. Omtrent de wisseling van *i* en *e*, vooral in de *Ommel.*, zie: *e 1*.

ie Woorden met *ie*, die in ’t *Nederl.* *ij* hebben (ook de afleidsels en samenstellingen); *aksiens* (accijns), *altied*, *andievie*, *aptiet*, *âzien*; *Berlien*, *bertiek* (beddetijk), *beswieken*, *beswiemen*, *bie*, *biebel*, *biel*, *biester*, *bieten*, *biezunder*, *bliede*, *bliken*, *blieven*, *Brunswiek*; *ciefer*; *denkwieze*, *destieds*, *dewiel*, *dezien*, *diek*, *diezig*, *drieven*; *fien*, *fiet* (of: *viet*), *Frankriek*; *geliek*, *gerief*, *gerieven*, *giebeln* (v. Dale *gijbelen*), *giek*, *glieden*, *grienen*, *griepen*, *gries*; *Harderwiek* (*Kalkwiek*, *Omlanderwiek*, enz.), *hemelriek*, *hiezen* (hijschen); *iedel*, *ieken*, *ieker*, *ielen*, *iem*, *iepern* (*ijp*, *olm*), *ies*, *Iesel*, *iesêlk*, *iever*, *iezegrim*, *iezel*, *iezen*, *inlieven*; *kieken*, *kieven*, *kniepen*, *kniesoor*, *krieg* (oorlog), *kriegen*, *kriet*, *krieten*, *kwanswies*, *kwiel*, *kwienen*, *kwiet*; *lankwielig*, *lief* (buik, en: lichaam); *liefrente*, *liek* (lijk en: gelijk), *lieken* (lijken, gelijken), *lien*, *liene*, *liester*; *marlientou* (marlijn), *meedsien*, *meetsien* (medicijn), *midlerwiel*, *mie*, *mieden*, *miel*, *miemern*, *mien* (mijn; – mijne), *miet*; *mienen*, *misdrief*; *nied*, *niedig*; *ondermienen*, *onderwiel*, *onderwies*, *ongeriemd*, *ontbiet*, *onverwield*, *Oostenriek*, *Overiesel*; *pàràdies*, *partiedîg*, *piejekker*, *piel*, *pielter* (pijler), *pien*, *piep* (of: *piepe*), *praktiek*, *pries*, *priezen* (ww. en znw.); *rieden*, *rieder* (ook geldstuk), *rieg* (rij), *riek* (znw. en bvnw.), *riem*, *riemen*, *riep*, *riepen* (ww.), *ries* (rijs en rijst), *rieten*, *riezen*; *schief*, *schien*, *schieten*, *schrieven*, *siepêln* (zippelen), *Sleeswiek*, *sliet*, *sliem*, *slieden*, *slieten*, *slieter*, *smieten*, *snieden*, *snieder*, *spiel*, *spies*, *spiet*, *spieten*, *stief*, *stiel*, *Stientje*, *stieven*, {p.1371} *stried*, *strieden*, *striekdeken*, *strieken*, *striekgeld*, *striekiezer*, *striekstok*, *tepiet*, *termien*, *terwiel*, *tied*, *tieden* (tijden, tijding, en tijgen), *tieger*, *Trientje*, *twiefel*; *vêrnien*, *verbiestêrn*, *verbrieseln*, *verdwiene*, *veriedêln*; *verwiedêrn*, *verwiet*, *vief* (of: *vieve*), *vieg* (of: *viege*), *viel* (of: *viele* = *vijl*), *vielen* (ww. en znw.), *viet*, *viever*, *viezel*, *vliet*, *vrieven* (wrijven); *wie*, *wied*, *wief*, *wiek* (buurt), *wieken* (ww.), *wien*, *wies*, *wieze*, *wiezen*, *wiezer* (znw.); *zekerliet* (en zoo alle woorden met dien uitgang), *zied* (kant), ook in: *wied en zied*; *ziede* (kant, en: stof), *zieden* (bvnw.), *zielen* (zijingen), *ziel* (zijl, sluis), *zien* (zijn, zijne), *zwiegen* (of: *swiegen*), *zwien* (of:

swien). – Op den regel dat de *ij* hier overal als *ie* luidt, zijn o.a. de volgende uitzonderingen: In de stad zegt men: *wij, hij, zij, mij, bij, brij, vrij* (zie *Auwen T.M. IV*, bl. 666); bijzonder = *bezunder*, *bijen* = *beien*; *dijen* = *deien*; *vrijen* = *vreien*; algemeen: *brij* = *brei*, en: *vrij* = *vrei*; – *vijand* = *veiland*; *slij* = *slei*; *pij* = *pei*; *vlijen* = *vleien*. Voorts wordt de uitgang *ij* in: bakkerij, maatschappij, enz. als *ei* uitgesproken: *bakkerei, moatschappei*, enz. Eindelijk: de 2e en 3e pers. enkv. der werkw.: *blijven, drijven*, enz. waar de *ij* in *i* (onvolk.) verandert; zie: *ie 2*. (Hier zij nog opgemerkt: *stiekel* = stekel; *ieгельswien* = echel, stekelvarken, *fiemeln* = femelen, alsmede dat enkele woorden als in het *Nederl.* worden uitgesproken: *bier* (*Ommel.*), *hier*, *kienen*, *klier*, *gier*, *gieren*, *ieder*, *lier*, *liederliek* (*liederlijk*), *mier*, *spier*, *stier*, *tien*, *tieren*, *vieren*, *zeewier*, *zier*, *zwieren*.)

ie. Bij de volgende werkw. gaat de *ie* (*Nederl. ij*) in den 2e en 3e persoon enkv. over in onvolkomen *i*: *blieden; doe blijft, hij blift; – drieven; drifst, drift; – kieken; kikst, kikt; – griepen; gripst, gript; – krietten* (schreien); *kritst, krit; – kniepen; knipst, knipt; – glieden; glidst, glid; – krieggen; krigst, krigt; – lieden; lidst, lid; – miegen; migst, migt; – priezen; prist, prist; – rieden; ridst, ridt; – riezen; rist, rist; – smieten; smitst, smit; – sliepen; slipst, slipt; – strieken; strikst, strikt; {p.1373} strieden; stridst, stridt; – stieven; stifst, stift; – verwieten; verwitst, verwit; – swiegen; swigst, swigt.*

ie = *gij* (meerv. en beleefdheidshalve ook in 't enkv.); *heb ie* = hebt *gij*. in 't *Westerkw.* *hebben joe*; *ie*, of: *jie*, ook: *jou hebben* = *gij hebt* (enkv. en meerv.). *Dr.* *ie* = *gij* (enkv. en meerv.), *Zeel.* *ji*; *Overijs.* *ieje* = *gijlieden*; *Oostfr.* *je, jo* = *ie*; *Neders.* *ji, ju*, *Holst.* *ji* = *gij*; *Pruisen* *jü* = *gij*; *Westf.* *ie* (*gij*), van kinderen tegen ouders; *Noordfr.* *i* (= *gij*, meerv.). *Gijsb.* *Japix y, you*, *Eng.* *ye, you*, *Deensch Zw.* *i*, *AS.* *eow.* – In Holstein, Hamburg, Altona (1804) werden de dienstbaren door hunne heeren met *ji* aangesproken; elders werd het als een teeken van minderheid gebruikt, weshalve men daar *du, he* en *se* bezigde. Op het land werd het vertrouwelijke *du* als minachtend beschouwd. Vgl. *doe*, alsmede wat bij *Vondel* voorkomt: Heer broeder, zijt gegroet, enz., als zijnde het enkv. niet deftig genoeg. – Verbuig.: *ie, van joe, an joe, joe.*

ie, voor: *wij*, en: *men*, *nl.* in den verhaaltrant; *doar bin ie nō*, zooveel als: daar zijn *wij* nu; *den bin je* (of: *bin'j*, voor: *ie*) *verlud* = dan is *men* er slecht aan toe; *den zit je gesjochten* = dan zit *men* met de handen in 't haar. Vgl. *joe 3*.

ie, als verkleiningsuitgang, voor *je* (*Hoogezand*, enz.), bv.: *boompie, wurmpie, wichie, muchie, kerkie*, enz. Zie ook: *je, kie* en *pie*.

ie, (*Westerkw.* en *Hunsego*) in plaats der onvolkomen *i*, in: *wiend, kiend, bienden* of *bienen, wienden, vienden* of *vienen, ien* (alle ook *Dr. Friesch* en *W. Vlaamsch* en, wat de uitspraak betreft, ook *HD.*) *spient, spientvat*, overigens: *spint, spintvat*.

iechel; zie: *iegel*.

iedel = *ijdel*; *iedel van lachen* wezen = zóó lachen dat *men* niet tot bedaren kan komen, onmogelijk kan ophouden met lachen, eigenlijk zooveel als: los in 't hoofd, zenuwachtig door 't lachen. *Neders.* *idel* = al te vlug, te levendig, wild.

iedelheufdig = *ijlhoofdig*, van *zielen* gezegd. {p.1375}

iederbod (*Old.*) = *iedere keer*, telkenmale; 't is *iederbod mis* = 't mislukt elke reis; *hij dait't iederbod weer* = hij maakt er zich telkens weer aan schuldig. *Dr.* *iederbod, iedereis*; *Overijs.* *iederbod* = elk oogenblik; *Geld.* *iederbot, allebot* = telkens, *Oostfr.* *albot, elke bot*; *Zwaben* en *Zwitsersl.* *allebot, allbot, Beieren* alle bot. – Dit bot (*Nederl.* *bod, gebod*) als een term uit het spel, inzonderheid het kaartspel: wat *men* zijn tegenstander *biedt* ingeval hij het spel wint, dus de *inleg*, de *inzet*; en daar deze bij elke partij die *men* speelt, herhaald wordt, werd *bod* bij uitbreiding de naam van elke partij van het spel, dus eene herhaling van het spel, en zoo ontstond *bod* in den zin van *maal, keer*, en *allebod* voor *iedereen keer*, telkens. Zie: *Gr. Wbk.* art. *allebot*.

iedererijn; zie: *elkenijn*.

iedermaal = *iederbod*; zie ald. *HD*. jedesmal.

ieën (werkvv.) = tegen iemand *ie* (gij, jij) zeggen, ter onderscheiding van: doeën (= *doe* zeggen); “*den mou je ook oetschaiden mit dat ge-ie, wie hebben mekoar vrouger ook ja altied doe't.*” *Holst.* jizen (Wanneer man en vrouw elkander met *ie* aanspreken, elkander *ieën*, is dat voor Groninger ooren te afgemeten, gemaakt, onnatuurlijk; in dit geval staat *doe* tot *ie*, als *je* tot *u*.) Zie: *ie 3*, en: *doeën*.

iegel, iechel; schimpwoord voor een vinnig, ongezeggenlijk meisje; *bist'n iegel*; (ook: *stiekel*), wordt een meisje toegesnuwd dat op eene vinnige wijze in verzet komt.

iegelswien = **swieniegel** = stekelvarken (juister: egel). *Dr.* iechelkaor; *Kil.* swijn eghel, ighel, eghel, *MNederl.* igel (Hierbij dient opgemerkt dat men evengoed in dit woord de *ch* als *g*, en de *z* als de *s* hoort.).

iekmeester = ijker, Arrondissementsijker; ook: *Oostfr.*

iel, ielt (*Old.*) = **swil** (*Ommel.*) = eelt; *Oostfr.* ält, êlt, îlt, *Noordfr.* êl, îl, *Oudfr.* ili, ile, il = eelt; *Noorsch.* il = harde voetzool; *Oudfr.* ilda = branden, ontbranden; *OSaks.* eld, *ONoorsch.* eldr, {p.1377} *AS.* alet, aeled = vuur, brand, enz.; eelt toch kan door drukking een brandende pijn veroorzaken, zoodat wij hier slechts aan eksteroogen hebben te denken; daartoe zou ook het *Beiersche* illen = bloedvin, behooren. – *Swil, HD.* Schwiele, van schwielen; *Oudfr.* swila, swille = opzwellen. Zie *ten Doornk.* art. ält.

ielgat; opening in de bijenkorven waardoor de bijen in- en uitvliegen, vlieggat van een bijenkorf. *Dr.* ielgat, ielegat, ijlegat, *Oostfr.* îlgat. (Het *Overijs.* tiëlgat zou volgens *Dr. Halbertsma* van het *Neders.* tiël = honig, komen; ons *ielgat* zal o.i. tot *ielen* (ijlen) moeten gebracht worden.)

ielt; zie: *iel*.

ielú, ook **jielú**, **jelú** = gij, gijlieden; (zoo: *wielú* = wij, wijlieden; *zijlú*, *zullú* = zij, zijlieden.) *Geld.* ilu, elders: jullie. Zie: *ie*, en: *lú*.

iem (*Old. Westerw.*) = **bei** (*Ommel.*) = bij, honigbij. Vergelijking: *zoo vlōgge as 'n iem* = *zoo vlug as 'n bei* = volkomen gezond en daarbij opgeruimd en vroolijk; *bliede as 'n iem* = zeer blij. *Dr.* iem, ieme, ijme, bije = bij; ook voor al de bijen eener korf, en = de korf met de bijen. Ditzelfde geldt ook voor *Westerwolde*. – *Overijs. Geld. Kil. Oostfr.* im of imme, *Westf.* ime, *OHD.* impi, *MHD.* imbe. – Volgens *Grimm* heeft: bij (uit: pi, van: impi), 't *Hd.* Biene, denzelfden wortel als ons: ben, *HD.* bin = zijn, leven, wonen, en zooveel beteekenende als: de bouwende. *ten Doornkaat* acht het waarschijnlijker dat het afkomstig is van een wortel die: drinken, slurpen beteekent, en het *OHD.* impi zooveel is als: inslurper, honigdrinker. Zie ald. art.: *im*. – In allen gevalle blijkt uit *impi* en *imbe*, dat het eene deel des volks het eerste lid, het andere deel het tweede lid voor de benoeming van dit insect heeft gekozen. (Wel heeft v. *Dale*: *ijm*, en: *imme*, maar daarom hebben die woorden nog niet het burgerrecht verkregen.) Vgl. *HD.* Imme, Imker, en zie: *imker*, bij v. *Dale*.

iemdouk; voorwerps.- en stofnaam; doek waarmede men een bijenkorf afsluit, wanneer men de bijen wil vervoeren.

immekörf = **beikörf** = **iemkörf** (van Bolhuis schrijft **ijmekorven**) = bijenkorf. Zie: *iem.* {p.1379}

iemeladden, ijmeladden = plaggen, zoden van heidegrond. “Voorts geve hij haar (de hoenders) een hoenderhok op de warmste plaats van zijne schuur, houde die zoo warm als mogelijk is, en dekke over het rek eene warme bedekking, bv. de zoogenaamde *ijmeladden* (plaggen), waaronder de hoenderen 's nachts warm kunnen slapen.”

iemwoagen (*Stad-Gron.*) = **iemwoagen** = **beiwoagen**, bij *van Bolhuis ijmwagen* = wagen waarmede men bijen vervoert, bv. van Drente naar de kleistreken onzer provincie, tegen den tijd dat daar het raapzaad begint te bloeien.

iemhok (*Old.*) = **iemhuve** (*Westerw.*) = **beistal** = **beihok** = bijenhut, afdak in den hof, enz., waaronder men de bijenkorven plaatst; *Dr.* iemenschoer, van: schoer (*Gron. schoel*) =

beschutting tegen wind en regen. *Dr.* huve = korfje of nest van stroo gevlochten, voor de kippen, *Neders. Eng.* hive, *van Dale* huif (gewest.) voor: bijenkorf.

iemhuve; zie: *iemhok*.

iemkap, iemskap = beikap = bijenkap. (*v. Dale*: bijenkap, immenkogel (wat staat voor: immenkovel), zekere kap, waarmee men het hoofd bedekt, om dit voor den steek der bijen te vrijwaren.

iemkölf = bijenkorf; zie: *iem*.

iemken; zie: *beiken*.

iemker (*Old.*) = **beiker** (*Ommel.*) = bijenhouder; *Dr.* iemker, *bijker*, *Oostfr.* immker, *Holst.* imker = iemand die de bijen verzorgt of oppast.

iemskap; zie: *iemkap*.

iemwoagen; zie: *iemewoagen*.

ien (*Stad-Gron*), als verkleiningsuitgang (zie: *je*, en: *dien*). In 't meerv. valt de *n* weg; *dubbeldien*, mv. *dubbeldies*; *husien* mv. *husies*; *vlintien*, mv. *vlinties*; *Jantien*, mv. *Janties*, enz.

ien = in, (zie: *ie 6*); *ien 't èn* = eindelijk; zie: *ende*.

ien boeten (*Ommel.*) = buiten de deur; *'k heb nog nijt ien boeten west*; {p.1381} *meester let de kiender ien boeten* = hij laat de kinderen spelen.

ierendringêrg, indringêrg = indringend, zich opdringend.

iene (*Westerkw.*), voor: in de, of: – den (voor: *ien de*, door het uitvallen der *d.*) Zie o.a. art. *gribbel*.

ienenkander (*Hoogel.*) = **in'n'ander** (*Old.*) = in elkander. Zie ook: *inn'kander*.

iengremen; ingrijmen = morsende inbrengen, inzonderheid in het boerenbedrijf: zaaien onder ongunstige weersgesteldheid of wanneer de bodem te nat is; *“'t Winterzoad dat'r ook al zoo'n beetje iengreemd was, omdat 't onder bouwerei wat nat har,”* enz. Zie: *grijmen*.

ien ins; in ins = tegelijkertijd, in eens.

ienkend; zie: *inkimd*.

ienkind; zie: *inkimd*.

ienvlijgen; met haast en gedruisch eene kamer binnenkomen. Vgl. *oeteninvlijgen*, alsook: *vlijgen*.

ien ijnen; in ijnen = op eens, plotseling; *ien ijnen kwam d'r 'n duunderslag dat de gloazen rappelden*.

ienzaipen; zie: *inzijpen*.

iepenkriet = kleinzeerig, teergevoelig kind, een kruidje-roer-mij-niet. *Neders.* jipen, jipern = piepen als jong gevogelte, en: ipenkriep, schimpwoord voor iemand die onaangename, pijnlijke gelaatstreken heeft. Vgl. *hiepern*, en: *pieperke*. alsook 't *Fransche* hypocrite = huichelaar.

iepêrn, iepêrnboom = ijpenboom, ijp, soort van olm; *'t ei 'n iepêrn 't is een ijp*; *'t bin iepêrn* = 't zijn ijpen; *'t is iepern* = 't is ijpenhout. *Oostfr.* iper, *HD.* Ulme, *Noordfr.* iper, *Deensch* ypern, *Fransch* ypréau, *Spaansch* olme de ipre, naar zijne herkomst van Yperen in West-Vlaanderen.

iepkönter = neerslachtigheid, melancholie, verbast. van: hypochondrie; *iepköntêrg* = neerslachtig. {p.1383}

iepköntêrg, hiepköndêrg; zie: *iepkönter*.

iepoom = *hiepoom* (zie ald.); *iepoom het hōm beet* = de koorts heeft hem te pakken. Vgl. *iepenkriet*.

ier = jier, jir, jirre, in geschrifte steeds *ier*, eertijds in annonces *ijre*; de vloeistof die uit den mesthoop sijpelt. “Bij de heden gehouden veiling van Groninger ier zijn verkocht 30½ vrachten voor f 86.” (22 Aug. 1894). *NHoll.* ier, *Geld.* aalte, *Friesch Neders.* jarre, *Oostfr.* jirre, jiere, jier; *Oudfr.* jere, gere, (en: ieringa = *kougroup*), *Saterl.* jere, *Hd.* Mirtjauche.

(*Weil.*: gier = koepis, drek met water vermengd, bij *v. Dale*: vloeibare uitwerpselen der dieren.)

ierbak = bak, op een wagenstel geplaatst, om *ier* (zie ald.) over het land te brengen. – Onder *Oldekerk* (1876): “Boeldag van eiden, een nieuwe ierbak,” enz.

iersloot = **jiersloot**; de sloot waarin de *ier* eener mestvaalt geheel of gedeeltelijk wegvloeit; ook *Oostfr.*

ies = ijs. *Sprw.* 't *Ies is alle mensen te wies*, zooveel als: het ijs doet alle menschen uitglijden, is verleidelijk en gevaarlijk tevens. – *wies* (= wijs) moet hier in den zin van: loos, slim, listig, verstaan worden. – Zie ook: *rijs*.

iestboarêlk; zie: *iesboarliek*.

iesboarliek, **iesboarêlk** (ijsbaarlijk), als versterkend bijw. en als bnw.; 't *is iesboarliek kold, mooi, lelk*, enz. (= *ieselk kold*, enz.); *is 'n iesboarlieken wark mit* = er is buitengewoon, ontzettend veel werk mee. (Bij *Goeverneur*: waar een ijsbaarlijk snuggere kop op zat). *Dr.* iesbaarlîk = zeer, buitengewoon.

iesbreden (gewoonlijk met *hooge* voorop, en alleen mv.) = halsboordjes, spottend gezegd.

iesder; zie: *iezer*.

iesêlk = ijselijk, als versterkend bijw. en als bnw.; *ieselk mooi, veurnoam, nat, lelk*, enz.; 'n *ieselk best peerd*, enz.; *da's 'n iesêlke kerel* = een nare vent, beroerde kerel. Vgl. *iesboarliek*.

iesêlkheid = ijselijkheid; 't *is kant 'n iesêlkheid om zuks te zijn*, (– om zoo iets te zien). Zie: *ieselk*.

ieskrappen (alleen meerv.); zie: *krappen*. (*v. Dale*: ijskrap, ijsspoor.) {p.1385}

iestappen = ijskegels, 't *HD.* Eiszapfen, *Oostfr.* îsjökel, *MNederd.* îsjokel, îskekel, îskegel, *Neders.* ishekel, istakken, ysjäkel. (*v. Dale*: ijsstap = ijskegel.)

iesvool (*Old.*) **hiesvool** = **vool**, in de kindertaal voor: veulen. *Oostfr.* hîsfâl, hûsfâl, diminut. fâlke, hîsfâlke, ook als lokwoord. *Dr.* hes, *Oostfr.* hîs, *Deensch*, *Zw.* häst = paard; *Westf.* hysz = veulen; *Beiersch* heiss, heisslein; het *Dr.* heis! heis! ook: hesse, om veulens te roepen.

Omtrent de afleiding van het eerste deel zie *ten Doornk.* art. hîs, en vgl. *hiesvool*.

iezegrim, voor: gierigaard. (*v. Dale*: ijzegrim = verdrietig, knorrig, korzelig mensch.)

iezêln, zie: *iezen*.

iezen, ook: **iezêln** = ijzen; 't *iest mie tou* = 't *iest mie* ('t ijst mij toe) = ik ijs, ik ril er van, eigenlijk: het doet mij ijzen. *NBrab.* ijzen = schrikken; het ijsde mij dat te zien; *WVl.* izelen = ijzen. Moet als: ijselijk, *aisk*, enz. tot het *Goth.* agis = vrees, enz. gebracht worden. Vervoeg. *iesde*, of: *ees*, deelw.: *iesd*.

iezer, **iesder** (= ijzer), als voorwerpsn. in: *hij wil nijt op 't iezer bieten* (hij wil niet op 't ijzer bijten) = hij wil liefst niet arbeiden, 't werken is hem geen ernst; *dei vent het bie 't schoumoaken west, moar hij wōl nijt op 't iezer bieten, nō het 'e hōm verkoft*. Zal ontleend zijn aan paarden die geen toom in den bek dulden.

iezerharden; zie: *harderooden*. *WVl.* yzerling, winterappel.

iezerbeslag = het ijzerwerk, bv. aan een wagen, eene doodkist, enz.

iezerflekken; zekere soort van bruine vlekken in eene stof, bij *v. Dale* ijzersmetten. Wellicht omdat zij op roestvlekken gelijken. *WVl.* ijzermaalplekke = ijzerroest.

iezerkouktjes = **kniepkouktjes**; een nieuwjaarsgebak, bestaande uit meel, boter en suiker, wel dikker maar veel kleiner dan *neijoarskouken*; *Westf.* iserkauken = gebak uit meel en suiker of honig. Zooveel als: koekjes die gebakken worden door mid-{p.1387}del van een *neijoarsiezer* of een dat kleinere bladen heeft, en dat men korthedshalve met den naam van *iezer*, *iesder* bestempelt. Door die bladen samen te knijpen wordt het meelballetje tot een rond koekje uitgebreid.

iezerkoe; zie: *ijzeren koe*.

iezerstark; zie: *duvelsstark*.

ig, achtervoegsel, voor: achtig, in: ketoenîg = katoenachtig, veel op katoen of: op zij gelijkend. *zeidîg* = zijdeachtig; *doenîg* = dronkenachtig; *harfstîg* = herfstachtig; *hiddîg* van een paard dat de knieën niet genoegzaam buigt om flink door te draven; *vissig*, bijmaak van visch. Vgl. o.a. bij v. *Dale*: waterig = waterachtig; rossig = rosachtig, enz. Gevormd als: wollig, zandig, enz.

ig. Invoeging er van in: *loozîghaid* (loosheid), *slimmighaid* (slimheid), *drugîghaid* (droogheid); *sloffîghaid* (slofheid); *bangîghaid* (bangheid); *mooiîghaid* (mooiheid, fraaiheid); *ongeschiktîghaid* (ongeschiktheid); *fienîghaid* (fijnheid); *hoogîghaid* (hoogte); *dikkîghaid* (dikte); *dwarsîghaid* (dwarsdrijverij); *zinnighaid* (koppigheid); *bangîghaid* (bangheid); *grootsîghaid* (trotschheid); *geringîghaid* (geringheid); *doenîghaid* (dronken toestand); *minnîghaid* (= kleinigheid); *valsîghaid* (valscheid).

ik, krijgt in vele uitroepen den klemtoon, bv.: *god zeg ik! duvels was ik!*

ik en mient (ik en 't mijne), in de uitdrukking: *'t is allemaal ik en mient*, wordt van iemand gezegd die steeds over zijn persoon en wat bezit, praat; ook, die als ondergeschikte zóó spreekt alsof hij aan 't hoofd der zaak staat, ten minste vrijwat mee te zeggen heeft, bv. wanneer een veldwachter u vertelt: *wie* (in dit geval de gemeenteraad) *hebben besloten, dat*, enz.

ikke = ik, in den vragenden vorm: ook *Dr. Over-Bet.* en *WVl.*

impamp; zie: *himpamp*.

impelijjêrn, voor: plaatsen, gebruiken; *dat ken ik wel impelijjêrn* = dat vindt bij mij wel eene plaats, dat is geene overtolligheid, 't komt mij goed te pas. 't *Fransche* employer, bij v. *Dale* employeeren. {p.1389}

in, voor: bij, tusschen; *hij zit overal mit de handen in* = hij moet alles betasten en bevoelen, zijne handen kunnen geen voorwerp met rust laten; wordt alleen van kinderen gezegd. Ook bij zinnen als: *hij zit 'r an de hals tou in* (of: *ien*) = hij zit diep in de schulden; *hij zit 'r over in* = die zaak, of dat geval maakt hem angstig, verlegen, zooveel als: daarover zit hij in 't zweet. – Voor: van, in: *dat heb ik in 't zulver* = in plaats van van goud, enz. is de mijne van zilver, overigens zijn ze gelijk. – Voor: aan; *in de proat hollen* = aan de praat houden, ook fig.; *in stōkken* (of: *stukken*) *breken* (of: *gooien* of: *scheuren*); *'n som in bankpampier bezitten*; *zōk zijk eten in spekpankouk*, enz. *WVl.* zich dronken drinken in jenever; zich in eene spijs ziek eten; vijf gulden in koperen munt; hij had eene groote som in bankpapier; iets in stukken breken; eenen appel in schijfjes snijden; in flinters scheuren. (*De Bo*).

in, als versterking voor: in den hoogsten graad; *indōm* = aartsdom, (wellicht nog met een enkel woord te vermeerderen). Bij *Kil.* inarg, ingoed, ingroen, inquad, insoet, inschoon, indroeve; *Vondel* ingloed = hevige gloed; *Weil.* inbitter, inheet, inkostelijk, inkoud, inleelijk, inschoon, invergift, inzout, indroog, infraai, ingierig, ingoed, ingroen; Het *WVl.* heeft o.a. indom, indroog, inbraaf, indrou, indroog, infgraai, inklein, inlui, inleelijk. (*De Bo*). v. *Dale*: inblij, infraai; *Hfft.* (*NBrab.*): inbedroefd, indroevig, ingierig, ingoed, inheet, inkoud, inleelijk, inlief, inlui, inmooi, innet, inproper, inwijs; *Oostfr.* infîn = door en door fijn; *Westf.* inbrâf, infett.

in, ien, in verkorte zinnen, voor: in den grond: *zij hebben 't zoad t'r ien* (*Hoogel.*) = de boeren hebben het zaaien gedaan. Vgl. *d'eerappels d'r oet hebben*.

inaiden; ienaiden = ineggen, door eggen het graan, enz. onder den grond brengen, het gezaaide door eggen in den grond werken.

inbakken; ienbakken; *'t bakt 'r in* = het vriest streng, zooveel als: eene dikke laag ijs wordt in 't water gebakken. Vgl. bij v. *Dale*: bakken, en: koek.

inbeuren; voor: terug ontvangen; zie: *heuren 2*.

in bod, voor: aan bod; *dat peerd is in bod veur*, enz. = voor dat paard is geboden, enz.; *dei kou is in bod bie de Boer veur*, enz. = hij is de hoogste bieder op die koe, enz. Aanmerk.: ook

nevens *in* leze men: *ien*, ook in de samenstellingen, indien het woord althans in de Ommelanden in zwang is.

inboeken (in geschrifte) = **inbouken**, zooveel als: te boek brengen, schriftelijke erkenning als *beklemde meier* door den *eigenaar*. Dit *inboeken* heeft gewoonlijk plaats door eene eenvoudige vermelding van de betaling der verschuldigde *geschenken* in het *huurboekje*. Zie Mr. H.O. Feith, Handboekje, o.a. bl. 26, 38. Zoo beteekent: *oetbouken* (*uitboeken*); van de rechten als *eige*-{p.1391} *naar* afstand doen door den *meier* van zijne verplichtingen te ontslaan en dit in het *huurboekje* te vermelden. Dit *in*- en *uitboeken* geldt ook ten opzichte der *heemsteden* van gebouwde eigendommen. De Gemeenteraad van Groningen besloot (1870) “dat na vruchteloos gedane sommatie aan ... om zich alsnog tegen betaling van het daarop staande, te laten inboeken, eene procedure tegen haar zou worden ingesteld om haar te noodzaken tot verlating der door haar feitelijk gebruikte heemen.” Zie: *huurboekje*, en: *beklemming*.

inboogd = gebogen. Naaistersterm.

inbouken; ienbouken; zie: *inboeken*.

inbounen; ienbounen; waschgoed, dat een paar dagen in sodawater heeft gestaan, met groene zeep boenen om het ergste vuil te verwijderen.

inbraien, inbraiden; ienbraiden = **in 't geliek braien**; zie: *braiden*.

indes (klemt. op beide deelen) = terwijl, intusschen; “*Indes dat dei veur 't vuur wat neulen, Zit 't lutje potje op schoot te speulen.*”

indōffen = in *dōffen* (zie ald.) leggen. Naaistersterm.

indōm; iendōm; zie: *in 2*.

indoun = inschenken; zoo *opdoun* = opschenken; *ie mouten mie d'r nijt meer indoun; zel 'k joe d'r nog 'n beetje opdoun?* = zal ik uw glas aanvullen? *Dr. indoen* = inslaan, opdoen.

indraien (indraaien), voor indringen, inschuiven; *zij het 't gad 'r mooi indraid*, bv. van eene meid of huishoudster die met een boer getrouwd is, (of ook: van een *boerknecht* die met de boerin trouwt).

indrifft; weg van 't eene naar een ander stuk land. *Ommel. Landr. IV, 34*: Heeft yemand een Indrift over eens anderen Land, die heeft oock een wtdrift. *Oostfr. indrift, HD.* (Ein)trift = rijweg naar iets toe: d'r is gēn indrift bī dat hūs.

in drift = naar den wal of dijk drijvende. ook voor: aan het werk; *wie bin mit vief span peerden ien drift*. Zie art. *strandjen*.

indroagen = **insjouen** = **inloopen** (onpers. ww.); 't *dragt in* (of: *ien*), zooveel als: loopt men (bv. als het geregend of gesneeuwd heeft) in den tuin, dan draagt men met zijne voeten klei, enz. of sneeuw mee in huis.

indussêln = **inpepêrn** = inscherpen, ter dege op het hart drukken; 'k *zel hōm 't wel indussêln* = zóó te verstaan geven dat hij er {p.1393} naar handelen moet, dat hij van die voorschriften niet durft afwijken. Zal zooveel zijn als: dat zal ik wel met hem bedisselen. (v. Dale: inpeperen = betaald zetten; dat zal ik hem geducht inpeperen = hiervoor zal ik hem geducht laten boeten.)

ineerden, ineeren; ieneeren (inaarden) = *in koelen b*; zie ald.

ing (als uitgang); zie: *en 6*.

ingappen = onbeschaamd naar binnen zien, als staan gapen naar 't geen er in een vertrek, bij vreemden, voorvalt. Zie: *gappen*.

inge, als uitgang van plaatsnamen, o.a.: *Groningen* (groene *inge*), *Ezinge*, *Tinallinge*, *Sellingen*, *Huizinge*, *Fezinge*, *Wetsinge* (Westinge), *Westingtange*, *Ellersinghuizen*, enz., zooveel als: groene vlakke, weide, grasland. *OHD.* angar, *MHD. HD.* anger, *Noordfr.* eng, *inge.* *ONoorsch.* engi, *Noorw.* enge, *Deensch* eng, *Zw.* äng, *AS.* inge, *Eng.* ing, *Walis* inge; riding = district; *MNederl.* enge (eng) = weide, grasveld.

ingeland = landbezitter die eene stem kan uitbrengen in eenig waterschaps- of polderbestuur; *ingeland* zijn = tot de *ingelanden*, zoodanige belanghebbenden, behooren. Genoemde besturen roepen de *ingelanden* ter stemming op. – *Gr. Wbk.* art. *omgelanden*: *geland* = van land voorzien, land hebbende; *omgelanden* = de eigenaars of eigenaressen om een aangewezen punt, hetzij land of water gelegen. – *Weil. v. Dale*: omgeland, ingeland = bezitter van land in een bedijkten polder. Bij *Kil.* ingheland = grondbezitter; *Wvl.* gelande = die land bezit, grondeigenaar. (*De Bo*). *Dr.* ingeland = lid van een waterschap. *MNederl.* gelande = landeigenaar. Van daar ons znw. *ingelanden*, eig. de gelanden in (een polder). (*Verdam*) *Hfft.*: *gelenden* = de eigenaars der landen die aan eens anders stuk land aanpalen; *gelande*, voor: *ingelände*. Oudtijds heetten degenen, die naaste bureu en aangelanden van eens anders goed waren, deszelfs landen, waarvoor het *Overijs.* aangelanden, het *Gron. landnoabers* heeft. (Vgl. *Swaagm.* art. *glende riepe*.)

ingewaide; volgens *Weil.* in Groningen gebruikelijk voor ingewand van beesten, vogelen en visschen. *HD.* Eingeweide; *Oostfr.* ingewâd, ingewand, *MNederd.* ingewât, ingewant, ingewende = ingewand en in 't algemeen: de inhoud van iets; *Oostfr.* {p.1395} ingeweide = het ingewand van dieren.

inglieden; zie: *wal 2*.

ingloepen (ingluipen) = ingluren, ter sluik door een venster naar binnen zien. *Oudfr.* inglupen = heimelijk door eene opening kijken.

ingoan; de school *gait in* = de school begint, de les vangt aan. Vgl. *angoan 2*, alsook: *in 1*.

ingroavend, in: *ingroavend gierîg* = gierig in den hoogsten graad.

ingrijmen; zie: *iengremen*.

inhangen; zie: *kniepen*, en: *gad, gat*.

inhebben; hij (of: zij) *het 't doar in* = hij *het 't riek doar in* = geniet daar het volle vertrouwen.

inhoalen (*Veenkol.*) = in de schuur halen van het te velde staande koren, wat aldaar veel met pramen geschiedt; in de kleistreken van het *Oldampt: mennen, korenmenen, korenvuiêrn*; in de *Ommel. zoadmennen*, *Westerkw. veuren*, dus = oogsten.

inhoaler; zie: *voele inhoaler*.

inhoedjen = op de huid zaaien. Zie: *hoedjen*.

inhol, inhold; wat eenigszins uitgehold is, bv. van eene schop. Zie: *boor*.

inhollen (inhouden), in de uitdrukking: *wat zal dat inhollen?* (*Westerw.*) = wat zal dat beduiden? – *ik kōn mie nijt inhollen van lachen* (= *ik kon mien lachen nijt loaten*) = ik kon het lachen, of: mijn lach niet bedwingen, niet inhouden. 't Eerste sluit in: luid lachen, het tweede kan ook glimlachen zijn. – Ook = voorloopig *intrekken*, niet gunnen, bij eene veiling, bij v. *Dale*: ophouden. Zie: *intrekken*.

inholten = inhouten, wordt alleen in het meerv. gebruikt; *gowie inholten hebben* = een gezond lichaamsgestel bezitten, ook *Oostfr.* Wordt ook van het inwendige van gebouwen en schepen gezegd. Bij v. *Dale*: goed van inhout zijn.

inhouk, naaistersterm, zooveel als: inspringende hoek, ont-{p.1397}staande wanneer een driehoekig stukje uit een lap wordt geknipt.

inins; zie: *ien ins*.

inkarrên, inkar'n (inkarnen); de boter van 't geen men den vorigen keer gekarnd heeft bij een volgend karnsel voegen en daarmede karnen.

inkhoortje, enkhoortje, ook: **kinkhoortje**; eene soort van schaaldiertje, wat kinkhoorn in grooteren vorm is, welke men hier veelvuldig in slooten aantreft.

inkieken (= inkijken) bij iemand, zooveel als: een oogenblikje bij iemand ingaan, hem als ter loops een kort bezoek brengen; ook *Oostfr.*; *'k heb ijs even bie oom inkeken* = daar een kort bezoek gebracht; *ie mouten gau ijs inkieken* = gij moet ons spoedig eens bezoeken.

inkimd, ienkind, ienkend voor: ingevallen, van den mond, zooals bij oude menschen, door het verlies der tanden, voorkomt. Zie: *inkimmen*.

inkimmen, ienkimmen, van vaatwerk = eene inkerving maken aan het onderende der duigen, waarin de bodem moet sluiten, (*Overijs. Geld.* kreuzen.) *Neders.* kimker, iemand die vaatwerk maakt met één bodem, als emmers, tobben, enz. Te Bremen maakten de kimkers in 1767 nog een afzonderlijk gild uit.

inkletsen = ingooien, inwerpen. Studentenwoord.

inkloarijêrn = inklaren, van schepen.

inknippen = met eene schaar eene korte snede in linnen of katoen maken, om die lap daar door te kunnen scheuren; *ik mout doar inknippen*, zegt de naaister.

inkoelen (inkuilen); knolgewassen, vooral aardappelen en wortelen in den grond begraven en met stroo en aarde bedekken; *Oostfr.* inkûlen. – Ook verstaat men er onder: tuinboonen in een geultje strooien om ze later te verpoten en de ledig {p.1399} gebleven plaatsen van een bed er mee te bezetten. (*v. Dale*: inkuilen = in eenen kuil doen of stoppen.)

inkomen = loopend inhalen, bereiken; *ik ken hōm nog wel weer inkomen*, (Goor.)

inkōmstîg = bij *Auwen schierkomstîg* = voortaan, in 't vervolg; ook *Dr.* waar het voorheen inkomstigh luidde. 't Woord schijnt in deze provincie als goed Nederlandsch beschouwd te worden; men zie o.a. *Ommel. Cour.* 1888 n° 9: “De beklemming van (enz.), zullende inkomstîg jaarlijks op midwinter tot vaste huur doen f 35.” – Door den Burgemeester van Groningen wordt aangekondigd (1867): “dat de uitreiking der acten (betreffende jacht en visscherij) inkomstîg zal geschieden eens in de maand.” – Verslag van de K.v.K. te Groningen (1876): “Wij zouden het evenwel rationeeler vinden dat vermelde tweede trein inkomstîg ½ uur vroeger van *N.Schans* vertrok.” Zie ook: *Keur van het Waterschap Hunsingoo*; – *Prov. Gron. Cour.* 1882, n° 126; – *Verslag van de Gewestelijke Vereeniging van het Onderwijzers-Genootschap*, 1843, bl. 5. In de Staten-Vergadering (1895, 9 Juli) is gezegd: “– een ander lid, ofschoon hij geenszins gerust was dat stoombootverkeer op het verbeterde kanaal inkomstîg niet tot verhooging der onderhoudskosten zou leiden.” – “Wat zal Westerwolde inkomstîg aan den weg hebben, wanneer het kanaal er ver af komt te liggen, waartoe vrees bestaat, nu de weg getraceerd is tusschen de Ruiten- en Mussel-A?” (*Prov. G. C.* 1895, n° 161.) Ook *ODr.* in 't compstich (1629), thans inkomstîg, ook reeds in 1803. *Dr. A de Jager* keurt het woord zeer af.

inkroezen, = opplooiën, in vouwen leggen, van eene geweeftde stof. Vgl. *kroes*.

inkrummêln; inkrômêln (inkruimelen); *zien geld krummelt 'r bie in* = zijn geld gaat er langzamerhand mee verloren, teert er bij in.

inkruus, verbast. van: inclus, met insluiting van.

inlâkijêrn; zie: *beklingen*.

inleggen, voor: verzetten; *er tegen inleggen* = in verzet komen tegen een besluit, eene bekeuring of een vonnis; ook *Dr.* Vgl. *annemen*.

inleggen, van *diepen, wijken, raaien en slooten* (te *ter Apel*) = het graven van een kanaal, zijnde het hoofddiep, waarin de *wijken* {p.1401} uitkomen; van de *wijk*, zijnde het vaarwater tusschen twee plaatsen; van de *raaien*, (zie: *raai 1.*)

inloegen; zie: *lougen*.

inloopen = fig. als in een val loopen, bedrogen uitkomen; *hij 's t'r inloopen; hij is t'r veur tiendoezend gulden inloopen* = die som heeft hij er bij ingeboet. Zie ook: *indroagen*.

Innersdijk. Dit deel van *Hunsego* werd ingesloten door den Wolddijk en zou ten opzichte van den waterstaat een afzonderlijk district uitgemaakt hebben, maar is geen eigenlijk *ampt* geweest. Als polder was het binnen dien dijk bepaald, maar er werd ook nog eene strook lands toe gerekend, tot Fivelgoo behoorende, het Vierendeel genoemd, en had tot noordw. grens Westerdijkshorn, tot Noordoost. Oosterdijkshorn, terwijl de stadsweg en de Beyumer Zuidwending de zuidoost. en de Wolddijk de westel. grens vormde. Voor vast behoorden tot

Innersdijk Westerdijkshorn, Noordwolde, Zuidwolde en Beyum. Dr. *Acker Stratingh, Aloude Staat* I, bl. 128 e.v.

inn'kander; zie: *oet'nkander*.

in-oet. Wanneer er reeds veel koffie is gedronken, zoodat de pot bijna leeg is, antwoordt de schenkster op de aanmerking: *duur* (voor: mag) *'k nog weer opzetten?* – *joawel, lopt'r nijt in, lopt'r ook nijt wat oet*, zooveel als: gij kunt er niets bij verliezen. Zie: *opzetten*.

in om; *hij proat'r, arbaidt'r, locht'r* (enz.) *wat in om* = hij spreekt zich elk oogenblik tegen, ook: hij ijlt; hij heeft geen orde in zijn werk; hij liegt er maar wat heen; *hij ridt wat in 't bōs om* = hij rijdt rond in het bosch; *zit 'n köst* (korst) *in om*, zegt men bv. van een vuil kopje. Ook scheidbaar: *lamp geeft nijt genōg licht in koamer om*. Zie ook: *en om*.

in-op = tegen, tegen in; *wie goan in de wind op* = *wie hebben t'r in op* = *'t gait 'r in op* = wij hebben den wind tegen; tegengestelde van: wij hebben het vóór den wind = *'t gait veur de wind an*.

inpakkeri = het inpakken; *dei inpakkeri handt mie niks*. Zie: *rei*. {p.1403}

inpangêln; zie: *pangêln*.

inpepêrn; zie: *indussêln*.

inpressen = **inprenten** = dwingen om eenige spijs (of: drank) te gebruiken; *zij wollen mie dat mit alle geweld inpressen; wie mouten dat kind 't eten inprenten, anders krigt 's middêgs niks*. Dus: inpressen in fig. beteekenis.

inproppen, fig. voor: inpompen, instampen, drillen bij het onderwijs. (v. *Dale*: inproppen = proppende inprangen, met eene prop sterk induwen.)

inproten; **inproaten**, in: *d'r mit inproaten* = zich in het gesprek mengen; *overal mit inproaten* = zich in een gezelschap over alles een oordeel aanmatigen.

inreien = aan een' draad rijgen. Zie: *reien 2*.

inrimpêln = in kleine plooiën rijgen. Naaistersterm.

inrit; de toegang tot een *deurrit*; zie ald.

inroakêln, eig. en fig. = inrekenen; *Dr. inrakelen* = zich ter sluik toeëigenen, in den zak steken, ook *Gron. Oostfr. inraken*. Zie ook: *bestrieken*.

inroamen; zie: *omroamen*.

ins, **insen**, **ens** = eens, gevolgd door: *gijn* (geen), of: *nijt* (niet); *d'r is ins gijn wonên bie* = er is niet eens eene woning bij; *hij is ins gijn lidmoat; hij ken ins nijt lezen of schrieven; zij is ins nog nijt mōndîg*; “*zoo ijn as ie met zoo 'n jonk haart ken nog wel ens 'n houlêk angooan*”; “*dat har 'k nog nijt ens zijn*”; *op ins* = op eens, plotseling; ook *Dr.* – Vgl. *ien ins*.

ins (telw.) = éénmaal; *da's ins*, en zoo, om 't rijm: *ins, twins, drins!* = eenmaal, tweemaal, derde (en laatste) maal, bij kinderspelen; *ins zoo veul* (eenmaal zoo veel) = tweemaal zoo veel; eigenlijk = nog eenmaal zoo veel (er bij); *hij het ins zoo veul kregen as ik*; – *hij betaalt in ins* = doet de geheele som in eens af; *da's ins, moar nō nijt weer* = dat is voor éénmaal (of: eens). {p.1405}

inschenken, voor: bijdraaien, toegeven; *hij het inschōnken* = hij heeft toegegeven, bij een twist; *ik wil wel inschenken as 't doar moar goud mit is* = ik wil de minste wel wezen, als wij dan maar vrede hebben. *Dr. inschenken* = toegeven, gelijk geven; wij schunken hum neet in = wij hielden onze streng vast. (*Neders.*: nu mag he inschenken = hij heeft zijne zaken slecht gedaan, nu kan hij heenlopen, en wordt gezegd wanneer iemand zijn doel mist.) – Onze uitdrukking zal letterlijk zooveel beteekenen als: den twist met het aanbieden en drinken van een glas uit de wereld maken. Vgl. *biedraien*.

in schiften karrên = zoolang karnen tot de boter zich begint af te scheiden en dan voorloopig laten staan. Zie: *schiften*.

inschreve = merk of schrap met een hard, puntig voorwerp in hout, in plaats van eene schreef of streep met krijt of potlood, dus eene soort van inkerving.

inschunen (*Old. Westerw.*) = **ienstupen** (*Ommel.*) = influisteren, inblazen, iemand in 't geheim tot iets aanzetten wat deze niet had bedacht; wordt steeds in ongunstige beteekenis gebruikt en behoort bijna uitsluitend in de kinderwereld thuis. De knaap verontschuldigt zich met te zeggen: *hij* (en deze is dan meestal een ouder makker) *het mie 't inschuund* (of: *ienstuupt*); “*Jonge, wat heste doar doan? wat het die de Duvel doar inschuund? Woar is de ganzehoed bleven?*” – *Dr.* inschunen, *Overijs.* schulen, inschulen = ingeven, inblazen, heimelijk influisteren; *Oostfr.* schünen = aandrijven, tot iets wat slecht is overhalen; inschünen, verschünen = inblazen, ingeven; *Neders.* schunnen, schunden = aansporen, aansporen, inzonderheid tot verkeerde dingen; *Holst.* schünen = uit boosaardigheid of spotzucht iemand tot iets aanzetten, en zoo ook: anschünen = tot iets verkeerd aanzetten; anschunden, anschünnen, in 't algemeen = tot iets aansporen; *Westf.* inschünken, anschünnen = tot iets aansporen, opstoken. – *AS.* scyndan, scynnan, *OHD.* scuntan, scunten, scunden, *MHD.* schünden = influisteren, ingeven, aansporen; *Ouds.* anscundian, *Frank.* scunden, scuntan; {p.1407} *Noordfr.* skienne = aandrijven, ophitsen, vooral van honden. Vgl. *Deensch* skynde = aandrijven om spoed te maken; *ZW.* skynda = zich haasten, spoed maken. Volgens *ten Doornkaat* met het *MNederd.* scunt = opwekking, aansporing, verleiding, het *Oostfr.* en *Gron.* schin, benevens *Oostfr.* schinden, *Nederl.* schenden, van een stamwerkw. skinnan, skan, skun = splijten, steken, aansporen, enz., gelijk brand, bron, bronst van brinnan; land, lende, enz. van linnan afstamt. (Zie ald. art. schünen.) – Omtrent: *instupen*, *ienstupen*, *Kil.* stoepen = door slaan tot iets aandrijven; *Oostfr.* stöpen = stooten, aandrijven, prikkelen, aansporen. *OHD.* stophôn, stuphjan = stooten; *MHD.* stupfen, stüpfen, stöpfen = met den vinger aanroeren, aantikken, prikkelen, aansporen, van een met het *OHD.* stuph en stophâ (punt, middelpunt, enz.; prikkel), ident. *ONoorsch* stop, stopa, dat met: stip, en: stippen van den zelfden oorsprong is. Zie *ten Doornk.* art. stöpen.

insen, verlenging van *ins I.*; zie ald.

insgelieks (= insgelijks). Op het toewenschen van: *gezondheid!* of: *gouie rais!* luidt het gewone wederwoord (waar de omstandigheid het medebrengt): *insgelieks* = wij wenschen u hetzelfde toe. Het *Oostfr.* heeft in 't zelfde geval: *insgelik*. (Overigens wordt het woord niet gebruikt, maar daarvoor: *ook zoo, net zoo wel.*)

insjouen, inloopen = *indroagen* (zie ald.); *dat zand en mödder sjout zoo in* (of: *ien*), eigenlijk zooveel als: blijft aan de voeten hangen en wordt in huis gedragen. Zie ook: *sjouen*.

inslag = inlichting, ook = raad; *hij het mie inslag geven*, zooveel als: ik weet nu hoe ik moet handelen, naar hetgeen ik van hem vernomen of wat ik met hem besproken heb, kan ik mijne maatregelen nemen; ook *Oostfr.* Zie ook: *oetslag*.

insloagen (*Ommel.*) = **intappen** (*Old. Westerw.*), voor zoover het beteekent: inschenken van koffie en thee; 't eerste ook voor inschenken van wijn, jenever, enz.; 't laatste alleen als het vocht uit eene tap komt. *Dr.* insloagen, inslaon = inschenken, ingieten, bv. van een borrel; *Westf.* intappen, *HD.* einzapfen. (v. *Dale*: intappen = tappende indoen, vullen.) Zie ook: *sloagen*. {p.1409}

insloeken = inslikken; fig. in: *dei geldwölf wil alles wel insloeken; hij het de ploats van zien zuster ook insloken*.

inslupen = insluipen; *inslupte* = insloop, deelw. *inslupt*.

inslupte; zie: *inslupen*.

insnieden (= insnijden) = insnijdingen toelaten door de schaatsen; 't *snidt in*, zegt men van ijs als het begint te dooien; fig.: *dat snidt 'r in* = dat kost veel geld. Vgl. *droad*.

inspellen (inspelden); de gemaakte plooiën voorloopig door het steken van spelden aanwijzen. Naaistersterm.

inspoord, in: *de weg is inspoord* = de (klei)weg heeft reeds sporen, de wagen rolt er mitsdien niet over maar moet in het spoor blijven. 't Is het begin van: *sporîg*; zie: *sloagerg*. (Het werkw. *insporen* wordt bijna niet gebruikt.)

inspringen = beginnen te galoppeeren, van den draf in den galop overgaan bij het harddraven, ook = **deurspringen**; 't eerste kan voor een oogenblik zijn; 't laatste is meer aanhoudend; 't *peerd is deursprongen*, zodoende heeft het den rit verloren; *Oostfr.* inspringen. Eigenlijk zooveel als: beginnen te springen. Vgl: inslapen, insluimeren, indommelen, enz.

in stek, of: **in 't stek**; zie: *stek*.

instemmen = aanheffen, inzetten, den eersten toon van een lied, of ook telkens van elken versregel, beginnen te zingen, wat bv. de voorzanger bij het kerkgezag doet; *meester mout moar ijs instemmen; ie mouten nijt te leeg instemmen*.

instippen; iets gedeeltelijk in eene vloeistof doopen, bv. de pen in inkt, de aardappel in een klein kommetje met boter, enz.; ook *Oostfr.* (*Weil. v. Dale*: instippen = even indooopen.)

instoan; *doar stait niks van in = doar ken niks van komen = dat gait over = dat valt ons niet te beurt*, dat wordt ons niet veroorloofd, of: dat mag ik niet toestaan, enz.

instreuên (= instrooien, en: instrooiing), in: *hij het 'n mooi instreuên kregen* = hij heeft, eene althans voor hem, aanzienlijke erfenis ontvangen. (*v. Dale*: instrooien = strooiende indoen; instrooiing, zonder meer.)

instrupen = inschuiven, bijeenschuiven door middel van eene {p.1411} *struup* of schuif. Naaistersterm. Zie: *struup*.

instuipen (*Stad-Gron.*) = *inschunen*; zie ald.

instuk, het zware stuk hout, dat aan het eene einde der *ribben* (zie ald.) van een *dorschblok* rondom zich verbindt, om hetwelk de middelste *kroag* gehecht is, en hetwelk op het tegenovergestelde eind door de *grootte kroag* gaat. De beide uiteinden worden *proppen* geheeten, zijn rond en verzekerd door ijzers, die men *schenen* noemt, alsmede door ijzeren banden aan het uiterste eind. (*Woltersum.*)

instupen; ienstupen; zie: *inschunen*.

in 't achtêrn = ten achteren. Vgl.: *in 't veuren*, en zie *Gr. Wbk I*, 661

intappen; zie: *insloagen*.

intast, in geschrifte ook *intas*, te *Nieuwolda kopgoud*, elders weer: **'t nat van 'n varken** = het bruikbare van het ingewand van een rund, schaap of varken, nl. long, lever, darmvet, darmen en pens; ook *Friesch*. Zulk een geslacht dier, volgens annonces, *met vollen intast verkoopen*, ter onderscheiding van: schoon aan den haak. Vgl. *v. Dale art. karwei 2*.

in 't dwarse; zie: *dwars*.

in tegen = tegen, tegemoet; *zij kwammen ons in tegen*. Ook fig. = tegenspreken.

in 't èn (in 't einde), **in 't enne**, **in 't ende**; **ien 't èn** = op de been; *de hijle buurt kwam in 't èn*. Ook = eindelijk, ten laatste; *in 't èn kwam d'r 'n schink op schuddel; hij wôr in 't ende zoo dom as 'n kakstoul*. Zie: *èn*.

interzant (intressant), zooveel als: eigenbelangzuchtig, grenzende aan: inhelig, schraapzuchtig; tegengestelde van: vrijgevig, toegevend in geldzaken. – Ook met de beteekenis van: brutaal, boos.

interziebel = eigenlijk; het eigenlijke van, het wezen der zaak.

in 't geliek braiden; zie: *braiden*.

interen; telken jare aan inkomen te kort schieten en dat met een deel der bezittingen aanvullen, telkens het kapitaal {p.1413} aanspreken. Vgl.: *inkrummêln* = *interen* van een klein kapitaal. Vgl. *v. Dale art. interen*.

in 't hijte, of: – **ien 't haite** (in 't heete), in: *ik heb de wash in 't hijte* of: *ik mout de wash nog in 't hijte zetten*, zooveel als: als het gewasschen goed schoon is zet men het, ten einde het helderder te krijgen, gedurende één nacht in heet water waarin potasch en zeep is opgelost.

in til = op til, aan de hand, in de maak; *Hoofst*: in 't til; *Neders.*: daar is wat in dem til. (*v. Dale*: er is iets op til = er is iets in beweging, er moet of zal iets gebeuren.)

in toeze = **ien toes**; zie: *toeze*.

intrauen; zie: *introuen*.

intikken = aantikken (*Gr. Wbk.*); *zij hebben mie intikt*, waarin ligt opgesloten, dat men er niet uit eigen beweging een bezoek heeft gebracht.

intree (klemt. op: *in*) = entrée, intreegeld; *de intree is 'n gul'n*.

intrekken = **inhollen**, niet gunnen aan den hoogsten bieder bij verkooping of verhuringen; *'t is intrōkken* = het bod is niet gegund = het goed is niet verkocht (of: verhuurd). (De verkooper of verhuurder nl. behoudt zich altijd het recht voor het bod van de hand te wijzen, weshalve de veiler bij het laatste bod er steeds aan toevoegt: *bie perviezie* = bij provisie, voorloopig.)

intresten = interessen, ook = interest. Uitlating der *t*.

in tril (*Hoogel.*) = in de weer, druk bezig zijn; *zij bin altemoal in tril om 't hooi in hoes te kriegen* = men is druk aan het hooien. *Hoofst*: op ter tril = op den loop. (v. *Dale*: aan of op den tril (of: dril) gaan = lanterfantent.)

in 't rōnde = omweg over, of: langs. Wil men bv. per spoor van Winschoten naar Assen reizen, dan moet men *Grōnen in 't rōnde*, ook: *de stad enom*, d.i. men moet den omweg moeten maken over Groningen. – Ook = rond, rondom: *in 't rōnde draien*.

introuen, intrauen = trouwen met iemand die eene eigene bezitting heeft, bv. met eene weduwe (of: weduwnaar) die eigenares {p.1415} is eener boerderij; *hij's t'r bie introud*, zooveel als: die boer heeft het goed niet mee aangekocht, hij heeft er geen deel aan, of: hij had er geen deel aan toen hij met die vrouw in het huwelijk trad.

in 't veuren = vooruit, vóór zijn; de klok is *in 't veuren* = gaat vóór; *ijn (glas) in 't veuren wezen* = één glas meer dan een ander (of de anderen) gedronken hebben, hem één voor zijn, wanneer men dan verder voortgaat met drinken; *in 't veuren betoalen* = vooruit betalen; (*eerappels*) *in 't veuren koopen* = (aardappelen) koopen vóór zij gerooid zijn; *in 't veuren arbaiden* = een werk eerder verrichten dan noodig is, met het doel om er later vrij van te wezen; *wat in 't veuren hebben* = daarvan steeds iets in voorraad hebben; *da's zoo wied in 't veuren!* = die tijd is nog zoo ver! *Oostfr.* in fören, in 't fören kamen = vóór zijn.

invallen. Zegsw.: *'t valt'r in as Gods woord in 'n student* = 't smaakt heerlijk, dat valt er lekker in.

invoaren, voor: inschieten. Van een ruim kleedingstuk, bv. van ruime laarzen zegt men: *ik ken d'r moar zóó invoaren*.

invörken; de schooven van den wagen aan den persoon die in de opening staat welke in de *goul* overblijft, toereiken.

inwassen; zie: *oetwōssen*.

in weg, in: *doar ken men moar in wegeten* (of: *drinken*) = die spijs (of drank) bezwaart de maag niet, kan geen kwaad doen; *doar eet ik moar in weg* = zooveel ik maar lust.

inwendîg = binnen (den tijd van); *inwendig acht dagen*, ook *Dr. Neders.* – Behoort tot onzen advertentiestijl en moet verworpen worden. – Ook voor: heimelijk, in: *'k was inwendig nog bang dat hij nijt komen zōl, dat hij zijk wor'n was*, enz., met de bijgedachte: ik liet zulks niet merken, het was niet aan mij te zien.

in ijnen; zie: *ien ijnen*.

inzegeên (inzegging) = vermaning, berisping; *'k heb hōm 'n gouie inzegeên geven* = hem ernstig vermaand; *zij wil gijn inzegeên hebben* = zij kan geene terechtwijzing verdragen, laat zich niets gezeggen. “*Mozes kreeg nou de neudige inzegegens*” = aanwijzingen (van den dokter) die nauwkeurig moesten worden gevolgd. *Neders.* inzeggen = lachende berispen, vermanen; {p.1417} he let sik niks inzeggen.

inzet eten = zuurkool en snijboonen; *de boeren hebben midden in 't zōmer nog inzet eten*. Zie: *inzetten 1.*

inzette boeskool = zuurkool. Zie: *inzetten 1.*

inzetten = inleggen, van augurken, uien, enz., en = inmaken van kool, boonen, enz.; hiervan: *inzette boeskool* = zuurkool, als – *inzette boonen* = ingemaakte snijboonen, *prōnkers*, enz. *Neders.* insetten, *HD.* einmachen, van vruchten in suiker, zout, azijn, enz.

inzetten = beginnen, nl. met eene jacht; *wie hebben doar* (bv. bij die boerderij, enz.) *inzet*; de *inzet* is in dezen het punt, de plaats, vanwaar de jacht een begin neemt; – *September zet goud in* = die maand begint met goed weder.

inzitten = in verlegenheid verkeeren; *hij zit 'r over in* = hij vreest er voor, bv. dat de effecten zullen dalen; ook: hij is beducht voor de gevolgen, (v. *Dale*: hij zit er mee in, hij is met de zaak verlegen); *hij zit 'r an de hals tou in* = hij steekt diep in schulden. Zal zooveel zijn als: in benauwdheid, in 't zweet zitten. Ook *NBrab*.

inzitten = door het ijs geraakt zijn, ook in 't algemeen: te water geraakt zijn; “*daor hemmen dei jong en dat wicht inzeten*” = op die plaats zijn beiden door het ijs gezakt (en verdronken); *Jan har ien sloot zeten en kwam mit de natte krös ien school* (of: *schoul*); *snikjōng het ien daip zeten* (*Hoogel.*)

is. Eigenaardig is het gebruik van dit woord ingeval in de verte een hevig onweder woedt; *doar 't is, doar komen ongelukken van* = waar die bui zich ontlast, enz., met den nadruk op het woord. Evenzoo in: *zij geeft mie nooit dat wat is* = 't zijn slechts kleinigheden die ik van haar krijg; *wat is 't mooi weer!* en dan krijgt het woord den klemt., bv. ook in: *wat is 't doch 'n kruus*; *wat is 't 'n drokte*; *wat is 't 'n boudel*; *zoo is 't! zoo is 't maor!* = juist, zoo denk ik er ook over. – *'t is zoo as 't is*, waaraan een ander toevoegt: *moar nijt zoo as 't heurt* = dat is niet in den haak maar er valt niets aan te doen.

is 't woar of nijt? = zeg, is het niet zoo? bij mij staat het vast.

inzijn (inzien), in: *dat let zōk duuster inzijn* = dat is een donker vooruitzicht. Vgl.: naar het zich laat aanzien = zich zóó voordoen.

inzijpen = inzeepen; met sneeuw om het hoofd of in het gezicht wrijven, onder schoolknepen nogal gebruikelijk: *ze 'k tie ijs inzijpen?*

irdjebêie; zie: *eerbeien*.

isse = is zij; *doar isse*; *isse weer beter?* = is zij weer hersteld? Zie: *e 3*.

izze = is hij; *'t is 'n schoelie, dat izze!* Vgl. *isse*, en zie: *e 3*. {p.1419}

J

jà (de *a* als in: dag), voor: immers, toch, *'k heb 't jà al zegd* = ik heb het u immers reeds vooruit gezegd; *'t is zoo jà goud* = zóó is het toch goed, of: voldoende; *da's jà mooi, goud, fiks*, enz. = dat is waarlijk mooi, enz. naar 't geen gij mij vertelt; *da's jà woar. 'k mōt nog 'n bosschōp doun* = 't is waar ook, ik moet nog eene boodschap doen, 't schiet mij nog tijdig te binnen; *doar lopt hij jà* = kijk, daar loopt hij, of: daar loopt hij immers (en is dus niet ziek, of op reis); *wat rookt dat hier jà!* = hoe rookt het hier! *zij bin veur mie jà* (of: *jà veur mie*) = zij zijn voor mij bestemd, niet waar? *ik zee die 't jà* (3e vóór den 4e nv.) = ik zei het u immers. Ook: *hij het ziek west jà*; *zij het 'n dikke mond had jà*; *doar wijt ik niks van jà*. Komt overeen met: hij is ja geen kind meer, bij v. *Dale*, die het als Germanisme veroordeelt. *HD.* es regnet ja; sagen Sie es ja nicht; “Ihre geehrte Name (die van W.A. Scholten) ist ja bekannt in ganz Deutschland.” – Om te kennen te geven dat men geen geloof slaat aan iets wat ons verteld wordt, zegt men met eene eigenaardige verandering van toon: *jà!* zooveel als: 't mocht wat! gekheid is 't! (Hetzelfde geldt ten opzichte van: *jàwel*, bv. in: *ik wōl hom kriegen, moar jàwel! flai piepen! hij naide d'r oet*. Aan 't begin van een zin: *weljà, zoo mout ie moar beginnen!* *wel jà, 't is nog nijt mooi genōg!* spottend voor: gij legt het geheel verkeerd aan, enz. – Als eenvoudige bevestiging; *bin ie noa stad west?* is het antwoord: *jà guster*, (gister); *jà 't is wat te zeggen, as men zoo lieden mout, as men old en arm is*. De open *a* wordt daarentegen in het woord gehoord bij eene hartelijke, volmondige instemming; *joa, 't is zoo as ie zeggen*; *joa*,

mens! zoo bestait 't *mensdōm* = ja, zóó zijn de menschen; *hij zee gijn joa of gijn nee* = gaf geene toestemming maar sloeg het ook niet af. Zoo ook steeds: *joabruir* (= jabloer), en: *joawel*, bv. in: {p.1421} *wil ie mie 'n pelzijr doun?* – *joawel, waarom nijs as 'k 't boeten mien schoa doun ken*, enz. – Ook met nagenoeg denzelfden klank als in 't *Nederl.*; *ja?* zoo?

Hiervoor schijnt zeer in gebruik te komen: *o ja?* = zoo? waarlijk? och kom! evenals: *o nee?* – Nog voor: wat belieft u? wat wilt gij? als antwoord wanneer men geroepen wordt; *Hinderk!* waarop deze zegt: *jà?* Van jongen tegen ouden wordt het echter als eene grove onbeleefdheid aangemerkt. – *Dr. jà*, *jao*, *Geld. jè* = immers, toch.

jaagnet, zie: *jachtnet*.

jaarmalen (zonder enkv.); een bepaald getal huurjaren, uit den tijd toen de *eigenaar* het land bij drie of zes jaren verhuurde, eene losse huur, die later in altijddurende, onopzegbare vaste huur overging, met wijzigingen der verplichtingen van den huurder, (*beklemde huur*), jegens den eigenaar. Wat het dagelijksch gebruik aangaat moet het woord als verouderd beschouwd worden. In het *Ommel. Landr. V*, 40 worden de gevallen opgenoemd, wanneer een *Meyer* gedrongen is van zijn gehuyrde Jaarmalen aftetreden, ende dat gehuyrde goed te verlaten; zie ook ald. *V*, 39, 47, 48 enz., en *Old. Landr. IV*, 122. Voorts *Dr. Landr* (1712) *III*, 83: Zo een Meyer-man met den uitgang van zijne jaarmalen, enz.; ook art. 82, id. (1608) *III*, 40: soo moet de cooper den Huirlinck sijne jaermaelen uith holden. Zie ook: *beklemrecht*.

jachs = **loops**, **loopsk**, met verbast. **jask** = teellustig, van eene teef; *Dr. jachs*, *jachs*. *Oostfr. jagtsk*, *jagsk* = bronstig: *NBrab. jachtsch*, *jachtig*. *Kil. jaghtig*, *loopigh*. – Op 't *Hoogeland* zegt men: *Negen doagen joagen*, *Negen weken droagen*, *Negen doage blind*, *Dat is kat en hond zien kind*.

jacht, voor: haast: *jacht hebben* = haastig, gejaagd zijn, ook in *Zeel*. Bij *Cats*: *Jachtige menschen dienen op ezels te rijden*. *Oudt. jachten* = met spoed iets doen; – *da's jacht!* = dat is een fortuintje! daar zullen wij plezier van hebben! *Vgl. riddel*.

jacht, **jachtje**; zie: *voaren*. {p.1423}

jachtband; schoor der *ploaten* (zie ald.) in eene boerenschuur. Bij *van Halsema: jagtband* (Term. artis) een houwvast dienende tot schooringe van de plaatsen in een schuur – Uit *Warfhuizen* schreef men (1869): “Naar het schijnt is het vuur boven bij de vorst in het midden der schuur ingekomen, althans daar was eene opening in het dak, terwijl onmiddellijk daarbij een halve spant als verbrijzeld werd en een zoogenaamde jagtband geheel was gespleten.” – *jacht* zal hier staan voor 't *HD*. *Haft* = steun, van: *haften* = houden hechten, waarvan *fig. haften an* = gehecht zijn, enz., en 't woord pleonast. zijn.

jachtdeurdarm, zooveel als: dunne spijs, als tegengestelde van zwaren, stevigen kost; term van het boerenfolk.

jachtje; zie: *voaren*.

jachtnet, in geschrifte *jaagnet*; een rechthoekig net, als een zegen, waarmede men aal, enz. vangt; ook *Oostfr.* Aldus omdat de visch er als ingejaagd wordt door polsen met eene lange pols of met een *joagerstok*; lichte, lange pols.

jachtpoal; korte staak, dien de *schuitemvaarders* als plaatsvervanger van den mast gebruiken, omdat zij dezen dan niet behoeven neer te laten.

jachtwaid; **jachtwaide**, in geschrifte *jachtweide*; de algemeene gelagkamer eener herberg of van een logement; ook *Dr.*; *Oostfr. jachtweide*, *jagtweide*. Oorspronkelijk zooveel als: rustplaats, uitspanningsoord voor den jager, later = plaats van samenkomst der jagers, waar ook het buitgemaakte wild werd bezorgd. *OHD. weida*, *MHD* = weide, voedsel, spijs voor dieren en menschen, wat men uitbreidde tot de beteekenis van: wat den mensch genoegenschafft, wat het hart verheugt. Aldus ook ons: oogweiding (veroud.) = genot van het oog. *HD* *Augenweide*. – O.i. moet hier de beteekenis van: weide, voor jacht; *Kil. weidener* = jager; *MHD. weidenie* = jacht, visscherij, *Zw. vide*, *ONoorsch veidr*; *AS. vâdhu* = jacht, enz.; voorheen weiman = jager, waarvan {p.1425} ook: *weitasch*, alsmede het *HD. Weide* =

jachtwild, buiten rekening blijven; *jacht* zou tot de beteekenis van haast, drift, moeten gebracht worden; jacht maken op = bejagen, haken, dingen naar iets, (v. *Dale* art. jacht 1). Dus: *jachtwaide* = plaats waar men zich henen spoedt om uit te rusten, om, als in der ijl, eenige ontspanning te genieten.)

jachtwagen (*van Bolhuis*) = speelwagen.

jachtweide; zie: *jachtwaid*.

jak (Ommel.) = wambuis, jas of rok; *gijn jak anhebben* = in 't hemdrok, of: in 't boezeroen loopen. *ZHoll.* jak = buis; *Oostfr.* jak, kort opperkleed zonder of met zeer korten schoot; *Noordfr.* jäck = wäms. Oudtijds beteekende het in Bremen ook: manskleed, overrok, wapenrok. *MNederl.* jack = borstharnas, pantser, wapenrok. Daarvan: schobbejak. *HD.* Jacke = soort van vest met lange mouwen. Vgl. *lappen* I.

jagtband; zie: *jachtband*.

jakkepoes; scheldwoord, zooveel als: kale pronker; ook voor: slechte kerel. *Oostfr.* jakkepûs, een uitgehongerd, gierig, onbeschaamd mensch, een landlooper, bedelaar; ook = jakhals. Vgl. *groetjepoes*.

jakkêrn = veel en hard rijden, rijden en rossen. Men zegt het van iemand *dei altied tusken de roaden zit*, en daarbij *hard deur de wereld wil*. Ook fig. 'n maid *jakkern* = steeds tot spoed aandrijven, voortzweepen. Gewoonlijk hoort men de alliter. *jakkern en joagen*, bij *Weil.* en v. *Dale* jakken en jagen. *Maastr.* jakken, jakkeren = hard loopen, galoppeeren, dragen; *Vlaamsch* = een paard met de klappende zweep aandrijven; *MNederl* jacke = leeren zweep; jacken = met de zweep slaan. *Neders* jakken = bestendig voor plezier rijden; *Westf.* jacken = jagen, snel rijden; jackeln = rijden; *HD.* jackern = snel rijden; ein Pferd müde jackern = afjakkeren, afrijden; v. *Dale* jakkeren = jagen, voortdrijven. – *jakkern*, frequent. van: jakken en dit een causat. van: jagen.

jamk = diskwijls (*Vredewold, Langewold*); ook *Friesch* nl. in afgelegene plaatsen. Zie ook: *jamt*. {p.1427}

jammen; zekere soort van aardappelen; zij zijn uit Friesland hier ingevoerd, en men onderscheidt in den handel *Friesche* en *Groninger jammen*; thans spreekt men ook van *zömer*-en *winterjammen*. (v. *Dale*: jannen, eene zekere soort van aardappelen.) Vgl. *jannen*.

jump, jumpk = zoo even, in een oogenblik (*Niezijl.*)

jamper, jomper, ook **jomperd**; Kiel door schippers, o.a. door korenschippers gedragen, met de band om de middel, gemaakt van *bevertien, pilo* of blauw linnen. Uit Noordbroek schreef men (1889): "Zijne ('s landloopers) kleding bestond in alle seizoenen, uit een geel of blauw boezeroen met dubbele boord, in de volkstaal jomperd," enz.

jumpk; zie: *jump*.

jamt, jampt, jamk (*Westerkw.*) = bijna, ook = weinig; *jamt nijt* = bijna niet; *jamk gijn* = in 't geheel geen. *Dr.* jamt, jamk = zeer weinig, een enkele keer. *Friesch* jamk = dikwijls, gemeenlijk, veel, vaak, ook in *Langewold*.

jampt; zie: *jamt*.

jan; zie: *Kenau*.

janboedel (*Stad-Gron.*) = 'n boudel van Jan Stijn, ook = 'n boudel van Kea, wordt een huisgezin genoemd waarin het zeer onordelijk en ruw toegaat.

jandoom (Klemt. op: *doom*), basterdvloek, verzachtend voor: *goddoom*. *Amsterd.* jandomi.

jandorie, jandosie, jandosiehoal; basterdvloek, verzachtend voor: *goddorie*; *Geld.* jandorie; *Dr.* jandorie, tusschenw., eene verwondering uitdrukkende. Zie ook: *dorie*.

jandosie; zie: *jandorie*.

jandosiehoal; zie: *jandorie*.

jà neudîg! spijtig iron., als aanmoediging, zooveel als: dat moet gij vooral niet nalaten! 't zou jammer zijn als gij uw plan niet uitvoeret.

jan-gat; schimpwoord, zooveel als: vergeetachtige sul; *bist 'n rechte jan-gat, kenst niks meer omthollen*. (Ook bij *Hooft*, waarmee hij, volgens Leendertsz, den Spanjaard wil aanduiden; bij *v. Dale*: jangat = onnoozele, onhandige knecht.) {p.1429}

janhennîg; aldus noemt men een persoon die zich gaarne met vrouwenzaken bemoeit, een janhen, een potkijker is.

janhoagel-en-zien-moat = 't janhagel, gemeen volk; ook *Oostfr. Holst.*

janhoagel: een suikergebak. Bij de *Vlamingen* is: janhagel en zijn maat de benaming voor eene soort van koek.

jan-in-onderbōksen, zie: *jan-in-'t-hemd*.

jan-in-'t-hemd (klemt. op: *jan*) = **jan-in-onderbōksen**, schertsende benaming voor: zakkoek. Zie: *klōnt*.

jank = zin, verlangen, neiging, begeerte; *de jank stait hōm altied noa hoes, noa 't wicht, noa de harbarg*, enz. *Dr.* de jank hebben naar iets; de jank stun er hom nao = hij had er zin in; *Oostfr.* de jank, of: jangst steid hum altîd na d' janever, enz. – *Dr. Oostfr.* janken = sterk verlangen, hunkeren, aan het janken der honden ontleend, waarmee zij hunne begeerte te kennen geven; *Noordfr.* janke, *Nederd. MNederd.* janken, met het *Lat.* gannire (janken, huilen) van denzelfden oorsprong, en hiervan het znw. *jank*. (*v. Dale* janken beteekende oudtijds sterk begeeren, en zulks door uiterlijke teekenen te kennen geven. Zie art. moesjanken.)

jankezoan; zie: *kezoan*.

jankloasenspul = **jankloasenspil** = poppenkast, ronzebons. (*v. Dale*: Jan Klaassens = hansworst, inz. in de poppenkast.)

jan-kom-zelden (*Hoogel.*); benaming voor eene vork met zeer langen steel voor het toereiken der schooven bij het opladen. Dit werktuig wordt, om het moeilijke van dien arbeid, aldus door het boerenvolk betiteld.

Janman, voor: kleine Jan = Jantje, *onze Janman is guster in in de bōksen komen*. Zoo: *Hinneman*, als 't een kleine Hendrik is. Zie: *man 2*.

jan-maisies (Jan meisjes) = janhen. (Ook waar die uitgang anders niet gebruikt wordt.)

jannen; verbasterde schrijfwijz voor: *jammen* (zie ald.) Uit *Warfhuizen* word (1873) gemeld: "Vooral zijn er vele 'jannen' of 'jammen' en hierin vindt men ook nu weder bijna geheel geene zieken." Ook de Zeeuwen schrijven: jammen *Advert.* (1893): "Puikste {p.1431} Blauwe en echte Zeeuwsche Jammen ... te Zierikzee."

jannever = jenever; ook *Oostfr.* Schimpend hoort men: *blaue janüver*; uit den mond van verontwaardigde vrouwen hoort men niet zelden: *dei bliksemse blaue jannever!*

Jannewoarie = **Jannewoariemoand** = Januari; *da's 'n jannewoarie*, ook: *jannewoariekloes*, zegt men van een dikke, gloeiende kool in de stoof, zooveel als: dat is eene kool zooals men die in den in den koudsten tijd verlangt, *Overijs.* Jannuarichien. (In 't laatste woord valt de klemt. op: *moand*, en wordt steeds zonder lidw. gebruikt.)

jannewoariekloes; zie: *Jannewoarie*, en vgl. *kloeze*.

jannîg = losjes, vrij, wat kleeding aangaat den Jan uithangen, bv.: *de houd op ijn hoar, dat stait zoo jannîg*.

Jan Peitr Oepkes ien 't wōrteltoenje (*Westerkw.*), voor: de onbekende, X, NN., iemand die zich met die letters teekent. Ontleend aan den naam: *Jan Pieter Oeps*, een zeer bekend pikeur van vóór een vijftig jaren. Zie o.a. *N. G. Cour.* 27 Aug. 1891.

Jan Pijt (of: **Peit**, **Pait**) en **Paul** = jan alleman, iedereen.

Jan Schipper titel van een schoolboekje, bij de kinderen, van *J.H. Nieuwold*, geheeten: *Het is goed dat er vele menschen in de wereld zijn*. Aldus omdat er een lesje in voorkomt, met een plaatje, over den dorpskipper. *hij leert al in Jan Schipper*.

janstrammie, basterdvloek, voor: Jan straf mij, verzachtend voor God straf mij. (Naast jandome, enz. heeft de onwetende vloekende gemeente nevens janstramme, janverstramme gevormd; v. *Dale* art. janstramme.) Zie ook: *jijketies* en: *gomes*.

jantje: zie: *halsgat*.

jantjegoddoom; voor: een onverschillige, brutale, losse kwant. Oorspronkelijk zal het een oorlogsmatroos beteekenen.

Jantje Kōrvendroagster, in de Pekela en omstreken de slingerplant convolvulus purpureus; v. *Hall Neerl. Plantensch.* p. 148.

Jan-van-veeren (Jan-van-verre), in *hij stait doar net as Jan-van-veeren*, zooveel als: hij trekt zich uit blooheid zooveel mogelijk {p.1433} terug, hij staat daar, gedraagt zich alsof hij niet tot het gezelschap behoort. *Oostfr.* Jann van feern.

janzachies (Jan-zachtjes); eenigszins spottend voor een manspersoon die zeer langzaam in zijn doen is.

jaonje: zie: *jōnne*.

jappert, wordt spelend of schertsend tegen kleine kinderen gezegd; *bist 'n kwoaie jappert*, zooals men ook zegt: *lutje deugnijt*, enz. Staat voor: *gappert*, door verzachting der g, van: *gappen* = geeuwen; *Oostfr.* jappen, *Westf.* japen. Vgl. *ten Doornk.* artt. jappen, en: japperd.

jarses; zie: *jasses*.

jas, in: *van jas kriegen* = slaag, of: eene duchtige berisping krijgen. In het kaartspel = de neerlaag lijden, verliezen. (Vgl. bij v. *Dale* jas = troefboer.)

jask = teellustig; zie: *jachs*.

jasses, jarses = **harjasses, harrejasses**; uitroep van afschuw, eigenlijk een basterdvloek, voor: Jezus, Heere Jezus; ook *Oostfr.* maar met uitgebreider beteekenis. (*Schimmel*: Jesses, wat ben jij een heilig boontjen! De Kaptein van, enz. Dl. 2 bl. 174, en ald. bl. 237: jakkes.) Vgl. *jij*.

jassîg = schielijk, gauw, flink uitgevoerd.

jaukes, voor: bij zijn verstand, *hij 's goud jaukes* = hij is slim genoeg, om bv. zich niet te laten bedotten, om aan den kost te komen, enz. *Oostfr.* jaucher, jauker = duur, hoog in prijs, volgens *Stürenb.* Jodenduitsch. – Zou het niet tot gook = slim, lustig gebracht moeten worden? *jaukes* als overtr. trap, *jauker*, vergr. trap. Ook hier zegt men het van iemand die zijne waar op prijs houdt, dat hij weet wat hij doet, niet dwaas handelt. Niettemin kan gook, gauk, aan het Bargoensch ontleend zijn. Vgl. *ten Doornk.* art. gauke.

jaustêrn (*Old.*) = klagen, huilen, lamenteerden, inz. van kinderen.

Jauwerswiek = Jagerswijk, eene buurt onder de gem. Sappemeer.

je, in de *Ommel.* voor: *tje* en: *je* bv. *hoanje* (haantje), *loanje* (laantje), *kanje* (kannetje), *panje* (pannetje), *hoanje* (haantje), *hōnje* (hondje), {p.1435}, *pōnje* (ponnetje), *moanje* (maantje), *poalje* (paaltje), *tunje* (tonnetje), *toenje* (tuintje), *moalje* (maaltje), *koelje* (kuiltje), *velje rōlje* (rolletje); *boonje* (boontje), *hoolje* (holletje), *spulje* (spelletje, enz), *poalje* (paaltje), *koelje* (kuiltje), *stoalje* (steeltje, en: staaltje), *volje* (vouwtje); *olje* (oudje), *molje* (molletje), *kroanje* (kraantje), *doanje* (aardappel), *voolje* (vooltje), *schounje* (schoentje), *schōlje* (scholletje), *spoanje* (spaandertje), *stroalje* (straaltje), *rolje* (rolletje), *krōlje* (krulletje); *henje* (hennetje), *penje* (pennetje), *pinje* (pinnetje), *vinje* (vinnetje), *puilje* (zakje), *pestolje* (pistoletje), *knolje* (knolletje), *drolje* (drolletje), *jōnje* (jongetje), *bilje* (billetje), *blinje* (blindetje), *peulje* (peultje), *stoulje* (stoeltje), *schoulje* (schooltje), *bolje* (bolletje), *rōlje* (rolletje), *zunje* (zonnetje), *hoanje* (haantje), *klounje* (kluwentje). Uit deze voorbeelden blijkt dat *je* steeds voorafgegaan wordt door *l* of *n*. Evenwel steeds: *steveltje, kacheltje, kereltje, kussentje*, enz. wellicht ter versterking van de uitspraak omdat de tweede lettergr. toonloos is. Zie verder *k I*. – In de stad *Groningen* heeft men: *ien*, te *Hoogezand*, enz. *ie*, voor: *je*, bij eigennamen ook voor: *tje.*; *Hinderkien, Derkien, Grijtien* of *Grietien, Rensien, Aaltien* of *Aaldien*, enz., waarvoor te *Hoogezand* en omstreken: *Hinderkie, Grietie, Geesie*, enz., in de *Veenstreken*:

Hinderkien, Grijtien, Geesje, Aaltje, enz., in 't *Old. Westerw. en Ommel.* Hindertje, Derktje, Grijtje, Renske, Oaltje, enz. Voorts: *Stad-Gron. en Veenkol Marchien, Hoogez. Marchie*, overal elders *Martje; Stad-Gron. tunnechein, koarechien, kannechien, Ommel. tunje, koarke, kanje, enz.*; *Old. Westerw. tuntje, koartje, kantje, enz.* Vgl. het *Drentsch: Greetien, Lammechien, Oltien (Aaltje), Jantien, enz.*; *holtien, torvien, jonchien, touwgien, enz.*; *Dr. Overijs. kouchien, mottien, Stad-Gron. kuichien, möttien, Ommel. kouke, mōtje.* Het *ZHoll.* heeft o.a. Margie, Janniggie, Willempie.

je Op het *Hoogeland* laat men den uitgang van vrouwelijke voornamen gaarne weg, vooral in den minderen stand; men zegt *Ant* voor *Antje*; *Grijt*, voor *Grijtje* = *Grietje*; *Trien*, voor *Trientje*; *Jant* voor *Jantje*; *Brecht*, voor *Brechtje*; *Hil*, voor *Hilje*, of *Hillechien*; *Oal*, voor *Aaltje*; *Dien*, voor *Dientje*; *Swoan*, voor *Zwaantje*, enz. {p.1437}

je. Eigenaardig is deze uitgang in: *katjewinst, katjedans, kantjejacht, katjevis, katjevluht, hondjedraf, goldjebloom, landjebloumen, mondjetargen, hōrtjetou*, enz., wellicht ter wille der welluidendheid achter het eerste deel gevoegd.

je, voor: men, wij: “*Nou zudoar, je mossen lachen, of je wollen of nijt.*” (*Stad-Gron.*); *doar denk je in zoo 'n tied nijt an.* Vgl. *hei j', wi j'*, enz.

jè (*Stad-Gron.*) = *jà*; *jè jè* = ja ja; “*Hei Jan, wat lopst jè hard!*” – “*da's jè 'n meroakel!*” Vgl. *jâ.*

jecht; zie: *jechtig.*

jechtîg, jichtîg, jecht (*Ommel.*) = wat niet te betwijfelen of te loochenen valt, wat een feit is: *hij wijt 't jechtîg* = heeft er volkomen zekerheid van; *jechtige tiedens* = juiste berichten; *jechtîghaid* van iets hebben = iets met zekerheid weten uit volkomen vertrouwde bron. *Ommel. Landr.* I, 20, II, 5, 10, 13, 33: *jechtig* = wettig, wettelijk, rechtsgeldig. *Dr. Landr.* (1712) II, 1, 17 *jichtige* en bekende schulden; III, 66: *Gichtige Actien; Gichtige schulden.* Id. (1608) II, 2: *gichten* (bekennen), en: *Gichtingen* = bekentenissen; II, 21: *liquide, gichtige ende bekende schulden; gichting* = verklaring, relaas. In het *Landr.* van het Graafs. Zutphen IV, 3: van alles sal die gerichtsbade syne gichte te boecke stellen laeten. *Oostfr.* *jechtig, jichtig, gichtig* = echt, onloochenbaar, waarvan de waarheid gestaafd is; *Oostfr. Landr.* I, 62: so sall dat alle tijdt *yecht und apenbair wezen* = voor bekend en openbaar gelden; *jichten, jechten* = bekennen, eene verklaring bevestigen. *MNederl.* *jecht(e)*, deelw. *bnw.* Van *gien, MNederd.* *jicht, Oudfr.* *eichta.* In rechte erkend (*Verdam*, artt. *gicht*, en: *gien.* Ald. *gichtig, gechtigh*, – ech, *bnvw. MNederd.* *gichtich, jichtich, MHD.* *gihtic, OHD.* *gîtih, jîtih. Oudfr.* *iechtich*, vanwaar ook *iechtichlik.* Eene verklaring afleggende, eene bekentenis doende; ook: overtuigd, tot eene bekentenis gebracht. Van *gicht* 3. *Kil.* *ghichten, ichten* = bekennen, verklaren; *Oudfr.* *jecht, jechtig* = onloochenbaar, openbaar; *iechen, ichten, jechten* = bekennen, bevestigen; *ONeders.* *gichtig* = gestand gedaan, bekend; *gicht* = bekentenis, van *giehen, gihan*, en daarvan het veroud. werkw. *bejeën, begheën, begiën* = biechten, alsmede *begicht, HD.* *Beichte, Nederl.* *biecht, Oudfr.* *biecta.* Vgl. *Wiarda:* *jechen van je (ja)*, en: *jahen* = *HD.* *bejahren, Nederl.* *bejaën* = met ja beantwoorden.

jechtîghaid, jichtîghaid = zekerheid; zie: *jechtîg.*

jegend = streek, landstreek, plaats; *hij woont in dei jegend of daarom tou; in dei jegend ben ik goud bekend.* 't *HD.* *Gegend, Neders.* *jegene* (veroud.) Eene verzachting der *g* tot *j*; vgl. o.a. *jentig* en *ghent (Kil.) Fransch gentil; jier*, en: *gier; jegens* en 't *HD.* *gegen*; {p.1439} *Neders.* *jappen* en: *gappen; jappert*, en: *gappert; jicht*, en 't *HD.* *Gicht.* Zie ook: *jechtîg* en *jegender.*

jegender, jegener = wedergade, tegenhanger, de tweede van een paar, ook *Dr.*; *dat is de jegender van die* = die beide (bv. kousen) zijn een paar, deze behoort bij die. Vgl. 't *Oostfr.* *jägner, HD.* *Gegner* = tegenpartij.

jegener; zie: *jegender.*

jeikerties; zie: *jijkerties.*

jeikertjes; zie: *jijkerties.*

jekker, jekkert (onzijd.) = korte duffelsche jas, eigenlijk eene schippersdracht. Verkleinw. van: jak. *Oostfr.* jikker, jikkel, jikkerd, *Noordfr.* jækker. (v. *Dale*: jekker (manl.), zeker manskledingstuk.). Hiervan: pijjakker, pijjekker.

jekkert; zie: *jekker*.

jelú; zie: *joelú*.

jelui; zie: *joelú*.

jem, jim, jemme, jimme (*Friesche grens, Vredewold*, enz. = gij, en: u; *ik hèn jemme niet zien; jemme hond het breke (= brieke) bienen* = uw hond heeft scheeve of kromme beenen. Zuiver Friesch yeme, jimme, *Gijsb. Japix* jiemme, *Oudfr.* jemna; *Oostfr.* jüm (veroud.); *Neders.* jom, 3e nv. 2e en 3e pers. enkv. en meerv. *Hamb.* jüm, *Holst.* jem = hem; *Noordfr.* jām, 1e, 3e en 4e nv. van den 2e pers. meerv. en de 3e en 4e naamv. van den 3e pers; jām häwe jām = hij hebt u, zij hebben zich. – *jem, jim* staat tot: jij, ji, als: hem; tot: hij. (Vgl. 't *Hamb.* jüms = iemand, en 't *Gron.* num = niemand.)

jemme, jimme = uw, uwe, uwen. Zie ook: *jem*.

jemmes, jimmes = u, uws, het uwe, end: de uwen. Zie ook: *jem*.

jen; als verkleiningsuitgang bij werkw.: *anrantjen* (aanranden), *briktjen* (= *op brikken speulen*, domineeren); *druppeltjen*; *holtjen*; *kantjen*; *piepstoaltjen*; *houdjen*; *tiktjen* (het tikspel spelen); *druljen*; *groetjen*; *ofzoltjen*; *hotjen*; *genoatjen*; *koeltjen*; *öppotjen* (oppotten); *mantjen*; *knipoogtjen*; *toentjen*; *martjen*; *veiefgeliektjen*; *hinktjen* (hinkspel); *huppeltjen* (huppen, als spel); *snippeltjen* (snipperen); *koopmantjen*; *prietjen*; *mōndjen*; {p.1441} *strantjen*; *veltjen*; *mōrtjen*; *smantjen*; *dirtjen*; *stirtjen*; *pōrtjen*, *kloetjen*; *peertjen*; *vlōtjen*; *slootjen* (slooten graven); *geutjen*; *potjen*; *hotjen*, *nietjen*; *piebezeidjen*; *diedeldantjen*; *bedotjen*, *koopmantjen* (banken, en: koopmanschap drijven); *trōmmeljten*; *kriegerantjen*; *bandjen*; *keuteljen*; *fietjen*; *stutjen*; *vizietjen*; *houdjen*; *vakjen*; *jutjen*; *mōndjen*; enz. (Evenwel: *vlasken*; *verstopken*, *zweeptopken*, *sniederken*, *kifken*, *pōlsken* enz. Het *Oostfr.* heeft o.a.: *bedudjen*, *begatjen*, *begroetjen*, *daljen*, *slotjen*, *hotjen*, *hutjen*, *insoltjen*, enz.

jeneverbruir; zie: *jeneverkerel*.

jeneverkerel = **jeneverbruir** = **jeneverkoare**. Hiermede wil men iemand aanduiden die een groot vriend van sterken drank is, die zijne zaken verwaarloost en er steeds op uit is om jenever te bemachtigen. Synon. miet: *zoeper*, voor: *dronkaard*.

jeneverkoare; eigenlijk = vriend van den jenever. Zie: *jeneverkerel*, en: *koar 2*.

jentig = slank, rank, fraai van leest. *da's 'n jentige maid*. Wordt het over een werktuig gezegd, dan zooveel als: zeer geschikt voor het gebruik, gemakkelijk te hanteeren; 'n *jentig stoktje* = dunne, lichte wandelstok. *Kil.* ghent, jent = net, sierlijk, keurig; *Hooft* jent, jentiel = lief, mooi, fraai, aanvallig; bij *Bredero*: jente vaertjens = aardige, losse veertjes; *WVl.* djent, djint (*De Bo*); *MNederl.* gent, jent, bnw. en bijw. Van personen = edel; vooral van zaken = lief, bevallig, mooi; hetz als mnl. *bequame*. Van Fr. *gent*, van *Lat.* gentilis. *Diez* leidt Fr. gent af van *lat.* genitus, zoodat dan de eerste bet. zou zijn: edel van geboorte. (*Verdam* art. *gent 2*.) *Fransch* gentil, *Eng.* genteel = bevallig, sierlijk. (*jentige maid*, tegengestelde van: *droetgad*; zie ald.) – ook als bijw.: *zij lopt 'r zoo jentig over* = zij heeft een lossen, vluggen gang.

jes; jesse (*Ommel.*) = ook, jas; aardappelen *mit de jes an*, te *Hoogez.* *eerdappels mit rokkies*, gewoonlijk: *eerappels*, of: *eerdappels mit schil* = ongeschild gekookte aardappelen; *overjes* = overjas; “*Ain dut anner 't achternoa, al mout 't hemd ook boven overjes.*”

jes, als verkleiningsuitgang in: *eetjes*, en in: *drinkjes*, alleen tegen zeer kleine kinderen: *moeke zel hōm* (of: *heur*) *eetjes geven; wille ook nog 'n beetje drinkjes hebben?*

jeud; jeude = jood; 't *is net offe 'n jeud vermoord het* (– of hij een jood vermoord heeft), zegt men schertsend van iemand die veel kopergeld in den zak heeft, *doar ken jà gijn jeud* (of: *jeude*) {p.1443} 't *lachen om loaten* = daar moet elk wel om lachen; “*dat ken jà gijn jeude volhouden.*” – Gewoonlijk voegt men het achter den voornaam van mannen: *Haiman-*, *Cōmprecht-*, *Levie-*, *Hartog-*, *Benjaminjeud*, enz., en vóór dien van vrouwen: *Jeudenbet* (–

Rebecca), *Jeudenkloar* (– Klaartje), enz. – *van jeuden ofkomst wezen* = van Joodsche afkomst zijn.

jeudenboogke (jodenboogje), op het *Hoogeland* zekere wijze van touwtjespringen, waarbij het touw niet in het rond wordt gedraaid maar alleen heen en weer bewogen.

jeudenpoerōm; zie: *poerōm*.

jeudenwicht = jodenmeisje, jodinnetje.

jeudenwief = vrouw van een jood.

jeudinske = **jeudske** = jodin. Zie ook: *ke*.

jeudîg = joodsch, als een jood = schacheraar; *hij 's mie te jeudîg* = hij schachert mij te veel.

jeudske; zie: *jeudinske*.

jeugêlk (jeugdelijk) = jeugdig; *zij zōcht 'r nog zoo jeugêlk oet* (zij ziet er nog zoo jeugdig uit), tegengestelde van *olds. Neders. jōglik, NBrab. jongelijk*.

jeuken, bedr. (*Ommel.*), voor: krauwen of wrijven op plaatsen waar men jeukte heeft, en niet zoo zeer om die te verdrijven, als wel omdat men het aangenaam vindt. (Wordt in die beteek. weinig anders gehoord dan in de kinderwereld.) *Zegsw.:* *doar jeukt hōm 't juist* = daar juist scheelt het hem, en fig.: daar zit hem de knoop; *den zellen mie de koezen nijt meer jeuken* = dan zal ik reeds lang dood zijn; “*Maar dei ruksdoalder jeukt mie doch wel wat in de buutse.*” *HD.* sich jucken = zich krabben; wegjucken = door krabben verdrijven.

jeukerei; **jeukerij** = jeukte; *doar an mien arm heb 'k zoo 'n jeukerei*.

jeupen, ook: **roode jeupen**, eene appelsoort. Wellicht om de overeenkomst in vorm en kleur met jopen. Zie: *smeerpotjes*.

jeuzeldêr, **jeuzelêr** = iemand die *jeuzelt*. Zie: *jeuzêln*.

jeuzelhak, in: *da's doar jeuzelhak*: daar heerscht armoede. Zie: *jeuzêln*.

jeuzeln = klagen over armoede, slechten oogst, enz.; ook: zacht kermen van pijn; *zij kon zoo andernoarst jeuzêln* = erbarme-{p.1445}lijk klagen; of ook: kermen; ook *Dr.;* *bejeuzeln* = (zich) over iets bedroeven, beklagen. *Oostfr jōseln* = jammeren, klagen.

jewool (*Westerw.*) = ja, 't *HD.* jawohl. *Oostfr.* jawal.

jewijlen ploaten; zie: *plaat*.

jichtîg, zie: *jichtig*.

jichtîgheid; zie: *jichtigheid*.

jidder, het gekookte vleesch van den uier der koeien. *Dr.* jidder, judder, juur, = uier van koeien en schapen, enz. Zie: *uur*, en: *joar*.

jie (*Ommel.*) = gij. Zie: *ie*.

jier, **jiere**; **jir**, **jirre** = gier, aalt. Zie: *ie*.

jiergat = **iergat**; gat waarin men de gier verzamelt. Zie: *ier*.

jiersloot; zie: *iersloot*.

jiffer, **jivver** (*Ommel.*) = juffer, ook *Friesch* en *Holst.* In 't *Westerkw.* wordt dit woord nijdig scherp uitgesproken en de *f* verzacht, evenals in *jiffrouw* (juffrouw), en: *wirm* (*Old.*

Westerw.); *Westerkw.:* *firtig* = veertig; *pidtje*, voor: *peerdje* (paardje); *stidtje*, voor: *steertje* (staartje); *Gidtje* (Geertje), enz.

jim; zie: *jem*.

jimmes; zie: *jemmes*.

jimpt (*Vredewold*); *hij jimme de jimpt al op?* = hebt gij van avond al gegeten?

joa; zie: *jâ*.

joagen = rijden, ook: hard rijden; *hoef joagen* (in 't jassen) = zóó spelen dat de troeven moeten vallen. *Dr.* jaogen = in draf rijden ter onderscheiding van: het paard laten stappen. – *de bijsten in 't land joagen* = de runderen van den stal in de weide brengen; *de bijsten in 't hooiland joagen* = ze in het land laten lopen dat anders gehooïd zou worden. *Vervoeg.:* *doe jagst*, *hij jagt*, *ik juig* (*Goor.*), *ik joug* (*Old. Ommel.* enz.); zoo: *doe juigst*, en: *doe jougst*; *hij juig*, en: *hij joug*; verl. deelw. *jagt*. (Vgl. bij {p.1447} v. *Dale*: een trekschuit jagen.)

joager = sloopjagerspaard. Vergelijking: *dun as 'n joager*, van dieren gezegd. Zie ook: *joagen*.

joagertje (= **snikjōng**), doch alleen dus genoemd bij het ophalen der vracht, wanneer de schipper zegt: *'n beetje veur 't joagertje?* of de reiziger: *da's veur 't joagertje*, wat ook fig. fooi, in 't algemeen, beteekent.

joagerstok; zie: *jachtmet*.

joaken (*Hoogel.*) = diaken. Zie: *dīoak*.

joakenraif; zie: *dīoakenrijve*.

joakenreeuw; zie: *dīoakenrijve*.

joamoar, voor: ja = doe het maar, 't wordt u toegestaan. Bij het verstopjespel bv. vraagt men: *ze 'k moar ankriegen?* en dan wordt er geroepen: *joamoar!* eveneens: *neemoar!* – Ook vragend: *joamoar?* = zal ik het maar doen? wilt gij het toestaan? – Te vergelijken met: ja toch.

joanevod (schimpwoord, en zooveel als: hals, bloed, sukkel, stumper. Vgl 't *HD*. gähnen, *Neders. Holst.* janen = geeuwen; daarvan: bejanen, ook: overhalen. Kan dus iemand zijn die zich gemakkelijk laat bepraten, een juffer, slaapmuts enz.

joa of nee jonktje! = zeg dan ja, of: neen, ik verlang uitsluitel.

joapie, in: *veur 'n joapie!* verzachtend voor: voor den drommel! enz.; de spreker is alsdan in eene goede luim; *god veur 'n joapie!* verwondering of verbazing uitdrukkend, doch alleen wanneer het zeer gewone omstandigheden geldt; ook: “*dat's veur 'n Joppie lastig.*” – Wellicht heeft het betrekking op den dansdeun: Japie sta stil, enz.

Joapk, Jopk, Joap = Jakob. *Sprw.* 't *Oog wil ook wat hebben, zei blinde Joapk, dou houde hij 'n mooi wicht:* ook *Oostfr.* – *Men moet al wat heuren, zee doove Joapk* (ook *Oostfr.*), zooveel, schertsend, als: praat maar toe, ik zal het niet verantwoorden. {p.1449}

joar = **gidder** (*Westerw.*) = uier, melkvat van zoogdieren, inzonderheid van koeien; gekookt heet het vleesch er van: *joar, jidder* (*Old.* enz.), *joarblad* (*Ommel.*). *Friesch NHoll.* jaar, *Dr.* jidder, enz., v. *Dale* (gewest.) jadder; *Oostfr.* jüdder, jidder, jadder, *Neders.* jidder, gidder, *Holst.* jidder, jüdder, jödder, *Wangeroog, Töhr* jidder, *Noordfr.* jadaer, *Ditmars.* judder, *Eng.* udder, *HD.* Euter, *AS. Kil.* uder. *Deensch* yver, *Zw.* jufver, jur. Vgl. *hude, huder*, en: *uur*.

joarblad; zie: *joar*.

Job. Behalve: *geduldig*, en: *arm as Job* (ook bij v. *Dale*), nog: *vroom as Job*, spottend voor iemand die zich voor 't oogenblik heel zedig aanstelt: *hij stait doar of 'e Job vermoord het* = hij staat daar bedremmeld beteuterd, als een arme zondaar. Vgl. 't *MNederl.* jobbe, 't *Fransche* jobard.

jobenōm (*Reddingius*); zie: *benoam*.

jobinaom (*Swaagm.*); zie: *benoam*.

Jòchems Knelske (– Kornelisje). *Sprw.* *Hi 's zoo eerêlk as Jòchems Knelske, dei stool meel en brocht zak weerom;* wordt spottend gezegd van iemand die niet al te eerlijk is, maar zich niettemin op zijn eerlijkheid durft beroemen.

joe = u, 3e en 4e nv. van: gij, enkv. en meerv. *Stad-Gron.* **jou**; *hebben ze joe 't al verteld? hebben ze joe bedrogen? ik zel joe 't veur 'n gulden doun* (verkoopen): *'k mout joe ijs wat zeggen; dei hond dut joe gijn kwoad.* In 't *Westerkw.* ook = gij: *hebben joe 't al heurd?* = hebt hij (enkv. en mv.) 't al gehoord? – Algemeen is: *als ik joe was* = was ik in uwe plaats.

(Eveneens: *as ik die* (= u, enkv), *hōm, heur was*). *Sprw.* *Schik joe in de wereld of scheer joe d'r oet*, zooveel als: die zich niet naar menschen en omstandigheden kan voegen behoort in de wereld niet te huis. – *Friesch* jouw; *Zeel.* joe, 2e, 3e en 4e nv. enkv.; *MNederl.* ju, juu = u, uwe; *Oostfr.* jo = u; *Neders.* jou. *Holst.* jo, ju, jou, *Eng.* you. {p.1451} *Noordfr.* jö, vrouwl. enkv. 1e nv.

joe, stopwoord in uitdrukkingen als: *hij zet joe doar 'n hoes van kwijt nijt hou!* (hij bouwt daar een huis, ik weet wel niet hoe groot!); *hij lopt joe doar op kop ien dij; dat was joe doar 'n lewai!* “*Geert stent joe as 'n peerd*”; “*Zij gait mie doar an 't hoelen*”; “*Hij komt joe zoo*

noa”; “want even beveuren was er allarm opgoan, dat heuren en zâin joe verging.” Voor joe kan men telkens mie in de plaats stellen. Vgl. hiermede bv.: wat zij mij dat voor uitvluchten! is mij dat ook een leven! (’t Gebruik van ’t pers. vnw. als stopwoord vindt men in vele talen, zelfs in ’t Latijn, Grieksch en Hebreeuwsch, terug.)

joe, voor: iemand; “*Jeuden goan d’r altied van oet om joe te verneuken*”; “*de boden komen nooit veur joe op*”; *as’t geluk joe moar dijnt; ’t ken joe kant begrooten van ’t geld; ’t is joe nijt beloofd daj’ altied gezond blieden. ’k beloof joe, hij ken d’r wat mit!* = ik verzeker het u, hij is een meester (in dat vak, enz.); *’k beloof joe, timmêren kôst geld!* Vgl. *ie 3*.

joechai, joechee, voor: gejuich, gejubel; *mit ’n hijle joechai lijpen ze de doene kerel achternoa. Neders. juuch hei = gejuich van het gepeupel, inzonderheid van dronken lieden. HD. juchhei! = hoezee!*

joeës, zie: *joen*.

joegel; zie: *juggel*.

joelú, onder meer beschaafden **jullie, jelú**, en verhollandscht **jelui** (met den klemt. op: *joe*, en *jul*) = gijlieden, ulieden; *Dr. joulue = ulieden, u*.

joen = joeës = joues = uw, uwe, en zelfst. gebruikt: de uwe, het uwe, de uwen, waarvoor, het plat vermijdende: *uwes. Pruisen jun = uw*. Vgl. *dien*. Alleen wanneer men den meervoudsvorm gebruikt.

joender = uwer; *van joender grootte, older, enz. wezen = ongeveer zoo groot, zoo oud zijn als gij. Zie: joen, joe, en Vgl. deider*.

joenent; jounent; zelfst. voor: de uwe, het uwe, de uwen; *dei gulden is joenent; dat bouk is joenent; dei kouien bin joenent; ’k heb joenent nijt zijn*. Vgl. *dienent* en *minent*. {p.1453}

jogenom; zie: *benoam*.

johé (Stad-Gron.) = lawaai. Vgl. *joechai*.

jōmper; zie: *jamper*.

jōmperd; zie: *jamper*.

jōnchie = *jōnkie*; zie ald.

jōng = kind, klein kind, zuigeling (*Ommel*. met name in ’t *Westerkw.*), waarvoor elders *pōtje*; – *zij het ’n luk jōng (= lutje pōtje, of: pōtje)*; *’t jong is mal (= ’t potje schrijft, of: rurt)* = de kleine schreit. Meer algemeen is de uitdrukking: *is t’r al wat jōngs?* = hebben zij (die jonggetrouwden) een kind of zijn zij nog kinderloos? *wat is t’r jongs?* (*Westerkw.*) = is zij bevallen van een jongen en van een meisje? Voor: *luk jōng*, ook: *klain jōng*. maar dan in de beteekenis van: *kleine jongen: as ie komen ken ie klain jōng wel mitnemen*. Ook wel voor: jongen, of: jongeling; *zij hebben heur jōng veul te veul over ’t peerd tōllen. – mit jōng = mit jōnk = mit kind wezen = zwanger zijn; mit jōng, of: mit jōnk moaken = bezwangeren*. (Zie v. *Dale* art. kind.) Zie ook: *jong 2*, en: *jōnges*. *Zul jongers = kinderen; NBrab. jong = kind, ook bij ’t aanspreken*.

jōng = jōnk; jong van honden, katten, konijnen, ratten, enz. (niet van paarden, koeien en andere groote dieren, behalve in de uitdrukking: *’t jōnk verleien (Ommel.) = de vrucht verwerpen, ontijdig afkalven*. (Bij v. *Dale*: jong = pasgeboren dier.) Vgl. *jong 1*.

jōng; wordt dikwijls bij ’t aanspreken achter den naam gevoegd, maar alleen dan wanneer men op den besten voet met elkander staat; *Janjōng! ik zōl die dat ofroaden = (beste vriend) Jan! ik raad het u af; Hinderkjong! moak dat ’e in hoes kōmst*, zooveel als eene vriendelijke en vertrouwelijke waarschuwing. Vgl. *Annoawicht, Treintjewicht*, enz. (Ook in *Utrecht* heeft dit achtervoegen plaats.) *joa jōng*, en: *nee jōng*, zooveel als: ja, jawel mijn jongen, {p.1455} ’t is zóó gesteld, dat, enz. wordt in de *Ommel*. ook tegen meisjes en vrouwen gezegd, die het ook onderling bezigen. *Dr.:* wel wisse jonk! = wel zeker, mijn jongen! – Zijn vrijer en vrijster reeds op een vertrouwelijk voet dan heet het wederkeurig: *mien jōng*, en: *mien wicht* evenals dit onder getrouwden gebruikelijk is. Bij ’t roepen van paarden zegt men: *kon jōng!* of: *kom ol!* ’t laatste bij ’t lokken eener koe. Zie ook: *jōngjōng*, alsook: *jōnges*.

jōngbeest; zie: *jōnkbijs*.

jōnge (= **jōng** = jongen, *HD.* Junge). Te Niezijl spreekt men daarmee kleine kinderen aan: *goat jonge ook met?*

jōnge dochter; (zie: *jōnge zeun*). Bij 't aanspreken van een onbekend meisje door bejaarde mannen: *jōnge dōchter, kenstoe mie ook zeggen wel doar woont?*

jōngejà, jōngejoa = o ja, wel zeker, en hiervoor ook: **wis, wisse**, wordt in vertrouwelijken omgang op eene vraag of op eene bewering geantwoord, en zoo ook: *jongenee*; sterker dan het eenvoudig bevestigende en ontkennde: *joa*, en: *nee*, en zooveel als: o ja! wel ja! voorzeker! o neen! wel neen! In beide gevallen ligt de meest volkomen toe- of instemming. Ook *Dr.* (Bij *Lindo* jongen ja!)

jōngejōnge; zie: *jōngjōng*.

jōnger; Trouwt een meisje, dan hoort men dikwijls, vooral wanneer zij zeer jong is: *zij ken 't nijt jōnger doun*, waarin ligt opgesloten: zij maakt van de gelegenheid terstond gebruik. Meent men dat zij wel eene betere partij had kunnen doen dan zegt men afkeurend: *zij was bang dat ze d'r overbleef*.

jōngerman; zie: *gilde*.

jōngers! (*Stad-Gron.*) = hé! ei! o! In de *Veenkol.* = vrijers. Staat voor: jongens. Zie ook:

jōngjōng, en: *jōnges*.

jōngesgek; zie: *jongsegek*.

jōnges (*Ommel. Goor. enz.*) = **jōngse, jōngs** (*Oostel. Old. Westerw.*) = jongens; in de *Marne*: *jonges*; kinderen van beider geslacht, {p.1457} enkv. *jōng*. *Ned. Bet.* jong = jongen. – Ook = vrijers; *jōnges en wichter* (vrijers en vrijsters), in de *Ommel. venten en maiden*; *zij het 'n jōng had* (*Old.*) = *zij het 'n vent had* (*Ommel.*) = zij heeft een vrijer gehad, nl. op de kermis, enz. *Dr.* jongs, jongers = jongelingen, vrijers – Voorts voor: ongetrouwde jongelieden, jonkmans; 't is nog 'n *jōnge jōng* = 't is nog een jongeling; 't bin al olle *jōnges*, zegt men van ongehuwde (manl.) personen die al wat op jaren beginnen te komen; (zoo ook: olle wichter, of: maiden = oude vrijsters.) Bij *Westendorp*: *jonges* = meisjes (*Westel. Westerkw.*). Ook hoort men het meer algemeen voor jongens en meisjes te zamen: *de lu'j jonges komen oet school*; *zij het al vijf lu'j jōnges*; 't *jōng* (het meisje) is *altied om 'n gat*, zooveel als: is zelden thuis, altijd aan 't spelen, enz. (*Hoogel.*) Het wordt ook gebruikt voor: gebroeders, ingeval twee of meer ongetrouwde broeders eene boerderij in bezit hebben en die samen bewonen en besturen; alsdan worden zij door hunne dorpsgenooten *de jonges* genoemd (Vgl. v. *Dale* art. jonger.) *Sprw.* *Woar rook is doar is vuur, zee de jōng, dou wōl hij de piep bie 'n vrisse peerekeutel ansteken*; ook *Oostfr.* – Betrekkelijk den vorm: *jōngse*, (*Oostfr.* *jungse*), vergelijk men het *Noordfr.* *jongense*; zie ook *Taal- en Letterb.* 1871 bl. 142.

jōngesgod; zie: *jōngjōng*.

jōngesjōnges, jōngsjōngs; zie: *jōngjōng*.

jongewievenwark; zie: *wief*, en: *wark*.

jōnge zeun = pas geboren kind van het manl. geslacht; *zij 's in de kroam van 'n jōnge zeun* = *zij het 'n jonge zeun overwonnen*. Evenzoo spreekt men van: *jōnge dochter*.

jōngs, in: *is t'r al wat jōngs?* = hebben zij al een kind? Zie ook: *jōnges*.

jōngjōng, jōngejōnge, jōngsjōngs, jōngesjōnges, sjōngsjōng, jongesgod, jong, zooveel als: hé! ei! foei! ach! o! nu nu! {p.1459}

hoe komt gij er bij! enz., soort van tusschenw. om blijdschap, verwondering, afkeuring of spijt uit te drukken. *Dr.* *jongejong, jongersjongers*, uitroep van vreugde. (Zie onder art. *leedig*.)

jōnje; zie: *jōnne*.

jōngsjōngs; zie: *jōngjōng*

jōngse; zie: *jonges*.

jongsegek; jongesgek, bvnw., ook znw., en dan: meisje dat de jongens naloopt. *Dr.*

jongersgek = meisje dat veel van vrijen houdt.

jōnk, in: *jōnk west* of: *wor'n* = geboren, met de bepaling van tijd, of van tijd en plaats beide; *hij het dou of dou, doar of doar jōnk west* (in den verhaaltrant) = hij is toen, of: daar geboren, (in 't *Old.* ook: *luttik west*; “’t *aigenste winter is onz 'lutje Rudolf jonk worr'n.*” *Dr.*: 't kind is te Meitied jonk of jonke west = is in Mei geboren. *Geld.* jonk 'eworden bun = geboren ben; *Overijs.* jonk 'ewest = geboren, ook in *Zeel.* en *Oostfr.*, in *Holst.* lütt west; *Westf.* jung wezen = geboren worden. – De man of vrouw der laagste klasse, die den datum van de geboorte hunner kinderen nooit hebben geweten of dien althans spoedig zijn vergeten, hebben daarvoor de onbepaalde aanwijzingen: *in 't hooien* (in den hooitijd); *in de tied van bienen* (binden, nl. in den oogsttijd); *in 't kooldörsken*; *in 't eerappel reuden*, enz: “*Mien ol mouder het altied zegt, da'k ien 't lammer komen jonk west was.*” Zie ook: *jōng 1* en *jōng 2*.

jōnk, voor: gering, onbeduidend (*Ommel.*); *da's jōnk.* zooveel als: dat heeft weinig te beteekenen, is van gering belang, eene kleinigheid, bv. wanneer men eene schrale vangst heeft bij 't visschen, waaraan het wel ontleend zal zijn. Als er toch slechts jonge vischjes in het net krijgt, heeft de vangst weinig te beteekenen; bij uitbreiding wordt het ook op andere zaken toegepast. Zegt men bv.: *ie mouten nog wat van mie hebben*, dan is wel het antwoord: *jà da's jōnk*, zooveel als: dat is immers maar eene kleinigheid. *Sprw.* *Dei jonk voart mout op 't older wel ijs loopen* = die het in zijne jonge jaren gemakkelijk opneemt moet op lateren leeftijd wel eens zwaar wer-{p.1461}ken. Vgl. 't *Oostfr.*: *Junk up mülen*, *old up schlurren*; *Neders.* De in der jōgd faret moot up 't older gaan. – *jōnk* = jong, ook *Dr. Friesch Limb*.

jōnkbijst, **jōngbijst**; **jōnkbaist**, **jōngbaist**, in geschrifte: *jongbeest* = jong rund, tusschen koe en kalf; ook voor: jonge ossen; *jōnkbijsten* = het jonge vee. “De toestand voor den veehouder is allertreurigst. Honderden, beter gezegd, duizenden jongbeesten zijn overcompleet, 't voer is op, 't land nat.” (23 Apr. 1867). “– behalve inboedel, een paard, eene koe, drie jongbeesten en eenige schapen zijn in de vlammen omgekomen.” (1870). *Dr.* jongbeest = jonge koe. Zie: *jonkgoud*, en: *bijsten*.

jōnkerel (voor: jōngkerel; de *g* wordt nogtans niet gehoord) = jonkman, jongeling, ook *Dr.* Ook bij 't aanspreken, wanneer zulk een persoon ons onbekend is, en dan zooveel als: jonge vriend, vrindje, bv.: *jonkerel wijstoe ook woar de dokter woont?* *Zw.* ungarl.

jōnkgoud (jong goed) = jong vee, wat nog geen melk geeft, kalvers en *enters*; *mien noaber het 't jōnkgoud* (of: *de jōnkbijsten*) *al oetjacht* (of: *al in 't land*) = mijn buurman heeft zijn jonge vee reeds in de weide gebracht. *Oostfr.* *junggōd.* *Zegsw.:* 't *jonkgoud is darten* (zie: *gust*); *Oostfr.* 't *Junggōd is darten*, *sä' de bûr, do hulp hê sîn bêsten bî de stârt up.*

jonkie, voor: jongetje, vriendje; *jonkie, pas op!* Eigenlijk een verkleinw. van: *jōng* = jongen. **jonkmeuln**; **jonkmöln** (uit: jong, en: molen), in de uitdrukking: *in de jonkmeuln komen*, eigenlijk zooveel als: weder jong worden, verjongen. Men zegt het spottend van bejaarden die bij voorkeur den omgang met jeugdige personen zoeken.

jonkmöln; zie: *jonkmeuln*.

jōnkschoap; zooveel als: jong schaap, dat echter niet gedragen heeft en ook niet meer tot de lammeren gerekend wordt; *hij het de jōnkschoapen op de kwelder jacht.* {p.1463}

jonktje = *jonkie*; zie ald. en vgl. bij *v. Dale*: jong 2.

jōnne jōnje; in de kleinekindertaal voor: jongetje, tegen zeer kleine kinderen, als liefkoozingswoord; in 't *Westerkw.* **jaonje**, bij 't aanspreken.

joogenaamd; zie: *benoam*.

jopenbier. “In Zwitserland maakt men van jopen (de vrucht van de meidoorn) een drank, die nabij komt aan bier. Was dit weleer ook bij ons het geval? In *Groningen* althans bestaat nog de naam van *jopenbier* voor eene bruine, zoetachtige biersoort.” *v. Hall. Neerl. Plantensch.* bl. 76.

Jopk; zie: *Joapk*.

Joppie; zie: *joapie*.

jou (*Stad-Gron. Goor*), voor: uw, uwe; *jou kind, jou dochter*, dus = *joen*. Zie: *ie*, en: *joe*.

joues, jous, jouwes (uwes) = de uwe, het uwe, de uwen; *da's joues* = dat behoort u. (Wellicht uit het Friesch overgenomen.)

joulu = u, en: gij, ulieden, gijlieden.

jounent; zie: *joenent*.

jous; zie: *joues*.

jouwes; zie: *joues*.

juchel; zie: *juggel*.

jucheldebōmbam; zie: *juggel*.

juchter, in: *zij 's altied op de juchter* = het meisje is vaak uithuizig omdat zij veel van vrijen houdt. Zie: *juchtern*.

Judas; (zie: *Judassen*) één van het gezelschap die de kas houdt; *wel zel Judas wezen?* Ook = valschaard. Vgl. *Zeeman* bl. 312.

judassen = droogweg en op bedekte wijze plagen, sarren, echter niet met kwade bedoelingen; ook *Dordtsch*. Alleen onzijd.: *hij 's weer an 't judassen*. Schertsend noemt men iemand die daarvan gaarne gebruik maakt. 'n *eerste Judas*. Hiervan: *gejudas*, doch steeds met ongunstige beteek. – Bij v. *Dale*: Judas = verraderlijk mensch, valsche vriend; kweller, plager; alsmede: judassen (bedr. en: gewest.) = plagen, kwellen. *ZHoll.* juiedassen, *NBrab.* judassen = plagen.

juchtêrn = luidruchtig stoeien, vooral tusschen meisjes en knapen; *zij bin alweer an 't juchtern*; *dat jōnk goudje dut niks as juchtern*. *Oostfr.* juchtern, jachtern, *Neders.* jachern, *Holst.* jachtern. {p.1465} *Westf.* jüchtern ächter de manslu. (*Schütze* houdt het *Holst.* jachtern voor een frequent. van: jagen; zou *juchtêrn* niet tot jaichen, *Nederl.* juichen, gebracht moeten worden? Meisjes doen het althans ook onder elkander, en als zij zich zoo vermaken, gaat dit met veel gelach, gejubel en gejuich gepaard. Vgl. ook *Swaagman* o.h.w.

juffer, uitsluitend voor ongehuwde dames ook bij 't aanspreken. Wordt hier gaandeweg door: juffrouw verdrongen: elders is het reeds geheel verouderd.

juffêrn (voor juffer spelen), in: 't *juffern leeren* = schertsend voor: in de stad in den kost besteld worden, inzonderheid van boerenmeisjes, om daar steedsche manieren te leeren. *Zegsw.* *schijf* (scheef) *dat juffert* = een weinig scheef staat los, fijn; schertsend.

juffertjessgört = de parel der gerst die te Groningen onder de benaming: parel, wordt verkocht. Vgl. *parlgört*.

juffrau; **juffrou** (met den klemt. op: *juf*) = juffrouw, onder steedsche dienstmeisjes **juffroe** (met den klemt. op: *froe*).

juffroe; zie: *juffrau*.

juffrou; zie: *juffrau*.

juffrouwen; een pandspel waarbij men met één begint en de getallen naar volgorde noemt. Voor elk getal dat een zeven heeft of daarvan een veelvoud is, moet het woord *juffrou* in de plaats gesteld worden; wie hierin mistast heeft een pand verbeurd. De eisch van het spel is dat het den kring snel rondgaat.

jugche; zie: *juggel*.

juggel, **juchel** = **joegel**, **tjuchel** = **jucheldebōmbam** = **pōmpeljak**; schimpwoorden voor: slappe, smakelooze koffie. (*Weil.* **jugche**, een gebrek van dunheid, bv. van koffie, *Gron.* woord). *Oostfr.* juggel, enz. In de 17e eeuw: juch = bier; jucht = drank, *Kil.* juche = sop; *Neders.* juche, juchohe = dunne drank, bv. slap bier; *Holst.* juch = slappe, onsmakelijke dranken; *Oostfr.* juchel = dunne modder; jüche = krachtelooze drank; *Noordfr.* juch, jüch = dunne saus, vleeschsaus; *HD.* Jauche = onreine, stinkende vloeistof van den stalmest, aalt, *Oostfr.* juks. – Volgens *ten Doornkaat* {p.1467} van den wortel *yug*, dat verbinden, vermengen, met de handen in een vocht roeren, moet beteekenen.

jui, in: *an de jui wezen* = aan de zwier, aan den draai zijn. *Kil.*: joye (vet), *Gal.* ioye, *Ang.* joye = vreugde, *Fransch* joie. Zie ook: *doen*.

juk; landmaat op het *Hoogeland*, nagenoeg een halve hectare; ook *Friesch* en *Oostfr.* In eene acte van verkoop (1693) leest men: “Joncker Lambart Tiaerda van Starckenborgh, Joncker ende Hovelinck, etc.: Bekenne cracht deses verkoft te hebben ..., sekere twee jucken, en een vierendeel jucken landts, gelegen tot Leens ... voor een somma naemtlijck van een hondert car. = gulden”, enz. – In de *Staten-Overz.*: juk = zooveel land als twee (een juk) ossen in één dag kunnen omploegen. *Kil.* jock, *Lat.* jugum = juk, hier zooveel als; span, *HD.* Joch ossen. **juk** (*Innersdijk*); eene kleine brug zonder leuning over een klein water, bv. over eene *tocht*, of een *moar* (zie ald.). *Weil.* = jukken, in Groningerland kleine bruggen over weteringen. (v. *Dale*: juk = boog eener brug). Hier beteekent het zooveel als: voorwerp dat iets moet dragen.

jullie; zie: *joelu*.

jummoran = aanhoudend, onafgebroken: 't *regent jummeran* = het regent zonder ophouden. *Friesch* jimer, *Twente* jummer, *Oostfr.* jümmer = immer; jümmeran = immer-aan = *Gron. altied an*.

jurk, bij v. *Dale*: zeker kinderkledingstuk. Hier verstaan wij, in navolging der *Stad*, daaronder: vrouwenkleed, japon, en daarvoor ook: *klijd* (kleed). Algemeen is: jurkje = japonnetje. *Oostfr.* jurk = kinderkiel, overtrek. Zal eene verkorting zijn van het *Eng.* churchcoat = kerkgewaad.

jurkje; zie: *jurk*. {p.1469}

Jurrie = Jurjen. Zie: *Kenau*.

just, **sjust**, **sjuust** (*Westerkw.*) = juist, overal elders: **juust**, ook **juustement**, wanneer het eene toestemming geldt. – *den Haag*, *ZNederl.* sjuus, *Kil.* juyst, just; *Zeel.* juustement, *Westf.* justemente = juist. Ook = trouwens, evenwel; *ie bin vast nijt noa stad west? ik just ook n't*; *juust* = *just* (*Westerkw.*) = echter: *ik wijt 't juust ook nijt*; 't *het dunderd, ik heb't juust nijt heurd*.

jut; zie: *jutjen*.

jutjen = met een schopje hoozen, bv. het water uit een bootje scheppen met een soort van scheppertje, dat men *jut* noemt. *Overijs.* juten = hoozen; *Oostfr.* jütten = gieten, scheppen; ütjütten = uitgieten, uitscheppen. Volgens *ten Doornkaat* een bijvorm van het *Nederd.* gêten, *Goth.* giutan; *Helgol.* jüt = gieten, en: jüth van het *Oudfr.* giata, enz.

jutte; eene soort van stof waarvan men gordijnen maakt. (v. *Dale*: jute = Bengaalsche hennep.

juust; zie: *just*.

juustement, het *Fransche* justement. Zie: *just*.

jijkerties, **jijkertiesen** (*Stad-Gron.*) = **jijketies**, **jijsketies**, **jeikerties**, **jeikertjes**, **jijkers**, **jijskers**, **jijs**; uitroep van verwondering, eigenlijk basterdvloek, voor: Jezus, of: Jezus Christus.

jijkers; zie: *jijkerties*.

jijkertiesen; zie: *jijkerties*.

jijketies; zie: *jijkerties*.

jijnie, ook: **jijnie en gijn enne** (*Stad-Gron.*) = *jijkerties*, zie ald. Verbast. van: jemeni.

jijs; zie: *jijkerties*. *Deensch* jos, josjes, *HD.* Herr Je! Jezum. Vgl. *jasses*.

jijskers; zie: *jijkerties*.

jijsketies; zie: *jijkerties*. {p.1471}

K

k De aanhechting der *k* achter de *s* heeft plaats in: *mensk*, *mensken*; *vis*, *visken* (ww.); *vlaisk*; *musk*, *musken*; *rusk*, *rusken*; *dörsk*; *tusken*; *wask* (znw.); *wasken*; *wōsk*, *plasken*, *lasken*, *bōsk*, *bōsk*, *dörsk*, *dörsk*. Uitlating der *k* in: *Kloas Tjars* = Klaas Tjarks, enz.

kà = *torenkà*; zie ald.

kaaiing, koaiing, koaien; kleine dijk, meest tot keering van het binnenwater, zoowel als: *koadiék* (v. Dale kadijk), een hoogere dijk. Dit woord is eigenlijk een pleon., zooveel als: kaai = waterkeering. *Oostfr.* kaaidijk = kleine dijk, binnendijk; kajing, kajen = houten of steenen beschoeiing; *Neders.* kajedam = waterkeering, schutdam. *West-Vlaand.* kaaiing = steenen dijkbeschot. (v. Dale: kaai = kleine dijk of dam.)

kaap; zie: *koap*.

kabzeinders, kapseiners = capucyners, eene soort van erwten.

kachel; wordt dikwijls onzijd. gebruikt: *bie 't kachel zitten*. Misschien omdat men ook zegt: *bie 't vuur zitten*. *Zegsw.:* *hij het de kachel an* = hij is dronken.

kachelkoamer; kamer, waar eene kachel staat, ter onderscheiding van een vertrek, waarin op den haard wordt gestookt. Steeds wordt er de beteekenis van: warm vertrek, aan verbonden.

kachelmejoor (kachelmajoor); schertsend iemand die voor de kachel zorgt, die de kachel stookt.

kachelpoets = **kachelsmeer**; de stof waarmede men kachels poetst, glimmend maakt.

kachelsmeer; zie: *kachelpoets*.

kadönsel; zie: *kedoansels*.

kadijstêrn; zie: *kedijstêrn*.

kaffen (bvnw.) = van kaf; *kaffen ber, kussen* = bed, kussen, {p.1473} met kaf gevuld; *wie sloopen op 'n kaffen ber*.

kafschoon = (graan) van kaf, enz. gezuiverd. “'t Behoeft, meen ik wel geene nadere verklaring, dat met de opbrengst 100 hectol. per hectare bedoeld wordt, goed kafschoone haver.”

kaibakjen, kaibaktjen; zie: *kaiboeren*.

kaiboer; zie: *kaiboeren*.

kaiboeren (*Old.*) = **kaibakjen, kaibaktjen** = **boerbakjen, boerbaktjen** (*Ommel.*) = **bakjegooien** (*Westerkw.*): zeker jongensspel, waarbij een klinkersteen en voor elk der spelers een stuk steen of een keistein te pas komen, maar dat in de verschillende streken zeer ongelijk gespeeld wordt. In 't *Oldampt* en ook in *Oost-Friesl.* is *kaiboer* een der medespelers, die den omgeworpen steen weder oprichten moet. (Bij *Kil.* de kay schieten = met een' steen naar een in den grond geplaatst doel werpen. De Arnhemsche knapen noemden dit spel oudtijds: Boer pas op je kaejen. Zie *Kil.* art. kaei.)

kaier; zie: *kuier*.

kaiêrn, kaaijeren (*Old.*) = **kuiêrn, koiêrn** (*Stad-Gron. Ommel. Goor.*) = wandelen; *hij lopt te kaiern* = hij wandelt wat, hij doet een wandeling; *wie goan dommit an 't kaiêrn*; *hij gait an de kaier* = hij gaat wandelen; *'n mooi kaierpadje hebben* = een goede wandeling, wanneer men naar een zeker punt wil gaan, en schertsend, als men een heel eind moet gaan om er te komen; fig.: *loat moar kaiern* = laat maar lopen, stoor u er niet aan; *loat hōm moar kaiern* (ook: *loat hōm moar loopen*), zooveel als: laat hem maar begaan, hij weet wel wat hij doet, ook: 't is in goede handen, 't is hem wel aanvertrouwd; *ijn kaiêrn loaten* = zachte wind laten. *Zeel.* koieren, *Friesch* keueren, *Oostfr.* keiern, kaiern, keuern, koiern; *Neders.* keiern, kaiern, *Wang.* koierje. (v. Dale: kuieren = wandelen; kuierweg = wandelweg.)

kaierpadje; zie: *kaiêrn*.

kainke, kainje (*Ommel.*) = **kannechie** (*Goer.*) = **kannechien** (*Stad-Gron.*) = kannetje; evenwel: *painje* = pannetje. {p.1475}

kaipoeteulie = kajaputolie, eigenlijk witboomolie, eene kostbare aetherische olie, uit de bladeren van den kajaputboom in Oost-Indië bereid. (v. Dale).

kakkemainjestoulen, of: **kakkemainjestouljen**; een kinderspel, waarbij twee meisjes (of jongens) een derde op de samengevouwen handen schommelen, en waarbij de volgende deun wordt gezongen: *Kakkemainjestoule, Kinder dei goan noa schoule; As ze den wat braiden* (of: *naien*), *Worren ze groote maiden* (of: *As ze den wat leeren, Worren ze groote heeren, As ze*

den wat sloapen, Worren ze groote knoapen), en waarvan het slot is: *ijn-twei-drei-d'r of!* Het Oostfr. heeft: kakke-makke-stôleke, de kinder gân na d' schôleke, sê lëren dâr un flären, un krigen 'n pukkel ful slage.

kakkerlak. Ziet men dat ondergeschikte personen als op de wenken van anderen vliegen, dan zegt men: *zij springen as kakkerlakken*. Van een jongen, wien het springen onhandig staat: *hij springt as 'n kakkerlak*. – Een blood persoon bestempelt men ook wel met dien naam.

(Kakkerlak, hier = heimpje; de echte kakkerlakken noemt men: *bakkerstieken*.)

kakkênnood = aandrang tot stoelgang; fig. voor: bloodaard. Zegsw. *'t komt op as kakkennood*, zooveel als: plotseling, onverwacht, nl. de lust tot trouwen.

kalf (bijv. gebruikt) = drachtig; *de kou is kalf = zit 'n kalf in* = de koe moet een kalf brengen, 't is eene kalfkoe, (evenals: *de meer is vol* = de merrie is drachtig); Dr.: zij verkocht de koën gust of kalfd (= als zij gekalfd hadden); Zegsw.: *'t kalf mout oet zien ijgen noatuur dansen* = kinderen zullen dan iets het best richten, bv. zingen, spelen, enz., wanneer zij het uit eigen beweging doen; *Koatjes kalver achternoa gaan* (Hoogel.) = verloren gaan, spoorloos verdwijnen. Tot opheldering hiervan vertelt men u dat een zekere Kaatje hare kalveren in 't Wad {p.1477} gejaagd en ze nooit had weergezien. – kalf, mv. *kalver*, Holst. kalwer, Oostfr. kalfer, HD. Kälber. Zie ook: *kalven*. v. Dale: mv. kalvers, en: kalveren.

kalfbruier, kalfbruir (kalfbroeder), en zoo ook: *kalfzuster* = te zamen gebrachte kinderen uit vroegere huwelijken; ook Oostfr. (*Swaagman* acht ons woord eene verbast. van het Neders. koltzuster, omdat het is: eene verwantschap die niet in den bloede bestaat, en die in Holland *koud*, d.i. afgestorven zou genoemd worden.)

kalfmazes; schimpnaam voor iemand die zich heeft laten beetnemen: *wat bis toe jà 'n kalfmazes!* Zie: Laurill. p. 13, Zeeman p. 386

kalfvlais; zie: *kalfvlijs*.

kalfvlijs; kalfvlais = kalfsvleesch; fig. voor vrijster, die nog jong, nog geen 18 jaren is, een bakvischje; *'t is nog kalfvlijs* = 't is nog maar een nuchteren ding. Vergelijking: *regen as kalfvlijs* = veel, te overvloedige regen. Sprw. *Kalfvlijs is moar half vlijs* = kalfsvleesch is weinig voedzaam.

kalfzuster; zie: *kalfbruier*.

kalkband (znw. en deelw.); *'t is kalkband* = de ruimte tusschen de dakpannen is aan den binnenkant met kalk of mortel aangevuld, ter onderscheiding van: *dokt* (zie: *dokken*). “De huizen welke met stroo en heide gedekt waren, geraakten in die buurt mede alle in brand, terwijl de gebouwen, die kalkband hadden, midden tusschen de brande percelen bewaard bleven.”

kalkdob; kalkdobbe = kalkkuip, looikuip. Aldus bij v. Dale. Hier maakt men echter onderscheid tusschen beide. Advert. (1866): “Verkoopning van een schuurtje, droogerij voor vellen, 24 looikuipen en 8 kalkdobben, alles staande en gelegen op het Zuiderpark.” Id. (1877) te Loppersum, van: ‘... met 2 looikuipen en 1 kalkdobbe’, enz.

kalken = **kalk moaken**; stemmen, uit gebrek aan het vereischte bewijs of uit gebrek in den vorm, nietig verklaren, ook **onduchtig moaken**, en heeft alleen betrekking op de benoeming van predikanten en kosteren door de stemgerechtigden. {p.1479}

kalken (bvnw.) – van kalk; *kalken piep* = *lange piep* = Goudsche pijp, HD. Thonpfeife, ter onderscheiding van: Duitse pijp.

kalk moaken; zie: *kalken 1*.

kalkountje (kalkoentje), ook wel **knartje**, voor: kwartfleschje wijn, Dordt. kalkoentje. (Bij v. Dale: kalkoentje, groot, plat drinkglas, eene kwart flesch inhoudende; bij Weil. wijnglaasje.)

kalk-stijn (kalksteen). Zegsw. *de ijne ropt van kalk en de ander van stijn* = de een roept om dit, een ander om dat, de een wil dit, die verlangt weer wat anders, zóó dat er verwarring ontstaat, en men niet geregeld kan voortgaan. Oostfr. De êne röpt: kalk! de anner stôn! roept

de moeder van ergernis uit wanneer de kinderen haar om de ooren malen. Vgl. *Genesis* 11:1-9.

kalkwark (kalkwerk) = een of meer kalkovens; 'n kalkwark hebben = kalkbrander zijn. Vgl. *tichelwark*.

kallen, voor: praten, keuvelen, in het rijm: *Kiend, iend, wiend und Spientvat, Koom ien hoes en kal wat, Achter deur stait 'n zoepentien Mit 'n nap 'r ien, En drink wat*. (Zouden deze regelen ook bedacht zijn ter wille van de uitspraak der *i* als *ie* in 't *Westerkw.* en *Hunsego?*); *Kallen is mallen = proat is gijn pankouk*, of: *gijn jenever* = praatjes vullen geen gaatjes, enz. *Friesch* kâltsjen = kouten; *Overijs. Geld.* kallen = snappen, bij het landvolk in de Ommelanden, (*van Bolhuis*; ook bij *Clignett*, Steenwinkel en de Malnoë). *Kil.* kallen, *MStoke* callen, *Eng.* to call, *Deensch* at kalde; *MHD.* kallen: veel en luid spreken, zwetsen, enz. Bij *Hoofst*: kalkunde = welsprekendheid; kalzucht = babbelzucht.

kalven = 'n kalf brengen = braken, kotsen, als het nl. een gevolg is van onmatigheid en niet van ziekte; ook *ZHoll.*, bij v. *Dale* kalveren, een kalf maken. Vgl. *big*.

kalver; meerv. van: *kalf*.

kalverachtig = laf, kinderachtig, vooral van jongelingen gezegd. v. *Dale*: kalverachtig = dartel, los. {p.1481}

kalverhoes = de uterus eener koe; ook *Holst.*

kalverhok. Zegsw.: *hij ken tou 't kalverhok oet komen* (hij mag het kalverhok verlaten), zooveel als: wanneer een persoon het onderste der beenen kruist, ze daar met een band omspant, en het dan blijkt dat zijne kuit groter omvang heeft, dan is dit een bewijs dat hij geen knaap meer is, maar tot de jongelingen moet gerekend worden. (*Hoogel.*)

kalverkneid (letterlijk: met knieën als een kalf) = lopen met naar binnen gebogen knieën, *Oostfr.* kalferkneid (v. *Dale*: kalverknieën = gedraaide, kromme knieën.)

kalverkōnd, kalverkut; schimpnaam tegen vrouwen, zooveel als: onnoozel mensch.

kalverkotig; een bijsmaak van karnemelk afkomstig van de melk van koeien die pas gekalfd hebben en daarvoor ook: **meimelkachtig**.

kalverkut; zie: *kalverkōnd*.

kalvermoat. *Sprw.* *Kindermoat en kalvermoat mout men wijken*, zooveel als; kinderen staan inzooverre gelijk met kalveren dat men moet bepalen wat en hoeveel zij mogen eten, en fig.: ouderen moeten toezicht over jonge menschen houden; ook *Oostfr. Oldenb. Holst.*

kalvern = laffe praat uitslaan, zooals een kalf (onnoozele bloed) dat gewoon is te doen.

kalverzijkte; zie: *wolf in de start*. *WVl.* kalverziekte, kipziekte, eene ziekte der koeien na 't kalven. (*De Bo*).

kalvienen; in 't *Old.* eene appelsoort met blinkende roode kleur, veel overeenkomende met de *roode kevielen* (*Ommel.*) Zie: *smeerfennen* en vgl. v. *Dale* art. *kalvijn*.

kam, in: 'n kam kriegen = eene beschamende berisping moeten horen; ook – boos worden, (bij v. *Dale*: een rooden kam krijgen); iemand 'n kam geven = *over de kam houen* (= 'n *offacht geven, over de repel hoalen*) = scherpe woorden toevoegen, bitse aanmerkingen maken, (*Neders.* Enen aver 'n kamm hauen); *mit de volle kam stoan bliieven = mit de volle kam noa de mart gaan* {p.1483} niet één keer een streepje van *de boom* (die als eene kam geteekend wordt), uitgewischt (*geveegd*) hebben. Omdat zulk een *boom* veelal met krijt op de tafel of op eene lei wordt gemaakt, spreekt men van: *vegen*.

kamlötten, voor: met smaak eten zooveel men lust; *hij ken goud kamlötten* = verorbert nogal wat. Vgl. *kammêln*.

kammêln = **mommêln, mammêln** = kauwen met het tandelooze tandvleesch. In de *Marne*, enz.: *kammêln*, voor: knagen; *moezen kammelden an 't beschot*, en = *kabbelen van het water*.

kamnet (klemt. op: *net*) = kabinet, fig. voor: zak, beurs: *as ie 'n kander in 't kamnet komen* = als het onder elkander op geldzaken aankomt. *kamnetmoaker = keitemoaker* = schrijnwerker,

meubelmaker. *Dr.* kamnet, *Zeel.* kammenet, *Oostfr.* kamnet, kabnet, kabnetschap; *Oostfr.* kistmaker, *Noordfr.* kabinetmaker.

kamnetmoaker; zie: *kamnet*.

kamnetsleutel = sleutel van het kabinet.

kamnetsloa (klemt. op: *loa*) = kabinetlade.

kamp; een afgeschut, veelal met kreupelhout geheel of gedeeltelijk omzoomd stuk land bij eene boerderij, gewoonlijk *de kamp*, in 't *Old.* *peerdekampe*, waar de paarden, ook wel de koeien, met klaver worden gevoederd; in 't algemeen: een stuk grasland voor bijzonder gebruik bestemd; *Old.* *in de kampe*, *Ommel.* *op kamp loopen*; *kampen land* = stukken grasland; *kampkes land* = kleine stukken grasland. *De Kamp*, een buiten bij Groningen. *Zegsw.:* *op de hongerkamp loopen* (= *deur de troalies vouurd wor'n*) = niet genoeg te eten krijgen = een kosthuis hebben waar schraalhans keukenmeester is. – *Ommel.* *Landr.* V, 56: bekampen = omheinen, tot eene *kamp* of *kampe maken*. – *kamp*, in *Drente* een veld, een stuk land van onbepaalde grootte, dat afgegraven en omheind is; *NBrab.* *kamp*, een akker of een stuk land, met eene heg of kreupelhout, of met wallen en slooten omgeven; ook *Neders.* *Oostfr.* *kamp* = een met wallen omgeven stuk land. {p.1485}

kamp, voor: gelijk, in: *kamp rieden* = tegelijk over de grens komen, van paarden bij eene harddraverij en van mannen (enz.) bij eene hardrijderij op schaatsen. Vgl. v. *Dale* o.h.w.

kampanje = werkseizoen eener fabriek, bv. van aardappelmeel, sago, enz. Men schrijft bv.: de kampanje aan die fabrieken is begonnen, voorzeker eene navolging van: *campagne* = speelseizoen, tooneeljaar van een schouwburg, enz. (Wordt eveneens in andere provinciën gebruikt, doch komt in die beteekenis niet bij v. *Dale* voor.)

kampanjejoaren; eig. jaren die men in Oost- of West-Indië in landsdienst, met name als militair heeft doorgebracht, vooral omdat die, met betrekking tot het pensioen, enz., dubbel tellen; fig. jaren waarin het lichaam door uitspattingen in jeugdigen leeftijd, veel heeft geleden; dei man het nō al 'n koale kop, *dat komt van de kampanjejoaren*. Vgl. *campagne* = veldtocht.

kampen. Aldus noemde men den wekelijkschen wedstrijd in het schrijven op de lagere scholen, waarnaar dan de zitplaatsen bepaald werden; ook *Oostfr.:* *vrijdagsnoamiddags mōssen wie kampen en den nummerde meester ons*. Sedert het schrijven niet meer zooals vroeger eene der hoofdvakken is, zijn deze wedstrijden allengs in onbruik gekomen, en moet het woord, in deze beteekenis, reeds als verouderd beschouwd worden.

kammeroaten, kamroaten = kameraden. Zie: *gezworen*.

kamp geven = verloren geven, den strijd opgeven. Eigenlijk zooveel als: het kamp, de kampplaats ruimen voor de tegenpartij, het slagveld aan den vijand overlaten.

kamprit; een rit, waarbij beide paarden tegelijk het einde der baan bereiken = *tegeliek over de streek komen*. “*Un oord jenever Het die kamprid mie al kost, Dat 'k ook vort betaalen most.*” “Na herhaalde kampritten (op schaatsen), die zeer tot genoegen van 't publiek waren, werden de prijzen”, enz. {p.1487}

kamroadske = vriendin, makker, kameraad onder meisjes. De uitgang *ske* = *sche*, dient om het vrouwl. geslacht aan te duiden. Zie: *meesterske*.

kamzool = kort lakensch bovenbuis, en, in 't algemeen = *jas* = *jak* (*Ommel.*); ‘t *zōl d'r om goan, zij trokken 't kamzool al oet*, bv. om te vechten, te hardrijden, enz. Zoo: *onderkamzool* = vest, *ZLimb.* *kammezoōl*. *Oostfr.* *kamsêl* = *jak*, *jas*, soort van overhemd, blouse; *Celt.* *camisia*, *Fransch* *chemise* = hemd. (v. *Dale*: *kamizool* = eene soort van borstrok, vest, buis, zonder mouwen.) (Zeker kroeghouder te Warfum zeide eens zeer openhartig en tevens teekenachtig, op een zomermorgen te 4 uur, tegen zijn buurman: “de boerenjonges trekken 't kamzool al weer veur mie oet”, d.i. zij gaan aan den arbeid, enz.)

kan (= liter), enz: ‘t *kan köst 'n kwartje; wei hoalen 't bie 't kan*.

kander; zie: ‘*nander*.

kandijgruis, zie: *klōntjégroes*.

kanen; zie: *griggen*.

kanjer; wat groot,forsch, sterk is, nl. in zijne soort, bv. een pootige vrouw, een dikke snoek, een groote rat, enz.: *da's n kanjer!* = een monster, wat grootte betreft.

kannewasschers; zie: *duthoamer*.

kanniedoat = candidaat. (Uitlating der *d*.)

kans, in: *mijste kans dat 'r regen komt*, (enz.) = er bestaat veel kans, 't is zoo goed als zeker dat het zal regenen, (enz.).

kanshoaken, in: iemand *bie de kanshoaken kriegen* (= *bie de lappen*, enz.) = hem bij de lurven pakken om hem en pak slaag te geven. *Westf.* bîm kanthâken krîgen. *v. Dale*: kantshaak = dreg; ijzeren haak, enz., bij *v. Lennep* kanthaak; iemand bij zijn kantshaken grijpen = hem aanpakken.

kanst; zie: *kenst*.

kant (bvnw.) = net, zindelijk; '*n kant wief* = eene vrouw die het steeds *kant*, d.i. net en ordelijk in huis heeft. *Dr.* kant en hommel = zindelijk en net; *Overijs.* kant = knap van uiterlijk; *Zeel.* kant = schoon, zindelijk; *Oostfr.* 'n kant wicht = net, lief meisje. (Bij *v. Dale*: dat staat kant (gewest.) = dat staat lief.

kant (bijw.), in: '*t is kant mooi weer*, zooveel als: men kan {p.1489} het weder, den tijd van 't jaar in aanmerking genomen, zelfs schoon noemen; '*t is kant 'n lust* = ja, 't is een lust om zoo iets te zien, daarvan te genieten, 't is waarlijk mooi, (waarmede men wel eene bevestiging maar geene versterking van het begrip uitdrukt; *kant verlegen* (= *schoon verlegen*) *wezen* = geheel, zeer verlegen zijn; '*k bin kant of* (= *schoon of*) = ik ben doodmoe; ook *Dr.*, *Oostfr.*; '*t is kant warm*; '*t is kant schande*; *ik was kant allijn*; "*En zee: Nou gou'n oavend Jan! En vloog weg; kant om van 't iezen*", enz. (Vgl. kant en klaar.)

kant; **kante** = kant, zijde, uitgebreidheid; *an de klaine kant* noemen iets dat niet de grootte heeft, die men verlangt, wat nauwelijks groot genoeg is, tegengestelde van ruim, wijd; *over alle kanten* = in alle opzichten; *over ijn kant rekend* = van die zijde of: van ééne zijde beschouwd; '*t gait over alle kanten* = allerlei ongelukken komen mij over, en ook: de uitgaven zijn groot, er moet in alles voorzien worden; '*t smoakt alle kanten an* = 't smaakt nergens naar, men kan niet proeven wat het heet te zijn, vooral van dranken gezegd; *zij 's an de zunêge kant* = zij is zeer zuinig, helt tot karigheid over; *Neders.* van de nauwe kante *wezen* – 't met iemand *in de kant zetten* = den strijd, of de kans, tegen hem wagen, zich verweren bij een geschil; meestal van een mindere tegen een meerdere; ook *Dr. Neders.*; '*t is op 't kantje* (ook: *op 't knipperke*) *dat hij komt* = hij zal meteen komen; (*NHoll.* *Hooft* aan den kant = omtrent, ongeveer, bijna); *op de ander kant!* = gij schertst, gij bedoelt juist andersom, en dan in min gunstigen zin; *menken om gijn ranten of kanten toukomen*, zegt men van een vertrek dat zeer klein is en men zich daarin niet vrij kan bewegen; *over gijn ijn of ander kant* = in geen enkel opzicht in geenen deele, van welke zijde ook bezien; '*t is 'n dubbeltje in de kant* = de zieke is levensgevaarlijk; '*t mout ijn kant an* = er moet een eind aan het verschil of den twist gemaakt worden; '*t Ken* {p.1491} *van ijn kant nijt komen* = liefde en vriendschap moeten wederkeerig zijn. – Ter bepaling van de dikte eener balk, enz. zeggen de houthandelaars: *hij het* (bv.) *tien doem kant* = zij is tien duim breed en dik, of: *zes en acht doem kant*, of alleen: *zes bie acht*; ook *Dr.*

kant, in den veehandel voor: zuiver, zonder gebrek aan den uier; *kou was nijt recht kant* = de koe had één zwerenden tepel, enz. Vgl. *kant 1*.

kant = **kantklōntjes**; stukjes kandij die verbrokkeld en dus onregelmatig en hoekig zijn daar zij van den kant der potten komen.

kantblok; soort van takelwerk. Zie onder art. *kantketting*.

kanten-ranten (kanten-randen). Onder de tautol. *kanten en ranten* verstaat men datgene wat van een voorwerp wegvalt als men er iets uit vervaardigt, bv. de zelfkant van laken, de kanten

van planken, van *stoeten*, nl. de korsten enz. De landbouwers rekenen daartoe de slooten, wallen, *woagenpoaden*, *reeën*, alles wat geen bebouwbare grond is, die dus voor het gebruik verloren gaat en van de werkelijke (*gemeten*, kadastrale) grootte hunner boerderijen moet afgetrokken worden.

Kantens; dorp in Hunsego. Zooveel als: kant-yn-see. *Dr. Westerhoff Kwelderkw.* Aant. bl. 16. Zie: *kant 2*.

kantje; zie: *kant 3*.

kantjen (*Old. Westerw.*); het maken van randjes, menigmaal ook krullen en figuren, met fijn, wit zand aan de kanten van eene leemen of steenen (later ook van eene houten) vloer.

Daardoor wordt een rand in het vertrek gevormd, waarbinnen de stoelen worden geplaatst, en de binnenste ruimte met grof, wit zand bestrooid. De nette huismoeder doet dit *kantjen* uit de losse hand of ook door middel van een peperhuisje. *Oostfr.* de *däle kantjen* = den met zand bestrooiden vloer aan den kant van een netten rand voorzien. Vgl. *jen.* {p.1493}

kantketting; soort van ketting, in gebruik bij den scheepsbouw. Op de Noorderwerf te Groningen te verkoopen (1880): “– takellooper met blokwerk, kantblokken, kant- en andere kettings.”

kantklöntjes; zie: *kant 5*.

kantkouk; **kantkouke** (alleen stofnaam), komt inzoover met *endelkouk* overeen, dat beide in lange, dunne strepen worden gebakken; de *kantkouk* is echter deeg van zoogenaamde driestuiverskoeken, en wordt rondom laatstgenoemde in den oven gelegd. Zie: *endelkouk*.

kantoor, voor: privaat; *hij 's noa 't kantoor*, volledig: *hij 's noa 't kantoor van oetgoande rechten*. Ook: *ketoor* = kantoor

kantoor, voor: leven, alarm, gedruisch, twist; *kantoor moaken* (= *kantoor schuppen* = *allarm sloagen*) = veel leven maken.

kantoorschuddel; zie: *kantoorskop*.

kantoorskop = groote theekop; *kantoorschuddel* = dergelijk schoteltje, welke bij elkander behooren; *'n kantoorskop vōl koffie* = kop koffie, zooals men die in logementen krijgt.

kantschōl (*Zoutkamp, Stad-Gron.*); zekere vette schol waarop eene dikke laag visch zit.

kap, **kapke** = **kappie**; **kappien** = de eindsneden van een brood, 't zij van zwart brood of wittebrood; “*'n kappien van de stoede ofsnieden*”. Ook de schijf die van een Edammer kaasje wordt afgesneden, vóór men er van eet, alsook 't geen er rest, als men er niet meer van gebruiken kan; als dan heeft het, zoo noemt men dit, *zien noam verloren*.

kap = de eerste dronk uit een wijnglas, enz; verkleinw. *kapke*; *hij nemt 'r vōrt 'n gouie kap of* = hij neemt er terstond eene goede teug uit; *'k zel d'r moar 'n kapke ofnemen*, zegt men, als het glas aan den rand toe gevuld is. Zoo ook voor: gedeelte, stuk: *is 'n hijle kap ofkomen* = de prijs er van is aanzienlijk gedaald. Veronderstelt dat zoo iets, bv. land, vee, graan, enz. hoog in prijs stond. Vgl. *kap 1*.

kapje; zie: *kappie*. {p.1495}

kapke; zie: *kap 1*.

kapleerzen; zie: *stevel*.

kappannen, soort van dakpannen die op den nok worden gelegd, vorstpannen, *HD*.

Firstziegel, Forstziegel.

kapoet; zie: *kepoet*.

kappeloan = kapelaan. Vgl. *oa*.

kapperoal, **kàproal** = korporaal; ook *Dr. Westf*.

kappezieners, **kapsieners**, **kapzienders** = *kabzienders*; zie ald.

kappie; **kapje**. Hieronder verstaan de bijenhouders een korf met bijen waarin slechts weinig honig is vergaard en die zij zoo des winters aan de bijen overlaten. Is er in een' korf eenige honig, maar geen bijen, dan heet dit *vellechie*. Zie ook: *kap 1*.

kaps, zie: *dop*.

kapsel, het kauwsel dat muizen van papier overlaten.

kaps en koal; zie: *dop*.

kapsie = aanmerking; *kapsie moaken* op iets = aanmerkingen hebben bij het ontvangen van iets, het niet gaaf aannemen; iets afkeuren, als zijnde niet volgens overeenkomst of afspraak. (Bij v. Dale: captie = tegenstribbeling, chicane.)

kapsieners; zie: *kabzieners*.

kapstevels; zie: *stevel*.

kaptain = kapitein; ook: gezagvoerder op een koopvaardijship, en daarvoor ook: *zeekaptain*, ter onderscheiding van: kapitein bij het leger.

kaptoal = kapitaal: 'n *kaptoal geld*, pleonast. Vgl. *oa*.

kar = niet geheel, bijna, nauwelijks toereikend; Synon. met: *krap an*; 't is *kar* 'n *zakvöl*; 't *bijst woog kar 600 pond*; ook *karkar*, en: *karomkar*; 't was *karkar of hij har in dijp zeten*, (met gelijken nadruk op beide lettergr.); 't was *karomkar of hij har op zien bek legen = 't dong 'r om, of hij was vallen*. Staat een voorwerp, bv. een huismeubel niet vast, wankelbaar, dan zegt {p.1497} men dat het kar staat. – Vgl. het Eng. chary = deun, zuinig en het Nederl. karig. HD. karg. – Als znw. zie ook: *melkar*, en: *karhond*.

karbands; soort van hoep. Zw. *Deensch*. kar = vat, kuip; karband, karbaand = band, hoepel om een vat. Vgl. aalkaar, en zie: *houp*.

kardönsels; zie: *kedoansels*.

karfstok (kerfstok), in de zegsw: *men ken* (of: *mout*) *nijt alles op de karfstok nemen* = men kan niet alles op een goudschaaltje wegen, onder vrienden moet men het niet zoo nauw nemen als het op verrekenen van uitgaven, (bv.) eener reis, aankomt. – Voorheen maakte men gebruik van houten kerfstokken, waarop het verschuldigde werd aangeduid door kerfjes, en onze uitdrukking dus eigenlijk zooveel als: men moet geene kleinigheden aantekenen of in rekening brengen, onbeduidende dingen behoort men over het hoofd te zien.

karhond = hond die als trekhond dienst doet. Aldus omdat men elk voertuig dat door die dieren getrokken wordt met den naam: *hondekar*, en bij verkorting: *kar*, bestempelt.

karkar; zie: *kar*.

karmenoade = carbonade, **swienkarmenoade** = varkenscarbonade. WVL. karmena.

karmswortel = de wortelstok van den kalmus; *Geld*. karmswottel, *Oostfr*. karmenswurtel, karmswurtel. Wisseling der l en r.

karnderei = het karnen, en: het karngereedschap; *de karnderei begunt om vijf uur; zij het de karnderei alweer op stee*.

karnemelk; zie: *zoepen 2*.

karngat; ruimte in eene boerderij waar de karn, enz. geborgen wordt. “*Daor loop ie maor achterdeel lans – waor 't bairvat legt, waije – veurbie peergang lans etenskaomer, deur 't karnhoes mit 'n deur naor 't karngat en den koom je van zulf ien 't binhoes.*”

karnhoak; zie: *karnklijd*.

karnhoes; de ruimte in eene boerderij waar gekarnd wordt: ook *Dr*. Zie onder art. *karngat*.

karnpeerd; paard dat gewoonlijk voor den karnmolen loopt. Bij overdracht ook voor den persoon die het karnen verricht in eene burger- of kleine boerenhuishouding; daar is {p.1499} de dienstmeid dus 't *karnpeerd*.

karnsel = de melk die in eenmaal gekarnd wordt. De boter, welke er van komt, noemt men *botter van ijn karnsel*. (Gevormd als baksel, pluksel, weefsel, enz.)

karlîg, karrêlg = wat *karrêld* is, zie: *karrêln*. *ZNederl*. karrelig = licht schiftend.

karnketel; groote koperen ketel om er water voor het karnen in te koken of warm te maken.

karnklijd = kled om de karn, om het spatten te voorkomen, de koperen haken waarmede men het aan den bovenrand bevestigt heeten **karnhoaken**.

karnschroa = schraag waarop de karn gelegd wordt, als zij buiten dienst is.

karnspits; stopnaam voor: hoornen gebitje of mondstukje op het roer eener pijp, ter onderscheiding van 't geen voor hoorn wordt verkocht; *is 't karnspits?* vraagt men, wanneer iemand ons zulk een voorwerp toont. *Celt.* carn, *Lat.* cornu = hoorn, horen.

karntien; **karntiene** = soort van melkvat. Zie: *tiene*.

karnwark (karnwerk); al de voorwerpen die tot het karngerei behooren; ook: wat tot de kennis van karnen en boterbereiden behoort; *zij het 't karnwark nijt leerd*.

karnwicht; de spil waaraan de karnpols en de overige toestel wordt bevestigd, waardoor het karnen door één persoon wordt uitgevoerd.

karōmkar = zóó-of-zóó; zie: *kar*.

karrêln = **te goar loopen** (*Ommel.*) = **kelen** (*Old. Stad-Gron.*) = **te goar schijten** (*Westerkw.*) = **karêln** (*Hoogel.*) = het afscheiden der kaasstof door koken, schiften; de melk, de karnemelk is *karreld* = *keeld* = geronnen. Hiervan ook het znw. *keel*, voor: geronnen melk. Heeft deze afscheiding plaats door zure melk of zure room in heete koffie of thee te doen, dan heet het: *schiffen* (schiften). *Stadsfr.* gaarschieten, *ZNederl.* karrelen; *Oostfr.* keelen, *Noordfr.* kjärlen. – *karrêln*, eigenlijk = korrelen.

karremelk; de ondermelk die men van de *melkkar* (zie ald.) koopt. {p.1501}

karrên (de *a* eenigszins gerekt uitgesproken) = karnen; *de maid is an 't karrên*.

kars, **karse** = kers. Vergelijking: *rood as 'n karse*.

Kars, in de zegsw.: *bist 'n kerel as Kars*, spottend tegen iemand die een groot woord voert, zich als een heele held voordoeft. Het gevolg hiervan luidt: *en Kars was 'n kind*. *Oostfr.* hê is 'n kerel as kasjen (Christiaan), had bēnen under d' nârs as 'n ulk. (Wellicht heeft men hierbij te denken aan den heiligen Christoph, die volgens de legende zeer sterk was. Deze zegsw. ook elders.

karsebikker, bij *v. Dale*: kersenbijter = dikbek, piksnavel, kersenvink. *Oostfr.* karsbikker, *HD.* Kirschvogel, Pirol, Goldamsel.

karven = **knaggen**, voor: ringen om de horens der koeien. Omdat het aantal er van aanwijst, hoe vaak eene koe gekalfd heeft, zegt men van eene vrouw, wie het is aan te zien dat zij verscheidene kinderen het leven schonk: *zij het al 'n bult karven om de horens*. – *karven* = kerven, inkervingen; *knaggen*, van: knagen. Zie: *knagge*.

kaspel (= kerspel) = kerkdorp; ook voor de geheele (burgerlijke) gemeente; *kaspellasten*, waarvoor nu: gemeentelasten, omdat die vroeger kerspelsgewijs door een *klekter* (collector) werden ge-ind; *kaspelkind* = iemand, in het kerspel geboren en tot de gevestigde kerk behorende, die door de diakenen wordt onderhouden; ook *Dr.* Bovenstaande woorden komen meer en meer in onbruik. *Dr.* kaspel, karspel = dorp, gemeente; *Oostfr.* kaspel, *Holst.* kerspel, *Oudfr.* caspel; *ONeders.* caspelparochie; en: caspelkind. – *kaspel*, door 't uitvallen der *r* uit: kerspel, en dit = kerkspaal = kerkgrens. – *paal* is toonloos en daardoor achtervoegsel geworden, als: *um* voor: hum, *sel* voor: zeil, en: zeel, enz. *Ommel. Landr.* I, 11: Dorp oft Caspel; Dorpen ofte Carspelen; I, 29: Carspel.

kaskenoade, nog meer verbast. **katsgenoade**, in: *'n hijl bult kas-*{p.1503}*kenoade hebben* = veel bestels hebben, vele en daarbij ongegronde aanmerkingen maken; ook: zijne ontevredenheid op ruwe wijze lucht geven; “*wat moak ie doch 'n kaskenoade om niks!*” *ZHoll.* kaskenades = onaangename drukte. – Verbast. van: gasconade = pralerij, snoeverij, grootspraak.

kaspelbōlle; zie: *bōl*.

kaspelkind; zie: *kaspel*.

kaspellasten; zie: *kaspel*.

kas, **kasse** = kers, *kassen*, *kazzen* = kersen: *kasboom* = kersenboom.

kasseboom = kersenboom. Zie: *kas*.

kassenplōkken = kersen plukken: *zij bin an 't kassenplōkken*. Vgl. *appelschudden*, *murenschrōbben*, *stallenbounen*, enz.

kast; woonkamer van een student. Studentenwoord; ook te Utrecht.

kast, kaste, voor: groot schip. – Ook, spottend, voor: bochel (bij v. Dale: kasje). En = de billen, podex. Zie ook: *hourkast*.

kastanjes, in: *d'r gijn kastanjes van hebben* = er geen verstand van hebben, in dat vak, enz. onkundig zijn. Zal eene geestigheid zijn en wel eene woordspeling met verstand!

kastelainske, in geschrifte *kasteleinsche*, bij v. Dale: kasteleines, herbergierster.

kastje; in 't *kastje* (= in de bakke = achter de hoalies stoan) = aangeslagen zijn, onder de geboden staan.

kastklok, kastklokke; zie: *stoukklok*.

kat, katte. Zegsw.: *doar is wat an dat de kat nijt lust*, zooveel als: pas op, brand je mond niet, 't is heet; (zie: *boer*); *doar is de kat in 't goaren* = daar is de boel in de war, daar zijn de poppen aan 't dansen. Vergelijking: *flou* (of: *flau*) *as 'n kat* = flauw, neiging hebbende tot braken. *Sprw. Stuur dein katte noa Engeland, as hij weerom komt zegt 'e miaau!* = die persoon zal nimmer beschaving, wijsheid of wetenschap opdoen, hij (of: zij) is er te dom voor; ook *Dr. – Oostfr. Stür 'n katte na England, se sal as katte wêr komen*, ook: *Stür 'n katte na England, se sal mau seggen, even se wêr kumd. – As de kat op 't spek bōnnen zit wil 'e nijt vreten* = wat gemakkelijk te verkrijgen is, wat men maar voor 't grijpen heeft, {p.1505} wordt weinig op prijs gesteld. Vooral wordt dit gehoord wanneer het vrijerij betreft. Zie ook: *brei*.

katacherrad = vluchtig, overhaast. Vgl. *achterrād*.

katai (katei), in: 't *is lang gijn katai*, voor: dat is geen kleine som, dat is lang geen kleinigheid, nl. in geldzaken. – Zal eene verbast. zijn van het veroud. kateil = roerend goed, huisraad.

kathalzen; eig. een langen hals maken, het hoofd vooruit steken, om bv. iets beter te kunnen zien; fig. = reikhalzen, ook *Oostfr.* (v. Dale: *kathalzen* = zich aftobben, afsloven.)

katje; zie: *loopen 1*.

katjedans; een rondedans van vier kinderen, waarbij gezongen wordt: *vijr en vijr is katjedans*.

katjegold; zie: *katjeliem*.

katjelijacht, katjevluucht, voor: leven, rumoer, gejuich, gestoei van jongelieden van beider geslacht, bv. in eene herberg, of van kinderen die elkander met veel getier vervolgen.

katjeliem = **katjegold**; soort van hars op boomen, vooral op pruimenboomen, alsook op gezaagd hout.

katjevis = **panjevis** (*Stad-Gron.*) = overblijfsel van stokvisch, dat des avonds met aardappelen gestoofd wordt gegeten.

katjevluucht (*Ommel.*) of alleen: **vlucht**, *Old. vlōcht*; in 'n *katjevluucht* iets verrichten = *mit 'n vlucht*, bv. eene boodschap doen = in grooten haast, met den meesten spoed. – Zie ook: *katjelijacht*.

katjewinst. *Sprw. Eerste winst is katjewinst* (zegt de verliezer) = *Eerst lokkebrood, den stokkebrood* (zegt de winner), zooveel als: in 't begin veel winnen, bijzonder gelukkig zijn, wordt steeds door grooter verlies gevolgd, en zal beteekenen: met die winst loopt de kat weg. Met het eerste troost zich de verliezer; het tweede is eene waarschuwing die de winner tot zich zelve richt. In Holland zegt men o.a.: *Eerste gewin is kattespin*, ook: *Eerste winst is bladderwinst. Oostfr. Êrste winst is kattewinst*, of: {p.1507} *De êrste winst is man katwinst*, de geid bold wêr sleiten; *Oldenb. Eerste gewinn is kattengewinn; Westf. Erst gewinn es kattengewinn. (Weil. v. Dale: Eerste winst is korte winst.)* – Vgl., om den verkleiningsuitgang van het eerste deel van 't woord, *je 3*

katjewou (*van Ankum*) = oorveeg. Zie: *anwaiifel*.

Kato (klemt. op: *Ka*), jongensnaam; met den klemt. op: *to*, meisjesnaam.

katoetvatgooierei; zie: *Steffen*.

kats! of: **kats!kats!kats!** tusschenw., uitroep om eene kat te verjagen.

katschiet; zie: *schiet*.

katsepōkkel; zie: *kattepōkkel*.

katsepōkkeln; zie: *kattepōkkel*.

katsgenoade; zie: *kaskenoade*.

katte; zie: *kat*.

kattebred = **kattezit**; een tweede blad van eene tafel met drie pooten; aldus omdat het de kat veelal tot zitplaats dient.

kattegezoatsie; zie: *kezoatsie*.

kattegoaten (zonder enkv.); *hij krōpt in alle kattegoaten* = (de jongen) zoekt alle steegjes, schuilhoekjes, enz. op om zich te verbergen of rond te snuffelen.

kattelijfde (kattenliefde) = verkeerde liefde van ouders jegens kinderen, de liefde van malmoertje, *Nederl.* apenliefde.

katten; zie: *egiptenoaren*.

kattepeul, **kattepul**; een jongensspeeltuig van den laatsten tijd, althans in de Ommelanden, om er steentjes mee te werpen. Het bestaat uit een gaffelvormig takje, aan welker uiteinden elastieke koorden bevestigd zijn, verbonden door een leertje waarop het steentje of kogeltje wordt gelegd. De koorden bewijzen hier denzelfden dienst als de pees bij den boog. – Verbasterd van *catapult*, {p.1509} een oorlogswerktuig der Ouden, waarmede men zeer zware steenen in de belegerde vesting wierp.

kattepōkkel = **katsepōkkel**, in fig. beteekenis: *'n kattepōkkel moaken* = zich nederig en diep buigen, den onderdanigen dienaar spelen; *kattepōkkēln*, *katsepōkkeln* = het maken van diepe buigingen, als erkenning van minderheid en onderdanigheid. *Holst.* kattenpukkel, van de buigingen en strijkages van voornameren gezegd; *HD.* Katzenbuckel = hooge rug van de kat, en: Katzenbuckel machen = flikflooiën, kattenpootjes geven.

kattepul; zie: *kattepeul*.

kattezit; zie: *kattebred*.

kau (= kouw), alleen bij het volk voor: kooi; *kauke* (*Old.*); *kouke* (*Ommel.*) = *kauchie* (*Goor.*), *kauchien* (*Stad-Gron.*) = kooitje, *Friesch* kauke.

kau (als stam van: kauwen, en ofschoon verre van algemeen, toch zeer teekenachtig), in: *zit kau in*, bv. in erwten en boonen die veel meel bevatten, en te vergelijken met: *is kloef an*. Zie: *kloef*.

kauêln = babbelen, een niets beteekenend gesprek voeren en daarbij gedurig in herhalingen vallen; ook *Oostfr.* – In het *Oostfr. Landr.* kavelen, voor: bespreken, afhandelen; nog in 't *Nederl.* redekavelen, en: kavelingen, eigenlijk: in deelen scheiden, afdeelingen maken, en verwant met: *kauen* (kauwen); *Neders.* kaueln, koueln = zonder aanleiding en zonder verstand van zaken er op los babbelen.

kauen (kauwen), voor: hakkelen, van eene schaar; eene groote schaar *kaut* meer dan een kleine, zegt de naaister.

kauke; zie: *kau*.

kauster; zie: *kouster*.

ke als verkleiningsuitgang voor: je, tje en: pje, vooral in de *Ommel.*: *lapke* (lapje); *kopke* (kopje); *dopke* (dopje); *dōrpke* (dorpje); *kroagke* (kraagje); *kruudhofke* (bloemtuinje); *lepelke* (lepelkje); *pepierke*, *pampierke*, *pōmpierke* (papiertje); *uurke* (uurtje); *muurke* (muurtje); *hoarke* (haartje); *laike* (laatje); {p.1511} *meske* (mesje); *deuske* (doosje); *aike* (aaitje, en: eitje); *koarke* (karretje); *boerke* (boertje); *deurke* (deurtje); *boorke* (boortje); *lemke* (lemmetje); *boomke* (boompje); *zeumke* (zoompje); *roamke* (raampje); *kōmke* (kommetje); *vlamke* (vlammetje), enz.

ke, tot vorming van vrouwl. eigennamen: *Knelske* (van: *Knels* = Kornelis, dus eigenlijk = Kornelisijsje), *Pijterke* (van *Pijter* = Pieter, geschreven: *Pieterke* of: *Pietertje*), *Janneke* (= Jantje, van: Jan); *Derkje* (van: Derk); *Kloaske* (van: Klaas); *Rinske* (van: Rinze); *Wilmke* (van:

Willem); *Frouke* (van: vrouw); *Duurke* (van: Duurt); *Lijfke*, geschreven: *Liefke* (van: lief), enz.

ke, wordt soms als verkleiningsuitgang achter bvnw. gezet, en zoo zelfst. gebruikt: *mooike*, *lutjeke*, *neike*, (*Ommel.*)

ke, als verkleiningsuitgang van vrouwl. eigennamen om als liefkoozingswoordje te dienen; *Jannoake* (= kleine of lieve Janna); *Dinoake*, *Lienoake*, *Fennoake*, *Lauroake*, enz. Vgl. *poeke*, en: *mieke*, voor: poesje.

kea, in: 't is 'n *boudel*, of: 'n *hoeshollên van Kea* = 'n *opmoakersboudel* = eene onordelijke, verkwistende huishouding. *Zaansch*: huishouding van Keja = "cour du roi Pétaud."

kebabbel; zie: *annaifel*.

kebalter speulen = den baas spelen. Zal eene verbast. zijn van: kabouter, *HD*. Kobold.

kebentîg (*Niezijl*) = zwak, sukkelende.

kebōf (*Old.*) = **stookbou** (*Westerkw.*) = *stookhut*, of enkel *hut*, **buithörn**, **stookhok**, **kabōf** = **kebōffien**, ook: **keet**; een gebouwtje, steenen hutje in de onmiddellijke nabijheid van de boerenwoning, waar gekookt wordt; sommige er van zijn echter zoo ruim dat het boerenfolk er eet en 's avonds verblijf houdt. – In *de Marne kebōf* voor: slechte, bouwvallige, waarvoor meer algemeen: *olle kebōf*. *NHoll.* kombof, *ZHoll.* snuivertje, kleine aanbouw van een huis, wat tot keuken dient, en dus meer met ons *oetstekje*, dat tot stookplaats, enz. dient, overeenkomt; *Geld.* boed; *Oostfr.* kabúf, {p.1513} kebief, eene hut, inzonderheid een oud, zeer bouwvallig huis; *Holst.* kabieff = eene oude, slechte woonkamer, en: de kebuff.

kebōffien; zie: *kebōf*.

kedetje; klein, rond, blank tarwebroodje. (Vraagt men te Groningen in logementen, enz. een broodje, dan bekomt men een *kedetje*.)

kediet; zie: *kerdiet*.

kedip; zie: *gedipt*.

kedoansels, **kerdoansels**, **kardonsels**, **kordonsels**, **kedonsels**, **kadonsels** = **kedōffels** = **tōffels**, voor: aardappelen, doch meest aardigheidshalve, verbast. van het *HD*. Kartoffeln. – De zes eerste woorden ook eene straf bij zeker spel, en zooveel als: klappen, slagen, enz.; *deur de kedoansels mouten*, *deur de kedoansels joagen*, *deur de kedoansels loopen* bestaat hierin dat een jongen schielijk door twee rijen jongens loopt, die hem dan ferme klappen toedienen.

kedoes, zie: *kerdoes*.

kedoffel; zie: *dōffel*, en: *kedoansels*.

kedōffels; zie: *kedoansels*.

kedonsêln, **kedoansêln**, **kerdōnseln**, **kardōnseln** = straf uitdeelen naar de regels van zeker spel. Zie: *kedoansels*.

keduks, in: iemand *onder keduks* (*Old.*) = *onder konterbuutsie* (*Ommel.*) hebben, zooveel als: onder den band, onder de plak hebben, streng toezicht over hem uitoefenen. *Neders.* duks = slagen; kaduk ('t *Lat.* cadueus) = vergaan; *Fransch* caduc = zwak, broos, vergankelijk. Letterlijk: door slaan tot onderwerping of gehoorzaamheid dwingen, hem steeds zijne zwakheid doen gevoelen.

kedijtêrn, **kadijtêrn** = aan stukken breken, vernielen. Misschien van caduc. Vgl. *WVl.*: butenkadüsteren = met slaan en smijten buitenjagen. (*De Bo.*) Ald. ook: kadotteren = aflossen, afranselen, een pak slaag geven, en: wegakidijsteren = weggajagen.

keel, in: 't hangt mie de keel oet, fig. = ik ben er meer dan zat van, 't verveelt mij geducht, en ook: 't walgt mij; *men mout hōm de woorden oet de keel hoalen* = hij zegt bijna niets, 't is geen gezellig mensch; iemand iets *op kop en keel verbijden*, nl. verbieden om het aan een ander te vertellen. Zie ook: *karrêln*, en: *kelen*. {p.1515}

keelspek; spek dat bij de keel wordt weggesneden, ter onderscheiding van: buikspek.

keep; zie: *neerskarve*.

keer, tweede jaar dat een stuk omgeploegd grasland gebouwd wordt; het eerste jaar draagt nog den naam van: *grijde, greide* (Westerkw.) Zie: *toer*, en: *bloktōngen*.

keer, in: *tegen de keer wezen*, zegt men van kinderen die onzeglijk zijn, die 't altijd anders willen dan men 't verlangt; *te keer gaan* = leven, alarm maken; *wat gait 't doar te keer* = wat wordt daar een leven gemaakt; ook: wat wordt daar vreselijk huis gehouden, bv. in oorlogstijd. *Oostfr.* to kâr gân, *Neders.* to kehre gahn, *Holst.* to keer gaan, *HD.* angehen = alarm maken. Zie: *angoan*, en: *te keer*.

keer = maal, enz.; *dit keer is mie 't lukt; da's 't eerste keer*. Voor: keeren; *in drei keer*, enz. **keeren**, voor: wenden; *hij het hōm tot vreien keerd* (Westerkw.), zooveel als: hij is begonnen te vrijen, hij toont voor het eerst dat hij trouwensgezind is; *ik ken mie nijt keeren of wenden* = ik heb geen ruimte om mij te bewegen. – = omkeeren, in: *troef keeren* = de troefkaart bloot leggen; 't gezicht keeren loaten = laten verbeteren, vooral van pokdaligen of leelijkers gezegd, die dan, doch buiten hun weten, naar Meppel gezonden worden. Voor: storen: *doar huif ie joe nijt an te keeren*. – In het bikkelspel is keeren, *Stad-Gron. kijern*, de tweede figuur, die weer vier onderdeelen heeft; *zij 's in tweede keeren*. (Zie: *stoanders*). – Voor: tegenhouden, *opmuiten: de koiën keeren*, bv. door schuttingen te plaatsen; 't woater oet de stevels keeren, enz.

keerōmme; een meisjesspel.

keers = kaars. Vergelijking: *hij lopt*, of: *zit nog zoo recht as 'n keers*, wordt als lof van oude mannen gezegd, die in 't minst niet gebogen gaan, enz.

keerskespringen. Op kraamvisites was (of is het nog) hier en daar gebruikelijk een brandend kaarsje op een stoof te plaatsen, waarover de bezoeksters moesten springen. Die dit deed zonder het kaarsje om te werpen of uit te dooven had den inzet, {p.1517} *de pot*, gewonnen. Zie ook: *dreidaitkeerske*.

keersōngel = het vet eener vetkaars; *Kil.* keersunghel. Zie: *ongel*.

kees; **keeze** = kaas; *Kil.* kaese, kесе.

keesbrug, zie: *keezenbrōgge*.

keesies (*Hoogez.*) = *keeskes*; zie ald.

keesjes (*Hoogel.*); eene soort van stokroos.

keesjesbloem (*Winschoten*); de Malowe, Maluwe (*Malvacae*), v. *Hall Neerl. Plantensch.* bl. 35.

keeskerel, man die hier Friesche kaas vent. Zie ook: *kerel*.

keeskes (*Old.*) = **keesies** (*Goor.*) = **harde geertjes** (*Westerkw.*), daar ook: **platte janjes**, en: **zuite ventjes** = **harde janjes** (*Hoogel.*) = **stijnzuiten** (*Stad-Gron.*); eene appelsoort. – *keeske* (kaasje), aan den vorm ontleend.

keeskōst = kaaskorst. *Zegsw.* *bist 'n harde kerel op 'n wijke keeskōst*, ook: 'n held in 't veld, spottend of tergend zooveel als: gij zijt een bloodaard. *Oostfr.* 'n harde man up 'n weke kēs (iron.). *Meiderich*: de heet 'n grote prōt app de lege strōt.

keeskouen; zie: *koanebroaden*.

keesrief; **keezerieve**; zie: *rief*.

keesrieven = kaas raspen; *de maid is an 't keesrieven*. Zie: *rief*.

keet; een van de woning afgezonderd gebouwtje bij de boerderijen, waarin gewoonlijk gekookt wordt. *Zeel.* keet, *Holst.* kate = hut, boerenhut, *Eng.* cottage, in sommige streken van Duitschland Koth of Kathe. Van dit woord zou ook de geslachtsnaam *ten Cate* of *ten Kate* gevormd zijn. (Zie *Winkler Prins Encyclop.* art. Kate.) Vgl. *keuterboer*, en: *kebōf*.

keeze; zie: *kees*.

keezenbrōgge; **keezenbrug**, **keesbrug**; zie: *brōgge*. *Overijs.* keezebrogge = boterham met kaas.

keienstoep, in annonces der stad Groningen = plaats, bewaarplaats voor keien.

keinj' = kunt gij, op 't *Hoogel.* ook = kunnen wij. – Ook = kent gij. Zie: *kennen*. {p.1519}

kejuut = kajuit. Vgl. *oa*.

kekelbek, kibbelbek, kekelder, kekelboat (ketelbaard), schimpnaam voor iemand die graag veel praat, die de tong goed kan roeren en veel van tegenspreken houdt. Zie: *kekêln*.

kekelboat, kekelboard; zie: *kekelbek*.

kekelder, zie: *kekelbek*.

kekelderei = gebabbel, getwist. Zie: *kekêln*.

kekêln = veel, rad en luid praten; vooral zegt men het wanneer vrouwen met elkander kijven; ook *Geld. Maastr. Oostfr. Neders. Holst. – Kil.* keken = snappen, babbelen: kaeckelen, kekelen = kakelen, schaterlachen; kaeckeler = babbelaar, snapper; kaeckelerije = gebabbel, enz.; *Friesch* keakle, *Hoofst* kaken = snappen, babbelen; *Oudfr.* keke = kinnebak; *Neders.* kâkelreem = tongruim; in *Lubeck*: holt de keek = hou den mond. – *kekeln*, dus freq. van: keken, dat nauw samenhangt met: keke, en: keek, en met het *Nederl.* kaak, kakelen, en: kikken.

kekijchie; zie: *kekijltje*.

kekijlchie; zie: *kekijltje*.

kekijltje = kekijzie = kekijlchie, kakaigie, kekaigie = sôkkeslak, sukkeslak, (*Stad-Gron.*) **kekijchie, strouppiepien**, in 't *Old.* en *Westerw.* = stroopje, peperhuisje met gekookte en daarna hard geworden stroop. In de *Ommel.* is **kekijzie**, in 't *Goor luchbal, lôkbal, lôkballe, lukbal, lukkebal*, een stroopballetje, iets grooter dan een uilevel, wat men in 't *Old.* en *Westerw.* *loobal, lôchbal, lubbal* noemt; daartentegen heet op 't *Hoogel.* ten minste in de *Marne* een stroopje *lubbal*. *Friesl.* kekynje, stroop- of suikerbal. *Overijs.* kokkijen = suikerballen, *Kil.* kockilie = suikerslak; *Geld.* kokinje = “gekookte stroop, die door kinders in kleine ronde schijfjes of daaldertjes wordt uitgegoten, en voorts gestold en hard geworden zijnde, opgeslikkerd.” *Oostfr.* kokinje, een uit suiker of stroop gebakken voorwerp, suiker- of stroopgebak. v. *Dale*: kokinje, balletje van {p.1521} dik en taai gekookte suiker of siroop. Van: koken, in den zin van 't *Eng.* to cake = bakken.

kekijzie; zie: *kekijltje*.

kel; kil (*Ommel.*) = verschrikt; 'k wôr (of: 'k wordde) d'r kel van, bv. van den donder, van eene tijding = ik schrikte, huiverde, rilde er van: ook *Dr. Friesch. – Kil.* kel = angstig, bevreesd, verschrikt. *Oostfr.* kel = teergevoelig (*Gron. hijtkillîg*). – *Kel* staat voor: kil, koud, huiverend, zóó gesteld dat men eene koude rilling ondervindt; de uitwerking wordt alzoo voor de oorzaak genomen. Vgl.: ik werd er koud van.

kelderhol (bvnw.) noemt men een vertrek of een geheel voorgebouw, indien daaronder een kelder wordt gevonden, of althans daaronder gemaakt kon worden.

kelen, bij *Bolland kênz* = in klonters koken van melk; *keelde melk* geronnen melk, door afscheiding der kaasstof. Ook *Oostfr.* en volgens *ten Doornk.* waarschijnlijk één met het *MNederd.* qualen, *HD.* kallen (ofschoon zeldzaam) en beide van het nog oudere *Nederd.* quagelen; *AS.* (gi)quahlian = geronnen, en dit weder van het *Lat.* coagulum; *HD.* Keller = geronnen melk. Zie ald. art. kelen, en vgl. *karrêln*.

kelieder; eene grove verminging van: solide.

keloatsie (= collatie) = het recht van collatie; *Meneer Menkemoa het de keloatsie van Uskert; in B hebben de kerfoogden van Warfém de keloatsie koft veur ... gulden.* Het arrest van den Hoogen Raad van den 13 Febr. 1885 bevat o.a.: “Overwegende dat (bij art. 24 der Staatsregeling van 1798) alle eigenlijk gezegde heerlijke rechten en tituls, waardoor aan een bijzonder persoon of lichaam zou worden toegekend eenig gezag omtrent het bestuur van zaken in eenige stad, dorp of plaats, of de aanstelling van deze of gene ambtenaren binnen dezelve, voor zooverre die niet reeds met de daad zijn afgeschaft, bij de aanneming der Staatsregeling, zonder eenige schâevergoeding, voor altijd worden vernietigd; {p.1523} Overwegende, dat deze bepaling niet van toepassing is op het Groninger collatierecht; dat toch dat collatierecht oorspronkelijk toekomende aan de grondeigenaren, als de eenige

machthebbenden in Staat en Kerk, niet kan gerangschikt worden onder de elders bekende eigenlijk gezegde heerlijke rechten.”

keloazie = uitvluchten, voorwendsels. v. *Dale*: kullage = fopperij. Zie: *kullen*.

kelte (*Westerkw.*) = schrik. Zie onder art. *hummelsken*.

kemelschouwenie; zie: *hondsvet*.

kemieken (*Doornb.*), voor: tunique; “*kemieken druig ze ook en schouwen mit hooge hakken.*”

kemies = kommies, ambtenaar bij de belastingen.

kemink (klemt. op: *mink*); zekere zwarte wollen stof, waarvan de strepen beurtelings glad en dof zijn; *keminken rok* (vrouwenkleedingstuk); *keminken weerschien* = weerschijn als van *kemink*. – Verbast. van het *Eng.* kembings; to kemb = kammen. (*Weil.* v. *Dale*: kalamink, kalmink, zekere wollen stof, aan de eene zijde geglansd als satijn, meer gestreept dan gebloemd.)

kemissie, voor: zaak, iets wat men ten uitvoer heeft te brengen; ‘*t is ’n lastige kemissie* = het is lastig te doen of te laten doen, het gaat met moeite, pijn, enz. gepaard; *verschoonen is ’n holle kemissie*; *lopende kemissies hebben*, zegt men van iemand die veel heen en weer loopt zonder iets van belang uit te voeren, die bv. niet rustig bij een gezelschap kan zitten praten. – Ook = commissie, opdracht, eigenlijk in navolging: *lijgen in kemissie* = iets navertellen wat later blijkt onwaarheid te zijn; *as ik lijk den lijk ik in kemissie* = (wat ik vertelde) hoorde ik van een ander, ik zuig het niet uit mijn duim, maar voor de waarheid er van wil ik niet instaan.

kemissiekooper = commissionair in granen te platten lande. “*En vragtig weer kwam ’k te zitten naast ’n flinke lottige boerenvrouw, tegenover ’n kemissiekooper, die zoo’n zak mit stoalputen vol koorn noast zick staan har.*”

kemmen = kammen; ook *Dr.*

kemnoade; zie: *kimnoa*. {p.1525}

kemsel, kimsel = schimmel op ingemaakt eten, bier, enz., bij v. *Dale*: kaam, kaamsel, en gewest. kim. Staat voor: kiemsel.

ken, als uitgang van werkw. met den stam op *sch.* en *s*, bv.: *visken, wasken, dörsken, plasken, vlasken, koeskasken*, enz. Als verkleiningsuitgang o.a. in: *pafken* (rooken), *proemken* (pruimen, ww.); *stippelken* (stippen maken); *druppelken* (zie: *druppeltjen*); *verstopken* (verstoppen, versteken); *trippelken* (trippelen); *sniederken* (kleermaken); *slöbberken* (slobberen).

ken = kan, en: ken, maar = kunnen, en: kennen, wanneer het door: wij, gevolgd wordt: *dat ken wie nijt down*; “*vōt kin ve niks begunnen*”; *dei mensen ken wie* (of: *ken ve*) *nijt*. Zie ook: *kennen*.

kenarrie, kenarrievogel = kanarie. Vgl. *oa*.

kenarriegeel = overeenkomende met de kleur eener kanarie. Zie: *kenarrie*.

Kenau, als kwalificat. eigennaam uit onze geschiedenis, in: *da’s ’n Kenau van ’n maid* = een meisje dat moed en vastberadenheid toont te bezitten. Dien naam verdiende ten volle *Marchien Pijlmel*, tot 1843 schoolhouderes te Veendam, die als dienstmeid te Groningen eene brandende kaars uit een vat met kruit haalde, welke de werkvrouw daarin had neergezet, in de meening dat het raapzaad was, en zich daarop van den zolder had verwijderd. Die heldendaad werd met den besten uitslag bekroond. – Zeer gewoon is het om een buitengewoon groot man met den naam *Goliath* te bestempelen; ook heeft een beroemd harddraver dien gedragen; ‘*n Doavid* (David) beteekent zooveel als: een baas, een dikke en groote, bv. een dikke snoek, paling, enz. (Synon. met: *kanjer*), bij v. *Dale*: een koning van een visch. De *Benjamin* is gewoonlijk de jongste der kinderen uit één paar ouders. – Voorts doen dienst de gewone eigennamen: ‘*n Hans* (een Johannes) = een sul, (ook: *groothans*; zie ald.); *Hans ongeluk*, *Stad-Gron.* *Hansien ongeluk* = iemand die nogal vaak een ongelukje houdt; ‘*n Jan* = een dikke in zijne soort, bv. een groot mes, enz.; ‘*n hijle Pijt* (= Pieter) = iemand die heel wat vertooning maakt; *dreuge Pijter*, ook: *dreuge Tönnies* = droog mensch; ‘*n holten Kloas* =

stijve, houderige kerel; *klōmpen-Kloas* = lomperd; 'n *Jantje-goddoom* = onverschillig, loszinnig jongmens; *Jan-oneuzel* = die van den prins geen kwaad weet; *stoan as Jan-van-vuren* {p.1527} = van verre staande als een onnoozele; *stieve Jurrie* = houderig persoon; *Evert*, of: *Derk op de rug* (of: *rōgge*) *hebben* = traag zijn, geen lust aan 't werk hebben; *Hans-Michel* = *halfmalle*, schimpwoord voor iemand die zich wat vreemd gedraagt; *Jan, Pijt, Kloas* = Jan alleman, 't gros van 't volk; *kerelhil* (kerel Hilje), ook: *kereltrien* (kerel Treintje) = *vent Hindêrk* = manwif; *Oabeltje wiedgad* = eene vrouw (of: meisje) met wijde rokken, enz. **kend** (verl. deelw. van: kennen = kennen, en: kunnen), in: 't *har wezen kend* = 't had kunnen zijn; *zij harren d'r nijt wezen kend* = zij hadden er niet kunnen wezen, bv. uit plaatsgebrek; "hij *har van middêg hier ja wat eten kend*" = hij had hier immers heden middag kunnen eten; 't *het altied kend en 't ken nog* = 't is tot nu toe mogelijk geweest; *ik heb 't kend* = heb het kunnen doen, heb die kunst goed verstaan, en: ik heb het van buiten gekend, bv. een vers. Zie ook: kennen 1.

kenien = konijn. *ZLimb.* kaniën, *HD.* Kaninchen. *Zegsw.:* 't is net of 'e mit *kenienen deur troalies vreten het* = het lijkt er wel naar dat hij gebrek geleden heeft, zoo schraal en mager ziet hij er uit.

kenientjesdoagen (konijntjesdagen) = goede, gemakkelijke dagen, een onbezorgd leven; *zij hebben kenientjesdoagen*, wordt vooral van oude menschen gezegd die vroeger in minder gunstige omstandigheden verkeerden.

ken 'k joe zeggen, zooveel als: daarvan kan ik u de verzekering geven, meestal echter niets meer dan eene stoplap; *en, ken 'k joe zeggen, mit acht doag was 'k weer beter; dou hij dat tegen mie zee, ken 'k joe zeggen, was 't net of 'k in de grōnd zōnk*; "Dat zegt wat, *ken 'k joe zeggen, man!*"

kennen = kunnen, en: kennen; *ik kōn, wie kōnnen* = ik kon(de), wij konden, en: ik kende, wij kenden; *hou ken 't!* (met sterken nadruk op: *ken 't*) = hoe kon zoo iets plaats hebben, hoe was dat mogelijk! – met iemand *kennen* = het goed met hem kunnen vinden, goed met hem overweg kunnen; ook *Dr.;* *over* iemand *kennen* (= *maggen*, of: *meugen*) = hem wel mogen lijden, van zijn' {p.1529} omgang houden; *WVl.* kunnen over, fig. kunnen lijden, zich niet ergeren; er zijn rijke lieden die niets aan de armen geven, daar kan ik niet over. (*De Bo*). *Ald.:* kunnen = weten, kennen; hij kan geen fransch, hij kan bijkans nooit zijne les. *hōm wel ankennen* = sterker zijn dan hij, ook *Dr.* (vgl. v. *Dale* art. aankunnen); *zij kennen nijt tegen ons an* = wij zijn hun de baas; *gijn vief tellen kennen* = onnoozel voor den dag komen; ook *Dr.;* *Holst.* He stell sik an, as wenn he keen fief tellen kun, un was dog schelm in sinen huut; *Meurs:* Den kickt, as wenn he kenn drei tellen kōös; – *as ik dat nog ijnmoal zij den ken 'k 't ook* (als ik dat nog eenmaal zie dan kan ik het ook doen), spottend en tevens berispand, wanneer een klein ongeluk wordt gehouden, bv. een kopje wordt gebroken: *hij wil zōk* (of: *hōm*) *doar nijt an kennen loaten* = voor 't uiterlijk stoort hij zich er niet aan, of: hij geeft toe, bv. om iets te betalen wat hij eigenlijk niet behoefde te doen, en dan zooveel als: hij wil zich niet voor schriel laten verslijten. Met betrekking tot eene belediging is het zooveel als: hij handelt zóó, dat men niet zal kunnen zeggen dat hij er geraakt over is of dat hij zich heeft willen wreken. *Sprw.* *Men mout eten wat men lust en lieden wat men ken*, schijnt bij sommigen een leus te wezen om te willen eten wat zij liefst lusten, en er zich niet om bekreunen of 't hun wel of kwalijk bekomt, maar wordt ook als eene waarschuwing gebruikt, voor: doe uwen zin, maar denk om de gevolgen. *Holst.* Eeten wat man mag un lieden, wat der vör hört. – *Vervoeg.:* *ik ken, doe kenst, of kenste, hij ken; ik kōn, doe kōnst of kōnste, hij kōn; wie kōnnen, ik heb kend*, enz. *Aldus* ook in alle samenstellingen; *bekennen* en *ontkennen* worden zwak vervoegd. Zie ook: kend.

kennen, voor: moeten, inzonderheid in de kinderwereld; *ik ken*, voor: ik ben aan de beurt, bv. met lezen, bij een spel, enz.; *dat ken elk zulf wijten* = dat moet elk voor zich zelf weten.

kennen = zich herinneren uit het verleden, 't beleefd hebben; *hei 't nog kend dat de boerinnen ooriezers drougen? ik heb 't nog kend dat hier gijn grindwegen wassen.* Zooveel als: hebt gij den tijd nog gekend, enz. Vgl. kend.

kenniswegen, zie: vrund.

Kenaol = Stads-Kanaal, als dorp; *op 't Kenoal wonen* = te Stads-Kanaal wonen; *Kenoalse tōrf* = turf uit die streken. {p.1531}

kenst = **kanst** (*Stad-Gron.*) = gij kunt, en: kunt gij? *kenst mie niks weismoaken; kenst mie ook 'n gulden lijnen?*

kenuten, makkers, kameraden, kornuiten. Alleen in 't meerv.: *Jan en zien kenuten.*

ken uut, **kern uut**; zekere bekende zangvogel, soort van groenachtige vink; *Auwen korn uit* = kneu of vlasvink. (v. *Dale*: korn uit (gewest.), groenling, groene vink.)

kenijl; **kenail** = kaneel. Vgl. oa.

kenijlwoater; zie: gest.

kenijêrn, zie: bōchtkenijêrn.

kepei, **kepij** = kopie; in: *da's nog moar 'n kepei van de zoak* = dat is nog lang niet alles, 't is slechts een klein gedeelte; 't voornaamste is nog achter of wordt verzwegen, dit is niet meer dan om er eenig denkbeeld van te geven.

kepittelstoktje, stijltje om een snoer koralen als sluiting te dragen, in plaats van een slotje.

kepoeris, **kepoerum**, **kapoerum** = **kàpoet** = min of meer spottend voor: kapot, aan stukken.

(v. *Dale*: kapoeres, kapores = verloren; weg; dood. 't Woord is aan het Hebreeuwsch ontleend. – Prof. *Dozij* zegt: kappores is van Joodschen oorsprong. In 't Jodenduitsch zegt men: werd' mein Kappere! in den zin van: du sollst meinetwegen verderben. – *Avé-Lallemant*. Das deutsche Gaunerthum IV bl. 392, 553; kappore machen = umbringen, ermorden, vernichten; kopores = todt, hin, verloren.) Vgl. kepot.

kepoerum; zie: kepoeris.

kepoet, **kapoet** = dood; ook voor: bankroet. Verbast. van: kapot. Vgl. kepot.

kepoetsmuts, zooveel als: ruige muts, soort van ruige pet zonder klep. *Weil.*: kapuitsmuts, in Groningen, waar men het *kapoetsmuts*, elders *karpoetsmuts*, uitspreekt, verstaat men daardoor eene ruige muts, tegen buiig weder opgezet; v. *Dale*: karpoetsmuts, kapuitsmuts, kapoetsmuts = bonte muts. – *Tollens*: En naaien zich bij 't vuur karpoetsen van het bont. – *Limb*. kapoets = hoofdkap {p.1533} der vrouwen. *Oostfr.* kapûtse, kaputs. *HD*. Kapuze, eene het geheele hoofd omhullende muts met over den nek neerhangend kragen, *Deensch* katudz, *Fransch* capuce = monnikskap.

kepot = ziek, ongesteld: ook *Dr.*: *zij 's kepot, zij hebben dokter hoald; 't pōtje is wat kepot* = de kleine is een weinig ongesteld; *hij 's in 't zichten al kepot wor'n; 'k bin d'r kant kepot van*, bv. van eene kwade tijding = die heeft mij doen ontstellen; *Limb*. kepotte = kapot, dood. (v. *Dale*: kapot = aan stukken, gebroken, gescheurd, enz.; aangedaan, ziek; ongesteld; dood. Van het *Fransch* capot, aan het piketspel ontleend.) – Ook: bedorven, van eetwaren, kleeren, enz. *dat eten komt kepot* (= *om hals*) = bederft.

kepotkomen; zie: verkomen.

kepounen = dooden, van een dier. Staat voor: kapoenen = snijden, lubben.

kepij; zie: kepei.

kêrdiet, **kediet** = krediet. Zóó noemt men te *Veendam*, *Wildervank* en de *Pekela's* de gelegenheid voor jongelingen, om, bij afwezigheid der ouders, met de dochter in aanraking te komen. Weet men dat de oude lui een avondbezoek afleggen, dan komen er ook wel kennissen bij, en is het al spoedig bekend: *doar of doar is kêrdiet*. “– *op kerdiet bie 't nuverst wichtje*” = een avond naar het lieve meisje gaan wanneer zij alleen thuis is. “*Wijst nog wel dou we veur ons trauen altied mit nander uutgongen soavens op krediet noa de wichter en 's hars noa de marken?*” – Ook voor: vertrouwen, in: *is gijn kerdiet op 't weer*, als het weder, bij

zomerdag, zeer onbestendig, *trúbel*, is. Ten opzichte van personen zegt men: 'k heb op hōm gijn kerdiet, bij v. Dale: voor hem geen krediet hebben.

kêrdiethoud (krediethoed): schertsend, wanneer bv. een kennis een nieuwen cilinderhoed draagt. Zooveel als: een hoed die krediet bezorgt. In den zelfden zin spreekt men van: *kerdietjas*. (Men denke hier o.a. aan een onbemiddelden aannemer, die in zijn beste pak op eene aanbesteding komt.)

kêrdietjas; zie: *kêrdiethoud*.

kêrdoansels; zie: *kedoansels*. {p.1535}

kêrdoes, kedoos = kardoos, hondennaam: 't is 'n boudel van kêrdoes (of: van kôrtjaktje) = eene gemeene huishouding, slecht gezin, slecht volk; 'n bende van kêrdoes = een troep ruw, woest, oproerig volk, en zal staan voor: bende van Cartouche; *swiene kerdoes*, schimpwoord voor: vuilik.

kêrdōnsêln, zie: *houdjeballen*.

kerel; in de taal der boerenarbeiders zooveel als: man (echtgenoot); de vrouw zegt steeds: *mien kerel*, of: *kerel*, en hij: *mien wief*, of: 't *wief*. In den mond van meer gegoeden wordt het als eene ruwe uitdrukking aangemerkt, en heeft dan iets minachtends, bv.: "en of ze 't moar deet om kerel ien houk te hollen" (– om haar man thuis te houden); *dat wicht mout 'n kerel hebben = is om 'n kerel verlegen*. – In het algemeen voor: werkmán, daglooner, arbeider; *doar mout 'n kerel bie*; *doar mou 'we 'n kerel tou kriegen* = daartoe hebben wij de hulp van een werkmán noodig; 'n *hijle kerel wezen* = iemand zijn die in zijn' stand vrijwat uitvoeren kan, wat beteekent: dat jongetje *wordt al 'n hijle kerel* = groeit flink, wordt groot; *dat moakt nog eerst 'n kerel oet* = zoo iets geeft aanspraak op den naam van man, dat is mannelijk gehandeld; *hij 's meer kerel* (dan de ander), zooveel als: hij bezit meer karakter, is meer man, handelt meer zóó als men van een man eischt; *zij het 'r wat kerel van moakt* = door haar is er nog een man van geworden; *kinder wor'n kerels!* zegt men als iemand zich verwondert dat de (vroeger) kleine knaap nu reeds zoo groot is geworden; *Oostfr.*: út kinner worden kerels, of: út kinner worden ôk lü. – Vergelijking: 'n *kerel as 'n boom* = groot, forsich gebouwd man; 'n *kerel as 'n wôlk*, ook: *of 'e regend is*, en: 'n *kerel as 'n ailand* = een zwaar gebouwde, knappe man. *Zegsw.*: *hij 's 'n kerel ien soep moar toai ien 't koken* = hij beeldt zich vrijwat in, maar als het er op aankomt durft (of: kan) hij niets uitvoeren. (Vgl. *Kars*). – Samenstell.:

kerelswark = zeer moeilijk, zwaar werk, ook in fig. zin; *kerelsgek* = manziek; *sneikerel* = sneeuwpop, sneeuwman; *swienkerel* = koopman die varkens bij de straat of den weg vent; {p.1537} *kroamkerel* = man die met eene kraam op de kermis staat, of daarin bediende is;

tentkerel = die bij een spel (paardenspel, enz.) of tent behoort; *malmölnkerel* = die bij een draaimolen behoort; *keeskerel*, *viskerel*, *herênkerel*, *talholtskerel*, enz. = menschen die kaas, enz. bij de huizen of uit het schip verkoopen en zoo van het eene dorp naar het andere trekken; *peerekerel* = man die veel van paarden houdt en er ook kennis van heeft;

doomnieskerel = die getrouw de kerk bezoekt en een vriend van predikanten is. – *Kil.* kaerle, keerle (veroud.); v. Dale: kerel = vent, dik en grof manspersoon. *Zw.* meerkarl = opperman; hållkarl = een man die aan de stations voor paarden moet zorgen; slotterkarl = maaier, enz.; *Deensch* gaardskarl, huuskarl = huisknecht; *ONoorsch* stafkarl = oude bedelaar, enz. Zie ook: *mooie*

kerel! als uitroep van verwondering en blijdschap, ook: **kerel op peerd!** en: **kerel en gijn èn!** ook *Dr.*; *Westf.* kaerl un kain ende! **kerel kerel!** uitroep van verwondering.

kerelachtig = zóó als 't een man betaamt, het werk of de daad van een man. Zie: *kerel 1*.

kerelhille (*Old.*) = **kereltrien** (*Hoogel.*) = **kevelhille** (*Stad-Gron.*) = **venthinderk** (*Westerw.*); vrouwspersoon dat forsich gebouwd is, met houding en manieren als van een man, een manwif. Vgl. *Hinderk*.

kerel op peerd; zie: *kerel 2*.

kerelsgek; zie: *kerel 1*.

kerelskop = manshoofd, als teekening; *hij het 'n kerelskop op de lai tijkent.*

kerelswark; zie: *kerel I.*

kereltrien; zie: *kerelhille.*

kêrfoogden (met den klemt. op: *foog*), terwijl de *e* en *d* soms in 't geheel niet gehoord worden, wordt: kerkvoogden uitgesproken als: *krfogen* of *krfoog'n*, en kan als voorbeeld dienen hoe weinig rekening het volk houdt met de samenstellende deelen.

kêrfoogske; zie: *kerkvoogdske.*

kerk, voor: dienst in de kerk, preek; *is gijn kerk = is gijn preek = {p.1539}* er wordt (morgen) niet gepreekt; *de kerk gait an = de godsdienstoefening begint*; *de kerk komt oet* (of: *uut*) = het volk komt uit de kerk. *Zegsw.: altied verkeerd ien kerk wezen = niet willen meedoen*, of: het anders willen dan zijne makkers; *twei kerken bezingen*, zooveel als o.a. twee gezelschappen of uitspanningen in één avond bezoeken of bijwonen; *hij komt in gijn kerk of kluus* (of: *hourhoes*) = hij vertoont zich nooit in het publiek, zondert zich geheel af; *Friesch.* Hy docht (doet) goed noch kwea, hy komt yn gijn tsjerke en yn gijn hoerrehûs. *ik zel die priezen in alle kerken doar gijn volk is*, schertsend voor: nu gij het zoo knap gemaakt hebt zal ik uwen lof uitbazuinen. *Sprw.: De kerk mout midden in 't dörp blieven*, of: *Men mout de kerk midden in 't dörp loaten = men behoort zich aan 't gebruik te houden*, opspraak dient men te vermijden. – *Hou dichter bie kerk hou loater d'r ien = hoe gemakkelijker men ergens op tijd kan komen*, hoe langer men gewoonlijk wacht, en ook: Hoe nader bij Rome, hoe slechter Christen. Zie ook: *stad.*

kerkeblok; zie: *blok.*

kerkelasten; belasting tot onderhoud der kerkelijke gebouwen, enz. in eene gemeente; *in Veendam bin de kerkelasten hoog*; *in Finsterwold, Ynrum, Warfêm* (enz.) *woar zieke kerken bin hei'e gijn kerkelasten.*

kerkenroad = kerkeraad. (Invoeging der *n* om de opvolgende *r*.)

kerkewark; de werkzaamheden en leveringen aan eene kerkvoogdij ten behoeve der kerkelijke gebouwen; *van 't joar het die holtkooper (smid, timmerman, varver) 't kerkewark.*

kerkewegen. *Sprw. Alle wegen bin gijn kerkewegen*, zooveel als: 't behoeft juist niet altijd bij 't oude te blijven, in dien toestand kan wel verandering gebracht worden.

kerkgoanstied, ook: **kerktied**; tijd wanneer men naar de kerk gaat, of wanneer de dienst geëindigd is: *'t wordt kerkgoanstied*; *noa kerktied koom ik bie joe te koffiedrinken.*

kerkhofsgraft; zie: *graft.* {p.1541}

kerkhörn; zie: *hörn.*

kerklaien (kerkleien), klemt. op: *lai* = kerkborden.

kerkploats (klemt. op: *ploats*) = zitplaats in eene kerk.

kerkrekendag (klemt. op: *re*): dag waarop kerkvoogden eener Hervormde Gemeente zitting houden tot het innen van de opbrengst der kerkegoederen, en uitbetaling doen van het verschuldigde over het afgelopen dienstjaar.

kerkschoonen; zie: *schoonen.*

kerkvolk = kerkgangsters en kerkgangster: *'t kerkvolk begunt al te loopen.*

kerkvoogdske, uitspraak: **kîrfoogske** (klemt. op: *foog*) = vrouw van een kerkvoogd, ook bij 't aanspreken. Zie: *ske*, en: *kêrfogen.*

kêrlienkrallen (carolienkoralen) = soort van roode koralen.

kernuut; zie: *kenuut.*

kêrpijêrn, krappijêrn = niet van eene ziekte of (bv.) van een val herstellen = sterven. *HD.* crepieren = omkomen; *v. Dale:* crepeeren, ellendig omkomen, sterven van gebrek. Van 't *Lat.* crepere, crepitare = bersten, splijten, scheuren.

kerōnje = kreng, als scheldwoord. 't *Fransche* charogne, *v. Dale:* caronje = eene losbandige, slechte vrouw.

kers (achtervoegsel), in: *dörskers, viskers, mouskers, vlaskers*, enz. Vgl. *ken.*

kêrset, kesjet = korset, keurslijf.

kêrwai = **karwei**, (verkleinw. *kêrwaikê*s), voor: werk, arbeid. Bij *Weil. v. Dale, de Vries* vrouwl. wordt hier altijd onzijd. gebruikt, ook in fig. zin. Zie ook onder art. *koater 2*.

kêrwits = vlug ter been; *zij 's nog kerwits* = zij kan, niettegenstaande hare hoge jaren, nog flink lopen. *Oostfr.* in 'n kerwîdje, kerwiddi of kerwids = in een ommezien.

kerijr, kerair, koeraier, in de uitdrukking: *in 'n kerijr* iets verrichten = snel, zonder rusten of slechts één oogenblik op te houden; ook = spoedig, in een oogenblik; *NBrab.* in een koerier; {p.1543} "*Ien âin koerâier wazze deur verheerhdhâid oet zien sloppen en roamde tegen 'n stoapel potten en pannen ien 't veurhoes dat diggels hom achternoa vlogen.*" – "*hai nuimde 'n haile rommel raore naomen ien ain kerair op.*"

kerzoatsie; zie: *kezoatsie*.

kerijêrn = genezen, cureeren.

kesjet; zie: *kerset*.

kesjoun (onzijd.); eene soort van dun touw, zooals men bv. tot gordijnen gebruikt, 't *Fransche* cacheron.

ket (*Ommel.*) = **kette** (*Old. Westerw.*) = ketting, keten, *HD.* Kette; *oet de kette wezen* = vreugdedronken, uitspattend vroolijk, (ook *Oostfr.*) vooral van kinderen, maar nooit in ongunstige beteekenis; *de ket op 't schip hebben*, zeggen onze schippers wanneer er beslag op het schip gelegd is, en het dus niet uitzeilen kan. Zie: *vieschaft*, en: *klensterboerken*; vgl. het Nederl.: uit den band.

ketel, in de *zegsw.*: *an de ketel sloagen* = sterk overdrijven, met spek schieten.

ketelbuit (= ketelboeter, ketellapper), alleen in: *angoan as 'n ketelbuit* = scheldend en vloekend een verschrikkelijk leven maken. *Oostfr.* kätelböter, fig. een schreeuwer die alarm maakt als een ketellapper; *Nederl.* aangaan als een turk.

keteldag; dag waarop de stoomketel eener stoomboot wordt schoongemaakt. "De directie der stoomboot Prins Hendrik hield vroeger den zoogenaamden keteldag op Dingsdag, thans op Vrijdag. Wij verzoeken dus bij deze de directie van genoemde stoomboot om, in het belang van allen, die op vrijdagavond naar Groningen reizen, weer op Dingsdag keteldag te houden," enz. (1873). Aankond. der Stoomb. Hunsingoo (1874): "Niet 's Maandags maar Donderdags keteldag."

ketelschiet; schimpnaam voor de inwoners van Uithuizermeeden: *Meister ketelschiet*ers.

ketgeld: eene soort van tol op het Slochterdiep. Uit Harkstede {p.1545} werd (1869) geschreven: "Op vele plaatsen wordt hier klei- of wiergrond aangebracht tot verbetering van den grond, en dit zal zeker nog meer het geval worden, wanneer de zoogenaamde ketgelden op het Slochterdiep worden afgeschaft."

ketjenaien = **strengketjen**; een jongensspel.

ketoen (= katoen), in: *'t is 'r dood ketoen*, of: *'t is dood ketoen* = het is er stil, doodsch, er is geene drukte in die plaats; *van ketoen geven* = er dapper op inslaan, uit alle macht werken, kloppen, enz.; *hol joe moar ketoen* = hou je maar klein. *Joodsch*: katoen = klein. *Oostfr.* herût ketûn! wanneer men iemand uit eene kamer, uit het bed, enz. wil drijven. Vgl. v. Dale art. katoen.

ketoenîg = op katoen gelijkende; gevormd als: wollig, enz. Zie: *ig*.

ketolies = katholiek.

ketoer; zie: *kantoor*.

kette; zie: *ket*.

kettenaid = kettingegge, eene ijzeren egge, waarvan het raam uit ijzeren schakels bestaat en de tanden schuin staan.

ketter. Vergelijking: *vluiken as 'n ketter* = verschrikkelijk vloeken.

kettingregelpaal, soort van paal in de haven te Groningen. “– dat er van de zijde der regeering geen bezwaar bestond, dat de provincie de bestaande haven verruimt door uitdieping achter de kettingregelpalen”, enz.

kettrekken = de ketting van den landmeter sleepen, wanneer deze met veldwerk bezig is.

kettrekker = kettingsleeper, handlanger van den landmeter. Zie: *kettrekken*.

ketijkertien (*Westerw.*) = **ijkertien** (*Stad-Gron.*) = eekhoortje; *Overijs.* eekertien. Vgl. *HD.* Eichkätzchen en vooral Eichhorn, bij *Grimm*.

ketijr = kwartier uurs; ook: kwart, vierdedeel. Zoo spreekt men in den houthandel van *dreiketijrdoemsplanken* en *viefketijrdoemsplanken* = 3/4 en 5/4 duims planken; – *ketijrmoan* = juist of omstreeks het eerste of laatste kwartier. – Onder kinderen hoort men op de vraag: *hou loat is 't?* als aardigheid antwoorden: *ketijr over pispot, an de roand tou vōl*; *Oostfr.*: ketêr ofer de pispot; wen 't ful is, strik h' ofer; ook: wen 't floid, dan is he ful. (*Carl Dirksen*, Heft II bl. 56.) {p.1547} *Dr.* ketier; *NBrab.* ketieër; *Oostfr.* ketêr = het vierde deel van iets; 'n ketêr tōrf, enz.

ketijrmoan; zie: *ketijr*.

ketijrwoagen; zie: *portierwoagen*

keug, koog; eene varkensziekte, bij de Duitschers Anthraxbräune, eene miltvuurachtige ontsteking, waarbij de hals opzwellt en blauwe plekken op de huid ontstaan.

keukelder; zie: *keukêln*.

keukêln = **oogenverkeukêln** = goochelen, *keukelder* = goochelaar; *keukelspul, keukelspil* = goochelarij, het goochelen; ook *Dr.*, *Oostfr.* gökeln, kökeln, gücheln, *HD.* gacheln; *Neders.* enem de ogen begöcheln = de oogen verblinden, het oude bekochelen, en: verkeukeln = door handgrepen, gebaren en woorden misleiden; *Westf.* kôcheln, *Eng.* juggle, *Zw.* gyckla, *Deensch* kogle, *Fransch* jongler, *Lat.* joculari. *Kil.* kokelen (Sax. Fris. Sic. Holl.), en: guychelen, alsmede kokeler, en: guycheler. In de Bijbelvert. 1477: gokelrie goochelarij; in de 17e eeuw: bekeukelt zijn. *MNederl.* gokelen, kokelen; *MHD.* goukeln, goucheln; *OHD.* goucaljan; *MNederd.* gokeln, kochelen. Tooveren, goochelen. (*Verdam*). – Van: gook = sluw, listig, dus eigenlijk = slecht, sluw handelen. Zie ook: *guchel*. (Ook de familienamen Keukeler en De Keukelaere komen elders voor.)

keunegin = koningin. *WVl.* keuniginne.

keunîk, zie: *keunînk*.

keunîngsjoardag, keunînsjoardag = verjaardag van onzen koning; 't is mōr'n *keunîngsjoardag*.

keunênsdochter = koningsdochter.

keunênspelais = paleis des konings. Zie: *oa*.

keunênszeun = koningszoon.

keunîng, keunînk; de paal of zuil om welke het *dorschblok* zich wentelt; ook de spil van een karnmolen. (Wij hebben er gezien met het jaartal 1666 en 1672). Dat voorwerp rust gewoonlijk op een keisteen, terwijl het bij het dak in het zoogenaamde *floetholt* (fluithout) draait. Ook de cilindervormige stijl, om welke de ketting van den bak loopt die bij het *klandêrn* door een paard in beweging wordt gebracht. Zie: *klandêrn* en: *keunînkjtjen*.

keunînk = **keunîk** (*Westerkw.*) = koning. Bij 't rapendorschen de persoon welke de paarden ment die voor het *blok* lopen.

keunînkjtjen = **op de gōrre** (*Stad-Gron.*), een spel met noten of knickers. Hierbij heeft men de termen: *schep* (*Stad-Gron.*), en: {p.1549} *knip* (*Westerkw.*) In 't *Oldampt* worden bij dit spel de noten op eene rij gezet; de voorste aan de linkerhand heet de koning (*keunînk*). Raakt iemand deze van de plaats, dan kan hij de geheele rij opstrijken. Wordt eene andere van de stee geworpen, dan zijn alle, rechts er van, voor hem.

keur = stempel, merk van gehalte, van boter aan de markt te Groningen, inzooverre die in handen der boterhandelaars is; *eerste keur* = de beste kwaliteit. *Nederl.* keur = merk voor goud en zilver, ook *Gron.*

keur = kieskeurig; *keur op 't eten, op wichter*, enz. wezen. – Ook = keus, keuze, en: *op keur* iets koopen = de keus aan zich houden of men het wil koopen of terugbrengen; iets *op keur hebben* = op bezien hebben. *Oostfr.* kör, kôr = kieskeurig, *Noordfr.* kier. Zie: *keerl*, en: *balk*. (De titel: *Schoenen op keur van Koopmans van Boekeren* verraadt de Groningsche afkomst van den schrijver.)

keurboom. *Sprw.* *Dei keurboom zöcht* (zoekt), *dei voelboom vindt* = die te kieskeurig is krijgt ten slotte het allerminste of allerslechtste. Het wordt vooral op de keuze eener vrouw toegepast en is dan zooveel als: *Hij het noa 'n runderbroa zocht en is an 'n halsknoak hangen bleven.* *Dr.* Dee keurboom zög, dee voelboom vindt, wat *Lesturgeon* verklaart door: Die het onderste uit de kan wil hebben valt het lid op den neus; v. *Dale*: Van keurboom komt men tot vuilboom = wie te kiezen heeft, kiest vaak het slechtste. *ZLimb.* Wée kuerboom zeukt, zal voelboom valle; *Oostfr.* De körbôm söcht, de fûlbôm findt; *Neders.* He geit so lange to körbaum, bet he to vuulbaum geit; *Keulen*: Wäs zo lang köörbäümt, da taasz aam ezten der nevvē; *Westf.* Hä gêt so lange körbömen, dat hä endlik fulbömt. (In den *Dr. Volksalm.* 1847 wordt het woord *voelboom* verklaard door: alnus nigra, vuilboom, welks hout geringe waarde heeft. *Stürenb.* Fuhlbaum = Faulbaum, Faulbeerbaum. Läusebaum, Rhamnus frangula.) {p.1551}

keurmeester; lid van de directie eener harddraverij of hardrijderij. In de voorwaarden, ten opzichte eener harddraverij, kwam (of komt) steeds voor: Worden alleen toegelaten paarden die van zessen klaar en ten genoegē der keurmeesters zijn. (Oudt. = gildemeester.)

keurpiep; zie: *breugmanspiepe*.

keutêl. *Zegsw.:* *de keutel bie 't schoon end* (of: *èn*) *hebben*, zooveel als: 't bij 't rechte eind hebben, den spijker op den kop slaan, meestal echter schertsend wanneer men 't met eigenwijze personen te doen heeft. Gewoonlijk hoort men alleen: *doe hest hōm bie 't schoon end* (*Hoogel.*) – *hij 's al benaud as hōm 'n keutel verdraid veur 't gat zit* = hij is overdreven bezorgd voor zijne gezondheid.

keutêldoemke, voor: Klein Duimpje (uit Moeder de Gans). Ook = **wegkroeperke** (wegkruipertje) = winterkoninkje; *Oostfr.* Kōteldûmken; *Kil.* duymelinck = winterkonincksken.

keutêlg = bekrompen, te nauw, bv. van een kleedingstuk. Ook in fig. zin; vgl. *keuteltjen*.

keutêln, voor: schijten, in de zegsw.: *Hartogs kalf is dood en keutelt nog.* *Friesch:* 't kalf is dood en 't schiet nog.

keutêltjen (*Hoogel.*) = **kutjen** (*Old.*), in de kinderwereld zooveel als: bij het knickerspel de knickers niet flink in het kuiltje storten, maar ze er zachtjes in laten rollen, ten einde meer kans te hebben één (of: twee) buiten het kuiltje te krijgen; op die wijze stuiten wordt dan ook door de knapen als ongeoorloofd gerekend. *Oostfr.* kōtjen = iets in 't kleine doen, of uit gebrek aan kracht, zwak uitvoeren, bv. in 't kegelspel den bal van 't begin af laten rollen. – Hetzelfde woord wat in kōtjebûr = *keuterboer* voorkomt. Vgl. *keuter*.

keuter = **keuterboer**, ook: **kneuterboer** (bij *Bolland kleuterboer*); iemand die eene zeer kleine boerderij heeft welke hij met niet meer dan één knecht en één paard bewerkt, die, want de grens is moeilijk te trekken, in allen gevalle zelf (en ook zijn huisgezin) moet medearbeiden om een bestaan te hebben. *Dr.* keuter = boerenarbeider die eenige boerderij voor zich zelven heeft; ook: landbouwer {p.1553} met één paard, of, in 't algemeen: met weinig vee; boer = groot boer, een boer met veel vee. *Friesch* kaoter, *Overijs.* koeter, keuter, *Geld.* kutter, *Ned.-Bet.* keutelboerke, *NBrab.* keuter, *Oostfr.* kōter, kōterbûr = kleine, geringe boer. *Neders.* käter; *Hamb.* kōtter; *Westf.* koter = bestuurder eener kleine boerderij. In *Holst.*

köter, spottend voor: een onbeduidend mensch. *HD*. Kōth, Kathe, Köthe, inzonderheid van: klein, armoedig, slecht huis, en nauw verwant met: keet, en: kot. Vgl. keuteltjen.

keuterboer; zie: keuter.

keuterei; **keuterij** = het boerderijtje van een keuter (zie ald.) *Dr.* keuterij = de woning en het bedrijf van een keuter.

keutêrn, **ankeutêrn**, in de *Marne* ook **koatêrn** = met de tang in het vuur of met een voorwerp in de pit eener keukenlamp woelen om ze beter te doen branden. Tegen kinderen, die het eerste doen, zegt men, dat zij dan op bed pissen als waarschuwing om hen van die leelijke gewoonte af te schrikken. In *Strelitz* heet het: Späl in 't für, pisz in de bür. – *Vlaamsch* koteren; “Het stoofje brandde, opgeketerd tegen hare aankomst.” (*V. Loveling*.) – *WVl.* koteren; koteren = keutêrn; het vuur koteren met de pook; de tanden koteren met eene penne; koteren in de tanden, in de ooren of in de neus (*De Bo*) (*v. Dale*: koteren, in de tanden koteren (*Gron.* preukêln), en: aankoteren = opwekken, ophitsen, aansporen tot werken.)

keuterskarntje (eigenlijk: kleine karn), in de vergelijking: *bijnen as 'n keuterskarntje* = dikke beenen, nl. van gezonde mensen, inzond. van vrouwen. Zie: keuter.

keuvêrn = geld overhouden en opleggen, zijne bezitting steeds vermeerderen. Wordt alleen gezegd van personen die tot dusver niet meer hadden dan hun brood, maar nu beginnen iets op te leggen. *Dr.* ankeuveren = aanwinnen, aan de beterhand komen. *NHoll.* verkoeveren, en: verkoevereeren; *Kil.* koeveren, koevereren = winnen, verwerven, verdienen; *MNederl.* coeveren, coevereren = vermeerderen, den voorraad doen aangroeien.

kevelhille; zie: kerelhille.

kevie; volgens *Weil.* in Groningen = boeren-etenskas met eene {p.1555} getraliede deur; bij *Laurm.*, en *v. Dale* (gewest.): eene kast of kabinet van zeer oud maaksel.

kevielen; zie: kalvienen.

kevort; zie: kömfort.

kezen; zie: kelen.

kezern (= kazerne); de groote dagloonerswoning aan den zeedijk op den Noordpolder, behoorende bij de boerderij *Groot-Zeewijk*. Aldus omdat dit gebouw door verscheidene huisgezinnen bewoond wordt.

kezien = kozijn, mv. *keziens*, in geschrifte: *kozijns*.

kezoan, **kezoun**, in: iemand *veur kezoan*, of *jankezoan* laten loopen, zooveel als: voor den mal hebben, voor gek laten loopen. Vrouwen hebben nl. bij de slacht dikwijls de aardigheid om een' onnoozelen bloed bij de burens rond te zenden om de onmogelijkste dingen ter leen te vragen, met het doel dat de een hem naar den ander zal verwijzen, bv. om een *worstpetroon*, *rölpetroon*, *groupfail*, *boekboor*, *schampeljoun veur rölvellen*, *klöntbiel* (bijl voor zakkoek), enz.; zoo iemand loopt dan voor: *kezoan*, in geschrifte *Corzaan*, wat met *Kerzaan* eigenlijk een geslachtsnaam is.

kezoatsie, **kêrzoatsie**, **kattegezoatsie**, **kaddezoatsie** = catechisatie; *zij gait geregeld noa de kezoatsie; doornie het van de week gijn kezoatsie*.

kezoun; zie: kezoan.

kibbel (stam van: kibbelen); 't in de *kibbel gooien* = er een twistappel van maken; ook *Oostfr.*

kibbelder = **krijvelder** = **schelm**, alleen voor meisjes: **kibbelbek** en **kibbelsnoete**, scheldwoord onder kinderen die oneerlijk spelen of daarvan ten minste beschuldigd worden. *Oostfr.* kibbelschnute = twistzoeker, twistzoekster, *Nederl.* kibbelaar. Vgl. kibbêln, en zie: kekelbek.

kibbêln = **krijvêln** = **schelmên** = **schelm speulen**, in de kindertaal {p.1557} voor: bij 't spel het recht zijn loop niet laten, oneerlijk spelen.

kibbelpartei, **kibbelpartij**, **kibbelpetei**, **kibbelpetij** = woordentwist tusschen twee of meer personen.

kibbîg; zie: kiepîg.

kibîg; zie: *kiepîg*.

kid (*Ommel.*) = **kidde** (*Old. Westerw.*) = hit; hiervan *Noorsche kidden*. 't Eerste woord is onzijd., het andere vrouwl.; bij v. *Dale* zijn beide vrouwl. – Van een klein, dicht gedrongen, huwbaar meisje zegt men: *da's 'n dubbelde kidde*. *NBrab.* kid, kidje = klein paardje, hitje. *Deensch* kid = geit. *Neders.* kiddelen = snel lopen.

kidde; zie: *kid*.

kiddêlg = **kirrêlg**; zie: *kirrêln*

kiddêln; zie: *kirrêln*.

kiddeltjes, kirreltjes (*Westerkw. enz.*), voor: poppetjes, als figuurtjes, die bv. op de lei geteekend worden. Staat voor: kereltjes.

kiddig; zie: *ig 1*

kiebeltōng (*Westerw.*) = babbelaar, iemand die overal mee in praat. Van: kibbelen.

kiefkouwerij (*Auwen*) = twist, tweedracht. Vgl. *kieve*, en: *kauêln*.

kiefsai (*Ommel.*) = **kiewietsai** = kievitse. Zie: *kieft*.

kiefsnust (*Ommel.*) = kievitsnest. Ook naam eener kleine boerderij onder het dorp Bafloo.

kieft (*Ommel.*) = **kiewiet** (*Old. Westerw.*) = kievit. Vergelijk.: *loopen as 'n kieft* (of: *as 'n petries*) = er flink, trippelend heen lopen, van oude vrouwen gezegd die nog vlug ter been zijn; *scharniên as 'n kieft* = groote woorden gebruiken, schermen met woorden en daarbij veel bewegingen maken met de armen. *NHoll.* kieft, ook bij onze Ouden; *Overijs.* *Geld.* kiefte. (*kiewiet* is klanknaboosend, en: *kieft* daaruit samengetrokken.) *Kiewiet* ook familienaam.

kiek; in 't *Oldampt* een oliezaad dat als onkruid tusschen het koren groeit; *witte kiek* = *thlapsi arvensis*; *gele kiek* = *sinapis* {p.1559} *arvensis*. De plant heeft veel overeenkomst met mosterdzaad; in 't *Oldampt* spreekt men van *kiek*, in de *Ommelanden* van *krodde*, die ook bij de plantkundigen onder den naam *sinapis arvensis* bekend is. (Te *Woltersum* noemt men het *kôrradje* en ook *riepeltocht*.) – Eene woordspeling is: *kiek is gijn mōsterdzoad!* dat schertsend geantwoord wordt, wanneer iemand door den uitroep: *kiek!* (= kijk!) op dingen wordt gewezen die hem geheel onverschillig zijn, of ook, wanneer men daarmee iemand voor den gek wil houden, er eene Aprilgrap van wil maken; ook *Dr.* – Zie v. *Hall. Neerl. Plantensch.* bl. 19.

kiek (= kijk), in: iets *oet de kiek* (= *oet 't stuk*, of: *oet 't stōk* = *oet de bōcht kennen*) = iets uitmuntend verstaan, er een meester in zijn, wanneer het eene kunstvaardigheid betreft; *zij ken 't naien oet de kiek*; *hij het 't varven oet de kiek leerd*; dat voorwerp, bv. een huismeubel, *is oet de kiek moakt* = is hecht en mooi.

kiek (stam van: kijken), voor: gezicht: *da's 'n mooie kiek* = dat is een mooie kaart, dat is een mooi spel; *da's 'n hijl andere kiek* = dat ziet er geheel anders en beter uit.

kiek! voor: weet! of: gij moet weten, in: *kiek, dat ken jà nijt!* *Kiek, zuks har ik nijt verwacht*; “*Kiek een tuttel had hij neit, Moar liek as ik Knelsoom heit, Zoo was 't Joapkoom*”, enz. (gij moet weten dat hij geen geslachtsnaam rijk was, maar men noemde hem *Joapkoom*, zoals men tegen mij zegt: *Knelsoom*.)

kiekdings (kijkding), tent waarin iets te bezien is; “*'k har ja op harddraverij wel ais ien 'n kiekding west.*”

kieken = kijken. *Zegsw.:* *kieken as 'n koater in 'n vrōmd pakhoes*, van iemand die vreemd opziet wanneer hij in een gezelschap komt waar hij zich niet thuis gevoelt; *moar kiek!* stoplap van sommigen, zooveel ongeveer als: maar je begrijpt wel, enz. Maakt iemand zich aan erge overdrijving schuldig, dan hoort men: *kiek voader, wel honderd honden!* waarbij dan nog behoort: *och, niks van woar, jong! – doch 'n witte en zwarte!*

Kiekentjesstroate = Kijk-in-'t Jatstraat. Die straat komt nog onder de volgende benamingen voor: *Gad* (1329), *Gate* (1342), *de Jate* (1393), *het rechte Jat* (16e en 17e eeuw), *het Olde Jat*, of *de Jat*-{p.1561} *strate* (2e helft der 17e eeuw), *Kijk-in-'t Jatstraat* (1739 tot heden). – Gron. *Volksalm.* 1892 bl. 44. In den gevel van een hoekhuis dier straat is een steen

aangebracht met een borstbeeld en het onderschrift: Ick kiek noch int, nl. in 't jat, hier: genoemde straat.

Kiekentjesboog; zie: *boog 2*, en: *Kiekentjesstroate*.

kiekert, voor: kijker, verrekijker. *Zegsw.*: 'k heb hōm (of: 't) in de kiekert (= in de mot; in de loer; in de kuur) = ik houd hem (of: het) goed in 't oog omdat ik hem niet vertrouw, ook wanneer het slechts eene onschuldige fopperij betreft; in 't algemeen zooveel als: geloof maar dat ik op mijne hoede ben; ook *Neders. Holst. Noordfr.* (v. Dale heeft het meerv.: hij heeft hem reeds in de kijkers = bespeurt reeds waar hij heen wil, bespiedt hem.)

kiekhoud (kijkhoed) = ouderwetsche hoed, vroeger bij de boerinnen in gebruik, die zich vooral door zijn breeden luifel onderscheidt. Zal zooveel zijn als: hoed, waar men onder weg gluurt.

kiek-in-de-pot, voor: janken; ook *Neders.*

kiek-in-de-wereld, wordt een onervaren, jong mensch toegevoegd als hij ook al wil meepraten; ook *Neders.*

kiek-over-deur; zie: *potjebuul*.

kiekvrucht; zie: *klomphoaver*.

kiel = geer, schuine strook in een kledingstuk, enz.; ook *Oostfr.*

kielbles = bles, witte plek voor den kop der paarden in den vorm eener wig of kiel, en zoo ook voor het paard dat zulk een teeken draagt. "De eerste premie verkreeg de zwarte kielbles ruïn", enz.

kielblessen; eene aardappelsoort op het *Hoogeland*. Zie: *elfringen*.

kielen (*Old.*) = schuin loopen, geeren, van een stuk land. Vgl. *miskielen*.

kielputstijnen, in geschrifte: *kielputsteen*; zie: *putstijn*.

kielspit = spit in den vorm eener kiel of wig, bv. wanneer men een greppeltje wil maken dat zal dienen als grensscheiding.

kien! = ik heb kien, zooveel als: mijne blaadjes zijn vol, ik heb het spel gewonnen.

kiend = kind, in de *Ommel.*, ook in een deel van *Drente*. Zie: *ie 6*.

kienen; zie: *kienspil*.

kiener = kinderen (*Ommel.*) "Wel zel ein de schoot nou liggen? Lutje kiener?"

kienerkes = kindertjes, (*Ommel.*) Hierbij vermelden wij een meis-^{p.1563}jesspel dat aldus gespeeld wordt. Er zijn bv. negen meisjes, waarvan er één neerhurkt; de overigen vormen rondom haar een' kring en ieder neemt met beide handen haar kleedje van onderen op. Een van de acht meisjes wordt gekozen om den kring rond te loopen, zingend: *Wel zit daar ien bloue toren?* De zittende antwoordt: *Keunensdochter van Meloren*. – Gene vraagt verder: *Hou veel kienerkes hei j'?* Deze antwoordt: *acht*. Vervolgens wordt gevraagd: *Ze 'k 'r moar ijn van nemen?* en geantwoordt: *nee!* – *Ze 'k 'r moar ijn van stelen?* – *Nog minder!* – *'k Heb noa 's Konings dienaar west, Des Konings dienaar heeft gezegd, Dat deze moest ik nemen*. Dit zeggende pikt zij één weg die haar achter bij het kleed moet vasthouden. Hetzelfde wordt herhaald tot er één overblijft, en dan luidt de laatste regel: *Dat ik heur moar moest nemen*. Nu scharen allen zich weder om het zittende meisje, doen haar de japon over 't hoofd, en, haar zacht op 't hoofd kloppende, beginnen zij te zingen, (na de vraag gedaan te hebben: *hei 'j 't ook heurd?* – *Wat?* – *Pop is dood*): *bōm bam, bōm bam*, enz. Hiermede is het spel geëindigd.

kienholt, in geschrifte *kienhout*, overblijfselen van denneboomen die uit het veen of uit moerassigen bodem worden opgegraven. In *Westerwolde, Drente*, ook in *Holstein* gebruikte (of: gebruikt) men het niet alleen als een heerlijke brandstof, maar diende meteen tot verlichting van het vertrek, daar de walmelooze vlam een aangenaam en helder licht verspreidt. In 1863 "is te Stads Mussel-Kanaal eene fabriek gebouwd, genaamd het *Mosterdzaadje*, waarin men uit het zoogenaamde *kienhout*, dat zoo menigvuldig in de venen wordt aangetroffen, zal vervaardigen", enz. – *Kil.* kienboom, keinboom = pijnboom, denneboom; *kienhout*, *Germ. Sax. Sicamb.* = pijnboomhout; *Neders.* keen, *HD.* Kien,

Kienholz, het met hars doortrokken hout van een' denneboom. *Kelt.* cynne = aansteken, doen branden.

kienspil (*Old.*) = **kienspul** (*Ommel.*) = lotto quine; *op 't kienspul* {p.1565} *speulen* = zich met het lotto-spel vermaken; *Oostfr.* kîn = lotto; kînspil = lottospel. – Daar men voorheen bij het loten houten staafjes gebruikte, zal quine van *kien* (*HD.* Kien) gevormd zijn. Zie: kienholt. **kienspul**; zie: kienspil.

kiep; **kiepe** = **oabram** = gevlochten draagkorf van venters in houten en ook in aarden voorwerpen: *mit de kiep loopen* = hout- en aardewerk venten. *ZLimb.* kiepe; *Oostfr.* kipe, *Neders. Holst.* kiepe, kiep, kip, kipe, kiepe, keupe, *MNederd.* kipe, kype = korf. *Hessen* kippe, kiepe, keipe = zak, linnen zak, enz.; *AS.* cype; *OEng.* kipe, cûpe = korf; *Eng.* cipe = groote korf, en: kipe = korf van wilgen, vischben; *Noorw.* kipa = korf van de waterwilg.

kiep; op het *Hoogeland* een getraliede, langwerpige bak met vier armen, waarmede twee personen hooi, stroo, klaver, enz. kunnen dragen. Hetzelfde woord als: kiep 1.

kiepekörf = de sterke, van grof teenwerk gevlochtene, langwerpige korven, waarin aardewerk wordt verzonden. Eigenlijk pleonast.; zie: kiep 1.

kiepertun (*Stad-Gron.*); de ton of emmer van een privaat.

kiepîg = **kiebîg**, (*Swaagm.*) **kibbig**, **kibig** (*Westerkw.*) tiepîg = handig, flink, kregel; ook = vlug, voortvarend, driftig, tegengestelde van lomp, log, traag. Wordt inzond. van jeugdige personen gezegd; 'n *kiepîg kereltje*; *hij 's t'r kiepîg bie*; *zij ken al zoo kiepîg wat down*; 't is zoo 'n *kiepîg dijr*; "Ien de kast mit keukenzoaken, Wordt 'n iezern pot bewoerd. Wichter! ik mout koffie moaken, Kiebig nou, moar ook bedoard." – *Dr. (Pan)*: kiebig = aardig, lief, puntig; (*Lesturg.*): kieberig = vlug, levendig; *Friesch* kiepig = kruidig, snugger, snoepig; *Oostfr.* kîftîg, kîwîg, kîbig = ordelijk, net, rein, zindelijk, zorgdragend, gezond (ook in zedelijken zin), goed, braaf, trouw, vast, hecht, echt, zóó als het behoort te zijn, enz. Volgens *ten Doornkaat* één met het *HD.* (*Grimm*) keibig = twistgierig, nijdig, afgunstig, tegenstrevend, eigen- {p.1567} zinnig, en: kibig, kybig = twistgierig. *Kil.* kyvigh = twistziek, van 't *Oudfr.* kive, *Nederd.* kiiv, kief, *MNederd.* kîf, *Nederl.* kîf, dus oorspronkelijk = kîfachtig.

kiepkar; kruikar met eene soort van korf er aan verbonden. "Boeldag te Grijssloot van: zeven, kiepkar, bodde," enz. (1876). Zie: kiep 2.

kierboe; soort van vierwielig, overdekt rijtuig; thans ziet men ze zelden meer. (*v. Dale*: kierboe (gewest.) bankwagen, eene soort van licht wagentje.)

kiet = **liek**, zooveel als: niets meer schuldig zijn, of: niets meer te vorderen hebben; *wie bin kiet* = *wie bin liek* = 't is *liek* = alles is tusschen ons vereffend, wij zijn vrij van elkander want de schuld is gekweten; *kiet* wordt ook bij 't kaartspel gehoord. *Neders.* quit = vrij, zonder aanspraak. Vgl. *Lat.* quietus, 't *Fransche* quitte, en het *Eng.* quite. (*v. Dale*: quitte = vrij, even, kampop, ontheven van de verplichting om te betalen.)

kieve = **roas**, **roazen** = **prötels**; **pruttels** = berisping, bestraffing, knorren. Van de werkw.: *kieven* (kijven), *roazen* (razen), en *pröteln* (pruttelen), op iemand. *Oostfr.* kîfe, *Neders.* kief, kiven; *Deensch* kiv = gekîf. (In *Westfalen* zeggen de eenvoudige lieden wanneer het dondert: God kift.)

kieven (= kijven), voor: twisten, in het *Sprw.*: *Koop wie nijt den kief wie nijt* = gaat de koop niet door dan bestaat er ook geene aanleiding om twist te krijgen. Inzonderheid heeft dit betrekking op den veehandel. *Verv.*: *ik kief, doe kîfst, hij kîft*. *Dr.* hij kîf, *Westf.* he kîft. Zie ook: kieve, en: kiepîg.

kiewiet; spottend voor: handelsreiziger. Zie: kieft.

kiewietnustjebezied (*Hoogel.*); een verstoppertjespel; letterlijk: kievit, stop je nestje weg. (Hier: *kiewiet*, ter wille van het rijm.) Zie: bezied, en: kieft.

kiewietsbloumen = **aiberbloumen**: cardemine pratensis. *Oostfr.* kiewietsblöme. {p.1569}

kiewietsnust = **kiefsnust**; zie ald.

kif = run, gemalen eikenschors dat uit de looierskuip komt en hier, evenals in Gelderland veel gebezigd wordt tot bestrooiing van tuinpaden; ook *Friesch Geld. Oostfr. Neders.* Verwant met: kaf, en: kauwen.

kiffen, kifken = keffen, blaffen van kleine honden; ook *Dr.* Hiervan: *kifhōndje*, en: *kifkeder*, eig. en fig. = keffertje.

kifhōndje; zie: *kiffen*.

kifkeder; zie: *kiffen*.

kikkak; zie: *kikkakken*.

kikkakken = twist zoeken om nietigheden, allerlei gezochte aanmerkingen maken die aanleiding tot twist kunnen geven. Die daarvan veel houdt noemt men een *kikkak*. *Westf.* kickcack. Hiervan: *kikkakkerei, kikkakkerij* = beuzelachtig gekijf, getwist, kraakeel. Zal eene herhaling zijn van: kik, door gewone verandering van *i* in *a*. *Neders.* kikelkakel! wordt gezegd, wanneer men wartaal, gezwets of gezanik niet langer wil aanhooren. – Vgl.

hikhakken, dat er wel eene verbastering van zal zijn, evenals: *hikhakkerei*, van: *kikkakkerei*.

kikkakkerei; zie: *kikkakken*, en vgl. *haketakkerei*.

kikkerstoulen (bij *Oldehove*) = waterfenkel, watertorkruid, *Oenanthe Phellandrium*. Steekt met eene kroon van talrijke, fijn verdeelde bladeren boven het water uit: van daar onze benaming. Zij groeit in ondiep water, vooral in veenachtige streken, midden uit welk water de 3-5 duim dikke steng uitsteekt. v. *Hall Neerl. Plantensch.* bl. 95.

kikkert (= kikker, kikvorsch) in de zegsw.: *d'r of wezen as de kikkert van de steert* = 't kwijt zijn, 't voor goed verloren hebben; *'n kikkert in de hals hebben* = bij 't spreken een gorgelend geluid doen hooren ten gevolge van verkoudheid; *'n kikkert op de borst hebben* = een ordelint dragen. Vergelijking: *kold as 'n kikkert* (= *as 'n stijj = as ies*) = verkleumd zijn. {p.1571}

kil; zie: *kel*.

kilstern = hard en schel roepen, inzonderheid om dan 't laatste woord te hebben, een ander met schrille stem overschreeuwen. Wordt alleen van meisjes en vrouwen gezegd, en zal een freq. vorm van: gillen, zijn. Vgl. 't *Neders.* kelsken = te luid spreken, uit volle keel schreeuwen.

kim, lokwoord voor paarden: men hoort het zelfs met weglating der *m* (*Hoogel.*)

kimkiel; stuk hout voor scheepsbouwers. Op Rottumeroog te verkoopen (1877): "Eene partij wrakhout, een stuk mast, 4 kimkielen," enz.

kimmen (ww.), zegt men van een muur waarvan de steenen een weinig schuin zijn gelegd, ten einde de droogte te bevorderen. Daar dit afbreuk doet aan de sierlijkheid van zulk een metselwerk, wordt het alleen op zijmuren toegepast. Vgl. *inkimmen*.

kimmen (znw.) = de inkervingen in duigen waarin de bodem, of: bodems van eenig vaatwerk nauwkeurig moeten passen. Is die sluiting niet volkomen in orde, dan zegt men dat het vat *nijt goud in de kimmen is*. Zie: *inkimmen*.

kimnoa, kimnoade, kemnoade, kimnoal; hoofdvertrek van een gebouw, met name in eene aanzienlijke boerderij, dat eenige voeten boven den grondslag van het huis ligt, en waartoe een houten of zerken stoep den toegang verleent. Thans wordt het meest gebezigd voor het dwars bovenhuis eener boerenwoning, waarom men dit ook *dwars kimnoa* noemt. *MNederl.* kemenade = slaapvertrek; *MHD.* kámin, kémin, *HD.* Kamin = schoorsteen, vuurhaard, *Lat.* caminus; kemenate, kamenate, inzond. slaapvertrek, ook: woonvertrek. Vgl. *Lat. caminatra* = steenen vertrek met een schoorsteen, en 't *Fransche* cheminée.

kimnoade; zie: *kimnoa*.

kimnoal, zie: *kimnoa*.

kimsel, zie: *kemsel*

kind, kiend. Zegsw.: *'t kind krijgt 'n kind en het gijn borsten*, zegt men spottend, wanneer men iets wil doen wat niet uitvoerbaar is. Moet vergeleken worden met: die zaak bezit geene levensvatbaarheid. *Sprw.* *Beter gijn kind as ijn kind*, zooveel als: beter geen kind als een

bedorven kind; *Oostfr.* Ên kind, gên kind. Vgl.: Lieber ungezogen Kind, als verzogen Kind (*Eiselein* bl. 373), en aldaar: Besser ungebildet als verbildet. (Volksmund). – *Verzoep joen kinder nijt*, met de toevoeging: *men wijt nooit wat'r oet gruien ken*, zegt men, eenigszins spijtig, wanneer iemand uit lagen stand, of zonder verdiensten, tot een aanzienlijk ambt komt. *Oostfr.* Niems slâ sîn kinner dod, man wêt nêt, wat d'r ût worden kan.

kindelbier; zie: *kindelbijn*. {p.1573}

kindelbijn (*Westerw.*) = kraamvisite. (Volgens *Weil.*: *kindelbier*, in Groningen = doopmaal.) *Dr.* kindelbier, kinderbier = kraammaal. *HD.* Kindelbier, Kindelmahl = doopmaal. Vgl.: *kluchtbiere*, alsook: *drinkelobbe*, en: troostelbier, troostelwijn, oudt. = begrafenismaal.

kinder = **kiener**, **kiender**, voor: kinderen, *HD.* vorm. Vgl. *hounder*. Zie ook: *kerel*, en: *kind*. **kinderachtêge smoak**, voor: laffe smoak; 'k heb zoo 'n kinderachtêge smoak in de mond, 'k har wel zin an 'n zoltherên.

kinderbeurt; zie: *omkomen*.

kindergepeupel; zie: *schröt*.

kindergespuus; zie: *schröt*.

kinderhoalen, in: *over 't kinderhoalen wezen* = te oud zijn om nog kinderen te krijgen; 't *kinderhoalen doun* = 't vak van vroedvrouw uitoefenen; ook *Neders.* – *Dr.* 't kinderhalen doen = verloskundige zijn.

kinder! kinder! zie: *mensenkinder*.

kinderklömke (= kinderklompje); in de vergelijking: 'n *neus as 'n kinderklömke* = een buitengewoon dikke neus. (Bij v. *Dale*: klompneus, iemand die een grooten, dikken neus heeft.) zie: *klömke*, alsook: *ke I*.

kindermal = **mal mit kinder** wezen = veel van kleine kinderen houden, er gaarne mee spelen, een kindergek zijn; ook *Oostfr.* Vgl. *malkinds*, en: *kinderpuil*.

kindermoat; zie: *kalvermoat*.

kinderploats = boerderij behorende aan de kinderen van overleden ouders. Zie: *ploats*.

kinderpuil = iemand die zich gaarne met kinderen onledig houdt, er zich alles van laat welgevallen, er alles voor over heeft. Sijnon. met: *kindermal* zijn. Zie: *puil*, en vgl. *pelen*.

kinderschröt, zie: *schröt*.

kindermoagtje (= kindermaagdje), **kinderwicht** = kindermeisje, meisje dat op de kinderen past. Zie: *moagtje*, en: *wicht*.

kinderspul (kinderspel); zooals kinderen doen, kinderwerk, en spottend als bv. twee personen trouwen die nauwelijks de kinderschoenen zijn ontwassen. {p.1575}

kinderudîgstje; zie: *kinderudîgstje*.

kinderudîgstje, **kinderudîgstje** = kindervisite, en ook spottend voor: feest waaraan betrekkelijk weinig personen deelnemen, bv. een slecht bezocht concert; *was t'r 'n bult volk?* – *och wat zölt, 'n kinderudîgstje!*

kinderwicht, zie: *kindermoagtje*.

kind-kuken. Zegsw.: *zij hebben gijn kind of kuken* = zij hebben kind noch kraai, waarin ligt opgesloten: zij hebben voor niemand anders dan voor zich zelve te zorgen; ook *Oostfr.* – *HD.* weder Kind noch Kegel.

kindschöp (kindschap) = kindschheid; *zij komt in heur kindschöp* = zij wordt kindsch. (v. *Dale*: kindschap: hoedanigheid van kind ten opzichte der ouders.)

kindsgebijnte (kindsgebeente); in: *van kindsgebijnte of* = van kindsbeen aan, sedert zijne vroegste kindsheid.

kindskind. Men zegt: 't bin zien klainkinder, of; 't bin klainkinder van hōm, en: hij 's grootvader over heur, maar: 't bin kindskind, wanneer men alleen den graad van bloedverwantschap op het oog heeft, bv.: 't zijn geene kinderen, maar *kindskind* van die personen, dies een graad verder. *Ommel. Landr.* II, 57; III, 50: Kindes-kinderen. (v. *Dale*: kindskind = kleinkind.)

kind – wicht. Als aardigheid zal gelden de vraag: *wat is 't, 'n kind of 'n wicht?* = is de jonggeborene een jongen of een meisje?

kinket (kinketting): kettinkje aan den toom verbonden, dat het paard onder de kin wordt vastgehaakt. Zie: *ket*.

kinkhoortje: zie: *inkhoortje*.

kinktjen = op één been springen.

kintje = 1/3 vat = 20 Kilogr. boter; *Friesch* kijntje, *Ned.-Bet.* kijnje, eene vochtmaat, ook maat voor ingemaakte vruchten. *Kil.* kinneken = vaatje; *Oostfr.* kîn = vat, ton, alleen in het verkleinw. kîntje = vaatje, inzonderheid een vaatje van 1/64 ton. Het {p.1577} zou, volgens *ten Doornkaat*, van een verouderd kîn (houten vaatwerk, kuip, enz.) komen, van het *OSaks.* cinan = splijten, bersten, in den zin van: in deelen scheiden. – (v. *Dale*: kinnetje = zekere maat, 1/4 gedeelte van eene ton, inz. van bier (ongeveer 39 liters), 1/8 gedeelte van eene kalkton (= 18,17 liters.) (Oudtijds schreef men: *kindeken*.) – Verwensching o.a. tegen koppige kinderen: *verander om mien part in 'n kintje botter*.

kip; hoop hout, en wanneer de hoeveelheid dier hoopen bepaald wordt, zonder meerv. Te koop aangeboden te Foxham: “Drie kip eikenhout, waarbij zeer lange en zware balken.”

kip-kap-kogel; begin van den Sint-Maartensdeun (*Old.*), gevolgd door: *Sunte Meerten vogel*, en 't geen er verder onder *Aise* voorkomt; *Oostfr.* kip-kap-kögel. – Ook het voorwerp dat men op den St. Maartensavond ronddraagt, bestaande in een bolvormig zakje van gekleurd papier, een uitgeholde mangelwortel, enz., waarin een brandend kaarsje wordt geplaatst. Aan dit feestje nemen alleen jeugdige kinderen deel; de giften bestaan in appels, peren, kleine *stoetjes*, centen, enz. – *kogel*, eene verbastering van: kovel of keuvel, oudtijds hoofddekseel der kloosterlingen; voorheen in *Groningen* een hoed, in *Zeeland* eene vrouwenkap, in *Oost-Friesl.* eene hooge vrouwenmuts, in *Neders.* een kap, eene soort van monnikskap. – Meer voorbeelden van dergelijke reduplic. in: *strip-strap-strul; tikke-takke-toone; pif-paf-poef; snip-snap-snōr; snip-snap-snoaren; tik-tak-tol*, enz. Zie ook: *witkeuvelde*. (Vgl.: kip, kap, koel af, murren is het zondag, dat te Osnabrück door de kinderen wordt gezongen.) Vgl. bij v. *Dale*: immenkogel, art. bijenkap.

kippe, kip, kips, kippie, kippien = pet. Vroeger verstond men onder *kip* eene zwarte muts met eene veer of geplooid zwart lint voorop, en met ouderwetsche gouden haak en oog op zijde. *Dr.* kip, *Geld.* kips, kipse; *Oostfr.* kippe, kipje = lichte muts, mansmuts; *Friesch* kyp = vrouwenhoed; *Neders.* kipse = vrouwenmuts. (v. *Dale*: kip = kinderklapmuts.) Vgl. 't *HD.* {p.1579} kipfe (veroud.) = top, spits.

kippen. Aldus noemt men de varkens met steile ooren, zooals die uit *Drente* hier worden ingevoerd. *Zegsw.* *d'r bie wezen as de kippen* = er vlug bij zijn, bv. om iets te bemachtigen.

kipper; oneffenheid in eene stof door opeenhooping van draden.

kipperîng, de tintelende aandoening in eenig lichaamsdeel. Zie: *kippérn*.

kippérn = prikkelen, een prikkelend gevoel in de vingers, bv. door koude, en ook aan de tong door het gebruik van specerijen *Geld.* keperen. Zal een frequent. zijn van kippen = pikken, onafgebroken met een spits voorwerp prikken. Vgl. 't *Eng.* to chip, alsmede: *pippérn* (v. *Dale*: kipperen (gewest.), tintelen van koude.)

kippie, kippien; zie: *kippe*.

kips; zie: *kippe*.

kipvalke (*Westerw.*) fig. voor iemand die er zeer scherp uitziet, die valkenoogen heeft.

kir'n (*Veenkol.*) = *kidden* (zie: *kid*). Vgl. *kirrêln* = kittelen, enz.

kirrêlg; zie: *kirrêln*

kirrêln; kiddêln = kittelen, jeuking veroorzaken door aanraking of wrijving; *kirrêlg* = geen kittelen kunnen uitstaan, bang voor kittelen zijn; *oetkirrêld wezen*, schertsend voor: weinig gevoelig meer zijn voor kittelen. (Zie art. *brood*.) *Oostfr.* kiddeln, *Neders.* kiddeln, *kirreln*, *keddeln*. *kitteln*, *keteln*, *MNederd.* kettelen, *OHD.* chizilên, *khizilên*, enz. *MHD.* *HD.* kitzeln

= Meer voorbeelden van wisseling der *d* of *t*, en *r*, in *har* = had, *klar* = klad; *ber* = bed, *goarlêk* = gadelijk, *bloazên* = blazen; *sirrêln* nevens *siddêln*; *kir'n* nevens *kidden*, enz.

kirremirrie; wordt van stoffen gezegd die zóó met figuren gekleurd zijn dat zij het oog vermoeien.

kirreltjes; zie: *kiddeltjes*

kist; zie: *kisthoalen*. {p.1581}

kistaier (kisteieren). Hieronder verstaat men eieren die vergaard en in kisten of manden verzonden worden, ter onderscheiding van verse eieren die bij twintigtallen op de markt worden verkocht.

kistbalken; de planken aan den bovenrand der muren in een vertrek, van breedte als de dikte der balken, die alzoo het aanzien van het raamwerk der balken geven, daar zij op de muren schijnen te rusten.

kistemoaker, kistmoaker = kastenmaker, schrijnwerker; ook *Oostfr.* Zie ook: *kamnet*.

kistenkasten; benaming van een 25 jaren bestaan hebbend begrafenisfonds te Garnwerd, in 18.. opgeheven.

kisthoalen. De boerenknechten en meiden hebben een *kist* om hun goed daarin te bergen. Gaan zij van den eenen dienst in den anderen dan brengen zij haar na verloop van eenige dagen naar het nieuwe verblijf; hun nieuwe meester leent daartoe een knecht met een boerenwagen. Dat *kisthoalen* is een teeken dat de dienstbode den dienst niet verlaat, niet wegloopt. Het kleine vertrek of afgeschoten gedeelte van de schuur waar die kisten plaats vinden heet het *kisthok*. (In 1881 schreef men nog, "dat de dienstboden (op het Hoogeland) de winteravonden voor een groot deel moeten doorbrengen in het zoogenaamde kisthok of wel op den warmen koegang.")

kisthok; zie: *kisthoalen*.

kistmoakersanck, fig. voor eene redevoering of preek, in 't algemeen van een opstel dat netjes in elkander sluit.

kits; soort van hoepels die voor botervaten gebruikt worden. Zie: *houp* en: *kitsen 3*.

kitsen, kitsken, kittjen = geluid dat de voerman met de tong maakt om paarden aan te drijven. Eigenlijk is het tweede woord een frequent. van 't eerste. {p.1583}

kitsen = vuur maken door middel van een vuurslag en tondeldoos. Het woord is klanknabootsend. (v. *Dale*: ketsen (gewest.): vuur ketsen.)

kitsen = een verzoek afwijzen; *de stoaten hebben 't kitst* = het verzoek gewezen van de hand. Ontleend aan het ketsen = afstuiten, niet afgaan van een geweer. (v. *Dale*: ketsen, onz. ww. = mislukken, niet doorgaan.) – *Kits!* Klanknabootsing voor het ketsen; ook *Dr.*

kitshoak, op de Oostfr. grens = pook. Eigenlijk een haak om de kachel op te stoken, het vuur in de kachel te doen vlammen. Vgl. *kitsen 2*.

kitsken; zie: *kitsen 1*.

kittjen; zie: *kitsen 1*.

klaauwregt; zeker jachtrecht in de prov. Groningen. In het Voorloopig Verslag der 2e Kamer (1874) komt o.a. voor: "Sommigen merkten verder op, dat volgens het voorstel en tegen de bedoeling der voorstellers een in de prov. Groningen onder den naam van *klaauwregt* bestaand jagtregt, hetwelk afgescheiden van den grond wordt verkocht of verhuurd, onveranderd in stand zou blijven." – *klaauw* hier voor: poot, en voorts voor: vee, en het wild dat op het land gevonden wordt.

klad; zie *klar*.

kladden; zie *klar*.

kladder; klatter, kletter, in *ankladder* = *an de klatter*, of: *an de kletter gaan*, eig. = op hol gaan, fig. = uit den band springen. Zal zooveel zijn als: beginnen te kletteren met de hoeven. Vgl. *riddel*.

kladdermeulen = klappermolen; “*kwaojonges en leutje wichter schripen (op het ijs) mit arms en bainen net as kladdermeulens.*”

kladpapier; zie *klarpampier*.

kladstuk; stuk vloeipapier om het kladden te voorkomen. {p.1585}

klai = klei, in 't Westerkw. ook *klei* – *op de klai* = op de kleigronden, in de *kleistreken* dezer provincie.

klaiböl, klaiproam; plat, onoverdekt vaartuig om klei te vervoeren. Zie: *bölschip*.

klaiboudel (kleiboedel), zegt men van de door den regen glibberig geworden klei, wanneer die ons in den weg ligt, enz. Zie: *boudel 1*.

klaien, in: *wat is dei botter ja in 't baktje om klaid!* wordt gezegd, als de boter niet in een klompje bijeen, maar overal tegen de wanden van het schoteltje of bakje is gedrukt; *doe möst 'r nijt zoo in om klaien* = gij moet niet, als gij u van boter bedient, het geheele schaalte met boter bemorsen, niet overal boter aan smeren. Zooveel als: in de klei werken. *Dr. klaien* = met klei besmeren. Vgl. *eerdappelruden*.

klaikloet; klaikloete (= kleikluit), fig. voor: lompe boerendeern uit eene der *kleistreken*.

klaimödder, voor: weeke klei: “– *en zoo kon den dei stumper an 't lief tou vol klaimodder op bloote vouten noa hoes hoes poazen.*”

klaimsk; zie: *klijms*.

klaingeld, zie: *klijngeld*.

klaingoud = *klijngoud*; zie ald.

klainknecht; zie: *grootknecht*.

klain om hals = in verval, van personen gezegd.

klainste klainighaid = het geringste, nietigste, de kleinste bijzonderheden; *hij 's t'r mit bekend tot in de klainste klainigheden*.

klaipoazen; zie: *poazen*.

klainpoortien (Stad. Gron.); het voormalige Kleine-Poortje te Groningen.

klaiproam; zie: *klaibol*.

klaistreek; deel der provincie waar de bodem uit klei bestaat; *ik woon in 'n klaistreek woar de boeren de mis verkoopen; de klaistreken van 't Oldampt bin allemaal oet de Dollert ansliekt*.

klak; zie: *klik*. {p.1587}

klandêrn. Zoo noemt men de bewerking om *vieschaft* en ook andere reeds gebruikte stoffen nieuwen glans te geven, nadat zij eerst die van het verven en *parsen* (persen) hebben ondergaan. Dit laatste geschiedt door de stof tusschen daarvoor afzonderlijk vervaardigde bladen papier te leggen, deze op een' grooten rooster te stapelen, samen te persen en aan de hitte van een daaronder aangebracht vuur bloot te stellen. Dan wordt het goed zorgvuldig om groote houten rollen gewonden, die onder eene beweegbare, kolossale soort van kist worden gelegd, welke gevuld is met eenige duizenden ponden steenen of keien. Op die wijze wordt het gemangeld, wat men *klandêrn* noemt. Hiervan: *opklandêrn*, eig. = reeds gedragen kleeren uiteen nemen en op bovenstaande wijze behandelen, evenwel zonder dat zij vooraf bij den blauwverver geweest zijn, en zoo opgelapt, als vernieuwd worden; fig.: iets met overdrijving vertellen, sterk kleuren, opsmukken. *Kil.* kalanderen het lijnwaet. *Oostfr.* klander, klanner, en volgens *ten Doornk.* hetelfde woord als het *HD.* Kalander, *Neders.* klander, uit het *Grieksch* kulindros = mangel, rol. (v. *Dale*: kalander, eene soort van mangel, stofglanzer, en: kalanderen = glanzen.)

klankgoaten = klepgoaten = ludegoaten; de openingen in de muren van een toren, om het geluid beter te verspreiden; *klepgoaten* zal komen van de schuin geplaatste planken welke in die openingen zijn aangebracht en op kleppen gelijken. *Nederl.:* galmgaten, bomgaten, bommelgaten.

klankmethode = de nieuwe leesleerwijze om de medeklinkers zóó uit te spreken als zij in het woord worden gehoord, ter onderscheiding van *spelmethode* = volgens de oude wijze spellen d.i. de letters benoemen en tot lettergrepen en woorden verbinden. Zie ook onder art. poesten 1.

klant, voor: wat buitengewoon groot, dik of sterk is in zijne soort, een baas, bv. een heel dikke boom, visch, een zwaar anker, enz. Voor sommige voorwerpen zegt men er van ook: *klauert*, *NHoll.* klouwer, bv. van een' buitengewoon dikken snoek, enz. *Neders.* klauer, een dier (of mensch) dat zich snel voortbeweegt, ook: een groot dier. Zal eigenlijk zijn: een van groote klauwen voorzien dier, hoewel het woord niet op zulke beesten wordt toegepast.

Oostfr. klant = deugniet, schurk, {p.1589} listig mensch; ook wat buitengewoon is, bv. een groote visch, een dik varken, enz. (Volgens *Carl Dirksen* moet hierbij gedacht worden aan den Hollandschen overste *Klant*, die (volgens *Wiarda*) zich in 1587 door zijne gruweldaden berucht heeft gemaakt. Alleen in het kleine dorp Oldersum zou hij meer dan 50000 gulden aan waarde geroofd, de huizen in brand gestoken en vele menschen vermoord hebben.)

klap; klappe = ophaalbrug, klapbrug; *de klap wordt opgehaald; stait 'n hijl bult volk op de klap; klapgeld* = passagegeld voor het ophalen van zulk eene brug. "Burg. en Weth. der Gem. Groningen zijn voornemens te verpachten: het brug- of klapgeld van de ophaalbrug," enz. – Over het Aduarderdiep vindt men: *Neiklap* (klemt. op: klap) = Nieuwe klapbrug. Ook buurtschappen worden er naar genoemd, bv. *Froonklap*, bij Middelstum; *Wirdumerklap* over 't Damsterdiep, buurt in de nabijheid van Wirdum, beide met den klemt. op *klap*. – *Dr.* klap, *Oostfr.* *Neders.* klappe, *Friesch* slapbrug.

klap; klappe = **böksenklap; böksemklap** = klep van een' broek. (Alleen maar bij den geringen stand en bij zeer ouderwetsche menschen in gebruik.)

klapgeld; zie: klap 1.

klaphingst = hengst die ongeschikt is om gecastreerd te worden, klophengst.

klapmeester; titel van den brugwachter eener klapbrug aan de gemeente Groningen behorende. Eveneens: *klapmeestersche*. Verslag van den Gemeenteraad van Groningen (1874): "Hoogste bieder werd ..., klapmeestersche te Stads Kanaal", enz.

klapmeestersche; zie: klapmeester.

klapoptrekker; brugwachter eener ophaalbrug o.a. te Veendam. Hij int den tol door middel van een hengel, waarbij eene klomp als aas dienst doet. Dezen weet hij steeds zoo te {p.1591} slingeren dat de schipper hem gemakkelijk kan aanvatten om er zijne centen in te laten glijden.

klappe; zie: klap 1, klap 2.

klappeldag; zie: aanbrengheldag.

klapperjassen; zekere soort van kruisjassen.

klappers, knappers, moeskes; de luchtblazen van de Gemeene zee-eike, *Ficus vesiculosus*. Door de eigenlijke *klappers* wordt de plant, die zich door wortelachtige vezels vasthecht aan steenen, schelpen, hout, enz., drijvende gehouden. – *Klappers, knappers*, omdat zij bij het hard werpen met een kleine knal bersten; *moeskes*, omdat zij wel wat op kleine muizen gelijken. (*v. Dale*: knappers = gemeene zee-eik, eene soort van bruinwier.)

klapribben; de korte ribben eener geslachte koe.

klar; klarre; klad; de gesloten knop van het klissenkruid. *Zegsw.:* *zij hangen an 'n kander as klarren* = zij zijn altijd eenswillend, maken ééne bent uit; iemand *bie de klarren kriegen*, *v. Dale*: bij dekladden (bij den kraag) krijgen. *Friesch* kladde, *NHoll.* kladde, klat, ook: startoffen. *Kil.* kladde, klisse; *Hooft* klat = klis; *Oostfr.* kladde, klarde, klarre, *HD.* Klette. (*v. Dale*: klad (veroud.) (gewest.), klas, klis.) Vgl. *Maastr.* kletten = hechten, vasthechten.

klar; klarre = klad, inktvlek op een schrift; *klarren in de oogen* = (alleen meerv.) = opgedroogde vuiligheid in de hoeken der oogen, kladden. *Kil.* klacke, kladde, *Deensch* klak, klat. (Vgl. om de wisseling van *k* en *t* het *Deensch* flitter, *HD.* Flitter. *Nederl.* flikkering; *HD.*

Klunker, *Nederl.* klonter; *Limb.* kank = kant. (Volgens *Bomh.* is klad = inktvlak een provinciaal.)

klark (*Ommel.*) = **kussies** (*Old.*) = ondermeester, sedert 1857 hulponderwijzer, na 1878 onderwijzer, maar bij 't volk: {p.1593} *hulponderwiezer*: Werd een onderwijzer te oud om zijne school zelf te besturen, dan nam hij een *klark* om dit voor hem te doen. – *kussies* staat voor: custos, eigenlijk: kerkeknecht. Beide woorden, alsook: ondermeester, moeten hier als verouderd beschouwd worden.

klarpampier = **kladpapier** = vloeipapier. Zie: *klar 2*, en *pampier*.

klarre; zie: *klar 1*, *klar 2*.

klarren; zie: *klar 2*. Oostfr. klatten, *Westf.* klâtern, *HD.* Klunker.

klassie. voor: klasse, nl. van menschen. Ook voor: (vergadering der) classis van Christel. Afgescheiden predikanten en Ouderlingen. *bie N. is 't van doag klassie*.

klattermöln (= *kladdermeulen* = klappermolen), in: *heur bek gait as 'n klattermöln* = zij babbelt maar al door, overluid en zonder ophouden.

klatter; zie: *kladder*.

klatters = kleppers, klapbeentjes, eene soort van castagnetten.

klattrig (*Joh. A. Leopold*) = zonder vorm of fatsoen, geen goed geheel meer uitmakend.

klau; **klou** (= klauw), oorspronkelijk = buurt, buurtschap (*Kleefs*) en geschreven: claauwe, clauw, clouw. Door het rondgaan van de rechtspraak was *clauw* zooveel als: een aandeel in de jurisdictie; *clauwbrieven* noemde men de met onderling overleg der rechthebbenden opgemaakte lijsten der buurten. In sommige streken was dit ook van toepassing op het collatie- en jachtrecht. Zoo was bv. Warfum verdeeld in 36 *heerden* of boerderijen, die elk ééne stem hadden en naar vastgestelden rooster de benoemingen konden doen. Slechts wanneer het de verkiezing van een' predikant geldt, of als er sprake is van recht op een jachtveld, komt het woord nog te pas. In het *Dr. Landr.* door Mr. Menno Gratema, {p.1595} p. 83 lezen wij: "Sommige marken werden verdeeld in *scharen* en sommige in *waardeelen*, andere in *gulden*, *stuivers* en *penningen*, weer andere in *pooten* en *klauwen* of *beenen* en *klauwen*." In *Drente*: klauw, klouwe = het vierde gedeelte eener *scheerweide*, *Gron.* *kouswaide*. Zie ook: *klaauwregt*.

klauen = **poazen** = **pöltêrn** door de klei = door den modder of de natte klei stappen zonder zich te ontzien.

klauert; zie: *klant*.

klaustern = klauteren, klimmen; *klaustern en klimmen*, tautol., ook *Oostfr.* Eigenlijk zooveel als: zich met de klauwen (hier: handen en voeten) naar boven werken. Vgl. slijden, en: *slistern*, *sliestern*, *klenzeboerken*, en: *klensterboerken*, enz.

klaveren, zie: *valgen*.

kleedt = kleedt; *kledden* = kleedden. *hij kleedt, zij kledden* zich.

klei, in de *zegsw.*: *doar zit klei an de pôls* (*Westerkw.*) = de vrijster is rijk.

kleigravengrond; land, waar men klei graaft en die er over brengt. "We gelooven dat beide soorten van erwten meer op de zand- en lichtere bewierde gronden verbouwd worden, dan op de kleigravengronden. – Gele erwten worden meer verbouwd en gedijen zeer goed op kleigraven grond."

kleiker. Aldus noemt men in de zand- en veenstreken van 't *Westerkw.* de kleiboeren van dat kwartier.

kleimen (*Swaagm.*) = besmeren; 'n *brugge kleimen* = brood met boter bestrijken. Vgl. het *Neders.* klehmen, en 't *Eng.* (to) cloom.

kleimsk; zie *klijms*.

kleine knopkiek, in Groningen en Drente = violierachtige steenraket, *Erysimum cheirantoides*: v. *Hall Neerl. Plantensch.* bl. 13.

kleischipperen (in geschrifte); klei met schepen naar schrale {p.1597} streken vervoeren om dien grond daarmede te bemesten. “Hedenmorgen omstreeks twee uur ontdekten eenige arbeiders, die zeer kort na middernacht hun werk beginnen met kleischipperen dat er brand was,” enz. (Noordbroek 1872.)

kleistreken (in geschrifte) *klaistreken*; de alluviale gronden in onze provincie.

klekter, voorheen zooveel als: ontvanger van gemeente- en waterschapslasten, nu zoogoed als verouderd. Vóór een 60 jaren vond men nog personen die in den wandel *klekter* en *kleksterske* genoemd werden. Verbast. van: collector.

klekterske = vrouw van den *klekter*, zie ald. en vgl. *ke 5*.

klem, zie: *klim*.

klemvogel, zooveel als: roofvogel, sperwer, havik, enz. *Oostfr.* klemfögel, *Neders.*

klamvogel, klamvigel, letterlijk: roof- of grijpvogel. Bij *v. Halsema*: *klemvogel* = steenvalk. (*v. Dale*: klamvogel, klemvogel, klampvogel, klamper, eene soort van kiekendief (roofvogel), aldus geheeten, omdat hij zijne prooi tusschen de poten klemt; *Kil.* klemvoghel = sperwer, havik, in 't algemeen = roofvogel.)

klender hollen = luidruchtig feestvieren, jolig samenzijn onder jongelieden; ook: gedruisch, leven maken, van kinderen; *Oostfr.* klenne hollen. – *HD.* Kaland, eertijds zooveel als: godsdienstige broederschap, welker leden, Kalandsheeren, zich door smullen en zwelgen berucht hebben gemaakt. In het *Neders.* is: Kaland eene bijzondere, buitengewone smulpartij, alsmede: brödern = smullen, afkomstig van de genoemde Kalanden broederschap. In *Sleeswijk-Holstein* (1800) Kaland eene soort van Synodale vergadering, overeenkomende met onze provinciale kerkbesturen. Zie echter ook *ten Doornk.* art. klönen.

klenet = klarinet, “*de ondermeester speulde de hijle nacht op klenet.*”

klens, zie *klenzebak*. {p.1599}

klensieboer; zeker kinderspel in het Goorecht. Zie: *klenzeboerken*.

klensterboerken (*Westerkw.*), een kinderspel. Eenige kinderen geven elkander de hand en vormen aldus eene *ket* (keten). Zij zetten nu samen de andere medespelers na en zoeken iemand te *tikken* (een tikje te geven onder den luiden uitroep van: *tik!*), die dan ook aan de *ket* wordt gehecht. Die deze het langst ontloopt is overwinnaar. Meestal begint één als *tikker*, die met den eersten dien hij vangt, den grondslag of het begin van de *ket* uitmaakt. – Hetzelfde woord als: *klenzeboerken*; zie ald.

klenzebak = **klens**; soort van bak met gaatjes of van dicht traliewerk of ijzergaas voorzien die als zeef dienst doet om het regenwater op te nemen vóór het in den regenbak vloeit. *AS.*

claensjan = zuiveren; claen = zuiver = *Eng.* clean = zuiver, klaar, helder. (*v. Dale*: kleinzen, klenzen = laten doorzijgen (vocht); kleinzer = klenzer; klens = zeef, teems, vergiettest, filtreerdoek, zijgdoek, *Kil.* *MVlaamsch* klensen, kleynsen; *Gijsb.* *Japix* klingsjen, *OEng.* claensien, clênsien, clînsen, *Eng.* cleanse; *Oostfr.* klensen, en: klense.

klenzeboerken (*Hoogel.*); een kinderspel, hoofdzakelijk bestaande in eene galopperende wijze van loopen, waarbij men beurtelings op het rechter- en linkerbeen hinkt. Zie: *klensterboerken*.

klepgoaten; zie: *klankgoaten*.

klepkau (klepkooi); soort van knip waarmede men vogels vangt. (Wellicht hetzelfde als *klip 2*. *v. Dale*: klepkooi (gewest.) eene kooi met kleppen of klappen, waarin men vogels vangt.

kleploopen = klaploopen, tafelschuimen.

kleplooper = klaplooper, tafelschuimer.

kleppen; die deelen van den *waaier*, gewoonlijk vier in getal, die in eene gemeenschappelijke spil samen komen, welke wordt rondgedraaid om den luchtstroom te doen ontstaan waardoor het kaf wegvliegt.

kleroa, **koléra** = cholera. *Zeel.* klera.

kleroadrnk; de bekende drank van Dr. Bleeker. {p.1601}

kletsdeurnat (pleonast.) = kletsnat, doornat.

klets; zie: kletslullen.

kletsen; zie: lullen.

kletserei, kletselij = geklets, ijdel gesnap.

kletskōnd; zie: kletslullen.

kletslulder; zie: kletslullen.

kletslullen = kletsen, zaniken, babbelen, zwetsen; hiervan: *kletskoare* (van eene vrouw), *kletslulder*, *kletskōnd* (= *lulbruier* = *zoesklot*) = iemand die lolt, kletst. Eigenlijk: kletsend lullen of lollen, dus een pleonasme; ook zegt men: *hij lult op de klets*. Vgl. lullebruier.

kletsmaier = **lulmaier** = **lullebruir**, schertsend; eigenlijk: Meier die kletst, lult. Zie ook: kletslullen.

kletter, volgens *van Dale* in Groningen = putter, distelvink. Zie ook: kladder.

kleumkat; kleumkatte; in de kinderwereld voor: kleumsch meisje, kleumster; *Oostfr.*

klōmdōd, *klōmkatte*. Zie ook: krimpkat.

kleumkatte; zie: kleumkat.

kleunen = klagen, stenen, zonder gegronde reden; *Oostfr.* *klōnen* = klagen, stenen, jammeren, *Hamb. Noordfr.* *klōne*, *Zwitserl.* *klōnen*, *klānen*. (v. *Dale*: *kleunen* = slaan, kloppen, *Kil*.

kleunen, klonen, en volgens *ten Doornkaat* met de grondbeteekenis van: geluiden voortbrengen, gedruisch en alarm maken, en één met het *AS.* *clynan* of *clÿnan* = klinken, galmen, schallen.)

kleuren; een eenvoudig kaartspel. Ieder krijgt drie kaarten en drie worden omgekeerd op tafel gelegd. Van deze drie neemt men om beurten ééne, en legt er eene weer voor in de plaats, tot zoo lang men geen kans ziet eene hoogere kaart machtig te worden. 't Hoogst is: drie azen, dan volgen: drie heeren, enz.; vervolgens de driekaarten: vrouw, heer, aas (bv. van klaveren, enz.), en eindelijk hebben waarde {p.1603} kaarten van dezelfde kleur; drie klaveren is dan het hoogste, daarop volgen schoppen, dan harten en eindelijk ruiten.

kleuren-fleuren, in: iets *mit kleuren en fleuren vertellen*, zooveel als: de geheele toedracht der zaak tot in de geringste bijzonderheden verhalen, en veronderstelt dat het niet zeer vereerend is, zelfs zeer belachelijk kan wezen voor personen die er in betrokken zijn.

Gewoonlijk ziet men geschreven: met kleuren en geuren. – *is gijn kleur of fleur op* = hij (of: zij) heeft geen gezonde kleur, ziet er bleek uit.

kleuterboer, zie: keuter.

kleutêrn = kloppen, hameren.

klevijr, klevijrtje, klevijrke, soort van koperen (enz.) spijkertje, hebbende den vorm van eene winkelhaak, bij *v. Dale* klauwier, haakspijker.

klief; klieve; soort van kleine sluis in een' dijk, die door hooger binnenwater wordt opengezet en zich bij hooger buitenwater sluit. *Kil.* *klieve*, veroud. = spleet. (Bij *H. Kremer: klijve* bl. 154.)

klien; eene veengrond waarvan de beste soort van turf gemaakt wordt. Te Niebert te verkoopen (1867): “zes perceelen uitmuntende klien,” enz. Id. aldaar: “3 Bunder klien, zonder boven- of ondergrond.” Id. te Tolbert: “De klien, aanwezig in 52 ares hooiland,” enz. *Friesch* *klijn* = laag veen; *Geld.* *kluin*, *kleun*, *kloen*: zekere soort van baggerturf. In *NHoll.* is *klienen* = fijn maken, een kaasmakerswoord. *Holst.* *klün* = heidezoden, en in *Sleeswijk* wat men in *Holstein* turf noemt. *Oudfr.* *klün*, *Noordfr.* *klun*, *klein*, *Deensch* *klyn*, *OEng.* *cliene*, *Eng.* *clean* = zuiver, onvermengd. Hiervan: *klienland*, en: *klienverkooping*. (Bij *H. Kremer: klien*, bl. 173.)

klienland: bodem waar turf kan gegraven of gebaggerd worden, die *klien* bevat. – Te Tolbert verkooping van “min of meer 2 B. 55 R. 10 E. klienland,” alsook van “min of meer 70 R. best hooi – en klienland, gelegen onder Niebert.” Zie: klien. {p.1605}

klienverkooping; zie: klien.

klierdellen; putjes in het vleesch ten gevolge van kliergezwellen.

klieve; zie: *kliëf*.

klik = **klak**, fig. voor: klad, klak, in: iemand 'n klik geven = 'n klik in 't gad geven = bekladden, belasteren, eene smet aanwrijven, *Holst.* klakken; *Neders.* klak, klaks = vlek, schandvlek. Vgl. *klar 2*, en zie ook: *klikker*. Ook in 't *WVl.* wisselt soms *k* met *t*: gork = gort; spelke = spelte; sporke = sporte; rijk = rijt; workel = wortel, enz. (*De Bo*).

klikke; zie: *klikker*.

klikker, bij *Bolland klikke*, bij *Swaagman klikker*, *klik*; voorslag van de gewone huisklok, inzond. de voorslag van het staande werk van den Martini toren, vijf minuten vóór het vol en half uur; 't is *klikker veur* (= op *tik*, of: *tikje*) = op slag (bv.) van twaalf. v. *Dale*: klik = voorslag; *Friesch NBrab.* klik, *Oostfr.* klikker. Zal staan voor: verklikker. Ook fig. voor: 't is op 't punt, op het tipje, enz.

klikschulden = **plukschulden** = **plukkelschulde** = **plökschulde** = kleine schulden bij koop- en handwerksman, den dokter, enz. Zij worden dan aldus geheeten wanneer de schuldenaar (of zijne erfgenamen) ze bezwaarlijk kan betalen. *Oostfr.* klipschulden, *Neders.*

klippschulden, klapperschulden, klipperschulden, v. *Dale* kladschuld, kliekschuld. Zie ook: *plukschuld*.

klim, **klem** (zonder meerv.) = steek (in 't) veen. *Oostfr.* klemm = steek, ongeveer ter lengte van een voet, de lengte van een' turf, en zoo ook om de dikte der veenlaag te bepalen, bv. 5 klemm = vijf turf lengten. *Oostfr.* klam, klamm = persing, druk, wat persing te weeg brengt, en moet met het *Nederl.* klam tot: klemmen = hechten, enz. gebracht worden. Zie (de wisseling van *i* en *e*) *e 1*

klimmen = bespringen van den hengst, voor: opklauteren, beklimmen; ook *Dr.*

klimschoule (*Stad-Gron.*) voor: gymnastiekschool.

klingêln; het geluid dat men maakt met eene schel of een belletje. *Bilderdijk* bezigt klingelen als frequent. van het veroud. klingen = klinken. {p.1607}

klink. Zegsw.: *zit hoar an de klink* = 't gaat uiterst moeilijk, er zijn groote zwarigheden aan verbonden; 't oor (of: 't oog) *ôppe klink hebben* = scherp toeluisteren (of: toezien). *Sprw.* 't *Helpt zooveul as 'n klink op 'n krainust* = de in 't werk gestelde middelen baten niets hoegenaamd – 't *Past as 'n klink op 'n krainust* = 't behoort niet bij elkander, 't maakt geen goed geheel uit.

klinker. In 't *Oldampt* verstaat men hieronder de gele, kleine steenen waarmede men straatjes, trottoirs, enz. bevloert, waarvoor in de *Ommelanden*: *gele bakstijn*. Daarentegen in 't *Old. bakstijn* = *Ommel*, en *Oostfr.* *klinker*. De *Groninger* steenbakkerijen leveren: klinkerbaksteen; kromme klinker; bleeke klinker; klinkerdrieling; De *Friesche*: klinkert moppen; kromme klinkert; putsteen klinkert; beste bakklinkert; straatklinkert, Hamburger straatklinkert. (v. *Dale*): klinker = gebakken metselsteen.) *Holst.* klinken = kleine witte, blauwe of gele steenen, waarmede men vertrekken, voorhuizen, pleintjes, enz. bevloert.

klip, **klippe** = **blik**; blikken kannetje met een toeslaand deksel en tuit; *botterklip* (*klip* voor boter); *eulieklip* = *eulieblik*, ook *Oostfr.*: *klippe mit stroop* = *stroop klippe*. – *Neders.*

klippkanne, houten kan met deksel; ook voor iemand die veel boter gebruikt. Verwant met: klep, en: klap (Bureau van Politie (1867): "Ter herkenning gedeponoerd: een groen geverwde syroop klip.")

klip. *Weil.*: klip, eene val om vogels te vangen. In Groningen zetten de jongens zulke *klippen* voor musschen. – Wellicht het zelfde als: *muskeslap*: Zie ald.

klip, voor: blok of hoop, *klip hooi* (*Ommel.*) = eene klamp hooi, in de schuur. *Friesch* klibbe = klomp: een klibbe hooi, brood, anders ook: homp. Vgl. *klöbbe*.

klipgat, klein deurtje in de groote deur eener boeren schuur. Vgl. *klip 1*. {p.1609}

klippe: zie: *klip 1*, en: *holten*.

klippen, in: *hij zöpt (löcht, vlökt, enz.) tegen de klippen an* = hij zuipt vreeselijk, enz. (v. Dale: tegen alle klippen liegen, tegen klippen en bergen op liegen = onbeschaamd liegen.)
klips = eclips. “*Gouwent zeeën: ’t (het weder) arbaidt tegen klips* = sommigen beweerden dat het weder met de eclips wel zou veranderen. (Het volksgeloof schrijft aan de eclipsen invloed toe op de weersgesteldheid.)

klissen, voor: het driedeelig Tandzaad. *Bidens tripartia*; v. *Hall Neerl. Plantensch.* bl. 123

klits, klitse. schimpwoord voor een vrouwspersoon dat het manvolk naloopt of lokt. Staat voor klis, klit (= *klar 1*), de knop van het klissenkruid dat zich aan alles vast wil hechten. *Friesch* klitse, een meisje dat niet in den besten reuk staat; *Oostfr.* *klitse* = gemeen vrouwspersoon *Holst.* *klatj* = een wild, wonderlijk meisje. *Kil.* klitse, teve. Bij *Weil*: klits, eigenlijk eene teef, in Groningen gebruikt men het oneigenlijk alleen als men een jong vrouwmensch hare onkuischheid verwijt. v. Dale: klits, fig. ontuchtig wijf.

kloar = bekwaam, kundig, geleerd, knap (in zijn vak); vaardig; *’t is ’n kloar dokter, smid, timmerman, enz.; hij ’s kloar mit de pen; zij ’s kloar mit de nal*; ook *Dr. - Overijs.* kloar = slim, bij de hand.

kloar, voor: gereed, geheel in orde, van kleeren; *kloar koopen*, ter onderscheiding van: ze door een kleermaker laten maken; *ik koop mien klijêrn altied kloar, ’k heb guster nog ’n kloare bōksen koft; in de stad bin winkels genög mit kloare klijêrn; bie kloare Meddens* = in het magazijn van gemaakte kleeren van G. Meddens te Groningen. – *Kloar is Kees!* = ziezoo, {p.1611} nu ben ik (of: zijt gij, ook: is alles) gereed.

kloar, voor: gepromoveerd, enz.: *is hij al kloar?* = heeft hij zijn examen als arts, proponent, enz. reeds afgelegd? *dei jöng komt nijt kloar, want hij dut niks* = hij studeert niet. Vgl. kloar 3.

kloar = bij de hand: *zij ’s kloar genög* = zij laat zich niet bedotten.

kloar, voor: rijp, van boom- en tuinvruchten gezegd; *wie hebben eerappels nog nijt kloar, de vrougrieppe appels en peren bin in Augustus kloar.* (Vgl. kloar 2) – Alleen predicatief.

kloar, voor onvermengd; *kloare jenever* = glas jenever zonder suiker of bitter, (ook: *helder jenever*, maar steeds zegt men: *helder branwien*), *’t is kloare gekhaid* = ’t is niets dan scherts, *’t bin kloare leugens* (= het pleonast. *’t bin kloarloeter leugens*) = ’t is geheel verzonnen, ’t zijn klinkklaar leugens, ook *Dr.:* *’t kloare swijt stait op zien gezicht; ’t kloare vet drift op de soep; ik zij ’t mit mien kloare oogen* = ik zie het duidelijk, mijne oogen zijn in ’t minst niet beneveld, mijne verklaring is dus volkomen betrouwbaar. *Kil.* kloar = onvermengd.

kloare, in: *’n glas kloare* = *’n glas kloare jenever*; zie: kloar 6. (v. Dale: klare (gewest.), klarejenever.)

kloaren, in: *’k zij d’r gijn kloaren tou* = ik zie het niet te klaren, weet geen middel om die zaak in orde te brengen.

kloar-goar in de tautel.: *zij het alles kloar en goar* = alles wordt voor haar gereed gemaakt, zelve behoeft zij niet veel te doen, wordt bv. van eene huishoudster gezegd die eene meid (of meiden) onder zich heeft.

kloarîghaid = toebereidselen. *Zij moaken kloarîghaid om weg te goan* = zij maken zich gereed om naar huis te gaan, men *moakt kloarîghaid*, bv. om mensen te ontvangen, om een huis te bouwen, een weg aan te leggen, enz. = brengt daartoe het noodige in gereedheid.

kloarlichtdag: zie: lichtdag.

kloarloeter = niets anders dan, enig en alleen, *’t is kloar-{p.1613}loeter onverstand, onwil, onzin, nied, enz.; mit kloarloeter geweld* iets doen of willen = volstrekt willen doordrijven. Uit: klaar, en: *loeter* = louter. Zie onder art. kloar 6, en loeter. (’t Woord wordt steeds in ongunstigen zin gebruikt.)

kloarloopen (Stad. Gron.) = goed aflopen, in orde komen; *’k wijt nijt of ’t kloarloopen zel.*

kloarschrieven, voor schrijven, met schrijven gereed maken; *möst mie moar ’n adreske kloarschrieven; ’k heb ’n rekwest kloarschreven.* Vgl. klaarleggen, enz.

kloar wark = verloofd zijn; 't is kloar wark mit heur baiden = zij hebben elkander trouw beloofd; *Dr.* klaor touw.

Kloas; zie: *Kenau*, alsmede: *holten Kloas*.

Kloas Jansen. Wanneer iemand van hebzucht of inheligheid blijk geeft, zegt men: *hoal noa joe, Kloas Jansen!* zooveel als zijne leus is: haal alles naar u toe!

kloater; zie: *kloaters 1*.

kloatêrg; zie: *kloaters 2*.

kloatergat; zie: *kloaters 1*.

kloateroal, voor: ongelden bij een koop, vererving, enz., te voldoen; *mout kloateroal van betaald wor'n*. Eigenlijk = recht van successie, collateraal.

kloaters = **schitlokken**; de drekballen die de schapen aan de wol blijven hangen; daarvan: *kloater, kloatergat* = een schaap dat er zoo uitziet. (Op sommige plaatsen worden de lokken wol, waaraan zij kleven, door de boerenmeiden als toegift op haar loon bedongen.)

kloaters = de lompen van een bedelaar, verscheurde kleederen, lappen, vodden die nog tot kleeding dienen; *kloatêrg* = lompig, verscheurd, haveloos; kleeren *verkloatêrn loaten* = zóó verwaarloozen dat zij als verscheurd, tot lompen geworden zijn. *ZNederl.* beklateren, beklatteren = bekladden, bevleken. *Oostfr.* klâter = lomp; klaterjan = iemand die in lompen gaat; klatterig, klattrig = verscheurd; *Altmark.* kläöter, klat'r, kladd'r = drekballen. Zie: *kloaters 1*. {p.1615} Zal verwant zijn met: klateren, kletteren, klets! enz.

kloave (*Old. Westerw.*); een houten voorwerp als een kapitale *U* met eene losse verbinding der uiteinden, dat de schapen om den hals wordt gehangen om er den koppelstok aan te bevestigen; in de *Ommel.* bezigt men hiervoor touw. *Dr.* koeklaven, gebogen of gespleten eiken takken om de koebeesten aan de stalpalen vast te maken of in de weide aan elkander te koppelen; *Zw.* klafve: band waarmede het vee op stal wordt aangebonden, klemhout. *Nederd.* klauw, klave, klaue, klâwe, klôwe, klauje, *MNederd.* klouwe, klauwe, klawe, *Oudfr.* klave, een voorwerp dat gespleten is, en ook: dat slijt, scheurt, verdeelt. – Moet tot: klieven gebracht worden, en te vergelijken met klauwier, klavier, enz.; *ONoorsch* klova, klaava, *IJsl.* klofi, een gespleten stok om daarmede iets te vangen en vast te houden, eene klem, *OHD.* clobo, chlobo, *MHD.* klobe, *HD.* Klobe, Kloben.

kloaverbak = lange bak waaruit het vee en de paarden klaver eten; koeien, ook paarden *an de kloaverbak zetten* = ze met roode klaver voederen, de stalvoeding toepassen.

kloaverland = stuk of stukken land waarop alleen klaver groeit, of: waarop klaver gegroeid is.

kloavêrn = de klaver, zoo witte als roode (Brabantsche) laten uitbloeien om er zaad van te oogsten. Vgl. *valgen*.

kloavers, voor: twee (of meer) stukken land waarop klaver groeit, *kloaverlanden*; *wie liggen mit kloavers noast 'n kander*, zooveel als: mijn buurman en ik hebben elk een stuk klaver, en die liggen naast elkander. Ook voor de beide soorten van klaver (zie: *kloavern*); *de kloavers bin nijt ansloagen*.

kloavervijr (klavervier). Daar klaverplanten met vier bladeren uitzonderingen zijn, worden ze evenals pauweveeren, prentjes van heiligen of bijbelsche personen, of knipsels in het kerkeboek gelegd; ook *Oostfr. Westf.* In *Holst* doet men hetzelfde, meenend dat dit geluk zal aanbrengen. (1800) {p.1617}

kloaverwoagen; een gewone veldwagen met klaver; *boer zit op de kloaverwoagen*, zooveel als: de boer zelf haalt klaver, voor stalvoeding, van het land (slechts in buitengewone gevallen kan dit woord in het meerv. voorkomen.)

kloazie; zie: *kulloazie*.

klōbbe, voor: stuk, van vleesch, ook van brood gezegd, zooveel als: brok, en synon. met: homp. Het verkleinw. *klōbke* (*Ommel.*) komt het meest voor, bv.: 'n *klōbke vet*. *Neders.* knobbe, knube = wat dik en rond uitstaat; knobken, een klein rond roggebrood. – Het woord

behoort tot klooven of klieven. *Friesch* klibbe, *Dr.* klobbe = het worteleinde van een afgezaagden boomstam; klobbechien = blok hout.

klōbbertje = klosje met garen. Vgl. *klōbbe*.

klōbke; zie: *klōbbe*.

klōdde (*Stad-Gron.*); zie: *klōt*.

kloef (= kluif), in: *doar is kloef an*, eig.: daar is wat an te kluiven, daar zit vrijwat aan om te eten, bv. van een dik stuk vleesch gezegd; fig.: daarmee zal men moeite hebben, 't is een werk dat inspanning kost. Vgl. *klōbbe*.

kloefkederei; zie: *kloefkes*.

kloefkes = kluifjes, met name beentjes van varkens met vleesch en vet er aan. Alles wat daarvan dan ook bekloven moet worden heet *kloefkederei* (kluiverij); *wie eten van middêg boonen mit kloefkederei*. Zie: *erei*.

kloekholt (*Auwen*) = **klokholt**, **klokhoeske**, 't **hoeske** = klokhuis, het zaadhuisje van appels en peren; *de kloekholten mit de appels snieden*; *appels mit groote (of: klaine) kloekholten* (*Stad-Gron.*)

kloester; zie: *bōdden*.

kloet = kluit; 'n *kloet veur de hals hebben*, fig. eene stop voor de keel hebben; 'n *kloet van 'n maid*, ook: *dikke kloet*, of: *kloete*: eene dikke, vette meid (meisje). *Zegsw.:* *mit aigen kloeten kennen gooien* = zelf meester geworden zijn, eene eigen zaak drijven. Zie ook: *bōtjevoaren*. Zie: *klaikloet*, en: *kloeten*.

kloeten, meerv. van: *kloet kluit*; fig. *op de kloeten komen* = tot welstand geraken, bij v. *Dale*: rijk worden. *Reynders* heeft: "Wat tiedig wassen op de kloeten" = 's morgens tijdig op de been. Vgl. *klōnt*.

kloeten dansen; zie: *aiden*. {p.1619}

kloetentrappert; schimpnaam voor een boerenknecht in de *kleistreken* van 't *Westerkw.* – Ook = dikke schoenen; *dat bin beste kloetentrappers*.

kloetêrg (kluitêrig) = kluitig, kluitachtig, door de vele en dikke kluiten oneffen, hobbelig; *Oostfr.* kluterig, klutêrg.

kloetêrn = grommen, ploeteren, in woede snateren; "Vraog ie 't nog? kloeterde Tobeis: dij Willem, dij soatan."

kloethakken = behelpen; *kloethakken mouten*, bv. met een dienstbode = hem (of: haar) onophoudelijk moeten bestellen, aanwijzen, terechthelpen.

kloetien (*Stad-Gron.*) = kluitje; in 't *kloetien loopen* = ongelukkig afloopen.

kloetjebakker, schimpwoord voor: knoeier, iemand die zijn werk niet goed verstaat. Hiervan: *kloetjebakkerei* = *knooierei* = knoeierij, geknoei. **kloetjen**; onophoudelijk met kluitjes, steentjes, enz. gooien, al is het ook niet met het doel om iets te raken; *Oostfr.* klûtjen, *Nederd.* klütjen.

kloeze; **kloes** = groote gloeiende kool in eene stoof, gewoonlijk: *dikke kloeze*, en van daar ook: *jannewoarieloes* (zie ald.) – Volgens *ten Doornk.* een bijvorm van: *kloete* (*Nederl.* kluit), *OHD.* kluza, klûza, kliûza, *MNederd.* clûs, *Noorw.* klysa, *Zw.* (dial.) klosa, klysja, *Deensch* (dial.) klöse = klomp, massa.

klōk, als bij v. *Dale* = teug, slok; 'n *dikke klok* = eene goede teug; *zwoar op de klōk wezen*, zooveel als: geen leeg of vol glas kunnen zien, eigenlijk: bij groote teugen drinken. *Sprw.* *Dat scheelt 'n klōk op 'n bōrrel*, schertsend voor: dat valt mee, van kleinigheden gezegd, bij *Harreb.*: Het scheelt wel een slok op een borrel. *Oostfr.* kluk = teug.

klok, in de zegsw.: 't is al geld wat de klok slacht = daar wordt overvloed van geld verdiend, 't is eene geldsmederij; *dei klokken verschelen nijt veul*, zegt men lachend wanneer twee personen bijna tegelijk een wind laten.

klok en hoamer; bij kinderen het schimmelspel; *klok en hoamer speulen* = op 't *schimmelspul* (of: *schimmelspil*) *speulen*. {p.1621}

klokkfernuis; eene soort van verplaatsbaar fornuis, bestaande in een klokvormig komfoor, rustende op drie pooten. Dicht bij den bodem ligt een rooster waarop de gloeiende kolen worden gelegd, en tusschen den rooster en den bodem zijn drie ovale openingen aangebracht.

klokholt; zie: *kloekholt*.

klōkjebuir, klōktjeburier = iemand die veel borreltjes drinkt, een liefhebber van jenever, weinig zwakker dan: *zoepert* = zuiper.

klōkken, voor: kloppen, bonzen; *'t hart klōkt mie astertou* (van schrik); *“Zigt (ziet) de zwarte zieden lokken, Zigt het hart ien 't lief heur klokken”*, enz. Ook van eene zweer aan den vinger: *de vinger klōkt mie* (van de fijt, enz.) Hiervoor hoort men ook: *klōkkêrn*.

klokkendijf; schimpnaam voor de ingezetenen van Groningen. Zie ook: *molboonen*, en: *kluun*.

klōkkern = troetelen, liefkoozen, streelen; *omklōkkêrn*, vooral met een zuigeling = hem allerlei vleierende woordjes toevoegen, alles in 't werk stellen om hem in eene goede luim te houden. Ook zegt men het van den omgang met zeer oude of met ziekelijke personen. *Oostfr. Neders.* klukkern = *HD.* liebeln, zooals eene moeder en haar kind elkander liefkoozen. Frequent. van: klokken, van de hen wanneer zij broedsch is, en vooral wanneer zij reeds kiekens heeft. Zie ook: *klōkken*.

klōks = brōds = bruds = broedsch, van kippen.

kloksgewicht, klokswicht = het gewicht dat eene Friesche klok aan den gang houdt, gewoonlijk een holle koperen cilinder met lood gevuld. Ook de gewichten van het gaande werk der torenklokken.

klokslag, in: *hij woont onder klokslag van Beem*, enz. = hij behoort tot het dorp Bedum; *onder klokslag van Ōskert is 'n moord doan* = onder Uskwerd is een moord gepleegd.

klokslag hou loat is 't? zeker meisjesspel. {p.1623}

kloksmeer, fig. voor: drinkgeld voor de personen die het oude jaar uit- en het nieuwe inluiden. Blijkens *Prov. Gron. Cour.* 1888, n° 4 wordt dit vroeger vrij algemeen gebruik op sommige plaatsen nog in eere gehouden. *“Zoodra 't donker wordt, dringt eene schaar het torengedebouw binnen en geregeld door hangen eenige stevige knapen aan het touw. Tegelijk gaan een paar anderen uit het dorp bij de ingezetenen rond om geld op te halen, dat met den eigenaardigen naam “kloksmeer” wordt bestempeld. Niet licht wordt eene gave geweigerd. Voor het geld nu wordt jenever gekocht en dit vocht met verwonderlijke snelheid in luidruchtige vroolijkheid omgezet. Dit oude gebruik, in de gemeente Slochteren nog overgebleven, was vroeger ook in de Oldampten in zwang. Het dagteekent uit de grijze oudheid en was oorspronkelijk een middel om de booze geesten te verhinderen direct met het nieuwe jaar hunne duivelskunsten uit te oefenen. Dit gebruik is altijd het onderwerp van vele klachten, het voorwerp van de aanhoudende zorg der politie, 't is verboden, maar 't houdt niet op. In dit enkele geval blijkt de volksgeest sterker dan de arm der wet.”*

kloksstoul, bij *v. Dale*: klokkegalg, en: klokkestoel; gebinte waarin de klok hangt, bij gebrek aan een' toren, o.a. nog te Solwerd. *Mecklenb.* kloekenstaul = het balkwerk, waarin in sommige dorpen de klok hangt. – Ook: het onderstuk van een *stouklok*; zie ald.

klokswicht; zie: *kloksgewicht*.

klōktje, klōkje = borreltje; *'n goud klōktje drinken* = een stevigen borrel drinken; *'n smal klōktje* = een klein glas jenever of brandewijn.

klōktjen = zeupken = veel drank gebruiken; *hij klōktjet nogal wat* = hij *bōrrelt vrijwat* = hij *'s an de bōrrel* = hij drinkt veel {p.1625} jenever. Zie: *klōk*.

klōmke, voor: hoeveelheid en vooral van eene betrekkelijk groote hoeveelheid: *'t schoap geeft nog 'n mooi klōmke* = geeft nog vrij veel melk naar den tijd van het jaar, nl. bij herfst- of winterdag. Staat voor: klompje, verkleinw. van: klomp, en zooveel als: stukje, brokje, kleine massa. Het volk breidt het ook uit tot de vloeistoffen.

klōmp, in: *op zien klōmp speulen* = de beest spelen, van ondergeschikten. Zie: *opspeulen*.

klōmp (*Vierhuizen, Marne*) = *holsk*; zie: *holsken*.

klōmpen; zie: *gelag*.

klomphoaver, ook wel: **kiekvrucht**, voor: kort, klein gewas, en aldus, omdat de punten der klompen er zouden uitsteken. Natuurlijk is hier nogal overdrijving bij in het spel. Zie ook: *kiek*.

klōndêrn; zie: *klundêrn*.

klōngel = **klungel** = ontuchtig vrouwspersoon; ook = bijzit, concubine; *klōngêln, klungêln* = omgang hebben met een liederlijk vrouwensch, of ook: eene ongeoorloofde gemeenschap hebben met (bv.) eene getrouwde vrouw; het vrouwspersoon, gehuwd of ongehuwd, heet: *zien klōngel* of *klungel*. *Friesch* klongel = lichtekooi, bijzit; *Oostfr.* klüngel = liederlijk vrouwspersoon; klungeln = een liederlijk leven leiden, van vrouwen gezegd. (v. *Dale*: klungel = straatloopster, gemeen vrouwspersoon; vod, lap, lomp, onbeduidend of nietswaardig voorwerp; klungelen = beuzelen.)

klōngêln; zie: *klōngel*.

klonies (koloniën); *de Klonies* kan beteekenen: de Veenkoloniën, de bedelaarsgestichten en het koloniaal werfdepôt te Harderwijk.

klōnt (*Ommel.*) = **meelpuut**; **meelpuit**, **meelpaite** (*Old. Westerw.*) aardigheidshalve **jan-in-'t-hemd**, bij de zeelui **zakkouk** {p.1627} (zakkoek) = zuster, meel (soms met stroop of met krenten) in een linnen zakje, *klontpuil*, gekookt, en nog op vele plaatsen bij den boer zondagskost; *klōntbantje* = kort touwtje waarmede zulk een zakje wordt toegebonden. (Bij v. *Dale*: ketelkoek zonder meer.) *Oostfr.* klûtje, *Neders.* klütje = meelpudding. – *klōnt*, het zelfde woord als: klont, kluit, klomp, vormloos stuk. – De zegsw.: *wie huiven d'r gijn klōnt op koken*, zooveel als: uw bezoek (en dan wordt hier eene thee- of koffievizite bedoeld) is ons altijd welkom, omstel behoeven wij er immers niet om te maken. – *klōnt* en *zakkouk*, stof- en voorw.n.

klōnt (*Hoogel.*), voor: hoop; 'n *mooie klōnt eerappels* = een groote hoop, een heele boel aardappelen.

klōntbantje (klōntbandje); zie: *klōnt 1*.

klōnten-bulten; tautol. voor: klonters; wordt van melk gezegd die geen koken kon lijden, en daarom *in klōnten vlogen* (of: *in kloeten vlogen* = *te goar loopen*) *is* = geronnen is, waarvan men dan ook zegt: 't *bin altemoal klōnten en bulten*. *Oostfr.* klundermelk, *Nederd.* *klüntermelk* = dikke, geronnen melk; klunters = kleine, vormlooze klompjes geronnen melk, bij v. *Dale* klonters. Zie: *bult*.

klōntêrg = lomp, onhandig, onvoorzichtig; *Oostfr.* kluntrig.

klōntêrn (*Stad-Gron.*) = door dik en dun loopen.

klōntêrt = **klōnthakke**; schimpwoord voor: iemand die iets onhandig verricht, die door lompheid allerlei ongelukjes houdt. Vgl. *klōntêrg*.

klōnthakke; zie: *klōntêrt*.

klōntje = stukje kandij; *klōntjes* = kandij, en: stukjes kandij, dus zoowel stof- als voorwerpsnaam. Bij v. *Dale*: klontje = suiker in klontjes (= kleine klont of klont), kandij of broodsuiker. En art. kandij: gekristalliseerde suiker, gewoonlijk *klontjes* geheeten. – klontjes broodsuiker worden {p.1629} alleen in de logementen gebruikt; het volk neemt *klōntjes* bij de koffie; de gegoede stand maakt meer en meer gebruik van suiker bij koffie en thee. (Onze groote beminnarissen van koffie geven verreweg aan de *klōntjes* de voorkeur.) – Samenstellingen: *borstklōntjes*, eene soort, donkerbruin van kleur, die vooral tegen het hoesten wordt aangewend; *klōntjegroes*, in annonces *kandijgruis*, het gruis dat van de kandij afbrokkelt; *klōntjescheer* = *klōntjetang* = *klōntjeknipper*, een werktuigje, soort van knijptang, om de stukken kandij in kleinere stukjes te breken, *om de klōntjes te knippen*, en daarmee den *klōntjepot* te vullen, die op tafel wordt gezet met de uitnoodiging: *ie mouten 'n klōntje kriegen*. (De zeer eenvoudige, echt ouderwetsche huismoeder legt echter elk der aanzittenden

één er van in het schoteltje): – *mit de klōntjekōrf loopen* (Hoogel.) = kruidenierswaren bij de huizen verkoopen. *Zegsw.:* 't *glidt as 'n klōntje* = *dat gait as 'n klōntje* = die zaak loopt glad van stapel, ondervindt geen tegenstand; *da's zoo kloar as 'n klōntje* = dat kan elk begrijpen, ook: dat is voor geen tegenspraak vatbaar, elk moet het beamen; *veur gijn hōnderd pond klōntjes!* = ik doe het voor geen nog-zoo-veel! – *slappe thee en gijn klōntjes!* zoveel als: daar wordt men niet best onthaald, die lui zijn zeer zuinig. *Friesch* klūntsje, *Geld.* kluntjen, *Oostfr.* klumpje, klumpke, kluntje, kluntke.

klōntjegroes = verbrokkelde kandij; zie: *klōntje*. *Stadsfr.* klontjesgruus.

klōntjeknipper; zie: *klōntje*.

klōntjekōrf; zie: *klōntje*.

klōntjepot; zie: *klōntje*.

klōntjescheer, zie: *klōntje*.

klōntjetang, zie: *klōntje*. {p.1631}

klōntjetrōm (kandijtrommel); “*Krieg de klontjetrom! Wisk de kopkes om! Dat gijn stof der op blijft zitten, En gijn mensk op mie ken vitten!*” Zie: *klōntje*, en: *trōm*.

klōntpuil; zie: *klōnt 1*.

klōntschuddel, klōntschuttel = groote, ovale schotel waarop de *klōnt* (zie ald.) op tafel komt.

klooster; benaming van boerderijen te Warfum en Uskwerd. Oorspronkelijk waren beide Commanderijen behorende tot het klooster van Aduard. – *Zegsw.:* *op kloosters raizen* = bij het doen van een reisje middagmalen en nachtverblijf zoeken bij familie of kennissen.

Kloosterdroapel = 't **Klooster** = Ter Apel, *Dr.* 't Klooster. Aldus omdat daar oudtijds een klooster stond, waarvan een gedeelte nog dient voor predikantswoning.

Kloosterholt = Heiligerlee. (Begint sterk te verouderen.)

kloosterstijnen, in geschrifte *kloostersteen* (alleen voorwerpsn.), de groote tichelsteen aan oude gebouwen, inzonderheid aan kloosters, kerken en burchten. Zie ook onder art. *putstijn*.

kloot, ook: **klootzak**, schimpwoord voor: onnoozele bloed, eenvoudige stumper, iemand die zich licht laat bedotten, en synon. met: sul. – *wat bistoe jà 'n kloot, letstie zoo bedondêrn!*

Wvl. kloot = dwaze vent. (*De Bo*).

kloot (*Westerw.*) = bal. Zie ook: *dole 2*.

klooten! = 't **mōg 'n klooten!** = **klooten van de bok!** = **klooten van Janooms os!** = **klooten, zee klapmuts!** zoveel als: gekheden! uitvluchten! leugens! lak! maak mij dat wijs!

klootensarries; zie: *sarries*.

klootêrg = eenvoudig, onnoozel, dom, onnadenkend, nl. als het eene enkele handeling betreft. *Oostfr.* klōterig, klōterg, *Nederd.* klōtrig = klein, nietig, onaanzienlijk. Zie: *kloot*.

klootjeverdrieven (klootjeverdrijven); zie: *dole 2*.

klootvegen = zaniken, kletsen; ook = niet rond voor eene zaak uitkomen, er wat om toe praten, en daarvan het iterat. *geklootveeg*. *Overijs.* verklootvegen, verklootvagen, {p.1633} klootvagen = verklikken om een plasdankje te verdienen.

klootzak; zie: *kloot*.

klootzakken (werkw.) = zaniken, zeuren, allerlei bezwaren opwerpen, en synon. met: klootvegen, dat minder onschuldig is.

klop = de klopper van een dorschvlegel; ook *Dr.*

klop, in: *de klop is t'r op*, 't welk van een meisje wordt gezegd dat de 28 jaren heeft bereikt zonder verloofd te zijn. Schertsend wil men er mee te kennen geven: zij zal er wel overblijven. *Friesch*: Dy faam dêr stiet de klop op (is achtentwintig jaar). *Weil. v. Dale*: klop = klopzuster, non, volgens *Kil.* van: kloppen = castrare, dus eene virgo castrata. Het volk bracht dit: klop, en achtentwintig (geldstuk) met elkander in verband, van daar: 't is 'n *olle achtentwintig*, d.i. een meisje als boven bedoeld. De goudgulden toch, in 1846 buiten omloop gesteld, en bij het volk ook klapmuts geheeten, waren voor een gedeelte van een ingedrukt merk, dat men klop noemde, voorzien.

kloppen; zie: *dreikoart*, en: *stemmen*.

klös; stuk sneeuw dat men onder de klompen gekregen heeft. Zie: *klössen*.

klösboan (= klosbaan, kolfbaan), hier nog over in de vergelijking: 'n weg as 'n klösboan = harde en effene kleiweg die reeds veel bereden is.

klössen (= klotsen), voor: botsen van de roode en de witte bal, of van de beide witte ballen; *op de klös spelen* = zóó spelen dat die ballen *klössen*. ('t Woord is hier opgenomen omdat: klossen of klotsen in deze beteek. bij v. Dale niet voorkomt.)

klöt; **klötte**; **klödde** = zwart kapje dat de vrouwen onder de witte muts dragen, ondermuts; "dij klöt hong dij schobbert nō goud onhuur en wel in alle palten omme kop." (Vredewold), zooveel als: die muts hing dat beest vuil en gescheurd om het hoofd. *Oostfr.* klotte, *Fransch* calotte = platte muts; v. Dale: kalot = priester-muts. {p.1635}

klötte; zie: *klöt*.

klou; zie: *klau*.

klouk (kloek) = zoet, stil, van een klein kind dat zeer rustig is, zelden schreit; 't jōng is altied klouk; 't is 'n klouk kind. – Ook: = loos, slim, bij de hand, *Dr.* kloek, *HD.* klug, *Oostfr.* klōk, *Neders.* klook, *Westf.* klauk, *Noordfr.* klaack, in: *nijt recht klouk wezen* = *nijt goud wies wezen* = niet goed bij 't hoofd zijn. *NBrab.* kloek = wijs, ook bij onze Ouden. Zie bv. Spreuk. 12:4.

kloun; **kloune**, **goarenkloun**; **goarenkloune** = kluwen, v. Dale, *Kil.* kloen; 'n hijle kloune in toeze = een geheel kluwen in de war; *opklounen* = tot een kluwen opwinden, bij v. Dale kluwenen; *ofklounen* = van het kluwen afwinden. *Oostfr.* klōnen, *AS.* clove, *Eng.* clew, *OHD.* kliuwi. *Zegsw.:* 't is 'n klountje dat van zulf oflopt, zooveel als: de tijd zal het uitwijzen, inzonderheid: of een meisje (of vrouw) al of niet zwanger is; *as 'k droad moar eerst heb den ze 'k kloun wel vienen*, fig. = heb ik den draad maar eerst in handen dan zal ik het overige wel uitvorschen. Verkleinw. *klountje*, *Ommel.* *klounje*.

klounje; zie: *kloun*.

klout = schippersboom, bij v. Dale kloet, *Friesch* klōet.

klucht = kluft, afgedeelde wijk wijk eener stad of van een marktvlak. In de stad Groningen o.a. *kluchtdoornies* = kluftpredikanten, buurtpredikers. *Weil.:* kluft, in Groningen afgedeelde wijk in eene stad; bij v. Dale wijk, buurt. – Van: klieven, klooven, in deelen splitsen.

Wisseling der *f* en *ch*.

kluchtbier, **kluftbier**; de samenkomst der leden van een *gilde* (zie ald.), als wanneer rekening en verantwoording door den *Olderman* wordt gedaan, en de boeten, enz. worden verteerd, dus: jaarlijksch feestje van de *gilde*. Vgl. *bier*.

kluchtdoornie = buurtprediker. Zie: *klucht*. {p.1637}

kluftheer, volgens *Weil.* in Groningen de toezienner over eene afgedeelde wijk der stad. Zie: *klucht*.

kluig (*Goor.*). **kloug** (*Old.*) = **kloagde** (*Ommel.*) = klaagde.

kluinbier; zie: *kluun*.

kluinkoppen; zie: *kluun*.

kluit. Ofschoon dit woord in de beteekenis van: kleiklomp, stuk aarde, altijd *kloet*, *kloete* luidt, hoort men even algemeen: *de hijle kluit* = de geheele boel, alles wat er bij behoort. Ook voor: menigte, groot getal: "n haile kluit van dei echte baeivangers van tjalkschippersknechten", enz. Zoo zegt men ook: *vooruit!* = voorwaarts! en: *vooruit mit de kluit!* Vgl. *seeg*.

klunderbeun, ook wel **klunderzolder** = zoldering of galerij in eene kerk; te *Grijpskerk*, evenals in *Friesl.* en *NHoll.* **kraak**. Is er een orgel in de kerk dan heet het *örgelbeun*, of bij verkorting 't *örgel*, in: *op 't örgel zitten*. – *klunderbeun*, *Oostfr.* klunderböne, eigenlijk = stommelzolder; zie: *klundêrn*. – *Auwen:* **klunderbeun** = (te lande) de voering in een' hoed, welke men kan toerijgen.

klunderbrouk; zie: *dreistok*.

klundêrn = stommelen, wanneer het met een bonzend geluid vergezeld gaat, een rommelend geluid dat slechts kort duurt, bv. wanneer turven op een' zolder neervallen; *geklunder* = een luid gestommel, dreunend alarm; “*de boeren mennem dat 't klundert.*” Kinderen hebben bij het, met sprongen, tellen tot honderd, het toevoegsel: *schit in de pot dat 't klōndert* (de *ō* om 't rijm.) *Dr.* klundern = geraas maken, stommelen; *Kil.* klunderen = stooten, stompen.

klunderzolder; zie: *klunderbeun*.

klunen (zonder enkv.), ook **kluunders** (*van Ankum*), de belletjes eener arreslede; ook die aan de bijtertjes van kleine kin-*{p.1639}* deren. Zie: *kleunen*. – Ook = de strandpluvier en aldus naar het geluid dat hij geeft.

klungel; zie: *klōngel*.

klungelbuultje = kerkezakje met een belletje, bij *v. Dale* klingelbuil, *HD.* Klingelbeutel.

klutten; zie: *palten*.

kluu = **kluunbier**, **kluunbijn**; eene soort van bier uit mout en hop getrokken, waarvan voorheen in deze provincie vele fabrieken bloeiden. Thans wordt het weinig meer gebrouwd, maar toch altijd tot het maken van *hijtbier* gebruikt. Voorheen schreef men **kluinbier** en **cluimbier**. *Laurman* heeft: *kluinkoppen*, scheldnaam (zonder meer); waarschijnlijk worden hiermee de (Stad) Groningers bedoeld. Vgl. *klien*; zie: *klunen*.

klus = kluis, cel, kloostercel. Zie: *kerk*.

kluunbier; zie: *kluun*.

kluunbijn, **kluunbijn**; zie: *kluun*.

kluunders; zie: *klunen*.

kluunschip, in geschrifte *kluinship* heette, nog niet lange jaren geleden, het veerschip van Groningen op Leeuwarden, omdat het aanzienlijke hoeveelheden *kluunbier* daarheen vervoerde. In 1866 zou worden verkocht: “Het beurtschip met recht van veer, genaamd het *kluunschip*, varende in vaste beurt van Groningen op Leeuwarden vice versa.” Advert. (1873): “Het *kluinship* op Leeuwarden vertrekt bij open water iederen woensdag-namiddag precies te 3 uur.” Zie: *kluun*.

kluzen (*Hoogel.*), zooveel als: stormen, inzonderheid: stormen op zee; ‘*t het'r kluust* = ‘t is boos weer geweest op zee. (In ‘t *Nederl.* is dit verouderd. – ‘*t zel d'r kluzen*, fig. = ‘t zal er waaien! daar zal een storm losbreken! – *Oostfr.* klûsen, *Wang.* klûzen, *Zw.* klysa, *Deensch* klydsa = stooten, stampen {p.1641} van een schip en het slaan der golven tegen den boeg; daarvan klûzbalge (*Wang.*), eigenlijk het gedeelte van den buik van het schip dat stampt. – ‘t Woord zal één zijn met het *Nederl.* klotsen, en verwant met: kluzen = looden of gegoten ijzeren kokers vóór aan het schip waardoor men de ankertouwen viert.

klijd = kleed. Zie: *jurk*.

klijdboas (kleedbaas) = eigenaar van het dorschkleed (bij ‘t rapendorschen) en tevens hoofd (*hopman*) van den troep.

klijden en rijden; zie: *rijden*.

klijdholt (kleedhout); het houtwerk, planken, latten, enz. die bij bruggen, enz. dienst doen om het eigenlijke werk te bekleeden, dus het hout buiten de gebinten.

klijdoazie; zie: *klijroazie*.

klijms; **klijmsk**, **kleimsk**, **klaimsk** = kleverig, tegengestelde van los, van gebak gezegd; *dat brood, dei stoet, dei pōffert is klijms* = dat roggebrood (zoogenaamd zwart brood van 4 kil., dat wittebrood, en: die meelpudding is niet goed gaar gebakken, niet doorbakken. *Friesch* kliemen = ergens aan blijven kleven; *kliemsk* = kleverig; *Kil.* kleemen = lijmen; *Oostfr.* klaimen, kleimen, klêmen (zoo goed als veroud.) = met leem bestrijken, *Nederd.* kleemen, klehmen, kleimen; *Oostfr.* klêmîg, klêmîsk, klêmsk = kleverig, inzond. = niet behoorlijk gaar gebakken, deegachtig en week; *Noordfr.* klemen, kliemen = iets met boter, leem of andere kleverige stof besmeren; *MOostfr.* klaimen = kleven, *OHD.* kleimjan? *OMHD.* kleimen,

chleimen, *HD.* kleimen (Grimm Wbk.), en zou komen van een znw. kleim, klêm, klaem of kleima dat oorspronkelijk iets kleverigs moet beteekend hebben. Zie *ten Doornk.* art. klêmen, en vgl. *MNederl.* kleem = leem. Zie ook: *baks.*

klijmsk; zie: *klijms.* {p.1643}

klijn = dun, schraal, van onze huisdieren, inzond. van paarden en koeien, wanneer hun buik als ingekrompen is. Is dit in erge mate het geval dan zegt men: *hij 's zoo klijn* (of: *zoo dun*) *as 'n wiendhond.* *Dr. Oostfr.* kleen, dun, mager, schraal; *Noordfr.* klien = dun en zwak. – Zie ook: *klijngoud.*

klijnbakker; zie: *klijngoud.*

klijngeld, klaingeld = klein geld, pasmunt; ter onderscheiding hiervan: *grootgeld*, voor guldens en rijksdaalders. – *gijn klijngeld hebben*, fig. = niet weten te geven en te nemen, niet inschikkelijk zijn, nooit toegeven.

klijngoud; voorwerpen die tot de fijne wasch behooren; *'t klijngoud wordt tou thoes oetbrocht* = de fijne wasch laat men door anderen doen; *Oostfr.* klêngôd. – Ook voor: wittebrood en beschuiten, ter onderscheiding van: roggebrood, ons gewoon zwart brood; *klijngoud bakken* = *klijn bakken*; *klijnbakker*, die alleen wittebrood, enz. bakt. Annonce (Ommel. Cour.): “Er biedt zich aan: Een brood- en kleinbakkersknecht.” *Holst.* kleenbrod = brood van uitgezift tarwemeel.

klijnstikken; schoenmakersterm, zooveel als: het fijne stikken, met den voor- en achternaad naaien.

klijroazie, klijdoazie; klaidoazie = kleeding, kleedingstukken; *nijt veul klijroazie hebben* = niet ruim voorzien zijn van kleeding. ('t Eerste woord is meest gebruikelijk.) *Dr.* kleedaozie = kleedij (v. *Dale*: kleedage, weinig gebruikelijk).

klijrstander; zie: *stander 1.*

knagge, gewoonlijk: **olle knagge**, van een oud paard, ook wel van eene oude koe gezegd, en zooveel als: oud en mager schepsel. Van zulke paarden heet het ook: *olle knarre, olle bônkert*, en: *olle knappert*. – knagge = knager, daar het dier geene tanden meer in den bek heeft, van: knagen, *Oostfr.* gnagen, knagen, *HD.* nagen, *Nederd. MNederd.* gnagen, *AS.* gnagan, *Noorw.* {p.1645} *IJsl.* gnaga. *MHD.* genagen, gnagen. – *knarre* ook *Friesch* en *Overijs.*; bij Wassenb. knarbeen, *Kil.* knarbeenken, v. *Dale* knarsbeen, knarsebeen = kraakbeen; *Oostfr.* knarre, knar, *HD.* Knorren = dik, vormeloos stuk, worteleinde van een dikken boom, enz.; bij *Gijsb.* *Japix* knarre brea = een homp, een stuk hard brood; *Eng.* knar, gnar, *Schotsch* gnarr = kwast in het hout; *Noorw.* knart = knobbel, uitwas, verdikking. Van: knarsen, knersen, *Oostfr.* knarren, gnarren; – *knappert*, van: knappen, in de beteekenis van: eten, bijten, enz., Vgl. *knappen.*

knaggen; zie: *karven.*

knail (*Marne*, enz.) = **kenijl** (*Old.* enz.) = kaneel. Zie ook onder art. *oa.*

knaf, voor: eerlijk, braaf, zóó als 't een man van karakter betaamt; *da's knaf van hōm* = dat is zóó als 't behoort, dat is braaf gehandeld; 'n *knafpe betoaler* = een stipte betaler. Als bijw. in: *knaf zijk wezen* = zeer ziek zijn; *knaf vrijzen* = sterk vriezen, enz. *ZHoll.* knapjes = erg, zeer. Vgl. *broaf.*

knafbus = proppenschietter, bij v. *Dale*: klakkebus, klapbus, bij *Weil* knafbus, bij *Hfft* (*NBrab.*) klapbus, *Oostfr.* knafbüsse, knallerbüsse, *Westf.* knafbösse, knallbüsse. (In de verschillende uitspraak vindt men de zeer gewone wisseling van n en l; *knepel*, *Oostfr.* knäpel, uit: klepel; *knōflook*, *Oostfr.* knûflôk uit klûflôk, *Nederl.* knoflook; *knuppel*, *Oostfr.* knüppel, uit: kluppel, *Oostfr.* klüppel, bij *Weil.* knuppel, en: kluppel; *knieren* = klieren.

knaphandegies (*Stad-Gron.*) = knaphandig, vlug en tevens behendig.

knappen, voor: kraken, bv. van noten; ook het geluid bij het bersten van paardenboonen als zij geroosterd worden. – De uitdrukking: 'n *vles wien knappen* (of: *opknappen*), bij *Weil.* en v. *Dale*: eene flesch wijn kraken, *Oostfr.* 'n fles wîn knappen, wordt gebezigd als men in een

goede luim {p.1647} is; 't zel zoo hard nijt knappen = 't zal zoo gemakkelijk niet gaan, fig.: 't zal zoo glad niet glijden.

knappers; zie: *klappers*.

knappert, altijd met *olle* voorop; zooveel als: oude vrijer, oud dier, of ook: oud voorwerp. *Westf.* en allen knäpper, *Nederl.* (gemeenz.) oude knapper = oude knaap. Zie ook: *knagge*.

knapscheet, knipscheet, voor: kleinigheid, nietigheid, enz.; om elke *knapscheet* de hulp van een ander inroepen; zich *om alle knapschetten* driftig maken. – Ook met betrekking tot een tijd, voor: na verloop van eenige ogenblikken: *alle knapscheet*, of: *knapschetten weer wat anders*.

knapschenkel = **knapzak**, voor: bengel, knaap, kwâjongen, een jong mensch die nog niet tot de jongelingen kan gerekend worden. *Dr.* knapschink = kleine, guitachtige knaap. *Oostfr.* knapsakskereel = Knirp od. Kerl die men in den knapzak kan steken.

knapzak; zie: *knapschenkel*.

knarpen = kniezen, verkwijnen, “'n mens is hier nijt om altijd te knarpen en oet te dreugen.”

knarre; zie: *knagge*.

knarsen = **knirsen, knirsêln**; het geluid of ook alleen het gevoel wanneer men eten, met zand vermengd, tusschen de tanden krijgt; alsdan zegt men: 't eten knarst, of: 't is knarsîg, ook: *knirsîg*. v. *Dale*: knarsen, knersen = een scherp malend geluid voortbrengen; op de tanden knarsen; de deur knarst op hare duimen; daarvan: knarsetanden, knerssetanden. *Oostfr.* gnarsen, *HD.* knirschen (= als bij v. *Dale*), eene versterking van: gnarren. *HD.* knarren, kraken (van eene deur), en aan den klank ontleend; *Zw.* gnirla = knersen met de tanden.

knarzelbōnkje, knarzeltje (*Hoogez.*) = kraakbeentje. Vgl. *knirselbōnk*.

knarsîg; zie: *knarsen*.

knartje; zie: *kalkountje*. {p.1649}

knastert, gewoonlijk met *olle* voorop, voor: oud paard, en ook voor: oud man. Zal staan voor: knarser.

knauêln = knagende kauwen; ook = knabbelen, knagen; freq. van: knauwen. *Oostfr.* knabbeln, gnabbeln, *Neders.* gnaueln, gnabbeln; *ZLimb.* knauele = knabbelen.

knecht, in bepaalde gevallen voor: eerste knecht bij een' boer, ter onderscheiding van: *middelste*: “Ik besteedde mie doar bie Jan Hinders veur knecht.” (Het meerv. van: *knecht* altijd: *knechten*; *maiden en knechten* = dienstpersoneel.)

knei; kneie = knie; *kneien* (alleen meerv.) *in de bōksen*, zegt men van een broek, die de vouwen, bij het zitten verkregen, behoudt. *Zegsw.:* 'n kiend ien knei hebben (*Hoogel.*) = onnoodige, dwaze zorg hebben, zwaartillend zijn, spottend gezegd.

kneiham = knieholte, *Eng.* ham, *Maastr.* hies, *ZBevel.* aas van 't been. Zie: *hoksels* en vgl. *ham*. *Wvl.* haam, hame = holte achter de knieschijf waar het been buigt, *Eng.* ham; *Kil.* hame, hamme, ham, poples. (*De Bo*).

kneistōk, kneistuk = kniestuk, schoorbalk.

Knels (*Westerkw.*) = Kornelis of Cornelis; hiervan, en dit algemeen: *Knelske* (vrouwen naam); *fuut Knels!* = lach hem uit! Zie ook: *ke 2*.

Knelske = Kornelia, of: Cornelia. Zie: *Knels*.

Knelsoom; zie: *oom*, en onder art. *kiek 3*.

knepel = klepel; *Oostfr.* knäpel, *Neders.* kneepel. Zie: *knapbus*.

knepen (zonder enkv.) = streken, listen; *dat bin zien knepen* = dat zijn weer van zijne looze streken, dat is weer een staaltje van zijne sluwheid.

knepîg wezen = eene dunne middel hebben, wat vooral bij de vrouwen tot eene fraaie leest gerekend wordt; 't *klijd zit knepîg* = het kleed is zóó gemaakt, dat hare lichaamsgestalte goed uitkomt. *Neders.* *Holst.* kneep = leest, lichaamsbouw.

kneus, meerv. *kneuzen* = indrukken in ooft; *dei appels bin vōl kneuzen; dei appels bin slim kneusd, zij mōssen plōkt west hebben*. Hetzelfde wat *deuk* is in een voorwerp van blik, tin, enz.

kneuter (*van Halsema*) = tamelijk wel.

kneuterboer; zie: *keuterboer*. {p.1651}

kneuzêrg, kneuzîg = vol *kneuzen*; zie: *kneus*.

kneuzîg; zie: *kneuzêrg*.

knibbel = heel klein stukje; meestal met *gijn* voorop, en dan zooveel als: niet het geringste, volstrekt niets; *'k heb d'r* (van dien overvloed) *gijn knibbel van had*, waaraan licht, met een handbeweging, wordt toegevoegd: *nijt zóó 'n bietje; 'k wijt 'r gijn knibbel (= gijn biet) van* = ik weet er hoegenaamd niets van, kan omtrent die zaak niets mededeelen. *Oostfr.* knibbel, gnibbel = heel klein stukje, het geringste.

knibbels (alleen meerv.), voor: knieën, in de *zegsw.:* *'t op zien knibbels verhoalen* = op de knieën liggende een moeilijk of lastig werk verrichten. *Friesch* knibbels = knieën. – *knibbelkist* = cunnus, zooveel als: bekken van den venusberg. 't Woord zal samenhangen met: knobbel.

knibbelkist; zie: *knibbels*.

knibbêln = kleine stukjes van iets afbreken; *wel het doaran knibbeld?* (bv. aan dien koek.) Verwant met knabbelen; 't eerste met de vingers, 't laatste met de tanden.

knibbelschot = **knuppelschot** = klein goedje, afval; zoo ook voor kleine munt als dubbeltjes en stuivertjes onder rijksdaalders en guldenstukken.

knibbeltje, verkleinw. van, en = *knibbel*; zie ald.

knief, zie: *kniefmest*.

kniefeltoond; zie: *kniffeltoond*.

kniefmes; zie: *kniefmest*.

kniefmest, kniefmes, knief, knieft = knipmes, en ook meer bepaald: een knipmes met krom lemmer dat als snoeimes dienst kan doen. *Dr.* knieft = knipmes, zakmes; *Friesch Overijs.* knief, kniefmes; *NHoll.* knijf. *Zeel.* knijp; *Oostfr.* knîf, knîp. *Neders.* kneif, kniiv, *Noordfr.* kniiff, *Eng.* knife, *HD.* Kneif, *Deensch* kniv, *AS* cnif; – *Fransch* canif = pennemes. *Nederl.* knijf = knipmes, eigenlijk {p.1653} een lang puntig mes of ponjaard, dat men oudtijds nevens het zwaard op zijde droeg.

knieft; zie *kniefmest*.

kniep; zie: *kniepert*.

kniepbloar (knijpblaar) = blaar door knijpen ontstaan.

kniepen = knijpen; *'t knipt'r* (= *'t spant'r*) = 't gaat hoogst moeilijk, er doen zich bijna onoverkomelijke zwarigheden op. Ook: de twist is hevig; *as 't knipt en weer knipt* = in het ongunstigst geval, in den uitersten nood, ook *Oostfr.* Zoo zegt bv. een man: *mien vrou is boas, moar as 't knip en weer knipt, en duvels knipt, bin ik boas*.

kniepert, kniep, voor: knijp; *in de kniepert zitten* = in de engte, in de knijp, in benauwdheid verkeerend, verlegen zijn; v. *Dale* (gewest.) in de knijpert zitten. *Zegsw.:* *as 't op de kniepert ankomt* = als er geen ontkomen meer aan is, als men het niet langer kan verbergen, als men gedrongen wordt, enz.; *as kniepert an boord komt* = als de nood dringt, als men zich in gevaarlijken toestand bevindt. Wellicht ontleend aan het enteren van schepen en verder overgedragen op een bezoek van den dood. *Deensch* knibe = klem, engte, nood.

kniephoezen; zie: *knieps*.

kniepkouktjes; kniepkoukies (knijpkoukjes) = **iezerkouktjes**; eene soort van dunne, ronde koekjes, gebakken van meel, boter en suiker, gelettes, eigenlijk een nieuwjaarsgebak. Daartoe gebruikt men eene soort van *neijoarsiezer*, waarvan de bladen dus worden samengeknepen. Zie ook: *iezerkouktjes*.

knieps, kniepsk = van **kniephoezen wezen** = hoogst zuinig, karig, vrekkelig zijn; *Oostfr.* kniepsk = gierig; *zij is 'n kniepstuver*, zegt men van eene vrouw die niet meer uitgeeft dan volstrekt noodig is; synon. met: *penningzestien*. *Oostfr.* *Westf.* kniepor.

kniepsighaid = karigheid, vrekkelijkheid; *da's niks as heur kniepsighaid, zij koft altied van 't minste*. Zie: *knieps*. {p.1655}

kniepsk; zie: *knieps*.

kniepsloapke = kort slaapje van een' zuigeling.

kniepstuver; zie: *knieps*.

knieptang, bij *v. Dale*: nijptang, en: knijptang; *men mout hōm* (of: *heur*) *mit 'n knieptang de woorden oet de keel hoalen* = hij zegt bijna niets, is het tegengestelde van spraakzaam.

knieren = klieren; ook: de nieren van een geslacht beest; (evenwel steeds: *nierberren*, *nierōngels*). *Oostfr.* knier = klier. (Wisseling van *l* en *n*.)

kniezelbieter, voor: vrek, maar meest schertsend, en in enkele gevallen, wanneer iemand bv. over eene kleine uitgaaf niet kan heen stappen. Synon. met: *kniezoor*; zie ald. *Dr.*

kniezebieten = kniezen, treuren.

kniesen, op de tanden = op de tanden knarsen, bij *Swaagm.*: zich kwellen. *Holst.* kanstern, gnastern = knarsen, geluid bij het vermalen van iets; *Friesch* gniesen, *ZDeensch* gniese = spottend lachen; *Noordfr.* gnihsen = wrijven, en: gnisse, gniesen = de tanden laten zien bij het lachen; *Neders.* gniesen = den mond scheef trekken. Zie ook: *gniezen*, en vgl. *knars*.

kniezoor (kniesoor) = karig, vrekkelig mensch; *doarin bin ik gijn kniezoor*, schertsend voor: daaraan zal ik mij niet onttrekken, dat wil ik graag meedoen (als het iets aangenaams is). *Zegsw.*: *dei doarop zōcht is 'n kniezoor*, ironisch voor: die daarop ziet is een kleingeestig mensch, zulk eene (belangrijke) uitgaaf telt men niet. *Z.Limb.* kniesoor = schraapzuchtig persoon. (*v. Dale*: kniesoor, die voortdurend gemelijk is, een onaangenaam mensch, en: kniezer (gewest.): die inhalig, vrekkelig is.)

kniffêln; zie: *gniffêln*.

kniffeltoond, kniefeltoond; nieveltoond = loopen met de teenen naar binnen gekeerd; *Oostfr.* knifeltōnd, knifeltōnig. Van: knijpen. Vgl. *schaihakke*. {p.1657}

knik; soort van leemachtigen bodem, die o.a. de eigenschap bezit dat hij het water niet doorlaat; ook *Oostfr.* en volgens *ten Doornk.* waarschijnlijk uit: klik, *MNederd.* klick = potaarde, leem. Bij *van Halsema*: *knick* = harde onnutte aarde. Zie ook: *knipklei*. Bij *H. Kremer* bl. 370 vindt men: "Bij Opwierde, enz. is de grond op de wierde ongemeen vruchtbaar; ten noorden bestaat de bovengrond uit goede kleiaarde, doch op een' voet diepte komt men op knikaarde."

knikkerjōng, schimpwoord, voor: kleine jongen, kwâjongen; *bist 'n knikkerjōng*, zooveel als: gij wordt nog niet geteld, gij zijt nog te klein en te zwak om u met mij te meten.

knikkerkoel (knikkerkuiltje); zie: *koel*.

knikkerkoeltjen; zie: *koeltjen*.

knikkêrn, fig. in: *hij knikkert wis* = hij is voorzichtig in zijne handelingen, hij neemt zich wis, berekent alles goed, weshalve zijne ondernemingen zelden mislukken. *Eng.* to nick = juist treffen.

knikzak, voor: bultzak. Eigenlijk = nekszak, zak dien men op den nek draagt; *knik*, van: nek, met proth. *k*. *Nederd.* knik, gnik, nik; *Kil.* ghenik, nack, neck, enz. Vgl. nek, en: *niknak*.

knil, voor: knal; zie: *fut*.

knip; het honderdmaal rondwentelen van den haspel wordt door zeker geluid, dat men *knippen* noemt, aangeduid; ook *Dr.* Zulk eene hoeveelheid garen heet een *knip*, en, van den haspel genomen, *roof*, elders: knekkel. In *Holstein* heeft één stuk tien bind, en één bind twee knip. Zie: *keuninktjen*.

knipke = knipbeursje, *zij het heur knipke verloren*; *zij het 'n zulvêrn knipke koft*. (*v. Dale*: knipje = knipbeugeltje.)

knipklei, bij *H. Kremer*: eene grondsoort in de prov. Groningen. (Wellicht hetzelfde als: *knik*; zie ald., alsook: *vaalland*.)

knipnoagels, in: *op knipnoagels zitten* = als op heete kolen zitten, ongeduldig zijn wanneer men moet en niet langer {p.1659} kan blijven, of wachten. – knipnagel, eigenlijk de punt van een hoefnagel die uit de hoef steekt en dan afgeknipt wordt. Hier ook = nageltje, waarmee het zoolleer van schoenen wordt beslagen, en die binnen den schoen wordt afgeknipt.

knipoogtjen = knipoogen, pinkoogen, pinken; *hij knipoogde mie tou, ik zōl 't moar zeggen; dat knipoogtjen van hōm is niks as 'n anwenst. Oostfr.* knipōgen = de oogen dicht toeknijpen. Zie: *jen*.

knippen, in: *op doem knippen* = met duim en lange vinger een klappend geluid maken, dat zooveel zeggen wil als: ik heb het gewonnen! ik ben geslaagd, hoezee! enz. Zie ook: *klōntje*, en: *knip*.

knipperke, in: *'t is op 't knipperke* (bv.) *dat zij komen* = wij kunnen ze elk oogenblik verwachten. (*v. Dale*: het is op het nippertje = de zaak lijdt geen uitstel; ook: gij hadt geene minuut later moeten komen). – 't Eene van: knijpen, 't ander van: nijpen. Zie ook: *kant*.

knipwicht. Aldus noemen onze timmerlieden een hefboom van de 2e soort, bestaande uit een boom of spier waaraan een beugel of eene kram is bevestigd, om daarmede zware voorwerpen op te heffen of te verplaatsen. Gebruiken zij, en inzonderheid doen dit de steenhouders, daartoe alleen eene spier, om bv. zerken uit den weg te werken, *overzied te heveln*, dan noemen zij dit *hevelstok*.

knirselbōnk = kraakbeen. Vgl. *gnōrs*, en: *knarsen*.

knirsêln; zie: *knarsen*.

knirsen; timmermanswoord, en zooveel als: een raam samenstellen uit vier gelijkbeenige trapezia; eigenlijk hetzelfde als: **knissen**. Zie ook: *knarsen*.

knirsîg; zie: *knarsîg*.

knirtsen = kinderachtig zuinig zijn.

knisbak, timmermanswoord; eene soort van langwerpige bak {p.1661} om latjes onder een' hoek van 45 graden door te zagen, opdat die stukken voor raamwerk juist aaneensluiten; dat doorzagen heet *knissen*. – *Kil.* knisschen = breken, aan stukken breken; *Oostfr.* gnîsen, knîsen = splijten, gapen, bv. van eene gapende wonde, scheuren, enz.; met knijzen, kniezen van denzelfden oorsprong. Vgl. *De Bo*: verstekbak, art. verstek.

knissen; zie: *knisbak*, en: *knirsen*.

knistêrn = **knittêrn**, bij *v. Dale*: knetteren, een fijnen en helderen trilklank doen hooren; het vuur, ook: in 't vuur geworpen zout, knettert. – *HD.* knistern = vonken verspreiden; *Deensch* gnist = vonk; *Zw.* gnistra = fonkelen, knetteren; *Oostfr.* knattern, knätern, knetern. Zie: *gnistern*.

knistêrt (*Stad-Gron.*); krentebroodje van grof meel: *'n vijrdaits knistert*. Vgl. *ZDeensch* gnise, *Zw.* gnisla = met de tanden knarsen, en het *Gron.* *knirsêln*, enz.

knitteries = ijs van overgelopen water (*oploepend woater*), dat nog niet sterk genoeg is, *nog nijt hol'n ken*. Zie: *knittêrn 1*.

knittêrn, voor: kraken, van dun ijs, zóó, dat er scheuren ontstaan. Die kleine bersten of scheuren heeten *knitterscheuren*, ook als zij in glas aangebracht zijn. Vgl. *knistêrn*.

knittêrn = liegen; “*Wat kon dei Oostfraize knitrn!*”

knitterscheuren; zie: *knittêrn 1*.

knitterslag = knetterende donderslag, ter onderscheiding van: rommelende donder. *ZNederl.* knettterslag. (*v. Dale*: knitterslag, knettterslag, zonder meer.)

knitjen = dingen, beknibben bij een koop. Synon. met: *prietjen*. (Door het uitvallen der *r* = *knirtjen*; zie ald.)

knitjewinkel (*Hoogez.*) = winkeltje waar men bij kleinigheden koopt, bv. een ons of half ons, enz. Zie: *knitjen*.

knoaken (zonder enkv.) = beenderen, knoken; *dikke knoaken hebben* = een grof beendergestel bezitten; ook van menschen gezegd. *Oostfr. Neders. Holst. Noordfr.* knake = bot, been, {p.1663} ook = knokkel. Vgl. 't *HD.* Knochen.

Knoal = 't **Kenoal** = Stadskanaal: *wonen op Knoal; in Knoal gaan om tôrf.*

knoap, in: *da's 'n knoap* = een dikke, groote in zijn soort, bij v. *Dale*: koning, Synon. met: *kanjer, mōnster, boas.*

knobbîg = knobbelig. *Holst.* knobberig, van: knob, soort van knop; *Eng.* knob, soort van verhevenheid op de huid, bultachtige hoogte, bv. op de handen; *Oostfr.* knobbe = *Nederl.* knobbel.

knobes (*Niezijl*), in: *veur de knobes kriegen* = van iemand eene strenge vermaning ontvangen.

knōch = **knuch** = korte, droge hoest, kuchhoest; *hij het 'n malle knōch* = zijn hoesten is bedenkelijk. *Dr. Overijs.* knuch; *ZLimb.* knug, knuggel = hoest, kuch.

knōchen = **knuchen** = kuchen, aanhoudend, licht hoesten. *Dr.* knuchen, *Overijs.* knuchten, ook *Oostfr.*

knoedel = **dōddel**, zooveel als: ineengedrongen persoon, vooral van vrouwen gezegd. Zie: *knoedel 2.*

knoedel, voor: ineengefrommeld voorwerp: *de schötteldouk legt in 'n knoedel op de toavel.* – Ook = balletje, klompje van meel en stroop (*Ulrum*). Bij v. *Dale*: knoedel = meelballetje in de soep, (ook *ZLimb.*); deegklomp in water, vleeschnat, enz. gaar gekookt; *Oostfr.* knidel, *HD.* Knödel, grof rond wittebrood of meelgebak. – Van: kneden = door drukken met handen, voeten of werktuigen eene weke stof, bv. deeg, leem of klei bearbeiten, ook: zodoende tot een vorm bewerken; *Nederd. MNederd. Kil.* kneden. *OHD.* chnëtan, cnëtan, *MHD.* kneten, knëtten, *AS.* cnëdan, en zou van een oorspronkelijk *Germ.* werkw. gnidan, knidan, *Opperd.* gnitan, chnitan, afstammen. – Het liefkoozingswoordje der moeder tegen den zuigeling: *lutje noedel* staat voor: kleine knoedel, evenals: knûdel (*Westf.*) = Nudel (meelballetje) (*HD.*) Vgl. 't *HD.* Knödel, Knauel, Knäuel en zie: *knoedeln.*

knoedêln, ook: **knötteln** = fommelen, frommelen, onordelijk samen-{p.1665}vouwen, samendrukken. *Oostfr.* knudeln, knüllen, knullen. *HD.* knüllen, knillen, knittern. *Weil.:* knuidelen, knoedelen, iets in kronkelige of wanstaltige vouwen maken, is in Groningen in gebruik. *Dr.* knötterg = gekreukt, verfrommeld. Zie: *knoedel, knul, knuren, knütern* en *knöt*, alsmede v. *Dale* art. knitteren.

knoestje; zie: *bōdden.*

knoeven van een vogel = hem vleugellam maken. *Sprw.* 'n *Knoefde hen kikt* (of: *zicht*) ook *nog wel ais noa boom* (naar boven) = ieders verlangen strekt zich uit naar het onbereikbare, en synon. met het *sprw.* onder art. *gruin*. Daar de kippen 's nachts liefst op hooge plaatsen slapen, moet zulk een dier zich dat genot ontzeggen; toch kijkt het wel daarhenen. Vgl: ons *knöffel*, 't *Oostfr.* knuffel, en 't *HD.* Knuff. 't Woord zou ook samenhangen met: noppen, in den zin van plukken, van veeren berooven. Zie *ten Doornkaat* art. gnumben.

knöffel = onzachte stoot, duw, gevoelige druk, neep; *mouder het heur 'n knöffel geven; doar hest 'n knöffel, wicht!* Zie: *knöffêln.*

knöffelband (*Laurm.*), band door het bijgeloof van verscheiden draden gemaakt. – Ook te *Grijpskerk* is het *knöffeln*, waarvoor men ook *bestrieken* zegt, zeer goed bekend. Heeft iemand, die wat bijgeloovig is, arm of been verrekt of verstuikt, dan vervoegt hij zich bij een persoon, die het *knöffelen* en *bestrieken* doet; het bezeerde deel wordt betast, gestreken en *geknöffeld*, onder 't opzeggen van een daarop betrekking hebbend rijmpje, waarna er een doek of zoo iets, wat men *knöffelband* noemt, om gewonden wordt.

knöffêlg; wordt van de hand gezegd, als de vingers stijf zijn van koude, wanneer men ze niet niet naar eisch kan buigen; *mien hand is of: de vingers bin mie knöffêlg, ik ken nijt schrieven.* (v. *Dale*: knuffelig = verstijfd van koude.) {p.1667}

knöffelkōnd; schimpwoord, meestal schertsend tegen meisjes of vrouwen die iets zeer onhandig doen, die zulk werk als met knuffelige vingers verrichten en daardoor het voorwerp, dat zij onder handen hebben, knuffelen.

knōffēln = drukken, ruw betasten, al stotend bevoelen, licht duwen; *doe mōst mie nijt zoo knōffeln*; *Sequa het mie oarig knōffeld*; *ik kon dat geknōffel nijt langer oetstoan*. *NBrab.* knuffelen; *ZLimb.* knoevele = betasten, wrijven, enz., *Oostfr.* knuffen, knuffeln, knüffeln; *Holst.* karnüffeln, *Westf.* knüffeln = met gebalde vuist slaan; *OHD.* knuffen, *HD.* knüffeln = drukken, kneuzen; *Zw.* knuffe, *ONoorsch* kneve = knuist, vuist. (v. *Dale*: knuffelen, ruw schudden, ruw drukken, rukken.)

knōffels = **kōffen** (*Ommel.*) = polsmoffen, moffen met een' halven duim, om het opschuiven te beletten.

knolbotter; boter van koeien die met knollen of rapen gevoed worden; zij is hard en heeft een sterken smaak.

knollenboer; schimpnaam der inwoners van Haren. Aldus omdat aldaar veel rapen (knollen), als tweede vrucht na rogge, verbouwd worden en bekend onder den naam van Harender knollen; zie ald.

knollensnijder; zie: knolsnieder.

knolschil. Hieronder verstond men, een zestigtal jaren geleden, een afzonderlijk plooiel, dat op het voorhemdje (= *overhemd*) werd gedragen. Aldus geheeten, omdat het wel wat op eene soort van kurkentrekker geleek, zooals men dien verkrijgt door eene knol in zijn geheel af te schillen.

knooi, voor: letsel, kreuk, beschadiging aan een voorwerp; *'t het 'n lelke knooi kregen*. Men zegt het ook wanneer iemand door ziekte, enz. is verzwakt, en zooveel als: zijn lichaam heeft kreuk geleden. (v. *Dale*: hij gaf hem een duw en een knooi (gewest.). {p.1669}

knooien = tobben, slooven, zwoegen, lang en zwaar werken, zonder merkbaar of in 't geheel niet vooruit te komen; de boerenarbeider moet er *tegen knooien* om voor zijn gezin den kost te verdienen; *hij arbaidde en knooide altied an, en doch most hij van ploats of*. *Dr.* knooien = met groote moeite iets verrichten, vooral als zulks weinig waarde heeft. *Neders.* knojen = grove arbeid met ijver verrichten. – Ook: iemand *knooien* = drukken, duwen, mishandelen, en fig. = onderdrukken, den baas over hem spelen. *Alsmede: zōk knooien* = zijne gezondheid benadeelen. – Hetzelfde woord als: knoeien, met gewijzigde beteekenis; *knooier* = knoeier.

knooier; zie: knooien.

knooierei, knooierij = *het knooien* (zie ald.) – Ook = knoeiwerk, en: knoeierij.

knopen, in: ééne (of meer) *vles wien achter de knopen* (d.i. in 't lijf) *hebben*. (Wordt nooit gezegd: *hij het zooveul bōrrrels achter de knopen*.)

knopkeschouwen; vrouwenschoenen die door middel van eene rij knoopjes worden vastgemaakt.

knop; de huls met het zaad der vlasplant. Ook als verzamelw.: *de knop brengt van 't jaar zoo goud as niks op* = er komt bijna geen zaad van, (1894).

knopringen; zie: ploatringen.

knopspellen (knopspelden) = gouden spelden met eene bewerkte knop, die bij een *oorijzer*, aan weerszijden van het hoofd, worden gedragen. Vgl. ploat.

knopkes = **oorknopkes** = oorbelletjes. Ook elders: knopjes.

knopstoulen; de eenvoudigste soort van stoelen, nl. met biezen zitting en rechte rugleuning waarvan de stijlen zijn voor- {p.1671} zien van gedraaide knoppen. Bij geringe lieden worden zij nog algemeen aangetroffen.

knōrren en bōnken noemt men een partijtje vleesch dat voornamelijk bestaat uit botten en kraakbeen. *Oostfr.* knarre, knar, *HD.* Knorren = dik, vormloos stuk, een klomp, enz. (v. *Dale*: 't is al knorvleesch (kraakbeenig vleesch) = 't zijn al knorren en beenen.)

knōrs! bij een notenspel zooveel als: hou de voeten gesloten aaneen! *knōrs stoan* = met aaneengesloten voeten moeten werpen waardoor de kans van treffen vermindert.

knöt (knot garen); zie: *dōddel*.

knottêln; zie: *knoedêln*.

knubbel, voor: knuppel. Omgekeerd wordt *knippel* en *knippeltje* voor: *knibbel* en *knibbeltje* gehoord. Vgl. ook: *kobbeltjebuitêln*.

knuch; zie: *knōch*.

knuchen; zie: *knōchen*.

knul; schimpwoord voor: hals, bloed, stumper, bloodaard, en als versterking: *laffe knul*; 't is 'n knul van 'n kerel; bist 'n knul van 'n vent; *boerenknul* = boerenlummel, boerenknecht. Synon. met: *kloot*. (v. Dale: knol, elders knul, en dan niet immer in kwaden zin: 't is een rijke knul; knul = stumper, onnoozele.) *Oostfr.* knulle, knul, fig. dik, grof en ruw mensch; 'n knul fan 'n kerel, ook *Nederd.*, *MHD.* knolle; *Neders.* knulle = een lomp, ongeschikt stuk; een Barger Knull = een onbeschaafd mensch. Zie *ten Doornk.* art. knulle, alsook: *goele*.

knup = knoop, in een' draad, touw, enz.; ook *Dr.*

knupdoutje (knoopdoekje); dun doekje dat de vrouwen zich {p.1673} losjes om den hals knooien, tegen de koude; *Overijs.* knuppeldoekje.

knuppel; het dwarshout van een rijtuig waaraan de strengen worden bevestigd, en zoo den last kan worden voortgetrokken. – Vgl. *anjuk*. – *Weil.*: In Groningen noemt men de kleine klosjes waarop het kloostergaren zit welke men tot speldenwerk gebruikt, *knuppels*.

knuppelbatteljōn, schertsend voor: knapen en meisjes die nog schoolkinderen zijn, die in allen gevalle nog als kinderen aangemerkt en als zoodanig behandeld worden.

knuppelschot; zie: *knibbelschot*.

knuppen (*Old. Goor.*) = knooien (ww.).

knuren = kneuzen, kwetsen, van vruchten; ook = kreukelen. (v. Dale: knitteren, (vruchten) kneuzen, plat drukken.) Verwant met: knarsen, knorren, en het *Oostfr.* gnarren, *HD.* knarren, gnirzen, gnurren, gnûren, en met: gnattern, gnittern, *Gron.* knittern, gnuttern, enz. alle klanknaboosingen. In *Westf.*: gneuzen = in een hoopje menschendrek trappen. – *Weil.*: In de volkstaal te Groningen gebruikt men dit woord voor talmen, futselen, met zijn handwerk niet voortschieten.

knuterboas, schertsend voor: knutselaar, liefhebber van knutselen.

knutêrn = knutselen, klein timmerwerk uit tijdverdrijf vervaardigen. *Oostfr.* klüttern = fijne arbeid verrichten, uit tijdverdrijf iets terecht flikken, timmeren of lijmen, enz., ook *Nederd.* 't Woord zou samenhangen met het *AS.* clût, stukjes belegsels, wat men op iets smeert of lijmt, en het *Noordfr.* klütt = lap, om daarmee iets te flikken, zooveel als: afgescheurd stuk, een brok, waaraan verder het begrip van nietswaardigs, {p.1675} nietigs, onbeduidends wordt verbonden. Vgl. *MHD.* klüterwort = onnut, nietig woord; verklüttern = door allerlei bewerkingen verwarren, verwickelen. Alzoo zal de *l* bij ons verwisseld zijn in *n*.

knutêrg = aardig, lief. van knutselwerk gezegd; zie: *knutêrn*. (v. Dale: knutterig = aardig, lief.)

knutsêln; zie: *hutsêln*.

kn uut; **gn uut**; soort van vliegend insect, eene zeer kleine vlieg, die hier slechts in Augustus wordt waargenomen, en alleen als soortnaam in gebruik. Vgl. *Neders.* gnid, *Eng.* gnat, eene soort van vlieg, overeenkomende met onze *neefies*; *Oostfr.* gnid, gnud, gnûd = allerlei klein goedje. (*Gron.* *kriel* en *schröt*), en voorts = allerlei kleine vliegen of mugjes, inzonderheid de kleine Zomervlieg (Kriebelmücke) simuïia reptans.

knijlen = **körtknijlen**; door wrijven of drukken in stukjes breken, verkrumelen. De handeling zelve heeft eenige overeenkomst met: kneden, bv. aardappelen *körtknijlen* tot voeder voor kiekens. *Oostfr.* knullen, knüllen, *HD.* knüllen, knillen, knittern = in vouwen drukken, verfrommelen, enz. Samengetrokken uit: knedelen, freq. van: kneden. Vgl. *knoedel*.

koab; zie: *koap*.

koabel-tou, in: 't ken gijn koabel of tou hollen (houden), fig. voor: 't loopt de spuigaten uit, zijne uitspattende levenswijze kan hij onmogelijk volhouden, 't gaat gewis verkeerd met hem. Elders zegt men daarvoor: dat kan anker noch touw houden.

koadiék; zie: *kaaiing*. *Kadijk* ook familienaam.

koaiing; zie: *kaaiing*.

koaiman; zie: *man 2*

koal; zie: *dop*. {p.1677}

koalbil, spottend voor: arme drommel.

koaldodders = jonge vogels die nog geene veeren hebben. Het wordt te Groningen alleen van jonge spreeuwen gezegd. Van dot (gewest. dodde, dod) = bosje, bundel, zooveel als: kale massa. Vgl. *dotte*.

koale gezichten; zie: *koanebroaden*.

koale jonker; de moeras vederdistel, *Circium palustre*; v. *Hall Neerl. Plantensch.* p. 117.

koaljoager; schimpwoord voor iemand die niets bezit en zich vrij wat aanmatig; ook *Oostfr.*

koalkop = *pöffert* met bruine korst. Zie: *pöffert*.

koalopkaps; zie: *dop*.

koamer, in: *zien boudeltje*, of: *zien goud an de koamer hebben* = de boel op hebben, op de flesch zijn. Zal staan voor: weeskamer, eene instelling tot het beheer der bezittingen van weezen, of van nalatenschappen, wier eigenaren onbekend zijn. – Ook = woonhuis, hoofdzakelijk uit slechts één vertrek bestaande, in geschifte *woonkamer*; *zij komen in 'n koamer*; *mit Mai komen ze in de koamer van ...*, *zij hebben 'n koamer huurd*; *hij verhuurt 'n koamer*. Niet zelden melden de kranten den verkoop van “woonkamers”.

koamerappel, **kömmerrappel** (*Ommel.*); eene soort van kalabas. Daar bereidt men van het vruchtvliesch eene pap, die eenige overeenkomst heeft met rijstebrij, en *koamerbrei*, ook: *koamerappelbrei* genoemd wordt.

koamerappelbrei; zie: *koamerappel*.

koamerbessêm = *kamerbezem*.

koamerbrei; zie: *koamerappel*.

koamerdeur. *Zegsw.* 'n *boerenploats koopen tot an de koamerdeur tou*, zooveel als: eene boerderij koopen met vee, landbouwwerktuigen en alles wat in de boerderij of door de dienstboden gebruikt wordt, dus: uitgezonderd de meubelen.

koamerderei, voor: verschillende kamers; *zij hebben koamerderei genōg in dat groote hoes* = zij hebben overvloed van kamers. {p.1679}

koamerheer, spottend voor: bewoner van 't armhuis. Zie: *armkoamers*.

koamermaid. Hieronder verstaat men in de *Ommel.* eene meid die het werk doet voor het huisgezin, dat *boven* verblijf houdt; de *groote* en *lutje maid* doen het werk wat tot de eigenlijke boerderij behoort, en hebben dus hare bezigheden *achter*, zoodat, is er slechts ééne van die twee, deze ook *achtermaid* heet. De *koamermaid* is gewoonlijk zooveel als plaatsvervangster voor één of meer groote dochters. Moet eene meid bij een heer, enz. achter en in de keuken, dus ook de melkerij, beredderen, dan heet zij wel *veemaid*.

koamerstuk = **menistenbroa** = stuk vleesch uit het achterste gedeelte van een rund; ook *Oostfr.* (kamer = dierlijk bekken).

koanebroaden = **keeskouen** = **koale**, of: **kolle gezichten** = **sjantêrn** = **zuren**, zooveel als: door onnutte zorg gaan zeuren, knorren, zich ontevreden toonen; *lig doch nijt te koanebroaden!* = *wat wi 'j te koale gezichten!* = *leg mie nijt te kolle gezichten!* = scheid toch uit met al dat lamenteeren!

koanen (zonder enkv.); zie: *griggen*.

koansels, **könsels**, voor: voeten, en ook = pooten; *smerêge koansels* = vuile voeten; *van koukoansels wordt zultpoot*, (of: *zultvout*) *moakt*. – Ook voor: stuk sneeuw onder schoenen of

klompen bij dooi weder; “*Leujonges laipen ien 't land om, om konsels onder klompen te kriegen.*”

koantje = stoot, slag, opstopper. Bij v. Dale: koontje = vuistslag. Vgl. *anwaisel*.

koap, koab, kaap, kobbe; de larus fuscus of haringmeeuw, die vooral op Rottumeroog nestelt en den strandvonder aanzienlijke voordeelen oplevert. (Vóór eenige jaren is men begonnen hem ook op Borkum te lokken door hem er een rustig verblijf te verzekeren. *Oostfr.* kobbe. sêkobbe, *Helgol.* kobb, *Noordfr.* kub, v. Dale {p.1681} kobbe = zilvermeeuw, haringmeeuw; *Friesch* kobbe, zeekobbe = zeehen, zeeduif, zeemeeuw; *Eng.* cob = meeuw, seacob = zeemeeuw; *Kil.* kobber = columbus. – In *Zeeland* is: kobi, een roofvogel met bruinzwarte veeren en veelkleurigen kop. Zie *ten Doornk.* art. kobbe.

koapke = zeker soort van mesje. Zal verbast. zijn van: kaakmesje. Zie: *eerappelschilder*.

koar; koare = kruikar, kruiwagen; *wipkoar; wupkoare* = voertuig met twee achterwielen en een kleiner voorwiel; *koarpad* = de ruimte, op een stuk land dat bij *akkers* verhuurd wordt, om er met een kruiwagen te kunnen passeeren, en de vruchten van het land te halen. *Zegsw.:* iemand *op koar*, of: *op de koare nemen*, of: *kriegen* = voor den gek houden, in 't ootje nemen, ook *Oostfr.;* “*dat ze 't moar deden om hōm nog beter op koar te kriegen begreep Oarend bie al zien koksioansche fienighijd nijt*”; *is hōm* (of: *heur*) *gijn koar an 't gad*, of: *an hakken bōnnen* (gebonden) = hij talmt niet, maakt er oogenblikkelijk werk van, rept zich voort, (ook *Dr.*), alsmede = hij is vlug ter been; *Friesch.* Der is my gijn karre oan 't gat bonn (ik kan vlug over den weg). *men ken hōm* (of: *heur*) *mit gijn koar* (of: *gijn pōlstok*) *an de hakken komen* = hij is, door drukte, bijna niet te naderen, men kan hem niet te woord komen; *hij 's de duvel van de koar ofgleden* = hij is zeer geslepen, den duivel te slim, (ook *Oostfr.*), en: hij is een aartsdeugniet; *zien koar d'r bieschoeven* (bijschuiven) = zich er bijvoegen om een aandeel te krijgen. *Sprw.* *De eerste vis is de nutste in de koar* = de eerste winst is 't verkieslijkst, men moet de gelegenheid om eene kleine winst te behalen niet laten voorbijgaan door te wachten op grooter voordeel. – Om een bluffer te beschamen hoort men wel het volgende: *Mien zoalige besvoar Nam de hijle wereld op 'n schoefkoar En schoof dei de mug in de vout; Dou kwam de koare vol van bloud.* (Eveneens te Iserlohn, en daar het oorspronkelijke: Un schof se 'ner mügge in de füet, (= 't achterste)). {p.1683}

koar, in: *leugenkoar* (ook: *leugenbijst*), meestal echter voor: *leugenaarster; pruttelkoar, prötelkoare* = pruttelaarster; *flapkoare* = een meisje dat gaarne klikt, een klikspaan onder de kinderen; *leuterkoare* = leuteraarster, leuterkous; *jeneverkoar* = zuiper; *haisterkoare*, voor: wild meisje. Zal staan voor: vriend (van liegen, enz.). *Kil.* kare, kairken = vriend, vriendje; van karen = kiezen, waarvan ook uitverkoren; enz. *Lat.* cara = beminde, geliefde.

koaren (*Stad-Gron.*) = langzaam rijden. *Oostfr.* karen = de kr, kruiwagen schuiven; *Zw.* käre = rijden in een' wagen. Eigenlijk zooveel als: karren, d.i. met eene kar vervoeren.

koarkroders; zie: *koarschoevers*, en: *kroden*.

koaroa; zie: *soaroa*.

koarschoevers, koarkroders; schimpnaam voor de inwoners van Bafloo; *Baffelder koarschoevers*. (Vóór ongeveer 60 jaren heeft men aldaar een persoon, die als een razende de vrouwen naliep, op een kruiwagen gebonden en tot onder de gemeente Uskwerd gekruid. Deze grap moet echter den bedrivers slecht bekomen zijn.)

koartbouk = schoolboekje over Aardrijkskunde. Zie: *koat*.

koartgeven = het ronddelen der kaarten; *wel mout koartgeven? 't koartgeven handt hōm niks.* Zie: *koat*.

koartgever; de speler die de kaarten rondddeelt. Zie: *koat*.

koartleggen = wikken, de kaart leggen; *'t koartleggen down* = wikwijf zijn. Zie: *koat*.

koartvragen = vragen over Aardrijkskunde. Zie: *koat*.

koat = **koade** (*Stad-Gron.*) = kaart; speelkaart, (ook *ZLimb.*) Wil men zeer duidelijk zijn dan laat men ook de *r* hooren; gewoonlijk blijft zij achterwege; bij *Bolland*: kaorde = kaart. Vgl.

stutterboat (voor: stotterbaard); *vōt*, (voor: *vōrt*), enz. – Verge- {p.1685} lijk: 'n *koat as 'n bakstijn* = eene beste kaart, inzond. hooge troeven.

koater; een stop of stuk hout, die men uit eene opening kan nemen om water door te laten.

koater. Zegsw.: *doar is 'n koater te lubben* = daar is iets aan de hand, daar geeft het wat, daar moet men bij zijn; *hij 's overal woar moar 'n koater te lubben is* (= *hij mout alle kerwaikes mit biewonen*), zooveel als: hij moet overal bij wezen, bv. waar feest gevierd wordt, waar wat te eten en te drinken valt, enz.; *hij stapt as 'n koater in de mörgendau*, zegt men van iemand die de voeten nogal hoog van den grond opneemt. Zie ook: *Steffen*.

koatêrn; zie: *keutêrn*.

koatskedans (*Hoogel.*), waar dit meisjesspel aldus wordt gespeeld. Twee meisjes plaatsen zich tegenover elkaar en geven elkander beide handen. Twee anderen doen eveneens, doch leggen de armen kruiselings over de eerste. Nu vraagt eene der vier aan haar, welke zij beide handen heeft gegeven: *Mijnheer, mag 'k even op je bovenkamer?* – *Stap je voetjes eerst wat af*, luidt het antwoord. De eerste maakt nu de beweging of zij dit doet en nu zegt Mijnheer: *Zijn je voetjes glad en schoon?* – *Ja*, zegt de andere, en Mijnheer: *Treed er dan maar binnen!* Nu worden door de beide overige meisjes de armen om het vragende meisje geslagen tot eindelijk allen zijn binnengetreden, en springen en zingen zoo dicht mogelijk opeengedrongen: *vijr en vijr is koatskedans*, tot ze moe zijn en het spel eindigen. Vgl. *katjedans*.

koatsebal = kaatsbal. Zie ook: *rōllerōmbol*.

koatspul = kaartspel.

kobbe; zie: *koap*.

kōbben; zie: *kōffen*. {p.1687}

kōchelboonen = **konkelboonen** (*Goor.*), semen cocculi indicae, eene soort van boontjes die in het water worden geworpen om den visch te bedwelmen en zoo gemakkelijk te vangen. (Dat dit een ongeoorloofd en niet genoeg te laken bedrijf is, spreekt wel vanzelf.)

kōcheln = gedurig, onafgebroken hoesten; *gekōchel* = het onophoudelijk kuchen, rochelen. – freq. van: *kōchen* (*knōchen*) = kuchen. *Wvl.* kuchelen = veel kuchen, hoesten en fluimen.

kōchen; zie: *kōcheln*.

kodegoaren; zekere soort van grof wollen garen.

koddel; zeker landbouwwerktuig. Te *Stedum* te verkoopen (1886) “kapwagen op riemen, 1 ploeg, 2 ijzeren eggen, koddel met ijzeren stel”, enz.

kōddêln; zie: *korrêln*, en vgl. *har*, enz.

koedel; zie: *koedeltje*.

koedelgad; zie: *koedeltje*.

koedeltje, **koedel** = **koedelgad** = dik kereltje, ook: dik vrouwtje; *luk koedeltje* = klein dik ventje of meisje. – Ook voor: vetbuil, 'n koedeltje op de wang, enz. – Vgl. bij *Kil.* kodde, kodse, kudse = knoestige stok, knods, knoestige paal, alsook het *MNederd.* kudel = vergaarbak, *MDuitsch* kudel = vischben.

koegang; zie: *kougang*, en: *achterdeel*.

koegel (= kogel); de prop van een proppenschiet, gewoonlijk kogeltjes van *hijde* (zie ald.) gekauwd. *HD.* Kugel. – Ook = *schijtert* (= stuiter); zie ald.

koegelkauer (kogelkauwer); beest dat geen gebit meer heeft en het gewone voedsel dus niet behoorlijk kan vermalen, zoodat het balletjes worden die het laat vallen. Zulk een dier wordt dan met meel gevoederd. – Zegt men van menschen: *d'r koegels van kauen*, dan beteekent dit zooveel als: het eten niet door de keel kunnen krijgen, wanneer het vleesch bv. {p.1689} taai is, 't zij uit gebrek aan eetlust of andere oorzaken.

koegêln (kogelen), schertsend voor: werpen, smijten, gooien. *Sijnon.* met: *kloetjen*. Vgl. v. *Dale.* artt. kogelen, en: omkogelen.

koegelsgeweld, in: loopen, rijden, enz. *mit koegelsgeweld* = dit doen met inspanning van alle krachten, waardoor het met groote snelheid geschiedt; *hij joug mit koegelsgeweld*, en, als gevolg hiervan: *koegelsvaart gong t'r langs* (of: *lans*). Vgl. ook: *duvelsgeweld*.

koegelsvaart = met groote snelheid. Zie: *koegelsgeweld*.

koegeltjeblau (kogeltjeblauw, znw.); blauwe verfstof in den vorm van kogels in den handel, welke de vrouwen bij het doorhalen gebruiken.

koheer (*Westerw.*) = koeherder, *Dr.* beestheer. "Deze zonderlinge benaming geven onze ZO. hoekers aan een vrij talrijk corps kinderen van 8-13 jaar, wier eenige bezigheid van Mei af tot medio November bestaat in 't hoeden der koeien." Brieven uit Westerwolde (1871). Verbast. van 't *HD.* Kuhhirt.

koehokkeling (in geschrifte) = hokkeling van het vr. geslacht. "Boeldag te Saaksumhuizen van een negenjarige veuldemerrie, 2 Holl. koeien en 10 beste hokkelings waarvan 7 koehokkelings." enz., (1895).

koekeloeren = met geduld naar de komst van iemand uitkijken; ook: in behagelijke rust voor 't raam zittende zien wat op straat voorvalt; 'k zit hier al te koekeloeren en zij kōmt moar nijt; zij zit doar de godganse noamiddêg veur 't glas te koekeloeren. "Maor daor ston 'k allèn ien 'n gang te koekeloeren en wis niks van waor 'k hen mos." *Weil.* koekeloeren = een eenzaam leven leiden, te huis blijven, en voorts werkeloos zijn; bij *v. Dale* = leeg, werkeloos zitten en uitkijken; *Overijs.* = kijken, uitkijken, bv. naar de komst van iemand; *Limb.* = halsstarrig in eene zelfde richting blijven zien, gedachteloos staren; *Oostfr.* = loerend uit een venster zien; *Neders.* eigenlijk heimelijk toekijken; ook: lang en vergeefs wachten, in de gevangenis zitten en kijken. In *Holst.* hoort men ook dit woord, {p.1691} maar meer: konkeluuren = lang en vergeefs wachten en tevens aan de plaats waar men is, gebonden zijn, gelijk eene aan het spinnenwiel zittende vrouw die hare dagtaak moet afmaken vóór zij vrij is; Kunkel = spinnewiel, en dus: konkeluuren zooveel als: bij 't spinnewiel zitten turen. *Deensch* kukelure = daarheen zitten te droomen; ook: thuis blijven. In Denemarken en Zweden noemt men de watersnippen: koekeloerer. – Vrij zeker hebben wij hier aan een' pleon. vorm te denken, nl. aan 't *HD.* gucken (= kijken, *ZLimb.* koeken), en: loeren; oudt. = scherp op iets toezien.

koekert (*Hoogel.*) = guit, snaak, oolijkerd.

koekhakken; zie: *koukhouden*.

koekoek, in de uitdrukking: *dat dankt joe de koekoek!* (of – *de deksel!* – *de doezend!* – *de dood!* – *de weergoa!* – *de dore* en ruw weg: – *de donder!* – *de duvel!* – *de bliksem!* of alleen: *dat dankt joe!*) = dat zal waar zijn! ook: dat zoudt ge wel willen. *Zegsw.:* *hij zel de koekoek wel nijt weer heuren* = hij beleeft het vast niet dat de zomer en de koekoek komt, inzonderheid van een teringlijder gezegd; ook in *Holst.* – Van iemand die met zijne handen in den zak loopt zegt men spottend: *hij 's bang veur de koekoek*. Zie ook: *horendoren-kroepoet*.

koekoeken; de iris of zwaardlelie, eene waterplant.

koekoekshooi (*Ommel.*); hooi, dat vóór *Sint Jan* (24 Juni) gewonnen wordt.

koekoekspei = koekoekspeeksel, kikkerspog, lenteschuim: een wit schuim dat men in de lente en den zomer op sommige planten aantreft, zijnde het sap der planten, dat de vloosprinkhaan of het schuimbeestje als masker uitzuigt en als schuim van zich geeft. (*v. Dale* art.

kikkerspog.)

koel; **koele** = kuil, kuiltje; knikkerkoel = kuiltje om er knikkers in de storten, zooals die veelal door de knapen met de hak in {p.1693} den grond wordt gedraaid en met de handen bijgewerkt. – *om de koele zitten* is bij de scheepstimmerknechten zooveel als: in een ronden kring zittende hunne boterham met koffie gebruiken. *Zegsw.:* *vout bie koel hollen* (= *bie de meet*) = voet bij stuk houden, bij de zaak blijven, niet afdwalen, en zoo ook: zijne zaken goed behartigen; geen afwegen hebben. *Friesch:* Min moat de foet bij de kûle hâlde, ook – bij de miet hâlde.

koel; dat deel eener fuik waarin de aal gevangen raakt, *Overijs.* inkael. *Oostfr.* küle, kûl, iets dat als een buidel naar beneden hangt of den buidel of zak van iets uitmaakt, zooals bij de fuiken. (v. *Dale*: kuil = bodem van een net.) *ONoorsch* kyll, *OHD.* chiulla = zak, tasch, enz. Verwant *koel* 1 (= hol, enz.)

koelboesterd; zie: *basterd*.

koelbruïers (*Fivelgoo*) noemt men twee mannen die bv. op den weg wandelen en klein van lichaamsgestalte zijn.

koeldêr, **koelêr** = kalkoen; *koeldêrai* = kalkoenei (*Old. Westerw.*) Aldus naar het geluid dat deze vogel laat hooren. “– en de kalkoensche haan ging rechtstreeks op het eendjen af en koelderde dat hij rood om zijn kop werd.” (*M Leopold* Natuurgenot, bl. 116; *HD.* kollern = klokken: der wälsche Hahn kollert; Truthahngkollern = geklok der kalkoenen; *Oostfr.* kuler, *Nederd.* Kullerhaon. – Vergelijking: *kwoad as 'n koelder* = ontzettend boos, driftig.

koeldêrai; zie: *koelder*.

koeldêrkukentje; het jong van een kalkoen. Zie: *koelder*.

koelêr; zie: *koeldêr*.

koeljes; zie: *deukjes*.

koelknikker (*Stad-Gron.*) = groote stuijer. Zie: *koel* 1.

koeltjen = **knikkelkoeltjen** = **koeltjestuiten** = **stuiten**; een knickerspel waarbij men 8, 16 enz. knickers in een kuiltje stort. De knapen zeggen: *wel dait mie vijre bie?* (*Old.*), stort de {p.1695} acht dan gezamenlijk in het kuiltje en wint het wanneer dat in een even getal blijft liggen; in de *Ommel.* wint oneven, en worden alleen de knickers buiten het kuiltje geteld. *Neders.* külken spelen, *Noordfr.* kölken. Zie: *biedown*.

koeltjeröllen; zeker knickerspel. Men raakt elkander om beurten en wiens knikker in het kuiltje komt heeft het spel verloren. Zie: *koel* 1.

koeltjestuiten; zie: *koeltjen*.

koeme (*Old. Westerw.*) = **koem** (*Westerkw. Fivelgoo*) = kōm. Zie: *spoulkōm*.

koeperske; zie: *meesterske*.

koephoes (*Hoogel.*) = werkplaats van een' kuiper.

koeraier; zie: *kerijr*.

koers. In de *Ommel.* zegt men: *dat gait 'n koers oet* = dat neemt eene harde vaart, in eig. beteek. van een rijuig dat snel afrijdt; en fig.: dat zal er op los gaan: “’t gong 'n eerlieks koers oet” (*Marne*) = 't ging er omweg, men maakte veel drukte, had veel plezier, enz.; *elk gait zien koers* = (in dat huisgezin) doet elk wat hij wil; *boeten koers wezen* = in een ijenden toestand zijn; 't is oet de koers = de naaste weg loopt daar niet voorbij, zooveel als: men moet uit den koers sturen om dat punt aan te doen; *hij gait zien olle koers weer* = hij doet alles weer naar ouder gewoonte, zoowel in ongunstigen als in gunstigen zin.

koes; **koeze** = kies; *dat ken 'k in mien holle koes wel bargaen* = die hoeveelheid, dat teugje is al te klein, vooral wanneer het sterken drank geldt. Zie ook: *hoar*.

koesen, **koetsen** (wederk.) = koest wezen, zich stil, rustig houden: *koes die!* of: *koets die!* tegen een' hond. *NBrab.* zich koes houden = stil houden *Kil.* koetsen; 't *Fransche* couche, *HD.* kuschen. (v. *Dale*: zich koesen = zich nederleggen, het *Fransche* se coucher.)

koesjebeien; de bessen van den gemeenen sneeuwbal, *Vibur*-{p.1697} num *Opulus*; v. *Hall. Neerl. Plantensch.* bl. 104.

koeskas = doorengemengde spijzen, wanneer men niet gewoon is die samen te vereenigen tot één schotel, en ze daarom met zekere minachting noemt, zooveel als: een mengelmoes; *koeskassen* = *koeskas* maken; *hij koeskast 't al deur 'n kander en moakt 'r 'n proeksel van.* *Overijs.* koeskas = mengsel; koezen = mengen, hutselen; *Zeel.* koeskoes = doorengemengd; *Oostfr.* kûskass, en: kûskassen (= 't *Gron.*). (v. *Dale*: koeskoes, een mengsel van verschillende soorten van vleesch en groenten, enz. en zou eigenlijk de naam zijn van het echt nationaal gerecht in Marokko en Barbarije.) Zie: *Dozij, Oosterlingen*, bl. 53, 54.

koeskassen; zie: *koeskas*.

koesken = dutten, slapen, beperkt zich bijna alleen tot de kindertaal, van moeder tegen zuigeling: *koeske die!* = slaap, lieve! Zie: *koesen*.

koeskillên, koeskil'ng (kieskilling), nevens *koespien* = kiespijn, zoo *tandkillen*, en: *tandpien*. Vergelijking: *lachen as 'n boer dei koespien het*, zegt men spottend wanneer iemand, van pijn, een pijnlijk gezicht trekt. *Oostfr.* kûskelle, kûskellen, van: kelle, kellen = smart, pijn. Vgl. killen.

koespien; zie: *koeskillên*.

koeswark (kieswerk), bij de dagloonersvrouwen zooveel als: lekkers, zoete waar; *koffie mit koeswark* = koffie met koek, enz.

koetêrn (*Wolters.*) = babbelen.

koets (*Stad-Gron.*), voor: bed, bedstede; *wie hebben zōkke groote koetsen* = ruime bedsteden. Meer algemeen is de uitdrukking tegen kleine kinderen: *'k zel dei in dein koetske leggen* nl. in een wiegje. Wellicht een verbast. van *'t Fransche couche*.

koetsen; zie: *koesen*.

koetske; zie: *koets*.

koetspeerd; zie: *driest*. {p.1699}

koetswoagen, koetswoagen, voor: koets, ter onderscheiding van: rijtuig zonder kap, het bovenstel rustende op leeren riemen. Zeer oude menschen herinneren zich 't nog zeer goed dat niet één boer van *'t Oldampt*, noch van *'t Hoogeland* er een *koetswoagen* op nahield. – *Kil.* koetswaghen; *Oostfr.* kûtswagen, *HD.* Kutschwagen. Sprw. *Men wordt eerder van 'n strōntkoar overreden as van 'n koetswoagen*, fig. en zooveel als: met wezenlijk voorname lieden is doen te hebben, van gewaande grooten, parvenu's, kan men eene onbeschofte behandeling verwachten. *Oostfr.* Man word êrder fan 'n meswagen oferfaren, as fan 'n koêtswagen oferjacht.

koeze; zie: *koes*.

koezen = kiezen. Zegsw.: *den zellen die de koezen nijt meer jeuken* = als die tijd komt zijt gij reeds lang dood. *Oostfr.* De kellen (Gron. killen) gîn tannen of kûsen mêt = o, die persoon is reeds lang dood. – *de koezen zellen hōm d'r nijt van jeuken* (= *'t zel zien mōnd wel verbiegoan = hij blijft'r nōchtern van*) = hij kan er niets van krijgen.

koezetrekker (= kiezentrekker); timmermanswerktuig, bestaande uit eene ijzeren stang met beugel, om bouten, enz. uit hout te trekken (v. *Dale*: kiezentrekker; werktuig om palen uit te halen.) Vgl. *knipwicht*.

kōffen = **knōffels**; zie ald. (*Auwen: kobben*, ook *koffen* zijn te lande zwart lederen handschoenen, zonder vingers, ook *handleeren* genoemd, dienstig voor den landman bij het oogsten der veldgewassen, onder welke dorens of stekels vermengd zijn.

kōffie, zie: *tee*, en vgl. *tebak*. Zie ook: *stinkende boon*.

kōffieboonbrander; zie: *kōffieboonen*.

kōffieboonen, ook voor: gemalen koffieboonen, kofiië; *kōffieboonbrander* = koffiebrander; *kōffieboonspuil* = papieren zakje voor {p.1701} koffie; *kōffieboonstrōm* = trommeltje voor koffie, nl. voor dagelijksch gebruik.

kōffieboonspuil, zie: *kōffieboonen*.

kōffieboonstrōm; zie: *kōffieboonen*.

kōffieboudel = koffiepot met theegeod, *barg dei koffieboudel moar op en geef ons 'n bōrrel*.

kōffiebred = koffieblad.

kōffiedik, in de zegsw.: *da's zoo kloar as kōffiedik*, iron. voor: dat is duister, onbegrijpelijk, die redenering is niet te vatten, ofschoon de spreker meent zeer duidelijk te zijn.

kōffiedrinken, als tijdsbepaling: *koom ie te teedrinken* of *te kōffiedrinken?* zooveel als: p.m. te drie, of om zes uur.

kōffiedrinkerstied = de tijd, 's morgens 10 uur, van koffiedrinken.

kōffiedrinker; iemand die eene koffievizite aflegt, inzond. des zondagsmorgens na de preek. Die zulk een bezoek ontvangt, zegt: *'k heb 'n kōffiedrinker*, zooveel als: er is iemand bij mij die mij een morgenbezoek brengt.

kōffiekōnkeltje, voor: koffieketeltje. (v. Dale: koffiekonkel = eene vrouw die veel van koffiepraatjes houdt; konkelpot = koffiepote.)

kōffieloodje; cilindervormige maat voor koffie ten dienste der huishouding, gewoonlijk van blik, met een middenschotje, zoo dat één (oud) lood, en een (oud) half lood beide deelen kunnen vullen.

kōffien (Westerw. onzijd.) = koffie.

kōffie opsloagen = koffie zetten, kokend water op de koffie gieten; *'k heb de koffie opsloagen*, moar *'t het nog nijt genōg trōkken*.

kōffieprōt = **prōt**: het bezinksel van getrokken koffie, koffiedik. Westf. kaffeprōtt = slechte koffie.

kōffietied = de tijd van koffiedrinken; *zij kwammen om kōffietied bie ons*, d.i. 's avonds.

kōffietul (Wolters.); schimpwoord voor iemand die buitengewoon veel koffie drinkt. {p.1703}

kōfschipper, eigenlijk: de kapitein van een kofschip of kof; in 't algemeen gezagvoerder op een schip voor de kleine vaart. (Voorheen kende men voor die vaart alleen: koffen, smakken en groote tjalken. Omstreeks 1847 is men eerst te Sappemeer, spoedig daarop te Veendam begonnen scherpe schepen te bouwen, welke men met den naam schoener of *schoenjer*, en: schooner doopte.)

koft (= kocht), voor: koopt, en: gekocht; *hij koft 'n hoes*; *hij het 'n hoes koft*. Zegsw.: *dei ze ken koft ze nijt* (die haar kent koopt haar niet), zooveel als: die goed met dat meisje bekend is, trouwt haar niet. (Verv. van; koopen: *ik koop, doe kofst, hij koft, enz.*; *ik koft, doe kofst, hij koft, enz.*)

kōftjalk; zie: *tjalk*.

koiêr = **kaier** = *kuier* wandeling. Zie: *kaier*.

koiêrn (Stad- Gron.) = *kaiêrn* (Old. enz.) = *kuiêrn* = wandelen.

Kok = **Koksioan**; *hij 's 'n dikke Kok*. Zie: *Koksioanen*.

koker; het teellid van een hengst; ook *NBrab*.

kōkhalzen; het onwillekeurig keelgeluid dat ontstaat door de poging om iets uit de keel te verwijderen, wat ook het geval kan zijn bij eene neiging tot braken; "*'t olle mensch begunt joe te kōkhalzen*", enz. *Oostfr.* kurkhalsen, kulkhalsen, *Neders.* guurkhalzen, *Bremen* worghalzen. Vgl. *opkōrken*. (Weil.: kikhalzen, in spijs en drank bijna stikken; v. Dale: kikhalzen, ook: kukhalzen, en, wat de voorkeur zou verdienen, kokhalzen = bijna stikken, zich de keel verstoppen; *Ned.-Bet.* kokhalzen van 't lachen, ook ten gevolge van gulzig eten.)

Kokhijm; **Kokhaim** = Kaakheem, eene buurtschap aan het Damsterdiep. Gewoonlijk wordt er het logement, dat daar staat, mede bedoeld; *op Kokhijm is van oavend meziek*. {p.1705}

kokken = het werk van kok verrichten; *koksêln* = daar bijzonder veel werk van maken; *zij ken goud koksêln* = zij kan goed koken, bakken, braden, eten smakelijk bereiden, zij is een goede kok.

Kokken; zie: *Koksioanen*.

koks; zie: *Koksioanen*.

Kokse kerk = **lutje kerk** = kerkgebouw der Christel. Afscheidenen; ook *Dr.*, *hij gait altied noa Kokse kerk*.

koksêln; zie: *kokken*.

Koksioanen = **Kokken** = Christelijk Afscheidenen. Aldus genoemd naar Hendrik de Cock, in leven predikant te Ulrum, die zich aldaar in 1834 aan 't hoofd dezer kerkelijke beweging stelde; *koksioans*, *koks* = tot die gezindte behorende, en ook = hare gevoelens toegedaan, een

fijne, Calvinist zijn. *Overijs.* koksiaane = vrome. (Te *OPekela* werden zij *Germnisten* geheeten, naar hun' voorganger Harm Germs.)

koksioans; zie: *Koksioanen*.

kol; **kolle** = kolf van 't geweer. Ook: witte plek voor den kop van een paard, onderscheiden in den vorm van: bles; ook *Dr.* – En = koude; *zij mou'n 'n bult kol lieden* = zij moeten veel koude lijden.

kold = koud. Vergelijking: *'k bin zoo kold as 'n vis*, ook: *as 'n bōt en: as 'n kikkert*. Zie ook: *hijt*.

kolde (Vredewold) = koorts, ook *Dr.* – *Oostfr.* kolle, kolde = koorts; *Neders.* koolde = koude koorts, *Deensch* kolden, kold feber, *HD.* kalte Fieber, *Gron.* kolle koors.

kolder, eene paardenziekte, wordt ook onzijd. gebruikt; *Nederl.* ml.

koldêrg = huiverig, rillende, koulijk.

kolderhout (in annonces) = partij hout dat uit *kolders* (zie ald.) bestaat. Eemspolder (1876): Boeldag van: "volkskeeten, gebouwd van kolderhout, schalen", enz. {p.1707} **kolderig** = leuk. "*Hij wer op zoo'n menijer voak deur elk en ijn bedrogen, dij hom moar 't stak nijt nauw wat 't was, Hijl kolderig verlegen.*"

köldêrn = zacht rollen met een bal, kogel, schijfje, enz. *Oostfr.* *Holst.* *Sleesw.* *Saksen,* *Thüringen,* *Hessen* kullern, *HD.* kollern, *ZW.* kullra = rollen. Zie ook: *körreln*.

kölderrad; elke schijf die dienen kan als kinderspeeltuig, om er nl. mede te rollen. Zie: *köldêrn*.

kolders = kleine balkjes waarop o.a. houten vloeren gelegd worden. Bureau van politie: "Ter herkenning gedeponerd: Twee vurenhouten noordsche kolders, lang ongeveer 20 vt, gevonden in het Zuiderdiep." (1865). (v. *Dale*: kolders zijn van dezelfde soort als sparren en juffers, vierkant beslagen en van 4 tot 7 el lang.) *WVL.* kulter, kulder. Bij timmerl. lang stuk hout, drie a vier duim dik en eenen voet breed. Kulters dienen voor zolderbalken (De Bo).

koldslachter; kleine slager die gestorven vee koopt en dan slacht. (v. *Dale*: koudslager, koudslachter, spottend = vilder.)

koldwinter (klemt. op: *win*, koudwinter), in de *zegsw.*: *'k zel mie d'r gijn koldwinter van moaken*, zooveel als: 't baart mij weinig zorg, 'k zal mij daaromtrent niet ongerust maken. – Ook de naam eener herberg te Warfum, en uitgesproken: *Kolwinter*.

koldzwien, **kold zwien**, wat bij *van Dale* kolsem, zaadhout, tegenkiel, en bij *v. Lennep* kolzwijn heet. *Oostfr.* kolswîn, *Eng.* keelson, kelson, *Deensch* kjölsviin, *Zw.* kölsvin, *HD.* Kielschwein, ook: Kolsem, Kolschwenn, Kielschwinne, *Nederd.* kielswien, kielschwin.

Volgens *ten Doornkaat* is het eerste deel van dit woord één met kiel, *Wangeroog* kiöl, *Oudd.* kiöl, uit het *ONoorsch* kjolz, of als het *Eng.* keel uit het *AS.* ciol, ceol, enz. Het tweede deel zou eene verbastering zijn van: swil, daar deze balk op *Wangeroog* nog kiölswil of kiölswil luidt, in het *Noorw.* kjölsvill. Dit svill, *HD.* Schwelle = grondbalk, of eigenlijk stut of draagbalk van iets = *OHD.* kiol, *AS.* ciol, enz. dat oorspronkelijk schip beteekende. Het woord is dus eigenlijk een pleonasme en zooveel als: de balk waarop het schip steunt. Zie ald. art. kolswîn. {p.1709}

kolfgoaren, eene soort van dun touw.

Kolgat (klemt. op: *gat*); nauwe doortocht van de zuidzijde der Groote Markt naar de Heerestraat (ook wel *grootte Kolgat*), en die van de Heerestraat naar de Vischmarkt (*klaine Kolgat*) *HD.* Gasse straat, steeg, pad, *MNederl.* gat, gate = nauwe weg, pad. *WVlaamsch* gat = straat, weg, doortocht, poort wat ook hier van toepassing is. *Verdam*: gatte, gate = straat, weg *Got.* gatvo *OHD.* gaza, *MHD* gazze. *HD* Gasse – Vgl. ook: *Eng* gat = poort, ingang = gatway = poortweg, enz. Zie: *Gron. Volksalm.* 1892 bl. 44.

kol; grootere of kleinere waterkom, die in de nabijheid der Noorder- en Dollertsdijken alsmede bij de Westerswoldsche A worden gevonden en door watervloeden zijn. Onder de gemeente Kloosterburen heeft er eene de grootte van 1/2 Hectare. Te *Hamdijk* (gem.

Bellingewolde) vindt men nog 5, van *Winschoterzyl* langs den *Ouden Dijk* telde men tien kolken. (H. Kremer bl. 132)

kolle = koude. *Zegsw.*: *dei kolle is oet de lōcht* = die zwarigheid is uit den weg geruimd, dat ongelukje is afgewend, wij kunnen nu rustig zijn, of: rustig onzen gang gaan. Men zegt het ook bij 't jassen wanneer al de troeven uitgespeeld zijn.

kolle bakkerei, kolle bakkerij; depôt van brood, wittebrood en beschuit; *hij het 'n kolle bakkerei* = hij is depôthouder van brood, enz.

kolle in de handen, of: **kolle ien hannen** = winterhanden; "*kolle ien hannen was 'n algemaine klacht, gounent wazzen ze zoo dik as potten, krek of ze bof harren; enkelden wazzen zoo roeg en vrijd as keesrieven.*" Zoo ook: *kolle in de hakken*. Bij v. Dale: koude aan de handen, voeten. Zie: *schithakken*, *sloatjen*, en: *hoed*.

kolle koorts, (zonder meerv.); zie: *kolde*.

kolle pis; alleen schertsend van iemand die lang werk heeft met wateren. *Oostfr.* kolde pisse, v. Dale koudepis = droppelpis, moeilijkheid in de waterloozong, 't *Fransche* chaudepisse.

kolleretje; soort van halskraagje van een kinderhemdje. *Fransch* col (hals), daarvan: collier (halsband, halssnoer), en *kolleretje* hiervan 't verkleinw. {p.1711}

kols; zie: *kolsachtig*.

kolsachtig (*Marne*) = vergeetachtig, sullig, niet bij de hand; 'n *kols* van 'n *kerel* = een slaapmuts, suffer. Ook hoort men elders: *wat bistoe 'n Kōlske van Bremen!* schertsend tegen een meisje dat iets vergeten of verzuimd heeft. (De *o*, in: *kols* wordt eenigszins gerekt uitgesproken, zoodat deze klank door *ao* zou kunnen voorgesteld worden.) Daar: kol = hamerslag tegen den kop van een rund, om het te bedwelmen vóór 't slachten, zou *kols* zooveel zijn als: bedwelmd, en *kolsachtig* = *dwelmachtig*, enz.

kōlske van Bremen; zie: *kolsachtig*.

koltêrg = duizelig, van paarden die aanden kolder lijden.

koltig = koudachtig.

Kolwinter; zie: *koldwinter*.

kolzen = praten, babbelen, vooral wanneer zulks eenigen tijd duurt; *zij is weer an 't kolzen west*, (*Goor. Wolters.*, enz.)

kōm; zie: *bōksēm*.

kom-alle-dag, in: die, of: dat *is meer as kom-alle-dag* = meer dan alledaagsch, vooral wanneer het aanzienlijke personen betreft en dit aan de kleeding, manieren, enz. duidelijk te zien is. Zie ook: *ornoarie*.

kōmdeur (= kommandeur); naam of titel bij het volk van den opzichter of beheerder der Stadsbezittingen te ter Apel.

kōmdijêrn (kommandeeren), in den zin van: bestellen, eischen of vragen in eene herberg; *hij kōmdijrt 'n glas bijr* (of: bier); *hij har naulick 't gad an stoul of hij kommedijrde 'n glas jenever*. *Zegsw.*, als antwoord, wanneer men op bevelenden in plaats van op verzoekenden toon wordt toegesproken, bv.: *dou de deur dicht!* dan hoort men den terugslag: *komdijr dien hond en blaf zulf* (ook: 'k bin dien hond nijt!); ook *Oostfr.* {p.1713}

komen, in: 't *komt 'r tou* = 't komt er op aan, 't kost moeite; *d'r komt niks van te zijn* = dat wordt (door de andere kleeren) bedekt, dat valt niet in 't oog; *da's 't minste wat 'r komen ken* = dat is het ergste wat iemand kan overkomen; *dat kōmt zoo as 't kōmt* = dat is toevallig, dat was vooraf niet beraamd. – *Zij komen bie heur in, zij komen bie die menschen inwonen*.

kōmfer = nachtstoel, bij v. Dale kakstilletje, kaksulle, waarvoor elders: stelletje. Vgl. 't *Eng.* comfort, en: comfortable; wat dus tot de gemakken van het huiselijk leven kan dienen. Zie: *ondersteker*.

kōmfort, konvort, konfortje, kevort (= couvert) = enveloppe.

kōm jōng! roep van paarden; ook van honden en schapen.

kōmkōmmertied, schertsenderwijs voor: de tijd in het voorjaar dat er nog geen nieuwe groenten zijn. Ook in 't algemeen een slechte tijd, wanneer er gebrek aan werk en verdienst is; ook *Holst.* Woordspeling met ons: kommer, 't *HD.* Kummer. ('t Woord wordt ook in 't *Nederl.* gebruikt, vooral om de zomermaanden aan te duiden, die weing stof voor de nieuwsbladen opleveren.)

kōmmerappel; zie: *koamerappel*.

kōmof (komaf), voor: afkomst; *van groot*, of: *hoog kōmaf wezen* = van aanzienlijke familie, van grooten huize zijn. Ook aldus te *Utrecht, ZHoll.*, enz. "*Zij is van hoogen kom-af.*" (*Schimmel*, de Kaptein van de Lijfgarde, Dl. 2 bl. 172. Schertsend zegt men: *hij's van hoog komaf, zien voader is torenwachter*, waarvoor te *Meurs*: den es van hoch kommaf, sinn vader wont op de solder.

kōmof (komaf) = afkomen (z.nw.), ten einde brengen; *is gijn komof an* = er is geen afkomen aan, er is haast geen einde aan dat werk, 't is een langwijlige arbeid. (Komt alleen in het gewone dagelijksche leven voor.)

kōm ol! roep van paarden, vooral oude; ook van koeien die ge-{p.1715}molken zullen worden. Zie ook: *ol*.

kompakt = assurantiemaatschappij tegen totaal verlies van zeeschepen. Deze provincie telde nog vóór eenige jaren de kompakten: *Groningen, Veendam, Wildervank, Pekela, Sappemeer* en *Delfzijl*. Ook voor: zieken- of begrafenisfonds. (compact = vast aaneensluitend, samengedrongen.) Zie ook: *olderman 1*.

kōmpas, bij onze turfschippers voor: Compasuum, onder de gemeente Emmen (Drente); eigenlijk = gemeene weide.

kōmpeer (klemt. op: peer), ook: *kompeerske*; vrouw die zich in een of ander opzicht wat zonderling gedraagt; *wat 'n roar kompeer is dat!* (*Goor. Stad-Gron.*) Van 't *Fransche* compère.

kōmpeerske; zie: *kōmpeer*.

kōmpelment = *grout'nis* = compliment, groet. Dienstmeiden zullen zeggen: *de kōmpelment van mevrou, en*, enz., voor: compliment van, enz., hetwelk weer staat voor: het compliment van, enz.

kōmpelzant = beleefd, wellevend, hoffelijk; 't *Fransche* complaisant.

kōmpleet, kōmplijt = in alle opzichten; er volkomen op gelijkend, aldus kunnende heeten; 't *is kōmpleet 'n oarighaid, – 'n lust, – 'n kemedie* = wij vinden dat ding, die zaak wezenlijk aardig, vermakelijk; 't lijkt wel wat op, 't heeft veel van eene komedie; 't is waarlijk een lust (om te zien, enz.) "*k nam 'n klain mondje vol klad – over was 't!* (de kiespijn) *komplijt 'n miroakel!*" Synon. met *kant 2*. (v. *Dale*: compleet = volledig, voltallig, ongeschonden.) Zie onder art. *verzjin*.

kōmplötje, voor: gezelschapje; "*'n kōmplötje van 'n man of vijf, vieve.*" Ook voor: troepje; *bie komplötjes kaiêrn ze noa 't stoatsion*.

kōmpoabel, in den zin van: in staat zijn tot iets; *hij is kōmpoabel genōg om 'n moord te doun* = hij zou niet voor een' moord terugdeinzen. – Sarrend zegt men: *bist kōmpoabel en dus 't mie niks* = gij kunt mij geen kwaad doen, uwe bedreigingen tel ik niet; ook *Dr. – Neders.* de maagd is kumpabel un stritt mi dat af = zij verstout zich mij tegen te spreken. – {p.1717} Het basterdw. *capabel*, 't *Fransche* capable.

kōmsà. Dit woord wordt meestal vergezeld van eene beweging; *'n oal van kōmsà!* = ('t was) een aal als hier mijn arm. Bijna 't zelfde als 't *Fransche* comme ça, ook wat de uitspraak betreft.

kōmse, kōmze (*Marne*) = komt gij, en: gij komt. Elders: *kōmtse*.

kōmsprōngen (zonder enkelv.) = uitvluchten, allerlei praatjes om daarmede iemand om den tuin te leiden; *moak moar gijn kōmsprōngen* = kom maar met de blanke waarheid voor den dag. "*Och jonge*", *vol Wilm hom ien reden, dei mit Tebeis nâit veul komspronkjes mouk*,

“doar hest doe ja gâin verstand van.” Ook bij een af te leggen bezoek zegt men wel: *gijn kōmsprongen moaken!* = gij moet geen drukte of omstel om mij maken. Zal staan voor: kromme sprongen, en ontleend zijn aan de gewoonte van sommige dieren om door zijsprongen aan hunne vervolgers te ontkomen. *Deensch* krumspring = kunstige sprong. **kōmsprōnkjes**, ook *korsprōnkjes* (zonder enkelv.), fig. = omwegen om tot de zaak te komen. Vgl. *kōmsprōngen*.

kōmst = toegang aan huis; *hij het doar zien kōmst* = hij mag daar vrij aan huis komen, is daar altijd welkom.

kōmste; zie: *kōmse*.

kōn = kon, konde, en: kende; *ik kōn dei man nijt*.

kōnd (mv. *kōnten*) = podex, en ook: cunnus; *'t is niks as kop en kōnd*, zegt men van een buitengewoon klein en dik mannetje; *hij kreeg hōm bie kop en kōnd en gooide hōm de deur oet*, zooveel als: hij greep hem bij de kraag en de broek, enz.; *dat krigt hij an zien kōnd* = dat verliest hij, ook: moet hij schade lijden; iemand *de kōnd vōl geven* = hem zooveel geven dat hij dronken wordt; iemand *wat an de kōnd zetten* = van hem geld leenen (of goederen koopen) zonder terug te betalen, enz.; *'t veur de kōnd kriegen* = het spel verliezen; *hij ken mie de kōnd kussen* = ik ben niet bang voor hem, want hij kan mij geen kwaad doen; *iemand in de kōnd zitten* = hem steeds vleien. Zegsw.: *de kōnd slacht hōm achtentachtēg* = hij is in groote benauwdheid, angstig, verschrikt. Sprw. *Zoo mōnd zoo kōnd*. (v. Dale: kont (gemeen) = achterste, aars, gat.) Vgl. *lullebruir*, en zie *ten Doornk*. art. kunte. Wvl. kote = cunnus.

kōnd, als versterkend bijw. met ongunstige beteekenis; *kōnd drōnkend* (stik bezopen); *kōnd vervelend*, enz. Vgl. *kōndsbietje*. {p.1719}

kōndewieten (*Stad-Gron.*) = gedrag, levenswandel; aard, imborst; “doe mit dien gemeine kōndewiēt 'n!” Verbast. van: conduite = gedrag.

kōndkroepen, **kōndkrupen** = vleien, pluimstrijken, kruipen, zich op lage wijze in iemands gunst indringen; *deur dat kōndkroepen het hij 't wied brocht; ik hol nijt van dei kōndkroeperei*.

kōndkroeper, **kōndkruper** = pluimstrijker, gatlikker. Zie: *kōndkroepen*.

kōndkroeperei, **kōndkroeperij** = vleierij, kruiperij. Zie: *kōndkroepen*.

kōndrōffel (*Ommel.*) = berisping. Eigenlijk zooveel als: een roffel op zijn achterste slaan.

kōndsbietje; minachtend voor: een weinige, een zeer klein stukje.

kōnfortje; zie: *kōmfort*.

koningspil (in geschrifte); de spil van een molen. “Van een watermolen bij de Boneschans werden de kap en de koningspil vernield, zonder verdere gevolgen.” (1871).

Kōnje, **Kuinje** (*Westerkw.*); meisjesnaam. Wellicht eene verbast. van: Kunegonde.

kōnkel, in: *is 'n kōnkel in 't tau* (touw) *komen* = de zaak heeft eene belemmering ondervonden = er is eene kink in de kabel. (v. Dale: kink = knoop, draai in een touw.)

Wellicht bijvorm van: kink, met verkl. uitgang *el*.

kōnkelbiene = bijzit, boel, 't *Lat.* concubina.

kōnkelboonen; zie: *kōchelboonen*.

kōnkelfoezereij = **ōmstoken wark**, zooveel als: konkelarij, gekonkel, overeenkomst tusschen twee of meer personen om langs slinksche wegen een zeker doel te bereiken; *gijn kōnkelfoezerei!* = geen geheim overleg! kom er maar ronduit mee voor den dag! (*Keulen*: moach meer kein kunkelfuse = fop mij niet); *verkōnkelfoezen* = geheimzinnig iets wegstoppen. (v. Dale: konkelfoezelen, konkelfoezen = arglistig handelen, met draaijerijen {p.1721} omgaan; zich met een ander verstaan om een derde te bedriegen; ook *NBrab.*); *Ned.-Bet.* konkelfoezie = bedrog, omkoopig, knoeierij; *Neders. Holst.* kunkelfuserije, kunkelfuse = eene geheime verwickeling, kuiperij, enz. Van: konkel, oudt. = spinrokken, spinnewiel, en: *foezen*, met den stam als in: *befoesd, verfoesd, befoezeld* = in verwarring gebracht, van 't *Lat.* confusio, *Fransch* confusion.

konkelproadien (*Stad-Gron.*) kletspraatje. “’t Was van ’n paar dijnstmaiden dij ’n konkelproadien huilen bie ’n padde”

kōnsels; zie: *koansels*.

konselijêrn = overleggen; “*ik konselijrde mit Hilje, mien vrouw, om*”, enz. (*v. Dale*: consuleeren = raadplegen.)

kōnstituutsiekoor; zie: *triepkoorn*.

kontantement, voor: genoeg, bekomst, bv. van een maaltijd; *’k heb mien kontantement. Fransch contentement, Eng. contentment* = tevredenheid, vergenoegzaamheid, berusting.

kōnter; zie: *kōnterboer*.

kōnterboer; iemand die de boerderij van een heereboer of weduwe bestuurt of helpt besturen. Ook bij *’t lantêrn*, en wel de andere boer van dezelfde kleur waarvan troef gemaakt is, bv.: is klaveren troef dan is klaverenboer *de beste boer*, en schoppenboer *kōnterboer*, ook alleen: *de kōnter*, en de tweede troef. (Zie: *lantern*) *kōnter* staat hier voor: contra.

kōnterbuutsie (*Westerkw.*) = contributie, in: iemand *onder kōnterbuutsie hebben* = onder den band hebben, streng toezicht over hem houden; *onder kōnterbuutsie stellen* = onder voorgedij brengen. Vgl. *keduks*.

kōntjen = knoeien, lomp mee omgaan, nl. met kleine voorwerpen; met iets *ōmkōntjen* = iets niet flink behandelen, er knoeiwerk van maken.

kōntoezie = verwarring, hinderpaal, belemmering; *’t was ’n hijle kōntoezie dou zij dat touval kreeg*, zooveel als: dat {p.1723} was eene stoornis, dat bracht groote verwarring te weeg. Vgl. *’t Lat. contusio, Fransch contusion* = stooting, kwetsing, kneuzing.

kōntrain, kōntrein = streek, omstreek, landstreek, oord; *in Warfêrn en dei kontrain wordt veul vlas verboud* = te Warfum en nabijgelegen dorpen, enz. “Elders, op het Hoogeland en in het Westerkwartier reizen dusgenaamde opkooiers de contreinen af of laten lammeren opkopen, bij talloze troepen,” enz. (1872). “*dei vent oet Osterhörn, Heerskes of dei contraine*”, enz. *Kil. kontreye, NBrab. conteriye, Zeel. contry, Oostfr. kuntrai, Fransch contrée, Eng. country* = landschap, *v. Dale* contrei, contreie.

kōntrein; zie: *kontrain*.

kōntroarie = het tegengestelde, zoowel in gunstige als ongunstige beteekenis; *jantje kontroarie* noemt men iemand die altijd tegenpraat of dwarsboomt (*v. Dale*: contrair, contrarie = tegengesteld, tegenstrijdig.)

kōnvort; zie: *kōmfort*.

koog; zie: *keug*.

kooi = eendenkooi, waarvan men één nabij Zoutkamp en twee te Uithuizermeeden aantreft. – De geslachtsnaam *Kooi* komt in de Ommelanden veelvuldig voor.

kooiken; als eigenaar eener eendenkooi zich op het vangen van waterwild toeleggen, doen wat een *kooiker* (zie ald.) heeft te verrichten. Zie ook: *kooi*.

kooiker = eigenaar of huurder eener eendenkooi: *Geld.* kooiman. Zie: *kooi*.

kookpot. In sommige dorpen deelt men des winters warme spijs uit aan arme schoolgaande kinderen, en van hen die daaraan deel nemen, zegt men, bv. te Warfum, *dat zij noa de kookpot goan*.

kooksîg; zie: *kookslucht*.

kookslucht; kookslōcht; reuk die de gaskolen (cokes) bij het stoken {p.1725} van zich geven; *hier is zoo’n kookslucht in de koamer* = *’t rōkt hier zoo kooksîg*.

kool (*Ommel.*) = **zoad** (*Old. Westerw.*); de plant van raap- en aveelzaad; *wie hebben twintig juk kool (Hoogel.)* = *– twintig daimt zoad (Old.)* – *v. Hall*: kool, oliegevend raapzaad, Brassica Kapa, oleifera, veelal verkeerd aan het *koolzaad* gegeven, voor gewoon winteroliezaad. Het is van koolzaad te onderscheiden door eenen eenigszins knolachtig opgezwollen penwortel, door groene bladeren, welke onder aan de steng stekelig behaard zijn, en door slanker vrucht en fijner zaad. Het raapzaad zal verdrongen zijn door het kool- en aveelzaad en

komt zelden voor. *Neerl. Plantensch.* bl. 16 (*Fransch colza*, of: colzat.) *Zegsw.* 'k heb d'r kool van had = de slechte gevolgen er van ondervonden; *dat moakt de kool nijt vet* = die kleine gift helpt niet veel. Vgl. *houk*, en: *roapzoad*.

koolbak; landbouwwerktuig. Te *Adorp*: "Boeldag van: ploegen, eggen, koolbak," enz. (1881).

koolbakker (*Stad-Gron.*), voor: snaak, potsenmaker; ook *Zaansch*.

koolbier, koolbijr (*Ommel.*), een feestavondje onder de raapzaaddorschers, wanneer de verdiende gelden worden verdeeld, en de boeten, enz. verteerd. Vgl. *annemersklijd*, en: *bier*.

koolblok (*Hoogel.*); werktuig waarmee men het raapzaad dorscht; ook in geschrifte.

koolbijr; zie: *koolbier*.

kooldörsken (*Westerkw. Hunseg.*) = raapzaaddorschen = **zoaddörsken** (*Old.*) – fig.: *an 't kooldörsken wezen* = voor 't oogenblik of in korten tijd veel geld verdienen, 't bijzonder druk hebben en daardoor goede zaken maken, bv. van een notaris, dokter, paardenarts, enz. gezegd.

kooldörskers; ploeg volk, die rapen dorscht; *de kooldörskers komen d'r an, zij zingen oet 't hoogste gat; de kooldörskers* {p.1727} *mouten 'n bōrrel hebben*. In 't *Old.* enz.: *zoaddörskers*.

kooldörskersstoet; zie: *zoaddörskersstoete*.

koolhauer (koolhouwer); in de *Ommel.* werktuig om het raapzaad (*de kool*) van onkruid te zuiveren.

koolkleed (in geschrifte) = *koolklijd* = *zoadklijd*; zie ald.

koolklijd; zie: *koolkleed*.

koolploeg (in geschrifte), overigens *koolploug* (*Ommel.*); ploeg waarmee men tusschen de rijen van het raapzaad (*de kool*) ploegt.

koolroap, koroap, door snelle uitspraak **kroap** (*Westerkw.*) = **oaroabiese knollen** (*Old.* enz.), ook alleen **knollen** = knolraap, raapknol, eene verscheidenheid van *koolzaad*, en wel *Brassica Napus esculenta*; *NHoll.* stokrapen, *NBrab.* knolraven, en: koeknollen. *HD.* Kohlrabi, *Deensch* kaalrabi. Zie: v. *Hall Neerl. Plantensch.* bl. 17. (v. *Dale*: koolraap, koolrabi.)

koolstroo = het stroo van gedorschte rapen. Vóór de invoering en het daarop spoedig algemeen gebruik der soda werd de asch er van zorgvuldig bijeenverzameld om er potasch van te bereiden. Vgl. *den I.*

kooltrōm (ook in geschrifte); trommel waarmee men *koolzaad* in rijen zaait.

koolverkooper; iemand die knollen voor citroenen verkoopt. Wordt inzond. van predikanten gezegd die zelf geen geloof slaan aan 't geen zij als waarheid verkondigen; deze maken zich schuldig aan *koolverkooperei*. (Vgl. v. *Dale* art. koolverkooper.)

koolverkooperei, koolverkooperij; zie: *koolverkooper*.

koolvuur; zoadvuur; het in brand gestoken raapzaadstroo op de plaats waar dat zaad is gedorscht. Zie: *kool*.

kool vuur. Vergelijking: *de wang* (enz.) *die brandt mie as 'n kool vuur*, bv. van kiespijn.

koolzoad = raapzaad. Zie: *kool*. (In geschrifte: *koolzaad*.)

koolzaadkleed (in geschrifte) = **koolklijd**. Zie: *zoadklijd*.

koom = kom; *ik koom bie joe* = ik kom bij u; *ik koom d'r an* = {p.1729} ik kom er aan, ik nader reeds; *koom ie mōr'n* = komt gij morgen?

koop, in: dat huis, dat land, *dei boudel*, enz. *komt an de koop*, of: *an koop* = dat huis, enz. zal eerlang publiek verkocht worden; 't is *an de koop west* = dat goed is ten verkoop aangeboden, geveild, maar niet verkocht. *Zegsw.:* *nijt veul te koop hebben* = niet veel spreken in een gezelschap, wanneer men dit niet van dien persoon gewoon is, 't zij uit ongesteldheid of uit andere oorzaken. – Ook van iemand die zich voor dat oogenblik niet laat gelden omdat hem daartoe de macht ontbreekt. *Sprw.* *Koop het 'n wiede neers; dei geld het ken der in kroepen*, zooveel als: die geld genoeg heeft kan koopen wat hem lust. Zie ook: *kieven*.

koopdag; de dag waarop vast goed in het openbaar wordt verkocht.

koopenschōp = koopmanschap, handelswaren; *koopenschōp hebben* = kleinhandel drijven, koopman in 't klein zijn; *mit koopenschōp loopen* = ellewaren bij de huizen venten. *Kil.* kopenschap, *Dr.* koopenschap = koopwaar; *Oostfr.* kopenskup, *Oudfr.* kâpenskip, *IJsl.* kaupskapr, *Zw.* kopenskap = handel.

Koopke (*Westerkw.*), voor: (kleine) Jakoba. – *koopke* = *koopie* = *koopien* = koopje.

koopplanter; zie: *lantêrn*.

koopman; zooveel als: bankhouder bij 't banken; ook *Dr.* Hiervan: *koopmantjen*; zie ald.

koopmanskant, koopmanskante = de beste, de mooiste zijde van een voorwerp; *koopmanskant is boven* = men zorgt er voor dat het voorwerp of de stof zich van de schoonste zijde vertoont.

koopmanske; zie: *meesterske*.

koopmansknecht = kruideniersbediende.

koopmanswinkel (klemt. op: *win*) = kruidenierswinkel, ter onderscheiding van: winkel = werkplaats. {p.1731}

koopmantjederei = bedrijf van kleinhandelaar; *hij het wat koopmantjederei* = hij heeft een winkeltje, ook: hij loopt met koopwaar bij de huizen. Zie: *erei*.

koopmantjen = paktjeleggen = paktjen = banken, met gewone speelkaarten of ook met *nummerkoatjes*, eene soort van kleine speelkaartjes, geknipt uit eene prent en op bordpapier geplakt, gewoonlijk 36 in getal; vooral kinderen doen het daarmee. – *Dr.* koopmannen, *Oostfr.* hōppken.

koopmantjen = koopmanschap drijven, handelen, nl. in 't klein.

koopschat = koopsom, koopprijs, van vaste goederen; *de koopschat mout in twee termienen betaald worden; boven de koopschat mout acht perzent an de noataris betaald worden veur kloateroal en ander ongelden. Ommel. Landr. II, 16: Ende wat na sulcken uitdeeling van den Coopschats Penningen over blijft, enz.; Old. Landr. IV, 88: De seker onreplik goed verkoft ende niet leveren kan, die sal den koper, die 't selvige onwetens gekoft heeft, het koopschat met sijn interessen weder betalen, enz. Dr. Landr. (1712): Ende zal de Koper gehouden zijn de beloofde Koopschatspenningen in handen van den Lantschrijver op te brengen, enz.; II, 23, III, 62 ook ald. art. 31 (en art. 24: Kooppenningen), II, 24: Koopschatten; Reglem. (1716): het Koopschat.*

koopscheuvels (zonder enkv.); schaatsen van eene fabriek, ter onderscheiding van: *smidsscheuvels*, die door onze smeden (het houtwerk door de kuipers of *stelmoakers*) vervaardigd worden. Vgl. v. Dale art. *koopgoed*.

koopschoedje = voorschootje, in een winkel gekocht. Vgl. v. Dale art. *koopgoed*.

koopschounen (zonder enkv.); schoenen die men in een schoenwinkel koopt, ter onderscheiding van schoenen die men naar den voet heeft laten maken. Eveneens spreekt men van {p.1733} *koopsloppen* (zie: *sloppen*), en *koopstevens* (zie: *stevens*). Vgl. v. Dale art. *koopgoed*.

koop-slag, in: 't was koop en slag, of: 't was doadêlk koop en slag = de koop was in een oogenblik gesloten. Eigenlijk zooveel als: er werd geboden en terstond volgde de toeslag; ook in 't algemeen: men was het spoedig eens. *Kil.* koopslagh, palmslagh = toeslag. Vgl. *Zw.* Köpslag = koophandel.

koopsloppen; zie: *koopschounen*.

koopstevens; zie: *koopschounen*.

koorden (*Niezijl*, enz.) = braken, overgeven. Zie: *koren*.

koordstreep (in geschrifte) = **verdraide steek** = **petentsteek**; zekere manier van breien, zóó, dat men de breinaald van voren in den steek doet en zoo bij het breien omdraait. Advert. blad (1874): "Worden gevraagd 10 goede breisters, die koordstreep en koppelslag kunnen breien."

koordstreepbreister (in geschrifte) = die *koordstreep-breien* verstaat. Advert. blad (1876): Te Groningen gevraagd: “koordstreepbreisters”.

koorke = koordje, *Stad-Gron.* **koordien**. Zie: *ke I*.

koorkederei = alles wat koordewerk is. Zie *erei*.

koorn, voor: korrel, korreltje, in: *gijn koorn* van iets krijgen = niet het geringste, volstrekt niets. *Ned.-Bet.* koren = zier, grein; ook (*Geld.*) koaren = graankorrel. *Kil.* koren souts = zoutkorrel. Vgl. *körrel*.

koornhörn; hoek in de schuur waar het gedorschte maar nog met kaf vermengde graan opgehoopt wordt. Zie: *hörn*.

koornwaaier (in geschrifte); werktuig om het koren van kaf te zuiveren. Zie: *waaier*.

koorringen (koorderingen) = **roepringen** (rupsringen); gekartelde gouden oorkringen. Zie: *ploatringen*. {p.1735}

koors; **koorse** = koorts; *de koors hebben* = lijden aan de gewone tusschenpoozende, d.i. *anderdoagse* of *dardoagse* (derdendaagsche) koorts, veelal als voorjaarskoorts *gezonde koors* geheeten. Zal eigenlijk zooveel beteekenen als: koorts, die gezond maakt. Men beweert dan ook dat men die *koors* niet moet *opstoppen*. Het woord wordt alleen dan in 't meervoud gebruikt wanneer er sprake is van zenuwkoorts, wondkoorts, enz.

koorsblad = **dreiblad**, het waterdrieblad.

koorspot (koortspot, stof- en voorwerpsn.); geheim middel tegen de gewone koorts, vooral die in het najaar op de kleistreken soms hardnekkig zijn, in de Ommelanden wèl bekend en zeer gewaardeerd, en uit Friesland (Drachten) afkomstig. “*Alle kwakzalverei is mie gein oortje weert, ein koorspot van Smalie, (de maker) hier bevien ik mie altied best mit.*” (*Marne*).

koorstreep; zie: *triepkoorn*.

koortspot (in geschrifte) = *koorspot*; zie ald.

kootjehink (*Ommel.*); eene figuur in het zand die in afdeelingen wordt verdeeld. Het voorwerp, meestal een plat steentje, dat achtereenvolgens in elke afdeeling wordt geworpen, moet er, al hinkende op één been, uitgehaald worden. Dit spel noemt men: *kootjehinken*, en is ook in 't *Oldampt* in zwang; in *Sleeswijk* en *Holstein* noemt men het: hinkelputt, in *WVl.* henkelbed. Eene beschrijving met afbeelding daarvan komt voor in: *Jahrb. d. Vereins für niederd. Sprachforschung* 1884 blz. 51.

kootjehinken; zie: *kootjehink*.

kop, gewoon ook voor: hoofd; men heeft *pien in de kop*, *zet de houd op de kop*, *wascht zich om kop*, *kriegt 'n klap an kop*, *hij stait op kop*, enz.; *'t is goud dat 't hōm nijt veur de kop schreven stait* (niet voor het voorhoofd geschreven staat), {p.1737} zooveel als: hij mag zich gelukkig rekenen dat de wereld niet weet wat hij al heeft uitgevoerd; *hij moakt mie de kop mal* = hij maakt mij boos; *'t lopt hōm* (of: *heur*) *om kop* = hij maalt; *op zien kop kriegen* = een pak slaag krijgen, en fig.: op zijn hoofd neerkomen; *'n kop teunen* = koppig zijn van een kind na eene berisping; *de kop d'r deur hebben* = *de kop deur 't helster hebben* = door 't ergste heen zijn; *de kop d'r veür hollen* = *de kop d'r bîe scheuren* moed houden, de handen niet in den schoot leggen; 't eerste ook: tegenstand bieden, zich blijven verzetten, en wellicht aan de zeevaart ontleend; *kop lopt mie om*, van drukte = fig. ik verlies er het hoofd bij; *zōk nijt op de kop zitten loaten* = zich niet ongestraft laten beleedigen, zich goed weten te verdedigen, een aanval terstond afslaan, enz.; *'t an de kop hebben* = een werktuig weten te behandelen, slag van een' arbeid verkregen hebben, enz.; *'t in de kop hebben* = iets in 't geheugen bewaard hebben; iets *ien kop omsmieten* (= *prakkezijêrn*) = ernstig over eene zaak nadenken; *'t over de kop drok hebben* = 't zoo druk hebben dat men 't niet afkan; *'n piep*, of: *'n sigaar ien kop hebben* = eene pijp of sigaar rooken; *om kop wasken* = een voorwerp, bv. een meubelstuk een weinig reinigen, van 't ergste vuil of stof ontdoen; *op kop ien harbarg* = terstond naar eene herberg; “*dou wie doar ankwammen, vōt op kop ien harbarg, da's jà van zulms*”; zoo ook: *op kop ien snik*, - *ien 't warkhoes*, - *ien 't dijp*, enz.; *wat kreeg zij'n kop!* = wat kleurde zij! *wat*

heb ie 'n kop! = wat zijt gij opgezet (door warmte, inspanning, enz.)! – *bie de kop kriegen* = ter hand nemen, mee beginnen; *zij steken de kop ien ijn zak* = zij trekken ééne lijn, zij heulen met elkander; *'t bouk op kop hebben* = het onderste boven, (ook van platen). – Vergelijkingen: *'n kop as 'n bōl* = - *as 'n slai*, - *as 'n poaskeai* = dik, rood, enz.; {p.1739} *'n kop as vuur*, beschaafder: *'n kleur as vuur kriegen* = hoog kleuren; “*wat har d'r 'n gezicht iene kop!*” = wat had hij oogen in 't hoofd, bv. van toorn, schrik, angst of verbazing. *Zegsw. de kop is hōm gijn el lank* = hij is kort aangeboden, geenszins lankmoedig. Zie: kopstōk, wil, hoed, poort, dak, en: bedenken.

kop, voor: rand, bovenrand, in: *de sloot stait an de kop tou vōl woater*; “*der kwam den ook 'n bult snei mit harde wiend, sleeden zatten vol an kop tou vol*”; *onze regenbak is an de kop tou vol*. Ook voor: kruin van een' dijk, *'t woater stōn an de kop van de diek*; *op de kop af*, of: *op kop of* = juist het genoemde bedrag, niets meer en niets minder; *'t is op de kop of tien kan*, *kilogr.*, *uur*, enz., zooveel als: tot de uiterste grens nauwkeurig; *over de kop goan*, of: *vlijgen* = bankroet gaan.

kop, voor: kom, in: *souskop*, *brandewienskop*, enz. Voor: kopje, theekopje is het onzijd.; *'t is 't eerste kop* (ook: *kopke*, of: *kopvōl*) *koffie dat ik krieg*. Zie: kopvōl.

kop, voor: stuk (vee); “De prijs van den mest klimt dientengevolge ook ongehoord. Werd vroeger voor de kop gestalde koeijen en paarden de mest betaald met 18 á 20 gulden, thans wordt hij verkocht voor f 27 á f 30.” (*Noordbroek* 1877).

koperlap, minachtend voor: koperen muntstuk; *'t bin niks as koperlappen* = (*'t is altemoal rooie loop*) = 't is niets dan kopergeld. (Door de invoering der bronzen pasmunt zal het woord spoedig verouderd zijn.)

kopêrn stoof; stoof, waarvan het benedenvlak aan weerszijden verlengd en met eene rood koperen plaat bedekt is; hierop worden de voeten gezet. In deze provincie worden ze bijna uitsluitend in rijtuigen gebruikt. Vgl. v. *Dale* art. plaatstoof.

kopgeld. De som die bepaald wordt door de aannemers om gelijkelijk onder elkander te verdelen. Elk hunner kan dan vooraf zijne inschrijving met die som verhogen; in allen gevalle moet hij, die aannemer wordt, ze aan zijne mededingers uitkeeren. {p.1741 }

kopgoud, zie: intast.

kopjebuitêln, zie: kopkebaitêln.

kopkebaitêln (*Old. Westerw.*) = **koppeltjebuitêln**, **kobbeltjebuitêln** (*Ommel.*) =

koppjenbuitêln (*Stad-Gron.*) = **kopjebuitêln** = over 't hoofd buitelen of tuimelen, *Ned.-Bet.* kopjekeutele.

kopken, zeker knikker- of notenspel, waarbij deze op een rij worden gezet.

kopkes en schuddeltjes (kopjes en schoteltjes); zekere plant. (*Hoogel.*).

kopke troost, voor koffie, kopje koffie, onder vrouwen uit den geringen stand.

koploagen, de rijen steenen die in de breedte; *trekloagen* als zij in de lengste gemetseld worden. Timmermanswoord.

kop over hals = in overgrootte haast, bij v. *Dale*: hals over kop.

koppel = troep, menigte, aanzienlijke hoeveelheid; *'n koppel schoapen, ganzen, hoenders*, enz.; *'n koppel kinder* (= *'n groot toom kinder*) *hebben* = een groot gezin hebben; *koppeltje* = kleine troep; “*'n mooi koppeltje boeren*” (*Marne*) = een talrijk gezelschap van boeren; *de koppel is te dik* = het gezelschap is te groot, bv. voor zulk een vertrek. *Dr. Geld.* koppel, koppeltje = troep, menigte, verzameling (Niet bij *De Vries en Te Winkel*; v. *Dale* koppel = paar; troep, hoop, menigte, kudde; het verkleinw. ontbreekt.)

koppelknoopen; elk paar knoopjes dat aaneengekoppeld gebruikt wordt.

koppelslag; zekere wijze van breien. Handweverij N. Weg. Worden gevraagd: “4 à 5 weversknechten, alsmede 10 goede breisters, die koordstreep en koppelslag kunnen breien.”

koppelsluis (in geschrifte); soort van sluis. “Benoemd tot gaarder bij de koppelsluis te Pekela”, enz. – “De kop- {p.1743} pelsluis, die de plaats van den beruchten dam inneemt, is nagenoeg afgewerkt.”

koppeltje; zie: *koppel*.

koppeltjebuitêln; zie: *kopkebaitêln*.

koppen (werksw.), voor: aanstaan, bevallen, behagen, van eene bezigheid gezegd; 't *kopt hōm nijt* = hij doet het met tegenzin, of: in 't geheel niet. Zie: *loenen*. – Ook voor: *dunderkoppen*; zie ald.

koppenschuddel (*Ommel.*) = kopje en schoteltje als bijeen behoorende; *geef mie 'n koppenschuddel*; *is 'n koppenschuddel te min*; *bin moar drei koppenschuddels*. (Overigens: *kop*; *kopke*; *koppie*; *koppien* = theekopje, en: *schuddeltje*; *schöteltien* = schoteltje.)

kopperel-over-streek; te *Hoogezand* zeker kinderspel in de open lucht.

koppertjesmoandag; zie: *schutteltjesdingsdag*.

koppien (= koppijn); zie: *kopzeerte*. – Ook = kopje (zie: *koppenschuddel*), en = kinder- of meisjeskopje.

koppienbuitêln; zie: *kopkebaitêln*.

kopschrabben = hoofdbreken; *doar 's 'n hijlbult kopschrabben mit* = dat kost veel nadenken, nl. om iets in orde te krijgen, eene lastige zaak te beredderen, en synon. met:

harsenschrabben. 't Eerste wordt meer gehoord wanneer eigenbelang in 't spel is; 't laatste ziet alleen op de inspanning van den geest. Zie ald.

kopseerte; zie: *kopzeerte*.

kopstōk; **kopstuk**, spijtig voor: koppig kind of jong mensch; 't is 'n *kopstōk* (= *hij het 'n kop doar 'e noa leeft*) = hij heeft een stijven, onverzettelijken kop. (v. *Dale*: kopstuk (gewest.), koppig mensch.) – Ook: het hoofd eener inteenlijst, waarin met korte woorden het doel, 'twelk men er mee heeft, wordt vermeld.

kopstubber = raagbol, en: raagbol met langen steel, die ook dienst doet als glazenwasscher. *Dr.* kopstubber = raagbol. – {p.1745} Ook zegt men het van een hoofd met lang, borstelig haar, 't *Oostfr.* kopstübbber. – Eigenlijk zooveel als: spinnestoffer. Zie v. *Dale* art. kop 2, en: *stubber*.

kopstuk; zie: *kopstōk*.

kopstukken (*Stad-Gron.*); commissie eener vereeniging, bv. van versiering der Groote Markt bij eene feestelijke gelegenheid. Staat voor: hoofden, bestuurders. (v. *Dale*: kopstuk = aanvoerder, opperhoofd.)

koptrekken; de lap, met pek besmeerd, die eene week op een hoofd met kwaad zeer heeft gelegen, er af halen.

kopvōl (zonder meerv.), voor: kopje, kop koffie; 'k *heb mien twijde kopvōl* = dit is mijn tweede kopje; *drei kopvōl is mien takst* = ik drink niet meer dan drie kopjes. Moet vergeleken worden met: handvol, en: mondvol; – 'n *boorende kopvōl* = een boordevol kopje (bv. koffie).

kopzeerte, **kopseerte** = **koppien** = **heufdpien** en **heufdzeerte** (*Hoogez. Goor.*) = hoofdpijn. “*Geertje was, seker woar, ook wel ijs wat verdrijtig, zij har 'n bult last van kopzeerte en koeskilling.*” *Dr.* kopzeerte, *Oostfr.* koppîn.

koram komen, of: **ad koram komen** = over de brug komen, betalen, met gereed geld betalen. Zal Bargoensch zijn, van het *Latijnsche* coram.

kordōnsels; zie: *kedoansels*.

koren, voor: braken, overgeven, volgens *Weiland* in *Groningen* gebruikelijk. Oudt. corren, coren = braken, *Kil.* koren, karen, *Friesch* koren. Zie ook: *koorden*.

korenblau; **korenblou** (korenblauw); eene katoenen stof met blauwen grond en groene, gele of roode bloemen.

korenblou; zie *korenblau*.

korenbult; zie: *bult*.

korenfarrie (ook in geschrifte); zie: *farrie*. {p.1747}

korenhok; zie: *hok 1*.

korenmennen; zie: *inhoalen*.

korenofbrengen = het koren naar een schip vervoeren, 't zij met wagens of pramen (böllen), die het dan naar Groningen brengt. Zie onder art. *bōlschipper*.

korens; zie: *griggen*.

korenschippers, koornschippers; (*Ommel.*); schippers die het graan voor de boeren, alsook andere goederen voor de ingezetenen, naar Groningen vervoeren; niettemin maakt de terugvracht een aanzienlijk deel van hun bestaan uit.

korenschipperske, in geschrifte *korenschippersche*; vrouw die eigenares is van een korenschip (*korenfarrie*), de weduwe van een *korenschipper*. "Heden overleed –, sedert 1818 korenschippersche te Houwerzijl". (1874).

korenschoonen; zie: *schoonen*.

korensmeer; zie: *smeer*.

korenspoor = **korenspōrk** = **dikschieter** = **grausteert**; een vogeltje, veel op een leeuwerik gelijkende, doch zonder kuifje, *Emberiza miliaria*, de grauwe gors of gierstvogel, in *Gelderl.* grouwgors geheeten. Prof. *Schlegel* blz. 115.

korensteker; zeker korenpakhuisgereedschap. – Verkoop van: "Eene aanzienlijke partij korenzakken, balen, korensteker", enz.

korenvuiêrn; zie: *inhoalen*.

korenwoagen (*Stad-Gron.*); wagen bestemd en ingericht om graan in zakken door Groningen te vervoeren.

kōrf, als inhoudsmaat, bv.: appels *bie de kōrf* koopen (*Stad-Gron.*), als turf bij de ton of *bak*. Men heeft hier vier-, drie- en tweezakskorven.

kōrf (= korf), in *hij het 'n kōrf kregen* = *hij 's kōrft*, ook: *hij 's kōrven* = hij is gedropen van een examen, waarvoor studenten {p.1749} en ook de leerlingen der Middelb. scholen thans zeggen: *hij 's gezakt*; – *kōrven* = 'n *kōrf* geven = afwijzen na een examen; *deur de kōrf glieden*, of: *vallen*, *HD.* *durchfallen* = bij v. *Dale*: door de mand druipen = bekennen, schuld belijden. *Oostfr.* 'n *kōrf* krigen, of: 'n *kōrf gāfen* (aan een' vrijer) = hem afwijzen; *dōr de kōrf fallen* = druipen; *kōrfen* = laten druipen. *HD.* *einen Korb bekommen*, of: *davon tragen* = een afwijzend antwoord ontvangen, inzonderheid, bij een huwelijksaanzoek afgewezen worden.

kōrfkerel (*Marne*); man die met eene mand op den rug goederen bij de huizen vent.

kōrfloopen; zie: *kōrfloopers*.

kōrfloopers; vrouwen of meiden die wittebrood en beschuiten bij de huizen verkoopen, die 't *kōrfloopen doun*. Vgl. *bakkersmaid*.

kōrfvōl; zooveel als een korf bevatten kan; meerv. *kōrvenvōl*. Eveneens: *kānvōl*, en: *kānenvōl*; *kōpvōl*, en: *kōppenvōl* (*zij drinkt bie kōppenvōl*); *potvōl*, en: *pōttenvōl*; *schōpvōl*, en: *schōppenvōl*; *vatvōl*, en: *voatenvōl*; *zakvōl*, en: *zakkenvōl*; *emmervōl*, en: *emmersvōl*; *puilvōl*, en: *puilenvōl*; *schuurvōl*, en: *schurenvōl*; *schipvōl*, en: *schepenvōl*; *loavōl*, en: *loaenvōl*, enz. (Bij v. *Dale*: *handvol*, en: *handen vol*; *mondvol*, en: *monden vol*, alsook: *armvol*, meerv.: *armvōllen*; *mondvol*, en: *monden vol*, alsook: *mondvōllen*. Ook hiervoor hebben wij: *handenvōl*, *mondenvōl*, *armsvōl*.)

kōrken, kōrken; zie: *opkōrken*.

kōrlīg = ontevreden, korzelig. "Mit 'n sigoar in heur malle stroekele kop raizen ze noar Amsterdam tou en komen d'r ontevreden en kōrlīg weer van doan."

kōr kōr! lokwoord voor varkens; echter niet algemeen.

kornuit; zie: *kernuut*.

koroap; zie: *koolroap*.

kōrpesjōns; zie: *doefhartjes*. {p.1751}

kōrrad; kinderwoord voor: klein rad, ook als speeltuig. Staat voor: *karrad*.

körre (*Stad-Gron.*); voertuig, soort van vrachtwagen. Verkoop van “7 straatwagens, 2 echte korren op veeren, 2 stempelkarren”. (1880).

kōrradje zie: *kiek 1*.

korregoaren, kortegoaren; eene soort van dik wollen garen. Eigenlijk: garen van gekaarde wol en staat dus voor: kaardegaren.

korrel (*Hoogel.*); zit korrel in = die persoon heeft veel gevoel van eigenwaarde, is behept met zekeren trots.

kōrrêl, zie: *kōrrêln*.

kōrrêl = korrel; *gijn körrel* = geen kruimel, niets; *'k wijt 'r gijn körrel van* (= *gijn biet = gijn snippel = gijn sikkepitje = gijn scheid = gijn lōr*) = ik ben geheel onkundig omtrent die zaak; *ik krieg d'r gijn körrel* (enz.) *van* = niets; *'k heb gijn körrel zin an eten*. Zie ook: *pit en körrel*.

kōrrêlbak; zie: *kōrrewoagen*.

kōrrêln, kōddêln = rollen, van schijven, raderen, ballen, enz., zich al wentelende voortbewegen op een effen bodem; *omkōrrêln, omkōddêln* = ééne omwenteling maken, omrollen; *kōrrêlōm* = *kōrrêl* noemt men een klein, dik kind, dat veel van een rolrond lichaam heeft. *Neders.* kurreln = zich ronddraaien, rollen, *HD.* kollern, *Lat.* currere, waarvan: curriculum = wagen, kar, rijtuig, dus een voorwerp dat zich rollende voortbeweegt. – *kōddêln*, eene gebrekkige uitspraak voor: *kōrrêln; kōldêrn* (zie ald.) door wisseling van r en l uit: *kōrrêln*. Zij zijn synon.; 't laatste wordt alleen onzijd. gebruikt.

kōrrêlōm; zie: *kōrrêln*.

kōrrêlwoagen; zie: *kōrrewoagen*.

kōrreweg; een klinkerweg bij Groningen waar de harddraverijen worden gehouden. Zal staan voor: Karreweg. Zie: *kōrrewoagen*.

kōrrewoagen, kōrrêlwoagen, eenigszins minachtend ook **kōrrêlbak**; onoverdekt rijtuig met vier wielen, waarvan de {p.1753} bak onmiddellijk op het stel rust. Is er eene linnen kap over gespannen, dan heet het in de *Ommel. verdek*. (*Wvl.* het verdek van eenen wagen, de kap over den wagen gespannen). De oude *kōrrewoagens*, zooals die nog voor een zestigtal jaren algemeen in gebruik waren, hadden niet altijd banken met leningen maar vaste *dochten* “*Gait de seez' of korrewoagen Weêr op rais, den mit un barst, Of 't neit op ken, an het joagen, Elk is boas en wil het harst.*” (1839) – *Weil.*: kordewagen = krodewagen, kruiwagen, in Groningen *korrewagen*; v. *Dale*: kordewagen (*ZNederl.*) = kruiwagen, oudt. krodewagen, waaruit, door metath. kordewagen, waarvoor men niet zelden hoort: kortewagen, eene verbastering, waarschijnlijk gegrond op eene verkeerde volksetymologie; *Kil.* kordewaghen, koordewaghen, aliis kortewagen = boerenwagen, voertuig, wagen om iets te vervoeren, hortend en stootend voertuig, enz.; *Oostfr.* kurrewagen, volgens *ten Doornkaat* eene omzetting van: krodewaghen. – O.i. zijn *körre*, en: korde, geheel verschillende woorden; *kōrrewoagen* zal staan voor: karrewagen; kar, toch luidt in Groningen *koar* of *koare* dat door opvolging der opene a, in *woagen*, licht *körre* werd; – *kōrrêlwoagen* en *kōrrêlbak* doen denken aan *kōrrêln* = rollen, dus een rijtuig dat (met geraas) over den kleiweg rolt, welke naam gevoegelijk ontstaan kon in den mond van het volk, dat de herkomst van het woord niet kende. Voorts nog: krodewagen (letterlijk: kruikar, kruiwagen, *Dr. Friesch* kroode, *Gron. kroodkoare, kroode*) is hier een handvoertuig, waarvoor elders: een voertuig door paarden getrokken en door letteromzetting *kordewagen* geworden; ons *kōrrewoagen* daarentegen is altijd een rijtuig geweest. *Wvl.* kordewagen, krodewagen = kruiwagen (*De Bo*).

kōrries = spoeling van de branderijen, waarmede ossen en koeien worden gemest; – “– zijnde eene koe, op de fabriek met korries of spoeling gemest”. – Ook, echter min of meer {p.1755} met verachting, voor: jenever.

korsprōnkjes; zie: *kōmsprōnkjes*.

kōrt (= kort), in: *kōrt van stof* wezen = terstond besloten, voortvarend, tegengestelde van: besluiteloos zijn, lang beraad noodig hebben; ook het tegengestelde van: *lankzinnig* =

geduldig, lankmoedig. Bij *Conscience*: “Torfs is ook maar kort van stof, hij zou het niet lang verdragen.” – *kört van kop* = kort aangebonden, driftig, oplopend; *Oostfr.* körtkop = dolkop. – Ook = stukkend, aan stukken, gebroken, en daarvan: *körtgooien*, *körthauen*, *körtsmieten*, *körthakken*, *körtsnieden*, *körtsloagen*, *körttrappen*, *körtrieven*, *körtknijlen*, *körtdrökken*, *körtkauen*, *körtmoaken*; *alles kört en klijn* (of: *klain*) *sloagen* = uit drift in duizend stukken slaan (bij v. *Dale*: alles kort en klein slaan); *kört en scharp* (scherp) = kort en bondig, kort en goed; (ook elders); *om kört te goan* (bij ’t vertellen, enz.) = in het kort (ook elders); iemand *de handen kört hollen* = weinig geld ter beschikking geven, om er nl. van te teren (bij v. *Dale*: iemand kort houden; een geldstuk of bankje, enz. *kört moaken* = wisselen. *Rijm*: *Kört en dik is zunder schik*, *Lank en klijn is te algemijn*, zooveel als: kort en dik staat niet goed, lang en dun is niet voornaam genoeg. *Strel.* Kort un dick is burenschick, Schmål un lank is stoltengank; Middenmank is bessengank.

körtbaier = koddebeier, bezoldigd opziener der jacht en visscherij, waarvoor nu: *jachtopzijnder*. Het woord is nu reeds zoo goed als verouderd. *ZHoll.* koddebaaier = houtvester, opzichter der jacht en visscherij. *Kil.* kodde, kudde, kodse, kudse, *Schotsch* cud = knots, *Eng.* cudgel = knuppel, *Oudfr.* kuda = knots, dikke knuppel, en: *baier*, van: *baiêrn* = slingeren, dus = knotsdrager of stokzwaaijer. Wat de invoeging der *r* betreft, vergelijk *har*, *ber*, enz. {p.1757}

körtbijndik (klemt. op: *dik*); zeker geneesmiddel, zijnde een extract uit de bladeren van de *Cardus Benedictus* (gezegende distel); *Oostfr.* körtbëndik, *HD.* Kardsbenedictenblätter, Gottesgnadenkraut.

kördiktje; zie: *dōddel 2*.

körtdrökken = aan stukken drukken, of vergruizelen, bv. van eene beschuit. Zie: *kört*.

körtegoaren; zie: *korreagoaren*.

körten-langen; Laat men iemand te lang naar zijnen zin wachten, dan zegt hij daarvan allicht: *ik zat doar te wachten, twei körten, twei langen*, of: *twei langen, twei bredten* (*Goor.*) en synon. met: *van oln tot koln*. *Oostfr.* twe körten, twe langen wachten = met groot ongeduld zitten wachten. Eigenlijk zooveel als: de eerste tijd viel mij niet lang maar hoe langer het duurde hoe ongeduldiger ik werd, ’t was of er aan het wachten geen eind kwam.

körtens; kortens; körts = **kös** = kortelings, sedert kort, onlangs, en = binnen kort, welhaast; *ik goa kös ijs noa de Scheemde* = ik ga binnen kort eens naar Scheemda; *bin ie kös ook in Winschoot west?* = zijt gij in den laatsten tijd ook te Winschoten geweest? *Körtens is t’r over dijp ’n möln opbrand* = onlangs is er op ’t *Hoogeland* (’t kan in dit geval ook *Westerkwartier* zijn) een molen opgebrand. *Dr.* körsdoags, *Geld.* kortens, *Oostfr.* körtens, körts, *Westf.* kortens = onlangs. (v. *Dale*: kortens (gewest. veroud.) = kortelings.)

körtgooien = aan stukken smijten = *stökken smieten*; ook = laten vallen zoodat het breekt. Zie: *kört*.

körthakken = aan stukken hakken. Zie: *kört*.

körthauen körthouen = aan stukken slaan. Zie: *kört*.

körthouen; zie: *körthauen*.

körtjaktje; zie: *söndoags*, en: *kerdoes*. (Kortjakje is eene figuur uit oude Kluchten.) {p.1759}

kortje, in de *Ommel.* een voorwerp dat, in zijne soort, zeer kort is, bv. een kort pijpje, stokje, korte griffel; in ’t *Old.* körte, waar dit ook meer bvnw. blijft. Eveneens: *lutjeke, jōnktje, dunje, smalje, roodje*, enz., waarvoor in ’t *Old.*: *lutje, jonge, dunne*, enz.

körtkauen = met de kiezen malen. Zie: *kört*.

körtknijlen; zie: *knijlen*, en: *kört*.

körtmoaken, kortmoaken = wisselen, ruilen voor klein geld; *ken ’j ook ’n rieksdoalder kört moaken?*

körtmoalig; zegt men schertsend van iemand die dikwijls zijn water moet loozen. Uit: kort, en: maal. Zie: *moal*.

körtmoud = met korte mouwen, bv.: 'n *körtmoud baiske*.

körtmous; zie: *brei*, en: *mous*.

körts; zie: *körtens*.

körtsloagen = aan stukken slaan, stukslaan. Zie: *kört*.

körtsmieten = stukgooien. Zie: *kört*.

körtsnieden = aan stukken snijden. Zie: *kört*.

kortstamd (in geschrifte) = kort van stam, van erwten gezegd, hetzelfde als: *kortstroo* (bvnw.) “De kortstamde hebben naar o.i. de voorkeur, want die lang stroo geven worden op onze grondsoort zoo lang dat er bijna niets dan stroo van 't land komt.”

kört stömmeltje; zie: *otje*.

kortstroo, voor: kortstroo erwten (*Duurswold*). “Van de kortstroo, zooals men ze hier noemt, verbouwt men hoofdzakelijk”, enz.

körttrappen; aan stukken trappen. Zie: *kört*, en vgl. *kortstamd*.

körtvour; **kortvour** (kort voeder) = paardenvoeder, als: haver, boonen, enz. ter onderscheiding van hooi en stroo. In 't *Westerkw.* *biespul*, en daar in tegenstelling van: *roegvour*. *Oostfr.* körtfôr. (Vgl. *pran*). Bij *v. Dale* kortvoer, fig. = sterke drank.

körtvrieven = door wrijven in zeer kleine deelen scheiden. Zie: *kört*. {p.1761}

körven; zie: *körf*. Ook bvnw.: 'n *körven woagentje, stoultje, ledekantje*, enz. = van teenen gevlochten.

körvendroagers (*Veenkol.*); reizende kooplui (venters) met koffie, suiker, rijst, gort en allerlei huishoudelijke zaken, die hunne waren tegen eieren en boter ruilen. Vgl. *körfloopers*.

kös; zie: *körtens*.

kös; lokwoord voor, en ook in de kleinekinder-taal = varken, (*Westerkw.*). *Wvl.*: kous, koes = zwijn. Wordt meest gebruikt om naar een zwijn te roepen. (*De Bo*). *Noordfr.* kus, küs, of kyskys, lokwoord voor koeien, *Oudfr.* ky, *AS.* cy; *Oostfr.* kuf = varken, en daar, gelijk in *Neders.*, als men varkens wil lokken. Zie ook: *hus*.

kossel (*Laurm.*) = kostelijk. *Weil.*: kostel, zooveel als: kostelijk, wordt nog in *Gron.* en *Gelderl.* gebruikt, waar men het: *kossel* uitspreekt. *Kil.* kostel (vet.), *Holl.* kostelijk.

kossêm = de halskwab van rundvee; *an de kossêm in 't gras loopen*, zegt men als de weide zeer overvloedig is. – *v. Dale*: kossem (veroud.) voor: onderkin, wat men oudtijds, en nog hier en daar, eene dubbele kin noemde. Zie *Huydec. Proeve I*, 395.

köst (= kost), in de *zegsw.*: *de köst veur 't kauen hebben*, zooveel als: den kost hebben om niet, er niet voor behoeven te werken of kostgeld te geven. *Oostfr.* 't geid hum as de kinder un rötten, dê 't bröd för 't kauen hebben; – *licht* (of: *swoar*) *op de köst wezen* = gewoonlijk weinig (of: veel) eten.

köst = korst, inzonderheid van gewoon roggebrood; *dat brood zitten harde kösten an; ik ken de kösten nijt meer bieten*. Vgl. *bieten*. (De Vlamingen spreken de *r* niet uit voor *s* of *z*: kassen (kersen), kost, dost, enz.

köst = gekost, verl. deelw. van: kosten; *dat het 'n gul'n köst*.

köstbei; een korf met bijen die den daarin verzamelden honig geheel voor den wintertijd noodig hebben, eene *bei* (korf met bijen) die niet meer heeft dan den kost; *Dr.* kostbij. – “Vele bijkers vreezen zelfs geen kostbijen te zullen krijgen.”

köstêns; zie: *köstîng*.

köster = koster. Hieronder verstaat men te platten lande de persoon die bij de godsdienstoefeningen der Hervormde ge-{p.1763}meente het ambt van voorlezer en voorzanger, of die van voorlezer en organist bekleedt, of die eene aanstelling heeft als koster, voorlezer en voorzanger. De betrekking van organist is van lateren tijd. Als koster is hij dienaar van den kerkeraad, waartoe o.a. ook behoort dat hij bij de jaarlijksche kerkvisitatie driemaal om de kerk moet gaan om te zien of er ook zijn die bezwaren hebben in te brengen, en om telkens eene der leden van den kerkeraad, over wien de vierschaar wordt gespannen,

naar buiten te geleiden en weer binnen te roepen; om contraboek te houden van de doopelingen, om de kerkborden aan te schrijven, enz. – Omdat het ambt van koster, enz. hier bijna overal met dat van onderwijzer was (of is) verbonden, spraken (of spreken) de gemeentenaren van: *onze köster*, voor: onze meester, ook dan nog wanneer deze geene kerkelijke bediening uitoefent. Ook wordt het, evenals: *pestoer*, voor: *doornie*, in minachtenden zin gebruikt, bv.: *wat mijnt dei gallege köster wel!* doch: *wie hebben 'n kloare meester*. *Sprw.* *Honderd kösters, negentnegentig gekken*, met de toevoeging: *en de honderste is nog nijt wies*, zooveel als: onderwijzers zijn verwaande gekken. – *Dat gait al weer van veur 'n of an, net as de köster van Garrelsweer*, wordt gezegd, wanneer iemand iets bij herhaling beproeft, dat niet in den smaak valt van hen die er getuige van zijn, of, dat hij dit zelf vervelend vindt. (In *Westerwolde* zegt men voor: Garrelsweer: *Loo* (Vriescheloo); bij *Harreb.*: de koster van A. Jakob.) 't Verhaal luidt, dat genoemde koster ps. 119 moest zingen, en telkens de wijs missende, dan uitriep: *van veuren of an!* – *Nijt alles in poap zein gat, kösteroom ook wat*, zooveel als: u (of: hem, enz.) komt niet alles toe, ik (of: wij) moet mijn aandeel ook hebben; *Oostfr.* Nêt al in 't papengat, Lütje köster ôk wat. {p.1765} tot hier **kösterei** (kosterij), voor onderwijzerswoning, al behoort deze ook aan de burgerlijke gemeente. Als zoodanig begint het sterk te verouderen.

köstereigoudêrn, in geschrifte *kösterijgoederen*; de bezittingen der kosterij, bestaande in landerijen, erfpacht, effecten op 't Grootboek, enz. De opbrengst er van maakt het inkomen van den koster uit. Zie ook: *pasterei*.

köstereigrönd; zie: *pasterei*.

köstereiland; zie: *pasterei*.

köstereitoen; zie: *pasterei*.

köstern = keuvelen, kouten, kletsen, *Dr.* = praten, kouten, *Oostfr.* de schoolmeester spelen, aanmatigend oordeelen, berispen, schelden, enz.

kösteroal = verwaand deftig, zóó als men dat van een koster-onderwijzer gewoon was. – Wordt ook, en met meer waardeering, gezegd van een fraai schrift en ook van eene fraaie schrijfhand.

kösterske; zie: *kustersche*.

kösterspiep; aardigheidshalve voor eene Gouwsche, waarvan een gedeelte van den steel is afgebroken.

köstgangers. *Zegsw.*: *ons lijev' meneer het roare köstgangers*, zooveel als: er zijn wonderlijke menschen op de wereld. *Mecklenb.*: *uns herrgott het vâl kostgangers*.

köstîng = **köstîngs** = **köstens**; onkosten, vooral die, welke aan het Rijk betaald moeten worden. *Dr.* *kosting*, *onkosting*, *unkostings*.

köstwinnen = kostwinning. Schertsend brengen de vrouwen ook hiertoe het rooken. Vraagt men om vuur om de pijp of eene sigaar, die uitgegaan is, aan te steken, dan zeggen ze: *de köstwinnen mout an de gang blieven*, ook: *de köstwinnen mag nijt stilstoan*.

kôt, **kôtte** = cunnus.

kou = koe, meerv. *kouien*; *koiën* (*Westerkw.*); *kôjen* (*Marne*); *kuiën* {p.1767} (*Stad-Gron.*); verkleinw.: *kouke*; *koike*; *kouchien*; *kuike*; *kuichien*. De uitdrukking: *'t is altemoal kou* (met den nadruk o.h.w.) zooveel als: naar de kenteekenen te oordeelen bezit die koe alle eigenschappen van eene beste melkkoe; dat moet eene volmaakte koe zijn of worden.

Vergelijking: *rood as 'n kou*, van kleeren, zooveel als: *vuurrood*; *dôm as 't achterèn van 'n kou* = aartsdom. *Sprw.*: *Dei plait om 'n kou Geef lijev' ijn tou* = Een mager vergelijk is beter dan een vet proces. *Oostfr.* *Froger hêt 't: pleit nig um 'n kô, gif lêfer ên to, man nu hêt 't: pleit nêt um 'n kô, gif lêfer twê to.* – *'t Is gijn kou bie over hals* = de zaak is niet zoo erg, 't verlies, of: de ramp is gering, 't zal weinig hinderen. – *De kou is vergeten dat 'e kalf west het* (het is de koe vergeten dat zij kalf geweest is) = bejaarde menschen (en vooral worden ouders bedoeld) bedenken niet genoeg dat zij ook eens jong zijn geweest en miskennen maar al te

dikwijks de eischen der jeugd; ook *Holst. Meurs – Gijn vrou zoo riek of zij is kou's geliek*; ook *Oostfr. – Dei de kou heurt, krigt* (of: *gript*) *hōm bie de horens* = die belang bij de zaak heeft moet zich er mee bemoeien. *Dr. Dee de koe heurt krig hom bij de steert of bij 't hoorn* = die het meeste belang bij de zaak heeft, trekt ze zich aan. – *Wat helpt as kou 'n emmer vol melk geeft en (hij) smit' mit hakken weerom*, zooveel als: wordt er al veel verdiend maar het geld verbrast (als weggegooid), dan blijven de menschen toch arm; *Oostfr. Wat help 't, wen de ko 'n emmer ful melk gift en smit hum wēr um*. Zie ook: *snip-snap-snōrren*.

koubalk; de zolder of zoldering boven de stalling der koeien, of het *kouhoes*. (Klemt. op: *balk*.)

koubat; zie: *bat*.

koubloas = de pisblaas van een rund.

koubijst (koebeest), meerv. *koubijsten*, voor: koe, elk dier dat tot de koeien moet gerekend worden. Vgl. *bijsten*.

koudeur (klemt. op *deur*) = deur van het *kouhoes*. Zie: *banzerdeur*. {p.1769}

koudijf (koedief); schimpnaam der inwoners van Termunten.

kouer, kour = koor eener kerk; dikwijls alleen voor het bovineinde der kerk; *op 't kour zitten* = daar eene zitplaats hebben.

kougang (in geschrifte *koegang*), klemt. op: *gang* = *kougange*; zie: *achterdeel*.

kougeld; de som, voor eene koe ontvangen; “*k vuilde of 'k mien portefulie mit 't kougeld nog har.*”

kougroupe; kougroupe; zie: *group*.

kouhoes; zie: *achterdeel*, en: *koubalk*.

kouhoesdele; zie: *achterdeel*.

koujendrieven; zie: *peerdedrieven*.

koujendriever of: **kouiendriever**; zie: *peerdedrieven*.

koujungs (*Westerw.*) = jongens die de koeien hoeden. Vgl. *koeh eer*.

kouk; kouke = koek. – *'k heb d'r kouk* (ook: *taart*) *van had* = 'k heb de nadeelige gevolgen er van ondervonden, 't heeft mij leergeld gekost. Vgl. *kool*, en: *taart*, bij v. *Dale*.

koukblok zie: *koukhouden*.

koukhakken; zie: *koukhouden*.

koukhouden (koekhouwen) = **koukhakken** = **kouksloagen**, in geschrifte *koekhakken*, bij v. *Dale* = op zekere behendige wijs den koek op een blok te hakken (kermis spel, elders koekkappen.) – Hier eene soort van spel om strepen (Groninger) koek met een hakbijltje, *handbiel* geheeten, of ook met eene *slingerbiel* in de lengte door te hakken, zelfs wel met een ouden sabel, in welk geval er twee of meer koeken op elkander gelegd worden. Het blok, waarop men de koeken hakt heet *houblok*, of *koukblok*, in geschrifte *koekhakblok*. Het spel bestaat hierin, dat men elkander uitdaagt, *'t zet*, een koek in (bv.) twee *sloagen* door te hakken, waarop ook wel *nokken* worden toebedongen. Dit zijn nl. stooten met het andere eind van de bijl, om de *dammen* tusschen de gemaakte gleuven te doen verdwijnen; hiervan het werkw. *nokken*. Ook rekent men bij *halve sloagen*, dat zijn die, welke met ééne hand {p.1771} of met de linkerhand worden gedaan. Voorts wordt het ook verricht door den steel tusschen de beide voorste vingers te houden, of om op één been staande den arm onder het andere been door te steken, (*onderbijntjes*), als blindeman, enz. – Vroeger was het *koukhouden* hier ook op *bouldoagen* algemeen; thans wordt het bijna nergens meer toegelaten, wat reeds in de annonce wordt vermeld.

kouksloagen; zie: *koukhouden*.

kouktoavel, kouktoaveltje; tafeltje op eene kermis, enz., waar men koek en andere kleinigheden verkoopt; *dei man stait doar mit 'n kouktoaveltje*.

koukvreters; schimpnaam voor de inwoners van Ezinge en Sauwerd.

koumis (= koemest) = mest van runderen.

kounavvêl; kounaffêl (koenavel), schimpwoord voor: hals, bloed, domkop, enz. (*Westerkw. Fivelgoo*).

kour; zie: *kouer*.

kouschiet = koestront, koeienstront; *Kil.* koeschitte, koemest, koestront.

kouschip; elk schip waarmede koeien naar Holland vervoerd werden; thans geschiedt dit per spoor.

kouschot; de afschutting in den stal tusschen de koeien.

kousmeer = rundervet. Vgl. *smeer*.

kouster, kauster = rein, zuiver. Ook van vleesch gezegd dat door een *kousterslachter* is geslacht; ook *Dr.* – fig.: *nijt kouster wezen* = niet volkomen gezond, bv. niet vrij van koorts; – (ook (evenals te *Maastricht* kouscher)) = niet te vertrouwen zijn, geen goede lever hebben; *Neders.* niet gezond, en: niet eerlijk. *v.Dale*: kauscher, koscher = geoorloofd; rein, zuiver. 't *Hebr.* kasjeer, kosjeer, kosjer = passend, geschikt, geoorloofd, rein (zie *Prof. R. Dozij*, art. kasjeer). *Avé Lallemand* zegt: koscher {p.1773} sein, koscher gehen, unverdächtig sein, ohne Besitz von Diebsgeräth oder Diebsbeute sein. (Das Deutsche Gaunerthum IV p. 562). Vgl. *Zeeman* blz. 333.

kousterslachten; zie *kousterslachter*.

kousterslachter; slager die een beest volgens de voorschriften der Israëel. Godsdienst slacht, persoon die het *kousterslachten* doet en daarin geheel of gedeeltelijk een middel van bestaan vindt. Hij ontleent zijne bevoegdheid aan een afgelegd examen.

kouswaid; kouswaide; zie: *schoapswaide*.

koutit = tepel van den uier eener koe. *Rijm*: *Ik wil joe vertellen Van olle kou vellen, En jonge kou titten*, zooveel als: pas op, ik begin te vertellen, of: daar komt eene vertelling. Eigenlijk behoort er bij: *Doar mout 'n maid zeuven joar onder zitten*. Het geheel zegt oorspronkelijk zooveel als: ziehier de lijdensgeschiedenis eener boerenmeid; ook *Oostfr.*

koutōng = tong van eene koe of van een os; ook stofnaam: *wie hebben van middêg koutōng eten*.

kouvout = koevoet, ijzeren hefboom.

kouvreters; bijnaam der inwoners van Muntendam.

kove, schoapskove (*Westerw.*) = schaaphok. *Oostfr.* kove, kave = klein vertrek, afgeschoten ruimte, *Neders.* kave, *Göttingen*, enz. kowe; *MNederd.* koven, kaven = hutje, hokje, enz.; *HD.* Käfich. *Nederl.* kevie = kooi, *Lat.* cavea = kooi, hok, stal, enz.

kovel; een gestikt vrouwenmutsje uit vele stukjes samengesteld. Thans zoo goed als veroud. Zie: *witkeuvelder* en *Weil.* art. keuvel.

kraak; zie: *klunderbeun*.

kraakegge (in geschrifte); zekere soort van egge. Te Kloosterburen te verkoopen (1880): “– landbouwwerktuigen, waaronder 1 kraakegge”.

kraaihoaver, kralhoaver; soort van haver met korten, dikken korrel; aldus om de overeenkomst van vorm met dien van {p.1775} koralen. Zij ontstaat door meermalen achtereen haver op hetzelfde land te verbouwen, is zeer zwaar maar geeft een klein beschot.

krab; soort van gedierte in de rogge, snuitkever, ook: klander genoemd, calandra granaria. Vergelijking: *schijf as 'n krab* = schuin wat recht moest zijn. Zie ook: *krabbe*, en: *krabben 2*.

krabbe; krab = besmettelijke vurige, eene kortst vormende uitslag om den bek der schapen, veel overeenkomst hebbende met het Maulgrind of Lippenscharf der Duitschers, crusto labialis.

krabbekwoad; zie: *hoanepoot*.

krabben, kraben = zacht met de nagels over het vel gaan, waar het jeukt, krauwen, klauwen; ook *Dr.* – *krabben* op *scheuvels*, zooveel als: eene slechte schaats rijden; op 't ijs aan 't *krabben* wezen = weinig vooruit komen hoe men zich ook inspant; 't is *krabben*, of: 't is *krabberei* zegt men wanneer het ijs bijna niet is te berijden; – een *krabber* of *krabhak* (=

hakkenkruk) op schaatsen zijn = een slechte schaatsenrijder zijn. (Zie ook: *haksêln*). – Ook = krabbelen, slecht schrijven; *krabber* = krabbelaar, slechte schrijver; en: = knoeien: *wat legst' doar doch in duustêrn te krabben!* = dat wordt immers alles knoeiwerk, (bij v. Dale: morrelen). Vgl. *eerappelkrabben*.

krabben (znw.); schimpwoord voor de inwoners van Delfzijl.

krabben-bieten (-bijten), in: *mit krabben en bieten* iets machtig worden, bv. eene schuld betaald krijgen, zooveel als: met groote moeite die gelden innen. – Aan de manier der katten ontleend als 't om een vechten moet gaan.

krabber, voutenkrabber = ijzer waarop men de voetzolen afschraapt vóór men het huis binnentreedt, voetschraper; ook *Oostfr.* – Zie ook: *krabben I*.

krabberei; zie: *krabben I*.

krabbers (*Old.*); personen die de aardappelen uit den losgewoel-{p.1777}den grond opzoeken en in korven werpen. Meestal is dit vrouwenwerk; vandaar de naam *krabsters*.

krabbestroek = **krapstroek** (*Hoogel.*) = *hoanepoot* (*Old.*), zie ald.

krabhak = slechte schaatsenrijder; “*Wat bennen 't krabhakken, 't vlucht 'r lans as 'n koegel oet 'n ol stevel.*” Zie: *krabben I*.

krab ien pan; zie: *potjebuul*.

krabkatte; scheldnaam voor een meisje dat zich krabbende verdedigt. (v. Dale: *krabbekat*, scheldnaam voor een meisje dat gedurig krabt.)

krab noa joe (krab naar u toe) = maak maar dat gij 't krijgt, want zalig is de bezitter, waarmede schraapzuchtige mensen worden aangeduid; *'t is doar altied: krab noa joe = 't is hom* (haar of hem) *doar altied om 't hebben te down.*

krabsters; zie: *krabbers*.

krabstroek; zie: *hoanepoot*.

kracht, in: *d'r mit kracht achter heer zitten* = iets uit alle macht verrichten. Vgl. *Macab. II*, 46; *da's van dei* (met den klemt.) *kracht*, voor: van die uitwerking, dien invloed, dat gevolg.

krachtdoadîg = **krachtîg**, als versterkend bijw.; *da's jà krachtdoadig lijgen, vluiken, zoepen*, enz.; *'t is krachtdoadêge kold*, enz.

krachtîg; zie: *krachtdoadîg*.

kraft = karaf, kraf, meerv. *kraften*. *Fransch* carafe, *Ital.* caraffa, *Sp.* garrafa. Volgens Prof. Dozij van Arab. oorsprong.

krai = kraai. Wat bij het biljarten gewoonlijk: beest, genoemd wordt, heet hier ook wel: *krai*, meer echter: *swien, swijn*. *Zegsw.* *hij wijt 'r zooveel van as 'n krai van de zoaterdag* = hij weet er hoegenaamd niets van, nl. van eene wetenschap, en synon. met: – *as 'n môt van 't haspêln*, maar dan wordt het van een handwerk of van eene kunst gezegd. *Oostfr.* *hê wêt d'r nêt so fôl fan as de krei van de sôndag*; *Oldenb.*: hij begript er so vâl af as de krai van 'n sonndag; *Meurs*: he wett so vöhl dovan {p.1779} as de kuh van de sonndag; *Marsberg*: he weit sou vil då van âsse de krägge vamme sunndage, of: âsse de osse vamme vuggelneste. – *Zoo hijt 't, zee Krai* (zoo heet het, zei Kraai), zooveel als: zoo zal het zijn, praat er maar niet tegen, en ook: zoo is het, ronduit gezegd, en nu weet gij hoe 't met de zaak gelegen is; – *wie wijten wel hou 't hijt, zee Krai* = praat er maar niet om toe, wij zien wel hoe de vork in den steel steekt. – Vergelijking: *wild as 'n krai*, van kinderen gezegd. Zie ook: *sôkkerai*.

kraibessen = **stinkholt**, *Rhamnus frangula* of vuilboom, volgens v. Hall ook: gemeene wegedoorn, sporkenhout, pijlhout, sprokken of sprokkel (*Drente*); hondsknopperen (*NBrab.*); kraaibessen (*Utrecht*); bloedboom (*Geld.*)

kraien (= kraaien), voor: uitgalmen, uitgillen, zooals de vischvrouwen doen; “*Juust dou ze an 't kraien was, bats, doar kreeg ze 'n gapse vol nadde snij vlak in heur bakhoes.*”

kraikewippen; zie:

kraimars (kraaienmarsch), in: *de kraimars goan* = vertrekken, weggaan, de plaat poetsen.

kraite; soort van slede, waarvan de visschers aan den Dollert zich bedienen om zich over het slijk voort te schuiven. *Oostfr.* kreite, de hooge zijstukken, het zijhek van een hooiwagen, ook: een lichte uit latwerk bestaande groote bak, voor het vervoer van turf, gras, enz.; oorspronkelijk was beide vlechtwerk. – *v. Dale*: krat (gewest.), korf van wilgen gevlochten; *Kil.* krat = kap van een wagen, van wilgentakken, met linnen bespannen; kratte = korf; *MHD.* kratte, gratte, *OHD.* cratto = korf, draagkorf; *AS.* crät (wagen), *MOostfr.* krait; *Lat.* crates = horde, staketsel van teenen gevlochten, vlechtwerk.

kraizömer, kraizömerke (kraaienzomer) = nazomer, schoon {p.1781} weder in September en 't begin van October, vooral na een' regenachtigen zomer, als bv. in 1890 en 1894. Zie ook: *eedappelzömer*.

kralderei, koraalwerk, dienende tot versiering. Zie ook: *erei*.

kralhoaver; zie: *kraalhoaver*.

kralholt = geribt hout, zooals het gezaagd in den handel voorkomt.

krallen (znw.) koralen, kralen; *slöt mit krallen* = snoer kralen met gouden slot of boot.

Verkleinw.: *kralje* (*Ommel.*), *kraltje* (*Old.*) = *krallechie* (*Goor.*) = *krallechien* (*Stad-Gron.*) – Ook znw. en werkw. = kralen, bv. van bier, jenever, brandewijn. – Vergel.: *road as 'n kral.* – *Wvl.* = kralen; wordt gezeid van genever en brandewijn die, een weinig bewogen zijnde een menigte van pareltjes in het glas opwerpen. De genever kraalt: hij is goed. (*De Bo*). *v. Dale*: kralen; (van bier) wanneer de luchtbelletjes van onder in 't glas in den vorm van kraaltjes naar boven stijgen.

krallend, eigenl. = zich vertoonend als eene koraal, van het oog gezegd. “Rundvee dat in het stamboek kan worden opgenomen, moet van de eerste en beste qualiteit zijn, moet een fijnen kop en horens hebben, en de oogen moeten hoog en krallend wezen.”

kraloog (znw.), zooveel als: met schitterende, *fenge*, oogen bedeed, met oogen als koralen. Vooral wordt het van kleine kinderen gezegd, alsook wanneer een kinderoog van genoeg straaft. *Oostfr.* krâlôge, krâlôg = oogen, glanzende als paarden. Vgl. *krallend*.

kralpioun (koraalpioen); eene soort van pioen waarvan men de zaadknoppen aan een snoer rijgt die men jonge kinderen om den hals hangt om het tanden krijgen, gelijk men meent, te bevorderen.

kram (zonder meerv.) = kramp; *zij het de kram in de ingewanden; hij het veul last van kram in de kuten*; ook *Oostfr.*, *Neders.* – *Nederd.* kramm, kramp, *MNederd.* krampe, *Kil.* krampe, *OSaks.* kramp, *AS.* cramp, crompt, *OEng.* crampe, *Eng.* cramp, *Zw.* kramp, *Deensch* krampe, *OHD.* crampho, *MHD.* krampf, cramph, kram, kramme, *HD.* Krampf. – {p.1783} kramp behoort tot: krimpen, verkort tot: *kram*; het *MHD.* kram komt van het *OHD.* chrimman, krimman = krabben, krassen, knijpen, drukken, klemmen, enz. Zie *ten Doornkaat* art. kram.

krambal (klemt. op: *bal*) = carambole; mv. *krambals*. – 't is *krambal* = door ééne der partijen moet nog eene carambole gemaakt worden, dan is het spel uit.

kramdroad = koperdraad waarmede gebroken aardewerk en porselein gekramd (= *ankramd*) wordt. Inzoooverre één met: *wierdroad*.

kramhakt, zegt men van een paard dat de achterste pooten te hoog optrekt. Zal zooveel zijn als: de kramp in de achterbeenen of hakken hebbend.

krantdrök; krantdruk; de gewone Latijnsche drukletter, ter onderscheiding van de Duitsche (de *biebelletter*); *zij het 'n kerkbouk mit krantdrök*.

krantdruk; zie: *krantdrök*.

krap = kruk aan eene deur of alleen een houtje dat kan draaien en tot sluiting eener deur dient, *Dr.* krappe. – *OHD.* crapo, crapho, enz., *MHD.* krapfe, enz. = haak, klamp.

krap (bijw.) = eng, nauwsluitend, niet ruim genoeg, van kleederen; *dei jàpon zit krap* = dat kleed is te nauw; 't komt *nijt krap* = 't steekt zoo nauw niet, 't komt niet op eene kleinigheid aan; *zij hebben 't moar krap* = verkeerden in behoeftige omstandigheden; 't komt 'r *krap om* = ieder krijgt maar een gering deel, men kan nauwelijks rondkomen; *krap behoed* = nauw

behuisd; *'k bin krap bie geld* = ik ben schraal bij kas. – (v. Dale: krap = nauwelijks, pas, tenauwernood; krap meten = nauwkeurig meten, tenauwernood de maat geven; knap = nauw, engsluitend = welgemaakt; bekwaam, geschikt, vlug; verdienstelijk; *Kil.* knap = vlijtig, vlug, vaardig, {p.1785} gereed, gezwind, levendig, werkzaam, frisch, vroolijk, blijmoedig; *Oostfr.* knap = kort, klein, gering, beperkt, eng; nauw, dicht bij, snel, gezwind, duidelijk, best, karig, nauwelijks, enz. *Neders.* krapp = schaarsch; eng; *Noordfr.* knap = karig, *HD.* knapp = eng, nauwelijks. – *krap*, voor: knap, van: knijpen = klemmen, knellen, drukken, samenpersen, in het nauw brengen, tot eene kleinere ruimte beperken. (Van de beteekenis: knippen = snijden, door het knijpen van de deelen eener schaar, laat zich gereedelijk die van: knap = bekwaam, enz. afleiden.)

krap = **krop** = **vrei** (*Old.*) = wreeg of wreef, het hooge deel van den voet.

krapan = bijna, niet geheel, ter nauwernood; *'t is krapan twei el, 't is krapan 'n bak, 't is krapan 'n daimt, 't is krapan tien uur*, enz., *Dr.* krapwerk. Zie: [krap 2](#).

kraphantjen, kriphantjen. Hieronder verstaan de kinderen: elkander, door het ombuigen der vingers, vasthouden en dan samen, met tegen elkander gedrukte teenen, als een tol in 't rond draaien.

krapmoatjeswark = nauwelijks toereikend, bv. om van eene hoeveelheid, datgene te maken wat men verlangt. Zie: [krap 2](#).

krapmōndjesmoat = eene wat al te kleine teug, eene hoeveelheid die geene teug kan heeten maar waarmede men zich tevrede moet stellen. Zie: [krap 2](#) en bij v. Dale art. mondjesmaat.

krappen (werkww.) = *krap* worden = vernauwen, van kledingstukken. Zie: [krap 2](#).

krappen = **ieskrappen**; ijzeren toestel met scherpe punten, die met leeren om den voet bevestigd of aan de hakken vastgeschroefd worden, om het glijden te voorkomen; *Oostfr.* krappe, îskrappe. Zie: [krap 1](#).

krappijêrn; zie: [kêrpijêrn](#).

krapstroek; zie: [hoanepoot](#). {p.1787}

krapte = niet in genoegzamen voorraad voorhanden, schaarschte; *wie hebben krapte van aardappelen*, enz., ook *Friesch*; *krapte hebben* = behoeftig zijn, ook *Dr.*; *gijn krapte = gijn krimp hebben* = in de noodzakelijke behoeften kunnen voorzien. Zie: [krap 2](#).

krasplank; zie: [krassen](#).

krassen; door middel van eene *krasplank* de gewaschene en gezuiverde wol recht te kammen. (Vgl. bij v. Dale *kratswol*.)

krats, krets, verachtelijk voor: schurft; *Overijs.* krets, *NBrab.* kretse, *HD.* Krätze. – *Kil.* kratsen, kretsen = *HD.* kratzen = krabben, krauwen.

krauel (krauvel) = ijzeren vork met drie kromme tanden om mest op te laden. (v. Dale: krauvel = kromme gaffel, haak met omgebogen tanden om iets naar zich toe te halen.) Zie *I Sam.* II, 13; *2 Chron.* IV, 16.

krebas, voor: mannetje, gult, kleine snuiter, bij 't aanspreken van kleine, aardige jongetjes; *lutje krebas* (= *lutje boas*) = klein kereltje. Kan eene verbast. zijn van 't *HD.* Krebs = kreeft. – Ook de familienaam *Crebas* komt in deze provincie voor.

krebentig = **krik** = een weinig ziek, onwel.

kree, hoort men voor: kreeg, bv. in: *hou kree j' 't in de harsens!* (met den klemt. op het woord), zoo enkv. als meerv. Wil men zeer duidelijk zijn, dan is het: *hou kreeg ie 't*, enz. Vgl. [krie](#).

kreeftsoog (de *t* wordt zelden gehoord): een poeder van de concrementen, meestal paarsgewijze voorkomende aan de maag van de rivierkreeft, (*Astacus fluviatilis*), *cancrorum lapides*, *HD.* Krebssteine, bestaande hoofdzakelijk uit koolzure kalk, en dient als geneesmiddel tegen het zuur in de maag. (v. Dale: kreeftsoogen, halfbolvormige kalkachtige steentjes, die in Augustus, bij paren, tusschen den binnensten en buitensten maagwand van

den rivierkreeft aangetroffen worden. Zij bestaan uit {p.1789} koolzure en phosphorzure kalk en werden vroeger door de geneeskundigen bij zwakke spijsvertering aangewend.)

kregel (bvnw.) = vlug, levendig, kras, vooral van oude menschen; *d'olle man is nog kregel, hij stapt 'r nog zoo kregel langs* (of: *lans*), tegengestelde van: gebukt, of strompelend gaan. Maakt men de aanmerking dat iemand, vooral een kind, zeer klein van gewas is, dan vergoelijkt een ander het door: ja, maar *klain en kregel*. In 't algemeen luidt het troostwoord voor personen die zeer klein naar hunne jaren zijn: *beter klain en kregel as 'n groote vlegel*; ook *Oostfr. Oldenb. Meurs Driburg Lipsl. Westf. Het Neders.* heeft: Idt kumt bi de grotte nig to, sus fung de ko wel enen hasen. *Oldenb.* heeft ook nog: Wenn 't up de gröte ankum, so kunn de boll woll 'n hasen kriegen. – *Kil.* krijghel = vast, standvastig; *Oostfr.* krägel = gezond, levendig, krachtig; *Zw.* kry = levendig, gezond, opgeruimd; *Deensch* kry = levendig; *Noordfr.* krage = tot krachten komen, en: krägel = kracht.

kregel (znw.) = koppigheid, in het *Sprw.* 't *Is 'n slechte kregel woar men zulf schoa bie het*, zooveel als: 't is eene verkeerde onbuigzaamheid of trots als men daardoor schade lijdt. *Hoofteer*kriegelheit = lichtgeraaktheid op het punt van eer. *Oostfr.* krägel, kregel (dit laatste ook bij *v. Dale* = trotsch, overmoedig, onbuigzaam; *Deensch* kry = overmoedig, trotsch; *MHD.* kriege, kriegel = wederspanning, strijdlustig.)

kregelhaid = *kregel 1, kregel 2*; zie ald.

kregelkopt = stijfhoofdig en tevens lichtgeraakt. *Dr.* kregel = lichtgeraakt, opvliegend.

kregen (onv. verl. tijd van: krijgen) in de *zegsw.* van kinderen: *as ik 't kregen har den har 'k 't jà stolen* (als ik het gekregen had {p.1791} dan had ik het immers gestolen), als antwoord op de vraag: *woar hest 't kregen?* (Een bewijs dat het volk 't onderscheid kent tusschen: krijgen = ontvangen, aannemen, en = nemen, wegnemen.)

krek, krekt (*Ommel.*) = **net** (*Old. Westerw.*) = juist, precies, volkomen; net, ordelijk, zindelijk; 't *komt krek oet* (= *akkeroot oet*) = 't is juist berekend; "Altied *pokkeln, zweiten, droaven, Krekt zoo hard as min moar ken.*" – *vreiwat krekt* = bijna, zeer weinig verschil gevende; – *krekt!* = zoo is het als gij zegt, als volledige instemming met den spreker; – 'n *kekke maid* = eene ordelijke, zindelijke dienstmeid; ook *Dr. Overijs. Geld. ZHoll. NBrab. Oostfr.* – *Sara Burgerh.* bl. 144: "en dan zal het (horloge) weer zoo fix wijzen en zoo krek lopen als immer." *Zegsw.:* *Krekt roak, zee Jan, en schoot 'n doove oakster.* – Ook: *zoo krek* = zoo pas; *van zoo krek* = van zoo even. – Het *basterdw.* correct = zuiver, zonder fouten; *Fransch* correct = nauwkeurig, zonder fouten; *Lat.* correctus = verbeterd, hersteld, van gebreken gezuiverd. (*v. Dale:* krek, samentrekking van het *Fransche* correct, gemeenz. precies, juist, net, even.) Volgens *ten Doornk.* kunnen beide vormen: krek, en: krekt ook uit het *OHD.* gerëht, carëht, grëht, reëht = juist, recht, passend, geschikt, gereed, bereid, enz. inzonderheid uit het *OHD.* gerëche, grëcho, *MHD.* gerëche = ordelijk, recht, nauwkeurig, of het *OHD.* gerëch, kerëch, grëch = goedgeordend, recht, geschikt, bereid; *MNederl.* ghereke, gherekt = ongeschikt, versierd, toegerust, enz. zijn ontstaan.

krekgeliek; zie: *netteliek.*

krekgeliek wèl = om 't even wie, zonder aanzien des persoons. Zoo ook: *krekgeliek hou, krekgeliek woar, krekgeliek wanneer.* Zie: *netteliek*, en: *wel.*

krekkeliek; zie: *netteliek.* {p.1793}

kreksiehoes (correctiehuis) = huis van arrest, de voormalige gevangenis voor correctioneel veroordeelden te Groningen. Zie: *spinhoes.*

krekt; zie: *krek.*

kremer = marskramer; *kremerwoar, kremerwoaren* = kruidenierswaren, en ook in 't algemeen: kramerij, kramerswaren; *kremerletien*, in 't algemeen eene onverstaanbare, eene vreemde taal; *Kremerriepe* (veroud. = *Glende riepe*) = *het trottoir aan de noordzijde der Vischmarkt te Groningen.* – Nevens *Kramer* ook eene zeer gewone familienaam. *Sprw. Wat*

verbie is koopen gijn kremers = Gedane zaken nemen geen keer. *Oostfr.* Wat hen is, kopen gin kremers mêr, bij *Fritz Reuter*: För dat, wat west is, giwut de Jud nicks.

kremerletien (kramerslatijn); zie: *kremer*.

Kremerriepe; zie: *kremer*, en: *riepe*.

kremerwoar, kremerwoaren; zie: *kremer*.

kremetartrie, bij v. *Dale*: kremetart, krimmetart, enz., volksterm voor: cremortart, cremor tartari, room van wijnsteen, overwijnsteenzure potasch.

kremetiek; zie: *rimmetiek*.

krengen; zie: *omkrengen*.

krinsêln; zie: *krinsêln*.

krezelighaid (*Goor.*) = zuinigheid. Vgl. *krinsêln*.

kreznîg (*Goor.*) = zuinig. Vgl. *krinsêlg, krintêrg*.

kret (*Wolden, Niezijl, enz.*) = kruiwagen. Vgl. *kraite*.

kret (*Ommel.*) = **ijnspar** (*Old. enz.*); soort van dubbelen disselboom waartusschen het paard loopt wanneer er één voor den wagen wordt gespannen. “Terwijl ... bij Winneweer uit de kerk te Loppersum huiswaarts reed, geraakte het kret uit den wagen los, het paard liep voort, doch het rijtuig, nu {p.1795} zonder bestuur”, enz. Die beide stokken heeten, (ook in geschrifte) *kretstokken*: “Zijn zwager te Zuurdijk zullende bezoeken, gleed de eene kredstok uit”, enz. (1881). – Hetzelfde als het veroud. gewest. lamoen, lemoen. Vgl. krat 2 bij v. *Dale*, alsook: *kraite*.

kret; toestel in eene gracht of ander water, bestaande uit twee rechtopstaande palen met hooger en lager geplaatste dwarslatten, waarop de plank rust die van de huiszijde wordt aangebracht, en *bounplank* genoemd wordt.

krets; zie: *krats*.

kreuk = schade; *kreuk leiden* = beschadigd worden, bv. van meubelen; fig. = schade lijden.

kreunen = zacht kermen, stenen. *Hoof*t: kermen en kreunen; *Kil.* kronen, groonen, *Eng.* to groan = zuchten. (*Weil.* kreunen, een slepend, zacht, droevig geluid door den neus maken; v. *Dale*: een slepend, zacht, droevig geluid maken, zuchten.)

kreupel, voor: kreupele. Vergelijking: *zoepen* (zuipen) *as 'n kreupel* = een groote dronkaard zijn. *Sara Burgerh.* bl. 232: ik heb gebeden als een kreupel.

kreupel-keunînk. De uitdrukking: *kreupel of keunînk!* zooveel als: alles op 't spel, of: op ééne kaart gezet (= *d'r op of d'r onder*) = aut Caesar aut nihil = *MNederl.* Kai oft Koning (nar of koning). Ook *Oostfr. Neders.* Synon. met: *om 'n grooten of om 'n blooten*. Zie ook: *grootte*.

kreupêln = kreupel, mank gaan; *hij kreupelt, wat zôl hom schelen?* *Oostfr.* kröpeln, *Neders. Holst.* kröpeln, *HD.* krüppeln = hinkend, langzaam, gebrekkig, met moeite voortkomen, *Eng.* cripple, *Saterl.* krêpelje.

kreupelspar; twee voorwerpen die bij elkander behooren en waarvan elk een gebrek heeft, bv. een gescheurd kopje en schoteltje, enz. Ook: man en vrouw die beiden mank gaan.

kreus = **ijnekreus**; **kreuze** = **eendekreuze** = waterkroos, eenden-{p.1797}groen, eendenkroos. Vergelijking: *zoer as kreus*, of: *kreuze* (ook: *as kriet*, voor: *krijten*, zie ald.), zooveel als: scherp, onaangenaam zuur, en ontleend aan eene bes, *kroozen* of *kreuzen*, veenbes, roode veenbes geheeten, de *vaccinium Oxycoccus palustris*. Hare zure bessen zijn eigenlijk eerst goed nadat de vorst er over gegaan is, en worden vooral in Engeland met suiker gegeten of in gebakken, enz. toebereid. v. *Hall Neerl. Plantensch.* bl. 140. (*Dr.* kreuze = roode boschbes.)

kreuskop; bijnaam der *Leegelandsters*. Zie: *Leegeland*.

kreute (*Old.*) = wat bijzonder klein is in zijne soort; *'n kreute van 'n appel*; *'t bin kreuten* = 't is kriel, uitschot. Ook in minachtenden zin van zeer kleine kinderen, die niet merkbaar groeien. – *Wvl.* kreute, krutte, krok = kindje, klein kind, *Fransch* petit enfant, bambin, marmot. (*De Bo*). *Oostfr.* kröte, kröt (*HD.* Kröte), fig. voor: kleine kinderen, kleine dingen, en

allerlei klein goedje, ook voor kleine munten; *Dr.* kreut = klein persoon, klein kind; *Neders.* kröte, lütje kröte = klein, maar boosaardig persoontje; *Holst.* kröt = lichtgeraakt, boosaardig mensch; *Westf.* krotte = klein kind; *Noordfr.* krät = een verkommerd ding, verachtelijk van menschen en dieren; *Ditmars.* kraetending = klein ding (mensch of dier). Het *Neders.* en *Holst.* kröte, *MNederd.* krode, *Kil. MVlaamsch* krodde, *OHD.* krotta, chrota, crëta, chrëta, *MHD.* krote, krotte, krot = pad; het *Zw.* groda, *Noorw.* gro (kikvorsch; pad) zou uit het *Nederd.* krode overgenomen zijn. Volgens *ten Doornk.* verwant met het *OHD.* chrot, crot, *MHD.* krot, krut = bezwaar, last, verdriet, enz., daar de kikvorsch met slangen en dergelijk gevaarlijk ongedierte op ééne lijn werd geplaatst.

kreuze; zie: *kreus.*

krewwêln; zie: *krijvêln.*

kribbelkrabbel; kriwwêlkrawwêl (alliter.) voor: kribbelschrift, kriebelschrift; *dat is gijn schrieven, da's kribbelkrabbel.* {p.1799}

kribbelkrabbêln (= **hoaken en oogen moaken**) = kribbelschrift maken, kribbelen.

kribber = **kribkatte**; scheldwoord voor een meisje dat kribbig van aard is. *Hoof:* kribbekat = twistziek, vuilaardig meisje (v. *Dale:* kribbekat = kribbebijtster, kribbige vrouw of maagd.) Vgl. *kleumkat.*

kribkatte; zie: *kribber.*

krie, voor: *kriegen* (= krijgen), in den vragenden zin, en met den klemt. op het woord: *hou krie wie 't anders? hou krie j' 't in 't zin!?* (hoe krijgt gij het in het hoofd!)

krieantjen; zie: *gelsken.*

kriebîs, voor: jongetje, snaak, kleine kleuter; *bist 'n kriebîs; koom ijs bie mie lutje kriebîs!* Wellicht verbast. van: *kwiebus* of *kwiebês*; zie ald.

krieg = **môr** = **môrries** = moed, kregelheid, voortvarendheid; *zit niks gijn krieg*, of: *gijn môr in* = hij (of: zij) is een suffer, een slaapmuts, een durfniet; “’t is ’n wicht doar môrre in zit.” – *krieg* van de oorspronkelijke beteekenis van: krijgen = er naar streven om iets te bemachtigen; *Deensch* krig = het streven en trachten naar iets. Vgl. *MHD.* krîge, krîgel = wederstrevend, enz. – *môr* zal staan voor: merg, *Eng.* marrow. Vgl. *môrries.*

kriegen (= krijgen), voor: betrappen op eene overtreding; *de kemiezen hebben hōm kregen* = de kommiezen hebben hem aangehouden met smokkelgoed, hem proces-verbaal gemaakt om het houden van dienstboden, paarden, enz., waarvoor ook: *zij hebben hom pakt; zij kriegen hōm nog ijnmoal* = hij lopt ’r nog ijnmoal in, want zij hebben al lank op hōm loerd. – *de oavend krigt ons* = wij worden (op onze reis) door den avond (d.i. de duisternis) overvallen. – In: *wat het 'e kregen?* {p.1801} = tot welke gevangenisstraf is hij veroordeeld? *hij het drei doag kregen; dei kerel zel wel 'n joar kriegen.* – Voor: zou ik u even kunnen spreken? zegt men: *zōk joe even kriegen kennen te spreken?* – *ik kōn hōm nijt kriegen te spreken* = hij was niet voor mij te spreken. – Voor: halen, in den zin van: beleven: *zij krigt de oavênd nijt* = zij leeft niet tot den avond; *wie kennen de oavend wel kriegen* = wij kunnen het tot den avond wel uithouden, daarvoor hebben wij genoeg gegeten. Voor: in ’t werk krijgen of nemen, huren; *doar ze 'k 'n kerel tou kriegen; zij mouten kerels kriegen om te luden* (bij de begrafenis); *wie zellen 'n arbaider kriegen om toen te hoaken.* *Sprw.* *Beter duur as nijt te kriegen* (of: *as nijt te koop*) *Friesch* *Better djûr as net te krijen.* *Oostfr.* *Bäter dûrkôp as nêt to hebben* = als het maar voor geld te bekomen is mag men nog van geluk spreken. Zie ook: *omkriegen.*

kriegerantjen; zie: *gelsken.*

kriegerijn (krijg er een); zie: *altemoal.*

kriemenijl, krimmenijl (crimineel), in: *hij 's kriemenijl bezopen* = hij is smoordronken; *hij kon kriemenijl lijgen* = erg liegen.

krieoulig = **krievelig** = vroolijk, opgeruimd, levenslustig, jolig; ’t eerste wordt meer van bejaarde menschen gezegd; *Dr.* krioelig. – Ook = moedig, brutaal, driest; “*dij wordde doar*

den ook nog al wat kriouleger op”, nl. op den bijval dien hij vond. *Oostfr.* karjolen, karjölen, kerjölen, kriölen, *Neders.* krijölen, krijölken. *Holst.* krijolen, *Saterl.* karijölje = juichen, jubelen, zingen, enz. Eigenlijk zooveel als: met eene karjöl (*Oostfr.*) = sjees snel en lustig rijden. Van ’t *Fransch* cariole, en dit van het *Lat.* carrus (kar, rijtuig.)

kriet, (in: *zoer as kriet*); zie: *kreus*.

krieten (krijten) = weenen, schreien. Wordt alleen gebruikt als het ernstige omstandigheden geldt; *zōk van harten zal krieten* = zijne droefheid uitweenen. – “k Heb zóó om u gekreten, Maar nu is ’t al vergeten.” (v. *H. Bosch.*) – *Sprw.* *Hard gekreten is gauw vergeten*, *Oostfr.*: Lûd gekräten is bold {p.1803} fergäten; *Meiderich*: Wu hadder gekrete, wu gauwer vergete; *Meurs*: Je härter gekreten, je ehr vergeten. *Neders.* kriteren, kreiten = twisten, kraakeelen, harrewarren; *MNederd.* kriteren, *Kil.* kriteren, kryten, *MHD.* krizen = een kreet van pijn laten hooren, krijschen, enz., en oorspronkelijk klanknabootsend. (v. *Dale*: krijten = klaaglijk weenen, zooals kinderen doen; gewest.= weenen, schreien.)

krieter (krijter), in: *bist ’n krieter* = gij zijt een sul, een bloed, iemand die gauw verlegen is, die geen hart in ’t lijf heeft. (Behoort tot de kinderwereld.)

krietsteern; eene vogelsoort op Rottumeroog. Zie: *steern*.

krietsteernaier; zie: *steern*.

krivelîg; zie: *krieoulîg*.

krig (*Ommel.*), voor: krijg, geb. wijs, enkv. van: *kriegen* (krijgen); *krig dat maar! krig ’t op!* Overigens: *krieg*.

krigst = krijgt gij (enkv.), en: gij krijgt (enkv.); *hou krigst* (met den nadruk op het woord) *in ’t zin!* – *krigst niks van mie*. Ook: *doe krigst* = gij krijgt.

krik = **penterlendîg** = een weinig ongesteld, zich niet wèl gevoelend; wordt vooral van vrouwen gezegd. Eigenlijk zooveel als: iets dat kraakt.

krik = **tîrzêlg** (beide te *Wolters.*) = lichtgeraakt, kittelloorig.

krikke; soort van schimpwoord voor iemand die spoedig boos is, een lichtgeraakt, netelig mensch, en synon. met: *neetoor*, *netekam*, en: *kreek*. Vgl. *krikkemikken*, alsook: kriecken, als bijvorm van: *krak*, en: *kraken*.

krikkemikken = mopperen, pruttelen, wanneer het nietigheden betreft. (v. *Dale*: *krikkemik*, werktuig tot het ophijschen van zware balken, enz. Voor *kruk* hoort men in sommige streken *krik*, *krikke*, gelijk voor: *stuk*, *stik*; voor: *rug*, *rik*. Zoo {p.1805} ook staat *bewust* voor: *bewist*. – *krikkemik* is hoogstwaarschijnlijk eene samenstelling van *krik* (voor *kruk*), en *mik*. –) Zie voorts aldaar: *mik 2*.

krimmêln, in de alliter. *krimmêln en wimmêln* = *krummêln en wummêln*, zooveel als: krioelen, wriemelen, door elkander wemelen van kleine dieren, bv. van mieren. Het *Oostfr.* en *Neders.* hebben het eerste, en volgens *ten Doornkaat* is: *krimmeln* een iterat. van: *krimmen*, *OHD.* *chrimman*, *krimman* = drukken, persen, klemmen, knijpen, enz.

krimmenijêrn = brommen, pruttelen, vloeken, zijne ontevredenheid sterk luchten. *Lat.* *criminare* = bedillen.

krimmenijl; zie: *kriemenijl*.

krimp; **krimpe** = inspringend muurwerk; ook de plaats waar twee daken samenkomen; ’t laatste ook *Oostfr.* – *Ommel. Landr.* IV, art. 28: “Van opslagen Vensters beneden in Krimpen ofte anders”, enz.

krimpen = **omkrimpen**; van den wind gezegd, zooveel als: door het westen naar het zuiden gaan, het tegengestelde van: *oetschijten* = van zuidwest, noordwest of noord worden.

krimphartîg; zie: *armhartîg*.

krimpkat, **krimpkeutel**, **krimpkatte** = krimper, krimpous, persoon die kleumsch is. Vgl. *kleumkat*.

krimpkeutel; zie: *krimpkat*.

krimpannen; soort van pannen die in *krimpen* passen. Zie: *krimp*.

krimps = kleumsch, kouwelijk.

krindestoedien (*Stad-Gron.*) = krentenbroodje. Zie: *krinstoet*, en: *stoet*.

krinsêlg; zie: *krintêrg*, en: *krinsêln*.

krinsêln; **krensêln** = zich karig toonen, zóó dat men zijn fatsoen niet houdt en tegengestelde van mild, *reol* han- {p.1807} delen. Hiervan: *gekrenzel*. (*Geld. Overijs.* krenselen, *Kil. MVlaamsch* krinsen; *Wvl.* krenselen, krinsen = het graan zuiveren met het in den van of wan te hutsen en te kleetsen. (*De Bo*). *Weil. v. Dale*: krenselen = graan zuiveren met de wan, *Oostfr.* krenselen, *Wangeroog* krânssele.) Vgl. *Kil.* krinse = kaf, enz.

krint = krent. *Zegsw.*: 't *veur* (of: *an*) *de krint kriegen* (= *veur 't gad kriegen*) = 't verliezen, bij het spel, bij een' wedstrijd, enz.; *hij het 't veur de krint* = hij is onherstelbaar ziek.

Krintbult; zie: *bult 1*.

krintebol; rond tarwebrood met krenten. Zie: *bol 3*.

krintekakker; zie: *krintêrg*.

krinten = krenten, in de schertsende uitdrukking: *krinten om de mond hebben*, wanneer iemand een uitslag op de lippen heeft, veelal als een voorteken van het wegblijven der (tusschenpoozende) koorts. Kinderen worden er mee geplaagd door te zeggen: *hest in 't krintevat zeten*; ook: *doe hest de bakker jà bestolen*. Het *Oostfr.* heeft er voor, (schertsend) *krintebârd*, of: *krintenbârd*, alsmede: de hed de bakker de krinten ofstolen. (*v. Dale*: krentenbaard = mond of kin met opgedroogde zweren of uitslag.)

krintendelkouw = **endelkouw mit krinten**; zie: *endelkouw*.

krintêrg = **krinsêlg** = karig, vrekking = 'n *krintêrg* = 'n *krinsêlge kerel* = 'n *krintekakker* = iemand die noodige uitgaven uit bekrompenheid achterwege laat, of: die om eene kleinigheid een' goeden koop laat varen. – *krinsêlg* wordt ook van eene enkele daad gezegd, zonder dat zoo iemand een vrek behoeft te zijn; *krintekakker* heeft ook de beteekenis van: bloodaard. *NHoll.* krentig = schraapzuchtig, vrekking, inhalig; *Zeel.* krinelig = die veel afdingt. *Oostfr.* *krintekakker*, schertsend voor: kleingeestig, vrekking mensch. Zie: *krinsêln*. (*v. Dale*: *kreterig* = vreesachtig, laf; *krentenkakker* = vreesachtig mensch, lafaard; *gierigaard*, vrek.)

krinterghaid = **krinterighaid** (*Goor.*) = karigheid. {p.1809}

krintjebrei; zie: *brei*, en: *gruwelwoater*.

krinstoet (voorwerps- en soortnaam) = krentenbrood. Verkleinw.: *krinstoetje*, *Stad-Gron. krindestoedien*.

krintvat, **krintevat** = vat met krenten, als bv. bij onze bakkers.

kriphantjen; zie: *kraphantjen*.

kripke; zie: *fuut*.

kripsie; zie: *krupsie*.

kristenslachter. Daar verreweg de meeste vleeschhousers in deze provincie Israëlitien zijn, gebruikt men dit woord ter onderscheiding van: *jeudenslachter*.

kristenzijl! als uitroep van verbazing, evenals *kristjoan-piepenbakker!* eigenlijk een basterdvloek.

kristeskerel! uitroep van verwondering, waarin afkeuring of schrik ligt opgesloten; *kristeskerel, dou dat doch nijt!* zooveel als: in Christus naam, doe dat toch niet! ook *Dr.*

kristjoan-piepenbakker; zie: *kristenzijl*.

kriv'l = klein goedje, bv. aardappelen, erwten, enz. – *v. Dale*: *kriel* = uitschot, kleingoed; kleine (nieuwe) aardappelen, – waarvoor men hier ook zegt: *kriel van goud*.

kriwwelderei; zie: *kriwwêls*.

kriwwelkrawwêl; zie: *kribbelkrabbel*.

kriwwels = krabbels met de pen. Hiervan: *kriwwelderei* = gekrabbel, trekken in 't wilde met griffel of pen, ook: *gekriwwêl*.

krnallievogeltien (*Stad-Gron.*) = kanarievogeltje.

kroag. Het cirkelvormig stuk hout, waarin de *ribben* (zie ald.) van het *dorschblok* in opwaartsche richting eindigen, heet de *grootte kroag*; het andere van gelijken vorm, dat zich in 't midden van genoemd werktuig bevindt, en waarover de *ribben* loopen, de *klaine kroag*.

kroag, in: zich *op de kroag of verweren* = zijn uiterste best doen, {p.1811} bv. bij eene hardrijderij op schaatsen. – *kraag* staat hier voor: keel, hals, dus eigenlijk zooveel als: hij waagt er zijn hals, d.i. zijn leven aan. *Kil.* kraeghe = keel, krop, strot; *Wvl.* kraag, krage = keel, slokdarm, spijsbuis; een stuk in de krage hebben; eene dikke krage hebben = dronken zijn. (*De Bo*). *HD.* Kragen = hals; *Eng.* *craw* = strot, van een vogel.

kroagbōnk = sleutelbeen; *Oostfr.* krâgenbunke, krâgbunk.

kroak; soort van galerij, zoldering met zitplaatsen in eene kerk; ook *NHoll.* (Zie: *klunderbeun.*) – Knapen hebben een spel waarbij zij de bolle kanten van twee noten tegen elkander drukken; die aan stukken gaat is voor den winner. In de *Ommel.* heet dit: 'n *neut op kroak*, in 't *Old.* *op drōk* geven. – *kroak* in de schoenen, enz. zooveel als: het geluid, eene soort van gekraak, dat door het loopen in nieuwe schoenen, enz. wordt te weeg gebracht.

kroakêl = krakeling; meerv. *kroakels*. Van: kraken.

kroaken; het eigenaardig, zacht kermend geluid van den zuigeling als hij op 't punt is te ontwaken; het geluid van kippen als zij naar voeder hunkeren, en: het kreunen, klagen van oude of zwakke menschen; ook *Oostfr.*

kroakmantels = zoete amandelen, ter onderscheiding van: *bittermantels*. (Zie: *mantels.*) *Zw.* krakmandel, *HD.* Knackmandel.

kroakstoul (kraakstoel) = armstoel, leunstoel, *Oostfr.* krâkstôl. Zal zooveel zijn als: stoel voor menschen die door ouderdom, zwakheid, enz. beginnen te kreunen (*kroaken*). Zie ald.

kroakwoagens (krakende wagens), fig. in het *Sprw.*: *Kroakwoagens loopen 't langst* = menschen die dikwijls ongesteld zijn of veel klagen over hun lichamelijken toestand, zwakke menschen worden dikwijls zeer oud. *Oostfr.*: krâkwagens gân, of: läfen lank. Zie: *kroaken*.

kroamerei (kramerij) = alles wat tot eene kraamlegging behoort: *dei kroamerei het heur in alles honderd gulden köst*.

kroamkerel = eigenaar van of bediende in eene kermiskraam. Zie ook: *kerel*. {p.1813}

kroamkers = lieden, die met eene kraam op kermissen reizen; *Oostfr.* krâmker. (*v. Dale*: kramer, kraamster, hij, zij, die met eene kraam rondreist. – Hiervoor hebben wij: *kroamkerel* en *kroamwief*.)

kroamverwoaren; zie: *verwoaren*.

kroamwief; eigenares of ook: dienstmeid in eene kermiskraam.

kroamwoaren = het bedrijf van baker = *kroamwoarster* uitoefenen, of althans die werkzaamheden verrichten, waarvoor ook: *oet kroamwoaren goan*; ook *Friesch Oostfr. Kil.* kraemwaeren.

kroamwoarster = baker. Zie ook: *kroamwoaren*.

kroan, voor: schrandere bol, vlugge kop, iemand die uitmunt in een vak, die scherpzinnig en vindingrijk is; *kroanîg* = iets, waartoe alleen iemand met buitengewone talenten of karakter in staat is. (Ongetwijfeld zijn deze woorden geenszins uitsluitend Groningsch; 't kunnen modewoorden der studeerende jeugd zijn. Bij *v. Dale* komt alleen: *kranig* = deftig, flink, voor; bij den min beschaafden stand zijn zij niet in gebruik.) Vgl. 't *Lat.* *cranium* = schedel, hier synecdoche voor: hoofd, hersenen, zetel van 't verstand, genomen, alsmede het *Fransche* *crâne* = hersenpan, en: twistzoeker, hachje. *Fritz Reuter*: *Krähnscher* = junger Hingst = een fiere jonge hengst.

kroanen; de geheele toestel die in een of ander deel van het huis wordt geplaatst om water uit regenbak of put te kunnen pompen, waarmede hij door middel eener buis in verbinding staat; *leliekroanen* worden ze genoemd wanneer aan den sleutel een versiersel is aangebracht, eenigszins van vorm als eene liele; *wie hebben regenbak mit kroanen*, zooveel als: wij hebben een' regenbak en behoeven het water niet te putten. – Het meerv. laat zich verklaren als men

bedenkt, dat tot dien toestel nog twee kleinere kranen behooren, waarvan de bovenste eigenlijk eene tap is, gewoonlijk *verklikker* genoemd, {p.1815} die als uitlater dienst doet.

kroanîg; zie: *kroan*.

kroanoog; zekere katoenen stof.

kroap; zie: *koolroap*.

kroate. Omstreeks 1840 nog de benaming van het armhuis te Finsterwold. Vgl. *kroaters*.

kroaters (curators) = promoters (promotors) = voogden over minderjarigen, enz.

krob (*Niezijl*) = kever.

krodde, krod; krödde. “De namen *krodde, herik, gele kiek* worden dikwijls door elkander genomen, hetwelk veel verwarring geeft. *Krodde*, *sinapis arvensis*, een zeer algemeen onkruid op kleibouwland, heet dikwijls *herik, herk, herrik, hederik, herderik* of *hering* in *ZHoll.* en vele streken van *Gelderl.*; *krod* of *krodde* in *NHoll.*; *kiek* of *keek* bij *Hattem* en elders aan den *IJseltant*; *gele merk*, in het *Westland*, in *Limburg* *robert*; *gele kiek* in het *Oldampt*, doch overigens in de prov. *Groningen* en *Friesland* *krodde*. Zij heeft in bloem veel van de gele mosterd en de *herik* (*Raphanias Raphanistrum*) of wilde radijs, ook wel eens *krodde* of *gele kiek* geheeten, het best te onderscheiden aan hare rolronde of eenigszins kantige hauw of met zeer korte nederwaarts gewende haartjes bedekt is, en waarin fijne, zwartbruine, op zomerkoolzaad gelijkende zaden.” v. *Hall Neerl. Plantensch.* bl. 29 e.v. *Oostfr.* *krodde*, ook *krödde* = eene soort van *Hederich* (*herik*), als, *krök* en *keddik, kiek*. Zie ook: *roodschönk*.

krödde = riepeltocht = tóngel; het zaad van het Kleefkuid of stekelig walstroo, *Gallisum Aparine*, dat veel in de gerst en ook in de gort voorkomt. v. *Hall. Neerl. Plantensch.* bl. 105. Zie ook: *krodde*.

kroddeboer; schimpnaam voor een boer die veel *krodde* in zijn land heeft. Zie: *krodde*. {p.1817}

kroden = kruien, met een kruiwagen vervoeren. *Wvl.* *kroden* = kruien. Vandaar *kordewagen*, metathesis voor *krodewagen*, *kruiwagen*. (*De Bo*). (Dit moet bij: *krooden* gevoegd worden.)

kroek, kroeke; kruuk = kruik. *Zegsw.*: *zij het 'n kroek an de vouten*, zooveel als: *zij heeft flinke, oppassende ouders*, eigenlijk: *zij heeft eene zorgvuldige moeder*. Hiermede te vergelijken: *zij 's oet 'n goud hok*. Zie: *hok 3*

kroekhoos = kous om eene waterkruik die tot voet- of bedwarmer dient.

kroepbezijdjen (*Ommel.*), zooveel als: ter zijde kruipen. Zie: *piebezijdjen*.

kroepelhenje; zie: *kroepoeldop*.

kroepen; krupen = kruipen. *Verv.:* *doe kröpst, hij kröpst* (gij, hij kruipt.) In: *wat kröptoar?* (= wat kruipt daar?) valt de *d* samen met de *t* van *kröpt*.

kroepers (kruipers, plant en vrucht); soort van zomeraardappelen in de *Ommel.*, die onderscheiden worden in *roode* en *witte kroepers*. Daar de laatste, als fijnere soort, veel van de ziekte te lijden heeft, worden zij steeds schaarser.

kroep ien, kroepien (klemt. op: *ien*), zegt men spottend van een heel klein huisje, ook van een klein vertrek. *Friestl.*: *kroep în*, eene bedstede met twee legersteden. *Wvl.* *kruij-in*, ook: *kruij-uit* = leeg klein huizeken waar men kruipende uit- en inkomet, *Fransch* *taudis*. (*De Bo*).

kroepoetdop, zegt men plagenderwijs tegen een kind dat zeer klein is naar zijne jaren; ook: **kroepelhenje**, maar dan van meisjes. *Kil.* *kriehinneken, kriephinneken, kruyphinnen*; *Oostfr.* *krûpke, krûpje* = dwerghoen; ook fig. (*Weil.* *kruiphen*; v. *Dale*: *kruiphennetje* = *krielhennetje*; vrouwelijke dwerg.) Vgl. *drinkeldobbe*. – (*Van Ankum* heeft: *kroep-in-dobbe*, van een bijzonder klein kind, m.i. ten onrechte, omdat hier niet aan *dob, dobbe* (kuil), maar aan *dop* (eierschaal) gedacht moet worden.)

kroepverzietjen (*Old.*) = wegstoppertje spelen. 't Woord zal eene verbastering zijn van: *kroepbezijdjen*. Zie: *piebezijdjen*.

kroes, in den deun, wanneer men kleine kinderen op de knie laat paardjerijden: *Vôrt ol peertje noa besvoars hoes*; *Peer*-{p.1819}*tje, loop nijt al te kroes*, d.i. niet te hard. *Sprw.* *Kroes hoar*,

kroeze zinnen (ook *Dr.* en bij *v. Dale*), hier met de toevoeging: *Kroes van boeten en kroes van binnen*. *Oostfr.* Kruse hâr un kruse sin, dâr sit de düfel drêmal in. – *hij 's zoo kroes as'n loes* (luis) = hij is kregel, een weinig lichtgeraakt; *zij wordde d'r kroes om* = zij werd er een weinig boos om. – Van sluik haar zegt men: 't is zoo kroes as'n bessemstoal; ook *Noordfr.* – *Geld.* kroes = fier; *HD.* kraus, *Nederl.* kroes = gekruld.

kroes (z.nw.), waarvan meestal het meerv. *kroezen* of het verkleinw. *kroeske* gebruikt wordt = vouw, plooi. *Oostfr.* krüse, en: krüsel; *Deensch* kroese = vouw, en: in vouwen leggen; *HD.* Krause, Kräusel = plooi, plooisel. – Ook voor: rimpels; *hij trekt kroezen boven de oogen* = er komen rimpels in het voorhoofd.

kroeske = plooiseltje dat tot opschik dient.

kroestreek = krullatuw, eene soort van salade, 't welk als dunsel gegeten wordt. *v. Hall Neerl. Plantensch* bl. 117.

kroezerei, kroezerij = plooisel. de naaister zegt: *as de kroezerei moar eerst kloar is* = als de plooiën maar eerst gelegd zijn. Zie: *kroes 2* en: *erei*.

kroezen = plooiën, in vouwen leggen. Naaistersterm. *HD.* kräusen, kräuseln. Zie ook: *kroes 2*.

kröl, kröltebak, in geschrifte *krul* = krultabak (*v. Dale*), ter onderscheiding van *boai* of: *boaitebak*.

kröl = krul, losse pennestreek of trek, enz.; 'n *kröl in de start hebben* = een weinig trotsch, ijdel, overmoedig zijn; *kröl zit zoowel ein swien as ein start*, zegt men van een onbeduidend persoon die veel inbeelding heeft; *te veul kröl hebben* = zich te veel laten voorstaan, niet nederig en bescheiden genoeg zijn. Eig.: *zit gijn kröl in* = het (haar) wil niet krullen. *Sprw.* *Meert het 'n kröl in de steert* = Maart roert zijn staart.

krölhoar (klemt. op: *hoar*) = **kröllêrg hoar** = gekruld haar, *Deensch* krolhaar, *v. Dale*: krulhaar = hoofdhaar, dat krult.

kröllên (werksw.) = krullen. Zie: *kröl 2*. {p.1821}

kröllêrg = gekruld, krullend. Zie: *krolhoar*.

kröltebak; zie: *kröl 1*.

krömbekken (zonder enkv.); eene soort van snijboon die aan staken groeit; aldus naar den krommen vorm. Bij *v. Dale*: krombek.

krömel, krömmel; krummel; kroumel = kruimel; *gijn krömel*, enz. = hoegenaamd niets. *Oostfr.* krömmel, *HD.* Krümel.

kromhorn (in geschrifte); eene soort van zaad. Komt dikwijls in de couranten voor onder de rubriek: Prijzen der graanmarkten.

krömjōng (klemt. op: *jōng*); zie: *gōngschōp*.

kromme Jurrie noemt men wel eene speld, naald, spijker of dergelijk buigbaar voorwerp, dat krom is.

krömmel; zie: *krömel*.

krömōm; zie *liekoet*.

krömradloopen (*Old.*) = **stuitelbuitêln** (*Ommel.*) = al voortgaande over het hoofd buitelen door de handen achtereenvolgens op den grond te zetten, zoodat beurtelings hoofd en beenen in de hoogte komen. *Zaansch.* stutelebolle, *Oostfr.* *Westf.* stolterboltern, *Holst.* heisterk opscheeten, en als z.nw.: koppheister, heusterpeuster, heisterschöt, zooveel als: bedekt bedelen op de landwegen. – Dit zag men vroeger ook in 't *Kloosterholt* (Heiligerlee), en langs den weg van N. Schans naar Bunde. De geoefendsten hielden dat *kromradloopen* (klemt. op: *rad*) een heel end tegen de rijtuigen vol.

krömschōp; zie: *gōngschōp*.

krömsterbier; zie: *krömstert*.

krömstert; eene soort van bier dat vroeger te Groningen werd gebrouwen. *Weil. v. Dale*: kromstaartsbier, dat in Groningen kromsterbier wordt uitgesproken. Het is het slechtste bier

dat oudtijds eene kromstaart (eene oude Hollandsche munt) {p.1823} de kan kostte. *Oostfr.* krumstért, eene oude zilveren munt ter waarde van ongeveer 18½ Pfennige. *Neders. Oldenb.* krummsteerd, eene oude Friesche munt, nagenoeg = een Bremer groote.

krōmstoald = kromstelig; 'n *krōmstoald bielje* = bijltje met krommen steel.

krōmstoalen; zekere appelsoort met krommen steel. Staat voor: *krōmstoalden* = kromgesteelden.

krōmstok; een krom gebogen hout, hetwelk boven aan eene ladder wordt bevestigd en waaraan het geslachte varken wordt opgehangen. – Wordt het gewicht van een klein of mager varken zeer vergroot, dan zegt men spottend: (het weegt zooveel) *mit ledder en krōmstok*. *Oostfr.* krumstok. Vergelijking: *zoo liek as 'n krōmstok* = niet recht, zooals't behoort, ook *Oostfr.*

krōmvingerd wezen = **krōmme vingers** hebben = diefachtig zijn, bij *Weil. v. Dale*: zijne handen staan krom.

krōnkel. *Zegsw.:* *komt 'n krōnkel in tou* (touw.) = er is eene kink in den kabel, er is een beletsel.

kroode (*ZWesterkw.*) = kruikar; *holle kroode* = diepe kruikar. *Kil.* krodewaghen, kruywaghen, *Friesch* kroode. Zie: *krooden*.

krooden = kruien; ook *Friesch, Oostfr.*; *kroodkoar, kruikoar* = *koar, koare* = handkar, kruikar, kruiwagen, fig. echter steeds: *kruikoar*.

kroodersgang. De *zegsw.:* *twintig tree is 'n kroodersgang* beteekent: een polderwerker, of in 't algemeen: arbeider aan een graafwerk, mag niet langer dan twintig schreden kruien met zijne vracht; elke *twintig tree* moet hij afgelost worden.

kroodkoar = kruikar; ook *Dr.* Zie ook: *krooden*. {p.1825}

krookjes = krokussen.

kroon = akker-boterbloem, *ranunculus arvensis*, *Gron. Friesl. v. Hall Neerl. Plantensch.* bl. 5.

kroondelen (in geschrifte); zekere soort van delen, in den houthandel. (Zeker omdat zij uit het bovenste van den pijnboom gezaagd zijn). Te *Beerta* te verkoopen (1863): “eene groote partij kroon- en middeldeelen.”

krop, in: 'n *krop zetten* = zich geraakt toonen, pruilen. (*Hoofst:* krop = verkropte haat of wrevel.) – Ook: eene trotsche, uittartende houding aannemen door de kin tegen den hals te drukken, zooveel als bij *v. Dale*: den krop vooruitsteken; “'n *krop van 'n wief, zij ken op 'n proemstijntje draien*” = eene trotsche vrouw. Zie ook: *krap*.

kroppen, voor: uithouden, kunnen mededingen; *hij ken 't nijt kroppen* (ook: *nijt stoppen*) = hij verliest het, men is hem de baas. – Voor: hinderen, ergeren, in: 't *kropt hōm oarig* = 't hindert hem geducht, hij verkropt het leed. *NBrab.* kroppen = uitstaan, verduren, verduwen; *Oostfr.* kroppen = beangst maken, smart aandoen, leed veroorzaken.

kropsloat = kropsalade. Zie: *sloat*.

krös, voor: pak, in: *mit 'n natte krös in hoes komen* = doornat thuis komen. Eigenlijk = met de natte karos.

krössen (*Goor.*) = loopen, plassen; *deur 't woater krössen*.

krötteln (*Eeksta*); in plaats van knickers er een halven cent (of: cent) bij te doen, die dan voor 8 (of: 16) knickers gelden, o.a. bij 't *koeltjen* (zie ald.)

kroumel; zie: *krömel*.

kroun; **kroune** (= kroon), in: iemand 'n *kroun op 't heufd zetten* = de kroon van het hoofd nemen, schandvlekken. Het staat hier voor: doornenkroon en wordt bijna uitsluitend gebruikt met betrekking tusschen ouders en kinderen. – Ook wat de eer, roem of luister van iemand uitmaakt; *bist 'n kroune van 'n* {p.1827} *wief*, zei haar man, toen zij de veeren uit het bed had verkocht om jenever te kunnen koopen, nl. voor hun beiden.

krountje = iets (of: iemand) dat boven alles (of: allen) uitmunt, 't neusje is van den zalm. Een oud rijmpje luidt: *Het Middelstummer klokkenspul, Het Loppersummer örgelspul, En 't Zandster bouland, Dat is 't krountje van Gröngerland.* Oostfr. kröntje, fig. voor: beste schoonste, voortreffelijkste, enz.

krountjes = **noageltjes** (*Old.*) = **botterseldries** (*Ommel.*) = prinsesse nobles, tafelappels.

krous (onzijd.) in geschrifte *kroes*, voor een 60 jaren de maat voor melk, enz. en = 1½ liter. Op sommige plaatsen wordt de gezifte kalk (*wittelkalk*) nog bij de *kroes* verkocht. *G. Japix* kroes; *Deensch IJsl.* kroos, kruus, *Eng.* cruse = halve kan; *v. Dale:* kroes, oude vochtmaat van twee mengel. Ons *krous* = vier oort.

krouspul; pul, bierpul, die eene *kroes* kan bevatten.

krubbe; **krup** = kribbe, krebbe, vaste voederbak voor paarden, in den stal.

krubstoul (*Old.*) = kinderstoel, tafelstoel, *Oostfr.* krübbestôl. Aldus omdat hij tevens eene kribbe (*krubbe*), een slaapstoel voor kleine kinderen is.

krudeldoorns; zie: *krudoorns*.

kruden = kruiden, in de beteekenis van: medicijnen, dus zooveel als: geneeskrachtige kruiden.

krudenijr, **krudenair** = kruidenier. Ook in alle samenstellingen.

kruderei (kruidenrij) = specerij, als: kruidnagelen, foelie, notemuskaat, peper, enz. *Oostfr.* krüderee = allerhande kruiden en planten, *Neders.* krüderije. (*v. Dale:* kruidenrij = kruidenierswaren.)

krudêrg (kruidenig), zooveel als: net, proper, aardig, levendig, ook wat houding aangaat, en wel zóó, dat dit nogal in {p.1829} 't oogvallend is; men zegt: 'n *krudêrg ventje*, 'n *krudêrg kereltje*. *Friesch* krudig, *Oostfr.* krûdîg = frisch, levendig, vroolijk, vol zelfbehagen; net, sierlijk, keurig, enz. *Neders.* verkrüdert = potsierlijk. (*v. Dale:* kruidig, fig. eene kruidige meid, waarvoor men oudtijds zeide: eene meid als een kruid, (als specerij)). – Ook = kruidig, wat gekruid is. Zie: *kruderei*.

kruderzjip, **kruderzajp** (kruidenzeep) = reukzeep.

krudoornbōs = kruisbesseboom.

krudoorns, **kruusdoorns** = **krudeldoorns** (*Vredewold*) = kruisbessen, *Dordr.* krisdoorn. Bij *v. Hall:* kruisbes of stekelige aalbes, ook wel doornbes, klapbes, stekelbes, in *Groningen* *kruisdoorn*, bij *Bommel* krissen, in *NBrab.* ook wel kruidoorrens geheeten, *Ribes uva crispa*. *Neerl. Plantensch.* bl. 85. – Van moeders hoort men als liefkoozingwoordjes tot hare zuigelingen: *mien krudoorn*, *mien lutje krudoorn*, *mien krudoorntje*.

krudoornsop = **kruusdoornmous** zooveel als: onrijpe kruisbessen met siroop gekookt, in Holland: kruisbessenkost. Zie *v. Hall Neerl. Plantensch.* bl. 85.

krui, in: iemand *op de krui hebben* (*Goor.*) = foppen, beet nemen. Staat voor: kruiwagen. Vgl. *koar*.

kruidelen = **kruiplanken**; soort van zware planken waarover de polderwerkers hunne vrachten kruien. Te *Zoutkamp* te koop (1877): “Vele masten en molenroeden, benevens noorsche kruideelen 1½ bij 8½ dm”, enz. – Te *Uithuizen* (1880): “balken, juffers, kolders en kruideelen”. – In den *Johs. Kerkhovenpolder* (1885): “Verkoop van eene partij kruideelen, kruiwagens, ribben”, enz. Id. te *Reiderwolderpolder* (1877): “Boeldag van eene groote partij planken, afkomstig van de Keeten of als kruiplanken gebruikt.” Zie ook *Ommel. Cour.* 1887 n° 86.

kruien, voor: draaien; *de wind kruit* (*Westerkw.*) = de wind {p.1831} loopt om, draait; een molen *kruien* = de wieken naar den wind zetten. (De *ui* wordt uitgesproken als in: lui, spui, enz. en 't *Gron. kui*, *mui*, *grui*, enz.) *Oostfr.* kröien = draaien, omdraaien, eene andere richting krijgen of geven, van den wind, van een' molen, enz.

kruikoar = kruiwagen, fig. voor: voorspraak tot verkrijgen van een ambt; *op de kruikoar*, ook: *op de krui nemen* (*Goor.*) = voor den mal houden. Zie: *koar*.

kruiplanken; zie: *kruidelen*.

kruisbunzel; zie: *kruusbunzel*.

kruisdelen; soort van delen; in den houthandel. Onder *Aduard* boeldag van “eene partij planken, bijzonder geschikt voor kruisdelen, voor mestposten,” enz.

kruisdoorn; zie: *krudoorn*.

kruisen; zie: *krusen*.

kruk; scheldwoord tegen een ongezeggen meisje. *Westf.* krucks = klein, onaanzienlijk mensch. Vgl. *krikke*.

krukkel = kruk, knoeier, broddelaar; 'n *krukkel van 'n kerel* = een man die zijn werk gebrekkig verstaat.

krukkêln = sukkelen, gebrekkig loopen, moeilijk voortkomen, bv. op schaatsen, en daarvan ook: *gekrukkel*; *mijstieds is 't 'n arm gekrukkel om van Warfê in Onderdendam te komen*. – Ook = sukkelen, krukken, na eene ziekte nog sukkelend blijven. “*Wie krukkelzen zoowat hen. D' olle dag komt zaggies an.*” Eigenlijk zooveel als: op krukken gaan, en freq. van: krukken. *Oostfr.* krükkeln.

krukken; de dubbele deurknoppen of deurenkrukken, waarmede men deuren zoowel van binnen als van buiten kan openen.

kruktje; meisje dat licht boos wordt; 't is 'n *kwoad kruktje* = zij durft er wel wezen. Vgl. *kruk*, en: *krikke*.

krule, **kruul** = **kruleman** = **kruulhoan** = **pieleman** = penis, doch alleen in de kleinekindertaal. *Oostfr.* krülle, krüllhân; *OHD* {p.1833} cruwil, cruwila. Zie *ten Doornk.* art. krülle.

kruleman; zie: *krule*.

krummel; **krömel** = kruimel. *Zegsw.:* *krummels is ook brood*, zooveel als: de brokjes, van brood of wittebrood moeten ook opgegeten worden.

krummêln-wummêln; zie *krimmêln*.

krummeltje = kruimel; 'k *wol geern 'n krummeltje vuur ien stoof hebben*; – *d'r is op 't oogenblik gijn krummel deurbrand vuur*.

krup; zie: *krubbe*.

krupsie, **kripsie** = **schripsie** (*Ommel.*), voor: verdrietige drukte, iets dat last, moeite veroorzaakt; ook voor dien last zelf genomen. *NBrab.* krupsies = hindernissen. *WVl.* kripse, kripsie = ongezondheid, lichamelijke kwelling, krankte. 't Leven van den mensch is al kripsen en ellenden. (*De Bo*). Verbasterd van corruptie = lichaamskwaal, enz.

krusen, in geschrifte *kruisen*; verschillende soorten of rassen laten telen, om zoodoende het ras of de soort te veredelen. Dit wordt hier vooral op paarden, schapen en varkens toegepast, en spreekt men o.a. van volbloed, van half, kwart, drie kwart, enz. Engels ras. ('t Woord komt niet bij *v. Dale* voor, ofschoon het in den wetenschappelijken landbouw eene aanzienlijke plaats inneemt.)

kruudgraft, in geschrifte *Kruidgracht*, later *Kruitgracht*; de gracht rondom het voormalige Militaire hospitaal te Groningen, waar nu het Gymnasium staat.

kruudhof (*Ommel.*), **kruudhofke** = **bloumtoene** (*Old.*) = bloemhof, bloemtuint; “*Noar en drouvig slopt de vrouw, Noa het kruudhof sloerig tou.*” (1841). *Dr.* kruudtuun = moestuin.

Oostfr. krûdtûn = moestuin, en = bloemtuint; *Neders.* kruud = allerlei groenten en moeskruiden; *Holst.* kruutputt = bloempot. (*v. Dale:* kruidhof (veroud.) = kruidtuin.)

kruudmous = **kortmous**, **körtmous** = **moussebrei**; soep van fijngehakte boerenkool (*mous*).

Overijs. kruudmous = melksoep met groente. *v. Hall:* kruidmoes, een mengsel van jonge {p.1835} bladeren der hanepoot, heers, kervel, zuring, scheutjes van zwarte bessen, enz.

zijnde eene verzameling kruiden tot het bereiden van losmakende en bloedzuiverende voorjaarssoepen; ook aldus in de Meijerij. *Neerl. Plantensch.* bl. 91.

kruul; zie: *krule*.

kruulhoan; zie *krule*.

kruus = kruis. Wanneer de molenwieken in schuinen stand gebracht worden als teeken van rouw of om te seinen, dan zegt men: de molen *stait in 't kruus*. – Onder: *'t kruus van de rug* (of: *rōgge*) verstaat men hier: het einde van den ruggegraat; “*Veldwachters laipen hoast mit kruus aan grond, 't ain'n stelen begunde al.*”

kruusbōngel; zie: *bōngel*.

kruusbungel; zie: *bōngel*.

kruusdoornmous; zie *krudoornsop*.

kruusdoorns; zie *krudoorns*.

kruusken = schikken, plooiën, schipperen, om eene zaak in orde te houden; *'t is 'n arm gekruuske* = 't kost veel moeite en geduld, vooral wanneer men met onwil en onkunde te kampen heeft.

kruusmatten (kruismatten); zekere soort van matten in stoelen.

kruusscheveling (*Goor.*); soort van appel; ook voor den boom.

kruusweegs = kruiselings, kruiswijze; *de arms kruusweegs over 'n kander leggen* = de armen kruisen.

kruzemunt = akker- of veldmunt, *Mentha arvensis*; (kruizemunt = *Mentha crispa*.)

krijken; zie: *smeerpotjes*.

krijt (*Laurman*) = omtrek, vooral in het *Friesch* bv. bij het kaatsspel. (v. *Dale*: krijt = strijdperk.)

krijten; zie: *smeerpotjes*.

krijvelder; zie: *kibbelder*, en: *krijvêln*. {p.1837}

krijvêln (*Veenkol.*) = kribben, krakeelen bij 't spel; ook = valsch spelen, in 't *Goor.* **kraivêln**. – *krijveln*, in de *Ommel.* *krewweln* = kriebelen, krevelen, en = jeukte veroorzaken en ondervinden. *Weil.* *kreeuwen* = kriebelen, twisten, onder kinderen.

kubbe; voorwerp van gevlochten teenen waarin de gevangen bot voorloopig wordt bewaard; *Oostfr.* *kübbe*, *küb*. Vgl. *kuip* en het *MHD.* *kobe* = bak, vaatwerk, enz.; *HD.* *Kübel* = houten, meestal open vat.

kubbing (*van Halsema*); een afdak.

kudels (*Ommel.*) = **woalen** (*Old.*), zooveel als: kussentjes, kwabbetjes van vet, of door opgezetheid op de handen of onder de oogleden. Zie: *woal*.

kui = **kuikalf** (*Ommel.*) = **veerze** (*Old. Westerv.*) = kalf van het vrouwl. geslacht, moederkalf, ter onderscheiding van: *bōl*, *bōlle*, *bōlkalf*. *Dr.* *kuikalf*; *Oostfr.* *kōkalf*, en: *bulkalf* = koeikalf, en: *stierkalf*. Zie: *bōlkalf*. – *Zegsw.*: *gijn kui of mui hebben* = geene koe (of: koeien) houden, geen moeite meer met de melkerij hebben en zodoende een stil en rustig leven leiden. *Oostfr.* *De hed gin kōjen, hed ôk gîn mojen*. Vgl. *Spr.* 14:4.

kuier; **koier**; **kaier** = wandeling, *Zeel.* *kuir*; *kuierke* (*Ommel.*) = *kaiertje* (*Old.*) = *koierke* (*Stad-Gron.*) = wandelingetje. Zie: *kaiêrn*.

kuierd = steenen balletje, dat de meisjes bij het bikkelen gebruiken, ook wel verklaard door: *bikkelknikker*; *Dr.* *kuije* = *stuiter*. Zie: *badjed*.

kuiêrn; zie: *kaiêrn*.

kuieruierennechien. Referein van een gezelschapsdeun, oorspronkelijk wellicht een bakerrijm, dat aldus begint: *Meer toen ik wat rijker was, Toen had ik ook een hen; En alle menschen vroegen mij, Hoedat mijn hen zou heeten: Kuieruierennechien, Zoo hijt mien lutje hennechien*. {p.1839} (Volgens eene andere lezing: *Tralderalderannechien, Zoo hait mien aigen hennechie*.) – Dan leze men voor: *hen*, *haan*, en vervolgens: *Kuuklekoan zoo hijt mien hoan, Kuieruierennechien, Zoo hijt mien lutje hennechien*. Nu komt de eend aan de beurt; alles is weer hetzelfde, behalve: *Kwak, kwiet zoo hijt mien eend* (en volgens anderen: *Wiekelwaind zoo hait mien aind*). Vervolgens de *gans*: *Kōk, kōk, zoo hijt mien gans*, enz.; dan (bv.) de *kalkoen*: *Koel, koel, hijt mien kalkoun*, enz. Wordt ook de zwaan genoemd, dan heet het o.a.: *Lankhals, zoo hijt mien swoan*, enz., zeker omdat men geene klanknabootsing voor

het geluid van dit dier kan vinden. – De lengte van dezen deun hangt veel af van de vindingrijkheid van het gezelschap, van 't geheugen en den adem der zangers en zangeressen, want telkens wordt alles aan elkander gekoppeld, tot men eindelijk weer bij 't *hennechien* terecht komt.

kuikalf; zie: *kui*.

Kuinje (*Westerkw.*; de *ui* gerekt); meisjesnaam. Wellicht een overblijfsel van: Kunegonde.

kukeleku! klanknab. woord voor het kraaien van den haan. Een vroolijk en zeer aardig schoolliedje van vóór een zestig jaren luidt: Wie koopt er mijn haantje, zoo lief en zoo aardig? Hij is voor een vriendje een gulden wel waardig. Wie koopt er mijn moedigen haan? (In de volgende coupletten: waakzamen en: dapperen.) Hij klapwiekt en wekt met het dageraaduur En kraait dan zoo vroolijk zijn kukeleku! En tuketuketuuk, en tuketuketuke tuuk tuuk tuuk tuuk. –

kuken = kieken; 't is 'n *kuken* (of: 't is 'n *roarliek*, 'n *dollicke*, 'n *wonderliek*) *kuken* = 't is een rare snaak, iemand die grappig, snaaksch wil zijn. *Oostfr.* malküken, in 't *M*-{p.1841} *Nederd.* = wonderlijk kieken (of: vogel). – Ook: de etter die uit eene rijpe zweer tevoorschijn komt, vooral wanneer het een kwaadaardig gezwel, bv. fijt, geldt; dan moet 't *kuken* er eerst uit voor het kan *zachten*. – Vgl. *kind-kuken*.

kukeneten zooveel als: kruimig brood, dat hiermede tevens wordt afgekeurd, omdat het bij 't snijden te veel verbrokkelt en niet voordeelig is in 't gebruik. Zie: *kuken*.

kukenvlijs; zie: *vlijs*.

kullekoukje (kullekoekje) = fopperij; ook voor: die een ander fopt. *ZHoll.* kulkoek = fopperij. Zie: *kullen 1*.

kullen = foppen, misleiden, bedotten, als het slechts kleinigheden betreft; ook *Dr.*; 't *het mie kuld* = 't is mij mislukt; *pas op, dat kult hōm* = denk er eens om, dat zal hem niet gelukken, of: als hij dat onderneemt zal het op schade, enz. uitloopen; hij zal bv. door het ijs zakken. Van personen, die elkander niet recht vertrouwen en toch gezamenlijk iets uitvoeren, bv. sluikhandel drijven, wat gewoonlijk op wederzijdsche fopperij uitloopt, zegt men: *Jan kult Pijt en Pijt kult Jan*, zooveel als: die lui zijn van één allooi, bij gemeen af. (*Weil.*) *kullen* = foppen, bedriegen, gemeen straatwoord; (in deze prov. is het eene verzachtende uitdrukking voor: bedriegen.) – v. *Dale*: *kullen* (gewest. gemeenz.) = foppen, voor den gek houden; *ZLimb.* *kulle* = foppen; *Oostfr.* *küllen* = kwellen, plagen, foppen, voor den gek houden, enz. Zie: *ten Doornk.* art. *küllen*.

kullen (znw.) testiculi. *Kil.* kul, mannelicke roede, coles, colis, penis; ook: coleus, testis, testiculus, *Gal.* couillon, *Ital.* coglione, *Hisp.* cojone.

kulloazie, kloazie (kullage) = fopperij. Zie: *kullen 1*.

kulpen (*Ommel.*) = gapen, aangapen, met open mond kijken; *kulpers* voor: oogen, kijkers; *hij mit zien groote kulpers*, {p.1843} enz., wat men ook: *grille oogen* noemt. *Oostfr.* *kulpen*, *külpen* = met groote oogen aanstaren, en: *kulpôge* = *Gron.* *griloog*; *Neders.* *kolpoge* = een oog, dat als buiten het hoofd staat; *Holst* *kulpen* = oogen. – Zal verwant zijn met: *gluipen* (*Gron.* *gloepen, glupen*), *glup*, en: *gulp*.

kulpers (alleen meerv.) voor: oogen. Zie: *kulpen*.

kulppan = dakpan met een glas in 't midden (*Ommel.*) = **gloazen pan** (*Old.*) Echter te onderscheiden van de glazen die de grootte en den vorm van gewone dakpannen hebben. Zie: *kulpen*.

kultieken (het enkelv. wordt niet gehoord); eene soort van tor. Staat waarschijnlijk voor: *kulptieken* (torren met groote oogen). Zie: *kulpen*, en *tiek*.

kun (*Westerw.*) = kon, konde: “*Och, wat schal men zeggen, Wubbe, 't kun wol beter.*”

kunde = **kunne, kun'**, voor: kennis, vriendschapsbetrekking; met iemand *in de kunde komen* = kennis met hem aanknoopen, 't met hem kunnen vinden, vertrouwelijk met hem worden.

“*Lans dei weg was Graitje ien kun komen mit Pait Veldman.*” – ergens *kunde hebben* = daar

bekend zijn, bekendheid hebben met die plaats, of ook: er vrienden of kennissen bezitten; – met iets *in de kunde komen* = daarmee bekend, vertrouwd worden, daarin handigheid verkrijgen. *Dr.* kund', kunnîgheid; met iemand in d' kund komen; kunnîgheid an iemand hebben = hem kennen. *Hoofst.* kunde = bekendheid. *Oostfr.* künde, künne: ik hebb' in Jeverland gên künne.

kundêgen (kondigen), voor: afkondigen in de kerk. Nog voor een dertig jaren werden verkooping, verhuring, boeldagen, schouwingen, enz. daar *kundîgd*, d.i. door den koster ter kennis van het publiek gebracht, bestaande in het aflezen van een *kundig* {p.1845} sedel. In 't *Old.* werd vijftien, in de *Ommel.* tien cents voor elke kondiging betaald, Rijk, Provincie en Gemeente waren vrij. De opbrengst was een emolument voor den koster. *Old. Landr.* condigen; *Hoofst.* kundighen = verkondigen; *Dr.* kundîgen; kondîgen. *Dr. Landr.* (1712) III. 7: – de Predikant die hier tegens de *Kundiging* mogte doen. (Ook in onze provincie werd dit nog in de eerste helft dezer eeuw door den predikant verricht.) *Oostfr. Neders.* kündigen.

kundîg, voor: bekend, in: *vragen noa 't kundege pad* = vragen naar den bekenden weg, eig. en fig. “*Ien loop van week hare ze vrouw Kamphoes ook kundig maakt dat Pait verdronken was.*” *Dr.* vragen noa de kundîge weg. *Oostfr.* 't goid hum as de jōden; de fragen altîd na 't kundîg pad (ook *Gron.*); *Oldenb.* 't geit ti jüüst as 'n Jod; de frogt na 'n weg, de der wol weet. (*Kern und Willms* n°. 319, bl. 38: “Wanneer joden met een boer handel willen drijven zoo gaan zij, als toevallig, bij hem in en vragen naar den naasten weg (of voetpad) naar eenige boerderij, hoewel zij die dikwijls zeer goed kennen, tot zij ongevoelig het gesprek op den handel brengen. Daarom is het vragen der joden naar den bekenden weg spreekwoordelijk.”

kundîgsedel; een blad, geschreven of gedrukt, dat van den preekstoel (door den predikant) of voor den lessenaar (door den koster) na het einde der godsdienstoefening werd afgelezen. Zie: *kundigen*.

kunne; zie: *kunde*.

kunsten (zonder enkv.) = voorwendsels, uitvluchten, en synon. met; *kuren*, en: *knepen*; het laatste vooronderstelt onoprechtheid van karakter.

kunstmatig schrijven (alleen in geschrifte), als leervak, waarvoor thans: schoonschrijven. Hiervan: *kunstmatig schrift* = schoonschrift.

kunst van koken; zie: *op en zat*.

kunt (*Westerw.*), voor: kunnen; “*kunt ze der nog al tegen?*” = zijn zij nogal gezond? {p.1847}

kuren = turen, met één oog staren op eenig voorwerp, gelijk bij het schieten plaats heeft, en zoo ook = mikken (ook *Oostfr.*; *hij kuwet goud* = hij legt het geweer goed aan, raakt wis. 't Woord sluit dus oorzaak en gevolg beide in. *Kil.* koeren, 't oude coeren, cueren = kijken, gluren, begluren, bespieden, enz.; *Oostfr.* küren, *Saterl.* kûrje, *MNederd.* kuren. – Ook heeft het woord, evenals het *Oostfr.* de beteekenis van: om scherper te zien de oogen meer of min toeknijpen. Vgl. v. *Dale*: kuren, gluren, pinkoogen, knipoogen. Volgens *ten Doornk.* één met: küren, kören (ons: keuren, kiezen) vooral in de beteekenis van: met het oog onderzoeken, zorgvuldig bekijken, er scherp naar zien om tot eene keus te geraken; *HD.* kiezen = zien, waarnemen (*Grimm*), *MNederd.* kesen, keisen.

kuren (zonder enkv.) = grillen, luimen; hartstochten, driften. “*Want mien olle het roare kuren*” (*Reynders.*). *Sprw.*: *De vos verlust wel zien hoar moar nijt zien kuren* (of: *knepen*) = de aangeboren aard komt altijd weer boven, de oorspronkelijke neigingen verliest de mensch nimmer. Wordt inzonderheid toegepast op mannen, die schoon oud zijnde, nog veel van het vrouwlijk geslacht houden.

kurendrieven = het werk van een *kurendriever*; zie ald.

kurendriever = grappenmaker, snaaksch, grappig mensch. *Oostfr.* kurenmaker, kurmaker, kûrkemaker. (v. *Dale*: kurenmaker = potsenmaker, grimassenmaker.) *Holst.* kûr = plezier, vroolijkheid. Zie: *kuren 2*.

kussenmatten; soort van matten in stoelen, matten die tevens als kussens dienst doen.

kussentijk, (meerv. *kussentijken*) (*Ommel.*) = **kussentijken** (meerv. *kussentijkens*) (*Old.*) = kussensloop, overtrek van een beddekussen. (v. *Dale*: beddetijk = overtrek van een bed.) {p.1849}

kussies (*Old. Goor.*) = ondermeester; nu verouderd. *Oostfr.* kustjus, kusjes = helper in de school. (Vgl. *kark.*) *Lat.* custos = wachter, bewaarder, oppasser.

kustersche (*Vredewold*) = **meesterske**, ook wel: **kösterske** = vrouw van een koster-onderwijzer. Zie: *meesterske*.

kutêln, kudêln = kussentjes vormen in plaats van effen zitten; *tegen de rug op kutêln* = kwabbetjes, kussentjes vertoonen, van een kleed. Vgl. *kudels*.

kuten = kuiten. Vergelijking: *kuten as 'n hoan*, zooveel als: zeer dunne kuiten.

kutjen; zie: *keuteltjen*.

kutkammen = met omhaal van woorden iets trachten te verbloemen, voorwendsels zoeken, uitvluchten maken, allerlei ongegronde bedenkingen opperen.

kutkammerij = **lapperei** = gezanik, vooral wanneer het uitvluchten betreft. *West-Vlaand.* kutkammerij, kutkapperij = ijdele bezigheid, prulwerk.

kut van 'n kerel; schimpende uitdrukking voor: sul, hals, bloed, lafaard.

kuuf; zie: *toef*.

kuur; zie: *kiekert*.

kuuroogd wezen = steeds schijnen te pinkoogen, door gewoonte of te groote oogleden. *Oostfr.* kûrôgen = pinkoogen, turen met half geopende oogen. Zie: *kuren 1*.

kuuroogen = pinkoogen. Zie: *kuren*, en *kuuroogd*.

kuus! tusschenw. om hoenders te verjagen; *wegkuzen* = met den uitroep *kuus! kuus!* verjagen. (Met *tuuk tuuk!* worden ze geroepen.) *Neders.* huschk, kuschk, *Deensch* at kyse = verschrikken, doen schrikken. Vgl. ook: *schuust*.

kuut = kuit, en: vischkuit; elders: kijt.

kuutjeblik, voor: kwartel, naar het geluid of den slag van {p.1851} dezen vogel. *Oostfr.* kütjenblik, gütjenblik.

kuutjebuten, kuutjebuutjen = **kuutjen**, in de kinderwereld = ruilen, bij v. *Dale* ruilebuiten.

Rijm: *kuutjebuutje snel, dreimoal deur de hel; op trap, trap neer, elk zien ijgen goud weer*. Is dit opgezegd dan gaat de ruil door; *verkuutjebuten* = verruilen. *Dr.* kutebuten = kwanselen;

Oostfr. kûtjebüten, kütjen, en daar het kinderrijm: 't kütjen bütjen is gedân, drêmâl dör de helle gân; tik tak toll; wat ik hebb' dat ik holl; *Neders.* kütjebüten, büten = ruilen; *Westf.* küten = op ongeoorloofde wijze verruilen; *Noordfr.* kaujttebaujtten = het ingeruilde telkens weder tegen iets anders en slechters verruilen; *MNederd.* kauten, van 't *MHD.* kaut, kût = ruiling, ruil; *OThüringsch* kauden, kuden, *Zw.* byta = ruilen.

kuutjebuterei, kuutjebuterij = *het kuutjebuten*; zie ald.

kuutjebuutjen; zie: *kuutjebuten*.

kuutjen zie: *kuutjebuten*.

kuut-lever Vergelijking: *smoaken as kuut en lever* = zeer lekker smaken.

kwaart volgens *Weil.* in Groningen eene maat voor karnemelk.

kwabben (werkw.) = lillen van vet, kwabben vormen; *Oostfr.* kwabbeln.

kwabs = kwak, smak, hoop.

kwabzak; iemand die klein van persoon maar zeer vet is, kwabben vel op zijn lichaam heeft, die *kwabt van vet*. Vgl. *kwabben*.

kwak; volgens *Weil.* in Groningerland = speeksel. – Onjuist. wèl zegt men er: *doar ligt'n kwak*, of: – 'n *kwak spei*, zooveel als: kwak speeksel; – *op de grond kwakken* = op den grond spuwen, dus: wat op den grond gekwakt is. {p.1853}

kwak, voor: plattelandsheelmeester, hier in minachtenden, in Drente in gunstigen zin.

Misschien eene verkorting van: kwakkeldokter (*Oostfr.*) een dokter die zijne patienten niet

flink behandelt, niet durft doortasten, die blijkt een kwakzalver te zijn. (kwak, eigenlijk = gymnasiast.)

kwakgans; schimpwoord voor: eigenwijs mensch die een hoog woord voert, een domme zwetser. *Weil.* kwakken = schreeuwen, zwetsen, pochen; bij *Cats* = beuzelen.

kwakkelen. Volgens H. Frieseman, *N. Nederd. Lat. Wbk.* (1810) gebruikt men dit woord in Groningen voor: bewogen worden, moveri. – ('t Is mogelijk, maar zou 't ook: *bakkeln* moeten zijn?)

kwakken; speeksel op den grond spuwen zóó, dat het een kwak geeft; ook *Oostfr.*

kwaksêln = dooreenmengen, in zond. van spijzen.

kwakselpot = potje met lijm of stijfjel.

kwakzalvêrn = kwakzalven; ook: zich aan een kwakzalver toevertrouwen; *begun d'r nijt mit te kwakzalvêrn, goa noa 'n dokter.*

kwalster; eene ziekte onder de koeien.

kwalters; zie: *halters*.

kwamt (*Westerw.*) = kwam.

kwanskwies = kwansuis, voorgewend, schijnbaar, niet gemeend; ook *Dr.*

kwartel; zie: *kwarteldoof*.

kwarteldoof = een weinig doof; *zoo doof as 'n kwartel* = zeer doof, iets minder dan: stokdoof. Als schimpwoord: *kwartel*, of: *doove kwartel*, voor iemand die ons, door zijne doofheid, niet verstaat.

kwast (*Veenkol.*) iemand die er wezen durft; van jongelingen gezegd.

kwasteldorum, kwastelorum, voor: kwast, verwaand persoon.

kwastelorum; zie: *kwasteldorum*. {p.1855}

kwasterei, kwasterij = kwasterigheid, verwaandheid, kenbaar aan kleeding en manieren; *zoo 'n kwasterei ken 'k nijt over; wat 'n kwasterei!* Wordt alleen van mannen gezegd.

kwartig, voor: moeilijk; zwaar te verteren; duur; *da's mie te kwartig* = daar durf ik niet op aan, dat kan ik niet doen, dat mag ik niet eten, enz. *Oostfr.* dat äten is mî to kwartig; 'n kwastigen sake = eene ingewikkelde, moeilijk te ontwarren zaak.

kweek (onzijd.) = **kweekgras**, bij *Weil.* puingras; bij *v. Dale*: kweek, tarwegras, kruipende tarwe, en: kweekgras (gewest.) = kruipende tarwe. *Oostfr.* kwäke, *Neders.* queek, quek, quik, *Holst. Noordfr.* queck, *Eng.* quitchgrass, couchgrass, *HD.* Graswurzeln, radix graminis. – Kan verwant zijn met: kwik = levendig, omdat het slechts te vernietigen is door het met den wortel uit te roeien, en, gedroogd, te verbranden.

kweekaid, kweekaide; egge om het puingras bijeen te brengen van diep omgeploegd land. Zie: *kweek, aid*, alsmede: Verslag Tentoonstelling Scheemda 31 Juli 1890.

kweekboer; schimpwoord voor: landbouwer die veel *kweek* (zie ald.) in zijn land heeft, die deze plant op zijn land laat voortwoekeren. Vgl. *kroddeboer*, (beide zooveel als: ellendige, slordige boer.)

kweekgras; zie *kweek*.

kweeksekrallen (*Westerw.*) = lijsterbessen. Zie: *smeerpotjes*.

kweekzuiken; de *kweek* opzoeken van land dat omgeploegd wordt; *hij het vief vrauln an't kweekzuiken*. Zie: *kweek*.

kweekzuikers; werkvolk (dat meestal uit vrouwen bestaat), 't welk het *kweekzuiken* verricht. Zie: *kweek*. enz.

kweer; kweers = **lipzuit** = **miers** (*Winschoten*) = onaangenaam, walgelijk zoet; ook = te zoet; *dat hijtbijr is mie te kweers; hönig is kweers*. *Oostfr.* libbsöt, *Holst.* libbersöt, *Neders.*

Pommersch lib- {p.1857}berig, libber, *Oostfr.* libbe, libber, libberig, libsk = walgelijk van smaak; liblab, *Nederl.* liflaf = onsmakelijke spijs, enz., en dus verwant met: laf. – *kweer*, van: weren, waarvan ook: wars, met voorgev. *k*; *kweers* staat voor *kweersch*.

kweers; zie: *kweer*.

kwel = **bōngel**; **bungel**; een houten voorwerp dat men paarden om een der voorpooten klemt, ten einde ze in de weide te houden, beenblok, paardekluister. *Eng.* to quell = beteugelen, bedwingen, tegenhouden, temmen. – Met de beteekenis van: kwelling (= verdriet) in het *Sprw.*: *Dei de keur het, het ook de kwel* (die de keuze heeft, heeft ook de kwelling) = veel keuze maakt het kiezen moeilijk. *Dr.* De de keur hef, hef de kwelle; *Westf.* Bai de wål het, het ock de kwål; *Keulen*: Wår de wahl hät, hät och de qual, *HD.* Wahl macht Qual.

kwelder; het buiten den zeedijk en Dollertsdijk, ook binnen de Reitdiepsdijken gelegen grasland; *kwelderland*, *kweldergronden* = het met kweldergras of zeevlotgras begroeid aangeslibt land. – Ook = kweldergras, bij *v.Hall* zee-Beemdgras, *poa maritima*, de derde plant op aangeslijkt land, en voor: kwelderhooi, d.i. gedroogd kweldergras. – Van het *kwellen*, d.i. aanspoelen of bespoelen van het vloedwater tegen het nieuw aangeslijkt land. *Dr. R.*

Westerhoff, *Kwelderkw.* bl. 48. – Te Reiderwolderpolder (1876) “12 voer best gewonnen Kwelder te koop.” – “Boeldag van het gewonnen kwelder en kwelderhooi, p.m. 70 voer.” – Te verkoopen (1877); “ongeveer honderduizend kilo best gewonnen oude kwelder, zeer geschikt voor paardevoer, staande onmiddellijk aan den grindweg in den Reiderwolderpolder.” In den Johs. Kerkhoovenpolder te verkoopen: “De kwelder op wortel staande,” enz. “Te Beerta is zaterdagnamiddag een hoop kwelder van – afgebrand.” (1895)

kwelderboeren; op 't Hoogeland de landbouwers die in 't be-{p.1859}zit zijn van *kwelderland*; zie: *kwelder*.

kweldergronden; zie *kwelder*.

kwelderheue; (*Old.*), in geschrifte *kwelderhooi* = hooi van kweldergras, dat op de *Dollertkwelders* wordt gewonnen. Zie: *kwelder*.

kwelderhooi; zie: *kwelderheue*.

Kwelderkwestie. In 1843 eischte het Domeinbestuur kweldergronden en aanwas op van Zoutkamp tot Uithuizermeeden. Hierdoor ontstond eene procedure, en de raadsliden der gedaagden wendden zich tot *Dr. R. Westerhoff* te Warfum om zijn gevoelen te vernemen omtrent de vraag: Of onze noordelijke langs de Wadden gelegen kwelderlanden in het algemeen en die van gedaagden in het bijzonder, wel gerekend kunnen en mogen worden *aan zee* te liggen? Die vraag werd door hem in eene korte Memorie ontkennend beantwoord. Later heeft de schrijver dit stuk aanzienlijk uitgewerkt, van Aanteekeningen voorzien, en onder den titel: *De Kwelder-kwestie nader toegelicht, of: Betoog, dat de kwelderlanden en aanwassen langs onze Wadden gelegen, niet zijn de eigendom van den Staat, maar der tegenwoordige particuliere bezitters, en niet vallen onder het bereik van art. 538 van den Cod. Civil. of onder dat van het daarop gebouwde Keizerlijke decreet van den 11 Jan. 1811*, in 1844 in het licht gegeven. De rechtbanken hebben zich met deze zienswijze vereenigd en het Domeinbestuur heeft zijn' eisch moeten laten varen.

kwelderland; zie: *kwelder*.

kwelderschoapen (*Hoogel.*); schapen die op de *kwelderlanden* worden geweid. Zie *kwelder*.

kwellen, in: *doar ken'k mie nijt mit kwellen* = daar wil ik mij niet mee bemoeien, als het kleinigheden betreft.

kwellig, voor: de gewaarwording van een eenigszins flauw gevoel in de maag, meestal ten gevolge van behoefte aan spijs. Ook zegt men het van honden en katten die in gras bijten. {p.1861} “*Kwellig deur de leege moag, Muilèk om de daiten ploag*”. (*Reynders.*) *Oostfr.* kwellig, kwelsk = ongesteld, flauw, zeeziek; *Neders.* qualik, quelk = kwalijk, van den smaak gezegd.

kwengelder (enz.) = iemand die *kwengêlt*. Zie *kwengêln*.

kwengêln, **kwenkêln**, **kwingêln** = doorenmengen, doorenhaspelen, bv. van ongelijksoortige vloeistoffen om daardoor de hoeveelheid te vergrooten. – Ook = storten van, morsen met eene vloeistof. *Oostfr.* kwenkeln = vloeistoffen door bewegen storten.

kwenkêln; zie: *kwengêln*.

kwesje; kwessie = kwestie, twist, klopperij, waarvan de schoolknappen het werkw. *kwessiën* maken, zooveel als: worstelen uit de grap; alsmede: *kwessiederei* = twist, kloppartij. *Dr.* kwessie = twist; kwessie en muite = onmin en moeite.

kwessiën; zie: *kwesje*.

kwessiederei; zie: *kwesje*.

kwetelder; zie: *kwetelderei*.

kweteldeuze = **kwetelkōnd** = **kwetelscheet** = **kwetelder**, schimpwoord voor: babbelaarster, zeurkous, kwezelaarster. *Oostfr.* kwätel = onzinnige zwetser. Zie: *kwetêln*.

kwetelkōnd; zie: *kweteldeuze*.

kwetêln = snappen, babbelen, kwaadspreken; *Oostfr.* kwäteln. – Ook = kwezelen, en: van de geluiden van jonge kanaries en van zwaluwen gezegd. – Dit laatste is bij *v. Dale*: kwetelen (gewest.), een zangerigen toon voortbrengen, inzond. van zwaluwen. *Kil.* quedelen (vet.) = snappen, babbelen, wauwelen = quelen (*Fland.*) Vgl. *Nederl.* kweelen. – Volgens *ten Doornik*. freq. van *MNederd.* quden, *OSaks.* quethan, quedhan, quedan, *AS.* cvedhan, *OEng.* cvedhen (waarvan *Eng.* quoth), *OFriesch* kwetha, quetha, queda = zeggen, spreken; – *ONoorsch* koedha, *Noorw.* kveda, *Deensch* quade, *Zw.* quade = spreken, zeggen, {p.1863} dichten, zingen, enz.; *MNederd.* quedelen = zwetsen. – *Sprw.* *Zij kwetelt as 'n swalfke op 'n boonstok*, of: - *törse boonstok* = zij praat, snapt, babbelt in 't honderd weg. Vgl. *dwelmen*.

kwetelscheet; zie: *kweteldeuze*.

kwetsebeien; zie: *kwetsen*.

kwetsen = **kwetsebeien** = **kwitsen** = lijsterbessen. *Sorbus Aucuparia.* *Neders.* quetsen, quitsberen, quitser, *Holst.* quiteberen; quitschenbaum, *HD.* Quitsche, Quitse, Quitze, Vogelbeere, Vogelbeerbaum. Zie: *v. Hall Neerl. Plantensch. bl.76*.

kwetterderei, kwetterderij = het sukkelen, sukkeling, sukkelarij. *Dr.* kwedderij = slepende ziekte, tering. Zie: *kwettêrn*.

kwettêrn, voor: medicijnen gebruiken zonder baat, inzond. het aanwenden van kwakzalversmiddelen bij wonden; *dat gekwetter is niks weerd*. – Ook = *smarten*; zie ald. – Verwant met: kwetsen, *Oostfr.* kwettern.

kwidjen (*Goor.*) = bij beetjes aanbrengen of aanreiken, bv. turf; *doe mōst nijt kwidjen, heurste?*

kwidjtje; zie: *kwirtje*.

kwiebîs, voor: aardig jongetje, en ook in 't algemeen – vroolijke snaak; “*zoo'n olle kwiebês*” = zoo'n oude guit, oude snaak. (*v. Dale*: kwibus = zot, dwaas, kwast. – *Lat.* quibus, ablat., inzond. dat. van: qui.)

kwiedam = guit, snaak, grappenmaker. *Lat.* quidam = zeker iemand. (*v. Dale*: kwidam = zot handelend mensch.)

kwielbak; zie: *kwieipot*.

kwieipot = **kwielbak** = **kwielzak** = waterzakje eener Duitsche pijp. (*kwiel* = kwijl.)

kwielzak; zie: *kwieipot*.

kwierenderei, kwierderij = het langdurig sukkelen, de kwijning van een zieke. {p.1865}

kwienen = kwijnen. In 't *Old. Westerw.:* *kwiende, kwiend*; in de *Ommel.* = *kwōn, kwōnnen*. – *Sprw.* 't *Is beter dat'r wat schient as dat'r wat kwient*, zooveel als: het is vrijwat verkieslijker dat iemand er goed gezond, blozend en welgedaan uitziet, dan dat hij een bleek, kwijnend uiterlijk heeft; ook *Oldenb. Holst.* Dit zeggen doet meestal dienst als antwoord, wanneer de opmerking gemaakt wordt dat men er zoo welgedaan uitziet. –

kwienêrg (kwijnerig) = kwijnend, ziekelijk uitzierend, *hij zigt 'r moar wat kwienêrig uut*, (*Goor*).

kwikjes en kwakjes, alliter. = kliekjes.

kwingêln; zie: *kwengêln*.

kwinde, zie: *kwint*.

kwint, zooveel als: kleine, bekrompene, ellendige woning, krot; gewoonlijk: *olle kwint*. Bij *van Ankum*: *kwinde* = bouwvallig huis.

kwirtje; = **kwitje**, **kwit** (*Goor*) = **kwidjtje** (*Westerkw.*) = geringe hoeveelheid van eenig vocht, “*Zie zoo! ’t woater kookt en gijten Kens doe ’t op de koffie nou; Moar nijt altmoal mōs doe wijten, Dou der domt un kwirtje tou.*” Van ’t *Lat.* quid = wat.

kwirtjes (*Auwen*) = kleinigheden. Vgl. *kwirtje*.

kwispelurîg, voor: wispelurig. Vgl. *Kil.* wispelsteerten, v. *Dale*: wispelstaarten = kwispelstaarten; wispelen, en: kwispelen.

kwitsen; zie: *kwetsen*.

kwoad, voor: gebrek; *dat peerd is zunder kwoad* = dat paard heeft geene gebreken; – *geld te kwoade hollen* = schuldig blijven, in navolging en tegenstelling van: te goede houden; *doar is gijn kwoad bie* = dat komt stellig in orde. Vergelijking: *kwoad as de nacht*, wordt vooral van kinderen en kleine {p.1867} personen gezegd; voor enkele gevallen echter: *kwoad as ’n spin*, ook *Dr. Sprw. Kwoad wor’n is mensêlk, moar hoaten is duvels* (boos worden is menselijk, maar haten is duivelsch), zooveel als: men moet kunnen vergeven en vergeten, althans het eerste. Gewoonlijk wordt het aangevoerd als reden waarom men na een ernstigen twist weder op vriendschappelijken voet is gekomen.

kwoade bijst of **kwoaie bijst** (of: *kwoade baist*), in: *ik bin ’t kwoade bijst* = ik krijg de schuld van alles, bv. omdat ik de kat de bel heb aangebonden. Vgl.: *de hardste man*.

kwoadens; zie: *goudens*.

kwoad geld. Bij v. *Dale*: goed geld naar kwaad geld smijten = zijn geld besteden om te trachten betaling te erlangen van eene zoogoed als oninbare schuld. Wij strekken het verder uit: *goud geld noa kwoad geld smieten* beteekent hier ook: nog meer aan iets te koste leggen, zonder uitzicht op bestendige verbetering of vergoeding; – *doar is kwoad geld bie* = dat is te duur, gij overvraagt; *is t’r ook kwoad geld bie?* als vraag aan den verkooper, bv. van eene koe, en zooveel als: wilt gij het beest niet tegen lageren prijs verkoopen? (v. *Dale*: daar is kwaad geld bij, in toepassing op bezittingen of zaken die met schulden bezwaard zijn.)

kwoad-hoar-scheuren Op het *Hoogeland* hebben kinderen een gebruik, wanneer iets te grabbel zal gegooid worden, eerst te vragen: *is t’r ook kwoad-hoar-scheuren bie?* Zoo hierop toestemmend wordt geantwoord geeft men den grabbelaars het recht om dengene die het voorwerp grijpt, in het haar te trekken, doch wanneer deze hem (of: haar) die dat ding *op tuuk gooit* vooraf een tik met den vinger kan geven, moet hij (of: zij) daarvan verschoond blijven. In ’t *Westerkw.* zegt men: *iene pluk*-{p.1869}*hoar gooien*; het in ’t haar trekken mag niet gedaan worden wanneer de grabbelaar een vroeger aangewezen voorwerp heeft aangeraakt **kwoadîgheid** = kwaadheid, drift: *zij ’s rood om kop van kwoadîgheid*.

kwoadstekelder = stokebrand. Zie: *stekêln*.

kwoadzeer (met den klemt. op: *zeer*), bij v. *Dale* = hoofdzeer, en ald.: een zeer hoofd = tinea capitis, benevens: kwaad zeer = schurft, en: kletskep.

kwoadzijn; zie *helm*, en *vuurloop*.

kwoadzijnder; zie: *vuurloop*.

kwoaie = kwade, als tegenstelling van: goedig, goedaardig; *’n kwoaie kerel* = een man die om de geringste aanleiding van zich afbijt en geen scherts verstaat; *kwoaie grōnd*, zooveel als: zware en tevens moeilijk te bewerken kleibodem, zooals bv. te *Klein-Garnwerd*, tegengestelde van: zachte klei, zavelgrond. *Sprw. Beter ’n kwoaie loop as ’n kwoaie koop* = beter een vergeefsche loop dan een verkeerden koop gedaan, beter is het zich eenige moeite te getroosten dan schade te lijden; ook *Oldenb.* – *Arnsb.*: Et es beätter en verdoerwen läupen, air ’en verdoerwen käupen.

kwoaie drous = kwaadaardige en zeer besmettelijke verkoudheid bij paarden. (v. *Dale*: droes, uitvloeiing van slijmerige kleverige vochten door den neus (bij paarden), snot.)

kwoalêk = kwalijk. Zegsw.: *dei 't kwoalêk nemt is 'n dijf* (die het kwalijk neemt is een dief), zooveel als: verzekeren, dat men eene te maken aanmerking niet euvel zal duiden. Eene woordspeling met de eig. betekenis van het woord: kwadelijk nemen = verkeerd nemen, zich iets toeëigenen wat men niet nemen mag. (Bij v. Dale: kwalijk nemen is stelen, als (gewest.) schertsende zegswijs.)

kwōn = kwijnde. Zie: *kwienen*.

kwōnnen = kwijnden; en: gekwijnd; “*drei zeuns en ain dochter haren lank kwonnen en wazzen maist wezzen starven.*” {p.1871}

'kwijtn't = ik weet niet; ook: ik weet het niet; *'kwijtn't woar é woont* = ik weet niet waar hij woont; *'kwijtn't of é komt* = ik weet niet of hij komt; *'kwijtn't!* = ik moet mij daarop eerst goed bedenken, of: dat lijkt mij niet goed toe; ik weet niet wat ik daarvan zeggen moet, enz. – Op een vraag, bv.: *is hij weggoan?* is het onverschillig antwoord: *'kwijtn't*, maar 't kan ook zijn: *'k wijt het nijt, moar 'k zōl 't wel denken*, of zoo iets. – In de volgende artt. wordt *kwijtnijt* veelal tot *'kwijtn't* verkort.

'k wijt-nijt-hou ('k weet niet hoe), bijw. uitdr. voor: zeer groot, bv.: *hij zet mie doar 'n hoes van 'k wijt-nijt-hou!* = hij bouwt daar een heel groot huis; *zij het 'n swel op arm van kwijt-nijt-hou!* = zij heeft een zweer op den arm, ik durf niet zeggen, hoe groot wel. Zie ook: *'kwijtn't*.

'k wijt-nijt-wat ('k weet niet wat), zooveel als bv.: eene som van belang, eene grote som; *hij het 'r 'kwijt-nijt-wat veur geven* = 't heeft hem (betrekkelijk) veel geld gekost, hij heeft het duur betaald; *'k wōl 'kwijt-nijt-wat geven as 'k 't zijn har wel 't doan* = 'k had er veel voor over als ik gezien had wie de dader was; *men zōl hem (den jongen) kwijt-nijt-wat down!* = ik weet wel niet wat straf die jongen (van mij) verdiend heeft; *'t was 'n lewai van 'kwijt-nijt-wat* = zij maakten een helsch leven; *'t is zoo dreug as 'k wijt-nijt-wat* = kurkdroog, zoo droog mogelijk.

'kwijt-nijt-woar (ik weet niet waar), voor: hier werkelijk of betrekkelijk ver van daan; *hij 's 'kwijt-nijt-woar van doan; men ken dat schijten 'kwijt-nijt-woar heuren; de bal rōlt 'kwijt-nijt-woar hen*.

kijêrn (Stad-Gron.) = keeren. Zie *keeren*.

kijnsprikke (Westerw.) = splinter of spaander van *kienholt* (zie ald.), die dienst doet als zwavelstok of lucifer.

kijze (Westerw.) = kaas; *plakske sneden kijze* = dun schijfje kaas. Zie ook: *plak 6*.

kijzebaksken (Westerw.) = bakje met geraspte kaas. {p.1873}

L

l Invoeging dezer letter, als bv. in: *hopeldoode, drinkeldobbe*, enz. Zie: *drinkeldobbe*.

l Wisseling van *r* en *l*; zie: *r 3*.

laai (Vredewold) = lei. Zie: *lai 1*, en vgl. *a 5*.

laaijêrn; zie: *laiêrn*.

laait (Vredewold) = ligt.

laau-flaau (Hoogez.), allit. = langzaam en onverschillig; *zij 's altied gelieke laau en flaau* (= lauw en flauw.).

labaaien (Vredewold) = babbelen, kwaadspreken; een *labaaiester daghuur* verdienen = eene speld vinden.

labaaiester; zie: *labaaien*.

labbabbel = oorveeg. Vgl. *anwaisel*.

labbekakkerij = gebabbel, gezochte aanmerkingen als zij licht aanleiding tot twist geven, woorden die den twist uitlokken. (v. Dale: labbekakkerij = babbelarij; labbekak, eigenlijk labbekaak, uit: labben = snappen, babbelen, en: kaak, den wortel van: kakelen) Vgl. 't Gron.

kekêln. – *Neders.* labben = lekken, likken; kakk, het *Nederl.* kaak, in: kaakbeen; 't oude lafan = lekken, verwant met leppen, en: lepel.

labberlöttig, voor: ellendig, naar, wat weinig waarde heeft; 'n *labberlottîge koat* = eene slechte kaart. *Oostfr.* labbelot = luie bedelaar; *MHD* loter = nietig. (*Weil. vDale:* labberlot = straatschender, lichtmis, zwierbol.)

làberint, voor: verwarring; in 't *làberint komen* met iets. {p.1875} = daarmee in de war raken. Staat voor: labyrint = doolhof.

lachen, in: *ik kon mien lachen nijt loaten*, voor: ik moest wel lachen, ik kon mijn' lach niet bedwingen; ook *Dr.*; 'k *zel hōm wat lachen!* = ik hoest hem wat. – Het ww. wordt zwak verv.; zie ook: *lacht*.

lacht = gelachen; *wat heb ik om dei kerel lacht!* – *zij hebben d'r helder wat om lacht.* Vgl. *ge I*, en zie: *lachen*.

ladden; zekere gewassen in slooten en vaarten te *Ter Apel*; *ladden trekken* = uittrekken van mierixwortel, gras, onkruid, enz. Voordr. van B. en W. van Groningen tot vaststelling der conditiën van verhuring der zoogenaamde Ter Apelerven (1876); "Ieder huurder zal jaarlijks in de maand Augustus het hoofdiep in de wijken nevens zijne plaats van ladden zuiveren", en verder: "De huurders van naast elkander gelegen plaatsen verplichten zich over en weder om elkander behulpzaam te zijn in alle werken, als opsplitsen van het veen, inleggen en opschoonen van diepen en wijken, raaijen, slooten, ladden trekken", enz. Zie ook: *latten*.

laf (*Marne* 1828) = onkundig.

lafferd, voor: lafbek, meestal echter schertsend; in vollen ernst zegt men alsdan: lafbek, voor vrouwen ook: *lafsnoete*, en: *lafscheet*. *Oostfr. Neders.* laffert = die laf is; een jongen laffert = iemand die als een zuigend kind vrijt, met den mond lekt, *Gron. zabbelt*. Van: labben: lekken, en zooveel als in 't *Gron.*: een jongen die er om toe slikt.

lafferei = de zottepraat, gekheden of belachelijke vertooningen van een' lafbek.

lafscheet; zie: *lafferd*.

lafsnoete; zie: *lafferd*. {p.1877}

laggen = lagen, van: liggen (wat algemeen is), en in de *Ommel.* ook voor: legden, van: leggen; *mien heunder laggen goud*.

lai, laai, laike (*Ommel.*) = **looike** (*Old.*) = **loaïke** (*Hunsego*) = **looi** (*Appinged.*) = soort van sleepkoets, bekleede slede, vroeger, toen er nog geen grindwegen waren, in de *kleistreken* algemeen in gebruik. Het *Oostfr.* looike, lôike heeft meer van ons *bōd*.

lai (= lei), voor: bord, kerkebord; *de laien anschrieven* = op die houten borden den tekst en de te zingen Psalmen en Evang. Gezangen aantekenen. *Zegsw.:* *schoon lai*, of: *liek lai moaken* = eene schuld betalen, of: de wederzijdse vorderingen vereffenen.

lai; een uit *dōrroopen* (zie: *dōrroop*) samengesteld net, dienende voor het samenhouden van groote hoopen koren, hooi of stroo, (*Woltersum.*)

lai (bvnw.), *Old. Westerw.* = **loi**, *Stad-Gron.* = **lui**, *Ommel.* = lui, traag; *Oostfr.* lei, loi, leu.

Wvl.: laai, lui, vaddig. *Kil.* loy, luy. Aangezien onze klank *ui* bij de *Oost Vl.* veranderd in aai, zou dit w. *laai* de oostel. vorm niet zijn van lui, die in ons dialect gesloopen is God weet hoe?" Vgl. de verlengde *a* in 't *Gron.* waardoor *lai* ook *laai* luidt. *Sprw.* *Luie snieders, lange droaden*, zegt men schertsend wanneer een kleermaker of eene naaister een langen draad in de naald heeft gestoken. – Vergelijking: *lai as vlinten; as 'n swien*.

laide = **laidzeel** = **lien**, **liene** = leisel, *Dr.* leide, *Friesch* leisel.

laiden; zie: *lijden*.

Laiden-Delft, in de *zegsw.:* *hij krigt van Laiden* (Leiden) *noa* (of: *op*) *Delft* = hij krijgt er geducht van langs, wordt scherp gehegeld of afgeranseld.

Laidiek = het meerv.: *de Laidieken*, in geschrifte *Leidijk*. Aldus heet de dijk op de grens van Westerwolde en Pruisen, welke dient als waterkeering tegen het hooger gelegen Hannover.

Ook eene waterkeering tusschen Noordwijk en Doezum. – *Kil.* ley = weg, en: leye,

waterleyde = waterleiding. In Veurne-Ambacht (WVL.) beteekent *leie* een groote waterloop, een gedolven gracht dienende om het water van andere grachten af te leiden (*De Bo*). *Oostfr.* Lei of Ley, naam van verschillende kanalen, waarvan ook Leysand, Leybucht, *Noordfr.* lei, leid = weg, {p.1879} vaart, enz.; *ONoorsch* leidr = weg, richting; *MNederl.* leide, leyde = weg, gang, loop; *OSaks.* lîthan, lîdhan = gaan, rijden, wandelen, *OHD.* lîdan, lîden, *MHD.* lîden = gaan, rijden, weggaan, vergaan, *Goth.* leithan = gaan rijden, wandelen. Vgl. *lei* 3. **laidîg** = vleiend, flikflooiend, en zoo = verleidelijk, listig, arglistig, *zij ken zoo laidîg proten = zij het zoo'n laidîge proot*, of: *proat* = zij praat zoo vleiend en misleidt daardoor licht iemand. *Oostfr. Neders. Holst.* leidig. Van: leiden, zooveel als: verleiden.

laidingwoater (*Stad-Gron.*) = water dat de Waterleiding verschaft.

laidzeel; zie: *laide*.

laiêrn, laaijern = luieren. “*Ja, dan dust weer niks as laaijern.*” (1838).

laigen; zie: *lijgen*.

laike; zie: *lai 1*.

laiken = uitmodderen, modder of veen ondeer water weghalen door middel van *beugels*, en: *oetbeugêln*, 't *Holl.* slatten. *Kil.* slijck laycken.

laip, zie: *lijp*.

Laip, voor: Levie, en ook in 't algemeen voor: jood. Jodenduitsch.

laist, lijst = liefst.

laiter, in: *lange laiter*, voor: buitengewoon lang en dun persoon, en (voor mannen) = *lange lempert, lange lörk*; van vrouwspersonen zegt men: *lank rik*. – Bij het benoemen der vingers, in de kleinekinder-taal, heet de middelvinger aldus, en het rijm luidt in zijn geheel: *lutjevinger, goldentinger, lange laiter* (ook: *lange lui*), *potoetslikker, tuutjeknipper* (of: *loezeknipper*). – Dit *laiter* zal één zijn met het *HD.* Leiter = ladder; *tinger* van 't *Fransch* tenir = houden. (Het *Westf.* heeft: luseknapper, pottschräpper, lange marten, goldfink, lingeling; {p.1881} het *Oostfr.*: lütje finger, golden finger, – langerlei, enz.)

lâiv Meneer; zie: *lijvemeneer*.

laiwieveköst (luiwijvenkost) = een gemakkelijk te bereiden meelkost, vandaar de benaming; *Oostfr.* leuwieveköst. Zie: *potjebuul*.

lak, in: *da's lak*, of: *da's moar lak!* en: *altemoal lak = lak mit oueltjes!* Zooveel als: dat is maar gekheid, dat zijn uitvluchten, *smoesies*, gij wilt mij wat wijsmaken. *Kil.* laecke, lacke, *Eng.* lack = wat gebrekkig, niet in den haak is; v. *Dale*: lak = gebrek, fout, misslag. – Daar men bij het woord aan zegellak denkt, voegt men er, aardigheidshalve, ouweltjes aan toe.

lakken, voor: lachen, wordt in de *Ommel.* inzond. in 't *Westerkw.* en de *Marne* veelvuldig gehoord.

lakkeris; zie: *lekkeris*.

lakris; zie: *lekkeris*.

laks = lauw, traag, onverschillig; *hij 's laks* = 't is of het hem niet raakt, of de zaak hem geen belang inboezemt. – Oudt. lats = traag; *Goth.* lats = lui, traag. Vgl. 't *Lat.* latus, 't *Fransche* lâche en 't *Eng.* lax. Bij v. *Dale*: lax = wijd; los, ongebonden. Hier (en elders) is dus alleen de fig. beteekenis in zwang.

lakschauen = belakschauen = beloeren, bespoeden, inzonderheid om te kunnen klappen; *lakschauer* = ongewenschte toeschouwer, soort van dwarskijker. *Dr.* lakschouwen; *Oostfr.* laakschauen = personen (en zaken) scherp in 't oog vatten, met het voornemen ze te berispen.

lakschauer; zie: *lakschauen*.

lak-smak, in: *d'r is gijn lak of smak an* = 't is flauw van smaak, laf, smakeloos, elders: zonder kraak of smaak, *Oostfr.* gên klak of smak, – *lak* verwant met lekker; {p.1883} *smak*, van smaken, dus het geheel eene tautol. en zooveel als: geene lekkerheid, zelfs geen smakelijkheid.

là là = onverschillig, ongevoelig, in: *hij 's altied là là*. Synon. met *laks*.

lam. Zegsw.: *achterankomen as 't darde lam*; spottend zooveel als: door sulachtigheid bijlooper zijn, tegengestelde van: zich steeds op den voorgrond plaatsen. Aan de schapenteelt ontleend.

lamfer; zie: *truurpoaren*.

lamlendîg = naar, armzalig, armoedig, bekrompen, iets minder sterk dan: ellendig; *'t is hier 'n lamlendege boudel*, sterker dan: lamme boel. Meer algemeen is het hiermede overeenkomende: *lammenoadîg* of *lammenoardîg*, maar ziet dan meer op personen, vooral op gierige menschen; *'n lammenoadege kerel* = een kleingeestige, hoogst bekrompene, karige vent; *den Haag*: lammenadig = in hooge mate lam, sukkelachtig. (v. Dale: lamlendig = zwak, slap in de lenden; fig. = lui). Synon. met *lamlöttig*; zie ald.

lamlöttig = naar, ellendig, van personen gezegd. (v. Dale: lammelot = lui, akelig persoon.)

lamlul = **lamstroal** = **lamzak** = **lapzak** = **lapzalver**; schimpwoorden, voor: lammeling, ellendige, beroerde kerel, maar zelden ernstig gemeend. *Weil.* lapzalven = iets ten ruwe aan een schip vermaken; v. Dale = ruw kalefaten; lapzalver = kwakzalver.

lammenoadîg; zie: *lamlendîg*.

lammenoardîg; zie: *lamlendîg*.

lammer, meerv. van: lam.

lammergeld: het geld dat de *schoapventen* (zie: *schoapvent*) krijgen voor het toezicht op de lammeren. {p.1885}

lammerkomen; zie: *lammertied*.

lammerschotten. In Jan. 1895 werd te Warfum verkocht "de helft in de Warfumer lammeren en koeschotten" voor 5 gulden.

lammertied = tijd van 't lammerkomen = de tijd van lammeren werpen, de laatste helft van Maart en de eerste dagen van April. Zie ook: *jōnk I*.

lamp; **lampe**, voor: lamplicht; *bie de lamp eten*, ter onderscheiding van: *bie lichten*, d.i. bij daglicht; *Dr.* bij de laampe. – Wanneer de lamp slaperig brandt, zegt men: *'t is net of t'r 'n wever om 't hoes lopt te vreien* (– of er een wever rondom het huis loopt te vrijen), ook *Oostfr.*, in *Meiderich*: datt lich brennt äsz 'n doje jud.

lampe (*Stad-Gron.*), voor: grap, klucht, lol, bespottelijk geval, enz. (Het spreekt als van zelf dat hier aan het licht, de vlam eener lamp, moet gedacht worden. Vgl. 't *Gr.* en *Lat.* lampas = toorts, fakkel.)

lampepreukel; zie: *lampsteukel*.

lamper; zie: *truurpoaren*.

Lammert, jongensnaam = Lambertus. Hiervan ook de familienaam *Lammerts*.

lamper; zie: *truurpoaren*.

lampetkōm = waschkom, lampet, dus pleonasme.

lampsteukel (*Ommel.*) = **lampepreukel** (*Old.*) = tangetje eener keukenlamp. Zie: *steukêln*, en: *preukêln*.

lamstroal; zie: *lamlul*.

lamswaide; zie: *schoapswaide*.

lamzak; zie: *lamlul*.

land (meerv. *landen*), in den zin van bebouwbare bodem, bouwland en weiland; *van veen land moaken* = afgegraven hoogveen ontginnen; *mooi landje*, zooveel als: een kleibodem die gemakkelijk te bewerken is, inzond. vruchtbare zavelgrond; *doags noa 't land goan*, van dagloonersvrouwen gezegd = *doags in 't land wezen* = veldarbeid verrichten; *dei kou wil nijt in 't land blieven*, *'t is 'n groote schoemer* = die koe wil niet in de {p.1887} weide blijven, enz.; *zien ploatse stait in 't land* = zijne boerderij ligt geheel buiten het dorp en op vrij grooten afstand van den openbaren weg; *doar is gijn land meer achter*, zegt men van een dorp of eene streek, die zeer afgezonderd van het algemeene verkeer ligt; *in 't land* = te platten lande; *in 't land wonen* = niet in de stad wonen; *land over iemand of iets zien* = de

overtuiging hebben daarover baas te kunnen worden, bv. over iemand die niet zoo sterk is, over eene groote hoeveelheid eten, enz.; *Wvl.* er land over zien = middel zien om iets uit te voeren. Ik zie er geen land over om dit werk in eene maand te voltrekken. (*De Bo*). *over land en zand proaten* = over allerlei zaken met elkander spreken; *'t gait* (of: *vlōcht*, of: *vlucht*) *over land en zand* = 't gerucht verspreidt zich snel en ver, de heele weereld spreekt er over nl. in ongunstigen zin; *doar komt land en zand* = daar, bv. in die herberg, komt allerlei slag van menschen; *zandland* = zandgrond die bebouwd wordt. Zie ook: *landjèrs*.

land, in: *'t land hebben* = om de eene of andere reden, bv. uit verveling, slecht geluimd zijn; *hij het 'r 't land an* = hij doet het met tegenzin, heeft er een afkeer van, enz.; *'t land hebben as 'n stier* = *stierlêk het land hebben* = erg uit zijn humeur zijn. Eigenlijk alle studententermen. (Bij v. *Dale*: iemand het land opjagen = hem angstig, verlegen, ongerust maken, hem uit zijn humeur brengen; dit laatste is ook *Groningsch*.)

land, voor: landsregeering; *dei postlooper het permissie van 't land kregen om mit hōnnekar te voaren*. Evenzoo: *provincie* voor: provinciaal bestuur, en *gemijnte* voor: *gemijntebestuur*; *de geminte het hōm tou thoes oetzet*.

landbouwersche, in geschrifte, voor: vrouw, die eene boerderij bezit en bestuurt, meestal de weduwe van een landbouwer. Het volk kent echter alleen den naam *boerin*.

landbrood; schippersterm voor: roggebrood, dat, op het land {p.1889} gebakken, te Groningen wordt verkocht. Bij voorkeur laat men het komen van Hoogezand en omstreken, o.a. uit Muntendam, waar de *zetting* nog bestaat, en men dus altijd het bepaalde gewicht bekomt. Zulk roggebrood acht men smakelijker en voedzamer dan 't welk in de stad wordt gebakken. (*landbrood* staat tegenover: *stadse brood*.)

landdoornie = predikant op het platteland.

landgebroek, (in geschrifte *landgebruik*) hebben = **land in 't gebroek hebben**, 't zij als *eigenaar*, *beklemede meier* of *huursman* het landbouwbedrijf uitoefenen, en daarin geheel of gedeeltelijk een bestaan zoeken. Zie: *landgebroeker*.

landgebroeker, (in geschrifte *landgebruiker*) = landbouwer, boer. *Deensch* landbrug, *Zw.* landbruk = akkerbouw; *Deensch* agerbruger, *Zw.* landbrukare, *Noorsch* gaardbruger = landbouwer.

landgebruik; zie: *landgebroek*.

landgebruiker; zie: *landgebroeker*.

landgebruikster (bijna uitsluitend in geschrifte) = *landbouwersche*; zie ald.

landhuur; de vaste huur van *beklemd land* (erfpachtsom), verschijnende op *Midwinter* van elk jaar. Zie: *beklemd*, en: *hijmhuur*.

landjeblōmmen; zie: *melijfkes*

landjebloumen; zie: *melijfkes*.

landjers = bewoners van 't platteland, de buitenman, ter onderscheiding van: *stadjers* = stedelingen, d.i. inwoners der stad Groningen; *oet 't land wezen*: geen stedeling zijn; goederen *noa 't land sturen* = naar 't platteland verzenden; *in 't land* = ten platten lande.

landjeschip; korenscheepje van kleine dorpen, dat door één man getrokken wordt om de nieuwe kanalen die het {p.1891} dikwijls moet passeeren.

landjevoader; zie: *damvoader*. Vgl. *koat*, *vōt*, enz.

landjuffers = ongehuwde dames die niet in de stad wonen.

landnoaber. Van personen, wier landerijen geheel of gedeeltelijk aan elkander grenzen, zegt men dat zij *landnoabers* zijn, *dat zij mit 't land an 'n kander leggen*. Zie: *noaber*.

landopvreTERS; zie: *opvreTERS*.

landrōl; zie: *rōlblok*.

landsgebroeken = zeden en gewoonten der plattelandsbewoners. (Het enkelvoud wordt minder gehoord.)

landsgemijnten = de gemeenten van het platteland, dus alle 57 gemeenten behalve Groningen.

landskant = landzijde, ter onderscheiding van *wegskant*, van een kanaal waarlangs een rijweg loopt.

landspampieren (zonder enkelv.) = staatspapier, effecten.

landvast = meerpaal. (*Fivelgoo*)

landvöl; zie: *disse*.

land-zand; zie: *land*.

landzuchtig, zegt men van personen, vooral van landbouwers, die er steeds op uit zijn om hun landbezit te vergroten.

lange bijnen, in: *lange bijnen* (of: *beinen*) *moaken* (*Stad-Gron.*) = hard lopen.

lange Jan, voor: Martinitoren te Groningen. (Ook o.a. voor den Abdijtoren te Middelburg.)

lange joaren = vele jaren, eene lange reeks van jaren; 't is al lange joaren leden = het is al vele jaren geleden. *HD*. lange Jahre = vele jaren.

lange lempert; zie: *lempert*.

lange lepel (*Stad-Gron.*) = lommerd; *heur goud is al noa de lange lepel* = zij hebben hun goed reeds in de bank van leening gebracht. Aldus, omdat het geld in een koperen {p.1893} lepel met langen steel wordt geteld en overgereikt. Zie ook: *ronde lepel*.

langeleste, in: *ten langeleste* = ten laatste, eindelijk; *Zeel*. ten langelensten.

langelirtje = lang en dun vrouwspersoon; zoodanige manspersoon noemt men wel: *langwams*.

lange lui; zie: *laiter*.

langen = reiken, toesteken, in: *de hand langan* = iemand bij eene ontmoeting de hand geven, en wederkeerig zijne hand drukken; ook *Oostfr*. Vroeger was dit hier alleen onder de mannen in gebruik; in 't *Old*. gaven de vrouwen elkander een *smōk* (kus), inzonderheid onder familieleden. (Het volksgeloof wil, dat hij, die slechts de beie voorste vingers der rechterhand uitsteekt, vrijmetselaar is.) *Geld. Maastr.* langan = geven, reiken; *Kil.* langhen = aanreiken, toereiken. *MHD*. langan = geven, toereiken. Vgl. *anlangan* en: *handêln*.

langan-bredten; zie: *korten-langan*.

langenoa = verrena; *de Droatoren is op langenoa zoo hoog nijt as de Groote toren; hij is op langenoa gijn doezend pond* = op verre na geen duizend halve kilogr. Vgl. v. Dale art.: bij lang.

lange piep = Goudsche pijp. "Nou was 't bie boerenlu altied zóó, dat de jong (vrijer) alle vijrtien doag ijnmoal kwam, zoolang as hōm 't nijt opzegd wor, en as e nou kwam en 't wigst hem 'n lange piep brocht, din was 't kloar, eer nijt."

langers; zie: *langs*.

lange tōrf = steekturf, ter onderscheiding van: *baggel*, of: *baggelder* (zie ald.) – Spreekt men over turf, dan zegt men alleen: *lange*; *wie stoken niks as lange*.

Langewold. Oude benaming van *noordwestel. Westerkwartier*, bevattende de gemeenten *Grootegast, Oldekerk en Grijpskerk* (te zamen *Westerdeel-Langewold; Oosterdeel-Langewold* bevatte grootendeels de gemeente *Zuidhorn* en omstreken. – Ook de naam van een *Onderwijzers-Gezelschap*. {p.1895}

lange zuiten (lange zoeten); minachtende benaming voor: *wortelen* (peenen), bij 't boerevolk. (*Hoogel*.)

langhelling. Scheepstimmerwerf waarop oude, althans gebruikte schepen hersteld worden. " – Ingekomen een verzoek van –, wonende te Hoogezand om eene langhelling te mogen oprichten". (1876).

langnijt, langnait = op verrena niet, volstrekt niet; 'k wil 't langnijt down; hij 's langnijt dom, 't is langnijt verkeerd. (v. Dale: bij lang niet = op lang na niet = op verre na niet, in geen deele.)

langs (de g wordt bijna niet, in sommige streken in 't geheel niet gehoord, en zoo) = *lans*, *Veenkol. laans* (ook *Dr.*) = *langers*, in: *dat gait 'r goud langs* (zij komen goed vooruit, van vaar- en rijtuigen); *'t gait 'r vlijgend langs* = verbazend snel; *d'r langs gaan* = dood gaan, sterven; *hij gait 'r langs* = hersteld niet weer. – Wordt ook van levenlooze voorwerpen gezegd, en in 't algemeen zooveel als: omkomen, vergaan, bv. van kleeren die veel te lijden hebben; *d'r gait wat langs!* = er is wat spijs (of: voeder, enz.) noodig! *zij kriegen d'r wat langs* = zij moeten veel uitstaan, hebben 't hard te verantwoorden; ook, zij krijgen slaag, of: worden erg bepraat, belasterd; – *'t gait 'r hard langs* = 't gaat snel, hard vooruit, 't heeft een harde vaart, van paarden, schaatsenrijders, rijtuigen, enz. gezegd; ook *Oostfr.*; *'t ken d'r nijt langs*, eig. = niet tusschen door, en fig.: 't kan niet door den beugel; *'t'r langs leggen* (*Ommel.*) = een slecht gedrag leiden, verkwistend leven; *zien geld is t'r langs* = hij heeft zijn geld er doorgebracht. *ZNederl.* lanst = langs. Zie ook: *an*, *bielangs*, en: *hierlangs*.

langsgang, lanskang (*Ommel.*); de gang, dien men met den ploeg van het eene eind van een stuk land tot het andere {p.1897} doet, dus een halve *omtocht*, een halve ploeggang.

langsoamscheet; schimpwoord voor treuzelaarster.

langstoald, lankstoald = wat een langen steel heeft; *waar is onze langstoalde veger?*

langwams, langwaams; zie: *langelirtje*, als ook: *wams*.

lank = lang, *ODr.* lanck. Vergelijking: *hij 's zoo ondeugend* (enz.) *as'e lank is*.

lankal, voor: al lang, reeds lang, sedert lang; *'k heb 't lank al wijten* = 'k heb het reeds geruimen tijd geweten; *'t is lankal zes uur* = reeds vrijwel over zessen; *hij 's lankal dood* = sedert lang overleden; *hij 's lankal weg* = sedert eene geruime poos vertrokken.

lankarm (*Hoogez.*), soms ook *ijnarm* (*ainarm*), voor: put; *as't dörst heste, goa den moar noa lankarm, die stait 'r nog*.

lankbijnd = lang van beenen, langbeenig, *WVl.* langbeende.

lankbijnde mug = langbeen, langbeenige vlieg. Zie ook: *mug*.

lankbijnde spin = spin met lange pooten.

lank end, voor: veel geld, eene groote som, bv. voor een huis, ook hoog loon voor een dienstbode, enz., zooveel als: eene som, die ons te hoog voorkomt, zoodat men aarzelt die te besteden.

lank en rank (alliter.) = lang, dun en slank, van vrouwen gezegd.

lankhalzen, voor: reikhalzen, sterk verlangen. Ook = reikhalzen in de eig. beteekenis = een langen hals maken door het hoofd vooruit te steken, ten einde iets beter te kunnen zien. *WVl.* langhalzen = reikhalzen. (*De Bo*).

lankhoard = langharig, vooral van honden gezegd. *WVl.* langhaarde = die lang haar heeft. Een langhaarde hond. (*De Bo*).

lankmistied. zie: *lankmistieden*.

lankmistieden (*Westerkw.*) = **lankmistied** (*Stad-Gron.*) = **lankmustieden, lankmustied** (*Lageland*) = sedert lang; in *gijn* {p.1899} *lankmistieden* = in lange tijd niet.

lankmustied; zie: *lankmistieden*.

lankmustieden; zie *lankmistieden*.

lank nat, of: **lank natje**, zooveel als: dunne, niet krachtige soep. Wordt ook, meestal schertsend, van slappe koffie gezegd; ook *Oostfr.*

lankneersd, voor: traag, loom. Zie: *radneersd*, en: *neers*.

lankoet (languit), in: *lankoet liggen gaan* = zich in de volle lengte uitstrekken, op den grond, op eene bank, enz.; *'t duurt nijt lank of wie liggen lankoet*, d.i. te bed.

lankstoald (langgesteeld), wat een langen steel heeft. Vgl. *krömstoald*.

lankstoalen; eene soort van appel met dunnen, langen steel. Staat voor: *lankstoalden* = langgesteelden.

lankwoagen; de boom (juffer of spier) die de beide stellen van een boerenwagen verbindt, waardoor een lange wagen gevormd wordt, en dient tot vervoer van boomen, balken, planken,

enz. Ook voor dien geheelen toestel als voertuig. (Bij v. Dale: langwagen, verbindingsstuk van het voor- en achterstel van eenen wagen.) *Overijs.* mallejan, *NBrab.* oest.

lankzinnig = lankmoedig, tegengestelde van: *kört van kop*; ook *Dr.*

lankzuikig = ongeduldig, verdrietig, van lang wachten. Wellicht eene verbast. van: landziekig = vervelend, onaangenaam, van eenigen arbeid.

lans; zie: *langs.*

lansgang; zie: *langsgang.*

lanter; zie: *lantêrn.*

lantêrg = landerig, bij v. Dale: het land hebbende. Zie: *land 3*

lantêrn; een kaartspel. – *Weil.*: lanterluijen = lanterlu spelen; v. Dale: lanterlu, een kaartspel, waarin klaverenboer dezen naam draagt en bijzondere voorrechten heeft. – Hier wordt het aldus gespeeld: Ieder van het {p.1901} gezelschap krijgt vijf kaarten; *de boer* (troefboer) is de hoogste, en die van dezelfde kleur, *könterboer*, of *könter*, de tweede; overigens hebben de kaarten de gewone volgorde als bij 't whisten, jassen, enz. Bij den eersten trek moet *de boer vallen*, d.i. *opgegooid* worden; bij den tweeden de *könterboer* (indien zij niet zijn blijven rusten, of indien de *könter* niet reeds bij den eersten trek is gespeeld. Die geen trek haalt betaalt den pot, is *beet* (beest). Die vijf kaarten van gelijke kleur heeft, of vier van dezelfde kleur met troefboer of *könterboer*, heeft 't *lanter*, wint den pot en maakt alle medespelers *beet*; *troef lanter* gaat voor alles; – *kooplanter* zooveel als: *lanter*, dat men verkrijgt door het ruilen of inkoop van de overblijvende kaarten, wordt niet gerekend, omdat zulks licht aanleiding tot fopperij geeft, door elkander kaarten toe te stoppen. *WVl.* lanteren, *Fransch* lanturlu, *HD.* Lanterlie; *Oostfr.* lenter, het spel zelf, doch meestal: beste bûr, en: lenter hebben = de vijf opeenvolgende hoogste troeven hebben. (Vgl. het *Overijs.* lanter = landheer, grondeigenaar; de boeren toch hebben in dit spel de hoofdrol.)

lantijerstok = latierboom, de stok of boom tusschen twee paarden in de stallen. Zooveel als: laterstok, van 't *Lat.* *latus* = zijde.

lap; **lappe**, in *lap land*, of: *lap grond* = stuk land, zoo weide als bouwland. Men spreekt ook van: 'n *mooi lap toen* = vrij groote tuin; 'n *lap boonen, kool, garst, enz.*; 'n *groote lap land hebben* = een groote boerderij bezitten; *ien lappen plougen* = zóó ploegen dat een stuk land door de voren in eenige breedte strooken wordt verdeeld; ter onderscheiding van: *ien akkers leggen*. (Zie: *akker.*) Verkleinw.: *lapke, lappie, lappien*, in geschrifte *lapje*; "Wordt te koop aangeboden (1877): eenen flinke burgerwoning met een lapje grond", enz. *Zegsw.*: *de lap deurscheuren* = bij een' koop het verschil gelijkelijk deelen; met iets *op de lappen komen* = voor den dag komen, ter tafel brengen, {p.1903} in eig. beteek.: iets laten zien; *wie zellen hōm 'n lap zetten*, zooveel als: er flink wat aan doen, een stuk werk afmaken, en ook: zijn best doen met eten, en te vergelijken met: dat zullen wij hem netjes lappen; *oet 'n slechte lap scheurd*, of: *törnd wezen* = een kind van niet oppassende of slechte ouders zijn. *Sprw.* *Beter 'n lap as 'n gat* = een gelapt, uitgestukt kledingstuk staat vrij wat beter dan zulk een dat gescheurd is, voor een lap in het kleed behoeft men zich niet te schamen; ook *Oostfr. Holst. Strel.* – *Meiderich*: *Beter 'n Tock äsz 'n lock*. Zie ook: *lappen.*

lapke in: iemand *veur 't lapke hollen* = voor de gek houden, *NBrab.* *veur 't lâpke haauwen*, *Overijs.* *veur 't lepken holden*. Vergelijking: *zacht as 'n zieden lapke* = handelbaar, meegaand. Zie ook: *lap*, en *anscheren*.

lapjeud; zie: *paklooper*.

laplander; zie *lappert*. *WVl.* *laplander* = deugniet, schavuit, slechte kerel (*De Bo*).

lap-leer; *lap om leer* (Leek) = leer om leer. Uit *Leek* schreef men (1879): "Dat was leer om leer, of, zooals men hier zegt: lap om leer."

laploa (= lappenlade), zooveel als: lappenmand, indien men voor: mand, lade, leest.

lapop (met de klemt. op: *op*), voor: slaag, ransel; *hij krigt lapop van meester* = meester geeft hem een pak slaag. Eigenlijk staat het voor: lap op! = sla er op los. Zie: *lappen 1*.

lappe; zie: lap.

lappen (znw.), in: iemand wat *op de lappen* (= *op de litsen* = *op pōkkel* = *op 't jak* = *op hoed* = *op nek* = *op pens* = *rös* = *ribbesmeer*) *geven* = een pak slaag toedeelen, afrossen; ook *Neders. Holst.*; iemand *bie de lappen kriegen* = hem aangrijpen, bij de kraag pakken. *Oostfr.* hê lapde hum ên an de ôren, dat hê nêt wusde, wâr hê blêf; – *deur de lappen goan* = op den loop, op de vlucht gaan (*v.d.W.t.d.S.* Afl. 18 bl. 682); *Oostfr.*: dör de lat-{p.1905}ten gân, bij *Fritz Reuter*: dörch de lappen gân = om schulden zijn huis moeten verlaten; *op lappen komen* = 's morgens opstaan, voor den dag komen; *hij is weer op de lappen* = weer hersteld, op de been. Zie ook: draien, kanshoaken, lap, en: dak.

lappen (werkw.) Bij een jongensspel, streekjen of meetjen (zie ald.) beteekent het woord: nog meer centen dan het bepaalde getal te mogen werpen, om de vorige worpen te verbeteren; hiervan: *verlappen*; *'k heb al mien centen verlapt*. Zie ook: oplappen, *Oostfr.* uplappen, alsmede: *streekiebōssen*. – Wordt ook ironisch gebruikt in de beteek. van: breken, bv.: glas- en aardewerk *lappen*; ook *Oostfr.*

lappen, werkw., onpers. gebruikt, in: *zij sluigen* (of: *slougen*) *kander dat 't lapte*; *zij smōkken kander dat 't lapt*.

lapperei = broddelwerk, knoeiwerk, bij *v. Dale*: lapwerk. Ook voor: gemeene wijze van foppen door het zoeken van uitvluchten: *da's moar lapperei* = gij komt niet met de waarheid voor den dag, gij wilt mij misleiden. – *Deensch* lappere = slecht goed.

lappêrg, fig. voor het tegengestelde van: flink, ferm, fiks handelen, en iets zachter dan *gemijn*, (gemeen, slecht, laag.) 't Is iets wat men ten zeerste afkeurt, doch er geen naam voor heeft. Zie lappert.

lappert = **lapzak**, en schertsend, als woordspeling, **laplander**, soort van scheldwoord voor iemand die bedriegelijk te werk gaat, die een oneerlijk karakter toont te bezitten; *Holl.* lap (Bij = Auwen: *lapzak*, scheldnaam voor iemand die lappen op zijn kleeren heeft; in *Drente* ook scheldwoord.) *Oostfr.* lapsak = doodarme schobberd, en = onnoozel mensch, domkop, enz.: *Neders* lappsakk = bedelaar; *Holst.* lapp, lappert = lafbek.

lappieskerel (Stad-Gron.) = manufacturier. Vgl. kerel.

lapzak; zie: lappert, en: lapzakkerei.

lapzakkerei = uitvluchten, voorwendsels zoeken, niet rond {p.1907} voor eene zaak uitkomen, draaijerij. Eigenlijk zooveel als: het werk van een' *lapzak*. *Kil.* lapsacken = bij kleine teugjes drinken, proeven, synon. met: lipken; zie ald. alsmede lapperei, en: lapzak.

lapzalver; zie: lamlul.

larp, voor: brok, stuk brood of vleesch, bv. eene dikke snede brood; *geef mie moar 'n larp*; *Snie mie d'r moar 'n larp of. Hooft*: lerp = lederen riem of reep.

larp (*Fivelgoo*) = duchtige slag dien men iemand geeft: *hij gaf hōm 'n larp*. (*v. Dale*: larp = slag, klap, oorvijg.)

larpen. Volgens *Weil.*: larpen, lerpen, in Groningen eene bijzondere manier van dorschen, zoodat al de vlegels te gelijk op het dorschkleed geslagen worden: Koolzaad larpen. – *Weil. v. Dale*: larp = zweep, geesel, roede. Vgl. larp 1.

larrie = **loarie**, ook: **larriefaks** en **larriefarrie**, voor: gekheid, fopperij: *da's moar larrie* = dat zijn maar praatjes, voorwendsels, bedenkingen die niets om't lijf hebben, gij kunt dat niet ernstig meenen. *v. Dale*: larie (veroud.) = ijdele snapster, thans = beuzeling, zot geklap; larriefarrie = zottepraat, ijdel gekakel. *Oostfr.* larie = kleinigheid, nietigheid; *Neders. Holst.* larifari = nietsbeteekenend gezwets.

larriefaks; zie larrie.

larriefarrie; zie larrie.

larrîg; onaangenaam, eenigszins ziekelijk gevoel; *larrîg in de hoed* (of: *ien hoed*) *wezen*, nagenoeg zooveel als: katterig zijn, evenwel zonder dat de gewone aanleiding daartoe ontbreekt; *larrîge smoak* – flauwe smaak. *Dr.* larrig = loom, lusteloos.

Laskhoester til = **Lasthoestertil**; eene brug bij het dorp Warfum. (In de laatste Verordening der gemeente Warfum leest men: Lasthuister til.) Zie: *leskhoes*, en: *til*. Wisseling der t en k.
last, in: *dat het gijn last* = dat geeft geen nood, daar is {p.1909} geen gevaar bij. (v. Dale: dat lijdt geen last = heeft geen haast.)

lasten (zonder enkv.) = belastingen, in zonderheid voor landslasten of rijksbelastingen.

lasten (werkw.) = bergen, laden. Zie: *loeken*, en: *gasten*.

Lasthoestertil, zie: *Laskhoestertil*.

lastîg, laschtîg; wordt van vruchten gezegd wanneer vele planten zijn achtergebleven, als op vele plekjes weinig of in 't geheel geen planten staan, wanneer het zaad of *pootgoud* niet *ijngoal* is opgekomen. Staat voor: *laschig, laschtig*, en zoo: wat ingevoegd, aangevuld, waar iets ingelascht diende te worden. (De *ch* komt meer of minder duidelijk voor den dag.)

lat = lang, dun en smal stuk hout, wordt hier ook als soortnaam gebruikt; *doar mou'k lat toe broeken* (of: *bruken*) = daarvoor ben ik latten (of: eene lat) noodig. Zoo zegt men dit eveneens van: *daklat, panlat, reeplat* en *vraklat*, (*vrakke lat* voorwerpsn.). – Bij 't kruisjassen zegt men: *dei* (troef) *is weer van de lat; bin drei troeven van de lat* = er zijn drie troeven gevallen. (Men zal hier bij: *lat* zooveel als aan een kerfstok te denken hebben.)

lat (*Langewold*) = laat, 3 pers. enkv. van laten, nalaten; elders *let; hij lat = let mie dat zijn*, enz. Hiervan: *latste = letste = laat gij* (enkv.); “*En mie latste honger lieden.*”

latdijlen (zonder enkv.): *soort van dunne, smalle planken*. Zie: *achterofdijlen*.

latje = liniaal. *Kil.* *latte* = lat, maatstok; ook touwtje met krijt bestreken om er lijnen op hout mee te maken. Zie *lientje*.

latse voor zak, *in de latse steken* = tot zich nemen, er zich meester van maken. (v. Dale: *lats*, *latse* = voorbroek, breede klep eener broek, broeksklep; *HD* *Latz* = vest, wambuis, enz.)

latspiekers; zie *tingnagels*.

latste; zie: *lat 2*.

latten, ladden, in de zegsw.: *hij kropt 'r mit onder de latten* = {p.1911} hij maakt er zich heimelijk meester van en gaat den buit verbergen. Zal ontleend zijn van dieren die met hun roef onder het dak kruipen. Zie ook: *swalfke*.

lebabbel = *anwaisel*, enz. = oorveeg.

lebait; zie: *lebijt*.

lebbe. Bij *Weil.* en v. Dale: *leb*, vierde maag der herkauwende dieren; zuur geworden melk (in deze maag van de zoogende ooiën, vaarzen, enz.) die gebruikt wordt om de melk te doen stremmen, stremsel. – Hier zooveel als: gedroogde kalvermaag; ook: die maag met den slokdarm waarvan men het stremsel verkrijgt. *Oostfr.* *lebbe* = kalvermaag; *Holst.* *lebbe* = gedroogde kalvermaag; *Noordfr.* *labels*, *AS.* *lib*, *Deensch* *laf*, *Deutsch* *löbe*, *Neders.* *lebbe*; *Kil.* *lebbe*, *libbe* = stremsel, alles wat een vocht doet stremmen of dik maakt.

lebendîg; zie: *liekbendîg*.

lebijt, lebait (*Old. Goor.*) = onwel, krank, ziek, meestal schertsend, nooit van eene ernstige ziekte. *Ten Doornk.*: *labêt* = krank, ongesteld, sukkelend; *hê* is *labêt*, *hê* mut fan d'dokter *bruken* = hij is ziek, hij moet medicijnen innemen; *hê* is *labêt gân* = hij is kapot gegaan, inzonderd: hij is gestorven, ook: geruïneerd, enz. Het is het *Fransche* *bête*, met het voorgevoegd lidw. *la*, uit: *la bête*. – *Westf.* *labêt* = uitgeput, machteloos, onmachtig. Aan het kaartspel ontleend, daar hij, die geen trek haalt, *bêt* (*bête*) heet. *Deensch* *beet*, *HD.* *labet* = kapot; *giere beet* = *HD.* *labet machen* = beest maken, in 't kaartspel. Voor dit *bête* hebben wij: *bijt*, en: *beet* (*Nederl.* *beest*); de uitspraak van *lebijt* komt met het eerste, en die van het *Oostfr.* en *Westf.* *labêt* met het tweede overeen.

led, verl. deelw. van: leiden, geleiden; onv. verl. tijd: *ledde*; *Oostfr.* *ledde*, en: *ledt*. Vgl. *laiden*.

ledder; letter = ladder, *Neders.* *ledder*, *HD.* *Leiter*. Zie *buulkist*. {p.1913}

ledderboomsplanken; Zie: *post*, en vgl. ladderboom bij v. Dale.

ledderdroagers, schimpnaam der ingezetenen van Winsum. Zie: *ledder*.

leddergat = opening in de zolder, die daartoe door middel van eene ladder toegang verleent.

leddertje (= laddertje), in 't *Goorecht* een voorwerp van garen gemaakt dat den vorm eener ladder heeft. Men gebruikt het in plaats van een *struup* (zie ald.) om er een band door te rijgen.

ledebreken, in: 't is gijn ledebreken = 't is geen zware arbeid, 't eischt weinig lichamelijke inspanning. Wordt alleen in de onbep. wijs gebruikt. *Oostfr.* lädebreken = zwaar, moeilijk werk verrichten.

leden, voor: geleden, verl. deelw. van: *lieden* = lijden; *hij het 't leden* = hij is lijdende, sukkelende; *zij het 't leden*, van jonge vrouwen gezegd, zooveel als: zij moet in de kraam; *dat ding het 't leden* = dat voorwerp is gebroken, beschadigd, bedorven, "*Schrikt een paard, dij het it leden, En hij wordt ien ins ofreden*", enz. (Oudt.: lijden = gaan; 't *leden hebben* = tot eenen zekeren toestand overgegaan, en zoo: in een toestand (bv:) van zwangerschap gekomen zijn.) Vgl. v.*Dale* art.: overlijden. Zie ook: *verleden*.

ledezetten, voor: wat ontwricht is weder terecht zetten. Van een' dokter, al was hij ook geen chirurgijn of arts, die dit deed, zeide men: *hij dut 't ledezetten* = is ledenzetter. *Holst.*

ledesetter, eene soort van geneesheer die zich voornamelijk met de herstelling van ontwrichte ledematen bezig houdt.

leed; zie: *leianzegger*.

leedanzegger; zie *leianzegger*.

leedîg = goed gebouwd en vlug van leden; van paarden gezegd. "*Jong het is zoo'n leedîg peerd. Gaauw der bie, dat is wat weerd.*" {p.1915}

leeg = ledig, en: laag; *de toavel leeg moaken* = de tafel opruimen, al wat niet gebruikt wordt er af nemen; *leeg anliggen* = zwaar ziek zijn, op het uiterste liggen. *Sprw. Leege handen doun gijn goud* (ledige handen doen geen goed), zegt men inzonderheid tegen kinderen die uit verveling alles aangrijpen en veelal bederven of ongelukjes houden. (Voor de fig. beteek. van: laag (gemeen) blijft het: *loag*; zie: *oa.*) *WVl.* leeg = laag, *Fransch* bas. (*De Bo*).

Leegeland, in geschrifte *Lageland*; wat tot de gemeenten *ten Boer* en *Bedum*, ten oosten van het Boterdiep, behoort. Aldus omdat de bodem er laag is in vergelijking met *Hoogeland*; zie ald.

Leegelandsters, in geschrift *Lagelandsters*; bewoners van het *Leegeland*; zie ald.

leeggoeien = door uit te werpen ledigen, bv. van eene test met vuur, van eene kom met water, enz.; *gooi dei bak* (met asch) *even leeg*.

leer (*Laurm.*); huis waar men den godsdienst waarneemt. Eertijds noemde men in Friesland de kerken der Doopsgezinden vooral zoo. –

leer, in: *van leer trekken* = zich van het bovenkleed ontdoen om te vechten, 't *jak oetrekken, om*, enz., bij v. *Dale*: het zwaard of de degen trekken. Ook = fig.: in den zak tasten; iemand *op't leer zitten* = dringend bij hem aan staan om betaling of om hulp. Zie ook: *lap-leer*.

leerde, voor: las; ook *ZHoll.* Vgl. *leeren*.

leeren, voor: op de catechisatie gaan; *zij goan te leeren*, ook: *vroagen leeren*, (en: *vroagen opzeggen*), zooveel als: zij krijgen onderricht in den godsdienst. "*'k Heb ook zörgd, dat z' in heur deinen nog goud nae 't leeren gong.*" {p.1917} ook studeeren; *zitten te leeren* = aan 't studeeren zijn; *hij leert tou doornie* = hij studeert in de theologie, enz.

leeren brijven (lederen brieven) = perkamenten, oude stukken op perkament geschreven. Zie *Gron. Volksalm.* 1892 bl. 73.

leeren lappe (*Stad-Gron.*), voor: tong, wanneer die wordt uitgestoken, of, zooals bij den hond, uit den bek hangt. Zie *leerlap*.

leeries; zie: *lirries*.

leerlap, leerlappe = **leeren lappe** = zeemslederen lap; ook *Oostfr.*

leerlappe; zie: *leerlap*.

Leermens; dorpje in Fivelgoo. *Sprw. Hij 's om Leermens tou komen* = hij weet wat er in de wereld te koop is, heeft veel ondervinding en mensenkennis opgedaan, hij weet er alles van. Woordspeling met: leeren, en: menschen. Hierbij behoort het toevoegsel: *mit 't ijne pijn in 't askegat, en mit 't ander in 't hek vast*, waarin ligt opgesloten: hij heeft door scha en schande geleerd. – Vgl: drauen. (Hierbij eene woordspeling der Vlamingen: Hij is te Blijdegem of te Blijdenberge begraven, van iemand wiens dood vreugde baart aan de erfgenamen of de geburen.)

leervent = leerjongen. Zie vent.

leerwark = een werk waaruit blijkt dat de maker nog leerling, beginner, in het vak is; 't is *leerwark* = hij is bezig het aan te leeren. – Ook: het ledergoed van paardentuig en van schaatsen.

leerzen; zie ombollen.

leesde voor: las (van: lezen); ook *Dr. Evenwel* hoort men ook: *doe laste, wie lassen*.

leeruk, zie lijverke.

leeuwerken. Daags vóór de Leenster kermis (op Hemelvaartsdag) wordt ieder kind dat men maar grijpen kan, tweemaal om- {p.1919} hoog getild en neergelaten onder den uitroep: *hoog op! leeg deel! hoog op! leeg deel!* Men noemt dit leeuwerken.

leeuwertje: zie: lijverke.

leg; zie: legge.

legen (= gelegen, verl. deelw. van: liggen), voor: liggen: *ik heb* (of: *har*) *wat legen te sloopen* = ik heb een poosje liggen slapen. (Vgl. *ik heb loopen te zuiken, hij har staan te vluiken; zeten te trillen*, enz.)

leger = legerstee; de plaats op het land waar het raapzaad gedorscht wordt. Ook het daarvan achtergebleven stroo. *Zij steken 't leger in brand*. Vgl. den, en: legge.

legerachtig = bedlegerig; *Neders.* legerhaft. Zie ook: legerig.

legerhond = jachthond die het wild opspoort, staande hond; ook *Dr.*

legerig, ook: **legerachtig**; van veldgewassen gezegd die door hun weligen groei aan den grond liggen. “Volgens 't Oordeel uwer Commissie is zij (de Probsteier halver) zeer aanbevelenswaard op zeer geile gronden, waar onze inheemsche vermoedelijk te legerig zal worden”, enz. Verder wordt gesproken van “zeer legerig stroo”, en van “een te legerig gewas”. – “– daar de ondervinding heeft geleerd dat ze (de graan- en maaimachines) wel over zoogenaamd “staand koren”, dus in den regel voor een schraller gewas behoorlijk goed voldoen, maar voor *geile, legerachtige* granen niet naar behooren werken.” Zie ook: legêrn.

legerkoren; graan dat door den regen topzwaar is geworden en zich naar den grond heeft gebogen zonder zich weder te kunnen oprichten, waarvan de halm voor goed is gaan liggen. Zie: legerig. {p.1921}

legêrn = gaan liggen, van het koren. “Op de oude kwelders begint de haver reeds te legeren,” enz. “Dit heeft velen doen uitzien naar granen die steviger stroo geven en derhalve niet zoo spoedig legeren als de inheemsche.” – Zij is stevig van stroo, waardoor ze minder legert dan eenig ander soort gerst.” Zie legerig.

legerstee = grafplaats op een kerkhof. *Ommel. Landr. IV, 1.:* legersteden ofte graven. – legerstede, eigenlijk = bed, rustplaats. Zie ook: leger.

legerwal = lagerwal; *hij het gijn legerwal* = hij behoeft voor gebrek niet te vreezen; in dat huisgezin *is gijn legerwal* = daar heerscht geen gebrek.

lêget (*zieden* en *ketoenen*) = langet, geribd of gestreept lint van een paar vingerbreedte aan de ondermuts.

legge; **leg** = de gezamenlijke schooven die op den dorschvloer worden uitgespreid en dan gedorscht, 't zij met vlegels of met het *dorschblok*. De dagtaak van den daglooner wordt naar het aantal *leggen* bepaald. *Dr. Oostfr.* legge, leg; *Geld.* leg. *Wvl.* laag, lage. Bij landb. aantal

schoven die men in eens op den derschvloer schikt om het graan uit te derschen. *Fransch airée. (De Bo)*. Zie ook: den.

leggen, in 't *Westerkw.* en *Hunsegoo* = liggen, en: leggen; *de scheepvaart legt'r* = de scheepvaart kwijnt; "*Hou Pietje, legstoe ien 't dijp?*" – "*En 't spiet mie dat er legt mit dien oppassendhaid,*" (*Ubbega*) = het spijt mij dat uw gedrag veel te wenschen overlaat; ergens *de kroam leggen* = (daar) de bevalling afwachten en volbrengen. *wie hebben 't hooi d'r leggen* = het gras is gemaaid en ligt te drogen. Bij *Rotgans*: "Hier rolt men langs den vloer, daar legt er een te ronken." – *Vondel*: Zoo leght de zaeck bij mij, en daarop ga ick aen." Zie ook *Sara Burgerh.* blz 26, 178.; *Dr. Landr.* (1712) III, 103: leggen = liggen. In 't *Poperingsche (WVI)* gebruikt men leggen voor liggen, en liggen voor leggen. (*De Bo*). Zie ook: langs.

leggen, in: ergens *mit leggen* = zich (ongaarne) met iets bezig houden, bv.: *doar ken 'k nou nijt mit leggen* = daartoe heb ik thans geen tijd of lust. (Bij v. *Dale*: hij ligt altijd te zaniken (gemeenz.) = hij zanikt onophoudelijk.) {p.1923}

legger = hen die goed legt; *de Broabandse hounder bin beste leggers*.

leggers = *zeumers* (zoomers); de balkjes waaraan een vloer bevestigd wordt, die er op rust. "Een alhier wonende boer, over de voor zijne woning gelegen klapbrug willende rijden, zakte deze op het eind naar beneden, een gevolg van zuinigheid bij het herstellen, dat voor eenigen tijd plaats had, maar waarbij de *zeumers* of *leggers* te licht waren genomen." (*Sappemeer*, 1870).

leggerijn (leg-er-een); zie: altemoal.

legister; zie: register.

lei (*Ommel.*) = lauw; *leie wiend* = zoele wind, 't *woater is lei in de slooden*, zooveel als: warm op 't gevoel; 't *is kompleet lei weer* = 't *is niks kold*. *Dr. Friesch. Overijs.* lij, *Oostfr.* lê, lau, lû = lauw, warm, noch koud noch heet. – Volgens *ten Doornkaat* is *lê* en *lû* eene meer oorspronkelijk Friesche uitspraak, *lau* de Opper-Duitsche, van het *OHD.* laô, *MHD.* lâ, lâw, *Nederd.* lau, *MNederd.* lauw; *ONoorsch.* hlîj = warmte.

lei = lij, lijzijde; *in lei vallen* = toegeven, alle verzet laren varen. "*Dokter vol nou schrikkeld ien 't leie en was haildal leutje maanje* (mannetje)"; *lei* aan iets komen = iets gemakkelijk verkrijgen, met weinig moeite, inzonderheid: met geringe kosten eigenaar van iets worden. Vgl. lei 1.

lei (*Stad-Gron.*) = doodbericht, begrafenis en aanzeggeing bij de huizen. Men spreekt van: *grote lei*, wanneer het overlijden aan alle ingezetenen wordt bekend gemaakt. Volgens *Hfft.* beteekent *leie* in *NBrabant* niet alleen eene watering, maar ook: een weg, een gaan of gang ergens heen, en zoo {p.1925} vervolgens: eene reis. Alzoo zou *lei* zooveel zijn als: uitvaart, in fig.beteekenis. In *Friesland* leed = rouw; de leed aanzeggen. Volgens *Swaagman* is dit *lei* of *lee* het oude *Gron. leeing.* = het overlijden, van: liden = gaan; *overliden* = overgaan. In de *Ordonnantie* op de begrafenis-kosten van 1687 (uitgave van 1723) wordt melding gemaakt van het schrijven van de "Lee-cedullen" en het aanzeggen van de "Lee ofte Overlijden." (Men heeft hier dus niet aan: leed = smart, te denken, maar alleen aan eene verbasterde uitspraak van *lee*. Vgl. leianzegger en zie: overlijden.)

leianzeggen; zie leianzegger.

leianzegger (*Stad-Gron.*), in geschrifte *leedaanzegger* = aanspreker, persoon die het *leianzeggen* doet, d.i. het overlijden bij de huizen bekend maakt en vóór de lijkkoets gaat. Bij verkorting zegt bv. de meid: *doar is 'n leed, juffrouw*; Ook hoort men: *wie hebben de lei had van - -* = de dood van - - is bij ons aangezegd. Deze personen droegen (tot 1889), wanneer zij in betrekking waren, steek, mantel en bef. (Vgl. bij v. *Dale*: leed (gewest,) = rouw; de leed aanzeggen = kennis geven van iemands overlijden; leedbrief (gewest.) = rouwbrief.)

Leidijk; zie: Laidiek.

leimeneer; zie: lijvemeneer.

leip; zie: lijp.

leite = plaats tegen de wind beschut; *onze toen ligt in de leite*. Staat voor: luwte.– Ook *Dr.* – *Deensch Zw.* ly = beschutting tegen wind en weder. Vgl.: in, of: aan lij = onder den wind; lijzijde = zijde van het schip waar de wind uitgaat. Zie ook: *smoutte*.

lekaiern; zie: *beklingen*.

lekker, in: *ik bedank t'r lekker veur* = ik dank daar hart-^{p.1927}telijk voor, ik doe of duld het niet; *ik zel d'r lekker veur bedanken* = ik neem de opdracht, enz. niet aan.

lekkerei, lekkerij = lekkage; *wie hebben lekkerei kregen op beun* = op den zolder is het begonnen te lekken; *bie dei lekkerei mout timmerman bie*. Zie: *erei*.

lekkeris, lakkeris, lakris, bij de kinderen ook *slik op doem* = drop. *Van Hall*: de zoogenaamde drop (lakris, Succus Liquiritae) wordt in Spanje en elders in zuidel. Europa uit het zoethout Glycirrhica glabra, door koking en verdikking van het sap bereid; *Neerl. Plantensch.* bl. 56. *Kil.* lackrisse, *Limb.* lakrits, *HD.* Lakritze, *Deensch Zw.* lakrits, *Fransch.* liquirice, *Eng.* licorice, *Boh.* likorice = zoethout, van 't *Grieksch* glukurrhiza = zoete wortel. *Zegsw.*: iemand *lakkeris op de doeme smeren* (= *gest in de schounen gooien* = 'n veer in de *bōksen steken*) = fig. honig om den mond strijken. Ontleend aan de gewoonte der kinderen om drop op den nagel van den duim te drukken en er zoo aan te zuigen.

lekkers; zie: *oarig*.

lekkertje; wel schertsend maar toch een weinig minachtend of hekelend, vooral tegen vrouwen: *bist 'n lekkertje* (ook: 'n *lijvert* = liefje), zooals men ook zegt: *biest mie 'n mooie kerel*. (*Overijs.* ook: *lekkertien*, en: *lievert*, in die beteekenis.)

lekloog; zie: *boonask*.

lekpennens = legpenningen.

leks, voor: les; iemand *de leks oplezen* = de les lezen, doorhalen, bestraffen; 't was 'n *hijle leks*, bv. van aanmerkingen = eene lange lijst, een zondenregister; *an 't opleksen goan* = aan 't opsommen (oplezen) gaan van grieven, of van geheimen ten nadeele van een persoon. *Friesch* leksom = berisping, straf, harde les; {p.1929} *Oostfr. Neders.* lekse, *Holst.* lex = les, van het *Lat.* lectio.

leliekroanen; zie: *kroanen*.

lelk = leelijk, (samengetrokken uit: leedelijk; "hij was zoo lelk, dat ze zollen hom mit gijn tang brood vouen". *Overijs. Geld. NBrab. Zeel.* lelk; *Friesch* lilik, *WVl.* leelk, *Bentheim* lillik; *lelkert* = leelijkerd; ook als scheldwoord. – Ook = driftig, boos, kwaad: "ie mouten nijt lelk worden"; "Ik leuf, da's 't mie lelk moaken wilt, Jan!" "Nijt al te goud, – nijt al te lelk. *Veur bijst, en peerd en volk, en elk te zörgeren*". – *ik bin lelk op die* (*Swaagm.*); 'n *lelke lucht* (of: *locht*) = zwarte donderlucht; *lelke zijkte* = kwaadaardige, of ook: lastige ziekte. *Friesch* lelk, *lilk* = boos, kwaas: is jimmer lelk? *Oostfr.* lelk = boos, boosaardig, en: lelkert = een boosaardig, ondeugend mensch. Vgl. *mal.*, als ook *zulk*, *Kil.* solick; *wolk.* *Goth.* hweileiks.

lelk dijr (leelijk dier, *Westerkw.*), voor: alvleeschklier eener koe, doch alleen met het lidwoord 't voorop.

lelkert = leelijkerd. Zie *lelk*.

lelkmars (*Hoogl.*), schertsend voor deugniet, eigenlijk zooveel als: plaaggeest, kwelduivel, enz.

lelebel; zie *belle*.

lemke (*Ommel.*) = **lemtje** (*Old.*) = lemmetje, verkleinw. van: *lemt* (zie ald.)

lempers (zonder enkv.) = steken onder water, 't bedektelijk hekelen; iemand *lempers geven*. Bij *Auwen*: *lempers verkoopen* = valsch van aard zijn. *Bild.* lempel = voorwendsel ter ontschuldiging. *Neders.* limpe (waarvan ook: *glimp*) zooveel als: welgemanierd, op zachte wijze; eigenlijk = welvoegelijk, van het oude *limphan* = zich betamelijk gedragen, *AS.* gelimpan, *Zw.* lämpa. 't Zou dus zooveel zijn als: iemand in't geheim terecht wijzen, voor {p.1931} anderen onmerkbaar hem iets onaangenaams zeggen. *Noordfr.* lempe = een *glimp*

aan iets geven; mit lempe = behendig, met slim overleg; *Deensch* lempe = glimp; med lempe = voorzichtig, met een glimp.

lempert, gewoonlijk **lange lempert**, voor: lang, slungelachtig manspersoon. De *r* wordt dikwijls niet gehoord.

lempet; Zie: *lempert*.

lemt = **meslemt**, **mestlemt** = lemmer of lemmer van een mes. *Friesch* lemme; *Oostfr.* lemt, lemp, lemm, lemp; *Nederd.* lemmel, *OFransch* lemele.

lemunen kante (*Stad-Gron.*), in: *de lemnenkante opgoan* = den verkeerden kant, den slechten weg opgaan, verliederlijken. Zie het volgende art.

Lemunenstroate, of: **Lemunenstroadien**, ook: **'t Lemuuntje** = Lammehuijninghestraat te Groningen, weleer berucht door de vele bordeelen die daar werden gevonden.

Lemuuntje; zie: *Lemunenstroate*.

len; **lenne** (meerv. *lennen*) = lende (mv. lendenen); *Oostfr. Neders.* lende, lenne. Vgl. *Lat.* lenis = zacht, *HD.* gelinde; *Zw.* len = week, zacht.

lenden; zie: *zwet*.

lenne; zie: *len*.

lep (*van Halsema*) = een platte stok om de melk te roeren.

lep (*Langewold*) = schop, spade, *Stad-Gron.* = vierkante ijzeren schep. (*van Dale*: lep = schop met den voet.)

lep (*Stad-Gron.*) = klep van den zuiger eener put.

lepel. *Zegsw.*: *de grootste lepel is an zien kant* = hij krijgt het grootste deel, en er ligt in opgesloten: hij krijgt mee {p.1933} dan hem toekomt. Zie ook: *lange lepel*, en: *ronde lepel*.

lepelbekken; eene soort van eenden. "Nauw verwant met de gewone wilde eend zijn: de "slobben", of "slobeenden", kenbaar aan den breeden, lepelvormigen bek (waarom zij ook in Groningen *lepelbekken* genoemd worden)", enz.

lepelblad = **tuinlepel**; het Tasjeskruid, *Thlapsie bursapastoris* of *Capsella bursa pastoris*; v. *Hall. Neerl. Plantensch.* bl. 25.

lepel en vörk; eene plant die op 't *Hoogeland* veel voorkomt.

lepels. *Zegsw.*: 'k bin 't zoo zat of 'k 't mit lepels eten heb, fig. voor: ik ben er zat van, 't verdriet mij geweldig, en Synon. met: 't hangt mie de keel oet. – Voor: ooren, in: iemand wat op zien lepels geven = hem een pak slaag geven. (v. *Dale*: lepels = ooren van een haas.) Zie: *dak*.

lepelzijkte (= lepelziekte), bij *Weil.* v. *Dale*: lepelzucht = gebrek aan voedsel: dit kind is van de lepelzucht gestorven. – Hier wordt het spottend van dieren, en wel het meest van paarden, gezegd, die door gebrekkige voeding in een slechten toestand zijn; ook *Oostfr.*

lerpen; zie: *larpen*.

leskhoes = hut of schuurtje waar de kalk gebluscht wordt. Eene brug te Warfum, op den weg naaar Bafloo, wordt om het (vroeger) onmiddelijk daaraan gelegen *leskhoes*, de *Laskhoestertil* geheeten. *Zw.* *Deensch* kalk läska, läske = kalk blusschen, *HD.* löschen, *Nederl.* lesschen = blusschen.

lessend = **lessens** = laatst, onlangs, eenigen tijd geleden; *Weil.* lestend, lestens, v. *Dale* lest; *Kil.* lestent, laetstend; *Hoof* lestent; *Dr.* lessent, *Geld.* lest, *Overijs. NBrab.* lestend; *Oostfr.* lestens, anderlestens. zie ook: *anderlessens*. {p.1935}

lessens; zie: *lessend*.

lest = laatst; 'kwijt nijt woar 'k eerst of lest wezen mout = ik heb het verbazend druk, er is van daag voor mij nog veel te doen dat geen uitstel kan lijden. *Sprw. Dei 't lest leeft krigt Amsterdam tou 'n* (tot eene) *boetenploats en Grönen tou 'n schiethoes*.

lestdoags = vóór eenige dagen, eenige dagen geleden; eigenlijk = laatstdaags, zooveel als: laatst, onlangs op een' dag. Zoo ook: *lesttied*, *lestoavens* of *lestsoavens*, *lestmiddêgs*, enz. *Holst.* leztabends, enz.

leste (= laatste), in: *op 't leste wezen*, of: *op 't leste loopen* = in het laatste tijdperk van zwangerschap verkeerend, *Dr.* op 't leste runnen. *Zegsw.:* *da's 't leste, zee Martinus, dou sturf'e* (– en toen stierf hij), zooveel als: dit nog, en dan scheiden wij er mee uit. Als aardigheid zal gelden: *'k heb 't noa de leste moal ook nog nijt weer pruift*, schijnbaar zooveel als: 'k heb in langen tijd geen sterken drank geproefd. *Sprw.* *De leste loodjes, dei wegen* = zijn de krachten voor een arbeid bijna uitgeput, dan valt het moeilijk het eind te krijgen. Vooral wordt dit op eene lange voetreis toegepast. (v. *Dale*: de laatste lootjes wegen het zwaarst = het laatst van den arbeid valt het moeilijkst. – Hier staat: lootje, voor: loodje, oorspronkelijk een looden of blikken plaatje, fig. voor: kaartje, als bewijs van betaling. zie ald. artt. loodje, en: lootje. – De Groninger zal hierbij echter steeds aan de gewichten van één decagr. denken, daar zij in staat zijn den doorslag te geven.)

lesten; zie: *hoaskejoagen*.

lesttied = in den laatsen tijd, in de laatste dagen. – Ook = *lestdoags*; zie ald.

let; zie: *loaten I.* {p.1937}

letailholt (*Auwen*) = een stuk hout aan de balken. – Op 't *Hoogeland* verstaat men onder *letijlholt* of *letailholt* het stuk hout boven eene boogswijs gemetselde kraag van een kozijn, waarachter dat hout gelegd wordt om daarop verder te kunnen voortmetselen.

Letien = Latijn. Zoo ook: *potjesletien*, en: *kremerletien*, (zie ald.)

letiense biggen, ook: **letiense jonges** = leerlingen van eene (voormalige) Latijnsche school. (Nagenoeg alleen meerv.)

letiense jonges; zie: *letiense biggen*.

letste = **latste** = **letst**, en: **latst** laat gij (enkv.), en: laat (voor: nalaten), ook enkv.; *letste mie lös? letste hōm loopen? dat letste om heur; doe letstet, heur!* = schei daarmee uit, zeg ik u! *doe letste roosies zōrgen* = gij laat violen zorgen; *doe letste niks veur 't housten* = gij moet hoesten maar laat er niets om. Zie: *ste*.

letten, in: iemand *letten en zetten* = met zorg bedienen of laten bedienen. Wordt vooral van gasten gezegd, die veeleischend zijn, die het zich zoo gemakkelijk en aangenaam mogelijk trachten te maken, en die men dus naar de oogen moet zien en hunne (vooral: hare) wenschen bevredigen. Tegengestelde van gasten, die men *makkêlk hebben ken*, of: *makkêlk te hebben bin*. – Eigenlijk zooveel als: in huis noodigen en een' stoel geven; *letten* hier = beletten, verhinderen, dus: tegenhouden om voorbij te gaan. *Oostfr.* *letten* = ophouden, vertoeven.

letter; de gekroonde W op de tot 1884 gangbare cents- en halvecentsstukken, nl. bij het spel; *letter en lijve* (*Old.*) = *letter en lieu* (*Westerkw.*) = *letter en leeu* (*Hoogel.*), waarvoor in *Holland* kruis en munt, in *ZHoll.* haan en plaat, bij v. *Dale* ook: kop en letter. *WVl.* kop of letter. *Oostfr.* voor de beeldzijde eener munt: {p.1939} wat; voor de keerzijde er van: nêt (niet); *Westf.* flâk, en: têt. – Zie ook: *ledder*.

letternaien = letteren, lettermerken of figuren op kledingstukken naaien; *zij leert bie Dientje 't letternaien*.

letijlholt; zie: *letailholt*.

leu; zie: *lu'j*.

leufste = **loofst** = gelooft gij, en: (gij) gelooft; *leufste dat?* (gelooft gij dat?); *doe leufste 't doch nijt!* (gij gelooft het toch niet!?) *Friesch* leauste. Zie: *leuven*.

leugen. *Zegsw.:* *hij 's van de eerste leugen nijt bōrsten*, zooveel als: niet alles wat hij zegt verdient onvoorwaardelijk geloof, het zou de eerste keer niet zijn dat hij onwaarheid sprak; ook *Neders.;* – *zoo 'n leugen mōs ijs woar wezen!* (*Stad-Gron.*) = 't lijkt er niet naar, er is niets van aan.

leugenbōksen; meestal schertsend en plagend, voor: leugenaar.

leugenbijst (leugenbeest); schimpwoord, en, ernstig gemeend zooveel als: aartsleugenaar, of: aartsleugenaarster. Wordt het iemand in scherts toegevoegd dan wil het zeggen: gij jukt en dat doet gij om mij te plagen.

leugender, in de kindertaal voor: leugenaar, en: leugenaarster. Zie: der 2.

leugenkoare = leugenaarster. Zie: koar 2.

leugenpuut; schertsend en plagend voor: leugenaar, en; leugenaarster. Zie: puut.

leujōng (klemt. op: *jōng*), in *Hunsego* = kind, klein kind, zuigeling. Zie ook: lu'j.

leunên = leuning, en: leunen; *leunêns* = leuningen. Zie: en 6.

leuterbōksêm = **leuterbōksên**, **leutergat** (*Goor.*) = leuteraar, een man die leutert, talmt; *Oostfr. lōterbüksen*. Zie: bōksen.

leuterei, voor: kleinigheid, wat niet waard is genoemd te {p.1941} worden. Eigenlijk zooveel als: 't is maar eene kleinigheid die er aan hapert.

leutergat; zie: leuterbōksêm.

leuterkoar, **leuterkoare** = **dreutelkoare** = leuterkous. Zie: koar 2.

leutje = lutje; zie ald.

leuven (*Old. Westerw.*) = **looven** (*Ommel.*) = gelooven; 'k wil 't nijt leuven = ik zou 't niet denken, ik betwijfel het, bv. of hij op reis gaat, enz.; *elk leuft zienent* = ieder denkt er het zijne van, bv. van een gerucht; "Mōst 't nijt leuven man - zee Kloas"; – wi'j 't wel leuven?! = dat gelooft niemand, dat is een praatje, en ook: bv. op de bewering: *wie kriegen regên* = gij hebt zeker gelijk, ik geloof het ook. *Zegsw.:* *hij is gek en wijt het nijt en zegt men hōm 't den leuft hij 't nijt* = hij gelooft het niet en daarom is hij een dwaas, (ook *Keulen*). – *Dr. leuven*, *Oostfr. löfen*, *Neders. Holst. loven*, *löven*, *Westf. löwen*. – Vgl. looven, en zie: leufste.

leven; sommigen schrijven hiervoor: **leeb'n**, **leb'n**, **leben**. *Zegsw.:* *leven as musken in 't zand* = onbezorgd, ruim kunnen leven, in 't geheel niet of ten minste weinig behoeven te werken; wordt inzonderheid van oude lieden gezegd; *leven van moezen, rōtten, vloōn, muggen*, enz. = veel door zulk gedierte geplaagd worden, (zie ook: opvlijgen); *bie leven en welwezen*, zooveel als de Bijbelsche uitdrukking: zoo God wil en wij leven, eigenlijk: bij leven en gezondheid; *leven as God in Frankriek* = in overvloed leven, vrij en blij, zeer gelukkig, zonder zorgen; ook *Holst. Westf. (v. Dale: leven als God in Frankrijk = als (zonder) God (als) in Frankrijk = een goddeloos leven leiden.*) Bij *Schimmel*: "Daar stond Kit, de ex-waschvrouw, die thands zonder te werken werd gevoed, die eigenlijk in de laatste maanden een leventje leidde "als God in Frankrijk", zoo als ze wel eens zeide." De kap-{p.1943}tein van de lijfgarde, Dl. 2 bl. 134. – Blijkens de aanspraak van Frenck aan zijne Pandoeren, hem door Louise Mühlbach in den mond gelegd, hecht ook deze daaraan de beteekenis: gelukkig en aangenaam leven. (Men heeft ook de verklaring: als een Schot in Frankrijk, nl. in vroegere tijden van oorlog.)

leven (znw.); van jonge dieren die eerst later waarde verkrijgen; "t leven is zoo duur; *veurjoars zeuwenweeks biggen 'n half stiege gulden*", enz. (*Golden Kette*); 'n leven as 'n oordijl = een helsch leven, een vreeselijk alarm, inzond. van twistende personen. (*v. Dale:* 't was een leven als een oordeel (gewest.) = een vreeselijk leven, een verschrikkelijk geraas); *gijn beter leven as 'n goud leven* = niets aangener dan een goed leventje; ook *Friesch*. Zie ook: leven 3, en *Zeeman* bl. 350.

leven, voor: levend schepsel; *de joager het gijn leven (of: levent) zijn; wis gijn leven op 't net = 't net was schoon*.

levend, **levent**, voor: leven (znw.). Zie: leven. – *zoo heb ik 't van zien levent nijt zijn; is gijn levent meer in*, enz.

levendîg = levend, en: levendig; *de oal wordt levendîg vild; zij hebben dat dijr levendîg vōngen*. Ook in: 'k wijt mie d'r gijn levendîge road mit = 'k weet er geen raad mee, ben er geheel mee verlegen; *doar is jà gijn levendîge road tou* = daar is immers geen middel op om die zaak in orde te brengen; 'k heb d'r nijt levendîg om docht = ik heb het schandelijk vergeten, Bij *Vondel*: – die levendigh aen 't kruis Om ons genaghelt hingh. *Kil.* levendig, levendlick, *Geld.* levendig. Zie ook: *Gen.* 3:20; *Num.* 21:9; *Levit.* 15:13; *Ps.* 116:9; *Hebr.* 10:31, 12:32; *Math.* 26:63.

lever. Zegsw.: iemand *om de lever goan* = zich door vleien, enz. bij hem indringen om voordeel van hem te trekken. Zie ook: *kuut-lever*.

leveransie; zie: *lievrai*, of: *lijverai*. {p.1945}

levêrn, voor: verrichten, uitvoeren; *dat zel wie wel gau levêrn* = dat zullen wij gauw klaar spelen; *wel het hōm dat leverd?* = wie heeft dat gedaan? (in ongunstigen zin); *dat is leverd*, of: *'t is mie leverd* = dat voorwerp, die prijs, enz. is zo goed als in mijn bezit. – Als er van een meisje, dat de bruid is, wordt gesproken, hoort men in bijzondere gevallen: *zij is wel verkoft moar nog nijt leverd*, zooveel als: zij is verloofd, maar *het trouwen kan nog wel overgaan*. Vgl. *geleverd*. *Friesch*: Dy faem is forkocht, mar yet ôfleverre.

lewai = lawaai, geraas, gedruisch, rumoer; *'t lewai opsteken*, in eig. zin zooveel als: een voorwerp, bv. een korf aan een' langen staak in de hoogte hijschen ten teeken dat het schafttijd of gedaan dagwerk is. Die inrichting dient als optische telegraaf bij afgelegen boerderijen, waar ver van huis veldarbeid wordt verricht. *Friesch* lavei; *Kil.* laveien = schoften; *Eng.* leave, *IJsl.* leyfi, *AS.* lewe; *Oostfr.* lawei = vieravond; 't lawei uppstāken = het teeken geven om van een aangenomen werk uit te rusten. *Weil.*: In Vriesl. wordt het in de hoogte gestoken teeken om te schoften *lavei* genaamd. – Hiervan de fig. beteekenis: sein geven tot werkstaking onder poldergasten, en voor de werkstaking zelve, ook in *ZHoll.* en *Oostfr.* De naam zou overgenomen zijn van de Vlaamsche polderjongens, die 't *Fransche* levêe, als: lewei, uitspreken. – *lewai schuppen*, of: *schōppen* = leven maken; *lewaimoaker* = levenmaker, ook = twistzoeker. *NBrab.* lawaitmaokers, lawaidschuppers = levenmakers; *ZNederl.* laweyt = geraas, gerucht. *WVl.* lavei steken, lawai steken = teeken geven tot werkstaking; *lewai* = lawait, laweet = lawaai, geraas, gedruisch; laweiten = laweit maken. (v. *Dale*: "lawaai = geraas, geweld, rumoer. 't Woord is eigenlijk een tusschenw., aan het Hebreewsch ontleend.")

lewaien veel leven maken door roepen, schreeuwen, bonzen, stommelen, enz. *Maastr.* laweit maken, laweyten, *Hfft.* lauweit, 't *Fransche* l'aubade = getier, geraas. Vgl. v. *Dale* {p.1947} art. laweit.

lewaimoaker = levenmaker. Zie: *lewai*.

lezen, voor: woorden, zinnen; *stait lezen op* = er staat iets op te lezen; *stait ook lezen in*, bv. in een prentenboek, dus = de bijschriften of de tekst er van; *lezen en schrieven kennen* = bekwaam zijn, geschikt zijn tot iets, bv. van schrandere dieren. Ook van levenlooze dingen, bv. van werktuigen, waarmede men goed overweg kan, van kleeren die er tegen kunnen, van meubelen die bijna onverslijtbaar zijn, enz. *Friesch* lêzen = alles wat gelezen kan worden. Vervoeg.: *leesde*; *leesd*, of: *lezen*.

lezen-schrieven; zie: *lezen*.

licht, in: *veur 't licht komen*, eig. = zich laten zien, voor den dag komen; fig. = 's morgens opstaan. – Zegt men: *licht en dicht en veul veur 't geld*, dan beteekent dit: als men in den winkel komt wil men ook de beste waar voor weinig geld koopen; deze zegswijze drijft daarmede den spot.

lichtdag = tijd van den dag tusschen zonsop- en ondergang; *sōmers gait 't boerenvolk bie lichtdag sloopen*; *over kloarlichtdag* = *over kloarhelderlichtdag*, (v. *Dale*: op klaarlichten dag) = als de zon nog hoog aan den hemel staat.

lichte kavalerie, spottend voor: lichtekooien.

lichten, van het oog, voor: van de staar lichten; *'t oog mout licht wor'n* = het oog moet die operatie ondergaan.

lichten (znw.), voor: het daglicht, in: *wie kennen bie lichten* (ook: *bie licht*) *eten*; *bie lichten thoes wezen* = te huis zijn vóór het donker wordt. Zie ook: *lōchtern*, en: *met 2*.

lichten-swoaren, in: hij (of: zij) *ken nijt lichten en swoaren* = hij is zwaartillend, beschouwt alles van de donkerste zijde.

lichter; zie: *baier*, en: *lú*.

lichtlachs, wordt van iemand, vooral van een meisje gezegd, {p.1949} dat licht in lachen uitbarst.

lichtmoan (klemt. op: *moan*) = lichte maan, als de maan schijnt. *'t is gijn lichtmoan* (= *'t is duustermoan*) = 't is donkere maan.

lichtsangen = lichtpaars. Zie: sangen.

lichtschien, ligschien, ligschijn (klemt. op de tweede lettergr.), voor: wellicht, denkelijk, lichtelijk, waarschijnlijk; *lichtschien komt 'r 'n bult volk* = waarschijnlijk komt er veel volk; *'t is lichtschien mōr 'n mooi weer*; *lichtschien betert hij nijt weer* = denkelijk herstelt hij niet. Eigenlijk zooveel als: 't kan licht geschieden. Vgl.: *misschien*.

lichtveerdig = licht, gemakkelijk te verplaatsen of te behandelen, en zoo ook = losjes van gang; *das 'n lichtveerdig ding*, bv.: dat is eene lichte kast, of: eene schop die weinig weegt en waarmede men dus gemakkelijk kan werken; *zij lopt 'r zoo lichtveerdig over* = zij heeft een lichten tred. *Ned.-Bet.* lichtvêêrdig = licht, niet zwaar; *Oostfr.* lichtferdig = met geringe moeite.

licht-wicht. *Zegsw.:* *licht op de wicht wezen*, eig. = soortelijk licht, en fig.: een loshoofd, een lichtzinnig mensch. Wordt inzond. van meisjes gezegd die niet onbesproken van gedrag zijn.

lid (meerv. *litten*) = klep, deksel eener tobbe, van een vat, een' bak, enz. *Dr. Overijs.* lid = deksel eener koffiekant; *Friesch NBrab.* = klep of deksel eener kan; *Oostfr.* lid = deksel, potdeksel, deksel eener kan; *Oudfr.* AS. hlid, *OHD.* hlit, lit, Eng. lid, van het *Oudfr.* hliida, *AS.* OSaks. hliidan = dekken, bedekken. Vgl. v. *Dale* art. *lid*.

lidruske (*Westerw.*) = **onnijt** = **roobol**; de *Hermoes* *Equisetum palustre*; ruigebol, roobol of **roebol**, *Westerkw.* *Dr. Overijs.* ook: unjer. Eene zeer schadelijke plant, vooral voor melk- {p.1951} vee. v. *Hall Neerl. Plantensch.* bl. 273 *Oostfr.* lidruske, ook papenpint en unêt. In de *Nieuwe Landbouwcourant* wordt het ook genoemd: paarde- of kattestaart, hermoes, heringmoes en akkerpest, en daartegen aanprezen een oplossing van chloorcalcium in water, ook: uitstrooien van gemalen chloorcalcium, bv. 600 KG. op één hectare. Vgl. *holpiep*.

lie (met gerekten klank der *ie*) = fijn, slim, geslepen, leep; *zij komt 'r zoo lie mit an*. Wordt alleen praedicat. gebruikt. *Oostfr.* lî = zacht, zoetjes, onmerkbaar, ter sluips, enz.; ook = sluw, listig. Volgens *ten Doornk.* waarschijnlijk uit het *Osaks.* lîdhi, lîthi = zachtjes, enz. verkort, als: la, uit: lade, enz.

liedêlk, liedeliëk (lijdelijk), voor: toegeeflijk, lijdzaam, geduldig, zonder klagen of morren veel kunnen verduren of lijden; *'t kind is altied liedêlk*, tegengestelde van: lastig.

liedeliëk; zie: liedêlk.

lieden (= lijden), in: *dat ken 't nijt lieden*, fig. voor: zoo ver mag men niet gaan, of: zoo ver moet het niet komen; *ken 't nog 'n kopke lieden?* = durf ik nog een kopje (koffie, enz.) vragen? *'t ken*, of: *'t mag gijn lucht lieden* = het moet geheim gehouden worden; *dat ken nog wel wat langer lieden* = dat kan nog wel wat langer worden uitgesteld; *'t land is in 't lieden* = die landerijen zijn in een slechten toestand, die bodem is verwaarloosd of uitgebouwd. (v. *Dale*: dat kan niet lijden = dat mag niet gebeuren, die uitgaaf kan ik niet dragen.)

lieden maggen = mogen lijden, behagen scheppen in iemand of iets; *hij mōg 't wicht geern lieden* = hij hield zielsveel van haar; *'k mag dei maid wel lieden, moar zij het gijn geld*; *zij is wel te lieden* = 't is wel een knappe meid; *'t lieden komt van zulf* = als men maar eenmaal getrouwd is, {p.1953} dan gewent men aan elkander, de eerste afkeer kan zelfs overwonnen worden. Op de vraag aan een meisje: *magst dei jōng wel lieden?* kan het antwoord zijn: *lieden en lieden is twei*, en dan is de meening: 'k heb van zijn persoon geen afkeer maar zou er nimmer verliefd op kunnen worden, zijn gezelschap is mij wel aangenaam maar vrijen met hem bevalt mij minder. (Bij v. *Dale*: iemand niet mogen lijden = hem haten. – Hier strekt men het niet verder uit dan: ik houd niet van hem, niet van zijn omgang en ook niet als vrijer.) *doar 's niks an te lieden* = hoe kunt gij praten van: *lieden?* met dien persoon komt gij nooit in

aanraking, of ook: die stof, dat goed kunt gij toch niet koopen. – *dat goud mag 'k nijt lieden* = die stof valt niet in mijn smaak; *'k mag 't hijlental nijt lieden* = ik vind het leelijk.

lieder = lijder, als schimpwoord: *doe lieder! wat wōl toe?* = wat zou een stumperd als gij zijt kunnen doen!? gij kunt immers niets uitvoeren! Wordt vooral onder kinderen hun toegevoegd die klein van gewas zijn.

liederlijk = liederlijk. Ook voor: lijdend, mager, sukkelend, ellendig = *hij komt in 't*

liederlike = hij ziet er uit als een hongerlijder, enz., ook van dieren gezegd.

lieën, liën (Westerw.) = lijden; “*umdat ons mouder meuke zoo swiet geern liën mag.*”

lief (= lijf), voor: buik; *zien liefke dut* (of: *dait*) *hōm zeer* = hij heeft pijn in zijn buikje; *mit 't dikke lief loopen* = zichtbaar zwanger zijn; *hij het 'n lief as 'n burgemeester* = een dikke buik. Dr. lief, Ned.-Bet. lijf = buik. Zie ook: *boek*, en: *liefbuiden*.

liefbuiden, liefbuiten (Ommel.) = **liefbijden** (Old.) = **'t lief zijn loaten** = het kalverhoes, (in geschrifte *kalverhuis*), laten zien; *'t lief oetjoagen* = het *kalverhuis* naar buiten persen; de koeien die dit doen noemt men: *liefbuiders, liefbuiters, liefbijders* = *liefbeiders* (Middag), (*lijfbieders*), en het voor-^{p.1955}werp waarmede dit naar buiten persen tegengegaan wordt, *gorde*. Oostfr. *lîfböten*, 't *lîf ût* hebben, *lîfböter* of *lîfförböter*.

liefbuider; zie: *liefbuiden*.

liefbuiter; zie: *liefbuiden*.

liefbijden; zie: *liefbuiden*.

liefbijder; zie: *liefbuiden*.

liefstoubeheur (lijfstoebehoor) = alles wat tot de kleeding en den opschik, enz. van den afgestorvene behoorde; *'t liefstoubeheur komt nijt op de mienbank, dat verdijlt de fermilie onder 'n kander.* (v. Dale: lijfstoebehoor = persoonlijk eigendom.)

lieftochtswies = bij wijze van lijftocht, d.i. levenslang vruchtgebruik; “*Ikke Har 't lijver ijwig arflik had As lieftochtswieze.*” Dr. Landr. (1712) III, 58: die mogen dezelve haar leven lang Lijftuchtswijze gebruiken. (v. Dale: lijftochtelijk = vruchtgebruikend.)

liefzeerte, lieseerde = buikpijn; fig. *liefzeerte over* iets hebben = over iets bezorgd zijn, zich omtrent iets ongerust maken. Meestal spottend, wanneer het kleinigheden betreft of wanneer men er geene goede redenen voor heeft. Zie: *lief*.

liek = recht, niet krom of gebogen, en: gelijk; 'n *liek* liniaal; 'n *lieke* weg, sloot, vaart, enz.; *dat gait 'r liek op an*; *hij zegt hōm 't liek in 't gezicht* = hij verwijt het hem ronduit; (Oostfr. *ên lik* wat in 't gesigt seggen); *liekoet* = rechthoek (ook Oostfr. Westf.); fig. = oprecht, rond; *hij keek mie liek* in de oogen; – *de schoalen bin liek* = zijn in evenwicht; *hol dien bord* (met soep) *goud liek* (= waterpas); *de flouer is mit de grond liek* = de vloer en de straat (of: weg) liggen even hoog; *de grond is goud liek* = de bodem is volkomen effen; *ik speul liek* = *hol mien liek* = ik win noch verlies; *ik heb mien liek* = wat mij toekomt; *wie bin liek*, of: *'t is liek* tusschen ons = wij hebben alles vereffend (ook Oostfr.); *liek is riek*, {p.1957} (*Friesch*: *lijck* is *rijck*, en: *Juwns rijck iz moarns rijck*); *liek om liek buten* = ruilen zonder er op toe te geven; *alle mensen liek en recht doun* = ieder 't zijne geven. (Op eene oude klok te Emmen (Drente) van 1456 stond o.a.: *Do recht unde lieke, So wil di God gheven e't eeuwighe rike.*) – *gijn liek holt smieten*, (of: *gooien*) met iemand = 't niet met hem eens zijn, 't niet met hem kunnen vinden; *'t in 't lieke proaten* (of: *proten*) = zóó met elkander spreken dat het geschil uit den weg is geruimd, elders: effenpraten; *dat komt nijt liek oet mit dei baiden* = die beiden zijn het niet eens, zij twisten samen; *'t mout altied liek met hōm* (of: *heur*) *oetkomen* = hij is nukkig, men weet vooraf niet of iets hem naar den zin zal zijn; *den komt 't weer in 't lieke* = dan weegt het een tegen het ander op, bv. bij wederkerige diensten; *liek of ins zoo swiet!* (Old.) = laat ons er om spelen of ik niets of het dubbele zal betalen, (Oostfr. *kwît* of *ins so swît*, *quitte* ou *double*); *liek lai* (lei), of: *liek stoat moaken* = eene schuld vereffenen; *ik wil 't liek moaken* = het verschuldigde betalen; *wie willen* (of: *zellen*) *'t zoo moar liek reken*, als bv. iemand achttien stuivers van ons vraagt en men hem een gulden geeft; *'t gait liek mit liek op* = de

wederzijdsche schuld is even groot, geen van (ons) beiden kan iets beuren; *ik bin mit alle mensen liek* = ik heb geen schulden meer; *hij wil hier geern liek van doan* = gaarne zonder schulden van hier gaan; *krekt liek* (*Vredewold*) = *krek geliek* = om 't even; *nijt omliek*, of: *omtliek willen* = niet willen gehoorzamen, ook: niet op zijne zaken passen. – *Sprw.*: 'n *Liek mens is 'n riek mens*, verkort: *liek is riek* (zie boven) = een mensch zonder schulden is rijk. *Overijs.* liike dinge maken = afrekenen; *ZNederl.* lik = gelijk. *Kil.* ghelijck, lijck = gelijk; effen, overeenkomstig; *Neders.* liek = gelijk, effen, overeenstemmend, billijk, recht; *Holst.* liek = gelijk, {p.1959} effen, gelijkmoedig; likes = recht, in rechte richting; *Noordfr.* lickto = rechtuit (eig. en fig.); *AS. Frankisch* lic, lik, lich, *Eng.* like, *Zw.* lika, *Goth.* leiks, galeiks = gelijk, evenveel, enz. Zie ook: *bijgooi*, *liek as*, en: *omliek*.

liek as = evenals, zooals (gelijk als), *HD.* gleichwie; “*Nou dei man, liek as ik zeg, Kon zoo veerdig over weg.*” – “*Moar liek is ik Knelsoom heit, Zoo was 't Joapsoom.*” –

liekbendig = **lebendig** (klemt. op: *ben*) = in rechte richting, in: *hij vloog mie liekbendig an*, of: *hij vloog liekbendig op mie an* = kwam recht op mij aan, kwam woedend op mij af en greep mij aan; *Veluwe*: labendig = fel, verschrikkelijk. – 't eerste woord zal eene verbastering zijn van het tweede, als navolging der fig. beteekenis van het *HD.* lebendig, voor: levendig, vlug, fluks, en zoo: in heete drift, zonder omwegen, zonder zich te bedenken of eerst te waarschuwen. Zoo zegt men ook: *hij wōl mie lebendig vermooren* (vermoorden) = hij was zoo woedend dat hij zich aan mij wilde vergrijpen.

liekdoorn = likdoorn, eksteroog, *Kil.* lijckdoren, *Sax. Fris. Holl. Sic.* = exterooghe, *Neders. Holst.* hünerauge, *HD.* Hühnerauge. Woordelijk: doorn in het vleesch, vleeschdoorn.

liekdijlertje, liekdeilertje; glaasje, waarin men bv. aan zijne werklieden jenever toedeelt. Aldus, omdat ieder dan evenveel krijgt.

lieke; zie: *allieke*, en: *gelieke*.

liekedijên = eene schuld vereffenen, liquideeren.

lieken, in: as 't wat liekt = als het goed gaat, als het lukt. Vgl. *toulieken*. Zie ook: *loaten*.

lieken, in: *ik bin hijlmaol uut de lieken* (van *Ankum*) = door en door ziek. (*Nederl.*: uit de lijken geslagen = bedremmeld, verlegen.) {p.1961}

liekeveul = **krek liekeveul** = **krekkeliek** = **krekt liek** = **krek geliek** = evenveel, ook in de beteekenis van: om 't even; 't is mij volstrekt onverschillig, *HD.* gleichviel. – *Kil.* lijckeveel = lijkeveel (thans veroud.) = evenveel. Zie ook: *allieke*.

liekewel (gelijke wel) = evengoed; *Friesch* lykwol, *Zw.* likväl, *HD.* gleichwohl. *Ned.-Bet.* lijkewel = evenwel. – In 't *Nederl.* veroud., maar nog bij *Kil.* lijkewel.

lieker; zie: *lientje*.

lieklatje; zie: *lientje*.

liekoet; liekuut (bijw.) = in rechte richting, rechtuit; *hij gait liekoet*. – 't is 'n liekoet (znw.) = een ronde vent; hij (of: zij) 's liekoet (klemt. op: *oet*) = hij is oprecht, zegt zoo als hij denkt. – Van een ei (met betrekking tot het *lōmmerken*, zie ald.), waarvan de langste doorsnede een ovaal is, zegt men: 't is 'n liekoet, ter onderscheiding van: 'n *krōmōm*, een ei dat veelmeer spits uitloopt.

liek om liek! = **buut om buut!** zeggen de kinderen, wanneer zij ruilen zonder elkander iets toe te geven. Zie ook: *buten*, en: *liek*.

liekpad. In sommige dorpen der Ommelanden, vooral in die welke op wierden gebouwd zijn, heeten aldus de smalle paden, die naar de hoofdstraten leiden en deze met elkander verbinden, ten naastebij wat men in steden onder steegjes verstaat. In de Marne heeft men die benaming voor de breede paden om en over de begraafplaatsen. In het *Landr. v. Wedde en Westerw.* heet de weg naar de begraafplaats *lickweg* ter onderscheiding van *kerckweg*. – *NBrab.* lijkweg = kerkweg.

liekster = litteeken; ook *Dr.* (Zie v. *Dale* art. litteeken.) {p.1963}

liekstoatsie = lijkstoet, lijkstaatsie.

liemgar; liemgarde (= lijmgarde, lijmroede, lijmstang), in de zegsw.: iemand *an de liemgar hebben*, fig. voor: aan 't lijntje, aan 't snoer hebben, van tijd tot tijd voordeel van hem trekken.

liemgarde; zie: *liemgar*.

lien; liene = leisel. Ook: het touw waaraan op eene veemarkt de beesten gebonden worden; *hij het twee koeien an de lien* = twee zijner koeien staan ten verkoop op de markt; ook *Dr. Zegsw.: dat gait al 'n slap lientje* = die zaak wordt niet meer met denzelfden ijver gedreven omdat zij niet genoeg voordeel oplevert. Zie: *laide*, en: *lijf*.

lieneulie = lijnolie.

lienieoal (onzijd.); zie: *lientje*.

lienig = **smui** = lenig, buigzaam, van het menschelijk lichaam.

lienkouk (stof- en voorwerpsn.) = lijnkoek; *wie vouêrn veurjoars altied lienkouk an de melkkoeien*; 'k heb guster doezend lienkouken koft.

lienkoukspap; pap van lijnkoeken, in de heelkunde.

lientje = **lieklatje** = **latje** = **lieker** = **streek** = **lienieoal** = liniaal, inzonderheid onder de schooljeugd. Vgl. *lat* en zie: *lien*.

liepen = schreien, pruilend huilen van kinderen, mits er tranen gestort worden. *Overijs. Geld.* lippen, *Friesch* lipe, *WVl.* leepen, luipen = grijnzen, grijnen, 't gezicht vertrekken, sprekende met verachting van een kind dat gemakkelijk en zonder reden schreit en weent. Het minste dat hem tegengaat valt dat kind aan 't leepen. (*De Bo*). *Oostfr.* liepen = schreien; in *Holst.* = de onderlip spotachtig omkrullen; *Ditmars.* = den mond tot schreien trekken; *MNederd.* lipen, *Noordfr.* lípe = een scheeven mond zetten, uit tegenzin de onderlip vooruit steken; *Wangeroog* lípje, *Zw.* lipa = de lip laten hangen.

liepentríen; zie: *lieper*. {p.1965}

lieper, liepert, spottend voor: huiler, een kind dat licht schreit; ook: **schrijfsnoete**; **schrijfbek, schreeubek, schriwbek; liepkalf**, van meisjes ook: **liepentríen** (huilende Trijn) en: **liepgat**. Zie: *liepen*.

liepert, in: *liepert komt an boord* (= hij, of: zij) *trekt an de lip*, = begint *te liepen* = te schreien. *WVl.* leeper, luiper = krijter, schreier, grijnzer. Zie: *liepen*, en: *lieper*.

liepgat; zie: *blerren*, en: *liepen*, alsook: *lieper*.

liepkalf; zie: *lieper*.

lier = rookvleesch (*Niezijl*, enz.) Eigenlijk *Friesch*.

lier; liere = draaiorgel; ook *Oostfr. Zegsw.:* 't gait as 'n lier = 't gaat zonder haperen, als van zelf, en wordt meest van machineelen arbeid gezegd; ook *Oostfr. WVl.:* het gaat gelijk eene liere = het werk gaat spoedig en gemakkelijk. (*De Bo*). – *Meurs* heeft: Frans, brandt de lamp noch? – Ja moder, as en lier, enz. (Dit rijmpje is ook hier te lande, o.a. in *ZHoll.* bekend, waar *lier* zooveel als: luur, luier, lap zou zijn. Zie ook *Westvl. Idiot.*)

lieseerde, lieseerte, onvolkomene uitspraak van: *liefzeerte*; zie ald.

liest = lijst; *liest ansteken*, timmermansuitdrukking, en zooveel als: eene lijst met den beitel bewerken, als zulks met de schaaf onmogelijk is.

liestgeut = dakgoot met lijstwerk om de goot zelve onzichtbaar te maken en zoo tot sieraad van een huis te verstrekken. Eigenlijk: goot met lijst.

lieuw = scholekster, *Haematopus ostralegus*. Aldus naar het geluid dat deze vogel laat hooren. – In 't *Westerkw.* *lieuw*, *lieu* = leeuw.

lievrai; zie: *lijverai*.

liflaf (znw.), tegengestelde van stevigen, zwaren kost die tevens hartelijk smaakt. Aldus heet men o.a. melk met beschuit, groenten, rijst, rijstenbrij, enz. (v. *Dale*: liflaf = smakeloos, laf, ongezoeten.)

liggen, in: *dei boer het 't hooi* (of: 't heu) *d'r al liggen* = zijn gras is reeds gemaaid. Ter onderscheiding van: *stait nog op wörtel* (of: *wortel*) = is nog niet gemaaid.

liggen, voor: ziek te bed liggen; *as ik d'r lig* (ook = in 't kraambed lig) *den bemui ik mie nijt mit de hoeshol'n*, zegt de huisvrouw. {p.1967}

liggen goan, in: *de wind gait liggen* (of: *leggen*) = de wind, of: de storm bedaart, in 't *HD*. legt sich. – Ook = een beetje gaan slapen.

liggen loaten, in: 't *land mit kloaver liggen loaten* = land waarop men des zomers witte klaver heeft gezaaid niet omploegen in den herfst maar laten staan tot het volgende jaar of nog een jaar langer.

liggerei = **sloaperei**, voor: leger, slaapstede, bed waarop men ligt; *hij het 'n goude liggerei; 'n goude sloaperei is 'n bult weerd*.

liggien, luggien (*Stad-Gron.*) = lichtje.

ligschien; zie: *lichtschien*.

ligschijn; zie: *lichtschien*.

ligt'e = ligt hij; ook *Mecklenb.* Zie: *e 3*.

linkerhand, in: *wie wachttten joe mit de linkerhand* = wij hebben niet naar u gewacht met eten. (Natuurlijk omdat men met de rechterhand eet.)

links, in: iemand *links loaten liggen* = zich niet met hem bemoeien, doen alsof hij er niet is. *Oostfr.*: he let hum hêl links liggen = bekommert zich niet om hem. *Fritz Reuter*: hei let em linksch liggen. – *ik* (of: *hij*, enz.) *nijt links*, bijw. uitdrukking, ellipt. zin = ik was dadelijk gereed (om mij te verdedigen, of: 't hem betaald te zetten, als het handdadigheden betreft), eigenlijk zooveel als: ik gedroeg mij, op dat oogenblik, niet links, was dus goed bij de hand.

linkshanden (zonder enkv.) = linksche dakpannen, die nog alleen op oude gebouwen worden aangetroffen.

linnen, in: *achter 't linnen zetten* = bewaren, opsparen, niet uitgeven. Zooveel als: in de linnenkast, of: in het kabinet te verbergen, de plaats waar onze huismoeders haar linnengoed als te pronk zetten; *zij het wel wat achter 't linnen* {p.1969} = zij heeft vrij wat overgespaard.

linnenrik (ook in geschrifte) = droogrek.

linnentje = **mutslinnentje** = **mutsenbôom**; de ronde bodem van eene *flöttermuts*; zie ald.

linnen-wöllen. *Zegsw.*: *deur linnen en wöllen hen proaten* (of: *proten*) = onafgebroken doorpraten, onophoudelijk voortbabbelen, zóó, dat geen ander aan 't woord kan komen.

linten en piepen, voor: overblijfsels van verrotte plantenvezels en van riet. – lint, voor: de vezels van vlas is een landbouwterm. – Zie: *witte darg*.

linterei, linterij = lint, als stofnaam; *zij dut in linterei*, in geschrifte: *in linterijen* = zij handelt in lint. Zie: *erei*.

linzen; zie: *gele wikken*.

lip. *Zegsw.*: *de lip op 't darde knoopsgat hangen loaten* = pruilen, den mond tot schreien trekken; *an de lip trekken* = beginnen te schreien. Vgl. *liepen*.

lipken = **piezeln**

lippen (werkw.), timmermanswoord; door middel van lippen aan elkander lasschen.

Lipsker = Lipslander, inwoner van Lipsland.

lipzuit (lipzoet); zie: *kweer*.

lirries, leeries; schimpwoord, als: kinkel, bengel, slungel, en synon. met: *slif*.

lispen = de *s* en *z* gebrekkig, sissend, uitspreken. (De bepaling van: lispelen (bij v. *Dale*) voldoet hier maar gedeeltelijk.)

litse = lis, lus; *Friesch* lids, lits = lis, strik; *Oostfr.* litse, lits, *Neders.* litse, *MHD.* litze; iemand *wat op*, of: *om de litsen geven* = hem met eenig voorwerp, end touw, een twijg, enz. slagen toedeelen. {p.1971}

litsen; zie: *litse*, en: *lappen*.

litten, meerv. van: *lid*; zie ald.

loaden (= geladen), in: de peulen, hauwen of aren *bin goud loaden*, zooveel als: zijn goed gevuld, zitten vol boonen, erwten, zaad- of graankorrels. (Vgl. *Nederl.* geladen (= gevulde, melkgevende) borsten.)

loaden = aderlaten, en het verl. deelw. er van; *'k wil mie ijs weer loaden loaten; dokters willen joe nijt meer loaden; dou 'k jonk was wōr 'k alle veurjoar 'n moal of wat loaden.*

loaden, voor: lossen, loslaten, in: *de pan wil nijt loaden*, wanneer het beslag aan den bodem of de wanden blijft kleven, wanneer het baksel er niet wil uitglijden; *de pen wil nijt loaden*, wanneer zij geen inkt wil geven. Staat voor: laten, in den zin van: loozen, uitlaten.

loadwien; zie: winde.

loadwinde; zie: winde.

loag, in de *Ommel.* voor: lade, *Old. Westerw. Goor. loa*. Zoo: *duch = dou = doe; schoug = schou = schoen*, enz.; algemeen is: *sloag*, voor: sla (van: slaan). Zie: duck, en: loage. Vroeger: gedweeg, voor: gedwee.

loage; loag, voor: ras, afkomst van vaders en moeders zijde; van koeien houdt men alleen rekening met de moeder; *zij is van goude loage*, zegt men van eene vrouw, wier moeder vele kinderen heeft ter wereld gebracht, en zoo ook, maar schertsend: *zij is van beppe loage* = van uitstekend ras, wat vruchtbaarheid betreft, en ook: *zij is van loage* = zij houdt, gelijk hare moeder, van manvolk. (*beppe* = grootmoeder; *loage* zal in dezen van een eigenaam afkomstig zijn. Overigens moet aan: lagen = opeenvolgende rijen, gedacht worden.) *Dr.* loag = ras, bv. van paarden. *Friesch* laech = afkomst. Zie ook: loag.

loa'k = laat ik, laat mij; *Dr.* laok, *Geld.* lok.

loakenwinkel = manufactuurwinkel. {p.1973}

loan; loane = weg door het land naar eene boerderij, of burcht. – *Laan*, naam eener straat te Groningen. *W. Vlaamsch* laan, lane = dreef, *Fransch* allée (*De Bo*); *v. Dale*: laan, wandelplaats, aan beide zijden met eene of meer rijen boomen beplant.

loanêns; zie: loanîngs.

loanîngs, loanêns = **tielens**, te *Grijpskerk onderleggers = de planken eener bedstede, onderlagen waarop het bed rust. (*v. Lennep*, *v. Dale*: laning = planken brug, overloop.)*

loarie; zie: larrie.

loaten (*Old. Westerw. Goor.*) = **lieken** (*Ommel.*) = schijnen, er uitzien, zich voordoen, zich vertoonen, staan, gelijken, lijken; *'t let goud* = 't staat goed, van een kleed, versiersel, enz. gezegd. Ook: 't is gelijkend, van een portret; *'t let noa regen* = 't lijkt of het regenen wil; *'t let zoo roar* (*Old.* enz.) = *'t liekt zoo dōl* (*Ommel.*) = 't staat zoo vreemd, 't ziet er zoo wonderlijk uit; *'t let*, (of: *'t liekt*) *'r nijt ongeliek noa* = het lijkt er wèl naar, bv. naar onweer. – In deze beteekenis is het werkw. *gelaten* in het *Nederl.* verouderd; bij *Hooft*: gelaat maken, zich gelaten = den schijn aannemen, zich aanstellen; *MNederl.* gelaten = zich vertoonen, zich op eene zekere wijze voordoen, een zeker uiterlijk hebben (*Verdam*). *Kil.* laeten, ghelaten = zich vertoonen, schijnen, lijken, zich aanstellen. (Alleen in de beteek.: zich gelaten iets te doen of te zijn = zich houden alsof –, is het nog in gebruik.) *Dr.* laten = gelijken, lijken, passen; dat kleed lat hōm good. *Oostfr. Mecklenb. Neders. Holst. Westf.* laten, *Noordfr.* lete, *Deensch* lade, *HD.* lassen, *OHD.* lazan, lan; das lāszt nicht = dat lijkt, dat staat niet goed; das lāszt schön, gut, enz. Vgl. 't *HD.* Antlitz, *Neders.* antlaat, *Oudfr.* andlit, *OHD.* antluzi = *Nederl.* gelaat.

loaten = nalaten, niet doen, en: gelaten (verl. deelw.); *dat zel hij wel loaten* = daartoe ontbreekt hem de macht; *hij duurt' nijt loaten* = hij moet het wel doen, ook: hij durft het niet weigeren; *wie hebben 't zóó loaten*; enz. = wij hebben deze afspraak gemaakt; enz.; *wie zellen 't moar zoo* {p.1975} *loaten* = bij dat genomen besluit, bij die afspraak moet het maar blijven. – *Verv.:* *lijt*, of: *luit; loaten*. Zie ook: letst.

loatertje, voor: laat in den avond, late thuiskomst; *'t is 'n loatertje wor'n* = 't is laat geworden, wij zijn laat thuis gekomen.

loatighaid = het laat zijn; *ien de loatighaid wezen* = iets te lang gewacht, zich verlaat hebben, tegengestelde van: *vörrêlk* of *vörk wezen*.

loatriepen; zie: *vrougriepen*.

loat stoan = nog minder, in geen geval, in 't geheel niet; *hij ken gijn dag, loat stoan 'n week, van hoese; dat zöl gijn vrömde, loat stoan 'n mouder, doun; hij ken gijn bunder land, loat stoan 'n hijle ploatse, betoalen.* – *dat loat ik nog stoan* = dat nog daargelaten. – *loat stoan!* = raak het niet aan! (In den zin van: laat dat rusten, laat dat maar buiten rekening, daaraan kan niet gedacht worden, ook *Nederl.* hoewel niet bij *v. Dale*.)

loa'w, loa'we; lōw we (*Hoogez.*) = laten wij, laat ons. *Dr.* la we, laa'w, *Overijs.* laow', *Geld.* laowe.

lobbîg = gebonden, min vloeibaar; *lobbêge brei* = eenigszins dikke karnemelkspap. Ook van een drank waarin veel suiker of kandij is opgelost, en die daardoor minder vloeibaar is geworden, bv.: *lobbêge pōns, annizet*, enz.; *Oostfr.* lôbbîg, lôbberîg. – *Dr.* lobbîg = lillend van vet. *v. Dale*: lobberig = dik en trillend.

lobse, inzond. voor: goedaardige groote hond, en staat voor: lobbse. Ook zegt men: 'n lobse van 'n vent.

lōchbal = stroopballetje. Zie: *kokijltje*.

lochem (de *o* als in: los) = stank, door smeulen of verbranden ontstaan; *kōmt mie 'n lochem te muit* = er komt mij een {p.1977} vieze lucht te gemoet. – Ook voor: walm eener lamp: *de lamp lochemt*. – En = hoog opstijgende vlam, iets dat voor 't oogenblik een groote vlam geeft, bv. een bos stroo. *Kil.* lochene, loechene (vet.) *Sic.* = vlam, vlammetje; *Oostfr.* löchem, een vlammetje; *OHoll.* logchem, *HD.* Lohe = vlam; *Oudfr.* logha, loege, *AS.* leg, lig, *IJsl.* log, *Osnabr.* loh, *Goth.* lauh, *OHD.* loh, loch, van lohian, *Goth.* liuhan = lichten, verlichten.

lōchie; lōchien; luchien; luggien, in: *om 'n lōchie goan* = vernietigd worden, om zeep gaan; meest van levenlooze dingen gezegd, en zooveel als: in de vlammen opgaan; “*Want had ik zoo 'n sprangkien doan, 'k Was wis om un luchien goan.*” – Ook = lichtje, als verkleinw. van: *lōcht* = licht, lamp of kaars, en = luchtje.

lōchien; zie: *lōchie*.

lōchiespoale (*Stad-Gron.*), bij *Swaagman luggiespoale* = lantaarnpaal; *Deensch* lygtepoel. Zie: *lōchie*.

lōcht; lucht = stank, door bederf; *is lōcht bie*, nl. bij een lijk, voor: het lijk riekt. – *lōcht* (of: *lucht*) op iets hebben = er lust toe gevoelen, trek in hebben, bv. om naar eene kermis of harddraverij te gaan, om het voorwerp te koopen, enz. *Zegsw.*: *de lōcht hangt leeg* = *hij het gōmmel in de bōksem (brouk, of: bōksen)*, in 't *Goor*: *dei het ook 'n zolder in de bōksen*, zegt men als de broek van iemand niet goed bij den romp aansluit en naar beneden hangt omdat daar, door het te lange achterpand, te veel ruimte is. Zie ook: *luchten*, en: *lōchie*.

lōcht, ook: **lucht** = liegt; *hij lōcht dat 'e swart wordt* = hij liegt verschrikkelijk. Zie ook: *lōcht 1*, en: *lōchie*.

lōchtêrn, luchtêrn (*Westerw.*) = **lichten** (*Ommel.*) = bliksemen, weerlichten, *Oostfr.* lüchten, luchten. Vgl. *lōchie*.

lōchtîg; zie: *luchtîg*.

lōdderen (klemt. op: *ren*) = **löderijn, lotterein, lötterein, lötteren**, {p.1979} **lötterain** voor: eau de Cologne, eigenlijk: eau de la Reine, l'eau de Reine; *Zeel.* lodderein.

lōdderensdeuske, löderijnsdeuske, lottereinsdeuske = **snoefdeuske** = reukdoosje, zilveren doosje, waarin een sponsje, verzadigd met eau de Cologne; *Zeel.* loddereindoôze. – lodderijn, en: lodderijndoos ook elders in geschrifte.

lōdderg = lusteloos, loom, vooral door den invloed van drukkend warm weder; ook voor: lui, vadsig, traag; *da's 'n loddêrge kerel* = een loome, trage arbeider. *Oostfr.* luddrig = traag, lusteloos; *ONoorsch* lödr, latr = traag.

lōddern = zich verlustigen in het zalige niets-doen, zijne zucht tot gemak eenige oogenblikken bot vieren. (v. *Dale*: lodderen = uit luiheid in bed liggen.) Vgl. *dōddêrn*.

lōdderpieze, voor: langslaper, slaapkop. Zie: *lōddern*, en vgl. *bōlpies*.

lōderijn; zie: *lōdderen*.

lōderijsdeuske; zie: *lōdderensdeuske*.

lodje van 't oor = oorlel.

loebas = ploert, lummel, als schimpwoord. Kan eene verbast. van: lobbjes zijn, met eenigszins gewijzigde beteekenis.

loed, loede, voor: stem, stemgeluid; 'n *gouie loed hebben*, schertsend = hard kunnen zingen, schreeuwen of huilen. *Friesch* lûd = geluid; *Oostfr.* lûden, lûden = roepen, spreken, klinken, schallen, enz.

loeder, loedert; scheldwoord voor: deugniet, lummel, ploert, rekel; ook *Dr.*; als bedreiging: *oetoe loeder!* – *Overijs. Geld. ZHoll. NBrab.* loeder = gemeen vrouwspersoon, slet, hoer; *NHoll.* = valschaard, *Westf.* lûder, scheldw. voor: deugniet; *WVl.*: loeder = boosaardige lompaard, slechte boef. Een trouwlooze, verraderlijke, kwade loeder. Dit woord drukt allergrootste verachting uit. (*De Bo*). *Oostfr.* lûder, luder, schimpwoord voor het gemeenste, liederlijkste volk, inzonderheid voor hoeren; *Nederd. HD.* luder (gewest. Loder) = kreng, lokaas, ontuchtig vrouwspersoon (*Gron. klitse*); *MHD.* luoder = lokspijs, slemperij, bandeloos {p.1981} leven, en hiervan zou, doch volgens *Kellner* ten onrechte, liederlich, lûderlich, afgeleid worden. Zie ald. art. Lotter: in vele streken van Opper-Duitsland is: lotterbube = liederlijk, zedeloos, verkwistend mensch. (v. *Dale*: lodder = lompe vlegel.)

loedert; zie: *loeder*.

loeg; zie: *loug*.

loegen; zie: *lougen*.

loeger (in geschrifte) = **louger**. Zie: *lougen*.

loegster (in geschrifte) = **lougster**. Zie: *lougen*.

loek = loos, slim, evenwel niet in slechte beteekenis; *hij 's loek genōg* = hij is zoo onnoozel niet, hij laat zich niet beet nemen. – Ook = bedaard, zonder rukken of schokken; *loek an* = zachtjes aan. *Oostfr.* lauken = kijken, zien, bespieden, beloeren, enz.; *MOostfr.* blauken (belauken), *Noordfr.* loke, lucke, laukken, *Friesch (G. Japin)* loackjen, *OHoll.* lôken, *AS.* lôcjan, locian, *OEng.* lôkien, *Eng.* to look, *OHD.* luogên, luagên, luaken, lôgên, lôkên, *MHD.* luogen. Zal dus zooveel zijn als: iemand die goed ziet, die een verstandig, scherp oog heeft.

loeken, voor: bevatten, bergen, inhouden. Van een vraat zegt men: *hij et zooveel as 'e loeken en lasten*, ook: *loeken en loaden ken* (tautol.) = zooveel hij maar kan bergen; *Loek* – (of: *Luuk* –, ook *Loeks en Hambörg*, en: *de loeken van Hambörg opkennen* = buitengewoon veel kunnen eten. (De klemt. valt op *börg*.) *Oostfr.* hê kan Lûk (= Lübeck) en Hambörg up; aldus om den vroegeren rijkdom dier steden. – Vgl. luiken, *Kil.* loken, luyken = sluiten, dicht maken, *Oostfr.* luken, lûken; ferlûken = met luiken sluiten, van een schip.

loekhals (*Middag*); schimpwoord voor een paard. Vgl. *loeken*.

Loek-Hambörg; zie: *loeken*. {p.1983}

Loeks = Lucas of Lukas. Vgl. *toesterloeks*.

loenen = **zinnen** = **hoagen** = **handen** = **koppen** = aanstaan, behagen, gelusten; 't *loent hōm nijt* = 't komt niet met zijn' zin overeen en hij laat dit ook blijken, hij is verdrietig omdat hij dat doen moet. *Oostfr.* lune, lûne, lûn, *HD.* Laune, *Nederl.* luim, nuk, gril, *Deensch* lune, *Noorw.* lona; *Oostfr.* lûnen, *Nederd.* launen, in eene slechte luim zijn, *Wangeroog* lûn, *MHD.* lûnen, *HD.* launen. Volgens *ten Doornkaat* staat ons: luim, voor een ouder: luin, of *Nederd.* lûn; bij *G. Japin*: het luint, of: loent mij niet; ljuentjen = loenen, en zou de vorm: loen of loene in het *Nederl.* bestaan hebben, evenals in 't *Friesch* een gelijkbeteekenend: ljoene.

loenie (*Stad-Gron.*) = kalfsbout met het lendestuk vereenigd. Bij *van Bolhuis*: het staartstuk en het nierstuk van een kalf aan malkander. – *Kil.*: loenie, longie, lende van een kalf, *Gal.* longe, *Ang.* loyne. –

loens, loensk = luimig, nukkelig, koppig, verdrietig, nijdig; *Friesch* luensk = spijtig, slepend, vleierend, waarachter spot verborgen is; *Oostfr.* lûnsk = luimig; *Noordfr.* *Deensch* lumsk = boos, snood, arglistig, nukkelig.

loensk; zie: *loens*.

loer, voor: valschaard, iemand die steeds op de loer ligt om een ander een' trek te spelen. *Hoofst.* loer = belager, ruwe en ongevoelige snoodaard; *Oostfr.* lûr, *Neders.* lurrendreier, lurdendreier = een schipper die smokkelt, een bedrieger, een schurk. *MHD.* lûre = sluw, arglistig mensch. Vgl. 't *Fransch* lourde, en: lourdaud, alsook *loerangel*. (v. *Dale*: loer = botterik, lomperd; *Kil.*: loer, loerd = lafbek, vlasbaard, *Gal.* lourde, enz., *Ang.* lowber.)

loerangel = **loer van 'n vent**, of: **loer van 'n jōng** = gluiperig mensch, valsche vent, sterker dan 't voorgaande *loer*, *Oostfr.* lûrangel. In 't *Ne*-{p.1985}ders. wordt het als schimpwoord gebruikt.

loeren. *Zegsw.*: *al loeren en niks zeggen* = het zwijgen er toe doen en intusschen de kat uit den boom kijken; 't *loert hōm* = het *dingt* of *bantjēt* er om dat wil beginnen te regenen; 't *loert al om* = er broeit een onweer; *doar kenste die dood op loeren* = dat zult gij nimmer verkrijgen. (In 't *Nederl.* heeft het woord bijna uitsluitend eene ongunstige beteekenis, in 't *Gron.* wordt het gewoonlijk in gunstigen zin gebruikt: *waar loerst zoo noa?* = waar kijkt gij zoo naar? *ik loer al en loer al* = ik kijk al uit en zie nog niets aankomen.)

loerōm, lorom, lorum, in: *in de loerōm wezen* = aan den zwier zijn.

loes; luus = luis, ook soortnaam als het *Oostfr.* lûs; *HD.* *Laus.* *Zegsw.*: *neem 'n loes ijs meer as 't leven*, zooveel als: van hem is niets meer te halen; ook: hij heeft niets meer te verliezen dan het leven, zijn ongelukkige toestand kan niet verergerd worden. *Sprw.* *Beter 'n loes in de pot as hijlental gijn vlijs (vlais, of: vlees)*, schertsend voor: op een beetje onreinheid in 't eten moet men niet zien, waarin ligt opgesloten: er zijn menschen die er zoo over denken, maar het is mij niet onverschillig hoe de spijzen worden bereid. Met geringe wijziging ook *Oostfr.* *Oldenb. Westf.* – *WVl.* *Beter een luis in den pot als geen vet* = beter iets dan niets. (*De Bo*). *Men het mijstal meer te down mit de neten as mit de loezen* = kleine schulden maken 't vaak lastiger dan groote, ook: ondergeschikten hebben vaak meer bestels dan hunne heeren; in 't algemeen: het kleine veroorzaakt ons meestal meer last dan het groote. – Vergelijking: *zoo koal as 'n loes*. *Oostfr.*: so arm as 'n lûs. Zie ook: *luus-pluus*.

loes-lever. *Zegsw.*: 't *was net of mie 'n loes over de lever lijf* = ik verschrikte er van, gevoelde eene rilling door mijne leden; "'t *Wuir hom as-of er en loes hom loopen was over de lever*" (zoo sloeg de schrik hem om 't lijf). (v. *Dale*: er kan geene luis {p.1987} over zijne lever loopen = hij wordt licht toornig.)

loespadje, loezepadje, schertsend voor: scheiding in het hoofdhaar.

loes-ploes; zie: *luus-pluus*.

loespuut; zie: *loezepōng*.

loeter = louter, in: *mit loeter geweld* (= *mit alle geweld*), voor: volstrekt, zonder tegenstand te dulden; *zij wōllen mie mit loeter geweld hollen* = zij wilden mij dwingen om te blijven. Ook het pleonast. *kloarloeter*, bv.: *da's kloarloeter onzin*; 't *bin kloarloeter leugens* = 't zijn klinkklaar leugens. *Dr.* loeter = louter, zuiver, onvervalscht. Zie: *kloar*.

loevchien (*Stad-Gron.*); rond en getakt bruin koekje ter grootte van een theeschoteltje met een stukje amandelpit of sukade in het midden.

loezebōs; scheldwoord voor: gemeene vent. (v. *Dale*: luisbosch, gemeen scheldwoord, eig. iemand die vol luizen zit, fig. (veroud.) = landlooper. – Aldaar ook: luishond = gemeene vent.)

loezeknipper; zie: *laiter*.

loezepōng (*Hoogel.*) = **loespuut** (*Old.*); scheldwoord onder kinderen, zooveel als: luisbosch, in eig. beteekenis. Zie: *loezebōs*, en: *pōng*.

loezewoater; water waarin rattenkruit is opgelost, en waarmede men de schapen wascht om de luizen te verdrijven. Ook past men dit middel bij kinderen toe.

lof; evenals in *Zuid-Nederland* en *NBrabant* = slotgebed, gebeden die 's avonds op zekere dagen in Katholieke kerken worden gezongen en met de zegenspreking van 't heilig sacrament eindigen. Eigenlijk eene verkorting van: avondlof, bij *Kero* abantlob. (Men zegt: 't lof; voorheen was dit woord onzijd. Zie v. *Dale* art. lof.) *Wvl.* lof. Plechtige aanbidding van 't Allerheiligste Sacrament, die gedaan wordt op de zondagen na vespers of completen en op zekere dagen van de week des avonds. Naar het lof gaan. Het is morgen avond lof. (*De Bo*).

lof-bod, in: *te lof en te bod komen* = beginnen te onderhandelen, te loven en te bieden. *Oudfr.* lowa, lawa = schatten, waarden. Zie: *loven*.

lōffer; zie: *lōffert*. {p.1989}

lōfferachtig; zie: *lōffert*.

lōffert; schimpwoord voor: lomp, ploertig mensch; "dat het zoo'n gemaine lofferd der nou van." – *lofferachtig* (*Auwen*) = loom, en: *loffer*, *loffert* = iemand die loom of lui is.

lofzangen (zonder enkv.) in de zegsw.: *alle lofzangen nemen 'n end* = 't is nu al wel, laat ons nu maar met dat gejubel, gestoei, geplaag, met die gekheid, met dat feestvieren ophouden; in 't laatste geval zooveel als: laat ons naar huis gaan. Vgl. *Laurillard* bl. 99.

lōg (*Ommel.*) = log, vadsig, lui; *Oostfr.* lug; *MNederd.* luggich = traag, dommelig, enz.; *Neders.* luggern = uit luiheid in bed liggen; luggerer = lui mensch, en: luggerbank, luggerstoel = slaapbank, rustbank, en: slaapstoel, luierstoel; *Kil. (Fris.)* lugghen = luieren; luggherigh = vadsig; *Eng.* lug = zich langzaam en moeilijk bewegen; luggard = luiaard, enz. (*Ten Doornkaat* vraagt, of het met: liggen, lag, verwant kan zijn.)

logementhoudersche (in annonces, enz.) = logementhoudster.

loi; zie: *lai 4*.

loifie; zie: *luif*.

lok = gat, holletje, ruimte voor in- maar niet voor doorgang. Vraagt men: wat onderscheid is er tusschen *lok* en *gat*? dan verlangt men dat het eerste door: spleet, enz. verklaard wordt. – v. *Dale*: loch, lok (zeew.) = gat, opening; ook: log, en oudtijds: loc; *Kil.* loch, lok = gat, *Limb.* loik; *Vondel*: En maeckte een vreeslijck loch in zooveel ijsre koppen. – *HD.* Loch = opening in en door een lichaam; *Oostfr.* lok = 't *HD.* Loch, spleet, kloof, reet, gapende wonde, gat in den grond, enz. Moet tot luiken (= sluiten), *OHD.* lûhan, gebracht worden. Zie: *driemoorken*, en: *yourlok*. {p.1991}

lokke; zie: *moorke*.

lokkebrood = **lokkiebrood** (*Goor.*), alleen fig. in: *lokkebrood geven* = eerst laten winnen, zooals de verliezer zich uitdrukt; *eerst lokkebrood, den stokkebrood*, zooveel als: hoe langer wij spelen, hoe meer ik verlies. (v. *Dale*: lokbrood.)

lokkie (*Goor.*); soort van rond bakje van aardewerk om saus in te doen ten einde er de aardappelen in te doopen. *Friesch* lokje. (v. *Dale*: lokje, diep kommetje.) Vergel. *dobbelijrke*, en: *lok*.

lokkiebrood; zie: *lokkebrood*.

lōkst; **lukst**, **luchst** = gij liegt, of: gij liegt het, en staat voor: liegst, (als 't *Oostfr.*: lūgst, van: lügen); *lōkst vast* = *lukst vaast* (*Hoogel.*) = dat jukt gij toch!/? Zeer gewoon is, zoowel in scherts als in ernst: *lōkst* (enz.) *bliksem!* Wordt zulk een zeggen wat al te bar gevonden, dan hoort men wel schertsend afkeurend: *lōkst is Duuts*, zooveel als: dat is ruw zeggen, waaraan de eerste, als een verstokte, toevoegt: *bōn is Frans, lik mie de moars is Hollands*, nagenoeg zooveel als: wat kan mij dat schelen! *Oostfr.* lūgst, en: lōgst = gij liegt.

lōmmerd. Zegsw.: *doar dut* (of: *dait*) *de lōmmerd gijn geld op*, zooveel als: dat kan men maar niet onvoorwaardelijk gelooven, en veronderstelt dat iemand ons wat op de mouw wil spelden, want: *hij zegt zooveel doar de lōmmerd gijn geld op dut.*

lōmmerkeaier; zie: *lōmmerken*.

lōmmerkeboane; zie: *lōmmerken*.

lōmmerken. Op Paschen was, nog vóór een 60 jaren, in 't Oldampt, althans op de grenzen van Oost-Friesland, gebruikelijk, om eene effene plaats, bv. in schuren, met eene laag wit zand te bevloeren en daarom heen een cirkelvormig dijkje aan te leggen. Even binnen den rand werd eene dakpan, mede met zand beplakt, schuin geplaatst, om van die {p.1993} helling eiers te laten rollen. Elders, o.a. in 't Goorecht, maakte men wel, recht tegenover de pan eene kleine, vierkante ruimte, buiten de eigenlijke baar, doch zóó, dat de eieren er in konden rollen; deze bedijkte ruimte noemde men *potje*. Die geen ei der medespelers raakte moest zijn ei, met de punt naar de dakpan gekeerd, òf laten liggen, òf aldus tegen het dijkje leggen; had dit wèl plaats dan werd het geraakte ei opgenomen en een' cent, eene noot, of ook (onder kleine kinderen) eene speld betaald, en zoo ging het naar de rij af. – *in de pot lōmmerken*, zooveel als: een pot van de verspeelde centen maken om die 's avonds te verteren, bv. er chocolade voor te drinken. De ruimte, waarin de eiers rolden, alsook de geheele inrichting heette *lōmmerkeboane*; de eiers, hiertoe bestemd, de *lōmmerkeaier*, werden in water, waarin provinciehout, schellen van uien of koffiedik werd gedaan, zeer hard gekookt en zoo meteen geverfd. De naam is ook elders in de provincie bekend. Uit Wildervank schreef men (1882) aangaande een' stal voor scheepjagerspaarden: “En waarlijk, 't is een gebouw geworden dat veel overeenkomst heeft met een voorwerp uit den ouden tijd, dat men *lommerkebaan* noemde.” – *Oostfr.* lünsen, lönsken, lommern, waar ook dit overoud gebruik meer en meer zeldzaam wordt, (omstr. 1880). – *Ten Doornkaat* denkt in de eerste plaats aan het alarm en geschreeuw dat bij dit spel gemaakt wordt, en zou: lommern (ons: *lōmmerken*) hetzelfde woord kunnen zijn als het *MNederd.* lommeren = met geschreeuw te hoop loopen, veel gedruisch maken, op luidruchtige wijze feest houden, enz., en: lommeringhe = leven, alarm, tumult. – Ziet men echter op het spel zelf, zoo kan aan het *Nederl.* lommerden (van: lommerd) = woekeren, dikwijls van de bank van leening gebruik maken, gedacht worden. – Het laatste komt mij aannemelijk voor. {p.1995} Daar er oorspronkelijk om die geverfde eiers werd gespeeld, moest er ook gelegenheid wezen ze weer in te lossen, daar anders de voorraad van elken deelnemer te groot moest zijn. De *lōmmerkeboane* is dan zooveel als: de lommerd waaruit men zijn goed (hier: het ei) tegen betaling kon terug bekomen. – (*van Bolhuis*: *lommerken* = op paaschtijd een spel met eieren houden.)

lōmmerse aier; eiers van *lōmmerse hounder*; zie ald.

lōmmerse hounder; zekere vreemde soort van hoenders, grooter dan de gewone, en wellicht afkomstig uit Lombardije; alsdan staat het voor: lommerdsche hoenders.

lōmpen; lōmpend = lomp, onbeschaafd; ook = onhandig, onvoorzichtig, en als bijw. = zeer, buitengemeen; *da'k mie lompden ansteld heb* = dat ik mij lomp gedragen heb; *'k was zoo lōmpen en ligt 't ding vallen*; *doar was lōmpen veul goud op dei bouldag*. – *Oostfr.* lumpen = lomp, onbehouwen. Vgl. *plōmp*.

lōmpend; zie: *lōmpen*, en vgl. *stōkkend*, *drōnkend*, enz.

lōngstallen (*Niezijl*, enz.); de stukken vet in de geslachte koe ter weerszijden van den ruggegraat.

lōnken; in zeer geringen graad scheel zien. Vgl. v. Dale o.h.w.

lōnt (*Wolters*.); zuigpopje voor kinderen, dot. Zie ook: *lōr*.

Loo = Vriescheloo. In 1306 **Loe**, later Vriescheloo, naar eene Oost-Friesche kolonie, die zich daar gevestigd had. Zie ook: *kōster*.

loobal; zie: *kekijltje*.

lood. Zegsw.: *hij het de oogen in 't lood zitten* = hij heeft een blauw oog, (of: blauwe oogen), belopen in eene vechtpartij; *hij 's tou 't lood oet* = een weinig dronken, merkbaar aan zijn gang.

looden (werkw.) van een rund, schaap, varken = dat dier een gestempeld lood aan het oor bevestigen als bewijs, dat de accijns er van betaald is. Sedert heeft het slechts met runderen plaats. {p.1997}

loodje; het gestempelde looden merk waarmede varkens, enz. die geslacht zullen worden, worden voorzien; zie: *looden*. Ook verkorting van: *kōffieloodje*.

loodig; wichtig, veel soortelijk gewicht hebbend; *zij 's nijt groot moar zij 's loodig* = toch weegt zij zwaar; *'t was moar 'n luk hoopke, moar loodig* = het kleine beestje leverde toch veel ponden uit.

loodjes; zie: *leste*.

loodstokken; de stokken met lood voorzien, van een vischtuig. Te koop (1874): “een zoo goed als nieuw sein (zeggen) met toebehooren, als: loodstokken,” enz.

loof. Zegsw.: iemand *'t loof oet de oogen strieken* = hem de loef afsteken, 't bij een wedstrijd van hem winnen. Eigenlijk zooveel als: het loof, den krans, den prijs vóór hem wegstrieken, met den prijs (of: de eer) strieken gaan.

loofmeulen (*Hoogel.*) = lichtgeloovige: “*Dizze jong was 'n loofmeulen; ik docht ien dei jonkkerel har wel 'n doornie zeten.*” (*U. Wierda.*)

loofst; zie: *leufste*.

looien = **oflooien**; eene blauwe kleur aan een voorwerp mededeelen, afgeven, bv. van kersen, bessen, enz. gezegd, alsmede van ijzeren potten. Vgl. *Oostfr.* aflojen = aflaten van loog.

looike; zie: *lai I.*

look; het snijlook, graslook of bieslook, *Allium schoenoprasum*; v. *Hall Neerl. Plantensch.* bl. 226.

loop, voor: aanloop; *mit 'n loop springen* = springen door eerst een aanloop te nemen, ter onderscheiding van: *bie stoanen* = *stoantjed* = *stoantjes* = staande een sprong doen. – *in de loop* = *ien loop* wezen = diarrhee hebben. – *zien loop* (ergens) *hebben* = daar veel naar toe gaan en bijna nergens anders komen. – *'t an de loop* = *an loop hebben*, eig. en fig. = in wer- {p.1999}king gebracht hebben, met iets begonnen zijn dat goed wil vlotten; *hij het 't goud an de loop* = het gaat hem voorspoedig met zijne zaak. Vgl. *swang*, en: *glee I.* – Als soort van tusschenw.: *loop!* of: *loop doch!* ook: *loop hen!* zooveel als: och kom! wel wel! hé! is dat waar?! Zie ook: *lopen I*, en: *wōr*.

loopboar = te berijden op schaatsen, berijdbaar; ook van een pad dat begaanbaar is; *'t Warfemerdijs is nijt loopboar*.

loopeldag. Wel geen erkende Christenfeestdag, maar die door het werkvolk als zoodanig wordt besteed, zooals op sommige plaatsen in de Ommelanden de (zoogenaamde) derde Kerst- en Paaschdag; in 't algemeen dagen, waarop de gewone werkzaamheden geheel of gedeeltelijk stilstaan, het volk dus vrijaf heeft en gaan kan waar het verkiest. Vgl.

drinkellobbe.

loopelgoud = kleeding, waarmede men bij de straat loopt, tusschen werkpak en zondagspak in, inzonderheid van dienstmeisjes. Vgl. *drinkellobbe*.

lopen, voor: vloeien, afvoeren van water, enz.; *de geuten, piepen* (droogbuizen), enz. *lopen* = het water vloeit van de daken in de dakgoten, het dringt door den grond in de buizen die het in de slooten voeren, enz.; *de geuten hebben ins nijt lopen* = zoo weinig heeft het geregend; *zij können d'r nijt an lopen* = het regende zoo hard dat de goten overliepen; *de neuze lopt mie* = het vocht loopt mij uit den neus, van verkoudheid; *'t wil nijt lopen* = 't is niet vloeibaar, van eene gestolde of dikgeworden stof gezegd, bv. van stroop of honig; *mit 'n kander lopen* = verkeerig hebben, vrijen; bij v. *Dale*: *zij lopen met elkander* = zij vrijen met elkander; *loat moar lopen* (= *loat dat katje moar pissen*) = laat ze maar begaan, zij

zullen er niet veel voordeel van hebben; bij v. *Dale*: laat dit maar loopen = bemoei er u niet verder mede; *loopen loaten* = den trek niet nemen, niet aftroeven; 'k heb doar 'n bult loopen doan = 'k heb daar veel aan huis verkeerd; *hei wel zijn van loopen!* = *lopst nijt den hest nijt* = loop je niet zoo heb je niet! – *loopen op* iemand = op hem loeren, bestendig in de weer zijn om hem {p.2001} te betrappen, of: om iets met eigen oogen te zien 't zij uit nieuwsgierigheid, of om een misdrijf te kunnen bewijzen; *hei hōm ook loopen zijn?* = hebt gij hem ook voorbij zien gaan? bv. naar de kerk; 'k zij hōm wel ijs loopen; as 'k hōm loopen zij ze 'k hōm intikken; *hier ken wie 't volk mooi loopen zijn* = wij hebben hier een goed gezicht op de wandelaars, kerkgangers, enz. *altied mooi loopen* = steeds mooi gekleed gaan; 't is glad (of: smerig, enz.) *te loopen* = het pad (de straat, enz.) is glad, enz.; *zij het de maid loopen loaten* = vrijaf gegeven; ook = uit den dienst ontslagen; 't kerkvolk het 't loopen doan = de kerkgangers zijn in de kerk; *mit de stoetkōrf loopen* = voor de bakkers wittebrood, enz. bij de huizen venten; *hij het 'r ijn loopen* = hij heeft een buitenbeentje. Van iemand die bij zijn leven de menschen met maat en gewicht bedroog, zegt men: *hij lopt 'r weer*, en tegen iemand die ruime maat, enz. geeft: *ie willen d'r ook nijt weer loopen*; *loop hen 't schieten* = *loop hen dat dou* = loop naar de maan! *loopen te kaiern* (of: *kuiern*) = aan 't wandelen zijn. Vgl. *kaiern* en zie: *legen*. Vergelijking: *loopen as 'n stuk wild* (*Hoogel.*) Vervoeg.: *ik lijp*, of: *luip*; *doe lopst*, *hij lopt*; *doe lijpst*, of: *luipst*; *wie lijpen*, of: *luipen*. (In geschrifte ziet men voor *ij* en *ui* ook: *ai*).

loopen = rijden, op schaatsen; *hij lopt mooi, hard*, enz.; *Jaap Eden lopt ook mit* = hij rijdt ook mee in de baan; *Okke de Vries en Entjes mouten nog tegen kander loopen*; *dat ies is nijt te loopen* = dat ijs kan niet bereiden worden; *hij kon mie nijt beloopen* = hij kon mij niet inhalen, op schaatsen; *hij het hōm ofloopen* = hij heeft het, in dien wedstrijd op schaatsen van hem gewonnen zoodat deze van de lijst werd geschrapt; ook in 't algemeen: hij heeft twee ritten van hem gewonnen. Zie: *scheuvelloopen*, en: *hardloopen*.

loopen (zelfst. gebruikt), in: 't loopen is doan = men ziet geen menschen meer naar de kerk gaan; 't loopen begunt = de kerkgangers dagen op, *begunnen te loopen*, ook: 't volk begunt te loopen.

loopen. Eene oude korenmaat, in 't westen van 't Westerkwar-*{p.2003}tier* en in *Friesland* in gebruik. Volgens *Teenstra's Almanak* (1863) = 5/6 HL., volgens eene andere opgave = nagenoeg 1/2 HL.

loopend (bijw.), voor: te voet; *ik goa loopend noa stad*; *hij is loopend komen* = hij is hier naar toe gewandeld; *hij is loopend weggaan* = hij is te voet vertrokken.

loopende roos, voor: luizen, als men dien naam niet uitspreken wil. Zie: *roos*.

looper, voor: schaatsenrijder, ook: rijdster; *hij* (ook: *zij*) *is 'n gouie, harde, mooie looper* = hij is een goede, harde, sierlijke rijder, enz.

looperi, **looperij** = **hardlooperi** = hardrijderij op schaatsen; *is mörgên looperi in Onderdendam*; *ik goa noa de looperi*.

looperi, **looperij** = verkeerijng tusschen jongeling en meisje, zooveel als: geregelde vrijerij. – In de *Veenkoloniën* verstaat men onder *lōsse looperi* de tijdelijke verkeerijng met een meisje; *vaste looperi* staat gelijk met: engagement. Zie: *loopen I*.

loopers. *Sprw.* *Alle loopers bin gijn koopers* = niet allen die in een' winkel komen hebben plan iets te koopen; *Neders.*: Alle löpers sunt kine köpers.

loopgeld; vaste belooning voor het ophalen van gelden, bv. van bij eene veiling gekochte goederen, van waterschapslasten, door den koper of den belastingschuldige te betalen. *Kil.*

loopgheld = handgeld.

loopgoaren, **loopelgoaren**. *Zegsw.*: *zij spint loopgoaren en haspelt 't mit de hakken*, zooveel als: zij is een bezige ledigloopster, houdt veel van buurpraatjes en loopen bij de huizen.

Eigenlijk beteekent: *loopgoaren spinnen*, schertsend: bij de straat zijn in plaats van: aan 't spinnewiel. (Ook *Neders.*; voor {p.2005} *loopgoaren* heeft het *Holst.* rōnngaarn.)

loophut; zie: *loopstal*.

loopjōng = loopjongen, boodschaplooper.

loopke (= loopje), in: *da's 'n mooi loopke* = dat is nogal eene groote wandeling, een verre loop.

loopkōrf; teenen voorwerp, van vorm als eene crinoline, waarin kleine kinderen het loopen leeren. Dit hulpmiddel schijnt echter meer en meer in onbruik te komen. (*Wvl.* reuze).

looplamke (looplampje); zie: *looplichtje*.

looplichtje = **looplamke** (looplampje); kleine lamp om er mee door huis te loopen; gewoonlijk is zij van een oor voorzien om daarmee aangevat te worden.

loops, loopsk = ritsig, van honden en katten. *Oostfr.* *Westf.* löpsk, *Zw.* löpsk, *HD.* läufisch, van honden. (*v. Dale:* loopsch = ritsig van dieren.)

loopschounen (loopschoenen), in: *de loopschounen anhebben* = dikwijls uitgaan; vooral van vrouwen.

loopschuut; loopschute; vrouwspersoon dat niet rustig kan blijven zitten, maar gedurig heen en weer, de kamer in- en uitloopt; wordt ook van dieren, vooral van honden gezegd. (*v. Dale:* loopschuit = vrouw (of: meisje) die veel van loopen houdt.)

loopsk; zie: *loops*, en: *jachs*.

loopstal = **loophut**; eene afgeschutte, veelal overdekte plaats waar het vee in den zomer vrijen toegang heeft en beschutting kan vinden. – *loopstal*, fig. voor: een huis waar ieder zonder plichtplegingen wordt toegelaten en er zich vrij kan gedragen.

loopswieze, voor: ter loops, als in 't voorbijgaan, bv. *loopswieze* {p.2007} eene boodschap waarnemen, er niet afzonderlijk om heen gaan.

loopvarken; varken dat vrij in het land loopt. Uit Holwierde schreef men (1871): “De heer –, landbouwer alhier, kocht voor een jaar twee zoogenaamde loopvarkens á f 26 't stuk.”

loopzaag; soort van zaag. Advert. (1877): Te Groningen “bijvoorhanden eene ruime sorteering (enz.), loopzagen en andere huishoudelijke benoedigdheden.”

loopzand = driftzand, welzand.

loos. Van kleine kinderen gezegd heeft het woord geene ongunstige beteekenis, maar dan zooveel als: schrander; zulken wordt wel schertsend toegevoegd: *as toe gijn noam hast zōlt looske hijten* (wanneer gij geen naam hadt zoudt gij loosje heeten). Van kinderen die buitengewoon ontwikkeld, schrander, bijzonder *loos* zijn, heet het, dat zij niet oud worden. *Oostfr. Meiderich*, enz.: Kloke kinner worden nêt old. Men hoort daarom wel de bezorgde moeder klagen: dat kind is te klôk, ji sōllen sên, dat hollen wi nêt; ook *Gron.* Zegt men van iemand die een verdacht karakter heeft, dat hij *loos* is, dan hoort men als aanvulling: jà, loos en godloos (met den klemt. op: god). *Sprw. Dei nijt stark is mout loos wezen* = schieten de krachten te kort dan neemt men list te baat; bij *Harreb.*: Die niet gauw (of: sterk) is, moet slim zijn. – Vergelijking: *loos as rout*.

loos, in: *loos* met iets wezen = er blij mee zijn, zich in 't bezit er van verheugen, er veel mee ophebben. Is het koopwaar, dan zooveel als: er veel voor vragen, meer dan den marktprijs. Ook hoort men: *hij 's loos mit zien vrou*, wanneer hij zorg voor haar aan den dag legt.

looske; zie: *loos I*.

Loosters; inwoners van *Vriescheloo*. Zie: *Loo*. (Vgl. *Breisters* = inwoners van *Breede*; *Meisters*, *Damsters*, *Oldehoofsters*, *Lijksters*, enz.; evenwel: *Beemers*, *Steemers*, enz.; (*Veendamsters*, *Wildervanksters*, enz.)

loots, in: *hij wōs wat 'r loots was* = hij wist van het plan, was met de zaak, den toeleg, goed bekend. – Zal verduitscht zijn en {p.2009} met versterking der *t* van: los = ongebonden, vrij, enz.; *Oostfr.* lös, lôs; wat is dâr wol lös (of: lôs)? = *HD.* was ist hier los? = wat is hier gaande? *Vgl.*: daar is de beer los.

looven (*Ommel.*) = **leuven** (*Old. Westerw.*) = gelooven. (De uitspraak *looben*, *loob'n* komt wel voor, o.a. in de *Veenkol.* en op het *Hoogel.*, maar alleen in de onbep. wijs: *ik wil 't wel loob'n*. Sommigen schrijven dan ook steeds: *leben*, *leeb'n*, *bleben*, *bleeb'n*, *geben*, *geeb'n*,

enz., *leub'n*, enz., maar deze spelling is niet aan te bevelen. Vgl. evenwel 't *HD.* glauben.) *Sprw.* *Wie looven wel an ijn God moar nijt an ijn koop*, zegt de kooper, wanneer hij 't met den verkooper over den prijs niet eens kan worden, en zooveel als: ik ben niet aan u gebonden, er is meer gelegenheid. *Oostfr.* *Wi löven wall alle an een Godd, man wi äten doch nich alle uut een schöttel.* – In 't *Westerkw.* *looven* ook voor: vertrouwen, in: *zij looven 'n kander nijt. dat moui (mouije) moar looven!* of: *moui moar looven!* iron. voor: wie zou dat gelooven? wie zou zich zóó laten foppen! – In de beteek. van: voorstaan, prijzen, loven: *zij looft heur zulf nogal wat* = zij is te veel met zich zelve ingenomen, heeft vrij wat inbeelding. *Oostfr.* loven = schatten, waardeeren. *Zegsw.:* *Men ken de mensen nijt verder looven as men ze zócht, (ziet).* – *mit looven en bijden* (bieden) *komt men bie 'n kander*, zooveel als: bij een handel moet men van beide kanten weten toe te geven; ook *Aken.* – In den zin van: weten, in: *moui looven* = moet je weten, als stopwoord.

looŕghaid = slimheid, loosheid, doch juist niet met ongunstige beteekenis; *dat was zien looŕghaid* = zooals later blijkt, had hij er eene bedoeling mee, die slimmerd!

lör. *Zegsw.:* 't *ken hōm gijn lör schelen* = 't kan hem niets schelen; *gijn lör d'r om geven; gijn lör* van iets weten. – Ook: linnen lapje met eene opengemaakte rozijn waarop suiker wordt {p.2011} gedaan en waaraan men kleine kinderen laat zuigen, als zuigpopje. (*Nederl.* lor (de o als in: hol) = vod, oude lap). Zie ook: *lōnt*.

lörk, steeds met: *lange*, voorop, en dan schimpend: *lange lörk* (= *lange lempert*) = slungelachtig, buitengewoon lang en dun manspersoon. *Oostfr.* lork, lörk = schelm, schurk! fielt; *Lüneb.* lörke = 't *HD.* Lümmel. *Nederd.* lork, lurk, lorch (*HD.* Lurch) = kikvorsch, inzonderheid als schimpwoord gebruikt. Vgl. 't *HD.* Lurks = onhandige, lompe, linksche vent, doch ook: 't *Zw.* lurk, schimpwoord, dat één is met het *ONoorsch* lurkr, lurkr, lurks, *Noorw.* lurk = knuppel, knots, onbehouwen dikke stok.

lörk = kikvorsch; *HD.* Lurch, Lurche = kikvorsch, en: kruipend gedierte, in 't algemeen. Zie ook: *lörk 1*.

lörken; zie: *lörtjen*.

lorōm; zie: *loerōm*.

lörregoud = prullen, nietswaardig goed; 't *is moar lörregoud* = 't is geen geld waard. (*Nederl.* lor = vod, enz.)

lörren en bōrgen, ook: **lörtjen en bōrgen**, zooveel als: borgen, en dan geheel of gedeeltelijk betalen om opnieuw te borgen, zóó, dat de schuld al grooter wordt; ook gewoon voor: leenen, borgen. v. *Dale:* lorren = bedriegen; ontputselen, enz.

lörrie; een platte vrachtwagen, vooral op spoorwegen gebruikelijk, vaak van een zeil voorzien om door den wind voortbewogen te kunnen worden; *Eng.* lowry, een platte vrachtwagen op spoorwegen. ('t Woord is ook elders in ons land in gebruik.)

lört, zooveel als: bengel, slungel; bot, onhandig mensch. Zie onder art. *loer 1*.

lörtjen = **lörken**; onafgebroken zuigen aan de borst. Eigenlijk zooveel als: zuigen aan eene *lör* (zie: *lör 1*). (v. *Dale:* lurken = met kleine teugen zuigen, aan de borst.) Zie ook: {p.2013} *lörren en bōrgen*.

lorum; zie: *loerōm*.

lös = **lus** (*Vredewold, Westerw.*) = los; *lös op 't rour wezen*. (los op 't roer wezen) = loszinnig, wispelturig, van den hak op den tak springend, iemand van twaalf ambachten en dertien ongelukken; *lös van de wereld wezen* = in eene vroolijke stemming verkeeren, bijzonder opgewekt zijn door 't gebruik van wijn of sterken drank, zóó, dat men zich aan niemand stoort, geheel vrij is in spreken en doen; "dat ze nijt goud lös komen wilt har" (*Veenkol.*) = dat zij zich niet had willen los laten, niet vrijuit spreken; – *lösse jonges*, of: – *jōngs*, en: *lösse wichter* = jongelingen (of: meisjes), die bij een volksfeest geen vrijster (of: vrijer) hebben; ook *Dr.:* *lös weer* = onbestendig, regenachtig weder; ook *Oostfr.* – Zie ook: *arbaidier, looperei, lös land*, en: *dunsloapêrg*.

lösbandig lopen = los, vrij, zonder iemand aan den arm of iets te moeten dragen; ook *Dr. Oostfr.* Dus de eig. beteekenis van: los, vrij van elken band.

lösdoun = afsteken, *hij die hōm lös* = hij toonde zich scheutig. – Ook = hij zei wat hem op het hart lag, was buitengewoon openhartig. (*hōm* = zich.)

lösgniezen = losgaan van eene naad wanneer daardoor de voering zichtbaar wordt. Zie: *gniezen*, en vgl. *lösnaien*.

lös goud (met den druk op: *goud*), in geschrifte *losse goed* = alles wat in een gebouw aanwezig is, wat niet tot het gebouw zelf behoort, ter onderscheiding van *vast goud* (in geschrifte *vaste goed*), bestaande in landerijen en gebouwen. Geld en geldswaardige papieren zijn buitengesloten; *zij bin mit 't lös goud in de Zutfense en mit 't vast goud in de Tielse brandkast.* {p.2015}

lös hoar; zie: *'thoar*.

löshoartig wezen = licht het haar verliezen, vooral van honden en katten gezegd. Zie: *oethoaren*.

lös land. Hieronder verstaat men landerijen die niet van ouds bij eene boerderij (*ploatse, heerd*) behoorden, maar door latere bezitters (*ijgenders* of *meiers*) er bijgetrokken zijn door aankoop of vererving.

lösloopen, in: *'t zel wel lösloopen* = 't zal wel in orde komen, de bezwaren zullen wel uit den weg te ruimen zijn; (v. *Dale*: het zal wel losloopen = 't zal zoo geene vaart loopen, 't zal zoo erg niet zijn.); *hij 's nijt vertraud om lös te loopen* = *hij ken nijt lösloopen* = hij is nog onervaren, laat zich licht beetnemen, doet dwaze dingen; *hij 's vertraud dat 'e lös lopt* = hij is verstandig en zelfstandig genoeg om op eigen beenen te staan, hij behoeft niet aan den leiband te loopen. – De zegsw.: *da's de wieze: 't varken brak en 't tau lijf lös*, wordt gehoord, wanneer iemand geheel van de wijs raakt en zijn zingen zeer onaangenaam klinkt. – Zie ook: *losnaien*.

lösnaien = **lösloopen** = losgaan eener naad.

lösse arbaid, in geschrifte: *losse daglooner*; zie: *arbaid*.

losse daglooner; zie: *lösse arbaid*.

lösse centen (alleen meerv.), voor: centen en halve centen, kopergeld; *'k heb gijn lösse centen* = ik heb niets dan zilvergeld in den zak.

lösse heeren = heeren, zonder gezelschap van dames. Uit Groningen schreef men (1876): “Slechts onder de veranda was nog eene beperkte plaats voor “losse heeren”, zegge heeren zonder dames.”

lösse jonges; zie: *lös*.

lösse vogel; jong mensch, vroolijk van aard en los van zeden. {p.2017}

löstörren = lostornen.

löstuntêln (*Goor.*) = losmaken, ontwarren, bv. van garen of touw.

lös van de wereld! uitroep van iemand die zich door sterken drank opgewonden heeft, en zooveel als: ik ben zoo vrij als een vogel in de lucht, ik stoor mij aan niemand of niets.

lös vast. Van daglooners die het geheele jaar in dienst van denzelfden boer zijn, maar op eigen kost, zegt men: *zij bin lös vast*, of: *lös vaste arbaid*.

lot, lotje, in den uitroep: *lijve lot!* (= *lijve deugd*, of: *lijve deugde!*) = lieve hemel! enz.; *bist mit lotje bezeten!*? of: *bist mit lotje betikt*, ook: *bist mit lotje bedonderd*, bij *Wildeboer*: *mit lotje betoefd*, schertsend zooveel als: ben je mal!? Eigenlijk zooveel als: zijt gij verwaasd als Lot? Vgl. *belotjet* alsook *Laurill*. bl. 33. (Bij v. *Dale*: hij is van lorretje gepikt.)

löt = geloot. Zie: *löten*.

lötcedel, lötcedeltje = loterijbriefje. *Zw.* lottsedel.

lötjeud = jood die loterijbriefjes verkoopt, loterijjood, bij v. *Dale* loterijman.

löten = loten; *onze Jan het guster löt* = heeft gisteren geloot.

löterei, löterij = loterij; *da's 'n trek oet de löterei!* = wat is dat een fortuintje!

lotje; zie: *lot*.

lötterein; zie: *lodderèn*.

löttereinsdeuske; zie: *lodderènsdeuske*.

lotten = gemeenteweide, elders *mijnscheer* (zie ald.); *de Lotven* = gemeentelijk grasland, (zie: *ven*). Wellicht hetzelfde wat in Ulrum: *de Louten*, het westelijk buiten de kom van het dorp gelegen gedeelte, genoemd wordt; men zegt: *in de Louten*. In de 16e en 17e eeuw sprak men van een *lot veen*, zijnde van bepaalde grootte en waarvan het eigendomsbewijs *lotcedulle* werd genoemd. Vgl. *Eng.* lot = deel, portie.

Lotven; zie: *ven*, en: *lotten*. {p.2019}

loud = loet, ovenkrabber. *Wvl.*: loek = ijzeren ovenkrabber. (*De Bo*).

loug, Friesche grens **loeg** = dorp, in 't algemeen, en voor: de kom van een dorp, in 't bijzonder; *Veendam is 'n groot loug*; met: 't *grote loug* bedoelt men Groningen; *de smitterei (Ommel.) stait ien't loug*; *deboerenploatsen stoan boeten 't loug*; *zij goan om Mai in 't loug wonen*; "boer stuijerde vent noa 't loug om 't ol wief"; – *lougsters* = ingezetenen die in de kom van 't dorp wonen, ter onderscheiding van: *boetenlougsters*; *lougstermaiden* zooveel als: burger-dienstmeiden, ter onderscheiding van: *boerenmaiden*; *lougslu* = dorpsgenooten. *Kil.* loogh (*Sax, Fris.*), dorp; *Clign.* loeg, *Plantijn* loogh oft dorp; *Oostfr.* lôg = een dorp; *Noordfr.* logh, *Oudfr.* loegh, *Saterl.* loge = verzameling van huizen; *Wangeroog* lauch, *Jeverl.* en *Butjad.* lôch, lôg. Van 't *Lat.* locus = plaats, stee.

lougen (*Ommel.*) = **vleien** (*Old. Westerw.*) = vlijen, ordelijk opstapelen van korenschooven, turven, enz., eigenlijk zooveel als in lagen leggen, laagswijs opstapelen; *louger* = *vleier*; man of vrouw die dat werk verricht; *vourlougen* = de schooven, ook hooi, op een' wagen vlijen en tevens stouwen; hiervan: *vourlouger*, ook voor eene vrouw; *inlougen* = binnen eene bepaalde ruimte vlijen, (*Weil.* inloegen = invlijen, *Gron.* woord); *Dr.* oploogen = opvlijen, opstapelen van turf. *Kil.* loghen, *ten Kate* logen, v. *Dale* (gewest.) loegen = stouwen, schikken, vlijen.

louger = *vleier*; zie: *lougen*.

lougslu = dorpsgenooten. Zie: *loug*.

lougstermaiden; zie *loug*.

lougsters; zie *loug*.

lount (onzijd.); eene rol nieuw linnen dat gebleekt wordt om er {p.2021} eene heldere kleur aan te geven. Vgl. 't *MHD.* lünden, lunten = glimmen, gloeien, alsmede 't *Oostfr.* luntjen = dor gras aan den kant der slooten in brand steken; *lount* kon zooveel zijn als: aan de brandende zon blootgesteld linnen.

Louten, zie *lotten*.

louwloene (*Stad-Gron.*), schimpwoord als: rekel, lummel, enz. (In *Holland*: iets louwloene doen = zich niet haasten, het met opzet vertragen.)

loven = schatten, waardeeren; zie: *looven*.

lu, ook: **luden** = lui, lieden; *olle lu* = oude menschen, meestal voor man en vrouw; d'olle lu = (de, of: onze, enz.) ouders; *luchies* (luidjes), zeer vertrouwelijk, bij 't aanspreken van bejaarde en oude menschen; *manlu* = mannen, manvolk; *vroulu* = vrouwen, meisjes, vrouwvolk; *timmerlu*, *kooplu*, *amslu*, *warklu*, *speullu*, enz. *Sprw.* *Hou lichter land hou loozer lu* = hoe onvruchtbaarder de bodem hoe vindingrijker de bevolking. Men past dit zeggen niet alleen toe op de bewoners der Veenkoloniën maar ook op die van het *Leegeland*, (zie ald.) *Oostfr.* Licht land, loose lûe; swaare klei, graave ossen. (Ook hier hoort men de toevoeging: *hou zwoarder klai hou grover ossen.*) – *Anderlu bin ook lu*, vermanend voor: andere menschen zijn ook menschen, moet niet laag op anderen neerzien. Zie ook: *buus*. – *Oostfr.* lûde, lûe, lû; *Westf.* lü. **lubbal**; zie: *kekijltje*.

lubbe. In den zomer van 1861 een woord van den dag, inzonderheid te Groningen en op het Hoogeland. De beteekenis van: *hier* (of: *doar*) *is Lubbe!* en: *Lubbe leeft nog!* was vaak moeilijk te gissen, in allen gevalle lastig te omschrijven; duizenden hebben 't in den mond

gehad zonder er eenigen redelijken zin aan te hechten. De diklippige uitspraak heeft er veel toe bijgedragen om het woord zoo populair {p.2023} te maken; de verschillende lezingen betreffende den oorsprong van genoemde uitdrukkingen mogen hier onvermeld blijven. Vgl. de uitdrukking, thans te Amsterdam, enz. sterk in zwang: hard gaat ie!

lubbeetje, door uitlating der *k* voor: *luk beetje* = (een) weinigje.

lubbestik; Opium Macedonicum.

lubben (castreeren), in de zegsw.: hij, of: zij *mout overal bie wezen as t'r* (of: *woar*) *moar 'n koater te lubben is* = hij moet alles mee bijwonen, wil alles meedoen, er ontgaat hem niets.

luchien; zie: *löchie*.

luchies; zie: *lu*.

luchst; zie: *lökst*.

lucht, in: *'t wil d'r lucht wor'n* (Westerkw.) = hij zal er boos om worden als hij het verneemt, daar zal een storm opsteken. Zie ook: *löcht*.

lucht (Stad-Gron.) = **löcht** (Old. Hoogel., enz) = liegt; “*Want mit eeren lucht een man As elk 't makkelk vuilen kan.*”

lucht (Goor.) = **löcht** (Old. enz.) = lamp of kaars; *brenge mie even 'n lucht; neem 't lucht mit op beun; dat ken* (of: *mag*) *gijn lucht lieden* = dat moet geheim blijven. Ook voor: reuk, in ongunstigen zin, bv. van muskus, enz. *Dr. lucht* = licht, lamp, lantaarn; *Neders. lucht* = licht.

luchten. In de *Ommel.* verstaat men daaronder het branden van takkebossen, van raapzaad-, boenen-, of ander stroo, voornamelijk om het water voor de karn of de wasch te koken; dit *luchten* doet men in de *stookhut*, daarom ook: *luchthok* geheeten, en het vuur zelf noemt men: *luchter*. Vgl. *Exod. 25:6, 37; 27:20*, aldaar: *lichten* = branden.

luchten; **löchten** = lichten, bijlichten, voorlichten, en: licht {p.2025} van zich geven. *Kil. lichten, luchten* = schijnen, licht geven; enz. *Overijs. luchte* = handlantaarn; *Nederl. luchter* = kandelaar. Zie ook: *lucht 3*, en: *luchten 1*.

luchtêrn; zie: *löchtern*.

luchthok; zie: *luchten 1*.

luchtig; **löchtîg**, van meisjes gezegd zooveel als: loszinnig, dartzel, tegengestelde van: zedig, ingetogen; *da's 'n luchtîge maid* = een meisje dat alles luchtigjes opneemt, zonder eenigen levensernst is. (v. *Dale*: luchtig meisje = niet zeer eerbaar meisje.) – Ook = koel, een luchtje dat ons eenigszins koud aandoet; *'n luchtîge wind* = *lochtîge wind*; *'t is luchtîg*, of: *löchtîg* = er waait een koele wind.

luchtmesse (Westerw.) = niet rechtzinnig in de leer, ongeloovig, dus lichtzinnig; eigenlijk = lichtmis; “*Nanoom leuft nich an de Drij-ijnhijt; hij is ook al 'n luchtmesse.*”

ludegoaten; zie: *klankgoaten*.

luden = luiden, luïen. – Ook = luiden, lieden, doch alleen wanneer de betrekking zeer vriendschappelijk is; *wat zeg ie d'r van, luden? Kôm luden, wie goan noa hoes*. Zie: *lu*.

luder = luider, luier, nl. bij begrafenissen. Op sommige plaatsen zorgt nog de wijk (d.i. *kluft, gilde*) bij zulk eene gelegenheid voor *luders*. Ook zijn er waar de naaste burens als de familie verlangt dat er geluid wordt, *elk 'n luder krigt*, als zij dit werk zelf niet willen verrichten.

lufbeiders; zie: *liefbuiders*.

luggiespoale; zie: *löchiespoale*.

lui; zie: *laiter*, en vgl. v. *Dale* art. luite. {p.2027}

luibuis (*Ommel.*), schertsend voor: luilak, luiwammes. *Dr. luibuis* = luiaard, schimpwoord.

luierken (*Ommel.*) = luieren, op zijn zachtst uitgedrukt. Zie: *jen*.

luierman; zie: *gōngschōp*.

luie-wief-kost = *laiwievekōst*; zie: *potjebuul*.

luif, soort van afdak, voorzien van eene zitbank naast de herberg op den dijk te Garnwerd als vergaderplaats der *trekkers* of sjouwerluden. – *van Ankum: loifie*, v. *Dale*: luifel, ook luif, eene soort van afdak, uitstek voor een huis.

luihaid; luiighaid; laiheid; laiighaid = luiheid. Vergelijking: *stinken van luiheid* = aartslui zijn. Zie ook: verdrijt.

luip = **lijp** = liep.

luit = **lijt** = liet; “*k Luit moar gau mien scheuvels krassen.*” Zie: loaten 2.

luiterke; zie: gōngschōp.

Luitje; zie: Luitje.

luiwoagentje (*Hoogel.*) = witter. Aldus om de overeenkomst met een luiwagen; de steel is kort en er schuin aan bevestigd.

luj (= lutje, zie ald.), in: *luj jōngs*, ook: *leu jōngs* = kleine kinderen; *zij hebben 'n hijl bult luj jōngs* = die ouders hebben vele kinderen die allen nog jong zijn; *'n meester mout altied mit dei luj jōngs omschrijven* = een onderwijzer heeft het al zijn leven met dat kleine volkje te doen.

luk (*Ommel.*) = klein. Zie: luttik.

lukbal; zie: kekijltje.

lukbeetje; zie: lukbietje.

lukbietje, lukbeetje = **lutje beetje** = zeer weinig; *hij 's 'n lukbietje doen* = een weinig aangeschoten. Zie: beetje, en: luttik.

lukkebal; zie: kekijltje. {p.2029}

lukst; zie: lōkst.

lullebruier (lullebroer) = **lulmaier** = vervelende babbelaar, iemand die *'n ander goaten in de hozen lult*, die *d'r 'n kōnd an lult, om de soep lult*; bij v. Dale lulleman. Vgl. ook: kletsuller.

lullekouk; zie: lulderei.

lullemansstip; aardigheidshalve voor: melksaus bij sommige meelsoepen. Rijm: *Potjebuul mit lullemansstip Dat eten de matrozen op 't oorlogschip*. Volgens Laurillard eigenlijk Lollumerstip, naar het dorp Lollum bij Bolsward. (*Op uw stoel door uw land*, bl. 24.)

lullen = **kletsen** = druk praten, van een gezelschap mannen, inzonderheid in de herberg onder het drinken van een borrel, en ofschoon zulke *lulderei* (= *gelul, geklets*) weinig om 't lijf heeft en meestal zeer vervelend kan zijn, behoeft men hier juist niet aan: zotteklap uitslaan, te denken. Zie: kletsuller, en: lullebruir.

lulderei lullekouk = geklets, onbeduidend gebabbel; ook voor: voorwendsels, uitvluchten. (v.Dale: lullage = zotteklap.) Zie: lullen.

lulmaier; zie: kletsmaier.

lummeljoaren (zonder enkv.) = de leeftijd tusschen knaap en jongeling, de kwajongensleeftijd van 12 tot 16 jaren. Aldus omdat zulke knapen meestal het minst te regeeren zijn.

luns, in de zegsw.: *'t is veur de luns*, en volledig met de toevoeging: *dat 't rad nijt piepen zel* = 't is voor de leus, 't is om te voorkomen dat de wereld er over spreken zal. – Toespeling op: luns, asspie van een wiel.

lus; zie: lös, en onder art. nijtmeer.

lussen, en met verzachting des *s*, **luzzen** (*Hoogel.*) voor: lusten, zooals het ook meest wordt uitgesproken.

lust, in: *hij ken 't mit lust down* = hij kan het gemakkelijk doen, of: in dien tijd volbrengen; *hij kōn 't mit lust op* = hij zou {p.2031} nog wel meer lusten.

lusten, in: *zij is mit lusten* = zij heeft bijzonder veel trek aan iets, nu aan dit, dan aan dat. Van vrouwen gezegd in den tijd harer zwangerschap. *Oostfr.* sê het 't mit lüsten, of: is mit lüsten; *Westf.* med lusten sin. – *hij zel d'r van lusten!* = ze zullen hem krijgen. bv. hem een pak slaag geven. Eigenlijk: het zal hem gelusten, hij zal zijne bekomst hebben, schertsend uitgedrukt.

luster (luister) als znw. van: luisteren, in: *op de luster stoan* = staan te luisteren.

lustêrn = luisteren, en: fluisteren; *hij lustert noa 't muziek, hij lustert mie wat in 't oor; lustern en flustern*, tautol. voor onophoudelijk gefluister, nl. in een gezelschap tusschen

enkele personen. – Is bij volkomen windstilte een onweer in 't opkomen dat lang broeit, dan zegt men: 't *lustert zoo om*, elders voor: 't heeft gedreigd, hoort men: 't heeft er om gezocht. *Dr.* lustern, als men, doordien de lucht zeer fijn en stil is, de geluiden op grooten afstand kan hooren. Elders: 't weer luistert: er is verandering op handen, als er zich bv. voorteekenen van dooi vertoonen Vgl. bij v. *Dale* het luistert nauw.

lustîg, in: lustig zijk (= knap zijk) = zeer ziek, ter dege ongesteld. Van gehalte als: oliedom, *bõt mooi*, en dergelijke.

lutje = kleine; verkleinw.: *lutjer*, en: *lutjeder*, *lutjêst*. Zie: *luttîk*.

lutje beetje; zie: *lukbietje*.

lutje elven; zie: *treffen*.

lutje grauen, of: **grouen**; zie: *grau*.

lutjeke (znw.) = kleine, kleintje; mv. *lutjebes* = *lutjen* = kleinen in zijn soort. Zie: *luttîk*.

lutje kerk, **lutje kerke**; zie: *luttîk*.

lutje knecht; de jongste knecht bij een boer, de derde of tweede.

lutje maid; de jongste meid bij een boer.

Lutjenijchien = het Lutkenieuwstraatje te Groningen.

lutje poask = beloken Paschen. Zie: *poas*. {p.2033}

lutjevinger; zie: *laiter*, en: *luttîk*.

lutje wiefke; zie: *luttîk*.

lutke; zie: *luttîk*.

lutkedeede (*Westerw.*) = **kougang** (*Old.*) = **achterdeel** (*Ommel.*) = gang, ruimte achter de koestallen. Ter onderscheiding van: de *schuurdeel*, de groote *deel*. Vgl. *achterdeel*.

lutters (= Lutheraan) wezen, schertsend voor: zonder zakgeld zijn.

luttig; zie: *luttîk*.

luttîk, **luddîk**, **luddek**, **luddûk**, **luttîg** = klein; – *Old.* *lutje*, *Ommel.* *luk*, *Westerw.* *lutke* = klein, kleine, en: kleintje; *luttîk*, of: *luk põtje* = zuigeling; *lutje jôngse* (*Old.*), *lúj jôngs* (*Ommel.*) = kleine jongens, knapen; *luttîk*, of: *luk wiefke* = klein vrouwtje; *lutje wiefke* = liefkoozingswoordje tegen eene zuigeling; *lutje kerk* (alleen enkv.) = de kerk der Christelijk Afscheidenen; *lutjevinger* = pink; *hij 's luttîk*, ook: *luttîg* = *klain* (*Westerkw.*) = hij is klein; *zij het 'n lutje an de borst* = zij heeft een kind aan de borst; 't is *moar 'n lutje*, of: *lutjeke* = een kleintje, wat klein is in zijne soort; fig. *lutje lu* = geringe lui, de kleine burgerij. "want och hij was zoo luddek, dat as hai op 'n törf ston, kon he krek over 'n schoap henkieken." Bij de landbouwers is het gebruikelijk om sommige stukken land naar de grootte te benoemen; zoo spreekt men bv. van 't *lutje vijrke*, *lutje twei*, *grootte drei*, enz. als die nl. bijna 4, of 2 *juk*, of ruim drie *juk* groot zijn. – In plaatsnamen komt het voor in: *Lutjeloo* (*Westerw.*); *Lutkegast* (*Westerkw.*); *Lutje Saaksum* (buurt bij Bafloo), enz.; in namen van boerderijen o.a. onder Warfum: *Lutke Hoysum*, *Lutje Zeewijk*. (In *Friesland*: *Lutkebuuren*, *Lutkegeest*, *Lutkewoude*, en nog eenige anderen; *Lits*, eene buurtschap en ook een watertje. {p.2035} *Sprw.* 't *Lutje rad mout veur an de woagen* = de kleinste van 't gezelschap moet voorop, bij eene wandeling. – *Beter lutje boas as grootte knecht*; ook *Aken*. Vgl. *jông 2*. – *Kil.* *luck*, *luttick*, *kleyn*, *Holl.* *Fris.* *Sax.* *lutke*; *Dr.* *lutke*, *luttick*, *Twente* *luk*, *lutteke*, *Oostfr.* *lütje*, *lütke*, *lüttik*, *lütjet*, *lütket* = klein, gering, weinig, enz.; *Westf.* *lüt*, *lüttik* = weinig; *lüttken* = kleintje; *Neders.* *lütjet*, *OSaks.* *luttik*, *OHD.* *luzic*, *MHD.* *lützel*, *lütze*, *lüz* = klein, gering, weinig; *Oudfr.* *litik*, *lutzel*, *littich*, *lyste*, *lytk*, *litts*; *Friesch* *lyts ben* = *Eng.* *little boy*, *AS.* *lyt*, *lyte*, *lytel*, *Noordfr.* *leit*, *lit*, *Deensch* *liden*, *Zw.* *liten*. *IJsl.* *litill*, en nauw verwant met: *luttel* = weinig, gering, *Kil.* *littel*, *luttel*, *Noordfr.* *leit*, *littet*, *litget*, *ONoorsch* *litil*; *Goth.* *leitils* = klein, weinig, kort.

luus-pluus = **loes-ploes**; *luus en pluus*, voor: allerlei gedierte op velden en in tuinen, inzonderheid luizen, rupsen en muizen, enz. die de bladeren en wortels der planten vernielen; 't wordt alles opvreten deur *luus en pluus*.

luuster = lustre, een Engelsche katoenen stof met een weerschijn (v. Dale). HD. Luster, eene soort van glanzende wolstof (Wenig i.v.). 't Laatste moet juist zijn.

Luutje, geschreven **Luitje**, mansnaam; *Luitjes* (uitspraak *Luutjes*), familienaam. - *luutje leeft nog!* zooveel als: geen nood er is nog wat in de flesch. Waarschijnlijk ontleend aan een kinderderspel (een pandspel) van dien naam, waarbij men een *piont* of dun rijsje van hand tot hand laat gaan, tot het eind, dat gloeit, is uitgegaan; ook aldus in *Holst.*; elders in ons land zegt men: vonkje leeft nog. *Wvl.* Gilleke leeft nog. Zie *De Bo* art. djillen.

luziefelten (*Westerkw.*) = **luzevels** (*Hoogel.*), voor: lucifer. {p.2037} Alleen onder lde laagste klasse. Wisseling van *l* en *r*.

lijd = lied; *lijden* = liederen, inzond. straatliederen; *'k heb van dei stroatzingers lijden koft; die lijden zing wie ook op school.* Zegsw.: *'t in 't lijd loopen loaten* = een lied aanheffen.

lijd = leed; *'t is hōm lijd dat 't heur goud gait.* *Sprw.* *'t Is de ijne schooier lijd dat de ander veur de deur stait* = elk is dief in zijn eigen nering. Wordt meestal gezegd van concurrenten die zaken in 't kleine doen.

lijden, laiden = leiden; een paard, een blinde *lijden* of *laiden*. Verl. deelw.: *led, laid*. Toch zullen velen deze woorden onderscheiden; een paard wordt *ledt*, een blinde *laidt*. Zie ook: lijd

l

lijf; laif; leif = lief; *lijve* (*Ommel.*) = *lijvert* (*Old.*) = lieveling (evenals in *Overijs.* lievert, en: lievertien), voor: liefje, hartje, schatje, boutje, engeltje, enz.; *mien lijve!* = *lijve lichoom lijve deugde!* enz., verwonderend en zooveel als: wel wel! he! hoe is 't mogelijk! "*Moar Dientje, lijvert, hol die nou ook as even stille.*" *Sprw.* *Lijve kinder hebben veul noamen*, meestal ironisch om te kennen te geven, dat men van iets wel veel houden moest om er zooveel namen voor over te hebben. Kennelijk ontleend aan de lieve woordjes waarmede men kleine kinderen aanspreekt; ook *Neders. Aken Oudfr.* – *Dei zien vrou lijf het let heur thoes;* schertsende veronstuldiging van mannen die alleen naar een feest gaan, wanneer hun gevraagd wordt, waarom de vrouw niet meegekomen is. = *Dei zien vrou lijf het holt heur veur oogen;* wordt spottend gezegd als men ziet, dat de schipper zijne vrouw het schip laat trekken terwijl hij aan het roer staat. – Wat de spelling betreft zie: *ij*.

lijfbrei, lijfhebbrij; lijhebberij = liefhebberij; *hij het lijfbrei.* {p.2039} *veur zien vak* = hij heeft liefde voor zijn beroep; *da's ja lijfbrei* of sterker nog: – *de grootste lijfbrei*, zooveel als: dat is recht aardig, vermakelijk, mooi, schoon, prachtig, een lust om te zien; "wat zingen kon dij vrou, lijhebberij!" – "*En alle luu dij 't warktuug zaggen, Dij vonn 't mooi, 't was lijfhebbrij.* *Overijs,* leeffebrieje = lust.

lijfhebber (liefhebber); persoon die op veilingen het plan heeft om iets te koopen of te huren; *lijfhebbers worden boven verzöcht!* zegt de uitveiler. Wil de verkooper, enz. geen toeslag geven, dan zegt hij: *de lijfhebbers worden bedankt!* – *'n echte lijfhebber biedt nijt om 't striekgeld; bin hijl gijn lijfhebbers om dat hoes; hij het 'n lijfhebber om zien ploatse had* = er is iemand bij hem geweest om zijne boerderij te koopen.

lijgen; laigen = liegen. Zegsw.: *hij lucht*, of: *lōcht*, *'t rookt hōm boven de kop*, ook: – *de balken vlijgen in brand*, HD. *Lügen dass Einem der Kopf raucht* = brutaal liegen. - *Verv. luchst, lukst*, of: *lōgst*; *hij lucht*, of: *lōgt*; *ik loog, ik heb logen*, enz.

Lijksterstroek, Lijksterstroekje, Lijksterstroektjes = **Lijkstertakjes** = **Laikstroek** (*Marne*) enz.; eenvoudige kunstbloemen die door jeugdige schaatsenrijders van *de Lijk* (Leek) als zegeteeken van afgelegden verren tocht, op de pet of voor de borst worden gestoken en mee naar huis genomen, *Friesch* liekeblommen. (Zie o.a. *Prov. Gron. Cour.* 1887 no 16.)

Lijkstertakjes; zie: Lijksterstroek.

Lijndert, geschreven **Lundert**, mansnaam. Als woordspeling met: leenen, en: borgen de zegsw.: *lijndert en börgert* speulen = gewoon zijn, inzond. door gebrek aan de noodige gereedschappen ze van anderen te leenen, of ze bij gebrek aan geld gaan borgen. "*Maar kiekt,*

as hij lijndert of börgert zôk hijt, Dan zeg ik: nee Janman! jou kennen wie nijt! ” (Börgert, geschreven Borgert, mede een mansnaam. Oostfr. hê löpt van lènert na börgert.

lijp; laip; leip = ziekelijk, sukkelend; *hij zōcht 'r lijp oet*, tegengestelde van: gezond, frisch, welvarend, sterk; *oarîg lijp* (Westerw.) = nogal, vrij wat ziek; 't zōcht 'r lijp oet = de zaak of: de zaken staan slecht; *Dr. leep* = ziekelijk, sukkelend, ook slecht, erg; *Oostfr. leip, lîp* = slecht, erg; zwak, krank, lef = zwak, moedeloos; lie = leed; *Laterl. lêpe* = *onmacht, zwakheid* {p.2041} Vgl. leep, in: leepoog (v. Dale) = tranig oog, en dan in den zin van: betraand oog, als teeken van treurigheid. – Ook = leep, listig, loos, *Oostfr. lêp*. “*De slungels worren der laip. En de guien gaan der om zaip,*” nl. onder dienst. – Wat de spelling betreft zie: *ij*.

lijske = lijst, laisk = lies; *lijsken, lijsten* = de liezen. *Oostfr. lêste, lêst, Hess. lâste, HD. Leiste, Deensch lijske, Noordfr. laaske, leeske; Kil. lijst, liese* = middelrif. Zou, volgens *ten Doornkaat*, komen van een *OHD*. vorm: leisa, *Goth. laisa, OFrank. laisus, lêsus, laisa*, = schoot, moederschoot; *lijske* dus: deel van den moederschoot. – Ook = leest, van den schoenmaker, *Oostfr. lêste, lêst, lêske, lêsk, HD. Leisten, Nederd. lêsten, MNederd. lêste, Noordfr. least, OHD. MHD. leist, AS. laest, lâst, least, OEng. laest, Eng. last, Noorw. leist, Zw. läst, Deensch laest, leest, Goth. laists* = voetstap, voetspoor, *ONoorsch leistr, IJsl. leyst*; eigenlijk zooveel als: de afdruk van den voet, het spoor dat hij achterlaat. (Zie *ten Doornk.* art. lêste 2.) *Zegsw.:* 't lief op de lijstte zetten = zoolang eten tot men niet meer kan. Wordt vooral van kinderen, in afkeurenden zin, gezegd. *Oostfr.:* hê settd de bûk up de lêst.

lijst; laist = liefst, door 't weglaten der *f*; *lijst nijt* = liefst niet; *lijste, laiste* = liefste.

lijve; zie: *lijf*, en: *letter*.

lijve deugde; zie: *lijf*, en: *lijve toetpot*.

lijvemeneer, lijv'meneer, ook schrijft men: **lâiv Meneer, Leimeneer, Laimeneer**, steeds met: onze voorop, voor: onze lieve heer. *Zegsw. onze lijevemeneer het roare köstgangers*, zooveel als: er zijn toch wonderlijke mensen op de wereld!

lijvemeneerstiektje; zie: *lijvemeneerstuutje*.

lijvemeneerstuutje = lijvemeneerstiektje; laimeneerstiekie = {p.2043} lievenheersbeestje, *Oostfr* hergodsbestje, *HD. Herrgottschen, Sonnenkäfer*. – Fig. = gezegend kind der fortuin, vooral ook: kind van rijke en aanzienlijke ouders. Zie: *tuut*, en: *tiek*.

lijve, of: **laive toetpot!** uitroep van verrassing, in kleinigheden, als bv. *lijve deugde!* en: *mien lijve deugde!*

lijve, of: **laive loatsie!** uitroep van verwondering. Het oude lacie, thans: eilacie!

lijver; laiver (bijw.) = liever; 'k wōl jà nog lijver! (met sterken nadruk op: *lij*), zooveel als: dat lijkt mij in 't geheel niet, daar bedank ik hartelijk voor = 'k wōl ja lijver dat 't hipte! (*Ommel.*)

lijverai, lievrai, leverei (= livrei), voor: lijf, lichaam, iemand *wat op zien lijverai*, enz., ook: *op zien leveransie geven* (– *speulen*) = hem een pak slaag geven, afrossen. – fig.: *wat op 't lijverai hebben* = wat op zijn geweten hebben en deswege ter verantwoording geroepen worden. – (lievrei, eigenlijk voor: leverij, van 't *Nederl.* leveren.)

lijverke (*Old. Westerw.*) = **leeruk** (*Ommel.*) = **leeuwertje** = leeuwerik; *Kil. leeuwercke, leeuwerick, lercke*, enz.; *Friesch lieurk, Oostfr. lêverke, lêwerke, Neders. leverke, lewerk, MNederd. lewerike, lewerke, G. Japix Ijuerck, Noordfr. lörki, AS. lâverce, lâerce, OEng. laveroc, larke, Eng. lark, Noorw. lerk, Zw. lârka, Deensch lârke, OHD. lêricha, lêrchâ, OMHD. lewerch, MHD. lêriche, lêrche, HD. Lerche*.

lijverloa, laiverloo = lieverlede. Ook met de beteekenis van: bij gedeelten, niet in zijn geheel; men zegt daarom zoowel: *mit lijverloa*, als: *van lijverloa*. *Oudt. lieverlade, Neders. leverlage, Oostfr. lêferlade, levêrla*. Samengesteld uit: liever, en: lede van: lijden (leed, geleden) = gaan, *OHD. lîdan, Goth., leithan*.

lijvert; zie: *lekkertje*, en: *lijf*. (v. Dale: lieverd = lief kind.)

Lijwoarden, Laiwoarden = Leeuwarden. {p.2045}

M

m (zonder bijklank, gerekt en zoo sterk mogelijk uitgebracht), voor: och! wat lekker, mooi, enz. Behoort bijna uitsluitend in de kinderwereld thuis. – Ook toestemmend voor: ja, en gaat dan gewoonlijk van een hoofdknikje verzeld. Vgl. *n*.

maag; zie: *mag*.

maagje (*Niezijl*, enz.) = klein meisje. *Dr.* magien, maegien = meisje.

maai vuur, maivu (*Goor.*) = brand van raapzaadstroo op het veld = *koolvuur*; zie ald.

maanje, voor: manneke, mannetje, als vriendelijk woordje voor jongens en meisjes. Vgl. *aa*, alsook: *mainje* en: *mantje*.

maal Tais (malle Ties), in den deun: *Daor hebt wie ons maal Taisie weer, Nō is 'e bie zien rechte heer, Moar domt den Komp' in nood, nood, nood, No sloagt hum dan in ins man dood*, dat in Westerwolde onder jongelieden gezongen wordt bij het rondgaan van het *halfoort*, d.i. een ponsglas vol jenever. *Oostfr.* Malthees. – Thees voor god Tuisto, wellicht aan onze stranden de god van den oorlog. *Prov. Gron. Cour.* 1890, no 275.

maar, zie: *moar*.

maart (*Vredewold*) = kermis. Vgl. *aa*, en: *mart*.

macht, in: *de mijste*, of: *mijnste macht* (= *de mijsten, mijnsten*) = het grootste deel van 't volk, de meerderheid; *de mijste macht wil 't wel looven* (of: *leuven*) = de meeste menschen slaan er geloof aan. Zie ook: *onmacht*, en: *mans*. {p.2047}

machtig, voor: vele personen uitmakende, in: *noa dat ze machtig bin eten ze nijt veul* = de hoeveelheid spijs die er des middags gegeten wordt is niet geëvenredigd aan het getal personen. (Wordt verondersteld dat ieder zooveel eten mag als hem lust.)

machtspreuken doun, zooveel als: zwetsen, bluffen, pochen, snoeven; *'t bin machtspreuken* = 't zijn niets anders dan groote woorden, 't is enkel grootspraak. (v. *Dale*: machtspreuk = kernspreuk.)

made, in geschrifte, = **moa** = hooiland in lage streken; *de Moa*, eigenlijk: *de Noordermade en Westerbreekstermade*, meer bepaald het land dat begrensd wordt door het Foksholster meer, het Winschoterdiep en Drentsche diep, in geschrifte ook *madelanden*. “Ook de aanleg van den spoorweg van hier (Groningen) naar Winschoten wordt door den hoogen waterstand zeer belemmerd. In de Madelanden tusschen hier en Zuidbroek moet de aardebaan reeds erg geleden hebben.” In *Vredewold: meeden* = hooilanden. Voorheen: *Warfumer medeland*, landerijen in den Zuiderhorn gelegen, die des winters onder water stonden en dus alleen voor grasland konden dienen; *lage meeden* heet het lage land onder Westerlee. Uit Garrelsweer schreef men (1873): “Zelfs op de lage en schrale meedelanden, door wierde aarde of andere klei goed gemaakt, vindt men de schoonste korenvelden,” enz. – *ODr.* made = weide. *Geld.* moate; *Kil.* matte, made = madeland, miedeland, medeland = maailand, beemd; *Huydecoper* made = vlakte, in 't algemeen; *Oostfr.* meede, mee, meetland; *Holst.* mede, medeland = hooiland, grasland; *Noordfr.* mājdd, matte, *Deensch* ma, mai = laag, moerassig weideland; *Friesch* mieden = lage landen; *Oudfr.* mede = hooiland; inna fennen iestha inna meden = in weide- of hooiland; *AS.* maid, *MHD.* mate, *Eng.* mead, meadow = weide. Vergelijk nog: *Kil.* maeden, *Oudfr.* metha, *AS.* mawan, *IJsl.* meida = maaïen; *Goth.* mailan = afslaan, afhouden, en v. *Dale*: made (veroud. gewest.) beemd, weide, gras- {p.2049} land. – Hieruit zijn, de vroegere toestanden in aanmerking genomen, de volgende plaatsnamen te verklaren: *Meeden* (*de Mijden*) in 't Oldampt; *Uithuizermeeden* (*Oethoezermee*, of: *Mei*); *Meedhuizen* (*Mithoezen*); *Hooge- en Lagemeeden* (– *Leegemijden*). Voorts nog de lage gedeelten van de gemeenten Bafloo, Winsum, Adorp en Ezinge: *Baffelder- Winsemer-*, *Wetsinger-*, *Oadörper-*, *Tinallinger-*, *Raskwerder-*, *Feerwerder-* en *IJzinger mijden*. – *Matsloot* een gehucht in Drente op de grens van 't Westerkw., genoemd naar eene beek die in het Leekster meer uitloopt. Ook

een watertje bij Grijpskerk. Bij *H. Kremer* (Beschr.v. Gron.) komt dit woord als gem. znw. voor. Vgl. het *HD*. Matte = weide, dalweide, alsmede ons: madeliefje.

madelanden; de lage weidelanden tusschen Groningen en Fokshol. Zie: *made*.

maf = **mag**, **maag** (*Hoogel.*) = **bag** (*Duurswold*) = traag, lusteloos, moede, mat. Zoo spreekt men ook van: *mag*, *mats*, *maf weer* = *zwoul*, drukkend warm weder; bij *Auwen*: *mag*, *maag*.

maf (*Stad-Gron.*) = flauw. Zie: *maf 1*.

mag; zie: *maf 1*.

maggelder; zie: *maggêln*.

maggêln = krabbelen met de pen, slecht en slordig schrijven; ook: niets beteekenende trekken, lijnen of krullen met inkt of verf op papier maken, kribbelkrabbelen; ook *Oostfr*.

Hiervan: *gemaggel* = gekrabbel, enz., en: *maggelder* = iemand die onleesbaar schrift schrijft.

maggen = **meugen** = mogen, verlof of vrijheid hebben om iets te doen. *WVl*. *magen*. – Ook = lusten; *wie maggen dat nijt* = wij lusten dat eten niet; “ik *mōg* domt wel weer wat koffie” = ik zou straks wel weer wat koffie lusten; ook *Dr. Overijs. NBrab. Neders.* – *Oostfr*. *mōgen*, *WVl*. *meugen*, Vgl: ik mag hem niet = {p.2051} ik mag hem niet lijden, ik houd niet van hem. –

Ook in de oorspronkelijke beteekenis van: kunnen; *doar mag ik nijt over* = dat is mij tegen den zin, daaraan heb ik een hekel; ook *Dr*. Zie ook *Luc 1:4*: Opdat gij meugt kennen de sekerheit der dingen, enz.; *Joh 14:3* ende sal u tot mij nemen, opdat gij oock zijn meugt daer ick ben. Vervoeg.: *ik mag*, *doe magst*, *hij mag*; wie, enz. *maggen*, ook: *meugen*; *ik mōg*, *doe mōgst*, *hij mōg*, *wie*, enz. *mōggen*. Het verl. deelw. wordt gehoord bv. in: *dat har hij nijt down mōcht* = dat had hij niet mogen doen.

maggezien, ook: **moagezien** = magazijn. Van het *Arab*. *machzen*, de plaats, het gebouw waar men iets bewaart, *Fransch* *magasin*. (Prof. *Dozij. Oosterlingen.*) Zie ook: *oa*.

Mai = Mei; *tusken baide Maien* = *tusken olle en neie Mai* = tusschen den 1en en 12den Mei, d.i. het verschil tusschen de Gregoriaansche (nieuwe) en Juliaansche (oude) tijdrekening; *om Mai* = den 1sten Mei.

mai, **ma’j** = mag je, moogt gij; *dat mai zeggen* = het is volkomen waar wat gij daar zegt.

Evenwel ook: *dat mag ie zeggen*.

maid (meid) = meisje, en = dienstmeid, alsmede = vrijster; ‘*t is ’n knappe maid* = een knap meisje; *wie hebben ’n fikse maid* = een fiksche dienstmeid, *hij het op stadsmart ’n maid had* = hij heeft op de Groninger kermis een meisje gehad = *hij’s mit ’n maisien uut west* (*Stad-Gron.*) = hij is met een meisje uit geweest. Vleierend of liefkoozend zegt men tegen kleine meisjes: *mien groote maid*, of: *bist’n groote maid*, en: *bist mien maid*. Van meisjes die al vrij hoog opgeschoten zijn, heet het: ‘*t wordt al ’n hijle maid*; – *maid*, bij ‘t aanspreken of groeten van een onbekend meisje: *maid wor’n = de zoaken kriegen = de verandering kriegen*, voor: het eerst de maandstonden krijgen. *Dr*. *meid* = meisje, vrijster; *Holst*. *maaid* = maagd, meisje; *Oostfr*. *mâgd*, *maid*, *meid* = meisje, dienstmaagd, *Kil*. *maeghd*, *meyd*, *Friesch* *maegd*, *meid*, *Eng*. *maid* = meid, vrijster; *OHD*. *magad*, *maged*, *MHD*. *maget*, *magt*, {p.2053} *mait*, *meit* = meisje. *Sprw. Mis*, *zee de maid!* spottend voor: niet getroffen! mis! mislukt, hé? en waarbij nog behoort: ‘*t hemd zit’r veur*; en *doch gōng ’t’r deur*, ook, in plaats hiervan: ‘*t hemd zit verdraid* (ook *Oostfr.*) – *Dei slaopêrg is*, *dei woakêrg* (vakerig) is, *wat dat dei bie de maid?* bij *Harreb.*: Die slaperig is, wat doet hij bij de bruid?

Maidag (klemt. op: dag); ‘*t is Maidag*, zooveel als: wij zijn in Mei, in de lente; ook: ‘*t is de tijd om interest, huishuur, heemhuur*, enz. te betalen. *Zegsw.*: *Maidag*, *Maimoand* = moet iets den 1en Mei betaald worden dan heeft men daarmee die geheele maand den tijd, in den loop dier maand is ook voldoende. Zoo zegt men ook in ‘t algemeen: *de leste dag is de leste moand*.

maidje (verkleinw. van: meid) = kleine, jonge dienstmeid.

maien = maaien; *maien mit arms*, of: - *mit de arms* = schermen met de armen. Wordt inzond. van een' redenaar gezegd die buitengewoon veel bewegingen met zijne armen maakt; ook *Oostfr.*

maier = maaier. Ook = *meier* = *beklemde maier*. Zie: *beklemrecht*.

Maimart (onzijd.) = de Mei-kermis te Groningen, ter onderscheiding van: *harstmart*; zie ald. **Maimoand**; zie: *Maidag*.

mainje, manje, maanje (mannetje), in: 't *lutje mainje wezen*, zooveel als: na eerst een hoog woord gevoerd te hebben en zich brutaal te hebben gedragen, gaarne de minste wil wezen, wanneer hij behoorlijk op zijne plaats is gezet; 't *is 'n mainje* = *hij is mainje* = hij is een jongen met meisjesaard; *onze mainje* (ook: *onze moat*, of: *oomkool*) *het weer in de sloot zeten* = de ondeugende jongen heeft weer een nat pak thuis gebracht. Heeft de vrouw de broek aan dan zegt men van haar man: *hij 's mainjeminst*, (ook: *hij 's kind van hoes*) dat {p.2055} ook, in 't algemeen, zooveel beteekent als hij heeft niets te bevelen. *Dr. (Hoogeveen)* *mainje* = meisje, vrijster. – Het woord wordt ook liefkoozend tegen dieren gebezigd.

mainjeminst; zie: *mainje*.

Maioavond (Meiavond). *Sprw.* 't *Is altied gijn Maioavond dat de kou botter schit* (schijt), zooveel als: 't regent niet elken dag boter in de rijstenbrij, 't is niet altijd vetpot; ook: men kan bij het spel niet altijd winnen, 't geluk dient niet altijd.

maisien (*Stad-Gron.*) = **maiske, maisie** = meisje, en = vrijster.

maiske; zie: *maisien*.

maismeel = meel van maïs of Turksche tarwe.

Maitied; *om Maitied* = in of omstreeks Mei.

maiveld (maaiveld), voor: het vlakke veld, wanneer er sprake is van een daarboven uitstekend of daar beneden liggend punt, bv. de kruin eener *wierde*, de top van een' toren, enz., bv.: de top des torens (op eene hoogte staande) is 150 vt. boven 't *maaiveld* (in geschrifte), eigenlijk zooveel als: boven het, die hoogte omringende, grasland. Zie: *wier*.

maivuur; zie: *maaivuur*.

mak, van paarden gezegd, zooveel als: volkomen en gemakkelijk te besturen, nooit schrikkelig of onwillig; *mak in alle tugen* = handelbaar voor elk rijtuig en ook als rijpaard; *makke bōl* = stier, die niet stootsch is; *makke hond* = een hond die niet bijt als hij niet getergd wordt. Overigens zegt men ook van koeien, schapen en andere huisdieren, dat zij *mak* zijn, indien zij geene schuwheid jegens den mensch aan den dag leggen. Van menschen spreekt men van: *mak*, en: *makker worden*, in den zin van: niet zoo brutaal meer zijn, zich handelbaarder en gedweeër toonen. {p.2057} *Sprw.* *Kennen veul makke schoapen in ijn hok*, zooveel als: wanneer elk zich voegen wil kunnen vele personen in eene kleine ruimte plaats vinden, met de toevoeging: *moar nog meer wilden*, *Oostfr.* D'r *gân fōle makke schapen in ên huk* (of: stal), en als toevoeging: *man wilden nog fōl mēr*, de springen up 'n ander. – *Oostfr.* *mak, HD.* *gemach* = geschikt, toegevend, zachtaardig, tam, enz. Vergelijking: *mak as 'n schoap*, ook: *as 'n hen*. (v. *Dale*: "mak = tam, niet wild." Daar: tam = getemd, is, behoort ons: *mak* echter tot den aard van het dier.) Zie ook: *tuk I*.

makeler (*Auwen*): een dik stuk hout, boven recht uit het dak komende, om de schuine wolvedaken bijeen te houden. (v. *Dale* makelaar, zeker stuk hout.)

makke branekkel = doove netel. Zie: *branekkel*.

makkêlk = gemakkelijk; 't *is wèl zoo makkelk* = 't *is wat makkelker* = de zieke heeft op dit oogenblik niet zooveel pijn, ook *Dr.*; 't *is 'n bult makkelker dat 't nijt zoo kold is* = dragelijker, niet zoo onaangenaam. *Oostfr.* *makkelk*, *Noordfr.* *mêklick*; (v. *Dale*: *makkelijk* = gemakkelijk, niet zwaar, zonder moeite.)

makkêlkhaid = gemakkelijkeid; *de makkelkhaid dijnt heur* = zij maakt het zich zoo gemakkelijk mogelijk, bv. van eene werkvrouw gezegd.

mal (*Ommel.*) = boos, kwaad, driftig; *hij wōr d'r mal om dou ik dat zee* = hij werd er boos om toen ik dat zei; “*hai is maal op mie*” (*Hoogel.*) = hij is boos op mij; ‘*t jōng is mal* (*Westerkw.*) = ‘*t pōtje is kwoad* (*Old.*) = de kleine is lastig, verdrietig, schreit (doch niet van pijn); iemand *de kop mal moaken* = hem driftig maken, uit zijn humeur brengen; ‘*t mal vel omhebben* = boos, ongemakkelijk zijn zonder gegronde redenen. – Ook = leelijk, {p.2059} onbehagelijk, tegengestelde van: mooi, schoon; *mal weer*; ‘*n mal klijd* (kleed); ‘*n malle smoak in de mond hebben*. (Hier kon telkens ook: *lelk* staan.) – ‘*n malle boudel* = een netelig geval, eene lastige zaak; *da's mal down* (= *missêlk down*), bv. van eene fopperij waarover men zich boos maakt; *da's mal zeggen* = dat is beleedigend, daaraan moet men zich ergeren; ‘*t rōkt mal*, (ook *Dr.*) In ‘*t Goor.*: *mal* = ongehoorzaam, van kinderen gezegd. – Ook, evenals in ‘*t Nederl.* voor: zot, dwaas, kinderachtig. Zoo zegt men schertsend tegen een meisje, dat zich wat zonderling gedraagt: *malpeerd*, *malschip*, *malhibbel*, *malblad*, (*Oostfr.* mallblatt) *malhab*, (wellicht verkorting van *malalbert* (malle Albert); ook: *maldekens*, (eigenlijk: malle, gekke Dekens, die te Groningen heeft gewoond en steeds antwoordde op de vraag: *wat zeg ie d'r van Dekens?* – ‘*k zeg niks*, ‘*k hol mie doodstil*. (Vandaar het: ‘*k zeg niks*, enz., *zee Dekens*, wanneer men zich niet wil uitlaten en toch van afkeuring doen blijken). De beide laatste woorden voor jongelingen. Verder: *malfōdse* (*Oostfr.* matsfots, matzfott, *Westf.* matsfuetse = verachtelijk vrouwmensch); – *veur malrepel*, *malrevel*, *malrekel*, *maljan speulen*, zooveel als: allerlei zotte dingen zeggen of doen, opdat men er om zal lachten, met zich laten sollen; *halfmalle* = mensch, die zich dwaas, belachelijk aanstelt. – Ter versterking van een begrip, in: *dat scheelt 'n mal bult* = dat verschilt heel veel; ‘*t scheelt gijn mal bult* = ‘t verschilt wel maar toch niet veel; ook: ‘t komt er zeer nabij, bv. van een’ tijd gezegd; (vgl. dol veel); ‘*t wordt mal loat*, ‘*t is nog mal duuster*; ‘*t duurt mal lank*; ‘*t duurt nijt hijl mal bōt lank*, enz. – *mal* (ook: *gek*, *wies*, en: *loos*) met iemand wezen = daarvan ontzettend veel houden. ze innig liefhebben, en daardoor dikwijls vertroetelen of verwennen; de moeder *is mal mit heur kind*; *de hond is mal mit zien jongen*, ‘*t schoap mit zien lammer*; *het meisje met hare pop*; de man is *mal* met zijne vrouw, enz. – *Sprw.*: *Old mal gait boven al* = oude menschen zijn dikwijls nog dwazer dan jongen met betrekking tot vrijen en trouwen; *Oostfr.* *Old un mal geid bofen al mal*. – *Hij haut'r* (slaat er) *in om as maljan* {p.2061} *mank de hounder* = hij slaat er in ‘t wilde, in ‘t honderd op in; *Oostfr.* mall Jann = gek mensch). – *Malle mensen en graue törven*, *doar is gijn recht over* = het gaat hoogst moeilijk een onverstandig en nukkig mensch tot zijn’ plicht te brengen, met dezulken is geen wijsheid te plegen, en ontleend aan de onbelaste grauwe fabrieksturf. – *Mal schipper*, *mal törf*, nagenoeg zooveel als: zoo heer zoo knecht, enz. – *Oostfr.* mall = erg, vreeselijk, *Noordfr.* mal = loos, dol, wild; *Lat.* malus = slecht, hatelijk, verkeerd, enz.

malalbert; zie: *mal*.

malblad (klemt. op: *blad*); zie: *mal*.

mal bult = zeer veel. Zie: *mal*.

maldarten = **vervreten darten** = brooddronken; eigenlijk: buitengewoon *darten*; ook *Oostfr.* Zie: *mal*, en: *darten*.

maldekens; zie: *mal*.

malfōdse; zie: *mal*, en: *matfotsche*.

malhab, zooveel als: zotte, gekke, dwaze vent. Zie: *mal*.

malhibbel, voor: wonderlijk vrouwspersoon; zie: *mal*. *Oostfr.* du malle hibbel = gij gekke, domme gans; *Neders.* Hibbel, vrouwennaam, en als schimpwoord zooveel als: dwaze, gekke meid. Vgl. *Kenau*; zie: *mal*.

maljan; soort van handvoertuig, o.a. op het Hoogeland, vooral bij bakkers in gebruik. De bak er van rust op twee wielen, en de last wordt zóó geplaatst, dat men het evenwicht gemakkelijk kan bewaren. In ‘*t Westerkw.* ook een platte vrachtwagen op twee wielen. (v. *Dale*: mallejan; eene soort van wagen om zware lasten te vervoeren.) Zie: *mal*.

malkinds wezen = eenen sterke betrekking op kleinkinderen, ook op broeders- en zusterskinderen toonen; wordt voornamelijk van vrouwen gezegd.

malkop = driftig mensch; ook *Dr.* {p.2063}

malkopt (klemt. op: kopt) = verstoord, gramstorig, slecht geluimd.

mal kuken; zie: *kuken*.

mallen met een vrouwspersoon = *d'r mit ommallen* = *d'r bie touhollen* = er gemeenschap mee hebben. (*Huyghens*: ghij light met Klaas en malt.) – Ook hoort men in de *Ommel.*: *ommeelen* met iemand, zooveel als het *Nederl.* mallen = zich gek aanstellen. – Heeft men lekkers te verdeelen, dat niet in den zak kan gestoken worden, dan heet het: *eet 't moar op, den is 't mallen doan*, zooveel als: dan zijt gij in rust. (*v. Dale*: Als 't op is, is het koken gedaan.)

mallert; zie: *döldert*, en vgl. *mallo*.

mallo; schertsend zooveel als: malle jongen. Zal staan voor: malloot. (Klemt. op: *lo*.)

malmeuln (*Old. enz.*) = **malmöln** (*Ommel.*), ook: **draimöln** = mallemolen, caroussel. *Zegsw.*: *dei het 'n slag mit de malmeuln had* = die heeft een slag van den molen weg.

malmöln; zie: *malmeuln*.

malpeerd; zie: *mal*.

malrekel; zie: *mal*.

malrepel; zie: *mal*.

malschip; zie: *mal*.

malstoatsies, voor: veel bestels, veel ongepaste aanmerkingen, bedillingen; *'k heb mit dien malstoatsies niks te moaken*. *Holst.* molesch = moeite, zorg; *Lat.* molestia = kwelling, hartzeer, ongenoegen, moeilijkheid, zwaarigheid, en hiervan: molestatie, molestie = overlast, ongelegenheid.

maltieren = de vertooning maken, het zoo doen voorkomen of men zich erg over iets of iemand heeft te beklagen. *Zegsw.*: *Maltieren is gijn kunst*, zegt men wanneer iemand den {p.2065} schijn aanneemt alsof hij ontsteld, of ook: ongesteld is en daarover veel beweging maakt, die bij een weinig pijn luid jammert, en zooveel als: gij moet niet zooveel misbaar maken, wij tellen het toch niet. *Friesch*: *mältiërje* = zich dwaas aanstellen. *Oostfr.* tier di nich mal = gedraag u niet als een gek. Zie: *mal*, en: *tieren*.

maltierend = dartel, brooddronken; *wat biste maltierend!* zegt men tegen een brooddronken kind. Zie: *mal*, en: *tieren*.

maltjark; wordt schertsend een jongeling toegevoegd, die, in 't oog van een meisje, zich een beetje wonderlijk aanstelt, en waarvoor men, tegen meisjes gesproken, *malhibbel* zou zeggen. (*Tjark*, jongensnaam.) Zie: *mal*, en: *Kenau*.

maltweerder; schimpwoord voor een meisje dat allerlei dwaasheden uitkraamt, veel zottepraat heeft. Zie: *mal*.

mal vel, in: *'t mal vel omhebben* = zonder goede reden knorrig, slecht geluimd zijn en dit op allerlei wijze toonen; *zij het weer 't mal vel om* = zij doet weer niets dan kijken, enz.

malwimpjeskruud; zie: *dolkruud*.

mam, in de *Ommel.*, onder de geringe klasse, voor: moeder; ook *Dr.* – *Oostfr.* mamma, mamm'. Zie: *mem*.

man, in de uitdrukkingen: *man bie kerel* = *mantje bie kerel* = de een bij den ander, als op de rij af; *'t stōn d'r man bie kerel* = zij stonden er schouder aan schouder, 't was er overvol; *op ijgen man en vout* (= *bandevout*) = op eigen gezag, op eigen houtje; *Oostfr.* up sîn egen ban un fôt, *Meiderich* upp sien egen holtje, *HD.* auf eigene Faust; – *'t stait bie de man* = 't is voedzame kost; *mit man en macht* = met alle mogelijke hulp; *wie bin ons ijgen man* = wij zijn ons eigen meester, wij hebben geen vreemden noodig, wij zijn vrij in onze {p.2067} handelingen; *de mindere man*, *Nederl.*: de gemeene man; *o man!* = o! *och man!* = och! *Zegsw.*: *man 'n vogel* = elke één glas, met de toevoeging: *in de boer 'n gans*. *Sprw.* *De darde*

man brengt gezelschōp an = de derde man brengt levendigheid in het gesprek; ook *Oostfr.* Zie ook: *board*, en: *peerd*.

man, achter jongensnamen, wanneer die zich er maar eenigszins toe leenen, en geldt als liefkoozingswoordje: *Janman*; *Hinneman* (van: Hendrik; zie: *Hin'*); *Rieksman* (van Henderikus of Henricus); *Koaiman* (van: Klaas); *Derkman*; *Freerkman* (van: *Freerk* = Frederik), enz., ook *Dr. Overijs. Oostfr. Westf.*; “*Doe kwoaie hond, – Most toe mien gōie Geertman biet'n?*” – “*Jamman* (voor: *Janman*) *loat doe de katte loop'n.*” Ook wordt het wel achter meisjesnamen gevoegd, als: *Grijtman*, *Hilleman*, enz., en hoort men zelfs: *mouderman* (gelijk o.a. ook te Meppen); “‘*t Was ja moar gekhaid, mouderman!*”

man (*Westerw.*) = maar, doch, echter; ook *Oostfr. Nederd.*; *MNederd.* man, men; *Oudfr.* men, *Saterl.* man; *Noordfr.* man, men; *Noorw. Deensch Zw. men.*

man; *in de man* = gemeenschappelijk; zie: *mande*.

mande, manne, man; iets *in de mande*, *Ommel. ien de man hebben* = gemeenschappelijk bezitten; met iemand *in de mande doun* = voor gemeenschappelijke rekening handelen of iets ondernemen, ook *Dr.*; met iemand *oet de mande wezen* = geen vrienden meer zijn, in onmin leven; ‘*t in de man gooien* = trouwen. Samenstellingen: *mandijlig* iets bezitten = er gezamenlijk eigenaars van zijn; *zij hebben de ploats mandijlig* = de boerderij is hun gemeengoed; *mandeboudel*, met eenige minachting voor: gemeenschappelijk bezitten, of: handelen; *mandegoud* = gemeenschappelijk bezit. *Sprw. Mandegoud is schandegoud* = onverdeeld goed geeft weinig voordeel en veel ongenoegen, ook *Dr. – Oostfr.* Mandekraam, Schande-^{p.2069}kraam, ook: Mandegood, Schandegood, en: Mandewark, Schandewark. – *Ommel. Landr.* III, 19: mandekinderen; V, 38: mandegoed; V, 49: in de mande; *Old. Landr.* IV, 10: mande-goederen. *Dr.* mandegoed = onverdeeld goed; *ODr.* gemeene mande; *Overijs.* mandeelig, en: mandegoed = onverdeeld goed; *Oostfr.* mande, mânde, manne, mân = gemeenschap; mandêlig = gemeenschappelijk, als het bezit betreft; *Neders.* mandeel, het deel van het gemeenschappelijk hooiland der ingezetenen van een dorp, dat elk, bij jaarlijksche verdeling, te beurt valt. – Het woord hangt samen met het *Oudfr.* men, meente, monda, manda = gemeenschap; menbodel = eene gemeenschappelijk, nog onverdeelde erfenis; hetzelfde met: mein, in ‘*t HD.* Gemeinde, en: meen, in ons: gemeen (hebben), gemeente, gemeenschap, algemeen, enz.

mandeboudel, manneboudel; zie: *mande*.

mandegoud; mannegoud; zie: *mande*.

mandels; zie: *mantels*.

mandijlig, mandailig, in geschrifte *mandeelig*; zie: *mande*.

man en vout; zie: *man I*.

mangelwörtelplanten (*Ommel.*), ook bij verkorting, althans in annonces: *mangelplanten*; zie: *planten*. – Te *Uithuizermeeden* aangeboden (1877): “*100000 beste moes- en mangelplanten.*” Te *Aduard*: “*50000 mangel- moes- en andere planten.*” Te *Sappemeer*: “*grote voorraad Moes- en Mangelplanten.*”

manje; zie: *mainje*.

mank = tusschen, bij, in, onder gemengd; *woater mank melk*; *centen mank dubbeltjes*; *sōkker* (*sukker, suker*) *mank koffie*; *eerappels mank boeskool*; – *hij 's t'r mank* = hij is er ook bij; *hij 's overal mit mank* = hij doet in alles mee, woont {p.2071} alle gezelschappen bij, zit in alle besturen, enz.; *de zun mout'r mank as wie hooien zellen* = wij hebben zonneschijn nodig om te kunnen hooien; *d'r mank duren* = er durven wezen, in 't minst niet bloode zijn, geene menschenvrees hebben. *Kil.* manck (*Sax. Fris. Sicamb.*) = tusschen, in, onder, en: ondertusschen, intusschen, enz. *Dr.* mank, maank, gemank = mank menaor = door elkander gemengd; *Friesch* mank = vermengd; *MNederl.* gemanc = gemengd *Oostfr.* mank, manken, *Westf.* mang, mank = tusschen, onder, enz., *Neders.* mank; *Oudfr.* mong, *Schotsch* omang, *MHD.* manc, mang, *AS.* gemang (van: gemengan = mengen), *Eng.* among.

manken (*van Ankum*) = ontbreken.

manlu = **manluvolk** = mannen, 't manvolk, eigenlijk: manlieden; *man luwark* = mannenwerk; *manludracht* = manskleeding; *manluhand* = manshand, schrift van een' man; *manluhoud* = manshoed; *manlustem* = mannenstem, enz. *Zegsw.:* *Vroulu hebben 't woord moar manlu hebben de doad*, nl. mannen houden nog meer van koffie dan de vrouwen. (Zoo zeggen de laatsten.) Zie: lu.

manludracht; zie: manlu.

manluhand; zie: manlu.

manluhoud; zie: manlu.

manlustem; zie: manlu.

manluvlijs, **manluvlais**, **manluvlaisk** (mannenvleesch), in: *zij het gijn manluvlijs an heur* = zij houdt niet van mannen, tegengestelde van: zij is manziek.

manluvolk; zie: manlu.

manluwark; zie: manlu.

man-macht, in: *mit man en macht* = met de uiterste krachtinspanning, ook met hulp van anderen, in eig. beteekenis. Eene alliter. – Zie ook: macht.

manmens, **manmensk** (zonder meerv.) = manspersoon, (*Dr.* mans-{p.2073}kerel), wordt alleen dan gebruikt als men te kennen wil geven dat er geen manvolk te huis is; *is gijn manmens in hoes* = dat huis wordt alleen door vrouwen bewoond.

manne; zie: mande.

mannekeperen, **mantjeperen** (*Ommel.*) = **stijnperen** (*Old.*) = de gewone winter- of stoofpeer.

mannêlk (mannelijk) = voordeelig opgegroeid, groot en sterk naar de jaren; *hij 's mannêlk van gewas*; 't is 'n mannêlke jōng, 'n mannêlk kind, enz. *Dr.* mannelk = voorspoedig, voordeelig. (In den zin van: zooals het een' man betaamt, is het woord niet in gebruik, maar daarvoor: *kerelachtig*, hoewel in minder verheven beteekenis.) Vgl. vörrêlk.

mannêlkte = grootte; die knapen, of: meisjes *bin gelieke mannêlk = zij schelen nijt in mannêlkte*. Zie: mannêlk.

mannen (*Ommel.*) = **mantjen** (*Old.*) = gemeenschappelijk eene kans in het spel wagen = *in de man*, of: *in de mande doun*. Zie: mande.

mannenheufde (*bie*) verdeelen van eene erfenis, zooveel als: *heufd veur heufd* = hoofd voor hoofd, hoofdelijk, niet bij staken. *Dr. Landr.* (1712) III, 32: na Mannenheufden onder haar scheiden en deilen; 34: zal gedeilt worden na hoofden; 41: bij Mannen-Hoofden.

mans, in: *hij is wat mans* = hij is sterk, of: rijk, of: hoogstbekwaam, heeft het ver in eenige kunst of wetenschap gebracht, enz., en kan alzoo veel uitvoeren, tot stand brengen, veel invloed uitoefenen; *hij 's mie mans genog veur 't geld* = ik acht hem volkomen in staat om die som te kunnen betalen; *hij 's mie te mans* = hij is mij de baas; *hij is veulmans* = hij kan veel doen, aan de macht ontbreekt het hem niet. – Ook de vergroot. trap; manser (*Ommel.*) = *meer mans*, of: {p.2075} *meerder mans*; *hij is manser as toe*; *disse is manser as deie*, d.i. dikker, grooter, zwaarder. *Friesch* mansker. – *NHoll* mansch = sterk, groot; *Oostfr.* manns = krachtig, sterk; *Noordfr.* Ick bän'r mönns faar, *HD.* Ich bin dir Manns dafür. (*v.Dale*: mans, bijw.: hij is mans genoeg = hij is wel in staat (tot iets))

Mans; verkorting van den eigennaam Harmannus.

manser, vergr. trap van: mans; zie ald.

mantels, **mandels** = amandelen; *zij gaf heur 'n puiltje* (of: *puutje*) *mit mantels*; *kroakmantels* = kraakamandelen; *bittermantels* = bittere amandelen. *Kil.* mandel, amandel. (*Ital.* mandole), mandola, *Oostfr.* mandel, *HD.* Mandel; *v. Dale* (gemeenz.) mangel.

mantielje; soort van zijden of lakenschen vrouwenmantel, *Zeel.* = manteltje. (*v. Dale*: mantille (vreemd woord) = vrouwenmanteltje). – In bovenstaanden vorm zou het wellicht in het *Groot Woordenboek* eene plaats verdienen.

mantje, in = *hij 's 't mantje* = hij is de man, d.i. hij is de baas.

mantje bie kerel = de een bij den ander, jong en oud, geen uitgezonderd; eigenlijk zooveel als: klein en groot; *mantje bie kerel het de messels* (mazelen); *mantje bie kerel het 'n bordje an deur*. Zie ook: *man bie kerel*.

mantjen; zie: *mannen*.

mantjeperen; zie: *mannekeperen*.

mantjes, voor: gekheden, gebaren die een ander kunnen hinderen, bewegingen om iemand te sarren; *mōst mie gijn mantjes moaken!* = gij moet mij niet lastig zijn, den gek niet aansteken, of ik zal u! *Holst.* mantjes, mäntjes = gebaren met de hand, grimassen om belachelijk te maken; *Oostfr.* mannekens, of: mantjes maken = allerhande bewegingen, sprongen maken, als bv. een ledepop, door middel van de vingers schaduwbeelden op den muur maken, enz. Vgl. 't *Fransch* mannequin (ledepop), van het oude: man-{p.2077}neken = mannetje. Zie ook *Laurill.* bl. 28.

man-vout; zie: *man I*.

maren = kirren, het geluid der duiven in den paartijd; bij *Swaagman* = treden van vogels; *Friesche grens* (*Westend.*): maren = verkleefd zijn; *Marne*: maren = wennen, aarden. (Vgl. *Kil.*: marren, maren = binden, vastleggen, verbinden, en zoo ook: meren.) Eenzelfde woord als: *moaren*, zie ald.

margbōnk; zie: *markbōnk*.

margpiep; zie: *markbōnk*.

mark = **marg**, = merg; *hij het gijn mark in de bōnken* (hij heeft geen merg in de beenderen), zooveel als: hij heeft weinig kracht. *Oostfr.* *Westf.* mark, *Nederd.* mark, *MNederd.* march, merch, *Kil.* magh, mergh; *Oudfr.* merch, merg; *Friesch* merge; *Noordfr.* marg, márk; *Wangeroog* mirich, *OSaks.* marg, *AS.* mearg, mearh, *OEng.* mearg, marg, meari, mari, *Eng.* marrow, *ONoorsch* mergr, *Noorw.* merg, marg, *Deensch* marv, *Zw.* märg, *OHD.* marg, marag, marc, mark, marac; *OMHD.* márch, *MHD.* marc, *HD.* Mark = merg.

mark = merk, teeken. *Zegsw.*: *hij het mark beten* = hij heeft den toeleg begrepen, ook: hij bemerkt dat er iets gaande is. *Neders.* ener sache een mark beten = een kenbaar onderscheidingsteeken geven, van een merk voorzien. (Wat hier dus actief wordt uitgedrukt is in 't *Gron.* passief.) *Kil.* marck, merck, *Oostfr.* mark, *Nederd.* mark, *MNederd.* march, merck, *MHD.* marc, *ONoorsch* Noorw. mark, *Zw.* *Deensch* marke, *HD.* Marke = merk, herkenningsteeken op eenig voorwerp. Zie ook: *sjouerman*.

mark (*Veenkol.*) = kermis; *harstmark* = herfstkermis, bv. te Veendam. Zie ook: *mart*.

markbōnk = markpiep: been, bot. (van geslachte dieren, met {p.2079} name van runderen) waar merg in zit.

marke (*Westerw.*), in geschrifte: *markte*; de onverdeelde gronden, zooals nog enkele in *Westerwolde* worden aangetroffen. De verdeling dier velden, meestal heidegrond, dagteekent van de laatste 60 jaren. Het register der aandeelen, *wardijlen*, staat in het *boerbouk* opgeteekend. *Dr.* markt, markte, marke = onverdeelde heidevelden. "Het groote Frankische rijk was in den tijd van Karel den Groote verdeeld in gouwen (pagi, provinciae) en deze weder onderverdeeld in centenae (vicara). Met de centenae valt samen de marca, een naam, die op den huidigen dag, zoowel in *Drente*, alsook in andere streken, is bewaard (Mr. *Seerp Gratama*, *Proefschrift* bl. 10, 11.) *Dr. Landr.* (1712) III, 86: gemeene Markte; *Dr. Landr.* (1608) III, 32: in de marke, ook Markten, gelegen; *Dr. Landr.* 44: gemeene marcken. Hetzelfde woord als: *mark*, *Nederl.* merk, herkenningsteeken; *HD.* Mark, *Goth.* *OHD.* marka, *OSaks.* *MHD.* marke = grens, grensscheiding, inzonderheid de grenzen van een klein gebied, alsook eene binnen zijne grenzen besloten of aan die grenzen palende landstreek, een grensland, bv.: *Steiermark*, *Mark Brandenburg*, der *Altmark*, enz. alsook de titel: *Markgraaf*. Zie ook *Kil.* art. marck, en: *mark I*.

marken = bemerken, merken. Vervoeg.: *mōrk*; *mōrken*, *bemōrken*; ZHoll. gemorreke = bemerkt.

marken = een merk geven, merken. Vervoeg.: *markte*; *markt*.

markpiep; zie: *markbōnk*.

marktbrief; zie: *martbrijf*.

markte; zie: *marke*.

marktgenooten; deelgerechtigden in eene *markte*. Zie: *marke*.

marlientau = marlijn, marling; eigenlijk een pleon. en zooveel als: bindtouw. *Overijs*. martelingstouw; *Oostfr.* marlen, marlin, marling. Zie artt. *maren*, en: *moaren*. {p.2081}

Marne, meestal **de Marne**, in oude stukken ook *Merne*, westelijk deel van Hunsego, van ouds een aanzienlijk ampt, maakte eene eigene proostdij uit, met Leens als hoofdzetel. Daartoe behoorden de kerkdorpen Warfhuizen, Wehe, Zuurdijk, Leens, Kloosterburen, Hornhuizen, Wierhuizen, Ulrum, Niekerk, Fliedorp en Vierhuizen. Daar Zoutkamp later is opgekomen bestaat *de Marne* thans uit negen dorpen. Dr. *Acker Stratingh Aloude Staat II*, bl. 125 e.v. – Ook de naam eener boerderij onder Raskwerd, en van een Onderwijzers-Gezelschap. “In het AS. is *mere* zoowel een water binnen als buiten het vasteland, en in het oud-Wallisch beteekent *mâr*, *mêr*, *môr* zoowel eenvoudiglijk *water*, als *zee*. De *Marne* moet, naar de tegenwoordige gesteldheid te oordeelen, oudtijds geheel door water omgeven en dus een eiland geweest zijn.” Dr. *R. Westerhoff, Kwelderkw.* bl. 19.

Marriedwinger; zie: *dwinger*.

Marriepiepe = Marwixpijp. Zie: *piep 1*.

mars, in: *gijn cent in de mars hebben* = geen duit op zak hebben.

mars! uitroep van verwondering, met de beteekenis van: *toumoar!* evenals: *vooruit!* zie ald. (Beide ook *Friesch*.)

mart, en door de gerekte uitspraak der *a* schrijft men ook *maart* = kermis, alsook = markt, marktprijs, en: marktplein; *stadsmart* = Groninger kermis; *veur 'n fieftig jaar was de Zoltkamper mart beroumd*; *de mart was willig*; *hij het honderd mud koolzoad an de mart*; *de mart was wat hooger*; *mart in ijn doun* = gelijk gebleven; *de mart stōn vol kroamen*; *vrouger stōnnen d'r drei rouven kroamen op de Vismart*; *de neie veimart is nō boeten Stijnenpoorte*; *hij was ook op bijstemart*; *martdag* (klemt. op *dag*) = dinsdag en vrijdag; *martbrijf* (in geschrifte *marktbrief*) = het Groningsche beursbericht dat terstond na afloop der beurs door eene commissie uit de make- {p.2083} laars werd opegemaakt, gedrukt en verkrijgbaar gesteld, welk gebruik heeft stand gehouden zoolang onze provinciale couranten (de Groninger en de Provinciale Groninger) slechts op Dinsdag en Vrijdag verschenen; *moagermart* (*Westerkw.*) = de plaats op de veemarkt waar het niet vette vee staat; *martgeld* = *martcenten* = het geld dat kinderen meegegeven wordt naar de kermis en waarover zij dan ook de vrije beschikking hebben; *ik heb martgeld van moeke kregen*; *hij krigt ook nog martcenten van mie*. Dr. *mark*, *maark*, *markt*, *maarkt*; *Wvl.* *mart* = markt. *Zeel. Westf.* *mart* = kermis. – Hierbij dient opgemerkt dat sommige kermissen ook als tijdsbepaling dienst doen: te Groningen worden *mit Zuudloarder mart* de kachels gezet; *Oethoezer mart* begint men op het *Hoogeland* te *wōrtelreuden*; *om Warfemermart* zijn daar de nieuwe aardappelen *kloar*. *Zegsw.:* ‘*t is op 't schaiden van de mart*, overgedragen op gezelschappen of bijeenkomsten, zooveel als: de tijd is daar dat men naar huis gaat. “*'t gait hom niks beter as mal Knels, dei wōl zien peerd verkoopen en gong mit 'n stok van zien steert noa 't mark*”. (Zie: *mark 3*.) Het woord is onzijd. in de beteekenis van: kermis, markt en marktplein.

martbrijf; zie: *mart*.

martcenten; zie: *mart*.

martdag; zie: *mart*.

martêln = martelen, en: marteling; *mit alle martêln* = met de grootste moeite, door langdurige en sterke inspanning, waarbij men zich afmartelt; *mit alle martêln het hij 't zoo wied kregen* = zodoende heeft hij het zoover gekregen, heeft hij zijn doel bereikt.

Marten = **Meerten** = Maarten of Martinus. Vgl.: *start*, *steert* = staart, en zie: *oa*.

martgang = kermisbezoek, bij den schrijver van n° 8: **marktgang**.

– Ook = marktprijs, beursprijs; *noa martgang verkoopen* = den marktprijs bedingen. {p.2085}

martslu = kermisgangers. Zie: *mart*.

martgeld; zie: *mart*.

martjen met een beest, voor: ter markt brengen, niet van stal verkoopen.

martrain = **beurstrain**. Deze benamingen heeft men op het Hoogeland voor den trein die te 3.15 (Gr. tijd.), doch alleen des dinsdags, van Groningen naar Roodeschool vertrekt, en wel omdat die dag de voornaamste marktdag is. Ook op de lijn van Groningen naar Delfzijl van toepassing. “*s Noamirrigs om half vijf wo 'k mit de martrain, dat kwam mie 't best oet.*”

masken = mazen van een net; *'t hangt lank in de masken* = de zaak is lang onderweg, wacht lang op de uitvoering of op eene beslissing; *'t blijft in de masken hangen* = er komt in 't geheel geen eind aan de zaak. *Friesch* mesk, *Overijs.* masken, *Kil.* masche oft massche van het net; *Oostfr.* maske, meske, mêske, *MNederd.* masche, maesche, mesch; *Nederd.* masch, *Noordfr.* mâsk, meask, *AS.* max, *OEng.* maske, *Eng.* mash, mesh; *OHD.* maska, masga, *MHD.* masche, *Noorsch* möskvi, *Noorw.* moske, *Zw.* maska, *Deensch* maske, *HD.* Masche, *WVl.* maasch, masche = *maske* = maas.

massoale boudel = gemeenschappelijk bezit; *'t gait oet de massoale boudel* = het wordt betaald uit zulk een bezit, al is het ook slechts ten bate van één of meer, niet van alle, dier bezitters, bv. de kosten zijner studie worden door allen, broeders en zusters, gezamenlijk gedragen. *Lat.* massalis = tot ééne massa behorende.

mast, in: *achter de mast draien* = iets ergens verstoppem om het zich later toe te eigenen en er gebruik van te maken.

masterbatje = **ol beer** = **olle rogge** = secreetmest, menselijke uitwerpselen.

mastklimmerei; het volksvermaak het mastklimmen. *WVl.* mastklimming. Zie: *zaklooperi*.

mat; eene landmaat in de laag gelegen streken dezer provincie, nagenoeg een half hectare.

Kil. matte, madte, volgens Plantijn: een geset veldt, soo veel een mayer mayt; *Friesch* med. {p.2087} = 1½ pondemaat = ½ hectare; *Zeel.* gemet = 3/7 hectare, (daarvan: de 10 Gemeten). *Zegsw.:* *'t mat ofhebben* = zeer vermoeid zijn, niet meer kunnen dien dag; *oet 't mat sloagen wezen* = verslagen, verbluft, uit 't veld geslagen zijn; iemand *over 't mat komen*, bij *Weil.* v. *Dale* (ook *Oostfr.*): op 't mat komen; *hij ken zien mat wel maien* = hij lust zijn nat en droog wel, hij is een goed eter, ook *Oostfr.* Vgl. *Matsloot*, te Tolbert, alsmede: *made*, en *Eng.* math. Zie: *mudde*.

mat = **doevemat** = duiventil; *doar is nog al wat vlucht op 't mat* = de dochters krijgen dikwijls vrijers. – Zie ook: *mag*.

mat, in: *ien mat nemen* = in 't oetje nemen. Zie ook: *pak*.

matfotsche, volgens *Weil.* in Groningen een scheldwoord, dat men iemand toevoegt, die niet durft en daarbij dom en onnoozel is; v. *Dale*: matsvot = zot, domoor, lafaard, een scheldnaam. Vgl. *fōdse*, *fōtse*, alsook: hondsvot.

matje = matador, in 't zoogenaamd Russisch domineeren; *'k heb alle vijf matjes had*, nl. dubbel-blank, zes-een, vijf-twee, en: vier-drie.

matrozeneerappels; zie: *bramstagloopers*.

mats; zie: *mag*.

Matsloot, matsloot; zie: *made*.

matter (*Old.*) = marter; zeker roofdier.

mè (de *e* als in: bel, en gerekt), als klanknabootsing van het blaten van lammeren en geiten; hiervan bij 't aanspreken: *sikke sikke mè!! HD.* meckern = blaten.

mechoechel, soort van schimpwoord, gewoonlijk met *olle* voorop. (v. Dale: machochel, *ZNederl.* gewest.: eene dikke, vette vrouw.) 't Woord zal wellicht tot het Bargoensch behoren.

medeciener, meetsiener; student in de geneeskunde te Groningen. Studentenw. {p.2089}

medel, metel; de Windhalm of het windvangend Struisgras, *Agrestis spica venti*. v. *Hall Neerl. Plantensch.* bl. 253.

medeliedîg, mitliedîg, meetliedig = medelijdend; *zij 's medeliedig, zij het wel wat veur 'n arm mens over.*

medenland = *madenland*. Zie: *mijdeland*, en: *made*.

Meeden, uitspraak: **Mijden**; zie: *made*.

meederzijêrn; zie: *minderzijern*.

meedsînijêrn; zie: *doktêrn*.

meeldêrg = **melîg** = kruimig, van aardappelen die bij het koken licht breken en tot kruimels worden. Ook van peren, die droog, niet sappig zijn. *Oostfr.* mällig. Vgl. *weelderig*, en: *welig*.

meelklōnt (*Niezijl*) = **klōnt** = zakkoek, (dat echter niet bij v. Dale voorkomt). Zie: *klōnt*. (*meelklōnt*, juist dan: *klōnt*; 't laatste kan eene verkorting van 't eerste zijn.)

meelpuil; zie: *klōnt*.

meelpuilen (werksw.); op zachte wijze, vleiende en liefkoozende met iemand, die niet veel verstand heeft, omgaan; "*haitied meelpuilde ze mit dei hampel om.*"

meelpuut (*Old.*) = meelpodding. *Oostfr.* mâlpût, mâbbûl, *Holst.* mehlbüdel. Zie: *puut*, en: *klōnt*.

meelraai (*Ommel.*); gewold Zorggras, *Holcus lanatus*, *ZHoll.* witbol; zoo geheeten naar de witachtige kleur van het geheele gras, door zeer fijne witte haartjes veroorzaakt. v. *Hall Neerl. Plantensch.* bl. 263.

meelzak. *Zegsw.*: 'n boer is 'n meelzak, hou meer d'r op klopt wordt, hou meer d'r oetstōft, spijtig voor: de boeren moeten maar al meer belastingen betalen, van boeren durft men alles vorderen.

meenschar; zie: *mijscheer*.

meer; mere = merrie, moederpaard. "*'t Is nou, denk ik, Dou {p.2091} heb 'k voak un meer bereden*", enz. (1838); "*'s Mōrgens tiedig oet de veeren, Spande ik onze broene meeren Veur de neie Tâjeton*", enz. (*Roare Raize.*). *Kil.* maere (vet.), merie, merrie; *Hoof*t meer, *Vondel* meeren = merries; *Dr.* mere; *Oostfr.* märe, mâr, en mârpäd; *HD.* Mähre = paard (veroud.), voorheen een paard bij de steekspelen gebruikt; een oude knol, in eenige streken een moederpaard; *OHD.* merrhe, *IJsl.* marr, *Noordfr.* mâr, *Deensch* mâr, *Eng.* mare, *G. Japix* marr = paard. (Evenwel altijd: *nachtmerrie*).

meer (bijw.), in: *wat meer is* = te meer, te eerder, te liever, enz. *Sprw.* 't Meer wordt nooit vol; ook hoort men: 't Meer komt men nooit over, zooveel als: men heeft nooit genoeg, die veel geld heeft verlangt altijd nog meer. Eene woordspeling. *Dr.* Meer wordt nooit vol.

meerdermans; zie: *mans*.

meerderwegens = op meer plaatsen, in verschillende streken; *mijnsterwegens*, of:

mijsterwegens = op de meeste plaatsen, nagenoeg overal. Zoo ook: *tweiderwegens*,

dreiderwegens, enz., *veulderwegens* = op twee, drie, – op vele plaatsen. Samengesteld als: allerwegen.

meerderzijêrn, meederzijêrn; zie: *minderzijêrn*.

meerîg, in: 't *smoakt meerîg*, aardigheidshalve voor: dat smaakt naar meer, dat smaakt lekker. Wordt wel gezegd wanneer het een proefje geldt.

Meerland; een gehucht onder *Oostwold (Oldampt)*, in 't begin dezer eeuw nog een laag moeras, het Huningameer geheeten. *Ned.-Bet.* meerland = moeras.

meerlicht = moederkoek, placenta, van eene merrie, dus zooveel als: merrielicht. Het wordt (of: werd) wel door de boeren in een' hoogen boom van de *loan* gehangen, langs welke het

veulen het draven zal leeren. 't Zal een zeker middel zijn {p.2093} om te bewerken dat de kop er goed op komt te staan.

meermans; zie: *mans*.

meert (*Ommel.*) = **bunsel** (*Old. Westerw.*) = bonsing, *Mustela putorius*. Vergelijkingen: *schreeuwen as 'n meert* (*Ommel.*) = een schreeuw uiten van pijn, enz.; *stinken as 'n bunsel*, of: *stinken as 'n ulk* (*Old.*) – *meert*, verbast. van: *marter*, *HD. Marder*, *Oostfr. marder* (*mustela Scytica*), *Neders. maarte*, *MNederd. marth, marte, marder, mardel*, *AS. meard*, *OHD. MHD. marder, mart* *Zw. maerd*, *Deensch maar*, *Ital. martora*, *Sp. marta*, *Fransch marte, martre*, *Lat. martes*, dat uit het *ONoorsch AS. meard maerth*, *MHD. mart* zou overgenomen zijn, en niet: *marter*, enz. van: *martes*, terwijl de oorspronkelijke beteekenis van: *maard* of: *mart, marth*, enz.: moordenaar zal zijn, dat zich allicht uit den bloeddorstigen aard van het dier laat verklaren. (Zie *ten Doornk. art. marder.*) Vgl. *bunsel*, en: *ulk*.

Meert = Maart; in *Meertmoand* = in Maart; *wie hebben Meertmoand* = wij zijn (nog) in de maand Maart. *Sprw.: Meert ruirt zien steert* = Maart roert zijn staart. – *Meert dreug, Mai nat, Geft veul hooi en zoad zat* (*Ommel.*) = droge Maart en veel regen in Mei geeft veel hooi en overvloed van graan.

meertegarst, in geschrifte wel *Maartsche gerst* = gerst die in Februari of Maart gezaaid wordt.

meerteknip = knip of val waarin men *meerten* (bonsings) vangt. “Het vangen van meerten is thans weer in vollen gang. Voor boerenknechts en arbeiders is de jacht op deze dieren een bron van genot en voordeel; hun werktuigkunde uit zich in het vervaardigen van *meerteknippen*. Van latten vervaardigd wordt zoo'n knip of val met steenen bezwaard, en zoodanig gesteld, dat bij het doorgaan, het dier wordt vast-{p.2095} geknepen”. (1 Jan. 1881).

Meertmoand; zie: *Meert*.

meesterei = onderwijzerswoning. Meer algemeen is echter: *kösterei*; zie ald.

meesterharm = privaat; *ik mout noa meesterharm*. Zie: *huuske*.

meesterske, in *Vredewold mestersche* en *kustersche*; titel van eene onderwijzersvrouw, maar begint in onbruik te komen. Zoo nog: *koeperske, bakkerske, smidske, koopmanske, kemieske, mulderske, mouskerske, blijkerske, kerfoogdske, hoesholderske, kooperske, jeudske*, nevens *jeudinske*, enz. In 't begin dezer eeuw nog: *dokterske*, en voorheen ook: *rigtersche, meiersche*. Zoo vonden wij nog in annonces van den laatsten tijd: *klapmeestersche, korenschippersche, landbouwersche, logementhoudersche, leveranciersche, winkeliersche, bleekersche, vleeschhouwersche, verkoopersche, beurtschippersche, meijersche, tappersche, commissionairsche*, enz. en oudtijds ook: *stichtersse, overwinnersse, behoudersse*; *Kil. meestersse* = leermeesteres, leidsvrouw; vrouw des huizes, meesteres, gebiedster, lachersse = vrouw die lacht. – *MNederl. ersse*, uitgang tot vorming van vrouwelijke beroepsnamen. Van het *MNederl.* op -er afgeleid door den uitgang -sce (-sche).

De uitgang -ersse is met een anderen, nl. *ersse* van *er* en *esse*, d.i. *Lat. issa, Fr. esse* samengevallen, en komt ook voor achter woorden, die niet op *er* uitgaan. Zie *Verdam art. ersse*. – *MNederl. dienersche, MNederd. denersche, MHD. dienerse* = vrouwelijke bediende, dienstbode. *MNederl. diensterse* = dienstmaagd; *biddersse, MNederd. biddestersche* = zij die bidt, verzoekt, vraagt; *uitnoodigt; borgersche, burgersche* = burgeres.

Bij *Hooft* *meestersse* (meesteres); *Staten-Overz. zangersse, herdersche, NBrab. meestersse* (meesteres), *kustersse, koopersse, Friesch pastaorske* (vrouw van den predikant); *Oostfr. mesterskemöo* (onderwijzersvrouw), alsook: *pastoorskemöo, bidderske, bislaperske, kelterske; Westf. kösterske, Mecklenb. köstersche* (kostersvrouw); *Pruisen: nabersche* = buurvrouw (*Gron. noaberske*); *Deensch meierske, morderske* (moordenaars). – De uitgang dient om vrouwl. begrip aan duiden: *meesterske* = meester-zij, en voor: *meesterse*, verscherpt tot -sche, en -ske.

meet; de streep, 't zij met krijt op den vloer of met een voorwerp in het zand gemaakt, waarachter de voet moet blijven bij 't begin van 't spel, bv. bij het knikkeren, kegelen of kaatsen. *Kil.* kerf, meete = kerf, die eene lijn moet voorstellen; *Oostfr.* meet, *Westf.* mêt, *Deensch meed.* Zegsw.: *achter de meet wezen*, fig. = moeten achterstaan bij anderen, achter 't net visschen, enz. In de {p.2097} *Marne*: *achter meet wezen* = het spel verloren hebben, en = (fig.) er af zijn; – *vout bie de meet* (= *bie koel*) *hollen* = zich bij de zaak, of: bij het vak bepalen, voet bij stuk houden. (v. *Dale*: meet = merk, teeken, bij het begin van een speelperk.) **meethoos** = kous, om er de maat naar te nemen. Zie: *hozen*.

meetjen = **eerstjen**, en: **overeerstjen** (*Hoogel.*) = **streektjen** (*Old.*) = **streekiebössen** (*Hoogez.*) = met centen naar eene *streek* d.i. streep of kerf in den grond gemaakt, werpen. Die over of bezijden die *streek* raken, zijn *buuls*, of: *buuld*, en kunnen door hem, die het dicht bij de *streek* heeft gegooid, alvast in den zak worden gestoken; de overigen worden door hem in de hoogte geworpen, en en daarvan kan hij de *lieuwen* (*lijven* of *lijwen*) oprapen. Met de overblijvenden wordt eveneens en naar volgorde gehandeld, tot de laatst aan beurt zijnde, die *oef* is, de *letters* van den laatsten worp opneemt. – *buuld*, *buuls*, zooveel als: gebuild, gezift, uitgevallen, afgezonderd van de overigen. (Vgl. *Middendorp* art. *streekiebossen*). *WVL.* dhoofden, elders klinkemutsen, de koppen smijten. (*De Bo*). Ook = meetje schieten (*De Bo*). Zie ook: *letter*, *oef*, en: *lappen 1*.

meetliedîg; zie: *medeliedîg*.

meetciener; zie: *medeciener*.

meette = mat; zie: *meten*.

meeuw; zekere duivensoort. Worden te koop aangeboden (1875): “eenige meeuwen en andere duiven.”

Mei = Uithuizermeden. Zie: *made*.

meiersche, *meijersche* (alleen in geschrifte) = eigenares van *beklemde landerijen* (zie: *beklemming*). In de Handelingen van den Gemeenteraad van Groningen (1869) komt voor: “Gelezen een adres van Auke Jakobs Ritzema, wed. Pieter Harms Luursema, landgebruikster te Colhol, gemeente 't Zandt, beklemde meijersche van eene aldaar en onder Bierum gelegene boerenplaats, groot 55 B. 16 R. 65 E., doende 's jaars op Midwinter aan de gemeente tot vaste huur f 1100, bij welk adres de meijersche toestemming verzoekt tot splitsing van die beklemming in twee gedeelten, enz. {p.2099} – heeft besloten den burgemeester magtiging te verleenen om met adressante als beklemde meijersche voor de gemeente eene notarieele akte te passeeren,” enz. – Onder: Regtzaken (1875): “Die vordering, steunende op dezen grond, dat de beklemming dier plaats door de bij de gedaagde eigenaresse, te boek staande meijersche Geeske Zijlstra was verkocht aan de eischers, blijkens onderhandsche akte van verkoop,” enz. Zie: *meijer*.

meijer, **meier** (in geschrifte), uitgesproken: *maier* = *beklemde meijer* = landbouwer die eigenaar is van de *beklemming* (zie ald.), niet van den *eigendom* zijner boerderij; *meijerlieden* = man en vrouw die te zamen als eigenaars der *beklemming* bij den *eigenaar* te boek staan. – Ook voor: pachter, en van daar: *stadsmeijers* = pachters van landerijen aan de Stad behorende. *ODr.* meyer = bewindhebber, opzichter, gedaagde op eene goorsprake; *Dr.* meijer, meijersman = huurder eener boerderij; *Friesch* meier = bewoner eener landhoeve, pachter, en: bemeieren = als huurder bewonen. Op de grenzen van België veel bij verkorting, voor: meierhof = boerenhoeve of hofstede; *Kil.* meyer (*Germ. Sax. Fris. Sicamb.*) = pachter, bouwman, iemand die zijn land bebouwt, alsook: overste magistraat; *Neders.* meier = boer, die zijn land in leen of meierrecht gebruikt, pachter, erfpachter, en oudtijds: meyersche = bestuurster der huishouding, huishoudster; *HD.* Meier = pachter, huurder eener boerderij, *Oostfr.* meier en meierske; *Deensch* meieri = hofstede; meierske = boerin. (*Weil.* meijer = schout, bewindhebber, naderhand opzichter eener hoeve, en voorts overgegaan tot de beteekenis van: pachter, gebruiker, bouwman; v. *Dale*: meier = schout, baljuw;

bewindhebber; opzichter eener hoeve; pachter, bruiker eener hoeve; bouwman.) Volgens *ten Doornkaat* van het *Lat.* major, waarvan ook het *Fransch* maire, oorspronkelijk overheidspersoon en daarvan de major-domus der Merovingers, zooveel als bestuurders van het huis des konings. Zulke meiers of huisbestuurders stelden de latere Saksische keizers over hunne {p.2101} goederen aan, en droegen deze later tegen eene vaste pacht of erfpacht aan hen over, waaraan de *meiers* en *halfmeiers*, genoemde boeren in Westfalen, hun naam ontleen. Zie: *beklemrecht*. (Hiervan de familienaam: *Meijer*, met de samenst.)

meijerlieden; zie: *meijer*.

meiolderbeien; zie: *wacholderbeien*.

Meisters; ingezetenen van Uithuizermeeden. Zie: *Mei*.

mekeeren; zie: *mekijêrn*.

mekander = elkander, en staat voor: malkander. Vgl. *mekoar*, en *'nander*.

mekoar = **mekander** = malkaar, malkander, elkander; *zij kennen mekoar an 't wamske* (of: *wamsien*) = zij kennen elkander door en door, zij kennen elkanders eigenaardigheden en weten zich daarnaar te richten of te voegen. – *mekoar* staat voor: malkaar, dat weer uit malkander is samengetrokken, bij *Kil*. malckander = man elck ander. *OHoll.* malck den anderen, en: mallic andren, en: elker manlijc. *Melis Stoke* (Huydec.) III bl. 62: Mallic kent hem selven wale, enz. In *Walewein*: Mallic proeve sine cracht, en in *Ferguut*: Mallic spranc op sine been, alsook: Mallic so sach al omtrent. “Uit deeze voorbeelden, en onze woorden Elkander en Malkander (Zegt *Huydec.*) is licht te zien dat Mallic niet anders beteekent dan Elk.” *Oostfr.* malk, *MNederd.* malk, mallik, malich, melk = ieder, en *ten Doornk.* haalt op het woord *malk* aan, *Wiarda* (*Oostfr.* Gesch. II, 62), aldaar het “*Losungslid*” van den graaf van Oldenburg bij zijn bezoek aan de grensvesting Friedeburg: ruse, muse, ruse, malksch tho sinen huse.

mekijêrn, mekaiêrn, mekeeren = schelen, deren; *wat mekijrt joe?* = wat scheelt er aan? *heur mekijrt altied wat* (klemt. op: *wat*) = zij is nooit recht gezond; *an mie zel 't nijt mekijern* = aan mij zal het niet liggen, als bv. die zaak niet tot stand komt. Staat voor: mankeeren. bij v. *Dale* = feilen, te kort komen, te kort schieten, in {p.2103} gebreke blijven.

mel; melle (= melde), soort van Ganzevoet (*Chenopodium*) zoowel als de eigenlijke Melde (*Atriplex*). De zeeganzevoet komt aan de zeekust na de zeekraal en het kweldergras, te gelijk met de zee-Weegbree (*reije*), veelvuldig op pas uit zee aangespoelde gronden voor. (v. *Hall Neerl. Plantensch.* bl. 178). – Wij onderscheiden *melle* in *roode* en *witte melle*; het zaad van 't laatste is, gekookt, goed varkensvoeder. *Oostfr.* melde, melle, *Nederd.* melde, melle, mell, *MNederd.* melde. Zie ook: *zolte melle*.

melaiſkes; zie: *melijſkes*.

melakken (*Auwen*) = nietige boodschappen.

melasse (*Stad-Gron.*) = godsdienstige kwezelaarster; *'n fiene melasse* = een schijnheilige. (v. *Dale*: melasse = suikerstroop.)

melden, mellen = roemen, bij 't jassen en pandoeren, zooveel als: 't *stuk*, vier boeren, azen, heeren, vrouwen, driekaart, vierkaart, enz. roemen; *kennen melden* = *wat in roem hebben* = kunnen roemen. Zie: *stuk*.

melenbrei, melenbrij = meelpap, brij van meel. (v. *Dale*: Dit bn. (nl. melen) dat men bij sommigen vindt, zal wel nooit of nimmer voorkomen.)

meleur, voor: gebrek aan een voorwerp, voornamelijk ten gevolge van een ongeluk; *meleur an 't bijn hebben*, voor: wonde, gezweer, kneuzing, enz.; *hij het vallen en meleur de arm kregen*. 't *Fransch* malheur = ongeluk. *Oostfr.* mallören = verongelukken.

melîg; zie: *meeldêrg*.

melk, in de *Ommel.* onzijd.; ook bij *Kil*. – *kou op melk hebben* = eene koe hebben die op dit oogenblik melk geeft.

melkboalie; soort van vat waarin de melk staat te zuren. Zie: *boalie*.

melkcenten; het geld dat men ontvangt door het verkoopen van melk aan menschen die ze òf 's morgens, òf 's avonds komen afhaken en die men *melkholders* noemt. – Ook het geld dat daarvoor besteed wordt; *dei melkcenten loopen nog al wat an in 'n hijl jaar*, (zoowel voor die ze ontvangt als die ze uitgeeft). In de {p.2105} meeste dorpen zijn personen die er één of meer koeien (ook schapen en geiten) op houden en de melk uit huis verkoopen, wat voordeeliger is dan ze te karnen. Vgl. v. *Dale* art. melkcenten.

melken, voor: hebben, houden, er op nahouden; *wie melken twee koeien* = wij hebben twee melkgevende koeien.

melkenbak; zie: *melkentwijbak*.

melkengört = gort in water gekookt en met melk gegeten.

melkengörtenbrei = gort met melk samen gekookt, pap van gort en melk.

melkenkelder; zie: *melkenkoamer*.

melkenkamersgereedschappen (alleen in geschrifte) = melkgerei, melkgereedschap (welke woorden echter bij v. *Dale* niet voorkomen). Te *Uithuizen* “boeldag van karn- en melkenkamersgereedschappen” (1868); te *Mensingeweer* “van boeren- karn- melkenkamersgereedschappen”, enz; te *Zuidhorn* “van boeren- en melkenkamersgereedschappen”, enz. Zie: *melkenkoamer*.

melkenkoamer = **melkenkelder** (*Fivelgoo*), in geschrifte *melkenkamer*, in de *Ommel.* eene soort van kelder, melkkelder, waar de melk te roomen gezet en de boter bewaard wordt. “*Den kikt zij noa de melkenkelder, Of alles glad is, wit en helder.*” – Van eene vrouw die dikke borsten heeft, zegt men: *zij het goude melkenkoamers*.

melkens (*Ommel.*), als tijdsbepaling; *noa melkens* = na het melkuur; zoo ook: *veur melkens*. Zie ook: *eten*.

melkensbrug; zie: *melkoavensbrögge*.

melkenstied; zie: *melkoavend*.

melkentweibak, **melkentwijbak** = **melkenbak** = melk waarin beschuit is gebrokkeld. Ook: beschuit met melk gestoofd, als zuigelingsvoeding. Zie ook: *tweibakken*, en: *melkentweibakskerel*.

melkentweibakskerel = **melkentwijbak**, schimpnaam voor een verwend, wekelijks persoon. Zie: *tweibakken*, en: *melkentweibak*, en vgl. *doomnieskerel*. {p.2107}

melkenwoater; een drank, bestaande uit melk, verdund met water.

melkerei hebben = een of meer koeien houden, inzond. voor eigen gebruik.

melkgeven, als znw. bv. in: *as 't op melkgeven ankomt heb ik de zwartbōnte 't lijst* (het liefst); *wie hollen onze kou an om 't melk geven*, waarin ligt: zij geeft veel melk.

melkgever; koe (ook: schaaap) die melk geeft; *dei kou is 'n beste melkgever* = geeft veel melk; *Engelse koeien bin slechte melkgevers*.

melkhoalen, in: *de maid is hen 't melkhoalen*. Zie: *melkcenten*.

melkholders; zie: *melkcenten*.

melkholders = *melkholders*; zie: *melkcenten*.

melkhoes; het huis, waar men de benodigde melk dagelijks vandaan haalt; *wie hebben gijn melkhoes, wie krieggen 't van de melkkar*.

melkkar; het voertuig waarmede men de ondermelk en karnemelk der boterfabrieken bij de huizen, ook in naburige plaatsen verkoopt; *wie hebben melk van de melkkar*, ook alleen: *wie koopen melk van de kar*.

melklap. Aldus noemt men eene koe die zeer veel melk geeft; ook *Dr.* (Eigenlijk zooveel als: groot uier.)

melkmollen; zie: *mol 2*.

melknust (melknest; *Westerw.*) = omhulsel van stroo gevlochten om de melk voor bevrozen te bewaren.

melkoavend, melkoavenstied (*Old.*) = **melkenstied** (*Ommel.*); de tijd, p.m. 4 uur waarop des namiddags de koeien worden gemolken. *WVl.* melkavond = vespertijd, halfachternoon; zoo genoemd omdat men dan de koeien gaat melken in de weiden en bilken. (*De Bo*).

melkoavensbrögge = **melkensbrug** = **melkoavendboterham**; de boterham, die de kinderen, ook wel de meiden, omstreeks dien tijd krijgen. Zie: *melkoavend*, en: *vesper*.

melkschoamel; zie: *schoamel 2*.

melksökkeloa; melksukkeloa; zie: *sukkeloa*.

melkstip; melk met stroop of suiker om er meelspijs in te doopen; tot hier {p.2109} *wie eten pöffert mit melkstip*.

melktien; melktiene, in geschrifte *melktien*, ook: *melktijn*; zie: *tiene*.

melktrogtje; zie: *trog*.

melkval; zie: *melkvaller*.

melkvaller, melkval (*Ommel.*), in 't *Westerkw.* ook **melkvoart**, de afgesloten plaats, ook wel een overdekt hok, waar de koeien en schapen, in het land, worden gemolken. (Bij *Wassenb.*: eester, iester, een klein, bij huis gelegen, met water omringd en door een dam afgesloten, vaak ook met boomen in de wallen beplant stukje lands, waar het vee tegen den melktijd wordt bijeenverzameld. – *Van Halsema*: **valte**, een melkvalder, zijnde een besloten plaats in het land waar in men de koeijen melkt. –) Zal staan voor: melkvaalt, (dat niet, maar: mestvaalt, dat wel bij v. *Dale* voorkomt, en = overdekte of onoverdekte kuil tot berging van mest, alsook: vaalt = mestkuil.)

melkvoart; zie: *melkvaller*.

melkwarm, fig. = zóó als men het kan wenschen, onder de gunstigste omstandigheden; 't *mout melkwarm wezen*, zegt men bv. van moeilijk te bewerken kleigronden, en zooveel als: slechts wanneer regen en droogte te rechter tijd komen is van zulk land een' goeden oogst te verkrijgen; *hij mout 't altied melkwarm hebben* = 't moet bij hem altijd juist van pas zijn, hij moet geene hinderpalen hebben te overwinnen, 't moet hem steeds naar den zin gaan.

melkzeiën = melk klenzen; *dat melkzeiën gait bie de boeren moar roeg tou* = de melk wordt niet goed gezuiverd. Zie: *zeiën*.

melkzoeger (melkzuiger; *Westerw.*, enz.), voor: kamperfoelie. Aldus omdat de kinderen aan de bloemen zuigen. {p.2111}

melle; zie: *mel*.

mellen; zie: *melden*.

melijfkes; melaifkes = madeliefjes die in de tuinen gekweekt worden, *Bellis perennis*. De kleine madelief, die in 't wild groeit, heet in 't *Old.* *landjebloom, landjebłom*, in de *Ommel.* *vennebloum*, in *Oostfr.* *fenneblöme*. Ons: *melijfke* echter *Oostfr.* *mallêfke, marlêfke*, *mooileevke*, *HD.* *Marienliebchen, Massliebe, Nederl.* *madelief* (= lief bloempje der made of weide), *Ned.-Bet.* *meizuuntje*. Volgens v. *Hall* ook bekend onder den naam van: *grasbloem, maagdelief, Margariethen, meizoetjes, meliefkes. Neerl. Plantensch.* bl. 133.

mem; memme = **mam** = moeder, onder den geringen stand in de kindertaal, later: **mouder**; overigens **moe, moeke, moetje**. *Friesch* *mem, Dr.* *mam, Marken* *mem, ZLimb.* *mem, Oostfr.* *mamma, mamm', Helgol.* *mem, Saterl.* *memme, Wangeroog* *mäm, Nederd.* *memme, mämme, Oudfr.* *mem, mam, Noordfr.* *meem, mem, mamm, mimme, AS.* *möme, Cimbr.* *Eng.* *mam, Fransch* *maman, Ital.* *mamma, Sp.* *mama, Grieksch* *mammia, HD.* *Mama, Nederl.* *mama, ma*. – *Kil.* *memme, sugster, voester, minne; Lat.* *mamma* = moederborst, uier, tepel; *HD.* *Memm* = vrouwenborst. – *mem*, bijvorm van: *mama*; – *moeke, moetje* verkleinw. van: *moe*, als verkorting van: *moeder*, dus eigenlijk = *moedertje*.

memme; zie: *mem*.

memshand, memshandje, memmehandje, aardigheidshalve voor de linkerhand, als men er nl. iets mee verricht; *hij et* (enz.) *mit memshand. Stadsfr.*: met 'n *memmehandsje* 't werk doen = 't werk ten halve verrichten. Zie: *mem*.

menander; zie: *'nander*

mender, menner, voor: *drekmender* (zie ald.); *bin de menders* {p.2113} *d'r al west?* nl. om de ton te ledigen.

meneer; zie: *manheer*.

meneuvers (zonder enkv.), voor: bewegingen, gebaren, grimassen; ook = nukken, knepen, uitvluchten; *hij mouk zōkke roare meneuvers, men mōs t'r wel om lachen; stil zitten jong! gijn meneuvers, heurste!?* – *wat meneuvers bin dat nō weer?* = wat zijn dat weer voor draaierijen? *Oostfr.* manöver = kunstgreep, kunststuk, streek, kneep, enz.: wat mâkst du mî dâr nu wër för manövers? hê hed altîd allerhand manövers bî d'ende. Van het *Fransch* manoeuvre (handgreep, kunstgreep, enz.), van het *Lat.* manus = hand, dus eigenlijk zooveel als: handenarbeid.

mengel; eene maat voor bier, nagenoeg = een half liter. *Oostfr. Westf.* mengel, eene maat voor vloeistoffen. – 't Woord moet hier thans als verouderd gerekend worden, ofschoon nog in gebruik is: *mengelsglas*, een cilindervormig glas, voor bier, melk en water. Ook deze naam, zoowel als het voorwerp, zal welhaast voor: bierglas, hebben plaats gemaakt. (v. Dale: mengel, eene oud-Nederlandsche vochtmaat; als wijn-, bier-, oliemaat = 1.21 liter; als brandewijnmaat = 1.23 liter; als melkmaat = 1.81 liter.)

mengelsglas; zie: *mengel*.

mengen, in den zin van: zich vermengen, nauw verbinden, bv.: *woater en waitenmeel wil nijt mengen* = wil niet *gebōnden* worden, men kan er geene pap van maken; *woater en stiesel* (stijfjel) daarentegen wèl.

mengselpot = beslagpot. Zie ook onder art. *moes*.

menist = Mennist, Mennoniet. Schertsend zegt men van iemand die uiterst voorzichtig in 't spreken is: *hij 's menist*, en tegen iemand die veel van zoete waar (*zuit goud*) houdt: *bist menist*.

menistenbroa; stuk vleesch van het achtereinde van een geslacht rund, ook: **koamerstuk**.

Menistenvermoaning, ook alleen **Vermoaning** = Mennonitenkerk, {p.2115} eigenlijk kerkje waar de voorganger, geen geordend predikant, *Vermoaner* genoemd wordt. – In de acta van de voormalige Classis van het Westerkwartier komt voor: Over stoutigheid en lasterings van een Mennisten vermaner zal politique correctie verzocht worden (1661). Vgl. v. Dale, artt. vermaanhuis, vermaner, en: vermaning.

menistenwoarhaid roaden; zie: *menistjen*.

menistîg (*Vredewold*) = fijn in het maken van aanmerkingen op min juiste uitdrukkingen. Zie: *menist*.

menistjen = **menistenwoarhaid roaden**; een potspel waarbij diegene betaalt, die raadt, hoeveel voorwerpen in de geslotene hand worden gehouden.

menje, wordt te *Woltersum*, enz. van kinderen wel gehoord voor: moeder. – *Menje*, meisjesnaam, bijvorm van *Manna*, en *Menna*.

menne; zie: *mennen*, en: *mennîng*.

mennen = inhalen van het graan, oogsten; *de boeren bin drok an 't mensen*; *Dr.* inmennen, *Zeel.* an 't maenen zijn = inoogsten, *Ned.-Bet.* menne, *WVl.* mensen = inoogsten, den oogst inzamelen. (*De Bo*). – *mismennen* = de stalmest naar het land rijden; *zij hebben 't mismennen doan*; *tōrfmennen*, in de *Ommel.* *tōrf opmennen* = turf uit het schip naar huis rijden. Voorts nog: *hooimennen*, of: *heumennen*, *stroomennen*, *garstmennen*, *hoavermennen*, *waitmennen*, *boonenmennen*, *vlasmennen*; zie ook: *tussenbaidemennen*. – *Zegsw.*: *deur de keel mensen* = *deur 't halsgat joagen* = verbrassen, doorbrengen. Vgl. v. Dale artt. *keel*, en: *keelgat*.

menner; zie: *mender*.

mennevolten (*Auwen*); soort van pens die men tot het maken van rolpens gebruikt. *Kil.* menighvoude = maag van een os of rund boekpens, en woordelijk: met veel vouwen, dus hetzelfde als het *Nederl.* boekpens, en: bladmaag. {p.2117}

menneweg; zie: *mennîng*.

mennîg; minnîg (*Hoogel.*) = menig, velen, ook in samenstellingen: *houmennîg* (klemt. op: *hou*), hoeveel voorwerpen, personen, enz.; *hou mennig*, of: *houveul stark wassen zij?* = hoevelen waren zij in getal? Met den klemt. op: *men* = hoe menigeen, hoe velen; *hou mennîg arm mens dei gijn zat eten krigt!* – *de houmennîgste* = de hoeveelste, naar de rij af. *NBrab. Neders.* mennig = menig; *Oostfr.* mennîg, *Kil.* menigh, mannigh, *Oudfr.* monich, manich, monech, manch, mang; *Friesch* mennig, *Saterl.* manich, *OSaks.* manag, maneg, *AS.* manig, maenig, moneg, *OEng.* manig, *Eng.* many, *OHD.* manag, maneg, manig, *MHD.* maneg, manee, mane, manch, manich, maning, menig, menic, meng, mâng, menc, *HD.* manch, *Goth.* manags. Zie ook: *stök of mennig*, en onder art. *toubinnen*.

mennîge = menige; *Westendorp*: *mennige* = eenige.

mennîgmoal (= menigmaal), voor: dikwijls, herhaalde malen, bij herhaling; *ik zeg mennigmoal tegen mien vrou dat 't zoo nijt langer ken; mennigmoal slept hij an acht uur toe.* Ook = mogelijk, wellicht; *mennigmoal is hij in 't dijp verdrônken.*

mennîgsten = hoeveelste der maand, datum; *wat mennîgsten is 't?* = welken datum hebben wij van daag? *hij is de zoomennîgsten joarîg* = verjaart op dien datum; ook *Dr.* Zie ook: *houmennigsten.*

mennîgte = menigte; *deur de mennîgte mout 't komen* = veel kleintjes maken één groote = door het talrijk bezoek moeten wij een bestaan hebben, zegt bv. de herbergier.

mennîgijn, mennîgain, ook schrijft men: **minnigain** = menigeen.

mennîng (*Old.*) = **menpad** (*Ommel.*) = **menneweg, menne** (*Veenkol.*) = de weg die over het land loopt ten dienste van het landbouwbedrijf; *'t menpad en de halve slooden goan van 't land of. Dr.* {p.2119} *menning, menpad, menweg.* Handel. Gemeenteraad Groningen (1871): “De Gemeente Groningen zal eene dubbele batte leggen en onderhouden over de doorsnijding van de menning tusschen de plaatsn n° 41 en n° 42, *Kiel* oostkant”, enz.

menpad; zie: *mennen*, en: *oetrec*.

mensen, mensken, als stoplap: *ik zeg joe mensen! 't sneide mensen!* – Verwonderend: *mensen mensen! = god mensen! heere mensen! = mensenkinder!* Vgl. *mens*.

mens, mensk. Wanneer vrouwen uit den geringen stand onderling vertrouwelijke, gemoedelijke of ook hartstochtelijke gesprekken voeren, hoort men dit woord eenigszins slepend of met nadruk uitspreken; *mens! wat zeg ie?* = kan dat waar zijn? *joa, mens, 't is zoo! och mens! hou mie 't muide!?* = gij weet niet hoe 't mij speet! *'k heb zoo 'n pien*, of: *'k wôr d'r zoo roar van* (enz.) *'ken 't gijn mens zeggen!* = ik kan er geene woorden voor vinden; *heere mens! hou duur ie dat woagen!?* Voorts: *'t is nijt om d'r mens bie te blieven*, zooveel als: de toestand is zóó ellendig dat men er wel onder moet bezwijken. *WVl.* mensch, als uitroep van verwondering, medelijden of verslagenheid. (*De Bo*).

– Het meerv. luidt, met name te Groningen: *mensken*; elders hoort men: *mins*, en: *minzen* (*Hoogel.*) Zie ook: *mensen*.

mensdôm, voor: de maatschappij, of beperkter: de kring waarin men leeft; *'t mensdôm bestait jà zoo* = de menschen zijn nu eenmaal niet beter, wat zal men er anders van verwachten! *'t is best weer veur 't mensdôm* = het weder is uitstekend voor menschen die veldarbeid moeten verrichten; *is nijt veul starfte onder 't mensdôm* = in deze streken is het sterftcijfer niet groot.

mensenleven. *Zegsw.:* *zökke doagen goan d'r nijt veul op 'n mensenleven*, iron. voor: dat is een moeilijke dag geweest, bv. als men te gast is geweest en buitengewoon veel heeft gegeten en gedronken.

mensenschou, mensenschou = menschenschuw. Oudt. schouw = vreesachtig.

mensk; zie: *mens*, en: *mensen*, alsmede: *k*.

menskedokter = geneesheer, arts, ter onderscheiding van *peerdok*-{p.2121} *ter* = veearts.

menskeëten = voedsel dat voor den mensch past, wat algemeen door het volk als spijs wordt goedgekeurd; *mous mit spek is goud menskeëten*; *galstërg of bedurven spek is gijn menskeëten*.

menskelucht, zegt men van de onzuivere lucht, bv. in een bedompt slaapvertrek.

menskenkinder! = **kinder kinder!** uitroep van verbazing; *Zeel. mensenkinders! Oostfr. kinner!*

menskenschou; zie: *mensenschou*.

menuutwiezer, menuutwiesder = minuutwijzer.

menijltjeperen = **menijltjes**; eene soort van niet sappige peer, eigenlijk: mooi-Neeltjespeer.

menijltjes; zie: *menijltjeperen*.

ment, in: *nou as de ment!* = spoedig! spoedig! rep u! (*Ien de verkijzingstied op 't Hoogeland*, n° 11): *dei ment!* = *dei Saul!* enz. = sapperloot! (Vgl. mentie = melding, gewag.)

menijr, meneir, menair = manier, wijze van doen; *da's hijl gijn menijr van doun* = die behandeling verdient afkeuring, dat hadt gij niet verdiend.

menwoagen; wagen waarmede het graan in de schuur gehaald wordt, de gewone boerewagen, maar alleen dan zoo genoemd wanneer men aan 't *mennen* is; *op menwagen zitten* = het koren, enz. van het land rijden; *boer het zulf hijle dag op menwoagen zeten, hij 's muid* = mijn man (of: onze boer) heeft den geheelen dag geholpen om het koren naar huis te rijden, nu is hij vermoeid. *WVL. mennewagen, meinwagen* = wagen om den oegst van den akker naar de schuur te voeren. (*De Bo*).

mep = klap, slag tegen het hoofd. Zie: *anwaisel*.

meppen; zie: *peppen*, en: *mep*.

mer, als 2e naamvalsvorming in sommige plaatsnamen, vooral op: *wold; Midwolmer* (Midwolder), *Oostwolmer* (Oostwolder), *Feenderwolmer* (Finsterwolder), *Bennewolmer* (Bellingewolder). {p.2123} Ook in samenstellingen, als: *Oostwolmerpolder*, enz.

mere: zie: *meer 1*.

Mereike; zie: *Moarioa*.

merelseltje, in: *da's 'n vertelseltje van merelseltje*, voor: eene vertelling, sprookje. Kan zooveel zijn als: mal (leelijk) relletje.

meroakel (= mirakel), in de *Ommel*. voor: alles wat niet alledaagsch is, wat als iets buitengewoons wordt aangezien; *dei kou is stom bot vet, 't is 'n meroakel!* – *wat zet dei kerel doar 'n hoes, 't is meroakelachtîg!* of: – *'t is 'n meroakel! wat ken dei köster zingen, 't is 'n meroakel!* *Friesch* merakel oppe panne. Telkens kan hiervoor *meroakelachtîg* in de plaats gesteld worden. – *veur meroakel liggen* (of: *leggen*) = bewusteloos zijn, door dronkenschap of eenig zenuwtoeval; *ströntmeroakel*, schimpnaam voor een verwaand persoontje. Ook bijv. gebruikt: *'t is meroakel weer*, ook: *meroakel mooi weer; meroakel kou*, en: *meroakel dikke* (of: *vette*) *kou; meroakel gewas*, enz.; “*dei kerel het meroakel knappe oetwassen dochters, hai kon d'r wel mit goan tügen.*”

meroakelachtîg; zie: *meroakel*, en: *achtig*.

merrinas = merinos, eene geweven wollen stof.

merinassen, bijv. = merinos; *merrinassen rok*. Zie: *merrinas*.

mes; zie: *sjouerman*, en: *mest*.

mêschijn = misschien, wellicht.

mesester; eene katoenen stof; wordt ook wel met *oamias, ommias* verwisseld; 't eerste dient ook voor kielen, buizen, enz., 't laatste alleen voor broeken, en is geribt; *mesester* is ook meer fluweelachtig. De *mesestêrn bōksens*, waarvoor men ook zegt: *oamiassen* of *oamiëssen bōksems* werden vroeger algemeen gedragen en zijn nog veel in gebruik. – Aldus naar de fabrieksteden Manchester en Amiëns.

mesien (onzijd.) = machine, inzonderheid voor: dorschmachine, en: *stoomdorschmachine*, alsmede voor: naaimachine; *bie* {p.2125} *'t mesien wezen* = werkzaam zijn bij eene

stoomdorschmaschine, tot die ploeg werklieden behooren; *dei naister nait op 't mesien*. Zie: *handmesien*. – *Zaansch mesien* = machine.

mêsjet = manchet, handlub; *woar is mien ijne mêsjet? 'k heb guster'n d'rziënt mêsjetten koft*.

mêsjetknoopen = manchettenknoopen. Zie: *mêsjet*.

mesk = messing, gekalamijnd koper; *'n mesken lamp* (keukenlamp) = koperen lamp.

meslemt, mestlemt = messelemmet of messelemmer. Zie: *lemt*.

messêln = metselen; *messêlwark* = metselwerk.

messels = mazelen; *Kil.* messelen, maselen, maseren, maselsuchte, *HD.* Masern, *Oostfr.*

messels, *Neders.* masels, *Eng.* measels, measles; *MHD.* mas, masz = vlek.

messêlwark; zie: *messêln*.

mest (*Old.*) = mes; *wat veur 't mest hebben* = pret, feest in 't vooruitzicht, ook: een goeden maaltijd hebben; ergens *'t mest legen* = daar blijven eten. (Voorheen nam elk mes en vork mee als hij op eene begrafenis of ter maaltijd werd genoodigd). – fig.: *hij het 't mes in de rug* (*Hoogel.*) = zijne zaken staan slecht, hij gaat bankroet, enz., eigenlijk zooveel als: men is bezig hem te slachten, hier; hij is aan zijne schuldeischers overgeleverd (v. *Dale*: met het mes in den buik zitten = in groote verlegenheid, in angst verkeeren); *wie zellen d'r gijn mesten* (of: *messen*) *om trekken* = wij zullen er geen twist om krijgen, bv. bij eene verdeeling of keuze. *Oostfr.* wi willen d'r gîn mesten um trekken.

mestbōdde; zie: *misbōd*.

mestdobbe; zie: *misdob*.

mester, ook wel voor: meester, d.i. onderwijzer. *Oostfr.* mester, mêtter. Zie: *allemans mester*. – Ook: *hij het hōm* (of: *zōk*) *d'r mester van moakt*. Van het *Lat.* magister. {p.2127}

mesterharm = *meesterharm*; zie ald.

mesterkwoad (klemt. op: *kwoad*), schertsend voor: deugniet, plaaggeest; zoowel voor vrouwl. als manl. personen. “*Nou vroug ik joe ook: mester kwoad! Wel ombounen, de olle veldwachter?*”

mestêrn = onder geneeskundige behandeling zijn; *Friesch Overijs.* meistern, *Dr.* mestern, meistern, *Zeel.* meesteren, *NBrab.* mistere. *Jer.* 51:9 meesteren = verplegen, heelen; *Hoof*t meesteren = genezen. *WVl.* meesteren met = een geneesheer, of een geneesmiddel gebruiken. (*De Bo*). Zie ook: *doktêrn 1*, *doktêrn 3*, en: meesteren bij v. *Dale*.

mesterschōp = meesterschap; *speulen om 't mesterschōp* = nog ééne partij spelen, bv. jassen, dammen, schaken, biljarten, welke (voor dien keer) zal beslissen wie de knapste zal gerekend worden. – *'t gait om 't mesterschōp*, zegt de moeder, wanneer haar dochttertje, enz. zich tegen haar verzet, en zij baas wil blijven.

mestlegger, meslegger (messenlegger); voorwerp van glas of metaal, die bij den maaltijd wordt gebruikt om het mes er op te laten rusten. (Komt alleen bij fatsoenlijke lieden voor.)

mestlemt; zie: *lemt*.

mestporten; zie: *misplank*.

mestvolder; zie: *volder*.

met = gehakt vleesch, met vet vermengd, waarvan worst wordt gemaakt, (ook *Veluwsch* en *Oostfr.*); *metworst* is worst van vet varkensvleesch en *vleesworst* van rundvleesch en rundervet; *metplank*, een kort plankje, waarop men het *metsnieden* doet. (v. *Dale*: met = gehakt vleesch, inz. gehakt van versch varkensvleesch; metworst = beuling = worst.) *Kil.* met, mette = het fijnste vleesch van een varken; *Oudfr.* mete, met, meit = spijs, vleesch, *Friesch* meet = vleesch; *OSaks.* meti, mat, *AS.* mete, maete, *Eng.* meat, *ONoorsch* matr, *Noorw.* Zw. mat, *Deensch* mad, *Goth.* mats, *OHD.* *MHD.* maz = spijs, voedsel.

met (*Stad-Gron.*) = mit = mede; *goa je met?* = gaat gij mee? *neem hōm moar met* (of: mit); *hij het mie metnomen* = hij heeft mij medegenomen, ook in den zin van: bedrogen, afgezet; *da's mooi mit* = dat is een mooi, toevallig voordeeltje; *'t is hom mitloopen* = 't is hem medegeloopen, hij is gelukkig geweest; *'t wil niks mit* = (het kind) groeit niet voordeelig op,

blijft achterlijk; *mit lichten* = met het aanbreken van den dag; *mit vief monden eten*, zegt {p.2129} men van het vee, wanneer het veel en aanhoudend regent, waardoor er veel gras vertreden wordt; *dat gait 'r mit* = *dat gait 'r nog mit deur*, dat duurt het langst, is op den duur het voordeeligst, beantwoordt nog het best aan het doel; ook, fig.; daar komt men het verst mee; *dat zeg ik mit* = daar stem ik mee in, dat zeg ik met u; “*de jong zien ollers wollen niks mit geven*”; (mede geven, bij 't trouwen). – Ook voor: terwijl, op het oogenblik in: *mit dat hij d'r inkomt*; *mit dat hij schijten wil*, enz. (Vgl. v. Dale art. met 1). – En = meedoen, meespelen; *wel wil mit?* = wie wil meedoen, roepen de kinderen, als zij een spel willen beginnen. *Dr. Landr.* (1608) III, 28: ten waere die voorwaerden anders met brachten.

met dat = omdat, daar; *met dat hij te loat kwam bie 't spoor bleef hij in de stad.*

metel; zie: *medel*.

meten; *zè we*, of: *zel we ijs meten?* zooveel als: zullen wij eens rug tegen rug gaan staan om te zien wie het grootst is? Vervoeg.: *meette*; *meten*.

meterjoalen = bouwstoffen, materialen; *Dr.* mederjoalen.

metijrie, metairie (onz.) = materie, etterstof. Zie ook: *oa*.

metoal; niet gebruikelijk voor metaal in 't algemeen, wel voor brons in 't bijzonder.

metplank; zie: *met I*.

metras (onzijd.) = matras, vrouwl.

metsnieden; zie: *met I*.

mettêrg; zie: *eelsk*.

metworst. *Zegsw.:* *proaten as 'n metworst dei 't vet ontloopen is* = in 't wilde er wat heenpraten; *metworsten spinnen* = niets doen, lanterfanten; *de metworst hoalen* = een metworst als premie ontvangen van een logementhouder waar men het eerst over ijs is aangekomen. “Uit Wildervank is dezer dagen schipper Pomp op schaatsen naar Borgercompagnie gereden en heeft aldaar de eerste metworst gehaald van den kastelein Bakker.” (N. v.d. Dag 1895, 9 Jan.)

metworsten; bijnaam der ingezetenen van Uskwerd.

meu, meuke (*Westerw.*) = moei, tante. {p.2131}

meubelsits; eene soort van gedrukt katoen tot overtrek voor meubelen. (v. Dale: sits, eene soort van gedrukt katoen).

meuge, in: *hij wijt zien meuge nijt* = hij eet meer dan hij kan verdagen, weet zich niet te matigen. *Sprw.:* *Elk zien meuge, zee de boer, ik eet viegen*, of: – *zee de jong, ik eet viegen en mien mouder et zijp*. (v. Dale: ieder zijne meug). *Oostfr.* Elk sîn mōge! sâ' de jung', ik ât fîgen un mîn môr ett bōnen. *Nederd.* möge = vermogen, macht, lust, neiging; *MNederd.* moge, *MHD.* muge, müge, möge = macht, kracht, vermogen. (v. Dale: heug = smaak, zin; tegen heug en meug = met tegenzin.)

meugelkhaid = mogelijkheid; *mit gijn meugelkhaid kōn wie*, enz. = 't was ons onmogelijk om, enz.; *is gijn meugêlkhaid op* = dat zal (voor ons) onmogelijk zijn.

meugen; zie: *maggen*.

meuke (*Vredewold*) = stiefmoeder, in *Westerw.* = moei. Zie: *mui*, en *muike*.

meukêrg; wordt van vlas gezegd dat door regen en wind tegen den grond wordt geslagen en zodoende minder waarde heeft.

Meulenhörn; zie: *hörn*.

meuln; zie: *möln*.

meulnlasten; zie: *meulnschot*.

meulnpeerd; zie: *mölnpeerd*.

meulnpolder; **mölnpolder**, in geschrifte *molenpolder*, zie ald.

meulnrrou; zie: *rou*.

meulnschot = **meulnlasten**, **mölnlasten**; de jaarlijksche kosten ten gevolge van het bouwen, enz. van een' watermolen, d.i. een molen die het water opmaalt.

meulntjes, in: *mit meulntjes loopen* = door verstrooidheid of onoplettendheid zich telkens vergissen; 't is net of toe mit meulntjes lopst. (v. Dale: met molentjes loopen = zich als een kind gedragen.) {p.2133}

meune; zie: *meunîng*.

meunîng = *meune*; eene soort van brasem. *Dr.* meune, zekere visch; *Overijs.* munne, meune, volgens *Halbertsma* een zeelt, volgens anderen eene soort van blanken voorn; eigenlijk: mudhond, *OHoll.* muidhond, *Friesch* muwdhoun, een grondige, slijmerige visch, en daarom zooveel als: modderhond. *Zeel.* muidhond = zeelt; *Zw.* mudd = eene soort van karper. (v. Dale: meun, zeker bronsachtig bruine visch, dien de visschers aan den *hesseling* geven; een olijfgroene visch, die in al onze rivieren menigvuldig wordt aangetroffen.)

meur = murw, zacht, week, sappig, malsch, van vleesch. Ook wordt het van linnen gezegd, dat licht scheurt. *Oostfr.* mör = murw, *Nederd.* mör, *MNederd.* mor, morwe, *Kil.* morwe, murwe, *OHD.* muruwi, murwi, *MHD.* muruwè, murwe, mürwe, *HD.* mürbe, *Zw.* mör, *Deensch* mør.

meurbroa (*Old.*) = **muurbroa** (*Ommel.*); het lendestuk van een rund, of ook: het stuk uit de korte ribben genomen; het stuk daarop volgende heet: *runderbroa*. *Dr.* meurbra = lendenstuk, als zijnde malsch vleesch; *Kil.* braed = stuk gebraden vleesch, *Oostfr.* mörbrâ, *HD.*

Mörbraten, Mürbraten, Rückenbraten; *Neders.* murbrade, *Holst.* mörbraden = het zachte vleesch, dat onder de nieren aan den ruggegraad van runderen en varkens zit; *Deensch* mörbrad. Eigenlijk = murw gebrad. Zie: *meur*, en: *broa*.

mevijêrn = plagen, kwellen, gewelddadig behandelen, van menschen gezegd. 't Basterdw. moveeren = bewegen, in beweging brengen, van 't *Lat.* movere = storen, hinderen, ontroeren, ontrusten, en dus zooveel als: tot verzet dwingen.

meziek (onzijd.) = muziek; *wie goan noa de Harmonie om 't meziek*. Ook in alle samenstellingen.

Middag = **Middagsterdeel**; eene der onderdeelen van het oude {p.2135} Hunsego, waarschijnlijk omdat het ten zuiden van het overige Hunsego was gelegen of het zuidelijk deel daarvan uitmaakte. Het bestond uit 9 kerkdorpen: Hoogkerk, Leegkerk, Dorkwerd, Wierum, Oostum, Garnwerd, Ezinge, Feerwerd en Aduard. Thans vormt *Middag* het *Oostelijk Westerkwartier*. (*Dr. Acker Stratingh, Aloude Staat II*, bl. 119. – *Middagsterdeel* ook naam van een Onderwijzers-Gezelschap.

Middagsterdeel; zie: *Middag*.

middêg. In de *Ommel.* wordt de *a* in: middag toonloos, zoodat het laatste deel niet meer dan een achtervoegsel is gebleven. – *t'middêg* (te middag) = heden middag; *dat ken we 't middêg wel down* = dat (werk) kunnen wij wel tot den namiddag uitstellen; (vgl. *tóavent*); *middêg op middêg* = elken middag, nl. bij of onder het middagmaal. Vgl. *bramsel*.

middêgtied = in het middaguur bij den boer, tusschen 12 en 1, de schafttijd.

middel, in de uitdrukking: *mit gijn middel* (met den klemt. op dit woord) *kōn wie*, enz. (een doel bereiken) = wat wij ook beproefden, alles was vergeefs; eigenlijk zooveel als: alle middelen, die wij aanwendden, schoten te kort, 't was ons niet mogelijk.

middeldeelen (in geschrifte); delen uit het middengedeelte van den boom. Te verkoopen (1864): "eene groote partij kroon- en middeldeelen."

middeldeur (klemt. op: *deur*) = middendoor, in twee stukken, zonder dat die even groot of lang hoeven te zijn. Vgl. *Middeleeuwen*, en: *Middeneeuwen*, enz.

middeldiek, in geschrifte *middeldijk*; de dijk van Spijk tot Wierhuizen, in 1718 aangelegd, toen de zoogenaamde *Oude dijk*, die tot aan dien tijd de hoofdwaterkeering in het noorden heeft uitgemaakt, maar door den stormvloed van 1717 werd verwoest, en niet weder hersteld is geworden. *Dr. R. Westerhoff* {p.2137} *Kwelderkw.* Aanteek. bl. 42. En ald. bl. 46: "Achter Uskwerd zoowel als achter Uithuizen en verderop vindt men niet meer dan drie dijken: eerst den *ouden dijk*, waarvan de daarstelling geheel onbekend is; daarna den *middeldijk*, ook wel

Provincialen dijk genoemd, in 1637 als *Kaedijk* gelegd, in 1652, nadat dezelve verwoest was geworden, als zoodanig hersteld en in 1718 tot kapitalen of hoofddijk verzwaaard, en eindelijk achter Uskwerd, den in 1811 gelegden dijk van den Noordpolder,” enz.

middelgroot = middelsoort schrift bij 't schoonschrijven, het midden houdende tusschen *groot* en *klain*, bij v. Dale: middelmaat schrift.; *wie schrieven in de schoule groot, middelgroot en klain* (geregeld 10 keer in de week.)

middelhoes (*Ommel.*); deel van eene boerenwoning tusschen het woonhuis en de schuur, ook: *hals* geheeten, ter onderscheiding van: *bovenhoes*. (Hierbij moet in aanmerking genomen worden dat de bouworde der boerderijen in de Ommelanden en die van het Oldampt en Goorecht zeer veel verschilt, zoodat er in laatstgenoemde streken van: *middelhoes* nauwelijks en van *hals* in 't geheel geen sprake kan zijn.) *Oostfr.* middelhûs = het middelste deel van een huis.

middelholt = talhoutjes, die aan de eene zijde plat en aan de andere, met schors bedekte zijde, rond zijn, dus: gekloofde berkentakken.

middelmantje; de breedere, horizontaal tusschen de onderste en bovenste deelen van een venster liggende stijl; ook *Oostfr.*

middelmart = tweede kermis te Groningen toen er jaarlijks drie werden gehouden.

middels = middelen, in de betekenis van: bezitting, vermogen; *middels bin d'r nijt* = die menschen hebben geen geld of goed.

middelschot, in de *zegsw.*: *gijn middelschot in 't lief hebben* = niet matig zijn in eten en drinken; ook: van het eene uiterste in het ander vervallen, en: iets overdrijven. Synon. met: *gijn moal kennen roamen*.

middelslooden; zie: *akkerslooden*. {p.2139}

middelste (ook in annonces) = **middelvent**, zooveel als: de tweede knecht van een boer, waar er drie zijn; “*Om November besteedde ik mie bie Evert Alles veur middelste*”. – “En de jongens (van daglooners), als ze de handen kunnen reppen, dan gaan ze insgelijks naar den boer. Eerst zijn ze dan, zooals ze zeggen, *jonge* of *vierde vent*, en dus handlangers van 't overige dienstdoend personeel, belast met verschillende officies, zooals eijer zoeken, van hennen en eenden, boodschappen doen, enz. Dan worden ze *vent*, daarna *middelste* en eindelijk *knecht*,” (*Hoogel.* 1873). In Holland hebben o.a. de bakkers een middelknecht. *Zegsw.*: ‘*t middelste mit de baide enden willen hebben* = hebzuchtig zijn; ook *Oostfr.* Zie ook: *ende*.

middelswarm; de tweede zwerm uit één korf.

middelvent; zie: *middelste*, en: *vent*.

middenclaauwe (alleen in geschrifte) = gedeelte van een jachtrecht. Te Groningen werden publiek verkocht (1871): “Achtentwintig heele en twee halve ommegangen in de 34 van de Regtstoel voor Thesinge, Ten Boer, Garmerwolde en Sint-Annem, waarvan 8½ in de zuiderclaauwe, 11½ in de middenclaauwe en 9 ommegangen in de noorderclaauwe.” Zie: *klaauwregt*.

middenknecht (in annonces) = *middelvent*, enz., maar niet slechts voor boerenknecht. Wordt gevraagd: “Een flinke middenknecht, goed kunnende melken,” (*Noorddijk*). Id. te *Tjamsweer*: “een gehuwde middenknecht op den houtzaagmolen van,” enz. (1877) Id. te *Niezijl*: “Een gehuwden midden- of onderknecht,” enz. (1877).

middenmarkt; zie: *middenmart*.

middenmart, in geschrifte *middenmarkt*; eene markt (of kermis) die tusschen twee andere in wordt gehouden, bv. te Slochteren, waarvan de eerste in Mei, de tweede in Juli en de derde in October. “De Slochter middenmarkt, heden {p.2141} alhier gehouden, gaat vooruit.”

middenoagels; eene soort van spijkers. Zie: *tingnoagels*.

midlêkêrwies (middelijkerwijs) = naar den gewonen loop der dingen, naar menschenlijke berekening; *midlêkêrwies, zōl men zeggen, ken hij nijt weer betêrn*.

midwinter = Kersttijd; *midwintersdoagen* = Kerstdagen; *midwinterverkansie* = kerstvacantie. *Twente* middewinter = kerstavond; *Veluwe* middenwinter = kersttijd, ook *Oostfr.* en *Oudfr.*; *Westf.* middewinter. *Kil.* midwinter = de kortste dag, in 't midden van den winter; midsummer = de langste dag, het midden van den zomertijd. *Ommel. Landr.* V, 44: Mid-Winter, en aldaar ook: Midsommer; *Selwerd. Landr.* II, 14: Midsomer, 24 Juni; *HD.* Mittsommer, half Juni, *Neders.* midsommer, *Eng.* midsummer, midsummerday; *Zw.* midwinter; *Deensch* mitsommer. Te vergelijken met het *Eng.* midshipsman, enz.; 't *HD.* Mittwoch; *Kil.* midweke (*Sax. Fris. Sicamb. Holl.*), midlente, midmaend, midooghst, enz. alsook: middag. (v. *Dale*: midwinter = het midden van den winter.)

midwintersdoagen; zie: *midwinter*.

midwinterverkansie; zie: *midwinter*.

mie, bv. in: *mōst mie nijt zijk wor'n; bis toe mie ook 'n kerel? is mie dat ook 'n antwoord?* zie: *joe 2*.

miedehooi; zooveel als: hooi van *made-* of: *meedeland*. *Groote gast* (1874): "De hooilanden brengen dit jaar in de gemeenten Groote gast, Marum en de Leek enorm meer op dan het vorige jaar. Gerust mag men aannemen dat van het zoogenaamde miedehooi het voer komt op f 12 op f 18."

miedsoam (mijdzaam) = liefst allen aanstoot vermijgend, tegengesteld van: brutaal, driest, indringend, onbeschoft. *Oostfr.* miedsaam = bloede, mensschuw, beschroomd. (v. *Dale*: mijdzaam = omzichtig en zorgvuldig.) {p.2143}

mieg; **miege** = pis, urine. *Kil.* mieghe, mijghe, *Oostfr. Noordfr. Oudfr. Westf.* mige = urine. (v. *Dale*: mijge (gewest. gemeen) = pis). Zie: *miegen*.

miegen = wateren, pissen, alleen onder de laagste klasse in gebruik van menschen en dieren; van dieren gezegd is het meer algemeen, ook *Friesch*. De minder ruwe huismoeder zegt echter (van anderen); *dei kinder zeggen van schieten en miegen; zij kriegen niks gijn opvouden*. Oudt. o.a. in den *Teuthon.*: myghen, seycken, strullen, *Oostfr.* mîgen, *Nederd.* miegen, *MNederd.* migen, *Noordfr.* mige, *Hessisch* mijen, *AS.* mîgan, mîhan, miegan, *OEng.* mîgen, *ONoorsch Noorw.* mîga, *IJsl.* miga, *Deensch* mie, *Lat.* mejere, mingere, *Grieksch* omichoo, volgens *ten Doornkaat* behoorende tot een *Indo-Germ.* wortel: migh, welke wellicht oorspronkelijk de beteekenis had van druppelen, regenen, vloeien, nat maken, enz. (v. *Dale*: mijgen (gewest.) = pissen. – Als znw. in de zegsw.: *dei pispot is ijn van twee miegen mit 'n strul* = dat is een kleine waterpot.

mieghummel = **miegijmke** = **pishoamer**, **pisoamer** = **mierhoamel**, bij *Swaagman eimertje*, en: *miegeimerke* = mier. *Dr.* mieghummel, *Oostfr.* mîgêmke, mîghâmel, mîghâmer, mîgâmel, mîgâmer, mîghêmke, mîger, mîgerke, mîgelke, mîre, pissebülte, *Westf.* migampelte, *Neders. Holst.* miegeemke; *Kil.* pisimme, pisemme, pismiere; *Eng.* pismire; emmet; *Deensch* pismyre, *AS.* myra, aemet, *Celt.* myr, *Friesch* eemelaar, *Geld.* emt, *HD.* Ameise, Leichameise. Zie: *miegen*, en: *ijmerke*. (De meeste benamingen komen hiervan, dat deze diertjes, bij eenige drukking, een scherp vocht van zich geven, dat eene lastige prikkeling op de huid veroorzaakt.)

mieghummelnust, **mieghummelnust** = mierennest. Zie: *mieghummel*.

miegpot, bij de laagste klasse = waterpot. Zie: *miegen*. {p.2145}

miegijmke; zie: *mieghummel*.

mieke = poesje, vleiend woordje voor: kat, en zooveel als: mie (= Mie, verkorting van Mietje, vrouwennaam, met den uitgang *ke* = tje); *HD.* (dial.) Mieke = de kat. – *Oostfr.* Mîke, verkleinw. en liefkoozingswoordje voor: Mia, inzond. voor Maria.

mielen-voamen (mijlen-vademen), in: 't *scheelt mielen en voamen* = 't verschil is zeer groot; vooral wanneer het eene lengteuitgebreidheid geldt.

mien (bez. vnw.) = mijn, mijne. Blijft onverbogen. – *ik heb bericht kregen van mien neef, van mien zuster en ook van mien ouders*.

mienbank; zie: *mienen*.

miender, voor: mijne, in: *hij is van miender grootte, older*, enz. = hij is nagenoeg zoo groot, zoo oud als ik. Zie ook: *dei*, en *dien*.

mienen = koopen op eene veiling van losse goederen, ook *Dr.*; *oetmienen* = *oetfailen* = veilen van los goed, veldvruchten, enz.; *oetmiender* = *oetfailder*, zooveel als elders; *oetmiening* = veiling; goederen *op de mienbank brengen* = *op de mienbank prezentijern* = bij eene veiling ten verkoop aanbieden. – *Dr. Landr.* (1712) II, 5: bij uitmijninge an de hoogstbiedende verkoopen; – art. 21: bij opslag ofte uitmijninge an de meestbiedende zal worden verkoft. *Oostfr.* *mînen*, en: *mînbank*. (Zooveel als: bank, tafel, enz. voor het *mienen*, als: toonbank, van: toonen. Daar de veilingen eigenlijk bij afslag plaats hadden is *mienen* (= mijnen) = mijn! roepen. In deze provincie geschieden zij echter altijd bij opbod, behalve bij den openbaren verkoop van visch te Groningen, de *visofslag* geheeten. Zie: *visbanken*.

mienen, ook: **mumies**, in: *kôrte mienen moaken* (of: *speulen*) met iets of iemand = er korte metten mee maken.

mienent, **mient** = de, of: het mijne; *dit is mienent*; *dit bin* (of: *binnen*) *mienent*. Zie *dienent* en: *zienent*.

mienschar; zie: *mijnscheer*. {p.2147}

miensel, in geschrifte *mijnsel* = wat men gemijnd heeft. – Ook de hoeveelheid of hoop, welke telkens wordt geveild, bv. van visch, brandhout en alles wat bij kleine partijen wordt aangeboden: *ik heb ook nog 'n miensel kregen, moar 't was stinkend duur*. In een Rapport van de K. v. K. te Groningen komt voor: “– en daarom zou het ons doelmatiger voorkomen, dat niet door den vischschrijver, maar door den verkooper de hoeveelheid wordt bepaald, die een zoogenaamd mijnsel zal uitmaken.”

mien't; zie: *mienent*.

mien vrede! ook: **moar mien vrede!** = mijn hemel! uitroep van verwondering.

mier, **miere**. In Groningen en Drente de gewone of tamme spurrie, *Spergula Sativa*. Wordt wel op de hooge venen uitgezaaid op uitgeboekweit land en daarmee twee jaren lang beteeld. v. *Hall Neerl. Plantensch.* bl. 33. – Ook een onkruid, ook *arf* geheeten, de kruipende *mier*; *Oostfr.* *mîre*, *mîr*, *arf*, *arve* = vogelgras, *stellaria*, *HD.* *Hühnerkraut*; *Holst.* *huhnerschwarm*, daar hoenders het gaarne eten; elders ook: hoenderbeet, erf, vogelkruid. – Vergelijking: *arm as 'n mier* = doodarm. Vgl. v. *Dale*: artt. *mier* 3, en *miere*.

mier, voor: afkeer, hekel, tegenzin; *'n mier* aan iemand of iets hebben = hem niet kunnen uitstaan, een hekel aan hem hebben; ook Friesch. Bij *Swaagman*: *mier* = walg, tegenzin. (Bij v. *Dale*: eene *mier* aan iemand hebben = hem wantrouwen.) Vgl. bij *Kil.*: *mier*, eene huidziekte, die zich door blaren of puisten kenbaar maakt. Daarvan: eene puist aan iets hebben.

mieren = veel praats hebben zonder tot een besluit te komen, allerlei bezwaren opperen, zaniken, enz.; *wat wi j' te mieren*, of: – *mit al joen gemier!* ook *Friesch*.

mierevreter, schimpwoord voor: gierigaard.

mierhoamel; zie: *mieghummel*.

mierîg (*Stad-Gron.*) = landerig, vervelend. Vgl. *mier 2*. {p.2149}

mierikwortel; zie: *peperwortel*.

miers; zie: *kweer*.

mies, voor: afkeurig; *hij 's mies* = hij toont zich afkeurig, wil er niets van weten, bv. van dat meisje. – Ook = knorrig, boos; *'k wôr mies dou 'k dat heurde*. – *Noordfr.* *miesen* = mijden; *Oostfr.* *mîs* = vochtig, mistig, nevelig, somber, donker, duister, verdrietig, enz. *hê kikt so mîs* = hij ziet zuur, zijn gelaat staat treurig, verdrietig, ontstemd, enz.; *hê wurd d'r gans mîs fan*, as *hê dat sag*. – Met mist, (*Kil.* *miest*, *mist*), *mest*, en: *miezig*, van: *miegen* (*As.* *mihan*). Zie: *miesêln*.

miesêln = **miggêln** (beide *Stad-Gron.*) = motregen. *Kil.* mieselen, misten = neerslaan van den nevel; *Neders.* miseln; *ZNederl.* miezelen, *Eng.* to mizzle = stofregen. – *miggêln*, ook *Friesch*, freq. vorm van: *miegen*; zie ald. en vgl. *miezig*.

miet = mijt, kaasmijt, alleen soortnaam; *in de miet zitten* = *ien miet zitten* (= *ien de pōg zitten*) = lijden aan uitwendige kwalen, aan zweren, huiduitslag, enz. Eigenlijk zooveel als: de mijt zit er in, nl. in de huid, in het lichaam. *Oostfr.* mîte, mît, *HD.* Miete, Milbe, *Nederd.* mîte, *Kil.* mijte, mijdte, *Wangeroog* mît, *AS.* mîte, *Eng.* mite, *OHD.* mîza, (*Oostfr.* hê sitt ful mîte, of: hê sitt in de mîte = hij heeft veel last en verdriet.)

mieter, in: iemand *wat op zien mieter geven* = *op zien mieter komen* = een pak slaag geven; (*Ned.-Bet.* imes op ze miter komme); *om de mieter nijt* (= *om de hel, dood, bliksem*, enz. *nijt*) = volstrekt niet, in geen geval; *d'r is gijn mieter* = daar is hoegenaamd niets, en ook: niemand; *'t ken mie gijn mieter schelen*, in *Zeeuwsch Vlaanderen*: ik geef er geen mijter om, en: dat mijtert me niet. – *hooge mieter*, of: *mietert* = groot heer, inzond. voor: aanzienlijk ambtenaar. – Oudtijds: mijt, eene kleine koperen munt ter waarde van anderhalven penning. Men zeide toen o.a.: het is mij geen mijte waard. – Hiervan ook: *rötmieter*, voor: buik; *stop dat moar ien dien rötmieter*, {p.2151} even ruwe uitdrukking als: *vreet dat moar op*, enz. Vgl. vooral: mijt 1 bij v. *Dale*.

mietêrg = ongesteld, ziekelijk, onwel, zonder nog bedlegerig te zijn; *'k bin mietêrg*, of: *mietêrg ien hoed*, ook: *mieterg in odder* = ik gevoel mij in 't geheel niet wel. In *Vredewold*: *mietêrg* = zwak, teeder. – *mietêrg goud* = onbevallige, leelijke stof; slechte waar, uitschot; *da's mietêrg doun* = dat is gemeen doen, dat is laag gehandeld; *'t liekt zoo mietêrg*, eig. en fig. = 't staat leelijk, gemeen, slecht. – Ook = waarin de mijt zit: *mietêrge kees*, of: *keeze*: – *Oostfr.* mîterîg, mîtrîg, mîterg = vol mijten, van mijten doorvreten; ook = boos, verdrietig, onvergenoegd. (*Weil.* mijterig = ongezond, armoedig, ellendig; bij. v. *Dale* = vol wormen; armoedig, morsig, ellendig; ongezond.)

mieters, als versterkend bijw.: *da's mieters min, gemijn, slecht*, enz.; *wis en mieters!* = wis en waarachtig!

mietert = **mietoer** = **mietzak** = **miethans**; schimpwoord voor een valsch en nijdig mensch; wordt alleen van mannen gezegd. Ook van iemand die dikwijls oorzaak is van onaangenaamheden, een twistzoeker, enz. – *gau as de mietert!* zooveel als: haast je! rep je! – Zal tot: *miet* (zie ald.) moeten gebracht worden. Zie ook: *mieter*.

miethans; zie: *mietert*.

mietje. *Zegsw.:* *wie huiven 'kander gijn mietje te nuimen* = wij behoeven elkander niet te misleiden door mooie woorden of draaijerijen, 't is best dat wij ronduit met elkander spreken, zeggen waar 't op staat. – *'t is 'n mietje* = een jongen (of man) met meisjesaard. Ook elders, en oorspronkelijk eene toespeling op de bekende Oud-Tentamentische zonde, waarvan het de verkleiningsuitgang vormt. Zie *Zeeman* o.h.w. – Ook = de blinde, in 't kaartspel.

mietoer; zie: *mietert*.

mietzak = **mietert**; zie ald. Ook = gierigaard. {p.2153}

miezîg = kleurloos, verkleurd, verwelkt; ook = mistig, nevelig, donker, van de lucht, en = vunzig, muf. *Overijs.* miezerig = vuil, morsig, goor, smerig; *NHoll.* miezerig = eenigszins regenachtig; *Geld.* miezerig weer = motregen; *Oostfr.* misîg = vochtig, mistig, en: somber, ook in fig. beteekenis. Vgl. *mies*.

miggêln; zie: *miesêln*.

mik; broodje, *stoetje*, van fijn roggemeel, ook van grof tarwemeel. Als stofnaam: *mikstoet*, ook *Drentse mik* (*Ommel.*); eveneens in *NBrab.*; *Friesch* mik = wittebrood; mikkebrood = grof brood; *Overijs.* *Geld.* mik: zeker brood uit het fijne van roggemeel, *ZNederl.* kramik; *Maastr.* mik, brood uit fijn tarwemeel, met melk en eieren gebakken brood voor Kerstmis en andere feestdagen; *Heerle*: mik = wittebrood; *Oostfr.* mikke, mik = broodje, enz.; *Neders.* mikke = snede brood, broodje. *Kil.* micke = tarwebroodje, en in de Aanteek.: Dit woord is in

Holland niet bekend. In 't Overquartier van Gelderland, Kleefschland en andere landen daer omtrent wordt brood van fijne uitgezifte bloem van roggen meel met eyeren, Mick genoemd. – (v. Dale: mik = broodje, van fijn roggemeel gebakken.) – Fransch miche = wegge, brood, wittebrood; Lat. mica = kruimeltje. – Vergelijking: *sloapêrg as 'n mik*.

mik (Westend.) = oogmerk. Kil. micke, mick = doelwit, (ook bij *Hoof*t e.a.); micken met de ooghen = op een doel turen, mikken; Oostfr. mikke, mik = doelwit waarop men het oog richt om het te treffen.

mikjesplissen (mikjesplitsen), in de *Marne* = *mikken* snijden, eene jongensliefhebberij, waarvoor elders: *stoetsnieden*. Vroeger vooral was dit om *Midwinter* een algemeen gebruik; de bakkers stelden daartoe de gelegenheid open, en eene broodplank werd op den vloer gelegd, waarop dan langwerpige wittebrooden, {p.2155} *stoeten*, in de lengte moesten doorgesneden worden, zonder ze met de handen aan te raken. Het *koukhakken* en *stoetsnieden* moet als spel op dezelfde lijn geplaatst worden. – *mikje splissen*, eigenlijk = mikjesplitjen.

Zie: *mik I*.

mikmak = wat doorengemengd is (van niet vloeibare stoffen), een mengelmoes dat weinig waarde heeft, Oostfr. miskmask, Neders. mikmak, mismask, HD Misch-Masch. Van: mischen = mengen, vermengen, dooreen roeren, met reduplic. en verwisseling der *i* met *a*. Vgl. 't Fransch micmac.

miks; zekere stof van wol en katoen. Lat. mixtus, mistus = gemengd, vermengd.

mikstoet; zie: *mik I*.

min, voor: erg ziek, in gevaarlijken toestand; *zij 's min* = *zij 's slecht* = *zij 's gemijn* = doodziek, ook bij v. Dale: de zieke is min = gevaarlijk ziek; Friesch min, Oostfr. min, minne. – Ook = zeer slaperig; 'k bin min, nog sterker: 'k bin doodmin = 'k bin dood van sloap = ik ben geheel machteloos, mag mij niet verroeren: *lamp brandt min* (Hoogel.) = de lamp brandt slaperig. – Ook voor: weinig, gering; 'k heb d'r min oarîghaid an; 'n min bietje = een zeer klein beetje. – Overgedragen in zedelijken zin zooveel als: gemeen, slecht; 't is min van hōm; 't is min doun; 't is 'n minne kerel; hij het 'n min bestoan = hij heeft een gemeen karakter, is een bedrieger, een valschaard, enz. *zij hebben 't bie dei boer min van eten en drinken* = het volk heeft daar een slecht kosthuis, hoofdzakelijk daarin bestaande dat zij niet genoeg spek krijgen en het eten niet zeer vet is. Voorts: *min goud* = slechte waar; 't is t'r min van eten en drinken = 't is daar een slecht kosthuis; 'k bin d'r min ofkomen; 't stait mie min an; 't is minder as min = slecht is nog niet voldoende om het lage dier handeling uit te drukken; 'k mag t'r bōt min over = ik houd daar in 't geheel niet van; *de zijke het 'n minne nacht had; hij het minne vruchten; da's 'n minne boudel* = dat ziet er maar scheef uit, die zaak is moeilijk in orde te brengen; 't is min wark, dat schōstijnvegen, enz.

min, voor: men, onbep. pers. vnw. Zie ook: *e I*, en: *minne*. {p.2157}

minder, in: *dat is minder* = dat beteekent niets, daarmede zal ik mijn hoofd niet breken, dat hindert niet; *da's minder* (met den nadruk op het woord: dat is een erger geval, of: dat verergert de zaak.

mindermachtig = niet bij machte, onmachtig, zwak, krachteloos; ook Oostfr.

minderzijêrn, voor: de hoeveelheid van lieverlede verminderen, bv. een dier telkens een weinig minder melk of ander buitengewoon voedsel geven, of: een zieke minder van het geneesmiddel toedienen, dan eerst was voorgeschreven; *wie mouten nō wat minderzijêrn, het dokter zegd*. In dien zin het tegengestelde: *meerderzijêrn, meederzijern* = vermeederen.

minne; **min** = zoogster. (v. Dale: min, minne (gewest.) voedster, zoogster; baker; minne = minnemoeder, zoogster, voedstermoeder; baker; zoogster = min.)?

minne = slechte, van voorwerpen en personen: *is gijn ijn minne bie*, bv. bij die aardappelen = wij kunnen ze alle eten; *hij is 'n hijl minne* = hij is een heel gemeene kerel, enz.

minnêlk = klein, zwak, teeder, tener, tegengestelde van: *mannêlk*; *zij is nog te minnêlk om te dijnen* = zij is nog niet groot en sterk genoeg om als meid te dienen; *och, 't is zoo'n minnêlk kindje*; ook *Oostfr.*

minnighaid = geringheid; *'t is lang gijn minnighaid* = 't is lang geen smaldoek, verre van eene kleinigheid of geringheid, schertsend voor iets of van iets dat nogal vertooning maakt, in zonderheid van meisjes die zwierig gekleed gaan; ook *Oostfr.*

minsk, voor: mensch, zooals in de *Ommel.* met name op het *Hoogel.* gehoord wordt. Zie: *e 1*, en: *k*.

minskhannen = menschenhanden; *doar mouten minskhannen bie*. Zie: *minsk*.

mip (*Goor.*) in: *scheele mip*, schimpwoord, zooveel als: beroerde vent.

mis (*Ommel.*) = **misse** (*Old.*), in de *Veenkol.* ook *dōng* = mest, stalmest; *peeremis* = paardenmest; zoo: *koumis*, *swienemis*, *houn*-{p.2159}*derstrōnt* (*Ommel.*) = *houndermissie* (*Old.*) (Te *Beerta* woont eene familie: *Hoendermis*, spreek uit: *Houndermissie*.) Vergelijking: *zoo nat as mis*, of: *misse* = druipnat, doornat; *Oostfr.* mesnat, messenat, *Holst.* mesnat.

Zegsw.: *mis drieven loaten* = de mest aan de schippers verkoopen in plaats van over eigen land te brengen. Er ligt afkeuring in opgesloten. *Dr. ODr.* mes, *Kil.* mest, mist, mesch, *NBrab.* *Zeel.* mis, *Oostfr.* messe, mes, *MNederd.* *Nederd.* mes, *HD.* Mist; *OHD. MHD.* mist (= drek, mest, mesthoop), *Goth.* maihstus = mest, mesthoop. Zie *ten Doornk.* art. messe, en vgl. *miegen*.

mis (*Ommel.*) = **misse**, **missîng** (*Old. Westerw.*) = **dōngbult** = mestvaalt; *op 'n boerenbouldag wordt de mis appart verkoft; de mis stait dicht bie de graft; de neiboer het de mis miend.* *Kil.* messie, messing (*Fland.*) = mestput. *Oudt.* messing, missing = mest. *Wvl.* mes = mest; messen = *bemissen* = bemesten; messing = mestvaalt. (*De Bo.*) *Sprw.* 'n *Hoan* het 'n groot recht op zien ijgen misse, zooveel als: iemand heeft in zijn huis en op zijn erf veel vrijheid van handelen, durft zich daar beter laten gelden dan 't hem daar buiten geloofd is, en komt overeen met: *As de hoan op 'e mis stait is 'e in zien hoogste recht.* Zoo ook: *Hij krait as 'n hoan op zien ijgen mis* = hij voert een hoog woord, is zeer brutaal. – *As ie joe veur strōnt oetgeven, wor je deur 'n ander op de mis gooid* = men moet zich niet op den kop laten zitten, en ook: die zich in den draf mengt wordt door de zwijnen gegeten, in 't algemeen: men moet zijne waarde gevoelen en die weten te handhaven. Vgl. *mis 1*.

mis, in de beteekenis van: verkeerd, in de uitdrukking: *doar bin ie mis in* = daarin vergist gij u, gij hebt het mis. *Zegsw.:* *mis, Mans! elk meldt fieftîg oet zien ijgen boukje*, fig. = ik laat u niet in mijne kaart kijken. Vergist iemand zich, grijpt hij bv. mis, dan zegt men schertsend: *mis, pestoor! 't kind zel Harm hijten.*

misbōd; misbōdde, in annonces *mestbōdde* = een sleeptuig om elken morgen de stalmest naar de mestvaalt te vervoeren. {p.2161}

misbroek = misbruik, bv. wanneer men zegt: *de regen komt ons goud te pas, as t'r moar gijn misbroek van moakt* = deze regen is nuttig, maar hij moet niet te lang aanhouden.

misbrudsel (misbroedsel) = mislukt gebak, misbaksel, en zoo ook uitgebreid tot andere dingen of zaken die als mislukt beschouwd moeten worden.

misbult = mestvaalt, mesthoop bij eene boerderij. Ook de hoopen die men over het land rijdt, om ze later uiteen te strooien, alsmede de drekhopjes die de beesten op het land achterlaten. Zie: *bult*.

misdob; misdobbe, in geschrifte *mestdobbe*; de plaats, soms wel eene soort van ondiepe kuil, de eigenlijke mestvaalt; *in de misdob stoan* = de mest (van den mesthoop) op den wagen laden. Zie: *mis 1*, en: *dob*.

miseroabel, als versterkend bijw.; *miseroabel mooi weer*, enz. Ook als bvnw.; 'n *miseroabel gat* = een ellendig dorp, enz. Vgl. *noar*.

misgierîg = behoefte hebbende aan eene goede bemesting. Wordt van *zavelgronden* gezegd, welke zonder dat geene goede vruchten kunnen voortbrengen.

mishebben (klemt. op: *heb*) = (zich) vergissen; ook: eene fout begaan; *ik heb mie mishad* = ik heb mij verrekend, ook: ik heb niet naar behooren gehandeld, heb hem onrecht aangedaan; *hou ken men zōk zóó mishebben!* – *doe mishest die doch nijt?* = gij vergist u toch niet? bv. met het knippen van een kleedingstuk.

mishoarîg = miskleurig, van paarden; “*mishoarge meeren, schimmels, broenen,*” enz.

mishōrtjen; min of meer spottend voor: mislukken; ‘*t is hōm mishōrtjed* = hij kon zijn zin niet krijgen, zijne pogingen zijn mislukt. Eigenlijk zooveel als: hij heeft misgestooten.

misken = zich met het vervoeren van mest onledig houden; ‘*t misken doun*, zegt men van schippers die op het *Hoogeland* mest {p.2163} opkopen en naar de zand- en veenstreken vervoeren, om daar in geheel of gedeeltelijk een bestaan te vinden. Vgl. *visken, plasken*, enz.

miskielen (klemt. op *mis*, en zoowel scheidbaar als onscheidbaar) = misloopen, synon. met: *mishōrtjen*, maar met passieve beteekenis, bv.: de benoeming, die hij verwacht had, is hem voorbijgegaan en zoo is zijn wensch niet vervuld. Ontleend aan het eigenlijk misloopen bij het inslaan van eene wig of kiel.

miskleurîg = wat zijne oorspronkelijke kleur heeft verloren, waarvan de kleur is verschoten, dus leelijk van kleur is geworden. (v. *Dale*: miskleurig = slecht van kleur, kwalijk geschilderd of geverfd.) *HD*. missfarbig = verbleekt, verschoten, enz.

miskoar = kruiwagen waarmede men mest vervoert, inzond.: dien men gebruikt om den stalmest naar den mesthoop te kruien.

miskrooden = mest kruien, bv. van de *achterdeel* naar de mestvaalt of uit het dorp naar het schip. Zie: *krooden*.

miskwoam (klemt. op *kwoam*) = onbekwaam, dronken; *men zōcht hōm nooit miskwoam*, of: *onbekwoam* = men ziet hem nooit dronken. *Kil*. misqaam (vet.) *Fland.* = ongeval, ongeluk, ramp, ziekte, enz.; *MNederl.* misquame = ongeval, kwaal, smart, leed. (Door het veranderen van znw. in bijw. ook verandert van klemtoon.)

miskwoamîg = onbekwaam, dronken. Zie: *miskwoam*.

miskwoamîghaid = de toestand van dronkenschap. Zie: *miskwoam*.

mismasserei = twist, oneenigheid, krakeel. Van het oude: misschen, misschelen = mengen, met reduplic. Vgl. *mikmak*, en ‘*t HD*. mischen, einmischen = er deel aan nemen, er zich in mengen.

mismennen; den stalmest naar het land rijden; *de boeren bin an ‘t mismennen* = zij brengen den (in den winter vergaarden) mest naar het land.

mis moal, in: *zij het gijn mis moal had* = hoewel zij veel heeft doorgestaan heeft zij steeds goeden eetlust gehad, is zij gezond {p.2165} gebleven. *Dr*. mismaol = gebrek aan eetlust; *Oostfr.* mismâl = maaltijd, die slecht bevalt of bekomt.

mispels! aardigheidshalve voor: mis is ‘t! als het nl. kleinigheden of onbeduidende zaken betreft.

misplank, in annonces *mestpost* = post of deel waarover de stalmest naar en op den mesthoop wordt gekruid.

misproam = mestschuit, mestschip, onoverdekt vaartuig waarmede mest, inzonderheid *stroatendrek* vervoerd wordt.

mispunt, voor: ongeschikt, onbekwaam, lastig, onbruikbaar, ook: verwaand persoon; ‘*t is ‘n mispunt* = ‘t is iemand met wien men geen doen kan hebben. Wordt met: *groot* versterkt.

misreken = misrekening, in den zin van: teleurstelling. Zie: *en 6*.

misschudden; den op het land gebrachten stalmest over de oppervlakte verdeelen, wat alleen door schudden der samengepakte massa kan uitgevoerd worden; vandaar die naam.

misse = verkeerde, slechte; *wie hebben in Mai* (1889) *gijn misse dag had* = alle dagen dier maand is het mooi weer geweest. Vgl. *mis moal*, en zie: *mis 3*.

misse, missien, voor: miskraam. *Sprw.* *Lijver ‘n wisse as ‘n misse*; zeggen de vrouwen.

missêlk = *oakêlk*, in: *missêlk mooi* = *oakêlk mooi*, als versterking in gunstige beteekenis.

missen, mizzen = ofmissen, oetmissen = de stallen en hokken, en het overige van de *achterdeel* van drek en stroo zuiveren, zooals dat elken morgen gedaan wordt; dit vuil wordt in den greppel (*de group*), en dan alles naar de mestvaalt gebracht. (v. *Dale*: afmesten, afmisten; een beestenstal ontdoen van den mest die er zich in bevindt, den mest er uit wegruimen.) *Fig.*: iemand *ofmissen* = hekelen, scherp doorhalen. Zie: *mōsterd*.

missen, mizzen = bemesten, met stalmest of *stratendrek*. Als aanbeveling voor het behoorlijk bemesten van landerijen strekt het oude rijmpje: *As wie nait mizzen, mis wie; As wie {p.2167} mizzen, wis wie.* (*Hoogel.*)

missien, in: *da's 'n missien* = dat is mis, dat is mislukt. Zie ook: *misse*.

missîng; zie: *mis 2*.

misten = missen, ontberen; *niks misten kennen* = gierig zijn = gierig zijn, ook *Dr.*

mistvolder; zie: *volder*.

misval = **neerloag** (nederlaag); *in misval komen* = tot lageren stand geraken, hun geld of middel van bestaan verliezen en zoo tot armoede vervallen; *dei fermilie is hijlental in misval komen; zij harren in 1877 'n groote ploats koft, en dou ze dei in 1890 verkoopen mōssen, houlen ze niks over.*

misvallîg (worden) = in onmacht komen, zich zelf niet kunnen helpen, als tijdelijke toestand.

misveerdîg, misveerîg; zie: *veerdîg*.

miswoagen; een gewone veld- of boerenwagen, wanneer hij dient om mest te vervoeren.

Gewoonlijk wordt het achterhek en een der ladders er van weggenomen, om het op- en afladen gemakkelijk te maken; *hij zit op de miswoagen* = hij rijdt den stalmest naar het land.

miszetten (onscheidb.) = in verlegenheid brengen door het niet houden van 't gegeven woord, en betreft vooral geldzaken; *Oostfr.* missetten; *ik bin miszet en doarom mou 'k joe wel wat wachten loaten; ie mouten mie nijt miszetten.*

mit; zie: *met 2*.

mit de woon = metterwoon; *hij gait noa stad mit de woon* = hij gaat te Groningen wonen.

mitdoun = medegeven om te bezorgen; *Dr.* metdoen; *'k heb hōm de brijf mitdoan*. Ook = mededoen, van de partij zijn; *hij ken nijt mitdoun* = hij heeft niet zulk eene groote boerderij, is niet zoo rijk, enz. als de anderen; *hij dut (of: dait) nijt mit* = {p.2169} hij wordt niet geteld, 't gaat alles buiten hem om.

mitgoan = medegaan; *mien allozie (de klok, of: pendule) gait mit* = mijn horloge gaat gelijk de torenklok, nl. op dit oogenblik.

mit jōng wezen = zwanger zijn; *mit jōng moaken*, bij v. *Dale*: met kind maken, bezwangeren; ook *Deensch*.

mitliedîg; zie: *medeliêdîg*.

mitloopen, metloopen = medeloopen, gelukken; *'t is hōm mitloopen in de wereld* = de fortuin is hem gunstig geweest, hij was een gelukskind.

mit'nander; zie: *mit'nkander*.

mitnemen, metnemen (medenemen); iets *makkelk kennen mitnemen* = bij de gewone werkzaamheden nog andere verrichten en die verdiensten er van als in 't voorbijgaan in den zak steken.— Ook: op de reis iets koopen om eigen huisgenooten, of aan de kinderen, waar men komt, mede te delen; *moeke nemt mie doch wat mit? voader nemt altied 'n pōnd endelkouk mit oet stad; tante het joe 'n puiltje mit lekkers mitnomen*. Ook voor: veel te duur laten betalen, woekerwinst nemen, voor een voorwerp, eene boodschap of voor eenige andere werkzaamheid; *da's mitnemen van dei kerel* = hij heeft mij veel te veel afgenomen; *ik wil mie nijt mitnemen loaten* = dat wil ik niet betalen.

mit'nkander, mit'nander = samen, met elkander; *HD.* miteinander, mit einander.

mit oet (mee uit); *hij zit mit 't jak oet* = hij heeft zijne jas uitgetrokken; *woarom zitstoe d'r mit oet?* Vgl. *mit de houd of; mit de pet op; mit de douk om; mit 't schoet veur*.

mitreken = mederekenen; er bij rekenen, medetellen.

mits, als znw. in: *onder dei mits* = onder die voorwaarde, steeds gevolgd door: als, of: dat, enz. (v. Dale: er is een mits bij = het is niet onvoorwaardelijk.)

mitstemmen = gelijk in geven; *doar mou 'k joe in mitstemmen*; *dat mou 'k joe mitstemmen* = dat moet ik u toestemmen.

mitlokken = medelokken, medetroonen. Behoort in de kinderwereld te huis. Zie: oflokken.

mitvallen; zie: touvallen.

mitwarken (= medewerken), voor: medeloopen, in de hand werken; *dat warkt mit* = dat loopt mee.

mitweren = medevallen, medeloopen, van het weder; *as 't moar mitweert* = als het weder maar gunstig is; *'t weert van 't harst mit* = het is dezen herfst goed weder.

mitwillig; zie: moudwillig.

mitwilligheid; zie: moudwillig. {p.2171}

mit ijn, met ijn = tegelijk, te gelijkertijd, 't is ééne moeite; *dat ken mit ijn wel* = dat gaat in ééne moeite door. (v. Dale: meteen = terstond, dadelijk.)

mitzetten; zie: biezetten.

mit zunder, pleonast. = zonder; *wie eten gruenarten mit zunder siepels*.

m'kander; zie: 'nander.

m'nander; zie: 'nander.

moa; zie: made.

moaden, moaten, moaren. De gestaarte larven, die zich des zomers in secreten en mesthoopen ontwikkelen, komen voort uit de eieren van de, zeer op eene bij gelijkende groote vlieg, *Erystalis tenax*, die onder den naam *schietbij* of *schietiem* wel met de *Scatoph. sterc.* (drekvlieg) wordt verward. De Franschen noemen die maden *vers à queue de rat* (worm met een rattendstaart.) v. Dale: *made* = pootloos masker eener bij, wesp, mug en vlieg; zie ald.– *de moaden kroepen d'r oet*, zegt men spottend van iemand die zich zeer warm kleedt.

moag, in: *de moag begunt mie te jeuken* = - *te slingêrn* = - *op ijn zied te hangen* = ik krijg honger.

moagd, hoort men wel voor: dienstmeid; *de moagd*, of: *onze moagd* = de meid, of: onze meid. *Kil. maeghd*, *dienstmaeghd*, *Maastr. maog*, *Dr. maagd*, *maogd*.

moager, in: *'t stait mie moar moager an* = die handeling, of: behandeling bevalt mij niet.

moagerman, voor: magere man of jongen; *bist zoo 'n moagerman* = wat zijt gij toch een mager mannetje.

moagermart; zie: mart.

moagtje (maagdje) (*Ommel.*) = **wichtje** (*Old.*) = meisje, ter geslachtsonderscheiding; is zij bevallen van 'n ventje of 'n moagtje? = van 'n jōng of 'n wicht?

moai, mōi; kinderwoord voor: moeder. Zie: moeke.

moaken, voor: gereed maken; *kōffie moaken*, *kōffie kloar moaken* = koffie zetten, waaronder eigenlijk ook begrepen wordt het {p.2173} koken van water en het malen van koffieboonen; steeds: *thee kloar moaken* = thee zetten; 'n brug (*brōgge*, of: *botram*) *moaken* = boter op een sneetje brood, enz. smeren; *zet 't moar nijt op*, *moak mie moar 'n brug*, zooveel als: krijg de boel maar niet op tafel, dat is te veel moeite. *ik ken dei som nijt moaken* (= *nijt down*) = ik kan dat voorstel niet oplossen; *doomnie het 't mooi moakt* = onze predikant heeft mooi gesproken (vooral wanneer hij op het gevoel heeft gewerkt); 'k zel 't wel mit die moaken = ik zal het later wel met u vereffenen; *dat ken wie loater wel moaken*; 'k heb vōt gijn klijngeld; 't'r noa *moaken* = verdiende straf oploopen; (v. Dale: het er naar maken = belooning of straf verdienen). *Sprw. De mensen maggen mie nijt lieden*, *moar ik moak t'r ook noa*, *zee Oelenspijgel* (*Uilenspiegel.*)– = herstellen; *de schounen bin hen 't moaken* = - worden moakt = zijn bij den schoenmaker om hersteld te worden; *de bōksen mout moakt wor'n*, enz.; eveneens van meubelen en werktuigen; ook *Oostfr.*, *Dr. toemaken*. – = bestaan vinden, uit trekken; *hij ken 't'r nijt moaken* = (de boer) kan de pacht niet van de boerderij overhouden, hij

heeft er geen bestaan, gaat achteruit; *hij het van 't joar doezend gulden oet 't koolzoad moakt* = heeft voor duizend gulden raapzaad verkocht; *hij moakt 'n bult geld oet zien toen; boeren moaken gijn geld, 't zoad gelt jà niks* (1895); *op dei bouldag is veul geld moakt*. WVl. geld maken = iets verkopen om geld te hebben. Ik moet beginnen geld maken om mijnen pacht te betalen. (*De Bo*). Voorts: *hij moakt mie niks* = hij kan mij geen kwaad doen; (zie ook: *burgemeester*); *hij ken hōm wel moaken en breken*, zegt men van twee vechtenden, waarvan de eene veel groter en sterker is dan de andere. Vervoeg.: *mouk*, of: *muik*; *moakt*.– Zie: *bermoaken*, en vgl. *toumoaken*.

moaksman = *degenman*; zie ald. “*zel 'k as moaksman rais 'n nije houd an die verdijnen?*” *Oostfr.*: 'n hōd ferdnenen = als mēksman of huwelijksbemiddelaar een zijden cilinderhoed ontvangen; mēksmann, māksmann; māknen, māknen = een huwelijk tot stand brengen, en dit, volgens *ten Doornk.*, evenals het *ONoorsch*, *IJsl. Noorw.* maka = vereenigen, verbinden, paren. – Oudtijds had men maexmanne, hilixlude, die moesten zorgen voor de juiste uitvoering der huwelijksvoorwaarden. {p.2175}

moal = de hoeveelheid van één keer melken, 't zij van ééne of van meer koeien of schapen; 'n *goud moal melk* = 'n *goud moal*, zooveel: aanzienlijke hoeveelheid, en als teken dat de koe (of: koeien, enz.) ruim melk geven; 'n *moal eten* = zooveel als iemand (of de huishouding) voor één keer noodig heeft; *Drenten zijn nijt op*, of: *bin nijt bang veur 'n moal eten*. *Deensch* et maal mälk, *Noordfr.* en mäjł mölke. Ook = de hoeveelheid urine, door mensch of dier in één maal geloosd; van daar: *körtmoalig*. WVl.: maal = de hoeveelheid melk die eene koe in eens geeft. De koe heeft dezen morgen een goed maal gegeven. Ook: de hoeveelheid water die iemand in eens loost, zeiksel. (*De Bo*).– Ook voor: gewoon middageten, het middagmaal; zij (of: hij) *wil op 't moal nijt eten* = aan tafel gebruikt zij zeer weinig, waarin ligt opgesloten, dat zij op andere tijden boterhammen, enz. eet. Zie ook: *mis moal*.

moalbōksen; iemand die een ander onophoudelijk om de ooren maalt. Vgl. *narbōksen*, *flodderbōksen*, enz.

moalderei; de plaats waar de boekweit in eene grutterij gemalen wordt; *de boukwaitmulder is in de moalderei*.

moaldêrg = malend, mijmerend, aan 't malen zijn; *hij was in de leste tied moaldêrg en miemêrnd*. – Wordt ook van droge zandwegen gezegd, die veel bereden worden. Zie: *moalen*.

moalen; 't *zand moalt*, zegt men als bij lange droogte de wielen diep door het zand gaan, wanneer het zand als gemalen is; *Dr.* de weg maalt; *HD.* der Sand mahlet, of: die Räder mahlen.

moalîng (*Goor.*), voor: oorveeg, klap om de ooren; *hij gaf hōm 'n guie moaling*.

moalje; **moaltje**; verkleinw. van: *moal* (zie ald.); *onze kou geeft moar 'n luk moalje melk; 'k zel joe 'n moalje neie eerappels sturen*.

moalpail, in geschrifte: *maalpeil* = het peil waarop de molens het water in de kanalen mogen opvoeren. Vóór eenige jaren mochten de *molenpolders* hun water niet in de *boezemkanalen* loozen, als het water daar het *maalpeil* bereikt had. “*t Maolpail was aofschaft en meulens deeën wat ze konnen bie dit rötterg weer, ze jougen moar al op, seuventig doem boven pail.*” (Het *maalpeil* was veel hooger dan *Hunsegoepeil*.)

moalsedel = schriftelijk bewijs van den rechercher dat de accijns {p.2177} betaald is, geleibiljet; thans verouderd. *Deensch* mollesedel, *HD.* Mahlzettel. Vgl. *dranksedel*.

moan; **moane** = manen (zonder enkv.) van een paard; *hij houl hōm an 't peerd zien moan vast; dat peerd het 'n mooie moan*; fig.: iemand *de moan overhoalen* = scherp doorhalen, duchtig de les lezen. Aan het rossen der paarden ontleend. Zie ook: *rad*.

moan, voor: lichte maan; 't *is gijn moan* = 't *is duuster moan* = de maan schijnt niet; “*t was moan, mooi weer, moar koltig;*” *dei vergoadêrns hol we altied bie moan*.

moand. Wordt gewoonlijk achter de meeste namen der maanden gevoegd; zie: *Maimoand.* – Met een bepalend telw. steeds in 't enkv.: 't *Kind is elf moand; zij het vijf moand zijk west; ik betaal mien köstgeld om de drei moand; hij het in twee moand teds gijn cent verdijnd.*

moandbluiers = maandbloeiers, eene soort van aardbeziën.

moandag. In plaats van: loop naar de maan, zegt men: *loop noa de moandag.* Eigenlijk zal het zooveel zijn als: ga weg, ga heen en vier den maandag mee, evenals men zegt: *noa de achtentwintigsten goan.* – 't *duurt 'n blaue moandag* = 't is van zeer korten duur, als het op een beteren toestand, enz. ziet; *hij 's doar 'n blaue moandag west* = hij is er maar kort geweest, heeft er niet veel kunnen opdoen en mag er dus niet van meepraten. (In *Holstein* is: *blau maandag* iedere maandag welken de handwerkslieden als vierdag nemen, welk gebruik dagteekent uit de 16e eeuw, ten einde de kerken in de Vasten met blauw op te sieren, en dat daar (minstens tot in 't begin dezer eeuw), trots de daartegen gemaakte rijkswetten, heeft stand gehouden.)

moandgeld, = rijksbelasting; *d'ontvanger zit om 't moandgeld* = hij houdt zitting om de belasting te innen; *ik goa hen om 't moandgeld te betalen.*

moandsedel = aanslagbiljet in de rijksbelastingen.

moanekop = maankop, mankop, soort van papaver. {p.2179}

moanekop, moankop; mannekop = mankop, eene soort van papaver.

moanen, in de alliter.: *moanen en soanen* = onophoudelijk manen, aanhoudend op betaling aandringen. *Oudfr.* sana = oneenig zijn, twisten, en (*Wiarda*): saanen of maanen, *Holl.* – *Sprw. dei eerst komt dei eerst moant, Nederl.:* Die eerst komt die eerst maalt, dat de ware lezing zal zijn; *Oostfr. Holst. Munster, Lengefeld, Siegerland, Stendal, Keulen, Ritscheinburg,* het *Noordfr.* en *Oudfr.* hebben alle het woord malen.

moanhoar = het haar aan den hals van een paard, de manen, als soortnaam; als voorwerpsn. zegt men ook: *moanhoaren.*

moanschienweer = maneschijn, als de maan helder schijnt; ook *Dr.;* 't is *mooi moanschienweer.*

moar, in geschrifte *maar,* oorspronkelijk een afwateringskanaal, waarvan vele door verwijding en verdieping voor de scheepvaart zijn geschikt gemaakt, en dan zooveel als: vaart, kanaal, zijtak van een hoofdkanaal, dat ook wel verwisseld wordt met *dijp* = *diep.* Wij hebben o.a. *Koks-, Helwerder-, Uskwerder-, Raskwerder-, Baffelder-, Tem-, Pot-, Hoogpanster-, Hooi-, Toornwerder-, Stitswerder-, Warfemermoar* (ook: *Warfemerdijp*), *Noordpoldermoar* (ook: *Polderdijp*), enz. "Zoo als bekend is, worden, hier althans op het hooge-land de grenzen tusschen de kerspelen daargesteld door *natuurlijke* wateren, welke men togten of maren noemt, eigenlijk *kustriviertjes* zijn en buitendijks den naam van *rijten,* en in de Wadden die van *gaten* dragen." *Dr. R. Westerhoff, Kwelderkw. Aant. p.76. Kil.* maer, maere, mer = zee; *Oostfr.* maar, eene waterleiding, eene breede gracht; 't Maar, een riviertje in Brokmerland. *Oudfr.* mar, *Noordfr.* mar = eene grensscheiding. Zie ook: *moaden,* en vgl. *maren.*

moar (= maar), in: *joa moar!* = ik geef verlof, doe het maar, op eene vraag; eveneens: *neemoar!* = doe het maar niet, eenigszins verzachtend voor het afwijzende: neen; *ho moar!* = houd maar op! stop! *tou moar!* = doe het maar; *toumoar!* {p.2181} uitroep van verwondering, zooveel als: zoo gaat het goed! geluk er mee! – Als verkeerde woordschikking bv. in: *zel ik,* of: *ze 'k ze in de trōm doun moar?* = zal ik (bv. de koffie) maar in den trommel doen? *ze 'k 't hardop veurlezen moar?* *ze 'k bie die komen moar?* Te vergelijken met: *ze 'k moar?* = zal ik het maar doen? = zal ik maar?

moaren = het kirren van duiven in den paartijd; ook voor: het paren van vogels, waarvoor men ook het verbast. *moaden* hoort. Zie ook: *moaden,* en vgl. *maren.*

Moarieoa; veel in 't *Westerkw.* met den klemt. op *Moa,* voor: Maria, dat echter onder de lagere klasse meer luidt *Mereike.*

moar moar! = **moar mien vrede!** uitroep van blijde verwondering. *Hoofst.*: maar = wel! soort van tusschenw.

moars; moarze, ruwer dan **neers**, of: **gad** = achterste, aars, *HD.* Arsch; *Oostfr.* mârs, plomper en ruwer dan nârs. (Zie ook *lōkst.*) – *moarze* ook voor: cunnus. Te *Vlachtwedde* zegt men: *Holpiep en drijfblad, Moakt de kou de moarze glad*, (*Teenstra's Alman.* 1848 bl. 53). (Kan het van het oude: maar = paard, komen, en van bvnw. zelfst. nw. geworden zijn?) *Wvl.* maars, uitspr. maas = aars, achterste. *Kil.* maasdarm = aarsdarm. (*De Bo*).

moarze; zie: *moars*.

moat, in: *lelk* (*ellendig*, of: *ongelukkig*) *te moate komen* = ongelukkig te pas komen, een ongeluk houden, bv. zich branden, vallen, enz.; *Noordfr.* to mäjtte kämen. *MNederd.* mat, *OHD.* maz = eten, spijs; *OSaks.* mato, *OHD.* mazo = persoon die eet, waarvan ons: maat = makker, kameraad, metgezel, oorspronkelijk = gast, dischgenoot. Alzoo kan de uitdrukking als ironie opgevat worden, en zooveel zijn als: ik ben daar leelijk te gast geweest.

moat, in: *moat roamen* = de afmetingen van een voorwerp of de grootte van eene hoeveelheid bepalen; ook *Holst.*; fig. *gijn moat kennen roamen* = geen maat in het drinken houden, dronken worden; *moat kennen hollen* (maat kunnen houden = de vereischte grootte of lengte hebben, vooral ook van stukken land gezegd, die, volgens het gebruik bij *daimten*, *groa-* {p.2183} *zen*, *jukken* en *matten* genoemd, den inhoud hebben als bij het Kadaster staat aangeteekend; *dei vijf-juk ken moat hollen* = dat stuk land, de vijf-juk genaamd, is nagenoeg 2½ hect. groot. Zie ook: *kalvermoat*, en: *elstok*.

moat = moot; *moatje* = mootje, bv. van een' haring. *Oostfr.* mât, mate = deel, stuk, schijf, enz.

moat, in: *drōnkend as te moat*, heeft het versterkende beteekenis, in ongunstigen zin.

moatband; band of lint waarmede men van iets de maat neemt.

moaten; zie: *moaden*.

moatjeijngoal; wordt bv. van heer en knecht, vrouw en meid gezegd, wanneer zij als gelijken met elkander omgaan. Zie: *ijngoal*.

moatkörf; groote mand die door schippers en turfdragers gebruikt wordt ten einde er turf mede te dragen en te meten. Te Stedum, Loppersum en Ten Post verschillen ze in grootte en in vorm. Mandenmakerswoord te Groningen. Vgl. *droagerskörf*.

moatske, bij 't kruisjassen; als de maat eene vrouw is, *mien moatske zit 'r ook nijt veur 'n scheerenslieper*. Zie ook: *ske*.

mōdder (onz.), in 't *Westerkw.* **mōtter**, heeft hier meest de beteekenis van: slijk, in 't *Nederl.* die van: aarde, in 't algemeen. *Zegsw.*: *hij wijt van de mōdder* (*Westerw.*) = hij is met de zaak op de hoogte. Vgl. *oost*.

mōdderberen. Met dien naam betitelen zich de vrouwen die in den regen op kleigronden gewerkt hebben en van onderen geheel met klei bemorst zijn; *wie bin mōdderberen; dei vraulū zijn d'r oet as mōdderberen*.

mōdderhou (*Fivelgoo*); werktuig bestaande uit een langen stok met een breed opstaand ijzer aan het eind, 't welk aan de zijde opstaande randen heeft om er mede in den modder van eene sloot te *houwen* en deze alzoo schoon te maken.

mōddervet = **vet as mōdder** = buitengewoon vet, van dieren, inzond. van runderen; *Oostfr.* mudderfet. Ook: **berevet**, en dan ook van menschen gezegd.

mōddervos; zooveel als: paard, vos, met eene modderkleur. {p.2185} Te *Woltersum* te koop aangeboden (1875): "7 paarden (waaronder twee enterveulens, waarvan een modder-vos met witte maan en staart)", enz.

mōdderzeef; zeef om den modder uit aardappelen, enz. te verwijderen. "De commissionairs bieden thans f 1 en f 1.10 voor fabriekaardappelen, te ontvangen over de zoogenaamde modderzeef," zooveel als: alleen van modder gezuiverd, overigens ongezuiverd.

moe = geul, uitwateringsgeul, buitendijks, in den Dollert; de *Beerster Moe*, enz. *Oostfr.* mûde, mû, *MNederd.* mude, müde; zooveel als: mude = mond, waarvan o.a. ook: Muïden, IJmuïden, Emden (= Eemuïden), enz., en de Engelsche steden op: mouth.

moek (*Grijsk. Niezjil*, enz.) = maakte; zoo: *smoek* = smaakte; *roek* = raakte; *kloeg* = klaagde.

moeke (*Ommel.*) = **moetje** (*Old.*) = **moetien**; **moetie** (*Hoogez.* enz., ook *Dr.*), onder den geringen stand ook: **mouke**, **mour**, **mouder**, **moi**, voor: moeder, moe, moedertje; *moekegek* = *moetjegek* zegt men schertsend tegen een kind, dat de moeder zeer aanhangt. – Van: moe, met den verkleiningsuitgang *ke* = *tje* = *ie*, *ien*. Vgl. *poeke*, *poetje*, *poei*, enz.

moekegek; **moetjegek** (bv.nw.) = moederziek, moederzot, zeer aan de moeder gehecht. Ook als znw.; zie: *moeke*.

moeren = het afdraaien van schelknoppen, bij de huizen. Studentenwoord. (v. *Dale*, moeren (fig) = straatschenderij plegen.)

moes; **muus** = muis; ook als verzamelwoord; *'t land zit vōl moes*; *slak en moes vret alles op*. *Dr. Friesch. Geld. Limb.* moes, *HD.* Maus. *Sprw.:* *Moes, moes, moes! Doar 's mien olle koes! Lijvemeneer, Geef mie gau 'n neie koes weer*. Bij 't opzeggen van dezen deun wordt de getrokken kies onder 't kabinet gegooïd. – Een kinderspel, dat men met kleine kinderen uitvoert, luidt: *Twei mantjes woaterputten* (of: *woaterhoalen*), *Twei mantjes pōmpen*, *Hoog op de klompen*, *Leeg op de schou- {p.2187} nen*, *Moes zit in de meelpot!*, of: *Moes in de mengselpot!* (of: - *in de meelzak!*) Hierbij worden de beide pinken onder elkander doorgestoken en op maat bewogen. Bij den laatsten regel draait men de handen snel om, en wel zóó, dat de rechterduim in de holte der beide handen verdwijnt. Zie: *mous*.

moeshorn; zie: *mous*.

moeske; zeker stuk vleesch van een geslacht rund bij de *hies*.

moesker; zie: *moussker*.

moeskerskar; zie: *mousskerskar*.

moeskerswagentje; zie: *mousskerswoagentje*, alsmede onder art. *mousskerskar*.

mousskersweg; zie: *moussker*.

moeskertuinen; zie: *mous*.

moeskerij; zie: *mousskerij*.

moeskes = muisjes, eene aardappelsoort. Zie: *elfringen*, en *klappers*, alsook: v. *Hall Neerl. Plantensch.* bl. 155, 156.

moeskevoal = muiskleurig, muisvaal.

moetje. Wanneer iemand zich ergens krauwt, en daarvoor eene kleine verontschuldiging te moeten maken, hoort men, meest van vrouwen: *Moetje de vloot, Hou bietje mie zoo?* Zie: *moeke*.

moetjegek; zie: *moekegek*.

moezîln; eene boterham, beschuit of lekkers al etende verkrumelen. – Ook voor: in den donker nog eenig werk verrichten; *loot ons*, of: *loot wie 't licht opsteken, wat he 'w' an dat gemoezel!* zegt de huisvrouw. – freq. van: muizen, eigenl. = muizen vangen.

moezen (*Swaagman*); zie: *grijmen*.

mōf. Vergelijking: *swiegen as 'n mōf* = niets verklappen; ook: op eene aantijging het zwijgen bewaren.

mōffêln = in 't geheim om 't leven brengen; *zij hebben hōm vast mōffêld* = hij is waarschijnlijk vermoord. Het denkbeeld: bedekken ligt in het woord opgesloten en veronderstelt: ombrengen en het lijk verbergen. *Oostfr.* muffelen, muffeln (= *Nederl.* mof- {p.2189} felen) = weggapen, ongemerkt wegnemen, en ook heimelijk vermoorden; *Eng.* muffle = bedekken, omhullen, vermommen. Hiervan: moffelaar = bedrieger, enz., van het veroud. moffel = mof; mouw; ruwe boeren-handschoen, en daarvan ook: *mōffêln* (*Bild.* gebruikt: muichelmoord, en zegt dat het in de wandeling tot: moffelen is verbasterd.) Vgl. fommelen.

mōffen; soort van handschoenen met halve vingers (*Ommel.*); in 't *Old.* zoowel = *koffen*, en: *knōffels*, als *mōffen*. *NBrab.* moffels = boerenwanten, *Neders.* müffkens; *Oostfr.* muf, *HD.* Muff, *Nederd.* muffe, muf, *IJsl.* muffa, *MLat.* muffula, *Fransch* moufle, van het *Oudfr.* mowe, *MNederd.* mouwe = armbedekking; *mōffen* dienen tot bedekking van een deel der hand en van den benedenarm.

mōffetoer = moeilijke arbeid, iets dat voor enkele oogenblikken groote inspanning eischt.

Zooveel als: taak, arbeid, werk van een mof. (v. *Dale*: moffentoer, zonder meer.)

mōffig = muf, muffig. *HD.* Muff = schimmel, wat een muffigen reuk verspreidt; *Ital.* muffa = schimmel, *Portug.* mofo, *Sp.* moho. Zie: *dōf*.

mōg = mocht; *dat mōg wat!* (met den klemt. op: *mōg*), drukt eene sterke ontkenning of levendigen twijfel uit; *wat mōg ik dat min down!* = dat zou ik hoogst ongaarne doen; ook van eenigen arbeid gezegd. “'k *Mōg gijn poatriotten lieden*”, enz. – *ik mōg, hij mōg; wie mōggen*, enz.

mogen, voor: vergruizelen van brood of wittebrood zooals kleine kinderen dit plegen te doen; *zij mogen 't al kepot* = zij verkruimelen het zonder er van te eten.

mōggen = mochten; zie: *mōg*.

moi, moi'j, moije, mouje = moet gij, en: gij moet; *dat moi nijt down; moi nijt zeggen* = dat gij moet of moogt dat niet zeggen; *moi wijten, reken, stellen*, enz. = moet gij weten, bedenken, enz. *Dr.* moi reken; *Zeel.* moeie, *ZHoll.* mōje = moet gij. Zie ook: {p.2191} *wōj*, en: *moai*, alsmede: *moeke*, en: *poike*.

moien; zie: *muien 2*.

moije; zie: *moi*.

moite = moeite. Zie: *muien*, en: *muite*.

mōk; soort van duif. Zie ook: *mōkke*.

mōkke (*Stad-Gron.*); porseleinen of aarden cilindervormig drinkvat met één oor. Op schepen vooral is: **mōk** een dergelijk voorwerp van blik of steen; bij de landbouwers heet een klein tinnen bekertje aldus, 't welk meest in het raapzaaddorschen (*kooldörskén*) gebruikt wordt om er jenever uit te drinken.

mōkkel, voor: korte, dikke, vette vrouw. Zie ook: *mōkkel 2*.

mōkkel, mōkkeltje; liefkoozingswoordje voor een klein kind; *mien mōkkel*, of – *mōkkeltje* (= *mien hart*, of: *hartekoorn* = *mien bottermolje*, enz.) = mijn schatje, hartedief, enz. (v. *Dale*: moggel, mokkel (gewest.) = dik en vet kind, dikke en vette vrouw; *Weil.* moggel = dik, vet kind, en vrouwmensch) *Vaderl. Letteroef.* (1856 no 4, bl. 152): – *mokkelt Geertje haar krijtend kindje* = tracht het door liefkoozen te sussen. (v. *Dale*: mokkelen = omhelzen.)

mōkkeltje; zie: *mōkkel 2*.

mōkken; kleine, ronde koekjes van meel en stroop; de *Houkster* (van Martenshoek) *mōkken* komen nagenoeg overeen met de Delfzijler *aleksanderneuten*; beide hebben eene zekere vermaardheid. *ZNederl.* mokken, eene soort van koekjes. *Westf.* mocken = brok, *MHD.* mocke.

mōkkepooten (*Goor.*; alleen meerv.) = groote, breede, dikke voeten; *wat het dij mokkepooten!*

mol, ook als verzamelw.: *is 'n bult mol*. – Meisjes hebben een tikspel, waarbij diegene vrij is, welke neerhurkt; alleen staan-{p.2193}de mag men een tikje ontvangen, (*Hoogel.*) De deun, hierbij behoorende, luidt: *Mol, mol, woar is joen hol? – In Amsterdam. – Wat dut hij doar? – Hij kemt zien hoar, Hij wischt zien gad Mit boeskoolblad; Foei, foei! wat stinkt dat.* – In *Zeel.* heet het: mol in 't peperhol = wegkruipertje spelen. Vergelijking: *blind as 'n mol* = stekeblind.

mol, mollen, bottermol, bottermolle = **melkmol**, in geschrifte *molden*, ook: *mollen*; langwerpige ronde bak uit één stuk hout, waarin de melk te roomen wordt gezet, en ook de boter wordt gekneed, gezouten en voorloopig bewaard. *Ommel. Cour.* 1888 no 25: groote

molden. – Te *Niezijl* te verkoopen (1874): “Karn met toebehooren, vaten, tijnen, molden”, enz. Elders weer, bv. *N.Gron. Cour.* (1880): mollen. *Kil.* molde, melckbeyle = melkvat, enz.; v. *Dale*: mol = buskruitbak, en: mous, ook: mouw = een houten bak; *Oostfr.* molde, molle, mol, *HD.* Mulde, langwerpig rond uitgehold vaatwerk voor vloeistoffen, inzonderheid eene soort van trog, uit één stuk hout vervaardigd, diep nagenoeg 4 tot 6 duim; daarvan: melkmolde of melkmolle. *Nederd.* molle, *MNederd.* molde, molle; *Neders.* mölken, *Holst.* mölje, mölge = kleine trog, bak. *OHD.* muelta, mulhtra, *MHD.* mulhter, mulchter = melkvat, melktrog, van het *Lat.* mulctra = het melken; ook: het gemolkene, de gemolken melk.

molboonen, in geschrifte *molleboonen* = paardenboonen die tot aan 't ontkiemen toe in water geweekt, alsdan gedroogd en vervolgens in den oven geroosterd worden. – Uit de hand te koop (1868) “Eene beklante brood- en molboonenbakkerij, aan het Damsterdiep”, enz. – Te koop (1873): “Puik beste blanke Groninger molleboonen, 42½ cent de 5 kop.” – *Oostfr.* móltboontjes. Eigenlijk = moltboon = moutboon; *Nederd.* molt, *Oostfr.* molt, melt = mout. Bijnaam der ingezetenen van Groningen; *Grönger molboon.* (v. *Hall*: “*molboonen*, eene groote soort van paardenboonen, {p.2195} den overgang als het ware van tuinboonen tot paardenboonen uitmakende; op het veld, doch zelden, gekweekt.” *Neerl. Plantensch.* bl. 60 – Hebben wij hier wellicht aan de grootere soort van paardenboonen, op het *Hoogeland* onder den naam van *wierboonen* bekend, te denken? De Groninger bakkers nemen ze bij voorkeur tot het maken van *molboonen*.)

molbult = molshoop; *molbulten sloagen* = *molbultjen* (*Hoogel.*) = de (aarde der) molshoopen over het land verspreiden; ze op het grasland met de vork uiteenwerken. *Oostfr.* mulbült, wrokbülte, *Dr.* wrutenbult.

molbultjen; zie: *molbult*.

molde; zie: *mol 2*.

molenpolder (in geschrifte); zooveel als: waterschap of deel er van, dat een of meer molens heeft om de landerijen van het overtollige water te ontlasten. De kleine dijkjes, om zulk een polder aangelegd, dienen dus om hem tegen het binnenwater te beschermen. Zoo staat o.a. op den Legger van het *Waterschap Hunsingoo*: Winsumer- en Bellingweester molenpolder.

mölferd, voor: dikke, groote hond. – Ook schimpnaam voor een grooten, pruilend huilenden jongen. Volgens *Weiland* in Groningen iemand met een grooten mond, voorts die onbeschoft spreekt en handelt; bij *Bomhoff*, in Gron. = onbeschofte rekel. *Oostfr.* mulferd = brombeer, ruw mensch, ploert, ook = verraderlijke, valsche kerel. Zie ook v. *Dale* o.h.w.

molgeut, in geschrifte te Groningen *mollegoot* of *molgoot* = eene breede, ondiepe goot, of riool. Reglem. v. Politie (1863): “Mollegoten mogen niet breeder zijn dan 1 pl. 5 dm., en niet dieper dan 7 dm,” enz. “– dat ter afleiding van het regenwater dier gronden eene molgoot gelegd worde,” enz. (1877).

molgoot; zie: *molgeut*.

molje; zie: *bottermolje*.

molken (*Langewold*) = melk, voor de karn bestemd. Zie: *mol 2* en {p.2197} vgl. 't *HD*. Molke = hui, wei.

molle; zie: *mol 2*.

molleboonen; zie: *molboonen*.

mollegoot; zie: *molgeut*.

möllen; eene oude maat in *Westerwolde*, p.m. 7 voet. Vóór de verdeling der Onstwedder marktgronden, in 1827, werd het aandeel van iederen boer berekend naar *möllenwoars*; nog is zij te *Onstwedde* de eenige boerenlandmaat.

möllenwoars; zie: *wardijl*, en: *möllen*.

möln (in 't *Westerkw.* algemeen, minder in *Hunsego*) = **meulen**, **meuln** (*Old. Westerw. Goor. Fivelgoo.*) = molen, ook in alle samenstellingen; *de möln wordt stōmp*, zegt men tegen een kind, dat verzadigd is. *Kil.* meulen, molen; *Oostfr.* mölen, mölen, *HD.* Mühle. *Sprw.* Hij

baut 'n möln om 'n mud meel te moalen = hij maakt grooten of kostbaren toestel om kleinigheden uit te voeren, bv. wanneer iemand op zijne kleine boerderij eene groote schuur bouwt of kostbare landbouwwerktuigen aanschafft.

mölnhoes; woning, behoorende bij een' molen, die het water opmaalt, woning van den *woatermulder*.

mölnhörn; zie: *hörn*.

mölnpeerd; **meulnpeerd** (= molenpaard), in de vergelijking: *da's 'n wicht, ('n maid of vrouspersoon) as 'n mölnpeerd* = een groot, sterk, frisch gebouwd vrouwspersoon. *Oostfr.*: dat is 'n frauminsk as 'n mölenpêrd; *Meiderich*: enn fraumins äsz 'n möhleperd.

mölnpolder; zie: *meulnpolder*.

mölnrou = molenroede, molenwiek. *Zegsw.*: hij (of: zij) *het 'n slag mit de mölnrou had* = hij is niet goed bij 't hoofd.

molsloot; zie: *hōndtōng*.

moltje; zie: *molvanger*.

molvanger = **moltje** = **monkie**, **monke** = **schort** = **twiefelder**, **twiefeloar** = **vreischieder** = kort jasje, soort van zeemansjas, in *Langewold* {p.2199} met minachting *moltje*. *Dr.*

molvanger, *Overijs.* bolkesvanger, *NHoll.* bolvanger. (*Vondel* zegt van dit kleedingstuk: Een dracht, die sterven zal, wanneer de schipvaert sterft.)

mōmmêl, voor: mond; *de mōmmel mout dat kind altied goan* = 't is net of het altijd moet eten.

mōmmelkemour (*mōmmelkemoeder*), noemt men eene oude vrouw die gebrekkig kauwt, die moet *mōmmeln* = kauwen met het tandelooze tandvleesch. *Oostfr.* mummeln, *Westf.*

mümmeln.

mōmmeln; zie: *mōnkêln*, *mōmmelkemour*, *kammêln*, alsmede *Weil.* art. mommelen.

mōnd. *Zegsw.*: *de mōnd oet de hoaken gappen* = erg moeten geeuwen; en ook: zóó geeuwen dat de onderkaak onbeweeglijk blijft en de mond zich niet kan sluiten; *de mōnd verbie proaten*, bij *v. Dale*: zich voorbijpraten, zich overpraten; *ie hoalen mie de woorden oet de mōnd* = ik denk volkomen met u gelijk en wilde juist het zelfde zeggen; iemand *de mōnd gunnen* = hem niet voorbijgaan met een verzoek, bv. om een postje, of om iets dat hij ook ongevraagd had toegestaan. *Sprw.* *De mōnd moakt 'r noa dat de neers sloag krigt* = men moet zijne tong in toom houden, voor beleedigende uitdrukkingen wordt men wel eens streng gestraft; ook *Oostfr.* – *Beter hard gebloazen as de mōnd verbrand* (het is beter hard geblazen dan den mond gebrand), ook *ZLimb.* *Meurs.* *Dusseld.* *Düren.* – *Bitter in de mōnd moakt 't hart gezōnd*; ook *Oostfr.* Zie ook: *neet 2*, en: *twei mōnden*.

mōndgau (*mōndgaw*) = **gau mit de mōnd** = dadelijk gereed met een antwoord, meestal ongevraagd en zodoende voorbarig en ongepast; tegengestelde van: zeer voorzichtig zijn in 't spreken. *Oostfr.* *mundgau*.

mōndharp, in: *op de mōndharp speulen* = schreien van kinderen, spottend. (*mōndharp* = 't *HD.* *Maultrommel*, *Maulharfe*. Vgl. *v. Dale* artt. *mondharp*, en: *mondharmonica*.) {p.2201}

mōndje. *Zegsw.*: *'t mōndje boven wouter hebben* = veel praats hebben, den boventoon voeren en daarbij eenigszins luidruchtig zijn; ook *Oostfr.* In niet ongunstigen zin wordt het gezegd van vrouwen, die, van eene ziekte hersteld, den mond weer beginnen te roeren. – Aan een' drenkeling ontleend.

mōndjen, voor: smaken, bevallen, van eene spijs; *'t mōndjet kōm nijt* = 't is niet naar zijn mond, hij houdt er niet van; *'t mout hōm mōndjen, anders et hij zoo goud as niks* = lust hij de spijs niet graag dan eet hij er zeer weinig van. Alleen in eig. beteek. *Nederl.* *monden* = wel smaken; fig. = behagen, bevallen, wel aanstaan; *HD.* *munden* = smaken, naar den smaak zijn.

mōndjeploagen = **mōndjetargen**, noemt men: slechts een proefje krijgen van iets dat naar meer smaakt; *da's mōndjeploagen*, schertsend voor: nu heb ik er den smaak van, meer niet,

waarvoor men ook zegt: *'t is niks as wiesmoakerei*. *Oostfr.* mundjetargen; *Westfr.:* dat is men (maar) den mund getergt.

mōndjeproaten = **bekproaten** (*Ommel.*) = **mōndjeproten** (*Old.*) = flikflooiën, vleien = iemand *noa de mōnd*, botweg: *noa de bek proaten*, *Nederl.:* naar den mond praten; ook = flikflooiërij, vleierij = *mōndjeproaterij*, enz. = *bekproterij*, en: *mōndjeproter*, *mōndjeproater*, *bekproater* = vleier. *Oostfr.* mundtjeproter.

mōndjeproten; zie: *mōndjeproaten*.

mōndjeproter, **mōndjeproater**; zie: *mōndjeproaten*.

mōndjeproterij, **mōndjeproaterij**, **mōndjeproaterij**; zie: *mōndjeproaten*.

mōndjetargen; zie: *mōndjeproaten*.

mōndjevōl, voor: een weinigje, in: *hij ken 'n mōndjevōl Fransch* = hij kan een klein beetje Fransch spreken. Zie: *vōl 2*.

mōndurên; zie: *mōnduur*.

mōnduur (klemt. op: *duur*) = **mōnduren** (dat ook het meerv. is), voor: kleed, kleding, inzond. van vrouwen; *'k heb mien olle mōnduur an* = ik ben in mijn daagsch pak; *dei sêldoaten heb- {p.2203} ben mooie mōndurens an*. – *'t Fransche monture*, en daarvan de basterdw. montuur, en: monteering. *Deensch* mondur, *HD.* Montur = monteering.

mōnke; zie: *molvanger*.

mōnkêln = **mōmmêln** (*Goor.*) = mompelen; *Kil.* moncken, monckelen; *Oostfr. Neders. HD.* munkeln.

mōnkie; zie: *molvanger*.

mōns; titel bij 't aanspreken en iets minder voornaam dan *meneer* (mijnheer). Uit den Franschen tijd afkomstig en vóór een 50 tal jaren in 't Oldampt nog in gebruik. (Daar heb ik te Nieuwolda nog gekend *Mons Egges* en *Mons Steehman*.) Verkorting van het *Fransche* monsieur. *Oostfr.* muns, mons = heer, heertje, nu alleen nog schertsend.

mōnster = voorwerp, dier dat buitengewoon groot is in zijne soort, zonder daarom een wangedrocht te zijn, en synon. met: *knoap*, *kanjer*, *boas*. Zoo adverteert men ook: *mōnsteros*, *mōnsterkoe*, en spreekt men van *mōnsterbijsten*, enz.

mōnstêrn = met het monster overeenkomen; *'t mōnstert* = de partij voldoet aan het monster.

mōnter = gezond, welvarend; *hou is 't, mōnter?* zooveel als: hoe gaat het, zijt gij nog goed gezond? *bin je goud mōnter?* = *bin je goud zōnd?* – Ook = opgewekt, opgeruimd, welgemoed: *hij was zoo mōnter!* Hiervan: *opmōntern* = opbeuren. *Dr. NBrab.* monter = vroolijk, opgeruimd; *opmonteren* = vervroolijken; 't *HD.* munter, en: *aufmuntern*; *Oostfr.* munter, enz., *Zw.* munter.

mooi, in: *mooi doen* = *mooi bezopen* = kennelijk dronken, en zoo hoort men hier ook het verhollandschte: *mooi dronken en laat thuis!* “*'t Was rais op un dingsdag oavend, Dat hij zoo al zuitjes droavend, Mooi bezopen van den Dam Loat te Koeskebrugge kwam.*” Ook het tegengestelde van: lastig dronken, en alsdan valt de klemtoon alleen op: *mooi*, zooveel als: hij heeft een goeden dronk over zich. – *dat ken hij* (met den klemt. op *hij*) *mooi doun* = dat moeten wij hem maar opdragen, omdat hij er den tijd of de gelegenheid voor heeft, en staat gelijk met een verzoek of bevel waaraan gereedelijk voldaan wordt; – *'t is mie mooi tou* {p.2205} = het doet mij aangenaam aan, ik vind het plezierig; – *mooi wezen* met iets = er mee aangekleed of opgescheept zijn, bv. met de koorts, met eene zweer, enz. Uit *N. Pekela* schreef men (1874): “Als onze moeder *de Stad* ons niet te hulp komt en ruimt het waterschandaal tusschen ons en het Stadskanaal niet uit de vaart, kunnen we nog lange jaren met het watergebrek in den herfst mooi zijn.” – *'t staat mooi goed* (*Langewold*) = 't staat heel goed; zoo zegt men algemeen: *mooi vervelend*, *lastig*, *beroerd*, enz. *'n mooi pooske* (of: *zetje*) = vrij lange poos; *'n mooi sōmmetje* (of: *sommechie*, of: *sommechien*) = eene niet onaanzienlijke som; *mooi is anders!* = dat is alles behalve mooi, dat is leelijk, ook van handelingen gezegd. *Sprw.* *Altied mooi is nooit mooi*, zooveel als: die altijd zijne beste

kleeren draagt heeft er geen genot van; ook *Oostfr.* – *Dei mooi wil wezen mout pien lieden* = die zich aan de mode onderwerpt moet zich den last getroosten, dien men het lichaam aandoet. (Algemeen in N. Duitschland, maar voor: *mooi wezen* het woord: Hoffart.)

mooie (z.nw.); *doe bist mie ook 'n mooie!* of: *doe bist mie ook 'n mooie kerel!* = gij hebt mij daar aardig beet gehad, eene teleurstelling bezorgd, enz.; evenwel nooit in ernstige of belangrijke zaken. *Wvl.*: gij zijt een schoone (man), zegt men schertsende aan iemand die, willens of niet, zijn woord niet gestand doet, die zich het beste deel van iets aanmatigt, enz. Gij zijt een schoone, van dus een uur achter tijd te komen. (*De Bo*).

mooibluiers (mooibloeiers); eene aardappelsoort; v. *Hall. Neerl. Plantensch.* bl. 155, 156.

mooichie (*Hoogez.*) = **mooichien** (*Stad-Gron.*) = **mooike** (*Ommel.*) = wat men mooi, lief, aardig vindt, van kleine voorwerpen gezegd, mits ze niet kostbaar zijn, bv. een appel, mesje, doekje, enz. Zie: *chien*.

mooichien; zie: *mooichie*, en *chien*.

mooie doode! = mooie grap! dat is om te lachen! hoe komt men er toch bij! 't is 'n dwaas die 't gelooft!

mooie grappen! = **mooie stukken** (of: **stökken**)! iron. voor: dat zou wat moois zijn! daar kan niets van komen! zou *ik* daartoe medewerken? Synon. met: *mooie doode!*

mooie stukken, mooie stökken; zie: *mooie grappen*. {p.2207}

mooiigheid = moois, fraais, steeds met: geen, voorop: *is niks gijn mooiigheid an* = dat voorwerp, ook: dat meisje is niet mooi, maar zeer alledaagsch. (v. *Dale*: mooiigheid = mooie, fraaie zaken, voorwerpen.)

mooike; zie: *mooichie*, en: *ke 3*.

mooi mit (mooi mee); *dat is mooi mit* (klemt. op: *mit*) = dat is een klein fortuintje, een onverwacht voordeeltje. Eigenlijk zooveel als: dat is mooi mede op reis, dat komt ons goed te pas.

mooi weer, in: *hij speelt mooi weer* = hij gedraagt zich, om de eene of andere reden, zeer vriendelijk jegens iemand, hij vermijdt zorgvuldig alles wat hem aanstoot kan geven.

moord-doodslag. Wanneer er bij een twist geroepen, geschreeuwd, gehuild, gegild, een ontzettend leven gemaakt wordt, zegt men: *'t is net of t'r moord en doodslag is*. (Het *Neders. Wbk.* heeft den toost: *Up mord un dodslag in Grönland, in gezelschap van personen die bij de Groenlandsvaart belang hebben.*)

moordprijmen; minachtend, onder 't boerenvolk, voor: peenen, als middagkost.

mooren (= moorden), in de *zegsw.*: *twei over ijn is mooren*, waarvoor ook: *twei over ijn is gijn petuur* (partuur), onder knapen, wanneer één tegen twee moet vechten, en beteekent zooveel als: zal er gevochten worden, dan man tegen man, een derde mag geen partij trekken, niet helpen. *Oostfr.* twê afer ên sünt môrners.

moorke; *Eriphorum vaginatum*; v. *Hall.* “*Te Vluchtwedde en op andere plaatsen in Westerwolde noemt men het wollegras, ook biesgras, alsook moorke, en in Drente: mooren*”. *Teenstra's Alm.* 1862, bl. 85.

moorkopt; van een paard met een moorkop, zwarten kop. Te koop (1882): “een span echte grauwe moorkopte merries, mak in alle tuig”.

moos, voor: geld. Behoort tot het *Joden-Duitsch*, en staat voor: Mozes, wat volledig luidt: *Mozes en de profeten* = veel geld; {p.2209} ook *Holst.*, enz.

mop, voor: dubbeltje. Volgens *Middendorp* (vroeger althans) in de studentenwereld voor: kwartje. Vgl. *hondje*.

mop; **moppie** = grap, ui, vroolijk verhaaltje; *hij kon mooie moppen vertellen; dei mop he'k al voaker heurd*. Zie ook: “Moppen en Mopjes, van G. Wildeboer.”

mopperderei, mopperderij; zie: *motten*.

mor, voor: *moar* = maar, bijw.

mör; zie: *krieg*, en: *mörries*.

morelkassen (morelkersen) = morellen.

mörgen, mör'n = morgen; *mörgen de dag*, of: *mörgen an de dag* = vast, stellig, zonder uitstel morgen.

mörgen brengen! zooveel als: ik zou je danken! daar kan (of: kon) niets van komen, 't lijkt er niet naar. (*Maastr.* mörgen vreug = neen, ik verkoop het u niet.) Bij *v. Dale*: ja wel (morgen brengen.)

mörgendau, mör'ndau = morgendauw. Vergelijking: *stappen as 'n koater in de mörgendau*, spottend voor: hoog stappen, met wijde stappen voortschrijden.

mörgenreden, mör'nreden; zie: *oavendreden*.

mörgenrood, mör'nrood; zie: *oavendrood*.

mörgens, mör'ns = des morgens, en meerv. van: morgen; *Zegsw.:* *dōnkere mörgens, mooie doagen*; *Oostfr.* düster mörgens gefen moje dagen.

mörgentied, mör'ntied, in: *tegen de mörgentied* = tegen zonsopgang.

mor (*Westerkw.*) = maar.

mörgenvrouw, mör'nvrouw = **murgenvroo** (*Middag*, enz.); zoewel: in den vroegen morgen van den volgenden dag, als: morgen vóór twaalf uur; *wie goan mörgenvrouw noa stad en komen mit de marttrain weerom*.

mörken = **murken** = gemerkt, bemerkt, bespeurd; *'k heb d'r niks van mörken; wie mörken 't nijt eerder veur dat 'te loat was*.

mör'n; zie: *mörgen* en de daarop volgende woorden. *Eng.* morn, en: morning.

mörrêln = in den baard brommen, iets zacht of binnenmonds, {p.2211} doch nauwlijks verstaanbaar, zeggen. Zie: *pörrelmorrêln*, en vgl.: murmelen.

mörries = **mör** = verstand, kennis; *hij het 'n bult mörries in de kop* = 't is een schrandere bol, of ook: hij heeft veel geleerd. Zal eene verbastering zijn van: merg, in den zin van: pit, kern, geest. Zie ook: *krieg*, en: *mörtje*.

mörtjen = onophoudelijk pruttelen, morren, brommen, mopperen; *Oostfr.* murtjen. Synon. hiermede is het nog meer ergerlijke: *motten* = mopperen om twist uit te lokken.

mörtje, mörries, voor: dood; echter niet ernstig maar meestal in scherts; *hij 's mörtje* = hem zien wij niet weer, hij is voor goed weg.

mos, voor: meisje, vrijster; *'n dikke mos* (*Winschoten*, enz.) = een dikke meid. – *Zegsw.:* *de boudel in 't mos joagen* = 't in de roeten joagen = de boel in de war sturen

mōs = moest, onv. verl. tijd., enkv. van: *mouten* = moeten; *'t het mōst* = het was noodzakelijk; ook: het heeft noodwendig moeten plaats hebben (= het onnederl.: het heeft gemoeten), *'t het zoo wezen mōst* = het heeft zoo moeten zijn, het noodlot, enz. heeft het zoo gewild. – Ook voor 't hulpww.: kunnen; *zoo mōs 't wezen* = dat zou 't geval kunnen zijn, zoo heeft het zich kunnen toedragen; *'t mōs wezen dat ie oetwassen* = 't kon zijn dat gij niet te huis waart; *'t mōs wezen dat wie volk kregen* = tenzij wij bezoek krijgen. *Z.Holl.* mōs = moest.

mōssel, gewoonlijk met: dikke, voorop, zooveel als: rond-dikke vrouw; *zien vrou is 'n dikke mōssel*. Vgl. *mos*.

mōssen, mōzzen = moesten; *ik mōs, wie* (enz.) *mōssen*. Zie: *mōs*.

mōst; moust = gij moet, en: moet gij; *mōst nog moar wat blieven; mōst ook al weg? kenst ja nog wel doun jong!* Zie: *mōs*.

mōsterd, in: iemand *deur de mosterd hoalen* (= *ofmissen*, fig.) = verdiend of onverdiend allerhande verwijtingen doen, hem {p.2213} over den hekel halen. *Sprw.* *Hij wijt woar Oabram de mōsterd van doan hoalt* = hij is er goed mede op de hoogte, begrijpt de zaak volkomen en weet wat hem te doen staat, bij *Harreb.*: Hij weet waar Abraham den mutsaard haalt; *Oostfr.* hê wêt wâr Mês de musterd hâld. ('t Woord staat hier in beide uitdrukkingen voor: mutsaard = takkenbos, stapel van rijs, inzonderheid voor de lijkenverbranding, later = brandstapel voor de ketters. Zie: *v. Dale* art. mutsaard, mutserd, alsook *Laurill.* bl. 31 en

Zeeman bl. 30). – Als uitroep van verwondering hoort men: *hemelse* (ook: *lijve*) *mōsterd!* (= *lijve toetpot*, enz.). – Vergelijking: *goar as mōsterd* (ook: *as dau*) = zeer gaar gekookt.

mōsterdstip; zie: *stip*.

mot = veegsel van den vloer; *woar komt al dat mot doch van doan!* Hiervan: *motschōp*, en: *tōrfmot*. Zie ook: *goaten*.

mōt, van: *muiten* = tegenhouden; *ik heb hōm mōt*. Zie: *muiten*.

mōt; **mōtte** = zeug, moederzwijn, wijfjesvarken; *dat big is 'n mōt moar gijn barg* = die big is van het vrouwl. geslacht. *Zegsw.:* *hij ligt doar as 'n bakkersmōt* = hij ligt daar zoo lui als een vet varken; 'n *dikke mōt van 'n wief*, zooveel als: *dikke, vette, logge vrouw*. – *hij is zoo stiemsck as Fokke Horentjes mōtte, as j'om an start trekken, gait veuroet* (*Old.*) = hij is zeer koppig. Op 't *Hoogel.* enz. hoort men: *zoo dom wezen as Fokke Oarends mōt*, met de toevoeging: *dei wōl op zōndag gijn riefzenbrei eten*, schertsend voor: *wat zijt gij toch aartsdom! gij doet het immers geheel verkeerd*. *Sprw.* *Hij komt 'r te pas as 'n mot in 't jendenhoes* = hij is daar niet gezien, men duldt hem daar niet, bij *Harreb.*: Hij is er gezien als een varken in eene jodenkeuken. – Bij *Fritz Reuter*: *as de Säg in 't Judenus ankamen*. – 't *Zoo drok hebben as 'n mōt mit ijn tit* ('t zoo druk hebben als eene zeug met ééne tepel) = veel drukte vertoonen en niets uitvoeren, waarvoor men ook (hier) zegt: – *as 'n proekemoaker mit ijn klant*. Deze {p.2215} uitdrukkingen vindt men o.a. ook in *Oostfr. Neders. Oldenb. Holst. Westf.* – *Kil.* *mot*, *sogh*, *Dr.* *motte*, *Veluwe mot*, *Oostfr. Oudfr.* *mutte*. (*v. Dale:* *mot*, *motte* (gemeen) = oude zeug.) Zie ook: *krai*.

mōtdiesel (*Old.*) = **diesel** (*Ommel.*) = **mōtiezel** = melkdistel, waarvan o.a. varkens en konijnen veel houden; bij *v. Dale:* *motdistel* = melkdistel. Prof. *v. Hall* onderscheidt hiervan twee soorten, de *moes-Melkdistel*, en de *stekelige-Melkdistel*, *Sonchus oleraceus* en *Sonchus asper*, welke laatste in het *Klei-Oldampt* bepaaldelijk *motdijzel* genoemd wordt, (dat ook door *v. Dale* als: *motijzel*, is overgenomen). Voorts zegt hij, dat men in het *Old.* en de *Veenkol.* heeft: *motiezel*, *zeugedistel*, *zeufdissel*; in de *Scharmer motdissel*, in het *Westerkw. melkdissel. Neerl. Plantensch.* bl. 112. *Oostfr. diessel*, *Neders. sögedistel*, *HD. Saudistel*, *Schweinedistel*, *sonchus asper*.

mōtdistel; zie: *mōtdiesel*.

mōtdijzel; zie: *mōtdiesel*.

mōtgat; zie: *buusgat*.

mōthoar; de *padde-Bloembies*, *Juncus bufonius*, soort van *Rusken*, *Enkhuizen*: *greppelgras*; *v. Hall Neerl. Plantensch.* bl.

mōtiezel; zie: *mōtdiesel*.

mōtoel; *mot*, soort van vlinder die de *kleermot*, *de wurm*, in eene stof brengt.

motraai; het *Timothygras*, of *beemd Doddegras*, *Phleum pratense*; *v. Hall Neerl. Plantensch.* bl. 255.

mōtschiet (*motschijt*). Vergelijking: *fien as mōtschiet* (ook: *as gemoalen pōpkestrōnt*) = vroom, fijn, bedeesd in 't spreken, enz.

motschōp; **motschupke** = *Nederl.* *blik*. Zie: *drekschōp*, en: *mot*.

motschupke; zie: *motschōp*.

mōtstijn (*Stad-Gron.*) = **muurloes** (*Ommel.*) = **stijnmōt** = *steenmot*, {p.2217} *keldermot*, bij *v. Hall* *pisbed*, *Oniscus Asellus*, *Oostfr. stēntike*, *murtike*, *HD. Kellerassel*, *Kelleresel*.

mōtstijnen (*Westerkw.*) = *steenharde kleikogels* die men soms in den grond aantreft.

mōttegras; de *vogel-Duizendknoop*, *Polygonum aviculare*; *v. Hall Neerl. Plantensch.* bl. 190. – Vgl. *swienegras*.

motten = *mopperen*, zijn *booze luim* door *morren* en *brommen* *luchten* en zoo *twist* zoeken. Hiervan: *motter*, *mottert* = *lastige, kwaadwillige mopperaar*, *twistzoeker*; *motterei* = *mopperderei* = *gemopper*, 't eerste *inzond.* om *twist* uit te lokken. *Oostfr.* *motjen*; *Deensch* *mutd*, *mut* = *onvriendelijk*, *brommig*; *Eng.* *mutter* = *mompelen*, *morren*; *OEng.* *muterer*;

Beiersch mutern = morren, en: mäudern = brommen, morren; *Zwits.* mudern = knorren; *Zwaben*: mottern = zich verdrietig aanstellen, van het *Lat.* mutire, muttire = prevelen, mompelen, brommen, morren. – Vgl. mōrtjen.

motter; zie: motten.

motterei, motterij = het stof van den vloer, hoopje *mot*; *moak doch dat dei motterei hiervandoan kōmt*. Zie ook: motten, en: erei.

mottêrg = mottig, door de pokken geschonden = *pokdellîg*, ook: *dellîg in 't gezicht*; 't eerste meer in minachtenden zin.

mottert, zie: motten.

moud = moed; *swak moud hebben* = weinig vertrouwen of hoop hebben dat iets naar wensch zal afloopen; *hij betert vast nijt weer, 'k heb d'r swak moud op*; de zieke *het zulf swak moud*. *Zegsw.:* *moud hebben as 'n peerd*, ook: *moud hebben as 'n peerd van 'n doalder*, of: *moud hebben as 'n stooters peertien (Stad-Gron.)*, en: *moud hebben as 'n schelvis van drei daiten*, ook: *moud hebben as 'n dreistuffershoan dei zoo mit de schippers noa 't mart gait*, steeds schertsend of spottend voor: zich sterk achten en weinig kracht bezitten, er moedig op los gaan zonder iets te kunnen uitvoeren. (*Meurs*: he het muth as en perd un mag as en keckworsch, of: flieg); – *op moud loopen* = er deftig, eenigzins trotsch daarhene stappen, vooral van vrouwen gezegd; *zien moud* niet met iets hebben = niet volkomen zijn zin met iets kunnen krijgen, niet naar wensch genot van iets hebben. *Sprw. Goude moud is 't halve leven. Wvl. goede moed is half teergeld. (De Bo).* {p.2219}

moud (*Ommel.*) = **moede** (*Old. Westerv.*) = mode. Ook = gebruik, gewoonte; *dat he wie veur moud* = dat behoort tot onze gebruiken; *da's bie ons 'n vaste moud* = dat is in onze huishouding eene vaste gewoonte, een stellige regel. – Vgl.: arm. (Meerv. *mouden*, en: *moden*.)

moede, volgens *Bomh.* in Groningen, enz. = fijne aarde. (v. *Dale*: moude, molde (gewest.) = fijne aarde). – (Bij *Terwen* bl. 503, art. mul, komt het als veroud. woord voor, met de beteekenis van: aarde, stof, molm.)

moudeger = meer en meer geneigd om de mode te volgen, om zich naar de mode te kleden; *zij wordt al moudeger*.

mouderachtîg = zeer aan de moeder gehecht, de moeder bijzonder aanhangend; niet slechts van kinderen maar ook van oudere personen; *moudergek* (znw.), bij v. *Dale*: moederziek, moederzot (bvnw.). *Sara Burgerh.*: “Mijne oogen liepen over, toen ik zag, welk een Moedergek die Willem is”. (bl. 301) Zie ook onder art. dōl.

mouder-dochter. *Zegsw.:* *de ijne het zin an de mouder en de ander an de dochter = de smoaken bin ongeliek*, zooveel als: over den smaak valt niet te twisten. Zie *Zeeman* bl. 381.

moudergek; zie: mouderachtîg.

mouders goud, in: *da's ijn mouders goud* (goed) = tusschen die dingen is geen noemenswaardig verschil, dat goed is van dezelfde soort, 't is alles even goed of slecht, ook: dat is om 't even, geheel hetzelfde; gij kunt dus kiezen naar welgevallen, of handelen zooals 't u goeddunkt.

moudernoakend = moedernaakt. Zie: noakend.

mouderjōng = spotnaam voor: jongen die de lieveling der moeder is; “*Tot an mien dood tou nuimden ze mie altied “Dolle Pijf” en “mouderjong”.*”

moudermens, in: *doar was gijn moudermens*; *'k zag gijn moudermens* = daar was, ik zag volstrekt niemand, daar was geene moederziel. Zie v. *Dale* art. moedermensch. {p.2221}

mouderzoalîg, in: *'k bin mouderzoalîg*, ook: *'k bin mouderzîjl allèn* = ik ben moederziel alleen, er is niemand thuis dan ik. Zie v. *Dale* art. moedermensch.

mouđîg (= moedig), ook zooveel als: een weinig trotsch, ook: van opschik houdend, en: vol levenslust, naar de kleeding te oordeelen. Wordt alleen van vrouwen gezegd. Zie: dapper, en vgl. moud l.

moudveeren, in: *de moudveeren zakken* (of: *hangen*) *loaten* = den moed verliezen, wanneer zulks nl. uit eenvoudiger of armoediger kleding wordt afgeleid; *Oostfr.* de moodfären hangen laten. – Ook = lust, opgewektheid, voortkomende uit vermindering van levenslust.

moudwil; zie: *moudwillens*.

moudwillens = **oet moudwil**, ook: **oet moudwillens** = uit baldadigheid, met boos opzet, tegengestelde van: onwillens, uit ongeluk. Synon. hiermede is: *mit opzet, mit opzet zin* = *mit veurbedocht zin* = opzettelijk, met voorbedachten rade, doch juist niet met ongunstige beteekenis. *Old. Landr.* V, 72: In 't generael die een ander beveelt of belastet quaet te doen, ofte die moetwillens oorsake daertoe geeft, sal niet anders gestraffet weerden, dan of hij dat delict selvert in egener persone geperpreteert hadde. *Kil.* moedwillens = wetens en willens. (v. *Dale*: moedwillens (veroud. gewest.), opzettelijk bedervend of kwaaddoend.)

moudwillîg; **mitwillîg** = brooddronken; *moudwillighaid, mitwillighaid* = brooddronkenheid.

moudwillîghaid; zie: *moudwillîg*.

mouêr = moeder, vertrouwelijk van man tot vrouw; ook bij daglooners van kinderen tegen de moeder. Zie: *mour*.

mou'k = **mout ik** = moet ik; *dat mou'k nog leeren, doun*, enz.

mouk, muik = maakte, onv. verl. tijd, 1e en 3e pers. enkv. van: maken. {p.2223} Eveneens in dien tijd, enz. *ou* of *ui*, voor *a* of *oe*, in: raken, jagen, dragen, vragen, klagen, plagen en halen, met hunne samenstellingen.

mouke; zie: *moeke*.

mouken = **moakten** = maakten; *zij mouken dat ze wegkwammen* = zij pakken zich weg. Zie: *moaken*.

mou'n; zie: *mouten*.

mounên; zie: *mouten*.

mour, mouêr; onder de laagste klasse voor: moeder; *Overijs. Oostfr.* moor. Overigens luidt het verachtelijk: *wat zôl dien mour!* (evenals: *wat zôl dien voar, da's jà 'n kerel van niks!*) – Ook = bijenkoningin; *mourlooze bei* = korf met bijen zonder koningin. *Zegsw.:* 'n *gouie mour in de kôrf hebben* = eene werkzame en oppassende vrouw bezitten. *Sprw. Moes as mour, start en ooren hebben ze allemoal*, zegt men wanneer men de keus heeft tusschen een aantal gelijksoortige voorwerpen, en zoveel als: pak maar in den blinde weg. (Ook aldus *Neders.* en *Westf.*) – *Mans mour is zoo goud as de duvel over de flour* = waar de moeder van den man bij dit echtpaar inwoont, kan geen huiselijke vrede bestaan; ook *Oostfr.*

mourîg, in: *mourêge grond* (moerige bodem), waaronder men verstaat: een lossen, veel teelgrond bevattenden bodem, ten onderscheiding van moeilijk te bewerken kleigrond, en van zandigen bodem. *HD.* morige Erde; *Oostfr.* mûr, mur = slijk, modder, enz.

mourloos; zie: *mour*.

mourvool = moederveulen, veulen van 't vrouwl. geslacht; *Dr.* voolmèr. Zie: *vool*.

mous, in geschrifte *moes* = boerenkool; *moussstômmel*, ook: *moussstrônk* = de stronk dier plant; *mousskebrei* = *körtmous* = soep, waarvan fijngehakte bladeren van boerenkool het hoofdbestanddeel uitmaakt; *moussplanten* (het enkv. komt bijna niet voor) = boerenkool, tot zekere hoogte opgegroeid, om verplant te worden. “Terwijl gewassen aan water gebrek lijdten en geen knol- of moesplanten kunnen worden ver- {p.2225}poot”, enz. (1874). Ook voor: boerenkoolplant in 't algemeen: “We kunnen melden dat in den tuin van ... te Ezinge een tweejarige moesplant staat, die”, enz. (1869); *sniemous* = soort van boerenkool, of: *koolzaadplanten*, nl. zomerraapzaad, waarvan vroeg in 't voorjaar alleen de bladeren worden gegeten, evenals van de snijsalade; *spruutjemous* = de bladeren die 's voorjaars aan de stronken groeien, en als nieuwe uitspruitsels gegeten worden; *bladjemous* = de bladeren, die men van de verplante of staan geblevene, welig groeiende *moussplanten* plukt en toebereidt. – *Moushörn*, in geschrifte *Moeshorn*, eene buurt onder Uithuizen; ook een deel van de gemeente Winschoten; *moustoenen*, in geschrift *moeskertuinen* = de warmoezerijen buiten de

voormalige Boteringe-, Heere- en Oosterpoort te Groningen. – In de Voordracht van Burgem. en Weth. van Groningen (Maart 1880) komt o.a. voor: “Behalve van de Drentsche laan zijn ook gedeelten van de Kerklaan, het Bessemoerspad, den Moeskersweg en het Studentenpad.” Rijm: *Mous is goud veur drous* (droes), *Moar wordt 't spek d'r oet vergeten, den is 't gijn menskeëten*. Zegsw.: iemand onder 't mous stoppen = overbluffen, door groote woorden het zwijgen opleggen; *zij willen mie onder 't mous stoppen* (Ommel.), meestal schertsend voor: zij zijn er over uit dat ik mij voor overwonnen zal verklaren, dat ik mij beest zal geven. *Sprw.* *Dat past as 'n haspel op de mouspot* (= *Dat past as 'n oranjevlag op 'n miswoagen* = *Dat past as 'n himphamp op 'n mōsterdmeulen*) = dat staat in 't geheel niet goed. 't lijkt niet, omdat het niet bij elkander behoort. – 't *Hoes op beun en de ledder in 't mous*, zooveel als: wij kunnen onmogelijk bij u komen want dan zouden wij huis en alles aan zich zelven moeten overlaten, en dat gaat toch niet. Vgl. het *WVL.*: het huis op den zolder sluiten. Geheel het gezin trok naar de kermis, en men sloot het huis op den zolder. (*De Bo*). – *Van Dale*: moes, boerenmoes, boerenkool; *J. Ritzema Bos*: boerekool, in Groningen “moes” genoemd; *Kil.* moes = mondkost, leeftocht; *Dr.* moes, *Overijs.* boerenmoes, *Geld.* lankmoes. {p.2227}

mousappel; soort van zuren appel.

Moushörn; zie: *mous*.

mouskebrei; zie: *mous*.

mousker, in geschrifte: *moesker* = warmoezenier, bij Groningen. Regl. v. Politie v.d. gem. Groningen, 1 Jan. 1863: “Moeskers en veehouders buiten de wallen behoeven deze vergunning niet,” enz. – “Heden nacht ontstond brand in eene behuizing, gelegen aan den Moeskersweg nabij de begraafplaats buiten de voormalige Boteringepoort, (enz.) De genoemden zijn beiden van beroep koemelkers en moeskers.” (1880). Zie: *mous*, alsook *Prov. Gron. Cour.* 1887, n° 111; Advert. blad 12 Mrt. 1873; 17 Febr. 1872; *Gron. Cour.* 1872, 8 Nov.

mouskerij, in geschrifte: *moeskerij* = warmoeshof of warmoesstuin, grond of tuin waar moeskruidenten geteeld worden. Ook voor: dat bedrijf zelf. Gevraagd (1875): “Een jongen, 17 of 18 jaren oud, die eenigszins met de moeskerij bekend is”, enz. – Te huur of te koop: “Een plaatsje zeer geschikt voor koemelkerij en moeskerij.” (1876).

mouskerskar, in geschrifte: *moeskerskar*; soort van kar bij de warmoesziers te Groningen in gebruik. Te *Ooster-Hoogebrug* te verkoopen: “1 moeskerswagentje, 2 moeskerskarren”, enz. (1868). Zie: *mousker*.

mouskerswagentje, in geschrifte: *moeskerswagentje*; klein wagentje waarop de warmoesziers hunne groenten naar de stad brengen. Zie: *mousker*, en onder art. *mouskerskar*.

mousplanten; zie: *mous*, en onder art. *mangelwörtelplanten*.

mouspot = pot met boerenkool, voor het middagmaal gereed gemaakt; *de mouspot hangt al over 't vuur*. Zie ook: *mous*.

moustōmmel; zie: *mous*.

mousstrōnk; zie: *mous*.

moust; zie: *mōst*.

moustoenen; zie: *mous*. {p.2229}

moute (*Stad-Gron.*) = indrukkel in een voorwerp. (*v. Dale*: moet, indrukkel, door knoeien, enz. ontstaan.) Zie *ten Doornk.* art. *môt* 2 enz.

mouten; **moun** = moeten; mouten is dwang! zooveel als: zegt gij dat ik het *moet* doen, dan dank ik je, ik laat mij niet dwingen; bij *v. Dale*: moeten is dwang en schreeuwen (huilen) is kindergezang. *Oostfr.* mōten is dwang, ook *Neders.* (= voor den drang der noodzakelijkheid moet men zwichten); *Westf.* maüten es en düvelstwang; – *wat mout dat mout*, of: *as 't mout den mout 't*, wordt gezegd, wanneer men ongaarne iets doet of toestaat, als men de beweerde noodzakelijkheid er van niet inziet, alsmede: men moet zich aan de noodzakelijkheid onderwerpen, bv. om eene operatie te ondergaan; ook *Holst.* – *mouten is ook wat!* ik word er

toe gedwongen, of: hij wordt er toe genoodzaakt, en: men moet zich in het onvermijdelijke schikken; *hij zegt, hij wil nijt betoalen, moar mouten is ook wat! – alle mörn, winter zömer, om vief uur bie 't wark te wezen, da's wat te zeggen, moar mouten is ook wat. 't mout ijn kant begrooten!* = 't kan mij spijten (van iemand); *dat mout moar nijt* = dat moeten wij niet doen, of: daartoe mag ik u geen verlof geven; *dat mout nijt* = dat mag niet plaats hebben; “*ie moun d'r nijt van schrikken.*” – ‘*t is te mouten*, zegt men bij het lanterluien, wanneer allen, bij den gewonen inzet, moeten spelen, d.i. wanneer niemand mag passen; zoo: ‘*t is nijt te mouten* = ieder heeft de vrijheid om te passen. – Ook van jonge lieden die moeten trouwen omdat het meisje zwanger is, waarvoor ook: ‘*t is moutwark*; “*en traut 'r wel haost eine dat nijt te mouten is*”? (nl. uit de laagste klasse); *zij mout wat* = zij is zwanger. – Als verl. deelw. van: *mouten*; *as 'k noa stad mouten har* (als ik naar de stad had gemoeten); *as wie heuen mouten harren* = als wij hadden moeten hooien; *Dr*, moeten hadd! – (Voor: *mouten* hoort (en schrijft) men ook: *mou'n*, en: *mounên*, doch dit moet als eene zeer gebrekkige uitspraak beschouwd worden, vooral van personen die licht door den neus praten.)

moutwark; in 't algemeen als tegengestelde van: *wilwark*, en zooveel als: wat men niet mag nalaten, iets dat verricht *moet* worden. *WVI*: moetewerk = iets dat gedaan of te doen is uit plicht of uit dwang. Jongen, 't en is hier geen willewerk maar 't is moetewerk. (*De Bo*). Zie ook: *mouten*. {p.2231}

mou'we, mou've = moeten wij; *nō mou'we noa hoes*; *dat mou'we ijs pebijêrn* = dat moeten wij eens beproeven.

mozes, voor: geld; *hij het mozes genōg*. Zie: *moos*, en vgl. *Laurill*. bl. 12, en *Zeeman* bl. 386.

mudde; landmaat in *Westerwolde*. Voor maat van bouwland ook elders, o.a. te Kropswolde, Foksham, enz.; voor grasland heeft men aldaar: *mat*. – Volgens *Weil*. in Drente en Gelderl. een mud land = 2/3 Holl. morgen. – Zal zooveel gronds zijn als met eene mud rogge bezaaid wordt. – *mudde*, *mud* = hectoliter, onzijd.

mudden, voor: opbrengst wat de hoeveelheid, het getal mudden betreft; *wie kriegen stroo genōg moar gijn mudden*.

mudden (werkw.) = uitmeten bij mudden; ‘*t wil nijt mudden, de kōrrels bin te klain*; ‘*t zand mudt ook mit* = het zand, of de klei, die aan de aardappelen blijven kleven, wordt medegerekend. Vgl. *bulten*.

mug; **mugge** = vlieg, met name de zwarte dagvlieg; verkleinw.: *muktje*, inzond. voor de kleine soorten van vliegen. Bij *v. Dale*: *mug* = zeker tweevleugelig insect, en = vlieg. Dit laatste wordt hier niet gebruikt dan in: *vlijgekast*, en: *vlijgepampier*, maar daarvoor toch meestal: *muggepampier* = vliegenpapier; – *lankbijnde mug*, ook: *blinde mug* = de langbenige nachtvlieg, ook wel alleen ter onderscheiding van de zwarte vlieg, ofschoon men de kleine vliegen (*Culex*), de nachtelijke kwelduiveltjes, gewoonlijk *neefjes* noemt; *peeremug* = paardenvlieg; *mugschiet* = muggendrek. – *mug*, ook spottend tegen kleine of zwakke kinderen gezegd. *Zegsw.*: *muggen ken men beter mit stroop as mit edik vangen* te vergelijken met het *Nederl.*: met gebalde vuist vangt men geene vliegen. *Kil.* mugghe, mucke, vlieghe; *ZHoll.* mug, *Oostfr.* mügge, *HD.* Mücke, *Zw.* mygg, *Deensch* myg *OHD.* mucja, mucca, mugga, *MHD.* mucke, mugge, mücke, mügge, *Lat.* musca = vlieg.

muggemoand, voor Augustus, omdat men dan den meesten last heeft van de zwarte dagvlieg en de *neefjes*. Zie: *mug*.

muggepampier; zie: *mug*.

muggêrg, muggîg; aldus noemt men een vertrek, waarin veel {p.2233} zwarte vliegen zijn. Hiervan: *muggeger*; “*hai spereweerde mit zien (strijk)stok of 't veul muggeger worren was.*”

mugschiet; zie: *mug*.

mui, muie; meuke; muike, te *Hoogezand*, enz. **muichien** = moei, tante, maar begint onder den burgerstand voor: tante, plaats te maken. “*Hou minnig jiffer wol nijt heuren Noa oomke en muikes gouije road.*” – (De uitspraak der *ui* is in de beide eerste woorden gerekt, in de

beide laatste kortaf, als in lui, en: huilen.) Het woord wordt ook achter den voornaam gevoegd, en eershalve achter den naam van oude vrouwen; *Jannoamuike* of *Jannoamui*, voor: tante Janna, enz.; *Antjemui*, *Trientjemui*, *Oafkemui*, *Oaltjemui*, *Grijtjemui*, enz. = oude Antje, enz. en ook bij 't aanspreken; aldus in *ZHoll.* en *Oostfr.* – *Overijs.* meuje, *Zeel.* muike, *ZHoll.* mui, *Geld.* meuj, *Kil.* moeije, *Oostfr.* möh, möi, möke, *Neders.* moi, moje, *Deensch* möh, *IJsl.* mey. Zie ook: *muide*, *kui*, en vgl. *oom*.

muichien; zie: *mui*. (*chien* is hier eigenlijk een verkleiningsuitgang, evenals *ke*, van: *muike*.)
muid (*Ommel.*) = *muide*; zie ald.

muide, **mui**, **muid** = moede, moe, vermoeid. Ook voor: broeiig, mat; *muid weer*. *Zegsw.:* *lijver lui as mui*, zegt men van iemand die niet graag werkt. Vergelijking: *muide as 'n hond* = doodmoe. (De *ui*, in: *mui* gerekt, in de overige kortaf.) *Geld.* muui, muj, *Oostfr.* möh, moi.
muie, voor: tante, wanneer die vrouw bij een kind onbekend is; *kenstoe dei muie wel? geef dei muie 'n doetje*. Evenals: *da's 'n dikke muie* = een dikke vrouw; vgl.: dat is een lastige tante. Zie ook: *oom*.

muie (de *ui* gerekt) = spijten, berouwen, leed gevoelen; 't *muit mie da'k 't zegd heb* = het spijt mij dat ik het gezegd heb; 't *muit mie da'k zien road nijt doan heb* = het berouwt mij dat ik zijn raad niet heb opgevolgd; 't *muit mie dat ze dood is* = het doet mij leed dat zij gestorven is. In de beteekenis van: onaangenaam {p.2235} aandoen, leed doen, bij *Hooft Ned. Hist.* 21:4 Dit teeghenkanten en luttel gehoors moeide de Prinsen. *Sara Burgerh.* bl. 80: 't moeit mij maar, enz.; bl. 126: 't zou mij om u schrikkelijk moeijen. *Friesch* moeien = spijten; *Oostfr.* meuen, moien. *Neders.* moien, *OHD.* muchan = leed gevoelen. (v. *Dale*: dat moeit mij = dat spijt mij, dat verdriet mij.) Zie: *muien 2*.

muien = **moien** = lastig vallen, moeite veroorzaken, leed aandoen, inzonderheid door te manen om geld; *hij het mie nog nooit moit* – hij is mij nooit lastig gevallen om betaling. (De *ui* ook hier gerekt, als tweeklank uit te spreken.) Zie ook: *muien 1*, en vgl. v. *Dale* art. moeien.
muike; zie: *mui*, en: *meuke*.

muïg = spijtig, rouwig, wat spijt, droefheid veroorzaakt; *doar bin ik nijt muïg om* = dat spijt mij niet. Van, en met de *ui* als in *muien 1*. Synon. met: *muilêk*.

muik = maakte; zie: *mouk*.

muilêk, **muidêlk** = jammer, te betreuren, en = treurig, bedroefd; 't *is muilêk dat 't nō begunt te regen*; *da's muilêk van dei jōng* = dat is te betreuren van dien jongeling; *dat is 'n muilêk geval* = dat is een jammerlijk ongeluk, eene bedroevende zaak; *zij is zoo muilêk om 't verlus van heur kindje* = zij is diep bedroefd om 't verlies van haar kindje; 'k *bin d'r zoo muilêk om*, 't *ken mie zoo begrooten van zōkke beste mensen*, dat zij bv. zoo ongelukkig geworden zijn; Ik was "Kwellig om de leege moag, Muilêk om de daiten ploag." (*Reynders*) *Sara Burgerh.* bl. 311, 358: Ik ben ook moeilijk op hem; bl. 276: Gij zijt immers niet moeilijk, om dat, enz. – *Geld.* meujelik = bedroefd. (De uitspraak der *ui* ook hier gerekt.) Synon. met: *spietêlk*, en: *muïg*.

muït; zie: *muite 2*.

muite; **moite** (de *ui* gerekt) (= moeite), voor: last; drukte; twist. *ie mouten gijn moite* (= omstel) *moaken as wie komen*; *doar* {p.2237} *hebben ze heur 'n hijlbult moite op hals hoald* (*Ommel.*); *bang veur muite*, of: *moite*, ook: *onmoi wezen* = afkeerig zijn van twist, oneenigheid, vijandschap. Vgl. *Spr.* 24:2b: want hunne lippen spreken moeite; alsook v. *Dale* art. moeite.

muite; **muït**, of: **muid** (met korten *ui*-klank); iemand *in de muite*, of: *ien muid komen*, of: *loopen* = te gemoet gaan, van een persoon dien men verwacht; *ik zel joe an Biefketil tou ien muid komen*; iemand *te muite komen* = ontmoeten. *Ommel. Landr.:* te moete gedaget = gedaagd tegenover den aanklager. *Dr.* in de müte, *Geld.* te mûte; *MNederl.* in 't gemoet gaan; te moet, ook reeds veroud.; *Oostfr.* in de möte, *Neders.* enem in de möte, of: to möte gaan;

Holst. in de möt gaan; *Westf.* maüte kuemen (= ontmoeten); *Eng.* to go to meet, *Deensch* at gaan ien i möde; *Zw.* möta, *AS.* gemetan, *Goth.* motjan, gamotjan = ontmoeten, bejegenen. **muiten** (*Langewold*; met korten *ui*-klank) = twist zoeken; *de vent dut niks as muiten* = hij is lastig in een gezelschap; *hij is 'n groote muiter* = hij is een eerste ruziemaker. – Het begrip van: tegenkomen (fig. = wederstreven) ligt ook in deze uitdrukking. Vgl. 't *WVl.*: muten, *ZNederl.* muiten = fluisteren, murmelen, morren, *Fransch* murmurer. (*De Bo*).

muiten (met korten *ui*-klank) = weren, tegenhouden, keeren, ook: **opmuiten**, als er van water, van een dier, enz. sprake is; *wie hebben diekjes moakt om 't woater op te muiten*; *ik kon 't woater nijt oet de stevels muiten*, (*Westerkw.* *ik kon 't woater nijt oet de stevels keeren*) = het water liep mij in de laarzen; *de dokter ken de dood nijt muiten* (*Marne*); *ofmuiten* = afweren, van mij houden; *ik kon de sneibal nijt ofmuiten*; *Oostfr.* ofmöten, *Holst.* bemöten. – *Dr.* meuten, *Oostfr.* möten = bedwingen, temmen; keeren, beletten, verhinderen. Vgl. het *Oudfr.* meta, mjitje = ophouden, verblijven, op de plaats blijven, en het *Zw.* mot = tegen; mota = verhinderen, er zich tegen verzetten, alsmede: *muite 2* en: *muiten 1*. – Verl. deelw.: *möt*; 'k *heb hōm möt*, *opmöt*, *ofmöt*. {p.2239}

muizegger; zie: oomzegger.

muizen, in: 't is muizen = 't mis, 't loopt tegen, 't ziet er niet best uit. Synon. met: 't is huilen. – Wellicht ontleend aan het scheepswoord: muizen = de kabelaring beslaan. (muizen = *moezen*; *muzen*)

mul = los, onsamenhangend, van kleigrond gezegd wanneer de vorst den bodem los heeft gemaakt, die daardoor gemakkelijk is te bewerken; ook *Zeel.* Bij *Hooft*: het gemelde half morghen lands, als te mul ende bros van natuire; *Brieven*, 358 –; *Oostfr.* mol, mul. (v. *Dale*: mul = fijn, los, onsamenhangend, stoffig, zandachtig.)

mulder = molenaar; *boukwaitmulder* = grutter; *eulielmulder* = olieslager; *pelmulder* = eigenaar van een pelmolen; *rogmulder* = een molenaar die alleen maalt, niet pelt; *woatermulder* = bestuurder van een molen die het water opmaalt; *zoagmulder* = eigenaar van een zaagmolen, zaagmolenaar (v. *Dale*). – De geslachtsnaam *Mulder* is hier zeer algemeen; de *Muller's* moeten gerekend worden van Duitsche herkomst te zijn. – *Dr. Overijs. N.Brab. Zeel. Limb. WVl.* mulder; *Kil.* moller; oudt. ook: molder; *Oostfr. HD.* müller, *Neders.* möller, *Deensch* moller; *OHD.* mulinari, *MHD.* mülnaere, mülner, *MNederd.* molner, molre, *OSaks.* muleniri, van *het MLatijn* molinarius, van: mola of molina, en dit van den wortel *mal*, *mar* = fijn wrijven, malen. Zie *ten Doornk.* art. müller.

mulder = meikever; aldus om de witachtige kleur zijner dekschilden.

mulderske (*Marne*, enz.) = vrouw van een molenaar; *wie kriegen van oavend bie ons mulder en mulderske en meester en meesterske*. Zie: mulder, en: ske.

mumies; zie: mienen.

mummêln; zie: kammêln.

Munnikeholm; zie: holm.

munt; zie: sjouerman. {p.2241}

muntje, voor: muntbiljet van tien gulden. Ook elders, evenals: *bankje* = bankbiljet, banknoot, doch niet bij v. *Dale*.

Muntjeziel = Munnekezijl.

muren, voor: metselen, in het *Sprw.* *Men het net zooveel van 't staigêrn as van 't muren* = men kan het eene zoo goed ter hand nemen als het andere, 't geeft beide evenveel; vooral van huishoudelijke bezigheden gezegd. *Zw.* muren, *HD.* mauern = metselen.

murenbounen = het boenen der buitenmuren, eene der werkzaamheden van de jaarlijksche schoonmaak; zoo: *murenschrōbben*, of: *muurschrōbben* = die muren, zoover men met den bezem reiken kan, schrobben; *wie mouten nog murenbounen en stallenschoonen, op zóó noa he wie 't schoonen doan*.

murenschrōbben; zie: murenbounen.

murgenvrou; zie: *mörgenvroug*.

murken; zie: *mörken*.

mus (*Westerw.*); *ik, hij mus* = ik moest, hij moest.

musk = musch. *Sprw.* *As t'r ganzen genög binnen mout men gijn musken plukken* = is er van het beste (of lekkere) genoeg dan laat men het mindere staan. Zie ook: *leven*.

muskai = musschenei; meerv.: *muskaier*.

muskeflap; toestelletje om musschen te vangen. Zie: *flap*.

muskenust = musschennest; *ik wijt 'n muskenust mit vijr aier*.

muskês = muskus. *Zegsw.*: *'t rōkt hier noa muskês of t'r strōnt is te koop*: het stinkt hier.

muskoatrief; zie: *rieve*.

muts in: *doar heb ik 'n swoare muts over* = daarover maak ik mij zeer bezorgd.

mutsenboôm; een klein kapje van tule of van kant, dat wel geknoopt, vroeger soms ook wel gebreid werd, dat tot bodem van de *flōttermuts* dient. *Advert.* (1874): "De nog voorradige kanten zullen worden opgeruimd á 15 cent, de mutsenbooms 5 cent." Zie ook: *linnentje*.

mutslinnentje; zie: *linnentje*.

mutspellên; zie: *stekers*. {p.2243}

mutte; **mötte** = hield tegen. Zie: *muiten 2*.

muur. Vergelijkingen: *da's zoo vast as 'n muur* (= *as 'n hoes*) = dat staat vast, daaraan wordt niets veranderd, dat gaat door; *wit as de muur* = doodsbleek, van schrik.

muurbroa; zie: *meurbroa*.

muurloes; zie: *mōtstijn*.

muus; zie: *moes*.

muziek, meziek (onzijd.); *zij lustêrn noa 't muziek*; *'t muziek gait veurop*. Inzonderheid voor: instrumentale muziek.

mijdeland, in geschrifte en ook op de Friesche grens: *medenland* = laag land in de kleistreken. Zie: *made*, en: *madelanden*.

Mijden, gewoonlijk: **de Mijden** = Meeden, dorp en gemeente in 't Oldampt. Zie: *made*.

mijnên = meenen, en: meening, (zie: *ing.*); *ie hebben hōm goud mijnd* = het is u wel ernst geweest, bv. met slaan, stooten, of met eten, enz.; *of zij 'n kander mijnen, dat wijt ik nijt* = of 't hunne meening wel is om te trouwen, of de vrijerij ernst is, weet ik niet. In de beteekenis van: denken, vermoeden, gissen, in de *Sprw.*: *Mijnen het zoo mennig old wief bedrogen*, dat iemand spottend wordt toegevoegd, die zich verontschuldigt met te zeggen: *ik mijnde*, dat, enz. Eveneens: *Mijnen ligt op Drente*, ook: *Mijnen ligt dicht bie Kōrtriëk*; (woordspeling met: kort, en: rijk, zooveel als: een rijk, kort van duur), en onder kinderen: *Doe kōnste wel mijnen, dat dien neuze 'n metworst was en 't is doch moar 'n snōtvat*. *Harreb.* en 't *Neders.* hebben: Meenen ligt in Vlaanderen; daarenboven in *Neders. Oldenb. Holst.* (vertaald): Ik meende dat de vos een haas was, en toen ik goed toekeek was 't een voer hooi.

mijnscheer, bij *Laurm.* *meenschar, mienschar* = gemeenschappelijke weide, zooals er nog slechts enkelen in deze provincie worden aangetroffen; o.a. bestaat er nog eene in de nabijheid van Enumatil. "Het kenmerkend verschil tussen *markte* en *mijnscheer* is zoowel gelegen in de bezitting als in den bezitter; het eerste is heideveld met eenige eigenaars, het laatste weideland, zij het dan ook lage, slechte {p.2245} bodem, met het geheele dorp als eigenaar." Dit *scheer, schar, Friesch schar, scher, scheer* = weide, van: scheren = afscheren; *Oudfr.* *meenscheer* = algemeene weide; *Dr.* *schaar* = aandeel in eene gemeene weide. *Eng.* *share* = deel, aandeel; *Neders.* *scheren, AS. sciran, scirian* = verdeelen, afscheuren. Vgl. 't *HD.* *bescheren* = toedeelen, en ons verl. *deelw. beschoren*.

mijnsel; zie: *meensel*.

mijnst = meest; *mijnste* = meeste, ook: **mijst**, en: *mijste*; ook schrijft men: **mainst, meinst** en: *mainste, meinste*; *ik bin de mijnste oavens in hoes*; *hij moakt altied dat hij bie zien mijnste part komt*.

mijnste; mijnst = meent gij; zooveel als: *mijnstoe = mijnst doe*. Zie ook: *mijnst*.

mijnsterwegens, mijsterwegens; zie: *meerderwegens*.

mijnstied, mijstied, mijnstieds, mijstieds (meesttijds) = meestal.

mijnstieds; zie: *mijnstied*.

mijntewark; de arbeid waartoe de dorpsgenooten volgens oude verordeningen of Keuren gehouden waren; bv. tot het herstellen van wegen, dijken, enz.; *hen mouten te mijntewarken* (*Westerwolde boerwarken*) = opgeroepen worden tot zulk een gemeenschappelijk werk. *Oostfr.* meentewark, en: meentewarken.

mijntewarken (werkw.); zie: *mijntewark*.

mijntgeute, mijtgeute (*Old.*) = **sput** (*Hoogel.*) = greppel, in de lengte door een stuk land gegraven; *Oostfr.* mudjegöte. – *mijtgeute*, ook met de ingeschoven *n*, = weidegreppel. Vgl. *made*.

mijst; zie: *mijnst*.

mijsterwegens; zie: *meerderwegens*.

mijstied; zie: *mijnstied*.

mijstieds; zie: *mijnstied*.

mijstkans = de meeste kans; *mijstkans dat hij dood gait* = waarschijnlijk herstelt hij niet weer.

mijtgeute; zie: *mijntgeute*.

mijve (*Old.*) = **meeu** (*Ommel.*) = meeuw. *Oostfr.* mêwe, mêve, *HD.* Möwe, *Nederd.* mêwe, *AS.* mäV, maev, *OEng.* mow, *Eng.* mew, *OHD.* mêh.

mijzîg = flauw; *mijzîg ien hoed wezen* = zich niet wel gevoelen, een flauw gevoel hebben. Vgl. *miezîg*. {p.2247}

N

n; steeds in plaats van het lidwoord: een, in alle naamvallen en geslachten. Ook in uitdrukkingen als: *wat dronken zij 'n kōffie, wien*, enz. – En voor: hun = z'n, in: *mit 'n baiden*. Vgl. *nander*.

n. Als zuivere neusklank of versterkt door voorvoeging der *h*, inzonderheid van kinderen, zooveel als: ja, teeken van toestemming, wanneer het alsdan gewoonlijk met hoofdknikken gepaard gaat. Wordt daarbij het hoofd geschud dan beteekent het zooveel als: neen. – Op vragenden toon uitgebracht = niet waar? of: mag ik? En navragend = wat zeidet gij? In sommige streken zooveel als: niet waar? is het niet zoo: *'n Harm?* = niet waar, Harm?
n De wisseling van *n* en *l* is zeer gewoon; *darten*, voor: dartel, *knepel* = klepel, enz. Zie ook *v. Dale* art. *kluppel*.

n Aanhechting der *n*, voor: den, in: *veur 'n dag hoalen, komen*, enz.; *op 'n duur; 'k bin noa 'n Dam west; hij woont in 'n Hoag; d'r mit veur 'n droad komen; n'ander* = den ander (elk den ander); *veur 'n bliksem*, enz., en: *veur den bliksem*, enz. Voorts: *dat zee den duvel; 't is van doag den elften*, enz.; *'t is 'n dikken, mooijen, kwoaien ijn; schandshalven, miententhalven, zienentwegen*

n Voorvoeging der *n*; zie artt. *neerkauen, neukêrg, narrig*; oudtijds *den Nandel* (*den Andel* = Andel); *Naansters* = *Andelfters* = ingezetenen van dat dorp. Vgl. *ZNederl.* as, nas, (een kaartspel); *naffel*, en: *affel*, *ast*, en: *nast*, *ader* en *nader*: *antieren*, en: *nantieren* enz. *negein* en: *agein* (*wederom*). *MHD.* alles, *nalles*; *ëter*, *nëter*.

n Invoeging der *n* in: *roggenbrood, waitenmeel, boukwaitengört, garstenmeel*, enz.; *haidenbessem, riefenbessem*, enz. *MNederl.* gerstenbroot, -caf, -mout, -stro. (*Verdam*).

n, vóór den naam van een dag, bv.: *'n zundag* (of *zöndag*,) beteekent zoowel: verleden, als: aanstaande zondag. {p.2249}

na; zie: *nō*.

naau; zie: nau.

naber; zie: noaber.

naberplichten; zie: noaber.

naberplichtig; zie: noaber.

naberschap; zie: noaber.

nachs; zie: oavens.

nacht. Vergelijking: *kwoad as de nacht*, zooveel als: scherp, vinnig, bits van aard. Vgl. spin, en zie ook: huilen.

nachtbidders; mannen, die des nachts of bij avond aan de huizen komen bedelen. Daar zij dit gewoonlijk in vereeniging doen, hoort men zelden het woord in 't enkelvoud. *Friesch* nachtbidder = bedelaar in het donker of bij nacht. (Overigens: bidden = *beden*, *HD*. beten; in: *bidden en smeeken* is het = verzoeken, 't *HD*. bidden.)

nachtdoedel; zie: doedel.

nachtegal = nachtegaal. Zie de uitzond. van: aa = *oa*, art. oa.

nachtendagke = viooltje.

nachtlampie (*Stad-Gron.*), fig. = nachtlouper, bezoeker van slechte huizen.

nachtmerrie (als denkbeeldig wezen); zie: weerwolf.

nachtmit'nkander! = **nachtsoam!** = **nachtm'kander!** = **nachtm'nder!** = rust wel!

nachtm'kander; zie: nachtmit'nkander.

nachtm'nder; zie: nachtmit'nkander.

nachtmoalsdag; de dag waarop het H. Avondmaal in de Protestantsche kerken gehouden wordt.

nachtmoalsgoud; het zilver- en linnengoed dat bij het H. Avondmaal wordt gebruikt.

nachtmoalskan; de kan, veelal van zilver, voor den Avondmaalwijn. {p.2251}

nachtmoalsklid; het groote, fijne linnen laken, waarmede de Nachtmaalstafel wordt gedekt.

nachtmoalsstoet; een groot Nachtmaalsbrood dat voor die gelegenheid wordt gebakken.

nachtmoalswien; = Avondmaalwijn, (v. *Dale*.)

nachtpōn = nachtjapon

nachtrebauen; zie: nachtrewauen.

nachtrewauen, **nachtrelauen** = nachtbraken, gewoonlijk tot laat in den nacht in gezelschappen zijn. *Oostfr.* rawauen, nachtrawauen, rawaueln = van onrust niet kunnen slapen.

nachtsoam; zie: nachtrewauen.

nachtvorst, mv. *nachtvorsten*: *de nachtvorsten hebben veul kwoad an de eerappels doan*; *ijn nachtvorst ken heur 't doun* = dat gewas geheel bederven; *wie bin weer an nachtvorsten tou*, nl. in den herfst.

nachtwikke; zie: duvelsnaigoarn.

naffel; **navvel** = navel; ook *Dr. Wvl. Zegsw.:* 't lopt hom om de *naffel* = hij wordt weekhartig. *Oostfr.*; *HD*. Nabel, *Nederd.* navel, nawel, *MNederd.* nafel, *naffel*, *Oudfr.* navla, *Noordfr.* nawel, *Saterl.* navel, *naffelke*; *Wangeroog* nagel, *AS.* nafala, *OEng.* navele, *Eng.* navel, *ONoorsch* nafli, *Noorw.* *Deensch* navle, *Zw.* nafle, *OHD.* *nabals*, *MHD.* nabele, nabel; *Kil.* navel, nawel, *naffel*. – Gevormd van: naaf, = deel van een wiel of rad, waardoor de as gaat. *AS.* nafu, *OHD.* naba, napa, *Sanskr.* nâbhi = naaf, en navel, oorspronkelijk zooveel als: gat, boorgat, holte; van het oude Duitsch naben = boren. Zie: *ten Doornk.* art. *naffel*, en *Wenig* art. nabe.

naiboksen; zie: prikker.

naideus; **naideuze** = naaidoos.

naierei, **naierij** = naaiwerk, wat genaaid moet worden; *leg dien naierei weg*; 'k heb nog 'n *hijle bult naierei*. Zie ook: naien, alsook: art. erei.

naihoezen (naaihuizen) = de vaste huizen van een naaister, die op daghuur uitgaat.

naien = naaien, en als znw. voor: naaiwerk; *zij het naien bie heur; ie mouten moar naien mitnemen, anders mou we de* {p.2253} *hijle oavend mit de handen in de schoot zitten; zij dut 't naien* = zij is naaister. zij moet met naaien den kost verdienen; *da's gijn mooi naien* = dat is lastig naaiwerk. Vgl. *braiden*.

naikoamer = het werkvertrek eener naaister.

naikörfke. Op de vraag, waar iemand is, nl. in de woning, luidt wel het antwoord: *achter, in 't naikörfke* (naaikorfje), zooveel als: ik weet het niet en 't kan mij ook niet schelen.

nailap; naaidoek, lap met verschillende werkjes, voor leerlingen.

naimeesterske, in geschrifte wel naaimeesteres, vrouw die onderricht geeft in het naaien.

nainje, nan', nanne, zuze, suze, zuzenainje, zuzenanne, enz. = wieg, in de kleinkinder-taal. Alle worden onzijd. gebruikt.

nainjen = **nannen**, in de kindertaal = wiegen.

naisterspries (naaistersprij); de prijs waarvoor de naaisters op het land bij de manufacturiers koopen, daar zij afslag genieten.

naiwichter (alleen in 't meerv.) = naaimeisjes, meisjes die het naaien leeren; *dei vrou het verschaiden naiwichter*.

nak = nek; ook *Z.Limb., HD*. Nacken. Zie: *niknak*.

nakkenstrupen; verachtelijke benaming onder 't boerenvolk voor schaapmelken, en zoo ook: *nakkenstruper* = schaapmelker, of: schaapmelkster, bij den boer. (schaapmelken = schapen melken; schaapmelkster = schapenmelkster.) Zie: *schoapvent*.

nakkenstruper; zie: *nakkenstrupen*.

naks; zie: *niks*.

nal (naald) = nok, van een gebouw.

nal; nalle (ook onz.) = naald, *MHD*. nâl, nâlde, *OHD*. nâlda, *Goth*. nêthla; *ONoorsch IJsl*. nâl, *Noorw. Deensch* naal, *Zw.* nâl. Van 't *OHD*. nâjan = naaien. *Zegsw.*: *de nal in 't spek steken* = ophouden te werken, aan de dagtaak een einde maken; ook: met zijn bedrijf uitscheiden en gaan rentenieren. (*Dr.* hi hef de noald in 't spek stöken = is van beroep veranderd.) *Oostfr.*: de nadel in 't spek steken. {p.2255}

nalkoker = naaldenkoker. Zie: *nal 2*.

nallendroad = naald met draad; *geef mie even 'nallendroad*, of: – 'n swart nallendroadje, enz. Zie: *nal 2*.

nan; zie: *nainje*.

'nander (*Old.*) = elkander; *zij sloagen 'nander* = daar is men aan het bakkeleien, dat is eene kloppartij. Zoo ook: *bie'nander* = bij elkander, in de *Ommel.* *bie'nkander*, (in elkanders gezelschap). *Oostfr.* bi nander, *HD*. bei einander; *Mecklenb.* enander, *Dr.* enaor. Zooveel als: een ander, volledig: de een den ander. In de *Unie van Utrecht* komt voor: den anderen = elkander; metten anderen, bij den anderen, van den anderen = met, bij, van elkander.

nanne; zie: *nainje*.

nannen; zie: *nainjen*.

nappenslijfker = **slijf- en nappekerel** = marskramer, venter van nappen of napjes, houten potlepels (*slijven*), en andere snuisterijen; *Oostfr.* nappen-un-slêven-kärl.

narböksen; narböksem; zie: *narrîg*.

narms, narns, narrêns, *Westerkw.* **narnd** = nergens; 't *liekt narns noa* (*Ommel.*), en sterker uitgedrukt: – *narns of narns noa!* ook: *nars of woar noa!* zooveel als: het verschil is te groot, 't lijkt er niet naar, en: dat is geheel verkeerd, dat deugt niets, dat is slecht, enz.; 't *holt narns of woar bie op* (= *de enden bin d'r van weg*) = 't is grenzenloos (nl. voor den spreker, als het eene eigenschap betreft. *G. Japix*: noorn' nogh naerne (= *narns of woar*) = volstrekt nergens. *Overijs.* narns, *Neders.* nargends, *Mecklenb.* nahrens, *Holst.* narns, narms. Zie ook: *woar 2*.

narns; zie: *narms*.

narpot; zie: *narrîg*.

narren = **nirten** = sarren, tergen, plagen, boos maken, synon. met: *nietjen*. *Friesch.* narjen = sarren; *Oostfr. Noordfr.* narren {p.2257} = foppen, sarren. Ook: *narren*, voor: ontevreden zijn, schreien, van kinderen gezegd, synon. met: *neulen*. *Neders. HD.* narren = voor den gek houden; *Zw.* narras = schertsen, begekken; *Oudfr.* gnirre, *G. Japix* gnierdje, *AS.* gnyrran = tergen, plagen, grof en lomp behandelen.

narrêns; zie: *narms*.

narrîg = verdrietig, knorrig, slecht gemutst, in eene kwade luim zijn; *narbōksen* = *pruttelkōnd* = knorrepot, brombeer; *narrîg en neutêlg*, tautol. Vergelijking: *narrîg as 'n swien*. *Dr.* narsch, bijvorm van: norsch; *Zaansch.* narrig = altijd gereed om te huilen; *Oostfr.* gnarrig, *Neders. Holst.* gnurrij, gnorrij, ons: *narrîg* met voorgevoegde *g*, overeenstemmende met: knorrig; *Westf.* nãrrisk = lichtgeraakt, prikkelbaar. (Volgens *Swaagman* = arrig = boos, vertoorn, slecht geluimd, enz., met voorgevoegde *n*, nog over in: in arren moede = met een toornig, gram gemoed.) Vgl. *torrij*.

nasken, nastjen; bij Frieseman, *Ned. Lat. Wbk. naschen*; zich op eene listige wijze van iets meester maken, heimelijk wegnemen, kapen; snoepen; *ofnasken* = *ofnastjen* = *ofnastern* = *ofnazzen*, *aofnarsen*, *ofnarsken* = ontfutselen, op eene slinksche manier afhandig maken; “*Ik zee: verhip dat dug, ik laot mie dat spul nijt ofnarzen.*” Bij *Weil.*: naschen, om den smaak iets van eenige spijs nemen; in engeren zin: uit snoeplust van eenen verboden spijs eten. – Dit geldt ook voor het *HD.* naschen, *Oostfr.* nasken om aan den trek te voldoen een proefje nemen, en zoo ook = snoepen. *Kil.* nascher = gretig, begeerig, hebzuchtig, belust op, alsook: nascherheid, en: nascherlick. Zal zooveel zijn als de *Hoogd.* vorm van: naasten = benaderen, zich toeëigenen, zich in 't bezit van iets stellen.

nastjen; zie: *nasken*.

nat; zie: *lank nat*.

nat-dreug (= droog), in de zegsw.: *hij lust zien nat en dreug wel*. {p.2259} *hij ken zien nat en dreug wel op* = hij lust wel wat, hij is een goed eter; *gijn nat of dreug kriegen* (= *niks over de lippen*, of: *over toom kriegen*) = niets te eten of te drinken krijgen, wanneer men er behoefte aan heeft, er althans op gerekend had. *Oostfr.* nat of dröge.

natjen; zie: *natten*.

nats, natsk = zeer vochtig; 'n *nats hoes* = een vochtig huis; *nats weer* = regenachtig weder, wanneer dit nl. aanhoudt; “*Wisse, 't land is veul te natsk bie steden. Woar 't man dreuge lig is 't goud.*” (*Westerw.*) (*v. Dale*: nattig = natachtig.)

natsk; zie: *nats*.

natte, natten, nattens = natheid, veroorzaakt door voortdurend regenachtig weder, en voor dien regen zelf. “Gerst en tarwe schijnen van 't voorjaar door de natte te veel geleden hebben”, (1866.) “De landbouwer is door de gedurige natte reeds eenigszins achterlijk geworden”. enz. (1869). “Moest de zaaijing wegens de natte wat laat beginnen”, enz. (1876) “De landbouwers der Nieuwe Ruigezandster polder zullen meer hopen op droogte dan natte, in welk laatste geval de zoo geile vruchten nog zouden kunnen mislukken”. (1881). Vgl. *goute, zuite*, enz., en bij *v. Dale*: oute (w.g.) = ouderdom; grootte, vroegte, enz.

natten = **natjen** (*Langew.*) = veel regenen, zóó dat de bodem door en door nat wordt; 't *begunt te natten* = de regen, het regenachtige weder houdt aan; *Oostfr.* 't fangd an to natten. – Ook als znw.: *wie hebben veul natten van 't zömer; 't komt van de natten dat 't zoad zoo licht is*. Zie ook: *natte*.

nat-voel, in: *nat en voel liggen*, zegt men van een zware zieke die bewusteloos nederligt, enz. **nau** (*Hoogel.*) = **naau** (*Old. Westerw.*) = **nou** (*Westerkw.*) = nauw, eng. *Zegsw.*: *nau bie de noad wezen* = zuinig, karig zijn; te- {p.2261} gengestelde van: goedgeefs, scheutig, mild; *nau te roaken wezen* (= *licht op zien toontje*, of: *op zien tip treden wezen*) = lichtgeraakt, kitteloorig zijn. – *Oostfr.* ga bi de naat = inhalig.

nauhen; nouhen (klemt. op: *hen*) = nauwelijks; *zij bin zoo arm zij kennen nauhen eten kriegen*; ook *Dr.*

navvel (*Hoogel.*); zie: *naffel*.

ne (open *e*) = neen; ook *Dr. Friesch Geld. NHoll. Oostfr. Neders.*; *ZLimb. neeë*; *Wvl. nee*; *Eng. no, Deensch nei, Zw. nej, AS. Goth ne; Ital. Sp. no, Poolsch ni, Fransch non, HD. nein.*

nè (de *e* als in: tel), *Westerkw. nent* = niet waar? *'t is mooi weer, nè?* waarvoor het *Friesch* – hé heeft. *“Ja, wat 'n toalent nè; as ie hom heuren 't is of haile stad op roaden komt.”* Wordt alleen van vrouwen uit de burgerklasse gehoord, en meest in de stad. – Dit *ne* zal overeenkomen met het ontkennende *ne* = niet. *Kil. ne* (vet.) = neen, en: niet; ik en wil = ik wil niet, door omzetting. Hiervan ook: niemand, nergens, niets, nooit, samengesteld uit: *ne* of *'n*, met: iemand, ergens, iets en ooit. Later heeft men bij de ontkenning het woordje *niet* gevoegd, en eindelijk dat *ne*, vervormd tot *en*, als eene overtolligheid, verworpen. – Vgl. *n 5*.

neb. Zegsw.: *over de neb stappen* = niet rechtuit kunnen lopen, en zoo: dronken zijn, nl. als het aan den gang te zien is. Eigenl. = beentje over doen, op schaatsen. Zie: *nebben*.

nebben; de vooruitstekende punten van de halzen der schaatsen. (*v. Dale: neb* = lange, spitse bek.)

neefies, meestal: **lankbijnde muggen**: de kleine langbeenige vlieg, die ons in 't donker zoo kan plagen, *culex pipiens*, *Fransch* cousin piquant. *“Onze neefjes? – Wel zeker. In navolging van het Fransche woord cousins worden ze op onderscheiden plaatsen van ons land neefjes genoemd, hoewel anders algemeen bekend onder den naam van muggen.”* (*Sempervir.* 1877).

neerkauen; neerkouen = herkauwen, *van runderen, schapen en geiten* {p.2263} *Geld.* eerkauwen, neerkauwen; *Oostfr. nêrkauen, Nederd. edderkauen.* Oudt. (*MNederl.*) ercauwen, en: edercauwen. Zie: *etgras*, en: *neers*.

neerkouen; zie: *neerkauen*.

neerloag = nederlaag; *in neerloag wezen* = aan lagerwal zijn, tot een' armoedigen toestand vervallen wezen; ook *Oostfr.* – Vgl. *misval*.

neers = achterste; ook voor: cunnus. Zegsw.: *mit de neers onder d' arm loopen*, wordt van vrouwspersonen gezegd, die achteloos daarheen gaan; ook *Neders., Nederl.*: met zijn ziel onder den arm loopen; *'n stumper het gijn neers*, wordt als terugslag gehoord op het beklagende: *bist 'n stumper*, of: *och doe stumper!* wanneer men niet beklaagd wil zijn; *gijn zittende neers* (= *gijn zittend gad*) hebben, zooveel als: niet lang kunnen stilzitten, zich niet bij zittende bezigheden kunnen bepalen; *zit de neers nog vast?* of: *'t is goud dat de neers nog vast zit*, zegt men tegen de personen, die dikwijls iets verliezen, of ook vergeten iets mede te nemen; *de neers dichtkniepen*, of: *toukniepen* = sterven; *zien neers*, of: *gad schuren mit bikstijn* = overdreven zindelijk zijn; natuurlijk alleen op vrouwen van toepassing. Schertsend dreigt de moeder het kleine kind met: *den kōmst mit de noakende neers op ber*; ook, wanneer het zich over oudere broeders of zusters komt beklagen, zooals in *Oost-Friesl.*, waar men zegt: *Wacht, de sal water in 't kōl hebben un met nakende nêrs to bedde!* Op de vraag van een nieuwsgierig kind: *woar gaist hen?* (waar gaat gij heen?) luidt wel het antwoord: *neus achternoa*, waarvoor ook: *olle wieven neers tounaien, doe zelst de droad ofbieten* (*Westerw.*) *Sprw.*: *'n Wilde kop, 'n makke neers*, zooveel als: die grootsche plannen in het hoofd heeft komt zelden tot de uitvoering er van. – *Kopke noa 't noorden en 't neerske noa Jan Pijtershoes*, zooveel als, bij eene terechtwijzing: gij moet het niet zóó, maar op deze wijze doen. Wordt alleen van vrouwen gehoord. – *As kinder tegen olle mensen kakken willen, Den barst* {p.2265} *heur de neers of zij glieden deur de brillen*, (wellicht vrije navolging van: Als apen hooge klimmen willen, enz.) – *Radneersde mouders, lankneersde dochters* = vlugge, werkzame moeders, trage dochters. In dien zin, dat de moeder zoo mogelijk zelve alles wil doen, dat zij hare dochter het werk te veel uit de handen neemt. *Friesch*: Lichtgatte memmen meitse swiergatte bern. – Oudtijds schreef men ook: naars, voor: aars, verkeerdelijk door voorvoeging der *n*, als in: noom, narm, nelleboog, navegaar (voor: avegaar), *neerkauen*, enz.

Bij *Huyghens* (Costelick Mal en Voorhout, bl. 98): Die moy is ist in 't hemd, ick toon je naers om naers. – *Overijs. Geld. Westf.* nuren (*Gron. Oostfr.* uren); *MHD.* nalles = alles: nēter, ēter = omheining, enz. *WVl* nars = eers, aars. (*De Bo*) *Oostfr.* nērs, nērs. Vgl. *heuker*, en: *mōnd*. **neerskalve**; zie: *neerskarve*.

neerskarve, neerskalve; keep = scheiding tusschen de billen. (*v. Dale*: keep = uitsnijding, kerf.)

neerzen opgang, in: *doe huijst alle neerzen opgang nijt te wijten* (*Goor.*) = gij behoeft ook niet alle nieuwtjes te weten. Zie: *neers*.

neet (*Westerkw.*) = **nijt** = niet, ontk. bijw.

neetoor = **netekam** = kitteloorig, bedilziek mensch; ook *NBrab*.

negenhoed (negenhuid) = negenoog, kwaadaardige bloedvin; om het afschilferen der huid aldus geheeten. *Oudfr.* niuggenheude. *Oostfr.* negenhûd, *Neders.* negenhûde. (De benaming: negenoog, is de meest gebruikelijke.)

negenoozd = scherp, bij de hand, op alles acht gevend, wat huishoudelijke zaken betreft; van vrouwen gezegd *Oostfr.* negenôgd = argusoogig, zeer scherp opmerkend, alles ziende Vgl. Neun Augen, naam van een kleinen visch, met twee oogen en nog zeven luchtgaatjes.

negenooztjen. Een kinderspel op de lei, waarbij een vierkant wordt gemaakt, dat in negen gelijke vierkantjes wordt verdeeld, alleen {p.2267} door stippen aangeduid. De opgaaf komt hierop neer, dat twee er van, die een ander aanwijst, telkens door lijnen moeten verbonden worden zonder dat deze elkander raken; *West-Vlaand.* ootjebot, ootjetrek, *ZBrab.* ootjewijs.

negentnegentig = negennegentig. *Zegsw.:* *negentnegentig wint gijn spul*, in 't kruisjassen zooveel als: die bij 't eerste omgeven 99 punten behalen, zullen het toch nog moeten verliezen. Is dit echter niet het geval en het bewijs geleverd dat die regel niet altijd doorgaat, dan redt men er zich uit, door te zeggen, dat 99 geen 100 is. Zie ook: *kōster*.

negenweexsen; eene soort van aardappelen, waarvan het heet dat zij in negen weken volgroeid zijn, *Oostfr.* nāgenwākers *WVl.* negenweker; witte aardappel die vroeg volgroeid is. (*De Bo*)

negerrit (onzijd.); eene soort van donkerbruine pruimtabak, die bijna uitsluitend door onze zeelui gebruikt wordt. 't *Eng.* negrohead; aldus omdat een negerkop op die pakjes was gedrukt.

negerschiet (negerschijt; *Marne*), voor bruine suiker; 'n *glas jenever mit negerschiet*.

nei (= nieuw), voor: versch. nieuwbakken; 't *is nei brood* = 't *brood is nei*, ter onderscheiding van: *old* (oud) *brood*, d.i. zwart roggebrood dat eenige dagen oud is; *doe mōst 'n old brood hebben dat ken we beter snieden* = gij moet zulk een brood van den bakker halen. – Hetzelfde is ook van toepassing op wittebrood en beschuit; men spreekt ook van: *neie stoet*, en: *neie twijbakken*.

nei = nieuw; *in de neie week* = *ien neiweek* (*Hoogel.*) = in de volgende week, *Dr. Overijs.*; *nije weeke*; 't *deet mie nei* = het verwondert mij zeer; ook *Dr. Overijs.*; 'k *bin d'r nei tou* = ik verlang er naar, bv. naar nieuwe groenten; *nei opkieken* = ergens *nei van opheuren* = zich *beneien* = er vreemd van opzien; 't *zel mie ijs beneien* = 't zal mij benieuwen, bv. hoe die zaak afloopt; *Friesch*: al die 't hjar bare nij. – Op 't Hoogeland (bv. te Warfum, noemt men den opvolger van iemand, inzonderheid in een winkel of in eene herberg, *de neie mensen*, met den naam van {p.2269} zijn' voorganger, en er: *neie vóór* te plaatsen. Zoo hebben wij aldaar gekend: *neie Rikkert, neie Kremer, neie Pool*, enz. Elders hoorden wij, lang geleden, van schoolkinderen: *wie hebben 'n neie Steur kregen*; de vorige ondermeester heette aldus. – *Sprw.* *Nei boer, nei wark*, zooveel als: Nieuwe heeren, nieuwe wetten, alsook: elk doet het op zijne wijze. – *Nei is rei* = het dagelijksch gebruik van nieuwe kleedingstukken, meubelen, enz. behoort niet tot een goede huishoudkunde, omdat het te veel geld kost. – *Nei liekt* (of: *let*) *rei*, zooveel als: het gebruik van nieuwe voorwerpen, gereedschappen, enz. is niet altijd schadelijk voor de beurs. Alsdan ligt er in opgesloten, dat de zuinigheid wel eens de wijsheid

bedriegt. – *OGron.* nij; *nijen* = nieuwe; *Dr. Overijs. Ned-Bet. NBrab.* nij = nieuw, *Friesch* ny, *Oudfr.* nia, *Noordfr.* nei, nai, *Oostfr.* nei, *Neders.* nij, nije, *Holst.* nee, nie, *Eng.* new, *Noorw. Deensch Zw.* ny, *HD.* neu.

Nei; een watertje tusschen de gemeenten Bedum en Adorp heet *Olle Nei*, zooveel als: Oude Ee, daar de *n* hier proth. zal zijn. Zie ook: neers.

neiboer (nieuwboer) = de nieuwe boer, iemand die opvolger van een boer wordt, 't zij hij die boerderij gekocht of gehuurd heeft. Dezen titel behoudt hij eenigen tijd wanneer er van hem gesproken wordt. – Ook in 't algemeen voor: nieuwe buurman (*Ommel.*) Vgl. 't *Eng.* neighbour.

Neicōmnei = Nieuwe Compagnie, een gehucht onder de gemeente Hoogezand. Vgl. Börcōmnei.

neidoun; zie: beneien.

neie mensen (nieuwe menschen) noemt men personen die uit een ander dorp zijn gekomen en zich ergens gevestigd hebben, inzond. in een' winkel. Er ligt in opgesloten: wij zijn er nog weinig mede bekend. Vgl. *nei 2*.

neien (nieuwen), in: *van neien* = *van nijs*, of: *neis* = op nieuw ook *Dr.*; *Oostfr.* von *nijen*. *HD.* von Neuem. Zie: beneien. {p.2271}

neigien, neichien = nieuwtje, tijding.

neigraaven (bvnw.), in: *neigraoven sloot* = sloot die voor kort gegraven is, of: opnieuw gegraven.

neijaar = nieuwjaarsgift; *de kinder loopen nijt langer om neijaar; wie geven gijn neijaar meer bie deur*. Zie: neijaarsloopen.

neijaarofwinnen; zie: neijaarsloopen.

neijaarsiesder, neijaarsiezer; het ijzeren werktuig waarmede neijaarskouken worden gebakken; zie ald.

neijaarsiezer; zie: neijaarsiesder.

neijaarskouken = **dunne neijaarskouken** = nieuwjaarskoeken, (ter onderscheiding van *spekkendikken*) = dunne koekjes ter grootte van een klein bord, die de huismoeders ten behoeve van het Nieuwjaarfeest, (op sommige plaatsen nog lang daarna) bakken. Heet zijnde, nl. zoo uit het ijzer genomen, worden zij ook opgerold, en als *toetertjes* (oblieën) worden gepresenteerd. Vooral in 't *Oldampt* is dit een overoud gebruik; het voorwerp waarmede die koekjes, bestaande uit meel, boter, suiker en kaneel, worden gebakken heet *neijaarsiesder*, dat ingericht is als een wafelijzer, maar waarvan de bladen rond, gewoonlijk ingekerfd met ruitjes, en plat zijn.

neijaarsloopen. Vóór niet vele jaren was het nog een algemeen gebruik dat arme menschen, en ook de schooljeugd, op Nieuwjaarsdag, (of ook den volgenden morgen, bij de huizen *veul gelukzegen in 't neijaar!* (met den klemt. op: *nei*) gingen wenschen. Dit *neijaarsloopen* is van tijd tot tijd bijna geheel afgeschapt; men houdt nu voor de armen uitdeelingen uit vrijwillig bijeengebrachte gelden; aan de huizen geeft men geen *neijaar* (nieuwjaarsgiften) meer, en men heeft dus geen last meer van de *neijaarsloopers*. – 't *neijaarofwinnen* (*Dr.* *neijaarwinnen*) bepaalt zich tot den huiselijken of vriendenkring.

neijaarsloopers; zie: neijaarsloopen. {p.2273}

neike (*Ommel.*), voor: elk klein voorwerp dat nieuw is; *geef mie dat neike moar*, bv. = geef mij dat nieuwe schaartje maar.

neiland (= nieuw land) = grasland dat omgeploegd is, *Deensch* nyland, *HD.* Neuland, Neubruch. – Ook land dat één of twee jaar met klaver is beteeld en dan bebouwd wordt; – *neilands garst*, enz. = gerst op zoodanig land gegroeid.

Neiland, gewoonlijk: 't **Neiland**, (met den klemt. op: *land*) = Westernieland, en ook: Oosternieland.

neilandsgarst; zie: neiland.

neiloatje, voor: nieuwtje, van groenten gezegd die in 't voorjaar voor het eerst op tafel komen. (Hangt samen met het *HD.* laden = uitnoodigen.)

neimelk, **nijmelk** = **nijmelk kou**, in geschrifte *nieuwmelkt* (bij *Bomh. nieuwmelk*); eene koe die pas gekalfd heeft = *ofkalfd is*; *wie hebben ijn neimelk*, en zoo ook: *twei neimelken*, enz., wat alleen betrekking heeft op den voorjaartijd, den gewonen tijd van kalven. Koeien, die in 't najaar kalven heeten *vrougmelken*. – *Dr. nijmelkt, Friesch Overijs. nijmelkte koe.* – Advert. (1868): Buiten het Kleine Poortje te Groningen zouden verkocht worden: “nieuwmelkte koeijen.”

neimelkachtig = *kalverkotig*; zie ald.

neimelk kou; zie: *neimelk*.

neimelksbotter = boter van de melk eener koe die kort geleden gekalfd heeft. Bij *v. Dale*: biestboter = boter van biest. Zie: *bijst*.

neimoods, **neimouds**, **neimouts**, **nijmoods**, enz. = nieuwmodisch.

neis = **neisies** = **neiskes**, **neiskers** = **nijs**, **nijbies**, **nijskes**, **nijskers** = **nais** = kort geleden, zeer onlangs; (te *Niezijl*: *hij is nijs hier west* = hij is zoeven hier geweest); ook *Dr. Overijs.* – *Friesch* nijs, nijskens, nijskes, nies = zoeven; *Noordfr.* nais, *Deensch* nysies, de korste tijdduur tusschen beide, en is beperkt tot {p.2275} uren of gedeelten er van; *HD.* neulich. *Jud.* 4:4 nieuwliks = onlangs; – *neisdoags* = *lestdoags* = onlangs op een dag;

neisoavens = **lestoavens** = onlangs op een avond; *van neis* = op nieuw; *dat mout van neis* = nog eens, *HD.* von neuem. *Dr. Landr.* (1608), II, 24: moet hij van nijes anpanden.

neis = **nijs** = **nais** = nieuws; *wijstoe niks gijn nijs?* ook *Dr. Oostfr.*; *neis* aan iets hebben = met belangstelling bezien, er behagen in scheppen; *hij het 't neis d'r of* = de aantrekkelijkheid van het nieuwe is er voor hem af, hij heeft er geen behagen meer in. Zie ook: *neis 1*, en: *deegs*.

neisdoags; zie: *neis 1*.

neisgierig (spreek uit: *nei-schie-rîg*) = nieuwsgierig, in *Langewold* = ontevreden, knorrig, verdrietig, koppig; de ziekte maakt het kind *neisgierig*; – *neisgierig Oagtje* (– Agatha, Aagje), voor: nieuwsgierig meisje, *Oostfr.* du nêsgîrige âgtje, bij *v. Dale*: nieuwsgierig Aagje (van Enkhuizen). Zegsw.: *zoo neisgierig wezen as 'n hōnd mit 'n gloazen gad*, ook: – *as 'n hōndje mit 'n gloazen kōndje* (*Hoogel.*), wordt spottend gezegd van iemand die overal naar vraagt, die zijne nieuwsgierigheid niet kan bedwingen.

neisies; zie: *neis 1*.

neiskers; zie: *neis 1*.

neiskes; zie: *neis 1*.

neiskookte eerappels = aardappels die gekookt zijn, ter onderscheiding van: *opsteufde eerappels*, en: *opbroaden eerappels* = gestoofde, en: gebakken aardappelen; *wie eten van middag neiskookte eerappels, dei d'r overblijven broad wie t'ovend weer op*.

neisoavens; zie: *neis 1*.

neiweek (klemt. op: *week*); zie: *neis 2*.

nek, in: iemand *in de nek schuppen* (*Old.*) = iemand *ien nek schōppen* (*Ommel.*), *Nederl.* in den nek zien = bedotten, bedriegen, afzetten; {p.2277} *op nek geven* (*Ommel.*) = *op fel* = *op pōkkel geven* = een pak slaag geven, *'n wild hoar in de nek* (of: *ien nek*) *hebben*, bij *v. Dale*: een wild haar in den neus, ook: in het oor hebben. Zie: *dak*, en: *dubbeld*. (Vgl. 't *WVL.*: iemand in den nekke schuppen = met iemand spotten, onder den schijn van hem te vleien of te prijzen. (*De Bo*).

nekken (werkw.), als bij *v. Dale* (gewest.) = in stukken breken.

nekken (*Ommel.*) = nek, *HD.* Nacken.

nekvel, in: *bie 't nekvel kriegien* = bij de keel pakken, hem drukken of knijpen. Eigenlijk: eene kat, een konijn, enz. op die wijze aanpakken.

nemen (wederk.): *hij nemt zōk wis* = hij berekent of meet alles nauwkeurig, overweegt alles, enz.; bij verkorting: *doe mōst die beter nemin* = *wieser nemen*.

nemnoatsie, nimnoatsie = nominatie, voordracht.

nerên = nering; *zij zitten ien neren* = zij hebben een winkel, zij moeten van de winkelnering leven. Zie ook *en 6*.

nerên; zeemanswoord, voor: tegenstroom, zoodat er eene soort van draaikolk of maalstroom ontstaat; v. *Dale*: neer, mv. neren (veroud.) = draaikolk, tegenstroom. *Oostfr.* nêr, nêr, plaats op de Wadden waar het water der afstroomende Elbe en de vloed der zee elkander ontmoeten, zoodat eene tegenstrooming ontstaat. Vgl. het *HD.* Niederung, laag land, de Frische en Kurische Nehrung, de zandige landtongen voor die Haff's, alsook het *Nederl.* neder. Eigenlijk zal het zooveel zijn als: iets dat zich naar de laagte heeft bewogen en daar wordt gestuit. In dit geval moet er eene warreling in het water ontstaan.

nemoar, voor: neen. Zie: *ne*, en: *joamoar*.

nemst, nemste = gij neemt, en: neemt gij: *nemst mie 't doch nijt kwoalîk?* (gij neemt het mij toch niet kwalijk?): *nemst mie ook wat mit oet stad? woar hestoe 't stek mit kregen?* = *woar namstoe 't stek mit?* = met welke kaart hebt gij den trek gewonnen?

nemt = neemt; *hij nemt heur om heur geld*. Vgl. *hen* = hun; *vinne*, en: veen; *stinnen*, en: stenen; *vremd*, en: vreemd, enz.

nent; zie: *nè*.

nerendounde; zie: *nerên 1*.

nerendounden; zie: *nerên 1*.

nerên = nering; *veul neren hebben*, bij v. *Dale*: goede nering hebben; *in de neren zitten = nerendounde wezen* = van de dagelijkschen verkoop van winkelwaren moeten leven. In geschrifte: *neringdoenden = nerendoende mensen*.

nerîg = ijverig, vlijtig, naarstig, met alle inspanning voor den kost werken: *dat bin nerîge lú, 't is heur d'r wel om te doun*. {p.2279} Ook = vlug, gauw, schielijk, haastig, hard, *nerîg vortmoaken* = vlug voortwerken; *nerîg an 't wark wezen* = hard werken; *nerîg oploopen* = flink opstappen, haast maken; *'t regent nerîg op* = 't begint harder te regenen; *zij zitten d'r nerîg achter heer* = zij zijn druk aan 't eten. *Dr.* naerig, *Overijs.* nerig = zeer vlijtig; *Geld.* näerig = bedrijvig, vlijtig; *Hooft* neerigh = vertier hebbend, handeldrijvend; *WVl.* nerig, generig = vlijtig, ijverig, naarstig. (*De Bo*) Van: neer = vlijt, ijver. *Oostfr.* *Neders.* närig = huishoudelijk, spaarzaam, vlijtig, van *neringdoenden*; *Holst.* närig = spaarzaam, zuinig; *Noordfr.* närig = vlijtig in kleinigheden, in alles wat winstgevend kan zijn, en: neren = voeden; *HD.* nähren; *Westf.* nerig = vlijtig, werkzaam; *Deensch* noerig = neringzuchtig, eigenbelang zoekend. *Kil.* neerigh, neerachtigh = van winstbejag uitgaande, eigenbelangzuchtig; neeren = voeden, weiden, enz.; *Nederd.* neren, nären, *MNederd.* neren, *Oudfr.* nera, *OSaks.* nerjan, nerëan, nerjen, *AS.* nerjan, nerigan, nergan *OHD.* nerjan, nerjen, nerren, neren, *MHD.* nerigen, neren, nern = heelen, genezen, redden, voeden, van voedsel voorzien; *Goth.* nasjan = redden, beschermen, zalig maken, waarvan ook: genezen, *HD.* genesen; alzoo door overgang van s in r.

neringdoenden; zie: *neren 1*.

net, in: *doar ken j' net op an*, schertsend zooveel als: dat kunt ge begrijpen! er komt niets van! – *zoo is 't net*, of: *zoo is 't moar net* (of: *zoo is 't moar krekt*), als volmondige instemming met den spreker; *da's net niks* = dat is zeer gemakkelijk; ook: dat heeft niets te beteekenen; *'t muit mie net zoo* = het spijt mij geducht; *'k heb net zoo'n kopzeerte* = 'k heb erge hoofdpijn; *'t is hier net zoo kold* = ach wat is het hier koud! *'t regende net zoo* = het regende hard; *'t zit net zoo mooi* (nl. het kledingstuk); *de appel is net zoo zoer* = heel zuur; (*'t portret*) *is net zoo dudelk* = sprekend gelijkend; *zij smōkken kander net zoo* = zij kussen elkander dat het klinkt. – Het woord krijgt steeds den klemtoon, en staat hier in bovenstaande elliptische zinnen voor: juist.

netekam = bedilziek, vitterig, lastig mensch. (v. *Dale*: neetoor = netenkam = grimmig, lichtgeraakt mensch.) {p.2281}

netgeliek; zie: netteliek.

netjêsdêr, netjêstêr, voor: netter als vergr. trap voor: netjes; *netjês, dêr heb ik 't nooit zijn; netjêsdêr ken 't nijt*.

netliek; zie: netteliek.

Nettelbössie; eene kleine herberg in de nabijheid van Groningen, aan den straatweg naar Winsum. *MNederl.* netelbusch = boschje van brandnetels; v. *Dale*: nettel (gewest.) de groote brandnetel; *Oostfr.* nettel = netel. Zie ook: roet, zaai, branekkel, en: nettelkeunînkjtje.

netteliek = netgeliek = netliek = krekkelijk = krekkeliek = gelijk; om 't even; 't is mie *netteliek*, voor: 'k heb er geene *verkiezing in* = 't is mij hetzelfde wat gij mij wilt geven, bv. koffie of thee, waarop dan dikwijls geantwoord wordt: *netgeliek is t'r nijt*, of: *netgeliek ken 'k die nijt geven*, ook: *netgeliek is neus of*, zooveel als: doe dan toch eene keuze; *da's t'r netgeliek om* = het zij hoe het zij, dat alles toegestemd, (altied iets ongunstigs voorafgaand), bv. *da's t'r netgeliek om, moar hij het 'n bult goud down = hij mōg wezen zoo as'e wōl*, enz. = zijn overig leven, enz. zullen wij laten rusten; maar hij had toch ook goede eigenschappen; 't is *hōm nettelieke veul wat hij zegt of dut* = 't is een onverschillige vent, hij is tot alles in staat. Zie ook: allieke.

nettelkeuninkjtje = netelkoninkje, winterkoninkje.

nettelkoors; nettelkoorse = netelkoorts.

nettenvreter; een waterdierdje dat de netten der visschers in het *Noordpoldermaar* geheel verslindt.

netving (*Woltersum*); de oogen op het einde, waar de strengen van een span of *zeeltuug* worden doorgestoken ten einde met een knoop daarachter vastgehaakt den wagen door de paarden te doen voorttrekken.

net zoo (klemt. op: net) = eveneens, daaraan gelijk, en komt overeen met het *Nederl.* toch zóó.

net zoo hen, waarvoor in Holland: net zoo weg: *hij zee tegen mie, net zoo hen, dat*, enz. = op gewonen toon, argeloos, evenals ik het u vertel.

neud, neude (*Ommel.*) = **nood** (*Niezijl*, enz.), voor: mogelijke schade door het afhankelijk zijn van omstandigheden; met name van wind en weder, ziekte, enz. Zoo heeft de landbouwer *neud* op zijn vee, omdat het kan sterven door ziekte, door verdrinken, enz.; op zijn gewas, omdat het door hagelslag, ongedierte, enz. kan {p.2283} vernield worden. *Friesch* noed = zorg.

neuden = de mogelijke schade voor zijne rekening nemen, voor iets dat geldswaarde heeft, instaan, borg voor wezen. *Friesch*: ergens noed van staan = noed voor hebben. Zie: neud.

neudîg noodig, *dat mōs neudîg nijt* = 't zou jammer zijn als dat gebeurde, wij moesten dat zien te beletten; *dat mōs neudîg* = dat moest noodig gedaan worden, of: gebeuren; *da's zoo neudîg as brood* = dat is broodnoodig; ook *ZNederl.* *zij bin 't neudîg* = zij hebben (onderstand) noodig, zij zijn behoeftig; *bin je ook swevelstokken* (enz.) *neudîg?* wordt door den venter bij de huizen gevraagd, en de meid wordt met een: *nijst neudîg*, of: *niks neudîg* naar de deur gezonden; *neudîg wezen* dus = noodig hebben, van noode hebben; *wat hei d'r niet neudîg* = waarom bemoeit gij u er mee! of: waarom zouden wij ons daarmee bemoeien!

neudîgste = noodigste. *Zegsw.*: *eerst 't neudîgste en den 't alderneudîgste*, waarmede men wil te kennen geven: gij vergt iets van mij, maar ik heb dringender bezigheden, die gaan dus voor, alzo: *eerst 't neudîgste*. De vrager voegt er echter schertsenderwijs aan toe: *en den 't alderneudîgste*, wat zooveel betekent als: in mijn oog is dat minder juist, mijne zaak eischte den meesten spoed; als het noodigste moet voorgaan en het allernoodigste 't laatst aan de beurt komt, heeft dit wel iets van de verkeerde wereld. (Komt vrijwel overeen met: *Ersch* de schmok (pijp) an, dann et peerd uut de graf. *Meurs.*)

neudjen; zie: neutenschijten.

neugen; zie: nuigen.

neuken = **naaien** (naaien), minder algemeen: **prikken**, **feugêln** en **fieken**; *West-Vlaamsch* neuken = futaere, bij *Kil.* bekennen = coire, concumbere, *Eng.* to nuck; *Oostfr.* fөгeln, (ook nöken), letterlijk: gelijk een vogel doet; *Holst. Pommersch:* fikken. Het eerste woord zal zooveel zijn als: stooten, en nauw verwant met: nokken, en: nukken. Vgl.'t *Wvl.* neuk = harde duw, stoot of slag; neuken, ook nukken = een harden duw, stoot of slag geven. (*De Bo*). – *neuk in 't napke!* zooveel als: mis is 't, 't loopt op niets uit, en ook: gekheid, uitvluchten, voorwendsels, draaierij! – *geneuk*, fig. voor: getalm, getreuzel, en ook = gebabbel, gezanik, gezeur: *wat wi j' mit al dat geneuk!* (Het behoeft nauwelijks gezegd dat dergelijke woorden en uitdrukkingen alleen bij de laagste klasse in zwang zijn.)

neukêrg ding = klein, nietsbeduidend voorwerp. Zie: *heukerswinkeltje*. {p.2285}

neul, in: *an de neul goan* = *neulen*; zie ald.

neulachtig = **neulêg** = **neulêrg** = verdrietig, knorrig; tautol. *narrîg en neulêrg*. *Bremen:* nölig = verdrietig, morrend. *Oostfr.* nötelig = talmend, treuzelend, langzaam. Zie: *neulen*.

neulen = brommen, pruttelen; *Oostfr. Holst.* nōlen, *Noordfr.* nōlin, nōölin, *Ditmarss.* nōlen (bij v. *Dale* neutelen, en aldaar: neulen = binnensmonds grommen; preutelen, zaniken), samengetrokken uit het *Nederd.* netelen, nōteln = treuzelen, talmen, *Deensch* at nöle, *Westf.* *naïlen* = verdrietig schreien. *Sprw.* *Wat jonk is speult geern, Wat old is neult geern*, het *Nederl.:* wat jong is speelt graag, Wat oud is bromt graag, *Oostfr.* Wat junk is spöld gern, Wat old is dat nōld gern.

neulêrg; zie: *neulachtig*.

neulig; zie: *neulachtig*.

neulpot = brompot. Zie: *neulen*.

neus; **neuze**: het voorwerp waarachter de deurklink valt, en waardoor zij vastgehouden wordt. Aldus omdat het vóór of boven uitsteekt. – Ook: het bovenste van een appel of van eene peer, de plaats waar het bloeisel is weggefallen. Ditzelfde geldt ook voor de groote boonen; het volk houdt er niet van als versche groente, maar eet ze, *as ze swarte neuzen begunnen te kriegen*, d.i. wanneer zij volwassen zijn. – *Zegsw.:* 'n *scheet in de neuze hebben* = dronken zijn; *op neus t'r bie* = 't voorwerp als met den neus aanrakende, uit nieuwgierigheid om alles te besnuffelen of te doorzoeken, waarvoor ook: *neusken*, *bie omneusken* = iets zonder verlof nauwkeurig bekijken; overal *mit de neuze inzitten*, bij *Weil.* v. *Dale* neuzelen = besnuffelen; *Oostfr.* nōsken, nūsken = snuffelen; *men mout'r altied op neus bie stoan* = als men zekerheid wil hebben dat het goed verricht wordt, moet men er zelf bijstaan en toezicht houden, o.a. klachte van huisvrouwen; 'k *heb 'n kolle neus hoald*, zegt iemand die een oogenblik buiten in de koude is {p.2287} geweest; *de neuze zel hōm hard wezen* = hij zal er niet weinig trotsch op zijn. Zie ook: *ofzeggen*, en: *neers*.

neus-bek, in: *men mout hōm* (of: *heur*) *alles mit neus en bek*, (of: *mōnd*) *beduden* = men moet hem alles tot in de kleinste bijzonderheden aanwijzen als hij voor ons wat maken zal. Eene wrevelige uitdrukking voor: hij of zij is niet bevattelijk.

neusken; zie: *neus*.

neus-mond; zie: *neus-bek*.

neutêlg = brommig, knorrig, slecht geluimd, boos. *Landr. v. Wedde en Westerw.* art. 110: stoteschen ofte notelen bullen. *Friesch* neutelig = misnoegd, kribbig, half verstoord; *Holst.* nōttlig = stootsch, van een' stier gezegd. Zie: *neulen*.

neutenpotjen (werkw.); een spel met noten, waarbij men een potje maakt.

neutenschijten (notenschieten), ook: **neutjen**, of: **neudjen** = met noten spelen, op Paschen een algemeen vermaak onder jonge mensen; *zij bin an 't neutenschijten* = zij spelen (de verschillende spelen) met noten.

neutjen; zie: *neutenschijten*.

neuze; zie: *neus*.

nibbel = **nieds** = bijtlustig, van paarden. Vgl. *nibbêln*.

nibbêln = bij kleine brokjes oppeuzelen; ook *Oostfr. Neders.* en eigenlijk zooveel als: gelijk de vogels doen met hun nib of neb; *Westf.* nâbbeln, nibbeln = knagen, kleine stukjes afbijten, als bv. bokken doen. Vgl. knibbelen, enz.

nibbel – net; de tautol. *nibbel en net* = netjes, proper, van meisjes gezegd.

nich (*Westerw.*) = niet; “*man daor har ’k nich veul zin an*” = maar daar had ik niet veel zin aan. *Oostfr.* nich, nigh, nig, *Neders.* nich, *HD.* nicht.

nichie (*Veenkol. Hoogez.*, enz.) = **nichien** (*Stad-Gron.*) = **nichte** (*Old. Ommel.*) = nichtje, nicht, ook bij ’t aanspreken. {p.2289}

nichien; zie: *nichie*.

niddel = tiddel, tirrel = prikkelbaar, lichtgeraakt, kitteloorig.

niedîg = nijdig; *da’s ’n niedîg dinktje* = een net en aardig werktuigje, enz.; *’n niedîg hodje* (hoedje), *petje*, enz., het tegengestelde van: lomp, zwaar, groot, onhandig, altijd iets dat aan den kleinen kant is en zoodoende net staat. *Noordfr.* nijdlick = beperkt, eng; *HD.* niedlich = lief, behagelijk, net.

nieds; zie: *nibbel*, en: *niets*.

niefêln = iets bedriegelijk wegnemen, zich steelswijs van iets meester maken; dit kapen bepaalt zich tot kleinigheden; *’t nietêln nijt kennen loaten* = snoepziek, of ook: diefachtig van aard zijn. – Synon. met: *nasken*. Aan ’t eerste is echter meer het begrip van: stelen, verbonden. *Geld.* nijfelen = op eene bedekte wijs eene kleinigheid met duim en vinger wegnemen; *Oostfr.* nifken; *Eng.* nifles = kleinigheden; niffle = (*ten Doornk.*): stehlen, mause. Freq. vorm van: nijpen = knijpen. (v. *Dale*: nijfelen (gewest.) = zich diefachtig toeëigenen of wegnemen.)

nierberren (*Old.*) = **nierōngels** (*Ommel.*) = het nierbeddenvet, als deel van een geslacht rund. Zie: *ōngel*, en: *ber*.

nieren, in: *’t veur de nieren hebben* = ernstig ongesteld zijn, bv. aangetast door eene zware en verouderde koudevatting. Ook = zwanger zijn, zoowel van meisjes als van getrouwde vrouwen gezegd. *Zegsw.*: *’t gait mie deur hart en nieren* = het snijdt mij door het hart, ’k heb er hartzeer van.

nierōngels; zie: *nierberren*.

niet; zie: *neet*.

nietjeder; zie: *nietjegat*.

nietjegat = nietjeder; schimpwoord voor een kind dat gaarne mag sarren en plagen. Zie: *nietjen*.

nietjen = nirtjen = nippen = plagen, tergen, door stooten, knijpen, {p.2291} enz., onder kinderen; onder groote menschen ook: *nietjen*, en: *nirtjen* = plagen, sarren met woorden. *NHoll.*: neiten = met de horens dreigen, of stooten, en ook = tergen, plagen. *Oostfr. Neders.* niten = met de horens of met den kop stooten. Wordt van stootsch hoornvee gezegd. *AS.* nyten = rundvee; *Eng.* neat = een rund. *Deensch* nyt = stoot, slag, aanval. Vgl. *narren*.

niets, nietsk, nieds = vinnig, nijdig, fel, in: *’n nietse slag* = een slag die doordringt; *hij haut zoo niets* = zijne slagen doen pijn; *hij dut nietse streken*, nl. op schaatsen, zooveel als: hij komt snel vooruit. *Dr.* niets houden = aan ’t gevoel komen; *Overijs.* niedsch = gluiperig, valsch, kwaadaardig; *Geld.* nijsch arbeiden = met drift werken, ook *ZBrab.*; *Neders. Holst.*: niedsk in ’t eten, niedske kolde, niedsk schreien; *Westf.* nitsch = snel, gezwind. (Het *Neders. Wbk.* zegt, dat het ten onrechte van: nied, (*Nederl.* nijd), wordt afgeleid, maar uit: heetsk = hitsig, door voorvoeging van het lidw. *een*, zal ontstaan zijn. Bij v. *Dale*: nijsch, bvnw. weinig gebruikelijk = toornig, hevig, sterk, hard.)

nietsk; zie: *niets*.

nievaltoond; zie: *kniffeltoond*.

nieuwmeelkt; zie: *neimelk*.

nikken = toeknikken, met eene kleine buiging van het hoofd groeten; ook *Dr.* bij v. *Dale*: knikken. – *Zw.* nicka, *Deensch* nikke, *HD.* nicken, en: Kopfnicken.

nikkenakke; zie: *niknak*.

nikker (*Stad-Gron.*) = dikste knikker. Vgl. v. *Dale* art. nikker, en 't *HD.* Nicker.

nikkoppen = voortdurend met het hoofd knikken in den slaap: *zitst doar al te nikkoppen, 'k bin bang dat de kop d'r nog of gait, goa lijver noa ber tou.*

niknak, nikkenakke, voor: **nak** (nek) = rug, schouders, als draagkracht: iets *op de niknak nemen* = op den rug of: over beide schouders hangende dragen. – Kinderen, die straf hebben ontvangen, schelden op den meester door half zingende op te dreunen: *köster, köster, niknak, 'k wōl dat'e baide bijnen brak, en mer'n ien* {p.2293} *sloot stak* (of: *zat*). – *niknak*, alliter. voor: *nak*; *Kil.* neck, nick, nack; *Oostfr.* nakke, nak, *Helgol.* nak, *Noorw.* *Deensch* nakke, *Zw.* nacke.

niks = niets; ook *Dr.* *Overijs.* *Geld.* *ZHoll.* *NBrab.* – *Overijs.* ook: *nikkes*, *ZLimb.* *nieks*, *Oostfr.* *Neders.* *Hamb.* *Holst.* *Westf.* *niks*, en zoo in bijna alle dialecten van het Nederduitsch. In den gemeenzamen stijl wordt er door onze schrijvers ook heden wel gebruik van gemaakt; vroeger was zulks minder ongewoon, o.a. bij *Wolf en Deken*. – Bij een ontkenning: *is niks gijn volk*; *'t is niks nijt kold*; *da's niks nijt*; *'t het niks gijn nood*, (ook *Overijs.*); *da's niks mooi* = dat is eer leelijk dan mooi, ook *Oostfr.* – Voorts: *dei pen schrift niks* = die pen deugt niet; *'t wil niks mit heur* = er komt geene beterschap; *'t wil niks* (van een werk) = 't wil niet vlotten; *hij zee d'r niks op* = hij antwoordde er niet op; *'t is 'n kerel van niks* = 't is een persoon die in geen enkel opzicht iets beteekent; ook: die niet op zijne zaken past, die nergens toe deugt; *niks t'r van!* = *niks van dat!* = 't zal niet gebeuren, kan niets van komen, gij krijgt uwen zin niet; *niks te doun!* = dat heeft niets te beteekenen, en ook: er is niets in den weg, alles is weer in orde; *da's net niks* = *da's 'n ding van niks* = *da's netzooveul as niks* = dat kost niet de minste moeite; ook: dat is geen bezwaar, wat zou me dat wezen! en hiervoor ook: *da's niks* = daarover behoeft gij u niet ongerust te maken, daar wordt gij niet om gestraft, daar is niets aan verbeurd, enz.; *dat dut niks* = dat doet er niet toe; “*Moar dat dut nou ook almoal niks!*” Wordt er op de vraag: *is t'r ook wat nijs?* geantwoord: *niks*, dan luidt het wederwoord: *niks is goud veur d'oogen, den huif ie d'r nijt in te vrieven*. – Alliter.: *niks of naks* = volstrekt niets, van 't een zoo min als van 't ander. *Zegsw.*: *dei 't al hebben wil krigt niks*; ook *Oostfr.*; *ook al weer goud* (= ook goed) {p.2295} met de toevoeging: *zee de koopman en verkoft niks*; *'k heb mie ijnmoal schoamd en dou heb 'k niks kregen*, is het antwoord van een onverschillige op de vermaning: *schoam die wat!* ook *Lipsl.* – Ten bewijze dat de dubbele ontkenning in den aard der taal gegrond is, heeft men ook: *nooit narns* (nooit nergens) = nergens; *nijmand nijt?* bij *Conscience*: niemand niet. *Groot Woordenb.* art. *geen*: “In volzinnen of zinsdeelen, die door het ontkenkende voegwoord *noch* werden voorafgegaan, placht men voorheen de ontkenning te versterken door *geen* in den zin van *eenig* op *noch* te doen volgen. Zonder twijfel is eene dubbele ontkenning volkomen met den aard onzer taal in overeenstemming; evenzoo bedient men zich in de volkstaal van uitdrukkingen als *niemand niet*, *niets niet*, en soortgelijke, waarin de tweede ontkenning door de eerste niet wordt opgeheven. Doch ... bezigt men in de nieuwere beschaafde spreek- en schrijftaal niet meer dergelijke schijnbaar dubbelzinnige uitdrukkingen.” – Zie ook *Mag. Ned. Taalk.* 1851 bl. 150; *Dr. A. de Jager, Handl.* bl. 38, alsmede o.a. *Math.* 5:15; 9:17.

niks goud (niets goed) = gansch niet wel, vrij ongesteld; *zij 's niks goud* = *'t is mit heur niks goud*.

niks-naks; zie: *niks*.

niksnijten (*Stad-Gron.*) = **niks nijt** = niets. Zie: *niks*.

nikst'rvan! = 't zal niet gebeuren! Staat voor: niets daarvan; *nikst'rvan, doe gaist nijt noa 't mart!* – *nikst'rvan, doe kofst gijn borrel meer, wie goan noa hoes!* – *zōl ie betoalen?* *nikst'rvan! dat zè wie doun.*

nimnoatsie; zie: *nemnoatsie*.

nip; kleine slag; iemand 'n *nip over de vingers geven*; *Zij kreeg 'n nip over de handen.*
{p.2297}

nip (bijw.); *nip toukieken* = iets nauwkeurig, scherp opnemen, terdege bekijken; “'t is 'n kant mens die overal nip toukikt” = zij is zindelijk en ziet overal scherp op toe. *Oostfr. Neders. Holst. Noordfr. MNederd.* nip, nipp of nippe = nauwlettend, scherp van oog en oor; *Oostfr.* hê kikt nip to of 't regt is; sê hörd nip to, wen d'r wat prôtd word. Zal tot: nijpen = knijpen moeten gebracht worden. Zie *ten Doornk.* art. nip 2.

nippen; zie: *nietjen*.

nirnarren (*Westerkw.*) = het uiteenslaan van het gemaaide gras met de vork, om zodoende spoediger te drogen. Eene reduplic. van: *narren* = sarren; de bosjes gras toch worden uiteengerukt en links en rechts verstrooid, dus niet met rust gelaten. *Oostfr.* nirnarren = plagen, kwellen; *Neders.* nirnarren = aanhoudend plagen, kwellen.

nirt; zie: *nirtekop*.

nirtekop, nirt = brompot, iemand die nijdig van aard is. Zie: *nirtîg*.

nirten = plagen, sarren; zie: *narren*.

nirtêrg; zie: *nirtîg*.

nirtîg, nirtêrg = nōrtîg = knorrig, boos, sterker dan: *narrîg*. Vergelijking: *zoo nirtîg as 'n swien* = knorrig, kwaad als een varken. *Dr.* nirtig, nortig = lastig, ongemakkelijk, verdrietig; *Oostfr.* nitterig, nittrig = onvriendelijk, verdrietig, brommend; *Neders.* nirren, alleen voor: brommen van katten; *Holst.* nurken = morren, grommen, verdrietig zijn; *HD.* nörgeln, nergeln = brommen, morren. (*Weil. v. Dale:* nurk = grompot; nurkig = knorrig, en hiervan de kwalific. eigennaam Nurks van *Dr. NBeets*. – Woorden als: knorren, norsch, nurksch, *narrîg, nirtîg, nōrtîg*, enz. zijn aan den klank ontleend.)

nirtjen; zie: *nietjen*.

'n **kander** = **kander** = elkander. Zie: *'nander*.

nō = nou = na (*Langewold*) stoplap en tusschenw. = nu; *nō nō?! = wat moet dat?! Schei daar maar mee uit!* – Ook verwonderend voor: wel wel! hé! {p.2299} *Oostfr.* na! wat hest du? enz. Vertelt eene vriendin iets dan zegt zij, die luistert, nu en dan: *nō!* nagenoeg zooveel als: wel zoo! en hoe nu verder?

noa, sommigen schrijven: **noar** = naar, en: na, ook nog in de vorige eeuw aldus Nederlandsch. Voorts: *Dr. Friesch ZLimb.* na, nao, *Oostfr.* na = na, en: naar; *MHD.* nâhe, nâch, nâ, *Goth.* nêoh, nêhva = na, nabij. Zie ook: *Math.* 26:75. *OHoll.* na sinen wisen besceide. – Beide woorden zijn naar vorm en beteekenis één, van de oorspronkelijke beteekenis: zich bewegen in de richting van iets, iets bereiken. – *niks noa* iemand geven = zich niet aan hem storen, zijne vermaningen in den wind slaan, met zijne bedreigingen den spot drijven; *niks noa zeggen geven* = ongezeggelijk zijn; *elks noa dounde*, in 't *Oldampt* ook: *noa geroaden* = naar gelang, naar verhouding, volgens een aangenomen of in den aard der zaak gegronde maatstaf, elk naar zijn vermogen. (Bij *Swaagman:* nao geraoden = geregeld; 't *luij altemoal nao geraoden of.* Vgl. 't *HD.* es ist gerade so). *Oostfr.* na der doont; *Kil.* gheraed (Germ. Sax. Sicamb.) = effen, gelijk. – *noa gedachten* = wellicht, waarschijnlijk; *noa alle gedachten* = hoogstwaarschijnlijk. – 't *gait hōm te noa* = hij wordt er ongelukkig door, bv. door eene pleitzaak; ook: hij sterft er aan; 't *het hōm noa stoan* = hij heeft in groot gevaar verkeerd, zijn leven heeft op het spel gestaan; *hij het heur te noa west* = zij moet van hem in de kraam; iemand *noalastêrn* = hem van iets betichten, hem belasteren; *op zóó noa* = tot zoover; *op zóó noa is hij anbetoald* = hij moet nog die som, of: tot dien tijd betalen; *op zóó na bin wie liek* = die (kleine) som is nog niet vereffend. (In de 17e en 18e eeuw: naerder = nader; bijnaer = bijna.)

noa = na, als bvnw., in: *noae fermilie* = naaste bloedverwanten. In 't *Nederl.* wel als bijw.: ze zijn na familie, maar dat zelfs in de schrijftaal wordt gesproken van een: na familielid, verdient afkeuring.

noababbêln = iemands woorden in denzelfden toon herhalen om hem te sarren. Behoort in de kinderwereld te huis.

noaber; naber = buurman; *noabers* = *buurlú* = buren, in: *wie bin noabers*, of: *buurlú*, maar: *wie komen nooit bie onze noabers*. *Old. Landr.* II, 39: naberen = buren. *Dr. Oostfr. Neders. Holst.* naber; *Oldenb.* naber, nafer; *Overijs. Geld.* noaber; *ZLimb.* noaber; *Keulen* nober; *Westf.* nâber, nôber, *Oudfr.* nabur, *MNederd.* na-{p.2301} ghebûr, nâbur, naber, *AS.* neahbur, neahgebur, *OSaks.* nâbûr, *OHD.* nâhoapûr, *MHD.* nâchgebûr, *Eng.* neighbour, *HD.* Nachbar, eigenlijk = nachbauer = iemand die nabij of naast een ander gebouwd heeft. – *noaberske*, *Oostfr.* naberske, *Westf.* nâberske, *Staten-Overz.* naburin, 't *HD.* Nachbarin = buurvrouw; *noaberhoes* = huis van eene der buren, *HD.* Nachbarhaus; – *noaberschöp* (onz.), in *Langewold boerschip*, *naberschap* = de buurt, de gezamenlijke bewoners dier buurt; *Noordfr.* naiberscap, *Westf.* nâberscop; – *noaberdijnsten* = *noaberplichten*, in geschrifte *nabuurplechten* = diensten die op de bewoners eener buurt, als deel eener gemeente, rusten, ingeval van ziekte, overlijden, enz.; *noaberplichtîg*, in geschrifte *nabuurplechtig* = gehouden tot het verrichten van *noaberdijnsten*. Aardigheidshalve wordt het ook overgedragen op diensten, waarop een buurman in 't geheel niet gesteld is. – *noabergeliek* = alledaagsch; ook: gelijkstaande met, niet uitstekende of uitblinkende boven anderen. Wordt zoowel van voorwerpen als personen gezegd; *Oostfr.* naberlik, *Holst.* annereen; *noabêrn* = buren zijn volgens de *kluftwetten* (zie: *kluft*); *vernoabern*, zooveel als: bij een overbuurman gaan om hulp te krijgen, of: om er iets machtig te worden, en: daar ongewenschte diensten bewijzen; 't laatste wordt alleen schertsend gezegd; *noaberkinder* = buurkinderen. – *Sprw. Trau joen noabers dochter en koop joen buurmans kou*, met de toevoeging: *den wor ie nijt bedrogen* = haal niet uit den vreemde wat in uwe nabijheid te verkrijgen is, koop alleen dat waarmede gij goed bekend zijt of kunt zijn, wilt gij niet bedrogen worden. *Oostfr.* Elk freh sien nabers kind, denn weet he wat he findt; ook: De wisen wil bemint, de nîm sîn nabers kind; *Meiderich*: wenn niet bedroge will sein, den köpt nober rinder un traut nober kinder; *Munster*: Nimm noabers kind, so west du, wat du finnt. *Bielefeld*: Man kaupe nâwers rind, un frigge nâwers kind, dan weet man {p.2303} wat man find; *Aken*: We sich traut us singe klockeklang, bereut et all si levelang. Zie: *landnoaber*, en: *gilde*.

noaberdijnsten; zie: *noaber*.

noabergeliek; zie: *noaber*.

noaberhoes; zie: *noaber*.

noaberkinder; zie: *noaber*.

noabern; zie: *noaber*.

noaberplichten; zie: *noaber*.

noaberschap; zie: *noaber*.

noaberske; zie: *noaber*.

noabetrachten (= nabetrachting); in de Hervormde Kerk de namiddagdienst wanneer des voormiddags H. Avondmaal is gehouden. Alsdan wordt er niet uit de zondagen (den Catechismus) gepreekt, maar eene *vreie stof* genomen.

noabie = nabij; 't *komt 'r noa bie* = 't is nabijkomend, weinig verschillend.

noad; de plaats waar de deelen van een notedop aan elkander sluiten. Zie ook: *kant*. (Op 't *Hoogel.* wordt *noad* = naad dikwijls onzijd. genomen.)

noadenken (iemand iets) = iemand in zijne gedachten van iets beschuldigen; *men denkt hōm 't noa, moar men duurt 't nijt zeggen* = men houdt hem verdacht (bv. van eenig misdrijf) maar niemand durft zulks zeggen.

noaderei, noaderij = de naden van oud goed. Naaisterswoord. Zie: *erij*.

noadgoaren, in: iemand *in 't noadgoaren zitten* = krachtige mededinger van hem zijn, hem op zijde streven; ook = narijden, in fig. zin, en: 't vuur aan de schenen leggen.

noadikken = aandikken, dikker maken, bijwerken van letters bij 't schoonschrijven, (waarvoor vroeger: kunstmatig schrijven).

noa dounde; zie: *noa*, en: *elks*.

noagedachten = wellicht. Zie ook: *noa I*.

noagel. Zegsw.: *'t brandt op de noagel* = de zaak is spoedeischend, kan geen uitstel lijden; ook: wij kunnen niet langer wachten. {p.2305} *Dr.*: het brandt hem op de nagel.

noageldreuger (*Stad-Gron.*); een jongen die er niet uit durft, die liefst bij den haard blijft.

Zie: *noagels*.

noagelgroes (nagelgruis) = fijn gestooten kruidnagelen; *Oostfr.* nagelgruus. Vgl.

klōntjegroes.

noagelholt (nagelhout), soort- en voorwerpsnaam = gerookt lendestuk van een rund; *Overijs.* nêgelholt, *Oostfr.* nagelholt. Zie: *hies*. (v. *Dale*: nagelhout = rookvleesch. – In deze provincie verstaat men onder *rookvlijs*, *rookvlais*, alle vleesch dat in den rook heeft gehangen.)

noagelnei (nagelnieuw) = fonkelnieuw. Zie: *gloudnei*.

noagels, in: *bie 't vuur zitten te noagels dreugen*, spottend zooveel als: bij 't vuur zitten en niets uitvoeren, bv. in plaats van gaan schaatsenrijden.

noageltjes; zie: *krountjes*.

noageroaden = naar verhouding. Zie: *noa I*.

noa geven = van houden, mede op hebben; *'k geef niks noa zoepenbrei* = ik lust niet graag karnemelkspap. Zie ook: *noa I*.

noageven = beschuldigen; *dat hebben ze hōm noageven* = daarvan is hij beschuldigd. Zie ook: *noazeggen*, en: *noalastêrn*.

noagoaren; zie: *goaren*.

noa hoes brengen = naar huis geleiden, inzonderheid van een meisje; *hij het heur noa hoes tou brocht* = de jongeling heeft haar (bv. van eene partij) naar huis geleid en is daar verder in haar gezelschap gebleven. Zie ook: *ring*.

noakend = naakt; ook *Dr. Friesch Overijs. Geld. Utr.*; *Oostfr.* nakend, *Nederd.* naakt, naakt, *MNederd.* naket, naken, nakendich, *Kil.* naeckt, *Oudfr.* nakad, naked, naken, *Wvl.* naken, *Noordfr.* naaken, nackt, *AS.* nacod, naced, *OEng. Eng.* naked, *ONoorsch* naktr, nōktr, nōkvidr, *Noorw.* naken, *Deensch* nøgen, *Zw.* {p.2307} *IJsl.* naken, *HD.* nackt, nackend, *OHD.* nacot, nakot, nackot, enz., *MHD.* naket, nakent, nackent, naht, *Goth.* nagaths. – Tautol.: *zij was noakend en bloot dou wie heur* (als dienstmeid) *kregen*; *zij bin noakend en bloot tou 't* (brandende) *hoes oetkomen*; *de kinder loopen noakend en bloot* = de kinderen hebben bijna geen kleeren aan 't lijf. – *Oostfr.* nakende deren. Zie: *noakende maid*, enz.

noakende maid = een meisje zonder eenige middelen; *hij trout mie doar 'n noakende maid* = hij is met een meisje getrouwd die geen cent bezit; meestal bedoelt men dan eene dienstmeid. Zie: *noakend*.

noakende mantjes (noakende mannetjes) = talhouten van geschild eikenhout.

noakende wiefkes, **noakende wiefies** = sneeuwkllokjes; ook *Oostfr.*

noakomen, voor: behartigen, besturen; *ik ken 't nijt alles meer noakomen* = de zaken worden voor mij, om die alleen te besturen, te druk.

noakomen, voor: volgen; *goa moar veuroet, ik zal die wel noakomen*, bv. op eene visite, later komen.

noalastêrn = belasteren; zie: *noa I*.

noaloop; *dei doornie het veul noaloop*, bij v. *Dale*: deze predikant heeft veel toeloop = hij heeft altijd een talrijk gehoor.

noaloopen. Heeft men er niet voor gezorgd om tijdig van iemand, wiens zaken zwak staan, zijn geld te krijgen, dan zegt men: *hij is in 't noaloopen* = achter het net visschen; eigenlijk zooveel als: dien persoon moeten nalooopen, en ook = *achter zien ijgen geld mouten anloopen*.

noam, in: *'t mag gijn noam hebben* = 't is zoo gering dat het niet geteld kan, niet genoemd mag worden, dat het den naam van (enz.) moeilijk kan dragen, bv. van een klein droppeltje bloed uit eene wonde, van een koortsig gevoel dat ons zeer weinig hindert, en niet voor koorts kan doorgaan; *zooveel dat gijn noam het*, in de huishouding, zooveel kleinigheden, te veel om te noemen; *noa de noam oaren* (aarden) = dezelfde eigenschappen hebben als de persoon naar wien (of: wie) iemand genoemd is; ook *Oostfr.* Vgl. noaoaren.

noamedig; zie: noanemend.

noameten = kotsen, overgeven als dit het gevolg is van onmatig {p.2309} drinken, en schertsend zegt men tegen zoo iemand dat hij een *wantrouige kerel* is. *ZLimb.* noaméète = overgeven.

noamzijk (naamziek) = het meest van die familieleden houden, welke naar ons genoemd zijn; *Dr.* naomegek. Vgl. benuimen.

noa nemen; zie: noanemend I.

noanemend = teergevoelig op het punt van eer; ook met betrekking tot het verlies van bloedverwanten; **noamedig, namedig** is hiervan eene verbastering; *ie mouten joe 't nijt te noa nemen* = gij moet u dat niet te sterk aantrekken, dat was zoo kwaad niet gemeend, enz.; ook: *Dr. Wvl.* naarnemende zijn = nauwnemend, zeer gevoelig zijn; zich licht iets toepassen, licht geraakt zijn. *Fransch* être susceptible, sensible. Mijne schertsende woorden hebben hem gestoord: ik wist niet dat hij zoo naarnemende was. Zij is geweldig naarnemende, de minste berisping doet haar weenen. (*De Bo*). (v. Dale: nauwnemen = aantrekkelijk = lichtgeraakt, kitteloorig.)

noanemend = eigenbelangzuchtig, steeds geneigd om naar zich toe te halen, en synon. met: inhalig.

noaoaren (naâarden) = overerven van lichaamskwalen en gebreken; *Dr.* naorden.

noapoten; de ledig gebleven plaatsen, waar niets of te weinig is opgekomen, weder bezetten. Vooral moet men dit vaak doen met tuinboonen.

noar, als bijw. van versterking in de *Ommel.*, met name in het *Westerkw.* in veelvuldig gebruik; *noare geern* = *stômme geern* = *stômbôt geern* = zeer gaarne. Wil men 't nog sterker uitdrukken, dan zegt men: *aldernoarste geern*; zoo ook: *noare mooi, lelk, blijk, voel*, enz., en: *aldernoarste mooi, lelk, blijk, voel*, enz. Zegt men: *hij! wa's 't noar!* als het eene kleinigheid betreft, dan luidt de toevoeging: *veur 'n old mens om jōnk te wor'n*.

noa'r; zie: veu'r.

noarakken = oprakken (*Westerkw.*) = reinigen wat een ander, vooral een kind, vuil heeft gemaakt; ook: het vuil opruimen wat een ander heeft laten liggen of niet goed heeft schoongemaakt; ook *Oostfr.* Zie: rakken. {p.2311}

noasnuustêrn = doorsnuffelen; "*kon he (de meert) makkelk ien hut slupen om ais nao te snuustern of 't ook neudig wezen ken dat boer zien hounder ais wat oetdund worden.*"

noastöt (nastoot, niet bij v. Dale). Wanneer een der biljartspelers op carambole staat mag hij, door eene gewone carambole te maken, doorspelen; hij heeft dan een *noastöt* of *noastoot*, dus meerdere kans om het spel te winnen.

noast, in: *dat denk* (of: *leuf*, enz.) *ik veur 't noast* = dat komt mij waarschijnlijk voor, zoo zal het wel zijn of worden; ook *Geld*.

noaste noabers; de twee naaste burens, naar *kluftswetten* aangewezen. Zie: noaber, en: klucht.

noa stoan; zie: noa I.

noastrunen; zie: strunen.

noaten = naden. Vgl. *moaten* = *moaden* = *maden*; *kamroaten* = *kamroaden* = *kameraden*.

noatrekken, voor: naspelen, op de laatstgespeelde kaart laten volgen, bv.: *eerst schōppen speulen en den kloaver noatrekken*, als men den trek nl. gehaald heeft.

noatsie, in: *'t is 'n noatsie!* verachtelijk voor: 't is gemeen volk, eene diefachtige familie – *de noatsie* = de Joden. Zie ook: *pakōp*.

noaturen (werkw.); *'t noatuurt nijt* = zij (bv. man en vrouw) verschillen geheel in aard, neiging, karakter, humeur = *heur noaturen komen nijt overijn* = zij harmonieeren niet goed; ook *Dr*.

noatuur, in: *da's goud veur de noatuur!* = dat doet het hart goed! Zie ook: *te boate*. – Ook = het zaad van mensen en dieren. *WVl.* natuur, nateure = teelvocht. (*De Bo*).

noavenant = naar advenant, naar verhouding, naar gelang. 't *Fransche* à l'avenant, bij v. *Dale*: naar avenant. *Dr.* naor vanand, of = naar vervolg, volgorde en zoo: naar de lengte; *NBrab.* navenant, *Marken* noa venant; *ZNederl.* avenant, navinant = naar evenredigheid; *WVl.* navenante = naar evenredigheid.

'n oavond (*Veenkol.*) = goeden avond. Zie ook: *gounoavend*.

noa veuren gaan. Wanneer landlieden een dag in de stad hebben doorgebracht, en naar de herberg, waar zij hun rijtuig hebben {p.2313} gelaten, terugkeeren, dan noemt men dit: *noa veuren gaan*. Zooveel als: naar het vooreinde, het uiteinde van de stad.

noawaide, in geschrifte *naweide*; zie: *topgras*.

noazeggen, in: *men zegt hōm 't noa* = dat gerucht wordt van hem verspreid; steeds in ongunstigen zin. *ODr.* nagesecht oft beruchtiget. Vgl. *noageven*, en: *noalastêrn* in art. *noa 1*.

noazömer; noazummer (evenals *zömer, zummer, onzijd.*) = 't laatste gedeelte van den zomer en 't begin van den herfst. (Bij v. *Dale*: nazomer = gunstig najaar en: najaar = herfst, nazomer). – Vgl. *eerdappelzömertje* = *kraizömerke*, en: *veurzömer*.

nobben (*Hoogel.*), voor: plukken, fig.; *“dei ofgeschaiden doornies nobben joe”* = halen u de nopjes van de kleeren, minder sterk dan: *roppen joe*. Staat voor: noppen = zuiveren, uitpluizen, van laken.

nōcht, zie: *nucht*.

nōchtern, bij de minst ontwikkelden: **nōstern** = nuchter, in: *'n nōchtêrn jōng* (of: *wicht*) = een jongen (of: meisje) die de kinderschoenen nog niet heeft uitgetrokken, die nog niet voor vol aangezien wordt, gelijk staande met: *snötterge jōng*, en: *snöttêrg wicht*; ook: *Oostfr.*; in *'t nōchtern lief* = 's morgens vóór het eten, of het drinken van koffie; *nōchtern spei* = speeksel, vóór men des morgens iets genoten heeft; men bet bv. de oogen *mit nōchtern spei*; *Westf.* nōchtern spigge. *Zegsw.*: *hij blijft'r nōchtêrn van* = dat gelukje gaat hem voorbij, hij krijgt er niets van. *Sprw.* *Wat men dronken dut* (of: *dait*) *mout men nōchtern ontgelden* = het *Nederl.*: Wie dronken steelt moet nuchteren hangen.

noedel, zie: *knoedel*.

noei; liefkoozingswoordje der moeder tegen haren zuigeling; *mien noei, mien lutje noei*. Verzachtend voor: *noedel*. Zie: *knoedel*.

nog, voor: toch; *doe hest nog geliek* (klemt. op het woord) = bij nader inzien moet ik u gelijk geven. – In: *al is 't ook nog zoo* (met {p.2315} den klemt. op: *nog*) = wat er ook van kome, of: wat er ook in den weg trede, of: wat ik er ook aan moet opofferen, in 't algemeen: het koste wat het kost, 't *Fransche* *coûte que coûte*; *'k mout mer'n noa stad al is 't ook nog zoo*; *wie mouten 'n nei woagenpeerd hebben al is 't ook nog zoo*; *ik vertel 't nijt, al is 't ook nog zoo*.

noggen tou; zie: *nog tou*.

nogiezentou; zie: *nog tou*.

nog tou = **noggen tou** = Stad-Gron. **nogiezentou**; toevoeging bij een' uitroep van verwondering; *mien lijve nog tou! god nog tou! heere nog tou! gommies nog tou! och mensen noggentou!* = *wat ie zeggen!* = wel wel! hoe is 't mogelijk!

nok = stoot met het scharnier van een' *slingerbiel*, ook met de stomp van een' handbijltje.

Zie: *koukhauen*.

nokken, voor: stooten. Zie: *koukhauen*.

nood, in: *doar is gijn nood om* = dat heeft geen nood, daarvoor behoeft men niet te vreezen; *ik mout van nood noa stad tou* = ik heb eene dringende boodschap in de stad; *'k mout 't van nood wel down* = ik word er toe gedrongen (door personen of omstandigheden); *zij mout van nood 'n neie houd hebben* = zij heeft groote behoefte aan een nieuwen hoed, zij heeft dien van nooden. – Op het spreekw. Nood leert bidden, heeft men op het *Hoogel*. de toevoeging: *nood of stelen*, alsook: *nood en honger spekpankouk eten*. – Zie ook: *neud*.

noodhouten; soort van stukken hout in den houthandel. Te Winschoten verkooping van “Eene aanzienlijke party beste Eiken Noodhouten, zw. 1, 1½ en 5/4 dm.” (1877).

noodsien, noodsiende (met den klemt. op: *sien*), voor: des noods, en: noodzakelijk, noodwendig; *noodsien zōl ik wel komen kennen, moar 't is beter da 'k in hoes blief* = als het moest, enz.; *as 't noodsien is zel ik komen* = als het niet anders kan, als het volstrekt moet, zal ik komen; *'t is nijt noodsiend*, waarvoor ook: *'t is gijn noodsiende*; wordt alleen als bijw. gebruikt en = des nood zijnde. {p.2317}

noodsiende; zie: *noodsien*.

noodsprang (noodsprong); een laatst, en meestal een gewaagd middel om zich uit geldelijke ongeligheden te redden.

noodweer; *'t is noodweer*, zegt men ook, doch schertsend, als het drukkend warm is.

nooit, in: *nō hei' nooit!* = heb je ooit van je leven?! wie zou dat hebben kunnen denken!

Eigenlijk zooveel als: zoo iets hebt gij (of: hebben wij) nooit gezien of beleefd; *zōó hei' 't ja nog nooit zijn!* = daar begrijp ik niets van, dat is mij een raadsel, bv. als men iets dat men nog pas had gezien of in handen gehad, niet kan vinden; *wijst nooit van!* zooveel als eene zeer sterke verwondering te kennen gevende: als gij het gezien, gehoord of bijgewoond hadt, zoudt gij u er over verbaasd hebben; *wat 'n volk d'r dingsdag in de stad was, wijst nooit van!* – *dat gebeurt de dag van nooit* = dat valt, helaas! nooit voor, dat zal nooit gebeuren. – Ofschoon: *nimmer*, niet gebruikt wordt om de toekomst aan te duiden, hoort men wel de tautol.: *nimmer of nooit*, voor: volstrekt nooit. – Als dubbele ontkenning heeft men: *hij het nooit gijn hoast; hij is nooit nijt goud zōnd; hij gait nooit nijt noa kerk*. Bij onze ouden, ook nog in *Sara Burgerh.* blz. 189: Ik neem nooit geen presenten aan. – Zie ook: *niks*.

noor (= noord), voor: noorden; *de wiend is noor; hij gait ien 't noor op; dei koamer ligt op 't noor, d'r komt nooit gijn zun.* (*Hoogel.*) Ook in samenstellingen.

noordan = nooran (noordaan) = noordwaarts van ons, in noordelijke richting. Vgl. *oostan*.

noorderclauwe; zie onder art. *middenclauwe*.

Noorderdieken (alleen meerv.) = de zeedijken in het noorden der provincie, tusschen Zoutkamp en 't Oude-Schip; *onder* (of: *an*) *de Noorderdieken wonen* = in 't noorden der provincie nabij den zeedijk.

noorders; zie *oosterd*. {p.2319}

noorderstof = stofregen met noordenwind. *Sprw. Noorderstof geeft mooi weer of*, ook: *Noorderstof komt mooi weer op of. Oostfr. Nörderstof! môi wêr in 't hof.*

Noorwegen, meer evenwel: **Westerwolde zit an de lōcht** (*Old.*), zegt men, wanneer de horizon met zwarte wolken is bedekt, die met regen dreigen. Wat Westerwolde betreft behoort men terug te gaan tot den tijd dat dit landschap nog zeer boschrijk was.

nootvast = steeds de melodie houdend, niet van de wijs komend, inzonderheid bij 't zingen van psalmen en gezangen. Vgl. *stoelvast*, *bijbelvast*, enz.

noppen (alleen meerv.), voor: kleine builen, zoodat de huid hare gladheid verliest; *noppen op de arms kriegen*, zooals bij strenge koude wel plaats vindt, het *Hollandsche*: *kippevel kriegen*.

Nörg = Norg, gemeente en dorp in Drente. *Zegsw.:* *zij 's noa Nörg west* = zij is zwanger.

(Vroeger maakte men ook op het Hoogeland veel gebruik van de Norger kermis, maar toen

moest men, om den slechte toestand der wegen, den dag te voren de reis aanvaarden en den nacht doorbrengen op het hooi of stroo in de schuur der herbergen, waar men zijn' intrek had genomen.)

normoalschouljōnges = leerlingen eener normaalschool, zoowel meisjes als jongens.

nōrtīg = brommig, mopperend, twistzoekend; *Friesch* noärtich = gemelijk, verdrietig. Zie: *nirtīg*.

nōstergoaten; zie: *nōsters*.

nōstêrn; zie: *nōchtêrn*.

nōstêrs = **nōstergoaten** = neusgaten, vooral van paarden gezegd; *Nederd.* nūster, nuster, *MNederd.* nuster, noster, nusteren, *Oudfr.* nosteren, nostern, *Noordfr.* naastar, *Oostfr.* nōster, *HD.* Nūster, *Eng.* nostril, *OEng.* nosethirl, nosethril, enz., samengesteld uit: nose (= neus) en het AS. thyril (= gat), dat weder nauw met: drillen, en: trillen, samenhangt. {p.2321}

nou; **nouw** = nu. In sommige streken onzer provincie, met name in 't *Westerkw.* is het eene soort van stopwoord geworden dat op eenigszins slependen, half vragenden toon wordt uitgesproken, en het antwoord, waarmede men niet flink voor den dag wil komen, voorafgaat, bv.: *hou gait hōm 't doar? – nou!?* en dit beteekent dan nagenoeg zooveel of men met de schouders trok. – Ook wanneer men met iets niet gaaf kan instemmen, en er toch ook niets tegen wil inbrengen, zooveel als: nu, ja, – op twijfelenden toon. Ook bij onze Ouden, nog bij Rotgans, enz. Zie ook: *nō*, en: *nau*.

nou en dou (alliter.) = nu en toen; “’t *Liekt nijt meer dezulfde Soar, Nou en dou veur dartig joar*”. Zie ook *Gron. Volksalm.* 1838, bl. 92, 94, 96.

nouhen; zie: *nauhen*.

nou já; twijfelend en ongeloovig, zooveel als: 't is niet onmogelijk maar het komt mij toch niet zeer waarschijnlijk voor. Vgl. ook: *nou*.

noumeleke dag (*Laurm.*) = de geheele dag.

'n stukken; zie: *stōkkend*.

'n stukkend; zie: *stōkkend*.

n't, achter een werkw. = niet; *ik ken n't* = ik kan niet; *ken n't* = ik moet passen (bij 't kaartspelen); *hij mijnt' n't* = hij meent het niet, *is 't n't woar?* = is het niet waar? *'k wil n't* = ik wil niet, ik wil het niet doen; *'t wil n't* = het wil niet vlotten, enz.; *'k zag 't n't* = ik zag het niet (tijdig genoeg); *dait n't* (– *Old.*) = dat doet er niet toe, dat kan buiten rekening gelaten worden.

nucht; **nōcht** = genoeg, genoeggen, bekomst; *'k heb mien nucht 'r van* = ik schei er mee uit, ik heb er genoeg van; *hij het zien nōcht nog nijt* = hij kan nog niet ophouden, 't is hem nog niet voldoende, *Friesch* nucht, nocht, nōft = genoeggen, bekomst; *Oostfr.* nōg = genoeg, waarmede men volkomen tevreden kan {p.2323} zijn; *Neders.* nōge, benōge, *Holst.* nog = genoeggen, bekomst, geneugte, vermaak; *Noordfr.* nōg, *Oudfr.* nochte, nuht = genoeggen; nōg, nōch = genoeg; *MNederd.* nōch, nūch; AS. nōh, nōg, in: ginuog, enz.; *Noorw. Zw.* nog, *Deensch* nok, *ONoorsch IJsl.* nōg, *Goth.* nōhs, in: ganohs = genoeg, toereikend, van: nauhan, *OHD.* nohan = reiken, strekken. (*Swaagman: nogt, nugt; ik heb der gein nogt an.*)

nucht (*Laurm.*) = vergeefs.

nuffelder; iemand die niet voortkan met eenigen arbeid, een treuzelaar. Zie: *nufken*.

nuffeln; zie: *nufken*.

nufken = **nuffeln** = niet vorderen met het werk, er niet af kunnen komen; *Geld.* nuffen = talmen. Verwant met *Oostfr. Hamb.* nif, nūff = neus, nebbe, en met het *Nederl.*: nuf, nufje = neuswijs, trotsch meisje. *Neders.* nif, nifke, een neuswijs vrouwspersoon die veel praat heeft. – *Oostfr.* nūfken = overal rondsuffelen, bespieden. Vgl. *nussêln*.

nuggêlk; ironisch, en zooveel als: onaangenaam. Eigenlijk, zooals bij *Laurm.* = **nuggelijk**,

nuglijk = genoegelijk, aangenaam.

nuigelkopke; het kopje koffie of thee dat den gast nog wordt ingeschonken wanneer deze reeds heeft bedankt door het kopje in het schoteltje ondersteboven te keeren. *Ned.-Bet.* neukopje, *Oostfr.* nögelkopke. Zie: *nuigen*, en vgl. *drinkel Dobbe*.

nuigen, neugen = noodigen; *ie mouten joe nijt nuigen loaten*, of: *pakt moar tou, 't stait'r, nuigen dou wie nijt*, zooveel als: 't is u (den gast, of: den gasten) wel gegund, dat pressen om te eten is een veel te lastig werk, elk gebruike zooveel hem lust; 't *weer nuigt nijt veul* = het weder is niet uitlokkend; 't *nuigt nijt veul boeten* = daarbuiten is het regenachtig, koud, enz. *Dr. Overijs. Geld.* neugen = verzoeken, noodigen, aansporen tot eten en drinken; *Oostfr.* nögen = noodigen, sterk aanzetten, {p.2325} bij iemand aandringen om te werken, eten, enz.; *Nederd.* nögen, *Saterl.* neugje, nögje. *Wang.* nög. – In *Holstein* zegt men, bij het noodigen tot het tweede kopje: op één been kan men niet loopen (ook *Gron.*); tot het derde: alle goede dingen bestaan uit drie; tot het vierde: drie is oneven, en ten laatste heet het: he wil krajet sin = *hij wil nuigt wor'n*.

nuimen = noemen; *zij maggen*, of: 't *mag nijt op ijn dag nuimd wor'n* = 't verschil tusschen die (gelijksoortige) voorwerpen is zeer groot, die omstandigheden mogen niet met elkander vergeleken worden.

nukkern; het natuurlijk geluid, de spraak van een lam. Ook zegt men van zuigelingen, die ook een soortgelijk geluid voortbrengen: 't *nukkert as 'n lam*. Vgl. *ukkern*.

nul, voor: niets, in: 't *gait nul mit nul op* = de ontvangsten wegen juist tegen de uitgaven op, er blijft niets over.

numen = nukken, grillen. Zie: *artiekels*.

numîg = vernumstîg (*Westerw.*) = vlug van bevattig, gemakkelijk handgrepen aanleerend, vernuftig, schrander; ook = ijverig. Wordt vooral van kleine meisjes gezegd, bv. als zij al vroeg kunnen breien, enz. *Dr.* vernemstig = vernuftig, vindingrijk. *Oostfr.* nümig = vernuftig, inzonderheid van kleine kinderen die beginnen op te merken en te denken; *Neders.* nimig, niemhaftig = verstandig, schrander, opmerkzaam op alles; vernimstig, alleen van kleine kinderen, die naar hunne jaren zeer schrander en leerzaam zijn; *Wang.* niutig. – Verwant met: noemen, vernemen en: vernuft. Bij *Notker*: neimo = ik vat, versta, in den zin van: bevatten, begrijpen.

nummer, in: *hij het 'n hoog nummer in de kop*, of: *hij het 'n hoog nummer in 't zin* = hij meent voor zijn goed een' hoogen prijs te kunnen bedingen.

nummerkoatjes = de kaartjes van een lotspel eene nummer- of getallenloterij, gewoonlijk gaande tot 36; *op nummer-{p.2327}koatjes speulen* = *koopmantjen* = *paktjeleggen* = *paktjen*; eene soort van banken. Zie: *koopmantjen*.

nummêrn; zie: *kampen*.

nummerrailer, nummerroilder, nummerruiler = bij *v. Dale*: nommerverruiler, nommerverwisselaar; 'k *heb veur mien zeun 'n nummerrailer (Old.) koft*; *hij het hōm veur nummerruiler verkoft (Ommel.)*

nummerroilder; zie: *nummerrailer*.

nummerruiler; zie: *nummerrailer*.

nums = niemand; ook *Dr. Overijs.* – *Oostfr.* nüms, nümes, nüm. *Neders. Holst.* nums, nims, *Hamb.* nüms, *Hannov.* nemmes, *Ditmars.* nüms, *Wang.* nimmens; *MNederd.* nemen, nement, nemet, nemand, nimande, numment, *OHD.* neoman, *AS.* nanman, *Eng.* noman, *Lat.* nemo.

nun (*Ommel.*) = non; *ol nunnen* = oude vrijsters. Een meisjesspel, dat zingende wordt uitgevoerd, luidt: *Komen al twee old nunnechies an, Oogie dogi* (of: *doomnie*) *dis*; *Mit zooveul gollen tunnechies, Ziebelzabbelzunnecchies, Mosterd over de vis, Oogie dogi* (of: *hooge doomnie*) *dat zij is.* – *Wat wōl'n dei twee old nunnegies doun?* *Oogie dogi* enz. – *Wie wollen joen dochter* (bv.) *Grietje wel hoalen*, enz. – *Wat wōj' mit mien dochter Grietje wel doun?* – *Wie wōl'n heur wel 'n schoon jōnkman tou*, enz. – *Wat schoon jonkman zal dat zijn?* enz. – *Dat zel wezen*, enz. *Kom laat ons dan maar medegaan, Zegen in het jaar! 't Eerste jaar*

een jonge zoon, Tweede jaar een dochter schoon, Derde jaar een vis, Hooge doornie (of: Oogie dogi) dat zij is.

nunen; zie: *nuuntjen*, en: *nuunders*.

nuren zie: *uren*.

nusselder, van eene vrouw: *nusselkōnd* = treuzelaar, treuzelaarster. (v. Dale): nusselaar = talmer, talmster.) Zie: *nussêln 1*.

nusselkōnd; zie: *nusselder*.

nusseln = beuzelen, langzaam werken om den tijd kort te krijgen. Ook = het stil spelen van kinderen, bv. met eene bouwdoos. {p.2329} *Dr.* nusseln = beuzelen; *Neders.* nōteln, *Holst.* nüsseln = langzaam arbeiden, niet vorderen. *Gron.* nusken. Vgl. 't *Nederl.* nestelen in de fig. beteekenis van: dralen, alsook het volgende:

nussêln, nuszêln = nustêln = dralen. *Oostfr.* nüsseln = met de vingers in iets woelen om iets te zoeken, enz. Zie *ten Doornk.* art. nüsseln, alsook *nusseln 1*. (v. Dale nusselen = talmen, beuzelen, beuzelarijen verrichten.)

nussie; nussien zie: *nust*, en: *nustje*.

nust (=nest), voor: bos, klomp, massa, hoop, groote hoeveelheid; *nust geld* = groote som, ook *Dr.*; *nust goaren, nust pannen* enz; *dik nust volk* = aanzienlijke menigte; *nussie* (*Veenkol.*) = troepje, kleine menigte, ook: *nussie*, en: *nussien geld* = kleine som.

nust, ruw uitgedrukt, voor: bed; 't *nust krabben* = het bed maken, (aan de gewoonte van honden ontleend); *op 't nust goan*, of: *croepen*, = naar bed gaan; *hij wil nijt van 't nust of* = hij kan niet uit bed komen. – Ook = leger van een' hond (of: kat); eene mand onder de tafel is bv. *de hond*, of: *de kat zien nust*. Verkleinw.: *nustje; nussie; nussien; de zun* (of: *moan*) *krōpt in 't nust*, of: 'n *nustje* = verbergt zich tegen 't ondergaan achter de wolken, en is hier de voorbode van regen.

nustai = nestei, *Oostfr.* nūstei.

nustdotje, zooveel als: het laatste van veel kinderen van één paar ouders, de heksluiter, (bij v. Dale fig.: nestei); ook *Overijs.* In *Geld.* *Overijs.* nōstdodde, nestdodde = het laatst uitkomend jong in een vogelnest; *Veluwe*: doddegat = 't laatste kind.

nustêln; zie: *nusseln 2*.

nusten; in 't algemeen de plaatsen waar vogels, ratten en ander ongedierte zich ongestoord kunnen nestelen; *stofnusten* zijn hoekjes in een huis, of voorwerpen waarop zich licht stof samenhoopt, wanneer die niet gemakkelijk schoon gemaakt kunnen worden, (dit ook elders).

nusten = geldzaken die reeds lang op vereffening wachten; *dat zit nog in 't nust*, zooveel als: die boedel is nog niet gescheiden, er {p.2331} heeft nog geene scheiding en deeling plaats gehad. “*Doar mos inventoarie moakt worden en van zölf schaiden en zus en zoo, dat dat was van dei gevolgen dat d'r onvermiedelk roezie komen mot net as mit al dei nusterige boudeltjes.*” enz.

nustêrg (nesterig) = *toestêrg* = verstoord, slecht geluimd. Het openbaart zich alleen in eene onvriendelijke bejegening. Zie ook *nusten*

nustje = nestje, voor: slaapplaats van kinderen, zuigelingen, inzonderheid de wieg; men maakt hun 't *nustje* warm; 't kind komt in een *warm nustje*. Het geldt hier eene liefelijke, teedere uitdrukking, altijd in aanmerking genomen dat ze tegen kleine kinderen wordt gebezigd. Vgl. *nust 2*.

nustjederei = nesterij, vodderij. Behoort tot: *nust 1*. Zie ook *erei*.

nut = nuttig voor, in: *hij* (of: *zij*) *is niks nut* = hij is het niet waard, omdat hij het niet goed bewaart of gebruikt, en heeft vooral betrekking op kleederen, het nieuwe en mooie is er terstond bij hem (of: haar) af. Vgl. *Evang. Gez.* 80:6. *Holst.* dat is nix nütt = dat deugt niet.

nutel = nuffig, fatterig; 'n *nutel man* = een man die zich met vrouwelijke angstvalligheid kleedt. (*NBrab.* beneutelen = iets met meer aandacht, dan het verdient, beneuzen, beneuzelen, (*Hfft.*))

nutloan (*Old.*) = *nutweg*; wat vroeger een publieke weg was, doch nu alleen bestaan blijft ten behoeve van enkele landbouwers.

nutweg; zie *nutloan*.

nuun, verkleinw. *nuuntje*, enkv. van *nunen*; zie: *nuunders*.

nuunder; fluitje dat de knapen van den rietwortel maken om er mede te *nunen*; zie: *nuuntjen*. Ook enkv. van *nuunders*; zie ald.

nuundêrg (*Auwen*) = aangeschoten, half dronken. Vgl. *nuuntjen*.

nuunders (*Old.*) = **nunen** (*Ommel.*) = *nuner*; de kleine geribde zeeschelpen; *Friesch* nuunders; bij Leeuwarden vindt men een wandelweg, genaamd: het Nuunderpad. *Oostfr.*

nünen, nüners. *Weil.* nuun, mv. *nunen*. *Gron.* woord, zooveel als ledige zeeschelpen, voorzoover zij dienen zullen {p.2333} voor de kalkbranderijen. – Hierbij dient gevoegd: en om er paden, perkjes, enz. mee te bestrooien.) Zie: *schil*.

nuuntjen (*Old.*) = *nunen* (*Ommel.*) = *neuriën*, echter alleen door voortbrenging van den neusklink. *Oostfr.* nüünken, nüüntjen, *Noordfr.* nüne, *Oudfr.* nuwnje, nuyntje, nune, nunne, *Deensch* nyne, nynne, *IJsl.* nunna.

nuus = **snuus** = beschaamd, alleen predicat. gebruikt, en synon. met *sneu*. Zie: *snuus*.

nuver = lief, aardig, bevallig, net; 'n *nuver kind*, *wicht*, *hoeske*, *hōndje*; 'n *nuvere jōng*, *maid*, *vrau*, enz. = kind, meisje, met een lief gezicht; een hondje dat er aardig uitziet; een net huisje, enz.; 't *kind het 'n nuver klijdje an*, 'n *nuver houdje op en 'n nuver schoetje veur*; *zij's nuver ankled*, zooveel als: zij is net, bevallig gekleed. Aardigheidshalve zegt men hiervoor ook: *zij's zoo nuver as 'n stuver*; – *de olle lu kennen nuver* (of: *nuvertjes*) *leven* = die oude mensen kunnen behoorlijk van hunne renten leven; de jongen *leert nuver an* = hij maakt goede vorderingen; 't *gait al nuver* = het gaat zóó, dat men er over voldaan kan zijn; *hij ken 't oarîg nuver zeggen* = hij is nogal geestig; *hij het 'n nuver beetje geld oververdijnd* = hij heeft een klein kapitaaltje van zijn loon opgelegd. – Het begrip van: *nuver* sluit alles buiten wat den naam van: schoon, fraai, prachtig, kostelijk, kostbaar, weelderig, verheven, grootsch, enz. verdient, maar blijft beperkt tot het gewone, het alledaagsche, mits dit iedereen bevalt. – Op de Friesche grens is: *nuver* = vreemd, zonderling, raar, niet wel bij 't hoofd; in *Langew.* = korzelig. In Friesland zelf, althans in vele streken, heeft *nuver* de beteekenis van: vreemd, ongewoon, raar, in ongunstigen zin. *nuvere* stellingen, van een predikant, zooveel als: verkeerde leerstellingen, die hij verkondigde. Zoo had de Groninger vrouw van een Friesch predikant eene boerin uit hare gemeente een recht {p.2335} mooi compliment meenen te maken door hare gordijnen *nuver* te noemen. Vreemd zag zij op, toen deze zich over die uitdrukking gebelgd toonde en met zekere bitsheid zeide: *nuver? nuver?* voor ons zijn ze goed genoeg. Wij kunnen ook niet alles zoo mooi krijgen als de juffrouw! – *Dr.* *nuver* = vlijtig, naarstig, werkzaam. Men gebruikt het woord vooral van mensen die in eene geringe betrekking ijverig zijn en 't gewonnene bijeen weten te houden. 't Wordt daar dan meest van een' geringen trap van welvaart, door spaarzaamheid en oppassendheid bereikt, genomen, bv.: 't is zoo wat 'n *nuver kaerel*, of: hie is er nog al *nuver om*, zooveel als 't *Gron.:* 't *bin nuvere lu*, *zij kennen 't nuver stellen*. – *Overijs.* *nuver* = liefallig, aardig (ook in sommige deelen van Drente); *Oostfr.* nüfer = helder, blank, rein, net, bevallig, bij de hand, flink, verstandig uitziend; *Neders. Holst.* *niber* = net, bevallig, aardig, enz., en daar oudtijds *nieper* = met een helder, schoon oog, in *Lüneburg* *nijfers* (volgens *Swaagman* is *nuver* te Hamburg, in die beteekenis, niet onbekend). Vgl. 't *Wvl.* *happig* = knap, bevallig, lief. *Fransch* *gentil*, *joli*, net, propre. (*De Bo*). (*v. Dale*: *nuver* (gewest.) = net, zindelijk, rein; *Weil.:* *nuver* (*Gron.*) = net, aardig, fraai; vlug, vaardig) – Kan dit woord ook een comperat. vorm van: *nuw* = nieuw, zijn? *MNederl.* *nuw* = nieuw, nieuwmodisch; *Kil.* *nuwe* = nieuwe, ook *Amsterd.* dialect. *Bild.* *nuuw* = vreemd, wonderlijk. Dat het woord in het noorden van ons land zulke geheel verschillende, ja tegenovergestelde beteekenissen heeft, zou m.i. verklaard kunnen worden door te bedenken dat alles wat nieuw is, aan onbeschaafden vreemd, wonderlijk, afkeurenswaard voorkomt,

maar dat meer ontwikkelden aan het nieuwe, ongewone, lichter hunne goedkeuring schenken. In de meest ontwikkelde streken althans heeft het woord eene zeer gustige, in min ontwikkelde eene ongunstige beteekenis. Vgl. *ten Doornk* art. nüfer.

nuvertjes; als bijw. van: *nuver*; zie ald.

nij? ook: **nijte?** en **nijt?** = niet? bv. in: *nij Idea?* = is het niet waar Ida? “*Zoo? as ik die den rais 'n dingerijs beloofd heb, dan mag ik dat hollen, nijte?*” *da's zoo goud, nijt?* = zoo is het goed niet waar? Door {p.2337} het wegvallen der *t*, voor: *nijt* = niet. Vgl. *nè*, en zie ook *nei*

nijgras (nieuw gras), in *Langewold* = etgroen; *Oostfr. nêigras*.

nijmand niemand. *Sprw. Nijmand verzoep' zien kinder, hij wijt nijt wat'r oet gruien ken*, spijtig wanneer iemand, van wien men't niet kon denken, tot eer en aanzien komt; ook *Neders. Oldenb.*

nijmand nijt?! is de herhaalde en laatste vraag van den uitveiler, of niemand meer wil bieden. Vgl. *nooit, gijn*, en: *niks*.

nijmelk; zie: *neimelk*

nijns = **neis** = nieuws. *Sprw. 't Grootste nijns duurt drei doag. NBrab. nays, HD. neues.*

nijns = **nijnsies, nijskes** = voor kort, onlangs. Zie: *neis 1*.

nijnsies; zie: *nijns 2*.

nijskes; zie: *nijns 2*.

nijskookt = **neiskookt**, tegengestelde van *opbakken*. Zie: *neiskookte eerappels*.

nijt (onzijd.) = neet, niet, klinknageltje in eene schaar.

nijt = **nait** = niet, bijw.; *nijt of geern!* = zeg spoedig of gij mijn aanbod of voorslag aanneemt, ik ben onverschillig. Ook = niets; *dat is ja nijt* = zoo goed als niets. *Sprw. As nijt komt tot iet is 't voak andermans verdrijet* = 't *Nederl.*: Als niet komt tot iet dan is 't allemans verdriet, of: – dan kent iet zichzelf niet. Zie ook: *al*.

nijten (*Stad-Gron.*) = niet, bijw.

nijtmeer (klemt. op *meer*) = niet zoodra; *nijtmeer dou'e mie zag kwam 'e op mie of* = nauwelijks had hij mij gezien of hij kwam bij mij; *nijtmeer dat 't weerlichte, dunderde 't ook* = de donder volgde onmiddellijk op den bliksem “*Nijtmeer as Peperkorrel mit koepers Willem ofrekend har, luit e hom lus en zee*”, enz.

'n Zundag = aanstaanden, ook: laatstleden Zondag. {p.2339}

O

o (of: *oo*) Het Groningsch behoudt de open *o* in de volgende woorden, met hunne afleidsels en samenstellingen: *akkoord, alkoof, boor, boord, boot, boren, boven, bode, bloot, brood, boon, boog, boom*; – *dood, doof, dolen, desnoods*; – *gewoon, gelooven, gedogen, groot*; – *geboren, gebogen*; – *hoog, hoop, hoopen, hollen, hopen, hoorn, hoven, hoozen*; – *kool, koor, koopen, kool, komen, kroop, klooten, koren, kozen*, (van kiezen), *koper, krogen*; – *loos* (ook als achterv.), *lood, loop, loopen, loog* (znw. en ww.) *loof, loom, look, loon, logen* (van: liegen), *loven*, (*Westerkw.* = gelooven); – *mode, moor, moord, moot*; – *noord, nogoa, nood, noot* (muzieknoot); – *ook, oom, oor, oog, ooleke* (oolijke), *oost, ofsproken* (afgesproken); – *pook, poot, poten, poken, poort, pogen, poos*; – *rood, roof, rook, roos, room, rooken, roomen, rooven*; – *stroo, stoken, stoof, stoom, sloof, stroop, stroo, stroom, smoren, spoor, sloot, stooten* (*Westerkw.* enz.) *sofoa*; – *troon, toren, troost, toom, toon, toost, togoa*; – *vogel, vroom, vroom, vroolêk, vloot*; – *woord, wogen* (van: wegen), *wonen, woonplaats, zoo, zode, zopen* (van zuipen), *zool*.

o, lang gerekt, als tusschenw. van verwondering, bv. bij 't afsteken van een vuurwerk. Vgl. hiermede: “Het publiek schonk zijn onverdeelde aandacht aan het waarlijk fraai en schitterend vuurwerk dat menig langgerekt hèèè uitlokte.” (N. v.d. Dag, 8 Juni 1895. De Vetterdag te Amsterdam.) Zie: *och!*

ö Woorden met den klank der *Fransche eu*, hier door *ö* voorgesteld hebben in 't *Nederl.* meestal de onvolkomen **o**, als in: lot. – *börg* (landelijk heerenhuis; burcht; borg); *börgen* (borgen) (ww. en znw.); *bölken* (balken, bulken); *blösem* (bloesem); *börger* (burger); *brödt* (broedt); *brös* (bros, en: broos); *blödt* (bloedt); *brösem* (bruis, schuim); *bröds* (broedsch); *bröstig* (borstîg, fig.); – *döcht* (deugt); *dörp* (dorp); *dörsk*, *dörske* (dorsch, znw.) *dörskén* (dorschen); *dörsblok* (in geschrifte: *dorschblok*); *dörsdeel* (dorschvloer); *dörst* (dorst); *Dröst* (Drost van Wedde, {p.2341} waarvan: *Dröstenbörg*); – *förm* (Westerkw. = ferm); – *gört* (gort); *grös* (gros); *grössier* (grossier); *görde* (gordel); – *högte* (*Old.*) = *höfte* (*Westerw.*) (hoogte); *hörn* (hoek); *höspetoal* (hospitaal); – *körf* (korf); *köst* (korst, en: kost); *kört* (kort); *krömmel* (kruimel); *krös* (karos); *klös* (klos); *kösten* (kosten, ww. en znw.); *kös* (kortelings); *körten* (korten); *köster* (koster); *körperoatsie* (corporatie); *körk* (kurk); *klöt* (vgl. kalot); – *löt* (lot); *löten* (loten); *lös* (los); – *möln* (*Westerkw.* = molen); *mörgen* = morgen; *möt* (van: *opmuiten* = tegenhouden); – *nöchtern* (nuchter); *nösters* (nosters); – *örgel* (orgel); *ofrössen* (aflossen); *opschörten* (opschorten); *oflössen* (aflossen); – *pröt* (koffiedik, enz.); *pröttêln* (pruttelen); *röt*, *rötte* (rat, en: het rotte); *rönnen* (rotten); *rös* (ros, slaag); *rössen* (rossen); – *schötel* (schotel); *schörsen* (schorsen); *störmen* (stormen); *slörm* (*slijf*, lummel); *stört* (stort); *ströt* (strot); *störk* (*Westerw.* = ooievaar); *snöt* (snot); – *törf* (turf, oudt. torf); *törsen* (turksche boonen); *Törken* (Turken); *törn* (torn); *tör'n* (tornen); *torteldoef*, *torteldoeve* (tortelduif); *trös* (tros); – *vörl'k* (voordeelig); *vörm* (vorm); *vrösêln* (worstelen); *verlössen* (verlossen); *vörl* (vierendeel); *vördêrn* (vorderen); *wörm*, *wurm* (worm); *wörgen*, *wurgen* (worgen); *zös* (*Ommel.* = zes); *zöcht* (zocht); *zörgen* (zorgen); *zöls* (zelf, en: zelfs); *zölf* (zelf); *Zöndag* (zondag).

ō (als in op), waar het *Nederl. u* heeft: *bökken* (bukken); *böl* (bul); *bröllen* (brullen); *brög*, *brögge* (brug); *böldêrn* (bulderen); *drökken* (drukken); *drökker* (drukker); *föndement* (fundament); *möffig* (muffig); *röm*, nevens *rum* (rum); *döf* (duf); *rög*, *rögge* (rug); *rökken* (rukken); *plokken* (plukken); *stök* (stuk); *stökken* (aan stukken); *söf* (suf); *vlög*, *vlögge*; (vlug); *zökke* (zulke).

oa Deze klank, die de open *a* moet vertegenwoordigen, wordt in de *Ommel.* het minst volmondig uitgesproken en grenst soms bijna aan de *o* in *los*, enz. – Niet altijd echter is die *a* door *oa* te vervangen; uitzonderingen hierop zijn: De onv. verl. tijd. mv. der werkw.: eten, geven, lezen, zitten, vreten, breken, steken, bevelen, bidden, begeven, vergeven, halen, klagen, komen, liggen, meten, stelen, maken (*Grijpsk.* moek), praten, treden, zijn. – Voorts: aardappel (*eerappel*, *eedappel*); aalbes (*albeer* met de samenstell.) adres (*adres*); aan (*an*, in alle samenstell.) aanvaarden (*anveerden*); academie (*akkedemie*); abrikoos (*appelkoos*); agurkje (*augurkje*); anijs (*annies*); aarde (*eerde*, *eer*, soorten van aarde); April (*Appril*); apotheek (*aptijk*); apart (*appart*); begrafenis (*begraffenis*); barak (*brak*); balans {p.2343} (*belans*); balein (*belien*); braken (*breken*, vomeeren); damast (*demast*); familie (*fermilie*); gaat (*gait*); gaatje (*gatje*); gapen (*gappen*); gaarn (*geern*); glaasje (*glaske*; *glassie*, *glassien*); haar (*heur*); haard (*heerd*); japon (*jepon*); kanaal (*kenoal*); kanarievogel (*kenarrievogel*); Kaakheem, (*Kokhijm*, *Kokhaim*); kanon (*kenon*); kapitein (*kaptain*); katoen (*ketoen*); katrol (*ketrol*); kazerne (*kezern*); koralen (*krallen*), kaas (*kees*, *keeze*); klateren (*klettêrn*); kapittelen (*kepittêln*); kapitaal (*kaptoal*); kaars (*keers*, *keerse*); karel (*kerel*); kameraad (*kamroad*); kaneel (*kenijl*, *kenail*); kapelaan (*kappeloan*); kapuitsmuts (*kepoetsmuts*); kapittel (*kepittel*); kajuit (*kejuut*); karaf (*kraf*, *kraft*); kabaal (*keboal*); laag (*leeg*); lagerwal (*leegerwal*); laars (*leers*); lantaarn (*lanteern*); lawaai (*lewai*); Latijn (*Letien*); magazijn (*maggezien*); matras (*metras*); matroos (*metroos*); mama (*mammà*); madeliefje (*melijfke*); manier (*menijr*); Maart (*Meert*); Maarten (*Meerten*, *Marten*); naald (*nal*); navel (*naffel*, *navvel*); nachtegaal (*nachtegal*); opzamelen (*opsammelen*); paars (*pèrs*); paard (*peerd*); papier (*pampier*, *pōmpier*); praten (*Old. proten*); papa (*pappe*); papegaai (*pappegoai*); patroon (*petroon*); patent (*petent*); pokdaal (*pokdel*); plateel (*plätijl*); paleis (*pelais*); patrijs (*petries*); rapalje (*repalje*);

parel (*perel*); paadje (*padje*); raadje (*radje*); satijn (*setien*); schateren (*schattêrn; schottêrn*); schavot (*schevot*); Spaansch (*Spaas*); staat (*stait*); smalen (*smeelen*); staart (*steert*); tapijt (*tepiet*); twaalf (*twalven, twalm*); vaars (*veers*); vakantie (*verkansie*); vaardig (*veerdig*); vagen (*vegen*); verlagen (*verleegen*); zwaluw (*swalfke*); zwavel (*swevel*); zwaard (*sweerd*); zamelen (*sammeln*); waden (*wadden*); waard (*weerd*); zwavel (*swevel*); zwavelen (*sweveln*).

In enkele woorden neemt het *Groningsch* dien klank aan voor de {p.2345} onvolkomen *a, e*, enz.: *koar* = kar, kruikar; *anvoaten* = aanvatten; *Lijwoarden* = Leeuwarden; *te voat komen* = vat krijgen; *woat* = wrat; *oakster* = ekster; *stool* = steel; *koap* = kobbe; *sproa* = spreek.

In den tweeklank *aai* behoudt de *oa* dien klank in: *toai, soai*, (bv. n. w.), *poaien*; overigens wordt hij: *ai*; zie: [ai 2](#).

o (dofkort als in: op, bom, stom, enz.). Deze klank wordt in de geheele provincie volkomen zuiver gehoord en trekt nooit naar de helkorte *o* in: top, volk, enz., zooals dat met eene menigte woorden in 't *Nederlandsch* het geval is. De Groninger zal: *bollen* niet op *rollen* laten rijmen.

oabébouk = abcboek. Vergelijking: *wangen as'n oabébouk* = schraal, mager, hoekig van gezicht.

oabeldoedas = klap, oorveeg, *Overijs.* habbedoedas (in 't *Nederl.* verouderd) bv. v. *Lennepe* labberdoedas. *Oostfr.* habbedudas ('t *HD*: habe du das). Vgl. [anwaisel](#).

Oabeltje, geschreven: *Abeltje*, meisjesnaam, van: Abel, en: *tje*; *oabeltje wiedgad*, eenigszins schimpend voor: meisje (of: vrouw) dat bijzonder wijde rokken draagt.

oaber; zie: [aber](#).

oabram (= Abraham) = *kiep*, eene soort van mand, die op den rug gedragen wordt, om er waren mee te venten, inzonderheid wittebrood en beschuit, zooals in de *Ommelanden* de bakkersknechten doen; *oabram op de rug kriegen*, in 't algemeen: zijn kost zoeken te verdienen met bij de huizen waren te venten; inz.: het venten van wittebrood. Van vrouwen gezegd noemt men het, ook in 't *Old.* enz.: *mit de stoetkölf loopen*, nl. met één of twee hengselkorven.

oadam en evoa. Aldus noemt men de voelhorens der garnaal; ook de beide honigdoozen van de monnikskap en de zaaddoozen eener pion.

oai. Deze klank komt alleen voor in: *oaie, boai, soai, toai, voai, froai, poaien*. Zie ook: [oaie](#).

oaie, oai, in de kindertaal = vader; zie: [pappe](#) {p.2347}

oakêlk (akelijk) = akelijk. *Kil.* ackelick, *Hoof*t akelijk = ijselijk. Zie ook: [missêlk](#).

oaker; soort van ketel; een *waskoaker* is eene gewone koperen ketel, onderscheiden van *schuddelketel*, doordien de laatste òf vertind is, òf van binnen blank gehouden wordt; een *melkoaker* is van blik en dient om er melk, enz. in te halen, (*Ommel.*) – Op de *Veluwe*, *aker* = een koperen ketel, in *NBrab.* eene soort van koperen melkemmer; *Oostfr.* âker = vat van koper, blik of messing, bij *Kil.* = watervat, bij v. *Dale*: kleine emmer om water te scheppen of te putten. – *Weil.*: Om de gelijkheid in uiterlijke gedaante met de vrucht van den eikenboom; draagt een watervat of emmer, om water te putten, ook den naam van: *aker* = eikel.

oakster = ekster; (aakster, in 't *Nederl.* veroud.) Vergelijking: *bont as'n oakster* = kakelbont, van kleding gezegd.

oal = aal, en: paling; als verzamelwoord onzijd. Vergelijking: *hij 's zoo glad as 'n oal* = 't is een gladde kerel, een bekwaam, kundig, knap man, vooral: hij heeft eene gladde tong, weet zich er altijd door te slaan. *Oostfr.*: so glad as 'n âl, so glei as 'n slange (in 't verkeer met anderen); (v. *Dale*: aalglad = zeer glad; ook fig., en: hij is zoo glad als een aal = hij is doodarm.)

oalênk = **oalîng, alîng**, in: *oalênk de leste* = de allerlaatste van eene lange rij huizen, boomen, enz. *oalênk in de verte* = tot zoover het oog reikt; *op 't oalênkste endje* = op 't uiterste eind; *oalênk an* = *drongan* = *stoef an* = zoo dichtbij mogelijk. (In *Klein-Garnwerd*), bij het volk: *de*

Houk, om dat het in eene bocht van het oorspronkelijke Reitdiep is gelegen, hebben de eigenaars der aanzienlijke boerderij *Minghehuizen* haar omgedoopt in *Altingahuizen*, omdat men dit mooier vond!) *Geld.* aöling, *NBrab.* oäling, alling = geheel; *Oostfr.* alenk = heel, volkomen; alenk baven, achter, enz.; *Oudfr.* along, alang; *OHD.* alang, along, alonk, *MHD.* alene, {p.2349} alinc; *MNederl.* alinghe *Verdam:* alinc, aelinc, aellinc, later ook allinc = geheel, gansch. *OHD.* alanc, *MHD.* alinc, *MNederd.* alink. Van *al* met den gewonen *a* klank, als in aelwezig, enz. en het nog heden bekende *aaloud*. – Vooral in oude oorkonden is alinc een zeer gewoon woord. (art. *alinc*); bij *Hooft* aallijk = geheel. *Ommel. Landr.* III, 69, *Dr. Landr.* (1608) III, 15: alinge erfenisse = de geheele erfenis. *Kil.* ael = uiterste. – *oalênk*, *oalîng*, van: al, en: eng, welke uitgang, als: ing, ung, een toestand, een zijn, uitdrukt; dus iets zonder tusschenruimten, een volkomen geheel uitmakende. Zie *ten Doornk.* art. alenk.

oalias, voor: iemand die veel houdt van gekscheren, plagen, sarren; ook voor: die gaarne een ander fopt, tot op de grens van bedriegen. (v. *Dale:* alias = vreemde, wonderlijke, aardige knaap of kerel.)

oalassen = gekscheren; *zij zatten doar te oalassen* = zij waren aan 't gekscheren, zij staken elkander den gek aan en lachten daar dan hartelijk om. *Geld.* aliasserije = jokkernij. Zie: *oalias*.

oalîng; zie: *oalênk*, en: *drōng an*.

oalkopoftrekkerei; zie: *oaltrekkerei*

oaltrekkerei = **oalkopoftrekkerei**; vooral vroeger een zeer geliefkoosd, ofschoon zeer barbaarsch volksvermaak. “*Om poask har we bie ons oalkopoftrekkerei had, en doar har' 'k 'n maid besnoven!*”

oal rait! zie: *fertieg!*

oalstiekel = Scheeren, Kaarden, Stratiotes aloïdes; v. *Hall Neerl. Plantensch.* bl. 215.

oaltoek; zie: *toeken*.

oam = **voaren**; gezwollenheid van den uier eener koe, wat vooral voorkomt kort na 't kalven, bij v. *Dale* aamt. Samengetrokken uit: adem.; *oam in 't joar hebben* = aan die ongesteldheid lijdende zijn.

oam = adem, *Noordfr.* ohme; *achter oam wezen* = buiten adem zijn, bv. door hard lopen; *oamophoalen* = diep ademhalen, ademen; *'k was zóó achter de poest, ik kon hoast gijn oamophoalen*; *zōk achter de oam schreeuwen* = uit alle macht schreeuwen, roepen.

Oamerikoanen (*Ommel.*); personen die naar N.Amerika verhuizen.

oamias; zie: *mesester*.

oamophoalen; zie: *oam 2*. {p.2351}

oanen, in: *dat oan ik nijt* = dat tel, dat reken ik nier. Vgl. 't *HD.* ahnen.

oansch; zie: *aansch*.

oantje, enz. (*Hoogel.*) De meisjes aldaar hebben, wanneer zij elkander het touwtje springen leeren, den deun: *oantje, bieboantje, stapstoantje, spring op!* Bij 't laatste woord moet de leerlinge opspringen, terwijl twee der leermeesteressen het touw draaien. In 't *Westerkw.* heeft men hiervoor: *oalje bie boalje, bie potjebuul, spring op!*

oap. *Sprw.* *Oapen bie oapen en meerkatten bie meerkatten* = soort bij soort, of: soort zoekt soort. *Zegsw.:* *in de oap lozijrd wezen* = (in den aap gelogerd zijn) = in een moeilijken of lastigen toestand geraakt zijn, in het nauw gebracht, bv. bij het spel, zóó, dat men 't verliezen moet. *Wvl.* = een voorwerp zijn van schimp.

oapedriller; zie: *oapedriller*.

oapedriller, **oapedrilder** = **oapeneuker**; spottend tegen een kleinen jongen die zich nogal wat inbeeldt; *wat zōl toe oapedriller*, zooveel als: wat wilt gij uitvoeren, kleine aap?

oapekool! = gekheid! uitvluchten! *da's altemoal oapekool!* *Tessel:* oapekool = zotternij; v. *Dale:* apenkool = zotternij. Zie: *appelkouktjes*.

oapekoolkwint; zie: *appelkouktjes*.

oapeneuker; zie: oapedriller.

oaperok = kinderonderrok; aldus omdat deze korter is dan een bovenrok.

oard, voor: soort, vooral met betrekking tot granen en tuinvruchten, wat de hoedanigheid betreft. Men zaait soms een weinig uit om in den *oard* te komen; d.i. om er zaaizaad of *pootgoud* van te krijgen. Zie ook: bijssien.

oard, voor: genoeg, behagen, levensgenot; *as kerels gijn oard in* (of: *ien*) *hoes hebben loopen ze d'r oet* (of: *uut*); *hij oardt (oart) doar nijt* = *hij het doar gijn oard* = hij woont daar niet gaarne, 't is hem daar niet naar den zin. Wordt ook van dieren en planten gezegd die ergens niet welig groeien of tieren.

oarend-kroep-oet, oarend-kroep-uut = huisjesslak, (*Goor.*). Aldaar het kinderrijmpje: *Oarend, oarend kroep uut, Steek dien lange bijnen uut, Anders zel toe starven, 't Zel dien husie bedarven*. Elders zegt men: *Slak, slak, kroep oet dien horen, Of ik zel dien wief vermooren*. Zie ook: horendoren. {p.2353}

oardriek (= aardrijk) voor: grond, kleibodem; *de vorst het 't oardriek vruchtbaar maakt*.

oardoam (aardzaam); eigenschap van een jong beest, vooral van een rund, dat goed wil groeien, dat veel aanleg tot vet worden heeft.

oardvat (*Wolters.*); soort van schop om losse aarde te verwerken.

oarendploeg, in geschifte *arendploeg*; eene soort van ploeg, hier voor omstreeks 40 jaren uit Amerika ingevoerd. Sedert zijn deze ploegen door onze smeden nagemaakt en verbeterd, en in de *kleistreken* algemeen in gebruik gekomen.

oarendsklauen, voor: handen, wanneer iemand een voorwerp tegen onzen zin wil betasten of aanvatten; *blief d'r mit dien oarendsklauen of, zeg ik die!*

oarenzammeln = **oarenzuiken** = aren lezen.

oarenzuiken; zie: oarenzammeln.

oarenzuikers = arenlezers.

oarig (= aardig), voor: vrij wat, tamelijk veel; *d'r was oarig volk; de neie dokter het al oarîg wark* = vrij veel drukte in zijn vak; *'t dut mie oarîg zeer; zij bin oarîg zunig; onze appels begunnen oarig te rötten; de arfenis is oarig touvallen; oarig geld hebben* = een mooi kapitaaltje bezitten. (*Overijs.* aorig = heel wat); – Ook = tamelijk (ook *Dr.*) in: *'t is oarig goud mit heur* = 't is vrij goed met de zieke, in *Langewold: vrijwat aardig*, waarvoor in *Hunsegoe*, enz.: *vrijwat nuver*, of: *oarig nuver*; – *hij schrijft oarig goud* = hij schrijft vrij goed. (Op 't *Hoogeland* kan *slim* als vergr. trap van: *oarîg* = vrij veel, enz. aangemerkt worden.) – Ook = raar, zonderling. Zegt men tegen iemand in afkeurenden zin: *da's oarîg*, dan is dit zooveel als: dat is niet mooi van u, – waarop dikwijls geantwoordt wordt: *oarîg is mooi*, een bewijs dat het woord hier ook in de gewone beteekenis gekend en gebruikt {p.2355} wordt, en te vergelijken met uitdrukkingen als: *da's wat moois!* of: *da's wat lekkers!* = dat is wat fraais! (ironisch); *oarîg weer* = zeer veranderlijk weder; *oarîge proat* = zonderlinge beweringen; *da's jà oarîg doun* = dat is mislijk doen; in *Langewold: 't is wat 'n aardig man, hij 's zoo'n beetje nuver* = 't is een wonderlijk man, een zonderling. – *Veluwe, ZHoll.* aardig = raar, vreemd; ook op *Marken* heeft het woord eene ongunstige beteekenis; *Oostfr.* arig = zeldzaam, wonderlijk, zonderling; bij *Klaus Groth*: orri = tamelijk.

oarîghaid = aardigheid; *gijn oarîghaid an hebben* = geen lust, zin, behagen in of aan iets of iemand hebben; *Dr.* aordigheid; *oet oarighaid* iets doen = het voor de grap, of: uit tijdverdrijf doen; *doar heb 'k mien oarîghaid an* = dat zie ik graag, daar kan ik hartelijk om lachen, enz.: *doar heb 'k oarighaid an* = daarmee houd ik mij gaarne bezig; *hij het oarîghaid an 't leeren, timmêrn, bakken*, enz.: *zij het oarîghaid an 't braiden*, enz.

oaroabise knollen; zie: koolraap.

oart (*Westervw.*) = vrij wat, aanzienlijke hoeveelheid; ook = tamelijk; “*'t Wör al aort duuster dou 'k er kwam.*” – “*Veur da' we sukkeloa dronken, mus' we eerst nog aort klok mit 'n tikkel zeut hebben oet 'n half-oort.*”

oas = **oasnek** = **oasnekkertje** = **rag, ragge**; schimpwoord tegen een vinnig, bits meisje. – *Neders.* lütje oas = een klein, neuswijs meisje. – *Sprw.* *Bin altied veul honden om 't oas* = voor elke openstaande betrekking zijn er tal van mededingers.

oasnek; zie: *oas*.

oasnekkertje; zie: *oas*.

oast = **ost, host** (*Westerkw.*), ook *Stadsfr.* = haast, bijna = **ōnst** (*Veenkol.*) De weglating der *h* in dit woord is bijna algemeen.

oat = wilde haver, *Avena*, *NBrab.* *NHoll.* oot; *Eng.* oats = haver. *ZNederl.* ate, wilde ate = wilde haver, *avena fatua*, ook: *avena strigosa*: Ate vult schure noch mate. *WVl.* ate, ook = wilde haver.

oate = vader; zie: *tatte*. {p.2357}

Oate = **Ate**; jongensnaam.

oavend = **oab'nd** (*Veenkol.*) = avond; *d'oavend thoes brengen* = met het vallen van den avond thuis komen; 't *oavendt* (het avondt) = de avond valt. *Zegsw.*: 't is nog gijn oavend, *zee Kraivanger*, zooveel als: wij hebben 't einde nog niet, 't kan nog verkeerren. *Friesch NBrab. Kil. ZNederl.* avend, *Neders. Holst.* avend, *HD.* Abend. *Oudd.* aven = vertrekken, ontwijken, dus = heengaan, afnemen, ontwijken van den dag; *MHD.* âbenden = avond worden; âben = dalen van de zon.

oavendlōcht; oavendlucht; oab'ndlucht = avondlucht. *Zegsw.* *hij het lank in de oavendlōcht loopen*, wanneer iemand verkouden is. Ook: wanneer een persoon een kaal hoofd heeft, en dan zooveel als: hij heeft in zijne jeugd te rad geleefd.

oavendlucht; zie: *oavendlōcht*.

oavendproater, voor: dikke kool in de stoof, kool die lang strekt, die lang in de praat houdt.

oavendreden *Sprw.* *Oavendreden en mörgenreden komen voak nijt mit 'n kander*, (of: *mit 'n ander*) *overijn* (avondpraat en morgenpraat komen vaak niet met elkander overeen) = des avonds gedane beloften of uitgesproken voornemens worden zelden uitgevoerd. Inzonderheid heeft dit betrekking op het zeggen vroeg te willen opstaan; Ook *Neders. Oldenb. Holst.*

oavendrood. *Sprw.* *Oavendrood brengt mooi weer an boord; Mörgenrood brengt woater in de sloot* = avondrood is een voorteken van schoon weder, morgenrood voorspelt regen. Ook nagenoeg aldus in *Oostfr. Holst. Westf.*, enz.

oavendschouljōnges (*Marne*) = uitgedopte groote tuinboonen, pronkerboonen. Wellicht omdat de avondschoon door grootere leerlingen werd bezocht.

oavens (*Ommel.*) = avonden, en: des avonds; *wie bin wel oavens dat 't alan lopt* = er zijn wel avonden dat wij veel bezoek {p.2359} krijgen; *bin oavens genōg dat wie om negen uur noa ber goan*. – *oavens verveel wie ons*; – *oavens zit boer bie 't vuur te noagelsdreugen*. Zoo ook: *mörns* = des morgens, en: morgens; *middêgs* = des middags, en: middagen; *winters* = des winters, enz. Gevormd als in 't *HD.*

oaventuren = aan het lot overlaten, genoegen mee nemen zoo als het valt; *dat ze we moar oaventuren; hij duurt 't nijt oaventuren om bie mie te komen*; de bedelaar *oaventuurt 't nijt om eene aalmoes te vragen*. Zooveel als: wagen, in den zin van: ondernemen, zich aan onzekere kansen blootstellen. Bij *v. Dale*: *avonturen* = wagen, op het spel zetten, *NBrab.* *aventure*, *Zeel.* *aventuren*, 't *Fransche* *aventurer*.

oaventurijers (= avonturiers) noemt men in de *Ommel.* zulke personen, die door huren van landerijen en het drijven van handel in vee, schapen, enz. daarin een bestaan zoeken.

oaventuur, voor: kans, (ook *Dr.*); *doar wi 'k mien oaventuur veur hebben* = daarvoor heb ik dan ook de kans om te winnen, bv. om een' prijs uit de loterij te trekken; *doar zit oaventuur in* = dat geeft uitzicht op voordeel, daarmee valt iets te verdienen; *op 't oaventuur wi 'k nijt mit hōm ruilen* (of: *railen*) = mijne vooruitzichten acht ik beter dan de zijne; ik wensch niet in zijne plaats te treden, ik wil niet met hem ruilen, (ook als het voorwerpen betreft); *oaventuur mit hebben*, zeggen de jongens, wanneer zij zich met dingen vermaken, bv. met een vlieger,

en ook met zulke die genot en voordeel geven, bv. door het fokken van konijnen, enz.; *is nijt veul oaventuur op, dat hij nog komt* = de kans, dat hij nog komt, is zeer gering.

oawijlen; zie: *awijlen*.

och! (de *o* lang gerek, alsof er stond: *ooooch!* doch waarvan de keelklank bijna wordt ingehouden of wegsterft); uitroep van verwondering, vooral van kinderen en min ontwikkelden, bv. bij 't zien van een vuurwerk. Volledig zou het luiden: och wat mooi! {p.2361}

ōbbe, ōppe (*Westerkw.*), voor: op de, door gebrekkige uitspraak.

och = och, en: ach.

ochod ocheere! (ach God ach Heere!) zeer gewone uitroep, inzond. van vrouwen, zoowel om verwondering als om beklag uit te drukken, als het nl. min ernstige zaken geldt.

och heden! = ach! klagend en beklagend; verzachtend voor: *och Heere!* – *och heden! wa's dei man doch alteid slim ongelukkîg!*

ochoi = **ochoiën** (*Stad-Gron.*), verzachtend voor: och God! en sluit een beklag in. – *Verdam: goy, een mnl. vloek, ontstaan uit Gode (in: bi Gode). Te vergelijken met ons: gut, grut.*

och tout; zie: *tout*.

oddennêlk, ordennêlk, ordendelk, (klemt. op: *den*) = beleefd, fatsoenlijk, behoorlijk, welvoegelijk; 't *is niks meer as oddennêlk* = dat behoort zoo en daarom steekt in die daad geene bijzondere verdienste; de beleefdheid eischt het, de gewoonte brengt het mee; *hij 's altied gelieke oddennêlk* = hij gedraagt zich bij anderen altijd fatsoenlijk en ordelijk. *Kil. ordenlick* = ordelijk; *HD. ordentlich* = overeenkomstig orde en regelmaat, wat is naar behooren. (v. *Dale*: ordentelijk = fatsoenlijk, wellevend; vrij goed, redelijk.)

oddennêlke (als znw.); *ien 't oddennelke! nijt ien 't gekke!* = met mate, met bescheidenheid, enz. Vergel. het voorgaande en het volgende artikel.

oddennêlkheid = ordentelijkheid, in de *zegsw.:* *alles mit* (of: *in*) *oddennêlkheid!* schertsend vermanend voor: elk wat hem toekomt, als het eene verdeeling van kleinigheden betreft, en ook zooveel als: laat ons dit met orde en op eene fatsoenlijke wijze afdoen; – *dei kinder leeren niks gijn oddennêlkheid, zij zeggen altied van joa en nee en proaten van schieten en meégen.*

odder = orde, en = order; *meester kon gijn odder hollen; dat gebeurt op odder van de burgemeester; is gijn odder of regel in dei hoeshol'n* (dat is eene onordelijke huishouding); *hij het odder van hōm om 'n peerd te koopen* (hij heeft van hem de opdracht ontvangen, om een paard te koopen); *oet odder wezen = nijt* {p.2363} *goud in odder wezen* = ongesteld, ziek zijn; ook *Friesch. NBrab. order* = goede staat van gezondheid; *Oostfr. ödder*. Bij *Sara Burgerh.* bl. 196: Is deeze definitie wel in order? – *Zegsw.:* *mout odder in de hutte wezen* = de orde moet gehandhaafd worden, al zijn de maatregelen ook wat streng; *odder in de hutte!* hoort men schertsend, wanneer tot de orde groepen wordt.

oe; zie: *u*

oebel (*Ommel.*); = puist, buil; 'n *oebel in 't gezicht hebben* = een puistje op de wang hebben, enz. Vgl. 't *HD. Uebel. Oostfr. abel* = gezwel, buil. (Volgens *ten Doornk.* is *bel* daarin Synon. met 't *HD. Beule, Gron. boele.*)

oef, voor: de laatste aan beurt; *ik bin oef* = 't overschot is voor mij omdat ik de laatste aan beurt ben, (zie: *meetjen*). – De beurten der schuitemaatschappij van een veer worden door loting bepaald; de laatste beurten worden *oefbeurten* genoemd. – *oef wezen*, ook zooveel als: onmachtig zijn, zijn kruit verschoten hebben, eigenlijk zooveel als: aan het eind zijn, niet meer kunnen. – *Goth. uf* = onder, beneden, dus: *oef* = de laagste, de onderste der laag, de laatste van de rei van boven naar beneden gerekend.

oefbeurt; zie: *oef*.

oefke zetten; zie: *bodjes*, en: *oef*.

oel; oele = uil. *Sprw. Hij zit 'r tusken as de oel tusken de kraien* = hij wordt van beide kanten aangevallen, bedreigd, in 't nauw gebracht, afgezet, enz.; ook *Oldenb.* Zie ook: *oele*.

oelbred = **oelgevel** = **ulebord** (*Niezijl*, enz.); driehoekige borden op den voor- en achtergevel eener schuur; *oelgevel* eigenlijk eene soort van houten afdakje eener schuur, dat bij den nok eerst rechtstandig naar beneden loopt en van luchtgaten is voorzien, terwijl: *oelbred* of *ulebord* de bedekking uitmaakt. Aldus genoemd omdat zulk een geveltje als geschikte ver- {p.2365} blijfplaats voor uilen (*oelen*, *ulen*) kan dienen. “Heden morgen sloeg de bliksem in de boerenplaats van --- en veroorzaakte daar brand bij het “uilenbord” boven de voorbehuizing.” (*Oldehove* 1893).

oele; soort van nachtvlinder; *Stad-Gron.* **oele** = de gewone witte vlinder. Vergelijking: *licht as 'n oele = licht as 'n veer*. Zie: *botterklitse*, en: *oel*.

oelgevel; zie: *oelbred*.

oelmoalen = peinzen, mijmeren, malen.

oer (*Westerw.*) = horloge, 't *HD.* Uhr.

oerig; zie: *ōr*.

Hier volgt eene reeks van woorden die met *oe* beginnen, hoewel daarvoor ook *uu* had kunnen staan. In 't *Oldampt*, *Westerwolde*, *Hunsegoe* en *Fivelgoe* zegt men: *oet*, waarvoor in 't *Westerkwartier* en het grootste gedeelte van 't *Goorecht*: *uut*. Dit levert een bepaald dialectverschil, daar het eerste de Saksische, het laatste de zuiver Friesche uitspraak is. De meer beschaafden, de geheele provincie door, geven aan de *uu* de voorkeur, omdat deze klank hun minder plomp schijnt dan de *oe*.

oet = **uut** = uit; 't *is t'r oet en d'r deur* (= 't *is t'r deurhen = 't is deur alles hen = de enden bin d'r van weg*) = 't is zeer buitengewoon, in groote mate; *d'r oet en d'r hen = d'r oet en d'r noa* = voortdurend, zonder eind; 't *is oet en dood* = er brandt geen licht en er is geen vuur aan den haard, nl. wanneer men thuis komt; *de kinder bin d'r oet*, of: *de kinder bin tou thoes oet* = de kinderen zijn uit huis, op dienst of getrouwd; *onze volk bin d'r oet*, of: *onze volk bin d'r op oet* = onze ouders leggen een bezoek af en zijn dus niet thuis; *oet wezen* (uit zijn) bij een spel = het vereischte getal punten verkregen hebben; *ik geef mie oet = ik dek* (zie: *dekken 3*) *WVl.* uitein, het getal punten bereikt hebben die er vereischt worden om het spel te winnen. (*De Bo*). – Voor: van, in: 't *woater is oet de kook* = van de kook. Voor: buiten, in knikkerspelen, zooveel als: buiten het kuiltje, als daarin gestort wordt. – 't *ken d'r nijt oet* = het kost te veel, ('t *zit er niet an*), ook: het kan er niet uit gemaakt worden, er is te weinig goed, bv. *drei el loaken ken gijn pak oet*. – 't *kōmt oet den blauwen, gelen*, enz., zooveel als: de grondstof (of: grondkleur) schijnt blauw, enz. te zijn. *Dr.* oet, en: uut; *Friesch* uut; *Oostfr.* *Westf.* ut, *WVl.* uut. {p.2367}

oet; **uut**, in de verkorte uitdrukking: *zij hebben de sloot 'r oet*; zie: *oet hebben*, en vgl.: de put (deel graafwerk) er uit hebben; ook: *wie hebben de eerappels d'r oet*.

oetbedenken = verzinnen; uitdenken, uitvinden; *men zōl zeggen, hou bedenken ze 't oet!* Ook *Oostfr.*

oetbedenkseltje = verzinsel dat als voorwendsel dienst moet doen. *Oostfr.* ûtbedenksel.

oetbedingen = bedingen, tot voorwaarde stellen, bij *Hooft* uitdingen.

oetbensêln; zie: *wegbensêln*.

oetbesteden = aanbesteden, en: aanbesteding; *dat zel oetbesteed wor'n, nijt in daghuur; mör'n is de oetbesteden*. (v. *Dale*: uitbesteden = een aangenomen werk geheel of gedeeltelijk aan anderen overdoen.)

oetbeugêln; zie: *laiken*, en: *beugel*.

oetblaffen = **oetkraien** = uitbazuinen van kwade geruchten; *as ie heur 't vandoag an de hals hangen zel zij 't mör'n wel al oetblaft hebben*.

oetblikken (uitblijken) = blijken; *dat zel* (of: *mout*) *nog oetblikken* = daarvan moet het bewijs nog geleverd worden.

oetbogen = een boog maken. Naaistersterm.

oetboiën = ontkleeden. Zie: *boiën*.

oetbonzjoeren = **uutbonsjoeren** (*Westerkw.*), voor: uitjagen, uitsmijten, met geweld verwijderen, van personen. Van: uit, en het *Fransche* bonjour.

oetboren, voor: verdrijven, door mededinging of om andere redenen tot vertrekken noodzaken; *zij hebben hōm d'r oetboord* = zij hebben gemaakt dat hij zijne nering kwijt werd; ook: dat hij niet langer in dien kring kon verkeerden.

oetbörgen = uitborgen, borgen, crediet geven; pleonast. als: *oetlijnen* = uitleenen. Zie ook: *schuldêge plicht*.

oetbössen = het afmaaien van de bosjes gras, die de beesten in de weide onaangeroerd laten.

oetboudêln = den uitzet, de uitrusting van eene dochter, die trouwen gaat, in orde brengen, *Oostfr.* bûdeln. – Ook = uitpakken, ontpakken, bv. van eene lade, een zak, enz.; “*Graitje* {p.2369} *boudelde nou eerst heur buus ais oet.*”

oetbouken; zie: *inbouken*.

oetbrenge, voor: verkoopen; *duur oetbrenge* = duur verkoopen op de markt. *Dr.*

oetbrenge = verkoopen of verruilen.

oetbröd; zie: *oetbrud*.

oetbrud; **oetbröd** (= uitgebroed), voor: ter wereld gebracht, geboren; *in Sunt Annen of zoo'n nust is 'e oetbrud* = hij is op een ellendig dorpje geboren. *Zegsw.:* “*elk wil doch geern blieden doar e oetbrud is.*” (Dit is inzonderheid op het boerenfolk van toepassing.) *Dr.* oetbröt = geboren.

oetbullen = betalen, opdokken. Zie: *buul*, *puil*, enz.

oetdeupen; water uit een' regenbak of put *deupen*, zegt men, als men met de hand het water kan bereiken en dus zonder touw of ketting te gebruiken met een' emmer water kan putten.

oet – deur in de uitdrukking: *'t is t'r oet en d'r deur* = 't is buitengewoon = *deur alles hen.* – *'t was t'r oet en d'r deur zooas hij jammerde*, (*flukte*, *joug*, *foeterde*, enz.); *hij proatte d'r oet en d'r deur*.

oetdolen (onzijd.) = uitvieren. Zie: *oetroien*.

oetdoppen = eiers en garnalen van de schaal, noten van den dop en peulvruchten van de peul ontdoen; *Oostfr.* ûtdoppen. (v. *Dale*: uitdoppen = van de schil ontdoen; pellen.) Zie: *oetpulen*. *Wvl.* uiddoppen = doppen. (*De Bo*).

oetdoun van geld = geld op rente uitzetten, ook *Dr.:* *land ten halven oetdoun* = land, inzonderheid bouwland, ten gebruike afstaan voor de helft der opbrengst. *Hoofst:* uitdoen = geld schieten, leenen. Zie *ten Doornk.* art. ûtdôn.

oetdrift; zie: *ree*, en: *drift*.

oetdruftîg = druk, uitgelaten, luidruchtig. Zie: *höftig* en vgl. nooddruftig.

oetdunnen, van het haar, dunner maken door den kapper. Zie ook onder art. *noafnuustern*, en v. *Dale* art. uiddunnen.

oete = *oet*, attribut. gebruikt, in: *'n oete tak*, boom, enz. = doode tak, enz. Vgl. *toue deur*.

oeteninlijgen = onophoudelijk en met drift uit en in loopen, zooals kinderen gaarne doen. {p.2371}

oetenthoes = uitgegaan en weer thuis gekomen; *in dartig doagen was wie oetenthoes* = de reis heen en terug heeft dertig dagen geduurd.

oetenthoesrais = eene reis, wanneer men uitgezeild is om in dezelfde haven terug te komen.

oeterstee = **perstee** = **oet stee** (klemt. op: *stee*) = geheel, volstrekt, absoluut (*Hoogel.*); *'k bin d'r oeterstee tegen*; *'k wil 't oeterstee nijt lieden* = ik wil het volstrekt niet toestaan, ik geef in geen geval mijne toestemming. – *perstee* zal staan voor het *Lat.* per se; de andere vormen zijn verdere verbasteringen.

oetfailder; zie: *mienen*, en: *oetmiender*.

oetfaillen; zie: *mienen*.

oetfailler = *oetfailder*; zie: *oetmiender*.

oetfiegelijêrn = oetprakkezijêrn = bedenken, verzinnen om iets klaar te krijgen wat veel overleg vereischt.

oetfietêrn = hard weglopen, zich met snelle vaart van eene plaats verwijderen, bv. als een schaatsenrijder, en synon. met: oetnaien.

oetfoetêrn; zie: oetvetêrn.

oetgeven; zie: heuren 2.

oetgiebêln = uitlachen. Zie: giebêln.

oetgieren; uutgieren, in: 't oetgieren van pien = hard schreeuwen van pijn; 't oetgieren van lachen = schreeuwend, gierend lachen, nl. van vrouwen, (met den klemt. op: *gie*). (v. Dale: uitgieren – schreeuwende uit: zij gierden hunne blijdschap uit.) Oudt. gieren = schreeuwen.

oetgoan = sterven, doch alleen het deelw.: *zij 's zacht oetgoan* = haar uiteinde was zacht en kalm; ook *Dr.* (vgl. 't *Fransche s'êteindre* = sterven) – Ook = uitzeilen, vertrekken van een zeeschip; *nijt weer oetgoan* = niet weer naar zee gaan, van bewindvoerders, stuurlooi, en ook van schepen gezegd. – *van geld oetgoan*, zooveel als: tuk op winst zijn, steeds er op uit zijn om geld te verdienen.

oetgoansdag, bij v. Dale: uitgaansdag, en: uitgangsdag.

oetgōbbêln; zie: gōbbêln.

oetgooien; zie: oetkomen 3. {p.2373}

oetgrausen; zie: uutgrausen.

oetham (*Westerw.*) = uithoek, (uitham = landtong). Vgl. hammen.

oethangen = door hangen er uit gaan, van eene vouw in een kleed.

oetharden = uithouden, harden.

oet hebben, in de uitdrukking: *zij hebben de sloot 'r oet*, zooveel als: de daglooners hebben de sloot gegraven, de sloot is gereed, die arbeid is volbracht.

oethelpen = helpen uittrekken; *ze 'k joe de jas even oethelpen?* (Bij v. Dale wèl: aanhelpen = helpen aantrekken, doch niet: uithelpen = helpen uittrekken.)

oethemmêln; zie: hemmêln.

oethoaldersploats, uuthoaldersploats (*Stad-Gron.*), is de bevoorrechte plaats in sommige gasthuizen te Groningen, waaraan het recht is verbonden om het middagmaal te mogen halen en in hun eigen vertrek te gebruiken; *in het Pelster Gasthuus binnen twintig uuthoaldersploatsen*.

oethoalen, in: 'n *schip oethoalen* = een schip laten bouwen, of: van de werf koopen; *hij het zien schip in Veendam oethoald* = zijn schip is voor hem te Veendam gebouwd.

oethoalen, voor: uitlokken, ontlokken, in ongunstigen zin; 't *ijne woord huil 't ander uut* (of: *houl 't ander oet*) = de twist liep al hooger en hooger.

oethoaren = uitvallen der haren van dieren, haar verliezen, o.a. van honden, katten, paarden en koeien, bij *Weil.* en v. Dale afharen; *Dr. Overijs.* uutharen; *Neders.* abharen, *HD.* aushaaren.

oethoelen en oethaffêln (iemand) = hem (of: haar) uitschelden. Vgl. haffêln.

oetholen, voor: uithollen, in 't *Nederl.* veroud. Zie *Gr. Wbk.* art. onderhollen, alsmede: hole.

oethollên (= uithouden), voor: uitblijven, toeven in een gezelschap, enz.; *zij hebben goud oethollên* = zij zijn lang uitgebleven, ook van eene reis gezegd. Vgl.: *zij hebben lank anhollên* = het gezelschap is laat gescheiden.

oethollên = oetsteken, van knickers, geldstukjes of andere {p.2375} kleine voorwerpen, zooveel als: eenige er van in de geslotene hand houden en laten raden, bv. even of oneven; *d'r om oethollên* = op die wijze door het lot laten beslissen, bij v. Dale: er om uitsteken.

oet-in (oet-ien) = **uut-in**; *de kleur sloug mie oet en in*, bv. van schaamte; "t *zwait sloug mie oet en ien*", van vrees, enz.

oetjedaggoan; zie: dag.

oetjoagen; zie: jōnkgoud.

oetjoagers moaken, zooveel als: buiten het huis jagen, of: uit de kamer sturen, bv. van kinderen die lastig zijn, Ook = kinderen op den dienst zenden.

oetkemma = uitkammen, fig. in: iemand 't hoar oetkemma = den mantel uitvegen, hem duchtig doorhalen. – Oudt. kem, voor: kam, ook nog in sommige deelen van ons land; bij v. Dale: kemmen = kammen.

oetkemma; oetkemma = ontkiemen.

oetkemma (= uit kunnen) = geen schade opleveren; *dat ken nijt oet* = van die onderneming, van die zaak komt schade.

oetkemma = kunnen uitgaan; *zij ken nijt oet* = zij is aan huis gebonden, bv. om hare kinderen.

oetkeuren = uitkiezen; ook: de eerste keur hebben; *Oostfr.* ûtkören.

oetkiek, voor: het oog, het gelaat; *dat kind het 'n heldere oetkiek* = dat kind heeft heldere oogjes in het hoofd.

oetkieken = uitkijken, uitzien, in de zegsw.: *hij kikt oet as drei doag slecht weer* (= *hij het 'n gezicht om kinder mit noa ber tou te joagen*) = hij ziet er zeer verdrietig, knorrig, norsch uit; ook te *Meurs*.

oetkielen; zie: oetnaien.

oetkemma; zie: oetkemma 2.

oetkerrêld; zie: kerrêln.

oetkloarijêrn = uitklaren van een schip; *Oostfr.* ûtklarêrn.

oetklijden = uitkleeden. *Sprw.* *Men mout zōk nijt eerder oetklijden veur men noa ber tou gait* (men moet zich niet eerder ontcleeden, vóór men te bed gaat), zooveel als: men moet meester van zijn vermogen blijven zoolang men leeft, in betrekking tot ouders en kinderen. Ook *Friesch Oostfr. Oldenb. Neders. Westf.* In eig. beteek.: “*Om vijf zoowat hewwe de jonge lu oetkled en op ber brocht*”, (nl. na de {p.2377} bruiloft.) Zie art. bakkersoven.

oetknappen (= uitknappen, knappende losspringen), in: 't gras (enz.) *knapt tou de grond oet*, zooveel als: het groeit snel, als zienderoogen.

oetkniesen = door persen uitdrijven, van de plaats verdrijven, maken dat het uitsijpelt; “*as nou zoo 'n rieg vol zit en der let hom nog ain tusken valen, den kniesen andern tou enden oet zooas 't op nachtmoalsbank bie ons ien kerk wel ais gebeurt.*” Zie ook *Gron. Volksalm.* 1841 bl. 152.

oetknikkêrn = door iemand niet te herkiezen uit een bestuur verwijderen; *zij hebben hōm oet de road knikkerd*. Aan een knickerspel, waarbij de knickers in een kringetje gezet worden, ontleend.

oetkomen; uutkomen, voor: komen, bij ons komen; *ie mouten ijs oetkomen* = gij moet ons eens bezoeken. “Eindelijk (nl. na de begrafenis) begint de een voor en de ander na, na afscheid van de vrienden te hebben genomen, onder belofte van spoedig eens weer “oet” te komen, te vertrekken.”

oetkomen = passen, voegen, aanstaan; 't mout mie ook oetkomen = het moet mij ook gelegen komen, wat betaling, of: als het de ontvangst van gezelschap betreft; *hou komt joe 't oet dat wie mōr'n komen?* = is het u goed dat wij u morgen een bezoek brengen? 't komt doar nijt goud oet mit dei baiden = die beide personen zijn het lang niet eens.

oetkomen = opkomen, in het kaartspel = uitspelen; *hij komt mit troef op*, of: *oet = hij gooit troef oet*, of: *op = hij speelt troef uit*.

oet komen, in: 't komt oet den blauen gruinen, enz. = die stof heeft eene blauwe tint, enz. Vgl. den 3.

oetkraien (= uitkraaien); zie: oetblaffen.

oetleg, in: *oetleg van zoaken down* = de geheele zaak blootleggen; *doar wi'k gijn oetleg van down* = daar wil ik geen rekenschap van geven.

oetleggen = toeleggen op, bekwamen tot iets. – Ook = uitstoelen; van planten. {p.2379}

oetloater; buis of pijp die het water van het dak naar den grond leidt, of ook: uit een regenbak, enz. naar buiten voert. *WVl.* uitlaat = uitloop, uitwatering. Vgl. *geut*. Van: uit, en: laten, loozen, uitlaten.

oetloopen, van den mond = vurige uitslag aan de onderlip, gewoonlijk een teeken dat de (gewone) koorts zal wegblijven. Vgl. uitloopen = uitbotten. *Kil.*: de mond loopt wt.

oetloopen = uitmunten, uitblinken, van menschen en dieren; *dei os, dei harddroaver*, enz. *lopt'r hijlental boven oet* = overtreft ver de overigen.

oetloopen = zich van het uitgangspunt (*hōnk*) verwijderen, bij het tikspel. Zie ook: *ankriegen*.

oetmiender, oetmiener = **oetfailder, oetfailer** = veiler, iemand die het uitveilen doet, die dienaar van den notaris. *Oostfr. Neders.* uutmiener = auctionaris. Zie: *mienen*.

oetmienen = veilen, in veiling brengen; *Oostfr.* ûtmînen. Zie: *mienen*.

oetmiener; zie: *oetmiender*.

oetmienîng = veiling van losse goederen. *Old. Landr.* IV, 63: aytmyninge, *Dr.* miening. Zie: *mienen*.

oetmissen; zie: *missen*.

oetmoaken, in: *'t moakt nijt oet* = 't verschil is hoogst gering, wij zullen over die kleinigheid heenstappen. – *dat moakt eerst 'n kerel oet* = daardoor toont gij eerst recht dat gij een man zijt; meestal schertsend, en synon. met: *da's kerelachtig*. Zie ook: *oetmōddêrn*.

oetmōddêrn = **oetmōnstêrn** = **oetmoaken** = schelden, uitschelden voor al wat maar leelijk is, iemand al wat gemeen is, verwijten; *hij mōdderde heur in 't vōlle gezelschōp oet; 'k wōl mie zoo nijt oetmonstêrn loaten*.

oetmōnstêrn; zie: *oetmōddêrn*.

oetnaien, oetneien (uitnaaien) = **oetrieten** = **oetkielen** = met drift wegloopen; hard loopen; de vlucht nemen, en synon. met *oetfietêrn oetkniepen*, en: *oetsnieden* “*En de meren, rond ien hoed, Naiden as de wiend eroet.*” – “*'t Wicht jeuzelde nog wat da 'k weg mōs, moar dat hulp nijt en ik naaide der oet.*” – “*As ze roezie kriegt, kanst d'r oetneien.*” (*Westerw.*) – *Friesch* útnaije = vluchten; *Stadsfr.* uitnaaien = hard wegloopen; met de noorderzon vertrekken; *Neders.*: daar uut naien = zich spoedig verwijderen, wegloopen, {p.2381} *Holst.* utrieten = wegloopen; utneihen = zich snel verwijderen; *Oostfr.* ûtneien, ûtrieten, ûtkîlen, *Ditmars.* utneien = wegloopen; *Oudfr.* kilen = vluchten, *Eng.* to outride = harder rijden dan, enz.

oetneien; zie: *oetnaien*.

oet'nder; zie: *oet'nkander*.

oet'nkander = **oet'nder** = uiteen, van elkander; *zij goan oet'nkander* = de vennootschap wordt ontbonden; ook: het gezelschap gaat uiteen; – *ik ken 't nijt oet'nkander hollen* = ik raak er in verward, bv. in eene berekening; *ik ken ze nijt oet'nkander*, bv. van tweelingen gezegd; *oet'nkander zetten* = elk zijn aandeel toewijzen, bv. bij eene boedelscheiding. Van dieren zegt men: *hij wil nijt oet 'n kander*, zooveel als: het beest blijft klein, ineengedrongen. Vgl. hiermede: *oet'nkander doun* = uit elkander vouwen, bv. van een zakdoek, eene servet, enz., tegengestelde van: opvouwen.

oetoader (uitaarder); wat andere eigenschappen, een anderen aard, enz. heeft dan waarvan het afstamt. Vooral wordt het gezegd van kinderen met betrekking tot hunne ouders, zoowel in goeden als in slechten zin; *dei jōng is 'n oetoader; zien voader is zoo zunîg en 't is hōm netgeliek wel 't geld het; hou ken 'n kind zoo oetoaden!*

oetoaden (uitaarden); zie: *oetoader*.

oetoe! woord om kinderen, of ook honden, te waarschuwen of ook bang te maken, sterker dan: foei! of: pas op! Eigenlijk zooveel als: *oet doe*, of: *oe doe!* waarvan het eerste deel (als tusschenwerpsel) dienst moet doen om schrik aan te jagen.

oet-om. *Zegsw.*: *d'r nijt noa oet- of omkieken*, (of: *d'r nijt noa oet- of omzijn*) = het aan zijn lot overlaten, en: als 't personen geldt: geene pogingen tot hulp anwenden; *dat zailschip wōr*

deur 'n stoomboot anvoaren, en zōnk, moar zij keken d'r nijt noa oet of om. Vgl. v. Dale art. omzien.

oetoufēn = uitoefenen, van een bedrijf.

oetpakken = voor den dag komen, zich vertoonen, uitvallen; *dat pakt goud oet* = dat lijkt wat, dat valt niet tegen; *dat pakt doar nijt te best oet* = men kan het daar niet goed eens worden, van {p.2383} den eenen kant is men ontevreden, de eene partij komt in verzet.

oetpakkerei = het uitpakken; *de oetpakkerei van die paklooper he'k niks mit op.* Zie ook: *inpakkerei.*

oetpitten = pellen, van garnalen. Zie: *oetdoppen.*

oetpoesten, *Goor. uutpoosten*, (eig. = uitblazen), zooveel als: adem scheppen, uitrusten; *ik heb mie oetpoest*, en: *ik bin oetpoest*; ook *Dr. Overijs. Geld.*; *Neders.* verpuusten, *Westf.* ûtpûsten.

oetpoeten = het door kleine gaatjes naar buiten dringen eener vloeistof; daarvan het frequent. *oetpoetêrn*; “*d'r kwammen 'n bult knitterscheuren ien waar 't waoter oetpoeterde.*”

oetpoetêrn; zie: *oetpoeten.*

oetpoten (= uitpoten); poten van aardappelen, boonen en andere vruchten waarvan men in 't zelfde jaar kan oogsten; *bin van 't veurjoar 'n bult eerappels oetpoot*; *wie hebben drei zak eerappels en 'n spint stamboonen oetpoot.* *Oostfr.* ûtpoten, ûtpaten. Vgl. *oetzaien.*

oetpotje; de eigenlijke pot bij 't pochspel.

oetprakkezijern = bedenken, vinden; “*Hij kan van alles oetbedenk'n, Is 't wark en prakkezeir'n wend.*” Zie: *oetfiegelijêrn*, en: *prakkezijêrn.*

oetpreukêln, voor: uithalen, van eene pijp, van de tanden, de keukenlamp, enz. Zie: *pieppreukel*, en: *lampsteukel.*

oetproesten, in: *'t oetproesten van lachen* = niezen van eene plotselinge lachbui, of ook: wanneer men dien lach wilde onderdrukken; ook *Dr. Oostfr.* (v. Dale: uitproesten = in een schaterlach uitbarsten.) Zie: *proesten.*

oetpulen, **oetdoppen**, ook: **oetpitten** = garnalen van de schaal ontdoen, pellen; *oetpuulde genoal* = gepelde garnalen. 't Eerste woord is het meest in gebruik. *Oostfr.* ûtpulen, ûtpalen; *Neders. Holst.* utpülen. Vgl. *pulen.*

oetpuuld = gepeld. Zie: *oetpulen.*

oetrachen, **oetraggen**; **uutraggen** = schelden, uitschelden; “*niedik an 't oetrachen wezen*” = heftig schelden; ook *Oostfr.* Zie: *rachen.*

oetraggen; zie: *oetrachen.*

oetransêln = **de mantel oetstubben** = den mantel uitvegen, eene uitrammeling geven. Zie ook: *stubben.* {p.2385}

oetree, ook nog: **menpad** (*ten Boer*). Zie: *ree*, en: *drift.*

oetreien; **oetrijden** (uitreeden) = **oetkemma** = kammen, uitkammen van het haar. *ZHoll.* uitreeën, *Zeel.* reeën; *Noordfr. Deensch* rede = kammen; utrede = uitkammen. Zie: *rei 2.*

oetrekken = uitrekenen, en: uitrekening; *kenst' wel oetrekken* = gij kunt het wel uitrekenen, of: berekenen; *Westf.* ûtreken = uitrekenen. – *'t op 'n oetrekken hebben* (= *'t op 'n plakkert hebben*), bij v. Dale: 't op eene uitrekening doen, er eene zekere bedoeling bij hebben.

oetrekken (zich) = de armen flink uitstrekken, schuin naar boven, als 't ware om zich te verfrisschen, bv. na lang te hebben stil gezeten. Vgl. *van Dale* art. uitrekken.

oetrichten = uitrichten, uitvoeren, wordt veelal in ongunstige beteekenis gebruikt, wanneer het nl. niet op eigenlijke werkzaamheden ziet; *wat zōl dei jōng doar nō weer oetrichten? vast nijt veul deegs*; *bie stroat wordt nijt veul gouds oetricht.*

oetrieten; zie: *oetnaien.*

oetroien = **oetdolen** = uitvieren van eene ongesteldheid, inzond. van eene verkoudheid, ook wel van tusschenpoozende koorts. Eigenl. = uitroeien (onzijd.) = ten einde roeien.

oetroppen (*Westerkw.*) = uithalen, bv. van vogelnesten.

oetroupen = uitroepen, bekendmaken; *'k har die hoast oetroupen loaten = in de schel kregen*, schertsend voor: wat komt gij laat thuis!

oetruden = uitroeien, bv. van boomen en heesters. Zie: *ruden*.

oetrukken = weggaan, van iemand die men gaarne ziet vertrekken; *ruk moar oet!* zegt men tegen lastige kinderen, en zooveel als: scheer u weg. In dien zin ook = *ruk moar op!* = ga maar heen, verwijder u. – *oetrukken* ook = *vōrtgoan* = met de noorderzon vertrekken.

oetrijden; zie: *oetreien*.

oetschaid, verl. deelw. van: *oetschaiden* = uitscheiden; *ik, doe, hij, wie, ie, zij bin oetschaid; zij bin begund om vijr uur en oetschaid om tien uur*.

oetschaiden, oetscheiden (Westerw.) = sterven. “*Vleden weke is olle {p.2387} Jannemeu oetscheid.*” Vgl. het Nederl. verscheiden.

oetschaien = uitscheiden; *ie mouten mit dei gekhaid oetschaien*. Van den regen, enz. zegt men echter steeds: *ophollen*.

oetscheeren; zie onder *joe I*.

oetscheuren, (met: niet, voorop), voor: missen, falen; *'t zel nijt oetscheuren* = 't zal vast gebeuren, door de gewoonte is het regel geworden, gewoonlijk in min gunstigen zin. Ook = uitsluiten; *'t scheurt nijt oet, dat mout ook gebeuren* = het neemt niet weg dat dit evengoed moet plaats hebben.

oetscheuren = uitbreken, uit de drukke bezigheden afzonderen; *wie harren 't barstend drok, moar 'k heb mie d'r oetscheurd*.

oetschieten; zie: *schieten*.

oetschillen (van de schil ontdoen), aardigheidshalve voor: ontkleeden bij 't naar bed gaan.

oetschoien, oetschoaien; uutschoien, uutschaaien = zijne soort voortplanten; *dat bijst schoit goud oet* = die koe brengt flinke jongen ter wereld, er komen goede afstammelingen van. *Friesch skaei* = ras, slag, soort.

oetschoonsel; datgene wat bij het zuiveren (*schoonen*) van granen en zaden overblijft, wat over fijnere zeeven gehaald, uitvalt en nog eenige waarde heeft, bv. geschikt is tot kippenvoeder. Zie: *schoonen*.

oetschijten; zie: *krimpen*.

oetsjoppen; zie: *sjoppen*.

oetslachten = slachten van vee om weer bij grotere of kleinere stukken te verkoopen, zonder juist slager van beroep te zijn.

oetslag = vakantie der lagere school. Bij de intrede er van zongen (of: zingen) de kinderen: *oetslag, inslag! zeuven doage speuldag!* Ook dit woord zal welhaast geheel door *verkantsie* of *verkansie* verdrongen zijn. *Oostfr.* ûtslag, alsook de deun: ûtslag! inslag! morgen is 't de leste dag (met variatiën). – Daar het steeds zonder lidw. gebruikt wordt kan het geslacht er van niet bepaald worden.

oetsliepen; met den eenen wijsvinger over den anderen strijkend, {p.2389} herhaaldelijk *sliapoet!* (of: *sliepuut*) roepen, en zooveel als: lach hem uit! “*Mennig goet sliapt hom mooi wat oet.*” *A. Fokke, Iron. Com. Wbk.* bl. 125: – net als de kinderen roepende: *sliep uit! sliep uit! ik ben zoo ruig als jij!* *Stadsfr. Geld.* uitsliepen = spottend uitlachen, uitjouwen; *Overijs.* vingerslipen, uitstrijken op de vingers, bespotten; *Oostfr.* ûtslîpen, en: slîpachtig = plaagziek, spotlustig; *Neders.* *sliep uut, sliep uut!* = zoo schaaft hem het knolletje, of: schrabt hem het worteltje, d.i. plaagt hem, zoodat hij zich moet schamen. In *Duitschland* zegt men ook: *Einem Rübchen schaben.* *Wvl.* slüpuut = het uitslijpen in den zin van spotten (*De Bo*).

oetslikken; zie: *slikken*.

oetsloagen (= uitslaan) van muren, wit worden van muren in den winter, een zeker voortteeken van dooi. Ook = uitslag, schimmel vertoonen, schimmelen; *'t brood slacht oet.* (*v. Dale*: de muren slaan uit = hunne verf wordt benadeeld door vocht.)

oetslōddêrn; zie: *slōddêrg.*

oetsloeken; zie: *sloekschooven*.

oetslupen (uitslupen) = ontglippen, wegglijden, bv. van een touw dat niet goed bevestigd is. Ook van een mes, zóó, dat men geheel mist of eene verkeerde insnijding doet; 'k heb mie sneden, 't mest is mie oetslaupt.

oetsmieten = uitwerpen, van rook; *dei schöstijn smit 'n bult rook oet; de woatermöln smit 'n dik stök woater oet*.

oetsnieden = vluchten; *hij 's t'r oetsneden* = hij is voortvluchtig. Ook = afsnijden; zie: *hals*.

oetsnoeven = **oetsnuten**; snuiten van den neus; *snuut die oet, jong! snuit uwen neus, jongen!* evenwel: *doe mōst die oetsnuten*, of: *oetsnoeven*; "Krieg dien buusdouk, Pijt (die schreide) zee ze, *snuut tie oet en goa nou moar hen*."

oetsnuten = snuiten eener kaars. Zie ook: *oetsnoeven*.

oetspand, verl. deelw. van: oetspannen (uitspannen); *wie bin in de Gruine Waide, en ie bin in 't Blaue peerd oetspand* = wij heb- {p.2391} ben daar uitgespannen.

oetspeien; uutspeien = uitspuwen; *zien gal oetspeien* = zijne gal uitspuwen, uitbraken, enz.

oetspieken; zie: *oetspijken*.

oetspieren = **spieren** = **oetwassen** = uitspruiten, ontkiemen. Wordt vooral van aardappelen, en in 't algemeen van knolgewassen gezegd die in den kelder beginnen te ontkiemen. In geschrifte: schieten; "Wil men het schieten van winteraardappelen voorkomen, dan bestrooi men den vloer met steenkolengruis." (*Het Noorden* 1895, n° 38). *Noordfr.* spirren, *Deensch* afspire = ontkiemen.

oetspreken, voor: beloven, van eene som geld. Gewoonlijk gebruikt men slechts het verl. deelw.; *hij het twintig gulden oetsproken* = hij heeft beloofd zooveel te geven of daartoe bij te dragen. Vgl. 't *HD.* versprechen.

oetspringen (zich) = door spelen, dansen, loopen, enz. zich ontspannen; *de kinder hebben vijrtien doag verkansie, nō kennen zij heur nog ijs goud oetspringen* = – zich naar hartelust vermaken, in vrijheid en blijheid ronddartelen.

oetsputtêrn; de overtollige inkt door eene eigenaardige beweging met middelvinger en duim uit de pen te doen spatten. Zie: *sputtêrn*.

oetspijken, oetspieken; door droogte scheuren van vaatwerk, of het losgaan der naden. – Ook = het bloed uit vleesch laten trekken door het in water te zetten. *Dr. Neders. Westf.* spaken = dorren, uitdrogen. Vgl. *spoaken*.

oetstarven = uitsterven. Ook voor: als doode verlaten: *de koamer doar olle Grijtje oetsturven is*.

oet stee; zie: *oeterstee*, en: *stroo*.

oetstek, in geschrifte: *uitstek*; het op zij van een huis, met name van eene boerenwoning, uitgebouwd vertrek. *Oostfr.* ûtstek, *Dr.* kubbing, *NBrab.* kijkuit. Vgl. *v. Dale* art. uitstek.

oetsteken; uutsteken = **ofsteken** = leegdrinken van een glas; 't *startje*, (of: 't *steertje*) *oetsteken* = het restje uit het glas drinken; 't *glas in ins oetsteken* = het volle glas in ééne teug ledigen. – iemand *de oogen oetsteken* = verblinden, foppen, onder zijn oog iets doen {p.2393} zonder dat hij het merkt, en voorts: op eene listige wijze misleiden. Zie ook: *hakken*, en: *oethollen*.

oetsteker; iemand die boven anderen uitmunt, een uitmunter. Zie: *uitsteken*.

oetsteukeln; zie: *steukeln*.

oetstoafijêrn, oetstoffijêrn (uitstoffeeren), zooveel als: van al het noodige voorzien, een volledig uitzet, wat kleeding en huisraad betreft, medegeven; *oetstoafijrd* ook = naar behooren gekleed. "– en zoo worde (werd) boer oetstoffijrd veur zien eerste gang noa hooger dingen, zoo as zien vrouw zee." (*Pijt Dōddel*). – Hetzelfde als het *Nederl.* stoffeeren, *HD.* stafieren, met beperkte beteekenis.

oetstök; zie: *kiek*.

oetstökken, zie: *oetstukken*.

oetstoulen, in geschrifte *stoelen*, *uitstoelen* (ook bij *v. Dale*) = het ontwikkelen, 't zich uitbreiden van de kiemen eener plant, bv. van tarwe, haver en gerst, zoodat er verschillende halmen uit één korrel voortkomen. Er is dan sprake van als de kiem vertakkingen krijgt. "Rogge, die slechts weinig stoelde, belooft een goeden oogst." (1875). Vgl. *Geld.* gestoelte, en het *Nederl.*: stoelen (ww.).

oet stroo zetten; zie: *stroo*.

oetstubben; uutstubben = uitstoften, een vertrek van spinrag en stof reinigen, *HD.* ausstauben; fig. in: *de hoesholn is hijlental oetstubb* = de geheele huishouding is opgebroken, al de leden er van hebben afzonderlijk een heenkomen gezocht; iemand *de mantel oetstubben*, of: *oetvegen* = duchtig bestraffen. *Neders.* stäupen, utstuppen = uitranselen. Zie: *stubben*, en *oetransêln*.

oetstudaiêrn (*Wolters.*) = uitvinden, uitdenken; *men mout dat zóó oetstudaiêrn*. Eigenl. zooveel als: door studeeren ontdekken, uitvinden.

oet stuk; zie: *kiek*

oetstukken; oetstökken = bij gedeelten vernieuwen of verbeteren, bv. van straten, straatwegen, meubelen, kleederen, enz. Ook zegt men het wanneer slechts enkele plekken of deelen van een' vloer, enz. worden geverfd. {p.2395}

oet stuur = ongedoan; zenuwachtig ontsteld; ook *Dr.*; 'k bin d'r ongedoan van = 'k bin d'r *hijlental van oet stuur*, bv. zooveel als: die brand heeft mij zóó doen schrikken, heeft mij zóó geschokt dat ik er geheel door van streek ben. (*v. Dale*: over stuur = ongesteld; ongedaan = er bleek, ziekelijk, slecht uitziende; ontdaan = terneergeslagen, verbluft, ontroerd, ontsteld, verschrikt.) *NHoll.* ontdoan = ontroerd, ontsteld, aangedaan. Zie ook: *stuur*.

oetswetten; zie: *opswetten*.

oettichêln = uitmergelen van den bodem, de beste klei, de bovenste laag van een stuk land afgraven voor steenbakkerijen; fig.: zóólang het land bebouwen zonder voldoende bemesting, tot het onvruchtbaar wordt, dus: uitbouwen, uitputten. Zie ook: *tichêln*.

oet tied (uit den tijd) = gestorven, dood; *zien vader is oet tied* = zijn vader leeft niet meer. *Dr.* oet de tied = dood; *Ned.-Bet.* uit den tijd raoke = sterven. (*v. Dale*: uit den tijd gaan = sterven.)

oettieden; zie: *oettien*.

oettien (*Westerw.*) = **oettieden** (*Hoogel.*, waar het sterk begint te verouderen) = uitgaan, weggaan, vertrekken; "Ze wolt dan 's murgens vroug oettien." Van: uit, en: tien, samengetr. uit: tijgen.

oettiezen = uittrekken, uitplukken; fig. = breed uitmeten, uitspinnen, van eene handeling en dan in ongunstigen zin. Zie: *tiezen*.

oettrekken, voor: bepalen, vaststellen van den beursprijs; 't is nijt oettrökken = 't wordt niet in de marktberichten opgenomen, de prijs van een of ander handelsartikel staat niet in *de martbrijf* (nu: de krant) vermeld; *de rogge is oettrökken op f 3.30*, de wait op f 4., de garst op f 3.20 en de hoaver op f 2.65 (1894). Ook: op eene nota het bedrag van een' post op zijne plaats brengen; *op dei reken bin dei bouken nijt elks ofzunderliek oettrökken*.

oettrekken = onder dienst gaan: "dei ook nog twei joar weer oettrekken mout"; in 1830 huf de *twijde ban van de landstörm nijt oettrekken, dei kon te hoes blieven*. (*v. Dale*: uittrekken = {p.2397} te velde trekken, naar den oorlog gaan.)

oetvechten, voor: uitvoeren, tot stand brengen, alleen in minachtenden zin; *hij ken nijt veul*, of: *niks oetvechten* = hij is machteloos.

oetvegen; zie: *oetstubben*.

oetvetêrn = oetfoetêrn, uutfoetêrn = uitmaken, schelden, iemand op eene ruwe manier al wat leelijk is naar het hoofd werpen, Synon. met: *oetmöddêrn*. *Friesch* uutfiterje = uitschelden. (*v. Dale*: iemand veteren = bekijken.)

oetvlijgen (onz) = uitbraken (bedr.); 't is t'r oetvlogen = ik heb (of: zij, hij heeft) gebrakt.

oetvoaren (*Vredewold*) = heengaan zonder de boel eerst opgeredderd te hebben, alles maar aan zijn lot overlaten; *boas is 't r moar zoo oetvoaren* = hij heeft zaagsel, krullen, enz. op den vloer laten liggen; de naaister is maar zóó uit haar werk weggelopen, enz.

oetvoart; uetvoart; zie: *drift*, en: *ree*.

oetvōndîg, in: eene zaak *oetvōndîg moaken* = er een voldoende bewijs voor leveren; ook: door rechterlijke uitspraak beslissen, het geschil aan den rechter overlaten. Vgl. 't *HD*. ausfindig maken = na lang onderzoek vinden, ontdekken, uitvorschen.

oetwassen = uitspruiten van tuingewassen, in 't vroege voorjaar; bv. van boerekool. In de beteekenis van: *oetspiëren* (zie ald.) is het verl. deelw. *oetwōssen*, *oetwōzzen* meest in gebruik.

oetwassen = het ontspruiten van de korrel in de aar, wanneer het graan nog op het land ligt. Dit heeft natuurlijk niet anders dan bij zeer natte zomers, als die van 1891 en 1894, enz. plaats; ook *Dr*.

oetwassen = uitgroeien, te groot worden voor een kleedingstuk; *hij 's t'r oetwōssen* = die broek bv. is hem te kort en te nauw geworden; *de grootêrn wassen d'r oet*, *de lutjêrn* (of: *klainêrn*) *wassen d'r weer in* = er komt altijd een tijd dat het te klein geworden kleedingstuk weer dienst kan doen. Verv.: *wassen*, *wōs*, *wōssen*.

oet wezen; zie: *oet*.

oetwezen land (uitgewezen land) hebben = weten, kunnen aantonen, van welk stuk (of: stukken) de *vaste huur* moet betaald worden. {p.2399} Zoolang de *beklemd meier* daarin niet met *zijn eigenaar* is overeengekomen, of daarvan de bewijzen niet bezit, kan hij geen stuk zijner boerderij afzonderlijk verkoopen.

oetzaïen = uitzaaien, zaaien; *wie hebben tien mud garst oetzaid*. Vgl. *oetpoten*.

oetzeggen loaten (zich) = den bode afschepen met den leugen dat de persoon, dien men wenscht te spreken, niet thuis is.

oetzetten = slijten van wijn, sterke dranken, enz.; *drankoetzetter* = *oetzetter* = grossier in sterke dranken, enz.; *törfoetzetter* = iemand, geen turfschipper zijnde, die turf bij kleine hoeveelheden verkoopt; *oetzetterei* = grossierderij.

oetzetten van aardappelen (*Ommel.*) = de stammen delven, bij 't rooden met schop of greep los maken; die zulk werk verricht is *oetzetter* = *opsteker* (*Old.*), de anderen zamelen ze op, dat zijn (*in de Veenkol.*) de *krabbers* of *krabsters*.

oetzetten; term van polderwerkers om uit *de put* te komen, het werk te staken.

oetzetten, of: **oet zetten** (klemt. op: *zetten*) = haastig naar buiten komen; *doar kwam 'r de deur oetzetten!* Vgl. *anzetten*, en bij *v. Dale*: aanzetten, en: opzetten.

oetzetten, van geld bij eene weddenschap; *'k heb 'n gulden oetzet, wel zet'r ijn bie?* Vgl. *inzetten*.

oetzetter; zie: *oetzetten 1*, *oetzetten 2*.

oetzetterei; zie: *oetzetten 1*.

oet zied; zie: *zied 1* en: *stroo*.

oetzitten over iemand = over iemand **heerzitten** = hem voor den gek houden, bespotten, plagen, sarren, waarin ligt, dat men dit straffeloos kan doen; over iets *oetzitten* = trachten te bewerken, tot stand te brengen; "*Je moggen joe schoamen, da'je altemoal weer over âin oetzitten, foeterde Tebeis.*"

oetzudêln = bij geringe hoeveelheden bij de huizen verkoopen, bv. van eene lading turf, talhouten, van eene partij aardappelen, enz. "*As zij ze din nijt an hoes verkoopen kunnen* (nl. de pruimen) *mossen ze der mit noa Delfziel en ze doar zoowat oetzudeln.*" Zie: *zudêln*, en: *zudelvracht*. {p.2401}

oetzijn, oetzain; uetzijn = uitzien, voorkomen hebben. Vergelijking: *oetzijn as de dure tied* = er schraal, mager, ellendig uitzien. Ook voor: er vuil, smerig, leelijk uitzien; *wat zōcht dat ding d'r oet!* *wat zijn dien stevels d'r oet!* = wat zijn uwe laarzen erg bemorst! *hou zōchstoe*

d'r zoo oet? = waarvan komt al dat vuil op uwe kleeren toch! “*zij mij dij jong d'r ijs oetzijn!*” (Stad-Gron.)

oeze (Westervw.) = onze, ook *Dr.*; *Westf.* use. *Kil.* use (veroud.). *Wvl.* uus = ons. Zie ook: *uzes*.

of = af, en: of; *Kil.* of = af, ook *ZHoll.* en *ZNederl.*; *'t is bie de duvel of* = 't wil maar niet lukken, 't is duivelsch; hij (of: zij) *is bie de duvel of* = hij is slim, men kan hem onmogelijk foppen (of: vangen). – Zie ook: *dussel*.

of, voor: al, indien; *'t ken mie nijt schelen of is't ook zoo*, eigenl.: – of het zoo is; *'t verveelde mie nijt of har't ook nog'n uur duurd*.

of, voor: aan; *van kind of* = van kindsbeen aan.

of, voor: misschien, waarvoor ook: **as**; *hij's dood, of je't wijten*; *'t is 'n vrundêlk man, of j'm kennen*, zooveel als: – wellicht zult gij het weten, zult gij hem kennen.

of = af, van het bed, van het land; *zij is t'r nog nijt of* = zij ligt nog te bed; *koom d'r doch of jong!* = sta dan toch op, jongen! *Zij hebben 't zoad d'r of* = het koren is gezicht. Zie ook: *ofdraien*.

of wordt als grammat. verb. voegw. dikwijls overtollig gebruikt: *'k wijt nijt woar of hij bleven is; hei ook zijn wat peerd of 't hardste kon? wijt je ook wanneer of hij komt? wijt je ook hou of dat komt? wijt je ook wat of hij zee? wijt je ook hou of hij dee?*

ofakkedijêrn = een akkoord aangaan, zoodat het niet tot een bankroet komt, accordeeren.

Ook: bij verschil over geldzaken 't in der minne schikken.

ofarbaiden (met den klemt. op: *ar*), in: *ik ken't nijt ofarbaiden* = *ik ken d'r nijt tegen arbaiden* = ik kan al mijn werk onmogelijk op tijd afdoen, daartoe heb ik het te druk en moet dus de hulp van anderen inroepen. Zie: *ofrekken*.

ofbakken (klemt. op: *of*) = afdoen, bv. aan eene verplichting vol- {p.2403}doen, iets uit den weg maken, een geschil uit den weg ruimen; *'k zel dat wel gau ofbakken* = die samenkomst, of: dat zaakje zal ik spoedig hebben afgedaan; *wie kennen dat mit ons baiden wel ofbakken*. *Oostfr.* ofbakken, *Neders.* afbakken = onderling overeenkomen.

ofbakken (klemt. op: *bak*), in: *hij ken't nijt ofbakken* = hij kan niet genoeg bakken om al zijne klanten te gerieven. Zie: *ofrekken*.

ofbeelden, in: *elk ken't bie hōm zulf* (of: *zulm, zulms*) *wel ofbeelden* (of: *ofbeel'n*) = elk kan zich zelve wel tot maatstaf nemen hoe het iemand in een bepaald geval te moede moet zijn, men heeft zich slechts in zijn' toestand te verplaatsen; ook: men steke de hand in eigen boezem; *ie kennen't doar wel bie ofbeelden* = gij moet het daarmede maar vergelijken om er eene voorstelling van te krijgen.

ofbeel'n; zie: *ofbeelden*.

ofbladdêrn (*Ommel.*) = afblaren, van het veroud. afbladeren, blaren vormen en dan afschilferen; ook alleen voor afschilferen, loslaten, bv. van eene laag verf, op welke wijze dan ook; *de pot, de muur bladdert of*. Van eene huidziekte zegt men steeds: *ofschilfêrn*.

ofblauen = **ofvarven** = **ofloaten**, schertsend voor: lucht van zich geven door 't laten van een wind.

ofbloodêrn = ontbladeren, van bladeren berooven.

ofbluien = het einde van het bloeien van oliezaden, inzonderheid van raapzaad; *de kool is mooi ofbluid* = het raapzaad heeft lang gebloeid, zoodat de houw zich goed kon ontwikkelen.

ofboaken = afbakenen; *ofboakt* = afgebakend.

ofboakt; zie: *afboaken*.

ofbōrzen; zie: *bōrzen*.

ofbossêln = afborstelen; *mien buffel mout ofbossêld wor'n*. Zie: *bossêl*.

ofbraien (klemt. op: *brai*); *zij ken't nijt ofbraien* = zij heeft te veel breiwerk. Eveneens met: *ofnaien* (afnaaien). Zie: *ofrekken*.

ofbrek, voor afbraak, het afbreken; *op ofbrek van 't mart* = bij het eindigen van de markt, ook van de veemarkt: bij *v. Dale*: bij het afgaan van de markt.

ofbrengen, in geschrifte *afbrengen* (*Old.*) = afvoeren van graan, {p.2405} enz. met den wagen, naar het schip dat het dan naar Groningen vervoert; *de boeren bin an 't ofbrengen*.

ofbrengen, als uitslag eener handeling; *hij het'r goud ofbrocht* = hij is goed weggekomen, hij heeft zijn doel wel bereikt. Vgl. *ofredden*.

ofbroak = afbraak; *dat hoes wordt op ofbroak verkoft*, bij v. Dale: voor afbraak.

ofbroeken (afgebruiken). Zegsw.: *al wat men d'r an ofbroekt is winst* = zoolang het voorwerp (en men past het spottend ook op personen toe), dienst kan doen, behoeft men zich geen nieuw aan te schaffen.

ofcier = officier. (Van geheel onbeschaafden hoort men nog: *ofcijr.*)

ofdak = afdak; *onder 't ofdak wonen*, zooveel als: in eene min aanzienlijke plaats, streek of buurt, in eene achterbuurt, of ook: in een vergeten hoek van 't land wonen.

ofdokken = afsteken van geld, bij v. Dale: opdokken.

ofdoun-toudoun, in: *doar ken je zulf 'n bult an ofdoun en toudoun* = dat hebt gij zelf hoofdzakelijk in uwe macht; *doar ken 'k niks an ofdoun of toudoun* = daar kan ik geen invloed laten gelden, daar kan ik niets aan veranderen.

ofdracht = afloop, helling; *dei toen het gijn ofdracht* = die tuin heeft geene goede afwatering en ligt dus niet droog genoeg. Vgl. afdragen = afhellen.

ofdraien = afdraaien; *stait 'n jong bie de drai om hōm of te draien*; *de drai is ofdraid*, of: *de drai is of*, zooveel als: de schepen kunnen passeeren, de voetgangers niet.

ofdraien (klemt. op: *drai*); *de meuln* (of: *mōln*) *ken 't nijt ofdraien*, ook: *de meuln* (of: *mōln*) *ken 't nijt ofmoalen* = de molen kan al dat graan niet vermalen, òf van wege de groote toevoer of doordien hij op te kleine schaal is gebouwd. – *ofmoalen* (klemt. op: *moa*) zegt men ook van watermolens, als zij er niet aan malen kunnen om bv. een polder droog te houden. Zie ook: *ofrekken*.

ofdreugen = opdrogen, van den grond, droger worden van paden, wegen, enz., zóó dat zij spoedig begaanbaar zijn.

of en tou loopen = gaan en komen; *'t lopt 'r of en tou* = daar {p.2407} (op straat) loopen veel menschen heen en weder, naar en van eene bepaalde plaats; ook *NBrab. Oostfr. – ZNederl.* of en toe = gedurig aan. (v. Dale: af en toe = af en aan = heen en weder.)

offailen = afdweilen; *de flour mout eerst offaild wor'n*.

ofgedraid (= afgedraaid), voor afgerazend, enz. Zie: *ofgenaid*.

ofgedreidōnderd; zie: *ofgenaid*.

ofgeeren = er iets afsnijden opdat het schuin zal loopen. Naaistersterm.

ofgeloazerd, ofgeloasterd = verschrikkelijk, “*en de lie moakten, tou 't oet was zoo'n ofgeloazerden spektoakel*,” enz.

ofgeluizîgd (zie: *ofgenaid*); hier wellicht door onze militairen ingevoerd.

ofgemieterd; zie: *ofgenaid*.

ofgenaid = ofgerakkerd = ofgemieterd = ofgedraid = ofgedreidonderd = ofgeluizigd = ofgeloazerd = ofgestamt, ofgestōmt (eigenl. afgestampt), als bijw. van versterking; *hij ken ofgenaid hard loopen, scheuveln*; *hij ken ofgerakkerd lijgen*, enz. (v. Dale: afgedraaid, afgerazend, uitroep van verwondering.)

ofgerakkerd; zie: *ofgenaid*.

ofgeschaiden (znw. en bvnw.) = Christelijk Afgescheidene; *hij 's Ofgeschaiden* = hij behoort tot die kerk; *hij gait altied noa de Ofgeschaiden kerk*.

ofgestamt = ofgestōmt, als bvnw. in: *'t is 'n ofgestamte leugen = allerstōmste dikke leugen*, enz. = groote leugen. Als bijw.: *ofgestamte mooi, lelk, wred*, enz.; *'t is 'n ofgestamte dikke, lange*, enz. Zie ook: *ofgenaid*.

ofgestōmt; zie: *ofgestamt*, (= afgestampt.)

ofgeval; zie: *hutspot*.

ofgeven, voor: ten gevolge hebben; zie: *noorderstof*.

ofglijden = afglijden. Zie: *ofzakken 2*.

ofgoan = afgaan, voor: wijze waarop iets verricht wordt; *'t is hōm doar* (bv. in Amerika) *goud ofgoan* = 't is hem daar gelukt, hij heeft er fortuin gemaakt. – *dat gait hōm nijt goud of* = die daad zal hij niet straffeloos gepleegd hebben, zoo iets is niet geoorloofd.

ofgoand geschenk = **ofvoarend geschenk**; zie: ofvoarend.

ofgooien (klemt. op: *of*); met dobbelsteenen hooger oogen wer- {p.2409} pen dan een ander, zoodat deze geen kans meer op den prijs enz. heeft; *hij het mie d'r ofgoid*; *ik har 38, en hij smeeet 39 oogen, anders har ik de hoas* (of: *gans*) *wōnnen*. – Ook met *meetjen* of *streektjen*, wanneer een der spelers nader bij de streek werpt dan een zijner voorgangers; *'k was eerstert, moar hij het mie d'r ofgoid en nō bin 'k tweidert*. Zie ook: *ofsnieden*.

ofgooien (klemt. op: *gooi*) = een voorwerp tot een bepaald punt werpen, zoo ver gooien: *dat ken 'k nijt ofgooien* = zoo ver kan ik met geen steentje werpen.

ofgries = sterke afkeer, griezeling, afgrijzen. *MNederl.* afgrijs = afgrijzen, hevige schrik. (*Verdam*).

ofgrabbêln (klemt. op: *grab*); *ik kon 't nijt ofgrabbêln* = ik kon er niet tegen grijpen, bv. bij 't *appelschudden*, of wanneer er eene menigte knickers te grabbel worden gegooid. Zie: *ofrekken*.

ofgrōnden (klemt. op: *grōn*; *Old.*) = **ofpunten** (*Ommel.*) = **grōnden** = rechtopstaande in een water den grond kunnen voelen, met de teenen kunnen bereiken; *'t ofgronden kennen* beteekent zooveel als: het kunnen doorwaden, en in zulk een water mogen baden zonder te kunnen zwemmen. – *MNederl.* gronden, *MHD. HD.* gründen, *MNederd.* grunden. Peilen, eig. en vooral fig. (*Verdam*). Bij *v. Dale* (veroud.) = grond voelen. *Hooft*: gronden = peilen, grond voelen. *Goth.* afgrundtha, *OHD.* aberunti = wat tot den bodem, de benedenste diepte reikt; *Oostfr.* ofgrunden = den bodem aanroeren, de diepte peilen. Zie: *ofrekken*.

ofgrōndijêrn = beleedigen, affronteeren, *Oostfr.* ofgrunderen. Vgl. 't *Fransche gronder* = schelden.

ofhandîg = niet nabij, afgelegen, ongeschikt gelegen voor eigen gebruik; *dat land ligt ofhandig* = op een grooten afstand van de boerderij; de werkplaats is hem te *ofhandig* = te ver van zijne woning verwijderd. *Weil.* afhandig = afwezig. *Bild.* gebruikt: afstandig = *ofhandig*. *Oostfr.* ofhandig = afgelegen; *Neders.* afhändig = afwezig. Zie ook *Oostfr. Landr. Bk. I*, kap. 57. – Ook = niet in de richting van ons, zoodat men bv. door den wind het luiden eener klok of het fluiten eener locomotief niet hoort.

ofhankelder = afhankelijker.

ofhauen; **ofhouen** = in stukken verdeelen van een geslacht dier; *de kou hangt an de balk* (of: *'t swien an de ledder*), *mōr'n komt de slachter te ofhauen*; *bie 't ofhauen mou'k bie wezen anders doun ze mie 't nijt noa't zin*.

ofhemmêln; zie: *hemmêln*. {p.2411}

ofhouen; zie: *ofhauen*.

ofheuren (klemt. op: *heu*) = ten einde toe hooren. Zie: *ofrekken*.

ofhoalen (= afhalen), voor: afnemen; *'t eten ofhoalen* = de tafel afnemen.

ofjoagen = ofjachten (*v. Dale*); iemand *ofjoagen en ofsnauen* = hem een barsch, onvriendelijk antwoord geven.

ofkalven = afkalven, fig. voor: afloopen; *'t zel mie beneien hou dat ofkalft* = 't zal mij benieuwen wat daarvan komt, waar dat op uitloopt, van een of ander plan gezegd.

ofkennen; *hij ken 't doar wel of* = hij woont er goed, hij mag daar wel tevreden zijn, hij kan het daar wel stellen.

ofklounen; zie: *kloun*.

ofklijden (afkleeden), voor: afschutten door middel van een schot, van een' muur, enz., en wordt alleen van het inwendige van gebouwen gezegd; *hij het 'n koamerke op beun ofkled* = hij heeft een kamertje op zolder gemaakt.

ofknibbêln; met de toppen der vingers heel kleine stukjes van iets afbreken, bv. van een' koek; *wel het dei sukoade doar ofknibbêld? zoo'n ding mag je nijt beknibbêln.*

ofknooien (wederk.) = zich afsloven; *'k heb mie d'r van 't winter genōg mit ofknooid = ik heb mij er dezen winter genoeg mede afgesloofd. – En met den klemt. op: knooi: ik kon 't hoast nijt ofknooien = ik moest altijd hard werken om het werk af te krijgen, om de boel in orde te houden, enz.*

ofkoft = afgekocht, verl. deelw van: *ofkooopen* = afkooopen.

ofkomen, voor: aankomen, in: *'t op hōm ofkomen loaten* = 't geheel op hem laten aankomen, alles aan hem overlaten, inzonderheid wanneer het geldzaken betreft; – niet van iemand *kennen ofkomen*, (als men betalen wil) = 't niet kunnen passen. – *ik koom zoo van de kōffie of* = 'k heb zoeven koffie gedronken, (en bedank dus); *zij mout 'r ofkomen* = zij moet opstaan, eigenl.: van het bed afkomen; *ik koom d'r of* = ik wil niet langer op bed blijven; *ik was t'r om vijf uur al of* = ik was om vier uur opgestaan; *wat dou ie d'r zoo vroug of!?* = waarom zoo vroeg uit het bed? (Hierbij dient opgemerkt dat de bedsteden voorheen nog vrij wat hooger waren dan nu, zoodat men een bankje gebruikte om er in te klimmen. Dit voorwerp prijkte des daags vóór de bedstede.) {p.2413}

ōfkōnd; schimpwoord voor: onnoozele hals. Zie: *slijf*.

ofkōrreln = afrollen, al rollende van de hoogte naar de laagte komen; wordt alleen van kleine, ronde voorwerpen gezegd. Zie: *korrêln*.

ofkriegen (=afkrijgen), van het hoofdhaar gezegd; *ik heb't hoar ofkregen en mag nijt in de kolle loopen* = ik heb het haar laten knippen en moet mij te huis houden; *de arbaiders hebben de garst ofkregen* = het zichten der gerst, ook: het dorschen er van is afgedaan.

ofkwelen; zich *ofkwelen* met iets = zich daarmee alle moeite getroosten, zich er mee afsloven; *HD.* abquälen.

oflaider; zie: *dunderlaider*.

oflangen = afgeven, overgeven aan een ander, van iets vrijwillig of gedwongen afstand doen ten behoeve van een ander; *ie mouten dat paktje bie Vos oflangen; zij wōllen de brijf nijt oflangen moar eerst geld hebben.* Zie: *anlangen*.

ofleerd, verl. deelw. van: *ofleeren* (afleeren), in: *doar bin'k mit ofleerd* = dat heeft de ondervinding mij afgeleerd. Ook met betrekking tot personen: *'k bin mit hōm ofleerd* (= 'k heb 't mit hōm doan kregen) = ik doe met hem geen zaken meer, enz. ook: ik leen hem niets weer.

ofleeren; zie: *achteroetleeren*.

ofleggen = een lijk in de kist leggen, kisten. Ook = aanranden en vermoorden.

oflichten (klemt. op: *lich*) = ten einde toe lichten, bv. van eene straat door één lantaarn; *dei lanteern kan 't lang nijt oflichten, 't èn is veul te lank.* Zie: *ofrekken*.

ofloaten = afgeven van geverfde stoffen of voorwerpen; ook = afblauwen van ijzeren potten, enz. Zie ook: *ofblauen*.

oflooien; zie: *looien*.

ofloonen; dienstboden binnenstijds ontslaan en naar den dag {p.2415} afbetalen of zes weken bovendien geven, (ook *Dr. Geld.*); de knecht of meid zegt dan: *boer het mie't geld geven = hij het mie ofloond.* De bedreiging: *geef mie 't geld, (of: mien geld) moar, zoo veel als: loon mie moar of. 't HD.* ablohnen.

ofloopen, in: iemand *ofloopen loaten* = *ofrōffeln* = afsnauwen, een bits antwoord geven en daardoor beschaamd maken; *Kil.* yemanden afloopen, *Oostfr.* êne aflopen laten = grof behandelen. – *eerappels ofloopen loaten* = het water onder de pas gekookte aardappelen laten wegloopen. – *den is 't ofloopen*, zooveel als: nu is er niets meer aan te doen, aan te praten, wij moeten er nu maar in berusten.

ofloopen (klemt. op: *loo*) = den weg loopend afleggen; *dat ken wie nijt ofloopen, den mou've moar mit snik goan.* Zie: *ofrekken*.

ofloopen = **ofrieden** (bedr.) = iemand in een wedstrijd op schaatsen of bij eene harddraverij overwinnen; *n° 3 het n° 4 ofloopen* (bij paarden ook: *ofreden*), *nō mouten n° 3 en no 8 tegen kander loopen* (of ook: *rieden*); Zoo gebruikt men *ofspeulen* (afspelen) bij een wedstrijd op het biljart.

oflullen = afbabbelen; “*Zij hebben weer ’n hijle lap ofluld in de gemijnteroad.*”

oflijnen = afleenen, schertsend voor: afstelen.

ofmissen; zie: *missen*.

ofmoalen; zie: *ofdraien 2*.

ofmuiten; zie: *muiten*.

ofnaien; zie: *ofbraien*.

ofnarsken; zie: *nasken*.

ofnarzen; zie: *nasken*.

ofnasken; zie: *nasken*.

ofnastêrn; zie: *nasken*.

ofnastjen; zie: *nasken*.

ofnemen, voor: vorderen, eischen, voor het verrichten van eenig werk, *hij het mie d’r niks veur ofnomen*, *hij wōl d’r niks veur hebben* = hij wilde er geene belooning voor ontvangen; *hij het mie d’r te veul veur ofnomen* = hij heeft mij (voor die waar, enz.) te veel laten betalen; – *botter ofnemen* = de boter uit de karn nemen als het karnen is afgeloopen. – Ook: het overdragen van een {p.2417} werk van een aannemer aan den lastgever; *’t wark* (het gebouw, de spoorweg, enz.) *is ofnomen* = goedgekeurd, en zooveel als: uit de handen van den aannemer overgenomen, als bewijs dat hij zijne verplichtingen is nagekomen.

oforten, aoforten (*Hoogel.*) = het voeder dat de koeien op den stal verspreid hebben laten liggen bij elkaar zamelen en weer voor den kop brengen. Vóór de knechten naar bed gaan, gaan ze *nog even bie’t goud lans om aof te orten*.

ofpakken, het afnemen van één of meer kaarten door den rechterbuur van den kaartgever en de overblijvende kaarten daarop leggen, een gebruik dat bij het jassen en whisten nooit mag verzuimd worden.

ofparten; zie: *parten*.

ofpegêln, fig. voor: afloopen; “*Kerels dei opstopte vremde vizzen en vogels en goud zain laiten, pegelden ’t land aof.*” Zie: *pegêln*.

ofpennen (klemt. op: *pen*); *ik ken’t nijt ofpennen* = dat schrijfwerk maakt het mij te druk, daarom neem ik een hectograaf; ook: hij dicteert zoo vlug dat ik er niet aan schrijven kan. Zie: *ofrekken*.

ofpennen = afschutten van het water door middel van een dam: *zij hebben dei sloot ofpend*, dat is dus *’n bepende sloot*. Vgl. ’t *Eng.* to pen = tegenhouden, en zie: *pendam*.

ofplökken; ofplukken = ’t met plukken afdoen; (met den klemt. op *plōk*, of: *pluk*); *ik ken’t nijt ofplökken* = het plukken duurt mij te lang, ik zal mijne toevlucht tot schudden nemen. Zie: *ofrekken*.

ofpoesten = afblazen. Zie: *poesten*.

ofpōmpen (klemt. op *pōm*); *wie kennen ’t nijt ofpōmpen* = wij kunnen de pomp niet lens krijgen, het lek (in het schip) is te groot. Zie: *ofrekken*.

ofpotterlijêrn = **oettijken, oettaiken** = **oftrekken** = de beeltenis van iemand maken, portretteeren; ook = fotografeeren.

ofpreeken (klemt. op: *pree*): de vacatures in dien Ring zijn zoo vele, dat de andere predikanten die kerken niet kunnen *ofpreeken*, d.i. niet kunnen rondkomen, de gewone beurten niet {p.2419} kunnen vervullen. Zie: *ofrekken*.

ofpulen; de korst of de huid met de toppen der vingers verwijderen, bv. de roef van eene zweer, het eelt van een eksteroog, de schil van een sinaasappel, de dop van een ei, mits zulks

bij kleine gedeelten plaats heeft. Het woord zal een bijvorm van: afpellen, kunnen heeten. Zie ook: pulen.

ofpunten; zie: ofgronden. (Klemt. op: pun.) Vgl. puntjen.

ofraisd (verl. deelw. van: ofraizen), in: 'k bin ofraisd = ik ben zeer vermoeid ten gevolge der reis. Vgl. verraisd (v. Dale: zich afreizen = zich erg vermoeien, afmatten, door reizen.)

oframmêln (zich) = uitputten, evenals het *Oostfr.* en *Westf.* sik oframmeln = immodice coire.

ofredden; *hij het 'r goud ofred* = hij heeft zich er goed uitgered, hij is er goed afgekomen, 't is nog goed voor hem afgeloopen; *hij het 't leven d'r ofred* = dat ongeluk had hem bijna het leven gekost. Synon. met: ofbrengen 2; zie ald.

ofreden = ofloopen; zie ald.

ofreken = afrekenen, en: afrekening.

ofrekken (klemt. op: rek) = met de hand kunnen bereiken, de arm zoo ver uitstrekken dat men het voorwerp kan aanraken of naar zich toe halen; *op dei trappen ken 'k 't nog nijt berekken* = op die trap staande kan ik nog niet aan den zolder reiken om dien (bv.) te verven; *mien pōlstok ken 't nijt ofrekken* = mijn pols is te kort om over die wijde sloot te springen; *dei plank ken't nijt ofrekken* = is te kort om over dat water te kunnen leggen, zooveel als: reikt niet tot den anderen wal. – Hoewel het woord niet als onscheidbaar is aan te merken wordt het toch bijna uitsluitend in de onbep. wijs gebruikt. Dit is ook op de volgende reeks van werkw. van toepassing. – *Van Dale* zegt: “Men vindt *afreiken* ook vermeld in den zin van: iets (op zekeren stand) bereiken, als in de uitdrukking: ik kan het nauwelijks afreiken, d.i. zoover reiken. Doch die beteekenis is eene Hoogd. opvatting, in ons taalgebruik niet bekend.” Zie art.: afreiken. Van den klemt. spreekt hij niet. Bovenbedoelde werkw. zijn: *ofbakken*, *ofbraien*, *ofdraien*, *ofgooien*, *ofgrabbêln*, *ofgrōnden*, *ofheuren*, *oflichten*, {p.2421} *ofleggen*, *ofloopen*, *ofmoalen*, *ofnaien*, *ofpennen*, *ofplokken* (of: *ofplukken*), *ofpreeken*, *ofpunten*, *ofrieden*, *ofrunnen*, *ofschrieven* = *ofschrijven* (of: *ofschreeuwen*), *ofspaiten* (of: *ofspuiten*), *ofspannen*, *ofspinnen*, *ofstappen*, *ofspringen*, *ofstoan*, *ofswieren*, *ofswoaien*, *ofswemmen*, *ofstroomen*, *ofvoamen*, *ofvreten*, *ofwarken*, *ofzitten*, *ofzijn*.

ofrepêln = **ofrepen** = **ofreupen** = door ravotten, stoeien, klimmen, glijden, enz. afgebruiken van kleederen. Zie: repêln.

ofrepen (*Hoogez.* enz.) = **ofreupen** (*Türlg.*) = wegrooven, wegkapen. Zie ook: ofrepêln.

ofreupen; zie: ofrepêln, en: ofrepen.

ofrieden (klemt. op: of) (= afrijden) = in de hardrijdersbaan overwinnen, zoodat het overwonnen (het *ofreden*) paard van de lijst kan worden geschrap; *Goliath het de Nette ofreden*. Gewoonlijk wordt alleen het deelw. gebruikt. Zie onder art. leden.

ofrieden (klemt. op: rie) = zekeren afstand rijdend afleggen; *van Warfêem over Zoltkamp en zoo wieder deur de Bildstreken noa Harlingen ken we best in ijn dag ofrieden*, zooveel als: met twee paarden kan men die reis best in één dag doen. Zie: ofrekken en: ofloopen.

ofriggêln = door eene houten schutting, *riggel*, omheinen en afsluiten: *Oostfr.* ofricheln. Zie: riggel.

ofrōffêln = afsnauwen. (v. Dale: afroffelen, fig. = hem eene ferme schrobbeering geven wegens gepleegd verzuim of verkeerd gedrag. Zie: rōffêln.

ofrunnen (klemt. op: run); de boodschaplooper *ken 't nijt ofrunnen* = kan zoo hard niet loopen, dat hij (of: zij) 't op tijd gedaan heeft. Zie: ofrekken.

ofsakken; zie: ofzakken 1, ofzakken 2.

ofschaiden = afscheiden, en: afscheiding, nl. in kerkelijke zaken, *hij het zōk ofschaiden* = hij is tot de Christelijk Afscheiden gemeente overgegaan.

ofschammeraiern = verbergen, bedekken, afsluiten, bv. van voor-{p.2423}werpen of vertrekken die men liefst voor het oog van vreemden wil verborgen houden, o.a. door middel van een gordijn.

ofscheuren, **aofscheuren** = iets mede aan verdienen, veelal op min loffelijke wijze.

ofschienen, voor: warmte van zich geven; *de kachel schient oarîg of* = de kachel brandt fel.
ofschilfêrn; het afvallen der opperhuid, bv. bij een negenoog, bij mazelen, roodvonk, enz.
Vgl. v. Dale art. afschilferen.

ofschol = hellend, afhellend, van den bodem gezegd.

ofschoonen, van de lucht = afbuien; *de locht* (of: lucht) *schoont of* = de buien verdwijnen en de lucht wordt helder. (v. Dale: afschoonen = opklaren van het weder.)

ofschreeuwen; zie: ofschrijven.

ofschrieven (= afschrijven); door eene formaliteit verdrijven; bezweren van de koorts; *doe mōst de koors* (of: *koorse*) *ofschrieven loaten* = gij moet door een persoon, die daarvoor de gave bezit, de koorts laten bezweren. Dit geschiedt o.a. door het maken van kerven in een' boom; gewoonlijk is dit zeggen niet gemeend. *Oostfr.* ofschrieven = door een schrift wegtooveren; dat feber ofschrijven = ên de kolle ferdriven. *Holst.* en fieber afschrieven = aan de zoldering (waar de koortslidder zich bevindt), schrijven: Fieber, bleib aus, N.N. ist nicht zu Haus. – Ook met den klemt. op: *schrie*, en dan zooveel als: zoo snel kunnen schrijven; *ik ken't nijt ofschrieven* = ik kan u niet bijhouden, gij moet langzamer dicteeren.

ofschrijven (*Old.*) = **ofschreeuwen** (*Ommel.*), met den klemt. op de 2^e lettergr.; *ik ken't nijt ofschrijven* = ik kan zoo hard niet roepen of schreeuwen dat men het hoort, of: dat men mij verstaat (wanneer men het bv. met een doof mensch te doen heeft); v. Dale: afschreeuwen = zoo hard schreeuwen, dat het geluid op zekeren afstand reikt, op dien afstand gehoord wordt. – Van {p.2425} den klemtoon spreekt hij niet.

ofschunen afschuinen, inzond. schuin maken van een dijk, wal, muurwerk, enz.; ook *Oostfr.*
Vgl. v. Dale art. afschuinen.

ofschuun = afhellend, in 't algemeen. Vgl. ofschol; zie: ofschunen.

ofschijten (= afschieten), voor: afsteken van een vuurwerk, bv. van zwervers: *swarms ofschijten*.

ofslag = afschuring, afkabeling van aangeslijkten grond achter den zeedijk, alsook van de duinen op Rottumeroog. Zie: anslag.

ofslag (onzijd.); vroeger, vóór 188., de overdekte plaats bij de voormalige Kranenpoort, waar de van Zoutkamp aangevoerde visch bij afslag verkocht werd. Zie: visbanken, en: ofsloagen.

ofsleepen; zie: ofstrieken.

ofsleten (verl. deelw. van: *ofslieten*) = gesloopt.

ofslieten = sloopen; *de börg wordt ofslieten*; *zij mōssen dat olle hoes neudig ofslieten*. Vgl. v. Dale: art. slijten.

ofslikken = likken, aflikken. Zie: slikken.

ofsloagen = afslaan. *Zegsw.:* *men mout niks ofsloagen as lankbijnde muggen* = men moet geen geschenk of eenig goed aanbod van de hand wijzen. Woordspeling met de fig.

beteekenis van het woord. – Ook = afschuren, wegspoelen van gronden door stroomingen, bij v. Dale: afslijten, en: afslaan. – En = afgieten; zie: sloagen.

ofslōddêrn = afslonzen, van kleederen, door ze achteloos en slordig te dragen en te behandelen.

ofsmieten; zie: ofsnieden.

ofsnieden, ook: van de kerk **ofsmieten**, of: **ofgooien** = schrappen als lid der Christel.

Afgesch. Kerk; *zij hebben hōm ofsneden* = hij 's van kerk ofsmeten (of: *ofgoid*) omdat hij noa 't Warfemer mart west het.

ofsnuustêrn = doorsnuffelen, doorzoeken. *WVl.* ofsnuisteren.

ofsoabêln = ruw afweren, echter niet zonder geponde redenen: *Zij het hōm ofsoabelt, dat beloof'k joe*. Synon. met: *ofhauen*, en: *ofsnauen*.

ofsoetêrd (verl. deelw. van: *ofsoetêrn*, dat, in dezen zin, weinig {p.2427} voorkomt), zooveel als: door veel waken, vermoeienis, enz., er ongedaan, afgemat en bleek uitzien. Zie: soetêrg.

ofsoetêrn, van kleederen, zooveel als: slordig behandelen, al dragende verslorderen. Vgl. *ofsoeterd*.

ofspaiten; ofspuiten (klemt. op de 2^e lettergr.) = tot een zeker punt spuiten, het water door middel eener spuit tot op zekeren afstand, of tot zekere hoogte brengen.

ofspannen (klemt. op: *span*) = een zekeren afstand door het uitspannen van duim en middelvinger bereiken; *ik ken de lengte van dat potlood nijt ofspannen*. v. Dale: span, spanne, ruimte, die de span eener hand beslaat; afspannen = door het uitspannen der hand meten. Van den klemt. spreekt hij niet. Zie: *ofrekken*.

ofspellen (afspelden) = door het steken van spelden aanduiden welke veranderingen eene naaister in een kleet moet aanbrengen.

ofspeulen = afmaken, vrijmaken, van ontslaan (van iets of iemand); *'k heb mie d'r mit 'n mooi proatje ofspeuld*. Zie: *ofloopen*.

ofspringen (klemt. op: *sprin*); *ik ken't nijt ofspringen* = zoover kan ik niet springen en moet dus op eene andere wijze trachten aan den overkant te komen.

ofspinnen (klemt. op: *spin*); *dat ken ik nijt ofspinnen* = ik kan het niet af, ik heb te veel te spinnen.

ofspuiten; zie: *ofspaiten*.

ofst, ofste = of gij; *zij ijs ofste dat lezen kenst* = beproef eens of gij dat lezen kunt; *ofst 't leuven wilt of nijt* = of gij het gelooven wilt of niet. Staat voor: *of*, en: *doe*, met tusschengevoegde *s*. Vgl. *kenst, wilst, wijst, mōst*, enz.

ofstappen (klemt. op: *stap*); *hij ken't nijt ofstappen* = met één stap kan hij dat punt niet bereiken, niet over dien greppel, waterpoel, enz. stappen, dus moet hij een aanloop nemen om een sprong te doen. Zie: *ofrekken*.

ofstappen, voor: schoonmaken, van de voeten, wanneer men van buiten komt, door te stampen het stof, de sneeuw, enz. van de schoenen of klompen verwijderen; *ie mouten de vouten* {p.2429} *goud ofstappen, d'r ligt 'n mat in de gang*.

ofsteken, van geld = opdokken, schenken; *hij het niks ofstoken* = hij heeft geene fooi gegeven, of: *'k heb niets van hem, bv. van mijn oom gekregen*. *Swaagman: ofsteken* = betalen.

ofsteken = leegdrinken; *hij het zien borrel ofstoken* = hij heeft zijn glas uitgedronken. Synon. met: *oetsteken*.

ofsteken = in zekere richting gaan; *hij is 't 'r op ofstoken* = hij is op weg gegaan, bv. naar den brand; *zij is t'r mooi en wel op ofstoken*, bv. naar de kermis.

ofsteker; zie: *steker*.

ofstellen, in de zegsw.: *oetstellen is ofstellen* = *oetstel is ofstel*. Vooral hoort men het bij hartelijk gemeente uitnoodigingen tot een bezoek, en zooveel als: gij moet er maar spoedig werk van maken, stelt gij het uit dan vrees ik dat het veel te lang duurt. (v. Dale: uitstel is geen afstel = wat uitgesteld is, is daarom nog niet verloren. *Hoofst*: afstel = afschaffing, schorsing.)

ofstellen = **ofzetten** = van zich zetten; *ie mōssen moar zijn of ie dat nijt wat van joe ofstellen kōnnen* = gij moet uw best doen om (bv. die akelige gedachte) van u te zetten.

ofstoan = niet meer over het vuur hangen; *de eerappels hebben al 'n toer ofstoan, zij wor'n stief en kold*. Vgl. *opstoan*.

ofstoan (klemt. op: *stoan*) = blijven staan, wanneer dit met groote moeite gepaard gaat; het schip slingerde zoo geweldig dat de matrozen 't niet konden *ofstoan* = zij moesten zich aan het touwwerk vasthouden; het woei zoo geweldig dat ik 't niet kon *ofstoan* = het niet op de been kon houden. – *“Hei'n weg of woagenpad dei liek lopt mit 't spoor, dei mouje wel verleggen, want as ie an 't mennin bin en de train ridt joe van achtern in, den is t'r gijn peerd dei 't ofstoan ken,”* d.i. dan moeten de paarden wel aan 't hollen gaan; *as de wegen ofschuun bin en glad den kennen 't de peerden zunder iezers nijt ofstoan*. – *ik kōn't nijt ofstoan*, ook

zooveel als: het staan vermoeide mij te veel, omdat (bv.) de rede {p.2431} te lang duurde. – Vgl. v. *Dale*: afstaan (veroud.) (van aanvallen, gevaren, kwellingen, moeilijkheden, enz.) ze ten einde toe standvastig verduren, ze uithouden zonder te bezwijken: de Zwitsers stonden de aanslagen der bondgenooten af.– *Hoofst*: Binnen laaghen vijf vendels, – die twee stormen afstonden, verslaande veel Fransoyzen. (*Ned. Hist.* 606. 19). Zie: ofrekken.

ofstraffen = iemand overwinnen in een' wedstrijd; 'k heb hōm ofstrafft = 'k ben hem de baas geweest. – Ook = bekennen, concumbere.

ofstrieden; zie: strieden.

ofstrieken = **ofsleepen**, voor: opsteken, in den zak steken, van woekerwinst; *hij wil d'r wat ofstrieken* = hij wil er geld aan zien te verkrijgen, ofschoon hij er geene aanspraak op heeft.

ofstroomen (klemt. op: *stroo*); *de ziel ken 't nijt ofstroomen* = de sluis kan het overtollige water niet spoedig genoeg loozen, daarvoor is de toevoer te groot. Zie: ofrekken.

ofstrunen; zie: strunen.

ofstrupen = afstroopen, van het vel van dieren. Ook: tuinboonen en doperwten van de draden ontdoen. Zie: strupen.

ofstruver; zie: afstruiver.

ofstubben = afstoffen; *Oostfr.* ofstübben. Zie: stubben.

ofstuiten (*Stad-Gron.*) = door te stuiten het evenwicht verliezen; *pas op daj' nijt van ledder ofstuiten!*

ofswemmen (klemt. op; *swem*) = een afstand met zwemmen afleggen; *dat ken ik nijt ofswemmen* = zoover kan ik niet zwemmen, daarvoor is het water mij te breed. Zie: ofrekken.

ofswetten = door eene grens afscheiden, bv. door eene heg of sloot, of door paalwerk, enz.

Verkoop van: “De beklemming van een tuin, waarin een fraaie koepel met riant uitzigt; ... benevens een onmiddelijk daaraan gelegen stuk tuin, van het vorige niet afgezwet”, enz.

(*Appinged.* 1874). *MNederl.* beswetten = begrenzen, afperken. (*Verdam*). Zie ook: swetten. {p.2433}

ofswieren; zie: ofswoaïen.

ofswoaïen = **ofswieren** (klemt. op de 2e lettergr.) = zóó rijden dat men de geheele breedte van eene ijsbaan noodig heeft; *dokter Krythe kon 't hijle Beemerdijp ofswoaïen*. Zie: ofrekken.

oftakken, eig. = lager hangen aan een getakt haal of heugel, tegengestelde van: *optakken* = hooger hangen, opschuiven; fig. voor: naar beneden gaan, afdalen; de uitveiler *takt of* bij daalders of dukaten; de koopman *takt of* met den prijs zijner waar. – Ook = zichtbaar zwakker worden, afnemen door ouderdom of ziekte; voor 't eerste ook: *oftoakêln*, eigenlijk zooveel als: als vanzelf onttakelen; *Oostfr.* oftakeln. (Bij v. *Dale*: aftakelen ook = achteruitgaan, in verval komen.)

oftellen (= aftellen). Bij eenige kinderspelen bepaalt men door het opzeggen van een rijmpje, enz. de beurt van spelen; elk krijgt één woord (of één lettergreep); wiens het laatste ten deel valt is ook de laatste naar volgorde. Zoo gaat men voort tot er één overblijft die numero één is. Daarvoor heeft men o.a.: *Toavelbretjerond*, *sikketoarîs as 'n hond*, *Hond sprong in de zee*, *'t Woater spoelde mee*; *If, kif, kaf*, *Doe bist eerst af*. – En: *Ik zel tellen wel dat 't wordt*, *Ik of doe of Pijter Port* (of: *Pot*), *Ijn minuten*, *Tempeltuten*, *Doe bist eerst of*. Zie o.a. ook: ijnemijnemoe, en: toavelbretjerōnd.

ofteppen = plukken, afplukken. Zie: teppen.

oftiggêln = **oftoakêln** = **oftroefêln** = slaan, eene dracht slagen geven, afrossen, aftroeven.

Vgl. *Neders.* *Holst.* tagel, *AS.* taegl, een gevlochten strafwerktuig van riemen of touwen, of alleen: een eind touw om te slaan, en daarvan: tageln, aftageln, dōrtageln.

oftoakêln; zie: oftakken, en: oftiggeln.

oftokken = aftroonen, aftroggelen, zooals kinderen doen door tikken, aanstooten, onophoudelijk aanporren om iets af te geven. *Overijs.* tokken, oftokken = afhalen, aftroonen; *NBrab.* tokken = zachtjes kloppen; *Zeel.* tokken = het stooten der bokken en geiten {p.2435}

met de horens. *Kil.* tocken, tucken = aanraken, aanstooten; *Oostfr.* oftokken = afroonen; *Neders.* tokken = lokken. (Volgens *Weil.* bezigt men *hugen* in Groningen van kinderen die een lekkerbeetje van andere kinderen met vleiende woordjes afvragen. Hierover zie: *hugen*. Zie: *tokken*.)

oftreden (klemt. op *tre*) = door het aantal schreden een afstand of de afmetingen van (bv.) een stuk land te bepalen. *WVl.* ofstappen.

oftrek; de toestel eener hanglamp waarmede zij op en neder kan gelaten worden.

oftrekken = fotografeeren. Zie: *ofpottertijern*, en: *scheuvel*.

oftrouen (aftrouwen), voor: gerechtelijk scheiden van man en vrouw; ook *Dr.*; *zij bin oftroud*; *zij kennen nijt oftrouen*.

ofvallen = tegenvallen, ongunstig of onvoordeel uitvallen; of: uit de hand vallen. “Er is niet zooveel stroo op het land als ’t vorige jaar, doch het schudden zal niet afvallen”, enz. (v. *Dale*: iemand afvallen = hem minder behagen dan waaraan hij vroeger gewoon was, of minder dan hij verwachtte; zijne hoop of zijne verwachting teleurstellen. Ook van zaken.) *Sprw. Dat valt of, zee de hond, dou ’e zag dat de wōrst nijt veur hōm was*. Zie ook: *touvallen*.

ofvallertje, ofvallerke; zie: *touvaller*.

ofvarven; zie: *ofblauen*.

ofvoamen (klemt. op: *voa*), in: *ik ken ’t ofvoamen* = ik kan de uiteinden van het voorwerp met de toppen mijner vingers bereiken als ik de armen zoover mogelijk uitstrek. – Een *voam* (vadem) eigenlijk een lengtemaat van 6 voet; afvademen = hout bij den vadem meten. Gewoonlijk rekt men de lengte van een gewoon man op 6 vt, en dus ook die der armen plus de breedte der borst. Vgl. *omvoamen*, en zie: *ofrekken*.

ofvoarend geschenk = **ofgoand geschenk**, = een jaar huur bij overdracht door den verkooper aan den *eigenaar* te betalen. Zie: *beklemrecht*, en: *geschenk*.

ofvoarende maier = **ofgoande maier**, bezitter en *eigenaar* {p.2437} eener *beklemming*, die zijne landerijen heeft verkocht; met betrekking tot zijn *eigenaar*. (Deze spreekt van: *mien maier*; de *meier* van: *mien ijgender*.) *Old. Landr.* IV, 120, 125, 126: ofvarende Meijer. *Dr. Landr.* (1712) III, 87: afvarende Meyers; 89: afvarende Meyeren. Zie: *ijgender*.

ofvörken = hooi, stroo of korenschooven van den wagen met de vork afsteken, hetzij in de schuur of daarbuiten in hoopen gezet.

ofvörker; iemand die *ofvörkt*; zie: *ofvörken*.

ofvörrêln (afvierendeelen) = bij koeien de verlossing bewerkstelligen door het kalf in stukken te snijden, enz.; *de peerdokter mout ’n kou ofvörrêln*.

ofvouêrn (afvoeren, afvoederen) = het voor ’t laatst op een dag voederen van vee, dat meestal bestaat in het geven van een weinig hooi, vóór men naar bed gaat; *onze volk bin an ’t ofvouêrn*. *Overijs.* ofvooren, *Oostfr.* affooren; *Deensch* fore af = vóór den nacht voeder geven. (v. *Dale*: afvoederen (in de volksspraak veelal samengetrokken tot afvoêren) bw. zw. = ze zooveel voederen als noodig is, ze van het noodige voeder voorzien.)

ofvreten (klemt. op: *vre*); *zij kennen ’t nijt ofvreten*, zegt men wanneer de weide zoo overvloedig is dat de beesten het niet kunnen afgrazen, daardoor veel vertrappen en waardoor er *bossen* blijven staan. Zie ook: *oetbossen*.

ofwegen (zonder enkv.), voor: afleiding, drukte, vooral ook buiten ’s huis; *te veul ofwegen hebben* = zich met velerlei zaken bemoeien die met zijn beroep niets te maken hebben, maar die hem van zijne gewone werkzaamheden aftrekken; *onze snieder het te veul ofwegen, hij het gijn zittend gad; boerenzeuns hebben veul te veul ofwegen met de boerderei om te leeren*. (De ongunstige beteekenis van: zijpad, verkeerde weg, enz. (v. *Dale*) heeft het woord niet.)

ofwinnen = toewenschen, in: iemand *’t neijoar ofwinnen* = hem {p.2439} een gelukkig nieuwjaar toewenschen, hem persoonlijk den nieuwjaarsgroet brengen. Oorspronkelijk zooveel als: het eerst nieuwjaar wenschen en ’t dus van den ander te winnen; vooral kinderen zijn er op uit om in dezen elkander en ook de overige huisgenooten vóór te zijn. (Men zegt: *’k*

heb hōm al zien buusgeld ofwōnnen (klemt. op *of*), en: *'k heb hōm 't neijaar ofwōnnen* (klemt. op: *wōn*).

ofwoatêrn; zie *woatern*.

ofwōlven = een wolvedak afwerken, zooveel als: afwelven. Vgl.: gewelf, met het *Gron. gewölf*, 't *HD. Gewölbe*, en zie v. *Dale* artt. welven, en: afwulven.

ofzakken, ofsakken = afnemen, verminderen, bv. van de koorts, van pijn, van de maan, enz.; *'t is an* (ook: *in*) *'t ofzakken* = er is beterschap te bespeuren; *'t is nogal gau ofzakt* = die hevige pijn is nogal spoedig dragelijk geworden. *Oostfr.* ofsakken = afnemen.

ofzakken, ofsakken = ofglijeden = naar beneden glijden van een kleedingstuk, bv. van kousen, vrouwenrokken, enz.; *de bōksen sakt hōm of, hij mout 'r hulpzeelen an hebben*.

ofzeggen = verzeggen, zich plechtig verbinden iets niet te doen. *Zegsw.:* *ie mouten niks ofzeggen as de neus* (of: *neuze*) *ofbieten*, zooveel als: men mag alleen het onmogelijke verzeggen, niemand weet waar hij toe komen kan. – Ook = afslaan, weigeren; *dat wi 'k nijt ofzeggen* (in 't *Nederl.* verouderd.); een vrijer *ofzeggen* = de aangeknoopte verkeerung van de zijde van het meisje opzeggen, in 't *Nederl.* (volgens v. *Dale*) weinig gebruikelijk. – En = afkondigen, aflezen van den kansel: *doornie het vleden zōndag ofzegd dat 't mit vijrtien doagen nachtmoalsdag was.* (zou zijn).

ofzeien = afnemen; van den room: **ofroomen**. *WestVl.* ofzien. *Maerl.* afsyen, *MNederd.* afsien, afsijen. Zie ook: *zei*.

ofzetsel: takje of loot die men afzet om in den grond wortel te laten schieten; als bv. van den wijnstok en de moerbezie. bij v. *Dale*: aflegger.

ofzetten = vóór den tijd werpen, van koeien en paarden; *onze* {p.2441} *kou het 't kalf ofzet*; ook *Dr. Zie: verteien*. – zich *ofzetten*, zooveel als: bij 't springen of schaatsenrijden de spierbeweging uitvoeren om een' sprong te doen, of om de vaart te versnellen. Ook: drukken bij het loozen van een' wind, enz. Zie ook: *ofstellen*.

ofzichten = met een zeissen of sikkelt afslaan. Met het bijdenkbeeld dat de vrucht (van 't geen men *ofzicht*) niet tot volkomen wasdom komt, maar bv. tot veervoeder zal dienen. “Men laat het zoolang opgroeien tot het eene behoorlijke lengte heeft gekregen, waarna het nog in hetzelfde najaar afgezicht wordt”, enz. Vgl. *zichten*.

ofziegen = vocht door eene teems laten wegvloeien, *Nederl.* afzijken, laten doorzijken; *HD.* abseigen, abseihen.

ofzitten (klemt. op: *zit*); *ik kon 't nijt ofzitten van de takken* = van wege de aambeien kon ik zoolang niet zitten. Zie: *ofrekken*.

ofzoltten; zie: *ofzoltjen*.

ofzoltjen = ofzoltten (afzouten) = een kind op Sint-Nikolaas een papieren zakje met zout op het bord leggen, met of ook zonder eenig suikergoed, als teken dat het niets meer van den *goudhailigman* te wachten heeft, (aan wien hij dan trouwens ook niet meer gelooft.) – v. *Dale*: afzouten (gew. in Friesland en Groningen (van kinderen) ze op 't Sinterklaasfeest met een zakje zout afschepen. (Voor rekening van dat Woordenb. blijft het slot van het art.: In sommige dorpen van Groningerland komen de jongelieden vóór eene bruiloft aan het jonge paar in optocht hunne geschenken brengen en bieden daarbij “de solte koek” aan, een gebak, dat er lekker uitziet, maar oneetbaar is door overmaat van zout. Het is als 't ware een afscheid voor hen, die nu rijp zijn om den huwelijken staat in te gaan.)

of zoo, voor: bijvoorbeeld, om maar iets te noemen; “*hoal den 'n halve kan of zoo*”; “*as men ijs doen t'hoes kwam van 'n* {p.2443} *bouldag of zoo*”. “De een, die een mes bij zich had om er gras of zoo mee te snijden”, enz.” Zal staan voor: of zoo iets, of iets dergelijks, iets van dien aard.

ofzuiten (= afzoeten) – afnemen van den lust tot iets, minder zoet worden op iets. Men zegt bv. van iemand die veel van hazardspel houdt, maar meestal verliest: *'t mōs hōm wel ofzuiten*. Ook van iemand die gaarne helpt maar dikwijls met ondank beloond wordt: *'t zel hōm wel*

ofzuiten = hij zal de aardigheid er wel afkrijgen. Tegengestelde van: *anzuiten* = *zuiten*, of: *hijter* op worden. – In 't *Nederl.* is: afzoeten, verouderd, en te vergelijken met het eveneens veroud. afscherpen = minder scherp worden; afzouten, van: zout; afscherpen, van: scherp. Daarentegen: afkoelen, afkorten, afplatten, enz. rechtstreeks van de werkw.: koelen, korten, platten, enz. Zie v. *Dale* ert. afzoeten.

ofzijn (= afzien) = in de verte zien, veraf zien; *nijt kennen ofzijn* = kortzichtig, bijziende zijn; ook wanneer mist het zien in de verte belet. – Met den klemt. op: *zijn*; zooveel als bij v. *Dale*: afzien = van eene uitgestrektheid in de ruimte, ze tot het einde toe doorzien, van voren tot achteren met de oogen doorloopen: eene beukenlaan die men bijna niet kan afzien. Zie: *ofrekken*.

o ja? = zoo? och kom, is dat waar? Zie: *jâ*.

o jij! tusschenw., bij *Weil* en v. *Dale*: o je! of: o jee!

ōkkerdebōk mit hoaneveeren: zeker kinderspel, behoorende tot de tikspelen. (*Hoogel.*)

oksels; zie: *hoksels*.

ok-stok-blok = *hok-stok-blok*; zie ald.

ol, voor: ou, in: *behold*; *beholn* (ww. en bouw.): *gehohn* (verplicht, gehouden); *gold*, *golden*, *golden regen*, *golden peppêln*; *goldgeld*; *goldgeel*; *goldvis*; *hol'n*; *holder*; *hollin* (houding); {p.2445} *holt*; *holten*; *Holtman* (eigenaam); *holtskool*; *holtveiter*; *inholden*; *inholten*; *kolde* (*kolle*); *kold*; *kollevattên* (koudevatting); *koldvuur*; *molt* (mout); *old*; *oldachtîg*; *oldburgemeester*; *olderling*; *olde*; *older* (ook znw.); *olderdom*; *olderloos*; *olders*; *oldolderling*; *olderwets*; *oldoom*; *olds* (van); *onderhold*; *ontholden*; *onthol'n*; *omthol'n*; *ongezolten*; *opholden*; *ophol'n*; *overhol'n*; *schōlder*; *schōldermantel*; *stadholder*; *stamholder*; *stolt*; *vasthol'n*; *vasthol'nd*; *verhol'n* (ww. en znw.); *verkold*; *verkol'n* (verkouden); *veroldêrn*; *verstolten*; *vollen* (znw. en ww.); *vreihol'n*; *wetholder*; *wetholderschap*; *wold*; *zolt*; *zoltzak*.

ol; **olle** = oude; zeer vertrouwelijk voor: beste vriend, of: beste vriendin; *hou is 't ol?* = (*olle zeun?* of: *olle wicht?*) hoe gaat het met u? en nog inniger: *mien ol* = mijn lieve, mijn beste; ook *Oostfr.*; 't *ol is zijk* = 't oude mensch (ook: ons vriendinnetje) is ziek. Eenigszins minachtend, om eenigen tegenzin of afkeuring uit te drukken: *in dei olle deus* (of: *loa*) *omzuiken*; *in dei olle sloot kroepen*; *gooi dei olle piep doch weg* (want gij moet hoesten van het rooken); *bran dei olle scheuvels doch op* (dan loopt gij geen gevaar armen en beenen te breken), enz. *ol*, of: *olle arbaiders*, voor: daglooners, zonder dat zij juist oud zijn; *ol*, of: *olle vroulu*, voor: alle bejaarde getrouwde vrouwen, weduwen en oude vrijsters. Zeggen knechten en meiden van: *ol boer*, dan is dit een bewijs van goede verstandhouding; in het tegenovergestelde geval zal men spreken van *d'ol kerel* of nog andere min liefelijke benamingen gebruiken. Zie ook: *olle*.

ol bal, of: **ol veter**, in: *dat mōg 'n ol bal!* of: *dat mōg 'n ol veter!* = dat mocht wat! dat lijkt er niet naar! enz.; dat is ver mis, gij vergist u deerlijk.

ol beer = secreetmest. Zie: *masterbatje*.

old = oud, voor: vervelend, in: *da's ja 'n old gedounte*, *gezoanîk*, getjauel, geloop, geregen, enz. als zoo iets bij herhaling plaats heeft of lang duurt en erg verveelt; ook *Oostfr.* Laten jonge menschen zich met eenige minachting uit over het werk van oude lieden dan wordt hun wel toegevoegd: *dei nijt old wor'n wil mout zōk jōng ophangen*. – Vgl. hiermede: dat is de oude deun, of: het oude liedje. – *HD.* alt, *Eng.* old, *Friesch* ald, old, eld, ould, jeld, *Noordfr.* uld, ul, al, *AS.* eald, *OSaks.* ald, *OSaks.* ald, *OHD.* alt. *Goth.* altheis = oud. Zie ook: *mal*.

Oldamster spul, **Oldamster spil**, in geschrifte *Oldamster gebouw* = een boerenhoeve van Oldampster bouworde, eene boerenwoning {p.2447} (*boerenploats*, *boerenploatse*) zooals die vroeger algemeen en nu ook nog meest in het *Oldampt*, het *Goorecht* en de *Veenkoloniën* worden aangetroffen. Te Huizinge aan te besteden (1877): "Het afbreken van het oude en het

wederopbouwen van eene nieuwe landbouwerswoning met schuur of zoogenaamd Oldambster gebouw.” Zie: *Oldampt*, en: *doodkist*.

Oldampt (met den klemt. op: *ampt*, waarvan de *p* niet gehoord wordt). Dit deel der provincie werd van ouds onderscheiden in *Klei-Oldampt* (ook: *Klein-Oldampt*), en *Wold-Oldampt* (of: Groot-Oldampt). Het eerste bestond uit: Groot-Termunten en Klein-Termunten, Borgsweer, Woldendorp, Wagenborgen, de Swaag, met de nieuwe dorpen Nieuw-Scheemda, en Nieuwolde; het laatste uit: Midwolde, als hoofdplaats, Oostwolde, West- en Oost-Finsterwolde ('t laatste is geheel weggespoeld, Scheemda, Eexta, de Meeden, Noordbroek, Zuidbroek, en de later op de ontgonnen veengronden verrezen dorpen Muntendam, Veendam, Wildervank en Oude-Pekela. Hoewel oorspronkelijk tot Reiderland behorende, werden toch later tot het Oldampt gerekend: Westerlee, Winschoten, de Beerta en Nieuw-Beerta. Dr. G. Acker Stratingh, *Aloude Staat* II, bl. 135 e.v.

olden, ollen, ol'n, olders, ollers = ouders, *Dr.* ollen, *Oostfr.* olden, *Noordfr.* ullen, oalern. Zie ook: *ollen*.

old en jōnk = ouden en jongen; ook *Dr.*

older (= ouder, vergr. trap van: oud), voor: leeftijd, ouderdom; 't *older hebben* = (daarvoor) oud genoeg zijn, bv. om te kunnen houwen; 'n *vōrreljoars in 't older schelen* = een vierendeeljaars in ouderdom verschillen), *zij is van dei heur older* (= *dei baiden bin evenolders*) = zijn van gelijken leeftijd. *zoo 'n older zōl 'k nijt begeeren* = zoo oud wenschte ik niet te worden; *noa zien older is hij nijt vōrēlk* = niet voordeelig. Ook de ouden zeiden reeds: ouder, voor: ouderdom. – Voor: verder gevorderden leeftijd, bv.: 't *wordt op* {p.2449} 't *older nijt beter* = de ouderdom komt met gebreken; 't *verstand kōmt mit 't older* = het verstand komt met de jaren; 't *zel op 't older wel betērn* = die kwaal zal op lateren leeftijd wel verdwijnen. – Ook voor: ouders, of: moeder of vader alleen; *dat ken 'n older nijt velen*; 'n *older het voak 'n bult verdrijt van zien kinder*. *Sprw.* *Al is 't older nog zoo arm, hij dekt doch warm*; ook *Dr.* – *Ïn older ken beter tien kinder grootbrengen as tien kinder ïjn older onderhollen*, (ook *Oostfr.*), bij Beets: Eer brengt een arme vader met vreugd zes kinderen groot, Dan dat zes rijke kinderen hem koestren in den nood. *Luther*: Ein Vater, wie das Sprichwort lautet, kann wohl zehen Kinder ernähren, aber zehen Kinder können nicht einen Vater ernähren. – *Kil.* ouder, enkv. van: ouders; ook = ouderdom, eveneens in *NBrab.* – *Mecklenb.* oller, *HD.* Alter, *Zw.* älter = leeftijd.

olderman = het hoofd eener *gilde* of *kluft* (= wijk, buurt, en daarom te *Hoogezand* = *wijkmeester*), die nevens zich heeft een *jongerman*, als adjunct. (Ook deze woorden zullen welhaast tot de verouderde behooren). Ook Voorzitter van het BarbiersCompact, te Groningen, (1867). – “Namens alle leden: *D. Bingman*, Olderman.” – De Friesche steden hadden voorheen haren *aulderman*; de leden van den gemeenteraad van Londen heeten *aldermen*; in Denemarken wordt het hoofd van eene vennootschap *alderman* genoemd. *Oostfr.* olderman, *Neders.* olderman, meerv. olderlüde = de oudsten eener vereeniging van kooplieden of van eene sociëteit; *Zw.* älderman = oudste van het geld. (Zie *Gr. Wbk.* art. olderman). “Alderman, in het *OS.* aeldoman (oudste), noemde men bij de Angelsaksen de voorzitter van genootschappen en in het bijzonder de hoogste ambtenaren der graafschappen (shires), en de oudsten (senatoren) des Rijks, die in de volksvergaderingen hunne stem uitbragten. Thans dragen in Engeland en hier en daar in de Ver- {p.2451} eenigde Staten de leden van den stedelijken raad den naam van *alderman*. Ook in ons land wordt op sommige plaatsen het hoofd van eene kluft of gild *alderman* genaamd.” (*A. W. Prins Encycl.*)

olderman (*Stad-Gron*), voor: eene heel dikke rat. Vgl. *oldvoader*.

olders; zie: *olden*.

olderwerelds = **oldwerelds** = ouderwetsch, aan het oude gehecht.

olderwets = ouderwetsch, met de beteekenis van: groot, geducht, streng, buitengewoon, enz.; *hij kreeg 'n olderwets pak sloag*; *hij het 'n olderwetse swel an de arm*; *in 1893 har wie 'n*

olderwetse zömer (een zeer warmen en schoonen zomer); *de winter van 29 op 30 was 'n olderwetse* (was zeer streng); *dou vroor 't olderwets*; *wie kregen 'n olderwetse hoagelbui op de kop*; *doar zit nog 'n olderwets stök stijn in de grond*.

oldgeboortje; zegt men van een kind dat zeer klein en schraal is naar zijne jaren; ook: wanneer het er veel ouder uitziet dan het is.

oldiek (klemt. op: *diek*); eene buurtschap onder Warfum, meestal armoedige woningen, op of aan den *Ouden dijk* gebouwd. Men zegt hier: *in d'Oldiek wonen*, en hetzelfde geldt voor: *Aanster*, of *Andelster Oldiek*, buurt van het dorp Andel.

oldik; zie: *dik*.

oldkroams; *zij is vijftien doag oldkroams* = veertien dagen zijn sedert hare bevalling verlopen; *dou zij achtdoag oldkroams was lijp ze al weer over deel*.

oldmoods (*Westerkw.*, enz.) = ouderwetsch, *HD.* altmodisch.

old peerd = oud paard, in de *zegsw.*: *'n old peerd van stal kriegen* = eene oude preek voor den dag halen en op nieuw uitspreken; ook *Dr.*; *onze doornie het 'n hijl bult olle peerden op stal*.

olds, oldsk, olsk (oudsch); *d'r olds oetkieken* = er ouder uitzien {p.2453} dan de jaren meebrengen = *'n old gezicht hebben*; *oldske* of *oldsche*, *olsche botter* = boter door ouderdom bitter smakend; *de melk is olsk* zegt men als zij is van den vorigen dag, wanneer dus de versche, aangename smaak er af is. *Oostfr.* *olsk ûtsên*, alsook: *olske botter*.

oldsen = de erge verbast. *olgsen* (bijna uitsluitend met den 3e pers. enkv.); zij (ook: hij) *oldst* = zij begint er oudachtig uit te zien, zij begint zichtbaar te verouderen; "*jie konnen an hom zain dat hai ien leste tied olgste, zoo leed he.*"

oldsk; zie: *olds*.

oldst = oudst. *Zegsw.* *de oldste brijven hebben* = de meeste aanspraak hebben om bevoorrecht te worden, bv. met een postje; *Oostfr.*: de hed de olste brefe.

oldvoader (oudvader), voor: een baas, een groote, een schepsel dat door zijn betrekkelijk langen leeftijd buitengewoon groot is geworden. Vooral wordt het van ratten en muizen en van kleiner ongedierte gezegd. Zie ook: *olderman 2*.

oldvoel, oldvoeld (letterlijk: oudvuil, oudvuild), zooveel als: loos, slim, listig, gevat, zonder juist gemeen te zijn. Ook = vroeg zelfstandig, vroeg rijp; hij (de jongen) *is oldvoel* = hij begrijpt er meer van dan gij denkt. *Oostfr.* *oldfûl*, 't *HD.* *altklug* = sluw, slim; *Holst.* *oldklook* = scherpzinnig, schrande, leerzaam. Vgl. *voel*.

oldvoeld; zie: *oldvoel*.

oldwerelds; zie: *olderwerelds*.

olders; zie: *olden*.

ölfern; zie: *hölfern*.

olje (*Ommel.*) = oudje, van kleine dingen gezegd; *da's al 'n olje* = een oud mesje, schartje, enz.

olheer (klemt. op: *heer* = oude heer), voor: vader; *hou is 't mit de olheer?* = hoe gaat het uw vader? (zonder dat hij oud behoeft te zijn); {p.2455} *olheer*, of: *d'olheer is in stad*; *'k zel mien olheer vroagen*. Zoo ook, maar minder gewoon: *olle vrou*, voor: moeder.

olknecht (klemt. op: *knecht*); zie: *olle*.

ollands, Trip! Deze, in de Veenkoloniën spreekwoordelijk geworden uitdrukking zou aldus ontstaan zijn: Mr. A. Trip, tot 18.. Kantonrechter te Zuidbroek, maakte op de landbouwvergaderingen bij voorkeur gebruik van Latijnsche woorden, wat weinig in den smaak der leden viel, weshalve hij wel eens door den voorzitter in de rede werd gevallen door hem op zijn Veendamers toe te roepen: *ollands, Trip!* zooveel als eene vermaning om zich in goed Nederlandsch uit te drukken. (Dit herinnert ons aan het voorstel van den heer J.H. Romeling, in eene vergadering der Provinciale Staten van Groningen (1849), om bij de

beraadslagingen en het opmaken der verslagen zich uitsluitend van de Nederlandsche taal te bedienen.)

olle = oude; *d'olle knecht, d'olknecht = d'olle = d'olle boas* = de duivel; *Dr. olle knecht, Hamb. oole knecht; 't olle volk* = de Joden; *'t olle bouk, 't ol bouk* = de Bijbel, inzonderheid het O. Testament; *'t olle wief* (= *'t beuze wief*, ofschoon min algemeen) = *onze vroedvrouw, de vroedvrouw; olle steun = olle jōng = olle buit*, zeer vertrouwelijk bij 't aanspreken; eveneens: *ol wicht*, voor meisjes of vrouwen; als liefkoozingswoordje, bv. ook van jonggetrouwen: *hou is 't mien olle?* (In *Holst.* zeggen jongeren het tegen ouderen.); “*omstel huift ook nijt, ol!*”; “*wat hest 'n kleur, ol!*” *wat zee 't olle? verlangt 't olle ook noa hoes? 't olwicht* = mijne vrouw, of ook: die oude vrijster, enz.; *vōrt ol!* en: *ho ol!* zegt men tegen en paard. *Zegsw.:* *doar is olle jan en jōnge jan* = daar zijn ouden en jongen, ook: oude en nieuwe voorwerpen bij- of dooreen. *Sprw. Olle bōkken hebben stieve horens* = oude mensen staan gewoonlijk stijf op hun steek, zijn vaak stijfkoppig; ook *Limb. Munster Düren.* – *'n Olle bok*, ook: {p.2457} *'n Old schoap lust nog wel 'n gruun bladje*, zooveel als bij *Harreb.:* Het doet den os toch altijd nog goed als hij naast het koetje op den stal staat; *ZLimb.* 't Is nog gee zoe'n oat gitje, of 't hat gêêr nog ee gruun bleêdje. Zie ook: ol.

olle boas; zie: olle.

olle bouk; zie: olle.

olle gelen; eene aardappelsdoort. Zie: elfringen.

olle grijden; zie: grijde.

olle hounder (= oude hoenders), voor: huishouding, het samenwonen van oude, ongetrouwde dames.

olle knecht; zie: olle.

Olle Mai (= oude Mei) = 12 Mei, oude stijl.

ollen = ouders, en staat voor: ouden; *de ollen leven nog* = zijne, (of: hare) ouders leven nog, zooveel als: hij bezit eigenlijk nog niets, hij kan nog niet over eigen kapitaal beschikken. *Sprw. As de jongen bin groot den mouten d' ollen moar dood*, eigenlijk zooveel als: als de kinderen groot zijn zouden zij liefst zien dat de ouders plaats voor hen maakten. Vooral met betrekking tot den boerenstand, dus een nijdig boerenspreekwoord.

olle plunnen; zie: plunnen.

olle rogge; zie: ol rog, en: masterbatje.

ollêrs; Zie: olden.

olle vrou, of: **olle vrou**; zie: olheer.

olle wief (*Ommel.*) = **beuze wief** (*Vredewold*), bij *Steenwinkel: het booze wif* = vroedvrouw. Zie ook: olle.

olle wieven; zie: olwieven.

olle wrok, of: **olle vrok**, voor: verouderde kwaal, bv. door koudevatting, verstoppingen, enz.; ook zelfs voor: oude laag, van verf, als het voorwerp opnieuw zal geverfd worden; *de olle wrok mout 'r eerst oet* (of: *of*) = het lichaam (of: {p.2459} het voorwerp moet eerst gezuiverd worden. (De uitspraak beantwoordt meer aan: *vrok*, zooals in alle woorden, waarin de *w.* door *r* gevolgd wordt.)

ollozie; zie: allozie.

ollú = oude lui, oude lieden, in 't algemeen, en = ouders, in 't bijzonder; *hou is 't mit joen ollú? bin joen ollú hier ook? d'ollú goan van plaats of, de kinder blieven d'r wonen.*

olmens (klemt. op: *mens* = oud mensch), voor: de moeder, of: de grootmoeder, in 't algemeen: *'t olmens* = de oude vrouw; *hou is 't mit joen olmens?* of: *hou is 't mit 't olmens? mien olmens is nijt goud vlug*. Ook bij 't aanspreken op vertrouwelijken toon: *olmens, ie mouten joe wat woaren!* = moedertje (enz.), gij moet u voor de koude in acht nemen! “*Jolk Slijter is mien volle oom, Van mien olmensch heur kaande; Zien dochter is mien niggie dus, Zien vrou van zuls mien taande.*”

oln; zie: *olden*.

oln-koln, in: zitten wachten, praten, enz. *van oln tot koln* = – tot *vervelens tou*, zóó, dat men zich verveelt, er geen eind aan schijnt te komen. Zal letterlijk zijn: van olden tot kolden = van oud tot koud = dood.

ol oote, voor: zeer oude vrouw uit den geringen stand. Zie: *ootje*, en: *oote*.

ol rog; **olle rogge** = beer, drek, secreetmest.

ol schiet (oude schijt), voor: oude plunje, en: nietswaardig huisraad, enz.; *was 'n hijl bult van dat ol schiet op bouldag*.

olsk; zie: *olds*.

ol veter; zie: *ol bal*.

olwicht (klemt. op: *wicht*), zeer vertrouwelijk tegen een meisje: *hou is 't olwicht, hestoe nog gijn vreier?* Zie ook: *olle*.

olwievekrant (oudewijvenkrant), zooveel als in de dagbladen {p.2461} de rubriek: geboorte-, huwelijks-, en: sterfberichten, wat dan ook 't *olwievenijs* heet. Vrouwen zeggen: *in d'olwievekrant stait gijn ijn bekende, 't olwievenijs heb ik lezen*.

olwieven (oude wijven), zonder enk.; gebak van grof roggemeel en stroop, dat voor St. Maarten, St. Nikolaas en Nieuwjaar, ook door onze gewone broodbakkers, wordt gebakken, en zooveel als: oudewijven-koek. *Dr.* oldewieven = grove pepernoten; *Oostfr.* ollewiefen. (Dit gebak wordt bij het gewicht verkocht.)

olwievenijs (oudewijven-nieuws), eigenlijk: nieuws waarin vooral oude vrouwen belang stellen. Zie: *olwievekrant*.

olwievetoonen; schimpende benaming van het boerenfolk voor: *walse boonen* = groote boonen, als spijs.

ol zörg, voor: oude, zorgdragende moeder, huishoudster, enz.. bejaarde of oude vrouw die eene huishouding met de uiterste zorg bestuurt. – Ook voor: leuningstoel, bij *v. Dale*: zorg, leuningstoel, zorgstoel.

Ōlze = Ulsda, buurt aan de Westerw. A: *hij woont op de Ōlze*.

ōm, als verkorting, in: de tuin, de akker, het land is *ōm*, d.i. omgespit, of: omgeploegd. Zegt men bij 't kruisjassen (en schaken = ruilen, 't zelfde stuk nemen) *om*, dan beteekent dit zooveel als: 73 om 73 punten, dus: elk 73 punten of evenveel. – Zooveel als: tegen, in: *honderd om ijn* = honderd kansen tegen één = de kans is uiterst gering, of omgekeerd; dat voorwerp *kragt'r wat om* = lijdt er zeer door; ook: de herstelling er van kost vrij wat; *hij kragt'r wat om* = men haalt hem over den hekel. – In samenvoeging met werkw. geeft het eene voortdurende handeling te kennen, bv.: in iets *ompoazen, omloopen, omtrappen, omgrijmen; omleutern, ompolsen*, enz. Dit *om* wordt te Groningen meestal *omme*. Zie ook: *omloopen*, en: *oomeluuut*.

ōm = terug: *'k heb 't weer mit om nomen* = weer mede teruggenomen. Hier dus: *weerom nemen* = terugnemen, niet weer {p.2463} omnemen, en door de scheiding van: weerom, ontstaan.

om = voor; *'t komt op 't land nooit om* = wordt ten platten lande niet aangetroffen, daar ziet men zulks niet; *dat kwam bie ons in hoes nijt om* = die weelde kenden wij thuis niet.

om, in: *bie mie om* = in gezelschap van, omringd door, bij mij (in de kamer of in de keuken); *'k mag de kinder nijt geeren bie mie om hebben; de maid is altied bie mie om*.

om-an, in: *niks om of an hebben* = *niks om en an hebben* = bijna niets om 't lijf of aan de voeten hebben, ontzettend haveloos gekleed zijn, bijna naakt loopen; *Oostfr.* niks um un an hebben; *alles om en an hangen* = alles voor opschik besteden; alleen van vrouwen gezegd.

omarbaiden = omwerken, op nieuw kneden, enz. van boter waarmede een vat of een pot gevuld is; *dei botterpot mout omarbaid wor 'n*.

ombakkêln; zie: *bakkêln*.

omballen; zie: *ombalgen*.

ombalgen = **omballen** (omballing) = eene onnutte rommelzoo, bv. afval van veevoeder, afbraak die niet meer gebruikt kan worden, alles wat ergens wordt heen geworpen of verbrand; *roet en ombalgen* = onkruid, enz., alles wat men uit den tuin of van het veld als ballast verwijderd; *Dr.* umzwenning. *Friesch* omballingen = kleinigheden, kleinere stukken, die om iets, dat aanmerkelijk grooter is, henen liggen, vooral ook in eenen schotel. – v. *Dale*: omballing, gemeenzame uitdrukking, vooral in Friesland en Groningen gewoon, maar ook in Holland gebruikelijk, oorspronkelijk de benaming van alles wat tot het inpakken van koopwaren gediend had (matten, linnen, papier, touw, enz.) en dat bij het uitpakken als onnutte rommel ter zijde wordt gelegd. Zie verder aldaar bl. 942, alsook 't *Groot Woordenb.* art.: omballing.

om-bie, in: *om en bie* = *ombie* = zeer nabijkomend, als 't een tijd betreft; 't *is om en bie elf uur* = 't zal omstreeks elf uur zijn. *Overijs.* om ende bij, *Zeel.* omme de bi = omtrent, omstreeks; *Oostfr.* umbi = bijna; nabij. Vgl. *antou*.

ombloodjen = ombladeren; 'k *heb wat in dat bouk ombloodjed*. Zie: *jen*.

omboeren. Behalve de gewone beteekenis (zie v. *Dale* o.h.w.) ook {p.2465} zooveel als: de kaarten één voor één op de rij af ronddeelen; die het eerst een boer krijgt is kaartgever. Dit, ingeval men reeds vooraf overeengekomen is, wie maats zullen zijn.

ombollen = **omvallen** = **omliggen goan** = **zien woord opeten** = **zien stikken optrekken** = 't **gad omgooien** = **ien leerzen schieten**, voor: veranderen van besluit, zijn woord niet houden, eene andere partij kiezen; steeds met ongunstige beteekenis. v. *Dale*: ombollen = zijn woord eten. "Het woord (*ombollen*) is niet algemeen in gebruik, meest in gewestelijke spraak, maar zeer eigenaardig en bruikbaar als synoniem van *omdraaien* in de gemeenzame spreektaal." (*Gr. Wbk.* art. ombollen.)

ombōmmedijêrn (ombombardeeren), voor: veel gedruisch maken, schelden, vloeken, enz.; *in 't hoës ombōmmedijêrn* = in huis rondloopen te razen, tieren, stommelen met stoelen, klapperen met deuren, enz.

ombooren = omboorden, er een boordsel om maken. Zie *boor 1*.

ombouen (= ombouen) = omploegen van eene vrucht die niet aan de verwachting kan beantwoorden en dan het land op nieuw bezaaien; ook *NBrab.* Vgl. v. *Dale* art. ombouwen.

ombuten = ruilen; *weer ombuten* (= 't *weerom down*) = het verruilde weer inruilen en zoo den ruil ongedaan maken. *Overijs.* ummebuten, *Oostfr.* umbüten. Zie: *büten*, en: *kuutjebuten*.

omda'k = **umda'k** (*Westerw.*) = omdat ik. Zie: *da'k*.

omdaw we, **omdàwe** = omdat wij. Zie ook: *dàwe*, *dawwe*.

omdeel (klemt. op: *deel*); zie: *omdel*.

om de kop wieken = **om kop wieken** = schoonmaken van voorwerpen, bv. meubels als ter loops van buiten reinigen, ter onderscheiding van: ze ter dege poetsen, wrijven of schuren.

omdel (klemt. op: *del*) = **omdeel** (*Old. Westerw.*) = **omdoal** = naar omlaag, naar beneden. Zie: *del*.

omdenken, voor: nadenken in betrekking tot personen; hij {p.2467} (of: zij) *het niks gijn omdenken* = hij denkt niet om een ander, stoort zich uit achteloosheid of onverschilligheid niet aan de wenschen of belangen van anderen; "ie hebben altied omdenken om 'n arm mens." Vgl. *achterdocht*.

ōmdeupen = een anderen naam geven, herdoopen; *de Spinhoesstroate is omdeupt, hij hijt nō Zoutstraat*. Daar *om* altoos dezelfde uitspraak behoudt, kan het teeken gevoeglijk hier en in de volgende woorden wegblijven.

ōmdoal (klemt. op: *doal*); zie: *omdel*.

ōmdoch,=; zie: *ōmmeldoch*.

ōmdochn't (om toch niet); zie: *ōmmeldoch*.

ōmdoun; zie: *ōmbuten*, en: *doun*.

ōmdreutêln = talmend rondloopen, Zie: *dreutêln*.

ōmdrift = ploeggang, omloop of omgang van den ploeg op een stukland, heen en terug, in *Langewold ōmtocht*.

ōmendōm (om end'om), bijw. uitdrukking voor: onafgebroken; *'t het den 25 Juni 1882 ōmendōm twei etmaal dunderd en weerlicht (Warfum)*. Kil. om ende om, om en om, rondom. (*Groot Wbk.*: om en om = bij afwisseling, beurt om beurt, om den anderen. De thans gewone opvatting: – *om end om, om end'om, ommendom*, ommenton (in *MNederl.* omme ende omme), in de beteek. van: aan alle kanten, overal; en die van: geheel en al, door en door, als ziende op eene handeling, die een voorwerp aan alle kanten bewerkt; thans verouderd.) *WVl.* omendōm, overal

ōmgang = **ōmgang**, voor: collecte langs de huizen; *zij hebben 'n omgang veur hōm doan* = men heeft gelden ten zijnen behoefte ingezameld; ook *Dr.* Zooveel als: het rondgaan, naar de rij af gaan in zekeren kring met een zeker doel.

ōmgang = omvang, de omtrek van een voorwerp, enz.; van eene vrouw die zeer dik is of zeer vele rokken draagt, zegt men: *'t is 'n hijle*, of: *'n groote omgang*; ook *Holst.* en vooral van drachtig vee gezegd. – Oudt. omgang = omvang, uitgestrektheid. Vgl. *ōmslag*.

omgedijl = het omdeelen, ronddeelen, nl. wanneer men zulks vervelend vindt; *dat omgedijl is mie niks weerd, elk mout moar ofkriegen*. Zoo ook bv. met: *omgesten, omgeloop, noagevraag, oet- en ingeloop*, enz.

ōmgeven (wederk.) = overgaan tot eene andere gezindte; ook *Dr.* {p.2469}

ōmgoan = heerschen, van eene besmettelijke ziekte; *de messels goan doar om* = daar heerschen de mazelen.

ōm gaon; *'t zel d'r om goan* = het zal een heete strijd worden; *'t gait'r om* = de wedstrijd is aan den gang, of, in 't algemeen: wij (of: zij) zijn er reeds mee bezig; ook: men kan het er buiten stellen (= *'t ken d'r boeten*); dus: om = zonder. – *om goan*, verkorting van: ('t zal om) den prijs gaan.

ōmgōbbêln (omspoelen); *doar mōs 'k mit ien mōnd omgōbbêln* = daarmee moest ik den mond spoelen.

ōm Godswil iets doen = zonder belooning, om niet iets verrichten. *Dr. Landr.* (1712) II, 74: die om Godts wille pleit = voor niet, (v. *Dale*: om Godswil = uit liefde tot God.)

ōmgooien = afslijten van een gebouw, sloopen om er nieuw voor in plaats te zetten.

ōmhanden; in 't geheel geen, of: weinig geld *om handen hebben* = niet veel kasgeld hebben, ook: niet veel geld voor dagelijksche uitgaven in handen hebben; *zij het nooit gijn geld om handen* = zij kan niet over het geld beschikken dat zij voor de huishouding noodig heeft, zij moet dus telkens vragen of het benodigde borgen.

ōmhanden, ōmhandjen (klemt. op: *om*) = beurtelings met de rechter- en linkerhand dragen; ook aldus wanneer een voorwerp door twee personen gedragen wordt; *zij mouten alle tree of wat ōmhanden, zoo swoar is dei kōffer; ze we ijs omhandjen?*

ōmhandjen; zie: *ōmhanden*.

ōmhann'; zie: *ōm hans*.

ōm hans, ōmhann' hebben, voor: bij de hand, te doen hebben, bezig zijn; *wat hest nō om hans?* = wat voert gij nu uit, waarmee houdt gij u nu onledig? *wat om hans hebben* = niet stil leven, eenig beroep uitoefenen, wat land in gebruik hebben, vetweiden, enz.; *'t weer wil wat om hans hebben*, zegt men in den herfst en des winters, wanneer het stormt {p.2471} of hagelt, of sneeuwt, enz (v. *Dale*: iets om handen hebben = er mede bezig, er aan doende zijn.)

ōmhelpen, in: *ze 'k joe de douk omhelpen?* = zal ik u behulpzaam zijn in het omdoen van den doek? In 't *Nederl.* veroud. Vgl. aanhelpen.

ōmheuren naar iemand of iets = een gelegenheidsonderzoek doen; *noa 'n maid omheuren* (of -heuren = *'n maid opheuren*) = eene dienstmeid opsporen; *zij het'r noa omheurd* (of: -noa heurd). *Oostfr.* dâr kanst du dî wol 'n mâl na umhören (- het onderzoeken); *Neders.* sik umhören = onderzoek doen.

ōmhoaken; zie: *hoaken*.

ōmhōkkefotten met een kind, zooveel als: er mede in de weer zijn, het dragen, wiegelen, wiegen, al het mogelijke doen om een zuigeling tot bedaren of in slaap te brengen, waartoe ook het hossebossen behoort. *Oostfr.* hukkeforssen, hukkefossen (= hossebossen), volgens *ten Doornk.* ontstaan uit den uitroep: hukkel fors = schommel hard.

ōmhollen = zich bezig houden met zuigelingen, kleine kinderen oppassen en verzorgen; “’s Nachts d’r mit omhollen, ’s mörgens de lutjesten d’r oetbrengen en den nao ’t wark.” Zie ook: *omkrenge*.

ōmhooghiezen = omhooghijschen. Zie: *hiezen*.

ōmjoagen = omrijden, langs een omweg rijden. – Ook: omploegen, bv. van weideland, of van eene slechte vrucht. *Oostfr.* umjagen = omploegen.

ōmkarve; zie: *ōmstōk*.

ōmke; zie: *oom*.

omkeeren = bedanken, voor meer koffie of thee, door het kopje in het schoteltje om te keeren of op zij te leggen; ’t laatste is alleen bij meer fatsoenlijke menschen in gebruik. “*Meuke neugt den de ijne, den de ander, man in ’t lest kan ze nich {p.2473} meer kwiet worren; ik har mien achtste kopken koffiën en keerde vuur de vijfde maal um.*” (*Onstwedde.*) – (v. Dale: zijn kopje omkeeren, eig. het kopje onderstboven keeren, zooals men vroeger placht te doen ten teeken dat men voor meer – thee, koffie, enz. – bedankt; thans, hoezeer het gebruik niet meer in zwang is, nog als zegswijze overgebleven in den zin van: bedanken voor meer, t.w. aan de thee- of koffietafel.) Zie: *opzetten*, en: *nuiigelkopke*.

ōmklōkkêrn; zie: *klōkkern*.

ōmkōddêln; zie: *korrêln*.

ōmkōldêrn; zie: *kōldêrn*. *HD.* umkollern = omtuimelen.

ōmkomen; voor: rondkomen, in de zegsw.: *as ’t òmkōmt is kinderbeurt*, zooveel als: kinderen behooren hunne beurt af te wachten. Eigenlijk wil het zeggen: als ’t rondgekomen is en er dan nog iets overblijft krijgen kinderen ook wat. – *om*, hier = rond, als in: omloopen, ombrengen, omgeven, enz. – ergens *ien òmkomen* = grooten overvloed van iets hebben, in slechten en goeden zin. Zie ook: *verkomen*.

ōmkōntjen; zie: *kōntjen*.

ōmkōrrêln; zie: *kōrrêln*.

ōmkrenge = **ōmhollen** = omdraaien met een rijtuig, omkeeren en den zelfden weg terug rijden. Van: *krenge* = ter zijde wijken, uitwijken met een rijtuig; ook *Oostfr.* Eigenlijk zooveel als: een kring beschrijven.

ōmkriegen (om krijgen), voor: ompspitten of omploegen; *ik ken* (den tuin of het stuk land) *van doag omkriegen* = het spitten of ploegen ten einde brengen; – *hij krigt ’r wat om* (of: *wat langs, wat van langs, lans*) = in dat gezelschap wordt veel kwaad van hem gesproken. Van dingen gezegd zooveel als: de herstelling van dat voorwerp valt niet mee, daaraan moet vrij wat {p.2475} te koste gelegd worden; *de tōrfbult krigt ’r wat òm* = er wordt hard gestookt; *de wienvlesse krigt ’r wat òm* = de wijnkelder heeft het hard te verantwoorden.

ōmkrimpen; zie: *krimpen*.

ōmkroepen (omkruipen) = in eene beperkte ruimte, zonder behoorlijk licht, of wel geheel in ’t donker, samenzijn; “’t is bie ’n boer zoo gevoarelk, omdat de dijnstboden doar altied onder ’n kander omkroepen mouten en heur boer en vrouw zuk niks om heur bekōmmern.”

ōmkrōllen = **opkrōllen** = **opsloagen** (opslaan), in: *de bōksen* (of: *bōksem*) *ōmkrōllen* = het onderste van de broekspijpen dubbel vouwen, er eene losse plooi (of: plooiën) in leggen om het bespatten van de broek te voorkomen; *Oostfr.* de būsken upslagen.

ōmkruien (*Ommel.*) = met een rijtuig een zijweg inslaan; *bie dat hoes mout ie omkruien* = *bie dat hoes mout ie ofdraien* (*Old.* enz.) = bij dat huis moet gij afdraaien.

ōmkrukkêln = ziekelijk zijn, zonder bedlegerig te wezen. Eigenlijk zooveel als: wegens zwakheid op eene kruk, of: op krukken rondloopen.

omkrusen; zie: *omkruusken*.

omkruusken, omkrusen = ronddwalen, omdolen, eene zekere ruimte in alle richtingen doorkruisen; *hij kruusket alle doagen in 't land om* = die boer brengt dagelijks een bezoek aan al zijne landerijen en brengt zoo een geruimen tijd van den dag op het veld door. Dit wordt hem natuurlijk als eene eer aangerekend. Ook zegt men: *in hoes omkruusken*. (v. Dale: hij kruiste om door het woud.)

omlandse rais, of: **omlandse raize**. Aldus noemt men een dagreisje, wanneer men lang onderweg is, zonder zich ver van de woonplaats te verwijderen. Het veronderstelt het maken van een grooten omweg en doet denken aan de *Ommelanden* (zie ald.) {p.2477} wier deelen ver uiteen liggen, en waar het *Reitdiep* vooral dien omweg noodzakelijk maakte, daar de verbinding van *Hunsegoo* en Westerkwartier hoogst gebrekkig was. In den laatsten tijd is daarin eenige verbetering aangebracht. Vgl. v. Dale art. Ommelandsch.

omlappen (alleen meerv.); de minste deelen van een geslacht rund of varken.

omliek, omtliek, in: *nijt omliek willen* = zich niet laten gezeggen, niet naar raad, vermaning of bevel luisteren, niet willen oppassen, nergens toe deugen: *de jōng wil nijt ōmliek* = er is niets met dien jongen aan te vangen; *op 't oorlogschip mouten ze wel omliek*. Wordt ook van dieren, planten en levenlooze dingen gezegd, die zich niet naar onzen zin laten zetten. *Oostfr.* umlîk. – Uit: *om*, en: *liek* = recht.

omliggen goan, fig. = omdraaien, van houding veranderen, zijn woord niet staan; *ik goa d'r nijt veur omliggen* = ik durf staande houden wat ik gezegd heb; ook: ik zal mijn woord houden, mijne belofte nakomen. Aan het omliggen van een mes ontleend. Zie ook: *ombollen*.

omloeren; zegt men van het weder, wanneer de lucht betrokken is en het naar allen schijn spoedig regenen zal: *'t loert zoo wat om*; *'t het al lank omloerd* (maar nu barst het onweder los).

omloopen; voor: geen werk hebben, rondloopen, van daglooners, timmerlieden, enz. gezegd; *hij lopt as ballên (balling) om* = hij heeft geen thuis. – Ook = omgaan, rondgaan om giften in te zamelen. (Volgens het *Groot Woordenb.* is: omloopen, min gebruikelijk dan: omgaan; – in deze provincie zegt evengoed *omloopen*, als: *'n omgang down*, nl. *veur de armen*.) – *'t lopt hōm om* = het hoofd loopt hem om, van drukte; *in thoes omloopen* = het huis bij herhaling op en neder loopen; *'t lopt 'r om* = het dingt er om, 't komt daar zeer nabij, als het de bepaling {p.2479} van een' tijd, van de grootte, enz. betreft. In dit geval zou het gescheiden moeten worden. Vgl. *bantjen*.

omlooper; iemand die van 't eene dorp naar 't andere trekt om zijne waren te venten of eenig bedrijf uit te oefenen, bv. korvenventers, stoelmatters, enz.; *dat heb ik van 'n omlooper koft*.

omlullen = **omzoaneken, zoaneken** = talmen, omleuteren, als men zich gereed maakt uit of op reis te gaan; *hij lult net zoo lank om dat de fuik vōl is*. In 't *Nederl.*: omlullen = in 't wilde over iets babbelen. Zie *Gr. Wbk.* art. omlullen, en het *Gron. lullen*.

ōmluut; zie: *oomeluut*.

ommallen; zie: *mallen*.

ōmme (= om); *dei het hōm ook ōmme (Stad-Gron.)* = die is ook dronken, en: hij is niet goed geluimd. Vgl. *mal vel*.

ommeelen; zie: *mallen*.

ommegangen; gedeelten van een jachtrecht. Publiek verkocht (1871): “Achtentwintig heele en twee halve ommegangen in de 34 van de Regtstoel voor Thesingo, Ten Boer, Garmerwolde en Sint Annen, waarvan 8½ in de Zuiderclauwe, 11½ in de middenclauwe, en 9 omgangen in de noorderclauwe”. Zie ook onder art. *middenclauwe*.

ōmmekōmst, ōmkōmst, in: *noa ōmkōmst* (in geschrifte: *na ommekomst*) van de huurjaren = als de huurtijd verstreken zal zijn. *Nederl.* (veroud.) omkomst = rondkomen, naar de rij af.

Ommelanden. “Tot de zeven Friesche Zeelanden behoorde ook het Ooster-Lauwersche of Groningsche Friesland, ’t welk in de tweede helft der 14e eeuw den naam kreeg van “Friesland tusschen de Eems en de Lauwers.” De drie deelen of kwartieren: Westerkwartier, Hunsingo en Favelingo, die zich nauwer verbonden met de stad Groningen, vooral door het verbond van 1473, hernieuwd in 1482, verkregen den naam van *Ommelanden* wegens hunne betrekking en ligging tot de Stad. Deze Ommelanden vormden na de reductie {p.2481} tot de Unie het ééne lid, en de stad Groningen met het Goorecht en het Oldambt het andere, onder den naam van Stad en Ommelanden van Groningen of kortelijk Stad en Lande. Sedert 1595 tot ééne Provincie vereenigd, hadden de beide leden ieder eene stem in de vergadering der Staten van Stad en Ommelanden. De Ommelanden hadden een zelfstandig bestaan en bestuur, eene eigen wetgeving en rechtspraak (de Warven); tegelijk waren zij met de stad verbonden, een dualisme ’t welk tijdens het bestaan van den politieken band tusschen stad en land tot veelvuldige botsing aanleiding gaf. De Ommelanden als politiek lichaam hielden op te bestaan met de aanneming der Staatsregeling van den 23 April 1798.” (Zie Voorbericht bl. V.)

Ommelander heeren “De heeren der Ommelanden waren de vertegenwoordigers van dit staatslichaam, als het “andere lid van Staat,” want, gelijk bekend is, hadden de Stad en de Ommelanden ieder ééne stem in de vergadering van de staten van Stad en Ommelanden. De vertegenwoordigers der Ommelanden of de heeren der Ommelanden bestonden uit Jonkeren, Hovelingen, Eigenerfden en Volmachten. Behalve hun aandeel in de Regeering van de Stad en de Ommelanden, wat de algemeene zaken betrof, ’t welk zij met de heeren der stad deelden, hadden zij ook een eigen werkkring. Bij art. 10 der uitspraak van de Staten-Generaal van 8 Maart 1599 was bepaald, dat de Jonkeren, Hovelingen, Eigenerfden en Volmachten der karspelen van de Ommelanden “hare particuliere vergaderingen ende bijeencompsten sullen mogen houden in saken de Omlanden alleen concernerende”. Deze zaken betroffen o.a. het heffen van omslagen tot betaling der schulden uit de kloostergoederen, de verpachting van bieren en wijnen en het besteden der op-{p.2483}brengst ten bate van de behoeften der Ommelanden, de bezoldiging der ambtenaren, enz. en het beheer der goederen, voornamelijk kloostergoederen. Deze goederen, beheerd door een eigen Rentmeester, stonden onder het oppertoezicht van de heeren der Ommelanden, die zich lieten vertegenwoordigen door een dagelijksch bestuur onder den naam van de Gedeputeerden of Gecommitteerden der Ommelanden; in 1643 kregen deze den naam van Gecommitteerde Raden der Ommelanden en wel tot de omwenteling van 1795.” (Zie Voorber. bl. V).

Ommelander huis. “Het gebouw, thans nog onder dien naam bekend, ’t welk voor eenige jaren na de beslissing van den Hoogen Raad publiek is verkocht aan de loge l’Union provinciale, maakt slechts een deel uit van het oorspronkelijke Ommelander huis. Vroeger behoorden nog tot deze bezitting een huis aan de zuidzijde van het Ommelander huis, in den tijd bewoond door den syndicus der Ommelanden; voorts nog drie kleinere woningen aan het Schuitendiep, die door de Ommelander boden werden bewoond en eenige tuinen tusschen gezegd Schuitendiep en de Achter-den-Muur (nu de Schoolstraat). Deze laatste bezittingen zijn in 1825 publiek verkocht. In het Ommelander huis werden vroeger de afzonderlijke vergaderingen der heeren van de Ommelanden gehouden zoowel voor de behandeling der zaken, die uitsluitend de Ommelanden betroffen, als voor de voorbereiding van die, welke de gemeene zaak van Stad en Lande betroffen. Dit laatste geschiedde, alvorens, in het Provinciehuis, stem werd uitgebracht door de heeren van de Ommelanden.” (Zie Voorbericht bl. V.)

Ommelander kas. “De bezittingen dier kas behoorden niet tot het “commune aerarium” ’t welk de Ommelanden met {p.2485} het andere lid der Provincie - de Stad Groningen - gemeenschappelijk bezaten. Zij zijn niet ontstaan uit *provinciale* belastingen, ter voorziening in de behoeften van de gemeene zaak, maar, in onderscheiding daarvan, zijn deze bezittingen voortgevloeid 1°. uit de belastingen, in de Ommelanden *afzonderlijk* opgebracht vóór en na de

opheffing der corporatie, ten tijde dus dat de Ommelanden één geheel uitmaakten en nadat zij in onderscheiden burgerlijke gemeenten waren ingedeeld; 2°. uit goederen aan hen eigendommelijk geschonken; 3° uit hetgeen uit die twee bronnen is gespaard en opgelegd. De bestemming der in de Ommelander kas voorhanden bezittingen was, om uitgaven van de inwendige huishouding te bestrijden. Hoewel nu de Ommelanden zelve als afzonderlijk en zelfstandig staatslichaam hebben opgehouden te bestaan en zijn opgelost in de eenheid der ondeelbare Republiek, daaruit volgde niet, dat de goederen van dat voormalig lichaam zouden zijn vervallen aan een ander lichaam, met name aan den Staat; zij moeten geacht worden te behooren aan de elkander opgevolgde vertegenwoordigers dier vereeniging, de bewoners van het grondgebied van de voormalige Ommelanden en bij gevolg aan de verschillende gemeenten, waarin het sedert zijne opheffing als staatslichaam is gesplitst. Op vorenstaande gronden rust de beslissing, welke bij Arrest van den Hoogen Raad den 13 Mei 1879 ten voordeele van de gemeenten, uitmakende het territoire der Ommelanden, werd genomen.” (Zie Voorbericht bl. V.). Dientengevolge werden de vaste goederen dier Kas publiek verkocht, de effecten te gelde gemaakt en de uitstaande kapitalen opgevraagd, zoodat er eene som van f 1.150.000 kon verdeeld worden, waarvan *Adorp* ontving f 25.691, *Appingedam* f 47.748, {p.2487} *Bafloo* 33.994, *Bedum* f 55.727, *Bierum* f 56.603, *Aduard* f 38.042, *Ezinge* f 33.028, *Eenrum* f 24.845, *Delfzijl* f 63.250, *Grijpskerk* f 44.781, *Hoogkerk* f 17.181, *Grootegast* f 35.236, *Kantens* f 34.983, *Leek* f 31.786, *Marum* f 17.986, *Middelstum* f 32.039, *Kloosterburen* f 17.250, *Leens* f 45.425, *Loppersum* f 33.787, *Oldekerk* f 14.444, *Oldehove* f 37.283, *Stedum* f 33.925, *Slochteren* f 60.651, *Ten Boer* f 41.469, 't *Zand* f 50.071, *Uithuizen* f 25.783, *Uithuizermeeden* f 45.057, *Uskwerd* f 23.621, *Ulrum* f 28.175, *Warfum* f 22.701, *Winsum* f 38.525, *Zuidhorn* f 30.498.

Ommelander Landrecht. Dit wetboek der Ommelanden werd daar in 1601 ingevoerd en behield tot den 1 Mei 1809 kracht van wet.

ommeldoch, omdoch, omtoch (bijw.), ook: *om doarom*, zooveel als: toch, bevattende eene verzekering wanneer naar de reden van iets gevraagd wordt, die men niet kan of wil zeggen, waarop de teleurgestelde vrager dikwijls antwoordt: *omdoch is gijn reden*. Voor: waarom niet? heeft men: *ommeldoch* (enz.) *nijt, omdochn't. Oostfr.* alldoch. – Uit: om, en: toch, en = omdat het toch zoo is.

ommeloop; zie: *hondemieze*.

ommeluut; zie: *omeluut*.

ommeugêlk zie: *onmeugêlk*.

ommias; zie: *oamias*.

om mie; zie: *part*.

omneien = omslagen van spijkerpunten die door het hout steken.

omnufken = treuzelen; zie: *nufken*.

omnussêln (omnestelen) met iets = met iets bezig zijn zonder te vorderen, nl. met eenigen handenaar; *doe dust weer niks as omnussêln*. Zie: *nussêln*. {p.2489}

om of (*Westerkw.*) = af; *oppe kop om of; oppe rieg om of* = op de rij af.

ompampeeren met een kind: omsollen, spelen om het zoet te houden.

ompoten; op nieuw poten, wanneer 't geen west gepoot werd, mislukt is. Vgl. *ombouen*.

ompotjebulen (met een onverstandig mensch) = zoodanig met hem (of: haar) omgaan dat men den vrede bewaart.

omrais, voor: omweg; *van Warfem over Onderdendam noa Middelstum is 'n hijle omrais*.

omrammaien (*Stad-Gron.*) = ravotten.

om reden = **om redens wille** = omdat; *om reden ik nijt vlug bin* = omdat ik ongesteld ben;

“om reden dat zai op bouldag wat mienen wollen.” om redenswil (of: *om redenswille*) *hij gijn olders het* = aangezien hij geene ouders heeft. (v. *Dale*: om reden = ter oorzaak van; om redenswil, bijw. uitdruk.)

om redenswil, om redenswille; zie: *om reden*.

omreien; een lossen draad doortrekken om het verglijden te voorkomen, wanneer men een zoom wil maken.

omremaien; zie: *omroamen*.

omremselferei; voor: afgeval van een geslacht dier, onkruid in den tuin, enz., waarvan men iets ontdoen of zuiveren moet om het voor 't gebruik geschikt te maken. Vgl. het synonieme: *ombalgen*; alsook het *Dr.* umremming = brokkelige afval van turf.

omrepen = wild stoeien; “*dei roezege, hantammige orten van kiender dei al mit 'n kander omreepen.*” Zie: *repen*.

omrezelviêrn (omresolveeren) = een ander besluit nemen; *zij wōllen van doag noa stad west hebben maar zij bin omrezelviêrd. zij goan mōrn hen.* {p.2491}

omroak (klemt. op: *roak*), voor: buitengewoon, zeer, van belang: *da's omroak 'n dikke kou* = dat is eene zeer dikke koe; *hij ken omroak eten* = hij kan veel eten; *zij ken omroak arbaiden* = zij is eene flinke werkvrouw of meid. Te vergelijken met: die is van raak.

omroamen = **omremaien**; door een aanloop iets of iemand omverwerpen of onder den voet brengen door zich met het lichaam er tegen te werpen; ‘*n deur inroamen*, maar: ‘*n kerel omroamen*. Vgl. v. *Dale* art. omrammen, alsook: *roam*.

omrōmpêln; zie: *rōmpêln*.

omruiêrn = omroeren; *ruiern* = roeren; *anruiêrn* = aanroeren.

omsammelijern = **omzemêln** = omsammelen, den tijd verleuteren; *lank omzemêln* = geen voortgang of spoed maken, bv. met zich te kleeden wanneer men uit zal gaan. Van sammelen = leuteren, talmen. Synon. met: *omlullen*; zie ald.

omscharmezijêrn; omschêrmaaien (*Hoogel.*) met iets = met een voorwerp zwaaien, in 't rond schermen, zonder het doel om iets te raken. Zie ook: *schêrmaien*.

omscheppen; met eene schop een hoop graan, aardappelen, enz. verplaatsen. Men beoogt hiermee om zooveel mogelijk elken korrel, enz. van plaats te doen veranderen, bv. om het broeien te beletten. Zie ook onder art. *spieren*.

omschêrmaien; zie: *omscharmezijêrn*.

om schik = goedkoop, ten minste niet te duur; *doar bin 'k nogal om schik ankommen* = daarvoor heb ik niet te veel betaald; *in dei winkel ken men nogal om schik terecht*; ‘*k zel 't om schik doun* = voor een billijken prijs.

omschoenen = rondlopen, rondzwerfen; “*hij zel hier den wel wat bie huus omschoenen blieven.*” Vgl. *schōnten*.

omschōntjen; zie: *schōntjen*.

omschot; wat slecht is in zijne soort, gemeene waar, inzonderheid van aardappelen, appelen, peren, enz. gezegd, bv. afval van de boomen. Inzoooverre onderscheiden van: uitschot, dat die vruchten niet zijn uitgezocht of gezift.

omschrimpen; zie: *schrampen*.

omschrippen; zie: *schrappen*.

omschutten = bij herhaling, nogmaals schutten voor het door- {p.2493} laten van schepen die van denzelfden kant komen en de sluis bij gedeelten moeten passeeren; *omschutters* = de mannen die het schutten bij eene sluis verrichten.

omschutters; zie: *omschutten*.

omslag, in: ‘*n hijle omslag hebben*, 't welk men zegt van vrouwen die zeer dik, en daarbij breed geschouderd zijn. (Vgl. *omgang*.)

omslag = bedrijf, in: ‘*t is 'n groote omslag* (ook *Oostfr.*) = zijn bedrijf is van grooten omvang, vooral met betrekking tot den landbouw; in 't *Nederl.* bijna verouderd. Vgl. *beslōmmêrn*, en v. *Dale* art. omslag 1.

omslieren = rondlopen, omleuteren, van 't boerenfolk als zij niet weten wat zij moeten doen, wat bij slordige boeren of in regenachtige tijden wel voorkomt.

omsloagen = omschenken, koffie of thee van het kopje in het schoteltje schenken om het spoediger te doen bekoelen, en dan daaruit te drinken. Overigens = omslaan.

omsluut; zie: absluut.

omsmieten (= omsmijten, omgooien), voor: afbreken, van een huis.

omsonst; zie: omsunst.

omsnee; zie: omstök.

omspeulen, zooveel als: op nieuw *speulen*, d.i. van koeien voor den tweeden keer naar den stier gaan, wanneer het den eersten keer zonder gevolg is gebleven; *Oostfr.* ompölen, *Neders.* umbullen. Zie: böls. – Ook scheidbaar in: *dat speelt mie in de kop om* = die gedachte, melodie, enz. speelt mij onophoudelijk door het hoofd.

omspouken; zie: spouken.

omstel = **umstel** (*Westerw.*), voor: buitengewone drukte voor den ontvangst en het onthaal van gasten; de toebereidselen voor een gastmaal; *ie mouten onmeugelk gijn omstel om mie moaken*, zooveel als: om mij moet gij niets veranderen, uwe huishou- {p.2495} ding moet haren gewonen gang gaan. (In 't *Nederl.* is: omstel = omslag, omhaal van redenen, verouderd.)

omstök, omstuk, hōmstuk = **omsnee** = **rondōm, rōnōm** = **omkarve** (dit op de *Oostfr.* grens) = geheele snede van een achtponds roggebrood, eene afgesneden plak. *Dr.* omstuk, ommehaal, ommeschiever; *Overijs. Geld.* rundummichje = boterhammetje; *Oostfr.* umkarf = omstök, enz. Eigenlijk pleonast. voor: hompstuk. Zie ook: ijn 2, en vgl. hōmstuk.

omstoken wark, bij v. Dale: doorstoken werk, zaak, enz.; het *Nederl.* ondergestoken werk komt niet bij hem voor. Zie: kōnkelfoezerei, en vgl.: ondersteken.

omstoppen; boter van het eene vat, enz. in een ander overbrengen. Zie: botterstoppen.

omstrúnen; zie: strúnen.

omstuk; zie: omstök.

omsunst, omzōnst (*Old. Westerw.*) = **omsōnst** = vergeefs; om niet; *ik bin hier omsunst nijt komen* = ik ben hier niet voor niemendal gekomen, ik had met mijne komst eene bedoeling; 't is omsunst dat ik hier bin = 't is vergeefs dat ik hier gekomen ben, *de raize was omsunst*; – *hij dait dat omsunst* = hij verricht dat werk zonder er voor beloond te worden. *Bild.* om zonst = om niet, te vergeefs; *J. de Decker* e.a. om zunst = om niet, vergeefs; *Kil.* omsunst = om niet, gratis; *OHoll.* omzonst = te vergeefs; *Oostfr.* umsünst, *HD.* umsonst, *Neders.* umsus, *Mecklenb.* umsüs. – 't *HD.* sonst = anders, de overtreff. trap van den stam waarvan: zonder, de vergrootende trap is.

omswabbêrn; zie: swabbêrn.

omswienen; zie: omzwienen.

omswinden; zie: omzwienen.

omswinder = **omswiener**; iemand die overal rondzwerft zonder middel van bestaan, vagebond; *hij 's onder dijnst wegjagt en den is 't 'n omswinder wor'n*. Zie: omzwienen.

omswinnen; zie: omzwienen. {p.2497}

omswirrêln = rondzwerfen, freq. van: omzwieren.

om 't ander, in: 't *gait om 't ander* = van twee is nu de eene en dan de andere aan de beurt. Hetzelfde wordt van winnen en verliezen gezegd.

omzoaneken; zie: omlullen.

omthollen, onthollen = onthouden, in 't geheugen bewaren. *Zegsw.:* *omthollen kennen van twalf uur an de middag* = een ontrouw geheugen hebben, ook: zeer achteloos zijn; *help mie 't onthollen* = herinner het mij (indien ik het mocht vergeten).

omtjaksêln; zie: tjakseln;

omtliek (klemt. op: *liek*) in: 'k *zel 't omtliek down* = ik zal het u verkoopen zonder er iets aan te verdienen. Zie: liek, en: omliek.

omtoch (klemt. op: *toch*); zie: ommeldoch.

omtocht; zie: *omdrift*, en: *omtoer*.

omtoer = **omtocht** = omreis, omrit, rit, reisje met een rijtuig, toeren en daarbij een omweg maken, in allen gevalle denzelfden weg niet twee malen nemen.

omtou (omtoe; klemt. op: *tou*) = omheen; rondom; bijlangs, *Dr.* omtoe; *bin boomen omtou*, bv. om eene boerderij of om eene gracht, 't zij aan weerszijden of slechts aan éénen kant beplant met boomen. *Zegsw.:* *zij kin wel dreimoal om hōm tou* = (bv.) de vrouw is veel meer bij de hand dan haar man.

omtouproten; omtouproaten = om heen praten, niet rond mee voor den dag komen.

omtouschijten (omtoeschieten) = van verschoond blijven, bv. van mazelen, kinkhoest, enz.; *doar bin 'k omtouschoten* = die ziekten zijn mij voorbijgegaan. Ook: *doar zel 'k wel omtouschijten* = daar zal ik wel niets van krijgen.

omtree; de hoekswijs aangebrachte trede om eene afschutting op een *dam*, (zie ald.), *Oostfr.* *umträ'*, *umtrê*. v. *Dale:* *omtrede*, ook: *omtree*, en, in ouderwetschen vorm *ommetrede* (gewest.), vooral in Groningerland gebruikelijk, eene plank met een uitstek boven eene sloot ter zijde van een hek geplaatst, en {p.2499} dienende voor den voetganger, om, zonder het hek te openen, er om heen te treden.

omtrekken, voor: met overleg handelen om met de niet ruime verdiensten rond te komen; waar weinig verdiend wordt moet het in de huishouding *zunîg omtrokken worden*.

omtrekken = omkleeden, van kleederen verwisselen, bv. droge kleeren aantrekken.

omtrent = **omtrint** (*Westerkw.*), met den klemt. op: *om*, zooveel als bijna, en waarvoor men ook hoort: **omtrentjes**; *'k was omtrent vallen* = *'k har d'r omtrent legen* = 't had weinig gescheeld of ik was gevallen; *'k was omtrent bie joe komen* = haast had ik u een bezoek gebracht; *'t is omtrent twalf uur* = 't is bij twaalven; *'t pad is omtrent nijt te loopen* = dat pad is bijna onbegaanbaar. – Als bijw. van plaats wordt het niet gebruikt, wèl: *doaromtrent*. – *hen of omtrent* (klemt. op: *trent*), altijd door het ontkennende *nijt* gevolgd, en dan = bij lange na niet, volstrekt niet; *'k wil 't hen of omtrent nijt doun*, *'t liekt mie narns minder noa* = 't komt mie in gijn bedenck; *dat hoes het hen of omtrent die weerde nijt* = dat huis is veel te duur verkocht. v. *Dale:* heinde of omtrent, heinde en omtrent, in de volkstaal: hend (of: hen) of omtrent = in den omtrek, nabij, en fig.: ge zijt er hen of omtrent niet bij = gij zijt er ver af, gij raadt heelemaal mis. – *omtrent*, van: *om* en het in onze taal verloren geraakte bijw. *trend* (= rond) rondom, d.i. in den onmiddellijken omtrek van de genoemde plaats of het aangewezen voorwerp, in de nabijheid, in de buurt, nabij. Zie verder *Gr. Wbk.* art. *omtrent*. – *Oostfr.* hend noch *trend* = noch nabij, noch van verre, nergens in den omtrek. Zie ook *ten Doornk.* art. *trent*, en vgl. *hen*.

omtrentjes; zie: *omtrent*.

omtrint; zie: *omtrent*.

omtröffeln op iets = bij herhaling een voorwerp met voeten treden, bv. een kleedingstuk, of: met vuile voeten op een vloerkleed {p.2501} heen en weer loopen. (De bedoeling om te beschadigen of te bemorsen blijft buitengesloten.)

omvallen = **in tweiën vallen** (of: breken), voor: bevallen, in de kraam komen; ook *Neders.* Zie ook: *ombollen*.

omvellen = de bijen uit den eenen korf in een' anderen drijven (*joagen*), meestal in een *kapje* (zie: *kap*). Dit geschiedt door den korf met bijen omgekeerd op den ledigen korf te zetten, door haken aan elkander te bevestigen en met de vlakke hand zacht tegen den ondersten te bonzen zoodat die dieren naar den bovensten verhuizen.

omvoamen (klemt. op: *voo*) = omvademen, een voorwerp met de uitgestrekte armen omvatten; *Oostfr.* *umfamen*. Vgl. *ofvoamen*.

omvodden; zie: *fopkatte*.

omvrussêln = omwoelen, zich onrustig heen en weer bewegen, bv. te bed liggende, ook wel op een' stoel zittende. Vgl. *vrösêln*.

om weg (ook *Friesch*); zie: *heergoan*.

omweg doun = afdoen, van een omslagdoek: *doet joen douk omweg den ken je wat bie ons blieven*.

omwiensel; omwindsel = uitvlucht, voorwendsel; *hij moakt omwiensels* = hij zoekt uitvluchten; *gijn omwiensels!* = kom met de waarheid voor den dag, zeg (bv.) waarom gij dat niet wilt doen.

omwitten = witten aan alle kanten, van alle wanden; *'t achterhoes mout nog ijnmoal omwit wor'n*.

omzabbêln; zie: *zabbêln*.

omzemêln; zie: *omsammelijêrn*.

omzeumd (verl. deelw. van: omzoomen = omringen), fig. in: *omzeumd wezen mit ongelukken* = een Hans-ongeluk zijn. In deze beteekenis is alleen het deelw. in gebruik. Eigenlijk zooveel als: omgeven door, en dus: vergezeld van. Zie ook: *omzeumen*.

omzeumen (= omzoomen, een zoom naaien), fig. in: een jongen *omzeumen* = een pak slaag geven met een touw, een rietje of {p.2503} twijg, zoodat er striemen op zijn lichaam achterblijven.

omzeuren; zeurend talmen, zeuren.

omzoadêln; zie: *zoadeln*.

omzōnst; zie: *omsunst*.

omzug (*Stad-Gron.*) = ommezien, oogenblik: *“en in 'n omzug har meneer de Sanger vieftig gulden in zien buutsen.”*

omzumen = talmen. Zie: *zumen*.

omzwienen, omswienen (*Ommel.*) = **omzwinden, omswinden,**

omzwinnen, omswinnen = rondzwerfen zonder middel van bestaan en zonder vaste woonplaats, vagebondeeren; *omzwienen as 'n rottêrge*, of: *verrōtte appel*, ook: *omzwienen as verschimmeld brood*, zegt men van personen die geheel aan hun lot overgelaten zijn, om wie zich niemand bekommert. Schertsend hoort men het van jongelingen die op eene kermis, harddraverij, enz. op zijn eentjes rondloopen. – Ook van voorwerpen die men verwaarloost en overal laat slingeren. *“Dei mout, net as ik, zoowat achter (in de keuken, enz.) omswienen”*; *“ze het lank op ber omswonnen”* = is lang bedlegerig geweest; *zwient wat in de lucht om* = er brouwt een onweer, of: er komt regen, sneeuw of storm. Vgl. *verzwienen* en 't *Nederl.* *verzwinden*.

omzwinden; zie: *omzwienen*.

omzwinnen; zie: *omzwienen*.

In dit en de volgende woorden heeft de *o* steeds den onvolkomen klank als in: *om*.

on, voor: oneven; *'n ongetal* = een oneven getal; *on of even*, een spel; *Oostfr.* un of effen, *HD.* un- oder eben.

on, in *Westerwolde* voor: onze, ons; *on volk*, *on Willemtien*, enz.

onabel; zie: *onoabel*.

onaingoa!; zie: *onijngoal*.

onbedwōngen (als znw. met den klemt. op: *on*) = **ongedwongen**; *bist 'n onbedwongen*, zegt men tegen een kind dat zich niet gezeggen laat, wiens (of: wier) hoofd niet te buigen is of wiens driften niet te beteugelen zijn.

onbegripsoam = traag van begrip, niet licht iets begrijpende, bij *v. Dale* onbegrijpelijk; *onze Jan is wat hijl onbegripsoam*.

onbehoesd, in geschrifte: *onbehuisd* = stuk gronds waarop {p.2505} geen gebouw staat; *onbehoesd land* = land, een of meer stukken, zonder behuizing.

onbehuisd; zie: *onbehoesd*.

onbehulpsoam; zie: *behulpsoam*.

onbekwoam = niet geschikt voor bewerking, van den grond gezegd, als hij bv. niet droog genoeg is om geploegd of omgespit te worden.

onbeleerd; voor: niet geleerd hebbende te draven; *'n beleerd peerd* is een paard dat men heeft leeren harddraven. Worden bij kleine harddraverijen alleen *onbeleerde* paarden toegelaten, dan bedoelt men daarmee zulke, die nooit aan een wedstrijd hebben deel genomen, die niet als harddravers bekend staan. *HD.* belehren = onderrichten, africhten, drillen.

onbenullig = zich moeilijk naar de omstandigheden kunnende voegen; onoplettend, onhandig, onbeholpen, als iemand *dei narns gijn benul van het*. Zie: *benul*.

onbeschōft (znw. met den klemt. op: *on*); iemand die zich bij het eten gulzig toont, vooral bij vreemden, een schrokkelig mensch.

onbesturven wedeman; zie: *wedeman*.

onbesturven wedevrau; zie: *wedeman*.

ond (*Westerw.*) = en, *HD.* und.

ondeeg, ondege, in: iets *te ondeeg moaken* = in de war sturen, in een toestand brengen die niet zoo is als 't behoort. Zie: *deeg*.

ondege; zie: *ondeeg*.

onder; voor: onder de voeten; *hei' gijn vuur onder?* zooveel als: hebt gij geen kooltje in de stoof? *in gijn zeuven jaar heb 'k de scheuvels onder had*, ook *Dr.*; *hardloopers hebben de scheuvels altied lös onder*; *ik heb mien scheuvels nog nijt onder weg*. (Zie ook v. *Dale* art.: onder, bl. 1097 2e Kol.) – *hij 's onder dijnst* = hij is soldaat, enz. Ook = onderaan; *hij zit onder* = op de laagste plaats {p.2507} in de klasse, of: op een der schoolbanken; *doar 's ijn onder* = een jonger broertje of zusje.

onderbak = onderbeschuit, onderkorstje.

onderbeuntje = **onderste beuntje**; zie: *beun*.

onderbōksem, onderbōksen = **onderbrouk**. Zie: *bōksen*.

onderbōksen; zie: *bōksen*.

onderbijntjes gooien. Eene wijze van een steentje of tegeltje werpen door het rechterbeen op te tillen en de benedenarm sterk tegen dat been te stooten waardoor het voorwerp dan met kracht wordt weg geworpen. (Alleen onder schoolknappen; evenwel niet algemeen in zwang; *borstjen* en *onderbijntjes* gooien heb ik nergens anders dan op de Oostfriesche grens gezien.)

onder dak met iets wezen = er mee in 't gereede zijn, den boel klaar hebben, met het sluiten van een koop of den afloop eener zaak, ook van een spel, tevreden kunnen zijn; *ik bin d'r mit onder dak* = ik behoef geen schade te lijden, ik kom er schadeloos af, enz.

onderdak (klemt. op: *on*), voor: verblijf, nachtverblijf; *hij ken gijn onderdak kriegen* = hij kan nergens onder dak komen, moet onder den blooten hemel slapen.

Onderdeel; zie: *Onderdijl*.

Onderdeelsbestuur; het Bestuur van een *Onderdeel*. Zie: *Onderdijl*.

onderdeur (onderdoor), in: *ik goa d'r altied onderdeur* (klemt. op: *deur*) = ik betaal altijd iets minder dan den prijs waarvoor het aan anderen verkocht wordt, omdat ik (bv.) een vaste klant van dien man ben. (Vgl. v. *Dale* art.: onderdoor 1.) – Ook = verliezen bij een' wedstrijd; *hij gait 'r wied onderdeur* = hij blijft ver achter; *dat peerd gait 'r onderdeur* = dat paard zal het niet winnen.

onder doemkes (onder duimpjes) = in 't geniep. *Hoofst*: onder den duim = onder de hand. Zie: *doemkes*.

Onderdijl, in geschrifte *Onderdeel* = het deel waarin een Waterschap gesplitst is. Het Waterschap Hunsegoe heeft 13 Onderdeelen. {p.2509} De Voorzitters van de Besturen der Onderdeelen maken met den Voorzitter van het Waterschap het Hoofdbestuur daarvan uit.

onderèn = ondereinde, benedeneinde; *hij zit an 't onderèn*, van de tafel.

onderflouêrn (ww.; ondervloeren) = eene soort van bevloering maken, waarop een steenen vloer zal worden gelegd. Dit is ook van toepassing op grintwegen; deze worden met puin of *stijnstempel onderflourd*.

ondergras; het korte gras waarmede eene weide dicht begroeid is. Zeggen de boeren: *is gijn ondergras*, dan beteekent dit zooveel als: is het hoog opgeschoten gras afgevreten dan is het land kaal en geen nieuw gras weer op aanwas.

ondergrondsploug. v. *Dale*: ondergrondsploug, in Groningerland *grondwoeler* genoemd.

onderhands; zie: *bovenhands*. (De *d* wordt weinig of in 't geheel niet gehoord.)

onderhantjen (klemt. op: *han*); een spel met centen, waarbij een der spelers één of meer centen in de rij, (of op een stapeltje), onder de hand houdt en de andere er evenveel tegenzet; *letter wint letter, leeuw wint leeuw*.

onder hen = boeten tou kennen = niet mogen nalaten of weigeren, 't *HD*. umhin; *doar ken we nijt onder hen*, bv. om die menschen ten eten te vragen, om eene uitnoodiging aan te nemen, om op eene lijst te teekenen, enz., *Nederl.*: ik kan er niet van tusschen, *HD*. nicht umhin können; – ik kan er niet omheen noemt v. *Dale* een plomp Germanisme.

onderhollen = onder scheer hollen = het weideland den geheelen zomer door kaal laten afweiden. Zooveel als: steeds kaal geschoren houden.

onderhoud (onderhoed) = de vorm (van een vrouwenhoed), wat er overblijft wanneer zulk een hoed ontdaan wordt van al zijne versierselen of bekleeding, m.a.w. een onopgetuigde vrouwenhoed. {p.2511}

onderhuren = onderkruipen in de beperkte beteekenis betrekkelijk het inhuren van land, van eene woning of van dienstboden; *Oostfr.* underhüren; *zij wōl mie dei maid onderhuren*, enz.

onderkamzool = vest. Zie: *kamzool*.

onderknecht; tweede knecht bij eene weduwe die eene smederij, bakkerij, enz. heeft. Ook in 't algemeen: knecht die onder een anderen knecht staat. “Een onderknecht gevraagd op den pel- en korenmolen van ... te Noordhorn.” (1877) Te *Tjams* weer gevraagd door een olieslager: “Een onderknecht om 1 Aug. in dienst te treden.” (1877).

onderknuppel; schimpend voor: ondergeschikte, lage rijksambtenaar, vóór 1857 nog inzonderheid voor: *ondermeester*.

onderkōst (onderkorst); van beschuiten ook znw. voor het geheel; *'k heb lijfst 'n onderkōst; de bakkersmaid het niks as bovenkōsten in de kōrf*.

onderkōster = ondermeester; thans zoogoed als verouderd.

onderleggers; zie: *loanings*.

onderligger = blad met lijnen dat men onder het blad legt waarop men schrijft, om recht te kunnen schrijven, transparant. – Ook, wat bij v. *Dale*: onderlegger, heet.

onderman; zie: *bovenman*.

onderschaid (onderscheid) in: *'t is neit zien onderschaid* = zij zijn niet gelijk (die voorwerpen of personen), het verschil is soms zeer groot.

onder scheer; zie: *onderhollen*.

ondersloagen = onderslaan, gelden verduisteren, en als zoodanig scheidbaar. In de beteek. van: eene zwangere vrouw onderzoeken wordt het niet dan onscheidbaar gebruikt.

onderst, onderste (enz.), ook: **onderstje**; soort van borstrok, die vrouwen over de borst onder het opperkleed dragen. Eigenlijk eene vierkante lap, met een rond gat in het midden om het hoofd er door te steken, dienende tot bedekking van rug en borsten. *Dr.* onderstje.

onderste beuntje; zie: *beun*.

ondersteker = kōmfer, bij v. *Dale*: ondersteek, ondersteekbekken. {p.2513}

onderstje; zie: *onderst*.

onderstreuen (onderstrooien); stroo onder de koeien en paarden strooien; *Dr.* streien; *de bijsten mouten nog onderstreud wor'n*.

ondertied = **undertied** (*Westerw.*) = in dien tusschentijd, intusschen, inmiddels. *Kil.*
ondertijds = ondertusschen. (*v. Dale*: ondertijds (veroud.) = nu en dan, bij tusschenpoozen.)
ondertroeven, bij *v. Dale*: eene lagere kaart van troef spelen dan een ander. Hier verstaat men er onder: een lageren troef spelen dan een ander wanneer er geen troef gevraagd wordt, wat alleen dan is geoorloofd wanneer men niets dan troeven in de hand heeft.
ondertusken; zie: *aber*.
onderwal = het onderste van den rand, den kant eener sloot, dicht bij het water; *de eenden zitten in d'onderwal*. (Is de sloot vol water dan kan er van *onderwal* geen sprake zijn; ook niet wanneer hij zoo pas gegraven is.) Zie: *wal 2*.
onderweegs, onderwegens = **underwegens** (*Westerw.*) = onderweg, op weg, gedurende de reis; *Dr. Overijs.* onderwegens.
onderwegsters; die onderweg zijn, die zich weg naar huis bevinden.
onderweg down = afbinden, afdoen; *dou dein scheuvels* (of: *ieskrappen*) *onderweg*.
onderwegens; zie: *onderweegs*.
onderwoning = benedenwoning.
onderwössen; zie: *viltten*, en vgl.: *ondergras*.
ondeugd, ondeugde, voor: katekwaad, guitenstreek; die jongen *het weer ondeugd doan* = hij heeft weer wat uitgevoerd waarvoor hij moet gestraft (of: berispt) worden. Toch wordt er geen gemeenheid of slechtheid mede bedoeld.
ondeugend worden = zich te vrij tegen eene vrijster gedragen, de handen niet thuis houden.
onduchtig moaken = van onwaarde verklaren, bewijzen dat eene aanspraak niet rechtsgeldig is. Zie: *kalken*, en: *verbreken*.
ongans (ongansch) = licht, nageboorte, vlies waarin het kalf in de baarmoeder besloten is; ook *Friesch*. Om dit af te drijven wordt het peterseliezaad aangewend; *v. Hall Neerl. Plantensch.* bl. 90. Oudtijds: ongants, onghansch = niet gaaf, bedorven. *Kil.* ongants, ongeve = ziekelijk, ongezond, bedorven; *MNederl.* gansch = gezond, welvarend. {p.2515}
ongeargd (ongeërgd) = zonder erg; *hij zee 't ongeargd*, zooveel als: hij zei het zonder kwade bedoeling, zonder oogmerk om iemand te kwetsen, dat men het zich kon aantrekken bedacht hij niet.
ongedaan = **oet stuur**; zie ald. *v. Dale*: ongedaan = er bleek, ziekelijk, slecht uitziende; ontdaan = terneergeslagen, verbluft, ontroerd, ontsteld, verschrikt. *NHoll.* ontdaan = ontroerd, ontsteld, aangedaan.
ongeduld, als znw. = iemand die geen geduld genoeg oefent. Men zegt het bv. tegen kinderen die ongeduldig worden bij 't verschoonen, aanpassen, enz.
ongedwongen; zie: *onbedwongen*.
ōngel, in 't *Old.* en *Westerw.* het losse vet van een geslacht rund of schaaap; in de *Ommel.* het gesmolten vet er van; *de kou het honderd pond ōngel had* (*Old.*) = – *smeer* (*Ommel.*)
Algemeen zegt men *ōngel* ter onderscheiding van *russel* = reuzel, varkensvet. *Oostfr. Westf.* unger, ungel, van 't *Lat.* ungere = zalven. (*v. Dale*: ungel = gesmolten vet van slachtbeesten. Vgl.: *talk*.
ongelden (zonder enkv.); wat boven den koopprijs (van vaste goederen) betaald moet worden voor registratie, zegels, salaris, enz., en in deze provincie door de notarissen op acht procent is vastgesteld. (Vroeger, nog vóór een 25 tal jaren, hadden deze een veel hooger tarief.) *v. Dale*: ongeld = belastingen, kosten, rechten, lasten; *Oostfr.* ungeld.
ongeliëk (= ongelijk), in: *ongeliëk wel 't zegt*, enz. = het is niet onverschillig wie zulks verteld heeft, de geloofwaardigheid hangt veel van den persoon af die het zegt.
ongelogen (als bijw.), zooveel als: in allen ernst en zonder overdrijving gesproken; *'k har ongelogen 'n swel op mien arm as 'n voest; dei kou gaf ongelogen dartig kan melk; dei oal woog ongelogen vijf pond en twee ons*. Wordt verzekerd wanneer men iets vertelt wat niet

zeer geloofwaardig overkomt, of althans iets zeldzaams moet zijn. (v. Dale: ongelogen, bn. zonder meer.) {p.2517}

ongeluk; hoonend schimpwoord; *bist 'n ongeluk!* gij zijt een nietswaardige, een ongeluk voor anderen en voor u zelve. – *dat was mien ongeluk* = door die omstandigheid miste ik mijn doel, daardoor moest ik het verliezen, of: een verlies lijden, enz. Tegengestelde van: *dat was mien geluk* = aan dat toeval had ik den goeden uitslag te danken, of: daardoor werd ik voor een onheil of een verlies bewaard.

ongemak = ongedierte; *zit ongemak in 't land, wie hebben last van moes, slak, ritnal*, enz. (Bij v. Dale: ongemak onder de kleeren = luizen; hier zegt men: *hij het ongemak* = *hij het ongemak an hōm*, maar afgescheiden van: *hij het ongemak op kop*.)

ongerei = *ongerief*; zie ald.

ongerief = het gemis van iets wat men noodzakelijk moest gebruiken om eenig werk naar behooren uit te voeren; of: wat onmisbaar is voor huiselijk gebruik; *wie hebben hier gijn blijk en ook gijn regenbak en doar he we 'n bult ongerief van; 't is 'n groot ongerief as men gijn kelder het om de eerappels te bewoaren*. Omgekeerd zegt men: *'t is 'n groot gerief as ie alles bie deur koopen kennen; wie hebben 'n veul gerief van al die kasten*, enz. (Bij v. Dale: gerief = gemakelijkheid, dienst; gemakkelijk gebruik van iets; – ongerief = ongelegenheid, last, hinder. In 't Groningsch zijn die begrippen veel meer beperkt: gerief = genot voor persoonlijk en huiselijk gebruik; ongerief = gemis van dat genot, mits men dat vroeger gekend heeft.) Zie ook: *gerief*.

ongeschikt; zie: *geschikt*.

ongestoadig = onbestendig, zeer veranderlijk, wat de temperatuur der lucht betreft; *'t is ongestoadig weer, men mag zōk wel wat in acht nemen*. (gestadig ziet op het telkens weerkeeren, krachtens de natuurwet, van: stede, verwant met staan, en etymol. één met: bestendig.)

ongetal (klemt. op: *on*) = oneven aantal. Zie: *on*. {p.2519}

ongewoonte, in: *ongewoonte angoan* = van zijne gewoonte moeten afwijken, 't niet meer zoo naar genoegen hebben als vroeger. *Sprw. Ongewoonte maakt bloaren* = ongewone arbeid valt zuur en veroorzaakt dikwijls last, bv. spierpijn, spoedige vermoeidheid, blaren in de handen, enz. Men denke aan spitten, paardrijden, enz. Ook nagenoeg aldus in *Oldenb.* en *Holst.* Voorts zegt men ook in NDuitschland: Wer selten reitet dem tut der ars bald we.

ongeschaiden; in geschrifte ook: *onverscheiden* = wat niet gescheiden, niet afzonderlijk aan te wijzen is. Met betrekking tot het Beklemrecht: *eigenaar* zijn van (bv.) één hectare land, behoorende tot eene *boerenplaats*, zonder te kunnen bepalen welk stuk land dit is waarop die *vaste huur* ligt; alsdan noemt men het *ongeschaiden land*, en: *dat land ligt ongeschaiden in de plaats*. Daarentegen: *geschaiden land*, zooveel als: landerijen waarop vaste huur ligt (dus: waarvan de *beklemde meier* den *eigendom* niet bezit) die met sectie en nummer kunnen worden aangewezen: – In Groningen te verkoopen (1876): “De eigendom van ongeveer 20 H. behuisd en een gedeelte in ongeveer 10 H. onverscheiden land, gelegen te Korhorn, onder Oldehove”. Vgl. *oetwezen land*, en zie ook onder art.: *wandelende akkers*.

ongezondighaid (ongezondheid); heeft iemand huiduitslag, zweren, gezwollen beenen; enz., dan heet het: *da's ongezondighaid dei in 't lichoom zit; hoed zit vol ongezondighaid*. *Oostfr.* ungesundigheid = aanleg hebbende tot allerlei kwalen. *MNederl.* gezondheid, *MHD.* gesundicheit = gezondheid.

ongezijn (ongezien), in: *ongezijn is onbemind (Stad-Gron.)* = onbekend is onbemind, op personen toegepast. “*Kiek – ongezijn is onbemind! Men mout ja toch in kennis bliieven Mit mensen.*”

ongoadêlk, ongoarêlk = niet het voordeelgigst uitkomende om er iets van te maken, bv. van eene lap katoen, van eene plank, {p.2521} enz. Ook: *dat pad lopt ongoadêlk* = het loopt om, dat is niet de naaste weg. *Oostfr.* ungadelk, enz. = wat niet past, niet voordeelgig uitkomt. *Kil.*

ongayelijk = niet passende, niet overeenkomende; ook in de beteekenis door *Bild.* gebruikt. Zie verder: *goadîlk.*

ongoarîlk; zie: *ongoadêlk.*

ongoud (ongood) = ongedierte. Vgl. ongeld, onland, ondier, enz.

onhandsoam, onhansêm = ongerijfelijk; ook: moeilijk te hanteeren. Zie: *handsoam.* v. Dale: onhandzaam (veroud.) = onbekwaam, onhandig; *Kil.* onhandsaem = onhandelbaar.

onhansêm; zie: *onhandsoam.*

onhurîg; zie: *onnuur.*

onhurîghaid; zie: *onnurîhaid.*

onhuur; zie: *onnuur.*

onjouelîk; zie: *allerjouelîk.*

onke; zie: *honk.*

onknap (klemt. op: *knap*). Steeds met *gijn* voorop: 't is *gijn onknappe maid*; *zij het gijn onknap gezicht* = dat meisje is op lange na niet leelijk.

onliede (v. *Halsema*) = bezigheid.

onmacht, in: met iets in onmacht komen = dat voorwerp krijgt hem *in de macht*, zooveel als: is te zwaar om te dragen of te verplaatsen, daartoe heeft hij geen kracht genoeg, men moet hem bijstaan anders moet hij het laten vallen of kantelen, enz.

onmeugêlk, ommeugêlk = onmogelijk; *onmeugêlk nijt!* = volstrekt niet! in vermanenden en waarschuwenden zin; *mōst onmeugêlk nijt op scheuvêls goan* = ik raad u ten sterkste af op schaatsen te gaan. – Als bvnw. in: *d'r komt gijn onmeugêlk*, ook: *gijn onmeugend woordje oet* = hij of zij streekt geen enkel ruw of onverstandig woord, zegt niets waarop eenige aanmerking kan gemaakt worden. Eigenlijk zooveel als: wat niet mag, wat niet geoorloofd is. Vgl. *onmis.* {p.2523}

onmeugêlkheid (= onmogelijkheid); 't is 'n ding van *onmeugelkhaid* (= 't ken nijt gebeuren) = 't is onuitvoerbaar, ook: wij (of: zij) kunnen het onmogelijk doen, dat gaat onze krachten te boven; 't is *gijn ding van onmeuêlkheid* (= 't is in de meugêlkheid) = 't kan waar zijn, 't kon plaats hebben, hoe zeldzaam 't dan ook moge plaats hebben. *HD.* ein Ding der Unmöglichkeit.

onmeugênd; zie: *onmeugêlk.*

onmis (klemt. op: *mis*) = verkeerd, ongeschikt, onbruikbaar, altijd met geen voorop; 't is *gijn onmisse kerel* (*jong, maid*, enz., en ook van levenlooze voorwerpen), zooveel als: die man heeft goede eigenschappen, is geenszins onbruikbaar; *komt gijn onmis woord oet* = hij (of: zij) is zeer voorzichtig in 't spreken, drukt zich altijd netjes en juist uit; 't is, of: 't was nijt *onmis as wie dat ijs pebijêrden* = 't ware wel goed als dij *dat* eens beproefden. *Oostfr.* unmis.

onmoi (onmoeite) = twist, moeite, oneenigheid; *bang veur onmoi wezen* = van vrede houden, vredelievend zijn. Uit: *on*, en: *moi* = moeite; 't eerste dient hier tot versterking van het begrip, als in: onkosten, onguur, *onmis*, en in 't *Oostfr.* unrûbel, unwanbandîg, unnô noode, enz. *Neders.* onmoit = moeite. (v.Dale: onmoeite; dit nieuwe woord verdient geene aanbeveling, 't kan zeer goed gemist worden.)

onnasch = te begeerig, inhalig. (Het *Neders.* en *Holst.* unnask = onrein, smerig, beestachtig, volgens het *Neders. Wbk.* van: aisk = walgelijk; *Eng.* nasty = slordig. Ons woord behoort wellicht tot: *nasken*, bij *Weil.* naschen, en zooveel als: *naskachtig*; *on* zal voorgevoegd zijn zonder de beteekenis te wijzigen.)

onneuzel = onnoozel, als bvnw. en bijw. Ook: *da's jà onneu-*{p.2525}*zel* = dat is naar, treurig, ellendig, beklagenswaard; *hij lopt nog zoo onneuzel* = hij loopt nog kreupel, langzaam en onvast, enz.; 'n *onneuzel ding* = wat buitengewoon klein is in zijne soort; "onneuzel luddîk stôtje" = zeer klein stootje; 'n *onneuzel beetje* = een klein weinige; 'k mag dat zoo *onneuzel min down* = ik doe het zoo noode. *Utrecht* onneuzel = naar, ellendig; *NBrab.* onnoozel = ongelukkig buiten eigen schuld. *Oostfr.* unnōsel lütjet, grôt, rîk, dik, hōg, enz.

onnoarie; zie: *ornoarie*.

onnurîghaid, onhurîghaid = vuiligheid, morsigheid; *doe hest onnurîghaid an dien bōksen*; *zij bakt van onnurîghaid* = zij is een groote morsebel.

onnut (klemt. op: *on*), als znw.; *bist 'n onnut* = u is niets nut, wordt iemand toegevoegd die zijn goed verwaarloost, een onnut gebruik van zijn geld maakt, die het tegengestelde is van: ordelijk, zuinig, spaarzaam. *Maastr.* onnut = vuilaard, morspot, enz.; bij de Ouden zooveel als: ondeugend, schandelijk.

onnuur, onhuur, onhurîg = vuil, bemorst, en = morsig, onzindelijk; *'n oonure schuddeldouk, onnure stevels, onnure toavel, onnure handen*, enz.; *'n onnuur wief, 'n onnure maid*, enz.; ook *Dr. Friesch; Neders.* ungehur. Waarschijnlijk, evenals het veroud. onguur, van het *MNederl.* onghehier, *HD.* ungeheuer, *MHD.* ungehiure, met gewijzigde beteekenis. *Kil.* onhuer *Fris.* = bemorst, vuil, onzindelijk.

onnijt; zie: *lidruske*.

onoabel (znw.), scheldwoord, zooveel als: lomperd, lummel, bengel, enz.; *wat wiltoe onoabel!* bv. van een meisje tegen een' jongen. *Kil.*: onabel = onhandelbaar, niet te besturen, ongeschikt, onbekwaam; v. *Dale*: onabel = onbevallig, onbe-^{p.2527}haaglijk, onaardig, onknap, leelijk, ongeschikt, onbekwaam, enz.; *Weil.* geeft het woord als veroud. op. Vgl. abel = handig, bekwaam, aardig.

on of even; zie: *on*.

onpertiedig = onpartijdig, in den zin van: bijgeval, toevallig; *ik kwam d'r zoo onpertiedig bie*, of: *mit in* = onwillens werd ik er getuige van (en mede in de zaak betrokken), (*Ommel.*)

onpoar (bvnw.) = oneven; *NBrab.* paar en onpaar; *Oostfr.* pâr of unpâr, *Fransch* pair ou impair. (v. *Dale*: onpaar, onparig (gewest. veroud.) oneven, maar art. paar 2: paar of onpaar = even of oneven.)

onrechte kant (of: **kante**) eener stof = de onderkant, ter onderscheiding van: *rechte kant* = bovenkant.

onredsoam; zie: *redsoam*. Ook bij v. *Dale*.

onrei = in 't ongereede, niet klaar, als het aankomt op de uitvoering van iets.

ons, voor: onze; *ons voader; ons mouder*, ook = *mijn vader*, mijne moeder. Wordt meest van kinderen gehoord; ook *Friesch*. In 't *Nederl.* komt het bij de dichters en ook bij onze Ouden voor.

onsjōg, onsjug = morsig, eenigszins vuil, onooglijk, tegengestelde van: rein, net, van levenlooze voorwerpen gezegd. Te *Niezijl*, enz. *onsjug* = naar, ellendig: *dat staat zoo onsjug*. *Friesch* en *Oudfr.* onsieuch = afzichtelijk, afschuwelijk, morsig

onslecht (*Laurm.*) = hobbelig, niet effen. Vgl. *slicht*.

onslú = ons: *zij hebben onslú niks ien reken* = lieden van onzen stand worden niet geteld. Eigenlijk: onslieden, evenals: wijlieden, enz.

ōnst = haast; *dat wij 'k ōnst nijt meer* = dat is mij haast vergeten. Zal van dit woord eene gebrekkige uitspraak zijn, met {p.2529} invoeging van den neusklank. Zie: *oast*.

onstuum, in: *op 't onstuum wezen* = onstuimig, wild, woest, van het weder, alsook van dieren gezegd.

onsvolk, voor: wij, of ons, als volk of stam, alleen in gebruik bij de Joden.

ontgelden (*Laurm.*) = betalen, boeten.

onthelstêrn; zie: *behelstêrn*.

onthollen; zie: *omthollen*.

ontkibbêln; zie: *ontproaten*.

ontkniepen = ongemerkt ontloopen, zich stilletjes verwijderen; *hij is mie ontkniepen* = hij heeft er voor gezorgd dat ik geene gelegenheid vond met hem te spreken, hem iets op te dragen, enz.; *“Joa, run moar, doe krooskop ontknipst mie no nait,”* waar het staat voor: ontkomen, ontvluchten.

ontkomen, in: *'t is mie ontkomen* = het is mij zoo goed als mislukt, bv. van een baksel, wanneer men de maat der bestanddeelen niet juist genomen of er de vereischte zorg niet aan besteed heeft. Ook voor: ontsnapt, bv. van water uit eene kan.

ontkraivêln, ont krijvêln = ontfutselen, bij het spel. Zie: *krijvêln*.

ontloaten weer = dooi weder, zachte dooi; *'t is ontloaten weer* = het vriest op dit oogenblik niet. Eigenlijk: ontlaten = losgelaten, van de vorst. *Oostfr.* dat wër hed sük wat entlâten = het weer is zachter geworden; de fröst entlet sük = de vorst vermindert, enz. *Kil.* ontlaeten = ontboeien, loslaten, smelten, vloeibaar worden. (*v. Dale*: ontlaten = zachter worden van het weder.)

ontnemen fig. voor: uit de handen nemen; *dat ontnemt mie gijn ijn* = dat verbetert mij niemand, daarin overtreft mij geen een.

ontproaten; ontproten = ont kibbêln = ontstruden; beweren, dat iemand zich heeft vergist; *dat kennen ze mie nijt ontproaten* {p.2531} = daar sta ik zoo vast op, dat weet ik zóó goed, dat niemand mij dit uit het hoofd kan praten.

ontproten; zie: *ontproaten*.

ontroemen (ontruiming), voor: verruiming, ontheven zijn van een last; *'t is 'n hijle ontroemen* = men ademt weer ruimer, bv. als een zieke herstellende is. Zie ook *en 6*.

ontrōnt (znw.), schimpwoord; *bist 'n ontrōnt* = gij zijt een lomp, onbehouwen, grof, onbeschaafd wezen, een rechte lomperd, enz. Zie: *ontrōntig*.

ontrōntig = onbeschaafd, lomp; ook zegt men het van iemand die zich door de logheid van zijn lichaam niet gemakkelijk beweegt. (*ten Doornkaat* heeft: trunt = kort en scherp in spreken en doen, kort aangebonden, afstootend, trotsch, en vergelijkt het met trunt, truntel (*v. Dale*) = nietigheid, beuzeling, bagatel. Zie *ten Doornk.* artt. trunt, en: trant.)

ontslupen; zie: *slupen*.

ontstoan weggebleven, nl. van de menses; *'t goud is mie ontstoan* = ik heb de stonden niet op den gewonen tijd, of ook: in 't geheel niet meer gehad. Zooveel als: begin van het tot staan komen. (vgl. ontdooien, ontbijten, ontvlammen, enz.) Oudt. ook: ontstaan = missen, derven. Bij *v. Dale*: ontstaan, fig.: het geld heeft ons ontstaan = wij misten, derfden, het geld, het geld ontbrak ons. *Wvl.* ontstaan = ergens van vrij of verlost zijn. (*De Bo*). Vgl. ontstentenis, en: ontslapen.

ontstrieden = betwisten, niet willen toestemmen; *Wvl.* ontstrijden = ont kijven, aftwisten. (*De Bo*). *v. Dale*: ontstrijden (veroud.) strijdende ontnemen; afstrijden, betwisten, door twistredenen uit het hoofd praten. *Neders.* afstriden, *Deensch* afstride. Zie: *ontproaten*.

ontugt; zie: *ontuug*.

ontuug (ontuig), alles wat geen waarde heeft in het dagelijksch gebruik en ons daarenboven op eene of andere wijze last of schade veroorzaakt, ballast, onkruid, vuilnis, ongedierte; “– *om aier van spinnen, tieken en ander ontuug op te zammeln.*” {p.2533} Vgl. *ombalgen*. *Friesch NHoll. NBrab.* ontuig = vuilnis, onkruid, enz.; eigenlijk: ondienstig, onbruikbaar gereedschap, *Oudfr.* uhntiug. – Bij *v. Halsema* *ontugt* = onkruid.

ontvoaren, van schuiten, stoombooten en rijtuigen = te laat bij de schuit, enz. komen; *hij is mie ontvoaren* = de schuit, enz. was reeds vertrokken toen ik ter plaatse van afvaart (of afrit) kwam.

ontzitten, van de maan; zooveel als: later in den avond opkomen, nog niet schijnen als de zon reeds onder is. *Dr.* ontzitten = afgaan van de maan. *Neders.* entsitten, eigenlijk: verwijderd zijn, verwijderd houden. *MNederl.* ontsitten = ontkomen. Vgl. *baiêrn*.

onvanneuden = onverneuden = overtollig, wat als weelde of overdaad moet beschouwd worden, alle onnoodige uitgaven; *'t is nijt onvanneuden* = 't is noodig, bv. het herstellen, of: het aanschaffen van iets; *'t was hijlental onverneuden dat hij 'n neie schuur zette, de olle was nog groot en stark genōg*.

onverdachs (onverdachts) = onverdacht, onverwacht; onverwachts, onvoorziens, niet op voorbereid, onverhoeds; *onverdachs beet de hond mie in 't bijn; onverdachs gōng zien geweer of en kreeg hij 't schot in d'arm.*

onverdrutsoam = onverdrotten, ijver aan onuitputtelijk geduld parend, *hij 's onverdrutsoam om dei dōmme jong nog wat reken te leeren; onverdrutsoam zit hij uren lank bie 't dijp te angêln; dou 'k zijk was zat mouder hijle nachten onverdrutsoam bie 't ber. Oostfr.*

unverdrōtsâm. (v. Dale: onverdrietig = ijverig, naarstig.) Vgl. *verdrutsoam*.

onverduldîg = ongeduldig; nog bij *Weil.*; volgens v. Dale veroud. *ZNederl.* verduldig = geduldig, gelaten.

onverneuden; zie: *onvanneuden*.

onverscheiden; zie: *ongescheiden*. In 't *Nederl.* (veroud.) = niet ge-{p.2535}scheiden, één.

onverschillîg (*Hoogel.*), voor: nonchalant, handelende zonder zich aan 't gebruik te storen; *hij zat doar zoo onverschillig mit 'n pet op kop en 'n kört piepke in de mond, de andêrn harren allemoal de houd of en smookten oet 'n lange piep.* Als znw: *onverschillege*, zooveel als: phlegmatiek persoon.

onverschrokken (*Westerkw.*), voor: onbeschaamd, lompdriest.

onverstand; schimpwoord voor iemand die onzes inziens onverstandig handelt, omdat hij niet naar onzen raad wil luisteren. Wordt ook in 't meerv. gebruikt: *'k heb 't alle doag mit twee onverstanden te doun.* (v. Dale: onverstand, gmv. iemand die met onverstand te werk gaat.)

onverzichtig = onvoorzichtig; (ook *Wvl.*) Evenwel: voorzichtig = *veurzichtig*.

onverzijns (onvoorziens) = niet vooraf gezien bij een' handel of ruil; *onverzijns buten* = ruilen zonder elkanders voorwerpen gezien te hebben; *hij het mie onverzijns geld veur dei kou boden.* (Oudt. onvoorziens = ongezien, nooit gezien.)

onvoege mal (*Vredewold*) = onordelijk. *Dr.* onvoeg = onhandelbaar, niet inschikkelijk. Vgl. onvoegzaam, en: *mal*. *HD.* Unfug = wanorde, onbetamelijkheid.

onvredig = niet stil, niet rustig; vooral met betrekking tot eene woning waar men niet ongemoeid blijft, waar men nu en dan overlast heeft van menschen en dieren. Synon. met *onvrei* = onvrij.

onweerîg = onstuimig, van het weder gezegd; ook *NHoll.*

onwies (klemt. op: *wies*) wezen = handelen als een *onwieze* = eene dwaze daad doen, zich dwaas aanstellen.

onwieze (klemt. op: *wie*) = gek, dwaas (znw.); ook = krankzinnige.

onwis = onvermogend, om te betalen; onwis worrên = in staat van kennelijk onvermogen komen.

onwisse, in de zegsw.: *men mout 't wisse veur 't onwisse nemen* (men moet het zekere voor het onzekere nemen), zooveel als: men behoort een wis voordeel te kiezen boven een veel grooter dat ons ontgaan kan; ook: *Oostfr.* {p.2537}

onijngoal; onaingoal = oneffen. Zie: *ijngoal*.

onzent = de, of: het onze; zie: *dientent*. Ook = ons; *guster was hij nog tou onzent* (*Westerkw.*) = gisteren nog was hij hier, nl. bij ons in huis.

onze volk = **on volk** (*Westerkw.*), voor: mijne, of: onze ouders, *onze volks hoes* = mijn ouders huis; *onze volk bin d'r opoet* = zij zijn op visite, *Geld.* onze volk = de huisgenooten.

onzin; zie: *biester*.

on volk; zie: *onze volk*.

onzuit (onzoet), klemt. op: *zuit* = onaangenaam, in: *da's onzuit wark* = dat is een arbeid die de moeite of kosten niet kan beloonen, een ondankbaar werk, of: hulp waarvoor men geen dank heeft te verwachten. Bij *Hoof*t en in *NHoll.* onzoet = onaangenaam.

onzuun (klemt. op: *zuun*) = onzindelijk, onrein, walgelijk. Wordt meest van kinderen, en van oude menschen die in hunne kindsheid zijn, gezegd; ook wel van dieren, bv. van varkens; *onzune proatjes* = vuile praat. (nooit: *onnure proatjes*); *onzuun* is actief, wat *onnuur* passief

is. Het woord zal samenhangen met het verouderde sine = schoon, en onsine = leelijk, van: sani = forma; dus iets dat niet tot een goeden vorm behoort, geen schoone gedaante heeft, dat afkeer, walging verwekt. *Geld.* onzuun = vuil; *Oostfr.* unsûn = onrein, walgelijk; *Westf.* unsüne = onzuiver, onrein. Volgens *ten Doornk.*: wat men niet gaarne wil zien.

oog. *Zegsw.*: 't oog wil ook wat hebben = de degelijkheid wordt niet zelden ter wille van het uiterlijk aanzien ter zijde gesteld. De toevoeging luidt: – *zee blinde Joapk ook, en troude 'n mooie maid*; ook *Oostfr.* Zie ook: *steken*.

oogedoppen = oogen. *Gron. Volksalm.* 1841 bl. 162. Zie ook: *doppen 2.* {p.2539}

oogêlk (oogelijk) = wat voor het oog aangenaam is, wat ons op het oog bevalt, wat er helder en frisch uitziet, iets waarop de gloed der nieuwheid ligt, wat een schoon voorkomen heeft, enz. Zie: *oogen 1.*

oogen (ww.), voor: lijken, er goed uitzien, een behagelijken vorm, een schoon uiterlijk hebben; *dat ding*, of: *dei stof oogt nijt veul* = het oog wordt er niet door aangetrokken, niet door bekoord; ook: hij (of: zij) *oogt nijt veul* = heeft weinig voorkomen of iets dat indruk maakt. *NHoll.* oogen = aanzien hebben, er goed uitzien. (v. *Dale*: dat heeft geen oog = dat ziet er niet fraai uit.)

oogen, in: *hooge oogen gooien*, of: *hooge oogen mouten gooien* om (bv.) weer te herstellen, om benoemd te worden voor de vacante betrekking, enz. = daarop niet veel kans hebben. Aan het dobbelspel ontleend.

oogen, in de *zegsw.*: *mien even kikt oet heur leste oogen*, schertsend van een man tegen een meisje, en zooveel als: sterft mijne vrouw (en dat duurt niet lang meer, want zij ziet uit hare laatste oogen), dan zult gij mijne vrouw worden; *wat ijn paar oogen nijt doun!* of: *kennen doun!* hoort men dikwijls bij een sterfgeval, wanneer dit eene groote verandering in een huisgezin of in eene familie ten gevolge heeft. – *de oogen stōnnen hōm boven ien kop* = hij keek verwilderd.

oogenblik zaak, in: 't is moar 'n oogenblik zaak = het kan in een oogenblik verricht worden, eigenlijk zooveel als: het is de zaak of het werk van een oogenblik. (Voor: oogenblik hoort men ook: *ovenblik*, en voor: op 't oogenblik: *om*, of: *on 't oogenblik*, evenals: *op 'n pad*, of: *om pad* voor: op pad, en omgekeerd; *op bosschōp*, of: *op 'n bosschōp*, voor: om eene boodschap.)

oogendijnen (oogendien) = vleien, flikflooiën, alles wat de mindere doet om zijn meerdere te believen; ook *NHoll.*(v. *Dale*: {p.2541} oogendenaar = vleier; oogendienst = lage vleierij. – *Gron.*: *oogendijner* (of: *dijnder*) = vleier; *oogendijnsten* (alleen mv.) = flikflooiërij.)

oogenschien (oogenschijn); iets *in oogenschien nemen* = beschouwen, bekijken, in oogenschouw nemen; "in oogenschijn kan worden genomen" (*Prov. Gron. Cour.* 12 Dec. 1820) = kan worden bezichtigd. (v. *Dale*: oogenschijn (veroud.) = waarschijnlijkheid, schijnbaarheid.) *HD.* in Augenschein = in oogenschouw.

oogenschienêlk (oogenschijnlijk) = schijnbaar, op 't aanzien, naar 't lijkt; *oogenschienêlk is 't 'n gezond wicht en doch is 't 'n zwak schepsel.* (v. *Dale*: oogenschijnlijk = volkomen zeker, blijkbaar, klaarblijkelijk.)

oogenslag = oogenblik; *in 'n oogenslag* = in een oogenblik; ook *Dr. Overijs.*

oogenstond, ovenstond zie: *opstond*. "– *Ik hoop, 't zel joe behoagen – Om nou op 't oogenstond aan Grait Het jaowoord te gaon vraogen.*"

oogenverkeukelderei; zie: *oogenverkeukêln*.

oogenverkeukêln = goochelen; ook voor: foppen; *oogenverkeukelderei* = fopperij, wanneer dit door misleiding van het gezicht wordt bewerkt. *Oostfr.* ôgenferkôkelê = goochelarij, goocheltoeren. Zie: *keukêln*.

ooggroot, steeds met: geen, voorop; *gijn ooggroot* = geen zier, niet het geringste, niets; iemand *gijn ooggroot*, ook: *gijn oogvōl gund wezen* = hem niets gunnen, in hooge mate

afgunstig zijn. Eigenlijk: zoo groot als een oog van vet, enz. dat op de soep drijft. *Oostfr.* ôgful = eene kleinigheid. Zie ook: *oogvōl*.

oogmark = oogmerk, voor: inzicht, oordeel, gevoelen, berekening; *noa mien oogmark* = volgens 't geen ik er van denk, mijns bedunkens; *noa 's mensen oogmark* = naar {p.2543} menselijke inzichten of berekening; ook *Dr. zel 'k dat moar noa mien oogmark rond knippen?* = zoo als mij het beste dunkt. – *Hoof*t oogmerk = beschouwing.

oogvol = *oog groot*; zie ald. *Sara Burgerh.* bl. 35, 42, 343; geen oogvol = niets. *Oostfr.* ôgful, ôgsful = de geringste kleinigheid, niets.

oogwaid; oogwaide = opzien, opspraak; *oogwaid geven* = aanleiding geven tot opspraak, de nieuwsgierigheid prikkelen, bv. door het geven van avondfeestjes, het maken van verteringen, door opzichtig gekleed te gaan, enz. (*Weil.*; oogweiding, oogenweide = vrij uitzicht in de ruimte; v. *Dale*: oogweiding (veroud.) = genot van het oog. *HD.* Augenweide.)

ooi (*Ommel.*) = wijfje van het schaap; *olle ooien* = schapen, die twee of meermalen lammeren hebben geworpen, in 't *Old. Westerwolde. melkschoapen, schoapen*. Ook: *ooien* (*Ommel.*) = *euen* (*Old. Westerw.*) = lammeren van 't vrouwl. geslacht, *Oostfr.* ôje, ôje. (v. *Dale*: ooi = wijfjesschaap.) Zie ook: *eu*.

oievaarsbek, ook: *zwarte broodjes* = moederkoorn, spoor, hanespoor. *ZHoll.* kraaibekken. *Phacelia segetum*; v. *Hall Neerl. Plantensch.* bl. 235.

ooit, in: *hei nō ooit!* (heb je nu ooit), zooveel als: wie heeft dit ooit gezien! dat is een vreemd geval, hoe is 't mogelijk!

ooitje; zie: *ootje*.

oom, oome Het wordt kleinen kinderen geleerd om onbekende mannen met dien naam aan te spreken; *kenst dei oom wel? geef dei oom 'n handje*. Ook gebruikt men *oom* als toevoegsel bij den voornaam van oude mannen uit den geringen stand; *Janoom, Pijtoom, Hinoom* (Hendrikoom), *Kloasoom*, enz. Als vaders- of moedersbroeder: *oom, oome; oomke; oompie; oompjen*; voor: oom Jan zegt men *Janoom*, enz. – In *Langewold: omke* (oom) ook voor: stiefvader. – *grootte oomes* = grootte heeren, de machtigen der aarde. *Sprw. Oomen bin droomen* {p.2545} = men moet er nooit vast op rekenen om van een oom te erven. – *Oostfr.* Hinnerkohm, Wesselohm, Onnohm, enz.; *Mecklenb.* Kasper-Ohm, enz. Vgl. v. *Dale* art. oom.

oomeluut, ommeluut, omluut (*Hoogel.*) “In den tijd toen men het raapzaad nog met vlegels dorschte, had de *hopman* eene soort van onderbestuurder nevens zich, *oome-* of *ommeluut* genoemd, die aan zijne kameraden het teeken gaf om van de eene *leg* in de andere te gaan, door het uitspreken van het woord *om!* d.i. omwisselen! Vandaar misschien zijn naam *ommeluut*, d.i. Luitje, die *om* zegt.” (*Johs. Onnekes, Zeden*, enz. bl. 29.) 't Komt ons waarschijnlijker voor dat het woord zooveel is als: *omme luden!* (– luiden, lieden); *oome* zal in allen gevalle eene verbastering zijn.

oomke (*Old. Westerw.*) = **oompie** (*Hoogez.* enz.) = **oompien** (*Stad-Gron.*) = **omke** (*Langewold*) = oom, eigenlijk: oompje. *Oostfr.* ômke, ômke = oompje.

oomkool (klemt. op: *kool*), in 't *Westerkw.* veelal *hómskool*, zooveel als: onze vriend (of: vrundje) van wien wij spreken, die snuiter, die snaak, onze Van-der-hummes, hier ook: *Van der Hummes mit de keezekuten*, altijd in meer of min spotachtigen zin: *woar zöl oomkool weer zitten? doar komt oomkool an, mit 'n gat in de bōksen*, enz. (v. *Dale*. Of Oom Kool eene verbastering is van *om koud*, dan of de naam aan de eene of andere *klucht* is ontleend, is nog niet uitgemaakt.)

oompie, oompjen; zie: *oomke*.

oomzegger = neef of nicht, en dan ook *oomzegster*, in betrekking tot vaders- of moeders broeder; ook *Dr.* Wordt gebruikt om de verwantschap onderling van die jegens ooms en tantes te onderscheiden, en zoo hoort men ook: *muizegger* en *muizegster*, voor: tantezegger, enz. *Overijs.* oomzegger; *Zeel.* noomzegger; *Tessel* oomzeggers = die tegen elkanders {p.2547} vader oom moeten zeggen. *Oostfr.* ômsegger = neef.

oomzegster; zie: *oomzegger*.

oor, in: *op 't ijn oor liggen goan* = een middagslaapje houden; iemand iets *op 't oor draien*, of: – *plakken* = hem iets opdragen, bv. om eene boodschap te doen of een pakje mee te nemen, met het bijdenkbeeld dat hij dit niet gaarne doet, maar het niet wil of durft weigeren.

oordijl (= oordeel), in: *'n leven as 'n oordijl* = een helsch leven, een ontzettend alarm dat door menschen wordt gemaakt, vooral bij een twist; *ik bin van oordijl, dat*, enz. = mijne meening dienaangaande is, dat, enz. Zie ook: *leven*, en vgl. *Laurill.* bl. 70.

ooren, in: *ik loat mie gijn ooren annaien* (= aannaaien) = ik laat mij niet foppen, men kan mij niets wijsmaken; ook: ik laat niet met mij sollen; *Oostfr.* de let sük gin oren anneien, zooveel als: geene ezelseoren, horens, aan de muts naaien, zooals dat op vastenavond het gebruik was. – iemand *de ooren van de kop ofvreten* = door het vele eten voor iemand een dure kostganger zijn; *de ooren dicht an de kop hebben* = gierig, althans zeer zuinig zijn. Vgl. *drong an*.

ooriesder; zie: *ooriezer*.

ooriezer, ooriesder, geschreven **oorijzer**, het bekende hoofdsiersel der Groninger en Friesche vrouwen; de gegoeden dragen gouden, de kleine burgerij zilveren en de mindere stand koperen *ooriezers*. Zoo ook onderscheidt men: *brijde* (breede) *golden en zylvêrn*, en *smalle* (*golden en zylvêrn*) *ooriezers*. Onder den fatsoenlijken stand behoort deze dracht thans tot de zeldzaamheden en het in onbruik komen er van dagteekent van vóór ruim dertig jaren. *Oostfr.* ôriser, ôrisder. Vgl. 't *hoar*.

oorknopkes; zie: *knopkes*.

oort (onzijd.) = de punt van een mes, en ook van eene ijzeren {p.2549} schop. *Kil.* oort = de spitse punt, het scherpe uiteinde. *MNederl.* oort = punt; *Oostfr.* oord = spits, uiteinde, uithoek; *Oudfr.* ord = spits; dolk; *AS. OHD.* Zw. ord, ort = spits, scherpte.

oort (onzijd.) = ¼ kroes = ⅓ liter; *halfoort* (onzijd; klemt. op: *oort*), eene maat waarbij sterke drank in de kroegjes wordt verkocht; ook *Dr.* – Ook = kwartgulden, en in den handel van sommige artikelen nog steeds: zooveel gulden *en* (of: *min*) 'n *oort*; – *oortje* = ¼ stuiver. Kinderdeun: *Hol op joen hand, Verkoop joen pand, Kou 'n daalder, kalf 'n oort, Koop gait voort*, en zooveel als: nu gaat de koop door, de bedenktijd is voorbij. Het is een spel om kleine kinderen zoet te houden. *Ommel. Landr.* VI, 5: oortgens = ¼ Brab. stuiver; oortdaler, 45; *Dr. Landr.* (1608) IV, 2: vier oortiens = een stv. b. *Friesch* oortje; *Kil.* oort, *Oostfr.* ôrt = vierendeel.

oortiek; oortieke = oorworm; *Dr.* oortiek, *Oostfr.* ôrtike.

oortje = ¼ stuiver. Zie: *oort 2*.

oorwurm (oorworm); zie: *boebà*.

oorijzer; zie: *ooriezer*.

oost, in de zegsw.: *van oost wijten* (weten) = *wijten waar oost is* = weten wat hem te doen staat, begrijpen hoe hij in zulke gevallen te handelen heeft. Wellicht zooveel als: hij kan zich oriënteren, in fig. zin. – *oost*, voor: oosten, ook *Dr. Oostfr.*; *hij gait in 't oost op* = hij gaat in de richting van het oosten; *in 't oost is de lōcht rood*.

oostan = ten oosten van hier, naar 't oosten; de plaatsen die oostwaarts van ons liggen; *hij gait oostan* = hij beweegt zich in oostelijke richting; *oostan het 't regend* = oostwaarts van ons heeft het geregend. Eveneens: *westan, zuudan, noordan*. Uit: oost, en: aan = oostwaarts aan. Zie: *an*.

oosten. Zegsw.: *as 't oet oosten begunt te regen duurt 't drei doag* = {p.2551} regen bij oostenwind houdt drie dagen aan. *Oostfr.* Ôstewind mit regen dürd dre dâg un ôk negen; *Meiderich*: Wenn ett regent ût den Oosz, dan regent ett dre Dag' oder enn Poosz (½ dag.)

Oostanje = Oost-Indië; zoo ook: *Westanje*. Meer algemeen *Oostinje*, enz.

Oosterampt. Aldus naar zijne ligging in het oosten van *Hunsego*; het Maarvliet en de groote Tjarijt scheidden het van *Fivelgo*. Daartoe behoorden de dorpen *Uskwerd, Uithuizen, Uithuizermeeden, Kantens, Eppenhuisen, Startingehuisen, Rottum, Stitswerd* en *Zandeweer*;

Warfum en Breede werden tot *Halve-ampt* of *Oosterampt*, later tot *Innersdijk* gebracht. Dr. G. Acker Stratingh, *Aloude Staat* II bl. 126. Nog de naam van eene der vier onderwijzersgezelschappen van Hunsego, bevattende de dorpen Breede, Warfum, Uskwerd, Rottum, Kantens, Zandweer en Eppenuizen. Voor ruim 30 jaren behoorde daartoe ook Uithuizen.

oosterd, voor: oostelijk gedeelte; *oosterd in 't Hammêrk* = in het oostelijk deel van Nieuwolda (*Midwolmerhammêrk*), en zoo in meer dorpen die zich van het oosten naar het westen uitstrekken. Eveneens: *westerd*, (niet: *zudert* of *noordert* maar wel: *oosterse*, *westerse*, *zuderse* en *noorderse* boeren, van een dorp.)

oosterkoamer = **oosterse koamer**; die kamer van een gebouw, het verst naar 't oosten gelegen; de ander, daaraan grenzende, met eene gang er tusschen, heet dan de *westerkoamer* of *westerse koamer*. Is een *binhoes* (bovenhuis) noord en zuid gebouwd dan spreekt men van: *noorderkoamer*, *noorderse koamer*, en: *zuderkoamer*, *zuderse koamer*.

oosterse = oostersche; zie: *oosterd*, en: *oosterkoamer*.

oostewind. Zegsw.: *dat is hōm nijt mit de oostewind anwaid* {p.2553} = voor niet ziet hij er niet zoo welgedaan uit, hij zal zijn nat en droog wel lusten; ook *Oostfr.* van een zwaarlijvig persoon gezegd.

Oostganger; iemand die uit de Oost in Nederland terugkomt.

oostindiese wait; zie: *waidoorn*.

oote, **ootje**, **ol oote** = zeer oude vrouw, besje, vooral uit den geringen stand.

ootje, **oijtje** = grootmoeder; "*Ik heb 'n ootje had, doarvan heb ie 'n verdolde bulte,*" (daarop lijkt gij heel veel), *ol ootje* voor: oud mensch, oude vrouw; *ootje van 't Botterdijp* (Boterdijp), schertsend tegen kleine meisjes. Begint evenals: *bep*, *beppe* en *besse* meer en meer in onbruik te komen. *NHoll.* ootje, *Geld.* oot, *Oostfr.* ôdje, ôtje. Zie ook: *oote*.

ootmoe, in de kindertaal voor: grootmoeder. Eigenlijk gebrekkige uitspraak van: *grootmoe* of *grootmoeke*.

op, voor: in; *'t op de oogen hebben*, *op de moag*, *op de borst*, enz. = aan de oogen lijden, enz.; ook *Oostfr. Holst.*; *'n swien op 't hok hebben* = een varken mesten, nl. voor eigen gebruik; *op dijnst goan* = gaan dienen, dienstbode worden; *vroug op de mōrgen* = vroeg in den morgen; *op*, voor: in, of: te, wanneer het eene plaatsbepaling geldt; *op Drente*, *Westerwolde*, *'t Hoogezand*, *'t Woar*, *Martenshouk*, *Mijden*, *Zoltkamp*, *Hoogkerk*, *de Lijk*, *Zieldiek*, *op Polder* (enz.) *wonen* = in Drente, te Hoogezand, enz. – Voor: aan, in: *oavend op oavend*; *nacht op nacht*; *week op week*; *middêg op middêg* = telken avond, enz. *WVl.* dag op dag; jaar op jaar; slag op slag. – Voor: met; *wie speulen op koaten* (kaarten) = wij spelen kaart; *wie speulen op brikken* = wij domineeren, enz. Voor: om; *hij's t'r op* (of: *over*) *te koop west* = is er geweest om het te koopen. – Voor: over; *'k heb d'r nijt op noadocht* = niet verder over nagedacht. – Als verkorting voor: opstaan, opzetten, opgestoken, enz.: *zewwe ijs op?* (of: *zewwe overèn?*), zeggen de vrouwen op eene visite, wanneer zij zich een weinig willen vertreden; *hij's nog nijt op* = nog niet opgestaan; *'t licht is op* = wij hebben de lamp opgestoken; *wie hebben*, of: *zetten drei op* = wij hebben, of: wij zetten drie koeien op stal; *de bijsten bin op, peeren en* {p.2555} *jonkbijsten loopen d'r nog* = de koeien en ossen zijn op stal gezet, het jonge vee en de paarden loopen nog in het land; *de eerappels bin op.* (ook: *over*) = de aardappelen zijn op het vuur gezet (gij moet de wandeling dus niet te lang maken, enz.); *'t wil d'r nijt op* (ook: *om*), zegt men van dieren, ook van menschen, die niet willen dijen, niet vet willen worden. – Voorts de uitdrukkingen: *'t stait hōm nijt op de handen* = hij heeft geen gebrek aan geld, hij kan zijne zaak wel drijven; iemand *op de vingers tikken* = (*over de vingers houen*) = op bitse manier berispen, scherpe aanmerkingen maken, iemand iets *op 't brood leggen* = hem van iets beschuldigen; iemand *op 't zand zetten* = alles opeten of opdrinken wat de gastvrouw of gastheer kan geven; *op voesten dansen* = wasschen (uitdrukking van waschvrouwen); *d'r op oet goan* = uitgaan, een bezoek afleggen, op visite gaan; ook *Oostfr.*; *op studie* (ook: *op*

akkedemie) *wezen* = student zijn; *op dien gezicht!* met de toevoeging: *den kenste hallelujoa zingen* = daar kan niets van komen, gij krijgt het niet van mij; *op glad ies zitten* = zijne middelen van bestaan verloren hebben, zijne kostwinning kwijt zijn. (Bij *v. Dale*: *op glad ijs staan* = zich op eene helling bevinden, gevaar loopen ongelukkig te worden, – zijnen post verliezen, (art. glad), en: = in gevaar verkeeren, (art. ijs.) Vgl. *op zwart zoad zitten*.)

opakkern = opkramen, ophoepelen, zijne biezen pakken, als men iemand gaarne ziet vertrekken, en waarvoor men ook heeft: **opkrösen**, **oprukken**, **oetrukken** en **opschampijêrn**, het *Friesch* oppaanderen, *Nederl.* oprassen. (*v. Dale*: ruk in! = pak je voort!)

op an (op aan), in: *dat mout 'r moar op an* = dat zullen wij dan maar toestaan, wij zullen u dezen keer uwen zin geven; *'t komt mie d'r niks op an* = daar ben ik in 't geheel niet {p.2557} op gesteld, dat komt allerminst in mijne kraam te pas.

oparbaiden = door arbeiden bijeengaren, de huur, de rente *oparbaiden* = zooveel met werken verdienen of van zijn bedrijf over houden dat men de huis- of landhuur, den interest van het geleende geld, enz. op tijd kan betalen.

opbergen = opbergen (wederk.) voor: maken dat men weggemt, uit het gedrang raakt, zich in veiligheid stelt; fig. voor: intoomen, bedwingen; *'k mōs mie opbergen dou dei wilde peerden d'r ankwammen*; *'k mōs mie opbergen van lachen*; *Nederl.*: ik wist mij niet te bergen van lachen, van pijn, enz. Voor: opbergen, bergen, weggelgen, heeft men ook: *opgeborg*, bv.: *wat is dat 'n opgeborg!* = wat is er met dat opbergen toch eene drukte, of: moeite. Zie ook: *an zied goan*.

opbedenken = verzinnen, verdichten: *zij bedenkt 't moar zoo bie heur gad op* = 't zijn louter verzinsels van haar; steeds in ongunstigen zin, ook *Oostfr.*; *wel hat dat vertelseltje, roadsel, varske* (enz.) opbedocht? = wie heeft die vertelling, dat sprookje, enz. verdicht?

opbedenksel, **bedenksel**, **opbedenkseltje** = verzinsel, leugen, laster; *Oostfr.* upbedenksel. **opbedenkseltje**; zie: *opbedenksel*.

opbewoaren = bewaren door het op eene veilige plaats te bergen. Wordt alleen van dingen, bv. kleinoodiën gezegd die men niet gebruikt en waarvan men geen afstand wil doen.

opbienen; zie: *opbinnen*.

opbinnen; **opbienen** (opbinden), van de schaatsen = ze onderbinden. Wordt ook wederk. gebruikt: *hij bient hōm* = *hij bindt zōk de scheuvels op* = hij bindt de schaatsen onder.

opbōbbêln = hier en daar opzwellen, van kleedingstukken. Naaistersterm.

opbölken; zie: *bölken*.

opbollen = bij 't maken van eenig kleedingstuk een ronden {p.2559} vorm aannemen, bol worden waar dit niet de eisch is. Naaistersterm. Vgl. bij *v. Dale* artt. bollen 3, en: opbollen.

opborstjen op een paard, zooveel als: zonder stijgbeugel beklimmen, zóó, dat men eerst met de borst op zijn rug wipt en dan het rechterbeen er overheen slaat. Datzelfde verricht men om bv. over of op een muur van p.m. vier voet hoogte te komen.

opbōsseln (opborstelen) = opwerken. Zie: *bōssêln*.

opboudêln (opboedelen) = opredderen, de boel aan kant bergen; *wi mouten nō moar an 't opboudêln goan*; *hei 't al opboudeld?* (wat in de vensterbank en op de stoelen lag.)

opbreken, in: *de hoeshol'n opbreken* = er mee uitscheiden om eene eigene huishouding te hebben en bij anderen kost en inwoning zoeken. – *'t zel hōm bitter opbreken*, bij *v. Dale*: 't zal hem zuur opbreken.

opbrengen; *'t ken mie 't nijt opbrengen* = de lusten wegen niet tegen de lasten op en daarom zal ik mij dat genot ontzeggen, bv. om van Warfum naar 't paardenspel van Carré te gaan.

opbroaden = **opsnittern** = opbakken; *opbroaden eerappels* = gebakken aardappelen; *de eerappels dei gustermiddêg overbleven bin zel wie van middêg opbroaden*.

opbrocht (*v. d. van*: opbrengen = opvoeden, enz.), in: *doar bin ik nijt bie opbrocht* = dat bedrijf heb ik van mijne ouders niet geleerd, daarbij ben ik niet grootgebracht; *zóó ben 'k nijt*

opbrocht = dat strookt niet met mijne opvoeding; *zij is in weelde opbrocht*, of: *grootbrocht*, wat ook elders gehoord wordt.

opbuiten = de turven rechtop tegen elkander plaatsen om beter te branden en zoo het vuur te verbeteren; *Oostfr.* upböten. Zie: *buiten*.

op de gōrre; zie: *keunînkjtjen*.

op de kop of = juist uitkomend, zonder dat er iets aan ontbreekt {p.2561} of over is; *'t is op de kop of 'n rieksdaalder*; *d'r is op de kop of 'n bak* = juist een rijksdaalder, juist ¼ mud. *Overijs.*

opdeu; zie: *opdooi*.

opdiek, in geschrifte *opdijk*; gedeelte van een' polderdijk, dijkpand, dat loodrecht staat op de lengte van dien dijk. Meestal loopen de *opdieken* zuid en noord.

opdiene = opzwellen, dik worden van lichaamsdeelen, bv. van handen door koude, verwonding als anderszins. – Ook zegt men het van de lucht, als bv. eene regenbui in aantocht is. *Oostfr.* updinen, dinen; *Neders.* dunen = opzwellen. Zie: *dienen*.

opdikken = dikker worden, zich uitzetten, als tot een kussen worden. Naaistersterm.

opdoffen; zie: *dōf*.

opdonder; zie: *opneuker*.

opdooi (*Ommel.*) = **opdeu** (*Old. Goor.*) = invallende dooi na minder of meerder langdurigen vorst. *Dr.* opdeien = dooien.

op-dōp, in: *van op tot dōp* = geheel en al = *opendōp*; zie ald.

opdōrren = licht verwarmen.

opdoun (opdoen) = (zich) opsmukken, zijn beste kleeren aantrekken. *Sprw.:* *Opdoun dut* (of: *dait*) *verkoopen*, zooveel als: wanneer een meisje zich knap, of ook: met smaak, of: rijk kleedt, komt zij daardoor eerder aan den man. *v. Dale:* Goed voorgedaan is half verkocht. Zie ook: *indoun*.

opdrachtîg; wordt van vrouwen gezegd die min of meer zwaarlijvig zijn, en bij wie dus kleed en rokken van voren niet laag genoeg neerhangen.

opdraien (opdraaien), in: *hij is t'r veur opdraid* = hij heeft het niet durven wagen of: hij vreesde dat zijne krachten te kort schoten en heeft daarom zijn plan laten varen. (*v. Dale:* hij is er voor opgedraaid = hij heeft het niet kunnen gedaan krijgen.)

opdrift; zie: *drift*. {p.2563}

opdroagen = ter aarde bestellen, eigenlijk: naar het kerkhof dragen of voeren; *mör 'n wordt hij opdroagen* = zijn lijk wordt morgen begraven; *“hai het rust krek dou zien oomke opdroagen is”* = hij is gestorven op den dag toen zijn oom begraven is.

opdijk; zie: *opdiek*.

opdijpen (opdiepen); door bewijzen staven, wat, waar of wanneer iets heeft plaats gehad, bv. uit oude schriften; *dokter Westerhoff het 't opdijpt dat het hooge koor in de Warfemer kerk in 't joar 1573 boud is deur Johan en Willem Moler*.

openboar (*Stad-Gron.*), in: *'t is 'n openboare leugen* = 't is een tastbare leugen. *HD.* offenbar = duidelijk, kennelijk, in 't oog vallend.

op en deel; zie: *op en del*.

op en del; **op en deel** = op en neer; *hij lopt de gang (de stroat, enz.) al op en deel*; *mit* (de overige huisgenooten, nl. het boerenfolk) *op en del goan* (= *mit op en of goan*), zegt men bv. van kostgangers, bij een landbouwer om het boerenbedrijf te leeren, die alles moeten meedoen en geene bijzondere voorrechten genieten wat voeding of vrijstelling van sommige werkzaamheden aangaat. In *Drente* zegt men het van boerenzoons en knechten die gezamenlijk werken. – Ook voor: op- en nederwaarts; de pols van de karn *gait op en deel*. Zie: *del*.

opendōp = geheel, volkomen, in alle opzichten; *hij liekt opendōp op zien voader* = 't is *opendōp zien voader* = hij gelijkt volkomen op zijn vader, hij heeft dezelfde eigenschappen.

(*Hoogezand: van op tot dop* = geheel en al.) Staat voor het in de schrijftaal verouderde: op ende op; *Oostfr.* up un'd up. Vgl. *omendōm*, *hijlental*, en 't *Nederl.* overentover, *MNederl.* allental (= al ende al), alsook *Dr. Landr.* (1608) II, 8: sijn goet te verdedigen ten uith ende tho. *Wvl.*: Hij gelijkt zijnen vader ip end ip (d. i.) gansch en geheel. Het Vlaamsche volk verandert dikwijls ip end ip in ip nen tip, en ip end uit in ip nen tuit, even als de Hollanders op ende uit veranderen in *op eenen duit*. (Zie *Weil.* op *duit*.) Vgl. ook het holl. *aan en aan* (d. i. omophoudelijk) dat bij *Hoofst aanendaan*, en *anendan* geschreven staat. In Brabant zegt men *op en dop* (op end op): hij gelijkt zijnen vader op en dop, gelijk twee druppelen water. (*De Bo*, art. op).

opengniezen, openknieren = *gniezen*; zie ald. {p.2565}

open hof; 't is hier open hof, zegt men, als men van buiten af ergens kan in zien, bv. in eene kamer die verlicht is en geene gordijnen of blindingen het inkijken beletten, zooveel als: *spei* (zie ald.) (Open hof, oudt. = audiëntie.)

op en neer; zie *ijgen*.

openlief (openlijf; klemt. op: *lief*) = ontlasting, stoelgang; *Oostfr.* apenlief; *gijn openlief hebben*, fig. geen zin hebben om te koopen, het geld daarvoor niet willen missen, zich daarvan niet kunnen ontlasten.

op en of, (op en af); 't gait op en of, zegt men van eene kwaal die bij afwisseling verbetert en verergert. Vgl. *op en del*.

opente (znw. van: open); ruimte, waar voor iets anders, of: voor een ander plaats wordt ingeruimd. Wanneer de toegang of doorgang niet langer belet wordt, zegt men: *d'r komt opente*; fig. voor: opening; "n meneer dei achter 'n beutje opente (wordt loket bedoeld) zat," enz.

op en weg (tautol.); 't is doar altied alles op en weg = zij weten niet te sparen en daarom is er altijd gebrek in dat huisgezin. *Wvl.* up ende weg, ip end weg. Als hij toekwam om te eten, was alles op en weg (was er niets meer te eten, en de tafel was afgediend) (*De Bo*).

openruchtig worden = bekend worden.

openijêrn openbaren, mededeelen, zijn hart voor een ander uitstorten; zijn gevoelen zeggen; *hij wol zōk* (of: *hēm*) *nijt openijêrn* = hij hield zijn toestand geheim; *hij duurt hōm nijt openijêrn* = hij durft zich daarover niet uitlaten. Van 't basterdw. opineeren = zijne meening uiten, zijn gevoelen zeggen.

op en zat ook met de toevoeging: *kunst van 't koken*, zegt de huismoeder als er niets van den maaltijd is overgebleven. Schertsend zegt men ook: *op en zat, wel meer lust moar nijt meer had*.

opeten (zien woord); zie: *ombollen*.

opfailen; zie: *failen*.

opfōkseld (v.d. van *opfōksêln*, dat weinig voorkomt); *ien 't gat opfōkseld wezen* = gejaagd, wanneer iets met grooten haast in {p.2567} orde zal worden gebracht.

opfuren; zie: *opvuren*.

opgang nemen = navolging vinden, in trek komen, meer of minder algemeen worden, bv. van eene gewoonte, eene dracht, enz.

opgappen (opgapen) = den mond (of: den bek) openen om eten of drinken op te nemen.

opgeborg; zie: *opbargen*.

opgelegd; wat niet kan missen of mislukken; 't is opgelegd = 't is wis, 't gaat vast door; *hij komt 'n half uur te loat, da's opgelegd*. In 't kaartspel, en dan ook: *opgeleggen*; zooveel als: het aangekondigde spel moet wel gewonnen worden, (ook *Holst.*) Zoo zegt men, wanneer men hiervan zeker is: *ik ken 't wel opleggen* = de kaart blootleggen, wij behoeven niet te spelen.

opgeleggen, voor: vast, van een stoot op het biljart, die niet behoeft te missen, en daarvan: 'n *opgeleggen bal*, 'n *opgeleggen viefstoot*, enz. Ook in 't algemeen, wanneer iets noodwendig dat gevolg moet hebben. Vgl. het synon. *opgelegd*.

opgemoakte mou (of: **opgemoakte mau**) = verzinsel, van verschillende personen, dat als uitvlucht dienst moet doen. (v. *Dale*: dat is eene gemaakte mouw = eene uitvlucht, een voorwendsel.)

opgemōdderd “De weg van Groningen over Schaaphok naar Slochteren wordt niet opgemodderd en is goed.” Zal zooveel zijn als: er wordt geen aarde op het midden van den weg gebracht.

op gest; zie: *gest*.

opgoaren (van: op, en: garen: vergaren) = bijeenverzamen van kleine hoeveelheden. Inzonderheid wordt het van melk gezegd die telkens bij de vorige gevoegd wordt tot men genoeg heeft om te karnen. *Overijs. Zeel.* opgaren = bijeenverzamen, opzamelen; *Friesch* garen = vergaderen, vooral van het bijeenbrengen van geld en goed.

opgoed; zie: *opgoud*. {p.2569}

opgooien = opspelen van eene kaart; *doe mōst opgooien* = gij moet eene kaart uitspelen. – Ook = opdoen, opdisschen, in den schotel doen; *ze’k de eerappels moar opgooien?*

opgoud, in geschrifte: *opgoed* = het tuig van een schip, het staand en loopend want; ook *Dr. opgijsel*; zie: *opslag*.

ophand (klemt. op: *hand*) = weldra, welhaast, voor niet langen tijd; *wie kriegen ophand mooie doagen*, (de lente nadert); *’t wordt ophand beter mit raizen*, (wij krijgen hier welhaast betere reisgelegenheden); *zien zeun is ophand kloar en zet zōk hier as dokter*, (zijn zoon is met eenigen tijd arts en wil zich hier vestigen). Ook = binnen zeer korten tijd, met eenige minuten; *wie mouten ophand noa hoes*; *wie mouten ophand eten*; *wie goan ophand noa ber* (naar bed). *Oostfr.* ophand = spoedig, wat op handen is. Vgl.: de winter is ophand, of: ophanden: het is ophanden = het zal weldra geschieden.

ophand zuiten = aanzoeten, er steeds zoeter op worden; *dat zuit nijt ophand* = dat moedigt niet aan, dat kan den lust (daarvoor) doen verliezen. Vgl. *ophand*, en: *ofzuiten*.

ophangen = ten verkoop aanbieden bij publieke veilingen; *is dei kou al ophangen?* (= – *al presentijrd?*) ook *Dr.* (Aldaar heet eene vergadering van door middel van klokgelui opgeroepen landbouwers ter verkiezing van een schaapherder: een scheper ophangen.) – Zeer gewoon is de verwensching: *hang die op!* = *verrek!* = *stik!* enz.; *Pok het zōk ophōngen* (*Westerkw.*) = er heeft zich iemand verhangen. Zie ook: *scheuvel*.

ophangstuk; deel van een geslacht varken (ook van een rund), dat, na korter of langer aan houtrook te zijn blootgesteld, *in de wiem*, d.i. aan den zolder wordt opgehangen. Zie ook: *schink*, en: *ziedspek*.

ophemmēln = schoonmaken en in orde brengen van een vertrek, aantrekken van een schooner of van een beter kled; *as ’t wark doan is mōs toe die ook wat ophemmēln*. *Hooft* ophemelen = in orde brengen, opruimen; *Friesch* ophimmelje, *Stadsfr.* ophie- {p.2571} meljen = opredderen. (v. *Dale*: ophemelen = reinigen, schoonmaken, zuiveren; opruimen, in orde brengen, schikken, opsieren, verouderd.)

opheurd; zie: *opheuren 1*, *opheuren 2*.

opheuren = ophooren; *’k heb d’r roar*, of: *vrōmd van opheurd* = dat bericht heeft mij zeer bevreemd; *doar zel ze nei van opheuren*: dat zal voor haar een belangrijk nieuwtje zijn. (Het Nederlandsch gebruikt het deelwoord niet.)

opheuren (ophooren), voor: opsporen van dienstboden, of van iets dat men gaarne zou koopen; *wil ie ’n maid veur mie opheuren?* – *’k heb al ’n hond veur ja opheurd*. *Oostfr.* ophören = opsporen, uitvorschen.

ophissen = ophitsen, fig. wat *anhissen* in eigenlijken zin is; *Oostfr.* uphitsen, *HD.* aufhetzen. Zie: *hissen*.

ophiezen = ophijschen, oomhoog hijschen.

ophoalen, in: *dat mout zien hart ophoalen* = dat moet er zoo door, wat de gevolgen ook mogen zijn, en hoezeer men het ons ook heeft afgeraden. – (Zooveel als: wat er van kome, het

hart moet zich er aan te goed doen.) – 'n *peerd ophoalen* = een paard uit de weide halen om voor den wagen, ploeg, enz. gespannen te worden; – 'n *lijd ophoalen* = een lied aanheffen; – 'n *bal* (of: *balle*) *ophoalen* = bij het eind der baan (bv. op het ijs) den bal der tegenpartij nemen die vóór is, opdat zóó, 't geen men achter is, op den terugweg weer ingehaald kan worden; – *ophoalen* van personen = ze afhaken om ergens mee naar toe te gaan, om te gaan wandelen, enz. – Ook = opzoeken; zie: *aiergeld*.

ophokken; zie: *hokken*.

ophollen = ophouden; *doar hol wie ons nijt mit op* = daar bemoeien wij ons niet mee, daaraan doen wij niet, houden wij ons niet mee bezig, verkoopen of vervaardigen het niet: 't *holt narms of woar bie op* = 't *holt nooit op* = 't *holt in de wiede wereld nijt op* = 't is in zóó groote mate, zóó buitengewoon dat men zich er geen denkbeeld van kan maken of het nauwelijks kan gelooven. De eerste uitdrukking {p.2573} meestal in ongunstigen zin: 't *holt woar bie op* (klemt. op: *woar*) = 't moet eenmaal ophouden, er moet eenmaal een eind aan komen; *dat holt mit gijn beetje op* = dat is van belang, eene belangrijke zaak, eene groote uitgaaf, enz. – *den holt'op* = dan is er niet aan te doen, dan behoeft er niet meer over gepraat te worden; *dat holt op* = dat kan, dat mag niet; – *men mout gijn raizend volk ophollen*, zegt iemand tot verontschuldiging, die met opzet een wind laat; *ik ken 't nijt langer ophollen* = den stoelgang geen oogenblik uitstellen. – Ook in eig. beteek. voor: omhoog houden, nl. ter plaatse waar zulks behoort, van een kleedingstuk, *zonder hulp zielen ken ik de bōksen nijt ophollen, hij glid mie altied of*.

ophoogsel; het dakvormige deksel eener doodkist; ook de ophooging op een graf, *Nederl.* roef of roof. (In de Ordonnantie op de begrafenis-kosten van 1637 (uitgave 1723) wordt het *opsetsel* genoemd.)

opjoagen = eene liggende koe, (varken, enz.) doen opstaan, bv. door haar een slag met vork of bezem, of een schop te geven. Zie: *hōp*.

opkennen, schersend in: 't *ken nijt op!* = daar is geen einde aan het genoeg dat in uitzicht is, tegengestelde van: *dat* (nl. die pret, dat genot) *kenne wel op*, zooveel als: hij heeft een vreugdeloos leven, ook: hij heeft veel verdriet.

opkieken (= opkijken) Zegsw.: *hij kikt op as 'n koater in'n vrömd pakhoes*, of: *stait te kieken*, enz. wanneer iemand in een hem vreemd gezelschap komt, waar hij zich niet thuis gevoelt, dus: vreemd, verwonderd staan te kijken.

opklandêrn; zie: *klandêrn*.

opkled (opgekleed), in: *opkled wezen*, van vrouwen gezegd = gekleed zijn om uit te kunnen gaan of bezoek te ontvangen.

opklopper = oude harddraver, die, na in jaren niet geharddraafd te hebben, in 't bezit komt van iemand die hem weder in de baan brengt.

opklounen; zie: *kloun*.

opkomen, van pasgeboren kinderen = beginnen te groeien en zoo in leven blijven: *dat stumperke komt nijt op* = behoudt het leven niet, mist levensvatbaarheid. Wordt alleen van zeer zwakke kinderen gezegd, die bv. geen kracht hebben om te zuigen. {p.2575}

opkomen mogen = verlof krijgen van de ouders van een meisje om daar aan huis naar haar te komen vrijen. Zie ook: *degensman*.

opkomen = (zich) herinneren; *ik kōn d'r nijt opkomen al* (of: *as*) *was 't ook nog zoo* = *ik kōn nijt op de naam komen* = *de naam nijt bedenken* wat moeite ik ook deed = voor 't oogenblik wilde mij dien naam niet te binnen schieten. Vgl. *bedenken*.

opkomen = als verdediger of zaakbezorger optreden, de advocaat *komt* goed voor zijn cliënt, de knecht voor zijn baas, de meid voor hare vrouw *op* = behartigt die zaken zoo goed mogelijk; *nou ken ik t'r veur opkomen* = nu heb ik de zorg, de verantwoording.

opkomen = in gebruik komen; *dat was in de tied dou de houpelrokken opkwammen; dou 't lös hoar opkwam zette mouder 't oorieder ook of*.

opkomen = opstaan, van het bed; *dou ik opkwam regende 't; bie mien opkōmst was 't nog donker.*

opkōmst; zie: opkomen 6.

op kop of; zie: kop 1.

op kop zitten; zie: kop 1.

opkōrken, kōrken, kōrken (onzijd.) = oprispen; *NBrab.* opgeuren. Zie: bōlken.

opkoulen (opkoelen) = koel maken door vochtigheid van den grond, “*de grond was wat nattig en koulde op.*”

opkrabben, in: *hij krabt bie de wal op* = hij is langzaam herstellende van eene zware ziekte, bij v. *Dale*: opkrabbelen = uit eene ziekte opkomen.

opkriegen (opkrijgen), in fig. zin voor: verduwen, verteren; *ik ken 't nijt opkriegen dat zij mie zoo behandelt* = 't hindert mij zeer, ik ben er zeer gevoelig onder en kan het niet van mij zetten, niet verkroppen, het grieft mij, bv. wanneer men door vrienden wordt miskend of onheusch bejegend, ook *Neders. Holst.* – *is gijn opkriegen an* = de overvloed van lekker eten niet alleen, maar ook van feesten, kermissen, harddraverijen, enz. is zoo groot dat het moeilijk zal gaan alles te genieten. – 'n kind opkriegen = tot wasdom brengen. (*opkriegen* actief = *opkomen*, passief.)

opkroepen (= opkruipen); zie: stok.

opkrōllen; zie: omkrōllen.

opkrōsen; zie: opakkêrn. {p.2577}

oplangen (zww.; alleen mv.); eene soort van sparren; *Oostfr.* uplanger.

oplangen (ww.) = naar boven toereiken. Zie: anlangen.

oplappen = den inzet bijpassen, vernieuwen, als soort van boete of vrijwillig uit kans op winst, bij 't bluffen, bij het spelen met centen op de streek, enz.; *d'r 'n dukoat oplappen* = het hoogste bod met een dukaat (vijf gulden) verhoogen. Zie ook: meetjen, en: lappen.

opleggen = blootleggen, openleggen van zijne kaart. Zie: opgelegd.

opleggen = niet weer uitgaan met een schip in den herfst, dus dien winter aan wal blijven.

Ook: voor goed uitscheiden met varen; hij (*de kaptain*, de gezagvoerder) *het zien schip in Amsterdam oplegd.* (Dat *opleggen*, eigenlijk = buiten dienst stellen, of: gaan, was vóór ruim 40 jaren nog algemeen bij onze koopvaardijvloot.)

opleggen = ééne hand op den rug houden zóó, dat een ander schaatsenrijder die kan vatten en dan samen voortrijden; dit heet dan: *achter 'n kander an wezen*; “*Pait legde op en zei scheuvelden 'n paor keer henneweer 't hoeske veurbie.*” In deze provincie maakt men hiervan veel gebruik, in Friesland neemt men daarvoor meestal lange, ronde staken. Zie ook: opleggers.

opleggers; personen die bij het raapzaaddorschen de schooven in het draagkleed leggen, eigenlijk stapelen, wat men *opleggen* noemt.

opleven = als op nieuw beginnen te leven, van kwijnenden tot gezonder toestand komen; ook fig. van den handel enz. gezegd = 't herleven er van. (Dr. *A de Jager* noemt het een Germanisme, 't *HD.* *aufleben* = herleven; opvroolijken, opfrissen. 't Komt echter bij *Bilderdijk* en anderen voor; in deze provincie is het woord algemeen in gebruik. Zie ook v. *Dale* o.h.w.) {p.2579}

oploaten, van eene lamp = laten branden bij het naar bed gaan; *wie hebben 't licht oploaten, de kou ken van nacht ofkalven*; *anloaten* = laten branden, niet uitblazen; *loat 't licht moar an, ik mout 't vōrt bruken.* Zie ook: anloaten.

oploopen = **opstappen**, flink voortgaan; *wie hebben goud oploopen* = *stevig opstapt* = wij hebben niet gedrenteld. Zie ook: stok.

oploepend woater; water op het ijs, wanneer dit door andere oorzaken dan door dooi is ontstaan; *is oploepend woater op, wie mouten middenop blieven.* d.i. op 't midden der baan van eenig vaarwater; *oploepende mart* = stijgende marktprijzen.

op lös komen = aanzoek bij een meisje doen, *'t wicht het 'n dik stōk geld arft, nō zel 'n d'r wel gau vreijs op lös komen.*

opmarken = opmerken. – Ook = op nieuw merken, het merk van schapen vernieuwen als dit niet duidelijk meer is. (*Ommel.*)

op melk, in: *'n kou op melk hebben* = eene koe hebben die op dat oogenblik melk geeft, ter onderscheiding van: *gust is*. Vgl. *dreug*.

opmennen = door de schippers of voorlieden uit een schip met den wagen aan huis bezorgen: *'t goud opmennen* = de goederen, uit Groningen medegebracht, rondbrengen met een voertuig; *tōrf opmennen* = turf uit het schip met den wagen vervoeren, aanvoeren. Vgl. *op 6*, en zie: *mennen*.

opmoaken = gereed maken; *'n heer 'n opmoaken* = een haring van de ingewanden en huid ontdoen om hem te kunnen eten: *'n houd opmoaken* = een vrouwenhoed optoaien, optoamen, het werk der hoedenmaakster of modiste.

opmoakersboudel voor: verkwistende huishouding.

opmoanen; geld dat men van iemand te goede heeft gehouden, opvragen. Meestal komt dit voor, wanneer de persoon, met wien met iets verrekent, 't niet passen kan; alsdan zegt een van beiden: *ik zel 't wel opmoanen*. Ook voor: iemand herinneren aan eene schuld, wanneer men hem iets heeft geleend of voorgesloten, en veronderstelt dan dat die persoon zulks {p.2581} heeft vergeten.

opmuiten; zie: *muiten*.

op'n ander, in de uitdrukking: *op 'n ander willen*, of: – *goan* = een ander beroep kiezen, veranderen van vak of ambacht.

op'n bijnen, voor: op de been; *as 'k op 'n bijnen koom* (d.i. als ik van mijn stoel opsta), *ze 'k tie drinken hoalen*; *pas op as 'k op'n bijnen koom, doe loeder! zij bin nog nijt op'n bijnen* = zij liggen nog te bed. Is het de *HD*. vorm: *auf den Beinen sein*, dan behoort het tot art. *n 7*; zie ald.

opnemen = noodig zijn; *'t nimt zooveul op* = er wordt veel verbruikt; zure appels *nemen* bij 't stoven veel suiker *op*.

opneuker; ruwe uitdrukking voor: forsche duw, harde stoot, hevige vuistslag. Zie: *anwaisel*.

opoamen (*dijp*) = diep ademen.

opoet = uit, op visite; *zij is t'r opoet* = zij legt een bezoek af; *ie bin jà zoo mooi, wi j' dr woar opoet?*

opoetgoan = op visite gaan; *onze volk goan d'r van oavend opoet*.

op of dul = op of del; *zij ken nijt op of dul* = zij kan zitten noch staan, bv. van de jicht.

oppakkeuisen (*Westerkw.*) = weggaan, vertrekken.

oppas (znw.), voor: oppassing, toezicht, verzorging; *is 'n bult oppas mit*, bv. met een klein kind, met bloemen enz. *Wvl.* oppas = oppassing. Kleine kindertjes vragen grooten oppas, veel oppas. (*De Bo*).

oppassen = het toezicht houden over eene klasse, of: bij afwezigheid van een onderwijzer diens plaats innemen. Zoodoende hoort men den daartoe aangewezen leerling zeggen: *ik mout van noamiddêg oppassen*; *Jan het guster in de lutje schoule* (of: *school*) *oppast*. Gewoonlijk werden (of: worden) daartoe de grootste jongens gebruikt. – Hier zegt men: *op 'n zijke passen* = een zieke oppassen; *op kinder passen* = kinderen oppassen en verzorgen; *op 't hoes passen* = het huis bewaken bij afwezigheid der andere huisgenooten.

ōppe; zie: *ōbbe*.

opper; kleine, ronde hooiberg in het land. Is het hooigras niet droog geworden, dan zet men het tegen den avond in kleine {p.2583} *oppers* om ze den volgenden dag weer over het land te verspreiden en op nieuw aan de zon bloot te stellen. Is dit wèl het geval dan maakt men grootere *oppers* en haalt die dan zoo spoedig mogelijk naar huis. Het einde van 't hooien heet dan ook: *oppern*, of: *in oppers moaken. oet opper mennen* = uit den *opper* op den wagen

steken, dus het hooi niet eerst uiteenstrooien. *NHoll.* opper = kleine hooiberg, die door een paar man op twee stokken weggedragen wordt; *ZHoll.* hopper = hoop hooi; *West-Vlaand.* hopper, hoppel = hoop; een hopper hooi; een hoppertje mest. Bij *de Bo* kets, bij *Weil* rook. hooihopper, *Oostfr.* opper. (v. *Dale*: opper, hoop hooi op het veld, hooistapel; en: rook, roke = hooistapel; *Weil.* opper = rook = rook, hooistapel.) Zie ook: ragge; en: schildwacht.

opperdepōp! kleinekinder-woord, zooveel als: er is niets meer, alles is, of: ik heb alles opgegeten.

oppêrn = het hooi in *oppers* zetten; ook *Oostfr.* Zie *opper*.

opperstoaltje; gering overblijfsel van een maal, inzonderheid wat een kind op zijn bord heeft overgelaten. Ook van een drank: *is nog 'n opperstoaltje in 't glas* (ook: in de flesch, in 't kopje) = er is nog een staartje in. Aan 't hooien ontleend. Wanneer de *oppers* op den wagen worden geladen blijft er iets liggen; dit wordt bijeengebracht tot een hoopje en vertoont een staaltje van een wezenlijken *opper*; zie ald.

opperteur (*Westerkw.*) = operateur. Ook = aanvoerder, opstoker, en: het hoofd van eene huishouding, de opperste, de stuurwold; zie ald., en vgl. oproateur, hetzelfde woord als *opperteur*.

opplooien = plooiën, in vouwen leggen van katoenen en andere stoffen. Naaistersterm.

oppompen, pleonast. voor: pompen, eene vloeistof naar boven voeren door middel eener zuig- of perspomp; de olie in de pomplamp *mout oppompt worden*.

oppotjen = bij beetjes opsparen, oppotten. Zie: jen.

opprompt (opgepropt), in: *'t stōn d'r opprompt van mensen* = de menschen stonden er dicht opeen gedrongen; *hij zit opprompt van winden* {p.2585} Zooveel als: vol gepropt. Vgl. proppend.

oppulen = oppeuzelen, langzaam opeten. Zie: pulen, en: anpulen.

oppутten, pleonast. voor: water putten uit een regenbak of open put; *Oostfr.* uppütten.

oprakken; zie: noarakken.

opree; zie: drift.

opregen (opregenen) = voortregenen, harder regenen, *loat 't moar opregen* = laat het maar regenen, 't komt ons goed te pas.

opreien = rijgen, drieggen, met wijde steken op iets vastmaken om het later er op te naaien. Naaistersterm. Zie: reien.

opreken (oprekenen) = optellen van verschillende posten. Ook = op rekening stellen. Zie: reken.

opreppen = ter sprake brengen van een netelig onderwerp, wanneer zulks licht aanleiding tot gekijf kan geven; *wie zellen 't moar nijt opreppen* = wij zullen er maar niet van reppen, de zaak niet oprakelen, geen oude koeien uit de sloot halen.

opreukêln; eene kool onder de asch weghalen en breken opdat zij beter zal gloeien.

op rieg weg; **op de riegoe weg** = de geheele rij langs; *zij hebben op rieg weg messels* (*Ommel.*) = huis aan huis zijn de mazelen.

oprit; het eind of gedeelte van een weg, dat tegen een' dijk of eene gewelfde brug oploopt; *die oprit is te stail* (steil).

oproaden = opstoken, opruien; *NBrab.* opraden; *Kil.* opraden, oproden, opruiden = opruien, aanzetten, ophitsen, opstoken.

oproaderie = opstokerij, aansporing tot verzet; steeds in ongunstigen, minstens in afkeurenden zin.

oproaders (zonder enkv.); personen die anderen hebben aangespoord tot verzet; *zij hebben oproaders had* = daar zijn personen, (ook: daar is een persoon) bij in het spel geweest, die hen hebben opgestookt. {p.2587}

oproateur = stokebrand, belhamel, aanvoerder van het verzet, dus: iemand die de operatie of handeling leidt, *Fransch* instigateur, excitateur, bou-te-feu. *Zeel.* opperteur, 't *Fransche* operateur. Vgl. *opperteur*.

oproemer (opruimer); werktuigje van staal om gaten in ijzeren voorwerpen grooter, dus ruimer te maken. Smidswoord.

opruggen (*Hoogel.*); eene eenigszins verouderde wijze van ploegen, door op het midden van den *akker* (in de breedte) en daar tweemaal in dezelfde voor te beginnen; *Oostfr.* ûtrüggen.

oprukken; zie: *opakkêrn*.

opsaiêrn = opkweeken van een lam, eene big, of een ander dier, zonder hulp der moeder. *Geld.* opleppen. Zie: *saiër*.

opschampiern = ophoepelen. Zie: *opakkêrn*.

opscheppen, fig. in: hier, of: daar *de boel opscheppen* = den baas spelen door bv. zich van spijs en drank meester te maken en te doen of men daar heer en meester was.

opschept (v.d. van: opscheppen), in de zegsw.: 't is *opschept*, *mouder het 'n doalder wisselt!* = wij zullen smullen want er is geen krimp.

opscheuren = scheuren (onz.), eene scheur in krijgen; *zij het heur klijd opscheurd* = haar kleed is gescheurd.

op scheuvels loopen; zie: *scheuvelloopen*.

opschienen (opschijnen); het vaneen wijken der planken van eene schutting, van eene houten bevoering, enz. door fellen zonneschijn. "Naar wij vernemen had het vaartuig eenigen tijd stil gelegen, en daar het alles behalve nieuw was, waren de naden erg "opgeschenen", waaraan het ongeluk (het zinken) moet worden toegeschreven." (1873)

opschieren = opfleuren, er gezonder en welgedaner uitzien dan vroeger; ook = netter en beter gekleed gaan dan vroeger het geval was, en alzoo = opsieren, behagelijker uitzien; *dat hoeske is nijs varfd, doar is 't hijlental van opschierd; zij 's hijlental opschierd van dei melk en aier.* Zie: *schier*. {p.2589}

op schik. Wanneer de breister den hiel eener kous klaar heeft en den voet opgezet, dan zegt ze: *de vout is op schik*. Zie: *schik*.

opschikken = vorderingen maken van eene koe ten opzichte van het kalven, kunnen zien of uit zekere kentekenen besluiten dat de tijd van het kalven nadert; *hij 's van nacht oarîg opschikt* = de tijd van het kalven nadert snel. (Wij merken hierbij op dat het vrouwl. persoonl. en bezittel. voornw. alleen wordt gebezigd voor personen van het vrouwl. geslacht; overigens gebruikt men alleen het manl. voornw. ook in de overige naamvallen.)

opschiksel, voor: vrouw die zich vreemd of belachelijk kleedt; *wa's dat 'n opschiksel!*

opschimmêln, zooveel als: er mee voor den dag komen, van geld dat betaald moet worden; *schimmel moar op* = tel maar neer. Wellicht aan het lotto-spel ontleend.

opschoavêrn (*Veenkol.*) = in 't geniep opeten. Vgl. *schoaverdebōnk*.

opschokkijêrn = opschuiven om plaats te maken, ruimte te krijgen; *Dr.* opschokkeeren.

opschoonen = schoonen van een uurwerk, van vrouwenhoeden, eene vaart van waterplanten zuiveren, enz., en zooveel als: het inwendige er van schoonmaken; *de boudel opschoonen*, fig. = een verwarde boel, door doortastende of zelfs harde maatregelen in orde brengen, een Augiasstal reinigen. "Waterschap Fivelingo: Gecommitteerden uit het Hoofdbestuur zullen bij enkele inschrijving aanbesteden het ruiden en opschoonen der kanalen." Door het Waterschap Husingo werd uitbesteed: "Het opschoonen van het Maarvliet, enz.; het opschoonen van de afwateringstogt in het voormalig dijkregt Klein Garnwerd," enz. *Dr.* opschoonen = reinigen – Ook = *opschooning*, voor: opruiming, verwijdering van alles wat men als ballast beschouwt of wat ons hindert. Zie ook: *opschoonen 6*, als- {p.2591} mede: *en 6*.

opschōp (*Hoogez.*), minachtend voor: eene vrouw die onordelijk gekleed is; *wat 'n opschōp is dat!*

op schōnt goan = gaan bedelen; van ingezetenen. Eigenlijk: aan den loop gaan om iets machtig te worden. Zie: *schōnten*.

opschōppen; opschuppen = opsporen, opsnorren, opschommelen, bv. iemand vinden om iets voor ons te verrichten, om eenig werk voor ons te verrichten of eene boodschap te doen.

opschoten; zie: *opslopen*.

opschrieven (= opschrijven) = schriftelijk bericht zenden dat het voorgenomen bezoek niet kan doorgaan. Vgl. *opwijten loaten*, en het *Nederl.* afschrijven.

opschrōbben = schrobben; *de keuken opschrōbben* = den vloer der keuken schrobben.

opschunen = opstoken, ophitsen. Vgl. *inschunen*, en: *instupen*.

opschuppen; zie: *opschōppen*.

opschutten = opsluiten, bv.: *de kat op beun opschutten*. Vgl. schutten, bij v. Dale.

opschijten = opschieten, vorderen. Ook = botje bij botje leggen en van dat geld de te maken vertering betalen.

opsie (*Westerkw.*) = tweede veiling van roerend goed. Voorwerpen van niet te geringe waarde worden *onder opsie steld*. De veiler geeft dit te kennen, door het laatste bod te besluiten met een: *opsie!* waarvoor elders: *bie perviezie!* In den tusschentijd kan men het bij de eerste veiling gedane bod verhoogen bij den notaris of zijn' schrijver, en dan krijgt men van elken daalder verhoging één kwartje. Vroeger vooral werd van die gelegenheid veel gebruik gemaakt. Zal de tweede en laatste veiling een aanvang nemen, dan wordt uitgeroepen: *opsie! opsie!* wat bij verkoop van onroerend goed heet: *de tweede vailen begunt!* – *Ommel. Landr.* V, 39: mids dat het {p.2593} tot optie en keur van den Eygener sal wesen, ofte hij in plaetse des olde Meyers staen sal. – *Stadsfr.* optsie. *Lat.* optio = keuze.

op sjou, of: **an sjou** wezen = op weg op pad zijn; *hij ging om vijf uur al op sjou om schoapen te koopen*.

opslag, voor aanwas, aanslibbing. Te Uithuizermeeden verkooping van: "Eene behuizing en schuur met kwelder en aanwas, op- en afslag, gelegen op den Oostpolder," enz. (1877).

opslag (onz.), de plaats of open ruimte aan of op het eind van een vaarwater bij sommige dorpen, waar de schepen de goederen kunnen laden en lossen; eigenlijk zooveel als: *opslagplaats*, *Oostfr.* upschlag = ligplaats voor schepen.

opslag = ongezaaid graan, enz., dat uit den grond opschiet van korrels (enz.) van het vorig gewas, die zich als het ware zelven hebben gezaaid; ook *Zeel*.

opslag = wintervoorraad; *'k heb mien opslag van eerappels nog nijt = 'k heb nog gijn eerappels opsloagen*, nl. voor den winter. – Zie ook: *ossegang*.

opslag, opslagsel = opgijsel = het tweede treksel van koffie: *wie hebben altied opslag bie de brug* (bij de boterham); *van dat opslagsel hol 'k nijt veul*. Zie ook: *juggel*.

op slag = dadelijk, terstond; *ik koom op slag*; *'k dou 't op slag*; *'k goa op slag noa hoes*; ook *ZHoll.* ontleend aan het slaan eener klok. Vgl.: 't is op slag van tien, enz.

opslagplaats, in geschrifte voor: *opslag 2*, en alsdan vrouwl.

opslikken; zie: *slikken*.

opsloagen (opslaan) = het gieten van kokend water op koffie of thee; *is de koffie al opsloagen?* = is de koffie al gezet? staat zij al te trekken?

opsloagen = inslaan, voorraad opdoen, inzond. inkoopen van den wintervoorraad; *heb ie al knollen en wortels opsloagen?* {p.2595}

opsloagen van de urine, nl. die van een lijder = ze in eene flesch doen, om door den dokter onderzocht te worden.

opsloagen = verhoogen van het loon van dienstboden of werklieden; ook van de huishuur en het pachtgeld.

opsloagen met iets, bv. met eene uitdrukking van iemand uit het gezelschap = er om lachen, er oogenschijnlijk hartelijk mee instemmen, in plaats van, wat licht het geval had kunnen zijn, er zich boos om toonen. Zie ook: *omkrōllen*.

opsloagsel; zie: *opslag 5*.

opsloeken (opslokken) = gulzig eten of drinken. Zie: *sloeken*.

opsloeten; opsluten = opsluiten.

opslopen = opschoten = een knaap van twaalf tot vijftienjarigen leeftijd, een jongen tusschen knaap en jongeling in. Wordt ook van meisjes gezegd; *'t was nog moar zoo 'n opsloepen wicht, dou kon zij 't stelen nijt loaten*. *Friesch*: opsloopen jongen, voor: opgeschoten jongen, die lang voor zijne jaren is, elders ook wel lange slungel genoemd, (Wassenb. p. 71).

opsloten = opgesloten; *de dood is t'r in* (in die kwaal) *opsloten* = die kwaal is ongeneeslijk.

opsluut; zie: *absluut*.

op smeer = aan den gang, aan den loop hebben, bv. met het gebruik van eene dorschmachine; *hij het 't mit ijne op smeer* = hij is klaar met een meisje.

opsmeren, voor: smeren van eene boterham, enz.; *ze 'k tie 'n twijbak of 'n plak stoet opsmeren?* (= – *moaken?*)

opsmieten (opsmijten) = opwerpen, uitwerpen, afvoeren; de mol *smit op*; *de schöstijn smit veul rook op* – Voor: opbrengen, voordeel geven, van een post of eene bediening; *'t smit nijt veul op* = 't is niet zeer voordeelig, wordt niet ruim beloond. Van landerijen: *dat land smit niks op* = dat stuk land levert geen goede vruchten; *Oostfr.*: dat grondstük smit niks up. {p.2597} (Het *Nederl.* afwerpen, en: afsmijten (in deze beteek.) zijn af te keuren.) Vgl. *oetsmieten*.

opsmiets (*Niezijl*, enz. = driftig, opvliegend. Vgl. *opsmietsk*.

opsmietsk; eene eigenschap, dat men zich op een slijkerig pad, hoog tegen de kleeren op, vuil maakt. – Ook = twistzoekend. (*Vriescheloo*).

opsnieden = zich in het oog vallend zwierig kleeden, van vrouwen gezegd; *opsnieder* noemt men een meisje dat zich boven haren stand of haar vermogen kleedt. (Thans, op het einde der 19e eeuw, zouden alle kleinburger-dochters en burgermeiden dien naam ten volle verdienen.)

opsnieder; zie: *opsnieden*.

opsnittêrn; zie: *opbroaden*. (Het bvnw. er van wordt zelden gebruikt).

opsnoeven, zie: *snoeven*.

opsoage, voor: tegenbericht, het afzeggen van iets; *as wie gijn opsoage krieggen ze we joe verwachten* = als wij geene opzegging ontvangen rekenen wij op uwe komst; *zunder opsoage blijft 't zoo* = als geen van beiden het opzegt blijft het bij de afspraak.

opsoage = aanmerkingen op, bedenkingen ten opzichte van, in: *er is niks gijn opsoage op hōm* (of: *heur*) = op zijn gedrag valt niets te zeggen, op zijn handel en worden geene aanmerkingen gemaakt. *Oostfr.* upsâge = opspraak (Van: op en: zeggen.)

opsört; zie: *absört*.

opspeulen = op zien klomp speulen = op zien poot speulen = de beest spelen, zich al vloekende, razende en tierende verzetten, bv. van een knecht tegen zijn meester. *Zeel*.

opspeulen en angaen as 'n driejaorige (driejarig paard), *NBrab.* opspelen = de beest spelen – Synon. met: *opspinnen*. *Wvl.* opspelen = in gramschap over iets uitvaren. Als de dronkaard thuis kwam, zijn wijf speelde op (*De Bo*).

opspinnen = opstuiven, uitvaren, zijn toorn lucht geven; *“wat spin ie vōt op!”* (Van meerderen tegen minderen of onder zijns gelijken.) Vgl. *opspeulen*. {p.2599}

opsplissen; zie: *opsplitsen*.

opsplitsen, opsplissen = opsplitten = splitsen, verdeelen van landerijen in bepaalde richting, bv. van eenige achter elkander gelegen stukken in de lengte doordeelen. Ook van voorwerpen, en dan = splijten.

opsplitten beteekent bij de gemeente Groningen: *opsplitten van het veen*, en zooveel als: wegnemen van het veen ten einde door den ondergrond de *wijk* (vaart) te brengen. Een *splitting* is gewoonlijk lang 150 meter (zoogenaamd 20 bonk), en breed zes putten, (iedere put breed tien voet. Gron. veenmaat.) Aan weerszijden van de raai scheidende twee plaatsen

worden drie putten, te zamen alzoo zes putten. Zie ook Condit. van verhuring der Stads-Veenplaatsen, gelegen ten westen van het Stads, Ter-Apelerkanaal, enz. art. 11, 12. (1876). Zie ook: *opsplitsen*.

opstait, stee vergait, of: **opstait, ploats vergait**, zeggen de kinderen wanneer iemand zijne zitplaats heeft verlaten en die dus door een ander mag worden ingenomen, zooveel als: die zijne plaats verlaat, al is 't maar voor een oogenblik, verliest er alle aanspraak op. *Keulen*: opgestanden, platz verlore. Vgl. *stee 4*.

opstand (alleen in geschrifte); alles wat bij eenig bedrijf behoort zonder deel van het huis uit te maken, bv. de werktuigen en voorwerpen die men tot uitoefening er van noodig heeft. Bij den verkoop eener smederij of bakkerij wordt de *opstand* in zijn geheel door den koper overgenomen. Vgl. opstal, bv. van een schip.

opstappen; zie: *oploopen*.

opsteken, voor: opgaan. (dien kant) uitgaan; *hij stekt in 't west op* = hij gaat (uit) in westelijke richting. Hiervoor ook: **steken**; *zij bin noa de Brei stoken* = den kant van Breede opgegaan, ook: zij willen te Breede een bezoek afleggen. Zie ook: *opsteker*.

opsteken = geld aan iets verdienen, in den zak steken, inzond. ontvangen van fooien.

opsteken, van het haar, door middel van haarspelden; *zij het 't op-{p.2601}stoken haar*.

opsteker; persoon die de aardappelen delft bij 't rooden, (zie: *oetzetten*). Uit Tripscompagnie schreef men (1873): "In eene vergadering door bijna alle landbouwers dezer plaats bijgewoond, werd de daghuur der rooisters bepaald op 45 ct. per drie panden van 16 rd. Rijnl. en voor den opsteker van een ploeg of 5 rooisters op 70 ct." – Ook persoon die hooi, stroo, korenschooven, enz. bij den gewonen veldarbeid toereikt aan hem (of: haar) die het voer vlijt, die *opsteekt*.

opsteker; juweelen, gouden, zilveren of koperen speld, die bij het dragen van een *oorijzer* in de muts (*flöttermuts*) gestoken wordt. Die beide spelden staan rechtop, en dienen alleen tot versiering. Advert. (1875): "Verloren door een dienstmeid: Een gouden speld of opsteker, van af de Brugstraat tot", enz.

opsternoat, als bijw. in: *opsternoate kwoad* = geweldig boos, vertoornd. *ZHoll.* opsternaot = erg boos; *Holst.* obsternatsch, *Ditmars.* upsternatsch = wederspanning; *Lat.* obstinatus = wederstrevig (v. *Dale*: obstinaat = hardnekkig. halsstarrig. *Fransch* obstiné = hadnekkig, stijfhoofdig.)

opsteukêln, van de lamp = met een spits voorwerp in de pit woelen, om de lamp (keukenlamp) beter te doen branden. Ook van een kooltje, en = *opreukeln*, zie ald. – Fig. = opstoken, opruien; *Oostfr.* upstökeln.

opsteuven; gekookte aardappelen, na eerst fijn gemaakt te zijn, met melk en vet stoven; *wie eten van middêg opsteufde eerappels, die lust ik lijver as neiskookte of opbroaden*.

opstinken = bluffen, pochen: *opstinkerei* = gebluf, gepoch. Studentenw.

opstinkerei; zie: *opstinken*.

opstoan = (zich) opdoen, voordoen, *ken gau wat opstoan* = er kan spoedig eene geschikte gelegenheid komen om bv. een huis te huren of te koopen. Ook: er kan spoedig een ongeluk voorvallen, {p.2603} of een plotseling sterfgeval plaats hebben, enz. Voor: dicht bijstaan; *staist jà op mie, goa 'n beetje oet zied* = gij staat te dicht bij mij, ga een weinig op zij. Zie ook: *opstait*, enz.

opstoan, van spijzen die op het vuur staan, nl. van een fornuis of kookkachel: *de eerappels hebben al lank opstoan*; heeft men een vuur aan den haard, dan zegt men: *zij hangen over*.

opstoanstied = tijd van opstaan, inzonderheid van het boerenvolk: "En vief uur is 't weer *opstoanstied*."

opstōnd, op stōnd, opstōns (klemt. op de 2e lettergr.) = **op 't ovenstōnd, op 't ovenstōns, tobenstōnd** = terstond, op staanden voet, zonder dralen; synon. met: *op slag*. In *Westerw.:* *stund* = heden, voor 't oogenblik. *Oostfr.* stunds, stünns = oogenblikkelijk, terstond; *Neders.*

upstund, upperstund, *Holst.* upstünds = nu, thans, *Mecklenb.* upstunn's = heden, *HD.* zur Stunde. Vgl. *Nederl.* stonde, stond = uur, *HD.* Stunde, *Oostfr.* stünde, stünne, stünn, *MHD.* stunde. *OHD.* stunta, *OSaks.* stunda, *AS.* stund, *OFriesch* stunda, stonda, *MNederd.* stunde, stunt, *Nederd.* stünn, stunn, stunde; *Kil.* stonde, ook = punt des tijds, oogenblik, tijdruimte, en zoo: gedeelte van een dag; *Nederl.* van stonden aan, *HD.* van Stund' an, *Oostfr.* fan stünn of an; *Nederl.* op dien stond, te dier stonde, *Oostfr.* to de sülfige stünde; terstond, aanstonds, *Oostfr.* ter stünd. – Van: staan, met betrekking tot den tijd; stonde = rustpunt in den tijd; *OHD.* stulla = tijdpunt, oogenblik; stullan = stilhouden, ergens ophouden; vertoeven. Zie: *ten Doornk.* art. Stünde.

opstōns; zie: *opstōnd*.

opstoppen, van de koorts = haar door middel van chinine verdrijven; *dokter het mie al dreimoal de koors opstopt en hij komt al weer*. Wordt alleen van tusschenpoozende koortsen gezegd. – *de borsten opstoppen* = de borsten aanvullen met watten.

opstouen = opstuwen. Bij *de Vries en te Winkel*, ook bij *v. Dale* bedr.; wij gebruiken het onz. voor: dienen, aandringen van {p.2605} het water naar den wal, zóó, dat het aan de kanten over het ijs loopt, alsook: wanneer door aandrang van het water het waterpeil hooger wordt in onze binnenwateren; in beide gevallen zegt men: 't *woater stout op*.

opstrek = de richting der grensscheiding tusschen eigenaars van aangeslijkte gronden in de Wadden. "Het verschil tusschen die van Warfum en den Andel bestond over den opstrek en de uitzwetting van nieuw aangewassen land." *Dr. R. Westerhoff, Kwelderkw.* Aant. bl. 43. Vgl. *opstrekken*.

opstrekken zail (opgestreken zeil), in: *mit*, of: *mit 'n opstrekken zail* bij iemand komen; zooveel als: met een driftig gemoed voldoening omtrent (bv.) eene belediging van hem vorderen, of zich bij hem over een ander te beklagen. Bij *v. Lennep*: opgezet zeil.

opstrekken, opstrek, in geschrifte *opstrekking*. Daaronder verstaat men te *N. Pekela* eene landhoeve (*boerenploatse*), ter halver breedte van eene gewone boerderij aldaar, wat men in de *kleistreken* bij den Dollert *smalle hurd* zou noemen. In de *Gron. Cour.* 1876, n° 339 komt eene annonce voor, meldende den verkoop eener *opstrekking*, groot 6 hectare; zij werd den 7 Oct. van genoemd jaar verkocht voor f 12 300. – Uit de hand te koop (1876): "Ruim 10 HA. voor het grootste gedeelte reeds overkleid eigen land, liggende achter het zoogenaamde Denemarken, in één opstrek tot en grenzende aan het afwateringskanaal te Schildwolde," enz. "Verkoop van eikenschil- en weekhout op wortel staande bij Coendersbosch, de Boschwijk (enz.) en in de opstrekken van de plaats van (enz.), en te Marum in de opstrekken van de plaats van," enz. *Dr.* opstrek = lange en smalle boerderij. *Oostfr.* upstrek, upstrekking, upstrekken = zich in de lengte uitstrekking, van land gezegd; de upstrek is mit hafer {p.2607} beseid. Zie ook: *blokplaatse* en: *en 6*.

opstrekking; zie: *opstrekken*.

opstrieken tegen iemand, bij 't schaatsenrijden; zie: *streek 5*.

opstrupen, van de mouwen = opstroopen, in de hoogte stroopen.

opstund; zie: *opstōnd*.

opstupen = opstoken, ophitsen, onder kinderen en dienstboden; *Oostfr.* stöpen, upstöpen. *Ommel. Landr.* II. 5; IV. 19: voortstoepen = bevorderen. *Dr.* opschuppen = tot iets kwaads aansporen. Zie ook: *opschunen*.

opswanzen = opdrijven van den prijs bij eene publieke verkooping of verhuring. Zooveel als: er een staart aan maken. 't *HD.* aufschwänzen = den staart van een paard opbinden.

opswarten zie: *opzwarten*.

opswetten, in geschrifte *opzwetten*; de grenzen aanwijzen van landerijen, door landaanwinning bij de vorige gevoegd, tot er weder een indijking plaats vindt; *oetswetten*, in geschrifte *uitzwetten* = de richting dier beide grenslijnen bepalen. In het noorden dezer

provincie werd (of: wordt) de schaduw bij *elfuurszun* als regel aangenomen. – *doarantou oetswetten* = daar aan toe komen, zich zoo ver uitstrekken van landerijen. Zie: *swet*.

optakken (onz.) = verhoogen van den prijs, bv. van de huur; *hij 's optakt* = hij vraagt meer huur. Zie ook: *optakken*.

op 't heden = op dit oogenblik; *op 't heden is 't wat makkelker* (dragelijker wat de pijn betreft.)

optillen, in den fig. zin van: opheffen, verheffen, lof toebrengen.

optimmern = herstellen, vernieuwen van een oud gebouw; *hij let dat hoës hijlental optimmêrn* = zooveel aan en in vertimmeren dat het een nieuw gebouw lijkt.

optippen: *dat klijd tipt van veuren en van achteren op* = valt niet effen neder. Naaistersterm.

optoakêln (wederk.) = het zich opzigtelijk, vreemd, smakeloos kleeden, van vrouwen: *wat het dat wief heur* (of: *zōk*) *weer optoakeld*: wat loopt dat mensch toch weer wonderlijk gekleed. Vgl. optakelen = optuigen, alsook: *schip*. {p.2609}

optrap; zie: *optrappen*.

optrappen of **optrap**, voor: stoep; *'n hoës met 'n optrappen*, zoo veel als: eene huis met eene trap, soort van stoep, vóór de voordeur. *Oostfr.* uptrap (v. *Dale*: stoepje = opstapje, bordesje.)

optrekken, voor: grootbrengen (in 't *Nederl.* veroud.); *zij's zunig optrokken* (= *opbrocht*) = zij is van kind af aan zuinigheid gewoon. *Dr. Landr.* (1712) III, 13: in goeden Tucht ende Leere opgetrokken worden, id. (1608) III, 6, 17: in goede tucht ende leere opgetrocken worden. *Dr.* optrekken = aanfokken van vee: *NBrab.* optrekken = opvoeden; *HD.* erziehen.

optrekken = optellen van de posten eener rekening; *ie mouten 't nog optrekken*. (Zou het woord in 't *Nederl.*, evenals: *optrekking* (voor: samentelling), niet als geheel of bijna veroud. moeten aangemerkt worden?)

optrekken = naar bed gaan; *wie zel'n moar optrekken*, zegt de huisvrouw. Zooveel als: den tocht aanvangen.

optrekkers = **optrekkersgedienen** = gordijnen die opgetrokken en neergelaten kunnen worden.

optrekkersgedienen; zie: *optrekkers*.

opvallen = in het oog vallen, in het oog loopen; *opvallend* = in het oog vallen, 't *HD.* auffallen, en: auffallend. (Hoewel deze woorden als Germanismen staan gebrandmerkt wordt: *opvallen* door niet onbeschaafden veel gebruikt, minder *opvallend*.)

opvlijgen (= opvliegen) = bankroet gaan, bankroet maken; *de ijne winkel bie d'ander vlugt* (of: *vlōgt*) *op*; *zellen nog wel meer kooplu opvlijgen*. Vgl. 't *HD.* auffliegen = te niet gaan, van eene onderneming.

opvlijgen (= opvliegen) in: *wie vlijgen op van muggen, van drokte* = wij hebben ontzettend veel last van zwarte vliegen, wij hebben het verbazend druk: *zij vloog op van pien* = zij had een geweldige pijn.

opvullen = opvouwen. Zie: *vollen*, alsook: *ol*.

opvörken = hooi, stroo, schooven, enz. naar boven toereiken met eene vork; fig. = opzetten, opstoken, aanzetten tot iets: {p.2611} *'k zel hōm wel opvörken* = hem daartoe wel aanzetten, opstoken, moed inspreken, enz. *Noordfr.* upfärken, färken.

opvörker; knecht of arbeider die het werk van *opvörken* verricht; zie: *opvörken*.

opvreter = **landopvreter**; scheldwoord voor: rijksambtenaar, inzond. voor kommiezen bij de directe belastingen.

opvroagen = terugvragen; *de liest* (lijst van inteekening) *het al lank genōg rondgoan, ie meuten hōm moar weer opvroagen*; *'k heb dei bouken al zoo lank oetlijnd had, 'k zel ze weer opvroagen*.

opvrijzen (opvriezen) = zich uitzetten of opgelicht worden door den vorst, waardoor bv. zerken, stoepen, schuuren, hekken en deuren niet willen sluiten. – Ook het bevrozen van

regen- of sneeuwwater op den bodem, bij dooi, doordien de grond kouder is dan de lucht. Eigenlijk dus = navriezen, zooals zulks bij ijzelen plaats heeft.

opvuren; opfuren (*Ommel.*) = opstoken, aansporen in ongunstige beteekenis; *Oostfr.* upfüren. Vgl. *oproaden*, *opstupen* en: *opvörken*

opwarmd eten: zie: *pran*.

opwasken (opwasschen); *witgoud* en *bontgoud*, d.i. voorwerpen van wit op bont katoen, enz., dat schoon gewasschen en gebleekt is, nog eens, in schoon water, wasschen. Dus zooveel als: nog eenmaal wasschen.

opwassen, in: *'t wast heur in de bek op*, nl. den koeien, en zooveel als: het gras groeit buitengewoon goed.

opweeren = opklaren, afbuien van het weder; *'t zel wel gau wat opweeren* = het weder zal wel spoedig beter worden.

opweg; weg op een polder die rechthoekig op den hoofdweg, die meestal in oostelijke richting loopt, staat, oprijweg. Zie: *Prov. Gron. Cour.* 1887, no 264, en vgl. *opdiek*, en: *drift*. (Eigenlijk weg naar boven, die opwaarts voert, *HD.* Aufweg. Vgl. *opree*.)

opwinnen = **winnen**, voor: inzamelen van tuinzaden, bv. door de planten (of: plant) die staan te *zoaden*, d.i. om zaad te geven, {p.2613} aan bosjes te binden, te laten drogen en er het zaad dan uit te wrijven, dus zooveel als: oogsten van tuinzaden; en heeft alleen betrekking op eigen gebruik. *MNederl.* gewinnen = telen, kweeken (*Verdam*).

opwinnen; opwienen = opwinden, van een uurwerk, eene speeldoos, enz.

op wortel staande: zie art. *kwelder*.

opwoulen; opwuilen (opwoelen) = opwinden van garen tot een kluwen of om een klosje.

opwuilen; zie: *opwoulen*.

opwijten; opwaiten, in: *opwijten loaten* (opweten laten) = door eene mondelinge boodschap laten weten dat men niet komt, of: dat men de gasten niet kan ontvangen; *zij hebben ons 't opwijten loaten; as ie verhindêrn kriegén mout ie ons 't even opwijten loaten*, dus zooveel als: opzeggen.

opzeggen, in: *de kinder opzeggen* = eene leesles met de kinderen houden, nl. in de school. Thans reeds geheel verouderd. Eigenlijk = de kinderen de les laten opzeggen. Uit den tijd toen het onderwijs nog geheel werktuigelijk was en later nog lang in zwang gebleven; *de ondermeester mout de lutje kinder opzeggen*.

opzetsel; de breede rand dien de bijenhouder aan een gewonen korf vasthaakt om dien te vergrooten. In een voordeelig *hönigjoar*, *beijoar*, ziet men veel korven met twee, niet zelden met drie *opzetsels*. Het gewicht van zulk een korf gaat wel boven 50 kilogr.

opzetten, voor: verzetten, in: *ie mouten joe doar wat tegen opzetten* = bv. die droefgeestigheid zoeken te bestrijden.

opzetten, zooveel als: op het spel zetten, met gewijzigde beteekenis; *alles bie zien kinder opzetten* = zijne geheele bezitting, al wat men heeft er aan te koste leggen. *hij het alles bie de vlasfoabriek opzet* = zijn geheele vermogen in die onderneming gestoken.

opzetten, van een ambacht, enz. bv.: *'t varven, timmêrn, bakken, sniederken*, enz. *opzetten* = zich als verver, timmerman, enz. vestigen. (*v. Dale*: eene school, eenen winkel *opzetten*.)

opzetten = het kopje in het schoteltje laten staan na het te hebben leeggedronken, niet op zijde leggen of omkeeren; ten teeken dat men nog meer koffie (of: thee) verlangt; *zet moar driest op, is nog genōg; duur 'k nog weer opzetten?* Zie ook: *omkeeren*. {p.2615}

opzetten. Op St. Nikolaas is het hier en daar gebruikelijk dat kinderen ook bij burens of andere vrienden een bord of korfje brengen om ook daar van zijne gaven te ontvangen, bij *v. Dale*: den schoen bij iemand zetten; *ie mouten ook bie mie opzetten*, *Sunderkloas ridt hier ook*, zegt dan de buurvrouw tot hare buurkinderen. Volstrekt algemeen is het dat zij in het ouderlijk huis *opzetten*; nl. die nog niet *ofzolt* zijn. Zie: *ofzoltjen*.

opzetten, in: *'t vei opzetten* = het vee in den herfst op stal zetten; *Oostfr.* fê upsetten. Hiervan: *opzetters* = koeien, welke de veehouders aanhouden, niet verkoopen. “ – ten einde in den herfst beste opzetters te hebben, zooals de veehouders terecht koeijen noemen, welke zij in den herfst op stal zetten.” (*Teenstra's Alman.* 1848.) – Wordt ook van bijenkorven gezegd waarvan men de bijen in het leven laat; ook *Dr.*; *dei beiker het twintig körven opzet.*

opzetten; bij 't schaatsenrijden den voorrijder voortduwen, tegengestelde van: *in 't gad hangen.*

opzetten = opkomen; *de lōcht zet in 't oost op* = in 't oosten komt een onweer op.

opzetten, van een zoogenaamden regel van drieën = de termen der evenredigheid in de vereischte volgorde plaatsen; *meester het mie zegt hou 'k dei som* (uit den Regel van Drieën) *opzetten mōs, moar ik krieg hōm nijt goud.*

op zetten = bijgeven, *biegooien*, van eene troefkaart, enz.; *d'r troef op zetten* = een slag of trek troeven; ook: *hij zette 't oas d'r op*, enz. {p.2617}

opzetters, zoowel koeien als korven met bijen; zie: *opzetten 6.*

opzet zin (*mit*) = met voorbedachten rade, *ik dee 't nijt mit opzet zin* = ik had niet de bedoeling om hem (enz.) te beledigen. Vgl. *moudwillens.*

op zien wieze of: **op zien wies** (op zijne wijs) = naar zijne mening; *op zien wieze het'e 't hijl mooi doan* (*zegd*, enz.) = hij verkeert in den waan dat hij het voortreffelijk (bv.) heeft voorgedragen. Ook: *zij slijp op heur wies* = zij hield zich of zij sliep; *hij har 't hijl drok op zien wies.*

op zin hebben = er recht lust toe gevoelen, bv. om pret te maken, een meisje te plagen, enz. Nooit in ongunstigen zin.

opzwarten, opswarten, zegt men van inkt die getrokken wordt van galnoten, arabische gom en ijzervitriool. Eerst zijn de letters zeer bleek maar weldra zwart als git.

opzitten goan = even opstaan van een stoel, bv. om een ander ruimte te geven: *za'k even opzitten goan?* (om u voorbij te laten gaan): *nee blief moar stil zitten* (hou uw gemak). – *dat zit 'r op*, of: *dat zit 'r doodelk op* = dat is er een noodwendig gevolg van; – *hij zit 'r doadêlk op* = hij is er terstond bij (om iets te verdienen, om er zijn voordeel mee te doen); ook: hij staat dadelijk, ongevraagd, met zijn oordeel gereed, meestal met ongunstige beteekenis. *Sprw.* *Hij zit'r op as de duvel op 'n zijl* (ziel) = hij laat geene gelegenheid voorbijgaan als er wat te verdienen valt. *Oostfr.* hi sit d'r up as de düfel = hij drijft door.

ōr = **roodoorn** (klemt. op: *doorn*) = oerachtige grond. Zulk een bodem noemt men als in 't *Nederl.*, oerig, alsook, gelijk in *Drente, roodolmig. Geld.* oer, oere, oorde = ijzererts, *Oostfr.* ur, *Nederl.* uur = een bruine, harde en onvruchtbare grond; waar die gevonden wordt heet hij uurgrond. *Eng.* ore. *HD.* Zw. ader, *Deensch* aare (Erzader), van het *AS.* âr, *IJsl.* eir, *OHD.* or, *Goth.* ais, *Lat.* aes, *Sanscr.* ayas = ijzer, metaal, enz. Zie *ten Doornk.* art. ûr. – roodoorn zal zijn roode oor, {p.2619} (oer), pleonast., met achtergevoegde *n.*

oranje, in de uitdrukking: *de kop is hōm oranje* = hij is boos, verstoord, erg uit zijn humeur. Kan samenhangen met: Oranjegezind, uit den Patriottentijd. Vgl. *rood om kop wezen van kwoadighaid.*

ōrbeer, ōrtbeer = hermafrodiet, en eigenlijk zooveel als: oer (eerste) beer. De volksmeening was (of: is) dat van zeven jongens uit één huwelijk, één er van een *ōrbeer* moest zijn.

ordendêlk (klemt. op: *den*); zie: *oddennêlk.*

ordeneieren (*Swaagm.*); zie: *ornijêrn.*

ördenliek, ōrdentliek (klemt. op: *ōr*), voor: ordelijk. Daar ordelêk, te deftig klinkt, neemt men den Duitschen vorm. *Kil.* ordenlick = ordelijk, in behoorlijke orde.

ordennêlk; zie: *oddennêlk.*

ōrdentliek, zie: *ördenliek*

order: zie *odder.*

örgel, in: *op 't örgel zitten*; zie: *klunderbeun.*

örgelbeun; zie: *klunderbeun*.

örgelist = organist. *Zaansch* orgelist. *Kil.* orghelist. (*v.Dale*: orgelist, organist.)

örkebeer; een kinderspeeltuig, bestaande uit een klein rad in een gaffelvormigen stok. – Ook (*OPekela*) voor: klein in zijne soort, bv. van een varken gezegd.

ornâirn; zie: *ornijêrn*.

orneiêrn; zie: *ornijêrn*.

ornoarie, nog meer verbast. *onnoarie* en *onoarie* (= ordinaire), voor: gewoon, alledaagsch; *ornoarie weg* = naar gewoonte; zooals gebruikelijk is en niets meer dan dat: 't is niks meer as *ornoarie* = niet buitengewoon, zich niet boven anderen of iets van die soort of van dien aard onderscheidend, 't is {p.2621} *boven ornoarie* = het (of: zij) is meer dan gewoon, waarvoor ook: *meer as kom alle dag* ('t is eene voorname dame, enz.) In de 17e eeuw: ordinaris = gewoonlijk.

ornijêrn, orneiêrn (*Westerkw.*) = **ornâir'n** (*Marne*) = **ordeneieren** (*Swaagm.*), voor: meenen, denken, beweren, beredeneeren, oordeelen, overleggen, besluiten; *wie hebben ornijrt dat'r gau regen komt* = wij houden 't er voor dat er regen op til is; "ik heb 't al orneird, wie zollen wel 'n mooie harst kriegen"; "Harm ornâir't, dat 't weer mit ketâier wel râis verannern kon"; *zij ornijrden dat 't goud was om 'n parrelplu mit te nemen*. – Ook in de beteekenis van: ordonneeren = bevelen, gelasten, beschikken.

örre; zie: *flarre*.

ort (*Ommel.* meerv. *ortjes*, en: *orten*) = **ört** (*Old.* meerv. *örtjes*) = overblijfsel, brokken van brood of overschot van ander eten. Ook, wat de beesten op den stal overlaten of bij *de kloaverbak* over den grond strooien, vooral van paarden, *wie zellen mör'n de ortjes van guster en vandoag opeten* = morgen is het kliekjesdag. *NHoll.* ort = stalvuil enz.; *Limb.* orte, otte, oerte = kliekjes; afval van hooi en stroo. *ZNederl.* oort = overschot; *Oostfr.* ort, ört, örtsel, örtels = afval, overgebleven of versmaad voeder, inzonderheid van hooi en stroo. *Neders.* ort, ortels; *Noordfr.* örte, aarte, urte, yrte; *Eng.* ort of orts (min gebruikelijk, of verouderd), overblijfsels, brokken van brood en ook van andere spijs. *ODuitsch* ürzen = bij het eten iets laten liggen, *Oudfr.* oerth, oarth = overgebleven hooi of stroo. *Sprw.* *Ort zel wel vour*, of: - *eten wor'n*, zooveel als: wat hij nu laat liggen zal hij later wel opeten, en ook: er zal wel een tijd komen dat hij gaarne had wat hij nu versmaadt. Van gelijke beteekenis is het *Neders.*: Nu sunt et holtjes und den sunt et smoltjes. – Zal één zijn met het *OHD* en *MHD* ort = brok, stuk, waarvan ook *ort 2*, zie ald., alsmede: *orten 1*. {p.2623}

örtbeer; zie: *örbeer*.

ortel (*Westerw.*) = schichtig, inz. van paarden.

orten, ortjen (*Ommel.*): **örten** (*Old.*), werkw., evenals in het *Oostfr. Neders.* en *Noordfr.* orten, örten = een gedeelte van het voedsel overlaten. Wij zeggen het inzonderheid van kleine kinderen die van hun eten, en van dieren die van hun voeder een deel vermorsen. *Hamb.* örden. *Wvl.*: eene hongerige koe en ört niet = honger is de beste saus. (*De Bo*). (Bij *Akveld*: orten: van beesten) = kieskeurig zijn, het beste voeder uitzoeken, van menschen: met het eten morsen. *HD. Wbk.*) Vgl. orten (*NHoll.*) = afplaggen, nalezen, uitharken. – Zie: *ort*.

orten (znw) = stouterts, ondeugende kinderen, *lutje orten; orten van kinder* = "balsturige robbige ragen van kiender" (*Hoogel.*)

ortvörk (*Hoogel.*); oude tweetande vork die bij het opruimen van de greppel achter de koeien (*kougroup*) gebruikt wordt. Zie: *ort*.

os; osse = os. Vergelijkingen: *dom as 'n os*, en zoo ook het schimpwoord, meestal schertsend; *doe os!* = gij stommerik! 'n *vuur as 'n os* = een groot vuur, aan den haard; *sloopen as 'n os* = in diepen slaap zijn. *Sprw.* 't *Is net zoo goud of 'n os in de biebel kikt* = hij begrijpt niets van 't geen hij leest. *Holst.* De oss kikt in de bible = hij wil iets doen waarvan hij niets verstaat.

oske = osje, jonge os. *Zegsw.*: *as wie dat oske in 't land jacht har'n!* = als wij dat eens hadden gedaan! dat zou ons slecht bekomen zijn.

ossegang; zooveel als het recht van overgang (*overdrift*) over een stuk land op eene bepaalde plaats, welke strook, gewoonlijk op een der uiteinden, wordt gerekend op 2½ meter breedte, in den wandel: 'n *swat mit 'n opslag*, d.i. de breedte van het in eens met de zeis afgemaaide en de ruimte om 't geen men van den wal heeft afgeslagen (eigenl. opgeslagen) te bergen.

Voorzoover mij bekend bestaan zulke *ossegangen* alleen in *Hunsegoe*, in de gemeente Warfum vindt men er eenige; onder anderen loopt er eene van van de Westervalle naar den Schaaapweg. De eigenaar er van heeft het recht op 't geen er groeit, en mag {p.2625} er ook boomen planten, terwijl de aangrenzende sloot geheel voor zijne rekening komt. Dit oud recht schijnt nooit betwist, wat weinig kan bevreedden als men weet dat zij het zelden handhaven, of zelfs laten gelden. Bij verhuringen is men echter gehouden de bepaling op te nemen, dat de huurder die strook, ter breedte van 8 vt., onaangeroerd moet laten. Wat den oorsprong betreft denkt men dat zij hun ontstaan te danken hebben aan de behoefte om bij hoogen waterstand langs dien weg het vee naar de *wierden* te drijven. Het *Ommel. Landr.* V. 56 zegt: Wanneer men Ackerland wil bekampen, so zal men buyten de wendinge laten liggen voor een Ossen ofte Peerden wegh, en op die wendinge een Roede, ende is daar ook een weg, so salmen laten liggen een Roede voor de weg, ende daertoe een Roede voor de wendinge. (De verklaring uit: *hostiegang*, nl. weg voor de geestelijkheid om stervenden te bedienen, als zijnde de kortste weg, schijnt ons onaannemelijk).

ost; zie: *oast*.

oster; zie: *oust*.

ot; zie: *otte*.

otje = kört stömmeltje = kort pijpje, neuswarmertje, stompje eener Gouwsche pijp.

otje dikmuil; schimpende benaming voor eene dikke vrouw, inzonderheid wanneer die zich niet net kleedt. (Daar geen van beide woorden Groningsch is, zal die naam wel van elders afkomstig zijn. In de *Spaansche Brabander* heet een der personen Otje Dickmuyl. Bredero laat hem onder dien naam optreden omdat de Apellesbroeders den dichter aldus betitelden.)

otje, ot; een dikke wandelstok. Vgl. *otje*.

otter. Vergelijking: *swijten as 'n otter* = geweldig zweeten. {p.2627}

otterdoks = orthodox, ook *Geld.*, *ZHoll*.

ou. Woorden, met hunne afleidsels en samenstellingen, die in 't Groningsch *ou*, in 't *Nederl. oe* hebben: *andoun* (aandoen); *andounêlk* (aandoenlijk); *armoude* (armoede); *armoudîg* (armoedig); *bedrouven*, *bedruiven* (bedroeven); *bloud* (bloed); *bloum*, *bloume* (bloem); *boudel* (boedel); *bouf* (boef); *boug* (boeg); *bouk* (boek); *bounder* (boender); *bounen* (boenen); *bouten*, *buiten* (boeten); *brouden*, *bruiden* (broeden); *brouder*, *bruiêr* (broeder); *bewoulen* (bewoelen); *brouk* (broek); *dou* (doe); *dout* (doet); *doun* (doen); *douk* (doek); *doul* (doel); *droug* (droeg); *droust* (droes); *drouvîg* (droevig); *flour* (vloer); *gloud* (gloed); *gloudnei* (gloednieuw); *genougen* (genoegen); *goud* (goed); *grouten* (groeten); *grouve* (groeve); *houd* (hoed); *houp*, *houpel* (hoepel); *hour*, *houer* (hoer); *houven* (hoeven); *houk* (hoek); *hou* (hoe); *hounder* (hoenders); *houst* (hoest); *housten* (hoesten); *invougen* (invoeegen); *kouk*, *kouke* (koek); *kou*, *kui* (koe); *koul* (koel); *krioulen* (krioelen); *kour* (koor, der kerk); *kloun* (kloen, kluwen); *kroug* (kroeg); *krous* (kroes, oude vochtmaat); *lout* (loet); *moud* (moed); *mouder* (moeder); *mourbei* (moerbezie); *mouten* (moeten); *moudwillig* (moedwillig); *mourschroef* (moerschroef); *noumd*, *nuid* (genoemd); *oufen* (oefenen en oefening); *ousters* (oesters); *pioun* (pioen); *poul* (peul en poel); *ploug* (ploeg); *rou* (roede); *rouf* (roef); *roupen* (roepen); *rour*, *ruier* (roer); *rous* (roes); *roust*, *röst* (roest); *rout* (roet); *roum* (roem); *roumen* (roemen); *rouk* (roek, vogel); *sloug* (sloeg); *spoud* (spoed); *spouden* (spoeden); *spoudîg* (spoedig); *stoul*, *stoule* (stoel); *stoup* (stoep); *stroup* (*Stad-Gron.* = stroop); *spoul* (spoel); *spoulen* (spoelen); *swoul* (zwoel); *swougen* (zwoegen); *tou* (toe); *verdoumen* (verdoemen); *vougen* (voegen); *vlouk* (vloek, in: *de vlouk ligt 'r op*); *vloud* (vloed); *vroug* (vroeg); *vour*, *vouer* (voer, voeder, voering); *vroudvrou* (vroedvrouw); *vrouten*, *vruiden* (wroeten); *vout* (voet); *vrougen*

(wroeging); *woudend* (woedend); *woulen, wuilen* (woelen); *woust* (woest); {p.2629} *woukêrn* (woekeren). De uitzonderingen op dezen regel (*Gron. ou = Nederl. oe*) zijn niet talrijk; enkele woorden hebben de *ou* met het *Nederl.* gemeen, behalve dat die klank in het *Old.*, *Westerw.*, ook in het *Goorecht* naar de *au* trekt, minder op het *Hoogeland* en in 't geheel niet in 't *Westerkw.*; *vrouw, houwen, trouwen, jou, stouwen* (goederen bergen), *touw, rouw, kouw, bouwen, fout*; altijd met weglating der *w*. Voorts: *moude; moud* (mode); *spouk* (spook); *houl* (hield); *nou* (nu); *mouk* (maakte); *rouk* (raakte); *smouk* (smaakte); *joust* (Joost, de duivel). Ook bij onze *MNederl.* schrijvers werden *oe* en *ou* dikwijls verwisseld. *WVl. ou* voor *oe*; mits vóór eene keel- of lipletter. Zie *De Bo* art. *ou*.

oudewijven (in geschrifte) = *olwieven*; zie ald.

Oude Weer, uitgesproken **Olweer** (klemt. op: *weer*); watertje tusschen Warfum en Breede. Vgl. *waar*.

oue, ouwe; schipperswoord voor: gezagvoerder van een koopvaardijship. Het zeevolk zegt van hem: *den ouwe* (of: - *oue*), wellicht in navolging van het *Amsterd.*: den ouwe (de oude), *WVl. oude*.

oufen = oefenen, en: oefening, godsdienstoefening. Zie *en 6*.

oufender; zie: *antwoorden*.

oufenoar; zie: *antwoorden*.

ougurkjes; zie: *augurken*.

oust = **oster** = kwast, knoest, noest in 't hout: “*zien biele rakt'n oster.*” Ook de holten, putjes, in de aardappelen. – *Friesch* oast, *Kil.* ast, oest, quast; *Neders.* oost, *Westf.* ôst, *HD.* Ast, AS. ost, *Lat.* ossa arborum. Zie ook: *steken*.

ousten; zie: *steken*.

oustgat; gat in eene plank waar de kwast heeft gezeten: ook *Friesch*. Zie: *oust*.

oustje; zie: *housien*.

oustjebikker; zie: *housien*.

ouwe; zie: *oue*. {p.2631}

ovenblik = oogenblik. Wisseling van *v* en *g* (als van: *f* en *ch*.)

ovend = oven. Aanhechting der *d*. Vgl. *drōnkend*, enz.

ovenstōnd, in: *op 't ovenstōnd*. Zie: *opstōnd*.

ovenstōns, in: *op 't ovenstōns*. Zie: *opstōnd*.

oventōrf, turfschipperswoord; zie: *bakkerstōrf*.

over, voor: overgekomen en hier aanwezig; *hij's over* = hij is (uit Amerika) overgekomen om hier eenigen tijd te vertoeven; *zij hebben* (bv. uit Amsterdam) *van de fermilie over had: heur zeun mit zien vrou bin over west*.

over, voor: aan, bv. in: *hij het wat over hōm dat ik nijt mag* er is iets aan hem, in zijn karakter, of in zijn doen, waar ik volstrekt niet van houd. Voor: op: *hij het geld over zien ploats* = er ligt eene hypotheek op zijne boerderij; *hij het doezend gulden over zien hoës opnomen*. – *over* (iets, of: iemand) *maggen* of: *kennen*, meestal met: *nijt*, zooveel als: er niet van houden, afkeerig van zijn. – Voor: op, bv. in: *zij hebben altied wien over toavel* = zij hebben altijd wijn bij den maaltijd, nl. bij het middagmaal. – De *zegsw.*: *hij's t'r nijt over moar even te veul* is een bevestiging van het zeggen: hij is er over, men verlangt hem (of haar) kwijt te zijn. – *over 't eten* = *over de pot goan* = voor het eten, voor den pot zorgen; *die dokter gait over hōm* = hij is onder zijne behandeling; *ik ken d'r nijt over* = 't bekomt mij niet goed, ik heb er last van als ik er van eet; *alle doag regen, doar ken 'k hijldal nijt over*.

ovèr, met den grootsten nadruk op: *ver* die men er op leggen kan, en tevens gerekt en zoo galmend mogelijk uitgebracht = *over hei!!* (met den nadruk op: *hei*), zooveel als: haal mij (of ons) over; als sein aan den veerman.

overallhoalen = door elkander halen en er zoo een warboel van maken; vooral van kleedingstukken en huismeubelen gezegd.

overarbaiden (klemt. op: *ar*), wederk. = boven zijne krachten arbeiden, zich overwerken; ook *Oostfr.*

overal = dooreen, overhoop, over en door elkander: *wie bin an 't {p.2633} timmern, 't ligt hier alles overal; wie hebben de veurkoamer overal.*

overbeenen; zie: *overkoten*.

overbetêrn, voor: voorbijgaan, overgaan; terechtkomen, tot den gewonen toestand terugkeeren. Gewoonlijk wordt het van twisten, oneenigheden; ook wel van niet ernstige ongesteldheden gezegd. Ook = opgeven, doen vervallen van een plan, bv. van eene reis, een huwelijksplan, enz.; ook *Dr. – Friesch* oerbettere = overgaan.

overboerken = overwinnen, (*oververdienen*), overhouden, besparen; *hij het nogal wat overboerket* = een mooi kapitaaltje overgewonnen. Wordt meestal van landbouwers, maar ook van andere bedrijven gezegd en spottend van eene vrouw die een onecht kind had, vóór zij trouwde. Zie: *boerken*.

overbou (overbouw); iets dat buiten het bestek aan een gebouw, een schip, aan wegen, enz. door den aannemer of bouwmeester wordt verricht, wat boven de aannemingssom betaald moet worden. Zoo noemt men ook *overbou* alle wijzigingen die later in het bestek worden aangebracht, en gewoonlijk de kosten verhoogen; *dat hoes is veur tien doezend gulden oetbested moar is nog wel veur twee doezend gulden overbou bie komen*. Wordt ook uitgestrekt tot allerlei kleinigheden en heeft dan de beteekenis van: toegift, het meerdere dan waarop men aanspraak had.

overbrengen (klemt. op *bren*), voor: bewijzen, het wettelijk bewijs leveren; *men ken hōm 't nijt overbrengen* = 't ken hōm nijt overbrocht worden = *nijt woar moaken* = *nijt bewiezen*, nl. van eene misdaad of een misdrijf gezegd.

overdag = bij dag. – Ook: op een werkdag (niet op een zondag); *overdag ken dat klijd nog wel goan moar veur sōndoags wordt mie 't te min*.

overdōngen = bemesten, mest over het land brengen, bij *Kil.* dunghen. “Het grasland om het tweede of derde jaar te maaien is aan te bevelen, mits het even vaak na het hooien bemest of overdongd wordt.” (*Blijham* 1882).

overdrift = recht van overgang met beesten over eens anderen grond. {p.2635}

Overdijp; Overdaip (klemt. op de laatste lettergr.). Aldus wordt het *Hoogeland* en *de Marne* door de inwoners van het *Westerkwartier* genoemd, en omgekeerd; *Overdijpsters* zijn wederkeerig de bewoners dier beide districten. – Zie ook onder art. *kōrtens*.

Overdijpsters (evenals in 't vorige art. met den klemt. op: *dijp*); zie: *Overdijp*.

overeerstjen = iets uitstellen omdat men een ander werk eerst moet verrichten. Men zegt ook: *eerstjen*, of versterkend: *eerstjen en overeerstjen*. – Zie: *meetjen*, en *jen*.

overèn (klemt. op: *en*) = overeind, rechtop; *overèn goan* = opstaan van den stoel. *Holst.* aewer enn = in de hoogte. Zie ook: *op*.

overgang. *Sprw.* 't *Is moar 'n overgang, zie de vos, dou trokken ze hōm 't vel over de ooren*, zooveel als: troost u maar, aan alles komt een eind. (Ook, soms met eenige wijziging, *Oostfr. Neders. Holst. Oldenb. Aken*)

overgoan = niet tot uitvoering komen: *dat gait over* = dat wordt niet toegestaan, daar kan niet van komen; *zij komen nijt meer, 't gait over; dat mout moar overgoan*: wij moeten dat plan maar laten varen, (tegengestelde van: *dat mout angoan*); *den gait 't over*, spijtig voor: welnu, dan komt er niet van.

overhals = *overstuur*; zie ald., alsmede art. *kou*.

overhoaken; zie: *anlangen*.

overhaal, voor: ongelukje dat veel drukte geeft maar wat spoedig weer in orde is gebracht, bv.: een klein kind valt in de modder, stoot zich en krijgt eene neusbloeding, men krijgt eene erge lekkage op den zolder, de pannen waaien van het dak, enz., en wanneer alles weer hersteld is, zegt men: *wat was dat 'n overhaal!*

overhoop (klemt. op: *hoop*) = op den koop toe, toegift in eig. beteekenis; ook *Dr.*; *hij gaf mie vijf neuten*, 'n handvol reziene (enz.) *overhoop*.

overjes; zie: *jes*. {p.2637}

overjoarig; een jaar ouder dan gewoon; van jonge koeien gezegd met betrekking tot het kalven. *Kil.* overjarige en zeer oude lieden = hoogbejaarden.

over kennen; zie: *over I*.

overklaien, in geschrifte *overkleien* = eene dunne kleilaag over een schralen grond brengen, zooveel als: met klei bemesten. "Te Scharmer liggend land te verkoopen zijnde geheel en ruim overkleid." (1875) Te Schildwolde uit de hand te koop: "landerijen, goed overkleid," enz. (1876). Vgl. *overwieren*, en zie ook onder art. *opstrekken*.

overkleien; zie: *overklaien*.

overknoopen = eene soort van overslag maken; naaistersterm.

overkomen (klemt. op *ko*); voor: buitengewoon, in: *overkomen vrundêlk wezen* = gemaakt, onnatuurlijk vriendelijk en voorkomend zijn. – In beide beteekenissen van het Nederl. wordt het scheidbaar gebruikt.

overkompleet = overtollig, wat niet gebruikt wordt: *die koamer, (kast, enz.) is overkompleet*.

overkoten, in geschrifte *overbeenen* (werkw.); gebrek van een paard, dat een of meer schevelbeenen heeft. *HD.* Ueberbein, *Nederl.* schevelbeen; schuifelbeen.

overlaggen = overlegden; *wie overlaggen mit 'n kander*, en: *wie laggen 't mit 'n kander over.* (*Ommel.*)

overlangen; zie: *anlangen*.

overloopen (klemt. op: *loo*; onscheidb.) = betrappen, komen aan loopen en iemand met iets bezig vinden dat hij in 't geheim wilde uitvoeren; *zij hebben heur overloopen* = betrapt, *ik overlijp heur*, toen zij (bv.) een brief zat te schrijven.

overlooper; zie: *overloopersveers*.

overloopersveers = **overlooper**; vaars die een jaar vroeger bij den stier had kunnen komen.

over maggen; zie: *over I*.

overnoabêrn; zie: *noaber*.

overnijs = vannieuws, opnieuw; elders ook wel: overnieuws.

overregt; zeker heerlijk recht. Verkoop van: "1/6 part van het Overregt, vallende op Alberda Nijeheert. – 1/2 Redgerecht {p.2639} met den heer van Rensema mandeelig, vallende op Harmharmsheert, en een Overregt met den heer van Rensema mandeelig, vallende op Alberdaheert, alles in de Zantster Clauwe, beneden de Correl, gelegen in het Fivelingo Kwartier." (1866). Zie ook: *Redgeregt*.

overschroat; zie: *schroat*.

overnijs (*Westerkw.*) = op nieuw, elders: *op neis*.

overree = **overweg**; weg over het land van een ander, o.a. ook over den spoorweg. Zie *ree*.

Overste Schepper; zie: *schepper*.

over strieken = overloopen; over den rand vloeien; 't vat strikt over, *de slooden strieken over.* *Oostfr.* 't water strikt afer, nl. over het glas.

overstrieken = dunnetjes met verf bestrijken; *ie mouten dat schot ook even overstrieken*; zooveel als: met een laagje verf bedekken.

overoamîg (overademig) = buiten adem, door hard loopen, enz.; *hij kwam overoamîg bie mie loopen* = hij kon haast niet spreken. Ook tegengestelde van: bedaard, langzaam, *ie mouten 't nijt overoamîg down* = gij moet u daartoe den tijd gunnen; wees niet overhaastig.

overstoppen = boter van het eene vat in het andere werken. Zie: *stoppen*.

overstuur, in: *doar is niks bie of an overstuur* = daar wordt niets bij verloren, het verlorene, gebrokene, enz. had geen waarde. *Zegsw.:* *is gijn kou bie overstuur* = er is weinig aan verbeurd, dat ongeluk of verlies betekent niet veel. *Deensch* gaar overstyr = verloren gaan (v).

Dale: oversteur = over een anderen boeg, fig. het is oversteur = de boel loopt verkeerd; hij is geheel oversteur = hij is niet opgeruimd; en: er is niets oversteur = er is niets aan verbeurd.)

overt eerig = overtollig, te ruim, op den koop toe.

overtoom, in: *niks* (of: *nijt veul*) *over toom kriegen* = niets (of: niet veel) te eten of te drinken krijgen. Ontleend aan {p.2641} paarden die op weg zijn en met den toom in den bek moeten drinken.

overtou (klemt. op: *tou*); *ik kwam d'r net overtou dat hij dat dee* = ik werd er toevallig getuige van toen hij daarmee bezig was.

overtugen = overtuigen, en: overtuiging; *in overtugen zitten*, schertsend voor: in gepeins verzonken.

overval: zie: *ploag*.

overvallen = verrassen; *kinder overvallen heur nijt* = zij wordt nijt deur kinder overvallen = zij krijgt de kinderen niet spoedig op elkander.

overveer = in verre landen; *Dr.* = van verre, uit verre oorden.

oververdijnen = als dienstbode overhouden en opleggen; “*Geertje har zooveul oververdijnd, dat ze zoowat ber en bolster koopen kon.*”

overwinnen; zie: *doezend*, en vgl. overwinnen, bij v. *Dale*.

overwieren; het bedekken van een schralen bodem met eene dunne laag *wiergrond* (zie ald.) Te Schildwolde te koop aangeboden (1877): “Eene boerenbehuizing en schuur, met heem, tuin, bouw- en weideland, te zamen groot 12 H. 31 A. 50 C. waarvan een groot gedeelte is overwierd.” Vgl. *overklaien*.

overweg; zie: *overree*.

overijn (overeen); *'t komt overijn oet* = het komt op 't zelfde neer, dat geeft geen verschil.

overzetten = rechttop zetten van iets dat schuin staat, weer overbrengen in loodrechten stand, bv. van eene schutting, een voer hooi, enz.

over zetten komen = naar hier komen, opzetten komen; *de muzekanten komen oet stad over zetten*.

overzetterei = veer, overvaart, inzond. voor voetgangers.

over zied, in: iets *over zied maoken* = in 't gereede brengen, vereffenen, betalen; met iemand *over zied goan* = met hem (of: haar) ter zijde gaan, zich met hem afzonderen. Zooveel als op zijde. *Oostfr.* *ōfersîd* = verstoken, verborgen.

overzijn (overzien; klemt. op: *o*) = niet zien, voorbijzien, door de vingers zien. (Volgens v. *Dale* is deze beteek. verouderd, beter: over 't hoofd zien).

owaimier = **owai!** = **o wij!** = o wee! of: o jee! Jodenduisch. {p.2643}

P

p Uitlating der *p* tusschen *m* en *t*; *demt* (dempt); *prōmt* (prompt); *bedōmt* (bedompt); *verstōmt* (verstōmpt); *pōmt* (pompt); *damt* (dampt); *stamt* (stamp); *kamt* (kamt); *klamt* (klampt); *slemte* (slempte); *plōmte* (plompte), enz.

paaischot (in geschrifte) = paaiement, termijn van betaling. “Waterschap Hunsingo. Notificatie. – dat de betaling van het eerste paaischot, ten bedrage van f 3. per hectare”, enz. (1873).

paardehark (in geschrifte); zeker landbouwwerktuig. Te Hornhuizen boeldag van: “kettingegge, paardehark, waaier”, enz. (1876).

paardekwelder (in geschrifte) = **kwelderheu** = **kwelderhooi** als paardenvoeder. Te Winschoten te koop: “acht voer best gewonnen paardekwelder”, enz. (1876). Te Ganzedijk verkoop van: “Omstreeks 30000 KG. best gewonnen ronde paardekwelder”, enz.

pachter. Vergelijking: *gloepen*, en ook: *zwart kijken as 'n pachter* = erg zuur zien, een zwart gezicht toonen. (Het woord wordt anders niet gebruikt, daarvoor steeds: *huurder*.)

pachtsom (ook in geschrifte), bij v. *Dale* pachtgeld.

pad, in: *op 'n pad*, ook: *om pad – an de loop*, bij v. *Dale*: op pad, op den loop; *ien 't pad* = in den weg. Voor: weg, straat: *bie 't pad loopen* = bij de straat (of den weg) slenteren.

Zegsw.: *ie kennen 't pad wel warm hol'n*, wanneer iemand dikwijls, in korten tijd, denzelfden weg (heen en terug) aflegt (v. *Dale*: de baan warm houden = gestadig op de schaatsen zijn.) Schertsend zegt men: *'t pad gait bie deur langs* = dat kind kan wel van een ander zijn, daar zou ik mij maar niet op beroemen. Vgl. Hooft: Waarop zij koelmoedelijk antwoordde, dat de wegh voorbij de deur lagh. (*Ned. Hist.* fol. 337).

padliggers (zonder enkv.), soort van krombekken, waarbij men geene rijzen of dunne staken zet. {p.2645}

padschieter = **pödschieter** (*Marne*) = scheidt op 't oog. Zie: *anzweng*.

padschöffel; een tuingereedschap om onkruid of om de bovenste korst van den grond los te maken, vooral ook om zodoende de tuinpaden van onkruid te zuiveren; *HD*. Pfadschaufel.

pafken, voor: rooken; aldus naar het smakkend geluid der lippen. (v. *Dale*: paffen = tabak rooken)

page; zie: *pag*.

paikezien, in geschrifte *peikozijn* (*Stad-Gron.*) = kozijn in het benedendeel van een gevel, inzond. voor winkels, zooveel als puikozijn. “Te koop: Een bijzonder ingerigt peikozijn met raams, groote ruiten, glazen deuren, blaauwe drempel, dito neuten, volledig compleet, zoo goed als nieuw met kroonlijst en pilasters, enz.”

paikoamer (*Stad-Gron.*), in geschrifte ook: *paikamer*. Hieronder verstaat men eene kamer welke geen uitzicht naar buiten heeft, maar licht ontvangt door vensters die binnenshuis zijn aangebracht. Zij worden bijna uitsluitend bij *neringdoenden* (winkeliers, bakkers, enz.) te Groningen aangetroffen, en wel naast, d.i. achter den winkel. Te Groningen (1868): “Een onderhuis te huur, met voorhuis en kantoor, paai- en achterkamer.” Id. (1869): “– eene gemeubileerde beneden voorkamer en paikamer”, enz. *Wassenb.* bl. 73: peikamer of peykamer, die in het voorhuis, waar de winkel is, is uitgebouwd. Oudtijds schreef men voor *puye* ook *peye*. – Wij zouden liever aan het *Fransche* payer, *Eng.* to pay = betalen, denken, dus: vertrek waar men het gekochte betaalt, of: die gelden ontvangt. *Hooft*: paykamer = vertrek waar de betalingen of afrekeningen plaats vonden. (v. *Dale*: paai = termijn, van betaling.)

pail = **pegel** = peil; zoo spreekt men van: *Winschoterpail*, *Damsterpail*, *Hunzegoopail*, enz. (niet *Winschoter pegel*, enz. {p.2647} maar meestal: *'t woater is op pegel*); fig.: *d'r is gijn pail* (niet: *pegel*) *op te trekken*, nl. op iets of iemand = er valt niet op te rekenen, men kan er geen staat op maken; ook: men kan er geen besluit uit opmaken, geen regel uit afleiden. Vgl. *pegel*, en zie: *paile*.

pailen = peilen. Zie ook: *pelen*.

pailtien (*Stad-Gron.*), verkleinw. van: *paile*. Zie: *pail*.

Pait; zie: *Pijt*.

pak, fig. in: iemand *in 't pak steken* = *ein mat nemen* = bedotten, bedriegen, bij koop of ruil, zooveel als: in de luiers, in de luren leggen; – eig.: een kind *in 't pak moaken* = bakeren; *'t pak optillen* (bv. op een vuil pad) = kleed en rokken opschorten; *mit 't pak loopen* = marskramer zijn; *'n pak geld*, *'n pak schulde*, *'n pak regen*, enz. = veel, eene groote hoeveelheid.

pakaiër (zonder enkv.); eieren, die in manden gepakt, uit *Oost-Friesland* naar de stad Groningen worden verzonden. Zij zijn gewoonlijk klein van stuk en worden tegen *boerenaiër* overgesteld.

pakdarm = endeldarm. Aldus, omdat die natuurlijk met het pak, de luiers, in aanraking komt. Kinderen schelden een jongen die Harm heet met: *Harm, pakdarm!*

pakdouk = kinderdoek, luier.

pakhooi = hooi tot pakken geperst, ter wille van de verzending. Vgl. *pakstroo*.

pakje, paktje; pakkie; pakkien = buisje met rok van dezelfde stof, ter onderscheiding van: *klijd* (kleed) = japon, *zij har 'n vieschaften pakje an*; ook *Friesch. Zegsw.: hij kreeg van 't zulde* ('t zelfde) *loaken 'n paktje* = hij werd evenals de vorige (of: de vorigen) behandeld, kwam er even slecht af, kreeg ook een pak slaag, enz., bij v. *Dale*: van 't zelfde laken een broek. *Sprw. Zoo pakje zoo pet* (alliter.) = het eene, (of: de een) behoort bij het andere (of: bij den ander) = 't is {p.2649} *ijn gedounte*, en: zoo heer zoo knecht. Gewoonlijk met ongunstige beteekenis.

pakjegoud, ter onderscheiding van *fleskegoud*, bv. van verfgoud, dat in pakjes en fleschjes in den handel voorkomt.

pakjeleggen; zie: *koopmantjen*.

pakjen; zie: *koopmantjen*.

pakkellarrie, minachtend voor: oude kleeren, lappen, papier, enz. *barg dei pakkellarrie doar weg; 't ligt vol pakkellarrie om mie tou*. Ook voor pak of pakken boeken, enz. als die ons in den weg liggen.

pakken, voor: beboeten; *de kemiezen hebben hem pakt mit 'n peerd, mit 'n dijnstmaid*, enz.

pakkerei, pakkerij = pakkage; reisgoederen, bagage; *brenge de pakkerei moar in de woagen*. Zie: *erei*.

pakloopen = het bedrijf van marskramer uitoefenen, met het pak loopen = *paklooper* zijn; 't *pakloopen begunt hōm te vervelen; hij het 't pakloopen d'r angeven*. *NBrab.* pakdrager, *Neders.* pakkendräger.

paklooper = marskramer in ellewaren. Indien zoo iemand Israëliet is zegt men ook: **lapjeud**. Zie ook: *pakloopen*.

pakop (klemt. op: *pak*); 't is 'n *pakop* (= 't is 'n *noatsie*) = 't is gemeen, slecht, diefachtig volk, een dievenpak, eene familie of bent die niet veel goeds uitvoert. *Oostfr. Neders.*

pakkhoop = gemeen, slecht volk. (Ons woord zal hiervan eene verbast. zijn.)

pakspel = pakspeld, bakersspeld. Zie: *spel*.

pakstroo; stroo dat tot pakken, *stroopakken* genoemd, van ongeveer 100 KG. geperst, in den handel wordt gebracht, inzonderheid voor papierfabrieken.

Paldert; Pallert; buurtschap onder Boertange. *Dr.* paldert = poel, stilstaand water, waterplas; *Oostfr.* paller, pallerd, pallert = poel, moerassige, doch reeds met gras begroeide laagte. Van 't *Lat.* palus = moeras.

palmslag, voor: toeslag; ook *Dr. Friesch. De Prov. Gron. Cour.* 1883 n° 53 bevat o.a. twee verkoopingingen onder de gemeente. {p.2651} *Oldekerk*, waarin boven de advertentie staat: *Palmslag*, zooveel als: definitieve verkoop van onroerend goed, waarvoor in andere deelen der provincie: tweede en laatste veiling, met dit onderscheid dat deze een uur na de eerste veiling plaats heeft, en dag van *Palmslag* een bedenktijd geeft van minstens 14 dagen. Er wordt dan bij opgegeven voor welken prijs het goed ingezet is. Eigenlijk zooveel als de slag, handslag, koopslag, het slaan in den palm der hand. (v. *Dale*: palmslag (veroud., *ZNederl.*) = slag met de hand in die van een ander ter bevestiging van een koop of van eene gelofte.)

palten, pōlten = **klutten** (*OPekela*) = lappen, voden, lompen; *paltêrg* = verscheurd, haveloos gekleed; is dit in zeer erge mate het geval dan zegt men: *de ijne palt* (of *klōngel*) *slacht de ander* (slaat den anderen) = 't zijn niets dan lompen die hij (of: zij) aan 't lijf heeft; *Stad-Gron.*: *palten en talten sloagen mekoar*. *Kil.* palt, stuck; palt broods. *Friesch* palt, *Noordfr.* palt = lap; *Deensch* pjalt, *ZDeensch* polt; *HD.* Palte, *Oostfr.* palten, pulten = lompen, *Neders. Holst.* palten = lappen; *Zw.* palta; *MNederd.* palte, *Wangeroog* palt, *Noorw.* paltie = stuk. Hiervan: *HD.* palterig, *Oostfr.* palterîg, palterg, paltrîg, *Holst.* palterig, *Deensch* palted, *Schotsch* peltry, paltry, *Eng.* paltry, palterly = ellendig, armoedig, haveloos, enz. Door metath. van het *Goth.* plats = lappen, verstellen.

palteraksie, palternaksie; een hoop goed van luttel waarde, lappen, vodden, versleten kleeren, enz., dus eigenlijk zooveel als: een hoop *palten* (zie ald.) – Ook: een morsige, vuile, smerige boel, waar men zich niet onbemerst doorheen kan werken; *palternaksie* ook = mengelmoes.

paltêrg; zie: *palten*.

palternaksie; zie: *palteraksie*. {p.2653}

paltrok; ouderwetsche rogge- of houtzaagmolen, die met zijn houten mantel geheel rondgedraaid; ook *Zaansch.* Zoodanige houtzaagmolen bij *v. Dale*: een soort van zaagmolen. *Kil. Nederd.* paltrock, *MNederd.* *Oostfr.* paltrok, palsrok = met een houten mantel omkleede wind-zaagmolen. – *ten Doornkaat* brengt het woord tot het *Lat.* palla = lang, wijd opperkleed, enz., of tot het uit pallium ontstane *Nederd.* palle = dek, kleed, overtrek (waarvan paletot), en: rok. (Bij *v. Dale* ook = pelgrimsrok, pelgrimstabbaard.)

pampier, pōmpier = papier, stofnaam en voorwerpsnaam. (Voorbeeld van invoeging der *m.*) *Ommel. Landr. II*, 16: Set sedulen, op Pampier geschreven; *Old. Landr. IV*, 151: pampiren obligatiën. Ook voor: schriftelijk bewijs, obligatie, koopakte, enz.; 'k heb d'r pampier (of: 'n pampierke) van = 'k heb er eene akte, een bewijs, enz. van. *Zegsw.*: 't in de pampieren (= in de roeten = in de fieoulen) loopen loaten = zijne zaken verwaarloozen, de boel in de war sturen, zich aan wangedrag schuldig maken, enz. *Limb.* pampirke = papiertje. (Wat de invoeging der *m* betreft vergel.: *kamfer*, van het *Arab.* kâfoer, *MHD.* gaffer, *Fransch* camphre. *Dozij Oosterlingen*, bl. 46, 47.) *Wvl.* pampier = papier.

pampieren = van papier; ook *Wvl.* Zie ook: *pampier*.

pampieren boogtje (*Hoogel.*) noemen de meisjes bij het *toutjespringen*, als er zóó gedraaid wordt dat het touw den grond niet raakt.

pampieren brijf, pleonast. voor: brief; "hij har 'n pampieren brijf kregen van zoo 'n kerel oet stad."

pampierke = papiertje; zie: *pampier*.

pampûs, in: *loop noa de pampûs* = loop naar de maan. Staat voor: het Pampus, bij Amsterdam. Zie: *giechōm*.

panbol; zeker vierkant wittebrood dat in eene ijzeren pan van dien vorm wordt gebakken. Een bakker te Groningen "biedt zich aan voor leveren en bezorgen van panbollen, plasjes, enz." {p.2655}

pand; vak, gedeelte van wegen, paden, dijken en kanalen, voor zoover die door enkele personen of vereenigingen onderhouden moeten worden. – Ook: gedeelte van een kanaal dat gegraven wordt. – Bovengenoemde personen noemt men *pandplichtîg*, en zijn dus de gezamenlijke *pandplichtîgen*; ook *Dr.* Bij kerkekondiging of in 't algemeen door middel van *kundigsedels* werd (of: wordt) hun aangezegd, tegen een bepaalden tijd hunne *panden* in schouwbaren staat te hebben; bleven zij in gebreke dan werden zij *bebreukt* (beboet). Ook schrijft men aan: "dat de pandpligtige togten in pompen in voldoende staat moet worden gebracht." *Dr. Oostfr.* pand, *Noordfr.* pend, pand; *Neders.* diekpand. – Kinderen noemen eene bladzijde van een schrijfboek of van een in vieren gevouwen vel papier *pand* of *pandje*, en het voorschrift, het op papier geschreven of gedrukte voorbeeld *veurpand*. – Ook aldus eene bladzijde of gedeelte er van uit een boek, dat een lesje of opgave uitmaakt, *pand* of: *pandje*; *dat pandje mout wie ofschrieven*.

pandekt (klemt. op: *pan*), als *bvnw.* = met pannen, tegels, ter onderscheiding van: met riet of stroo gedekt; *da's 'n pandekte schuur* (of: *schure*). In 't *Oldampt*, *Westerwolde* en 't *Goorecht* zijn ook de schuren met pannen, in de *Ommelanden* zijn zij meestal met stroo, enkele met riet gedekt.

pandiggel = scherf van eene dakpan, en in 't algemeen brokken van steenen vaatwerk; ook *Friesch* en *Oostfr.* Vgl. *diggel*.

pandjevree! (*Hoogel.*) zooveel als: laat ons vrede sluiten, niet langer twisten, en alleen onder kinderen in gebruik. Van jongere personen hoort men hiervoor ook: *spantjevree* en *spanjevree*, en de knapsten onder hen beweren dat het zooveel moet zijn als: vrede met Spanje! 't Komt ons echter voor dat de laatste verbasteringen zijn van 't eerste, dat, volledig, zou moeten luiden: wij geven er een pand op dat het met den twist uit zal zijn. Gewoonlijk wordt zulks door de andere partij aangenomen.

pandoer; alle trekken maken bij het pandoeren: *ik speul pandoer* = ik neem aan om alle trekken te maken. Zoo ook speelt men, door het opbieden, twintig, vijftig, honderd, enz. *boven pandoer*. – 'n *roare pandoer* = een wonderlijk, onbeleefd, ruw, onaangenaam mensch. Zal van de Hongaarsche Pandoeren afkomstig zijn. – 'n *pandoer anhebben* = dronken zijn. {p.2657}

pandoerke zetten; eene aardigheid onder jongens om den neus van een hunner tusschen twee vingers te knijpen en met de andere hand tegen die vingers te slaan, zoodat deze er afslippen.

pandplichtîg; zie: *pand*.

pandplichtîgen; zie: *pand*.

pangelder; zie: *pangêln*.

pangeljeud; zie: *pangêln*.

pangêln = **panjêrn** (*Stad-Gron.*) = ruilen zooals de *pangeljeud* (kleerkoop) doet, die van alles zijne gading maakt; *inpangêln* = inruilen, door ruilen verkrijgen; *verpangêln* = verruilen, zich door ruilen van iets ontdoen; *pangelder* = die veel van zulk ruilen houdt en er dikwijls gebruik van maakt. *Dr.* pangeler, pengeler = schacheraar; *Oostfr.* pangeln = schacheren. – Zal samenhangen met: *pōng* = buidel, zak; zie ald.

panglas; glas van vorm als eene dakpan, dat als een klein venster op het dak dienst moet doen.

panje, en daar de *a* trekt naar *ai*, wellicht beter: **painje** = pannetje. (*Ommel.*)

panjêrn, zie: *pangêln*.

panjevis (*Stad-Gron.*); overgebleven stokvisch met aardappelen gestoofd; *wie eten van middag panjevis*. *Zaansch*: pantjevisch, pannetjevisch = aardappelen met stokvischsnippers en mosterdsaus door elkander gestoofd; *Oostfr.* pantjevisk = overschot van gekookte visch, vermengd met aardappelen, boter en mosterd in eene pan gestoofd. Vgl.: *katjevis*.

pankouw = pannekoek, voorwerpsn. en soortn.; ook in samenstellingen. *Zegsw.:* *de pankouw middendeur dijlen*, of: *de pankouw deurdijlen* = het verschil, dat koper en verkooper hebben omtrent den prijs, deelen en zoo den koop sluiten. {p.2659} *Vergelijking:* *plat as 'n pankouw* (= *as 'n schōl*), wat eenigszins bol moest zijn. *Sprw.* *Men mout gijn pankouw bedarven om 'n ai* (men moet geen pannekoek bederven om een ei) = wil men iets goeds hebben dan moet men niet op een weinig meer kosten zien, het geheel niet laten mislukken, om eene kleinigheid. – *Arme lu pankouken en rieke lu zijkte roeken wied* (de pannekoeken van arme en de ziekte van rijke lieden rieken ver) = met ongesteldheid van voorname lui wordt veel ophef gemaakt, die moet men gewoonlijk te hoog aanslaan; ook *Oostfr. Neders. Oldenb. Westf. Noordfr.* – Vgl. *rieten I*.

pankouksmest; soort van mes, breed en aan beide kanten stomp, om pannekoeken in de pan om te keeren.

pankoukspan = pannekoekspan.

panlat; ook soortnaam. Zie: *lat*; *doar mout ik panlat veur bruken*.

panne (*Stad-Gron.*), voor: feest, pret; “*nou, 't was mie 'n hijle panne!*” = het was daar een vroolijk en luidruchtig gezelschap, dat verzekeer ik u.

pannensmeren; zie: *pannenstrieken*.

pannenstrieken = **pannensmeren**; de ruimte tusschen de pannen van het dak met kalk aanvullen om het lekken te voorkomen; *onze timmerman is an 't pannenstrieken*.

pap; Zegsw.: *hij mout de pap koulen* (= *hij mout het gelag betoalen*) = hij moet er voor boeten, de gevolgen voor een ander dragen. (Bij v. Dale: met iets zijne pap koelen = zich paaïen, zich bezighouden.); zie: pappe.

pappà; zie: pappe.

pappe, pap, pappà = **oaie** = **voaie**, in de taal der kleine kinderen = vader. *Nederl. AS. Lat.* papa, waarvan ook: paap.

paps; zie: gōrrel.

paradis (*Stad-Gron.*), soort van tribune, podium. “*En tou de pret op ’t hoogste was, gait ’r weer ijmand op ’t paradis veur ’t tooneel staan, en dei sprekt mie doar.*”

parkie hinken (*Hoogez.*) = *kootjehinken*. Zie: kootjehink.

parlevinken = scharrelen, haspelen, dooreenwoelen. *Oostfr.* par-{p.2661}relfinken, parlifinken = bij de huizen een weinig handel drijven in koren, boter, enz.; zonder bepaalde bezigheid overal rondlopen. (Nog tot ongeveer 1870 werd te Amsterdam Vecht-water aangevoerd in schepen, die, evenals hunne schippers, parlevinkers werden genoemd.)

parlgört, parrelgört (parelgort) = gort die zóó gepeld is, dat een kleine korrel, de kern of de parel van de gerst is overgebleven; ook: *pōndgört*, omdat zij bij ’t gewicht verkocht wordt. *Oostfr.* parrelgört, pundsgört.

parlu (*Westerkw. Stad-Gron.*) = sommigen. Samengetrokken uit: *partei lu*; zie: part.

parmantîg; zie: permantîg.

parplu, parrelplu, p’rplu, te Groningen het gerekte **parrelaplu**, op ’t *Hoogel.* enz. ook door het uitlaten der *r*, **palleplu** = parapluie, paraplu.

parrelgört; zie: parlgört.

parrelplu; zie: parplu.

part, pardei, ook: **pardie**, meest **partei** = sommigen, eenigen, enkelen; *dat zeggen, (willen, doun, enz.) ze part*, ook, en meer algemeen: *dat zeggen ze partei*, of: – *dat zeggen partei mensen* (klemt. op: *par*) = dat zeggen sommige mensen, dat hoort men van dezen en genen: “– *doar wâiten partij olle lu nog oarige stoaltjes van te vertellen*”. – “*Dat ze heur (elkander) nâit al te scharp ien ’t gezicht zâin kunnen harren ze ’t partij lâiver om*”. “‘*n pardie arme stumpers*”. *Ommel. Landr.* II, 37: part = de partij, en ook in ’t algemeen = sommigen, eenigen; II, 25, 49: wederpart = de aangeklaagde; I, 130: parten, I, 132: part = partijen, partij. *Dr.* parti, partije, *Overijs.* partie = sommigen, enkele mensen, *Zaansch* partij, *Oostfr.* partei = eenigen. – *om mien part*, of verkort: *om mie*, *Nederl.* voor mijn part, *Zeel.* van mien part, ’t *Fransche* pour ma part = wat mij aangaat, om mij; *bie ’t kōrtste part komen* (= *an ’t kōrtste end trekken*) = niet krijgen wat ons toekomt. Zie: dijl.{p.2663}

partei = partij; hoeveelheid, enz. = **petei, petij**. Zie: part.

partei ijngoal = **petei ijngoal, petij ijngoal** = gelijk, gemeenzaam onderling; *zij moakt zōk* (of: *heur*) *mit de maid veul te veul partei ijngoal*; *hij ’s mit elk partei ijngoal*, (of: *aingoal*) Zie: ijngoal.

partiewegen partiewegens = in sommige streken, op sommige plaatsen, op enkele gedeelten van straten of wegen; *partiewegens ligt de snei wel vief vout hoog*. Vgl. part.

partekelijr (particulier), voor: gewoon, zich niet op een afstand houdend, zich niet trotsch gedragend in het maatschappelijk leven; *hij is zoo partekelijr, elk ken doun mit hōm hebben* = hij is zeer gemeenzaam in den omgang, zonder eenige aanmatiging, hij is voor elk genaakbaar.

parten (werkw.) = **ofparten** = deelen, in gelijke deelen verdeelen, elk het zijne toeleggen. *ZNederl.* parten = deelen, verdeelen.

partstoan; zie: halfstoan.

paskemeten zie: bijgooi, en: spanjeroaken.

paskwil, voor: zotternij, belachelijke, ongerijmde vertelling, alles wat onwaar, ongelooflijk klinkt. (v. Dale: paskwil = schotschrift, pamflet.)

pas op! (gerekt en met den nadruk op beide woorden), zooveel als: *as je blijft!* = *denk er om!* enz. = wij weten er alles van; *wat is t'r van nacht 'n regen vallen!* waarop een ander laat volgen: *pas op, of 't regend het!* – *ie mouten joe veur hōm wachten, zeg 'k joe!* waarop: *pas op! hij zel mie nijt bemietern!* zooveel als: ik ben op mijne hoede, geloof dat maar; *pas op of 't woar is!* = dat kan niet waar zijn, ik geloof er niets van; ook *Friesch*.

passelpand; zie: *passiepant*.

passen, in: *'k zal d'r wel op passen!* = ik zal mij er niet mee inlaten, mij er niet aan branden, het niet doen. Zooveel als: ik zal er voor zorgen, eigenlijk: ik pas er voor.

passiepant = **passelpand** (= participant), voor: makker, maat; {p.2665} genoot, aandeelhouder. Van iemand, die eene oppassende, flinke vrouw heeft, zegt men bv.: *hij het 'n beste passiepant*.

passoabel = bruikbaar, van wegen en paden, waar men passeeren kan. In: Order, enz. op de schouw van wegen, enz. (in Drente), art. 6, 13, 21: passabel kunnen onderhouden worden.

pastelain; **pazlain** = porselein (aardewerk), en: porselein, postelein (groente); de botan. term is: pastelein. *Dr. passelein, Oostfr. pastelein, Holst. paszlein, Westf. passelain*.

paster = passer. Vgl. *sister* (sisser); *vrister* (frisscher); *iesder* (ijzer); *wiesder* (wijzer); *loosder* (loozer), enz.

pasterei = woning van een predikant te platten lande en behoorende tot de pastoralia dier gemeente. Oorspronkelijk, omdat het de woning was van den pastoor. – *pastereiband, pastereitoen, pastereigrond* = land, tuin en erf bij de *pasterei*, en een deel uitmakende der *pastereigoudern*, in geschrifte *pastorijgoederen*, waaruit de inkomsten der predikanten of geheel of gedeeltelijk voortvloeien, en van welke zij de tijdelijke bezitters zijn. Hetzelfde geldt voor de *kösterieien* (kosterieën), indien daaraan landerijen, erfpachten, enz. verbonden zijn. Zoo spreekt men ook van: *köstereiland*, enz. Bij tijdelijke ontstentenis van predikant of koster worden die goederen door de kerkvoogden beheerd. Zie ook: *pestoor*.

pastereigoudêrn; zie: *pasterei*.

pastereigraft; breede sloot om den tuin eener *pasterei*; zie ald.

pastereigrond; zie: *pasterei*.

pastereitoen, *pastereitoene*, in geschrifte *pastorietuin*; zie: *pasterei*.

pastorijgoederen; zie: *pasterei*.

patertje, **petertje**, **pietertje**, enz. Soort van sprake onder meisjes, waarbij men steeds een dezer woorden bezigt, naar den klinker die er in voorkomt, bv. zij is ziek: zet pijtertje pietertje es zet pietertje ka. Iets dergelijks vindt men bij *De Bo*, art. pe-taal: “Kluchtige manier van eene taal te spreken met elke lettergreep te herhalen voorgegaan van de letter *p* die den consonant vervangt als er een is. In het spreken van de Pe-taal steunt men op elke lettergreep, die met de *p* herhaald wordt.” – De aardigheid bestaat hierin dat men door den oningewijde niet begrepen wordt.

pats! = *bats!* (zie ald.): “luit ze de koffiemullen die ze tusschen de bijnen har, pats! op de grond vallen.”

patten (*Marne*, omstreeks 1828), voor: zoenen. Ook nog bij *van Bolhuis, van Halsema, Clignett*, enz. Thans zoo goed als verouderd. {p.2667}

pazlain (*Hoogel.*); zie: *pastelain*.

pebijêrn; zie: *perbijêrn*, en: *bezuiken*.

pebijrdeurke; zie: *perbijrdeurke*.

pediezen = paradijsappelen. Men onderscheidt: *zömerpediezen* en *winterpediezen*.

pee, in: *alles in de pee!* = alles in orde, er ontbreekt niets meer aan, synon. met: *alles in de es*, en 't *Eng. al right*. – Is *pee* hier zooveel als de letter *p*, dan zou het eene verkorting kunnen zijn van: *pot*. De knapen althans hebben een knikkerspel, potspel, waarbij ze een vierhoek maken waarbinnen de knickers gelegd worden, die zóó moeten geraakt worden tot zij buiten

den kring komen. Hebben allen ingezet dan heet het: *alles in de pee!* zooveel als: gereed jongens! wij kunnen beginnen.

peek (*Westerw.*) = vlierpit. *Holst. Pruisen:* peddik, pedke, *Oostfr.* pâk, peke, päke, pekke, = pit, merg in boomen, planten en beenderen; peek, *MNederd.* pedik, pedek, *Kil.* peddick in 't hout, (*Sax.*) marck, pit. Van 't *AS.* pidha = merg, pit.

peer = muilpeer, oorvijg, klap.

peerbalk (klemt. op: *balk*), uit: paard, en: *balk* (zolder). Zie: *peerstalbalk*.

peerd = paard, in de samenstellingen: *seespeerd*, paard dat bij voorkeur voor de sjees gespannen wordt, gewoonlijk een tuigpaard; *woagenpeerd* = dat voor de koets loopt, hoewel het ook als *plougpeerd* (ploegpaard) dienst doet; het *karnpeerd* loopt voor den karnmolen. In 't meervoud wordt de *d* weinig gehoord, evenmin als in 't eerste deel bij samenstellingen, vooral niet in de *Ommelanden*. In *Westerw.* peerde = paarden; *Dr.* de peerd = de paarden. Vergelijkingen: *moud as 'n peerd*, ook: *moud as 'n peerd van 'n doalder*, en: *moud as 'n stooters peerdje*, meestal schertsend; *honger* (of: *dorst*) *hebben as 'n peerd* = grooten trek aan {p.2669} eten, enz. hebben, hongerig, dorstig zijn; *zijk* (ziek) *as 'n peerd* = vrij ernstig ziek; *'n koors hebben as 'n peerd*: eene hevige koorts hebben. Ook zegt men: *peerden van vroulu*, voor: sterk en fors gebouwd vrouwspersonen. *Zegsw.:* *'n zot peerd rieden* = een dwazen stap doen; *man op peerd zetten* = man en paard noemen, ronduit met iets voor den dag komen, niets verzwijgen. *Sprw.:* *'n Geven peerd mag men nijt in de bek kieken*, of: *'n Geven peerd wordt nijt in de bek keken* = men mag een geschenk niet naar zijne innerlijke waarde schatten; ook *Limb. Oostfr. Noordfr. Duren. – Lengefeld:* Ennem geschenkedem guhle süht me nit in de muhle; *Oudfr.* Een joun goul siocht me naet ijne mouwl. (*Nederl.:* Men moet geen gegeven paard in den bek zien = niet keurig zijn omtrent iets dat ons vereerd wordt.)

peerdekampe; zie: *kamp*.

peerdebieter; zie: *peerdmantje*.

peerdedrieven = paarden, die verkocht zullen worden, naar de markt leiden, of, die verkocht zijn, van de markt naar het huis van den koper. Zoo ook spreekt men van *kouiendrieven* en *schoapendrieven*; de personen die daarvan werk maken heeten: *peerdedriever*, *kouiendriever*, of eenvoudig: *driever*. Zie onder art. *zuver*.

peerdmantje (*Old.*) = **bloupeerdje** (*Westerkw.*) = **seespeerdje** (*Hoogel.*) = **peerdebieter**; zeker gevleugeld insect.

peerdoetje (letterlijk: paardenkus), fig. een kus die wordt afgedwongen maar beantwoord met hem in de lip te bijten; *zij gaf hōm 'n peerdoetje en lachte hōm wat oet*.

peerdokter = paardenarts, paarendokter, veearts, *Westf.* kaudokter.

peerebloum (*Goor.*) = **hondebloum** = paardenbloem, hondenbloem.

peereboonen; zie: *venneboonen*.

peerrieden, op-peerdrieden = paardrijden; *dat op-peerdrieden handt hōm niks; hij ken nijt peerrieden*.

peerekamp; zie: *kamp*.

peerekerel; een man die veel van paarden, van rossen en rijden houdt. Ook voor: roskammer. Vgl.: *kerel*.

peeremug = paardenvlieg. Zie: *mug*.

peeren = **vegen**, voor: veel eten, ook: veel drinken; *wei zellen* {p.2671} *hōm peeren, dat beloof 'k joe* = wij zullen ons best doen; *zij hebben hōm peerd* = zij hebben zich niet onbetuigd gelaten.

peeren = paarden, en: peren. Zie ook: *peerd*. *Old.* *peere* = peer.

peeren-bijsten, peerenbijsten, (klemt. op: *bijst*) voor: paarden en het overige vee; *de eerste dag wor 'n peeren-bijsten oetmiend* = op den eersten dag (van den *boeldag*) wordt de levende have verkocht; *hij het fieftig peerenbijsten op stal; hij het zien beslag van peerenbijsten*.

peerenwoagen (klemt. op: *woa*) = wagen met één of met twee paarden bespannen; *hij het 'n peerenwoagen* = hij heeft paard en rijtuig; *hij 's mit peerenwoagen op loop west* = hij is met zijn, of: een rijtuig op hol geweest.

peerevilder = paardenviller.

peerevlais, peerevlijs, peerevlees, peerevlaisk = paardevleesch.

peerewask (paardenwasch) = paardenwed, drinkplaats voor paarden. Zie: *drinkel Dobbe*, en: *spuieldobbe*.

peereweeps; peerewepe (paardenwesp); de groote wesp.

peergang (paardengang; klemt. op: *gang*) = ruimte achter de paarden in den paardenstal. Ook wel: een smalle gang vóór de paarden, van waar men hun het voeder in ruif en kribbe geeft, (*Woltersum.*) “(Hij) lopt eerst deur peergang over achterdeel, zoo deur 't karnhoes en 't middelhoes regelrecht in 't binnenhoes.”

peerhoar = paardenhaar; soort- en voorwerpsnaam; mv.: *peerhoaren*.

peerkrub, peerkrup = vaste voederbak voor paarden in den stal.

peerleer = paardeleer; *peerleeren* (bvnw.) = paardeleeren.

peermark = paardenmarkt; *hij is op 't peermark west*. Zie: *mark*.

peermis = paardenmest.

peeroogen (paardenoogen; zonder enkv.) op iemand hebben = hem niet mogen lijden; ook: geen goed oog op hem hebben, hem niet vertrouwen; *'k heb altied peeroogen op dei schurk van 'n kerel had*.

peerslengte = de lengte van een paard, wat inzonderheid bij {p.2673} harddraverijen wordt gehoord; *'t scheelde moar 'n peerslengte, hij was moar 'n halve peerslengte veur, hij bleef iederbod 'n poar peerslengten achter*.

peerslu; zie: *peersman*.

peersman (mv.: *peerslu*) = man te paard, ruiter, inzonderheid ter onderscheiding van voetgangers.

peersneers (*paardeaars*), eene soort van vogel. (*Hoogel.*)

peerspul (*Ommel.*) = **peerspil** (*Old. Westerw.*) = paardenspel. Zie ook: *spil*.

peerstal = paardenstal.

peerstalbalk = **peerbalk** = **peerstalbeun** (*Old. enz.*) = de zoldering of zolder boven den paardenstal. Zie ook: *kou*.

peerstalbeun; zie: *peerstalbalk*.

peerstaldeur (klemt. op: *deur*); de middelste der drie deuren eener boerenschuur. Zie: *banzerdeur*.

peerswaide; zie: *schoapswaide*.

peertien speulen; zie: *peertjen*.

peertjen; pirdjen = **peertien speulen** (*Stad-Gron.*); een jongensspel; eigenlijk: paardje spelen. Hiervan: *peertjetau*, en: *peertjetoom*.

peertjen (paardjen) = **anpurtjen** = aansporen, aandrijven, aanporren; *men lopt al achter hōm an te peertjen; men mout hōm al anpeertjen; dat gepeertje bin 'k zat*. Zie: *peertjen I*, alsook: *jen*.

peertjetau, peertjetou (paardjetouw) = het touw of lint, enz. dat de knapen bij het *peertjen* (zie ald.) gebruiken. Zie ook: *peertjetoom*.

peertjetoom (onzijd.) = touw, enz. met gebit, dat dikwijls uit een dun stokje bestaat, waarmede men *peertjet*. (zie: *peertjen I*) Voor: *toom* = *peertetau* (zie ald.) hoort men in 't *Westerkw.* ook: *pirdjetoom*, en *pidtjetoom*. Dikwijls wordt hij gemaakt van kastanjes en pijp- {p.2675} steelen, beurtelings aan een touwtje geregen.

peervieg = paardekeutel, paardevijg.

peervolk = paardenvolk, cavallerie; *zien zeun is onder 't peervolk*.

peerwark (paardenwerk) = het werk dat in eene boerderij met behulp van paarden te verrichten valt. Zoo wordt het land voor den vlasbouw steeds verhuurd onder voorwaarde dat het *peerwark* ten laste van den verhuurder komt.

peerweepe; zie: *peereweps*.

peerwief = manwief. Zie ook: *schoapwief*.

Peet (Westerkw.) = **Pait**, **Peit** (*Hoogel.*) = **Pijt** (*Old. Westerw. Veenkol. Goor.*) = **Pijter** =

Pieter. Evenwel: *zunêge Pijter, pienlêke Pijter, dreuge Pijter*.

pegel = **pail**, in: 't woater is op *pegel*, of: *op pail* = 't is *pegel woater* = de peilschaal teekent nul, wij hebben gewonen waterstand; alsdan mogen de zeesluizen niet stroomen. *HD*. *Pegel* = peilschaal. Zie *pail*, en: *pegêln*.

pegeln = de diepte van een water peilen. Ook: de stand van het water aan de peilschaal onderzoeken. En: de hoeveelheid of het gehalte van alcoholhoudende vochten onderzoeken, roeien. (Volgens *Hoeufft* beteekende *pegel* oudtijds eene kleine maat voor vloeibare zaken, en zou samengetrokken zijn tot *peil*.)

pei (= pij, voor: lijf); *de pei vol hebben* = dronken zijn; iemand *de pei volgeven* = hem *doen geven*, of: hem *vouiêrn* = zooveel sterken drank geven of opdringen dat hij dronken wordt.

peikozijn; zie: *paikezien*.

Peit = Pieter; zie: *Peet*.

peitereulie; zie: *petrolie*.

pekel, in: *da's in de pekel gepist* = dat is zeer dwaas gehandeld, dat moest wel mislukken en op schade uitloopen.

pekelderhollands = **half putwoater-half regenwoater** = Groningsch, vermengd met Hollandsche woorden of die men verhollandscht.

Pekeldersnik = **Pekelkersnik** = de schuit van Pekela op Groningen.

pekeldervracht. Daaronder verstaat men eene zware vracht of {p.2677} bevrachting van een schip, zóo, dat het niet alleen een aanzienlijken bovenlast voert, maar ook diep geladen is. Bij uitbreiding zegt men het van een overladen vrachtwagen, en van rijtuigen die te veel personen bevatten. Het woord is ontleend aan den tijd toen de *Pekeldersnik*, die hoofdzakelijk voor goederenvervoer diende, om de lastige en lange reis goed te maken zooveel opnam als zij maar eenigszins kon bergen.

pelais = paleis. Zie: *oa*.

pelblik; blik dat de pelmolenaars gebruiken. Te Groningen voor pelmolenaars te koop: "pelblik, verkrijgbaar bij de kist, waarin 100 blad is", enz. (1881).

peldust (in geschrifte) = **döst**; zie ald. "Beste peldust te koop à f 1,70 de 70 pd. aan den pelmolen van – buiten de A-poort." – Peldust te koop, 35 Kilo f 1,75, bij – pelmolenaar te Kantens." (1873).

pelen; **pijlen**, (bij *Swaagman* ook **peulen**, **pielen**; anderen schrijven **pailen**) met iets = zich met iets bezig houden dat veel oplettendheid, geduld en volharding vordert, bv. met de opkweeking van teere planten, van een zwak dier, of met het geven van onderwijs aan een klein kind. Zoo *peelt* men er mee om kinderen spoedig te leeren loopen, lezen, enz.; men *peelt* hier met den vlasbouw; vroeger *peelde* men veel met het aanfokken van Brabantsche konijnen, enz. *Dr.* pelen = zich met iets afgeven of bemoeien, veel werk van iets maken.

Friesch Oudfr. anpielen = bestendig met eene taak belast blijven; pielen = gedurig met iets bezig zijn, alsook = beuzelen. Zal een bijvorm zijn van: *peelen* (zie ald.) en het *Oostfr.* pülen = zwaar en onvermoeid arbeiden. Zie *ten Doornk.* art. pulen.

pelmeul'n; ook voor: korenmolen (*Goor.*)

pelmulder = pelmolenaar; *Oostfr.* pellmüller. Zie: *mulder*.

pellerien, **pelterien**, **pelteriene** = pelerine. Invoeg. der *t*.

Pelster Gasthuis = Heiligen Geest gasthuis; een gasthuis in de Pelsterstraat. {p.2679}

Pelsterstraat, eertijds Pelsersstrate, naar Geert Pelsers, oorspronkelijk Gaddingestraat.

pelstijnen (pelsteen); de steenen waarmede gepeld wordt.

pêlsijr, pêlzijr = plezier; *hest pêlzijr om mit mie op scheuvels te goan? “Zeg mien wichie! hest pelzijr, Da’k die op hijtbijr traktijr?”*

pelterien, pelteriene; zie: *pellierien*.

pen; *’t is oet de pen moakt*, zooveel als: hecht en sterk, zóó, dat alles juist in elkander sluit. Vergelijking: *slicht as ’n pen* = zoo effen mogelijk, vooral van kleeren gezegd. Vgl. *pin*. In samenstellingen voor: penne, of: pennen; *penholder, penmes, pendeuske, penveer, penbōs*.

penbōs, pennebōs = bos of bundel pennen van 25 stuks: *meester veegt ’t bord mit ’n penbos of en mit ’n natte bordlap noa*.

pendam; pindam = schutdam in eene sloot die het water moet opsluiten, of: hooger water afsluiten; zulke slooten noemt men: *bepende slooten*; – *bependen*, of: *bepennen* van eene sloot = haar door een aarden dam afsluiten. “De Kropswolderbinnenpolder is door de Staten van Groningen als waterschap gereguleerd en buiten de werken, welke privaat eigendom des waterschaps zijn, bestaat de waterkeering uit zoogenaamde pendammen”, (enz.), en nu geschiedt het meermalen, dat in zoo’n pendam een gleuf gegraven wordt om het water te lozen op het binnenwater”, enz. *Ommel. Landr.* IV, 33: Dijcken ofte pendinge die water schutten, behoort men sonder breucke niet anders te gebruyken dan een man te voete, – eensluitend met art. 25 van *BK.* III van het *Old. Landr.* Dit pending komt o.a. ook voor in eene advert. van 14 Mei 1865: “Gecommitteerde Schippers van het Scharmer Zijlvest gedenken de Schouwing te doen over den Reitdiepsdijk en over de pendingen en dammen onder de Schepperij het Ooster-Stadshamrik”, enz. – *Oostfr.* penndamm = kleine schutdam; *Eng.* pen = hok, perk; to pen = opsluiten. Vgl. *dam*.

penhansel = pennehouder. Vgl. *handsel*. {p.2681}

penholder = pennehouder. Zie: *ol*.

pennelikken = schrijven, het beroep van klerk uitoefenen. Vgl. *pennelikker*.

pennen, voor: persen, ’t arbeiden van eene koe, vóór en ook wel na het kalven. – Ook: het pijnlijk drukken bij neiging tot stoelgang, zonder dat deze volgt; ook *Oostfr.*

pennênzestien (penningzestien) = **pennênvast** (penningvast) wezen = zuinig, spaarzaam, van de behoudende partij, een weinig zwakker dan *knieps* = karig. Ook als znw.: *’t is ’n pennênzestien*, synon. met: *kniepstuver*. Eigenlijk zooveel als: iemand die weet dat een stuiver 16 penningen heeft, waarvoor wij nu zeggen: dat een dubbeltje tien centen heeft.

pennênvast; zie: *pennênzestien*.

pens (de *e* als de *Fransche è*); zie: *lappen I*.

penterlendîg (*Stad-Gron.*), **penterlentig** = licht ongesteld, vensterziek; *ik bin nijt zoo zijk moar wat penterlendîg*. Vgl. *krik*, en: *krebentig*.

peper (onz.); *lang mie ’t peper even tou*.

Peper Gasthuis = Geertruida Gasthuis; een gasthuis in de Peperstraat.

pepêrg = gepeperd; *’t is mie pepêrg* (ook: *fel*) *genōg*.

peperwortel, Mierik, Cochlearia Armoracia. Deze naam is in gebruik in Groningen en Gelderland, waar zij ook *mierikwortel* heet. De eerste is meer zuiver Nederl. daar het woord *mierik* niets anders is dan eene verbastering van het Duitsche Meer-rettig, zeeradijs; v. *Hall Neerl. Plantensch.* bl. 24. *Oostfr.* peperwortel = Meerrettig.

peppen = **meppen** (*Hoogel.*) = een knikker rechtstreeks met een anderen knikker van boven op den kop raken.

perbijerdeurke, pebijrdeurke; eene soort van deurtje dat in vertrekken wordt aangebracht waar het soms rookt, zoodat alsdan de deur niet behoeft open te staan, daar er boven eene opening blijft. De deur kan met de klink aan genoemd deur-{p.2683}tje fluiten, en, daar dit kan draaien, is er altijd gelegenheid de deur op de gewone wijze dicht te doen. De naam (= proefdeurtje) is dus niet ongepast. Zie: *perbijêrn*.

perbijereerappels, pebijreerappels; staal of proef van eene partij aardappelen die men wil koopen. Zie: *perbijêrn*.

perbijêrn, pebijêrn, perbaiêrn, perbeiêrn, enz. (probeerden) = beproeven, de proef er mede nemen; *eerappels perbijêrn* = den smaak, enz. onderzoeken. Ook: een uit den pot nemen om te zien of zij gaar zijn. *Spw. Perbijêrn is 't noaste recht* = neem de proef er van (of: mee) dan weet gij of ze u bevallen (of: het u bevalt), er gaat niets boven eigen onderzoek, dat is de beste rechter. In het laatste geval zooveel als: ondervinding is de beste leermeesteres.

perdies, pedies; de paradijsappel; ook de boom.

perdoes, voor: onverwacht, onvoorziens, onverhoeds, plotseling; *hij vōl perdoes op mie an; hij bleef perdoes stoan; hij sloug hōm zoo moar perdoes veur de kop;* ook *Friesch; Dr. pedouws. NHoll. pardoes* = regelrecht, zonder omwegen; *NBrab. perdoes* = eensklaps; *Oostfr. pardauz, Holst. perduz, HD. pardauz, pardooz, parduz,* tusschenw. van een klinkenden val of stoot = bons! klets! slap! pardoes! *Pommersch,* enz. *perduuz, MNederd. pardûs; v. Dale: pardoes, perdoes,* bw. eene verzachting van het Fransche *par Dieu, bij God!* waarachtig! In *Overijs. en Geld. padoes* = waarlijk, waarachtig, verdoemd waar. – Zal het niet komen van het Spaansche: *par Dios!* = bij God! Dit kan uit den Spaanschen tijd zijn overgebleven, en, *perdoes* op iemand aanvallen, zooveel zijn als: iemand met den kreet *par Dios!* op 't lijf vallen.

peren, in de uitdrukking: *mit gebakken peren zitten* = met de zaak verlegen zijn.

pêrfester = professor, mv. *pêrfesters.* De zegsw.: *'t ken wol zoo pêrfester,* zou daaraan te danken zijn, dat een student het {p.2685} hem door den professor aangeboden komfoor met vuur niet aanvatte maar zijne pijp er bij aanstak.

pêrfiet (= profijt) = voordeel. – In 't *Westerkw.* een klein vuurhaardje, dat binnen den grooten, blank geschuurden vuurhaard (*heerdje, heertje*) wordt gezet, voornamelijk om turf te besparen, en tevens om den laatsten schoon en blank te kunnen houden.

pêrfietêlsk = profijtelijk, voordeelig; *kooks is 'n pêrfietelke brand; hij ken nijt pêrfietelker doun as zien peerd deurzetten.*

pêrfietertje = zuinigje, waarop kleine eindjes kaarsen worden gebrand; *Oostfr. profiterke.* (v. *Dale: profijtertje* = standaardje om er een eindje kaars op te laten uitbranden.)

pêrfors (klemt. op: fors) = volstrekt, met geweld; *hij wil perfors mit* = hij wil volstrekt mee; *'t wil perfors nijt* = 't wil maar niet gelukken, wat ik, of: wat wij ook in het werk stellen; *hij wil 't perfors nijt zeggen* = zij kunnen 't niet uit hem krijgen. *Holst. parfors, perfors, Ital. per forza, Fransch par force.*

pêrmantig, parmantîg (bvnw. en bijw.) = met een zweem van trots, vooral blijkbaar uit de houding, eenigszins brutaal; *'t is 'n permantîg ventje; hij kwam d'r zoo permantig anstappen;* ook *Friesch, Over-Bet.* Bij *Hfft.* parmantig = moedig, deftig, *Hoofst:* parmantig = deftig, statig; *Kil.* parmant, parmantigh = bedaard, rustig, deftig, ernstig. v. *Dale: parmantig* = zwierig, schoon uitgedost, bij uitbreiding = statig, deftig, en ontleend aan het Spaansche *paramente,* dat tooi, dos beteekent. –

per nood = des noods, in geval van nood.

perool = geregeld; *hij drinkt perool 's veurmiddags zien borrel; hij gait perool om negen uur noa ber; hij gait perool noa de kerk; de train is perool om elf uur hier* (Het basterdw. {p.2687} parool = wachtwoord.)

per pedes apostolorum; zie: *bilwoagen.*

pêrsiesien; zie: *pêrsieske.*

pêrsieske, persiesien noemt men een meisje (zelden een jongen) dat buitengewoon net is, dat het zeer nauw neemt met spijs en kleding; ook: dat zeer gesteld is op orde en netheid. Van: *precies* = juist, nauwkeurig.

pêrstee; zie: *oeterstee.*

pêrtansie, petansie, ook: **betansie**, in den zin van: belang, gewicht; *hij het 'n wōnde kregen moar 't is nijt van veul pêrtansie; dei schulde is van gijn pêrtansie* = beteekent niet veel; “'t lutje har 't 'n bietje van 't spau moar 't was hoast niks meer in betansie” = 't had weinig meer te beteekenen. Van: important = gewichtig, belangrijk, van belang; *Lat*, portentum = eene vreemde, wonderbare zaak.

pêrtei; = partij, hoeveelheid.

pêreitse; zie: *petijke*.

pêrtiesel; de eerste laag van den korenhoop, die dus op *de stoul* (zie ald.), wordt gevlijd en wel zóó, dat de hoofdeinden de schooven op de ondereinden rusten, ten einde verlies van graan te voorkomen.

pêrtoal = portaal. – Ook *p'rtoal*; zie: *brijtoal*.

pêrviezie = provisie; *bie perviesie*, of: *perviezie* = bij provisie, voorshands, voorlopig. De veiler besluit de eerste veiling met: *ijnmoal! – andermoal! – bie perviezie!*

pêrvoart, voor: ophef, alarm, drukte; *'n pervoart moaken*, of: *sloagen* met iets = er ophef, veel drukte mee maken; *mit 'n pervoart* iets doen = iets verrichten wat door de haast met veel beweging, gestommel, geraas gepaard gaat; *mit 'n pervoart anloopen komen* = komen aanstormen, met veel haast en drukte komen aanloopen. Van 't *Fransche* pouvoir =macht, {p.2689} vermogen, enz.

perijêrn (paradeeren), in: hij (of: zij, het) *perijrt doar goud* = maakt daar eene goede vertooning. *Zegsw.:* *perijêrn as 'n pōr op kloeten*. ook: – *as 'n boer op 'n bōs wōrtels* = een deftig voorkomen aannemen, zich voornaam en deftig voordoen. Zoo ook: eene waardigheid of eerepost bekleeden waardoor men zich belachelijk maakt.

perzinning = lapje zeildoek dat men over de naden van scheepsluiken spant.

perzon = schoolgevangenis van vroeger dagen; zoo goed als verouderd. *Oostfr.* prisên, prisun. *Fransch* prison, *Ital.* prigione, *Sp.* prision = gevangenis, van 't *Lat.* prehensio = aangrijpen en vasthouden, vatten.

pest. *Zegsw.:* *de pest in hebben* = erg boos zijn zonder het door woorden of daden te laten blijken.

pestol = pistool; ook *Oostfr.*

pestoer = pastoor, priester. Ook voor: predikant, maar dan op niet zeer eerbiedigen toon; *doomnie dut hoesbezuik*, maar: *pestoer ken 't nijt wachten dat 'e bie ons komt*. *Zegsw.* *hou preekt joe dei pestoor?* = wat zegt gij daar nu van? staat u dat niet goed aan? kunt gij nu tevreden zijn? Zie ook onder art. *mis*.

pestuur, bestuur (= postuur), in: *oet pestuur wezen*, van personen en dingen, zooveel als: niet in volmaakte orde, niet zooals het behoort; *de moag oet pestuur* (= *oet stuur*) *hebben* = voor 't oogenblik aan eene gebrekkige spijsverteering lijden; *zij zet zōk in pestuur* = zij neemt eene deftige, waardige houding aan; *'t is 'n roar pestuur* = zij heeft geen fraaie leest.

pet. *Zegsw.* *das 'n proat as 'n pet*, volledig met de toevoeging: *zunder klep* (*Hoogel.*) = dat is onzin, onzinnige praat. Zie ook: *achter*, en: *pakje*.

petansie; zie: *pertansie*. {p.2691}

petei; zie: *part*, en: *petijke*.

petentsteek (patentsteek, zooveel als: voortreffelijke steek); zie: *koordstreep*.

petgoaten; zie: *petten*.

petieske; zie *petietje*.

petietje, petieske = klein nufje. Vgl. 't *Fransche* petit.

petjegooien; zie: *houdjeballen*.

petjemart. Aldus noemen de schoolknepen te Warfum den vooravond der kermis aldaar. De pret bestaat daarin, om elkanders petten te bemachtigen en ze op de kramen te gooien.

petoater, poatoater = **poelpetoater, poelpertoan, poelpetoan, poelepetoat** = parelhoen, bij v. *Dale*: poelepetaat, poelepetane, verb. van het *Fransche* poule pintade.

petoater = **poatoater** = **anwaisel**, enz. = opstopper. *Geld.* patatte = slag; *Zeel.* patetter, patat, patatter = slag, kaakslag. Vgl. *anwaisel*.

petret = portret. Ook voor: persoon, naar hare (ook wel: zijne) gelaatstrekken, het gelaat beoordeeld; *'n lelk pertret (van 'n wief)* = eene lelijke vrouw. Vgl. *petuur*.

petries = patrijs. Zie ook: *kieft*.

petroelje, voor: gemeen volk, landloopers, vagebonden. Verbast. van: patrouille, met zeer gewijzigde beteekenis.

petrolie; (*Old.*) **peitereulie** = **pijtromeulie**, enz. = petroleum. *Wvl.* petrolie, gazwater. (*De Bo*).

petroun = patroon. Vgl. *oa*.

petten, **pettens**, **petgoaten**; laagten, gedeeltelijk uitgegraven grond, aan den voet van den westelijken Rijtdiepsdijk, welke grond tot onderhoud van dien dijk heeft gediend. De grootere en kleinere plassen, ontstaan door uitbaggering van veen, heeten *baggelputten*, ook: *baggelpetten*. "Heden had niet ver van Enumatil een kindje het ongeluk in het water te vallen in eene zoogenaamde pet, waar baggerturf was uitgegraven." (1881) {p.2693}

pettens; zie: *petten*.

petuur, **pertuur**, voor: gedeelte; *'t gait bie peturen* = niet allen tegelijk maar bij groepjes of ploegen, de een na den ander; zij worden *bie peturen ofpottertijd*; *de kinder goan in twei peturen noa de kookpot*; *wie hebben in drei peturen eten*. – Ook: *'t is 'n roar petuur* = zij heeft een eenigszins wanstaltig lichaam. Synon. met *pertuur b*. Staat voor: portuur, dat weder eene verbastering is van *partuur* = wedergade, enz. Zie ook: *mooren*.

petij; zie: *part*.

petijke, **petei**, **pêrtei**, **pêrteitje**; hoeveelheid graan, zaad, boonen of erwten dat bestemd is tot verkoop aan de beurs te Groningen. (*v. Dale*: partij = eene onbepaalde hoeveelheid koopwaren.)

peukel = zweertje, puistje; hiervan: *peukêlg* = met zweertjes bedekt; *peukeltje* – een heel klein zweertje.

peukel; liefkoozingswoordje; *lutje peukel*; ook *Oostfr.* – Ook wat van levende wezens klein is naar zijn leeftijd, een dwerg in zijne soort. *ten Doornk.* brengt dit tot een verkleinw. pokr (*ONoorsch en IJsl.*) = kaboutermannetje.

peukêlg; zie: *peukel 1*, alsook: *poestêrg*.

peul; **peule**, bij *v. Dale*: peul, peluw, peuluw. *Sprw.* *Twei gelooven op ijn peul is ijn te veul* (twee gelooven op ééne peul is één te veel) = gemengde huwelijken zijn zelden gelukkig; ook *Dr. Oostfr. Oldenb.* = *Nederl.* Twee gelooven op één kussen, daar slaapt de duivel tusschen; te *Meiderich*: *Tweërlei glauben upp een küsse, lit der Duiwel midden tüsse*.

peulen; zie: *pelen*.

peutêr = klap, slag; *pas op of krigst 'n peuter*; *hij kreeg 'n peuter mit de mölnrou* = hij kreeg een slag met eene der molenwieken. *Limb.* peuter = oorveeg. Zie: *peutêrn*, en *anwaisel*.

peutêrn = tornen, met den vinger of puntig voorwerp in iets {p.2695} wroeten; *hij zit altied mit de vinger in de neus* (of: *neuze*) *te peutêrn*; *zij peutert mit 'n hoarspel in 't oor*; fig.: *doar duur 'k nijt an peutêrn* = daar durf ik niet aan tornen, ik moet die zaak met rust laten. – iemand *peutêrn* = *peuters geven* = hem klappen toedeelen; *'k zel hōm peutern van middag* = zal aan tafel mijn best doen, ook: *'n teut geven*. – Ook = *keutêrn*; *in 't vuur peutêrn*, en = *preukêln*; zie ald. *Kil.* peuteren, poteren = aandrijven, aanzetten, voortzweepen. Vgl. *v. Dale* art. peuteren.

peuzeln, **anpeuzeln** = langzaam en met smaak eten. Ook = schijnbaar langzaam maar vlijtig doorwerken, zóó dat men toch goed vordert. *Dr.* peuzeln = bezig zijn, werken; *Oostfr.* *pōseln* = aanhoudend, vlijtig onverdroten aan iets arbeiden, zonder dat zulk werk veel vordert of veel voordeel geeft. *Saterl.* *pozelje*, *Wangeroog* *pōzel*, *Altmark* *päöseln*, *pusseln*, *Pommersch* *pöseln*, *päseln*. *Holst.* *pöseln*, *Neders.* *pöseln*, *Noordfr.* *pöseln*, *pööhshen*, *Göttingen* *pusseln*,

busseln; *ZDeensch* pysle, *Deensch* pusle, *Zw.* pussla, pysla, *Noorw.* pusla, *Eng.* puzzle = zich met kleinigheden onledig houden, zich met huiselijke bezigheden afslooven, enz. Bijvorm van: beuzelen. (v. *Dale* peuzelen = langzaam eten met kleine stukjes uit te zoeken of af te plukken, en = talmen, dralen.)

pias, pijas; piejas, pijjas = paljas, hansworst, potsenmaker, clown. *Wvl.* pojas, pajas, paljas, *Fransch* paillasse. *Oostfr.* piass, *Ital.* bajazzo.

pidtjen (*Westerkw.*) = *peertjen 1*; zie ald.

pidtjetoom; zie: *peertjetoom*.

pie (*Goor.*) = pje: achtervoegsel ter vorming van verkleinw.; *bloempie, boompie, oompie, roompie, rijmpie, lampie, scheppie*, enz.

piebeziejden; pieperziejden (*Hunsego*) = **bekroepken** (*Westerkw.*) = **kroepversietjen** (*Old.*) = **kroepbeziejden** (*Hoogel.*) = wegkruipertje, verstoppertje spelen. Zie: *piepen 2*. {p.2697}

piedske; zie: *pietske*.

piedsken; zie: *pietsken*.

piejas; zie: *pias*.

piejekker = **jekker, jekkert** = duffelsche jas, overjas. *Noordfr.* piejacker = jak voor zeelieden; *Deensch* pjoekkert = ruim matrozenpak. Uit: pij, en: jak; zie: *jekker*. (v. *Dale*: pijjakker = wambuis.)

piek, voor: kieken, jongen van eenden, ganzen, hoenders en kalkoenen; vooral bij 't aanroepen of lokken; *Friesch* pieken = hoenderkiekens; pykjes = jonge vogeltjes, kale jongen; *Stadsfr.* piekje = kuikentje. Aan hun spitsen bek ontleend. Zie: *piek 2*.

piek, in: 'n *piek op iemand hebben* = hem geen goed hart toedragen, wrok omtrent hem koesteren; *Oostfr.* hê hed 'n pîk up hum, bij v. *Dale*: eenen pik op iemand hebben; – iemand 'n *piek steken* (= 'n *loer draien*) = eene kool stooven, ook = het meer onschuldige: 'n *brijtje te vuur leggen*. (Dit herinnert aan het oude bijgeloof, dat men iemands leven kon verkorten door een betooverd en met zijn naam gedoopt houtje in 't vuur te werpen.) *Wvl.* piik = wrok, *Fransch* pique; op iemand of tegen iemand eenen pijk hebben of dragen. *Fr.* être en pique avec quelqu'un; gepijkt zijn = gebeten zijn, op iemand (*De Bo*). *Nederd.* pik. Van het *Fransche* pique = piek, lans, spies, hier in de beteekenis van: steek, met zoodanig voorwerp. Ook als het *Eng.* pique = wrok; *prov. Fransch* pic = snavel; bergspits; *AS.* pic, piik = spits, top, enz.; *OEng.* pik, *Eng.* peak; *Noorw. Zw.* pigg, *Deensch* pig = de spits, enz., die dus ook met ons: pikken, bikken, en: bek samenhangen. Zie *ten Doornk.* art. pîk 1 en 3, alsook: *solo* en: *brijten 1*.

piekant = bits, vinnig, stekelig, hekelend; hiervan: *piekantîg*, en: *piekanthaid* = *piekantîghaid* = pikanterie: *dat zee zij oet piekantighaid*. Zie v. *Dale* art. pikant.

piekanthaid; zie: *piekant*. {p.2699}

piekantighaid; zie: *piekant*.

piekeur; persoon die bij eene harddraverij een der paarden berijdt. – Fig. = fornicator.

piekjes, verkleinw. van *piek 1*. Zie ook: *bodjes*.

piel, pielke; pies ('t laatste wellicht samengetrokken uit het meerv. *pielkes*); lokwoord voor jonge eenden. *Friesch* pijlen, eenepijlen, elders: pullen; *Overijs.* piilende, *Geld.* pielende = eend; *ZHoll.* endepiele = jonge eenden; *Zeel.* pile = tamme eend; *Oostfr.* pîle, verkleinw. pîlke = jong eendje; *Neders. Holst.* pielken = jonge ganzen of eenden; pilen = de zachte deelen der veeren die nog in de huid zitten; *Westf.* pil, pille = eend; pill pill, lokwoord; *Noordfr.* *Ditmars.* pielken = jonge ganzen en eenden. voor: *pielle piele*, waarmede men ze roept, zeiden de ouden: pulle pulle pulle, en in vele streken van Duitschland: bil bil bil; *Deensch* pulle! pulle! lokwoord voor hoenders. – *piel*, aldus om de korte haren die op *pieltjes* (pijltjes) gelijken; *Lat.* pilus = haar, kort haar, en: pulli = eendekuijens. (v. *Dale*: piel = jong eendje.)

pieleman; zie: *krule*.

pielen (pijlen) als werkw.; *de lamp pielt*, zegt men, wanneer de vlam slechts gedeeltelijk omhoog gaat, of wanneer dit gedeelte als een pijltje boven het glas uitkomt. – Zie ook: pelen.

pielk (*Vredewold*) = pen. Vgl. piel.

pielke; zie: piel.

pielter = pilaar; ook = muurstut, steenen beer. Versterkte uitspraak van: pijler. *Oostfr. Westf. piler, HD. Pfeiler, Eng. pillar, Sp. pilar, Midd. Lat. pilare, Lat. pila.*

piemêln = **prijmêln** = niet dooreten als men het eten niet lust; *hij piemelt 'r al om tou; wa 's dat veur 'n gepiemel!* “den prijmel ik t 'r nijt wat om hen moar biet tou.” Wordt echter {p.2701} vooral van kleine kinderen gezegd. Zie: piezêln.

pien (= pijn), voor: klem, moeite, verlegenheid; *'k zat oarig in de pien* = 'k verkeerde in grooten angst; “*'k Was ter kant blied om dat he zoo mooi ien pien kwam.*”

pienappel; het koepeltje van een' toren, met name van den Martinitoren te Groningen. – Ook voor: het hoofd als zetel van het verstand, *de bovenkamer*; *'t scheelt hom in de pienappel* = hij is niet wel bij 't hoofd. – Waarschijnlijk luidt de oorspronkelijke vorm: pijnakel (een door bouwkundigen nog gebruikt woord) van het *Fransch* pinnacle = tin, tinne, en 't *Lat.* pinaculum = top, en hebben het met eene volksafleiding te doen. Ook de klemtoon moest daardoor eene verandering ondergaan.

piene, in de uitdrukkingen: *'t is de piene weerd*, bv. van een geschenk, zooveel als: dat is een fraai, of: kostbaar cadeau; *'t is de piene weerd*, om bv. Artis te bezichtigen. Eveneens het tegengestelde: *'t is de piene nijt weerd* = 't beloont de moeite of kosten der reis (enz.) niet, 't heeft weinig om 't lijf wat men krijgt te hooren of te zien; *'t is mie de piene nijt weerd* (*ik zet 'r gijn vout om boeten deur*), ook *Dr.*; *Holst.* pien, *HD.* Pein, *AS.* pin, *MNederl.* pine = moeite, last, pijn; *Fransch* peine = moeite; *Nederl.* pijn; *Lat.* poena = straf. *Sara Burgerh.* bl. 378: Nu is het nog der pijnne waart om de leven; zie ook ald. bl. 156, 165, 194. (v. *Dale*: pijnne = moeite; niet de pijnne waard.) Vgl. pien.

piep; **piepe**, in geschrifte *pijp* = steenen brug, in de stad Groningen **boog**, behalve: *Marriepiepe* (Marwiepijp). Voorts wordt die over het Aduarderdiep *Stijntil*, die te Winsum *boog* genoemd; ééne der steenen bruggen te Winschoten heette *Engelsche til*. “*Slagter Blok, bij Marriepiepe, Kouhoes, an de gleude riepe, En de juiste Benjemin, Hadden 't raizen ook in 't zin.*” – “Een wagen {p.2703} met stroo beladen en met twee paarden bespannen, reed de hooge pijp tusschen Scheemda en Eexta op.” (Marwixpijp, aldus genoemd naar Jasper van Marwijck, omstreeks 1525 stadhouder van Groningen voor hertog Karel van Gelre.)

piep; **piepe** = pijp; *kalken piep* = Gouwsche pijp; *piepketel* = pijpekop; *pieppreukel*, *pieppreukelder* = pijpuitpluizer; *piepask* = tabaksasch; *hij het de piep oet*, fig. = hij heeft, of: kan niets meer. Zie: smoken.

piep, met een fijn stemmetje en gerekt uitgebracht, tusschenw. Zie: piepen 2.

piepask; zie: piep 2.

piepen = draineerbuizen, droogbuizen; *pijen leggen* = *an 't piepken wezen* = bezig zijn met draineeren; *'n stroat piepen* = eene rij van zulke buizen; *zij leggen de stroaten negen of tien meter van 'n kander*.

piepen (werkw.) = door eene opening gluren, en *piep!* zeggen. Ook bij het verstoppertje spelen, wanneer hij (of: zij) die zoekt, ongeduldig wordt en roept: *piep ijs*, zoo veel als: zeg eens *piep* (dit met een fijn stemmetje). Bij het spelen met zuigelingen, heet het bij *Weil.* en het *Holst. Idiot.* kiekeboespelen. Het laatste geeft hiervan de volgende beschrijving: Het is een spel met zeer kleine kinderen, waarbij men het hoofd beurtelings bedekt en ontbloot, en de woorden: *boe*, en: *kiek* elkander afwisselen. v. *Dale* kiekeboe, elders ook piebeu. (Bij *De Bo*: piebeu. Kinderspel hetzelfde als kiekeboe bij *Weil.*, *Fransch* coucou; piep spelen, *Fr.* jouer coucou, *Eng.* to peep.) – Hier zegt men: *be!* (met den klank als in *ge*, gerekt met grove stem uitgebracht), en: *piep!* *Eng.* to peep, *Noordfr.* piepen = wegkruipertje spelen, en piepe, zegt men ook van het koren, wanneer de kiem even uit den grond te voorschijn komt. *Westf.* pipen

= kijken; bit de hâwer pîp siet = tot de haver zegt: kijk hier ben ik. In *Holstein* zegt men: de appels piepen al, wanneer iemand er om vraagt terwijl de boomen in bloei staan. Wij zeggen: *de appels piepen in de boomen* (= *de appels loopen op golden bijnen*) = de appels zijn schaars, en: de appels zijn duur. *Oostfr.* de appels {p.2705} pipen in d' bôm; *Meiderich*: de applen hewwe golden stelen.

piepen aan iets = aan iets lijden dat pijnlijk is en nogal lang duurt; *'k heb ijnmoal mien arm oet 't lid vallen en doar heb 'k lank an piept.* *Oostfr.* piepen = klagen in lijden. Vgl. *piepen 1.*

piepen = met eene fijne en zwakke stem spreken, van vrouwen gezegd; ook *Oostfr.*

piepêrg = klagen met pieperige stem, gewoon zijn met eene fijne en zwakke stem te spreken; van vrouwen die zwak of lijdend zijn.

piepergatje = heel klein, nauwelijks zichtbaar gaatje, in of door een voorwerp; *de holtwurm moakt piepergoatjes in 't kamnet.* Vgl. *piepen 2.*

pieperke; **piepertje**; **piezel**, **pieuwke**, **pieuwel**, **pieperlieske**, voor klein, teder, mager kindje. *Neders.* pippeling = een weekbakken, vertroeteld mensch, iemand die niets kan doorstaan.

Zie: *piepen 2.*

pieperlieske; zie: *pieperke.*

piepertje; zie: *pieperke.*

pieperziedjen; zie: *piebeziedjen.*

piepeslee; soort van bakje, waarin men den kop der Gouwsche pijp onder het rooken laat rusten, zoodat dit voorwerp over de tafel kan schuiven en de handen daardoor vrij blijven.

piepgat (pijggat); de haard of het gat eener kookkachel het naast bij de kachelpijp.

piepglas, voor: lampegglas. Aldus om den vorm.

piepjônk, evenals bij *v. Dale*: piepjong = zeer jong, maar in de beperkte beteekenis van: te jong om te trouwen, van meisjes gezegd. Eigenlijk = nog in 't nest liggen te piepen.

piepkan = pijpkan. *Zegsw.:* *an de piepkan wezen* = zuipen.

piepkanspeer; eene soort van zomerpeer. Aldus omdat zij den vorm eener pijpkan nabij komt.

piepken, voor: rooken. Zie ook: *piepen 1.*

piepketel; zie: *piep 2.* {p.2707}

piepkeudel; zie: *piepstoal.*

piepkörf = pijpenmand; *hij gait mit de piepkörf noa de boer* = hij moet als timmerman gaan werken bij den boer.

piepkruud; zie: *hondskruud.*

piepmössel; de gewone slijkmossel, behoorende tot het geslacht *Anadonta*. Men treft ze o.a. veelvuldig in het Noordpolderkanaal aan.

pieppreukel, **pieppreukelder** = **pōroet** = uitpluizer, pijpepeuter. *Oostfr.* pîpprökler, pîpenprökel, prökel, purrût, *Westf.* pipeprökeler, Vgl. *preukêln.*

pieppreukelder; zie: *pieppreukel.*

pieproai, **pieperoai**; zie: *piönt.*

piepscheet; worden vooral volwassenen en kinderen genoemd die wat tener en fijn gebouwd en daarbij wat preutsch zijn.

piepstander; zie: *stander 1.*

piepstoal, ook: **piepkeudel** = kort endje van een pijpesteel; *piepstoaltjen* = met of om *piepstoalen* spelen, van kleine jongens, meestal uit gebrek aan knickers. Zekere bedreiging luidt: *'k zel die deur 'n piepstoal bloazen*, of: *zoegen dat 'e gain wiend vuilze* (*Hoogel.*); – *men ken hōm mit 'n piepstoal omsteuten* = hij staat zeer zwak op zijne beenen. (pijpesteel = *stoal van de piep.*)

piepstoaltjen; zie: *piepstoal.*

piepvōl; zooveel tabak waarmede men eene pijp kan stoppen. *hei 'n piepvōl tebak veur mie?* is nog 'n *piepvōl in de puil* (of: *ien puil.*)

pier, in: *an de pier goan* = zwieren, rinkelrooien, pierewaaien = *pieren*; *an de pier komen*, ook: *an de boemel komen* = zich daaraan bij voortdoring overgeven; *pier* = zwierbol. Studentenw. Eigenlijk zooveel als: aan den hengel gevangen worden door in de pier te bijten. *Meurs*: *an de pier kommen* = in 't net loopen. {p.2709}

pierekul (*Stad-Gron.*) = borrel in de nuchteren maag. Letterlijk zooveel als: wormenverschalker. Zie: *kullen*.

pieren = zwieren; zie: *pier*.

pierewaien (pierewaaien) = bij voortdoring geheele nachten in vroolijk gezelschap doorbrengen en veel geld verteren. Hierin ligt opgesloten dat de studie enz. daarbij geheel wordt verwaarloosd. (Dus niet zooals bij *v. Dale*: pierewaaien = gemeene huizen bezoeken. – Een student kan zich den naam van *pierewaier* verworven hebben, zonder zich daaraan schuldig te maken.) *Vercoullie*: pierewaaien, *Oostfr.* *pireweien*, oorsprong onbekend.

pierewaier; zie: *pierewaien*. Bij verkorting: *pier*; zie ald.

pièrlàlo; een rondedans, (zooveel als: *patertje langs de kant*, die bijna niet anders dan door kinderen wordt uitgevoerd met den volgenden deun: *Hier hebben wij een zwartkop, Al in de dansen, 'k Verzoek je lieve zwartkop, Steek uit je rechterhand. De eene zult ge kiezen, De ander weer verliezen; Ho! ho! pièrlàlo en ho zie zoo! En dat gait ander kant weer om, Ho! ho! pièrlàlo! en ho zie zoo!* Dit wordt door den grooten kring van meisjes gezongen in wier midden ééne, die de rechterhand omhoog steekt zoodra dit woord gehoord wordt. Wanneer *kieszen* genoemd is, verwisselen het meisje binnen en uit den kring van plaats en zoo gaat het voort tot men het spel moede is. Vermaken groote menschen van beierlei kunne zich er mee, bv. op eene bruiloft, dan maakt men een bonte kring, en zingt: *ho! ho! pièrlàlo! en ho zie zoo! De poater gaf de non 'n zoun, ho! ho! pièrlàlo, en ho zie zoo! Dat duur hij nog wel dreimoal doun!* enz. *En dat gait d' ander kant weer om*, enz. Inmiddels doet nu het meisje de keuze, en dan heeft men vaak de aardigheid om, als alleenspraak vooraf te laten gaan: *En dat gait weer van veur'n of an*, enz. {p.2711} Zie ook het volgende:

pièrlàloën = **ho ho pièrlàloën** = het *pièrlàlo* dansen, (zie ald.) “*Nou, ze hebben fiks winkop geven, der wassen wel fjrtig, Geertje en ik ook. 't Gong op 'n duur allemoal mank 'n kander; wie hebben ho ho pier la lo danst op 't ies.*”

pièrlèpōmp (*Stad-Gron.*) zooveel als: rare snuiter, vreemde gast, snaak.

pieroogd kieken = met half geopende oogen zien of staren, uit gebrek aan slaap, ten gevolge eener drinkpartij, enz. *Oostfr.* *pîrôgd, plîrôgd, plûrogd* = met betraande oogen, bedroefd, treurig uitzierende. *Nederd.* *plerôged, plûroged, plirôgt* = kortzichtig, turend. *Neders.* *bleeroged, OEng.* *bleried, Eng.* *blear-eyed*. Zie ook *ten Doornk.* art. *plîren*. (*v. Dale*: *pieren* = iets zeer kleins bekijken.)

pies; zie: *piel*.

piesêln; zie: *piezêln 2*.

piet = **piethoan** = **kruul, krule, kruulhoan, kruleman** = penis, de vier laatste in de kindertaal; *piit, Fransch vit, pénis. Oostfr.* *pîthân, krûlhân, Westf.* *Peter. Zegsw.:* *elk pist oet zien ijgen piethoanje* = elk moet voor zijn eigen belang zorgen, op eigen wieken drijven.

piethoan; zie: *piet*. (Hollandsche familie: Piethaan.)

pietske, pidske, voor: zweep, of wat daarvoor dienst doet, bv. een twijg. *Kil.* *pitsche, sweepe. Oostfr.* *pîtske, Neders. Holst.* *pietsch, Noordfr.* *pietsh, HD.* *Peitsche, Deensch pidsk*. Van het *Poolsch bisz, Boh.* *bic* (= zweep), van het ww. *bic'* (uit te spreken bizje), *Boh.* *bjtc* = slaan, dooden, vermoorden, en verwant met het *Goth.* *banja* (wonde), *bano* = moordenaar. *OHD.* *bano, pano, MHD.* *bane, ban* (dood, verderf, enz.) Zie *ten Doornk.* art. *pîtske*.

pietsken, pidsken = **anpietsken** = met de zweep, enz. aandrijven van paarden voor een rijtuig. *Oostfr.* *pîtsken* = slaan, jagen, aandrijven; *NBrab.* *péitsen, Neders. Holst.* *pietschen*, {p.2713} *Noordfr.* *pietsken, HD.* *peitschen, Deensch pidske*. Zie: *pietske*.

pieuwel; zie: *pieperke*.

pieuwke; zie: *pieperke*.

pieuwken; zie: *piezêln 1*.

piezel; zie: *pieperke*.

piezêln; pieuwken, zooveel als: niet met graagte, niet flink eten, kieskauwen; Synon. met: *piemêln*, en *lipken*.

piezêln (*Langewold*) = bij iemand te gast gaan; *heit en mem bin uut te piezêln* (*Laurm. pieselen*) = met eenig werk te gast zijn. *Friesch* (*Wassenb.*): *pyselen*, voor: kouten of eigenlijk: keukenen. Vgl. *Hfft. Oudfr. Sprw.* bl. 173. *Kil.* *pysel* (Fris.) = kokene (= keuken).

pig; pigge; korte stok, aan het eene eind gepunt, om in den grond te drijven en daaraan een touw te bevestigen. Verkleinw. *piktje* = piggetje zooals bv. de schoenmakers gebruiken. Te Hellingum te verkoopen: "ploegen, eggen, zaadkleed met piggen", enz. Tot *worstpiggen* gebruikt men ook de dorens van den meidoorn; de *schoupiggen* zijn van eikenhout. *Dr.* *pegge*; *ZNederl.* *peg* = kleine houten pen of pin waarmede men iets vastmaakt; *Noordfr.* *pick*, *Eng.* *peg*.

pigge; zie: *pig*.

pik; *in de pik helpen* (*Stad-Gron.*) = in verlegenheid brengen. Zie: *pikduuster*, en: *pip*.

pikduuster; zie: *pikduuster*.

pik ik heb je! = *Nederl.* *kip ik heb je*, zooveel als: men is er terstond bij om iemand te beboeten, enz., indien hij eene overtreding begaat.

pikjōng (*pikjongen*) = jongen die handlanger is op eene scheepstimmerwerf.

pikkeduuster, pikduuster, pikkende duuster = pikdonker (v. *Dale* {p.2715} = stikdonker = duister, bij *Weil.* priemdonker. Wij zeggen ook: 't is zoo duuster as pik. Ook *Oostfr. Holst.* Vgl. *balkeduuster*.

pikken = mikken en dan ook raken. – Ook = kleven.

pikkende duuster; zie: *pikkeduuster*.

pikkêrg = aanklevend, kleverig; leembodem noemt men bv. *pikkêrg grond*; ook zegt men het van stoffen die aan de tanden kleven, bv. van drop. Van iets, waarvan alleen de deelen onderling minder of meerder kleven, heet het: *klijms*.

pikpan; iemand *in de pikpan nemen* = in 't ootje nemen, voor den gek houden. – Ook: *in de pikpan zitten* = *in de schuurzak zitten* = lijden aan zweren. Zie: *schuurzak*.

pikrout (*pikroet*) = roet dat zich in den schoorsteen of in de kachelpijp vastzet, en eene korst vormt; 't *pikrout lopt zoo, wie kriegten regen*.

pil; pille = dikke boterham; ook *ZNederl.*

pilarrîg = kitteloorig, boos, brommig. Synon. met: *narrîg*.

pilo = eene katoenen stof, vooral voor broeken, ook wel voor buizen, die meestal door schippers en ververs wordt gedragen; eene soort van *engels leer*; ook *Dr.*

pimpel, in: *hij 's an de pimpel* = *hij 's 'n pimpelder* = hij is een zuiper, een pimpelaar; ook *Oostfr.* – *Deensch* *pimpe* = een teugje uit het glas nemen.

pimpelder = pimpelaar, zuiper.

pin = pen, puntig houtje. *Weil.*: pen, in het algemeen een puntig ding. Voor *pen* bezigt men elders *pin*. – Dit is hier het geval. Ofschoon de uitspraak der *e* en *i* in de Ommelanden weifelt en wisselt, onderscheidt men daar wel degelijk: *pen* en: *pin*; 't laatste is een voorwerp om er iets aan of door vast te maken; voor: pen en inkt hoort men: *pin en enket*. *Zegsw.*: iemand 'n *pin op de start zetten* = hem in toom houden, tegenhouden, beletten om op dien weg voort te gaan; houtwerk in elkander {p.2717} *zetten mit pin en gat* = de deelen hecht verbinden zonder te spijkeren. Zie ook *e 1*.

pindam; zie: *pendam*.

pinheuker = gierigaard. Vgl. *pintheuker*.

pink; zeker stuk leder. Te Veendam verkoopling van: “ongeveer 250 vellen zoollleder, 200 pinken, eene groote partij bazanen en eene partij kalfsleder.” Staat wellicht voor: vel van eene pink.

pinken, in: *bie de pinken wezen* = zuinig, spaarzaam zijn, op de kleintjes passen. Ook: bij de hand wezen, ook *Zeel.* (v. *Dale* hij is bij de pinken, of: er als de pinken bij zijn = hij is slim; snedig, werkzaam, en denkt hierbij aan het visschersvaartuig van dien naam.)

pinkevellen; zie: *pinkevieler*.

pinkevieler; **pinkeviller**: iemand die in den hoogsten graad karig is, bijna gelijk staande met: gierigaard. – pink = eenjarig kalf; *pinkevieler*, eene verbasterde uitspraak voor: *penkeviller*, letterlijk dus eene spottende vergelijking met iemand die zijn bestaan zoekt in het villen van jong vee. Vergel. hiermede de *zegsw.*: *hij is koopman in oalshoeden en pinkevellen* = zijn handel beteekent al heel weinig; *Oostfr.* hê handelt mit pinkefellen un âlshuden.

pinkeviller; zie: *pinkevieler*.

pinksterbloum. De gemeene veldkers, *Cardamine pratensis*, in Friesland, Groningen en NBrabant pinksterbloem: v. *Hall Neerl. Plantensch* bl.14 – Zie ook: *pinkstern*.

pinkstern (werkw.) Zoo noemde men, of noemt men nog, elkander op Pinksteren met de kleine soort van brandnetel, aardigheidshalve *pinksterbloum* gedoopt, om het hoofd en op de handen te slaan. Dit was vóór een zestigtal jaren althans onder de schooljeugd te *Nieuw-Beerta* een gebruik. Uit het vol-{p.2719}gende blijkt dat zulks op meer plaatsen in zwang was. “Geen wonder dat een feest (Paaschfeest) als herdenken der Schepping (bij de oude Friezen) vele naween, katzenjammer, opleverde. Deze vinden hare zinnebeeldige genezing in ’t Pinksterfeest, waarop wij oude Oldambtsters gewoon zijn elkander met brandnetels te slaan, volgens oude traditiën het beste medicament tegen verzwakking der zenuwen.” *Prov. Gron. Cour.* 1882, no 79.

pinksterboog; een halve hoepel met bont papier omwonden en met een paar bloempjes versierd. In de Veenkoloniën gaan op Pinksteren een paar kinderen met zulk een boog bij de huizen rond en zingen: *Pinksterbogen mit lange lippen, Wil je nijt geven dan loat ze moar slippen, ’n Appel of ’n peer, Ik koom van ’t hijle joar nijt weer.*

pinkstergoaten; zekere geulen op het Wad, achter Warfum en Uskwerd.

pinksternakken; soort van witte peen, bij v. *Dale*: pastinak, bij verbastering pinksternakel; v. *Hall*: pastinake, witte Wortel, of Pinksternakel, *Pastinaca sativa*. *Neerl. Plantensch.* bl. 96.

pinktje = **worstpinktje** = kleine, meestal rechte worst, eindjes darm met het overschot van het *met* volgestopt. Op sommige plaatsen worden zulke worstjes aan buurkinderen ten geschenke gegeven. *Oostfr.* pinke, pink = kleine, rechte worst. Vgl. pink = kleine vinger. (*ten Doornk.* zegt dat het woord iets schijnt aan te duiden wat scherp en spits is, o.a. ook in (visschers)pink en te vergelijken met het *Eng.* pink (fig.) = top, spits, enz.)

pint, in: *gierîge pint* = gierige kerel, enz. Het woord kan eene verkorting zijn van: *pintheuker*.

pintheuker; wat er naar en ellendig uitziet, van jong vee gezegd. Ook schimpwoord en zooveel als: nietig wezen. Zal {p.2721} eene verbasterde uitspraak zijn van: pinkhuiker, wat dan zou beteekenen: koopman in pinken, d.i. in kleinigheden, nietigheden. Vgl. *heukêrg*, enz.

pioater, spottend zooveel als: wonderlijke snaak; *’t is ’n roare pioater*.

piōnt (*Old. Westerw.*) = **bunt** (*Fivelgoo*) = afgesneden veengrashalm, bentgras. Zij worden hier algemeen gebruikt om de pijp er mee door te halen, ook wel om tot een bos gebonden, er eene soort van bezem, een *piontbessem*, van te maken en dien als hardveger te gebruiken. In ’t *Oldampt*, enz. vraagt men om eene *piōnt*, in de *Ommelanden* om eene *roai*, of: *pieproai*, wanneer de pijp verstopt is; in beide gevallen zal men u zulk een halm toereiken. *Oostfr.* piūnte, pieunt, biunt, bente; *Dr.* bent, *Zwolle* bentgras, de halm van de blauwe Eenknoop, *Nijmegen* smeeltjes, *Eng.* bent, *OHD.* pinuz, binuz, *MHD.* binz, *HD.* Binse, *ONederl.* biendse, bindse. – Beide woorden moeten tot: binden, gebracht worden.

piōntbessem; zie: *piōnt*.

piontspier, zooveel als: *piont*, zoolang zij op het veld staat, maar alleen in het *Sprw.* *Schoel*, *zee de vos, dou kroop 'e achter 'n piontspier (Old.) = Lei, zee de vos, en kroop achter 'n raitspier (Ommel.)*, schertsend wanneer men zich achter iets verbergt wat daartoe volsterkt niet kan dienen, of: wanneer verschuilen niets baat. *Oostfr.* Schûl, sã' de fos, do satt hê achter 'n benthalm; *Oldenb.* Hier is schuul, sã de vosz, un kroop achter 'n bãnthalm.

pioot, voor: luis, als min vieze benaming.

pip, in: *de pip weg hebben* = de kiem eener ongeneeslijke ziekte bij zich dragen; ook *Oostfr. Neders. Holst.* = ziek zijn en ten doode opgeschreven; *de pip mit weg kriegen* = door de eene of andere oorzaak in zulk een toestand geraken. Behalve van de pip, eene ziekte onder de vogels, welke {p.2723} in eene verstopping der neusklieren en eene verharding van de punt der tong bestaat, *Eng.* pip, *Fransch* pepié, *Lat.* pituita, *HD.* Pipp (s), Pfipps, *MNederd.* pipp, *Nederd.* pipp spreekt men hier van: *pip op de steert* (of: *start*), 't welk bestaat in de verzwering eener staartklier, en als doodelijk geacht; *de pip weg hebben* dus eigenlijk: aan die doodelijke ziekte lijden. – Ook = *de pik weg hebben* = smoorlijk verliefd zijn.

pípà; onder meer beschaafden voor: vader, in den 3e pers.

pípi; eene fatsoenlijke uitdrukking voor: wateren, van en tegen kleine kinderen gezegd; *hij mout pípi*; *hij het pipi doan*; ook *Oostfr.* Vgl. *poepoe*.

pippern = een prikkelend, pijnlijk gevoel in handen of been ondervinden, bv. door het aanraken van een brandnetel Synon. met: *kippêrn*; zie ald.

pirdjetoom; zie: *peertjetoom*.

pirdjen; zie: *peertjen*.

pisboodschapke; **pisboschopke**; wat men voorwendt om zich voor een oogenblik te kunnen verwijderen; *as men d'r op verziete is het ze nog van dei pisboodschapkes*, enz.

pisdouk = pisluur, pisluiër (v. *Dale*); ook *Holst.*

pisgrijt = **pisgrijtendag**; de 13de Juli, de beruchte regendag met welken, (zoo 't heet), een regentijd begint die zes weken duurt. *Oostfr.* pissmargrete, ook: margrête piss' in 't hei. Eigen naamdag der H. Margaretha.

pisgrijtendag; zie: *pisgrijt*.

pishoamer; zie: *mieghummel*.

pishouktje, bij v. *Dale*: pishoek; *in 't pishouktje staan*, bij 't kaarten zooveel als: 19 punten hebben.

piskussen = wiegkussen waarop zuigelingen slapen of zitten.

pisleer; zeker gedeelte van de koehuid, tot leder bereid. Verge- {p.2725} lijking: *zoo toai as pisleer*, bv. van vleesch, stroopgebak, enz. gezegd = buitengewoon taai.

pisoamer; zie: *mieghummel*.

pispen, *Sprw.* *Pispen gait veur dansen* = het noodzakelijke gaat vóór alles. *Hfft. (Oudfr. Sprw.)*: Pissen for donsjen, sey de faam = vrijen voor dansen, zegt het meisje. *Wassenb.*: Piseljen, for donsjen, sey de Faam, en op bladz. 76: piselen, in het *Oudfr.* piseljen, voor: kouten, eigenlijk: keukenen, d.i. zich in de keuken ophouden; *Kil.* pysel, pisel = kokene, vertrek waar gekookt wordt, keuken. – Naar 't mij voorkomt dienen wij met ons spreekwoord bij de letterlijke beteekenis van het woord te blijven, zij het dan ook eene wisseling met het Friesch piselen of pyselen. Altijd toch hooren wij het zeggen in den zin van: de natuurlijke verrichtingen lijden geen uitstel, daarvoor moet men alles laten staan. *Zegsw.*: *de pot vêrbie pissen* = eene dwaasheid begaan, een verkeerden stap doen, door eigen schuld bedrogen uitkomen.

pispennood = behoefte om zijn water te loozen, waarvoor men ook hoort: 't is hoog woater (vloed) *bie mie*; *Oostfr.* pissennôd.

pit en körrêl; tautol. voor: pit, kern, bv. eener redevoering wat pittig is.

pitten, voor: geld; *hij het pitten* = hij is een man met veel geld, "Doar zugt men an, dat hier meer pitten As bij gewone mensen zitten".

plagschōp; plagschōppie = plaggenschap. Zie ook: *gōngschōp*.

plaistêrn; zie: *anhollen*.

plait; zie: *recht*.

plaiten = pleiten. Zie: *kou*.

plak, voor: plein; *schoalplak, schoolplak* = schoolplein, speelplein bij eene school. *NBrab.* plak = plek, plein; *Zeel.* plekke = een met steenen bevloerd plein achter een huis; *WVl.* plek, plekke = plaats, ruimte. Ook: in plekke van = in plaats van. *Oostfr.* {p.2727} plakk = plaatsje, bleekveld. – Ook = zit- of staanplaats om iets te kunnen aanhooren of zien: *wie hebben hier 'n gouie plak, d'r zel nog wel 'n plak veur mie wezen (Westerkw. Hoogel.) ZHoll.* plek = plaats, zitplaats. – Van een predikant, (dokter, enz.) die op zijne standplaats veel inkomen heeft (of veel geld kan verdienen) zegt men ook: *hij het doar 'n gouie plak*, en in die beteekenis: *'n plak hebben* = eene standplaats hebben, of: zich ergens gevestigd hebben; *gijn plak hollen* = gedurig veranderen van woonplaats of beroep. – *dat ding mout 'n plak hebben* = dat voorwerp, meubel, enz. moet ergens geplaatst, neergezet worden; *wie hebben doar gijn plak veur*, bv. voor eene secretaire. Vgl. *ploats*, en: *stee*.

plak = **plakske** (*Westerw.*) = schijf, snede; *'n plak stoet* = eene snede wittebrood; (evenwel steeds: *'n snee brood*); *'n plak wortel* = *wortelplak* (= *worteldoalder*) = schijf van eene peen; zoo ook: *plak worst, spek, schink*, enz. *Zegsw.:* *'n plak lood op kop hebben* = *'n plaktje hebben* = dronken zijn. *MHD.* placke, volgens *Vercoullie* oorsprong onbekend. Uit het *Germ.* zou komen 't *Fransche* plaque (plaat).

plak, in: *an de plak komen* = plakken, (synon. met: *an de zwier komen*), maar meer: door en in een gezelschap aan het dolen raken, lang uitblijven, enz.

plakje, plaktje; zie: *doenîghaid*, en: *plak 2*.

plakken, in: iemand iets *op 't oor plakken* = hem met iets, bv. eene boodschap belasten. Het sluit in zich dat deze daarvan liever verschoond was gebleven. Zie ook: *draien*.

plakker; zeker werktuig bij de vlasbewerking. Te Warfum te verkoopen (1864): “12 vlas- en 15 slijpbraken, 3 plakkers, een rijpel kleed”, enz.

plakkert, in: *'t op 'n plakkert hebben* = iets beoogen waarmee men niet ronduit voor den dag durft komen.

plakkoat, voor: vuiligheid, vuile plek op kleed of schrift; *hij het 'n hijle plakkoat mōdder an zien bōksen*. {p.2729}

plakske; zie: *plak 2*.

plak stoet; zie: *plak 1*.

plank, in: *ter plank gaan (Westerkw.)*, zooveel als: bij gelegenheid van een *boeldag* op de banken, die in de schuur zijn aangebracht, plaats nemen, zich dan tot gezelschappen vereenigen.

planket; zie: *planketten*.

planketsel; zie: *planketten*.

planketten, planket, planketsel (planketting) = houten schutting tot afsluiting van een erf, tuintje of pleintje. Bij *Auwen*: *staketten* = heining; v. *Dale*: planket, planken vloer, planken beschoot. Met het *Groningsch* komt overeen het *Dr. Neders. Holst Westf.* (In Hongarije zouden dorpen, met zulke houten schuttingen omringd, palanken heeten.)

plankhout (in geschrifte) = hout, dat in planken bestaat. Te Groningen verkoop van afbraak, bestaande uit: “plankhout, jufferhout, kozijns”, enz. (1876) Id. “Eene groote partij Afbraak, als: plankhout, ribben, juffers”, enz.

plankje, plaktje; plankien. Van vrijers of vrijsters, die eigen kapitaal bezittten, zegt men: hij, of: zij *het 't geld op 't plankje*.

planteit = veel, overvloedig, bij *Auwen* = buitengewoon; v. *Dale* planteit (veroud.) = overvloed. *MNederl.* plaintheit, *Eng.* plenty. Vgl. *plentie*.

planten noemt men alle tuingewassen, die, nog jong zijnde, verplant (*verpoot*) worden, met name: *mousplanten*, *boeskoolplanten*, *mangelwortelplanten*, *bijwortelplanten*, *slootplanten*, *augurkeplanten*, *kōmkōmmerplanten*, *praiplanten*, *knolseldrieplanten*, *andivieplanten*. Zie ook: *pootkool*.

plantenpoten = plantenzetten; de *planten* (zie ald.) op hare plaats poten of zetten; *nō 't regend het mou'we an't plantenpoten*; 't *plantenpoten mout mit disse dreugte wel oetsteld worden*. {p.2731}

plantzoad = zaad van groenten, bv. van kool, boerekool, enz. dat men uitzaait om later de planten te verpoten. Zie: *planten*.

plas; **plasse**; soort van bolletje, een gebak voor bijzondere gelegenheden. *Dr.* plasse = langwerpige krentebrood. *Geld.* pleskes kleine, ronde krentebroodjes. *Oostfr.* plasske = rond, wittebrood voor kinderen op Kerstdagen.

plasmemoor = zeurkous; zaniker, enz. Vgl. *zoesklot*.

plasmutsjes (*Laurm.*) = bonte sluitmutsjes.

plasse, plaase, zie: *plassen*.

plassen = zemêln = door geesteloze praat gepaard met eene temende uitspraak anderen vervelen; *plasse*, ook: *zemelplasse = zemelscheet*; 'n *plaspad van 'n wief*. Zie: *plassen*. *Zemelscheet = ijmelscheet = vervelende babbelkous*. Ook voor: *babbelaarster*, *zemelknoopster*.

plasserei, plasserij = oudewijvepraat; ook = vleitaal. Zie: *plassen*.

plat = niet hoog op de beenen staande, eerder klein van groot; 'n *platte kerel*; 'n *platte kou*. – Ook van een gebouw met laag muurwerk en lagen kap zegt men: 't is 'n *plat hoës*. – Fig. het tegengestelde van: voornaam, trotsch; *hij 's plat*, wordt van iemand uit hooger stand getuigd, die zooveel mogelijk tot zijne minderen afdaalt, zich gemeenzaam en in hunne taal met hen onderhoudt, *plat proaten*, of: *proten* = de volkstaal spreken; ook *Oostfr.*

platje, meestal: **kwad platje**, zooveel als: echte kwâjongen. *Amsterd.* platje = schalk, guit, ondeugd. (*v. Dale*: platje = guitje, kwantje, slimmerdje.)

platjer, plattertje, voor: meisje, bij de geboorte, ter onderscheiding van: jongen.

platloes (= platluis); in 't N.Oosten dezer provincie eene soort van *kōrrewoagen*. Zie ald.

platlopen = veur plat lopen = 'n plattertje doun, of: 'n **plattertje moaken = vlinderknippen** (*Stad-Gron.*) = de school verzuimen en bij den weg lopen, bij *v. Dale*: achter de haag lopen, bij *Halma*: {p.2733} stutjes draaien, en: stutjes zetten; *Schimmel*: stukjes gedraaid! (De Kapitein van de Lijfgarde, Dl 2 bl 174). *Friesch* schoeltje zetten, sluiptje maken; *Leeuwarden* Stutje zetten; *Sneek* schuultje maken; *Bildt* sledrie; *Overijs.* een slupertje maken, ook: de school vergengelen; *Zwolle, Kampen* om de boschjes lopen; elders weer: tuintje lopen; *Gelderl.* plat lopen; *Arnhem* strikken; *Betuwe* haagje schuilen; *Veluwe* schoftjes maken; *Benedendistricten van Gelderl.* (en sommige streken van *ZHoll.*) schoolmakken, schooltje makken (waarvan: schoolmakker, en: schoolmakster = 't *Gron. platlooper*); *Utrecht* stukjes zetten; *Amersfoort* lopen schoften; *NHoll.* bink steken, binken, bink spelen, binkje spelen, binkje steken, binkje draaien, stukjes draaien; *Zaanstreek* een onderwegje doen; *Monnikendam* een pousie leggen; *Tessel* achter het tuintje zijn; *ZHoll.* spijbelen, schooltjes makken; *Rotterdam* schielokern; *Dordr.* kraampjes, kransje lopen; *IJselmonde* vinkemannetje spelen; *Vlaardingen* vinkertjes leggen; *den Haag* den bink steken; *Ridderkerk* riddertje leggen; *Zeel.* om het tuintje lopen; *Middelb.* *Aksel* achter de haag lopen; *Overflakke* heggetje doen; *Maastr.* plenken; schooltje schuilen (*Heen*); schuilemaken (*Beek, Breda, Standdaarbuiten*); achter de heg schoolgaan (*Leur*); fieleren (*Loon op Zand*); hekschooltje of hegschooltje leggen (*Willemstad*); thuis-blijven (*Klundert*), elders in *N.Brab.* schuultje spelen; *Wvl.* busschen maken, buschje kappen, schoolduiken (en bij *De Bo*) scholeduiken, scholeduik of scholeduikskes spelen, ook: scholemuiten, hagemuiten, haagsken planten, buschje kappen, achter hage lopen, schoolduiken. *Gent* hage planten, en: de pluim

strijken; *Oostfr.* schulwinkeln, *Neders.* schulen lopen, schlupfwinkel suchen; *Westf.* schullauken, schullaiken, schuldauken, schüllauken, schûlen, schüllôpen; *Osnabr.* schulken; *Holst.* schüllauken in *Lijffland* en *Esthland* schulfinken; *HD.* die Schule verlaufen, hinter die Schule laufen; *Eng.* to sculk; *Deensch* schulke af skole. – Ook past men de frequent.: fieteren, bommelen, spijbelen en scherlookeren op het schoolverzuim toe. Bij *Kil.* haegh klerck = leerling die zich langer of korter aan schoolverzuim schuldig maakt. Zie Dr. A. de Jager *Archief* Dl. 1 bl. 185 e.v. {p.2735}

platlooper; jongen (of meisje) die uit moedwil de school verzuimt. Zie: platloopen.

platte janjes; zie: keeskes.

platten; zie: figge.

plattenbörg. Aldus noemt men met een zweem van minachting een landelijk heerenhuis dat een laag muurwerk en een lagen kap heeft; ook zegt men het in 't algemeen van zulke, overigens flinke burgerhuizen in de dorpen. Vgl. plat.

platter; soort van platvisch of blei. De knapen noemen aldus elken kleinen visch dien zij met den hengel vangen, de baars uitgezonderd.

plattertje; zie: platloopen, en: platjer.

platvoutjes; zie: platvouts.

platvouts = **platvoutjes** = te voet, ter onderscheiding van: op schaatsen; *ik bin platvoutjes van Hoantil komen, mien scheuvel was broken*.

platwark; voorwerpen uit den afval van vlas vervaardigd, bv. *platwarken schoeden* (schorten).

plåtijl (plateel) = groote, platte nap, waarvoor in 't *Oldampt bottermol*, eene soort van houten schotel om boter door te werken. *Exod.* 37: 16 plateel = schotel.

platzak (bijw.) = met platte, ledige beurs; *ik bin platzak* = mijn zakgeld is op. (*v. Dale*: platzak, jager die zonder wild huiswaarts keert.)

plé, bij meer beschaafden voor: heimelijk gemak, bij *v. Dale*: plait-il, plaitie, platie, pleti.

pleegsman = handlanger van den metselaar, opperman; *Oostfr.* plêgsman, *Neders.* plegesmann. Van: plegen, zooals dit voorkomt in: verplegen, *HD.* pflegen = teedere zorg dra- {p.2737} gen voor een zieke; *Oostfr.* plegen = bedienen, verzorgen. *OHD.* phlekan, oorspronkelijk = arbeiden, werken, zorg voor dragen enz., waarvan ook: plicht, enz.

plemuur; zie: plemuursel.

plemuursel = **plemuur** (= plamuursel.). Onze huisschilders gebruiken daartoe ook: runderbloed vermengd met krijtwit en gezoden olie, niet om het hout voor verrotting te bewaren maar om vóór 't verven eene zooveel mogelijk effene en gladde oppervlakte te verkrijgen.

plenter = dikke stok, knuppel, knots; *zij kwammen d'r mit stokken en plenters* (tautol.) *op of* = met knuppels gewapend gingen zij er op los, bv. om een dollen hond te doden. *Oostfr.* plenter = stuk hout, knuppel, en één met: palt; zie ald.

plentie = veel; *hij het geld plentie = plentie mondie hebben*, 't *Eng.* plenty money = overvloed van geld. Behoort bijna uitsluitend bij onze zeelui thuis. (Bij *van Halsema*: plunt = een klomp, hoop.)

plevieren (in geschrifte). “Ged. Staten dezer provincie hebben bepaald, dat de jagt op waterwild, als duikers, eenden, schrieken, plevieren, (enz.) zal worden gesloten op”, enz. *v. Dale* pluvieren, een geslacht van vogels tot de steltloopers behorende, enz.

plicht, voor: taak, lastige taak, onplezierig werk, wat tegen den zin moet verricht worden; 't *is 'n plicht altied op lu' jonges te passen* = 't is alles behalve aangenaam altijd op kleine (*lutje*) kinderen te moeten passen; 't *is 'n plicht altied noa hōm op te zitten* = zeer vervelend om telken avond op zijne komst te moeten wachten.

plichtgeer, **pligheer** = plechtgaard; roede of boom waarmede op de Wadden de bodem gepeild wordt. *Oostfr.* plikgere. {p.2739} Volgens *ten Doornk.* van: *plikken* = stooten, steken,

inzonderheid van het steken van een stok tot op den bodem van een water; Zw. pligta = de diepte peilen met een dieplood. Bijvorm van: prikken. Vgl. *foltergeerde*.

pligheer; zie: *plichtgeer*.

ploag; ploage = overval; *hij het ploag* = hij heeft een aanval van epilepsie; ook: hij lijdt aan epilepsie. *Oostfr.* plage.

ploagbijst (plaagbeest), schertsend voor: plaaggeest.

ploagen. *Sprw.* *Ygen* (of: *Aigen*) *schuld ploagt 't mijnste*, wordt opgemerkt wanneer iemand zich over iets (of: iemand) beklagt of bedroeft door er bij te voegen: *moar 't is mien ijgen schuld*. Zie ook: *geld*.

ploaster = pleister; *trekploaster* = trekpleister, ook fig. *Kil.* plaester, pleister.

ploat; eene soort van diadeem, vlak onder het haar op het voorhoofd gedragen, welke dracht met het *ooriezer* in deze provincie bijna geheel in onbruik is geraakt. Vóór een 60 tal jaren kwamen zulke *golden ploaten* in zwang, maar werden alleen door vrouwen uit den aanzienlijksten boerenstand en deftige burgerij gedragen. Toen dit meer algemeen werd schaften deze zich *juwijlen ploaten* aan, nl. zulk een voorwerp van zilver, met edele steenen ingezet. – Bij de *ploaten* behoorden ook de *ploatspellen* (*ploatspelden*) van dezelfde stof, die aan de slapen werden aangebracht.

ploatringen; groote gouden oorringen waarvan de randen gekarteld, sommige met een knopje, andere met een plaatje zijn voorzien, en dan *knopringsen* en *ploatringen* heeten; in beide gevallen zijn het *koorringens* of: *roepringsen*. Zij behooren (thans: behoorden) tot de zoogenaamde Friesche dracht.

ploats; ploatse = boerenploats; boerenploatse = boerenwoning, {p.2741} boerderij met schuur, of: schuren, en ook voor: landhoeve, gebouw (of: gebouwen), met de daarbij behorende landerijen; men zegt: *dei ploats wordt vertimmerd*, en: *dei ploats wordt verkoft*; men spreekt van 'n *neie ploats*, en: *grootte ploats*, wat op land en woning beide kan zien, of op één van beide. “Zeg, woar is joen olders ploatse?” Men zegt altijd: *woar stait dei ploats?* (of: *ploatse*)? terwijl de notarieele term bij verkoopingens luidt, staande en gelegen te, enz. – *an de ploats wezen* = daar aanwezig zijn, nl. in of bij de woning; *op ploats wezen* = op die boerderij wonen; *op ploats* (of: *de ploatse*) *blieven* = daar blijven wonen als eigenaar, *beklemde meier*, of als inwonende, bv. bij een der kinderen; 'n *beste ploats* ziet alleen op de hoedanigheid van het land; *kinderploats*, in geschrifte: *kinderplaats* = eene boerderij die door de voogden van alle of gedeeltelijk minderjarige kinderen voor hen wordt aangehouden; *stadsploatsen*, in geschrifte: *stadspplaatsen* = de boerderijen te *Ter Apel* (aldaar ter breedte van 80-100 meter), in 't noorder *Westerkw.* en aan den *Dollert* gelegen, waarvan de stad Groningen eigenares is; *polderploats*, *polderploatse* = boerderij in een polder aan de Wadden of aan den *Dollert*. *Van de ploats ofloopen* = de boerderij binnen den bepaalden huurtijd eigendunkelijk verlaten zonder het pachtgeld te betalen. Ook, als *beklemde meier* de boerderij aan den *eigenaar* overlaten. (Voorheen was zulks geene zeldzaamheid, en nu, (1895), begint het er naar te lijken dat die gevallen zich weder zullen voordoen.) (v. *Dale*: plaats = buitengoed, villa. – Deze beteekenis is zeer algemeen in Holland; in *ZHoll.* zegt men: stee. Vgl. *hofstede*, en 't *HD.* Statt, en: Stätte. *WVl.* plek, plekke. In 't bijzonder eene kleene hofstede zonder peerden. (*De Bo*).

ploatske = kleine boerderij, hoeve met weinig land, (altijd in vergelijking met de groote boerderijen van minstens 50 hectare. Zie: *ploats*).

ploatspellen; zie: *ploat*.

ploatstoof = stoof met ijzeren of marmeren blad; wordt al-{p.2743}leen door mannen gebruikt. (Wat v. *Dale* onder: plaatstoof, verstaat, heet hier: *kopêrn stoof*; zij worden alleen op reis, inzond. in rijtuigen gebruikt.)

plöddern = slecht werk maken, broddelen.

plōdzîg, plōtzîg = plōrzîg = opgezet in het gezicht, er vol, rond, vet uitziende, door veel drinken of uit andere oorzaken. *Oostfr.* plussig, *Neders.* plutzig, *Hamb.* plüssig, *Holst.* plustring, plüzzig, plüssig, *Westf.* plüsz. Vgl. *Kil.* plotsigh = bot, plomp.

ploert Aan dit woord, alleen bij de meer ontwikkelden in gebruik, wordt de beteekenis gehecht van: onvriendelijk, stug, onaangenaam, lomp, onwellewend; 'n *ploert van 'n kerel*, zooveel als: eene soort van Nurks. Vroeger noemden de Groninger studenten alles wat burger was en niet gestudeerd had, *ploert*; de politiedienaars waren *de ploerten* bij uitnemendheid.; *ploertîg* = lomp, dwars, stug, zóó, als men van een *ploert* gewoon is of verwachten kan; *ploertendooder* = soort van dikken en zwaren wandelstok bij de studenten. (v. *Dale*: ploert = huisbaas van een student.)

ploertendooder; zie: *ploert*.

ploertîg; zie: *ploert*.

ploetêrg = ongemakkelijk, lastig, boos, knorrig, Zal eene navolging en verbastering zijn van: *ploertîg*, met gewijzigde beteekenis.

ploetêrn = in het water plassen; *zōk ploetêrn* = hoofd en handen in ruim water wasschen al is het enkel tot verfrissing, bij *Halbertsma*: met ruim sop frisch afwasschen. – In de beteekenis van: aanhoudend en met ijver werken in eenig studievak is alleen bij beschaafden bekend, en {p.2745} komt eenigszins overeen met het *NHoll.* ploetern = wroeten, sloven. *MHD.* plodern, blodern, blôdern, plôdern = een gedruisch maken, en met het *Lat.* plaudere, klappen in de handen of met de vleugels, van denzelfden oorsprong. Zie *ten Doornk.* art. pludern 2.

plōk (znw. = pluk), voor: hoeveelheid, hoop, massa; 'n *plōk*, of: 'n *hijle plōk geld* = eene aanzienlijke som, ook *NBrab*; *Neders.* een braave plok gelds; *Oostfr.* plūk = handvol, hoop; he hed 'n hêlen plūk geld trukken; *Eng.* pluck = ruk, trek, van: to pluck = met een ruk afscheuren, plukken, enz.; – *plōk an hebben* = veel moeite hebben om iets klaar te krijgen, vooral wanneer daarbij nogal wat kracht moet worden aangewend. (v. *Dale*, fig. gewest.): hij heeft er een pluk aan = hij heeft er veel werk aan, - moeite aan; (fig.) eene goede som.) Zie ook: *plōkken*.

plōkken = plukken; tegen iets moeten *plōkken* = hard werken, om bv. aan den kost te komen, om eene vereischte som bijeen te brengen, enz.

plōkschulde; zie: *plukschuld*.

plōksloot (pluksla); soort van snijsla, waarvan de bladeren bruin en zeer malsch zijn.

plōkvet (plukvet); het losse vet van een geslacht varken, (*Old.*)

plōmp (znw.); 'n *plomp melk* = eene aanzienlijke hoeveelheid; *dei kou gef* 'n *hijle plōmp melk*, bv. een emmervol; *plōmke* (plompje) = eene hoeveelheid, bv. van een schaap; *da's 'n mooi plōmke*, voor zulk een dier geene geringe hoeveelheid; *doar ken 'n mooie plōmp in*.

plōmp (bvzw.); *doar is 'n plōmpen goud, volk, hoesgroad*, enz. = daar zijn verbazend veel goederen, daar is buitengewoon veel volk, meubelen, enz.; *da's jà plomp!* (= in {p.2747} 't *grootte = swiet = bōt = stōm = lōmpen*) = dat is buitengewoon, bijzonder, zeer veel; ook *Dr.* – Als bijw.: *plōmp mooi*, enz.

plōmke; zie: *plōmp 1*.

plōmpert; zie: *zank*.

plōrzîg; zie: *plōdzîg*.

ploug (*Old.*) = **pluig** (*Goor.*) = **ploagde** (*Ommel.*) = plaagde, van 't ww. *ploagen*. Vgl. *droug*, *kloug*, *vroug*, *your*, enz.

ploug = ploeg; *de ploug d'r in zetten* = oud grasland, ook: een mislukt gewas omploegen.

plougbooms = stukken hout waarvan men disselboomen (= *plougbooms* = *dusselbooms*) maakt.

ploughoeske (ploeghuisje); de driekantige ruimte bij den ploegstaart, o.a. de plaats voor den ploegstoker (*plougspoa*).

ploughozen = **plouglappen**; soort van slobkousen die de *boerenkechten* bij het ploegen en eggen dragen.

plougke (= ploegje); eene soort van handploegje om tusschen de rijen aardappelen den grond om te woelen

plouglappen; zie: *ploughozen*.

plouglien (ploeglijn) = het leidsel van een paard dat voor den ploeg loopt; *Westf.* plaugline, *HD.* Pflugleine.

plougpeerden, plougpeeren (ploegpaarden); de werkpaarden in den landbouw.

ploug prijmen = een stel. d.i. vier breinaalden.

plougschief = ploegschijf, deel van een ploeg.

plougsel = messing, door eene ploegschaaf op den kant van eene plank gemaakt, waarin eene andere plank door middel van eene gleuf wordt aangesloten.

plougslee (ploegslede); soort van sleepwerktuig, slede, waarmede ploegen worden vervoerd, bv. naar het land, enz.

plougspoa (ploegspade); werktuig, steel met eene soort van beitel, om het ploegijzer van de aanhangende klei te ontdoen, ploeghak, in sommige streken ook ploegstoker geheeten.

plougvoet (ploegvoet); zeker deel van een ploeg.

plougwoagen, in geschrifte ploegwagen; zeker landbouwwerktuig. Te *Eeksta* boeldag van: “3 boerenwagens, 1 ploegwa-{p.2749}gen, 1 korrewagen”, enz. (1880).

pluig; zie: *ploug*.

pluister; zie: *pluuster*.

pluisterig; zie: *pluustêrg*.

plukhoar; zie: *kwoad hoar scheren*.

plukkelschuld; zie: *plukschuld*.

plukschuld = **plukkelschuld** = **plökschulde** = losse schulden die van tijd tot tijd gemaakt zijn, kladschuld, kleine huisschuld. *Sprw.* *Plukschuld en stofregen dringen deur* = die kleine schulden worden groot en maken het iemand op den duur zeer lastig. *Oostfr.* plikkschulde = kleine schulden; Plikkschulden un stofregen, de dringen dör. *Wvl.* plakschuld, schuld die men maakt met op krediet te koopen. *Neders.* *Holst* plikkschulden, *Pommersch* plikkschulden; *Neders.* plik = kleinigheid, gedeelte, brok; *Zw.* plocksculd, *Deensch* plukgjele *HD.* Läpperschuld, Klitterschuld, *Aken* lappeschold. Vgl. *klikschulden*.

plunnen, meestal **olle plunnen**, zooveel als: oude kleeren, versleten plunje. Evenwel: *goud in de plunnen* (= - *in de spullen zitten* = in 't bezit van goede kleederen zijn. *Oostfr.* plünnen = allerlei tuig, lappen, lompen, enz.; *Neders.* plunnen, plünnen, *Holst.* plunnen, *Noordfr.* plünnen, *MNederd.* plunde, plunne. Vgl. ook het *MHD.* plunder, blunder = beddegoed, kleeding, alsook het *Eng.* plunder = roofgoed, buit, *MNederd.* plunder, plonder, en 't *Nederl.* plunderen, dus zooveel als: afgescheurd of afgebroken iets.

plunt; zie: *plentie*.

pluumvijérn (klemt. op: *vij*), verbastering van: *primula veris* *Oostfr.* primelvêr.

pluus (*Fivelgoo*) = de uitgedorschte aren met einden der halmen die er aan blijven, als veevoeder. {p.2751}

pluushouer (pluishouwer) noemt men een kleinen jongen (ook wel: meisje), die liefst door dik en dun gaat, die er wezen durft.

pluuster = pluisje; ook voor: haartje, vezeltje van eene plant; *Oostfr.* plûster. – Ook = onstuimig weder; *wie hebben van 't harst veul pluuster had.* (*Laurm.*: *pluister* = onweder, regen en wind. Vooral wordt het van stormig herfstweder gebruikt, bv. het begint te *pluisteren*; *het geeft veel pluuster*, enz.) *Oostfr.* de lücht sücht so plüsterîg üt, dat man sük up slecht wër gefâtd maken mut. – Behoort tot: *pluzen* = pluizen. Zie ook: *pluustêrg*.

pluusterappels; appels die na het schudden aan den boom zijn gebleven; *pluustern* = die appels er met een langen stok afslaan. *Westf.* plüstern = afplukken en daarbij den boom

beschadigen. *Oostfr.* plüstern = het bij herhaling uitrukken van veeren met den bek; de störken plüstern sük; dat bedde plüsterd; in 't hâr herum plüstern; *Nederd.* plustern, *MNederd.* plusteren. *Kil.* pluysteren = plunderen, afrukken, afscheuren, en ook als frequent. van pluysen en fig. beteekenis. *Wvl.* pluusteren = pluizen, de pluïsjes afplukken. *ZNederl.* afpluisteren = afpluizen.

pluustêrg, voor: regenachtig weder met harden wind, zoo als vooral in den herfst dikwijls voorkomt. *Dr.* pluusterig, bluusterig = onstuimig, van het weder. (*van Halsema: pluisterig* = knorrig.) Zie ook: *pluuster*, en vgl. *bluistêrg*, en: *pluzen*.

pluustêrn, pluustêrken; zie: *pluusterappels*, alsook onder art. *bakbijst*.

pluustêrken; zie: *pluustêrn*.

pluzen, op 't *Hoogel.* ook: kluzen, voor: stormen; 't zel d'r pluzen, nl. op zee, zooveel als: de schippers zullen het hard te verantwoorden hebben, eigenlijk: de zeilen zullen stuk- {p.2753} slaan, aan flarden vliegen. Ook fig. = 't zel d'r waien = daar zal straf uitgedeeld worden, dat beloof ik u, en ook: daar zal een hevige twist ontstaan, of: een felle strijd gestreden worden. *Oostfr.* plüstern, *Holst.* plúsen, 't *HD.* zausen. (*v. Dale:* kluzen = klotsen van het water tegen de kluisgaten; fig.: het zal daar lustig kluzen = men zal elkander bij de ooren pakken.) Zie ook: *kluzen*.

pluzen (bvnw.) = van pluï of pluche; 'n pluzen mantel, 'n pluzen toavelklijd, enz.

poaien (= paaïen), voor: polsen; 'k zel hōm ijs poaien = 'k zal zijn gevoelen zien uit te vorschen.

poal; poale. *Sprw.* Men ken zōk an gijn voele poal schoon vrieven (wrijven) = van lasteraars moet men geene voldoening trachten te verkrijgen; *Oostfr.* An 'n fule pâl kan man sük nêt schôn schüren.

poapegoaischijterei, pappegooischijterij (enz.), in geschrifte *papegaaischietterij*; het schieten naar een houten vogel, als volksvermaak. "Met toestemming van het edelachtbaar bestuur der Gemeente Hoogkerk papegaaischietterij om vijf fraaie prijzen."

poapkul = wipkul = wupkul = advocatenborrel. Vgl. *kullen*.

poapkul (*Old.*) = **krabstroek**; zeker onkruid dat in onze tuinen wordt aangetroffen. Naar de volksmeening is het sap uit den stengel dier plant goed ter verdrijving van zomersproeten; zeker is het, dat het inwrijven met dit sap blaren doet ontstaan.

poapkullen = kloosterstijnen; eene groote soort van ouderwetschen baksteen of klinkersteen, zooals die nog veelvuldig in oude gebouwen, vooral in kloostergebouwen en kerken {p.2755} worden aangetroffen. Vgl. 't *Eng.* killow = zwarte aardsoort.

poar *Sprw.* D'r is gijn poar of 't liekt mekoar, zoo veel als: man en vrouw hebben altijd sommige gebreken met elkander gemeen.

poas (*Ommel.*) = **poaske** (*Old. Westerw.* enz.) = Paschen. Dit feest wordt overal door het eten van *stoet en aier* (wittebrood en eieren) gevierd. In 't *Westerkw.*, en in de *Ommel.* ten minste op het *Hoogel.*, heeft men daarenboven ook: *lutje Poas* (beloken Paschen), d.i. de eerstvolgende Zondag na Paschen; ook dan kan het boerenvolk zooveel *stoet en aier* eten als zij verkiezen, nl. des middags. Dien tijd noemt men *de week tusken baide poasken*. *Zegsw.:* *as poas* (of: *poaske*) *en pinkster op ijn dag komen = as poas op soaterdag komt en de kalver op 't ies dansen*, ook: - *de jeuden spek eten* = het *Nederl.:* op Sint Jutmis, wanneer de kalvers op het ijs dansen, zooveel als: dit, of: dat gebeurt nimmer. *Sprw.* 'n *Gruine Midwinter 'n witte Poas* = is het omstreeks Kerstmis zacht weder dan heeft men met Paschen koud en guur weder (sneeuw en hagel) te wachten. *Oostfr.* pāske, pāsken, *Deensch* paaske.

poasaier, poaskaier, poaskeaier = eieren die tegen het Paaschfeest worden opgeslagen.

poaske; zie: *poas*.

poaskedoagen = paaschdagen.

poasken, meerv. van: *poas*; zie ald.

poaskeprōnk; zie: *poaspronk*.

poaskestoet; zie: *poasstoet*.

poasprōnk; **poaskeprōnk** = de nieuwe kleederen die men tegen Paschen aanschaft of als geschenk ontvangt. Eigenlijk de feesttooi die de Joden op hun Paaschfeest ten toon spreiden. {p.2757} *Neders.* paaskeprunk = feestkleederen, een feestelijke opschik.

poasstoet; **poaskestoet** (alleen voorwerpsn.) = paaschbrood, als *lange stoeten*, die opzettelijk voor dat feest worden gebakken en op die dagen gegeten. “*Arms har ze as poaskestoeten*” = buitengewoon dikke armen. *Holst.* paschstuten = feestbrood, voornamelijk voor het paaschfeest gebakken.

poaterjotten, verbast. van: papillotten.

poatoater; zie: *petoater*.

poazen = **draggeln** = zonder zijne kleeren te ontzien door een modderweg stappen of door het water plassen; “*deur de weg poazen mit ’n pran* (troep) *koien*”; *hij draggelt* (of: *poast*) *moar al deur dei dikke proeksel*, bv. van weeke klei. *Oostfr.* pasen, paseln = gaan, inzonderheid: door iets, bv. modder, klei of water lopen. *Fransch* passer = gaan. – *verpoazen* = vertrappen, vertreden, vooral van gras door het vee in de weide bij langdurigen regen of wanneer er te lang gras in het land staat. – *poazen*, ook = het schoonmaken van sommige voorwerpen van wol, door ze met bloote voeten in water te persen en te trappen. Volgens *ten Doornk.* rechtstreeks van: pas = tred, schrede, stap.

pōch, **pōg**; **pōgge** = kwijning; *in de pōch zitten* = niet willen groeien, in kwijnenden toestand verkeeren, van jonge planten, dieren en menschen. *Dr.* daar is de pogge in = dat wil niet groeien, daar zit bederf in. Vgl. ’t *Oostfr.* puche, pûche = bloedvin, zweer, en verwant met: pok = puist, zweer, en *peukel*.

pochai; zie: *poehai*.

poch-hōm-zulf, voor: bluffer, pochhans.

pōd (*Ommel.*) = pad. Vergelijking: *gierîg as ’n pōd* – zij (of: hij) wil ’n pōd villen om ’n oortje. Zie: *pōr 1*. {p.2759}

pōddevilder; zie: *pōrrevilder*.

pōdschieter; zie: *padschieter*.

pōdstoul; zie: *pōrstoul*.

poechai; zie: *poehai*.

poechaimoaker; zie: *pochai*.

poed, **poede**; zie: *poeten*.

poedel = misstap, ook: groote fout; ’n *poedel hollen* = een misstap begaan, van meisjes die een kind hebben; ook: eene miskraam houden; ’n *poedel* met iets of met iemand *hollen* = iets verkeerd doen, onvoorzichtig handelen waardoor men zich zelven of anderen schade of ongenoegen berokkent. - Bij ’t kegelen beteekent: ’n *poedel gooien* = *poedêln*, zooveel als: niets raken. *Oostfr. Neders. Westf.* pudel, *HD.* Pudel, eig. een misgooi bij ’t kegelen; fig. eene fout maken, een bok schieten; pudeln, een Pudel maken, *Lat.* canis, *HD.* ook Hundewurf, weshalve *Ten Doornk.* het tot: poedel = ruigharige hond, brengt. Daar het *Neders.* en *Holst.* puddeln, pudeln = waggelen, van kleine kinderen, enz. beteekent, zouden wij bij die woorden liever aan zulk een’ worp denken, daar de bal dan meestal een eindweegs langs de baan waggelt en er eindelijk afrolt. (Hundewurf zou te vertalen zijn door: slechte, verkeerde worp, en te vergelijken met: Hundegeld, Hundejunge, Hundebett, enz. en het *Gron.* *hōndeland*, *hōneten*, enz., als ook met het *Nederl.* hondenweer (*Gron.* *hondeweer*), hondenleven, hondenwerk, enz.)

poedel, **poedeltje**; **poedelke**; vleiend woordje voor kleine kinderen; *lutje poedel* (enz.), voor: een mollig kindje, en ook voor: eene kleine, dikke meid. *Oostfr.* pudeln = in ’t water plassen, zich baden, enz.; de kinder pudeln in ’t water, of: in ’t sand herum, en dus zou: *lutje poedel* zijn: een kindje {p.2761} dat zich in ’t zand rondwentelt. Ook hier zouden wij liever denken aan het *Nederd.* puddeln, pudelen = waggelen. Zie: *poedel 1*.

poedelke; zie: poedel 2.

poedêln; zie: poedel 1.

poedeltje; zie: poedel 2.

poehai, poehaai, pohai, poehé, pochai, poechai = ophef met, gezwets over iets, windmakerij, snoeverij, gepoeh; ook = leven, alarm; *hij kwam mit 'n hijle poehai bie mie* = hij kwam bij mij met veel drukte en beweging; *hij moakt 'r zooveul poehai bie, net of 't hijl wat is*. Iemand, van wien men zulks gewoon is, noemt men: *poehaimoaker* (enz.) *Weil. v. Dale*: boha, boeha, boha maken = razen, tieren. De laatste zegt: In de volkstaal hoort men ook: boeha, boehaai, enz. 't Is eene verbastering van het Maleische *bohea*, dat kaaiman beteekent. Door het geroep van boh aya! waarschuwen de Javanen hen, die voornemens zijn zich te baden op de modderbank van Batavia, waar niet zelden kaaimans gevonden worden. – Het woord komt bij de Ouden o.a. bij *Vondel* voor, en omdat Plantijn (1573) reeds een woord *bohay* heeft acht *Vercoulli* de afleiding onwaarschijnlijk en denkt aan eene klanknabootsing. – Het *Oostfr.* puhâ is znw. en tusschenw. = alarm; Neders. behei, behoi = over kleinigheden veel beweging en alarm maken; *Holst.* baha = ophef. *Dr.* poehaan, *Oostfr.* puhân = windmaker, pochans; *Geld.* behei = spektakel, *den Haag* poehaai, boha = leven, alarm.

poehaimoaker; zie: poehai.

poehé; zie: poehai.

poei, poeike, poeke; poetje; poesie; poesien = poesje, bij {p.2763} 't aanroepen en streelen. Zie ook: moeke.

poeike; zie: poei.

poeiersōkkeloa; zie: sōkkeloa.

poel (Westerw.) = **poul** = peul, en: hauw.

poelepetoat; zie: petoater.

poelpertoan; zie: petoater.

poelpetoan; zie: petoater.

poelpetoater; zie: petoater.

poemel, voor: kort, dik persoon, voornamelijk van vrouwspersonen. Zal eene verbast. van: *pōmmel*; men zegt: *dikke poemel*, en ook: *dikke mōssel*, maar 't laatste alleen van vrouwen. *Oostfr. Nederd.* pummel, pümmel = kort, dik, gezet, klompachtig voorwerp of persoon, bv. 'n pummel fan 'n kind; pummelwurst = korte dikke worst; *Nederd.* pümpel, een kort, dik mensch, van pumpeln, pümpeln = stooten, stampen, stompen, heen en weer bewegen, van het klanknabootsende: pump, een dof gedruisch van een slag of stoot. Zie *ten Doornk.* art. pumpeln.

poep = Munsterlandsche grasmaaier; ook: paard of koe van Oldenburgsch of bovenlandsch ras, alsmede: koe of varken uit Drente of Overijsel afkomstig, en = poeper, achterste. *Zegsw.*: *zoepen as 'n poepse kou* = veel drinken, zuipen. *Deun.*: 'k Kwam lest in 'n p'!'n - kroam, *Doar zag ik zeuven p'!'n stoan; Ieder p'!'n har 'n stok ien hand, En dat göng zoo noa 't p'!'n land. Ik zee: wat doun die p'!'n hier? Dei p'!'n drinken p'!'n - bier; P'!'n drinken p'!'n - wien, P'!'n mouten vroolêk zien* (zijn). Dit moet heel vlug opgezegd worden en wel zóó, dat de *p* telkens zoo sterk mogelijk door het klappen met de {p.2765} lippen wordt uitgebracht. (*Weil.* poep, een Westfaling, van Bube = jongen.) Zie ook: poep 2.

poep, poeperd; kinderwoord voor: aars; 'k *zel die wat veur dien poep geven; pas op, of doe krigst wat veur dien poeperd*. Plagend zegt men: *slepst jà nog achter mems poep* = eigenlijk zijt gij nog maar een snotjongen. (*v. Dale*: poeper, gemeenz. = achterste.)

poepappel, schertsend voor: mislukt iets, in kleinigheden.

poepedik, voor: kleine, dikke jongen, die pas in de broek komt.

poepen; schimpnaam der inwoners van Onderdendam en Nijhove. Zie: poep 1.

poepert, poeperd (= poeper), voor: persoon, in: 't *is 'n minne poepert* (*Hoogel.*) = hij heeft geen eerlijk karakter, hij is niet te vertrouwen.

poepetrek, voor: gelukje; 'n *hijle poepebroek doun* = een heele slag slaan, een gelukkige zet doen, een voordeeltje behalen.

poepgad, poepneers; spotnaam voor iemand die bijzonder kort en dik is.

poepke, verkleinw. van: *poep 1, a; stumper poepke!* = arme jongen! doch alleen schertsend. (Zie: *Op dâipswal*, enz. in *v. d. W. t. d. S.*) – 'n *poepke in hebben* = niet nuchteren zijn.

poepneers; zie: *poepgad*.

poepoe, euphem. voor: cacare; 't *kind mout nog poepoe*, (ook: *op potje*), ook *Oostfr.* Vgl. *pípi*.

poeps; wat uit Duitschland afkomstig is, ook wat de platte taal betreft; *hij proat* (of: *proot*) *nog zoo poeps* = men kan dadelijk hooren dat hij een Oostfries, of een Munsterlander, enz. is; 'n *poepse kou* = koe van vreemd ras. Zie: *poep 1*.

poepsteern = ster in het ijs, waar iemand op zijn achterste is gevallen. Zie: *poep 2*.

poer, poor, knoestje = de **troest wurms** (of: **troest wörms**) = de wor-*{p.2767}*mentroetel, het aas waarmede men peurt; *Kil. poyer*. Zie *poeren*.

poerêm; zie: *poerôm*.

poeren (*Old.*) = peuren, *Geld.* pooiere, *Kil.* poyeren, pueren. Vgl. *pieren*, en: pier (worm), en zie: *bōdden*.

poerlegrap = voor de aardigheid, in scherts; ook *Dr.*; ook hoort men: *veur de poerlegrap*. Uit het *Fransche* pour le, en ons grap.

poerôm, poerêm = leven, lawaai, opspraak, feest; ook voor: opschik, wordt alleen van de Joden gezegd, en daarom: *jeudenpoerôm*. *Dr.* poerum = lawaai, rumoer, leven, beweging: "dat die jeuden daor zoo 'n poerum van maakt hadden". – purim, purimfeest, een der herdenkingsfeesten van de Israeliten, ter nagedachtenis der redding van het leven der Joden in Perzië, ook Hamansfeest geheeten. Zie *Laurill.* bl. 26; *Zeeman* bl. 413.

poes, in: *da's nijt veur de poes*, meestal schertsend, zooveel als: dat is lang geene kleinigheid; *hij 's nijt veur de poes* = hij kan en durft er wezen, hij staat zijn man. Zie: *poesen*.

poesbessêm; bezempje, hardveger, gemaakt van de toppen van slootriet, wanneer dit in bloei staat. Zie ook: *poesen*.

poesen, poezen; het zaad eener afgebloeide paardebloem, en zoo ook alle uitgebloeide bloemen met zulk eene pluim van licht zaad voorzien heeten *poes*, of *poezen*; ook de bloem en de vrucht van de lischdodde, (*Zeel.* poezel), alsmede de bloei van slootriet. *Oostfr.* pûske = de wollige aren van verschillende planten; *Neders.* pûsken = wolgras, weidewol, linagrostis, gnaphalion. Zie ook: *poestert*.

poeshoaver; de troshaver, *Avena orientalis*; *v. Hall. Neerl. Plantensch.* blz. 244.

poesien; zie: *poei*. {p.2769}

poesmōmmel (*olle*); schimpwoord voor oude vrouwen. Vgl. *mōmmêl*.

poesmooi = **mooi as poes** = netjes gekleed, met de beste kleeren aan, zóó, dat alles in de puntjes is; van vrouwen en kinderen gezegd; *zij zat doar al weer poesmooi veur 't venster*.

poespas. Hieronder verstaat men vreemdelingen, buitenlanders, fortuinzoekers; meestal hoort men: *dat vrōmde poespas*, weinig zwakker dan: dat vreemde gespuis. (*v. Dale*: poespas = rommelzoo.)

poest, voor: wind, tocht, luchtstroom; ook pleonast.: 'n *poest wind*. Waait het zeer hard, dan hoort men ook: 't *wait anderhalf stōrm en 'n poest*; *achter de poest wezen* = achter adem zijn door hard loopen, enz. "en den stende en bluis die vent, dat men 't doch zain zol, dat hai d'r van achter poest komen was, van 't beden."; in 'n *poest* = in zeer korte tijd; eigenlijk zooveel als: in een ademtocht. *Stadsfr.* poester = stevige bries; *Oostfr.* pûst = ademtocht, wind, windvlaag; *Deensch* poest = windvlaag. – Stam van: *poesten 1*.

poestbret; een houten bord aan den wand, waarop eenige concentrische cirkels zijn getrokken; de strooken zijn weer verdeeld, en elk der vakjes is met een cijfer voorzien. Zoo is het binnenste cirkeltje met het getal 300 gemerkt; de deelen tusschen de buitenste cirkels

hebben de laagste cijfers, 5 is 't laagste. Men plaatst zich op een afstand van 4 tot 5 meter en blaast uit eene koperen blaaspijp (*poester*) lange naalden, die aan het dikke eind met pluusjes zijn voorzien, naar dat bord; die het hoogste getal punten behaalt is de winner. Gewoonlijk speelt men om een borrel. Voorheen waren deze *poestbreden* in de herbergen van de Ommelanden algemeen, thans worden ze alleen nog in kroegjes aangetroffen. "Poestpartij te Hefswal" 31 Dec. 1892. Bij dit spel behoorde nog een ander, nl. het *ringtjegoaien*. zie ald. **poesten**, meer steedsch: **puusten** = blazen, met den mond; {p.2771} ook = hijgen, inzond. van vermoeidheid; *in 't vuur poesten*; *poesten* van hard loopen, trappen beklimmen, van de warmte, enz. Hiervan: *anpoesten* = (het vuur) aanblazen; *oetpoesten* = uitblazen van een licht; *inpoesten* = blazen, in het glas eener brandende lamp, in een blaaspijp, enz; *wegpoesten* = wegblazen; *ofpoesten* = stof door blazen verwijderen; *poesten en bloazen* (tautol.) = snel ademhalen, of: den adem uitstooten, hijgen van vermoeidheid of van groote warmte; *niks doun as poesten en steunen* = onophoudelijk hijgen, stenen, klagen; ook *Overijs. Geld.* Het oordeel van oningewijden omtrent de *klankmethode* (eene natuurlijke leesleerwijze) luidde hier (nog slechts ruim 60 jaren geleden) algemeen: *och, 't is niks as poesten en bloazen!* *Zegsw.:* *poesten en hollen 't meel in de mond* (= blazen en 't meel in den mond houden, ook: *schieten en 't gat dichthollen*), wordt gezegd van menschen, die, naar hun spreken te oordelen, gaarne iets goeds helpen tot stand brengen, maar er steeds op bedacht zijn het geld in den zak te houden, dus personen die het met praten goed willen maken. *Dr.* Hij wil wal poesten maar 't maal in de buutse hollen = hij houdt van meedoen als het hem niets behoeft te kosten; *Oostfr.* De wil pusten un hollen 't mêl in de mund = hij belooft iets of neemt zich iets voor, wat hij onder de gewone omstandigheden niet kan ten uitvoer brengen. *Dr. Friesch Overijs. Geld.* poesten = blazen; *Kil.* poesten, puesten, puysten, *Oostfr. Neders. Holst. Westf.* pusten, puusten, *Noordfr.* püste, *Deensch* puuste, *Zw.* püsta, *HD.* pusten = blazen, snuiven, enz.

poesten = het wegnemen van eene schijf op het dambord, waarmede de tegenpartij verzuimde te slaan; *ik poest hōm* = ik neem die schijf weg. Dus de fig. beteekenis van *poesten 1*, {p.2773} eigenlijk zooveel als: ik blaas haar weg, en te vergelijken met 't is *gebloazen* = ik ben het voorwerp kwijt; en: *gebloazen wezen* = het spel verloren hebben. *WVL.* geblazen zijn = verloren zijn, *Fransch* être perdu (*De Bo*).

poestentrappen = **poestentreden** = **poestertrappen** = **poestertreden**; het werk van den orgeltrapper. Vgl. *poester*.

poestentrapper = **poestertrapper** = **poestentreder** = **poestertreder** = orgeltrapper of orgeltreder, (aardigheidshalve ook: *geestêlke windmoaker*), die den blaasbalg van het orgel door trappen in beweging brengt; ook *Overijs. Geld.* – *Westf.* püstentreër, *HD.* Balgentreter. Zie: *poester* en *poest*.

poestentreden; zie: *poestentrappen*.

poestentreder; zie: *poestentrapper*.

poester = **blaasbalk** = blaasbalg van een orgel; ook die de smeden, enz. gebruiken; *de poesters*, of: *de blaasbalken*, ook = de balkjes of hefboomen, die men door het gewicht van het lichaam naar beneden drukt en zoo wind in de pijpen brengt. Zie ook: *poester 2*.

poester = blaaspijp, blaasroer (zie: *poestbret*, en: *poesten 1*). Ook = harde wind; schipperswoord. *Kil.* poester, puester, puyster = blaasbalk; *Friesch* poester, *Westf.* püster, *Deensch* puster = blaasbalg; *Oostfr.* püster, *HD.* Püster = kleine blaasbalg, blaaspijp; *Holst.* puustroor = houten blaaspijp, waarmede de jongens met kleikogeltjes op vogeltjes schieten. – *Oostfr.* puster, püsterd = wind, windvlaag.

poester, fig. voor: borst als zetel der longen; "hai het gain goeje poester" (*Hoogel.*) = zijne borst deugt niet. Zie: *poesten 1*.

poestêrg = **puikêlg** (*Stad-Gron.*) = door zweren geplaagd, puistig. Zie ook: *poestûg*, en: *peukel 1*.

poestert = afgebloeide paardenbloem; zie: *poesen*. Zal komen van: *poesten*, daar de kinderen zich vermaken met de zaadjes van {p.2775} den stengel te blazen. Zie: *poesten*.

poestertrappen; zie: *poestentrappen*.

poestertreden; zie: *poestentrappen*.

poestertreder; zie: *poestentrapper*.

poestig, poestêrg = hijgende, snel ademhalend, wanneer dit door eenige beweging of arbeid is veroorzaakt; uit een ziekelijken toestand voortkomende zegt men: *kôrtoamîg* (kostademig.) Ook = lijdende aan asthma. *Ned.-Bet.* poesterig = benauwd, bedwelmd, geneigd tot blazen; *Neders.* puustig, pusig = opgeblazen van wind, windig.

poestje, voor: aanzienlijke stijging van den prijs in een of ander handelsartikel, maar die slechts kort van duur is; “*ien ’t zand kwam ’n poestje, omdat ’t maor betuun was ien ’t loug.*” (het zand werd duur omdat er weinig aanwezig was in het dorp).

poestje wind, of: **poestje wiend** = korte, zachte bries, na eene windstilte, inzonderheid in den zomer.

poeten, grui-poeten; poeden, grui-poeden = kleine puisten of builen op den rug van runderen, vooral in het voorjaar als de beesten nog op stal staan. Zooveel als: groeipuisten; daar zij alleen bij eene goede voeding worden waargenomen, meende men dat zij daarvan een gevolg waren. De oorzaak is, dat een vlieg hare eieren in de huid der dieren legt, die daardoor opzwelt. *Oostfr.* greiebûle, greibûle, greupuden.

poetje; zie: *poei*.

poezen; zie: *poesen*.

pōf. *Zegsw.*: *hij duurt de pōf nijt duurstoan* = durft het onderzoek niet afwachten, den leugen niet volhouden, hij valt door de mand. Ook: hij verwijdert zich, maakt zich uit de voeten, bv. ten gevolge van eene aanklacht. (v. *Dale* {p.2777} pof = slag, stoot.) Zie ook: *pōffe*.

pōffe (Stad-Gron.), voor: knal; “*de ijne krigt de sisse en de ander de pōffe*” = de een krijgt niets, de ander veel, of: alles. Aan de zwervers (vuurwerk) ontleend; ‘*t is ’n sis mit ’n pōf*, nagenoeg = veel geschreeuw en weinig wol; ook: ‘*t is bangmakerij geweest, enz.*

pōffen; een college verzuimen. Studentenwoord.

pōffen = **twijbakspōffen**; de ronde tarwebolletjes waarvan de beschuiten gemaakt worden, door ze in tweeën te snijden en nogmaals in den oven te zetten om geroosterd te worden.

Stadfr. pōfke = krentebroodje; *Overijs.* boefje = een langwerpige broodje van roggemeel. Vgl. v. *Dale*: pof, bvnw. = opgezet, bol, gezwollen.

pōffert; gebak van gerezen meel, soort van podding, en zoowel voorwerpsn. als soortnaam; *de pōffert is goud rezen; wie eten van middag pōffert*. (Het meerv. zou *pōffers* luiden, indien het mocht voorkomen.) *Oostfr. Westf.* puffert = pudding van gerezen meel. Vgl. *pōffen 2*.

pog = **page** = jonge kikvorsch. *Kil.* pogge, *Deensch* pog, *Oostfr. Nederd. MNederd.* pogge = kikvorsch. – Zie ook: *pōch*.

pōgge; zie: *pōch*.

poike (*Langewold*) = grootvader. Vgl. *paai* = oud man, bestevaar.

poile; zie: *puil*.

pokdel = pokdaal, overgebleven teeken der kinderpokken. Vgl. *dellen*.

pokdellig; zie: *mottêrg*, en: *dellen*.

pōkkel; ruwe uitdrukking voor: rug, en ook voor: de romp van ’t lichaam, zoo inwendig als uitwendig. In *Langewold* *pukkel* = lichaam. De daglooner zegt: ‘*k heb de hijle dag mit de* {p.2779} *krōmme pōkkel stoan; de pōkkel is mie muid* (of: *muide*), eigenlijk zooveel als: de rug is mij moede, maar bij uitbreiding: ik ben vermoeid; *hij krigt gijn muide pōkkel* = hij behoeft niet zwaar te werken, lichamelijke vermoeidheid kent hij niet; iemand *wat op pōkkel geven* (= *op pens geven* = *op nek geven*) = een pak slaag geven; iemand *de pōkkel vōl schellen* (schelden) = hem allerlei scheldwoorden of schimpwoorden toevoegen, verwijtingen doen, door schelden trachten te hoonen, in *Holst.* den *pukkel* vull schellen. Hiervan: ‘*n kattepōkkel*,

of: *katsepōkkel moaken = kattepōkkêln*, *HD*. Katzenbuckel machen = den onderdanigen dienaar spelen, kruipen, vleien. *ZHoll.* pokkel = rug; *Oostfr. Neders. Noordfr.* pukkel = rug; *Holst. Westf.* pukkel = rug, meestal van eene bult; *Deensch* pukkel = rug. *HD* Buckel, Puckel = bochel; ook voor: de rug zelf. (v. *Dale*: pochel = hooge rug, bochel; (gewest.) iemand zijn pochel vol schelden.) Zie ook: *dak*.

pokkêln = zwaar werken, van daglooners, sjouwerlieden, enz., eigenlijk zooveel als: den *pōkkel* er aan wagen. *Friesch* pocheljen = arbeiden, zwoegen; *ZLimb.* poekkele = op den rug dragen; *Oostfr.* pukkeln = zwaar dragen; met inspanning arbeiden; *Westf.* puckeln = met moeite dragen. Zie: *pōkkel*.

pokken; zie: *pokkens*.

pokkenbriefke (pokbriefje) = bewijs van inenting door een geneesheer afgegeven.

pokkens, voor: pokken, als kinderziekte, en = zweertjes, ten gevolge van het inenten. In het laatste geval zegt men in 't enkelvoud: *pokken*, bv. *is moar ijn pokken opkomen*.

pol = **pōl** (*Ommel.*) = poezel, mollig; *polle arms, wangen*, enz.; ook *Oostfr.*, en bijvorm van bol = rond. (Vgl. de uitspraak {p.2781} van: *wortel*, en: *wōrtel*; *worst* en *wōrst*, alsmede in 't *Nederl.* de verschillende uitspraak van: rond, wol, wolken, verdorren, smolten, rollen, hobbelig, enz. De Groninger houdt zich, o.i. terecht, aan den klank als in: *ōnt*, *ōp*, enz.)

polderbode; de bode van een polderbestuur.

polderboer; landbouwer die *op* een polder woont, wiens land meestal geheel tot dien polder behoort.

polderjōng; zie: *polderkerel*.

polderkerel = **polderjōng** = **poldervent** = polderjongen, poldergast.

polderland; landerijen tot een polder behorende. Vgl. *binnenland*.

polderlasten; onderhoudslasten van een polder.

polderlú (*Hoogel.*; klemt. op: *pol*) = bewoners van een polder, inzonderheid boeren met hunne huisgenooten die *op* een polder wonen.

polderploats, **polderploatse**; zie: *ploats*.

poldervent; zie: *polderkerel*.

poldervōlmacht = lid van een polderbestuur. Zie: *volmacht*, en: *doen I*.

polderwief = vrouw, bijzit of dienstmeid van een poldergast.

pole (Old.); zie: *pool I*.

polille (*Hoogez.*); schimpwoord voor: vreemde vrouw die op eene ongewone wijze gekleed is. (Er bestaat een rijm dat luidt: "t Wikwif van Pohille; Houdt men voor een grille Zulke dwaze wijven, Vaak de beurs te stijven." Kan het woord eene verbast. van Pohille zijn?)

pollen; de zuidelijke rand van de kom van het dorp Warfum heet: *de Pollen*, en een gedeelte van den voet der *wierde* waarop genoemd dorp gebouwd is. Wij zeggen hier: *ligt 'n schip mit tōrf in de Pollen*; *dat hoes stait in de Pollen*. In *Friesland* beteekent: polle, een rondachtig, niet groot {p.2783} stuk land, bij *G. Japix* poal. *Oostfr.* pōl, *Nederd.* pool = poel, plas, en één met: poel. Vgl. ook: 't *Poultje*, ook eene buurt te Warfum en: 't *Poulken*, eene buurt te Winschoten.

pollood (*Hoogel.* enz.), onzuivere uitspraak voor: potlood. Vgl. pollepel, en: potlepel.

pōlsen = **pōlskes** = polsmoffen.

pōlsken = bij herhaling met een pols in het water plompen en roeren, plonsen, polsen, bij het visschen. *Oostfr.* palsken, pūlsken, *Neders.* pulsken, *Holst.* pūlschen. *Lat.* pulsare = stampen.

polskes; zie: *pōlsen*.

pōlstok (polsstok) = pols, springstok, van onderen met een klos voorzien; eigenl. een pleon.

Kil. pols, polsstock; v. *Dale* pols = springstok; plonsstok, polsstok = springstok; *Oostfr.*

pulsstok. *Sprw.* *Men mout nijt wieder springen as de pōlstok lank is* (men moet niet verder (willen) springen als de pols lang is, d.i. reiken kan), zooveel als: men moet niets ondernemen wat boven onze krachten gaat, vooral niet ten opzichte van geldzaken. Zie ook: *hakken*.

pōlten = *palten*; zie ald.

pōltêrn (wederk.), voor: al spoelende waschen; *hij pōltert zōk* (of: *hōm, heur*) = wascht zich in ruim, bv. in een emmer vol water, waarin opgesloten ligt, dat dit met veel gedruisch gepaard gaat. *Oostfr.* pultern, *HD.* poltern = met gedruisch en alarm trappen, vallen, rollen, enz. (*Weil.* polteren = stampen, geraas maken, van 't *Lat.* pultare, pulsare.) Vgl. *pōlsken*.

pōltêrn, voor: aflossen, toetakelen: “*Twei Muntendamsters poltrn 'n ander in 't laand.*”

pōmdammen, pōmmedammen, pōmperdammen; pōmperzōnnen (klemt. op: *dam*, en: *zōn*) = de renet. Van 't *Fransche* pomme {p.2785} = appel; pomme d'Adam = adamsappel.

pōmmedammen; zie: *pōmdammen*.

pōmmel, pōmpel = de steel met kwast van de lischdodde of duikelaar. Vgl. *poemel* en zie: *duthoamer*.

pōmp; gemetselde steenen of houten buis, ook van *pomppannen*, die onder wegen, dijken en dammen door gelegd worden voor den afvoer van water. Onder *grondpomp* verstaat men zoodanigen koker, duiker, onder eene vaart door, bv. tusschen Scheemda en Zuidbroek. Landerijen, die haar water door eene *pōmp*, met eene enkele sluisdeur voorzien, loozen, heeten *te liggen onder* die of die *pōmp*. Dit was o.a. vroeger bij het Reitdiep het geval; *Pomptil*; bruggetje tusschen Middelstum en Loppersum, (zie: *tīl*) Vgl.: Order enz. op de Schouw van Wegen, enz. in Drente, art. 5: Grondpompen en voorts alles hetgeen tot een middel gebruikt wordt om het water dwars door de Weg, naar elders af te leiden.

pōmp, pōmpe. *Zegsw.:* *loop noa de pōmp* (bij *v. Dale*: brui naar de pomp), zoo verzachtend mogelijk voor de verwensching: *loop noa de moan, loop noa de hel*, enz. Zie ook: *stiekelsporen*.

pōmpel; zie; *duthoamer*.

pōmpeljak; zie: *juggel*.

pōmpêln = pimpelen, zuipen; *hij pōmpelt nogal oarīg*, (aardig).

pōmperdammen; zie: *pōmdammen*.

pōmperzōnnen; zie: *pōmdammen*.

pōmphoes; de afgesloten ruimte in sommige boerderijen waar de pomp staat.

pōmpier; zie: *pampier*.

pōmpōm; water-scheerling, *Cicuta virosa*; *v. Hall, Neerl. Plantensch.* bl. 89. {p.2787}

pōmppannen; groote steenen buizen, waarvan men rookleidingen, waterleidingen, duikers, enz. maakt.

pompstok. *Zegsw.:* 'k wijt 'r gijn *pōmpstok meer van* = ik kan mij er hoegenaamd niets meer van herinneren. (*v. Dale*: fig. hij weet van pomp noch pompstok.)

pōn = morgenjakje van kleine meisjes, zooveel als: morgenjapon.

pōnd = oud pōnd = 498 gr.; *Nederlands pōnd* = 1 KG.; ook *Dr.* Thans hoort men ook pleonast.: zooveel *pond kilo*, zelfs: *nederlands pōnd kilo*.

pōndgōrt; zie: *parlgōrt*.

pōndkōuk; zie: *endelkōuk*.

pōndspuil = papieren zakje voor ½ KG. tabak; ook *Dr.*

pōng = **pōngel** = **puil** (*Ommel.*) = **puut**, **pute** (*Old.*) = **pail**, **paile** = beurs, geldzakje; ook: kleine zak; verkleinw.: *ponktje, puutje* en: *puiltje*; *geldpōng* = *geldpuut* = *geldpute* = *geldpuil* = *geldpail*, *geldpaile* = geldbeurs. – *pōng* wordt nooit van papieren zakjes gezegd, alsdan heeten zij: *puil*; *pail*; *puut*. *Dr.* *pung*, *punge*, *pongel* = zak, buidel; ook: *ponge* = gevuld zakje, de inhoud van den zak; *Friesch (Wassenb.)* *ponge* = buidel, geldbuidel; (*Wiarda*) *punge*, (*G. Japix*) *pongh*; *Geld.* *peng* = zak, en: *pongel* = bosje aren; *Zeel.* *poenk*, voor: geld, eigenlijhk = geldbeurs, *Wvl.* *ponk*, *ponke* = spaarpot, geld dat men spaart en verbergt. *Oostfr.* *pung*, *pungel*, *Neders.* *pung*, *punge*, *pungel*, *Noordfr.* *pung* = buidel, zakje; *Bremen, Westf.* *punge* = een kleine zak met koren; *AS. Deensch Zw.* *bung*, *pung*, *Midd. Lat.* *punga*, *puncha*, *pochia*,

OHD phune, *Goth.* puggs, pugg = geldbuidel, *Fransch* poche, *Eng.* pocket. Zie ook: puil, en puut.

pōngel; zie: pōng.

pōnnên; zie: pōnnîng. {p.2789}

pōnnîng, **pōnnînk** (*Old. Westerw.*) = **pōnnên** ('t *Wold*); het bindtouw 't welk dient om de schooven, alsook hooi, stroo, vlas, enz. op den wagen door middel van den hooiboom (*pōnter*, *pōnterboom*) samen te drukken en zoo bijeen te houden. *Oostfr.* punding, punning, pung. – Wellicht moet het woord tot: binden, gebracht worden door verwisseling der *b* en *p*. Vgl. achterbinde.

pōnnînk; zie: pōnnîng.

pōnteneur, in: *hij stait op zien ponteneur* = hij staat op zijn point d'honneur.

pōnter (*Ommel.*) = **pōnterboom** (*Old. Westerw.*) = bindstok, hooiboom, waarmede een voer hooi, stroo, koren, enz. wordt samengedrukt en bevestigd door touwen; zie: pōnnîng. *Dr.* wezeboom, *NHoll.* ponder, *NBrab.* ponter, *Zeel.* pogelboom, *Kil.* ponterboom, laeter; *Oostfr.* punter, punterbôm, *Holst. Eiderst. Ditmars.* punterboom, windelboom, *Saterl.* ponter, *Noordfr.* puntar. Vgl. het *OHD*. pintan = binden. Zie: teimen.

pōnterboom; zie: pōnter.

pōntergat gat beneden in het sluithek (*achterhek*) van een boerenwagen, dienende om den pōnter (zie ald.) er door te steken, waardoor deze op een ledigen wagen vervoerd kan worden.

Pontês-Piloates, in de *zegsw.*: *iemand van Pontês noa Piloates sturen* = hem van den een' naar den ander verwijzen die hetzelfde bescheid geeft, en wel omdat elk er zich af wil maken. – De herkomst is duidelijk, daar *Pontês* (Pontius) en *Piloatês* (Pilatus) dezelfde persoon is. Het *Holst.* heeft: van Pilatus naar Herodes. Zie: *Laurill.* bl. 52; *Zeeman* bl. 410.

pooks = wat klein is in zijne soort, en, van voorwerpen gezegd, zodoende onvoldoende of ongeschikt voor het gebruik; 'n *pooks van 'n jong* = een jongen die zeer klein is naar zijne jaren; ook {p.2791} *Neders.*; *da's 'n pook van 'n ding* = daarmee kan men niets uitvoeren en dan ook: wat slecht of afgebruikt is, bv. een oud of stomp mes; *Holst.* pook.

pool; **pole** (*Old.*), voor: pet, eigenlijk: pet met ruigen rand en zonder klep; *Oostfr.* pôl = mansmuts. Deze dracht zou hier door de kozakken in zwang zijn gekomen en zooveel zijn als Poolsche muts.

pool (bv.nw.) = loos, slim, berekenend. Misschien eene verkorting van: politiek.

poor; zie: poer.

pooren; zie: bōdden.

poort; eene soort van houten of ijzeren hek waardoor men de *drift* van de openbare straat afsluit. (*Winschoten*). Zie drift 3.

poort, voor: anus. Gezondheidsregel: *Hol de kop kold, de vouten warm en de poort open, Den huif je nijt noa dokter loopen*. *Oostfr.* Holt je pôrt fan agteren open, dan brûk je nêt na de dokter lopen; ook: Kop kolt, foten warm, pôrt open; dan bruk ji nêt na de dokter lopen.

poortjen; zeker notenspel.

poortjeophollen; zie: wolzakjenaien.

poortjetoom; eene soort van paardengebit. Aan den vorm ontleend.

poortland; zie: portland.

poos (*Hoogel.*) = rusttijd bij het raapzaaddorschen, als dit nl. door een vaste ploeg geschiedt. De tijd welke bestemd is om eene boterham te eten, waarbij bier wordt gedronken, heet 'n *hijle poos*; die, waarin men een borrel neemt 'n *halve poos*. Zie: poozen. (In 't *OGron.* *poos* ook = werktijd; zie o.a. de Ordonnantie op de begrafeniskosten, 1687.) Zie ook: toer.

poot, voor: hand, of handen, in de uitdrukkingen: *poot an mouten* = geregeld, flink, hard moeten werken; *op poot zoe*-{p.2793}*gen* (zuigen) = niets kunnen verdienen, gebrek moeten lijden; *mit hangende pootjes* = zeer gedwee; *zij* (of: *hij*) *kwam loater mit hangende pootjes weer bie ons, bekende schuld en beloofde beterschōp*.

poot an (klemt. op: *an*); zie: *poot*.

pootboonen; zie: *poters*.

pooterappels; zie: *poters*.

pooterdappels; zie: *poters*.

pootgoud, zie: *poters*.

pootjen = met den poot naar zich toe trachten te halen, zooals bv. de katten doen; ook van een hond die een poot wil geven zonder dat dit van hem gevraagd wordt.

pootkool; ter onderscheiding van een stuk raapzaad dat gezaaid is; *pootkool* is eene uitzondering. Meer gewoon is het dat men de ledige plekken op die wijze aanvult. Zie: *planten*.

pootschelîng (*Ommel.*) = **pootschevel** (*Old.*); eene appelsoort. Zal hetzelfde zijn als: *pootschijfling*, en dan onderscheidt men zure en zoete. *Prov. Gron. Cour.* 1889 no 217: "Voor de zure pootschijfling wordt f. 3.25 besteed."

pootschevel; zie: *pootschelîng*, en: *smeerfennen*.

pootschijfling; zie: *pootschelîng*.

pootstok (*Ommel.*); steel met kruk en van onderen met ijzer beslagen, in den vorm eens kegels, welk voorwerp hoofdzakelijk gebruikt wordt om aardappelen te poten. (*v. Dale* heeft: poothout, pootijzer, om stekken te planten.)

poozen (*Hoogel.*) = rusten bij een werk, eene pauze maken; *Oostfr.* posen = rusten, rusttijd nemen. Vgl. zich verpoozen = rusten, uitrusten. Zie: *poos*. {p.2795}

pōp = gulden. Studentenw.

pōphoalster; zie: *olle wief*, en vgl.: *kinderhoalen*.

popke; benaming van den papegaai dien men in eene kooi houdt; vooral bij 't aanspreken.

popkenathals, zegt men tegen kinderen die altijd dorst schijnen te hebben en vooral onder het eten om water vragen.

pōpkoaten = **schilderkoaten** = heer, vrouw en boer in een spel kaarten. Zie: *koat*.

pōppending = popperig, popachtig huis, enz., *hij het mie doar zoo 'n pōppending zet* = hij heeft daar een huis laten bouwen dat veel op kinderspeelgoed gelijkt.

pōppenlapkes = kleine katoenen lapjes om er poppenkleedjes van te maken.

pōr; **porre** = **pōd** = pad (dier); *Friesch* pod, *Zeel.* pud = kikvorsch; *Kil.* podde; *Oostfr.* pûr, pûr. (Bij *v. Dale* puit = kikker.) *Zegsw.*: *zōk vermoaken as 'n pōr op 'n klaikloet* = vrij wat inbeelding hebben, zeer met zich zelve ingenomen zijn. Vergelijking: *grau as 'n pōr*, van waschgoed gezegd dat niet helder is. Vgl. *har* = had; *klar* = klad, enz. Zie: *pōd*.

pōr = slecht, onbruikbaar voorwerp, inzond.: stomp mes. Zie: *pōrk*.

pōrk, **pōrks**, **pōrkes** = dwerg, achterlijk, klein schepseltje; klein, gedrongen kereltje; slecht stomp mes, ook *NHoll.*, *Oostfr.* purks. – *Westf.* purk, *Holst.* spurks = kleine jongen, dwerg, *Drib.* purre, *Deensch* purk. Vgl. *bōrk*.

pōrkes; zie: *pōrk*.

pōrks; zie: *pōrk*.

pōroet = pijpuihtaler, pijpewroeter, uitpluizer; *Oostfr.* pûrût, *Holst.* pipenpurrer, *Noordfr.* purrut. Van: uit, en porren, in den zin van: steken, stoken.

pōrre; zie: *pōr*.

pōrrelmōrrêln (*Ommel.*) = pruttelen, brommen in den baard, mopperen; tautol: {p.2797}

pōrren, voor: wroeten, woelen in den grond, bv. met eene greep of schop. Ook: iemand met den duim in de zijde stooten. *Holst.* purren = met een spits voorwerp graven, enz.

pōrrevilder, **pōddevilder** = stomp mes, letterl. paddenviller.

porsie, **possie** (portie), voor: veel, menigte, massa; *zij het 'n porsie geld, verdrijt, klijêrn, geduld*, enz.; *doar was 'n porsie volk* = er waren zeer veel mensen, (Synon. met: 'n *dijl volk*); 't *scheelt 'n hijle porsie* (= 'n *hijl stuk*) = 't *scheelt* veel; 't *weer is 'n porsie beter*; *hij 's 'n porsie veranderd*. "Wat zag ik in dei groote zoal? 'n Porsie heeren, mooi in 't zwart" – ook

zoo 'n porsie! zegt men wanneer iemand ons bij 't afscheid nemen: *gezondheid!* of: *zegen!* enz. toewenscht. *Dr.* possie = veel, *Oostfr.* porsje, posje; *Overijs.* possie = portie.

pōrstoul (*Old.*) = **pōdstoul** (*Ommel. Goor.*) = paddenstoel. Zie: *pōr 1.*

portemitniks; aardigheidshalve eene vertolking van: portemonnaie.

portierwoagen, met de verbast. *ketijrwoagen* = koets met deuren, portieren.

pōrtje (*Ommel.*) = kleine hoeveelheid, inzonderheid met betrekking tot eene geldsom; 't was *moar 'n pōrtje* = slechts een beetje, maar weinig; *hij het 'n moot pōrtje arfd* = een aardig sommetje geërfd. Zal een verkleinw. van: portie, zijn.

pōrtjen; zie: *prietjen.*

portland, poortland = Portlandcement; *beportlanden, bepoortlanden* = muurwerk met die stof bepleisteren, *besmieten.*

possie; zie: *porsie.*

postbode = brievenbesteller. (v. *Dale*: postbode = koerier.)

posten; soort van dikke planken, korte, zware delen. Zie: *ledgerboomsplanken.* (v. *Dale*: post = deurstijl.)

pōstêrn = snarren = broasken = grootspreken, zwetsen, pochen, *pōstêrn en snarren*, tautol. – *pōstern*, freq. vorm van *poesten*, met versterkte beteekenis. *Neders.* pustern = het vuur met {p.2799} den blaasbalg aanstoken. Vgl. het *Vlaamsche*: blaaskaak.

pōstern = door iets heen loopen zonder dat te ontzien; “*zei postern moar zoo deur koorn hen.*” Ook versterking van *poazen*, en tevens daarvan een freq. vorm.

postlooper; persoon die de brieven, enz. van het eene post- of bestelkantoor naar het andere bezorgt; ook = brievenbesteller; ook *NBrab.*

postpeerd; vrouwspersoon dat men allerlei soort van arbeid laat verrichten, dat men maar laat slooven en draven.

post-peerde, in: *te post en te peerde* (tautol.) = zonder verwijl, met den meesten spoed; *te post en te peerde gōng t'r op of.*

pot, in: *de pot gait te vuur*, zooveel als: er moet toch eten wezen voor een man of wat en dan wil het weinig zeggen of er een eter meer is, zulk een persoon kan men voor weinig geld den kost geven; *oet de pot van Egipte eten* = den kost hebben in een huisgezin of gasthuis, zonder er iets voor te doen of te betalen; *Oostfr.* nog *ût de pot van Aegypten eten* = niet voor zich zelven behoeven te zorgen. Vgl. *Exod.* 16.; *ien ijn potje pissen* = 't met elkander eens zijn, 't met elkander houden, meestal in ongunstige beteekenis; *zoo vol as 'n potje mit peren* = opgepropt vol, zóó vol dat alle ruimten ingenomen zijn. – (*peren* staat hier voor: pieren, wormen; *Meurs*: et es so voll wie en pöttsche met pieren). Vergelijking: *dicht as 'n pot wezen* = goed kunnen zwijgen, niets verklappen. Zie ook: *rest*, en: *pissen.*

pōt; zie: *pōtje.*

potbrōmmels (*Goor.*); groote soort van braambeziën. Zie: *brōmmels.*

potdicht, eig. = volkomen van de lucht afgesloten; fig. = kun-*{p.2801}*nen zwijgen als het graf, ook *Oostfr.* (Het *Neders.* heeft de eig. beteekenis; v. *Dale*: potdicht, bvnw. (fig.) = zeer geheim. Zie ook: *pot.*

potdoom, *Amsterd.* potdoome; zie: *goddoom.*

potdorie; zie: *goddoom.*

potdosie; zie: *goddoom.*

poten; vruchten die te groot zijn om te zaaien of om andere reden één voor één, of in gering aantal bijeen, in rijen en op gelijke afstanden in den grond zetten; *zoo poot* men de appelen, boonen, sjelotten; ook wordt het van *planten* gezegd. *Oostfr.* poten, paten; aardappelen, erwten, tuinboonen, enz. poten, enz.

potentoat (zonder meerv.), in: *hij 's 'n roare, ongemakkêlke, potentoat* = een wonderlijk, een lastig (enz.) mensch = 'n *roare* (enz.) *sinjeur.*

poters (zonder enkv.) = **pootgoud**, in geschifte *pootgoed*; vruchten, inzonderheid aardappelen en tuinboonen die bestemd zijn om des voorjaars in den grond gelegd (*gepoot*, *poot*) te worden. Zoo spreekt men van: *pooteerappels* of *pooteerdappels* en *pootboonen*, en noemt het gezamenlijk *pootgoud*; voor aarappelen ook: *poters*. “Ten einde de opbrengst te vermeerderen en de kwaliteit der stamboonen te verbeteren, is het bovendien zeer nuttig ze gedurig van grond te verwisselen, door ten minste om het ander jaar pootgoed van anderen grond te nemen”, enz. – “Om voor een volgend jaar goed pootgoed te hebben zij men er vooral op bedacht”, enz. (1869). *Neders.* paatbonen. Het *HD.* kent alleen Saatkorn, *Nederl.* zaaizaad, *Gron. zaizoad*, alsook: Saatbone, Saatfrucht, enz. wat bestemd is op het veld gezaaid te worden. (v. *Dale*: poter = plantaardappel.)

poteten = gekookte spijs, ter onderscheiding van: boterhammen; {p.2803} *kinder hebben lijver 'n boterham as poteten; dei jōng nemt bruggen mit noa school, 's oavens krigt'e poteten.* – fig.: 't is 'n roar poteten (= 'n stoethaspel) = een wonderlijk, vervelend, onverdragelijk persoon. (*Weil.*: Oulings zeide men: poteten, voor: gekookt eten, gekookte spijs, dat voorkomt in de Bijbelvert. van 1477. – En: hij is een gemeen poteten = een slechte kerel.) *Wvl.* poteten = gekookt voedsel. Poteten in plaats van boterhammen. (*De Bo*).

potgeert (klemt. op: geert) = potkijker, potkuiken, Jan hen; letterl. Geert de potkijker. *Oostfr.* potgerdtje, potgörtje, pothâkster, *HD.* Topfgucker.

pōtje; pōt = kind; zuigeling; *zij het 'n pōtje kregen* = zij is bevallen; *zij het 'n pōtje* (= 'n luk *jōng*) = zij heeft een klein kind (waarvoor zij zorgen moet); *hou is 't mit heur en 't pōtje?* = hoe varen de kraamvrouw en de kleine? *bist nog 'n pōtje*, zegt men tegen een kind, dat om eene kleinigheid schreit; *wat bis toe 'n pōtje!* als een grooter meisje op den schoot harer moeder zit; in beide gevallen zooveel als: wat gedraagt gij u nog kinderachtig! 't *potje 't gad likken* = zich een pas geboren kind door de baker laten zien of in handen geven. Alsdan is men verplicht haar een kwartje als fooi te geven. De zegswijs geeft zooveel te kennen als: in lof over het kind uitweiden. – 't *pōtje wezen* = de jongste, het Benjaminnetje zijn. Wanneer het laatste kind een meisje is, blijft het wel lang, althans onder boerenfamiliën op het Hoogeland, in zulk eene familie en onder kennissen den naam *pōt* behouden, zooveel als: *het pōtje*. *NHoll.* popje = klein kind, pasgeborene. – *pōtje* staat voor poppetje; het verkleinw. van: pop is echter: *pōpke, pōppie, pōppien*.

potjebollen; zie: *wolzaktjenaien*.

potjebulen = praten, kouten, snappen, babbelen; wordt alleen {p.2805} van meer dan één persoon gezegd, en synon. van *lullen, zij zatten doar te potjebulen*, waarin ligt opgesloten dat het gesprek lang duurde en niet veel om 't lijf had. – Ook zooveel als: ergens om toe praten zonder tot de zaak te komen.

potjebuul = **potjestreu** = **potjemeel** = **potjeklōnt** = **potjestrū** = **strū** = **ruïrom** = **laiwievekōst krab ie'n pan** = **stip in 't gat** = **stip in't koeltien** (*Stad-Gron.*) = **kiek over deur** = **blauwe bliksem**; eene gemakkelijk te bereiden meelspijs. Men strooit nl. droog meel bij kleine hoeveelheden in kokende melk tot het zoo gebonden wordt als men het verlangt. Wanneer het opgedaan is, maakt men in 't midden een kuiltje en doet daarin vet of: siroop met vet; hierin doopen (*stippen*) allen de vrachtjes die zij van den schotel nemen. – *ruïrom* (roerom) is er inzooverre van onderscheiden, dat het meel met melk of water wordt aangemengd en dan in de pan gaar gebakken. – *potjebuul* zal staan voor: potjebeuling; – *Friesch* potstro, potstrouw, en dit stro, strouw, *Gron.* streu, stru (zie boven) zooveel als struif *Oostfr.* leuwievekōst, en: rebbedi (rep u); *Neders.* potjebüel (= ons *klōnt* = *zakkouk* = podding) bestaat uit rijst of gort met rozijnen. (v. *Dale*: potjebeuling = gort met rozijnen gekookt.)

pōtjederei, voor: kramerij, het kramen. Zie: *pōtje*, en: *erei*.

potjeklōnt; zie: *potjebuul*.

potjemeel; zie: *potjebuul*.

potjen; een spel met noten of knickers, een potspel. Zie: *jen*.

potjen = potten, geld overleggen; *hij begint te potjen*. Zie: *jen*.

pōtjepassen; de zorg en verzorging van zuigelingen en zeer kleine kinderen op zich nemen, op zulk een kind *passen*, onder daglooners meestal het werk van oudere zusjes, wanneer {p.2807} de moeder uit is te werken, meestal op het land. Zulke meisjes moeten dan dikwijls de school verzuimen. “Ten slotte stelden de leden f 100 beschikbaar voor eene commissie wier taak het is, ’t schoolverzuim, met name dat, hetwelk door “t oppotjepassen” onstaat, te verminderen.”

potjespul; zie: *bijgooi*.

potjestreu; zie: *potjebuul*.

potjestrū; zie: *potjebuul*.

potkast = bewoonde kelder, eenigszins voor het huis uitstekend, dit gedeelte is van een plat dak voorzien. Men vindt ze maar steeds schaarscher, te Groningen. (v. *Dale*; pothuis (gewest.) werkplaatsje van een schoenlapper, enz.)

potkees (*Niezijl*, enz.), stof- en voorwerpsn.; soort van kaas die men, in plaats van boter, op de boterham gebruikt.

potklai, in geschrifte *potklei*; eene soort van taaie, kleverige klei. Aldus, omdat zij geschikt is om er aardewerk van te maken.

potoakster; schimpwoord voor een klein meisje dat op alles wat te bedillen heeft, een kleine bemoeial; *doe potoakster, wil toe doar ook al mit inproaten?* (Het meerv. wordt niet gebruikt). *Oostfr.* pothākster; ākster, hākster, enz. (*Gron. oakster*) fig. = nieuwsgierig, bemoeziek meisje; *Kil.* aekster, eckster, exter. *OHD.* agalastra, enz., *MHD.* agalaster, enz., waarvan het *HD.* Elster, uit: *a* (voorvoegsel) en het *OHD.* galan = zingen, galmen (waarvan: gaal, in: nachtegaal) met het achter stra, ons: ster, in naaister, voedster, enz. Zie *ten Doornk.* art. ākster.

potoetslikker, spottende benaming voor: meisje dat als tweede meid dienst doet.; zie: *tuutjeknipper*, en: *laiter*.

potrik (pottenrek); latwerk, soort van rek buiten ’s huis (bij boerderijen), waarop potten en pannen gedroogd worden. {p.2809}

pōts, poets, in: *goud in de pōts wezen* (= *goud in stoat*, of: *in stand wezen*) = in goeden staat zijn, er welgevoed uitzien, van vee gezegd. Van meubelen, enz. zooveel als: er netjes, knap uitzien, een teeken dat zij goed behandeld worden. Van *pōtsen* = poetsen, en zou dus verholl. luiden: goed in de poets zijn.

potschip; zie: *diggelschip*. Bij v. *Dale*: pottenschip, pottenschuit.

potschipper; zie: *diggelschip*. (“Oudtijds had potschipper eene geheel andere beteekenis. In 1661 wordt o.a. gesproken van schepen, *potten* of *pointen* geheeten; in 1675 van *potschipperen* en in 1677 van *potman*, *potschipperen*, *pontschipperen*. Zulk een *potman* heette ook *buitenman*, omdat hij over zee kwam, in tegenstelling van den *binnenman* die alleen de kanalen bevoer. Sedert 1784 echter was *potschipper* de algemeene naam voor elken turf- en ook vuilnisschipper. De oorsprong van dit *pot* of *point* is niet bekend: beide vormen kunnen verbasteringen zijn van *pont*, dat echter in 1661 nog niet voorkomt. – Zie: *Trip*. De reiniging der stad Groningen, bl. 240 e.v. Vgl. ook ’t *Nederl.* punter.”)

potschoonen (znw.) = het tafelgereedschap reinigen; *de maid is an’t potschoonen* = maakt (terstond na ’t eten) de potten enz. schoon; *zij wil op zōndag nijt potschoonen*; “*woar zij des middags zat te potschoonen*.”

potschuddel (*Old.*), (zooveel als: potschotel) = steenen deksel van een ijzeren pot; ook *Dr.* Zie ook: *potstulp*.

potschuren (znw.) = het schuren van de ijzeren potten, enz. *de maid is an’t potschuren*; ook *Dr.*

pōtsen = poetsen; fig.: *hij zel hōm wel pōtsen* = hij zal het wel bedisselen, dat varken wel borstelen.

potstrōnk, voor: kleine jongen die iets doen wil wat boven zijne krachten gaat, bv.: *doe potstrōnk, wat verbeelstoe die?* = gij kleine aap, wat beeldt gij u in? Ook in 't algemeen: *potstrōnken* = kleine kinderen. *Limb.* shtraank = knaap, deugniet.

potstulp (*Ommel.*) = *potschuddel*; zie ald.

pottebakkerspannen; gewone soort van geglazuurde dakpannen die te Groningen gebakken worden en om hare deugd zeer gezocht zijn.

pottenpanjer = **stijnsoudswief**; vrouw uit den omtrek van Keulen die hier aardewerk vent.

potterseldrie = peterselie. *Zegsw.:* 't is *potterseldrie van de tweede* {p.2811} *snee* = die dames zijn niet jong meer, of: reeds getrouwd. Zie ook: *snee 2*.

potterwolds = raar, wonderlijk, vreemd, leelijk, in de beperkte beteekenis van snede van kleeren, uitspraak, enz.; *dat klijd zit zoo Potterwolds; hij proat nog Potterwolds* (= *halfbeks*) = gebrekkig, onduidelijk. Ook zooveel als: koeterwaalsch. Van *Potterwolde* = Paterswolde, dorp in Drente.

potverbloume; zie: *goddoom*.

potverteren (= potverteren, en potvertering, 't laatste niet bij *v. Dale*), zooveel als: den pot, bv. van een zanggezelschap, gezamenlijk verteren, daar van een feest maken; *wie goan mōrgen ook noa de potverteren*.

potvōl; zie: *kōrfvōl*.

potzeel = ijzer waaraan een pot over het vuur hangt.

poul = peul; hauw; poel. Zie: *poel*.

pouarten; zie *poulen*.

poulen = **pouarten** = **poularften** = peulen. – *poulen*, ook meerv. van: poel. Zie ook: *poul*.

poularften; zie *poulen*.

pouzîg (*Hoogel.*) = drassig, van natten kleigrond; “'t *Land verzoop; ien 't eerste worde 't pouzîg en loater slempte 't haidal dicht want alle spuiten en dwarsgeuten stonnen vol.*”

pozetieven (zonder enkv.); *hij 's goud bie de pozetieven* = hij weet wel wat hij doet, hij is op alles goed bedacht; *hij 's goud bie zien pozetieven* = tegengestelde van: niet recht bij zijne positieve (zonder meerv.) zijn, en dus = goed bij zijne zinnen, wél bij 't hoofd.

prai = prei; ook soortnaam; *wie doun prai in de gruinarten; ik lust geern prai*, of: - *steufde prai* (gestoofde prei). {p.2813}

praïen (= praaien), voor: aanspreken, staande houden op straat enz. *Zeemanswoord. Oostfr.* praïen, preïen, *Eng.* pray = bidden, vragen, aanroepen, aanzoeken; uit het *OFransch* preier, uit het *Lat.* precari, van prex, precis = bede, verzoek.

praïlen (*Stad-Gron.*) = elkaar kruisen, van brieven. Waarschijnlijk verbast. van: praaien, in den zin van: (op reis) ontmoeten.

praïplanten; zie: *planten*.

prak, voor **proek** = pruik.

prakkezoatsie; zie: *prakkezijêrn*.

prakkezijêrn = doen, verrichten; *dat mōst mie nijt weer prakkezijern* = dat moet gij niet weer doen, dat moet gij u niet weer onderstaan; ook *Oostfr.* – Ook = denken, nadenken, aanhoudend over eene zaak denken. *Dr.* prakkezeeren; *prakkezoatsies hebben*, sterker: *vōl prakkezoatsies zitten* = er steeds op uit zijn om iets nieuws te bedenken, iets uit te vinden, en daardoor afgetrokken, in zich zelven gekeerd zijn; in 't algemeen: iemand die veel denkt; “*Zoo'k zeg, hij zit vol prakkezoatsies, Hij denkt en knooit schier dag en nacht.*” *Oostfr.* praktiseren, *Westf.* prackesêren. (*v. Dale*: praktizeeren = uitbedenken, uitvinden.)

praksel; **proeksel**, voor: mengelmoes, rommel van eene menigte dingen, alles dooreen. – Ook: wat dooreen gestampt is of door elkander gedrukt met de etensvork; ook *Oostfr.* Zie: *preuzen*, en vgl. *poazen*.

praksel, ook: **proeksel** = betrekkelijk groote hoeveelheid; *hij het 'n praksel schoapen an de mart* = hij heeft een vrij aanzienlijk getal schapen ter markt; “*Baisten har'k al zoo'n praksel zain van mien leven.*”

praksêln; zie: *preuzen*.

prakseltien (*Stad-Gron.*) = mengelmoes, en = weeke massa, {p.2815} vooral weeke modder. Verkleinw. van: *praksel 1, praksel 2.*; zie ald.

praktiek (praktijk). *Zegsw.: praktijk is bie de mens = gijn loozer goud as mensen.* Vrije vertaling van: *practica et multiplex.*

prallen = testiculi; ook *Dr. – Oostfr.* pralling, pralle, *OFriesch* pralling, prelling, *MNederd.* prallink, van: prall = gespannen, vol, bol uitstaande; *Neders.* prall = vol, dichtgestopt; *Holst.* prall = dicht, volgepropt, van ballen, zakjes blazen; *HD.* prall = sterk uitgezet, gespannen, als bv. van eene met lucht gevulde blaas.

prammen (alleen meerv.) = vrouwenborsten; *Oostfr.* prâm, pram, pramme. Vgl. het *ZNederl.* pramme = zuigen, alsook: prammen = drukken, persen, wat ook zuigelingen tegen de borst der moeder doen. *Hooft* praamen = aandringen.

pran, praan; pranne, pranje = kliekjes, overblijfselen van een middagmaal. Worden die 's avonds gegeten dan heet 't ook: *opwarmd eten.* – In de *Ommel.* *pran, praan* ook = toevoeder voor vee, bv. brood, boonen, of: gebroken, gebroeid of gemalen graan, boven het gewone rantsoen hooi en stroo. – *Lat.* prandium = middagmaal, bij *Kil.* ochtenmael. Hier bij zij vermeld dat aan de *vaste arbaiders* het overschot van het middagmaal mede naar huis gegeven wordt, *dei kriegen pran mit noa hoes.* – Zie ook: *poazen*.

pranje; zie: *pran*.

pranjedag = kliekjesdag. Zie: *pran*.

pranne; zie: *pran*.

praonzel; zie: *prōnzel*.

pree = goedkeuring, lof, eerbewijs, prijs; *hij kreeg 'n hijle pree van de krant; doar mōg hij ook wel 'n pree veur hebben.* (v. *Dale pré:* (onzijd.) = voorrecht, voorrang.)

preek, in: *da's n verkeerde preek*, ook: 'n misse preek, en: 'n minne preek = dat is niet goed berekend en loopt op schade uit, of: wij raken daardoor in ongelegenheid; *is van mōr'n gijn preek* = er wordt heden voormiddag geen godsdienstoeftening gehouden. – Van iemand, die gewoon is allerlei onzin uit te kramen, zegt men: 't is (hij is) 'n preek in 't wilde. Zie ook: *preekje*.

preek in 't wilde; zie: *preek*.

preekje, preek, prikje (*Hoogel.*) = kinderstoel, tafelstoel. Staat waarschijnlijk voor: preekstoeltje.

preekstoul = preekstoel. *Zegsw.: onze doornie is van de preekstoul ofvallen*, zooveel als: onze predikant is naar eene andere plaats beroepen. Aldus, omdat hij dat beroep van den kansel heeft afgekondigd.

preekvent (*Hoogel.*) = predikant; “*Ik zee tegen hōm da'k nijt veul mit preekventen op har*” = dat ik niet veel van predikanten hield.

prent = **print** = spoor van wild; 'k heb de prent van 'n hoas zijn (gezien).

prenten (*Hoogel.*) = nasporen van wild, de *prent* van een dier volgen. Zie: *prent*, alsook: *spoorsnei*.

presentijêrn, presentijern = aanbieden, presenteeren, bv. van een blaadje met lekkers, of van de *klōntjepot*; ook het aanbieden op eene publieke verkooping; *de bijsten worden eerst presentijrd; de peerden bin nog nijt presentijrd.*

preukêl; dun, spits voorwerp, om bv. in de pijp, in de pit der lamp of in de tanden te woelen (= *te preukêln*). *Oostfr. Neders. Holst.* prökel, prökler.

preukêln = met een *preukêl* (zie ald.) in iets woelen, bv. in de pijp om die uit te pluizen; ook met den vinger in den neus of in het oor roeren; ook *Oostfr. – Neders.* prikkêln, prökeln = met

eene naald of een houten pinnetje de worst vastmaken. ook: met de naald de tanden stoken; *Holst.* prökeln, van dingen die men steekt of prikt, bv. van worsten, om het bersten te voorkomen; *Westf.* prökeln = de tanden stoken {p.2819} (v. *Dale*: preukelen = met den pook in het vuur roeren.)

preut, preute =cunnus. Vgl. *pröt, prut*.

preuzen (*Old.*) = **praksêln, proeksêln** (*Ommel.*) = dooreen roeren en drukken van spijzen op het etensbord, bv. van aardappel en kool, *mous*, enz.; *hij proekselt 't al deur 'n kander*; ook zooveel als: hij maakt er een mengelmoes van. *Oostfr.* prösen = persen, drukken, vergruizelen. *Friesch. Zeel.* prakken = kneden, fijn maken, *NHoll.* prakke. Vgl. *praksel*.

prezendent = president, voorzitter.

prezentjêrn; zie: *presentijern*.

priel = geul in aangeslibde, niet ingedijkte gronden (*Hoogel.*) *Oostfr.* prîle = smalle, ondiepe geul op de Wadden. (v. *Lennepe* priel = nauwe doortocht.)

pries = prijs; *da's pries*, zooveel als: dat krijgt gij niet terug, dat is prijsgegeven, zonder juist de buit te worden van mens of dier; ook voor: voor goede prijs verklaren, in bezit nemen.

priesheerêlk, priezeerêlk, prieseerêlk, met de verbast. **prinsheerêlk**, voor: verheven; *wie zatten doar zoo priesheerêlk* = wij zaten daar als op eene eereplaats, zóó, als iemand wien (of:wie) prijs en eere toekomt; “*goa hier nou es prieseerelk bie mie in de hörn zitten.*” *Oostfr.* prîshêrlîk, prîshêrelk = zeer verheven, hoogheerlijk, majestieus.

prietjen, ook: **prietjêrn**, en: **pörtjen** = tot het uiterste bedingen, als is men ook van plan den gevraagden prijs te betalen toch telkens een weinig meer bieden, loven en bieden zonder verder te komen; *dat geprietje bin 'k zat. "En noa veul prietjern zus en zoo, Kreeg dou de boer veur dartig gull'n, Smids muite en kennis half kedo."* – Ook: tot vervelens toe aan iets tornen, en dan synon. met: aftroggelen; *hij mout 'r tegen prietjen*, bv. om eene som ter leen te bekomen. *Noordfr.* pritte = dingen, tot het uiterste bedingen in den handel; *Ditmars.* prieten, en: prietig, prittig = gaarne afdingend. *ZDeensch Jul.* Fünen at pride, *Hoog-Deensch* ad prutte, *Deensch* prutte = op iets bieden. *OFrank.* prettan = trekken. Zie ook: *pörtje*. {p.2821}

priezeerêlk; zie: *priesheerêlk*.

prik; zie *bōtprik*.

prikbouktje; zie: *steekbouktje*.

prikje, priktje = **prikkedil**, voor: kleine som. Koopt men iets voor een *prikje*, dan krijgt men het niet alleen goedkoop, maar dan is de som ook niet groot die men er voor betaalt. – *prikkedil* wordt meer algemeen gebruikt in den zin van: kleinigheid, kleine uitgaaf; *om zoo'n prikkedil hebben ze de grootste roezie kregen*. Zie ook: *preekje*, en vgl. v. *Dale* art. prik, en: prikje.

prikkedil = kleinigheid. *Kil.* pickedillekens = kleine gedeelten, brokjes. Zie ook: *prikje*.

prikken = futuere; hiervan: prikker = fornicator. *NHoll.* priem = steken. (v. *Dale*: prikken = steken met een puntig voorwerp.)

prikker; zie: *prikken*.

priktje; zie: *priktje*.

Pril = April. Heeft men op den eersten April iemand gefopt dan heet het: *pril!* zooveel als: eene Aprilgrap! *Prilmoand* = gedurende de maand April; ook = April.

prinsesnobels; zie: *krountjes*.

prinsheerêlk; zie: *priesheerêlk*.

prinsiebel, prinsiepel = principe, beginsel; *hij het gouie prinsiepels*.

prinsiepel zie: *prinsiebel*.

prinsies (*Stad-Gron.*) = koetanden, bij 't bikkelspel.

prinspoal voornamelijk, hoofdzakelijk, principaal; ook *Dr.* 'k heb *prinspoal* om die dei rais maakt.

prip (*Westerkw.*) = puntig voorwerp, bv. de ijzeren punt van een tol, het ijzer van eene els: *elzenprip*, (v. *Dale*, prik) enz.

print; zie: *prent*.

pro, voor: progymnasium. Woord van gymnasiasten.

proam. Om paarden beter te kunnen besturen of om er meester over te blijven, zet men ze een *proam* op den neus, d.i. een {p.2823} voorwerp, waarmede de neus dichtgeknepen wordt.

Ook fig. iemand 'n *proam op de neus zetten* = hem het zwijgen opleggen, den lust of den moed toe verder verzet benemen. Van het zoo goed als veroud. ww. pramen = drukken, prangen; praam = angst, verdrukking; *Kil.* gepraemt = geprest, gedwongen.

proam, hij schrijft: **praam**, (*van Halsema*); een instrument in de molens dat de as stil doet houden. Zie *proam 1*.

proamker; persoon, schipper die op of met eene praam vaart. ook: *proamschipper*. Zie ook: *proamschip*.

proamschip = praam, onoverdekt of gedeeltelijk overdekt vaartuig.

proamschipper; zie: *proamker*.

proat; **proot** = praat. *Zegsw.:* van *proat* komt *proat* = een gerucht is gemakkelijk op de been gebracht en verbreid, en er ligt in: hou den mond, spreek niet verder, of: ook: vertel niet aan anderen wat ik u mededeel; *proat is gijn jenever*, ook: *proat is gijn pankouk*, zooveel als: praten is goedkoop; *proat is niks, doun is 'n ding*, *Friesch*: praten is neat dwaen is in ding. *da's 'n proat as gijnt*, of: *proat as 'n pet = da's 'n proat van niks*, dat snijdt geen hout, dat is onzin; *dat proat jà niks* = dat lijkt er niet naar, dat is geen gegronde reden, daarover behoeft men eigenlijk niet te praten; *ik wil d'r gijn proat van hebben* = ik vertel het u als een geheim; *hei d'r proat van heurd?* = hebt gij er van hooren spreken? *is nijt veul proat bie* = hij (of: zij) zegt niet veel, men kan met zulke menschen moeilijk het geprek gaande houden. Zie ook: *proten*.

proater = **proatsman**; **proter**; iemand die wat bij ons zit te keuvelen, die ons en zich zich zelve zoodoende den tijd kort. Ook: eene goede kennis die eene avondvisite maakt *hij 's 'n zuite proater* = 't is een hoogst gezellig man. *Sara* {p.2825} *Burgerh.* bl. 240: 't is een zoete prater.

proatje, in: *hij 's om 'n proatje verlegen* = zijne gesprekken zijn praatjes voor de vaak, hij praat om te willen praten.

proatjemoaker = iemand die veel praat, ook van vrouwen, een babbelaar of babbelaarster. Vooral zegt men het tegen kinderen die onophoudelijk snappen; *bist 'n proatjemoaker = bist 'n teut*, of: *bist 'n teutje*. Ook zegt men het van iemand die zich groot voor wil doen en zulks door praten goed wil maken; *Neders.* praatjemaker = zwetser.

proatsman; zie: *proater*.

proatruit; veel van gezelligheid houdend; *hij 's proatruit* = hij houdt veel van praten, is liefst altijd aan het woord; synon. met: *hij's 'n zuite proater*. Zie: *proater*.

proeksel; zie: *praksel*.

proekseln zie: *preuzen*.

proel; zie: *proels*, en: *proostig*. *Laurm*: *proel* = stuursch.

proelen = pruilen.

proels = pruilend, stuursch, een gelaat waarop men kan lezen dat iemand niet goed geluimd is. Zie: *proelen*.

proelsnoet; **proelsnoete** = meisje dat pruilt, *proels* is; v. *Dale*: pruilmond. Zie: *proelen*, en *snoet*.

proem; **proeme**, verhol. **pruum** = pruim. Zie ook: *proemsnoetje*.

proemen = pruisen; *in de proemen zitten* = in, niet zeer ernstige, verlegenheid zijn, voor 't oogenblik niet te weten hoe men zich heeft te gedragen; *ik kwam d'r mit in de proemen* = – in de war; *hij het de zaak in de proemen jagt* = in de war gestuurd. Vgl.: *boonen*.

proemke = **slootje** = pruim tabak; *Dr.* proempjen; *Oostfr.* *prûmke, prûmtje*.

proemken = **slootjen** = pruimen, tabak kauwen; *Oostfr.* *prûmken, prûmtjen*. {p.2827}

proemsnoetje; zooveel als: preutsch meisje dat den mond gewoonlijk in plooiën heeft, *dei zeggen ken van proem en hollen de mond dicht*. *Weil.*: pruimmond, dat ineengesloten en gefronsd is en naar een gedroogd pruimpje zweemt. *v. Dale*: pruimenmond, kleine, nette mond; *Oostfr.* 'n *prûmmundtje maken, de mund in prûmen setten*.

proesten = niezen; *proest* de kat, dan wordt het mooi weer; *fig.*: tegen iets *proesten* = er tegen opzien, iets moeten doen wat zuur valt, bv. om eene aanzienlijke boete te moeten betalen; ook: om in storm of felle koude te moeten loopen, wat dan ook in eig. beteekenis wordt opgevat. *Zegsw.*: *snoef nō moar op en proest!* = *fig.*: kraak die noot nu maar. *Stadsfr.* pruusten; *Oostfr. Westf.* *prûsten, Keulen* pruisten; *HD.* *prusten*, luide niezen; *Zw.* *prusta, Deensch* *pruste* = niezen. (*v. Dale*: *proesten* = hard niezen.) Bijvorm van: ruischen, bruisen; (schuimen), enz. Zie ook: *oetproesten*.

promoters (alleen meerv.) = voogden van minderjarigen; *hij mout onder promoters* = hij behoort onder voogdij geplaatst te worden. (*v. Dale*: *promoter* = voornaamste verzorger eener zaak, bestuurder, bevorderaar.)

prōnken = eenigen tijd op het schavot als veroordeelde staan, vóór 18 eene der schavotstraffen. Ook zegt men het van eene pauw die zijn staart ten vollen uitspreidt. (*Weil.* te pronk staan = ter straffe; *v. Dale*: (gewest.): de kalkoen pronkt.

prōnk en stoat, tautol. voor: pronk, opschik, van vrouwen steeds met ongunstige beteekenis; *zij holt te veul van pronk en stoat* = zij kleedt zich boven haren stand en legt daaraan veel geld ten koste.

prōnkerboonen = **prōnkers**, (zoowel plant als vrucht; de eerste heeft geen enkelv.) = de groote witte tuinboon, die hier meestal de snijboon vervangt. *Dr.* *pronkersboonen*. (*v. Dale*: *pronker* {p.2829} *moppeboon*.) Zie: *v. Hall, Neerl. Plantensch.* bl. 60. – “Ook de Pronkers of pronkboonen (*Phaseolus multiflorus*) komen in den handel, hoewel in betrekkelijk geringe hoeveelheid, voor”. *H. Witte* (1871).

prōnkers; zie: *prōnkerboonen*.

prōnks = pronkziek; alleen van vrouwen gezegd. Synon. met *moudig*; dikwijls hoort men ook: *zij's nog zoo moudig en pronks*.

prōnksteert; aldus wordt, afkeurend, een meisje genoemd, dat zeer pronkziek is en daaraan alles opoffert. *Vgl.*: *prōnken b.*

prōnt = prompt, stipt, nauwkeurig; *dank joe veur de prōnte betoalēn* (betaling); *hij het alles prōnt betoald*; *hij komt altied prōnt op tied*. *Vgl.*: *prool*. In 't Brugsche Vrije pront, *Fransch* *prompt* = veerdig. (*De Bo*).

prōnzal, proanzel = troebel water. (Met den klank tusschen *ō* en *o*).

prool, voor: stipt, vast, waarop te rekenen valt; *hij is t'r prool*, hij is er altijd, (waar en wanneer zijn plicht hem roept); *hij komt prool op tied* = hij komt steeds op den bepaalden tijd; *Westf.* *prōl*. *Vgl.* 't *Fransche* *parole* = wachtwoord, parool.

proost. Toen nog twee of meer personen samen gelag maakten en brandewijn, enz. uit één glas dronken, (nog niet zoo heel lang geleden een algemeen gebruik), zei de eerste bij 't overreiken: *proost!* waarop de tweede antwoordde: *welbekoomt*, zooveel als: wel bekomme het u, en zoo ging het telkens de rij rond. Nog zegt men, elk met een glaasje in de hand, vóór men drinkt, *proost!* En: 't was doar: *proost welbekoomt!* zooveel als: in dat gezelschap ging het lustig om een drinken. Ironisch: *proost welbekoomt!* (eigenlijk eene tautol.) zooveel als: ik dank er hartelijk voor, gij moogt het om mijn part gaarne hebben (of: doen); ook: ik zou je danken! *touproosten* = toedrinken; *Oostfr.* *toprōsten* = toedrinken uit het zelfde glas. *Holst.* *proost*; 't *Lat.* *prosit*. {p.2831}

proosten, voor: drinken; *ie mouten ijs proosten!* = gij moet het glas niet laten staan, drink toch eens. *Oostfr.* *prosten* = toosten. Zie: *proost*, alsook: *gezondhaid*.

proostîg = net, flink, kregel; 'n *proostîg ventje* = een kereltje dat er aardig, levendig, net uitziet; er *proostig* uitzien; een net voorkomen hebben, van voorwerpen gezegd; “*hei was zoo proostig, hei had de bek in 'n proel*” (in plooiën). *Friesch* prôestich = fier. Zal samenhangen met: bruiën, en brieschen.

proot; (stam van: *proten*) = praten. *Oostfr.* prôt. Zie: *proat*.

prop; het bovenste stuk, de top van een paal, om welken eene *vring* (soort van schutting) draait; *de vring is oet de prop*, (zij kan dus niet draaien). Zie: *instuk*, en; *scheen*.

prop, propke; jongen, die dik genoeg maar zeer klein is naar zijne jaren; *zoo'n prop as doe, mōst al doage'n schup in 't gad hebben*, zooveel als: zoo'n jongen als gij zijt moest elken dag een schop onder zijn achterste hebben, dan zoudt gij wel groeien. *ZNederl.* prop = korte en dikke man of vrouw; *Oostfr.* prop, proppe, fig. klein, gedrongen mensch, of: kleine, dikke jongen. Oorspronkelijk = stop, prop, houten voorwerp om iets af te sluiten.

proppen, in: *op de proppen* (= *op de kloeten*) komen = vooruitgaan tot gunstige finantieele omstandigheden komen; ook: na eene ongesteldheid weder op de been komen, in beide gevallen = *de vouten weer onder 't lief kriegien*; met iets *op de proppen komen* = er mee voor den dag komen, de zaak blootleggen. Vgl.: *lappen* en bij *v. Dale*: weer op de lappen komen = herstellen.

proppend vōl = **stoppend vōl** = opgehoopt, samengepakt, eivol, van menschen gezegd; *de zoal was proppend*, of: *proppende vōl* = *stoppend*, of: *stoppende vōl*, bij *v. Dale*: stampvol, propvol; *Neders.* proppend, *Holst.* proppendig. {p.2833}

proppies = propadeutisch examen. Studentenwoord.

pröt; prut = het drabbige, het bezinksel van eene vloeistof van koffie (alsdan = koffiedik), van inkt, enz.; ook voor weeke modder (*Goor.*) (*Weil.*: prut, in Amsterdam gebruikelijk voor dikke karnemelk; ook droesem van walvischtraan.)

prötelkoare; zie *koar 2*.

prötêln = pruttelen; *Kil.* protelen, preutelen; *Oostfr. Westf.* pröteln, *Nederd.* pröteln, *MNederd.* protelen. Vgl. 't *HD.* brodeln = het geluid van zacht koken, *Nederd.* pruddeln, Zou een frequent. zijn van: *proten*; zie ald.

prötêls (*Old. Westerw.*) = **pruttêls** (*Ommel.*) = **roas, roazen** (*Westerkw.*) = **kieve** = berisping, beknorring, bestraffing. – *pruttêls, pruttels* wordt alleen in het meerv. gebruikt, *kieve* alleen in het meerv.; men zegt zoowel: 'k heb roas, als: 'k heb roazen kregen. Zie ook: *kieve*, en: *pröteln*.

proten (*Old. Westerw.*) = **proaten** (*Ommel.*) = spreken, praten; *Dr.* proten, praten, *Oostfr.* proten. “*Mien voader hijt Hans Vogelnuust, Was boer in Bennewelde; Hij har weleer oet raizen west En prootte veul van Rolde.*” – “'t Was goud dat ie der as'n beetje mit heur over pruiten.” *ien stad prouten ze d'r van dat de keunegin trouen zōl* = Groningen liep het gerucht dat de koningin zou trouwen. *Zegsw. proten* (of: *proaten*) en *braiden!* zie *braiden*. Vervoege.: *prootte*, (*het*) *proot*; *proatte*, *pruit*, *prout*, (*het*) *proat*. – De oorspronkelijke beteekenis zou zijn: alarm, gedruisch maken. Zie: *ten Doornk.* art. proten. Zie ook: *proaten*.

proter; zie: *proater*.

prötgat = zinkgat, zinkput; omdat daarin een bezinksel overblijft. Zie: *pröt*.

prötter; zie: *sproa*.

proufpreeken = eene proefpredikatie houden op een vacante plaats; *hij's hen te proufpreeken*.

prugel = slaag, ransel, inzonderheid met een stok; *v. Dale*: priegel. *Oostfr. HD.* prügel = stok om te slaan, en = slaag. – *lutje prugel* {p.2835} (= - *beuker*, - *beutel*), zooveel als: kleine jongen, jongentje; 't eerste meer schalksch. Staat voor: *prugelaar*, van: *prugêln*, als *beuker*, van: *beuken*. Vgl. *beutel*.

prugêln = slaan, kastijden, aflossen; v. *Dale*: priegelen = aflossen, kloppen; *Friesch* priegle = plagen, kastijden; *Oostfr. Nederd. HD.* prügeln = slaan, kloppen, aflossen; *Saterl.* prügelje, *Zw.* prygel, *Noorw.* pryla; *Deensch* prygl = met de zweep slaan.

pruimen (werkw.) = eten, met veel smaak eten; *hij ken goud pruimen = is een pruimer =* houdt veel van eten en doet er gewoonlijk wel wat aan. (v. *Dale*: pruimen = veel en gulzig eten; pruimer = sterke eter; pruimster = sterke eetster. – Het laatste kent het *Gron.* niet maar neemt het woord gemeensl. Ook hecht dit er geenszins de beteekenis aan van: gulzig eten, en: veelvraat of lekkerbek zijn. Toch wellicht van het Hollandsch overgenomen, met gewijzigde beteekenis.)

pruisies, in: *de boel is pruisies* = 't staat verkeerd, 't loopt tegen, wij bereiken ons doel niet, wij ondervinden te veel tegenwerking; *pruisies wezen* = ontevreden, boos, verstoord zijn. – Wellicht hebben wij hier aan den Patriottentijd te denken en niet aan het bij *Weiland* voorkomende pruis = bruisschen. Vgl. *Oostfr.* prûs = stout, stoutmoedig, koen, enz.

prummêln (*Ommel.*) = in den baard brommen; "*hij prummelt wat in zuk zuls*"; geprummel = gepruttel, gemopper. (*Bild.* brommelen, freq. van: brommen = gedurig brommen.)

prut; zie: *prôt.*

pruttelkoar, **pruttelkoare**; zie *pruttelkōnd.*

pruttelkōnd = **pruttelkoar**; **prôtelkoare** = knorrepot, brombeer. De beide laatste uitsluitend van vrouwen. Zie: *narrîg*, *prôtêln*, en: *koar 2.*

pruttelmous (= *pruttels*); zie ald.); *ik krieg van middêg pruttelmous*, schertsend zooveel als: ik zal van middag beknord {p.2837} worden omdat ik te lang ben uitgebleven, niet op tijd kom ('t Woord is echter niet algemeen.)

pruttêln; een knickerspel. Zie ook: *prôtelen.*

pruttels; zie: *prôtels.*

prutter; zie: *sproa.*

Pruzenpolder = Noorder-Christiaan-Eber-Polder, in Oost- Friesl.

prijm; **praim** = priem, breinaald.

pudde (*Stad-Gron.*) = **putte** (*Old.*) = put.

puiel; zie: *puil.*

puikpuik; zie: *puuk.*

puikvet; zie: *puuk.*

puil (*Hoogel.*) = **puiel** (*Langewold*) = **paile** (*Stad-Gron.*) = **puut** (*Old. Westerw.*) = **poile** (*Veenkol.*) = papieren of linnen zakje; *geldpuil*; *geldpaile*; *geldpoile*; *geldpuut*, *geldpute* = geldzakje, geldbeurs; *tebakspuil* (enz.) = zakje waarin de tabak bij halve of kwart kilogr. verkocht wordt; ook *Dr.*; *stoalpuil* (enz.) = linnen zakje voor monsters van granen en zaden; *mit de puil* (enz.) *reken* = geene aantekening houden van uitgaven en inkomsten; *an de puil* (enz.) *mouten* = geld moeten uitgeven, moeten opdokken. *Sprw. De ijne het de puil en de ander 't geld*, zooveel als: de eene heeft niets en de andere alles; ook: *Meurs. De ijne koft meer veur de puil as de ander veur 't geld* = sommige menschen willen ons in den waan brengen, dat zij altijd voor een beetje geld alles kunnen koopen. Eene soort van aardigheid zal zijn: *De ijne holt 't mit de puil en de ander mit 't geld, waar holstoe 't mit?* waarop het antwoord moet luiden: *mit de handen*; ook aldus in *Oldenburg*; het *Oostfr.* heeft als antwoord: *mit handen un tanden.* *Kil.* puyl, buydelzakje. – *puil*, samengetrokken uit: buidel, *HD.* Beutel, *OHD.* putil, biutil, *Boh.* *Poolsch* pytel, *Latijn* vidulus. *Friesch* {p.2839} peultsje = bundeltje, in een zak of doek. Vgl. *Luc. 22:35.*

psalms = psalmen, bij de Hervormden in gebruik; *zij het 'n kerkbouk mit psalms en gezangen; in de Kokse kerk zingen ze niks anders as psalms.*

puilen, voor: zaneken, kletsen; *zij loopen mit 'n kander te puilen.* Vgl. *kinderpuil.*

puilwōrst = gehakt vleesch met vet in een linnen zakje gestopt, ter onderscheiding van de gewone *darmwōrst*. Vergelijking: *kieken zoo swart as puilwōrst.*

pukkel; zie: *pōkkel*.

pulen = met de vingers aan iets pluizen, zacht aan iets tornen, of: met den vinger in iets woelen; *mōst'r nijt an pulen*, (bv.) niet aan de roef van de zweer pluizen; *in de neuze pulen* (*Old.*) = *ien neus pulen* (*Hoogel.*, enz.); *Oostfr.* pūlken, pulen, *Neders.* in der näse pulen. – Ook: *oetpulen* = pellen, van de schaal of dop ontdoen; *die genoaten willen nijt best pulen*, of: - *doppen* = die garnalen laten zich niet best pellen, *Noordfr.* pōln, *Deensch* at pille = doppen. – En = eventjes aanraken bij het eten, vooral van kinderen, wanneer zij het niet graag lusten; *hij puult'r wat omtou* = hij tast niet toe, eet niet door; daarentegen: *al anpulen* = wel wat langzaam maar tot steeds dooreten. – Bij *van Ankum*: *pulen* = pluizen, uitrafelen, *AS.* pulljan, *Eng.* to pull. – *v. Dale*: pulken = met den vinger in iets plukken: jongen zit zoo niet in je neus te pulken. – Men denke ook aan: pellen, en: peul; zie: *oetpulen*.

pulpitrum; zie: *punter*.

pultrōm; zie: *punter*.

pummel; zie *spitlikker*. {p.2841}

punnêlk; zooveel als: hoewel armoedig, toch zindelijk gekleed; vooral van vrouwen gezegd. *MNederl.* = puntelic = gepast; *Deensch* pynselig = sierlijk; pynt = opschik, sier.

punt-en-gad; een spel met gekookte eieren; *zel wie punt en gad?* = zullen wij kinken?

punter (*Ommel.*) = **puntrōm**, **pultrōm** (*Old. Westerw.*) = **puntrum**, in verkoopannonces ook *pulpitrum*; soort van ouderwetsch klein kabinetje. *Lat.* pulpitum, *Fransch* pupitre, eene uit planken opgeslagen verhooging van den vloer, lessenaar, tribune, tooneel. Te *Wetsinge* boeldag van: “1 puntrum, 2 klokken, tafels,” enz. – Aan den Oosterweg te Groningen te verkoopen: “jufferhout, eikenhouten pulpitrum karn”, enz. (1876). *HD.* *Deensch* Pulte, Pulpet, Pult, *Holst.* pult, *Oostfr.* pult = schrijfflessenaar.

puntje; zie *puntjes*.

puntjen = peilen, den bodem met een puntijzer onderzoeken zooals bv. de *bōnkezuikers* doen; ook heeft het op kerkhoven plaats om gewaar te worden of daar ook kisten in den grond aanwezig zijn, enz. *Dr.* bepunten = opsporen van keisteenen. Ook, fig., zooveel als: polsen, iemands gevoelen uitvorschen. ook *Dr.* Vgl. *ofpunten*.

puntjes. *Zegsw.*: *hij ken d'r puntjes*, of: 'n *puntje an zoegen* (zuigen) = hij kan er niet de geringste aanmerking op maken, dat kan hij niet verbeteren.

puntrōm; zie: *punter*.

puntrum; zie: *punter*.

pus, **pusse**; houten scheepsemmer. (*v. Dale*: puts, lederen emmer met langen steel.

put = gedeelte van een graafwerk dat door een ploeg volk wordt aangenomen. De *put* werd gerekend op $5\frac{2}{3}$ kub. meter. thans is de *put* (*Duitsch* Putschaft) geen maatstaf meer {p.2843} bij het aannemen van graafwerk, maar wordt berekend bij de kub. meter, vierk. meter of meter. De uitdrukking der polderjongens: we gaan naar de put = wij gaan naar het werk. Op 't Hoogeland spreekt men ook van *put*; daar wordt hij gerekend op 16 vt. lengte en breedte en 4 vt. diepte, dus nagenoeg = 23.4 kub. meter.

putboas = het hoofd van elken ploeg polderwerkers. Deze neemt *de put* aan en aan hem wordt het loon uitbetaald; overigens moet hij evengoed als zijne makkers werken. Gewoonlijk verdient een *putboas* niets meer dan zijn volk; wanneer hij echter op eigen houtje een stuk werk aanneemt en daartoe zoo goedkoop mogelijk hulp zoekt, kan hij iets meer verdienen; overigens deelen allen gelijkelijk. Hij is de man die het werk regelt, en bij wien de anderen veelal in den kost gaan; brood en boter moet elk voor zich aanschaffen. *Oostfr.* pütbâs = aannemer aan het hoofd eener schare van arbeiders. (*v. Dale*: putbaas, opziener van eene ploeg werklieden, dijkwerkers.)

puthoak, in: *over de puthoak trouen*, zooveel als: als gehuwd samenleven zonder getrouwd te zijn; wordt alleen van vreemden, bv. polderwerkers, landloopers, enz. gezegd; van ingezetenen heet het: *zij hokken*.

putsel; soort van ketelsteen, aanzetsel van putwater in ketels en pannen.

putsteen; zie: *putstijn*.

putstijn, in geschrifte *putsteen*; soort van steen die tot het metselen van putten gebruikt wordt, die er op gemaakt zijn om aaneen te sluiten; *kielputstijn*, in geschrifte *kielputsteen* = zulke steen welke dient om gappingen aan te vullen. “Verkoop van de afbraak van de burgt Hanckema, (13 Sept. 1877), – ongeveer 30000 groote klooster- en kleine steenen, alsmede 1000 kielputsteen.” {p.2845}

putswater (*Grijpskerk*, enz.) = putwater.

putten = pompen. (v. *Dale*: putten = water ophalen uit eenen put; pompen = de pomp doen werken, water pompen.)

putter = drinker. Zie: *doenîghaid*.

putterdistel, volgens *van Dale* in Groningen = speervederdistel, vederdistel. (In allen gevalle zegt men dan: *putterdiesel*; zie *diesel*.)

puttersnust; nest van den putter of distelvink.

putstal; de plaats voor het pomptoestel in boerenschuren, om het vee te drenken. Vgl. *koestal*, enz.

puuk = puik, in de samenstelling: *puukvet*, in geschrifte *puikvet*; 'n *puukvette kou*; *puukpuuk*, in geschrifte *puikpuik* = onovertroffen van hoedanigheid, het beste, of: de beste in zijne soort. *Neders. pickfett*.

puukpuuk; zie: *puuk*.

puukgoaren; zie: *bratten goaren*.

puukvet; zie: *puuk*.

puulje-bie-noad = knutselaar. Zie: *pulen*.

puulwark; zie: *tiepelstikken*.

puunweg; zie: *stempelweg*.

puusten; zie: *poesten*.

puut = *puil*; zie ald. *Friesch* *puide* = zak; *puidje* = zakje; *meelpuide* (= *meelpuut*) = meelpodding; *NBrab.* *puutje* = zakje. *Oostfr.* *mâlpût*, *sakkook*, en: *pût* = kleine zak, buidel. Verkleinw.: *puutje*; “*Moar och mensch, wat wor’k ontsteld! Weg was’t puutje, weg was’t geld!*” Zie ook: *pōng*.

pijas; zie *pias*.

pijjas; zie *pias*.

pijk = piek. Vgl. *piek 2*.

pijlen; zie: *pelen*.

pijpen zie onder art.: *witte darg*.

Pijt; Pait; Peit = Peet = Pieter. Zie *Peet*.

pijtromeulie; zie: *petrolie*.

pijtsnöt (Piet snot), in de vergelijking: *stoan as pijtsnöt, mit de mond vol tannen* (tanden) = verlegen, beteuterd, beschaamd staan.

pijtromeulie; zie: *petrolie*. {p.2847}

R.

raadsels. *Witje-witje zat op ’t hektje, Witje-witje brak zien nektje, Is gijn man in ’t hijle land, Dei witje-witje weer moaken kan*. Hiervoor ook: *Istje-menistje lag op de bank, Istje-menistje vōl van de bank, Is gijn*, enz. (*Antw*: ei)

’k Kwam op ’n diektje, ’k Kwam op ’n damke, Kwam mie ’n roodbōnt (of: *zwartbōnt*) *hōndje tegen; ’k Heb die ’t nō al dreimoal zegd en nog wijst nijt hou ’t hōndje hijt* (– weet gij niet hoe ’t hondje heet). (*Antw*: kwam.)

Mien mouder hat 'n doosje, In dat doosje zat 'n roosje, Dat roosje gōng van krōlderdekrōl; Kenst nijt roaden al worst ook dōl. (Antw.: walnoot.)

Op Eli goa ik, Op Eli stoa ik, Op Eli bin ik welgemoud, Dat ik mien man verlōssen mout; ook: Roar ijs, wat is dat veur goud? (Oplossing: Eene vrouw kon voor haren man, die gevangen zat, de vrijheid herkrijgen, indien zij een raadsel wist te bedenken, dat niemand kon oplossen. Dat gelukte haar: *Eli* had haar hondje geheeten, van welks huid zij pantoffels droeg.)

'k Gooi 'n dinktje rond op 't hoes en 't zel d'r lank weer ofkomen (Antw.: kluwen garen.) Ook *Oostfr. Solingen*, enz.

'k Gooi 'n dinktje wit op 't hoes en 't komt 'r rood weer of. (Antw. ei.)

'k Gooi 'n dinktje rood in de put en 't zel d'r zwart weer oetkomen. (Antw. kooltje vuur.)

Kinderen breiden zoodanige opgaven wel uit, bv.: *'k Gooi 'n dinktje allijn op 't hoes en {p.2849} 't komt 'r bie honderdoezenden weer of*, waarvan het antwoord moet zijn: een zakje met zaadkorrels, enz.

Stōn 'n juffrou in de deur, Har 'n witbont schoetje, ook: *witte schuddeldouk veur; Hou langer dat ze stōn, Hou meer dat ze vergōng.* (Antw.: brandende kaars.)

Een rond oud mannetje, Een dik vet wijf, Zij hadden drie kindertjes, En ook nog wat in 't lijf. (Antw.: ijzeren pot. Het hengsel is 't mannetje, de pot de vrouw en de pooten zijn de kindertjes.)

Doags gait 't van klapperdeklap, 's Oavens stait veur 't ber en gapt. (Antw.: muilen.)

Gait 'n dinktje rond om thoes en kikt alle piepergoatjes in. (Antw.: de zon.)

Olle grieze graue, Slept alle nachten in daue; Al het hij ook gijn vlijs of bloud, Hij dait doch alle mensen goud; ook *Oostfr.* (Antw.: roggemolen.)

Stōn 'n mantje op de diek, Zien oogtjes gōngen van kiekerdekiek, Zien hoartjes gōngen van krōlderdekrōl, Kenst nijt roaden al worst ook dōl. (Antw.: schaap)

Vijr (of: *Vair*) *olle wieven, Kenn' kander nijt (nait) kriegen, Hou harder dat ze loopen, Hou meer dat ze verkoopen* (Antw.: molen, eigenlijk: molenwieken.) Zie ook: *roar*.

r Uitlating der *r* in: *koat* (kaart); *koaten* (kaarten); *kōst* (korst); *vōt* (voort; dadelijk); *snikkevoader* (schuitenvoerder); *brijvengoader* (brievengaarder); *dōst* (dorst); *hadder* (harder); *regat* (regard); *toat* (taart); *stutjeboat* (stotterbaard) enz. Vgl. *WVL*. gest = gerst; bost = borst; ast nevens harst, enz. Zie voorts *De Bo* art. n. {p.2851}

r Inlating der *r* in: *vernienig* (venijnig, vergiftig); *verziete* (visite); en met uitstooting der *t*: *fersounêlk* of *verzounêlk* (fatsoenlijk)

r Wisseling der *r* voor *d* (*t*): *ber* (bed); *har* (had); *pōr* nevens *pōd* (pad); *klar* (klad); *dōrrel*, naast *dōddel*; *kirrêln* = kittelen; *slōddêrg* (slordig); *roar* (raad); *veurmirrîgs* (voormiddags).

r wisselt met *l*, in: *aierdool*, *baggeln*, *flambozen*, *wel* (*HD*. wer), enz.; en omgekeerd: *karmswortel*, *arkenijl* (*HD*. Erker); *arkeneerwortel* (alkanna-wortel).

raai. De scheiding tusschen twee plaatsen te Ter Apel, breed vier en diep vier voet, oude *Gron.* veenmaat, en dan heetende *ruggeraai*; raai waar de *wijk* moet inkomen, en dan heetende *wijksraai*; kruis- of *dwarsraai* voor het droogleggen der plaatsen op afstanden ter breedte van een bonk of van 8 tot 10 meter. Zie *Conditien* van verhuring van de Ter Apeler plaatsen, art. 11 (1876).

raai; **roai**; **ruï**; de lange grashalm der kleigronden, afkomstig van het Engelsche raaigras. (In de *Ommel.* *raai*, *roai* ook = pijpdoorhaler; zie: *piont*.) *Fransch* ray-grass (naar den Engelschman Ray), ook: ivraie = smeerraai, havergras, *Eng.* rye-grass = roggegras, lolium perenne; *Oostfr.* rajen, *HD*. Raigras, wilde haver; *v.* *Dale*: raai (gewest.) = veldgerst. *Sprw.* 't *Helpt zooveel as drei roai in 'n half gras* (dat baat zooveel als drie (van die) halmen op een kwartbunder) = dat helpt zooveel als niets, 't is als eene boon in den brouwketel. – *Hij* (of: *zij*) *kikt deur 't hoar as 'n mōt deur de raaien*, (of: *deur de buizen*), zegt men van iemand, wien de haren tot over de oogen neerhangen, die dus zeer onordelijk op zijn haar is. Vgl. *v.* *Dale* art. raygras. {p.2853}

raapstelen (*Stad-Gron.*); de bladeren van raapzaadplanten als groente, bv. als spinazie toebereid. (*v. Dale*: raapstelen = opgeschotene stengels van de raap, hier en daar opzettelijk gekweekt tot eene smakelijke voorjaarsgroente, die echter ook ingemaakt wordt voor den winter.)

rabbelbek = ratelaar, babbelaar, iemand die zeer schielijk en daardoor onverstaanbaar spreekt, die rabbelt. Wordt bijna uitsluitend van vrouwen gezegd, en synon. met: *babbelbek*, *kekelbek*, enz.

rabbelkoanês, rappelkoanes (*Marne*) = afgekloven romp van een' vogel, bv. van eene kip. **rabbêln**; zie: *rappêln*.

rachen (*Old. Westerw.*) (werkw. en znw.; met onvolkomen *a*) = schelden, hoonen, met woorden; *ragvat* = vrouw die veel scheldt, *Oostfr.* rachfat, *HD.* Läster-Maul. *Dr.* rachen = belasteren, *Oostfr.* = kwaadspreken, schimpen, lasteren, hoonen, ook *Oldenb.* (Het *Oostfr.* ook voor: keel, mond, gorgel, enz. wat het *Gron.* niet kent.) Zou zijn: wat door de keel voortgebracht wordt; *OHD.* kracho, racho, *MHD.* rache, *AS.* kraca, *OEng.* krake = keel; *MNederd.* rake, rak = gehemelte, enz.; *Eng.* to rage = razen, tieren, woeden; *OHD.* ruogan, *AS.* wraegan = aanklagen; *Zw.* raggen = de duivel; *ONoorsch.* raigja, *HD.* rächen = wreken, Rache = wraak. Vgl. het *Goth.* en *Hebr.* raka. – *rachen en schelden* (tautol.; ook *Friesch.*) Kinderdeun: *Rachen, rachen dait nijt zeer, Sloagen, sloagen betert weer*, waarmee zij zich troosten, die gescholden worden, en tevens om te sarren.

rachgad = kwaadspreekster, lasteraarster. Zie: *rachen*.

rad, voor: kring, om maan of zon. *Sprw*: 'n Rad om de zun Geft dik of dun = een kring om de zon geeft regen of storm. Zie ook: *roaden*, en: *jakkêrn*.

radbekt = rad van tong: ook: *Dr.* {p.2855}

radneersd; zie: *neers*.

rag, ragge = kleine *hooiopper*, waarin het nog niet geheel droge hooi wordt samengebracht, om eenigszins tegen den regen beveiligd te zijn; is het weder bestendig dan maakt men grootere hoopen, *oppers*. Vgl. 't *HD.* regen, *Oostfr.* rōgen, regen, *Gron.* reugen = zich in de hoogte heffen, uitsteken; *Deensch* raage, rog = hoop, kleine heuvel.

rag (*Ommel.*) = vinnig, nijdig persoontje; 't is 'n kwoad rag = 't is 'n rag, waarin ligt: wacht u voor hem (of: haar.) – Ook schimpwoord voor: vrouwspersonen die klein van persoon zijn. Zie ook: *orten 2*.

rag = spinrag; *zitten raggen an beun* = enkele draden spinrag hangen aan den zolder; *dun als 'n rag*, zooveel als: dun als rag, spinnenweefsel.

ragge; zie: *rag 1*.

raggen (*Fivelgoo*) = het maken van kleine *hooioppers*. Zie ook: *rachen*.

ragvat; zie: *rachen*.

raid geld; zie: *rijd geld*.

raif; zie: *rijve*.

raiger = reiger. Vergelijking: *speien as 'n raiger* = erg braken.

raike (*Stad-Gron.*, bij *Swaagm.* **reike**) = **zoiboie, zoie** (*Old.*) = **zuie, zuzoi, ziezoi** (*Ommel.*) = **zaibaaije** (*Westerw.*) = **toutalter** = schommel, bij *v. Dale* ook: schongel, schop, touter; – *zuzoi, boukeboi*, enz., begin van een deun, welke wordt opgezegd om voor ieder den duur van het schommelen te bepalen.

rails = spoorstaven. (Het volk houdt zich aan de letter evenals met *tram* en *tramwai*; met *kooks* (coaks, cokes) is het nu al in orde.)

rain = rein, in: *rain vet* = van een run = volkomen, niet schijnbaar maar inderdaad vet. Zie *Gron. Volksalm.* 1839 bl. 122.

rais = reis, in: *hij het 'n rais had* = hij heeft eene schrobbee-*{p.2857}*ring gekregen; 'k heb *hōm 'n rais geven* = hij heeft van mij eene duchtige vermaning ontvangen, 'k heb hem eens

goed de waarheid gezegd; fig.: *bin je goud van de rais thoes komen?* = zijt gij tevreden over uwe onderneming? Synon. met: *zegen, inzeggen, rappelment*, enz.

raisveerdig = reisvaardig. De vrouw des huizes zegt: *wie zellen ons raisveerdig moaken* = wij willen toebereidselen maken om naar bed te gaan; op eene visite: *zewwe ons raisveerdig*, of: *kloar moaken* = *zewwe raizen?* = zullen we ons gereed maken tot vertrek? Ook als men iets buiten 's huis heeft te verrichten.

rait = riet. Vergelijking: *deien as rait* = zeer voordeelig groeien; van menschen en dieren gezegd.

raitboord, raitboor; zoom lage grond bijlangs een stroom of kanaal, die met riet is begroeid; inzonderheid bij 't Reitdiep, maar ook bij 't Aduarderdiep werden (of: worden) zulke *raitboorden* aangetroffen. Omdat het de moeite waard was werd het rietgewas telken jare verpacht. (Vgl. *Bild.*: raboor, raboord, oudt. rietboorde, eene soort van spitsche bies uit moerassigen grond. – v. *Dale*: raboorden = lischdodden, duikelaars.)

Raitdijp (klemt. op: *dijp*) = Reitdiep, Hunze, of: Loopende diep; 't laatste omdat ze aan eb en vloed onderworpen was, tot de afdamming in 1876. (*Hoof* schrijft: Reediep.)

Raitemoakersriege, in geschrifte *Reitemakersrijge*, oorspronkelijk = rij huizen te Groningen bewoond door reitemakers, d.i. makers van rieten voorwerpen, in gebruik bij de lakenbereiding.

raitschoaf = schaaf om de kanten af te ronden; *Oostfr.* reitschafe, reidschafe = een groote, lange schaaf, om de kanten net af te werken.

raitspier = riethalm. Vgl. *piontspier*. {p.2859}

raitteugel, te *Niezijl*, enz. **reitteugel** (alleen soortnaam) = de wortelstok van het slootriet.

raizen (= reizen), voor: vertrekken; *wie zel'n moar raizen* = wij gaan vertrekken, zooveel als: de reis voortzetten, of: de terugreis aannemen. Zie ook: *raisveerdig*.

raizig = rijzig, lang en slank van gestalte. (Overigens: rijzen = *riezen*.)

rak, in de beteekenis van: een gedeelte van een kanaal, afwijkende van de hoofdrichting, kromming in eene vaart of rivier, heeft in 't meerv. *roaken*; bij 't Reitdiep zegt men: *de roaken opzailen*. Aldaar heeft men de verschillende namen: *Bolrak, Joapsrak, Langerak, Noordwesterrak, Garwerderrak, Kwinnokwart, Neigroaven, Swalf, IJzinger Schoor, Zoltkamperrak*. In 't Winschoterdiep heeft men het *Lange rak*, eveneens in het trekdiep van Aurich naar Emden. (Vgl. *Gouderak, Langerak, het Damrak*, enz.) *Zegsw.*: *dat was 'n rak ien wiend* (*Hoogel.*) = de zieke was weer ingestort. – Ook = *wak*; zie ald.

rak en roet; zie: *rap en roet*.

rakewel (*Laurm.*) = gelukkig toeval.

rakken = vuil wegmaken; kleine kinderen reinigen; ook *Oostfr. Neders.* rakken = straten van drek zuiveren; *Holst.* rakkern = drek, enz. verwijderen.

rakkerhond; zie: *rakkert*.

rakkersreeuw (*Ommel.*) = **rakkersrijve** (*Old.*), (rakkersgereedschap), voor: wrakke voorwerpen die nog dienst doen, bv. gescheurd theegoed of glaswerk, gebroken gereedschap, bv. eene hark waaraan tanden ontbreken, eene schop zonder handvat, enz. Een rakker mocht voorheen niet anders dan uit een stukkend glas of kopje drinken. {p.2861}

rakkersrijve; zie: *rakkersreeuw*.

rakkert = **rakkerhond**, als scheldwoord voor: deugniet; ook van paarden en honden; *oetoe rakkert!* of: *oetoe rakkerhond!* = wacht maar gij deugniet! *rakkertuug* geldt voor den meervoudsvorm. *Oostfr. Neders.* rakker, rakkerhund, gemeen scheldwoord; *Mecklenb. Westf.* rakker = boos, slecht mensch; *Deensch* rakker = beul. (v. *Dale*: rakker = gerechtsdienaar, beulsknecht; deugniet, inz. iemand die veel en lang op straat loopt; *Weil.* rakker = beul.) Vgl. *Kil.* racken, *Eng.* to rack = martelen, folteren, asmede: rekken, uitrekken.

rakkertuug; zie: *rakkert*.

rakum, in: *dei is van rakum!* = die is van raak! eig. en fig. Staat voor: raak 'em, raak hem.

rallemallen = **gekjoagen** = lachen, snappen, plagen, stoeien onder jongelieden van beider geslacht. – *rallemallen*, eene alliter. van: rallen = snappen, babbelen, kakelen, en: mallen = zich gek aanstellen. *Oostfr. Neders.* rallen = een groot geraas maken, schertsen, lachen, zwetsen, *Noordfr.* ralle, *Oudfr.* ralje; *Fransch* railler, *Eng.* to ral = bespotten, gekscheren. **rambok**, pleonast. voor: bok. “Er staat ter dekking: Een extra mooie rambok, zonder hoornen”. (*Ommel. Cour.*)

rammelas = ramenias, *Zeel.* rammelasse.

rammerstroep = knoop in een touw. Zal zijn: *stroep* = *struup* (zie ald.) om te remmen, tegen te houden.

rampêlzant = remplaçant, plaatsvervanger. Zie: *oa.*

ramslamp = **slampamp** = sulachtig, onbeduidend wezen. (*Wolters.*)

ramsneus, ramsneuze = gebogen neus. *Westf.* rammsnäse = gebogen neus, van paarden.

rangen (znw. en ww.); zie: *strupen.*

ranken = uitloopers, bv. van aardbeziën.

rap = lam, zonder veerkracht, van sloten en veren, van schroeven die niet vatten; ook = niet sluitend, van deksels van doosjes die door {p.2863} het vele gebruik te ruim zijn geworden; ook van noten, waarvan de beide helften gedeeltelijk zijn losgegaan, enz. Vgl. *gangboar.*

rap en roet, (ook *Dr.*) = **rak en roet** = slecht goed, ook: gemeen volk, zooveel als: Jan rap en zijn maat; *Oostfr.* rap un rût. (*Bomh.* rap (veroud.) = schurft.) Vgl. rap 2 bij *v. Dale*, en: *ruterzalf.*

rappel; zie: *spalkerei.*

rappelderei; zie: *spalkerei.*

rappelkoanes; zie: *rabbelkoanes.*

rappelkôrfke = rammelaartje, kinderspeelgoed van teenen gevlochten en van kleine steentjes voorzien, om er mee te kunnen rammelen. *ZLimb.* rebbelke. Zie: *rappeln.*

rappelment = berisping, bestraffing, ook *Oostfr.*; *Geld.* raplement. 't *Fransche* reprimande.

rappêln = **rabbeln** (*Marne*) = rammelen, klinken; *mit geld rappêln* = met geld rammelen; de pitten *rappêln* in den appel, een teeken van rijpheid; *de neut rappelt*, bij 't rollen, als de dop niet meer sluit; “*hij kekelde, dat pannen op 't hoes begunden te rabbêln*”; “*doomnie beedde dat 't rappelde*” (*Fivelgoo*) = bad lang en luid; 't *kookt dat 't rappelt*, wanneer iets sterk borlend kookt. Wij zeggen ook van zaad dat zeer droog en daardoor hard is: 't *rappelt*; wagens *rappêln* over den grintweg; *men ken 't gerappel van de boerenwoagens* op verren afstand hooren; met zwakkere beteekenis dan: ratelen. *Oostfr. Westf.* rappeln = klapperen, rammelen, gedruisch maken. Vgl. reppen; *rappeln* daarvan een frequent. met gewijzigde beteekenis.

rappeltaske; schimpwoord voor een vrouwspersoon dat onafgebroken met radde tong babbelt, *d'r moar wat heer rabbelt*, eene rabbelaarster, een rechte babbelkous. *Oostfr.* {p.2865} rappeltaske, *Holst.* rabbeltaske, *HD.* Plaudertasche, *Westf.* rappeltaske (scheldw.); *Nederd.* rawweltasche. Zie: *rappeln*, en: *rabbelbek.*

ras en tas (alliter.) Van eene oude vrouw die nog vlug ter been is, zegt men: *zij 's nog ras en tas* = zij is nog springlevend, kwik. (*v. Dale*: eene wakkere tas = eene knappe, handige vrouw.)

rasp = zeef, aardappelzeef; de ruimte tusschen de latjes wordt naar de middellijn van guldens en rijksdaalders bepaald.

raspen = ziften van aardappelen.

ratel; zie: *scharl.*

ratelaar; zie: *scharl.*

ratelen; zie: *scharl.*

ratten, in 't *Westerkw.* enz. meerv. van: rad; eveneens: *vatten* = vaten; *gatten*, mv. van: *gad*; *schippen* = schepen; *smitten* = smeden.

rau = zeer ruw, onbeschaafd. Als znw. zie: *rou*.

raue sliak (rauwe slijk) = aangeslibde grond waarop nog niets groeit.

razien; zie: *reziënen*.

rebel (klemt. op: *bel*), in: iemand op 't rebel brengen, of: *moaken* = aanleiding geven dat hij boos wordt, in verzet komt, aan 't hollen raakt. Wordt ook van dieren gezegd, bv. van koeien, die door honden gejaagd, als dol door de weide rennen. Zie: *rebels*.

rebels, rebelsk = ontevreden, boos, verwoed; *hij 's hijlental rebels*. Men zegt het vooral van vee, dat wild en woest door de weide loopt en zich niet laat vangen; ook van werkvolk dat zich tegen den werkgever verzet, het werk staakt, enz. (v. Dale: rebellig, rebelsch = oproerig, muitend.) Van 't *Fransche* rebelle = oproerig, muitziek, wederspanning. {p.2867}

rebelsk; zie: *rebels*.

rebien, rebientje = robijntje, vlasvink, een bekend zangvogeltje.

rebulie (klemt. op: *bu*) = alarm, twist, leven, ten gevolge van ontevredenheid en verzet; *wie har'n hier in 1848 'n groote rebulie in de stad; wat was dat 'n rebulie mit dei polderjongs!* Oostfr. rebulje. Basterdw. rebellie = mouterij, opstand, gewelddadig verzet; *Fransch* rebeller = muiten, opstaan; rebellion = opstand, enz.

rechts (= rechts), in: *hij krijgt van rechts en links* = men valt hem van verschillende kanten aan, ook: doet hem allerlei verwijtingen.

recht, in: *veur 't recht loaten loopen* (= in 't plait gooien = plaiten) = den weg in rechten inslaan, door den rechter laten beslissen; *veur 't recht mouten* = voor den rechter moeten verschijnen, voor de rechtbank zijn gedaagd, nl. om eenig misdrijf. Zie ook: *docht*.

rechte kant, rechte kante, van eene stof = de zijde er van die boven gedragen wordt; tegengestelde van: *de verkeerde kant*.

rechtfermijrd = Gereformeerd, Hervormd; meestal ter onderscheiding van Katholiek; *hij is Rooms maar hij het 'n rechtfermijrde vrou*.

rechthoes; rechthuus (rechthuis) = gemeentehuis, raadhuis, stadhuis. – Deze benaming is nooit algemeen geweest en maakt nu geheel plaats voor: *gemijntehoes, gemijntehuus*.

rechthuus; zie: *rechthoes*.

rechtoet = rechthuis; *zij lopt zoo rechtoet as 'n hond dei 'n heren* (haring) *in de bek het*, zooveel als: zij heeft een stijven gang. – Ook = oprecht, rond.

rechtoete (rechthuis, als znw.) = iemand die oprecht is, die ten allen tijde voor zijne meening uitkomt; *'t is 'n rechtoete* = zij (ook wel: hij) is goedronnd, windt er geene doekjes om. Zie: *rechtoet*.

rechtoppe; tegengestelde van: schuin staande, bv. van een boom {p.2869} of balk gezegd, ook van emmers. Vgl. *liekoete*, van een' weg; *kromōmme*, van een ei.

rechtveerdig hoar = sluik hoar = *hoar dat krōlt as 'n bessemstoal* (dat krult als eene bezemsteel).

rechtzoo! = dat hebt gij of: dat is goed gezegd of gedaan.

redde, in den zin van: in orde brengen, schikken, klaren, het doel bereiken; *'t red hebben* = in 't gereede gekomen zijn met iets; *hij het 't wel red* = (bv.) heeft het meisje losgekregen; de zieke *het 't red* = 't gevaar voor den zieke is geweken; *de kachel het 't red* (= *is ankommen*) = is aan 't branden gekomen; *'t mout red wor'n*, zooveel als: 't moet beredderd worden, bv.: wanneer iemand aan eene besmettelijke ziekte overleden is, moeten er personen gezocht worden die zich met het kisten en begraven willen belasten; *'t wordt altied red*, zegt men, wanneer bv. bij het afsterven van de ouders de kinderen hulpeloos achterblijven. Ook hoort men het schertsend tegen kinderen, of ook groote menschen, die niet naar vermaning of raad willen luisteren en hun gang gaan; *hest 't red?* = is 't nu in orde? hebt gij nu uwen zin? zijt gij nu tevreden? wanneer zij een voorwerp aan stukken of in 't ongereede hebben gebracht; *moeke het 't red, zij het net zoo lank schōnt en doan dat ze weer zijk wor'n is* (Hoogel.) = moeder heeft geen rust willen nemen, zij heeft zich zóó met de huishouding bemoeid, dat zij

weer ziek geworden is; *zij kōnnen 't nijt reddēn* = zij bleven in de minderheid, konden geen baas worden, bv. bij eene verkiezing. *Oostfr.* reddēn = in orde brengen, gereed maken, rangschikken, enz. Zie ook: *reien I.*

reddîng, voor: behoefte, het noodzakelijke, wat kleeding betreft; *zien reddîng hebben* = zooveel kleeren, inzonderheid onderkleeren bezitten als men noodig heeft.

redêlkhaid (redelijkheid), in: *dat dankt joe de redelkhaid!* = wat gij daar zegt is zóó waar dat het door niemand {p.2871} kan tegengesproken worden, ieder zal zulks beamen.

redenoatsie = redeneering; gesprek, mv. *redenoatsies*. Meestal met ongunstige beteekenis; *wa's dat veur 'n redenoatsie?* = wat praat gij daar toch? wat beweert gij wel? *wa's dat 'n redenoatsie!* = wat is dat een onzin! *Dr.* renaossie; *Zaansch* redenatie = redeneering in eenigszins verachtelijke beteekenis. *Wvl.* redenatie = redeneering, gesprek.

redenriek = welbespraakt, rad van tong en altijd stof tot praten hebbende, al is 't dan ook dat zoo iemand veel omhaal van woorden gebruikt. *Dr.* redenriek = praatziek.

redenijêrn, renâiern, reesnijêrn, rezenijern (redeneeren), in de *zegsw.:* *hij redenijrt as 'n swalfke* (of: *swalf*) *op 'n boonstok* (of: *op 'n törse boonstok*) = hij praat als iemand die gek is, hij kraamt niets dan onzin uit. *Dr.* reneeren = praten, keuvelen. Zie ook: *metworst.*

Redgerregt; een heerlijk recht. Te Groningen verkocht (1867): "Een zesde aandeel in het staande Redgerregt van Uitwierde, Solwerd en Biessum, met het regt om onder gemelde dorpen alleen te mogen jagen." Vgl. Register v.h. Archief v. Groningen.

redholt, in: *redholt hol'n* (houden) = een twist stillen, door gezag of macht te laten gelden de orde herstellen; ook *Oostfr.* Zou zooveel zijn als: een reddend halt! of: gereed, halt! gebieden. Vgl. *reddēn.*

redies = radijs, plant en vrucht. (Uitz. op: á = *oa.*)

redkam = **rekenkam** = haarkam, bij *Auwen* ook: roskam. *Oostfr.* rekenkam, rekenskam; *Deensch* redekam. Zie: *reddēn.*

redsoam; zegt men van iemand die zich gemakkelijk kan behelpen, niet licht de hulp van een ander inroept, het tegengestelde van: *onbehulpsaam* = onredzaam, onbeholpen, onhandig.

ree = **oetree** = **reed** = **oetvoart** = **drift** = **oetdrift** = **oprieloan**; rijweg eener boerderij, een landhuis of van eene buitenplaats naar den publieken weg. Te *Tolbert* te verkoopen (1876): "Eene net-{p.2873}te behuizing en schuur, met erf en tuin en mandeelige reed", enz. *Dr.* reeweg = dooden- of lijkenweg; *Noordfr.* ree = lijk; *Neders.* rā = lijf, lichaam, rug, ribben, lijk, en komt nog slechts in enkele zegswijzen voor. In *Landr. v. Wedde en Westerw.* heeten de doodenwegen lickwegen, ter onderscheiding van kerkwegen, (art. 141). Oorspronkelijk zullen de *reeën* de bestemming van: lijkwegen, gehad hebben, en eerst door uitbreiding van den landbouw en van het verkeer in verbinding met de openbare wegen gebracht zijn. Zie: *drift*, en vgl. *AS.* rād, *OEng.* rāde, *Eng.* road, *ONoorsch.* reidh, *OHD.* reita = het rijden, de weg, de straat, enz. en dan onv. verl. tijd van ons: rijden, *reed.*

reelooper; zware hagel, ter grootte van een groene erwt. Onze jagers gebruiken ze wel als zij ganzen willen schieten. Uit *Warfhuizen* schreef men (1876): "– en nu bleek na het schot, dat in twee behuizingen een zoogenaamde reelooper, die nota bene op de hagels waren gedaan, door de glazen vloog, waar de een in de kamer is teruggevonden".

Reemter; zie: *Reventer.*

reep = **reup** (*Old. Westerw.*) = ruif, houten traliewerk, waarin hooi, klaver of gras voor paarden, enz. gestoken wordt. *Zegsw.:* *deur de reep vourt wor'n* (door de ruif gevoederd worden) = te weinig voedsel krijgen, van menschen gezegd. *Overijs.* reupe, *Dr.* reep, *Oostfr.* rōpe, rōpse, alsook: ên dör de rōpe (of rōpse) foren; *Neders.* repe, reep, *Westf.* rōpe, *HD.* Raufe, van het *HD.* raufen, *Goth.* raupjan, *OHD.* raufan = trekken, plukken, uitrukken, verwant met: rooven, en 't *Gron.* *roppen.*

reep an; zie: *doenighaid.*

reeplat (soort- en voorwerpsn.); eene soort van latten, die o.a. voor *reepen* (ruiven) gebruikt worden. Zij hebben eene dikte van 1½ bij 1½ oude duimen (p.m. 3⅔ bij 3⅔ cM). Voorts hebben wij: {p.2875} *daklat*, welke men gebruikt voor gebouwen die met stroo of riet gedekt worden, en die bij 1 bij 1½ oude duimen (bijna 2½ bij 3⅔ cM) dik zijn; *raamlat*, voor raamwerk van vensters, enz., 2½ bij 1½ oude duimen dik (p.m. 6 en 3⅔ cM); *wraklat*; de latten die bij het zagen van de kanten der planken overblijven. (v. Dale: *panlat* als voorwerpsn. = eene lat op de kepering om pannen te dragen; *panlat* is hier 2 bij 1 oude duimen (bijna 4½ en 2½ cM) dik.

reeren = schreien, ook voor: weenen; *zij kon 't reeren nijt loaten* = zij kon hare tranen niet bedwingen; *'t pōtje reert* = de kleine schreit; *'t reeren stait hōm* (of: *heur*) *noader as 't lachen* = hij zou wel kunnen schreien, van pijn, van spijt, enz.; *snöt en kwiel reeren* = erbarmelijk schreien, huilen, van kinderen; *zij het zōk* (of: *heur*) *van harten zat reerd* = zij heeft hare tranen vrij laten vloeien om haar gemoed te verlichten. Ook = hard roepen, schreeuwen; “*Wat reer je? – Zol 'k nijt reeren man? Hier 's weer begun noch ende an, Dat ligt hier ijwig an de buning*” (*Schuitpraatjes*, 1827); *roupen en reeren*, tautol. voor: luid roepen, hard schreeuwen. *Dr.* reeren = geweldig schreeuwen. – *En* = loeien, van runderen, vooral wanneer zij in benauwdheid zijn, bv. bij een brand; *dat reeren van dei bijsten gait joe deur hart en nieren*; “*As 's mörgens zij het vei heurt reeren, Den is zij ook al oet de veeren.*” *Geld.* reeren = bulken of loeien van kalvers en koeien, en voorts fig. van menschen die wat hard schreeuwen en doorslaan. *Kil.* reeren = loeien, razen, schreeuwen; *MNederl.* reeren = brullen, loeien, *Oostfr.* reeren, rären = roepen, schreeuwen, brullen, luid schreien; *Westf.* raeren = bulken, schreien van kinderen; *Mecklenb. Ditmars.* rohren = schreien; *Nederd.* rooren = het kwaken der kikvorschen; *HD.* röhren = luid schreien, inzond. het geluid der herten; *Eng.* to roar, *AS.* rârjan. Zie {p.2877} verder *ten Doornk.* art. reeren.

reeuw (*Ommel.*) = gereedschap; ook *Dr.* – *Friesch* reau. Zie: *rijve*.

reeuwen, riwen, riwwen (*Ommel.*), onz. = gereed maken; wordt gezegd van menschen die zich kleeden, of zich ontkleeden bij het naar bed gaan; ook: zich gereed maken om te vertrekken; *wie begunnen moar te reeuwen*, zegt de huismoeder = wij maken ons gereed om naar bed te gaan. – Ook van eene koe die op 't punt staat te kalven: *hij reeuwt*, zooveel als bij de Ouden: gaat in arbeid. (De *eeu*-klank helt naar de *eu*.)

regat; *hij moet 'r regat achter moaken* (= *hij mout 'r achter heer zitten*) = er werk van maken, er niet mee talmen. 't *Fransche* regard.

regellatten = latten voor schuttingen, enz., en zooveel als: richel-latten.

regelijêrn (wederk.); *zich regelijêrn noa de klok* = zich regelen naar den tijd, op den tijd passen; *ie mouten joe doarnoa regelijêrn* = gij moet u daarnaar voegen. *Basterdw.* reguleeren (bedr.) = regelen, schikken, in orde brengen.

regen = regen, en: regenen; *de regen zit vast*; *'t wil nijt regen*. Vergelijking: *'t regent dat 't smakt*. Zie ook: *blad*.

regenachtig = **regenêrg** = dagelijks regenende; *'t is 'n regenachtêge tied*. (v. Dale: regenachtig = met regen dreigende.)

regenblad, in den deun der kinderen, vooral van meisjes, die er vermaak in vinden, na lange droogte en bij warm weder, zich nat te laten regenen, en alsdan den eentonigen deun aan te heffen: *regenblad, moak mie moar nat!*

regenboudel; zie: *boudel*.

regenêrg, regendêrg, reeg'nd'rg; zie: *regenachtig*. Gevormd als {p.2879} houterig, slaperig, enz. en het *Gron.* *zandêrg, windêrg, moddêrg*, enz.

regenkold (regenkoud); *'t is regenkold* = vochtige koude, waarop men geene vorst, maar regen verwacht. *Wvl.* regenkoud, waterkoud. Wordt gezegd van het weder als er koude regen valt, die huiveren doet, als het kil en vochtig is. Zoo ook: vrieskoud. (*De Bo*).

regenlucht; regenlōcht = lucht die naar regen staat, met regen dreigt. Vgl. donderlucht.

regenruit (in geschrifte); een uitslag bij koeien. *Landb. Kroniek* (1870): “In den winter op stal ziet men wel eens koeijen, die de zoogenaamde “regenruit” hebben. Dit verschijnsel wordt gewoonlijk bij die koeijen aangetroffen welke licht van kleur zijn. Dat deze dieren hier veel last van hebben, is gemakkelijk te begrijpen, daar zulks veel jeukte veroorzaakt.”

regenspörk (*Hoogel.*) = kuifleeuwerik.

regenspried; zie: *regensprijd*.

regensprijd = **regenspried** (*Niezijl*, enz.) (regensprei); een groote, zwarte doek, dien de vrouwen omslaan en er ook hoofd en aangezicht mede bedekken, wanneer zij een afgestorvene grafwaarts geleiden. *Oostfr.* rägenkleed = treursluier bij eene begrafenis.

regent; spottend voor een vrouwspersoon in een huisgezin, waar zij alles wil besturen, waar allen naar hare pijpen moeten dansen.

regentap = waterhoos; *Dr.* watertap, *Oostfr.* watertappe.

regenwulp = wulp, vogel tot de orde der steltloopers behorende, die in den zomer in ons land wordt aangetroffen en in N. Afrika overwintert. Prof. *Schlegel, de Dieren in Nederland*: regenwulp, kleine wulp, regenfluit, *Numenicus phaeopus*; bl. 183. *Oostfr.* regenwulp, strandvogel; *Neders.* regenwolp, waterwolp.

register, legister = liguster; *registern heeg* = ligusterheg.

rei (bvnw.) = niet zuinig, iets zwakker dan: verkwistend; wordt {p.2881} vooral van vrouwen gezegd die niet spaarzaam met geld of levensmiddelen omgaan; 't *rei wend wezen* = eene rijkelijke, ruime levenswijs gewoon zijn; *reislijf* (= *gatjepan* = *deurslag*, tegengestelde van: *kniepstuver*); eene vrouw die licht gereed is om geld uit te geven of meer te verbruiken dan noodig is; *rei en roeg leven* = een verkwistend en ruw leven leiden. *Maastr.* rijf = mild; riefe, rieve = niet zuinig; *Oostfr.* rife = mild, rijkelijk, verkwistend; *Neders.* rive, riiw = rijkelijk, overvloedig, menigvuldig; vrijgevig, verkwistend; *Holst.* rieve = vrijgevig, mild, niet spaarzaam; *MNederd.* rive, *MNederl.* rijf, nu veroud. = mild, overvloedig, *AS.* rîf, *OEng.* rîf, rîfe, rîve = veel, rijkelijk; *Eng.* rife = menigvuldig, rijkelijk, overvloedig, vervuld van, enz.; *ONoorsch IJsl.* rîfr, *Noorw.* riv = veel, rijkelijk. Zie ook: *rei 2*.

rei (bijw.) = gereed; 't *stait alles rei* = 't staat alles klaar, bv. het eten staat op tafel, het rijtuig is ingespannen, enz.; *nijt rei kennen wor'n* = talmen met kleeden, er lang werk mee hebben. *OGron.* *reede worden* = klaar worden, in 't gereede komen. Oudtijds zeide men ook: reed, rede, voor: bereid, vaardig, gereed; *MNederl.* reden = in gereedheid houden; *Oostfr.* rêde, rê, rêe, rêi, *Westf.* rai, raide = ree, gereed; *Eng.* ready, *IJsl.* radan. Vgl. *rei 1*.

rei (znw.) = maatstok der timmerlieden; *Friesch* rij, *Oostfr.* ree.

reidroad; draad waarmede men rijgt. Zie: *reien 2*.

reie; de zee Weegbree, Plantage maritima; v. *Hall, Neerl. Plantensch.* bl. 175.

reien = **oetreien** = **redden** = kammen, uitkammen van het haar. Vgl. *rei 2*.

reien = rijgen; *reinal* = rijgnaald; *reipen* = rijgpen of rijgpin; {p.2883} *inreien* = aan een draad of touwtje rijgen, bv. van tuinboonen, om die met de peul in de zon of op den zolder te laten drogen; *opreien* = los aaneen rijgen. *Dr.* reijen, *Geld.* riigen, *Oostfr.* rêen, rêjen, *Neders.* rijen, *Holst.* reen, rigen, rigeln; *Deensch* rie, *HD.* anreihen = los aan elkander naaien.

reiighaid (reiheid) = verkwisting; de vrouw klaagt over de *reiighaid* van hare meid; *zij ken nijt over zoo'n reiighaid*, als de meid veel te veel boter, koffie, turf, enz. noodig heeft.

Reimter; zie: *Reventer*.

rejoal; zie: *reool*.

reilief = **kesjet** = rijglijf, keurslijf, corset; *NHoll.* rijlif, *Neders.* rijlif.

reinal = rijgnaald; zie: *reien 2*.

reineva (*Westerw.*), ook bij v. *Dale* (gewest.) = wild wormkruid.

reipen; zie: *reien 2*.

reischounen = **remschounen** = rijglaarsjes. Zie: *remmen*.

reisel = **reiseldroaden** = draden waarmede men heeft geregen; *reisel*, ook: wat geregen, d.i. met wijde steken genaaid is.

reiseldroad, bij v. *Dale*: rijgdraad. Zie: *reisel*.

reislijf; **reislaiif** = verkwistster; *Dr.* rijslif. Zie: *deurslag*.

Reitmakersrijge; zie: *Raitemoakersriege*.

reive; zie: *rijve*.

rek, voor: tijd, tijdruimte, tijdsverloop; 't is 'n *hijle rek*, bv. wanneer kleine kinderen twee uren achtereen op de schoolbanken moeten zitten, – als men elkander in geen tien jaren heeft gezien, enz. *Oostfr.* rek = iedere belangrijke uitgebreidheid van ruimte en tijd. v. *Dale*: rek = lengte, eind wegs. Vgl. *rak*, en: *rekken*.

rek, in: *op rek goan* = hard weglopen. v. *Dale*: gaan rekken = weglopen. Zie ook: *rek 1*. {p.2885}

rekel; scheldwoord voor: deugniet, synon. met: *lummel*. *Sprw.* *Jacht men 'n hond weg, men krigt 'n rekel weer* = zendt men een ongeschikte of brutale (enz.) dienstbode weg, dan krijgt men er gewoonlijk een die nog minder is, voor in de plaats. In deze wrevelige uitdrukking ligt: de dienstboden deugen niet. Ook hoort men het op leden van den raad toepassen. *Holst.* rekel, scheldw.; *Oostfr.* rekel, räkel = lummel, vlegel; (v. *Dale*: rekel = buffelachtig mensch.) **reken** (meerv. *rekens*) = rekenen, en: rekening, nota; ook *Dr. Oostfr.* 'k heb mien reken dat 'r regen komt = mij dunkt wij krijgen regen; *hij het wat op reken* = hij verdient eene bestraffing, hij heeft het er naar gemaakt; 'k heb d'r reken op moakt = ik heb er op gerekend.

Uitdrukkingen als: *wi'k moar reken* = *wi'k moar stellen* = wil ik maar eens aannemen, veronderstellen, alsook: *moije*, of: *mouje reken* = moet gij in aanmerking nemen, zijn bij sommige menschen enkel stoplappen. *Sprw.* *Men mout leven as vrunden en reken as vijanden* = ook onder vrienden is elk verplicht zijn aandeel te betalen, vrienden moeten van elkander geene geldelijke opofferingen vergen, wat overeenkomt met: *gouje vrunden, moar 'n kander oet de buus* (of: *buutse*) *blieven*. Wordt gewoonlijk gezegd door den persoon die iets verschuldigd is, en die daardoor de vereffening, waarop hij aandringt, wil rechtvaardigen. – *Dei d'r niyt is wordt niyt rekend* (die niet aanwezig is wordt niet gerekend, d.i. niet mede geteld, krijgt zijn aandeel niet). – *Zök riek reken en arm tellen* (zich rijk rekenen en arm tellen) = zóó rekenen, dat men een voordeeligen staat bekomt, dat men met winst een koop doet, een bedrijf uitoefent, enz., maar in werkelijkheid schade lijdt, met zijne zaken achteruitgaat, enz. – *opreken* = optellen, en = opsommen (eig. en fig.); *an 't opreken goan* = aan 't optellen gaan van eene rij cijfers, ophalen van eenige feiten, enz. – Ook in de fig. be- {p.2887} teekenis van: tellen, achten, eeren; *zij bin niks in de reken*, (of: *ien reken*) = zij worden door de ingezetenen weinig geacht, zijn bij de aanzienlijken niet in tel, (ook *Oostfr.*); “*Ik was ter ook wel wat in de reken, hij vertrauwde mie alles tou*”; hij heeft hem (bv. zijn concurrent) *niks in de reken* = vreest zijne mededinging niet; 'k heb't *niks in de reken* = ik geloof er niets van, of: ik hecht er geen de minste waarde aan; het baart mij niet de minste zorg, enz. *Zegsw.*: *hij's zooveul ien reken as 'n slopschou zunder hak*. *Oostfr.* *Nederd.* reken, rāken, *HD.* rechnen = rekenen. Zie voorts *ten Doornk.* art. reken 4.

reken (*Westerw.*) = handig, gemakkelijk.

rekenderei, **rekenderij**, in: *zij hebben rekenderei mit 'n kander* = zij hebben wat met elkander te verrekenen, wederzijds zijn zij elkanders schuldenaar; *van dei rekenderei begriep ik niks* = van dat rekenen, of: van die berekening begrijp ik niets.

rekenkam; zie: *redkam*.

rekentje (= rekeningetje); rekening, als het eene kleine som bedraagt; *ie mouten 't rekentje kloar moaken*; 'k zel joe 't *rekentje* betoalen.

rekken, in: *op 'n rekken goan* = *op de rek* = *op rek goan* = snel weglopen, het hazepad kiezen. *NBrab.* rekken = snel lopen; *Neders.* zich raken = zich spoeden; *Hamb.* rak di = haast

u; *Zw.* raka = rennen, lopen. Van een *OHD.* reichjan = zich voortbewegen in de ruimte, zich uitbreiden, uitstrekken, en verwant met: reiken, rekken, rijk, rak, enz.

rekken = reiken; *ik ken zoo wiedz nijt rekken*, of: *ik ken nijt an tou rekken* = ik kan dat voorwerp niet met de hand bereiken. Vgl. *ofrekken*, alsook: eind, en: end; eikel en: *ekkel*, enz.

rekken – trekken. De vrouwen zeggen: *'t zit mie nijt noa 't zin, 't rekt en trekt zoo*, zooveel als: hier rekt het uit en daar krimpt het samen. (Alliter.)

rekker = elastieke band, (lint, koord, enz.); mv. *rekkers*. Dus een {p.2889} voorwerp met: rek = veerkracht. *Wvl.* rekker = eene schroode van rekbaar stoffe, dienende tot kouseband, tot gordel, enz. (*De Bo*).

rekkêrg; zie: *reks*.

rekōnter = berisping, bestraffing; *ik kreeg doar 'n gouie rekōnter; zōkke* (of: *zukke*) *rekōnters bin nijt hijl angenoam*. 't *Fransche* rencontre, in de beteekenis van: onaangename ontmoeting.

rekop; zie: *bitter zoethout*.

reks (reksch) = **rekkêrg**; wat te veel geneigdheid heeft tot rekken, te rekbaar is, door verlies van de noodige veerkracht, bv. van lint, enz. gezegd; *Oostfr.* reksk. – Ook = *wins, wiens* (*windsch*); zie ald.

rementen = leven maken, op ruwe en luidruchtige wijze stoeien, ravotten; *Oostfr.* rementen, ramenten, *Neders. Holst.* ramenten = gedruisch, alarm, rumoer maken.

Remke; vrouwennaam. Zie ook: *roode remke*.

remmen = sterk rijgen, met eene koord, een lederen riem, enz.; *zij remt heur veul te slim* = haalt haar keurslijf veel te nauw toe; *remschounen* = *reischounen* (beide zonder enkv.), zooveel als: rijglaarsjes; *Oostfr.* remmen = sterk samensnoeren. Van: riem, *Oostfr.* rêm, *Neders.* reem, *MNederd.* reme, remen, *Noordfr.* riam. *OSaks.* riomo, rësmo, *AS.* reóma, *ONoorsch* raema, reim, *Noorw.* reim, *Deensch.* *Zw.* rem, *OHD.* riumo, riumo, riemo, *MHD.* rieme, *Gron.* rijm.

remmen (*Fivelgoo*); het land *in remmen zetten* = het land in smalle strooken, *akkertjes*, ploegen, inzonderheid voor de aardappelenteelt. Vgl. *rim*.

remourpil (rumoerpil; zonder mv.). Van personen die wijn of sterken drank hebben gedronken en dan druk beginnen te praten en te lachen, (*ruirîg*, of: *ruir* worden), zegt men, dat zij *'n remourpil had hebben*; wil de tong niet los, het {p.2891} gezelschap niet levendig worden, dan behoort er eerst *'n remourpil* te worden ingenomen.

rempel = schielijk, onverwacht, plotseling, alleen als bijw.; 't kwam rempel op, van een onweder. *Laurm.:* **rempten, rimpen** = schielijk. *Dr.* raemp, remp, rempen = driftig, levendig; rempen, ook = plotseling, schielijk, dadelijk; *Friesch* rimpen = haastig, onbesuisd, onbedacht, driftig; *Oudfr.* rimpen = haastig, overhaastend.

rempten; zie: *rempel*.

remschounen = rijglaarsjes; zie: *remmen*.

renaiêrn; zie: *redenijêrn*.

rens (bvnw.) = zacht zuur, van dranken gezegd. Vgl. *tamper*. (*v. Dale:* rijnsch, rensch, rinsch = zuurachtig, een weinig scherp.)

Renske; zie: *schuddeldouk*.

rentenijrshoes (renteniershuis); *da's 'n mooi rentenijrshoes* (of: *rentenijrshuus*) = dat huis is juist geschikt voor een rentenier.

reoyal, rejoal = onbekrompen, mild; rond, eerlijk; *'t is 'n reoale keral* = het tegengestelde van: *krinsêlg*, karig, kleingeestig, bekrompen; *hij zegt reoyal woar 't hōm op stait* = hij zegt ronduit hoe hij er over denkt. – Ook in de beteekenis van: geheel, volkomen; *hij 's reoyal mit de jōng* (*de zoak*, enz.) *verlegen*; *hij het 't reoyal verspeuld*, (*verloren, verdijnd*, enz.); *zij bin reoyal verhongerd* = zijn van honger omgekomen. – Nog voor: driest, stout, onbeschaamd; *hij zegt moar reoyal dat 'e nijt betoalen wil*, (= *dat hij hōm wel 'n loer draien zel*, enz.). *NBrab.* riaol =

ruim; *Oostfr.* rejâl = vrijgevig, mild. Het basterdw. royaal = koninklijk, vorstelijk; fig. = onbekrompen, mild.

repalje = het gemeene volk, het gepeupel. *Kil.* raepalie, *Oostfr.* rappalje, rappaljepak, *MNederd.* rapalie. (v. *Dale:* rapalje = rapaille = gemeen volk, gepeupel. – *Ten Doornk.* wijst op {p.2893} het *OEng.* rascaille, *Eng.* rascal, *Fransch* racaille, raspaille, *ZBrab.* raspalie (janhagel, gespuis, boevenpak); *WVlaamsch* respeel, raspeel, *Kil.* respeel (= schurk, schelm, bedrieger, dief, boef, enz.). – Zouden wij hier niet liever denken aan: *rap*, in: Jan Rap en zijn maat; aan 't *Gron.* rap en roet, zooveel als het *Oostfr.* rap 2 (bij *ten Doornk.*) = samenraapsel, uitschot der bevolking, dus van: rapen, met het *Fransche* achtervoegsel *aille*, bv. valetaille, Boulangeaille (Boulangeroedel, of zoo iets), enz.?

repel, in de *zagsw.*: iemand *over de repel hoalen* (= *over de kam hoalen* = *de moan overhoalen*) = duchtig de les lezen, scherp berispen, hekelen. – *veur mal repel* (ook: *mal revel*) *speulen* = allerlei zotte dingen doen of zeggen waarom het gezelschap lacht, en zich daardoor bespottelijk maken.

repêln; zie: *repen*.

repen = **repêln** (freq.) = klimmen, klauteren, ravotten, worstelen en andere bedrijven van kinderen waarbij de kleeren veel te lijden hebben en waardoor zij ze *ofrepen*, (of: *ofrepêln*), of ook aan andere dingen schade doen; “*zai repeln de onderwâle hailendal in*”, (*Old.*) *Dr.* repen = klauteren, klimmen; *Neders.* repen, repeln, reppen; *Ditmars.* repeln = plukken, rijten scheuren; *Hannover:* de bulle repet, (= 't *Gron.*: *op repen*, *op omrepen*). *Oostfr.* râpeln = rukken, rijten; onrustig heen en weer schikken; het vlas door den repel halen (*Gron.* riepêln). *ZNederl.* afrepen = met de vingers afstroopen, afristen. Vgl. reppen, *Gron.* roppen, en *ten Doornk.* artt. rōpen, en: roppen.

repperoatsie = reparatie, herstelling; *is 'n hijl bult repperoatsie an dat hoes; da's 'n hijle repperoatsie* = belangrijke vertimmering. Ook: wat te herstellen valt; *deur dei stōrm* {p.2895} *hewwe 'n bult repperoatie an 't dak kregen*.

rest. Bij 't bluffen zooveel als: tweemaal het bedrag van den pot. Zegt men: *pot!* of: *potje!* dan beteekent dit: ik waag zooveel als er in den pot staat, (of zooveel als men overeen gekomen is, dat men als *pot* zal rekenen); *rest roupen* = de pot plus het overige (bv. dubbele pot), of de rest, het hoogste wat er te announceeren valt. – De uitdrukking: *wieder veur de rest* = wat al het overige betreft; *wieder veur de rest ken mie 't nijt schelen, heb 'k d'r gijn belang bie*, enz.

reu; gesneden hond of konijn. *HD.* Rüd, Rütte, Rette, bij de jagers: mannetjes van honden, vossen en wolven; *Oostfr.* rō, rōe, groote hond; ook als scheldw.; *Nederd.* rōde, rōe, rûe, rodde, *MNederd.* rode, rodde; *Kil.* rode, reude (mannetjeshond); *AS.* hrydhda, *OEng.* hruththe, *OHD.* rudo, *MHD.* rude, rüde, rüd = bulhond. (v. *Dale:* reu = mannetje van den hond, rekel.)

reuden = **ruden** = rooien, van aardappelen, enz. Zie: *ruden*.

reugen (wederk.) = roeren, bewegen, reppen; *zich nijt kennen reugen* = geene ruimte hebben om het lichaam te bewegen, of ook: daarin door eene ongesteldheid verhinderd worden; *zich nijt maggen reugen* = zich uit traagheid niet mogen reppen, niet willen werken; *verreugen* = verroeren. *Oostfr.* rōgen, regen = bewegen, in beweging brengen; *hê kan sük nich reppen of rōgen; hê is so lei, hê mag sük nich rōgen; Hamb.* reugen, *Oldenb.* rōgen = bewegen; *Holst.* rōgen = aanroeren; *kruutje rōg mi nig* = kruidje-roer-mij-niet; *HD.* regen = in beweging brengen. *MNederd.* regen, *MHD.* rēgen = zich bewegen, roeren, in de hoogte heffen, stijf staan.

reujen; zie: *ruden*. {p.2897}

reukêln = met de tang in het vuur of met de pook in de kachel roeren; fig. *zōk d'r deur reukêln* = zich er door klaren, er zich uitredden. *WVl.* rokelen; in den heerd, in 't vuur, in de asschen rokelen = er in roeren met de pook, de tang, enz. om den gloed, die er in is, bloot te

leggen. *Kil.* rokelen, raekelen het vuur. (*De Bo*). *Oostfr.* rökeln = in iets roeren. (v. *Dale*: rokelen (gewest.) = met het rakelijzer in het vuur roeren.)

reup; zie: *reep*.

reut (*Ommel.*), voor: poos, tijdlang; *wie hebben in 'n reut gijn regen had* = het heeft sedert geruimen tijd niet geregend; *bie reuten* = met tusschenpoozen; *'t weer is bie reuten*, zooveel als: het weder is onbestendig, nu droog, dan regenachtig; *reutje* = korte tijd, een poosje. *Friesch* rite = poos, tijd. *Oostfr.* röt = iets wat zich snel beweegt en een korten duur heeft; ook: een korte tijd, een oogenblik, en: eene plotseling voorbijgaande regenbui, eene windvlaag, enz.; 't was man so'n röt, do was 't förbi, alsook: 't dūrde man so'n röt, do was 't ût; malle rōten = dwaze invallen, nukken. *Ten Doornk.* brengt het tot: riten, rīten = verscheuren, snel van elkander scheiden, enz. Zie ald. art. röt. Vgl. *rōffel*, en: *rukje*.

reutêl, in: iets *op de reutêl koopen* = borgen. Zal zooveel zijn als: met een mooi praatje iets los krijgen.

reutêlbōksen; zie: *reutêln*.

reutêldêr; zie: *reutêln*.

reutêlg; zie: *reutêln*.

reutêlkoare; zie: *reutêln*.

reutêlkoors; zie: *reutêln*.

reutêln = er wat heen babbelen, onzinnig praten. Vergelijking: *reutêln as 'n old rijpvat*; – Ook = onverstaanbaar spreken. – *de reutelkoors hebben* = zonder ophouden snappen, babbelen, *revêln*, praten dat het anderen verveelt; *reutelder* = *reutelkoare* (van vrouwen en kinderen), = *reutelbōksen* (van mannen), en synon. met *revelkoare* en *revelscheet*. Hiervan: *gereutêl*, en: *reutêlg* {p.2899} worden = door den invloed van sterken drank of door slaperigheid een onbeduidende, vervelende praat hebben. *Oostfr.* rōteln, *Neders.* rotteln, rotlen, räteln = den mond als een klapperman bewegen. Vgl. *dwelmen*, en: revelen, reutelen bij v. *Dale*.

revêlkoare; zie: *reutêln*.

revelscheet; zie: *reutêln*.

revelkoel (revelkuil) = kleine draaikolk op de Wadden.

reven Kees, of: **reven Keeze**; zie: *rieven*.

revensie = rekenschap, alleen in: *revensie hoalen* = voldoening eischen. 't *Fransche* revanche = vergelding; wraak.

reventer (in geschrifte) = **reemter**, **reimter**; zeker vertrek in het gewezen kloostergebouw in het Roode-Weeshuis-straatje. – In sommige godshuizen en in de kloosters der Baronie van Breda en nabuurschap wordt de gemeene spijszaal *reefter* genoemd. *Kil.* refeter; in oude stukken ook: refenter, en: reventer; remter heet ook de groote zaal in 't beroemde slot Mariënborg, te Mariënborg, in Pruisen. *Neders.* remter, rebender, *Holst.* reventeer. *Wvl.* rifter, refeter. Eetzaal in eene gemeente. *Fransch* refectoire. (*De Bo*). Eigenlijk: refectorium = eetzaal in kloosters, enz.

revoazie = voorbereidselen tot vertrek; “*kom, 't wordt tied, wie mouten revoazie moaken om vōt te gaan.*” Staat eigenlijk voor: reeuwage, van: *reeuwen*; zie ald.

rewien, **têrwien** (klemt. op: *wien*); iets *in 't rewien brengen* = in de war sturen, in 't ongeluk storten, verwoesting aanbrengen; *de boudel is in 't rewien* = de boel is geheel in de war, ligt overhoop, is aan stukken, enz.; *hij het zien hijle hoesholn in 't rewien brocht deur zien zoepen* = hij heeft zijne vrouw en kinderen ongelukkig gemaakt, zijn huisgezin tot den bedelstaf gebracht, enz. Dus, fig. = in eene ruïne veranderd; *rewien* = ruïne. *Friesch* trewyn = verwarring.

rezekijêrn, **reziekijêrn**, **riskijêrn** = wagen, op het spel zetten, risqueeren, 't *Fransche* risquer. *Amsterd.* rieskeeren. {p.2901}

rezeluut = vast besloten, niet weifelend, en heeft betrekking op het karakter; 't is 'n rezelute kerel = 't is een man die spoedig een besluit neemt, die zich nooit besluiteloos gedraagt, iemand die weet wat hij wil. *Dr.* risseluut. – resoluut = vastberaden.

rezelviĵêrn = besluiten tot de uitvoering van iets. *NBrab.* risseleveeren. *Dr.* reselveeren = overleggen. – resolveeren = besluiten, enz.

rezenoabel = rond, flink, fiksch, zóó als 't behoort; 'n rezenoabel kerel = iemand die zóó handelt als men van een fiksch man verwacht, die achting verdient. 't *Fransche* raisonnable = verstandig, billijk, redelijk, behoorlijk.

rezenijêrn; zie: *redenijêrn*. Vgl. 't *Fransche* raisonner.

reziekijêrn; zie: *reziekijern*.

reziene, **raziene** = rozijnen. *Zegsw.:* men ken hōm mit 'n rezien hals oetsnieden = hij is een groote sul. *Kil.* rasiĵn, rosijĵn, (*Lat.* racemus, *Germ.* rosain, *Gal.* raisin, *Ital.* racemo, *Hisp.* razimo, *Ang.* rosijĵn, raisin.)

rib; deel van een *dorschblok*, vierkant balkje, zooals er verscheidene uit één punt over de *kleine* naar de *groote kraag* opwaarts loopen en dienen om het onder het werktuig gelegde graan door drukking van het stroo af te scheiden.

ribbel, zooveel als rugje, ribbe, van eene geribde stof.

ribbeling; zie: *gruine ribbeling*.

ribben, in: *ze'k tie ijs wat op de ribben geven?* gewone taal der schoolknapen, voor: wilt gij een pak slaag van mij hebben? (*v. Dale:* iemand op de ribben komen = hem hard slaan); *hij krijgt nijt genōg in de ribben* = hij krijgt geen voedsel genoeg, die voeding is niet voldoende.

ribbert, meestal: **moager ribbert**, weinig minder dan schimpwoord, voor een persoon die zeer mager is. *Dr.* rippert = ge-{p.2903}raamte, rif. Vgl. *bōnkêrg*.

ribbeschier; zie: *ribschier*.

ribbesmeer, voor: pak slaag. In den tijd (vóór 1837) toen de leerlingen hunne schoolbehoeften van den onderwijzer moesten koopen, schreef menige knaap op het eerste blad van zijn boek: --- *zijn boek; Die het vindt die geeft hem 't weer, Voor een appel of een peer, Anders krijgt hij ribbesmeer.* *Oostfr.* ribbensmêr. Zie ook *v. Dale* o.h.w.

ribbezakken; zie: *ribzakken*.

ribholt (ribhout) = alle gezaagd hout wat onder den naam: balk, of: balkje kan begrepen worden.

ribkes (ribbetjes); zie: *ripkes*.

ribs (znw.); eene geribde katoenen of wollen stof.

ribschier, **ribbeschier**; zegt men van hoornvee en paarden die niet meer vleesch dragen dan dat de ribben eenigszins bedekt zijn, dus: eerder mager dan vet; *moar even ribschier wezen* = bij mager af. *Dr.* ribbeschier, zegt men van paarden waarvan men de ribben niet kan tellen, zonder dat zij evenwel vet zijn. Vgl. *voazel*.

ribzakken, **ribbezakken** (*Hoogel.*) = gekscheren, den gek aansteken, schertsen, boerten, jokken; *Overijs.* rabbezakken. (*v. Dale:* ribbezakken = plagen, kwellen.) Zie: *scheervogêln*.

richte; **richt**; een weg die *in de richte lopt* = de kortste weg, het naaste pad; *oet de richte loopen* = een omweg maken; ook *Dr. Oostfr. Neders. Westf. OHD.* richte = in rechte richting. Staat voor: richting, en zooveel als: in de richting van de plaats waarheen men zich begeeft. *Overijs.:* in de rigt = op den weg (naar, enz.).

richtelbijr (*Westerw.*); feestje bij het *richten* van een gebouw. Zie: *richten*, en: *bier*. {p.2905}

richten; de gebinten van gebouwen, als: huizen, schuren, molens, enz. oprichten en voorloopig voldoende bevestigen. Na afloop wordt een meiboom (loovertak) op het midden van den nok geplaatst, met een dwarshout, waaraan eene wijnflesch en eene ham (van hout) worden gehangen. Vroeger vooral maakte men van dien dag een feestje, dat met een' maaltijd besloten werd. "We zien hier in onze streken al heel vaak een ham en flesch, versierd met een groenen tak of vlaggen, uitsteken boven huizen die in aanbouw zijn. Dat is een oud gebruik,

het symbool van de oudbataafsche eet- en drinklust, bij gelegenheid dat eenig gebouw “gericht” wordt.” (*Winschoten*, 1877). *Dr.* richten = het oprichten der hoofdstijlen van een gebouw, waartoe de geheele *boer*, (gezamenlijke bevolking van een dorp of van eene buurtschap), te hulp wordt geroepen. Te Nieuw-Schoonebeek werd (1848) de predikant verzocht ook daar te verschijnen en ’s hemels zegen op het te verrichten werk af te smeeken. Soms kan er geen balk gelegd, geen gebinte gelascht, of dit moet door een toepasselijk gebed voorafgegaan worden. (*Dr. Mos*. 2 St. bl. 73) *Oostfr. Neders.* richten = een timmerwerk daar, waar het staan zal, in elkander zetten en oprichten.

richtens = richtingen; ook *Dr.*

richters; soort van posten, in den houthandel. Zie o.a. *Gron. Cour.* 1876, n° 199. – Ook voor eenige aardappelsorten; zie: *elfringen*.

rid, rit; opening in eene haag of andere afsluiting, die geheimen doorgang voor menschen of alleen voor dieren verleent. *Friesch* rid, rit = loop, bv. mollenrid, ook *NBrab.* – *Oostfr.* rit = doorgang, opening om er door te rijden, bv. door een’ dijk, door eene heg, enz. – Ook = doorvaart, passage; {p.2907} *hier is veul rid* = hier passeeren dagelijks vele rijtuigen; *is veul rid op de weg* = er zijn vele rijtuigen op den weg; *Friesch* rid = veel geloop, drukte. – En: *rid*, of: *rit hebben* = haast hebben, gehaast zijn; *hou hest weer zoo’n rid, blief nog moar wat zitten*. Zie ook: *voart*.

riddel, in: *op de riddel*, ook: *op gest, an kladder, an de kletter, op spōrk, op scheut, op stōmmels, an de jacht, op de hōbbel* wezen, Synon. uitdrukkingen van de eig. beteekenis: op hol zijn, en zoo fig. = uithuizig, op den verkeerden weg, veel bij de straat zijn en het manvolk nalooen. Ook = in de wolken, zeer ingenomen zijn met iets en daardoor min of meer uit zijn gewone doen. *Oostfr.* up de rid wāsen = in ’t wilde, op hol zijn.

ridder, in: *ridder sloagen wezen* = tot zwijgen gebracht, beteuterd, verbluft, en dientengevolge machteloos en tot werkeloosheid gedoemd. Ook: wanneer men door onvoorziene omstandigheden belet wordt voort te varen, een werk moet staken of geheel opgeven, bv. door het breken eener schaats, van een rijtuig, enz. de reis niet kunnen voortzetten.

riddersblad, ridderblad; de stompachtige zuring, *Rumex obtusifolius*; v. *Hall Neerl. Plantensch.* bl. 185.

ridderblad; zie: *riddersblad*.

ridt – voart; iets koopen *zooas ’t ridt en voart* = zooals het is, in zijn tegenwoordigen toestand, “met goed en kwaad, zooals het (land) zich bevindt in zijne einden en zwetten, met lusten en lasten, servituten en zwaarigheden.”

rieden (rijden) = afgewezen worden, niet slagen op een examen. Studentenw.; *hij is reden op de anatomie* = de professor het hōm rieden loaten op de anatomie = in dat vak heeft hij onvoldoende antwoorden gegeven. Volgens *IJpeij*: rijden, {p.2909} oudt. = trillen, beven; *Friesch* rijdelen = trillen, beven van koude.

rieder; zie: *diktun*.

rief; zie: *rievē 1, rievē 2*.

riefken; een notenspel.

rieg; zie: *rievē*.

rievē; rieg = rij; ’n *rievē hoezen, boomen, toavels, stoulen*, enz.; *zij stoan in de rievē* = in de rij, en: op eene rij; *op de rievē weg* = de een bij den ander; *zij bin op de rievē weg zijk* (= *mantje bie kerel*), zooveel als: in bijna alle huisgezinnen heeft men één of meer zieken; ’n *man mit in de rievē wezen*, zegt men, als kinderen in het gezelschap van groote menschen ook eene plaats op een’ stoel wordt gegund, en zoo ook: *boer mit op de rievē wezen*, eveneens schertsend voor: al is hij maar klein boer, hij doet toch ook mee, hij is mee in het gelid, hij kan toch zeggen dat hij boerderij en dus aanspraak op den titel van boer heeft; *boonen-bie-rievē* = veldboonen op rijen gezaaid. Op het *Hoogeland* hebben kinderen bij een spel den

deun: *Lange, lange riege, Twintîg is 'n stiege, Dartîg is 'n lange loop, Firtîg (veertig) is 'n golden knoop*, waarvoor in *Drente*: – dartig is 'n rozenkrans, veertig is 'n ommeegang, en in *Overijs*. – veertig is een juffersdans. – In de stad Groningen heeft men de *Raitemoakersriege*, in geschrifte: *Reitmakersrijge*, een gedeelte van het voormalige *Zuiderdiep*, bij de *Zuiderhelling*. – *Geld.* in de riege = op de rij; *Friesch* op 'e riege wei = algemeen; *NBrab.* reig = rij. *Bild.* riegen = reeksen, van koren gezegd. *Kil.* rije, rijghe; 1 *Kon.* 7:4; *Exod.* 28:17; *Ezra* 6:4 rijge = rij, reeks; *Oostfr.* bi de rige weg = zonder uitzondering; *Neders. Westf.* rige = rij, ook voor: straat = eene rij huizen; *Ditmars.* reeg = rij. *Midd.-Lat.* ruga, waarvan het *Fransche* rue. – Voor: rij, heeft het *Nederl.* ook: regel; {p.2911} zie v. *Dale* artt. rooien, en: zwad. Zie ook: *riegen*.

riegen, als werkw. alleen in: *riegt joe!* = gaat in de rij staan, zooveel als 't commando: richt u! en wordt schertsend tegen menschen gezegd; ook tegen schapen in de weide, waarvoor in de *Ommel. de schoapjong* of *schoapvent*, in 't algemeen: *de schoapmelker* zegt: *hok op rieg!* *Oostfr.*: rîgt jo, sâ' de mester, do harr' hê man ên kind in de schôl; *Rheine*: Rieget ju, saag de buer, då hadde he men en piärd in den stall, enz.

riegheide; in *Drente* en *Groningen*, de Struik-Heide of gewone Heide, *Erica vulgaris*; v. *Hall Neerl. Plantensch.* bl. 142.

riegtjen; zie: *dikdunnen*.

riek (= rijk), voor: huis; 't *riek allèn hebben* = alleen te huis zijn

riekêlk (alleen als bijw.) = rijkelijk, en: ruim; 'k *heb wat riekêlk eten* = 'k heb wat veel gegeten, meer dan gewoonlijk, en dat gevoel ik aan mijne maag. 'k *heb riekêlk genōg* = 'k heb meer dan genoeg, 'k heb rijkelijk (v. *Dale*); 't *is riekêlk tien uur* = ruim tien uur; "hij zat *riekêlk an 't lief tou in 't dijp*", zooveel als: niet verder dan tot over 't lijf in 't water (van de vaart).

riekemannen = **riekelman** = nieren in 't niervet van een geslacht rund, varken of schaaap. Zooveel als: rijke mannen, omdat zij in 't *vet beziede zitten* = door vet omringd zijn.

riekelman; zie: *riekemannen*.

Rieks, voor: *Henderikus*, en: *Frederikus*.

rieksdoalderszeef; eene aardappelzeef, waarvan de latjes ongeveer zoover als de middellijn van een rijksdaalder van elkander verwijderd zijn. Dit werktuig dient om de dikste aardappelen van een' hoop af te zonderen. Wil men uit de overblijvenden de middelsoort ziften dan gebruikt men daarvoor de *guldenszeef*. "In den aardappelhandel schijnt {p.2913} eenige meerdere levendigheid te komen. Door verzending naar het buitenland wordt althans door enkele commissaires f 2.25 per hectol. over de zoogenaamde rijksdoalderszeef geboden." (1873). Vgl. *mōdderzeef*.

riemen = rijmen, versjes maken; verkleinw. *riemke, riemseltje* = kort en onbeduidend versje, rijmpje. Een rijmelaar hoort men spottend aldus beoordeelen: *hij ken riemen, men zōl d'r van beswiemen* = er eene flauwte van krijgen, er misselijk van worden.

riemke; zie: *riemen*.

riemseltje; zie: *riemen*.

riep; riepe, in geschrifte *rijp* = voetpad bijlangs eene straat, 't *Fransche* trottoir. In de stad Groningen bestonden de *riepen* uit kleine, gele baksteen; in sommige dorpen legt men ze meest van gewone klinker- of baksteen. Het breede trottoir aan de Noordzijde der Vischmarkt heet: *glende riepe*, aldus omdat het daar bij zomerdag zeer heet kan zijn; ook *brijde riepe*, en: *kremerriepe* (voor kramers bestemd) genoemd. De *riepen* dagteekenen van 168. "Burg. en Weth. van Groningen brengen bij deze ter openbare kennis, dat door de gemeente ten laste wordt genomen het onderhoud van alle klinkervoetpaden of rijpen", enz. (1867). En: "Bij de behandeling der begroting is besloten, dat de rijpen of klinkerpaden in onderhoud aan de gemeenten zouden overgaan", enz. *Dr. riep, riepje, Zwolle ripe* = de kleine klinkertjes; *Oostfr. ripe, rîp* = trottoir. – *Dr. H.B. Halbertsma* gist, dat *rijp* zooveel was als een voetpad, hetzij

gevloerd of ongevloerd, dat ook bij den regentijd begaanbaar was, omdat het hoog was aangelegd; *ripr*, in 't *IJsl.* een heuveltje; *ripe*, synon. met *wier*, *wierde*, *terp*; *Garijp*, *Hardegarijp*, dus dorpen die op eene hoogte gebouwd zijn. – Het is waarschijnlijk dat wij hier aan eene soort van begrenzing hebben te denken; ons *Zeerijp* zou zooveel zijn als: zeeoever, zeerland, waar menschen kunnen {p.2915} wonen en palende aan een onbewoonbaren bodem. Hiervoor pleit ook het *Oostfr.* *ripe* = rand, oeverrand, en de dorpsnamen: Riepe, Reepsholt, vroeger ripesholt. Vgl. ook het *Lat.* *ripa* = rand, oever.

riepelbank = vlashekel, soort van bank met lange ijzeren pinnen, waardoor men de zaadhuisjes of knotten van het vlas stroopt. In geschrifte: *rijpelbank*, *bank met rijpel*, *riepelbank*. en: *rijpels met banken*. *Dr.* vlasreep. (*v. Dale*: *riepelbank* = bank waarop de repel is aangebracht.) Zie: *riepêln*.

riepelklijd, in geschrifte *rijpelkleed* = kleed waarop het *riepêln* plaats heeft. Te Warfum te verkoopen (1864): “3 plakkers, één rijpelkleed”, enz.

riepêln = het vlas over den vlashekel halen om de zaadhuisjes (*den knop*) er af te scheiden; *Overijs.* reppelen, *Westf.* rêpen, riepen. *Wvl.* repen, repelen. Men reept het vlas om de hippens van de herels af te scheiden. (*De Bo*). (Dit *riepêln* kan niet één zijn met: repelen, bij *Weil.* = vlas beuken; *v. Dale* = vlas hekelen, schillen, beuken; hennep braken.)

riepeltocht (*Ommel.*); zie: *krödde*.

riepeltochtzeef = zeef om gerst van het zaad van het kleefkruid te zuiveren. Zie: *krödde*.

ries voor: rist, in de zegsw.: appels, pruimen, enz. *zitten as siepels* (nl. de kroonui) *an 't ries* = zitten bij risten aan den boom, de kleine takjes zijn met die vrucht als overladen. Vgl. ook *riestêrn*, en: *riestjebukkens*.

ries = rijst; *dikke ries* = rijst in melk of water gekookt, gekookte rijst, ter onderscheiding van *riezenbrei* = rijstepap, rijstebrij. *Oostfr.* rîsebrêi; *ries mit reziene* = rijst met rozijnen gekookt, *Oostfr.* rîs mit rosinen. *ZLimb.* ries, *Oostfr.* rîs, *HD.* Reis, *MHD.* rîs, reis, *Nederd.*, *MNederd.* rîs, *Deensch* riis, *Lat.* oryza.

ries (soortnaam), voor: twijgen, takken van de wilg; *mout ries bie de arten* = 't wordt tijd dat er rijzen bij de erwten gezet worden. Zie ook: *arten*.

ries = **gortries**; de tweekorrelige tarwe of Emes *Triticum dicocum* {p.2917} overeenkomende met de spelt, en moet als gerst of rijst voor het gebruik gepeld worden; *v. Hall Neerl. Plantensch.* bl. 242.

rieskebukkens; zie: *riestjebukkens*.

riestêrn; zie: *dikdunnen*.

riesterken; zie: *dikdunnen*.

riestjebukkens, **rieskebukkens** = bokkingen die tot eene rist zijn aaneengeregen en zoo in den handel worden gebracht. Vgl. *dikdunnen*.

riet, in geschrifte ook **rijt**, en **rijte**; een kanaal van geringe lengte dat het binnenwater verder zeewaarts voert, bv. de *Noordpolderzijk-riet*, en aan het Reitdiep de beschoeide uitwatering van een kanaal in dat voormalige riviertje, buiten de sluis, waar men vindt: *Aduarderzijk-riet*, *Schaphalsterzijk-riet*, *Schouwerzijk-riet*, en *Kommerzijk-riet*. Vóór de afsluiting van het Reitdiep waren deze *rieten* tevens zoovele havens of ligplaatsen voor schepen. In den *Dollert* de *Noorderriet*, eene breede geul in het slijk van een natuurlijk afwateringskanaal. Voorts de *Tjarriet*, een riviertje in Fivelgoo, en de *Olde riet*, die van de *Leenster Tillen* naar *Houwerzijk* loopt. *Friesch* ride, rid, riet = gracht, waterloop; *Kil.* rijte = rete, splete, en = kanaal; *Oostfr.* ride = natuurlijke waterleiding, riviertje vóór in 't Wad; *Neders.* rite, een klein water wanneer het in 't land indringt. *Oudfr.* reed, *AS.* rith, *Noordfr.* riede, rie, riet = gracht, waterloop; *OHD.* ritha, van: rijten. *Oudfr.* (*Wiarda*): reed, renda = scheuren, verscheuren; reed, eene kleine beek, wijl zij eene scheur, reet, in het land maakt.

rieten = rijten, scheuren, vaneenscheuren; “*Foi! Ik zèl die an d'ooren riet'n*”; *zè we* of: *zèl wie rieten?* (of: *rieden Hoogel.*) = zullen wij het verschil deelen? “*Dou vroug he: zè we*

rieden? Ik bedochte mie 'n luk toerke, sloug hom ien hand en zee: nee." {p.2919} Zie ook: *schiermiddêln.*

rieten, in: *ijn rieten loaten* (Old.) = een wind laten dat het klinkt. Vgl. *oetrieten.*

rietboorden; zie: *raitboord.*

rietenspliet = **scheurroaven** = **scheurlös** = **splietruter**; berispeld voor een kind dat zijne kleederen niet ontziet, dat dikwijls met gescheurde kleeren thuis komt. Het laatste zegt men alleen tegen meisjes en zal hetzelfde woord zijn als: *splitruter* (zie ald.); *Oostfr.* rîtensplît, *Neders. Holst.* riet un spliet. Eigenlijk: riet en spliet, alliter. en gebiedende wijs van: *rieten* en *splieten*. – *scheurroaven* zal eigenlijk zooveel zijn als: verscheurende, vernielende roofvogel. Vgl. ook: *roaben.*

rietuug = rijtuig, koets en ook voor: sjees, niet voor: vrachtwagen.

rieuw (*Westerkw.*) = gereedschap. Te *Niezijl*, enz. ook = wagen en paard; *hij het zelf rieuw* = hij houdt zelf paard en rijtuig. Zie ook: *rijve.*

rieve; **rief** = **toge** (*Westerw.*), bij *Swaagm.* **rive** = houten hark, hooihark; *de Rief* = de Grootte Beer. *Dr. Overijs. ZHoll. Zeel. Oostfr. Noordfr.* rieve, rive, rîfe, enz. = hooihark; *Deensch* rive, *Noorw.* riva = hark. *Kil.* riefte, rieve = egge, hark. (*Weil.*: in *Friesland* togen = trekken, zeulen, sleepen; toge = teug. – *v. Dale:* rijf = hark.)

rieve; **rief** = rasp; *keesrief*, *keesrieve* = kaasrasp; *muskoatrief*, *muskoatrieve*, of: *muskoatriefke* = muskaatraspje, raspje voor notemuskaat; *sukkerrief*; *sökkerrieve* = rasp voor suikerbrooden. (*Kil.* rijf = rasp, en: suikerrasp, ook bij *v. Dale*, doch onze samenstellingen ontbreken). *Oostfr.* rife, rîfe, *HD.* Reibe, Raspe; *Nederd.* rive, riwe, *MNederd.* rive, *Noordfr.* riw.

rieven = bijeenharken van hooi; ook het vergruizelen der kluiten op de bedden in den tuin door middel eener *rief* (hooihark) {p.2921} en dan alles effen maken. Ook met zulk eene hark het gezaaide of gepoote in den grond harken, hetzelfde wat op het veld met de egge wordt verricht. *Dr.* rieven, *Oostfr.* rifen, rîfen = harken, bijeenharken; 'n bedde rifen of dörrifen. Zie: *rieven 2.*

rieven = raspen; *reven kees*, of: *reven keeze* = geraspte kaas, ter onderscheiding van: *sneden kees*, of: *sneden keeze* (gesneden kaas), d.i. dunne schijfjes die men op een sneetje brood, wittebrood of eene beschuit legt. *Oostfr.* rifen, rîfen = raspen, wrijvend verkrumelen, vergruizelen, enz.; *Nederd.* riven, riwen, *MNederd.* riven; *Oudfr.* riva = rijten, aan stukken scheuren; *Noordfr.* riwwe, rewe, riwan, *ONoorsch* rifa = verscheuren; *Noorw.* riva = tot zich halen met de hark, enz.; *Deensch* rive = raspen; harken; *Zw.* rifva = wrijven, enz.; *OHD.* rîban, rîpan, *MHD.* rîben = wrijven. (*v. Dale:* rijven = harken; raspen; rijf = rasp; hark.)

riezenbessêm = bezem van het rijs van wilgen; ook *NBrab.* (*v. Dale:* rijsbezem = bezem van dunne berketakjes.) Vergelijking: *woorden as riezen bessems* (*Stad-Gron.*) = groote woorden. Zie: *haidenbessem.*

riezenbrei = rijstepap, rijstebrij. Zie: *ries 2.*

rift; een in plooiën gevouwen doek, die vroeger de pas geboren kinderen over hoofd, armen en schouders werd gedaan en om het middellijf vastgespeld, ten einde stevigheid aan het lichaam te geven. – Zal één zijn met: rif = strook, gedeelte van een zeil dat bij te sterken wind moet worden ingenomen. Zie *ten Doornk.* art. ref.

riggel, zooveel als: hok, afschutting van latwerk vóór een huis of om een' tuin. Men schrijft meestal **riggeling**; de *gg* beantwoordt ook nog het best aan de uitspraak. Te *Kantens* verkooping van: "eene groote partij dunnen palen, geschikt voor wal-{p.2923}beschoeiingen, rigchelings, enz. enz." (*v. Lennep:* riggel, regel, lat, strook houts, die op de naden tusschen de planken gespijkerd wordt; *v. Dale:* richel = lat, strook hout, inzonderheid dienende om er iets op of bij te zetten, lijst.)

riggeling; zie: *riggel.*

riggelpalen, in annonces *riggelpalen* = palen voor eene schutting van latten of richels.

rik = leuning bij eene plank of *vōnder*, en zoo ook: *vōnderrik* = plank en *rik* beide. – Ook = rek, inzond. een linnenrek; eveneens: *hounderik*, en: *aierrick*, *aierik*, of: *aierricktje*. Van een lang en dun vrouwspersoon zegt men: 't is 'n lankrik. *Holst.* en langen riks = een lang, dun, als uit elkander gerekt mensch. Het *Noordfr.* heeft: lang rekel, van: reka = reus. *Zegsw.:* *mit de hounder op 't rik goan* = heel vroeg naar bed gaan, zooals vele boerengezinnen, althans in den zomer, plegen te doen, bij *Weil.:* met de kippen op stok gaan. *HD.* Rick = rek, rik.

Rikkert, jongensnaam, *Oostfr.* Rikkerd, Rikkert, *HD.* Richard, en daarvan de geslachtsnaam *Rikkerts*, *Rikkers*.

rikketikken; het geluid van een ijzeren werktuig dat reeds door het gebruik veel versleten is, bv. van eene naaimachine. 't Woord is klanknabootsend.

rikketikketak; zie: *schoonen 2*, en: *rikketikken*.

rikrak (znw.; alliter.); een houten voorwerp dat kraakt, wanneer men het gebruikt, bv. een stoel; *Oostfr.* 'n olden rikrak; *MNederd.* wrickwrack.

rikrakken (alliter.); het krakend geluid dat een gebrekkig voorwerp, een *rikrak*, geeft, wanneer men het gebruikt; ook *Oostfr.:* de wagen geid all' rikrak, of: fan rik un rak. *Neders.* rikrakken = iets heen en weder bewegen en daar-^{p.2925}door los en gebrekkig maken. Vgl. *rikrak*.

ril; eene sleuf door mollen of door den regen in lossen bodem gemaakt. Ook: natuurlijke waterloop op de *kwelders*. – Men zegt het ook van eene zijden of andere stof, als er een draad in het scheurgaren ontbreekt. – *Zegsw.:* *an de ril goan* = aan de rooi, ook: aan den haal gaan. *Oostfr.* rille = kleine waterleiding, geul, enz.; *Eng.* rill, *Neders.* *HD.* Rille = eene lange sleuf zooals door den regen in den grond kan ontstaan. Vgl. riool. (*v. Dale:* ril = groef, vore, waarneembaar op de maan.)

rillêrg; zie: *grillêrg*.

rillîg; zie: *grillêrg*.

rim = boord, richel, breede lijst, aan het beschot in ouderwetsche huizen, om er mooie schotels en borden op te plaatsen; ook *Overijs.* Vgl. *Dr.* rim = dam in 't veen, bank die men bij 't veengraven laat zitten om het water tegen te houden, alsook *Oostfr.* rimm = de balken in de lengte in eene schuur. *NHoll.* rem = afsluiting, schutting. Bij *Swaagman:* **rim**; de rand van een voorwerp, bv. van een schoorsteen. Bij de *Engelschen* is het rim, bij de *AS.* rima bij de *Zweden* rimsa. Vgl. *Neders.* remmen, rimm en raam.

rimmetiek = **kremetiek** = rheumatiek; *Zeeuwsch* rimmetiek.

rimpen (*Westerkw.*); zie: *rempel*.

ring. *Zegsw.:* *hij 's an ring van deur ophōngen*, zooveel als: hij mocht niet met het meisje, dat hij naar huis geleidde, naar binnen gaan, hij werd door haar bij de deur afgezouten.

ringdoornies (alleen mv.) = de gezamenlijke predikanten van denzelfden Ring; *Oostfr.* ringpastoren. (De provinciën zijn verdeeld in Classes of Classen; de Classen in Ringen.)

ringelbolt; Aardbeziëklaver, *Trifolium*, van vorm als de ^{p.2927} witte klaver met rozenroodachtige bloemen; *v. Hall, Neerl. Plantensch.* bl. 50.

ringêln = het dreunen der glazen door den donder. Staat voor: rinkelen.

ringen (werkw.) = een varken een' ring door den neus trekken om hem het wroeten te beletten, bij *v. Dale:* ringelen; *Oostfr.* ringen, in *Drente* krammen. *Kil.* ringelen = temmen, bedwingen, ook bij *v. Dale.* *Zegsw.:* schreeuwen *as 'n swien dat ringd wordt*, zooveel als: gillend schreien, erbarmelijk huilen, van kinderen gezegd.

ringnet = renet, eene appelsoort, 't *Fransche* reinette.

ringsloot; breede sloot, tevens afwateringskanaaltje, om een' kleinen polder aan den voet van den omringdijk of ringdijk. (*v. Dale:* ringsloot = sloot om een stuk land.) Klemt. op: *sloot*.

ringtjegoaien; een spel of uitspanning waarbij men een ring, aan een touwtje vastgemaakt, naar een' in den wand zittenden haak laat slingeren; dat touwtje is aan den zolder bevestigd. Gewoonlijk speelt men om een borrel; die het vaakst van de tien keeren den ring in den haak

werpt, is de winner. Evenals de *poestbreden* vindt men dien toestel nog in vele kleine herbergen in de Ommelanden.

rinkelknollen; zie: *rinkels*.

rinkelmantje; zekere maat of een klein vat voor bier; ook *Friesch*.

rinkels = **rinkelknollen** (*Westerw.*) = raapknollen. Het *Oostfr.* ring = een kleiner of grooter langwerpige ronde hoop turf, los op elkander gestapeld om beter te drogen; ringen = turf in zulke hoopen zetten. Alzoo kan: *rinkelknollen* beteekenen: knollen waarvan soortgelijke hoopen worden gemaakt. Of: knollen met ringen of kringen voorzien.

rinkevielen = aan het oor trekken, en, schertsend: *'k zel die rinkevielen*, zooveel als: nu zal ik u eens ter dege pijnigen. {p.2929} Letterlijk: er een ring om vijlen. *Neders. Holst.* rinkefilen, rinkfilen, eig. = onder de vijl nemen, oorspronkelijk gezegd van touwwerk dat over eene schijf loopt, zoodat het door de wrijving afslijt; voorts: hard aantasten, niet verschoonen met woorden of slagen duchtig doorhalen.

ripkes, ribkes = **swieneripkes** (swieneribbetjes) = varkenscoteletten. *wie hebben guster slacht en eten mör'n ripkes*.

ris = gisting, rijzing; van iets, bv. van een meelbeslag dat door gist aan het rijzen is gebracht, zegt men: *d'r is ris in*. Stam van: rijzen.

risk = rechtop, zich in de hoogte verheffend. *Oostfr.* risk = rijzig, slank gebouwd, rechtop, enz., *Noordfr.* risch; *Oldenb.* risk = rechtop. *MNederd.* risch, risk. Van het *MHD.* resche, resch = rasch, snel, gezwind; *OHD* rîsan, *MHD.* rîsen = zich verheffen, stijgen, eene opwaartsche beweging maken

riskijêrn; zie: *rezekijêrn*.

rissen; zie: *ritsen*.

rit. *Zegsw.* rit in 't gad hebben = groote haast hebben. Zie: *rid*.

ritnal (ritnaald); een zeer schadelijk insect in de wortel van veld- en tuingewassen, eene soort van Elater. (v. *Dale*: ritnaald = de larve der Springkevers.)

rits (tusschenw.), in: *zij scheurde de lap rits deur*. (Bij v. *Dale*: rits, tw. klank waarmede het geluid eener scheur wordt nagebootst: hij scheurde het rits aan flarden.) Bij uitbreiding tot een bijw. om eene snelle, plotselinge beweging uit te drukken, zeggen wij: *rits brak de plank*, (of: *rits brak de planke; de boom brook rits of; het tou brak rits deur; hij sprōng rits in 't dijp*. Zal tot: rijten, moeten gebracht worden. {p.2931}

ritsen, rissen, rizen = optillen, opheffen en dan verplaatsen; *de maid ken die sware karn nijt rissen; de timmerman ken die lange ladder allèn nijt rissen; hij ken 't wel ritsen*, (*wel sweepken*) = hij heeft kracht genoeg om dat zware voorwerp te tillen, enz.; fig. = 't wel kunnen uitvoeren, 't goed kunnen stellen: *dei boer ken 't wel rissen* = hij heeft geld genoeg. *Friesch* rissen = tillen, beuren, opheffen, *Eng.* to ridge; *Oostfr.* risken = zich oprichten. Vgl.: rijzen, en: *risk*.

riwwen; zie: *reuwen*.

roaband, in: *d'r is gijn roaband* = daar is niets van eenige waarde, ook: daar is volstrekt niets; *men zōcht gijn roaband* = hij bezit letterlijk niets; *'t ken mie gijn roaband schelen* = 't kan mij niets schelen. *Oostfr.* gîn raband = niet het geringste, niets, verachtelijk uitgedrukt.– raband = bindtouw, waarmede de zeilen aan de raas bevestigd worden; *Kil.* raeband = band, bindtouw; raebindinghe = boyanckertouwe. Dus aan de zeevaart ontleend.

roaben (*Uihuizermeeden*) = klemvogel. Zal staan voor: raaf, 't *HD.* Rabe, met aangehechte *n.*

roabroaken = radbraken, in: *'t is net op 'k roabroakt bin*, zooveel als: alle leden doen mij pijn, bv. door het horten en stooten van een' wagen. *Old. Landr.* V, 47: Moordeners, Kerckenschenders ende derselver medehulpers sal men rabraken in sulker manieren, dat men derselver armen, benen ende rugge in twee slaan, met een axe het hoofd afslaan, ende 't selve met het lichaam op rader setten zal.– Zal staan voor: *roadebroaken*; *Oostfr.* râbraken, radebraken = radbraken.

roachtjewasschōp; zie: *wasschōp*.

road, in: *is gijn road tou*, ook, en sterker: - *gijn levendige road tou* = dat kan onmogelijk in orde komen, zooveel als: wij zijn (of: men is) ten einde raad; *ik wijt mie gijn road van kop-*{p.2933}*zeerte* = ik heb een ondragelijke hoofdpijn. Vgl. 't *MHD.*: daz er sin selbe rat ne weiz. (Eneit von Heinrich von Veldeke, 1189) Vgl. *begriepen*.

roaden, in: '*t is tie te roaden!* = '*t is tie geroaden!* = gij moet u voor gewaarschuwd houden ik waarschuw jou! enz. *Sprw.*: *Dei gijn roaden hebben wil ken gijn woagen kriegen* = *Dei nijt te roaden is, is nijt te helpen* = die niet naar raad wil luisteren kan niet op hulp van anderen rekenen, moet zich maar zien te redden, zoo iemand laat men aan zijn lot over. *Oostfr.* Wel gin raden hebben wil, kan gîn wagen krigen = '*tHD.* Wem nicht zu raten ist, dem ist nicht zu helfen.– Woordspeling met: *raden*, hier meerv. van: *raad*, en: *rad*.– Vervoeg.: *ik road, doe radst, hij rad't; ik ruid, - roud, - roadde; doe ruidst, - roudst; wie ruiden, - rouden, - roadden.* **roaden** (meerv. van: *rad*) = raderen; "*klaaiwegen wassen slim lelk en hoast grondeloos, roaden worden vot as slipestainen.*" Fig.: *op roaden komen* of *brengen* = op de been komen, eene opschudding of oploop veroorzaken = *op stelten zetten*. Zie onder art. *nè*.

roadploug (radploeg); ploeg met één klein en één grooter rad, vroeger algemeen op de zandgronden in gebruik.

roadzoam = wat aan te bevelen, aan te raden is, wat een verstandige maatregel genoemd mag worden; '*t is roadzoam om zōk warm te klijden; 't is roadzoam om 'n lanteeren mit te nemen; 't is nijt roadzoam om in zoo 'n hōndeweer op rais te goan; 't is nijt roadzoam om die man geld te lijnen.*

roai; zie: *raai*.

roak; zie: *streek 4*.

roakeldeeuws; zie: *roakeldijs*.

roakeldobbe = haardkolk; *Dr.* rakeldobbe, ragekoele, *Overijs.* rake; *Friesch* heerdobbe, *Geld.* raakkuil; *Oostfr.* rakeldobbe, rakedobbe; *Kil.* raekdobbe. Van (*in*) *roakêln* = inrekenen, *Neders. Holst.* inraken, toraken dat für. Vgl. *askedobbe*.

roakeldijs, **roakeldeeuws**, in: *op roakledijs* iets ondernemen = op avontuur, zonder eenigen grond dat men slagen zal, op de {p.2935} wilde bof. Bij *Laurm.*: **rokkedevies** = klakkeloos, bij *Weil.* = Zoo spreken de schippers van: op rokkedevies, d.i. op avontuur uitgaan.– *Oostfr.* rakeldefes = gelukje, toevalletje. Volgens *ten Doornk.* van: raken, en: dief, *Gron. dijf*, *Nederl.* dief, daar het gelukken van een dievenstreek zeer onzeker is.

roaken, in: '*t goud roaken* (het goed raken = treffen) = een voordeelig huwelijk aangaan, inzonderheid: trouwen met iemand die veel geld bezit of eene goede kostwinning heeft; *dat wicht het 't goud roakt, dei olle boer het 'n bult geld.*– *zij roaken 't mit 't weer* = zij treffen gunstig weder; *dat roak ik* = dat tref ik gelukkig, dat is een fortuintje; *dat roak ie best, wie zellen klōnt en eerappels mit schink eten; zij können 't nijt roaken* = zij konden het over den prijs niet eens worden, de koop werd niet gesloten; *wie zellen 't wel roaken* = wij zullen 't wel eens worden over den prijs; ook: die zaak zullen wij wel in der minne schikken; *dat ken j' zoo krekt nijt roaken* = dat kan men niet zoo nauwkeurig berekenen of uitvoeren, als het bv. eene hoeveelheid betreft waarbij maat of gewicht te pas komt; *nau te roaken wezen* = lichtgeraakt, prikkelbaar van gestel zijn, '*t Friesch*: hij is nauw te hitten. – Vervoeg: *roakte, rouk*, of: *ruik*; deelw. *roakt*.

roalen, in: '*t roalt zoowat, generoal, kapperoal* --- (Korporaal). Hetzelfde wat in het *Westf. Wbk.* van *Wōste* (bl. 209) voorkomt kan dienen als verklaring: min mann es wat wāren! sag et wīs, et rālt sik so, ik wēt nitt of generāl àdder kapperāl.

roam, in: '*n roam nemen* = snel in eene eenigszins afwijkende richting op iets toeschieten, om het onderstboven te werpen, enz. Wordt ook gezegd van dronken mannen die zigzagswijs over {p.2937} de straat gaan. De hond neemt ook *de roam*, d.i. doet den sprong om den haas

te grijpen; ook *Dr.* (v. *Dale*: raam, juist afgemeten richting om iets te treffen of te grijpen; hij houdt geen raam in het schieten = hij weet niet goed te mikken.)

roamen = door een' sprong bemachtigen; ook: door een zwaai eene plaats bereiken; de hond kon den haas niet *roamen* = mist telkens zijn sprong om den haas te grijpen; *de doene kerel ken de deur nijt roamen* = schoot telkens de deur voorbij. (v. *Dale*: ramen = naar eene afgemeten richting bepalen, mikken; als jagersterm: het haas telkens omzetten en er naar grijpen.) Zie: *rooi*.

roamke = horretje; *dei arbaiders hebben roamkes veur de gloazen en bloumen op de vensterbanken, dat bin nuvere lú.*

roamlat; zie: *lat*.

roapendörsken (*Fivelgoo*) = raapzaaddorschen = **kooldörsken** (*Ommel.*)

roapknollen; zie: *koolroapen*.

roapknolplanten = rapen, als plant. "Een boomkweker te 't Zandsterbuitendijks biedt te koop aan: Vijfhonderdduizend mangelwortels, moes- en raapknolplanten."

roapzail, in geschrifte *raapzeil* en *raapkleed*; zie: *zoadzail*. "Boeldag te Nieuwolda van: 1 raapzeil met toebehooren", enz. Id. te Eexta van: "zaadslopen, een best raapkleed", enz. (1880)

raapzoad (*Old. Westerw.*), in geschrifte *raapzaad* = **koolzoad** (*Ommel.*); een bekend oliezaad, waarvan de raapolie geslagen wordt. De plant heet in 't *Old.* en *Westerw.* *roapen*, in de *Ommel.* *kool*. (v. *Dale*: raapzaad, zaad en plant der *raap*, eene plantensoort, welke tot het geslacht der kruisbloemigen behoort.) Zie ook: *kool*.

roar = raar, met ongunstige beteekenis, in: *da's roar oetkomen* = dat is leelijk afgelopen; 't *liket mie roar tou* = 't komt mij verdacht, of: bedenkelijk voor; 't *begunt mie roar* (= *slim*) *te vervelen*; 't *is mie roar tou* = 't komt mij vreemd over. {p.2939}

roar, voor: raad, in: *roar ijs* (eigenlijk: *roa-rijs*, *roarijs*) = raad eens. Raadsel. *Ik trök en de loer trök; roarijs wat de schöstijn trök?* Antw.: rook.

roaren, niet zelden voor: **roaden** = een raadsel trachten op te lossen. Zie ook: *roarijs*.

roa-roa-roen. Begin van een deun bij een meisjesspel, waarbij ééne een voorwerp in haren boezelaar verbergt. Verde luidt hij: *de wiend lopt ien 't ketoen; as ik dat bultje roaden zel, van goud! goud! goud! den is 't ien dei zien schoot bewould* (dan is het verstopte in het voorschoot van dat meisje bewoeld).

roarijs; zie: *roar 2*.

roas (*Ommel.*) = knorren, beknorring, berisping; zie: *slieve*. Het werkw. *roazen* = pruttelen, brommen op iemand heeft in den onv. verl. tijd: *rous*, en verl. deelw.: *roasd*.

roateljêrn met iemand = hem raadplegen, zijn raad inwinnen; *wie mouten eerst roaklijern* = wij moeten eerst met elkander overleggen. Wellicht ter onderscheiding van *roaden*, dat de vaste beteekenis heeft van: raadgeven.

roaven. Vergelijking: *stelen as roaven* = rooven wat (zij) kunnen.

roazen, voor: klinken: 't *roast mie nijt veul tou* (*Ommel.*) = 't *heurt mie nijt veul tou* (*Old.*) = 't komt mij niet goed voor, ik kan er niet mee instemmen, ik hoor het niet met genoegen, 't maakt op mij geen aangenamen indruk; *hou roast joe dat tou* = hoe komt u dat voor? lijkt u dat? "Zoo 'n leven, lui as van en kou, Dat roast mie juist zoo mooi nijt tou" (*Fivelgoo*); 't *roast niks* (*Ommel.*, in de eig. beteekenis = ik mag het niet graag hooren, 't is slechte muziek, zang, enz., en fig. = 't is onzin. – Het eigenaardig geluid van water, dat bijna aan de kook is, noemt men in de *Ommel.* *roazen*, in 't *Old. Westerw. Gorr. zoezen*. In *Geld.* {p.2941} zegt men van water dat in den theeketel begint te koken en een niet onaardig geluid geeft: het raast; elders noemt men het: gonzen, suizen, zingen; 't laatste ook hier. – *roazen* = pruttelen, brommen; zie: *roas*, alsook: *goezen*.

roazend, als bijw. van versterking: *roazend gelukkig*, enz.; ook *Dr. Zegsw.*: *de wereld is nijt roazend moakt!* = waartoe zoo 'n haast? wij (of: ik) hebben den tijd.

roazens (*Westerkw.*) = boos, geweldig boos; *zij 's roazens*, letterlijk: zij is razend, maar met veel zwakker beteekenis.

rōb, rōbbe; schimpwoord voor een vinnig, ongezeglijk meisje; *bist 'n rōb! wat wil toe, rōb! 't is 'n kwoad rōb*, ook voor kleine personen in 't algemeen, en van kleine hondjes. Van kleine kinderen (vooral meisjes) heet het, met niet ongunstige beteekenis: *lutje rōb*.

rōbbe; zie: *rōb*.

rōbbedoos; schimpwoord voor een meisje dat van het eene huis in 't andere slendert. *Friesch* rabje, klappeijen (*Halbertsma*).

robbêlg; zie: *rōbbêrg*.

rōbbensloagen. Aldus noemt men de robbenvangst op de Wadden. In den zomer van 1885 werden 245 zeehonden buit gemaakt, die gemiddeld 7 liter traan opleverden, terwijl de vellen, die gebruikt worden tot het vervaardigen van fraai lederwerk, zelfs van tapijtwerk, dooreen gerekend f 1,80 opbrachten. *Prov. Gron. Cour.* 1885 no 295. *Oostfr.* rubbenslag, rubbenfang = robbenvangst.

rōbbêrg = rōbbîg = rōbbêlg = ruw, oneffen, van iets dat glad en effen behoorde te zijn; *rōbbêrg ies* = ijs met talloze kleine oneffenheden, waarover men hortende glijdt; *Oostfr.* rubbrig = vol kleine ophoogingen en laagten aan de oppervlakte, *Neders.* rubberig, rubbrig; *Holst.* robbelig, *Noordfr.* robbig. Vgl. 't *HD*, reiben, 't *Oostfr.* rubben, alsook: rob = zee- {p.2943} hond, en 't *Eng.* rub.

robbîg; zie: *rōbbêrg*, en: *orten*.

roebel, roebeltje (*Old.*) = gemeene meid, straathoer.

roebeltje; zie: *roebel*.

roedien (*Stad-Gron.*) = **roetje** = ruit, ruitje; *da's goud mit 'n roedien* = *da's roetjed goud* = eene geruite stof.

roef! ook: **roef in de poetszak!** of: **roef in de kepoetszak!** = gauw! gezwind! soort van tusschenw. Ook voor: dood; “*ja dij zel mie allennig hebben willen op ofbroak en aal gaauw begunnen te verlangen da'k roef! – in de poetszak gong.*” (Bij v. Dale: roef, tw.) Zie ook: *rouf*.

roeg = ruig; ook voor: ruw, onstuimig; *roeg weer* = ruw, buig weer, regen met harden wind; *'n roege kerel* = een onbeschaafd, ruw, woest mensch; “*roeg gait voak op 't mooiste, 't is allemoal roegbekkeri,*” (nl. bij den boer onder de dienstboden). *Oostfr.* rûg = ruig; ruw, wild, woest; *Hamb.* rug = ruw; *Neders.* ruug = rauw; *Deensch AS.* rug = ruig; ruw. – *Hoof*t ruigh = woest, ruw, grof. Van een daglooner of ander werkmán, die het zoo nauw niet neemt, die zijn werk niet netjes afmaakt, zegt men dat hij *roeg is in 't wark*, ook: dat hij *'n roegert* is. – *roeg en rauw* (of: *rou*) *loopen* = zóó gekleed gaan als men bij zijne gewone bezigheden gewoon is, niet naar behoren gekleed zijn om bezoek te ontvangen, en vooral van vrouwen gezegd; *Dr.* rouw en rood. – *roeg op 't eten wezen* = het met de behandeling der spijzen, ook: met den smaak er van 't zoo nauw niet nemen, tegengesteld van *tessel = ties*; *roeg op iets wezen* = een ding niet zorgvuldig behandelen of bewaren, het hier en daar laten slingeren; ook: er verkwistend mee handelen, bv. met {p.2945} geld; *roeg van geld wezen* = met de handen in 't geld kunnen grijpen; *roeg op zied wezen* = ruim zakgeld hebben; *'t is t'r roeg van volk* (= *swart van menschen*) = 't is er zwart van menschen; *de kop is hōm roeg* = hij is verstoord, boos, driftig; iemand *de kop roeg moaken* = hem boos maken; hij (of: zij) *lopt mit de roege kop* = heeft niets op het hoofd, en veronderstelt dat het haar slordig zit; *roeg land* = bouwland waar veel onkruid groeit, tegengestelde van *schoon land*; *'n roege boer* = een landbouwer die zijn land niet netjes in orde heeft, die niet genoeg voor zuivering van onkruid zorgt; *'n roege bereken moaken* = eene ruwe berekening maken, ten ruwste berekenen of schatten. *Zegsw.:* *de roegste proemen bin schud* (de meeste pruimen zijn geschud), zooveel als: het voornaamste van den oogst is binnen; ook: het moeilijkste van het werk is af, en: het mooiste van de pret is op. (v. Dale: ruig = ruw, onwellevend, lomp.)

roegbek; persoon die er vermaak in vindt vuile taal uit te slaan.

roegbekken = **voelbekken** = vuile taal uitslaan in een gezelschap; *zij bin an't roegbekken; die knechten en maiden doun niks as roegbekken; zōk voelbekken hei nog nooit heurd.*

roegbakkerei, roegbekkerij = vuile gesprekken; *onder ziek volk heur je niks as roegbakkerei.* Zie: roegbekken.

roegbounder (zonder meerv.); meid of werkvrouw die het ruwste werk vrijwillig en flink aanpakt, die bij voorkeur zoodanigen arbeid verricht.

roeg en rau, of: **rou**, tautol.; zie: roeg.

roegert = een ruw, onbeschaafd mensch, die zich in zijn spreken voor niemand in acht neemt, de ruwste taak uitstoot. Ook: werkmeid die gaarne het ruwste en vuilste werk doet, bv. boenen, schrobben, enz.; *Oostfr.* ruger, rugerd. Synon. met: {p.2947} *roegbounder*. Zie ook: roeg.

roege taksoatsie = ruwe schatting, waardeering bij raming. taxatie = waardeering, schatting. Zie ook: roeg.

roegewitten (klemt. op *wit*); zie: elfringen.

roegpoot, voor: man (of vrouw) die bij zijn arbeid overhaast en ruw te werk gaat. Vgl. roegbounder, en: roegert.

roegte (= ruigte), voor: ongedorscht graan; *wie hebben nijt veul roegte meer ien schuur*, zooveel als: wij hebben het dorschen haast gedaan. – Ook voor: boom-, heester-, en struikgewas. Zoo noemt men o.a. een deel van het *ZWesterkwartier de roegte*, en wel om de boschrijkheid dier streek.

roegvour (klemt. op: *roeg*), voor: hooi, klaver, stroo, loof van mangelwortelen, mangelwortelen, knollen, boerekool, enz., ter onderscheiding van: *körtvour* = meel, boonen, brood, enz. Ook zegt men het van spijzen, als: peenen, knollen, kool, boerekool, enz., niet voor: spek, vleesch, erwten, boonen, gort, meel, enz. *Oostfr.* rûgfôr, en: körtfôr; v. *Dale*: ruw voer.

roegzindêlk, zegt men van vrouwen die wel op zindelijkheid en reinheid gesteld zijn, maar die niet in alle omstandigheden en bij alle voorwerpen voor een nette behandeling zorgen, wier zindelijkheid dus niet in alle opzichten uitkomt.

roeken = ruiken; *dat rōkt an geld* = dat kost veel geld.

roekês, voor: gemeen volk. Ook schertsend en tevens spottend voor alles wat slecht, gemeen is in zijne soort. Oudt. roegen = kwaadspreken, beschuldigen.

roekholt (reukhout); hout van pijperoeren en sigarepijpjes, dat door rooken of wrijven warm geworden, een aangename geur van zich geeft, als bv. Weichselhout.

roekoe! klanknabootsing van het geroep van duiven.

roekoeën; een geluid geven als de duiven; het geluid der duiven; (bij v. *Dale* roekoeken.) – Klemt. op: *koe* {p.2949}

roem; roum. Aldus noemt men bij 't jassen en pandoeren: driekaart = 20 punten; vierkaart = 50 p.; vijf-, zes-, zeven-, achtkaart = 100 p.; 't stuk (heer en vrouw van troef) = 20 p; de vier azen, heeren en vrouwen = 100 p; de vier boeren = 200p. *de roem verbreken* = door meer te *roemen* (melden van den roem) den roem van een ander te niet doen; *'k heb 20 in roem* = ik roem eene driekaart.

roem = ruim, bvnw. en znw.; *'t roem en brijd hebben* (tautol.) = overvloed hebben door veel geld te verdienen; *da's 'n roeme tied!* zegt men o.a. tegen kinderen, wanneer zij door gasten als anderszins met lekkers zijn bedeed.

roemen = ruimen; zie: rumen.

roemen; roumen = den *roem, roum* opgeven = **melden**, bij 't jassen, enz., bij v. *Dale*: den roem vermelden: *ik roem* (of: *roum*) *20* = *ik mel*(meld) *20*.

roem en brijd; zie: roem 2.

roemte; ruimte = ruimte; *op de roemte wonen* = in 't veld wonen, tamelijk ver, niet alleen van het dorp, maar ook van andere woningen verwijderd; *zich op de roemte hollen* = zich niet blootgeven, zich niet genoegzaam uitlaten; ook: zich niet verbinden door eene belofte of handteekening. *Zegsw.:* *in de roemte is 't goud wezen*, eig.: men heeft niet licht te veel ruimte in een huis; fig.: 't is aangenaam overvloed van levensmiddelen, kleeren, enz. te hebben.

roep; roepe = rups. Ook verzamelwoord: *d'r is veul roep*, evenals met: *moes*(muis), *hoas*, *petries*, *slak*, *eervlo* (aardvloo), enz. Vergelijking: *moager as 'n roep*. *Dr. Overijs. Geld. Kil. Oostfr.* roepe, *Friesch* ruip, ruup, *MNederl.* rupe, *HD.* Raupe. (*van Dale:* rijp = rups.)

roepringen; zie: *koorringen*.

roeps = mager, schraal, vervallen uitziend, van mensch en dier, inzonderheid van hoenders: *'n roepse hen*. {p.2951} (Hangt het woord samen met: *roppen* = plukken, afrukken, dan zou het eigenlijk zooveel zijn als: geplukt, van veren of bladeren ontdaan, en zodoende een schraal en ellendig voorkomen hebbend. Vgl. het *Friesche* rupsch, rupsk, ruupsk = huiverig, kouwelijk; zoo iemand ziet er ook niet bloeiend uit. Zie ook: *roep*.)

roeroerannechien. Behoort tot een deun die in de stad Groningen, half zingende, door de meisjes bij het schommelen werd (of: wordt) opgedreund, om den duur van ieders beurt te bepalen. In zijn geheel luidt het: *Janman, doar gunder komt dien mempien an; As ze komt den komt ze hier, As ze brout den brout ze bier; As ze bakt den bakt ze brood, As ze starft den is ze dood, Woar zel wie heur dan begraven? Achter op 't Droakerkhof, Doar ligt 'n blaue stijne, Al dei op de stijne trapt, Dei trapt al in Maria's schoot, Wat het Maria in de schoot? Een klain, klain pōppien; Wat het dat pōppien in de hand? Een mooi, mooi boekehien, Wat stait 'r in te lezen? Van vader, van moeder, van zuster, van broeder, Van alle pottriotten.*

Roeroerannechien, Doar komt 'n dronken mannehien Al over de riep, al over de jiep Juffrau blijft om op te stoan, Loat er 'n ander op zitten gaan.

roes; roeze. Moedervarkens worden *van de roes*, of: *roeze sneden* = ondergaan de bewerking om haren teellust te beletten. Vgl. *roeziġ*.

roes; *in*, of: *bie de roes* = in grooten getale; *hij het schoapen bie de roes*. Ook = in overvloed; "*Ze hebben aans geld bie de roes.*" (= *bie de bult*, enz.) *Friesch:* nōcht bij de rûs = pret in overvloed.

roeske = **roeskepels**; schimpwoord voor een meisje dat niet {p.2953} op hare kleeding is, en deze bij haar wild stoeien en spelen niet ontziet. *Neders.* ruuske = een wild rondlopend meisje, ook: ruuskenplate. *Dr.* roeschen, geluid van een beersch varken; *Oostfr.* rusen, rûsen = teellustig zijn, van varkens; *Kil.* ruyssen = tochtig, teellustig zijn, van dieren. Vgl. ruischen, *HD.* rauschen, *Oostfr.* rusen, rûsen = ruischen, gedruisch, alarm maken, enz.; *Nederd.* rusen = bruischen; *ZNederl.* ruizen = zich vermaken; *Eng.* to rush = zuizen, bruischen, alsook: rouse = drinkgelag; ons roes, enz. Volgens *ten Doornk.* van het *AS.* hreófan, *Goth.* hriufan, *OHD.* hriofan = vallen, neerstorten, plotseling en met gedruisch vallen, *Eng.* to rush, *OEng.* rushen, *Noordfr.* ruse, rûsse.

Roeskebrōgge = **Roeskebrug** = Ruischerbrug, buurtschap onder de gem. Noorddijk.

roeskepels; zie: *roeske*. Zie onder art. *slōdderbōksen*.

roeskeplooi; eene soort van vaste plooi in een kleed.

roestig; zie onder art. *roustêrg*.

roet = **ruut** (*Westerkw.*) = onkruid; *'t roet is hijlental boas* = het onkruid groeit zoo overvloedig en welig, dat het gewas er zeer onder lijdt; *'t land (van dei boer) komt in 't roet om hals* = zijn land is vol onkruid, waarin ligt opgesloten: hij is een slechte boer; *wie kennen 't roet gijn boas wor'n* = wij kunnen er niet tegen wieden, alles wat wij doen om het onkruid te verdelgen is onvoldoende; *d'r is gijn roetje in zien toen* (= *tuun*, of: *toene*) = zijn tuin is geheel vrij van onkruid, (= *schoon*.) Het behoeft nauwelijks herinnerd te worden dat met: *roet*, niet alleen schadelijke planten worden bedoeld, maar alle die niet op hare plaats, en dus het gezaaide of geplante in den weg staan, of: die den tuin ontsieren. *Tautol.:* *rap en roet* =

gemeen volk, landloopers, enz., *Oostfr.* rap un rût; *deerlêk in 't roet* (of: *in de proemen*) zitten = zich in groote verlegenheid bevinden; *zit 'n adder onder 't roet* = *Nederl.* (v. *Dale*): er schuilt eene adder in {p.2955} het gras = er schuilt gevaar onder, er ligt, onder het voorkomen der onschuld, een boosaardig opzet verborgen. – Meestal echter wordt deze zegswijze hier toegepast wanneer er een persoon is (of: personen zijn), die in 't geheim het plan tegenwerkt. *Sprw.* *Wieze* (of: *Looze*) *hounder* (of: *hounderkes*) *leggen heur aier wel ijs in 't roet*, of: *in de nettels* = verstandige mensen, vooral dezulken die zich op kennis en doorzicht beroemen, vergissen zich nog wel, laten zich soms beetnemen, doen nog wel eens een dwazen stap. “*Die één jaar zijn roed laat staan, Kan zeven jaar uit wieden gaan.*” (Prov. Gron. Cour. 1895, n° 134.) *Wvl.* reit, rijt, riet, reid, rei, grei, bij *Kil.* gruyte = alle slag van kruid dat onder water groeit of er boven drijft. De grachten zuiveren van het reit. (*De Bo*). (Behalve dat voor: *roet*, brandnetelen moet gelezen worden, ook: *ZLimb. Oostfr. Neders. Holst. Kleef, Meurs, Werl, Paterborn, Driburg, Duren.*) *Dr.* roet, ruut; *ZHoll.* ruut, ruit; *Luc.* 11:42 ruyte = soort van kruid; v. *Dale*: ruit (gewest.) = uitgetrokken onkruid. *Kil.* ruyten = uitplukken, uitroeien, vernielen; *Oostfr.* rût. Zie ook: *ruden*.

roet; ruut = vensterruit; *Oostfr.* rûd, rût, rûte. – Ook = vierkantje; *roetje* = *roedien*; zie ald. *Oostfr.* rût, enz.; *Nederd.* rûte, rute, *MNederd.* rute, *MHD.* rûte, *Kil.* ruyte.

roetallen; de grootte van landerijen in roeden uitgedrukt (*Veenkol.*). Verzoek van --- te *OPekela* “dat de huur van het bij haar in gebruik zijnde land naar grastallen en niet naar roetallen worde berekend.” – “De Raad van Groningen beschikt afwijzend op dit verzoek, daar het bedoelde perceel moet worden gerangschikt onder de zoogenaamde heemsteden, waarvan de Ordre en Reglemant van den 18 febr. 1732 bepaalt, dat zij bij roetallen huur zullen doen.”

roeten (ruiten), in de zegsw.: *'t in de roeten joagen* = in de war brengen, door wangedrag de huishouding, door wanbestuur eene zaak te gronde richten; *'t lopt in de roeten* = het loopt in de war, er komt niets van; ook *Dr.* {p.2957}

roetêrg; wordt van bouwland of tuingrond gezegd waar veel onkruid groeit; *roetêrg land*, tegengestelde van: *schoon land*. Zie: *roet 1*.

roetjed, roedjed; zie: *roedien*.

roetjede = geruite; *da's 'n roetjede jepôn*. Ook zelfst.: *'t is 'n roetjede*. Zoo: *bloumkede* = gebloemde.

roetklau, roetklou; zie: *ruutklou*.

roeze; roes; iets *in de roeze*, of: *ien roes* koopen of verkoopen = koopen, enz. alles wat er is, niet stuk voor stuk, ook niet bij gewicht, getal of maat; *hij het dei schoapen*, enz. *in de roeze* (of: *in de roeze weg*) *koft*. *Dr.* in de roes; *NBrab.* bij den roes; *Utrecht* in de roes = dooreen genomen; *Wvl.* op de ruize = op goed geluk. Iets op de ruize koopen. *Oostfr.* ruse, rûse = de geheele rommel; in de ruse kopen. *HD.* in Bausch und Bogen. (v. *Dale*: iets bij den roes koopen of verkoopen = zooals het daar ligt, zonder onderzoek.) Zie ook: *roes 2*.

roezeboezen = ruw, onstuimig worden, van het weder gezegd; *'t begint te roezeboezen* = 't begint te stormen, 't weer wordt onstuimig, inzond. in den herfst. Zie ook: *roezeboezîg*.

roezeboezîg = **roezîg** = buiig, onstuimig, stormachtig; ook *NHoll. ZNederl.* roezig weer = woest weder. *Overijs.* roezemoezig, *Hanover* rusemusig. *Oostfr.* rusebusen = alarm maken; busig wër = stormachtig weder; *Neders.* rusebuse = groote wanorde, wanordelijke menigte. – *roezeboezîg* dus een pleon. Vgl. roezemoezen = leven, geraas, getier maken.

roezen (*Ommel.*) = ruilen; ook *Friesch*.

roezie; ruzie = buitengewone, tevens onaangename drukte in eene huishouding, bv. bij de jaarlijksche schoonmaak, bij eene verhuizing, enz. *Oostfr. Neders.* ruse, rusie = gedruisch, alarm. Vgl. *roeske*, en: *roezig*. {p.2959}

roezîg = teellustig, van varkens; ook *Oostfr.* – Ook = woelig, druk, (ook *Dr.*), vooral als kinderen veel leven maken; *de kinder bin roezîg* = roerig, rumoerig, schijnbaar zonder eenige

aanleiding, wat stormachtig weder voorspelt; 't is 'n roezige dag = een dag van ongewone, min of meer onaangename drukte; ook *Dr.* – *Overijs.* roezig = wild, woest, woelig, druk; *ZNederl.* roezig weer = onstuimig weder; *Oostfr.* rusig = onrustig, met gedruisch; *Neders.* rusig = onrustig, ruischend, stormachtig, onstuimig. *Dr.* roeschen = 't geluid van een varken dat teellustig is; ook = stoeien. *Wvl.* ruizig. Van personen die lastig zijn. Een ruizige jongen. Ruizige schoolkinderen. (*De Bo*). Voorheen: roezen = ruischen. Vgl. *roeze*, en: *roezie*.

rōffel = **steut** (*Westerw.*) = poosje; *kenst nog wel 'n rōffel proten* = gij kunt nog wel een poosje blijven; *ik zel gau 'n steut komen proten* = ik zal spoedig wel eens een poosje bij u komen praten; “*Zeg den man, Albtien, da'w 'n roffel komen schult*”; *wie hebben al 'n dikke rōffel doan* = wij hebben al heel wat in éenen door afgewerkt. Zie ook: *rōffeltje*.

rōffel = knorren, kijven; *zij kreeg 'n dikke rōffel* = eene erge berisping. Zie: *rōffeln*.

rōffeln = razen, schelden; *zij ken dat rōffeln nijt loaten* = het afroffelen van een ander is haar tot eene gewoonte geworden; iemand *ofrōffeln* = 'n rōffel geven = op ruwe en harde wijze, maar met weinig woorden, berispen, inzond. onverdiend in drift bestraffen, bv. uitschelden voor luilak, smeerpoes, enz. *Oostfr.* rüffeln = bittere verwijtingen doen, op ruwe wijze terecht zetten; rüffel = scherp verwijt, heftige bestraffing.

rōffeltje, ook: **drok rōffeltje** = korte tijd van groote inspanning; *Dr.* drok roffeltien.

roffoasje; zie: *roffoazie*. {p.2961}

roffoazie, roffoasje = **ropperei**, voor: kleine verwoesting. Wanneer bv. een deel van een huis wordt afgebroken om vernieuwd te worden, zegt men: 't is 'n hijle roffoazie. 't *Fransche* ravage = verwoesting. Zie ook: *roppen*.

rog; zie: *rogge*.

rōgbōnke; rugbōnk = ruggegraat.

rōgge (*Old. Westerw.*) = **rōg** = rug; *Overijs.* rogge. *Sprw.* *Hij wil twee rōggen (Ommel. ruggen) oet ijn swien snieden* = uit overdreven zuinigheid wil hij twee dingen van iets maken, waarvan slechts één, dat goed is en volkomen aan het oogmerk zou voldoen, verkregen kan worden. Ook wanneer men twee vruchten van den grond verlangt, waar men zich met ééne moest tevreden stellen, omdat die bodem niet vruchtbaar genoeg is.

rogge; rog, in: *olle rogge* = *ol rog* = menschendrek, als meststof, zooveel als: oude rogge.

roggedak; bundels roggestroo bestemd voor dakstroo. Te Kantens te verkoopen: “Eene groote partij hooi en stroo, 130 stieg roggedak”, enz.

rōggeln; ruggeln = ruggelings gaan, zich achterwaarts bewegen, de oude en eigenlijke beteekenis van: aarselen, (van: aars, als: *rōggeln*, van: rug). *Kil.* ruggelen = achteruitgaan, teruggaan, *Oostfr.* rüggeln. (v. *Dale*: ruggelen = aarzelen.)

rōggels; ruggels = ruggelings; ook *Oostfr.*; *ik kon nijt rōggels of vōrrels* = ik kon noch achteruit noch vooruit, (bv.) het gedrang was zoo sterk dat ik niet van de plaats kon; *Oostfr.* nich vorrels of ruggels. *Wangeroog* rigels = ruggelings.

roggemour (roggemoeder). Om kinderen af te schrikken in de rogge te loopen, wat zij gaarne doen om de blauwe rogge {p.2963} bloempjes te plukken, zegt men: *de roggemour krigtie* = roggemoeder krijgt u.

roggemulder; zie: *rogmulder*.

roggen (bvnw.); *roggen twijbak, roggemour, roggemour, roggemour, roggemour*, enz. = beschuit, wittebrood, enz. van roggemeel. Als zelfst. gebruikt: 't is 'n roggemour, evenals: 't is 'n waiten = beschuit, enz. van roggemeel, of: van tarwemeel gebakken. Zie onder art. *mik*.

roggendollies; roggemeel, in water gekookt tot eene stijve pap, en met melk gegeten; *Oostfr.* roggendolljes, roggentönjes.

roggengroeden (*Old.*), ook: **roggegroeden** = bossen of bundels roggestroo, bestemd tot het binden van korenschooven, enz. – Te Midwolda te bekomen (1877): “beste roggengroeden, zeer geschikt voor boonland.” – “Akelig kreunend werd hij op eene “sleep” waarop “roggengroeden” gelegd waren, gevoerd naar zijne ouders te Uiterburen.” (Noordbroek 1888.)

roggenklein (in geschrifte). Advert. “Varkensvoeder! Roggenklein, de 50 Kilo á f 6.25 te bekomen bij --, Apoort. Groningen” (1874)

rogmulder, roggemulder; eigenaar van een molen die geen pelsteen heeft. Zie: *mulder*.

roien, roiken = **swoaien**; heen en weer bewegen, wiegelen van eene boot op het water; *roien*, *roiken* = roeien; *roiken* ook = zacht roeien; *Friesch* roeikje.

roiken; zie: *roien*.

rokkedevies; zie: *roakeldijs*.

rokken, in: *kwoad rokken* = twist stoken; *hij dut niks as kwoad rokken in de fermilie*. *Kil.* iet quadts rocken; *Oostfr.* rokken = veroorzaken, stichten; *kwâd rokken*, of: berokken. Vgl.: berokkenen. (*Weil. v. Dale*: kwaad rokkenen = kwaad stichten.)

rokkies; zie: *jes I*.

rokkstreept goud (rokkstreept goed) = eene gestreepte stof bestaande uit wol {p.2965} en katoen, waarvan uitsluitend vrouwenrokken worden gemaakt.

röl (voorwerpsn. en stofn.) = rolpens; *zij het tien röllen moakt; wie zellen van middag röl eten; 't rölvlis mout nog hakt wor 'n* = het vleesch, (gewoonlijk vet rundvleesch), voor rolpens bestemd moet nog gehakt worden; *rölnat* = het water waarin rolpens is gekookt. Het wordt gebruikt om, vermengd met azijn, er de *röl* in te bewaren, indien men daartoe geen karnemelk wil bezigen. *Oostfr.* rulle, rull. Aan den vorm ontleend.

röl. Van iemand die veel en rad spreekt, zegt men: *'t is net of 't van de rol ofloopt* = 't gaat als van een leien dakje.

rölblok (*Ommel.*) = **welterblok** (*Old.*) = **wentelblok**, in geschrifte ook *landrol*, bij *v. Dale*: aardrol; houten cylinder die over het land wordt gerold om het effen te maken, wat bv. altijd met vlasland plaats heeft. Te Schildwolde boeldag van: “*bascule, wentelblok, zaadsleepen*”, enz. (1876). Id. te Beerta van 1 zaadblok, 1 wentelblok”, enz. (1880). Zie: *weltern*, en bij *v. Dale*: rolblok.

rölbödde; een sleeptuig, soort van *bödde*, (zie ald.) Verkoop van: “5 nieuwe zeeven, looike, bodde, waaijer, een rolbodde”, enz.

rölleböl; soort van draaibord voor hazardspel, die men nog wel op de kermessen aantreft, eenigszins verschillende van de *sjandoedelkan*. “Gisteren middag werden bij de badplaats buiten de Heerepoort twee zoogenaamde rollebols (draaiborden) in beslag genomen, welke zoo waren ingerigt, dat de centen der speelzieke jeugd in den zak der opligters moesten overgaan.”

röllerömbol. Wanneer meisjes met den kaatsbal spelen door hem tegen den muur of wand te werpen, zingen zij daarbij den eentonigen deun: *Kaatsebal, Ik heb u al, In één* {p.2967} *hand, In beide hand, Van smakkerdesmak* (inmiddels wordt driemaal in de handen geklapt), *Van voetjegetrap* (hier trapt men driemaal met den rechervoet), *Van röllerömbol* (dan worden de armen snel om elkander bewogen), *En schortjevol* (nu wordt de bal in den boezelaar opgevangen). Alsdan vervolgt men op dezelfde wijs: *Klein Karolijn, Zat achter 't gordijn; Wat deed zij daar? Zij kamde heur haar, Zij waschte haar handjes* (ook dit wordt nagebootst). *Zij droogt ze weer af* (eveneens), *Zij zet ze in de zij, Nu knielt ze er bij, Nu staat ze weer op* (wordt ook vertoond), *Van röllerömbol* (als boven), *En schortjevol* (eveneens).

rölloade = rollende, opgerold stuk rundvleesch, dat met een touwtje stijf wordt omwonden. Gewoonlijk wordt daarvoor de *meurbron* genomen. Ook soortnaam: *ik hol nijt veul van rölloade, 't ligt mie te lank op schuddel*.

rölloag; de steenen aan den kant eener goot, van een koegreppel, enz. “Bestek van het maken van escauzijnsche rollagen langs de noordzijde der Groote Markt”, enz. “Een punt van verschil heeft het uitgemaakt, of alleen de rijpen moeten worden overgenomen, of ook de rollagen, kantstukken en steunsels langs de klinkerpaden”. (*v. Dale*: rollaag = rij steenen, die men gewoonlijk boven en beneden een kozijn of boven een muur naast elkander plaatst.)

rölnat; zie: *röl I*.

rōlpetroon; zie: *kezoan*.

rōlpoal; **rōlpoale**; een ronde paal, die of zelf kan draaien, of waaraan een draaiend hout is bevestigd, welke geplaatst is bij de bochten van trekvaarten, langs welken de lijn van schepen, die getrokken worden, kan heenstrijken; ook *Overijs*.

rōlput; put met een cylinder voorzien waaraan eene kreek is {p.2969} bevestigd, waardoor men het water naar boven kan voeren; ter onderscheiding van: pompput; ook *Dr*.

rōlvlijs, **rolvlais**, **rolvlaisk**; zie: *rol 1*.

romainstōk, **romainstuk** = heldendaad; dikwijls schertsend van daden die daarvoor zullen gelden, waarvan ten onrechte veel ophef wordt gemaakt. Zooveel als: Romeinsche (helden)daad.

rōmke; zie: *rōmpke*, en ook: *dussel 1*.

rōmmel, en *de hijle rōmmel* = de heele boel, de gansche massa; 'n *rōmmel* appels, peren, enz. = een groote hoop appels, enz.; 'n *mooi rōmmeltje* = eene nogal aanzienlijke hoeveelheid, vrij groote hoop; 'n *rōmmeltje vis* = een zootje visch; 'n *groote rōmmel* (ook: 'n *groote rōmmelderei*) = een gebouw met buitengewoon vele en groote vertrekken, schuur of schuren, enz., wanneer men die ruimte voor een deel ongebruikt laat; ook *Oostfr.*; *olle rōmmel* = roomelzoo, oude kleeren, lappen, puin, oud hout, enz.

rōmmelas = ramenas; *Oostfr.* rummenasse, rummelasse, ook: bōlkwurtel. (*ten Doornk.* brengt het tot: rummen, of: rummelen, als het gelijkbeteekenende: bōlkwurtel, tot: bōlken. – 't Komt mij voor niets anders dan eene verbastering van: ramenas, *Ital.* ramolaccio, te zijn. v. *Dale*: ramenas, gewest. remalas.)

rōmmelderei; zie: *rōmmel*.

rōmmeltje; zie: *rōmmel*.

rōmp, voor: het lichaam, en bij overdracht, voor: gemoedstoestand, in: *mit de malle rōmp wezen* = in eene slecht luim, verdrietig, boos zijn; iemand *mit de malle romp moaken* = hem uit zijn humeur brengen, boos maken. Vgl. *malkopt*.

rōmp, van een koffiemolen = het koperen bekken waarin de koffie wordt gestort.

rōmpêln = **omrōmpêln**; door een onverwachten duw met de armen gesteund door het gewicht van het lichaam iemand onder den voet brengen; “*de keerl rompelde de jeude in de sloot.*” *Neders. Holst.* rumpeln = schudden, stooten. Vgl. 't *HD*. {p.2971} rumpeln en 't *Nederl.*: overrompelen.

rōmpêrd = beest, rund, met grooten romp.

rōmpke, **rōmke**; vrouwenborstrok zonder mouwen, onderlijfje.

rōmpslōmps, **rōmslōmps**, **rōmslōms** = **bie rōmpslōmp** = onverhoeds, onvoorbereid, onverwacht, als bij overrompeling, ook zonder opzet van den bewerker; *rōmpslōmps* viel hij van den wagen, kwam hij te water, enz.; *bie rōmpslōmps* kwam hij mij tegen = als bij toeval ontmoette ik hem. *Oostfr.* rumpslump = treffer, toeval.

rōmslōmps; zie: *rōmpslōmps*.

rōmslōms; zie: *rōmpslōmps*.

rōnd, in: *loop rond!* bij v. *Dale*: loop heen! en: loop rondom!

rōnd, in: *as ik 't rōnd kriegien ken* = als ik met de zaak in 't gereede kan komen, bv. door het leenen van geld, door medewerking van anderen. Vgl. *rondstoan*.

rōnde = nachtwacht, ratelwacht, klapperman; *ronden mouten* = de ronde moeten doen door hem die de wacht heeft, wachtdienst moeten doen. *Oostfr.*: runde, en: runden. – Dagteekent uit den tijd toen de burgers te platten lande zelf voor de veiligheid bij nacht hadden te zorgen. Zie ook: *enom*, en: *in 't ronde*.

rōnde lepel = lepel met een rond blad, en korten, rechten steel die overal even breed en dik is, ter onderscheiding van: *lange lepel*, onze gewone eetlepel met langwerpige blad; “*'t boerenvolk et altied met 'n ronde lepel, daarom hebben z'ook zōkke groote bekken*”.

rōndeman (klemt. op: *rōn*) = ronduit; 't *Fransche* rondement; *hij zegt altied rōndeman woar dat 't op stait.*

rōnde moat; zie: *spint.*

rōnden; zie: *rōnde.*

rōndlangen = omlangen, naar de rij af rondgeven, ze bij {p.2973} de personen van den kring naar de rij af aanreiken.

rōndoet (ronduit) = **ronduit** = ten volle, voluit; *mien mouder het rōndoet 'n joar sukkeld; hij verdijnt rondoet honderd gulden.*

rōndōm, rōnōm = geheele snede van een roggebrood. “*De rondom mit reven kees, dei Hilje mie ien 'n pompieren puil doan har, har 'k al lank achter knoopen*”. *Ned.-Bet.* rondommechie = boterhammetje; *Oostfr.* rundum. Zie: *ōmstōk.*

rōndōm = **rōndōmrōnd** = **rōndōmheer**, in 't *Westerkw.* **rōndsōm, rōnz'm**, voor: geheel, volkomen, volmaakt, in alle opzichten; 't *komt mie d'r rōndōm*, of: *rōndōmrōnd noa veur dat hij* (bv.) *zien geld op het; hij 's rōndōmrōnd 'n deugnijt* = hij is een aartsdeugniet; 't *liekt rōndōm noa regen; de kinder bin rōndōm boas; 't is mie rōndōm noa 't zin; hij 's rōndōm boer* (= *ōpendōp boer*) = hij is met hart en ziel landbouwer, hij leeft voor dat vak. *1 Kon. 7:23*: Voorts maakte hij de gegoten zee; van tien ellen was zij van haren ééne rand tot haren anderen rand, rondom rond, en van vijf ellen in hare hoogte, en een meetsnoer van dertig ellen omving ze rondom. *Holl.:* rommendom, rommenton. Synon. met: *ōpendōp.*

rōndōmheer; zie: *rōndōm 2.*

rōndōmrōnd; zie: *rōndōm 2.*

rōnd stoan hebben = alles in orde hebben, zóó, dat men tot de uitvoering van een werk kan overgaan, synon. met: 't volkomen, in allen deele *veur 'n kander hebben*. De boeren zeggen: 't *stait rōnd*, als zij (bv.) bij den oogst alles, werklieden, paarden en wagens, bijeen hebben om te kunnen beginnen en alles geregeld kan voortgaan. Heeft hij een span paarden, een werkman of een wagen te min, dan heeft hij 't niet *rōnd stoan*, dan is de boel *nijt goud veur 'n kander*; – 't *törven mout rond stoan* zooveel als: wil men turven dan moet men het zóó inrichten dat, onderwijl de eene wagen naar huis rijdt een ander weer {p.2975} volgemaakt wordt; alsdan behoeft men geen tijd te verliezen. Elders, o.a. in *Overijsel* hoort men: als ik dat rondkrijg = als mij dat gelukt; 't loopt rond = het fluit, het marcheert.

rōnd vōl; zie: *spint.*

rōng; groote ijzeren nagel of spijker om zwaar houtwerk aan elkander te bevestigen;

woagenrōngen = de ijzeren staven, waartegen de wagenladders leunen, bij v. *Dale* rongstokken. *Oostfr.* runge, rung. *Neders. Noordfr.* rung, *Nederd. MNederd.* runge, *Kil.* ronghe, *AS.* hrung, *ONoorsch* hrungnir, *OEng.* hrunge, *Eng.* rung, rong. *OHD.* runga, *MHD.* runge = staaf tot steunsel der wagenladders, *Goth.* hrugga = staf, stang.

rōnkōnkel = klein ongeluk, door stooten, vallen, enz.; *dei houd het ook 'n rōnkōnkel had, is 'n hijle deuk in.*

rōnōm; zie: *rōndōm.*

rōnselder = ronselaar, makelaar in plaatsvervangers en nommerverwisselaars voor den krijgdsdienst.

rōnsêln; schoonmaken van aardappelen, enz., door roeren met een stok of stooten met een' bezem in een' emmer met water. *Oostfr.* runseln = van de plaats bewegen, rollen, gooien, wegslingeren, enz. Vgl. ronselen = persen, en: rondselsel = persspil.

rōnsêln (*Ommel.*) = kwanselen; ook *Geld.*

roo = de muts eener koemaag. – Voor: rood, roode, in samenstellingen, inzonderheid in de *Ommelanden.*

rooboeskool (klemt. op: *boes*) = **roode boeskool** = roode kool; *wie zellen van middag rooboeskool eten; an twee roode boeskoolen hewwe genōg.* Zie: *roo.*

roobol, roebol, (ook bij v. *Dale* gewest.); de moeras- en akkerpaardestaart. Zie: *lidruske*, *HD*. Schachtelhalms.

roobotter (klemt. op: *bot*) = roode boter, inzond. in de zegswijs: 't is altemoal roobotter veur spoan = het gaat daar alles zoo voorspoedig mogelijk, daar is geen wolkje aan de lucht.

rooboul; zie: *roodboudel*.

rooboulen (klemt. op: *bou*) = meniën, vooral van pannen op een {p.2977} afdak. Om het nog netter te maken bestrijkt men de nokken der pannen met kalk. Zie: *roodboudel*.

rooboulens; zie: *roodboudel*.

roobrukje; roodbruktje (rood bruggetje), (*Stad-Gron.*) = de stellage van een schavot. Aldus omdat het rood geverfd was.

roobijten = bijtwortels, of: **bijtwörtels** = beeten, bieten, krotten, bij *van Hall*: roode Biet, tuin Biet of Krotten, *Beta Vulgaris*; *Neerl. Plantensch.* bl. 182. *Holst.* rodebeet.

roodalmig = roodolmig (klemt. op: *al, ol*). Uit Blijham schreef men (1882): "Deze laatste wijze is vooral aan te raden op lichte klei of roodalmige gronden, omdat deze bij bemesting, den mest overal gelijkmatig kunnen opnemen."

roodboudel, rooboul, rooboulens, roodboulens = roomenie, eene roode kleurstof. Het laatste woord, een pleon., is algemeen.

roodboulens; zie: *roodboudel*.

roode darggronden. "Deze gronden, waaronder er zijn, zooals de mosvenen en de beekvormingen of groengronden, die men in Westerwolde den naam van roode darggronden geeft, zijn bij drooglegging en bemesting buitengewoon vruchtbaar," enz. (Toespraak v. d. Commiss. d. Kon. 1863.)

roode kevielen; zie: *smeerfennen*.

roode kroepers; zie: *elfringen*.

roode remke = duivenkervel, *Fumaria officinalis*; v. *Hall Neerl. Plantensch.* bl. 12. (*Remke*, een vrouwen naam.)

roode rou (roode roede). Aldus worden voorheen de gerechtsdienaars genoemd wier taak het was de bedelarij te weren. Zij plachten eene roode roede of staf te dragen, zijnde deze van ouds het zinnebeeld der rechterlijke macht. *Friesch* (voorheen): roeroe; *NBrab.* roeddrager, roeidrager, waarvoor elders: roedragende bode, de groene roede, roode roede, {p.2979} enz.; *Kil.* roode roede. (v. *Dale*: roededrager, roedrig = deurwaarder-crimineel, en: de roode roede = de strafvoltrekker voor misdadigers.)

roode veenwortel = Wilde Wilg, tweeslachtige duizendknoop. *Polygonum amphibium*, op het land groeiende (nl. de landplant). Naar de groeiplaats aldus geheeten. v. *Hall Neerl. Plantensch.* bl. 187.

roodgrond; zie: *roodhond*.

roodhond = roodgrond (*Ommel.*) = roodvonk, (of eene soort ervan) welk woord meer algemeen gebruikt wordt, in 't *Nederl.* onz. hier vrouwl.: *hij het de roodvonk*. In sommige deelen der *Ommel.* is *roodhond* eene niet gevaarlijke huiduitslag die een verloop heeft van twee of drie dagen. *NHoll.* roodhond. – *Zeel.* roodjonk, *Oostfr.* rôdhund.

roodoagen (klemt. op: *doa*); 't roodoagt = 't begint te roodoagen (*Ommel.*) = 't begint te dagen, het morgenrood wordt zichtbaar. Zie: *roo*.

roodolmîg (klemt. op: *dol*), ook: **roodalmîg** = oerachtig. Zie: *ōr*, alsook: *roo*.

roodoorn (klemt. op: *doorn*); zie: *ōr*.

roodfangen; zie: *fangen*.

roodschonk = wilgen (*Westerkw.*) = **krodde** (*Westerw.*) = Platzaad of perzikbladige duizendknoop, *Polygonum Persicaria*; v. *Hall Neerl. Plantensch.* bl. 188.

rood spek; op 't *Hoogeland* bij geringe lui voor: bieten, beeten, als spijs. Zoo noemt het boerenfolk aldaar: appels met aardappelen en gort dooreen gekookt: *hijte bliksem*. Zie: *honderdoezend*.

roodsteerntje; koekoeksbloem, *Lychnis flos cuculi*; v. *Hall Neerl. Plantensch.* bl. 29.

roof (onz.) = 1200 omslagen om den haspel. Naar het gewicht ervan wordt de kwaliteit van het garen bepaald: gaan er {p.2981} vijf *roof* op eene halve kilogr. dan heet het: *viefroofs*, en zoo heeft men ook *zesroofs goaren*. Ook dun touw wordt bij *roof* verkocht. *Friesch (Wassenb.)*: roof, een streng van garen, sajete, enz.; *Kil.*: roof van 't schaap = schapevlies, schapevacht; roofgaerens = saamgevlochten draden, ineenegedraaid garen, bundel draden.

roof = kraaiebloem of wilde *Lychnis flos cuculi*; v. *Hall Neerl. Plantensch.* bl. 29.

roofbouw. Dit woord, zoo gewoon in den wetenschappelijken landbouw, en bekend bij elken Groninger landbouwer, komt niet bij v. *Dale*, 3e druk, voor. Onder: *roofbouw plegen* verstaat men: het land of den grond uitputten door ongenoegzame bemesting en het telen van vruchten die de grond niet voldoende kan voeden.

roofgoud (roofgoed) = tuinvruchten, appels, enz., bloemen, en wat maar voor 't grijpen is en wat dan ook gewoonlijk geroofd wordt, doordien bv. een tuin niet genoegzaam afgeschut is. *Oostfr. Neders. rôfgôd.* (v. *Dale*: roofgoed = geroofde voorwerpen, prooi, buit.)

rooi, in: *om dei rooi = om dei gooi (Hoogel.)* = omstreeks zóó veel, zóó lang, zóó zwaar, zóó groot, zóó laat, enz., dus: volgens raming, ten naaste bij berekend, aldus geschat; 't *rooit 'r nijt noa* = het lijkt er niet naar, dat is ver mis = *dat rooit gijn kant of wal*, ook = dat raakt kant noch wal; *gijn rooi* (of: *gijn roam*) *kennen hollen* = 't *pad* (of: *de weg*) *nijt kennen rooien* = slingeren, zwaaien, niet rechtuit kunnen gaan, door duisternis, dronkenschap, enz.; 't *land is oet de rooi* = die landerijen zijn slecht behandeld, uitgeput; 't *hoes is oet de rooi* = het onderhoud is verwaarloosd; *an de rooi wezen* = aan den zwier zijn, rinkelrooien.

rooie = roode; 't *is 'n rooie* = hij (of: zij) heeft rood haar; *zij het gijn rooie cent* = zij bezit niets. Vgl. *dooie, goie*, enz. {p.2983}

rooien = tot overeenstemming komen, 't eens worden; *zij kennen 't nijt rooien*. Zie ook: *rooi*.

rooieloop = kopergeld; 'k *heb niks as rooieloop ien buus* (of: *in de buutse*.) Zie ook: *koperlap*.

rook, in: *oet de rook wezen* = zich verwijderd hebben uit de plaats zijner inwoning, vertrokken zijn naar elders. Meestal met ongunstige opvatting: *hij moakt dat'e oet de rook komt* = hij maakt dat hij ergens komt waar men hem niet kent. – In sommige streken van Duitschland is: *rauch* = woonhuis, haard, schoorsteen; *seinen eigenen Rauch haben, Rauch und Brot haben* = een eigen haard bezitten. Het *Drentsch* had (nog vóór 1848): *vuur en rook holden* = woonstede, vast verblijf hebben. De uitdrukking zal dus eigenlijk zooveel beteekenen als: hij kan den schoorsteen van zijn vorig verblijf niet meer zien rooken. Vgl. het *Nederl.* – hoewel niet bij v. *Dale* –: onder den rook (= in de onmiddellijke nabijheid) van de stad. – Zie ook: *rookschoor*.

rooken, in: *hij lôcht, 't rookt hōm boven de kop*, van iemand die grof liegt.

rookerei, rookerij = rook, in huis; *wie hebben voak last van rookerei*. Zie ook: *erei = erij*.

rookschoor (*Ommel.*) = niet geheel verbrande turf, kool die nog rookt; ook zegt men daarvan alleen: *da's rook*, en: *da's 'n schoor*, wanneer zij nl. in de stoof zal gedaan worden; *is nog rook an de kool* = 't *is nog nijt goud deurbrand*. Zal samenhangen met: *schoer*, in:

dunderschoer = donkere onweerswolk, bui, omdat een gedeelte der kool eene zwarte massa of plek vertoont. *Oostfr. schûr, HD. Schauer*, oorspronkelijk een den hemel verduisterend iets, in 't algemeen een donker of duister voorwerp, en met het *Lat.* *obscurus* van denzelfden wortel. Vgl. *schoeren*.

rookvlijs; zie: *noagelholt*. {p.2985}

roomenie (roode menie), pleon.; zie: *roodboudel*.

roomenieën = meniën, met menie verven. Zie: *roomenie*.

roomslak; zie: *botterklitse*.

roop, *Westerw. stroozijl* (stroozeel); gedraaide band van haver- of roggestroo, hoofdzakelijk voor het dekken van schuren, ook tot het omspannen en zodoende bijeenhouden van

gewassen, als: peulen, doperwten, groote boonen, van de bedekking van hooi- en graanhoopen, enz. Vooral in Friesl., weinig in Groningen, houdt men zich met het vervaardigen van *ropen*, het *ropendraien*, onledig; thans worden zij in Duitschland ook met de stroospinmachine gevlochten, waardoor één man, vrouw of jongen dagelijks 3200 á 3500 meter gevlochten band levert. Handenarbeid kan dus de mededinging geenszins doorstaan. In Denemarken worden de *ropen* veel gebruikt tot het binden van schooven, het bekleeden van stoom- en waterleidingsbuizen, tot verpakking o.a. van vaatjes boter, enz. – *Friesch* reap = van strooi gedraaide band, *NHoll.* roop; *Oostfr.* rôp, rêp = roop, en tot dezelfde doeleinden worden gebruikt als hier; *Neders.* reep = touw; *Kil.* roop, reep *Noordfr.* reep = touw of band, iets waarmede men bindt, *Oudfr.* raap, *Deensch* reeb, *Zw.* reb, *AS.* rape, *Nederl.* = touw, *Eng.* rope = touw, koord, van 't *AS.* raepen = binden.

roos; roze, zooveel als: eene koortsachtige aandoening, een koortsachtig gevoel, in *Dr. Overijs. Geld.* elke aandoening van koorts, de zwaarste koorts zelve niet uitgezonderd; *Veluwe*: roos, roze = zware verkoudheid. – *roos in de ingewanden* = ontsteking der darmvliezen. – Is eene zweer zeer gezwollen en daardoor rood en prikkelend, dan noemt men dit ok *roos*, nl. als iets dat in de zweer huisvest. – Ook = afschilferende hoofdhuid, wat ook verklaart het verzachtende: *loopende roos* {p.2987} *Oostfr.* rose = de bekende heete, vurige, smartelijke aandoening der huid. Vergelijking: 'n *kleur as 'n roos* (of: *roze*) = eene bloeiende kleur, inzond. van meisjes. *Sprw. De ijne roos mout de ander verdrieven*, zegt men, wanneer iemand zich bij koortsachtige ongesteldheden niet van het gebruik van *rozîg eten* (zie ald.) wil onthouden, en synon. met: die van een hond gebeten is, leg er van zijn haar op; eene soort van volkshomoeopathie.

roosjes, rosies in: *roosjes loaten zörgen* = violen laten zorgen. *Oostfr.* De let de rôsjes sörgen. Vgl. *Math.* 6:28 en v. *Dale* in: viool 2.

roowien (klemt. op: *wien*) = roode wijn. “*Want roowien dus ien dei doagen Nog 'n boerenmens nijt vroagen.*” Zie ook: *roo*, *roobotter*, *rooboerkool*, enz.

ropendraien; zie: *roop*.

roppen; eene kunstbewerking in den landbouw, waarbij de zode door ploegen wordt losgemaakt en dan verbrand; het land wordt alzoo met die asch bemest. Zij werd in 1799 uitgedacht, of is toen ten minste meer algemeen bekend geworden door Jakob Kornelis Molter, landbouwer te Siddeburen, dientengevolge benoemd tot Broeder v.d. Nederl. Leeuw. Zie *Laurm.* bl. 56.

roppen = onvoorzichtig plukken, afscheuren, afrukken, bv. van vruchten, bloemen, bladeren en takjes. Steeds voor: het plukken van gevogelte voor de keuken: *doeven* (enz.) *roppen* = duiven plukken; *verroppen* = moedwillig verscheuren, vernielen, van een boek, door het afbladeren eener bloem, enz.; *ropvogel* zegt men tegen een kind dat gaarne iets verscheurt, of zich het verscheuren zijner (of: harer) kleederen, enz., laat welgevallen; ook fig.: één uit het gezelschap, wien men voor den gek heeft, met wien men solt; “*as er gâin ander tou was, den* {p.2989} *mos hij nog al voak reis veur ropvogel speulen.*” *roppen en scheuren*, tautol. voor: plukken, scheuren, in fig. beteekenis gezegd, bv. van personen die zich van eene nalatenschap op allerlei wijze zoeken meester te maken, die trachten, zonder deugdelijke aanspraken, zich die geheel of gedeeltelijk toe te eigenen; *dei afkoat ropt en scheurt zooveul as 'e moar ken.* *Dr. Overijs. Geld.* roppen = afplukken, uittrekken, op eene wilde en woeste wijze iets uit den grond trekken, vernielen, enz.; *ZNederl.* ropen = uittrekken; *Kil.* roopen, ruppen = trekken, rukken, uittrekken, uitrukken, enz.; *Neders. Pommersch.* repen, röpen, *MNederd.* ropen, roppen, rofen, *OHD.* roufjan, roufan, raufan, *MHD.* roufen, reufen, roifen, *Goth.* raupjan = plukken, trekken, enz. Zie *ten Doornk.* artt. röpen, en: roppen.

ropperei; wat afgebroken moet worden tot herstelling van een oud gebouw. Zie: *roffoazie*, *roppen 2*, en: *erei*.

roppêrg = gescheurd, haveloos, wat er als verscheurd uitziet; *dat bouk is roppêrg = dat bouk is als verropt*; *Oostfr.* ropperig, ropperg, *Nederd.* ropperig, rupperig = *HD.* ruppig = verscheurd, enz. Zie: roppen 2.

ropse, voor: maag, buik, in: *wat in de ropse kriegen* (= *wat in 't halsgat kriegen*), zooveel als: wat te eten of te drinken krijgen. Wordt alleen gezegd van personen die daar steeds op uit zijn, dus van klaploopers. Zal tot roppen 2 moeten gebracht worden.

ropt = roept, van: *roupen* = roepen. Zie ook: roppen 2.

ropvogel; zie: roppen 2.

rös = slaag, *Nederl. ros.* Zie: lappen.

rosies; zie: roosjes.

röskam (= roskam), in: *hij 's bang veur de röskam = hij vreest de röskam* = hij tracht de welverdiende berisping te ontgaan, durft niet voor den dag komen.

röskammer = koopman in oude paarden, in allen gevalle in zulke die weinig waarde bezitten. *Dr.* roskammer = schacheraar in {p.2991} paarden. *Geld.* (ook bij *v. Dale*): roskammer = paardenkoopman.

rossemunt = watermunt, *Mentha aquatica*; *v. Hall, Neerl. Plantensch.*

röst; schimpwoord voor kinderen, inzonderheid voor kleine meisjes, zooveel als: *iechel, rōb*, enz. Zal staan voor: *roust*, eigenlijk = roest.

röt; rötte (znw.) = wat aangestoken of verrot is; *zit röt an de appel* = hij begint te rotten; *'t is altemoal röt* = hij is geheel verrot; ook *Oostfr.* (*v. Dale*: rot = het verrotte gedeelte.)

röt = root (*v. Dale*); plaats waar het vlas te rotten ligt; *in de röt leggen* = te rotten leggen.

Neders. vlas, hennep in de rate of reute leggen. *Kil.* rotte, roote = water om het vlas te weeken. *Oostfr.* rötte: het vlas zit in de rötte, ook *Gron.* – *v. Dale*: rotten, van vlas, hennep, het aan aanhoudende inwerking van vochtigheid blootstellen om de kleverige zelfstandigheid van den bast grootendeels te vernielen en zodoende den samenhang tusschen de vezels in hooge mate te verminderen, ja bijna geheel op te heffen; alsook: rotten (vlas, hennep) rotten. – Het *Oostfr.* heeft ook: dat flas sitt in de rötte te rötten. Alzoo: rotten = rotten, *Gron. Oostfr.* rötten = tot bederf overgaan.

röt; rötte = rat; *lutje röt* (= kleine rat), zegt men tegen kleine kinderen als zij bv. al iets beginnen te ondernemen.

rötgat; plaats in den grond, bv. in één tuin, waar een diepe aschkolk, enz. is geweest, en de bodem dus niet vast genoeg, als verrot, om er fondamente op te bouwen.

rotkreupel (in geschrifte), znw. en bvnw.; eene ziekte bij schapen, zijnde het het kwaadaardige klauwzeer. “De Burgemeester der Gem. Groningen brengt ter kennis (enz.) –, terwijl het kwaadaardig klauwzeer bij schapen, het zoogenaamd rotkreupel, niet wordt genoemd. – Van gevallen van zoogenaamd rotkreupel behoeft niet langer aangifte te worden gedaan.” (1880) – “Anderen wisten dat een paar schapen aan verschillende personen te Leek verkocht, al spoedig rotkreupel werden op land, waarop {p.2993} schapen, met die ziekte behept, hadden geweid.” (1881)

@**rötmieter**@, zie: mieter.

@**rötstap**@; @**rötstappe**@ = rattenknip, rattenval, eigenlijk rattenklem, toestel om ratten te vangen; ook *Oostfr.* – *Dr.* stap = val om vossen of ratten te vangen. Het *NHoll.* heeft: mollenstap, en: otterstap.

@**rötte**@; zie röt 1, 3.

@**rötteln**@ = pruttelen, zacht koken, van water. Ook: *het röttelt hōm* (of: *heur*) *in de borst* = den reutel hebben, geluid van iemand wiens longpijpen met slijm of bloed gevuld zijn. Zie *Gron. Volksalm.* 1843 bl. 153

@**röttklooster**@; langwerpige houten bak, soort van vierkante buis om ratten te vangen. Men zet deze op eene plaats, meestal een zolder, waar deze dieren zich in menigte ophouden en laat ze daartoe vrijen toegang. Wanneer zij goed genesteld zijn sluit men de opening door

middel eener klep, brengt de bak op een stuk weideland, laat ze bij gedeelten ontsnappen en door honden doodbijten. Op die wijze heeft men wel eens een vijftigtal gevangen.

@röttenkruud@, **@röttekruud@** = rattenkruit, arsenicum.

@rötten@; zie: *röt 2*.

@rötterdammêr@. Hieronder verstaat men bij 't kruisjassen, wanneer elk der spelers zijn vaste troef, nl. klaveren, schoppen, enz. heeft, alle trekken maken. Bij dit spel wordt geen roem gemaakt; *rötterdammêrn* = op die wijze jassen. Vgl. *slem*.

@rötterdammêrn@; zie: *rötterdammêr*.

@rötterei@, **@rötterij@**; de toestand dat sappige vruchten tot verrotting overgaan; *wie hebben rötterei in de appels*, enz. Zie ook: *erei*.

@röttêrg@ = rottig, overgaande tot bederf; *röttêrge keeze* (of: *kees*), *peren*, enz.; *Oostfr.* röttrig, rötterg. – Ook zegt men het van iemand die erg hoest en opgeeft, die teringlijder is. *Friesch* rottje, *Oudfr.* ruta, krota = rochelen.

@Röttûm@ = Rottumeroog, omstreeks 1500 't Ooge. Zie ook: *ailand*. {p.2995}

rou; op de *Oostfr.* grens **rau** = roede, roe, landmaat. Op 't *Hoogeland* rekent men tuingrond bij oude roeden van 12 vt., in 't *Oldampt* bij die van 16 vt.; men spreekt dus van *twalf en zestienvouts rouen*. – *Sprw.* *Hij moakt 'n rou veur zien ijgen gad* = zijne handeling brengt onvermijdelijk de verdiende straf mee, en ook synon. met: een kuil voor een ander graven en er zelf in vallen.

rou = roede, ijzeren stang waarover de bedgordijnen schuiven. (*v. Dale*: roede = ijzeren of koperen staaf.)

rou = wiek, molenwiek; *v. Dale*: roe, roede = molenroede. *Zegsw.*: *hij het 'n slag mit de meulnrou* (of: *mölnrou*) *had*, zooveel als: hij is niet goed bij 't verstand.

rouf (*Stad-Gron.*) (= roef), voor: dubbele rij kramen zooals bij gelegenheid der Groninger kermis op de Vischmarkt staan, in geschrifte *roef*. Advert. “– berigt door dezen aan het geëerde publiek dat hij met zijne net ingerichte en van ouds beroemde koekkraam op de kermis alhier is gearriveerd – standplaats 2de roef, 1e kraam van af de Pelsterstraat.” Vgl. het *Oostfr.* rôf = dak, schuin deksel eener doodkist, bij *v. Dale*: roef; ook: het uitgebouwde op het achterste van een schip, bij *v. Dale*: overdekte plaats in eene trek- of postschuit. *Eng.* roof, *OEng.* hrôf, rôf, *AS.* hrôf, *Noordfr.* ruuf, *Oudfr.* hrôf, *MNederd.* rôf, *Nederd.* roof, *Kil.* roef = dak. Neemt men in aanmerking dat die dubbele rij kramen een volledig dak zouden vormen indien zij onmiddellijk aaneen stonden, zal dit hetzelfde woord zijn als: *rouf*, in eene trekschuit, en het *Nederl.* roef, in die beteekenis.

rouk = roek, *Corvus* of *Cornix frugilegus* (koornlezende kraai), gelijk de gewone kraai zwart van kleur maar ranker, de bek is rechter en een weinig langer, zijne veeren zijn over 't algemeen fraaier, met een violetblauwen glans. In het najaar, na de ruiing, is hij aan zijn kalen hals te onderkennen, doordien hij dan bij het zoeken van larven, wormen, veldmuizen, vruchtzaden, enz. met den bek in den grond boort. Op het *Hoogeland* onderscheidt men *wit- en zwartbekte rouken*. De *zegsw.*: *loos as 'n rouk*, {p.2997} meer algemeen: *loos as rout*, past men vooral op kinderen toe, die zeer gevat en schrander zijn. Het laatste zal eene verbastering van 't eerste zijn. *Dr.* roeke = raaf; *Friesch* (*Wassenb.*) roek = rave of kraai; schierroek = bontekraai; *ZLimb.* rook (= rouk); *v. Dale*: roek, eene soort van raaf; *Kil.* roeck, roeckvogel, *cornix vurva*, *MNederl.* rouc = kraai; *Oostfr.* rauke, rôke; *Neders.* rook, rôke, *MNederd.* rôk, *Wang.* rouk, buntrouk, *Noordfr.* rôck = kraai, *AS.* hroc, *ONoorsch* hrôkr, *MHD.* ruoch, *Eng.* rook. (Op het *Hoogel.* zegt men voor: dat is eene witte raaf (fig): *da's 'n witte rouk.*) Zie ook: *ruik*.

roulat (roelat); lat die eene oude roede, d.i. 15 *Gron.* vt. ook 16 en 18 vt. lang is, en tot lengtemaat dient.

roulf, in: *ongeboren roulf*, voor: het kind dat verwacht wordt en voor wien men reeds iets gereed maakt, enz. Vraagt men nu voor wien het bestemd is dan wordt schertsend

geantwoord: *veur ongeboren roulf*. – *Roulf* = Roelf, samentrekking van Rudolf. *Oostfr.* Rôlf, *HD.* Rudolph, *OSaks.* Hrodulf, *ONoorsch* Hrôlf; van den stam: hrûd of hruod = roem, eer, enz. Zie *ten Doornk.* art. Rôlf.

roum; zie: *roem*.

roumen; zie: *roemen*.

roupen (= roepen), in: *hij ropt 'r nijt hard van*, of: *hij het 'r nijt hard van roupen* = hij wijst het verzoek wel niet van de hand, of: keurt het voorstel of plan niet geheel af, maar had toch gewichtige bezwaren, toonde zich er weinig mee ingenomen, zoodat op zijne hulp of medewerking niet te rekenen valt. – Ook voor: lof van spreken: “*zai roupen nait van dei maid*” = zij zeggen van dat meisje weinig goeds, zij heeft geen besten naam.

roust (= roest); eene ziekte in het koren, brand in 't graan. *Dr.* roest, en: rood; *HD.* Rost, *Deensch* rust. Aldus om de overeenkomst van kleur met ijzerroest. Vgl. v. *Dale* art. roest 2. {p.2999}

roustêrg (roesterig) = roestig, met roest bedekt. Wordt ook van bladeren, waarop zich de roest, eene woekerplant (meeldauw, *HD.* Rost) heeft ontwikkeld, gezegd, alsmede van aardappelen die geene gladde maar op sommige plaatsen eene dikke roestkleurige schil hebben. “Het grootste gedeelte echter, vooral op de zwaardere zandgronden is, zooals wij dat noemen, erg roestig en als zoodanig alleen geschikt voor de fabrieken.” (1876) – *roustêrg in de hals wezen* = schor in de keel zijn, *Oostfr.* rüsterg in de hals wesen; he prôtd so rüsterg, zooveel als: heesch, eigenlijk = roestig, *Nederd.* rusterig, *MNederd.* rusterich. *Wvl.* roestig = rauwsch, heeschachtig, belemmerd in de keel ten gevolge van eene verkoudheid of van iets anders. (*De Bo*). – In de *Veenkol.*: *rousterg weer*, (*Dr.* roesterg) = buig, guur weder.

rout; zie: *rouk*.

routêrg = roetig, roeterig, roetachtig. Ook fig. als tegengestelde van: dom, onnoozel, suffig; *zij kikt 'r goud routêrg oet* = zij heeft heldere oogen, zij ziet er scherp genoeg uit. Vgl. *loos* als *rout* onder art. *rouk*.

routwoater (roetwater); het vocht dat uit den schoorsteen druipt; *'t routwoater valt, wie kriegen dooi; wie hebben veul last van 't routwoater*.

roze; zie: *roos*.

rozebōs; zie: *bōs*.

rozendaal; zie: *rozendal*.

rozendal, voor: bloemhofje, bloemtuintje. – *Stad-Gron.* (*Auwen*) = gevangenhuis: *in*, of: *op de rozendaal zitten*.

rozîg eten = spijs die eene koortsachtige aandoening kan verwekken, waaronder men bv. rekent: spekpannekoek, erwtesoep met spek, spek, enz. Ook hoort men *rozîg* fig. gebruiken als de prijs van iets wat men anders gaarne bezat, veel te hoog is: *'t is mie te rozîg* = 't is mij te duur. (Zie: *roos*.) *Dr. Geld.* rosig, rozig = koortsig.

ruden (*Old.*) = **reuden** (*Ommel.*) = **reujen** (*Langew.*) = rooien van aardappelen, wortelen, knollen; van aardappelen zooveel als {p.3001} losmaken (*oetzetten*) en opzamelen. – De uitdrukking: *veur 't ruden te duur wezen*, eig. zooveel als: de vrucht is niet zooveel waard als de kosten van het rooien bedragen; fig.: meer schulden dan bezitting hebben. (Men zegt het zelfs van geheele dorpen.) *Oostfr.* rûden, *HD.* reuten = uittrekken, uitrukken, enz. Bij *Hooft* ruiten = plunderen, bij *Kil.* ruyten en rooven. *Wvl.* reiten, reien. bij *Kil.* reten, en: gruyten. (*De Bo*).

ruden = woelen in 't bed en dit zodoende in wanorde brengen; tegen zoo iemand, en 't geldt in dezen natuurlijk kinderen, zegt men: *bist 'n rudōm*; *Oostfr.* rûder, rûdewold. – Ook = ruien; fig.: *in 't ruden wezen* = er minder gezond, welvarend uitzien, als het eene ongesteldheid betreft die wel langdurig, maar niet gevaarlijk is. (Zie ook: *ruden I.*) *Deensch* rode = woelen, rondwentelen. *Kil.* ruyten = verdelgen, verwoesten. Alzoo verwant met: roeien, in: uiroeien.

ruderei, voor: drukte, als men nl. een voorwerp zoekt, waardoor men vele andere van de plaats moet nemen. Zie: *ruden 1*, *ruden 2*.

ruderoatsie = eene tijdelijke, onvermijdelijke wanorde, bv. bij eene vertimmering. Zie: *runderijern*.

runder-op-peerd; zie: *ruter-op-peerd*.

runderijêrn = iets onderstboven halen om er iets beters voor in de plaats te stellen. *Lat.*

rudere = een vloer maken of leggen van puin of oude brokken steen, die men met kalk en zand vermengd heeft; *rudus* = puin, steengruis.

runderijêrn, ruterijêrn = teruggaan, zich terugtrekken, ook in fig. beteek. 't *Fransche* *retirer*.

rudewold, voor: woelig persoon, vooral van een onrustig, woelig kind gezegd. *Oostfr.*

rüdwold = onrustige gast. Zie: *ruden 2*.

rudôm; zie: *ruden 2*.

rug, in: *dat zel hōm bie de rug oploopen* = hem tegenvallen, eene teleurstelling bezorgen.

rugbōnk; zie: *rōgbōnke*.

ruggêln, zie: *rōggêln*.

ruggêls; zie: *rōggêls*. {p.3003}

ruï; zie: *raai*.

ruiden (in geschrifte) = *ruden* = schoonmaken, kanalen van onkruid zuiveren. Zoo wordt geadvertiseerd: "Aanbesteding. Het ruiden der Maren in bovengenoemd Onderdeel," enz. Ook: "het ruiden en opschoonen van het Damsterdiep," enz. – "Zoo wordt een ieder, wien zulks aangaat, gelast, om tegen dien tijd zijn pand of panden wel te ruiden en goed schoon te maken, en waar het noodig is, te hoeken." (1869).

ruier, ruir (*Westerkw.*) = roerig, druk; *ruier wor'n* = in beweging komen, druk beginnen te praten, te lachen, luidruchtig worden; van een gezelschap gezegd. *Maastr.* reur = beweging; aan de reur brengen = in beweging brengen, op de been stellen; *Dr.* reur worden = wakker worden, van menschen en dieren; *Oostfr.* rôr = beweging, opstand, oproer; *HD.* Ruhr; *Noordfr.* rōr = beweging; *MNederl.* in rure maken = in beweging brengen; *Nederd.* roor, *MNederd.* rōre, *OSaks.* hrōra, hruora, *OEng.* hrōre, *OHD.* ruora, *MHD.* ruore, ruor = beweging, beroering, enz. Vgl. 't *Nederl.*: in rep en roer, oproer, verroeren, enz.

ruîêrn, ruir'n = roeren; *zij ruirt t'r over*, zegt men van eene sukkelaarster die waggelt over den vloer.

ruierom, ruïrom, fig. voor: allerlei slag van volk, mengelmoes. Zie: *ruïrom*.

ruif; zie: *hiplichtje*.

ruifeulie = raapolie; *Geld.* ruvenöllie, *Neders.* rōfōlge, *HD.* Rüböl. Zie: *ruiven*.

ruifkouken = raapkoeken, die gemaakt worden van uitgeperst raapzaad. Zie: *ruiven*.

ruigebol (*Westerkw.*) = *lidruske*; zie ald.

ruik = rook, van: ruiken; *ruik, rouk* = raakte, van: raken.

ruil; zie: *hiplichtje*.

ruimer = glas, jeneverglas of wijnglas. (v. *Dale*: roemer, romer, groot wijnglas.)

ruipen; rijpen; raipen = riepen, van: roepen = *roupen*. {p.3005}

ruir; zie: *ruier*.

ruïrom; zie: *potjebuul*.

ruiven = meiknollen; *Hollandse ruiven* (*Stad-Gron.*) = de knollen die hier des voorjaars uit het Zuiden aangevoerd worden. *Dr.* reuven, *Overijs.* ruiven, *Kil.* roeven, *Oostfr.* rōfe, rōve, *Neders. Holst.* rōve, *MNederd.* rove, *ONoorsch.* rōfa, ruoba, ruoppa, *MHD.* ruobe, rüebe, ruob, *HD.* Rübe = knolgewas; *Eng.* rape = raap, knol, enz. = 't *Lat.* rapa of rapum.

ruktje = stootje, in: 't *geldt 'n ruktje meer* = 't is vrij wat duurder. Zie: *stoot*, en vgl. *reut*, en: *rōffel*.

rumen; roemen, in: *ik wil veur hōm nijt rumen* = mijne plaats niet voor hem verlaten; *rumen mouten* = door een ander worden verdrongen en daardoor moeten ophoepelen. Eigenlijk

zooveel als: het veld moeten ruimen, ruim baan voor een ander moeten maken, voor hem moeten wijken. Ook = ruimte maken: “– en woarnoa de jongs en wichter ook roemden om noa hoese te goan” = toen de jongens en meisjes besloten te vertrekken.

run = draf, van menschen gezegd, eigenlijk = ren; *hij lopt de run* = hij loopt op een draf, dat is: harder dan door te stappen kan geschieden; *op de run goan* = op den loop gaan, hard weglopen; *zij loopen nijt moar zij runnen d'r tegen om in 't ongeluk te komen*, zegt men min of meer schertsend van dienstmeisjes die trouwlustig zijn; “*k Heb döst. Ik zel gau mit 'n run na huus tou goan.*” *Oostfr.* renne, renn, rôn. Zie: *runnen*.

runder, mv. *runders*, voor: burger, allen die geen student geweest zijn. Studentenwoord.

runderbroa; eene der beste stukken van een rund; ook *Dr. Sprw.*: *Hij het 'n runderbroa zöcht en is an 'n halsknoak hangen bleven* (= *het zoolank in 't vlijsvat omzöcht dat 'e 'n halsknoak vönnen het*), synon. met: *Hij docht dat 'e 'n hijle valk vöng en 't was niks* {p.3007} *as 'n rouk mit zwarte veeren* (hij heeft naar het beste stuk gezocht en is aan het minste hangen gebleven), zooveel als: hij is altijd zeer kieskeurig geweest en heeft eindelijk een leelijk, onbemiddeld, (enz.) meisje getrouwd.

rundersnippels; evenals biefstuk, osselappen, maar gewoonlijk dunner gesneden stukken vleesch, en die langzaam gaar gestoofd worden. – Ook: de overblijfselen van het vleesch, voor rolpens bestemd, dat onvoldoende is om er eene *röl* van te maken, en op dezelfde wijze behandeld, waarvoor men te *Groningen* zegt: *vinke zunder veeren*. (In *NBrabant* runderkrip, wat de Engelschen beefsteaks noemen.) Zie: *snippels*.

runewijêrn = verwoesten, in eig. beteekenis: tot eene ruïne maken; wordt vooral van planten en gebouwen gezegd. Bij *v. Dale*: ruïneeren = ten gronde richten, in het verderf storten; *NBrab.* gereneweerd = geruïneerd; *Lat.* ruina = val, instorting of neerstorting van een gebouw. *Wvl.* reneweeren, reineweeren = in den grond helpen, arm maken. Van 't *Fransche* ruiner. (*De Bo*).

runnen = op een draf of drafje loopen; alleen van menschen gezegd; verl. deelw. *rund*. *Zegsw.*: *zij hebben d'r nijt noa loopen moar noa rund* = die meisjes wilden gaarne trouwen en nu ondervinden zij de gevolgen er van, willens en wetens hebben zij zich in dien ongelukkigen toestand gestort. *Friesch* (*G. Japix*) rannen, ronnen, runnen, rennen, rinnen (*Fris. Ang.* runne); *MNederl.* ronnen; *MNederd.* rennen, rinnen, ronnen, runnen; *Oudfr.* renna, *OSaks.* renjan, *AS.* rennan, rernan, *OEng.* rennen, *Eng.* to run, *OHD.* rennan, rennen, *ONoorsch* renna, *MHD.* rennen, *Goth.* rannjan, *Nederl.* rennen; *HD.* rennen = loopen; rinnen = vloeien, waarvan o.a. ook: ruïn, en: rund.

rusken, in geschrifte *russchen*; soort van biezen, *Juncus conglomeratus*, die gebruikt wordt tot stoelmatten. “Nuttig gebruik van stroo, russchen en biezen, tot vervaardiging van vlechtwerk.” (*Beerta* 1869). “Met het snijden van russchen gaat het hier tegenwoordig zeer druk.” (*Stads-Kanaal* 1871). “Dat ook hier (*Stads-Kanaal*) gelijk op vele andere plaatsen vrij wat handel in russchen wordt gedreven,” enz.(1869). *Dr.* russchen, russen; *Kil.* rusch (*Sax. Fris.*) = biense = bies (*Ang.*) ruske; *Oostfr.* rüsken, *Neders.* rusken, *Holst.* russchen, {p.3009} *Eng.* rush, *HD.* Rusch. – rusch in het *Friesch* *NHoll.* en ook *ODuitsch* = riet; in *NBrab.* rischland = slecht land. Vergelijking: *trillen as 'n ruske* = beven als een riet; ook *Oostfr.* (Prof. *v. Hall* geeft aan den naam: russchen, boven dien van: biezen, de voorkeur om geene aanleiding te geven tot verwisseling met soorten van de veenbies; *Neerl. Plantensch.* bl. 228. *v. Dale*: rusch; eene familie van planten, in Nederland slechts door twee geslachten vertegenwoordigd: de bloembies en de veldbies; alsook: gewone russchen, eene der algemeenste soorten van 't geslacht: bloembies, ook zachte biezen, steenbiezen en gemeene biezen geheeten, eigen aan vochtige, veenachtige graslanden.) Het woord zal tot ruisan = ruischen moeten gebracht worden.

ruskensnieden = biezen snijden. “Nu de turfgraverij is afgelopen vinden vele arbeiders met hunne kinderen in het russchensnijden een middel van bestaan.” (*Stads-Kanaal* 1869.)

ruskepit; pit of merg uit de gestreepte bloembies, *Juncus glaucus* vroeger in *Westerwolde*, *Drente* en *Friesland* in ouderwetsch lampen als katoen gebruikt; *Dr. russchenpit*, *Westf.* rüstepitten.

Rusman = Rus; **Ruslú** = Russen, inzonderheid van onze zeelui.

russchen; zie: *rusken*.

russel = reuzel, varkensvet, stofnaam. *Kil.* rosel, reusel, russel, russelsmeer, roselsmeer = smeer, vet, reuzel, enz.; *OSaks.* Hrusal, rusal, *AS.* hrysel, rysel, *OEng.* hrusel, rusel. Vgl. *russels*.

russêln, **ruzzêln** = een zacht ruischen, b.v. als van een zijden kleed, het ritselen van eene muis in het bedstroo, en ook van het geluid dat met of door droge voorwerpen, als stroo, dorre bladeren, papier, enz. te weeg wordt gebracht, wanneer zij door den wind worden bewogen. Bij *Bild.* ruisselen, voor: ruischen; *Kil.* ruyselen, rysselen; *Neders.* russeln.

russels (voorwerpsn. zonder enkv.); de vetklompen, het vet onder de ribben der varkens; *dat swien het dikke russels*; *Oostfr.* rüssel, rösel. (v. *Dale*: reuzel, meerv.: reuzels = lichaamsdeel, ook: smeer in den buik der varkens, inz. wanneer het uitge- {p.3011} smolten is. – Wij zeggen: *russel van de slachter hoalen*, zooveel als: ongesmolten vet van de *russels* der varkens; *wie doun altied russel in 't eten* = wij gebruiken altijd reuzel in den pot, ter onderscheiding van: *ōngel* = talk.) Zie ook: *russel*.

rust (deelw.), voor: gestorven. Zie: *rusten*, alsook: *opdroagen*.

rusten. Hiervan alleen het verl. deelw.; *hij's* (of: *zij's*) *rust*, inzonderheid wanneer daarbij de tijd van het overlijden vermeld wordt, en is eene zachtere uitdrukking dan: *sturven* (= gestorven), zoodat men ze dan ook niet anders dan door familie of vrienden van den overledene hoort bezigen, (ook *Dr.*) In advertentiën komt het woord echter nooit voor. *Hoof*: gerust = overleden.

ruter-op-peerd (*Old.*) = **ruider-op-peerd** (*Westerkw.*); een kinderspel waarbij geraden moet worden hoeveel knickers, *piepstoalen* (stukjes van pijpestelen), enz. men in de geslotene hand heeft. 't Gaat om beurten; één zegt, de geslotene hand naar hem uitstekende: *ruter-op-peerd!* (ruiter te paard!), zooveel als: maak u gereed om te raden, waarop de eerste de vraag doet: *houveul d'r van?* waarop de andere antwoordt: *loat hōm loopen!* (waarvoor in het *Old.*: *hou mennig man?*) – Een schoolknaap te *Ulrum* schreef deze lezing er van: *Ruderspeer of minderman, 'k Roar er an, Houveul er van?* Kan dit beteekenen (vraagt *Joh.*⁵ *Onnekes*): ruiter, speerknecht of minderman, geef acht! enz. In de *Marne* zei men daar nog vóór een dertigtal jaren: *rutersporen minderman*, enz. Op 't *Hoogeland* heet dit spel: *sentriepaul*, zooveel als: cent er in Paul, d.i. ik ben gereed en steek uit, waarop de andere zegt: *ik roa d'r an*, en de eerste weder: *houveul d'r van?* – Zie ook: *mennîg*.

ruterijêrn; zie: *ruiderijêrn 2.* {p.3013}

ruterzalf; **ruterzolve**; eene grauwe kwikzalf om luizen te verdrijven. *Oostfr.* rütersalfe, *HD.* Reitersalbe (eigenlijk Râudesalbe) = zalf tot genezing der schurft en verdelging van het ongedierte dat zich in de roven der zweren nestelt. Volgens *Weigand* zou het *HD.* aan het *Nederl.* ruitsalve of ruytsalve ontleend zijn. (ten *Doornk.* art. rütersalfe); v. *Dale*: ruit = schurft; ruiterezalf, eene soort van sterke zalf tegen de schurft. – Dit: ruit = *HD.* Râude of Raude, *OHD.* rûda, *MHD.* rûde, roudé, en *OHD.* Riudî, rûdî = schurft, en één met het *ONoorsch* hrûdr = roef eener wonde. Vgl. *rap en roet*.

ruterzolve; zie: *ruterzalf*.

ruuf (*Stad-Gron.*), voor: ruw, daar de eerbare Groninger het woord *roeg* te plat vindt. Eveneens hoort men *nief* voor: nieuw, en zelfs *waarschufen*, voor: waarschuwen, wat vooral bij 't voorlezen uitkomt. Iets dergelijks merkt men in de Joodsche volkstaal op. Vgl. de spelling: verf, verven, en: verw, verwen.

ruumstroatskloktje (*Stad-Gron.*). In 't begin dezer eeuw nog werd's avonds 10 uur te Groningen met dit klokje geluid, als teken dat de herbergen moesten ontruimd worden. Naam

van de kleinste der vier klokken in den Martinitoren, gegoten in 1764. (*Gron. Volksalm.* 1895, bl. 181.) In *Stadsrecht* komt voor: Nemant zal beer tappen langher dan to tijen uren ofte als men ruemstrate ludet, en nemant zal langher in de taveerne zittende bliven dan to tijen uren. In het *Stadboek* komt voor: het ruemstrate luden, zooveel als: de straat ruimen; die klok was dus eene officieele bierklok. Ook in andere steden was dit gebruik. *Cats* zegt o.a.: 't Komt u zeggen met de daad, dat je ruimen moet de straat. In 1800 werd nog in de kleine stadjes van *Holstein* geluid, als sein dat de herbergiers hunne huizen moesten sluiten. *Westf.* (*Woeste*): ru^emstro^ate = ruim baan.

ruimte; zie: *roemte*.

ruut (*Niezijl*, enz.), onzijd. = schurft. Zie: *ruterzalf*, en: *roet*. {p.3015}

ruutklou; **roetklou** (onkruidklauw); werktuig om slooten van onkruid te zuiveren. Vgl.

Laarm. art. *ruid*.

ruzie; zie: *roezie*.

rijden = **anrijden** = **raiden**, **anraiden**; **reiden**, te *Niezijl*, enz. **anreden** en **anragen** (reeden, aanreeden) = linnen of wollen stoffen laten weven tot eigen gebruik, zooals *vieschaft*, linnen, de stof voor vrouwenrokken, enz. Hiervan: *ijgenred linnen*, in Friesland aangeraden linnen; iemand *klijden en rijden* = van al het noodige voorzien, of ook alleen wat de kleeding betreft. *Dr.* rêen, reeden = bereiden, toebereiden, alleen van kleedingstoffen gebruikelijk; *Oostfr.* rêden = gereed maken, uitrusten, linnen bereiden, enz. (Nog voor ruim 60 jaren zonderde de landbouwer een stuk gronds af voor den verbouw van vlas en bewerkte dit zelf; men spon het garen of liet het spinnen en leverde dit dan aan den dorpswever over, om het vervaardigde linnen dan zelf te bleeken. Van de wol, die de schapen opleverden, zonderde men het noodige af en nam een wolkamer in huis om die voor het spinnen gereed te maken. Eindelijk kwam ook het wollen garen bij den wever te lande. Niet alleen boeren, maar ook burgers handelden aldus; bezaten zij geene schapen, dan kochten zij één of meer vliezen wol.) Vgl. *v. Dale* art. reeden.

rijd geld = gereed, baar geld. *Ommel. Landr.* II, 7: reden gelde; *Neders.* reed geld, *Oudfr.* redjeld. *Sprw.* *Rijd geld denkt scharp* (gereed geld denkt scherp) = wie contant betaalt wil zoo goedkoop mogelijk bediend worden, alsook: men kan het goedkoopst terecht wanneer men terstond betaalt. Waarschijnlijk eene verbastering van: *rijd* (of: *raid*) *geld dingt scharp* = daarmee kan men afdingen. (De *i* werd *e* en de *g* verscherpt tot *k*.) (*Neders.* Dat bare geld lovet dem verköper = de verkoper heeft gaarne gereede betaling. *Hoofst.* Baar geld lacht.) {p.3017}

rijdschōp = **gerijdschōp** = gereedschap, *Zw.* redskap. Aardigheidshalve zegt men hier: *ik wōl* (of: *kon*) *wel rentenijern as ik 't rijdschōp d'r moar tou har*, d.i. als ik maar geld genoeg had.

rijmen = met een' riem vastmaken, aanhalen. Ook = mv. van: riemen = roeien. (Daarentegen: *riemen* = rijmen, dichtten; zoo: *schieten* = schijten, en: *schijten* = schieten.)

rijmschounen (riemschoenen, soortnaam); schoenen die met riemen worden vastgemaakt.

rijpelkleed; zie: *riepelklijd*.

rijs, **rijsies**, **raisies**; **ijs**, **ais** = **ies** (*Westerkw.*), voor: ereis, eens, *zeg rijs*, enz., *heur rijs*, enz. = zeg eens, hoor eens; *koom ijs hier* = kom eens bij mij; *heur ijs hier* = luister eens naar mij.

Voor *zeg rijs*, *dou rijs*, enz. ook: *zegê's*, *douê's*, *koomê's*, enz. *Oostfr.* reis. *v. Dale*: ereis (gewest.), samengetr. uit: eene reis = eene keer eens. Zie ook 'e 3.

rijsies; zie: *rijs*.

rijt, **rijte**; zie: *riet*.

rijve (*Old. Westerw.*) = **rieuw** (*Westerkw.*) = **reeuw** (*Hoogel.*) = **reive** (*Swaagm.*), **rijw** (*Reynders*) = **raif**, **reif** = gereedschap, in zonderheid die bij landbouwers en handwerklieden in gebruik zijn, maar ook voor keukengereedschap, alles wat voor huiselijk gebruik dient; eveneens 't *Oostfr.* refe, rêfe, rêve. *OFriesch* (*G. Japix*) reauw; *v. Dale*: reeuw, allerlei huisgereedschap (in Friesland). Zie ook: *rakkersreeuw*.

rijw; zie: *rijve*. {p.3019}

S

s, In vele gevallen wordt het meerv(oud) der znw. door *s* gevormd, waar het *Nederl. en*, of *en*, en *s* beide heeft: *appels, wortels, eerappels, darms, arms, wurms, karns, scharms, middels, burgemeesters, keunînks, generoals*, enz. De deftiger vorm door *en* is het Groningsch geheel onbekend.

s, De invoeging der *s* is zeer gewoon: *alsgeval* (in allen gevalle): *evenswel, alste, alstemoal, volstrekst nijt, alstied, alstenduvel, hijlstied*, (*Westerkw.*); bijna algemeen is: *veulste veul; mijnste* (meeste); *wilst, konst, mōst, duurst, huifst, lopst, schrifst, zōchst, zichst, rekenst*, enz. (= gij wilt, of: wilt gij, enz.) Alsmede bij samenstellingen als: *spelsknop, armsgat, spoarspot, klokswicht, kouswaide, schoulsduir, damspool, putswater* (*Grijpsk.*), *boomswortel*.

s, wordt dikwijls verzacht tot *z*, zoodat wij hooren, inz. op het *Hoogel.*: *konze, mōzze* (ook *Dr.*), *mizze, dizze, duzze*, (= *konst, mōst, mis, disse, dust*, of: *daist*, enz.) – Algemeen bij 't begin van enkele woorden, inz. als zij gevolgd wordt door de *w*; *swiegen* (zwijgen), *swien* (zwijs), *swak* (zwak), *swat* (in geschrifte: *zwat*); *swalfke* (zwaluw) *swalk, swambalg, swoa, swart, swarm, swel, geswel*, seker (zeker), sakken (zakken ww.), *swoar, sweerd, swijten*, enz.

s, wordt licht achter eigennamen gevoegd, bv.: *bie Boumans, bie Diekemoas, Doommies*, enz., zooveel als: ten huize van Bouman, Dijkema, den Dominé, enz. Eveneens wanneer men eene vrouw naar haren man benoemt: *vrou Dekkers, vrou Huusmans, vrou Rietemoas*, enz. als de man Dekker, Huisman, Rietema heet. {p.3021}

s, als verkorting voor: is; 's *niks angelegen; doar 's 'n bult volk; woar 's dat ding? zoo 's t'r zegd* (zoo is er gezegd); *da's mooi; 's al* (dat is wèl waar); *meer 's t'r nijt; hij's riek; zij's zijk*, enz.

saaien, soaien, = afnemen, verminderen in kracht, bv. van den wind, van ijver, van een' hartstocht, van ingenomenheid met iets, enz.; “*dei doornie har eerst zooveul noaloopt dat ze 'n kruus an kerk bouwen wōllen, moar 't soait al, kerk is nō la groot genōg.*” *Friesch*: saaien = zachtjes en al drijvende vliegen, zweven. Waarschijnlijk hetzelfde woord als: *zaaien, zoien* = schommelen, wiegelen; zacht heen en weer bewegen; eigenlijk: van eene snelle vlucht in eene zwevende beweging overgaan. Zie: *zaaien*.

sàchrienen, sechrienen = zwaar tillen, zich aan hypochondrie overgeven en zodoende zich voortdurend ergeren, verdrietig zijn; hiervan *sàchrienêrg, sechrienêrg*, Synon. met: *iepkōntêrg wezen*. Van 't *Fransche* ook *Eng.* chagrin, ons basterdw. chagrijn = verdriet, hartzeer; kwade luim.

sachs = sags, (*Swaagm.*) = **saks** = met geringe moeite, zonder opoffering of schade; ten minste wel; *dat ken 'k sachs doun* = die moeite of kosten kan ik mij licht getroosten, baat het niet, schaden doet het in geen geval, *doar is dat ding sachs goud genōg veur* = daarvoor kan het in allen gevalle nog wel gebruikt worden. *Geld.* zachs, *NBrab.*: zacht = lichtelijk, *Oostfr.* sachts, *saggs, Holst, Deensch* sagtens. (*v.Dale*: zachts = lichtelijk; ten minste.)

sags, zie: *sachs*.

saier, jong van een zoogdier dat men zonder hulp der moeder groot brengt; *saierlam* = zooglam, leplam; ook van biggen die van 't begin af of spoedig na de geboorte door menschen worden gevoed. Wanneer zulk een dier volwassen is geworden, zegt men nog: 't is 'n *saier*.

saierlam, zie: *saier*.

saigel, slingerachtig, zwaaiende, dronken. Vgl.: *sikkel*.

sain, zegen, vischnet. – Ook = teeken, wenk, sein. *ODr.*: seijne = sleep- {p.3023} net; *Kil.* zeyne, seynnet, seygene = vischnet, zegen. *Fransch* seine, senne, *Lat. Ital.*: sagena. *WVl.*: seine, senne.

sakken, zakken, = niet door een examen komen, druipen; *sakken as'n stroal* = een zeer onvoldoend examen afleggen; (studentenwoord.) Zie ook: *körf*.

sakken (= zakken, ww.) = afnemen van pijn, van de koorts, enz.; 't *sakt wat* = de ongesteldheid neemt af, de toestand wordt dragelijker. (In 't znw. *zakken* blijft de z behouden.)

sakkerdeloot, zie: *sakkerloot*

sakkerdemallemōsterd, tusschenw. verbast. van: sacrament.(v.Dale: slapperdemallemosterd.) Synon. met: *sakkerloot*.

sakkerdement, zie: *sakkerloot*.

sakkerloot, sakkerdeloot = *sakkerdement*; tusschenw. om eene verwondering uit te drukken.

Bij v. Dale: sakkerloot, vloekwoord; sapperloot, tusschenw. – Wij hebben wel: *sakkerlootse jōng*, enz., maar zien er geen vloek in, ofschoon het, schertsend, gelijk staat met: duivelsche jongen, en zooveel als: schelm, guit, schalk, deugniet. *Oostfr.* sakkerlôt, een schimpwoord of vloekwoord voor: sacra lotio, heilige afwassching, *Westf.:* sackerlôt. – v. Dale: sakkerment, verbast. van: sacrament.

saks, voor Saksisch, in: *saks teegoud* (- theegeod). Zie ook: *sachs*.

'**sal**, zie: '*salwoar*, ook: 't is wèl.

'**salwoar**, ook bij verkorting 'sal = (dat) is wèl waar, en wederwoord op: nijt woar! Zie: *al 1*.

sammeltje = treuzelaarster, sammelaarster.

sammelijêrn = talmen, treuzelen, leuteren, sammelen.

sams, alleen in: *sams zien kroam*, en *sams zien heerêlkheid* = de gansche boel, alles wat er toe behoort, en gewoonlijk in minachtenden zin. *Ommel. Landr.* II, 77: Ende de Hooflingen sams oock alle bequame qualificeerde Eygenarfdn, enz.; VII, 17: uyt haer samtlijcken oft sonderlijcke goederen, enz. *Dr. Landr.* (1608) III. 8: sampt in- ende uithschulden. *Kil.* samt (*Gor. Sax. Fris. Sicamb.*) = saementlick = gezamenlijk; *Hoofst:* samt {p.3025} = met, benevens; (*Weil*, zamt, veroud.bijwoord, zijnde eene verkorting van gezamt, *HD.* (ge)sammt. Voor: met, in: zamt zijne heerlijkheid.) *Holst.* sammit = mede, benevens. *OHD.* samant, samt, *MHD.* sament, samet, samt. Zie ook: *zammêln*, en vgl. samen, gezamenlijk, enz. *Eng.* same, enz.

sangen, sang, = paars, violetkleurig. “– *en dei hougde op dei kerel om, dat hai wör sang om kop en hai stènde en ruip: genoade, genoade.*” Wij onderscheiden: *roodsangen* = bloedrood, rozerood, en: *blousangen* = kleur als de blauwe pruim, *lichtsangen* (= *appelblösem*) = appelbloesemkleur, bleekrood. *Oudt.* sangerijnsch = roodachtig. *Dr.* sang = violet; *Oostfr.* sangen, *Fransch* sanguin, *Eng.* sanguine = rood, bloedrood; *Lat.* sanguis = bloed.

sangenbōnt, (bvn.m.) = wat bont is met paars als hoofdkleur. “Nu hadden deze drie personen (wonende te Groningen) gezien, dat de vrouw in questie een sangenbont jak aan had, soortgelijk als bij beschuldigde in beslag is genomen.” (Rechtzaak voor het Hof te Leeuwarden, 1880.) Ook voor *sangenbontgoud*, inz. in geschrifte. Te Groningen zou publiek worden verkocht: “eene groote partij manufactures, waaronder ook sangenbont.” (1868)

sangenbōntgoud: katoenen stoffen waarvan de hoofd- of grondkleur paars is, met ruiten, strepen, stippen en bloemen van eenen andere kleur, dus: wat *sangenbont* is; zie ald.

sangerg (zengerig) = aangebrand; *sangerge* ook: *broadergebrei*; *sangêrg eten* (*Ommel.*) = *anbrand eten* (*Old.*) *Stadsfr. NHoll.* sangerig = aangebrand, van melk; *Amsterd.* zangerig, *Oostfr.* sengerig, *Noordfr.* songerig.

sankelmank = gebrekkig, kreupel; ook = sukkelend, *Kil.* sanclen, suckelen = wankelen, waggelen.

santement, voor: oogmerk, doel; *dat is zien santement* = dat beoogt hij, daarop legt hij het aan, 't geen uit zijne handelingen is op te maken. *Fransch* sentiment = meening, gevoelen, *Lat.* sensa = gevoelen, oordeel. {p.3027}

santepetiek (*de hijle*) = de heele boel = de heele santenkraam, eigenlijk: santenwinkel.

Fransch: boutique = winkel, kraam. Vgl. *sitsewinkel*.

santêrn; zie: *sjankêrn*.

Sapmeer (klemt op: *meer*) = Sappemeer; *hij woont in Sapmeer*. Zoo ook: *Klainmeer* = Kleinemeer.

saptiel; zie: *septiel*.

sarries, schimpwoord, ook *klootensarries*, nagenoeg voor: lomperd, stoffel, domkop, ezel, enz. Van 't *OFransche* cercheor (latere vormen: cerchier, cercheur, chercheur, ook wel gespeld: sarchier.(Godefroy, Diction. de l'ancienne langue française.) De oorspronkelijke beteekenis is: ambtenaar, met een onderzoek belast. Het woord chercher komt reeds omstreeks 1650 voor in de "Ordonnantie op 't Ghemael", waarvan art. XV luidt:"Bij een yder Molen in Stadt ende Lande staende, sal een Huys bij de Provincie ghetimmert, ende een Cercher bij de Heeren Gedeputeerden gestellet en geedight worden." Daarna volgt de "Instructie voor de Cerchers ofte Opsichter van de Meulens in Stadt ende Lande," en verder de "Instructie voor Cherchers ofte Collecteurs ofte Collecteurs op Delfzijl, Termunterzijl ende de Soutcamp" van 1684, alles te vinden in: "Placcaat enz. op de Generale Middelen," enz. gedrukt te Groningen in 1661 en later. De spelling *cercher* is de oudste daarna komt *chercher* 't eerst voor in 1676. Bij *Stallaert*. "Gloss. v. veroud. termen, enz. komt voor cerchers = tolkonomiezen, tolbeambten; Placc. v. Brabant 1622." In ZNederland was het dus ook in gebruik, doch overigens nergens hier te lande, zelfs niet in Friesland en Drente. Dus, met beperkte beteekenis van 't *Fransche* chercheur. Vgl. het *Eng.* searcher = belastingambtenaar, en inz. visiteur van schepen, enz.

sarrieshutte; oorspronkelijk het wachthuisje bij een' molen, een gebouwtje waar vroeger de rechercheur den accijs op het gemaal ontving. Zie: *sarries*.

sarrieskleurd = donkerblauw, van garen gezegd, en daarvoor ook: *vieschaftkleur* (Moet hier aan serge, sarge, zekere gekeperde wol-{p.3029}stof, gedacht worden?)

@**sas**@ = @**sis**@ = @**sister**@; de sisser vóór op den zwerver of voetzoeker, en van vuurpijlen, *stinkpotten* (zie ald.), enz., het deel waar de vuurwerken worden aangestoken, die dan met sissend geluid een vuurregen verspreiden. *Dr.* sissert. (v. *Dale*: sisser = voetzoeker; bij *Weil*. een balletje van nat gemaakt kruit dat wegbrandt zonder slag te geven. Vgl. bij v. *Dale* ook: *sas*.)

@**sassiefras**@; zeker geneesmiddel tegen verkoudheid. (v. *Dale*: *sassefras*: een groote boom tot de familie der laurierachtigen behoorende, die in het noordelijk gedeelte van Amerika wordt aangetroffen en welks hout of schors veel in de geneeskunde gebruikt wordt als een prikkelend, zweetdrijvend middel bij verschillende kwaadsappigheden; ook naam van zekeren drank, *sassefrasbast* op water getrokken.)

@**saul**@ (Saul), als tusschenw. in: *dei Saul!* zooveel als: wel wel! wel verbaasd! (*Hoogel*.)

@**saus**@, @**sous**@ (onzijd.) *Sprw.* *De kool is de saus nijt weerd*, bij v. *Dale*: Het sop is de kool niet waard = het loont de moeite niet, het is de kosten niet waard.

@**sausiezebroodje**@ = broodje met saucijs.

@**sausiezeworst**@, pleonast. voor: saucijs = worst, rookworst. Er wordt onder verstaan de worst die te Groningen in de logementen wordt gebruikt.

@**schaaihak**@; zie: *schaihak*.

@**schaapreep**@; bak met ruif voor schapen. Te *Euvelgunne* te verkoopen: "– waschmachine, mooie schaa-preep, verscheidene ledikanten", enz. Id. onder *Adorp*: "eene schaa-preep." (1880). De uitspraak is natuurlijk: *schoapreep*. Zie ook: *reep*.

@**schaar**@; zie: *schoar*.

@**schaarbolle**@, @**scharmbolle**@ (*Westerw.*) = mestkever, meikever, *Oostfr.* schaddewefer, *Neders.* scharnbulle, scharnwevel, scharnwever. Zal zooveel zijn als: *scharn*, *scharren* (zie ald.), met achtervoeging van *bolle*, 't *HD.* {p.3031} bold, in: Saufbold, Raufbold, Kobold, en in ons: zwierbol.

schabrak, gewoonlijk: *olle schabrak*, zooveel als: hutje, armoedig, ellendig huisje. (*Kramers*: schabrak (Turksch) = paardedek, *HD*. Schabracke. Of te vergelijken met: barak?)

schachêln, sjachêln = schacheren.

schacht = vel, een vel papier.

schad; zie: *scharre*.

schadde; zie: *scharre*.

schadden; zie: *scharren*.

schaffer = *anschaffer*; zie ald. "Als er een van de gegoede bewoners dezer oorden ('t Hoogeland) gerust is, dan wordt de *schaffer*, die de tijding des doods moet brengen aan familie en vrienden, ontboden. Dien naam ontleent hij van de waardigheid die hij bekleedt bij de begrafenis zelve. – Hij levert de tafels en banken, borden en tafelkleeden en servetten, messen en vorken en verdere benoodigdheden, die door hem naar het sterfhuis gevoerd worden. – Hij is dan de eerste man aldaar, die voor alles zorgt en alles *verschafft* ook het eten en het drinken wat door de familie is *verordeneerd*." (1873) (Bij v. Dale: schaffer = huisbezorger.)

schaiden = scheiden, en: scheiding, (zie: *en 6*); de dunnere deelen van de egge die dwars door hare *balken* loopen, tot meerdere stevigheid van dat werktuig. – *schaiden tusken baiden!* zeggen de knapen, zooveel als ophouden met vechten! Aardigheidshalve zegt men *ik schai d'r mit in* = ik scheid er mee uit, ik leg het werk neer, enz. (Het ww. *inschaiden* wordt niet gebruikt.) – Als werkw. wordt het zwak vervoegd: *zij bin schaidt*, nl. als echtgenooten gescheiden, ook: de vechtenden heeft men gescheiden.

schaiden-dijlen (scheiding-deeling); *zij hebben schaiden en dijlen had* = de boedelscheiding heeft haar volle beslag gekregen, ieder der erfgenamen heeft zijn aandeel ontvangen.

schaihak; zie: *schaihakke*.

schaihakke: **schaihak**; **schaaihak**; schimpwoord voor een manspersoon die in 't gaan zijne voeten dwars zet, de teenen naar elkander toebuigt, die *kniffeltoont* loopt. *Oostfr.* scheihakke = {p.3033} iemand die zijne voeten scheef zet, die scheefvoets loopt.

schaiskerel, zie: *schaitskerel*.

schaitiezer, (*Hunsego*), voor geweer, aardigheidshalve.

schaitskerel, **schaiskerel**, **schijlskerel**; schimpwoord voor bloodaard, lafaard, vreesachtige man of jongen, bij v. Dale: schijtebroek. Staat voor: schietskerel, wij zeggen ook: *schietend benaud wezen*, dus de *HD*. vorm van: schijten. *HD*. Scheisz-kerl (schijter).

schal, **schöl**, (*Westerw.*) = zel = zal; "k *schal joe d'r 'n tikkel van vertellen*." – *ik schal* = ik zal, ik wil; *dae schust* = gij zult; *wie schult*, ook: – *schallen* = wij zullen, – *schöl* (= *zöl*) ook = zoude; "Groutenis van on volk en ie schollen murgen aovend in ons hoes komen." *Oostfr. Neders. Holst.* schölen = zullen, *Oldenb.* sgall, *Noordfr.* skel, *Saterl.* schille, *Helgoland* Skell, *AS.* ic scal, *OHD.* scolan, *MHD.* scolen, schollen, *Noorw.* skula, *Deensch* skulle, *Zw.* skola, *Eng.* to shall. – Volgens *ten Doornk.* van een verloren *OGerm.* werkw. *skilan* (skal, skul, skulan) = verslaan, dooden. Daar iemand, die sloeg, verwondde of doodde, tot het betalen van mangeld (weergeld) verplicht was, ging: *skal* = ik sloeg, of: heb geslagen (verwond of gedood) over in de beteekenis van: ben schuldig, en in dien van: moeten.

schamel, zie: *schoamel* en: *heun*.

schampeljoun, = patroon, model, voorbeeld; *da's 'n mooi kind, doar ken je schampeljoun noa nemen*. *Zeel.* schampeljoen = patroon van een kleed, *Nholl.* schampeljoun = patroon, model; *Kil.* schampelioen, bij anderen ook schampioen = proeve, enz. *HD.* Schablon, Schablone, *Zw.* schampbun = voorbeeld. *Verbast.* van het *Fransch* échantillon = monster, proeve. Zie ook: *kezoan*.

schamzijêrn, = met handen en ook tegelijk met de beenen bewegingen maken, met de armen om zich heen schermen, ook {p.3035} zegt men het van de bewegingen van een hantsop. *Dr.* schermezeeren = schermutselen, heftige bewegingen maken.

schande, voor jammer; *da's ja schande!* zegt men als iets gebroken of bedorven is, waarvoor elders: 't is zonde! Op de vraag: *wijstoe wel wat schande is?* moet het antwoord luiden: *dat 'n jonge maid ongen-d tou de wereld oetgait.*

schandegoud; zie: *mandegoud*.

schandekker (klemt. op: *schan*), eigenlijk zooveel als: schande bedekker, een kleedingstuk dat een oud onderkleed onzichtbaar maakt, bedekt. Evenzoo zegt men het ook wel van eene gordijn. Ook met de beteekenis van het *Oostfr.* schandedeksel, schanddeksel, iemand die een meisje trouwt welke van een ander zwanger gaat.

schandeleus = schandelijk. *Wvl.* schandeleus = schandalig, *Franssch* scandaleux. (*De Bo*).

schandelizijêrn; zie: *schandijêrn*.

schandshalven, in: *'k duur 't schandshalvennijt loaten* = ik durf het uit vrees voor opspraak niet nalaten, dus zooveel als: ik doe het om schande te ontgaan.

schandijêrn (schendeeren); zie: *schanzijêrn 1*.

Schansker; inwoner van Bourtange. Natuurlijk uit den tijd dat deze plaats nog eene kleine vesting, eene schans was. "Nog verzekerde meer dan één "Schansker" ons, dat bij sommigen der "boeren" het gebruiken van mais als voedsel voor den mensch niet onbeduidend is." (Bourtange, 1880).

schanzijêrn = **schandijêrn** = **schandelizijêrn** = uit moedwil schenden, beschadigen. Zie ook: *schelingmiddêln*.

schap (*Old.*); eene soort van meer of minder groot hok in een weideland, dienende tot beschutting van het vee voor zon, regen en wind. "Hoever wel de brooddronkenheid van kwajongens gaan kan, bleek laatstleden zondag. Een zoogenaamde "schap" toch in het land van –, dienende tot beschutting van vee, werd door hen aan de vlammen opgeofferd." (*Zuidbroek 1887.*) Zie ook: *schap 2* {p.3037}

schap = kast; ook een kleine, ruw getimmerde muur, naast een grotere, dienende tot bergplaats voor het een en ander. *Overijs. Geld.* schappe = plank om er iets op te zetten, b.v. in eene kast, van een boekenhanger; elders voor de kast zelve; *Nbrab.* schaprade = etenskast; *Maastr.* schaap, en: schaapraak = spinde, etenskast; in *de Graafschap* schap = eene kast, zooals daar nog in zeer ouderwetsche huizen wordt aangetroffen, en waarvan het bovenste gedeelte tot glazekast, het onderste voor spinde dient. *Kil.* schap = broodkast, kast; *Oostfr. Neders. Holst. Mecklenb.* schap, schapp, *ONoorsch* scápr, *IJsl.* scapr = kast; *Noordfr. OSaks.* scap, *Deensch* skab, *Zw.* skap, *Eng.* shop = winkel; *HD.* Schaff = vat, ook: kast; *OHD.* scafa, *MHD.* schafreite = plank in eene kast, bord om er allerlei gereedschap op te zetten. *OSaks.* skap = vat, vaatwerk, *OHD.* scaph, *Lat.* scaphe of scaphium.

schapenklaver; zie: *tochtklaver*.

schapschoon, zooveel als: de schotel is leeg, er is niets van den maaltijd overgebleven.

Oostfr. schapschôn = opgeteerd, van eene ledige kast. Zie: *schap 2*.

schar (verkleinw.: *scharke*) = **schart**, **scharte** = schaarde, eene kerf of breuk in een snijwerktuig; *Friesch* scharde, *Kil.* schaerde, *Oostfr.* scharde, schârde, schârte; *Nederd.* schaarde, schærd, *Oudfr.* skerd, *Friesch* schird, *AS.* sceard, *OEng.* sheard, *Eng.* shard, sherd (keep, inkerving, enz); *ONoorsch* skardh, *Noorw.* skard, *OHD.* scarti, *MHD.* scharde. Van een *OHD.* scöran, ons: scheren, afsijden, enz. (Zie *ten Doornk.* art. *scharde*). – Ook fig.: *is al 'n hijle scharde of* = er is al een groot gedeelte af, van verbruikt of verloren gegaan. Zie ook: *scharte*.

scharl, **schartelen**, **scharrel**; **ratel**, **ratelen**, **ratelaar**, in *Westerw.* en eenige deelen van Drente = ratelen, *Rhimanthus crista galli*; een zeer schadelijk onkruid; *v.Hall Neerl.* *Plantensch.* bl. 163. {p.3039}

scharmantje = scharrelen, moeilijk en toch met drift loopen, als bv. van iemand die zich verlaat heeft; *endêln kwam hij d'r an scharmantjen*.

scharmbolle; zie: *schaarmbolle*.

scharmen (*van Halsema*); afgang hebben. Vgl. *scharrensloagen*.

scharmer@ = scherm, kamerscherm.

scharp = scherp; 'n *peerd op scharp zetten* = een paard met gescherpte hoefijzers beslaan; 'k *bin op scharp*, zegt de schaatsenrijder die zijne schaatsen zoo pas heeft laten slijpen.

Hiermede wil hij te kennen geven dat hij *scharpe scheuvels* heeft, waarop hij vast staat, niet heen en weer glijdt zooals op *stōmpe scheuvels* het geval is; *hij 's op scharp*, fig. = hij heeft zich ter dege voorbereid om die zaak te verdedigen of om elken aanval af te weren.

scharpschōp (*Hoogel.*), spade waarvan het bovenste gedeelte van het blad uit hout bestaat.

scharre, schadde; schar, schaar, schad; schim, schimde, = schaduw; *Friesch* schad, *Kil.*

schaede, *ZNederl.* scheem; *Oostfr.* schadde, scharre, *Oldenb.* scharr, *HD.* Schatten. *Zegsw.:* *wie kriegēn schar ien hoes!* schertsende aanmaning om binnenskamers zijn hoed af te zetten.

scharrel; zie: *scharl.*

scharrêln, in: *zich d'r deur scharrêln* = zich er met moeite door werken; *d'r tegen scharrêln* = zich daarvoor inspannen, om bv. op het ijs niet achter te blijven; ook: om in zijn levensonderhoud te voorzien.

scharren = mesthoopjes van runderen of paarden. Zie *scharrensloagen*.

scharren = **schadden** = schaduw geven. *Oostfr.* schadden, scharren, *HD.* schatten.

scharrensloagen (*Ommel.*) = de mesthoopjes, drekhoopen, *scharren* {p.3041} (*strōntbulten*) der koeien, enz. op het weiland *oet'nkander*, d.i. over het land slaan, *Oostfr.* scharnslân, en scharn = mest van koeien en ook van paarden; scharnbûlten = *scharren* (zonder enkv.); *Nederd. MNederd.* scharn, *Oudfr.* skern, *Friesch*, schern, *Noordfr.* skärn, skern; *AS.* scearn, *OEng.* scharn, *Eng.* scarn, *ONoorsch Noorw. Zw. Deensch* skarn.

schart, scharde; zie: *schar.*

schartelen; zie: *scharl.*

schat, in de zegsw.: 'k *heb mien schat ijs overzijn* = ik heb mijne kas eens geraadpleegd (en toen heb ik het voorwerp aangeschaft.), zooveel als: ik ben met mijne beurs te rade gegaan.

schat, (*Laurm.*); oude soort van kabinet of kast.

schatbeurder. Voorheen de betrekking van ontvanger der rijksbelastingen, *dijklasten* en *zijlschotten* in een kerspel. *Old. Landr.* IV, 42: schatboerders; *Ommel. Landr.* VI, 35: schadbeurder. Vgl. *klekter*.

schathoes, in geschifte *schathuis*; voorheen de stalling en bergplaats bij een burcht (of slot) (*Gron. börg*), ook bij een landelijk heerenhuis, enz. Onder Warfum staat eene boerderij, nog altijd 't *schathoes* geheeten, oorspronkelijk behoord hebbende aan het *Warfumerklooster*, waarvan ook de familienaam *Schattenburg*. Weleer was het een aanzienlijk slot,

Warphemburg geheeten, en lag enkele minuten ten zuiden van het Klooster Werphem. Bij 't verval der Johanniterorde is het aan de adellijke familie Sickinghe gekomen en de naam is in Sickingheborgh veranderd. – In 1867 werd te Zuidhorn verkocht: “Het zoogenaamde Schathuis (behoorende bij Hankemaborg) op afbraak, bestaande in ruime keuken, koetshuis,” enz. In 1868: “De aanzienlijke heeren behuizing, met schathuis en schuren, staande op de plaats Mattenese, onder Mensingeweer, gem. Leens”. In 1877: “Te Leens boeldag aan het Schat-{p.3043}huis van den huize Verhildersum.” *Oostfr.* schathûs, schatbörg = veehuis, zooals nog verscheidene aan burchten of adellijke bezittingen behoorende *plaatsen* (boerderijen), of voorwerken (nu ook boerderijen) dien naam dragen. *Oudt. (Oudfr.)* sket, skat = vee; sketskial, sketskiule = veestal. Dus letterlijk zooveel als: veehuis. 't Kan echter ook zijn, zegt *ten Doornkaat*, dat het aan de Hoofdmannen te leveren vee niet alleen maar ook andere landbouwproducten daar als schatting of belasting moest worden bezorgd en geborgen. Bekend is het toch dat Koning Gothrik van Denemarken na de onderwerping der Noord-Friezen in 795 ook een groot *schathûs* bouwen liet, waarin de Voogd woonde die den *pligtschat* van hen moest innen. – Wij voegen hierbij dat het *schathoes* te Warfum met zijne

singels oorspronkelijk eene grootte had van 8 hectare, en dus ook in de eerste plaats aan berging van vee bij zomer- en winterdag doet denken.

schattêrn, zie: *schottêrn*, en vgl. *oa*.

schau; zie: *schauen* en: *schou*.

schauboar; zie: *schauen*.

schauen(*Old. Westerw.*) = **schouen** (*Ommel.*) = schuwen, en = schouwen, het ambtshalve op bepaalde tijden onderzoeken van den toestand van dijken, wegen, paden en kanalen; *onder schau* of: – *schou wezen* = onder toezicht staan van een gemeente- of waterschapsbestuur, nl. de objecten die op den Ligger van genoemde lichamen voorkomen, de *schouwbare objecten*; *schauboar* = *in schauboaren staat* (in geschrift: *in schouwbaren staat*) = in goeden toestand, wat zulk een onderzoek kan doorstaan; *oet schau wezen*, bv. van een huis, zooveel als: in een toestand dat daaraan herstellingen moeten plaats hebben. *Oostfr. Nederd.* schauen, *MNederd.* schowen. {p.3045} schouwen, schauen, *Oudfr.* skawia, skowia, skua, schoia; *Friesch* schouwjen, schoagjen, *Saterl.* skoe, *OSaks.* skawôn, skawojan, skawojen, *AS.* sceavjan, scavjan, scevjan, *OEng.* scheawen, scheauwen, *Eng.* show, shaw, shew, *Deensch* skue, *OHD.* scawôn, scauwôn, scouôn, scouwôn, *MHD.* schowen, schouwen, schouen, *HD.* schauen. Van het *Goth.* skavjen, in: usskavjan = uitzien, uitkijken, beschouwen, bekijken.

schebelskop; zie: *scherbelskop*.

schebilskop; zie: *scherbelskop*.

scheel (*Swaagm.*) = verschil, onderscheid. Bij onze Ouden = verschil, oneenigheid, twist. Zie ook *Gron. Volksalm.* 1838 bl. 87.

scheel = **scheling** = pijn, ongesteldheid, ziekte; *lelke scheel* (*Appingedam*) = besmettelijke ziekte. – Ook = gebrek aan een voorwerp, wat aan iets scheelt of hapert. Zie: *schelen*.

scheel = ¼ hectol. = 1 *bak*; 'n *viëfscheelszak* = een zak die een vierde grooter is dan gewone; 'n *viëfscheelszak vol drokte hebben* = het zeer druk hebben. Het wordt meestal gezegd van bezige ledigloopsters, van vrouwen die het willen doen voorkomen alsof zij het zeer druk hebben; ironisch dus zooveel als: zeer ijverig zijn. – Samengetrokken uit: *schepel*, *HD.*

Scheffel, *Oostfr. Nederd.* schepel, schäpel, *OSaks.* skapil, *OHD.* scephil, scefil, *MHD.*

scheffel, schepfel, schepfel, *Mlat.* scapilus, scapillus, verkleinw. van het *Lat.* scaphium = drinkschaaltje op de wijze van een schuitje gemaakt, bekken, rond en diep drinkgereedschap; *OHD.* scaph, *MHD.* schaf = eene korenmaat. Zie ook: *scheel I*.

scheele jonges; zie: *stickelsporen*.

scheelmiddêln; zie: *schelingmiddêln*.

scheen; een ijzer aan het *dorschblok*, dat ter versterking in de lengte langs de *prop* gelegd is en waarvan het verscheidene zich rondom dit voorwerp bevinden. {p.3047}

scheentjen = bij een touw opklimmen. Aldus omdat de schenen er bij gebruikt worden, er ten minste mee in aanraking komen.

scheepjoagen: de werkzaamheid van den *scheepjoager*; zie ald.

scheepjoager, **scheepopjoager** = **schoetjoager**, **schoetopjoager** in geschrifte ook:

schuitorpjoager = eigenaar en bestuurder van een paard dat schepen trekt. Men spreekt van: 'n *ship opjoagen*, als het naar, niet als het van de veenstreken getrokken wordt door een paard.

“Heden morgen geraakte het paard van een schuitorpjoager buiten het Kleine Poortje in het Winschoterdiep”, enz. (In 1850 woonden te Muntendam 38 *scheepjoagers*.)

scheepjoagerspeerd = het paard van een *scheepjoager*; zie ald.

scheepopjoager; zie: *scheepjoager*.

scheer, voor: evenwicht; *de nal is in de scheer* = de naald staat rechtop, dus, steekt niet buiten het huisje der balans uit. Zie ook: *onderhollen*.

scheerd; zie: *scheerde*.

scheerde = schoor; *scheerd* (verl. deelw.) = geschoren, (*Ommel. Veenkol.*); *hij het hōm zulm scheerd*, (*Hoogel.*)

scheergoaren en inslag = **scheren en inslag** ('t is) = dat keert telkens terug, dat onderwerp komt altijd weer op het tapijt, men begint en eindigt er mee. (v. Dale: fig. schering en inslag = het geheel, alles waarop het rust.)

scheermes; zie: *bek*.

scheer mie de gek; zie: *gekscheren*.

scheernslijper = scharenslijper; *hij zit'r ook nijt veur 'n scheernslijper*, bij 't jassen zooveel als: hij kan ook nog wat uitvoeren.

scheeroavond; de avond dat de daglooners zich bij den barbier laten scheren.

scheerstoul (scheerstool); afzonderlijke stoel, leuningstoel met een los voorwerp waartegen het hoofd rust, bij den barbier, waarin de klanten plaats nemen.

scheerturf (*Auwen*); heele turven die men gebruikt om eene {p.3049} klamp behoorlijk te vlijen.

scheervogel; iemand die veel van gekscheren houdt. Wellicht aan de kieviten ontleend.

scheervogêln = **gekjoagen** = gekscheren, schertsen; tautol.: *scheervogêln en ribbezakken* of *ribzakken*. Zie: *scheervogel*, en: *ribbezakken*.

scheet! zooveel als: gekheid, fopperij, lak, ook = *schietlapperei!* en: *strōnt op 't stokkie! 't mag 'n scheet!* = – 'n ol bal! = dat mocht wat! – *gijn scheet* = niet het geringste, niets; *wie kriegen d'r moar 'n scheet veur* = men geeft er bijna niets voor. Zegsw.: *van 'n scheet 'n dunderstag moaken* = van eene mug een olifant maken, enz., ook *Oostfr.* en *Westf.*; *hij zee geen scheet tegen mie*, *Westf.* hä sagg schêt noch drêt. – Wanneer iemand met nadruk een veest laat, hoort men daarbij de ontboezeming: *wind! zee Fokke, en scheet in 't zail*; ook wel, afkeurende: *de drekhoanen kraien*.

scheet in (of: *ien*) *neus* (of: *in de neuze*) *hebben* = dronken zijn.

scheet op 't oog; zie: *anzweng*.

schei = scheede, *braischi* = breischeede.

scheiper (*Westerw.*) = *scheper* = schaapherder. 't Laatste is eigenlijk *Drentsch*, ofschoon men daar ook hoort: *scheuper*, *schöper*; in allen gevalle is het woord slechts in *Westerwolde* van toepassing. *Overijs.* *NBrab.* *scheper*, *Ned-Bet.* *schèper*; *Kil.* *schaeper*, *schaepherder*, *Oostfr.* *schêpker*, *schäpker*, *Neders.* *scheper*, *Westf.* *schaeper*, *HD.* *Schäfer*.

scheit, voor: schijt, in: *ik heb d'r scheit an*, bij v. Dale: ik heb er schijt aan. Overigens steeds: *schiet*, *schiete* = ontlasting, drek.

schel = scheef, scheel, niet recht, niet haaks; wordt gezegd van hout dat scheef is getrokken; ook *Dr. Oostfr.* Zeer gewoon is de tautol. *schijf en schel*, ook: *schijf en schillig*, als versterking van: *scheef*, voor: *krom*, *verdraaid*, *zeer scheef*; *Oostfr. Neders. Westf.* *scheef un schell*. {p.3051}

schel, baan waar een paard op loopt. *Gron. Volksalm.* 1838, bl. 87.

schel, in: *in de schel kriegen* = iets laten uitroepen of omroepen door den omroeper die door 't luiden eener bel het volk op zijne aankondiging opmerkzaam maakt; *hij het 'n allozie in de schel* = hij maakt bekend dat er een horloge verloren is.

scheldnoam = bijnaam van personen, vooral van mannen uit den geringen stand, zonder spotnaam te zijn. Van velen is de familienaam bij het volk onbekend, omdat men zich uitsluitend van dien bijnaam bedient. In sommige dorpen is het getal dier personen zeer groot; te Warfum wonen meer dan zestig daglooners, enz. die in den wandel alleen met dien naam worden genoemd.

schelen = verschillen van, 't verschil is: *wie schelen 'kander nijt veul* = wij verschillen niet veel, bv. in jaren, grootte, enz.; 't *scheelt zooveul nijt* = 't gaat nogal, 't is vrij goed; *dat scheelde zóóveul* = daar werd het beter, gemakkelijker, goedkoper, enz. van. Zie ook: *verschelen*.

schelen = ziek zijn; *wat zōl hōm schelen?* = aan welke kwaal zou hij lijden? *hōm scheelt nooit wat* = hij is altijd gezond. Vgl. *scheel 2*.

scheling = ongesteldheid. Zie ook: *scheel 2*.

schelingmiddêln = **scheelmiddêln** = **schiermiddêln**, Synon. met: *schanzijern* = *schipperken*; bij een handel van weerszijden toegeven en het verschil deelen; *Dr. snieën*. Zie ook: *pankouk*.

schellen = schelden; iemand *de pōkkel vōl schellen* = vreeselijke scheldwoorden en beschuldigingen tegen hem uitbraken; *schellen en angoan*. Synon. met de tautol.: *schellen en rachen*.

schellên, schellîng = zes stuiver, de waarde van een schelling; “*Mouder gong, as ze kon, ook oet te arbaiden, veur 'n schelling doags en de kōst.*” Zie ook: *stooter*.

schellên (*Stad-Gron.*, de *e* gerekt uitgesproken) = schillen, van de huid ontdoen: *eerdappels schellen*. {p.3053}

schellevioe, in den galmenden uitroep der vischvrouwen te Groningen: *schōl en schellevioe!! schōl as tarreboe!!* (tarbot). De *oe* wordt in het hoogste register uitgebracht.

schellingskroam, schel'nkroam; zie: *stooter*.

schelmen = **schelm speulen** (*Hoogel.*) = **krijvêln; kraiveln** (*Veenkol.*) in de kindertaal voor: valsch spelen, bedriegen bij 't knikker- of notenspel. Zie: *schelen*, en: *kibbêln*.

schelm, in: *schelm komt noa* (*Hoogel.*), zeggen de kinderen bij't spel, en zooveel als: dat verlies hebt gij door uw oneerlijk spel = door *schelm speulen*, verdiend. Zooveel als: nu blijkt dat gij *schelmd* hebt, de *schelm* komt nu voor den dag. *Sprw. Hij het zōk* (of: *hōm*) *bekeerd van 'n lutje schelm tot 'n groote* = hij is, vaak onder schijn van verbetering van kwaad tot erger gekomen. Vgl. *kibbelder*. Meerv.: *schelms*.

schelm speulen; zie: *schelmen*.

schelvisoogen = groote, glazige, uit het hoofd puilende oogen; *Oostfr.* schelfiskôgen.

schelvisstarten; waterlisch, Iris.

schemêrn, in; 't *schemert hōm nijt* = hij heeft een heldere kop.

schenden, in den zin van: in de schaduw stellen, overtreffen; *de ijne schendt d'ander* = de, of: het eene is nog mooier als het andere. Men zegt het o.a. van prachtige, of liever: kostbare boerderijen in het Oldampt en in de Ommelanden. Vooral bezigt men deze uitdrukking wanneer zulke gebouwen dicht bij elkander staan; *Carré het allemoal prachtege peerden, de ijn schendt d'ander*. – Wordt alleen in den tegenw. tijd gebruikt. Vervoeg: *schende, schend*. Als bvnw. *schōnden*.

schendoatsie, schandoatsie = schenderij aan meubelen, boomen, huizen, tuinen, enz. Van: schenden met den verbast. Franschen uitgang: age. Vgl. *schendijêrn*.

schendijêrn (schendeeren) = schenden, bederven, van voorwerpen gezegd. Vgl. *schendoatsie*.

schenen, in de uitdrukking: *nog tied veur de schenen hebben* = tijd genoeg hebben voor het werk dat men verrichten moet of wil; *wie hebben nog'n uur veur de schenen* = wij hebben (daarvoor) {p.3055} nog een uur tijd. Eigenlijk: er ligt nog de afstand van een uur vóór ons.

schenk; zie: *schink*.

schens (*Ommel.*) = **schenze, schenzebōs** = takkenbos. Buiten de A poort verkoopung van: “Eene groote partij boonestokken, erwtrijrs, riggelhout, bezemrijrs en schensebossen”, enz. (1873). *Ned. Bet.* schansbos, *ZNederl.* schans, *Kil.* schantse, schentse (Sicamb. schrantse, alsook: schrantse = schrantskorf) = mutsaerd; *Oostfr.* schantse, schants, schans, *Westf.* schantse, *OHD.* Schantz. *ten Doornkaat* zegt: “is *schantse*, door het uitvallen der *r* uit schrantse (*Kil.*) ontstaan. Zoo vermoed ik, dat dit hetzelfde woord is als: schrantse (*Kil.* vet.) = breuk, brok, stuk, van: schrantsen = breken, knakken, enz., inzonderheid het *MHD.* schranz, schranze = reet, breuk, spleet, en van den verl. tijd *scrant* van het *OHD.* scrintan, scrintan = bersten, scheuren, splijten, enz.” Vgl.: schans, enz.

schenze; zie: *schens*.

schenzebōs; zie: *schens*.

schep (*Stad-Gron.*); zie: *keunînkjtjen*.

schepel (*Westerw.*) = ¼ hectol. = ¼ zak. Vgl. *scheel 3*

schepen (ww.) = laden, koren, vlas, enz. laden in een schip; *de boeren bin an 't schepen* = voeren het graan naar het schip. Staat voor: afschepen. – Ook = opdoen, vatten, scheppen van eene ongesteldheid, vooral van eene verkoudheid; *bie dei brand het hij 't scheept*.

scheper; zie: *scheiper*.

schepersmantel; zie: *huike*.

schepōp (klemt. op: *op*) = opgeschept; *'t is doar schepōp en hoal meer* = zij leven er kwistig van. – Ook voor: afgeroomde melk. Zie: *dun*.

scheppen (*van 'n bei*) = *'n bei scheppen* = het verzamelen van een bijenzwerm, zie zich in een boom heeft neergezet, in een' korf, waartoe de bijenhouder gewoonlijk een houten lepeltje, ook alleen {p.3057} een stokje gebruikt; ook *Dr.* “Zoo een jonge IJme ofte Zwerm mogte geraken te vervliegen, zo koomt ze dengeenen half toe dieze langst ende laatst vervolgt en vint, en de andere helfte koomt dengeenen toe op wiens Hout ofte Grond dezelve IJme valt ende geschept wordt.” *Dr.Landr.* (1712) III, 103; id. (1608) III, 52.

schepper, (meerv. *scheppers*, in geschrifte ook: *schepperen*), vóór de invoering der Wet op de Waterschappen (1856) de medebestuurder van eene *Schepperij* of *Zijlvest* (= waterschap); *Overste Schepper* = hoofd en voorzitter der *Scheppers* van een waterschap. In genoemd jaar zijn de *Schepperijen* van *Hunsego*, nl. het *Winsumer*, *Schaphalster* en *Schouwer Zijlvest* (uitgezonderd de *Noordpolder met het Uiterdijk*) tot het *Waterschap Hunsego* samengesmolten. “De gecommiteerde Scheppers van het Scharmer Zijlvest gedenken schouwing te doen houden over de Schepperij van het Ooster-Stadshamrik”, enz. (1865). “Het Scharmer Zijlvest wil, door gecommiteerde Schepperen, verpachten”, enz. – In een dorp, eene vereeniging of in een huisgezin *schepper en schriever* (ook *Dr.*) genoemd te worden, beteekent zooveel als: iemand zijn die daar alles bestuurt en beheerscht, die zijn wil altijd weet door te drijven, naar wiens (of: wier) pijpen ieder danst. Vgl. *abt en voogd*. (v. Dale: *schepper* = lid van een dijksbestuur.)

schepper en schriever; zie: *schepper*.

schepperke; een zilveren lepeltje om iets te kunnen scheppen, bv. om thee uit een trommeltje in den theepot te doen.

Schepperij, in geschrifte, uitgesproken **Schepperei**, zooveel als: *Zijlvest*, of ook: deel van een *Zijlvest*. Zie onder art. *schepper*.

schepsel, vrouwl. gebruikt; zie: *stumper*.

schêrbelskop, **schêrbilskop**, **schebilskop**, **schebelskop**, **skebelskop** = momaangezicht, soort van masker; *Oostfr.* scherbellenkop. *Neders.* schabellenkop, *HD.* Scherbellenkopf = Fratsengesicht, enz. Volgens Prof. *Lübben* van het *Lat.* scabellum = voetstuk, en: kop, oorspronke- {p.3059} lijk dus zooveel als: een op een toestel of staak bevestigde kop, die als vogelverschrikker dienst deed in tuin of boomgaard. *ten Doornkaat* denkt echter ook nog aan een *OHD.* scërno, scirno = potsenmaker, hansworst, verkort tot *scher*, en: bellenkop, en zou dan oorspronkelijk beteekenen: kop met bellen van een hansworst. Zie *ten Doornk.* art. scherbellenkop.

scherbilskop; zie: *scherbelskop*.

scheren (= schering); eene dwarslat voor leiboomen.

scheren, voor: snoeien van hagen met de *heegscheer* = heggeschaar of tuinschaar. Ook: *scheren* van touwen = touwen spannen om daarop de wasch te drogen te hangen. *Hoof*t geschooren = gespannen; *Oostfr.* scheren = afsnijden van boomen, heggen, enz. – *Zegsw.:* *'t is gijn scheren mit de gek* = 't wordt in ernst gezegd, 't is wel degelijk zoo gemeend; ook ironisch: men moet het niet in ernst opvatten (ofschoon er wel redenen bestonden om zich er boos over te maken). *Ned.-Bet.* de gek mee iemes schère. – En: *ijn* (iemand) *scheren* = niet van dien persoon willen weten, hem (of: haar) links laten liggen. Vgl. *Nederl.* gekscheren.

schêrmaien = met de armen om zich heen maaien, er mee schermen. Wordt ook van redenaars gezegd die bijzonder veel gebaren maken. *NHoll.* scharmaaien = in het wilde omschermen.

schêrmant = flink, fiks, ferm, degelijk. *Fransch* charmant = bekoorlijk, bevallig, fraai; (v. *Dale*: charmant = schoon, bekoorlijk, innemend, bij uitstek fraai.)

schêrmössêln, *Nederl.* schermutselen; zie: *fröseln*.

schet (*Westerkw. Marne*) = gescheiden; *schet goud* = gescheiden goed.

schets; zie: *schetsen*.

schetsen = van 't blad voordragen, ter onderscheiding van: *oet 't heufd preeken* = preeken *zunder schets* = geschreven of gedrukte preek; *onze domnie schetst nijt, hij het nooit gijn* {p.3061} *schets op preekstoul*.

scheurbôt = scheurbuik, *Lat.* scorbutus.

scheuren, voor: rukken, afrukken, onverwacht of met geweld uittrekken; *de muts van de kop scheuren*, 'n boomke oet de grond scheuren. *Fig.* voor: trekken, zich door ongeoorloofde middelen meester maken van een grooter deel dan waarop men aanspraak heeft, en synon. met: *roppen* (zie ald.) In niet ongunstigen zin bezigt men: *d'r van trekken*. – *grijde scheuren* = oud grasland omploegen, tot bouwland maken, *Friesch*: een stuk lands opscheuren = met den ploeg ontginnen. *Wvl.* scheuren = omploegen en in bouwland veranderen. Ik ga dezen bilk, deze weide scheuren. (*de Bo*).

scheurlös; schimpwoord voor een kind, (vooral van een meisje), dat zijne kleeren dikwijls scheurt, knopen of trossen verliest of stuk maakt, enz. en synon. met: *rietenspliet* en: *scheurroaven*.

scheurroaven; zie: *rietenspliet*.

scheut, in: *op scheut wezen*; zie: *riddele*.

scheutel, soort van ijzeren schuif of grendel tot sluiting eener deur, enz.; *Friesch* skoätel, skotel, schottel, *Oostfr.* schötel, *AS.* scyttel, *OEng.* schuttel. – *Evenals*: scheut = loot, enz. van: schieten. (*Bomh.* scheut = bout of grendel, die in en uit het slot schuift en de sluiting veroorzaakt; v. *Dale*: scheut = tong aan een slot.)

scheuvel = schaats, *smidsscheuvels* = schaatsen waarvan de ijzers door een grofsmid zijn vervaardigd, ter onderscheiding van *koopscheuvels* = fabrieksschaatsen, en ook voor de ijzers afzonderlijk, waarvoor men ook zegt: *smidsiezers* – *de scheuvel ophangen* = uitdagen tot een wedstrijd op schaatsen; *de scheuvel oftrekken* = den strijd aanvaarden; *op scheuvels wezen*, eig. = zich vermaken met schaatsenrijden; fig: zich vergissen, in de war zijn, dwalen; met iets *op scheuvels wezen* = te sterk met iets ingenomen zijn, er geheel mee weglopen en zich zoo aan overdrijving schuldig maken; ook = eenigszins met die zaak verlegen zijn. *Dr.* scheuvel, {p.3063} *Oostfr.* schöfel, *Neders.* striedschoe, *HD.* Schlittschuh, en, verkeertelijk, Schrittschuh. Zie: *schouvêln*.

scheuvel an hebben: eeniszins dronken zijn.

scheuvelboan, scheuvelboane = baan op het ijs; ook: elke gelegenheid waar men kan schaatsenrijden.

scheuvelholten; zie: *holten*.

scheuvelies, scheuvlies (scheu-vlies) = gelegenheid om te kunnen schaatsenrijden. *wie hebben vleden winter hijlental gijn scheuvlies had*, waarvoor gewoonlijk doch minder nauwkeurig, gezegd wordt: wij hebben geen ijs gehad; *as 't scheuvlies over is* = als men niet meer kan schaatsenrijden, nl. als de winter voorgoed afscheid heeft genomen.

scheuveljoagen; zie: *scheuvêln*.

scheuvelloopen; zie: *scheuvêln*.

scheuvellooperi = hardrijderij op schaatsen; *is mōr 'n scheuvellooperi in Winsem*, ook bij verkorting: *looperei*.

scheuvelloopers = schaatsenrijders; *as t'r scheuvelloopers komen hêwe rōl in 't vat* = krijgen wij over ijs onverwacht bezoek dan zijn wij met rolpens steeds klaar. – Ook noemt men iemand die zwak met zijne geldmiddelen staat en niet op tijd betalen kan, een *scheuvellooper*, en = iemand met een weifelend, onvast karakter.

scheuvêln = **scheuvelloopen** = **scheuveljoagen** (*Westerkw.*) = **op scheuvels loopen** = schaatsenrijden; *Dr.* scheuveljagen, *Overijs.* *NBrab.* schaatsen loopen; *Oostfr.* schöfel, *Saterl.* sgövelje, *HD.* schlittschuhlaufen. Van: schuiven, oudt. schoven.

scheuvelrijmen = breede schaatsbanden van leder, waarmede de schaatsen door middel van gespen om den voet worden vastgesnoerd. (De Friezen gebruiken dunne lederen riempjes.)

scheuvelsliepen = de schaatsen slijpen; *dei smid en dei koeper doun 't scheuvelsliepen.*

scheuvelies; zie: *scheuvelies*. {p.3065}

schevel, voor: groot,forsch, sterk vrouwspersoon. Vgl. 't *OHD.* scaffon = bezig zijn, arbeiden, alsmede het *Opperd.* schaffen = bevelen, gebieden; *Friesch* skevel, verachtelijk voor: vent, kerel. Zie ook: *allartenschevel*.

schief (= schijf); uitwas aan het been van een paard.

schienboarêlk = schijnbaar, naar den schijn gerekend; ook *Oostfr.*

schient = naar het schijnt; *'t begunt, schient, weer te regen; de hounder begonnen, schient, weer te leggen* = bij de kippen neemt men kenteekenen waar dat zij weer beginnen te leggen; *dat ken hij, schient, nijt loaten* = dat drinken bv. kan hij zoo schijnt het ten minste, niet laten.

schienvat = handlantaarn; *op hoozevötels mit 't schienvat op beun goan om te zijn of t'r ook 'n murt ien stap zit* = zonder schoeisel met de lantaarn op den zolder gaan om te zien of er ook een busing in de rattenklem zit. *Friesch* skynfet = handlantaarn; *Oostfr.* schînfat = lantaarn.

schier = zuiver, onvermengd; *schiere ziede* = klare zij; *schiere branwien* = brandewijn zonder bijvoeging van suiker; *schier vet* = vet zonder vleezige deelen; *hij lust wel schiere botter* = hij eet gaarne boter, zonder brood of iets anders. Van goed gezifte aardappelen zegt men: *zij bin schier* = allen nagenoeg even dik, van grootte gelijksoortig, geen mengelmoes. Een vleeschhouwer te Groningen adverteerde (1870): “droog spek 40 cts, schier spek 35 cts, buikspek 32½ cts de halve kilogr.” *Westf.* schîr = zuiver, onvermengd; *Oostfr.* schîr = onvermengd.

schier = rein, zindelijk, net; *schier veur 'n dag komen* = *schier in de spullen wezen* = behoorlijk gekleed gaan; *schier land* = bouwland, dat in het najaar, na 't ontblooten van de vrucht, weinig onkruid heeft; *'n schiere maid* (*Westerw.*) eene knappe meid; *trommel en schier* = hoewel armoedig, toch zindelijk gekleed; in huis *alles op schier hebben* = de geheele huishouding netjes op orde hebben; *moar even schier wezen* = wel niet in lompen maar toch zeer armoedig gekleed. *Dr.* schier = net, knap in orde; *Overijs.* schier = netjes, knapjes; *Oostfr.* schîr = glad, zuiver, schoon, ordelijk; klaar, helder, rein; zindelijk gekleed; *Neders.* *Holst.* schier = klaar, helder, doorzichtig; *OSaks.* {p.3067} *AS.* *Oudfr.* *IJsl.* scir. *ONoorsch Zw.* skir, *Deensch* skär, skjär, *Noordfr.* sker, skier, *Eng.* sheer, *OHD.* skeri, *Goth.* skeirs = blinkend, rein, zuiver, helder. Vgl. Schiermonnikoog, zooveel als: eiland der Witte monniken, alsook: *schier I*, en: *schieren*.

schier, voor: bijna, ongeveer, haast; *men zōl zeggen 't kon schier* = volgens ons oordeel moet het als mogelijk beschouwd worden. *doar is schier gijn ofkomen an; hij het schier zin an dat hoes; wie zōllen schier* (of: *hoast*) *noa stad*, enz. = wij hebben er over gesproken om naar Groningen te gaan, maar een besluit daaromtrent is niet genomen. Oudt. schier = spoedig.

schier (*van Halsema*); 't ingeweide van een beest.

schiere, in: *da's 'n schiere* = *da's 'n schiere boudel* = *'n schiere bewegen* (beweging). ook: *da's schier* = dat staat mij aan, dat komt mij goed te pas, dat is een gelukje, een goede trek; ook: dat is een beste in zijne soort. Vgl. *Kil.* schierlijck = licht, gemakkelijk, geschikt, bereid, uitgerust, schierheit = helderheid.

schieren = klaren, beredderen, bedisselen; *wie zellen dat wel schieren* = wij zullen dat wel in orde brengen; dat varken wel borstelen; ook *Oostfr.* – *Oudfr.* skiria, skeria = louteren, reinigen; *IJsl.* skiria = afwasschen; *Zw.* skira = klaar maken. *Kil.* schieren = opschikken, versieren, tooien. Vgl. *schier 2*.

schierkomstig; zie: *inkomstig*.

schierling volgens v. Dale in *Groningen* benaming voor: wilde gans.

schiermiddêln zie *schelingmiddêln*.

schieroal, zooveel als: paling, *schieren* = palingen. Zooveel als: aal van de beste soort.

schierschoonen = schoonmaken van de ingewanden van geslachte runderen en varkens. Van *schier* = schoon, zindelijk, {p.3069} enz., dus eigenlijk een pleonasme. Zie: *schier 2*.

schiet (= schijt) = stront, drek, uitwerpselen van mensen en dieren; hiervan *katschiet*, *vogelschiet*, *mugschiet* (muggendrek), *vlooschiet*. (evenwel: *koustrōnt*, *peerstrōnt*, *schoapstrōnt*, *hondestrōnt*) *altemoal schiet!* = *schietlapperei!* = uitvluchten, voorwendzels, en: 't heeft niets te beteekenen, dat is eene nietigheid; *in de schiet* (ook: *schijt*) *zitten* = in verlegenheid zijn, inzonderheid: bang zijn voor de gevolgen eener handeling; *'t is schiet* = 'n *schietje* = 'n *schietboudel*, enz. = 't is geheel mislukt; *schietkerel* = *strōntkerel*, soort van scheldwoord, maar niet zeer ernstig gemeend; *schiet van goud* = slechte waar; *dun schiet van goud* = katoen, enz. dat zeer dun is; *schiet van Weistermart* (*Hoogel.*) = gemeen goed; *schiet beetje* = onnoozel weinig.

schietbak; bak die de paarden onder den staart wordt gehangen als zij voor het *dorschblok* loopen, om daarin den drek op te vangen.

schietbakstok; stok of balkje waaraan de *schietbak* (zie ald.) achter de paarden wordt opgehangen bij het dorschen. Deze stok is met het eene eind in de *keunînk* gestoken, en het andere wordt met een touw opgehouden, dat naar een hoogere plaats van den *keunînk* loopt en daar bevestigd is.

schietbei; zie: *moaden*.

schietboudel (schijtboel); zie: *schiet*, en: *boudel*.

schietbult = schijthoop. Zie: *schildwacht*, en: *schiet*.

schietbultjen, bij verkorting **bultjen**; een noten- of knickerspel. Zie: *schiet*, en: *bult*.

schieten = schijten; *loop hen 't schieten!* of: *loop hen 't schieten, dat duch!* = *schietie schoon oet den kenste licht loopen!* = loop naar de maan! 'k wil die wat schieten (= wat houston, - lachen, - flaiten) zooveel als: 'k zou je danken! *ik loat mie nijt op kop schieten* (of: {p.3071} *zitten*) = gij kunt mij niet als voetwisch gebruiken, of: niet bedotten. *Zegsw.:* 'k bin nijt van *kraien an diek scheten* = zoo licht laat ik mij niet door u foppen; *'t is net of 't uren schit as wie 'n snieder* (of: *naaister*) *hebben*, zegt de zuinige huismoeder als zij den kleermaker (of: *naaister*) op daghuur heeft. *Sprw.* *As 't hondje nijt schit den barst'e* = de levenslust baant zich altijd een uitweg. Zie ook: *oetspieren*.

schietend benoud wezen = beven van angst. Zie: *schieten*.

schieterei, **schietერი** = **strōnterei**, **strōntერი** = kleinigheid, nietigheid, eene onbeduidende zaak, wat niet waard is er twist over te krijgen of er zich boos om te maken. Betreft het geldzaken dan gebruikt men steeds het eerste woord; *hij mout nog 'n schieterei van mie hebben*.

schietêrg = nietig; zie: *strōntêrg*.

schietersganktje, in: *hij gait schietersganktje* = zijne geldzaken gaan achteruit. Zie: *schieten*.

schietert, gewoonlijk: *bange schietert*, plagend voor: bloodaard, schijtebroek. Zie: *schieten*.

schietgad, of: **olle schietgad**; soort van liefkoozingswoordje tegen zuigelingen. Zie: *schieten*.

schietgeel, ook: **geelgruin** = groenachtig geel; *NBrab.* schêtgèèl = bruingeel. (v. Dale: schijtgeel = zekere gele kleur.)

schietgemak; zie: *huuske*.

schietgruin = geelachtig groen, de kleur van weeke koedrek.

schiethoes; zie: *huuske*.

schietiem; zie: *moaden*.

schiet-in-de-bōksen = *kakkennood b*; zie ald.

schietje; zie: *flōrtje*.

schietkoar = **miskoar**; kruikar waarmee men de stalmest uitschuift.

schietlapperei; zie: *scheet*.

schietschōp, schop waarmee de mest uit den greppel achter de koeien wordt geschept, drekschop. {p.3073}

schietspaite (schijtspuit) (*Westerw.*); schimpwoord voor: lang, bleek, mager mensch.

schiet van goud; zie: *strōntgoud*.

schietvenien; **schietvernien** = **spitsvernien**; schimpwoord voor: bits, vinnig meisje. – Ook van eene nuffige dienstmeid, die het beneden zich acht om sommige werkzaamheden, die evenwel van haar kunnen gevorderd worden, te verrichten. (*Hoogez.*) - *venien*, *vernien* = venijn). *Stadsfr.* schietvenien = klein, lastig kind, ook = kleine pronkster. *Oostfr.* spitzvenin = scherp, lichtgeraakt, kwaadaardig mensch.

schietvernien; zie: *schietvenien*.

schietvlijg; zeker insect. *Zegsw.:* *zoo vlug*, of: *zooveul moud hebben as 'n schietvlijg om Midwinter* = lusteloos zijn ten gevolge eener lichamelijke ongesteldheid.

schif (onzijd.) = eerste afval van vlas bij 't braken; *Dr.* schif, scheven, *Oostfr.* schif, schift.

Vgl. *Oudfr.* schiff = kaf, uitschot, iets wat geen waarde heeft, dat zou afstammen van een *ONoorsch* skiva = scheiden, verdeelen, klooven, splijten, enz., waarvan ook het *Oudfr.* skif (= gescheiden, gedeeld), ons: schiften, schoft, enz.

schiffen = schiften, verdeelen, enz. Ook = afscheiden van de boter door 't karnen. *NHoll.*

schiften, *Kil.* schiften, schiffen; *Oostfr.* schiffen, schiften (afschieden der boter); *Westf.*

schiften = een weinig dik worden van melk. (*v. Dale:* schiften = zuren, runnen, omslaan van melk, soep, enz.) Zie ook: *schif*.

schifpot, in geschrifte *schiftpot*; een cilindervormige pot waarin *schif* (zie ald.) wordt gebrand op dezelfde wijze als men dit ook met zaagmeel doet. Voor de vlaswerkers is dit eene soort van toegift. Uit Adorp schreef men (1870): “Men gist, dat onvoorzichtigheid in het vullen van een zoogenaamden *schiftpot* de oorzaak van dien brand is geweest.” {p.3075}

schiftpot; zie: *schiftpot*.

schik, voor: goede vorm; 't is 'n goud schik = die persoon heeft een goeden lichaamsbouw; daarentegen is (aan haar) *gijn schik of wieze an* = hare gestalte is in 't geheel niet fraai.

(*Oostfr.* Lank un smal, dat let man mal; *Kört* un dik hed ôk gîn schik); *zij wijt 'r gijn schik an te geven* = zij weet er geen goeden vorm, zooals het beschaafd gebruik het eischt, aan te geven; dit betreft kleding en manieren. Het wordt vooral toegepast wanneer rijke boeren en

boerinnen, enz. dure meubelen koopen, zich kostbaar kleeden, enz. en een en ander toch gemis aan goeden smaak verraadt. (*Oostfr. Neders.* schikk = lichaamsgestalte. taille); *mit schik ken 't nijt anders* = om aanmerkingen of onaangenaamheden te voorkomen moet men

wel zoo handelen; (*Dr.* mit schik = gevoegelijk, wat best kan; *Oostfr.* mit schikk = gevoegelijk). – 't schikt wel = 't is vrij goed, 't gaat nogal, er is geen reden tot klagen. *Hoofst:*

schik = welstand, goed aanzien, enz.; Geen schik van landt, straf van lucht, droef van havening en aanzien. (*Tacitus*). – Zie ook: *hōm 3*, en: *om schik*.

schikkêlk (schikkelijk) = tamelijk, vrij goed; 't schikt nog al (= 't is redêlk, oarîg nuver), zegt men van een zieke die hoop op beterschap geeft of bij wien de pijn vrij wat is afgenomen.

NBrab. schikkelijk = tamelijk; *Zw.* skicklig; *HD.* schicklich = passend, geschikt, ordelijk. (*v. Dale:* schikkelijk = redelijk, tamelijk, toegevend, ordelijk.) Vgl. *schik*.

schikkelke wies = geschikte, doeltreffende wijze. Zie ook: *schikkêlk*.

schikken = voegen, passen, in: *schikt joe 't dat wie zōndag komen?* = komt het u gelegen dat

wij u aanstaanden zondag een bezoek brengen? (Ook *Nederl.* hoewel niet bij *v. Dale*.) *Zeel.* 't

schikt nog â = 't is zeer goed. – Ook voor: leenen of geven, *zej' mie ook wat geld schikken, of: beschikken kennen?* 't HD. schicken, toezenden. Zie ook: *joe I.* {p.3077}

schikshalven = welstaanshalve, om aan de welvoegelijkheid niet te kort te doen, om er *schik* aan te geven. Zie: *schik*.

schil (stofnaam) = schelpen die voor de kalkbranderijen gebruikt worden; *Oostfr.* schille, schil. – *eerappels* (of: *erdappels*) *mit schil eten* (= *mit de jas an*) = aardappelen met de schil koken en zoo op tafel brengen; alsdan kan elk voor zich ze daarvan ontdoen; *Oostfr.* pellkartoffels. In deze beteekenis ook verzamelwoord voor: de schillen van aardappelen, knollen, appels, enz.; *bōk krigt schil* = onze geit eet die schillen op; alsdan wordt het woord onzijd. gebruikt. – Ook = peul, van tuinboonen. Zie: *wijkschild*.

schilder = schoolprent; *'k heb 'n schilder van meester kregen*. Ook in 't algemeen voor: prent of prentje; *'k heb 'n bouk mit schilders* = *schilderbouk* = prentenboek. In 't ZOosten van *Friesland* nog: schilder; algemeen echter is: heilige; *Dr. Overijs*, schilder, eene prent, gekleurd of ongekleurd, Zie: *hillege*.

schilderbouk; zie: *schilder*.

schilderder = schilder, iemand die de schilderkunst beoefent. Van vorming als: bedelaar, knutselaar, enz.; *der* staat hier voor: aar.

schilderei, schilderij (vrouwl.), voor alle teekeningen in eene lijst aan den wand, hetzij in inkt, krijt, houtskool, of in olieverf, enz.

schilderhoes = privaat, staande buitenshuis.

schilderkoaten; zie: *pōpkoaten*.

schildêrn, voor: wachten op de thuiskomst van een' huisgenoot, daarnaar blijven opzitten; *Westf.* schillern = wachtend naar iemand uitzien; *Oostfr.* schildern, schillern = nachtwaken; bij zieken als anderszins. (v. *Dale*: schilderen = wachten, op en neer loopen.)

schildwacht = hoopje menschendrek, op een pad of weg liggend, dat ons a.h.w. toeroept: sta stil! – hiervoor ook: *opperstrōnt*, en: *schietbus*.

schillen = schelpen visschen voor de kalkovens, *Oostfr.* schilleken, schilken; zie: *schil a.* Ook = ontkleeden; *an 't schillen goan* = een begin maken met zich te ontkleeden. Vgl. *oetschillen*. {p.3079}

schillerman = **schilschipper** = schelpenvisscher, visscher van *schil* (zie ald.), welk bedrijf veelvuldig op de Wadden wordt uitgeoefend; *Oostfr.* schilleker, schilker.

schillerman = **schilschip**; schip dat op de schelpenvangst uitgaat; *doar gunder in 't wad ligt ook 'n schillerman veur anker, dei op leeg woater wacht*.

schillig = scheel; *schillig kieken* = scheel zien; Als bvnw. echter: *scheel*, bv. *schele bliksem*, enz. *Friesch* schylig, *Oostfr.* schellig, schillig, schel, *Noordfr.* skellagh. Vgl. *schel*, alsmede: schillen (v. *Dale* gewest.) = verschillen.

schillig; eigenschap van tuinboonen, waarvan de dop, peul, of *schil* niet week kan gekookt worden en dus oneetbaar is; ook *Oostfr.* Zie ook: *wijkschild*.

schilschip; zie: *schillerman 2*.

schilschipper; zie: *schillerman 1*.

schilstevels; laarzen die de schelpenvisschers bij hun bedrijf gebruiken. Het volk betitelt ook hooge kaplaarzen met dien naam. "*Heeren laipen mit groote schilstevels en mit blaue sneibrillen veur oogen*" (op schaatsen).

schilstuk, schiltstuk: stuk vleesch van een rund dat boven de voorste pooten wordt weggesneden of uitgehouwen. Vgl. *schilt*.

schilt, in: *'n kou oet 't schilt houen* = het vel, de huid aan de zijden loskloppen. Zal eigenlijk zijn: uit de schinde slaan (= van het vel ontdoen, door verwisseling van *n* in *l*. Bij v. *Dale*: schinde (w.g.) = vel; schinden (w.g.) = villen. Moet tot: schenden gebracht worden.

schiltstuk; zie: *schilstuk*.

schiltvuur = schelpenvuur (niet bij *v. Dale*) eener kalkbranderij, een groote hoop turf met lagen schelpen daartusschen, hetzij op het open veld of in een oven, dat onze gewone *veldkalk* {p.3081} oplevert. Aldus in 't *Oldampt*, ofschoon men daar zegt: *schulpen*, *Ommel. schil*, wellicht door invloed van het *Oostfr. schilfür*. De *t* wordt ingelascht ter versterking der uitspraak.)

schilven = op geringe diepte omploegen = *valgen* (zie ald.) Vgl. *schilfer*, *dun blaadje*.

schim, schimde, = schaduw; *ZNederl. scheem*, *WVl. scheme*, *sceme*, *Oostfr. scheme*, *schêm*, *schim*, *schemel*, *schêmte*, *Nederd. scheme*, *schemel*, *MNederd. scheme* = schaduw; *schemering*, enz., *Nederl. schemering*, en: *schim* = schaduwbeeld; *Kil. schemel*, *schimme*, *scheme* = schaduw, *MDuitsch schime*, *schim* = schaduw, *schaduwbeeld*, volgens *ten Doornk.* van het *OHD. skînan*, *scînan*, *schînan*, *MHD. schînen*, *Goth. skeinan* = schijnen, een schijn aannemen, enz. (Hiervan kan *Scheemda* (*Scheemte*) zijn naam ontleend hebben, als gelegen in de schaduw van het voormalige *Eekster bosch*. Zie ook: *scharre*.)

schimde; zie: *schim* en: *scharre*.

schimmelmuiter; zie: *schimmelruiter*.

schimmelruiter = *schimmelmuiter*: spottend voor: laagste of *lutje knecht*, bij een boer.

schimp; zie: *schoa*.

schin, schinne; eene zachte, lichte, vlokkige stof, die wel in een dunne laag op het hoofd ligt, maar er bij uiterst dunne schilfers, door middel eener kam, kan afgenomen worden; ook *Oostfr.* Wat men voorheen onder schin bij *Kil.* reeds als verouderd opgegeven verstond wordt hier: *bast* = korst, uitslag bij zuigelingen genoemd. *Dr. schinnig* = schilferig op 't hoofd; *Holst. schind* = schelfachtige kleine blaadjes op het hoofd, die jeukte veroorzaken. *Oudt. schinde schin* = huid, vel, vlies, schil, *IJsl. skin*, *Deensch skind*. Zal van het *OHD. skinan* = schijnen komen. Vgl. *schim* en: *schilt*. {p.3083}

schink, deel van een *dorschblok*. “De groote *schink* is een lang stuk hout, aan 't einde met een gat voorzien, waarin de andere prop van het *instuk* rondloopt, die aan 't andere einde een gat heeft, waarmede het aan het eind van den *trekstok* verbonden is. Deze *schink* heeft eene kromme richting om de *groote kroag* te vermijden. Zij heet *schink*, naar aanleiding van de kleine, ofschoon ze dergelijken vorm niet heeft. De *kleine schink* is een schinkvormig hout, waarin van binnen een gat dat dient om er eene *prop* van het *instuk* bij de wenteling van het *dorschblok* in te laten rondgaan, nl. de *prop* die het laagste einde van het *instuk* uitmaakt.”

schink, schinke, schenk = ham; stofn. en voorwerpsn. Bij *v. Dale*: *schink* = gezouten achterdeel (van een varken of rund.) ham. – Uit deze bepaling, alsmede uit het ontbreken van samenstellingen blijkt genoegzaam, dat het woord niet tot het Nederlandsch kan gerekend worden. Wij hebben: *schinkbōnk* = het gedeelte van het dijbeen, van een varken, dat in de ham zit; *schinkspek eten* = ham eten; *schinkswaar* = het zwaard van eene ham; *ekkelshink* = *ekkelham*, in geschrifte *eikelham*; *schinken, schōlders* en *zieden* (van een varken) heeten: *ophangstukken*. *Sprw. Mit 'n metworst noa 'n schink* (ook: *ziede spek*, en: *stuk spek*) *gooien* = een spierling uitwerpen om een kabeljauw te vangen. *Weil.* heeft ook: Een teling uitzenden om een eendvogel te vangen (ook in Groningen gangbaar) = iets weggeven om een grooter geschenk te ontvangen. (Hetzelfde spreekw. vindt men in *Drente* en vele *Nederd.* dialecten, eenigszins gewijzigd, terug) *WVl.* Eene rotse smijten om eenen snoek te vangen; *Fransch* *donner un oeuf pour avoir un boeuf*. (*De Bo*). *Dr. Overijs. Geld. Oostfr. schinke, Friesch lier, ZNederl. hespe; Neders. Oldenb. Holst. HD. Schinken* = ham, dij, bil; *Holst. schinken* en *schullern*, *Gron. schinken en schōlders*; *Nederd. schinkel* = schenkel, dij-{p.3085}been, dij; *Nederl. Noordfr. schonk, Eng. shank, Deensch skinke, AS. scenk* = been, bonk.

schinkbōnk; zie: *schink 2*.

schinken = de zijstukken eener *landrōl*, waarin de *proppen* draaien; aldus om den vorm.

schinkspek; zie: *schink 2*.

schinkswaar; zie: *schink 2*.

schinne; zie: *schin*.

schip, in: *schip mit zuurappels* = regenbui als die ongewenscht overkomt; 't *schip mit zuurappels is an wal* = de bui begint zich reeds te ontlasten, het regent al. (ZNederl. appelschip = hagelbui.) *zij komen mit 'n kander in ijn schip*, of: *schipke* = zij zijn het eens geworden, denken nu gelijk; 't *is 'n swak schip* = die vrouw is zwak, heeft geen sterk lichaam; 'n *mal schip* = een raar mensch, inzonderheid: eene wonderlijke vrouw (Het *Holst.* heeft: oold schip = een oude kerel of: een oud wijf; een goed schip = een mensch die bijna idioot is.) Meerv. van *schip* in de *Ommel.* veel: *schippen*; verkleinw., algemeen: *schipke*.

schipjōng = **schipvent**; de jongen die het paard van een korenschip (*farrie*) berijdt; dus: de jongen die bij zulk een schip behoort. Vgl. *snikjōng* = *snikvent*.

schipke = sloopje, *Goor schippie*. Zie ook: *schip*.

schippeerd; paard dat het korenschip trekt en het eigendom der korenschippers is. Vgl. *snikpeerd*.

schipperske; vrouw van een' schipper, of: die als schippersweduwe dat bedrijf uitoefent. Zie: *ke 5*.

schippersrecht, in de zegsw.: *darde moal is schippersrecht* (= *darde moal geldt*), dat gezegd wordt wanneer men iets, dat tweemaal mislukt is, nog eens wil beproeven, en zooveel als: de derde keer mag nog maar ook niet vaker. *Oostfr.*: *Dremâl is ôst-^{p.3087}frise recht*; *Fritz Reuter*: *Drei Mal is recht dat virte Mal en Schinnerknecht*. Vgl. *Laurill.* bl. 78 (v. *Dale*: driemaal is scheepsrecht = alle goede zaken bestaan in drieën.)

schippie; zie: *schipke*.

schipsloot; eene soort van vaart van eene boerderij, van een gehucht of van een dorp naar een kanaal langs welken het graan verder kan vervoerd worden. Zoo heeft men o.a. de Noordhorner Schipsloot, loopende van Noordhorn tot aan het Hoendiep. Elders noemt men zulk een watertje *bōlsloot*; zie ald.

schipvent; zie: *schipjōng*.

schipvoart; (zie: *schipvracht*). Ook familienaam te Groningen.

schipvracht = **schipvoart**. Hieronder verstaat men in de *Ommelanden* den eigendom van een sloopje (*farrie*, *korenfarrie*), waarmede de landbouwproducten naar Groningen worden vervoerd, benevens de daarbij behorende zakken, het paard en alles wat tot uitoefening van dat bedrijf noodig is. Hebben twee personen éene *schipvracht* of *schipvoart* in bezit, dan is elk hunner eigenaar van eene *halve schipvracht*, enz., die naar goedvinden ten allen tijde kan verkocht worden. Te Warfum hebben vier personen samen twee zulke schipvrachten; elk hunner heeft dus een *halve schipvracht*. Dit woord komt ook onzijd. voor. Te verkoopen: "Het Schipvracht van Fraamklap op Groningen bestaande in nieuwe ijzeren korenfarrie met geheelen inventaris." (1893)

schithakken = **zulthakken** = **kolle in hakken** = winterhielen, kakhieren; *Friesch* schijthakke. *Stadsfr.* schiethakken, *Kil.* schijtverseb, kackhiele, *Oostfr.* sülthakke. Eveneens spreekt men van: *kolle* in handen, toonen, wangen, ooren.

schitlokken; zie: *kloaters*.

schittêrg = morsig, smerig, vuil, modderig, van een pad waar men zich vuil maakt; 't *is schittêrg te loopen*; zooveel als: men kan nergens loopen zonder vuil, bemodderd te worden; *d'r oetzijn as 'n schittêrg schoap* (er uitzien als een schijterig {p.3089} schaap), van vrouwen gezegd, wier kleeren door straatvuil, regen of modder vuil zijn geworden.

schlenske; zie: *sticht*.

schoa = schade. *Sprw.* *Ver van joen goud, dicht bie joen schoa*, zooveel als: wil men voordeel van eenig goed hebben dan moet men er dagelijks toezicht op kunnen houden. Vooral wordt het met betrekking tot landbezit gezegd, alsook van vee dat men ver van huis in de weide heeft; ook *Oudfr.* en *Duren* – *bei de schoa het, het ook de schimp*, ook: *de schimp tou* (= *de schande*, of: – *de schande tou*) = die schade moet lijden, ook: die een ongelukje houdt, wordt

ook nog uitgelachen. Wordt in scherts gezegd en niet wanneer het ernstige gevallen betreft; ook *Oostfr. Duren*: in *Waldeck* zegt men: Wei der schaden hät, draf für den spot nit sorgen. – Iets op *schoa of boat verkoopen* = een verschulden boedel laten verkoopen waarvan men niet weet of de verkoopsom de schuld met de onkosten kan dekken. – *De eerste schoa is de beste* = moet men met schade verkoopen, dan hoe eerder hoe beter de waar van de hand gedaan, want het verlies zou later nog grooter zijn. *ie zitten ons nou nait meer op schoa*, zooveel als, iron.: gij kunt nu nog wat blijven want gij drinkt niet meer; het kost ons dus niets.

schoadêlk = schadelijk, nadeelig, in: *da's 'n schoadêlke brekên* (berekening) = dat is eene zaak, een handel, waarbij men slechte rekening maakt.

schoaden, in: *'t schoadt hōm niks* = hij krijgt zijn verdiende loon, hij mag niet beklagd worden. Wellicht is de oorspronkelijke bedoeling: dat schaadt hem niet, want hij zal er wijzer door worden.

schoakels; zie: *triemke*.

schoalmoagd, zegt men van iemand die geen afzichtelijk voorwerpen kan aanschouwen zonde onwel te worden, die in dit opzicht overgevoelig is.

schoamachtîg (klemt. op: *schoam*), voor: om zich te schamen; *'t is schoamachtîg zooas hij 't'r lans legt* = hij heeft een gedrag, {p.3091} waarover hij zich schamen moet.

schoamel = bloede, beschroomd; *Dr. NBrab.* schamel = schaamachtig; *MNederl.* = zedig, ingetogen; *Oostfr.* = schuw, bloede, bescheiden.

schoamel = **melkschoamel**, bij *Swaagm.* **schamel**; een klein bankje met drie pooten (ook wel met één poot), waarop iemand zit die koeien melkt; *wijgschoamel* = toestel waarop de wieg schommelt. *Friesch* schammel, *Kil.* schaemel, schemel = drijvoet; *Wvl.* schamel = een bank, eene zitplank. Bij *Kil.* een voetbank, eene schabelle, *HD.* Schämel, *Fransch* escabeau. (*De Bo*). *Oostfr.* schamel, schemel, *HD.* Schämel, Schemel, *v. Dale*: schemel, van 't *Lat.* scamillum, schamillus = soort van bankje. Bij *Bolland*: “*schoamel*, op vee- en weekmarkten ook = houten voetstuk om de latten in te plaatsen waarover het zeil eener kraam wordt uitgespannen. *OSaks.* fōtskamel, *OHD.* scamal, *AS.* sceamul.”

schoamen, in: *men mout zōk de oogen oet de kop schoamen*, zooveel als: men behoort zich daarover diep te schamen, nl. over het gedrag van anderen. Zie ook: *schoamte*.

schoamensweerd, in: *'t is schoamensweerd!* = gij moogt u wat schamen! 't is schandelijk!

schoamte. *Zegsw.:* *hij het de schoamte de kop ofbeten* (afgebeten) = hij bezit geen schaamte meer, hij is volstrekt schaamteloos. Minder ernstig is het gemeend wanneer iemand, als hem *schoam die wat!* toegevoegd wordt, antwoordt: *'k heb mie ijnmoal schoamt en dou heb 'k niks kregen*, zooveel als: de noodzakelijkheid daarvan zie ik niet in; *Westf.* (*Woeste*); ik hewwe mi ênmâl oppen fridag schemt, da krîg ik kain flês.

schoap. *Zegsw.:* *dat schoap zel wel 'n zachte dood hebben* = dat zal zoo erg niet afloopen, daar zal niets of ten minste weinig van komen, de justitie zal daar niets aan doen. *Oostfr.* Dat schâp (ook: de sâk, en: dat kind) sal wal 'n sachte dôd hebben = die zaak, met zooveel ijver aangevat, zal wel zonder {p.3093} gevolgen blijven.

schoapartjes; zie: *arten*.

schoapbastje; **schoapebassie**, **schoapebassien** = schapebout.

schoapbieter = man die getrouwde vrouwen of meisjes naloopt; “*dei olle schoapbieter lopt zoo 'n jonk wicht achternoa.*”

schoapbotter = schapenboter.

schoapbijn (schoapbeen); liefkoozingswoordje der moeder voor haren zuigeling = *lijve schoap*.

schoapegarf; zie: *doezendblad*, *peerdedrieven*.

schoapegrau, **schoapegrou**; de kleur van de verkleurde wol van een zwart schaap; *schoapegrau goaren*.

schoapeklover (schapenklaver); de gele klaverzuring, *Oxalis stricta*. v. *Hall Neerl. Plantensch.* bl. 42.

schoapekop; schimpwoord voor: sul, hals, bloed. (v. *Dale*: schaapskop = domoor, zot.)

schoapenwasken; de wol der schapen bevochtigen met water waarin rattenkruid is opgelost, en wel om de luizen te verdrijven.

schoapêrg = onnoozel, weinig verstand bezittend, met eene zeer goedaardige natuur, bij v. *Dale*: schaaapchtig. – Wordt ook van schapenvleesch gezegd, dat een eigenaardig onaangenamen smaak heeft, en eigen is aan oude rammen en melkschapen. Vgl. *swienêrg*, *vissîg*, *wilsk*, enz.

schoaphedderken. Een kinderspel waarbij het volgende als tweespraak tusschen wolf en herder wordt gehoord: *Schoaphedder, schoaphedder, loat deur joen schoapen!* – *zij duren nijt!* – *Woarom nijt!* – *Om de dikke* (of: *roege*) *wolf nijt!* – *Dikke roege* (of: *roege, roege*) *wolf zit gevangen, tusken twee iezêrn tangen, tusken zun en moan; loat joen schoapen moar overgoan!*

schoaphoust (schaaphoest); een droge, eenigszins luide hoest, van menschen gezegd. *Oostfr.* schâphôst = droge, teringachtige {p.3095} hoest; *Neders.* schaffhoost = een droog, zwak hoesten, als tegenstelling van: kinkhoest. *Osnabr.* schaaphosten.

schoapjōng; zie: *grootknecht*, en: *schoapmelker*.

schoapkees, schoapkeeze = schapenkaas; *schoapkeeske* = kaasje van de melk der schapen.

schoapkove; zie: *kove*.

schoaplammer = lammeren, jonge schapen, doch alleen wanneer er ook sprake kan zijn van: jongen van de geit, die men dan *boklammer* noemt; *dei arbaidder het drei schoaplammer en twee boklammer*.

schoaploeske (schapenluisje), voor: halve cent.

schoaploop = de vier pooten van een geslacht schaap.

schoapmak = zoo mak mogelijk; alleen van paarden gezegd.

schoapmelken; zie: *schoapmelker*.

schoapmelker; de jongen bij den boer, omdat zijne voornaamste bezigheid bestaat in het melken der schapen en het oog op de schapen en lammeren te houden. Zijn titel is daarom: *schoapvent, schoapjōng* of *schoapmelker*; ook wordt zulk werk, inz. bij kleine boeren, door meisjes verricht; *onze schoapmelker (de schoapvent) is rijk, nō mout de lutje maid hen te schoapmelken*.

schoappanskes (schapenspansjes) = schapewolkjes.

schoapsklover = rolklaver, *Lotus corniculatus*; v. *Hall Neerl. Plantensch.* bl. 47.

schoapsgras; zie: *schoapswaide*.

schoapsmeer = schapenvet; *zij broeken schoapsmeer in 't eten*. Vgl. *smeer*.

schoapswaide, vroeger ook **schoapsgras** (*Hoogel.*) = de prijs dien men besteedt om een schaap bij iemand in de weide te hebben; ook het recht of de vergunning een schaap gedurende den zomer bij iemand of op gemeenschappelijk land te laten weiden. Eveneens: *kouswaide* (= *Dr.* scheerweide), en: *peerswaide*. (Vóór een 60 tal jaren beliep eene *schoapswaide* te Nieuw-Beerta 5 gulden; thans geeft men, en wel sedert vele jaren, te Warfum daarvoor 25 á 30 gulden.) {p.3097}

schoapvent; zie: *schoapmelker*, en: *grootknecht*.

schoapvlijs, schoapvlais, schoapvleis, schoapvlees = schapenvleesch.

schoapwief = vrouw die zwak is naar lichaam en geest, een sloofje; tegengestelde van: *peerwief* (uit: paard, en: wijf), zooveel als: eene vrouw die er wezen durft en tegen alles gehard is, een manwijf.

schoar, schaar = **schor** = steil, hoog, van een' wal; ook van golven; *de zee stait schoar* = er gaat een hooge zee. (De *oa* helt naar: *aa*). Verwant met *schoor*, in: *zich schoor* = schrap zetten; *Kil.* schoore = steunsel, stut, enz., en: *schoren* = stutten, steunen, schragen, *Kil.*

schooren, schoren, *OEng.* schoren, *Eng.* shore; ook voorkomende in: schoorvoeten = de voet schuin zetten, enz. Zou dus oorspronkelijk zooveel zijn als: iets wat zich als steunsel in de hoogte heft en dan schuin gezet wordt, wat hoog is en een meer of minder schuinen stand heeft. Vgl. ook: *schoorwal*, alsmede het *ONoorsch* scor = rotsspleet; *ONoorsch* sker, *Zw.* skär = rots, klip, oever, enz.

schoaren = paren, van visschen; *Dr.* scharen = paren, van dieren. – Wij zeggen ook, wanneer jongelieden van beiderlei geslacht zich op kermessen, hardrijderijen, enz. tot paren vereenigen: *zij begonnen te schoaren*.

schoartied = de paartijd, van: visschen. Zie: *schoaren*.

schoaverdebōnk = **schōbberdebōnk**, in: *op schoaverdebōnk loopen* = ongenoodigd komen, op schuifjes loopen, klaploopen; echter meestal schertsend. *Oostfr.* up schubbe, of: schubbe-de-bunk ûtgân, letterlijk zooveel als: om de botten af te kluiven, van de schubben (het omkleedsel) te ontdoen. (v. *Dale*: op schobberdebonk, en: schobberdebonk, schaverdebonk loopen, zonder meer.) Vgl. *schoefie*.

schōbben = **schoedêln**, **schudêln**, **schutêln**, **schoetêln** (wederk.) = zich wrijven, schurken, *Oostfr.* schubben, schudeln. – “*Wie zagg ’n {p.3099} hou Triene ston te schobb ’n en te krabb ’n as ’n poedel dij last van vlooi ’n het.*” ’t Eerste woord is in ’t *Nederl.* verouderd, en zooveel als het *HD.* schaben = schaven; het andere een frequent. van: schudden, en zooveel als: het lichaam, wringen, om het bovenlijf tegen het onderkleed te wrijven ten einde de jeukte te verdrijven. *Friesch* skobje, *Zw.* skubba = wrijven, schuren, krabben; *Oostfr.* schudeln, schûddeln = door herhaald schudden in den verlangden toestand of vereischte stelling brengen; *HD.* schütteln = trillen, beven. Vgl. schab, schabberig, enz.

schōbben (znw. zond. enkv.) = schubben; iemand *bie de schōbben kriegen* (ook *Oostfr.*) = bij de lurven pakken, eigenlijk zooveel als: bij de omkleeding, het kleed aangrijpen, beet pakken, gelijk men ook zegt: bij den kraag vatten. Gewoonlijk is het niet ernstig gemeend.

schōbbert, **schōppert**, voor: guit, schavuit, kleine deugniet, zooals ook: schobbejak, maar gekscherend of plagend. De moeder zegt bv. tegen haar klein kind: *bist ’n schōbbert*; *doe lutje schōbbert*, enz. Van levenslustige, vroolijke knapen, inzonderheid van zulke meisjes zegt men: *’t is ’n darten schōbbert* (dartele schavuit); *Oostfr.* schubbert = guit, snaak, plaaggeest; looze vos, enz. Zegt men het in vollen ernst, dan zooveel als: gemeene vent, slechte kerel.

schōddêrg, **schōttêrg** = haveloos, gekleed als een landlooper of bedelaar; *hij ’s schōddêrg in ’t goud* = hij is armoedig en slordig gekleed. *Oostfr.* schuderig tûg, ’n schuderigen krâm; *Nederd.* schudderig, *Neders.* scholterig. Van ’t *HD.* Schauder = schrik, afgrijzen, dus: wat den sterksten afkeer verwekt, wat wij afschuwelijk vinden, waarvan men schudt, beeft, rilt.

schoede; zie: *schoet*.

schoedeband; zie: *schoet 1*. (Zeker arbeider te Warfum heet: Schubart, het volk heeft hiervan gemaakt: Schoedeband.)

schoedegoud; zie: *schoet*. {p.3101}

schoedeln; zie: *schōbben*.

schoef (= schuif), voor: zet op het dambord. Zie: *schoeven 2*.

schoefie, **schoefien** (schuifje, ook daar, waar men *ie*, en: *ien* niet als verkleiningsuitgang gebruikt), in: *op schoefies loopen* = er op uit zijn om eene guitenstreek uit te voeren, in gezelschap van meisjes te komen, of ook de gelegenheden opzoeken waar men op een goed onthaal kan rekenen, meer voor de aardigheid dan uit hebzucht; dus synon. met: op *schoaverdebōnk* loopen. *Oostfr.* schüfke = guitenstukje, enz.

schoefien; zie: *schoefie*.

schoefkoar (schuifkar) = kruikar, kruivoagen.

schoefveurdoem = geld, als bezitting, niet als ruilmiddel. Bij het woord behoort de beweging met duim en vinger alsof men geld telt. *Oostfr.* schûf-för-de-dûm, *Westf.* schuf-vör-den-dumen.

schoeg; zie: *schou*.

schoel = **versoel** (schuil, stam van: schuilen) = beschutting tegen wind en regen, bv. achter een' muur, onder een' boom, altijd echter in de open lucht; *hier is 't in 't schoel* = hier kan men schuilen tegen den wind. *Oostfr.* schûl, *Oudfr.* skule, skiule, school = een dak, onderdak, waar men zich kan verschuilen, eene schuilplaats. *Deensch* skjul = verschuiling. Zie ook: *piöntspier*.

schoelen; **schulen** (= schuilen); eene schuilplaats hebben tegen regen of onweer, bv. in een gebouw, onder boomen, enz.: *zij schoelen daar* = zij hebben daar eene schuilplaats gevonden. **schoelkant** (klemt. op: *kant*) = de kant tegen den wind beschut. Zie: *schoel*.

schoelwinkêln; **schoelwinktjen** = zich in een' hoek verbergen, niet voor den dag durven komen; ook: uit schaamte voorbij sluipen. Bij het: schuilhoekje-spelen zeggen de kinderen: *schoelwinkel die!* = kruip weg! *Bild.* schuilwinkjen, *Kil.* schuylwinkel {p.3103} = schuilhoek; *Oostfr.* wink = hoek, *HD.* Winkel = hoek, schuilhoek; *Neders.* schulen lopen, *HD.* Schlupfwinkel suchen = de school verzuimen. Zie: *schoel*, en: *schoelen*.

schoelwinktjen; zie: *schoelwinkêln*.

schoem = schuim. Vergelijking: *hij* (of: *zij*) 's *zoo vals as 't schoem* (of: *schoem*) *op 't woater* = hij is een aartsvalschaard; ook *Oostfr.* *Neders.* Zie ook: *vet*.

schoemen (= schuimen) = schuimloopen, rondschuimen van rundvee, *Oostfr.* schümen. "Door de zeer schrале weiden en het "schuimen" van 't vee hebben reeds vele landbouwers hunne ossen verkocht," enz. (*Warfhuizen* 1875). Wordt ook op personen toegepast, die als beunhazen overal loopen om een voordeeltje te behalen. Vgl. zeeschuimer, tafelschuimer, enz. Zie ook: *schoemer*.

schoemer (= schuimer) = schuimlepel, fig.: een rund dat niet in de weide (*in 't land*) wil blijven, *Oostfr.* schümer; ook: iemand die getrouwde vrouwen naloopt, of meisjes, zoo hij getrouwd is. *Ned-Bet.* schumert = kaper, dief; gemeene kerel, smeerlap.

schoemkes (schuimpjes); zeker gebak van geklopt eiwit en suiker.

schoems, **schoemsk**, wordt van beesten gezegd, die zich niet met hunne weide, al is die ook nog zoo goed, vergenoegen, maar over slooten springen of er door loopen om in eene andere weide te gaan grazen. *Sprw.* *Schoemse koeien worden nijt vet*, eig. beesten die niet in de weide willen blijven, worden niet vet, en fig.: menschen die door beunhazerij en onderkruiperij voordeel trachten te bejagen, worden niet rijk.

schoemskhaid = de aard van een beest dat niet in de weide wil blijven. "*Kou har 't zummer nog 'n toerke ien tuur zeten om schoemskhaid.*" Zie: *schoemen*, en: *schoems*.

schoenjer = schoener, schooner; lang, smal, scherp gebouwd schip met twee achterover hellende masten; bij *v. Dale*: eene soort van klein {p.3105} vaartuig van 50 tot 100 lasten, getuigd met twee masten, doch zonder vierkante zeilen. In: *Vragen van den Dag* 1891 bl. 408 leest men: "Bij den *schooner* heeft de breede bolle boeg van de kof plaats gemaakt voor eenen meer of minder scherpen of gewelfden. Het achterschip wordt niet langer begrensd door den achterstevan waaraan men het roer ziet hangen, maar de romp is, voorzooverre het boven water blijft, verder uitgebouwd, zoodat het roer door eene soort van koker loopt," enz. *Oostfr.* schôner, schûner, *HD.* Schoner, Schuner, *Eng.* schooner, sconer, *Zw.* *Deensch* skooner, *Fransch* schouner, *Ital. Sp. Portug.* scuna. (In 1846 werd in deze provincie de eerste schooner te Sappemeer gebouwd.)

schoeren = rimpels, plooiën, groeven in het voorhoofd; *hij het schoeren boven de oogen* = hij ziet zuur, is boos, want hij trekt rimpels in 't voorhoofd; ook *Oostfr.* – *schoer* hetzelfde als in *dunderschoer* (zie ald.) = dreigende onweerswolk.

schoere = regenbui; zie: *dunderschoer*. – Bij *Swaagm.*: **schoer** = regenvlaag, hevige storm. *Goth.* skura, *AS.* scur, *Zw.* scur en regenscur, *Eng.* shower, *HD.* Shauer. Zou van denzelfden oorsprong zijn als het *Nederl.* scheur, en eigenlijk zooveel als het bersten van wolken, of het losbreken van wind en regen. –

schoet; schoede = schuut (*Niezijsl*, enz.) = voorschoot, boezelaar; *zij het gijn schoet veur 't lief en gijn hemd om 't gad*; *zij het wat onder 't schoet* = zij moet bevallen; *dik onder 't schoet wezen* = zichtbaar zwanger zijn. *schoedegoud* = grove wollen stof waarvan meiden, werkvrouwen, enz. hare boezelaars maken; *schoetband, schoedeband* = de band van een voorschoot; ook: breede band van wol voor schorten, bij v. *Dale*: schorteband. “In de Oosterstraat zal worden verkocht: manufacturen, waaronder ook schoedegoed.” (1868). Id. “Eene groote partij manufacturen, o.a. vijfschaft, rokstreep, schoedegoed,” enz. *Sprw.* 'n *Vrou ken meer mit 'n schoet tou 't hoes oetdroagen as 'n man d'r mit 'n woagen inment*, of: – *as zeuven peerden trekken kennen* (eene vrouw kan meer met een schort het huis uitdragen dan een man er {p.3107} met den wagen inrijdt, of: – dan zeven paarden kunnen trekken) = een spilzieke vrouw verteert de grootste verdiensten. (Met eene geringe wijziging ook *Oostfr. Oldenb. Marsb. Noordfr.*) *Oostfr.* schude, *Noordfr.* sküd = doek, laken; *Wangeroog* schûd = linnen of wollen doek, waarin kleine kinderen gewikkeld worden; *Eiderst. Ditmars.* skeit, *Dr.* schoot, schoet. – *ten Doornk.* zegt: dit hier en in Jeverland algemeen gebruikelijk woord schijnt anders overal te ontbreken, en komt, door klankverschuiving, overeen met het *Grieksch* skûtos = huid, vel, inzonderheid: bereide dierenvelen, zooals ook schört, *Nederl.* schort, oorspronkelijk de beteekenis had van: huid, vel, leder. Vgl. ook het *Goth.* skauda, in: skauda-raip = schoenriem, eigenl. sandaalriem, dus eene voetbekleding van leder. Zie ald. art.: schude.

schoet, schoed, schoete, schoetje = klein vaartuig op binnenwateren, schuit. Hiervan: *Schoetendijp* = Schuitendiep.

schoetband: zie: *schoet 1*.

Schoetendijp (*Stad-Gron.*) = Winschoterdiep of: Schuitendiep; *an 't Schoetendijp wonen* = te Groningen aan dat kanaal, dat ook daar nog dien naam draagt, wonen. Zie: *schoet 2*.

schoetevoader (= **snikkevoader**) = schuitevaarder. (*Stad-Gron.*) (v. *Dale*: schuitevoerder = schipper op een lichter.)

schoetjoager (*Stad-Gron.*); zie: *scheepjoager*.

schoetopjoager; zie: *scheepjoager*.

schoeven (= schuiven); een schip, terwijl men op het dek staat, met een boom voortbewegen, dus = boomen, ter onderscheiding van: trekken. Vgl. *boomken*.

schoeven (schuiven); een zet doen bij het damspel; *wel mout schoeven?* = aan wien is de beurt? *ik heb schoven, nō mōstoe* = ik heb een zet gedaan, nu moet gij.

schöffel (*Old. Westerw.*) = **schōp** (*Ommel.*) = spade; *Oostfr.* schöffel (= *Gron. padschöffel*); *Noordfr.* schoffel, smalle spade, *AS.* scofl, *OEng.* schovele, *OHD.* scûvala, scûvela, scûfla, *MHD.* scûfele, schûfele, schûfel, *Kil.* schuyffel, schoeffel, schuppe (Lat. spatha), *MNederd.* {p.3109} schuffel, schufel, *Nederd.* schüffel, schüfel, *Eng.* shovel, *Duitsch* Schaufel, *NDuitschl.* Schüppe. – Van een predikant die op eene plaats beroepen wordt, waar het inkomen zeer aanzienlijk is, zegt men: *hij nemt de schöffel mit*, ook, maar minder algemeen: *hij ken asparsjeberren anleggen*, zooveel als: hij blijft er tot zijn dood. *Sara Burgerh.* bl. 272: – “dat hij op zijn eerste Dorp zijn graf zal mogen kopen, Asperge-bedden mogen aanleggen.” – ‘t is net of ‘t mit de schöffel ofstoken is, zegt men van een fraai beest, dat tevens goed gevleescht is, inzond. van runderen en schapen. – *schöffel*, van: schuiven. Zie ook: *schöffelploeg, padschöffel, schōp* en: *schōft*.

schöffelaid; eene soort van egge. Zie: *schöffêln*.

schöffelmachine (in geschrifte) = **schöffelmesien**; een landbouwwerktuig om den grond van onkruid te zuiveren.

schöffelmesien; zie: *schöffelmachine*.

schöffêln = het onkruid met den *padschöffel* (zie ald.) losmaken om te verdrogen en dan bijeengeharkt te worden, of ook: om den grond los te maken en zoo de vruchtbaarheid te bevorderen; *de eerappels stoan in riegen, zij kennen schöffeld wor 'n*. (Dit doet men ook al

staat er geen onkruid.) – (v. *Dale*: schoffelen = losstooten, met de schoffel het onkruid uithalen.) Ook: stooten van twee biljartballen die elkander aanraken, in de richting der lijn die de middelpunten dier ballen verbindt. – 't Woord is een freq. van: schuiven.

schöffelploeg (in geschrifte) = **schöffelploug**; soort van ploeg met drie schuin naast elkander geplaatste kouters, *schöffels* geheeten, om het land ondiep om te woelen. (v. *Dale*: schoffelploeg, werktuig om onkruid op zijpaden los te maken.)

schöffelploug, zie: *schöffelploeg*.

schoffen (*Langewold*) = eten. Zal zijn = schaften. *Oostfr. Nederd.* schaffen, ook scheppen, bv. he scheidt d'r dügtig wat in (= hij eet veel). {p.3111} Volgens *ten Doornk.* één met scheppen (schepte, geschept), *OSaks.* skepjan, *OHD.* scaphjan, *OHD.* scaphjan, scaphen, *MHD.* schepfen, schepfen, schöpfen, *HD.* schöpfen, van het *OSaks.* skap, *OHD.* scaph, *Lat.* scaphe = voorwerp dat vloeistoffen kan bevatten, waarvan o.a. ook het *HD.* Schoppen. Vgl. ook: *schap*. Niet hetzelfde woord als: scheppen = voortbrengen, enz. Zie *ten Doornk.* art. scheppen 2.

schöft, ook: **schöffel**, in: 'n dikke *schöft* van 'n *jōng* = een sterk gebouwde knaap. (Bij v. *Dale*: sterk geschoft (gebouwd) zijn.)

schoien; zie: *uutschoien*.

schokkijêrn; zie: *verschokkijêrn*.

schol (bvnw.) (*Old.*) = **schoal** = ondiep; *Dr.* schol, scholde; *schol poten* = niet diep poten, bv. tuinboonen even met den vinger in den grond drukken. *Eng.* shoal = ondiep; ondiepte, zandbank.

schol (znw.) = pont, schouw; *Wieremerschol*, officieel: *Wierumer Schouw*; eene buurtschap aan het Reitdiep tusschen Garnwerd en Dorkwerd. Vóór 188. werden daar de rijtuigen met eene *schol* overgezet; toen is daarvoor eene draaibrug in de plaats gekomen. (*Wierum* was voorheen een kerkdorp beoosten 't Reitdiep en kerkelijk met *Dorkwerd* vereenigd. In het begin dezer eeuw oefende de onderwijzer aldaar, in het schoollocaal, ook het vak van schoenmaker uit.) Vgl. *old* = oud, enz. Zie ook: *schal*.

schöl = schold (van: *schellen* = schelden); *zij schöl bōt op hōm*, enz.

schōlder, **schōller** = schouder; *Dr.* scholler; *schōlderbōnk* = schouderbeen. *Zw.* sculdra, *Deensch* skulder, *HD.* Schulter = schouder. *Zegsw.:* *mit de schōlders trekken* = de schouders ophalen (optrekken) over iemand of iets, wanneer om inlichting gevraagd wordt en men er niet veel goeds van kan of wil zeggen. Zie ook: *schink*.

schōlderbōnk; zie: *schōlder*.

schōldermantel. Bij v. *Dale*: schoudermantel = lange mantel met eene kap, die tot aan de voeten reikt, inz. van vrouwen uit den {p.3113} minderen stand. – Hier verstaat men er onder: een korte mantel tot aan de dijen, met een klein kraagje en zonder mouwen. Zij werden alleen door gegoede vrouwen gedragen en van laken, later ook van andere wollen stoffen vervaardigd. Hiermede kwamen veel overeen de *bermantels*, uit ééne lap bonte stof bestaande en gevoerd met baai of flanel. Beide soorten van mantels zijn allengs min of meer in onbruik geraakt.

schollen = schaalhout; ook *Dr.* Zie: *achterofdijlen*.

schōller; zie: *schōlder*.

schölte, voor: schout, plattelandsburgemeester; ook *Overijs.* *Geld.*; in *Geld.* ook = zekere rang in den boerenstand. – *Dr.* scholt = burgemeester, *ODr.* schults, meerv. schultessen; *Neders.* schulte, *HD.* Schulz; in den *Teuthon.* scholtriss = rechter; *Oostfr.* schulte, een bestuurder of opzichter, nu nog slechts in: bau-, of: bōschulte = bestuurder eener boerderij in Reiderland, alsmede in den naam Schulte, *Gron.* *Schölte*, en daar ook: *Schölten* en *Schöltens*, en één met het *Nederd.* schulte, *Kil.* schoudt (Holl. Fland.), schoudheet, *Oudfr.* skelta, schelta. Het *HD.* Schulze, samengetrokken uit Schultheiss, *OHD.* sculdheize, scultheizo, *MHD.* schultheize, *MNederd.* sculthêtho, schultete, *Oudfr.* sceldhêta, sceltata, en dit van: sculd (schuld) en hêta,

of *OHD*. heizo, letterlijk zooveel als: schuld-spreker, dus: die het vonnis velt en de straf (de boete, enz.) bepaalt. Vgl. het *AS*. *scyldan* = beschuldigen, en: streng bestraffen, berispen, alsmede ons: kwijtschelden, en: schelden (= beschuldigen). Wat Mr. *Seerp Gratama* (Proefschr. bl. 11) hiervan zegt is voorzeker ook op een deel dezer provincie van toepassing: “De centinarius is geen rechter. Hij is belast, en wel namens den graaf, met de uitvoering der door den rechter gedane uitspraken, met het voltrekken van het vonnis, met het invorderen der *breucke* (sculthaizes, scultetus, schultheis, schulter). Van daar draagt hij ook wel den naam van *exactor publicus*. Als zoodanig is {p.3115} hij het hoofd van de in de centana aanwezige *lictors* of *milites*, d.w.z. de gerechtsdienaren.” Vgl. ook *old* = oud, enz.

Schölte; zie: *schölte*.

Schölten; zie: *schölte*.

Schöltens; zie: *schölte*.

schöltendijnder (*Stad-Gron.*), nu verouderd, als plaats gemaakt hebbende, eerst voor: *polietsiedijnder*; later nog voor *agent* (= politiedenaar, en: politieagent = dienaar van politie.)
Zie: *schölte*.

schömmel, in: *dikke* of: *dik schömmel*, voor: dik en vet, niet groot vrouwspersoon. Aan den schommelenden, waggelenden gang ontleend. Zie: *schömmêln*.

schömmêln = waggelend gaan, vooral van zwaarlijvige mensen; *wat schömmêlt dei d'r roar lans*.

schömmelkarn; eene soort van liggende ton, waarmede men karnt door ze in eene schommelende beweging te brengen.

schönt; zie: *schönten*, en: *schöntjen*.

schönten (*Hoogel.*) = veel drukte hebben met loopen om het verlangde te verkrijgen; *op schönt goan* = met dat doel op den loop gaan; ook = gaan bedelen. *anschönten*, ook *anschöntjen komen* = komen aanschuiven, met korte treetjes naderen. Zie ook: *schöntjen*.

schöntgad; zie: *schönters*.

schönters (*Hoogel.*), voor: bedelaars; *schöntgad*: vrouwen uit de gemeente die bij de huizen loopen om giften.

schöntjen = schoorvoetend komen, uit menschenvrees zich zooveel mogelijk achteraf houden en ten laatste komen aantrippelen. – Ook voor: onbeholpen loopen. – En = bespieden om iets te bemachtigen, te kapen; *omschöntjen* = rondsluipen, buiten het gezelschap waarbij men eigenlijk behoorde plaats te nemen. *Oostfr.* *schundjen* = rondzien naar gelegenheid om iets te stelen of zich ten minste ongevraagd toe te eigenen; bv. beenderen, {p.3117} lompen, enz. 't *HD*. *Schund* = wat weggeworpen wordt, afval enz. opzamelen, en dit van: *schinden* = villen, enz.; *schundern* = villen, afknagen, enz. Vgl. *Hoofst*: op het lijf geschonnen = overvallen; *Nederl. Hist.* 136, 34.

schönzêln (*Hoogel.*), voor: loopen. Zal een freq. vorm van: *schönten* zijn; zie ald.

schoof-band; zie: *band*.

schooi (znw., stam van: schooien), in: *op schooi goan* = bedelen; ook schertsend voor: van iemand iets ter leen, enz. vragen. Vgl.: *op zocht goan*, enz.

schooierhond: zie: *schooierlap*.

schooierlap; **schooierlappe** = **schooierhond**; verachtelijk voor: schooier, bedelaar.

Schoolholm; zie: *holm*.

schoolplak; zie: *plak*.

schoon, als bijw. in: *schoon verlegen wezen*, voor: geheel, erg verlegen zijn; *schoon verkleumd* = verkleumd; *schoon of wezen* = nergens meer toe kunnen dienen; ook: bekaf zijn; *schoon boas wezen* = geheel meester zijn, den baas spelen, vooral van kinderen en vrouwen gezegd; *schoon op wezen*, fig. = niet meer kunnen werken, waken, enz.; *schoon wat kennen leeren* = zeer vlug van bevattig zijn; *hij het 't schoon op* = heeft alles opgegeten, en ook: hij bezit niets meer: *schoon wat kennen missen* = tegengestelde van: gierig zijn; 't *vuur is schoon*

oet = er is geen vonkje meer aan den haard; *d'r schoon wezen duren* = in 't geheel geen menschen vrees kennen, zich altijd en overal durven laten gelden; het iemand *schoon duren zeggen* = hem ongezouten de waarheid durven zeggen, (ook *Dr.*); *'t schoon betoalen kennen* = 't best kunnen betalen. *WVl.* *schoone* = wel, gemakkelijk: men kan zoo iets *schoone* doen; hij is *schoone* genezen. (*De Bo*). *hij wijt 't schoon* = hij weet het goed; *hij het schoon zien verstand* = hij heeft een helder hoofd. – Als *bnw.* in: *'n schoon verstand hebben* = een helder hoofd hebben; *schoon geld* = zuivere winst, of: verdienste; *hij 's goud schoon* = volkomen nuchter; *hij 's nijt schoon* = men kan 't merken dat hij een borrel heeft gedronken. *Zegsw.:* *de keutel* {p.3119} *bie 't schoon èn' hebben* (*Hoogel.*), schertsend, of: spottend tegen iemand, en zooveel als: vriend, gij hebt het bij 't rechte eind! uwe redeneering houdt steek, gij slaat spijkers met koppen! Zie ook: *dop*, en: *schoon land*, alsook: *schoone branwien*.

schoonder, voor: schoon, flink, goed gebouwd, bloeiend, van kinderen, ook van dieren gezegd, *'t is 'n schoonder kind*, *'n schoonder jōng*, *'n schoonder bijst*, enz.; ook *Dr. ZHoll.* *schoonder jongen* = flinke, gezonde jongen.

schoon land = bouwland waar zeer weinig onkruid groeit. Ook: land, van de vrucht ontbloomt; *'t land is schoon*, waarbij dan gedacht wordt: wij kunnen met de bebouwing beginnen, die landerijen kunnen nu geploegd, enz. worden; *'t veld is schoon* = alle veldvruchten zijn in huis gehaald.

schoone branwien = glaasje brandewijn zonder suiker, of met iets anders vermengd; *geef mie moar schoone branwien, net as 't oet 't vat komt*.

schoonen = **hoesschoonen**; de jaarlijksche schoonmaak van eene woning; *wie hebben 't schoonen al doan*; zij zijn in de kerk, of: in de school *an 't schoonen* = *zij bin an 't kerkschoonen*, en: *zij bin an 't schoulschoonen*; *'t jōng is in 't hoesschoonen geboren* = *is in 't hoesschoonen jōnk west*; *wie zitten midden in 't hoesschoonen* = de schoonmaak is bij ons in vollen gang.

schoonen, van graan, inz. = **korenschoonen** (*Old.*) = **zoadschoonen** (*Ommel.*) = het graan, enz. door middel van *waaiers* van kaf, enz. zuiveren; *de boeren bin an 't schoonen*; “*Sums heurde je ook: rikketikketak, rikketikketak, den wazzen ze an 't schoonen mit waaier.*”

schoone piep = pijp, Goudsche pijp, waaruit nog niet gerookt is, ter onderscheiding van eene *voele piep* (of: *voele piepe*); *alle smookers hollen mijst van 'n voele piep* (mits zij er zelf uit gerookt hebben). {p.3121}

schoonklijd; kleeft waarop het raapzaad van de doppen wordt gezuiverd. Te *Eenrum* verkoop van: “Een koolkleed en schoonkleed met toebehooren”, enz. Zie: *schoonen 2*.

schoonste, in: *elk zegt zien schoonste*, zooveel als: van twistende partijen of van aangeklaagden verdedigt elk zich zóó, dat men hem gelijk moet geven of voor onschuldig houden.

schoor; zie: *rookschoor*.

schoorwal, **schorwal** (klemt. op: *wal*). Hieronder verstaat men op het *Hoogeland* eene soort van wal die ontstaat waar het zeewater den aangeslibden grond wegspoelt en zoo een scherpe grens vormt tusschen *Wad* en *Kwelder*, 't laatste in Zeeland schorren genoemd. *Kil.* *schoore*, *schoor*, *schore*, *schorre*, *veurland*, *alluviale bodem*. Zal eigenlijk zooveel zijn als: steile kust. Vgl. ook het *Noordfr.* *skaar* = steil hellend; zie: *schoar*. (v. *Dale*: *schoor* = aangespoeld land.)

schoot (= moederschoot). *Sprw.* *Klaine kinder trappen joe in de schoot, groote kinder trappen joe op 't hart*. Bij *Harreb.*: Jong de moeders op den schoot trappen en oud op het hart, en: Kleine kinderen hoofdpijn, groote kinderen hartpijn. – Och, d'ouders teelen 't kint en maecken 't groot met smart, Het kleine treet op 't kleet, de groote treên op 't hart (*Vondel*). – Ook *Strel.* en *Lipsl.*

schoot = **schot** = gooi, smeed, worp, bv. zoover men met een' bal of steentje kan werpen; *'n schoot in de buutse hebben*, fig.: een voordeel op iemand behaald hebben, hem vooruit of voorbij gestreefd zijn, dat deze weer moet inhalen. Zie: *buus*.

shoot, van een *baiske* (*buisje*, soort van vrouwenrok), die bij een jak behoort en daarmee het opperkleed uitmaakt.

shoot; soort van tarwebroodje, klein, puntig *stoetje*. Zulke *shooten* worden op het platteland voor 't Kerstfeest en Nieuwjaar gebakken.

shoot, voor: geschiedde; zie: *geschoot*.

schōp, in de *Ommel.* = spade, waar men ook heeft: *brokschōp*, *scharpschōp*, *stek*, en: *schōffel*; in 't *Old.* en *Westerw.* *schuppe* {p.3123} (schop) = houten werktuig om er mee te scheppen. Zie: *schōffel* en: schop bij v. *Dale.* – *Wat hij* (of: *zij*) *geft, heb 'k lijver in de schōp as in de hand* = hij is niet van geven thuis.

schōp (*Ommel.*) = **schup** (*Old. Westerw.*) = schop, met den voet. *Sprw.* *Wat geft 'n dooie kerel om 'n schōp!* = wat kan iemand die zijn vermogen of zijne eer, of beide kwijt is, een verlies, of: eene belediging schelen! – *Hij hef de schōp kregen* (*Westerw.*) = hij heeft een blauwtje gelopen.

schōppenvuiltje = smeerpoes; alleen van vrouwen gezegd.

schōppens; zie: *schuppens*.

schōr; zie: *schoar*.

schōrrêln; zie: *schōrren*.

schōrren = **schōrrêln**; al zittende schuiven met een' stoel, zóó dat het een schor geluid geeft; ook bv. eene tafel verplaatsen zonder alle pooten van den grond te lichten, of: met de voeten over den grond schuiven. Hiervan: *verschōrren* = op zoodanige wijze verschuiven.

schōrrîg (*Ommel.*) = happig, begeerig; *schōrrîg* op iets wezen = happig op of naar iets zijn.

schorsenijlen, *Weil.* schorsonneer, v. *Dale* schorseneel, schorseneer, *Fransch* scorsonère, *Wvl.* schusseneele.

schort = jak, bij *Laurm.* = vrouwenbovenrok. *Marken:* schort = vrouwenrok; *Noordfr.* schört. Zie: *molvanger*.

schörtjen = schuiven, opschuiven, bv. van een kleedingstuk, en zooveel als: opschorten; ook *Oostfr.*

schorwal; zie: *schoorwal*.

schöstijn = **schörstijn** (*Veenkol.* enz.) = schoorsteen, *Oostfr.* schöstein, *Mecklenb.* schostein, *HD.* Schornstein. *Zegsw.:* *ik zit onder de schöstijn* (= aan den haard onder den schoorsteenmantel), zooveel als: ik heb een vrij woord, mag zeggen wat ik wil, de klank mijner woorden vliegt immers den schoorsteen uit. *Sprw.* *Hier stoan en nijt verkoopen, Doar ken mien schöstijn nijt van rooken*, zeggen vrouwen als zij den tijd verpraat heb- {p.3125} ben en heen willen gaan; ook te *Iserlohn*.

schöstijnsloapers; zie: *sloapers*.

schöstijnstoul; zie: *sloapers*.

schot; zie: *shoot*.

schötel (*Stad-Gron.*), verkleinw.: *schöteltien* = **schuddel**; **schuttel** = schotel; ook: etensbord. *Sprw.* *Veul monden moaken leege schuddels* (= *Veul swienen geft dunne drank*) = Veel varkens, dunne spoeling. 't *Is altied 't vetst in andermans schuddel* ('t is altijd het vetst in eens anderen schotel) = het lot van een ander achten wij altijd benijdenswaard, niemand is volkomen met zijn lot tevreden; *Oostfr.:* In annermans schöttel is 't altid fetter as in sin egens. Vergelijking: *glad as 'n tinnen schuddel* = zoo glad en effen mogelijk, van eene ijsbaan gezegd. *Dr.* schötel, *Wvl.* schuttel = etensbord; *Oostfr.* schöttel, *Neders.* schottel, *HD.* Schüssel, *AS.* scuttel, scutel, *Eng.* scutle, *Nederd.* schöttel, *MNederd.* schotel, schottel, *OHD.* scuzila, scuzzila, *MHD.* schuzel, schüzzel. Van het *Lat.* scutella = schotel of kom.

schötelbank; zie: *schuddelbank*.

schötteldouk; zie: *schuddeldouk*.

schotenter, voor: *enter*, *enterbijst* (= eenjarig rund) dat uit het land wil, maar daarin door eene afschutting (soort van schot) verhinderd wordt. – Ook, evenals *enter*, schimpwoord voor een lastig meisje. Zie: *enter*.

schotgaarder (in geschrifte) = ontvanger van een waterschap. “De Schotgaarder van de Schopperij het Oosterstads-Hamrik publiceert bij dezen, dat”, enz. (1865)

schotjen = noten schieten, raken; ook met knikkers.

schotkruud = wit huislook, *Sedum Album*; v. *Hall Neerl. Plantensch.* bl. 34.

schots = begerlijk bij 't eten, gulzig, schrokkelig, bij *Weil.* = lomp, ruw. {p.3127}

schots worden (*van Halsema*); bang worden.

schotse wals; een dans; in *Holst.* en *Schottschen* = Schotsche volksdans. (Daar hij een tweekwart maat heeft en dus geen wals kan zijn, moet hij vergeleken worden met het *Eng.* *scotish*, *Fransch écosaise*.)

schotter; zie: *schijtert*.

schotterlap; zie: *schottêrn 2*.

schotterlou; zie: *hapwarm*.

schottêrn (*Ommel.*) = **schattêrn** (*Old. Westerw.*) = aanhoudend luidkeels, gillend lachen, schateren van lachen; *geschotter* = onophoudelijk gelach. In 't *Westerkw.* zegt men echter ook: om iets *schottern* = er om lachen, zonder juist te schaterlachen. – Ook wordt het van het krijschen of schetteren van vogels, inzond. van eksters, gezegd.

schottêrn (*Ommel. Goor.*) = gulzig eten = *schots* zijn; zoo iemand noemt men: *schotterlap* = schranser, schrokker. *Van Halsema*: *schotteren* = ongeregeld eten.

schou, op het *Hoogel.* hoort men ook: **schoug**, in 't *Westerkw.* ook nog **schoeg** = schoen. *Kil.* *schoe* (*Fland.*), *Wvl.* (*De Bo*) *schoe* = schoen, *HD.* *Schuh*, *Zw.* *IJsl.* *scho*, *AS.* *sceo*, *sco*.

schou; **schau** wezen = vuile taal uitslaan; 't is *schou* zegt men van iets dat de zeden kwetst, bv. van eene onzedelijke voorstelling, van dubbelzinnige uitdrukkingen op het tooneel of in eene voordracht, enz.; ook elders, evenals: “schuim”; *schouwietaiten* = vuile praatjes; enz. (*Studentenwoord.*) – Ook = schuw. Vgl. v. *Dale* art. *schouw*.

schouboar; **schauboar**, in geschrifte *schouwbaar* = in goeden staat, van dijken, wegen, paden, bruggen, enz. “Ieder huurder zal met zijn nabuur een draai over het hoofddiep moeten maken en schouwbaar onderhouden.” (1876) “Adressanten geven te kennen dat het wel geen betoog zal behoeven, dat, zoolang het bedoelde voetpad als jaagpad wordt gebruikt, het met den besten wil totaal {p.3129} onmogelijk is om hetzelfde in den vereischten schouwbaren toestand te onderhouden”, alsmede: “dat hij (adressant) tengevolge daarvan niet in staat is om bedoeld voetpad behoorlijk schouwbaar te onderhouden.” (1873).

schouen = schuwen. *Sprw.* *De schuldêge schout* = die geen zuiver geweten heeft is schuw, houdt zich terug. *Westf.* de schülliger schügget. *Hoof.* schuwen = ontwijken, mijden. Zie ook: *schauen*.

schoug = schoen; zie: *schou 1*.

schouke (onz.) voor: teeldeel, of: teeldeelen van een dier. Eigenlijk: schaaïke (*Friesch*). Vgl. *oetschoien*.

schoukoamer (schoenkamer) = werkplaats van den schoenmaker, schoenmakerswinkel.

schoulapper (*Old.* enz.) = vlinder. *Wvl.* *schoelapper* = vlinder met schoone vlerken die in roode, bruine en andere kleuren gevlekt zijn; ook pater genaamd. (v. *Dale*: *schoenlapper* = zekere dagvlinder met schoone vleugels.)

schoule = school; *schoulkinder* = schoolkinderen.

schoulkammeroaden; **schoulkammeroaten** = schoolmakers.

schouloetvegen = het wekelijksch schoonmaken der school, vóór 1857 gewoonlijk het werk van ondermeesters en kweekelingen.

schoulschoonen; zie: *schoonen 1*.

schoumoaker, in de *Ommel.* voor: schoenlapper, eene soort van vlinder. *Oostfr.* schôlapper = bonte vlinder; schômaker = eene groote soort van kapel.

schoumoakersbier; zie: *bier*.

schoumoakerske, ook: **schômmoakerske**; vrouw van een' schoenmaker; ook: vrouw, die eene schoenmakerij heeft. Zie: *ske*.

schounen; zie: *bijn*.

schountjesmeer; het Sint-Janskruid.

schoupiggen; zie: *schoupluggen*.

schouplöggen; zie: *schoupluggen*.

schoupluggen = **schouplöggen** = **schoupiggen** = pluggen, houten nagel-{p.3131}tjes. Zie: *pig*.

schoupluggen; onder het boerenfolk op het Hoogeland minachtend voor: knollen, in reepjes gesneden, natuurlijk met aardappelen gemengd, als middagkost.

schousmeer (schoensmeer); traan voor schoenen, enz., gewoonlijk met zwartsel vermengd.

schouster = schoenmaker; vroeger meer in gebruik dan thans. 't *HD.* Schuster.

schoustêrn (*Old.*) = bijeenzoeken: "wie hebm aales bie 'n ander schoustrd, wat we kriegen kann."

schoutrekker; zie: *hakhoortje*.

schouw; term als men met een peilstok op de Wadden den grond peilt, en zooveel als: ik voel nog grond.

schouwietaiten; zie: *schou 2*.

schouzool = schoenzool; eene schuldvordering *onder de schouzool* (of: *schouzolen*) *anschrieven* = oninbaar rekenen, dat geld verloren achten. "Of wil ie 't schrieven? Ook goud moar den onder de schouzoole, as joe blijft!" *Wvl.*: iemand of iets aan de zool van zijne schoe'n vagen = er zich niet over bekreunen, er mede lachen. *Oostfr.* unner de schosolen, ook: in de schöstein anschriften = voor kleine diensten genee belooning vorderen.

schroa; zie: *schroobie*.

schrabbers = moppen, klinkende munt; *schrabbers hebben* = geld bezitten, rijk zijn.

schramaud, **schramoed**. Volgens *Laurm.* gebruikt men dit woord meestal in collectieven zin voor: alle armoedige menschen, en zou samengesteld zijn uit: *scra* = schraal, *en*: moed (bl. 64). Vgl. *Auwen Taalk. Mag.* V, 674. *Oostfr.* schrâmôd = armoede; schrâ, schrô = ellendig, slecht, enz.; dat dêr (dier), de bôm, enz. sügt man schrâ ût = ziet er ellendig, naar, vervallen, mager, enz. uit. Vgl. *schroobie*.

schrammen (wederk.); 'k heb mie *schramd*, bv. aan een' spijker. {p.3133}

schrân, **schraan**; zie: *schrande 2*.

schrande, in: *schrande in de hals wezen* = een stekend, scherp gevoel, eene lichte voorbijgaande aandoening in de keel, tegengestelde van: eene heldere, gladde keel of stem hebben. *Dr.* schrande = scherp, wrang, bijtend, schraal; 'n schrandere drank = scherpe, wrange drank; 'n schrande wief = bitse vrouw; 'n schrande jaor = een schraal jaar; *Oostfr.* schran = scherp, snijdend, stekend, bijtend, enz.; dat is so schran in de hals; du must bold wat schranne (schrande) worden. – Dit *schrande* is dus hetzelfde woord als: schrande = scherpzinnig, en oorspronkelijk een vergrootende trap van het bij *Kil.* voorkomende: schrand (*Fland. Sax. Friesch*) = scherp, bijtend, wrang, zuur, enz., schrande, loos, scherpzinnig, enz., en met: schrantse (*Kil. vet.*), *MHD.* schranz = scheur, breuk, beenbreuk; alsmede: schrantsen (*Kil.*) = breken, van het *OHD.* scrintan, scrintan, *MHD.* schrinten, schrinten = splijten, bersten, scheuren. Zie: *ten Doornk.* art. schran.

schrande = **schrân**, **schraan**, in: *nijt recht schrande wezen* = idioot zijn. Zie: *schrande 1*.

schransêln = schrapen, woekeren, zich inhalig toonen. *Oostfr.* schrantsen, schranssen = scheuren, afrukken, krabben, schrapen, gulzig eten, enz. Freq. van: schransen, bij *v. Dale* = veel eten en drinken, zich te goed doen. Zie: *schrande 1*.

schrap, in: *hij 's goud schrap* = hij heeft een schrandere kop. Bij v. Dale: schrap 1 = scherp; gereed tot; zich schrap zetten, ook *Gron.* en *Oostfr.* – Behoort tot: schrabben, krabben, schrapen, krassen, in de beteekenis van: afweren, tegenhouden.

schrapstel = schraapsel van wortelen en aardappelen; *Oostfr.* schrabstel, schrapstel. (v. Dale heeft: aardappelschrapstel, maar: wortelschraapsel.) {p.3135}

schrauwen; zie: *schrijven*.

schree, **schreve** = schreef, fig. als grens; 't lopt over de schree = 't lopt boeten de schreve = 't loopt over een bepaalden tijd, of ook: boven eene bepaalde of geraamde som; ook *Oostfr.*

schreebord; zie: *schrijfbret*.

schreedden; zie: *schrijfbret*.

schreeuw (*Hoogel.*), in: *zit schreeuw in* = de vrucht groeit snel, gaat hard vooruit. Zooveel als: schrijdt snel voorwaarts, van: schrijden = gaan, waarvoor men in andere gevallen zou zeggen: er zit gang in.

schreeuwbek (*Ommel.*) = **schrijfbek**, **schrijfsnoete** (*Old.*) = schreeuwelelijk, schreeuwsmoel. Zie: *schrijven*.

schreeuwen, voor: het blaten van lammeren, die van de schapen genomen zijn. Zie ook: *schrijven*.

schreiwten; zie: *schrijven*.

schreppen (*Goor.*); zekere wijze van ophoesten. Zie ook: *schrippen*.

schreur, **schroor** (*Westerkw.*), veel algemeener **snieder** = kleermaker; *schreuren* = *sniedêrn* = kleermaken; zie *Laurm.* bl. 116 en 136. Bij *van Halsema* ook: *schreur* = kleermaker; te *Niezijl*, enz. begint dit woord te verouderen. – *schroor* is het *Friesch* skroar, *Kil.* schrooder, ook *Geld.* – *Oostfr.* schroeder, *Oudfr.* skrader, skreder, *Noordfr.* skruder, *Deensch* schröder, schrôer, schrader, van het *OHD.* scrôtan, *MHD.* schrôten, *Oudfr.* scrêda = snijden, afsnijden, *AS.* screodan. Vgl. ook het *IJsl.* *ODEensch* skrud = iets waarmede men zich opsmukt, tooit, inzonderheid een fraai kleed; *IJsl.* scryda = versieren, tooien; *AS.* scrydan, scridan = kleeden. – Hiervan ook de familienaam: *Schreuder*, in *Oost-Friesl.* Schröder.

schreuwen; zie: *schrijven*. {p.3137}

schreve; zie: *schree*.

schreven schrift; wat geschreven, ter onderscheiding van: wat gedrukt is: “*Hij zee dat hij in schoul 't testament glad lezen kend har en ook wel schreven schrift lezen kon.*” – Pleonasme, ook zeer gebruikelijk in *N.Brabant*, *ZHolland*, enz.

schribben, **schrippen** (znw.) = schrabben, schrappen, krassen op eene gladde oppervlakte van eenig voorwerp, bv. op de lei, op eene tafel, op glas, enz.; *doe mōst gijn schribben moaken op dei mooie toavel; dei griffel moakt schribben op de lai.* – Als werkw. = krassen maken, bekrassen; *Neders.* schrapen, schrappen. Zal een bijvorm zijn van: schrabben, schrappen, *Kil.* schrabben, schrapen, schrappen, schreppen, schraepen, *Friesch* schraepjen, *Noordfr.* scrabin, scrobbin, *Saterl.* sgrabje, *AS.* scrapan, scrypan, screpan, screppan, *OEng.* schrapien, schreapien, *Eng.* scrape, *ONoorsch.* Noorw. Zw. skrapa, *Deensch* skrabe, *MHD.* schrapfen, *HD.* schrapen.

schrieden (*van Halsema*); effen maken. – Vgl. *schrijfbret*.

schriefbord; zie: *schriefbret*.

schriefbret = **schriefbord** = **bret**; soort van langwerpige, plat kistje, door verlenging van den bodem met een handvat, en voorts ook met schuif en slotje voorzien, waarin de kinderen hunne schoolbehoefden borgen, nl. schrift, leesboek, pen en griffel. Na 1837 werden deze door den onderwijzer geleverd en zijn daardoor de *schriefbreden* overvloedig geworden. *Dr.* schriefbröt; veelal is het schuifdeksel met een haan of molen beschilderd. Zie ook: *bret*.

schriefpampier = schrijfpapier.

schrieken; eene soort van watervogel. Zie onder art. *plevieren*.

schrieven = schrijven; *hij het zien noam d'r op schreven* = hij heeft op de landerijen, die verkocht zullen worden, het oog, hij is zoodanig *liefhebber*, dat hij er tot elken proijs eigenaar van wil worden. {p.3139}

schrieven (= schrijven, wederk. gebruikt), voor: heeten; “*hou hait hai? – nou, hai schrift hōm Bakker*”, zooveel als: zijn familienaam weet ik, meer niet.

schrieverei (schrijverij), voor: schrijfgereedschap, en: de papieren waarop men geschreven heeft; *barg dien schrieverei op* = berg uw schrijfgerei en uw geschrijf weg. – Zoo ook: *tijkenderei, naierei*, ook: *naien*, maar steeds: *braiden*.

schrik, in de beteekenis van: leelijk, ellendig, afschuwelijk, wat sterken afkeer verwekt; ‘*t is ’n schrik!*’ van personen gezegd; ook van iets dat doet ijzen; ‘*t is ’n schrik om te zijn*, zooveel als: het is verschrikkelijk om te zien, het zien er van jaagt ons een schrik op het lijf. – *schrik is ’t mijste* (of: *mijnste*), zegt men, wanneer men bv. iets heeft laten vallen, of een ander ongelukje heeft gehouden dat nogal goed is afgelopen; ook = ik ben er met den schrik afgekomen. – Als uitdaging, bv.: *schrik van scheuveln!* = ik daag u allen uit om tegen mij te rijden, en ook: ik heb getoond de hardste rijder te zijn, ik ben u allen de baas. Ook wanneer het dingen geldt waarop men stoft, bv.: *schrik van neuten! firltoppen!* enz. (zie: *kroak*). *Sara Burgerh.* bl. 341: “Schrik van Meisjes, Heren!” – *oet schrik en alteroatsie*, tautol. = voor den schrik, maar niet ernstig opgevat; alteratie = ontsteltenis, schrik, ontroering.

schrik-alteroatsie; zie: *schrik*.

schriksteiger (in geschifte); zekere soort van steiger. “Wat aangaat de beschuldiging van het niet hebben doen plaats van een schriksteiger, heeft de rechtbank overwogen, dat zulks niet altijd pleegt te geschieden, evenmin als het geschiedt en behoeft te geschieden bij zoogenaamde vliegende steigers.” (1874)

schrimpen = **uutschrampen** (*Goor.*) = smelten, van vet; *omschrimpen* = nog eens smelten, omsmelten. *Dr.* schremmen, schrempen {p.3141} = uitbraden; opkrimpen, verschrompelen, bv. van leder. *Geld.* schramen, schraamkes = stukjes uitgebraden spek of vet. Bij *Huyghens*: schrempen = branden, zengen, schroeien, *Dr.* ook: licht branden. Moet tot: krimpen, gebracht worden, van het *OHD.* crimphan, oorspronkelijk = met gekromde vingers of klauwen pakken of omvatten, en vervolgens = vastgrijpen, samentrekken, krom samenbuigen, zoodat zulk een voorwerp gekreukt, gerimpeld, schrompelig moet worden.

schrip (znw.); zie: *schrippen*.

schripen; zie: *schrippen*.

schripklampen (zonder enkv.) = de klampen, het latwerk, op bruggen, waarachter de paarden de nokken der hoefijzers kunnen slaan om zich schrap te zetten en die tevens dienen om het terugloopen der rijtuigen te beletten.

schrippen (*Ommel.*) = **schreppen** = **schripen** = zijn best doen, hard werken, zich tot het uiterste inspannen; tegen iets *schrippen* = ijverig werken om den kost of om vooruit te komen; *zij schrippen* = *zij bin in schrip* (*om ’t hooi in hoes te kriegen*), enz. = zij zijn druk aan ’t hooien; *volk in schrip hebben* = knechten en daglooners, enz. aan ’t werk hebben; *alles is in schrip* (op het land) = alle handen en ook de paarden zijn aan den arbeid, bv. om den oogst binnen te halen; met iets of iemand *omschrippen* = veel moeite aanwenden om het voorwerp in orde te krijgen, of: om een persoon tot rust of tot den gewonen toestand te brengen. In ’t *Oldampt* zegt men: *mōstie schripen* = gij moet u verweren zoo hard gij kunt, uw best doen; en: *schrip die!* = *zet die schrip!* = verweer u! eigenlijk zooveel als: zet u schrap! *Friesch* skrippen, *Stadsfr.* schreppen = zich haasten, hard werken; *zegsw.*: repje schrepje. Zie ook: *schribben*. {p.3143}

schripsie (*Ommel.*) = drukte, moeite; ‘*t is ’n schripsie*’ = ‘*t is ’n geschrip*’ = ‘*t is ’n zwoegen, sloven*, enz. Zie: *schrippen* en vgl. *krupsie*.

schriw (*Hoogel.*) = levendigheid, vlugheid, moed, zelfvertrouwen, zucht om te heerschen, enz., van vrouwen; *schriw gait ’r oet* = zij laat zich niet meer zoo gelden, heeft niet zooveel

bestels als vroeger, is niet zoo aanmatigend, scherp, bits, vinnig, meer; “*Den was ter 'n oldachtig, astrante mevrouw, daor zat schriw ien, ken 'k joe zeggen.*” Zal staan voor: schreeuw, gil; dus eene vrouw die door schreeuwen en gillen haren wil doordrijft.

schroa = schraag, stut, kruisvormig ineengewerkte houten waarop een voorwerp kan rusten. Te *Niezijl* werden verkocht (1874): “wagens, wipkarren, ploegen, eiden, karn met schra, tijnen, vaten”, enz.

schroobie = nauwelijks, niet geheel, op weinig na; *'t is schroobie tien uur*, (synon. met *krapan*), ook *NBrab.* ook *Friesch* schra = onvolkomen, in 't algemeen; schaars, nauwelijks; *Dr.* schrao, schra = schraal, mager, dun; *Oostfr.* schrâ, schrâe, schrô, schrôe = ellendig, slecht, ontoereikend, schraal, armoedig, kommerlijk, nauwelijks, enz. *Neders. Pommeren, Göttingen*, enz. schrade, schrâe, schrâ; *MNederd.* schrade, schrage, schrae, schragh, *Nederrijnsch* schrâch, *Hess.* schrô, schroe, schrew, schrewe. Hiervan het *MHD.* schrâ = ruw, koud, stormachtig weder. Zie: *ten Doornk.* art. schrâ.

schroag; schrog = soort van langwerpige broodje, ter onderscheiding van: bolletje, en vrijwel overeenkomende met: *schroot*; zie ald. Van het veroud. schraag = schuin. *HD.* schrâg, schräge. (v. *Dale*: schraag (veroud.) (gewest.) = schuin; nauwelijks; schaars.)

schroat = **schroag** = **schroode** = schuin, overhoeks; *schroat loopen* {p.3145} = geeren; *over schroat loopen* = schuin loopen, zóó dat een omweg wordt afgesneden, bv. over een stuk land. *Dr.* schraot; schroot, *Deensch* skraa, *HD.* schräge, *Oostfr.* schrât, aferschrât, *HD.* überschrâg = schrâg über, *Neders. Holst.* schraad, *Altmark* schrôt; *MNederd.* schrâtrode = lange draagbalk, en behoort met het *Nederd.* schrâd, *MNederd.* schrât = een stuk van het geheel, wat in de lengte doorgesneden wordt, *MHD.* schrôt, *OHD.* scrôt = houw, snede; afgehouden of afgesneden stuk, *Kil.* schroode, schroye, *Oudfr.* scrêd, schrêd (snede), *AS.* screade, *OEng.* schreade, *Eng.* shred, (snede, afgesneden stuk, smalle streep, strook, enz.) tot het *Nederd.* en *MNederd.* schraden, schroden, schrâten, *Kil.* schrooden, schroyen (*Ang.* schreade) = afsnijden, enz.; (v. *Dale*: schroeien = snijden, snoeien; *Oudfr.* skrêda, *AS.* screadjan, *OEng.* schreaden, *Eng.* shred, *OHD.* scrôtan, *MHD.* = schrôten = houwen, splijten, stukslaan, snijden, stuksnijden, enz.) Zie ook: *schreur*, en: *schroot*, alsmede ten Doornk. art. schrâd.

schroefbalk; balk met schroef om water op te malen. Te koop aangeboden: “Een gebruikten maar nog besten schroefbalk, bij 't Waterschap de Grootte Polder te Slochteren.”

schrog; zie: *schroag*.

schrokkêln = een weinig vriezen; *Oostfr.* schrikkeln, schrökkeln, schrokkeln = het vormen van ijskristallen, het water bedekken met eene dunne laag ijs. Bijvorm van: schrikkelen (veroud.), van: schrikken, eigenlijk = springen.

schrôl = vlaag, kuur, nuk, bui, gril, dolle inval, gekkeluim; *hij het van dei schrôllen*; *hij krigt weer zoo 'n schrôl*; – *in de eerste schrôl wezen*, zegt men van jonge menschen die zich in zake vrijerij nog niet bedaard weten te gedragen, die naar 't oordeel van bejaarde lieden: te hard loopen. *Dr.* *Friesch* schrol, *Oostfr.* schrulle, schrul = dwaze inval, gril, gekke luim, grol, enz.; {p.3147} *Nederd.* schrulle, *MNederd.* schrul, schrol; *Noordfr.* *ZDeensch* skroll, *HD.* Schrolle, *Schrulle*, *Pruisen* schrol = aanval van krankzinnigheid of booze luim. Met het *Nederlandsch* schrollen = grommen, schimpen, smalen, verwant met: schraal, schriel, en het *Friesch* schreal, schrealle (G. Japix) = dun, rank, tenger, *Noordfr.* skrâl = weinig, gering, spaarzaam, karig, enz.

schrômfélg, schrômpełg = rimpelig, gerimpeld, schrompelig; wordt alleen van oude menschen gezegd. Vgl. *schrimpen*, en 't *HD.* schrumpfig, schrumfelig.

schrômpełg; zie: *schrômfélg*.

schroode; zie: *schroat*.

schroor; zie: *schreur*.

schroot; eene streep hout, zoo breed als dik, vierkant balkje; deelen van planken, die in de lengte doorgezaagd, *schulpt*, worden, en zoo in den handel voorkomen. De houthandelaars

schrijven: *schrooten*, en: *schroden*. *Dr.* schroot = klamp, dwarsplank, bv. aan eene deur; *MHD.* schrôt = afgesneden stuk, *OHD.* scrôt. Zie: *schroat*.

schrôt; schröte = wat klein, nietig is in zijne soort, niet volgroeid, uitschot; *schrôt van goud*, vooral van appels, peren, noten, enz. Inzoverre synon. met: kriel, als het op de handelswaarde geene betrekking heeft, maar hiervan verschillend, omdat men het alleen toepast op vruchten die uit de hand gegeten worden. Eenigszins verdrietig zegt men *kinderschrôt*, (als: *kindergespuis*, *kindergepeupel*), wanneer zij oudere menschen in den weg loopen of op andere wijze last aandoen. *Zeel.* schrotte, *NHoll.* skrot, *Oostfr.* schrod, schrot = kleine, waardelooze voorwerpen, afval, enz.; schrod, van aardappelen, peren, spijkers, enz.; *Nederd.* schrod, schrood, *MNederd.* schrode, *MHD.* schrôt, *Kil.* schroode = schroye = deel, afgesneden stuk; *HD.* Schrot = afgesneden, {p.3149} afgehouden, afgezaagd stuk, van het *OHD.* scrôtan, *MHD.* schrôten, *HD.* schroten = snijden, vermalen, verdeelen, enz. Zie ook: *schroat* en vgl.: *schroot*, en *schreur*.

schroven, onv. verl. tijd en verl. deelw. van: schroeven, dat zwak is.

schruien = schroeien, zengen; *schruide eulie* = olie die men tot aan de kook brengt, en dan het onzuivere er afschept om er bv. aardappelen in te doopen (te *stippen*). *Noordfr.* scruian = met kokend water de haren van een dier verschroeien, bv. bij het slachten van een varken, waarvoor het *Neders.* heeft: brojen, en: schrojen; wij zeggen in dit geval: *bruien*; *schruien* doet men alleen door vuur.

schrukkel = zich van kwaad bewust en daardoor vreesachtig; *hij is schrukkel*, *hij duurt hier nijt komen*.

schrijbret; schreebret = striekbret; een landbouwwerktuig dat dienst doet als kolossale schop, waarvoor een paard als trekkracht gebruikt wordt, om aarde over het land te brengen of op andere wijze te verplaatsen, 't zij deze op een hoop ligt of door ploegen is losgemaakt. In een *Zijlvesterbrief* vindt men: *schreedden*, en: *schreebord*; *Friesch* moudbord. Zie: *bret*.

schrijfbek; zie: *schrijven*.

schrijfsnoete; zie: *schrijven*.

schrijven (*Old. Westerw.*) = *schrauwen* (*Westerkw.*) = *schraiwen*, *schreiwien*, *schreuwen*, *schrijwen*, *schriwen*, *schreeuwen* (*Hoogel.*) = schreien, huilen, en: hard roepen, schreeuwen, gillen. Hiervan: *schrijfbek* = *hoelbek* = *schrijfsnoete*, enz. huilebalk, enz. *Sprw.* *As kinder heur wil kriegden den schrijven* (*schrauwen*, enz.) *ze nijt*. (als kinderen hun zin krijgen schreien ze niet), d.i. toegeven is het eenige middel om met een koppig, luimig, onverstandig mensch vrede te houden. Hierbij wordt de bedoelde persoon als zeer kinderachtig aangeduid. *ZHoll.* schreeuwen, *Geld.* schrauwen, {p.3151} *Zeel.* schreeuwe = schreien; *Oostfr.* schrêven, schrêwen, schreien = schreien, hevig en luid weenen; *MNederl.* schrowen, scrouwen = schreeuwen.

schrijwen; zie: *schrijven*.

schud, schudde = opbrengst in mudden. Van graan dat lang niet oplevert als het gewas liet verwachten, zegt men: *zit gijn schud in* = 't *schudt slecht*. Zie: *schudden*.

schudde, zie: *schud*.

schuddel, zie: *schötel*.

schuddelbank, schuttelbank; schötelbank; eene soort van tafel waar op het keukengereedschap wordt geplaatst om te drogen of om als bergplaats van die voorwerpen te dienen. *Oostfr.* schötelbank, een op het *aanricht* gelijkende toestel ten dienste der keuken.

Zie: *anricht*.

schuddeldouk; schöteldouk = vaagdoek, waschdoek tot reinigen van tafel en eetgereedschap, door 't boerenfolk op 't *Hoogeland* ook *Renske* (vrouwennaam) geheeten; *krieg de schuddeldouk en wisk die de mond of; geef mie Renske even*, 'k heb hier wat *greemd*.

Vergelijking: *slap als 'n schuddeldouk wezen* = geheel machteloos zijn, bv. door flauwte of

dronkenschap; ook *Neders.*, bij *v. Dale*: slap een vaatdoek. *Friesch* schuddeldoek, *Zeel.* schutteldoek, *Oostfr. Neders. Holst.* schotteldook.

schuddelgoud; de gezamenlijke voorwerpen die bij het middagmaal gebruikt worden, als: potten, pannen, schotels, borden, lepels, vorken, enz., alles wat na afloop daarvan schoon gemaakt moet worden.

schuddelkast, ook schrijft men **schuttelkaast** = kast, waarin de borden, schotels, enz. hunne plaats hebben.

schuddelkoamer; soort van diepe, groote kast, met planken, *brede*, in de rondte, waar borden, schotels, potten, theegoed, overschot van 't eten, enz. geborgen wordt; *schuddelkast* is eene kleinere, gewone kast, waarin men niet kan staan, omdat zij te weinig {p.3153} diepte heeft. In 't algemeen zou men kunnen zeggen dat beide bergplaatsen zijn van datgene, wat in de *melkenkoamer* geene plaats kan of mag vinden.

schuddelketel; grote cilindervormige ketel om het waschwater voor schotels, borden, enz. daarin te koken. *Dr.* schöttelketel. Zie: *schuddel*.

schuddelwasken = het tafelgereedschap (*schuddelgoud*) reinigen; *Oostfr.* schöttelwasken. Zie: *schuddel*.

schuddelwoater; water bestemd tot, of: dat gebruikt is bij het *schuddelwasken* (zie ald.); 't *schuddelwoater* is nog *nijt hijt*. Bij de boeren wordt dit gewoonlijk in het *drankvat* (zie ald.) omdat het altijd vetdeelen bevat. *Neders.* schöttelwater. *Zegsw.*: 't *slacht hōm om 't hart as lau schuddelwoater*, zegt men van een vrijer die gemoedelijk aanhalig wordt. Vergelijking: 't *smoakt as schuddelwoater*, van slappe, onsmakelijke koffie.

schudden = hoeveelheid der opbrengst van veldvruchten; *de garst schudt slecht = gefit lang gijn mudden genōg; de kool schudt wis niks* = het raapzaad levert weinig op, naar 'k hoor; "De fabrieksaardappelen op de bouwten beginnen ook de ziekte te vertoonen, maar zullen waarschijnlijk in 't schudden niet afvallen." (1880). (Bij *v. Dale*: *beschot* (gewest.) = opbrengst (van landerijen); wij gebruiken *beschot* ook in die beteekenis, maar bij de hoeveelheid mudden wordt ook de hoedanigheid en den marktprijs der vrucht in aanmerking genomen, dus hier eigenlijk zooveel als: opbrengst in geld. Is bv. koren zeer licht, dan levert het geen goed *beschot*, al *schudt* het ook goed.) Vgl. *schud*.

schudden, voor: beven, trillen; *doar ken 'k mie wel veur schudden* = voor die spijs (of: drank) heb ik een onoverwinnelijken afkeer.

schudden; eene der werkzaamheden bij het dorschen, bestaande {p.3155} in het omhoog en uit elkander werpen der korenschooven of zaadschooven, nadat het *blok* er bij herhaling overgegaan is.

schudders; de mannen die bij het raapzaaddorschen de werkzaamheden van *schudden* enz. verrichten. Zie: *schudden 2*.

schudêln; zie: *schōbben*.

schudkoppen = hoofdschudden, zooveel als: neen, zeggen; ook waarschuwend, zijne afkeuring te kennen gevend omtrent een voornemen of eene handeling. "Zij *schudde mit de voest en nikkopte en schudkopte zoo hard dat heur de mutsbanden om de ooren vlogen.*" *Dr.* schudkoppen, *Oostfr.* schüdekoppen, *Neders.* schuddekoppen, *Holst.* schuttkoppen, *Friesch* sködholjen.

schudzoam; wordt van veldvruchten gezegd die gewoonlijk een ruimen oogst opleveren, goed *schudden*; zie ald. Hiervan het znw.: *schudzoamhaid*. "In warme voorjaren schieten de veldgewassen spoediger en tevens hooger op, maar voor de latere opbrengst – de schudzaamheid van het koren, zooals de landbouwers het noemen – is dat geen voordeel." (*Old.* 1871).

schudzoamhaid; zie: *schudzoam*.

schuinen (*van Halsema*); opligten.

schuld. – *doar ken 'k hōm gijn schuld in geven* = daarin heeft hij geen ongelijk, als het eene handeling betreft. *Sprw. Twei kieven, baide schuld* = wanneer er twist is tusschen twee of meer personen dan is het onrecht aan beide kanten. Zie ook: bijst 2.

schulde; *wat bin 'k in joen schulde?* = wat ben ik u (voor dien dienst, voor 't geen gij voor mij gedaan hebt) schuldig? ook *Dr. (v. Dale: wat ben ik in uwe schuld? = wat moet ik u betalen?)*

schuldige plicht, voor plicht, wat plichtmatig is; *'t is zien schuldege plicht*, ook: *'t is niks meer as 'n stoaltje van zien schuldege plicht* = hij doet daarmee niets meer dan waartoe hij (zedelijk) verplicht is. Meer voorbeelden van pleonasmen: *roode roodedendrum; woar gebeurde; poedelhond; toutalter; stille pantemiene; alleer joaren; Jannewoariemoand* (enz.); *oetbörger; teuverhekse; kepotjas; voutpedoal* (van een orgel); *segebōk*; (een of {p.3157} meer) *gulden geld; tweibaiden*, enz.

schuldîg, in: *'k har mie schuldîg moakt* = ik had iets beloofd, bv. om eene boodschap over te brengen, dus = ik moest mij van eene schuld kwijten.

schuldner = schuldenaar, schuldeischer; mv. *schuldnern*.

schuldoadîg (schulddadig) = schuldig, tegengestelde van: onschuldig; *hij 's schuldoadîg an die moord*.

schulen; zie: schoelen.

schulpen (ww.) = eene plank in de lengte doorzagen. Als znw. zie: schil.

schult (Westerw.); zie: schal.

schunnîg (Stad-Gron.) = schōddêrg; zie ald.

schup; zie: schōp 2, en: schuppe.

schupbloaren, meerv. van: *schupblad* (zie: schōp 2). Vergelijking: *hij het handen as schupbloaren* = hij heeft buitengewoon groote handen.

schuppe (Old. Westerw.) = schop, werktuig om te scheppen; *schup* = daad van: schoppen = schop; *Oostfr.* schüppe, schüp.

schuppen (Old. Westerw.), als ww. = schoppen; *Oostfr.* schuppen, schüppen; *mōst 'n schup in 't gad hebben*, zegt men tegen een jongen die klein is naar zijne jaren.

schuppens (Old. Westerw.) = **schōppens** (Ommel.) = schoppen, in 't kaartspel; *Oostfr.* schüppen.

schuppentje; schōppentje voor: lage kaart van schoppen; ook wel in 't algemeen voor: schoppenblad, *schuppenkaart*, of: *schuppenkoat*; *ik heb 'n schuppentje* = ik speel een lage schoppen; of: ik speel een schoppen. Eveneens: *hartentje, roetentje*, en: *kloavertje*.

schurftîg = schuw, beangst, *hij 's schurftîg*, of: *hij het 'n schurvêrg gewijten*, of: *hij het 'n schurvêrg hoed* = *hij het 'n gijn zuvere hoed* = hij heeft geen zuiver geweten en daarom vreest hij met ons in aanraking te komen, daarom mijdt hij ons.

schurvêrg; zie: schurftîg. {p.3159}

schurt; zie: schal.

schut (meerv. schutten), ook: *shot* = schutting, en 't eerste: soort van houten hek op *dammen* in het land, schutting, gewoonlijk van schaalhout gemaakt.

schutboar; wat genoegzaam is afgeschut, of: is af te schutten; *zien hijm is schutboar, is 'n graft om hoes tou* = die afsluiting van het erf is voldoende. Ook van iets dat tot afschutting of afsluiting moet dienen; *dei sloot is nijt schutboar, stait gijn woater genōg in*.

schutêln, schudêln; zie: schoedêln.

schutgeld; zie: schutten.

schuttel; zie: schötel.

schuttelbank; zie: schuddelbank.

schutteldouk; zie: schuddeldouk.

schuttelketel; zie: schuddelketel.

schutteltjesdingsdag; de dinsdag die volgt op den zondag na den 12den Mei. De vorige dag heet *Koppertjesmoandag*; 't zijn dus de tweede en derde dag der *vreiweek*; zie ald.

schutten = een bij den weg of in eens anderen land loopend beest in eene daartoe door de gemeente aangewezen bewaarplaats, schutstal, brengen; *Oostfr.* schütten. Het geld, de boete, die hiervoor betaald moet worden, heet *schutgeld*. Zie *Ommel. Landr.* VI, 47. – *Dr. Landr.* (1712) IV, 10: zal voor Schut-geld betaald worden enz. Id. (1608), IV, 19: schutgelt; *Oostfr.* schütgeld. Vgl. schutten, bij *v. Dale*.

schutterei = afschutting op het land door middel van hekwerk, waaronder ook *vringen* en *schutten*; *de schutterei in odder moaken* = die schuttingen in orde brengen.

schuttêrn = schutter zijn, en: schuttersdiensten doen, enz.

schuuns = schuins, schuinsch, *da's 'n schuuns heer* = dat is een doordraaijer, zwierbol, verkwister, bij *v. Dale*: schuinslooper, {p.3161} schuinsmarcheerder; *Dr.* skuunsk knaopien = zwierbol van een jongen.

schuunsteeg, in: *schuunsteeg 'n hörn over* = schuin over, bv. over een stuk land, letterlijk: schuins loopend en een hoek afsnijdend.

schuurdeel (klemt. op: *deel*); zie: *deel*.

schuurdeur, schuurdeure; zie: *banzerdeur*.

schuurmoag; steengruis, enz. dat hoenders noodig hebben om het voedsel te verteren alsook tot vorming der eierschalen, dus eigenlijk: stoffen om de maag te schuren.

schuurruimte = ruimte in de schuur tot berging van het graan, hooi, stroo, enz.; *doar is nijt veul schuurruimte* = die schuur is voor zulk eene boerderij eigenlijk te klein.

schuurstob; zie: *schuurstop*.

schuurstop = **schuurstob** = vod om mee te schuren, schuurlap.

schuurzak, in de uitdrukking: *in de schuurzak zitten* = last van zweren hebben, waarvoor elders: in de lapmand zitten. De huid wordt hier: zak, genoemd, die men moet schuren, d.i. die gekrauwd moet worden. Ook zooveel als: ziek zijn, en in den ruimsten zin: zich in een' onaangename toestand bevinden, in verlegenheid zijn.

schuust (*Hoogel.*), voor: schuwt; algemeener is echter ook daar: schout; zie: *schouen*. Vgl. het *Oostfr.* sjû, skjû, tusschenw. om vogels te verjagen; *MHD.* MDuitsch schû, *OHD.* scû, interj. om bang, schuw te maken en zoo te verdrijven. Vgl. ook: *kuus*.

schuut, ook voor: *schoet*; zie ald.

schijf en schel; zie: *schel*.

schijffelen (*van Halsema*) = ontduiken.

schijn (*Laurm.*) = schim.

schijfkerel; zie: *schaitfkerel*.

schijten, schaiten = schieten, in alle beteek.; ook voor: gooien, smijten, {p.3163} werpen bv. bij het notenspel en knikkerspel. – *hij ken mie doar nijt schijten* = hij kan mij daar niet zien; *'k heb hōm wel schoten* (alleen de verl. tijd) = ik heb zijne bedoelingen wel doorgrond. Aan de zeevaart ontleend: de zon schieten. – Verv. *doe schutst, hij schut* = gij, hij schiet.

schijter (schieder); eene plant die wilde loten of ranken schiet, bv. tuinboonen, slaplanten, mangelwortelplanten die in 't zaad schieten, enz.; *mien bijtwortelplanten bin altemoal schijters wor'n, 't zoad het nijt deugd*.

schijtert = **schotter** (schieder) = stuiter; ook eene noot waarmede men naar andere noten werpt of rolt om ze te raken of van de plaats te brengen. Hieruit volgt van zelf dat men daartoe de grootste en rondste uitkiest.

schijfspiekers; zie: *tingnoagels*.

sebōm (klemt. op: *bōm*), in: *sebōm goan* = om zeep gaan, dood gaan.

sechrienen; zie: *sachrienen*.

sechrienêrg; zie: *sachrienêrg*.

sedel (= cedel) = vervoerbiljet; ook voor een papier of papiertje met of zonder schrift; *Oostfr.* sedel. – *sedeltje* = een papiertje; *tekstedel* = tekstbriefje; *kundigsedel* (zie ald.); vroeger ook *moalsedel*. – iemand *op 't sedel hebben*, zooveel als: in de rekening zijn, van jonge vrouwen; ook van personen die naar eene betrekking dingen, die men op het lijstje heeft. *Zw.* sedel, *HD.* Zettel = briefje, biljet. *Zegsw.* (*Stad-Gron.*): *Witkop was een goud m.an, maar hij slachtte twee kalver op ijn sedel.* Zie: *mal*.

sedelpak; eene soort van zak waarin bedelaarsters kleine kindern op den rug dragen. – *sedel* hier = zeel, omdat het pak aan zeelen gedragen wordt.

sedeltje, voor: rekening, nota; *'t sedeltje kloar moaken* = de rekening uitschrijven; *hei 't sedeltje ook bie joe?* = hebt gij de rekening ook in den zak?

seeg; **sege** (grens van *Oost-Friestl.*) = geit, en ook wel als *segebok*, {p.3165} *seebok*, *zeebok*, voor bok, en: geit beide. Daar ook, evenals in *Oost-Friestl.* scheldwoord voor een ongezeggenlijk meisje: *doe sege doar doe biste!* Voorzeker omdat die dieren gewoonlijk koppig zijn. – *de jōng het 'n segebōk kregen*, waarvoor in de *Ommel.*: – *'n bōk kregen*. *Overijs.* sege = bok; *Geld.* sege, *Kil.* ceghe, seghe = geit; *Oostfr.* sége, sāge, ssége, ssāge, *Neders.* zege, *HD.* Ziege, inzonderheid = geit, *Oduitsch* Geisz, Gais, Gaisz, ter onderscheiding van Bocke of Ziegenbocke = bok. (Evenwel zegt men steeds: *vooruit mit de geit!* = vooruit maar! ga uwen gang! komaan! enz.)

sees; **seeze** = sjees, *Fransch* chaise, *WVl.* cieze. (v. *Dale*: chais, sjees.)

seesbak; dat gedeelte eener sjees wat op de veeren van het onderstel rust. Ook: de bergplaats onder de zitbank als deksel; *'n helster ligt in de seesbak*.

seespeertjes; zie: *bloupeertjes*.

seeswoagen = **sjeeswoagen**; rijtuig op vier wielen met den kap, *bak*, als die eener sjees. – Wordt ook wel voor: sjees, gebruikt. Zie: *sees*.

seeze; zie: *sees*.

seffeloos = bewusteloos, beseffeloos, zonder bewustzijn.

sege; zie: *seeg*.

segebōk; zie: *seeg*.

sekerwoar, **sekerswoar** = waarlijk: *ik ken 't sekerwoar nijt wachten; is 't sekerwoar?* = waarlijk!? *'k heb 't nijt doan, sekerwoar nijt!* Zooveel als: zeker, vast waar, stellig, werkelijk, in ernst.

sekerswoar; zie: *sekerwoar*.

segoar; **siegar**; **sigaar**; meerv. *segoaren*, *siegarren*.

sekuur = voorzichtig, niets aan het toeval overlatend; *o hij is zoo sekuur* = *'t is 'n Jan sekuur* = hij neemt zich wis in spreken en doen. Zoo ook: hij is uiterst nauwkeurig, maakt geen fouten. *Basterdw.* sekuur = zeker, gewis; *Lat.* securus = gerust, onbezorgd.

sêldoaterei; zie: *soldaterei*.

sêldijêrn, **soldijêrn** = soldeeren. {p.3167}

selaoabe (= syllabe, lettergreep), in: *'k wijt 'r gijn seloabe meer van* = 'k herinner mij daarvan niets meer, bv. van een gesprek, ook wel van een feit.

selōnnen, **sielōnnen**. Volgens Prof. v. *Hall* eene geheel afzonderlijke, standvastige soort als sjalotten of askalotten, *Allium ascalonicum* (naar de stad *Askalon* aldus genoemd) met meer uitgerekte, bijna rolronde bollen, bekend onder den naam van St. Jans uyens of chalons. – In de *Ommel.* *selonnen* = sjalotten, en: chalons, in 't *Old.* kent men aan beide den naam *selōtten* toe. *Ital.* scalogno, *Sp.* ascalonia, *Eng.* scallion = sjalot; *Lat.* ascalonia, Palestijnsche ajuin; *Kil.* schalonie = edele soort van ui. (v. *Dale*: schalonne: eene in reuk en smaak naar knoflook gelijkende plant; zie art. sjalot.)

selōtten; zie: *selōnnen*.

sem = het onderste deel, nl. het touw van eene schakel (vischnet). In de *Ommel.* voor: sim, snoer eener hengelroe. *Oostfr.* sim, *Noordfr.* seem, *OSaks.* simo, *Zw.* sim, sima, *Friesch*

ZDeensch Jutl. siim. Vgl. 't *HD*. Sims = kant, boord, rand; simsens = omboorden met houtwerk.

sengêrg, singêrg = aangebrand; *de brei is wat sengêrg wor'n*. Van zengen = schroeien. **sengêrn**, voor: trillen, rillen, beven, in: *de hoed sengert mie* = ik beef van zenuwachtigheid, ten gevolge van drift, schrik, enz. Oorspronkelijk freq. van het *OHD*. zingen, sinkan = een toon voortbrengen, klinken, knappen, zingen, waarvan ook het *OHD*. zengan, senkan, als causat., *MHD*. zengen, *Nederl.* zengen. Zie *ten Doornk.* art. zengen.

sentripaal; zie: *ruter-op-peerd*.

sentrôm; zie: *sentrum*.

sentrum = **sentrôm** (centrum), in: *hij 's goud bie 't sentrum* = hij is goed wakker, niet slaapdronken, ook: goed bij 't verstand, wêl bij {p.3169} de zinnen, niet ijlend, dus eigenlijk zooveel als: hij dwaalt niet af, weet zich tot de zaak te bepalen. *ZNederl.*: nie van zijne center = niet van zijn verstand.

septiel, saptiel, voor: teer, van kleine kinderen gezegd, en tegengestelde van: grof, dik, zwaar. In 't algemeen zegt men het van voorwerpen die niet sterk gemaakt zijn en dus voorzichtig dienen aangevat en behandeld te worden. *Lat.* subtilis = fijn, dun, *Fransch* subtil = fijn, dun, teeder; v. *Dale*: subtiel = teer, bros, fijn.

serenen, sierenen = seringen.

sesielieoa (= *Cecilea*), in: *lijve secielieoa!* = wel wel! hé! och kom! enz. Uitroep van verwondering als het kleinigheden betreft.

seukêrn; zie: *sokêrn*.

seupel; gevoeligheid van de huid, van een ander lichaamsdeel of ook van het geheele lichaam, wanneer men bij het gebruik er van of bij eenige aanraking met harde voorwerpen, pijn gevoelt. Zoo klaagt de waschvrouw dat hare handen van veel wasschen *seupel* worden, de podagrist, dat hem de voeten *seupel* zijn, enz. "*Garrelt het d'r altied nog zoo'n seupele borst van hollen.*" Ook = onnoozel, achterlijk; *hij het moar 'n seupel verstand*. En = sober; *hij 's moar seupel in de klijêrn*. *Dr.* zeupel = gevoelig van huid. Van 't *Fransche* souple = buigzaam, lenig, slap, en dus tegengestelde van: stevig, stijf, wat weerstand kan bieden. 's **gelieken** = **desgelieken**, in: *hij kreeg van 's gelieken* = hij kreeg ook een pak slaag, een uitbrander, enz., altijd in ongunstigen zin. Zie: *desgelieken*. (v. *Dale*: van 's gelijken, enz. behooren tot de volkstaal.)

's **hars, sars** = in den herfst; *Dr.* haarfs. Zie: *harst*.

sib; zie: *sibbe*.

sibbe; sib = **sip** = tot de maagschap behorende, bloedverwant zijn. Trappen van vergel.: *sibber, sibst*, of: *sipst*. – *zij bin sibbe vrunden* {p.3171} = *zij bin oarîg sibbe* (= *zij bin noae fermielie*) = zij bestaan elkander na in den bloede; *olders en kinder, sibber ken't doch nijt; wel is 't sibst tou heur, doe of ik?* In eene schiftuur van 1754 komt voor: Hoofd voor hoofd gelijke na en even sibbe. – Behalve met betrekking tot bloedverwantschap hoort men ook: *wie bin d'r gelieke sib tou* = wij hebben er evenveel recht op, er komt ons een gelijk aandeel van toe, bv. van eene erfenis. *Ommel. Landr.* III, 62: Oude Regel: Dat sibste Bloed, neemt des Dooden goed; III, 28: sibbe Vooght; *Old. Landr.* III, 89: sibber; II, 18, 19: sibbesten; III, 88: vull ofte half sibbe; *Dr. Landr.* (1712) III, 41: Tot verdere Zijdtval en Versterf wordt gehouden de naaste in den Bloede, de naaste in den Goede, bij Mannen Hoofden, en ontfangt het naaste Bloet des Doden Goet, zonder onderscheit van heele of halve Sibbe; ald. I, 15: 't zij van volle of halve sibbe; ook (1608) III, 33: sibbe (affinitas, verwantschap) gaet voor swette; (1712) I, 21: onbesipt = niet vermaagschapt. *Oostfr. Landr.* bl. 273: de sibbeste = de naaste bloedverwanten; (*Sprw.*): sette geit för sibbe. – *Dr.* sibbe, sippe = bloedverwant zijn; ook = familie; "En meuglîk oe vrij nao in sibbe." *Friesch* sib = nabestaande, bloedverwant; *Oudfr.* sibba, sib, *Neders.* sibbe, *HD*. Sippe = bloedverwant; *Oudfr.* sibbe, *HD*. Sippschaft = bloedverwantschap; Sippe = bloedverwant. *Kil.* ghesibbe, sibbe (vet.) (Germ. Sax. Sicamb.

Fland.) = bloedverwantschap, bloedverwant; ghesipte, ghesibbe, maeghsibbe (vet.) = maagschap – *Wvl.* zibbe = maagschap, bloedverwanten. Dit woord is nog gekend bij de Notarissen. (*De Bo*). *MNederl.* gesibbe, *MHD.* gesippe, *OHD.* gasibba, gasibbi. *AS.* gesib, gesyb. Verwant met iemand, onderling verwant, gesibscap = verwantschap. (*Verdam*). *OHD.* sibba, siphëa, sippja, sippa = vrede, bondgenootschap, verwantschap; sippo, sibbo = bloedverwant, enz. *Goth.* sibja = vrede, vriendschap, verwantschap; ga-sibjon = vrede maken, verzoenen, *OSaks.* sibbjā = bloedverwantschap; *AS.* sibb = vrede, verwantschap; sibbjan = vrede stichten; *ONoorsch* sifi = bloedverwant; sifjar = bloedverwantschap. – Vgl. de eigennamen: *Sibbe*, *Sebo*, *Siepkō*, en: *Siepkē*. {p.3173} **sibtal** = de personen die tot de maagschap behoren; het *sibtal anwiezen* = de verwanten aanwijzen die recht hebben op de erfenis. *Ommel. Landr.* II, 56, III, 47: sibtal; *Old. Landr.* III, 50, 77, 88: de sibtal; echte sibtal. (Volgens Oud-Groninger recht kon een broeder tweemaal zooveel krijgen als eene zuster, of, zooals men het uitdrukte: met beide handen toe tasten). *Dr. Landr.* (1712) I, 19: in halven of vollen sibtal; II, 44: in zaken van sibbetal; III, 2, 20: halve Sibbe, rechte Sibtal, enz.; *Oostfr.* sibtal = alle rechtens op de erfenis aanspraak hebbende personen; *Oostfr.-Landr.* sibbegenoet, sibbschaft, *HD.* Sippschaft = verwantschap, familie; *Kil.* sibschap = maegschap. Het *Oostfr. Landr.* heeft o.a. nog: Wen id verder is dan int 4 Litt, so is de Sibtall uth, d.i.: de overigen kunnen niet erven.

siddêln; zie: *sirrêln*.

sichel; zie: *siggel*.

sieditsiedatsiedo; referein van een liedje, aldus beginnende: *Alweer ên brijf van de Leidse post, Dei het mie zeuven stuver gekost; sieditsiedatsiedo*. – *Wat schrift doarin mien gouje vrund, Al van mien zeun, dat duvelskind? sieditsiedatsiedo. Hij har de gloazen ingesloan, En kon nijt noa kelezie goan, sieditsiedatsiedo* enz. (*t Woord wordt telkens tweemaal herhaald).

siedoar; zie: *ziedoar*.

siegen; zie: *ziegen*.

siejeur; = iemand die er wezen durft, een doordraaier, enz., meestal in ongunstigen zin; “*hij ’s bepoald ’n siejeur west in zien tied.*” (*van Dale*: sinjeur, meest spottend, minachtend = heer. In deze beteekenis zegt men hier: ’t is ’n hijle sinjeur.)

siek; zie: *sieken*.

sieken = zuchten; ook = snakken, hijgen naar lucht, alsmede {p.3175} voor het geluid dat iemand geeft wanneer hem koud water langs den rug loopt, dus in ’t algemeen: den adem hoorbaar en diep ophalen, en daarbij licht rillen; *Old.*: *hij siekt = Ommel. hij siekent*. – *sieken*, als meerv. van: *siek* = zucht, en = tochtje; *de leste siek* = de laatste ademtocht, de jongste snik; *siekgat* = tochtgaatje. – *Friesch* sykjen = ademhalen, zuchten; *Stadsfr.* zieken = hijgen; *Friesch* siken = adem; *Oostfr.* sîken = zuchten, steunen, rillen bij den indruk van koud water. Bijvorm van ’t *Oostfr.* süchten, *Noordfr.* sicke, *Eng.* to sigh, *AS.* sican, *Zw.* sucka, *OHD.* *MHD.* siuftan, suften, siufzen, *HD.* seufzen = zuchten; *Noordfr.* sick, op *Silt*: suk, *Eng.* sigh = zucht; *Schotsch* sough = zuchtje, inzonderheid van een zachten wind.

siekgat; zie: *sieken*.

sielōnnen; zie: *selōnnen*.

siemelijêrn = nadenken over ernstige zaken, peinzen, en synon. met *prakkezijêrn*. *Oostfr.* simelêren, *HD.* simuliren, *Holst.* simeleeren, *Mecklenb.* simmeliren = peinzen, nadenken; *Fransch* simuler = veinzen, bewimpelen, voorwenden, voorgeven; *Lat.* simulare = den schijn aannemen, veinzen, enz. (*v. Dale*: simuleeren = veinzen, voorgeven.)

siep, siephond; soort van herdershond, veel overeenkomende met den vos, hier wèl bekend, maar eigenlijk in Drente thuis behoorende; ’t eerste ook eigennaam van zulk een hond. Te Groningen te koop (1875): “Twee fraaie honden, één legerhond, 13 maanden, en één siephond, 16 md. oud.” *Neders.* sippe, sipphund, een hond die gewoon is zijn’ meester te vergezellen. Vgl. *sibbe*, en den hondennaam: ami.

siepel = ui. *Van Hall Neerl. Plantensch.* bl. 226: In *Gron. Friesl.* siepels = uyens, ajuin, *Allium cepa*. – *Stadsfr.* sijpels, *Overijs. Geld.* siepels. Oudtijds: cypel, cibolle (*Mellema*), cypel, cebollen, {p.3177} cibol (*Kil.*), *Oostfr.* sîpel, *Neders.* zipolle, *Holst.* zippel, sippel, *MNederd.* sipele, *Eng.* cibol (kleine soort van uien); *Fransch* ciboule (sauslook, bieslook, *Allium fistulosum* (*Kramers*)); *Westf.* sipel, *HD.* Zwiebel, *Ital.* cipolla, *Sp.* cibolla. Van het *Lat.* caepa = uien, ajuin; caepula = soort van kleine uien. Samenstellingen: *siepelsmoak*, *siepelber* (uienbed), *siepelreuk*, *siepelschil*, *siepelvlees*, (enz.), *siepelpankouk*. Vergelijking: *rond as 'n siepel*. – Van een persoon die wonderlijke kuren heeft, zegt men: 't is 'n roare siepel = 't is 'n roare sienees (Chinees), enz. *veur den siepel!* = voor den drommel! “'t Geroup en gereer worde der veur den siepel nog slimmer van.” (v. Dale: siepel = ui, zonder er: gewest., bij te voegen; toch zal het woord niet als *Nederlandsch* mogen aangemerkt worden.)

siepelber = bed met uien, in den tuin. Zie: *siepel*.

siepelgras, of: **wilde garste** (*Westerw.*); de moeras *Narthecium*, de *Narthecium ossifragum*; v. *Hall Neerl. Plantensch.* bl. 226.

siepelpankouk; pannekoek waarin schijfjes van uien zijn gebakken. Zie: *siepel*.

siepelschil (onz.; stofnaam) = uieschil. Zie: *siepel*.

siepeltriene, schertsend voor: lachebek, vrouw of meisje dat met het eene oog kan lachen en tegelijk met het andere schreien. Samengest. uit: *siepel*, en: *triene* = Trientje, Trijntje.

siepelvlees; **siepelvlijs**; **siepelvlais**; vleesch, gaar zijnde, fijn gehakt en met uien gestoofd, eene soort van ragout. Zie: *siepel*. (v. Dale: uienvleesch, zonder meer.)

siepêrn = bij het geringste gevoel van pijn blijk van smart geven. Ook = bibberen, trillen van kou, en als zoodanig synon. met: *sieken*. *Oostfr. Neders.* sîpeln = slechts enkele tranen schreien; sipeler = die licht schreit. Vgl. ook: sijpelen, sijperen = onmerkbaar doortrekken van vochten; *Oostfr.* sipern = vloeistoffen bij kleine hoeveelheden doorlaten, *MNederd.* syperen.

siephond; zie: *siepe*. {p.3179}

sierenen; zie: *serenen*.

sieseltop (*Goor.*) = drijftol.

siessien; zie: *hachien*.

siët = sajete; *siëtten* = sajetten, van sajete.

Sietse; mansnaam. *Zegsw.*: *vooruit Sietse!* met de toevoeging: *de wereld is rond*, eenigszins onverschillig voor: vooruit dan maar! ga uw' gang! of: laten wij 't dan maar doen.

siezen = sijsjes, zangvogel.

siggel, **sichel**; wrevelig tegen kinderen, die bits, vinnig, koppig of lastig zijn, evenals: *sige* (= *sik*) waarvan het een deminut. vorm kan zijn. Vgl. *sik*.

signet, **singnet**, **singenet** (klemt. op: *net*); een versiersel dat met een sleutel aan den horlogeketting gedragen werd of wordt. Aldus omdat het ook als cachet (= signet) dienst kon doen. *Lat.* signare = stempelen, zegelen, merk geven.

sigoarebeker; voorwerp om er sigaren in te zetten, wanneer het nl. eenigszins den vorm van een' beker heeft.

sik, **sikke**, voor: bok, of: geit, bij 't roepen; ook *Dr.*; *ZHoll.* sik = geit, *HD.* Ziege; *Overijs.* sik = bok; *Neders.* zikkelke, een jonge bok; *Oostfr.* sikke, ssikke = *HD.* Zicke = jonge geit. *OHD.* zikkin, zikin, *AS.* ticcen.

sikke; zie: *sik*. *Sikke*, en *Sikko*, eigennaam, waarvan de familienaam *Sikkens*; *Oostfr.* Sikko, Sikke, en: Sikkens, en: Sikkinga.

sikkel = **sikkies** = smoordronken. Zie: *doenêghaid*.

sikkerpitje = sikkepitje, kleinigheid. Steeds met: *gijn* = geen, voorop, en dan = niet het geringste, niets.

sikkies; zie: *sikkel*.

sikkōm; zie: *sirkōm*.

siktèr, siktère (klemt. op: *tèr* en *tè*) = secretaire, ladekast; bureau.

sikterie = secretarie, vertrek waar de secretaris eener gemeente {p.3181} zitting houdt en waar het gemeentearchief bewaard wordt.

siktoaries; zie: *siktoarîs*.

siktoarîs, siktoaries = secretaris eener gemeente.

silkôm (*N. Pekela*, enz.); zie: *sirkôm*.

simsons; aardappelsoort in de Veenkoloniën.

sinee, sienee = **zené** (*Niezijl*) = **ziné**, voor: lust, neiging, trek, zin voor of in iets of iemand, bv. voor een of ander beroep, betrekking, kunst, enz.; om een voorwerp te koopen, enz.; *hij het sinee veur 't bakken* = wil gaarne bakker worden; *hij het sinee veur dat hoes* = dat huis wil hij wel koopen en bewonen; “*Hinderk het sinee veur Hille*”. Verbast. van: genie, met zeer gewijzigde beteekenis. *ZHoll.* senie = zin; *Zeel.* sjeniigheid = lust, trek, zin.

singel (onzijd.); de strook tusschen de dubbele *grachten*, waarvan de buitenste niets anders is dan eene sloot, rondom eene boerderij (*Ommel.*), gewoonlijk met boomen en heesters beplant. *Oostfr.* singel = wal of verschansing om eene burcht; *MHD.* zingel. Van het *Lat.* cingulum = gordel. (*v. Dale:* singel, buitenwal om eene stadsgracht, enz.)

singelijr, singlar (singulier), in: *dat treft singelijr* = dat is, of: dat treft zeer toevallig; *'t is 'n singelijre kerel* = hij is een zonderling, 't is geen gewoon mensch. (*v. Dale:* singulier = zonderling, vreemd.)

sinkeneulen, sinkeneuren; veel bedings hebben bij het koopen van een voorwerp, tot het uiterste op den prijs afdingen, iemand zooveel mogelijk beknibbelen; *hij ligt altied te sinkeneulen, hij duurt gijn oddennêlk bod down*. Verbast. van: chicaneeren = vitten, het iemand lastig maken.

sinkeneurîg, sikkeneurîg = karig, zuinig. Van: *sinkeneulen* (door verwisseling der *l* in *r*); zie ald., en verbast. van: chicaneurig = vitlustig, kieskeurig. {p.3183}

sip; zie: *sibbe*.

sirkôm, sirkum, sikkôm, silkôm = bijna; *'t is sirkôm vief uur; 'k was sirkôm vallen; 'joa wil ie wel leuven, ik ken sirkom gain ketairke meer loopen*". *Lat.* circa = dicht bij, omtrent, nabij. (*v. Dale:* circa = ongeveer, omstreeks, tennaastebij.)

sirkum; zie: *sirkôm*.

sirrêln, siddêln, sittêln, siesêln, sissêln = snel ronddraaien om of op een vast punt; het rad, de tol, enz. *sirrelt in 't ronde; fig. op de hakken in 't ronde sirrêln van kwoadhaid* = erg boos zijn. Men heeft dan te denken aan iemand die driftig is en onophoudelijk onder het gesprek op zijne hielen draait; “*alles fiddelde veur mien oogen*”. Vgl. 't *Oostfr.* tirreln, tireln, tirlen = snel in 't ronde draaien, enz.; dat tirreld all' mit mî in 't runde. *Saterl.* tirlje = draaien, *Eng.* to thirl = drillen, boren, *Deensch* trilie = zich wentelen, rollen.

sirrêltop (*Old.*) = **sweeptop** (*Ommel.*) = **tiddêltop, tirrêltop** = drijftol. *NBrab. Zeel. Kil.* top, *Maastr.* dop = tol; *Oostfr.* sirreltop, tirreltop = tol zonder opening of uitholling. Vgl. *hoeltop*.

sis, sisse, sister, in: *dat lopt mit 'n sister of* = dat blijft bij eene berisping of waarschuwing.

Zie ook: *sas*, en *v. Dale* art. sisser.

sisse; zie: *pöffe, sas*, en: *sis*.

sister; zie: *sas*, en: *sis*.

sistêrn; het geluid wanneer water of vet in aanraking komt met heet ijzer; freq. vorm van: sissen. *Oostfr.* sissen, sirzen, zissen, zirsen, *HD.* zischen, een sissend geluid voortbrengen. Het woord is klanknabootsend.

sitrounbōk; zie: *goele*.

sitsewinkel, in de uitdrukking: *de hijle sitsewinkel* (= *de hijle winkel*) = de heele boel, de gansche rommel. Zie ook: *bedel*. (*v. Dale:* sitsenwinkel = winkel van sits of sitsen stoffen.)

sitspampier; eene soort van gekleurd, bont en tevens gevernist papier, zooals het in den vorm van gewone vellen in den {p.3185} handel voorkomt, en o.a. gebruikt wordt bij het boekbinden. (v. Dale: sitspapier; eene soort van behangselpapier.)

sittêln; zie: *sirrêln*.

sittêltop (*Marne*) = drijftol. Zie ook: *sirrêltop*.

sjabben, sjaben = zabben; het geluid der lippen, bij 't zuigen. *Van Halsema*: *zabben* = zuigen. Zie: *zabbêln*.

sjaben; zie: *sjabben*.

sjaggel, voor: teem; *al in ijn sjaggel deurproaten* = zonder ophouden in denzelfden slependen toon voortpraten.

sjampijter; zie: *sjanpijter*.

sjandoedel; minachtend voor: jenever en brandewijn; ook *Overijs.*; elders zegt men: jandoedel.

sjandoedelkan, veel overeenkomende met de *rölleböl*, eene soort van roulette, bestaande in een trechter, die in eene draaiende beweging wordt gebracht, en waarin alsdan de dobbelsteenen worden geworpen, die op een met verschillende cijfers beschilderd kleedje van zwilk neerkomen. Dit hazardspel wordt hier thans niet meer geduld; vroeger vond men ze op alle kermissen, enz., en de jood lokte door te roepen: *hier heb je de sjandoedelkan, d'r is geen kraan of bodem an*. Vgl. *rölleböl*.

sjanpijter, sjampijter, alleen in: *op 't sjanpijter brengen* = op het tapijt, te berde, ter tafel brengen. *Fransch* chapitre = onderwerp van het gesprek.

sjantêrbōksen; zie: *sjantêrn*.

sjantêrg = huilerig, van kleine kinderen. Zie: *sjantêrn*.

sjantêrn; santern; draansen, dransen = pruilend huilen, grijnen, schreiend dwingen; de jongen *sjantert om 'n boterham*, enz.; voor zulk een kind, ook voor meisjes, heeft men het schimpwoord: *sjantêrbōksen*. *Dr.* tjanteren = zeuren, zaniken, ook *Stadsfr. Oostfr.* sjanjern = klagen op schreienden toon. *Fransch* chanter, *Lat.* cantare = zingen. Hiervan: *gesjanter, gedrans*, enz. {p.3187}

sjantêrn (*Vredewold*) = onverstaanbaar babbelen. Vgl. *sjantern I*.

sjarmen (*Vredewold*) = klagen. Vgl. 't *Oostfr.* sjarren = jammeren, klagen.

sjas, voor: vermaning, bestraffing, uitbrander, afjacht. Vgl. het *Oostfr.* schassen = verjagen, weggagen, verdrijven, van het *Fransch* chasser; alsook: afjacht. *Gron. ofjacht*.

sjaskebruier = drinkebroer, graantjepikker. Zie: *oustjebikker*.

sjau; zie: *sjou*.

sjauen; zie: *sjouen*.

sjeeswoagen; zie: *seeswoagen*.

sjeezen (bedr. en onz.) = van de hoogeschool verwijderd worden zonder de studie volbracht te hebben. Studentenwoord. Men zegt: *hij sjeest nog; hij wordt gesjeesd, hij komt op de sjees*, enz. (v. Dale: sjeezen = niet slagen bij het doen van een examen, afgewezen worden.)

sjinee; zie: *sinee*.

sjeu = saus, inzonderheid van gebraden kalfsvleesch. *Fransch* jus = vleeschnat, enz.; *Lat.* jus = sap; v. Dale: jeu = sap of nat van gestoofde of gebraden spijzen. Fig. wordt het gebruikt voor: trant, mode, smaak, bevalligheid; *noa de eerste sjeu ankled wezen* = naar de eerste snuf, naar de mode gekleed gaan; iets met *sjeu* verrichten, bv. eene bevallige buiging maken, gratieus groeten; *dat is de sjeu d'rvan* = dat maakt het kleed, de vertooning, enz. eerst mooi; eigenlijk zooveel als: dat geeft eerst recht smaak aan het vleesch of andere spijs; *hij dut 't veur de sjeu* = om de aandacht of het oog te trekken.

sjoeke douwes (wellicht beter: **Sjoeke Douwes**), voor: *slōdderbōksen*; zie ald.

sjoekedroets; schimpwoord voor een onbehouwen, plomp vrouwspersoon, die een sjokkenden gang heeft. Zie: *trutte*, en vgl. *droetgad*.

sjoeken = sjokken; “*Verrek! snaude Tebeis, en sjoekte ien zien natte krös op hoozevuilings mit veling stroat op noa hoes.*” Vgl. sjoeksjakken.

sjoeksêln; zie: sjoeksjakken.

sjoeksjak; zie: sjoeksjakken. {p.3189}

sjoeksjakken = **sjoeksêln** = **sjoeksjak** gaan = een loomen en zwaren gang hebben, sjokken; 't gait, of: *hij gait sjoeksjak*. Ook: het geluid, wanneer iemand met water in de schoenen loopt. *Oostfr.* suksak, en: suksakken, sukssakdaunen = langzaam gaan, slenteren. – Zal klanknab. en eene reduplic. zijn. Vgl. sjöksêln.

sjoekzand, op hogere kleigronden: **loopzand** = welzand, zand waarin men langzaam wegzakt, of waarin men door de zuiging niet dan sjokkende vooruit kan komen. Het laatste vooral, omdat het geen vasten bodem oplevert en, bij veel regen, als wegloopt.

sjöggel; zie: sjuggel.

sjöggêln; zie: sjuggêln.

sjöksêln = stumperachtig, en ook: droomerig, slaperig daarheen lopen; freq. van: sjokken. *Overijs.* sjoksen, ook *Geld.* = toegeven; sjokjes = goedig, toegevend. 't Een zoowel als 't ander zal verwant zijn met: sukkelen. *Neders.* sukken = schudden, opwippen in 't rijden; van het rijden op een stooterig paard zegt men: dat gaat jammer suk, suk; en: suk suk, wat een hortenden tred heeft; voorts: sukken = in 't rijden geschud, geschokt worden. Vgl. het *Fransche* choc, échec, *Eng.* to shake, 't *HD.* schaukeln en het *Nederl.* schokken.

sjömpgat; gat of kuil waarin zich vuil uit de goten verzamelt. – *sjömp hier* = somp, moeras, poel; *HD.* Sumpf = poel; modder, en dus zooveel als: modderpoel, moddergat.

sjompîg = moerassig, drassig. Invoeg. der *j.* Zie: sjompgat.

sjöngsgod; zie: sjöngsjöng.

sjöngsjöng! = **sjöngsgod!** = nu jukt gij, dat is niet waar, hoe komt gij er bij! Ook iron. voor: ja ja! voorzeker, enz.; “*'s jongs 's jongs, ie mout 't rechte geloove man hebben.*” (*Westerw.*) Eigenlijk = jongens jongens! enz.

sjoozeflik; zie: frik, en vgl. 't *Fransche* chose. {p.3191}

sjoppen; het geluid wanneer men loopt met water in de schoenen; klanknaboetsend. Zie ook: sjoeksjakken.

sjör = sjouw, een last die zwaar valt te dragen of te sleepen; met iemand *op de sjör goan* = aan den loop gaan, hem vergezellen, vooral wanneer het eene lastige voetreis geldt, ook: *hij gait op de sjör* = hij aanvaardt de voetreis; met iemand *an de sjör goan* = aan de sjouw gaan, zwieren. Zie: sjörren.

sjörren, voor: trekken, sleepen; *hij ken 't hoast nijt sjörren* = bijna niet trekken of voortsleepen; *Oostfr.* sjûren, sjurren; *hij komt 'r mit ansjörren*, voor: met moeite aansleepen, of ook: aandragen; *Oostfr.* hê kumd d'r mit ansjûren = hij sleept het met groote moeite naar hier. Wellicht verwant met het *HD.* schurren, *Gron.* schörren, en het *Nederl.* schuren.

sjou, **sjau**, voor: lange voetreis; 't is 'n *hijle sjou* = eene vermoeiende reis als men die te voet moet afleggen. Zie: sjouerman, alsook: sjor.

sjouen, **sjauen**, voor: herhaald lopen; *wat sjou ie doch al oet en ien!?* *zij sjouen de stroat al op en deel; dei schooiers sjouen 't hijle land of.*

sjouerman = **trekker** (*Westerkw.*) Hieronder verstaat men personen die hun brood verdienen met schepen langs het Reitdiep te trekken. De schipper vraagt (of seint) om: *trekkers*; het volk noemt ze: *sjouerlu*. – Als eene eigenaardigheid bij dat bedrijf zij hier vermeld, dat deze, die vroeger in grooten getale te Garnwerd woonden, daar op eene bijzondere wijze door het lot lieten beslissen, wie van hen (nl. de bij den dijk aanwezigen) den *sjou* zou hebben, d.i. het schip zou trekken. Daartoe bezigden zij houten voorwerpen, op messen gelijkende, en ook aldus geheeten; deze werden in de hoogte geworpen, en hij, die de meeste platte kanten van het lemmet wierp, had den voorrang. Later (ook nu nog) nam elk daartoe zijn zakmes (*teef*); *mark* was de goede, *munt* de {p.3193} kwade zijde, onder dien verstande, dat hij, die de

meeste scherpe kanten naar zich toe heeft, dus de meeste *marken* kan tellen, het heeft gewonnen. Dit is nu sedert een dertigtal jaren in zwang. Zij noemen dit: *om 'n sjou speulen*. Bij *H. Kremer* bl. 147 vindt men het volgende: “De trekkers verzamelen zich bij de overvaart op den dijk. Zij zijn gewoon er om te werpen of te spelen, wie een af- of opkomend schip trekken zal en bedienen zich daartoe van vijf houten messen, waarvan de eene zijde wit en de andere zijde zwart is; hij die de meeste witte zijden heeft, is eerst aan de beurt.”

sjug (*Laurm.*) = vlug, bloeiend, wel uitziend, *Friesch* sjoq.

sjuggel, sjöggel = sukkeldrafje; zie: sökkel.

sjuggeldrafke; zie: sökkel.

sjuggêln = sjöggêln = in een zachten draf lopen. Zie: sökkel.

sjul = sjullies (ook *Dr.*) = hals, bloed, sul, iemand van wien men hier zegt: *men ken hōm mit 'n metworst de hals oetsnieden*.

sjullies; zie: sjul.

sjulliesachtig = stijfachtig, staifachtig = slachtig. Zie: sjul.

sjuust; zie: just.

sk, voor: sch, of: ssch, en: ch, bv. in: *visken* (*Deensch* fiske); *viskeri* (*Deensch* fiskerei); *flaisk* (*Deensch* flesk); *wisken* (ook *Oostfr.*); *wasken*; *plasken*; *dörsken*; *rusken*; *tusken*; *musk*; *musken*; *Poask*; *wask*; *visk*; *dörsk*; *jeloersk*; *boersk*, enz.

ske (= sche), als uitgang om vr. znw. te vormen; zie: musterske.

skeene, voor: ontmoeting, voorval, bejegening; *dei skeene mit hōm ze 'k nooit vergeten*.

Verknoeide uitspraak van: scène.

slaai; zie: slei I.

slacht = slaat, 3e pers. enkv. van: sloagen = slaan; zie ald.

slachtboar vet = vet genoeg om geslacht te worden. Men zegt het inzonderheid van koeien die op dat oogenblik of in 't geheel niet bestemd zijn voor de slachtbank.

slachtelbijst = slachtbeest, bestemd voor eigen gebruik. Meer en meer komt het bij de landbouwers, enz. in onbruik, om zelf eene koe te weiden, in den herfst te slachten en het vleesch in te zouten, enz. *Dr.* slachtelbeest, slachtelkoe: koe die voor eigen gebruik geslacht zal worden; *Oostfr.* slachtelbeest, ook: slachtelfê (slachtvee). Vgl.: drinkel Dobbe.

slachtelköst = spek en vleesch, *Dr.* slachterskost. Vgl.: drinkel Dobbe.

slachten, voor: dooden = de bijen uit een korf door middel {p.3195} van zwaveldamp dooden en den honig er uit nemen. “Slechts enkele korven hebben zooveel gewigt, dat ze in den herfst “geslacht” kunnen worden.” (*Oostwold*, (Westerkw.) 24 Aug. 1869). Als znw. = de slacht; zie: slachtereï.

slachter = slager, vleeschhouwer, en: die runderen, schapen en varkens voor anderen slacht; ook *NBrab*. Voor den familienaam: Slager, wordt ook: *Slachter* gezegd.

slachtereï, slachterij = het geslachte, de slacht; *de slachtereï an kant moaken* = de slacht beredderen; *wat slachtereï weggeven* = kleinigheden van het geslachte, bv. *hutspot*, worst, enz. ten geschenke geven, aan bureu en vrienden; *wie hebben ook wat van 't slachten* = van de slachtereï kregen. Te *Vriescheloo*: *slachtereï*, bij 't eten = spek en vleesch. *Dr.* slachterij = het geslachte, aan den zolder. Zie ook onder art.: hutspot.

slachtverziete, in geschrifte *slagtvisite*; zie: spekmoal.

sladdêrg, slattêrg = regenachtig, wanneer het zacht en aanhoudend regent, zoodat men buiten nat en vuil wordt; 't is *sladdêrg weer*; 't is *sladdêrg te loopen* = de paden zijn smerig, vuil, glad; bij *Swaagm.* = vuil, morsig, inzonderheid bij de straat. *Dr.* sladderig = slordig, onordelijk; *Oostfr.* sladdern = kletterend neervallen van den regen; 't is *sludderg wër* = morsig, regenachtig weder. (*Nederd.* sladdern = kletsen, babbelen). Vgl. het *HD.* schlotterig = slordig, onordelijk. Kan een bijvorm zijn van: *slōddêrg* = slordig; *sladderg* moet tot: slijden = glijden, gebracht worden.

slag, in: *an slag kennen komen* = kunnen beginnen, in de gelegenheid zijn; *'k wōl ook nog wat zegd hebben moar 'k kon nijt an slag komen* = men gaf mij geene gelegenheid om ook iets in 't midden te brengen; *an 't slag wezen*, bij 't kaartspel = moeten uitspelen, uitkomen; *an 't slag komen* = kunnen uitspelen na den laatsten trek gewonnen te hebben. Voorts: *'t is zooveel as 'n slag an de hals* = dat weinigje helpt niet, is geheel onvoldoende {p.3197} om den honger te stillen; *'n slag an de pōmp down* = den zwengel van eene pomp één keer snel op en neer, of: heen en weer bewegen; onze klok (of pendule, enz.) is *van 't slag of* = slaat meer of minder dan zij aanwijst; *wie zellen hōm weer op slag brengen*; *'n slag om d'arm hollen* = niet oprecht zijn, niet voor zijn gevoelen uitkomen; die smid heeft dit jaar *gijn slag wark van mie had* = die smid heeft dit jaar *gijn slag veur mie down* = ik heb hem dit jaar geen werk gegund; *'k wil gijn slag meer down* = ik schei (vandaag) met werken uit. (WVL.: ik wil geenen slag meer werken = ik ga rentenieren.) iemand *onder slag hebben* = onder den duim hebben, onderdanigheid van hem vorderen; *slag op slag* (= *iederbod*) = telkenmale, iedere keer, zonder éénmaal te missen; *'k zel 't op slag down* = 'k zal het terstond doen; *ik koom op slag* = ik kom dadelijk; *om dei slag* (= *om dei gooi*) = omstreeks die grootte, dien prijs, enz.; *'n slag grooter* = als van voorwerpen van dezelfde soort het eene een weinig, bv. een nummer grooter is; *mit 'n slag in de rug* (of: *rōgge*) *loopen* = zoo recht als eene kaars loopen; *slag van de blinde* = *blinslag* = eene der draaibare deelen van een vensterluik; *dou 'n slag van de blinde dicht*, *de zun schient mie in 't gezicht*; *op slag van deur zitten* = aan den kant waar de deur openslaat, zooveel als: op den tocht der deur zitten; *'n slag noa sloagen* = bij benadering opgeven, van een prijs, tijd, afstand, enz., zóó als men denkt dat het kan zijn, volgens gissing van den spreker, bij v. *Dale*: eenen slag in iets slaan = er naar raden; *hij het gijn slag om mit kinder om te goan*; bij *van Dale*: den slag van iets hebben = de gewoonte, enz. – Wij verstaan er onder: daarin handigheid, bedrevenheid verkregen hebben ten gevolge van veel doen, waartoe ook dikwijls de aanleg niet mag ontbreken; *hij ken de slag d'r nijt van kriegen*, *'t is anders zoo 'n sterke kerel*, bv. van keienkloppen, waarvan het gevolg is dat het {p.3199} hem zuur valt en hij met den grootsten ijver nog weinig uitvoert. Zie ook: hoed.

slagboegen (*van Halsema*) = gelukken.

slagge; bij de zilversmeden het uitgebrande koolgruis, sintels. Zal hetzelfde woord zijn als bij v. *Dale*: slakken = de glasachtige verbindingen, van aardsoorten of van metaaloxiden, die bij het smelten van metalen gevormd worden. *Oostfr.* slakke, slak, *MNederd.* slagge, *Nederd.* slacke, *Noorw.* Zw. slagge, *Eng.* slag, *HD.* Schlacke.

slaghoamer; een vischnet. (v. *Dale*: slaghamer, zonder meer.)

slag op slag = **iederbod**; zie ald. en: slag.

slagpoal; paal op een *dam*, waartegen het draaihek of de *vring* slaat. Te Pieterburen boeldag van: “Eene partij eiken wringen, dito draai- en slagpalen, 2 landrollen”, enz. Zie ook onder art. draipoal.

slagsweerd; zie: bek.

slai = gelei, gestold vleeschnat, enz. Ook = slegge, slei. Zie ook: slei.

slaif; zie: slijf.

slak, als soortnaam: *is 'n bult slak in 't land*.

slakkebak; peperhuisje met gekookte stroop. *HD.* schlecken = likken, aan iets, *Gron.* slikken, dus zooveel als: slik(ge)bak.

slampamp; zie: ramslamp.

slampampers; aldus noemen onze schippers de lieden die zich op zee van de verlaten schepen meester maken. In 't algemeen: duivelstoejagers.

slampen, voor: drinken, veel drinken, van kinderen; *woater slampen* = veel water drinken, bv. bij 't eten. “*Bij 't vuur te smoken en te dampen, En oet verving koffie slampen.*”

slangenbloem (*Pekela*); de smalbladige Basterdwederik, Epi- {p.3201} lobium spicatum, omdat men zegt, dat de slangen doorgaans bij haar gevonden worden; v. *Hall Neerl. Plantensch.* bl. 78.

slank = lenig, buigzaam, inzonderheid van het menscheijk lichaam. Synon. met: *smui*.

slap, in: *zōk slap lachen* = zich een ongeluk lachen; *slap van lachen wezen* = als door aanhoudend lachen machteloos zijn. Van iemand die buitengewoon gaarne jenever lust, zonder juist een drinker te zijn, zegt men: *hij drinkt 't mit slappe lippen*. – slap ook: krachteloos, van het lichaam; ook *Dr*.

slap (znw.); het elastieke buisje van het roer eener zoogenaamde Duitsche pijp, waarop de spits van het mondstuk gedraaid wordt, bij v. *Dale*: het zwak.

slap andraid (slap aangedraaid) = eenigszins sloofjechtig, niet bij de hand, tegengestelde van: flink, scherp, gevat.

slapdarm = **slapgad** = **dōdgad**; schimpwoord voor een sufferig vrouwspersoon.

slapgad; zie: *slapdarm*.

slaphakke; schimpwoord voor: bengel, lummel, rekel. (v. *Dale*: slaphakken (verbast.) slabbakken = sukkelen, talmen, achterblijven, enz.)

slappentoai (znw.); spottend van of tegen een rank persoon die weinig spierkracht heeft. Uit: slap, en: taai.

slapstukken; de zijstukken van een geslacht varken.

slattêrg; zie: *sladdêrg*.

slecht = **hijl gemijn** = **leeg anliggen** = zeer gevaarlijk ziek zijn. – *slecht* ook = ziekelijk, lijdend. Bij *Laurm*. *slecht* = onwijs. Zie: *slicht*.

slechtighaid = **gemijnighaid** = slechtheid, gemeenheid, inzond. oneerlijkheid; *om zien slechtighaid hebben ze hōm wegjacht; da's nijt oet slechtighaid gebeurd*.

sleejacht (sledevaart); in 'n *sleejacht* = in een oogenblik; 'k bin in {p.3203} 'n *sleejacht op ber* = ik haast mij op bed te komen; *dou 't zoo hard begunde te regen was de stroat in 'n sleejacht schoon* = vluchtte elk in huis.

sleep; een landbouwwerktuig, soort van slede, om iets sleepende te vervoeren; *Oostfr.* slepe, slāp.

sleepdarm; zie: *sleeps*.

sleepklijd, in geschrifte *sleepkleed*; voorwerp tot het boerengereedschap behoorende. Te *Delfzijl* te verkoopen: “3 sleepkleeden, zoo goed als nieuw”. enz.

sleeps; zegt men van een vrouwspersoon dat zich slordig kleedt, wie de kleeren als om 't lijf hangen, tegengestelde van: net, *kregel*. Hiervoor ook de schimpwoorden: *sleepdarm*, en: *gad-op-hakken*.

sleeschoeven (sledeschuiven) = sleeën, sledevaren.

sleet; zie: *sliet*.

sleet-breuk. Van gebruikte voorwerpen waaraan nog niet het geringste gebrek is te bespeuren, zegt men: *d'r is nog gijn sleet of breuk an*. (Bij v. *Dale*: daar is breuk noch sleet aan = het is geheel nieuw.)

slei; **slai**, **slaai** = soort van zeelt, *Nederl.* slij, *HD.* Schleie, *Neders.* *Deensch* slie, *Friesch* slei, en: muidhond, elders: louwe. Vergelijking: 'n *kop hebben as 'n slei*, van iemand, vooral van vrouwen, gezegd, die een dik, opgezet, rood hoofd heeft, 't zij dit een gewone toestand is of door drift, drukte, buitengewoone warmte, enz. ontstaat.

slei (bvnw.) = slee, sleeuw, stomphheid of stroefheid der tanden, het eigenaardig pijnlijk, onaangenaam gevoel dat ontstaat door het gebruik van zuur of wrang ooft. *Kil.* slee, sleeuw = verstompt, verdoofd; sleeuwe tanden = stompe tanden; *Oostfr.* slê, slêi, *Westf.* sleë, *Nederd.* slee, slei, *MNederd.* slê, *OSaks.* slêu, {p.3205} *AS.* sléav, sláv, *OEng.* slâu, *Eng.* slow, *Noorw.* sljo, *Zw.* slö, *Deensch* slov, *OHD.* slôo, *MHD.* slê = machteloos, verstompt, verwelkt, moedeloos, traag, enz.

sleien, ook: **trekkebek**. De sleedoorn, *Prunus spinosa*; v. *Hall Neerl. Plantensch.* bl. 66.
sleif; zie: *slijf*.

sleifer, sleifertien, voor: dans, boerendans; 'n *sleifertien moaken* = dansen, nl. op ouderwetsche manier. *HD.* Schleifer, Schleifertanz, eene soort van dans; van: schleifen = sleepen, en: slepen.

sleifertien; zie: *sleifer*.

slem = **Rötterdammer**; in 't kruisjassen alle trekken maken. In navolging van: slem, bij 't whistspel, van het *Eng.* slam.

slemier, slemiere, gewoonlijk: **lange slemier**; schimpwoord voor een vrouws- ook wel voor een manspersoon, voor: slungelachtig persoon; *slemierig* = in houding en doen als die van een lang, mager, houterig, lomp vrouwensch. *Geld.* slemier = traag, vadsig, slonsig vrouwspersoon; alsook: slemieren = langzaam voortgaan, en: slemeer, scheldwoord; *Zeel.* slamiere = slet.

slemierig; zie: *slemier*.

slempbak; bak in eene aardappelmeelfabriek; "Een werkman viel in de aardappelfabriek van ... van een der slempbakken ter hoogte van een voet of acht", enz. (*Veendam*, 1880)

slempen, slemmen; een gat, riool, enz. *dicht slempen* = met zand vullen en dat geheel met water verzadigen. Door stortregens worden dikwijls de voren met zand gevuld, ze *slempen dicht*, wat natuurlijk ook op lichte kleigronden plaats heeft. Ook de fondamente van gebouwen worden dikwijls op een' aldus *geslempen* bodem gemetseld. *Oostfr.* slemmen {p.3207} = door middel van met water verzadigd zand een grondslag leggen: dat fundament mut êrst bit up de faste grund ûtgrafen un den mit sand inslemmd worden. *HD.* Schlamm = met water vermengde grond; schlâmmen = het fijne van het grovere zand (enz.) afzonderen, ziften door het bij herhaling opgieten van water, bv. om slijk van zand, of omgekeerd, zand van slijk te zuiveren.

sleng. In 't *Old.* zegt men: 't *gait over sloot en sleng* = door 't land loopen over slooten en greppels, zooals bv. een jager doet. Op 't *Hoogel.* enz.: *over sloot en over slenk loopen* = loopen met den meest mogelijken spoed, nl. in het veld. Zie: *slenk*.

slenk, slink = natuurlijke afwatering buiten den tegenwoordigen of voormaligen zeedijk. In de *Ommelanden* ziet men op de *Uiterdijken* en in 't *binnenland* tallooze sporen van zulke *slenken* of *slinken*, die natuurlijke afwateringskanaaltjes geweest zijn of ook nog zijn. Aldaar ook: *slenk, slink* = *geut* = greppel, ter afwatering van een stuk land gegraven. – Het vorige: *sleng*, één met *slenk, slink*, van 't *HD.* schlingen, *Kil.* slinghen, slingheren, *AS.* slingan, *Eng.* to sling, *ONoorsch* slyngva, *Noorw.* slenga, *Zw.* slunga, *Deensch* slynge, *Noordfr.* slinge, *Nederd. MNederd.* slingen, slengen, *Nederl.* slingeren, (waarvan ook: slang, slank, slinger, slungel, slinken, enz.), daar die watertjes zich in menigvuldige bochten door het land slingeren.

slenken, slinken; zekere soort van duif, die onder 't vliegen met de vleugels klapt. Te Groningen te koop (1872): "Eenige paren uitmuntende duiven (slenken)." "Te koop: Eenige paren beste slenke duiven." Te Hoogezand te koop (1873): "Twee paar echte slenke duiven." {p.3209}

slenters; zie: *draiers*, en vgl.: slenteren.

slentêrn = een liederlijk leven leiden. – Ook: met moeite gaan. *Gron. Volksalm.* 1837, bl. 56.

sleup, sleupke = **dumer** = foedraal om een zwerenden vinger. (v. *Dale* kent het woord: sloopje, niet, wèl: sloop, kussensloop = kussenvertreksel.)

sleupke; zie: *sleup*.

sleupholt, zie: *sleupschip*.

sleupschip; oud, afgedankt schip, dat gesloopt, en waarvan het hout, tot brandstof of andere einden geschikt, publiek verkocht wordt. (Sedert tal van jaren worden te Garnwerd ettelijke

schepen aangekocht, aldaar gesloopt (ook: *geslacht*), en van het *sleupholt* (sloophout) den eersten zaterdag in Mei *boeldag* gehouden.

sleuteltop; zie: *hoeltop*.

sleuvêrn = vlotten. Zie: *hōrtjen*.

slicht = effen, slecht. In de *Ommel.* vooral zeer gewoon voor: eenvoudig, onnoozel, dom; *da's ja slicht* = dat is een domme zet of daad; hij (of: zij) *is moar slicht* = hij is maar eenvoudig, alles behalve snugger. Dit sluit echter niet buiten dat iemand zeer geleerd of bekwaam kan zijn; men zegt het ook van zulke personen, wanneer zij van maatschappelijke toestanden of huishoudelijke zaken niet af weten. Evenwel: *bist 'n slichtmuts*, wordt iemand toegevoegd die onnadenkend spreekt of handelt; *hij 's 'n slichtmuts* = hij heeft heel weinig verstand; *slicht sêldoat* = gewoon, gemeen soldaat, niets meer dan soldaat; *slicht boer* = eenvoudig landbouwer, ter onderscheiding van: *heerboer*, of van iemand die bij dat bedrijf nog iets anders uitoeft; *slicht timmerman* = niets anders dan timmerman, geen aannemer of architect zijnde; *'n slichte regen* = een gestadige regen; *op slichte grond* = op effen bodem, grond, pad, enz. zonder hoogten of laagten; *slicht braiden* = gewoon breien, rechte {p.3211} steken maken; *slicht en recht* = alledaagsch, eenvoudig, slecht en recht = 't *HD.* schlecht und recht; *slicht vōl* = juist aan den rand toe vol (zie: *spint*); *'n slicht lood kōffie* = het *kōffieloodje* aan den rand gevuld; Vgl. 't *HD.* schlicht, en: schlichten. *Dr. Oostfr.* slicht = eenvoudig, niet scherp van verstand, dom; *Friesch* sljucht = onwijs; *NBrab. Neders.* slecht = eenvoudig, onaanzienlijk; *Fritz Reuter*: slicht = dom, onnoozel; *Kil.* slecht, slicht = effen – “*slecht*, voorheen = rechtschapen, eenvoudig van gemoed, ook in 't *Friesch*. Het werd gewijzigd tot de beteekenis van: onnoozel, en ging eindelijk over in die van: onbruikbaar, ondeugend, zedelijk bedorven.” (*Verdam.*) Vgl. ook bij *v. Dale*: slecht, slechten, slichten, en zie ook: *spint*.

slichte moat; zie: *spint*.

slichten = slechten, effenen, *HD.* schlichten. Zie ook: *slicht*.

slichtheid = eenvoudigheid, domheid; “*k Wol mie wel 'n stuk oet hoed beten hemmen om zoo 'n slichtheid.*”

slichtmuts; zie: *slicht*.

slicht vōl, of: **slichtvōl**; zie: *spint*.

sliddêrs; zie: *slittêrs*.

sliemgast (slijmgast) = valsch, loos, listig, sluw manspersoon. (Bij *v. Dale* = onverschillige, die geen partij kiest; bij *Weil.* een scheldnaam om iemand aan te duiden, die in het voorstaan zijner staatsgevoelens, naar het oordeel van eenige driftige doordrijvers, te bedwaard, te toegevend was.) Vgl. het *Neders.* qualstrig = veel slijm opgevende, phlegmatiek.

sliiep (slijp); werktuig om het vlas te *sliepen* (slijpen), d.i. van de buitenste vezels te ontdoen. (De geheele vlasbewerking bestaat in: *riepêln*, *rōten* (rotten), dan te drogen zetten, *broaken*, en: *sliepen*.) Zie: *broak*.

sliiep (slijpsel) = het zaagsel van marmer of anderen harden steen, dat als poeder dient om een marmeren vloer, enz. te schuren. {p.3213}

sliepen; zie: *sliiep 1*, en: *broak*.

slieper; zie: *sliepert*.

sliepert = **slieper**, altijd met: *loos*, verbonden: *'n looze sliepert* = *slinger-om-de-zoele* (*Veenkol.*) = een looze vos, iemand die geslepen is. Aan het woord op zich zelf wordt geene ongunstige beteekenis gehecht, evenmin als aan het *Gron. loos*, dat niet gelijk is met: listig, fijn, geslepen, doortrapt, en zeer goed bij: feeks, past, want het wordt ook van en tegen kinderen gezegd. *Dr.* slijpert = loos mensch. Vgl.: den geest slijpen = scherpen.

sliiep oet! sliiep uut!; zie: *oetsliepen*.

sliiepstijn, **sliiepstain** = slijpsteen; *sliepen* = slijpen.

slier; het spoor dat eene stof achterlaat waarmede men zich bemorst; 'n *hijle slier op 't overhemd hebben*, bv. van vet, dat als over het voorhemdje is gegelden. – Ook = sleep, rij, stoot, gevolg van menschen, bv. bij eene begrafenis, en van: sleep, van een vrouwenkleed, alsmede voor: lang en dun vrouwspersoon: 'n *lange slier*. Van: *slieren* = slepen.

slieren = slepen; *zij let heur klijd moar op de grond slieren*. *Oostfr.* sliren, slîren = zacht glijden; *MNederd.* sliren = zacht over iets henen glijden. Vgl. *sloeren*.

sliesterboan; zie: *sliestêrn*.

sliestêrn; zie: *slistêrn*.

sliesters; zie: *slitters*.

sliet, of **slieturg**, ook: **sleet**, als versterking voor: zeer, vast, in: *sliet an gewoon*, of: *wend wezen* = wat door gewoonte een tweede natuur is geworden, het gewoon en gehecht raken aan personen, voorwerpen en handelingen; *zij is zoo sliet tou heur wend* = (bv.) de vrouw is gehecht aan hare dienstbode; *hij is t'r sliet an wend*, bv. aan een middagdutje, aan zijne {p.3215} wandeling, aan zijn leunstoel, enz.; *dat is slietweg mien gewoonte* = dat is nu eenmaal eene vaste gewoonte van mij.

slieten = slijten; 't is net of 't hoes slit, zegt men, wanneer bv. kinderen bij 't spelen binnen 's huis veel leven maken, heen en weer draven, jubelen, enz.; doen zij dit buiten 's huis door loopen, roepen, schreeuwen, dan zegt men: 't is net of 't slit.

slieten (= slijten) voor: missen, afstand van doen; *dat peerd wil 'k wel slieten* = wel kwijt, wel verkoopen; *dou hij 'n half uur bie mie zeten har wōl 'k hōm al wel geern slieten* = had ik gaarne gehad dat hij vertrok.

slieterspries (slijtersprijs) = de prijs dien de slijter voor zijne waren betaalt; *ik krieg dat slieterspries* = ik behoef er niet meer voor te betalen dan de slijter en krijg het dus goedkoop.

slietsoam (slijtzaam), **slietsōm** = **slietsk** = sleetsch, spoedig kleeren verslijtend; *Oostfr.* slitig, slîtsk.

slietsk; zie: *slietsoam*.

slietsōm; zie: *slietsoam*.

slietweg; zie: *sliet*.

slik; zooveel als men aan een' vinger kan houden om op te slikken, bv. van stroop of honig; ook *Oostfr.* – 'n *slik oet de pan kriegten*, fig. = onder de hand scherp berispt worden, *Nederl.*, ook *Dr.*: 'n veeg uit de pan.

slikken = lekken, likken, bv. den vinger in iets doopen en wat er aan hangen blijft, daar afzuigen; *botter, hōnig, stroop slikken; de kat slikt de pooten; de kou slikt zōk* (of: hōm); *de peeren slikken kander*; hiervan: *stroopslikken*, als znw., en: *geslik*, iterat. – *opslikken* = met één vinger van de tafel nemen en dien dan afzuigen; *oetslikken* = met den vinger of met de tong (als de honden), iets geheel leeg maken; *ofslikken* = met de tong afnemen; fig.: *hij slikt 'r al om tou* = hij tracht zich bij iemand, inzond. {p.3217} bij een meisje, in te dringen, met haar op goeden voet te komen; *hij slikt 'r van om bek* = hij begint er van te watertanden. *Stadsfr. Hoofd Kil. Oostfr. Nederd. MNederd.* slikken, slicken, *Noorw. ONoorsch* sleikja, *Zw.* sleka, *slicka, Deensch* slikke, *Wangeroog* slik, *HD.* lecken, schlecken.

slikken (zonder enkv.) = het aangeslibde rauwe slijk, buiten den zeedijk, de Dollertsdijken en aan het Reitdiep. Het komt alleen op onze kaarten en in geschrifte voor, bv.: “– dat ter afscheiding van de gronden der gemeente Groningen, liggende achter den nieuwen dijk bij de Zoutkamp eene sloot in de slikken zal worden gegraven”, enz.

slik-op-doem; zie: *lekkeris*.

slim, als bijw. van versterking = erg, zeer, buitengewoon, vooral in de *Ommelanden* zeer in zwang; 't is *slim kold* (erg koud); *slim regen* (hard regenen); *slim zijk, hijt, lekker, mooi, riek, dom*, enz.; “*hij 's bōt slim riek, aans harren ze hōm ook nijt veul ien reken*”; *da's nijt zoo slim* = dat is niet zoo erg, dat zaakje kan nogal gemakkelijk geschikt worden. Ook: uw misdrijf, enz. beteekent niet veel. Op het zeggen: *wa's 't mooi weer*, of: *da's best land*, wordt

toegestemd met: *da's slim* – Het volk maakt van dit woord hetzelfde misbruik als de meer ontwikkelden van: erg, dat eveneens in den laatsten tijd eene soort van modewoord is geworden. – Ook voor: ruim, overvloedig: *da's veul te slim* = dat is te veel, te mild, wat de bedeeing of een geschenk aangaat; *ie mouten 't nijt te slim moaken* = het zoo maken of regelen als behoorlijk, betamelijk of billijk is.

slim (bvnw.) = moeilijk; 'n *slimme sōm* (= *stoere sōm*) = moeilijk vraagstuk; *da's 'n slim geval*, of: *da's 'n slim ding* = dat is eene {p.3219} zeer lastige zaak, een benarde toestand, iets dat moeite en zorgen veroorzaakt. (v. *Dale* (veroud.) = moeilijk: een slim werk; slimme namen = vreemde eigennamen, die moeilijk uit te spreken waren.)

slimmer, in: *nō zōl 't nog slimmer wor'n!* = nu nog mooier, gij wilt mij niet gelooven? of: kunt of wilt gij mij niet begrijpen? ook: gij wilt niet naar mij luisteren? niet doen wat ik u zeg? enz. Zie: *slim 2*.

slimste, in: *deur 't slimste hen wezen* = het ergste achter den rug hebben, bv. ten opzichte van een kind wat de oppassing betreft in den eersten leeftijd; ook: het moeilijkst gedeelte van een werk verricht hebben; 't *slimste is nog achter* = het zwaarste van dezen arbeid blijft nog over. Zie: *slim 2*.

slinger = zwengel van de *kroanen*; zie ald.

slingerachtig, zegt men van iemand die geen vasten gang heeft, die zwak op zijne beenen staat, inzond. van een beschonkene; *hij lopt wat slingerachtig, zōl 'e doen wezen?*

slingerbiel; eene soort van bijl, waarvan het mes zich om de neet kan slingeren of draaien. Zie ook: *koukhouden*.

slingerbooms; loshangende balkjes tusschen paarden in de stallen. Te Groningen te verkoopen (1880): "tentwagen, gereiden, reepen en kribben, slingerbooms," enz.

slingerdoek (*Niezijl*, enz.) = omslagdoek, dus: een doek dien men zich om de schouders slingert.

slingerlap; jongensspeeltuig bestaande uit een rond leeren lapje met een gaatje in 't midden, waaraan twee touwtjes bevestigd zijn, waarop een steentje wordt gelegd, dat wordt weggeslingerd door een der touwtjes los te laten; ook *Oostfr.* (v. *Dale*: slinger, oudtijds riem met een zakje van onderen, om er eenen steen in te doen en dien op behendige wijze weg {p.3221} te slingeren, zeker wapentuig.)

slingern, in: *de moag* (of: *moage*) *begunt mie te slingern* (= *op ijn zied te hangen* = *te jeuken*) = ik heb grooten trek aan eten.

slingeromdesnoet, of: **slinger-om-de-snoet**; onder het boerenvolk op het Hoogeland = boerekool (*mous*), als spijs.

slinger-om-de-zoele; zie: *sliepert*.

slingerslee = ijsslede, met een lang touw om een paal bevestigd. Het touw wordt gevierd en de kleine opene slede in eene snelle rondgaande beweging gebracht. Die er op zitten kan blijven krijgt een prijs. Dit ijsvermaak komt alleen nog te Zoutkamp voor. zie: *hössebössee*. Vgl. bij *De Bo* art. kallemerrie.

slink; zie: *slenk*.

slinken; zie: *slenken*.

slipjes (slipjas); zie: *sliprok*.

slipper; zie: *slippert*.

slippert, slipper = mispas, misgreep, fout, mislukte zet; *da's 'n slippert* = dat is mislukt, dat is niet raak geweest; 'n *slippert hollen* = iets verkeerd aangevat en zoo het doel gemist, en ook: eene verkeerdheid, fout begaan hebben. *Oostfr.* slipper, *Eng.* slip = misstap, misdrijf, fout. Van: slippen = glippen, en letterlijk = uitglijding.

sliprok = **slipjes** (*Ommel.*) = gekleede rok, frak, ter onderscheiding van: jas, en: overrok, schertsend ook **swalvesteert**, **stoalen pen**, en: **kleufde swienskapjakken**, (omdat zulk een kleedingstuk van achteren op een' gekloofden varkenskop gelijk, waarvan de oogen als

knoopen dienst doen.) *Overijs.* slipbuis, een kort rokje of buis met korte achterpanden of slippen, *Gron.* *sliproktje*. *Oostfr.* sliprok = rok met langen schoot.

sliproktje; zie: *sliprok*.

slistêrn (*Old.*) = **sliestêrn** (*Ommel.*) = glijden, met de voeten, op de sullebaan of op het ijs: *slisterboane* = *sliesterboan* = glij-^{p.3223}baan, sullebaan. – In de *Ommel.* beteekent *sliestêrn*, ook: *botter-en-brood schijten* (zie ald.) = keilen. Beide woorden staan voor: slitteren, freq. van: slidden, *Eng.* to slide, *AS.* *slidan* = glijden.

slisterboane; zie: *slistêrn*.

slitten; zie: *slitters*.

slittêrn; zie: *botter-en-brood gooien*.

slittêrs sliddêrs, **slitten** = **sliestêrs**; de houten regels eener slede, waarop deze kan glijden. *Oostfr.* *slitters*, de gladde ijzers der slede. *Kil.* *sledde*, *slidde*, *slede*; *HD.* *Schlitten*, waarvan: *Schlittschuh* = schaats. Vgl.: *slistêrn*.

sloag-brood, in: *hij krigt meer sloag as brood*, ook: *hij krigt sloag as brood* = dat kind krijgt veel slaag (verdiend of onverdiend) en weinig te eten; eigenlijk: slaag is dagelijksche kost voor hem.

sloagen = slaan, kloppen, bakkeleien, vechten; *dei jonges sloagen kander* = die jongens zijn handgemeen; *zij sloagen kander om 'n ploats* = men verdringt elkander om eene plaats te veroveren; *hij mout 'r bie sloagen wor'n* = *men ken hōm d'r hoast nijt bie sloagen* = hij is er haast niet toe te brengen om dat werk te verrichten. Wordt inzonderheid van leerlingen gezegd die met tegenzin hun huiswerk maken. *de klok slacht* (= de klok slaat); *de dunder is doar insloagen*, of: *de dunder slacht doar in* = de bliksem slaat daar in; *hij slacht zōk* (of: *hōm*) *d'r goud deur* = hij klaart zich er flink door, en zoo in alle samenstellingen. – *woater opsloagen* = kokend water gieten op koffie of thee om dit te laten trekken; *de pot vol thee sloagen*, nl. water op de thee; *insloagen* = ingieten, ingeven van medicijnen aan een paard of rund, en in de *Ommel.* ook = inschenken; *volsloagen* (*Ommel.*) = volschenken, van een kopje of van een glas, enz., *Dr.* *volslaon*. Verv.: *doe slagst*, *hij slacht*, *wie sloagen*; *ik sloug*, of: *sluig*; *doe slougst* of *sluigst*; *hij sloug* of *sluig*; *wie slougen* of *sluigen*, enz.; *ik heb sloagen*. Aldus in ^{p.3225} alle samenstellingen. *Dr.* *slaogen*, *slagen*, *ODr.* *schlagen*, *Friesch NBrab.* *slagen*, *HD.* *schlagen*. *OHD.* *Goth.* *slahan*. Zie ook: *deursloagen*, *insloagen*, en: *koukhouden*.

sloagen hooi (*Ommel.*), in: *'t is net as sloagen hooi*, wanneer in eene kamer de boel dooreen staat en ligt, eene tijdelijke wanorde heerscht. Aan het hooien ontleend, en eigenlijk zooveel als: 't ligt hier zoo verward door elkander als gemaaid gras dat uit elkander geslagen is. Vgl. *nirnarren*.

sloagerei = vechterij, kloppartij; *zij hebben sloagerei had*; *hij mout om sloagerei zitten* = hij is om eene vechterij tot gevangenisstraf veroordeeld. *Dr.* *slaogერი*. Zie: *sloagen*, en: *kwessie*.

sloagêrg; wordt van een' weg gezegd waarin de rijtuigen gaten (bij v. *Dale* *slenken*) hebben doen ontstaan; *sporig* heet hij, wanneer de sporen diep zijn. – Daar: *slag*, ook: *stoot*, beteekent, zal *sloagêrg* zooveel zijn als: *stooterig*, zoodat men het gevolg neemt in plaats van de oorzaak. *Hoofst*: *slagte* = spoor, wagenspoor, groeve; ook bij v. *Dale*: *slag* = wagenspoor.

sloagêrg = verward dooreen, van koren op het veld. Zie: *toestêrg*, en: *legerkoren*.

sloags, in: *sloags roaken*, of: *sloags komen*, zooveel als: met iets klaar komen, zijn doel bereiken, slagen, bv. van iemand die naar de markt gaat om een beest te koopen: *ik bin nijt sloags roakt* = ik vond er niet van mijne gading, of ook: zij waren mij te duur. Met iemand: *sloags komen* = aan den slag raken, onderhandelen; met hem *sloags wor'n* = den koop sluiten. (v. *Dale*: *slaags*, oudt. = van pas, ter snee.)

sloapbijnen (sloapbeenderen) = de slapen van het hoofd. (*Westerkw.*) ^{p.3227}

sloapen, mv. van: slaap: *'k heb al twee sloapen oet* = 'k heb reeds twee slaapjes gehouden.

sloapen van stemmen, in eene collatie, zooveel als: de stemmen die niet uitgebracht kunnen worden, die niet van kracht zijn en dus blijven rusten. In het *Old. Landr.* leest men o.a.: –

insgelieken sal de praescriptie in tijdt van krygh, sesseeren of slapen, (III, 45). – Verv.: *doe slepstu*, of: *slepste*, *hij slept*, in 't *Goor.* ook: *doe slöpstu*, (*slöpste*), *hij slöpt*; aldaar: *ik sluip*, *doe sluipstu*, (*sluipste*), *hij sluip*, overigens: *ik slijp* (*ik slaip*), *doe slijpstu* (*slaipstu*); *hij slijp* (*slaip*) *wie sluipen* (*Goor.*) = *wie slijpen* (*slaipen*). Ook in alle afleidsels en samenstellingen.

sloaperdijk; dijk, vroeger zeedijk, maar die nu geen dienst als zeewering kan of behoeft te doen, die dus slaapt; ook *Oostfr.* (v. *Dale*: slaperdijk, binnendijk, een dijk, die dient om, in geval de eerste of waterdijk mocht bezwijken, het water op te houden.)

sloaperei (slaperij); zie: *liggerei*.

sloapers; de balkjes van het getimmerte waartegen het deel van den schoorsteen, tusschen zolder en dak, rust; *schöstijnsloapers* = de balkjes waarop de schoorsteen, boven het dak, steunt; de voet van dit deel heet: *schöstijnstoul*. (Vgl. v. *Dale* art.: slapers.)

sloat = salade, zoo snij- als kropsalade; *molsloat* (= *hondtong*) = veldsalade; *Stadsfr.* slaad, *Kil.* salaet, *Oostfr. Holst.* slaat, *HD.* Salat. Van 't *Ital.* salata = gezouten; insalare = inzouten, pekelen. (Het verkleinw. *sloatje* wordt in deze beteekenis niet gebruikt.)

sloatboonen = saladeboonen, prinsesseboonen, ook heerenboonen genoemd.

sloatje = **proemke** = pruim, een weinigje tabak om te kauwen. (Alleen de verkleinw. zijn in gebruik.) “– 'k heb eerst lijver 'n sloatje. 'k Heb de hijle dag al aanpiept, de smeugel het nog hoast nijt kold west.” *Oostfr.* slâtje. Vgl. *sloat*. {p.3229}

sloatjen = **proemken** = **tebakskauen** = tabak kauwen. Biedt men iemand pijp en tabak aan, of alleen tabak om zijne pijp te vullen, dan hoort men niet zelden: 'k zel moar 'n kolle nemen (een koude d.i. een pruimpje), zooveel als: 'k zal de tabak maar koud gebruiken. Zie: *sloatje*.

sloatplanten: zie: *planten*, en: *sloat*.

slöbberöp (znw.); iets wat men moeilijk anders dan door te slobberen kan eten, wat men moet opslobberen, bv. oesters en mossels.

slochtermantje; koebeest van de *Slochtermart*, uit de omstreken van Slochteren afkomstig; meestal een mager beestje.

slödderböksen = **slödderlap** = **slödderpuut**, ook: **slönterböksen** = sloddervos, manspersoon die slordig is, zich ten minste achteloos kleedt; *slödderkerdoes* = slordige vrouw. *Hoofst*: slodderhoos; *Kil.* slodder, slodderer = slordig mensch; *Oostfr.* sludderbüksen, ook: schludderpelz, sludderpels, en: sludderpüt. Zie ook: *slöddêrg*.

slöddêrg = slordig, smerig, vuil; wordt alleen van vrouwen gezegd; *zij 's moar slödderg*; 't is t'r *slödderg*, tegengestelde van: *kant* = net, zindelijk. Wanneer een ongehuwd persoon zijne pijp bij de lamp aansteekt wordt hem door vrouwen afkeurend toegevoegd: *pas op, doe krigst 'n slöddêrg wief*, en zal zooveel zijn als: het moet eene slordige vrouw zijn die dat duldt, en houdt tevens het verwijt in: gij schijnt niet veel op netheid gesteld; een huis *loaten oetslöddêrn* = geheel verwaarloozen, de noodige herstellingen achterwege laten; een kleed *verslöddêrn loaten* = achteloos behandelen, zoodat het bederft. *Overijs.* slodderig = zeer slordig. *Oostfr.* sludderg, *Neders.* slodderig, *Westf.* sluederig. *HD.* schlotterig. Vgl. *Nederl.* slet, het *Eng.* sloth, het *Neders.* slodde (= vod, enz.) alsook *Kil.* en v. *Dale* art. slodde. {p.3231}

slöddêrkêrdoes; zie: *slöddêrböksen*.

slöddêrlap; zie: *slöddêrböksen*.

slöddêrpuut; zie: *slöddêrböksen*.

sloechie = een klein, onverwacht winstje; 'n *oarig sloechie*. Moet wellicht tot *sloeken* (= slikken) gebracht worden.

sloef; zie: *sloeg*.

sloeg = **sloek** = **sloef** = **sloerîg** = **sloer** = neerslachtig, terneergedrukt, stil, tegengestelde van: opgeruimd, druk, luidruchtig. *Friesch* sloeg = lusteloos, vadsig, slaperig, traag; *Dr.* sloerig = lusteloos, van menschen en vee; *Overijs.* sloeg = terneergeslagen, lusteloos; *Oostfr.* sluf = mat, moede, lusteloos, moedeloos; *Neders.* slukk = ternedergeslagen, treurig; *Holst.* slurig =

treurig, lusteloos, neerslachtig; *Noordfr.* sluck, schluck = plotseling verlegen worden. Met: sleuf, sloven, enz. van het *OHD*. sliofan = glijden, slepen, sluipen, *HD*. schliefen. Zie *ten Doornk.* art. sluf. Bij *Swaagman* vindt men: “*sloeg* = lusteloos, traag, werkeloos. Verwant schijnen het *Eng.* slow, slothfull of sluggish = lusteloos, werkeloos, het *Friesch* sloeg, sluwjen, sluwgjen, sleeuw = lusteloos, stomp, langzaam, *Geld.* sleedom = stomp. Het komt overeen met het *Deensch* sløv = langzaam, stomp, dom, verstompt; het oude *Holl.* sloef = slordig gekleed, liederlijk mensch, alsmede: *slof*, enz.”

sloegschooven, sloekschooven = sloeken, ook hoort men **sloepen** = schooven of bossen van het langste haverstroo; *oetsloeken = oetsloepen* bosjes stroo bij de topeinden aanvatten en de kortste strooialmen er zoo uitslaan. De overblijvende, die dan nagenoeg even lang zijn, worden tot het dekken van schuren, enz. gebruikt. Worden aangeboden (1877): “Plus minus 2000 Kilo uitgesloekte roggen groeden, zeer geschikt tot dak- of dokstroo, te bevragen bij – te Noordbroeksterhamrik.” Vgl. ’t *HD*. Schlauch = slappe buis, koker, roer, enz. {p.3233} **sloek** = het vleezige gedeelte van den slokdarm, van een rund, dat de slagers aan de tong laten blijven; *zij verkoopen de tōng mit de sloek.* v. *Dale*: slok = keel, *Oostfr.* sluke, slûk, deel der keel waarmede men slikt, slokt, *Gron.* sloekt; *Neders.* sluke, slöke, slök, *MNederd.* sloke, slök, slöke, *Kil.* slock, *OHD. MHD.* slûch = gorgel, enz. Zie ook: *sloegschooven*, en: *sloeg*. **sloeken** = slokken, slikken, doorzwelgen, *HD*. schlucken; *zōk versloeken* = zóó slikken dat de spijs of de drank in ’t *verkeerde halsgat* (= de verkeerde keel) komt; *insloeken* = inslikken, en = de fig. beteek. van: inslokken; *deursloeken* = doorslikken. *Zegsw.:* *hij slōkt ’r tegen as koeper tegen pōlstok.* *Oostfr. Neders. Holst. MNederd.* sluken, *Kil.* slocken, *Friesch* sloeken, *Noordfr.* slükkan, *Saterl.* slûke, *IJsl.* slōka, slûka, *Noorw.* sluka, *Zw.* sluka, *Deensch* sluge, *MHD.* slûchen, slucken, *HD.* schlucken. Volgens *ten Doornk.* is het woord niet verwant met: slikken, maar met het *MHD.* slucken, als denominatief of intensief van het *OHD.* slûhhan, *Goth.* slukan, dat oorspronkelijk de beteekenis had van: glijden, sluipen, sluiken, enz. – *Verv.:* *doe slōkst, hij slōkt; ik slook, doe slookst, hij slook; wie sloken; ik heb sloken, ook: ik heb slōkt.*

sloeker; zie: *sloekert*.

sloekert, sloeker = slokker, veelvraat, slokop, *Oostfr.* sluker, slukert, *HD.* Schlucker, *Nederd.* sluker, *Kil.* slocker.

sloekhals = *sloekert* (zie ald.), *Oostfr.* slûkhals, *MNederd.* slûkbroder.

sloekschooven; zie: *sloegschooven*.

sloenen (*van Halsema*): door morsigheid verslinden.

sloepen; zie: *sloegschooven*.

sloeren, in: iets *sloeren loaten* = laten loopen, zijn gang laten gaan; op de lange baan schuiven, niet uit den weg ruimen, bv. eene schuld onbetaald laten, een gebrek aan een huis, enz. niet herstellen; ’t *blijft bie ’t sloeren* (= *bie ’t drouen*) = ’t komt {p.3235} niet verder, men blijft dralen, talmen; de zaak *blijft sloeren* = hangende, of: slepende, komt vooreerst niet van de baan. *Hooft Hist.* 696, 42: Als men dit sloeren liet = zijn gang liet gaan, liet geworden; sloeren = in zwang blijven, *Brieven* 132. *Oostfr.* sluren, slûren = al sloffende gaan, een slependen gang hebben, en: sliren, slîren = glijden, slepen, enz.: hê lett dat fōls to lank hen sluren, en: hê lett de budel sliren = hij laat die zaak zijn gang gaan zonder er zich verder om te bekommeren; *Westf.* slûren = slepen, van kleeren over den grond, ’t *Gron.* *slieren*; slörren = nalatig zijn, laten staan; slörrig = in gebreke blijven, talmen. Zal samengetrokken zijn uit: sluddern, van een ouder: sluderen, *Kil.* sloderen, *HD.* schlottern, en verwant met *slieren*; de grondbeteekenis is: talmen, dralen. Vgl. *slōddêrg*.

sloeren loaten = als ongemerkt laten begaan. Zie: *sloeren*.

sloerîg = lusteloos, van menschen en dieren; ook *Dr.*, alsmede van planten die de bladeren slap laten hangen; *Oostfr.* slûrig = slap, mat, traag; ternedergeslagen; treurig; het hoofd (ook:

de ooren) laten hangen; *Nederd.* slurig, *Noordfr.* slûragh, *Lüneb.* slurig = slaperig, droomerig, *HD.* schlurig, schlüurig. Zie: sloeg.

sloetappel; zie: steekappel.

sloetêns = sluitingen; *deuren zunder sloetens* = deuren zonder slot of grendel. – *sloeten* = sluiten, en: sluiting.

sloetholt (sluithout). “Dit bestaat uit twee langwerpige stukken hout, waarvan het eene aan de spanten van het dak bevestigd is, terwijl het andere door middel van krammen en pinnen aan het eerste verbonden wordt. In het midden van het eerste is een gat dat een halven cirkel vormt; in het tweede eveneens, juist tegen het eerste, zoodat, wanneer beide samen- {p.3237}gehecht zijn, zij een heelen cirkel uitmaken. In dit cirkelvormige gat loopt het hoofdeinde of de *prop* van *de keuning* bij de wenteling van het *dorschblok* rond.”

slōf = vochtig, niet kurkdroog, inzonderheid van linnen, katoenen of wollen voorwerpen die op eene vochtige plaats hebben gelegen; ook *Dr.* – *Oostfr.* sluffig = vochtig; sluffig hei = *slof heu* of *hooi*; *Noordfr.* sloffagh.

slōf; **slōffe** = **slop** = muil; zijn werk *op slōffen*, of: *slōffies ofkennen* = zijne bezigheden binnen 's huis hebben. *Oostfr.* sluffe, sluf = groote, wijde pantoffel; *v. Dale:* slof, versleten muil, pantoffel, en: muil = halve pantoffel. Van: sloffen = op sleepvoeten loopen (*v. Dale*).

slof = **slok** = vergeetachtig, achteloos, niet bij de hand. Voor zulke vrouwen en meisjes heeft men de schimpwoorden: *slofgad*, *slofhak*, *slofscheet*, *slofmoarze*, en: *slokkebotter*, *slofferd* ook voor mannen. *Overijs.* *Geld.* slofhakke = slordige deern die maar voortsloft, de voeten niet oplicht; *Geld.* slofhoak = achteloos mensch, (zie *v. Dale:* slof, 1, 3, 4, sloffen, sloffig); *Oostfr.* slok = geestelijk en lichamelijk slap, mat, traag, onachtzaam, dom. *Nederd.* slack, sluck, *MNederd.* slak, *Noordfr.* slack, slock, *OSaks.* slac, *AS.* sleac, *OEng.* slac, slak, *Eng.* slack, *ONoorsch* slakr, *Noorw.* Zw. slak, *ZDeensch* slok, *OHD.* *MHD.* slach.

slōffe; zie: slōf 2.

slofferd; zie: slof.

slofgad; zie: slof.

slofhak; zie: slof.

slofmoarze; zie: slof.

slofscheet; zie: slof.

slok, in de eig. beteek. = niet stijf gespannen, van touwen, koor- {p.3239}den, ook van een zeil gezegd. Ook = sluijk, van het haar, slap bij het hoofd neerhangend, tegengestelde van: krullend. – *de scheuvels slok onder hebben* = de riemen, banden of touwtjes niet sterk aangehaald; 't *zail hangt slok* = is niet, door den wind, gespannen; *slok braiden* = los, slap breien. – Ook van stoffen, bv. van zijde, die zich gemakkelijk laat samendrukken; *Dr.* slok = slap, krachteloos. – *Fig.* = slof, zie ald.; 'n *slokke boer* = een landbouwer die niet scherp op zijn bedrijf toeziet. – Vgl. 't *HD.* locker, *Lat.* laxis, alsmede 't *ZDeensch* slokøre, sluköret = met neerhangende ooren, van honden, varkens, enz. en fig. van menschen gezegd. Zie ook: driemoorken.

slokkebotter, zie: slof.

slokkebottêrn, alleen in de onbep. wijs: *loat dat moar slokkebottêrn* = laat dat maar loopen, stoor u er niet aan. Vgl. sloeren; zie: slof.

slōkkert (gewoonlijk met: *gouie*, *guie*, voorop) = goedaardig mensch, goede ziel; ook *Dr.* – *Oostfr.* slokker, slokkerd = goedaardig, eenigszins dom mensch. (*v. Dale:* slokker = sul, arme drommel.)

slōmp = **slōmpert** = toeval, treffer, fortuintje. *Sprw.* Slōmp, of: *Slōmpert ken 'n beurt kriegen*, of: *Slōmpert ken 'n vis vangen* = het lot kan iemand gunstig zijn = de fortuin is rond = een blinde kip vindt wel eens een graankorrel. *Dr.* slomp, *Oostfr.* slump = toeval, iets toevalligs, een gelukje, ook *Holst.*; *MNederd.* *Noorw.* Zw. *Deensch* slump, *HD.* Schlump = toeval.

slōmp (als bvnw.) = wisselvallig: *koalzoad is 'n slōmp gewas.*

slōmp (in één) = tegelijk, (*van Halsema*).

slōmpert; zie: *slōmp*.

slōngel = achteloos, nalatig mensch; *dat wicht is 'n rechte slongel, dat is 't*. Hiervan:

slōngelachtîg. {p.3241}

slōngelachtîg; zie: *slōngel*.

slōnt = verliederlijkt manspersoon die zich liefst in slecht gezelschap ophoudt en aan den drank verslaafd is. Van iemand die zoo diep begint te zinken zegt men, dat hij *slōntachtîg* of *slōntêrg* wordt. *Oostfr.* slunte, slunt = een onordelijk, onverschillig, slordig, onzindelijk mensch; 'n slunte (waschlap) of slapslunte fan 'n kërel; *Neders.* sluntje = slordig vrouwspersoon, *Holst.* slunte, slunne, *Noordfr.* slont. Met: sluntje (= *slofhak*, enz.), *geslōns*, *Nederl.* slons; *Noorw.* sluntra, *Deensch* slunte, *Zw.* slunta (= slenteren, lediggaan, luiakken), *Zw.* slunt (= luiaard), *Hess.* schlunze (= lui, slordig, liederlijk mensch), en: schlunzen (= lediggaan, slordig gekleed gaan, verslonzen, verslodderen), ons slensen, slons, enz. behoort het tot een oud: slintan, slant, slunt, en verwant, door uitlating der *n*, met het *Deensch* slatte, *Nederl.* slat = modder, slijk, *Eng.* slut, *OEng.* slutte, slutty, sluttish, slottish = wanordelijk, slordig, morsig; *Eng.* to slatter = slordig, slonzig gekleed gaan. Zie *ten Doornk.* art. slunte. (*v. Dale*: slons = havelooze vrouw, morsebel.)

slōntachtîg; zie: *slōnt*.

slōnterachtîg = *slōntêrg b*; zie ald.

slōnterbōksen; zie: *slōdderbōksen*.

slōntêrg; zie: *slōnt*. – Ook = onzindelijk, smerig, slordig, van vrouwen gezegd.

slōnterkōnd; slordig persoon, zoo man als vrouw.

slooden = slooten; *de slooden stoan an de kop tou vol woater*. Vgl. de overgang van *t* tot *d* met de *Stad-Gron.* uitspraak: *stroade, geude, krande*, enz. voor: straat, goot, krant, enz.

sloofke (sloofje); vrouwspersoon met weinig verstand, die er zich kwalijk doorredde kan, die zich alles laat welgevallen, onnoozele vrouw. {p.3243}

slooiën (onzijd.) = een stuk goed aan een ander met winst overdoen, bewerende het voor dien prijs gekocht te hebben; *zij slooit altied mit heur goud* = op die wijze brengt zij hare waar aan den man; *zij 's een rechte slooier*. Moet wellicht tot: sluw, *HD.* schlau gebracht worden.

slooiër; zie: *slooiën*.

slootgroaven = slooten (*v. Dale*), *Oostfr.* sloten, slōten; *dei arbaiden ken goud slootgroaven* = die daglooner verstaat het slooten graven zeer goed; *mit slootgroaven wordt 'n gouie daghuur verdijnd*; *slootgroaven is stoer wark*.

slootgroaver; daglooner die *an 't slootgroaven is* (= *dei de hijle dag in de sloot stoan mout*); *Oostfr.* slāter; – *eten as 'n slootgroaver* (= *eten as 'n dieker*) = veel eten. (Men vroeg eens aan onzen *Hendrik Wester*, waar het heen moest met zijne verbeteringen in het onderwijs, waarop hij antwoordde: er zullen slootgravers genoeg overblijven.) Zie: *slootgroaven*.

sloothauë; **sloothou**, **sloothouk**; werktuig om den weeken modder uit de slooten te halen; *Oostfr.* slōthaue. – Eigenlijk: sloothouw; de *k* (voor *g*) is aangehecht; vgl. *schoug*, *loag*, enz.

sloothou; zie: *sloothauë*.

sloothouk; zie: *sloothauë*.

slootjespringen; een jongensvermaak om met of zonder pols, ook zonder aanloop over slooten te springen. Gewoonlijk is het een wedstrijd wie hierin de baas zal zijn.

slootpost; dikke plank (*post*), om over eene sloot te leggen. Te Winschoten verkooping van: “2 ploegen, 3 eggen, slootposten” enz. (1876).

slop = muil. Vergelijking: *'n gat as 'n slop* = een groot gat in een kous. Zie ook: *slōf 2*.

{p.3245}

slopklōmp (*Ommel.*); zie: *holschen*.

slöppelöppien (*Stad-Gron.*) = **snöbbelbietje** = lekkere beet die ons zelden ten deel valt. Zal staan als verkleinw. van: *slöbberöp*; zie ald.

sloppen; het geluid wanneer men in muilen of te groote pantoffels loopt; alsdan *slopt* men *oet* en *in* (of: *ien*). *Holst.* slarren = met slependen tred gaan, *Oostfr.* sluffen, *HD.* schlarfen, schlürfen, en: Schlarhackle.

slopschouunen = schoenen die afgesneden zijn om als *sloppen* (muilen) dienst te doen. Zoo heeft men ook: *slopschouunen mit holthakken*. – Ook schimpwoord voor: groote boonen (*walse boonen*), als boerekost. Vgl. het *Eng.* slipshoe = muil.

slörm = slungel, lange bengel die geen flinken maar een slenterenden gang heeft. – Ook: achteloos, traag, nalatig mensch. Hiervan: *slörmachtig*. Zie: *hampel*.

slörmachtig; zie: *slörm b.*

slörren, voor: oude, bijna versleten muilen, bij *v. Dale*: sloffen – Als werkw. = zóó in muilen gaan dat de hakken langs den grond schuiven, wat het geval is als de voeten niet behoorlijk van den grond gelicht worden. *Oostfr.* sluffe, sluf, ook slure, slarre, en schlarfe (van 't *HD.* schlarfen) = wijde pantoffel, waarin men *slopt* (zie: *sloppen*); slure, slûr, ook een schoen, waarvan het hakleer afgesneden is, (*Gron. slopschou*), slören = *slörren* (werkw.); *Neders.* slarren, slären, slurren, slurken = *slörren* (znw. en ww.); *Holst.* slaren, *Westf.* slurren, sluffen = afgedragen, neergetrapte schoenen, achter uitgesneden pantoffel; *Noordfr.* slarren, slorren = daagsche pantoffels, muilen of afgesneden schoenen; ook: een slependen gang gaan zonder de voeten op te lichten. Verwant met: *slieren*, sloren, sleuren en *sloeren*. {p.3247}

slörtjegad = slordig, achteloos vrouwspersoon. Zie: *slörren*.

slöt; zie: *krallen*.

sluip; zie: *slijp*.

slupen = sluipen, en: slippen; *hij sluupt in hoes*; iets *slupen loaten*, bv. een touw, en fig.: eene gelegenheid laten voorbijgaan; *ontslupen* = sluipende ontkomen, en zoo aan iemands arm ontslippen, bij *v. Dale*: ontsluipen, ontslippen.

sluper, in: 'n *sluper hollen* = een mispas houden door het laten slippen van iets. Zie: *slupen b.*

slupertje, in: 'n *slupertje moaken* = zich stil verwijderen om iets uit te voeren wat een ander niet weten zal, bv. heimelijk met een meisje samenkomen, in 't geniep een' borrel nemen, enz. Behoort tot: sluipen.

sluten = **sloeten** = sluiten. Verv.: *doe slutst (slutste)*, en: *slötst (slötste)*; *hij slut*, of: *slöt*.

sluter = snuiter, kaarsesnuit. Door wisseling van: *n*, en: *l*. Zie: *snuten*.

sluug (*Niezijl*, enz.) = slaperig. Vgl. *sloeg*.

sluupsteerten = druijstaarten; *hij göng sluupsteertend weg* = hij droop stilletjes af.

slijf; **sleif**; **slaif** = houten potlepel, scheplepel; *v. Dale*: sleef = groote lepel; *Kil.* sleef (*Sax. Fris.*) = potlepel; *Dr. Friesch* sleef, *Overijs. Geld.* slief = groote houten lepel; *Oostfr.* slêf, *Neders. Noordfr.* sleef, *Hamb.* kaekensleef, *Nederd. MNederd.* sleef, sleif, slief, *Wang.* slêf, *ONoorsch. IJsl.* sleif, *Noorw.* sleiv, *Zw.* slev, en: skumslev = schuimlepel, *Deensch* slev, slov. – Ook schimpwoord voor: achterlijk, laf, dom, onbeholpen jongmensch; *Oostfr.* slêf, *Neders.* sleef = lomp, grof, onbehouwen persoon; *Noordfr.* sleef = dom, lomp, grof, onbeschaafd {p.3249} mensch, en ook: slêv = bengel, slungel; *Friesch* sleeuw = dom, onhandig, onoplettend, traag, stomp; *Kil.* sleeuw = klein, dun, fijn, schraal, vermagerd, enz.

slijfachtig = dom, onnoozel, lomp, zóó als een *slijf* (fig.) handelt; synon. met: *slicht*. *Oostfr.* slêfachtig.

slijf en nappenkerel; zie: *nappenslijfker*.

slijfkönd = *slijf* (fig.); zie ald.

slijkbak (in geschrifte); bak van een voertuig om er weeke modder of slib mee te vervoeren. Te Winschoten te verkoopen (1877): "twee beste veldwagens met slijkbakken."

slijp = **sluip** = sliep, onv. verl. tijd van: slapen. – Zie ook: *braak*.

slijpbraak (in geschrifte); werktuig bij de vlasbewerking. Te Warfum zouden verkocht worden: “12 vlas- en 15 slijpbraken.” Zie: braak.

slijpen; zie: braak.

smacht (*Old. Westerw.*); eenigszins ruwe uitdrukking voor: sterke eetlust, honger; ook *Kil.*; *Oostfr.* smacht = groote honger, *Westf.* = honger. Van het *OHD.* smâhan = verkleinen, verminderen; smacht, oorspronkelijk een toestand van: minder worden, afnemen, verzwinden, waarvan ook: smaad, smaden, versmaden, smalen, 't *HD.* schmähen, schmälen, enz.

smachten = hongeren, in: *doar 's wel wachten moar gijn smachten noa* = wij kunnen wel op hem wachten, maar het eten (of: drinken) zoo lang uitstellen, dat gaat toch niet, wij dienen maar te beginnen.

smachtig in 't gezicht wezen = er mager, schraal en bleek uitzien, *Oostfr.* smachtig = 't *HD.* schmächtig = afnemend in omvang en krachten, mager, zwak, bleek, *Neders.* schmachtig. Zie: smacht.

smachtlap; **smachtlappe** = hongerlijder, inzond. schimpwoord voor lagere ambtenaren die den heer uithangen; *Oostfr.* smacht-{p.3251}lappe, smachtlap = uitgehongerd mensch, hongerlijder, *Nederd.* smagtlapp. (v. *Dale*: smachtlap = arme drommel.)

schmachtlappe; zie: smachtlap.

smachtrijm (smachtriem); een riem, dien de knapen om de middel dragen, en spottend aldus genoemd omdat hij de maag knelt en daardoor tijdelijk het gevoel van honger onderdrukt, dus riem of gordel tegen den honger. *Oostfr.* smachtrêm = breede riem of lederen gordel, dien arbeiders, ruiters en voerlieden om het lichaam snoeren, om het gevoel van honger te onderdrukken, alsook om aan het onderlijf meer steun te geven, *Westf.* smachtraim, *Neders.* smachtreme.

smaichêln = vleiend verzoeken, smeeken, 't *HD.* schmeicheln. Zie ook: smiechêln.

smaint, **smijnt**; kleine soort van wilde eend, *Friesch* smjunt. *Oostfr.* smênt = kleine eend, zoowel de kruipeend (*anas querquedula*) als de fluiteend (*anas penelope*); *Kil.* smeente, v. *Dale* smient = fluiteend; *Eng.* smee, smeach, *Noordfr.* smen. Samengetrokken uit het *OHD.* smahi = klein, gering, en: eend. *HD.* Ente, *Oostfr.* ânt, *Kil.* endte. Vgl. smacht; zie ook: woar 3.

smak, in: 'n *hijle smak regen* = veel regen, zware regenbuien; *in ijn smak* = in één maal; *smakkert* = zware regenbui. Ook: 'n *hijle smak geld* = eene groote som. Van: smakken = neerploffen; smak = val, bons, harde plof.

smak, voor: smaak. Zie: lak-smak.

smakbekken = smaktanden (v. *Dale*), bij *Kil.* smackbecken, smackmuylen; naar iets *smakbekken* = sterk verlangen, watertanden. Aldus noemt men ook het geluid van den aal bij zeer warm en broeiig weder, inzonderheid buiten 't water, 't welk zeker aan eene moeilijke ademhaling moet worden toegeschreven. De visscher beschouwt het als een gunstig teeken als hij die dieren hoort *smakbekken*. {p.3253}

smakpoot; zie: smakvouten.

smakvout; zie: smakvouten.

smakvouten = groote, platte voeten, waardoor iemand een zwaren gang heeft, omdat ze telkens op den grond neersmakken; zulk een persoon geeft men den schimpnaam van: *smakvout*, of: *smakpoot*.

smal = klein, gering, onbeduidend, in: *smalle* (ook: *klaine*) *broodjes bakken* = zich bij een' twist geheel aan de sterkere, de overwinnende partij onderwerpen, zijn ongelijk erkennen, bij v. *Dale*: zoete broodjes bakken = toegeven, den toon minder hoog aanslaan; 'n *smal klōktje* = eene kleine teug drank, bv. een glas dat half vol geschonken is. *Dr.* smale proties = onbeduidende praatjes; *NBrab.* smal = klein; *Hoofst*: smal = weinig beteekenend; *Kil.* smal = weinig, gering, armelijk; *Nederl.* smal = gering, armoedig, in: de smalle gemeente. *Eng.* small

= klein, gering, te klein voor het doel, enz.; *ONoorsch* smal, *Noorw. Zw. Deensch* smal, *Goth.* smals = klein, gering, enz.

smal ooriezer; zie: *ooriezer*.

smalruggen; bijnaam der inwoners van *Grijpskerk*.

smantje (*Old.*) = lekkere hap of beet, en fig. = toevalletje, gelukje; daarvan: *smantjen* = smullen, vooral in de kindertaal. *Oostfr.* de smant is d'r of, zooveel als: het beste, de room (fig.), de eerste snuf, enz. is er af; ook: treffer, gelukje, fortuintje. In de eerste beteekenis brengt *ten Doornk.* het tot het *Nederd.* en *MNederd.* smant, *HD.* Schmant (room); *Lipsl.* schmant = room, en: schmännen = smullen. Vgl. ook het *Neders.* smalt, *Nederl.* smout, *HD.* Schmalz. In de tweede beteek. zou het uit een oorspronkelijk klanknabootsend stamwoord: smat, door invoeging der *n*, ontstaan zijn. Zie ald. art. smant 2. (Zouden beide woorden niet één zijn met: smant, Schmant = {p.3255} room, vet, smout, enz.?)

smantjen; zie: *smantje*.

smartêrg = smartig, schrijnend, van eene wond.

smartgad (*Ommel.*), in: *doar komt smartgad op* = die buitengewone voorspoed (bv. in den handel, in het spel) zal gevolgd worden door tegenspoed, er zal spoedig een tijd komen dat er wordt verloren. Synon. met: *doar komt 'n stoepert op*; zie: *stoepert*. Van: smarten = ontvellen der huid, en: *gad* = achterste.

smartlap; het weke gedeelte der hand onder den duim. – Ook = *smartvel*; zie ald.

smartvel, ook: **smartlap**, voor: opperhuid, doch alleen wanneer er sprake is van verwonding. *Oostfr.* smartfel = opperhuid, Epidermis.

smeelen = schimpen, gispn, smalen; ook *Dr. Noordfr.* smêle, smiile = lachen, spottend lachen. *MNederd.* smalen, smelen = verkorten, inkorten; slechten, schelden, schimpen, enz., *HD.* schmälen. Zal tot het *OHD.* smâhan = verkleinen, enz. moeten gebracht worden. Zie: *smacht*.

smeer, voor: rundervet (*Ommel.*), in 't *Old.* **ōngel**. In 't algemeen; *smeer* = varkens- of rundervet vermengd met stroop en zout, om in plaats van boter op roggebrood te smeren; dus een surrogaat voor boter ofschoon ook welgestelden er voor een' enkelen keer de voorkeur aan geven; *euliesmeer* = olie, gekookt met stroop vermengd, alleen onder arme menschen in gebruik; *korensmeer* = gesmolten vet met de kanen (*korens*) en stroop, dat gewoonlijk in den slachttijd wordt bereid. *Ned.-Bet.* smeer = spekvet; zuut smeer = spekvet met suiker vermengd, ter vervanging van boter; fig.: “*k heb dat ventje 'n gouie smeer geven*”, voor: slik uit de pan, enz. – Ook voor: morsigheid, vooral van vet; ‘*t schoet is stief van smeer* = hare voorschoot is zeer vuil van vet, enz.; *hij het 't mit ijne op 't smeer* = hij heeft met een meisje liefdesbetrekkingen aangeknoopt. *ZNed.* smeer = sier. {p.3257} Vergelijking: *branden as smeer*. Zie ook: *op smeer*, en: *vet*.

smeerbeien; zie: *smeerpotjes*.

smeerbōnken = wervelbeenderen eener geslachte koe. ('t Was vroeger een voorrecht der *vaste arbaiders*, om die, na eerst afgekookt te zijn, mee naar huis te mogen nemen.) Staat hier voor: *markbōnken*; zie ald.

smeerfennen (*Old.*; klemt. op: *fen*) = **roode kevielen** (*Ommel.*); eene zure appelsoort, die ook van binnen rood is gekleurd. In 't *Westerkw.* en *Hunsegoo*: *smerege fennen* = *pootschevels* (*Old.*), bij *van Hall smerige venten*, in 't *Westerkw.* *smerige fennen*, ook: *gruine ribbeling*, en dus eene geheel andere soort, groen gekleurd.

smeergoud, voor: zalf; ‘*k heb smeergoud van dokter kregen veur mien pijn*.

smeerkoat (smeerkaart) noemt men bij 't jassen en pandoeren de kaart die wordt bijgepast om den trek van den maat zoo voordeelig mogelijk te maken, waaronder de tieren en azen worden verstaan; smeren = zulk eene kaart bijspelen; *smeer hōm* = *gooi 'n tien of 'n oas bie*.

smeerlapperei, **smeerlapperij**; handelingen van een zedeloos mensch; ook die van oneerlijke lieden.

smeerlappig (*Goor*) = smerig, vuil; *dat is doar 'n smeerlappege boel.*

smeerpoedel = **smeerpoetje** = **smeertoetje**; schimpwoord voor: onordelijke, onzindelijke, smerige meid of vrouw; *Ned.-Bet.* smeerkeesje, smeerpot = vuile vrouw, morsebel, *Oostfr.* smërülke (smeeruiltje), *Neders.* smeerpels, smeerpuutje, in *Holland* smeerpijp.

smeerpoetje; zie: *smeerpoedel.*

smeerpotjes = **smeertuten**, **smeertuiten** = **smeerbeien** = **dölbeien** = {p.3259}

kweeksekrallen = **tuiten** = **krijken** = **krijten** = **jeupen**; de vrucht van den hagedoorn, jopen. *WVlaamsch*: hiep = doornbezie, anders ook gybe, kutsebeier, spillebeier, spinnebeier en zwijnebeier genaamd. *Fransch* cénelle, péchalle, baie d'aubépine. *Oostfr.* jôbke, jôpke, van het *OHD.* hiufo, hiafo. *MHD.* hiefe = *OSaks.* hiopo = doornstruik. Vgl. kriek = kleine roode kers (v. *Dale*), alsook het *Oostfr.* kräte, krete, krât, krêt = eene kleine bes; voorts: schieten = *schijten*, bieden = *bijden*, gieten = *gijten*, enz. – Door wisseling van *d* of *t* en *k* (*smelken*, voor: smelten), kan: *krijten* uit *krijken* ontstaan zijn, *tuten*, *tuiten* aan den vorm ontleend zijn, en: *smeertuten*, enz. omdat zij kleverig zijn, de handen smerig maken.

smeerraai; eene grassoort die veel op kleigronden gevonden wordt; bij *van Hall* het zaad van het gemeen Raygras, ook: muizenkoorn, *Lolium perenne*. (*Neerl. Plantensch.* bl. 267.)

smeerschoeven, voor: gewrichten van armen en beenen, alleen in: *lös in de smeerschoeven wezen*, 't geen men van iemand zegt die een buitengewoon lossen gang heeft en veel beweging met de armen maakt.

smeertoetje; zie: *smeerpoedel.*

smeertuten; zie: *smeerpotjes.*

smeerwinkel = kruidenierswinkel, inzonderheid: een kleine kruidenierswinkel.

smeet, in: 't *ligt in de smeer* = 't ligt op den weg waar men voorbij komt, waarin ligt opgesloten: men kan daar gemakkelijk een bezoek afleggen, enz.; *Warfem ligt in de smeer as ie van Grönen mit spoor noa Oethoezen gaan. ik ken de krant in de smeer mitnemen*; "Summege minsken, dei ien smeer aan straot woonden, gaffen wat." *Neders.* enem in den smete komen = in den weg treden.

smeetweegs = een steenworp ver. *Dr.* smeetewegens, smeete weegs.

smelken, in de *Ommel.* veel voor: smelten. Meer dergelijke wisseling van *d* of *t* en *k*: *krijken* = *krijten*; *blakstil* = {p.3261} bladstil; *branekkel* = brandnetel; *warteldag* = werk(el)dag; *klak* = klad; *bankrekel* (*Oostfr.*) = *bandrekel*; *Hindertje*, nevens *Hinderkien*; scheurbuik, verbast. van 't *Lat.* scorbut; *HD.* Stint = stinkfisch; *Limb.* jachhonk (jachthond); kank (kant); kink (kind); moelbank (muilband); monk (mond); ponk (pond); tankpien (tandpijn); zank (zand), enz.

smerêge boon = stinkende boon, koffieboon die aan de koffie een leelijken smaak geeft.

smerêge fennen, zie: *smeerfennen.*

smeren; zie: *smeerkoat.*

smerîg, voor: vleiend, flikflooiend, om een doel te bereiken; smerîg proaten = vleien; *smerig lachen* = soort van valschen lach, niet gemeend doch zonder kwade bedoeling, meer overeenkomende met: in zijn vuistje lachen. *Hoofst:* smeerigh = vleiend, lieflijk; smeerigh kallen, smeerigh lachen. – Synon. met laidîg, enz. – Ook = morsig, in: 't is smerig te loopen.

smerige venten; zie: *smeerfennen.*

smes (*Ommel.*) = soms. Zie: *assmis.*

smets; zie: *assmis.*

smeugel = **smeugeltje** **smeugertje** = **otje**; kort pijpje, neuswarmertje; *smeugêln*, aardigheidshalve voor: rooken. "uit een kort smeugeltje dampend." (*Goeverneur.*) – *smeugel*, enz. van: smoken, *HD.* schmauchen, *Nederd.* smôken, smôken, *MNederd.* Kil. smoken, *Friesch* smockjen, *Noordfr.* smôke, *AS.* smeócan, smêcan, smôcjan; *Eng.* to smoke = rooken uit eene pijp.

smeugêln; zie: *smeugel.*

smeugeltje; zie: *smeugel*.

smeugertje; zie: *smeugel*.

smicht (*Ommel.*), in: *hij het 'r gijn smicht an*, zooveel als: hij heeft er geen goed oog op, geen zin aan, waarvoor men in Holland zegt: hij heeft er geen pof op. Vgl. 't *HD.* schmiegen. {p.3263}

smid, in: *dat mag smid wijten!* (*Ommel.*) = dat mag de hemel weten! enz. Kan ontstaan zijn toen in vroeger jaren de jongelieden zich bij winteravonden in den smidswinkel verzamelden, niet alleen om daar een goed heenkomen te vinden, maar om de gesprekken die er gevoerd en de nieuwtjes die er vernomen werden. Het sprak als van zelf dat de smid steeds de vraagbaak dier knapen was. – In kleine dorpen, waar slechts één smid is, voert hij daarnaar zijn titel: *smid van Feerwerd*, enz. – Bij 't aanspreken: *smid*, inzond. door de boeren voor wien hij werkt.

smidsiezers; zie: *scheuvels*.

smidske = vrouw van een smid; ook: eigenares eener smederij, wanneer zij die, als weduwe, met knechten ophoudt. Vgl. *meesterske*.

smidskool = steenkool. Sedert deze echter meer algemeen in gebruik kwam onderscheidt men *smidskool* (bij v. *Dale*: smeekolen, *Neders.* smeeköle, fijne steenkool door de smeden gebruikt) van Engelsche kachelkool, enz.

smidsscheuvels; zie: *scheuvels*.

smidsstubbe; zie: *stubbe*.

smiechel = **smiecht**, voor: laaghartige vleier, valschaard, als schimpwoord. Zie: *smiechêln*.

schmiecheln = **smaicheln** = kruipend vleien, pluimstrijken. Vgl. 't *HD.* schmeicheln, en: schmiegen; schmeichelhaft = vleierend; Smeichelkatze = flikflooster, (*Noordfr.* schmicheln); Smeichler = vleier; *Westf.* smige, *HD.* schmeichêln; *HD.* schmiegen = (zich) buigen, krommen; sich smiegen und biegen = zich in allerlei bochten wringen, zich krommen en buigen.

smiecht; zie: *smiechel*, en: *smiechêln*.

smietandewand; een met hengen aan den muur bevestigd en daardoor beweegbaar blad, dat, opgezet, als tafel dienst doet. Onder anderen treft men ze aan in de *stookhutten* van boer- {p.3265}derijen; *Dr.* = tafel die men toeslaan kan.

smieten = smijten, werpen, gooien; *hij smit hōm d'r hen* = hij werpt hem op den grond; *mit stijnen smieten* = met steentjes gooien. *Zegsw.:* *doar hei 't smieten in de gloazen!* = daar hebben wij 't al, de poppen zijn aan den dans, het lieve leventje is gaande, het ongeluk is daar, enz.; *hij smit nijt waar hij wenkt* = hij is niet goedrond, komt niet voor zijne meening uit en is dus niet te vertrouwen. *Dr.:* daar hij wenkt, schiet hij niet; *Oostfr.* hê smitt nêt hen, wâr hê winkt. *Neders.:* he smit nig, woor he hen wenket = hij is dubbelhartig, valsch, listig, spreekt anders dan hij denkt; *Holst.:* de Fosz bitt nich, war he ligt. *Spreekw.:* *D'r is gijn smieten mit de muts noa* = er is geen bijkomen aan, ik (of: wij) kan er niet naar talen, 't is ver boven mijn (of: ons) bereik; *Oostfr.* d'r is gên schmiten mit de mütse na = 't is niet te bekomen.

smietig, voor: handig, vlug, flink, nl. in enkele dingen; *dat ken hij smietig doun* (= *dat ken hij smui doun* = *dat stait hōm vleeg*) = dat staat hem handig, hij doet het goed en gauw, zonder dat het hem inspanning schijn te kosten. Het heeft meest betrekking op oog en hand, bv. bij 't gooien, enz. Vgl. 't *HD.* geschmeidig = lenig, handelbaar; geschmeidigheid, van de tong = radheid van tong, welbespraaktheid.

smiggeltien (*Stad-Gron.*), voor: jodinetje. Vgl. *smiechel*.

smik = **smiktje** = smetje, vlekje, meestal met *gijn* voorop: *is gijn smik op* = geen de minste vuiligheid; 'n *smik of wat* = enkele regendroppels. *Oostfr.* smikke, smik = vlek, klad, spat. Volgens *ten Doornk.:* smik, een stam aan den klank ontleend. Zie ald. art. smikke, en: smak 2. – Zou het niet uit: smet, ontstaan zijn, door wisseling der *t* in: *k*, en soms van *e* in *i*.? Zie: *smelken*.

smiktje; zie: *smik*.

smis (*Old.*) = **smes**; zie: *assmis*. {p.3267}

smitten = smeden (znw.) Zie ook: *ratten*.

smitterei, smitterij (*Ommel.*) = smederij.

smoakêlk (= smakelijk), in: *smoakelk eten!* = eet smakelijk, ook *Oostfr.* Het wordt alleen gezegd wanneer de personen reeds aan tafel zijn gezeten en zullen beginnen of reeds begonnen zijn; *hij ken zoo smoakelk lachen* = zoo gul, zoo hartelijk lachen.

smoaken, meerv. van: smaak. Zie: *mouder-dochter*.

smōdde = overtrek met mouwen. Zie: *smōdschoet*.

smōdden = smetten, bemorsen, bezoedelen, vuil maken; *dat goud smōdt nijt gau* = op die stof zijn vlekken niet spoedig merkbaar; *smōddig* = niet schoon; niet helder; *smōdschoet* (= *smōdde*) = soort van boezelaar, zonder mouwen, voor kleine meisjes om als overtrek het bemorsen van het kleed te voorkomen, *Oostfr.* smuddelappe, smudje, *Neders.*

smuddewämsken. – *Oostfr.* smudden, *HD.* schmutzen (en: schmutzig), *Saterl.* smuddje, *Neders.* smudden, smuddeln, smuddern, *Eng.* to smut, smudge = bemorsen, enz. (*Weil.*: smodderen (veroud.) = vuil maken, en: smodderig = vuil; v. *Dale*: smodderen (gewest.) = bemorsen, en: smodderig = morsig, vuil.) Verwant met: smetten.

smōddig, *HD.* schmutzig, *Oostfr.* smuddig, *Nederd.* smuddig, *Eng.* smutty; (bij v. *Dale*: smoddig = smerig, vuil). Zie: *smōdden*.

smōds = **appelsmōds** = **appelsop** = appelmoes.

smōdschoet; zie: *smōdden*.

smoegen = aan zwaarmoedigheid lijden, den rechten levenslust missen. In *Westerw.*: *an de smoegeri wezen* = in de tering zijn. *Dr.* smoeger = rondgaande verkoudheid. – Ook wordt het van turf gezegd die verteert zonder vlam te geven, dat het *ligt te smoegen*, bij *Auwen*: *rooken*. *Oostfr.* smugen, {p.3269} smûgen = misten, stofregenen, als nevel verschijnen, en bijvorm van: smoken, oudt. ook: smuycken, *ZNederl.* smuiken = sterk misten, stofregenen; smokelen = aanhoudend rooken en dampen; stofregenen, enz.; smuik, smuuk = dikke nevel, zware mist, enz. Bij *Bolland*: *smug'n* = gluiperig zijn.

smoegeri; zie: *smoegen*.

smoesie, smoesje, voor: gevalletje, enz.; met een meisje 'n *smoesie moaken*, zooveel als: haar in 't geheim spreken, eene afspraak met haar maken, een oogenblikje met haar stoeien of vrijen; ook *Dr. Dordr.*; 'n *mooi smoesie* = een mooi geval. Komt iemand niet rond voor de zaak uit, heeft hij voorwendsels en uitvluchten, dan zegt men: *smoesies!* of: *allemaal smoesies!* *NHoll.* smoes = opgemaakte mouw, leugen in verzachtenden zin; *den Haag* smoesje = voorwendsel; *Holst.* smusseln = de hoofden bij elkander steken, heimelijk samenspannen; *Oostfr.* smûstern = in 't geheim met elkander spreken, elkander heimelijk kussen. Vgl. ook het *Zw.* smusla = bedriegelijk handelen.

smoesies, smoesjes, mv. van: *smoesie*, enz.; zie ald.

smoesje; zie: *smoesie*.

smoezeln = stil en geheimzinnig met iets omgaan. Naar den vorm freq. van: *smoezen*; zie ald.

smoezen = stil heen loopen te peinzen, zwaar over eene zaak tillen, muizenissen hebben; synon. met: *smoegen*, in: *smoezîg weer* = dampig, mistig, niet helder, niet frisch; *smoezîg vuur* = vuur dat niet wil branden, geene vlam geeft; 't *vuur ligt te smoezen*. Vgl. *Dr.* smoezen = uitgevroren turven of veenkluiten.

smoezîg; zie: *smoezen*.

smōk = zoen; *smōkken* (znw. en ww.) = zoenen, kussen, ook *Dr.* – “– *har hij –'n Mooie maid; dei smokte hij voak. Dat heb ik zulm zain.*” *Oostfr. Westf.* smuk, en: smukken = kus, en: kussen; *Overijs.* *WVl.* smokken = kussen; *Friesch* smokkeltjes = kusjes; *ZNederl.* en *WVl.* smok = een smakkende kus. Klanknabootsend en bijvorm van: {p.3271} smak, van: smakken, met de lippen.

smoken = rooken, eene pijp rooken, (ook bij *v. Dale*, en wel zonder de bijvoeging: gewest.) Hier zegt men: *koom ijs bie mie en smook wat* = kom eens bij mij eene pijp rooken = breng mij eens een bezoek, waarvoor vrouwen zouden zeggen: *ie mouten ijs komen en drinken 'n kop kōffie*; fig. echter steeds: *'n slechte piep rooken* = schade, verlies lijden, er slecht af komen, enz., bij *v. Dale*: daar kan hij eene leelijke pijp aan rooken = dat kan hem zuur opbreken. *Oostfr.* smôken, smôken, *HD.* schmauchen; *Kil.* smoken, smooken = met damp vervullen. Zie ook: *smeugel*.

smoker = rooker; *de koamer is vol tebaksdamp van al dei smokers*. *Oostfr.* smôker, *HD.* Schmaucher, Raucher, *Nederd.* smôker, *MNederd.* smoker, enz. Zie: *smoken*.

smōkkelbrandewien, smōkkelbranwien; brandewijn die uit Pruisen gesmokkeld wordt. Zoo ook: *smōkkeljenever*, ter onderscheiding van *Hollandse jenever*, die nl. in Schiedam of Rotterdam gestookt wordt.

smōkkeljenever; zie: *smōkkelbrandewien*.

smōkken; zie: *smōk*, en: *doetjen*.

smook; aardigheidshalve voor: pijp. Zie: *smoken*.

smoor; zie: *sikkel*. Staat voor: smoordronken. Ook = smoorlijk: verliefd: *hij 's smoor op heur*.

smoorde eerappels; aardappelen die ongeschild met eenig vet in eene pan worden gedaan, en onder gedurig omschudden gaar worden gestoofd.

smoorpannen; soort van dakpan. Vgl. *bakpannen 1*.

smorîg, voor: drukkend warm, van het weder, vooral door veendamp, wanneer het *veenbranden* in vollen gang is, of wanneer er een zware mist hangt; *mit zoo 'n dook is 't zoo smorîg*. Letterlijk: zóó, dat men haast smooft.

'**smörns** = 's morgens; zoo *'snachs*, *'soavens*, *'smiddêgs*.

smōtbrouk; broek die men bij morsig werk over zijn gewoon kleet {p.3273} aantrekt. Zie: *smōdden*.

smōtkop; schaap of lam met grauwwachtigen kop. "Burg. en Weth. van Hoogezand brengen bij dezen ter kennis van de belanghebbenden, dat op den 15 Juli 1876 te Hoogezand zijn geschut een wit schaap en drie witte lammeren, waaronder een smotkop." Zie: *smōdden*.

smōtten = *smodden*; zie ald.

smōttîg = *smōddîg*; zie ald.

smouk = **smuik** = **smoakte** = smaakte. Evenzoo wordt vervoegd: *roaken, kloagen, vroagen, joagen, droagen* (niet: *droagde*), *ploagen, woagen, hoalen, betoalen, moaken*.

smoutte = **leite** (*Niezijl*, enz.) = koelte der schaduw. Vgl. *leite*.

smug'n; zie: *smoegen*.

smui = lenig, buigzaam, inzond. van het menschelijk lichaam; *'n smuie kerel* = een man die zijne leden in alle bochten kan wringen, die *smuie leden* heeft, bv. een acrobaat. – *smui stoktje* = buigzaam stokje, bv. een wilgen lootje; *smui leer* = leder dat zeer buigzaam is. Ook zegt men: *hij ken smui loopen* = heeft een flinken, lossen tred. fig.: "Ik ken nog wel rais smui wat zeggen, moar", enz. – Van boter of vet, voor: zacht, week; *smuie botter* = boter die zich gemakkelijk laat smeren, tegengestelde van: hard, stijf, en daardoor onhandelbaar, meestal door koude doch ook door den aard van het voeder. – Ook fig. van iemand die zich altijd kan schikken en plooiën, ook *Oostfr.* Vergelijking: *smui as loaken*. *Dr.* smeue, *Oostfr.* smôje, smôï, smô, smüdig = week, buigzaam, licht kneedbaar, van vet, boter; ook van leer, enz. *Westf.* smô; *Holst.* smödig, smiedig, *HD.* geschmeidig, *Deensch* smidig. *Kil.* smijdig; *Hooft* smydigh = zacht, rekbaar, fig. = toegevend; *MHD.* gesmîdec. Het behoort, zegt *ten Doornk.*, met smid, smeden, *HD.* Geschmeide (tooi), *Oostfr.* smîde, enz. tot hetzelfde oorspronke- {p.3275} lijke werkw. smîden = slaan, houwen, stooten, kneden, een' vorm geven, en beteekent alzoo een toestand waarin iets licht door hameren, smeden, stooten, drukken, kneden kan gebracht worden.

smulje; zie: *dōffie*, en: *smantje*.

smijnt; zie: *smaint*.

snaaien = goede zaken doen; *snits moaken*. Zie: *snits*.

snaarsche (*Vredewold*) = aangehuwde dochter, schoondochter. Vgl. *snoarske*.

snaidîg, sneidîg, voor: snel, vlug, en = het *HD*. schneidig, in de gemeenzame spreektaal, vooral in de militaire wereld; *hij lopt 'r snaidîg langs* (of: *lans*); *'t gait heur snaidîg of* = 't gaat haar vlug van de hand. Ook fig. = schielijk en tevens wat vinnig, bij *Swaagm.*: *sneidig*. *Dr.* sniedig = *kregel*, vlug, lustig; *Oostfr.* sneidig = snijdend, scherp, verstandig, snel, behendig, enz.; *Neders.* sneidig, *MNederd.* snedich, sneidich (scherp, loos, listig), *MHD.* snîdic, sneitic (snijdend, scherp, enz.) Vgl.: snedig, sneeg (v. *Dale*) = gevat, schrandler, scherpzinnig; vlug, vaardig, handig. – Van: snijden. Vgl. *snoode*, en: *sneu*.

snail; zeker waterdier, veel overeenkomst hebbende met de garnaal, die de nieuwe, getaande netten gedeeltelijk verslindt. In het *Polderdiep* (Noordpolder) wordt zij veelvuldig aangetroffen. 't Zijn de zoogenaamde kokerjuffers, nl. de larven der *schietmotten*, tot de Netvleugelige insecten behorende.

snakken = keuvelen, kouten; *snak nog wat* = blijf nog wat praten, en dan is dit zeer vriendschappelijk; *'n oarêge snakker* = een gezellige prater. “*Och joa! moar men snakt wel wat bie 'n dronk, zee de vos.*” *Hoof*t snakken, en: snakkes = praats; *Kil.* snacken = praten, babbelen, snappen; *Oostfr.* *Neders.* *Holst.* snakken = praten; *Noordfr.* snak, snack = gesprek; snake, snacke = praten, {p.3277} spreken; *Deensch* snakke, *Zw.* *Noorw.* snakka, *Ditmars.* snacken = praten. *Oudfr.* snakka = spreken, snake, snak = mond; *HD.* schnacken = kletsen, babbelen. Klanknab. van: *snak*, verwant met: *snōk* (hik), waarvan ook: naar lucht snakken. Vgl. ook *Kil.* art. snacken, behalve de bovengenoemde beteekenissen.

snakker = prater, *Oostfr.* snakker; zie: *snakken*.

snap; zie: *snipsnapsnōrren*, en: *hap*.

snappen, voor: vatten, begrijpen, in: *dat snap ik nijt; doar snap ik niks van* = ik begrijp er niets van. (v. *Dale*: snappen = vatten, grijpen, pakken; men gebruikt het woord hier dus ook in fig. betekenis.) Zie ook: *snipsnapsnōrren*.

snar = vlug, levendig. *Zw.* snart = spoedig, gezwind. Vgl. *snir*.

snarbōksen = pochhans, snorker, grootspreker. Zie: *snarren*, en: *broasken*.

snarderei = pocherij. Zie: *snarren*.

snarren = pochen, snoeven, opsnijden, grootspreken, ook *Dr. Friesch Oostfr.* – Als woordspeling met de eig. betekenis van: snorken (= ronken) zegt men: *hij snart van stoet; harre moar brood!* (hij snoeft op wittebrood; had de stumper maar zwart brood!), onschuldige spot wanneer iemand zwaar ronkt. Vgl.: snorren, *Oostfr.* snarren, *HD.* schnarren = een snorrend of brommend geluid geven; schnarchen = snorken. Bij *Cats*: snar, het geschreeuw der ganzen. Zie ook: *pōstêrn*.

snau, voor: greep, hap; *hij het 'n dikke snau doan*, bv.: bij eene verkoopning heeft hij het bod aanzienlijk verhoogd, in eene onderneming heeft hij een groot kapitaal geplaatst, aan effecten heeft hij eene belangrijke som gewonnen, enz. *Oostfr.* hê hed dâr 'n gôden snau mâkt = eene goede vangst gedaan, buit behaald, een voordeeligen koop gesloten, enz.

snauen-grauen; tautol. en alliter.: *hij deet niks as snauen en* {p.3279} *grauen* = is altijd even bits en onvriendelijk, doet niets dan een ander toegrauwen.

sneden Kees, sneden Keeze; zie: *rieven*.

snee (snede), in: *an de snee brengen* = met het gebruik van iets beginnen, er de eerste schijf afsnijden; de *schinke*, de *stoete*, de *keeze*, enz. *is an snee* = met het gebruik er van hebben wij een begin gemaakt. Zoo ook met de afgraving van hoogveen, dat o.a. ook in een vers van *Hendrik Wester (OPekela)* voorkomt: “Zag nu Klook eens weer de stêe, Waar hij veengrond bracht aan snee, Zag hij eenmaal weer den grond, Waar zijn eerste hut op stond; Zag hij alles in 't verschiet, Neen, dien grond herkende hij niet! Alles was toen wildernis, Waar nu bloei en welvaart is.” – Zoo zegt men ook: *wie hebben 'n groote botterpot an snee*, waar ook alleen

van: afsteken, sprake kan zijn. Zelfs breidt men het uit zonder dat daarbij aan snijden of steken gedacht kan worden, want men heeft ook een kistje met sigaren *an de snee*.

snedes brood = gesneden brood. *Zegsw.:* *da's snedes brood* = dat is iets wat men makkelijk kan doen, bv. het oplossen van een gemakkelijk vraagstuk, van eene opgave op het schaakbord, of op het biljard, dus iets waarbij men zich weinig behoeft in te spannen, wat men volkomen in zijne macht heeft.

snee = snede van klaver of gras; in dat hooiland *zit 'n dikke snee gras = d'r zit 'n dikke snee op*, zooveel als: dat gras is lang en dicht, daar komt veel hooi van; *dat is de tweede snee* = dat wordt voor den tweeden keer gemaaid.

snee = streek, op schaatsen; *snee hollen* (*Old.*, ook *Dr.*) = streek houden bij het schaatsenrijden, hand in hand of aan een stok achter elkander rijdend gelijke streken maken, zooveel als: in de maat blijven; lange of korte, rechte of kromme *sneeën moaken* = zulke streken doen, ook *Overijs.* – *snee*, zooveel als: insnijding.

snee, voor: tong, letterlijk voor: mond; *'n gouie snee onder de neus hebben* = goed kunnen praten, eene gladde tong hebben, goed gebekt zijn.

snee, in: *'n snee* (of: *snip*) *in 't oor hebben* = dronken zijn. (*v. Dale*: een goede snee aanhebben, en: eene snee door den neus {p.3281} hebben.)

sneelings; zie: *duthoamer*.

snei – sneeuw, **sneikwaxsel** (*Hoogel.*) = *sneikwalster* (*Westerkw.*) = bevrozen water met sneeuw vermengd, ter onderscheiding van blank, zuiver, gezond ijs. Vergelijking: *krimpen as 'n moes op de snei* = krimpen van koude. *Sprw.* *As de snei valt in de sliet, Den is t'r binnen drei doag vorst an diek.* – *Friesch* *sny*, *snee*, *Oudfr.* *snie*, *Noordfr.* *snei*, *MNederd.* *sne*, *Kil.* *sneeuw*, *snee*, *HD.* *Schnee*, *Deensch* *snee*, *Zw.* *snö*, *Eng.* *snow*, *Noorw.* *snjo*, *OSaks.* *snêo*, *snêu*, *AS.* *snav*, *OEng.* *snâw*, *snâu*, *snôw*, *snôu*, *ONoorsch* *snaer*, *snjar*, *snjor*, *MHD.* *snê*, *OHD.* *snêo*, *snio*, *Goth.* *snaivs*.

sneibal = sneeuwbal. Zie: *snei*.

sneibaljen (*Ommel.*); elkander met sneeuwballen gooien, als jongensvermaak. Vgl. *jen*.

sneiboudel = **sneirömmel**; zie: *boudel*.

sneibult = sneeuwwhoop. Zie: *snei*.

sneidig; zie: *snaidig*.

sneidunen (sneeuwduinen), in de *Ommel.* voor: opgewaaide sneeuwwhoopen, inzonderheid op wegen en in straten.

sneien = sneeuwen; *Friesch* *snijen*, *HD.* *schneien*, *Oostfr.* *snêen*, *snêien*, *Nederd.* *snêen*, *sneien*, *snên*, *MNederd.* *snên*, *snigen*, *AS.* *snîvan*, *OEng.* *snîwen*, *Eng.* *to snow*, *ONoorsch* *snjáva*, *snjóva*, *IJsl.* *snióa*, *Noorw.* *snjoa*, *snjova*, *snjoga*, *sjoga*, *Zw.* *snöga*, *Deensch* *snee*, *OHD.* *snîwan*, *snîhen*, *MHD.* *snîwen*, *snên*, *snîgen*.

sneiêrg (sneeuwerig), in: *sneiêрге vouten*, enz. = schoenen of klompen, waar sneeuw aan kleeft; *doe magst nijt mit sneiêрге vouten in de koamer komen, mōst ze eerst goud ofstubbyen*. Vgl. *êrg*.

sneiflokken = sneeuwvlokken. De uitdrukking: *as de sneiflokken* {p.3283} *vlijgen* (vliegen) = in den winter, en dan vooral met het oog op de armen, zooveel als: de tijd wanneer er koude en gebrek geleden wordt. *Neders.:* *wen de sneeflokken fleget*.

sneijacht = sneeuwjacht; zie: *snei*.

sneijoagen (sneeuwjagen) = sneeuwjacht, sneeuwen met hevigen wind; *dat sneijoagen holt hijl nijt op, d'r liggen al hijle sneidunen veur 't hoës*. *Oostfr.* *snêjagen*.

sneikerel = sneeuwman, sneeuwpop, *Westf.* *snêkaerl*. Zie: *snei*.

sneikwaxsel; zie: *snei*.

sneikwalster; zie: *snei*. *Dr.* *kwalster* = sneeuwklont die bij dooiweer aan de schoenen of klompen blijft kleven.

sneisproeksel, voor: natte sneeuw op eene ijsbaan, op eene straat, enz. waardoor men rijden of waden moet.

sneirōmmel = hoopen sneeuw bij de straat; *'k wōl dat dei sneirōmmel moar weg was.*

sneischōp = sneeuwschop, soort van schop om er sneeuw mee op te ruimen, op te scheppen.

sneivreten (sneeuw eten); *“schaopen mozzen ien 't hok, ze harren 't sneivreten nait leerd, en schaopeholders keken niks blied.”*

sneiwoater = sneeuwwater, gesmolten sneeuw. Het volk zegt, dat *sneiwoater*, van sneeuw, in Maart gevallen, heilzaam voor de oogen is. *Sprw. Meerten sneiwoater, Poapen weiwoater.*

Zie: *gest.*

snelpisser = broek met eene gulp of spleet, ter onderscheiding van die met eene klep, zooals nog door geringe lieden en ouderwetsche menschen gedragen worden, en aardigheidshalve ook: *brouk mit 'n deurrid.*

snetter = mond, snater; *“as doe dien snetter nijt holste krigst 'n watjekau.”*

sneu = beschaamd, teleurgesteld; *hij 's t'r sneu ofkomen* = heeft spijt en teleurstelling ondervonden door het verlies van of het niet verkrijgen van iets; *'t is 'n sneu bestek* = 't is {p.3285} eene zaak die ons schade of teleurstelling veroorzaakt, wanneer wij bv. een goed plan verijdeld zien; *sneue proatjes* moeten hooren = beschamende, het eergevoel kwetsende praatjes voor lief moeten nemen, onverdiende berispingen of beschuldigingen te moeten aanhooren; iemand *'n sneue neus geven* = beschaamd maken. *sneu nè?* = jammer, treurig, niet waar? – Ook voor: beteuterd, verlegen, bedremmeld, (bij *Laurm. snoeg*), in: *hij 's sneu as 'n jōng dei de droak ofknipt is* = hij staat beteuterd als een jongen, wiens vlieger is schootgegaan. – En: wat door veel lijden een slecht, armoedig voorkomen heeft, het tegengestelde van: frisch, welig, bloeiend; *de garst is t'r sneu van wor'n*, nl. van den strengen vorst. *Dr. sneu* = teleurgesteld; *Stadsfr. sneu* = jammer. – *sneu*, van: snijden.

sneuachtĳg = een weinig spijtiglijk. Zie: *sneu*, en: *achtĳg.*

snewl; zie: *sniwl.*

snibbel; zie: *snippel.*

snibbeltje; zie: *snippeltje.*

snidje, snitje; zie: *snirtje.*

snieden = snijden; fig. = veel te veel laten betalen voor eenige werkzaamheid van arbeider of handwerksman; synon. met: *mitnemen* (= medenemen) = woekergeld nemen, wat ook ziet op gekochte voorwerpen. Ook = rijden, inzonderheid op schaatsen en in de uitdrukking: iemand *vêrbie snieden* = iemand inhalen en voorbij rijden; *dat ze joe verbie snieden ken 'n gouie scheuvellooper nijt velen.* En = lichtjes op den kant treffen bij 't biljarten. Bij 't whisten = *snijen*; zie ald. Verv.: *doe snidst, hij snidt; ik snee, doe sneedst, hij snee*, enz. Ook = *snijen*; zie ald.

snieder = kleermaker, snijder; *'t gait mie as de snieders*, zegt iemand als hij ergens te gast is en terstond na den maaltijd vertrekt. *Zegsw.:* *'n snieder het moar ijn darm*, iron. voor: een kleermaker eet niet veel, is niet zwaar op den kost. *Sprw. As 't regent en de zun schient gait 'n snieder noa de hemel.* – *Alles mit moaten, zee de snieder, en gaf 't wief wat mit de elstok.*

Ook: bij het 66 spel het winnen, zonder dat de tegenpartij één punt heeft behaald; de verliezer betaalt dan den dubbelen inzet. {p.3287} Zie: *elstok*, alsook: *darm.*

snieder; alle kleine vischjes, inzond. het stekelbaarsje. (*Wolters.*)

sniederken, in: *bie 't sniederken wezen* = het kleermakersvak leeren; *'t sniederken doun* = kleermaker zijn, eigenlijk zooveel als: kleerlapper wezen; *Dr. sniederken.*

sniedersboas = kleermaker die zelf baas is en geregeld met zijn knecht (of: knechten) werkt.

sniedersmaid (*Westerkw.*), voor: naaister, als zij ongetrouwd is en op daghuur uitgaat.

sniedersnoad = zoomnaad. Naaistersterm.

sniedsel; zie: *sniessel.*

sniemous; zie: *mous.*

sniesel, sniedsel = het afschaafsel van ijs door het schaatsenrijden; *ligt veul te veul sniesel op de boan, men ken de scheuren nijt zijn*. “Gisteren langs ’t Hoendiep van Groningen komende, bleek het ons, dat de banen, die op slecht ijs zeer schoon behooren te zijn, met een dikke laag “snijdsel” waren bedekt.” Vgl. zaagsel, veegsel, pluksel, enz. en zie: *snee 4*.

sniesloot = vroege sla, die geen krop vormt. Men zaait ook gewoon kropslazaad om het als *sniesloot* te gebruiken.

snigge (*Westerw.*) = slak; *Oostfr.* snigge, snig’, *Kil.* snigghe, slecke, *Nederd. MNederd.* snigge, *Noordfr.* snegg, snegge, *Wang.* snig, *Eng.* snag, *OHD.* snegge, snecco, *MHD.* snecke, snegge, *HD.* Schecke. Volgens *ten Doornk.* van het *AS.* snîcan, *OEng.* snîken, *Eng.* sneak, *Deensch* snige = kruipen, langzaam glijden, sluipen, enz. Vgl. bij *v. Dale:* slek, en: snek.

snik; snikke = **schoete, schoet** = **schuut** = schuif, jaagschuit; te *Zoutkamp:* *snik* = visschersschuit; *uursnik* = schuit die bepaalde tijden afvaart en aankomt, de eigenlijke volksschuit; *snikjōng* = *joagertje* = *snikvent* = de jongen die op het paard zit dat de schuit voorttrekt, bij *v. Dale:* schuitjager; *snikhoorn* = soort van hoorn waarop die jongen blaast, bv. het teeken van aan-*{p.3289}*komst en vertrek geeft; *snikpeerd* = paard dat de schuit trekt; *snikkevoader* (*snikkevaarder*) = schuitevoerder (dat niet bij *v. Dale* in die beteekenis voorkomt); *snikstal* (*Ommel.*) = het veerhuis waar het paard kan verzorgd worden en de mannen der schuit een onderkomen vinden, in het *Old.* *snikhoes*; *snikvracht* = het vrachtgeld dat voor personen en goederen betaald wordt; *snikdijp* = elke vaart waarlangs schuiten varen, in ’t bijzonder het Winschoter- of: Schuitendiep (*Schoetendijp*); *snikwoagen* = de wagen, die bij dicht water de schuit vervangt, voorzoover het vrachtgoederen betreft; *sniklien*, *snikliene* = schuitlijn; *snikproatjes* = schuitpraatjes; *snikveer* = vereeniging van schuitevoerders die gezamenlijk in den dienst voorzien, bv. van Winschoten op Groningen, van Groningen op Uithuizen en Ulrum, enz., dus eene soort van beurtveer. *Zegsw.:* *altied mit de leste snik komen* = altijd achteraan komen, steeds de laatste zijn. Dezen troosten zich met: *de leste snik mout ook vracht hebben*. *Rijm.:* *Ōlderōm* (Ulrum), *Bōlderōm*, *Doar stait ’n spitse toren; As de snik van wal ofgait, Den blast de jōng op ’t horen*, ook: *Olderōm, pebōlderōm, Doar stait*, enz.; *’s Oavends as de snik ankomt, Den blast*, enz. – Wat *snik* = vischschuit, aangaat nog het volgende: “Te Zoutkamp heeft men *vischsnikken* en *vischschuiten*. De eerste zijn grooter en kunnen ook beter zee bouwen, maar vereischen één man meer aan boord. In de laatste jaren (vóór 1882) zijn de *snikken* meest alle door *schuiten* vervangen; nu echter de *wantvisscherij* meer in zwang komt, zullen misschien ook de *snikken* meer in de vaart komen, omdat daarvoor toch een man meer noodig is dan met de nettenvisscherij.” (*Johs. Onnekes.*) – *Dr. snik*, *Friesch* snik, snikke; *Kil.* snicke, schuyte; *Weil.* snik, een klein vaartuig; (*v. Dale:* snik = trekschuit, in *Friesland*); *Oostfr.* snikke, snik (schuit); *Nederd. MNederd.* snicke, *ONoorsch Noorw.* snekkje, *Deensch* snekke, snaekke, *{p.3291}* *OHD.* snaegâ, snagâ, *MDuitsch* snacke = schip met spitsen bek. *Weinhold* zegt er van: Algemeen *Germ.:* schnecke, in het *Noorsch* snekja luidende, *AS.* snaec, *MHD.* snicke, *OHD.* snaga = met een’ bek voorzien vaartuig, schuit van een eigenaardigen, langwerpigen bouw met een langen snavel. (*Altn. Leben* bl. 137). *Ten Doornk.* wil dat het eerder van het *OHD.* snakhan dan van het *AS.* snîcan (zie: *snigge*) komt, waarvan het *OFransch* esneque, esneche = scherp schip, schip met een’ snavel.

snikdijp; zie: *snik*.

snikhoes; zie: *snik*.

snikhoorn (onz.); zie: *snik*.

snikjōng (zie: *snik*). “Hoe lang zal het duren eer de beschermende hand der wet zich ook uitstrekt over het lot van zoovele beklagenswaardige snikjongens”, enz.

snikke; zie: *snik*.

snikkevoader; zie: *snik*.

sniklien, snikliene; zie: *snik*.

snikpeerd (zie: *snik*). “Twee kinderen waren aldaar op de straat spelende, toen een zoogenoemd snikpaard, door een jongen bereden, uit den nabijgelegen Veulsgang kwam aandraven”. (1869)

snikproatjes; zie: *snik*.

snikstal (zie: *snik*). “Indien bij het vertrek vanaf den zoogenaamden snikstal buiten de Ebbingepoort zich meer personen aanmelden dan de schuit of barqe kan bevatten”, enz. (1870).

snikveer; zie: *snik*.

snikvent (*Ommel.*); zie: *snik*.

snikvracht; zie: *snik*.

snikwoagen; zie: *snik*.

snip = sneê, kleine snede, glip; bv. in 't oor van een schaap, als {p.3293} merk; fig.: 'n *snip* in 't oor hebben = dronken zijn, bij v. *Dale*: een snip aanhebben. Zie ook: *snipsnapsnōrren*.

snippe; zie: *sniwl*.

snippel, snibbel, voor: snipper; *snippels pampier*. Ook: een zeer klein stukje, meestal met *gijn* voorop: 'k heb *gijn snippel meer van dat goud* (= – van die stof); 'k heb *gijn snippel van hōm kregen* = volstrekt niets. *Oostfr.* snippel = afgesneden stukje, sneetje, schijfje, *Nederd.* snippel, *Kil.* snipperingh, snipperlingh; *Westf.* snippel = stukje; *Eng.* snip = snede, aandeel, deel, stuk. Zie ook: *snippêln*.

snippêln = in dunne reepjes of schijfjes snijden; zie: *boonensnippêln*. *Oostfr.* snippeln, snipeln; de bonen mutten snippeld worden, ook *Westf.* Het woord staat voor: snipperen, door wisseling der *r* en *l*; *Nederd.* snippeln = in zeer kleine stukjes snijden of knippen. Vgl. 't *HD.* schnippen, *Oostfr.* snippen, *Nederl.* knippen.

snippeltje, snibbeltje = snippertje; ook = schijfje; 'n *dun snippeltje brood*, pleon. voor: zeer dun sneetje roggebrood. Zie: *snippel*.

snippeltjen (met een mes) = onophoudelijk kleine stukjes van een houtje afsnijden, zooals de knapen uit verveling doen. Van: *snippêln*, met den verkleiningsuitgang, 't *HD.* schitzeln, schnippeln, en synon. met: *snitjen*; zie ald.

snippie, in: 't is 'n *vrei snippie* = 't is eene vrijkaart, bij 't jassen. Staat voor: kleine snip, dus een vogeltje dat niet te snappen is.

snips, voor: smal, schraal, mager in 't gezicht, alleen van vrouwen gezegd; *zij 's t'r snips van wor'n*, nl. van eene ziekte, van een kraambed, enz. *Oostfr.* snip, snipsk = spits, scherp, dun, mager. Hangt samen met: snip, *HD.* Schnepse, snebbe, snibbig, enz.

snipschoon; wat zoo net mogelijk schoongemaakt en nog ongebruikt is, vooral van linnengoed, enz. gezegd; *zij het dat* {p.3295} *schoet van mōr'n snipschoon veurkregen en nō het dei roeskepels 't alweer vol flekken*. – Letterlijk: zoo schoon als eene snip.

snipsnapsnōaren = **snoarderei** = **snōrrepieperei** = **snoaren** = allerlei kleinigheden, overtollige, nietsbeteekenende dingen; *Overijs.* snipsnapsnaorderij = zekere kleinigheid. Ook in den zin van allerlei gebraden en gebakken lekkernijen, bv. die als toespis of nagerecht op tafel komen; 'k heb mit dei *snipsnapsnoaren niks op*. *Oostfr.* snip-snap-snaren = kleine snoeperijen, allerlei lekkernijen. Aldus omdat zij bij snippers, d.i. kleine stukjes of beetjes gebruikt worden. Zie: *snippel*. Voorts: *Oostfr.* snurpîperê = kleinigheden, allerlei onnutte dingen, speelgoed, van het *Nederd.* snurpipe, oorspronkelijk een pijpje dat een brommend (*Gron.* *snōrrend*) geluid voortbrengt, en 't welk de knapen uit holle plantenstelen vervaardigen. *Zw.* snorpipor = het tongwerk van een orgel. (v. *Dale* snorrepijperij = beuzelarij.)

snipsnapsnōrren; een zeer eenvoudig kaartspel, gezelschapsspel onder jongelieden. Ieder krijgt vier of meer kaarten en legt vijf fiches (of centen) voor zich op tafel. Speelt nu A. eene kaart uit en heeft zijn buurman B eene van dezelfde soort, bv. ook een boer dan zegt deze: *snip*; heeft de buurman van B. er ook een, dan zegt die: *snap*; mocht het voorkomen dat de

volgende de vierde boer heeft, dan zegt hij: *snōr*. Die een *snip* krijgt geeft één, die een *snap* krijgt twee, en die een *snōr* krijgt, zet drie fiches in den pot, die door hem of haar gewonnen wordt die ééne of meer fiches overhoudt. Als werkw. = dat spel spelen. Hiervan ook: *snippen*, *snappen*, en: *snōrren*; zij 's (*ge*)*snipt*, (*ge*)*snapt*, (*ge*)*snōrd*. Die het eerst zijne fiches kwijt is mag nog één spel, als toegift, mee doen, dat heet dan: *op de koe* te wezen.

snir, te *Niezijl*, enz. **snar** = vinnig, scherp, bits, van een meisje of eene vrouw gezegd. *Oostfr.* snir, snîr, snirr, ook, ofschoon {p.3297} zelden: snar, snarr = snel, scherp, bits, aanmatigend, enz; snir in 't antwōrden; snir fan wōrd un wesen; *Neders.* snar, snarre = bits, vinnig, hevig, fel; *Noorw. Zw. Deensch IJsl.* snar; *ONoorsch* snarr = snel, gezwind; scherp, doordringend; *AS.* snear = snel, vlug, vaardig, spoedig; sterk, krachtig. Van het *OHD.* snērhan = binden, knopen, slingeren, winden, wikkelen, ineendraaien. (v. *Dale*: snar = bits, vinnig, enz.)

snirkebroa; de gebraden kliertjes in de reuzel. Zie: *broa*, en: *snirten*.

snirten = bakken, braden, vooral in de tautol. *snirten en broaden* = bakken en braden, een gastmaal bereiden. *NHoll. ZHoll.* snerken = iets met vet braden of stoven; v. *Dale*: snerken = pruttelen, braden, knetteren. *Oostfr.* sniren, snîren; snirren = het geluid van vleesch dat gebraden wordt in de pan, vooral wanneer daarbij koud water wordt gegoten, snirsen (v. *Dale*) = *Gron. sistern*, geluid van water op gloeiend ijzer; snirbrâ, snirtjebrâ = een klein stuk vleesch dat in een pot gebraden wordt; *Neders.* snirbakken, snirbraden. (Wisseling van *t* en *k*.)

snirtje = bits, vinnig meisje dat bovendien de tong goed kan roeren; *Zw.* snârta = een snibbig meisje. Zie: *snir*.

snirtje, snirt, en door uitvallen der *r*, **snitje, snidje** = kleinigheid, een weinigje van eene vloeistof, synon. met: *kwirtje*. *Oostfr.* snirt = gering, onbeduidend, dun en krachteloos iets, wat zoo goed is als niets. (v. *Dale*: snirs, sners, snars, snersje = nietigheid, ziertje, klein aandeel.)

snirtjebus = **woaterbus** = **spuitbus** = **woatersnirk**; kleine spuit als jongensspeeltuig, die van vlierhout wordt gemaakt. *Oostfr.* snirtjebüsse, snirtjebüs, *Hannover* snirtjebusse. Zie: *snirtjen*.

snirtjen = spuiten met eene *snirtjebus*. Ook: met opgetrokken bovenlip speeksel of *spei* uitschieten door de tanden (bij v. *Dale* kitsen), wat men vooral van tabakskauwers ziet.

Oostfr. {p.3299} snirtjen = spuiten; spuwen, enz., *Hannover* swirtjen, swurtjen.

snitjen (*Old.*) = snijden in hout, bv. kleine stukjes van een' stok afsnijden om dien aan te punten, kerven in een houten voorwerp maken, enz. *Oostfr.* snitjen, *Nederd.* snitjen, snidjen, snitteln; *HD.* schnitzen = met een mes besnijden, houten snijwerk maken. Ook = 't *HD.*

schnitzeln = in vele kleine stukjes snijden, zonder eenig nut met een mes in of aan iets snijden, *Gron. snippeltjen*. Met diminut. beteek. van: snijden, *OSaks.* snîthan, snîdhan, *AS.* snîdhan, *OHD.* snîdan, *MHD.* sniden, *Goth.* sneithan. Vgl. *snippeltjen*.

snits = **snoazie**, in: *snits moaken* = voordeel, winst, waaronder ook woekerwinst, behalen; *dat was snits* = dat was koren op zijn molen. *HD.* Schnitt = woekerwinst; *NBrab.* zijn snitjes snijden = zijn voordeel doen. Vgl.: snijden = duur laten betalen, als ook 't *Eng.* to snatch = haastig grijpen, ontfutselen, kapen, enz. Voorheen zeide men: snaai hebben bij iets = er aanzienlijke voordeelen van trekken. (Volgens *Hfft* is: snaaien (dial.) = snijden.)

snits (*van Halsema*) = snijmes. Vgl. *snits I*.

snittêrn; het geluid van bradend vet, enz. in de pan; *Oostfr.* dat fet snitterd in de pann'; *Dr.* snirren. *Fig.* in: 't *snittêrn* in de hutte, zooveel als: in dat huisgezin is twist, gekijf, krijgen de kinderen straf. enz.; 't *zel d'r snittêrn!* = 't zal er waaien! *hij 's weer an 't snittêrn*, zegt men van iemand die gewoon is luid te spreken en zich scherp uit te drukken. Oorspronkelijk één met: snateren, enz.

snittêrn; bij het *lantêrn* den *kōnterboer* door den troefboer onschadelijk maken, door den eersten trek met het aas te halen, daar de *kōnterboer* altijd den tweeden slag moet vallen; 'k *heb hōm snitterd* = den *kōnterboer* gewonnen. Hetzelfde als: *snijen* bij de whisters. Zie ald. {p.3301}

sniwl, snewl (Westerkw.) = **snippe** (*Old.*); schimpwoord voor een snibbig meisje dat op iedereen wat heeft aan te merken; *snippe* wordt meer op kleine meisjes toegepast.

snoakerij, snoakerij; snaaksche dingen waarmede men zich vermaakt, bv. eene ledepop die men laat dansen en kunstjes verrichten. (v. *Dale*: snakerij = grap, klucht, poets.)

snoar; zie: *hoamel*.

snoarderei; zie: *snipsnapsnoaren*.

snoaren; zie: *snipsnapsnoaren*.

snoarske = schoonzuster; *zij bin snoarskes* = de vrouwen van broeders; 't is mien *snoarske*, of: *zij's snoarske tou mie* (zegt de man) = zij is mijne schoonzuster. *Dr. Friesch Overijs*.

snaorske, snaorse; *den Haag* snaartje, *NHoll.* snaaer, *NBrab.* snaar. Eigenlijk, (zegt *Hoeyff*) = schoondochter, maar door de latere beteekenis geheel verdrongen, en komen van het *AS*.

snore, *HD.* Schnur, *OHD.* snur, van 't *Lat.* nurus (schoondochter). Zie ook: *snaarsche*.

snoaverbek; zie: *snoavêrn*.

snoaversnoet; zie: *snoavêrn*.

snoazie; zie: *snits*.

snoavêrn = snappen, babbelen, snateren; hiervan *snoaverbek* en: *snoaversnoet* (= *haffelbek* = *haffeltoet*) = snaterbek. Door wisseling van *r* en *l* van: snavel, en dus eigenlijk zooveel als: men den snavel of bek steeds in beweging zijn. Vgl. *snōbbêln*.

snōbbelbietje; zie: *snōbbêln*.

snōbbêln = in 't geheim lekkers koopen, snoepen. *Stad-Gron.*: *snobbelen* (Auwen) = een beentje afkluiven; – *snōbbeltje* = lekkere beet, wat zoo tusschen de gewone etenstijden wordt opgepeuzeld. *Oostfr.* snubbeln = knabbelen, eten, snoepen. Van het *Nederd.* {p.3303} snaven, snaben, in den zin van: snappen; *Nederd.* snübbeln.

snoedien (*Stad-Gron.*); zie: *snoetje*.

snoefdeus; **snoefdeuze** = snuifdoos.

snoefdeuske (snuifdoosje) = reukdoosje. Zie: *lodderensdeuske*, en: *snoeven*.

snoeg; zie: *sneu*.

snoekeblad (*Veenkol.*) = **adderkruid** (*Gron.*); het gemeen Pijlkruid, *Sagittaria sagittifolia*; v. *Hall Neerl. Plantensch.* bl. 217.

snoet = snuit, ruw uitgedrukt voor: mond; *hij vōl op zien snoet*. Zie: *snoetband*.

snoetband = **snoethouer** = krasse terechtwijzing; iemand 'n *snoetband* geven = hem of haar den mond snoeren; iemand *over zien snoet* (ook: *over zien bek*) *hauen* = hem een afjacht geven: “*moar dou har dei meneer doch 'n snoetband kregen, doar e genog an har.*” *Oostfr.*: *hê hed hum'n snûtband upsetd* = hij heeft hem den mond gestopt. Van kwade honden ontleend, die zulk een muilband (steeds: *moelband*) moeten dragen.

snoetêrn = pruilen, de lip laten hangen, eene ontevredene, lastige bui hebben, wat zich vooral openbaart door niet te spreken; *snoetert*, schimpwoord voor een pruilend meisje; hier van: *gesnoeter*; *dat gesnoeter van die bin'k zat*. Zie: *snoet*.

snoetert; zie: *snoetêrn*.

snoethouer; zie: *snoetband*.

snoetje = snuitje; *mien snoetje*, of: *mien lutje snoetje* (= *mien bektje*); liefkoozingswoordje der moeder tegen zuigelingen, “*Hou liek jou dat wel tou, mun snoedien?*” (*Reynders.*) = – mijn lieve meid? (*Stad-Gron.*)

snoetjes (snuitjes), voor: teenstukjes, kleine voorstukjes op schoenen. {p.3305}

snoeven = ruiken aan een reukdoosje (*snoefdeuske*), waarin een sponsje, gedrenkt met eau de cologne, is gedrukt; *opsnoeven* (sterker dan ruiken) = niet alleen de reuk, maar ook eenig vocht in den neus optrekken; *ie mouten moar stief opsnoeven, da's goud veur kopzeerte*.

(*Weil.* snuffelen = bij herhaling ruiken); *Oostfr.* snufen, snûfen, snuven = snuiven, ruiken, enz.; (v. *Dale*: snuiven = snuiftabak gebruiken, opsnuiven = in den neus ophalen.)

snōffelder; zie: *snōffêln*.

snōffêln = snuiven, onder het spreken sterk door den neus ademen, en ook voor: op die wijze spreken, door den neus praten, *Oostfr.* snüffeln, *Noordfr.* snäweln; *snōffelder* = iemand die door den neus spreekt. Freq. van: *snoeven*.

snoibaitel (snoeibeitel); tuinmangereedschap, soort van beitel met langen steel om daarmee hoog zittende takken af te slaan.

snoiên; zie: *snuiên*.

snoiêr; zie: *snuiêr*.

snois; zie: *snuien*, en: *snuis*.

snoisk; zie: *snuis*.

snōk = hik, *Geld.* snik, *NHoll.* nok, *Kil.* snock, en: snocken, nocken (vet.) = de hik hebben. *Oostfr.* rijm: Snuk un ik spungen afer 't mêr (of: d'fêr); snuk blêf weg un ik kwam wêr, het *Gron.:* *Snōk en ik vlogen over 't meer; Snōk bleef weg en ik kwam weer.* Dit kinderrijm dient drie malen achtereen zonder ademhalen opgezegd worden. *Wvl.* snik = hik. Om den snik te doen ophouden, zegt men, zonder verademen, vijf of zes keeren dit rijmpje: Ik meê Snik ging over zee; Ik kwam weer en Snik niet meê. (*De Bo*). – Zou hiermede ook in verband staan het huismiddeltje tegen den hik, om nl. iemand te doen schrikken?

snōkken = hevig schreien, snikken, nokken. Zie: *snōk*.

snoode = schrander, alleen in: *zit 'n snoode kop op*, of: *'n snoode kop hebben* = een schrandere bol zijn; *Dr.* sneu = schrander, slim, {p.3307} loos; *Friesch* sneu, snoode = schrander, gevat, loos, in goeden zin; *Geld.* sneu = slim, gevat, afgericht; *Neders.* snōde, snōe = gevat, loos, behendig, en volgens het *Brem. Neders. Wbk.* een *OSaksisch* woord, van het *OSaks.* snoter, snotor = wijze; snytro = wijsheid; *ONoorsch* snotra = de wijze, verstandige; *Goth.* snutrs = wijs. – Zou men hier niet liever aan snijden, waarvan ook: snedig, en: ter snee, hebben te denken? Vgl. ook: *sneu*.

snōr; *'n snōr in hebben* (= *'n brōm in hebben*) = roes, bij *v. Dale*: een snor aan hebben. Zie ook: *snipsnapsnōrren*.

snōr; stukje dik en hard leder in den vorm eener ster, waardoor een dubbel touwtje wordt gestoken, en, nadat dit eenige malen rondgedraaid is, aan beide einden wordt getrokken, zóó dat een suizend en snorrend geluid ontstaat. – Ook: de drijfriem van een werktuig, 't zij dit door stoom of met hand of voet in beweging wordt gebracht. Aan het geluid ontleend. Vgl. *v. Dale* art. hor.

Snōr; zekere nauwe straat te Groningen.

snōrren = snorren, snurken, ronken, *Oostfr.* snurken, *Nederd.* snarken, snorsnarchen, *HD.* schnarchen. – Ook = het spinnen der katten, ontleend aan de overeenkomst met het geluid van het snorrende spinnewiel; ook *Overijs.*, *HD.* schnorren, schnarren, schnarren. – En = naar zich trekken, bv. eene winst bij 't kaartspel opstrijken.

snōrrepiep; zie: *haspeltak*.

snōrrepieperi; nietige dingen waaraan door den bezitter toch veel waarde wordt gehecht, waarvan hij geen afstand kan doen. *Oostfr.* snurpiperê, *Holst.* snurpipen, *HD.* Schnurfeife, Schnurfeiferei, *v. Dale* snorrepierij = beuzelarij. Zie: *snipsnapsnoaren*.

snöt (= snot); *'n bult snöt in de kop hebben* = een scherp verstand bezitten en daarbij veel geleerd hebben, wetenschappelijk ont-{p.3309} wikkeld zijn. – Het woord heeft hier niet de gewone beteekenis, ook niet als in: *snötbengel* = *snötoap* = *snötlepel* = *snöttert* = *snötjōng* = snotjongen, laffe bengel, minachting te kennen geven, maar kan aan het *OSaks.* snoter = wijze; snytro = wijsheid, ontleend zijn. Vgl. *snoode*.

snötbengel = snotjongen, snotmuil, snotbaard, laffe bengel. Zie: *snöt*.

snotje, in: *dat heb ik in 't snotje* = dat vat ik, daar ben ik achter, bij *v. Dale*: in den snotter. Eigenlijk zooveel als: daar heb ik den reuk, het spoor van.

snötoap; schimpwoord voor kinderen, vooral tegen meisjes die zich iets aanmatigen; *bist nog moar 'n snötoap*, zooveel als: wat beeldt gij u in, gij zijt nog maar een kind en beteekent immers nog niets. Zie: *snöt*.

snöt-kwiel, in: hij (of: zij) *schrijft* (of: *schreeut*) *snöt en kwiel* = schreit, huilt erbarmelijk, zoodat er wel eens snot en kwijl voor den dag komt. Wordt bijna alleen van kinderen gezegd.

snötlepel; zie: *snöt*.

snöttêrg = snotterig; 'n *snöttêrg jōng*, zooveel als: een knaap die nog niet als jongeling erkend wordt; 't is nog 'n *snöttêrg wicht* = een meisje dat de kinderschoenen nog niet is ontwassen; *zoo 'n snöttêrg wicht gait al trauen!* "andermans zoaken koom je voak snötterg mit weg." Op 't Hoogeland zegt men: 't is mit mie ook psalm achtentachtentîg: o heer, wat bin 'k *snöttêrg*, eene soort van verontschuldiging dat de zakdoek zoo vaak gebruikt wordt.

Vergelijking: *snötterg as 'n jōnge maid*.

snöttêrt; zie: *snöt*.

snötvat; zie: *mijnen*.

snötverdikkemie; zie: *welverdikkemie*.

snuiên = **snoiên** (de *ui* gerekt uitgesproken) = snoepen, en = snoeien. *Dr.* sneuien, snaaien, snoeien = snoepen; *NBrab.* snooien = snoepen, vooral van vruchten; *v. Dale:* snoeien = snoepen, vruch- {p.3311} ten van de boomen eten; (in die beteekenis is het in Groningen niet bekend); *Oostfr.*

snojen, snôjen = kapen, stelen, heimelijk wegnemen, en: snoeien; *Neders.* snojen = appels, enz. stelen, kapen. Het staat, zegt *ten Doornk.*, waarschijnlijk voor een ouder: snoden, wat wellicht met het *AS.* snâed en snâedan, *OEng.* snâde (stuk, brok), en snode (afgesneden stuk, snee), snaeden (snijden, verdeelen, doorsnijden), tot: sniden, *Nederl.* snijden, behoort.

snuier = **snoier** = **snuierlap** (*Veenkol.*) = snoeper, kind dat veel snoept; *Dr.* sneuiër. Zie: *snuien*. – (de *ui* gerekt).

snuierlap; zie: *snuier*.

snuis, **snuisk** = **snois**, **snoisk** (de *ui* gerekt) = snoepachtig, hoofdzakelijk van katten, ook van kinderen en dienstboden; *Dr.* sneuisch. Zie: *snuien*. Vgl. ook: *sk*.

snuisk; zie: *snuis*.

snuten = snuiten; *doar zel 'k hōm wel veur snuten* = dat zal ik wel beletten, of: ik zal het hem wel beletten.

snuus = beschaamd; *wat wōr de kerel snuus dou z' hōm dat op 't brood legden!* = wat werd die man beschaamd toen hem dat verweten werd! Staat wellicht voor: sneusch (dat niet wordt gehoord), van *sneu*; zie ald.

snuustêrn = snuffelen, fig. bv. in boeken, kasten, enz.; *deursnuustêrn* = doorsnuffelen. *Sprw.* *In duustêrn is goud snuustêrn*, zooveel als: in 't duister is goede gelegenheid tot vrijen. Er behoort bij: *moar nijt goud vlooen vangen* (maar niet goed vlooiën vangen), waarmede men wil te kennen geven dat het tijd wordt om de lamp op te steken. *Oostfr.* snüstern, *Oldenb.* snüstern, *Holst.* schnüstern, *Munster* snüstern, *Recklingh.* smüstern = snuffelen, opzoeken, opschommelen; *ZNederl.* afsnuisteren = doorsnuffelen. *WVl.* snuusteren = navorschen, opzoekingen doen. In de boeken snuisteren. Hij snuistert overal in. (*De Bo*).

snijdsel = *sniesel*; zie ald.

snijen = snijden; zie: *snittêrn 2*. Bij het whisten zooveel als: de vrouw spelen om het aas achter de hand te houden. {p.3313}

soaien; zie: *saaien*.

soam; als achtervoegsel, eigenlijk voor: samen, te zamen, altogader, in: *dagsoam*, *nachtsoam*, *oavêndsoam*, *goundagsoam*, enz.

soanen; zie: *moanen*.

Soaroa (= Sara). In 't *Oldampt* hadden (of: hebben) de meisjes een reidans, waarbij zij elkander aan den schoot van het kleed vasthouden, en waarvan het laatste van den deun luidt:

Soaroa, Soaroa, Pak achter an mien koaroa! In *Oost-Friestl.* begint het met: ringel-rangel-rosen, schöne aprikosen, enz., en er komt ook in voor: fât achter an mîn kare. Op 't *Hoogeland* kent men een dergelijk spel en zingt er bij: *lou, lou, lat, pak moar achter an mien gad.* Dit *koaroa*, *Oostfr.* kare zou hetzelfde woord zijn als het *Oudfr.* gare = kleed, opperkleed, gewaad, schoot van een vrouwenkleed, enz. Bij v. *Dale*: gerfkamer = sacristie eener kerk, consistoriekamer, eertijds kleedkamer der geestelijken, en van het verouderde *gerwen*, dat bereiden, toebereiden (zich kleeden) beteekende, wijl de priester zich daar aankleedde; zie ald. art. gerfkamer. Bij *Kil.* gaerwen, gerwen = bereiden, toerusten, gereed maken, opschikken, enz.; gaerwen = touwen (het leder); gaerwer = leertouwer; gaerwkamer = sacristie; *Oostfr.* garfkamer, oudtijds: gerkamer of garkamer, *Nederd.* gârkamer, garfkamer, garvkamer, garwekamer, van: garwe = *OHD.* garawi = kleeding, gewaad.

soaroas; basterdvloek, evenals: *soaterdags*, verzachting van: *soatans*; *dat soaroase wicht! da's jà soaroas!*

soatan; zie: *dunderdag*.

soaterdag, in: *soaterdag hollen*, bij v. *Dale*: zaterdagavond houden; zie: *dunderdag*.

soaterdags, (bvnw.); *dei soaterdagse jong!* verzachtend voor: *dei soatanse jong!* bij v. *Dale*: zaterdagsche vent.

sōbbîg; tegengestelde van: helder, klaar, doorschijnend; *sōb*-{p.3315}*big woaater* = eenigszins troebel water; *de lôcht is sōbbîg* = 't is alsof er een dunne nevel in de lucht zweeft. *Dr.* sobbig, sobberig = niet helder, van de lucht.

sochtje, verwant met: zuchtje; zie: *sog*.

soebel, soepel = slap in 't vouwen, van katoen gezegd; 't *Fransche* souple.

soei; zie: *zaai*.

soep, voor: raar boeltje; dol vermaak, dolle pret, (*Stad-Gron. panne*); “*Dat was 'n soep, heere, heere, wie kregen zat jenever en elk 'n gulden, de zeun kreeg 'n hooge houd, de dochter 'n paresol en vrouw mog alle Zundoagen witte hoozen an hebben;*” *hij zit in de soep* = is in verlegenheid; *hij rakt 'r mit in de soep* = hij raakt er mee verlegen, komt er mee in de war, enz. – Ook = nietigheid, onbeduidend iets: *hij 's 'n kerel ien soep* = hij is een durfniet; *dei soep zel dun wor'n* = die erfenis zal voor de erfgenamen weinig geven, elks deel zal gering zijn. Zie ook: *woater en wind*.

soepbakken = een verbast. van: soebatten.

soepel; zie: *soebel*.

soepen; zie: *zoepen*.

soetêrg = smerig, vuil, niet helder rein van aangezicht en handen, ook van linnengoed, enz.; *da's 'n soetêrg boudeltje* = die menschen zijn smerig; tegengestelde van: eene zindelijke huishouding. *Friesch* soeterig = ongedaan, haveloos; suterich = morsig; *Oostfr.* sûtjerig, suterg, suddelig, suddelg = morsig, onzindelijk, smerig. Zie: *soetêrn*.

soetêrn = morsen, iets niet goed schoon maken en wel zóó, dat er eene vuile tint op het voorwerp achterblijft; synon. met: *groetjen*. *Oostfr.* suddeln, *Hd.* sudeln, *Neders.* suddeln, *Kil.* soetelen = morsen; *besoetêrn* = bemorsen, bv. door het aanvatten met vuile handen, *Kil.* besoetelen. Vgl. het *Nederl.* bezoedelen = bevlecken, besmetten. Wisseling van *r* en *l*.

sōf = vadsig, slaperig, tot rust geneigd, vooral wanneer dat komt door invloed van het weder. Hiervoor hoort men ook: *soor* {p.3317} *in de hoed wezen* (*Hoogel.*). – *sōf* staat voor: suf; vgl. *soor*, in eig. beteekenis.

sōfgad = sufferig vrouwspersoon, die niet gaarne werkt, veel van gemak houdt.

sog (zog), voor: wind; *sochtje* = tochtje, ook *Oostfr.*; *veul sog hebben*, ook de tautol. *veul wind en sog hebben* = fatterig, winderig, een windbuil zijn. – Ook = veel drukte maken.

sokêrn; seukêrn = zacht koken; *gruinarten mouje eerst fiks koken loaten en den mouten ze stoan blieven te sokêrn*. *Dr.* sōtern = zacht koken, pruttelen van koffie in een klein keteltje.

Zal een freq. van den onv. verl. tijd van: zieden (koken) zijn; *sokeren* door wisseling van *d* en *k*. Vgl. *smelken*, alsook *snirten*, en: *snerken*, alsook *Noordfr.* sogen = in de kook komen.

sōkkel = suggel = sjuggel = sōkkeldrafke = sjuggeldrafke = sōkkeldraft (Old.) = sukkeldraf; *in de sōkkel* = *in 'n sjuggel*, enz. lopen = *sōkkēln, sjōggēln, sjuggēln, suggēln* = op een sukkeldraf, korte, kleine draf lopen (v. *Dale*). Voor: kwijnen, steeds ziek of ziekelijk zijn, zegt men altijd: *sōkkēln*, of: *sukkēln*. *Oostfr.* sukkeldraf, sukkeldraft, sukkel = langzame draf.

sōkkeldrafke; zie: *sōkkel*.

sōkkeldraft; zie: *sōkkel*.

sōkkeln; zie: *sōkkel*.

sōkkeloa, sukkeloa, sukeloa = chocolade; *melksōkkeloa* = koekjes chocolade in melk gekookt, ter onderscheiding van: *woatersōkkeloa*. Vooral het eerste wordt in de huisgezinnen gedronken en als feestelijk onthaal aangemerkt; *poeliersōkkeloa* = chocolade die in den handel als poeder voorkomt.

sōkker; sukker; suker = suiker; *Oostfr.* sukker, *HD.* Zucker, *Zw.* socker.

sōkkerai = sukkerai (Goor.) = krai (Marne, enz.) = cichorei, bij *Weil.* suikerei, v. *Dale* suikerei of suikerij; *sōkkeraibrander* = {p.3319} cichoreifabrikant; *sōkkeraitrōm* = trommeltje met cichorei, in eene huishouding. Zoo: *sōkkeraifoabriek, sōkkeraibranderei, sōkkeraiwortel, sōkkeraiwouter*.

sōkkeraiwouter, spottend voor: slappe, onsmakelijke koffie.

sōkkerbak; zie: *sōkkertwijbak*.

sōkkergoud; zie: *sukkergoud*.

sōkkertwijbak = sōkkerbak = sukkertweibak = sukkerbak = beschuit met boter en daarop een laagje bruine suiker. Hierop worden inzonderheid kleine kinderen onthaald wanneer zij een broertje of zusje gekregen hebben, of bij vrienden of geburen de pasgeborene ('t *pōtje*) komen zien. Schertsend wordt dan ook tegen hen gezegd, zoolang zij er niets van begrijpen: *krigst gau 'n sōkkertwijbak*.

sōkkerslak; zie: *kekijltje*.

sol = kielwater van een schip, het spoor dat door de vaart van een schip wordt achtergelaten.

Ook voor: vaargeul; *de snik kwam in 't sol van de boot en dou gōng 't makkēlkēr*;

“*Landjevoarders, dei der nou ook deur (door 't ijs) konnen mit twei en drei peeren veur 't schip, harren 't sol nog veul wieder moakt.*” *Oostfr.* zol, sol. Te *Delfzijl* noemt men *sol* de kuil die een schip in het slijk der haven heeft achtergelaten. Komt nl. een vaartuig bij vloed de haven binnen, dan zakt het bij ebbe in de ondiepe gedeelten, in het slik, voor korten tijd eene kleine waterkom als spoor van zijne ligplaats achterlatende. Zie: *zolden*. – Is het (vraagt *ten Doornk.*) wellicht één met het uit *suohili* samengetrokken *OHD.* suoili, suoli (kleine vore), als verkleinw. van het *OHD.* suohâ (vore, enz.), wat waarschijnlijk uit den tegenw. tijd van *suoh*, van een oud werkw. *sahan* (doorsnijden, snijden) ontstond? Of komt het van een oud *sulh*, en dit van het *Lat.* sulcus, dat ook van de vore, die een schip in het water achterlaat, gebruikt wordt, en waaruit ook waarschijnlijk ook het *AS.* sulh, sul, syl, *OEng.* suluh, soluu, enz., *Eng.* sallow, sull, *WVlaand.* zoll, zeule, zeul = ploeg, werktuig om voren te maken?

soldoaterei, sêldoaterei, voor: militaire dienst, *Dr.* seldaoterie; {p.3321} *hij's onder seldoaterei* = hij dient het land als soldaat, onverschillig in welken rang; eigenlijk zooveel als: hij is onder de soldaten.

solidōm (Old.) = soridōm (Ommel.), voor: het geheel, meestal pleonast.: *de hijle soridōm* = alles te zamen, 't heele boeltje; 't *gait in ijn soridōm vōrt* = 't is ééne moeite. *Old. Landr.* III, 58: in solidum te betalen = voluit, geheel te betalen; IV, 70: so is elck in solidum ofte voor 't geheel verbonden; IV, 76: in solidum gehouden; – als deselve in solidum covenieert weerden: – een yder voor 't geheel ende in solidum te betalen. *Lat.* in solidum of solido = in 't geheel, ganschelijk.

solo. Een kaartspel dat wellicht als een vereenvoudigd quadrillespel kan beschouwd worden, door onze oostelijke burenen hier ingevoerd, en hetzelfde wat in Holstein *Dütsch lumber* heet. Het wordt met 32 kaarten gespeeld, van aas tot zeven, met gewone volgorde. Ieder krijgt 8 kaarten en in vijf trekken is het spel gewonnen. De matadors zijn: klaverenvrouw (= spadille); de zeven van troef (= manille), en schoppenvrouw (= basta). De spelen zijn: vraag, casco, en: solo; bij het eerste wordt een aas aangeroepen, bij de casco maakt klaverenheer, als aide, troef. Klaveren is altijd favorietkleur; behalve de overvraag in de fijnen heeft men ook het overnemen in meer trekken. Wordt dit spel door drie personen gespeeld, dan neemt men van de harten alleen de zeven en laat hartenacht weg. Harten is fijn en men kan niet anders dan *solo* spelen.

sōltat? = **zōltat?** = zou het zoo zijn of worden? Staat voor: zou het dat?

sōmpen (*Auwen*); kleine scheepjes van Zwolle en omstreken die nauwelijks 6 of 7 lasten groot zijn. Bij v. *Dale*: sompschuit, een schuit met platten bodem, inz. dienende om {p.3323} op kleine rivieren en op de kanalen te varen; van: somp, *HD*. Sumpf = moeras.

sōndags, sōndoags = 's zondags. *Sprw.* *Altied is Körtjaktje zijk; Midden in de week moar sōndags nijt* (altijd is Kortjakje ziek midden in de week, maar des zondags niet), zooveel als: het vrouwspersoon mag gaarne mooi gekleed zijn en uitgaan, maar houdt niet van werken.

sōndage hals = verkeerde keel. Zie: *hals*.

sōmsōmmoarên = alles samen genomen, 't *Lat.* summa summarum = de korte inhoud, 't kort begrip van eene zaak.

soor, soord = sappeloos, verwelkt, niet frisch, van bladeren gezegd die beginnen te verdorren; versoren = verdorren, verwelken. *Dr.* zoor = dor, schraal; 'n groen midwinter, 'n zoor paschen, *Gron.*: *gruin midwinter, witte poas; Friesch* forsorjan = verdorren, verdrogen; *Kil.* sore, soore = droog, dor; soren, sooren = droog worden; verslensen, verwelken; v. *Dale*: zoor = hard droog; zoore tak, zoore huid; *Oostfr.* sôr = droog, verdord, dood (van bladeren en takken); soren = verdorren, sterven; *Holst.* soren = verdorren; *Westf.* sôr = dor; *Noordfr.* soer, soor, en: sōren = ziekelijk zijn, sukkelen; *MNederd.* soren, *AS.* seárjan, *OEng* searien, *Eng.* sear, seared = verzengd, verdord, *MHD.* sôr = droog, dor: sōren = sôr zijn of worden; *HD.* soren = uitdrogen, uitteren, wegwijnen; *OHD.* sōren = verdorren, verwelken. Zie ook: *sōf*.

soord; zie: *soor*.

soort (onz. in 't *Nederl.* vr.); *geef mie moar van dat soort; 't is nijt veul soort* = die dingen zijn niet van de beste hoedanigheid. Ook van personen, en dan zooveel als: zij behooren tot den minderen stand; *is nijt veul soort* = er is weinig goeds bij, men kan hier niet te kust en te keur gaan. – Men zegt steeds: *zōk soort goud, mensen, hoezen, ossen, stoulen*, enz., voor: zulke soort van {p.3325} stof, van menschen, enz. Het weglaten van het voorz. wordt o.i. terecht, in 't *Nederl.* afgekeurd.

soortîg, soortîge = soortgelijk, dergelijk, soortgelijke, enz., van die soort, daarop gelijkende; 't was 'n *soortîge geleerde* = hij leek wel een geleerde te zijn; *zōksoortîg goud* = van zoodanige stof en kleur; *datsoortîg goud ken ie doar koopen; soortîge ossen* = gemeste ossen, bv. op een stal, waarvan één voor één goede koopwaar is, alle van goede kwaliteit zijn. *Dr.* soortîg = soort van; zij gong hen 'n soortige boerendokter = zij ging naar eene soort van piskijker, kwakzalver.

sop; soppe. Spottend en minachtend zegt men: 't is 'n *hijle soppe*, zooveel als: 't is mij wat, wanneer men met iets, bv. met eene gift die weinig te beteekenen heeft, vrij wat ophef maakt, iets waar men dun van soppen kan. *Zegsw.*: *doar is 't sop van d'olle hen* = daar hebt ge 't overschot, daar zijn de kliekjes, stel u nu van middag daarmee tevreden. *Kil.* soppe = saus.

soppe; zie: *sop*.

soridōm; zie: *solidōm*.

sotjen (*Laurm.*) = zwieren, in de herberg zitten. *Kil.* sotten, ghecken = uitlachen, bespotten.

spaarde hen (*Hoogel.*), voor: zwartbonte, of: zwart-grijsbonte kip. Zal één zijn met: *spar*; zie ald.

spaide (*Stad-Gron.*) = brandspuit.

spaiten = spuiten. *Wvl.* speiten.

spalkerei, spalkerij = diarrhé; *in de spalkerei*, ook: *in de spōrk = in deurgang = in de rappel = in de rappelderei* wezen. De beide laatste uitdrukkingen zullen aan den klank ontleend zijn. (Zie: *deurgang.*) Vgl. het *Lat.* spargere = strooien, verspreiden, enz., alsook: spurcare = vuil maken, verontreinigen, enz.

spalkers (zonder enkv.), voor oogen, die wijd openstaan, bij *Auwen* = de oogen. Van: spalken = splijten; de oogen opspalken = groote oogen opzetten.

spalten; zie: *spolten.* {p.3327}

spalters = spaanders, splinters, wat bij het bewerken van hout afvalt en wegspat. *Oostfr.*

spalter = afgekloufd stuk, dikke splinter, *OEng.* spalde (spaander, splinter), *Eng.* spall; *MHD.*

spalt, van het *OHD.* spaltan, *MNederd.* spolden, spalden, *OHoll.* spolden, *Kil.* spalten,

splijten. (*v. Dale:* spalten, weinig gebruik. = splijten. Vgl. *spolten.*)

span = twee paarden die voor den wagen, den ploeg of de egge gespannen worden; in 't bijzonder: die bijeen behooren om voor de koets te loopen. (*v. Dale:* span, twee of meer voorgepannen dieren). Ook voor: veldwagen, egge of ploeg, door twee paarden getrokken; *zij bin mit vijf span an 't garstmennen; guster was hij mit dubbeld span an de gang.* In *Westerwolde* beteekent: 'n span teegoud zooveel als: een kopje en schoteltje die bij elkander behooren; te *Groningen* zegt men ook: *twalf span teegoud*, voor: een dozijn thee goed; – *hij ken mit hōm* (of: *heur*) *in 't span loopen* = zij passen goed bij elkander, bv. omdat zij hetzelfde lichaamsgebrek hebben, bijzonder klein of groot zijn, enz., zooveel als: zij kunnen een span uitmaken.

spanbōksen, spanbōksem; spanbrouk = spanbroek, nauwsluitende broek.

spanboog (*Marne*); zie: *flitseboog.*

spandijêrn; zie: *spanzijêrn.*

Spanje; naam van een heel klein, oud huisje, even buiten het dorp Warfum. In de onmiddellijke nabijheid er van staat een ander van later tijd; het volk noemde nu beide: *Spanje en Portugal.* 't Eerste is met de komst van den spoorweg (1893) geslecht, en daarmede is ook de naam van het andere verdwenen.

spanjeroaken = spantjen (*Old.*) = **paskemetten** (*Hoogel.*); een knickerspel waarbij de knikker of stuiters van den medespeler moet geraakt, of er zoo dicht bij geworpen worden dat men den afstand afspannen kan. Dit spel wordt ook met noten en *piepstoalen* gespeeld. {p.3329}

spanjevree; zie: *pandjevree.*

spantjevree; zie: *pandjevree.*

spannen, voor: een span uitmaken; 't *spant nijt* = 't is geen goed span, de beide voorwerpen, enz. passen niet goed bij elkander, als paar is het geen goed of schoon geheel. Dit wordt vooral van paarden, maar ook van een paar menschen gezegd die veel in lengte verschillen, van een paar kousen, van kopjes en schoteltjes, enz. – Ook = vastspannen van de beide achterste beenen van een dier, inzond. van eene koe. Hiervan de vergelijking: *loopen as 'n spande hoaze* = niet vooruit kunnen komen, bv. van jichtige menschen. Zie ook: *kniepen*, en: *spantau.*

Spans kieken (Spans = Spaansch) = loensch, boos, nijdig, grimmig zien, zonder dat men zijn toorn lucht durft geven. *Oostfr.* spansk = vreemd, wonderlijk, gek, enz.; *hê kêk hum so spansk an*; dat is 'n spansken budel, enz.

Spanse zijp, Spanse zaip, Spanse zijpe (Spaansche zeep), bij *v. Dale:* harde zeep.

Spanspools (Spaansch-Poolsch); een spel op het dambord, waarbij men ook in rechte lijn = *over alle kanten*, mag slaan.

spant, voor: gespannen, te nauw sluitend; *dei bōksen zit spant*.

spantau; spantou (spantouw) = een eind touw, veelal ook een koord van paardenhaar, waarmede men de achterpooten der koeien aaneen bindt om ze, onder het melken het schoppen tegen den emmer te beletten; ook *Overijs. Oostfr.; Friesch* kouspanne; *de kou mout spant wor'n* (= de koe moet gespannen worden) = *wie mouten de kou wel spannen*. Zie: *spannen b.*

spanten = de juffers, waarop de pannen enz. rusten.

spantjen; zie: *spanjeroaken*.

spantou; zie: *spantau*.

spantwark; de gezamenlijke spanten, het jufferhout van een dak, bij *v. Dale*: spanwant, spanwerk = de spanten met de latten

spanzijêrn = ten koste leggen (aan), geld uitgeven (voor), spendeeren, spandeeren; *HD*.

spendieren = met milde hand uitreiken, ver-{p.3331}kwisten. Van 't *Lat.* expendere = betalen, uitgeven.

spar; eene hoendersoort, grijs en zwart gespikkeld. Te Wildervank te koop (1872): "Een toom kippen (sparren)," enz. Ook *Goor*. Zie: *sparde hen*.

spatbord; zie: *spōttêrn*.

spatje = **spatter**, voor: borreltje, glaasje jenever. Vgl. *sputter*.

spats = vertooning in kleeding, pralerij, opsnijderij; *hij moakt hijl wat spats mit zien neie woagen*. Met gewijzigde beteekenis het *HD*. Spasz = scherts om te doen lachen, klucht, grap, en dit uit het *Ital.* spasso = vermaak, enz. – Ook voor: omstel, drukte.

spatsmoaker = windbuil. Zie: *spats*.

spatter; zie: *spatje*, en: *spōtter*.

spattêrn; zie: *spōttêrn*.

spatwarm, voor: op dreef, op gang, van personen wie het loopen moeilijk valt; 'k mout eerst *spatwarm wezen* = ben ik maar eerst goed aan den gang dan kan ik wel voort. Plagend zegt men tegen iemand die zich om de eene of andere reden zeer langzaam voortbeweegt: *bist nog nijt spatwarm*. Zie: spat = aderspat.

speen = tepel eener vrouwenborst; bij *Weil.* = de uier eener koe; *v. Dale*: speenuier; tepel, en: tepel = middenstip van de borst; speen der dieren. Zie ook: *tit*.

spei = speeksel, spog, zoodra dit uitgeworpen wordt; *nōchtêrn spei* = het speeksel dat men uitwerpt vóór men iets gegeten of gedronken heeft; (vgl. *nōchtêrn*): *speibak* of *speibaktje* = een driekante of rechthoekige ondiepe houten bak, waarvan de bodem met wit zand bestrooid wordt, en dien men des winters onder de tafel, des zomers onder den schoorsteen plaatst om als spuwbak, *Oostfr.* spêbak, dimin. spêbakje. *HD*. Speibecken, Spucknapf, te dienen. Thans treft men ze nog in de herbergen aan. {p.3333} *Dr.* spei, *Friesch* spui, *Kil.* spiye, speecksel, *Oostfr.* spê, spêe, spêi, spêje, *Westf.* spê, spei, *Nederd.* spye, speie, spey, *MNederd.* spie, spige, spyg, *MNederl.* (veroud. *Geld.*) spouwe, *MFriesch* spye, *Wang.* spî, *OHD.* spiâ, *MHD.* spie, spî, *HD*. Speichel, *Eng.* spew, *Deensch* spye, *Zw.* spy, *IJsl.* spya.

spei (bvnw. en bijw.) = waar men gemakkelijk kan inzien, open en bloot, inkijkerig; *spei vertrek* = eene kamer in welke men licht bespied kan worden, waarin men van buiten alles duidelijk kan waarnemen; *spei zitten* = zóó zitten dat men door ieder gezien kan worden, dat men in 't oog vallen moet; "Aan kanten van 't gedien, van grond aof aan zolder tou (nl. in den nieuwen schouwburg) wazzen ook nog leutje kaomerkes daor ze hail spei ien zatten." – 't *spei in de wind hebben*, (bij de schippers: *stik in de wind*) = tegen den wind in moeten loopen of rijden. Heeft men op (bv.) eene eereplaats in 't geheel geene aanspraak, dan staat: *spei zitten* gelijk met: zitten ten spot van anderen. *Oostfr.* spê, spêi, spêje = aan het oog (van anderen) of aan den wind, de zee, enz. blootgesteld; *HD*. spähig, van: spähen = vorschend rondzien, (be)spieden. *Overijs.* spee, *Oostfr.* spê, spêi, spêje = spot, hoon, *Nederd.* speie, spee, spei, *MNederd.* spê, spei, speige, spie, spihe = spottend, honend. Zou oorspronkelijk één zijn met

het *OHD*. spâhi, *OMHD*. spâhe (verstandig, slim, sluw, enz.); *MHD*. spaehē (wijs, scherpzinnig; wijsheid, scherpzinnigheid) wonderlijk; spottend, enz. en ontstond daaruit het *MNederd.* spê, spei, speyge (hoon, spot, verachting), alsook: speige (onderzoeking, bespieding, enz.); *Eng.* spy, *Zw.* spe = spot, hoon. – Vgl. v. *Dale*: spie = bespieder, bij *Vondel* = spion.

speibak; zie: *spei 1*.

speibaktje; zie: *spei 1*. {p.3335}

speien = spugen, spuwen; overgeven, braken. *Dr.* speien, *NHoll.* spijen, *Oostfr.* spêen, speien, spêjen, *Nederd.* spien, spyen, spîn, spêen, *Ditmars.* spieën, *Lipsl.* spiggen, *Aken* spoien, *Kil.* spouwen, spijen, *Oudfr.* spîa, *Friesch* (*G. Japix*) spyen, *Noordfr.* speian, *Wang.* spî, *Saterl.* spêe, spija, *Helgol.* spei, *OSaks.* spîwan, *AS.* spîvan, *OEng.* spîwan, *Eng.* to spew, *ONoorsch* spÿa, *Noorw.* spya, *Zw.* spy, *Deensch* spye, *OHD.* spîwan, spîan, *MHD.* spîwên, spîen, *HD.* speien, *Goth.* speivan, *Lat.* spuere. (Bij v. *Dale* spijen). *Zegsw.:* hij speit 'r ook nijt in = hij is volstrekt geen vijand van jenever. *Sprw.* Speiers bin deiers = (*Weil.*) Spugende kinderen, Dijende kinderen; *NHoll.* Spijers zijn bedijers; *Oostfr.* Kinner, de speën, de plegen to deën; ook: Speekinner, Deekinner; *Holst.* Speekind, Deekind; *Ditmars.* Spiekind, Diekind; *Lipsl.* Spiggekinner, Diggekinner; *Aken:* Speikenger, gedeite kenger.

speioet (spuwuit), bij de Zoutkampers de minachtende benaming voor alle zoetwatervis.

spek. *Zegsw.:* spek zetten = zooveel verdienen dat men kan overhouden voor den kwaden tijd, bv. voor den winter; ook: dat men kan opleggen en welgesteld worden; *wie willen dijlen as haidens 't spek* (wij willen het delen als heidens het spek) = wij zullen eerlijk onder elkander alles verdeelen; *spek an spinnen!* zooveel als: wij ruilen tegen tegen winkelwaren landbouwproducten in, voornamelijk boter en eieren; ook: iets wat handelswaarde heeft met iets wat ruilwaarde bezit, bv. met arbeid betalen; *dei geld het ken spek koopen* (die geld heeft, enz.) = die geld heeft is nooit verlegen, wat hij niet heeft kan hij zich aanschaffen, hij kan zich allerlei weelde veroorlooven, enz.; *dat is gijn spek veur*, of: *noa* {p.3337} *mien bek*, eig. = dat lust ik niet; fig. = dat staat mij niet aan, dat is niet van mijne gading, daarvan wil ik niet gediend zijn; 't laatste ook *Vlaamsch*; zie ook art. pater (v. *Dale*). *mit spek schijten* = al pochende erg overdrijven, bij v. *Dale*: met spek schieten = liegen; *spek toukriegen* (*Hoogel.*) = de kost van den daglooner bij den boer, werken voor loon en kost. Vergelijking: *rau as spek*, van eene opene wonde gezegd; *weer as spek* = mooi, vooral: vruchtbaar weder. Zie ook: *boonen*, en: *spekkooper*, alsmede: *nal 1*. – *spek*, voor sukade, in koek, enz.

spekbökking; zie: *spekbukken*.

spekbreden; de borden, niet anders dan ronde plankjes, waarvan het boerevolk eet. (*Westerkw. Hoogel.*)

spekbukken = Engelsche bokking, in annonces: *spekbokking*; mv. *spekbokkings*.

spekdobbeltje = **dobbeltje spek**; zie: *dobbel*.

spekeloatsie (= speculatie); een suikergebak, niet, als bij v. *Dale*, Sint-Nicolaasgoed, maar klein suikergebak, van gelijk deeg, in Holland, verbast., spikkelaas. Thans wordt het niet meer bij de suikerbakkers aangetroffen, en het woord kan in die beteekenis als verouderd beschouwd worden. *Oostfr.* spikelâtsje, spekelâtsje, fijn, klein gebak van suiker, of: gegoten suikerwerk. Uit het *Lat.* speculatio (toezicht, oppassing) van speculati (kijken, bespieden) en speculum (spiegel) enz. Vgl. *Nederl.* speculatie.

spekkendikken; nieuwjaarskoeken die in een *neijoarsiesder* met schijfjes spek en worst, of met een van beide, worden gebakken. In 't *Oldampt* was, of is dit het gastmaal op Oudejaarsavond; ook *Oostfr.*

spekkoegel (spekkögel), in: 'n *spekkoegel op 't geweer hebben* = fig.: *mit spek schijten*; zie: *spek*.

spekkooper; zegt men van iemand die nogal voornaam voor den dag komt wat zijne kleeding aangaat; steeds: 't is 'n {p.3339} *hijle spekkooper* = hij toont heel wat, naar zijn kleed te oordeelen.

speklooperij = hardrijderij op schaatsen, van arme mannen (daglooners, enz.) waarvan de prijzen voor elk één, uit eenige ponden spek bestaan. "Door vele weldadige medeburgers was de directie in staat gesteld eene speklooperij te houden." (Bedum 1895).

spekmoal, spekverziete, swieneverziete (*Westerw.*) = **swienverziete** (*Old.*) = avondbezoek van vrienden of bureu bij iemand die een varken geslacht heeft. In de *Ommel.* spreekt men, in 't algemeen, van: *vetpriezen, vet bekijken* of *slachtverziete*. "Tot onze jaarlijks wederkeerende feesten behooren de dusgenaamde *spekmalen*, die, hoewel minder luisterrijk gevierd dan weleer, zullen voortduren, zoolang wij den Stedelingen een lesje kunnen geven in 't varkensmesten en onze maag hare beproefde veerkracht behoudt." (*Westerw.* 1889.)

spekoetbroaden = uitbraden van in schijven of dobbelsteenen gesneden spek; *de maid is an 't spekoetbroaden, wie zellen van middag grauarten eten.*

spekschuddel; de schotel voor of met het spek bij den boer, waarvoor men bij den gegoeden burger zegt: *vlijsschuddel* of *vlaisschuddel*. Bij de boeren in de kleistreken krijgen de dienstboden zelden vleesch. – Ook voor: de kost, de voeding; *de spekschuddel is t'r goud*, zegt het volk, en zooveel als: wij krijgen er volop spek, dus: over het eten valt niet te klagen. Vgl. *spekbreden*.

spekslachter = slager die varkens slacht, en het geslachte verkoopt. (v. *Dale*: spekslager = spekverkooper.) Vgl. *slachter*.

spekslachtereij, spekslachterij = spekslagerij. Zie: *spekslachter*.

spekswoar; zie: *swoar*.

spekverziete; zie: *spekmoal*.

spel; spelle = speld. *Zegsw.*: *da's 'n spel in 'n hooibult*, zooveel als: hoogst zeldzaam gelukje, de honderdduizend in de staatsloterij. *Oostfr.* spelle, spelde, speld. *Kil.* spelle, *Nederd., MNederd.* spelle, spelde, *OHD.* spenulâ, spinulâ, *Ital.* spillo, van het *Lat.* spinula, van: spia = doorn, pen, stekel. {p.3341}

spelknop, spelleknop; zie: *spelsknop*.

spelkussen, spelkussentje = speldenkussen, *Oostfr.* spelleküssen, spelküssen. Zie: *spel*.

spelmethode; zie: *klankmethode*.

spelsknop, spelknop, spelleknop = speldeknoop, speldekop. *Zegsw.*: 'n *spelleknop* het ook 'n *kop* = kleine kinderen tonen ook soms een stijven kop te hebben, zijn soms koppig.

speren = **spereweren** = veel beweging maken, met de handen schermen, daarvan: *gespeer, gespereweer*, en: *gesperel*. Vgl. *ZNederl.* sperrewerre = sperwer, en = vogel.

spereweren; zie: *speren*.

speuldag = vacantedag, in den kinderdeun: *Oetslag, inslag, Hijle weke speuldag*.

speuldeus, speuldeuze = doos met speelgoed; ook: muziekdoos, speeldoos.

speulding = **speuldinktje** (speeldingetje); elk voorwerp dat kleinen kinderen in handen wordt gegeven om ze zoet te houden. *Kil.* poppen ende kinder-spel-dinghen. *HD.* Spielding, mv. Spielsachen, Spielzeug.

speuldinktje; zie: *speulding*.

speulen = spelen, bij *Laurm.* voor: loten; *speuling* = loting, conscriptie. – *speulen loaten* = eene tochtige (*spilske*) koe bij den stier brengen. *Zegsw.*: *speulen om de kaizer zien board, dei 't wint zel hōm hoalen, dei 't verliest zel hōm betoalen*, bij v. *Dale*: om 's keizers baard spelen = spelen om niets; ook *Neders.* Zie ook: *sjouerman*, en: *spilsk*.

speuler = speler, voor: speelmakkertje: *zij het 'n speuler bie heur* = zij heeft een meisje bij zich waarmede zij, bv. heden middag kan spelen.

speulgoud = speelgoed.

speulhoeske (speelhuisje); een huisje, soort van kastje, dat kleine {p.3343} meisjes zich maken van gebroken theegoed, potscherven, enz. Bij voorkeur kiezen zij daartoe bij zomerdag een koestal.

speuling; zie: *speulen*.

speuoal (speelaal); de kleine soort van aal die men des voorjaars in onze binnenwateren vangt, inzond. in het Noordpolderkanaal. De grootere, *trekoal*, waaronder ook paling, vangt men in den herfst.

speulpöp, voor: speelkind (v. *Dale*) = onecht kind. *Ommel. Landr.* III, 68, 69, 70, 71: speelkinder; natuurljikke ofte vrije speelkinderen; *Kil.* spêlkind (*Holl.*); *Friesch NBrab.* speelkind, *Oostfr.* spōlkind.

speulweek (speelweek) = vacantiweek; *de kinder hebben speulweek*, (Goor.)

speulzijk, speulzaik = speelziek.

spialt; zie: *spleet*.

spialter; zie: *spleet*.

spieker = spijker; fig. = schampere aanmerking; *hij kreeg d'r 'n spieker over van zien frau*. Vergelijking: *recht as 'n spieker* = goedronnd, oprecht; *hard as 'n spieker* = kras, sterk, van oude menschen. Zie: *spiekêrn*.

spiekêrn = spijkeren; fig. = *spiekers* (ook: *lempers*) *geven* = steken onder water geven, bedektelijk hekelen, schampere woorden toevoegen; “*joen proat het wel 'n klain tikkeltje van spiekern*.”

spiekerpin; houten pin die bij het maken van schepen gebruikt wordt.

spiel = *spijl*; zie: *spielen*.

spielen = spalken, een gebroken been met spalken verbinden; *dokter het 't bijn spield*. Wanneer iemand den slaap niet kan weren {p.3345} zegt men: *de oogen mouten hōm* (of: *heur*) *spield wor'n*. – Ook meerv. van: *spiel* (spijl) = spalk; houten staven, waaraan men stukken spek en worsten hangt; *stoulspielen* = de staven, die stevigheid aan de pooten van een' stoel moeten geven, door ze twee en twee te verbinden.

spien; zie: *spin*.

spieneweb; zie: *spinnewep*.

spient; zie: *spint*.

spientvat; zie: *spint*.

spier (znw.), voor: het geringste, een ziertje; *mijn ie da'k 'r 'n spier onder te doun heb? 'k heb gijn spier van dei arfenis kregen; 'k wijt 'r gijn spier van; 'k wil d'r gijn spier van lôven*.

spier (bijw.), in: *spier in 't witte* = geheel in 't wit gekleed; *spierwit* = zonder eenige andere kleur dan wit, van stoffen, ook van het haar van menschen en dieren gezegd; *zij het 'n spierwit klijd an en 'n spierwitte houd op; zien hoar en board bin spierwit; 'n spierwitte kat, hond, moes, enz.; spiernoakend* = geheel naakt, bij v. *Dale*: *spiernaakt* = moedernaakt; *spiernöchtêrn* (= *doodnöchtêrn*) = volkomen nuchteren, geen sterken drank, enz. gedronken hebbend. (*Weil.* *spierwit* = heel wit, bij v. *Dale* = uiterst wit. – Hier dient het woord dus tot versterking van het begrip: wit, zooveel als: zoo wit mogelijk, zuiver wit; ons *spierwit* sluit alleen in: het ontbreken van elke andere kleur.)

spieren (werkw.) = ontkiemen, uitloopen, spruiten; aardappelen beginnen in 't voorjaar in den kelder *oet te spieren, te spieren*, spieren, uitspruitsels te krijgen; *in dei tied mouie de eerappels 'n poar moal in de week omscheppen, anders begonnen ze te spieren*. Zie: *oetspieren*, en: *bespieren*.

spieren (znw.); in den houthandel eene soort van dunne balken. (v. *Dale*: *spier* (zeew.) = stok, steng; gijk.)

spierling = spiering; *Kil.* spierinck, spierlinck, *Oostfr.* spîrling, {p.3347} naam van verscheidene soorten van kleine visschen; *MNederd.* spirling, spyrlynch, spierinck, *MLatijn* spirlingus. Volgens *ten Doornk.* met het *OEng.* sperling (eene soort van zeekreeft), van het

OEng. spar, sper, *AS.* spär, sper (spaarzaam, zuinig), hier in de beteekenis van: gering, nietig, klein, enz.), zoodat: sparling, sperling, spirling, een nietig, onbeduidend schepsel zou te kennen geven. – Ook voor: rank, slank, dun en mager persoon; ook *Oostfr.*

spierîg, zegt men van water dat een onaangename bijsmaak heeft, zooals dikwijls in 't voorjaar of in het begin van den herfst voorkomt, en wellicht ontstaat door het uitbotten van waterplanten of daaraan althans wordt toegeschreven; boter, van een karnsel waartoe zulk water is gebruikt, noemt men *spierîge botter*. Vgl. *spieren 1*.

spierlijk (*Auwen*) = geheel, gansch, den *spierlijken dag* werken. Zie: *spier 2*.

spiernoakend = moedernaakt. Zie: *spier 2*.

spierwit; zie: *spier 2*.

spietêlk (spijtelijk) = **muilêk** (moeilijk) = jammer; 't is *spietêlk dat 't mens zoo doof is* = 't is betreurenswaard, dat moet elk wel spijten, wel jammer vinden. *Dr.* spietelk, *Oostfr.* spîtêlik, spîtêlk. Bij v. *Dale*: spijtig = verdrietig, onaangenaam hinderlijk.

spietoakel (= spektakel), voor: moeite, alarm, twist; *wat maok ie veur 'n spietoakel! 'k wil zoo 'n spietoakel in hoes nijt hebben*, ook *Dr.* 't *Fransche spectacle*, *Lat.* spectaculum = schouwspel.

spikkel (bvnw.), tegengestelde van: *soebel*. Men zegt het van eene stof die op 't gevoel hard is en zich dus slecht laat vouwen en plooiën.

spil (*Old.*) = **spul** (*Ommel.*) = spel; *peerdespil* = *peerspul* = paardenspel; *jankloasenspil*, *kienspil*, *schoakspil*, *spil koarten*, enz. = *spul koaten*, enz.; 'k heb 't *hijle spil zijn* = 'k heb de harddraverij, maskerade, enz. gezien; 'n *arm spil* (= 'n *arm pul*) = 'n *benaud spil* (= 'n *benaud pul*) {p.3349} = eene verdrietige, lastige zaak; 'n *mal spil (spul)* = eene moeilijke omstandigheid; 'n *bult spil (spul)* met iets of iemand hebben = er veel drukte of moeite mee hebben; *spil (spul) moaken* = twist zoeken; (*Dr.* hiel wat spil = veel moeite, drukte, last); 'n *mooi spil (spul)* = een mooi huis met tuin, inzonderheid van eene boerderij; 'n *mooi spiltje (spulje)* = een klein maar net buitengoed of landhuis; 'n *luk pulje (Ommel.)* = eene kleine boerderij; 'n *goud spil (spul)* = eene goede, winstgevende zaak; 'n *duur spil (spul)* = eene boerderij, enz. waarvoor eene groote som betaald is; 'n *ijgen spil (spul) hebben* = eene boerderij bezitten; 't *spil (spul) ijgen hebben* = den *eigendom* zijner boerderij bezitten; (*Geld.* eigen pul = eigen boerderij; *Overijs.* 't pul van de broet = de goederen van de bruid.); *doar wi 'k gijn pul mit hebben* = daar wil ik mij niet mee bemoeien; *zij hebben pul kregen* = zij hebben twist gekregen, (*Ommel.*) – *Friesch spil* = zaken, bedrijf, *NBrab.* pul, *Kil.* pul (vet.) = spel, *Neders.* spill; *Oostfr.* spil, spül (spel; last, moeite, drukte); *Wvl.* spil = moeite, last, ruize, onaangenaamheden. *Oudfr.* spil, spel, *Noordfr.* spal, *OSaks.* *OHD.* *MHD.* *MNederl.* spil, *HD.* Spiel.

spillen (*Old.*) = **spullen** (*Ommel.*), voor: kleeren; *zij trok haar mooiste spullen an; hij was al vrouw in de spillen (spullen)* = hij was vroeg opgestaan en gekleed.

spillîg, ook: **spiltêrg** = spichtig opgegroeid, te hoog opgeschoten, lang en dun; 't *koren stait spillîg*, zegt men als het niet naar eisch *uitgestoeld* is. "Hier hoorde men klagen dat zij die bekroond waren dit niet verdiend hadden en zij die planten wel wat spillig, wat te lang opgeschoten vonden." (1880).

spilek; zie: *bôls*.

spiltêrg; zie: *spillîg*.

spiltje; zie: *spil*. {p.3351}

spiltrappen = wenteltrap met eene spil of een stander.

spin; **spinne**; **spien** = ouderwetsche spijs- en broodkast. *Sprw.* *De moezen leggen d'r dood veur de spien* (de muizen liggen er dood voor de spijskast), zooveel als: daar is weinig nering, zijn bedrijf levert geen bestaan op. *Dr.* spinde = etenskast; *Friesch* spyn, *Zeel.* spinne = broodkast, provisiekast; *Kil.* spende, spinde spynde, v. *Dale* spinde, *Bild.* spinde = etenskast,

enz.; *Oostfr.* spinde, spinte, *Nederd.* spinde. Van het oude: spenden, spinden = geven, deelen, uitdeelen, *HD.* spenden, en dit van het *Lat.* expendere = wegen, afwegen; uitgeven, enz.

spin; **spinne**; **spen** = spin. Vergelijking: *Kwoad as 'n spin* = zeer kwaad, driftig, boos, voor een oogenblik; *dou ik dat zee wōr ze zoo kwoad as 'n spin.*

spinhakken, **spienhakken**; zie: *spinnevoutjen.*

spinhoes = **kreksiehoes** = gevangenhuis, tuchthuis, – *spinhoes* = spinhuis is in 't *Nederl.*

verouderd; correctiehuis = verbeterhuis, eigenlijk de vroegere gevangenis te Groningen.

Hiervan: *Spinhoesstroade*. Toen de gevangenis in 1878 niet meer gebruikt werd, is de

Spinhuisstraat, op verzoek harer bewoners, in *Zoutstraat* herdoopt, naar de Zoutkeet, die men

daar aantreft. Zoo ook: *Spinhoesgrafte* (Spinhuisgracht), vroeger een gedeelte der

vestinggracht, nu een gedeelte van den *Noordersingel*. – *Oostfr.* spinhûs = tuchthuis, bv. te

Emden, waar de gevangenen voorheen moesten spinnen, weven, touwdraaien, enz. *HD.*

Spinnhaus = werkhuis, waar gesponnen moet worden, *Zw.* spinahus.

Spinhoesgrafte; zie: *spinhoes.*

Spinhoesstroade; zie: *spinhoes.*

spinmoalen. Ofschoon deze jongelui-partijtjes eigenlijk in Drente thuis behooren waren zij vroeger ook algemeen in *Westerwolde*. Zie o.a. *Dr. Volksalm.* 1839 bl. 146 e.v. {p.3353}

spinne: zie: *spin 1*, *spin 2*.

spinnetje: zie: *huzentje.*

spinnevoutjen (*Old.*) = **spinhakken** (*Ommel.*), in: *doar ligste te spinnevoutjen = doar legst te*

spinhakken; dit zeggen de knapen wanneer zij bij 't worstelen een makker op den grond

hebben geworpen en hem dan zóó vast houden, dat hij slechts met de beenen kan spartelen;

“*dei laggen doar den almoal deur 'n kander te spinhakken.*” Het wordt ook van een

slachtbeest gezegd, dat nog de laatste stuiptrekkingen met de beenen maakt. Kennelijk

ontleend aan de bewegingen eener spin die op den rug ligt. *Oostfr.* spinnefoten, spinnebênen

= trekken of spartelen met voeten of beenen. (*v. Dale*: spinnevoeten = spartelen met de

voeten.)

spinnewep, **spinweb**, **spinwep**, **spienweb** (vrouwl.) = spinneweb (onz.). Zie ook: *spinwep.*

spint (*Old. Westerw.*) = **spient** (*Ommel.*); eene inhoudsmaat voor droge waren, zooveel als

viefkop = vijf liter; het voorwerp heet: *spintvat*, *spientvat*. Meet men daarmede aardappelen,

knollen, uien, enz., dan geeft men *ronde moat*, d.i. men vult het vat zoodanig dat er zooveel

mogelijk in geborgen, dat het *ronde vol* wordt, en rekt 16 *spint* op een *zak* (hectoliter), ter

onderscheiding van *slichte moat*, als men meel, gort, boonen, graan, enz. verkoopt *bie 't spint.*

(Vandaar zeker bij *v. Dale* spint (oudt.) zekere maat = 7 Ned. kop ongeveer.) *Dr.* spint;

Oostfr. spint = ¼ scheffel (*Gron. scheel = bak*), *Westf.* spind. – Onder *tweispientstoeten*

(*Hoogel.*) verstaat men zulke die voor Kerstmis en Paschen worden gebakken en één gulden

kosten; *dreispient* zijn *stoeten* van een daalder. Onder deze benamingen werden (of worden)

ze door de boeren vooraf bij de bakkers besteld, en afkomstig uit den tijd toen deze twee of

drie *spient* weit naar den bakker brachten om dat brood er van te bakken. {p.3355} *Zegsw.*:

drei tree in 'n spintvat down, zooveel als: zeer korte treetjes doen, vooral van kleine

mensen; “*Zai tripplen twei stappen ien 't spientvat en de darde op kant.*” Spreekt iemand

met zekeren trots over verre familie, dan zegt men schertsend: *doar mout 't spintvat bie*, nl.

om door middel van een *spint* erwten den graad van verwantschap te kunnen bepalen. – In 't

Old. en *Westerw.*, ook *Dr.*: eene landmaat; 'n *spint grond* het 88 ste deel van een hectare. De

daglooners rekenen daar eene rij aardappelen, lang 144 treden, op één *spint land*. “De

cichoreiopbrengst te Midwolda (*Old.*) heeft bedragen 450 halve kilo's per *spint grond*.”

(1894). Te *Helpman* te huur (1872): “Eene woning met moestuin, p.m. 20 *spint*, met vele

vruchtboomen voorzien.” – “Uit Eexta schrijft men, dat aldaar in een tuin op de grootte van

een *spint land* vijftigduizend rupsen zijn gedood.” (1867). (In de *Prov. Gron. Cour.* 12 Dec.

1820 komt voor: spinden grond (te Wagenborgen), en ook: spind boekweitmeel.) – *spint*,

eigenlijk = evenmatig deel, en vervolgens: eene bepaalde maat. Vgl. 't *Eng.* to spend, *HD.* spenden, en zie: *spin 1*.

spintvat; zie: *spint*.

spinvoutjen = voorttrippelen.

spinweb; zie: *spinnewep*.

spinwep; zie: *spinnewep*. *Zegsw.:* *hèm* (of: *heur*) *is gijn spinwep veur de mond wōssen* (hem is geen spinneweb voor den mond gegroeid) = hij is goed ter taal en tevens gevat, hij is niet op zijn mond gevallen.

spirsbekt; zie: *spitsbekt*.

spit (meerv. *spitten*); zooveel aarde als bij het spitten telkens met de spade verplaatst wordt; *dei arbaider gooit dikke spitten op wal*. Ook zegt men: 'n *spit dijp*, en komt dan overeen met: spit = diepte te bereiken met eene schop in de aarde. (*v. Dale*). {p.3357}

Oostfr. spit (mv. *spitten*), wat, of: zoo diep men met de spade steekt. – Staat eigenlijk voor: het spitse van iets, wat eene spits heeft. Het *Oostfr.* heeft o.a.: de spit fan de spâ, voor: het ijzeren blad eener spade.

spitlikker, ook: **pummel**; in eenigszins minachtende beteekenis voor een onbekende die het voorkomen aanneemt van voornaamheid, en iets minder sterk dan: *hōngerlap*. Ook schimpwoord als: slungel, bengel, enz. Letterlijk zooveel als: die aan een braadspit likt, en zoo fig.: die komt om iets aan ons te verdienen, bv. als colporteur van boeken, enz.

spits, in de uitdrukking: *spits en wel zatten ze* (de vrouwen) *doar* = zij zaten daar netjes opgedaan en waren goed in hare nopjes. *Kil.* spits = verheven, uitstekend, aanmatigend. Vgl. het *Friesche*: De loft stoi spiets end moai, enz.

spits@ (znw.), voor: lijf, lichaam; *mit de bloode*, of: *bloote spits stoan* = staan zonder kleeren, behalve het hemd, aan het lijf, bv. bij het verschoonen van kinderen. Gewoonlijk heet het: *mit 't bloode*, of: 't *noakende gad*, en ruwweg: *mit de bloode*, of: *noakende kōnd*.

spitsbekt, **spirsbekt** = met spitsen bek; 'n *spitsbekt vogeltje*.

spitsgar; zie: *gar*.

spitsvernien; zie: *schietvenien*.

spitsvinnig = nijdig, bits.

spittelkees (spitkaas; *Old.*); stofn.: eene soort van dikke melk, die in een blikken trommel met puntige verhevenheden, als een pudding wordt bereid.

spleet = **spialt**, **spialter** = pleet, een Engelsch metaal, plated (*v. Dale*). *Kil.* peauter, speauter = mengsel van lood en tin; *Oostfr. Neders. HD.* Spiauter, Spialter, *Eng.* spelter. {p.3359}

spletîg, voor: slank van lichaamsbouw. Ook van kleine kinderen, wier ledematen, inzond. de vingers, eene behoorlijke lengte hebben.

spleuten; pinnen van in drieën gespleten braambeziënranken die tot het maken van bijenkorven worden gebruikt; ook *Dr.*

splietruter; zie: *rietenspliet*.

splinternei; zie: *gloudnei*.

splinteroakend = **splinterlieke noakend** = moedernaakt; *Oostfr.* splinternakend.

splis (splits), als znw. van het ww. *splissen* = splitsen, een touw bij de einden aan elkander vasthechten, zonder een knoop te maken; *in dat tau is 'n splis*; *Oostfr.* splisse, splis. Zie ook: *splits*.

splissen = splijten; verdeelen, splitsen; *zij hebben dei ploats in tweiën splist* = die boerderij in tweeën verdeeld. Ook: eene glip in eene pen maken.

splitarthen: groene erwten die van de schil ontdaan en gespleten zijn bij die bewerking.

splitruter; schertsend voor een vrouwspersoon dat als een man te paard zit. Ook zooveel als: manwif; deze beteekenis kon licht uit de eerste ontstaan. *Hannover* spletrüter. (*v. Dale*: splitsruiter = vrouw te paard, amazone.) – *split* hier = spleet.

splits, **splis** = spleet, glip eener pen. Ook = ijzeren of houten pinnetje om iets vast te zetten.

splijt (znw. onz.); zie: woapens.

spoak, in: *ik bin spoak loopen* = ik kwam te onpas, ik vond ze niet thuis; *dat lopt spoak* = daar komt niet van, of: die zaak gaat te niet. (v. Dale: spaak loopen = in de war loopen.) Vgl.: een spaak in 't wiel steken, waarbij onze uitdrukkingen zich zeer goed aansluiten.

spoaken; door uitdrogen splinteren, scheuren, spleten maken, vooral van vaatwerk. *Dr.* spaoken = dorren, uitdrogen (bijna {p.3361} veroud.); *Oostfr.* spaken = splijten, bersten, splinteren door de hitte, bv. van houten voorwerpen, van den grond, enz.; *Nederd. Mnederd.* spaken, *MNederl. MVlaamsch* spaken, spaecken, *Vlaamsch* spakeren, *MHD.* spachen (barsten, splijten). Vgl. oetspijken.

spoan (= boterspoan). *Zegsw.:* 't is roobotter veur de spoan ('t is roode boter voor de spaan), zooveel als: 't gaat alles naar wensch, alles loopt mee.

spoanen = krullen, afschaafsel van hout. Voor: spaanders, in de *zegsw.:* *bin ook al zooveul spoanen ofkomen!* van eene vrouw die vele kinderen heeft gehad en er daardoor niet zoo jeugdig en bloeiend uitziet als vroeger.

spoaren. *Zegsw.:* *an spoaren is smids kat an sturven* = wij zullen dat (bv. lekkers) maar opeten; waartoe zouden wij het sparen!

spolten, ook wel **spalten** = splijten, klooven; *Oostfr.* spolden, spollen, *MNederd.* spolden, spalden, *OHoll.* spolden, *OEng.* spalden, *OHD.* spaltan, *Noordfr.* spolten, *MHD. HD.* spalten; *Deensch* spolte = spleet, en: splijten; *Friesch* spjalten; *Kil.* spalten, splijten; v. Dale: spouden, spouwen, splijten.

spoltring; ring met eene spleet, bv. van een sleutelbos, van eene horlogeketting, enz.; *Oostfr.* spoldring. Zie: spolten.

spõnsie = spons; *Oostfr.* sponsje, *Kil.* spongie, *Lat.* spongia.

spõntõrf; de kleinste en hardste soort van *baggerturf*. Zie: baggel.

spoorsloot, voor: spoorgracht, al is die ook nog zoo breed.

spoorsnei (spoorsneeuw); sneeuw waarin de sporen van wild zichtbaar zijn; "t jaogen was om spoorsnei verboden en 't meerten prenten kon angaon."

spoorstok; de stok of knuppel, verbonden aan de knuppels van een' wagen; de drie ijzeren oogen daaraan bevestigd vormen hiermede het *anjuk*; *Oostfr.* spõrstok. Zie: anjuk, en: knuppel.

spoorstudent; student die met den spoortrein naar Groningen reist om de collegies bij te wonen.

sporîg; zie: sloagêrg.

spõrk, in: *op spõrk wezen*, fig. = op hol zijn; *in spõrk wezen* = in {p.3363} diarrhé zijn. Zie: riddele, en: spalkerei.

spõrrêl, **spõrl**; in de kindertaal: *an spõrl komen* = met (bv.) de laatste een of twee knickers weer aan 't winnen raken. Zal zooveel zijn als: zich al spartelende naar boven werken.

spõrrêl, **spõrrêlhak**, **spõrtêlhak**; van zuigelingen gezegd, en zooveel als: kleine spartelaar; *Dr.* spranhakke, *Overijs.* spalterbasse.

spõrrêlhak; zie: spõrrel 2.

spõrrêln, **spõttêln** = spartelen. Ook = arbeiden, bezig zijn, in de weer zijn; *zij spõttêlt de hijle dag an*. Van: sporen = de sporen geven, prikkelen. Bij *Vondel*: daar sporrelden de zinnen. Het veroud. sporrelen = krakeelen, tegenstreven, zooveel als: (tegen)spartelen.

spõrtêlhak; zie: spõrrel 2.

spõrtjen = met spuw bespatten.

spot, in: iemand *spot bijden* = hem een spotprijs bieden; *mit zien spot noa ber goan* = trouwen met een meisje waarop men vroeger veel te zeggen had. – 't is *spot goudkoop* zal staan voor: bespottelijk goedkoop.

spõttêln; zie: spõrrêln.

spotten; verzachtend woord voor: liegen, onwaarheid vertellen, voornamelijk onder vrouwen in gebruik.

spötter = **sputter** = **spatter**; de kleine druppels die van het spatten komen, spat, 't zij er eene vlek door ontstaat of niet. Zie: *spöttêrn*.

spötterbret; zie: *spöttêrn*.

spöttêrn = **sputtêrn** = **spattêrn** = spatten; *de pen spöttêrt*, *bespöttêrn* = bespatten; *spötterbret* = *sputterbret*, in geschrifte *spatbord* = eene soort van bord voor een *körrewoagen*, *lai* (of *looike*), enz. waartegen de weke modder spat; *spöttêrn en speien*, alliter., zooveel als: onder druk praten speeksel uitwerpen dat het overal heen spat; *hij spöttêrt 'r tegen* = hij is zoo druk aan 't praten dat het speeksel uit zijn mond spat. *Overijs.* sputteren, *Zeel.* spetteren, *Oostfr.* {p.3365} spüttern, *Neders.* sputtern, *Westf.* spütern, *Eng.* to sputter.

spottershoeskes; zie: *hoes*.

spouken = spoken; *spouk* = spook; *in hoes omspouken* = lang opblijven of vroeg opstaan terwijl de overige huisgenooten reeds of nog eenigen tijd rustig slapen. (v. *Dale*: hij spookte voor dag en dauw = was reeds voor zonsopgang op.) – *zij hebben d'r al lank van spoukt* = het gerucht liep sinds lang, bv. dat hij een bankroet zou maken.

spoukōm; **spuilkōm**, **spuilkoeme** = kom om uit te drinken, melkkommetje, koffiekommetje, enz.; verkleinw.: *spoukōmke*, *spoukōmmehie*, *spuilkoemke*, *kōmke*, *kōmmehie*. (v. *Dale*: spoelkom = kom tot uitspoelen, schoonmaken van kopjes, schoteltjes, enz. Hiervoor heeft het *Gron.*: *waskōm* of *waskoeme* (waschkom.))

spraiboom (spreiboom) = leiboom, bv. de abrikoos, perzik, morel, enz.

sprang = sprong; galop; *hij dee 'n sprang* = hij deed een' sprong; *de peeren lijpen ien sprang* = *de peeren lijpen in de sprang* = de paarden galoppeerden; "IJzingwekkend is het soms, wanneer zulke dienstjongens met de paarden in een sprang door het dorp rijden." (*Ezinge* 1869). Ook van menschen: *hij lijp d'r in 'n sprang hen* = hij liep er heen zoo hard hij kon; ook *Oostfr.* Zooveel als: bij sprongen, al springende. Voorheen: sprang, onv. verl. tijd van: springen; *Eng.* sprang = sprong.

sprangtje; **sprangkien** = kleine sprong. Zie: *sprang*.

sprek. Schertsend hoort men wel voor zwijgend daarheen zitten: *hij sprekt gijn sprek*, en zoo ook: *tou spreek ijs 'n sprek* = praat ook eens wat, als beleefde aanmaning. *NBrab.* hij spreekt geen spreek = is stilzwijgend; *WVl.* sprèk. Hij wilde geen en sprèk meer spreken. *Neders.* he het kien sprik = hij spreekt geen woord.

spreken, in: *ik zel hōm wel noader spreken* = hem wel eene afrekening geven, hem wel terechtzetten; *hij is nijt te spreken* = niet goed geluimd. – Voor: getuigen; *loat doornie spreken of 't nijt woar is*. – *Verv.*: *doe sprekt*; *hij sprekt*; *ik sprak*, en: *sprook*; *doe sprakst*, en: *sprookst*; *hij sprak* of *sprook*; *wie, ie sprakken*, of: *sproken*. {p.3367}

sprekwoord (= spreekwoord), voor: uitdrukking, stoplap; "*boer har zukke roare sprekwörden: zijje, – heur, – zoo 't reken, – zoo as 't ook woar is.*" Van die soort zijn o.a. ook: *ijnlêk oast* (eigenlijk haast); *wi'k moar stellen*; *wij'e* (weet je).

sprengzollen (ww. en verl. deelw.) = besprenkelen, of: besprenkeld met zout, van vleesch, spek en visch, om dit voor korten tijd voor bederf te bewaren, of ook: om er een hartigen smaak aan te geven. Ter onderscheiding van: *zolten* = inzouten als wanneer het met zout wordt ingewreven.

spriet (*Westerw.*, ook in 't *Old.* bekend) = brandewijn, sterke drank. Eigenlijk = *smōkkelbrandewien*; zie ald. *HD*. Sprit = zeer zuivere alcohol. Evenals in: spiritus, *Fransch* esprit, *Eng.* spirit, is de beteekenis van: geest, overgedragen op eene vluchtige vloeistof. Vgl. wijngeest.

sprik: zie: *spril*. Ook enkv. van: *sprikken*; zie ald.

sprikkebijnen = spillebeenen, letterlijk: beenen zoo dun als *sprikken*. *Oostfr.* sprikbênd = met dunne, magere beenen. Zie: *sprikken*, en: *aibersprikkebijn*.

sprikken = dunne, verdorde of droge takjes; *sprikkeweg* = een weg in lagen, moerassigen grond, die met eene laag droge takken belegd is; ook *Dr. Overijs.* – *Oostfr.* sprikke, sprik = dor, licht breekbaar rijs, verdord afgevallen takje van een' boom; *Nederd. MNederd.* sprik, sprikk, sprick. *AS.* sprēc, *OEng.* sprec, *Eng.* sprig = rijsje, takje. Vgl. *sprok*.

sprikkeweg; zie: *sprikken*.

spril = schrikkelig, schichtig, van paarden; *sprik en spril* (tautol.). Ook = bijzonder levendig, bewegelijk; wild (van meisjes gezegd); dezulke geeft men wel den naam van *sprillewip*, zooveel als: vlugge wipster; *sprille kleuren* = sterk in 't oog vallende, schrille kleuren, tegengestelde van: zachte kleuren; *spril ankled* {p.3369} *wezen*, 'n *spril klijd anhebben* = opzichtig gekleed zijn. *Oostfr.* spril = licht breekbaar; wild, schichtig, van paarden.

sprillewip; zie: *spril*.

spring, voor: springtij, springvloed. Men zegt ook: *zit spring in 't woater*, zooveel als: men kan aan de beweging van 't water merken dat het springtij is; ook *Oostfr.*

springen = onderdanig zijn; *hij springt veur hōm* = hij gehoorzaamt hem op zijne wenken, is steeds druk voor hem in de weer zonder juist zijne bevelen af te wachten. Zie ook: *kakkerlak*.

springers; zie: *moaden*.

springtei, vrouwl. = springtij, onz. Zie ook: *spring*.

sproa = **sprötter**, **sprutter** = **prötter** = **dötter** (*Stad-Gron.*) = **prutter** (*Langewold*) = **sproan** (*Goor. Marne*) = spreeuw. *Zegsw.:* 't is gebeurd = het werk is gedaan, 't is klaar, in orde, met de toevoeging: *mit Harm Bakker zien sproa*, (*Hoogel.*). *Geld.* sproan, *Dr.* sprioen, *Friesch Stadsfr.* protter, *Oostfr.* sprâ, *Nederd.* spree, *MNederd.* sprên, *ONederd.* sprâ, *Kil.* spreeuw (*Ang.* sprewise), *Goth.* sparva. – *sproa* zal samenhangen met: spreken; *prötter*, *prutter* (*protter*) met: praten, en: pruttelen; *dötter*, met: *teuten*; zie ald.

sproaäi (mv. *sproaäier*) = spreeuwenei. Zie: *sproa*.

sproaäierkleur = licht zeegroen, kleur van een spreeuwenei. Zie: *sproa*.

spraakwoater = stof tot praten, keuvelen; ook *Oostfr.:* *hij het altied sproakwoater* = hij heeft altijd stof tot gesprek, mag graag praten. – Ook met de beteekenis van: sterke drank; *hij het sproakwoater had*, of: *hij het sproakwoater innomen* = hij heeft een borrel gedronken en daardoor is zijne tong los geworden.

sproan; zie: *sproa*.

sproanust = spreeuwennest. Zie: *sproa*. {p.3371}

sprok = **sprokkel** = broos, van hout gezegd; *Dr.* spreu; *Kil.* spork, sprok = broos, *Friesch NBrab. Oostfr. Neders.* sprok, *Holst.* sprück, sprok, *Westf.* sprock, *HD.* spröde. (*v. Dale:* broos = sprokkelig, van ijzer, en: sprokkelig (gewest.) broos: sprokkelig ijzer.)

sprokkel; zie: *sprok*.

sprōng = beenderen van kalverpooten. – In: *oet de sprōng komen*, fig. = door achteruitgang van zaken niet meer mee kunnen doen, in lageren stand komen. Vgl. *sprōnk*.

sproken (= gesproken); *hij het hōm spoken* = hij is niet nuchter, hij heeft de flesch aangesproken.

sprōnk (*Stad-Gron.*), voor: beenderen van een geslacht beest; *ik heb sprōnk van de slachter hoald* = ik heb beenderen bij den slager gekocht.

sprötter; zie: *sproa*. Ook voor: jonge spreeuw.

sprou = spruw; vurige uitslag in de mondholte van zuigelingen en aan de tepels van vrouwenborsten. (Vgl. *v. Dale* art. spruw.) *Hooft* sprouw, *Kil.* sprouwe, schuyt, *Oostfr.* sprô, sprö, *Nederd.* sprau, sprüf, *WVl.* oesch.

spruilen (*Ommel.*) = het zich verspreiden, niet bijeenblijven van een' straal uit eenig vaatwerk, bv. uit een koffiepot. Vgl. 't *HD.* sprudeln, sprühen, en 't *Neders.* sprudeln.

spruten (onz. = sprouiten) = zich voortplanten door besmetting; 't *sprut* (*Ommel.*) = de kwaal is besmettelijk; ook *Dr.* – *NHoll.* overspruiten = aansteken, zich mededeelen van ziekten, bedrijv. voor het onz.: sprouiten, uitsprouiten = voortkomen uit.

sprutter; zie: *sproa*.

spruutjemous = spruitkool, de uitwassen die des voorjaars aan de stammen van boerenkool komen; *Overijs.* spruutmoes. Zie: *mous*.

sprijd; **spraid**; **spreid** = spreid, kleeft (of doekt), 't welk men ergens {p.3373} om heen slaat of er iets mee overdekt; *wijgsprijd* = wiegesprei. Zie ook: *regensprijd*; echter steeds: *toafelklijd*, en: *eeneklijd*, *eenesprijd*, enz. van: spreiden.

spuien (*Stad-Gron.*) = de lucht doortocht geven, bv. door het opschuiven of openzetten van vensterramen om luchtverversing aan te brengen. (v. *Dale*: spuien = door een spui water loozen, uitbrengen, doortocht geven.)

spuildobbe (*Old.*) = paardewed, *Oostfr.* spôldobbe. Zie: *dob*.

spuilen = **spoulen** = spoelen; *de vouten spullen* = op zee verdrinken, omkomen. (v. *Dale*: iemand de voeten spoelen = hem verdrinken.)

spuilkoeme, **spuilkoem**; zie: *spoulkōm*.

spuit (*Hoogel.*), soort van greppel, ook wel *slenk* (zie ald.) Zie ook: *akkerslooden*, en: *mijtgeute*.

spuitbus; zie: *snirtjebus*.

spul = spel; 't *spul sprekt* (*Stad-Gron.*) = het geluk dient ons; *da's pul!* = *da's best pul!* = dat goed, die waar is van uitstekende hoedanigheid; is iets buitengewoons, daaraan kunnen wij ons vergasten; ook *Dr.*; *da's 'n verdijtig pul*, als iets bv. niet wil gelukken. *doar hewe 'n hijlbult pul mit had* = dat heeft ons veel moeite gekost; *zij hebben pul had* = zij hebben twist gehad; *in 't Oldampt hebben de arbaiders pul moakt* = zijn ze oproerig geweest; *doar wi'k gijn pul mit hebben* (= *gijn gedounte*) = daarmee bemoei ik mij niet. *Zegsw.*: 't *spul het loezen*, zegt men van eene zaak die niet zuiver is of niet eerlijk behandeld wordt; ook wanneer menschen of dieren door eene slechte behandeling aan 't kwijnen of sukkelen raken, bv. door onvoldoende voeding *in de pōg komen*. Hetzelfde geldt in den landbouw voor de bemesting en verdere behandeling van den grond; *zuk pul* = dergelijke dingen, zulk goedje; *d'r bin hier veul spinnen en zuk pul* = er zijn hier veel spinnen en allerlei insecten; 'n *nei pul* = eene nieuwe boerenwoning, landhuis, enz. Zie: *spil*.

spulje = **spultje** = **spullechien** = kleine boerderij, klein bedrijf; ook kleine maar nette woning, klein landhuis. – Ook = spelletje. Zie: *spil*, en: *spul*. {p.3375}

spullechien; zie *spulje*.

spullen; zie: *spillen*.

spultje; zie: *spulje*.

spultjes (zonder enkv.) met een meisje (of vrouw) maken = vrijerij met haar beginnen. Zal zooveel zijn als: minnespel. Zie ook: *spil*.

sputter = spat, droppeltje van eenig vocht, van weke modder, enz.; *de sputters vloegen hōm om d'ooren*; 't *het 'n sputterke regend* = er is een weinig regen gevallen; *hij nemt 'n sputter* = hij neemt een borrel; 'n *sputter in ijnmoal van de zokken sloagen* = in ééne teug ledigen.

sputterbret; zie: *spōttêrn*.

sputtêrn-speien, alliter. Zie: *spōttêrn*.

sputtêrn = spatten, *Oostfr.* spüttern, *WVl.* spetteren. Ook fig. voor: zwetsen, bluffen; studentenwoord.

spuzen (*Westerkw.*) = 't hoogste woord voeren, grootspreken, pochen, bluffen. – Ook voor: spoken (ww.); 't *spuust'r* = het gespuis, nl. de spoken hebben daar verblijf, 't spookt er. Bij v. *Dale*: gespuis = heffe des volks, janhagel. v. *H. Bosch* (vert. van *Bürger's Elenore*): Sa, sa, gespuis! gespuis, sa, sa! – *Kil.* ghespuys = ghespens, *HD.* Gespenst, geestverschijning, spook; *Oostfr.* gespüs = gepeupel; getier, geraas. (*ten Doornk.* denkt aan het *OHD.* spîvan, spiuwan = spuwen, dus oorspronkelijk iets, wat men uitwerpt, uitspuwt, of wat door een walvisch, berg, enz. wordt uitgeworpen, 't welk met meer of minder gedruisch gepaard gaat, zoodat zich hieruit licht de overige beteekenissen konden ontwikkelen.) Vgl. ook: *sputtêrn*.

spijjelgevecht. Moet eene verkooping van vaste goederen in het openbaar plaats hebben om aan de eischen der wet te voldoen, zonder eenigen invloed uit te oefenen op de gemaakte plannen, dan zegt men: *'t is moar 'n spijjelgevecht.*

spijgêln = spiegelen. In: iemand met iets *in de oogen spijgêln* (wat in de kinderwereld thuis behoort, evenwel niet de uitdrukking), zooveel als: hem iets laten zien waardoor hij be- {p.3377} gint te watertanden, zonder er iets van mede te deelen.

spijjeltoavel; spaigeltoavel; soort van tafel, met twee of drie laden, die aan den muur tusschen twee vensters geplaatst wordt en waarop theegoed en ander porselein wordt gezet. Aldus omdat zij onder spiegel staat. (v. *Dale*: spiegeltafeltje, zonder meer).

spijk = spaak, spijl, staaf van een wagenrad; *'n spijk in 't rad steken* = een spaak in 't wiel steken, fig. Bij *Weil.* en v. *Dale*: speek; *Kil.* speecke, radspeecke (*Sax.* speke); *Vondel* radspeek; *Nederd. Mnederd.* spêke, speyke, *Oudfr.* spêke, spêtse, spêsze, *Saterl.* spêke, *Noordfr.* speecke, *AS.* spâca, *Oeng.* spâke, *Eng.* spoke, *OHD.* speihhâ, speichâ, *MHD. HD.* Speiche. – Met: spade, en: spijker, van een *OHD.* spîhhan, *Goth.* speikan, of oorspronkelijk spîkan, onv. verl. tijd spêk, met de beteekenis van: insteken, instooten, dus: een spits voorwerp, (nagel, enz.) dat men ergens insteekt.

Spijk. Aldus naar de spitse of puntige streek lands waarop dit dorp gelegen moet hebben; spijk, oudtijds = aar. Vgl. 't *Lat.* spiculum en in 't Fransche espic. (*Dr. R. Westerhoff, Kwelderkw.* bl. 16 Naschrift.) Vgl. ook: *spijk.*

staarblind (*Laurm.*) = blind van het staren op iets.

stad. Spreekt men in deze provincie van: *de stad*, of van: *stad*, bv. *ien stad wonen, noa stad goan*, enz., dan bedoelt men Groningen (*Grônên*). Winschoten en Appingedam worden niet voor steden gerekend. – *Zegsw.:* *da's zoo mooi as ien stad* = dat staat recht mooi, of: zóó zit het goed, dat is in orde: *stadse mart* = Groninger kermis; *stadse dokter* = geneesheer die te Groningen woont; *stadse toren* = Groninger toren, met name de Martinitoren. (In *Zeeland* is Middelburg eveneens: de Stad.) – *Sprw. Stadsrais is 'n dagrais* = met eene reis naar Groningen gaat een dag heen, is men een heelen dag kwijt, (*Seehausen*: Stad-reis is en dagreis.) *'t Ken beter van 'n stad as van 'n dörp* (= - van de schoof as van de band = - van de kerk as van 'n hoes) = van den grootsten hoop kan het {p.3379} best iets af, de rijkste kan het best betalen. (In: *Drei Geerten* wordt *stad* ook onz. gebruikt: *van 't Stad.*)

stadjer = stedeling, ingezeten van Groningen. *HD.* Städter = stedeling. Vgl. *landjers.*

stadsbōl; zie: *bōl.*

stadse voor: wat aan Groningen behoort of zich daar voor vast bevindt; zie: *stad.* (Voor: gebruiken, mode, zegt men: *Grönger.*)

stadsgraft (zonder mv.); zie: *graft.*

Stadsheert. – Naam van boerderijen, waarvan de stad Groningen den *eigendom* bezit. “Naar aanleiding van de openbare veiling van eigendommen van beklemde landerijen, die hedenavond (28 Jan. 1874) namens deze gemeente (Groningen) zal plaats hebben deelt men ons mede, dat de behuisde gronden in de bekendmaking aangeduid door de perceelen 5 en 7, gelegen onder Midwolda en Nieuwolda, tot het jaar 1807 een ongescheiden geheel uitmaakten, destijds toebehoorende aan Klaas Tonnis. Deze wenschte echter die plaats te splitsen en den beklembrief, die niet zoo geregeld was als het belang van den toenmaligen bezitter medebracht, te veranderen. Hij had daartoe in overleg met de eigenares van 't eigendom en een gevolg hiervan was, dat de zoogenaamde stadsheert in twee plaatsen werd verdeeld, evenals de daarop rustende eigendom, de beklembrief werd verbeterd en voor een en ander door den betrokken meijer aan de gemeente Groningen betaald f 28.000.” Zie ook: *heerd.*

stadshoes; stadshuus (klemt. op: *hoes, huus*) = stadhuis, te Groningen; *hij 's op 't stadshoes* = hij is klerk of kommies ter secretarie. *Wvl. stadhuus*, klemt. op: stad. Bij *Vondel*: stadthuis, klemt. op: huis. (*De Bo*).

stadshoeswoord (klemt. op: *hoes*) = *stadhuiswoord*, (zonder verkleinw.) alsmede voor: Hollandsche uitdrukking of boekentaal, voor onontwikkelden onverstaanbaar.

stadshuurder: huurder van landerijen die aan de gemeente Groningen behooren. Zie ook onder art. *zwellig*.

Stadslanden; zie onder art. *vreding*.

Stadsploats, in geschrifte *stadsploats*; eene boerderij waarvan {p.3381} *eigendom* en *beklemming* aan de gemeente Groningen behoort. Deze bezit 53 zulke boerderijen (*boerenplaatsen*).

Stadspolder = Stads-Nieuwe-Polder.

stadsrais; zie: *stad*.

stadstafel (in geschrifte) = stadsgebied, eigenlijk de buitenwijken der stad Groningen.

Publicatie, Sept. 1893: “De Voogden van het Roode of Burger Weeshuis herinneren, dat, ingevolge publicatie van Burgemeesteren in dato den 15 Juni 1816, alle mannelijke leden van het Hervormd Kerkgenootschap, wier vaders geen recht op dit gesticht hebben, en voor de kinderen, welke hun zullen geboren worden, dit Recht begeeren te winnen, verplicht zullen zijn (enz.), onder voldoening van zestig guldens voor diegenen, welke in deze stad of derzelver tafel geboren zijn, vijfenzeventig gulden voor hen die buiten deze stad en derzelver tafel geboren zijn,” enz. Zie ook *Hs. Kremer* II druk, 1 St. bl. 91 en 102. Het woord is thans verouderd.

staf, voor: zonder nering, waar het bedrijf is verloopen en niet meer wordt uitgeoefend; *zien bakkerij is staf* (= *zien oven is kold wor'n = hij het de bōk in d'oven*) = hij bakt niet meer. – Dit: *staf*, in fig. bet. = zich niet meer kunnen bewegen, en zoo: niet meer in werking zijnde, tot stilstand gedwongen. Het *Oostfr.* heeft: de mōlen steid staf = de molen wordt niet gebruikt. Vgl. *bakstaf*.

staf (*Niezijsl*) = suf. Vgl. *staf 1*.

staf = de steel van een dorschvlegel.

staflui (*Ommel.*) = aartslui, te lui om zich te bewegen. Vgl. *stief*, en: *staf 1*.

stafold = stokoud; ook *Oostfr.* Vgl. *staf 1*.

staigerholt, in geschrifte *steigerhout* = steigerpalen en steigerplanken, het houtwerk benodigd tot het maken van een' steiger.

staigêrn = steigeren; ook = opspringen, vooral van menschen, {p.3383} ook van dieren; *de jōng staigert tegen mie op; de hond staigert tegen de boom op*. – Als znw. = steiger, en staat dan voor *steigerling*. Vgl. wat den vorm betreft: *missing*, *riggeling*, en omgekeerd: *reken* = rekening; *tijken* = tekening, enz. Zie ook: *muren*.

staiten (*Old*); zie: *stuiten*.

staketten; zie: *planketten*.

stakker, **stakkert** = stumper; ook: iemand die oud en arm is; in 't algemeen: een diep beklagenswaardig mensch; ook *Overijs. Oostfr. Neders.; Holst.* stakkel, *Noordfr.* stakel, stackel, stacker, *Zw.* stackare, *Deensch* stakkel, *Noorw.* stackall, stakar. (Wellicht, zegt *ten Doornk.* eene verbastering van het *ONoorsch* stafkarl = oud man, die een stok behoeft om te gaan, bedelaar, enz.)

stakkert; zie: *stakker*.

stal, voor: het vee, dat op stal staat. Zie: *stal vei*.

stal beien = **beistal**; de gezamenlijke korven met bijen van een' bijenhouder; ook *Dr.*

stalbotter (stalboter); de boter van koeien die des winters op stal staan, winterboter. Daar zij wit van kleur is gewoonlijk ter onderscheiding van *grasbotter*, die eene roode kleur heeft; ook *NBrab. Neders.* (v. *Dale*: hooiboter = najaarsboter, winterboter, boter van koeien, die met hooi gevoederd zijn.)

stalhakken; verdikking aan de buitenste vlakke van het spronggewricht bij 't rundvee, veroorzaakt door verkeerden stalbouw.

stallenbounen; zie *stallenschoonen*.

stallenschoonen = **stallenbounen** = het reinigen en netjes in orde brengen der stallen als het vee in het land is gebracht. Dit is het laatste bedrijf van de jaarlijksche schoonmaak in boerderijen. In sommige streken worden, na afloop er van, de dienstboden, enz. op chocolade onthaald.

stalvaske (*Westerw.*) = sliet waaraan het vee op stal wordt vastgebonden. {p.3385}

stal vei; de veestapel van een' landbouwer, met name de gezamenlijke koeien en ossen die hij des winters op stal heeft; *hij het 'n best stal vei* = zijne koeien, enz. zijn in den besten staat en ook moet de soort geroemd worden; *vrömde kooplu zuiken altied de beste stallen*. Evenzoo spreekt men van een *stal peerden* in den paardenhandel en van een *stal ossen*, wanneer een boer er ettelijke op stal heeft om ze te mesten.

stam = **fam** = **tuttel** = geslachtsnaam; *zien stam is Bakker, moar zij zeggen altied Jan Proektje*. Hiervan het ww. (zich) *stammen* = zich schrijven, den familienaam voeren van... – *fam*, verbastering van: *van*, 't *HD.* von, als: *tuttel* van: *titel*. (Zie: *achternoam*.) – Voorheen noemde men de burgers bij hun voornaam en vadersnaam, bv. Jan Klaasz, Saartje Jans, Tjerk Hendrikse, Stoffel Thysen, Diewertje Gerbrands, enz. Hier voegt men veelal, in de lagere standen, moedersnaam achter den doopnaam, bv. *Pijt Koatjes, Jan Stientjes*, enz. Wellicht meest van zulke, die hun vader vroeg verloren hebben of die in onecht geboren zijn.

stam = **stengel** = aardappelplant, de aardappelen die aan één' stam groeien, uit één aardappel voortkomen; ook *Dr.*, in *Friesland* schrijft men daarvoor: *struik*. Ook: voor de geheele plant; *op stam lieken jammen nijt mooi, 't loof is te spillig; d'r zatten twintig volwassen eerappels an ijn stam*, of: *stengel*; *van tien stengels hewe 'n spient eerappels kregen*.

stam, in: *boomen op stam* = *op wortel* verkoopen, zooveel als: zóó als ze daar staan, niet geveld, (*kapt*) = op wortel. Vgl. *wortel*. 't Eerste ook in geschrifte.

stam = stok, talon, de overblijvende kaarten, in sommige spelen koopkaarten of stokkaarten; de troef die *op stam ligt* (= *op stek*) heet *stamkaart*, ook: *stekkaart* (-*koat*), en: *stamblad*; *kloaveroas ligt op stam* = 't *stamblad is kloaveroas*. Zie ook: *koat*.

stamarten (*Westerkw.*) = stamboonen, d.i. tuinboonen die niet aan staken groeien, omdat zij geen ranken schieten.

stamblad; zie: *stam 4*. {p.3387}

stamgoud (stamgoed); boonen, die in den tuin gekweekt worden, welke geene ranken schieten, althans niet bij staken opgroeien. Vgl. *stokgoud*.

stamkoart, stamkoat; zie: *stam 4*, alsook: *koat*.

stammen; zie: *stam 1*.

stampend, in: *stampend* of *stampende vól* = stampvol. Vgl. *stoppend*.

stamslootboonen: slaboonen die geen ranken schieten, ter onderscheiding van *stokslootboonen*, de gewone saladeboon of prinsessenboon.

stande = **stoat**, in: *goud in stande* = *goud in stoat* wezen = in goeden staat, goed gevleesd, van paarden en runderen gezegd. *Westf.* stanne, stande = in goeden staat, *Noordfr.* gaujd, aujn stände wesen, *HD* gut im Stande sein.

standelder; zie: *stander*.

stander, ook **standelder**; een voorwerp of toestel waaraan men kleedingstukken, bv. jassen, mantels, hoeden, enz. ophangt, en alsdan *klijrstander* (kleerstander) heet. Zoo ook:

piepstander = voorwerp om reeds gebruikte pijpen bijeen te plaatsen, bv. voor de leden van eene kleine sociëteit. (Zal zooveel zijn als: *stander*, *standerd* = iets dat staat en tot een zeker doel dient; v. *Dale* heeft alleen: *pijpenstander*.)

stander = staande, losse vuurplaat.

standermeul'n; standermöln = ouderwetsche soort van windmolen die op een stander van balkwerk rust, soort van paltrok; *Oostfr.* stendermölen.

standermöln; zie: *standermeul'n*.

standoer (klemt. op: doer), in de uitdrukking: *bie standoer blieden* (= *vout bie koel hol'n*) = zich bij zijn bedrijf of beroep bepalen, zich er geheel aan wijden. Ook: in een ge- {p.3389}sprek, enz. bij het onderwerp blijven, niet uitweiden of geene zijsprongen maken. – Staat voor: standaard, standerd = banier, vaandel, *Neders.* standare, *AS.* standard, *Fransch* étandard, *Ital.* standardo, *Sp.* estandarte, *MLat.* standardum.

stand van weer; zie: *bestand van weer*.

stanktje, stantje, verbastering van: standje, berisping.

stap; soort van val om ratten, bunsings en marters te vangen; ook *Dr.* waar men er ook vossen mee vangt. *NHoll.* mollenstap, en: otterstap. *Oostfr.* stap.

stap (schrede); 'n *stap of wat loopen* = 'n *stapke loopen* = een eindje wandelen; 't is moar 'n *stap of wat* = 't is maar enkele schreden van hier, ook alleen: 't is moar 'n *stap*; *in de stap loopen* = in den gewonen pas loopen, ter onderscheiding van: *op 'n draf*, of: *in 'n sprang*; *op stap goan* = op weg gaan, aan den loop gaan, de wandeling beginnen; 'n *stap of: stapke hadder loopen* = den pas versnellen; *stap hollen* = *in de stap blieden* = pas houden, in den pas blijven.

stap-ien-gört; zie: *stap-ien-karn*.

stap-ien-karn = **stap-ien-gört**; schimpwoord voor eene vrouw, die groote stappen doet.

stapke = stapje. Zie ook: *stap 2*.

stappen = **steppen** = **stiefbeugels** = stijgbeugels. (In 't laatste woord wisseling van *g* en *f*.)

stappen, in: *stief stappen* = met zwaren tred gaan, bv. over een' zolder, eene plank, enz.; *hij stapte zoo stief*, 't *pōtje wōr d'r wakker van*. Tegengestelde van: *zuitjes loopen*.

starfêl = sterfelijk; *wie bin altemoal starfêl*.

stark = sterk. Voor: personen; *wie bin vief stark* = wij zijn met ons vijven; *houveul stark bin ie?* = hoe groot is uw gezelschap, ook: hoeveel broeders en zusters zijt gij te zamen? *wie bin nijt genōg stark* = ons aantal (bv. werkvolk) is niet groot genoeg, is onvoldoende. Eigenlijk zooveel als: wij zijn vijf man sterk; 't woord komt hier geheel in plaats van het collect. substant. Zie ook: *dik*, en: *fel*.

stark (=sterk), voor: krachtig, vruchtbaar, van landerijen; *de grond is stark genōg veur zoo 'n vrucht*, bv. voor gerst of koolzaad.

Starkenhoezen = Staartenhuizen. Vgl. *smelken*. {p.3391}

starkte = sterkte; 'k *wens joe starkte* = ik wensch u sterkte toe, bij 't afscheid nemen van een zieke = 'k *wens joe beterschōp*.

starm; gebrekkige uitspraak voor: *starven* = sterven. Inzonderheid als versterking in: 't is *starmwoar*, ook: 't is *starmdoodwoar*, en: *dood starm woar* (*Ommel.*) 'k *mag starven as 't nijt woar is*. "dou 'k moar 'n kop vol thee op har beter det (de kopzeerte) *starven dood woar weer*." Eigenlijk zooveel als: 'k mag sterven als het niet waar is.

starmdoodwoar; zie: *starm*.

starmwoar; zie: *starm*.

start = **steert** = staart; ook *Dr.*; 'k *wil die altied nijt mit op start hebben*, zegt de moeder tegen haar klein kind = gij kunt niet altijd met mij meegaan, of: ik wil niet dat gij mij naloopt.

Zegsw.: *te vangen wezen as de oal bie de start* (of: *steert*), zooveel als: iemand bijna nooit te huis kunnen treffen om met hem over iets te spreken. (Bij v. *Dale*: hij is te vangen als een aal bij den staart = hij is zoo beweeglijk en onrustig dat men hem nooit bedaard te spreken kan krijgen.)

startbōnk = staartbeen, stuitbeen. Zie: *start*.

startsteern = staartster, komeet. Zie: *start*, en: *steern*.

starven = sterven, wordt vervoegd: *sturf*, *sturven*. Zie ook: *starm*.

ste; **stou**, achter den stam van werkwoorden; *zegste*, *zegstou* = zegt gij; *doe zegste* = gij zegt; zoo: *moakste*, *moakstou*; *wilste*, of: *wilstou* (*Stad-Gron.*) = wilt gij; *doe wilste* = gij wilt;

mōste, mouste; kenste, kenstou; heste, hestou; letste, letstou, enz. In de *Ommel.* laat men de *e* weg: *stou*, in: *zegstou* enz. *Stad-Gron.* staat voor: (*s*) *dou* = *doe* = *gij*. Zie ook: letste.

st, achter den stam van werkw.: *letst* = laat *gij*; *duurst* = durft *gij*; *huifst* = *gij* behoeft; *magst* = *gij* moogt; *kōmst* = komt *gij*, enz. Zie ook: ste.

stedevast; zie: steevast.

stee (onzijd.) = plaats, in: *alles op stee hebben* = op zijne plaats, zóó als het in eene nette huishouding behoort; *ik ken joe 't stee* {p.3393} *nog wel wiezen waar hij vallen is* = ik kan u de plaats nog wel wijzen waar hij is gevallen; *bie steeën ligt 't dijp nog open; bie steeën stait er wel zes vout woater* = op sommige plaatsen; *ik moet van stee* = ik moet eens van mijn' stoel, het zitten verveelt mij; *hij komt nijt van stee*, fig. = hij weet geen begin te maken, hij is een draler; *da's 'n man woarmit men van stee komen ken* = dat is een flink man, tegengestelde van: besluiteloos mensch; *op stee wezen* (van personen) = ter bestemder plaatse, en fig. zooveel als: getrouwd en tevens verzorgd zijn, eene kostwinning (ambt of bedrijf) hebben. *Zegsw.:* iemand *in stee zitten loaten* = laten wachten en wegblijven, in 't geheel niet komen; *hij ken in stee zijn* (zien) = hij krijgt zijn geld niet, hij moet bij iemand, die bv. met de noorderzon is vertrokken, schade lijden; *zij het de mond op 't rechte stee* = zij kan goed praten; *'t komt nijt op stee* = het geld wordt niet goed besteed, 't komt niet op de rechte plaats; *niks oet stee kennen zetten* = geen kracht hebben om flink te kunnen werken (= *slap andraid wezen*); *Dr.* oet de stee zetten = flink arbeiden. *Sprw.* 'n *Ongeluk zit op 'n lutje stee* = - op 'n *klain steechie* (*Veenkol.*) = - op 'n *klaine ploats* = men kan zoo licht een ongeluk krijgen. *Oostfr.* stee = plaats; *Westf.* steej = plaats, vlek, *HD.* Stätte. (v. *Dale:* stede, stee = stad, plaats, oord.) Zie ook: snee 1.

stee, voor: huis met wat land of grooten tuin; *steeke* = kleine woning met wat tuingrond; *Oostfr.* stede, städe; 't is man 'n lütjen stê mit 'n bîtje land war he up wând. – *hoesstee* = plek, waarop een huis kan gebouwd worden; *doar bin hoessteeën te koop* = daar is bouwterrein te koop.

stee (vrouwl.) = litteken, en = huidvlek, ook = zweertje, wonde plek, of plaats waar iets beschadigd is. 'K *heb een stee an de hand doar 'k mie schramd heb; hij har 'n stee an de lip en dei het perfester hōm d'r oetsneden; dei stee op de borst bin 'k mit geboren*, zooveel als: dat is eene moedervlek; *is 'n stee an* (aan dat voorwerp) = eene plek dat niet zoo is als het behoort; *is gijn blou stee an de lucht* = de hemel is geheel bewolkt;) *bin steeën op de flour*, bv. door het verschuiven van een stoel of van eene tafel, of: waar die voorwerpen gestaan hebben. {p.3395} Verkleinw.: *steeke, luk steeke*.

stee (vrouwl.), voor: zitplaats, in het *Sprw.:* *Opstait, stee vergait* (*Old.*), in de *Ommel.:* *De opstait, zien ploats vergait*, met de toevoeging: 'n *schelm dei d'r op zitten gait*.

stee (onz.) = stel, in: 'n *stee bergoud* = een stel beddegoed.

steechie = **steeke** = **steetje**, verkleinw. van: stee 3. Zie ook: stee 1.

steegeld = plaatsgeld van kramers, houders van spellen en verkoopers van vee op de kermissen en markten, (ook *Oostfr.*) bij v. *Dale:* staangeld, stageld.

steegs, voor: *steeg*, koppig.

steek, in: *gijn steek kennen naien* = door drukte geen tijd kunnen vinden om te naaien, nl. voor de huishouding; *gijn steek* van iets weten = er hoegenaamd niets van weten, nl. van eenig bericht of nieuws. Bij v. *Dale:* hij weet er geen speld van. *Sprw.* 'n *Gouie braister let wel 'n steek vallen* = Het beste paard kan struikelen. Vgl. stik; zie: steken 1.

steek; zoo diep als men met eene spade kan spitten; *hij het zien toen twee steek omhoakt om neie grond boven te kriegen*.

steekappel = **sloetappel** = sluitappel, eene in 't midden tandswijs doorgesneden appel.

steekboukje = **prikboukje** (steekboekje); soort van boekje, almanakje of zoo iets, tusschen welks bladen bonte lapjes of ook prentjes worden gelegd. Voor eene speld steekt men met

eene speld tusschen twee bladen; wat daar ligt mag men nemen. Dit spel wordt alleen onder meisjes gespeeld.

steeke; zie: *stee 3* en *stee 1*.

steekje, steekie, in: *doar is 'n steekje an lös* = op het gedrag van zoo iemand valt wel wat aan te merken, inzond. met betrekking tot meisjes. (Ook elders doch niet bij v. Dale.)

steekje, verbast. **stikje** (*Westerkw.*); een klein plat, driekantig {p.3397} vuurwerkje, van papier gevouwen, met kruit gevuld en aan de hoeken van zwavel voorzien. Bij uitbreiding ook voor kleinste en slechtste soort van zwervers.

steeksleutel = looper, bij v. Dale: sleutel die op vele sloten past, keizer; slotopsteker; *onze smid het 'n hijle bos steeksleutels*.

steeldijf, in de kindertaal wel voor: dief; *Westf.* steldijf.

steels, steelsk = diefachtig; “*De enkele aoksters dei der touhillen wazzen zoo steels en ondeugend,*” enz.

steelsk; zie: *steels*.

steenstempeling; zie: *stempel*.

steern = ster, meerv. *steerns*; *Oostfr. Neders.* steren, stären, *HD.* Stern. Voor: komeet, heeft men: *startsteern*, en: *steern mit 'n steert*, of: *start*, ook *Overijs. Geld.*; *steernkieker* noemt men schertsend iemand die onder 't gaan gewoonlijk het hoofd in den nek houdt; ook *Oostfr.*; *steernannies*, of: *steerntjeannies*, bij v. Dale: steranijs (plantenk.) = sterrekruid; *dranksteern* = drinkebroer, eigenlijk: iemand die schittert, uitblinkt, uitmunt door veel te kunnen drinken. Zie ook: *poepsteern, steernsnuutsel*, en: *stiekelsporen*.

steern. Hieronder verstaat men op Rottumeroog de Grootte Stern, *Sterna cantiaea*, volgens Prof. *Schlegel* in deze provincie *Grootte Ikstern* of *Sterentje* genoemd. Deze beide sternsoorten worden des zomers bij duizenden op genoemd eiland, waar zij broeden, aangetroffen. De *krietsteernaier* zijn grijs met zwarte vlekjes en hebben de grootte van een klein hoenderei; de *steernaier* zijn eveneens gevlekt en zoo groot als een kievitse. De *krietsteern* heeft dien naam aan haar krietend geluid ontleend.

steernaier; zie: *steern 2*.

steernannies; zie: *steern 1*, en: *steerntjeannies*.

Steernbōs = Sterrebosch, bij Groningen, de geliefkoosde wandelplaats der Groningers; *wij goan alle zōndag kuiêrn in 't Steernbōs*. {p.3399}

steernsnuutsel (sterresnuitsel); stof, dat, ten onrechte, door het volk voor overblijfsel van vallende sterren wordt gehouden.

steerntjeannies = **steernannies**; eene soort van likeur die men bereidt door brandewijn op steranijs te laten trekken en met suiker te vermengen, of ook daarin *klōntjegroes* op te lossen.

Zie ook: *steern 1*.

steert; zie: *start*, en: *teerpot*.

steertbōnk; steertbōnkje = **startbōnk** = staartbeen, stuitbeen; *'t was guster zoo glad, 'k bin op mien steertbōnkje vallen en 'k heb d'r nog pien an*, (*Goor.*)

steevast = stellig, zeker; *wie komen steevast* = gij kunt vast op onze komst rekenen; *steevaste vreierei* (of: – *verkeerên*) = zoodanige verkeerding tusschen twee jongelieden dat geen van beiden met een ander vrijt of ander gezelschap zoekt. Van verloving is echter geen sprake. *Dr.* steevaste vrijer, en: steevast gevrij = engagement. 't Woord is eigenlijk een pleon. van het veroud. steden = vaststellen, bestendigen; *Kil.* stedevast = wat vastgesteld is, vast, vaststaande, onwankelbaar; *Neders.* stedevast, *Eng.* steadfast, steadfastly. *Dr. Landr.* (1608) III, 39: eenige dienstboeden, stede ende vaste gewonnen hebbend. Bij *Swaagman*: *steevast, stedevast* = zonder twijfel.

steevaste arbaidier. “Zoo noemt men den arbeider die zich voor een jaar verbindt en voor vast geld, een vooraf bepaald loon, des zomers zoowel als des winters, in des boers dienst is. – Hij heeft een stukje land van den boer waarop hij aardappels, wortels, knollen, enz. om de

helft kan verbouwen, d.w.z. de helft der opbrengst is voor hem en de andere helft is voor den boer, terwijl *hij* het land met *zijne* aardappels moet *bepoten*, en met *zijn* zaad moet bezaaien, het moet wieden en schoon houden en de vruchten in den herfst uit den grond moet maken, zoodat ze verdeeld en door den boer, d.i. met des boers paarden en wagen van 't land gehaald kunnen worden. Voorts zijn {p.3401} de aren van het graan, die op het land blijven liggen, voor hem en worden door zijne vrouw en kinderen opgezocht. Verder mag hij het eten, dat 's avonds als het volk *pran* (opgewarmde spijzen) gegeten heeft, overblijft, meenemen naar huis voor vrouw en kinderen – en als er een koe of kalf, schaap of lam sterft of verdrinkt, dan is het vleesch geheel of gedeeltelijk voor hem, terwijl hij de huiden moet terug brengen of moet laten blijven.” (*Hoogel.* 1873).

Steffen = Steven, in: *Steffen oet tun joagen*, bij *v. Dale*: de kat kluppelen, een vroeger vrij algemeen volksvermaak op den tweeden Kerstdag; aldus omdat die dag aan den Heiligen Stephanus is gewijd. Eene kat wordt in een vat opgesloten dat aan een toestel van drie juffers wordt opgehangen. De deelnemers werpen met korte knuppels zoo lang naar dit voorwerp tot er eene bres ontstaat waardoor het dier kan ontsnappen. Hij die den bodem ingooit krijgt den prijs en die het dier vangt de premie. Omdat men tot dit doel liefst een dikken kater neemt heet dit barbaarsch feest, nu gelukkig tot de zeldzaamheden behorende, ook: *koater oet tun joagen*, en: *katoetvatgooien*. Hiervan de znw.: *katoetvatgooierei*, en: *koateroetvatgooierei*. *Steffen hol'n* = dien dag aldus vieren.

Steffenoavond (*Westerw.*) = oudejaarsavond. Vgl. *Steffen*.

steigering (in geschrifte) = steiger. Zie: *staigêrn*.

stek, in: 't met iemand in 't *stek hebben* = twist, krakeel met iemand hebben, ook *Dr.*, synon. met: *an de stok hebben* = een ernstigen woordentwist voeren. Zie ook: *schōp*, en: *boor*.

stek (onz.) = trek, in 't kaartspel; *ik heb alle stekken kregen* = heb alle trekken gemaakt; 't *stek opnemen* = dien trek halen en tot zich nemen. (*Weil. v. Dale*: slag, trek, steek, manl.) Zie ook: *stam 4*.

stek (*Niezijl*, enz.) = soort van houten schutting, die echter niet opgedraaid kan worden. {p.3403}

stekelheide; de Engelsche Brem, *Genista anglica*; *v. Hall Neerl. Plantensch.* blz. 56.

steken, in de aardappelen, ook: **steeën**, **ousten**, of: **oogen** = putjes, de kleine holten der kiemen wanneer die bij het schillen niet behoorlijk uitgehaald worden; *zij het 'r steken in zitten loaten*, *zij mout ze weer noazijn*. Als bewijs van afkeer van zulke slecht geschilde aardappelen hoort men: *dei steken*, *zij kieken ijn zoo an!* Zie ook: *opsteken*.

steken (werkw.), in: *dat stekt zoo nau nijt*, in de *Ommel*. ook: *dat komt zoo krap nijt* = dat neemt men niet zoo nauw, dat wordt niet op een goudschaaltje gewogen; 't *stekt nijt op 'n uur* = het komt er niet op aan of het een uur later wordt; 't *stekt nijt op 'n dubbeltje* = 't komt op een dubbeltje niet aan; *dat stekt op gijn gulden* = men moet (in dezen) op geen gulden zien; *hij is bōlkriek*, 't *stekt op gijn honderdoezend gulden* = hij bezit verscheiden tonnen gouds; 't *stekt hōm* (of: *heur*) *nijt nau* = hij is niet keurig, bv. in de keuze van eene vrijster of vrouw, in 't bezigen van woorden en uitdrukkingen; ook: hij heeft een ruim geweten; 't *stekt hōm nau* = hij is veeleischend; *doar stekt niks in* = daar steekt geen kwaad in, daar kan geen kwaad van komen. – Ook een term bij 't bluffen; zie: *zijn*. – *Wvl.*: het niet nauw steken = niet stipt noch nauwkeurig zijn. Die timmerman steekt het niet nauw: is zijn werk maar half in de voegen, 't moet u niet verwonderen. Hij steekt het niet nauw in 't wegen, in 't meten (hij geeft ruim gewicht, ruime maat.) (*De Bo*).

steker, **ofsteker** = stek, stekje.

stekers; de spelden die aan de zijden van de *stiften* worden gestoken, en met deze, benevens het *ooriezer*, de *ploat*, en de kanten muts (*Friesch*: kap, *Gron. flōttermuts*) het hoofdtooisel of de zoogenaamde *Friesche* dracht uitmaakt.

stekken. *Zegsw.:* *gouie stekken steken* = voldoende en duidelijke omschreven bepalingen maken bij het treffen eener overeenkomst, bv. bij eene verhuring van landerijen, enz.

stekkoat, stekkoart; zie: *stam 4.*

stel, in: *op stel zetten* = plan maken, op touw zetten; *hij het wat op stel* = zijne vrouw is zwanger; *'n mooi stel*, iron. = een wonderlijk echtpaar; *stelholten* (bvnw.) = eikenhouten, van eikenhout; *weefstel* = weefgetouw. Kinderdeun: *Wever, wever* {p.3405} *wup-op-stel, Wijt nijt wat'e weven zel; Weef mie dit, weef mie dat, Weef mie moar 'n hemd om 't gad.*

stelholten; zie: *stel.*

stellen, inzond. het deelw. *steld*, voor: aangesteld; *dei bin d'r veur steld* = die moeten voor de uitvoering of naleving er van zorgen.

stellen; stukken hout voor wagenmakers. Te Loppersum boeldag van: "Eene groote partij gesneden kuipers- en stelmakershout, bestaande in vellings, spijken, stellen, eidebalken," enz. (1877).

stelloazie = stellage, steiger, tribune. Eveneens: *foppoazie; kulloazie; baggoazie; goazie; stoffoazie; menoazie; koeroazie; plantoazie; vouroazie; klijdoazie.*

stelmoaken; zie: *stelmoaker.*

stelmoaker = wagenmaker; *stelmoakerei* = wagenmakerij; ook: de werkplaats van een wagenmaker, *stelmoakerswinkel*; de knecht zegt: *boas is ien stelmoakerei* = in den winkel; *'t stelmoaken leeren* = *bie 't stelmoaken wezen* = het vak van wagenmaker leeren. (In de *Ommel.* is de *stelmoaker* tevens *koeper* = kuiper.) Advert.: "De ondergeteekende heeft de eer te berigten dat hij binnenkort in zijne behuizing zal openen eene stelmakerij." (*Nuis* 1875). Te Houwerzijl te koop aangeboden: "Eene behuizing waarin kuiperij en stelmakerij is uitgeoefend." (1877). *HD.* Stellmacher.

stelmoakerei, in geschrifte *stelmakerij*; zie: *stelmoaker.*

stelmoakersknecht = wagenmakersknecht. Zie: *stelmoaker.*

stelmoakerswinkel; zie: *stelmoaker.*

stelphuizinge (*Friesche grens.*) "De Notaris – te Buitenpost zal – verkoopen: Eene voor weinige jaren gebouwde stelphuizinge met erf, enz. onder Groninger Opënde." {p.3407}

stelsels (zonder enkv.); voorwerpen die men op den schoorsteenmantel, enz. plaatst. *WVL.* stelsel = schenkblad met al de toebehoorten, als kan en schalen en suikerpot voor thee en kaffi. (*De Bo*).

steltje, voor: stel, nl. van gouden, zilveren, enz. voorwerpen die bij elkander behooren, bv. eene broche en knoppen.

stemmen, voor: tegenhouden, stuiten, stremmen, van de ontlasting; men zegt o.a. dat suiker, oud wittebrood, enz. *stemt.* *Oostfr. HD.* stemmen = tegenhouden, afweren, stuiten, stoppen, enz.; *OHD. MHD.* stemen (= tegenhouden), stemmen (tot staan brengen); *Kil.* stemmen, stimmen (vet.) = vastmaken, enz.; *OEng.* stemmen, *Eng.* to stem, *ONoorsch* stemma (stoppen), waarvan ook: *stam, stemmig,* enz.

stemmen = **kloppen** = overeenstemmen, dezelfde uitkomsten opleveren, bv. van twee verschillende berekeningen of van staten waarvan het eindcijfer gelijk moet zijn. *Oostfr. Westf.* stemmen, *HD.* stimmen.

stemmen = aan eene verkiezing deelnemen; *hei ook stemd? ik goa hen te stemmen; wie mouten 'n dioak stemmen; wel wil ie stemmen?* Ook = stemming, verkiezing: *hij het 't recht van stemmen.*

stemmerei, stemmerij = dag van verkiezing; *goa ie ook noa de stemmerei?* = gaat gij ook stemmen? *de stemmerei is ofloopen* = de stembus is gesloten; *wel zatten bie de stemmerei?* = wie maakten het stembureau uit?

stempel = **stijnstempel**, in annonces: *stempelung* of *steenstempelung* = puin van baksteen. – *stempel*, van: stampen, en = wat gestampt is.

stempel = de zuiger van eene spuitbus (*snirtjebus*); ook soortgelijk voorwerp dat bij den proppenschietter (*knapbus*) gebruikt wordt om *de prop* (of: eene der proppen) er, door samenpersing der lucht, met een knal uit te drijven. *Oostfr.* 'n stempel fan 'n knap- of ballerbusse, inzond. fan 'n snirtjebusse. Van: stampen, en = waarmede men stampt, dus eene soort van stamper. {p.3409}

stempel, als werktuig om te stempelen onzijd., in 't *Nederl.* manl.

stempelbult = hoop puin, van baksteen. "Publieke verkooping van (enz.) liggende bij de stempelbult buiten de Apoort te Groningen."

stempeling; zie: *stempel 1*.

stempelkar; zie: *stempelkoar*.

stempelkoar, in geschrifte *stempelkar* (puinkar); voertuig met twee wielen om zand en puin te vervoeren.

stempelschōp = voorwerp om puin te scheppen.

stempelweg = **puunweg** = weg alleen met puin van baksteen bevloerd, in geschrifte *puinweg*, (dat niet bij *v. Dale* voorkomt).

stendert; een paard dat flink en sterk is. Zie *Gron. Volksalm.* 1838, bl. 87., alsook: *stennên*.

stendood (de uitspraak der *e* als in *stennên*) = zoo dood als een pier; *hij vōl van de trappen en was vōt stendood* = dadelijk dood, morsdood. Zie: *stennên* en vgl.: *stenzat*, en: *stenliek*, alsook onder art. *dōnzen*.

stengel; zie: *stam 2*.

stengeldoorn = witte vlinder, witje, papilio albus; *Dr.* bottervogel, *Eng.* butterfly.

stengêln, zegt men van het loopen van kleine kinderen wanneer zij hard vooruit willen, en ook voor: driftig loopen, alsmede voor dreutelen; "*en dou stengêlde 'k dis naor heur tou om 'n praotje te maoken*"; *anstengêln komen* = komen aanloopen als iemand die haast heeft; *oet 't ber stengêln* = opstaan uit 't bed; *hij lopt in de Pollen te stengêln*. Vgl. 't *Oostfr.* stengeln = ranken of loten schieten, een stengel vormen, zich in de hoogte bewegen; *hê stengeld sūk d'r tegen up*; de bonen stengeln.

stennên, stènên = stenen, steunen; ook = drukken om ontlasting voort te brengen.

Vergelijking: *stennên as 'n old peerd*, ook: *stukken stennên as olle bōksems*. Zegsw.: 't *stent 'r tegen* = het voorwerp is bijna ter plaatse, bv. bij het ophijschen van een balk. (De uitspraak der *e* in *sten* is gerekt als in: pers (paars; de *e* in: *nen* wordt niet gehoord, zoodat: *stènên* de voorkeur verdient.) *Oostfr.* stennen, *Neders. HD.* stöhnen = luid zuchten; {p.3411} *Stadsfr.* stinnen = kreunen, kermen.

stènliek = zoo *liek* mogelijk; *nō bin wie liek*, zegt de een, zooveel als: ik behoef niets meer van u te hebben, gij zijt mij niets meer schuldig, waarop, aardigheidshalve door dezen wordt geantwoord: *joa, stènliek*. Zie: *stennen*, en: *liek*.

stènzat (met sterken nadruk op: *stèn*) = zoo *zat* mogelijk, sterker nog dan: *dikzat*, eigenlijk zooveel als: *zóó zat*, dat men er van steent.

step; zie: *stevensvat*.

steppen; zie: *stappen*.

stêr, als 2e naamvals vorming, van plaatsnamen, bv.: *Lijnster tillen* (letterlijk: bruggen van Leens); *Aanster boeren* (boeren uit Andel); *Oethoester genoat* (Uithuizer garnalen); *Meister toren* (toren van Uithuizermeeden); *Lijkster stroekjes*; *Hoogezandster kerk*; *Sapmeester bōrgerschoul*; *Muntendamster skeepjoagers*; zoo: *Veendamster*; *Appingedamster* = *Damster*; *Oldehoofster*; *Neihoofster*, *Neilandster*, *Zandeweester*, *Zandster*, enz. Ook als znw. voor: bewoner van, of: afkomstig van; 't is 'n *Damster* (ingezet van Appingedam); 'n *Breister* = te Breede woonachtig, of: aldaar geboren, enz.

stêrpent = boos wijf; ook scheldwoord voor jongens en meisjes. Staat voor: serpent.

steubeltje (*Marne*), zooveel als: klein kindje, kleine spartelaar. Vgl. *steuvêrn*.

steubeltjes (*Marne*); de beentjes van een klein kind. Vgl. *steubeltje* en: *steuvêrn*.

steukelder = **steukel** = lampetangetje. Zie: *steukêln*.

steukel; zie: *steukelder 1*.

steukelder = stokebrand, ook: *kwoadsteukelder*.

steukêln = stoken, feller doen branden; *kwoad steukêln* = twist en tweedracht zaaien, en hiervan: *kwoadsteukelder*; *ansteu-*{p.3413}*keln* = aanstoken, ook fig. voor: opstoken; *oetsteukêln* zegt men voor: uitpluizen, van de tanden, de lamp, de pijp, en fig.: iemand *tou thoes oet steukêln* = hem bepraten dat hij uitgaat, voorwendsels zoeken om hem (tijdelijk) kwijt te raken, of ter wille van zijne gezondheid, enz. *Oostfr.* stökeln, stökern, *Nederd.* stakeren, stökern, *MNederd.* stokelen, *Saterl.* stôkelje. Evenals het *HD.* stochern, van: *Stocher*, *steukêln*, van: *steukel*.

steun, in het vertrouwelijke: *olle steun* = oude jongen, beste vriend, enz., bij 't aanspreken.

steut; **stöt** (= stoot); voor: poosje. Zie: *rōffêl*, en: *stoot 1*, alsook bij v. *Dale* art. stuit 2.

steuten = stooten; 't *lichoam stöt mie* (= *de hoed trilt mie*) = ik beef, bv. van schrik. Zie ook: *bōk*.

steutjeboat; zie: *stutjeboard*.

steutjen; zie: *stutjen*.

steuven, voor: lopen, in den kinderdeun: *ijn, twei, drei, vijf, zes, zeuven, doar komt Jan mit vis an steuven (Marne)*. Vgl. *steubeltje*, en: *steuvêrn*.

steuverhond; een persoon die zich ertoe leent om iets op te sporen, bv. in den handel, die den belanghebbende opgaaf en aanwijzing verstrekt, waar iets van diens gading te vinden is, fig. dus voor: speurhond, in zaken waarmede iets te verdienen valt. – Ook: schertsende benaming voor een kleinen boodschaplooper. *Oostfr.* stöferhund, *Neders.* stöver, een hond die het wild opspoor, *HD.* Stöberhund, Stäuber. Vgl. *steuvêrn*.

steuvêrn = snel gaan, van iemand die korte beenen heeft, vooral van kinderen, vrouwen en kleine mannen. Vgl. *MNederd.* stoven, *MHD.* stouben, stöuben, (*Oostfr.* stöfen), waarvan 't *HD.* stöbern (= rondstuiven, van sneeuwvlokken, stof, enz.), en dus oorspronkelijk zooveel als: doen stuiven, stof opjagen. Vgl. aanstuiven = snel naderen, in volle vaart aankomen, en het *Gron.*: *zij stoven ons vêrbie*, enz. {p.3415}

stevêl = laars; *vetleeren stevels* = laarzen die alleen met vet besmeerd worden, om het leer lenig te houden, waterlaarzen. – Fig.: 'n *stevêl anhebben* = dronken zijn, (vgl. het *Neders.*: he kan enen goden stevel supen = hij kan geweldig zuipen). Tegen kleine jongens die aanhoudend om laarzen vragen, zegt men: *dien stevels hangen in de putte te dreugen*, (*Old.*) *Weil.* v. *Dale*: stevel = laars, inzonderheid ruitelaars, (waarvoor het *Gron.* heeft: *kapleerzen* en *kapstevels*); *Overijs.* stevel, *Kil.* stevel, stivel, *Oostfr.* stêfel, stäfel, *Neders.* *Holst.* stevel, *HD.* Stiefel, *Zw.* stövwel, *OHD.* stiful, *MHD.* stival, van het *Ital.* stivale, *OFransch* estival, voetbekleding tot over de schenen, en dit uit het *M. Lat.* stivalis, zomerbekleding van zeer dun leder van het *Lat.* aestivalis = wat de zomer brengt, van aestivus, zomersch, van: aestus = zomer. Zie *ten Doornk.* art. stêfel.

stevêlknecht; zie: *steveltrekker*.

stevêln, voor: lopen; *hij stevelt 'r hen; hij komt 'r anstevêln*; *Oostfr.* stefeln, stäfel; hê stefeld d'r hen; *Neders.* steveln = door een' modderweg gaan; *Holst.* steveln, hen steveln = gaan, heengaan. Vgl. v. *Dale* art. stevelen.

steveltrekker = **stevêlknecht** = laarzenknecht, houten voorwerp om laarzen uit te trekken.

stevensvat (*Hoogez. Wolters.*) = **step** (*Lageland*) = eene soort van emmer zonder zeel, maar met één opstaand handvat. *Dr.* stevendervat, startvat = vat met één boven uitstekende duig, tot handvat dienende.

stevîg, voor: niet week, van nieuwe aardappelen; *zij bin goud stevîg, moar nog nijt bloumd* (gebloeemd, d.i. kruimig).

sticht = **schlenske** (beide *Westerw.*); een hekwerk waarover men klimmen moet, bv. hek op een dijk.

stief = stijf, als bijw. van versterking; *stief vōl zitten*, bv. van puistjes, ongemak, vlekken, enz.; *stief lank, zijk, riek, groot*, enz. zoo-^{p.3417}veel als: te lang, zeer ziek, rijk, te groot. *ZNederl.* stief = zeer; *WVl.* stiif = zeer, sterk, geweldig; stiif ziek; stiif schreeuwen; stiif dronken; stiif groot of klein, enz. (*De Bo*). (Bij: *stief verkleumd* denkt men echter aan: verstijfd door koude). – *stief an diek wonen* = *stoef an diek wonen* = onmiddellijk aan den dijk wonen. (v. *Dale*: stijf drie uur, stijf drie mijlen, waarvoor het *Gron.* heeft: 'n dikke drei uur, enz.). *Dr.* stief 'n vieftig jaor = ruim 50 jaar. Voorts als bijw. of bvnw.: 'k heb stief zeten = 'k heb een lange poos stil gezeten, zittende doorgebracht; 'k bin stief van 't zitten = ik verlang mij te vertreden; *dat stieve zitten, doar ken 'k nijt over* = dat langdurig en onbeweeglijk zitten bevalt mij niet; *stief antrekken, vasthol'n*, enz. = met kracht trekken, stevig vasthouden; *stief zetje* = nogal lange poos. – Ook voor: vast; *as ie doar den zoo stief op stoan* = als gij het volstrekt verlangt. *Zegsw.:* 't endje van de neuze stait hōm zoo stief = hij is zeer eigenwijs. Vergelijking: hij (of: zij) *is zoo stief as Jan Berends hondje*.

stiefbeugel = stijgbeugel; zie: *stappen*.

stiefd = gesteven, en: gestijfd; *de overhemden bin mooi stiefd; de jōng is t'r altied deur zien mouder in stiefd*.

stiefkop (= stijfkop), bijnaam der bewoners van het Oldampt: 't is 'n Oldamster stiefkop.

Algemeen is: *Vrijze stiefkoppen* = Friesche stijfkoppen.

stiefkopt = stijfkoppig; alleen bvnw.

stiefste; zie: *uterste best*.

stiefvōl (klemt. op: *stief*; spreekt men met zekeren ernst, dan met gelijken nadruk) = zoo vol van (of: bedekt met) mogelijk; *de boom zit stiefvōl blui; hij zit stiefvōl peukels; dei schooier zit stiefvōl loezen*.

stieg; stiege, in geschrifte *stijg* = twintigtal, alleen bij het tellen van eieren, dakschooven en bossen; 'n halfstiege aier, enz.; ook: 'n halfstiege jaor = ongeveer tien jaren, indien er van het verleden of de toekomst sprake is. In advert. o.a.: 100 stieg spreiriet ^{p.3419} – “p.m. 300 stijg dekriet”. *Dr.* stieg, stiege; 'n half stieg daog, jaor, enz.; *Overijs.* stieg; *Kil.* steghe, stijgh; *Oostfr. Neders. Westf. MNederd. Oudfr.* stige, *Opperd. Hess.* steige, *Midd.-Latijn* stega, stica, *Friesch Deensch*, ook *Westf.*, *Noordfr.* snichs. *ten Doornk.* acht het waarschijnlijk één met het *OHD.* stiga, met de beteekenis van: hok, kooi, stal, afsluiting, stalling voor schapen, varkens, enz., waarvan o.a. Hühnersteige, waaruit verder: een bepaald getal klein vee, tot zij eindelijk in die van twintigtal overging. Of: van een *MNederd.* stige, in de beteek. van: hoop, van: stijgen = zich verheffen, en oorspronkelijk zooveel als: ophooging, verhooging, enz., ophooping van enkele voorwerpen. Zie ald. art. stige. (v. *Dale*: stijg, en: snees = twintigtal.) **stiegen** (*Old.*), zooveel als: waden, lopen door dik en dun zonder zich om nat of vuil te bekommeren; *deur de modder stiegen* = met moeite door een' modderweg lopen. Synon. met: *poazen*; zie ald.

stiek an 't oog; zie: *answeng*.

steekel = distel, (bij v. *Dale* stekel) = speer-vederdistel of speerdistel die in Groningen ook *dikkoppen* heet; v. *Hall Neerl. Plantensch.* bl. 118; *stiekelsteken* = de distels met een *stiekelsteker* = *stiekelspoa*, d.i. een beetelvormig ijzer met steel, bij den wortel doorsteken; *stiekelzichten* = distels met de zeis (*zicht*) afslaan. – Ook scheldwoord voor een vinnig, koppig meisje; 'n stiekel van 'n wicht = 'n stiekelpens; *loat stiekel!* zooveel als: als gij het niet doen wilt, laat het dan, gij egel. *Oostfr.* stikel, *Noordfr.* stägelburre = distel. Vgl. *iegel*.

stiekelachtig = **stiekêlg** = stekelachtig, scherp, bits.

stiekelband = halsband, van een hond, met scherpe pinnetjes.

stiekêlg (stekelig); zie: *stiekelachtig*.

stiekelhaide; de Engelsche brem, *Genista anglica*; v. *Hall Neerl.* ^{p.3421} *Plantensch.* bl. 56.

stiekelhoard = zwart of grijs met wit, van het haar van paarden. Zie: *stiekel*. *WVl.*

stekelhaarde. Wiens haar kloek en recht staat lijk stekels. *Eene stiekelhoarde kou.* (*De Bo*).

stiekelhoarîg; wordt van een dier gezegd dat stijve, staande haren heeft. Zie: stiekel.

stiekelkroagîg = lastig, ongemakkelijk van aard. Zie: stiekel.

stiekêln = hekelen, steken geven, stekelachtig tegen iemand zijn. Zie: stiekel.

stiekelpaag; zie: stiekelsporen.

stiekelpens; zie: stiekel.

stiekelpōdse; zie: stiekelsporen.

stiekelpogge; zie: stiekelsporen.

stiekelragge; zie: stiekelsporen.

stiekelroos; *Stratiotes alvides*, aalstekel; v. *Hall*.

stiekelspoa; zie: stiekel.

stiekelpostje; zie: stiekelsporen.

stiekelsporen = **stiekelpaag** = **stiekelpodse** = **stiekelpostje** = **stiekelpogge** = **stiekelstag** = **stiekelstart** = **scheele jonges** (*Stad-Gron.*) = stekeling, grondeling, een klein vischje dat veelvuldig in onze slooten voorkomt. *Friesch* stikelstag, *Oostfr.* stikelstagge, stikelstarg, *Neders.* stekelstang, stengelstange, *Westf.* stengelstang, *Holst.* pogge. *Zegsw.:* *loop noa de pomp*, met de toevoeging: *en vang stiekelsporens* = *loop noa de moan*, met: *en plōk sterens* (= en pluk sterren.)

stiekelstag; zie: stiekelsporen.

stiekelstart; zie: stiekelsporen.

stiekelsteken; zie: stiekel.

stiekelsteker; zie: stiekel.

stiekeltrekker; landbouwwerktuig om distels met den wortel uit den grond te trekken. Zie: stiekel.

stiekelzichten; zie: stiekel. {p.3423}

stiekêrn; zie: stiekōm.

stiekōm = **stiekêrn**, in: *hij holt hōm stiekōm* = hij zegt niets, rept er niet van, verklapt het niet; *goa moar stiekōm noa hoes tou* = ga maar stilletjes naar huis; *hij lijp hōm stiekōm vêrbie* = liep hem voorbij zonder te groeten. – Ook = geregeld; *stiekōm alle week* = geregeld elke week. *Zeel.* stikum = bedaar, stilletjes door.

stiel = stijl; *op stiel lezen* = natuurlijk lezen, zóó als het gelezen behoort te worden; *op stiel redenijêrn* = in den trant der beschaafden een gesprek voeren, logisch redeneeren; *lank van stiel wezen* = veel omhaal hebben bij 't vertellen, langdradig zijn. Ook = niet voortvarend, besluiteloos zijn; ook *Dr.*

stiems; zie: stiemsk.

stiemsk = **stiems** = koppig, stijfhoofdig, stug, van kinderen, ook van dieren gezegd, bv.: 'n *stiemске kou*. *Dr.* stiems = stijfkoppig, *Friesch* stums, stuumsk; *Oostfr.* stîmsk = stijfkoppig, halstarrig, weerspanning, eigenzinnig, tegenstrevend, enz. *ten Doornk.* zegt: Ik vind dit hier (Oost-Friesland) zeer gebruikelijk woord nergens elders, en het kan slechts van een bvnw. of bijw. stîm, of van een znw. stîm (*HD.* Steim) afgeleid zijn, dat de beteekenis heeft van: gedrang, gewoel, volksoploop, enz., en met het *ONoorsch* stim = moeite, inspanning, arbeid, en: stîma = zich inspannen, tot denzelfden wortel zou behooren. – Zou het niet tot het *OHD.* stiman = stoppen, tegenhouden, stuiten, *ONoorsch* stemna, *AS.* stemn, *Eng.* to stem, enz. moeten gebracht worden. Ons woord sluit in zich: een lijdelijk verzet, wat uit koppigheid niet aan onzen wil gehoorzaamt, en synon. met: *steeg*. Vgl. stemmen I, alsook het *Geld.* stiepert = koppige jongen.

stientjemui (*Hoogel.*) voor: koffiepote; *zij krigt stientjemui op toavel*; *zij gait bie stientjemui zitten*. Eigenlijk: Stijntjemoei. Zie: mui.

stiep; **stiepe** = stijl van hout of steen waarop een gebinte of ander houtwerk rust, bv. steenen pilaster of voetstuk onder de stutbalken in de schuren; ook *Dr.* "Bij den landbouwer ... is men {p.3425} bezig een stuk land te woelen en heeft men reeds zes pilaren of stiepen opgegraven

van 4 á 5 voet in doorsnede," enz. *Overijs.* stiepel, deurenstiepel = beweegbare middenpost of stijl in den hoofdingang van boerenwoningen, met twee deuren ter wederzijde die er steun door ontvangen; *Friesch* stijpe, een schoor, steunsel, stok of paal waarmede men iets ondersteunt of schraagt; stijpjes, stipe = steunen, ondersteunen, schragen; *Maastr.* stiep = steunsel, stut; stiepen = onderschragen; *Oostfr.* stiper; eene tafel op drie stipers, de vier stipers van eenen zetel, enz.; *Oostfr.* stipe, stîp = pilaar, zuil; *Neders.* stipel = een steun, drager, pilaar, inzond. een steenen beer; stipel van der stad = steunpilaar van de stad; *Holst.* stieper = stut, paal, die tot dragen van een' last onder de balken wordt gezet; *Westf.* stiepel, stippel = steun, steunsel; *Noordfr.* stipe = stut, paal; ook: stippe = steuner; stippen = steunen, ondersteunen. Van 't *Lat.* stipes = paal, boomstam, enz. Zie ook: *stiepert*.

stiepert (*Old. Westerw.*) = **stiep** (*Ommel.*), meestal: *dikke stiepert* = *dik stiep*, voor: dikke, stevige knaap die eer klein dan groot naar zijne jaren is; ook *Oostfr.* – *Holst.* goede stiepers = sterke beenen. (*Geld.* stiepert = vlegel, ook = koppige jongen.)

stier, alleen in: 't land hebben as 'n stier = *stierlêk het land hebben* = zeer onplezierig gestemd, ontevreden zijn, bij v. *Dale*: het land hebben. Zoo ook: *zich stierlêk vervelen* = zich erg vervelen. Eigenlijk studententermen.

stieren = stollen, van gesmolten vet en boter; 't vet *stiert ijn op de telder* (*Old.*) = het vet stolt ons op het bord; ook *Oostfr.* – *Kil.* sterren, starren = stijf worden, verstijven; *HD.* stier = star, stijf; *stiere Blicke*, enz.; *ONoorsch* styrra, stirra, *Noorw.* stira, *Zw.* stirra, *Deensch* stirre, *MHD.* steren. Vgl. staren, star, ster, stier, enz.

stierig; de eigenschap van vet dat het licht stolt, bv. van zeer jonge runderen. *Oostfr.* stîrig, of: stîrsk vet. Zie: *stieren*.

stierlêk; zie: *stier*.

stiesel = stijfsel. (De *f.* wordt ook in meer woorden na eene opene vocaal òf niet, òf zeer onvolkomen uitgesproken, bv. in: *over*-{p.3427}*} bliefsel, weefsel, schoafsel*, enz.) Vgl. 't *WVL.* helt, voor: helft.

stieselgoud (stijfselgoed); goed dat gesteven moet worden, of gesteven is.

stieve (= stijve, als *znw.*); 't is 'n stieve = een fijne, een steil orthodoxe. Ook: *stieven* (= stijven) = lieden, die sterk aan het oude gehecht zijn.

stift = het oogje of pennetje aan eene knoop; 't *stift is t'r of*, dus onz.

stiften. Hieronder verstaat men sieraden bij het *oorijzer* behorende en daaraan bevestigd. Zij hebben den vorm van een segment, grooter dan een halven cirkel, en staan eenigszins schuin aan beide zijden van het hoofd op de hoogte van de slapen. Al is ook het *oorijzer* van zilver, toch behooren er gouden of zilveren *stiften* bij. Zegt men, dat het meisje *gol'n stiften dragt*, dan is dit zooveel als: zij draagt een zilveren *oorijzer* met gouden *stiften*. "Mie dunkt, Antje, zukke wichter as doe kunnen 't mit golden stiften nog wel of." *Dr.* stiften, *Friesch* knoppen.

stik = stek; loot van planten. Ook = houten pen om iets af te bakenen; *de stikken optrekken*, fig. (= *de hakken optrekken*) = zijn woord intrekken (*opeten*), eene belofte breken; *d'r 'n stiktje* (of: *stoktje*) *veurbie steken*, bij v. *Dale*: ik zal daar wel een schotje voor schieten, een speldje voor steken. *HD.* stocken maken = hindernissen in den weg leggen. *Oostfr.* stikke, stik = dun stokje; *Holst.* da will ik en stikken bi steeken = dat wil ik van een merk voorzien. – *over stik braien* (breien), zooveel als: haken, dat daarvoor in de plaats is gekomen. Men vervaardigde daardoor echter slechts enkele voorwerpen, bv. wanten. (Volgens *Bilderdijk* is: stik, voor: houten pen, de juiste uitspraak.) Vgl. *steker*, en: *anturen*.

stik (bijw.); 't *stik in de wind hebben* (= 't *vlak in de wind hebben*) = tegen den wind in (= *in de wind op*), vooral schippersterm; ook *Oostfr.* – *Oostfr.* *Neders.* *Holst.*: de wind is stikost, zooveel als: in de richting van *dem Stich* = het punt, waar het oosten op het kompas wordt aangeduid; *Neders.* stikk, (*HD.* Stich = een punt); man kan kinen stikk seen = men kan niets goed {p.3429} onderscheiden. *Geld.*: de zonne steet er stik op, zooveel als: er is niets dat tot bedekking of bescherming dient; *Dordr.* stikwit = volkomen wit; *Ned.-Bet.* stik = geheel,

volkomen; *Utrecht*: stik beduusd. Vgl. stikdonker, alsook: *stik bezopen* (= *stōmbezopen*) = stomdronken, alsook: *stikdood*; bij *v. Dale* ook: stikvol.

stik bezopen; zie: *stik 2*.

stikdood = morsdood. Zie: *hartstikkend dood*; vgl. *stik 2*.

stikkedoor = stukadoor.

stikkedoorsêl = stukadoorwerk.

stikkedoren = stukadoren.

stikken (werkw.) = vuur vatten, ontbranden zonder vlam te geven; 't wil nijt stikken, zegt men van tonder of zwam dat geen vuur wil vatten; *Oostfr.* stikken = in brand geraken, vlammen, branden; de törf, dat holt, strô, enz. wil nêt stikken, 't is so nat, dat 't hêl nêt brannen un flammen kan; licht ontvlammend ook in fig. beteek.; *MNederd.* sticken = aansteken, ontsteken, *Saterl.* ûn hûz ônsticke = een huis in brand steken; dat hō stickt ôn = het hooi raakt door broeien in brand. Zou één zijn met het *OHD.* sticchan = vastmaken, vasthechten, en *AS.* sticjan = ergens aan kleven, hechten. Vgl. aansteken, en: aanstekelijk.

stikken = stekken; zie: *stik 1*.

stiksteek; telkens weer in hetzelfde gat steken van den vorigen steek. Naaistersterm.

stikswam = zwam, om er de pijp bij aan te steken; ook *Oostfr. Neders.* Zie: *stikken 1*.

stiktje of: **stikje**; zie: *steekje*, en: *stik 1*.

stikzjñig = niet kunnende afzien, bijziend; bij *v. Dale*: stikziend = zwaar bijziende. *Oostfr.* stiksünig, *Neders.* sticksinig, *MNederd.* sticksunigh. Het eerste lid hetzelfde als in: stikduister, enz.

stil, in de uitdrukkingen: *stil in hoes blieven* = niet uitgaan en ook geen bezoek wachten; *stil op ber liggen* = rustig het {p.3431} bed houden; *dat mout stil zoo blieven* (klemt. op: *stil*) = daaraan mag niets veranderd worden; *stil liggen loaten* = stil laten liggen; *loat hōm stil geworden*, synon. van *laten betien*. – *MNederl.* = laten betijen, laten geworden; ook: op zijn beloop laten, laten lopen. *stil*, of: *stille wezen* = bidden en danken bij den maaltijd; *Dr.* hardop stille wezen = luide bidden. – Ook: *stilwezen* = ergens een poosje vertoeven, pleisteren; *wie bin bie dei en dei stil west* (= *hebben doar anhallên*); *wie hebben in Amsterdam ijn dag stil west. Sprw. Beter 'n vloo vangen as stil zeten* (beter eene vloot gevangen dan den tijd in ledigheid doorgebracht), te *Aken*: Beester en fleg gefange, Als moszig gegange.

stil hol'n (stil houden) = zwijgen. Beklaagt iemand zich door te zeggen: *har 'k mei moar stil hol'n!* dan wordt hem wel toegevoegd: *as toe die stil hol'n hast, den har de hijle kerk zōk stil hol'n*, met de toevoeging: *dat zeeën ze ook tegen de köster*.

stilkezoer; schimpwoord voor iemand die zwijger is in een vroolijk gezelschap, die niets doet of doen kan tot veraangenaming van het samenzijn. Staat waarschijnlijk voor: stille causeur.

stille (zww.); bij 't pandoeren zooveel als: alle trekken maken, en = slem spelen. Zie ook: *stil*.

stille veldwachter = onbezoldigd veldwachter.

stille vreidag, stille vrijdag = goede Vrijdag, de vrijdag vóór Paschen. *Kil.* stille vrijdagh, *Oostfr.* stille frêdag. (*v. Dale*: stille week = de week vóór Paschen.)

stille wezen; zie: *stil*.

stil leven; leven zonder een bedrijf uit te oefenen of eene betrekking te bekleeden; *d'olle lu leven stil*; *zij kennen stil leven* = zij kunnen van hunne rente leven.

stilstand van woapens; zie: *woapens*.

stinkblad; in Groningen en Zeeland, Tussilago Farfara, hoefblad, paardenklauw; *v. Hall, Neerl. Plantensch.* bl. 131.

stinkbloum; stinkende kamillen, Anthemis Cotula; *v. Hall Neerl. Plantensch.* bl. 136.

stinkbijst = **stinkvarken**; scheldwoord voor vrouwen en kinderen, zooveel als: stinkerd, deugniet, lummel.

stinken, voor: rieken; *stinken noa siepels, jenever, muskês*, enz.; {p.3433} *hij stinkt van drank* = men kan ruiken dat hij jenever gedronken heeft. Ook fig.: 't *stinkt 'r van jeuden, koksioanen, köstêrs*, enz. = daar zijn een heele boel joden, enz. bijeen. *Oostfr.* Dâr stinkt 't fan jöden = daar wonen vele joden, en: daar zijn vele joden bijeen. Bij *Carl Dirksen I*, n° 276 wordt aangehaald: Es stanck von Mönchen ond von Nunnen, das ich schier drüber wer entrunnen.

stinkend, als versterk. bijw. in: *stinkend duur, gemijn*, enz. = peperduur, enz.

stinkende boone, in de zegsw.: *doar lopt 'n stinkende boone onder (Stad-Gron.)* (= *da's gijn zuvere kōffie*) = die zaak is niet te vertrouwen, dat gaat niet eerlijk in zijn werk toe.

stinkerei, stinkerij = stank; ook: wat oorzaak is van den stank; *wat stinkerei is dat hier!* bv. van eene stinksloot.

stinkholt = bitterzoet; v. *Hall*. Vgl. *kraibessen*.

stinkpot; eene soort van trommel of doos met eene ronde buis waaruit vuurbolletjes omhoog stijgen; ten slotte ontbranden eene menigte voetzoekers die als vurige slangen in de lucht vliegen of zich over den grond verspreiden. (v. *Dale*: zwermpot = zeker kunstvuurwerk.) Vgl. v. *Dale* art. stinkpot.

stinkvarken; zie: *stinkbijst*.

stinkvis; zie: *goud I*.

stinkwaide; gras dat door het vee vertreden wordt en dat zij niet meer willen eten; vooral is het woord bij natte zomers van toepassing.

stip, voor: saus, iets waarin men aardappelen, enz. *stipt*, d.i. geheel of gedeeltelijk doopt; ook *Oostfr.* Wordt de aardappel (of stuk er van), of 'n *vörkvöl* (hap) meel er in gedompeld, dan noemt men het *dijp stippen*, ook: *deupen*; *melkstip* = melk met suiker of stroop, dat voornamelijk bij *pōffert* gebruikt wordt; *zuur stip* = zure saus, van eieren, azijn en meel, om daarin schol te *stippen*; bij schelvisch neemt men veelal {p.3435} *mōsterdstip*; *stipdiggel*, *stipkopke* = soort van bakje, klein kommetje voor *stip* (zie: *dobbelijrke*); 'n *stip enkt* = pen, gedoopt in inkt. – Ook voor: regen; *wie kriegen stip* = er komt regen. – *Overijs.* stip = saus, ook aldaar: doop, zuren doop genoemd.

stipdiggel, stipdiggeltje; zie: *dobbelijrke*, en *stip*. – 't Eerste ook voor: cunnus.

stip-in-'t gat; zie: *potjebuul*.

stip-in-'t koeltien; zie: *potjebuul*.

stipkop; zie: *dobbelijrke*.

stipkopke; zie: *dobbelijrke*.

stippen = doopen, indoopen, geheel of gedeeltelijk met een vocht of eene pap of saus in aanraking brengen; ook *Kil. Oostfr. Westf.*; *doe mōst nijt te dijpe stippen den is dien kopke vōt leeg*; *instippen* = indoopen; *mit de pen in de enktpot* (of: *enkenspot*) *stippen*; *ōpstippen* = het bakje door *stippen* leeg maken, ook *Oostfr.* – fig.: zich ergens *op stippen* = op spitsen, de zinnen op zetten. Zegsw.: *kenst'r op stippen as Leffert op de kees* = gij zult er vergeefs op wachten of hopen. (v. *Dale*: in de saus stippen = even indoopen; het woord: stip, voor: doop, saus, ontbreekt.)

stirte; scheldwoord voor een vinnig en koppig meisje. Vgl. *Eng.* start = luim, eigenzinnigheid.

stirtjen (*Duursw.*) = **dirtjen** (*NO. Westerkw.*) = met spoed zich verwijderen, zonder veel vooruit te komen. *Neders.* steerten = zich wegpakken. Ontleend aan dieren die den staart achteruit steken, dus eigenlijk: het achterste laten zien. – *dirtjen* ook = vrijaf hebben of de vrijheid nemen om overal heen te loopen, of: om heen en weer te loopen; eene onrustige wijze om den tijd te verdrijven of te verbeuzelen, en wordt {p.3437} alleen van vrouwen gezegd. *Oostfr.* dritjen = met kleine schreden haastig, driftig, rondloopen, trippelen. Zou een verkleinw. en frequent. van een verloren *Nederd.* dritten, waarvan de stam één is met het *HD*.

Tritt, *Nederl.* tred. Door letteromzetting: *dirtjen*, van: dritjen; vgl. *Kil.* terd = trede; terden = treden. Zie *ten Doornk.* art. dritjen.

stoa, voor: staat; *doar stoa ie mit de mond vol tannên* = daar staat gij met den mond vol tanden, fig. = beteuterd, als verslagen. Eveneens met alle andere werkw. wanneer zij voor: *ie* (= gij, enkv. en meerv.) komen; ook in vragende zinnen: *stoa ie doar?* en zooveel als het gemeenzame: *sta je daar? doar dou ie goud an* = daar doe je wel aan; *geef ie doar niks noa?* = geef je daar niets om? enz.

stoadîg = **stoarêg** = bedaard; deftig; 'n *stoadêge vent* of: 'n *stoadêge jōng* = een bedaard jong mensch; 'n *stoadêge dracht* = een stemmig kleet; "Meester, de olle stoadige meester", enz.; 'n *stoadêge regen* = gestadige regen, ter onderscheiding van: hard regenen, of: bij buien regenen; *stoadêg loopen* = niet snel loopen, den gewonen tred houden. *Dr.* stoadig = bedaard van natuur; *Wvl.*: gestadig, stadig = bezadigd, ernstig, *Fransch* posé, grave, serieux. (*De Bo*). *Zw.* stadig = bestendig, standvastig, waarop te rekenen valt; ook = ernstig; *Eng.* steady = vast. *v. Dale*: stadig = gestadig = standvastig, duurzaam, bestendig.

stoadîg an! roept de schuifevoerder den *snikjōng* toe, zooveel als: laat het paard niet te hard loopen, houd hem wat in. *Sprw.* *Stoadîg an den brekt de liene nijt (Old.)* = men moet niet al te voortvarend zijn, langzaam gaat zeker. (*v. Dale*: staagjes = zachtjes, langzaam.)

stoa-in-de-wege; **stoa-ien-weeg** (znw.), letterlijk: sta-in-den-weg, zooveel als: iemand die niet weet aan te pakken, die, in plaats van te helpen, anderen in den weg staat. Ook van een voorwerp dat ons hinderlijk is, weinig of in 't geheel {p.3439} geen nut doet en niet licht te verplaatsen is; ook *Oostfr.*

stoal; **stoale** (= steel), voor: rist, uitspruitsel eener aalbessenstruik waaraan de aalbessen zitten. (*v. Dale*: (gewest.) staal = stengel; *Kil.* stael = steel.) – Als monster wordt het ook onz. gebruikt.

stoalen pen = frak. Zie: *sliprok*.

stoalhingst = **stoallooper** = **kiewiet** (spottend) = handelsreiziger.

stoallooper; zie: *stoalhingst*.

stoalpaile; zie: *puil*.

stoalpuil; zie: *puil*.

stoalpuut; zie: *puil*.

stoaltje, bij *van Ankum* **stoaltje** = verhaaltje.

stoan, in: 't *stait hōm nijt op de handen* = hij heeft wel ruimte van geld zoodat hij zich niet behoeft in te krimpen of iets van zijne bezittingen verkoopen; *de board stoan loaten* = den baard laten groeien; wordt ook van den knevel gezegd. bij iemand *stoan goan* = het bezoek zoo kort mogelijk maken; *goa d'r even stoan* = neem er staande afscheid; *d'r stait nog wat van guster* = er is nog wat van het middagmaal van gisteren. "Lammert, d'r stait nog 'n dubbeld moatje, – zee vrou Brands, – Nō – zee Lammert, den zel 't ook wel al versloagen wezen." – *bie dei modiste stait nog 'n houd van mie* = daar heb ik een hoed gekocht en nog niet betaald; *stait nog wat bie dokter*; 'k wil d'r gijn reken stoan hebben. *Verv.*: *doe staist, hij stait; ik stōn, doe stōnst, hij stōn; wie stōnnen*, enz.; *ik heb stoan*, enz. Aldus in alle samenstellingen, enz. Zie ook: *te stoan*.

stoande klok, **stoande klokke**; zie: *stoulklok*.

stoanders (zonder enkv.); de eerste figuur in het bikkelspel, en wel als de S onder ligt; nummer twee heet: keeren, *kijêrn*, als de holte onder ligt; nummer drie: *stooven*, *stoofkes*, als de holte boven ligt, en nummer vier: *essen*, *essies*, als de S boven ligt. Elke figuur is weder in vieren ver-{p.3441}deeld, doordien de bikkels eerst bij éénen, dan bij tweeën, dan drie + één, en eindelijk alle vier worden opgenomen. In de *stoanders* wezen, bv. *twijden stoanders*, zooveel als: met het tweede gedeelte der eerste figuur bezig zijn. (*Weil.*: de koot ligt schijt = ligt achterover en laat als het ware zijn achterste zien; de koot ligt stoof = juist andersom; *v. Dale*: stoof = plat; stoof liggen.)

stoand gezicht. Wanneer iemand strak voor zich uitzielt, zonder van gelaatstrekken te veranderen of op een bepaald voorwerp te staren, bv. in gedachten verzonken is, zegt men: *hij het 'n stoand gezicht*, zooveel als: het gelaat staat onbewegelijk.

stoand koren; koren dat staan blijft, zich niet neervlijt. Zie: *legêrg*, en: *legêrn*.

stoanen; zie: *loop*.

stoantjes; zie: *loop*.

stoapel = hoop, die men door opstapeling verkrijgt, bv. steenen, turven, lakens, geldstukken, enz.; *wie hebben 'n bult mangelgoud, zóó n stoapel!* = die hoop is wel zóó hoog; *dat geld lag altemoal in stoapeltjes van tien rieksdaalders.* (v. Dale: stapel (gewest.) = hoop: een stapel hout; een stapel rijksdaalders; iets aan stapels zetten; in stapels indeelen.)

stoapel, als bijw. tot versterking van het begrip van eenig bvnw., of om er den hoogsten graad van aan te duiden; ook *Dr.*; *stoapeldoen* = *stoapel bezopen* (= *stoapel*) = smoordronken; *stoapelmal* = stapelgek; *stoapelmooi* = zeer mooi; *stoapelriek* = schatrijk; *zij 's stoapel op jōngs* = zij houdt dol veel van vrijen; "*olle Maike is stoapel op hōm*" = smoorlijk op hem verliefd.

stodde (*van Ankum*) = streng garen. Hetzelfde woord als: *stōtte*; zie ald. {p.3443}

stoapel bezopen; zie: *stoapel 2*.

stoapeldoen; zie: *stoapel 2*.

stoapelmal; zie: *stoapel 2*.

stoapelmooi; zie: *stoapel 2*.

stoarîg; zie: *stoadîg*.

stoat; zie: *stande*, en: *swat*.

stoats (*Old.*), voor: pronkzuchtig; van eene pronkster zegt men spottend: *'t is 'n hijle stoatsdoame*, ook: *'t is 'n hijle hofdoame*.

stoatsie; zie: *swat*.

stoatsiegedienen = overgordijnen.

stoatsieonsgraft = de gracht bij een station.

stōb; stōbbe; eene turfmaat = 60 ton of dubbele hectol. baggerturf. – Ook: vier opstaande streepjes naast elkander met één er schuin door om het tellen gemakkelijk te maken, bv. bij den uitslag van verkiezingen als de namen worden afgelezen. Eigenlijk: een afgebroken, afgestompt iets; zie: *stoef 1*. In het laatste geval heeft het *WVl.* vaan, en telt men: een, twee, drie, vier en een aan de vaan. Zie ook: *vōl 1*.

stōbbe; zie: *stōb*.

stoef = **stōmp** = onmiddellijk, wat tijd en ruimte betreft; *hij stōn stoef stil* = hij stond plotseling stil; *dou 'k zee van ho! bleef 't peerd stoef stoan* = 't paard bleef, na snellen loop, op den roep: ho! bot staan; *hij woont stoef an de weg, de diek*, enz.; *ik stōn stoef bie hōm* = in zijne onmiddellijke nabijheid; *hij kwam stoef veur 't eten*; *ik zat stoef an hōm* = er was geen ruimte tusschen ons beiden; *dou de deur stoef dicht* = laat haar niet op een kiertje staan. Zoo: *stōmp*, in: *stōmp stoan blieven*, *stōmp an de diek wonen*, enz. *Dr.* stoef = onmiddellijk aan, zoo dicht mogelijk bij; hij stun stoef an heur; ook = plotseling: hij was stoef staan bleven; *Overijs.* stief an, *NBrab.* stijf aan, *Geld.* stief bie = dicht bij; *Oostfr.* hê wând stûf an de weg; stuf stil stân; *Neders.* stuuf bi = nabij; *Noordfr.* stuff, = onmiddellijk aan de grens zonder die te raken, 't *HD.* hart an. *Eng.* hard by. Vgl. 't *Neders.* stuuf, *MNederd.* stûf, {p.3445} stûft = stomp, afgeknot; *Kil.* stuyve = afgeplat; stuyve neuse = platte neus; *Neders.* stuve näse (stompe neus); *Nederd. MNederd.* stuve = plomp, tronk, *ONoorsch* stûfr; *Noorw.* stuv = boomstam, afgeknot voorwerp, enz. *Zw.* stuf, *Deensch* stuv = rest, overblijfsel, en van dezelfde herkomst als: stobbe (bij v. Dale = stomp, tronk), en 't *Oostfr.* stubbe, stub' (worteleind van een boom), alsmede: stumpe, stump, *Nederl.* stomp = tronk. Zie ook: *drong an*, en: *stōmp*.

stoef (*Laurm.*) = stroef, ongezellig. Vgl. 't *Oostfr.* stûf = gevoelloos, ruw, terugstootend; hê is altîd so stûf tegen ên, dat man nêt gern wat mit hum to dôn hed.

stoef (*Goor.*) = zwaar, moeilijk; *zij mout alle doagen stoef arbaiden.*

stoefmoel (*Wolters.*) = grommig, norsch mensch. Vgl. *stoef 2.*

stoek = luim, nuk, kuur; *hij het van dei stoeken* = hij heeft van die nukken of vlagen, meestal in ongunstigen zin. – Ook = stuip, aanval van de stuipen. *Dr.* stoeke; *Oostfr.* stupe, stûp = stoot; ook = luim, gril, en: stuke, stûke, stûk = stoot, tegenstoot, en: gril, booze luim; *Nederd. MNederd.* stuke = tronk, boomstam; aanval van kramp, stuipen, enz.; *Kil.* stuyck = stuyp. (*v. Dale:* stuip, verrekking der ledematen, met bewusteloosheid gepaard, inz. van kinderen; ook = gril; stuik = schudding, stoot.)

stoeken (onzijd.) = hokken, haperen, niet vlot doorgaan, stuiten op iets, beletsel ondervinden bij eenige bezigheid; *de woagen stoekt* = wil niet verder; het touw *stoekt* = er is iets in den weg waardoor het niet glijden wil en de geheele toestel tot stilstand wordt gedwongen; de toetsen (van een orgel) *stoeken* = blijven vastzitten. *Oostfr.* stuken, stûken = tot staan brengen, het voortgaan beletten, tegenhouden; de wagen stûkt sîk = blijft steken. Hiervan *Gron. verstoeken*, *Nederl.* verstuiken; *Oostfr.* fer-{p.3447}stuken, altijd wederk. en bedr. gebruikt; 'k heb 't enkel, de hand, de knei, enz. *verstoekt*; 'k heb mie *verstoekt*. Vgl. het *HD.* stecken (staan, of steken blijven), en: staken (ww.), alsmede: stuiken, en stuik 3 bij *v. Dale*; eveneens: stokken 2.

stoekelie (stuikolie); zie: *stoekzalf*.

stoekzalf = **stoekelie**; zalf voor verstuikte lichaamsdeelen, in de omstreken van Warfum gunstig bekend geheim geneesmiddel.

stoelmatters (in geschrifte); eene soort van aardappelen. "Eenige der beste soorten voor de tuinen zijn: de muisjes, stoelmatters," enz.

stoems; zie: *stoens*.

stoens = **stoensk**, bij *van Ankum stoems* = stuursch, onvriendelijk, norsch, wat meestal aan trotschheid wordt toegeschreven; 't is 'n *stoense kerel* = een man die geen vriendelijk woord voor een ander over heeft; "hij lijp heur doalkies *stoens verbie*." "Dij Kloas Looier! 't liekt zoo 'n *stoense kerel* en wat het 'e doch 'n *goud hart!*" *Noordfr.* stûjnsk. Vgl. 't *HD.* staunen = van verwondering als stom en onbeweeglijk staan, van den wortel: sta, in: staan, *HD.* stehên, enz. Vgl. het *Eng.* stun, en: stunned.

stoensk; zie: *stoens*. Zie art. *k*.

stoepert, in de zegsw.: *doar komt 'n stoepert op!* als waarschuwing voor kinderen die bijzonder veel plezier hebben, die uitgelaten zijn van pret; ook: als zij een gastmaal hebben, smullen, en zooveel als: daar komt een andere tijd, op zonnenschijn volgt regen. *Oostfr.* stuker, stûker, stukert, ook: stuper, stûper, stuperd, stûperd = wat de verdere beweging van iets doet ophouden, wat (fig.) een spaak in 't wiel steekt, een anderen toestand, in ongunstigen zin, doet geboren worden. Van: *stoek*, of: stuip, in de beteekenis van: stoot, hindernis, beletsel. Zie ook: *stoeken*, en vergel. *stokvarf*, en: stopverf.

stoepert (*Auwen*) = toeval in eene ziekte. Zie: *stoepert 1.*

stoer = moeilijk, vermoeiend, zwaar, zuur, ook *Dr.*; 't is *stoer wark* = 't is een moeilijke, zware arbeid, bv. *slootgroaven*; *dei* {p.3449} *olle man ken dat stoere wark nijt meer down; maien en zichten is stoerder as plougen; de droagers hebben 't stoerste wark bie 't kooldörskên; hij het t'r stoer moar hij verdijnt ook 'n dik jaarloon.* Ook: wat het hart gevoelig treft, wat tranen kost; 't is *stoer wark om 'n kind noa 't kerkhof te brengen*; 'n *stoere som* = een moeilijk voorstel; *doomnie dut stoere vroagen in de kezoatsie; doar gait 'n stoere wieze op* = dat zal hoogst bezwaarlijk gaan; *de mijnste psalms hebben stoere wiezen; hij let zōk* (of: *hōm*) *stoer wor'n* = getroost zich er veel moeite voor, wanneer het nl. iets is, wat dit niet verdient, of: wat de moeite niet beloont; *hij mout 't stoer hoalen* = 't valt hem zuur, bv. om den kost voor zijn groot huisgezin te verdienen; schertsend zegt men het ook van een

jongeling wiens meisje veraf woont, en dan daarvoor ook: *hij let hōm 't stoer wor'n; – da's 'n stoer stuk*, schertsend zooveel als: zoo iets kan elk ander ook doen. – *stoer weer* = boos weder, stormweer, noodweder; *'n stoere kerel* = een barsch, onvriendelijk man met eenforsch voorkomen. – *Overijs.* stoer, *Geld.* stor, *Oostfr.* Neders. stur, stuur = moeilijk, zwaar, enz.; *Deensch* stur = zuur, verdrietelijk. Bij *Vondel* e.a. stuur = stuursch, weerbarstig; *Neders.* stuur ook = verstoord, vertoorn, onbeleefd; *Dr.* stoer ook = stuursch, *Friesch* stuurje. *Oostfr.* Neders. ook: stur, stuur = groot, zwaar, sterk, krachtig; *Oudfr.* *IJsl.* Zw. *Deensch* stor, *AS.* *OEng.* stōr, *ONoorsch* stóre, *OHD.* stiure, stûre, = groot, sterk, machtig; *Eng.* sturd ily = forsch; stout, driest; hardnekkig; onbeschaamd; op *Marken:* stoer = sterk, hevig; elders = dik, forsch, in *Overijs.* ook = aanhoudend. Volgens *ten Doornk.* met *Goth.* stiura = stier, van den wortel: stu, sta = staan = vast staan, vast en sterk staan, enz. Zie ald. art. stur.

stoet; stoete = wit brood, 't zij van tarwe of van rogge, ter onderscheiding van: *brood*, (waaronder alleen: zwart brood, d.i. gezuurd grof roggebrood verstaan wordt), en beschuiten; als voorwerps- {p.3451} naam meerv. *stoeten*. Schertsend wordt het ook: **goar meel** genoemd. *zulfbakken stoete* heet in *Westerwolde* zulk brood dat de boeren daar zelf bakken van roggemeel; *stoetbrōgge* (*Old. Westerw.*) = *stoetbrug* (*Ommel.*) = *plak* of *snee stoet* met boter besmeerd, zeer fatsoenlijk uitgedrukt: *stoetbotram*. – *stoetkerel*, of: *stoetkereltje* = een *stoetje* dat den vorm heeft van een kereltje, vooral om kinderen op Nieuwjaar ten geschenke te geven; *Oostfr.* stutenkērel; *mit stoetkōrf loopen* = wit brood en beschuiten, voor de bakkers, bij de huizen verkoopen; (zie: *oabram*). Elke bakker heeft nl. één of meer personen, *stoetwieven* (*kōrfloopers*, ook: *bakkersmaiden*) tot dat doel in dienst, (ofschoon men er ook den knecht, maar meestal den leerjongen toe gebruikt), die aan elken gulden 10 of 15 cents verdienen. – *pooskestoeten* = *stoeten* van aanzienlijke lengte die voor het Paaschfeest worden gebakken. *Dr.* stoet, *Oostfr.* stute = wittebrood, en: groot langwerpig, in *Drente* ook rond wittebrood; *Oldenb.* *Neders.* *Holst.* *Westf.* stute, stuten = wittebrood, en = wit brood in 't algemeen. – *Kil.* stuyte, stoete = vierkant en tevens bol en dik tarwebrood, en: stuyte (*Flaand. Zeel.*) = boterham, wat *ten Doornk.* aanleiding geeft om aan: stuit, *Oostfr.* stût, *OHD.* stiu, *HD.* Steiss, voor: podex, als iets, dat rond, dik, bol is, en aan den vorm er van zou ontleend zijn. Zie evenwel zijn vergelijking met: het dikke eind van een ham, art. stute. – Het *Holst. Wb.* heeft: stutenweek = week waarin men de ter school gezonden kinderen veel vrijheid geeft, om ze te wennen; *Oostfr.* *Nederd.* *MNederd.* stutenweke = de week, of: de weken waarin men te gast gaat, smult, enz.; ook = de wittebroodsweken. In deze provincie is het op sommige plaatsen nog gebruikelijk om voor den aankomeling op school bij den onderwijzer eene *stoet* te bezorgen, om hem (of: haar) het schoolgaan lekker te maken. De ouders, en 't zijn vooral die uit den geringen stand, welke dit verkeerd gebruik in eere {p.3453} houden, vertellen hunnen lievelingen dat meester een' boom heeft met *stoeten* geladen en er eene voor hen afschudt. Vgl. bij *v. Dale:* stuit, en: stutte; zie: *snarren*.

stoetbotram; zie: *stoet*.

stoetbrōgge; zie: *stoet*.

stoetbrug; zie: *stoet*.

stoetenbounder (stoetenboender); schimpwoord voor een lomp, onbehouwen vrouwspersoon. – Ook voor iemand die den heer uithangt, alsmede: die onvriendelijk en stuursch is. Zie: *stoet*, en vgl. *boender*.

stoethaspel; schimpwoord voor iemand die in 't spreken alles door elkander haspelt, die weinig verstand of kennis heeft en toch gaarne alleen het woord voort. *Sara Burgerh.* bl. 305: misselijke stoethaspels van mannen. Vgl. *v. Dale* art. stoethaspel.

stoetjedag; te Warfum de dag waarop elk schoolkind van den onderwijzer een *stoetje* als Nieuwjaarsgeschenk ontving. Zie: *stoet*.

stoetkerel, stoetkereltje; zie: *stoet*.

stoetkōrf, bij *Kil.* stoetmande; zie: *stoet*.

stoetsnieden; zie: *mikjesplissen*.

stoetwief, *Friesch* bollevrouw, bolwief; zie: *stoet*.

stoeven = stuiven; 't *stōft 'r over* = 't vliegt er over, zegt men van een schip dat snel zeilt. – Ook = stofregenen; *stoever* = *stoevertien* = lichte regenbui, ook: *stoeverke*, en: *stoevertje*.

stoever; zie: *stoeven, b*.

stoeveri, stoeverij = het stuiven, en: het stof dat men bijeengaart.

stoeverke (*Ommel.*); zie: *stoeven, b*.

stoevertien; (*Stad-Gron.*) = *stoeverke*, enz.; zie: *stoeven, b*.

stoevertje; zie: *stoeven, b*.

stof, in: iemand *stof levêrn* = hem de handen vol geven, veel werk leveren, en fig.: hem tot inspanning van al zijne krachten noodzaken, bv. in een' wedstrijd. {p.3455}

stofdouktje (stofdoekje) = doekje om stof af te nemen; is dit een oude lap dan zegt men: *stoflap*.

stofferei = het stof, dat men bijeenveegt, enz.

stoflap; zie: *stofdouktje*.

stofnust; zie: *nust*.

stoffthee = gruisstee (in annonces).

stok, in: 't met iemand *an de stok hebben*, of: *kriegen* = ernstig met hem twisten; ook: redetwisten. (Vgl. *stek I*). – *mit gijn stok!* zooveel als: dat doe ik niet, daartoe krijgt gij mij nimmer! *op stok hebben* = ten verkoop aanbieden, veilen, eigenlijk: wat op de lijst der te veilen voorwerpen geplaatst is; *tegen de stok opkroepen*, of: *oploopen* = niettegenstaande ondergane beleedigingen toch aan den persoon, van wien men ze moest verduren, verknocht blijven, uit eigenbelang of slaafschheid hem (of: haar) als vriend behandelen en zijne verkeerling of hulp zoeken; *stok bie deur zetten* = iemand door bedreigingen tot iets noodzaken, meestal schertsend; *as ie nijt komen den koom 'k ook nijt weer bie joe, stok bie deur*, ook *Oostfr*.

stōk; zie: *stuk*.

stokarm = doodarm; “*As ze zoo nōchtern in de hoeshollen komen en vōt onder de kinder, blieven ze den niet altied stokarm?*”

stokarten (*Ommel.*) = **stokboonen** (*Old.* enz.) = tuinboonen die bij staken opgroeien. Alleen soortnaam voor de plant, en: de vrucht met de peul. *Kil.* stockerte. Vgl. *stamarten*.

stokbewaarder (de *r* in: *woar* wordt zelden gehoord) = gevangenbewaarder, thans reeds algemeen: cipier, en moet, (evenals *stok* = gevangenis), als bijna verouderd aangemerkt worden.

stokboonen (staakboonen); zie: *stokarten*.

stok en stijn (stok en steen), in: 't *is altemoal stok en stijn*, ook: *stokstijn* (bvnw.) = hard als steen door den vorst, alliter.: die strenge koude maakt alles in huis tot stok en steen. {p.3457}

stokgoud; de tuinboonen die bij staken of rijs opgroeien, als: *prōnkers, krōmbekken, snieboonen, stokslootboonen*, enz. Vgl. *stamgoud*; 't *stokgoud wil niks vōt, 't is veuls te nat en te kold*.

stōk hen = *stuk hen*; zie ald.

stokkebrood; zie: *katjewinst*.

stōkkêg; zie: *stōkkêg*.

stōkken; zie: *stukken*.

stōkkend = **stukkend** = gebroken, aan stukken. *Zegsw.*: hij (of: zij) *ken nijt stōkkend of dood* = hij heeft een ijzersterk gestel. (v. *Dale*: *stukkend* = kapot.)

stōkkêg (stukkerig) = brokkelig, van turven die licht stuk gaan, brokkelen. Ook = *stōkkêg* = *stukkend*; *stoulen mit stōkkêge matten*.

stokkiebrood = *stokkebrood*; zie ald.

stokmantje, voor: guldenstuk. Aldus naar het beeld op de vroegere guldenstukken, halve en kwartgulden.

stōk of mennîg = eenige, eenigen; *bin moar 'n stōk of mennîg meer*, bv. appels, zooveel als: zij zijn best te tellen.

stokslootboonen; zie: *stamslootboonen*.

stoksrij; eene lengtemaat in de *Veenkol*. “De arbeiders vragen voor 't aardappelrooien 10 Cents per stoksrij.” (*N. Pekela* 1892). Vgl. *rei 3*.

stokstijn; zie: *stok en stijn*.

stōktje = stukje; *da's 'n mooi stōktje* = dat is een aardig verhaaltje, gedichtje, zangstukje, mopje; *ie mouten ook ijs 'n stōktje doun* = gij moest ook eens iets voordragen, zingen, enz. Zie ook: *stik 1*.

stokvarf; **stokvarve** = stopverf; *Oostfr.* stokfarfe. Vgl. *stoepert*.

stokvis, in: *elk wat van de*, of: *'t stokvis!* = eerlijk deelen! waarvoor ook: *nijt al ien poater zien gad, köster ook wat!* (*v. Dale*: elk wat van de stokvischvellen = elk moet wat hebben.)

stokzicht; soort van zeis, *zicht*, met langen steel om riet onder {p.3459} water af te snijden. Zie ook: *zicht*.

stolstijêrn = solliciteeren, *Dr.* stoldieren.

stolt (= stout), voor: verheven, trotsch, grootsch; *'n stolt gebau*, of: *gebou* = een trotsch, een groot en hoog gebouw; *'n stolte maid* (vrijster) = rijzige, forsche, flink gebouwde meid met schijnbaar trotsche houding. “*Ik laip al en laip al tot da 'k om schrao bie acht uur bie 'n hail groot, stolt hoes* (de nieuwe schouwburg) *kwam.*” – Ook = buitengewoon: *hij ken stolt loopen*, enz. Zie: *Gron. Volksalm.* 1838, 84., en: *stom*. *Oostfr.* stolt = met hoog opgerichte houding, zich verheffend, trotsch, stout, ook van huizen, paarden, schepen, boomen, enz.; *Neders. Holst.* en stolt huus = een prachtig huis; *Noordfr. Deensch* stolt = mooi, prachtig; *Westf.* stolt = trotsch, dikwijls in goeden zin; *HD.* stolz = in zijne soort voortreffelijk, prachtig, schoon; ein stolzes Pferd; nu bijna veroud. (*Dr.* 'n stolt frummes = eene gepierde vrouw.) Van den wortel: sta, als in: *stoan, stoer*, enz.

stolten (*Westerkw.*) = stollen, en: gestold; *stolten vet* = gestold vet = *stierd*.

stōm; tot versterking van het begrip in: *stōm mooi, lelk, dik, hoog, veul, vet*, enz. = zeer mooi, leelijk, enz., waarvoor ook *stolte, bōtte, stōrmse, verdōlde* mooi, enz. “*hij 's stōmme ijnvaudig in zien proat*”; *dat wō 'k stōmme geern*. – Ook als stoplap, of overtollig in: *hij zee gijn stōm woord* = hij sprak geen enkel woord; *da's jà 'n stōmme proat* (= *da's jà proat as 'n pet*) = dat is klare onzin; *wel stōm!* = wel wel! wel verbaasd! enz.

stōm bezopen = smoordronken. Zie: *stōm*.

stōmbōt, pleonast. voor: *stōm*, of: *bōt*, voor: zeer, uitstekend, voortreffelijk, buitengewoon, of het tegengestelde daarvan; *stōmbōt mooi*, enz.; *hij het mie stōmbōt*, of: *gloeiend verneukt* = ik ben erg door hem bedrogen, of: misleid. Zie: *stōm*, en: *bōt*.

stōmbult; zie: *allerjouelêk*, en: *stōm*.

stōmhoes; te Groningen onder den geringen stand voor: Doofstommen-Instituut. {p.3461}

stōmmel = **stōmmeltje** = **stōmmeltien** = **otje** = kort eindje pijp, stompje; *Holst.*

smōkstommel, *Oostfr.* stummelke = eindje pijp; *mousstōmmel* = stronk van boerekool; *dik stōmmel* zegt men van een meisje (of: vrouw), dat klein en dik is; *Dr.* stummel = klein mensch, klein kind. – *Oostfr.* kōlstummel, ook: stummel fan 'n bōm, fan 'n pipe; *Neders.* stumpel, verkleinw. van: stump, een kort afgesneden of overgebleven stuk; *Westf.* stummel = stomp, stamstuk van een boom. Zie ook: *otte*.

stōmmelachtîg; dit zegt men van oude mensen die geen vasten tred meer hebben, strompelend gaan, overal tegen stooten en daardoor licht gestommel veroorzaken; *hij wordt al stōmmelachtîg* = zijn tred is niet vast meer; *Oostfr.* stummelachtig.

stōmmêlg = *stōmmelachtîg*; zie ald.

stōmmêln = waggelend gaan; “*loop recht oet, Mans en stoml zoo nait.*” (*Old.*)

stōmmêls; zie: *riddêl*.

stōmmêltien; zie: *stōmmel*.

stōmmeltje; zie: *stōmmel*.

stōmmelsteert (*Old.*); naam voor: de duivel.

stōmp; *hij stait 'r stōmp veur* (klemt. op: *stōmp*), zooveel als: hij kan het niet beantwoorden, ofschoon hij het wel weet; hij denkt zich er stomp op, hij begrijpt het niet, hoewel het niet boven zijne bevattin g gaat; *hij stait 'r stōmp veur* (klemt. op: *veur*) = onmiddellijk vóór. Zie ook: *stoef*, en: *drōng an*.

stōmp (van schaatsen); zie: *scharp*.

stōmp lopen; zie: *blak*.

stōn, voor: stond (ww.), ook *ZNederl.* Vgl. *vōn* = vond; *bōn* = bond; *wōn* = wond.

stōndies (*Westerw.*) = aanstonds. Vgl. *opstōnd*.

stoof; **stoove**, in: *boven stoof zitten* = rustig zitten met eene warme stoof onder de voeten; *mouder ken 't nijt wachten dat ze boven stoof zit*, {p.3463} zooveel als: moeder is altijd op de been en in de weer voor de huishouding, die gunt zich geen rust; *zij krigt gijn vout an stoof véúr soavens zes uur, den komt ze eerst te zitten*.

stoofkes; zie: *stooven*.

stookbou; zie: *kebōf*.

stookhok; zie: *kebōf*.

stookhut, **stookhutte**; zie: *kebōf*.

stool = stal (van: stelen); *wie stolen* = wij stalen. Vgl. *breken*, en zie: *oa*.

stoomdörskmesien, **stoomdörskmesiene**, in geschrifte *stoomdorschmaschine* = landbouwwerktuig om het graan te dorschen dat door eene locomobiel in beweging wordt gebracht. Vele landbouwers maken er gebruik van om hun koren in weinige dagen te dorschen, zelfs zonder het eerst in de schuur te bergen, wat alleen bij gunstig weder uitvoerbaar is. (v. *Dale*: dorschmaschine = een dorschwerktuig dat door stoom gedreven wordt. – Dit woord is niet juist, want vóór een twintigtal jaren maakten en maken de boeren nog gebruik van dorschmachines die door paarden in beweging worden gebracht en die veel eenvoudiger zijn ingericht.)

stoomen. Wanneer de lamp te hoog brandt en op 't punt is om te walmen, zegt men: *hij stoomt*, of: *hij begint te stoomen*.

stoot, **stootje** = **ruktje**, voor: vrij wat, van belang, veel: *hij 's 'n stootje older* (of: *grooter*, enz.) *as zij* = zij verschillen nog al wat in jaren; *Zeel.* stuit, stuitje; *'t scheelt 'n stootje*, of: *'n ruktje* (= *'t scheelt oarîg* = *'t scheelt 'n hijl stuk*) = het verschil is aanzienlijk. *Overijs.* steuchien = poosje, korte tijd; *Bilderd.* stoot, voor: poos; *Holst.* stoot = stuk. (v. *Dale*: stuit, stuitje (gewest.) = poos.)

stoot = **stöt**, in: *hij 's nijt op stoot* = hij speelt op dit oogenblik slecht, hij is niet op streek want het mislukt hem al te vaak. Wordt alleen van middelmatige biljartspelers gezegd. – *hij is an de stoot* = 't is zijne beurt om te spelen (te stooten). Vgl. *stöt-slag*.

stootêrg (*Hoogel.*) = stootend, van den wind gezegd; *'t is 'n stootêrge wiend* = 't zijn rukwinden, de wind waait bij horten en stooten.

stooterskroam; zie: *stooter*.

stoothout = **stootstukken**; zekere stukken hout voor den scheepsbouw. Een houthandelaar te Hoogezand biedt aan: “balken, dekbalken, stootstukken en kromhout.” (1877). Te Hoogezand te verkoopen: “Twee ladingen buitengewoon mooi en gaaf eikenhout, bestaande in balken, stoothouten, knies,” enz. (1877).

stootje; zie: *stoot*, en: *ruktje*.

stootstukken; zie: *stoothout*. {p.3465}

stootwinden = rukwinden.

stooven = stoofkes; derde figuur in het bikkelspel. Zie: *stoanders*.

stop, voor: verstopping; *'n stop in de darms hebben* = aan verstopping lijden, gebrek aan ontlasting hebben.

stopgoaren, aardigheidshalve voor: tabak. – Vergelijking: *loopen as 'n hen dei stopgoaren tusken de toonen het*, zooveel als: niet vooruitkomen, langzaam gaan als men zich moet haasten.

stopnal = stopnaald. Zie: *nal*.

stoppel = stoppelveld, stoppelland; *stoppel plougen*, of: *omplougen* = land, waarvan de vrucht is geoogst, daarna omploegen; *hoaverstoppel*, voor: land waarop haver gegroeid is; *hij wil dei hoaverstoppel wel huren; wat wi j' veur dei hoaverstoppel hebben?* Zoo ook: *wait-*, *garst-*, *rog-*, *boon-*, *koolstoppel*. Ook in 't meerv. voor meer dan één stuk land van dezelfde vrucht; *dei waitstoppels* (enz.) *bin oarîg roeg* = op dat land groeit veel onkruid = *da's roeg land*. Zie ook: *stoppelkoop*.

stoppeljōng (*Old.*) = loopjongen op eene groote boerderij.

stoppelkat, **stoppelkatte**; kat, die in den herfst geboren is. Ook voor een in groei achterlijk kind.

stoppelknecht; spottenderwijs voor: boerenknecht, die eigenlijk nog maar een knaap is, (*Old. swienjōng, Ommel. schoapjōng, schoapmelker*).

stoppelkoop. Aldus noemt men den koop van landerijen die in den zomer of in den herfst *op stoppel*, d.i. wanneer zij van de vrucht zijn ontbloomt, worden verkocht en alsdan aanvaard. “Zal publiek worden verkocht om op stoppel te worden aanvaard de kapitale boerenplaats genaamd Doornbosch”, enz. (Uskwerd 1894). (Op 't *Hoogeland* rekent men dat een *stoppelkoop* p.m. honderd gulden de hectare minder opbrengt dan een *winterkoop*.)

stoppen. Van kruimige, voedzame aardappelen, waarvan men niet veel kan eten, die dus spoedig verzadigen, wordt gezegd, dat zij *stoppen*. – Zie ook: *hollen*, en: *kroppen*.

stoppen, voor: vullen, van een vat of pot; *'n pot stoppen* = de pot {p.3467} met boter vullen; *de botterpot is stopt* = de pot is met boter gevuld. Aldus omdat het er zoo dicht mogelijk in gedrukt, in gestopt wordt.

stoppend (bijw. van versterking), in: *stoppend vōl* = zóó vol alsof het (ook van personen in een vertrek) er in gestopt is = *stampend vōl*. Zie ook: *proppend*.

störk (*Westerw.*) = ooievaar; *Dr. stork, Kil. storck* (*Germ. Sax. Fris.* – *Ang. storke*) = oyevaar; *MNederd. MVlaamsch AS. OEng. Eng. stork, storc, ONoorsch storkr, HD. Storch, Oostfr. stôrke, stôrck, stôrck, stürke, stürk*. Van: stor = star (stijf).

störm; zie: *doenîghaid*.

störmen = door draaierigheid een' onzekeren gang hebben, flink geremd gaan; “*voader is al tachtig joar en het ook al twei beruirten had, hij begunt nou zoo te stôrmen.*” Vgl. v. Dale: stormen = met geweld komen binnenlopen.

störmloupen. Zoo noemde men vóór de afsluiting van het Reitdiep (1877) het onderzoek naar den toestand der dijken tijdens een stormvloed. De van regeeringswege daartoe aangestelde personen heetten: *störmloupers*. Dat de naam gebleven is, waar de toestanden niet veranderd zijn, blijkt o.a. uit het schrijven aan de *Prov. Gron. Cour.* 1883, n° 300, kol. 6 “dat elk oogenblik de stormloopers konden komen met berichten van gevaar op het een of ander punt van den provincialen zeedijk tusschen den Oostpolder en Fimel.”

störmlouper; zie: *störmloupen*.

störms, als bijw. van versterking in: *störmse mooi* = buitengewoon, verbazend mooi. Vgl. 't *HD. stürmisch* (onstuimig), fig. bv. in: *stürmisch lieben* = hartstochtelijk beminnen.

störmstok = de losse stijl tusschen de beide deelen eener schuurdeur. Zie ook art. *stiep*.

störmsweer, voor: stormachtig weder, stormweer. Vgl.: *stootskant*. {p.3469} = stootkant, enz., en omgekeerd: *molbult* = *molshoop*, enz. Zie: *s 2*.

stört (onz.) = aarde uit een kanaal dat gegraven wordt; *de boeren willen 't stört nijt opbargen; zij kennen 't stört nijt verkoopen en ook nijt over 't land joagen; 't moar te Warfêm zōl*

groaven wor'n, moar de boeren ien Zuderhörn wölln veuls te veul hebben veur 't stört opbargen; dou het 't Woaterschöp 't oetbaggêln loaten. (1889). Zooveel als: gestorte grond. **stortbak** (in geschrifte); zeker koopmansgereedschap. Te Groningen te verkoopen (1877): “Diverse korenpakhuisgereedschappen, zooals: Eene aanzienlijke partij korenzakken, balen, korensteker, stortbakken”, enz.

störtboas; bij de polderwerkers een jongen die de aarde van de planken verwijderd. Zie: *stört*. **störten**; de beide laatste (geploegde) planken van een schot, een' vloer of eene zoldering samendrukken.

störtenbeker (*Hoogez.*); iemand die dun en hoog opgeschoten is.

störtvol (stortvouw), enkele en dubbele = eene soort van plooi. Wellicht verbast. van: stolp (plooiën), stulpplooiën, daar zij eenigszins stolpsgewijs, mits in de lengte, worden aangebracht.

stöt = stoot. *Zegsw.:* *hij het de eerste stöt an de slinger geven* = hij heeft de zaak het eerst op gang gebracht, er den stoot aan gegeven. Zie ook: *steut*, en: *stoot*.

stöt-slag (alliter.); *men ken d'r nijt te stöt of te slag komen*, in de *Ommel.:* *men ken d'r nijt te stoot of te slag komen*, zooveel als: het is er zóó druk (bv. in een' winkel, op een kantoor) dat men lang moet wachten om geholpen te worden; letterlijk: men kan er niet aan den stoot komen, en (fig.) = niet op zijn slag komen. Vgl. *slag*.

stötte = ineengedraaid streng garen. Vgl. *stodde*, en zie: *dōddel*.

stougen (*Stad-Gron.*) de turven van het turfschip in de kor- $\{p.3471\}$ ven gooien, waar ze op den *bakwagen* gedragen worden. Staat voor: stouwen; vgl. *schoug*, *loag*, *duch*, enz.

stoul (= stoel) = laag rijs of stroo waarop men, in of buiten de schuur, de graan- of hooihoopen opbouwt, ten einde ze van onderen tegen vochtigheid en bederf te bewaren.

stoul; **stoule** = stoel; *koom wat op stoul*, of: *wi j' nijt wat op stoul komen?* = blijf wat bij ons, ga in de kamer en neem een stoel. *Dr.* loop op stoel = ga zitten. – Ook voor: preekstoel, als de stoel bij uitnemendheid, (ook *Dr.*); *doornie stait al op stoul* = de predikant heeft den kansel reeds beklommen; *doornie het van stoul ofkundigd* = heeft het van den preekstoel afgelezen; *as ze op stoul stoan hebben ze 't woord allèn* (alleen); *hij 's 'n kerel op stoul* = hij is een zeer goed redenaar.

stoulbiener (*Ommel.*) = **stoulwinder** (*Old.*) = **stoulbinder** = stoelenmatter; *Hamb.* stölbinder, *HD.* Stuhlbinder.

stoulbinder; zie: *stoulbiener*.

stoulklok, **stoulklokke** (stoelklok) = ouderwetsche soort van huisklok, zonder kast. De in burgerwoningen meest voorkomende klok heet *kastklok*, ook: *halve kastklok*, (de zoogenaamde Friesche klok); *stoande klok* is eene tot aan den vloer bekleede klok.

stoulmatters, in geschrifte *stoelmatters*; eene aardappelsoort.

stoulplank; de plank (of: planken) in een beschoot dat behangen is, op de hoogte aangebracht dat de rugleuningen der stoelen er tegen kunnen rusten, en wel ter bevestiging van den wand.

stoulspiel; zie: *spielen*.

stoulwinden; zie: *stoulwinnen*.

stoulwinder; zie: *stoulbiener*.

stoulwinnen (door uitlating der *d* voor: **stoulwinden**) = stoelenvlechten, stoelenmatten; “*Garrelt bindt 'n fikse bessem en ken 't stoulwinden.*” $\{p.3473\}$

straatwagen (in geschrifte); wagentje bij de koemelkers te Groningen in gebruik. Verkoopning van: “7 straatwagens”, enz. (1880).

strak = streng, gestreng; *strak over kinder wezen* = ze aan strenge tucht onderwerpen.

strakkies (strakjes), voor: over korten tijd, en: eene korte poos geleden; *ik zel strakkies wel komen*; *hij kwam hier strakkies verbie* (voorbij), ook *Oostfr. v. Dale:* strakjes, straks = aanstonds, dadelijk, oogenblikkelijk, (ook *Oostfr.*); nu en dan; *HD.* stracks = aanstonds, dadelijk, oogenblikkelijk; *Nederd.* straks, *MNederd. MHD.* strack, strackes = rechtuit,

terstond. Zou gevormd zijn van 't *OHD.* strach, *MHD.* strac, *Nederd. MNederd. Nederl.* strack, strak = stijf, gespannen, rechthout naar iets heen, enz.; *AS.* strac, strec = stijf, krachtig, hard, *Eng.* to stretch = strekken, spannen.

strampel = trampel; gedeelte van een' afgezaagden boomtak, het stuk dat aan den boom is blijven zitten; ook voor: stam van een afgezaagden boom, tronk. *Dr. Overijs.* strampel, iets dat den vorm eener hooivork heeft, bv. een boomtak, de takken eener beek of van een stroom; *strampeld wezen*, van menschen gezegd, zooveel als: waar de romp ophoudt en de beenen beginnen. Vgl. *Oostfr. Neders. HD.* strampeln, gemeenz., overigens: strampfen, trampeln = trappen (freq. van: trampen = met voeten treden), *Eng.* trample, *Deensch* trampe, *Zw. IJsl.* trampa, *Fransch* tamper (eigenlijk: stutten met een gaffelvormigen stok, tampe), verwant met: trap (stam van: trappen). – *strampel* dan zooveel als: *trampel*, met voorgevoegde *s*, iets waarop men den voet kan zetten.

strampeld; zie: *strampel*.

strankettên = strinkettên, (beide enkv.) ook: **strengkettîng, strenkettîng** = schutting uit staand latwerk, staketsel; *Oostfr.* strankêt, strenkêt, stakêt, stakkêt, mv. strankêtten, strenkêtten = keten van houten stijltjes die aaneengestremeld zijn, rij van kleine staken {p.3475} als afsluiting. Volgens *ten Doornk.* uit het *OFransch* estachette, *Ital.* stachétta, van het *Fransch* estache, *Ital.* staca, van: staak, paal, om als grens te dienen.

strantjeters. “De *strantjeters* zijn hoofdzakelijk vaste arbeiders die bij den dijk wonen, en meestal verdeeld in groepen van twee tot zes of zeven personen. Zij zijn voorzien van eene dikke warme winterpet, hooge laarzen, twee jassen en een haakje met een steel van een voet of zes, bestemd om, als er een stukje hout, of een vat of iets dergelijks aan komt drijven, dadelijk naar zich toe te halen. Het *strantjen* van deze arbeiders is ook nog verdeeld; ieder vaste arbeider *strantjet* hoofdzakelijk achter dien dijk, die tegen het land van den landbouwer ligt waarbij zulk een arbeider werkt, soms echter, als er geen volk van een buurman aan het strand is, wordt diens strand ook ter dege onderzocht. De vreemde arbeiders loopen langs het geheele strand, hetgeen hun natuurlijk niet belet kan worden; heel vriendelijk worden ze echter door de vaste arbeiders niet aangekeken, vooral als er iets *in drift* is. Wordt er iets van waarde gevonden, dan moet het dadelijk geborgen worden, want als de vinders zich verwijderen is het in een oogenblik spoorloos verdwenen.” (*Hoogel.* 1883).

strantjen = strandgoederen kapen, (*Hoogel.*). In het *Old.* = kleinigheden wegnemen, meestal schertsend van kinderen gezegd die zich heimelijk meester maken van iets om het op te eten; *dat heb 'k strantjed*, zegt de knaap met groote zelfvoldoening, als hij zulk een buit aan zijne makkers kan toonen. *Oostfr.* strandjen = het gestrande opvisschen, zich er wederrechtelijk meester van maken, dus zooveel als: stelen. Zie ook: *strantjeters*.

streek = liniaal. Zie: *lientje*.

streek = rij huizen, of: twee rijen huizen aan weerszijden van een weg of van eene vaart, die eene buurtschap uitmaken, bv. *Uskerder streek*. Vgl.: *De Streek*, tusschen Enkhuizen {p.3477} en Hoorn. Zie ook: *dörp*.

streek = streep = merk, plaats van begin, bv. bij eene harddraverij; fig.: *hard van streek gaan* = met kracht iets aanvatten, overgrooten ijver aan den dag leggen, waarin ligt opgesloten dat deze wel spoedig zal bekoelen. Ook: in den aanvang van eene onderneming, bij een kaartspel, enz. bijzonder gelukkig zijn; *nijt van streek kennen komen* = talmen, treuzelen, geen begin kunnen krijgen. Aan harddraverijen ontleend. Zie ook: *meet*.

streek, in de bijw. uitdrukking: *om dei streek = om dei gooi = om dei rooi = om dei roak* = nagenoeg zooveel, zoolang, plus minus, enz. De eerste uitdrukking ook elders.

streek; beweging van elk been bij het schaatsenrijden; eigenlijk de streep die de schaats op het ijs achterlaat; *hij moakt 'n lange streek = hij dut lange streken*, van hardrijders = *op streken loopen*, ter onderscheiding van: *haksêln* of klauwen; tegen iemand *opstrieken* = even hard rijden en even lange *streken* doen. Hiervan fig.: *streek kennen hollên* = wel de

vergelijking kunnen doorstaan met iets anders of met anderen, bv. van gebouwen, landerijen, koppels vette ossen. Zie ook: snee 3.

streek = **streep**, in: 'n *streek* (bij v. *Dale* streepje) *an hebben* = half dronken zijn; *Holst.* he hett en strich.

streektjen; zie: meetjen.

streep, in: 'n *streep kouw*. Zie ook: streek 6.

streep. Studententerm; 'n *streep krieg*; de laagste graad waarmede een student door een examen komt.

streepkoorn, striepkoorn (streepkoorden) = mesester; zie ald.

streept (= gestreept) = met bonte strepen, van geweeft stoffen; *Oostfr.* stripet, stript.

streken = te hoop harken, *rieven* = *wirzen*, *wierzen* van hooi- {p.3479} gras maken.

streken (deelw. van: strijken); 'k *heb hōm streken* = de waarheid gezegd, doorgehaald = *deur de mōsterd hoald*.

streksoam; zie: drijg, en: strekzaam (v. *Dale*.)

streng = rist, uitspruitsel waaraan de aalbessen gerist zitten; 'n *streng albeeren* = eene rist met aalbessen; 'n *dikke streng* = eene lange rist dicht bezet met die vrucht.

strengen, voor: strenger worden, sterker beginnen te vriezen, alleen in het rijmpje: *As de doagen begunnen te lengen Den begunt de winter te strengen*. Bij v. *Vloten* II, 14: De daagjes, die daar lengen, De nachtjes die daar strengen.

streng hollên, in: *hij ken goud streng hollên* = hij kan flink mee doen, hij blijft niet bij anderen ten achter.

strengketjen; zie: ketjenaien.

strengketting; zie: stranketten.

strenketting; zie: stranketten.

strepeerg (streperig) = met te veel strepen, overtollig gestreept, ook: wat ééne kleur moest hebben en waarop men strepen kan zien. *Oostfr.* strîperig, strîpig.

streu (*Old.*) = **strooi** (*Ommel.*) = strooisel waarop het vee ligt, ook: het stroo dat men daartoe gebruikt. Van vrouwen (of: meisjes) die pronkziek zijn, zegt men: 't is 'n *duur peertje*, 't het 'n *bult streu neudig*. *Dr.* strei. – *Oostfr.* strei, *HD*. Streu = wat als leger voor mensch en vee dient; *MHD.* ströuwe, ströu, *Zw.* strö = strooleger. Met: strooi, van: strooien.

streud; zie: gestreud.

streunen; "wat zel 'e zōk streunen!" = wat zal hij zich verheugen! Vgl. *MNederd.* stronen = smukken, tooien; *OSaks.* gistriunid, *MNederd.* gestronet = opgesmukt, met sieraden behangen; *OHD.* striuni, *Lat.* struere = uitrusten, bouwen, {p.3481} stichten; *Beiersch* streuner (*Gron.*) *struner*, *struunder*, en: streun = persoon die rondsnuffelt naar een lekkeren beet of andere kleine genoegens; streunen = op verdachte wijze rondsnuffelen om iets machtig te worden. Vgl. ook: strunen.

streup; zie: struup.

streupen; zie: strupen.

streuper = strooper, wilddief. Vgl. art. streunen.

streupsel (*Old.*); zie: strupen.

stried (= strijd), voor: lust, zin; *hij het 'r gijn stried an* = hij doet het noode, of: in 't geheel niet = *hij wil d'r nijt an*. Zal eigenlijk beteekenen: hij strijdt er niet voor, hij blijft onverschillig, het laat hem koud, dus: hij steekt er de handen (of den mond) niet naar uit.

strieden = schrijlings staan, de beenen ver van elkander zetten; *striedewied* = schrijlings, met de beenen wijd uiteen gezet; ik ken dat nijt *ofstrieden* (klemt. op: *strie*) = niet met mijne beenen afspannen, bv. van een tuinbed. *Oostfr.* *Neders.* *MNederd.* striden = de beenen zoowel vóór- als zijwaarts van elkander zetten; *Holst.* strieden, en: striedbeenen. Vgl. *Saterl.* stridje, *Eng.* to stride; *Deensch* stritte, *Zw.* strida, *Noordfr.* strâdden = strijden, en 't *Gron.* *strieden*, zooveel als: zich schrap zetten tot den strijd.

striedewied; zie: *strieden*.

striekbord = **striekbret** = strijkbord, deel van een ploeg; *Oostfr.* strîkbret. (Voor: *schrijbret* heeft het *Westf.* strikebred, *HD.* Streichbrett; zie: *schrijbret*.)

striekbret; zie: *striekbord*, en: *schrijbret*.

striekdam; houten dam in een water, wanneer dit bij gedeelten gegraven wordt; *Oostfr.* strîkdam, strîkeldam. Zooveel als: geslagen dam; *MHD.* strîch, *HD.* Streich = slag, houw. {p.3483}

striekelbijntjen; zie: *strikbijntjen*.

strieken = strijken; iemand *strieken loaten* = laten gaan, doen vertrekken; en = loslaten, in den zin van: geene hulp meer verleenen, aan zijn lot overlaten. – Voor: vloeien, loopen, glijden, (van eene vloeistof en van touwwerk, een strik, enz.); 't *woater strikt over de dam, over de rand* (der kom), enz., ook *Oostfr.*; 't *wil nijt strieken* (of: *strupen*), niet glijden, van een strik, enz.; *everles wil goud strieken* = *strikt goud*, bij 't aantrekken, omdat het glad is. – *hij strikt hōm* (of: *zōk*) zegt men van paarden, ook van menschen, die de beenen niet ver genoeg van elkander houden, zoodat zij elkander raken, en er dus eene schuring ontstaat. – Ook: met een rond houten staafje (*striker*) het overtollige graan verwijderen, wanneer eene maat, (bv. een *halfmud*) te vol gestort is. *Oostfr.* strîkholt, strîkstock, striker. Verv.: *Ommel.*: *strieken, strook, stroken*; *Old. Goor.* enz.: *strieken, streek, streken*; algemeen: *ik striek, doe strikst, hij strikt*.

striekerd, voor: regen-, hagel- of sneeuwvui.

striekgeld = **bodgeld** = strijkgeld, plok, plokpenning (v. *Dale*); *Dr.* trekgeld. *Sprw.* *Striekgeld is strikgeld*, zooveel als: de premie op het hoogste bod bij de eerste veiling niet alleen, maar ook de kleinere premiën, één kwartje op den dukaat (bij verkooping) of ook op den daalder (bij verhuringen) bij de tweede veiling, verleiden dikwijls om te veel te bieden, om onwillens koper of huurder te worden, er zoodoende aan te blijven zitten.

striekgoud = goed, dat gestreken is. Vgl. mangelgoed, waschgoed, enz.

striekledder (strijkladder); eene soort van ladder, bestaande uit twee dikke staken of boomen, die boven en onder met klampen aan elkander bevestigd zijn, en dient om er zware vaten, balen, enz. van den vrachtwagen (*kōrre*) te laten glijden, of om die {p.3485} er op te laden; *Oostfr.* strîkledder. “Zooals gewoonlijk gebruiken zij hierbij een zoogenaamde “strijkladder” en hadden het ongeluk, dat een der touwen hun ontglipte en het vat weder naar beneden rolde.” (1864). Zie: *strieken*.

striekplank = plankje om er messen op te wetten; ook eene om er goed op te strijken.

striekzool = deel van een ploeg.

striemen (ww.) = beginnen te stollen, dus = het zichtbaar worden van streepjes of pijltjes.

striepkoorn; zie: *streepkoorn*.

striepen; wordt van de rogge gezegd, wanneer zij geteekend is met eene roode, over de korrel loopende streep of *striep*. Uit *Wedde* werd geschreven (1872): “*Vijrtien doage bluijen, vijrtien doage gruijen, vijrtien doage riepen, vijrtien doage striepen*, dat is in 't Westerwoldsche de volle pligt van de rogge.” In *Drente* zegt men hetzelfde met verwisseling der beide laatste regels. *Podagr.* I, bl. 220. Zie ook: *strupen*.

striggêln = inspannen; “leuft moar da 'k mie striggeln zel” = gelooft maar dat ik mijn best doen zal.

strikbijntjen, strikkelbijntjen, striekelbijntjen = **bijntjewippen** = 't eene been behendig om het been van een ander slaan, als strik gebruiken om hem het evenwicht te doen verliezen en zoo onder den voet te krijgen. Alleen in eig. beteekenis, wat bij v. *Dale* fig.: beentje lichten, anders ook: beentjedraaien, heet. *Oostfr.* strîkbêntjen.

strikkel (*Westerw.*) = *watergal*; zie ald.

strikkelbijntjen; zie: *strikbijntjen*.

strikken = breien, nl. van netten. *Maastr. ZNederl. Kil. Oostfr. HD.* stricken, strikken = breien; *Neders.* strikken = mazen, een netwerk maken voor netten, kousen, enz. – Ook = strijken, glijden, van touwwerk, enz. Zie: *strieken*. {p.3487}

strikkend vōl = **swikkend vōl** = boordevol. Wordt zoowel van droge als van natte waren gezegd en beteekent eigenlijk: zoo vol dat er iets afgestreven kan worden, of: er iets over strijkt (zie: *strieken b.*); *swikkend* = tot bezwijken toe. *Oostfr.* strikend, *Westf.* swikkende vull, *Neders.* strikede vull, strikenvull = tot strijken toe vol. Zie ook: *overstrieken*.

striklát = **swoaboom**; het hout, eene lat, los aan eene zwade bevestigd, welk dient om het ijzer door herhaaldelijk strijken te scherpen; *Dr.* striklatte, striklát; *WVl.* strekel = regel van hout of van steen waarmede de maaiers hunne zeisen wetten. Zie ook: *strieken. e.*

strikker; zie: *strieken e.*

striktjes en kwiktjes = kleinigheden die moeten dienen voor vrouwelijken opschik, als linten, veeren, enz. (*v. Dale*: striktjes en kwiktjes = snuisterijen, ijdele opschik.)

strikvleugêln = **strikken oetleggen** = in 't geheim pogingen doen; *zij het 'r al lank om strikvleugeld, om* bv. bij die juffrouw in dienst te komen; *dat wicht het al lank* (ook: *al voak*) *om de vent strikvleugeld.* Zooveel als: een vogel strikken gespannen.

strinketten; zie: *stranketten*.

strip-strap-strul; alliter. als klanknaboetsing van het melken, waarbij als soort van melkdeun behoort: *geef de maid de emmer vul* (= vol, om den wille van het rijm); *Oostfr.* stripp-strapp-strull, de emmer is bold full; *Westf.* stripp, strapp, strull. *Oostfr.* strippen = melken, *Deensch* strippe, en verwant met stroopen, *Gron.* strupen, strop, enz. Vgl. ook het *Holst.* tripp-trapp-trull, zooveel als: het molenspel op de keerzijde van het dambord, alsmede met: *snip-snap-snōr* en: *hok-stok-blok*, om de opvolging van drie voorwerpen in ééne rij. Zie: *struul*, en: *strullen*.

stroal (*piepen*) = rij draineerbuizen; zie: *piepen I*. Zie ook: *sakken*. {p.3489}

stroatendrek = straatvuil, enz.; zie: *drekstoup*. *Sprw.* *Wie steuren ons an gijn stroatendrek, wie wonen op 'n bovenkoamer*, schertsend zooveel als: wij storen ons niet aan zulk volk of aan zulke praatjes, daar zijn wij boven verheven. *Oostfr.* Wat geit uns de götedrek an; wî wanen up de upkamer.

stroathanden, voor: voeten; *hij, mit zien onversounêlke stroathanden!*

stroatje, in: 't *kōmt op 't zulde* ('t zelfde) *stroatje neer* (of: *deel*, of: *thoes*) = dat komt op 't zelfde neer, wij komen tot hetzelfde besluit, of: op die wijze bereiken wij evengoed ons doel; *op 't zulde stroatje komen* = langs verschillenden gedachtengang op hetzelfde denkbeeld komen.

stroatvlinten; zie: *vlint*.

strōbbe = stam, worteleind van een' boom. *Dr.* strobben, strubben = struikgewas op de heidevelden, veelal opslag van eiken; overblijfselen der oude bosschen; (Houtgewas, Strubben en andere beletselen, (1803)); *ODr.* stobbe; *Kil.* strubbe, strobbe = struik, loot van een boom, heester, heestergewas, en: stobbe (*Fris.*), strobbe, stronck; *ZNederl.* strobbe = struik; tronk; *WVl.* strobbel, strobbe, strubbel, strubbe = stomp die van eenen afgebroken of afgekapt tak of boompje, boven den grond uitsteekt, *Fransch* chicot. (*De Bo*). *Oostfr.* strubbe, strubb', stubbe, stub' = stam of worteleind van een' boom, stomp, rest van iets, bv. van een' boom; *Nederd. MNederd.* stubbe, *Noordfr.* stob, *OEng.* stubbe, stob, *Eng.* stub, *AS.* stybb, stub, *ONoorsch* stubbi, *Noorw.* stubbe, *Zw.* stubb. Vgl. *strampel*, en: *stiep*.

strōbbe (*Auwen*) = een klein varken. Zie: *strōbbe I*.

stroef, voor: samentrekkend, bv. van een scherp of wrang zuur; *stroef weer* (= *stoer weer*) = onstuimig en regenachtig.

stroekel = koel, stroef, onvriendelijk; *hij was moar stroekel tegen mie* = volstrekt niet vriendelijk of voorkomend. *Oostfr.* strukelig, strukelg, strûkelig = onvriendelijk, norsch, zooveel als: strukel = hobbelig, oneffen, stooterig, en zoo = stuitend, aanstoot gevend, in

botsing brengend, na verwant met: *stroekêln* = {p.3491} struikelen, van het *OHD*. *strûh*, *MHD*. *struch*, *HD*. *das Straucheln* = het botsen of stooten tegen iets.

stroekenzuiken (struiken zoeken); het werk van de *stroekenzuikers*; zie ald.

stroekenzuikers; personen, in den regel vrouwen en kinderen, die bij het raapzaaddorschen de achtergebleven struiken opzoeken. Bij een ploeg dorschers heeft men gewoonlijk drie *stroekenzuikers*.

stroemêln; zie: *struumken*.

stroep; zie: *struup*.

stroeske = straaltje, bv. uit den koffiepot; *dou d'r nog moar 'n stroeske in*, nl. in mijn kopje. Zie: *stroezen*.

stroezen, stroesen; het geluid van een' waterstraal, enz., wanneer het vocht met kracht door eene nauwe opening wordt gedreven; zulk een straal noemt men *stroezer*; 't *stroest in de regenbak*. Aan den klank ontleend.

stroezer; zie: *stroezen*.

ströntbult; zie: *scharrensloagen*, en: *bult*.

ströntding; voorwerp van weinig waarde of waarvoor men een scheldwoord over heeft: *an dat ströntding heb 'k mie brand*.

strönterei; zie: *schieterei*.

ströntêrg = **schietêrg** = onbeduidend, nietig; van zeer weinig belang; 'n *ströntêrg ding* = 'n *schietêrg ding* = 'n *schieterei* = wat de moeite niet waard is om er over te praten of om er om te denken, of: een ding dat geen waarde of: zeer weinig waarde heeft. (v. *Dale*: *strontig* = van geene waarde, nietig.)

ströntgoud; scheldwoord voor lastige kinderen; enkv. *ströntjōng*, en: *ströntwicht*. Ook schertsend voor: deugniet, enz., benevens: *ströntkerel*, en: *ströntwief*, dat ook zelden ernstig gemeend is. Zoo voegt men het licht vóór den naam van dingen, die ons niet naar den zin zijn: *strönttoavel*, *strontkōffiepot*, enz. Wil men aanduiden dat iets van slechte hoedanigheid is, dan zegt men: *strönt van goud* = *schiet van goud* = *dat strönt* {p.3493} = *dat schiet*; *Oostfr.* *süks strunt fan gōd*.

ströntje = kleinigheid, *Zw.* *strunt*. Zie ook: *flōrtje*.

ströntjōng; zie: *ströntgoud*. (Klemt. op: *jōng*.)

ströntkerel; zie: *ströntgoud*. (Klemt. op: *ke*)

ströntmeroakel; schimpwoord, minder onschuldig dan: *lelkmars*; zie ald. Het wordt meest gebruikt voor kale bluf en voor een pronksch meisje: *dei ströntmeroakel! zōl 'e wel wijten woar 'e van doan is?* (Klemt. op: *strönt*.)

strōntrakken = de dierlijke uitwerpselen verwijderen; *strōntrakken en voelvegen*, tautol. = van het ergste vuil zuiveren; *zij mout 'r ijn tou kriegen om te strōntzakken en voelvegen*. Zie ook: *voelvegen*.

strōnt van goud; zie: *strōntgoud*.

strōntwicht (klemt. op: *wicht*); zie: *strōntgoud*.

strōntwief (klemt. op: *wief*); zie: *strōntgoud*. (v. *Dale*: *strontwif*, scheldnaam.)

strōntzak (klemt. op: *strōnt*); schimpwoord voor een jongmensch dat veel inbeelding heeft en gaarne een hoog woord voert. Synon. met: *strōntmeroakel*.

stroo, voor: pijp, Gouwsche pijp; *hij het 'n lange stroo in de mond*, ook: *ien kop*.

stroo = strootje, stroohalm, meerv.: *strooën*. *Zegsw.:* *niks oet stroo kennen zetten* = weinig lichaamskracht bezitten, en in 't algemeen: weinig kunnen uitvoeren, geen macht of invloed hebben. (*Westf.* *hā* het noch *nix utem strōe* = is nog niet bij kas). Onze uitdrukking schijnt ontleend aan den dorsch, en zooveel als: onmachtig om te dorschen, en het *Westf.:* *hij heeft nog niet gedorscht*, en is zodoende niet bij machte om te betalen. – *gijn stroo in stukken trekken kennen* = *niks oet zied*, of: *oet stroo*, en: *oet stee zetten kennen* = geene hulp kunnen aanbrenge, een stumperd zijn; *ik heb hōm gijn stroo in de weg legd* (*Dr.* geen sprik) = heb

hem niets kwaads gedaan, hij heeft zich in geen enkel opzicht over mij te beklagen; *hij 's nijt van stroo!* schertsend zooveel als: hij durft en kan wel wat, geloof dat vrij! *da 's nijt van stroo!* = die is van raak! dat is {p.3495} een scherpe uitval; *'t helpt gijn stroo = gijn lör = niets*. In eig. beteek.: *is 'n bult stroo*, zooveel als: de vruchten staan geil, derhalve krijgen wij veel stroo; *'n bult stroo moar gijn mudden* = een gewas dat lange halmen heeft maar weinig graan; *de hoaver (enz.) is kört van stroo* = de haver heeft korte halmen.

stroobloem (*Hoogez.*), gele Ganzebloem, enz., *Chrysanthemum segetum*; v. *Hall Neerl. Plantensch.* bl. 134.

stroobredte = de breedte van een stroohalm; *lint van 'n stroobredte*.

stroobrijd = nagenoeg de breedte van een stroohalm, meestal voor eene uit geringe dikte, of breedte of afstand; *'t scheelt moar 'n stroobrijd* = heel weinig. *Wvl.* stroo, strood; een strood breed. Hij wilde geen stroodbreed verschuiven. (*De Bo*).

stroobult; zie: *bult*.

stroogeld; geld dat iemand jaarlijks ontvangt door het verkoopen van stroo.

strooi. Te Uithuizermeeden beteekent de uitroep, bij 't raapzaaddorschen: *'t is as strooi!* zooveel als: wij zullen een weinig rusten. Door gebrekkige uitspraak = 't is alles stroo! en zoo: (tot zoover) is onze taak volbracht. Zie: *streu*.

strook, als soortnaam; *'k heb tien el strook neudig*.

stroopachtig = van stroop houdend; *ik bin nijt hijl stroopachtig* = ik lust niet graag stroop, en: het gebruik van veel stroop acht ik niet gezond. Zie ook: *achtig*.

stroopars (stroopers); werktuig om stroo tot pakken van p.m. 100 kilogr. saam te persen; *strooparsen* (stroopersen, ww.) = het werken met de stroopers. (v. *Dale*, 1884, heeft deze woorden niet; trouwens dagteekent deze bewerking, hier althans, van de laatste jaren.)

strooparsen(ww.); zie: *stroopars*.

stroopsneus, spottend voor: snotjongen, enz.; ook wordt het meisjes toegevoegd, dus = snotneus, in fig. bet. Voert iemand het woord over dingen die boven zijne bevatting gaan, dan hoort men: *hol die doch stil doe stroopsneus*, zooveel als: gij zijt nog te jong om daarover mee te praten, gij beslabbert u nog met stroop als gij pannekoeken, enz. eet.

stroosnieder (stroosnijder), steeds met *olle* voorop, zooveel als: foliant of kwartijn van een oud schrijver, en ook voor den schrijver. (Ontwikkelde personen maken voor klassieke werken en schrijvers hierop echter uitzondering.) Bij uitbreiding, door {p.3497} het volk, ook voor allerlei oude voorwerpen, inz. werktuigen.

stroospier = stroohalm. (spier = scheut, halm.)

stroostoffabriek (in geschrifte) = *stroostoffpapierfabriek*; zie ald.

stroostoffpapierfabriek; fabriek om papierstof uit stroo te vervaardigen. Zij werd in 1891 te Veendam opgericht en is de eenige in ons land.

stroostop = stroowisch, stroobundeltje om er een gat mee te stoppen of om er iets mee af te wisschen. In sommige streken heeft men de gewoonte om eene korte staak met eene *stroostop* in bedden met *moesplanten*, enz. te zetten ten teeken dat deze te koop zijn. Ook bindt men ze aan rijtuigen, met hetzelfde doel. *Friesch*: Dy widdou rint mei in striewisp op 't gat (de weduwe stelt zich te koop, d.i. laat blijken dat zij trouwlustig is). "Heeft men iets, dat men van de hand wil doen, bv. een gebruikten wagen, ploeg, kar of ook eenig voorwerp van anderen aard, men plaatst het buitenshuis en hecht er een bosje stroo (striewisp) aan, ten teeken dat men het wenscht te verkoopen. Een timmerman of wagenmaker bezigt hiervoor een grooten dikken houtspaander." (*Wal. Dijkstra*).

stroozijl; zie: *roop*.

strop = **strophak**; scheldwoord voor een jongen die allerlei gitenstreken uitvoert, voor een echten kwâjongen. *Neders.*: 't is 'n quaad strikk vam jungen = galgebrok.

strop, voor: straf; wordt van iemand gezegd die bij openbare verkooping of verhuringen biedt om strijkgeld te verdienen, en tegen zijne bedoeling kooper wordt omdat hij hoogste bieder is gebleven; alsdan heeft hij *de strop* gekregen, nl.: is aan het goed hangen gebleven.

strophak; zie: *strop*.

strössen; zie: *utêrn*.

stroup (*Stad-Gron.*) = stroop. Vgl. *fioul*, *kour*, *schoul*, *spouk*, *fitrioul*.

strouppiepies (*Stad-Gron.*); zie: *stroup*, en: *kekijltje*.

stru; zie: *potjebuul*.

struil (*Ommel.*) = straal, uit de tepels, bij 't melken. (v. *Dale*: stroel (veroud. gewest.) = straal water, bloed, enz.) Vgl. *strullen*.

strullen (*Old.*) = het geluid van een' straal bij het verlaten der opening, met een' straal uitvloeien zóó, dat men het duidelijk hoort; synon. met: *stroezen*. *OHoll.* struilen = het geluid van vocht uit eene kraan, van melk uit den uier, enz.; *WVlaamsch* struylen, *Kil.* struylen, strullen, streylen (*Sax. Fris. Sicamb.*) = wateren, (*Gron. stroezen*, van vrouwen); struylbecken, strulbecken; *Kaltschm.* strullen, *Nederd.* strahlen, spritzen, laufen, pissen, *Neders.* strulbekken = waterpot; *Oostfr.* strullen, strüllen, *Westf.* strullen, *Noordfr.* strulen, *Vlaamsch* stroelen, struilen, streulen = ruischend uitstroomen; stroel = ruischend gestroom. – Vgl. het *MHD. HD.* Strudel, waarvan: strudeln = opborrelen, borrelend koken, van een *OHD.* strëdan = bruisen, ruischen, borrelen, koken; *Lat.* stridere = geraas maken, ruischen. Vgl. *struil*. {p.3499}

strunen = schuimloopen, stroopen, rondsuffelen om te kapen; ook *Oostfr.*; *deurstrunen* = doorsnuffelen zonder verlof van den eigenaar; *ofstrunen* = rondsuffelen van den omtrek met het doel om iets te bemachtigen waarop men geen recht heeft. Wordt ook van dieren, inz. van honden en katten gezegd; – *noastrunen* = rondsuffelen, binnen 'shuis; *omstrunen* = rondsuffelen buiten 'shuis. (*Friesch* omstrune = rondsluipen, loerend rondzien); *verstrunen* = onder het vreten verstroomen. *OSaks.* striunjan, *OHD.* striunan, *AS.* streónan, strÿnan (= *strunen*), 't welk van: striuni, *AS.* streón, in 't *OHD.* katriuni (voordeel, winst), *OSaks.* gistriune, *AS.* gestreón, *OEng.* streon, strên (bezitting, goed, have, schat, kostbaarheden) afstamt en uit de beteekenis: verdienst, voordeel, winst trekken of verwerven, *MHD.* striunen, *Beiersch* streunen, in die van: het land afloopen om kleine rooverijen te plegen, rondloeren om iets te bemachtigen, enz. overging. Zie *ten Doornk.* art. strünen.

struner, **struunder**; iemand die van *strunen* en stroopen zijn werk maakt. Zie: *strunen*.

struumken = **stroemêln** = stelen, wegkapen van kleinigheden; “*de voddezuikers stroemeln knoln van 't laand.*” Vgl. *strunen*.

strupen (*Ommel. Goor.*) = **streupen** (*Old.*) = **striepen** = **droaden** = **rangen** = peulen of tuinboonen van de uiteinden en zijdraden (*rangen*) ontdoen door deze er af te trekken of af te stroopen, waarvoor men elders zegt: boontjes reepen. *Dr.* rangen, *Oostfr.* stropen, ströpen, *Eng.* to strip = afstroopen. – *struupsel* = *streupsel*, *Oostfr.* ströpsel = de afgestroopte draden: *de boonen bin nijt goud struupt, zit nog struupsel an*, zegt men wanneer door het koken nog vele draden zijn losgegaan.

strupen = glijden van het touw, enz. door het oog van den strik; {p.3501} 't wil nijt *strupen* = men kan den strik niet of met moeite nauwer maken, niet toehalen. Zie: *struup*.

strupen = villen, van een haas, enz. Zie: *struup*.

struunder; zie: *struner*.

struup (*Ommel.*) = **streup**, **stroep** (*Old.* enz); lis met een strik, een oog van een touwtje, enz. waardoor het andere eind gestoken wordt om een' strik te vormen, *Holl.* schuif, *Geld.*

schuifke. (*Oostfr.* strippe, strip, *HD.* Strupf, *Westf.* strüepe, ströpe = oor, band aan laarzen.) – *struup*, *streup*, van stroopen; *strupen*, *streupen* = afstroopen, villen.

struups (*Ommel.*) = strips, slaag.

struupsel (*Ommel. Goor.*); zie: *strupen*.

struus, voor: moedig en snel, in den deun wanneer kleine kinderen op vaders knie paardjerijden: *Võt ol peertje noa besvoars huus, Peertje loop nijt al te struus (Ommel.)* In 't *Old.* voor: *huus, hoës*, en voor: *struus, kroes. v. Dale*: struisch = sterk, gespierd, krachtig, stevig; *Friesch* strûs = gestreng, wreed, scherp; *NBrab.* struisch = zwaar, sterk, kloek; *Oostfr.* strûsk = eene borst zettend, hoovaardig; *Oudfr. Neders.* strûsk = trotsch. Als znw. = struis, loodwit.

struusterken (*Westerkw.*); Zie: *dikdunnen*.

strijkszool (in geschrifte); zeker deel van een' ploeg. Uit Westernieland aanbieding van: "voordeelige arendploegen, stalen strijkborden, staal op schaar en strijkszool", enz. Id. uit Uitwierde van: "Beste arendploegen, stalen strijkborden, stalen strijkszolen", enz.

stubbe = **smitsstubbe**; het zwart-grijze stof dat uit het smidsvuur opstuift, eene soort van steenkolenroet, *Westf.* stubbe. *Kil.* ghestubbe. *HD.* Staub. *OHD.* stuppi. *Goth.* stubjus = stof. *Wvl.* stubbe, in de *Kempen* stubber = stof. *MNederl.* gestubbe, gestub, *MHD.* gestüppe, *MNederd.* gestubbe. Hetzelfde als *gestof*. *Kil.* ghestof, gehestubbe, pulvis, pulveres = ghestubbe, ghestuyf, pulvis. – Ook: een stofje, een vuiltje; gestubbich = stoffig, bestoven. (*Verdam*). Vgl. *stubben*.

stubben = stoffen, afstoffen, ragen; *wie mouten nog an 't stubben* = wij moeten de wanden en den zolder nog zuiveren {p.3503} van spinrag en stof; aardappelen *stubben (Old.) = rōnsêln (Ommel.)* = ze met een bezem zoolang in een' emmer met water stooten en roeren tot de schil loslaat, welke bewerking natuurlijk alleen, in plaats van schillen, op nieuwe aardappelen kan worden toegepast; *ofstubben* = afstoffen, en ook: al schuddende afwerpen, bv.: *de snei ofstubben* = de sneeuw afschudden; fig. 't *schoulstof ofstubben*. *Kil.* stubben (*Fris.*) = vegen, en in de noot: want wij zouwen je wakker het gat uit stubben = op eene flinke manier thuis uitbannen. *Oostfr.* stübben = van stof, spinnewebben, enz. reinigen, *MNederd.* stubben. – Van het *MNederd.* stubbe, *OHD.* stubbi, stuppi, *MHD.* stuppe, stüppe = stof, en dit van het *OHD.* stiuban, stiupan, *MHD.* stiuben, stieben = stuiven, *Goth.* stiuban, stubjus = stof; *HD.* stäuben. (Het *Neders.* heeft: stubben = bij herhaling naar iets werpen, bv.: appel vam bome stubben = de appels met knuppels van de boomen gooien.) Zie ook: *oetstubben*.

stubber = veger, stoffer, stofbezempje; *heerdstubber* = *heerdveger* = haardveger; *kopfstubber* = raagbol, ook met den langen steel waaraan men hem heeft bevestigd, ook *Dr.* – *Oostfr.* stübber. Zie: *stubben*.

studentendag, bij de Studenten *dies*; de dag van overdracht van het rectoraat aan de Hoogeschool te Groningen. "Er loopt geen kwajongen op Gruno's breede straten die niet weet van den "studentendag", den dag van de overdracht van 't rectoraat."

studentenpad; laantje ten noorden der stad Groningen.

studentikoos (bvnw. alleen predicat.) = los, vrij, ongedwongen, zóó als men van een student gewoon is. (Wordt ook in geschrifte gebruikt maar komt niet bij *v. Dale* voor.)

studentje; pannekoekje van gerezen, soms ook van ongerezen meel.

stuit, in: *op ijn stuit* (op één stuit) = in eens, op eenmaal.

stuitelbuitelachtig (*Hoogel.*) = *stōmmelachtig*; zie ald., alsook: *stuitelbuitêln*.

stuitelbuitêln; zie: *krōmrad loopen*.

stuiten (*Goor.*) = **staiten** (*Old.*); een spel met twee knikkers, die zóó op den grond moeten geworpen worden dat zij elkander afstuiten en zoover mogelijk van elkander raken. De tegenpartij heeft dan minder kans om met den eenen knikker den {p.3505} anderen te treffen. *Wvl.* druppen = twee marbels op malkaar laten neervallen dat ze van een spatten, en dan met den eenen schieten naar den anderen. (*De Bo.*) Zie ook: *koeltjen*, en: *ofstuiten*.

stuk = **stök** = één van den hoop of troep; zonder mv.; *dei ossen bin nijt swoar van stuk*; *kroeper eerappels bin nooit groot van stuk*; *stuk veur stuk* = één voor één; 'n *stuk of wat* = 'n *man of wat* = eenige dieren of menschen; ook *Dr.* *Oostfr.* en bij *v. Dale*; 'n *stuk of wat* = 'n *stuk of mennig* = eenige, eenigen, in 't algemeen, ook *Dr.*; 'n *stuk of drei, tien*, enz., (maar niet

verder dan tot twintig) = ongeveer tien stuks, appels, personen, enz.; 't *scheelt 'n hijl stuk* = 't verschil is groot; *hij 's 'n stuk grooter as zij* = vrij wat grooter; *op gijn stukken noa* = *op gijn wiede noa* = bij lange na niet, lang niet; *in ijn stuk stoan blieven* = roerloos blijven staan; 't *lopt 'r 'n stuk noa tou* = 't is niet ver meer af (van dien dag of dat uur); ook: 't *scheelt niet veel*; *dat zel 'n stuk hen loopen* = *dat lopt 'n stuk hen* = daar is veel van aan, die bewering zal niet ver mis zijn, en bevat eene bijna volkomene instemming; 'k *heb 't 'n stuk hen doan* = ik behoef niet veel meer te doen, het werk zal spoedig gereed zijn; *an ijn stuk arbaiden* = zonder te rusten of te schoften; *alles op stuk hebben* = alles in orde hebben (in de huishouding); ook: naar de mode of volgens den goeden smaak; 't *oet 't stuk kennen* = een meester in die kunst of in dat vak zijn; "k *mout zeggen, Grijte! ie kennen dat pankouke bakken oet 't stök.*" *goud bie 't stuk*, of: *bie de stukken wezen* = wakker (fig.), niet suffend of dommelachtig zijn, *Dr.*: *bie 't stuk wezen*; *hij stait op zien stuk* = hij is een man van karakter (ook elders); *op stuk* (= *op stiel*) *redenijêrn* = in behoorlijke orde zijne denkbeelden voordragen, nl. in een gesprek; *as 't op stuk van de zoak*, of: *van zoak komt* = als het op de kern der zaak aankomt. – Voor: hoeveelheid, som, massa: *d'r is 'n dik stuk woater vallen* = het heeft veel geregend; *d'r wait 'n dik stuk wind* = 't waait hard; *wie hebben 'n dik stuk wien opdronken* = veel wijn gedronken; *hij het arfd moar gijn dik stuk* = geene groote som; *dat stuk is mie te dik* = die som is mij te groot, zooveel als: komt mij te groot voor, of: zooveel wil ik er niet voor betalen; *was dings-{p.3507}dag 'n dik stuk volk ien stadt* = heel veel menschen van buiten; – *loopen as 'n stuk wild*, spottend voor iemand (vooral van vrouwen) die grooten haast heeft; 't *is 'n mooi stuk goud* = eene aanzienlijke boerderij met best land; 'n *mooi stuk garst, kool*, enz. (In deze beteekenis zooveel als perceel bij het kadaster. Zoo ook: *de bijsten loopen in 't eerste stuk*, nl. van de boerderij of van den weg af gerekend; *op Groot-Zeewiek is 'n stuk dat elf bunder groot is.*) – Voor: hoop, hoopje, in: 'n *stuk strōnt*. Ook als schimpwoord voor iemand die verwaand is en van wien men dan zegt: 't *is 'n verwoand stuk strōnt* (= 't *is 'n strōntzak*). Vgl. *Hoofst*: stukke diefs, stukke schelms, stukke boefs; *Kil.* stuck-boefs, stuck schelms, stuck hoers, stuck ghelds; *v. Dale*: een mooi stuk geld. – Zie ook: *melden*.

stuk, stuksken (*Westerw.*) = **stōktje** (*Old.*), voor: boterham; *ee't 'n stuk mit ons* = *moakt joe 'n stōktje eten*; = "doe *hest al 'n hijl enne loopen, doe magst wel 'n stuk.*" *Dr.* stuk, stukkien; *ZHoll. NHoll. Westf.* stik. *Wvl.* stuk = hompe brood.

stuk, stök = klomp boter van één kilogr.; 'k *heb op 't mart twei stuk botter koft.*

stukboter; zie: *stukbotter*.

stukbotter, in geschrifte *stukboter*; boter dat in stukken of klompen van 1 KG. ter markt wordt gebracht. Ter onderscheiding van: *vatboter* en *potboter*.

stuk hen; stök hen = grootendeels, bijna; 'k *heb 'n stuk hen doan*; 't *is 'n stuk hen tien uur*. Zie: *stuk 1*.

stukken; stökken, in: *mooie stukken!* spijtig iron. voor: dat is wat moois! = dat bevalt mij in het geheel niet, daar neem ik geen genoegen mee.

stukken, in: *goud bie de stukken wezen*. Zie: *stuk 1*.

stukkênd; zie: *stökkênd*.

stukkêrg, in geschrifte *stukkig*, eigenlijk: wat zwaar en groot van stuk is, en zoo: kolossaal, op groote schaal, grootsch; *in Oamerikoa is 't allemoal zoo stukkêrg*. Van een *stal vette ossen* gezegd, zooveel als: alle zijn vet, men kan ze stuk {p.3509} voor stuk als zoodanig verkoopen. 't *bin stukkêrg ossen*. *Prov. Gron. Cour.* 1889 n° 167: "blanke stukkige wintergerst, wegende 64 Kilo." – "Voor puike stukkige (wintergerst) betaalde men 60 KG. f 5. 50", en: "Puike stukkige dikke haver 50 KG. f 5, 25, 30." (1876). "Deze soort witte haver geeft echter vrij wat minder stroo bij een stukkigen korrel." (Rapport 1881). "Wie deze laatste fijne gerst vergelijkt met de stukkige van den heer," enz. (*Prov. Gron. Cour.* 1894 n°. 210).

stukkêrg = bultêrg, in: *de lucht is nog zoo stukkêrg* (*Ommel.*) = er zijn nog veel onweerswolken aan de lucht. Vgl. *stukkêrg 1*.

stuk of mennîg = **stōk of mennîg**; zie: stuk 1.

stuksken; zie: stuk 2.

stukje tot bietje, of **stōktje tot bietje**, bij v. *Dale*: (van) stukje tot beetje.

stulp = deksel van een aarden pot; *Dr.* stulp, stulpe, stölpe = deksel; potstulpe = potdeksel, *Oostfr.* stülpe, stülp. (v. *Dale*: stulp, stolp = glazen deksel.)

stumper, **stumperd** = gebrekkig, mismaakt persoon, invalide. Zeer gemeenzaam is de uitdrukking onder vrouwen: *lijve* (of: *laive*) *stumper!* (ook: *lijve schepsel*, of ook alleen: *stumper*, of: *schepsel*), bv.: *lijve stumper, waarom zee's toe dat nijt!* Zooveel als: eilieve, waarom zeydet gij dat niet! – *stumper! Kon ik dat helpen!? schepsel! wat zel die dat zeer doun!* meer vertrouwelijker dan: *mien lijve mens!* “ook *stumper noa Damster harddroaverei heb 'k gain jenever weer zain.*” – Wordt ook van huisdieren gezegd: *dei stumper van 'n hond, 'n kat*, enz., evenals: *dei schepsel van 'n hond*, om medelijden uit te drukken, voor: dat arme dier! Zie ook: neers.

stumperan; beklagend tegen een ziek kind, zooveel als: arme stumper, stumpertje. Wellicht gevormd als 't *HD*. Dummerjan, Schlendrian, enz. en 't *Oostfr.* Klaterjan, enz.

stumperd; zie: stumper.

sturen, in: zijne zaken *wel kennen sturen* = het wel kunnen stellen, geld genoeg hebben tot uitoefening of uitbreiding van zijn bedrijf, eigenlijk zooveel als: hij is meester van het {p.3511} schip, hij kan het in goede richting sturen = is meester van zijn toestand; *zij kennen 't nijt al te goud sturen mit heur baiden* = zij denken vaak ongelijk, zij kunnen het niet goed met elkander vinden. – iemand *de hand sturen*, fig. = in de pen geven.

sturen = bestraffen, straffen, orde en tucht onder kinderen handhaven; *zij duurt heur kinder nijt sturen, zij moakt heur* (of: *zōk*) *veul te kwoad; hij ken zien kinder mit de oogen wel sturen* (= *hij ken 't mit de oogen wel doun*) = de vader heeft zelfs geene woorden noodig, om zich door zijne kinderen te doen gehoorzamen; *dei kinder huiven nijt sturd wor'n, dei bin van heur zulf goud* = die kinderen zijn altijd gezeggelijk; *kinder sturen ken elk nijt doun* = kinderen aan gehoorzaamheid te gewinnen is niet ieder aanvertrouwd. *Oostfr.* stüren = leiden, besturen, regeeren; *jê mutten de kinder wat stüren dat jê nê zo'n spektakel maken; Neders.* de kinder stüren = het alarm en den moedwil der kinderen tegengaan; *Nederd.* stüren, *MNederd.* sturen, *Oudfr.* stiora, stiura, *Friesch* stjoeren. *Noordfr.* stjörre, stjürre, *AS.* steoran, stieran, stýran, *OEng.* steoren, *Eng.* to steer, *ONoorsch.* stýra, *Noorw.* Zw. styra, *Deensch.* styre = besturen, regeeren; *OHD.* stiuran, stiurran, *MHD.* stieeren, stiuwern = besturen, leiden, *HD.* steuern. Staat hier voor: besturen, in den zin van: beheerschen, aan zijn wil onderwerpen.

stutjebek; zie: stutjeboard.

stutjeboard, **stutjeboat**, **steutjeboat**, **stutterboard**, **stutterboat** = **stutjebek** = **stutjeder**; schimpend voor: stotteraar, stamelaar, bij v. *Dale* ook: stotterbaard, stotterbek.) Zie: stutjen.

stutjeboat; zie: stutjeboard.

stutjeder; zie: stutjeboard.

stutjen = **steutjen** = **stuttêrn** = **bōtjevoaren** = stotteren, stamelen, waarvan: *stutterboard*, enz. Ook zegt men van een koffiepot, (een vat, enz.) dat hij begint te *stutjen*, wanneer hij bijna {p.3513} leeg is en het vocht er niet meer straalsgewijs uitloopt; *d'r anstutjen komen* = zacht gaande met een stokje in de hand, zich bij elken tred steunende; ook *Oostfr.* – *stuttêrn* = stotteren, freq. vorm van: stooten; *stutjen*, met den verkl. uitgang. Zie ook: bōtjevoaren.

stutterboard; zie: stutjeboard.

stutterboat; zie: stutjeboard.

stuttêrn; zie: stutjen.

stuttie = aanhoudend, onafgebroken, voortdurend; woord onzer zeelui; zij hadden *stuttie oostewind*; zij gingen *moar stuttie deur; hij voart stuttie op Noorwegen.* 't *Eng.* steady = vast, aanhoudend.

stuum (*Niezijl*, enz.) = stijfkoppig, stug.

stuur (onz.), voor: orde, tucht; *stuur onder* de kinderen hebben = de tucht onder kinderen kunnen handhaven, het ontzag onder hen kunnen bewaren; *meester het goud stuur onder de kinder* = hij kan goed orde houden in de school; *de kinder bin goud onder stuur* = zijn aan gehoorzaamheid gewend, gezeggelijk. Voorts: *ik heb gijn stuur over mien vingers, tong*, enz. = ze zijn in hunne gewone werkzaamheden belemmerd door het een of ander gebrek; *gijn stuur* over een paard hebben = het niet kunnen besturen, bv. doordien het den toom niet in den bek heeft; als het roer onklaar is heeft men *gijn stuur over 't schip*; *de hoed is mie oet stuur* = ik ben ongedaan, zenuwachtig, door schrik als anderszins; *'t lichoam is mie oet stuur* = ik gevoel mij niet wel, ben ongesteld; *mien moag is oet stuur* (= *nijt goud* = *oet odder*) = ik heb eene voorbijgaande ongesteldheid in de maag, waarbij men dan meestal aan te veel eten denkt; *oet stuur komen* = over stuur raken, in de war raken. *Dr.* onstuur = wanorde. *Oostfr.* stûr = stuur, roer, ook fig. voor de besturende of regeerende persoon; bij v. *Dale*: stuur = roer; bestuur, het roer van Staat, enz. Zie: *sturen*. {p.3515}

stuurwold; persoon die als het hoofd van een bestuur moet beschouwd worden, die daarin overwegenden invloed heeft, of: die in kleine dorpen alles regeert en regelt; *hij is de stuurwold van 't dörp*. Ook wordt het van vrouwen gezegd, die nummer één zijn in een huisgezin, waarin zich alles naar haren wil voegt. Vgl. *abt en voogd*, alsmede: *regent*. *HD.* walten = heerschen, naar welgevallen besturen; der Walt = die over iets heerscht, iets bestuurt, gewoonlijk nog in samenstellingen, als = Verwalter; *MNederd.* wald, wult, wolt. *Oudfr.* wald. *Oostfr.* wald (slechts in samenstellingen als: geweld, wërwalt, enz.). *ONoorsch* vald, *MHD.* walt, *OHD.* vald, walt = macht, kracht, vermogen.

stuut = stuit, stuitbeen, onderste deel van de ruggegraat; *stuu*tstuk = stuk vleesch eener koe bij het stuitbeen weggesneden.

stuutstuk; zie: *stuu*t.

stuver = stuiver; *loat ons doar 'n stuver verteren*; *hij verteert gijn stuver*. Vroeger algemeen, en thans nog in kleine herbergen en kroegjes, kostte een glas jenever of brandewijn een stuiver; hiervan nog: *stoversharbarg*. Vgl. *anderhalf*.

stoversglas = glaasje jenever of brandewijn, waarvoor men een stuiver betaalt. Dit vindt alleen in kleine kroegjes plaats, die dan daarom ook: *stoversharbargen* heeten. Ter onderscheiding hiervan spreekt men ook van: *dubbeltjesharbarg*.

stoversharbarg; Zie: *stoversglas*.

stuvertje (= stuivertje) = munt van 5 Cts.; *stuv*ertjes is mal goud. Zegsw.: *zij ken op 'n stuv*ertje in 't ronde draien (= "zij ken wel op 'n proemstijn draaijen") = zij is buitengewoon vlug, levendig, ook van geest; *'t is 'n stuv*ertje in de kant = hij is bedenkelijk ziek zoodat de kans van herstelling gering is.

stijfolders (stiefouders) = stiefvader en stiefmoeder.

stijfmoeder, **staif**mouder = stiefmoeder. *Sprw.* *Stijf*mouder, *stijf*voader, zooveel als: kinderen die eene stiefmoeder krijgen worden door hun' vader ook spoedig als door een stiefvader behandeld, de vader wordt door een tweede huwelijk al spoedig van zijne kinderen vervreemd. In *Noord-Duitschl.* zegt men: Wer eine Stiefmutter hat, der hat auch einen Stiefvater; in *Oost-Friestl.* heet het: de êrst 'n stêfmôr hed, de krigt ôk bold {p.3517} 'n stêffâr. – 'n *stijf*mouder (ook: 'n *Wedevrou*) *het 'n lank klijd, elk trapt 'r op* = de wereld spreekt licht kwaad van eene stiefmoeder, enz.

stijg; zie: *steig*.

stijn, als verzamelnaam voor: steenen; *hij lad*t *stij*n op zien woagen = hij laadt stenen op zijn' wagen; *dei schipper het stij*n in = die schipper heeft eene lading steenen; *dat schip ligt mit stij*n veur de wal = dat schip is aangekomen met eene lading steenen; *doar ligt 'n bult stij*n = daar liggen groote steenhoopen; *dei stij*n ken doar wel liggen blieven; *stij*n is duur = de baksteenen zijn hoog in prijs: *dat hoes is van Grönger stij*n = van steenen uit Groninger

steenbakkerijen opgetrokken: *hij kloagt stijn en bijn*, bij v. Dale: steenen en beenen. Zie ook: stok-stijn.

stijnbil (steenbil); kalf van het manl. geslacht dat van achteren te breed gebouwd is, daarom als fokbeest ongeschikt wordt geacht, en dus wordt gemest.

stijnen flour; zie: vlour.

stijngoudswief; zie: pottenpanjer.

stijngroes; zie: groes.

stijnklōntjes (zonder enkv.) = **vlintjes** = gladde stukjes kandij, van regelmatigen vorm, ter onderscheiding van kantklōntjes of kant. (zie ald.)

stijnperen; zie: mannekeperen.

stijnschip; een sloopje (of praam), dat steenen voor de houtkoopers van de steenfabrieken aanvoert. (*Ommel*.)

stijns lengte = lengte van een baksteen.

stijns muur = muur ter dikte van een baksteen in de lengte. Zoo timmert men ook *halfstijns-* en *anderhalfstijns* muren.

stijnstempel; zie: stempel.

stijns wel, **stainzwel** = steenzweer, steenpuist, bloedzweer. Zie: swel.

stijnzuiten, **stainzuiten**; zie: keeskes.

suffeljant; zie: suvveljant.

suffêrg = suffig. Zie: êrg.

suffiezant = hecht, sterk, inzonderheid van houten meubelen; *dei toavel is suffiezant moakt*. (v. Dale: suffisant = toereikend, voldoende.)

suggel; zie: sōkkel.

suggêln; zie: sōkkel.

suker; zie: sōkker.

sukerartjes = suikererwtjes. {p.3519}

sukerslak; zie: kekijltje.

sukkelderei, **sukkelderij** = sukkelende, slepende ziekte; *'t is sukkelderei mit heur* = eene sukkelpartij.

sukkeloa; zie: sōkkeloa.

sukker; zie: sōkker.

sukkerai; zie: sōkkerai.

sukkerai brander; zie: sōkkerai.

sukkerai branderei, **sukkerai branderij** = sikhoreifabriek.

sukkerbak; zie: sōkkertwijbak.

sukkerding, **sukkerdinktje** = **sukkermannechien** (*Stad-Gron.*) = **sōkkerkereltje** (*Old.*) = **sukkermantje** (*Ommel.*) = **sōkkerding**, **sōkkerdinktje** = één voorwerp, waarvan: suikergebak de verzamelnaam is, inzonderheid wat op Sint-Nikolaas wordt gebakken, eigenlijk zooveel als: voorwerp, bv. molen, paard, man, enz. van suiker en meel, stukje suikergoed. Zie ook: sunderkloasgoud.

sukkerdinktje; zie: sukkerding.

sukker goud, **sōkker goud** = gebak van suiker en meel; ook *Dr.* (v. Dale: suikergoed, gmv. zonder meer.)

sukkermandien (*Bolland*) = stukje suikergoed. (Staat voor: suikermannetje). Vgl.

sukkerding.

sukkerslak; zie: kekijltje.

sukkertweibak; zie: sōkkertwijbak.

sulholt (*Westerw.*) = dwarsligger voor den koestal waar het vee met de borst voor ligt, opdat het den steenen vloer niet kan raken.

sullies = sul, hals, bloed, *Oostfr.* sulje, suljes.

sums = **sumtieds** = soms, somtijds; “*Zij wis sums nijt woar ze 't zuiken zōl.*” Zie: zuiken.
sumtieds; zie: soms.

sunderkloas, sunderneikloas = Sint Nicolaas, de Heilige van {p.3521} den 6en December; ook = Sint-Nicolaasfeest, en als tijdsbepaling: *om sunderkloas lijp wie al op scheuwels*. Dr. NHoll. sunderklaas. Deunen: *Sunderkloas doe goude bloud, Geef mie 'n stukje sōknergoud, Nijt te veul en nijt te min, Gooi moar tou mien schōstijn in*; ook Oostfr. – Ook: *Sunderkloas dei goude bloud, Gefit mie 'n kōrf vol sōknergoud, Nijt te veul en nijt te min, Gooi moar tou mien schōstijn in; Lutje kinder kriegen wat, Grooten kriegen 'n schup in 't gad.* – En: *Sunderkloas ketoentje, Geef mie wat in mien schoentje, Geef mie wat in mien laarsje; Dank joe Sunderkloasje.* – Nog: *Sunderkloas dei goude man, Trekt zien beste tabberd an, Ridt 'r mit noa Amsterdam, Van Amsterdam noa Spanje, Appeltjes van oranje, Peertjes van de boomen, Rieke, rieke oomen, Rieke, rieke juffertjes, Dei zellen van oavend komen.*

sunderkloasding; zie: sunderkloasgoud.

sunderkloasgoud; suknergoud; sōknergoud; gebak voor het Sint-Nicolaasfeest in allerlei vormen, als: mensen, dieren, gereedschappen, meubelen, molens, huizen, enz., bestaande uit meel en suiker. Eén dier voorwerpen heet: *sunderkloasding, sunderkloaspop, sunderneikloaspōppe*, enz. Schertsend noemt men gegoten hekwerk, enz. *sunderkloasgoud*, omdat het zoo bros is.

sunderkloaspōp; zie: sunderkloasgoud.

sunderneikloas; zie: sunderkloas.

sunderneikloaspōppe; zie: sunderkloasgoud.

sunt; sunte, voor: ophef, overdrijving, bijzonderheid waarover men veel ophef maakt; *'t is 'n hijle sunt*, schertsend of spottend voor: *'t is bij u heel wat, maar ik en anderen kunnen er zooveel bijzonders, (moois, lekkers, enz.) niet in {p.3523} vinden; spinoazie is bie heur 'n hijle sunt moar ik lust lijver mous; hij het 'r 'n hijle sunt mit* = hij loopt er geheel mee weg. Zegsw.: *doar lopt wat van Sunt Annen onder* = 't is voor een deel fopperij, 't is overdreven, opgesmukt, niet de eenvoudige waarheid; *Neders.* Dar lopt wat van St. Annen mit under. (Bij v. Dale: er loopt wat van Sint-Anna onder = de zaak is niet geheel zuiver.) – Dat gait Sunt Jutten en om = dat is een groote omweg, en fig. van een grooten omhaal in 't spreken, waaraan geen eind schijnt te komen. (Moet vergeleken worden met: op St.-Jutmis als de kalvers op het ijs dansen = een tijd die nooit komt. – Alsdan ruimte voor: tijd.) – *Veur Sunt-Velten* (Sint Valentijn, 14 Febr.) *wat wegbabbeln, Veur Sunt-Velten wat lijgen, Veur Sunt-Velten wat koopen*, enz. = praten, enz. zonder ophouden, in 't wilde weg.

sunt (bijw.) = sedert, sinds, na dien tijd, later dan, echter altijd gevolgd door het jaar, de maand, de dag of eenige andere tijdsbepaling; *sunt vleden veurjoar bin 'k nijt ien stad west; sunt Lichtmis he we gijn vorst meer had*. In plaats van: sinds, zonder zulk eene bepaling, gebruikt men steeds: *van dei tied of*. Dr. sunt, Oostfr. sint, sünt, NHoll. zint, Nederd. sint, MNederd. sint, sunt, sent, sind, Kil. sind, sedert, sindert, Noordfr. sent, sont, OHD. sît, sint. 't Zelfde woord als het Oostfr. sîd, sût, HD. seit = na verloop van; MHD. sîd, sît = sedert, later; ONoorsch sîdh, Goth. seithus = laat. Van denzelfden wortel als het HD. Zeit, OHD zît, Nederl. tijd. Zie *ten Doornk.* art. sint.

Sunt Annen = Sint Annen, een dorpje, gem. *ten Boer*, waarvan het volk zegt: *Sunt Annen zit op 't slöt*, zooveel als: dat dorp is ontoegankelijk door zijne ligging. (*Joap van Sunt Annen*, Jakob Bouwman, later landbouwer te Warfum, een beroemd schaatsenrijder in de eerste helft dezer eeuw. {p.3525})

sunte; zie: sunt 1.

Sunt Joap valgen; zie: halve broak.

Sunt Jutten; zie: sunt 1.

Sunt Meerten = Sint Maarten, 11 Novemb. Zie den Sint Maartensdeun onder art. Aise.

Sunt Velten; zie: sunt 1.

suppeljant; zie: *suvveljant*.

suppieten = kalfszwezeriken; *NBrab.* supiten, elders kalfsborstjes, zogjes, zwezeriken. *WVl.* soepieren, sepieren, *Oost-Vl.* soepeeten, in *Brab.* soppieten, soffieten, *Limb.* soepeet, in *Holl.* kalfsborstjes, zogjes, zwezels en zwezerikken. (*De Bo*). *Hoeufft* komt de laatste benaming allerringelukkigst voor, daar *Kil.* sweserick verklaart door: testes, zaadbal.

sus, suske, zus, zuske = zus, zusje: op 't *Hoogel.* en in 't *Westerkw.* bij 't aanspreken van meisjes. Zie: *zus*.

sus en zoo, zus en zoo = zoo en zoo = zóó staat de zaak, zóó is het gelegen, dat is de juiste toedracht der zaak, wanneer de opheldering zelve achterwege blijft; *de ijne wil sus en de ander zóó* = de eene wil dit, de andere dat en de derde nog iets anders. *Neders. Holst.* sus en so = zoo zoo, eene moeilijke zaak; *Dr.* sus = anders; *Oostfr.* süs = zoo, alzo, op deze, op zulke of op andere wijze; süs gedân is wôl gedân; hest du süs (= anders) noch wat to seggen? Ook bij *v. Dale* op zich zelf staande in gebruik = zoodanig. op zulk eene wijze (ofschoon geen voorbeeld wordt bijgebracht); zus en zoo = tamelijk, redelijk, niet goed en niet slecht; ook: op tweederlei wijze. het gaat zus of zoo = het scheelt weinig; *OHD.* sus, *MHD.* *Kil.* sus, sust, sunst, *HD.* sonst = anders, en = zóó, in gelijken graad.

sus of zoo, zus of zoo = anders of op deze wijze. Zie: *sus en zoo*.

suun (onz.), in: 't *suun is hōm broken* = hij kan niet meer {p.3527} zien van slaap, zijn oog is gebroken. Ook fig. = hij is moedeloos, ontmoedigd, terneergedrukt. *WVl.* zien = de sterre of spiegel van de oog, *Fransch* prunelle. Het zien van de oog. (*De Bo*). *Oostfr.* sîn = het zien, het gezichtsvermogen, het oog als gezichtswerktuig. *MNederd.* sîne, *ONoorsch.* sÿn, *OSaks.* siun, *MHD.* siune, sîne, *AS.* sÿn, *Oudfr.* sione, siune, *Goth.* siuns. Van: zien, *Oostfr.* sên, *HD.* sehen, *AS.* seōn, *OHD.* sēhan, sēhhan, *MHD.* sēhen, *Goth.* saihvan. (*Oostfr.* ôgfun (letterlijk: oogzien) = pupil; gezichtsvermogen; gezichtsveld; 't ôgfun is weg = 't gezicht is weg.)

suuske: zie: *suze*.

suvveljant = suffeljant = suppeljant, in: 't is 'n *gemijne suvveljant* = 't is een gemeene vent. Staat voor: suppliant = verzoeker, ondertekenaar van een verzoekschrift.

suze, suuske; suzie = suzenainje (alle onz.), kindernaam voor: wieg. *Wiegedeu*: *Suzenainjepōtje*, 'k *Wijg die mit mien vōtje* (*Westerkw.* = voetje); 'k *Wijg die mit mien hoos en schou*, *Pōtje dou doe dien oogtjes tou*. Zie: *suzen*.

suzen, zuusken, in de kindertaal voor: wiegen; ook = op schoot in slaap sussen. *Oostfr.* süsen, *Neders.* süsken = zingend in slaap wiegen; *Holst.* süschen = schommelen, wiegen. (Zal aan den sisklank ontleend zijn, dien de moeder daartoe gebruikt.) Hiervan: *suze*; zie ald.

suzenainje; zie: *suze*.

suzie; zie: *suze*.

swabbêrn = omswabbêrn = op zee omdrijven. Ook = zwalken, rondzwalken. (*Oostfr.* swabbeln = zich heen en weer bewegen, golven, lillen, *Gron.* gōbbêln en gōbben; *v. Dale*: zwabberen = in het water plassen.)

swad, swat, in geschrifte *zwat* (mv. *swoaden*) = rij afgemaaid gras. Ook: de kale strooken waar het gras is afgemaaid, de ruimte tusschen elke twee rijen; 't *hooi*, of: 't *heu ligt in 't swad* = het gras is gemaaid, eigenlijk: het ligt in rijen zooals het daar door de zeis (*zwoa*) is neergevlid: ook *Neders.* dat juister {p.3529} heeft: dat gras ligt im swatte; *Oostfr.*: dat hei ligt in 't swad, d.i. *HD.*: liegt in Schwaden; *Nederd.* swatt, swad, *MNederd.* swat, swade, *Kil.* swade; *Nederl.* (*v. Dale*) zwad = snedegras; hoeveelheid gras of koren in eenen regel gelegd; *AS.* svadhu, *OEng.* swathe, *Eng.* swath, *MHD.* swade. – Waarschijnlijk, zegt *ten Doornk.*, van het *AS.* svādh, svadhu, oorspronkelijk: eene in het woud door uitroeiing van boomen vrijgemaakte strook, waaruit de beteekenis van: weg, baan, spoor, ontstond; *swoa* (de zwade) zou dan als werktuig gediend hebben om zulke doorgangen door wegruiming van struikgewas, enz. te maken, en zou het woord tot: schwinden (nog in: verzwinden), *OHD.*

swentan, swendan, *MHD.* swenden = omhouwen, uitroeien, opruimen, enz. gebracht moeten worden, waartoe ook: *swet* = grens, *Oudfr.* swethe behoort. Vgl. *ossegang*.

swaifêln = losjes, met veel beweging gaan; ook: lopen als iemand die dronken is: *hij swaifêlt 'r langs* = hij heeft een zwaaienden gang; *bie de weg swaifêln* = rondlopen, bij den weg of op straat slenteren. *Oostfr.* sweifeln; *hê* sweifeld (of: dreid) d'r hen, dat 't so'n ârd hed, as so'n rechten windbûl. *Kil.* sweyffen, sweyven (*Germ.* schweiffen) = heen en weer lopen, zwerven, rondzwerven, waggelen, *OHD.* sweibôn, en daarvan *swaifeln* een frequent.

swak (zwak) op iets hebben = er bijzondere voorliefde voor hebben, zoodat men het alleen daarom duur zou willen betalen en de innerlijke waarde buiten rekening laat. – Als bnw. in: *swakke moud hebben*, of: *swak moud hebben* = weinig hoop hebben bv. op den goeden afloop eener zaak, op het herstel van een zieke, enz.

swakjeloopen; zie: *toatjen*.

swalfke = **swalfie** (*Stad-Gron. Hoogez.*) = zwaluw, *Oostfr.* swâlke, swâlveke, *Nederd.* swaalke, *MNederd.* swaleke, verkleinw. van: swale, swalwe, *Kil.* swaelem, swaeluwe. (*Germ.* schwalm, *Sax.* swalcke, *Ang.* swallow); *Friesch (Japix)* sweal (verkleinw. swealtje), *Noordfr.* swâle (verkleinw. swâlke), *Wang.* swâlû (verkleinw. swalûk), {p.3531} *AS.* svaleve, *OEng.* swalewe, *Eng.* swallow, *ONoorsch* svölva, svala, *Noorw.* svola, svala, enz. *Zw.* svala, *Deensch* svale, *OHD.* swalawâ, swaluwâ, swalwâ, *MHD.* swalewe, swalwe, swalbe, swalm, *HD.* Schwalbe. *Zegsw.:* *as 'n swalfke an de latten hangen* = zoo goed als bankroet zijn; *Oostfr.* an de latten hangen = huis en hof om schulden verlaten. Vergelijking: *noakend as 'n swalfke* = modernaakt. (Vgl. v. *Dale* artt. lat, en: zwaluw.)

swalfkebloum; **swalfiebloum** (zwaluwbloem) = 't blauwe viooltje, *Dr.* zwalviesbloem. Zie: *swalfke*.

swalfkenust = zwaluwnest; zie: *swalfke*.

swalk, voor: damp, walm; *ligt 'n hijle swalk over de spijgel* = de spiegel is geheel bewasemd; *beswalken* = met damp of walm bedekken. (v. *Dale*: bezwalken = bezoedelen, en: zwalm = walm.)

swalvesteert; zie: *sliprok*.

swambalg; zie: *swembalg*.

swang (zwang); *in swang* = an de loop wezen = in werking, in gebruik zijn; *wie hebben doags drei lampen in swang*, enz. Ook: *da's lank in swang west* = dat is lang in de maak geweest, de uitvoering laat lang op zich wachten; *'t is 't hijle veurjaar in swang west dat ze trauen zollen* = men heeft er het geheele voorjaar over gesproken dat zij zouden trouwen.

swans, voor: penis. Eigenl. 't *HD.* Schwanz; *Kil.* swants (*Germ. Sax. Sicamb.*) = staart, en: penis.

swarm = voetzoeker, zwerver; *swarms ofschijten* = voetzoekers afsteken. Bij *van Ankum*:

zwalm = voetzoeker. (v. *Dale*: zwermraket = voetzoeker, en dit = zeker vuurwerk; alsook: zwerner en zwermopot.)

swarm = bijenzwerm, zwerm; fig. *op swarm passen* of *wachten* = thuis blijven van een man (of dokter, enz.) als de vrouw (of: eene vrouw) op 't punt staat te bevallen. Aan de bijenteelt ontleend. {p.3533}

swart, **zwart**, voor: duister; voor: donker, zegt men *grou* of *grau*. (*Hoogel.*) –Vergelijking: *hij ken lijgen* (of: *swiegen*) *dat 'e swart wordt* = hij kan verschrikkelijk liegen, hij kan zwijgen als het graf; *zij loaten zōk* (of: *heur*) *bie dei hardloopereien swart verkleumen*; *'k bin d'r swart bie verkleumd*; *'k was swart verkleumd dou 'k in hoes kwam*. De uitdrukking: *swart van mensen*, of: *swart van volk*, niet bij v. *Dale*.

swartbloard, in geschrifte *zwartblaard*; rund met eene zwarte plek voor den kop. “Te Tinallinge boeldag van 2 hokkelings, waaronder één zwartblaarde inlandsche stier”, enz. (1879). Id. “van een zwartblaarde stier, bekroond te Bedum”, enz. (1880).

swarten (Zwarten, negers), in: *tegen swarten an 't vechten wezen*, aardigheidshalve voor: de veldboonen met den sikkel afslaan, *boonen zichten*. Zie ook: zichten.

swartrok; schimpnaam voor: predikant.

swat = **stoat** = **stoatsie** = pronk, buitengewone opschik; *swat furen (Ommel.)* = *swat vuiêrn, (Old.)* = rijker gekleed gaan dan staat of stand veroorlooft; *alle stoatsie was biezet* = er was veel pracht en praal. *Dr.* swiet, zwiet (znw.) = praal, pracht, vertooning; *Friesch* swiid (bvnw.) = sierlijk; *Oostfr.* swat = praal, pracht, pronk; *Eng.* swath = opschik met strikjes en kwikjes. Volgens *ten Doornk.* waarschijnlijk één met het *OHD.* swaz. *MHD.* swatz, *HD.* (Ge)schwatz, *Nederl.* (ge)zwets, stam van zwetsen, en met het *Lat.* suadere, enz. (aanporren, overreden, enz.) van denzelfden oorsprong. Zie: swad.

swatbalk; de rug tusschen de stroken van het afgemaaide gras, te *Haren*, enz. **swetkam** genoemd. *Oostfr.* swatkam, swatbalke, *Eng.* swathbalk, swathbank (gewest.)

sweep (= zweep). *Zegsw.:* 't gait om de golden sweep, zooveel als: alle zeilen moeten worden bijgezet want de uitgeloopte prijs is van groote waarde. Aan de harddraverijen te Groningen en Leeuwarden ontleend, waar vroeger zulk een voorwerp werd *verreden*, d.i. als prijs diende.

sweepslag; het touw, enz. van eene zweep; ook het touwtje van het zweepje waarmede de drijftol wordt geslagen.

sweeptop = drijftol; sweeptopken = met den drijftol spelen. *Dr.* gieseltop. {p.3535}

sweeptopken; zie: sweeptop.

sweerd (= zwaard); de vaste stijl waartegen de deelen eener dubbele deur (schuurdeur) slaan, en waarmede ze worden bevestigd. Ook de stok die naar den *trekstok* van een *dorschblok* loopt, dan verder benedenwaarts gaat, om op zijn uiteinde met de kleine *schink* verbonden te worden.

swel; **swelle** = zweer, gezwel; *Kil.* swelle, swel (*Sicamb. Fland.*) *Oostfr.* swelle, swel. Zie: swellen.

swelderei, **swelderij** = het zweren, wat zweert; 'k heb *swelderei an de vinger* = ik heb een zwerenden vinger. Zie: swellen.

swerrenood, als tusschenw. om bv. kinderen schrik aan te jagen; ook verwonderend; *dei swerrenood!* (*Oostfr.* swerenôd, verkorting van: die schwere Noth krijgt.)

swelen (*Old. Westerw.*) = **hooien** (*Ommel.*) = het uitgespreide en gedroogde hooigras met de hark bijeenbrengen en er dan hoopen van maken, bij v. *Dale* zweelen, zwelen. Staat voor: zwadelen. Volgens *Meyers Woordensch.* is zweelen veroud. *Zegsw.:* *wie huiven nijt hen 't swelen.* (*Old.*) = *wie huiven nijt hen 't kooldörfken (Hoogel.)* = *nijt hen 't hooien* (ook *Dr.*) = wij hebben den tijd wel, waartoe die haast!

sweler; persoon die helpt hooien (swelen). Zie ald.

swelersweer; weder voor hooien geschikt; “– om een gedeelte van het hooi, dat in groote hoeveelheid naar “swelersweer” te wachten lag, in huis te halen”, enz. (*Klein-Old.* 1879). In de *Ommel.* zegt men hiervoor: *hooiersweer*. Zie: swelen.

swellen (zwellen) = zweren; *swellende vinger, borst*, enz. *Kil.* swellen, swillen (opzwellen, dik worden, zweren), *OFriesch.* swila, *Oostfr.* swellen. Eigenlijk = opzwellen. 't *HD.* schwellen = dikker worden, zich uitzetten.

swembalg, **swambalg** = de zwemblaas der visschen. *Kil.* balgh (*Germ.* balgh, *Ang.* beally, belly) = buik. (v. *Dale*: balg = buik, lichaam.) *Wvl.* zwembalg = zwemblaas der visschen. (*De Bo*). {p.3537}

swet; **swette**, in geschrifte *zwet* = grens, grensscheiding, inzonderheid tusschen huizen, tuinen, erven, in 't algemeen: tusschen twee perceelen wanneer er een zichtbaar teeken voor bestaat, bv. heg, schutting, sloot, muur, enz.; bij groote afmetingen spreekt men van: grens. Ook voor de scheiding zelve, vooral wanneer dit eene sloot is, die dan *swetsloot*, in geschrifte *zwetsloot*, heet: *answetten* = *swetten* = aangrenzen, belenden; *beswet* = begrensd, waarvan de grenzen zijn bekend, bepaald, aangewezen. “Ondergeteekenden, zwettende met een gedeelte

hunner landerijen aan het kanaal in 't Waterschap Hunsingo van Mensingeweer tot Wehe", enz. (1872). "– in deze en eene daaraan grenzende provincie, doch niet in elkander zwettende gemeenten," enz. (1866). "– terwijl het rijden door de goot wederom ten gevolge heeft, dat de rijpen en stoepen, die aan de goot zwetten, telkens en telkens worden beschadigd." (Gemeenteraad v. Gron. 1873.) *Ommel. Landr.* V, 55: olde swette; V, 57: afswetten = afpalen; *Old. Landr.*: onafgeswettede Land = land waarvan de scheiding door niets is aangewezen. *Dr.* zwette, zwet = grens, grenslijn, grensscheiding tusschen twee bebouwde perceelen; ook voor de zichtbare afscheiding, hetzij sloot, hekwerk, enz. *Dr. Landr.* (1608) III, 32: die an dat goed geswettet oft gelandet is; ald. Oosterswette; id. (1712) III, 70: ook die an dat Goet gezwettet of gelandet is, en: Ooster-zwette; ald. 71: Sibbe gaat voor Mandeligheit, Mandeligheit voor Zwette, Zwette voor Binnen-Buur, Binnen-Buur voor Buiten-Buur. *Oostfr.* swette, sweth = grens, grensscheiding: de hege steid midden up de swette. *Sprw.*: Sette geid för swette; Wetten setten swetten; *Oostfr. Landr.* swetgenooten = aangrenzende bureu. *Gron. landnoabers*, en: *swetnoabers*. *Kil.* swetten (*Fris.*) = grenzen, aanpalen, aangrenzen van landerijen; *Neders.* swette = grenzen van land; *Oudfr.* swethe, swithe, *Noordfr.* {p.3539} swethe, swette, *Saterl.* swette. *Sprw.*: *Van enden en swetten wijten* (actief) = afdoening van zaken maken; *dei notoarîs wijt van enden en swetten* = hij maakt de zaken zoo spoedig gelijk in orde; (passief) = weten, hoe en waardoor een eind aan de zaak te krijgen is en tevens, hoeveel de kosten bedragen; *enden en swetten hebben* = de zaken geregeld zien, bv. bij eene boedelscheiding. (Bij *Swaagman: lenden* = grenzen, aangrenzen, en daarvan de verbastering: *enden en swetten*.) Het woord *zwieten* komt voor in een *Lat.* stuk van 866, en in een dito *suethan*, ook *suetha* van 1083. "Joncker Lambart Tiarda van Starckenborgh, Joncker en Hovelinck, etc.: Bekenne cracht deses verkoft – te hebben – sekere twie jucken en een vierendeel jucken landts, gelegen tot Leens, – en dat selve soo groot en klein, als het in sijn einden en swetten is gelegen sonder de mate daer op te leggen, hebbende tot naester swetten ten noorden de treckwech, ten oosten," enz. (1693) – "– dat bij het uitbreken van hondsdolheid of slechts vermoedelijke dolheid in eene gemeente het moeilijk is de zwetten aan te geven, waar zoodanige maatregelen moeten ophouden." (1869.) Vgl. *opswetten*, en zie: *degensman*, en: *swad*.

swetkam; zie: *swatbalk*.

swetnoabers = landbouwers wier landerijen aan elkander grenzen. Zie: *swet*.

swette; zie: *swet*.

swetten; zie: *swet*.

swevel, swoavel = zwavel; *swevelstok, swoavelstok* = zwavelstok, in 't meerv. ook: *swevelstikken*.

swevelstikken; zie: *swevel*.

sweven = zweven, in: *zij sweeft 'r moar even* = zij is geheel vermagerd, als uitgeteerd, niet meer dan eene schim.

swetsloot = grenssloot; "– het midden dezer sloot volgende in {p.3541} noordwestelijke richting tot het midden der zwetsloot ten westen van den afweg van den Reiderwolderpolder," enz. Zie: *swetswiegende kōndietsie* = voorwaarden, bepalingen, door gewoonte wet geworden; *wie schaiden om 6 uut oet, dat is 'n swiegende kondietsie; hij mout ronde moet geven, dat is swiegende kondietsie* = dat behoeft niet bedongen te worden. *WVL.* eene zwijgende conditie. *Fransch* condition tacite, stipulation sous entendue (*De Bo*).

swiemsлаг (*Stad-Gron.*) = een slag die bedwelmt, waarvan men zijne bewustheid verliest. Vgl. *swiemsloagêrg*.

swiemsloagêrg = bedwelmd uit zwakheid ten gevolge van ziekte of uitputting, een zwijmelende toestand. *Neders.* swiemslagen = in bedwelming wankelen, zwijmelen, in het gaan van de eene naar de andere zijde overhellen; *Pruisen*: schwiemschlaoocht.

swieg (zwing, als stam van zwijgen), in de zegsw.: *de swieg is hōm* (of: *heur*) *bōrsten* = hij kan volstrekt niet zwijgen.

swieg (*Old.*) = twijg, tak.

swien = zwijn; *die zellen de swienen bejegên* (u zullen de zwijnen bejegenen), zooveel als eene bedreiging, ook: *zellen die swienen te muite komen* (gij zult zwijnen ontmoeten) = als gij het doet zult gij geene aangename ontmoeting hebben, gij zult straf belooften, en 't laatste ook als waarschuwing: men zal u hard tegenwerken; iemand 'n *swien in 't ies joagen* = hem eene spaak in 't wiel steken; *tusken swien en big* (of: *bigge*) *in wezen* = tusschen jongeling en knaap in, en, voor zulk een meisje, dan bakvischje, overeenkomende met: te groot voor servet en te klein voor tafellaken; 't *swien zit mit baide veurpooten in de sleutelgoaten van 't kamnet*, zegt de daglooner, als zijn varkentje hem te veel begint te kosten en hij het daarom wenscht te slachten; *hij bekeert hōm van swien tot varken*, schertsend voor: hij verandert zich in niets, hij blijft dezelfde; "minsken gait 't net {p.3543} as swienen, as ze vōt (vooruit) zellen dan moje ze an steert trekken." *Sprw. Veul swienen, dunne drank* = het *Nederl.*: veel varkens maken dunne spoeling, *Oostfr.* Fōl swine maken dünne drank, ook *Meiderich*. Vergelijking: *swart as 'n swien* = vuil van aangezicht en handen; *sloapen as 'n old swien* = in diepen slaap zijn.

swienebak, swienbak = bak waaruit de varkens vreten, varkensbak.

swienbloas = varkensblaas, de blaas van een geslacht varken.

swieneborsel = varkensborstel, borstel van varkenshaar.

swieneboudel = zwijnenboel, waar het hoogst onordelijk en vuil is; *zij gooien ask op de riepen, as 't deut wordt 't 'n swienenboudel*.

swieneerappels; swieneerdappels = aardappelen voor varkens, als beestenvoeder. Zie: *eeteerappels*.

swienegras; een varkensvoeder = *mōttegras*; zie ald.

swienekedoes (zwijnekardoes); zie: *kardoes*, en: *swienhond*.

swienekerdoes; zie: *swienhond*.

swienekerel; koopman in levende varkens, iemand die varkens bij de huizen verkoopt, om gemest te worden.

swienekoopersdrank; spottend voor: jenever met suiker.

swienelepel; een gedreven zilveren lepel met eene varkensfiguur aan het eind van den steel. Zulk een voorwerp viel (voorheen) hem als premie ten deel die het zwaarste varken op de markt te Groningen had aangebracht.

swienemmer; emmer waarin alles geworpen wordt wat voor de varkens bestemd is, wat de menschen anders wegwerpen, of weggeven. 't *overschot van 't eten komt altoewel in de swienemmer*.

swienen = **omswienen**, van personen zooveel als: als landlooper rondzwerfen; van voorwerpen: overal slingeren. Hetzelfde woord als in: *verswienen* = verzwinden, 't *Oostfr.* swinden, *HD.* schwinden = vergaan.

swieneperdoes; zie: *swienhond*.

swieneproek (zwijnepruik); scheldwoord voor vrouwen, maar {p.3545} niet ernstig gemeend.

swienêrg = zwijnachtig, beestachtig, vuil in: *swienêrg toel*. - Ook eene bijzondere, onaangename smaak aan spek, evenals men zegt: *schoaperg, vissig, wilds*.

swienripkes; zie: *ripkes*.

swienhoar (zwijnenhaar); het borstelgras *Nardus Stricta*; v. *Hall Neerl. Plantensch.* bl. 250. Zie ook v. *Dale* art. zwijnen gras.

swienhok, bij v. *Dale*: zwijnenkot, hok voor de zwijnen. Ook zegt men het van een vertrek waarvan de vloer erg vuil gemaakt is.

swienhond = **swienekedoes**, **swienekerdoes** = **swieneperdoes** = **swien** = zwijnjak, vuilnik, beest. Minder ernstig gemeend voor: iemand die niet net, niet zindelijk is, bv. van mannen die

niet propertjes genoeg zijn in het oog van buitengewoon zindelijke vrouwen. *HD*.

Schweinhond = smerige, vuile kerel.

swieniegel; zie: *iegelswien*.

swienjōng; zie: *grootknecht*.

swienkarmenoade = karbonade van varkensvleesch.

swienkelder; kelderkroegje aan of in de nabijheid van de *swienmart*, tot 1893 op de Grootte Markt gehouden. Aldus omdat zij meest door kooplieden in varkens bezocht worden; “*nou mou 'k maor ais zain da'k wat meer ien hoed krieg ien 'n swienkelder aan 't Grootte mart.*”

swienkuken (*Westerw.*) = big. (*Ned.Bet.*: paddekuike = jonge kikvorsch.

swienmart = varkensmarkt. Ook dat deel der Grootte Markt, nu der Veemarkt, waar op dinsdag en vrijdag handel in varkens wordt gedreven. Zie ook: *swienkelder*.

swienmeel, **swienemeel** = garstemeel voor de varkens; ‘*k heb 'n bak swienmeel van de meuln* (of: *möln*) *hoald*.

swienskopjakken; zie: *sliprok*. {p.3547}

swienslachten. Wij zouden dit ww. in de onbep. wijs als één woord schrijven, ook wanneer het als znw. gebruikt wordt; *wie mouten mörn swienslachten*; *zij bin an 't swienslachten, 't swienslachten is bie de boeren doan*. Eveneens: *kouslachten*, en: *stallenschoonen*, *murenschrōbben*, *stroatvegen*, *wegmoaken*, *broodsnieden*, enz.

swientjeslachten; een kinderspel waarbij het slachten van een varken wordt nagebootst.

“Eenige kinderen waren voor een paar dagen met elkander aan het spelen, het zoogenaamde “zwientjeslachten”, waardoor een hunner zoodanig werd verwond, dat de ouders de hulp van den geneesheer moesten inroepen.” (*Winschoten* 1866.)

swienverziete (zwijnevisite); zie: *spekmoal*.

swier (onz.) in: *an 't swier komen*, *swieren I*; *zij ben bie Knoop mooi an 't swier* (*v. Dale*: aan den zwier gaan = nachthuizen bezoeken.)

swieren (*Ommel.*) = tot laat in den nacht pret maken bij gelegenheid eener harddraverij, kermis, enz. De ongunstige beteekenis van: rinkelrooien, losbandig leven, blijft geheel buitengesloten.

swieren (*Ommel.*) = gelijken, ook *Noordfr.*; *hij swiert oarîg op zien bruir* = hij lijkt veel op zijn broeder; *dei baiden swieren 'n bult op mekoar* (of: *op 'n kander*).

swieren zwaaiend schaatsenrijden, wat men onder schoonrijden verstaat; *hij ken 't hijle dijp ofswieren* = hij zwaait van den eenen wal (van de vaart) naar den anderen. (*v. Dale*: *zwieren* = draaien, zich wenden.)

swiet (bv. en bijw.) = zeer, veel, zeer veel, buitengewoon; *da's jâ swiet* = dat is iets buitengewoons, dat is verbazend; “*k Hef der veul van heurd* (nl. van Parijs), *maor 'k had van mien leven nich docht dat 't zoo swiet was.*” (*Westerw.*); “*nou ik von 't zwieten mooi.*” enz.

(*Stad-Gron.*) *da's swiete mooi, duur, hoog* enz.; “*ken joe zeggen dat mie 't in 't eerste swiete zeer dee.*”; *doar is 'n swieten goud* = daar zijn buitengewoon veel goederen, bv. in een'

winkel, bij eene verkooping; ‘*n swieten hōnger, dōrst*, enz. = groote honger, hevige dorst; *dat is te swiet* = dat is te mild, te overvloedig, bv. van eene fooi, een cadeau, enz.; *liek of ins zoo swiet* (= {p.3549} *quite ou double*; zie: *liek*).

(Bij *Laurm.* *zwijsd* = veel; *kant zwijsd* = zeer, oneindig veel, *zwijsdig* = groot, enz.; *Westendorp*: *zwijsd*, *Swaagman swiet*: veel.) *Dr.* *swiet*,

zwiet = uitermate, buitengewoon, zeer; *Friesch* *swiedig* = veel, sterk, machtig, geweldig;

Oostfr. *swît*, *swîd*, *swîth* = zeer, veel, sterk, buitengewoon: *Oudfr.* *swîde* = sterk, veel, heftig, erg; *Nederd.* *swied*, *MNederd.* *swît*, *swîde*, *Saterl.* *swît*; *OSaks* *swîdhi*, *swîdh*, *AS.* *svîdh*,

svydh, *OEng.* *swîdh*, *Eng* (veroud.) *swith*, *swithe* = krachtig, sterk, heftig, rasch, flink, enz.

Het *Br. Nieders. Wb.* zegt: *swied* is een overoud maar in het *Neder-Saksisch* nog zeer gebruikelijk woord, 't welk zooveel beteekent als: zeer grootelijks, en bij dingen of handelingen, die de grens van het alledaagsche overschrijden, wordt gebezigd, *AS.* *swithan* =

machtig zijn, overwinnen; swithe = zeer; swithor = veel, meer, veel meer; swithost = ten zeerste, ten hoogste; swithian = toenemen in macht en sterkte.

swik; het uiterste, zeer buigzame deel van eene hengelroe, gewoonlijk eene dunne twijg die aan het boveneinde van een hengelstok wordt vastgemaakt. Te Groningen te koop aangeboden: "Hengelstokken, zwikken, haken, snoeren," enz. Zie: swikken.

swikken = het zuigen van een vocht, bv. van bier door het zwikgat door middel van eene *swik* = pennetje of buisje. Zie ook: deurswikken.

swikkend, in *swikkend vōl*; zie: strikkend vōl.

swil (*Ommel.*) = **iel**, **ielt** (*Old. Westerw.*) = eelt. *Dr. Friesch Geld. NBrab.* zwil, *Kil.* swil, swel, *Westf.* swiele, *HD.* Schwiele = eelt; *NBrab.* zwillen, *Kil.* swellen, swillen, *Neders.* swillen, *HD.* schwellen, *Oudfr.* swila = zwellen, opzwellen. *Zegsw.:* *swil op moag hebben*, zooveel als: den krachtigsten sterken drank met smaak kunnen drinken. Wordt schertsend gezegd, en veronderstelt dat zoo iemand veel gebruik maakt van sterken drank.

swilk = **toavelswilk** (onz.) = tafelkleed van wasdoek, zwilken tafelkleed; *leg 't swilk over de toavel en zet 't koffiegoud daarop.* {p.3551}

swing (*Fivelgoo*); de naam van een balkje dat eene zuil in de schuur met de dwarsbalk verbindt. (*van Halsema:* *zwing*, een klein stuk houts waar door de zuilen en platen aan elkanderen genageld worden.)

switserbrood (soortnaam en voorwerpen.); grijsachtig brood van grof roggemeel, veel overeenkomst hebbende met kommiesbrood.

swoa = **swoag** = zeis, zeisen; *Kil.* swade, seysene; *Dr.* zwa, *Friesch* swade, swae, *Oostfr.* swade, swâ, *Neders.* swade; *swoaboom* = houten voorwerp, strijklát (*striklát*) om de zeis te scherpen. Eigenlijk: het werktuig om een *swat* te maken. Zie: swad, en vgl. loag.

swoaboom; zie: swoa, en: striklát.

swoag; zie: swoa.

swoager (geschreven: *zwager*, in *Vredewold* = schoonzoon; *Kil.* swagher vetus *Holl.*; *Dr.* zwager, zwoager. Het woord, thans = behuwdbroeder, had vroeger de meer algemeene beteekenis van: verwant door het huwelijk, en daarvan ook: zwagerschap = vermaagschapping door aanhuwelijking.

swoaien (= zwaaien), zooveel als: het omkeeren van een vaartuig in een kanaal, en dus: draaien. Is dit nauw, dan is het op enkele punten verbreed om te kunnen *swoaien*; zulk eene plaats heet *swoaiplaats*, in geschrifte *zwaaiplaats*.

swoaien (*Hoogel.*) = zwaaien, in: *dat swoait 'r tegenwoorîg nijt* = die weelde kan men zich in dezen tijd niet veroorloven, dat zit er nu niet aan. Vgl. 't *Friesch* zwaaien = gebruikt worden.

swoaiplaats; zie: swoaien I.

swoar = **spekswoar**, (een pleon.) = zwoord, de huid van spek. *Kil.* swaerde; *Oostfr.* sware, swâr, swôrde = zwijnshuid, dikke huid of bedekking van menschen en dieren; grônswâr = de bovenlaag, de zode van grasland. *Nederd.* swârde, sware, *MNederd.* swarde, swarte, *Oudfr.* swarde, *Noordfr.* swörd, *AS.* sveard, *OEng.* swarde, *Eng.* sward, *ONoorsch* svördhr, *Noorw.* {p.3553} svord. *OHD.* swarta, *MHD.* swarte, *HD.* Schwarte. Volgens *ten Doornk.*

waarschijnlijk van: zweren (zwoor, gezworen), in den zin van: (op) zwellen, evenals het *HD.* Schwiele van: schwellen.

swoar = zichtbaar zwanger. *Kil.* swaer van kinde, swangher.

swoare hoeshol'n (zware huishouding) = talrijk huisgezin, bezwarende huishouding, als nl. de inkomsten niet groot zijn.

swoarîghaid (zwarigheid). *Sprw:* *Da 's de minste swoarighaid, zee de smid, dou har hij gijn iezzer of stijnkool*, ook: - *zee de bakker, dou har hij 't brood te licht*; 't laatste ook *Oostfr.* Zie ook: beswoar.

swoar-metroos (zwaar-matroos) = bevaren matroos, bij v. *Dale:* vol matroos. Ter onderscheiding van: *licht-metroos* = licht matroos.

swaarweer (klemt. op *weer*) = **dunderweer** = onweder; *wie hebben van nacht slim swaarweer had* = het heeft van nacht erg gedonderd, enz.; *komt swaarweer* = het onweder is in aantocht; *bin ie ook bang veur swaarweer?* Oostfr. swaar wär - Op zee: zwaar weer = storm, Gron. stoer weer.

swaartzettig = zwaartillend, zwaarmoedig, iets zwakker dan: *iepkōntêrg*; zie: ald.

swōbbêln (Old.) = zwemmen; “*de schippersjōng swoblde in 't dijp.*” Vgl. zwabberen = in het water plassen.

swoord = grashuid, graszode van weiland, zoover de wortel reikt. Oostfr. grōnswâr = grasdek, groene zode, Eng. greensward, Neders. gronswaard; zie verder art. swaar 1.

swoul; zie: zwoul.

swijt = zweet; *in 't swijt zitten* = in angst en zorg verkeer.

swijten; **swaiten** = zweeten. Verv.: Old.: *ik swijt, doe swijstte, hij swijt*; Ommel. *ik swit, doe switst, hij swit*; in Fivelgoo ook: *ik swijt of swait, doe zwutst, hij zwut*; zoo: *swijten of swaitten; switten; swutten*. {p.3555}

T

t Verzachting van de *t* in *d*, o.a. te Groningen en in de Veenkoloniën: *tende* (tent); *badde* (bat); *kande* (kant); *krande* (krant); *stroade* (straat); *beedien* (beetje, weinige); *zwoarde* (zwaarte); *schoedien* (schoetje, schortje), enz. dikwijls gepaard gaande met verlenging der onvolkomen *a*, als *kraande*, *kaande*, *waande*, enz. In die gevallen valt de medeklinker ook geheel weg: *taane*, voor: tante; *schaane* voor: schande, enz. Vgl. aa.

t Achtervoeging der *t* als versterking der uitspraak: *kraft* (kraf, karaf); *graft* (graf); *genōcht* (*genōg*, genoeg); *deziënt* (*dezien*, dozijn); *mienent* ('t mijne); *allènt* (alleen), enz.

't Volstrekt algemeen is de afkorting van: het tot 't: *'t het sloagen* = de torenklok (of: huisklok) heeft (dat uur) geslagen; *is 't al tien uur?* = 't het zóó slagen. (zoo pas) Zie Verdam art. *et*.

t Invoeging der *t* (= het) in: *dat ken 't nijt lieden*, bij v. Dale: dat kan niet lijden.

t Weglating der *t* in den vragenden vorm van den 2den persoon: *roup ie mie?* (roept gij mij?); *rijp ie mie?* (riept gij mij?); *dou ie dat?* (doet gij dat?); *dee ie dat?* (deedt gij dat?); *wil ie zoo goud wezen?* (wilt gij zoo goed zijn?); *ken ie 't wachten?* *duur ie 't woagen?* *loop ie doar?* *schrief ie mooi?* *zeg ie zoo?* enz.

t Als verscherping der *d*, inz. in de Ommelanden, in: *kamroaten* (kameraden), *moaten* (maden); *moanten* (maanden); *mōtter* (modder, slijk); *schuttel* nevens *schuddel* (schotel), enz.

t vervangt dikwijls de tweede *s*, in woorden waarin die letter verdubbeld voorkomt: *misten* (missen); *frister* (frisscher); *paster* (passer); *oppaster* (oppasser); *wister* (wisser); *brōster* (brosser); *lōster* (losser), enz. Voorts na de *s* bij 't begin, bv.: *sterpent* (serpent); *stêrvet* (servet); *sterzant* (sergeant); *Stervoas* (Servaas, eigenn.); *stervies* (servies); *Istrels* (Israëls), Zie ook onder je, en: ster.

taainoagel, **toainoagel** = **taaitep**, **toaitep**; schimpwoord voor iemand die moeilijk tot iets is te bewegen, niet spoedig geneigd {p.3557} is iets toe te staan, vooral wanneer hij er geld aan moet opofferen (v. Dale: taaiaard, taaierd, taainagel = nijdnagel, fig. = gierigaard.) Zie: teppen, en: toai in 't melken.

taaitep (klemt. op: *tep*); zie: taainoagel.

taaitijs, **toaitijs** (klemt. op: *tijts*); soort van gebak, bestaande uit meel en stroop, taaie stroopkoekjes, Overijs. Amsterd., ook bij v. Dale: taai taai. - Als voorwerpsnaam meerv. *taaitijzen*, *toaitaizen*.

taalsman; zie: toalsman.

tabbert (=tabbaard), in: iemand *wat op zien tabbert geven*, of: - *komen* = hem een pak slaag geven; ook Oostfr.

tabeljé = voorschoot in een vrouwenrok, 't *Fransch* tablier.

tachtēg, taggentēg = tachtig; ook *Dr.* en elders, nl. in de spreektaal. - *Kil.* t'achtentich, achtentich; ook in *Fransch Vlaanderen*, benevens: t zestig en t zeventig. *WVl.* tachtentig, *Oostfr. Neders. MNederd.* tachtēg, tachtentich. "In 't *MNederl.* achtig de gewone vorm, sedert door tachtig verdrongen, *HD.* achtzig, *Eng.* eighty. Reeds vroeg kwam benevens tachtig ook tachtentig en zelfs tachtentich in gebruik." (*Verdam MNederl. Wbk.*)

tai, taie, in de kindertaal voor: schaap, en ook algemeen bij 't roepen of lokken; mv. *taikes* en *tais*. Vgl. *hop; hus; kōs; tú.* (*WVl.* tei, teite. *Brabant* tee, voor: hond, *Fransch* toutou, *Eng.* tike. In 't *Hageland* tooi = teef. *De Bo.*)

taiber, teiber = hoog, rank en schijnbaar zwak, van een gebouw.

tail = hoavertail = pluim van de haver met de korrels; *de hoaver stait in tail*, waarvoor men van rogge, tarwe en gerst zegt: *in oaren*, "Voor belangstellenden zullen e.k. Dinsdag aan de Beurs te Groningen eenige "tails" of trossen der Tartaarsche haver te bezichtigen zijn." (1880).

taim; zie: *tijn.*

taimēln; zie: *tijnēln.*

taiterachtēg; zie: *taitērg.*

taitērg, toitērg, taiterachtēg = enkel, spillig = dun opgegroeid {p.3559} en daardoor zwak, van boomen en planten gezegd. Ook: hoog uitstekend, bv. van eene veer op een' hoed: 't *stait zoo taitērg.* (Vgl. v. *Dale*: tuitelig = tuitelachtig, wiebelend, wankelend.)

taitert. Van iets dat hoog en rank is, bv. van zulk een' toren zegt men 't *is 'n lange taitert.* Vgl. *taitērg*, en: *tuitelig.*

takken (zonder enkv.) = haemorhoiden, aambeien, spenen; *hij het takken* = hij heeft last van aambeien, *Oostfr.* hê lidt an takken; *ZLimb.* takke, *Aken* tagge = aanbeien. (v. *Dale*: aambeien = gezwollen speenader (aarsader); spenen = aambeien.)

takker (*Westerw.*) = schommel.

taks, takst, voor: levensregel, dieet; *ik stoa op taks* = het wordt mij toebedeeld, ik mag niet zooveel eten of drinken als ik verkies. (v. *Dale*: taks (ook *Gron.*) = taak.)

taksbijnd = uterbijnd, zooveel als: met kromme, naar buiten staande beenen als van een taks of dashond = *takse hond*. *Overijs.* taks, soort van krompootigen hond, ook voor personen, 't *HD.* Dachs, Dachshund; *Holst.* teckelbeenen = beenen als van een dashond.

taksebijnen, taksebainen; zie: *taksepooten.*

takse hond; zie: *taksbijnd.*

taksepooten; pooten van dieren die doorzakken en krom staan. Van menschen zegt men in 't zelfde geval: *taksebijnen, taksebainen*. Zie: *taksbijnd.*

tal, in: *op tal stoa* = na gehouden vergelijkend examen op de voordracht staan; 't *tal opmoaken* = de voordracht opmaken na zulk een examen. Wordt ook bij de keuze van predikanten gezegd, en staat dan voor: twaalfstal, zestal, enz.

talholt = talhout, vrouwl.; *leg dei talholt ook moar op 't vuur.*

talholtkerel = talholtschipper; schipper die de dorpen bezoekt om talhout te verkoopen.

talsken zuiken (*Hoogel.*) = aren lezen. Zal eigenlijk zijn: *tails* zoeken. Zie: *tail.*

talten; zie: *palten.*

taltērn = schommelen, touteren. Zie ook: *toutalter.* {p.3561}

tamper = zuurachtig, zacht, aangenaam zuur, (synon. met: *rens*); wordt vooral van vruchten gezegd; ook *Overijs. Geld. ZNederl.* amper = zuurachtig, gewoonlijk: aangenaam zuur, van vruchten en spijzen. Vgl. ook *Kil.* amper = scherp, zuur, wrang, bijtend, enz.; *HD.* Amphfer, Sauerampher = zuring.

tamtoatsie; zie: *tamtijērn.*

tamtijêrn, temtijêrn = plagen, kwellen; slaan, mishandelen; iemand *toutamtijêrn* = toetakelen, verwonden; *tamtoatsie, temtoatsie* = last, kwelling; straf. *Geld. Zholl.* temteeren = plagen. Verbast. van: tempteeren = kwellen, plagen; temptatie = kwelling.

tandjen = tandsen = aanhoudend bij iemand aandringen op iets, niet spoedig loslaten. - *tandsen* ook = pruilend dwingen van kinderen = *drammen*, en: *dransen*. Zie ook de alliter. *handjen en tandjen*. - *Kil.* tanden iemanden (*Fland.*) = aanvallen, aangrijpen, bestormen; bij *M. Stoke*: taenden = vielen verwoed aan.

tandkillên (tandkilling) = tandpijn. Vgl. *koeskillên*.

tandsen; zie: *tandjen*.

tang, tange, in *Bourtange*, nu: *Boertange* (in *Westerwolde*) = zandrug, hoogte, letterlijk zooveel als: bouwhoogte. = *MNederd.* tange = landtong; ook: lange, smalle zandrug die zich in een water of moeras uitstrekt, en waarvan ook de plaatsnamen: Santtange, Holttange, enz. *ONoorsch* tangi, *Noorw.* tange = landtong, enz.

tannen = tanden. Vlg. *hannen* = handen; *binnen* = binden, enz.

tappen; zie onder art. *tít*.

tapkast; tapkaste = schenktafel in eene herberg, niet alleen het buffet maar ook de tafelkast; *kastlain* (of: *kazlain*) *mout achter tapkast blieven* = een goed herbergier mengt zich niet in de gesprekken der gasten. {p.3563}

tappersche (in e) = vrouw die eene tapperij houdt. "Heden middag werd een lokaal onderzoek ingesteld in eene woning van verdachte reputatie, welks bewoner noch als tappersche of slijter, noch als kroeghoudster is gepatenteerd," enz. Vgl. *ske*.

tarmbol; tarmbolle (tarwebol); rond wittebrood van fijn tarwemeel. Overigens luidt: tarwe, hier steeds: *wait*.

tarmbolle; zie: *tarmbol*.

tarpentien = terpentijn, waarvoor men ook hoort **tartentien** (*Goor.*) Zoo ook: *tarpentieneulie, tartentieneulie* = terpentijnolie, enz.

tarpentieneulie; zie: *tarpentien*.

tarreboe; zie: *schellevioe*.

tartentien; zie: *tarpentien*.

tartentieneulie; zie: *tarpentien*.

taske, zooveel als: klein schip van onze binnenvaart, bv. een klein turfschip, eene praam, enz. Zal met: tassen = opeenstapelen, ophoopen, samenhangen.

taskschipper; eenigszins minachtend voor: de schippers onzer kleinste schepen of *taskes*.

Zie: *taske*.

taskevroulu; de vrouwen en dochters van *taskschippers*. Zie: *taskschipper*.

tatêln. Op de vroeger in *Westerwolde* in gebruik zijnde *spinmoalen* bleven de vrijers uit blooheid eerst eene poos in de gang staan en maakten allerlei vreemde geluiden om van hunne aanwezigheid te doen blijken; deze soort van sprake noemde men *tatêln*. Ofschoon nu de *spinmalen* aldaar tot het verledene behooren is het *tateln* nog niet geheel in onbruik, nl. wanneer de oude lui afwezig zijn, en de jongen, zoo dienstbaren als kinderen, vrijaf hebben. - Zal zijn: *toatern* het beginnen te praten van kleine kinderen, dus: onver-{p.3565}staanbaar spreken, bij *Kil. v. Dale*: tateren = stamelen, tatewalen, krom praten, de woorden gebrekkig uitspreken.

tatte = vader, in de kleinekinder-spraak; ook: **atte, oate, pappe, pappà, voai, voaie, ait, hait, heit**. *Dr.* tate, *Friesch* teite, *Kil.* teyte, *Oostfr.* tatte, tatje, *Oudfr.* ate, *Noordfr.* tate, taite, *Neders.* taite, teite, *Eng.* dad, daddy, *Celt.* dad, tad, *Cimbr. Goth.* atta, *OHD.* atto, *Wend.* eyda, *Turksch* ata, tada, *Sp.* taita; *Lat.* tata in de taal van kleine kinderen.

tauke; touke = touwtje; *da's nog 'n mooi touke, dat ken 'k nog wel breeken veur'n klōntbantje*. - *Goor* **tauchie**, *Stad-Gron.* **tauchien**.

taukespringen; toukespringen; tauchiespringen = touwtjespringen (v. *Dale*: in de bocht springen = touwtje springen.)

't beste, in den afscheidsgroet: *nō, gezondheid en 't beste!* ook: *ik wens joe 't beste!* of alleen: *'t beste!* (= *al wat wensêlk is!*) waarop als wedergroet volgt: *insgelieks!* of: *ook zoo 'n porsie!* “*Nou, 't beste Harm. De groutnis! Koom d'r ook as uut.*”

te (*Nederl.*) Wanneer 't eene plaatsbepaling betreft zal men hiervoor steeds: *in* of: *op* gebruiken, bv.: hij woont *in Grönên, in Warfê, in Sapmeer, in de Wildervank*, enz.; *zoo*: - *op 't Hoogezand, op de Mijden, op Mei, op Stadskenoal, op Brei, op 't Zand*, enz.; *op Westerwolde, op Drente, op de Noordpolder*, enz. Voorts is dit voorz. inzonderde in de *Ommel.* van het navolgend gebruik: *nijt te goud*, of: *nijt te best* (ook *Nederl.*), voor: het laat nogal te wenschen over, bv. wat de gezondheid aangaat, en dan wordt het bepaalde: niet goed, verkeerd, er een weinig door verzacht; *nog nijt te dreug*, enz., voor: niet droog genoeg, niet volkomen droog. - In de verkorting: *da's al te* (met den nadruk op *te*) zooveel als: dat is al te erg, te gemeen, te duur, enz., steeds in ongunstigen zin. Bij *Hoof* al te = te erg, te dwaas, te veel, enz.; 't is al te, of: al tee komt (schertsend in gemeenz.) o.a. ook bij v. *Lenne* voor: - Eigenaardig is wel het gebruik {p.3567} van dit woord in: *'t allozie*, enz. *is hen te moaken* = om hersteld te worden; *hij 's oet te wandêln* = hij is uit wandelen (letterlijk: uitgegaan om te wandelen); *zitten te krantlezen, te koffiedrinken*, enz. = de krant zitten lezen, zitten koffie drinken, enz. Dit pleonast. gebruik hoort men ook elders, bv.: moet ik hier nog langer staan te wachten? enz. Vgl. ook: *tou*.

tebak = tabak. *Zegsw.*: *da's ander tebak* = die soort (onverschillig waarvan), dat ding is veel beter. (v. *Dale*: dat is andere tabak dan kanaster = dat is iets geheel anders.) Vergelijking: *'n gezichte trekken as twee lood slechte tebak* (*Stad-Gron.*) = zuur, benauwd zien. Zie: *thee*. (Hierbij de samenstell.: *tebaksaske, -ask, -kistje, -kōmfoor, -deuze, deus*.)

tebakkauen, tebakskauen, tebakskouen = pruimen, tabak kauwen; *'k heb 't tebakkauen nijt leerd*.

tebaksdeus, tebaksdeuze = tabaksdoos. Zie: *oa*.

tebakspei; wat iemand uitspuwt die tabak kauwt. Zie: *snirtjen*.

tebakspeien (tabak spuwen) = spuwen van iemand die tabak kauwt.

tebakspuil (*Ommel.*) = **tebakspuut** (*Old.*) = **tebakspaille** (*Stad-Gron.*) = papieren tabakszak; ook: zulk een zakje met tabak; *lang de tabakspuil ijs tou* = reik de tabakszak eens aan. *Dr.* tebakspuil. Zie: *puil*.

tebakspuut; zie: *tebakspuil*, en: *puil*.

te bek loopen (*Hoogel.*) = misloopen; “*da 's haidal te bek loopen*” = dat is op niets uitgelopen.

te boate; zie: *boate*.

te borde brengen = te berde brengen.

te doun (te doen) in: *'t is mit heur te doun* = zij bevindt zich in barensood; *doar is 't te doun* = daar is het tooneel van den wedstrijd, van de kermis, enz.; *doar hei e 't ja te doun* = daar gaan de poppen aan den dans, daar is de beer los; *dou begunde 't te regen en te doun*; *hij begunde te vluiken en te doun*. Zie ook: *doun*. {p.3569}

teef = **teefmes**; een soort van zakmes, op het ruwst bewerkt.

teefmes; zie: *teef*.

teek; zie: *bertijk*.

teelaarde. “De grootste fout die men in oude behuizingen alhier bijna zonder uitzondering aantreft en waarin men bij het stichten van nieuwe huizen nog al te vaak vervalt, is de geringe zorg, welke men besteedt aan het wegruimen der bovenste zandlaag onder de vloeren der vertrekken, welke men hier “teelaarde” pleegt te noemen.” (*Winschoten* 1877.)

teem; zie *tijm*.

teems; teemse = melkzeef. Vergelijking: *lek*, of: *hol as 'n teems*; wordt van vaatwerk gezegd dat lang niet waterdicht is. *Sprw.* 't *Zel mie ijs nei doun tou wat veur 'n gat 't weer oetlopt, zee de maid, dou piste zij in de teems*, spottend als iemand iets van heel wat belang meent te doen, wat toch weinig of niets kan uitwerken, plannen die op niets moeten uitloopen; ook *Oostfr.* - *Weil.* *tems*, v. *Dale* *teems*, *tems*, *Friesch NBrab.* *teems*; *NHoll.* *teems*, doorslag, haren zeef; *Oostfr.* *têmse*, *têms*, *Wang.* *teimsk*, *Westf.* *tiemsche*, *Noordfr.* *tems*, *ZDeensch* *tems*, fijne zeef, melkzeef, *Kil.* *temse*, *temst*, *Teuthon.* *seve*, *temes*.

teensworîg (tegenswoordig), **tegensworîg** (klemt. op *swo*) = thans, in dezen tijd, bij v. *Dale*: tegenwoordiglijk (w.g.). In de beteek. van: aanwezig, wordt het woord niet gebruikt.

teerpot. Van een meisje, dat geen vrijer heeft en toch in 't gezelschap van gepaarde jongelui den avond doorbrengt, zegt men, *dat zij de teerpot mout droagen*, (*Hoogel.*), (en = hij (of: zij) *mout de steert droagen*, zooveel als: sleepdrager zijn). - *teerpot* staat wellicht voor: verteringspot, en fig.: het gelag moeten betalen, d.i. uitgelachen worden. v. *Dale*: *teerzak* = knapzak, bedelzak; *Kil.* {p.3571} *teersack*, *knapsack*.

tegelsken; zie: *gelsken*.

tegen = tegen, en: jegens, *HD.* *gegen*. Vgl. 2 Chron. 10:7. Vóór of na een werkw. geeft het daaraan eene beteekenis als 't voorvoegsel of aan de onder *ofrekken* opgenoemde, bv. *hij ken der nijt tegen arbaiden, loopen, schrieven*, enz. Zoo ook: *hij lopt'r tegen, hij arbaid'r tegen*, enz. waarbij de klemt. altijd op het werkw. valt. Vgl. het *Nederl.*: er is geen werken tegen, enz.

tegen; voor: aan; *mōst 't nijt tegen voader zeggen* = gij moet het niet aan vader zeggen; *hij zee tegen mie van schaihak* = hij schold mij uit voor *schaihak*. *WVl.*: hij zeide dat tegen mijnen broeder; hij vroeg het tegen vader. (*de Bo*).

tegenan; zie: *angoan 1*.

tegenan kennen = er mee kunnen wedijveren; *doar ken ik nijt tegenan* = hij is mij de baas; *hij wordt'r kwoad tegenan* = hij wordt geprikkeld tot verzet, de straf verbittert hem in plaats van hem te verbeteren; *hij gait'r tegenan* = komt er met heftigheid tegen op; *tegenan zijn* (zien), in 't *Nederl.* veroud. = tegen opzien; ook *Dr.*; *zōk 'r tegenanzetten* (*Nederl.* *tegeninzetten*) = kampen tegen iets, bv. tegen den slaap, tegen zwaarmoedigheid, enz.: "*De Hollanders slaogen der naotuurlk 'n bittertje of 'n kōnjak tegenan*" (tegen zeeziekte).

tegen dat (klemt. op *te*) = vóór (dien tijd), bv.: *tegen dat hij komt bin ik t'r wel weer* = vóór hij hier is ben ik terug. - *dat* is hier voegw.; vgl. *tegen des*.

tegender, zie: *mette*.

tegen des (klemt. op: *des*) = tegen dien (tijd); *tegen des koom ik weer* = vóór dien dag of dat uur verstreken is, ben ik terug; *tegen des zel ik joe betoalen*. *Neders.* *jegen des* = tegen dezen tijd; *ODr.* *tegens*.

tegeneten: *'k heb mie d'r in tegeneten* = ik heb er te veel van gegeten en houd er nu niet meer van, of nog sterker: ik heb er nu een afkeer van. Bij *Weil.* en v. *Dale*: zich iets tegeneten.

tegenhaspêln = tegenpraten, tegenbabbelen: *dei man mout altied tegenhaspelen* = hij is een dwarsdrijver.

tegenheden (zonder enkv.) = tegenspoeden (v. *Dale*: *tegenheid* = {p.3573} wederwaardigheid, ongeval, onheil; mv. *tegenheden*.)

tegen kander (tegen elkander), in: *zij bin tegen kander* = zij zijn onvrienden; *'t gait tegen kander* = geen van de partijen wil toegeven; *in dei fermilie is 't al tegen kander*, tegengestelde van: *ijnîg*, zie ald.

tegenkomen; iemand *in tegenkomen* = hem tegenspreken, niet met hem instemmen, tegengestelde van: *mitstemmen*; zie ald.

tegenaien; zie: *an 2*.

tegenmaier; zie: *an 2*.

tegenreken = tegenrekening, rekening ten laste van iemand, wien men iets verschuldigd is; *mien tegenrekên is hooger as zienent.*

tegenschrieven; zie: *tegenschriever.*

tegenschriever; op boeldagen met name *boerenbouldoagen* de persoon die door den verkooper belast wordt met aantekening te houden van het verkochte. In vele dorpen was de onderwijzer de daarvoor aangewezen persoon, en de belooning voor dat *tegenschrieven* wordt als een emolument beschouwd. Het verdient vermelding dat notaris en schoolmeester dikwijls vriendschappelijk, maar ook wel eens zeer vijandig op een boerenwagen bijeen zaten om de zaak van den lastgever te behartigen.

tegenstooten (*Ommel.*) = **tegensteuten** (*Old. enz.*) = tegenheden, rampen, tegenspoeden; *zij ken gijn tegenstooten hebben* = tegenheden maken haar moedeloos, daar kan zij zich niet overheen zetten.

tegensworîg; zie: *teensworîg.*

tegen zeggen = noemen, benoemen; *wat zeg ie doar tegen?* = hoe noemt gij dat voorwerp? *Vrouger zeeën ze tegen hōm van Jan Wind; hij zegt tegen mie van dijf; dei jōng mout oomke tegen mie zeggen; zij zeggen altied tegen hōm van meester.* {p.3575}

te geve = te geef; *'k wil 't nijt te geve hebben* = ik verkies het (ding) te betalen. *MNederl.* te geve, te geven = te geef, voor niemendal. (*Verdam.*)

te goar = te gader, te zamen. (*v.Dale*: gader, samengetrokken: gaar, te gader, bijw. van omstandigheid = gezamenlijk, vereenigd, te zamen.) Zie: *heer 1*, en: *te hoope.*

te goar loopen = **te hoop loopen** dik worden van de melk. Zie: *karrêln*, en: *te hoope.*

te goar schijten; zie: *karrêln.*

te goude hebben = te goed hebben, nog kunnen ontvangen; *as'k nog wat leven te goude heb* = als ik nog eenige jaren mag leven; *hij het nog wat van mie te goude*, fig. en eig.: ik moet nog met hem afrekenen; *dat ze'k moar bie joe te goude hol'n* = dat kan ik later wel van u ontvangen.

te gras, voor: tot grasland, van bouwgrond weideland worden. Houdt dit jaren lang aan dat die verandering met goed gevolg wordt tot stand gebracht, dan zegt men: *dat land wil nijt te gras.* (*Hoogel.*)

te hooi en te gras; zie: *gras 2*. (Het *Nederl.* te hooi en te gras = zeer zelden, zeldzaam, zal wellicht zijn oorsprong daaraan danken dat een stuk groenland zelden bij genoegzame weide ook nog het noodige hooi kan opleveren.)

te hoop; zie: *te hoope.*

te hoope = **te hoop** = **te goar** = te zamen, bijeen; *de handen te hoope sloagen* = in de hoogste mate verwonderd zijn, als verstomd staan van verbazing; *de mond trekt'r van te hoope* = de lippen trekken samen, nl. door een wrang of scherp zuur; *van leugen en bedrog te hoope hangen* = een aartsschelm zijn. In den landbouw: *te hoop plougen*, zekere wijze van ploegen; zie: *vanijn plougen*. *Dr.* te hoop, te hoope = te zamen, met elkander, gezamenlijk, saam vergaderd; d'handen te hoop slaon; de boer is daor te hoope; zij güngen te hoop hen Assen; Bes en Roelf gaon te hoop hen hoes; wij moet te hoop ofproot wezen; *Overijs.* te hoope = te zamen; goendag te hoope = goedendag, gij allen! *Dr.* dag te hoop! *WVlaamsch* te hoope, t'hoope = te zamen. *Oostfr.*, tohōp, altōhōp = al te gader; *Neders. Oldenb.* tohope = bijeen; 't volk tohope lüden. Vgl. te hoop loopen = samenscholen, een oproer beginnen. {p.3577}

te hoop geven (*Laurm.*) = trouwen; hij het ons te hoop geven = hij heeft ons getrouwd.

te huur = als huurder; *hij woont 'r te huur* = hij heeft dat huis of die boerderij gehuurd, zooveel als: hij is er geen eigenaar van. (Evenwel: land *in huur* hebben.)

teiber; zie: *taiber.*

teimen; **tijmen**; **taimen** = het hooi door middel van een' hooiboom (*biendstok*, *pōnter* of *pōnterboom*), door één of twee paarden getrokken, bijeenschuiven om er *oppers* van te maken. Het touwwerk, met den hooiboom, daartoe benodigd, heet *teimtuug*, *tijmtuug*,

taimtuug. *Friesch* tiemen, tiemjen (= *teimen*) en: tiemstok, *Kil.* teem, hoyteem; *Oostfr.* temen, tämen, temmen; *Noordfr.* time; *Deensch* temme = hooi tot hoopen opschuiven; *Holst.* diemen = hooihoopen (*oppers*), *HD.* Diemen (*Grimm, Hoogd. Wörterb.*) Vgl. *AS.* teman, tÿman = trekken, enz.

teimtuug; zie: *teimen*.

te keer goan = gedruisch maken; *die kinder goan doar te keer as wilden* = die kinderen maken daar een helsch leven; *in Turkeie gait 't roar te keer* = 't is daar een wonderlijke boel, daar heerscht de grootste verwarring. Zie: *keer*.

te kinde = kindsch; *hij 's hijlemaal te kinde* = hij is geheel kindsch. (Vgl. *te lieder*, alsook: te gelde maken.)

te koop hebben = te praten hebben; *'n bult te koop hebben* = een hoog woord voeren; *niks te koop hebben* = verlegen, beschaamd staan, niet durven spreken of daartoe door andere oorzaken den lust missen; *dei rieke kerel het wat te koop* = heeft veel macht en invloed; *dat peerd het wat te koop* = dat is een buitengewoon sterk dier en moeilijk te regeeren.

te kört douw (wederk.) = zich van 't leven berooven; *hij het {p.3579} zōk (of: hōm) te kört doan* = hij heeft zelfmoord gepleegd; ook *Dr.* (v. *Dale*: zichzelf te kort doen = zichzelf nadeel doen, ook: zich het leven benemen.)

teks, tekst = **tekssedel, tekssedeltje**, de predikanten zeggen: **tekstbriefje**; een papiertje, dat door den predikant aan den koster (organist of voorzanger) wordt afgegeven, waarop vermeld staat wat op de kerkeborden moet worden geschreven, nl. de tekst en 't geen er gezongen zal worden, alsmede wat er moet worden voorgelezen.

tekssedel; zie: *teks*.

tekssedeltje; zie: *teks*.

tekst, teks, in: met iemand *an teks*, of: *an de tekst* wezen = met hem in gesprek zijn, een gesprek met hem voeren. Zie ook: *teks*.

tekst = het vierde deel van een vel papier, kwartvel; *Dr.* teks, *Oostfr.* tekst.

tekstbriefje; zie: *teks*.

tel, mv. *tellen* en: *tellens*, voor: nagenoeg ééne seconde; *'t duurde moar ijn tel*, dat bv. de bliksem door den donder gevolgd werd; *in tien tellen* = in den tijd dat men bedaard weg tot tien telt, en dus in evenveel seconden; ook *Oostfr.*

telder = **teller** (*Westervw.*) = etensbord, tafelbord, *Overijs. NBrab. ZLimb.* telder, *Geld. Oostfr.* teller. *Westf.* täller, *HD.* Teller, *Kil.* telioore, talioore, *Holst.* tellör, *Fransch* tailloir, *Ital.* tagliere, *Sp.* taller. (v. *Dale*: teljoor = bord, eetbord.)

telegroafen (*hen*) = *telegrafeeren*.

telerei, telerij; het telen en opkweken, eene kweekerij van dieren; bv. van kanarievogels, konijnen, enz.; *hij het 'n hijle telerei*.

telgen = **tellînk** = dikke eiken stok, knuppel, soort van knots, gewoonlijk: *ijken telgên*. *Dr.* telg = loot, scheut, jonge boom; {p.3581} jonge eik tot verplanting bestemd tot een opgaanden boom; *Overijs. Neders. Westf.* telge, telgen = jonge eikenboom; tak, twijg; *Mecklenb.* telgen, *Holst.* tilgen = takken; *Noordfr.* tellinge = slieten boven den zolder. (v. *Dale*: telg = lootboom, boomscheutje.)

te liggen komen = het bed moeten houden of te bed gaan ten gevolge van ziekte of van eene bevalling. *Hamb.* enz.: se komt to liggen, nl. in 't kraambd.

't heertje wezen, zooveel als: gevierd worden, uitblinken, bv. in een gezelschap, in eene vergadering, de held van het feest zijn.

te lieder = ellendig, naar; *te lieder wor'n* = door gebrek aan voeding en verzorging er ellendig, als een gebreklijder, uitzien. Staat voor: tot een lijder = een lijder worden. Hiervan de verbast.: *te lieter sloagen wezen* = teleurgesteld zijn en daardoor in ongelegenheid of in lijdelyken toestand gebracht.

te lieter; zie: *te lieder*.

tellen (= achten, eeren). Zegsw.: *doe worst teld as lutje eerappels teld wor'n*, plagend zooveel als: gij telt niet mee, daarvoor zijt gij te nietig.

tellêns; zie: *tel*.

teller; zie: *telder*.

tellînk; zie: *telgen*.

tels; zie: *tiedêls*.

temensen (*Hunsego, Fivelgoo*); **te minnend** (ook *Hoogel.*) = **teminsen**, **teminsten**, **teminsent** (*Old.*) = **temint** (*Westerkw.*) = **teminsken** = ten minste, op zijn minst; *ik te minnend denk t'r anders over*.

teminsen; zie: *temensen*.

teminsent; zie: *temensen*.

teminsten; zie: *temensen*.

temint; zie: *temensen*.

te moate komen, meestal schertsend voor: ergens beschaamd wegkomen, leelijk te pas komen, bv. in een gezelschap eene lomphheid begaan of een ongelukje houden, waarvoor ook: *mit de klôm-{p.3583}pen in 't gelag komen*; ergens *mal te moat*, of: *te moate komen* = zich erg bezeeren, een been breken, enz.

te mouten, in: *'t is te mouten*; zie: *mouten*.

tempel, **tempeltje**; houten stijltje op het uiterst eind eener schuur; *hij wijt van gijn tempel of Mozês* = hij is geheel bewusteloos. *Oostfr.*: de wêt fan gîn tempel of Moses = hij is een weetniet.

tempeltje; zie: *tempel*.

tempelmozes; een hazardspel onder studenten op de *kroeg*, doch alleen op den *studentendag*.

tempo, in: *'t is 'n tempo*, of: *'n hijle tempo* = een moeilijk werk, eene zware taak, een oogenblik van groote inspanning. Zooveel als: handgreep en ontleend aan het vroegere: lading in twaalf tempo's. *NBrab.* tempo = een geval, voornamelijk een ongeval, met kwade, leelijke, slechte, enz. voorop. Van het *Lat.* tempus.

temtoatsie, **temtaatsie**; onaangename toestand die men met grooten weerzin verduurt. Zie ook: *tamtijêrn*.

temtijern; zie: *tamtijêrn*.

te muite = tegemoet, *Friesch* tomiëtte. Zie: *muite*.

ten halven; zie: *oetdown*.

ten hoogsten, in: *ten hoogsten bedankt* = ten hoogsten dank. Term van arme lieden, wanneer zij voor eene gave beleefd willen bedanken.

te noa = **te sibbe**, voor: zeer na verwant; *'t is te noa* = die persoon bestaat mij te na in den bloede, om er (bv.) van te kunnen hooren dat men er kwaad van spreekt. Zie: *sibbe*.

te noa goan = in gevaar komen: *dat gait hōm te noa* = daarbij verliest hij zijn leven of zijn goed. Ook van levenlooze dingen: *dat gait dei pot te noa over zoo'n dik vuur* = die pot zal bersten, of ook: wat hij bevat zal aanbranden.

te noa komen = in zijne (of: hare) eer aantasten; *mōst mie nijt te noa komen* = gij moet niets zeggen wat mijne eer raakt. – *hij 's heur te noa west* = zij moet van hem bevallen; ook *HD.* {p.3585}

tentkerel = kunstenmaker; ook: die tot het personeel eener kermistent behoort. Zie: *kerel*.

te pakken, in: *hij het hōm te pakken* = hij is in kennelijken staat van dronkenschap; *dat krigt hōm te pakken* = dat zal hem beet krijgen, aantasten, bv. hij zal het door de koude, door den drank, enz. te kwaad krijgen; *de koors het mie te pakken* = de koorts heeft mij beet.

tephoak; zie: *teppen*.

tepiet = tapijt. Zie: *oa*.

tepket; ijzeren ketting die dezelfde diensten doet als het *teptau*; zie ald.

teppen, voor: trekken, plukken, scheuren; *hooi*, of: *heu teppen* = hooi met een' *tephoak*, bestaande uit steel met weerhaak, uit eene klamp te trekken; vruchten *ofteppen* (*Westerkw.*), bv. bloemen, aalbessen, enz. = plukken, afplukken; *in 't hoar teppen* = aan het haar trekken; *wōl teppen* = wol teezen; **teptau** (teptouw) = het touw aan de egge om haar telkens te kunnen opwippen ten einde de harde kluiten te breken. Fig. zooveel als: met geduld aan iets tornen om zijn doel te bereiken; *toaitep*, iemand die slechts met moeite tot iets is over te halen, en ook voor die moeite zelve. *Oostfr.* tepen, täpen, teppen, tapen, *HD.* zupfen; *Kil.* teppen (*Fris.*) = teesen; *MVlaamsch* teppen = plukken, afplukken, enz., *Oudfr.* tappa, tapa. De beteekenis van het woord zou zijn: trekken, zoo: uittrekken, als: aftrekken, afrukken en uitrukken, en zooveel als: bij den tip (top, uiteinde) vatten en van het overige scheiden. Vgl. 't *Neders.* toppen, *Hamb.* tobben, en het freq. *tiepêln I.*

te pries willen = een goeden prijs gelden, er eene goeden prijs voor kunnen bedingen, van granen en vee gezegd. Vgl. het fig.: op prijs stellen, alsook: *te lieder*, *te vlucht*, *te vat*. {p.3587}

teptau; zie: *teppen*, en: *tepket*.

ter, t'r, d'r = er, daar; *wel ister*, of: *wel is t'r? wat ister*, of *wat is t'r?* = wie is er? wat is er? *d'r is gijn mens* = er is niemand; *wat dus t'r* (klemt. op: *dus*) = daar hadt gij niet moeten komen, de gevolgen hebt gij u zelf te wijten; *hij het t'r tou doan* = hij is overleden; *'t is t'r zegd* = men heeft het gezegd. *Overijs.* wat is ter? = wie is er?

tergelfken; zie: *gelfken*.

têrmien (= termijn, tijdvak en deel eener geldsom), onz.; 't *têrmien is verstreken*; 't *eerste têrmien mout om Mai betoald wor'n*.

têrmienen (zonder enkv.) = stuipen; 't *kind het têrmienen*, of: *ligt in têrmienen* = het heeft de stuipen. *Dr.* treminen, *NHoll.* termine = stuipen; *Oostfr.* terminen, treminen = kramp, inz. = de stuipen, *Holst.* termin. Van het *Lat.* tormina = buikpijn, koliek, enz., van: torquere = pijnigen, folteren, kwellen.

terōgstoan; zie: *terugstoan*.

terōgtasten; zie: *terugtasten*.

terugstoan, terōgstoan, voor: achterstaan en dientengevolge moeten teruggeven, of zooveel minder beuren als men reeds heeft ontvangen bij wijze van voorschot, bv. bij het verdeelen van eene erfenis; *dou hij troude het hij tiendoezend gulden oet de boudel kregen; nō zien voader ook dood is mout hij dat geld weer terugstoan*. Zie: *achteruutstoan*.

terugtasten (in geschrifte), **terōgtasten** = bij eene openbare verkooping, verhuring of aanbesteding een ander dan den hoogsten bieder of laagsten inschrijver den toeslag geven of het werk te gunnen. Verkoopers en aanbesteders behouden zich altijd het recht voor om *terug te tasten*.

te roade, in: *te roade goan* (of: *geven*) = een' raad geven, bv. tegen kiespijn; ook: opgeven om er naar te raden; *te roade geven* = laten raden; *ik geef joe te roade woar ik west bin, wat hij tegen mie zee*, enz.

têrwien, door snelle uitspraak van: 't *rewien*; zie: *rewien*. {p.3589}

têrwinkel = slag, stoot, duw, stomp, oorveeg; *Friesch* trawinkel = oorveeg, opstopper; *Oudfr.* britsa oef trawinckela = britsen of slaan.

tessel = **ties** = kieskauwig, kieschkeurig, vies in het eten, tegengestelde van: *groezoarig*, en: *roeg*; *Dr.* tessel. Van: *tiezen* = teezen, uitplukken, pluizen, *Noordfr.* tiezen.

testement (= testament), voor: bijbel, als kerkboek (*kerkbouk*); *in 't testement lezen* = in den bijbel lezen; *zij het 'n testement mit gol'n krappen* = zij heeft een kerkboek met gouden krammen. Zie ook: *oa*.

te stoan komen = te pas komen, te stade komen; *dat* (erfenisje) *zel hōm te stoan komen*, zooveel als: hij kan dat geld wel gebruiken, hij heeft het noodig. (Staat voor: te sta komen; omdat het volk het woord: sta = stade, niet kent, maakte het er: staan, van.)

tets; tets = **tetstou** = touw, waarvan leisels en bindtouwen, voor 't inhalen van koren, gemaakt worden; ook = zulk een leisel of bindtouw, en zoo: een paardentoom voor dagelijksch gebruik. Vgl. 't *Eng.* to tie = binden, en zie: anturen.

tetstou; zie: tets.

teunbank-winkel. *Zegsw.*: *zoo teunbank zoo winkel* = heeft een meisje flinke borsten dan is zij overigens ook goed ontwikkeld.

teunbanksnerên (toonbanksnering) = **nerên over de teunbank** = wat dagelijks bij een bakker, winkelier, enz. voor de toonbank verkocht wordt.

teut = **peuter**, in: *wie zellen hōm 'n teut geven* = wij zullen ons te goede doen, dol veel pret hebben, volop genieten, ieder onzer zal zijn best doen.

teut, teutje = babbelaar, babbelaarster; 'n *grootte teut* = eene vrouw die veel babbelt en kwaadspreekt; 'n *lutje teut* = een klein kind dat begint te praten en te vertellen. Bij *Wolff-Bekker*: "Onze Lijs is een goeie meid, maar een teutster! altijd tijds genoeg." Zie: teuten. {p.3591}

teuten = babbelen, praten over onverschillige dingen; ook: kwaadspreken, doch zonder boos opzet, uit babbelzucht; *dei vroulu teuten nog zoo lank dat wie te loat komen; zij ken de hijle wereld wel an 'n kander teuten*. – *teutert, teuter* = *teut, olle teut*, ook: *teutje bie 't vōnder* = iemand, vooral eene vrouw, die gaarne en lang praat over nietigheden, eene rechte babbelkous. (Bij de laatste benaming moet gedacht worden aan 't *brōktje* (bruggetje), dat tot een erf toegang geeft, en wel alleen uit eene plank met ééne leuning, dus uit een *vōnder* bestaat; alzoo: persoon die gaarne lange buurpraatjes houdt bij dat bruggetje.) – *teutjeboard, teutjeboat, teutjebōksen*, of: *teutjebōksem* = kleine babbelaar of babbelaarster; *bist 'n lutje*, of: *oarêge teutjeboard*, enz. = gij zijt een kleine, of: aardige snapper of snapster. – *teuterei* = gebabbel, achterklap; *teuten en tjauêln* = *teuten en babbêln*, tautol. *Dr.* teuten = babbelen, kwaadspreken; *teuterij* = achterklap, het kwaadspreken; *Overijs.* toeëten, *Geld.* teutelen = praten; *NBrab.* teutelkous = iemand die langzaam in zijn doen en spreken is; *Oostfr.* tōten = babbelen, snappen; *tōte, tōt, olden tōte* = babbelaarster, die van beuzelpraatjes houdt; *Holst.* ook *teut* = oud, gek, in de hersenen gekrenkt wijf; *Westf.* betöteln = bepraten. Vgl. v. *Dale* art. teuten, enz. en zie omtrent de afleiding *ten Doornk.* art tōten.

teuter; zie: teuten.

teuterei; zie: teuten.

teutert; zie: teuten.

teutgeeze; meisje (of vrouw) dat babbelziek is, eene babbelkous. Letterlijk zooveel als: babbelgans. Zie: teuten.

teutje; zie: teut, en: teuten.

teutjeboat; zie: teuten.

teutjeboard; zie: teuten.

teutjebōksêm; zie: teuten.

teutjebōksên; zie: teuten. {p.3593}

teuvêrn (= tooveren); zie: tiepêln 1.

teuverstikken; zie: tiepêln 1.

te vat, in: *nijt te vat kennen komen* (*Westerkw.*), fig. voor: geen vat kunnen krijgen, geene gelegenheid vinden om met iets te beginnen.

te vak; zie: vak.

te veul hebben = dronken zijn; *guster har hij ook weer te veul* = gisteren was hij ook weer dronken; *ie mouten oppassen dat ie nijt te veul kriegen, doar hebben vrauen moar last van*. Heeft iemand zooveel gedronken als hij dragen kan dan zegt men: *hij het net genōg* (of: *genōcht*), *hij mout niks meer hebben*.

te vlucht komen; zie: vlucht.

te vuur, in: *de pot gait doch te vuur*, zooveel als: het komt er niet op aan of er een eter meer is, er moet toch voor het huisgezin gekookt worden. Vgl. te water gaan, te berde brengen, *te zank*; *Kil.* nacht, enz.

te wege, te weeg = ter plaatse; *'t wezen stait mie bekend veur, moar ik ken hōm* (of: *heur*) *nijt te wege brengen* = zijn gelaat heb ik meer gezien, doch ik weet niet wie hij is, ik kan hem niet te huis brengen.

te zank; zie: *zank*.

't geld geven; zie: *ofloonen*.

't Gericht; naam van een huisje, vijf minuten ten westen van het dorp Warfum. Aldus omdat aldaar vroeger de gerechtsplaats is geweest.

't gesticht = de bedelaarskolonie Veenhuizen, wanneer er sprake van is om iemand daarheen te zenden; ook *Amsterd*.

't goud = de maandstonden; *'t goud is heur stoan bleven* = zij zijn weggebleven.

't Groot Maark (*Stad-Gron.*) = de Groote, of Breede markt te Groningen.

't half geld. Hieronder verstaat men op de Beurs te Groningen de halve gulden. Wordt er geboden bv. voor de hectol. gerst 4 gl 8 stuiver, vervolgens 4 gl 9 stv., dan laat men verder de guldens weg en zegt eenvoudig: 8, 9, en dan in plaats van 10: *'t half geld*. Iets dergelijks is ook gewoonte bij den veehandel. Men laat de honderd, of: de honderden weg, en noemt alleen het overige, bv.: (gij vraagt f 250): *'k wil joe 25 geven*, en zoo gaat men voort bij 't loven en bieden. Dat er door schurkachtige kooplieden wel eens daarvan misbruik is gemaakt op de veemarkten te platten lande is niet te verwonderen; op de Beurs is dit nooit voorgekomen.

thee, in: *da's ander thee*; ook: *da's ander kōffie*, zooveel als: dat is andere praat, dat zegt geheel wat anders, hoe klinkt u dat toe? (Bij *v. Dale*: dat is andere tabak (dan kanaster) = dat is iets geheel anders.)

theebret; zie: *theegoudsbret*.

theedrinker = iemand die komt theedrinken; *wie kriegen 'n theedrinker, mōst'r 'n schepke meer in doun*. {p.3595}

theegoudsbret = **theebret** = theeblad, blad waarop de koffiepote met toebehooren op tafel wordt gezet. Zie: *bret*.

theemelk; melk voor de thee bestemd. Vgl. koffiemelk.

theeschuddel = **theeschuddeltje** = **theeschoteltje** = theeschoteltje.

theetied; de tijd van theedrinken, p.m. drie uur, nl. bij boeren en welgestelde burgers; de minderen drinken alleen koffie.

theewoater, in: *hij 's over zien' theewoater* = hij is boven zijn theewater, hij is dronken.

't het (= het heeft), voor: er is, in: *'t het liedt* = er is geluid. Vgl. *hebben*.

't hoar = **'t lös hoar hebben** = geen *ooriezer*, enz. dragen; *'t hoar kriegen* = *'t ooriezer ofzetten* = de zoogenaamde *Friesche dracht* afschaffen en met de natuurlijke verwisselen. Zegsw.: iemand *'t hoar oetkemma* = scherp berispen. Vgl. rossen, en: afrossen.

thoes, toes, in: *dat kōmt hōm thoes, denk t'r om!* = hij zal loon naar werken krijgen, dat is gewis, bv. wanneer iemand zijne ouders slecht heeft behandeld; *'t kōmt op 't zulde stroatje thoes* = 't levert geen verschil op, 't komt op 't zelfde neer. (Bij *v. Dale*: het zal hem nog wel te huis gebracht worden, hij zal eenmaal de vruchten van zijn wangedrag plukken, zal er eenmaal voor boeten.) {p.3597}

thoesblierswoagentje, in het schertsende maar eenigszins spijtige: *oetgoan op thoesblierswoagentje* = thuis moeten blijven als de andere huisgenooten uitgaan, een reisje doen, enz. *Neders.* uutfaren up Jan-blied-to-huus sinen wagen; *Oldenb.* du schast mit up Jan-bliedtohuus sinen wagen; *Westf.* hūsblievens kâr fören.

tibbe, schertsend voor: Mennoniet. Bij *Picardt Antiq.* bl. 219: wederdoopers of tibben; *Oostfr.* tibbe, tib = Mennoniet, meestal in verachtelijken zin. Volgens *Swaagman*: *tibbe* zooveel als: een fijne. In *Holstein* wordt een mensch van buitengewone gestrengheid van

zeden 'en *tsip* genoemd, bij de *Denen* 'en *sip*, wat bij ons *tib* of meer gerekt *tibbe* kon opleveren. In 't *Neders.* heet eene vrouw (of: meisje), die bij vroolijke scherts den mond optrekt *Jumfer Sipp; den mund sipp trekken* = de lippen samentrekken. Aan 't slot van het art. zegt hij: "Maar van anderen heb ik gehoord, dat *Menno* een huis bewoond heeft *de tibbe* genoemd en dat daarvan zijne aanhangers *tibben* geheeten worden." – *Ten Doornk.* haalt bij *tibbe* het *Neders.* *Tibbke*, vrouwennaam en ook schimpnaam aan, benevens het *MNederd.* *Tibbe*, *Tebbe*, waaraan *tibbe* wellicht ontleend is, om er een Mennoniet mee aan te duiden, omdat deze geene wapens mag dragen of soldatendienst doen, en dus door anderen als vreesachtig en onmanlijk werd aangezien.

ticheldobbe; waterkom, ontstaan door het uitgraven der klei voor steenbakkerijen. In de buurt van de Apoort waren voorheen potte- en steenbakkerijen gevestigd, welke de klei uit den bodem groeven en daardoor *ticheldobben* achterlieten. (Stadsrekening 1526).

ticheljongs; werkvolk eener steen- en pannenbakkerij, mannen en ook jongens uit Lipsland. Vgl. *brandmeester.* {p.3599}

ticheln = tichelsteenen en dakpannen bakken; ook: de daarvoor benodigde klei graven. "Ook zegt de overlevering, dat de steen, waaruit de kerk opgebouwd is, getigcheld moet zijn uit een stuk land in de nabijheid gelegen," enz. Te Appingedam zal worden verkocht (1869): "– eene in alle liniën verervende beklemming van 4 B. 82 R. land, met het regt om te tigchelen." (v. *Dale*: † tichel = metselsteen; – Vgl. tegel, en: *diggel.*) Zie ook: *oettichêln.*

tichelwark, in geschrifte *tichelwerk* = steenbakkerij; ook *Oostfr. Kil.* tichelwerck = het steenbakken.

tiddêl; zie: *tirrêl*, en: *niddêl.*

tiddêlkopt; zie: *tirrêlg.*

tiddêln (*Old.*) = tollen, met den drijftol spelen; "de schoulkinder *tidln mit tidltopm.*"

tiddêltop; zie: *sirreltop*, en: *tirreltop.*

tied = tijd; *tied zulf hebben* = tijd genoeg hebben, *Nederl.* den tijd aan zich hebben; *oet tied roaken*, of: *komen* = sterven; ook *Dr.*, bij v. *Dale*: uit den tijd gaan; *oet tied wezen* = niet meer leven; *deur tied*, of: *deur de tied komen* = leven, een bestaan hebben; *deur de tied* = gewoonlijk, meestal; *mien tied!* = *mien lijve tied!* = *grootte tied!* = *moar mien tied!* verwonderend, zooveel als: wel wel! he! *Sprw. Komt dei tied den komt ook de ploag = komt tied komt ploag* = als die tijd daar is dan zullen wij ons in het onvermijdelijke moeten schikken, voorshands zullen wij er het hoofd niet mee breken. *Westf.* *Kömmt de tîd dann kömmt ook de nôd.* – *Kômmt tied kômmt road* = als het zoover komt zal er ook wel raad kunnen geschapt worden; *Oostfr.*: mit der tîd kumd râd. Zie ook: *an*, en: *tieden*, alsmede: *an tied.*

tiedbeurten; zie: *bie tieden.* {p.3601}

tiedêlks; zie: *tiedels.*

tiedels, **tiedelks** = **tels** (*Old.*) = telkens, doorgaans, in den regel, gewoonlijk; *hij gait tiedels noa kerk*; "mit moetje kennen de wigter *tiedels nog 't beste over dei soort van dingen praoten.*" *Oostfr.* *tidelîks*, *tîdlîks*, *tîdelks* = te rechter tijd; *tîls* = van tijd tot tijd, *Westf.* *tîdlings*; *Neders.* *tiedlik*, *tiedlikes* = ten bepaalden tijde, telkenmale. *Dr. Landr.* (1712) II, 59: *tijdelijks* = *tijdig*; v. *Dale*: *tijdelijk* = *bijtijds*, vroeg genoeg. – De woorden zijn samengetrokken uit: *tijdelijks*, met de beteekenis: wat in den tijd telkens terugkeert. *tels*, samengetr. uit: *telkens*.

tiedên = tijding, en: *tijden*; 'k heb *hôm in tieden nijt zijn* = 'k heb hem in langen tijd niet gezien, als men nl. daartoe anders dikwijls in de gelegenheid was; *in gijn tiedstieden*, zooveel als: in nog langer verlopen tijd, een dag of een jaar dien men zich haast niet meer kan herinneren. (Bij *Gouverneur*: die is hier in *tijden* niet geweest.) – *Oostfr.* in *tîden* = sedert lang. Zie ook: *bie tieden*, en: *tien.*

tiedêns, (mv. van: *tijding*) = *tijdingen*, en = *tijdens*, ten tijde van, gedurende; *de tiedêns dei wie van hōm kriegen bin nijt te best* = wij krijgen geene gunstige berichten van hem; *as wie*

komen zè we joe wel tieden sturen = als wij het plan hebben u te bezoeken zullen wij 't u berichten. *Oostfr.* *tîden*.

tiedîg, tieg; wordt van biggen, lammeren en de jongen van konijnen gezegd, als zij oud genoeg zijn om van de moeder genomen te worden. (In 't *Old.* zijn biggen met 6, in de *Ommel.* met 5 week *tieg.*) – *tieg*, in deze beteekenis, moet als eene gebrekkige uitspraak beschouwd worden. *Kil.* *tijdigh* = rijp voor, enz.

tiedkôrten; zie: *tiedpassijêrn*.

tiedkôrting (tijdkortig) = ongeduldig door lang wachten, zich vervelen uit gebrek aan tijdkorting of bij eene ongesteldheid, enz.; {p.3603} de landbouwer wordt *tiedkôrting* wanneer het weder hem verhindert met het landwerk te beginnen; *de peerdên (peerên) wor'n tiedkôrting*, wanneer zij, bij lang pleisteren, staan te trappelen voor het rijtuig, naar den stal verlangen. *Oostfr.* *tîdkôrting* = ongeduldig, ongedurig.

tiedpassijêrn, tiedpasseern = **tiedkôrten** = tijdkorting, tijdverdrijf. Staat voor: tijdpassieering = het passeeren (slijten, doorbrengen) van den tijd.

tiedstieden; zie: *tieden*.

tiedzat (klemt. op beide deelen) = overvloed van tijd; *wie hebben tiedzat* = wij behoeven ons niet te haasten.

tieën; zie: *tîen*.

tiefese koorsen (*Stad-Gron.*) = typhus, zenuwkoorts.

tiedmelk, in geschrifte *tijdmelk* = *tiegkou*; zie ald. "Van rundvee was de markt heden ruim voorzien; vaal- en tijdmelken van f 100 tot f 160." (*Gron.* 1860).

tieg = **tiedîg** = drachtig, van koeien, en ter onderscheiding van: *voarmelk*; – *tiegkou* = *tiegekou* = koe die in 't voorjaar, als zijnde de gewone tijd, moet kalven. Zal dit op andere tijden plaats hebben dan noemt men het: *drachtîg wezen*. *Oostfr.* *tidîg*, *tieg* = drachtig. – *tieg*, samentrekk. van: *tiedîg* = tijdig. Zie ook: *tiedîg*.

tiegbig = big die de moedermelk kan missen, die *tiedîg* is. Zie: *tiedîg*.

tiegen; zie: *tîen*.

tiegerd (getijgerd) = gevlekt als een tijger, vooral van honden gezegd; ook *Oostfr.*

tieggers (bvnw.) voor: zeer boos, toornig, vergramd, woedend; *hij 's tieggers*, ook: *tieggers ien hakken* = hij is boos als een tijger. Vgl. *engels.* {p.3605}

tiegkou = **tiegekou**, in geschrifte *tijgkoe* = koe die in Maart of April moet kalven. "De prijzen waren: vaalmelkten en tijgkoeijen van f 110 tot f 200." (*Appinged.* 1877). Zie: *tieg*.

tiek; tieke = tor, waartoe een aantal soorten van kruipende insecten met harde schaal gerekend worden; eene der grootste er van noemt men *kultieken*, ook: *dikke tieken*. – Verkleinw.: *tieltje; tiekie; tiekien*. Heeft iemand zich rond gegeten dan klaagt hij: *'k bin zoo dik as 'n tiek*, *Westf.* seo dicke ose ne tücke. De Drentsche boer zegt dat zijne keuchies (biggen) zoo dik zijn als tieken = zeer vet. *Wvl.*: zoo dik als een teke, zegt men van dieren die dik van vetheid zijn of van eten. (*De Bo*). *Dr.* *tiek* = kever, insect onder den naam van boschtiek bekend; *Friesch* *tiek* = schaapluis, hondsluis; *Oostfr.* *têke, tîk*, *Neders.* *teke, tåke*, *Westf.* *teke, tücke*, *HD.* *Zecke, Zücke* = kever; *Fransch* *tique* = houtkever. In Holland heet de schapenluis *teek*; *Kil.* *teke* = hondsluys (*Gal.* *tique, tiquet*, *Ang.* *tyke*, *Germ.* *Zack*, *Hisp.*

zecca) = Ricinus of Teca, een ongedierte, dat de honden kwelt en door het uitgezogen bloed opzwelt. 't *HD.* *Tieke* = made. *v. Dale:* *teek, tiek* = luis op honden en schapen. Vgl. *oortiek*.

tiekgras; het *lies* of water Beemdgras, *Poa aquatica*; *v. Hall Neerl. Plantensch.* bl. 260. Zie ook: *tiek*.

tielen = **anloopen** = aan de teeldrift voldoen; van schapen die men bij een ram laat loopen; *tiels* = *loops* of *loopsk* = teellustig van schapen, wat *bōls* van koeien, *jachs* van honden is. *Oostfr.* *telen, tilen*; *Nederd. MNederd.* *telen, teilen, tellen*, *Kil.* *teelen, telen*, *Sax. Sicamb. Fris. Holl.* = *telen*, voortbrengen, van kinderen, vruchten, enz., *Oudfr.* *tilia*; *Saterl.* *tîlje* = ploegen; *OSaks.* *tilian, tiljan* = verkrijgen, bemachtigen; *AS.* *tiljan, tiligan, teoljan* = het doel bereiken,

nastreven, enz.; *Eng.* to till = ploegen, bebouwen, bereiden, maken. Met het *OHD.* zilên, zilôn, *MHD.* zilen, ziln = zich beijveren, zich inspannen; iemand een doel of een tijd aanwijzen; bewerken, vervaardigen, telen, *MNederd.* telen, tolen = een {p.3607} doel najagen, *ONederd.* tilôn = zich beijveren, en het *HD.* zielen, van: til, zil, *HD.* Ziel = doel. Zie *ten Doornk.* art. telen. Vgl. anloopen.

tielens = bertielens; de losse planken waarop het bed rust; *Oostfr.* tiling, mv. tilings, de uit delen bestaande onderlaag van het bed; *Noordfr.* taling = losse planken of latten welke op de balken over de vakken in de schuur worden gelegd voor het bergen van hooi, stroo, enz.; *AS.* thiling = zoldering, van het *ONoorsch* thil, thili = bord, plank; thilja = tafel; *OHD.* dil, thil, dil, dilla, *MHD.* dile, dil, dille, tille = bord, wandbekleding, vloering, vloer; dille = grond, bodem, fundament, en verwant met het *Lat.* tellus = de aarde, de grondvesten van iets, die alles draagt, alsmede met: dal, *til* (brug), *deel* (vloer), delen (planken), 't *HD.* Diele, enz. Zie *ten Doornk.* art. däle, en: tiling. Vgl. loanings.

tielkejok (*Old.*); om *tielkejok loopen* = rondslechteren, niets uitvoeren. Zal letterlijk zijn: loopen om eene vertelling aan te hooren, dus zooveel als: om nieuwtjes op te doen. Vgl. 't *Oostfr.* teidel, teil, teidelke, teilke = grappig verhaal, kluchtige geschiedenis, mop, enz.; *Noordfr.* teel (vertelling, sprookje), *Oudfr.* tele, tale (rede, verhaal); *OSaks.* tala (getal, tal), van: tellen, eigenlijk = noemen, opnoemen, opsommen, en één met: (ver)tellen, *HD.* (er)zählen.

tielkers (*Old.*); eene aardappelsort; ook *Dr.* Zie: elfringen.

tiels = teellustig; zie: tielen.

tiên, tieên = tieden, ook: **tiegen**, bij ouderwetsche menschen nog in gebruik; *an* 't wark *tiên*, of *tieden* = aan 't werk gaan, (ook *ZHoll.*); *op loop tiên*, of: *tieden* = op den loop gaan, de voetreis aanvaarden. In *Westerw.*: *tieden*, voor: uitgaan, vooral: uitgaan met een rijtuig; *wie tieden mörgen noa Winschoot*; *wie bin om zeuven uur oettied*. – “*Ik tieg an 't bounen, schrobben, vegen.*” *Dr.* tieên = trekken, {p.3609} reizen, ergens heengaan; *Overijs.* tieën = trekken; *Kil.* tijden, tijen (veroud.) = zich ergens heen begeven, naar toe trekken; *Oostfr.* teën, tiën = trekken, reizen; *Noordfr.* tije, tijen, tien, tiden = trekken, ergen heen reizen, ook: naar iets trachten; *Oudfr.* tia = voorttrekken, *HD.* ziehen. Vgl. tied = tijd; verl. deelw. van: *tie-en* = trekken; zooveel als: het gestadig voorwaarts getrokken, het immer voortgaande. (*v. Dale*: tiegen: alleen de onv. verl. tijd en het verl. deelw. van dit werkw. zijn gebruikelijk; tijen = beginnen, aan den arbeid, is verouderd.)

tien; tiene = karntiene = melktiene, in geschrifte *tijn*; groot vat waarin men de melk verzamelt die gekarnd zal worden, en die daarin zoolang moet staan tot zij dik en zuur is. Zulk een vat is onder wijder dan boven en inzooverre het tegengestelde van eene *zoepentien*, d.i. eene *tien*, mede een groot vat waarin *het zoepen* (de karnemelk) gestort wordt. *Zegsw.*: praten *van olle tienen en neie zoepennappen*, zooveel als: keuvelen over oude tijden. (*tienen* zal hier eene soort van woordspeling zijn met tie-en = tijden; de *d* wordt om den wille van het volgende veranderd in *n*.) Zie ook: zoepennap. *Dr.* melktien, *Friesch* tiene, *tijne* = groot melkvat; *ZLimb.* tieng, tiene = tobbe, kuip; *NHoll.* tain = kleine ovale tobbe, waarin boter ter markt gebracht wordt. *Kil.* tijne, watertijne, watertonne. *Weil. v. Dale*: *tijne* (veroud.) = vat, ton, watervat, *HD.* Tiene (gewest.); *Oostfr.* tîne, tiene; melktîne, karmelkstîne, wasktîne; *Nederd.* tiene, tyne, *MNederd.* tine, tyne, tynne, *Zw.* tina = kuip, tobbe. Waarschijnlijk, zegt *ten Doornk.*, met het *Ital.* tina, *Fransch* tine, van het *Lat.* tina (wijnvat), waarvan ook: ton, *HD.* Tonne, *Oostfr.* tünne, *Gron.* tun.

tien geboden = de tien vingers, als die nl. als eetvork dienst doen; ook *den Haag*. Zie: oadamsvörke, en vgl. *Laurill.* bl. 28, en *Zeeman* bl. 209.

tienuurspotje; zie: elfuurtje.

tielpelderei; zie: tiépêln 1.

tielpelken; zie: tiépêln 2.

tiépêln = **teuvêrn**, zooveel als: met de vingers iets uitvoeren wat veel geduld eischt maar waarin weinig of in 't geheel {p.3611} geen nut steekt; ook *Friesch*, *Oostfr.* *Holst.*; *Westerw.* *tiépêln en hustjen* (tautol.); *Dr.* tibeln. – *tiepelderei* = *tiepelwark* = *puulwark* (naaisterswoord) = knutselwerk, een werkje dat veel tijd en geduld kost, waar *tiépêln* bij te pas komt; *Oostfr.* *tipelê*, *tipelwark*; *tiepelstikken* = *teuverstikken* = een samenstel van houten staafjes welke kunstig in elkander passen, en uit elkander genomen en ineengezet moeten worden; ook *Oostfr.* Dit woord dient ook als antwoord op de vraag aan iemand die met knutselwerk bezig is, wat hij uitvoert? en zegt zooveel als: och, 't heeft niets om 't lijf, ik doe maar wat om den tijd te verdrijven; *tiepelzinnîg*, zegt men vooral van kinderen die uit verveling iets ter hand nemen, en wel dat, wat het minst in den smaak der moeders valt. – Heeft iemand veel te pluizen met iets, bv. om een verward bos garen tot een kluwen op te winden, dan zegt men: *wat hei' doar 'n getiipel* (of: *geteuver*) *mit*. (*Roemer Visscher* (1547-1620) noemt een bundel zijner gedichten: “Tepelwercken” = knutselarij. Zie ook: *teppen*.)

tiépêln = **tiepelken** = **tiepeltjen**; op het *Hoogeland* een kinderspel dat buitenshuis met stokjes wordt gespeeld; o.a. maakt men daarbij een kuiltje in den grond; *Friesch* *tiepeln*; *Westerw.* *tiépêln en hustjen*.

tiépêln en hustjen; zie: *tiépêln 2*.

tiepelstikken; zie: *tiépêln 1*.

tiepeltjen; zie: *tiépêln 2*.

tiepelwark; zie: *tiépêln 1*.

tiepelzinnîg (*Auwen*) = eigenzinnig. Zie ook: *tiépêln 1*.

tiépîg; zie: *kiepîg*.

tier (*Niezijl*) = *ties*, *tessel*; zie ald.

tierelieren = **tureluren**, eig. = het gekweel, het kwinkeleeren {p.3613} onzer zangvogels; fig. voor: rondlopen zonder iets uit te voeren, al neuuriënd rondslechteren; *Dr.* um tierelier lopen. Als nabootsing van het gekweel der zwaluwen heeft men den deun: *Dou ik hier kwam was dit vak vōl, was dat vak vōl, en nō is 't al ver-tie-re-lie-re-lierd!* Ook: *Dou 'k vleden joar hier was, Was dit vak vōl, Was dat vak vōl En nou is allens disterwierd.* (Bij *Wōste* komt voor het: *Schwalbenlied von Hamm*: As ik wāg trock, wān kucke en schūer vull, As ik wīer kām, wār alles verslickerd un vertērd, wat bij *Sloet tot Oldhuis* luidt: To Joar as ik fūrt gink, Wāren alle Skoppen en Skuren vūll, Nu, as ik weer kam, Is alles verquickelt, verquackelt und vertehrt.) – Was die Schwalbe sang was die Schwalbe sang. “Als ich Abschied nahm, als ich Abschied nahm, Waren Kist'n und Kasten schwer; Als ich wieder kam, als ich wieder kam, War Alles leer.” *Fr. Rückert*, Aus der Jugendzeit, (1830). Kinder-zangdeun bij zeker meisjesspel: *Hoaken, oogen, Tikketakketogen, Goldpampier, Tierelierelier!* Een ander spel draagt den naam: *tierelieren*. Twee meisjes houden elkander met gekruiste armen vast, en na opgezegd te hebben: *ombairom, kom keer die ijs om*, moeten zij van plaats wisselen. *Oostfr.* *tirliren* = het kweelen van leeuweriken en zwaluwen, en voorts: lustig zingen, jubelen; *fertirliren* = verjubelen; *Neders.* *tierlier* = gezang der leeuweriken; *tierlieren* = zingen als de leeuwerik; *Eng.* *tirra-lirra*, een het leeuwerikengezang nabootsend woord; *Neders.* *türlüren*, en: *liren* = *HD.* *leiern* (op eene eentonige wijze spreken of zingen) = *lieren*, in: *tierelieren*; *Nederl.* *tierelieren* = een geluid maken als de leeuwerik, *Fransch* *tirelirer*; *tureluur* = referein, zangwijze, deun, *Fransch* *turelure*.

tieren (wederk.) = aanstellen, voordoen, vertoonen; *zōk kwoad tieren* = zich houden of men boos is; *zōk dōm tieren* = zich houden of men iets niet begrijpt; *hij tiert zōk* (of: *hōm*) *moar zoo* {p.3615} = 't is maar voorgewend, hij speelt komedie; *maltieren* (klemtoon op: *tie*) = zich aanstellen of iets zeer erg is, bv. of men veel pijn heeft, of men zeer aangedaan is, daarover veel misbaar maken, en synon. met: *anstellerei*; *Stad-Gron.* *wat tierste dij mal*. *Friesch*: zich *tieren* = zich aanstellen, in ongunstigen zin; *tierste dij dronken?* hoe *tierste dij* so mal? *maltierje* = zich brooddronken, balddadig gedragen; *Dr.* *zich mal tieren* = zich als een zot

gedragen; *Oostfr.* sük tîren = zich aanstellen, zoo houden; *Holst.* sik tieren = zich aanstellen, gedragen; *MNederd.* teren. *Noordfr.* tieren, *Kil.* tieren, tyeren. Verwant met 't *HD.* zieren, *Nederl.* sieren = tooien, opsmukken. (v. *Dale*: aantieren (volgens prof. de Vries veroud.) = zich voor het oog van anderen aanstellen altijd met het bijdenkbeeld van afkeuring.) Zie: mal, alsook: maltieren.

tierentain; eene half wollen, half linnen stof. “'t *Wief heur tierentainen schoed, En heur buis mit bloue roet.*” (*Reynders.*) “– maakt bekend dat hij ruim voorzien is van baaien, tierentijn of boezels,” enz. (Groningen 1876). v. *Hasselt (Kil.)* tiereteyn, tierentijn = kleedingstof van linnen of wol; *Westf.* tiertey, *Eng.* linsey – woolsey. (*Weil.*: tieretein, v. *Dale*: tiretein, van het *Fransch* tiretaine.)

tierentainen = van tierentain; zie ald.

ties; zie: tessel.

tieske, voor: **titje**; *zij zel 'n tieske hebben, lijve!* zegt de moeder tot haar schreiende zuigeling, zooveel als: *doe zelt 'n titje van mie hebben, lijve!* = ik zal u de borst geven. Staat voor: *tietske*.

tieske, meisje dat ties (kieskauwig) is, vooral van kleine meisjes. Zie: tessel.

tiet; zie: tit.

tiezen = teezen, wol (enz.) pluizen; *hooitiezen* = bosjes hooi los {p.3617} maken en uiteenstrooien. *Friesch* tiesen, tiezen = warren; *Oudfr.* fortysd, *Gron.* vertoesd = verward. Zie: toeze.

tiezig = **warrig**, voor: onaangenaam, ongemakkelijk, onplezierig, van het gevoel gezegd; alsof men met zich zelve in de war, aan 't plukharen is.

tik, **tiktje** = **knipperke**, in: *'t is op tik van zeuven*; *'t is op tik dat hij komt*, enz. = 't duurt maar een oogenblikje meer. Zie: klikker. In: *hij gaf mie 'n tik op de scholder*, als teeken van goedkeuring en aanmoediging, waarvoor het *Nederl.* hij klopte mij op den schouder.

tikhelfken; zie: gelfken.

tikhōnktjen = **tikken**, **tiktjen**, **tikjen**; een tikspel, waarbij de een den ander met den vinger moet aanraken, een tikje geven, en men een rustpunt, honk of *vrei* heeft vanwaar men uitgaat en die tevens vrijplaats is; *Oostfr.* tikken; antikken = aanroeren, *Wvl.* takken = raken, aanraken, *Fransch* toucher.

tikjen; zie: tikhōnktjen.

tikkel, **tikkeltje** = kleinigheid, een weinigje; *de klok gait 'n tikkeltje veur; is nog 'n tikkel in; 't scheelt moar 'n tikkel* of: *tikkeltje*. *Dr.* tikkeltien, grummegien; *Overijs.* tikkel = een weinig; *NBrab.* tikskén. Door wisseling der *t* in *k*, van: *tittel*, in den zin van: eene geringheid, de onbeduidendste kleinigheid.

tikkeltje; zie: tikkel.

tikken; zie: tikhōnktjen.

tikkienêle; een zeker kinderspel. Een dergelijk spel wordt ook hier (*Nijkerk, Geld.*) gespeeld en dan heet het: Een, twee, drie, de koster die komt, en het antwoord is: kom moar. – Te *Groningen* heet het: Yn, twij, drij, tikkienêle, te *Alkmaar*: Een hok (nok) in de zee; te *Tiel*: ra, ra, en het antwoord is: kom, of: kom maar. (*N.N. Taalm.* III, bl. 278) Zal wellicht zijn: *tik die Nellie*, en dus een tikspel.

tiktje; zie: tik, en: klikker. {p.3619}

tiktjen; zie: tikhōnktjen.

til, **tille** = brug, vaste brug van hout, ook van steen. Op het *Hoogeland* o.a. de vaste houten bruggen: *Abelstokstertil* (als plaatsbepaling enkel *Oabelstok*), *de Leenstertillen*, *Biewketil*, *Haantil*, *Scheeftil*, *Ellerhuistertil*, *Pomptil*; in 't *Oldampt (Winschoten)*: *Engelsche til* en *Porttil*, de eerste eene houten, de laatste eene steenen brug, in 1882 opgeruimd; *Kloostertil* (te *Heiligerlee*); in 't *Westerkw.* *Steenstil* (klemt. op: *til*), eene groote steenen brug over het *Aduarderdiep*; te *Groningen* de voormalige *Steenstilpoort*, enz. – *Old. Landr.* bl. 22: *Tillen* en

Weghen; *Kil.* tille = brug, bruggetje; *Dr.* til = brug, ook *ODr.*; *Friesch* til, tiltsje = kleine houten brug; *Oudfr.* tille = kleine brug; *Oostfr.* tille, til = brug; *Noorsch* tilja = planken brug; *Zw.* tilja = plank, deel. – Had men voorheen over *tochten* en afwateringen slechts planken of delen noodig, in allen gevalle slechts losse bruggetjes die men naar goedvinden kon verplaatsen, bij de verwijding der kanalen, vooral ten behoeve van landbouw en scheepvaart werden grootere en sterkere bruggen noodzakelijk; den ouden naam bleven zij echter behouden. (v. *Dale*: til, tille = ophaalbrug.) Zie ook onder art. *tielens*.

til = dracht, vracht; *da's 'n swoare til*; ook *Dr.*

tilbat, eigenlijk een pleon. Aanbesteding 1877: “Het verwijden en verdiepen der Fransumer tocht – en het maken van twee landhoofden voor een tilbat.” Zie: *bat*, en vgl. *til*.

tilje = kleine brug, verkleinw. van: *til I*; zie ald. “De Burg. der Gem. Bedum maakt bekend, dat de kleiweg, loopende van den Noorderwolddijk tot aan de grens der Gem. Middelstum, wegens herstelling van een tilje, van heden af tot nadere aankondiging is gestremd.”

tille; zie: *til I*. {p.3621}

tillen, in: *de lucht tilt*, zegt men als in het voorjaar de voorwerpen aan den horizon als in de lucht hangen, welke luchtspiegeling ook wel dampheffing wordt genoemd. Verv.: *ik tōl, doe tōlst, hij tōl; wie tōllen, enz.; ik heb tōllen, enz. v.d. tild.*

tillen en beuren, tautol. voor: opheffen, oplichten, verplaatsen, dragen; *hij ken dei zak mit zoad wel tillen en beuren.*

timioan. Thymiaan (*Thymus vulgaris*) is eigenlijk eene Duitsche benaming (Thymian), die echter aan deze in onze tuinen gekweekte soort wordt toegekend om haar te onderscheiden van de in Nederland in het wild groeiende Thym, v. *Hall Neerl. Plantensch.* bl. 165. *MNederl.* timiane = thym.

timmerderei = wat getimmerd is of wordt, timmerage; *ie mouten onze timmerderei ook ijs zijn* = gij moet toch eens komen kijken wat hier getimmerd wordt. Zie: *erei*.

timmerknecht = timmermansknecht; *hij 's timmerknecht; doar loopen twei timmerknechten.*

timmerkoamer, bij v. *Dale*: timmerhuis, werkplaats van een' timmerman.

timmermanske, in geschrifte *timmermansche*; zie: *ske*.

timp; zie: *dreitimt*, en vgl. *timpje* bij v. *Dale*.

tinbred, tinbret; het planken bord, even onder den zolder, in ouderwetsche woningen, of ook alleen eene plank, waarop het tingoed, enz. gezet wordt. *Oostfr.* tinbord, tinbret. *Zegsw.:* *alles op 't tinbret zetten*, zooveel als: alles wat men heeft, laten zien, ook wat de kleeding aangaat, ten einde vertooning te maken; *hij ken heur wel op 't tinbret zetten*, wordt van eene vrouw gezegd die geen werken geleerd heeft maar veel van opschik houdt.

tingêln; het geluid dat ontstaat door (bv.) twee stalen staafjes tegen elkander te slaan, of 't welk met den triangel ge- {p.3623} maakt wordt; ook voor het klingelen met eene kleine schel. – *getingel* = aanhoudend *tingeln*. 't *Oostfr.* tingen, tengen, tinken, tingeln.

tingelingelà. Kinderen hebben een' rondedans waaraan eigenlijk jongens en meisjes moeten deelnemen, maar welk spel gewoonlijk alleen door meisjes wordt uitgevoerd. 't Heeft eenige overeenkomst met het *ho-ho-pierlalo*; er wordt een' grooten kring gevormd; één plaatst zich in 't midden er van, die de *heer* is, en terwijl de kring zich in beweging stelt beginnen allen met opgewektheid te zingen: *In Holland staat een huis, In Holland staat een huis, In Holland staat een tingelingelà, Van vijfmaal vijfmaal hupsàsà, In Holland staat een huis.* (Dit is het eerste couplet, op de eenigszins gewijzigde melodie van: *Malbroek die vaart*, enz., beginnende met: *En hij komt nooit weerom.*) Alsdan volgt: *En wie woont daar in dat huis?* (bis). *En wie woont daar in dat tingelingelà, Van vijfmaal vijfmaal hupsàsà, En wie woont daar in dat huis?* – *In dat huis daar woont een heer* (bis), *In dat huis daar woont van tingelingelà, Van vijfmaal enz., In dat huis daar woont een heer.* – *En nu krijgt de heer een vrouw* (bis), *En nu krijgt de heer van tingelingelà, Van, enz. En nu krijgt de vrouw een kind* (bis), *En nu krijgt de vrouw van, enz. enz. – En nu krijgt de heer een knecht* (bis), enz. enz.;

En nu krijgt de vrouw een meid (bis), enz. – En nu krijgt de heer een hond (bis) enz. – En nu krijgt de vrouw een kat (bis) enz. – En nu krijgt de heer een rat (bis), enz. – En nu krijgt de vrouw een muis (bis), enz. – En nu gaat de heer weer weg (bis) enz. (De heer neemt weer plaats in de rij; eveneens als de beurt komt, de vrouw, de knecht, de meid, de hond, de kat, de muis en de rat.) Nu zingen ze: En nu blijft het kind alleen (bis), enz. – Zeg kind, waar is uw vá? (bis), enz. – Mijn vá is in het bosch {p.3625} (bis), enz. – En wat doet hij in dat bosch? (bis), enz. – In dat bosch daar kapt hij hout (bis), enz. – En wat doet hij met dat hout? (bis), enz. – Voor het hout daar krijgt hij geld (bis), enz. – Wat doet hij met dat geld? (bis), enz. – Voor het geld daar koopt hij bier (bis), enz. – Wat doet hij met dat bier? (bis), enz. – Dat bier helpt goed voor dorst (bis), enz. (Ook het kind treedt af). – En nu blijft het huis alleen (bis), enz. – Nu steken wij 't huis in brand (bis), enz. – Hiermede is het spel geëindigd.

tinger, in: *golden tinger* = de ringvinger; ook *Oostfr.* Verwant met: tenger, en *tang* of *tange*. Zie: *laiter*, en: *tang*.

tinglat, voor: tingellat of tengellat, eigenlijk pleonast., daar tingel, tengel een reepje hout is om eene verbinding te bewerken of eene afsluiting volkomen te maken.

tingnoagels = **halfflatspiekers**; eene soort van kleine spijkers om dunne latten, tengels, enz. te bevestigen. Vgl. de Nederl. geslachtsnaam: *Tengnagel*. *Oostfr.* tengel = nagel met een kop; tengeln = met kleine nagels vastslaan. – Voorts onderscheidt men hier nog: *beunnoagels*, *middennoagels*, *schijtspiekers* (schietspijkers), en *latspiekers*, alle ook met koppen, *dukerkoppen*.

tip, in de uitdrukking: *gou op tip treden wezen* = zich spoedig beleedigd achten, lichtgeraakt, prikkelbaar zijn. *Dr.* tipeers = lichtgeraakt, prikkelbaar mensch. *Oostfr.* hê is ligt up d' tip trâden. Vgl.: iemand op de teenen treden, of: trappen = hem zwaar beleedigen. Zie ook: *tirrêl*.

tipdouktje; een halsdoekje waarvan eene tip op den rug wordt vastgespeld. Men ziet deze dracht alleen nog onder de geringe klasse.

tippel = wandeling, loop; 't is 'n hijle tippel = 't is nogal een groote afstand als men dien te voet wil afleggen. Ook elders hoort men: een heele tippel. Zie: *tippêln*.

tippêln = met korte schreden zich tamelijk snel voortbewegen. {p.3627} Wordt alleen van vrouwen gezegd en van vrouwen gehoord.

tippen (ww.), van een kleed; 't tipt van veuren = 't valt zóó, dat het vooruitsteekt, eene tip vormt. Naaisterterm.

tippen = in geringe mate mank gaan. Vgl. *toeken 3*.

tippetappetoone (*Stad-Gron.*); begin van een deun om kleine kinderen zoet te houden. Het vervolg luidt: *Swienties in de boonen, Peerdies in de hoaver, Koechies in de kloaver, Schoopies in het lange gras, Eendies in de woaterplas; Vissien in het nettien, 't Kindien slept bie voa en moe op beddien*.

tipsie = dronken; zeemanswoord; *Eng.* tipsy. Zie: *Herroem* n° 723.

tiptappen; eene eigenaardige, onrustige beweging met de achterpooten, iets dat bij het paard als een gebrek wordt aangemerkt.

tirl; zie: *tirrêl*.

tirlkop; zie: *tirrêltop*.

tirrêl, **tirl**, **tiddêl**, **tirrêlg**, **tiddêlkopt** = kittelloorig, lichtgeraakt, driftig, opvliegend; *Dr.* tittelkopt = driftig, lichtgeraakt; tirrekop = driftkop; *Oostfr.* tirrel, tirel, tirl = onrustig, uiterst bewegelijk persoon; 't is so 'n lütjet tirrel fan 'n wicht. Zie: *niddel*.

tirrêlg; zie: *tirrêl*.

tirrêltop, **tiddêltop**; vrouw (of meisje) die spoedig kwaad wordt, een driftkop, vooral voorkomende in het *Sprw.* *Beter 'n tirreltop as 'n doedeldop* = ('t Is nog beter 'n kwoadkop as 'n doedeldop) = beter een kwaad wijf dan een sloofje. *Oostfr.* Bäter 'n kribbekop as 'n dōsedop (droomerig, dom mensch); *Neders.* 't Is beter een hastekop as een dudeldop; *Oldenb.*

Bäter 'n kribbekop as 'n duddeldop; *Meurs*. Better ennen kopp as eenen duwen (dooven) dop. Zie ook: *sweeptop*.

tirzêlg; zie: *krik*. {p.3629}

tit; **titte**; **tiet** = tepel, speen der borst, en van den uier der dieren. Van menschen zegt men: *zeere spenen*, van dieren: *zeere titten*. Van vrouwen geldt *titten* ook voor: borsten; *dikke titten* = dikke borsten; 't *titwark* = de borsten eener vrouw; 't *kind de tit geven* = aan de borst leggen, laten zuigen, de borst geven, eigenlijk: de speen in den mond geven, al is 't maar om het zoet te houden; ook *Holst*. Ook voor: zog; 't *kind tit geven*; 'n *bult tit hebben* = veel zog hebben; *titmelk* = moedermelk, melk uit eene vrouwenborst. Van kinderen, ook van dieren, die alleen met moedermelk gevoed worden, *an tit bin*, en zeer vet zijn, zegt men: *da's* (dat vet) *titvet*. Van jonge personen, die bij anderen in dienst zijn en hunne ouders gaan bezoeken, heet het plagend: hij (of: zij) *wil 'n titje*, of: *wil tit hoalen*, ook *Oostfr.*, en daar van iemand gezegd die het heimwee heeft; hier beteekent het: naar huis verlangen, zonder juist aan heimwee te lijden. "Hebben de drachtige paarden des morgens aan de tepels (landterm *titten*) hardachtige droppels, wat men met eene schoone beeldspraak *tappen* noemt, dan is dat een van de vele voortekens dat het werpen binnen korten tijd zal plaats hebben." *Overijs*. *titten*, gemeene uitdrukking voor: borsten; *Geld. NBrab.* tieten; *Kil.* titte, tuyte, tote = tepel, en: borst; *Oostfr.* tit, titte = tepel, en: borst; *kôtitte*, *Gron.* *koutit*, *koutitte*; *MNederd. Noordfr.* *OEng.* tit, titte, titt, *AS.* tite, titte, *Holst.* tit, *Eng.* teat, *Ital.* tetta, *Fransch* tette, *tîton*, *MHD.* *HD.* *Zitze*, *AS.* tit, tiht, tyht = tepel, inz. van dieren. Volgens *ten Doornk.* met het *OHD.* *tuttâ*, *tutâ*, *tutto*, *tuto*, *MHD.* *tutte*, *tute*, *M.Duitsch* *dütte*, uit het *Grieksch* *tithê*, *tithós* = speen, borst, moederborst. Dus zooveel als: lid waaraan men trekt of zuigt. Zie ald. art.: *titte*.

titmelk = moedermelk, van menschen en dieren. Zie: *tit*. {p.3631}

titte; zie: *tit*.

titvet; zie: *tit*.

titwark; zie: *tit*.

tjaksêln = in en door iets loopen, vooral in weeke modder, natte sneeuw, over een natten vloer, enz.; er in *omtjaksêln* = daarin loopen zonder zich zelf of waarop of waarin men loopt of trapt, te ontzien; *vertjaksêln* = *verpoazen* = *vertrappêln* = vertreden, inz.: vertrappen van het gras in de weide bij aanhoudend regenachtig weder. Eigenlijk: er al sjokkende in loopen, en bijvorm van *tjoekseln*, *tjoekeln*, *toeken* en 't *Oostfr.* *tjukseln*.

tjalk, bij v. Dale: zeker Friesch vaartuig. Wij verstaan er onder: een kustvaartuig met één mast en van zwaarden voorzien. De kleinste soort dient tot turfschip, beurtschip, enz., de grootere kunnen ook kleine zeereizen doen; *hektjalk* = *tjalk* met eene soort van hekwerk, waardoor de stuurpen loopt; *kōfjalk* (de grootste soort) = *tjalk* met kajuitsdek, ook wel met vaste of losse raas; zij voert slechts één, vaststaanden, mast.

tjanken = haken, hunkeren. Vgl. *jank*.

tjaske; zie: *bōrrie*.

tjasker; zie: *bōrrie*.

tjauelgad, **tjauwelgad**, **tjouelgad** = **tjaueldêr**, **tjoueldêr**, **tjouwelder** = **tjauelscheet**, **tjouelscheet**, **tjouelkond**, **tjouelkeet**, enz. = iemand, die *tjauelt*; meest van vrouwen gezegd. Zie: *tjauêln*.

tjauêln, **tjouêln**, **tjauwêln** = babbelen, zotteklap uitslaan, kwaadspreken en wel op minder of meerder slependen toon, wawelen. Hiervan: *getjauel*, *getjouel* = gewawel, gebabbel, gezanik, zotteklap, achterklap, enz., inz. van vrouwen; *tjauelscheet* = *tjauelder* = *tjauelmeuln*, enz. = teemster, zanikkous. *Oostfr.* *dauelen*, *daueln* = traag en langzaam zijn in 't spreken; {p.3633} mit *daueln* un *kaueln* (babbelen) word de *tîd* mit *ferslâten*; *Neders.* *taueln*, *tauelken* = temend praten; *Holst.* *taueln*, *daueln*, *davelen* = langzaam en beschroomd spreken; *tauelke* = een vrouwspersoon, dat niet alleen slepend praat, maar meteen den tijd verbeuzelt. In *Lijffland* beteekent: *dâbeln*, den tijd verspillen, zoek brengen. Alzoo: *tjaueln* = den tijd met babbelen,

en: *dauêln* (zie ald.) dien met slenteren zoek te brengen. Zie ook: *doameln*, en vgl. bij v. Dale: dauwelen = vadsig, traag in alles zijn.

tjauwelderei, tjouelderei, tjouelderij = *getjauel* = gebabbel, enz. Zie: *tjauêln*.

tjauwêlmeuln; zie: *tjauêln*.

tjauwêln; zie: *tjauêln*.

tje. Zeer gewoon is de achtervoeging er van bij het opspelen eener kaart, inz. voor lagere kaarten; 'n *schuppuntje*, 'n *roetentje*, enz. Zie: *je*. (*tje*, Nederl. je hoort men meest achter eene k, behalve te Groningen, Hoogezand en omstreken, waar men *ien*, en: *ie* gebruikt, in allen gevalle wanneer de woorden eenigszins duidelijk worden uitgesproken.)

tjoekeln = onophoudelijk, met korte slagen pompen; *dat tjoekêln* = *dat getjoekel bin 'k zat* = die wijze van putten, pompen hoor ik niet graag, verveelt mij.

tjoeken, voor: naaien, stoppen, enz.; *dichte tjoeken* = oude kleeren herstellen. Vgl. *toeken 4*.

tjoeksel; zie: *tjoeksêln*.

tjoeksêln = dooreenknedden, roeren of mengen van spijzen en dranken, zóó dat het mengsel, *tjoeksel*, niet in den smaak valt. Vgl. het *Friesch* *tjukseln* = houwen, slaan; met een dissel bearbeiten; *tiuchsel*, *thiuksel* = dissel, dus fig. = bedisselen; ook = stootend, gebrekkig gaan, hinken, van: *tjukken* = trekking in de leden gevoelen, bevende, stootende van de leden.

tjoender, tjoener = toovenaar, wonderdoener; *tjoenster* = toovenaarster; *betjoend* (= *beteuverd*) = behekst. Eigenlijk *Friesch*, van *tsjoenen* = tooveren; *tsjoenster* = tooveres, heks; *bitsjoend* = behekst. {p.3635}

tjoener; zie: *tjoender*.

tjoenster; zie: *tjoender*.

tjõnten; zie: *elfringen*.

tjooop (*Laurm.*) = slecht. In 't *Westerkw.* hoort men: *tjooop van 'n vent* (of: *kerel*), voor: uil van 'n vent, enz.; ook voor: klein ventje, kereltje.

tjoud, alleen in: *goud en tjoud* = goede en slechte waar dooreen. *Friesch* *tjoede* = slechte; za goed als *tjoed* = goed en slecht.

tjouêln; zie: *tjauêln*.

tjoulf = lummelachtig, kalverachtig mensch, *Friesch* *kjelf*, *kealf*.

tjuchel; zie: *juggel*.

Tjuchum; buurtschap in de nabijheid van Delfzijl. *Oostfr.* *Tjüche*, *Tjüch*, *Tjücht*, naam van verscheidene boerderijen of kleine buurtschappen waar men zich met de veeteelt bezig houdt, meest in de nabijheid van kloosters, enz. gelegen, en overeenkomende met *schathoes* (zie ald.), en: *veurwark* (id.). Zou tot het *Oudfr.* *tiuga*, *Saterl.* *tjûga*, of met 't *Oostfr.* *tucht* (teelt) tot *têen*, *HD.* *ziehen*, daar *tjüche* ook voor *tjüchte* of een ouder *tjuchta* en *tuchta* kan staan, te meer daar het *OHD.* *zuht* ook de beteekenis had van: plaats waar jongen geteeld en gefokt worden, behooren. Zie *ten Doornk.* art. *Tjüche*.

tjucht = broed, tuk, troep; de hen heeft 'n *hijle tjucht kukens* = een groot getal kiekens van één broed; *zij hebben 'n tjucht kinder* = een groot getal kinderen; 'n *tjucht volk* = een troep volk. *Oostfr.* *tucht*, *tugt* = broed, koppel, troep, schare; *tucht höher*, *minskens*, enz. *HD.* *Zucht*, *OHD.* *zuht*, met: *tocht*, van het *Goth.* *tiuhan* (trekken), verkreeg de beteekenis van: teelt, broed, in het *MNederd.* ook die van: trekken, tocht; *OHD.* *MHD.* *zuht*, *zucht*, die van: trekken; orde, regel, opvoeding; tuchtiging, straf; voeding, onderhoud; {p.3637} het jonge broed, kroost, enz.; het *Nederl.* heeft alleen die van orde, bv. in: aan orde en tucht gewinnen, aangenomen of behouden. Wat de invoeging der *j* betreft vgl. *tjaueln*, *tjijmêln*, *sjullies*, *sjabben*, enz.

tjulpis, gekscherend voor: snaak, potsenmaker; *bist 'n tjulpis*.

tjijmêln; zie: *tijmêln*.

't **Kenoal**, **Knoal** = Stads-Kanaal, als dorp; *hij gait noa 't Kenoal om törf*; *Knoalstertörf is beste törf*.

't **Klooster**; zie: *Kloosterdroapel*.

't **lief zijn loaten**; zie: *liefbuiden*.

't **lood**; zie: *doenighaid*.

't **lös hoar**; zie: 't *hoar*.

tnegentîg = negentig. Vgl. *tachentîg*.

toabiet ('t habijt), voor: kleeding, kleed; hij (of: zij) is *goud in toabiet* = is goed gekleed, op zijne kleeding valt niets aan te merken. *Kil.* habijt = kleed, feestkleed, zondagspak, enz.; *Lat.* habitus = kleed, kleeding, gewaad, wijze van kleeden of gekleed te gaan; *Fransch* habit. *Ital. Sp.* abito, *Eng.* habit. (v. *Dale*: habijt = geestelijk gewaad, oudt. = kleeding in 't algemeen.)

toai; de eigenschap van iets lang te kunnen uithouden, verduren; van menschen, ook van paarden gezegd; *hij 's t'r toai tegen* = hij kan er goed tegen, bv. tegen koude, vermoeienden arbeid, pijn, enz.; ook *Dr.*

toaihoar (klemt. op: *hoar*); zie: *geelhoar*.

toai in 't melken, eig. = moeilijk te melken, *Oostfr.* taj to melken; fig. = moeilijk te bewegen om geld te besteden voor een nuttig doel, tegengestelde van vrijgevig, scheutig, mild. Vgl.

taainoagel

toainoagel; zie: *taainagel*.

toaitep; zie: *taaitep*.

toaitêrg; zie: *taiterg*.

toaitijs; zie: *taaitijs*.

toakêln (takelen), voor: kleeden, van vrouwen, om uit te gaan of {p.3639} bezoek te ontvangen; *zij 's an 't toakêln* = zij kleedt zich, dus: maakt zich gereed, eigenlijk zooveel als: zij is aan 't optuigen. *Oostfr.* takeln = kleeden, zich opsmukken; *tökeln* = opsmukken, meer in verachtelijken zin, en = *optoakêln*; zie ald.

toal-antwoord (tautol.), in: *ik kreeg gijn toal of antwoord* = men antwoordde mij niet; ook: op mijn schrijven kreeg ik geen woord terug; iemand *gijn goud toal of antwoord geven* = hem onvriendelijk, norsch behandelen, afsnauwen.

toalsloagen = eenig stemgeluid geven tot waarschuwing of als sein van aanwezigheid, bv. in 't donker; hij! *wat wôr ik kel, doe mōgst ook wel toalsloagen*. Vgl. *antoalen*.

toalsman. Aldus noemt men kinderen die nog krom praten; *bist 'n toalsman*, of: 'n *oarege toalsman*. (Volgens *Hoeufft* in Groningerland: *hij is mijn taalsman* = hij is mijn zegsman). – Voorheen heetten de redenaars of woordvoerders bij het collegie van Gezworenen te Groningen: *taalmannen* of *taalsmannen*. Bij *Hooft*: taalman = spreker, redenaar.

toalzoam = spraakzaam, minzaam; *Zw.* talsam = spraakzaam.

toapêrg = doldriftig, onstuimig, woest, van menschen gezegd; ook = ongeduldig, bv. van een paard dat niet stil wil staan voor een rijtuig. *Dr.* toaper = driftig, rap, vlug, levendig, flink; toaperg = haastig, ongeduldig; *vertoaperd* = verbluft, beteuterd. *Kil.* taepere, taperen (vet.), spertelen = schuddend bewegen, trekken, kloppen. Vgl. 't *OEng.* tappe, *Eng.* tap (slag of klap); *HD.* Tappe = poot, voet van een groot dier, alsook 't *Fransch* taper (slagen, klappen geven).

toart; zie: *kouk*.

toat = taart; *toatjes* = taartjes. Vgl. *koat*, enz.

toatêrn; de eerste pogingen van kinderen om zich verstaanbaar uit te drukken, de woorden zoo gebrekkig uitspreken dat men er niets van verstaat; ook *Dr.* Bij *Halma* en v. *Dale*: tatewalen = krom praten, de woorden slecht uitspreken, inzon- {p.3641} derheid van kinderen; *Weil.* v. *Dale* *Kil.* tateren = stamelen, stotteren; *Eng.* to tattle = snappen; *MHD.* tateren = babbelen, zwetsen, kletsen; *Oostfr.* tatern, tottern = babbelen, snateren, zotteklap uitslaan. Vgl. ook: *tatêln*.

toatjen (*Veendam*), te *Garnwerd* **swakjeloopen** = het met vereenigde krachten stuktrappen van het ijs, bij de knapen een geliefkoosd wintervermaak. – Het woord kan één zijn met:

toatêrn en *tatelen*. Door het breken van het ijs ontstaan schollen, waarover men dan met horten en sprongen heen wipt; men heeft hier dan aan eene stootende beweging te denken.

toavel = tafel; *nachtmaalstoavel* = nachtmaalsdisch; ook alleen de tafel waarop hij staat. Men zegt: *de lidmoaten goan an toavel*, maar in het dagelijksch leven: *wie goan*, of: *schikken bie toavel*.

toavelbret = theeblad, blad waarop het theegoed, enz. wordt geplaatst. Zie: *bret*.

toavelbretjerōnd (*Hoogel.*) Aldus noemen de meisjes een tikspel, naar den deun die met dit woord begint en door aftellen over de beurten beslist. Het volgende luidt: *toren in de grond, hond op zij, of is dij!* d.i. zij treedt af op wie het laatste woord valt. Het spel zelf begint aldus. Eenige meisjes staan, op een paar treden afstands van elkander in een ronden kring; een ander meisje loopt met een doekje, waarin verscheidene knopen zijn gemaakt, dien rond. Zij begint te zingen: *Doukje leggen, Nijmand zeggen*, zooveel als: niemand mag verklappen achter wie ik het gelegd heb, en vervolgt dan: *Kiek veur joe, kiek achter joe, Kiek an joen baide zieden, 't Zel joe nijt ontgleden*, ook: *Loat joen doukje glieden*. Nu kijkt ieder meisje om zich heen, en ziet zij niet dat het bij haar ligt, dan geeft het steeds rondgaande meisje haar een tikje als teeken dat zij niet meer mee doet. Merkt een meisje het tijdig, {p.3643} dan neemt zij het doekje op en wisselt met het rondgaande meisje van rol. Dit wordt zoolang voortgezet tot er twee overblijven; door middel van het *toavelbretjerond* af te tellen wordt nu weder uitgemaakt wie het doekje moet leggen.

toavelbijn (tafelbeen) = tafelpoot.

toavelloa, toavelloag = tafellade.

toavelswilk; zie: *swilk*.

toavênd = heden avond, ook: als de avond zal gevallen zijn; *wie zellen dat toavênd wel down* = dat kan best tot van avond wachten; *wie wachten an toavend* = wij wachten tot den avond; ook: zoolang als de avond duurt, d.i. tot wij naar bed gaan. *Dr.* 't aovend. Staat voor: te avond. *MNederl.* tavont, *MNederd.* tavent, tavende, to avent; *WVl.* tavent, tavond, 't avond = van dezen avond.

toawêln = **deurtoawêln** = doorwerken, het werk met kracht doorzetten, bv. iemand een flink pak slaag geven; *toawel moar deur!* Wellicht een freq. van: touwen, nog in: leertouwen = leder bereiden.

tōb; tōbbe = tobbe, waschkuip; *'t goud is ien tōb* (*Hoogel.*) = de wasch staat gereed voor den volgenden dag. *Kil. Weil.* tobbe = kuip die veel wijder is dan diep.

tobangel; zie: *topangel*.

tobbe = **toppen**, in: iemand *op tobbe hol'n* (*Old. Westerw.*) = *op toppen hol'n*, of: *oppe top hollên* (*Ommel.*) = aan 't lijntje houden, paaien met beloften, iemand misleiden door uit te stellen. *Oostfr.* hê hed hum up (of: in) de tobbe = hij heeft hem geheel in zijne macht, hij doet met hem wat hij wil; hê tobt hum alles mit 'n môi prôtje of = met een mooi praatje troont hij hem alles af; *Neders.* tobben, toppen, *Holst.* toppen = trekken, plukken, zich toeigenen, aftroonen; *MNederd.* tobben = plukken, sarren, er zijn spel mee drijven; *Kil.* toppen, tobben = plukharen. Zal dus komen van: top = spits, uiteinde, enz. en zooveel als: {p.3645} bij den top, bv. bij den haarbos vatten, in het haar plukken, enz., en bijvorm van: *teppen*. (Vgl. v. *Dale*: op de tui houden = tegenhouden, ophouden, tegengaan, beletten.)

tobbêln; de bestendige beweging die men met den hengel (nl. den *topangel*) maakt door onophoudelijk met de roede te wippen en inmiddels langzaam voort te gaan. Ook ziet men het van visschers met den gewonen hengel, met dit onderscheid dat zij zulks slechts voor een oogenblik doen en op dezelfde plaats blijven. 't Woord zal een freq. vorm zijn van het *Nederd.* toppen, *Gron.* *teppen* = trekken, rukken, uitrukken, *Hamb.* tobben, *Brunsw.* tobbeln. Vgl. *tobbe*, alsook v. *Dale* art. omtobbelen.

tobenstōnd; zie: *opstōnd*.

tocht; tochte = **tochtsloot** = **treksloot** = afwateringskanaaltje, meestal eene breede sloot die het water naar wijdere kanalen afvoert. Oorspronkelijk waren het kleinere of grootere geulen in het slijk, die van tijd tot tijd veel zijn vergraven en verdiept. De *tochten* zijn gewoonlijk schouwbare objecten; de *tochtslooden* of *trekslooden* (*Old.*) niet, en worden ook niet door eenig waterschap onderhouden. Uit te besteden: “Het leggen van drie pompen in eene tocht onder de gemeente Stedum.” Aanbesteding van: “Het schoonen der togten van het Waterschap (de Vereeniging, gem. Grijpskerk), zijnde de Noorder- en Zuiderwaardster togten”, enz. (1872). “De Schepper in het Oosterstads-Hamrik verzoekt en gelast de onderhoudpligtigen om hunne maren en togten te laten graven op eene diepte van vijf palm beneden Damsterpeil.” (1868) In eene Ordonnantie der Staten van Groningen (1601) komen voor: tochten en: toetochten (= bijtochten). Het woord is ook in Holland bekend; in het Dagblad van ZHoll. (1866) wordt bericht “dat den 30 Oct. 1866 namens Burg. en Weth. van ’s Gravenhage eene schouw zal worden gedreven over alle Togten en Slooten, gelegen”, enz. – In *Hunsego* heeft men o.a. de *Zwintocht*, de *Snaphaanstocht*, de *Zuidertocht*, {p.3647} de *Schilligehamstertocht*, enz.; in ’t *Westerkw.*: de *Doezumertocht*, enz. *Dr.* watertocht = afwateringskanaal; *Overijs.* tochtsloot, treksloot = sloot met stroomend water, *Oostfr.* tochtslôt, togslôt; *Noordfr.* töft, wahsertögte = waterleiding. – *tocht*, van: tijgen, de weg langs welken het water trekt.

tocht, in: met iets *op tocht wezen* = in de weer zijn, bezig zijn. *Zegsw.*: *hij ’s mit zien mester op tocht* = hij heeft iets onder handen, is aan iets begonnen, dat hem te machtig is, dat zijne krachten te boven gaat.

tochten, in: ’t *tocht hier!* = de glazen zijn leeg. Eigenlijk zooveel als: hier heeft men trek (= tocht), en dus eene woordspeling.

tochtenreuden, in annonces *tochteruden* (*Hoogel.*) = de *tochten* (zie *tocht*) van onkruid, enz. zuiveren. Zie ook: *ruden*.

tochteruden; zie: *tochtenreuden*.

tochtklaver = **schapenklaver** = steenklaver, waaronder alle echte klavers met gele bloemen worden begrepen; v. *Hall Neerl. Plantensch.* bl. 42 en 52 en vgl. bl. 47 ald.

tochtnoagels (*Hoogel.*) = **galgepenen** (*Westerkw.*); schimpend voor: penen in schijfjes of in reepjes gesneden, met aardappelen vermengd en waarbij dan ook nog wel gort wordt gevoegd, als middagkost. Alleen bij het boerenvolk in zwang.

tochtsloot; zie: *tocht 1.*

tod; todde = zooveel men dragen kan, bv. eene dracht stroo. Ook: eene kleine wagenvracht van hooi of stroo, zooveel als men los op een’ wagen vervoert. *Oostfr.* todde = klein voer hooi, koren, gras, turf, enz.; *Deensch.*: en tot = een bos haar of vlas. Van: *tieën* = trekken. (*ten Doornk.* zegt: Wellicht van *todden* (trekken, sleepen), doch waarschijnlijker oorspronkelijk één met het *HD.* *Zotte*, inz. het *OHD.* *zatâ*, *zotâ*, *zate*, *zoto*, *MHD.* *zote* = dot, bos, bundeltje, knot.)

todde; zie: *tod*.

todden = **wegtodden** = sleepen, wegsleepen, vooral het wegdragen {p.3649} door jonge honden, die gaarne allerlei voorwerpen in den bek nemen en naar het nest sleepen of dragen (*todden*). *Overijs.* *todden* = wegsleepen van voorwerpen door vogels om te nestelen; *Geld.* *antodden* = aandragen; *Oostfr.* *todden* = trekken, sleepen, dragen, *Pommersch* *todden*; *Westf.* *toddeln* = slepend gaan. Vgl. *todde*.

toe, voor: *doe*, in: *mōs toe*, *wil toe*, *kenstoe*, enz. = moet, wilt, kunt gij, enz.

toef, toefke = **top** = **kuuf**, **koef** = kuif, vedertop; *toef op de pet* = een kwastje aan, ook: een top op de pet; ’n *doefke mit ’n toefke* = een duifje met een kuifje. Te Groningen te koop (1874): “Een toom mooie, zwarte hoender, met witte toppen.” (*Bomh.* *topper* = gekuifde vogel). “In den Noorder-schutstal buiten de Boteringepoort staat ter herkenning een wit schaap met een toefje voor het hoofd en een stuk uit het linkeroor”, enz. *Dr.* *toef* = kuif aan de

pet, ook *Overijs.* = kuif; *Geld.* toef = kuif, bos, bos haar; *Stadsfr.* tuufke = bosje, bv. van haar; *Oostfr.* tûfke = kleine vederbos, sierlijk kuifje; *Holst.* topp = kuif; toppheen = hen met eene kuif, waarvoor men hier zegt: *dei hen het 'n top op kop.* *Kil.* tuyf (*Flan.*), *HD.* Zopf, *Eng.* tuffet, tufte, *Fransch* touffe, toupet, *Lat.* tufa.

toefke; zie: toef.

toeg; **toege** = **toek;** **toeke** = **toest** = tak met bladeren. *Ommel. Landr.* IV, 25; *Old. Landr.* III, 17; *Dr. Landr.* (1712) III, 85: toegen = takken. *Dr.* toege, toek, *Overijs.* toog, teuge, *Friesch* toeke = tak, boomtak. – *toeg* of *toek* zal een dialectverschil zijn met: twijg, *HD.* Zweig; vgl. o.a. 't *Nederd.* tuusken, *Nederl.* tusschen, en 't *HD.* zwischen; dwalen en dolen.

toegeliëks; zie: tougelieks.

toejas = soort van spanen doos voor tabak.

toek = sterk; 't *het toek vroren.* {p.3651}

toek = loos, listig, verstandig, scherp; *hij 's toek genōg*, zooveel als: hij is gaar genoeg, men moet hem niet voor onnoozel houden; ook *Friesch.* Vgl. 't *HD* Tücke = nijd, boos opzet; hier zou dus: 'n *toek*, zooveel zijn als: valsche, gemeene vent. De ongunstige beteekenis blijft hier echter geheel buitengesloten, terwijl het znw. tot een bvnw. is geworden. Zie: toeken I, en vgl. tuk = geslepen, afgericht.

toeke, toek; zie: toeg.

toeken = **oaltoeken** = aal vangen, nl. prikken of steken met de *toek*, *oaltoek*, een lange steel met vier ijzeren punten die van weerhaken zijn voorzien; *toekoal* = aal of paling, die aldus gevangen wordt. De huid wordt natuurlijk beschadigd, en daardoor vermindert de waarde. *Oostfr.* tuken, tûken = met de tuke, âltuke of tûke aal vangen; heutuke = *tephoak*; zie: teppen. Vgl. 't *Eng.* took (onv. verl. tijd van: to take, in de beteek. van: vangen, grijpen, vatten), en het *OEng.* tuken.

toeken = wanten breien door te strikken of strikknoopen te maken; *Oostfr.* tuken, tûken = netten en kousen breien of strikken. Vgl. toeken I.

toeken = **tukken** = **tuksêln** = een weinig hinken, met één been trekken. *Oostfr.* tukken = trekking in de leden gevoelen, stootende of kloppende beweging van lichaamsdeelen; *HD.* zucken, zücken, *OHD.* zucchen, zukken, zuchen, *MHD.* zucken, zücken = zich hortend, stootend en schuddend bewegen; *Nederd. MNederd. Kil.* tucken, *AS.* tucjan, *OEng.* tuken = stooten, bonzen, enz.; *MHD.* zuc, zug, zoc = trek, ruk, van het *OHD.* ziohan, *Goth.* tiuhan. Vgl. *NBrab.* met tukken = met horten en stooten.

toeken, voor: naaien; *an mekander toeken* = dicht naaien, zonder dat men daarbij zorgvuldig en net te werk gaat, ruw naaien.

toekoal; zie: toeken I.

toel (*Niezijl*, enz.); de salpeterige veenlaag, soort van *darg*, die men {p.3653} daar in den bodem vindt. “De bodem (bij Visvliet) bestaat uit beste klei tot 13, 14 en 15 voeten diepte; hierop volgt een grond naar turf gelijkende, 3 of 4 oude voeten diep, welken men *toel* noemt.” (*H. Kremer* bl. 171).

toen; toene; tuun = tuin; *Oostfr.* tûn, tûn, *Nederd.* tuun, *MNederd.* tûn, *HD.* Zaun, oorspronkelijk: alles wat omheind, in- of afgesloten, omtuind is.

toen (tuin) = het rijswerk, bij waterwerken, in zijn geheel; *toenpoal* = de dikkere paaltjes die in den grond worden gestoken; *toenlatten* = de dunnere rijzen, zoo dik als een vinger of duim, die om die paaltjes worden gevlochten.

toenaier (tuineieren), aardigheidshalve voor: aardappelen.

toengoud; zie: goud.

toengras. Het klein of eenjarig Beemdgras, *Poa annua*; v. *Hall Neerl. Plantensch.* bl. 253.

toenhoaken = omspitten van den tuin. Zie: hoaken.

toenklou; zie: tuunklou.

toenlatten; zie: toen 2.

toenpoalen; zie: toen 2.

toentjederei = tuinarbeid in eigen tuin; *toentjederei om hand hebben* = zich met tuinbouw bezig houden, ook als middel van bestaan; *boontjederei* = teelt van boonen in een' tuin.

toentjen; **tuuntjen** (tuintjen) = tuinieren, in 't voorjaar den tuin bewerken, nl. de bedden opmaken en bezaaien of bepoten, er in beginnen te werken als de grond *ōm is*, d.i. als die is omgespit, dat òf in den herfst òf vroeg in 't voorjaar gedaan wordt; *hij is al an 't toentjen*; *wie mouten neudig an 't toentjen*. v. *Dale*: tuinen = den tuin bewerken, – *Friesch* tûntsje, *Oostfr.* tûnken, tûntjen = tuinarbeid verrichten.

toer; **toertieds** = poos, tijldang; *toertje*, *toertien*, *toerke* = poosje; 'k heb joe in 'n toer nijt zijn; *da's al 'n toerke leden*; 't het moar 'n toerke regend. *Dr.* toer = oogenblik, korte poos; eenigen tijd; *Overijs.* bij toeren, *Oostfr.* bî turen, bî setten, {p.3655} *Gron.* bie zetten; *Geld.* bie stormen; *Oostfr.* tur = tijd, tijdruimte. *Noordfr.* tûrr = tijldang, met betrekking tot het uithouden eener moeilijke houding. – *toer* = moeilijk werk, zware taak; 't is 'n toer om d'r deur te komen, bv. door een' modderweg, door storm en sneeuwjacht, door een drom van menschen, enz. *Dr.* allemeugende toer = ontzaglijk zwaar werk; *NBrab.* het is een heele toer = het is een zware torn. v. *Dale*: het was een toer = het kostte veel moeite en inspanning. – Ook voor: beurt; *toer om toer* = beurt om beurt. De beteekenissen van: *toer* = poos, en = beurt, vallen samen in de uitdrukking: 't is mien poos (*Hoogel.*) = ik ben aan de beurt, waarin *poos* voor een gedeelte van eene dagtaak genomen wordt, bv. bij 't raapzaaddorschen. *NBrab.* toer, *ZNederl.* toer = beurt. – Van het *Fransch* tour (omloop), met het *Ital.* torno van het *Grieksch-Lat.* tórmos, tornus (van tornare = draaien). Zie *ten Doornk.* art. tûr.

toer (*Hoogel.*) = **keer** (*Westerkw.*) = omgeploegd grasland. Zie: keer.

toerbeurt (*Ommel.*), pleonast. voor: beurt, als die nl. geregeld terugkeert; *zij doun 't bie toerbeurten* = zij doen dat (gedeelte van een) werk om beurten, zij moeten elkander afwisselen omdat het anders te moeilijk zou zijn. (v. *Dale*: toerbeurt = beurt volgens een vastgestelden rooster.) Zie: toer 1.c.

toerelantet; zie: toeterlantet.

toerke; zie: toer 1.

toerloers, ook: **toerloos** (klemt. op: *toer*) = **toezjoer** = onafgebroken, onophoudelijk. *Dr.* toereloers = doorgaans. *Verbast.* van 't *Fransche* toujours. *Overijs.* toesjoer = altijd.

toerloos; zie: toerloers.

toertakken; wilde, dooreengegroeide takken aan een' boom, vooral takken die ons in den weg zitten of die den boom ontsieren. Vgl. 't *Fransche* tort, van 't *Lat.* tortus = gedraaid, {p.3657} geslingerd, gekromd, gekronkeld.

toertieds; zie: toer 1.

toertje, voor: pruik, alleen in: *hij het*, of: *hij dragt 'n toertje*, maar: hij koopt 'n proek, of: *pruuk*. (v. *Dale*: toer = hoofdtoisel van valsch haar.) – Ook = slaapje, middagslaapje; *hij dut zien toertje* = hij houdt zijn gewoon middagslaapje.

toes; **tuus** = te huis, of: thuis; *hou is 'toes?* = hoe gaat het uwe vrouw en kinderen? *wel toes!* = goede reis, ook: *gouie rais en wel toes!* *Zeel.* tuus. Vgl. de uitspraak van: thee, en thans. Zie ook: toeze.

toesken (*Stad-Gron.*) = in de war = *in de toeze moaken*. Zie: toeze.

toest = bos; 'n *toest* haar, garen, wol, ook: hooi, gras. *Oostfr.* tûste, tûst, van haar, wol, enz.; *HD.* Tost = kwast, staart, pluim. Zie ook: toeg.

toestêrg = **nustêrg** = verstoord, slecht geluimd, wrevelig, ontevreden; *hij 's toestêrg omdat 'e zien zin nijt kriegen kon*. Wie doorgaans zoo slecht geluimd is noemt men: *toesternak*, *toesternakke* (toesternek), synon. met: *toesterloeks*. – *toestêrg weer* = stormachtig, ruw weder; = verward, van 't hoofdhaar; "ik redde veur spaigel mien toestêrg haar wat oet." *Dr.* toesterg = ongeduldig, verdrietig, ook: verward dooreen liggende van koren op het land dat door den wind naar alle kanten is geslagen. *Oostfr.* tûsterig, tûstrîg, tûsterg = stormachtig, ruw;

onvriendelijk, verstoord; hê hed 'n tûsterigen kop = de haren staan hem verwilderd op 't hoofd, en: hij heeft een onvriendelijken, wreveligen aard; *Gron. de hoaren stoan hom nijt goud = hij 's toestêrg*. Vgl. het *Oostfr.* tusen of tûsen = plukken, rijten, scheuren, teisteren (door den wind), hard waaien, stormen, *Eng.* to touse = trekken, rukken, in de war brengen, plukharen, *Nederd.* tusen, *OEng.* tûsen, *OHD* zûfôn (in: zertzûfôn, *HD.* zerzaufen), en zizûfôn (ontkleeden, enz.) {p.3659}

toesterloeks; spottend tegen iemand die voor het oogenblik norsch en stuursch is, letterlijk: knorrige Lukas. *Oostfr.* tûsterluks, tûsterkop = toesternakke; zie ald.

toesternakke; **toesternak**; zie: toestêrg.

toestje; zie: fössien.

toeswiet = dadelijk, 't *Fransche* tout de suite.

toet (= tuit); gedeelte van een wagenrad waar het wiel om draait, de as of naaf; “*Den gait et biekans an de toeten Der deur; – en mit en uur of twee Is 't duuster.*” – *d'r ande toeten tou deurgoan*, fig. = veel geld verkwisten door een losbandig leven te leiden; *woagentoet* = het uiteinde der as van een wagenrad. *Kil.* tuyt, tuyte = wagenas; *Oostfr.* tute, tûte, tut = buis die op de naaf van het wiel wordt geschroefd. (v. *Dale*: tuit = radvelg = rand van een rad die beslagen wordt, alsmede: aaf, verbast. van: naaf, gat in (of; deel van) een rad of wiel waardoor de as gaat.)!?

toetmem; zie toetmem.

toeten = tuiten; *de ooren toeten mie*, schertsend zooveel als: er wordt over mij gesproken. Alsdan wordt er gevraagd: *toet joe 't* (of: *die 't*) *in 't rechter- of in 't linkeroor?* In het eerste geval spreekt men goed, in het andere kwaad van ons. Ook aldus in *W.Vlaanderen*. Zegt men: *hebben joe de ooren nijt toet?* dan ligt daarin opgesloten: wij hebben, of: er is druk over u gepraat. – Ook = een *toet* (tuit) vormen. Vgl. *Laurill.* bl. 97.

toeten (*Wolters.*) = schreien; ook = bulken of loeien van een rund.

toeterlantet, **toerelantet** = **troele**; schimpwoord voor eene soort van vrouwenmuts die maar zoo om 't hoofd fladdert en dus niet heel deftig staat. Bij *van Halsema*: trûil, een vrouwenmuts.

toetert (*Wolters.*); die schreit, huilt; ook: rund dat loeit of {p.3661} bulkt. Zie: toeten 2.

toetert, meer algemeen **toetertje** = blaasinstrumentje als speeltuig voor kleine kinderen. Ook opgerolde dunne nieuwjaarskoek, rolletje, omdat deze wel wat op een toethoorn lijkt.

Verkleinw. hiervan: *toetertjes*, als meervoud.

toetertjes; zie: toetertje 2.

toetlamp, **toetlampe**, of **toetjelamp** = lamp met eene tuit, de gewone keukenlamp.

toetmèm, **toetemèm** = geheel hetzelfde; 't *is mie toetmèm* = gij kunt handelen zooals u goeddukt, 't kan mij niets schelen; *Friesch* ien têt mem. 't *Fransche* tout de mème = insgelijks, evenzoo.

toetpot, in: *lijve toetpot!* = lieve tijd! Zie: toet. (*Kil.* totepot, tuytpot, tuytkan, kanne = pot of kan met eene tuit.)

toeze; **toes**, in: 't *goaren is in toeze* (of: *ein toes*) = de draden van het streng of bos garen zijn in de war, wat ook van touw gezegd wordt; *oet toeze moaken* = ontwarren, zoo fig. als eig.; met iets *in toeze wezen*, fig. met iets in de war zijn; *de boudel zit in toeze* = zij kunnen 't niet eens worden, 't is een warboel; in iets *vertoezen* = verward, verward raken, er in *vertoezemoezen*, als versterking van het vorige = er geheel in verwarren; eig. en fig.: geen uitkomst weten ten opzichte van geldzaken; *toezemoezerei* = *toezenust* = eene warrige zaak of toestand, ook *Friesch*; *Stadsfr.* in de tiezen = in de war; *Oostfr.* tuse, tusel = verwarde klomp, bos, massa; in de tuse of tusel, van haren, draden, enz; tusen, *Neders.* tuseln, *Ditmars*, tösen, *Noordfr.* tiefe, *AS.* teasan = teezen; *Eng.* to tose (veroud.), nu: to tease = kaarden.

toezemoezerei; zie: toeze.

toezenust; zie: toeze.

toezjoer; zie: *toerloers*. {p.3663}

töffels = **kedöffels** (alleen meerv.), voor: aardappelen; *Overijs.* tuffeln, 't *HD*; Kartoffeln.

toge; zie: *riève*.

tokês, voor: achterste; schertsend zegt men tegen een kind: *krigst wat veur dien tokês*; *Westf.* tûkus. Wellicht Bargoensch.

tokken = lokken, verlokken, uitlokken, medelokken, inzonderh.: *hij het mie mitlokt* = hij heeft mij medegetroond; *hij het mie 't oftokt* = hij heeft het mij afgetroond; *hounder tokken* = de kippen lokken door voedsel of door het roepen van: tuk tuk! *Kil.* tocken (*Sax. Fris. Sic.*) = aenlocken = verleiden, verlokken; *Teuth.* tocken, locken = aanhalen; v. *Dale*: tokken (veroud.) = lokken, aanlokken; *Hoofst*: aantokken = aanhalen, lokken, bij *Bild.* tokkelen, aantokkelen. *Dr.* tokken, tokkeln = lokken, uitlokken, verlokken; *tokt ze mit hen ê belt* = lokt ze (de kiekens) mede naar den mesthoop, ook *Geld.*; *Oostfr.* tokken = trekken, lokken; *hê tokt hum mit fûk*, of: *aferall mit hen*; *Neders. MNederd.* tokken = lokken, enz.; *OHD.* zocchôn, *MHD.* zocken, volgens *ten Doornk.* van een *Nederd.* tok = *MHD.* zoc, *HD.* Zug, dat tot: *tijgen*, *Oostfr.* têen, têjen, tîen, *OHD.* ziohan (trekken) behoort. Vgl. ook: *mittokken*, en: *oftokken*.

tol; werktuigje, waarmede van dieldraadsgaren touw gedraaid wordt.

tol en mol = schot en lot; ook: **tollen en mollen**, d.i. alle belastingen benevens molen-, dijk- en waterschapslasten. In een oud *Nedersaks.* stuk komt onder de inkomsten van een heerlijk goed voor: *tollen, mölen*, enz.

tolhek, en door uitlating der *h*, waardoor het laatste deel bijna toonloos wordt, **tollêk**; het huis behorende bij een {p.3665} tolboom; *hij gait in 't tolhek en koft 'n glas bijr.* Ook voor: *tol* op een' weg met de daaraan verbondene woning; *hij het 'n tolhek huurd* = hij is pachter geworden van een' tolboom. Ook bij overdracht voor elke gelegenheid waar men kan rusten en eenige verversching bekomen, 't zij bij eene herberg of bij vrienden of bekenden.

tolken; zie: *holken en tolken*.

tolkers; zie: *holkers en tolkers*.

tollêk; zie: *tolhek*.

töllen, onv. verl. tijd van: *tillen* = *tilden*, en = *getild*. Ook in alle samenstellingen.

tollen en mollen; zie: *tol en mol*.

tolmeester = tolgaarder, tolpachter. (Bij v. *Dale*: *tolmeester*, zonder meer; volgens *Bomh.* verouderd.)

toltien (*Stad-Groningen.*); 'n *old toltien* = een oud lapje.

tömtam = onvruchtbaar schaap.

töngel (*Old. Westerw.*); zie: *krodde*.

töngêln = zich gedurig bewegen onder het dragen; met iets *töngêln* = iets dragen dat zich heen en weer beweegt, bv. een klein kind op den arm. *Oostfr.* tüngêln = hangend aan iets zich heen en weer bewegen, hangend zweven, schommelen; de meid met de hêle dag mit de kinder bî de strate herum tüngeln; zwaar naar beneden hangen, (*böngeln*); *Noordfr.* dingeln, dangeln, *Eng.* to dangle, *Deensch* dingle = heen en weer bewegen, hangende bewegen. Hiervan: *getöngel mit kinder, körfkes*, enz. Bij v. *Halsema*: **tongelen** = slapen.

tongelen; zie *töngêln*.

Tönnies = Tonnis, Teunis, mansnaam. Zie ook: *holten*

tönzoad, tunzoad, in geschrifte *tonzaad*; lijnzaad van de beste hoedanigheid, voor zaaizaad bestemd en in vaten of tonnen bewaard. "Vooral over het zoogenaamde tonzaad wordt ge- {p.3667} klaagd daar het hiermede gezaaide veelal te hol staat." (*Warfhuizen*, 1870) *Wvl.*: tonnezaad = vlaszaad dat rechtstreeks van Riga komt, en hier in Vlaanderen voor den eersten keer gezaaid wordt. (*De Bo.*)

tooi = kabel, Nederl. tui. "De scheepvaart ... zal ... gestremd zijn, wegens het leggen van een tooi."

tooitauen (tooitouwen); de drie of vier touwen die men o.a. gebruikt tot het oprichten der gebinten van een molen. Van: tooien = tieën, tijgen = trekken; *Eng.* to tie = binden. Vgl. *Oostfr.* tōjanker = *Nederl.* tuianker, alsook: *tooi*.

toom, voor: tuk, brood, teelt; *toom biggen, kukens*, en ook: 'n *toom kinder* hebben = een groot getal kinderen; "dat een toom Engelsche biggen (d.i. biggen van Engelsch ras) met f 20 bekroond was." *NBrab.* toompje hoenders = koppel hoenders; *Oostfr.* tōm, tōm, tōm, tōmt = geslacht, nakomelingschap, tuk; *Nederd. MNederd.* toem, tom, thoem, *ONederl.* toom, *Oudfr.* tam, tām, taem. *AS.* team, team = het kroost, de spruiten; *OEng.* team = het geslacht, de nakomelingen; *Eng.* team = *toom biggen*. – *toom* (gebit, ml.), onz.

toomsel; het touw aan den rug van een vlieger, waaraan de lijn geknoopt wordt.

toomband; zie: *toonband*.

toonband, toomband, toonleeren; de band aan het vooreinde eener schaats. Vgl. ook: *hakband*.

toonen; *mit de toonen in de arke* (asch) *zitten* = *boven op 't vuur zitten* = zeer dicht bij 't (haard) vuur, en geldt dan als teeken van kleumschheid: *an toonen* (ook: *an hakken*) *tou hol wezen* = niet te verzadigen zijn met eten, vooral met drinken; *zōk tou toomen oet schoamen* = van schaamte als ineenkrimpen; 't *trekt ijn tou toonen oet*, van eene hevige pijn gezegd; 't *iest mie toonen oet* = ik ril er van.

toonleeren; zie: *toonband*, {p.3669}

toontje; zie: *nau*.

toontjes = teentjes; *op toontjes loopen* = op de teenen loopen, om geen gedruisch te maken.

top = tol, ook: drijftol. Wanneer knapen een wedstrijd houden wie hunner tollen zonder slaan het langst zal loopen, luidt de uitdaging: *hoel om hoel en top om top!* zooveel als: die het wint kan den anderen (of: de anderen) in den zak steken. *Fransch* toupie = tol; v. *Dale*: top = tol. Zie ook: *hoeltop, fieseltop, sitteltop, sweeptop*, alsook: *topgras, tōbbe*, en: *topangel*.

top; de dobber van een' hengel. Zie ook: *toef*.

topangel, tobangel = **topgar**; hengeltoestel om groote paling en snoek te vangen, waartoe men kleine visschen of kikkers aan den haak doet, en al *tobbêln* langzaam voortgaat. Zie: *angel*, en: *tobbêln*. In Friesland en elders: loophengel.

topboonjes (*Hoogel.*); de peulen die aan den top van boonen en erwten groeien en zelden vrucht opleveren.

topemmer; emmer van gewonen vorm doch bij de boeren van buitengewone grootte, ter onderscheiding van *lakemmers*, die beneden wijder zijn dan boven en alleen gebruikt worden om het vee te drenken; de koperen melkemmers zijn cilindervormig.

topgar; zie: *topangel*.

topgras = **top**, of: **de top** = het eerste gras, het hooigras; het overige wat er na dien groeit, heet: *etgras* of *etgruin, etgruun*, bij v. *Dale*: nagras = topgras. Zeer dikwijls wordt *de top* en het *etgras* afzonderlijk verhuurd; is dit niet het geval dan wordt aangekondigd: *topgras en naweide*.

top hooi = bosje hooi; *geef 't peerd 'n top hooi*.

topman; zie: *hopman-topman*.

topmoan = het haar vóór aan den kop van een paard. {p.3671}

topsêl = topzeil. Zie: *bramsêl*.

topsōkker; zie: *topsukker*.

toren, voor: gevangenis, daar de dorpstorens vroeger dienden om de overtreders der wet voorloopig verblijf te geven; *hij komt 'n nacht in toren*; *de veldwachter brengt 'n kerel in toren*. Thans is het woord in die beteekenis verouderd. Vgl. *bais*.

torenkâ, kâ; een vogel veel gelijkende op eene kraai maar kleiner dan deze, bij v. *Hall* torenkraai. *Oostfr.* ka = kraai; *OHZ.* chacha, *Zw.* kaja, *AS.* ceo, *Eng.* crew, *Noorw.* kaa, kaage = kraai. *Weil.* v. *Dale*: ka = kauw. Het woord is klanknabootsend.

törf = turf: *hij was zoo groot as 'n törf*, zegt men wanneer iemand eens goed de waarheid wordt gezegd en hij daartegen niet durft opkomen, zooveel als: zij maakten hem klein.

törfbak; zie: *törfpijep*.

törfbieltje (turfbijltje) = kleine bijl om turven stuk te maken.

törfbult = **törfhörn** (*Veenkol.*) = turfhoop, in de schuur, de turfvoorraad van een huisgezin.

Zie: *bult*.

törfoetzetten; zie: *oetzetten*.

törfoetsetter; zie: *oetzetten*.

törfblok = **flok** (turfvlok) = het wollige of harige van steekturf. Gevormd als: wolvlok, sneeuwvlok, haarvlok. Daar zij zeer licht is en terstond in vlam opgaat en vervliegt, van: vliegen. *Oostfr. Nederd.* flog, flok, van wol, haar, sneeuw, enz.

törfhörn = turfhok. Eigenlijk, turfhoek, plaats in huis waar de turf geborgen wordt. Zie ook: *törfbult*.

törfkörf (turfkorf) = turfmand, een korf van drie, ook van vier op een zak, mud of hectol.; ook in 't algemeen een korf om er turf mee te verplaatsen.

törfmennen = turf met den wagen uit het schip vervoeren; ook *Dr. de vourlú hebben 't drok mit törfmennen*.

törfpijep, törfpiepe (turfpijp); wijde houten buis of koker uitlopende in een' {p.3673} bak met de opening op den zolder waarin de turf wordt gegooid; ook voor die buis met dien bak: *de schouljōngs hebben de törfpijep vōlgooid; meester stopt de kwoaijōng ien törfbak*.

törken; zie: *turken*.

törn = toer; vooral zeemanswoord; 't is 'n hijle törn, bv. om die zware machine uit het schip en op den wal te krijgen; een moeilijk werk, mits niet van langen duur. (*v. Dale*: een zware torn = eene moeilijke zaak.)

torrîg = **narrîg** = ongemakkelijk, knorrig, boos; *torrîg* (om iets) = toornig (op iets). *Oostfr.* fertören = zich boos maken.

törse boonen (Turksche boonen); eene soort van snijboon; *Oostfr.* törsse bonen, ook *Holst.*; *ZLimb.* turke booene.

törse wait; zie: *waidoorn*.

tou = toe, tot, te; *het het Willem tou kammeroad*; iemand wel iets *tou willen* = hem wel iets willen geven of gunnen, hem genegen zijn; *Dr.* to willen; *dat dut niyt tou zoak* = dat doet niets ter zake; *hij 's 'n bruier tou Jan* = hij is een broeder van Jan, die beiden zijn broeders, ook *Dr.* – *Eng.* he is a brother to John; *hij is vrund tou dei boer* = hij is met dien boer bevriend; *zij is tou Jans (Westerkw.)* = zij bevindt zich op dit oogenblik ten huize van Jan; *koomt ook rais tou onzent* = brengt ons ook eens een bezoek = *koomt ook ijs oet*; *zij loopen veul tou 'n kander* = zij hebben eene drukke verkeer; *tou thoes* (of: *toes*) *oet wezen* = niet meer in het ouderlijk huis zijn, bij anderen dienen of getrouwd zijn; *de kou is tou 't land oet* = de koe is over of door de sloot in een ander stuk land gekomen; *ik goa noa hoes tou* = ik ga naar huis; *hij het t'r tou doan* = hij is overleden; *hij zel t'r wel tou doun* = hij zal wel niet herstellen; 't is *ijn mooi tou* = het is mij (of: ons) aangenaam, het doet mij goed; 't *heurn d'r tou doun* = geen deel nemen aan het gesprek; ook *Dr.*; {p.3675} *dat komt doar niyt bie tou* = het komt daar niet van daan; *doar gait veul sukker* (of: *sōkker*) *tou* = daar is veel suiker voor noodig; *hou nō tou?* bij *Hoofr.* hoe nu toe? zooveel als: wat nu te doen? *hij studijrt tou dokter* (enz.) = hij studeert in de geneeskunde; *hij leert tou meester, tou peerdokter, tou burgemeester*, enz. “*doe most studijrt hebben tou 'n Kats of zoo ijne!*” *NBrab.* toe = te; ik ben gisteren toe Etten geweest; *Friesch Oudfr.* thoe, toa, *HD.* zu. Zie ook: *toue*.

tou = buiten, na, *nog ijn tou dei*, of: – *ijne tou deie* = die nog en dan nog een, bv: 't overreiken van gelijksoortige dingen; *geef mie nog ijn glas tou disse*. Vgl. *toudreugen*.

tou = aan, in; *ik bin d'r tou wend* = ik ben er aan gewend, er aan gewoon geraakt; ook aan personen: *hij is tou heur wend*.

tou, voor: van: “Ja, en wait ie wel, wat schuld d’r tou is, dat ’t zoo’n malle wereld is?” Zie ook: tou 1. Ook: *hij is bruir (enz.) tou mie*.

tou = voor (ten behoeve van); dat vleesch *is tou mör’n* = voor het middagmaal van morgen bestemd; *hij ’s goud tou plougpeerd* = goed voor ploegpaard; *da’s tou tiedverdrief*; *’k mout kranten hebben tou ’t inpakken*; *dei jas wil ik tou doags droagen*; *die houd is tou sōndoags*. Vgl. *WVl.* to voor tot: to morgen.

tou = bij; *’k heb d’r nog wat woater, fōkker, zolt*, enz. *tou doan*, en pleonast. in: *bietou* = op den koop toe (fig.); *dat kwam doar nijt bietou* = dat was er de oorzaak niet van. *zij drinkt kōffie tou heur boterham* (of: *brug = brōgge*). Vgl. *WVl.*: eet uw brood toe uw vleesch. (Vgl. ’t *Nederl.* toevoegsel, toenaam, enz. en ’t veroud toewijf = bijwijf.) Zie ook; toudoun.

tou = toe, als overtolligheid in: *ik goa noa hoes tou*, – *noa mien voader tou*, – *noa ber tou*; *dei weg gait noa Ōskerd tou*; *wie zitten om toavel tou*; *hij lopt om hoes tou*. Zie ook: tou in.

toubienên; zie: toubinnîn.

toubinnîn; **toubienîn** = toebinden; *’n toubonnîn zak* (toegebonden zak) noemt men fig. iets wat men onmogelijk vooraf kan weten; wat een geheim der toekomst is; ook in ’t algemeen voor: geheim; “*t Bleeft juist veur hōm haitied ’n toubonnen zak*” = hij bleef er geheel onkundig van. *Sprw. Wordt zoo mennîg zak toubonnên dei nijt vōl is*, zooveel {p.3677} als: er zijn zoo velen die zich niet zat kunnen eten, die honger moeten lijden; *Oostfr.* d’r word mennig sak tobunden, de nêt ful is; *Oldenb.*: Dar wart woll mennig sack tobunnen, de nich vull is. Ook te *Aken*, *Rastede*, *Westf.* enz. Het *Holst. Idiot.* heeft: “Wordt mannig sack tobunden de nig vul is, antwoordde eene arme aan eene welgestelde vrouw op de vraag, hoe zij met hare geringe verdiensten kon rondkomen. Hoe treffend! het verdiende een spreekwoord te worden en het werd het.” III, bl. 78. (v. *Dale*: den zak toebinden voor hij vol is = ophouden met eten, vóór dat men verzadigd is.)

touboat (toebaat) = toelage, ondersteuning, wanneer de gewone inkomsten of verdiensten niet toereikend zijn om er van te leven; *Oostfr.* tobate, tobât, bîbât, bîbate, *Neders.* tobate.

touboiên, waarvoor men ook schrijft **toebuijen**, en: **toeboien** (*Niezijl*, enz.), wederk. = zich vuil maken, inzonderheid door in den modder te loopen; ook *Friesch*; *wat het dei jōng zōk weer touboid!* Vgl. boiên.

toubōnnên zak; zie: toubinnîn.

toubrengen (toebrengen) = doorbrengen, slijten; *doar mou’k nog drei doag over toubrengen* = daarover moet ik nog drie dagen werken. German, het *HD.* zubringen (die Zeit mit etwas).

toubuijen, **toubuien**; zie: touboiên.

touchiespringen (*Goor.*) = taukespringen; zie ald.

toudei; zie: deien, en bij v. *Dale*: aanwas 1.

toudeiên = toenemen in grootte en gewicht, van dieren gezegd; eigenlijk zooveel als: nagroeien, verder groeien. Vgl. deien.

tou doan, in: *hij zel’t t’r wel tou doun*; zie: tou 1.; *’k heb ’t heuren d’r tou doan* = ik heb het zwijgend aangehoord.

tou doun; zie: tou 1, en: tou doan. {p.3679}

toudoun = bijdoen, er mee vermengen; *ie mouten d’r wat woater toudoun*; *dei kōffie smoakt zoo gul*, *ie mouten d’r wat sōkkerai toudoun*. Zie: tou 5.

toudraiên (= toedraaien), voor: toekeeren, in: iemande *de rug* of: *de rōgge toudraien* = hem den rug toekeeren, eig. en fig. = zich van hem afwenden; *d’r noa toudraien* = er naar toeleiden, in een gesprek langs een omweg eene zaak of een persoon ter sprake brengen.

toudreugen = nadrogen, als van zelf droog worden. Zie: tou 2.

toue (bvnw.), van ’t voorz. toe; *ik kwam veur toue deur* = *veur toudeur* = bij de toedeur, de gesloten deur; *in ’n toue waagen zitten*, zooveel als: in een wagen met eene kap, die ook van voren afgeschut is of kan worden, waarin men dus beschut is tegen den wind. (*Weil.* v. *Dale*: toedeur = geslotene deur; v. *Dale*: toewagen = bedekt of gesloten rij- of voertuig.)

touëten, ruw uitgedrukt **touvreten** = voortgaan met eten; *eet moar tou* = schei maar niet uit, en ook: maak er maar wat mee voort. Vgl. tousmoken.

touflappen; zie: muskeflap.

tougelieks = **toegeliëks** (*Westerkw.*) = te gelijk; schertsend zegt men (bv.): *wel wil deur dichtdown, moar nijt almoal tougelieks*, zooveel als: ik weet wel dat niemand uwer 't gaarne doet.

tougoan (toegaan) = te werk gaan, heengaan om iets te verrichten; *goa tou en hemmel die* = ga heen en reinig u; *zij gōng tou en nam 'n klōk woater veur de schrik; ie mouten tougoan en gōrreln de hals mit brōnwoater; zij gōng tou en houl olwieven bie de kōffie*; 't gait 'r roar tou = men doet het daar zoo vreemd, 't is daar een knoeiboel, enz.; *d'r gait drei el tou* = is drie el (van die stof) toe noodig; *d'r gait veul sukker* (of: *sōkker*) *tou* = er moet veel suiker bij gedaan worden. Zie: tou 5. Synon. met: *hingoan*. {p.3681}

tougriezêln (klemt. op: *grie*); 't ken mie wel *tougriezêln*, ook: 't *griezelt mie tou* = ik ril er van, ik gevoel eene grijzeling.

touhollen (toehouden) = zich bevinden, verblijf houden, wonen; *woar holt dien bruiertou?* = waar is uw broeder thans? *hij ligt in de Groaf*. (Grave). – *woar holt dien mouder tou?* – *zij 's ien toen*, (of: *in de toene*) = zij is in den tuin; *zij het de hijle week op ber touhollen* = zij heeft de geheele week te bed gelegen; *hij het lank op 't Hoogeland touhollen*; *hier holt arns 'n weepnust tou* = hier in de nabijheid moet een wespennest zijn; *doar holt nijt veul meer in tou* = die doos, trommel, dat vat, enz. bevat weinig (of: niets) meer, is bijna (of: geheel) leeg – *mit 'n wief touhollen* = met haar eene ongeoorloofde gemeenschap onderhouden; *bie heur touhollen* = in gemeenschap bij haar leven, met haar samenwonen. *Oostfr.* toholden, *HD.* zuhalten, aufhalten; *sük wâr toholden* = zich ergens bevinden; *toholder* = bijzit; *Dr.* toehollen, toehöld. *Verv.*: *touhoul*; *touhuil*; *touhil*. verl. deelw. *touhollen*.

touhoul (toehield) = verblijf hield. Zie ook: touhollen.

touhuil = touhoul; zie ald.

touhil = touhoul; zie ald.

tou in, of: **tou ien**, voor: in; 't *wait 'r tou in* = (bv.) er komt wind in de kamer door het openstaande raam; het tocht hier sterk; *Neders.* to in. Vgl. tou 6.

toujoager (toejager); zeker gedeelte eener zeis (*swoa*). Ook fig. voor: iemand die een ander moet aandrijven tot werken, en = aanjager eener brandspuit.

tou-joaren, in: *hij is tou zien joaren* = hij is meerderjarig: *as ik tou mien joaren bin, den*, enz.

touke (*Westerkw.*) = schaap van de eerste dracht; ook *Friesch* – *Neders.* ouwe, *Eng.* ewe = moederschaap, ooi, en zal dus zooveel zijn als: 't ouwke, dus de *t* voorgevoegd door 't onz. {p.3683} geslacht. Zie ook: tauke.

toukespringen; zie; tauquespringen.

toukieken, voor: toezien; *ie mōssen beter toukeken hebben dou ie dat goud kosten; de jeuden kieken goud tou veur zij old pastelain mienen; hij zel wel beter toukieken as hij op 't mart weer 'n peerd kost*. – *doar mout de boer op toukieken* = steeds het toezicht houden. Evenwel: *doar mōs ie veur touzijn* = die schade hebt gij u of een ander door onoplettendheid berokkend.

toukomen = gunnen; *dat wi 'k hōm wel toukomen loaten* = ik mag lijden dat het hem toebehoort, ik gun het hem gaarne. Ook = van daan komen, er de oorzaak van zijn; *da's doar nijt bie toukomeen* = dat is er de oorzaak niet van; – 't *komt 'r tou* = 't komt er op aan, 't kost moeite, en zal een verkorte zin zijn voor: 't komt er met moeite toe; *doar mout men nijt an toukomen* = 't is best dat buiten rekening te laten, doet men dat niet dan wordt men nog ongunstiger gestemd ten opzichte van iemand of iets, of: maakt men zich nog meer beangst, enz.

toukomende = toekomstige; *da's zien toukomende vrou; toukomende Mai zellen ze trouen*.

toukoom; zie: ankoom.

toukriegen (toekrijgen) = meer ontvangen dan men verschuldigd is; *'k har'n tegenreken en kon nog wat toukriegen.*

toulachen = voortgaan met lachen; *lacht moar tou!* zooveel als: lacht maar, die het laatst lacht, lacht het best.

toulangen (= toereiken, aanreiken), voor: aanbieden, van lekkers, enz.; *ie mouten heur 't trōmke*, of: *'t tromke mit lekkers ijs toulangen; dat wordt ijn alle doagen nijt toulangd* = dat krijgt men zelden, van lekkere hapjes, enz. gezegd; *doar wordt joe nijt te veel toulangd* = die menschen zijn van de behoudende partij. *Dr.* toelangen = aanreiken; *Hooft* toelangen = toereiken.

touleeren = na de schooljaren, of in 't algemeen: buiten de leerjaren zich in 't een of ander verder bekwamen; *hij het mit 't reken oarig touleerd.* *Oostfr.* tolêren, tolären.

toulieken (toe lijken); *hou het joe 't touleken?* = hoe kwam het {p.3685} u voor? welken indruk heeft het op u gemaakt? *'t liekt mie niks tou*, bv. met een zieke: hij schijnt mij gevaarlijk toe; *Dr.* tolieken.

touloop = *anloop 1 b.*; zie ald.

touloopen = niet met loopen ophouden, niet blijven staan; *loop moar driest tou* = loop maar gerust door, bv. in een donkeren gang.

touluden (toeluiden); *'t is hōm niet klok toulud* = hij heeft het (vele) geld dat hij bezit, geërfd, en is er dus gemakkelijk aan gekomen. Uit den tijd toen de dooden nog *verluid* werden.

toumoaken = gereed maken, toebereiden; *eten toumoaken* (= *eten in de pot moaken*) = alles gereed maken voor 't geen den volgenden dag in den pot komt voor het middagmaal, bv. *eerappelschillen; wortelschrabben* en *in stōkken snieden, boeskoolsnieden, mous ofstriepen*, enz. – *land toumoaken* = land ontginnen, veen- of zandgrond in bouwland herscheppen. *Overijs. NBrab.* toemaken = in orde brengen van den akker om er in te kunnen zaaien; *Hooft* toemaken = in gereedheid brengen. *Oostfr.* tomaken = in gereedheid brengen, toebereiden, bv. van kalk, enz.

toumoalen, in: *wat kōffie toumoalen* = nog wat koffie malen om bij het treksel te voegen, zooveel als: bijmalen. Zie: *tou 5.*

toumoar! als tusschenw. om eene verwondering uit te drukken, zooveel als: wel wel! he! bravo!; zóó moet het gaan, dat is koren op uw molen! altijd in gunstigen zin.

toumoatêgen (wederk.) = zich toeigenen, van een recht, zich aanmatigen.

tounikken = toeknikken, groeten met het hoofd. Zie: *nikken.*

tou 'n kander (= tot elkander); *zij loopen veul tou 'n kander* = zij hebben veel verkeerling onderling. En met zekere afkeuring of afgunst: *zij vlijgen altied tou 'n kander.* {p.3687}

tounoadêrn, voor: toenemen, in den zin van: de hand nemen als de vinger wordt aangeboden; *dijnstboden noadêrn altied tou.*

tou-oet (toe-uit); *hij 's tou de leerjoaren oet* = hij heeft de leerjaren achter den rug; *tou toes oet wezen* = dienen of getrouwd zijn, enz.; *hij 's tou 't lieden oet* = hij is dood; *'t trekt mie tou toonen oet*, van pijn, schrik, enz. gezegd; *'t woater is tou kook oet; 't volk is tou kerk oet*, enz.; *"Kiks ja nog moar even boven en onder tou boksen oet."* = gij zijt immers nog maar een snotjongen; *ik koom nijt tou deur oet* = ik ben altijd te huis. *Dr.* aachter toe d' hof oet, enz. Zie ook: *tou 1.*

toupakken (toepakken) = toetasten, de gelegenheid aangrijpen; *ik kon nijt anders kriegen en mōs doarom moar toupakken*; *pak moar tou, moar mie nijt in 't hoar* (= *bedijnt joe moar*) = tast maar toe, zeg de gulle gastheer.

touprannen = toedeelen, onder verscheidene personen iets gelijkelijk verdeelen. Wordt gewoonlijk van eten gezegd waarvan de voorraad niet ruim is, of waarvan men anders te veel zou krijgen. Zie: *pran.*

touproaten; touproten = voortpraten; *proat moar tou* = ik zal u laten praten en er mij verder niet aan storen; *ik lijt hōm moar touproaten*.

touproosten = toedrinken; *Oostfr.* toprōsten. Zie: *proost*.

tourissen (toerissing) = toerusting, uitrusting; *da's zoo 'n tourissen nijt weerd* = 't is de moeite niet waard zich daarvoor gereed te maken.

tourijs! = touijs! (= toe eens) = doe het eens, waag het maar! aanmoedigend; ook waarschuwend en zooveel als: indien gij het durft doen, dan zal ik het weten, enz. {p.3689}

touschaiden (toescheiden) = bij boedelscheiding toewijzen, als rechtmatig aandeel aan iemand toekennen; *dei ploats is hōm touschaiden* = heeft hij als zijn aandeel uit den boedel geërfd; “– wordt bepaald dat ieder van beide partijen in het bezit treedt van het hem toegescheidene.” (*Handel. Gem. raad Gron.* 1888).

touschenken = bijschenken; zie: *tou 5*.

touschōppen; zie: *toustupen*.

touschrieven = voortgaan met schrijven. Vgl. *tousmoken*.

touschudden, in: iemand *de voest touschudden* = hem dreigen met een pak slaag.

tousloapen = doorslapen; *hij slept moar tou* = wordt niet wakker; *sloap moar tou*, zooveel als: wij zullen u laten slapen, u niet wekken. Vgl. *tousmoken*.

tousmoken = voortgaan met rooken; *smook moar tou* = gij behoeft niet op te houden met rooken, het hindert ons niet. (Bij v. *Dale* vindt men wel: toestrooien; toebakeren; (bij sommigen) toebbabbelen; toepraten; toebeuken; toewandelen; toestappen; toevaren; toeblassen; toebraken; toewinden, enz. in de beteekenis van: voortgaan met strooien, enz. en bij: toebakeren teekent hij aan: Men zal: toebbabbelen, toepraten, toeprevelen en meer andere tevergeefs in de *Woordenlijst* zoeken; het zijn, naar het oordeel der schrijvers, geene samenstellingen; *toe* en *maar* behooren hier blijkbaar bijeen; waar dit *maar* ontbreekt vindt men niet zelden een ander bijwoord, bv.: bak nu vrij toe.)

toustellen = aanschaffen. Zie: *anzetten*. Vgl. v. *Dale* art. toestellen.

toustupen = touschōppen = in stilte toedeelen; toestoppen, in 't geheim met iets begifigen; *d'r wordt heur* (dien ar- {p.3691} men menschen) *'n bult toustuupt* = hun wordt veel in stilte gegeven; *zij hebben hōm dat postje toustuupt* = zij hebben hem met dat postje begunstigd. *Ommel. Landr.* voortstoepen = bevorderen.

tou't = och tou't = och toe, doe het toch! Zooveel als meerv. vorm van: doe het, doe't.

toutalter (touwtouter) = touwschommel. *Overijs.* talter, *Zeel.* touwter = schommel. Zie: *raike*.

toutamtijêrn = toetakelen. Zie: *tamtijêrn*.

toutoalen = toespreken, al is 't ook met een enkel woord, bv. door het noemen van den naam. Vgl. *antoalen*.

toutast (toetast) = geringe moeite, kleinigheid ten opzichte van eenigen arbeid; *zij dut wel ijs 'n toutast veur mi* = zij helpt mij wel eens een handje bij het huiswerk; *zij 's nijt bang veur 'n toutast wark* = zij ziet er niet tegen op om mij voor een oogenblik flink te helpen; *'t is moar 'n toutast om 'n knoop an de jas te zetten*. *Dr.* toetast = 't werk van een oogenblik; *Oostfr.*

Neders. totast. Van: toetasten = aangrijpen. Vgl. *handtast*.

touvallen = mitvallen = meevallen, in de hand vallen, beter uitkomen dan men dacht, tegengestelde van: *ofvallen*; *'t valt mie tou van hōm* = 'k had het van hem niet verwacht, in gunstigen zin; *hij valt mie of* = hij valt mij tegen; het goed, de prijs, enz. *is mie touvallen* = is beter, goedkooper, dan ik dacht; *dat ken nijt touvallen* = de verwachting is te hoog gespannen. “Nu het koolzaad bijna algemeen is gezicht kan men eenigszins over de opbrengst oordeelen en dan moet men verklaren, dat het algemeen toevalt.” (*Beerta* 1865). De uitdrukking: *dat valt even* (of: *wat*) *tou* = dat zal meevallen; geloof dat maar. {p.3693} *Oostfr.* tofallen. *HD.* in die Hand fallen.

touvaller, touvallerkje, touvallerke = meevallertje, tegengestelde van: *ofvaller, ofvallerkje, ofvallerke*. Wordt ook van personen gezegd, die meevallen. Zie: *touvallen*.

touvallerke; zie: *touvaller*.

touvallertje; zie: *touvaller*.

toeverdan = in 't vervolg, later, over eenigen tijd. *Dr.* toeverdan, toeverdans = allengs, van lieverlede, mettertijd; *Overijs.* tooverdan, toeverdan = nu en dan; langzamerhand. Uit: toe, en: *verdán*, *veurdán* = voortaan = in de toekomst.

touverdijnên = verdienen boven het gewone loon door buitengewone werkzaamheden te verrichten; *zij ken niks touverdijnen*, zegt men van dagloonersvrouwen die niet in de huishouding kunnen gemist worden, niet kunnen uitgaan als werkvrouw of veldarbeid verrichten; *de vaste arbaiden ken nog wel ijs wat touverdijnen*, door bv. bij anderen den tuin om te spitten, wat natuurlijk alleen des avonds kan plaats hebben. Synon. met: *bieverdijnen*, wat veronderstelt dat dezelfde persoon reeds inkomsten heeft.

touvouêr; zie: *touvour*.

touvour, **touvouêr** (toevoeder) = wat men den beesten boven het gewone voeder geeft, bv. wanneer men ze wil mesten; *Oostfr.* toför.

touvourn (toevoederen) = meer en iets anders dan het gewone voedsel geven aan dieren en zuigelingen; *Oostfr.* toförn.

touvreten; zie: *touëten*.

touvroagen = nog eens weer komen vragen; *as ie met vijrtien doagen ijs weer touvrougen* = gij moet met veertien dagen maar eens terug komen met uw verzoek, aanzoek of voorstel, bv. om de hand van een meisje, waarin ligt opgesloten: wij (of: ik) zullen ons er in dien tijd op bedenken.

touwassen (toewassen); 't *wast mie tou* = die vruchten groeien {p.3695} in mijn' tuin, die behoef ik dus niet te koopen.

touwillen = mede begunstigen; *zij willem 't hōm tou* = hij zal dat postje, die nering, enz. hebben; ook: men gunt het hem gaarne, nl. iets goeds; *Dr.* touwillen, toewillen.

touijs; zie: *tourijs*.

toezeggên = toezegging, belofte; 'k *zeg joe tou!* (bv.) *dat peerd kon hard loopen!* om nadruk aan de bewering bij te zetten, door op *zeg* de klem te leggen. *Dr.* ik zeg't oe.

touzoage = verlof; hij (bv. de voogd) *geft touzoage* = *geft'r touzoage tou om de ploats te verkoopen* = hij geeft daartoe zijne toestemming. Staat voor: toezegging, bij *Hoofst* toezeg; *Neders.* tosaage, *HD.* Zusage

t'r, voor: er, daar; *is t'r wel?* = is daar iemand? *hij wōs t'r wel road tou* = hij wist er wel raad voor; *hij dus t'r niht hen*; *da's t'r zegd* = dat is er gezegd; *hij verlust 'r niks bie* = hij verliest er niets bij; *wat wilt'r down!* *wat zel t'r spannen!* = wat zal het er spannen! *wat ken t'r kold wezen!* 't *komt'r op an*; 't *smoakt'r noa*; 't *lopt'r vōl volk*; *hij kost'r wat bie*. Vgl. *d'r*.

trachten, in: iemand *noa 't leven trachten* = naar het leven staan. *Nederl.* trachten = pogen, zich beijveren, streven naar, van 't *Lat.* trahere = trekken, ook = overdenken, bepeinzen, enz., dus zooveel als: het plan beramen om iemand van het leven berooven.

trainvolk = menschen die met den trein gereisd zijn.

traktoatsie, voor: wat men graag lust; *ries mit proemen is bie mie 'n hijle traktoatsie*; *asparzies is veur mie gijn traktoatsie*. *Dr.* traktoasie. (v. *Dale*: traktatie = feestelijk onthaal.)

trallarechies; loopjes en trillers op een muziekinstrument; ook rekt men daartoe ook de tusschenspelen bij de psalmen en evang. gezangen. Ook gebaren, vooral met de handen door of voor kleine kinderen. 't Woord is eene klanknaboetsing van de kindertrompet, en de klanken dienen om zuigelingen zoet te houden. Zie ook: *fluitpieperij*. {p.3697}

trampel; zie: *strampel*.

tramwai, **tramwaai**, onder de weinig ontwikkelden voor: tram, tramwagen (v. *Dale*); *tram* is nog zeer algemeen, alleen de beschaafden zeggen: *trēm*; *de tramwai komt'r an*; *wie gaan mit de tram*, enz. 't *Eng.* tram = boerenwagen, kar; tramway = spoorbaan voor wagens die door paarden getrokken worden, paardenspoor.

trankiel = vrijmoedig, rustig, onvervaard; *hij zee hōm trankiel woar 't op stōn* = hij kwam vrijmoedig met de waarheid voor den dag; *hij bleef trankiel veur hōm stoan*; “*doarom was 'e trankiel deurred'n*” (zonder vrees); *hij was nogal hijl trankiel bie 't graf* (bedaard, kalm) zijnen aandoeningen meester). – Ook het tegengestelde van: karig, kleingeestig; 'n *trankiele kerel* = een mild, onbekrompen man; ook *Amsterd.* – *Oostfr.* *trankîl* = moedig, vastberaden; *Fransch* *tranquille*, Lat. *tranquillus* = bedaard, stil, rustig, kalm.

trapmesien; zie: *handmesien*.

trappen = trap, zoowel voor vaste als losse trap. Ook = trede, sport eener trap en van eene ladder; mv. *trappens*; *in dat hoes is 'n brijde wenteltrappen*; Onder Euvelgunne te verkoopen (1877): “planken, balken, regels, trappens”, enz.: *dei trappen het twintîg trappens*; *hij stōn op de tiende trappen* (of: *tree*) *van de ledder*. *Dr.* *trappens* = treden van eene trap of ladder, sporten.

trappijêrn = ontmoeten, aantreffen, vinden; 'k *heb wel 'n uur noa hōm zōcht moar kōn hōm narns trappijêrn* = ik kon hem nergens vinden. Ook = op heeter daad betrappen, *ZHoll.* *trappeere* = attrappeeren, 't *Fransche* *attrapper*. – *Overijs.* *trappieren* = meester worden, vinden.

trauen; zie: *trouen*.

treden, treeën; door schreden van ongeveer één meter te doen de lengte van iets bepalen; *ik heb dei sloot treedt* = op die {p.3699} wijze de lengte gemeten.

treds, treeds, tredsk = tot paren geneigd, van hoenders; *dei hen is treds* = die kip wil door den haan getreden worden. *Oostfr.* *tredsk*.

tredsel = treedsel der hanen, voorzoover dit in een ei zichtbaar is, de levenskiem in een ei. Ook ten onrechte voor de zoogen “hagelsnoeren”, (dezelfde fout begaat v. *Dale* art. *hanetred*.)

tredsk; zie: *treds*.

treeddeel; vloer eener steenfabriek. Aanbesteding van eene steenfabriek te Appingedam (1877): “Het daarstellen van een brandschuur, waarin twee ovens, kamer en drie treddeelen er achter”.

treeds; zie: *treds*.

treeft = beweegbare drievoet zooals men dien op onze *tjalken*, enz. aantreft. (v. *Dale*: *treeft*, ijzeren drievoet, keukengereedschap.)

treemen = sporten, treden. *Oostfr.* *trame*, *trâm*, *trime*, *trîm* = sport van eene ladder of van een stoel; balk of draagstang van eene kruikar. *Kil.* *trame* (Fris.) *sporte*, *Nederd.* *traam*, *MNederd.* *traam*, *trame*, *treme*, *Noordfr.* *trem*; *MHD.* *drâm*, *trâm* = balk, richel, *Schotsch Noorw.* *tram*.

treemke; zie: *triemke*.

treemker; zie: *triemke*.

treemter; zie: *triemke*.

treffed, door gebrekkige uitspraak voor: *trefferd*; zie ald. Vgl. *koat*.

treffen; zooveel als: bij een dobbelspel met drie steenen, *treffen en failen* geheeten, ook: *onder de negen of boven de twalm*, elf of meer oogen werpen, mits op minstens twee der steenen evenveel oogen staan; de andere worpen worden niet geteld; *failen* = op die wijze minder dan elf {p.3701} werpen (*gooien*). Ook in *Holstein* (1800) een geliefkoosd dobbelspel, waar men het: elf, elf de besten, lütje elf, *passedix*, noemt. Hier zegt men ook: *lutje elven* (of: *elm*), wanneer men elf telt en zoo juist nog het spel wint.

treffen en failen; zie: *treffen*.

trefferd = toeval, in gunstigen zin; 't *is 'n trefferd* = de kans is zeer gering, bv. 't *is 'n trefferd* dat ik hem onder duizenden menschen aantref of opspoor. Ook: dat is een gelukje, een gelukkig toeval, wat maar zelden plaats vindt, bv. het trekken van een grooten prijs uit de loterij. (v. *Dale*: *tref* = lukje.)

trekdijp, in geschrifte *trekdiëp* = vaart, trekvaart, kanaal langs hetwelk schuiten en schepen getrokken worden, scheepvaartkanaal met een jaagpad en *trekweg* er naast. gewoonlijk

worden er onder verstaan: het Winschoter-, het Damster-, en het Hoendiep. *Oostfr.* trekdeep. Zie ook: *dijp*.

trekdiep; zie: *trekdijp*.

trekkebek; zie: *sleien*.

trekkebekken = peren die wrang van smaak zijn. Zie ook: *slei*.

trekken, voor: spelen, uitspelen, opspelen; *hij trekt in harten en speelt roeten na.* – hij speelt harten en komt dan met ruiten. (Zie: *noatrekken*). – *an de buus* (of: *an de puut*) *trekken* = in den zak tasten, opdokken. – Ook = door het lot laten beslissen, en afkomstig van: een strootje trekken. – *'t trekt kold*, of: *fien* = 't is buiten gevoelig koud, de lucht (de tocht, de trek van de lucht) doet koud aan, *Dr.* is trekkig.

trekken, op het biljart (dat niet bij *v. Dale* voorkomt), zooveel als: een bal zóó raken, of zóó stooten, dat de eigene bal terugkomt in plaats van zijn weg te vervolgen. Eigenlijk = tot zich trekken. Zoo: *dat* (nl. familie) *trekt altijd nog wat* = tot die personen voelt men zich altijd min of meer aangetrokken, zij wekken onze belangstelling meer dan vreemden. Zie ook: *trekletter*.

trekken-raizen (– reizen). *Zegsw.:* *trekken en raizen köst geld*, {p.3703} zooveel als: kermissen, hardrijderijen, enz. bezoeken, dikwijls naar de stad reizen is kostbaar.

trekker; sjouwerman aan het Reitdiep of te Groningen die zijn bestaan vindt in het trekken van schepen, of ook: die een schip helpt trekken, al is 't ook voor een enkelen keer; *de kaptain vraagt vijf trekkers de roaken op en nō mouten de sjouerlu d'r om löten.* – Ook iemand die een meisje op schaatsen trekt, ten minste voorrijder is, en ook zooveel als: vrijer, wanneer men zegt: *zij het 'n trekker had* = zij is met een jonkman op schaatsen geweest.

trekker; het ijzeren voorwerp aan de egge, waaraan het een span of *zeeltuug* wordt vastgemaakt waarmede de paarden trekken.

trekker (*Stad-Gron.*); handwerksman die hooge rekeningen maakt, die zich ruim laat betalen door zijne klanten. Eigenlijk dus iemand die aan de beurs van een ander trekt, die inhalig is.

trekletter = kapitale letter die uit de losse hand getrokken is, nl. door beweging der geheele hand, of van den onderarm, of ook van den geheelen arm, bij *v. Dale* = groote letter, letter met eene krul, krulletter. – Fig. voor: leugen, jokkernij; *'n dikke trekletter* = een grove leugen; ook *Oostfr.* *hij duurt wel 'n trekletter moaken* = hij durft zijn verhaal wel opsieren.

trekloag = laag steenen in de lengte gemetseld. Vgl. *koploagen*.

trekoal; zie: *speuloal*.

treksel = aftreksel van thee of kruiden: *dat thee is van 't tweede treksel*.

treksloot; zie: *tocht*.

trekstok; de paal waaraan de paarden het *dorschblok* rondtrekken.

trekweg, bij *v. Dale*: trekpad. Wij onderscheiden beide: *trekweg* = {p.3705} weg bijlangs eene trekvaart; *trekpad* = jaagpad. Bij de meeste trekvaarten is het *trekpad* een deel van den *trekweg*.

trettêrn (de *e* gerekt uitgesproken) = treiteren, beledigen, kwellen, plagen, 't *Fransch* traiter = behandelen, bejegenen, met gewijzigde beteekenis. *WVlaand.* *treten*, *treten* = schimpen, beschimpen; *treter*, *treter* = schimper, beschimper; *treten* en *greten*, *tautol*.

treur; meestal schertsend: *in treur zitten* = treuren, in zak en asch zitten.

triemke = **treemke** = **schoakel** = **treemter** (*Hoogez.*) = **treemker** (*Stad-Gron.*); schakelnet, driedubbel gemaasd net om snoek, baars, enz. te vangen. Te Groningen te koop aangeboden (1874): “20 vaam nieuwe treemters met 2 aalfuiken”. Id. (1875): “Een nieuw getaand treemter, lang 8 vadem, diep 8 vt,”enz. Verkleinw. van *treem* = *trechter*, daar de mazen eene soort van *trechter* vormen. *Dr.* *treemke*.

Trien, verkorting van: *Trijntje* of *Trientje*, als: *Stien*, voor *Stijntje* of *Stientje*, enz.

Kwalificat.: *holten Trien* = lomp, grof, houterig vrouwmensch.

Trientje Evers, in: *kom zel wie 'n begun moaken mit Trientje Evers oet 't voagevuur te beden?* (*Hoogel.*) = komaan, zullen wij (met die werkzaamheid, dat spel, enz.) beginnen?

triepkoorn (trijpkoorden, als bvnw.) = **koorstreept** (koordgestreept) = **konstitutiekoor** (znw.) = **oamias**; eene zwarte katoenen broekstof. Is ze ongestreept dan noemt men ze: *mesester*; zie ald.

triestêrg = zwaarmoedig, naargeestig, somber; *zij het moar 'n triestêrge noatuur; 't is triestêrg weer*; “De Oudekijkintjstraat had in weerwil van haar rijke versiering maar een triesterig voorkomen.” (*Wendel*). 't *Fransche* triste, *Lat.* tristis = droevig. (v. *Dale*: triste, triest, triestig = bedroefd, verdrietig, droefgeestig, somber.) {p.3707}

triezêlg = beverig op de beenen staan; zie: *triezêln*.

triezêln = trillen, beven, van de beenen. Vgl. treuzelen.

trildêrg; zie: *trillêrg*.

trillen, steeds voor: beven, rillen en sidderen; *ik trilde van benaudhaid* = ik sidderde van angst; *ik trilde as 'n rusk* = ik beefde over mijn geheele lichaam; *ik trilde van kwoadhaid* = ik beefde van drift; *ik trilde van kolle* = ik rilde van de kou; *de hoed trilde* (ook: *schudde*) *mie*.

trillêrg, **trildêrg** = schuddend, bevend, trillend, van koude, koorts, schrik, enz.

trioater = verhevenheid als zitplaats, en verbast. van: theater; zoo ook: *honden-*, *oapentrioater*.

trippeltrien; schertsend voor een meisje dat al heen en weer loopt, trippelt. Eigenlijk: trippelende Trijn. Zie ook: *Trien*.

trippen; de voetplankjes der veenarbeiders om het veen dicht te trappen. Ook = muilen, en: eene soort van sierlijke klompen. *ZLimb.* triepe = houten zolen met een riempje op de wreef; *Oostfr.* trippe, trip = houten muil (*Gron. slopklōmp* = *holsk*); *Kil.* trippe, *Saks.* *Fris.* *Sic.* = houten schoeisel, *Wangeroog*, *MNederd.* *MVlaamsch* trip. (v. *Dale*: trip, eene soort van vrouwenklomp.)

trits, voor: troep, menigte; 'n *trits jōngês* = een troep jongens. Vgl. koppel = twee, met: trits = drie, en zie: *koppel*.

troag, in: 'n *troage borst* = eene enge, eene beklemde borst.

troag-groag; zie: *disse*.

troalies, mv. van: tralie. *Zegsw.:* *hij ken wel mit de moezen deur troalies vreten*, van iemand die een buitengewoon schraal, mager gezicht heeft, (ook *Meurs*), wat nagenoeg overeenkomt met: *Dure tied kikt hōm tou d'oogen uut*. Zie ook: *kamp 1*, en: *kastje*.

troanbōk, gewoonlijk met *olle* voorop, als scheld- of schimp-{p.3709} woord voor bejaarde personen. – traanbok, eigenlijk = traanarbeider.

troanêrg = als traan, naar traan smakende of riekend, *Oostfr.* *trânerig*, *trânig*. (v. *Dale*: *tranig* = dat traan bevat.)

troanêrge oogen = betraande oogen, van iemand die geweend heeft. Ook = tranende oogen.

troanje (= traantje); kleine hoeveelheid van eenig vocht, droppeltje; *kwam gijn troanje deur* = het (vat, enz.) was volmaakt dicht. – Ook voor: glaasje sterke drank; *Overijs.* *troeuntjen*.

troefêl, **trufêl** = duw, stoot, klap; 'k *zel die 'n troefel geven; pas op of krigst 'n troefel*. Van: troeven = slaan, aflossen, en dit aan het kaartspel ontleend. *Westf.* *trûfel* = pantoffel.

troefêln = kloppen, aflossen, slaag geven; freq. van: troeven.

troeflanter; zie: *lantêrn*.

troele; zie: *toerelantet*.

troefel, voor: vrouw die veel lichaamskracht heeft, eene gespierde vrouw; *zij 's 'n sterke troefel* (*Goor.*) Zal zooveel zijn als: die kan *troefêln*, een troever. Zie: *troefêln*.

troep = smerige, verwarde, gemeene boel; *da 's 'n troep* of *troepke* = dat is eene hoogst wanordelijke, vuile, smerige huishouding. Zal staan voor: kermistroep.

troest = tros, inzonderheid van druiven, groote tros; ook van appels, pruimen, aalbessen, die dicht aaneen zijn gegroeid en trossen vormen, nl. aan de dunne takjes. Overigens: tros = *trös*. *Oostfr.* *drûs*, *drûssel*, *drûst* = bos, bundel, tros; *sê sitten al in en drûs bi'nander*, dat is 'n dikken *drûst* appels; *Gron.*; *zij* (appels, enz.) *hangen bie troesten an de boomen; ieder streng*

albeern is 'n *troestje*. *Kil.* tros, trosse, *OEng.* trusse, *Eng.* truss = tros, bos, bundel van het *Fransch* trousse = bundel. Vgl. ook het *Dr.* droestkop = boom met zwaren kruin, dus één bundel van takken en bladeren, alsook het *Oostfr.* dröse, *Nederl.* (kwade) droes = knobbeltering bij paarden, *HD.* Druse. Volgens *ten Doornk.* zouden {p.3711} die woorden tot het *Goth.* driusan, *AS.* dreosan, *OSaks.* driosan (vallen, nederstorten, enz.) gebracht worden. Zie ald. drûs, drüse en dröse. Zie ook: poer.

troestje = kleine tros; *troestje albeern*; 'n *troestje sweljes*, of *bloaren*, bv. bij gordelroos. Zie: troest.

tröffeln = met de voeten treden. *Holst.* truffen = met gedruisch gaan. Wellicht klanknabootsend.

trog = **melktrog** = kommetje, aarden melkpotje. – trog = bak.

tröggêln, bijna uitsluitend in de tautol. *tröggêln en bedêln* = met sterken aandrang en aanhoudend om iets vragen, smeeken, en synon. met: *beden en smeeken*; *zij tröggêln en bedêln om 'n stök brood, om wat eten, om 'n poar olle schounen*, enz.; *hij beedde en smeekte mie om 't nijt te vertellen, om noa hoes tou te goan*, enz. *Kil.* truggelen = bedelen, landlopen; *Oostfr. Neders.* tröggeln, trüggeln, *MNederd.* truggelen, *Noorw.* trygla, *Deensch* trygle = met aandrang bedelen. *Nederl.* troggelen = listiglijk, met bedrog bedelen, meestal echter in: aftroggelen = door bedrog of vleierij trachten te krijgen. Volgens *ten Doornk.* zou de oorspronkelijke beteekenis zijn: bij herhaling tegen iets drukken, zich tegen iets aandringen en een iterat. van het *ONoorsch IJsl.* thrúga (drukken, persen, dringen), met het *Lat.* torquere (folteren, kwellen) van denzelfden oorsprong.

tröm = trommel, blikken doos; *tröm mit lekkers* = trommel met suikergoed en gebak; 't *trömke omlangen* = het trommeltje met gebak, enz. bij het gezelschap laten rondgaan; *tröm mit effecten*. Vergelijking: *dik as 'n tröm*, vooral van zwangere vrouwen gezegd. – Te Groningen te verkoopen (1875): “Eene goed onderhouden koekkraam met 76 nette trommen”, enz. “Bureau van politie. ter herkenning gedeponereerd: Een groote blikken trom, gevuld met schaaipvleesch”, enz. (1868). Reglem. en Tarief van vrachtlouwen voor de volks- en vrachtschuit van Woltersum op Groningen (1852), waarin o.a. voorkomt, “dat het vervoer van eene {p.3713} trom met goud of zilver 10 cents moet kosten.” Samenstell.: *twijbakström*, *sökkeraitröm*, *köffieboonström*, *trömbol*, *trömstoet*.

trömbol (voorwerps- en soortnaam); wittebrood in een trommel gebakken, ofschoon zij den bollen vorm mist. Zie: bol 3.

trömf! nevens troef! bij 't opspelen. 't *HD.* Triumph, van 't Fransche triomphe of het *Lat.* triumphus.

trömke = kleine trom, en: trommeltje, presentietrommeltje.

trömmelstok; de korte losse staak op een' mast, waaraan het *scheerholt* (zie ald.) wordt vastgemaakt.

trömstoet (meest als soortnaam in gebruik) = wittebrood in blikken trommels gebakken; *wie koopen altied trömstoet*.

troost; 'n *kopke troost*, bij de dagloonersvrouwen: een kopje koffie. Vgl. troost = verkwikking. Zie ook: hoopentroost.

troost, in de soort van tusschenw.: *grote troost!* of: *lijve troost!* ook: *goude troost!* uitroep van verwondering over min aangename zaken, waar het nl. anderen geldt.

trouen, voor: vertrouwen; *ik trou dei boudel nijt* = ik vertrouw die zaak, dat werktuig, enz. niet. *HD.* trauen.

trouen; **trauen**, als znw.; *in 't trouen* = tijdens het huwelijk; *zij het nijt veul wil had in heur trouen* = zij heeft niet veel genot gehad zoolang zij gehuwd is.

trubel (= troebel); 't *weer is trubel* = *wie hebben 'n trubele tied* = het weder is zeer onbestendig en regenachtig. Men zegt zulks vooral in den oogsttijd, wanneer de landbouwer zijn koren niet kan binnenhalen. Evenwel: 't *woater is troebel*.

trubenoal = rechthuis, gerechtshof; thans bijna verouderd. *Kil.* tribunaal = rechtstoel, richtstoel; *Fransch* tribunal.

trufel; zie: *troefel*.

truffel = troffel, truweel; *Kil.* truyffel, truweel, *MNederd.* truffel, *Eng.* trowel, *Fransch* truella, *Lat.* truella. {p.3715}

truffelegge; zie: *baitelaid*, en: *truffel*.

trui; gebreide mansborstrok die de plaats vervult van hemdrok. *Oostfr.* tröje, tröi = gebreid wollen onderjak voor mannen, zonder knopen, dat als eene blouse of als een hemd over het hoofd wordt getrokken. *Neders.* troje, *MNederd.* troie, troye, troge, *ONoorsch.* IJsl. treya, *Noorw.* tröya, *Zw.* tröja, *Deensch* tröje, *MHD.* troie, treie. Volgens *Lübben* e.a. was: troje, troye een deel der wapenrusting, waarschijnlijk een borstharnas tot bescherming van het bovenlijf, zooals ook in Oost-Friesland de tröje vooral door arbeiders en schippers tot bedekking van de borst en het bovenlijf gedragen wordt.

truil; zie: *toeterlantet*.

trut, trutte; spottenderwijs voor een vrouwspersoon dat niet meer mee kan doen, dat zich bv. wonderlijk opschikt, stijf en houderig is, enz., en dan *stieve trutte* heet. Ook zegt men van eene zwaarlijvige vrouw: *da's 'n trutte*; van eene oude, dikke vrouw die daarheen sjokt: *olle trutte*. – *van Ankum*: *trud*, bekrompene, sulachtige vrouw. – *oostfr.* trut, trût = dom, wonderlijk, gek vrouwspersoon; *ZNederl.* trutte, trunte = vrouw of meisje, in verachtelijken zin, eene dwaze, leelijke, gemeene, vuile, eerlooze trutte; *Wvl.* trutte; vrouw of dochter in een verachtelijken zin. Eene dwaze trutte. Eene leelijke, slechte, vuile, eerlooze trutte; Te *Maastr.* = dom, traag vrouwmensch, in Brabant en elders sutteken, sukkelaars. (*De Bo*) *Eng.* drudge = sloover, zwoeger. Zie ook: *boerenanje*, en vgl. *droetgad*.

trutte; zie: *trut*.

truurpoaren (treurparen). Hieronder verstaat men te Groningen de mannen van de naaste familie die (voorheen) het lijk volgden, gekleed met mantel en eene soort van breedgeranden hoed, *lamfer* of *lamper* geheeten. *Kil.* trueren = treuzen, *Oostfr.* trüren, *HD.* trauern. (Hier zij opgemerkt dat te Groningen, Winschoten, Appingedam en wellicht enkele groote dorpen alleen de mannen het lijk volgen, maar overal elders zoo {p.3717} vrouwen als mannen den dooden *de leste eer bewiezen*.)

tú, tús = túke = túkemainje; in de kindertaal voor: koe, en ook voor: kalf; *doar lopt 'n tu in 't land*. Ook bij 't lokken van koeien die gemolken moeten worden, en dan ook: *tumol* (*Old.*) – mv. *túes* en *túen*; *túke*, mv. *túkes*. – *-mainje* = mannetje, waarvoor men ook *maanje* schrijft.

tu (*Auwen*) = zware vracht; dat is een heele *tu*.

túe; zie: *tú 1*.

tú an = *trek an* = trek aan, alleen in: *tu an Jan*, 't is 'n *bōlkalf*, (zie: *bōl 1*), ook *Oostfr.*, en ald.: antêën, antïën, antûën, *Holst.* anteen, *Oldenb.* tii an, *Oudfr.* ontia, *AS.* onteen = aantrekken, tot zich trekken.

tugen = zonder schade ruilen, verkoopen, werk verrichten, (tegen behoorlijke belooning); *ik ken 't nijt tugen* = de ruil zou in mijn nadeel zijn; *dat ken 'k nijt tugen* = gij biedt mij te weinig, ook: gij wilt mij te min betalen, 't zij dit eene vergissing is of voorbedachtelijk. *Dr.* tugen, *Friesch* tigen = zonder schade ruilen; *Geld.* iets tugen = met iets uit kunnen; *Neders.* ik kan 't nig tügen = ik kan daartoe niet besluiten. Vergelijk hiermede: *dat ken de broene nijt trekken* = zoo kom ik niet tot mijn deel, dan krijg ik niet wat mij toekomt. – *tugen*, bijvorm van *tiegen* = *tijgen* = trekken. Zie: *tuug 1*.

tuimîg = niet druk, minder druk dan gewoon; *wie hebben 't tuimîg van doag*, zegt bv. de winkelier, als er weinig menschen voor de toonbank komen; ook de huismoeder, wanneer het buitengewone werk verricht is, dus zooveel als: wij kunnen 't nu best af, wij hebben het op dit oogenblik rustig, 't is 'n *tuimige tied* = in dezen tijd van 't jaar is het niet druk. *Dr.* teumîg, tuimîg, tuemîg, tuenîg = bedaard, langzaam; hij leup heel bedoord en teumîg; 't was 'n

teumîge vent; ook = werkeloos, ledig, niet druk; *Overijs.* teumig, tuimig = niet druk; *Geld.* tumîg, teumîg = werkeloos, ledig; *Kil. (Fris.)* tomigh = ledig, niet {p.3719} werkzaam; *Oostfr.* tōmig = bescheiden, geschikt, zedig, ordelijk, rustig; sük tōmig holden; tōmige gasten, tōmig wër; *Oudfr. Noordfr.* tomig = werkeloos; *Deensch* tom = zonder iets, ledig; *AS. OSaks.* tom, tomian = los, vrij. Van: toomen = beteugelen, bedwingen, *Oostfr.* tōmen, *HD.* zähmen. **tuinlepeltjes**; zie: lepelblad.

tuischen, voor: drinken, slempen. (*Nederl.* tuischen = spelen, dobbelen.)

tuiten; zie: smeerpotjes.

tuitêrg; zie: taitêrg.

tuk = **mak** (wezen) = *niks meer te koop hebben* = zich stil houden, niet meer tegenpraten of tegenstribbelen uit vrees. zich voor 't oogenblik gaarne voegend; *dou 'k dat zee was 'e tuk.* *ZLimb.* tuke = tot zwijgen brengen, troeven, schaakmat zetten; *Oostfr.* tûk, dûk = rustig, stil, onderworpen, deemoedig, onderdanig; hî was nêt so tûk dat hê sük hêl nêt mër ukkerde un rôrde; wen de lûe older worden, den worden sê fan sülfen ôk tucker un bedârder. – Van: *doeken* = duiken, zich vooroverbukken, en fig. = bukken, zwichten, de minste zijn. *Kil.* docken, duycken, *Eng.* duck, *Zw.* duka, *Deensch* dukke, *HD.* ducken, verwant met deuk. *Gron.* duks en deuk, alsook met: *duker* (ijzeren nagel), *andoeken*, enz. *OHD.* tûhhan; *MHD.* tûchen, *HD.* tauchen; *MHD.* tûcken, ducken = zich snel nederwaarts bewegen, zich bukken; *MHD.* tuc = slag, stoot, snelle beweging; *OHD.* dûhan, dûhen, *MHD.* dûhen, diuhên = drukken, samenpersen, enz.

tuk = **tuuk**; lokwoord bij 't roepen van hoenders: *tuk tuk tuk!* (*Old.*) = *tuuk tuuk tuuk!* (*Ommel.*) *Friesch* tuike = lokroep. {p.3721}

tuke; zie: tu 1, en: kukeleku!

tukemainje, tukemaanje; zie: tu 1.

tuken, tuukjes (mv. van: *tuke*) = hoenders. Zie ook: tu 1.

tukken; zie: toeken 3.

tukseln; zie: toeken 3.

tullieboas; de polderwerker die den modder, welke aan den kant van den wal blijft liggen, verder werkt en zodoende uit den weg ruimt. *Verbast.* van: talud of talus = helling, glooiing, en zooveel als: taludbaas.

tumel (tuimel) = tuimeling in fig. beteekenis; 'n *tumel hol 'n* = een mispas houden, zich te buiten gaan en opspraak verwekken. Vgl. 't *HD.* Taumel = tuimeling door bedwelming of dronkenschap. – Ook = hinderpaal, tegenwerking: *d'r is 'n tumel in komen* = er is iets in den weg getreden dat de uitvoering, althans vooreerst, belet of waardoor eene geheele verandering in het plan is gekomen.

tumelaid (tuimelegge); zekere soort van egge.

tumeltoomerijchies = aardigheden wat bv. handwerkjes betreft.

tumol; zie: tu 1.

tunder = tonder, tondel, gebrand linnen. *HD.* Zunder = zwam, tonder, van: Zünden.

tunderdeus; tunderdeuze = **tunderpot** (= tondeldoos); schimpwoord voor: oude vrouw, oud wijf: *olle tunderdeus*. Het gebruik er van bepaalt zich tot de laagste klasse.

tunderdeuze; zie: tunderdeus.

tunderpot; zie: tunderdeus.

tunje = tonnetje; *gol 'n tunje* = gouden tonnetje met graveersel, behoorende bij een snoer korallen, meer eenvoudig en minder kostbaar dan een *slôt*. Zie: krallen.

tuntêln; zie: tútêln.

tuntelwark; zie: tútêln. {p.3723}

tunzoad; zie: tōnzoad.

tureluren; zie: tierelieren.

tureluurs = **nustêrg** = **narrig** = knorrig, brommig, verdrietig. (v. *Dale*: tureluursch; het is om tureluursch (gek, dol) te worden.)

turen = vastmaken, vastbinden; zie *anturen*. *Kil.* todderen, tuyeren = vastbinden; eene koe met eene touw aan eene staak vastzetten in de weide. In 't land van Aalst zegt men van honden dat zij getuierd zijn als zij na 't dekken gekoppeld blijven. (*De Bo*). *Westf.* tûddern = aanbinden. (v. *Dale*: tuieren (gewest. veroud.) = vastmaken.)

turken, tōrken; aardappelsoort op het *Hoogeland*. – Ook: schimpnaam der inwoners van *Finsterwold* en *Andel*; “*Naanster Tōrken.*”

turksartjes (*Niezijl*, enz.) = slaboonen.

tus; zie: *tuten*.

tuskendoagen; zie: *tussendoagen*.

tuskentieden; zie: *tussentieden*.

Tusschendiepen (in geschrifte) = **Tussendijpen**; het land tusschen *Ooster-* en *Westerdiep* te *Veendam* en ook te *Wildervank*.

tussen, voor: sussen, tot rust brengen, den vrede herstellen. *Oostfr.* tüssen. Volgens *ten Doornk.* van een *MHD.* Tuschen = zich schuil houden, verbergen; tützen = tot zwijgen brengen, het zwijgen opleggen; tûzen = berusten, in stilte treuren: *OHD.* tûzen, dûzen, *MHD.* tiuzen = stillen, sussen; *MNederd.* tusken, *Nederd.* tüssen, tûschen, tussen = stillen tot bedaren brengen, enz.

tussenbaidemennen; tuskenbaidemennen; zooveel als: den volgeladen wagen, het voer koren naar huis rijden en telkens met een ledigen wagen naar het veld terugkeeren. In de schuur zijn personen aanwezig die het voer afladen. Wordt er met vier spannen *gemend*, dan heeft de *tussenbaidemenner* dien geheelen weg niet af te leggen maar wisselt op halfweg. Het wordt alleen gedaan wanneer de afstanden groot zijn.

tussenbaidemenner; zie: *tussenbaidemennen*.

tussenbaidenhoud, tuskenbaidenhoud; hoed, imder dan een zondagsche, maar beter dan een daagsche hoed, een hoed om er eens mee uit te loopen, enz.

tussendoagen, tuskendoagen, o.a. de werkdagen tusschen de markt-{p.3725}dagen; *in de tussendoagen raist'r nijt veul volk noa stad*; de dagen dat iemand die de *anderdoagse* of *dardedoagse koors* heeft, daarvan vrij is; *in de tussendoagen is ze goud vlug*, enz.

tussentieden, tuskentieden (klemt. op: *tie*), voor: soms, nu en dan; *tussentieden is zij wat beter* = van tijd tot tijd zijn er kenteekenen van beterschap. Ook (met den klemt. op *tus*) = in den tusschentijd, bv. in den schofttijd, tusschen de schooluren, enz. *Oostfr.* tuskentiden = somtijds.

tussenzetsel; kant- of haakwerk dienende om twee stukken linnen of katoen met elkaar te verbinden. Het dient tot verfraaiing vooral van lakens en kussensloopen; 't *Fransch* entre deux. Naaistersterm.

túte; zie: *tuut*.

tútêln = tuntêln; iets met de vingers uitpluizen, ontwarren, bv. een' knoop losmaken, of ook: al pluizende iets in de war (= *ien toes = in de toeze*) brengen, bv. garen of touw. Alsmede: iets zóó vastmaken dat men het moeilijk weer los kan krijgen; “*omdat boudel zoo deur 'n kander tuteld wordde.*” – “*Grijt tuudelt sloaprg aan heur schoet.*” – “*Zit toch nait zoo mit dien vingers te tuudln.*” *Oostfr.* tünteln = vlechten, knopen, wikkelen, er zich in verwarren, ontwarren, enz.; *Nederd.* tüntêln, tündeln, *Noordfr.* tontlin, strengen samenvlechten. Vgl. tuinen, omtuinen, met vlechtwerk omringen, omheinen, *Oostfr.* tunen, tûnen, *OHD.* zûnjan, zûnan, waarvan het verl. deelw. tuned, tûnt of tûnt luidt, kon het frequent. tünteln, ons *tuntêln* opleveren, en door het uitvallen der *n tutêln*. Hiervan: *tutelwark, tuntelwark, getutel*, en: *getuntel* = met *tutêln* bezig zijn, zich met uitpluizen, enz. onledig houden.

tútelwark; zie: *tûtêln*.

túten (werkw.), op de Friesche grens = kussen, en ook znw., mv. van kus, en *tuut 1, tuut 2*. Zoo hoort men, en dit is veel meer algemeen, tegen kleine kinderen: *geef mie 'n tuus, tuuske, tuutje*. {p.3727}

tus, kuske = geef mij een kusje. *Friesch* tuutsjen, *Stadsfr.* tuten; *Zeel.* toet, tuit = mond; *WVl.* toot, en: tootje = kus, en: kusje. *Oostfr.* tuutje; tütjen = kussen. Vgl. *doetjen*, en: *bekje*.

tútêrg (*Stad-Gron.*) = lief, aardig, *nuver* (zie ald.); 'n *tútêrg koppien* = een aardig gezichtje; *wat zôcht dat kind d'r tûtêrg oet* = wat ziet dat kind er lief uit. Vgl. *tuut a*.

tutje; zie: *tutte*.

tutte, tutje, voor: meisje, als vriendelijk woordje bij 't aanspreken; *mien tutte* (*Old.*) = *mien tute* (*Goor.*) = *mien ol, zus*, enz. Bij *Laurm.*: *tuttje* = meisje, maar vooral voor een onnoozel meisje. Vgl. 't *Oostfr.* dütte, düt, verkleinw. düdje, liefkoozingswoord, voor: dochtertje, lieve, schat, pop, (waarvoor het *Gron.* *zus*, enz. heeft), en het *Nederd.* *dutt, MNederd.* *dutte* = gekkin, zottin, welke woorden men eerst schertsend zal gebruikt hebben om later de gunstige beteekenis te behouden. *Marken*: *tutte* = zuster.

tuttel = familienaam. Zie: *stam*.

tutteltje (titteltje) = tittel, stip boven eene letter; *Oostfr.* tüttel.

tuug (= tuig), voor: kleeding, kleederen; *goud in 't tuug zitten* = goed gekleed gaan; ook: ruimte van kleeven hebben; *zij 's in tuug* = zij heeft zich gekleed; *zij komt in tuug* (bij ons) = zij brengt ons in haar zondagspak een bezoek, zij is opgedirkt. In *Westerwolde*: *tuug* = het linnen dat in de wasch is; *tuughekke* = linnenrek; *tuugkörf* = waschmand. *Dr.* *tuug* = wollen en linnen kleederen; ook: beddelinnen, waschgoed; te *Dalen*, in 't algemeen de groote stukken, de kleine stukken heeten kortgoed; het *tuug* = de kleederen; vooral van vrouwen; *Veluwe*: *tuug* = wollen kleederen; de kleeven = het linnen; *kussentuug* = sloop. *Oostfr.* tûg = kleedingstof, kleeding, waschgoed; drôg tûg antrekken: he sitt gôd in 't tûg; {p.3729} *Neders.* tüg, *Holst.* tug, *HD.* Zeug = tuig, in 't bijzonder van kleeding; *MNederd.* tûch, tug; *Kil.* tuygh, tuych, tugh = stof waarvan iets gemaakt is; *Noordfr.* tjüch, *OHD.* ziug, ziuc, *MHD.* ziuc (tuig, stof, gereedschap). Van 't *Goth.* tiuhan, *AS.* tiohan, *OHD.* ziohan, *MHD.* zogan, *HD.* ziehen.

tuug = tuig, slechte waar.

tuughekke; zie: *tuug*.

tuugkörf; zie: *tuug*.

tuugpeerd, in geschrifte *tuigpaard* = paard in tuig en voor een rijtuig gespannen; *in de stad hebben ze tegenwoorîg alle joar keuring van tuugpeerden* = houden ze een wedstrijd van paarden om den schoonsten vorm en de figuur die zij voor een rijtuig maken; *tugen* = mededingen in zulk een wedstrijd. Zie onder art. *meroakel*.

tuuk, in: *op tuuk gooien* (*Ommel.*) = *op de gribbel*, of: *gribbel-grabbel gooien* (*Old.*) te grabbel gooien van knickers, enz. en zooveel als: voor de kippen strooien, Zie ook: *tuk*.

tuukjes; zie: *tuken*.

tuun; zie: *toen*.

tuunklou; toenkrou (tuinklauw) = tuinhark.

tuuntjen; zie: *toentjen*.

tuur; zie: *anturen*.

tuurtou; zie: *anturen*.

tuus; zie: *tuten*, en: *toes*.

tuut; tute; in de kindertaal al wat tot het gevogelte behoort, inzonderheid kippen en kiekens; ook lokwoord voor hoenders; *Stad-Gron. Dr. Overijs. Geld. Oostfr.* tuten = hoenders; *tuutai* = hoenderei; *tuuthen* = kip. Voorts: *lijvemeneerstuutje* (ook: *lijvenemeerstiekje*) = lievenheersbeestje (bij v. *Dale* onze-lieven-heers-beestje, *Overijs.* koffiekukentje), zonnekevertje (dat geen kind ooit leed zal worden gedaan), *Oostfr.* sünneküken, leev engelke, leve manns vögelke, *Coccinella*; fig. zooveel als: troetelkind der fortuin; *tuutjeneiners*, spottend vooral tegen kinderen die alles willen zien en betasten, waarvoor het *Oostfr.*

frâgnârs, en: Peterfrâgnârs heeft. – Ook liefkoozingswoord, vooral {p.3731} voor kleine meisjes, *NBrab.* tutelke, *Friesch* tuwtelke, tuytelke, *Oostfr.* tût, tûtje. *Zegsw.:* *dat gait as 'n tuut* = dat gaat van zelf, van een werktuigelijke arbeid die hoegenaamd geene hinderpalen ondervindt, gezegd; *Oostfr.* dat geid as 'n tût; (dat kind) *lopt as 'n tuut* = loopt al flink; *Oostfr.* de olde frô löpt noch as 'n tût; *Holst.* he lopt as en tüte. Zie ook: neers, en: lier.

tuut, tuutje; in de kindertaal van vliegende en andere insecten, vooral ook van diertjes welke men fatsoenshalve niet bij hun' naam noemt; *doe hest tuutjes op kop; moeke zel die tuutjes vangen.* Zie ook: tuten, en: tuut 1.

tuutai; kinderwoord voor: hoenderei. Zie: tuut 1.

tuuthen; kinderwoord voor: kip. Zie: tuut 1.

tuutjeflaiten; tuutjefluiten; tuutjefloiten (= vlinderknippen = diedeldantjen) = rondrentelen, lediggaan, niets uitvoeren, en hiervan: *tuutjeflaiterei*, enz., in Holland vlierfluiten. Letterlijk = de vogels door fluiten lokken; *loopen te tuutjeflaiten*.

tuutjeflaiterei; tuutjefloiterei; tuutjefluiterei; tuutjefluiterij; zie: tuutjeflaiten.

tuutjefloiten; zie: tuutjeflaiten.

tuutjefluiten; zie: tuutjeflaiten.

tuutjeknipper, voor: duim, bij de benoeming der vingers onder 't spelen met kleine kinderen. Zie: laiter, en: tuut 2.

tuutjeneineers; zie: tuut 1.

tuutoog; schimpnaam voor iemand die bijziende is of kleine, starende oogen heeft. Zooveel als: die oogen heeft als een *tuut*; zie tuut 1. Vgl.: kippig.

't **Waar**, uitgesproken: 't **Woar**; buurtschap behorende tot de gemeenten Nieuwolda en Scheemda. Vgl. *waar*.

twaibakken; zie: tweibakken. {p.3733}

twalfden = twaalfden; *söndoags noa den twalfden* (Mei) *bin de boden vrei*; 't is mörn den *twalfden* = 't is morgen de twaalfde.

twalf uur, *zegsw.:* *van twalf uur an de middag* (of: *middêg*) bv. iets kunnen onthouden = alles terstond weer vergeten, een slecht geheugen hebben; “*Heeren oet stad, mit gekleurde mutsen op, körte böksems an, en kuten zoo dik, dat, as je der om twaalf uur tegen aanslougén, ze om middag nog trilden.*” *Oostfr. Meiderich:* dat hold fan twalf ûr hen to middag = dat is zeer breekbaar, niet sterk. *Meurs:* Dat hält van twelf uhr bös medag = dat duurt oneindig kort.

twalm, twaalm, door snelle uitspraak voor **twalven**; = twaalf of twaalven; 't *slacht twalm*; *zij bin mit heur twalm*. Evenwel: *twalf uur, lepels*, enz. Vgl. elm.

tweemans; zie: tweimans.

tweepaardsploeg (in geschrifte) = ploeg voor twee paarden. Zie: Verslag Tentoonstell. Scheemda 31 Juli 1890. Daarin komen ook voor: *tweescharige ploegen*, en:

tweevoorsploegen, d.i. ploegen met drie scharen of kouters, en: ploegen om te *tweivurgen*.

Zie: dreischeer, en: tweivurgen.

tweer, voor: weer, in: *hen en tweer*, en: *over en tweer*. Staat voor: heen ende weer, enz.

tweeren = tweeren, twijnen, garen dubbelen, *Oostfr.* twären, twärnen, *OHD.* zwirnen, zwirnên, zwirnen, van het *OHD.* zwirow, *MHD.* zwire, zwir = tweemaal, tweevoudig. Fig. = zeuren, zaniken, kletsen en daarbij gedurig in herhaling vallen, ook *Dr.*, en hiervan *tweerder*, *tweernkōnd* = zanikbroer, *tweernscheet*, *tweernkut* = zanikkous. *Holst.* tweeren = wijdloopig spreken, eene rede uitspinnen, rekken.

tweerder; zie: tweeren.

tweernkōnd; zie: tweeren.

tweernkut; zie: tweeren.

tweernscheet; zie: tweeren. {p.3735}

tweescharige ploegen; zie: tweepaardsploeg.

tweevoren (in geschrifte) = *tweivurgen*; zie ald. “Ook is zoowel voor het zuiveren van den grond, als om dezen meer los en vruchtbaar te maken, braakleggen aan te bevelen, wanneer de ondergrond daarvoor geschikt is, een of twee keer te tweevoren.” (1882)

tweevoersploegen; zie: *tweepaardsploeg*, en: *tweivurgen*.

tweevurgen (in geschrifte) = *tweivurgen*; zie ald.

twei; **tweie** = twee; *kennen en kennen is twei*, zooveel als: ik ken hem, ja, maar niet van nabij, slechts ten deele. Ook: ik zou het des noods kunnen doen maar dan heb, of: houd ik niets over. Zie ook: *omvallen*. (In samenstell. leze men ook: *twij*, en: *twai*.)

tweibaiden (klemt. op: *bai*), pleonast. voor: beiden; *zij goan mit heur tweibaiden*, en inniger nog: *mit heur tweibaitjes kaiêrn* = zij gaan met hun beiden wandelen, ook *Holst.* Bij 't groeten hoort men, echter alleen onder den geringen stand: *goundag ie tweibaiden* = *dag ie baiden*.

tweibaitjes; zie: *tweibaiden*.

tweibakken; **twijbakken**; **twaibakken** = beschuiten; aldus omdat zij eerst als bolletjes, *tweibakspōffen*, en dan, in tweeën gesneden, in den oven komen om geroosterd te worden. Zoo spreekt men ook van *dreibakken*, die dan nog eenmaal in den oven gelegd worden; dit woord blijft dan bijv. naamw. Het enkv. *tweibak*, enz. is ook stofnaam: *ik lust gijn twijbak*; *dat kind et niks as stoet en tweibak* (wittebrood en beschuit.) *melkentweibak* = een schotel met melk waarin beschuit wordt gekruimeld, ook alleen brood, soms beide. Ook: beschuit in melk en suiker geweekt als zuigelingskost, beschuitpap; *pōtje krigt melkentweibak tou*, *zien mouder het nijt genōg te zoegen* = - heeft geen zog genoeg; *melkentweibakskerel*, ook alleen: *melkentweibak*, spottend voor iemand die niet van hartelijken en stevigen kost houdt, en voorts: een wekelijks persoon, iemand {p.3737} die bang is voor wind en weder; *sōkkertweibak* (= *sōkkerbak*) = beschuit met boter en eene laag bruine suiker; *tweibakstrōm* = *beschuittrommel*; *tweibaksmest* = bakkersmes, mes om bolletjes door te snijden. In de kindertaal is *tweibak* gewoonlijk *bak*; kleine kinderen krijgen *bak*; *eat dien bak moar op* = eet uwe beschuit, of: uwe beschuitpap maar op, m Wat de spelling aangaat zou men voor 't *Old.* en *Westerw.* *tweibak*, voor de *Ommel.* *twijbak* hebben te schrijven, met uitzondering van een derde uitspraak in sommige deelen van *Hunsegoo*, enz., waaraan *twaibak* wellicht het best zou beantwoorden. *Dr.* tweebak, *tweibak*. *Friesch* *twiebak*, *Neders.* *twijbak*, *Oostfr.* *Holst.* *twêbak*, *Westf.* *twîbak*, *HD.* *Zwieback*, *Fransch* biscuit, uit: *bis* = tweemaal, en *cuire* = bakken, waarvan het *Nederl.* beschuit; v. *Dale* geeft het woord: tweebak, op als Germanisme.

tweibaksbrōgge = **twijbaksbrug**; zie: *brōgge*, en: *tweibakken*.

tweibakskrōmmels; **tweibakskrummels**, enz. = beschuitkruimels. Zie: *twei*.

tweibaksmest = bakkersmes. Zie: *tweibakken*, en: *twei*.

trweibakspōffen; de tarwebroodjes waarvan de beschuiten worden gemaakt. Zie: *tweibak*, en: *pōffen*, alsook: *twei*.

tweibakstrōm; beschuittrommel. Zie: *tweibak*, en: *twei*.

tweiblad (tweeblad). wanneer eene plant de kiembladeren vertoont, zegt men, dat zij *in tweiblad stait*; komen de loofbladeren te voorschijn, dan staat zij in *dreiblad* (drieblad.) Zie: *twei*.

tweibrek; **twijbrek**; **twaibrek** (uit: twee, en: breken); 't is en *tweibrek*, zegt men bij een' overgang, bv. wanneer het nog te licht is om de lamp op te steken en te donker om op den gewonen tijd te eten; ook wanneer het ijs niet sterk genoeg of niet geschikt is om bereiden te worden en te sterk om er door te breken; of: wanneer de kleiwegen nog niet hard genoeg zijn door den vorst om er over te rijden. (Het *Oostfr.* heeft: *twêbrek*, voor de beide laatste gevallen.)

tweide = **twaide**; zie: *twijde*.

tweidekalfskou; zie: *twijdekalfskou*. {p.3739}

tweidens = ten tweeden; zie: *twijdens*.

tweider; zie: *eerstert*. Zie: *twei*.

twiederlai; twijderlai = tweeërlei; “Zooveel wijstoe wel al dat’r twijderlai soort van mensen in de wereld bin”. Zie: *twēi*.

tweders; zie: *eerstert*. Zie: *twēi*

tweidert; zie: *eerstert*. Zie: *twēi*.

twiederwegen (tweeërwegen) = op twee plaatsen; *is tweiederwegen* (ook *tweiederwegens*) brand; *zij hebben tweiederwegen putten groaven*. Ook = langs twee verschillende wegen; *wie kennen tweiederwegen in Middelstum komen*, (nl. over Onderdendam of over Uskwerd). Zie ook: *twēi*.

twiederwegens; zie: *tweiederwegen*.

tweidōnker; zie: *tweidōnkern*.

tweidōnkêrn, tweidōnker = schemeravond, schemerdonker, halfdonker; *wie maggen geern wat in tweidōnkêrn zitten* = wij houden veel van een schemerurtje. *Oostfr.* twêdüstern, twêdunkern; in twêdüstern sitten; *Neders.* twedunker, twelecht; *HD.* Zwielicht; *Dr.* tweedonkeren = schemeren. Zie ook: *twēi*.

tweidubbeld = dubbel, dus pleonast.; *dat goaren is tweidubbeld* = bestaat uit twee draden; *Oostfr.* twêdübbeld. Zie: *twēi*.

twelichfīg noemt men het, wanneer de lamp brandt terwijl het daglicht door de vensters dringt, dus: wanneer men twee lichtbronnen heeft die ons in het zien hinderen. *Dr. Overijs. Geld. NHoll. Kil. Oostfr.* tweelicht, *HD.* Zwielicht, *Neders.* twelecht, *Eng.* twilight, *AS.* tweonelecht = schemering, zooveel als: twijfellicht. Bij *Hoof*: Jan Harink, die ’s morgens met de tweelicht bij de taakels van Bossuus schip opklauterde.

tweimans, in geschrifte *tweemans* = wat voor twee personen is bestemd; ’n *tweimans ber, ledekant, kōffiepot*, enz. “Te koop gevraagd: twee tweemans Ledikanten.” (1874). Vgl. *ijnmans*. Zie ook: *twēi*.

tweimastschip = tweemaster; zoo ook: *ijnmastschip* = schip dat {p.3741} één mast voert; zoo ook: *dreimastschip* = driemaster. Zie: *twēi*.

twemiegspot; waterpot voor twee personen, groote waterpot. Zie: *twēi*, als ook: *miegen*.

twēi monden, in de uitdrukking: *oet twēi monden proaten* = zich ongelijk over dezelfde zaak uitlaten, zich zelf tegenspreken en zoo ten minsten den schijn van onoprechtheid of valsheid op zich laden. (v. *Dale*: met twee monden spreken = zich zelven tegenspreken.) Zie ook: *twēi*.

twēi platten mit ’n dunne = niets, of ook: antwoord op eene vraag, bv. naar de kosten van iets, (of: wat fooi men heeft gekregen, enz.), wanneer men die niet wil mededeelen. Zie ook: *figge* en: *twēi*.

twēiriepīg (tweerijpīg) wordt van veldvruchten gezegd, bv. van graan op hetzelfde stuk land dat niet gelijktijdig rijpt. “’t Koolzaad is over ’t geheel goed en de opbrengst zal naar veler meening meevallen, daar het uitmuntend afbloeit en men geen zoogenaamde tweerijpige stukken opmerkt.” (1874). Zie: *twēi*.

twēispientstoeten; zie: *spient, stoet* en: *twēi*.

twēitande, twēitante vōrk = vork met twee tanden, die dus tweetandig is. Zie ook: *twēi*.

twēitante; zie: *twēitande*.

twēitied (*Marne*), voor: de tweede aan beurt, in de tweede plaats “doe zelt dien beurt ofwachten; doe twēitied.” Zie: *twēi*.

twēiuurd = slechts met twee deelen van den uier melk gevend. Zie: *uur 2* en: *twēi*; vgl. *dreiuurd*.

twēivurgen, in geschrifte *tweevurgen* en *tweevoren* = de diepte van eene dubbele vore ploegen of tweemaal zoo diep als gewoon; *dat (stuk) land mout tweivurgd wor’n; zij bin an’t tweivurgen*. “In plaats van de velden vóór het zaaien twee of driemaal te ploegen zal men het nu slechts “tweevurgen” en dan het koren zaaien.” (*Landb. Kron.* 1862). Zie ook: *twēi*.

twenter = **twenterbijst** = tweejarig rund; van paarden evenwel {p.3743} meestal: *twenter*, ook: *twenterpeerd*; *twenter* dus = tweejarig, en: tweejarige. *Dr.* twenter = tweejarig; *Kil.* tweenterdier, twinterdier (*Fris*) = tweejarig dier; *Oostfr.* twenter, twenterbêst = tweejarig rund; *Neders. Holst.* twenter, twinter = tweejarig vee, in Holstein ook van schapen; *MNederd.* tweenter, *Eng.* twinter. Van: twee, in navolging van: *enter* (van: een). – Ook wordt het van zaden gezegd; zie o.a. *Ommel. Cour.* 1888 n° 16: “Ondergeteekende levert als vorige jaren twenter Zaalijnzaad,” en vgl.: *enter Probsteier haver*.

twenterbōl, in geschrifte *twenterstier* = tweejarige stier. Zie: *twenter*, en: *bōl*.

twenterbijst; zie: *twenter*.

twenterhingst, in geschrifte *twenterhengst* = tweejarige hengst. Zie: *twenter*.

twenterhengst; zie: *twenterhengst*.

twenteros = tweejarige os. Zie: *twenter*.

twenterpaard; zie: *twenterpeerd*.

twenterpeerd, in geschrifte *twenterpaard* = tweejarig paard. Zie: *twenter*.

twenterstier; zie: *twenterbōl*.

twentervaars; zie: *twenterveers*.

twenterveers, in geschrifte *twentervaars* = tweejarige vaars. Zie: *twenter*.

twenter zailienzoad = **twenter zaalijnzaad**. Zie: *twenter*.

't wiedz, of: **twiedz** (*Hoogel.*), voor: sedert; *'t wiedz ik hier bin is t'r al'n bult gebeurd*. Wellicht verbast. uitspraak van: *terwiel* (terwijl.)

't wief; zie: *wief*.

twiefelder = **twiefeloar** (twijfelaar) = eene zaak die onbeslist, nog twijfelachtig is, eene niet uitgemaakte zaak, iets wat door {p.3745} den tijd moet uitgewezen worden.

twiefeloar; zie: *twiefelder*, en: *molvanger*.

twiel, door snelle uitspraak voor: terwijl: “*Twiel ijn de klontjes mooi tou lieken.*” (*Gron. Volksalm.* 1841, 153).

twiefeltien (*Stad-Gron.*) = een bosje garen, om de hand opgewonden. Vgl. *twiezelband*.

twiezelband; de band tusschen elke honderd omslagen op den haspel, van gesponnen wol of vlas en zooveel als twee *knip* garen; zeshonderd omslagen maken een half *roof*. *Oostfr.*

twisselband, twiselband; twissel, twisel = *twiezel* (als eerste bestanddeel van het woord) van het AS. twiseljan, *OEng.* twiselen, *OHD.* zwiseljan, *MHD.* zwiseln = in tweeën deelen, zich in tweeën splitsen, waarvan het *HD.* Zwiesel en het *Eng.* to twist = vlechten, samendraaien, verbinden, en 't *Nederl.* twisten, en: twist.

twins = de tweede keer. In navolging van: *ins*; zie ald.

twinter = aanstaanden winter; *twinter koom wie bie joe op scheuvels* = aanstaanden winter komen wij u op schaatsen bezoeken.

't wit; zie: *witzoad*.

't Wold; de zeven dorpen der gemeente Slochteren.

twijbaiden; zie: *tweibaiden*.

twijbakken; zie: *tweibakken* en aldaar ook de samenstellingen.

twijbakspöffen; zie: *pöffen*.

twijbrek; zie: *tweibrek*.

twijde (= tweede); *da's 'n twijde*, ook: – 'n *twijde zin* = dat is iets anders, dat verandert de zaak, bv. door eene nadere opheldering, enz.

twijdekalfskou, **twaidekalfskou**, **tweidekalfskou**; koe die voor de tweede maal heeft gekalfd of moet kalven. Wordt zulk eene koe gemest dan zegt men ook: *hij gait mit 't twijde in 't vat*

twijdens = in de tweede plaats, ten tweede.

twijderlai; zie: *tweiderlai*.

twijdert; zie: *eerstert*.

twijde vailîng, of: **vail'n**; zie: *opsie*.

twijdōnkêrn; zie: *tweidōnkêrn*. {p.3747}

twijriepîg; zie: *tweiriepîg*.

twijspientsstoeten; zie: *tweispientsstoeten*.

twijtied; zie: *tweitied*.

twijvurgen; zie: *tweivurgen*.

tijdmelk; zie: *tiedmelk*.

tijgkoe; zie: *tiegkou*.

tijken (*Westerw.*) = gelijken. Algemeen = teeken, en: teekenen. *Oostfr.* teken.

tijkenderei = teekenstukken, het geteekende; *dat is van zien tijkenderei*. Ook = teekengereedschap: *barg dien tijkenderei op*.

tijkentje; een klein draadje als teeken waaraan men kan zien hoever men met zijn breiwerk was gevorderd.

tijm = teem, het langzaam en vervelend spreken. Ook zooveel als: onderwerp, en verbast. van: thema; *da's altijd zien tijm* = daarover praat hij altijd, dat is zijn gewoon zeggen, zijne gewone uitdrukking. *Dr.* teem = onderwerp; ook = idee fixe.

tijm; een vischtuig om bot te vangen op de Wadden.

tijmêln = **tijjmêln** = **taimeln** = **emeln** = **teimen**, **tijmen** = temen, temend spreken, wawelen; de eerste drie freq. van: *tijmen*. Zie ook: *dwelmen*.

tijmscheet = **ijmscheet** = **dwelmscheet** = **zemelplasse**; schimpwoord, en zooveel als: zeurkous, teemkous, temelaarster.

tijmtuug; zie: *teimen*.

tijn; zie: *tien*.

tijng (*Laurm.*) = tijding.

Tijs, Ties, mansnaam, geslachtsn. *Tiessen*. Zie: *holten*.

tijwes-mijves, snel uitgesproken: **tijjs-mijjs**, of: **tais-mais**, in: *hij wijt van gijn tijwes of mijves* = is op dit oogenblik geheel bewusteloos, vooral van iemand die smoordronken is. Staat voor: Tobias-Bartholomeus.

't zelde; zie: *'t zulfde*. Ook *Dr.*

't zölde, ook *Dr.*; zie: *'t zulfde*.

't zulde; zie: *'t zulfde*.

't zulfde = **'t zulde** = **'t zölde** = **'t zelde** = hetzelfde.

't zummer (*Hoogel.*) = in den aanstaanden, ook: in den verleden zomer. {p.3749}

U

u Hier volgt een lijstje van woorden die den open *u*- of den *oe* klank hebben en in 't *Nederlandsch* met *ui* geschreven worden. Voorts zie men de aanmerking op bladz. 2365. *beduden* (beduiden); *bruken*; *broeken* (gebruiken); *bruud*; *broed* (bruid); *bugen*; *boegen* (buigen); *buten*; *boeten* (buiten); *buuk*; *boek* (buik); *bruun*; *broen* (bruin); *boel*; *boele* (buil); *broezen* (bruisen); *buut* (buit); – *druven*; *droeven* (druiven); *dugen* (duigen); *duvel* (duivel); *duven*; *doeven* (duiven); *duzend*; *doezend* (duizend); *duum*; *doem*, *doeme* (duim); *dudêlk* (duidelijk); *dukêln*; *doekeln* (duikelen); *duken*; *doeken* (duiken); *duzêlg*; *doezêlg* (duizelig); *doezêln*; *duzêln* (duizelen); *drupen*, (*druppen*) (druipen); *duuster* (duister) – (*flustêrn*); *fluustêrn* (fluisteren); *fuuk*; *foek* (fuij); – *gebruken*; *gebrouken*, meerv. van: *gebruuk*, *gebrouk* (gebruik, gewoonte); *getugen* (getuigen); *glupen*; *gloepen* (gluipen); *gedruus* (gedruisch); *gruus*; *groes* (gruis); *gefluuster* (gefluister); *guut* (guit); – *hulen*; *hoelen* (huilen); *huden*; *hoeden* (huiden); *huud*; *hoed* (huid); *hoek*, *hoeke* (huig, lelletje in de keel); *huvêrg* (huiverig); *huus*; *hoes* (huis); *huzen*; *hoezen* (huizen); *huchêln* (huichelen); – *juchen* (juichen); *juust* (juist); – *kruud* (kruid, en: kruit); *kruden* (kruiden); *kruus* (kruis); *kruzen* (kruisen); *kuul*; *koel*, *koele* (kuil); *kuut* (kuit); *kuten* (kuiten); *kruuk*; *kroek*, *kroeke* (kruik); *kloet*, *kloete* (kluit);

knoest (knuist); *kloeven* (kluiven); *kloefkes* (kluifjes); *kuuf*, ook: *koef* (kuif); *kuven*, *koeven* (kuiven); *krupen*; *kroepen* (kruipen); *kuper*; *koeper* (kuiper); *kuul*; *koel* (kuil); *kruderei* (kruidery, specerij); *kuken* (kuiken), – *lu* (lui, lieden); *luden* (luien, luiden); *luzen*; {p.3751} *loezen* (luizen); *lumen* (luimen); *luken*; *loeken* (luiken); *luustêrn* (*lustern*) (luisteren); – *muus*; *moes* (muis); *muzen*, *moezen* (muizen); *muul*, verhol. (muil); – *ontduken*; *ontdoeken* (ontduiken); *oet*; *uut* (uit); *oprumen*; *oproemen* (opruimen); *optugen* (optuigen); *overtugen* (overtuigen); – *pluzen* (pluizen); *pluus*, bvnw. (pluis); *pruuk*; *proek* (pruik); *Pruus* (Pruis); *puun* (puin); *puust*, verhol. (puist); *puuk* (puik); *puumstijn* (puimsteen); *pruum*; *proem*, *proeme* (pruim); *pluum* (pluim); *proelen* (pruilen); *pluus* (pluis); – *ruden* (ruien van vogels); *ruug*; *roeg* (ruig); *ruun*; *roen*, *roene* (ruin); *roet* (ruit, vensterglas); *roeten* (ruiten, in 't kaartspel); *ruum*; *roem* (ruim); *ruumte*; *roemte* (ruimte); *ruken*, verhol.; *roeken* (ruiken); – *slupen* (sluipen); *sluten*; *sloeten* (sluiten); *sluus* (sluis); *snuven*, verhol.; *snoeven* (snuiven); *snuut*; *snoet* (snuut); *struusvogel* (struisvogel); *struuk*; *stroek* (struik); *struken*; *stroeken* (struiken); *strukêln*. *stroekêln* (struikelen); *schumen*; *schoemen* (schuimen); *schuumpies*; *schoemkes* (schuimpjes); *slumêrn* (sluimeren); *schuum*; *schoem* (schuim); *schuun*, *schuuns* (schuin, schuins); *stupen* (stuipen); *stuut* (stuit, stuitbeen); *stuvén*; *stoeven* (stuiven); *suker* (*sōkker*) (suiker); *stuver* (stuiver); *schoelen*, *schulen* (schuilen); *schuven*; *schoeven* (schuiven); *schuut*; *schoet* (schuit); – *tuut*; *toet* (tuit); *tuten*; *toeten* (tuiten); *tuug* (tuig); *tumêln* (tuimelen); – *uur* (uier); *uterste* (uiterste); *utern* (uiteren); *Uuthuzen*; *Oethoezen* (Uithuizen); *uul*; *oel* (uil); – *verzumen* (verzuimen); *verroemen* (verruimen) *vuul*; *voel* (vuil); *vuust*; *voest* (vuist); *vluum* (fluim); – *wuven* (wuiven); – *zugen*; *zoegen* (zuigen); *zumen* (zuimen); *zunîg* (zuinig); *zupen*; *zoepen* (zuipen); *zuver* (zuiver); *zuvêrn* (zuiveren); *zuul*; *zoel*, *zoele* (zuil); *zoezen* (suizen) – Bij de *W.Vlamingen* u, uu, voor: ui; duven, muzen, ruum (ruim); uul, ulen, enz. *MNederl.* getuge (getuige), getugen (getuigen); getugenesse; tuten, *Kil.* tuyten, enz. In enkele woorden met onvolkomen u heeft het *Nederl.* *ie*; *sturf* (stierf); *hij budt* (hij biedt); *bedurf* (bedierf); *verlus* (*verlijs*) (verlies); 't *verdrut hōm* ('t verdriet hem); *gut* (giet); *vrust* (vriest); *hulp*, (*hōlp*) (hielp); *lukst*, (*lōkst*) (gij liegt het); {p.3753} *hij kust* (*kijst*) (hij kiest); *vrund* (vriend). Ook *o*; *tun* (ton); *zun* (zon); *dunder* (donder); *dundêrn* (donderen); *schuppen* (schoppen); *schuddel* (schotel); *sturven* (gestorven); *bedurven* (bedorven); *bruddêln* (*brödêln*) (broddelen); *zunde* (zonde); *tunder* (tondel, tonder); *tunderpot* (tondeldoos); *kundêgen* ((ver)kondigen); *begunde* (begon) Of: *oe*; 't *bludt* (*blōdt*) ('t bloedt); *dut* (*dait*) (doet); *brudt* (*brōdt*) (broedt); *flukt*, *vlukt* (*vlōkt*) (vloekt).

u, uu. Deze klank heeft het *Groningsch* met het *Nederl.* gemeen in alle woorden, behalve de volgende: *bōkken* (= bukken); *bōl* (= bul); *bōldêrn* (= bulderen); *bōllebak* (= bullebak); *brōgge* (= brug); *lōcht* (= lucht); *leite* (= luwte); *meur* (= murw); *mōffîg* (= muf); *nō*, *nou* (= nu); *nōchtêrn* (= nuchteren); *opsmōkken* (= opsmukken); *roep* (= rups); *sōf* (= suf); *speien* (= spuwen); *srou* (= spruw); *stōk* (= stuk); *tōrf* (= turf); *zellen* (= zullen); *zoer*, nevens: *zuur* (= zuur), en zoo: *jiffer* = *juffer* (= juffer).

u (als in: hut), kort uitgestooten, als tusschenw. om sterken afkeer, afschuw of walging uit te drukken; *u*, *wat 'n fieze kerel!* *u*, *wat 'n aiske stank!*

Ubbega; vroeger de naam van een Onderwijzers-Gezelschap. *Ubbega*, *Opga* of *Ubga* bevatte voorheen zes kerkdorpen: Harsens, Adorp, Wetsinge, Sauwerd, Bellingeweer en Winsum, (thans de gemeenten Adorp en Winsum), en zou met *Innersdijk* en *Middag* onder de proostdij van Bafloo behoord hebben.

uder; zie: *huder*.

udigste; zie: *utigst*.

ui. Woorden met *ui* die in 't *Nederl.* *oe* of *oei* hebben: *bedruiven* (bedroeven); *bemuien* (bemoeien); *bluiden* (*blouden*) (bloeden); *bluién* (bloeien); *bruién* (broeien); *buiten* (*bouten*) (boeten); *bedruifd* (bedroefd); *bedruiven* (bedroeven); *gluién* (gloeien); *gruin* (groen); *vruig*, (*vroug*) (vroeg); *guie* (*gouie*) (goede); *huide*, (*houde*) (hoede); *gruif*, (*grouf*) (groef); *huiden*,

(hoeden, wederk. ww.); *kui* (*kou*) (koe); *huiven* (behoeven); {p.3755} *mui*, *muide* (moede); *mui*, *muike* (moei); *muite* (moeite); *ontmuiten* (ontmoeten); *te muite* ((te)gemoet); *pruiven* (proeven); *ruien* (roeien); *sluig* (*sloug*) (sloeg); *vluien* (vloeien); *vluiken* (vloeken); *vruiten* (*vrouten*) (wroeten); *vruig* (*vroug*) (vroeg); *vuiden* (*vouden*) (voeden); *vuilen* (voelen, en: gevoelen); *wuilen* (*woulen*) (woelen); *wuilig* (*woulig*) (woelig); *zuiken* (zoeken); *zuit* (zoet).
uiterdijk; zie: *úterdiek*.

uitsloepen; zie: *sloegschooven*.

uitzwetten; zie: *oetswetten*.

ukkêrn = reppen, aanroeren, van eene zaak; *ik duur d'r nijt van ukkêrn* = ik durf die zaak, dat onderwerp, niet aanroeren, ze in 't geheel niet noemen. *Oostfr.* ükkern = zacht aanduiden, en volgens *ten Doornk.* een iterat. van een niet gebruikelijk ükken, met: hikken uit eene klanknabootsing ontstaan. Vgl. *nukkêrn*.

ulebord; zie: *oelbred*.

ulk, alleen in: *stinken as'n ulk* (*Old.*), (ook *Oostfr. Westf.*), overigens: – *as'n bunsel*; *bist ja 'n ulk* = een stinker, in letterlijken zin. *Dr.* ulk = bunsing of bunzing; *Oudfr.* ulke, (*Friesch* mud, murd), *Ommel. murt. Kil.* ulck ulck, ullick (*Fris.*) visse (ictis), *Oostfr.* ulk, ielk, ielke, *HD.* Iltis, *Neders.* ilk, ulk = marter, bunzing, *MNederd.* ilke, illeke, *MVlaamsch* ulc, ullic, ullinc, *Pommersch* ullink, *Pruisen* elk, *Noordfr.* ölk, *Deensch* ulk, *Westf.* ulk, *Hildesh* ilk. Benamingen in 't Opper-Duitsch *iltinis*, *iltitz*, *eiltes*, *elledeis*, *OHD.* illitiso, waarvan later: *elledis*, en daarvan het *HD.* Iltis. Zie *ten Doornk.* omtrent de bestanddeelen: el, il, tise, dis, enz. art. ulk, alsook: *bunsel*.

um; uitgang van plaatsnamen, voor: hum, heim, *HD.* Heim, ook *Oostfr.* Zie: *hijm*.

umstel; zie: *omstel*.

un, voor 't lidw. een, o.a. in den *Gron. Volksalm.* 1838.75. {p.3757}

und; zie: *ond*, en: *kullen*.

underwegens; zie: *onderweegs*.

unoabel (*Westerw.*); zie: *onoabel*.

uren = opzwellen van den uier der koe, (enz.) in het laatst van hare dracht; *anuren* = het toenemen dier opzwellen of spanning, doordien de uier meer en meer met melk wordt gevuld. “Dan begint langzamerhand de buik in te zakken, de uier te zwellen, of zooals men dit met een gewestelijken term bij alle dieren noemt, het paard begint te uren.” (*N.Gron.Cour.* 1882.) *Dr.* nuren, *Overijs.* nuren, neuren, *Geld.* nuren. *Wvl.* euren = zwellen van den uier. (*De Bo.*) *Westf.* nüren, *Oostfr.* üren. *Ten Doornkaat* zegt, dat door dit woord, in *Oost-Friesland* volstrekt algemeen, bij eene hoogstzwangere koe die toestand wordt aangeduid, wanneer in de laatste dagen vóór het kalven zich een taai, geelachtig wit slijm uit de baarmoeder afscheidt en op die wijze aankondigt, dat haar uur gekomen is. Daar dit woord in sommige streken van Nederland *uren* luidt, acht hij het bijna ontwijfelbaar dat het een van: uur (Stunde) gevormd werkw. is, gelijk Stunden van Stunde, en dus eigenlijk zooveel beteekent als: tijd en uur aankondigen dat het kalven zal plaats hebben. Het zou alzoo samenvallen met het van *tîd* (*Zeit*) gevormde werkw. *tîden* (berichten), evenals met *tîding* (bericht, tijding) en in allen gevalle niets te maken hebben met *jüdder* (Euter), *Nederl.* uier, evenmin als het zoogenaamde *üren* ook lichamenlijk tot Euter in eenige betrekking staat. – Ook hier is *uren* volstrekt algemeen, maar zouden dit toch liefst met *uur* (uier) in verband brengen. (*Middendorp* schrijft: *nuren* wordt gezegd van eene koe, welker uier op het laatst van hare dracht begint te zwellen: bonte *nuurt* reeds, begint te *nuren*, is *an't nuren*. – Heeft hij goed gehoord, dan heeft ook hier de voorvoeging der *n* plaats.)

urk; zie: *bunsel*.

us (*Marne*), voor: kleinste der kinderen; *hou is't mit us?* = {p.3759} hoe is het met de kleine? (Kan dit woord ook vergeleken worden met het *Westf.* *üsse* = Kröte?) Zie *Woeste* art. *üsse*.

Usquert, officieel **Uskwerd** gespeld, op 't *Hoogeland* **Ōskerd** genoemd, oudtijds Uurthen en Uuiscuuert, later Uyscwyrede en Usquerth geschreven, volgens *N Westendorp* wellicht van: *uisge*, dat in het Iersch water zou beteekenen.

utepot (*Stad-Gron.*) = iemand die niet van zijn geld kan scheiden = *kniepstuver*, enz., *Vlaamsch* hudepot. Zie: *hude*.

uter; zie: *huder*.

uterbijnd; zie: *taksbijnd*.

uterdiek (onzijd.), geschreven: *uiterdijk*. In 't *Oldampt* verstaat men daaronder den aanwas buiten den Dollertsdijk, en is daar zooveel als: *kwelderland*; in *Hunsegoo* en 't *Westerkwartier* noemt men aldus de polders en poldertjes, die aan het *binnenland* palen, de voorlaatste van den bedijkten aanwas der Wadden en van het Reitdiep, de laatste overeenkomende met de bedijkte Uiterwaarden van Gelderland, enz. Wij hebben o.a.: 't *Soaksemer Uterdiek* (in geschrifte *Saaksumerpolder*); 't *Andelster Uterdiek*, *Warfemer* en *Ōskerder Uterdiek*, d.i. al het land tusschen den *Middeldiek* en *de Olle diek*; van den laatsten zijn nog eenige sporen aanwezig; 't *Panster Uterdiek* (in geschrifte *Panser polder*), enz. – *uterdieksland* = land tot eene der *uterdieken* behoorende. *Oostfr.* *üterdiek*, *üterdieksland* = weideland buiten den zeedijk, *Nederl.*: buitendijksch land. Vgl.: *uiterwaard* = *buitenwaard*; het *NBrab.* *uiterkant* = *buitenkant*; *uiterrand* = *buitenrand*, alsook: *Uterboeren* (*Uiterburen*, gem. Zuidbroek). Zie ook: *kwelder*.

uterdieksland; zie: *üterdiek*.

utêrn = **strössen** = uiteren; kleermakersterm. Ook voor: naaien, {p.3761} lappen, verstellen. **uterste best** = **stiefste**, in: *wie willen ons uterste best*, ook: – *ons stiefste doun* = wij zullen al onze krachten inspannen, zoo hard mogelijk werken.

utîgst (*Ommel.*) = **udîgste**, **utîgste** (*Old.*) = **uuttîkst** = **grouve**, (bij *Swaagman* **utîgste**, zeldzamer **uterst**) = begrafenisplechtigheid, uitvaart van een doode zooals die door de familie wordt ingericht, de begrafenis met den maaltijd, (bij *Swaagm.* *lijkmaal*); *op utîgst verzöcht wor'n* zooveel als: genoodigd worden om de geheele plechtigheid mee bij te wonen; anderen worden alleen verzocht den overledene *de leste eer an te doun* = *om te volgen*; – een *grootte utîgst* heet het wanneer een groot getal personen wordt ter maaltijd genoodigd; *gijn utîgst geven* = na de begrafening geen maaltijd aanrichten; *utîgstbollen* = de tarwebollen die voor zulk eene gelegenheid worden gebakken; *utîgstbedijner* = *anschaffer* = man of vrouw die deze zaak bereddert en bedient voorzoover het eten en drinken betreft; 't *utîgstbedijnen doun* = daarin gedeeltelijk een middel van bestaan vinden. Hiertoe behoort dan ook het rondzeggen van 't overlijden aan familie, vrienden, enz., en het uitnoodigen der aangewezen personen *om op de begraffenis te komen*. “Wel zijn ze (de begrafenissen) inzooverre veranderd en vereenvoudigd, dat de zoogenaamde “uitigsten” nu niet meer die feestmaaltijden zijn, waarbij behalve de naaste familie, ook verre neven en nichten en allen die maar eenigszins in betrekking tot den overledene gestaan hadden, te pas kwamen, zoodat het sterfhuis overvol was.” (1879). *Ommel. Landr.* III, 84: – mach de Erfgenaem voor uit nemen voor alle Schuldeners, die behoorlijke onkosten gedaan op de Uytinge des Doden. – IV, 39.

Lijckwegen, dat alleene Lijckwegen zijn, behoort men anders {p.3763} niet te gebruycken dan nae gelegentheid, in gaen, in rijden ofte in varen, om den Crancken ofte den Doden, haer behoorlijke uysterste te doen. – *Old. Landr.* III, 60: – dat de dode als behoort geuytiget weerde; – IV, 148: Nootwendige begraefnisses kosten, waaronder Uytingen niet mede gerekent zijn.

Dr. uiting = begrafenisplechtigheid; *Dr. Landr.* (1712) II, 26: zonder nochtans Uitingen of onnodige verteringen daaronder te rekenen; – *groeve* = begrafenis; ook = begrafenismaaltijd; *groevedag* = dag van begrafenis; *Overijs.* *gróðve*, *Geld.* *groêve*. (*v. Dale*: te *groeve* (ter begrafenis) bidden (noodigen); te *groeve* gaan.)

utîgstbedijnen; zie: *utîgst*.

utîgstbedijner; zie: *utîgst*.

utîgstbollen; zie: *utîgst*.

uur, voor: gezette tijd; *hij stait op 't uur* = hij is aan een bepaalden tijd gebonden, bv. hij moet op dien tijd op het kantoor, aan het werk, enz. zijn

uur (onzijd.) = uier; ook voor elk vierde gedeelte waarin de uier eener koe verdeeld is, en geldt ook alleen van de tepels, terwijl *joar* op den geheelen uier als melkvat of vleeschzak ziet; – *dreiuurd* zegt men van eene koe die slechts met drie tepels melk geeft, waarvan dus ééne der vier kamers geen melk bevat. *Dr.* jidder, judder, juur, *Friesch NBrab.* uur; *Kil.* uder, uyder, huyder, uuder, uur, ore, eur, euder, neur, *WVl.* ulder, elder, eur, *Oostfr.* jüdder, jidder, jadder, *HD.* Euter, *OHD.* ûtar, *MHD.* ûter, iuter, *MNederl.* uyer, uier, *Hannov.* gidder, *Mecklenb.* uere, *Westf.* nûr, *Pommersch* ueder, *AS.* ûder, *Eng.* udder, *Deensch* edder, yver, *Noorw.* juver, *Zw.* jufwer, jur, *ONoorsch* jügr, jûr, *Oudfr.* ûder, aïder, *Noordfr.* jüdder, jidder, jader, under, *Saterl.* jadder, *Wangeroog* jidder, *Lat.* uber, *Grieksch* outhar. Zie verder *ten Doornk.* art. jüdder, alsook: *uren*. {p.3765}

uursnikken (uurschuiten); de schuiten die volgens verleende concessie aan een bepaalden tijd van vertrek en aankomst gebonden zijn. Zie: *snik*.

uur-tied (– tijd), tautol. in: *van gijn uur of tied wijten* = zelfs niet bij benadering weten hoe laat het is. (In deftigen stijl: uur noch tijd weten (wanneer iets geschieden zal) = niet in de toekomst kunnen zien. “Wees naarstiglijk en wakende; Want gij weet uur noch tijd Wanneer het kwaad is nakende.”)

uut = oet = uit. Zie: *oet*.

uutbensêln = *oetbensêln*; zie ald.

uut best, ook: **uut gouder best** = met eene goede bedoeling; *ik zee* (of: *dee*) ‘t nog *uut best* = mijn goede raad (of: daad) werd niet op prijs gesteld; ook: men nam mij zulks kwalijk.

uutbõnsjoeren (*Westerkw.*); zie: *oetbõnsjoeren*.

uut-deur; zie: *oet-deur*.

uutdoun (*Goor.*) = oetdoun = uitdoen; ‘t licht *uutdoun* = de lamp uitblazen; *geld op intrest uutdoun* = geld op rente uitzetten. Zie ook: *oetdoun*.

uutfietêrn, **uutfoetêrn** (*Goor.*) = foetêrn op iemand, hem hekelen, hem schelden, uitschelden, uitmaken.

uutfoetêrn; zie: *uutfietêrn*, en: *oetvetêrn*.

uutgrausen = olie koken en door er eene snede roggebrood in te doen den walgelijken smaak weg te nemen, bv. bij het bakken van oliekoeken.

uuthoaldersploats; zie: *oethoaldersploats*.

uuthollen; zie: *oethollen*.

uutjoelen (*Goor*) = uitjouwen, beschimpen. {p.3767}

uutkielen = oetkielen, in: *d'r oetkielen* = *oetnaien*; zie ald. Vgl. *miskielen*.

uutklijden; zie: *oetklijden*.

uutoader (uitaarder); zie: *oetoader*.

uut odder = ongesteld. Zie: *oet*.

uutree; zie: *drift*.

uutroien = oetroien = uitvieren, uitrazen. Zie: *oetroien*.

uutrõffeln (*Goor.*) = den mantel uitvegen, eene korte maar scherpe berisping toedeelen.

uutriijden, **uutraiden** = *oetreien*; zie ald.

uutscheuren; zie: *oetscheuren*.

uutschoien = schoien (*Westerkw.*) = jongen voortbrengen met betrekking tot het ras of de soort; ‘t *beist schoit goud oet*, zooveel als: de jongen zijn vooral niet minder dan de moeder, zij vormen een goed of uitstekend ras. Het wordt ook van planten, bv. van boomen gezegd, en beteekent in ‘t algemeen: vruchten dragen, vrucht voortbrengen. *Friesch* schaaï = soort, aard.

uutsloeren (*Westerkw.*) = **oetslōddêrn** = door gebrek aan behoorlijk onderhoud, dus door verwaarloozing in een slechten toestand geraken, verveloos worden en min of meer onbruikbaar door slijten en breken. Wordt vooral van woningen gezegd.

uutspieten = uittrekken van het zout van gezouten spek of vleesch, wanneer dit zichtbaar wordt aan de oppervlakte. *Kil.* speten = inslaan, inzetten, indrijven, dus kan het woord zooveel zijn als: uitslaan, uitslag vertoonen.

uut stuur = *oet stuur*; zie ald. {p.3769}

uuttepraten gaan (*Grijpsk.*) = op visite gaan.

uut tied; zie: *oet tied*.

uutfikst; zie: *utîgst*.

uutvanhuus gaan (*Grijpsk.*) = logeeren gaan.

uutvanhuzer (*Grijpsk.*) = logeergast; ook *Dr.*, eigenlijk 't *Friesche út-fen-hûzer*.

uutvoart (*Goor.*) = weg die van eene boerderij naar den publieken weg leidt. Zie: *drift*.

uutzetten = *oetzetten 2*. Ook = tot stand brengen; *dei kerel ken wat uutzetten* (*Niezijl*, enz.).

uut zied = *oet zied*; zie: *zied I*.

uzes (*Westerkw.*), voor: (bij) u, en: ons. *Dr.* oes. oeze, *Westf.* use = onze; *Kil.* us = ons; use = onse (toen reeds veroud.) *Noordfr.* üs, üse = ons, onze; *Neders. Oudfr.* use = onze; *AS.* user, usser, *Eng.* us, yours; op *Marken* uis = ons, wij. {p.3771}

V

v De *w* vóór de *r* wordt als *v* (of tot *f* verscherpt) uitgesproken: *vrang* (wring); *vreken* (wreken); *vrevel* (wrevel); *vrikken* (wrikken); *vrevêlg* (wrevelig); *vroak* (wraak); *vrōng* (wrong); *vrōngel* (wrongel); *vruiten* (wroeten); *vrijd* (wreed); *vrieven* (wrijven); *vringen* (wringen); *Vrister* of *Frister*, voor: *Wrister*, enz. Zoo ook: *fak* nevens *vak*; *fest* = vest; *failen* = veilen, enz. De *f* wordt tot *v* verzacht in: *toavel* (tafel); *vles* (flesch); *vrís* (frisch); *Vrijsland* (Friesland); *Vrijs* (Fries), enz. *WVl.*: *wr* heeft in onze uitspraak juist dezelfde waarde als *vr*, zonder eenig verschil. Dus zeggen wij: vreed, vreek, vrijven, enz. (*De Bo*).

vaalland (bij *H. Kremer*) = *roodoorn*; zie ald.

vaarmelk; zie: *voarmelk*.

vaarmelkte koe; zie: *voarmelk*.

vaarmelkte koe; zie: *voarmelk*.

vak, fak, in: *te vak goan* (*Westerkw.*) = naar bed gaan, eigenlijk zooveel als: den slaap zoeken. *Oudfr.* fac = vaak, slaap; oudt. vaken = slapen; vakeren = sluimeren.

vak, fak, in de gewone beteekenis heeft in de *Ommel.* als meerv. *voaken*, evenals *rak*, *roaken*. – *vak* onder de schooltafels zooveel als: het afgeschutte gedeelte voor elke zitplaats om daarin de schoolbehoefte te bergen. De kinderen leggen hunne boeken, leien en schriften *in 't vak*, dat is: zij bergen het weg, bij 't uitgaan der school. *Sprw.*: *Elk in zien vak* = Schoenmaker hou je bij je leest, en ook: ieder is in zijn eigen beroep het best thuis. De toevoeging luidt: – *zee de schooier, dou nam hij 'n loes van d'arm en dee hōm op kop*. Zie ook: *goul*. {p.3773}

vaktjen, faktjen; zie: *houdjeballen*.

valbloemen. De heggewinde, *Convolvulus sepium*, in heggen om eenjarig hout zich slingerend; wellicht wegens het 's nachts toevallen harer (grootte, witte) bloemen zoo geheeten; v. *Hall Neerl. Plantensch.* bl. 147.

valbrōgge; zie: *valbrug*.

valbrug; valbrōgge, zegt men tegen iets, dat, of waarmede men licht kan omvallen. Zoo stapelen kinderen gaarne kleine voorwerpen op elkander, en dan zegt men dat zij 'n *valbrug bouen*. Zoo ook zegt men waarschuwend als iemand (bv.) op eene trap klimt, die wankel staat: *pas op, dat wordt 'n valbrug*. – (Hier zooveel als: ophaalbrug, klapbrug.)

valg; valge = braakliggend land. Eigenlijk beteekent het: vruchtbaar bouwland. Twee buurten bij het dorp Warfum heeten: *Oostervalg*, en *Westervalg*, en ofschoon de bodem er van hoog gelegen is, zegt men toch: *in de valg wonen*. Vgl. het *Oud-Duitsche* falah = vlak, effen, waarvan: falahi, d.i. bewoners van Oost- en Westfalen, zooveel als: bewoners der vlakke, ter onderscheiding van de Friezen = rand- of kustbewoners. Zie *ten Doornk.* art. fêlingsk.

valgeland (*Swaagm.*) = braakland, *Eng.* fallow-field. Zie: *valg*, en: *valgen*.

valgen = **zömervalgen** (*Old.*) = **zummervalgen**, **broaken** (*Ommel.*) = het land in den loop van den zomer eenige keeren ploegen en eggen, om er in den nazomer of herfst raapzaad of eene andere wintervrucht in te zaaien. Deze wijze van bewerking om het land de vorige vruchtbaarheid te hergeven heeft op het *Hoogeland* veelal plaats gemaakt voor *klaveren*, d.i. zoodanig land met witte klaver te bezaaien en daarmede een paar jaar te laten liggen. “Men was het inzooverre met elkaar eens dat men lichten grond niet dient te {p.3775} valgen (schilven), om hem niet al te los te krijgen, want aardappels willen gaarne een eenigszins stijven bodem.” (*Landb. Kron.* 1885). *Friesch* braken, *Dr.* valgen; *Oostfr.* falgen = ploegen op geringe diepte, bv. het ondiep omploegen van stoppeland of van de braak; *Neders.* falgen = een braakliggend veld ettelijke malen omploegen om het mul te maken; *Holst.* falligland = eenmaal omgeploegd land; de haver die daarop groeit heet fallighaber; *Oudfr.* gustvalgen = herhaaldelijk ploegen van braakliggend land; *Eng.* fallowfield = braakland; *Kil.* velghen (veroud.) = omkeeren, *HD.* felgen, en hiervan: velg = buitenrand van een wiel. *AS.* walwian, *Goth.* valvjan, *Lat.* volvere = wentelen, draaien, omkeeren.

valk, in de uitdrukking: *hij het 'n valk vōngen* = hij heeft een fortuintje gehad, heeft een goeden zet gedaan, en spottend: *hij mijnde 'n hijle valk te vangen* = hij meende een grooten slag te slaan en 't is op niets uitgelopen. *Neders.* He meende, he had daar enen falcken, ook: witten falcken vangen; *Sprott. Kreise:* A ducht a wäir ann fausch g'fang huon.

vallaat = verlaat, nl. in annonces van wege de provincie; het volk zegt: *verloot*. *Weil.* verlaat, eene sluis, waardoor men schepen van lager water in hooger, of van hooger in lager, verlaat, over laat gaan. Deze bepaling past voor onze *vallaten*, althans voorzooverre zij in onze trekvaarten worden gevonden. (Die van *v. Dale* kan buiten rekening blijven). Hier, evenals in de Marschlanden bij Bremen, is *verlaat* eene schutsluis om het water tegen te houden, maar dat tevens dient om de scheepvaart langs zoodanig kanaal mogelijk te maken. Ook hebben wij: *verloot*, voor: de kolk der sluis, en zeggen: *d'r liggen twee schepen in 't verloot*. *Kil.* verlaet = sluyse.

vallen, in: *'t eten wil nijt vallen* = 'k heb geen eetlust. Van een' {p.3777} redenaar gezegd: *'t valt niks*, nagenoeg zooveel als: de aardigheden, anekdoten, enz. die hij in zijne rede vlecht, komen daar te onpas, sluiten zich niet goed bij het overige aan; *oet de lōcht komen vallen* = iemand onverwacht een bezoek brengen; *oom kwam moar zoo oet de locht vallen*. Vervoeg. (*Westerkw. Hunsegoe*): *vil, vallen*; (*Old. Westerw.*) *vōl, vallen*. Zie ook: *zuzoien*.

vals, voor: boos, kwaad; *'k wōr zóó vals op hōm dou hij dat zee* = 'k werd erg boos op hem toen hij dat zei. Vals = valsch, in de vergelijking: *zoo vals as schoem op 't woater*; ook: *Oostfr.*

valst = gij valt, en: valt gij? *valst mie of* = gij valt mij af, d.i. bevalt mij niet zoo als vroeger, en: gij verlaat mijne partij.

valte; zie: *melkvaller*.

van, als overtolligheid, bv. in: *ik zeg van nee; hij rijp van ho! hij mijnde van jà; hij docht van nooit; hij leufde van mōr'n*, enz. “*En as ze zeggen den van goud*,” als het hun goed is, als zij hunne toestemming geven. (Komt ook in 't Nederl. voor, zelfs bij *ten Kate*.) Voor: op: *veur gijn geld van de wereld wōl 'k dat doun* = voor niets ter wereld, enz. Voor: in: *van dit jaar, van disse week, - van 't harst*, enz. Zie ook: *soort*.

van binnen, in: *hij bekikt hōm (of: zōk) van binnen* = hij is, nl. op een' stoel, in slaap gevallen.

van boeten (van buiten) in: *dat wij 'k van boeten wel* = ofschoon ik het niet gezien heb of weet, toch kan ik dat besluit met zekerheid opmaken.

vandan, verdan, veurdan, vedan, voor: in 't vervolg, later, over niet langen tijd; *vandan ijs, den koom ik ijs bie joe* = niet dadelijk, over eenigen tijd zal ik u een bezoek brengen. Staat voor: voortaan. Zie: veurdan.

van boven komen = ondervinden, ontmoeten, altijd in ongunstigen zin; *doar bin 'k lelk van boven komen* = ik heb daar eene bejegening moeten verdragen waarop ik in 't geheel niet was voorbereid; of: mijn verzoek of voorstel heeft een zeer ongunstig onthaal gevonden, en: bij die onderneming heb ik een aanzienlijk verlies geleden. (Vergelijk hiermede: uit {p.3779} de wolken vallen = hoogst verbaasd of ontsteld zijn.) De zegswijs: *van boven bont, van ondêrn strônt*, zooveel als: dat vrouwspersoon is wel opgedirkt, oogenschijnlijk mooi gekleed, maar de onderkleeren zijn er geenszins naar, en dan sluit dit in: zij is niet zindelijk. Het *Westf.* heeft: bowen fix, un unner nix.

Van-der-Hömmes; zie: oomkool.

van deurgoan; zie: deurgoan.

van doan (= van daan) Zegsw.: *woar 't ijne van doan komt zel 't ander ook wel van doan komen* = wie zich al zoovele uitgaven moet getroosten zal de overige ook nog wel vinden, synon. met: die over den hond komt, komt ook wel over zijn' staart.

vangen. Eene eigenaardige uitdrukking der boeren is bij zeer onbestendig weder in den oogsttijd: *wie mouten 't vangen*, d.i.: van enkele uren dat het droog is gebruik maken om het koren in te halen. – Ook voor: krijgen, opvangen; *wie hebben van nacht 'n bōl vangen* (of: *vōngen*) = de koe heeft een stierkalf geworpen. “De boerenzoon -- moest heden nacht waken bij eene merrie, waarvan even te voren een veulen gevangen was.” (*Zandeweer* 1886); Ook van een bal die ons wordt toegeworpen: *'k heb hōm mit ijn hand vangen*. Zal staan voor: opgevangen, en oorspronkelijk aan den paardenteelt ontleend.

vanggat; de plaats in het vak der schuur waar het koren, nl. de korenschooven worden opgevangen, en door andere personen naar achteren en naar boven worden gewerkt. Daar de boerenschuren zoo hoog zijn kan hier van eene opening of gat sprake zijn; het afladen kan alleen op die wijze plaats hebben. Vgl. yourlok.

vangst; vleezig deel van een rund waarbij men het vat om over zijne vetheid te kunnen oordeelen; *hij het goud wat in de vangst* = hij is vet. v. *Dale*: vang, *Kil.* vangh, vanck, *Oostfr.* fangst, *HD.* Wanst.

vangvet = het vet dat bij de vang van een rund vandaan komt.

van harten = terdege, inderdaad, niet voorgewend of ingebeeld; *hij 's van harten zijk* = hij is werkelijk ziek, zeer ziek; *van har- {p.3781} ten zōnd* = goed, volkomen gezond; *'t is joe van harten gund* = 't is u wèl gegund, van heeler harten, 't is goede meening; *'t gait* (of: *'t geit*) *nijt van harten* = 't gaat met tegenzin; (bijw. uitdrukkingen voorzeker ook *Nederl.* maar niet voorkomende bij v. *Dale*); *zōk van harten zal reeren* = van smart de tranen vrij laten vloeien. Wordt iemand om of met eene nietigheid geluk gewenscht dan is dikwijls het antwoord: *dank joe as't van harten komt*, en dit is ook het geval als iemand die niest, toegevoegd wordt: *welbekoont!* (wel bekome het u!)

van jas krijgen = een pak slaag krijgen; *ongemakkêlk van jas* (ook: *van leer*) *kriegen* = eene gevoelige les ontvangen, bv. ook: 't verliezen bij een spel, eene groote nederlaag lijden.

van leer trekken = de geldbeurs voor den dag halen, nogal diep in den zak tasten.

van lier; op 't *Hoogeland* een met een linnen kap overdekte bolderwagen.

van nachs; zie: van nacht.

van nacht, van nachs = heden nacht, en ook: de verlopen nacht; *'k heb van nacht kram had, 'k heb hoast niks sloapen; nō zel 'k van nacht wel kennen sloapen*. (v. *Dale*: van daag, van avond, enz. = heden, heden avond, enz.) Wij hebben ook: *van mōrgen, van mōrn, van mōrn's*,

van middêg, oavend, noamiddêg (met den klemt. op: *mid*); *van 't joar, van 't zömer, van 't harst, van 't winter, van week.*

van neis, van nij (van nieuws) = op nieuw; *dat mout weer van neis* = dat moet herhaald worden, wanneer nl. de handeling den vereischten uitslag niet heeft opgeleverd, iets onbeslist heeft gelaten, bv. bij *kampritten*, of wanneer bij eene verkiezing de stemmen staken. Synon. met: *van veuren of an*, ook zooveel als: nogmaals. In den rondedans: *ho ho pierlâlo!* {p.3783} zegt bv. één van het gezelschap: *En dat gait weer van veurên of an* (of: *en dat gait d'ander kant weerom*, zonder dat de kring stilstaat. Vgl. *van vrissen* en zie ook *Zeeman* bl. 208.

van 'n kander = uiteen, vaneen, van elkander; *bie de rôlpoal gōngen ze van 'n kander* = ging elk zijns weegs.

van nood, voor: noodzakelijk; *'k mout van nood noa stad* = ik heb eene dringende boodschap te Groningen.

van ôp tot dôp; zie: *ôp en dôp*.

van pas; zie: *Baffelt*.

van rechten = van rechtswege, volgens recht; ook: volgens recht (= rechtvaardigheid) en billijkheid; *van rechten komt hōm d'r niks van tou* = hij heeft er niet de minste aanspraak op; *van rechten* (of: *as hōm recht geschoot*) *mōs hij 'n dik pak sloag hebben* = eigenlijk heeft hij een ferm pak slaag verdiend; *van rechten* (of: *as 't goud was*) *mōs 'k wat van joe tou hebben* = 't zou billijk zijn als ik wat van u toekreeg, in plaats dat ik moet bijpassen; *van rechten mōs hij d'r niks van hebben* = als hem recht en gerechtigheid gedaan werd kreeg hij er niets van.

van veuren. Zegsw.: *hij wijt van veuren nijt dat'e van achtêrn leeft* = hij is een ellendige bloed, een groote sul; ook *Neders. Meurs*; *hij kreeg de wind van veuren* = hem werd ongezouten de waarheid gezegd en dat had hij volkomen verdiend.

van veuren of an; zie: *van neis*.

van vrissen = op nieuw; *van vrissen weer!* = met frisschen moed den arbeid hervat! of: welaan, 't op nieuw beproefd! *Oostfr.* van frissen. Zie: *vriss*.

van wegens = vanwege; *van wegens dat* (gepaard gaande met eene vingerbeweging) = om het geld.

vanijn plougen, of: **vanain plougen**; eene zekere wijze van ploegen, ter onderscheiding van: *te hoop plougen* = zóó ploegen dat de {p.3785} *akkers* eene ronde ligging verkrijgen.

van zōls (*Stad-Gron.*) = **van zuls, van zulm, van zulf**, enz. = van zelf; *da's van zōls* = dat spreekt van zelf; *dat gait van zōls* = dat draait, loopt, enz. als van zelf. Ook als stoplap: “*Ze keken eerst wat roar in 't rond; Vanzulf, 't was op 'n vrōmd soort grond.*”

varf; varve = verf; *'t is in de varf verbrand* = de zaak is onherstelbaar verbroddeld. Vooral zegt men het bij het over den gewonen tijd uitblijven in een gezelschap, en dan zooveel als: wij kunnen nu toch niet meer op tijd te huis komen en zullen dus nog maar wat blijven, 't kan nu toch weinig schelen of het wat later wordt. Vgl. het *Nederl.*: in de wol geverfd.

vargen = vergen, eischen; *'k wil hōm d'r nijt op vargen* = geen bekentenis van hem eischen, of ook: vergen dat hij een bod zal doen, of: eene zekere som zal bieden.

vars = versch; *varse botter* = ongezouten boter.

varseboalie; soort van ondiep vat, waarin ingemaakte spijzen, boter, enz. worden ververscht of minder zout gemaakt.

varske = versje, rijmpje.

varver = verver. (De woorden: schilder, en: huisschilder zijn in deze beteekenis bij het volk onbekend.)

varvêrg (vervig), in: *wat rōkt 't varverg in hoes* = men kan wel ruiken dat men hier aan 't verven is, hier heerscht eene verfreuk.

vast, als bvnw. in: *vaste kerel* = een man met een gezond, sterk lichaam; *zij is vaster as veur heur trouen* = zij is niet zoo dikwijls ongesteld als toen zij ongehuwd was. Wordt iemand om zijne kleumschheid en om die reden warm gekleed gaan bespot, dan zegt men daarbij

schertsend ter vergoelijking: 'n warm man is 'n vast man; – de deur is vast = zij is op slot en (of) grendel, en staat tegenover: *de deur is lös*, – *vast weer* = bestendig weder. – Als bijw. voor: wellicht, denkelijk, waarschijnlijk; *ik goa vast nijt noa 't mart* = ik geloof haast niet dat ik op de kermis kom; 't is vast nijt goud bei heur (met den klemt. op: *vast*), zooveel als: in dat huisgezin moet iemand ongesteld zijn; *da's vast nijt woar* (zonder klemt.) = och, dat zal niet waar zijn! en met den klemt. = dat kan ik onmogelijk gelooven. Op de vraag: *koom ie mörgen?* beteekent het {p.3787} antwoord: *vast al* (met gelijken nadruk) = hoogstwaarschijnlijk wèl. Toch zegt men: 't is nog nijt vast dat wie komen = niet zeker, enz.; *hij 's vast 'n rieke kerel* = hij moet (of: zal) zeker rijk zijn; 't is vast al tien uur = 't zal, dunkt mij, al tien geslagen hebben; *zij bin vast wel al in hoes* = zij zullen nu wel al thuis zijn; *doar zit 't op vast* = daar zit hem de knoop; *doar zit 't nijt op vast* = dat is de reden niet. – *dei mensen zitten overal vast* = zij hebben bij vele kooplieden gekocht en niet betaald. Vergelijking: *hij zit zoo vast as 'n hoes* = hij heeft veel schulden en geen krediet. *Dr.* ie bent vaste 'n bruer to Jantien = gij zijt zeker de broeder van Jantje. Vgl. het gebruik van: zeker, in 't *Nederlandsch*, alsook: *steevast*.

vasteloavênd = vastenavond. Vgl. *drinkel Dobbe*.

vasten; in *de vasten preeken*, in de Hervormde kerken zooveel als: éénmaal op een werkdag preeken gedurende de zeven weken vóór Paschen. Afkomstig van den grooten vastentijd der Kathol. Kerk.

vasten noemt het boerenvolk, d.i. de knechts en meiden, wanneer zij witte boonen met vet moeten eten.

vastjoagen (onzijd.) = rijden tot men niet verder kan en dan moet terugkeeren. Ook: in den modder of in de sneeuw blijven steken, en van schepen die vastraken, wanneer zij nl. getrokken worden.

vastloopen; zie: *veur 'n kander*, en vgl. *lösloopen*.

vastlötten; zie: *vasttrekken*.

vasttrekken = **vastlötten** (wederk.) = een dienstplichtig nommer trekken. Zie ook: *anlötten*.

vastturen; zie: *anturen*.

vast weer = bestendig weder. Zie: *vast*, en vgl. *bestand van weer*.

vast zetten = aan kinderen, wier ouders nog leven, vermaken; 't is op de kinder vastzet.

vast zitten, in: *hij zit vast an 't geld* = hij is er zeer aan gehecht, uiterst spaarzaam, zwakker dan vrek, en: gierigaard. {p.3789}

vat, in 't *Westerkw.* *Hunsegoe*, enz. meerv.: *vatten*. – Te *Niezijl*, enz. = een half mud. – Ook = bak, in: *askevat, törfvat*, enz. Zegsw.: 't is 'n swak vat (ook: 'n swak schip) = zij is eene zwakke vrouw; vgl. *Laurill.* bl. 85, *Zeeman* bl. 474; *is nog wat in 't vat* = er is nog wat te verhandelen, te verhakstukken, te bepraten, en ook: er zijn nog pretjes in 't zicht (= in 't vet); *oet 't hoogste vat zingen* = zeer hard zingen, ook in de kerk. (Zal staan voor: vak, door wisseling van *k* en *t*, als in: *warteldag*, enz.) *Holst.*: he hett nog veel in 't vat = moet nog veel ondervinden, van kinderen gezegd. Vgl. *te vat*, en: *bovenste*.

vattig = naar het vat smakend, van boter gezegd, bij *Weil.* vaatsch, v. *Dale* fustig; *Neders.* vattig.

vatvöl; zie: *körfvöl*.

ve, fe, na den stam van een werkw. voor: wij; *moutve, kenve, zelve* of *zevve, duurve, huive* (behoeven wij), *treffe*, enz. = moeten wij, kunnen, zullen, durven wij, treffen wij, enz.; *moutve*, maar valt de *t* uit, dan: *mouwe*, en zoo ook: *douwe*, enz.

vedan; zie: *veurdan*, en: *vandan*.

vedder (*Stad-Gron.*) = verder. Als: *hadder* = harder, enz. door gebrekkige uitspraak.

vedder veur de rest (tautol.) = overigens, wat het overige betreft; *vedder veur de rest steur ik mie d'r nijt an*.

veeg, voor: zeer kort oogenblik; *in 'n veeg* = in een ommezien; iets *in 'n veeg down* = gauw, vlug, snel; *in 'n veeg wassen de stroaten leeg* = in een oogenblik waren de straten als schoon geveegd. *Hooft*: met een veegh = vlug, spoedig, rad, terstond, dadelijk.

veelnk; zie: *velênk*.

veelse hozen = kousen, die in Westfalen vervaardigd zijn; *Dr.* feelingsche, velingsche, veelsche hozen. *Sprw.* *Hij het 'n ge-{p.3791} wijten as 'n veelse hoos, ken engen en wieden* = zijn geweten is rekbaar als eene Westfaalsche kous, zooveel als: hij is niet eerlijk, niet braaf, hij heeft eene ruime conscientie. *Oostfr.* *hê hed 'n gewêten as 'n fêlsken hâse, de kan engen un wîden.*

veem. Te Groningen bestaat eene vereeniging ten gerieve van den graanhandel, *het Veem* geheeten, waarbij het zich in de pakhuizen bevindend graan beleend kan worden. (*v. Dale*: veem = (oudt.) eene vereeniging menschen van dezelfde soort, partij; nog waagdragersgild of gebroederschap (inz. te Amsterdam.)) *Hooft* veeme = partij; *Kil.* veeme (veroud.) = geheim verbond. Vgl. *veemgericht*.

veemaid (veemeid), zooveel als: werkmeid die voor melken, karnen, enz. heeft te zorgen, ter onderscheiding van: *koamermaid* (*Ommel.*) (Aldus ter wille van de welluidendheid, daar het anders: *veimaid*, *vijmaid* of *vaimaid* zou moeten luiden.)

veenbranden, als znw. = het branden der bovenlaag van veen; de achtergebleven asch dient tot mest, en alsdan wordt die grond ondiep omgeploegd en met boekweit bezaaid. De bewerking moet vóór den langsten dag afgelopen zijn. Aan den veenrook of veendamp schrijft het volk het bederf van den bloei onzer ooftboomen toe. (*Bij v. Dale*: veendamp, en: veenrook. Voor hem is de oorsprong er van ook een geheim gebleven.) Zie ook *Winkler Prins, Geillustr. Encyclop.* 2e Dr. Dl. 14, bl. 501 en 502.

veendamp; de damp of rook die door het *veenbranden* ontstaat; zie ald.

veenker (*Westerw.*); man, die met een werktuig, *houw* geheeten, de bovenste veenkorst der boekweitakkers loshakt. Hij heeft de beenen, van de voeten tot de knieën met gevlochten stroo omwonden. {p.3793}

veenwortel; zie: *roode veenwortel*, en: *gele veenwortel*.

veer (bijw. als znw.) = ver; *over veeren*, *over verren* = *in de veerte* = in den vreemde, in of uit de verte; *Dr.* over veer, en: veerte = verte. Zie ook: *lekkeris*, en: *gest*, en vgl. heinde en veer.

veerbril = bril met rechte veeren ter onderscheiding van: *kniepbril* (knijpbril). *Zegsw.*: *de veerbril ophebben* = in de toekomst zien, bv. wat het weder betreft; *hij het de veerbril nijt op* = hij weet er niets van het worden, of wat er van komen zal.

veerdîg, **verîg** (vaardig) = welgemaakt, welgeschapen; *heur kinder bin almoal goud veerdîg; zij 's goud veerdîg* = zij heeft geene lichaamsgebreken, en tegengestelde van: *misveerdîg* = kreupel, hinkend; *veerdêge arbaiders* = flinke, kloek gebouwde daglooners. *Dr.* verrig = zonder gebreken. Zie ook: *fris*.

veeren = spichtige heesters, bv.: *iepern*, *eldern veeren*, zooals die voor 't maken van afscheidingen gebruikt worden.

veeren = vleien, iemand iets aangenaams zeggen = hem *'n veer in de bōksen steken*. *Studentenwoord*. Zie: *lekkeris*, en: *veer*.

veerhengen; zie: *bōchtkenijêrn*.

veers; zie: *veerze*.

veerskalf; zie: *veerze*.

veerte; zie: *veer*.

veerze = **veers** = **kui** = **kuikalf** = **veerskalf** = vrouwelijk jong van eene koe; *veers* of *veerze* ook: jonge koe die nog niet gedragen heeft; *overloopersveers* = *overlooper* = eene vaars die een jaar later dan gewoonlijk drachtig wordt. *Dr.* veerse, sterke = koe, die nog niet gekalfd heeft; *starkenkalf*, *sterekenkalf*, *veerskalf*, *HD.* Färsenkalb = kalf van het vrouwelijk geslacht.

vegen = (zich) reppen, druk weren; *hij veegt 'r deur* = gaat snel voorwaarts, bv. op schaatsen; *hij veegt 'r oet* = verwijdert zich snel van eene plaats. *HD.* fegen = voortvliegen. Zie ook *Gron. Volksalm.* {p.3795} 1838, bl. 87. – een of meer streepjes van 'n boom *vegen* = een streepje, enz. bij 't kruisjassen kunnen uitwisschen; *dei boom hebben wie veegd* = dat spel hebben wij gewonnen. Zie ook: peeren.

vegerd; een vrouwspersoon, werkster, die ruw (*roeg*) werk gauw en goed verricht, die zich flink door iets kan heenwerken. “*Zoo 'n vrouwspersoon hei je van joen levend nait zain, 't was 'n vegerd, 'n echte kereltrien.*” *Oostfr.* fäger, fägerd, eene krachtige vrouw, manwif, enz., *Neders.* feeger. *Deensch* fag, fäge = snel, ras, gezwind.

vei; zie: vij.

veibeslag; zie: beslag.

veiboer; zie: greideboeren.

vel, voor: lijf, lichaam; iemand *wat op vel* (= *op hoed, pōkkel, pens*, enz.) *geven* = een pak slaag geven. *Holst.*: ik kam em up 't fell. – Fig.: niet gaarne in iemands *vel willen zitten* = niet wenschen zoo valsch of slecht te zijn. (Komt de *t* er voor dan wordt de *v.* verscherpt.) Zie ook: dak.

veld, voor: groot stuk land met eene vrucht, bv. *kool, garst*, enz.; ‘*t is 'n hijl veld; men zōcht dei velden kool van vrouger nijt meer; te velde goan = noa 't land goan* = op 't land gaan werken; *de kooplu bin in 't veld* = de veekoopers gaan bij de boeren om de vette ossen of melkkoeien (die op stal staan) te koopen. *Dr.* veld = heideveld.

veldkalk; zie: schiltvuur.

veldmark = merk, onderscheidingsteeken van schapen zoolang die in het land loopen.

veldwagen (in geschrifte) = boerenwoagen; zie ald. “Een sterke veldwagen met ijzeren assen en rongen wordt te koop aangeboden te Roodeschool.” (1893).

velen (= verdragen), in: *hij ken nijt veul drank velen* = hij wordt spoedig dronken.

velênk, veelnk = **velîng**; iemand uit Westfalen (zoo men althans meent) afkomstig; ook voor: Duitscher die zich hier vestigt, elke vreemdeling die als Duitscher zich door zijne {p.3797} taal verraadt; *hozevelênk* = Westfaalsch koopman die zijne waren bij de huizen vent; ook schimpnaam voor een zoogenaamden Plat-Duitscher. *Sprw.* *As de velênk in 't land komt den kikt 'e noa de galge of noa 't roadhoes* (komt zoo iemand hier te lande dan kijkt hij naar de galg of naar 't raadhuis), zooveel als: hij heeft groote, niet altijd eerlijke plannen. *Dr.* *feelîng*, *velîng* = vreemd arbeider of reizend koopman uit Bentheim of Munsterland, bijzonder in kousen; *Oostfr.* *fêling*, *fêlink*, *fêlnk* = een (West) *fälinger* of (West) *fale*, ook: *hasefêling* = Westfaalsche kousenkoopman. (Mr. *J. Pan* denkt hierbij aan het *Neders.* *velen*, *Oostfr.* *Landr.* *feylen*, ons: *veilen*, in de beteekenis van: *venten*, *rondventen*.)

velenkje, velenktje = **velenkje** = **velenkien** (*Stad-Gron.*) = een twee cents roggebroodje. (Het kan zijn' naam ontleend hebben aan het gebruik dat vooral de *velênks* er van maakten wanneer zij hunne reizen aanvaardden en er ook in den loop van den dag van leefden.)

velîng; zie: velênk.

vellechies; zie: kap.

vellîngs = *velgen*, de buitenste rand van een rad; ook: wat tot een rad behoort; *vellingen* wordt ook elders gehoord. Te *Oldekerk* boeldag van: “2 wagens waarbij een met breede *vellingen*,” enz. Te *Loppersum* id. van: “eene groote partij gesneden *kuipers-* en *stelmakershout*, bestaande in *vellings*, *spijken*,” enz. (1877). *Nederd.* *falge*, *felge*, *Kil.* *velghe*, *AS.* *felga*, *Eng.* *felly*, *OHD.* *felga*, *velga*, *phelaga*, *felka*, *MHD.* *velge*. Vgl. 't *Oudfr.* *fial*, *vel*, *Eng.* *wheel*, *IJsl.* *huel*, *Zw.* *hiul* = *wiel*, *rad*, en zie ook: valgen.

vellingsteen (in geschrifte) = de smalste soort van putsteen; zie ald.

véló; zie: vélocipé.

vélocipé, ook **véló**, 't *Fransche vélocipède* = rijwiel. *WVl.* (in couranten) *wielpeerd*. – (Ook hier begint het van de Duitschers overgenomen *fiets* in gebruik te komen. 1894.)

veltjen, voor: te velde gaan, op het land gaan werken, van vrouwspersonen. Ook = flink, vaardig over den weg loopen, van menschen. *Oostfr.* feldjen = snel over het land rennen. **ven**; **venne**, in 't algemeen zooveel als: groenland, grasland, {p.3799} en in 't bijzonder: een stuk weideland. (*Swaagm.*: *venne*, een stuk weiland). Op 't *Hoogeland*: *olle vennen* = stukken zeer oud grasland; *olle vennen omscheuren* = oud grasland omploegen. *Friesch* fenne = eene kamp of een stuk land nabij de boerenwoning; bij *H. Kremer* bl. 170: hooge vennen bij Noordhorn. *Oudfr.* fenne, venne = groenland, weiland; *etfenne* = weiland, (*eth* = weide). Bij *Wachter* eigenl. zooveel als: moeras of moerassige plaats; *Oostfr.* fenne, fenn' = laag weideland met moerassigen of veenachtigen ondergrond; *etfenne* = groenland, tot weide gebruikt; *Wvl.* venne = meerschagie, vochtige weide. (*De Bo*). *Oldenb.* fenn = weideland; *Ditmars.* fenne, een met eene breede sloot omgeven stuk land. Eigenlijk: fen (ven, venne) = veen; *AS. IJsl. Zw.* fen, *Eng.* fenn, *Goth.* fani = weeke bodem, modder, slijk; *Kil.* ven, venne = poel, moeras; veenen, moerland = moerasgrond. Bij *Gijsb. Japix*: finne, in tegenstelling van: miede (made), waar gemaaid wordt; *NBrab.* ven = lage weide. In *Winschoten* heeft men: *de Buitenvenne* en *Binnenvenne*, en men zegt daar: *op de Venne wonen*; ook te *Delfzijl* de naam eener wijk; “– zoodat bij vele huizen begin van brand is geweest, en van een op de Venne de kap is verbrand,” (*Delfzijl* 1875). Elders heet het: *in de Venne*, in tegenstelling van: *op de Boute*. Op het *Hoogeland* vindt men een stuk land genaamd *de Tilven* (klemt. op: *ven*); bij *Paterswolde* heet zeker landgoed *Vennebroek*. Vgl. *Zutfen* = Zuidveen; *Finland* = Veenland. **venhooi** (*Ommel.*) = hooi van grasland gewonnen ter onderscheiding van: klaverhooi, en: *walhooi*. Te *Raskwerd* te koop (1876): “Eene partij best gewonnen venhooi,” enz. Zie: ven. **veniend**; zie: verniend.

venne; zie: ven.

vennebloumen (*Ommel.*) = **landjebloemen** (*Old.*) = veldbloempjes, madeliefjes. *Oostfr.* fenneblöme. Zie: melijfkes.

venneboonen (*Ommel.*) = **peereboonen** of: **peerdeboonen** (*Old.*) = paar- {p.3801} denboonen. “De venne- en walchersche boonen zijn zeer goed.” (*Marne*, 1873). “Walchersche- en venne of paardeboonen staan er beide zoo goed voor als dit zelden het geval is.” (*Warfhuizen*, 1875).

venneweegs, **venweegs** (*Ommel.*) = **wend**, **wendweegs** (*Old.*) = de lengte van een stuk land van gewone grootte. Wordt dikwijls gebruikt om afstanden ten naastebij te bepalen; *hij woont maar 'n venneweegs van de grindweg of*. Zie: wend.

venster (*Niezijl*, enz.) = vensterluik.

vent (meerv. *venten*), in de *Ommel.* voor: knecht, boerenknecht, dienstknecht. De *boerenventen* (= boerenknechten) onderscheidt men volgens rang in: groote vent, (*Old. groote knecht*), *middelvent*, of: *middelste*, en: *vent*, waaronder nog: *schoapvent* = *schoapjōng* = *schoapmelker* (*Old. swienejōng*, spottend: *stoppelknecht*) = de schapenmelker, boodschaplooper, enz., ook eenvoudig: *de jōng* geheeten: *de vent* = *de jōng noa 't loug sturen* = *de schoapvent* naar het dorp zenden om eene boodschap te doen. (Op groote boerderijen heeft men ook een *darde vent* = *darde* = *darde knecht*). In annonces leest men o.a.: *derde venten*. Te *Woltersum*: *vent* = middelste knecht. *Friesch* feint = knecht. “En de zoons van daglooners – als ze de handen kunnen reppen, dan gaan ze insgelijks naar den boer. – Eerst zijn ze dan *jōnge* of *vierde vent*, en dus handlangers van 't overige dienstdoend personeel, belast met verschillende officies, zooals eijer zoeken van hennen en eenden, boodschappen doen, enz. Dan worden ze *vent*, daarna *middelste* en eindelijk *knecht*.” (*Hoogeland*, 1873).

vent = jonkman, ongetrouwd manspersoon; *blijf mie of, vent. och vent, wat wil toe!? bist nijt wies vent? dou dat doch nijt vent!* (Dezelfde taal voeren knapen ook onderling.) *zij het de vent 'n bloutje geven; hij 's nog vent* = hij is nog vrijgezel; ook *Oostfr.* – *Friesch* veint, *G. Japix* feynt, *Zeel.* veint = man, *ZNederl.* fein = vent, man; *Kil.* veyn, veynt = jongmensch, jongeling. {p.3803}

vent (*Ommel.*) = **jōng** (*Old.*), voor: vrijer; *venten en maiden = jōngs en wichter* = vrijers en vrijsters; *dat wicht het nog nooit gijn vent*, (of: – *gijn jōng*) *had, zij 's nog nijt behelsterd* = zij heeft nog nooit een vrijer gehad, zij is in die zaken dus nog onkundig. *WVl.* vent = minnaar. Eenen vent hebben. Zij is met haren vent naar de kermis. (*De Bo*).

vent = jongen, ter geslachtsonderscheiding; *zij hebben moar ijn ventje en ijn moagtje* (*Ommel.*) = *ijn jōnktje en ijn wichtje* (*Old. Westerw.*) = zij hebben slechts één jongen en één meisje. *Oostfr.* fent, meerv. fenten = jongen, knaap, inzond. voor: bengel, slungel, laffe jongen, enz. Op het *Hoogeland* hoort men voor: *boas van 'n vent*, ook aardigheidshalve veel: *boasvent*, bv. van een kleinen jongen die er goed uitziet of er wel wezen durft, een kregel kereltje; *venthindêrk* (vent-Hendrik), zooveel als: een meisje met jongensaard, manwif.

venthindêrk; zie: *vent 4*.

venweegs; zie: *venneweegs*.

verachtêrn (wederk.) = zich verlaten, te laat komen, ten achteren komen; *hij het zōk verachterd, hij begunt te runnen*, bv. naar de schuit, of naar 't spoor.

vêrachtîg; zie: *vrachtîg*.

veralterijrd (veraltereerd) = ontsteld, ontroerd, onthutst: “*Nou 'k mout joe eerleks zeggen, dat ik d'r eerst ook van veraltereird was.*” *Dr. Oostfr.* veraltereerd. 't *Fransche* alteré, waarvan ook het basterdw. altereeren = verschrikken, ontstellen. Hier is alleen het deelw. in gebruik.

verandêrn = verandering; *dat verandert* = die mededeeling brengt wijziging in mijn oordeel, in mijn besluit, enz. *Zegsw.:* *al helpt 't nijt veul, 't verandert doch wat* (al helpt het niet veel, 't verandert toch wat), zooveel als: 't geeft toch eenige afleiding, de toestand wordt er voor 't oogenblik niet minder door; meestal schertsend omdat het slechts kleinigheden betreft.

verantwoorden = antwoord geven; *ik verantwoorde 't nijt* = {p.3805} ik deed alsof ik 't niet hoorde.

verarbaiden = vermorsen, van geld; *hij het al 'n hijl bult verarbaid*; ook = vernielen, omverhalen; naar alle zijden verstrooien; *de kinder verarbaiden dei hijle zandbult*, enz.

verbalderd = verbijsterd, verlegen, verslagen, ontsteld, verwilderd, synon. met *verhilderd*; 't eerste ziet meer op eene oorzaak van buiten; 't laatste komt meer uit den persoon zelf voort. – *verbalderd en verblaid*, tautol. *Oostfr.* verballerd. Vgl. verbouwereerd.

verbaldêrn = vrees aanjagen, verlegen maken. (Bij *van Halsema*: *verbalderen* = verstrooijen.)

verbarg (znw.) voor: het verbergen; *'k heb gijn verbarg van hōm* = ik kan mij haast niet van hem ontslaan, hij wil mij nergens met rust laten, vervolgt mij overal; *'k heb gijn verbarg van muggen* = overal word ik door de vliegen gekweld.

verbeelden, verbeeln, verbeelns (verbeelding) = voor waarheid houden op grond van werktuigelijke waarneming, wanneer dit ook zinsbedrog kon zijn; *'k heb mie verbeeld dat 't dunderde* = ik meende het te hooren donderen; *'t is moar verbeeln west* = het blijkt dat ik mij vergist heb; *'t bin verbeelns* = gij vergist u. Ook = inbeelding, en = waanzin, in de beteekenis van: idee fixe.

verbeeln; zie: *verbeelden*.

verbeelns; zie: *verbeelden*.

verbeld loopen = verscheurd, haveloos voor den dag komen, van vrouwspersonen. Synon. met: *verkloaterd*.

verbetêrn, voor: vermaken, versnijden van pennen, zoowel voor 't schrijven gereed maken van nieuwe als het op nieuw aanpunten van reeds gebruikte pennen; *de ondermeesters bin an 't pennen verbeterd*.

vêrbie = voorbij; *de mond vêrbie proaten* (of: *proten*) = te veel praten, inzond.: een geheim verklappen; *zij bin d'r al lank vêrbie*; *hij* (het rijtuig) *ken d'r nijt vêrbie* = het heeft geen

ruimte om zijn weg te vervolgen. Ook in de samenstell. Vgl. bij *Vondel*: verbô = voorboê, voorbode.

verbieproaten; zie: *vêrbie*, en: *mond*.

verbiesterd, in: 'k bin d'r van verbiesterd = 'k weet op dit oogen-{p.3807}blik niet waar ik het voorwerp moet zoeken; van 't gezelschōp verbiesterd wezen = in 't gedrang er afgeraakt zijn en er naar zoeken; de honden bin hijlental verbiesterd = zij zijn het spoor (van den haas) bijster; hij 's hijlental (ook: hijlndal, hijldal, of: hijdal) verbiesterd = hij ijlt, of: is slaapdrongen, enz.; hij 's in de sloap verbiesterd = hij is slaapdrongen; ik was verbiesterd = verdwaald geraakt; bin j'verbiesterd?! (= bin j'gek?!) = hoe kunt gij zoo praten? gij hebt het ver mis! gij redeneert als een gek! ik bin 'n week verbiesterd = mijne vergissing loopt over den tijd van zeven of acht dagen. Zie ook: *verbiestêrn*.

verbiestêrn (= verbijsteren, en: verbijstering) = in de war komen; van den rechten weg raken, eig. en fig.; in de regel van verbiestêrn (= op 'n biesterweg = op 'n biesterboane) wezen = het mis hebben, 't rechte niet weten van de zaak, verkeerd ingelicht zijn; ook: 't eene met 't andere verwarren. Vgl. *biester*.

verbilderd = **verbillerd** = gejaagd, ontsteld, verbijsterd, vooral wanneer men dit op iemands gelaat kan lezen.

verbillerd; zie: *verbilderd*.

verblaid = verwilderd; hij keek mie zoo verblaid an = – met een ontsteld gelaat, als iemand die verlegen en verbijsterd is, niet weet wat hij zeggen of doen moet; hij het zoo'n verblaid gezicht = ziet uit of hij niet wel bij 't hoofd is. Vgl. 't *HD*. blâhen, fig. = zich opblazen, trots laten blijken, eigenlijk dan zooveel als: hoogmoedswaanzin spreekt uit zijne blikken.

verboasd (*Westerkw.*) = overhaastig, met overijling handelend, tegengestelde van: iets met de noodige bedaardheid en het vereischte overleg verrichten; bist weer zoo verboasd = gij zijt niet bedaard genoeg, 't is of gij gejaagd wordt. Zooveel als: iets doen alsof men verbaasd = ontsteld, is. – Ook = verbijsterd, verbluft. *Hoof*t verbaastheid = verbijstering, ontsteltenis; *Kil*. verbaest = verschrikt, verslaghen; ook bij *Vondel* e.a.; *Nederd.* verbas't. {p.3809}

verbōcheln = iets misvormen door er één of meer builen (*bōchels*) in te maken; wat het dei kerel mien houd verbōcheld!

verboeren = boersche gewoonten aannemen, zich geheel als een boer (= onbeschaafd, lomp mensch) gedragen; hij verboert doar hijlental, bv. van een dokter of onderwijzer gezegd, die in alles met de boeren meedoet.

verbōffen (*Westerkw.*; onz. en bedr.) = iemand door vrees doen versuffen, suf maken; over iemand den dwingeland spelen zoodat sufheid van geest er het gevolg van is; zij 's hijldal verbōft = men heeft (of: de omstandigheden hebben) haar tot eene sufster gemaakt. *Neders.* *Holst.* buffen; v. *Dale*: boffen = stooten, slaan, dus: door slaan, mishandelen in dien toestand, bijna als dien van idioot, brengen.

verbōlgen (*Westerkw.*), zegt men van een lichaamsdeel dat onder het zweren sterk opzwellt. Hetzelfde woord als: verbolgen = vergramd, vertoornd.

verbōnden, verbōnnen, anbōnden, anbōnnen, voor: door den aard van het beroep weinig vrijen tijd hebben, bijna altijd bezet zijn; 'n dokter het 'n verbōnden leven = hij zit altijd anbōnnen = hij moet altijd voor een ander gereed staan. (Vgl. v. *Dale* artt. gebonden, en: verbonden.)

verbōndenhaid = gebondenheid door het beroep; dei verbōndenhaid dat is 't slimste. Zie: *verbōnden*.

verbranden; zeker kinderspel.

verbreken = **onduchtig moaken** = vernietigen, ongeldig maken van den roem bij 't jassen en pandoeren. Zie: *roemen*.

verbrennen = verplaatsen, vervoeren om elders neergezet of opgezet te worden; *Zij hebben 't kamnet verbrocht* = zij hebben het kabinet in een ander deel van het huis geplaatst; *zij hebben de schuur, de hut, de stroobult*, enz. verbrocht = verplaatst.

verbreukt; zie: *breuk*, en: *pand*.

verbruddeln = verbroddelen, verkerven. Synon. met: *verpeutêrn*.

verbuten = verruilen; *Oostfr.* ferbütten, *Westf.* verbuuten. Zie: *buten*.

verdan; zie: *vandan*, en: *veurdan*. {p.3811}

verdeffendijêrn (wederk.) = zich verdedigen, vooral door redeneering; *hij ken hōm* (of: *zōk*) *nijt verdeffendijêrn* = hij is slecht ter tale. *Neders.* verdeffendeeren = verdedigen, verweren, 't *Fransch* défendre, *Lat.* defendere.

verdeien = **verdraien** = **verpōffen** = verzeggen, verdommen, vertikken, verdijen (v. *Dale*), zachter dan: *verdoumen* = verdoemen. verdommen; *dat verdei* (enz.) *ik* = ik verdoem het te doen. *N.Brab.* verdijen. -deien hetzelfde woord wat ook in: vermaledijen = verwenschen, vervloeken, voorkomt; dijen = zeggen, spreken; benedijen = zalig spreken.

verdei mie; zie: *gomes*, en: *verdeien*.

verdek; zie: *kōrrewoagen*.

verdekseld (bijw.); zie: *deksels*.

verdekte woagen = wagen met een kap; ook voor: overdekte *kōrrewoagen* (zie ald.) Te *Ten Boer* (1876) verkoop van: "een nieuwe verdekte wagen met portieren" enz. Id. te *Helpman* (1875) "van 3 beste boerenwagens, 1 verdekte wagen," enz.

verdieeldantjen = verspillen, zoek brengen van geld of tijd. "*Hij verdijnt slim veul geld moar verdiedeldantjet 't anstonds weer want zien vrou ken 't ijbalse best gebroeken*" *Oostfr.* verdiedeln, verformfeien = is lichtzinnig verkwisten. Zie: *diedeldantjen*.

verdieendoatsie, verdieverdoatsie = **dieveroatsie** = ontspanning, tijdverdrijf. Zie: *dieverdoatsie*.

verdievendijêrn; zie: *verdievertijêrn*.

verdievertijêrn, verdiffendijêrn, verdievendijêrn = zich met iets bezig houden, er zich mee vermaken. 't Laatste is eene algeheele verbastering.

verdiezêln; zie: *veurdiezêln*.

verdikke = **verdikkemie** = **verdikkie** (*Stad-Gron.*), basterdvloek voor: *godverdikke, goddoom*, enz. *Westf.* God verdeck = God straf mij. {p.3813}

verdikkemie; zie: *verdikke*.

verdikkie; zie: *verdikke*.

verdisterwijêrn = **disterwijêrn** = vernielen, verwoesten van planten, bloemen, heester- en struikgewas in een' tuin. *Dr.* verdisterwieren; *Zeel.* verdisteleweerd = slecht onderhouden, in *NHoll.* = doorgebracht. *Wvl.* verdestruëeren, *Fransch* detruere, *Lat.* destriere = verwoesten. (*De Bo*) Zie: *disterwijern*.

verdocht; verdacht = bedacht; '*k was t'r nijt op verdocht dat de hond op mie ankomen zōl* = op den aanval van den hond was ik niet voorbereid. (v. *Dale*: op iets verdacht = bedacht zijn.)

verdoktêrn = voor geneeskundige hulp betalen; *zij hebben al 'n bult geld verdokterd*; ook *Neders. Holst.* (v. *Dale*: verdokteren = door dokteren of meesteren kwijt raken.)

verdōld, bijw. van versterking, als: drommels, enz.; *verdōlde mooi, kold, nuver, roeg, min*, enz. = zeer mooi, koud, net of lief, ruw, slecht of ziek, enz.; ook *Dr. Friesch; NBrab. Neders.* verduld; '*t is verdōld woar!* = 't is waarlijk zoo, wanneer men zekerheid verkregen heeft en daardoor aangenaam verrast wordt; *hij keek t'r verdōld noa* = hij keek er naar met veel belangstelling, (nadat het zijne nieuwsgierigheid had gaande gemaakt.) "*Nou 't was wel de muite weerdig: Peerden, almoal even veerdig, En de meisten luipen stolt; Maor het kneep er voak verdold.*" Ook = 't is stellig waar, ik durf u verzekeren dat het zoo is. – Als bvnw. in '*t is 'n verdōlde kerel, 'n verdōlde boudel, 'n verdōld spul* (of: *spil*), enz. = een verdoemde vent, eene beroerde zaak, een leelijk geval, enz.; *Oostfr.* dat sügt je gans ferdüld üt; dat is je 'n

ferdülden krâm. – Als tusschenw. = he! wel wel! enz.; *wel verdöld!* en alleen: *verdöld!* zooveel als: he, dat is goed bedacht! ja dat is goed, zóó moet het zijn, enz.; *verdöld?* = is dat waar? waarlijk? – 't Woord; dat telkens met *verdomd*, of: *verdound* kan verwisseld worden, komt in al zijne beteekenissen nagenoeg met het *Nederl.* verdord, eene soort van basterdvloek, zachter dan: verdoemd, overeen, en letterlijk zoo- {p.3815} veel als: door dolheid aangetast. *Kil.* verdult = door waanzin aangegrepen. *Limb.* verdoldj = verduiveld. Vgl. *euvels* en *ijbals*.

verdomd = **verdound** = **verdommes** (Westerkw.) = **verdönderd**, ruwer uitgedrukt dan: *verdöld*; zie ald.

verdömmeldantjen = onnut geld uitgeven, nl. voor een enkelen keer.

verdommen; zie: *duvel*.

verdommenis; zeer ruw scheldwoord, zooveel als: verdoemde vent, en dan in drift gezegd. Staat voor: verdoemeling. – Ook voor: lichaam, rug: *'k zal die wat op dien verdommenis geven; hij kreeg wat op zien verdommenis* = hij kreeg een pak slaag. *Wvl.* verdommenisse, schertsende voor lichaam, lijf. Iemand eenen pak slagen op zijne verdoemenis geven. Met zijne verdoemenis van den boom vallen. (*De Bo*).

verdommenijêrn = verkwisten, in losbandigheid doorbrengen. *NBrab.* domineeren = lustig, vroolijk zijn, slempen, brassen. In 17e eeuwse kluchten komt voor het woord dommenateur = doorbrenger.

verdommes; zie: *verdomd*.

verdommeze (Westerkw.) = verdoemde; *verdommeze jōnge*. Van: *verdommes* (zie: *verdomd*), en gevormd als: *vergeefmese*.

verdōmpeld; basterdvloek, als bijw. gebruikt; *'t is verdōmpeld woar!* verzachtend voor: *verdomd*.

verdōnderd; *'t is verdōnderde kold*, enz. *Wvl.* verdonderd schoon, leelijk, zeer, traag, enz. (*De Bo*). zie: *verdomd*.

verdound; zie: *verdomd*.

verdoumen; zie: *verdeien*.

verdraide steek; zie: *koordstreep*.

verdraien; zie: *verdeien*.

verdreugen (verdrogen; wederk.) = droge kleeren aantrekken; ook = de kleeren zijn mij aan 't lijf gedroogd.

verdriesten (wederk.) = zich verstouten, de stoute schoenen aantrekken. Zie: *driest*.

verdrutsoam = verdrietig uit ongeduld, met reden ongeduldig worden, wanneer men ons bv. lang laat wachten; *onverdrutsoam wezen* = onverdroten zijn, bij eenigen arbeid een {p.3817} onuitputtelijk geduld hebben. *Dr.* verdrutzaom = verdrietig; *Oostfr.* ferdrötsâm = verdrietelijk; *Zw.* förtrytsam = verdrietelijk, nijdig, afgunstig.

verdrijgen; iets door bijvoeging van eene andere zelfstandigheid vermeederen, zóó, dat het langer kan strekken en voordeeliger in het gebruik wordt. Vgl. *drijg*.

verdrijt (=verdriet), voor: pijn; *'t jōng het verdrijt* = 't kindje schreit van pijn. Ook scheetsend, doch steeds in eenigszins minachtenden zin ter aanduiding van een bekend persoon, ook wel van een dier: *verdrijt lopt doar ook*. *Sprw.* 'n *Klaine luiighaid is voak 'n god verdrijt* = gemakzucht berokkent ons wel eens onaangename dingen, bv.: in plaats van op te staan reikt men over de tafel en gooit iets omver, enz. Vgl. het *Oostfr.*: 'n *Lütje fersüm is fâk 'n grôt ferdrêt*. Zie ook: *arm*.

verdukerd = **dukers**, verzachtend voor: verduiveld; *dukers*, of *verdukerd mooi*, enz. *Westf.* verdükert; *Oostfr.* dükerskind, deukerskind = duivelskind. Zie: *duker*.

verdurven (verdorven) = **vergeven**, **vergeefmese**, als bijw. in: *verdurven kwoad wezen* = erg boos zijn; *'t is 'n verdurven kwoai jōng* = 't is een echte kwâjongen, een echte straatjongen. Staat eigenlijk voor: bedorven.

verduutsie; zie: *ferduutsie*.

verduvekoaterd, verzachtend voor: verduiveld; “*de leerlooier keek verduvekoaterd roer op dou ’k hem ’t geld op ’e toavel legde.*”

verdwoien (*Westerw.*) = verdwaald.

verdiipens (zonder enkv.) = verdiepingen, in ’t fig.: *hij het verdiipens = zitten verdiipens in hōm* = hij heeft ze achter de ooren, er zitten knepen in, men doorgrondt hem niet gauw.

verentig; zie: *vrachtig*.

verflikt, als bijw. van versterking, bv. in: *’t is verflikte kold* = erg koud; *de soep is verflikte hijt* = te heet om te eten, enz. {p.3819} staat, verzachtend, voor: vervloekt. *WVl.* vervlekt, vervlikt. Gebroekene vorm van vervloekt in den zin van: verduiveld, dondersch, enz. een vervlekte deugniet. Het is vervlikt koud of heet In *Brabant* zegt men: vervlogen: een vervlogen leugen (*De Bo*).

verfoesd = beteuterd. Zie: *befoetzeld* en: *kōnkelfoetzerei*.

verfoeterd, als versterkend bijw., steeds met ongunstige beteekenis; *verfoeterde lui, kold*, enz.

verfōmfailen = verkwanselen, voor eene kleinigheid wegdoen (= *wegschieten*). *Oostfr.*

verfumfeien, verfumfeilen = lichtzinnig verkwisten; *Neders.* verfomfeien, verfumfeien = door onachtzaamheid verliezen; *Holst.* fumfeien = lustig op de viool spelen en dansen; *Westf.*

verfumfaien = verliederlijken. *Oostfr.* fumfei, fumfeil, lustige danspartij, eigenlijk

“*Bierfidelspiel mit Tanz.*” (*v. Dale*: verfomfaaien, verfomfoeien = kreuken, frommelen.)

vergangen, als bvnw. in: *vergangen week, joar, harst*, (enz.), *dunderdag*, enz. = verleden week, enz. In ’t *Nederl.* verouderd. *Dr. Friesch. NBrab. HD.* vergangen = verleden, vorige; *Westf.* vergangen fridag, enz.; *Kil.* verganhen, *Deensch* förgangen = verleden.

MNederl. ganghen = gaan; verganhen = afloopen.

vergeefmese; zie: *vergeven*.

vergeefs, **vergees** = om niet, kosteloos, te geef; *hij dut* (of: *dait*) *dat vergeefs* = hij doet dat zonder belooning te ontvangen. Aangeboden te Groningen: “10 fijne vette harings 10 cts, zoolang de voorraad strekt 15 ansjovissen vergeefs er bij.” (1872). Ook: zonder dat het last veroorzaakt: *dat goud ken doar vergeefs hangen* (te drogen, enz.), zooveel als: dat goed hindert daar niemand.

vergees; zie: *vergeefs*. Ook = vergeefsch; *’t is vergeese muite* (moeite); *’n vergeese loop, rais*, enz.

vergetelbouk = vergeetboek. Vgl. *drinkel Dobbe*.

vergeten, in: *ik heb ’t vergeten* = ik heb, en: ik ben het vergeten; wel: *dat is mie vergeten* = ik weet het niet meer; *dat verget* {p.3821} *ijn gau* = dat vergeet men (of: ik) spoedig; *dat verget mie nooit* = dat vergeet ik nimmer. Verv.: *doe vergetst, hij verget; doe vergatst*, enz.; *wie vergatten*. Zie ook art. *oa*.

vergeven, ook: **vergeefmese kwoad** = erg driftig, boos, toornig. Eigenlijk eene verkorting van: godvergeefmes. Vgl. den ook elders bekenden uitroep van verbazing, schrik, enz.: *God vergeef mie de zunde!* Zie ook: *verdurven*.

vergooien (*wederk.*) = door vergissing eene verkeerde kaart bijspelen; *’t spul* (of: *’t spil vergooid hebben* = door zoodanige vergissing het spel verliezend. Zie ook: *verteien*.

vergreld = uitzinnig boos, woedend, *Oostfr.* vergrelld. *Neders.* vergrellen = woedend, dol van woede maken; een vergrellenden osse = een woedende os. – Ook = in den hoogsten graad belust op iets of iemand, *vergreld op ’n wicht wezen* (sterker nog dan: *hijt op*, enz.) = er smoorlijk op verliefd zijn; *vergreld op manlu wezen* = manziek zijn, *Oostfr.* vergrelld na de jungens. Zal komen van: *grille*, *Neders.* grille oogen = vurige oogen, oogen die woede of ontembaren lust verraden. Vgl. *HD.* vergrellen = sarren, verbitteren.

vergroedêln en verpoedêln, tautol., zooveel als: iets onder de bewerking bederven, verbroddelen. Meestal worden de deelw. gebruikt. Zie: *groetjen*, en: *verpoedêln*.

vergrijmen, vergrainen, vergreimen; zie: *grijmen*.

vergunnên, vergunn' = vergunning; 't ken beter zunder vergunnên as zunder jenever, zooveel als: die herberg heeft geen vergunningsrecht, maar wij kunnen er daarom wel een borrel krijgen.

vergijskop = vergiettest. zie: gatjepan.

verhaaiwakkêrn; zie: verharwakkêrn.

verhaiwakkern; zie: verharwakkêrn.

verhakstökken; zie: verhakstukken. {p.3823}

verhakstukken; verhakstökken = verhandelen, behandelen, bepraten, door er samen over te spreken in orde brengen, vereffenen; ook *Dr. – Geld.* verhabstukken = behaspelen, *Oostfr.* verhackstücken. Eigenlijk zooveel als: het hakstuk aan eene kous breien, dat nogal moeilijk moet zijn. (v. *Dale*: verhakstukken = verhandelen, met een' handel geld verdienen.)

verhal; zie: verraisd.

verharwakkêrn, verhaaiwakkêrn, verhaiwakkêrn = verinnewijêrn = verrunnewijêrn (*Marne*) = met ruwe, verwoestende hand in wanorde brengen of vernielen, bv. van een' tuin. De eerste woorden zullen verbasteringen zijn van: (ver)harrewarren = een warboel van maken; de laatsten = (ver)ruïneeren = tot eene ruïne maken. *Zeel.* verinneweeren = ruïneeren. **verheerd** = ontsteld, verschrikt, overmeesterd door schrik; verwilderd; *hij was zoo verheerd dat 'e mie oast onderste boven lijp*. Tautol.: *verheerd en verhilderd*. *Friesch* forheard; *Oostfr.* verhäard = verstoord, beschaamd, verbluft. Eigenlijk = vernietigd; *AS.* herjan, hergion, *Zw.* verhergen, *Deensch* haerje, *Nederl.* verheeren = verwoesten in den krijg. Synon. met: *verbilderd, verbalderd, verhilderd*, en: *verboasd*.

verheerdhaid = overijlend door schrik, ontsteltenis, enz.; *deur verheerdhaid lijp hij op kop ien dijp*.

verheerlêkt = in schik; *hij 's t'r mit verheerlêkt* = gevoelt zich er zeer door vereerd; ook: is er zeer blij mee, of: zeer over verheugd, bv. met een bezoek, een geschenk, een eerepost, enz. *Oostfr.* ferhérlékd, ferhërelkd = ingenomen, verblijd.

verhellêgen = verergeren van eene zweer, opzwellen en pijnlijker worden. Ook (wederk.): *zōk verhellêgen* = zich boos maken en al driftiger worden. Zie: hellig.

verhemelte = *beun van de mond* = gehemelte. *Kil.* verhemelte, {p.3825} ghemelte; v. *Dale*: verhemelte, dat in de taal van het dagelijksch leven het gewone woord is.

verheurd (deelw. van: *verheuren* = verhooren); *hij wordt nijt verheurd* = hij wordt niet gehoord, zijn raad wordt niet gevraagd, of: die wordt niet in aanmerking genomen.

vêrhieptijken = hypotheek op nemen. Meestal het verl. deelw: *verhieptijkt; dei ploats is swoar verhieptijkt* = op die boerderij ligt eene zware hypotheek.

verhilderd = verwilderd, gejaagd, verschrikt, ontsteld, wanneer zulks aan gelaat en gebaren te bespeuren is. Alliter. *verhilderd en verbilderd*. (*Ommel.*) Vgl. verbalderd, en: verheerd.

verhip! (*Hoogel.*); gewone verwensching op schertsenden toon, vooral in de kinderwereld. *Stadsfr.* verhippen = naar de maan loopen.

verhoal; zie: verraisd.

verhoaren = winterhanden krijgen; *de handen bin mie verhoard* = ik heb winterhanden = *kolle in de handen*. Dit is de lichtste graad der kwaal, maar ook zegt men het wanneer de huid van handen, ook van lippen, openspringt. *Oostfr.* verhaaren.

verhoezen; zie: dole 2.

verhollên (voor: verhalen), in: zich op iets *verhollen* = er op rekenen en zoo: op die hulp blijven wachten. Ook: geene andere verbintenis aangaan. – 't op de bijnen *verhollen* = zich met moeite staande houden, op de beenen blijven, bv. bij 't uitglijden op het ijs, enz.

verhoopen in 't werk, zooveel als: van wege de drukte er geen doorkomen aanzien, er zich ophooping van bezigheden niet kunnen doorklaren. Wordt bijna uitsluitend van vrouwen gehoord. Zie ook *Gron.Volksalm. 1840. 34*.

verinnewijêrn; zie: verharwakkêrn.

verintressen = **verrenten** = interest of rente opbrengen; *zij mouten alle jaar f 20000*
verintressen = de rente van dat kapitaal opbrengen, zooveel als: zij hebben eene hypotheek {p.3827} op hunne bezitting (of: zij hebben die som geleend) ten bedrage van f 20000.

verjacht (verjaagd); *wie bin verjacht*, zeggen de raapzaaddorschers, enz. wanneer de regen hen genoodzaakt heeft den arbeid te staken, zooveel als: de regen heeft ons van 't veld verdreven.

verjoagen = het land met wagens bederven door er vele en diepe sporen in na te laten = *kapotjoagen*.

verjokken; verzachtende uitdrukking voor: voorliegen. Vgl. jokken.

verkakkelemienen (*Stad-Gron.*) = door eigen schuld verlopen van een' winkel, doordien men niet altijd kan krijgen wat men met billijkheid kan verlangen; *verkakkelemiend* = het meer en meer verlopen van de nering.

verkatjeflikken = verspillen, iets uitgeven waarvoor men niets goeds, bruikbaar of wat beter is dan men heeft, in bezit krijgt; biedt men bv. voor gebruikte voorwerpen meer dan ze nieuw kosten dan is minstens dat meerdere *verkatjeflikt* = weggegooid.

verkeerd, voor: mis; *'t gait verkeerd mit hōm* = hij herstelt niet weer; ook: hij verliest zijn kapitaal, zijn post, enz.= het loopt geheel mis met hem.

verkeerde. Dit woord wordt in de *Ommel.* met name in *'t Westerkw.* veel als znw. gebruikt, voor: niet goed, slecht, bv. voor personen die geen eerlijk karakter hebben, die niet deugen, niet oppassend zijn; *'t is 'n groote verkeerde* = iemand die nergens toe deugt, wien men niets mag toevertrouwen, een doorbrenger, enz.; *'t is gijn verkeerde*, van personen zooveel als: hij heeft goede eigenschappen, waaronder ook: een goed karakter, men kan hem vertrouwen, of: hij is een ijverig werkmans, enz. Wordt ook van vee, werktuigen, enz. gezegd: *'t is gijn verkeerde* = 't is een goed beest. {p.3829}

verkikkerd wezen op iets of iemand = daarop verzot zijn; *verkikkerd op sōkkeloa wezen* = buitengewoon veel van chocolade houden; *verkikkerd op dat wicht wezen* = op dat meisje verliefd zijn, er dol veel van houden. Met edeler beteekenis dan: *vergreld*.

verkwengêln = vermorsen, van vloeistoffen. Zie: *kwengêln* en vgl. *grijmen*.

verkikkêrn = vergekken, verlieven; *zel gijn ijn op heur verkikkêrn*. Het deelw. is echter meest in gebruik.

verklainezijêrn; zie: *verklainijêrn*.

verklainijêrn = **verklainezijêrn** = minachtend over iemand spreken, zóó, dat hij in de achting van anderen moet dalen. Het *Nederl.* verkleinen met den basterduitgang: eeren. *Hoofst* verkleening = verkorting van naam en aanzien; *Oostfr.* ferklênern; *hê ferklênerd* hum.

verkletzen = navertellen van 't geen ons is toevertrouwd; *zij verkletzen alles onder 'n kander*.

verklikker; zie: *kroanen*.

verkloaren, in: *zien oogen verkloaren* = het genoeg hebben van een persoon (de lust zijner, of: harer oogen) te aanschouwen. Vooral zegt men het wanneer een jongeling in de gelegenheid is het meisje te zien waarop hij een goed oog heeft. Bij *Hoofst*: Met de verplette wallen der burgh verklaard' hij zijn ooghen, (fol. 535. 53). *MNederl.* verclaren = helder worden, aanbreken van den dag. *Dath. Ps. 13* – hebt mijne duistere oogen verklaaren. *Neders.* sine ogen verklaren = zijne oogen laten weiden; he will sine ogen ins verklaren, zegt men daar van iemand die heengaat om zijne bruid of een aardig meisje te zien. De uitdrukking zal letterlijk beteekenen: de oogen helder doen worden, doen schitteren. {p.3831}

verkloaterd; zie: *kloaters 2*.

verklōngêln = vermorsen. Zooveel als: tot klōngels maken, en synon. met: *verflōddêrn*.

verknabussen = **vergrijmen** = wegwerpen, verkwisten van geld, geld uitgeven waarvoor men niets heeft; *hij het al 'n hijl bult geld verknabust*. Zie: *knabbus*.

verknollen = op de mouw spelden; *dat het hij joe verknold* = dat heeft hij u wijsgemaakt. *Oostfr.* ferknullen, ferknüllen = voorliegen, pochen, grootspreken, *Hess.* verknulgen. Vgl. het *Sprw.* Iemand knollen voor citroenen verkoopen.

verkofst = verkocht. Zie: *verkoopen*, en vgl. *graft*, enz.

verkoft (deelw. van: verkoopen). Van meisjes, die op eene kermis, hardrijderij, enz. nog geen vrijer hebben, nog vrij zijn, zegt men: *zij bin nog nijt verkoft*. Is een meisje verloofd dan heet het ook wel: *zij is wel verkoft moar nog nijt leverd* = het huwelijk kan nog wel afspringen.

verkold; zie: *verkol'n*.

verkol'n = verkouden; *an de verkollêns*, of - *verkolns*, ook: *verkold wezen* (*Ommel.*), en, als het erg is: *bõt an de verkollens* = *bõt verkol'n* = *bot verkold* = *swoar verkollen*. Zoo zegt men ook: *verkollêns mout men loaten oetroien* (of: *oetdolen*); *dait men d'r wat an den duurt 't drei week*, *dait men d'r niks an, den 21 doagen*. Fig. beteekent: *nijt verkol'n wezen* = wel iets kunnen begrijpen of gevoelen, bv. eene beleedigende uitdrukking, een steek onder water, enz. Eigenlijk wil men er mee zeggen: ik kan nog wel ruiken, daar bij eene zware verkoudheid de reukorganen soms geheel werkeloos zijn. – Ook zooveel als: de verliezer in 't spel; *'k bin nog nijt verkol'n* = 't is nog niet geheel verloren, 'k ben er nog niet om koud. *Kil.* verkoudt, versnot = verkouden; *Oostfr.* fer-^{p.3833}kold, ferkolden, ferkollen.

verkollên; zie: *verkol'n*.

verkollêns; zie: *verkol'n*.

verkomen, in: *verkomen loaten* = *om hals komen*, *kepot komen* = *omkomen loaten* = laten bederven, bv. van spijzen, dus = *omkomen*, in de beteekenis van: vergaan, verloren gaan. *Oudt.* ook: *verkomen* = *omkomen* = het leven verliezen. *Ommel. Landr. V. 22*; soo dat pand buyten desselven schuld verargeren ofte vercomen mochte; *Old. Landr. IV. 44*: so dat geleende dinck verargerde ofte anders verqueme. *Oostfr.* ferkamen = bederven, *HD.* *verkommen*; *Neders.* verkamen = verwaarloosd worden, door verwaarloozing verloren gaan, van dieren, die door eene slechte verzorging sterven. Daar is het ook, in de beteekenis van het *Nederl.* *omkomen*, verouderd.

verkommêrn in: *verkommêrn loaten* = door eene slechte verzorging laten verkwijnen, vermageren; *'n verkōmmêrd ding*, bv. van een kind, dier of plant, dat door gebrek aan goede voeding en oppassing er ellendig uitziet; *verhōngêrd en verkōmmêrd*, tautol. *HD.*

verkümmern = verkwijnen, in ellendigen toestand verkeeren.

verkonfaien (*Auwen*) = verkonkelen, zijn goed doorbrengen.

verkōnkelfoezen; zie: *kōnkelfoezerei*.

verkōntjen = verspelen, van kleinigheden, en wel op onnoozele wijze. Ook = zoek brengen, verliezen; *hij het zien meske verkōntjet*. Behoort in de kinderwereld thuis.

verkoop, onzijd. in: *'t verkoop is nijt groot* = er wordt weinig (van) verkocht, er is weinig vraag naar. Alleen als tegenstelling van: inkoop, valt de klemt. op: *ver*; *'k bin bie dei verkoop west*; *hei'ook van de verkoop van dei ploats heurd? zij hebben de verkoop oetsteld*. {p.3835}

verkoopen = verkoopen, en: verkooping, mv. *verkoopens*. Op 't *Hoogeland* zeggen de kinderen dat zij hunne centen *verkoopen*, voor: er lekkers voor koopen, dus = versnoepen. *zōk verkoopen* = voor eene zekere som als remplaçant in dienst gaan; *hij wil zōk* (of *hōm*) *verkoopen veur 600 gulden*. Vervoeg.: *doe verkofst* = gij (enkv.) verkoopt; *hij verkoft*; *wie, ie, zij verkoften*.

verkoopersche (alleen in geschrifte) = verkoopster. *Rechtszaken* (1875): “– de koopprijs is f 48500, en de verkoopersche verklaart,” enz.

verkrabben = door krabben, krauwen met de pooten den grond met 't geen er op groeit, onderstboven halen; *de hounder verkrabben alles ien toen* (*in de toene* = *in de tuun* = in den tuin); *'n verkrabt gezicht*, *verkrabde handen*, enz. = aangezicht, handen, enz. waarop de sporen van nagels zichtbaar zijn.

verkrōnkêln = verkreuken, verfrommelen.

verkruien = foppen, om den tuin leiden; *hij zel mie nijt verkruien; loa'tie nijt deur dien zuster verkruien.* (Goor.) Vgl. *op koar nemen*; zie: *koar*.

verkrummêld; zie: *verkrummêln*.

verkrummêln; **verkrômêln** = verkruimelen; *verkrummeld* = niet voldoende gevoed, half verhongerd, van dieren gezegd; 'n *verkrummeld dijr* = een mager, ellendig beest. Sijnon. met: *verkômmerd*.

verkudêln = **verpoedêln** = verbroddelen. Vgl. het *Oostfr.* kuddel, in: kuddel-muddel = voddenkraam, smerige boel, enz.; kuddel of kudel = lap, vod. Zie ook: *poedel*.

verkullen (*van Ankum*) = bedotten, om den tuin leiden. Zie: *kullen 1*.

verkuutjebuten; zie: *kuutjebuten*.

verkwents (*Auwen*) = gemaakt, onnatuurlijk, bv. in 't spreken.

verkwetêln = **vertuiten** = verbabbelen, van den tijd. Zie: *kwetêln*, en: *teuten*.

verkijzen = verkiezen, en: verkiezing; 'k *heb d'r gijn verkijzen in* = ik maak volstrekt geen onderscheid tusschen die voorwerpen, (personen, enz.), 'k heb het eene (of: den eenen) zoo lief als 't andere, geef aan geene er van de voorkeur; *dat zōl mien leste* {p.3837} *verkijzen wezen* = daartoe moet ik door den nood gedrongen worden, anders kom ik daar niet toe. – *verkijzens* = verkiezingen.

verlaft = door het gebruik van laffen kost grooten trek hebben aan iets hartelijks.

verlangen, in: 't *zel mie ijs verlangen* (bv.) wat hij zal zeggen of doen, wat er van de zaak komt = 't zal mij benieuwen, 'k ben verlangend te weten wat hij zegt, enz.; ook *Holst.* – *Westf.* mi sall māl verlangen. Synon. met: 't *zel mie wōndêrn*, *HD.* es soll mich wundern. (v. *Dale*: het verlangt mij (ik ben nieuwsgierig) te weten.)

verlangst; zie: *verlangstfg*.

verlangstig wezen = *verlangst* hebben = onweerstaanbaren trek of verlangen hebben naar het ouderlijke huis = in geringe mate heimwee gevoelen en alleen tijdelijk; is het blijvend dan zegt men: *wenst hebben*, *wenstig wezen*.

verleden voor: geleden; 't *is nog gijn joar verleden*, of: 't *is nog gijn joar leden*; 'n *joar of wat verleden* (of: *leden*) *woonde hij in stad* = vóór eenige jaren woonde hij te Groningen.

verledens; zie: *yledens*.

verlet om iets of iemand hebben = dadelijke behoefte hebben (bv.) aan geld, aan een' dokter; *d'r is verlet om joe* = uwe tegenwoordigheid wordt daar terstond vereischt; *is gijn verlet om* = daar is geen haast bij, dat kan wel wachten. Eigenlijk zooveel als: door afwezigheid van datgene (of: diengenen) (waarom men *verlet* heeft), verhindering, beletsel, oponthoud, enz. ondervinden. *Kil.* letten = ophouden, verhinderen; *Dr.* verlet = dadelijke behoefte; letten = wachten, zich ophouden. Oudt. lette = oponthoud. *Oostfr.*: ik heb' gên ferlet um dat bōk had. **verletten** = oponthoud veroorzaken, of: ondervinden. *Oostfr.* ferletten = ophouden, zich verlaten, verzuimen, enz. (v. *Dale*: verletten = verhinderen, verwaarlozen, niet letten op; tijd verliezen.) Vgl. 't *WVl.* ten onverlette = zonder tijdverlies, zonder zijn werk te verletten. (*De Bo*).

verliggen, in den slaap = niet goed liggen en daardoor pijn {p.3839} gevoelen; 'k *heb mie verlegen*, *rug dut mie zeer*. Bijna uitsluitend is het deelw. in gebruik.

verloot; zie: *vallaat*.

verloatjemart; de rijtoer naar het einde van den *Prusenpolder* (zie ald.) op Pinkstermaandag door de bewoners van het Oldampt en een deel van Westerwolde en Goorecht. De verstaafwonenden bereikten echter dat einddoel, het *verloot*, niet, maar bleven te *Bonde* of te Nieuwe-Schans.

verloatsdeuren = sluisdeuren. Zie: *vallaat*.

verloatsgeld = sluisgeld. Zie: *vallaat*.

verloopen voor: verdraven, verharddraven; verhardrijden op schaatsen, *dei kastelain let 'n poar scheuvels verloopen; in Winsêem loaten ze groote priezen verloopen, sômers bie de hardroaverei en 's winters bie de hardlooperei.*

verloopen (wederk.); zich aan iemand *verloopen* = zich aan hem in drift vergrijpen, de handen aan hem slaan. Bij *Hooft, Vondel* e.a.: zich verloopen = zich aan eenig misdrijf schuldig maken. – *'t is mit hōm verloopen* = hij is aan lager wal geraakt; eigenlijk: de nering of kostwinning is verloopen zoodat hij uit zijn doen is. – Ook = vertrekken; *wie willen 't verloopen; wi j't al verloopen?* Zooveel als: wegloupen. – *'t eten verloopen* = door lopen of wandelen de spijsvertering bevorderen; ook: *de koffie, 't eten verloopen* = te laat komen om iets van de koffie of van den maaltijd te krijgen.

verloopen (bvnw.); *'t is 'n verloopen oavend* = 't is te laat om nog iets te beginnen en te vroeg om naar bed te gaan, als men bv. bezoek heeft gehad, of uit is geweest; *'n verloopen dag* = een dag waarop de gewone werkzaamheden (bv. op het veld) niet kunnen voortgezet worden.

verloren in: *ik geef 't verloren* = ik schei uit met eten, leg vork of lepel neer. Eigenlijk zooveel als: ik geef den strijd tegen het overblijvende op.

verlössen; zeker kinderspel, vooral van meisjes; *Dr.* vlössen.

verlud (= verluid, deelw. van *verluden* = verluiden) = verloren; *hij's verlud* = hij heeft zijn boeltje op; ook: heeft het spel verloren. Eigenlijk zooveel als: de doorklok heeft over hem geluid. {p.3841} In deze fig. beteekenis is alleen het deelw. in gebruik; ook 't *Oostfr.* ferlûdt. Zie: *verluden*.

verluden (= verluiden) = luiden bij het overlijden, wat nu bijna geheel in onbruik is; *Dr.* de doode verluden = de klok luiden om het overlijden bekend te maken, *Oostfr.* ferlûden, *Neders.* belüden. (v. *Dale*: verluiden; zich laten verluiden = te kennen, te verstaan geven, laten merken.)

verlus (*Ommel.*) = **verlijs** (*Old. Westersw.*) = **verluus** (*Stad-Gron. Goor.*) = verlies, *Oostfr.* ferlûs, *HD.* Verlust. Algemeen is: *verlijzen* (ww. en znw.) = verliezen.

verlustig = kwijt; *'k bin dat verlustig* = ik weet niet waar het is, ik zoek er naar, *Zw.* förlustig, *HD.* verlustig = er van beroofd.

verlustigd = verloren, "*Heur mouder het ze al biester jong verlustigd.*" Zie: *verlus*, en *verlustig*.

verluus; zie: *verlies*.

verlijgen (klemt. op: *lij*) = voorliegen; *doe mōst mie nijt verlijgen* = gij moet mij de waarheid zeggen, geen leugens opdisschen; *de jōng het mie verlogen* = de jongen heeft mij misleid. Evenwel: *hij het mie wat veurlogen* (klemt. op *veur*) = hij heeft mij wat voorgelogen, en = *hij het mie de hals vol logen*.

verlijs; zie: *verlus*.

verlijzen (= verliezen), voor: vertragen, achterblijven, van een uurwerk; tegengestelde van: *winnen* = te snel lopen: *dien allozie wint en mienent verlust*. – Voor: verliezen, kwijtraken: *dei kaptain het zien schip verloren* = zijn schip is verongelukt; *dei mensen hebben al drie kinder verloren; kinder verlijzen is hard*.

vermannen = zich sterk inspannen, boven zijne krachten werken. Meest alleen het deelw. is in gebruik: *hij het zōk* (of: *hōm*) *te veel vermand*.

vermeukt, zooveel als: de toestand van, of overgang tot vermolmen; wordt van hout gezegd dat zijn kracht en samenhang verloren heeft. *NHoll.* meuken = broeien, {p.3843} gaar worden; *Neders.* muck = rot, verrot. (v. *Dale*: meuk = week of zacht; meuken = weekmaken; murw maken of worden.)

vermoalen; wordt van melkkoeien gezegd die door schrale, verschroeide weide weinig melk meer geven, zooals o.a. in den voorzomer van 1893, zooveel als: *van de melk of bin* en niet weer op melk kunnen komen; zij geven dus geen (goed) *moal melk*. Zie: *moal*.

vermoaner; zie: *Menistenvermoanîng*.

vermoanîng; zie: *Menistenvermoanîng*.

vermoord, als bvnw. in: *da's jà 'n vermoord allarm*, of: *leven* = een helsch rumoer, een verschrikkelijk leven. Zal zooveel zijn als: een alarm alsof er een moord gepleegd wordt.

vernaien = door naaien verwerken, veranderen.

verneien = vernieuwen. Zie: *nei I*.

vernept, als versterkend bijw. (*Stad-Gron.*); “*en hij 't zoo vernept mooi!*”

verneuden = van nooden, noodig; *zooveul el heb ik nijt verneuden; hij het 'r niks mit verneuden*. Zw. förnöden. *Deensch* fornøden.

verneuken, een zeer gewoon woord voor: bedriegen, foppen; voor den gek houden; *ik loat mie nijt deur die verneuken; doar hebben ze die mit verneukt; zij verneuken hōm hijltied*.

NBrab. vernukken = foppen, bedriegen; *ZNederl.* verneuken = bedriegen, *Geld.* verneuke.

Wvl. verneuken, vernukken = bedriegen, foppen; hij heeft mij verneukt; hij laat zich gemakkelijk verneuken (*De Bo*).

verneukerei = bedriegerij, fopperij: *de verneukerei is groot in de wereld*. Zie: *verneuken*.

vernien = venijn; *Wvl.* fernien.

verniend, **veniend**, **venienîg** = venijnig, venijn bevattend; *de adders op Drente bin verniend*.

vernienîg, in: *vernienêge kold* = vinnig koud, *Zeel.* fenienig koud. Zie ook: *verniend*.

vernoam = voornaam, aanzienlijk. Zoo ook: *veroordijl* = vooroordeel; *verlijgen* = voorliegen; *verzichtig* = voorzichtig; *verbie* = voorbij, enz. en vgl.: *verleden*, en: *voorleden*; *veronder-* {p.3845} *stellen*, en: *vooronderstellen*; *verscot*, en: *voorschot*, enz.

vernuimd = befaamd, zoowel: *berucht*, als: *beroemd*, altijd in engen kring – *nuimen* = noemen, oudt. *namen*. *Kil.* vernaemt = vermaard; *Bredero* vernaamd = bekend; *Hooft* vernaam = vermaard; *vernaamtheid* = voortreffelijkheid, *vermaardheid*: *NBrab.* vernaamd; *Oostfr.* vernömd = vermaard; *Wvl.* vernaamd = befaamd, vermaard. (*De Bo*).

vernumftîg; zie: *numîg*.

vernussêln = **verleutêrn**, van den tijd = den tijd verbeuzelen. Zie: *nussêln*.

vernuvêrn (wederk.) = zich aangenaam bezig houden, zich met een spel, enz. vermaken, zich ontspannen; *vernuvêrn* (znw. voor: *vernuverîng*). = feestje; ook: = eene bezigheid die veel genoeg verschaft; *vernuvert joe wat*, zegt men tegen een gezelschap van jonge lieden, bij 't afscheidnemen. *Dr.* vernuveren (wederk.) = zich aangenaam bezig houden, zich ontspannen, bv. met drinken, rooken, praten. Vgl. *nuver*.

vernuverîng, waarvoor men hoort: *vernuvêrn* = ontspanning, onderling vermaak. Zie: *vernuvêrn*.

verordineeren (*Westerkw.*) = bestemmen, iets eene bestemming geven; *pak moar toe* (zegt de gastvrouw) 't is t'r toe verordineerd.

verorten = het voedsel vermorsen, bv. van konijnen, schapen, geiten, enz. Zie: *orten*.

verpangêln = met schade verruilen. Zie: *pangêln*.

verpeutêrn = bederven, verkerven, verbruïen; 'k heb 't bie hōm verpeuterd. = hij is boos op mij, ik heb het bij hem verkorven; ook *NBrab.* *ZNederl.* – *Oostfr.* ferpötern, *Neders.*

verpöteren = bederven, verschimmelen, omkomen; de kleur verliezen; *Kil.* verpeuteren, *verpoteren* = eene fout begaan, aanstoot geven. Synon. met: *verpoedêln*.

verpikken; verplaatsen van de schuif (struip) naar beneden, bij het uit den grond halen van palen, *posten*, enz.

verplakken (wederk.); zich *verplakken* aan een meisje = zich {p.3847} er aan verslingeren; ook *Oostfr.* Eigenlijk zooveel als: zich er aan vastplakken, niet meer los van haar zijn, en bijna gelijkstaande met: aan een meisje blijven hangen; steeds ligt er iets afkeurends in opgesloten.

verpoazen; zie: *poazen*.

verpoedêln = bederven, verkeerd doen, verbroddelen; 't *verpoedêln* bij iemand = 'n *poedel* met hem houden = zich zijne afkeuring, zijn ongenoegen op den hals halen, het bij hem verkerven, maar met minder ernstige gevolgen dan: *verpeutêrn*. *Oostfr.* ferpudeln = verkerven, bederven. Zie: *poedel*.

verpöffen = vervloeken, verwenschen, verdommen; ook *Dr.* Zie: *verdeien*.

verpöndîng, voor: grondbelasting; zoo goed als verouderd.

verpoten = verplanten. *Sprw.* 'n *Olle boom let zōk nijt goud verpoten*, bij *Weil.*: Als oude boomen verplant worden, sterven zij welhaast, zooveel als: oude menschen moeten niet van woonplaats of woning veranderen. *Friesch*: As in âld beam forplante wordt giet er faek gau út.

verraisd (verreisd) = ongedaan, vermoeid, onaangenaam gestemd ten gevolge eener reis of van een reisje; *ofraisd* (afgereisd) = zóó vermoeid en afgemat van de reis, dat men rust noodig heeft om zich te herstellen, om weer op't *verhal*, of: 't *verhaal te komen*. (v. *Dale*): verhaal = herkrijging van krachten.)

verregen (verregenen) = door eene stortbui vernielen, van planten gezegd. *Wvl.* verregenen = door den regen verwoesten. (*De Bo*).

verrek! of: **verrek nou!** uitroep van ongeloovige verbazing, zooveel als: maak dat een ander wijs!

verrekkelîng; scheldwoord; iemand wien men toewenscht dat hij (of zij) verrekt.

verrekte, voor: vervloekte; *verrekte kold*, enz.; *verrekte kerel*, 'n *verrekte boudel*, zooveel als: beroerde kerel, beroerde boel, enz. Van 't schimpwoord: verrek.

verren; zie: *veer*.

verrenten; zie: *verintresten*.

verreppen = **verreugen** (wederk.) = bewegen, verroeren; *ik ken* {p.3849} *mie hoast nijt verreugen* = heb geen ruimte om mij vrij te bewegen, kan mij bijna niet verroeren; ook: durf mij niet verroeren; ook *Oostfr.* Zie: *reugen*.

verreugen; zie: *verreppen*.

verrieden (verrijden) laten = laten verdraven; ook zegt men het bij een wedstrijd op schaatsen. Vgl. *verloopen*. (In geschrifte gebruikt men alleen *verrijden*.)

verrieten (verrijten) = verscheuren, door rijten vernielen.

verroader. *Zegsw.*: *de verroader slept nijt* (slaapt niet) = onze vijand ligt altijd op de loer, daarom: wees steeds op uwe hoede.

verroest! = **vroest!** = verzachtend voor: verrek! enz. (Overigens: *roust*, en: *verroust*, voor: roest, en: verroest.)

verroppen = vernielen, afbladeren, verscheuren, van bloemen, planten, enz.; *zij 's altied verropt en verscheurd* (tautol.) = haveloos gekleed. Zie: *roppen*.

verropt; zie: *verroppen*.

verröt = verrot; 'k *bin nijt verröt* = niet zoo onnoozel als gij meent, ik laat mij niet zoo licht foppen, ik ruik wel lont.

verröttîng (*Stad-Gron.*) = de plaats of ruimte op een kerkhof voor één graf, eene grafstede, namelijk het recht om daar één lijk te mogen begraven; *hij het tien gulden veur 'n verröttîng betoald*. In de Ordonnatie op de begrafeniskosten van 1687 (uitgave 1723) komt voor: eygen ofte gehuyrde verrottinge. Misschien van: rooien, en staat dan voor: verrooïing; v. *Dale*: rooien = ledigen van een grafkuil. Vgl. *reuden*, en 't *HD.* roden, reuten, (aus)rotten = uitroeien, enz.

verruderijêrn = verplaatsen, verzetten, omverwerpen, bv. bij eene vertimmering zoodat daardoor voor 't oogenblik een wanordelijke toestand ontstaat. Zie: *ruden*.

verruikeloozen (wederk.) = zijne gezondheid verwaarloozen, roekeloos handelen ten opzichte van zijne gezondheid. Inzonderheid wordt het gezegd wanneer iemand aan de beterhand is.

verrukken (wederk.); = *ik heb mie verrukt* = door eene of andere {p.3851} beweging pijn in den rug, in een gewricht of ander lichaamsdeel gekregen. *Ned.-Bet.* verrukt = verrekt, van een lid. Zal staan voor: verrekken = door uitrekken ontstaan.

verrunnewijêrn; zie: *verharwakkêrn*.

verrijden; zie: *verrieden*.

verscheel (= verschil), voor: kloppartij, vooral onder kinderen. *Dr.* verscheel = twist, verschil; *Oostfr.* ferschâl, ferschil, ook = strijd.

verschelden (*Laurm.*) = uitschelden.

verschelen = schelen, en: verschillen; *'t ken mie niks verschelen* = 't kan mij niet schelen, daaromtrent ben ik onverschillig, en ook: ik doe het, wat er de gevolgen van mogen zijn, (ruw uitgedrukt: *'t ken mie nijt verdommen*); ook *Oostfr. Neders.*; *zij verschelen* = *schelen nijt veul in 't older* = zij verschillen niet veel in jaren, of: zijn bijna even oud.

verscheurend, voor: verbazend; *hij ken verscheurend eten*.

verschienen (verschijnen); door aan de zon blootgesteld zijn aan kracht verliezen, vooral van op veen staande turf gezegd, zooveel als: wegschijnen.

verschienen, voor: vervallen, invorderbaar worden; *de hijmhuur verschient mit Mai, de landhuur mit Midwwinter*.

verschilwoord = oneenigheid, altijd met: *gijn voorop: wie hebben nooit gijn verschilwoord had* = wij hebben nooit eenigen twist gehad. Vgl. *verscheel*.

verschoel (verschuil) = gelegenheid tot schuilen. Zie: *schoel*.

verschokkijêrn = **schokkijêrn**, **verkaiêrn** = verschikken met stoelen om ook anderen plaats te geven. *Dr.* opschokkeeren = opschuiven; *Oostfr.* ferschokken, ferschokkêren = al schokkende verplaatsen, verzetten.

verschörren; zie: *schörren*.

verschuld = met schulden bezwaard; *die boudel is verschuld* = *hij het 'n verschulde boudel* = zijne schulden, met hypotheek, enz. bedragen minstens zooveel als zijne vaste goederen waard zijn. Eigenl. = door schulden voor den eigenaar geen waarde meer hebben. Verl. deelw. van: *verschulden*, dat zelden gebruikt wordt.

verschulden; zie *verschuld*.

verschunen (*Westerw.*) = foppen, bedriegen. Zie *inschunen*. {p.3853}

verschijjt = verschiet, toekomst; vruchten in den tuin *op verschijjt hebben* = zóó, dat ze na elkander rijp worden, bv. vroege en late peren, appelen, enz.; *op verschijjt poten*, zaaien = vruchten van dezelfde soort, bv. tuinboonen, eenigen tijd na elkander telen. *Oostfr.* ferschott. Vgl. verschiet = verscheidenheid.

versjachêln = verschacheren.

verslag, voor: verkeerling, gemeenschap, omgang; *verslag hollen* met iemand = met hem verkeerling, ook, al bestaat dat gemeenschap hebben alleen in briefwisseling; ook *Dr.*; *wie hillen gijn verslag mit heur* = met die lui hebben wij nooit omgang gehad.

verslag = ongemak, ziekte in het te velde staande koren, waardoor schade aan de vrucht wordt toegebracht; *is verslag in de garst*, enz. "In het Westerkwartier was het (gewas) door rups en door "verslag", kleine made in de vrucht, benadeeld." – "In het Oldambt en verder in het oosten der provincie was veel koolzaad omgekomen en werd ook het verslag veel gezien." (1865).

verslieren = bederven van kleedingstukken door ze overal te laten slingeren; *de boudel versliert altemoal*.

verslinner (verslinder); zie: *winner*.

versloagen = verschalen, verslaan. Ook = bedorven door insecten of andere oorzaken; *de blui an de appel- en pereboomen is van 't jaar versloagen*. En = verweiden van vee. Vgl. *besloagen*.

verslōddêrn = door slordigheid laten bederven, verslonzen. bv. van kleeren. Ook: door onachtzaamheid of gemakzucht verzuim plegen; hiervan: *verslōdderd* = *verslōrd*. (v. Dale: versloderen = verslonzen.) Zie: *verslōntêrn*, en: *slōddêrg*.

versloeken; zie: *sloeken*.

verslōntern loaten = laten verslonzen, omkomen, van kleeren. Synon. met *verslōddêrn*; zie ald. Vgl. *slōnt*.

verslōrd; zie: *verslōddêrn*.

versmieten (wederk.) = zich **wegsmieten** = zich **weggooien** = zijn goeden {p.3855} naam te grabbel gooien. (v. Dale: zijn geluk versmijten = verbeuren.)

versnappen (wederk.) = zich verpraten, onvoorzichtig een geheim verklappen door eene enkele uitdrukking of een enkel woord, dus: den mond iets laten ontsnappen; ook *Holst.* – *Oostfr.* fersnakken, fersnappen, fersnatern, *HD.* sich verschnappen.

versnoien = **versnuien** = **versnoupn** = **versnuipn** (*Goor.*) = versnoepen. Evenwel steeds: *hij stait of 'e zien sōndagsoortje versnaupt*, of: *versnuipt het*. Zie ook: *snuien*.

versnuien; zie: *versnoien*.

versoren; zie: *soor*.

vêrsoun, **f'rsoun** = fatsoen; **vêrsounêlk**, **f'rsounêlk**, **verzounêlk** = fatsoenlijk;

onvêrsounêlk, **onf'rsounelk** = onfatsoenlijk.

vêrsounêlk; zie: *vêrsoun*.

verstand, voor: aandacht, opmerkzaamheid, oplettendheid; *hij kikt 'r* (of: - *lustert 'r*) *mit al zien verstand noa*. – *van 't verstand wezen* = krankzinnig zijn; *onder 't verstand brengen* = aan het verstand brengen; *van 't verstand brengen* = in de war brengen.

verstandspet; soort van leeren pet met twee kleppen, die nog wel door oude mannen wordt gedragen.

verstek, in: *bie verstek arbaiden*, zooveel als: schuin doorgezaagde latten tot raamwerk verbinden. Timmermanswoord.

verstellen; een bezoek op een' anderen dag bepalen, stellen. Ook voor: binnentijds in dienst treden: *ik heb mij doar versteld* (*Stad-Gron.*) staat voor: anders stellen, en: bestellen.

verstengen; zie: *verstrengen*.

verste verte in: *in de verste verte nijt* = bij lange na niet; *hij ken in de verste verte zoo hard nijt*, nl. lopen, rijden, enz.; *'k har in de verste verte nijt docht dat hij zoo gemijn was* = zoo iets had ik van hem onmogelijk kunnen denken. Versterking van: *in de verte* = lang niet; *hij 's in de verte zoo stark, knap, riek*, enz. *nijt as*, enz. (= *op gijn stukken noa*) = op verre na niet, die andere is verreweg de sterkste, knapste, rijkste, enz.; {p.3857} *zij 's in de verte nijt mooi* = zij is verre van mooi; *hij 's in de verte gijn Thorbecke* = hij mag niet met Thorbecke vergeleken worden.

verstōmmêln; wordt ook onzijd. gebruikt voor: zoek raken, bv. in: *dat ding kōn makkêlk verstōmmêln*.

verstopt; zegt men van de lucht als er kennelijk regen of sneeuw in aantocht is, of wanneer het regenen en sneeuwen niet wil ophouden, dus: wanneer de lucht met waterdamp verzadigd en geheel met regenwolken is bezet: *de lōcht zit verstopt* = de zon wil niet doorbreken, enz.

verstrengen, ook de verbast. **verstengen** op iets = door te veel of langdurig gebruik van eene spijs er een' tegenzin in krijgen. Vgl. *bakstaf*.

verstrunen = onder 't vreten verstrooien, met den bek rondstrooien, van klaver, gras, hooi, enz. Zie ook: *strunen*.

versturen = verzenden; *'k heb dat kistje mit postpakket verstuurd*.

verswellen; zie: *verzwellen*.

verte, in: *wie hebben de verte*, ook: *de hoogte* = wij gaan niet verder, maar keeren terug. 't Laatste ook zooveel als: wij zijn op de hoogte van onze woning. – Zie ook: *verste verte*.

verteien = **ofzetten** = **vergooien** = verwerpen, in: *'t kalf verteien* = het kalf werpen vóór het levensvatbaarheid heeft. “Dat het “vergooien” der kalvers in vele gevallen aan eene gebrekkige voeding der moederdieren moet worden toegeschreven, zij toegestaan.” *Ommel. Landr.* III, 25, 27, 33; *Old. Landr.* II, 26, IV 30, 31: *vertien* = te zoek brengen, vervreemden; *Kil.* vertijden, vertijgen = afstand doen van iets, vernietigen; *MNederl.* *vertien* = laten varen; *Neders.* *vertigen*, *vertijen* = zich van eene zaak afmaken.

vertelster (= vertelling) = sprookje; *ze 'k joe 'n vertelster vertellen?*

verteren (onzijd.) = als van zelf verdwijnen van eene regen- of donderlucht; *'t is verteerd*, zegt men, als van den regen of donder niets komt; *de regen verteert, wie bin in de hondsdoagen*; ook *Dr.*

verteuten; zie: *verkwetêln.*

vertierelieren zie: *tierelieren.*

vertjaksêln; zie: *tjaksêln.*

vertoezemoezen zie: *toeze.* {p.3859}

vertoezen; zie: *toeze.*

vertrappêln = vertrappen, vertreden door het vee van te velde staand graan; ook van gras, klaver, en dan = *verpoazen.*

vertrau, **vertrou**, voor: vertrouwen; *is niks gijn vertrau op*, nl. op het weder, zooveel als: het weder is zeer onbestendig.

vertrek. van eene ziekte die lang duurt, die slepend is, zegt men: *'t is 'n lank vertrek.* Oudt. o.a. bij *Kil.* *vertreck* = uitstel, en: *vertrecken* ook = vertoeven, dus het heengaan, het vertrek uitstellen, verschuiven = nog wat blijven; *lank vertrek* eener ziekte dus zooveel als: de ziekelijke toestand, het ziek zijn houdt lang aan, duurt lang. Bij *v. Dale*: *vertrekken* (ZNederl.) (gewest. veroud.) = uitstellen, alsook: *vertrek* = uitstel, *vertraging.* *Oostfr.* *fertrek* = uitstel, oponthoud, wat tot later verschoven wordt.

vertrekkamer. In eene publicatie van 1805 wordt melding gemaakt van de *Vertrekkamer* in het Lands Huis binnen Groningen. 't Zal daar: *wachtkamer*, beteekenen. Vgl. *vertrek.*

verturen; zie: *anturen.*

vervangen (bvnw.) = stijf door koudevatting, van varkens; *dat swien is vervangen, hij ken hoast nijt loopen.* In *Oostfriesl.* zegt men het van paarden. *Kil.* *vervanghen* beeste = dier met stijven nek. Zal zooveel zijn als: (door koude) bevangen. *Dr.* zich vervangen = zich verkouden, ongesteld worden.

vervarsen (= ververschen) van boter, vleesch, ingemaakte groenten, enz., zooveel als: minder zout of zultig maken.

vervat = bedacht, gevat; “*Doar was 'k haildal nait op vervat en 'k wordde kant kel*”; *doar was zien afkoat nijt op vervat west.*

vervatten, voor: hervatten, van een bezoek, als dit nl. voor 't oogenblik ongelegen komt; *ie mouten 't gau ijs vervatten* = {p.3861} gij moet spoedig eens terugkomen. (*v. Dale* heeft het ook in die beteekenis.) Oudt. werden *ver* en *her* wel verwisseld; zie o.a. *Job* 9:18. De *Ouden* zeiden: *verscheppen*, voor: *herscheppen*; bij *Kil.* den adem verhalen (= herhalen) = herademen. Vgl. ook: *verstellen*, en: *herstellen.*

verveeren (onzijd.) = verschrikken, ontstellen, vervaard worden; *zij zel d'r nijt van verveeren*; *zij is nijt gau verveerd* = zij is niet licht uit 't veld geslagen, voor een kleintje niet bang. *Oostfr.* *verfären* = bang worden; *Oudt.* *vaer*, *Wvl.* *vaar*, *Eng.* *fear* = vrees.

verveerd = bevreesd; *doar wor 'k nijt verveerd van* = daar word ik niet bang van. Zie ook: *verveeren.*

vervelens = verveling; *oet vervelens gōng hij noa de kroug*; *tot vervelens tou* = zoo dikwijls herhalen tot het verveling veroorzaakt. Vgl. *goudens*, en: *kwoadens.*

vervlogen, verzachtend voor: vervloekt; *'t is vervlogen kold, mōddêrg*, enz. Zie ook: *verflikt.*

vervoaren = verhuizen, van woning veranderen; *zij bin vervoaren* = zij hebben eene andere woning betrokken; *an 't vervoaren wezen* = den inboedel van de oude naar de nieuwe woning overbrengen; ook *Dr. Friesch.*; *dei vervoarderei gef* 'n *hijlbult drokte en köst geld*. Ook = een ander vertrek gaan bewonen. *Hoof*t, *Vondel*, enz.: *vervaeren* = verhuizen, van de eene plaats naar de andere trekken; *Neders.* *varen* = ergens heentrekken.

vervreten (bijw.); *vervreten darten* = buitengewoon levenslusig, moedwillig, plaagziek, brooddronken. *Oostfr.* dat wicht word föls to ferfräten = te dartel. Zie: *darten*, en: *maldarten*. **vervriggêln**; zie: *verwiggêln*.

vervrooën (*Westerkw.* enz.) *vervroegen*; “*dou vervroode hij 't uur om te vechten*”. Zie: *vroo*.

vervuird (= vervoerd, als *bvnw.*), voor: *verwenscht*, *vervloekt*; *vervuirde deugnijt*, enz. *Oostfr.* *ferförde jung*, *ferförd dül*, *kold*, *hêt*, enz. Zal zooveel zijn als: in verkeerde richting gevoerd, misleid, op een dwaalweg gebracht, tot het kwade verleid. {p.3863}

vervuren = bederf van vruchten, vooral van tuinboonen, die niet tot ontkieming komen maar in den grond vergaan. Meestal heeft dit plaats wanneer zij te vroeg gepoot worden. (*v. Dale*: *vervuren* = rotten door het vuur, eene ziekte in het hout.)

vervuren (*Westerkw.*) = **vervuiêrn** = vervoeren. Zie ook: *anvuren*.

verwachten, in: *verwachten wezen* = wachtende zijn; *dat mout ie nog verwachten wezen* = dat moet gij nog afwachten, daar kunt gij niet vast op rekenen, dat kan u ontgaan, bv. eene erfenis; *dat verwacht ik ook* = dat denk, geloof, vermoed ik ook.

verwaid; zie: *verwierd*.

verward (*Hunsego*) = slecht geluimd, ontevreden.

verweeren, voor: het bederven van vensterglas, zóó, dat het bijna niet meer doorschijnend is, waarvoor men dan zegt: *'t weer zit'r in*.

verwelft; zie: *gewelft*.

verweren = zijn best doen; *'k zel mie verweren*, bv. met eten, drinken, pret maken, dansen, enz.; *hij verweert zök op de kroag of* = hij spant al zijne krachten in; ook: *zich mit*, of: *tegen verweren* = naar hartelust eten, enz. Staat voor: *zich weren* = zich inspannen, zijn best doen.

verwierd-verwaid (tautol.), in: *d'r verwierd en verwaid oetzijn* = er verwaaid uitzien, door ontsteltenis, gejaagdheid of buitenloopen bij stormachtig weder, waardoor o.a. vooral het haar in wanorde is gebracht. – *verwierd* zal 't *HD.* *verwirrt* = *verward*, zijn. (*verwaaid*, bij *v. Dale* = *verwilderd*.)

verwiet (= *verwijjt*); zie: *wiet*.

verwiggêln = **verwriggêln** = **vervriggêln** (bedr. *ww.*) = *verwrikken*, heen en weer bewegen, bv. van een paal die niet vast in den grond staat. *Oostfr.* *wiggeln* = *zich*, of: iets heen en weer bewegen, verschikken. Zie ook: *wiggêln*, en vgl. *wrikken*, *vrikken*.

verwiggêln (*wederk.*) = *zich bewegen*; *'k duur mie nijt verwiggêln* = 'k durf geen de minste beweging met eenig deel van mijn lichaam maken. Vgl. *verreppen*, en zie: *wiggêln*.

verwin = *vordering*, *voortgang*; *hij zöcht verwin* = hij ziet {p.3865} dat hij vordert, en vertrouwt nu dat hij den arbeid tot een goed einde kan brengen = *dat hij d'r boas over wor'n ken*.

verwoaren, voor: *besturen*, *beredderen*, in orde houden; *de hoeshol'n verwoaren* = de huishouding besturen, waarnemen, huishoudster zijn; *kroamverwoaren* = *kroamwoaren* = het werk van baker verrichten; *zielwoarder* = *woarman* = sluiswachter of sluismeester. *Ommel. Landr.* III, 25, 36; V, 8; VII, 11: *verwaren*, *waren* = *beheeren*; *Old. Landr.* I, 5, 10, 14; II, 6, 16, 26: *verwaren*, *waarnemen*, *bewaren*, *besturen*; *Hoof*t: *verwaren* = *bewaren*; *MNederl.*: een huus *verwaren*, en: *achterwaringe* = *verzorging*, *oppassing*, *behandeling*, vooral van zieken; *OHoll.* *verwaren* = *acht slaan op*, *zorg dragen voor*; *NBrab.* *verwaren* = *bewaren*, *beschermen*; *Oostfr.* *ferwaren* = *waarnemen*, *verzorgen*, *besturen*; *Westf.* *verwâren* = *gezicht op iets hebben*. Vgl. *nawaren* = *onophoudelijk met het oog volgen*, alsook 't *HD.* *verwahren*, en 't *Zw.* *förvara*.

verwōndêrn = benieuwen; *'t zel mie ijs verwōndêrn hou dat gait*, enz. Vgl. verlangen.

verwriggêln; zie: verwiggêln.

verwulft; zie: gewelft.

vêrwijlje (fluweelje) = klein strookje fluweel. Zie: je.

verzetje; verbreding van een gedeelte eener strook, zóó, dat eene daarnaast liggende er gedeeltelijk door bedekt wordt. Naaistersterm.

verzetten = verpoten, verplanten; *wie hebben al mousplanten verzet = wie bin an 't mousplantenpoten west*. Zie: planten en: plantenpoten. – Wordt ook wederk. gebruikt; *zij verzet heur d'r nijt van = zij wordt 'r niks anders van = zij wordt er niet door aangedaan, blijft er koel en onverschillig onder*.

vêrzichtig ook **veurzichtig** = voorzichtig; De volksetymologie, steeds aardigheidshalve, luidt hier: *veur zichtig, achter blind*. Ook *WVl*. Zie ook: vernoam.

verziete = visite, bezoek; ook voor de personen die het bezoek afleggen; *de verziete is weg = de bezoekers zijn vertrokken*. {p.3867}

vêrzietjen = elkander wederkeerig visites brengen; *zij vêrzietjen 'n bult = zij gaan dikwijls op visite*.

verzin, voor: overleg; *dat gait mit verzin = hij doet het met overleg, hij heeft alles goed overwogen en voert het daarom zóó uit*; “*ik wordde kompleet zoo zacht en met verzin hantaird as 'n kroamvrouw*.”) – *verzin* (van: verzinnen) = bezinnen, bedenken.

verzinnen (wederk.) = zich vergissen, dwalen, 't een voor 't ander nemen; *Stadsfr. Marken verzinnen = vergissen, Oostfr. fersinnen*. Verv. *verzind*, en: *verzōnnen*.

verzopen, als bvnw. in: *'n verzopen kerel = een dronkenlap, slōnt*; *'n verzopen gezicht = het gelaat van een dronkaard. Neders. versapen keerl*.

vêrzounêlk; zie: fêrsounêlk.

verzuik (= verzoek), voor: aanzoek in den zin van: huwelijksaanzoek; *zij krigt nooit gijn verzuik = zij krijgt nooit een' vrijer wien het trouwen ernst is. Oostfr. fersōk*.

verzuiken; zie: annemen 2.

verzumen = verzuimen; *'t darde kalf verzumen = na het tweede kalf geworpen te hebben niet meer drachtig worden*.

verzundigen, voor: bezondigen; *'k zel mie nog an die verzundêgen = ik zal mij nog aan u vergrijpen*; of: mij bezondigen door u te verwenschen, te vervloeken, enz.

verzwellen, verswellen = verzweren, veretteren; *de rechterborst is heur hijlental verzwōllen*. Zie: swel.

verzwienen, verswienen (*Ommel.*) = verzwinden, verdwijnen, ongemerkt vernietigd worden of omkomen; *moes en slak ken moar zoo verzwienen*.

verzijn (= verzien), in: 't op iemand *verzijn hebben* = 't op hem gemunt hebben, er steeds op uit zijn om hem te plagen, te benadeelen, enz.; het niet op iets *verzijn hebben* (= *begrepen* {p.3869} *hebben*) = daarin geen zin hebben, daartoe geen lust gevoelen. Ook in gunstigen zin: *dei jōng en 't wicht hebben 't op 'n kander verzijn = die beiden houden veel van elkander*; “*as ze 't eerst goud op 'n ander verzijn hebbem dan is er nijt veul meer an te doun*.”

verzijn = voorzien, er voor zorgen; *doar mout in verzijn wor'n*. Vgl. veurzijn.

vesje; zie: vestje.

vestje; vesje; festje = vest; *op zien vestje kriegen = een pak slaag krijgen, Zeel. op z'n vesje kriegen*. Zie ook: festje.

vesper (Westerw.) = de tijd van koffiedrinken 's middags te drie uur waarbij dan eene boterham wordt gebruikt; *Dr. het eten tusschen middag- en avondmaal, welke gewoonte zich tot den zomer bepaalt, op 't platte land te 4, in Koeverden om 6 uur. HD. Vesper = de avond, de tijd tegen den avond; Vesperzeit = namiddagtijd; Vesperbrot = namiddageten; vespern = dien maaltijd houden. Westf. vesperstücke, en: vespertid. Lat. vesper = de avond. (v. Dale: vesper = vroegavond.)*

vet wezen = dronken zijn. *Sprw. Hou eerder in de waide hou gauer vet* = vroeg (in den avond) begonnen met drinken, vroeg dronken. Meestal schertsend.

vet (z.nw.); *nog wat in 't vet hebben* = nog iets hebben te delen, te verteren, te vereffenen, enz.; iemand *in zien vet loaten smoren* = hem doodzwijgen, en veronderstelt dat men zoo iemand daarmee het ergste straft; meestal getuigt het echter van machteloosheid om zich te wreken; iemand *zien vet geven* = hem met woorden tot zwijgen brengen, beschaamd maken. *Sprw. 't Vet wil boven drieven*, ook: *Smeer wil boven woater wezen* = die de macht heeft wil heerschen; de mindere moet voor den meerdere onderdoen. Stelregel der geldaristocratie. Als het pas geeft wordt er bijgevoegd: *moar 't schoem {p.3871} drift nog altied boven 't vet.* – Met eenige wijziging ook: *Oostfr. Neders. Holst. Oldenb. Meurs. Lipsl. Aken Noordfr.* Zie ook: spekmoal en: vet-moager.

veter; zie: ol bal.

vetje = winstje, gelukje, buitenkansje, onverwacht voordeeltje; ook *Geld*. Vgl. smantje. (v. Dale: vetje = voordeel.)

vetjesgaren; eene gemeene soort van garen dat van den afval van vlas op het *vetwijn* (vetwiel) gesponnen wordt.

vetleeren; zie: stevels.

vetmart; het gezamenlijke vette vee op de veemarkt. Zie ook: moagermart.

vet-moager. Kinderen hebben een tijdverdrijf of spel, waarbij de een een voorwerp verstopt 't welk de anderen dan moeten zoeken; *vet* is hij (of: zij) die er dichtbij, *moager*, die er ver af is. Die zoekt vraagt nu en dan: *vet of moager?* waarop de andere, dikwijls om er een eind aan te maken, het antwoord geeft, en ook wel meer, bv.: *vetter, al vetter*, of omgekeerd. Hetzelfde hoort men bij het zoeken van plaatsnamen op de kaart. Elders in ons land heeft men hiervoor: heet en koud.

vetpriezen (ww. = vetprijzen), zooveel als: op slachtvisite gaan; ook *Dr.* Zie ook: spekmoal.

vetteke; zie vettik.

vettik; **vetteke** = de gewone veldsla, elders: *vet*; “– terwijl winterspinage (zooals de naam ook aanduidt) eene wintergroente is, ongeveer als de wintersalade (vettig) en in den winter reeds gegeten kan worden.” *Westf. fettke* = veldsalade. (v. Dale: vettik (gewest.), gemeene veldsla.)

vettiksloot = sla van de vettik bereid; zie ald.

vetwaide (= vetweide); *in de vetwaide loopen*, fig. voor: lekker eten, volop genieten van 't goede der aarde, tegengestelde van: *op de hōngerkamp loopen*, wat men alleen zegt als zulks {p.3873} aan den persoon zichtbaar is.

vetwaiden (= vetweiden) = beesten in de weide doen om ze geheel of gedeeltelijk *vet* te doen worden; *dei os is vetwaid* = die os is in de weide, niet door mesten, *vet* geworden; *op dat stuk land waidt hij drei koeien vet* = de weide daarvan is voldoende om drie koeien *vet* te maken; 't *vetwaiden doun* = *vetwaider wezen* = des voorjaars koeien of ossen koopen om ze des zomers *vet* te weiden en in den herfst te verkoopen; ook: van anderen tot dat doel, tegen een onderling te bepalen prijs, vee in de weide nemen; *vetwaiderei hebben* = in het *vetweiden* van vee een middel van bestaan zoeken; *hij het dei kou zulf vet waidt*, bij v. Dale: gevetweid.

vetwaider; zie: vetwaiden.

vetwaiderei, vetwaiderij; zie: vetwaiden.

vetwail; zie: vetwijn.

vetweil; zie: vetwijn.

vetwijn, vetweil, vetwail; = spinnewiel waarop ongewasschen wol, enz. gesponnen wordt. Zie ook: vetjesgoaren.

veugêln; zie: feugêln.

veujoar; (*Westerw.*) = voorjaar.

veul; = veel; ook = vele: *veul boeren, mensen, maiden*, enz.; *wijt ik veul?* (*Stad-Gron.*), klemt op: *veul* = weet ik het? Zegt men van personen: *'t is nijt veul*, dan beteekent dit: 't zijn geene aanzienlijke of rijke lieden, of ook: niet veel zaaks; *hij het te veul* = hij heeft te veel gedronken, is niet nuchteren. In 't jassen beteekent: *zij hebben zoo veul as ze hebben willen* zooveel als: zij hebben bijna honderd, 't komt op eenige punten niet aan, dat heeft toch geen invloed op het verdere spel. *doar hei j' nijt te veul an* = dat is geene aangename zaak voor u. *Sprw. Veul monden moaken leege schuddels*, synon. met: *veul swienen gefte dunne drank* = vele varkens, dunne spoeling, inzonderheid met de bedoeling: zijn er vele erf- {p.3875} genamen dan wordt het erfdeel klein. Met het tweede komen overeen die te *Driburg, Soest, Düren*; met het eerste 't *Noordfr.*

veulde-merrie, of: **veuldemerrie** (in geschrifte), en dan het mv. *veulde-merriën* = merrie die een veulen moet werpen. Onder *Hellum* te verkoopen (1876): "twee veulde-merriën, 7 en 8 jaar oud".

veulderwegen, veulerwegen, veulderwegens (velerwegen) = op vele plaatsen, in vele streken; *veulderwegen bin ze al an 't hooien*; *veulderwegen ligt nog snei in de stroaten*. Zoo ook: *ijnder-, tweider-, dreider* (enz.) *wegen*. Van samenstelling als: *allerwegen, allerlei, allerhande, velerlei en velerhande*.

veulerwegen; zie: *veulderwegen*.

veulmans; zie: *mans*.

veulmoals, in: *ik wens joe veulmoals zegen!* als dankbetuiging voor eene gave, en zooveel als: duizendmaal dank!

veulste, voor: veel te; *veulste veul, duur, hijt*, enz., en sterker: *veul en veulste veul. Wolf en Deken*: veels te lief; ook *Dr.*

veul te geern, veulste geern, voor: zeer gaarne; *hij mag veul te geern 'n dag oet rieden, visken, joagen*, enz. = dat doet hij het liefst, dat is zijne meest geliefkoosde uitspanning, enz.; *ik lust veul te geern bieftōk*, (dan dat ik iets anders dan biefstuk zou nemen.)

veu'r, voor: *veurjoar* (voorjaar), door snelle uitspraak, vooral te Groningen; zoo ook: *noa'r* voor: najaar.

veur = voor; ook *Neders.*, enz. In 't *Westerkw.* laat men, wanneer er van een koop sprake is, steeds den klemtoon op dit woord vallen; *ik heb d'r zooveul veur geven; houveul hej' d'r veur geven? wat mou 'k t'r veur geven? – 'n maid veur heur hebben* (steeds met den klemt.) zooveel als: zij (vrouw of huishoudster) heeft eene meid ten haren dienste, zij behoeft dus het gewone huiswerk niet te doen. – *dat stait 'r veur!* (met den klemt.) = dat is een schoon vooruitzicht!

veuran (= vooraan); *wie hebben t'r veuran* = vóór den wind, tegengestelde van: *in de wind*, inzond. bij 't schaatsenrijden.

veurbank = vourbanktje = vourkistje = woagenkistje; soort van kistje van een *boerenwagen* (= veldwagen), dat tot zitplaats dient als de wagen geladen is en tevens bergplaats van brood of ha- {p.3877} ver voor de paarden, van *helsters*, enz. Zulk een kistje is door kettinkjes aan den wagen verbonden.

veurbien; zie: *achterbinde*.

veurbinde; zie: *achterbinde*.

veurboan, veurboane (voorbaan); de geheele breedte van de stof die bv. voor een vrouwenkleed van voren wordt aangebracht. Zie ook: *achterboan*, en: *ziedboan*.

veurdan, vedan (klemt. op: dan) = in 't vervolg, van nu af, later; voortaan; *hij zel veurdan wel beter oppassen*. Ook = voorbij; een bedelaar *veurdan sturen* = afwijzen, ook wel met de woorden: *ie mouten veurdan goan*, en de toevoeging: *wie geven nijt – veurdan*, in de tweede uitdrukking op de ruimte overgebracht, wat het eerste = voortaan, met betrekking tot den tijd te kennen geeft. *Oostfr.* fördan, ferdan, *Neders.* vordan, verdan, *Wangeroog* fardan, *HD.* fortan = voortaan, in 't vervolg, na dezen.

veur deur, of: **veur deure** = naar buiten, op straat; *hij gait veur deur* = hij gaat even buiten de deur.

veurdiezêln, verdiezêln (*Eeksta*) = voorliegen; iemand *wat veurdiezêln* = wat op de mouw spelden.

veurdochter heeft alleen de beteekenis: dochter uit een vroeger huwelijk. Evenzoo: *veurkind*, en: *veurzeun*.

veurdoktêrn; zie; *doktêrn 2*, en: *veurjöstêrn*.

veurdoun (voordoen) = voorkomen, uiterlijk; *hij het niks gijn veurdoun* = door zijn voorkomen kan hij geen indruk maken. – Als werkw. in het *Sprw.* 't *Is gijn gek dei 't veurdut moar dei 't noadut*, zooveel als: gij behoordet er niet om te lachen nu het mij mislukt; ben ik een gek, gij zijt nog grooter dwaas, want gij hebt het mij nagedaan.

veuren (= voren); in 't *veuren arbaiden* = vooruit werken, vóór zijn door vroeger beginne, of ook: door harder te werken; *hij is in 't veuren* = hij is de anderen vóór; ook: hij heeft reeds meer {p.3879} (belasting) betaald dan waartoe hij gehouden was. – Als werkw. zie: *inhoalen. veurèn'*; zie: *veurende*.

veur en aleer, pleonast. voor: vóór, of: aleer. Zie onder art. *gang*.

veurende, veurèn' = het voorste gedeelte van een gebouw, inzonderheid dat eener boerderij, in geschrifte meestal: voorgebouw, of: voorhuis, ook: voorbehuizing. In de *Ommel.* heet het middelstuk *hals*; het *achterèn'* (achtereind) bestaat uit schuur met keuken, *karnhoes*, enz. Zie ook: *binhoes*.

veurgees = vergeefs, en: vergeefsch. Zie: *vergees*.

veurgeven (voorgeven) van hooi. enz. aan het vee op stal = voederen.

veurhollên = aanhouden, niet afdoen van een kledingstuk dat men vóór aan het lichaam draagt, bv. een schort, een voorhemdje; *doe magst dat schoel nijt veurhollên, den wordt 't onnuur*; 'k wil 't overhemd nijt veurhollen, 'k wil 't veurwegdoun.

veurhollên (=voorhouden), in: *hij ken t'r nijt veurhollen* = hij heeft achteruitgang in zijne zaken en kan het niet volhouden, waarvoor ook: *hij ken 't nijt veur'nkander*, of: *veur mekoar hollên – de kop t'r veurhollên* = den moed niet verliezen in tegenspoed.

veurhollên = aan 't werk houden; *hij ken ons wel veurhollên* = hij kan wel vóór blijven, wij behoeven dus niet naar hem te wachten en kunnen geregeld doorwerken; zooveel ook als: hij geeft ons *anslag*, wanneer nl. de goede voortgang van een arbeid van dien werkmán afhangt, bv. van een opperman.

veurhollên, voor: elkander zoenen; *ie mouten t'r ijs veurhollen* (gij moet het er eens voorhouden), beginnen te vrijen, en zooveel als: gij moet niet te bloede, ook: niet te koud zijn.

veurjöstêrn = **veurdoktêrn** = voorpraten, voorkletsen. Zie: *doktêrn 2*, en vgl. *jaustêrn*.

veurkind, veurkiend = voorkind. Zie: *veurdochter*.

veurkomen = uitkomen met, uitspelen van eene kaart; *hij's mit kloaveroas veurkomen*.

veurkoop; in *veurkoop koopen* (of: *verkoopen*), zooveel als: van {p.3881} vruchten, met name aardappelen, die te velde staan of verbouwd zullen worden, de (vermoedelijke) opbrengst koopen soms met vooruitbetaling der helft van den koopprijs, per mud berekend. Dit laatste was vóór de aardappelziekte (1846) in de Veenkoloniën in gebruik. Algemeen is het koopen van vette ossen of *Hollandsche koeien* die na eenige weken moeten geleverd worden, doch vooruitbetaling van een deel der koopsom is tot dus verre uitzondering.

veurletter; de eerste letter van den vóórnaam, en ook van den geslachtsnaam; *de veurletters stoan allèn in de krant*.

veurlezen; zie: *veurlezer*.

veurlezer; eene der posten van den koster bij de Hervormde Gemeente. Gewoonlijk worden zij alle in de aanstelling genoemd, nl. *koster*, *voorlezer* en *voorzanger*. Als zoodanig is hij verplicht bij 't begin der godsdienstoefening uit den bijbel voor te lezen wat de predikant op het *tekstbriefje* heeft vermeld. (Het woord is, in dit geval, zonder eenige beteekenis. (Van

Dale heeft wèl: voorzanger: die in de kerk de gemeente in het gezang voorgaat, maar niet: voorzingen, het werk van den voorzanger, evenmin als voorlezer (benevens voorlezen) als kerkelijk beambte.)

veurlogen; zie: *verlogen*.

veurloop (voorloop) = voorspook, voorteeken of voorteekenen van eene treurige gebeurtenis, van sterfgevallen, branden, enz.; ook *Oostfr.* Als er bv. iemand zal sterven hoort men om middernacht het maken der doodkist, men ziet den lijkstoet (en dit is meer onder den naam van: *kwoadzijn* (kwaadzien) bekend); ook hoort men het hameren op de stee waar eenmaal een gebouw zal verrijzen, men hoort 's nachts geklop op de sloopstimmerwerven, het geluid van den waaier in de schuren ('t welk aan de *warkgijsten* (werkgeesten) wordt toegeschreven) en meer van die onzinnigheden. Wij haasten ons hierbij te vermelden dat in deze provincie de *veurloopen*, *warkgijsten* {p.3883} en 't *kwoadzijn* wel niet geheel zijn verbannen (want op dit oogenblik nog zegt men dat er in *den Andel* 'n *kwoadzijner* is), maar toch zoo sterk zijn verminderd, dat die woorden op weg zijn om te verouderen. *Kil.* veurloop = voorafgaande verschijnselen.

veurloopers (het enkelv. komt niet dikwijls voor) = kerkgangers, nl. mannen, die vóór den laatsten keer zingen de kerk verlaten; *ik goa mit de veurloopers tou de kerk oet*. Met de handeling komt het woord ook meer en meer in onbruik.

veurlullen; zie: *veurwalmen*.

veurmaien; zie: *handjeveurmaier*.

veur mekoarzie: *veur'nkander*.

veurmes (voormes), in: *dat land is onder 't veurmes west = veurwaid* = dat hooiland is eerst eenigen tijd geweid. Zie: *veurwaiden*.

veurmirrig; zie: *ber*.

veurmōnder = voogd over minderjarigen; *onder veurmondens wezen* (= *onder pomoters stoan*), in 't algemeen = onder voogdij staan, ook van idioten, enz. *Ommel. Landr.* II, 16: voormonders ofte vooghdn; voormondt (= principale voogd); vooghd = toezieende voogd; III, 28: Voormond ende twee Vogeden; III, 29: – een Stiefvader moet geen voormond wezen tot zijn Stief-Kinder, dan wel een voogt. Het *Dr. Landr.* (1712) heeft: mombers; id. (1608) III, 4: mombers; vermomberen; art. 8: Voormomder. *Oostfr.* förmünder. *Westf.* vörmüner, *Noordfr.* faremond, *Deensch* formynder, *HD.* Vormund. In het *Nederd.* beteekende: mund, oudtijds zooveel als: man, beschermheer, voorstander; daarvan: vormund, hetwelk in 't bijzonder beteekent: een persoon die vrij is in zijn handelen, die de macht heeft iets te besturen, te beheeren, in de bekende beteekenis van: verdediger, voorstander, helper, zaakwaarnemer, curator litis. *Kil.* veurmonde (*Germ. Sax. Fris. Sicamb.*), veurmonder, mondboor, {p.3885} mondbaer, momboor = beschermmer, verdediger, bemiddelaar, voogd.

veurmonderschōp = voogdijschap over minderjarigen. *Kil.* veurmondschap (veroud.) = voogdij; *Oostfr.* förmundschup, förmunderschup.

veurnander; zie: *veur'nkander*.

veur'nkander veurnander = **veur mekoar** (= voor elkander); 't *veur'nkander hebben, moaken, kriegen* = alles zóó geschikt hebben dat men kan beginnen, dat de werkzaamheden geregeld op elkander kunnen volgen, en men voor geen oponthoud of stoornis behoeft te vreezen; dus zóó dat alles *rond stait*, en men niet bang behoeft te zijn *dat 't vastloopt*; zie: *rond stoan*. – Ook zooveel als: het plan kan doorgaan, alles is daarvoor in gereedheid gebracht, bv. met betrekking tot een uitstapje, tot eene reis van een gezelschap; *hij ken 't nijt veur mekoar kriegen* ook zooveel als: hij kan het niet vatten, en: hij kan 't niet uitdrukken wat hij denkt of gevoelt, bv. van personen die idioot of kindsch zijn; en: hij kan het geld niet ter leen krijgen, wat hij noodig heeft.

veurnoamîghaid (voornaamheid), spottend voor: iemand die de houding aanneemt van een gewichtig of aanzienlijk persoon te zijn: 't is 'n *hijle veurnoamighaid*.

veuroet (= vooruit); zie: achteroet.

veuolders = voorouders. Zie: olders.

veurpand; zie: pand.

veur plat lopen; zie: platlopen.

veurrad; zie: achterradd 2.

veurspouksel (*Goor*) = voorspook, voorteeken.

veur stoan in: *hij stait 'r nijt veur* (hij staat er niet voor), ook, en meer volledig: *hij stait nijt veur 't wild*, zooveel als: hij blaft wel maar bijt niet. Aan de jacht op groot wild ontleend. Zie ook: veur.

veurstoan (bedr. ww.) = partijdig zijn, de belangen van den eenen of anderen op eene onbillijke wijze, tegen beterweten aan, voorstaande; *meester stait de boerenkinder veur* = hij geeft ze {p.3887} voorrechten boven de burger- en dagloonerskinderen, meet met twee maten, en handelt dus niet rechtvaardig.

veurstoan (onz. ww.) = eene flauwe herinnering van iets hebben, onduidelijk voor den geest staan; *'t stait mie veur da 'k hōm wel voaker zijn heb; hij stait mie veur as 'n vrundēlke, oarege kerel* = 'k herinner mij alleen dat hij een gunstigen indruk op mij gemaakt heeft; *dat hij mie betoald het stait mie niks meer van veur*.

veurstrieken; voor de eerste maal bestrijken, bv. van een' vloer dien men gewoon is jaarlijks te laten verven; *hij het hōm veurstreken, in de ander week mout hij hōm varven en lakken*.

veurvörl = een der voorste vierendeelen van een geslacht rund. (v. *Dale*: voorviertel = voorkartier). Vgl. achtervörl.

veurvreier; zie: degensman.

veurwaiden (voorweiden); land, bestemd om gehooid te worden eerst zooveel mogelijk kaal laten weiden. Van zulk hooiland zegt men dan: *'t is veurwaid*, d.i. eerst als weideland behandeld. *Dr. veurweiden, voorweiden, NHoll. vooretten. Dr. Landr. (1712) III, 87: De afvarende Meyers zullen niet vermogen eenige Hooi-Landen voor te weiden*.

veurwalmen = **veurlullen** (van den preekstoel) = voorgalmen, voorpraten, voorklétsen; *“jie hemmen van dei lú dei allens, wat heur veurwalmd wordt, looven”* (gelooven).

veurwark, in geschrifte *voorwerk*, voorheen eene soort van convent, thans nog de benaming van sommige buurten of boerderijen in de *Ommelanden*, o.a. het *Auwerder Veurwark* = *Aduarder Voorwerk; Fransummer - , Gasthoester - , Westeremder Veurwark, Voorwerken te Fransum, Garsthuizen* en de *Westeremden*. Oudt.: *voerwarck, Westeremder, Werumer convent voerwarck, enz. Oostfr. förwark (Vorwerk), o.a. het Loegumer Vorwerk; HD. Vorwerk. Ten Doornk. zegt, dat het de naam van bijzondere landgoede-{p.3889}ren en stichtingen waren, die òf nabij de kom der dorpen liggen, òf vroeger grondbezit van kloosters en riddergoederen waren en buiten de grens daarvan lagen, – “Oudtijds werd het door *praedium* (landhuis, hoeve, landgoed) vertolkt, en eigenlijk zooveel als: bijbehorende landerijen, wat bij een klooster of riddergoed behoorde, er, op zich zelve staande, een deel van uitmaakte. Later heette men *praedium* elk deel dat afgescheiden lag van de hoofdbezitting; *voorwerk* zulk een deel dat op zich zelf stond en afzonderlijk beheerd werd. Soms hadden zij de inrichting en de heerlijke rechten als het riddergoed zelf.”*

veurwegdoun = afdoen, afleggen, bv. van een' boezelaar, een voorhemdje, enz.; *zij dut heur schoel veurweg*, tegengestelde van: veurhollên; zie ald.

veurwoord (voorwoord); *'t veurwoord hebben* = den boventoon, het hoogste woord voeren in een gezelschap, zich het recht van spreken aanmatigen. Men zegt het vooral van kinderen die overal in meepraten, of van personen in eene vergadering, die om hunne jaren of wegens gebrek aan kennis en ervaring daartoe het recht niet hebben.

veurzetten = eerst zetten, eerst beginnen, bij een knickerspel. Ook = den voorzet hebben, bv. bij 't dammen en schaken.

veurzeun = voorzoon. Zie: veurdochter.

veurzigen; zie: veurlezen.

veurzijn = voorzien; *doar mout in veurzijn wor'n*. Vgl. verzijn.

vezijr, vezijer = vizier; iemand (of: iets) *in 't vezijer hebben* = in 't oog hebben, 't oog op hem gevestigd houden, hem zien op eenigen afstand. *Dr. verzier*.

victorij (*Laurm.*) = openbaar vreugdebewijs, vreugdebetooning op 's Konings verjaardag, enz. Zoo ook het luiden bij zulk eene gelegenheid: *victorijluden*.

victorijluden; zie: victorij.

vief; vieve = vijf; *hij stait doar of 'e gijn vief* (ook: *tien*) *tellen* {p.3891} *ken* = hij staat daar als onnoozel, wezenloos, verbluft, beschaamd, beteuterd, (ook *Holst.*), en zooveel als: *stoan as Pijt Snöt, mit de mond vol tann'* (tanden), wordt meestal van een kind gezegd dat het verbruid heeft en daar staat als een arme zondaar. (*v. Dale*: daar staat hij of hij geen drie kan tellen = alsof hij te dom is om te kunnen spreken, alsook: met den mond vol tanden staan = geen woord kunnen uitbrengen. – *WVl.* hij kan geen twee tellen = hij is zeer dwaas en onwetende.)

viefketijrdoems planken = planken van 5/4 duim (oude duim) dikte. Zie: ketijr.

viefkop; zie: kokje.

viefroofs; zie: roof 1.

viefscheelszak; zie: scheel 2.

viefstuver; zie: viestuver. (*Klemt. op: stu.*)

viefuurspotje; zie: elfuurtje.

viefuurtje; zie: elfuurtje.

viefvörl; zie: vörl.

viendên, vienên (*Westerkw. Hunseg.*) = **vinnen, vinn'** = vinden; *ik ken de sloap nijt vindên* (of: *vienên*) = niet vatten, ik kan niet in slaap komen. Vgl. ook: bienden = bienên = binden, enz.

vienen; zie: vienden.

Vierendeel; de naam van een Onderwijzersgezelschap. Zie: Innersdijk.

viefschaft, in rekeningen en annonces: *vijschaft*; eene grove, door de gewone landwevers van wol en linnen garen vervaardigde kleedingstof, welks eene zijde vier draden, andere één draad tot inslag heeft. Zij gebruiken daartoe vijf schachten of kamhouten, en vandaar de naam. Te koop aangeboden: “zwart, blauw, rood en paars vijschaft.” (1874). *Dr. vijschaft, vijschaft, Oostfr. fifschaft, fifschacht*. – Men onderscheidt: *linnen vijschaft* = *gewoon vijschaft*, waarvan *de ket* (de inslag) linnen en de schering wol is; zijn beide van wol dan heet het: *wöllen op wöllen*, zooveel als: geheel van wol. {p.3893}

vieschaften = van vieschaft (zie ald.) gemaakt; *'n vieschaften hemtrok, buis*, enz.

vieschaftkleur = soort van donkerblauw. Zie: vieschaft.

viestuver, vijfstuver (*klemt. op: stu*) = vijf stuiver, en: vijfstuiverstuk, kwartje.

viet = fijt, kwaadaardige zweer aan een vinger; *'t vietwief van Helpen*, eene vrouw te Helpman die den naam had de *viet* te kunnen genezen. (tweede helft dezer eeuw). Tallooze lijders hebben kennis met hare hardhandige behandeling gemaakt.

vieterjoane (*Stad-Gron.*) = veteraan, oude soldaat.

vieven en veulen; zie: vieven en zessen.

vieven en zessen = **vieven en veulen** = vijven en zessen, veel bestels, aanmerkingen, bedenkingen. *ZHoll.* praten van veul en veif = het van den eenen boeg op den anderen gooien; *Geld.* völle vieven en zessen = veel uitvluchten; *WVl.* veel vijven en zessen = veel onbeduidende doeningen of gezegden. (*De Bo*). (Vgl. *v. Dale* art. vijf 1.)

viezel = vizeel; *in de viezel wezen* = *onder dokters handen* = onder behandeling van een dokter zijn, geneesmiddelen gebruiken.

vil; zie: völ.

villen; *magst mie villen* = 'k mag een boontje wezen, bv.: *magst mie villen as 'k ijn cent ien buus heb*, zegt de moeder wanneer een kind haar om centen lastig valt; *hij let zok* (bv.) *om 'n kwartje villen* = hij doet alles om eenige stuivers te besparen, hij is hoogstzuinig; iemand *villen* = hem 't vel over de kop hoalen, bij v. Dale: het vel over de ooren trekken, zeer duur laten betalen.

viltten (znw.), in den veehandel schapen te vroeg geschoren worden, waarvan de wol *viltêrg* wordt. De koopman zegt: zij (de schapen) *mouten goud onderwössen wezen*.

viltêrg; zie: *viltten*.

vin; zie: *vōn*.

vingerbredte; zie: *stroobrijd*.

vingerbrijd; zie: *stroobrijd*.

vingergrepen (zonder enkv.); zie: *handgrepen*.

vingerhansken = vingerhandschoenen, ter onderscheiding van *vouthansken*, Zie: *hansken*.

vingerling = sloopje. Zie: *doemeling*, en: *sleup*.

vingeroud (vinge-roud) = vingerhoed. Aldus ook waar de *h* {p.3895} steeds wordt uitgesproken.

vingers; zie: *op*.

vink, in: *deursloagen as 'n blinde vink* = erg doorslaan in een gesprek.

vinken (*Stad-Gron.*) = **rundersnippels** = runderlappen, osselapjes.

vinken zunder veeren = opgestoofd hoofdvleesch (*heufvlijs*) = vleesch van een koe- of ossekop met uien en azijn gestoofd, eene soort van haché. *Oostfr.* plükde finken, bestaande uit allerlei overblijfselen van vleesch met azijn gestoofd, alsdan fijn gehakt en met verschillende specerijen, enz. als toespijs bij aardappelen gebruikt; *Neders.* pluktede vinken, een gerecht van het overgebleven, fijn gesneden, gezouten vleesch, dat met gele wortelen, uien en azijn toebereid wordt; *Holst.* plükfinken, ook: plükte finken = hetzelfde maar nog met bijvoeging van knollen en appelen. (v. Dale: vinken (gewest.) = kiekjes van vleesch, klein gesneden en met uien, peper en azijn opgestoofd.) Vgl. ook: *rundersnippels*.

vinnig = **görtig**; eene varkensziekte, *Cysticercus Cellulosae*, welke de blaasworm van den lintworm doet ontstaan. *Dr.* vinnig varken, een varken dat aan eene ziekte lijdt, die zich in blaasjes of zweren op de tong openbaart. Te Hamburg heet (1800) de ambtenaar, belast met het onderzoek naar de gezondheid der varkens: *finnenkiker*. *HD. Westf.* fininig, van varkensvleesch gezegd. *Kil.* vinnigh vercken, *porcus grandinosus*. Vgl. bij v. Dale: gortig, garstigheit; die woorden zijn aldaar even onjuist verklaard als in 't Gr. Wbk.!

virgilius, voor: waterpot. Studentenwoord.

vis (visch); *zit dik vis op*, bv. op bot of schol, zooveel als: die visch is zeer dik in verhouding tot zijne grootte. Als stofnaam onz.; zoo zegt men: *dat vis*, *dat schol*, *dat schelvisch*, *dat oal*, enz. *Zegsw.*: 'n vis (of: *vissien*) oet 't woater proaten = zeer glad van tong zijn. *Sprw.* *Vis let de mens zoo as 'e is* (visch laat den mensch zoo als hij is), zooveel als: visch is niet voedzaam; ook *Oostfr.* Zie: *vlijs*. {p.3897}

visachtig = van visch houdende. Meestal met de ontkenning: *ik bin nijt visachtig*. Vgl. *achtig*.

visbanken; te Groningen de overdekte plaats aan de *Lage der A* (*leege Droa*), waar de van Zoutkamp aangevoerde visch (tot 18..) bij afslag werd verkocht. Aldus omdat de vischvrouwen op de vaste banken plaats konden nemen. – *hij woonde bie de visbanken*.

visglas = **goldvisglas** = goudvischkom.

visjoager; zie: *woagener*.

visken (ww.) = visschen. Vgl. *vissen*.

viskerlú = visschers, visscherlieden, allen die bezig zijn met visschen, of zich met de vischvangst bemoeien.

viskerman = visscher, en: het scheepje van een visscher; 't *schip dat doar gunder* (op 't *Wad*) *ligt is 'n viskerman*; "en dou 'n flesch woater hoald en van 'n viskerman 'n handege oal."

viskernei, op het *Hoogeland* = vijver, zoals die bij oude gebouwen, vooral in pastorietuinen worden aangetroffen. Prof. *M de Vries* zegt in zijn brochure: *De visscherijen, geheeten "het Vroon" ten jare 1433 aan de stad Leiden in erfpacht gegeven*: "Visschernij" voor vijver is nog heden te Groningen bekend. Zie *Laur*. Bijdragen, enz. p.72. Ja zelfs in de algemeene Nederlandsche taal is de beteekenis van vischwater, vischplaats nog niet uitgestorven. De heeren Bomhoff en van Moock hebben ze in hunne woordenboeken opgegeven. Men weet dat ook de *HD*. Fischerei, en *Eng*. fishery, nevens de nieuwe opvatting, nog deze oude beteekenis bewaard hebben. In den *Teuthonista* p.291, komt voor: visscherije, piscina, piscaria, piscatoria; 't eerste en tweede = vischvijver, vischwater, vischplaats (p.12). Op pag.16 wordt *Kil*. aangehaald: "vischerije. Piscatus, piscaria, piscina." – In het *Ommel. Landr.* VII, 16 komt o.a. voor: – die de Visschen wt de Visschenije vanget, of eenige macke Swanen vangt, doodslaght ofte haer Eyeren beneemt, {p.3899} indien de schuldige an zijn Lijf niet werde gestraft, mach de gehoende wt zijn goed inwinnen die genomen schade dubbelt.

visofslag = veiling van visch te Groningen.

visschenstaart; zie: *aiberbloum*.

visschip = sloopje waarmede men visch aanvoert, niet alleen te Groningen, maar dat ook de dorpen bezoekt; *ligt 'n visschip in de Pollen*.

vissen, *Hoogel.* **vizzen**, (znw.) = vissen.

vissersstok = **joagerstok** = lange stok met pols die de visschers bij het polsen gebruiken. Te Finsterwolde te verkoopen (1876): "erwtensrijs, boone- en visschersstokken," enz.

vitlokken = vetlokken, aan de koot van een paard. *WVl*. vitlok = haarbos aan de koot van een paard. *Zegsw.*: iemand *bie de vitlokken kriegen* = bij de lurven pakken, aflossen.

wizzen; zie: *vissen*.

vlais; zie: *vlijs*.

vlaisk; zie: *vlijs*.

vlaizak (*Ommel.*) = hemd. 't Woord begint te verouderen.

vlak, flak, voor: ondiep in: *vlak bord*, ter onderscheiding van *dijp bord* = soepbord. *Oostfr.* 'n flakken teller, ên flakke schöttel, *Neders.* flakke schottel. Vgl. v. *Dale* art. vlak 1.

vlak, flak = geheel, volkomen, in: *ik bin d'r vlak veur* (of: *tegen*) = ik ben er met hart en ziel voor, enz.; *Oostfr.* ik bün d'r flak tägen. Vgl. v. *Dale* art. vlak 2.

vlak of **flak loopen** = misloopen. *Dr.* vlak slaan = verijdeld worden, afspringen.

vlakoet, flakoet = ronduit; *'k duur 't wel vlakoet zeggen dat hij 'n schurk is*, ook *Dr. Oostfr.* flak üt seggen.

vlakte, flakte, voor: watervlakte, land dat des winters onder water staat en ééne watervlakte vormt, vooral met het oog op het bevrozen van dat water, en geldt dan voor: ijsvlakte; *is t'r ook vlakte bie joe?* = hebt gij bij u des winters ook zulk eene watervlakte? *zij scheuvêln op de vlakte* {p.3901} = zij rijden op schaatsen op de ijsvlakte; ook *Oostfr.*

vlasharrêl, vlasharl = schilfer van een vlasstengel (wat splinter is van een stukje hout); *hij kreeg 'n vlasharrêl in de vinger bie 't riepêln*. Zie: *harrêl*.

vlasken = vlas telen, bewerken, enz., in de vlasteelt of vlasbewerking geheel of gedeeltelijk een middel van bestaan vinden; *ZNederl.* vlassen = vlas bouwen.

vlaskers; personen die het vlas wieden, trekken, en *riepêln*. Zie: *kers*.

vlasknop (als verzamelw.) = de knop met het zaad der vlasplant. Wordt te koop aangeboden: "p.m.5000 kilo gemalen vlasknop als veevoeder, á f 15 per 1000 kilo, te bekomen aan de vlasfabriek te Eenrum." (1877).

vlasland (zonder meerv.); land waarop vlas groeit; ook: dat voor den vlasbouw geschikt is.

vlasschoonen = braken en *sliepen* van 't vlas. (*Hoogel.*)

vlastrekken; zie: *vlastrekkers*.

vlastrekkers; personen die het vlas uit den grond trekken, *Friesch* plukken, die het *vlastrekken* doen; *is 'n snik mit vlastrekkers oet Holland* (of: *Friesland*) *te Warfêrn* komen.

vlaswijden (vlaswieden); zie: *vlaswijders*.

vlaswijders; in 't algemeen de personen, mannen en vrouwen (meestal jongens en meisjes), die het vlas wieden (= 't *vlaswijden doun* = *oetgoan te vlaswijden*); in 't bijzonder ZHollandsche en Friesche werklieden, die, als de tijd daar is, bij troepen overkomen om dat werk te verrichten, daar hier, met name in Hunsego, alsdan handen te kort schieten niet alleen maar omdat die menschen het ook beter en goedkooper doen. Later komen zij terug om het vlas te trekken; zie: *vlastrekkers*. (Wij kunnen hierbij vermelden dat die personen hun nachtverblijf in een schuurtje houden en op bossen stroo slapen.) {p.3903}

vlecht = de nok van een gebouw, eigenlijk zooveel als: waar het dak (stroo of riet) saamgevlochten is.

vlechter, in: *op de vlechter wezen* = de vrijers naloopen, van jonge meisjes gezegd. fig. zooveel als: op de vlucht zijn. Zie: *vlechtern*.

vlechtêrn = hard, wild loopen, stoeien, spelende heen en weder en door elkander rennen, van meisjes gezegd; ook *Oostfr. – Neders.* flechten gaan = daar vandaan loopen, wegloopen. *Kil.* vleggheren, vledderen, vlederen, vlercken = fladderen, rondfladderen, klapwieken van de vogels.

vleden = verleden, in: *vleden week, vleden dingsdag, vleden zömer*, enz.; ook *Dr.; NBrab.* vleeën. – Ook = laatst, enz.; zie: *vledens*. Vgl. v. Dale art. verleden 1. (Ook in 't *WVl.* versmelt het voorvoegsel *ver* somwijlen met de volgende lettergreep. Zie *de Bo* art. ver 1.)

vledens (*Old.*) = **verledens** = **vleden** = laatste, onlangs, vóór eenigen tijd; 'k *bin vledens ijs weer in de stad west; vledens heb 'k hōm in 'n Dam zijn* = onlangs heb ik hem te Appingedam gezien. Staat voor: verleden, met bijwoordel. *s.*

vleeg = flink, vaardig, vlug, handig; 't *stait heur vleeg* = zij doet het handig en vlug. Wordt alleen van handenarbeid gezegd. *Westf.* flege = flink, krachtig, schoon. Verwant met: vlegel, vlug, vliegen, enz.

vleeschhouwersche (in geschrifte) = vleeschhouwster (*Bomh.*). "De ondergeteekende maakt aan hare geëerde begunstigers bekend, dat zij opgehouden heeft het beroep van vleeschhouwersche uit te oefenen." (*Gron.* 1875).

vleeswōrst; zie: *met 1.*

vlegelhoud (vlegelhoed) = hoedje op den *staf* en ook op den vlegel, die van een bullepees gemaakt worden. Op die wijze wordt het mogelijk gemaakt beide deelen door eene gedroogde aalshuid op eene stevige wijze te verbinden.

vlegelklop = vlegelknuppel, de klopper van den vlegel.

vlegelklopholt. Onder dien naam was het essenhout voorheen bij het boerenfolk bekend. Aldus omdat daarvan de *vlegelkloppen* (vlegelknuppels) gemaakt worden. {p.3905}

vlei; **vlij** (vrouwl.) = vlies op gekookte melk; ook voor: dunne laag op eenige vloeistof, bv. op onzuiver woter. – 'n *vlei veur de oogen hebben* zooveel als: zóó zien of het oog beneveld is. *Dr.* vlei, vlij, *Friesch* vluis, *Oostfr.* flêje, flêi. flê; 'n flêi up 't ôg hebben. – Wij zouden het liefst tot: vlijen (*Gron. vleien*), *Oostfr.* flêjen, flêen brengen, iets dus dat zich als eene dunne laag ergens op heeft neergevlijd. Vgl. *ten Doornk.* art. flêje, alsmede: *vluus*.

vleien = vlijen; 't'r *invleien* = zeer langzaam eten. (Men zegt dit ook daar, waar men anders steeds: *lougen* (= *vlijen*) gebruikt.)

vleien = het ontstaan van eene *vlei* (zie ald.); 't *vleit gau*, zooveel als: die vloeistof wordt licht met een vlies bedekt.

vleier; zie: *louger*.

vlent; zie: *vlint*.

vleugel; schipperswoord voor: wimpeltje aan een' mast. (v. Dale: vleugel = windwijzer.)

vleugellam; door een of ander gebrek aan de vleugels niet kunnen vliegen, bv. als de vogel is aangeschoten.

vliegende garnalen. “De grootere soorten van Libellulae noemt men in Groningerland *bolten*, *donderbolten*, en de schelpvisschers op de Wadden geven er den naam *vliegende garnalen aan*.” (Prof. Cl. Mulder *Konst- en Letterb.* 1855 no 51, bl. 410)

vliegende steiger (in geschrifte); steiger die niet in den grond maar in het muurwerk bevestigd is, “Wat aangaat de beschuldiging van het niet hebben doen plaatsnemen van een schriksteiger, heeft de rechtbank overwogen, dat zulks niet altijd pleegt te geschieden bij de zoogenaamde vliegende steigers.” (1874).

vliegop; verholandschte naam voor: *vluugop*; zie ald.

vliem, in de vergelijking: *zoo scherp as 'n vliem*, in eig. zin. *Nederl.* vlijm. *Dr.* vlim = lancet.

vlier (*Marne*) = groote huifwagen. Wellicht eene samentrekking {p.3907} van: *van lier*; zie ald.

vliet = vlijt; *ik dou mien vliet* = ik doe mijn best; ook *Dr.*

vlinderhengen; zie: *bōchtkenijêrn*.

vlinderknippen = rondlopen, rondslechteren, den tijd bij pad of weg zoek brengen; *Friesch* vlinderknippen = vliegen vangen; fig. = zich met beuzelingen onledig houden. Vgl.

diedeldantjen.

vlint; **vlinte** (*Old.*) = **vlent** (*Hoogel.*) = kei, keisteen. “*Öp ploot lag altied 'n vlent die Graitje 's nachs op ber an vouten kreeg*.” – *stroatvlinten* = keien die voor het bevloeren van straten en pleinen gebruikt worden; *balvlinten* = ronde keien, (op 't *Hoogel.* *balvlinten*; 't woord is hier uit Friesland of Drente ingevoerd); *vlintbult* = hoop keien; *vlinthok* = getimmerte voor keienkloppers; *vlinten kloppen*, *vlintkloppen* = keien verbrijzelen tot mac-adam; *hij het vlinten ien kop* = 't is 'n *vlintekop* = 't is een domkop. *Dr.* vlinten, veldvlinten = zware steenen of granietklompen, zoo in als boven den grond. *Kil.* vlinte (*Sax. Fris.*), keye; *Oostfr.* flinte, flint = kiezel, kiezelsteen, granietsteen, veldsteen. *Neders.* flint, *Eng.* *Deensch* flint, *Zw.* flinta, *OHD.* flinz, flins, *MHD.* vlins = kiezel, harde steen, rots, (en daarvan het *HD.* Flinte = geweer, oorspronkelijk: geweer met vuursteen); *Grieksch* plinthos = steen, metselsteen.

vlint; **flent** = de boekpens of bladmaag van een rund. Aldus omdat zij op een' kei gelijkt.

vlintbult; zie: *vlint*.

vlinthok; zie: *vlint*.

vlinten kloppen; zie: *vlint 1*.

vlintekop; zie: *vlint*.

vlinthippers; spottende benaming voor de inwoners der stad Groningen. Zie: *vlint*, en: *hippen*.

vlintjes = de regelmatige gladde stukjes kandij. Zie: *vlint*, en: *kant*.

vlintklopperei, **vlintklopperij**; gelegenheid voor het verbrijzelen van keien; {p.3909} *de vlintklopperei is dicht bie 't loug*; 's winters kennen de arbaiders, die gijn wark hebben, noa de vlintklopperei gaan.

vloag. Van boomen die in vollen bloei staan, zoo wit zijn als een laken, zegt men: 't is *ijn vloag* ('t is ééne vlaag); 't is *ijn vloag van zeeren* = al die zweren vormen samen één groote zweer, zooals bv. met kwaadzeer het geval is. Zal zijn: *vloa* (vla, vlade), met *g* versterkt, als *loag* = la, lade, *HD.* früh, *Westerkw.* vroom = vroeg, enz. – Ook: hij heeft 'n *roeme vloag* = eene milde bui, is voor 't oogeblik scheutig.

vlōcht; **vlucht** van een molen = de lengte der wieken; *dei möln het tachtig vout ien vlucht* (*Ommel.*) Zie ook: *katjevlucht*.

vlōchtig vluchtig = kunnende vliegen, van jonge vogels, *Nederl.* vlug; *de jongen wazzen nog nijt vluchtig, dou ze de nusten oethoalden*.

vlōchtjen (*Old.*), zooveel als: met opgeheven arm (*bovenhans*, of: *bovenhands*) een voorwerp, steentje of balletje, zoover mogelijk wegslingeren; op die wijze kan men er meer vlucht aan geven dan *onderhans* (of: *onderhands*) te werpen. *Oostfr.* flügten = vluchten, en: hê flügtd de stên afer't hûs. Vgl. *bovenhands*.

vlōgge; zie: *vlug*.

vlōnder; zie: *vrōnder*.

vlont (*Bolland*) = kleinigheid. – Vgl. *flōnt*.

vloo, mv. *vlooën* = vlooiën.

vlookruud (vlookruid); zie: *als 1*.

Vloonust (vlooiennest); naam van een arbeidershuisje aan de vaart van Warfum naar Onderdendam, in 1891 afgebrand en niet weer opgebouwd.

vlooppuut; schertsend plagend voor iemand die last van vlooiën heeft. Zie ook: *puut*. {p.3911}

vlooschiet = vlooierek; wordt alleen als stofnaam gebruikt. Vgl. v. *Dale*: vlooiëschiet, mv. -scheten, dus alleen voorwerpsnaam.

vloot (bvnw) = ondiep, van een water; ook van soepborden gezegd; *Oostfr.* flôt, *Neders.* flot. Van: vlieten, en zooveel als: waar het water (ver)vloten is.

vloozoad; zie: *als 1*.

vlöt (= vlot), in: *nō bin 'k weer vlöt* = nu ben ik weer gereed, nu heb ik de handen weer vrij, het werk kan dus weer voortgezet worden.

vlote melk = afgeroomde melk, ondermelk. *Dr.* vleutemelk, *Geld. Kil.* vlotemelk, *Oostfr.* flöte melk, *Holst.* flötmelk, *Osnabr.* flöte melk. *Wvl.* vlotemelk: gevlotene melk, *Eng.* flotten milk. (*De Bo*). – *Overijs.* vleuten, *Oostfr.* flöten, *Noordfr.* flieten, fletten, *Neders.* flöten = vlieten; afflöten = laten afvloeien; flaten, afflaten melk = afgeroomde melk; *Eng.* to flect the milk = afroomen van de melk. (v. *Dale* heeft: vlotemelk, gewest. Wij meenen die schrijfwijze niet te moeten volgen, omdat de klemtoon op: *vlo* valt, en men nimmer zal zeggen: die melk is *vloot*. Vraagt men: *wat melk is dat, vlote?* dan is dit te onderscheiding van niet afgeroomde.) Vgl. *vloot*.

vlötjen = vlotten; zie: *hōrtjen*.

vlouk; zie: *vluik*.

vlour, flouer, flour = vloersteen, (meerv.: *vlourn, flouern, flourn*); *Oostfr.* flören, *Neders.* floren = vloersteen; *holten vlour* = houten bevoering, ter onderscheiding van: *stijnen vlour*, nl. in een vertrek, vloer van klinkersteen of vierkante blauwe steenen, enz.

vlourn; flourn = met steenen beleggen van een' vloer, met steenen bevoeren. Zie: *vlour*.

vlu (de *u* als in: *vlug*); door 't wegvallen der *g* voor: *vlug*; zie ald.

vlucht, in: *doar komt niks van te vlucht (Ommel.)* = daar komt niets van terecht, 't gaat alles verloren. Ook van personen die hunne bestemming niet bereiken door gebrek aan ijver of door slecht gedrag. (Aan een vogelbroed ontleend, waarvan geen der jonge vogels *vlug* worden, dus sterven; ook: {p.3913} als de eieren niet worden uitgebreed). – *zij 's weer op de vlucht* = zij is weer afwezig, eigenlijk zooveel als: is het huis weer ontvlucht, en = *om 'n gat*, enz. Zie ook: *mat 2*, en: *vlōcht*.

vluchtig; zie: *vlōchtig*.

vlug (*Ommel.*) = **vlu** (*Westerkw.*) = **vlōgge** (*Old.*) = **mōnter**, voor: gezond, welvarend. In 't *Westerkw.* is de gewone groet: *hou geit*, of: *hoe geet, vlug?* ook alleen: *vlug?* of: *vlu?* – in 't *Old.*: *hou gait? bin ie nog vlōgge?* “*Vrau en kinder bin ans best vlogge. Bie joe ook?*” – *nij goud vlug* (of: *vlōgge*, enz. wezen = een weinig ongesteld zijn; ook op *Marken*. “*Zij was nog gisteren uit werken geweest en gezond en vlug te 10 uur 's avonds te bed gegaan*”, enz. (*Beerta* 1874). Dit gebruik strekt zich ook tot de dieren uit: “– daar de ziekte (varkensziekte) velen aantast en anderen dadelijk worden gekeeld, wanneer men ook maar meent, dat ze niet al te vlug zijn of voor een keer wat minder eten.” (*Warfh.* 1876). *Dr.* vlug, vlugge, *Oostfr.* flügge, munter. – Ook = levendig, spraakzaam, opgewekt, opgeruimd; *da's 'n vlugge* (of: *vlōgge*) *maid* (meisje). – Als bijw. in: 't *stait vlug* = 't lijkt levendig, bv. van eene dracht, van een gebouw, enz. gezegd. – *de garst*, enz. *is vlugger* = de gerst is aan de beurs williger; – *zij kriegen de kinder vlug op 'n kander*, zegt men bv. als die ouders elk jaar een kind krijgen. Zie ook: *blied*.

vluik = **vlouk** = vloek. Steeds: *de vlouk ligt 'r op*, maar: *mét 'n vluik en 'n zucht* = in weinige oogenblikken. *WVl.*: in eenen vloek = in eenen oogenblik.

vluiken (de *ui* kortaf uitgesproken) = vloeken, onvolm. verl. tijd: *vlökte* (*Old. Westerw.*) = *vlukte, flukte* (*Ommel.*), deelw.: *vlökt, vlukt, flukt*.

vluikwoord = vloek, woord waarmede men een vloek wil uitbrengen; *men heurt nooit gijn vluikwoord van hōm* = hij vloekt nooit. (v. *Dale*: vloekwoord = verwensching, godslastering.)

vluugop; **vlijgop**, in geschrifte *vliegop*; eene vluchtige, kruidachtige ammoniakhoudende vloeistof, bij v. *Dale*: vliegende geest = geest van ammoniak. *Oostfr.* flügop, *Westf.* flüggop. {p.3915} Zekerlijk aldus om de snelle werking bij het opsnuiven.

vluus = vlies, schapevacht, *Dr. vleues*. – Ook = *vlei*, in de beteekenis van: dunne laag; een dun laagje ijs noemt men een *vluuske*; ook aldus een uiterst dun laagje room op de melk. Zie ook: *vlei*.

vlijgachtig; zie: *vlijgen*.

vlijgen (= vliegen), voor: veel bij de straat zijn, van meisjes, vooral wanneer het haar om een' vrijer te doen is. Zulk een meisje krijgt den schimpnaam van *vlijgert*, en: *vlijggad*; maakt zij zich daaraan in 't geheel niet schuldig, dan zegt men: *zij 's niks nijt vlijgachtig; loopen en vlijgen bie stroat*, tautol. – *vlijgerei* = het veel samenkomen van jongens en meisjes, die elke gelegenheid daartoe opzoeken; *wat 'n gevlijg!* = wat een geloop, gedraaf, buitengewone drukte bij de straat! – *'t wark vlōgt mie an*, zegt de ordelijke en ijverige vrouw, wanneer zij het huiswerk niet op tijd af kan doen of afgedaan kan krijgen; *d'r vlōgt 'n dik stōk wind* = het waait hard; – *oet en in vlijgen* = onophoudelijk 't huis in- en uitloopen. Als znw. komt het voor in de uitdrukking: *'t dut mie nei as vlijgen!* (*Ommel.*) = 't benieuwt mij geducht.

vlijgerei; zie: *vlijgen*.

vlijgert; zie: *vlijgen*.

vlijggad; zie: *vlijgen*.

vlijgkast, **vlaigkast** = vliegenkast.

vlijgop; zie: *vluugop*.

vlijs (*Old. Westerw.*) = **vlais** (*Stad-Gron.*) = **vlaisk** = vleesch; *'t is nog kukenvlijs* = het meisje is nog zeer jong, 't is een bakvischje. *Zegsw.*: *men wijt nooit wat men an hom het, vis of vlijs* (men weet nooit wat men aan hem heeft, visch of vleesch) = men kan hem niet leeren kennen, men weet {p.3917} nooit recht goed hoe men met hem staat. *WVl.* hij is noch mossel noch visch = hij heeft geen karakter. *Oostfr.* hê is nêt fisk nog flêsk; *Neders.*: man weet nig, of man fisk odder fleesk an em et. (v. *Dale*: Hij is vleesch noch visch = is een nietig mensch.)

vlijsbak; **vlaisbak** (= vleeschbak); *mit de vlijsbak* (of: *bak*) *loopen* = het geslachte vee bij de huizen verkoopen door het vleesch aldus te venten; *oet de bak koopen*, ter onderscheiding van: den slager bestellingen doen of het uit zijn winkel halen.

vlijsêlke = vleeschelijke, in: *'t is mien vlijselke volle bruir* = volle broeder (eigent. een pleon.). *Kil.* vleeschelick broeder; v. *Dale* vleeschlijke broeder = volle broeder.

vlijstanden; **vlaistanden** (vleeschstanden), in: *de vlijstanden oettrekken*, zooveel als: voorgoed afstand doen van het eten van vleesch, omdat dit te duur is. *Oostfr.* de bottertannen ûtriten, want: botter is dūr. Bij *Fritz Reuter*: De Leckertähn utbreken.

vlijsvreTERS; spotnaam voor de inwoners van Muntendam.

voaderland, in: hij zingt, zuipt, enz. *veur 't voaderland weg* = zoo hard of zooveel hij kan, als een losse kwant. *WVl.*: hij drinkt en hij vloekt van 't vaderland weg. Zooveel als: buitenmate, met alle geweld, verschrikkelijk. (*De Bo*)

voai, **voaie** = **oaie**, in de kleinekinder-taal = va, vader; *Noordfr.* vaje, teederder uitgedrukt dan: faar, faer. Zie: *pappe*.

voak, voor: gewoonlijk, meestal, in den regel; *zundags geit 'r voak oet stad* (*Westerkw.*)

voal, voor: eenvoudig, gewoonlijk met de ontkenning voorop: *ik bin nijt voal genōg* (= *nijt zoo slicht*) *om mie deur die op de koar te loaten nemen* = ik ben niet onnoozel genoeg om mij

door u te laten foppen, voor den gek houden, enz.; *bist nog zoo voal* (of: *slicht*) *en loofst dat?* spottend = zijt gij nog zóó eenvoudig om daaraan geloof te slaan?

voar, voor: vader; alleen nog onder de laagste klasse, vroeger meer algemeen in gebruik. “*Al huil ik 't op e ploatse* {p.3919} *kloar, Hier zel ik 't ook wel redden, voar!*” (Reynders).

voarde = **vour** = voer, onv. verl. tijd van: varen. Zie: voaren.

voaren = varen, en = rijden met een' wagen; *voartuug* (ook: *jacht, jachtje*) = rijtuig; ook voor: paard (of: paarden) en rijtuig zooals het zich op den weg vertoont. *Old.Landr.* III, 26, *Dr. Landr.* (1608) III, 87: varen = rijden; ook *Dr. Overijs. Geld. NBrab. Limb.*

ZNederl.(voorheen ook *WVL.*) *Hooft. Kil.*; *Oostfr.* faren, met een' wagen, een schip, enz. *Goth.* faran; *OHD.* faran, varan, farin, faren, *MHD.* varen, varn = zich van de eene plaats naar de andere begeven, gaan, trekken, (enz.), zich ergens bevinden, leven, enz., waarvan het *OHD.* ferjan, ferren, *MHD.* fern, *Goth.* farjan (voortbewegen van, zich voortbewegen met een schip), *Nederl.* varen, *Nederd.* faren, *Oudfr.* fara, *Friesch* ferren, *Saterl.* fera, *OSaks.* faran, *AS.* faran, *Eng.* fare, *ONoorsch* fara, *Zw.* fara, *Deensch* fare, *HD.* fahren In 't *Nederl.* oudt. = gaan, in de beteek. van het *OHD.* faran, waarvan nog: vaarweg, uitvaart, bedevaart, hemelvaart; hij vaert daer wonen = hij gaat daar wonen; te varen woenen = te gaan wonen; het vaert ghemeynlick soo = zoo gaat het gewoonlijk. Zie ook *Maerlant Spieg. Hist.* I, bl. 209; *M.Stoke Rijkron.* VI, vs. 758. Volgens *te Winkel* had *varen* vroeger de beteekenis van: doen, handelen, zich gedragen, gaan, rijden, in een schip varen, komen, heengaan, vallen, rijden. Zie ook: oam, en: bōtjevoaren.

voarmelk, voalmelk, (bvnw. en znw.), in annonces: *vaalmelk, vaarmelkte koe, vaalmelkte koe, vaalmelke koe* = niet drachtig, van koeien: *voarmelk kou* = *voarmelke* = koe die in 't voorjaar geen kalf werpt. “Hij kocht in 't voorjaar een vaalmelke koe voor f 56.” (*Leens* 1871). Boeldag te *Niekerk* (1876) van: “– eene vette vaalmelkte koe, twee enterossen,” enz. Id. buiten het Kleine poortje (1865): “– vaarmelkte koeijen,” enz. Te *Appingedam* verkocht (1876): “Vaalmelkten van 19 tot 25 {p.3921} cents het halve kilo.” *Weil.* vaarkoe, het tegenovergestelde van eene koe die met kalf is; v. *Dale* vaarkoe = vaars, jonge koe. *WVL* varrekoe, verrekoe. Eene koe die nog drachtig geweest is, maar die het niet meer worden kan. *Kil.* verro-koe, taura. (*De Bo*). – *Oostfr.* fâr, fahre, fâhrkoeh = eene niet drachtige maar toch welkgevende koe. (Hierbij ontbreekt de bepaling: in het voorjaar; *Kil.* varre, verre = stier; *Staten-Overz.* var = rund. Het woord fâr, zegt *ten Doornk.*, beteekent eigenlijk: een jong rund, en = *OHD.* far, var, phar, *MHD.* var, phar (stier), *AS.* fear (stier, jonge os), *Friesch* féér (niet drachtig, enz.), *Nederd.* feer, *Noordfr.* fâr, fâr, feer, faar (niet drachtig), *OFriesch* fering = stier. Alzoo: vaarkoe, vroeger ook: verrekoe, eigenlijk = stierkoe, eene koe of een rund dat geen jongen werpt en in zooverre gelijk staat met: *voarmelk kou*. 't Eene werd met het andere verwisseld en toen men de beteekenis van het eerste deel niet meer kende, werd het andere deel er bijgevoegd om aan te duiden dat zulk eene koe wèl melkgevend is.

voart = **rid, rit** = voorbijgaan van rijtuigen; *doar is 'n bult voart* = daar passeeren dagelijks veel rijtuigen; *is van doag veul rid op de weg* = men ziet van daag veel rijtuigen op den weg; – *voart achter zetten* = met volle kracht werken. *Zegsw.:* *dat steet de voart nijt* = dat belet het doorgaan der zaak niet. (*steet* hier = stuit. Zie: voaren, en: rid).

voartuug zie: voaren.

voarwoater; in de uitdrukking: *schepen oet 't voarwoater koopen* = een schip koopen dat tot dusverre dienst heeft gedaan en ook verder dienst zal doen.

voazel = mager, niet bij vleesch, van rundvee, schapen en varkens gezegd; *'t voazele goud viendt gijn koopers!* “– Tegenwoordig heerscht hier eene ziekte onder de varkens, vooral onder de zoogenaamde vazele, waardoor ze langzamerhand wegwijnen.” (*Kropswolde* 1877). *Dr.* vazel = *ribbeschier*, van een beest. waarvan men de ribben niet kan zien, zonder vet te zijn; *Oostfr.* fasel = mager, van vee gezegd dat niet wordt gemest maar als fokvee dient en daarom des winters niet meer dan {p.3923} gewoon voedsel krijgt; faselgôd (van vee en

menschen) steeds het tegengestelde van fet fê, inzonderheid van mestvee; faselhamel = magere ram; faselwîn = winterzwijn, fokvarken; *Westf.* faselwîn, faselferken = moedervarken, als fokdier. Daar ook oudtijds (1265): vasselosse, vasselbehr; he es te fâsel verdorwen = hij is ter voortteling ongeschikt = hij is te vet; fâselstark = noch vet, noch mager. *HD.* fasel = de voortplanting, inzonderheid van dieren; faseln = zijn geslacht voortplanten; Faselvieh = fokvee.

vōchtje = regenbui in den zomer; 'n mooi vōchtje = een regen die welkom is.

voddekat; zie: *fopkatte*.

vodden; zie: *achter*.

vodlings; zie: *hozevötels*.

vōdsendingien (*Stad-Gron.*) = **vodsen dinkie** (*Hoogez. enz.*) wat klein, nietig is in zijne soort. "Zol wie nou om zoo 'n vodsen ding roezie kriegen, dat zōl jà zunde wezen!" Wellicht van: vōdse, fōdse (cunus), en: dinggien = dingetje.

voel (= vuil) = bedorven, stinkend; 'n voel ai, *Westerkw.* vuul ei (vuil ei) = bedorven ei; *voel vlijs*, *Nederl.* vuil vleesch, van eene wonde.

voel = **vuul** (*Westerkw.*), voor: loos, slim, listig, afgericht; *hij's t'r voel op*, bv. om geld te verdienen, met name in den kleinhandel. (*Swaagm.*: voel = verstandig, schrander, listig, doortrapt.) Ook = arbeidzaam en zuinig tevens; 'n voele arbaidier (*Marne*) = 'n vule arbeider (*Westerwk.*) = een daglooner die flink werken kan en daarbij oppassend is; "Hilje dei zoo glenne voel noa geld is, dei wel 'n pōd villen wil om 'n oortje", enz. Schertsend hoort men ook voor: flink, knap, bv.: *bist 'n voele scheuvellooper = lopst 'n voele scheuvel*, zooveel als: *gij zijt alles behalve een goed schaatsenrijder*. – *Dr.* voel = ijverig; ook = baatzuchtig; *Geld.* voel = slim; ook: vuul = wat mans. Vgl. *beuze*.

voelbandig = ruw, bandeloos, vuil in 't spreken; 'n voelbandige kerel = iemand die gaarne vuile taal uitslaat. Ook = buitengewoon, altijd in ongunstigen zin, zooveel als: vreselijk, ver- {p.3925}schrikkelijk; *hij ken voelbandig vluiken*; 't is voelbandig kold; voelbandig weer; 'n voelbandige weg, enz. *Dr.* voelbandig druk = buitengewoon druk. *Friesch.* "Noarman bloes fuulbandig troch" = er woei een harde noordenwind, 't woei sterk uit het noorden. Vgl. 't *HD.* unbändig.

voelbekken. = vuile taal voeren; *Dr.* voelbekken, vuulbekken, roegbekken. *Neders.* vuulsnute = iemand die vuile taal uitslaat. Zie: *roegbekken*.

voelboom; zie: *keurboom*.

voelboomholt (vuilboomhout). Weet men geen antwoord te geven op de vraag, welke soort van hout het is, zegt men: *da's voelboomholt, as je d'r op schieten, den stink't*.

voele, in: *hij lopt 'n voele scheuvel* = spottend voor: hij is een slechte schaatsenrijder, met de toevoeging: *mit de neb in de strōnt*.

voele inhoaler (*Wolters.*, enz.) = iemand die geducht eten kan. Zie ook: *voel 2*.

voelens; zie: *voelsel*.

voele piep; **vule piep**; **voele piepe** (vuile pijp); zie: *schoone piep*.

voelproem; **voelproeme**; schimpwoord voor een onvriendelijk, norsch vrouwspersoon. In de *Marne*: voelproem = vuilik, beest.

voelsel, verbast. **voezel** = licht, de nageboorte eener koe. *Oostfr.* fuhlsel.

voelvegen = 't ruwste ('t roegste) huiswerk verrichten, met name in eene boerderij, bv. boenen, schrobben, *potschoonen*, schuren. enz. Hiervan: voelveger = meid of vrouw, die dat werk flink van de hand wil, en: voelgerei, -ij = ruwe vrouwenarbeid.

voelveger; zie: *voelvegen*.

voelvegeri; **voelvegerij**; zie: *voelvegen*.

voel vlijs, **voel vlais** = **vuul vleis** = wild (kwaad) vleesch. Zie ook: *voel 1*.

voerling (*Laurm.*) = het tiende gedeelte van een *juk*, groot 30 roeden 14 vt. 6 dm.

voermenerij (in geschrifte) = *voermantjederei* (zie ald.) Te *On-*{p.3927}*}derdendam* te verkoopen: “Eene neringrijke koemelkerij, ook geschikt voor voermenerij,” enz. (1893).

voesien; zie: *voestje*.

voesthansken (vuisthandschoenen); zie: *hansk*.

voestje = **voesien** (*Stad-Gron.*), in: *oet 't voestje speulen* = bij 't pandoeren honderd of meer annonceeren zonder iets te kunnen roemen.

voestjen = elkander met vuisten slaan, onder kinderen, doch niet ernstig gemeend.

voetpog = nageboorte eener koe. In de *Landbouw-Kronijk (Gron. Cour. 23 Febr. 1870)* komt voor: “Zoodra het kalf geboren is, wordt het onmiddellijk in eene daartoe bestemde plaats op droog stroo neergelegd; men wrijft dan tamelijk sterk zijne tong en mond met wat zout, strijkt het slijm van den kop en neusgaten af, en doet dat met de zoogenaamde “voetpog” of het vlies, waarmede het kalf geboren wordt, in het drinken, dat men de gekalfde koe dadelijk geeft.” (Leert nader onderzoek, dat dit woord hier onbekend is, dan behoort het art. geschrapt te worden).

voezel; zie: *voelsel*.

vogel. 'n *lösse vogel* = een loszinnig jongeling of meisje. *Sprw. Waar de vogel nijt vlōgt wordt hij nijt schoten* = wordt een meisje de gelegenheid benomen, dan kan zij ook niet in verzoeking komen, dan is zij beveiligd voor verleiding. – *vogels van ijnder veeren wezen* = kinderen (ook jongelieden) van dezelfde jaren, grootte, enz. die dus bij elkander passen. Hiervan: *Vogels van ijnder veeren Koppêln geern* = Gelijk zoekt gelijk, soort zoekt soort; ook *Dr.*

vogêln = **wegvogêln** = met drift zoover mogelijk van zich werpen; *hij vogelt 't bouk deur de koamer; hij kreeg hōm de pet van de kop en vogelde hōm wied weg*. Eigenlijk zooveel als: gelijk de {p.3929} vogels doen, nl. (zich) snel verwijderen.

vogelschiet; zie: *schiet*.

vogeltjes. *Sprw. Vogeltjes dei zoo vroug zingen doar gait de kat mit vōrt* (– daar gaat de kat mee heen), eene waarschuwing voor personen die reeds in den vroegen morgen zingen, fluiten, uitgelaten vroolijk zijn; *Holst.* (vertaald): Een vogel die vroeg zingt, huilt des avonds. (De titel van een gedichtje van *de Genestet* luidt: *Vogeltjes, die zoo vroeg zingen, krijgt de poes*).

vogelwaide (weide voor vogels), in: *'t land veur 'n vogelwaide liggen loaten* = bouwland onbebouwd en onbezaaid laten liggen. *Kil.* voghelweyde = ongebruikt liggend land. *WVL.* veugelwee = akkerland dat, ledig en onbebouwd liggende, geheel vergroeid is. Ik laat dat land van de jare veugelwee liggen. (*De Bo*).

vogelwikken = **windsel** = ringelwikken, nachtwikken, Vicia Cracca, *HD.* Vogelwicke, Kracken, *Fransch Vesce Cracca, Eng.* tufted vetch. (*Lanb. Alman. van Teenstra* 1862, bl. 79).

vol; zie: *volle*.

vōl; **vīl** = viel (van: vallen); *ik ken hōm (of: heur) nijt al vōl 'k t'r ook over* = hij is mij geheel onbekend.

vōl! roepen de beide stemopnemers bij elke vijf streepjes die zij aangeteekend hebben voor denzelfden persoon. Zie ook: *half*.

vōl, in: *'n kopvōl kōffie* = een kopje koffie; *'n kōmvōl melk* = een kommetje melk; *'n zakvol appels* = een mud of zak appels; *'n spientvatvōl (= spintvatvōl) siepels* = vijf kop uien; *'n hoesevōl drokte* = buitengewone drukte in eene huishouding; ook een arbeid die veel drukte meebrengt; *'n hoesevōl volk, kinder*, enz.; *'n panvōl vet; 'n panvōl vet; 'n schupvōl mōdder; 'n woagenvōl tōrf; 'n schipvōl vlas; 'n emmervol zoepen; 'n kōrfvōl tōrf; 'n vōrkvōl hooi; 'n lepelvol brei; 'n slootvol woater; 'n kerkvōl volk; 'n schoulvōl kinder; 'n stalvōl vei; jachtwaidevōl boeren; liefvōl drank; 'n potvōl botter; buusvōl knikkers; 'n schuurvōl hooi en stroo; 'n kastvōl bouken; deuskevōl poeier; beunvōl zoad; glasvōl wien; pōkkelvōl {p.3931} sloag, enz. – v. Dale heeft zeker weinig meer van deze soort van samenstellingen dan: armvol,*

mondvol, handvol, en: wagenvol. Op: handvol, teekent hij o.a. aan: “In het dagelijksch leven hoort men niet zelden de meerv. hanvollen en mondvollen. Zij die deze meervoudsvormen verwerpen, schrijven natuurlijk *handen vol*, *monden vol*. Vooral *handvollen* kwam vroeger niet zelden in de schrijftaal voor; *armvollen* ontmoet men eene enkele maal.” – Wat onze meervoudsvorming betreft bepaalt die zich tot het eerste deel van het woord, maar toch houden wij ’t er voor dat beide deelen niet gescheiden moeten worden, bv.: *zakkenvol appels*, *körvenvöl törf*, *regenbakkenvöl woater*, *schurenvöl koren*, enz., want waar de zin het toelaat zegt men: *bie emmersvöl* (*schepten zij ’t woater oet de kelder*); *dei doomnie trekt veul volk*, *hij het altied kerkenvöl*; *bie schepenvöl wordt ’t vlas en ’t stroo noa Beem vuird*; *dei jōng steelt de appels bie buzenvöl*. Het verkleinwoord is in allen gevalle tot enkele woorden beperkt, en luidt dan: *handjevöl*, mv. *handjesvöl*; *körfkevöl*, mv. *körfkesvöl*; *kopkevöl*, mv. *kopkesvöl*, enz. Zie ook: *disse* en: *arms-bijnen*, alsook: *vōloet*.

vōlbloud = volbloed, van onvermengd, zuiver ras. Men schrijft hier ook van: *halfbloed*, *vier vijfde bloed*, enz.

vōlboer (volle boer); zie: *möllen*.

vōldegen (klemt. op: *de*) = volgroeid, volwassen, van menschen doch inzonderheid van vee, en verl. deelw. van: *dijgen*, *dijen* = uitzetten, opzwellen, hier in de beteekenis van: groeien, grooter en dikker worden, *Gron. deien*, met: *vol* = geheel, volkomen, er voor.

volder = **mistvolder** (Westerw.) = **mestvolder** = mestvaalt. *Oostfr.* mesfolt, mesfold, *Neders.* faal (volgens *ten Doornk.* {p.3933} de oorspronkelijke vorm), van het *Lat.* palus = poel, enz., zoodat *mestvolder* zooveel zou zijn als: mestpoel, mestput. Vgl.: *misdobbe*, *misdob*.

vōldeur (*Onstwedde*) = **banzer** (*Vluchtwedde*) = de groote schuurdeur. Zie: *banzerdeur*.

voldoun = voldoen; ook: de rekening voor voldaan onderteekenen, quiteeren; *hij het ’t rekentje nijt voldoen*.

volgen voor: naar het graf volgen, ter begraving medegaan en den overledene de laatste eer bewijzen; ook *Oostfr.* Men wordt door de familie uitgenoodigd *om te volgen*; in sommige gevallen wordt het uit eigen beweging gedaan. In den laatsten tijd is dat uitnoodigen meer in onbruik gekomen.

volgers; de personen, buiten de familie, die den lijkstoet uitmaken. Zie: *volgen*.

Volhand; naam eener boerderij te Warfum.

volhandig = zwaar, stevig, dicht in ’t voelen, bv. van zijde, laken, enz., het tegengestelde van dun, slap, *soepel*.

volje (*Ommel.*) = **voltje** (*Old. Westerw. Goor.*) = vouwtje, zeer kleine plooi. Zie: *volle*.

volk = bezoek; *wie hebben volk* = er is bezoek, of visite; *d’r komt volk* = *wie kriegen volk* = wij zijn bezoek wachtende; ook *Dr.* Ook = de dienstboden van een’ boer; *achter bie ’t volk* = in het gedeelte van het huis waar deze hun verblijf hebben; *bie ’t volk eten* = met de dienstboden en *arbaiders* aan tafel eten; ook *Geld. ZHoll.* – In de *Ommel.* bij ’t aanspreken van een troep menschen, arbeiders, werkvolk, zoo vrouwen als mannen: *Kom volk! wat dunkt joe d’r van volk?* of in een gezelschap: *wie mouten noa hoes, volk! wie mouten eten, volk!* ook *Dr.* – Voor: de ouders; *onze volk bin d’r opoet* = vader en moeder zijn op visite. Zegt een knecht (of meid) *onze volk*, dan bedoelt hij daarmede ook de kinderen; (*Dr.* volk = huisgezin, familie); zoo: *Geert Bakkers volk* = het {p.3935} huisgezin van Geert Bakker; *doomnies volk*, *meesters volk*, enz. (*NHoll.* vollik = familie). – Voor de toonbank: *volk!* niet alleen: er is volk! maar ook: er moet iemand komen om mij te helpen; *Friesch* vollek, of volluk, met sterken nadruk op de laatste lettergr. *Sprw.* *Hou loater op de oavend hou mooier volk* (of: *lú*); een compliment dat men laat in den avond niet verwacht gezelschap maakt; ook aldus in *Oostfr.* *Holst.*; te *Meiderich*: *Wu later upp’n Dag, wu netter Volk*. Zie ook: *onsvolk*, en: *onze volk*.

volk = de gezamenlijke bijen in een korf; ook: *Dr.*: *mit dei harde wind hebben ze veul volk verloren*; *dei körf het gijn volk genōg*.

volktje; eenigszins minachtend; *'t is mie 'n volktje!* = 't zijn gemeene of ook: wonderlijke menschen, enz. Ook voor: kinderen, bij *v. Dale*; klein volk.

volle; **vol** = vouw, plooi; ook: rimpel; *vollen in 't gezicht* = diepe rimpels in 't gelaat, in 't voorhoofd; *störtvollen* (naaistersw.) = stulpplooien, soort van dubbel plooisel. *Friesch fâlden* = vouwen, rimpels; *Kil.* voude, *Oostfr.* folde, folle, *Neders.* fole, *AS.* feald, *Eng.* fold, *ONoorsch* faldr, *Zw.* fäll, fälla, *Deensch* fold, folde, *MHD.* valde, falte, *HD.* Falte. Zie ook: *vollen*.

völlemoan; benaming voor pannekoek.

völlemoansgezicht; spottend voor een dik, roodachtig en rondwangig gezicht; *Holst.* vullmaandsgezicht. (*v. Dale* heeft het woord, zonder meer.)

völlemoansdag; de gezette dag in eene huishouding wanneer pannekoek wordt gegeten.

vollen (werksw.) = vouwen, plooiën; *handen vollen!* sein om te bidden, bij 't eten; *opvullen* = opvouwen, toevouwen; *Oostfr.* follen, folden, *Neders.* folden, *AS.* fealdan, *Eng.* to fold, *ONoorsch* falda, *Zw.* fälla, *Deensch* folde, *HD.* falten, *MHD.* valden, valten, *OHD.* faldan, valdan, falten, *Goth.* falthan.

vollen = vielen; zie: *völ I.*

völlighaid, voor: volheid, wanneer een vertrek, bergplaats, enz. met menschen of voorwerpen, of met beide gevuld is, zoodat {p.3937} men zich niet vrij kan bewegen; *da's mie hier 'n völlighaid* = er is hier geen plaatsje onbezet, geene ruimte die niet gevuld is; *Oostfr.* fulligheid.

völmacht. Vóór de invoering der Wet op de Waterschappen, 1856, zooveel als: lid van een dijk-, polder- of waterschapsbestuur in 't *Old.* en *Westerw.*; ook *Dr.* – *'t is 'n völmacht*, zegt men, bij overdracht, van iemand die in een huisgezin alles wil regelen en besturen, en veronderstelt een heerschzuchtig karakter. Bij voorkeur zegt men het van vrouwen; zie: *regent*. – Eigenlijk het verouderde: volmacht, = gevolmachtigde. *Holst.* vullmacht = landschapsafgevaardigde.

völmans (klemt. op: *mans*) = krachtig, sterk als een man, tot vollen wasdom gekomen, en ook: in staat iets te verrichten, niet te zwak voor zulk een arbeid; *Oostfr.* fulmans. Vgl. *mans*.

völmoakt, voor: groot, voornaam, wat kleeding betreft; *dat liekt mie te volmoakt*, zegt men bv. ook vanneer men voor een bezoek alles zóó in gereedheid brengt, dat dit terstond in het oog moet vallen.

voloet (voluit; klemt. op: *völ*) = geheel; *'t is völoet zoo kold nijt as guster* = 't is niet zoo koud als gisteren; *'t is völoet nog gijn jaar leden dat*, enz. = 't is nog geen vol jaar geleden, dat, enz. *hij 's völoet nog gijn tien jaar*. Hiervoor ook alleen: *völ*, in: *'t wicht is achtiën jaar völ, zij 's in 't negentiende*, enz. = zij is volle achttiën jaar.

völsloagen (ww. volslaan) (*Ommel.*) = volschenken; ook *Dr.* Vgl. *insloagen*.

völsloagen (bvnw.), in: *völsloagen in 't gezicht* wezen = een vol, bol gezicht hebben, eer breed dan smal en niet mager in 't gezicht zijn. – (völsloagen = volkomen). *Dr.* völsloagen = gezwollen; völsloagen um 't heuft = opgezet in 't gezicht.

vön (onv. verl. tijd van: vinden) = vond, als: *bön* = bond; *stön* = stond, enz.; ook: *ZHoll.* *Zeel.* enz. {p.3939}

vönder (onzijd.); eene plank of deel over eene sloot of *gracht*, meestal met ééne leuning; in 't *Oldampt* hoort men hiervoor dan ook: *vönderrik*. Bij uitzondering behoudt een *vönder* met dubbele leuning (= *brukje, bröktje*), dien naam, als bv. over het *Poldermaar 't hoogvönder*, wat men te Hoogezand, enz., ook te Onderdendam *hoogholt* noemt. *Kil.* vonder, vondel = bruggetje, bij *Meyer* als veroud. opgegeven. *Dr.* vonder = plank over eene sloot, meestal met een rek voorzien; *Overijs.* vonder = plank met dubbele rikkens over eene sloot; *NBrab.* vondel = brugplankje. *Staring* en *Heye* schrijven: vonder. *Weil.* vlonder = eene losse brug over een klein watertje; *v. Dale*: vonder, vlonder = vondel = losse brug of plank over eene sloot. Van 't *Lat.* pons, *Fransch* pont, met den verkleiningsuitgang: *el*.

vōnderrik = *vonder* (zie ald.), en ook voor de leuning er van.

vōng = ving. Aldus: *hōng* = hing.

vōnk. Vergelijking: *helder as 'n vōnk* = onbewolkt van een' nachtelijken hemel zonder maneschijn, sterker dan: *helder van steerns*.

vōnst = vondst, wat men vindt.

voogd. Spreekt men op 't *Hoogeland* van: *de voogd*, of: *de voogd van 't ailand*, (te Warfum zegt men eenvoudig: *voogd*, ook bij 't aanspreken), dan bedoelt men daarmede den strandvonder van Rottumeroog. Bij 't neerleggen van dien post behoudt hij dien titel bij het volk.

vool = veulen; ook *Dr. Friesch.* – *Kil.* veulen, volen. *MNederl.* vool, *Wvl.* vool, *Oostfr.* fool, faal, *Oudfr.* folla, *Saterl.* fole, *AS.* fola, *ONoorsch* foli, fyl, *Zw.* föl, *Deensch* føl (følhoppe = merrie), *OHD.* folo, volo, *MHD.* vole, vol, *HD.* Föhlen, Füllen, *Goth.* fula. – Ook spottend voor: *snötbel* = snottebel; – *mourvool* = veulen van 't vrouwl. geslacht. – Te Hoogkerk verkocht (1866): “3 paarden, {p.3941} waaronder een zwartbles vool.” *Sprw. Snötterge volen wor'n de beste peerden*, in eig. beteekenis: snotterige veulens worden de beste paarden; fig.: de slordigste, onordelijkste, achtelooste knapen kunnen de knapste mannen worden, uit een' slordigen knaap groeit menigmaal een knappe kerel; ook *Oostfr. Oldenb. Neders. Noordfr.* Zie ook: *voold*.

voold = zwangere toestand van een paard; *de meer is voold*, ook: *is vool* = de merrie is drachtig. Hiervan: *voalde merrie*, ook *voolmerrie* (in geschrifte) = veulendragende merrie. Te *Woltersum* te verkoopen (1875): “– een bruin ruin-chaispaard, 2 voalde merriën,” enz. Id. te *Loppersum*: “– 18 beste paarden, waaronder 2 voalde merriën”, enz. Id. te *Tolbert* (1866): “– 6 paarden, waaronder 1 fraai 2 jarige en 1 voalmerrie.” Id. te *Hoogkerk* (1866): “3 paarden waaronder één 5 jarig voalmerrie.”

voalmerrie; zie: *voold*.

voalde merrie; zie: *voold*.

voolje (*Ommel.*) = **vooltje** (*Old. Westerw. Goor.*) = veulentje. Zie: *voold*.

voolsnieder; persoon die veulens snijdt, castréert.

vooraf (in geschrifte, mv. *vooraffen*), afzonderlijk deel eener veenderij boerderij te Stads-Kanaal en ook te Wildervank. Het is eene strook grond van de breedte afgenomen, denkelijk om daardoor het leggen van kostbare bruggen te vermijden en bouwterrein te verkrijgen. Zie Reglem. Waterschap Valthe art. 6, no. 75, 76, enz.

voorbehuizing (in geschrifte) = *binhoes*; zie ald. alsook onder art. *brandgevel*.

voorde (*Laurm.*): door rede door eenig water. – *Geld.* voord, *Kil.* voord, vaerd, *Oostfr.* fôrde, fôre, *Zw.* vad, *HD.* Furt, Fuhrt, *MHD.* vurt, *OHD.* furt, *Middeld.* vort, *Oudfr.* forda, foerde = waadbare plaats, ondiepte, baan, weg, nog in: Koevorden, Amersfoort, Lichtenvoorde, enz.; *Wvl.* voord = dam. Volgens *ten Doornk.* fôrde, forda, ons: *voorde* één met het *Lat.* porta = poort, doorgang, opening, landengte, enz.

vooruit! (nooit: *veuroet*, in dezen zin) = wel! wel! wat je zegt! {p.3943} Zie: *mars!*

voorwerk; zie: *veurwark*.

voorzeide (alleen in geschrifte) = voornoemde, bovengenoemde; “– dit perceel mandeelig met de diakonie der voorzeide gemeente.”

voorzet (in geschrifte) = het vaste gedeelte, als 't ware de drempel van eene beweegbare brug. “Naar het schijnt is hij van het voorzet in het water gestort.”

vörk; zie: *lipken*.

vörken = **vörkjen**; eig. met de vork toereiken, of: ergens henenwerpen, naar beneden gooien van korenschooven, hooi en stroo; fig.: flink werken, de handen fiksch uit de mouw steken, en: iemand *vörken* = hem wegslingeren, van zich gooien. *Oostfr.*: hei up de wagen förken; hê förkde hum tot 't hus herût.

vörker (*Wolters.*) = **opsteker**; man die korenschooven, enz. aan hem toereikt, die ze op den wagen terecht moet vlijen. Zie: vörken.

vörkersvörk (*Wolters.*); vork met zeer langen steel, om daarmee te vörken; zie ald.

vörkjen; zie: vörken.

vörl, **vörrêl** = vierendeel, vierdepart; 'n *vörl botter* = 40 KG.; *vörslvat* = een vat dat zooveel boter inhoudt of kan bevatten; *vörl appel* = vierdedeel van een appel; *vörsls van 't joar* = de vier delen van den uier eener koe; *ijn van de vörsls is nijt goud, hij zel wel dreiuurd wor'n* = een dier melkkamers heeft een gebrek, zóó dat zij daarmee wel geen melk meer zal geven; 't *vörrêl groot wezen* zegt men van eene koe die niet minder dan 4½ voet groot is; – *vörljoars* = *vörreljoars* = *vörslsjoar* = vierendeeljaars; 'k wil 't *nijt halfvörsls down, leuven, verkoopen*, enz. = 'k wil 't lang niet doen, enz. Zie ook: *achtervörl*, en: *veurvörl*. Zegsw.: 't uur op *viefvörl loopen* = noodeloos een omweg maken. {p.3945} (*Holst.* en weg up *fiefveerendeel* = een omweg. v. *Dale*: *verrel* = vierendeel, viertel, vertel. – *Nederl.* in de spreektaal ook: *vierel*, en: *viereljaar*.) *ZHoll.* *vuirel*, *vierdedeel*; *Oostfr.* *fördel*, *förrel*, *förl*, *Oudfr.* *fiardel*; – *fordel* = het eerste deel; *Oostfr.* *fördêl*.

vörl, voor: voordeel; iemand 'n *vörl ofzijn* = hem te gauw af zijn, iets op hem winnen door gauwheid of slimheid, hem eene vlieg afvangen; ook wel: onverwacht eene poets spelen (*Ommel.*) = *ijne 'n fiet ofzain (Old.)*; (*fieten oetrichten* = *Friesch* *fiten utrjochtje*.)

vörljoars; zie vörl 1.

vörk, **vörrêlk**, **vörelk** het tegengestelde van: achterlijk; *dat kind is vörk* = 't is 'n *vörrêlk kind* (of: *kiend*) = een voordeelig kind; *hij 's vörrêlk* = hij staat voordeelig met zijn werk, of: is een ander vooruit; *de snik is vörk* = de schuit komt vóór den gezetten tijd aan; *de boomen bin vörk* = staan vroeg in blad en bloei; *as wie zoo vörk wor'n kennen* = als wij (dan) zoover met het werk kunnen gevorderd zijn. *Dr.* *voordêlk* = voordeelig, *Oostfr.* *förlîk*, *fördelk*. *Hoofst.* op 't *vorderlijkst* = op het gemakkelijkst, met de geringste moeite. (v. *Dale*: *voorlijk* = overtreffend, vroeg ontwikkeld, doch wordt zelden of nooit gehoord. – *Bolland* schrijft: *väddeijk*, *värreijk*.)

vörsls, **vörrêls** (vierendeels), in: 't *vat is nijt vörsls vól*; *wie hebben 't nog nijt vörsls doan* = nog maar een klein gedeelte. Zie ook: half, en vörl.

vörslsjoar; zie: vörl 1.

vörslvat; zie: vörl 1.

vörmbijr = familiefeest als het vormsel is toegediend, dus ter gelegenheid van de opname in de Kathol. Kerk.

vörrêl; zie: vörl 1.

vörreljoars; (zie: vörl 1); mv.: *vörrêljoarsen*; *hij beurt alle vörrêljoarsen zien pensiouen*. {p.3947}

vörrêlk; zie: vörk.

vörrêls; zie rōggêls.

vorstweer = vriezend weder; 't is *vorstweer* = het vriest, ter onderscheiding van: *deuweer*, *dooiweer* = dooiweder.

vört, **vōt** (= voort, ook in alle samenst.), voor: onmiddellijk; 't *kamnet stait vört an de deure*; *hij woont vört an mie* (= naast mij); *hij woont vört om de houk*. Dus hier bijw. van plaats, in 't *Nederl.* alleen bijw. van tijd = dadelijk, terstond, (ook *Gron.*); *da's t'r vört noast*, iron. voor: 't mocht wat! bv. op de vraag: *is 't 'n golden?* – *vörtboerken* = de boerderij als vroeger behartigen, daarmee voortgaan als vroeger toen bv. de ouders nog leefden. *Dr.* *zames vortboerken*. – Beide hebben ook de beteekenis van: voort, weg, alsmede die van: voort, als tusschenw.; *zij* (de arbeidersvrouw) *is altied vört* = gaat alle dagen uit werken. *Friesch HD*. *Deensch Zw. Eng.* *forth* = spoedig.

vörtdoadêlk, **vōtdoadêlk**; versterking van: dadelijk, terstond; *mōst vörtdoadêlk komen* = op slag; eigenl. een pleon.; ook *Dr.*

vörtflöstjen; zie *flöstjen*, en: *vört*.

vörtgoan, vôtgoan (=voortgaan) = weggaan, heengaan, ook uitgaan; *ie mouten nog nijt vörtgoan* = gij moet ons nog wat gezelschap houden; *woar is voader? – dei is vörtgoan* = die is uitgegaan, gaan wandelen, enz. – Ook = met de noorderzon vertrokken. En: *'t mout moar zoo vörtgoan*, met eenigen tegenzin zooveel als: doe het dan maar, of: breng het maar ten einde zóó als 't u goeddunkt.

vörtholder (van: voort, en: houden), eigenlijk zooveel als: een goed fokdier, (ook *Dr.*). Men zegt het ook van eene vrouw die reeds eenige kinderen heeft en er nog meer kan krijgen, zooveel als: zij is waard om hare vruchtbaarheid in leven te blijven. {p.3949}

vörtstupen (in 't *kwoade*) = in 't kwade stijven; *Oostfr.* stöpen. Zie: *inschunen*.

vörtvlijgen, vôtvlijgen = snel wegloupen. Zie: *barst*.

vos. *Sprw. Te loat, zee de vos, dou zat zien steert in 't ies vastvroren.*

vôt, gebrekkige uitspraak voor: *vört* (= voort); zie ald. Vgl. *koat*.

vôtdoadêlk; zie: *vôrtloodêlk*.

vötels = de ondereinden, de voet eener kous; *vötels an de hosen braiden* = nieuwe ondereinden aan de kousen breien. *Kil.* voetelingh = tot de voeten behorende. Zie: *hozevötels*.

vôtflörtjen; zie: *flörtjen*, en: *vört*.

vôtje (inz. in 't *Westerkw.*) = voetje; *'n luk votje* = een kleine voet, voetje van een klein kind; *votje veur votje* = *voutje veur voutje* = voetje voor voetje.

vötlingen; zie: *hozevötels*.

vôtvlijgen; zie: *vörtvlijgen*.

vouêrn; zie: *vourn*, en: *woatêrn*.

voug = voeg (metselaarsw. en stam van: voegen = schikken, passen) *'t is mien voug nijt* = 't past, 't voegt mij niet.

vour, vourke = een voertje aan een paard, bv. een maaltje haver of een stuk brood.

vour, vouêr = voeder; *zit vour in* = het beest is goed gevoederd, daaraan is niets gespaard, het zal blijken dat het dier zich goed ontwikkelt, of, van een paard, dat het krachtig is. – Ook = voer, wagenvol, en = voering. *Oostfr.* fôr = wagenvol; voeder; voering. Zie ook: *voarde*, en: *woagenvöl*.

vourbanktje; zie: *veurbank*.

vourgeld (voedergeld) = de kosten van het vetmesten, of ook in 't algemeen van het onderhoud van een beest; *vourgeld moaken* {p.3951} = de kosten van het mesten weer betaald krijgen door den hogeren verkoopprijs. Gewoonte is het om den mest voor de moeite te rekenen.

vourke; zie: *your I*.

vourkistje; zie: *veurbank*.

vourknecht; knecht in eene boerderij die belast is met het voederen van het vee.

vourlok; het *vanggat* (zie ald.) bij het vlijen van schooven, hooi enz. op een boerenwagen. Zie ook: *lok*.

vourlougen; zie: *lougen*.

vourlouger; zie: *lougen*.

vourmantjederei; zie: *vourmantjen*.

vourmantjen = gepatenteerd rijtuigverhuurder zijn en allerlei zaken, bv. turf, mest, zand, steenen, enz. vervoeren; *'t vourmantjen doun* = *vourmantjederei hebben* = daarvan eene kostwinning maken, ook zonder rijtuigverhuurder te zijn.

vourmauen (voeringmouwen) = mouwen die tot voering dienen.

vourn, vouêrn = voeren, voederen, van vee, enz.; ook voor: eten, nl. pap, enz. geven aan kleine kinderen; iemand *oet de hand vourn* = hem telkens zooveel zakgeld geven als hij dagelijks of wekelijks nodig heeft of mag verteren. *Dr.* vooren, *Oostfr.* fôren.

vouroavend; de tijd dat de beesten 's avonds op stal gevoederd en gedrenkt worden; *Dr.* voeraovend.

vouroazie = voeder, beestenvoeder, fourage; *de vouroazie is van 't winter slecht* = hooi en stroo zijn slecht gewonnen.

voorwark (voerwerk); het recht om goederen, inzond. granen met wagens van den wal naar de pakhuizen te vervoeren, zooals o.a. bij 't voormalige Kleine-Poortje, bij de A-poort, enz. te Groningen. *Dr.* voerwerker = gepatenteerd voerman. *HD.* Fuhrwerk = voertuig, en: alles wat tot vervoer van waren per as behoort.

vout = voet; *zij het hier gijn vout had*, of: *zij het heur vouten* {p.3953} *hier nijt had* (met den klemt. o.h.w.) = zij is hier niet geweest, zooals gij meent, of: hoewel zij verwacht werd. Zie ook: *koel I.*

vouten = voeten; *kolle vouten hebben*, fig. = aan lagerwal zijn, zijne nering verlopen zien en nu geen middel van bestaan hebben; iemand iets *veur de vouten gooien* = hem eene beschuldiging naar het hoofd werpen, hem verwijtingen doen; *onder vouten komen* = onder den voet raken, van de been raken in en door den dronken toestand. Zie ook: *votje*, *bijn*, *proppen*, en vgl. *andermans*.

voutenèn = voeteneinde, van een bed; ook voor: uithoek, uiteinde eener gemeente of der provincie; *wie wonen ien 't voutenèn*, bv. bij *Haantil*, of op *de Klip* (gem. Warfum); op *Westerwolde*, als afgelegen deel dezer provincie.

voutenkrabber; zie: *krabber*.

vouten-voamen, alliter. in: *'t scheelt vouten en voamen* = 't verschil is zeer groot, en ook: wat hij beweert is ver mis.

voutenwischen (voetwischen). Bij het bekijken van een in aanbouw zijnd werk verwachten de timmerlieden (in 't algemeen: de werklieden) eene fooi. Eén er van, of de opperman, komt met een doek, en, onder 't opzeggen van een rijmpje, wischen zij daarmede den bezoeker over de voeten. Zoo heeft men o.a.: Ik koom hier met verlof, Uw voeten zijn vol stof; Daarom ben ik genegen Uw voeten af te vegen. Bij v. *Dale*: iem. de voeten (schoenen) vegen; zie: *vegen*.

voutprajm, **voutpraim**; breinaald waarmede de voet eener kous gebreid wordt.

voutstoaven (*Hoogel.*); de indruksele, sporen van voetstappen in weeken grond, in zand, enz. Vgl. 't *HD.* Buchstabe, alsook het *Nederl.* staf, en: staven (ww.) = door een of ander teeken er den stempel der waarheid op drukken.

vouwer, **vouer**, **vour** = voering. Zie ook: *your*.

vr; zie: *v*

vrachtîg = **vêrchtîg** (*Stad-Gron.*) = **frachtîg** = **vrachtjoans**, **vrachtjoand**, **vrachtjōnd** = **vrachtîghoal** = **vrempeel**, **vrempeeld** = **verachies** = **verentîg**, **werentîg** = **woarachies** = waarachtig, wa-{p.3955}rempel, waratje. Bevestigt, in de kinderwereld, er een zijn zeggen met: *vrachtîg* (enz.), dan hoort men hierop de woordspeling: *huifst gijn vracht geven, kenst vêrgees mitvoaren*, zooveel als: ik geloof u daar niet eerder om. *Dr.* vrachtig, *Friesch* wrijchtig, *Oostfr.* fereintig.

vrachtîghoal; zie: *vrachtîg*. Verzachting van: duivelhaal.

vrachtjoans, **vrachtjoand**, **vrachtjōnd**; zie: *vrachtîg*. Zal zooveel zijn als: waarachtjes, met invoeging der *n*.

vrachtjōnd; zie: *vrachtîg*, en: *vrachtjoans*.

vrak (= wrak), in: *'n vrak bijst* = een rund dat om eene of andere ongesteldheid of verminking geslacht wordt, *vrakke bijsten slachten* = zieke runderen slachten en 't vleesch er van bij de huizen verkoopen. Zie art. *v*.

vraksêln; zie: *haksêln*, alsook: art. *v*.

vrang ien 't joar; zie: *droop in 't joar*, alsook art. *v*, en: *wrang*.

vranten, **vrantêrn**, **frantêrn** = brommen, knorren, pruttelen, dwingen, van kinderen;

vrantêrg, *wrantêrg* = ontevreden, verdrietig, knorrig, pruttelig, pruilend, ook van groote

menschen; *vrantpot* = knorrepot, pruttelaar, pruiler. *Dr.* wrantig = knorrig, gemelijk, dwingerig, van kinderen; *Kil.* wranten (*Fris.*) = mompelen, brommen, pruttelen; wrantigh = vol klachten, knorrig, wrevelig; wrant = knorrepot, enz.; *Oostfr.* wranten, franten, wrantern, frantern = morren, pruttelen, enz.; wranterîg, franterîg, wrantrîg, frantrîg, wranterg, franterg; *Neders.* wrantig, vrantsk, wransk, en: wrantepott; *Holst.* wranten, en: wrantputt; *Noordfr.* wrante, *Saterl.* wrantje, *Deensch* vrante = ontevreden zijn, morren. Zie: art. v, alsook *ten Doornk.* art. wranten, wârte, en: wert 2.

vrantêrg; zie: *vrannten*.

vrantêrn; zie: *vrannten*.

vrantpot; zie: *vrannten*. {p.3957}

vranns; zie: *woararns*.

vrau; **vrou** = vrouw; mv. *vraulu*; *vroulu*; ook *Dr.* In den boerenstand was het nog vóór een 40 tal jaren algemeen dat de dienstbaren de boerin met: *vrau*, *vrou* aanspraken en ook in den 3 den pers. aldus noemden. Voert eene gehuwde vrouw of weduwe niet den titel van: mevrouw, of: juffrouw, dan voegt men den familienaam haars mans achter dien van: *vrau* of *vrou*; *vrau Maier*, *vrau Mulder*, *vrau Smit*, enz., dikwijls ook met aanhechting der *s.* *Dr.* vrouw, vrouwe. *Sprw.* *Gijn vrau zoo riek of zij is kou's geliek*, *Oostfr.* dâr is gîn frô so rîk, of sê geid mit de kô lîk. Zie ook: *boer*.

vraulu; zie: *vrau*.

vrede, in den uitroep van verwondering: *mien vrede!* of: *moar mien vrede!* (bv.) *bin ie hier?* (– zijt gij hier?) Voor: in godsnaam, zegt men veelal: *in vredes noam!* dat wel weer verkort wordt tot: *in vrede!* – Als groet bij 't vertrekken dient: *ik wens joe de vrede!* ook alleen: *de vrede!* Zeker in navolging van *Luc.* 24:36.

Vredewold; een landschap uitmakende het Zuidwestelijke deel van het Westerkwartier.

vredîg = tevreden, in: *doar bin 'k nijt vredig mit* = dat bevredigt mij niet, ik stel andere eischen. *Dr.* vreeg, *Neders.* vredig = tevreden.

vreding (*Westerw.*) = soort van schutting. “Het aanleggen, onderhouden en gebruiken van plaatsen, bruggen, vonders, vaarten, kanalen, slooten, vredingen, (enz.) geschiedt onder zijn (van den Kommandeur of Opzichter van Ter Apel en Ter Haar) toezicht.” Voorts: “– boonenstokken, erwten-rijs, vredinghout en dergelijke zullen door de huurders der Stadslanden in geen geval mogen worden genomen zonder zijne bepaalde toestemming en onder zijn toezicht.” (*Hand. Gem. raad Gron.* 1871). Zoo wordt in eene aanbesteding van gemeentewege o.a. gesproken van: het plaatsen van erfbevredingen. *Dr.* vreëng, vreding, bevreding = vree, vrede, omheining, afsluiting, afschutsel van grond, van een' put, enz. *Dr. Landr.* {p.3959} (1712) III, 101: vredinge van Tuinen; 105: bevredingen, en: vredingen. *HD.* Friede = omheining; befriedigen = omheinen.

vredinghout (in geschrifte) = houtwerk voor *vredingen*; zie ald.

vree (= vrede); *loat mie 't doch mit vree opdrinken*, enz., zooveel als: laat mij met rust zoolang ik drink, enz.; *'k heb gijn vree van hōm* = hij laat mij niet met vrede, (de jongen wil mij niet met rust laten).

vrei = zonder schulden; *hij het de ploats vrei* = zijne boerderij is niet met hypotheek of andere schulden bezwaard. *'t land is van 't joar vrei* = *de huurjoaren bin om* = dit is het laatste der huurjaren. *'t is t'r nijt vrei van* = het heeft er iets van, bv. antwoord op: *bist sloaperg? regent'? is 't eten anbrand?*

vrei (vrij) = zonder dienst; *hij is vrei* = hij heeft geen dienst, ook: ontslagen uit zijnen dienst; *boer het hōm vrei loaten* = hij heeft hem zijn afscheid gegeven; *de boden bin vrei* = *de dijnstboden hebben vreiweek*, = *de dijnstboden bin out dijnst*; zie: *vreiweek*.

vrei (= vrij), voor: vrijplaats bij de kinderspelen. Zie: *hōnk*.

vrei; **vrij**, van den voet = wreef. *Oostfr.* vrei, *Oudfr.* voetwerst = voetgewricht; *Eng.* wrist = gewricht; *AS.* vraestan; *Eng.* to wrest = draaien.

vreibeschei! met de verbast. **vreimeschei!** term in het tikspel en zooveel als: ik ben hier en dus vrij!

vreier (= vrijer), voor: kouseband.

vreiersvouten (vrijersvoeten), in: *hij gait op vreiersvouten* = hij vrijt, hij is aan 't vrijen geraakt; ook *Westf. HD.* auf Freiers Füßen gehen. (Te vergelijken met: in iemands schoenen staan; op voet van oorlog, enz.)

vreie stof = tekst uit den bijbel, ter onderscheiding van een hoofdstuk (of: Zondag) uit den Heidelb. Catechismus; *doornie het van noamiddag 'n vreie stof, 't is van mör'n nachtmoalsdag west.*

vreie verhuren = **vreiverhuren** (vrije verhuuring) = publieke verhuuring, ter onderscheiding van: onderhandsche verhuuring; *op vreiverhuren brengen* = notarieel laten verhuren. Zoo ook: *vreie verkoop*, of: *vreiverkoop* = publieke verkoop; {p.3961} *hij brengt zien ploats op 'n vreiverkoop* = laat zijne boerderij publiek verkoopen. Zooveel als: ieder heeft dan de vrijheid op dat goed te bieden, elk wordt in de gelegenheid gesteld het te koopen.

vreigeld = **schoon geld** = zuivere winst of verdienste. Zie ook: *schoon*.

vreigroaven = eene sloot of greppel graven ten einde de grenzen van landerijen duidelijk aan te wijzen en af te schutten.

vreïghaid = vrijheid, wat vergund en daardoor geoorloofd is; *ik geef joe vreïghaid om noa ber te goan; zij zeggen 't wel moar dat geft mie gijn vreïghaid om 't weer noa te vertellen.*

vreikoat = vrijkaart, ook soortnaam; *hij het nog vreikoat genōg* = hij heeft nog meer dan ééne vrijkaart in de hand.

vreilikkert! uitroep bij een knikerspel en zooveel als: ik maak gebruik van mijn recht op een' vrijen gooi, op eene vrije beurt.

vreiman (klemt. op: *man*), ook: **ijgen man** = voor 't oogenblik onafhankelijk van een ander; *'k goa mit woagen noa stad den bin 'k mien vreiman*, zooveel als: – dan ben ik aan geen tijd gebonden, dan kan ik komen en vertrekken wanneer het mij gelieft.

vreimeschei; zie: *vreibeschei*.

vreimoaken, vrijmoaken, voor: bestellen, overbrengen van eene groete, maar alleen in de belofte: *'k zel 't vreimoaken*; ook *Dr.*; *Oostfr.* freemaken. Zie: *groutenis*.

vreischieter = korte jas; *Oostfr.* frêschîter = mansjak met korten schoot. Zie: *molvanger*.

vrei snippie; vrijkaart, vooral wanneer het eene lage kaart is, bij 't kruisjassen.

vreistarven = het uitsterven van eene familie van rechthebbenden op een *beklemd* goed. Zie: *beklemrecht*.

vreivechter, voor: brutaal, driest vrouwspersoon, echt manwif.

vreiverkoop, zie: *vreie verhuren*.

vreiwat, vrijwat = vrij aanzienlijke hoeveelheid, tamelijk veel, tamelijk groot, enz.; *d'r was vreiwat volk; hij het {p.3963} vreiwat geld arft; hij het vreiwat schulde over zien ploats.*

Voorts: *'t gait vreiwat goud* = 't gaat nogal goed, er is geen reden tot klagen; *'t verscheelt*, of: *'t scheelt vreiwat* = 't verschil is groot; *'t is vreiwat krekt tien uur* = 't is vrij juist tien uur; *is vreiwat krekt honderd pond; zij bin vreiwat geliek* = tamelijk gelijk. (v. *Dale*: vrij wat = veel.)

vreiweek, vrijweek (klemt. op: week) = **vreie week**; de week, beginnende met den zondag na den 12 den Mei, als de dienstboden *vrei bin* = uit den dienst gaan; *vreiweek hollen* = die week (geheel of gedeeltelijk) vrij zijn en daarvan gebruik maken. In de *Ommel.* heeft dit ook met halfjarige diensten plaats, en al is het ook dat elk in zijn' dienst blijft, spreekt men toch van: *vreiweek*. De *harstvreiweek* valt in op den zondag na den 12 November. (Te *Appingedam* verhuren ze zich van Mei tot Mei maar kunnen toch met November uit den dienst gaan; te *Uithuizermeeden*, *Spijk* en omstreken van Nov. tot Nov.; te *Groningen* van Mei tot Nov. en van Nov. tot Mei.) – Hebben de knechten en meiden hun loon ontvangen dan noemt men ze wel: *rieke jeuden*, waaraan een ander dan wel toevoegt, met het oog op het einde der *vreiweek*: *moar as ze den weer in dijnst mouten, den hebben ze leege buus en kolle vouten.*

vremd; vrömd = vreemd; *WVl.* *vremd; vremen, vrömden* = vreemden.

vremde; zie: *vrömd*.

vremd geef; zie: *grofgeef*.

vrempeel; zie: *vrachtig*.

vrempeeld (*Stad-Gron.*) = *vrachtig*; zie ald. *Zeel.* frempeeld.

vrensen; zie: *frensen*.

vrenzen; zie: *frensen*.

vressen (*Westerw.*) = puistje.

vret = gebradje; “*Voogd op 't ailand vangt sums mit 'n net ais 'n paor wille ain'n, den het 'e ook nog ais'n vret.*”

vreten = buitengewoon veel, onmatig eten, waarvan men dan ook zegt: *'t is gijn eten, moar 't is vreten*. Spelend zegt de moeder tegen haar klein kind: *bist 'n vretzak = 'n vretop = 'n vrettert*. *Sprw.* *Wor'n gijn vroaten geboren, moar moakt*, (ook *Limb.* {p.3965} *Oostfr.*), zooveel als: het veel eten wordt eene (leelijke) gewoonte. (*v. Dale*: vreten = gulzig eten; vraat = veelvraat = gulzigaard.) – Ook de naam van een eenvoudig kaartspel. – *Verv.*: *doe vretst, hij vret; ik vrat, doe vratst, hij vrat; wie, enz. vratten*. deelw. *vreten*.

vreterei, vreterij = ontsteking; *vreterei in de mond* = ontsteking aan het tandvleesch. – Ook voor: insecten, die aan den wortel der planten. (In 1871 schreef men uit *Horsten*: “De aardappelen lijden op de veenlanden veel aan vreterij, ritnaald,” enz. Uit *Leens*: “In deze oorden is er nog al sprake van zoogenaamde vreterij in de gerst, haver, tarwe en zelfs in de aardappelen. De meeste landbouwers, die we er over hoorden spreken, schrijven dit toe aan de zoogenaamde ritnaald, die er veel aanwezig moet zijn; anderen meenen hierbij ook grasworm te hebben opgemerkt.” In 1890 is door het Hoofdbestuur van het Genootschap v. Nijv. in de prov. Groningen het vraagpunt gesteld: “Welke doelmatige middelen zijn aan te wenden ter bestrijding van de zoogenaamde vreterij, des voorjaars in de graanvelden aangericht door de ritnaald en de emelt, (hamel?)” Zie hierop *v. Dale* artt. emelt, engerling, en: hamel 2.)

vretop; zie: *vreten*.

vrettert, schertsend, voor: kleine vreter; *doe bist 'n olle vrettert*, zegt men tegen een klein kind. Zie: *vreten*, en: *gevreet*.

vretzak; zie: *vreten*.

vriekel; eene soort van roofvogel. In allen ernst vertelt men, dat de koekoek van Mei tot Sint Jacobus een *vriekel* is. Zie: *friekel*.

vrieven = wrijven, en: wrijving; *schrieven en vrieven* = schrijven en wrijven.

vring, in annonces: *wring*; eene soort van houten draaihek op *dammen*, met zwaren staart, *vringsteert, vringstart*, om de beweging gemakkelijker te maken, terwijl de beide palen, {p.3967} waarvan de eene met *prop*, waarop de *vring* draait, en de andere, waaraan zij door een kettinkje of eindje touw bevestigd wordt, *vringpoalen* (= *wringpalen*) genoemd worden; *de vring openzetten* = afdraaien; *op vringen passen* (*Old.*) = *op dammen passen* (*Ommel.*); zie: *dam*. Verkoopling te Veendam van: “raam met aardappelroosters, wringen, kruikarren,” enz. (1876). Id. te Midwolde van: “boeren- en melkgereedschappen, hekken, wringen,” enz. (1875). In de Instr. voor den Opzichter van de dijken, kwelderlanden en aanwassen aan en in den Dollard, komt voor: “Hij zorgt voor de goede bewaring en het onderhoud van de aan de gemeente (Groningen) toebehoorende wringen, schutten, batten en verdere goederen.” (Art. 2; 1871). *Zegsw.*: *om de vring klimmen = om vring kroepen* = uitvluchten zoeken, zijn oordeel voorzichtig intrekken, tegengestelde van: recht door zee gaan. *Dr.* *wring* = hek met rechtstandige planken; *Friesch* *wringe* = hek, landhek, draaiboorn; *Overijs.* *vreenge* = schutting; *Oostfr.* *wringe, wring* = draaibaar hek. – Behoort tot: wringen, in de beteekenis van: draaien. Vgl. art. v.

vringpoal; zie: *vring*.

vringstart; zie: *vring*.

vringsteert; zie: vring.

vrinsken; zie: frensen.

vris, fris = frisch, en = versch; *vrisse botter, aier*, enz.; *vris vlais*; *vrisse boeskool*, ter onderscheiding van: *inzette* (ingemaakte) *boeskool* (= zuurkool). – *doar wi we'n vrisse dag tou nemen* = dat zullen wij op een volgenden dag doen, niet nu, daar wij reeds veel gewerkt hebben, of: het toch niet meer af kunnen. Vgl. *kistaier*, en zie ook: disse.

vris, fris = zonder lichaamsgebrek; *hij 's nooit weer vris wor'n* {p.3969} *noa dei val*. Zie ook: fris.

vrissen = (op) nieuw; *van vrissen of an!* = Kom aan; wij zullen 't nog eens beproeven, 't nog eens overdoen.

vraagboek (vraagboek) = leidraad, in vragen en antwoorden, bij het onderwijs in den godsdienst bij de Hervormden, enz., bij *v. Dale*: vragenboek.

vroagen, in: *bedankt veur 't vroagen*, als antwoord, 't welk een zieke geeft of laat geven op eene vraag naar zijne gezondheid, daarmede te kennen gevende, dat hij hersteld is en er dus niet meer behoeft gevraagd te worden. In Holland zou men "laten bedanken voor de attentie." *Sprw. Vroagen is vrei* (het vragen is vrij), zooveel als: het vragen (= verzoek doen) kan niemand kwalijk nemen, (ook *Holst.*), waarbij behoort: *'t waigêrn d'r bij* (het weigeren er bij) = even zoo goed heeft een ander vrijheid het verzoek af te slaan; *Oostfr.* vragen steid frêi; man 't weigern d'r bij. – Als werkw. in: *as 'k vroagen mag*, altijd eenigszins geraakt, bv. in: *wel het joe dat verteld, as 'k vroagen mag?! = durft gij er wel mee voor den dag te komen wie u dat verteld heeft? Ook het gewone: met uw welnemen: as 'k vroagen mag, woar woon ie nō?* Verv.: *doe vragst, hij vragt; ik vroug*, of: *vruig; doe vrougst, of: vruigst; hij vroug, of: vruig; ik heb vroagd*.

vroagenleeren; *hen 't vroagenleeren goan* = ter catechisatie goan, ook: *vroagen opzeggen*.

vroaten (meerv. van: vraat); zie: vreten.

vroest; zie: verroest.

vrömde, vremde = vreemde, en = vreemdeling, met name vreemde arbeiders uit Friesland of Pruisen; *vrömde zichters* = vreemdelingen die in deze streken komen om het graan te *zichten*; *vrömde zun* (vreemde zon) = bijzon, *Oostfr. frömde sünne*; zoo ook: *vrömde moan* (of: *moane*) = bijmaan; *vrömd* (of: *vremd*) *vet* = runder- en varkensvet, hier ingevoerd.

vrömde moan; zie: vrömde.

vrömde zun; zie: vrömde.

vrömmens, vröms, vrums, frömmes, fröms, vrammens = eenigszins minachtend voor: vrouwspersoon, en zooveel als: vrouw-{p.3971}mensch. In *Holland* en *NBrabant* heeft: vrouwmensch iets verachtelijks, meer nog dan: vrouwspersoon; eveneens in *Holst.* frauminsk. *Dr.* vrommes, *Overijs.* vrömmes, *Friesch* frömmiske, *Zeel.* vromm's, *Oostfr.* fröminsk, in tegenstelling van: manminsk, *Westf.* frummenske. Zie ook *Gron. Volksalm.* 1841, 151.

vröms; zie: vrömmens.

vrönder, frönder = **vlönder** de kajuit van een klein schip; van een zeeschip zegt men daarvoor steeds: *kêjuut* (kajuit). Staat voor: vooronder, bij *v. Dale*: benedendeel van een schip bij den boeg. *Dr.* vronder, *Oostfr.* förunder.

vröngel = **diksoepen, dikzoepen** = gestremde melk, zooals die in de vröngelhuizen (zie ald.) als versnapering wordt gebruikt. De Helpenaars alleen schijnen het geheim der bereiding er van te kennen.

vröngelhuis, bij *Auwen*: logement buiten de stad, waar koffie en *dik soepen* (= *zoepen*) te bekomen is. – (Geen logement, maar herberg met grooten tuin, vroeger vooral geliefkoosde uitspanningsplaatsen buiten de voormalige Heerepoort. – *v. Dale*: wröngelhuis = huis waar men gestremde melk gebruiken kan.)

vroo; vrou (*Westerkw. Marne, Fivelgoo*) = **vroug** = vroeg (bijw.); *Dr. Overijs. Marken vroo, Oostfr. frô, frö, frôg, HD. früh, Neders. Pommersch frou, fru, fro, frö, OHD. fruo, frua, frô, frou, MHD. vruo;* (*vro* wordt in *Meijers Woordensch.* als veroud. opgegeven.)

vroodag; zie: *vrougdag*, en: *vroo*.

vroom. Vergelijking: *vroom as Job*.

vroote = **vrougte** = vroegte. Zie: *vroo*.

vrôsêln; zie: *frôsêln*.

vrou; zie: *vrau*, en: *vroo*.

vrouden; zie: *vruiden*. {p.3973}

vrougachtig (vroegachtig) = een weinig vroeg, bv. om op te staan, of: naar bed te gaan. Eigenlijk zooveel als: te vroeg.

vrougdag; vroodag (vroegdag); *'t is nog vrougdag* = nog te vroeg om naar huis te gaan, om van een gezelschap te scheiden; ook: *'t is nog vroug in 't gasthoes*, als men ontdekt dat het niet zoo laat is als men meende; *'t is mörgen* (of: *mörn*) *vrougdag* = wij moeten morgen vroeg opstaan, de dag begint vroeg voor ons. Deze zegswijzen komen ook elders voor.

vrougmelk, vrougmelkte kou; vroomelk (vroegmelkte koe); eene koe die in den herfst of winter kalft, dus veel vroeger dan op den gewonen tijd, nl. in Maart of April; *Oostfr. frômek; tou vrougmelk speulen* = op een' tijd bij den stier brengen dat zij in den herfst, enz. kan kalven; *hij het twee vrougmelken* = twee koeien die dan reeds hebben gekalfd of nog moeten kalven. "Te koop aangeboden: Beste vroegmelke vaarsen die in het eerst van November kunnen kalven," enz. (*Nieuwolda* 1865.)

vroulu; zie: *vrau*, en v. *Dale* art. vrouwmensch, meerv. vrouwlieden, vrouwlui. Samenstell.: *vrouluklijêrn, vroulubanken, vroulustem, vrouluverziete, vroulugek, vrouluvlis,* enz.

vrougriepen (znw.; vroegrijpen) = aardappelen die reeds in Juni tot rijpheid komen, de eersten van de zomeraardappelen, ter onderscheiding van: *loatriepen*, waarmede men dan ook de winteraardappelen, enz. bedoelt.

vrouluvlis (vrouwenvleesch), in: *hij het gijn vrouluvlis an hōm* = hij houdt niet van de vrouwen, komt er nooit mede in aanraking. Vgl. *manluvlis*.

vrucht. *Sprw. Verboden vrucht smoakt lekker*. Vgl. *Zeeman* bl. 223. Spr. 9:17 De gestolen wateren zijn zoet, en het verborgen brood is liefelijk.

vruchttopvolging. Niet alleen in den wetenschappelijken landbouw maar ook bij alle boeren bekend onder: volgorde der vruchten op kleigronden volgens een bepaald stelsel. Onder *vruchtwisseling* verstaat men: telken jare, bv. zes jaren lang, eene andere vrucht op hetzelfde land telen. Gezamenlijk wordt dit: *bouwstelsel* genoemd. {p.3975}

vruchtwisseling; zie: *vruchttopvolging*.

vruiden = **vrouden** = wroeten, woelen; "*Tiras, de mooie, jonge poedel, Vrött in 'n beste gruine rok*"; fig. = slecht werk maken, knoeien; *vruiden* = een knoeier in zijn vak, of: in 't geen hij doet. – Ook: uit gierigheid of hebzucht werken, sloven, wroeten; *Oostfr. fröten, wröten*. Verv. *doe vrötst*, of: *vrutst, hij vröt*, of: *vrudt; ik vrötte*, of: *vrutte*, enz.

vruiden; zie: *vruiden*.

vruiden = **vrougen** = vroegen, van: vragen.

vruiden; zie: *wruitemol*.

vruiden; zie: *vrömmens*.

vrund = vriend, vrind; ook: iemand die ons bevriend is; *hij 's vrund tou mie*, (ook *Dr.*) = ik ben er mede bevriend, 't is nog een weinig familie; *vrund van vrunds wege* zijn = door huwelijk met elkaar in familiebetrekking staan. (Eveneens zegt men: *kennis van kenniswegen*.) *Hooft vrund, Kil. vrund, vriend, Oostfr. fründ, Westf. frönd, frund, friend, HD. Freund, Oudfr. friond, friund, Friesch frjuen, frjuene, Saterl. frjund, Nederd. fründ, OSaks. friund, AS. freond, Eng. friend, ONoorsch fraendi, Zw. Deensch fraende, OHD. friunt, friont,*

frint, *MHD.* vriunt, vriwent, *Mid.-Duitsch* vrunt, vrünt, *Goth.* frijonds, tegenw. deelw. van: frijon, ons: vrijen, minnekoozen, zelfst. gebruikt.

vrunde (*Westerw.*) = vrienden. Zie: vrund.

vrundêlk = vriendelijk. Zie: vrund.

vrundholn'd (vriendhoudend) = familieziek, in 't algemeen: gaarne de vriendschap aanhoudende, bv. door elkander nu en dan eens te bezoeken; ook *Dr. Oostfr. – Neders.*

frundholdig = tot vriendschap genegen.

vrundspreken (*Ommel.*), bijna veroud. = familie bezoeken.

vrussêln; zie: frösêln.

vrust = vriest; 't *vrust bakstijnen* = 't vriest streng. *Dr.* vrös.

vruzzeln (*Hoogel.*); zie: vröseln. {p.3977}

vrij = wreef, van den voet; zie: vrei 3.

vrijd (= wreed); zie: zacht. – iemand of iets: *vrijd anpakken* = hardhandig behandelen, ook fig.; *vrijde handen* = vereelte handen; *vrijde dokter*, tegengestelde van: zachte dokter; *vrijde bossel* = harde borstel; *vrijd land* = moeilijk te bewerken kleigrond, waar men bv. vier paarden voor den ploeg moet spannen; bij *H. Kremer* bl. 143: wreede klei; *Wvl.*: wreed land, zwaar en lastig voor 't labeur. Tarwe groeit geern in wreeden grond. (*De Bo*). *vrijd hoar* = borstelig haar, enz.; *hij ken 't zoo vrijd zeggen, moar hij mijnt 't zoo slim nijt*. Zie ook: kolle ien hannen.

vrijmoaken; zie: vreimoaken.

Vrijland = Friesland; *Vrijs* = Fries; *Vrijzen* = Friezen, bewoners der prov. Friesland. *Ten Doornkaat* leidt den naam af van: frese, frêse = effene of in vouwen gelegde, geplooid kraag, die voorheen als een krans om den hals werd gedragen, thans door onze boordjes en kraagjes vervangen, en zoo zou *Frisia*, het land der *Fresen* of *Frêsen* zooveel zijn als: rand-of-kustland, land dat zich langs de kust uitstrekt, daar het zeker is, dat deze reeds in voorhistorischen tijd den uitersten rand van Germanië bewoonden, en *Frisia* zooveel beteekent als: land, de uiterste en noordelijkste boorden der Noordzee uitmakende. Zie ald. artt. frese, en: Frese.

vrijwat; zie: vreiwat.

vrijzen = vriezen. *Sprw.* *Op old ies vrust 't licht* = eene verbroken verkeerung wordt licht weer aangeknoopt, immers: oude liefde roest niet. – Ook zegt men het in betrekking tot dronken worden.

vrijweek; zie: vreiweek.

vuil; zie: vuul.

vuilen = voelen, en: gevoelen; 't *vuilt net* (bv.) *of 't ziede is* = op het gevoel gerekend kon het zij wezen.

vuilnisstoep; zie: drekstoup.

vulkachel; elke soort van kolomkachel die men slechts éénmaal op een' dag met coaks behoeft te vullen. (Omdat het woord niet bij *v. Dale* voorkomt geven wij het hier eene plaats; wellicht zal {p.3979} het spoedig ook in andere provinciën algemeen zijn. In de attesten der spaarkachels van E. Smit Jz. te Heerenveen heeten ze nu eens: *spaarkachel*, dan *vulkachel*, een enkelen keer *vulreguleerspaarkachel*, dikwijls alleen *kachel*.)

vuren (*Niezijl*, enz.) = een stoot geven; *vuur* = stoot. Zie: anvuren.

vurg; **vurge** = voor, vore. “– maar ook ten aanzien van de breedte en van de hoogte, waarop de vurg opgeworpen wordt. Dat de vurg ver weggebracht en volkomen omgekeerd wordt, is eene deugd.” (*Old.* 1869). *Oostfr.* vurg, *Hannov.* fore, *Oudfr.* furga, *HD.* Furche, *OHD.* AS. furh, *Eng.* furrow, *Deensch* furre, van 't *AS.* fyrian = voren maken, ploegen.

vust (*Ommel.*) = veel, overvloedig: *hij het vust appels*. Hiervoor ook de verbasterde uitspraak:

wust, wellicht door achtervoeging van *veul* ontstaan: *wust veul* = buitengewoon veel. *Westf.*

vüste = dikwijls, veel, menigvuldig; *Osnabr.* füst = zoo dadelijk, terstond, in *Hannov.* = bijna.

In *Neders.* füst reeds lang verouderd; het Wbk. haalt stukken aan van 1430, waar: fust zooveel beteekent als: geheel, volkomen, bv. fust frede = volkomen vrede.

vuul. Op de grenzen van *Friesland* beteekent: 'n *vule kerel* zooveel als: een zeer oppassend man. Bij *Laurm.*: *vuil* = arbeidzaam, vlijtig, als in *Friesland*. – Zie: *voel*.

vuur; zekere maat voor *lange törf*, steekturf. Voorheen 9000 stuks, thans van zeer harde turf hoogstens 8640, van lichtere soorten omstreeks 6000 stuks. In de stad Groningen is een *vuur* = 11 *bak*, Groninger maat. “Het parochiaal armbestuur der R.-K. gemeente te Groningen is voornemens bij inschrijving aan te besteden: De levering van p.m. vijfentwintig vuren blauwe turf en zestig Groninger bakken harde turf, ieder vuur gerekend op niet minder dan 11 bakken Groninger maat.” (1866). Vgl. *dagwark*.

vuur, ook: **brand**, voor: ontsteking. In 't *Westerkw.* noemt {p.3981} men het *brand*, wanneer een beest aan de ontsteking zelve sterft, maar wanneer dit plaats heeft bij overgang tot koudvuur heet het: *kolt vuur*. Vergelijking: *bang veur wezen as veur vuur*, bv. om eene kies te laten trekken. Zie ook: *vuren*.

vuur-keers, in: *veur vuur en keers* = uit alle macht, bv. iemand verdedigen, vervolgen, iets verzekeren, ook: arbeiden.

vuurvreter; iemand die buitengewoon driftig en voortvarend is bij zijn werk, die altijd met grooten ijver werkt en daarbij ook naar die verhouding vordert. – Ook zegt men het van kachels die veel brandstof verteren. (v. *Dale*: vuurvreter, zonder meer.)

vij; zie: *vei*.

vijboer; zie: *greideboeren*.

vijêrn, vijrn = vieren (telw.); *mit zien vijêrn* = met zijn vieren; *in zien vijêrn opspringen* = van zijn' stoel opspringen door drift of door schrik. Eigenlijk zooveel als: met alle vier pooten tegelijk overeind gaan, als bv. paarden en lammeren. In 't *Nederl.* zou men zeggen: vierkant van zijn stoel opspringen.

vijfschaft; zie: *vijschaft*.

vijg (*Grijpsk.*) = veeg; *hij is vijg* = hij is hopeloos, ligt op sterven. *Kil.* veegh, veigh, *Hoof* veygh, veigh, *Oostfr.* fêge, fêg = den dood nabij, ten doode opgeschreven; *Noordfr.* feeg, feig, *Saterl.* fê, *Wangeroog.* fei, *Oudfr.* fach, fai, *Neders.* fege, *Hess.* feig, fêg, *OSaks.* fêgi, *AS.* faege, *ONoorsch* feigr, *Zw.* feg, *Schotsch* fey, fee, fie, *OHD.* feigi, *MHD.* veige = aan den dood overgeleverd, rampzalig, enz. *HD.* feige, oorspronkelijk = week, in eig. bet. maar veroud. = los, murw, week, alleen nog in den bergbouw, en fig. = moedeloos, neerslachtig.

vijrkant = vierkant, voor: bed, slaapstee; *wie goan in 't vijrkant* = wij gaan naar bed.

vijrkant (vierkant), als bijw. in: *vijrkant over de streek komen* = bij eene harddraverij dravende, niet galopperende, aan het einde komen; *doar was 'e nijt vijrkant* (bv. in 't midden der baan) *moar bie de streek wèl* (of: – *al*) = daar galoppeerde 't paard, maar bij de *streek* niet; derhalve was de rit geldig.

vijrstuverskouken; zie: *Gröneger kouk*. {p.3983}

W

waai = ring onder de schroefmoer, als aanvulsel.

waaiër; zie: *waier*.

Waar; een vaarwater onder Hornhuizen. Vgl. 't *Waar*, en: *woarsloot*.

waardag; zie: *wardag*.

waarden; zie: *warden*.

waarhuis = **waarmanswoning** (alleen in geschrifte) = *woarhoes*; zie ald. “Zal worden aanbesteed: de uitvoering van eenige reparatiën aan de Aduarder- en de Kommerzijl, enz. Te verpachten de ontvangst der passagegelden door de Aduarderzijl, met de daarbij behoorende waarmanswoning, tuin, enz.” (1866) “De bestekken en voorwaarden hiervan liggen ter lezing

in het waarhuis te Aduarder- en te Kommerzijl,” enz. (1865). “Aanwijs in loco zal plaats hebben op maandag bevorens, te 10 uur, te zamen te komen in het waarhuis te Schouwerzijl.” (1864). “Verpachting van (enz.) in het waarhuis te Kommerzijl.” (1866).

waarman; zie: *woarman*.

waarmanswoning; zie: *waarhuis*.

waarschap; zie: *wasschōp*.

waarsloot; zie: *woarsloot*.

waas; zie: *woarsloot*.

wablijf? = **watblijft?** = **wâlai** (*Lageland, Duurswold*) = **wat zeen ie?** (of: **wat zeen joe?**) = wat blijft u? of: wat zeidet gij daar? als men den spreker niet goed heeft verstaan.

wach, wachs = waakzaamheid van honden; *Overijs.* wachsig, {p.3985} v. *Dale* wachtsch, waaksch; *HD. Oostfr. Neders.* wach, *Holst.* wog = onrustig, slapeloos; *Deensch* wog = onrustig. Zooveel als: wakker.

wâcholderbeien = **meiolderbeien** = de jeneverbes, *HD.* Wachholderbeeren, *Kil.*

wachalderboom, wacholderboom.

wachs; zie: *wach*.

wacht, in: iemand *de wacht anzeggen* = onder bedreigingen hem aan zijn' plicht, of: aan zijne taak herinneren; ook *NBrab.*; 't in *de wacht sleepen* = er zich meester van maken.

wachten = golfjes. Zie: *waggen*.

wachten (ww.), in: *ik ken 't nijt wachten* = ik heb geen tijd; ook *Dr. Friesch. Overijs.* en in 't noorden van *Geld.*; zoo: *ik ken 't wachten* = ik kan over tijd genoeg beschikken, behoef er niets om te verzuimen; *wie zellen d'r wachten van moaken* = wij zullen doen of wij 't konden *wachten*, wij zullen den tijd er afnemen; *hij ken 't best wachten* = 't is voor hem eene kleine moeite of opoffering; ook: hij is het wel schuldig; *hij ken 't wel wachten dat hij mie d'r veur bedankt, hij ken 't wel wachten dat hij heur 'n gouie fooi geeft*, enz. *Zegsw.:* *is wel wachten moar gijn smachten noa*, bij v. *Dale*: daar is wel wachten maar geen vasten naar = dat zal in lang niet gebeuren. Voor: lang wachten en nogmaals wachten, zegt men: *wachten en wachten*. Zoo hooren wij ook: *loopen en loopen; kieken en kieken; loeren en loeren, droaven en droaven, schellen en schellen* (aanhoudend bellen), enz., om het vervelende dier handelingen uit te drukken.

wachten en waaren (*van Halsema*); hoeden voor aanspraken.

Wad. Hieronder verstaat men de ondiepe zee tusschen de kust van Groningen, de Wester-Eems, Rottumeroog en verdere overblijfselen der voormalige duinenketen tot Schiermonnikoog. De onderscheiding in *Groninger* {p.3987} en *Uithuizer Wad*, zooals de kaarten vermelden, is bij het volk niet bekend; het spreekt nooit anders dan van 't *Wad*; in 't *Wad goan*, bv. om garnalen te vangen; *over 't Wad goan*, den weg met een schip over de Wadden nemen, enz.; het meerv. wordt dus niet gebruikt. Bij aanhoudenden Oostenwind loopt *het Wad* bijna geheel droog, waardoor het mogelijk is geweest dat men te voet van Rottumeroog den vasten wal kon bereiken. In de laatste 60 jaren zijn er minstens tien zulke tochten gedaan, waarvan twee in den winter over ijs en sneeuw. Ook tusschen 1810 en 1813 zijn er van dit eiland naar Warfum, en omgekeerd, verschillende reizen te voet volbracht, maar toen moest men zich over eene geul, *Het Schil* genaamd, breed van 1000-2000 Meter, nu niet meer aanwezig, laten overzetten. In allen gevalle wapent men zich met een kompas en zet koers naar den toren van Uithuizermeeden, zoodat men op de kwelderlanden achter Uithuizen belandt. – Van: *wad* de naam *Watwerd*, eene buurtschap tusschen Uskwerd en Warfum, op en aan eene *wierde* gelegen, die oudtijds aan de Wadden paalde, en dus eigenlijk zooveel als: *Wadwierde*. – Dr. R. *Westerhoff* zegt: “Onze Wadden, als oud verdronken land, behooren nog tot het grondgebied van ons land, niet tot dat der zee, en liggen aan en in het gebied der kusttrivieren, welke niet in de Wadden uitloopen, maar deze *doorsnijden* en eerst *buiten* de Wadden en eilanden in zee zich uitstorten en verliezen. Bij de Romeinen *Maria vadosa*, *Vada*,

Mare vadosum = ondiepe zee, door welke men gaan kan". *Kwelderkwestie* bl. 107 e.v. – *MNederl.* gewade, gewat = doorwaadbare plaats, voord, ondiepte. (*Verdam*). *Kil.* wad, waede = ondiepte, waadbare plaats; *Oostfr.* wad, wat = oeverland van de zee, bij ebbe droogliggende bodem, ondiepte tus- {p.3989} schen de eilanden en het vaste land; *Neders.* wad, wadt, *AS.* väd (water dat men doorzwemmen kan); *ONoorsch* vadh, *Zw.* vad: *OHD.* wat, inham of ondiepe plaats die men kan doorwaden, enz.; *Holst.* watt, watten = zandplaten, ondiepe plaatsen, slijk dat de Elbe onbedekt laat; *Noordfr.* watt = ondiepte, waadbare plaats in eene rivier. *Oudfr.* wad, in: onwad, unwad = onwaadbaar, diep. Van: waden, *Nederd.* waden, *HD.* waten, *Gron.* wadden, *Kil.* wadden, waeden = doorwaden.

wadde; zie: *watte*.

wadden; zie: *Wad*. – In *Westerw.* = waren, o.v.t. van: zijn.

wadjen = waden, nl. met bloote voeten en opgehaalden broek in ondiep water lopen.

waffêr, door gebrekkige uitspraak voor: **watveur** (wat voor) = wat voor een, welke; *watveur hand duttie zeer?* = welke hand doet u pijn? *waffêr vinger sweltie?* = welke vinger zweert u? *waffêr mest hestoe 't lijst?* = welk mes hebt gij het liefst? – Ook = hoedanige, hoedanig eene, welke soort van; *watveur 'n kou heb ie weer* (in de plaats) *kost?* *watveur törf stook ie, lange of baggel?* *watveur 'n klijd har zij an, 'n lichte of 'n dōnkere?* enz.; *watveur peren hangen doar an dei gunderste boom?* Vgl. 't *HD* was für ein, of: einer. *Geld.* waffre, *NBrab.* weffere, *ZNederl.* waffer.

waggelgad = kind (of vrouw) dat waggelend gaat, niet vast op de beenen staat, waggelbeent.

waggels; zie: *waggen*.

waggen = **waggels** = **wachten** = **wakken** = kleine golven, de rimpels op het water; de golfjes onzer binnenwateren bij een' storm noemt men: *hooge waggen*, enz. *Oostfr.* wagge, wag, voornamelijk de den oever bespoelende golfjes; *MNederd.* wage, waghe, *Oudfr.* wêg, wei, waga; *G. Japix* weage, *Friesch* weach, *Overijs.* waog, *Holst. Ditmars.* wach, *Noordfr. Zw.* wag, *HD.* Woge, *AS.* wâg, vaeg, *OHD.* wâg, wâc, wâk = golf, van het *Goth.* vigan, *OHD.* wëkan = bewegen. {p.3991}

wai = oorveeg; 'n wai an, of: *om de ooren*. – 'n wai an hebben = dronken zijn. – 'n gouie wai (van eenigen drank) = aanzienlijke hoeveelheid; *is nog 'n gouie wai in*, nl. in de flesch. Vgl. *bōm*, en: *anwaisel*.

wa'i = wat je; *dou wa'i willen!* = handel zooals 't u goeddunkt; ook: doe wat gij wilt, ik vrees u niet; ook *Geld*.

waibōksêrn; zie: *waibōksêrn*.

waibōksêrn, waibōksêrn = **flōdderbōkse** = wijde linnensche broek, die over de pantalon gedragen wordt, zooveel als: jachtbroek. *Oostfr.* weibükkse.

waidebijst; rund, inzonderheid: koe, bestemd om in de vetweide te lopen. Zie ook op art. *deurholder*.

waidegeld = wat men betalen moet voor het weiden van een paard, eene koe of van een schaap; *waidegeld moaken* = zooveel aan een rund, dat men voor eigen rekening in het land heeft laten weiden, winnen, als men zou gekregen hebben, wanneer men zulk een beest van een ander in de weide had genomen, dus de som die beweid wordt aan een dier. Zie: *schoapswaide*.

waiderei, waiderij, voor: wat het weiland, de weide oplevert; *beste waiderei* = grasland waar overvloedig te vreten is; *de waidereien stoan d'r best veur* = in het weideland is veel gras; *hou is 't mit de waiderei?* = hoe staat het met de graslanden?

waidoorn (*Ommel.*) = **oostindêse**, ook: **tōrse wait** = Turksche tarwe, maïs, die men wel voor de aardigheid in de tuinen kweekt.

waidossen; ossen die bestemd zijn om, zoo mogelijk, vet geweid te worden, en die men dan des voorjaars voor dat doel aankoopt.

waiên, wai'n = waaien; 't wait 'n stōrm = er waait een storm, het stormt.

waier, in geschrifte *waaier* = **wiendmōln** (*Hoogel.*) = wanmolen, landbouwwerktuig om graan, zaad, enz. te zuiveren (*te schoonen*). Te *Beerta* te verkoopen (1869): “waaijer, zeeven, ploegen”, enz. Id. te *Hellum*: “wipkar, ploegen, eggen, waaijer, zaadkleed,” enz. (1875). Id. te *Leens*: “rolblok, 2 waaijers, zeven”, enz. {p.3993} (1876). Id. te *Helpman*: “chais, waaijer, karn- en melkgereedschappen,” enz. Zie: *schoonen*.

waiêrn = door middel van den wanmolen (*waier*) het graan, enz. van kaf, enz. zuiveren; *dei partei mout nog ijnmoal waiêrd wor'n = dei partei mout nog ijnmoal over de waaier*.

waitdak, in geschrifte *weidak* = tarwestroo dat tot dekking van schuren, enz. zal dienen. Zie ook: *dak*.

waiten (bvnw.); *waiten pankouk, stoet, bol* = pannekoek, wittebrood, enz. van weit, evenals: *roggen, boukwaiten pankouk*, enz. (v. *Dale*: weiten. Dit bn. zal wel niet meer voorkomen. – Hier is het een alledaagsch woord; ook zouden wij liefst: *waiten meel*, voor: *waitenmeel*, *Nederl.* weitemeel, schrijven.)

waitje, zie: *wijtje*.

waitstoppel; zie: *stoppel*.

wak (*Hoogel.*) = **woak** (*Old.*) = **rak** (*Westerkw.* mv. *rakken*) = niet dicht gevoren plek in eene ijsvlakte, opening, door natuurlijke oorzaken, in het ijs. *Friesch* wek, wak, wjek, *Oostfr.* wake, wâk, *Neders. MNederd.* wake, *Noordfr. Zw.* wak, *Deensch* vaag, *ZDeensch* vagg, *Oudfr.* wake = opening in het ijs, bijt. *Kil.* wack = nat, vloeibaar, niet vast, *AS.* wagian, *Eng.* to wag = waggelen, golven; *Goth.* vagjan = bewegen, voortbewegen, *OHD.* wekjan. Alzoo: eene plaats waar nog golfjes zichtbaar zijn, waar het water golft, zich beweegt. (v. *Dale*: wak = zwakke plaats op het ijs, gat in het ijs.)

wa'k, voor: wat ik, als: *ze'k*, voor: zal ik; *mou'k* = moet ik; *dou'k* = doe ik; *wi'k* = wil ik; *duur'k* = durf ik, enz. *Zegsw.*: *wa'k wijt dat wij'k zoo goud as pestoor (= doornie)* = wat ik gezegd of beweerd heb weet ik zeker, gij kunt er u gerust op verlaten, gij behoeft geene bedenkingen te maken.

wakkêln, volgens *Weiland*: in Groningerland = bewogen worden. Vgl. *bakkêln*, en: *wak*. {p.3995}

wakken; zie: *waggen*.

wakker, in de beteek. van: bij de hand, scherp, gevat; *hij 's wakker* = hij suft niet, hij laat zich niet bedotten.

wa'k zeggen wōl, stopwoord, om iets aan te kondigen waarover men wil spreken. Zooveel als: luister, ik heb nog iets te zeggen.

wal (de *a* gerekt uitgesproken) (*Westerw.*) = wel; ook *Dr.*; *Oostfr.* wol, wal, wel, *HD.* wohl = wel, goed.

wal = wand, kant eener sloot; ook de rand van een water; *de wallen willen nijt stoon = glieden in* = de randen glijden naar beneden. Ook = de bermen der wegen. “Verhuring van de wallen bijlangs den provincialen trekweg van af Uithuizen tot Fraamklap”; *de wallen huren* = het grasgewas huren dat aan den kant der wegen, of: der slooten van bouwland groeit, 't welk bij de verhuringen van *akkerland* voorkomt. *Zegsw.*: *doar ken 'k niks mit op wal hoalen* = daarmee valt niets te verdienen, dat werk, of: die onderneming kan mij geen wezenlijk voordeel aanbrenge. Vgl. *Kil.* walle = dijk, wal, aarden muur, waterkant, wand, enz.; walluys = wandluys.

walakker; zie: *akker b.*

walhooi; **walheu** = het hooi van de randen der slooten. Zie: *wal 2*.

walje (= walletje). *Zegsw.*: *bie 't walje*, of: *bie 't wallechie langs* = zóó, dat het maar even is gelukt, ook: wat nauwlijks door den beugel kan. (v. *Dale*: bij het walletje langs = bijna, het scheelde zeer weinig.)

wallechie = walletje; zie: *walje*.

wallen, in de zegsw.: *hij et van baide wallen*, ook: *hij stait*, of: *lopt midden in de sloot en et van baide wallen* = hij heult met beide partijen en doet daarmee zijn voordeel. Aan de veeteelt ontleend.

wallij? = wat blijft u? Zie: *wablijf*.

walschot = scheerling. Zie: *dōlkruud*. {p.3997}

walseboonen, walskeboonen (klemt. op: *boo*) = **grote boonen**, eigenlijk: Walsche boonen. In 't *Duitsch*: Welschland = Italië, daarvan: walnoot = grote noot. (v. *Hall Neerl. Plantensch.* bl. 199.) *Ned.-Bet.* pottenvullers, boereteenen, *NBrab.* lapboonen, *Oostfr.* walske bonen, *Holst.* grote boonen. (Welsch, volgens *ten Doornk.*, eene samentrekking van het *OHD.* walahisc, van: walah, walh, *AS.* vealh, veal = vreemdeling (Romaan, Italiaan, Franschman, Galliër, Celt), en den uitgang: isk.)

walskeboonen; zie: *walseboonen*.

wams = wambuis, kort kamizool. *NBrab.* wammes, *Oostfr.* wams, wambeis, *Neders.* wamms, wambost = een lijfje, een kleed dat nauw om het lijf sluit; *Westf.* wammes, *HD.* Wamms; *Noordfr.* wams, bostwams = manskamizool, en ook = jakje voor vrouwen uit de Kremp. Volgens *ten Doornk.* van het *OFransch* wambais, met name van het *Midd.-Lat.* wambasium, wambosium = een het bovenlijf bedekkend kledingstuk; *MNederd.* wambôs, wambois, wambes, wambus, wammis, *Kil.* wambeys, *MHD.* wambeis, wambois, wambis, wammis, wambach, wambasch, en met het *OFransch* gambeson, provinc. gambais, gambaison, *OSpaansch* gambax, *OPortug.* ganbas, van het *Goth.* vamba, *OHD.* wamba, wampa, womba, wumba, *MHD.* wambe, wampe, wamme = buik. (v. *Dale*: wammes = wambuis.) Zie ook: *mekoar*.

wamzen = (iemand) neersmakken, met kracht op den grond werpen, *Oostfr. Neders. Holst.* wammsen, *Westf.* wämmsen, *HD.* wammsen = slaan, ranselen, een pak slaag geven; *NBrab.* wammesen = slaan, kloppen.

wand, voor: het achterste gedeelte van een bed; 't *pōtje slept in de wand* = *slept achter* = het kleine kind ligt achter in 't bed. Eigenlijk zooveel als: aan, of: bij den wand of muur. {p.3999} *Zegsw.*: iets *an de wand gooien* = er voorgoed mee uitscheiden, synon. met: *de nal ien 't spek steken*, maar dit alleen tijdelijk.

wande, wanne (*Stad-Gron.*) = scheidingsruimte tusschen twee gebouwen. "In het Noorden van ons land, met name in de stad Groningen, staan de huizen ieder afzonderlijk, daar er tusschen twee gebouwen gewoonlijk een gangetje gevonden wordt, dat echter zoo nauw is, dat één persoon daar slechts met moeite door kan gaan. Men noemt die enge ruimte tusschen twee huizen den wand." (*R. Koopmans van Boekeren*, *Kinder-Cour.* 1867-1868, bl. 179). Art. 4 van het Regl. v. Politie (1863) luidt: "Ieder zal de wande, tusschen zijn gebouw of erf en het naastgelegene, in de maanden April en October, en voorts zoo dikwerf Burg. en Weth. dit door openbare afkondiging gelasten, schoonmaken of doen schoonmaken". (De juiste spelling is: *wande*, en niet: *wand*; het woord is door bovengenoemden schrijver verhollandscht.) Dit woord komt reeds in 1623 voor en schijnt oorspronkelijk te beteekenen: afwatering tusschen de huizen. Zie: *Trip* Reiniging der Stad Groningen. Vgl. het *Nederl.* snijding, en *Overijs.* wieg.

wandelende akkers, of: **wandelend land** = gemeenschappelijk, om beurten, of ook door verwisseling der stukken, door de eigenaars gebruikt. Te Sappemeer te verkoopen (1876): – "de helft van 1HA 25 A 90 cA hooiland, wandelende met – voor de helft." Id. te Hoogezand (1876): "De helft in 1 HA. 25A. 90 C. hooiland onder Kropswolde wandelende voor de wederhelft met", enz. Id.: "De helft in 1 H. 25 A. 90 C. hooiland, onder Kropswolde, wandelende voor de wederhelft met – en: weideland ald. – waaronder is begrepen 68 A. land, wandelende over de kop (= wisselende om de 2 jaren) met gelijke 68 A, daarin ongescheiden", enz. Te Kolham te veilen (1876): "De onverdeelde helft van – eigen hooiland, op den Uiterdijk onder Slochteren, wandelende met de weduwe" – "1/3 aandeel van dit

perceel behoort aan de Diaconie van Westerbroek en wandelt om {p.4001} het derde jaar.” (Hoogez. 1883).

wandeschoonster (v. *Bolhuis*); vrouwspersoon die de *wanden* reynigt. – Zie: *wande*.

wandloes = wandluis, weegluis, wants. *Zegsw.*: 'n *wandloes ien kop hebben* = niet goed bij 't hoofd zijn.

wangmutske = soort van vrouwenmuts, witte *klöt*, de dagelijksche dracht van vrouwen, boven de ondermuts: het *oorijzer* wordt dan niet opgezet. De zondagsche dracht is: ondermuts, zwarte *klöt*, dan het *oorijzer*, en eindelijk de *flöttermuts*.

wangoud = **wanwoar** = slechte koopwaar, wrak goed, inzonderheid van beesten die belangrijke gebreken hebben; “– 't is 'n *flink oppassend wicht*, *Woaran joen zeun gijn wanwoar krigt.*” (*Reynders.*) *Sprw. Dei wanwoar kost, dei wanwoar het* (= heeft) = die slechte waar koopt zal ondervinden dat hij dwaas gehandeld heeft, dat hij er mee verlegen wordt, er in allen gevalle schade van heeft. *Ommel. Landr.* III, 33: *wanwaer* = onverkoopbaar goed; zoo ook: *wanbreuke* = *wanboete* = wat niet beboetbaar is, VI, 43. *Dr. Landr.* (1608) IV, 14: *wanwaer* = al wat niet aan de overeenkomst voldoet. *Oostfr. Neders. Oudfr.* *wanware* = slechte waar; *Oudfr.* *wanwirk* = slecht, gebrekkig werk. Vgl.: *wangedrag*, *wanoogst*, *wansmaak*, *wanschappen*, *wanstaltig*, *wanvoegelijk*, enz.

wankantûg = **wanstrabbîg** = weerstrevig, tegenstrevend, tegenstribbelend. *Dr.* *wankanter* = tegenkanter, tegenpartij; *Oostfr.* *wankantig* = tegenstrevend, wederspanning, en: *strabbig*, *strappig* = stijf, scherp, koppig, weerspanning; *strabben* = zich verzetten, onwil toonen; pijnlijke stijfheid of stramheid in de leden ondervinden. *Ten Doornkaat* brengt die woorden met het bij *Kil.* voorkomende: *straf* = stijf, verstijfd, hard, streng, wreed, bijtend, stekend, scherp, stuursch, {p.4003} *knorrig bedroefd*, ons: *straf* = gestreng, scherp, bijtend, sterk (v. *Dale*); *MNederd.* *stref* = stijf, gespannen, onbuigzaam, enz., laat *MHD.* *straf*, *HD.* *straff* = sterk gespannen, streng, tot een ouder: *strab* of *strap*, van een' wortel die ook ten grondslag ligt aan: *strak*, *strekken*, *stram*, *streng*, *strop*, enz. Vgl. *wanlust*, en *wantij* (tegentij).

wanken, in de *zegsw.*: *doar wankt wat* = daar zal het wat geven, 't zal er waaien, gij zult slaag krijgen; *Oostfr.* *dâr schal wat wanken*, of: *dâr wankt wat*, *Deensch* der *vanker prygl*; *Saterl.* *wonkje*, zooveel als: de straf staat dreigend op den achtergrond, bv. als iemand die dreigend den vinger opheft om daarmede een wenk te geven. *Neders.* *wanken* = aanwezig zijn, zich bevinden; *doar wanket wat* = daar is iets aan de hand; *Holst.* *da wankt nog nix* = daar is nog niets te doen. – *wanken*, bijvorm van: *wenken*, uit het *OHD.* *wanchjan*, *OSaks.* *wankëan*. Zie *ten Doornk.* art. *wanken*.

wanne, door uitlating der *d*, voor: *wande*; zie ald.

wanroamig (bijw.) = onbesuisd, onvoorzichtig bij hard loopen, enz. Eigenlijk: het verkeerd nemen van een *roam*; zie ald.

wanschik (zwn.) = iets wat geen goeden vorm heeft, dat wanschikkelijk kleedt, en ook voor den persoon die zoo gekleed is; vooral zegt men het van vrouwen. *Oostfr.* 'n *wanschik fan 'n wicht*, *klêd*, *ding*, *hus*, enz.

wanstrabbig = tegenstrevig, ongezeggenlijk, inzonderheid van kinderen. Zie: *wankantig*.

want. Te Zoutkamp verstaat men daaronder een vischtuig, bestaande uit eene lijn met haakjes waaraan wormen worden gestoken. Zal staan voor: *hoekwant*. Zie: *want*, en: *hoekwant*.

wantrouîg; zie: *noameten*.

wanvet = niet vet genoeg om geslacht te worden, half vet, {p.4005} ook *Dr.*; *Oostfr.* *wanfet*.

wanwoar; zie: *wangoud*.

wappel = ijzeren wiel met drie schijven, bij de touwslagers in gebruik. Vgl. *MHD.* *wappen* = wapperen, en het *Eng.* *wap*, *whap*, *whip*, en ons: *wippen*, en: *wapper*.

waps! = **wapstie!!** ook: **woeps!** *tusschenw.*; *waps!* *doar lagge!* of: *doar kreeg'e 'n peer!* = *bats!* daar kreeg hij een' duchtigen klap! *Dr.* *woeps*, *waps*, *woepsie*; en – *woeps!* *gunk 't in de*

heugte! *Oostfr.* wupdi = snelle beweging, kort oogenblik; plotseling; mit'n wupdi; wupdi, do was hê d'r wër. Behoort tot: wippen, *Gron. wuppen*, en zooveel als: in een' wip.

wapse (*Stad-Gron.*) = wesp. Zie: weep.

wapstie; zie: waps.

waraggies, voor: waarachtig; *ik leuf waraggies* (*Veenkol.*), dat, enz. = ik geloof haast, enz. Zie: vrachtig.

warai = het eerste, ook: het laatste ei eener kip, nl. van ééne leg. Vgl. 't *Friesch*: war.

warf = werf, oorspronkelijk eene hoogte waarop in oude tijden, vóór het bestaan van dijken, huizen en kerken werden gebouwd, waar het volk vergaderde en rechtdag werd gehouden; later ook voor de vergaderingen zelve. Zie o.a. *Ommel. Landr.* II, 77. In het *Oudfriesch* is: warf, warv, waer, ware = gerechtsplaats. Zoo was Groningen verdeeld in *Ooster-* en *Westerwarf*. Enkele plaatsen bewaren nog den naam *warf*, o.a. in *Warfum* (= Werfheem), oudtijds *Werphemburen* (buurtschap van het Klooster of de Kommanderij aldaar), later *Werphem*, enz. geschreven en dus zooveel als: hoog heem. Voorts: *Warfhuizen*, en: *de Warven*, eene buurt onder de gemeente Delfzijl. In *Friesland*: Oost- en Weststellingwerf, Warfstermolen, enz. *Oostfr.* warf, soort van hoogte door kunst aangelegd, waarop {p.4007} huizen en dorpen zijn gebouwd; *Neders.* warf, eene door menschen opgeworpene hoogte, waarop de hofsteden gebouwd werden; *Noordfr.* weerf, warf, werf = gerichtsheuvel. Van 't *Goth.* vairpan, *OHD.* wërfan, *HD.* werfen, *Nederl.* werpen, en wat ook in: dikwerf, enz. voorkomt, eene ophooging insluit, en alzoo: *warf* = hoogte. Vgl. Ommelanden.

Warfum; zie: warf.

Warfumerklooster, door de Warfumers alleen 't **Klooster** genoemd, thans eene boerderij, tien minuten ten zuiden van het dorp Warfum, voorheen een mannen- en vrouwenklooster van de orde van Sint Jan. Aan 't hoofd stond een *commandeur*; *Werphem* was alzoo geene abdij, maar eene commanderij. Het bezat vele goederen en landerijen; zijn oorsprong dagteekent van het laatst van de 12 de of het begin der 13 de eeuw. Het dorp zelf heette *Werphemburen*, zooveel als: Werphembuurt.

wark (werk) = de waskoeken in een bijenkorf; *hönîg in 't wark* = de honig met de honigraten ter onderscheiding van: lekhonig of geperste honig; ook *Oostfr.* *Zegsw.:* *veul wark en gijn hönîg*, zooveel als: veel arbeid of moeite en weinig of geen loon, (ook *Oostfr.*), eene woordspeling met: werk = arbeid, bezigheid.

wark = werk; 't is *gijn wark veur hōm* = *doar het'e gijn wark mit* = dat kost hem geen inspanning, 't gaat hem heel gemakkelijk van de hand; *zit wark in* = daaraan is veel tijd en vlijt te koste gelegd; ook: dat paard draagt alle kentekenen van een goed werkpaard te zijn of te kunnen worden; van 't welk men veel werk kan verwachten; *wark wark loaten* = het gewone werk, met name huiswerk, hoe dringend ook, laten staan, uit het werk loopen; 't is *dik wark met heur baide* = die beiden (jongeling en meisje) maken veel werk van elkander; 't is *leege-deuzen wark* = {p.4009} er is niets meer in die doos, in dat kistje, in dat trommeltje, in die lade, enz.; 't is *jongewievenwark* met haar = zij (eene getrouwde vrouw) verkeert in gezegende omstandigheden. – Ook voor: praktijk van een dokter, notaris, advocaat, enz.; *de neie dokter het al'n bult wark* = heeft reeds vele patienten. En voor: drukte van handwerkslieden; *dei smid* (enz.) *het 'n bult wark* = hij heeft het druk; 't *wark ontlopt hōm* = zijne klanten ontloopen hem; *wark op down* = veel moeite en vlijt aanwenden om eenigen arbeid goed ten uitvoer te brengen; *doar is wark op doan* = dat is een langwijlige en moeilijke arbeid geweest. Zie ook: kloar wark.

warkeldag; zie: warteldag.

warkgierig = **warkzuchtig** = werkzaam, ijverig, steeds werk voor zich zelf en zijne dienstbaren zoekende; ook *Dr.* – *Kil.* *werkgierig* = arbeidzaam, *Oostfr.* *warkgîrig*, *HD.* *gierig* nach Arbeit, arbeitssüchtig.

warkgijsten (werkgeesten; alleen mv.); zie veurloop.

warkhoes (werkhuis) (*Hoogel. Old.*) = **warkhuus** (*Hoogez. Veenkol.*) = armhuis, of: armenhuis, gebouw waar de armen, zoowel van de burgerlijke als kerkelijke gemeente, verzorgd worden. “*k Wol doch, dat onz’ Leimeneer ons veur ’t wârkhoes bewaorde.*”

warkhuus; zie: *warkhoes*.

warkstallîghaid (werkstelligheid), voor: werk, bv. als antwoord op de uitnodiging tot een bezoek: *wie zellen d’r warkstallîghaid van moaken* = wij zullen er werk van maken, eigenlijk: wij zullen ons des te werk stellen. Ook voor: begin van uitvoering: *zij moaken warkstallîghaid om te vertrekken* = zij maken zich tot vertrek gereed. *Dr.* warkstellig = uitgevoerd, bewerkstelligd.

warktje (werkje), voor: moeilijk, langwijlig, verdrietelijk werk, van een’ handenarbeid, enz. gezegd, in ’t algemeen van een arbeid die alleen met groote inspanning tot stand is te brengen; *da’s mie ’n warktje!* (v. *Dale*: werkje = klein werk, geringe arbeid. Evenwel niet: handwerkje, dat hier zeer gebruikelijk is; *zij zit mit ’n handwarktje* = zij is aan ’t borduren, enz.) {p.4011}

warkzuchtîg; zie: *warkgierîg*.

warm’ (warmen) voor: verwarmen, warmte geven; *de kachel is wel an moar hij warmt nijt* = er is wel vuur in de kachel maar zij geeft geen warmte; *dei kroek ken nijt warm’*, ’t woater is ja kold.

warm ber = kraambed; *zij ligt in ’t warm ber* (of: *berre*) = zij is kraamvrouw. Zie: *ber*.

warrîg; zie: *tiezîg*.

warteldag = **warkeldag** = werkdag, ter onderscheiding van zon- en feestdagen. *Dr. Geld.* werkdag, *Oostfr. MNederd.* warkeldag. Zie ook: *drinkeldobbe*. (Verwisseling der *k* en *t*; vgl. *ofnasken* = *ofnastjen*; *lōrt* en: *lōrk*; *niks* en: niets; *tiegen* en: *tus*, in de kromme kinderspraak, voor: *kriegen*, en: kus; *kuif*, en: *toef*; *smik*, en: smet; *kuren*, en: turen; *naderen* en: *naken*; *smelken*, en: smelten; *doalkies*, en: *doaltjes*; de uitgangen: **ken**, tje, en: tjen, enz.)

was, voor: ben, in: *doar was ik al!* = hier ben ik al! *doar wassen wie mit ons baiden!* = daar zijn wij met ons beiden! Ook voor: ware; *as ’k joe was, dee ’k ’t nijt* = ware ik in uwe plaats dan deed ik het niet; *as ’t was* = mocht dat het geval zijn.

wa’s = wat is; *wa’s dat?* = wat hoor ik daar? *wa’s dat mooi!* *wa’s hij doof!* Ook voor: wat gij: *zeg wa’s wilst*; *dou wa’s kenst*; *eet wa’s lust*; *hol wa’s hest* (houd wat gij hebt). Vgl. *da’s* = dat is.

wasboalie = **waskelvat** = **wasketōb**, **wasketōbbe** = waschtobbe, waschvat; an de wasboalie stoan = bezig zijn met vuil linnengoed, enz. te wasschen. *Oostfr.* wasktubbe, waskbâlje. Zie: *boalie*, en vgl. *drinkeldobbe*.

wasdōm; het reumatisch gevoel in de leden, vooral in de beenen. Wellicht aldus omdat men meest jonge menschen die nog niet volwassen zijn, er over hoort klagen, en de naam oorspronkelijk tot troost moet strekken.

waskelvat; zie: *wasboalie*.

wasken = wasschen; *wasker* = waschvrouw; ook *Oostfr.* {p.4013} Om uit te drukken, dat men ’t verbazend druk heeft met huiselijken arbeid zegt men: *wie mouten nog wasken, slachten en Hinderk begroaven*, zooveel als: er is voor ons niet minder dan van alles te doen. – *zōk loaten wasken* = een bankroet slaan zóó, dat men later zijn bedrijf kan voortzetten, dus: van schulden laten zuiveren. Verv.: *wōsk*, *wōsken* = wiesch, gewasschen; *Oostfr.* *wusk*, *Westf.* *wosk*, *wiesch*.

wasken en plasken, alliter. voor: met water reinigen, wasschen, boenen, spoelen, schrobben, enz. (en daartoe, loffelijker gewoonte, eene zee van water gebruiken; ook Neders. *Westf.* – *Holst.* wasschen en plasschen.

wasker; zie: *wasken*.

waskerei (wasscherij) = de wasch; *wie hebben de waskerei an zied* = de wasch is aan kant.

wasketōb; zie: *wasboalie*.

waskeweek; de week waarin men de wasch bereddert volgens vaste gewoonte; *wie wasken om de drei week, moar zij doun't om de vijrtien doagen, de andere week is onze waskeweek.*

waskoaker; zie: *oaker*.

wasschōp = **woarschōp** = **winkōp** = bruiloft. Bij *Laurm.* **waarschap**, **wasschop** = bruiloft, bruiloftsmaal; 't laatste wordt ook soms voor eene verkooping gebruikt. –

roachtjeswasschōp zegt men spottenderwijs van een feestje (of: gasterij), dat heel weinig beteekent, evenals: *kindereedigstje*. – *Dr.* (oostelijk deel) wasschop, wasschup = bruiloft; in 't westen = kraambezoek, kraamvisite; *Friesch* wasschipper = logeergast, ook *NHoll.* en aldaar: waarschap = bruiloft; *Kil.* weerdschap = gastmaal, bruiloftsfeest; *Oudfr.* werscap, {p.4015} werscop = gastmaal; *OSaks.* wirtscepi, wërdscepi; *OHD.* wirtschaft, *MHD.* wirtschaft, *Oostfr.* wërdskup = gastmaal, gasterij, smulpartij, en: warskup, wërskup, wârschup = verlovingsfeest, *Neders. Westf.* waschkup, *Oudfr.* warscop, *MNederd.* warschop, warschap = bruiloftsfeest; bij *Wiarda*: warschap = bruiloft. Vgl. het *MHD.* wër'n, wëren = geven, toetellen, toedeelen. Zie ook: *winkōp*, alsmede *Gen.* 29:28, en *Zeeman* bl. 419; *Harreb.* III, CXXX.

wassen, **wazzen** = waren, onv. verl. tijd van: zijn, ook *Dr.*; *zij wassen al groot, dou de olders sturven; wie wassen moar arm; doe wast (of: waste) nog 'n kind, enz.; dat wassen zij*, nl. de bedoelde personen.

wassen = **wössen** = volwassen, alleen van menschen gezegd; *zij 's wassen* (of: *wössen*) = 't is 'n *wassen wicht* = een volwassen meisje, zij wordt niet grooter; *d'r bin drei wassen dochters in hoes* = zij hebben drie huwbare dochters thuis; *zij hebben wassen kinder* = (die ouders) zijn dus zoo heel jong niet meer; *heur kinder bin wassen* = kleine kinderen hebben (of: krijgen) zij niet meer tot hun last. *Oostfr.* wassen, wussen = volwassen, volgroeid. *Oudfr.* onwaxne, oenwaxsen = onvolwassen.

wassen (= groeien). *Zegsw.:* 't *wast mie in de oogen*, zegt de huisvrouw als een werk te lang duurt, eigenlijk zooveel als: ik mag het niet meer zien.

wa'ste zegste! (*Stad-Gron.*) = *wat ie zeggen!* = wel wel! wat hoor ik daar! kan dat waar zijn? Zie: ook: *wa's*.

wat, als onbep. vnw., voor: welk, in: *wat kerel!* = welk een man! maar steeds in ongunstigen zin, zooveel als: wat is dat toch een nare vent! Zoo ook: *wat hoes!* *wat goud!* *wat ding!* enz.

wat (onbep. vnw.) = iets; *ik zel die wat geven* = ik zal u een pak slaag geven; *zij mout wat* = zij moet bevallen, alleen van getrouwde vrouwen gezegd. Eene overtolligheid in: *wie zel- {p.4017} len wat eten* = 't is etenstijd, wij zullen eten.

wat, voor: welke, welk, als vragend vnw.; ook = hoeveel (bij prijsbepalingen); *wat bladziede is't?* *wat heer, bouk, toren, enz. is dat?* *wat kerel bistoe?* = wat voor een man zijt gij? hoe is uw naam? uw beroep? enz.; *wat vrau is dat?* *wat mensen bin dat?* = welke vrouw is dat? welke menschen zijn dat? *wat peerd het hij koft?* = welk dier paarden, of: welk soort van paard heeft hij gekocht? *wat peerd het hij verkoft?* = welk van zijne paarden heeft hij verkocht? – *wat köst de botter?* *wat köst dat peerd?* = hoeveel, enz. Zie *Luc.* 11:11, alsook: *Brill* (1849) bl. 211; *Terwey* (1878), bl. 58, 59.

wat, als bijw. in: 'n *dag of wat* = eenige dagen; zoo: 'n *uur of wat*, 'n *week of wat*, 'n *moand of wat*, 'n *jaar of wat*, 'n *winter of wat*, enz.; 'n *man of wat*, eenigen, eenige personen; 'n *stōk of wat* = eenige voorwerpen, ook: personen; 'n *gulden of wat* = eenige guldens, eene kleine som; *stait moar 'n hoes of wat* = er staan slechts eenige huizen, enz.; ook *Dr.*; 't *liekt'r nijt wat noa* (hier en in de volgende met den klemt. op: *wat*) = dat lijkt er niet naar; *nou, wat ik joe zeg, heur!* = 't is zóó als ik u zeg, gij zult het zien (of: ondervinden) = *dou d'r moar ijs denken om!* *zoo mooi as wat!* = goed gelukt! dat komt best uit, dat treft gelukkig; *as 't wat wil* (met den klemt. op: *wat*) = *as 't ijts* (met den klemt.) *wat wil* = als het niet te veel tegenloopt.

Zegsw.: *dei wat is wil heur nijt hebben en dei niks is wil zij nijt hebben.* *Sprw.* *Is overal wat* = nergens is het volmaakt, overal vindt men iets wat ons niet bevalt, 't best is om zich in zijn lot te schikken.

watblijft; zie: *wablijf*.

wat ding; zie: *wat goud*.

watergal = **watergeil** = wilde spurrie. v. *Hall*: watergeil, in *Gron. Dr. Overijs*, de wilde Spurrie, Spergula Arvensis. *Neerl. Plantensch.* bl. 32.

watergeil; zie: *watergal*.

watermolen (in geschrifte); zie: *woatermeuln*.

watermolenaar; zie: *woatermulder*. {p.4019}

waterruïdmachine (in geschrifte); een werktuig om vaarten van onkruid te zuiveren. (Zie *Ommel. Cour.* 1891, no 75.). Vgl. *tochteruden*.

waterschapshuis (in geschrifte) = **waarhuis**; zie ald. "Het Hoofdbestuur van het waterschap Hunsingo heeft in zijn vergadering van heden besloten in het waterschapshuis (het zoogenaamde Zijlvesterhuis) te plaatsen den heer," enz. (1870) – "Bedoeld streven heeft ten slotte geleid tot eene druk bezochte vergadering van de ingelanden op gisteren in het waterschapshuis alhier," enz. (*Winschoten* 1876)

waterwilgen (in geschrifte); zeker onkruid. "Deze landen (te Bellingwolde en omstreken) zijn meestal los en mul en hebben veel last van onkruiden, als bittertong en waterwilgen, op zijn boers gezegd." (1869).

wat goud? ook: **wat ding?** (*Stad-Gron.*) = wat blijft? wat zeidet gij?

watjekau = oorveeg, ook *NHloll.* – *ZLimb.* watsj. Zie onder art. *snetter*. Vgl. *Eng.* what-you-call.

wat'n = welk eene menigte, massa enz.; *wat'n muggen bin hier! wat'n volk! wat'n spul! wat'n ellende!*

watte? = **wadde?** ook *Dr. Over-Bet.*; zie: *hè*.

wat te doun! (*Veenkol.*) = **ken j'begriepen!** = dat kun je begrijpen! dat lijkt er niet naar!

watveur zie: *waffêr*.

watveuren; zie: *watveurent*.

watveurênt (wat voor eene), ook: **watveurên** = welke (vrag. vnw.) zelfst. gebruikt; *watveurênt mijn ie* = welke (bv. van die twee) bedoelt gij? *watveurent heb ie 't lijst?* = welke hebt gij het liefst? Vgl. *watveur*.

Watwerd; zie: *Wad*.

wat zou'et! zooveel als: dat heeft immers niets te beteekenen! dat is niet waard om zich er bezorgd over te maken of er zich aan te ergeren. *WVl.* wat zou 't! = verre van daar, bij lange niet, enz. (*De Bo*).

wa we, waw' = wat wij; *wie mouten besloeten wa we willen; wa we nijt wijten ken we ook nijt zeggen*. Vgl. *zè we, wi we*, enz.

wedden of swiegen! = **werren of swiegen!** of **wern of swiegen** zegt men tegen iemand die zonder gegronde redenen iets tegenspreekt, {p.4021} die het niet wil gelooven en zich niet laat overtuigen, maar deswege geene weddenschap durft aangaan. *Holst.* wet oder swieg.

wedeman = **weedner** = weduwenaar; 't is 'n *wedeman doar zij mit trouen zel* = die man is reeds getrouwd geweest; *hij 's weedner* = hij heeft zijne vrouw door den dood verloren, hij heeft geene vrouw meer; *onbesturven wedeman* noemt zich schertsend een' man als zijne vrouw eenigen tijd afwezig is, en zooveel als: weduwenaar, maar niet door versterf (zijner vrouw). Hetzelfde wordt ook door of van eene vrouw gezegd. *NBrab.* weduwman, *Dr.*

weedner; *Dr. Landr.* (1608) III, 4: wedenaer; *Kil.* weduwer, weduwenaer; *Oostfr.* wédener, wädener, wädner, *Neders.* wedeman, *Oudfr.* wideman, *Westf.* widdemann. – *Oostfr.*

unbestürfen wädeman = tijdelijk en vrijwillig, ook: gerechtelijk van zijne vrouw gescheiden man; *unbestürfen kinder* = kinderen wier ouders nog leven, al zijn ze ook door dezen verlaten. – Ook voor: kooltje vuur dat rookt; *de maid het mie 'n wedeman geven; 'k heb 'n wedeman kregen*. Vgl. v. *Dale* art. onbestorven.

wedergoaf; zie: *goaf*.

wederik (*Westerw.*); zeker onkruid. Zie: *gele veenwortel*.

wedevrau; wedevrou, de daglooner zegt **wedewief** = weduwe. *Sprw.* 't *Klijd van 'n wedevrau is lank, elk trapt 'r op* = op het gedrag eener weduwe wordt scherp gelet. *NBrab.* weduwvrouw, *Oostfr.* wedefrô, *Neders.* wedefrouw, witvrouw, *Westf.* widdefrau. *Oostfr.* 'n wêdwe hed'n lank klêd, of: 'n wêdwenklêd is lank, elk treedt d'r up.

wedevrou; zie: *wedevrau*. Zie ook onder art. *wedeman*.

wedewief; zie: *wedevrau*.

wedman. Voorheen een ambt vrijwel overeenkomende met dat {p.4023} van het hedendaagsche: deurwaarder bij de rechtbank. Dit woord moest wel na de Fransche wetgeving in onbruik komen, maar bleef onder het volk nog lang bewaard, met name in 't Oldampt, hoewel in het *Landr. der Beyden Old-ambten* die titel niet, waar wel die van *Gerichtsdienaer* voorkomt, (I, 14-17). Daarentegen vindt men in het *Ommel. Landr.*: *Wedman* ofte *Gerichtsdieners*; *Wedman* ofte *gesworen Diener* (II, 76); ook: *Rechters-Dieners*, en het meerv. *Wedluyden* (I, 10-17).

wee, weewortel = Tormentil, *Tormentilla erecta*, bij Roswinkel: schijtwortel, elders: vijfvingerkruid, zevenblad, meerwortel. – Aldus omdat deze plant samentrekkend is en tegen doorloop bij het vee aangewend wordt. v. *Hall, Neerl. Plantensch.* bl. 71. Zie ook: *wei*.

weedner; zie: *wedeman*.

weefstel zie: *stel*.

weeg; zie: *wege*.

week, in plaats van het meerv. *weken*, als het voorafgegaan wordt door een bep. telw.: 'n *big van zes week*; 'n *maid van doezend week*; *bin zeuven doag in ijn week en vijrtien doag in twee week*; *hij het drei week zijk west*. Vgl. *moand*, en *doag*.

weem = verlatene predikantswoning, oorspronkelijk pastoorswoning, pastorie; *Ommel. Landr.* VI, 38. *weemhuys*. Ook nog overig in den familienaam *Weemhof*. Te Noordwijk heet nog de plaats waar de oude pastorie heeft gestaan, *weme*, en de pastorielanden dragen aldaar nog den naam van *Wemer-landen*. (*H.Kremer* bl. 181.) – *Kil.* *weeme* (*Sax. Fris. Sicambr.*) = priesteragie (priesterverblijf); ook: *wedeme*, *widem*, *widemung*, alsmede: *Widemkorn*, *Widemrecht*, *Widemstul*. (Noot.) *Dr.* *weeme*, *wedeme*, (bij *Pan* ook: *wedewe*) = pastorie; *Geld.* *wehem*, *waeme*, *Overijs.* *weme*, *Oostfr.* *weeme*, *Neders.* *wedem* = pastoorswoning; *Westf.* *vehme*, *weeme* = pastoralia of kerkegoed, *MWestf.* *wedeme* = pastoriehof. In 't *Neders.*: *wedem*, ook = grondbezit {p.4025} der geestelijkheid, alle onroerende geestelijke goederen. 't Woord beteekent zooveel als: gewijd heem, heilige bodem. *Oudfr.* *wedem*, *withum*, *wethem*, *withume* = het gewijde; *wedem* = grond der geestelijkheid; *weeme*, *wedem*, *withum* = wat tot het kerkhof behoort, wat gewijde grond is. *Nederl.* *wijen*, *wijden*, *Kil.* *wijen*, *wijhen*, *Oudfr.* *wîa*, *wîga*, *Noordfr.* *wêje*, *Saterl.* *wêe*, *Helgol.* *wei*, *OSaks.* *wîhjan*, *OHD.* *wîhan*, *MHD.* *wîhen*, *wîchen*, *weihen*, *HD.* *weihen*, *ONoorsch* *vîgja*, *Noorw.* *vigja*, *Zw.* *viga*, *Deensch* *vie*. Van het *OHD.* *wîh*, *wîhi*, *MHD.* *wîch*, *OSaks.* *wîh* (alleen in samenstellingen) = gewijd, geheiligd; *Goth.* *veihs* = heilig; *HD.* *Weinacht* = heilige nacht. Zie *ten Doornk.* art. *weën*.

weemke (*van Halsema*); eene soort van kleine ganzen.

weenk, wink; de rietgans, *Anser Segetum*, “welke men ook zaadgans, in Amsterdam schiergans en in Groningen “weenk” noemt, is een weinig kleiner dan de wilde gans, en zeer kenbaar aan haren zwarten, in het midden roodachtigen snavel.” (*Landb.-Kron.* 1882.)

weep; weepe = weepse (*Bellingew.*) = **wöpse** (*Westerw.*) = **wapse** (*Stad-Gron.*) = **weps** (*Goor.*) = **peereweepse** = *wesp*; *weepnust*, eig. = *wespennest*; fig. voor eene plaats waar groote verdeeldheid bestaat, waar men elkander steeds in 't haar zit; *Friesch* *meepzennest*. *Dr.* *waps*, *wapse*, *vespe*, *Oostfr.* *wepse*, *weps*, *Neders.* *wepse*, *wöpse*, *MNederd.* *wispe*, *wespe*, *AS.* *väps*, *veps*, *Eng.* *wasp*, *Noorw.* *kvefs*, *kveps*, *gvefs*, *veps*, *Deensch* *hveps*, *vespe*, *Ohd.* *wafsa*, *wefsa*, *wafsî*, *MHD.* *wefse*, *webse*, later: *wafs*, *wefs*, *Beiersch* *webes*, *webesen*, *websen*, *wepsen*,

OPruis. wobse, *HD.* Wespe, *Lat* vespa. Van: weven, daar een wespennest een kunstig weefsel van verschillende stoffen gelijkt.

weepnust, in het *Goor.* **wepsenust** = wespennest. Zie: *weep*.

weep; naam voor een paard dat *wepel*, *weeps* is. Zie: *weeps*. {p.4027}

weeps = **wepel** = kwaadaardige schuwheid van een paard, zoodat het zich niet laat aanraken zonder met den staart te slaan; *Dr.* wepel, wepelg, weeps. *Kil.* wepel (veroud.) = ongestadig, wispelturig, onrustig; wepelsteerten = wispelsteerten; wepeler, wepel = brandend, vurig, toornig, vergramd; *Oostfr.* wääpsk, wäpel = bewegelijk, levendig; wêpsk = wild, onrustig, van paarden. Van: wepelen (*Kil.*) = kwispelstaarten, freq. van een vroeger: wepen, wêpen = *MHD.* weifen = slingeren, dat met het *MHD.* weife = haspel, *OHD.* weif, waif = van het *OHD.* wîfan (winden) tot het *Goth.* veipan = omwinden, behoort. Zie: *ten Doornk.* art. wepelen.

weepse; zie: *weep 1*.

wepsenust = wespennest. Zie: *weep 1*.

weer, voor: onweder; ook *Dr.*; 't weer komt over = de donderbui komt in deze richting aandrijven, komt tot ons over; *in alle weer en wind* = bij het slechtste weder, bij regen en storm; *weer of gijn weer* = onverschillig welk weder, hoe slecht het weder ook zijn moge; 't is 'n weer as gijn weer = 't is hondeweer. Zegsw.: 't is 'n weer, gijn boer zōl zien hond d'r oet (of: *boeten deur*) *joagen* = 't is boos weder. Zie ook: *weere*.

weer, als uitgang van plaatsnamen: *Mensingeweer*, *Garrelsweer*, *Borgsweer*, *Tjamsweer*, *Kiel-Windeweer*, dorpen, en: *Abbeweer*, *Geefsweer*, *Krangeweer*, *Menkeweer*, *Winneweer*, buurtschappen of enkele boerderijen. In het ampt *Emden*, het oude *Emsgau* treft men er ook vele aan, uitgaande op: wêr, wer, wehr of werum. – *Ten Doornkaat* zegt: Het beteekent waarschijnlijk een tegen het water opgeworpen dam of vluchtheuvel, daar al die opgenoemde (*Oostfr.*) buurtschappen en dorpen op hoogten, door de natuur of door menschenhanden opgeworpen, gebouwd zijn. – Daar dit niet het geval is met onze plaatsen, en de uitgang *weer* niet met *werd* gelijk gesteld kan worden, zal zijne bewering dat het ook één {p.4029} kan zijn met het *HD.* Wehr, *MHD.* were, wer = dam in een water om voor overstroming te beveiligen, wel de rechte wezen, en zou dan gebracht moeten worden tot het *Goth.* varjan, *OHD.* warjan, *OSaks.* werjen, waarvan ook het *OHD.* wari, weri, *Oudfr.* wara, wera, en wel in de beteekenis: iets dat tot tegenhouden, afweren, beschutten moet dienen, onverschillig of dit een door de natuur of door kunst opgeworpene hoogte of eenig waterwerk is. Zie ald. art. wêr 3. Vgl. ook: *Driessen Mon. Gron.* bl. 70 en 245, alsmede: weer 3, bij *v. Dale*.

weerboar = fors, sterk gebouwd, van vrouwen zoowel als van mannen gezegd die met werken den kost kunnen en moeten verdienen; *Dr.* weerbaor vrouspersoon, *Holst.* wärig fruenminsch.

weerd = waard; 't is 't nijt weerd = 't is de moeite niet waard. 't is niks weerd = 't is doelloos, nutteloos. Ook = waardig; *hij 's dei eer nijt weerd*. – *Zoo*: *weerde* = waarde.

weerdêger (waardiger), voor: meer waarde hebbende; 't bijst wordt'r weerdêger van = verkrijgt daardoor meer verkoopwaarde, bv. door het eenige weken meer dan gewoon voeder te geven.

weere, **weer** = hamel, gesneden ram, bij *v. Dale*: weer, weder = ram. *ZNederl.* weer = schaaap. *Dr.* weer, wear, *Kil.* weder, veroud. *Nederl.* weder, wedder, wêr, *OSaks.* wêthar, *ONederd.* withar, *AS.* vëdher, *Eng.* wether, *ONoorsch* vedhr, *Noorw.* veder, ver, *Zw.* väder, vädur, *Deensch* vaeder, vädder, *OHD.* widhar, widar, widir, *MHD.* wider, *HD.* Widder = ram, *Noordfr.* waer, wäder, *ZDeensch* vār. Van 't *Goth.* vithrus = lam, 't welk oorspronkelijk, gelijk het *Lat.* vitulus een éénjarig dier beteekende. Zie *ten Doornk.* art. wêr 6.

weeren = toestand van het weder; 't weert'r goud op = het weder is daarvoor gunstig; *as 't nijt goud op mien zoad weert den weert't goud op mien boeskool* (wat men den boer in den {p.4031} mond wordt gelegd: als het weder niet goed is voor het graan dan is het toch goed voor de boerekool), eene zegswijs, zooveel als: de vele regen is toch nog altijd voor enkele

gewassen goed; *'t ken roar as t'r goud op weert*. fig. = er is niets zoo wonderlijk of men ziet het gebeuren, een stuivertje kan raar rollen, de fortuin is rond, enz. Vgl. opweeren.

weerhoalen = afhaken tegen den tijd dat zoo iemand wil vertrekken; *ie mouten komen te theedrinken den ken joen man joe van oavend weerhoalen. de maid komt en hoalt mie weer; hij let zok* (of: *hōm*) *mit de woagen henbrengen en weerhoalen*.

weerke, weertje, verkleinw. van: weder; *mooi weerke, nè?* = lief weder, niet waar? *wat'n weertje!* = welk een weder!

weerlag = **weerlich**, voor: weerlicht, als basterdvloek; *as de weerlag!* (of: *weerlich!*), verzachtend voor: *bliksems gau!* “*de eerdappels schudden as de weerlich,*” zooveel als het plomper: *bliksems best; om de weerlag nijt!* = *om de duvel* (enz.) *nijt!* – Ook als bvnw. en bijw. in: *weerlagse jōng!* *weerlags gau hier van doan!* Dr. weerlag, wearlag, vloekwoord; *Utrecht*: as 't weerlich! = gauw. *Zeel*. weerlich = bliksem. (v. *Dale*: loop naar de weerlicht! as de weerlicht = zeer snel, schielijk; weerlichts! = drommels!)

weerlags; zie: weerlag.

weerlich; zie: weerlag.

weerlichs; zie: weerlag.

weerlicht; **weerlōcht** = bliksem; *weerlichten, weerlōchten* = bliksemen; *weerlichtslag, weerlōchtslag* = bliksemslag; *het'n weerlichtslag in dei boom west*. Wat men in de Natuurkunde onder: weerlicht, en: weerlichten, verstaat, noemt men hier veelal: *flickêrn*, of: *lichten*.

weerlichten; zie: weerlicht.

weerlichtslag; zie: weerlicht.

weerombrengen = terugbezorgen. Zie ook: handpennînk.

weeromschrieven = terugschrijven, met een' brief antwoorden.

weerwikker = weerglas, barometer, dus: weervoorspeller. Wordt {p.4033} ook van lichaamsdeelen, en vooral van eksteroogen gezegd, waarop de weersgesteldheid grooten invloed heeft; *ik heb'n gouie weerwikker an mien liekdoorn*.

weerwolf. Het onkundig, bijgeloovig volk zegt dat van zeven broeders er één een *weerwolf* moet zijn, en dat is bij hen niet zooveel (als bij v. *Dale*): mensch in wolvengedaante, of: onhandelbaar mensch, – maar een denkbeeldig wezen waaraan zij hoegenaamd geene voorstelling verbinden. Zijn er zoovele zusters, dan is ééne er van eene *nachtmerrie*. Bovenstaande opmerking is natuurlijk ook hierop van toepassing.

weerzijk (= weerziek); hoogst onaangenaam gestemd ten gevolge van aanhoudend slecht weder, zóó alsof men zich niet wèl gevoelt, in allen gevalle slecht geluimd, verdrietig en lusteloos is. (v. *Dale*: weerziek = ongesteld ten gevolge van het weder.)

weewortel; zie: wee.

weg = vandaan, herkomstig; *woar is'e weg? woar komstoe weg? woar krigstoe dat ding weg? hij 's bie stad weg* = afkomstig uit de omstreken van Groningen. Vgl. ook: ergens *bie wegloopen* = het in den steek, zonder toezicht, laten, van iets afloopen. – In: *eet moar weg, loop moar weg, proat moar weg*, enz. = eet maar door, enz., zooveel als: ga uw' gang. Zie ook: an 2.

wegbensêln, wegbenzêln = met veel gedruisch door stokslagen, bedreigingen, vloeken, enz. wegbannen; *d'r oetbensêln* = uit een vertrek, een tuin, enz. verdrijven. *Overijs*. benzen = aansporen, tot haast aandrijven; *Oostfr*. bendseln, benseln = met de roede tuchtigen. Van: bendsel, bensel, bindsel = bundel van rijs, roede, gard; eigenlijk dus = met de roede verdrijven.

wegbonsjoeren = op onvriendelijken toon wegzenden. Vgl. oetbonsjoeren.

wegbrengen = iemand geheel of gedeeltelijk vergezellen bij 't naar huis gaan. Zie ook: wegsleepen. {p.4035}

weg (weg); *zij bin op komende wege* = zij zijn in aantocht; *in de wege stoan* = in den weg staan; *'t geld ligt mie nijt in de wege* = daarvan heb ik geen overvloed; *nijt oet de wege komen* = zeer langzaam vooruitkomen, van wandelaars, rijtuigen, schepen, enz.; *in de wege loopen* = bij dagelijksche bezigheden loopen waar men een ander hindert. Zie ook: *vrund*.

wegen = **weven** = onrustig op een' stoel zitten, zich in zittende houding en onophoudelijk voor en achterwaarts bewegen; "*t ol wief zat te weven*" = bewoog zich langzaam heen en weer. *Oostfr. Noordfr.* wêgen = wiegen, wiegelen; *Westf.* wâgen = heen en weer bewegen. – *wegen*, eigenlijk: de wiegelende beweging der balans bij het wegen. *Oostfr.* wefen = zich onrustig bewegen.

wegmöffeln = **wegröffeln** = **wegfömmeln** = wegfrommelen, ijlings wegstoppen.

wegge = **weggebol** (*Stad-Gron.*); soort van geribd tarwebrood; *Dr.* wegge = tarwebroodje; *Friesch* wegge, kniepbol, regelbol; *Geld.* wegge, uit fijn roggemeel gebakken wit brood; *Limb.* wêkske = tarwebroodje; *Marken* weggetje = snede wittebrood; *Kil.* weggehe = brood van tarwe, enz.; *Oostfr.* wegge = aan beide kanten spits toeloopend wittebrood; *Kleef:* wegge = wittebrood van bijzonderen vorm. Bij *v. Dale:* wegge (veroud. gewest.) = klein wittebrood van ½ of 1 Kilo; *Weil.:* wegge, verwant aan wigge, *MHD.* wekke, wegge, *HD.* (veroud.) Weck = Kiel, wigge. – *OHD.* weggi, wekki, *OEng.* wegge, *Eng.* wedge, wig = kiel, kielvormig stuk.

weggeblief (iterat. van: wegblijven), voor: lang uitblijven; *wa's dat'n weggeblief! wie zitten al te wachten en te wachten*, enz.

weggebol; zie: *wegge*.

weggeven, eigenaardig voor: ten beste geven van een stuk hooiland, bij gebrek aan gras in 't weideland het hooiland opofferen; ook *Dr.*

weggoan; bij 't bluffen zooveel als hem, die overbluft heeft, {p.4037} niet zien (*nijt zijn*); *ik goa weg* = ik waag de kans niet, ik ga loopen, of: ik ga voor u uit den weg.

weggoan = verkocht, op eene openbare verkooping; *'t hoes is nijt weggoan* = niet gegund aan den hoogsten bieder, 't is opgehouden.

weg hebben = erg verkouden, ongesteld zijn; nog sterker: *hij het het 't dik weg* = de koudevatting, de ongesteldheid heeft hem erg beet, echter zwakker dan: *'t veur de nieren hebben*.

wegkōntjen = door onachtzaamheid zoek brengen, verliezen. Vgl. *verkōntjen*.

wegkriegen; *hij het 't doarbje wegkregen* = hij heeft bij die gelegenheid of bij dat werk koude gevat, enz. Zie: *weg hebben*.

wegkroeperke; zie: *keuteldoemke*.

wegkroepertje spelen = verstoppertje spelen, zooveel als: zich versteken, *Holst.* versteek spelen; *HD.* Versteck, een kinderspel. Zie ook: *keuteldoemke*.

wegkuzen; zie: *kuus*.

wegleggen van eieren door kippen en eenden, zooveel als: ze niet in de nesten maar op verborgen plaatsen leggen; *onze zwarte hen legt weg; eenden leggen ook vaak weg*. Vgl. *roet*.

wegloopen = uit den dienst loopen; *die boer ken gijn volk hol'n, guster is de middelste wegloopen en vleden week de lutje maid*.

wegmoaken = herstellen van wegen; *de arbaiders bin an 't wegmoaken*.

wegneuken = **wegvogeln** = nijdig van zich gooien, wegsnijten, wegslingeren. Eigenlijk zooveel als: wegstooten, met kracht van zich stooten.

wegpoetsen; zie: *poesten*.

weg-pooten; *de weg in de pooten hebben* = stijf zijn, van een paard, zooveel als: door loopen draven stijf geworden.

wegschieten; zie: *verfōmfailen*.

wegskant; zie: *landskant*.

wegsleepen (*Westerkw.*) = **wegbrengen** (*Old.*) = te zoek brengen, {p.4039} verliezen. – *hij sleept mit hōm weg* = hij helpt hem zijn geld zoek brengen, opteren.

wegsloagen = overgieten, van melk, niet laten staan te roomen; *ie kennen gijn melk meer kriegen, ik heb't zóó wegsloagen*, nl. in het melkvat gestort. Vgl. *insloagen*.

wegsmieten (wederk.) = zich liederlijk gedragen en zich zoo aan de algemeene minachting prijs geven.

wegsmieter; iemand die door zijn slecht gedrag maakt dat er niets van hem groeit, die nergens toe wil deugen, die een ballast voor zijne familie of een verstooteling der maatschappij wordt; *'t wordt 'n wegsmieter, kōmt niks van*. Zie ook: *wegsmieten*.

wegtodden, (zie: *todden*). Op de *Veluwe* = halen, stelen, verstoppen.

weg t'r mit! (= weg er mee!), zooveel als: goed of niet goed, men moet er maar vrede mee hebben; *in 't warkhoes worren ze nijt wōsken as ze verschoond wor'n, 't hemd over kop en weg t'r mit!* – *dat schuren en poetsen ken wie altied nijt wachten, even om de kop wasken* (bv. van eene kachel) *en weg t'r mit!* = dat moet voldoende zijn.

wegvogêln; zie: *wegneuken*, en: *vogêln*.

weg worden = te zoek raken, verdwijnen, verloren gaan; *dat ding is moar zóó weg worden* = ik kan niet begrijpen waar het gebleven kan zijn; *hij's moar zóó weg worden* = wij hebben niet eens bemerkt dat hij zich uit het gezelschap verwijderd heeft. Wanneer bij gelegenheid van een gastmaal veel is gegeten, hoort men: *doar is wat weg worden!* en zoo ook: *'t zel wel weg worden = d'r wel lans goan* = 't zal wel opgegeten worden, gij behoeft niet te vreezen dat er overdaad is. (Daar in: *worden* de *d* nauwelijks of in 't geheel niet gehoord wordt, zou de spelling *wor'n* 't best aan de uitspraak beantwoorden.)

wegzetten; het op zijne plaats aan den wand zetten van den stoel waarop men gezeten heeft; *hij het zien stoul wegzet* = hij wil weggoan, hij wil niet weer gaan zitten, bv. nadat hij den stal met vee heeft bekeken.

wei; flauw gevoel in de maag; *'t is mie zoo wei om 't hart = 'k bin zoo weig*. Staat voor: wee = smart, pijn, verdriet, evenals: *wei* of: *het wee*, eene ziekte onder de koeien, {p.4041} ook, doch alleen in geschrifte, *bloedpissen, bloedwateren* genoemd, *Oostfr. Neders.* weiden. In sommige streken is het eene inheemsch voorkomende ziekte onder het rundvee, waarbij zich eene donkerrood gekleurde, bloederige urine ontlast. “Op sommige plaatsen zijn er wel eens runderen, die aan het wee of het bloedpissen lijden. Er zijn er die deze ziekte toeschrijven aan eene voor hen onbekende plant, die in eenige landen aanwezig is en door het rundvee gegeten wordt.” (*Landb. Kron.* 1870).

weig; zie: *wei*.

wei jà, door het uitvallen der *l* voor: wel ja.

weidak (in geschrifte) = tarwestroo dat met den vlegel is gedorscht om tot dak te dienen. Zie artt. *dakschooven*, en: *waitdak*.

weitmolen (alleen in geschrifte). Te koop aangeboden te Bedum (1877): “Een in 1848 nieuw opgebouwde en goed onderhouden pel-, rogge-, en weitmolen,” enz.

wekveur, wekveurent = welke; *wekveur van dei baiden heb ie 't lijst?* Staat voor: welkveur, welkveurent = welk voor een, of: eene. Vgl. *waffer*, en *wel I*.

wekveurent; zie: *wekveur*.

wel = wie; welke; iemand; *wel is 't'r = wie is daar? van wel heb ie dat heurd?* van wien, of: wie hebt gij dat gehoord? *ongeliek wel 't zegd het = 't is niet onverschillig wie zulks gezegd heeft; wels hoes is dat?* = wien, of: wie behoort dat huis? *wel van dei baide wil toe hebben?* = welke van die beide verkiest gij? *wel van zien peerden is zijk?* = welke van zijne paarden is ziek? *is t'r wel?* (*Old.*) = *is t'r ijn?* (*Hoogel.*) = is er iemand (aan de deur, enz.)? *wel en wel?* = wie waren daar, noem de personen; *wel mout ik dat geven? wel bin dat?* *Ommel. Landr.* I, 3: Wel geen Richters mogen wesen; II, 41: Wel Tuyghen beleyden wil; *Old. Landr.* V, 41: Wel een mensche moet willigh van het levendt ten dode brenget, enz.; {p.4043} ook V, 53, 54, 56.

Dr. wel, weele, wiele, wille = wie, welke persoon, iemand; *Geld.* wel = wie. 't *OHD.* hwēlih, wēlih, verkort wēl, *MHD* wēlich, wēlich, wēl, enz.; *AS.* hwilic, *MDuitsch* wilich, wilch, wil, *Oudfr.* hwelik, hwelek, hwelk, hulk, hwek, hok, huk, *MNederd.* welk, welic, wellek, wek, wik, *Goth.* hvileiks, en samengetrokken uit: hwë, hvi, en: lîh, *Goth.* leiks. Vgl. 't *HD.* wer. Zie *ten Doornk.* art. welk 2.

wel (bijw.), als tegenstelling van: niet; 't is wel! = 't is wèl waar, ofschoon gij het tegendeel beweert; *dat zel 't wel* = het zal wel zoo zijn als gij zegt; *da's goud en wel* (tautol.) = dat mag zoo zijn, maar, enz.; *mooi en wel zit zij veur 't glas*; *zij het mie 't linnengoud schoon en wel in hoës brocht*; *doar zat hij dreug en wel*, enz. Zie ook: *goedzoo*.

wel (met den klemt.) in: *wel zoo groot, lank, licht, riek*, enz.; = ruim zoo groot, enz., (hiervoor ook: *goud zoo groot*, enz.); *hij's wel zoo blied*, dat, enz. = hij is zeer blij, dat, enz. 't is wel zoo goud dat ik weggoa = 't is beter dat ik wegga; 't is wel zoo goud mit mouder; *de mart is wel zoo willig*.

wel (met sterken klemt.) in: *wijt je 't wel?* = is het u ernst? hebt gij u goed bedacht? staat uw besluit vast? Wordt vooral ook gehoord wanneer een gezelschap opstaat om te vertrekken. – Als overtolligheid in: 'k zij 't wel al = ik zie, merk, enz. het reeds, bv. waar de fout schuilt, waar het ding is heengerold, enz.

welbekoont; (zie: *proost*.) Men zegt het ook als iemand niest, waarvoor in *WVl.*: God zegene u!

welbemie, welbimie; zie: *benjemin*.

weldei; zie: *deien*.

welhoak; de haak die bij het *zichten* (zie ald.) gebruikt wordt om het afgesneden graan in bundels of schooven te leggen.

wel'k = wien ik, en: wie ik; *wijst nijt wel'k zijn* heb = gij weet niet wien, of: wie ik gezien heb.

welliest (wellijst); lijst aan den grond, rondom in eene kamer.

welnemen. Wanneer men eenige aanmerking heeft op de bewering of het verhaal van iemand, dan begint men, en dat is zeer beleefd: *in 't welnemen!* zooveel als: mag ik wel eene opmerking maken? met uw verlof! hoe, enz. Zal eigenlijk zijn: neem het mij niet kwalijk, neem het niet verkeerd op, enz. (Bij v. *Dale*: onder, met uw welnemen = als het u aangenaam is, als gij er niets tegen hebt.) {p.4045}

wels (2 de nv. van *wel 1.*, enkv. en mv.) ook: *welzien*, of: *wel zien*; *wels houd is dat? wels schoet hestoe veur? wels pen is dat? dat is doch alied wels* (met den klemt. op het woord) = zij komt altijd iemand toe, het ding heeft toch stellig een eigenaar; ook *Oostfr.* – Als vrag. vnw. enkv. (zelfst. gebruikt), ook: *welzien*, of: *welzienent, welzient: welzient is dat?* = wien, of: wie behoort dat voorwerp?

wel's = wel eens; "dwoalt dat heb'k wel's."

wel stom! = **wel swiet!** = **wel mien tied!** = **wel verdöld!** enz.; uitroep van verwondering.

wel't = wie, of: wien het; 'k wijt wel, *wel't doan het* = ik weet wel wie het gedaan heeft; *wel't lust ken 't eten* = *dei 't lust ken 't eten*. *ODr.* welt gedaen heft = wie het gedaan heeft.

welterblok = landrol, landbouwwerktuig; *Oostfr.* welterblokk. Staat voor: wentelblok. Zie: *weltêrn*.

weltern (*Old.*) = wentelen, rondwentelen van een liggend voorwerp, (of: dier), en dan bijna uitsluitend wederk.; *zōk in 't gras weltern*; 't *peerd weltert zōk in 't land* (en is dat even goed alsof het 'n *spint hoaver* kreeg, zeggen de boeren). – Ook = effenen, slechten met de *landrol*, wat altijd met vlasland het geval is. *Oostfr.* weltern, *Neders.* wältern, weltern, woltern = rollen, freq. van: wallen = rollen; *Holst.* wöltern, *Westf.* weltern = rondwentelen; *Ditmars.* wültern, *MNederd.* weltern, woltern, waltern, *Deensch* woltern, *AS.* wyltan, veltan, *Eng.* to welter, *HD.* wälzen, *OHD.* walzjan, *Goth.* valtjan, walzen, *Kil.* welteren = wentelen.

welterusten = *nachtmit'nkander* (zie ald.); 't eerste van meer beschaafden en ook elders gebruikelijk.

welverdikkemie! = **snötverdikkemie!** uitroep van verwondering = wel drommels! en het ruwere: *welverdomd!* Vgl. *verdikke*.

welwezen, in: *bie leven en welwezen*, (ook: – *gezondhaid*) *koom wie ankoom zömer bie joe mit de woagen* = zoo God wil en wij {p.4047} leven komen wij den volgenden zomer bij u met ons rijtuig.

welzient; zie: *wels*.

welzient; zie: *wels*.

wemel (*Marne*) = nukkelig, grillig.

wemêln, **wimmêln** = snel en onophoudelijk iets heen en weer bewegen; *wimmeln mit de start*, van honden, lammeren, enz.

wenakker, in geschrifte *wendakker*, te Niezijl, enz. **winakker**; de akker of strook op het einde van een stuk land, waar met den ploeg gewend, omgekeerd wordt, en die ten laatste in de lengte wordt geploegd. Oudtijds was het omwenden van den ploeg op den naastgelegen akker van een ander verboden en werd dientengevolge eene ruimte tusschen beide gelaten. In het *Landr. van Wedde en Westerw.* art. 257 wordt deze ruimte *Sydwendinghe* genoemd en op eene breedte van 7 voet vastgesteld. – Dit heeft natuurlijk alleen betrekking op de *esschen* van Westerwolde. – “Zonder nu van kadastrale feilbaarheid te gewagen moeten wij er in de eerste plaats opmerkzaam op maken, dat de halve breedte der slooten, de slootkanten, de wendakkers, die wel eens in grasland liggen, de met houtgewas beplante wallen of slootkanten, enz. veelal daarbij gemeten zijn op de kadastrale kaarten”, enz. *Landb. Kran.* 1870). “’t Verschil is groot, daar O. zijne aardappelen heeft verbouwd op den wendakker”, enz. (*Grooategast*, 1869). *Dr.* wenakker = akker op den kant der esschen. Deze kan eerst geploegd of bewerkt worden als de andere gereed zijn; *Oostfr.* wendeakker, wendakker, wenakker, *Holst.* wenne. *Zegsw.:* *an de wenakker wezen* = *de boudel an de wenakker hebben* = de boel op hebben, niets meer bezitten, wat veronderstelt dat zoo iemand de tering niet naar de nering heeft gezet, in *Dr.* = in verval zijn. *Oostfr.* up de wendeakker stân = op een keerpunt in 't leven staan, bv. welk beroep men zal kiezen. – {p.4049} Ook zooveel als: doodmoede en afgemat zijn, van iemand gezegd die zwaar heeft gewerkt, dus = aan 't eind zijn, niet meer kunnen.

wend, **gewend** (*Old.*) = stuk land, inzonderheid als het op bepaling van kleine afstanden aankomt; 'n *wend weegs*, of: *wendweegs* = 'n *gewend weegs* (bv.) van een kanaal gelegen. *Wvl.* gewend = breede akker op akkerland. (*De Bo*). *Oostfr.* gewend, lengte van een stuk land tot waar de ploeg wendt; dat land ligd man ên gewendt fan hûs of. *Kil.* ghewendte, ghewende (veroud.) (*Sax.*) = morghe landts 60 roeden; ghewendte des ackers = het einde des akkers waar de ploeg omkeert. *Pruisen:* ploggeweng = morgen land. Zie: *wenakker*, en: *venneweegs*. **wend** (voor: gewend) = gewoon; *wie bin dat zoo wend* = wij zijn dat zoo gewoon; *dat bin 'k nijt wend west* = dat was daar, waar ik thuis was, geen gebruik; *tou wend wezen* = aan gewoon zijn; *hij 's t'r wend en bekend* = op die plaats thuis. *Sprw. Dei 't hangen wend is dut de stroppe nijt zeer* (*Stad-Gron.*) = hij is aan 't lijden gewoon en voelt de pijn niet meer, schertsend.

wendakker; zie: *wenakker*.

wenden (*Ommel.*) = keeren, omkeeren van hooigras als het in rijen ligt; ook *Oostfr. Sprw. Rug wend, koop schend* (den rug gewend, de koop geschonden), d.i.: gaat gij heen dan zijn beide, kooper en verkooper, geheel vrij. Eigenlijk zooveel als: die weggaat doet het bod te niet, als nl. de verkooper den toeslag niet gegeven heeft.

wendweegs; zie: *venneweegs*, en: *wend 1*.

wenebōs; zie: *wenen*.

wenen = teenen, loten van de waterwilg. *Dr.* weeën, wenen = teenen van wilgen, twijgen, takken; *Oostfr.* wene, wên, wîn (minder gebruikelijk dan: wilge). Uit het meerv. van het *Nederd.* wede, wiede, wêe, wîd, wîe, *OHD.* wîda, *MHD.* wîde, *MNederd.* wîde, *Westf.* wîde, *HD.* Weide, *ONoorsch* vîdhir (wilg), met {p.4051} het *Lat.* vitis, en: vimen, enz. tot den wortel: vi = vlechten, binden, weven, behoorende. *Kil.* wede (veroud.) = twijg, wilgentwijg om te vlechten. Zie *ten Doornk.* art. wene. Vgl. Wiede.

wenk; 'k heb gijn wenk in mien oogen had = 'k heb niet kunnen slapen, ik ben zelfs niet ingedommeld. Ook *Dr. Oostfr. Neders.* zooveel als: beweging in de oogleden.

wanneer = wanneer, doch alleen als bijw.: als voegw. gebruikt men gewoonlijk: *as* (als), ook wel: *indijn* (indien).

wensêlk = wenschelijk; *al wat wensêlk is!* Zie: 't beste!

wenst = **hijmzijkte** (heimziekte); geringe graad van heimwee, bv. het verlangen naar het ouderlijk huis, en het dientengevolge: *wenstig* = *hijmzijk* wezen; *wenst* van iemand of iets hebben = het onaangenaam gevoel ondervinden als men iemand mist waaraan men gehecht is, of als men iets ontberen moet waaraan men gewoon is geraakt. – *wenstig* wezen wordt ook van dieren gezegd; vooral blijkt dit wanneer zij hunne jongen moeten missen. Er zijn voorbeelden dat schapen er aan gestorven. *Dr.* wenstig, wenzig, malwenstig, wanwenstig = niet kunnende wennen op eene vreemde plaats, van menschen en dieren gezegd, ook wanneer zij iets moeten verlaten waaraan zij gehecht zijn; *Friesch* wanwennig; *Oostfr.* wenst = gewoonte. – *wenst* van: wennen, als: kunst, van: kunnen; gunst, van: gunnen; winst, van: winnen, enz. Vgl. 't *Nederl.* aanwenst, en: heimwee.

wenstîg; zie: wenst.

wentelblok; zie: rolblok.

wentelteefien; zie: boerenwoafels.

wepel; zie: weeps.

weps; zie: weep.

wepsenust; zie: weepnust.

wereld. *Zegsw.:* *midden in de wereld* wezen = een vroolijk, aangenaam leven leiden, zonder zich aan uitspattingen {p.4053} schuldig te maken, genot van, schik in 't leven hebben; 't is *nijt oet de wereld* = 't is hier niet zóó ver vandaan of men kan er licht komen; ook: 't is wel afgelegen maar toch wel te bereiken. Toen men hier, omstreeks 1840, nog geene grindwegen kende, zei men van elk afgezonderd liggend dorp: *da's oet de wereld*. – *de wereld is luttîk* = 't is 'n *lutje wereld*, zooveel als: men kan niet afzien, nl. bij zwaren mist; *doar holt de wereld*, en als versterking: *de wiede wereld van op* (wat men vooral in de *Ommel.* hoort) = dat kan men zich niet voorstellen, 't is (althans voor den spreker) onbeschrijfelijk, en zal zooveel zijn als: daar staat de wereld (de menschen, het menschelijk verstand) voor stil; 'k *wijt in de wereld nijt hou dat wicht an zoo 'n kerel komt; ik ken mie in de wereld nijt begriepen waarom zij hōm nemt; 't is 't mooiste weer van de wereld; de wereld is nijt roazend moakt!* = 't heeft (of: ik heb, wij hebben) den tijd wel, wees maar *kalm; da's de hijle wereld nijt* = dat is (voor u, mij, enz.) eene geringe uitgaaf, als het zijn moet kunnen wij dat gemakkelijk betalen; *vooruit Sietse, de wereld is rond!* = ga je gang, doe je zin, vooruit maar! (vooruit, anders steeds: *veuroet*); 't *geft wat in de wereld!* = de menschenwereld levert van alles op, men hoort en ziet vreemde dingen, met de toevoeging, (wat voor eene woordspeling zal gelden): *moar 't mijste mouje koopen*, en zooveel als: elk moet maar zien dat hij zich er doorredt; *Oostfr.:* 't *gift sük wat in de welt; man 't mēste mut kōft worden*. Zie: godskoren, en: deuske.

werelds, als *bvnw.* in: *wereldse jong! kerel!* enz. drommelsche jongen, zachter dan: verdoemde jongen, enz.; ook *Dr. Oostfr.* – *Westf.* allerwerelds junge.

werentîg = waarachtig, maar alleen als het onbeduidende zaken betreft. Wellicht, volgens *ten Doornk.*, als: einzig wahr, door woordomzetting. *WVl.* warentig. Van waar, en: endig. (*De Bo*). Zie: vrachtîg.

werren, wer'n = wedden: *'k wer van nijt* = ik durf er op wedden {p.4055} dat het niet zoo wordt als gij denkt. Vgl. *har, ber, klar*, enz. en zie ook: *wedden of swiegen*.

west = geweest; *de wind is west west* = de wind is west geweest; *'t was neijjaar west dou mien bruir noa zee gōng* = even na Nieuwjaar is mijn broeder naar zee gegaan; *'t is lank leden dat dat ik doar west heb* = het is lang geleden dat ik daar ben geweest; *hij het 'r west* = hij is daar geweest, en fig.: hij is leelijk beet genomen. *Matt. 23:30*: Indien wij ten tijden onser ouderen hadden geweest, enz. "Waartoe noch diversche liedekens gestelt zijn, die noyt in druc geweest en hebben." (1599). *Oudfr.* wêst hab = ben geweest. *Zegsw.:* *de west is t'r in* = 't is, helaas! zoo geweest, die goede tijd is voorbij. *Oostfr.* west = geweest; de west is d'r in kamen, 't is all' up.

westan = ten westen van ons. Zie: *oostan*.

Westanje = West-Indië. Zie: *Oostanje*.

Westerampt. Een der drie ampten van Fivelgoo. Daartoe zouden behoord hebben:

Loppersum, hoofdplaats der proostdij en van het ampt; *Wirdum, Garrelsweer, 't Zand, Zeerijp, Leermens, Enum, Oosterwijtwerd, Stedum, Garsthuizen, Westeremden, ten Boer, Garmerwolde, Thesinge, Lellens, Wittewierum* en *Woltersum*, of: de gemeenten *Loppersum, Stedum* en *Ten Boer*. Dr. Acker Stratingh, *Aloude Staat II*, bl. 130, e.v.

westerd = westwaarts. *MHD.* westert. Zie: *oosterd*.

Westerkwartier. Een der zes kwartieren der prov. Groningen, dat met *Hunsego* en *Fivelgoo* de zoogenaamde *Ommelanden* vormde, en een deel uitmaakte van het gewest: *Stad en Ommelanden van Groningen*, of: *Stad en Lande*, die zich van lieverlede tot één staatslichaam hebben vereenigd en hunne onafhankelijkheid hebben bewaard tegen den Graaf van Holland, Albrecht van Beieren en den Hertog Albrecht {p.4057} van Saksen, tot zij eerst Graaf Edzard van Oost-Friesland, toen Karel van Egmond en eindelijk Keizer Karel V tot heer hebben aangenomen en zoo eene Heerlijkheid, een deel der Spaansche Nederlanden zijn geworden en later eene provincie. (Dr. Acker Stratingh *Aloude Staat II*, bl. 138 e.v.) Dit kwartier bestaat uit de volgende aloude landschappen: *Homsterland*, ten Noorden, *Middag*, ten Oosten, *Ooster- en Westerdeel-Langewold* ten Noordwesten, *Vredewold* ten Zuidwesten.

westers; zie: *oosterd*.

Westerwolde; een landschap en voormalige heerlijkheid in 't Zuidoosten dezer provincie. Zie ook: *Noorwegen*.

weur, weure; zie: *weurîg*.

weuren = woelen; *weuren in 't ber (Old.)*, van kinderen, als zij niet kunnen slapen. (Vgl. *ruden in 't ber* = woelen in 't bed, in den slaap.) Zie: *weurîg*.

weurîg (Old.) = woelig, druk, veel drukte makend, vooral van kinderen gezegd; *de kinder bin zoo weurig, wie kriegen gau störm; in de weur*, of: *weure wezen* = zich te midden van drukte, gewoel, gedruisch bevinden. Dr. *weurîg* = woelig, onrustig, druk, vooral van kinderen. Zal een bijvorm zijn van: *weer*, en: *weren*, met gewijzigde beteekenis; vroeg in de weer zijn = vroeg aan den arbeid zijn; veel weers hebben = veel moeite hebben; zich weren = zijn best doen, zich inspannen.

weven; zie: *wegen*.

wever. Kinderen hebben den deun: *Wever, wever, wupopstel, Wijt nijt wat hij weven zel; Weef mie dit, weef mie dat, Weef mie moar 'n hemd om 't gad. Zegsw.:* *de lamp (of: lampe) brandt of t'r 'n wever om 't hoes lopt te vreien* = de lamp {p.4059} brandt slaperig. Dr. De lamp brandt as 'n wever die vreit; *Oostfr.* Dat lücht brand net as wen d'r 'n wefer um 't hûs löpt. – Vergelijking: *wit as 'n wever* = met bleeke gelaatskleur.

wezen, voor: gezicht, aangezicht, en: gelaat; *rōnd in 't wezen* = met een bol aangezicht, met bolle wangen; *zij het 'n vrundêlk wezen* = zij heeft vriendelijke gelaatstrekken, een innemend gelaat; *'t wezen stait mie bekend veur* = dat aangezicht heb ik meer gezien; *ik kon heur nijt in*

't *wezen zijn* = haar aangezicht was van mij afgekeerd. Evenwel: *wezen* meer = gelaat; *gezicht* = aangezicht.

wezen (werkw.); 't *ken nijt wezen!* = 't kan onmogelijk waar zijn; *doar is 't wel te wezen* = daar heeft men het goed; *doar mōg 'k nijt wezen, siedoar!* = daar zou ik volstrekt niet mogen wonen; *zel 't wezen?* = wilt gij vertrekken? (alsdan wordt er geene uitnoodiging bijgevoegd om nog wat te blijven; wel wordt er gezegd: *ie kennen 't nog wel down*); *den mout 't moar wezen* = dan moeten wij daartoe maar besluiten; 't *zel wezen* = zij maken zich gereed, 't zal beginnen; bv. eene voorstelling; 't *zel al wezen en wezen* = het plan bestaat wel, maar 't komt niet tot de uitvoering, inz. met betrekking tot het afleggen van een bezoek; (vgl. *drauen*); *hij duurt 'r wezen* = hij is voor geen kleintje vervaard; *hij ken d'r wel wezen* = hij heeft daar goede zaken; *dat mag wel zoo wezen* = dat laat te wenschen over, dat kon wel beter zijn; *hij mag wezen zooas hij wil* = hij moge zijne gebreken hebben, toch, enz.; 't *mag wezen as 't wil* = het zij als het zij, enz. 'k *mag wat wezen as 'k 't dou* = 'k *mag 'n boontje* (of: *boon*) *wezen* = ik verzeg het; *hou kenstoe doch zoo wezen!* = hoe kunt gij toch zoo onvoorzichtig, onbezonnen, dwaas zijn! *Zegsw.:* *wat 'r wezen mout dat mout 'r wezen* = tegen noodzakelijke uitgaven moet men niet opzien. (*Oldenburg* heeft het toevoegsel: – sä de jung, do har he {p.4061} sick 'n muultrommel koft); *veur wat mout wat wezen*, in 't algemeen zooveel als: de gevolgen blijven niet uit, "in het rijk der natuur bestaat geene vergeving van zonden", en in bijzondere gevallen = brui je mij ik brui je weer, 't *HD*. Wie du mir, so ich dir, het oudtestamentische: oog om oog, enz. *Strel.* För wat hüürt wat, en hiermede is in overeenstemming: Strafe maut sin, sag de magister, da frat he dem jungen et bueter af (*Recklingh.*), en: Wai ås en eerlik menske stelt, mot ås 'n deiw hangen, (*Drib.*) – Ook met de beteekenis: "Die het goede wil genieten, Moet het kwade niet verdrieten."

wibbêlg; zie: *wibbêln*.

wibbêln, wippêln = **wubbêln** = het zich zacht heen en weer bewegen van een stand voorwerp, wanneer er bv. beweging in den vloer is; *de toavel wibbelt wat* = *stait wibbêlg*, of: *wubbêlg* = niet vaststaande, licht beweegbaar, wankel; *Oostfr.* wübbeln, wibbeln = heen en weer, op en neder bewegen; wiblig, wibbelg = niet vast, wankel staand; *Neders.* wibelsteerten = kwispelstaarten, en: wuppelen, freq. van: wuppen = beurtelings op en neer bewegen op eene wiplank. *Stadsfr.* wiebelen = heen en weer bewegen, bv. op een' stoel. (*v. Dale:* wiebelen = heen en weer bewegen, wankelen.) Vgl. wippen, en 't *Gron.* *wuppen*.

wibbelwabbel (znw.); zie: *woagentje-op-rijmen*.

wichie (*Hoogez.*) = meisje. Zie: *wicht*.

wichien (*Stad-Gron.*) = meisje. Zie: *wicht*.

wicht = meisje, ter onderscheiding van: *jōng* (jongen). Ook = vrijster, (ook *Dr. Oostfr.*); *dei jōngse hebben wichter* (*Old.*) = die jonkmans hebben elk een meisje; *jōng en wicht* = jongen en meisje, en = vrijer en vrijster; *olle wicht*, zeer vertrouwelijk, bij 't aanspreken, (evenals: *olle jōng* = vriend, vriendlief, enz.); {p.4063} *olle wichter* = oude meisjes, en ook voor: getrouwde vrouwen of weduwen, al zijn zij ook op middelbaren leeftijd; *mien wicht*, zeggen de mannen tegen hunne vrouwen; *ons wicht* = onze dochter, ook = onze dienstmaagd. Verkleinw.: *wichtje*, *Stad-Gron.* *wichien*, *Hoogez.* enz. *wichie*. *Kil.* wicht = kind; knaap, jongen; *Teuthonista* wucht = kynt; *Overijs.* wicht, ook = jongen; *Geld.* wichter = jongens en meisjes; *Oudfr.* wicht = een klein meisje; *Nederl.* wicht = kind, (oudtijds = wezen, waarvan: booswicht, hellewicht); *Osnabr.* wichter = meisjes. Eenigszins spottend zegt men: 'n *wicht as 'n blad* (een flinke meid), *brijd van schōlders en smal van gad*. – Voor: gewicht, zie: *licht-wicht*. Vgl. *stiften*, en: *moagdje*, alsook: *jōng 2*.

wichtje = meisje; zie: *wicht*.

wichtergek, in de kinderwereld: een jongen die liefst met meisjes speelt. Ook in 't algemeen: jonkman die bijzonder veel van de meisjes houdt en ze naloopt, meisjesgek.

wichtergenoade (meisjesgenade). Wordt een jongeling door meisjes beetgepakt, zóó, dat hij er gaarne van ontslagen zou zijn, dan eischt men van hem dat hij om genade zal smeeken door het uitspreken van dit woord, wat natuurlijk weer aanleiding tot andere plagerijen geeft.

widbrood (*Westerkw.*) = wittebrood. Samentrekking als in: *houdeus* (hoededoos), *pōdstoul* of *pōrstoul*, *hōnhok*, enz.

wie = wij; achter een werkw. slijt het tot: *ve* of *fe*, bv.: *moutve* = *mouwe*, *kenve*, *duurve*, *zelve* of *zewwe*, *loopfe*, *drinkfe*, voor: *mout wie* (moeten wij); *ken wie* (kunnen, en: kennen wij), *duur wie* (durven wij); *zel wie* (zullen wij); *heur wie* (hooren wij); *loop wie* (loopen wij), enz. *Stad-Gron.* *moufe*, of *mouve*; in 't *Westerkw.* *mouwe*, *zelwe*, of: *ze 'we*, enz.

wieberîg; zie: *bamberîg*. {p.4065}

wied (= wijd), voor: ver, ook *Dr. Oostfr.*; *hij 's wied weg* = hij is ver weg, ook, fig. hij is in diepen slaap; *dei loop is mie veulste wied* = die afstand is voor mij veel te groot om dien te voet af te leggen, *den Hoag is zoo wied hier weg* (*Stad-Gron.*); *op gijn wiede noa* = op verrena niet; *'t is wiedgenōg 't beste* = 't is verreweg het verkieslijkst; *nō wieder!?* = ga nu verder met uw verhaal; *'t is zoo wied* = 't is zoo ver, nl. om te vertrekken; *ons wicht het 't zoo wied* = *onze dochter* (ook: *onze meid*) *is kloar mit 'n vent* = is verloofd en gaat eerlang trouwen.

wiedbōksêms; bijnaam der ingezetenen van Uskwerd. Zie: *boksêms*.

Wiede. Een gedeelte der gemeente Veendam, tusschen Ooster- en Westerdiep heet *de Wiede*, bestaande uit laag weideland. *Neders.* *wied* = streek waar de waterwilg groeit. *Kil.* *wiede*, *weyde* = wilgentwigg, wilgenboom; *HD.* *Wiede* = wilgenrijs; *Weide* = wilgenboom. *Zw.* *vide* = wilg; *videträd* = wilgenboom. Vgl. *wenen*. *WVL.* *wiedouw*, *wiedauw* = wissel, teenen wilgen, het zij op struik staande, of afgesneden zijnde, *Fransch* *osier*. *Kil.* *wijddauw*, *teenen*, *vimina*; (*de Bo*).

wiede; zie: *stukken*.

wiedel; zie: *wietel*.

wieden (= wijden, bij v. *Dale* wijder maken) = grooter worden, rekken. Zie: *veelse hozen*.

wieder (= wijder) = verder; *men het 'r wieder niks van heurd* = later heeft men er niets meer van gehoord. *Dr. Landr.* (1608) II, 25: sonder den debiteur eenigen wijderen tijt van lossen (uitstel) te vergunnen. Zie: *wied*.

wiederwaidîg; **wiederwaid**, **wiederwais** = zeer verspreid, ver uiteen liggend, bv. van boerderijen gezegd, en zooveel als: als verwaaid daar liggend. Ook = uitgestrekt, naar verschillende kanten zich uitbreidend: *de gemijnte Veendam ligt zoo wiederwaidîg*.

wiederwaid; zie: *wiederwaidîg*.

wiederwais (*Marne*) = wild, onordelijk, bv. van het hoofdhaar. Zie ook: *wiederwaidîg*. {p.4067}

wiedgenōg = verreweg. Zie: *wied*.

wiedweg = ver weg, en: verreweg; *hij woont wiedweg* = hier ver van daan; *wiedweg dwoalen* = ver afdwalen; *'t wied wegsmieten* = er niets van willen weten, iets, bv. een voorstel geheel verwerpen; *da's wiedweg 't beste* = dat plan verdient verreweg de voorkeur; *hij 's hōm wiedweg de boas*. Synon. met: *wiedgenōg*; zie: *wied*.

wiedwoagen, **wiedewoagen** = wagenwijd; *de deur stait wiedwoagen open*. *Geld.* *wiedwage*, *Zeel.* *wiëwage*, *den Haag* *wêigewaad*. (Vgl. *brekespel* = spelbreker; *dwingeland* = landdwinger; *razeil*, *Deensch* *seilra*, enz.)

wief (alleen enkv. mv. *vroulú*) onder de lagere klasse voor: vrouw. De daglooner zegt altijd: *mien wief*, of: *'t wief*, en als hij van zijns gelijken spreekt (ook wel van anderen!): *'t wief*, of: *zien wief*; *'t ol wief*, of alleen: *'t wief*, voor: de vroedvrouw; ook *Dr. Zegsw.*: *'t smoakt as 'n old wief onder d'arms* = 't is droog, smakeloos. *Sprw.* *Zoo wief zoo kerel* = is de vrouw niet oppassend dan is de man het ook niet. – *Dei gijn wief kriegen ken mout zōk mit 'n hour*

behelpen = elk moet roeien met de riemen die hij heeft. *Stat. Overz.:* wijf = vrouw; deftig
Duitsche stijl: Weib, *Eng.* wife, housewife = huisvrouw. Van: weven.

wiefke; liefkoozingswoordje tegen kleine meisjes; *mien wiefke*; *lutje wiefke*, ook alleen:
wiefke.

wiek, in geschrifte: *wijk* = vaart in de Veenkoloniën, zijtak van een hoofddiep, oorspronkelijk
gegraven voor den afvoer van turf, o.a. te *Ter Apel* vaarwater tusschen twee boerderijen, van
eenigszins kleiner profiel dan het Hoofddiep, breed 8 meter, diep 1.8 meter beneden peil. Nog
in: *Ommelanderswijk*, *Kalkwijk*, *Noordwijk*, enz. *Dr.* wijke = bevaarbaar kanaal, zij-
{p.4069}tak van een grooter vaarwater.

wieken (= wijken), wederk.: *ie mouten joe wieken* = gij moet uit den weg gaan; *wiek tie!* = ga
op zij! *Oostfr.* *wiken* = ter zijde gaan, uitwijken; *wik dî* of 'k smît dî. (In deze provincie wil
het gebruik dat men met rijtuigen en op schaatsen rechts uitwijkt.)

wielewoalen = ijlen, ijlhoofdig zijn, bv. in zware koortsen. *Nederl.* wielen, walen = draaien;
Gron. *woalen* = rondwentelen; *wieling* = draaikolk. In *Hindeloopen*: *wiele* = wieg.

wielewoalig; zie: *dwiëlêrg*, en: *wielewoalen*.

wielú, zie: *ielú*.

wiem; plaats aan den zolder, vóór den schoorsteen, waar gerookt spek, vleesch, ook wel
worst, aan houten staven (*spielen*) worden opgehangen. – “Zekere ongehuwde daglooner K.K.
keerde om 10 uur huiswaarts, toen hij ontdekte, dat er uit zijn wiem een aanzienlijke
hoeveelheid spek vermist werd.” (*Noordbroek* 1875.) *Dr.* *wiem*, *wieme*, *wiemel* = bergplaats
voor gerookt spek en vleesch, plaats aan de zoldering, naast den schoorsteen, van het
geslachte; *Overijs.* *wimme*, *wim*, *wumme* = ophangplaats bij den schoorsteen; *Geld.* *wimme*,
Oostfr. *wîme*, *wîm* = latwerk, enz. voor het ophangen van vleesch, spek en worst; *hê hed 'n*
gôden wîm ful flês un spek; *Lüneb.* *wieme* = latwerk aan den zolder om worsten te drogen;
MVlaamsch *wijm*, *MNederd.* *wîme*, *wîmen*; *Holst.* *Hessen* *wîme*, enz. ook = kippenrek;
Westf. *wîme*, *Kil.* *wieme*, *wimme*, *wijme* = rookkamer; *WVl.* *wime* = wilgen twijg.
Teuthonista *wyme* to vleysch; *Oudfr.* *wima*, *wi* = rookhok. Van 't *Lat.* *vime* = teen, twijg,
wilgentak, traliewerk van teenen. *ZNederl.* *wijm* = waterwilg. (*v. Dale:* *wieme* = rookhok,
deel van eenen schoorsteen, bestemd om er vleesch in te rooken; plaats aan den zolder waar
het gerookte vleesch hangt. – Komt niet voor bij *de Vries* en *te Winkel*.) Vgl. *Zeeman* bl. 84.

wien; zie: *winde*.

wienbroagen = wenkbrauwen. Zie: *broagen*. {p.4071}

wiend; zie: *wind*.

wiendhond (*Ommel.*) = windhond, hazenwind, hazenwindhond. Vergelijking: *dun as 'n*
wiendhond, voornamelijk van koeien gezegd die een dun lijf hebben, er schraal uitzien.

wiendmôln; zie: *waier*.

wiendroefbôs (wijnruitbosch) = wijnstok.

wiendroeftrôs (wijnruitventros) = druiventros.

wiendschut; de planken schutting die van den muur eener boerenschuur tot aan de gracht
loopt. Aldus omdat zij tegen den wind, inz. den noordenwind, beschutting geeft.

wiends, **wiensch**, **wins**, ook: **reks**. Wanneer een voorwerp van eene wollen stof, bv. een kleed
(op tafel of vloer) niet effen ligt, zegt men: *dat goud is wiends*, zooveel als, (gelijk men
meent) de lucht er onder of er in belet dit; *vriends naien* wordt van een kleed gezegd, dat zóó
zit, of het hier en daar door den wind is opgeblazen. Wordt ook van eene stof gezegd die krom
getrokken is, bv. door het in de breedte doorscheuren van eene lap katoen, dat daardoor
gebogen is geworden; *wie hebben de neie looper in de gang legd en ik zag anstōns wel dat 't*
binnenste wat wins of te roem was. Aldus noemt men bv. ook eene lap laken waarvan de
zelfkant eenigszins ruim is of rond staat; ook als eene stof onder het naaien op ééne plaats te
veel wordt uitgerekt, hetwelk licht gebeurt als de stukken schuin geknipt zijn. – *wiends*, enz.
zal hetzelfde zijn als het *Oostfr.* *windsk* = zich windend, krommend, krom gebogen of

getrokken, bv. 'n windsken bôm. Van een oud bijw. wind, *Goth.* vinds, *ONoorw.* vindr, *Zw. Deensch* vind = gebogen, krom, scheef. Zie ook *ten Doornk.* art. windschêf. *Wvl.* winsch = schuin, scheef, niet recht met den draad. Een stuk lijnwaad winsch plooiën of snijden (niet volgens de richting van den draad, maar scheef weg door den draad. (*De Bo.*)

wiendroeven = wijndruiven.

wiensel; zie: *winsels*.

wiepkés (zonder enkv.) = knepen, looze voorwendsels, uitvluchten. *Oostfr.* wiepkés, wüppkés, *Westf.* wipkés = looze {p.4073} streken, uitvluchten. Zou komen van: wippen, *Gron.* wuppen, en eigenlijk zooveel zijn als: sprongen, luchtsprongen maken, koordedanserskunsten uitvoeren. Zie: *griebels*.

wier, **wierde**; eene tegen de hooge zeevloedën opgeworpene hoogte, *Friesch* terp, waarvan er nog een vijftigtal in de *Ommelanden* worden aangetroffen, en waarop aldaar vele dorpen gebouwd zijn, waarvan sommige er hun naam gedeeltelijk aan ontleenen, als: *Raskwerd*, *Uskwerd*, *Stitswerd*, *Holwierde*, *Uitwierde*, *Opwierde*, *Aduard* (*Adewert*), *Garnwerd*, *Fierwerd*, *Wirdum*, en buurtschappen als: *Watwerd*, *Toornwerd*, *Arwerd*, *Barwerd*, enz., en in *Friesland* o.a. *Holwerd*, *Ferwerd*, *Kimswerd*, *Wanswerd*, enz. Dat de *wierden* van zeer ouden oorsprong zijn, blijkt uit de onderzoekingen van Dr. R. *Westerhoff*, die bevond dat van sommige de grondslag 9 voeten beneden het omringende land ligt. “De veelvuldige wierden of hoogten in deze provincie verminderen van tijd tot tijd. – De laatstgenoemde wierde heeft een groote van 2½ bunder”, enz. (*Garrelsweer* 1870). – “Heden stevende het eerste met vlaggen getooide schip ons voor eenige jaren nieuw gegraven kanaal binnen, ten einde eenen aanvang te maken met het afgraven eener wierde.” (*Eenrum* 1872). – *Oostfr.* wirde, eene groote zandige hoogte bij Norden; ook zooveel als: opgehoogd en tegen het water beschut land. Aldaar *Werdum*, *Wirdum*, enz. *HD.* Werder = heuveltje in de laaggelegen landen om daarop hofsteden te bouwen; *MHD.* werd, wert = hoogte om tegen overstromingen te beveiligen, vluchtheuvel, *Neders.* wuurt. – Het woord zou tot: waren (*Gron. woaren*) = behoeden, beschutten, in veiligheid stellen, moeten gebracht worden. Zie Dr. G. *Acker Stratingh*, *Bijdr.* enz. Dl. IX, bl. 1-32, X, 219-229.

wieraarde; zie: *wierdegrond*.

wierboonen, in geschrifte ook *wierdeboonen*, in de *Ommel.* eene groote soort van paardenboon. Eene bijzonder groote soort van {p.4075} paardenboonen wordt in de *Over-Betuwe* Zeeuwsche boon genoemd. “Wel worden hier verschillende soorten boonen geteeld maar steeds met afwisselend geluk, 't eene jaar geven de wierdeboonen een ruim beschoot”, enz. (*Gem. Nijv. afd. Appinged.* 1881.) – “De gewone veldboonen worden nog hier het meest verbouwd op alle soort van grond alhier. Eenigen bevelen sterk aan de zoogenaamde wierboonen die weinig stroo geven maar ruimer beschoot.” (*Id. afd. Duurswold.* 1881.)

wierde; zie: *wier*.

wierdearde; zie: *wierdegrond*.

wierdeboonen; zie: *wierboonen*.

wierdegrond, **wiergrond**; **wierdearde**, **wieraarde** = grond eener *wier*, (zie ald.) de bodem waaruit de *wierden* bestaan, zijnde zware klei, hier en daar vermengd met de uitwerpselen van de beesten, die men er voor hunne veiligheid naar toe dreef. Over 't algemeen is die grond dan ook uitstekend geschikt voor bemesting van schrale landerijen, en zijn in de laatste jaren verscheidene *wierden* afgegraven en de grond bij scheepsladingen verkocht. Te koop aangeboden: (1877): “Terp- of wierdegrond, plaats *Fraijemaborg* te *Losdorp*;” – “Wierdegrond te koop bij --- te *Biesum*, gemeente *Delfzijl*.” (1877). – Ondergetekende maakt bekend dat de tonmaat der schepen, die de wierdegrond laden, van af heden in de vrachtbrieven vermeld zal worden.” (*Lellens* 1877). – “Het vervoer van den wierdegrond geeft den nijveren daglooner en den kleischipper hun dagelijksch brood,” enz. (*Garrelsweer* 1870). Volgens de ondervinding van zooveel is de zoo goedkoope wierdearde op ligte en

dorre gronden meer duurzaam en productief dan de beste meststoffen.” – “Op vele plaatsen wordt hier klei- of wiergrond aangebragt tot verbetering van den grond,” enz. (Harkstede 1871).

wierdraad = dun ijzer- of koperdraad; ook *Oostfr. Neders.* Wangeroog; – *Holst.* wirdraht = metaaldraad. *Noordfr.* wîr, wier, wire = draad van ijzer of koper; *Eng.* goldwire = gouddraad, *AS. Eng.* wire, van: wirren, wieren = draaien. – Van een manspersoon die zeer lenig is en aan wiens gang dat ook blijkt, zegt men: *'t is net of 'e in wierdroaden hangt.* Zie ook: kramdroad. {p.4077}

Wieremerschol; zie: schol.

wieren = uitluchten, van kleeren; *hooi wieren* = drogen, de hooihoopen (*oppertjes*) op een' zonnigen dag uiteenstrooien. *Friesch* wieren = luchten, iets in de zon hangen, aan den wind blootstellen; ook: eene kamer luchten. *Neders.* uutweren, verweren = iets aan de lucht blootstellen om het van stank, schimmel of ongedierte te reinigen. Vgl. het *Oudfr.* wirsene, wersene = gewricht, volgens *ten Doornk.* van een oorspronkelijk werkw. virjan, dat zooveel als: bewegen, enz. moest beteekenen; *wieren* alzo = aan de beweging der lucht overgeven. Zie ook: wiersen.

wiergrond; zie: wierdegrond.

wierpaal (in geschrifte) = draadpaal (zie ald.) In den Joh. Kerkhovenpolder o.a. te verkoopen (1885): “– eene groote partij biels, bijzonder goed geschikt voor wierpalen.”

wiersem; zie: wiersen.

wiersen (*Westerkw.*) = **wieren** (*Hoogel.*) = **wirzen** (*Old.*) = **wiersem** (*Fivelg.*) = de regels of dijkjes die door het bijeenwerken van eenige rijen gemaaid gras (*swoaden* of *swatten*) worden gemaakt. *Friesch* wudze = lange strook hooi; *Oostfr.* wirse, ('t *Neders.* swad, swatt), eigenlijk zooveel als: een samengerold iets, iets wat een rolronden vorm heeft, *Noordfr.* wiársing. *Oudfr.* wirsen = de plooiën, of de huid over het gewricht die zich bij de beweging in plooiën of rimpels trekt.

wies = wijs; verheugd, trotsch, ook in gunstigen zin; *nijt wies wezen* = krankzinnig, of ook: idioot zijn, *Ned.-Bet.* nie wijs; *wies* (of: *loos*) met iets wezen = er zeer mee ingenomen zijn (waarvoor elders ook gezegd wordt, o.a. hij is wijs met zijn huis = vraagt er meer voor dan 't waard is); er veel van houden; *hij 's wies mit zien vrau*, enz., te vergelijken met het *Nederl.*: gek met, en: mal met. Zijn kinderen blij met hun opschik dan zegt men plagend: hij of zij is *zoo wies as 't schiethoeske van Bremen* (zie: Bremen). {p.4079} *hij zel 't wies wor'n* = hij zal 't ondervinden; *'k ben 't nijt wies wor'n* = ik heb er niets van vernomen; *'n wies dinktje* = een klein voorwerp dat er net uitziet; *wat is dat 'n wies dijr = zij 's zoo wies zij ken wel op 'n pramstijntje draien* = een nuffig meisje met veel inbeelding; evenwel: *zij lopt zoo wies dat lutje ding.* *ZHoll.* wijs = verwaand; iemand 'n *wieze bek geven*, zooveel als: in plaats van een behoorlijk antwoord te geven iets toevoegen om hem (of: haar) te beschimpen, te tergen, boos te maken. Vergelijking: *zoo wies as 'n woagenrad* = zeer eigenwijs, verwaand; ook: *zoo wies as 'n ijmerke*, en: *as 'n petries*, met de toevoeging: *zoo dom as 'n kōffieboonstrōm*. Voorts nog: *zoo wies as Soalemons kat, dei vōl van wiezîghaid van alle trappens of*, ook: *zoo wies as Soalemons kat, hij ken 't gras heuren wassen* (bij v. *Dale*: het gras hooren groeien); *Oostfr.* so wîs as Salomo's katte de fan wisheid fan 't stōfken ful. Vgl. *Laurill.* bl. 9, *Zeeman* bl. 429. – In de kinderwereld heeft men de scheldwoorden: *wiesbek*, en: *wiessnoete*, ook *Neders.*; *Holst.* wiessnute, wiessnuut, *Oostfr.* wiesschnut. *Neders.*: enen wisen mund hebben = een neuswijs antwoord geven.

wiesbek; zie: wies.

wiesêlkêr = wijselijker, verstandiger; *den dut hij veul wiesêlkêr* = dan handelt hij veel verstandiger.

wiesêlk (= wijselijk), voor: nuffig, preutsch, vol inbeelding, vooral van jonge meisjes. In *Drente* zegt men het van een meisje dat zich door beschaafder taal en manieren van haars gelijken onderscheidt.

wieshaid = (wijsheid), schertsend voor: wijsneusje, nufje, tegen kleine kinderen inz. meisjes, die soms zeer slimme zetten doen of zich als een groot mensch aanstellen; 't is 'n *wieshaid*, ook: *bist 'n wieske*. *Oostfr.* wîsheid = neuswijs kind, ook: wîske. Vgl. *loos*.

wieske; zie: *wieshaid*.

wiesmanswark; zie: *gekmanwark*.

wiesmoakerei (wijsmakerij, znw. van wijsmaken = doen gelooven) = fopperij, 't voor oogen spiegelen. Ook = een klein proefje {p.4081} van iets dat lekker smaakt, en dan ook: *mōndjetargen*; *Neders.* wismakerei.

wiesschiet (*Stad-Gron.*), scheldwoord voor: wijsneus = *wiessnoete*; *Oostfr.* klookschieter.

wiessnoete; zie: *wies*.

wieswor'n = ondervinden, ervaren, en: ter (mijner) kennis komen, vernemen: *dat bin 'k wieswor'n* = dat heb ik, tot mijn leedwezen, ondervonden, bv. dat men alle menschen niet vertrouwen moet; *dat zel 'e gau wieswor'n* = dat zal de ervaring hem spoedig leeren; *doar bin 'k eerst goud wieswor'n hou dat 't tougoan is* = daar ben ik eerst goed ingelicht hoe de zaak zich heeft toegedragen. Ook *Oostfr.* en *Oudfr.* Zie: *wies*. (Voor: wijs, verstandig geworden, zou men: *wies wor'n* behooren te schrijven.)

wiet = **verwiet** (*Ommel.*) = voorwendsel, reden tot versoening, als men bv. niet aan eene uitnoodiging voldoet; 'k heb 'n *gouie wiet* = een geschikt voorwendsel, ook *Oostfr.* – *Neders.* wite = verwijt; afwiten = de schuld van zich schuiven; *Noordfr.* ofwit = onschuldig. (Vgl. 't *Nederl.* wijten, *Kil.* wijten, *AS.* witan = schuld geven; wijte (veroud.) = beschuldiging, verwijt.)

wietel, **wiedel** = grof beddelaken, onderlaken. *Dr.* witel = onderlaken van het beddegoed van grover stof dan het bovenlaken, uit den afval van vlas, hede genaamd, geweven; *Friesch* wijteling, wytling = beddelaken. Vgl. het *Eng.* whittle, eene soort van witte deken die de boeren in het westen van Engeland over den schouder dragen. Alzoo van: wit, *Eng.* white, *OSaks.* hwît, *AS.* hvît, *Goth.* hveits, *OHD.* hwîz, *MHD.* wîz, *HD.* weisz.

wievedag = kraamvisite; 't is *bie meesterske wievedag* (*Wolters.*)

wieze = wijs, wijze; *gijn wieze op stellen* = eene zaak niet behoorlijk regelen, bv. om met een traktement rond te komen; *dou* {p.4083} *as 'n wieze is* = schik u naar het gebruik; *op zoo 'n wieze!?* = is het zóó gelegen of toegegaan, bedoelt gij het zóó, dan begrijp ik de zaak! (*Nederl.*: op die manier!?)

wiezeltje; **wiezelke** = wezel, *Oostfr.* wisel, wiselke.

wiezighaid = neuswijsheid, eigenwijsheid. Zie ook: *wies*.

wif = vlug, levendig, bewegelijk, ongedurig. Ook = wuft, veranderlijk van karakter, inzonderheid van vrouwen gezegd. *Friesch* wif = wuft, onbestendig. *Oostfr.* wif = bewegelijk, onrustig, inzond. = flink, snel, levendig. Van: weven. Zie ook: *wegen*, en: *wief*.

wi'j' = wil je, wilt gij. Zie: *wō'j'*.

wigje = gewicht van 50 KG., bij de visschers. "Er zijn er toch die 8 tot 10 wigjes schol gevangen hebben. – Te Enkhuizen nu is hun de schol betaald met 32 tot 39 gulden het wigje." (*Zoutkamp* 1874). (Wellicht van de Hollanders overgenomen, die echter: wichtje, schrijven.)

wiggêln (onzijd.) = heen en weer bewegen, van wankel staande of niet goed bevestigde voorwerpen, bv. van lange staken, enz. Zie ook: *verwiggêln*. (Bij *v. Dale*: wiggelen = schudden, als bedr. ww. geweest.; vgl. ook: wiegelen, en: waggelen.)

wi'k = wil ik, (ook *Overijs.*); *wi'kn't* = dat wil ik niet.

wikarten (wikerwtten); de ruige linze, *Ervum Hirsutum*. Zie: *duvelsnaigoarn*, en: *gele wikken*.

wikken, in de uitdrukking: 'k wil die *wikken wezen*, *dat*, enz. = ik wil u verzekeren, dat, enz., waarop dan eene vermaning, waarschuwing of bedreiging volgt. " – *Ik wil joe wikken*, *Dat ik*

al wat beleefd heb.” *Overijs.* wikken = vast beloven, verzekeren; ik wik tie = ik verzeker het u; *Oostfr.* ikk will di ’t wikken = ik zweer ’t u.

wi’kn’t; zie: wi’k.

wikse (*Old.*) = **glimsmeer** (glimmend smeer) = **gladsmeer** = schoensmeer; *HD.* Wichse, *Oostfr.* wikse, wiks, *Westf.* wikse.

wiksen (*Old.*) = poetsen van ledergoed, inzonderheid van laarzen {p.4085} en schoenen. *HD.* wichsen, gladmaken van schoenen, enz., polijsten, *Oostfr.* wiksen. Volgens *ten Doornk.* van ’t *MHD.* wechsen en dit uit het *ODuitsch* wahsjan = met was bestrijken of wrijven.

wikwief = waarzegster, kaartlegster. *Kil.* wicker, wijcheler = wichelaar, *Oostfr.* wikwîf. (*van Halsema: wikkewief*, kaartlegster.)

wil, voor: genoegen, uitspanning, plezier, en ook = vrijheid, het vrij zijn; *wat he’w’ ’n wil had!* = wat hebben wij een plezier gehad! *doar ken’ w’ ’n bult wil van hebben* = daar kunnen wij veel genot, ook: dienst, van hebben; *ie geven joen kinder te veul wil* = gij geeft uwen kinderen te veel vrijheid, zij krijgen te vaak hun zin. – *dien wil zit in mien kop*, zegt men tegen een kind dat van: willen, of: niet willen, praat; *Oostfr.* Dîn wille sit in dîn moders taske. *Dr.* wil, wille = zin, verlangen; *Friesch* wille = vermaak, genoegen, pret; wille en tier = lust en leven; *Overijs.* wille = schik, pret; *Oostfr.* wille = genot, genoegen, behagen; *Noordfr.* weel, *Deensch* hvile = uitspanning. Vgl. v. *Dale*.

wilde (znw.) = speulpop = speelkind, buitenbeentje, onecht kind.

wilde alst = *vlookruud*; zie: als 1.

wildeboudel = **wildetroep**; gezelschap, inrichting, enz. waar het zeer onordelijk toegaat, waar ieder doet wat hij wil, enz.

wilde garste; zie: siepelgras.

wilde karvel; zie: hondskruid.

wildenbras wildebras. Zie v. *Dale* o.h.w.

wilderheks; zie: wildschut.

wildernis, voor: *wildzang*. “*Schaai oet toch Jaan. Doe wildernis! As voar in hoes komt den is ’t mis.*”

wilde selve; de zachtharige Basterdwederik, *Epilobium pubescens*; v. *Hall Neerl. Plantensch.* bl. 78.

wildetroep; zie: wildeboudel. {p.4087}

wildewilg; een onkruid. Zie: gele veenwortel.

wildgras; *Panicum crus Galli*, hanepoot, egelgras.

wilds; bijsmaak aan wild; ’n *wildse smoak*; *Oostfr.* willsk. (v. *Dale*: wildsmaak, zonder meer.)

wildschut, **wilderheks**, voor: levenslustig, wild meisje. (*Weil.*: wildschut = schutter, jager; v. *Dale*: wildschut, wildschutter = jager.) Zie: haister, en vgl. wildernis.

wilgen; zie: roodschōnk.

willen = lukken, medelopen; *as ’t ’n beetje wil* = als het niet te veel tegenloopt, als er niet te veel hinderpalen in den weg komen; *’t wil niks* = wij vangen niets (bij ’t visschen); ook: ’t gaat niet vooruit, wat wij ook in ’t werk stellen, ’t lukt niet, van een zieke, en ook van planten gezegd. – *Sprw. Kinder die willen, Kriegen wat veur de billen* = koppige kinderen krijgen straf. Zie ook: wil.

willen, voor: hopen, verwezenlijking van een verlangen; *de boeren mōggen willen dat ze heur zoad in hoes harren*; *doe mōgst willen dat ’oe weer loopen kōnste*; *ik har wel wild dat hij hier bleven was*.

willewark, **wilwark** = wat uit vrije beweging, geheel vrijwillig gedaan wordt; *as ’t moar willewark is*, zooveel als: dan valt het werk, hoe moeilijk anders ook, niet zwaar, dan zal men daarover geene klachten hooren. Staat tegenover: moutwark; zie ald. *WVl.* willewerk = iets dat met opzet gedaan is, bez. in eenen slechten zin, dus zooveel als: willens, (*De Bo*) en het *Nederl.*: met voorbedachten rade.

willîg = bronstig van paarden en koeien. Zie: *bōls*.

wilp = *regenwilp*; zie ald.

wilster, ook **wilter**; zekere vogel die zich hier aan de kusten ophoudt. “Zooveel te meer wilstervangers merkt men thans in deze streken op, dewijl, naar men zegt, het vangen van wilsters in het naburig Friesland thans niet wordt toegelaten.” (Leek 1882). “Nabij deze plaats in het waterschap Lettelbet houden zich in den laatsten tijd zoogenaamde vogel- {p.4089} vangers op. Met netten vangen zij voornamelijk wilters. Men zegt dat ze deze vogels voor p.m. 50 cents het stuk verkoopen.” (Enumatil 1874.) – Ook voor: wild meisje, wildebras van een meisje. Vgl. *haister*, en: *wildschut*.

wilte = wilt gij; *as 't wilte* = als 't u belieft, eigenlijk zooveel als: indien gij het wilt, als gij zoo goed wilt zijn.

wilter; zie: *wilster*.

wiltje; zie: *handje en wiltje*.

wilwark; zie: *willewark*.

wimmêln; zie: *wemêln*.

winakker; zie: *wenakker*.

winboare hand. Wanneer een zieke herstellende is, zegt men: *'t is in winboare hand* = aan de beterhand; *Dr.* an de winber hand.

wind; **wiend**. *Zegsw.*: *da's wind op zien meul'n* (*Old. enz.*) = *da's wiend op zien möln* (*Ommel.*), waarvoor bij *v. Dale*: dat is water, of: koren op zijn molen, *Oostfr.*: dat is water up sîn mölen (ook: wind). – *deur de wind* (of: *wiend*) *goan* = aan den zwier gaan, rinkelrooien, ook *Dr.*; *hij ken wiend vlaigen zijn* (*Hoogel.*) = hij is zeer eigenwijs; *de wind* (of: *wiend*) *van veuren krieggen* = scherp gehemeld worden tengevolge eener terechtwijzing of berisping; *as de wind!* = zoo schielijk mogelijk! rep u! (*v. Dale*: door de wind gaan = beschonken zijn, omvallen.) Zie ook: *blas*.

windbijer, **windbijr**; zie: *boerenzwijt*.

winde, **loadwinde**; **wien**, **loadwien** = de linnen of katoenen strook of band die bij het aderlaten gebruikt wordt; *winde* = *wien* = zulk een strookje dat tot verbinden eener wonde gebruikt wordt, zwachtel; ook, dat samengevouwen op den navel van een pasgeboren kind wordt gelegd; ook *Oostfr.* – *Oudt.* windel = windsel, zwachtel, *Maastr.* windel; {p.4091} *Ezech.* 16:4, *Boek der Wijsh.* windeldoek. *HD.* Windel = luier; Windelband = zwachtel.

windêrg = windig. Vgl. *blaistêrg*.

windgail = waar de wind vrij spel heeft, iets, bv. een huis *stait windgail* (of: *wiendgail*) als het door niets tegen den wind beschut is. Vgl. *geil*, en: *gail*.

windom. De omslingerende Duizendknoop of zwarte Winde, *Polygonum Convolvulus*; *v. Hall Neerl. Plantensch.* bl. 190.

windsel; zie: *duvelsnaigoarn*, en: *vogelwikken*.

windstriemen (alleen mv.) = windveren, strepen aan de lucht die wind voorspellen.

wink; zie: *weenk*.

winkel; zie: *henjegras*.

winkeliërsche (in geschrifte) = vrouw die een kruidenierswinkel heeft. “Mede werd door de regtbank eene hier ter stede wonende winkeliërsche in hooger beroep veroordeeld.”

(Groningen 1869). “In de voorgaande week heeft men door het uitsnijden eener glasruit zich bij eene winkeliërsche meester gemaakt van het geld, dat in eene lade, benevens in een bakje voorhanden was.” (*Gron.* 1867). (Bij *v. Dale*: winkelierster.)

winkeljuffer = winkeljuffrouw (*v. Dale*), ook: winkeldochter.

winkêln = bij de straat loopen om de uitstallingen der winkels te bekijken, nl. te Groningen.

winköp = bruiloft, mv. *winköppen*. Bij *Laurm.* *wijnkoop* = een familiemaaltijd bij gelegenheid van den ondertrouw van verloofden, waarbij doorgaans de huwelijksvoorwaarden geregeld worden, en volgens *Swaagman*: in en in de omstreken van Groningen zekere soort

van voorbruiloft bij den ondertrouw, v. *Dale*: wijnkoop (gewest.) = maal bij den ondertrouw. – Vgl. 't *HD*. Weinkauf = bezegeling van een' koop door het drinken van eene flesch wijn. *Dr.* winkop = huwelijks- {p.4093} contract, ook = huurpenning. *Hoof*t wijnkoop = drinkgelag; *Kil.* wijnkoop, lijfkoop = gastmaal bij gelegenheid van een' koop. Vgl. *wasschōp*. (Ofschoon *brulof*t, of: *brulof* meer en meer algemeen wordt, is *winkōp* in deze provincie het meest gebruikelijke woord.)

winnen = huren, inhuren van dienst- of werkboden; ook *Dr. Oostfr.*; 'k heb mien maid weer *wōnnen* = weer voor een jaar gehuurd; *as dat wicht nog nijt besteed is wi'k heur winnen* = heeft die meid (of: dat meisje) nog geen' dienst, dan wil ik haar huren. – Ook, door uitlating der *d* = winden. Zie: *opwinnen*, en: *verlijzen*.

winner, voor: iemand die geld overspaart, oppot; *d'r bin winners en verslinners* = er zijn spaarders en verkwisters. *Sprw.* *Op 'n winner komt 'n verslinner* = spaarzame ouders hebben dikwijls verkwistende kinderen. *Friesch*: Nei in hâlder komt in spjâlder; *Oostfr.* Na 'n hûder kumd 'n rûder; Up 'n heger kumd 'n sleger (zorgeloos mensch).

winniewannie; zie: *woagentje-op-rijmen*.

winsel; zie: *winsels*.

winsels, winsel, wiensel; het Vlas-Warkruid, *Cuscuta epilinum*; v. *Hall Neerl. Plantensch.* bl. 149.

winter, onzijd.; *in dat winter* = in dien winter; *van 't winter*, waarvoor ook: 't *winter* = de winter die voorbij is of die komt, *was van 't winter 'n bult armoude*, en: *doar komt van 't winter nog meer armoude*. Ook *Dr.* (Evenwel: *in de winter* = gedurende den wintertijd.) Zie ook: *zōmer*, en: *harst*. – *Kolwinter* (onzijd. met den klemt. op: *win*), naam eener herberg te Warfum; *in 't Kolwinter stait 'n hingst te dekken*.

winterbrand = voorraad van brandstof, inzonderheid van turf, voor den winter. Zoo ook: *zōmerbrand* = brandstof waarmede men het in den zomer stelt tot den tijd dat {p.4095} de wintervoorraad wordt opgedaan.

wintêrg = winterachtig, als in den winter, op den winter gelijkende, zooals het soms nog in Maart en April voorkomt.

wintergras; zie: *duist*.

winterjammen; zie: *jammen*.

winterkoop; koop van landerijen om des voorjaars te aanvaarden. Vgl. *stoppelkoop*.

winterkoren (*Old.*) = **winterzoad** (*Ommel.*) = graan dat in den herfst of laat in den zomer gezaaid wordt, wintergewassen, als: wintergerst, rogge en wintertarwe. Op het *Hoogeland* rekent men onder *winterzoad* alle wintervruchten, ook het raapzaad (*de kool*). (v. *Dale*: winterkoren = graan dat in den winter goed is, en: winterzaad, zonder meer.)

winterlieders (winterlijders); planten die één winter beleefden en het daarop volgend voorjaar verplant worden, bv. koolplanten. "Toch kan en moet men nog zaaien verschillende soorten van koolzaden, waarvan de planten onder den naam van winterlijders of weeuwtes in de volgende lente verpoot worden." (1876).

winterloon; de premie die bij de assurantie maatschappijen voor totaal verlies van zeeschepen, (*Compacten*), moet betaald worden gedurende één of meer wintermaanden.

winteropslag = wintervoorraad van mondbehoefden, aardappelen, knollen, kool, enz.; *wie hebben onze winteropslag al doan* = wij hebben dien voorraad reeds in huis.

winterpàrêdiezen; zie: *harderooden*.

winterpediezen = *harderooden*; zie ald.

winterzoad (*Hoogel.*); zie: *winterkoren*.

winterzijsen; zie: *elfringen*.

wip (*Westerkw.*) = klap, slag, stoot. Vgl. 't *Eng.* to whip = geeselen, slaan, zweepen. {p.4097}

wipangel = de gewone hengel, vooral ter onderscheiding van *zetangel*, en: *topangel*.

Gewoonlijk zegt men alleen: *angel*.

wipkoar; zie: *wupkoar*, en: *koar*.

wipkul; zie: *poapkul*. *WVl.* wipkul. Een drank van bier of wijn met eiers en suiker gekookt, ook flieps geheeten. (Dit zal zooveel zijn als ons *hijtbier* en *hijte wien*.)

wippêln; zie: *wibbêln*, en vgl. *wippêrn*.

wippern = licht schudden, trillen; *de stoul wippert onder mie* = als er nl. iemand over den vloer loopt, of een zwaar geladen rijtuig voorbijgaat. (Van: wippen = schielijk op en nederwaarts bewegen.)

wips = **wups**, tusschenw., zooveel als: met een wip; *wipstie*, of: *wupstie*, ook: *wipsie!* *doar vlog 'e hen* = wip! daar vloog hij (de vogel) heen. *Oostfr.* wuppti = ras, op eens; *Westf.* wuppti = snel, in een oogenblik. (*HD.* wups.)

wipsie; zie: *wips*. Zie onder art. *dop*.

wipstie; zie: *wips*.

wipwap = **wupwap** = **heewip** = wiplank, soort van schommel *wipwappen* = *wupwappen* = *heewippen* = schommelen op de wiplank. *Veluwe* wipperwap, *Oostfr.* wippwapp, *wüppwapp*, *Neders.* wuppe.

wipwappen; zie: *wipwap*.

wirk, voor: oogenblik; *in 'n wirk* = zoo snel mogelijk. Zal staan voor: Wink (*HD.*), *Oostfr.* wink, wenk, *Nederl.* wenk, oogwenk, in den zin van: oogenblik, ommezien.

wirm (*Ommel.*) = **wurm** (*Old. Westerw. Goor.*) = **wörm** (*Stad-Gron.*) = worm, mv.: *wirms*; *wurms*; *wörms*. *Zegsw.:* *hij krigt wirms* (enz.) = *hij begint wirms te kriegen* = hij begint te vreezen dat die zaak niet goed voor hem zal afloopen *de wirms kel moaken* = een borrel drinken vóór men iets genuttigd heeft, eigenlijk: de wormen verschrikken. Vgl. *pierekul*.

wirzen; zie: *wiersen*. {p.4099}

wis, voor: immers; *hij ken wis Fransch?* = ik meen te weten dat hij het Fransch verstaat = hij kent immers Fransch (Zegt men: *hij ken vast Frans*, dan is dit zooveel als: hij kent waarschijnlijk de Fransche taal, ik meen dit te mogen vooronderstellen). – *dat hei wis al kregen?* = dat hebt gij immers reeds ontvangen, is het niet zoo? ook *Oostfr.* *Jan is 't wis?* = 't is Jan, niet waar? *dat mijn ie wis* = is dat uwe meening of bedoeling niet? (Wat zich nauw aan de beteekenis van: immers, aansluit. Opmerkelijk is de afnemend versterkende beteekenis van: *jà*, *wis* en: *vast*, volgens deze volgorde.) (Vgl. ook art. *zeker*, *seker*.) Ook = toch, (en dan krijgt het woord den klem): *da's jà wis nijt woar!* = dat kan toch niet waar zijn, dat kan ik haast niet gelooven; *dat hoop ik jà wis nijt!* ik hoop van ganschen harte dat het niet zoo is; *jà wis!* = *wis en bliksems!* = *wis en duvels!* = stellig! (de sterkste bevestiging); *zoo wis as de bank* = door en door betrouwbaar in geldzaken. Als znw.: *in de wis*, of: *wisse wezen* = het zeker weten ook: het doel zeker bereiken. – Als tusschenw., voor: he och kom! enz.; *wis nijt!* verwonderend, vooral wanneer het eene verrassing geldt. – Ook onv. verl. tijd van *wijten* = weten; *ik wis* = *ik wōs* = ik wist. – *wis* komt in beteekenis met het *HD.* *wohl* (= wellicht, immers, misschien) overeen. Het woord heeft hier de stellige beteekenis van: gewis, verloren en is evenzeer verzwakt als in 't *Nederl.* *zeker*, stellig, en: moeten, in: hij is zeker ziek; hij is stellig te laat gekomen, (hier zou men *vast* gebruiken, en 't best terug geven door: hij zal wel ziek zijn, hij zal wel te laat gekomen zijn), en: hij moet ziek zijn naar ik hoor (= *hij is wis zijk?*) *Neders.* *Holst.* he het wisse geld? (= *Gron.* *hij het wis geld?*); he is wisse nig klook? (= *Gron.* *hij 's wis nijt goud wies?*) = hij moet niet goed bij 't verstand zijn. {p.4101}

wis en drei (= drie); zie: *wisse*.

wisken en flisken (alliter.) = onophoudelijk afwisschen, reinigen, van meubelen. Vgl. 't *HD.* *flieszen* = vlieten, stroomen, enz. Synon. met: *wasken en plasken*.

wisse, voor: ja gewis, daar kunt gij staat op maken, verlaat er u gerust op; ook: *wis en drei*, en: *wis en wêrchtig*; ook *Dr. Westf.*; *zich in de wisse nemen* = zich niet aan gevaar blootstellen bij het leenen van geld; ook: voorzorgsmaatregelen nemen om ongelukken te voorkomen. –

Als znw.: 't is 'n wisse (= 'n Jantje Sekuur) = 't is een uiterst voorzichtig man, hij neemt zich wis in zijn spreken en doen. Zie ook: *misse*, en: *onwisse*.

wisseldoalder. Van iemand die altijd geld op zak heeft, zonder dat men begrijpt hoe hij er aan komt, zegt men schertsend *hij het 'n wisseldoalder*. (v. Dale: daalder of ander stuk geld, dat volgens het bijgeloof, na de uitgave of verwisseling steeds in den zak des eigenaars terugkeerde.)

wissêln; in 't wissêln wezen = op den leeftijd zijn dat men nieuwe tanden krijgt; ook *Dr.*

wissen (ww.); zie: *missen*.

wissiewassie, bij v. Dale: wisjewasje, wissewasje; (wissewasjes maken = twist maken, is hier niet bekend.)

wissighaid = zekerheid, ook *Dr.*; *veur de wissighaid ze 'k bie hōm angoan* = om zeker te zijn dat de boodschap goed overkomt zal ik zelf bij hem aanloopen; *veur de wissighaid ze 'k 'n schienvat mitnemen* = voor de veiligheid zal ik eene lantaarn medenemen. – Ook = *bewissing* (zie ald.) = zekerheid door schriftelijk bewijs, *swart op wit*, te hebben. (v. Dale: wisheid = zekerheid.)

wist (*Stad-Gron.*) = **wilste** (*Veenkol.*) = **wilte** = wilt gij; *wist 't leuven?* wilt gij het gelooven? *wist met noa Potterwolde* = gaat gij mee naar Paterswolde?

wiswel = zeker, gewis; *ie wijten doch wiswel beter!* zoveel als: dat zult gij toch zekerlijk niet doen!? *Dr.* wissewal = zekerlijk wel. {p.4103}

wit = bleek, kleurloos, van 't aangezicht, ook *Dr.*; *kiek mie ijs wit wezen* = zie eens hoe bleek ik er uitzie.

witbek; iemand, inzonderheid een meisje, met een bleek uiterlijk; ook *Dr.*

witbekt = met bleeke gelaatskleur; *Dr.* = bleek, niet gezond.

witblad, **witbladboom** = de witte populier, mv.: *witblatten*, en: *witbladboomen*. Te Bedum boeldag van: "p.m. 70 stuks meerendeels zware ijpen- esschen- en witbladboomen, aldaar op stam staande." (1875).

witbladboom; zie: *witblad*.

witblatten (bvnw.) = van een witten populier. Zie: *witblad*.

witbōksen. Het zacht Zorggras, *Holcus mollis*; v. *Hall Neerl. Plantensch.* bl. 263.

witborstjes; bijnaam van de inwoners van Obergum; *Obergōmmer witborstjes*.

witgoud; zie: *opwasken*.

witkeuvelder = cipier, en = concierge. Bij *Laurm.*: *kovel* = hoed. Van hier: *witkovel*. Eertijds werden de gerechtsdienaren in deze provincie *witkovels* genoemd, om reden, dat zij in overoude tijden hoeden plachten te dragen. Om dezelfde reden werden de gerechtsdienaren in Friesland nog zeer onlangs (doch voor 1822) witjes genoemd. *Laurm.* bl. 105.

witkoren; zie: *witzoad*. "Brenge deze week droog weer, dan zal de oogst van witkoren voor 't grootste gedeelte geborgen worden." (*Noordbroek* 19 Aug. 1873). "En hoe heerlijk staat overal het witkoren te prijken!" (*Old.* 1873).

witkovel; zie: *witkeuvelder*. Beide thans verouderd.

witmeelen; soort van aardappelen in de Veenkoloniën. "De ziekte bepaalt zich, maar dan ook in erge mate, tot de zoogenaamde witmeelen." (*Wildervank* 1868). {p.4105}

witstroo (klemt. op: *wit*) = stroo van rogge, tarwe, gerst en haver. "Boeldag te Finsterwold van p.m. 25000 KG. witstroo, boonestroo," enz. Zie ook: *witzoad*.

witte darg. "Er zijn in Groningen gronden die door het kleidelven totaal onvruchtbaar geworden zijn, doordien de landbouwers niet genoeg met de klei bekend waren en er in plaats hiervan, zoogenaamde "witte darg" hebben laten overbrengen. Ofschoon evenzeer blauw als de beste woelklei onderscheidt ze zich hiervan doordien er zich overblijfsels van verrotte plantenvezels en van riet in bevinden, of linten en pijpen, zooals men zulks hier noemt, en doordien het onaangenaam riekt. Met een sterk zuur kan men slechts sporen van kalk bespeuren. Is deze grond op het land gebracht dan houdt alle plantengroei op. Het graan komt

op, doch zoodra het voedsel van de korrel verteerd is, gaat het weer te niet; er wil noch gras, noch onkruid groeien.” Vgl. beklaaien 1.

witte kiek (*Old.*) = **witte krodde** (*Westerkw.*) = Akker-Taskers, Thlapsi arvense; v. *Hall Neerl. Plantensch.* bl. 25.

witte krodde; zie: witte kiek.

witte kroepers; zie: elfringen.

wittelkalk = gezifte kalk voor het witten der muren; ook *Oostfr.* Vgl. drinkeldobbe, en: krous.

wittelkwast; kwast om te witten, *Oostfr.* wittelbössel. Vgl. drinkeldobbe.

wittighaid = wat wits, witte plek (of: plekje) op een kleedingstuk of een lichaamsdeel; *hest wat wittighaid op dien jak; zit wat wittighaid an dien hand*.

witvout = paard met witte pooten, witpoot. “Acht paarden dongen naar den uitgeloofden prijs. Na moeielijken kamp- {p.4107} strijd mocht het eindelijk aan den witvoet van – gelukken”, enz. (*Schouwerzijl* 1877).

witzoad (*Ommel.*) = rogge, tarwe, gerst en haver, bij verkorting ’t **wit**. Ook wordt hiervoor:

witstroo gezegd. “Heeft men deze week goed zonneshijn weder, dan blijft er van het zoogenaamde witzoad of witstroo zeer weinig buiten.” (*Warfhuizen* 27 Aug. 1873). Zie ook: witstroo.

wi’wê, wiwwe = willen wij; *den wi’wê weg* = dan willen wij vertrekken; *doar wi’wê niks an doun* = daar willen wij niets toe bijdragen, niets aan geven, enz.

woagen (ww.), in: *’t woagen mit trouen* = trouwen, in het huwelijk treden. Een ander maakt dan de opmerking: *is zoo mennig dei ’t woagt*. zie: dikke woagen.

woagendochte; woagendog; zie: dochte.

woagener, te *Zoutkamp* zooveel als elders **visjoager**, iemand die aldaar visch koopt en met één’ wagen de dorpen van Hunsego, enz. bezoekt om zijne waar te venten.

woagenledders (woagenladders); de dicht aaneengesloten zijstukken van een boerenwagen die naar achteren breder worden om nagenoeg boven tegen het *achterhek*, (dat evenmin eene soort van hek is), aan te kunnen sluiten; ook *Oostfr.* Bij v. *Dale* zijladder = wagenladder; zie verder: ladder, en: ladderwagen. – Daar die deelen soms werkelijk, (en zeker oorspronkelijk) uit hekwerk bestaan, is de beteekenis algemeen gemaakt.

woagen mit krōmme dusselboom = **de Rief** = de Grootte Beer.

woagenloop; het smeer dat door de wrijving uit de naven van een wagen druipt.

woagenloops = schrikachtigheid van paarden die bij de geringste aanleiding op hol willen; ook *Dr. Kil.* waeghenloopig peerd = ontembaar, wild paard = hollende peerd.

woagenpad = **woagenweg** = afzonderlijke rijweg naar eene boerderij. *Oostfr.* wagenpad, *HD.* Wagenpfad, Wagenweg, Fahrweg {p.4109} = rijweg. Vgl. ree.

woagenpeerden; zie: peerd.

woagenrōngen; zie: rōngen.

woagens van bijnen = kniegewricht. Zie: hoksels.

woagentje-op-rijmen (*Stad-Gron.*) = **winniewannie** = spottend voor: een meisje (of: vrouw) dat in *baide zieden valt*, ruwer uitgedrukt: *’n wibbelwabbel van ’n wicht* (of: *wief*). Zie: wibbêln, en: zuzoiên.

woagentoet = de naaf van een wagenrad; *Dr.* wagentoet. *Kil.* tuyte (Holl. Fris.) velghe. Zie: toet.

woagenvoaren = rijden in een’ wagen; *zij ken nijt over ’t woagenvoaren, zij wordt altied woagenzijk*, d.i. zij krijgt hoofdpijn, wordt flauw, enz. Zie: voaren.

woagenvōl (mv. *woagensvōl*), van turf, aardappelen, wortelen (peenen), knollen, steenkool, coaks, enz. gezegd, en: zooveel als er behoorlijk op een’ wagen geladen kan worden, soms = wagenvracht, als maat, bv. voor turf. Te Warfum, enz. is een *woagenvol tōrf* = een *half vour* = het zesde gedeelte van een *stōbbe*. Er worden dan drie turven boven de ladders gevlijd. (v. *Dale*: wagenvol, gmv. (w.g.), zooveel als op een wagen geladen kan worden.) Zie: vour 2.

woagenweg; zie: *woagenpad*.

woagenzijk = onpasselijk, van 't rijden. Zie: *woagenvoaren*.

woagert = wagerij, iets waarmede men geld in de waagschaal stelt, met veel kans te verliezen; 't was 'n woagert = *ik wōl 't ijs woagen*, bv. in 't kaartspel.

woak; zie: *wak*.

woaken, in: *hij het woakt bie heur* = hij is dien nacht bij haar blijven vrijen.

woakhollen = **wachthollen** = op een' bepaalden tijd wakker worden, zooals bv. de eerste knecht op eene boerderij moet doen om dan de mededienstboden te wekken; *hij ken best woakhollen* = hij verslaapt zich nooit.

woal wal = rond opgezwollen striem op de huid; ook: *woalen van vet* = breede rimpels of ruggen van vet op handen, armen enz.: ook onder de oogen: "*O dei gemaine kerel mit zien wallen onder oogen.*"; "*n Hals mit woalen er om tou*" (*Roare raize.*) *Oostfr.* {p.4111} wale, wâl, *Ditmars.* wale, *Eng.* wale = opgezwollen striem op de huid; *AS.* valu = striem door geeseling, enz. veroorzaakt. In Drente noemt men: waolen, het ineengedraaide stroo waarvan de bijenkorven gemaakt worden. Vgl. het *Zw. Noorw.* valen, door koude opgezwollen; *ONoorsch* valr = rond, ovaal; *OHD.* wel, wël, in: sinawel = rond, kogel- of rolrond, met: walen (*Oostfr.*) = draaien, wentelen, rollen van denzelfden oorsprong. Zie: *woalen*, en *ten Doornk.* art. wale.

woalen (bedr. ww.) = iemand, eigenlijk: met iemand rondwentelen in het gras, waarbij jongen en meisje elkander omvatten, wat voorheen in 't Oldampt en Fivelgoo in zwang was bij het raapzaaddorschen. Ook had dit wel plaats op het dorschkleed na afloop van den arbeid. Volgens *Stürenburg* en *ten Doornkaat* doen de knechten en meiden dit *woalen* in Oost-Friesland in het hooiland. *Wiarda* zegt, dat bij 't hooien de boerenmeiden eenen vreemde in het gras rondwentelen, dat zij: walen, noemen. *Hoofst.* waalen = draaien, waggelen; *G. Japix* wale, *Noordfr.* wale = heen en weer bewegen, draaien; *Oostfr. Holst.* walen = ronddraaien, en: rondwentelen in het gras. *Kil.* wallen, wellen, *MHD.* wëllen, wellen, *OHD.* wëllan, walzjan, *AS.* willian, *Goth.* valvjan, *Lat.* volvere = rollen, wentelen, omkeeren, rondwentelen. In *Holstein* heeten de gaten, door dijkbreuken aan de binnenzijde van den dijk ontstaan: weelen, wölen, in Groningen *kolken*. Bij Pieterburen heet eene buurt, waar zulk eene *kolk* is gespoeld, 't *Houwijl*. In *Zeeland*: weel, wiel, waal = waterkom, meertje; *Kil.* wael, wiel (Holl. veroud.) = diepte. Vgl. 't *HD.* wälzen, en: *weltêrn*.

woan = spint; *woan in 't holt* = spint aan het hout; *de woankant* = de kant van een stuk hout waar het spint zit. *Zaansch* waan = de plek aan eene plank waar de bast nog te zien is; {p.4113} zulk eene plank heet: wanedeel. *Oostfr.* wân = wat gebrekkig, slecht, onbruikbaar is, inzonderheid van hout, bv. van een' boom die scheef getrokken is, uitwassen heeft, enz., wat bij de bewerking wegvalt; ook voor spint (*HD.* Splint) het weeke gedeelte tusschen het harde hout en den bast; wankante, wânkante = het onbruikbaar gedeelte van een' boom of balk. Volgens *ten Doornk.* waarschijnlijk één met het *Noordfr.* wân, *AS.* vane, van, *Goth.* van = wat ontbreekt, of met het *OHD.* wanî, *Eng.* wane = het afnemen, minder worden, de afval. Zie: wan, wanhout, enz. bij v. *Dale*.

woankant; zie: *woan*.

woapen, voor: geslachtsdeel als onderscheidingsteeken. Van een manwif zegt men: *zij het 'n verkeerd woapen*. Staat hier voor: blazoen.

woapen, voor: wapenen (ww.); *wie mouten ons woapen tegen de kolde*. Zie ook: *woapens*.

woapens (zonder enkv.), in: *vroug in de woapens* (= in 't splijt) *wezen* = vroeg opstaan en voor de dagtaak gereed zijn; *zij 's altied vroug in de woapens*, zegt men o.a. van eene boerin die omstreeks vier uur opstaat om voor het karnen, het mesten van kalveren, enz. te zorgen; 't *is stilstand van woapens*, zegt men in een winkel als de groote drukte vooreerst voorbij is.

woar, voor: ingeval, wellicht, misschien; *as hij woar bie joe is* = als hij bij u mocht zijn; *as ie woar oet willen* = indien gij wellicht van plan zijt om uit te gaan; *is 't woar nijt goud mit hōm*

= is hij misschien ongesteld? *is joe 't woar te duur?* = is 't u wellicht te duur? *as 't woar ijs gebeurt, dat,* enz. mocht het eens voorkomen, dat, enz. Ook = echter; *as hij woar betoald het den is 't in odder,* welke beteekenis zich nauw aan de vorige aansluit; *dat docht ik woar* = dat waren mijne gedachten, dat kon wel zoo geweest zijn; {p.4115} “*ik docht woar of jie d'r en peerd of en kou koft hadden*” (Westerkw.); *mōg hij woar mōrn komen* = mocht hij echter morgen komen, enz. Vgl. het *HD.* wo = zoo, ingeval.

woar (bijw.) = ergens; *men mout doch woar wezen* (met den klemt. op het woord) = laat ik hier maar blijven, ook: laat ik er maar heengaan, 't is mij tamelijk onverschillig waar ik den tijd doorbreng; 't *is doch woar bleven* = (het ding) moet toch ergens gebleven zijn. Zie ook: *narms.*

woar (znw.; zonder mv.). Bij de vogelkooihouders (*kooikers*) zeker getal waarbij zij de vogels verkoopen; zoo is bv. elke eendvogel éene, twee *smijnten* ook eene *woar*, enz. *Friesch* war, mv. warren, een bepaald getal voor eendvogelsoorten. “In war is ien einefûgel, twa slobben, trije smjnten, trije tjillingen”. Vgl. waar = handelsartikel, alsook: *wardijl.*

woarachies; zie: *vrachtfg.*

woararms; zie: *woararns.*

woararns, **woararms**, dat vaak slinkt tot **frarns** of **vrarns** = ergens, in den omtrek; *zōl hij woar hier ook woararns wonen?* = zou hij misschien hier in de buurt wonen? 'k *heb dat goud woararns zijn* = ik herinner mij zulk goed ergens gezien te hebben; *hei ook woararns zin an?* vraagt men een zieke = hebt gij ook trek aan iets?

wardag, in geschrifte *waardag* (*Ommel.*) = de dag waarop de *Scheppers* (bestuurders van een waterschap) hunne vergadering in het huis van den *woarman* (sluismeester) hielden.

waarden, in geschrifte *waarden*. Onder de Gemeente Grijpskerk vindt men eene streek *de Waarden* geheeten. *Picardt Antiq. van Drenthe* p. 125 zegt: *weerd* is een oud Saxisch woord en beduydt laege land dat onder water loopt. (*Laurman* bl. 77); *Weil. v. Dale*: waard = ingedijkt land.

wardijl = **woare**, in *Westerwolde* gedeelte van eene *esch* ter {p.4117} grootte van 6 tot 8 hectare. Heeft iemand een geheel aandeel dan wordt hij van ouds *vōlboer* genoemd. Bij *Laurman* bl. 124 vindt men uit het Reglem. van Burg. en Raad van Groningen op de beroeping van Predikanten, enz. gearresteerd 21 Febr. 1673 art. VII aangehaald, luidende: In de Carspelen Wedda, Onstwedda, Vlachtwedda ende Sellingen sal men stemmen nae Mollenwaers ofte Waertallen met behoolijcke bouwte, en in Hoorn ende Lutkeloo nae erven, tot wytmaeckinge van een volle Bour, sullende die van Frieschelo stemmen na deymttallen, invoegen in 't Carspel Bellinghwarda wordt geobserveert. – *Dr.* waar, ware = aandeel in een onverdeeld goed; vol aandeel in de markte. Zie o.a. *Dr. Landr.* (1712) III, 102, 105. – *ODr.* wardel, werdel. “Om volgens (*Drentsch*) *Landrecht* van 1614 tot *Ette* te kunnen worden benoemd, moet iemand in eigendom hebben een vierendeel waerdeels. *Waerdeel* = het deel van het gemeenschappelijk grondbezit, voor iederen *marktgenoot*, op het tijdstip dat de *marke* gesloten wordt, dat de toetreding van vreemden niet meer wordt toegelaten”. (Mr. *Seerp Gratama, Proefschr.* bl. 63, 64.) – *Overijs.*, ook in geschrifte: een huis en where = een huis en erf. (Vgl. *were* bij *Driessen*, *Monum. Gron.* bl. 208; 't kan daar evenwel ook dijk, beteekenen Vgl. 't *Nederl.* weer = omheining.). *Neders.* wære, were = het rustig bezit van een erfgoed of van goederen in 't algemeen. Vgl. *woar 3.*

woare; zie: *wardijl.*

woaren = bewaren; zich wachten, zich in acht nemen; zijne kleeren *woaren* = ze sparen, ontzien, er voorzichtig mee zijn; *hij mout hōm* (of: *zōk*) *woaren* = hij moet zich wachten, inz. voor koude, voor het eten van sommige spijzen, enz.; *zij woart heur* (of: *zōk*) *lang nijt genōg* = neemt zich niet genoeg in acht, spaart zich niet genoeg; *woar die!* of: *woar die weg!* (= *wiek tie!*), eigenlijk zooveel als: bewaar u voor {p.4119} een ongeluk door uit den weg te gaan. *Ommel. Landr.* waren = vrijwaren; *Hoof*t waeren = beschermen; *Dr.* waoren = beschermen,

bewaren, in acht nemen; waor dei! = pas op! wees op uwe hoede! *Overijs.* waren = hoeden; *Geld.* waard u = neem u in acht; *ZHoll.* warje = pas op; *Oostfr. Neders. Holst. Oldenb.* waren, *Mecklenb.* wahren, *Westf.* wären, *Friesch* wearjen, werjen, *Oudfr.* waria, wara, *Noordfr.* ware, wârin, *Saterl.* wârje, *OSaks.* warôn, *AS.* varjan, *OEng.* warien, *Eng.* to ware (veroud.), *OHD.* warôn, *MHD.* waren, warn, *HD.* wahren, *ONoorsch* vara = acht geven op, in acht nemen voor, zich wachten, behoeden, bewaren. (v. *Dale:* waren (w.g.) = beschermen. – waren, in 't *Nederl.* veroud. had vroeger de beteekenis van: in acht nemen, hoeden, verzorgen, waarvan nog ons: bewaren. Zie *Gr. Wbk.* art. achterwaren.)

woarhaid (= waarheid), in: *dat duur*, of: *ken 'k in woarhaid nijt zeggen* = dat weet ik niet, daaromtrent kan ik u niet inlichten; ook: voor de waarheid er van durf ik niet instaan; *ik ken joe mit 'n woord van woarhaid betugen*, *dat*, enz. = ik geef ik u de verzekering, *dat*, enz.; *hij 's voak wat ongelukkîg in 't woarhaid zeggen*, verzachtende uitdrukking voor: hij liegt vaak.

woarheer = vanwaar; zie: heer.

woarhen = waarheen; zie: hen.

woarhoes, in geschrifte *waarhuis* = woning van den *woarman* = sluismeester of sluiswachter te Aduarderzijl, Kommerzijl, Schaphalsterzijl, Schouwerzijl, Wetsingerzijl, Hunsegoos-Sluis (te Zoutkamp), en op den Noordpolder. Zie ook: zielhoes.

woarman = sluismeester. “De waarman van de Wetsingerzijl heeft het geluk gehad een zeehond in de rijt voor de zijl te vangen, wegende p.m. 30 Kilo.” (1870). “Heden is in de vergadering van het hoofdbestuur van 't Waterschap Hunsingo tot waarman bij de Schouwerzijl benoemd,” enz. {p.4121} (1873). Zie: woarhoes en vgl. verloatsmeester, en: zielwoarder.

woarmit = waarmede; zie: mit.

woar moaken = bewijzen; *dat zel 'e mie woar moaken* = ik vorder van hem dat hij die beschuldiging door bewijzen staaft; ik ken hōm 't nijt woar moaken = kan het wettig bewijs niet leveren, dat hij het misdrijf gepleegd heeft.

woarnemen = bestellen, overbrengen eener groete; *groutenis an joen volk!* waarop men antwoordt: *'k zel 't woarnemen*.

woarnoa (= waarnaar), voor: naar wien, naar wat, enz.; *woar wachstoe noa?* = op wie, of: wien wacht gij? ook: waarnaar wacht gij?

woarom. *Sprw.* *Is gijn woarom of d'r is ook 'n doarom* = er bestaan voor alle doen redenen al kan men deze ook niet altijd doorgronden. Het wordt vooral te pas gebracht wanneer het doel van iemands handelingen later aan het licht komt. – Vraagt een nieuwsgierige: *woarom dustoe dat?* dan luidt wel, altijd schertsend, het antwoord: *omdat alle gekken d'r noa vroagen zōllen en doe de eerste bist*, (– en gij de eerste zijt).

woars (*Hunsegoos*) = voorjaar; *verleden woars* = verleden voorjaar; 's woars = des voorjaars; van woars = in dit voorjaar. *Noordfr.* wors = voorjaar; *Deensch* vaar = lente; *Zw.* waar, waartid = lentetijd. Vgl. 't *Lat.* ver. (*Swaagm.*: *waors* = in de lente, en ook: in den herfst.)

woarschōp; zie: wasschōp.

woarschouen = waarschuwen. Vgl. mensenschou, en: schouen.

woarsloot, in geschrifte *waarsloot*; sloot, tot eenig waterschap behoorende, die tot de algemeene afwatering bijdraagt en als zoodanig op den legger is geplaatst. “*Waar of weer* (zie: weer) voor een dijk, schijnt nog te leven in *waarsloot*, noemende men, hier bij ons op het hoogeland, aldus de sloot, welke langs den voet van den overouden, in 't jaar 1717 verwoesten dijk loopt en die den zoogenaamden dijkstal van het overige land afscheidt. Te Pieterburen en in het Westernieland schijnt dit woord verbasterd te zijn, daar men deze *waarsloot* aldaar met den naam van *waas* bestempelt.” *Dr. R. Westerhoff, Kwelderkw.* Aant. bl. 63.

woarst (*Stad-Gron.*) = waar gij. Eigenlijk: *woar doe*, met ingevoegde *s.* {p.4123}

woarstied, bij *Swaagm.* *waorstied* = lentetijd. Zie: woars.

woart (*Marne*) = wrat. Zie: woat.

woartebieter (*Wolters. enz.*) = **woatebieter**; zie: fielainebieter.

woarzoo; zie: hierzoo.

woas, voor: schim, schijn, zweem van; “*Van de lutje fioulspeuler zien stok kon je al niks meer zain as 'n waos.*”

woat, woate = wood = woart = wrat; *Dr.* wate, *Friesch* wort, wárt, *Kil.* waertte, werte, wartte, worte, warte, *WVl.* worte, warte, wortel = wrat. (*De Bo*). *Oostfr.* wárte, wárt, *Neders.* waarte, *MNederd.* warte, wartte, *HD.* Warze, *Oudfr.* warte, worte, *Wangeroog* wört, *Noorfr.* wòrt, wart, *AS.* weart, veart, *OEng.* warte, werte, wrete, *Eng.* wart, *IJsl.* varte, *Deensch* vorte, *ONoorsch* varta, *Noorw.* vorta, *Zw.* várta, *OHD.* warza, *MHD.* warze, werze. – Zou met: wortel, *Oostfr.* wurtel, *HD.* Wurzel van een Germ. thema: vart = wenden, draaien, winden, slingeren, enz. inzond. = zich krommen, buigen, enz. komen, daar de wrat een uitwas is van een verwarden draadbundel, welks wortels zich naar alle kanten in het vleesch verliezen.

woatebieter; zie: fielainebieter, en: woat.

woater = waterzucht; *an 't woater wezen* = aan waterzucht lijden, ook *Oostfr.*, bij *v. Dale*: het water hebben. – *over 't woater joagen* = de paarden op eene lange reis geene gelegenheid geven om te wateren, zoodat er kramp of blaascatarrh bij die dieren ontstaat ten gevolge van ophooping der urine in de blaas; ook *Dr.*; *wat woater loopen loaten* = *woatêrn* = pissen, wateren; *in 't woater vallen* (fig.) = niet gelukken, niet aan de verwachting voldoen: *'t vuurwark is in 't woater vallen* = door den regen, enz. mislukt; *dat ken we in ijn woater ofwasken* (fig.) = die zaken kunnen wij in éénen beredderen, dat is maar ééne moeite. – *an 't woater wonen* = aan een bevaarbaar kanaal wonen. – *Zegsw.:* *hij 's al voaker mit dat woater veur dokter west* = hij heeft al vaker in dat onaangename {p.4125} geval verkeerd, 't is niet de eerste keer dat hij die ondervinding opdoet; *hôm gait gijn woater te hoog* = hij durft alles wagen, of: ondernemen.

woaterböl; zie: bölschip.

woater-brood, in: *hij zit op woater en brood*, zooveel als: hij krijgt in zijn gevangentijd niets dan water en droog brood. (Wellicht een volksgeloof.)

woaterbus; zie: snirtjebus.

woaterremmer; zie: woatêrn.

woater en wind, woater en wiend, zegt men van spijzen die niet zeer voedzaam zijn, eten vooral waarin weinig vet is gekookt. Zoo zegt men zulks ook van soep en geeft op den koop toe: *soep, ijnmoal gepoept, ijnmoal gepist, weg is 't*.

woatergal, woatergeil; *Wilde Spurrie*, *Spergula arvensis*; *v. Hall Neerl. Plantensch.* bl. 32.

woatergeil; zie: woatergal.

woatergruwel; zie: gruwelwoater.

woaterhoanepoot. De roode waterbezie, moeras-vijfblad of water-vijfvingerkruid, *Comarum palustre*; *v. Hall Neerl. Plantensch.* bl. 71.

woaterkret; zie: woaterplank.

woatermeuln; woatermöln, in geschrifte *watermolen* = molen, die het water opmaalt; *Oostfr.* watermölen.

woatermöln; zie: woatermeuln.

woatermulder, in geschrifte *watermolenaar*; bestuurder van een woatermeuln; zie ald.

woatêrn = de beesten op stal van drinken voorzien, een deel der werkzaamheden van 't *vouern* (= het vee op stal voederen en drenken); *woateremmers* = bakemmers (zie ald.) = emmers die daartoe uitsluitend gebezigd worden; *ofwoatêrn* = de beesten drinken aanbieden kort vóór 't naar bed gaan. Sedert een vijftigtal jaren is dit *woatern* zeer vergemakkelijkt, althans op groote boerderijen, door vóór op de stallen eene gemetselde steenen goot aan te leggen en daarmee eene pomp in verbinding te stellen, die òf zelf water geeft òf het uit de {p.4127} gracht aanvoert. Waar zulk eene inrichting ontbreekt moet het water met emmers uit

de gracht gehaald worden, en ook het overstappen op den stal met zulk eene vracht (*gangwoater*) is lang geen gemakkelijk werk. *Ommel. Landr.* IV, 42, 43: wt een Putte wateren. *Dr.* weteren, wetteren, waotern, *Veluwe* wèeteren, *Overijs.* wettern = het vee laten drinken. (v. *Dale*: wateren, laten drinken, naar het wed brengen, van paarden). – Voor: zijn water loozen, geldt het als eene nettere uitdrukking dan het volstrekt algemeene pissen; kinderen gebruiken het echter nooit, en het ruwe volk zegt altijd: *miegen*.

woaterplank, woaterplanke = woaterkret; de plank die in de gracht op een hekwerk rust om daardoor bij het water te kunnen komen dat men voor het vee noodig heeft. Het laatste woord duidt ook den geheelen toestel aan. Zie: *woatêrn*.

woaterschapslasten; de lasten die moeten opgebracht worden voor het onderhoud van een waterschap.

woatersnirk (*WKw.*); zie: *snirtjebus*.

woatersōkkeloa; zie: *sōkkeloa*.

woef; tusschenw., inzond. kinderwoord, het blaffen van een' hond nabootsend; *de hond zegt van woef!* Eveneens: *woefen*, voor blaffen.

woefen; zie: *woef*.

woeklei = *wouleerde*. Zie: *woul*, alsook art. *witte darg*.

woeps; zie: *waps*.

woest (*Hoogel.*), als bijw. van versterking, voor: veel, ontzaglijk, buitengewoon. Overigens luidt: woest hier: *woust*, en het woord kan eene verbastering zijn van: *vust*; zie ald.

woffê; zie: *wouwê*.

wōj' = wildet gij, en: wilt gij; samengetrokken uit: *wōl ie*; *wōj' dat wel down?* = zoudt gij dat wel willen doen? *wōj' ook noa de hardroaverei?* = wilt gij ook naar de harddraverij?

{p.4129} Zoo: *wi'j' = wil ie* = wilt gij; *zō'j' = zoudt gij*; *mo'j'*, *mou'j'* = moet gij. *Dr.* wōi, wō'j; wōi 'n poosien met oos proten? *Overijs.* wōj'. *Holst.* wōij ook eier? haje ook swelstikken nödig?

wo'jê = wordt gij, samengetrokken uit: *wor ie*, of: *wor jie* = wordt gij; *anders wo'jê bedrogen*; *doar wo'jê nijt beter van* = daar hebt gij, of: heeft men geen voordeel van; *wo'jê bedankt*, waarop dikwijls geantwoord wordt: *goud*, 'k wōl d'r anders niks veur had hebben, altijd schertsend.

wō'k = *wōl ik*, ook: *wōl'k* = wou ik; *dat wō'k wel* = dat is mijn wensch; zoo ook: *dat zō'k* = dat zou ik.

wol (*Westerw.*) = wel; *ie wijt wol* = gij weet wel.

wōl (onz.); *dat rekt zoo dat wōl*, nl. die wollen stof; *in de wōl zitten*, fig. voor: er warm zitten, een aanzienlijk vermogen bezitten, ook *Oostfr.*

wōl = wou, wilde; *wie wōllen* = wij wilden; ook *Dr. Limb. wat wōl toe* (klemt. op: *wōl*) = wat verlangt gij? en met den klemt. op: *toe*, zooveel als: wat zoudt gij tegen mij kunnen doen? ik tel u niet. *wat wōl toe d'r mit?* = wat wildet gij er mee (als ik het u gaf)? Heeft iemand veel te wenschen, dan voegt men hem (of: haar) spottend toe: *ik wōl dat 't altied zōmer en zōndag was*. Vgl. *gold*, enz. alsmede 't *HD.* wollen = willen, wollte = wilde.

wold, bijvorm van 't *HD.* Wald, *Nederl.* woud, o.a. in: *Westerwolde*, een der kwartieren van Groningen; voorts in de plaatsnamen: *Finsterwold*, *Oostwold*, *Midwolde*, *Nieuwolda*, *Bellingwolde*, *Lukaswolde*, *Kropswolde* (in die omstreken *Wolde*); *Duurswolde*, de oude benaming van de gemeente *Slochteren*, bij verkorting ook: 't *Wold*, en waarvoor ook: *de Woldstreken*. – *Woldjers* = inwoners der gemeente *Slochteren*. (De uitspraak van *Zuidwolde*, *Noordwolde*, *Schildwolde* is: *Zuudwol*, *Noorwol*, *Schrowol*, met de klemt. op: *wol*.) Zie ook: *Wolden*.

Wolden; eene streek in het Westerkwartier, *Lukaswolde*, enz.; *in de Wolden wonen*; *hij 's uut de Wolden*. Eigenlijk *Langewold* en *Vredewold*, die te zamen ook de *Woldkant* of de *Woldstreek* heeten. {p.4131}

Woldjer, Woltjer (zie: wold). Wordt ook van runderen gezegd die van die streek afkomstig zijn, en dan ook 't is 'n Woltjeder, of Slochtermantje, zie ald.

Woldkant; zie: Wolden.

Woldstreken; zie: wold, en: Wolden.

wōlf; werktuigje tot het maken van spleuten (zie ald.); ook *Dr. – Sprw. De wōlf tot schoaphedder anstellen* = iemand iets toevertrouwen, bv. ter bewaring, waarvan hij licht misbruik kan en zal maken. Inzonderheid zegt men het schertsend van een' persoon, die voor een ander makelaar is bij een meuje (of weduwe), en er zelf gading van maakt. Zie ook: schoaphedderken.

wōlf in de start = *kalverzijkte* (-ziekte); eene ziekte onder de runderen die insnijding in den staart wordt genezen; *Oostfr.* wulf in de stärt.

wollegras; zie: moorke, en vgl. v. *Dale*.

wolt (*Westerw.*) = **wōlt** = wildet, en: wilde 't; astoe 't wijten wolt = indien gij het wildet weten; *wōlt wat zeggen?* = wildet gij wat zeggen? *hij wōl 't nijt leuven* = hij wilde 't niet gelooven.

woltjeder; zie: wold.

wolverlei; *Arnica montana*; v. *Hall*.

wōlzaktjenaien, en als verbast. *bōlzaktjenaien*, ook: *poortjeophollen*, met de verbast. *potjebollen*, een kinderspel waarbij deze deun behoort: *wōlzaktje naien*, *wōlzaktje naien*, *zunder noald*, *zunder droad*, *zunder ijn kammeroad* (*Hoogel.*)

wōn = wond, van: *winnen* = winden.

wōnder, schertsend gebruikt in: 't is 'n *wōnder!* en zooveel als: 't is de moeite niet waard om er zooveel ophef over te maken, bv. *wat hestoe doar jà 'n mooi douktje*, waarop de aangesprokene antwoordt: *o, 't is 'n wonder!* of: 't is *wat wonders!* Zie ook: doezend. {p.4133}

wōnder-geweld, eene soort van tautol. in uitdrukkingen als: 'n *leven moaken van wonder en geweld*; 't was 'n *lewai* en 'n *drokte* van wonder en geweld; *hij zet mie doar 'n hoes van wonder en geweld*; *hij gaf mie 'n kouke* van wonder en geweld.

wōndermooi = buitengemeen schoon, bij v. *Dale*: wonderschoon.

wōndêrn, in: 't *zel mie wōndêrn hou dat oetpakt*, enz. = 't zal mij benieuwen hoe dat uitvalt, welke gevolgen zulks zal hebben, enz.

wonên, voor: dienen, als dienstbode thuis zijn; *bie wel hestoe verleden joar woond?* = bij wien (of: - wie) hebt gij het vorige jaar gediend? *zij het doar al lank woond* = zij heeft bij die menschen al jaren lang gediend; *hij woont bie de boer* = hij is boerenknecht – *ik wijt hōm nijt wonen*, ook: - *te wonen* = zijne woning zou ik u niet kunnen aanwijzen; ook elders in gebruik. Ook = woning, meerv. *wonins*; *bin twei wonins* (of: *koamers*) *in dat hoeske*, *d'r wonen twei hoesholns in* (of: *ien*)

wonerai; zie: woonderei.

wōnk; zie: wenken.

wōnnen-geboren; zie: geboren-getogen.

wōnnen = gewonnen; *wie hebben 't wōnnen* = wij hebben de grootste moeilijkheden overwonnen, en ook: den strijd, het spel gewonnen.

Wōnsdag = woensdag. *Kil.* wonsdagh, woensdagh, *Friesch* Woeinsdeg, *Eng.* Wednesday.

wood; zie: woat.

woolfail, voor: goedkoop, wordt wel in 't *Oldampt* gehoord, in navolging van 't *HD.* wohlfeil. **woonachtig** (*Klemt.* op: *woon*) = geschikt ter bewoning, of: tot wonen; *dat hoes is niks woonachtig*; ik zou dat huis niet gaarne bewonen; 't is *doar niks woonachtig*; de stand of de plaats lokt niet uit om daar te gaan wonen.

woonderei, wonerai = woning, woonstede; *ie hebben doar 'n mooie woonderei* = *ie wonen doar mooi* = gij hebt eene nette woning op een aangenamen stand.

woonkoamer; zie: *koamer*. {p.4135}

woonschipke (-scheepje) = scheepje dat voor woning dient en daarvoor alleen is ingericht. Deze vaartuigjes, *Friesch* woanskipkes, zijn meest uit Friesland afkomstig en overstroonden met hunne arme bevolking zoodanig onze provincie dat de gemeentebesturen daartegen verordeningen maakten.

woonwoagen; wagen waarin een huisgezin woont. “Door den Raad der Gem. Groningen is in zijne vergadering van 27 Juni jl. eene strafvordering vastgesteld, waarbij het verblijf in de gemeente van woonwagens, ook op privaatterrein, wordt verboden.” (1892). Vgl.

woonschipke.

woord, in: *hij ken d'r 'n woord van doun* = hij kan er van roemen, veel ophef mee maken; *hij wil 't gijn woord hebben* = wenscht dat het niet bekend wordt, houdt het geheim *HD*. er will es nicht Wort haben; keiner der es Wort haben wird. *hij duur't gijn woord stoan* = durft er niet mee voor den dag komen, ook: durft er niet voor uitkomen; *'t mag gijn woord wezen* = 't moet geheim gehouden worden; *op 't woord wezen* = over de tong gaan, op de tong rijden (v. *Dale*), in ongunstigen zin; *hij het 't woord* = hij ligt onder die verdenking, ook: hij heeft den naam, zoowel in goeden als slechten zin; *hij het 't woord en de doad* = wat ieder van hem zegt is volkomen waar; *zij is mit hōm op 't woord* = men beschuldigt haar dat zij omgang met hem heeft; iemand *te woorde komen* = gelegenheid vinden hem te spreken; *'k bin hōm te woorde west* = 'k heb met hem (over zaken) gesproken, (ook *Dr.*); *Friesch*: te woorde willen = te spreken zijn; *gijn woorden meer van hōm* (den zieke) *had hebben*, zooveel als: hij heeft de laatste uren van zijn leven geen woord meer kunnen spreken. *Sprw.* 't *Woord gait vedder* (verder) *as de man* = slechte geruchten dringen tot in de verte door. – *Da's*: *dout noa mien woorden en nijt noa mien warken* = hij geeft goede lessen en vermaningen, maar handelt er zelf niet naar. “*Bie dei (siene) lu* {p.4137} *is 't altied: dout noa mien woorden, moar nijt noa mien warken.*” Vgl. *bekend stoan*, en zie ook: *bōs*, alsook *Zeeman* bl. 429.

woord (= mannetjeseend), in het *Sprw.* *Woorden doun 't nijt, moar eenden* (of: *ijnden, ainden*) *leggen de aier* = met praten is de zaak niet af te doen, er moet gehandeld worden.

woorde; zie: *woord 1*.

woord van woarhaid; zie: *woarhaid*.

woord wezen; zie: *woord 1*.

woord-wies, in de alliter.: *zunder woord zunder wies vertrekken* (of: *weggoan*) = zonder een woord te spreken, dus ook zonder te groeten, en = zich zeer lomp gedragen. Vgl. *wieze*.

wōr = **worde** (*Hoogel.*) = **wuir**, **wōr** = werd; “*hij worde d'r mit op loop stuurd*” = het werd hem wijs gemaakt met het doel dat hij het overal zou vertellen. *Dr.* weur.

worde; zie: *wōr*.

worden, meestal uitgesproken: *worrên, wor'n*, in: met iemand *nijt kunnen worden* = met hem (of: haar) zijn doel niet kunnen bereiken, niet in overleg met hem kunnen treden; *hij ken niks worden* = hij kan niets uitvoeren, hij is machteloos, bv. van een geboeide, een schuldeischer, enz.; *in duustêrn ken 'k niks worden* = in het donker kan ik niets vinden, niets uitvoeren; *zij* (de rechters) *kennen niks mit hōm worden* = zij kunnen hem niet tot bekentenis brengen; *zij kennen d'r niks mit worden* = die zaak kan niet bij de rechtbank aanhangig gemaakt worden; *mit schrieven ken 'k niks worden* = in het schrijven ben ik een groote stumper; *loopen doar ken 't olmens zoo min mit worn* = de oude vrouw (onze moeder) kan haast niet loopen; *mit dat mest* (die pen, dei bril, enz.) *ken 'k niks worden* = met dat mes kan ik niet snijden, enz.; *'k bin zoo kwoad as 'k worden ken* = ik ben verschrikkelijk boos (op dien man, enz.); hij (of: zij) *is trouw worden* = hij is (eindelijk) getrouwd. *dat wordt wat* = als men alles samentelt wordt het eene belangrijke som, enz. ook: dat wordt een huwelijk; *'t wordt al wat* = 't leert al, {p.4139} 't gaat al beter; *hou wordt dat!?* (langzaam uitspreken) = hoe zal dat aflopen? *'t wordt nijt* = 't gelukt niet, 't komt niet klaar; *dat wordt niks* = daar komt niets van terecht; *'t wordt nijt weer mit heur* (of *hōm*) = zij zal wel niet, of niet volkomen herstellen; *ie worden bedankt* = ik

dank u; *dat har wat worden kent!* = dat had een groot ongeluk kunnen worden; *wat nijt is ken worden* (klemt. op: *is*, en: *worden*) = men weet niet wat er gebeuren kan, bv.: ofschoon er nog geen sprake is van verkeering tusschen de jongelieden, kan die toch wel eens aangeknoopt worden en een huwelijk daarvan het gevolg zijn. *Overijs.* worren, *Oostfr.* wodden, worren, wadden, enz. Zie ook: wōr. Verv.: *ik wor, doe wōrst, hij wordt; ik wōr, wuir, wōr, doe wōrst, wuirst, wōrst; hij wōr, wuir, wōr; wie wōrren, wuiren, wōren; ik bin worden, enz.*

wōrke (*Westerw.*); de slootaarde aan den kant in dijkjes opgezet, in de *Ommel. eerwal*.

wōrm (*Stad-Gron.*) = worm, *HD.* Wurm. Zie ook *wirm*.

wōrmkoppen (*Stad-Gron.*); vlekken door wormen veroorzaakt op waschgoed dat in den tijd, dat er geen gras is, op de bleek heeft gelegen.

worn; zie: *worden*.

worp. Benaming ter bepaling der grootte van boterpotten, hier *hardbakken potten* (= Keulsche potten) genoemd. De grootste, 10 tot 11 *worp* kunnen p.m. 40 KG. boter bevatten.

worst = gij wordt, en: wordt gij: *worst verneukt jōng!* = gij wordt bedrogen, mijn vriend!

worst wel ijmgoal wies? = zoud gij wel ooit wijs worden? ook *Oostfr.*

wōrst (*Ommel.*) = worst; 't *endje worst* = het kort eind touw der oude schoolmeesters, als strafwerktuig. Vgl. wōrtel = wortel, enz.

worsteketel. *Zegsw.:* *da's tiedverdrief bie de worsteketel*, zooveel als: wij hebben knutselwerk onder handen en zodoende tijdverdrijf. Eigenlijk: wij houden ons bij 't koken van de (bloed {p.4141} en lever) worst met eenig werk onledig, anders zouden wij ons vervelen.

worstpetroon, *Oostfr.* wurstpatron; zie: kezoan.

worstpig; zie: pig.

worstpinktje; zie: pinktje.

worstspielen; zie: spielen.

wort (*van Halsema*) = nieuw gekookt bier.

wōrtêl; **wōrtêl** (*Ommel.*) = **wōttêl**, **wōt'l**; *wōttel*, *wōt'l* mv. *wortêls*, *wōrtêls* = peen. Wij onderscheiden: *rooie*, en: *witte wortêls*; de roode worden in 't *Oldampt*, de witte in de *Ommelanden* geteeld, (*v. Dale*: wortel (gewest.) = peen, een der meest bekende moesplanten; peen, ook wel *wortel* genoemd, enz.; witte peen = pastinak). Hier dient vermeld, dat de pastinak (*pinksternakken*) hier zeer weinig verbouwd wordt om haar walgelijk zoeten smaak, terwijl genoemde *witte* of *gele wōrtêls* een zeer gewoon voedsel is. Ook: dat een *Oldampster* deze niet, de *Ommelander* geen *roode wortêls* wil eten, alleen dan, wanneer zij jong zijn, als toespis. – Ook voor dat gedeelte eener plant wat zich in den grond bevindt: 't *hooi, de garst*, enz. *stait nog op wortêl* = het gras is nog niet gemaaid, het koren niet gezicht. – Vergelijking: *knappen as 'n wōrtel*, van hout gezegd dat zonder te splinteren breekt.

wōrtêlbalk; balk uit het worteleind van een' boom gezaagd. Te verkoopen (1877): "– eene groote partij balken, waarbij vele wortelbalken, liggende in de Steentilpoortengracht te Groningen."

wōrtêldoalder = **wōrtêlplak** = schijf van eene peen. Zie: plak, en: wortel.

wōrtêlplak; zie: wōrtêldoalder.

wōrtêlsnieder, in geschrifte *wortêlsnijder*; werktuig om *wōrtels* te snijden voor het vee.

wōrtêltoenje (= worteltuintje); zie: Jan Peitr Oepkes. {p.4143}

wor wie; zie: wowê.

wōs = wies, en: wist; *ik wōs nijt dat doar 'n fledderbōs wōs* = ik wist niet dat daar eene vlierstruik groeide; *ik wōs nijt hou 't worde* = ik kende den uitslag niet. *HD.* wuchs, en: wuss.

wōsken wezen = een bankroet gemaakt hebben en gerehabiliteerd zijn. Zie: wasken.

wōssen = wiesen, onv. verl. tijd van: wassen, groeien, en: wisten (*Old.*) Zie ook: wassen.

wōste (*Veenkol.*); *wat wōste nou?* = wat wildet gij nu?

wōttêl; **wōttêl**; zie: wōrtêl.

wot'l; wōt'l; zie: wortêl.

woul, in geschrifte *woel* = greppel zonder glooiing, van 4 of 5 voet diepte en nagenoeg 3 voet breedte, welke in het land gegraven wordt om den ondergrond als bemesting daarover te brengen. Zulken grond noemt men *wouleer* (woelaarde), *wouleerde* of *woulgrond*, in geschrifte ook *woelklei*; *woulpand* = zooveel als men bij dat werk in één dag kan doen.

“Wanneer men een weg wil beplanten met opgaande boomen, dan dient men eene sleuf of woel in de bermen te graven van 1 meter. – De beste grond moet op den rand der sleuf of woel geworpen te worden.” (Rapport Gen. v. Nijv. 1881). “Terwijl een zijner daglooners in een gat of woel stond te graven, stortte de grond in, zoodat hij er geheel door bedekt werd.” (Tjamsweer 1871). *Oostfr.* wōlen, en: wōlerde; hij hed 't land wōlen laten. In *Nedersaksen* bracht men in de vorige eeuw reeds den teelgrond door het graven van greppels onder de *knik* of oer te voorschijn. Vgl. beklaien, en zie: woul.

wouleer; zie: woul.

wouleerde; zie: woul.

woulen (ww.), in geschrifte *woelen* = braak leggen, braken, na den *woulgrond* er over gebracht te hebben; zie: woul. “Bij den landbouwer --- is men bezig een stuk land te woelen en heeft nu reeds zes pilaren of stiepen opgegraven”, enz. (Harkstede 18..)

woulgrond; zie: woul.

woulpand; zie: woul.

woust; zie: woest.

wowê = worden wij, soms verscherpt tot *woffê*; *doar wowê nijt* {p.4145} *beter van* = dat brengt ons geen voordeel aan; *wowê ook verzöcht?* Laat men de *r* hooren, dan zal men ook *wie*, in plaats van *wê* gebruiken en dus zeggen: *wor wie*.

wōwê = wilden wij; *as 't goud weer is wōwê mōr'n noa stad*. Vgl. wō'k.

wraklat, vraklat; latten die van schaalhout gezaagd zijn en bij het bos verkocht worden; *'k heb twei bōs wraklat oet 't holtstek hoald; boonstokken moak ik altied van wraklat*.

wraksêln, vraksêln; zie: frösêln.

wrang (in geschrifte) = **vrang** (znw.); opzwellling van den uier, bij koeien; *wrang in 't joar* (ook *Dr.*) “Men geeft de koe die de wrang heeft 3 dagen achter elkander telken dag 2 a 3 deciliter traan”, enz. – “Het vee is in de verlopen maand zeer gezond. De wrang, waaraan het in de maand Juli leed, is geweken.” (Veendam 1880). “De veehouders (te Adorp) hebben reden tot klagen over de ziekte, in den wandel genaamd *wrang*, welke zich in erge mate onder het weidevee begint uit te breiden.” (Juni 1895). – Ook eene ziekte onder de watervogels, ganzen, eenden, enz. bestaande in eene verdikking van de zwemvliezen.

wrangen; zie: frösêln.

wrantêrg (*Niezijl wrantrîg*) = **vrantêrg** = gemelijk, knorrig. Zie: vranten.

wreene (*van Halsema*); klaphingst.

wried (*Niezijl*, enz.) = hard, gehard; *de jonges bin wrieder as de wichter*. Vgl. vrijd.

wring; zie: vring.

wroagen; zie: frösêln.

wrössêln; zie: frösêln.

wruitemol (*Westerw.*) = mol; *Dr.* wrent, wrute, wrutenbult; *Oostfr.* wrotebülte, mulbülte. Van: wroeten, *OHD.* wrôzjan, wruożjan, waarvan ook het *Oostfr.* wrote, wröte, fröte = varkenssnuit.

wubbêlg; zie: wibbêln.

wubbêln; zie: wibbêln.

wuilen = **woulen** = woelen, onrustig zijn. Zie ook: woulen.

wuir (*Stad-Gron.*) = werd; *wuire* = werd hij; “*doar wuire steegs tegen in*” = dat maakte hem koppig. Zie: wōr en: worden.

wup, voor: wip; *mit 'n wup* = in een' wip. *Hoof*t: met een wup = in een wip of sprong; *Dr.* wuppe. Van 't *MHD.* wepfen, *MNederl.* *Nederd.* wippen, wuppen, *Oostfr.* wuppen, *Saterl.* wüpje, *Wangeroog* wüp, enz. Vgl. *OHD.* wipfel, wüpfel, *HD.* Wipfel = be-^{p.4147}weegbare top van een boom, enz.

wupkoar, wupkoare, wipkoar, in geschifte *wipkar*, *Nederl.* tuimelkar, stortkar; soort van voertuig met drie raderen waarvan men de bak kan laten wippen (= *wuppen*), tuimelen. Te Warfhuizen boeldag o.a. van: "1 boerenwagen, wipkar", enz. (1867). "Het paard werd schichtig, ging op hol en stortte met wipkar en al in het Emelenzer-Maar" (Garrelsweer 1869). *HD.* Wuppe. Zie: *koar*.

wupkul; zie: *poapkul*.

wuppen. "De nieuwe grondpomp onder de Rensel was gereed, zoodat de doorbraak voor de noorder- en zuiderwuppen geen gevaar oplevert." (*N. Gron. Cour.*) Zie ook: *wupkoar*.

wups; zie: *wips*.

wupsie; zie: *wips*.

wupstie; zie: *wips*.

wupwap; zie: *wipwap*.

wupwappen; zie: *wipwap*.

wurm; zie: *wirm*.

wurmen, voor: knagen, bv. van kiespijn; 't *wurmt alan* = de knagende pijn duurt al voort.

wurmpoeten; zie: *gruipoeden*.

wussen = **wössen** = wisten.

wij, voor: *wijt* = weet, *dat wij we wel* = dat weten wij wel. Zoo ook: *dat zij ie wel* = dat ziet gij wel; *dat mou'j' wel*, enz.

wijde, wijte = weet hij; *dat wijde nijt ins* = dat weet hij zelfs niet.

wijden = wieden; *wijders* = wieders en wiesters; *in 't wijden* = in den tijd dat er op het land gewied moet worden.

wij'e, wijje, waije, wijtje = weet je? als stoplap, vooral onder het zeevolk.

wijgschoamel = wiegestel, schraag waarop de wieg staat. Zie: *schoamel*.

wijje; zie: *wij'e*.

wijjewat; zie: *wijtjewat*.

wijk, waik (bvnw.) = week; *in de wijke leggen* (Old.) = *ien waik zetten* (*Hoogel.*) = versnoepen, verteren. Men zegt het meest van kinderen als zij hunne centen niet kunnen sparen. Zooveel als: te weeken leggen, er iets voor koopen dat in den mond wegsmelt. {p.4149} *Oostfr.*: 'n daler in de weke leggen = er lekkernijen voor koopen. Zie: *wiek*.

wij'k = weet ik; *nō wij'k 'r* (of: *t'r*) *niks meer van* = nu ben ik de kluts kwijt, nu weet ik niet meer wat ik er van zeggen of denken moet.

wijkbakken (week gebakken), als znw. = iemand die verweekelijkt, verwijfd is; 't *is 'n wijkbaakken, hij ken niks oetstoan*. (*Weil.* fig. weekbakken = week van gestel.)

wijkêlk (= weekelijk), voor: ziekelijk, zwak, ook: teder van gestel. *Dr.* weekelêk.

wijk kuit (week kuit); kuit van een mannetjesharing. (*v. Dale*: weekkuit (*ZNederl.*) = hom van een visch.)

wijkschild, in geschifte *wekschild* = week van schil of peul. Aldus heeten tuinboonen (nl. *stamboonen*), welker peul malsch gekookt en zoo gegeten kan worden, ter onderscheiding van *hardschild*, die eene perkamentachtige peul hebben, waarvan dus alleen de boontjes gegeten worden. "Er zijn nog velen, die ook de zoogenoemde hardschilde boonen in hunne tuinen telen, tegelijk met de wekschilde, eene gewoonte waartegen wij groote bezwaren hebben, en waarvoor wij een ieder ten ernstigste willen waarschuwen, vooral om de verbastering van beide soorten, waardoor de wekschilde hare malschheid geheel verliest." (1869). *Oostfr.* wêkschilled, wêschilld.

wijkzeerîg = kleinzeerig, licht gevoelig, angstig voor pijn, tegengestelde van: 'n *hardholtje* wezen, iemand die schijnbaar ongevoelig is voor lichamelijke smart. *Dr.* weekzeerîg.

wijnkoop; zie: *winkōp*.

wijst, wijste = **wijst** (*Wildeboer*) = weet gij, en: gij weet; *wijst wel woar hij woont? wijst 'r niks van* = gij weet er niets van; *wijst 'r nijt van, hou mooi!* enz. = gij kunt niet geloovent, hoe mooi! *Dr.* weste, wets = weet gij.

wijst wel wat!? (mv. *wijtje wel wat!?*) = zal ik u eens wat zeggen? Meestal wanneer het een gezamenlijk overleg aangaat, en dan zooveel als: weet gij wat ons te doen staat? laat mij daaromtrent mijne meening zeggen. {p.4151}

wijt (weet; znw.); *doar hette gijn wijt van* = daarvoor ontziet hij zich niet, dat durft hij doen, bv. om iemand iets beleedigends toe te voegen; altijd in ongunstigen zin. – *wijt je nijt van!* = gij kunt u daarvan geen denkbeeld maken, 't is verbazend! enz.

wijte; zie: *wijde*.

wijten; waiten (= weten), voor: merken, bespeuren, voelen; *men ken d'r niks van an hōm wijten* = men kan er niets van aan hem bespeuren, aan zijn gelaat, zijne geheele houding en zijne gesprekken, enz. is het niet merkbaar; *men ken 't wijten dat de doagen lengen* = de dagen worden al merkbaar langer; *men ken 't wijten as de deur openstait* = dan voelt men tocht; *ik ken wel wijten da'k loopen heb* = ik ben eenigszins moede van 't loopen; *wie kennen nog gijn beterschap wijten* = wij kunnen nog geen beterschap bespeuren; 'k *ken wel wijten da'k older wor*; *wijten loaten* = aankondigen, van een bezoek of van een sterfgeval; *zij hebben wijten loaten dat ze zōndag komen willen*; *ontvangersvolk loaten joe wijten 't overliden van heur jongste kind!* (zegt de bode van vóór 50 jaren). (In 't *Nederl.* zegt men wel: hij weet niets van de koude, enz.). Voor: echter geen zekerheid hebben, in: 'k *wijt doarom nijt* = mij lijkt het er naar, ik vermoed het, ik denk het wel maar dit is geen bewijs dat het gebeuren zal. – Op eene vraag als bv.: *is hij rijk? - vertrokken?* enz. is het antwoord: *da'k wijt, nijt* = mij is daarvan niets bekend, toch kan het wel zoo zijn. *Zegsw.:* *dei 't dut mout 't wijten* (die het doet moet het weten), zooveel als: ieder is verantwoordelijk voor zijne eigene daden, elk moet voor zich zelve toezien, maar waarin ligt opgesloten: ik zou anders handelen. – Is, onder kinderen, er een wat nieuwsgierig, dan is het bescheid: *wil't 't wijten? steek doem in neers en loat 't schijten!* of: *steek dien neus in 't hondegat en loat 't schijten!* – *Verv.:* *ik wijt, doe wijst* (of: *wijste*), *hij wijt*; *ik wōs* (of: *wus*), *doe wōst*, *hij wōs*; *wie wōssen*, enz.

wijtje; waitje; zie: *wijje*. (Bij v. *Dale*: hij weet zijn weetje wel; hier zegt men: *hij het zien wijtje wel.*)

wijtjewat, wijjewat, voor: mijns bedenkens: *wijtjewat, wie goan noa hoes! wijtjewat, wie hoalen dokter! wijtejewat, wie begunnen te eten*, enz.

wijtîg, waitîg (*Ommel.*) = bekend, bewust; *doar bin ik wijtîg van* = dat is mij bekend; *doar bin ik nijt wijtîg van* = daar weet ik niets van, daarmee heeft men mij niet in kennis gesteld; ook: daarvan ben ik mij niets bewust. *Ommel. Landr.* III, 9: Wil yemand een Hylk begaen, die over zijn 25 Jaren gecomen ende zijns verstandes wittigh is; VII, 15: witlyck met voorsate ofte uit rechte moetwillighheit; *Old. Landr.* III, 68: onsinnigen ofte die hares verstandes niet wittigh zijn. *Kil.* wite, witigh, witte, wittigh (veroud.) = wetende, er mede bekend zijn, bewustheid van hebben. *ODr.* wijttelijcke openbaer deverije = bewezen, op heeterdaad betrapte diefstal; wijttigh = bekend.

wijst; zie: *wijst*. {p.4153}

IJ

ij Deze klank wordt in 't *Oldampt, Westerwolde, 't Goorecht* en 't grootste deel van *Fivelgoo* helder uitgesproken; in *Hunsegoo* trekt hij naar *ai*, in 't *Westerkwartier* meest naar *ei*, maar houdt daar soms het midden tusschen *ai* en *ui*. Waar wij *ij* ('t *Hoogeland ai*) zouden schrijven

heeft het *Nederlandsch* daarvoor: *ee, e, ie, eeu, ieu, ei*: *algemijn* (algemeen); *allijn, allijne* (alleen); *blijken* (bleeken, znw. en ww.); *brijd* (breed); *bijsten* (beesten); *bijnen* (beenen); *dijg* (deeg); *dijlen* (deelen, en: delen); *fêrwijl* (fluweel); *gijn* (geen, geene); *gemijn* (gemeen); *gemijnte* (gemeente); *gerijdschōp* (gereedschap); *hijle* (geheele); *hijlen* (geheelen); *hijlen* (heelen, ww.); *hijten* (heeten); *hijm* (heem); *hijstêrg* (heesch); *houwijl* (houweel); *Jijzês* (Jezus); *jijmenie* (jemenie); *klijden* (kleeden, ww. en znw.); *kijêrn* (*Stad-Gron.* = keeren); *klijêrn* (kleeren); *lijd* (leed); *lijde oogen* (leede oogen); *lijm* (leem); *lijnen* (leenen); *Lijr* (Leer); *mijst, mijnst* (meest); *mijnen* (meenen, en: meening); *nijten* (neeten); *oawijlen* (aweelen); *oordijl* (oordeel); *oordijlen* (oordelen); *pêrbijêrn* (probeeren); *planijten* (planeten, horoscoop); *prieijls* (prieelen); *rijden* (reeden); *rijder* (reeder); *schijf* (scheef); *stijnen* (steen); *twijling* (tweeling); *tijmend* (temend); *tijken* (teeken, en: teekenen); *verkijêrn* (*Stad-Gron.*, verkeeren); *vlijs* (vleesch); *vlijzîg* (vleezig); *vrijde* (wreede, harde); *wijken* (weeken); *ijden* (eeden); *wijten* (weten); *ijne* (eene); *ijngoal* (egaal); *IJbel* (geschreven Ebel); *ijnig* (eenig); *ijêrn*, als uitgang voor: eeren, in: *regijêrn, hantijêrn, spandijêrn, komdij o wij!* (o wee!); *zijp, zijpe* (zeep); *swijten* (zweeten), enz. – *brijf* (brief); *bijden* (bieden); *bedrijgen* (bedriegen); *bijr, bijre* (bier); *dijf* (dief); *dijnen* (dienen); *dijp* (diep); *dijr, dijër* {p.4155} (dier); *gijten* (gieten); *Grijtje* (Grietje); *hovenijr* (hovenier); *kijzen* (kiezen); *lijf* (lief); *lijd* (lied); *lijgen* (liegen); *nijt* (niet); *nijmand* (niemand); *pêlzijr* (pleizier); *pijk* (piek); *prijm* (priem); *Pijter* (Pieter); *rijm* (riem); *schijten* (schieten); *spijgel* (spiegel); *stijfvoader*, enz. (stiefvader, enz.); *strijmen* (striemen); *verdrijt* (verdriet); *verlijzen* (verliezen); *vijr, vijer* (vier); *vlijgen* (vliegen); *wijg* (wieg); *wijgen* (wiegen); *wijden* (wieden); *wijl* (wiel); *zijl* (ziel); *zijk* (ziek); enz. – *lijverke* (leeuwerik); *mijven* (meeuwen); *lijven, lijwen* (leeuwen); *zijzen* (zeeuwschen); *ijvîg* (eeuwig); *ijw* (eeuw), enz. – *nijns* (nieuws); *nijsgierig* (nieuwsgierig), enz. – *ijgen* (eigen); *ijgendōm* (eigendom); *ijgenliek, ijgentliek, ijnlieks* (eigenlijk); *ijken* (eiken); *klijn* (klein en dun), enz. *hij, zij, bij, mij, wij* klinken te Groningen gerekt, eenigszins naar *aa* trekkende.

ijbals (*Old.*) = **aibals, eibals, = ebals** (*Langew.*) = buitengewoon, verbaasd, enz. bij *Bolland eibalds = ijvîg, ijwîg*, als versterkend bijw., *ijbals mooi weer*, enz.; *hij 's ijbals knap; ijbalse klappen* = forsche slagen; *ijbals duur* = buitengewoon duur; *da's ijbals!* (= *da's euvels!*) = dat is verbaasd, ontzettend, ontzaglijk; *hij ken ijbals eten; hij lust ijbals geern 'n klōktje*.

“*Anders zol hij hom wel vegen, ijbals best ken hij der tegen.*” (*Gron. Volksalm.* 1838 bl. 87.)

“*k Zag vot woar 't anker achter zat, 'n IJbals groote kast,*” enz. *Dr. ijbals, ebals mooi*, enz., ook: ieuwig. Zal hetzelfde zijn als het *HD.* *Uebel* = euvel, kwaad, ongeluk, enz. Vgl. *euvels*.

ijgen, aigen (= eigen) = vertrouwelijk, gemeenzaam, en dan daarvoor ook: *op en neer; wie bin zoo ijgen mit 'n kander* = wij gaan zoo recht vertrouwelijk, innig vriendschappelijk met elkander om; *'t is mie hier nog zoo ijgen* = niets is mij hier vreemd geworden; *zij bin mie zoo ijgen* (die kinderen, enz.) = wij zijn zoo door en door met elkander bekend, en tegengestelde van: zij zijn mij, of: wij zijn elkander geheel vreemd. – Ook voor: eigendom; *'t is zien ijgen*, zooveel als: hij heeft hier {p.4157} niet gehoord, gepacht of geleend. *Sprw. Wat vrōmd is wordt nooit ijgen*, waarin beide beteekenissen samensmelten, en dat inzonderheid op stiefkinderen met betrekking tot hunne ouders wordt toegepast. Vgl. v. *Dale* art.: eigen.

ijgen bewegên (eigene beweging); *hij dut 't oet ijgen* (of: *aigen*) *bewegen* = geheel vrijwillig zonder daartoe verzocht te zijn of zonder dat het hem *besteld* is. Wordt altijd gunstig opgenomen.

ijgender, ijgner; aigender, aigener = eigenaar, nl. in de beperkte beteekenis van het *beklemrecht* (zie ald.); *zien ijgender woont in de stad; om Midwinter mout hij 200 gulden huur en twee geschenken an zien ijgender betoalen; onze ijgender wil de ijgendom wel verkoopen.* *Ommel. Landr.* III, 90: eygener, IV, 17: iegener; *Old. Landr.* III, 109; IV, 101, 111: egener. *Oostfr.* egener = eigenaar.

ijgendom, aigendom, in geschrifte *eigendom* (manl.; ook onz. zie art. *stadsheert.*) = het recht van bezit, het eigenaar zijn van onroerend goed in den geest van het *beklemrecht* (zie ald.); *hij het de ijgendom van zien ploats koft, hij ken nō mit zien land doun wat 'e wil; mörgen wor 'n d' r 'n hijl bult ijgendommen verkoft van de Ommelanderkas; ijgendommen geven nijt meer as drei pērzent.*

ijgener, ijgner; zie: *ijgender.*

ijgenheden (alleen mv.) = persoonlijke opvattingen en eigenaardigheden; *hij het van dei ijgenheden!*

ijgenheerîg, aigenheerîg, zegt men van iemand die zich het recht van bestuur of beheer aanmatigt, die iets bereddert zonder daartoe gemachtigd te zijn, persoon die eigendunkelijk handelt. "Het rijk heeft betaald voor diensten, welke het nog meende te genieten, doch waaraan hij, die het tractement ontving, zich willekeurig en eigenheerig onttrok." (1868). *Dr.* eigenheerig = eigenmachtig, eigendunkelijk.

ijgenikkîg = inhalig, schraapzuchtig; *zij was zoo ijgenikkig dat zij alles moar mitnam* (wat zij eigenlijk met anderen behoorde te delen).

ijgenklouk, aigenklouk = waanwijs, eigenwijs. *Oostfr.* êgenklôk, *HD.* selbstklug. Zie: *klouk.*

ijgenliek, ijgentliek, ijnliek, ijnlieks = eigenlijk; ook: naar {p.4159} recht en billijkheid; *ijgenliek mōs hij 'n pak sloag hebben* = hij heeft een pak slaag verdiend, maar – *Dr.* einliek.

ijgenred, ijgenrijd, zegt men van linnen en *vieschaft*, waarvan men de grondstof zelf heeft bereid en verder door spinster en weven heeft laten bewerken. *Holst.* egenreet. Vgl. *anred*, en: eigengereed, bij v. *Dale.*

ijgenrijd; zie: *ijgenred.*

ijgens (eigen met een 2 den nv.) = wat men in eigendom bezit, ter onderscheiding van: in huur heeft; *'k heb nō wat ijgens*, zegt de landbouwer, totnogtoe *huurboer*, als hij eene boerderij heeft gekocht.

ijgenste (= eigenste), in, bv.: *dei ijgenste Jan! wel har dat docht!* = wie zou dat ooit van dien jongen (Jan) gedacht hebben! Altijd in gunstigen zin. *Sara Burgerh.*: die eigenste Edeling! – Zal zooveel zijn als: is dat dezelfde persoon wel? *'t is de ijgenste kerel nog* = hij is nog dezelfde, hij is zich vokomen gelijk gebleven.

ijgen volk, aigen volk = huisgenooten, ook in 't algemeen: leden van de familie; *'t is ijgen volk* = hier zijn geen vreemden in het gezelschap; *onder ijgen volk* (= *onder 'n ander* = *onder 'n kander*) = alleen onder huisgenooten of familie.

ijk; vlek of vlekken door versch eiken- of wilgenhout in witte voorwerpen van de wasch achtergelaten; *zit ijk in dat loaken* Vgl. eek = eik, en: eikenschors.

ijkenbast = eikeschors. Vgl. *bark.*

ijken posten; zware soort van delen voor bevoelingen. Zie: *post.*

ijkêrg (eikig), zekere bijsmaak; "*Mit de nije eerappels mout men eerst wel wat veurzichtig wezen, veural as 'r nog 'n ijkerege smoak an is.*"

ijkertien; zie: *ijkertje.*

ijkertje; ijkertien = eekhoortje. Vgl. *ketijkertien.*

ijlènde; zie: *elende.*

ijmêln; zie: *dwelmen.* {p.4161}

ijmelscheet; zie: *plassen.*

ijmer; zie: *hijmerke.*

ijmerke; zie: *hijmerke.* Vergelijking: *zoo loos*, of: *wies as 'n ijmerke.*

ijmertje; zie: *hijmerke.*

ijn, ain, ein (= een), als algem. vnw. voor: iemand, en ook = mij, ons, ieder; *d' r het ijn west* = er is iemand (bij ons) geweest; ook er is iemand, die, enz.; *zij proat mit ijn* = zij spreekt met een persoon, met iemand; *doar is ijn* = daar is iemand, (bij de deur, enz.); *hou zóó ijn dat zeggen duurt!* = hoe zoo iemand zulks durft zeggen! hij (of: zij) *is ijn dei men nijt vertrauen*

ken. – 't is *ijn mooi tou* = 't is mij aangenaam (en dat zou met ieder het geval zijn); 't *mout ijn kant begrooten* = 't moet elk wel spijten, bedroeven; *hij het ijn slooagen*; *hij slacht ijn moar zóó, wat har hij mit ijn van neuden!* = hij heeft mij geslagen; hij sloeg mij zonder eenige aanleiding; wat had met mij te maken! *men het ijn al lank genōg stil hollen* = ik heb al lang genoeg gezwezen; 't *gait ijn nijt an* = 't gaat mij, of: u, of: ons niet aan; “*dat zoo 'n dreuge Hans ijn overal van zegt.*” *Limb.* eine = iemand, *ZNederl.* een = zich, mij; *WVl.* een = iemand, *Fransch* quelqu'un: daar is een aan de deur om eene aalmoes. (*De Bo*) Vgl. hiermee: *gijn ijn* = niemand. – Vgl. *MNederl.* ene, ook in de afgekorte vormen *ne* en *en* enclytisch vnv., *Goth. ena*, 4 nv. van *is*, d.i. *HD.* er. Het is hetzelfde vnv. waarvan wij over hebben de vormen 'em, *Goth.* imma, en 'et, *Goth.* eta, dat ook als zelfst. woord in 't *MNederl.* voorkomt. (*Verdam*). *Oostfr.* seegst du een nich? = ziet gij mij niet? *Neders.:* he snaut een af = *Gron.* *hij snaut ijn of* = geeft mij een bits bescheid; dat sand gnistert enem twisken den tenen, *Gron.* 't *zand knistert ijn teken de tannên* = het zand knarst mij tusschen de tanden. *HD.* für einen anrichten, *Gron.* *veur ijn opschaffen*; *MNederl.:* enen aenspreken, enen aenstaen (3 nv.), enen iet aenscriven; enen aenstriken, aentalen, aentrecken, aenvaerden, aenvallen (*Verdam.*) *Ald.:* een = iemand, zeker iemand. *Eng.* one, *Deensch* ene = een, eene, iemand, enz., *HD.* Einer, Eine, Eins. Zie ook: *Taalk. Bijdr.* I, bl. 57, 58.

ijn = **ain** (*Hoogel.*) = **ein**, als telw. één, in: *woar bistoe ijn van?* hoe heeten uwe ouders? *in ijn joar wezen* = zeer goede maatjes zijn, (ook *Dr.*); *de mart is in ijn doun* = 't is eene staande markt; 't *is ijn gedounte*, (*Holst.* eendoont) = 't is eenerlei, evenveel, 't zelfde, ook: *ijn doun*, of: *eindoun*; *wie kennen 't veur ijn geld beter kriegen* = wij kunnen voor dezelfde kosten, ook: voor dezelfde moeite beter het doel bereiken; *da's ijn* {p.4163} *as gijnt* = die kan eigenlijk niet meetellen; *te ijner tied* = te eeniger tijd, eenmaal; 't *mag nijt op ijn dag nuimd wor'n* = zij mogen niet in één adem genoemd worden, 't verschil is te groot; 't *was ijn bloud àl bloud* = het bloedde geweldig; *de moag hangt mie op ijn zied* (= *de moag begunt mie te slingêrn*) = ik gevoel behoefte aan eten. *Zegsw.:* *ijn kind*, *gijn kind* = eenigste kinderen worden meestal bedorven kinderen, (ook *Oostfr.*); *men mout de ijne geld geven en de ander betoalen* = 't is om 't even bij wien men het koopt (indien zoo iets overal even duur is); *Holst.:* de een gift mi geld un de andre betaalt mie = de eene kooper, mits hij een goede betaler is, is mij zoo lief als de andere; *op ijn bijn ken men nijt loopen* = men mag voor het tweede kopje koffie, (of glas jenever, enz.) niet bedanken; (ook *Oostfr.*). *Sprw.* *Beter ijn dei mit mie gait as twei dei mie volgen* = *Beter ijn doeve in de hand as zeuven op 't dak* = 'n *Stōk brood in de buutse is beter as 'n ōmstōk te verwachten* = *Beter één vogel in de hand dan tien in de lucht*, enz. *Oostfr.* ik heb' lêfer ên de mit mî geid, as twê de mî nakamen. – *Da's ijne zunder stijne, zee de proemedijf, en at 'n slak op* (dat is er een zonder steen, zei de pruimendief, en at eene slak op), zooveel als: die zet was van raak, die pil kan hij slikken. Zie ook: *goud*.

ijn = **ijnd** = eend; *ijnebroa*; *ijndebroa* = eendegebraad.

ijn-al, in: 't *was ijn regen àl regen*; 't *is ijn mōdder àl mōdder* = niets dan regen, alles (op onzen weg) een modderpoel. Zie ook onder art. *ijn 2*.

ijn-ander, in: *van 't ijn op 't ander!* zooveel als: a propos, zeg eens! Ook wanneer men plotseling iets buiten het onderwerp van 't gesprek aanroert en dan als eene soort van inleiding moet dienen; *ijn zunder ander* = allen (of alle) zonder uitzondering; *ijn mit ander* = alles te zamen, 't eene met het ander. {p.4165}

ijnboar mens, in geschrifte: *eenbaar*, enz. = eenlopend gezelschap, of: vrouw die alleen leeft. “Te huur om dadelijk te aanvaarden een Bovenkamertje, zeer geschikt voor een eenbaar mensch.” – “Eene burgerdochter zich gaarne geplaats tot assistentie in eene huishouding bij eene eenbare dame.” – “Wordt gevraagd: Eene Meid-Huishoudster bij een eenbaar persoon.” (1873).

ijndebroa; zie: *ijn 3*.

ijnder (eender); *'t bin vogels van ijnder veeren* = die kinderen enz. zijn nagenoeg even oud, groot, enz. en hooren bij elkander; *'t is mie ijnder* = daaromtrent ben ik onverschillig, bv. als het eene keuze betreft; ook: *'t kan mij niet schelen, daar maal ik niet om.* (v. Dale: eender (gewest.) hetzelfde, gelijk.

ijndernood, in: *'t gait in ijndernood vōrt* = het spreken gaat al in gelijken vervelenden toon, in denzelfden dreun door, en in 't algemeen: op dezelfde wijze gaat het voort. Uit: *eender*, en: nood, en zooveel als: eentonig, in letterlijken zin.

ijnderwegens = ergens op ééne plaats; *Oostfr.* enerwägen, enerwägens. Uit: *eener*, en: wege. Vgl. *meerderwegens*.

ijndoadig, ijndoarig = **eindoarig** (*Goor.*), noemt men een kind dat stijve zinnen heeft, dat zich liefst afzondert en weinig meedoet. *Dr.* iendarig = bedaard, ingetogen, zedig; stil, onbeweeglijk, roerloos. Vgl. *ijndoor*.

ijndoarig; zie: *ijndoadig*.

ijndoor; een jongeling die geene makers heeft, die op zich zelven leeft. – *door* voor: dool, van: dolen, dus: iemand die op zijn eentje ronddoelt, loopt, wandelt, enz.

ijndvogel = eend, ook als stofnaam; *ijndvogels bin lekker* = *ijndvogel is 'n lekker eten*. Zie ook: *eendvogel*.

ijne = eene. *Zegsw.* *'t ijne is nijt over of 't ander is t'r weer* = wij hebben voortdurend met tegenheden, ziekten, enz. te kampen.

ijnebit; zie: *bit*, en: *eendebit*. {p.4167}

ijnebroa; zie: *ijn 3*.

ijnekreus; zie: *kreus*, en: *eendekreuze*.

ijnekuken; **eendekuken** = jong, kieken van een eend.

ijnemijnemoe; begin van een deun bij 't aftellen, om daardoor de volgorde bij zekere kinderspelen te regelen. Het vervolg luidt: *wel stinkt noe? dat dust ziedoe*, of: *dat dus toe*.

ijnepooten; zie: *eendepooten*.

ijner; zie: *gijner*, en: *ijn*.

ijnes (2 nv. van: *ijne* = eene), in: *'t mout doch ijnes wezen* = 't behoort toch iemand (bv. een onzer) toe; *wels griffel is dat? gijn ijnes?* (= *gijn ijn zient*)? wanneer niemand antwoordt.

ijnevet, ijndevet (= eendenvet), voor: schrale saus, met water aangelengde saus of sju. Het boerenvolk verstaat er, schimpend, onder: een schotel met spijs waarvan de randen waterachtig in plaats van vet zijn. Het dient opgemerkt, dat die lieden verlangen dat het eten als in vet drijft.

ijngoal; aingoal, aigoal in geschrifte *eengaal* = effen, slecht, gelijk, egaal; *ijngoal moaken* = (wegen) slechten; *dei vrucht stait ijngoal* = die planten zijn nagenoeg allen even groot en staan even ver van elkander; *hij 's ijngoal mit ons* = hij stelt zich niet boven ons, hij doet met ons mee; *zij 's mit elk partei ijngoal* = zij maakt zich met hare minderen te gemeenzaam, weet haren stand niet op te houden. – Ook: even groot van stuk, bv. van eene partij aardappelen; *Limb.* ingael = gelijk, *Oostfr.* eengaal = gelijkmatig. – En voor: eenvoudig, zonder erg, sulachtig; *hij 's moar wat ijngoal oetvallen*. Ook voor: gelijk, zonder onderscheid, en zodoende = onverschillig: *“den is 't ja glad aigoal of hai dokter is of nait.”* Vgl. *slicht*.

ijnig (= eenig) = eensdenkend, eenswillend, volkomen eensgezind; *'n ijnig leven hebben* (van getrouwden) = nooit twisten; *Oostfr.* ênîg = één van zin; *sê läfen so ênîg*, enz., *HD.* einig = eendrachtig. *MNederl.* enich, eenich = eene eenheid vormende; één met, bv. enich mit Gode sijn, enz., enichheit = eendracht, overeenstemming, vrede, eensgezindheid. (Verdam). Vgl. 't *Nederl.* oneenig. {p.4169}

ijnighaid (eenigheid); *hij lacht in zien ijnighaid* = hij glimlacht ofschoon hij alleen is, hij lacht in zich zelven. *Hoofst:* eenigheidt = eenzaamheid, afzondering; *MNederl.* enichheit = eenzaamheid. v. Dale: eenigheid = eenzaamheid.

ijnjoarêge maier (eenjarige meier = pachter); min of meer spottend voor: iemand die het niet langer dan één jaar in eenig bedrijf, dat hij voor één (of ook meer) jaar gehuurd heeft, of ook wanneer hij eene voorloopige benoeming krijgt, uithoudt, bv. als lid der Staten, enz. Het veronderstelt dat zulk een persoon niet oppassend of voor zijne taak niet berekend is. Zie: beklemrecht.

ijnlieks; zie: ijgenliek.

ijnling = éénig lam bij een schaap. Gevormd naar: *twijling* = tweeling.

ijnlopend gezel = vrijgezel, mits hij op zich zelf leeft en niet dienstbaar is. v. Dale: eenlopend, eenloopig = niet gehuwd. *Kil.* eenloopig gheselle; *Oostfr.* 'n ênlôpen minsk = ongehuwd persoon. Vgl. ijnboar mens.

ijnmans, in geschifte *eenmans*; *ijnmans potje* = een koffiepote voor één persoon; *ijnmans moal* = zooveel eten als waaraan één persoon genoeg heeft; *ijnmans ber* = bedstede voor één persoon. "Te Koop: Een éénmans, sterk en zoo goed als nieuw vurenhouten ledikant."

ijnmastsch; zie: tweimaster.

ijnmoal (met vrij sterken druk op: *ijn*): 't is *ijnmoal voldounde* = 't is *ijnmoal genōg* = 't is zeer voldoende, 't is meer dan genoeg; *da's moar ijnmoal zoo!* = dat is steeds het geval, 't kan als regel beschouwd worden; altijd in ongunstigen zin; *ik dus 't nog ijnmoal nijt zeggen* = ik durfde er niet eens over te spreken, niet van te reppen: *as ie ijnmoal zoo wied bin* = als men zoover gekomen is, enz.

ijnmoud; **ainmoud**; **einmoud** (eenmoed) = ernst, bij het verrichten van eene taak; 't is *hōm nijt recht ijmoud* = hij doet zijn best niet, 't is hem geen ernst. *Dr.* eenmoed = ernst, oprecht voornemen, vaste wil, meening; 't was hom wel eenmoed = hij meende 't van harte. *Oostfr.* êmôd, ênmôd = vaste wil. (*MHD.* einmuote, einmuot = eendracht). Vgl. moud.

ijnoogd; **ainoogd** = eenoogig. *WVl.*: eenoogde = die maar één oog heeft = eenogig. (*De Bo*).

ijns = eenmaal; *dat ken ik in ijns nijt down*; 't *ijns*, of: *ains wezen* = het eens zijn, eensgezind zijn. Zie: ins.

ijnspan; **ainspan**; **einspan**; zie: kret.

ijnspanjer, voor: één van een paar, bv. van kousen, schaatsen, laarzen, enz. als de tweede, *de jegender*, ontbreekt. *Oostfr.* ênsbanner = één van een gespan. *MNederl.* eenspanniger. Een paard dat gewend is alleen in het tuig te loopen. Vgl. *HD.* Einspänner. (*Verdam*). {p.4171}

ijntjes (eentjes), in: *op zien ijntjes*, bij v. Dale: op zijn eentje.

ijnziedig (= eenzijdig), wordt van eieren gezegd waarvan de dooier de schaal raakt, doordien zij bebroed zijn.

ijnzinnig = eigenzinnig, koppig, *Dr.* eenzinnig.

ijre; zie: ier.

ijs = **as**, *Stad-Gron.* **ies** = eens; "Dei almaol hemmen wil krigt wel ijs niks." *Ned.-Bet.* is, *NBrab.* es, us, *Zeel.* es, is, *ZNederl.* ischj, *Pommeren* eis.

ijske; zie: ijtske.

ijjt; zie: nijt 2.

ijts = iets, wat; 't is *ijts warmer*; *as 't ijts ken* = *as 't ijts meugêlk is*; als het maar eenigszins mogelijk is; *as 't ijts weer is den goa wie hen* = als het weder niet te slecht is gaan wij heen; *as 't ijts wat wil* = *as 't wat wil* = als het niet erg tegenloopt; *de klok gait ijts veur* = gaat een weinig vóór; *as 'k 't moar ijts bezetten ken* = als ik er maar tijd toe kan vinden; *as 'k 'r moar ijts boeten ken* = als ik het maar van mij schuiven of afzeggen kan zal ik zulks niet nalaten. Het woord krijgt steeds den klemtoon. *Oostfr.* êts, ichts: wen ik man êts kan, dan kâm ik fan afen bî dî. Oorspronkelijk hetzelfde woord als: iet, of: iets, met bijwoordelijke beteekenis waarin ook het *OHD.* eowiht gebruikt wordt. Zie *ten Doornk.* art. êts.

ijtske = **ijske** (ietsje) = één oogenblik; ook = klein weinigje, 'n bewies

ijts wat = iets, hoe weinig ook; *as 't 'r moar ijts wat an scheilt den ropt ze om dokter, den lust ze 't eten nijt*, enz. Eigenlijk pleonast.

ijwîg; zie: *ijbals*, en: *ijwîg*.

ijwîghaid; zie: *ijwîghaid*.

ijwîg, ijvîg = eeuwig; *altied en ijwîg*, tautol. = altijd, steeds met ongunstige beteekenis; *hij zit altied en ijwîg in de harbarg*; *zij 's altied en ijwîg narrig en prôtêlg*; *hij stait altied en ijwîg laot op*, enz. – Ook als bijw.: *ijwîg mooi, voel, lelk, vervelend*, enz.; *doar zag 'k ijwîg tegen an*; *doar heb 'k 'n ijvîgen wark mit had* = ontzettend veel werk. En als tusschenw.: *wel ijwîg* = wel verbazend! enz. Vgl. *Vondel*: eeuwig en altijd, (*Lucifer*). Zie ook: *ijbals*.

ijwîghaid, ijvîghaid = eeuwigheid. *Zegsw.:* 't duurt van *ijwîghaid tot poas* (of: *poaske*), of: *tot oamen*, wrevelig voor: een onbepaald langen tijd, tot in de verre toekomst. Men zegt het van iets dat op de lange baan wordt geschoven, vooral wanneer men met verlangen het tot stand komen er van afwacht. Vgl. *Laurill*. bl. 69. *Wvl.* eeuwig = onmatig, buiten gemeen, geweldig; eewig en ervig = *Gron. ijvîg en arfêlk* = altijd, met ongunstige beteekenis.

ijzeren koe. Op enkele plaatsen in *Westerwolde*, o.a. te *Sellingen* en op vele plaatsen in Drente werd (of: wordt) aan den predikant bij zijne komst in de gemeente eene zekere som gelds ter hand gesteld, onder verplichting om die, bij zijn vertrek, aan de kerkvoogdij terug te betalen, die dan vervolgens in handen van den nieuwen predikant overging; ingeval van overlijden hadden de erfgenamen daarvoor te zorgen. Deze geldsom heet *ijzeren koe*, en verschilt in bijna iedere gemeente. Zoo bedroeg zij te Gasselte f 400, te Ruinen f 120 en elders nog weer minder. *Dr. Mosaik* 1 St. bl. 22; *Dr. Volksalm.* 1842 bl. 133; id. 1843, bl. 197 e.v. Zie ook: *Dr. Volksalm.* 1844 bl. 94 e.v. zoo mede de *Gron. Volksalm.* 1845 bl. 76, en vooral de *Geldersche Volksalm.* 1887. {p.4173}

Z

zaadgans; zie: *grasgans*.

zaai (*Marne*) = schommel, te *Niezijl*, enz. **soei**. “*Wie kennen hier ook wel bie 't Nettelbosje ofspannen, din kin wie mit ijn op de zaai gaan.*” Zie: *raike*.

zaai (alleen in geschrifte) = het zaaien; “*De haver is niet zoo vatbaar voor vorst, 't geen bij een vroegen zaai in haar voordeel is.*” “*Als door eene of andere omstandigheid een late zaai moet plaats hebben.*” (1881).

zaaibaaije (zie: *raike*.): “*Het tienjarig zoontje van --- is uit de schommel (zaaibaaije) gevallen en door de moeder in de schuur levenloos gevonden.*”

zaaien; zoiën; zuien (onz. en bedr.) = schommelen. Zie: *zaai 1*.

zaaiers; soort van aardappelen (omstreeks 1890).

zaaizeeuwen; soort van Zeeuwse aardappelen; v. *Hall Neerl. Plantensch.* blz 155, 156.

zabbêln = onafgebroken zoenen, zuigen, drukken op de lippen; ook: aan of op iets zuigen, bv. van zuigelingen aan de leege borst, eene dot, enz.; *op 'n wicht omzabbêln*, minachtende uitdrukking voor zulk eene wijze van vrijen. *ZNederl.* zabben = kussen; *Oostfr.* sabbeln, *Neders.* sabben, sabbeln, sabbern = op eene onbehoorlijke wijze van iets lekken of aldus een meisje kussen; *MNederd.* sabben, *Nederl.* zabbelen = zeveren; *Zaansch* sabbelen = iets nats in den mond houden. Met: sap, en het *Neders.* sabbe (= speeksel van denzelfden oorsprong. Zie ook: *sjabben*.

zabben; zie *sjabben*.

zachies, zaggies = zuitjes = zachtjes; *hijle zachies* = stilletjes, onhoorbaar; ook = uiterst langzaam; *zij loopen hijle zachies, zuitjes* = zij loopen zóó (bv. over de vloer) dat men het nauw-{p.4175}lijks of in 't geheel niet hoort; ook: zij wandelen heel zoetjes. Zie ook: *zinnechies*.

zacht, in de uitdrukking: *dat dut hōm ook gijn zacht* = dat doet zeer, 't is zeer pijnlijk.

zacht land = zavelige bodem, vooral ter onderscheiding van: *zware klai*, en van: *vrijd land*.
“– ’t is hail zacht land, ze mouten haitied mit mis peelen,” = die bodem eischt veel mest, eene zorgvuldige bemesting.

zachten = het afnemen van het zweren, het begin van het heelen eener wonde; ook *Dr.*

zachtlap = sul, iemand die alles voor lief neemt. Ook: *zachtlappe*; *zachtlapke*, voor: buitengewoon goedig, langzaam, achteloos vrouwspersoon.

zachtlapke; zie: *zachtlap*.

zachtlappe; zie: *zachtlap*.

zachtleven; iemand met een zachte, stillen aard, een stille in den lande. Van vrouwen gezegd, ook = zachtaardig en lauw, tegengestelde van bedrijvig, flink, en synon. met: *zachtlappe*.

zachtloopers (zonder enkv.); zie *hardloopers*.

zachtzedig; zie *zedig*.

zaggen = zagen, van: zien; ook *Dr.* Vgl. *oa*.

zags't, zagst = zaagt gij het, en: zaagt gij; *zags't wel?* = zaagt gij het wel? *doar zagst niks van* = daarvan zaagt gij niets. *Limb.* zaogst = zag je.

zail = zeil; *'t zail te hoog trekken*, fig. = te groot leven. (v. *Dale*: het zeil in top halen of zetten = alles inspannen om vertooning te maken.) Zie ook: *zoadzail*.

zailboas (*Ommel.*) = **hop** (*Westerkw.*) = bestuurder, hoofd van een ploeg raapzaaddorschers. Zie ook: *hopman*.

zailstijntje = dun plat steentje, dat zóó kan geworpen worden dat het als op lucht drijft, dat men *zailen* laat.

zaizoad (zaaizaad) = zaad en koren, bestemd om uitgezaaid te worden; *dei boer is alle joar honderd mud zaizoad neudig*. {p.4177}

za'k = zal ik; “*Za'k jou eis wat zeggen?*” Zie ook: *ze'k*.

zak = mud, hectol.; *wie hebben van't winter tien zak aardappels opsloagen; wie gaffen twee gulden voor de zak*, ook: – *veur 't zak*. Zoo ook: *halve zak* = *halfmud* = een halve hectol.

(Voorheen (bv.): “dat land doet 20 gulden (vaste) huur een zak aardappels.”) *Zegsw.:* *wat boven in de zak is, har velênk zegt, mout 'r eerst oet* = ik zal maar terstond zeggen wat mij op het hart ligt, en ook synon. met: Waar het hart vol van is loopt de mond van over.

zakkouk; zie *klōnt*.

zakloopen; zie *zaklooperei*.

zaklooperei, zeker volksvermaak waarbij lijf en beenen in een' zak wordt geknoopt, en zóó een wedloop wordt gehouden; te G. zal een wedstrijd in het *zakloopen* en mastklimmen worden gehouden. *WVl.* zakloopen. Een spel waarbij men het onderlijf in eenen zak knoopt, en aldus om ter zeerst loopt. Den prijs winnen van het zakloopen. Zondag toekomende is het mastklimming, zaklopen en papëterij. (*De Bo*).

zakvöl; zie: *körfvöl*.

zammêln = oprapen, verzamelen, één voor één van den grond nemen en samenbrengen, bv.: *oaren zammêln* = aren lezen. *Westerw.* *zammêln* = uitzoeken; *eerpêlzammêln* = aardappels rooien en uitzoeken. *Oostfr. HD.* sammeln, *Kil.* samelen, v. *Dale*, zamelen. Van het *OHD.* samanôn, enz., *MHD.* saminen, samenen, samnen, samen, *OSaks.* samnôn, *MNederd.* samnen, samen, sammen, *Oudfr.* somnja, *AS.* samnjan, somnjan, *OEng.* samnjen, *ONoorsch* samna.

zand. De *zegsw.:* *zand schuurt de moag*, voegt men iemand toe die klaagt dat er zand in 't eten is; ook *Oostfr.*

zandboudel; zie: *boudel*.

zandbult = zandhoop. Aldus noemt men ook zeer zandigen bodem, bv. achter op den Noordpolder, waar de grond grootendeels uit zand bestaat. Zie: *bult 1*.

zandland = zandgrond, inzond. ter onderscheiding van *kleigrond*.

zandschupke; zie: *drekschōp*.

zank; zink, in: *te zank goan* = zinken; ook = *noa de plompert, noa de grōndvergoadêrn* (-vergadering) = door te zinken verloren gaan. *Hoof*: 't zink gaan = te gronde gaan, te niet gaan, *Zw.* ga i sank, bij *v. Dale*: te zink gaan. {p.4179}

zark = zerk, voorwerpsn. en stofn. Vgl. *zarken*.

zarken (zerken), als stoffel. *bvnw.*; 'n *zarken stoup, poal*, enz.; *zij hebben 'n zarken stoup veur deur; hij krigt 'n zarken poal op zien graf.*

zast = zelst = zelte't = zult gij; *hebben zast!* (*Stad-Gron.*) = gij zult het hebben, ik zal maken dat gij het krijgt.

zat = zattert = volop; *d'r is zat*, ook: *zattert genōg* = er is meer dan genoeg, het is overvloedig voorhanden; 'k *bin zoo zat of 'k 't mit lepels eten heb* = 't verveelt mij geducht. *Geld.* zat = overvloedig; *NHoll.* zatter, zadder = in overvloed; *ZHoll.* zadder = zat, volop; *Limb.* kwōd zat = leelijk genoeg. – tijd zat, ook elders. (*v. Dale*: zat = in overvloed; moede, enz.).

zat (eig. bet.) *dat ken 'k boven mien zat wel op* = wat gij nu nog hebt kan ik nog wel opeten als ik reeds verzadigd ben. Men zegt het als iemand die hoeveelheid als een maal zal toegerekend worden en hij ze daartoe veel te klein acht.

zatten = zaten, van: zitten; ook *Dr.* Vgl. *oa*.

zattert; zie: *zat 1*.

zattîg = het gevoel van verzadigd zijn; 'k *wor zoo zattîg* = ik lust haast niet meer.

ze (*Stad-Gron.*) voor: haar, bv. in: "*as ze de mutse nijt goud stait.*" = als zij niet goed geluimd is.

zedde; benaming van de letter z. "*Al 't volk in stad van a tot zedde, Ligt hier tot 's mörgens loat op bedde.*" (*Mr. Reijnders*).

zedig = zachtzedig; wordt van een paard gezegd dat bedaard is, vriendelijke oogen en een volgzamen aard heeft.

zee = zei, zeide, ook *Dr. ZNederl.*; *wat zee, of: zee'n ie?* = wat zeidet gij? *wat zee'n zij d'r van?* = wat zeiden zij er van? *wat zee'e?* = wat zei hij? (*zee'n*, ook gerekt tot *zeeën*, eigenlijk de meew. vorm vóór: *ie*; het enkelv. luidt: *wat zeestoe?*) – *hou zee ie?* ook zooveel als: wat blijft u? als het eene navraag betreft. *Oostfr.* säde, sä. samengetr. uit: *segede*. (Zie: *dee*) {p.4181} – Voor: zee, in de vergelijking: 't *regent as de zee*, (= *dat 't smakt*). Zie ook: *boonen*.

zeeden (*Westerkw.*) = *zeeën*, *zee'n* = zeiden.

zeeder (*Westerkw.*) = zei hij. Zie: *der*, en *dee*.

zeedook; zie: *dook*.

zeeën; zie: *zeeden*, en: *zee*.

zeef; zeve, in: iemand *in de zeef kriegen* (= *op de koare kriegen*) = in 't ootje, in de maling nemen. – *deur de zeef glieden* wordt gezegd van meisjes die op een *boeldag* geen vrijer krijgen. In *de Marne* hadden vroeger de jonkmans op *boerenboeldagen* de baldadigheid eene oude, bodemlooze zeef of mand op eene staak te stellen en daardoor eene pop van stroo te laten zakken, ter bespotting van de meisjes die geen vrijer hadden.

zeegrassen (*bvnw.*) = gevuld met zeegras; *zeegrassen kussens en metrassen*.

zeehard. Hieronder verstaan onze zeelui: niet aan zeeziekte lijden, niet meer zeeziek worden; *bin kaptains dei nooit zeehard worden*. *Oostfr.* sêfest. (*v. Dale*: zeehard = de vermoeienissen ter zee kunnen doorstaan; *Weil.*: tegen zeeziekte of andere ongemakken der zee gehard.)

zeekaptain; zie: *kaptain*.

zeel = hengsel, van een mandje; ook ijzeren hengsel van een emmer. Vgl. *v. Dale* art. zeel.

zeel; *in 't zeel wezen* = onafgebroken arbeiden, in touw zijn; eigenlijk zooveel als: ingespannen zijn; *ien zeelen hangen*, eig. van oude, afgeleefde paarden, die men door middel van zeelen op de been houdt; fig. van een persoon die slecht met zijn zaken staat, en zich alleen door steun van anderen staande houdt.

zeelanders, zeilanders; zie: *elfringen* alsook: *zei*.

zeeltuug, in geschrifte *zeeltuig* = het tuig waaraan de strengen van een' wagen worden bevestigd; *Oostfr.* siltüg.

zeemanscollege; vereeniging van gezagvoerders van zeeschepen. {p.4183} Zulke bestaan in deze provincie te *Groningen, Veendam, Wildervank, Oude- en Nieuwe Pekela, Sappemeer* en *Delfzijl*. "Te Veendam is (Febr. 1892) de 75 jarige algemeene vergadering van het Zeemanscollege *Eendracht* feestelijk gevierd. Waar vroeger meer dan honderd gezagvoerders aanwezig waren, waren er nu – een teeken van verval en achteruitgang – slechts twee tegenwoordig."

zee'n zie: *zee*.

zeen == zenuw, mv. *zenen*, doch in 't enkv.: 't is *altemaal zeen*; van zeer mager, taai vleesch, dat bijna alleen uit pezen en zenuwen bestaat, dat zeer *zenîg* = *zeenachtîg* is, heet het: 't is *niks as zeen en bonk*. (Van eene aandoening der zenuwen als in 't *Nederl.*: *zenûwachtîg*.) *Kil.* *seen*, *sene*, *Oostfr.* *sane*, *sâne*, *Zw.* *sena*, *Deensch* *sene*, *HD.* *Sehne*, *OHD.* *Sinewa*; *HD.* *sehnig*, *nervig*, *Zw.* *senig* = *Gron.* *zenig*.

zeer; **zere** = puist, zweer, klein gezwel; ook *Oostfr.* *Noordfr.* – *Kil.* *seer* = zweer; *Hoof* *zeer* = wonde; *Wvl.* *zeere* = schurftachtige puist, roenje van huidziekten. Zijn hoofd, zijn aanzicht zit vol zeeren. De zeeren zijn geen zweren. Schart de reuve van die zeere niet af. (*De Bo*). *Oudfr.* *seer*, *IJsl.* *sar*, *Eng.* *sore*, *Neders.* *seer* = uitslag der huid; *ONoorsch* *sär*, *Noorw.* *Deensch* *saar*, *Zw.* *sår* = gezwel, zweer. *Goth* *sair* = smart. *Zegsw.*: *ik krieg 't op mien zeer bij* (ik krijg het op mijn zeer been) = ik moet voor een ander betalen; ook: voor een ander boeten; iemand *op 't zeer komen* = hem in zijn zeer tasten, zijn gevoelige plek (fig) aanraken; 'n *zeere lap om 'n zachte vinger* (of: *doem*) schertsend om iemand te plagen, die een zwerende vinger heeft.

zeer bij, **zeer bain**; zie: *bijn*, en: *zeer*.

zeerte = pijn, zeer; 'k *heb zeerte in de hoed* = ik gevoel pijn, nl. ten gevolge eener inwendige ongesteldheid; *liefzeerte* = buikpijn; *kopzeerte*, ook: *koppien* = hoofdpijn; ook *Dr. Overijs.* *Geld.* *Oostfr.* *särligheit*. *Geld.* *tandzeerte* = tandpijn.

zeertje = *zweertje*. Zie: *zeer*.

zeest; zie: *zee*.

zeetiedêns = zeetijdingen. Zie: *en 6*.

zeusen; zie: *elfringen*. {p.4185}

zegd (gezegd), voor: zeker, gewis;

zegd (= gezegd), voor: zeker, gewis; 't is *nijt zegd dat hij komt* = 't staat niet vast, 't is niet zeker dat hij komt; 't was *net of mie 't zegd wör* = ('t was alsof het mij gezegd werd) = op eens kwam het vermoeden bij mij op, 't was of het mij ingegeven werd. Wanneer iemand eene weddenschap voorslaat en de tegenpartij daarin toestemt, antwoordt deze: *da's zegd!* = aangenomen. "'k *Dou mit joe om 'n fiene fles*." (enz.) – "Da's *zegt, ruip ieder*" enz. 't is *altied nijt zegd* = 't is geen regel, 't kan anders uitvallen; *da's lang nijt zegd* = dat is zeer onzeker.

zegel; zie: *evangelie*.

zegen = toeslag; *hij het zegen kregen*, of: - *geven* = de koper heeft toeslag gekregen, of: de verkoper heeft toeslag gegeven; *zegen!* (= *geluk!*) = ik neem uw bod aan. Eigenlijk zooveel als: de koop is gesloten, ik wensch u er geluk mee. – Bij vertrek van iemand die nogal eene verre wandeling heeft te doen, neemt men afscheid met: *zegen op rais!* (of: *raize!*). Van kinderen hoort men (*Hoogel.*): *zegen op pad, stooten joe gijn böllen ien 't gad* wanneer er een boos wegloopt met de bedreiging van te zullen klappen. – Ook = bestraffing, schrobbeering. Zie: *rais*.

zegen (= zegenen); *zōk zegen* = zich aan eene spijs te goed doen, daaraan zijn hart ophalen.

zegge = rietgras, *Carex*; v. *Hall*.

zeggen; *da's mien zeggen moar* = dat wilde ik er maar mee zeggen, dat was juist mijne bedoeling; *gijn zeggen willen hebben* = van geene aanmerkingen, terechtwijzingen of vermaningen willen weten; *olle maiden willen gijn zeggen hebben*; - *nijt nee zeggen geven* =

ongezeggelijk, ongehoorzaam zijn, van kinderen, 't zeggen is dat wie op rais zellen = het plan bestaat dat wij een reisje zullen doen; 'k wil 't nijt zeggen = dat wi'k ook nijt zeggen = ik wil, of: kan het niet tegenspreken, alzoo half toestemmend of gewonnen gevend; wat ie zeggen! = wel wel! zou dat waar zijn? dat ken 'k nijt zeggen (op eene vraag) = dat weet ik niet, zooveel als {p.4187} dat weet ik u niet te zeggen; hij zee d'r niks op = hij gaf er geen antwoord op, of: hij verantwoordde het niet. wat, of: dat ik joe zeg! (Klemt. op: ik) = ik sta u voor de waarheid er van in: dat wō'k zeggen! dat dacht ik wel, dat moest eene vergissing, enz. zijn; 't moar veur 't zeggen hebben = het maar behoeven te kennen geven om iets gedaan tekrijgen; bv. eene verbetering aan een huis dat men gehuurd heeft; doar 's niks gijn zeggen van = dat is zeer twijfelachtig, daarom trent valt nog niets te bepalen, dat kan zeer goed misloopen; 'k zel heur d'r van zeggen = ik zal haar, of: hen daarover berispen; ik zeg joe! (met bijzondere klem op: zeg) = (dat was) in de hoogste mate, of, in den hoogsten graad, Dr.: ik zeg 't oe! God, zeg ik! = mijn lieve tijd! enz.; 'k zeg joe niks = dat behoeft geen nadere verklaring, wij weten er immers alles van; zij zeggen van nijt, ik zeg van al = zij spreken het tegen, of: verzetten zich er tegen, ik beaam het, enz. zōje zeggen = dat zou men zeggen, dat moet wel zoo zijn. Verv.: ik zee, doe zeest, hij zee; wie zeeën, of: zeeden. Zie ook: tegen zeggen.

zegger = zegsman; doar wil ik gijn zegger van wezen = voor de waarheid er van wil ik niet instaan.

zegst = zegt gij, en: gij zegt; zegst niks? = zegt gij niets? groet gij ons niet? enz.; zegst jà niks = hoe, gij zegt niets? dat is ongezellig, enz. Vgl. kenst, enz.

zegsworden (zonder enkv.), ter onderscheiding van: schriftelijk bewijs, zwart op wit; 't bin moar zegsworden = op zulk eene belofte of toezegging kan men zich niet volkomen verlaten, want die woorden zijn niet bindend; ook Dr. Oostfr.

zei, bij zeer ouderwetse menschen = ze. Meer algemeen is: zeizand = zeezand, ten gebruike van het schuren van voorwerpen. Zie ook: zeie.

zei', **zeie**, **zùje** = zult gij, wilt gij; zei' dat down? wel zeie vroagen! wat zeie begunnen! = wien zullen wij vragen?! wat moeten wij beginnen?! Friesch sowwe, ZHoll. zeje. {p.4189}

zeie, **zei** = teems, melkzeef; melkzeien, melk zeien = klenzen der melk. Dr. zeien = ziften van natte waren; Zeel. ziën; de melk ziën = ziften; WVl. zide, zie = melkzeef, melkteems. Ovl.

zijden = klenzen. De melk zijden. (De Bo). Oostfr. Neders. sei, seie = zeef voor vloeistoffen sejen, sijen = doorziften; Noordfr. Sei, ZDeensch saai, seei = teems; MNederl. afziften = afziften, afscheppen. Zie ook: zei.

zeien; zie: zeie.

zeilanders; zie: zeelanders.

zeist (Westerkw.) = zegst; zie ald. – zeist ook = zedet gij.

zeizand; zie: zei.

ze'k; **za'k**, samengetrokken uit: zel ik (zal ik), en: zeg ik. Dr. ZHoll. ze'k = zal ik. Vgl. wa'k. Gron. Volksalm. 1841 bl. 163.

zeker!?; **seker!?** = zoo!?! verwonderend, zooveel als: is het wel waar? is het zeker waar? Ook = wel zeker; ook Dr.

zeker, **seker**, voor: waarschijnlijk, en synon. met vast, hij's zeker zijk worn, anders zōl hij wel komen wezen; is zeker hier of doar onweer west, de lōcht is ofkould; doar is zeker niks an te down. WVl. zeker, zekers, zekersten bijw. Dat zonder accent oratoire gebruikt wordt, even als het Fransch sans doute, om te beteekenen dat hij, die spreekt, niet en twijfelt, hoewel de zaak in haar zelven misschien twijfelachtig is, bv.: hij gaat zeker komen? Waar is mijn hoed? hij ligt zeker in de kamer. (De Bo).

zekerwoar; zie sekerwoar.

zel = zal. MNederl. sel nevens sal. – Want du biste ghemul. ende du sels wederkeren in ghemul. (Delfsche Bijbel 1477.)

zeldzaam, zeldsoam, sels'm, als bijw.; *zeldzaam mooi weer*; 'n *zeldzaam mooi peerd*; 'n *zeldzaam dik bijst.* (vgl. v. Dale art. zeldzaam). – Ook als eene soort van tussschenw., verwonderend; *zeldzaam!* = verbazend! verwonderlijk! steeds in gunstigen zin, *HD.* wie seltsam! Bij *Cats* selsaem = zonderling.

zelf; zie *zelve*.

zelfschuldige borg (in geschrifte), tautol. voor: borg, of: borgtocht. “Alle bieders moeten van soliede zelfschuldige borgen voorzien wezen.” (Veendam 1877.)

zellen (= zullen), voor: willen, plan hebben, voornemens zijn; *wie zullen noa stad* = wij hebben plan naar Groningen te gaan; *zij zellen mör'n verhoezen* = zij verhuizen morgen; *doe zelt* (of: *zelte*) *in hoes blieven* = gij zult te huis blijven. *Zegsw.:* *dei nijt wil dei nijt zel* (die niet wil die niet zal) = die niet naar raad {p.4191} wil luisteren laat men aan zijn lot over; *dat het zoo wezen zelt* = dat heeft zoo zullen wezen, dat is eene beschikking van het lot; *hij het guster komen zelt* = wij hadden hem gisteren verwacht. *MNederl.* zellen, en: sellen. Bij *Bredero*: Jij selt jou mont beteughelen; – het Dief-leijer-schop dat sellense hem wel beschicken. – In een onvolledigen zin als: *zij zellen die wel!* reken daar maar niet op, zij weten wel beter; ook: pas op, zij zullen u wel vinden.

zelschöp = gezelschap; bij onze Ouden: zelschap; *Oostfr.* selskup, *Westf.* selschop; *Noordfr.* selschip, jèselschip; *MNederl.* selleschöp. Omtrent de weglating van het voorvoegsel zie: *ge. zeltst; zest* = zult gij, en: gij zult; *zelst dat ook weer down? zelt loaten, heur!* *Dr.* zast, zasse = zult; do zasse blieven = gij zult blijven.

zelt; zie: *zellen*.

zelve; zelf = salie, de echte Salie, *Salvia officinalis*; v. *Hall Neerl. Plantensch.* bl. 166. *Dr. Overijs.* zelve, *Oostfr. Neders. Westf.* selve *Kil.* savie, salie, salgie, *HD.* salbei, salvei, *OHD.* salveiâ, salbeiâ. Uit het *Lat.* *salvia* (= salie), van: *salvus* (gezond zijn) als geneeskruid. (v. Dale: selve was oudtijds de naam der Salie; vandaar het raadselachtig spreekwoordelijk gezegde: zelf is het beste kruid.)

zelveblad = blad der salie. Zie: *zelve*.

zelve melk = **soaliemelk** = melk waarin *zelve* (zie ald.) is gekookt en die met suiker_of stroop wordt zoet gemaakt, soms met toevoeging van kaneel. Kinderkost, vooral in den winter en inzonderheid op het ijs.

zemelder; iemand die *zemelt*. Zie: *zemêln*.

zemêln = langzaam, slepend, temend praten; ook *NBrab.* – *Kil.* semelen (ww.), semelachtigh, en: semeler; *Oostfr.* sämeln = langzaam handelen, spreken, treuzelen; *Neders.* semmeln, semmelke, semmelijs, van: *sümen* (*Gron.* *zumen*, in: *verzumen* = *verzuimen*), *Nederl.* sammelen = talmen, dralen. Vgl. *omzemêln*, alsook 't *WVl.* *zumen* = lemme, lamoereren, slepende en vleierende spreken, zeem zoete woorden zeggen. Zij kan verduiveld zeemen. Dat zeemen is onverdragelijk. (*De Bo*). {p.4193}

zemelplasse; zie *zemêln*, en *plassen*.

zemelscheet; zie *zemêln*, en *plassen*.

zende = zeis, zwade, maaiwerktuig; ook *Dr.*

zené, zie: *sinee*.

zenebloaren (zonder enkv.) = senebladen, de gedroogde bladeren van de senestruik, folia senna, als geneesmiddel, *Dr.* zenenblad.

zenêwzinkingkoorsen (zenuwzinkingkoortsen) = soort van zenuwkoorts.

zenîg; zie: *zeen*.

zente; zie: *centen*; *Hoogel.* *zente*, *zinten*; ook voor: geld, in't algemeen.

zeper, voor: waarlijk, zeker; 't is *zeper woar*; ook *Dr.* (v. Dale: *zeper* (veroud.) = zeker.)

zere; zie: *zeer*.

zessen, in: zij's van zessen kloar = flink, fiksch, handig, vlug. Als voorwaarde van toelating bij harddraverijen wordt vereischt: dat de paarden zijn *van zessen klaar*, zooveel als: minstens zonder gebrek aan beenen en oogen. Zie ook bij *v. Dale* art. zes.

zesjoarig geschenk; zie: *geschenk*.

zesroofs; zie *roof I*.

zessies, in: 'n maid van drei zessies (= – van doezend week) voor: een meisje van omstreeks 18 jaren, waarmede men bedoelt: – op 't best van haar leven.

zest; zie: *zelst*.

zesthalf, voor: een kwartje, (met den klemtoon op: *half*), nog niet geheel verouderd. *Oostfr.* sestehalf, flappert.

zet = **zetlank** = poos, tijdlang; in 'n hijle zet nijt = in geruimen tijd niet, ook *Oostfr.*; 'n zetlank in 't goud goan mit mie = dat is eenigen tijd goed gegaan met mij; 'n luk zetje = eene korte poos; *Oostfr.* setje; *bie zetten* = bij tusschenpoozen, soms *bie zetten is 'n nijt goud* = soms is hij niet wèl bij 't hoofd; {p.4195} *bie zetten is zij roazens van pien* = nu en dan heeft zij eene verschrikkelijke pijn. Ook voor: ongesteldheid, ziekte: *hij het 'n dikke zet van had* = hij is erg ziek geweest; *verleden jaar het 'e ook zoo'n zet had* = is bv. lijdende geweest aan influenza; *hij krigt weer van dei zetten* = toevallen, aanvallen van epilepsie, jicht, kramp, enz.; *van zoo'n zet word't 'e 'n bult minder van*. Zie ook art. *road*.

zetangel; eene soort van angel, bestaande uit een dubbelen haak, waaraan een vischje of kikvorsch wordt gestoken om snoek en paling te vangen. Het touw of snoer waaraan die angel bevestigd is, heet *zetlien* (-lijn). (Niet bij *Weil.*; v. *Dale*: zetangel, zonder meer). *Oostfr.* setangel.

zetboer, waarvoor in geschrifte ook: *zetmeier*; persoon die voor een' *eigenaar* of *beklemde meier* eene boerderij bestuurt, waarop hij ook met zijn huisgezin woont, tegen eene jaarlijksche belooning; iemand dus die *op 'n ploats zet word't*. "Twee jonge gehuwde lieden, beide wel met de boerderij bekend wenschen als zetboer geplaatst te worden." (1877). "---, zetmeijer nabij de Leek vraagt met 1 November a.s. een vasten arbeider." (1873). (v. *Dale*: zetboer, iemand die voor loon de werkzaamheden in boerderij verricht in plaats van den eigenaar. (– Deze bepaling is op: *kōnterboer* (*Hoogel.*) van toepassing.) *Oostfr.* setbûr. Zie ook: *zetschipper*. *Wvl.* kastelein = *zetboer*.

zeten = gezeten; *zoo' het 't zeten*, zegt men spottend, wanneer iemand de stukken van een gebroken voorwerp aan elkander past met de toevoeging: *zee 't ol wiefke ook; hij het al zeten* = hij heeft al gevangenisstraf ondergaan, hij is een dief.

zetje = **zetken** (*Westerw.*) = poosje; "mit 'n zetje bin 'k weeromme". Vgl. v. *Dale* artt. zet 1 en: reekje.

zetlank; zie: *zet*.

zetlien; zie: *zetangel*.

zetmeier; zie: *zetboer*. {p.4197}

zetrecht = geregeld, wat door gewoonte, (althans in't oog van anderen), regel is geworden, ook *Oostfr.*; *hij stait zetrecht om vijf uur op; hij gait zetrecht tweimoal noa kerk*. *OHD.* setz, *HD.* Gezetz = wet.

zetten, voor: schrijven, in: *hij zet zien noam* = het teekent het stuk met zijn naam; *hij ken zien noam nijt zetten* = hij kan niet schrijven. "En dou zee hij (de burgemeester):volk! ie mouten joe stilholn, ik mout studijêrn! En dou trok hij 't jak oet, greep 'n pen en zette zien noam mit dikke, groote letters."

zetten = vestigen; *hij het zōk* (of: *hōm*) *doar zet* = hij heeft zich daar gevestigd als dokter, veearts, enz.; iemand *zetten loaten* = laten gijzelen; 'n *hoes zetten* (of: *loaten zetten*) = een huis bouwen (of: laten bouwen), ook *Oostfr.* Van een pad dat door aanhoudenden regen of bij opdooi zeer modderig en week is geworden, maar begint hard en droog te worden, heet het dan: 't *het zōk zet*, zooveel als: de bodem heeft zich vastgezet.

zetten, in geschrifte *zetting* = vaststelling van gewicht en prijs van het roggebrood, 't zij dit van overheidswege of door de bakkers onderling wordt geregeld. Zie: *en*.

zetten; den bal bij 't kegelen op een bepaald punt van den kant der plank werpen, om hem zoo eene slingerende beweging te geven zonder echter een poedel te maken. Als dan heeft men kans het meeste hout te werpen.

zetschipper; schipper die voor eene reederij vaart zonder aandeel in het schip te hebben. Het heeft alleen betrekking op kleine zeeschepen, koffen, schoeners, smakken, enz. Ook zegt men bij overdracht op andere bedrijven, evenals: *zetboer*, ter onderscheiding van: eigenaar van een winkel, herberg, enz. (v. *Dale*: zetschipper, schipper die aangesteld is om eenen schipper tijdelijk te vervangen.)

zetschut; losse schutting, meestal van schaalhout, die op *dammen* in het land wordt gezet en gemakkelijk verplaatst kan worden.

zetterke = komfoortje; “*Dou dee ze heur 'n kool ien stoof en ook ien 't mooi blankpoetst zetterke.*”

zettert, in: ‘*t is 'n dikke zettert*’ = ‘t is een dikke jongen, {p.4199} ook wel van meisjes gezegd. *Oostfr.* setter, setterd.

zetting, zie: *zetten 3* alsook: *landbrood*.

zeu; zie: *zookwellên*.

zeubranden; zie: *zookwellên*.

zeubrannên; zie: *zookwellên*.

zeudissel; zie: *mōtdiesel*.

zeugedistel; zie: *mōtdiesel*.

zeugemour (zoogmoeder), voor: dikke vrouw die zware borsten toont als zij het kind zoogt; zooveel als: eene vrouw die juist de voorwaarden kan vervullen om kinderen te zoogen.

zeum (= zoom); *op 't zeum geven* (*Hoogel.*) = een pak slaag geven, nl. onder jongens. Zie *omzeumen*.

zeumer (zoomer); afzonderlijk toestel aan eene naaimachine om daarmee ook te kunnen zoomen.

zeumers; zie *leggers*.

zeupie (*Hoogez.* enz.) = **zeupien** (*Stad-Gron.*) = **zeupke**; **zoopke** (zoopje) = glas jenever of brandewijn, *Dr.* zeupien; *zuit zeupke* = glaasje brandewijn, waarin suiker of kandij is opgelost, likeur enz. *Amsterd.* zoopie = slokje, borreltje, *Friesch* sūpke; *Kil.* sope, suype = slok, dronk. *Oostfr.* sōpje, sopke, sōpke, sōpke, *Noordfr.* sōpke, *Wang.* sopi, *Deensch* sopken = dronk. (v. *Dale*: zoopje = teugje, slokje sterke drank.)

zeupien; zie *zeupie*.

zeupke; zie *zeupie*.

zeupken; zie *klōktjen*.

zeuven, waarvoor men ook hoort *zeuben*, *zeub'n*, ook in alle afl. en samenstell. = zeven, *HD.* sieben. *Zegsw.* *zeuven is 'n galgvōl*. Wanneer een gezelschap tot zeven aangroeit, zegt men: *net 'n galgvōl*; *Oostfr.* sōfen is 'n galg ful; *Holst.* en galgen vull; *Meurs*: sōwen es en volle galleg. – *ze alle zeuven nijt hebben* = niet goed bij 't verstand zijn, of: idioot wezen; (*Wvl.* hij heeft ze alle vijf niet.) {p.4201} (*Oostfr.* 't is 'n malle sōfen = 't is een wonderlijk mensch); *half zeuven wezen* = dronken zijn, ook *Oostfr.*

zeve; zie: *zeef*.

zèwe = zullen wij; *zèwe?* = zullen wij vertrekken? *Dr.* zu'w.

zich; **zōch** = **zij** = zie; *zich den!* = zie dan toch! *Oostfr.* sūch = zie. Vgl. *duch*.

zichst = **zōchst**, **zōchste** = **zuchst** = ziet gij, en: ziet gij het; ook: gij ziet; *zichst hōm wel?* = ziet gij hem wel? *zichst' wel?* = ziet gij het wel? *zichst'r jà niks van* = gij ziet er immers niets van. *Oostfr.* sūchst, *HD.* siehst, 2e pers. enkv. Zie: *zich*.

zicht, voor: gezicht, in: *'t komt nijt in 't zicht* = dat gebrek (aan een kleedingstuk, een gebouw, enz.) valt niet in het oog omdat het bedekt of gemaskeerd wordt; *in 't zicht brengen* = maken dat het gezien kan worden; *de Gröneger toren is in 't zicht* = wij kunnen den Martinitoren reeds zien; *is nog wat in 't zicht* = er komt nog een feestje, of: wij hebben nog uitzicht op werk, enz. Zie ook: zōcht.

zicht; **zichte** = sikkel, werktuig waarvan het ijzer den vorm heeft eener halve maan, die door ééne hand wordt bestuurd om het koren, de veldboonen en het raapzaad af te snijden. Aldus ook steeds in geschrifte. *Geld.* zichte, *Friesch* sichte, sikkel of zeissen; *Kil.* sichel, sickel; *Oostfr.* sichte, sicht, *Neders.* sekel, *HD.* Sichel, *AS.* sicol, *Eng.* sickle, *ONoorsch* sigh. *OHD.* sihhila, *Lat.* secula (= zeis) van: *secare* = snijden. (v. *Dale*: zicht, een werktuig, dat naar eene zeis gelijkt, doch kleiner is en met eene hand bestuurd wordt om er koren en plaggen (!) mee te maaien, – Toch zal het woord niet Nederlandsch zijn. Ook ontbreken bij hem: *zichten*, en: *zichter*.)

zichten = met de *zicht* (sikkel) afsnijden van het koren, enz. zóó dat er hoopjes gevormd worden die later tot schooven worden gebonden. Dit wordt met behulp der *welhoak* (zie ald.) en het rechterbeen uitgevoerd. “Heden ziet men de eerste rogge zichten op onze esch.” (*Wedde* 19 Juli 1872). “Nu het kool-^{p.4203}zaad bijna algemeen is gezicht,” enz. (*Beerta* 14 Juli 1869). “Het koolzaad zichten is hier afgeloopen. Ook de gerst, die ten deele gezicht is, belooft veel en zwaar koren.” (*Bierum* 23 Juli 1865). “Het aveelzaad is bereids gezicht,” enz. (*Oldampt* 6 Juli 1866). “De zandboekweit en de tarwe worden gezicht.” (*Veendam* 30 Aug. 1867). “Met het zichten is reeds een aanvang gemaakt.” (*Hoogel.* 28 Juni 1868). “Enkele arbeiders verdienen f 2.50 per dag en er waren zichters welke f 24 per 1½ HA. tarwe zichten bedongen.” (*Ulrum* 25 Juli 1866.) “Ook het koolzaad wacht reeds op de hand des zichters.” (*Marne* 1866). – *in 't zichten* = in den tijd dat het koren, enz. *zicht* wordt; *zichters* = daglooners die bezig zijn te *zichten*, of: die zich bij de landbouwers aanmelden dat werk te verrichten; *vrömde zichters* = mannen die daartoe van elders overkomen. Zie ook: zicht 2.

zichter; zie zichten.

zichtîg, **gezichtîg**, noemt men de gesteldheid van den dampkring wanneer men ver kan afzien, als de dampkringslucht buitengewoon doorzichtig is. *Kil.* sichtigh = zichtbaar.

zied = zijde, kant; *anzied moaken* = *an kant moaken* = kleine kinderen ontkleeden en te bed brengen; in 't algemeen: iets *an de zied moaken* = opruimen, ter plaatse brengen waar het behoort; iets *oet de zied moaken* = uit den weg maken, eene schuld vereffenen; *oet zied*, of: *oet de zied goan* = uit den weg gaan. Zie: over zied, en: zuzoien.

zied, voor: middel, middellîf; *'n tou om zied bienen* = *'n tau om de zied binnen* = een touw om de middel binden of ook onmiddellîk onder de armen door bevestigen; *buus op zied hebben*, van vrouwen gezegd, zooveel als: een zakje onder het opperkleed bij zich dragen, die dan met een band of lint om de middel wordt vastgemaakt; *zij's dun om de zied* = (dat meisje) heeft een dun middel. Zie ook: ziede. {p.4205}

ziede; **zied** (enz.) = zij, zijde. Vergelijking: *zacht as ziede*, van het hoofdhaar, de huid, enz. gezegd.

ziede spek; zie: ziedspek.

ziedboan; **zize**: veurboan.

ziedîg = zijdeachtig, op zijde gelijkende, als zijde, bv. van fijn bewerkt vlas, of van eene fijne wollen stof. Gevormd als: wollig, vlassig, enz. Zie: ig.

ziedoar, **iedör**, **ziedèr**, **siedoar**, enz., voor: waarlijk, als tusschenwerpsel; *woar dei mensen van leven, ziedoar! ik wijt 't nijt; 'k bin 'n boontje, ziedoar! as 'k 'r 'n woord van vertoan heb*. Vgl. dèr.

ziedèr; zie: ziedoar.

ziedör; zie: ziedoar.

ziedspek = het spek van eene *ziede*, ter onderscheiding bv. van buikspek; 'n *ziede spek* = een van de vier stukken waarin het spek op de ribben gewoonlijk gesneden wordt, dus zooveel als: ribbestuk van een varken, mits van de ribben ontdaan. De vier *zieden*, met de twee *schinken*, de twee *schōlders* en de *kiewen* (kinnebaksham) heeten ook *ophangstukken*, (of: *de groote stukken*) omdat zij in de *wiem* worden gehangen. Vgl. *hutspot*.

ziegen; siegen (ww. en znw.) = tochten, en: tocht; 't *ziegt daar* = het tocht daar; *in de ziegen zitten* = op den tocht zitten; *men ken gijn ziegtje* (of: *siekje*) *vuilen* = 't is doodstil; *is mie 'n ziegen op 't oog vallen*, zegt men wanneer men een puistje op het ooglid heeft. *Friesch* *sigenke* = tochtje, windje. Vgl. *sieken* en 't *HD.* *ziehen*, alsmede 't *Nederl.* *trekken* = tochten. **ziegezoien**; zie: *ziezoien*.

ziel, in geschrifte *zijl*, bij v. *Dale* = afloop van water, waterloozing, vooral in Friesland en Groningen. – Wij verstaan daaronder: sluis, die het water rechtstreeks in de Wadden, den Dollert, de Eems, De Westerwoldsche A of het Reitdiep ontlast, die het verder naar zee voeren. De nieuwe verkrijgen alle den naam van *sluus* = sluis. Zoo hebben wij de *Wetsingerzijl*, *Schouwerzijl*, *Schaphalsterzijl*, *Houwerzijl*, *Kommerzijl*, *Aduarderzijl*, *Statenzijl*, *de Delfzijlen*, *Termunterzijl*, *Noordpolderzijl*, en de plaatsnamen: *Delfzijl*, *Termunterzijl*, *Niezijl*, *Pieterzijl*, *Kommerzijl*, *Oldenzijl*, *Aduarderzijl*, enz.; *Zijldiep*, vaart tusschen *Scheemda* en *Termunterzijl*. Eene boerderij onder Warfum, waar oudtijds eene sluis in den Ouden Dijk lag, heet *Zijlemaheerd*. {p.4207} Voorts nog de familienamen: *Houwerzijl*, *Zijlma*, *Zijlema*, *van Zijl*, *Zijlstra*, *Zijlker*, enz. Vergelijk de uitdrukking: 't *is net of wie in 'n ziel zitten* = het tocht hier geweldig. *Friesch* *sijl* = waterleiding, waterlossing, sluis; daarvan: *Muntjesiel* (*Munnikezijl*), *Ezumasiel* (*Etumazijl*), de *Dokkummerzijlen*, de *Bildtzijl*, enz.; *Overijs.* *ziel* = sluis, nog in *Blokzijl*, enz.; *Kil.* *sille*, *syle* (*Holl. Fris.*), *sulle*; *Oostfr.* *sîl* = sluis tot lossing van heet binnenwater; *Neders.* *siel* = een onder een' dam doorgaand kanaal dat het overtollige water in zee of in eene rivier ontlast; de kleine *sielen* zijn van ééne valdeur voorzien (en dus gelijk ons *pomp*), de grootere met twee zware vleugeldeuren die, door den aandrang van het binnenwater opengaan, en bij het opkomen van den vloed of door den hoogen stand van het buitenwater zich sluiten, (dus ons *ziel* en *kliëf* of *klieve* beide); *Holst.* *siel* = groote waterloozing; *Oudfr.* *sil* = waterleiding, sluis. Vgl. *Eng.* *sile*, *Noorw.* *Zw.* *sila* = zijgen, doorzijgen, *Noordfr.* *silin* = zeer sterk doorsijpelen, met het *Nederd.* *sîjen*, *MNederd.* *sîen*, *sîhen*, *sîgen*, *AS.* *sîhan*, *OEng.* *sîhen*, *ONoorsch.* *IJsl.* *sîa*, *OHD.* *sîhan*, *MHD.* *sîhen*, *seihen* = zijgen, en het *OSaks.* *sîgan* = zacht neerzinken, droppelend nedervallen, alsmede het *OHD.* *sîhte* (ondiep), *OHD.* *MHD.* *seich* = urine, van denzelfden wortel. Zie *ten Doornk.* artt. *sêjén*, en: *sîl*.

zieldeur (klemt. op: *deur*) = sluisdeur; *de zieldeuren stoan open*. Zie: *ziel*.

Zieldijp (klemt. op: *dijp*), in geschrifte *Zijldiep* = *Termunterzijldiep*, het kanaal van *Scheemda* naar *Termunterzijl*. Zie: *ziel*.

zielhoes = huis van den sluismeester; *Polderzielhoes* = de woning van den sluismeester van het waterschap *Noordpolder en Uiterdijk*, waar ook het bestuur vergadert. Bij 't *Reitdiep* heet het *woarhoes*.

zielricht (Old.) = **zielvest** (Ommel.) = bestuur van een water-{p.4209}schap en ook voor het waterschap zelve. Beide woorden zijn reeds nu zoo goed als verouderd. Zie: *ziel*.

zielrichter, in geschrifte *zijlrichter* (Old.) = **schepper** (Ommel.) = **zielvester**; lid van het bestuur van een waterschap, (reeds zoo goed als verouderd). *Old. Landr.* IV, 149: *Zijl- en dijkrichter*. Ook in het *Ommel. Landr.* (II, 16) komt de naam *sylrichter* voor. *Oostfr.* *sîlrichter*, *Oudfr.* *silriuchter*. Zie: *ziel*.

zielschot, in geschrifte *zijlschot*, bijna verouderd en daarvoor: **woaterschapslasten** (zonder enkv.), waartoe ook gerekend wordt het dijkgeld (= *diekschot* = *dieklasten*). *Ommel. Landr.* II, 16: *dijkschot*; *Old. Landr.* IV, 149: *zijl- en de dijkschot*; *Dr. Landr.* (1712) II, 26: *zijlschot*. *Oostfr.* *sîlschot*, *Neders.* *sielschott*. Zie: *ziel*.

zielvest, in geschrifte *zijlvest* en *zijlvestenij* = waterschap, alsmede de kanalen daartoe behorende. “De in 1833 gevallen uitspraak (van Ged. Staten) hield in, dat de eigenaren der Leekgronden ongerechtigd zijn om het water daarvan in het Bellingwolder zijlvest te ontlasten.” (*Prov. Gron. Cour.*, 1891 no 160). (Ook bijna verouderd). – *Zielvesterhoes*, in annonces: *Zijlvesterhuis* = het gebouw, waar de *Scheppers* of *zijlvesters* hunne vergaderingen hielden en het bestuur van ’t *Waterschap Hunsingo* nog doet. Dit gebouw staat te Onderdendam, is het eigendom van genoemd waterschap en de woning van den *bode*. Zie: ziel.

zielvester, in geschrifte *zijlvester* = zielrichter; zie aldaar. “Bij Kon. besluit van den 20 April (1870) zijn benoemd tot zijlvester van het Oterdummer zijlvest voor het district Oterdum”, enz.

zielvestenei = *Zijlvestenij*; zie: zielvest.

zielvesterhoes; zie: zielvest.

zielvesterwerken, in geschrifte *Zijlvesterwerken* = waterschapswerken. “De Overste Schepper van het generale Zijlvest der drie Delfzijlen bericht dat de uitbesteding der Zijlvesterwerken”, enz. (1865). Aankondiging der aanbesteding “van eenige {p.4211} herstellingen aan de Zijlvesterwerken van het Aduarder Zijlvest”. (1864).

zielwoarder (*Old.*) = **woarman** (*Ommel.*) in geschrifte *zijlwaarder* en *waarman* = sluismeester, “– eene verkoopning houden ten huize van –, zijlwaarder te Termunterzijl.” Staat voor: zijlbewaarder. *Holst.* sielmeester. Zie: ziel.

zien best; zie: al zien best.

zien (=zijn), in plaats van den 2den naamvalsform: *Harm zien voader*; *Kloas zien klompe*; *boer zien vrou* (of: *vrou*), enz. Eveneens: *heur* (= haar), voor: haar of haren, haars, huns: *dei vrou heur kind*; *dei olders heur dochter*; *dei mensen heur goud*; *dei boeren heur peeren*, enz. ook *Dr.* Vgl. bij *Vondel*: vorst zijn moetwil; Leeu zijn hartebloet. Voorts: Uw geest, die blaze in ’t zeil; mijn haar dat rees ten bergh; gebêen die hebben (*Gijsbr.*). Dergelijk gebruik van voornw. komt bij de Ouden veel voor tot vorming van den genit. of ter versterking van het znw. Ook elders in ons land en *HD*; *Oostfr.* Jann sien froh, enz.

zienboonen = **zienboontjes** = rozijnen, kinderwoord.

ziender, voor: zijne, in: *van ziender joaren*, *older*, *grootte*, *mannelkte*, enz. Vgl. dei.

zienderoogen; zie: zijnderoogen.

zient, **zien’t** = de zijne, het zijne: *dat is zient* = hij is er eigenaar van. In: *wel zient* (= *wels*) *is dat?* geldt het zoowel voor ’t vrouwl. als voor ’t manl. geslacht, en aardigheidshalve wordt er dikwijls op geantwoord: *mient zien’t*. *Zegsw:* *elk mout zient hebben*, zooveel als: de huwelijken worden in den hemel gesloten. Zie: wel, wels, en dient.

zien’t; zie: zient.

ziertjemuistip; vleeschnat met stroop vermengd om de zakkouk (zie ald.) in te doopen.

ziezêln = tuimelen, suizebollen; *hij ziezelde over de grond*.

ziezoi; zie: raike. {p.4213}

ziezoien, **ziegezoien** = zich heen en weer bewegen, in eene schommelende beweging zijn.

zik; zie: zōk.

zin (onz.), voor: lust, behagen in, trek tot iets; gedachten, geheugen; bedoeling; niet veel met iets *in ’t zin hebben* = er weinig mee ophebben, er niet zeer mee gediend zijn; *’n goud zin hebben* = opgewektheid hebben tot iets; *mōst nijt tegen ’t zin opeten* = niet met tegenzin eten; *’t op ’t zin hebben* = bijzonderen lust gevoelen om te gekscheren, lachen, plagen, enz.; *’t is moar ’n zin* = een voor het oogenblik opkomende trek; *as ’t zin moar voldoen is*, zegt men met betrekking tot een zieke, en zooveel als: ’t is maar om hem (of: haar) tevreden te stellen, aan den trek te voldoen, baat zal hij er niet bij vinden; *’t gait mie goud noa ’t zin* = dat valt in mijn smaak, ook *Oostfr.*; *’t is tegen ’t zin* = hij doet, of: laat het toe met tegenzin, ook *Oostfr.*; *’k heb ’t zin d’r of* (= *’k heb de grap d’r of*) = ik heb de aardigheid er af; *mit opzet zin* =

voorbetachtelijk, met voorbetachten rade; *'k heb d'r gijn zin bie had* = ik heb mij niet goed betacht, ben er maar los over heengegaan; ook: ik had geen kwade betoeling; *wat hest in 't zin?* = wat voert gij in 't schild? *hou krigst' in 't zin!* (klemt. op: *krigst*) = hoe is 't mogelijk dat dit bij u kan opkomen, of: dat gij zulks van plan zijt; *da's 'n ander zin* = dat is wat anders, nu begriip ik u, (na eene gegeven inlichting); *da's 'n twijde zin, zee Luutje* = dat verandert de zaak als gij 't van dien kant beschouwt; ook alleen: *da's 'n twijde*; 't komt, of: *'t schut* (of: *'t kōmt*) *mie in 't zin* = daar schiet mij te binnen, dat, enz., ook *Dr.* – *Oostfr.* dat schütt mî nêt in 't sin; *'t is mie oet 't zin goan* = ik heb, en: ik ben het vergeten; *'t zel mie wel weer in 't zin schijten* = ik kan 't mij op dit oogenblik niet herinneren; *'t ken mie best in 't zin komen*, om, enz. = 't is licht mogelijk dat besluit, om, enz.; *noa mien zin* = mijns inziens, ook: volgens mijn' smaak; iemand iets *oet 't zin proaten* = hem tot andere gedachten brengen zoodat hij zijn voornemen laat varen, of: van zijne meening terugkomt. *Sprw.* 's *Mensen zin is 's mensen hemelriek* = de mensch is alleen dan gelukkig, als hij zijn zin {p.4215} krijgt al is dit in 't oog van een ander ook nog zoo dwaas, waarvoor elders: 's menschen zin (of: wil) is 's menschen leven; *Holst.* *Minschen will is sin himmelrick*; *Keulen:* *Des minsche willen esz des minsche silligkeit.* – Evenwel: de zin = de beteekenis, de zin.

zin = ben, en = zijn; *ik zin an de raize west; wie zin* (ook: *zinnen*) *d'r mit bedrogen*; ook *Dr.* “*Want iijnmoal zin ze nou en poar, En hebben willen ze mekoar.*” – “*Ie wijten zuls wel, voar, hou lest, Ie bot zin an jenever west.*” – “*Moar veur en moagdje zin dat zoaken, Dei iijn het leven muilik moaken.*” (S. Reynders.) Begint sterk te verouderen. In het *Friesch* is: *sind* = zijn, *HD.* *sind*, reeds verouderd. *ODr.* und de luide vernoegt sinnen = en de lieden zijn tevreden gesteld; *Dr. Landr.* (1608) III, 20: *sinnen* = zijn; *Pruisen* *sen* = ben, *Oostfr.* *sün, sünt*, van een ouder: *sin*, als: *sünt* voor 't *HD.* *sind*. Zie *ten Doornk.* art. *sün* 1.

ziné; zie: *sinee*.

zingen; zie: *roazen*.

zingerei, in de *Ommel.* met name in 't *Westerkw.* = zangvereeniging, zanggezelschap; *in de zingerei wezen* = lid van het zanggezelschap zijn; *noa de zingerei goan* = de gewone bijeenkomst van dat gezelschap bijwonen als werkend lid of als toehoorder; *wie hebben bie ons ook 'n zingerei*; *wie hebben de zingerei op zöndagoavond*.

zink; zie: *zank*.

zinkdobbe (*Stad-Gron.*) = zinkputje, gemetseld gat in den grond achter de huizen, waarin 't vuil wordt geworpen en het water in den bodem wegtrekt.

zinkêns = zinkings. “*In de leste tied heb 'k nog al es voaker last van zinkêns in 't heufd.*” Zie ook: *en 6*.

zinkneuten = buitengewone onkosten, kosten waarop men niet gerekend had. Ook zegt men: *veul zinkneuten hebben*, voor: veel noten op zijn' zang hebben. Te *Niezijl*: *zinkneut* = buitenkansje: *da's 'n mooie zinkneut veur hōm*, zegt men van iemand die bij zijne gewone vaste verdiensten nog eenige buitenkansjes heeft. (v. *Dale*: *zinknoot*, inz. *hazelnoot*, die vol en goed is.) {p.4217}

zinnechies = zachtjes, zoetjes, met name in de alliter. *zachies en zinnechies* = zacht, voorzichtig, zonder gedruisch. *Overijs.* *zinnig* = mak; *Oostfr.* *sinnig* = zacht; *Westf.* *sinnighe* = voorzichtig en daardoor zacht; *Noordfr.* *sännig, sennig, sinnig* = langzaam, zacht, betachtzaam, gelaten, zachtaardig.

zinnêgen; zie: *zinnen*.

zinnen = **zinnegen** = lust gevoelen tot, zijne zinnen stellen op iets; *'t zint hōm nijt* (= *'t hoagt* = *'t handt* = *'t loent* = *'t kopt hōm nijt*) = 't is niet naar zijn' zin, hij doet het met tegenzin. – *zinnen* ook = meenen; *ik zinde op (dei of dei)* = ik meende dat (die of die) het was, ik stelde mij *dien* persoon voor. *Dr.* *zinnîgen*, *Friesch* *sinnige* = naar den zin zijn. *Oostfr.* *sinnen* = op iets peinzen; trek gevoelen, iets verlangen. Zie: *zin 1*, *zin 2*.

zinnig = luimig, nukkig, eigenzinnig, koppig; ook *Dr.* Vgl. *zin 1*.

zinnîghaid = zachtheid, bedaardheid, zachtzinnigheid, bedachtzaamheid; *dat peerd mout mit zinnighaid regijrd wor'n, Dr.* zinnigheid *Oostfr.* sinnigheid = bedachtzaamheid, zachtmoedigheid, enz. – Ook = zin, lust, behagen; *doar he 'k gijn zinnîghaid in* = daartoe ben ik niet gezind, dat wil ik niet doen.

zit, voor: zitplaats; *zij het 'n zit in de kerk huurd; Dr.* zitting = zitplaats, bv. in de kerk; ook = zitbank in een' wagen. *Friesch sate, Kil. sitte, HD. Sitz, IJsl. saete, AS. sead* = zetel, zitplaats. *Zegsw.:* *zit op peerd en zöcht 'r noa!* spottend (gij zit op het paard waarnaar gij zoekt), ook *Oostfr. Holst. Strel. Kleef.* Het wordt iemand toegevoegd die iets zoekt wat als voor zijn' neus ligt, iets waar hij overheen ziet of zelfs in de hand, in den mond of in den zak heeft, enz. (Op 't *Hoogeland* verklaart men den oorsprong er van aldus. Toen eens een oude boer zijn land te paard rondreed om zijn vee te tellen, miste hij één paard. Hierover ongerust vertelt hij dit aan zijn buurman, deze gaat mee en telt ook maar elf, doch ziet nu dat de man het twaalfde, waarop hij zat, niet had medegerekend.)

zittelbrijven (zonder enkv.); *mit de zittelbrijven an de gang wezen*, {p.4219} wordt van meisjes gezegd wier kans op een huwelijk zeer gering is. Vgl. *drinkel Dobbe*.

zitten; onder iemand *zitten* = geheel afhankelijk van hem zijn, vooral om geldelijke redenen; *doar loa'k 't nijt bie zitten* = dat breng ik voor een hogere rechtbank; ook: daar moet ik meer van weten; *dat let hij nijt op zök* (of: *hōm*) *zitten* = daar zal hij voldoening voor vragen, van die blaam zal hij zich weten te zuiveren. (– iets niet op zich laten zitten is in gemeenzamen stijl ook elders gebruikelijk, onder anderen treft men het ook aan bij *Multatuli*). – *de boomen zitten vol blui, vol appels, peren, roep*, enz. = zijn vol bloei, enz.; *zij zitten d'r achterheer* = doen hun best om de zaak tot stand te krijgen of in orde te brengen; *hij 's t'r an zitten bleven* = hij is er, bij een' verkoop, aan blijven hangen; *zóó zit 't* = zoo ligt de zaak aan; *'t zit mie hoog!* = ik kan het niet verkroppen; ook: heb er veel onder te lijden; *loat 't moar zitten*, zegt men als iemand in den zak wil tasten, en zooveel als: ik betaal ook voor u; *te zitten komen* (ook: *tot rust komen*), zeggen vrouwen na volbracht dagwerk, of nadat zij lang in de weer zijn geweest; *de piep* (of: *piepe*) *zit verstoppt; d'r zit niks op* = is geen voordeel aan verbonden; *dat blijft eerst zoo zitten* (ook: *ien 't nust zitten*) = die boedel wordt niet terstond verdeeld; *in de kinder zitten*, van vrouwen, die kleine kinderen hebben, en zich daarmee onafgebroken moeten bezig houden; *wie hebben net zoo veul van 't zitten as van 't stoan* = wij staan reeds eene poos te praten maar kunnen 't ons gemakkelijker maken door het zittende voort te zetten; *goa moar zitten!* = ik zou je danken! ik zou je wat hoesten! eigenlijk zooveel als: hou je gemak, doe maar geen moeite; *hij zit in Hoorn* = in de gevangenis te Hoorn. *'t zitten loaten* = achterblijven, in gebreke blijven, fig. bv bij harddraverijen, niet aan de verwachting beantwoorden; eig.: *de peerden hebben 't zitten loaten*, nl. de vracht in den modder laten steken; *de snikkevoaders hebben 't zitten loaten* = zij hebben het ijs niet kunnen breken. Zie ook: *brōmmen*.

zittîn = zitting, eig. en fig.; mv.: *zittîns*; *zij hebben stoulen mit zittîns*.

zittied = zittijd; *zien zittied is aankoom dingsdag om* = aanstaanden dinsdag wordt hij uit de gevangenis ontslagen.

zoad. In de *Ommel.* spreekt men van *zoad*, waarvoor men in 't *Old. Westerw.* en 't *Goor koren* zal gebruiken. In laatstgenoemde streken verstaat men onder *zoad* alle oliegewassen; in 't *Westerkw.* *zoad* = alle veldvruchten; *witzoad* = *witkoren* = te velde staand graan. *Dr.* zaed, *Zw.* säd = koren; *Kil.* saed = zaad, koren, wat gezaaid wordt; *Wvl.* zaad, veelal voor: raapzaad. Het zaad dorschen. (*De Bo*). *zaizoad* = zaaikoren {p.4221} en zaaizaad, *HD.* Saatkorn.

zoadblok (*Old.*); werktuig om raapzaad te dorschen. Te Eeksta boeldag van “zeeven zaadblok”, enz. (1880). Id. te Stadsnieuwepolder van: “1 zaadblok, 1 wentelblok”, enz. (1880).

zoadbult = *korenbult*; zie: *bult*.

zoaddörskersstoete = **kooldörskersstoet**; grof wittebrood dat in den tijd van het raapzaaddorschen wordt gebakken.

zoade = genoeg, bekomst; *hij ken zien zoade wel kriegen* = hij kan wel verzadigd worden, zijne bekomst er wel van krijgen; ook (fig.) bv. van 't werken. *Dr.* in de za zijn = verzadigd, doorvoed zijn. *Kil.* saden, sadigen = verzadigen; *Kil.* saedinghe = het verzadigd zijn; *Oostfr.* saden = verzadigen.

zoadêln = **omzoadêln** = talmen, leuteren, vooral van vrouwen gezegd; *Oostfr.* umsadeln. *Neders.:* he sadelt vrou un rit late = hij begint vroeg met het maken van toebereidselen en brengt de zaak laat tot uitvoering.

zoaden (ww.) Van planten gezegd waarvan men zaad wil oogsten (*winnen*), bv. van boerekool, kool, prei, uien, sla, enz., *dat zij stoan te zoaden*. *Wvl.* zaden = zaad voortbrengen, in zaad komen. Ge moet het onkruid weren eer het zaad. (*De Bo*)

zoaderei = **zoadereien**, voor: zaden, met name tuinzaden; *zoadjer* = rondreizend koopman in tuinzaden; *'k heb zoaderei* (of: *zoadereien*) *van 'n zoadjer koft*; *Oostfr.* saderê, *HD.* Sämerei.

zoadereien; zie: *zoaderei*.

zoadjer; zie: *zoaderei*.

zoadklijd = **zoadzail** = **roapzail** = **zail** = **koolklijd** = **dörsklijd** = kleed waarop het raap- en aveelzaad, enz. op het land wordt gedorscht, bij *Weil.* en *v. Dale*: zaadkleed. Is dit het eigendom van den landbouwer dan noemt men het (*Ommel.*) *dagklijd*; dorscht hij met zijn eigen kleed dan moet hij zelf voor werkvolk zorgen; *op 't dagklijd wezen* = den boer helpen dorschen. *Wvl.* zaadkleed: groot zeil of linnen doek waarop men het koolzaad, enz. uitdorscht. (*De Bo*). Vgl. *annemersklijd*.

zoadmart (zaadmarkt) = graanmarkt, en: graanprijs. (*Ommel.*) {p.4223}

zoadmennen; zie: *mennen*.

zoadsêrn = **zoadsoam** = wat spoedig verzadigt omdat het voedzame kost is; *klönt is 'n zoadsêrn eten*; *zandeerdappels bin nijt zoo zoadsoam as klaieerdappels*. *Dr.* zadsaem, zasem, *Oostfr.* sâdsâm = voedzaam.

zoadsleep; soort van sleepwerktuig waarmede men het raapzaad naar het *dorschkleed* voert. Te Schildwolde verkooping van: “wentelblok, 2 zoadslepen”, enz. (1876). Id. te Blijham van: “zeven, een koolzaadkleed met zoadslepen”, enz. (1880). Id. te Finsterwold van: “zoadslepen en andere boerengereedschappen”. (1877).

zoadsoam; zie: *zoadsêrn*.

zoadvuur; zie: *koolvuur*.

zoagen, fig. voor: vervelend praten en telkens dezelfde uitdrukkingen te bezigen; *dei kerel zat bie mie te zoagen*; *dat zoagde en zoagde moar vōrt*, wat bij *v. Dale* heet: altijd op dezelfde snaar zagen = gestadig over hetzelfde onderwerp spreken. *Conscience*: Na eenige maenden hierover aan de ooren van haren man gezaegd te hebben; alsook: de zaeg der twist; *v. Dale*: zaag = zaniker, zanikster; – *Fransch scie*. – *Sprw.* *Zoagen en boren is mensenmooren* (mensenmoorden), zooveel als: buitengewoon zwaar werk.

zoagevielder; zie: *zoagevielen*.

zoagevielen = telkens op 't zelfde vervelende onderwerp terugkomen, zooveel als: vijlend zagen, dus zóó, dat het, fig., weinig hout snijdt; *zoagevieler*, *zoagevielder* = zaniker, kletser. Zie ook: *zoagen*.

zoagevieler; zie: *zoagevielen*.

zoagmulder; zie: *mulder*.

zoak, in: *zij komen nijt tot de zoak* = zij brengen het niet tot uitvoering, tot de daad. Zooveel als: de zaak bij uitnemendheid. Dit woord wordt niet alleen gebruikt voor: handelszaak, maar voor elk bedrijf, winkel, bv. *iezerzoak*, *holtzoak* = *iezerstek*, *holtstek*. *Zoo*: iemand in 'n *zoak zetten*; van iemand *de zoak overnemen*, enz. – Ook voor: maandstonden, mensa.

zoaken; laag, waarschijnlijk uitgeticheld of uitgegraven stuk land bij sommige dorpen. Bijvorm van: zakken = dalen, wat naar de laagte is gegaan, 't welk voor: sanken, staat, oorspronkelijk één met het *Goth.* saggqjan, *OHD.* sanchjan, senchan, senkan, *MHD.* senchen, senken, *OSaks.* senkjan, *AS* senkan = {p.4225} doen zinken, *HD.* senken. Zie *ten Doornk.* art. sakken, en vgl. ook *rak*.

zoal (onz.); het grootste vertrek in oude pastoriën; ook: het vertrek in een godshuis (*armhoes*) waar gemeenschappelijk wordt gegeten, alsmede = concertzaal, danszaal, enz.; *zij hebben 't zoal in 't Gemijntehoes inwijdt*.

zoalighaid = zaligheid. *Zegsw.:* *zij het heur handen de zoalighaid beloofd*, zegt men spijtig, wanneer een vrouwspersoon met de handen in den schoot zit, terwijl men oordeelt dat zij eenig werk ter hand moest nemen, zooveel als: zij is (op dit oogenblik) vadsig.

zoanêken, omzoanken = *omlullen*; zie ald.

zoanêkbōksen; iemand die u om de ooren maalt, een zaniker.

zōch; zie: *zich*.

zōchst; zie: *zichst*, en: *zōcht*.

zōcht; zocht; zuik (znw.); *op de zōcht goan* = iets gaan zoeken dat verloren is. *WVl.* op zoek gaan, of zijn = zoeken. (*De Bo*).

zōcht; zicht; zucht = ziet; *hij zōcht nijt* = hij ziet het niet; *dat zōcht ver hen!* = wat zal de toekomst opleveren! wanneer bv. een kind zich reeds tegen zijne ouders durft verzetten. Vgl. *zich*.

zōdden = heidezoden die tot brandstof gebezigd wordt; ook = graszoden. – *plaggen* worden ook van de bovenlaag van hoogveen gestoken, maar zijn dunner en dienen alleen om iets te bedekken, bv. bijenkorven. – Bijvorm van: zode, *MNederl.* sade, *HD.* Sode, *Nederd.* *MNederd.* sode, *Oudfr.* satha, sâtha, *Saterl.* sâde, *Wang.* sôd, *Noordfr.* suad, *OEng.* sode, *Eng.* sod = graszode. Moet, volgens *ten Doornk.* tot: zieden, koken, gebracht worden, daar de oude Friezen, bij gebrek aan hout en steenkool zulke zoden als brandstof gebruikten, wat vooral in Drente en Westerwolde, enz. nog het geval is. – *Vercoullie* acht den oorsprong onzeker.

zōddesak, zōdzak = lui, log, vadsig mensch, vleeschklomp, bij *Weil.* zandzak, zoutzak; *Oostfr.* 'n sûtje, sûtje fan 'n wif = traag, lui, smerig wijf. Zie: *zōdden*.

zode, de korst van grasland zoover de wortels zich uitstrekken, *Overijs.* arf, narf, *Wang.* arv, *HD.* Grasnarbe. Van bouwland dat tot weideland zal gemaakt worden zegt men: *komt* {p.4227} *nijt gau zode in*, zooveel als: er moeten jaren over verlopen vóór bouwland in goed grasland wordt herschapen. “Sommige weidestukken zijn geheel door 't water overdekt, 't welk, als de vorst schielijk mocht invallen, zeker geen geringe schade aan de zoogenaamde zode zal aanbrengen”. (*Stroobos* 26 Nov. 1875). Zie ook: *zōdden*.

zōddensteker; zie: *swalvesteert*.

zōdzak; zie: *zōddesak*.

zoeglap; zoeglappe (zuiglap), jongensspeeltuig = aan een touw bevestigd rond stukje leder, dat, vochtig gemaakt, plat op een steen wordt getrapt, die dan uit den grond kan worden getrokken, *Oostfr.* süglappe. – *de zoeglap deugt nijt*, of: *is nijt goud*, zegt men tegen iemand die de pijp dikwijls laat uitgaan.

zoelen = zuilen; *swak op zoelen wezen* = zwak op de beenen staan, vooral van kleine kinderen.

zoepen; zupen = zuipen, aan de zuip zijn; *zoepkalf, zoepswien, zoeplap* = zuiper, zuiplap; *hij zōpt as 'n kreupel* = hij is een groote zuiplap. *Oostfr. Holst.* suupvarken, suupswien.

zoepen, soepen; zupen = karnemelk; ook *Dr.* – *Oostfr.* supen, *Friesch* suip, sûpe, *Stadsfr.* suup; *Kil.* soepen, suypen = karnemelk; suypen, *Oostfr.* supen = drank, wat gedronken wordt; *dikzoepen* = wrongel, gestremde melk, *Holst.* dikmelk; “– vooral hebben wij nadeelige gevolgen gezien van het gebruik van gestremde karnemelk (dik soepen)”. (1866). Te Groningen: *Soepenstroatje. 'n snee zoepen mit 'n windai*, spottend = niet het geringste,

volstrekt niets. Vergelijking: *wit as zoepen*, van de gelaatskleur gezegd. *Sprw. Zoepen wordt börg veur karnemelk*, wordt gezegd wanneer bij eene verhuuring, bij eene verkoopning of bij eene aanbesteding personen voor elkander borg worden die beiden niets bezitten, of waarvan de een nog armer is dan de ander. *Oostfr.* De wei is de karnemelk hör börge.

zoepenbrei, soepenbrei; supenbrei, supenbrij (klemt. op: *brei, brij*) = karnemelksbrij, karnemelkspap. *Zegsw.:* *wat zoepenbrei* (ook: *zoepenbrood*) *nijt al vudt* (voedt)! ook wel met de toevoe- {p.4229} ging: *en dat zunder stroop!* zooveel als: wie ook al geen gevoel van eigenwaarde bezit! wie al niet trotsch kan wezen! schertsend van kinderen, spottend van groote menschen.

zoepenbrood (klemt. op: *brood*) = roggebrood in karnemelk gekruimeld; *Oostfr.* supenbrôd. Zie: zoepen 2.

zoepenkees; zie: zoepenkeeske

zoepenkeeske = karnemelkskaasje. Eigenlijk hangop of hangebast die men in een kommetje heeft geperst, en 't welk, als geraspte kaas, bij roggebrood wordt gegeten. Wordt ook als stofnaam gebruikt en luidt dan: *zoepenkees*.

zoepennap; houten drinknap, inzonderheid een nap om karnemelk uit een vat te scheppen.

zoepentien; zoepentiene = zupenvat = karnemelksvat, *Oostfr.* supentîne “*doar bie joe stait ijn tien mit zoepen, doar ken ie wel wat oet drenken; 't is wis nog zijt zoer, anders zel 't wief joe wat koffie moaken*”. – “Door zeer velen is bij het varkenshok geplaatst een *drank-* of *zupenvat*, men mag zeggen een vergaderbak. Daar komt in karnemelk, bij ons genaamd *zupen*”, enz. (1877). Zie ook: zoepen 2.

zoeperd = zuiper, dronkaard. Zie: zoepen 1.

zoeperei (zuiperij), voor: zuippartij; het zuipen; “*Van dei zoeperei hawwe op de utigst van voader 'n bult last.*”

zoepêrg = als een zuiper; *hij zōcht 'r zoo zoepêrg oet* = hij ziet er uit als een dronkaard.

zoepkalf; zie: zoepen 1.

zoepswien; zie: zoepen 1.

zoerenzoepen (*Westerw.*) = karnemelk met brood gekookt. Zie: zoepen 2.

zoes, in: *kolle zoes* = het zachte geluid (zachte *roazen*) van het water wanneer het een korten tijd boven een vuur heeft gestaan. Zie: roazen.

zoedert; zie: zoesklôt. {p.4231}

zoesklepperei; zie: gezoes.

zoesklôt = zoespïet = zoedert, meestal met *olle* voorop = zaniker, zeurder, zeurkous; meest van mannen gezegd. Eigenlijk is 't eerste woord alleen voor vrouwen, het tweede voor mannen, het derde voor beiden. Zie: zoezen, klôt en piet.

zoespïet; zie: zoesklôt.

zoet (*Laurm.*) = stroop.

zoeze (soes); *an de zoeze wezen* = aan 't zwieren, rinkelrooien zijn en daardoor in gestadige bedwelming verkeerren. *Dr.* zoes = half dronken, door den drank bedwelmd. *Oostfr.* in de söse = dronken zijn.

zoezen (suizen) = onophoudelijk over eene zaak mopperen; *lig doch nijt te zoezen* = houd u daarover toch stil, maal mij daarmee niet langer aan de ooren; *hij! wa's dat 'n gezoes* = foei! wat is dat een gemaal en gezeur; – *'t regent dat 't zoest* = het regent geweldig; (*Dr.:* zij schieten dat 't zoest en kraakt = zij schieten er geweldig op los); *dank joe dat 't zoest!* = 'k zou je danken! Zie: roazen.

zoi; zie: raike.

zoiboie; zie: raike.

zoien; zie: zaaien.

zōk (*Old. Westervw. Goor*) = **zik** (*Westervw. gedeeltelijk*) = **zük** = zich, waarvoor in de *Ommel. hōm*, en: *heur. Dr. zuk, Oostfr. sük, MNederl. sich*, van 't *HD. sich*, Vgl. hōm.

zōk; zuk = zulk; *zōkke* = *zukke* = *zulke*; 't is *zōk* mooi weer; 'k heb *zōkke* kolle vouten! (klemt. op het woord.) *Dr. zuk*, *ODr. suck*, *Overijs. zok*, *ZHoll. zakke*, *Oostfr. sük, sülk*; *Neders. suk, sük*, *Holst. zōk*, *Noordfr. sōck*, *MNederd. solk, sulk, suck*, *Oudfr. selk, suk, enz.*; *Friesch suk, sok*, *Wang. Saterl. suk*, *Eng. such*; *OHD. sulîck, sulich, enz.*, *MHD. solich, solch*, (van het *Goth. svaleiks* = *zōó* gevormd, *zulke* kenteekenen bezittend), uit: *zoo*, en: *lich*, in *ähnlich*, enz., en in ons: *gelijk*, *gelijken*, enz.

zō'k = *zou ik*; *doar zō'k op passen* = *daar zou ik mij voor wachten, dat zou ik niet doen*; *dat zō'k nijt wijten!* = *dat zou ik niet {p.4233} weten!* (*Dr. zu'k*). Staat voor: *zōl ik*, en (*zul ik*).

zok = **hoos** = **knul** = **kloot** = schimpwoord voor: *sul*, zeer eenvoudig, onnoozel mensch. De beide laatste alleen van manspersonen.

zōkken; zōkkent = **zukken, zukkent** = **zōks** = **zuks** = **zukkenijn** (enkv.) = *zoo een, zulk eene, zulke, zoodanige*; *zōkken is 't r nijt meer* = *die of dat is éénig*; *zōkken* (mv.) *heb ik guster nog zijn* = *zulke heb ik gisteren nog gezien*; *wie hebben ook zōkken*, enz. = *wij hebben ook zulk eene, en: zulke*.

zōkkent; zie: *zōkken*.

zōks = **zuks** = *zulks, zoo iets*; *zōks is nijt mooi* = *zulks, bv. eene aangedane beleediging moet men afkeuren*; *zōks is gemijn* = *dat is slecht, gemeen gehandeld*; *zukswat* = *zoo iets*; *zōks goud* = *zulk eene stof*. *Dr. Landr. II, 19*: ofte bij gebreeke van *zuks*; *Oostfr. süks*. Zie ook: *zōkken*.

zōksoort; zie: *zuksoort*.

zōksoortige; zie: *soortige*.

zōl = *zou*, *Dr. zul.*; *zōl dat wat?* = *hebt gij daar belang bij?* *wie zōllen mör'n noa stad* = *wij zijn van plan morgen naar Groningen te gaan. wat zōl't?* (klemt. op: *zōl*) = *wat zou dat?* verschoonend voor: *dat is zoo erg niet*; *ik zōl die 't ofroaden* = *ik raad het u af*. *Dr. Landr. (1608) III, 18*: *solden* = *zouden*. *HD. sollen* = *zullen*.

zōldat, zōltat = *zou dat*; *wat zōldat?* = *dat heeft immers niets te beteekenen!* laat dat maar begaan. (Klemt. op: *zōl.*)

zōlde; zie: *zulde*.

zolden; de boorden van de Westerwoldsche A, die alleen bij hoog binnenwater overstromd worden, zooals bv. achter Nieuw-Beerta. *Oostfr. sol* = de weeke, slijkige, buiten het eigenlijke vaarwater liggende deelen eener havenkom, waar de schepen bij ebbe droog liggen. *Kil. sol* = poel, laag moeras; *Eng. soil*, *gewest. soal*, *AS. sol, syl* = *modderpoel*; *Nederd. soll* = poel in de laagten van graanvelden; ook: *drassige grond*; *MNederd. sol* = *drassige bodem, moeras, poel*, *OHD. sol*, *MHD. sol, söl*, *HD. Sohle, Suhle*. Vgl. 't *Lat. insula*, (*HD.*) *Insel* = *waterland*, en met: *zout*, *zolt*, *Oostfr. solt*, van denzelfden wortel: *sal, sar* = *gaan, zich bewegen, glijden, vlieten, stroomen, enz.* Zie *ten Doornk. art. sol 1*, alsook: *sol*.

zōlm (*Veenkol.*) = *zelf*. Verb. van: *zelven*. {p.4235}

zōlms, in: *van zōlms* = *van zelf*; zie: *zulm*.

zōls = *zelfs*; *hij het zōls in de Oost west*; *da's van zōls* = *dat spreekt van zelf*. *Stad-Gron. zōls, zōlfs*, ook *Dr.* Zie ook: *zulm*, en: *zuls*.

zōlst; zie: *zōst*.

zolt = *zout*; *nijt van zolt wezen*, de gewone troost als men door den regen nat wordt. *HD. Salz*, *Oostfr. solt*, *Eng. Zw. salt*, *Fransch sel*, *Lat. sal*. *Sprw. 'n Kus zunder board is as 'n ai zunder zolt* = *een kus van een baardeloos jong mensch is als een ei zonder zout, dus smakeloos, natuurlijk in den mond eener vrijster*. Vgl. 't *Nederl. zult, zilt* en 't *HD. söl, sool, Sohle, Sole, Sulze, Sülze* en 't *ww. selchen*.

zōlte = *zoudt, moest*; *mouder ropt 'ie, doe zōlte op 'n bosschōp* = *moeder roept u, gij zoudt eene boodschap doen*.

zolte melle (*Westerkw.*); zeker onkruid.

Zoltkamp = *Zoutkamp*; *Zoltkamper dans* = *eene soort van volksdans der Zoutkamper visschers, waarbij geweldig met de voeten gestampt en in de handen geklapt wordt*.

Zoltkamper dans; zie: Zoltkamp.

zoltpêloar (zoutpilaar), slechts in: daar *stoan as 'n zoltpêloar* = daarheen staan als in één stuk, vooral van vrouwen die niet weten aan te pakken. (Overigens: pilaar = *pielter*.) Vgl. *Zeeman* bl. 488.

zömer; **zummer** = zomer, als tijdsbepaling onz., ook in geschrifte; “Sedert van 't zomer is men hier (Farmsum) begonnen”, enz. “Van 't zomer verdienen de arbeiders gemiddeld een rijksdaalder”. (Winschoten 1873.) Zoo ook: *dit zömer* = deze, of: dezen zomer. Evenwel: *wie komen van 't winter*, of: *van de winter in de zömer*; *wie hebben 'n mooie zömer*, enz.

zömerbrand; zie: winterbrand.

zolttheern = gezouten haring; *zolttheerns* = gezouten haringen.

zömerhoes; **zummerhuus**; **zömerhuus**, in geschrifte *zomerhuis* = priëel, 't zij een gebouwtje, koepel, tuinhuisje of optrekje, of bestaande uit latwerk met slingerplanten. “Te huur: Eene behuizing buiten de Apoort voorzien van vier kamers (enz.) en ruim Zomerhuis”. – “Te koop: Eene aanzienlijke Heeren behuizing en schuur, met erf en tuin, boomgaard en {p.4237} zomerhuis”, enz. Te Groningen heette het vroegere Sociëteitsgebouw in de Nieuwe-Kijk-in-'t Jat-straat: 't *Hooge zömerhoes*. *Friesch* somerhuis = tuinhuis of speelhuis; *Kil.* somerhuys, speelhuys.

zomerhuis; zie: zömerhoes.

zömerjammen; zie: jammen.

zömerke (zomertje) = mooie dagen in den nazomer; 'n *mooi zömerke* (*Ommel.*) Vgl. kraizömer.

zömerkeuken; **zummerkeuken**; vertrek in eene boerderij waar het huisgezin des zomers woont.

zömersmikken (*Old.*) = **zummersmikken** (*Ommel.*) = **zömerstippen** = zomersproeten.

zömersmikkîg = **zummersmikkîg** = **zömerstippig** = met zomersproeten in 't gezicht. Zie: zömersmikken.

zömersoorteerappel = zomeraardappel.

zömerstippen; zie: zömersmikken.

zömerstippîg; zie: zömersmikkîg.

zömervalg; zie: valgen.

zömervalgen = braken, braak leggen. “Men hoort dan ook reeds vertellen van landbouwers die voornemens zouden zijn om het koolzaad maar om te ploegen en 't land te zömervalgen.” (Noordbroek 1881). – “De opbrengst daarvan is steeds zeer bevredigend geweest, ja zelfs op stukken, die, rekende men naar vroegere jaren, aan 't zömervalgen toe waren.” (Marne 1874). *Ned-Bet.* zomervaoge. Zie: valgen.

zömervogel (*Westerw.*) = vlinder.

zömerzijsen, in geschrifte *zomerzeeuwschen*; zie: elfringen.

zōnd = gezond; *hou gait', nog zond?* (of: *nog vlug?*) = hoe vaart gij? *hou is 't mit joen hoesholn? bin almoal nog al zoowat zōnd? hij was zóó zōnd, zóó dood* = hij is plotseling gestorven; *bist wel zōnd!?* schertsend: scheelt het u in 't hoofd? *den mōs 'k ja nijt zōnd wezen!* = (als ik dat deed) moest ik immers verdwaasd wezen! *'k mag nijt zōnd wezen!* (als dat niet {p.4239} waar is). Er zijn enkele uitzonderingen dat het voorvoegsel niet wordt weggelaten. Bedankt een der aanzittenden voor een lekkeren beet, zoodat de overigen een grooter aandeel kunnen bekomen, dan zeggen deze: *zōks meer en den gezōnd*. Zie ook art.: gezond-grōnd. *Dr. zond. Oostfr. Neders. Deensch Zw. AS. sund, Eng. sound, Oudfr. sund, sond. Zegsw.:* *wat ken 't schelen as 't kind* (met den klemt.) *moar zōnd is*, eigenlijk: wat kan het de baker schelen, enz., zooveel als: dat hindert niet, daar kan 't wel om doorgaan.

zóó, voor: nog maar een oogenblik geleden, zoo pas; *zij bin zóó komen; zij gaan zóó weg; 't kookt zóó; 't is zóó tien uur*. Zie ook: en zoo.

zoo; zie: zookwellên.

zooas (zoo als) = wat men noemt, om 't maar zoo eens te noemen; *hij is zooas kondêkteur bie 't spoor; ik bin hōm zooas bie 't hoes van de burgemeester tegenkomen; hij zōl zooas guster komen*, te vergelijken met: 't zeggen was dat hij mōr 'n komen zōl; *as joe zooas guster komen wazzen*, enz. Zal verkort zijn van: zooveel als.

zoodje, verkleinw. van: zoo, zoi; minachtend zegt men van een gezelschap, van een huisgezin, enz. dat geen besten naam heeft: 't is 'n zoodje.

zoodounde (zoodoende) = om die reden, daarom; *ik kōn mit 'n boer voaren, zoodounde bin 'k hier komen* = dat is oorzaak dat ik u een bezoek breng. Hangt dus nauw samen met de beteekenis van: alzo, op zulk eene wijze.

zoo en zoo = dat is de toedracht der zaak; *hij vroug mie d'r noa en dou zee 'k hom, zoo en zoo*, d.i. ik vertelde hem wat ik er van wist.

zooeven = een oogenblik geleden; *zij bin zooeven weggaan* = 't is nog maar eenige minuten verleden dat zij vertrokken zijn. Ook *Nederl.*, hoewel niet bij *v. Dale*.

zoogeliëks = terstond, aanstonds; *Dr. zoogliëks, HD. sogleich.*

zoogerekend; zie: *zootereken*.

zookwellên (*Ommel.*) = **zeubranden**, **zeubrannên** (*Old.*) = 't **zuur**, of: 't **zuur op de moag** = het brandend gevoel in de keel door het zuur in de maag, bij *v. Dale*: heete zode. Zoo hoort men {p.4241} ook: *de zoo*, of: *zeu brandt mie*, een bewijs dat men de herkomst niet vermoedt. *Oostfr. söbrannen, sürbrannen, Neders. sood, Westf. sōbrennen, HD. Sod*, meest *Sotbrennen, MHD. sôt*, eigenlijk = opborrelen, koken, van 't *MHD. sieden, Nederl. zieden*, waarvan ook het *HD. Sod* = wel, bron.

zooltje; zie: *anscheren*.

zoo'n = zulk een, zoodanige; staat voor: zoo een; 'k heb zóó'n pien = 'k heb zeer veel pijn; *hij verdijnt zóó'n geld* = hij verdient grof geld; 't is zóó'n beste kerel; *hij het moar zoo'n beetje verstand* = hij heeft maar weinig verstand; *hij bruukt zoo'n zolt* = hij gebruikt veel zout.

zoonênt, zoo'nt = zulk een, zoodanig een; *dat is net zoonênt as dienen* = dat (voorwerp) en die van u zijn gelijk; *zoonent heb ik guster op 't mart koft; zóónent is t'r niyt meer* = hij (zij, of: het) heeft zijns gelijke niet.

zoonsoortige = zoodanige, dusdanige, nagenoeg diens gelijke. Zie: *soortig*.

zóó of zóó = zóó zóó = op 't punt staan, er om dingen; 't was zóó of zóó of hij was verdronken = 't stōn zóó zóó (= 't was t'r bie of = 't kon niks meer lieden) = het stond op zijn kant.

zoopke; zie: *zeupke*.

zoo 's 't net = 't is volkomen waar wat gij daar zegt, dat is juist den spijker op den kop geslagen.

zootereken, zootrekend, zoogerekend, zoo t'reken = aangenomen, aldus gerekend, veronderstellend; ook: naar mijne berekening; 't is zootereken twintig jaar leden, dat, enz. = wij willen voor 't oogenblik aannemen dat het twintig jaren geleden is, dat, enz.; *den goa je zoo te reken mit vijrtien doag op rais; "dat was zoo te reken preekstoul"* = diende voor preekstoel. Niet zelden wordt het als stoplap gebruikt; zie: *sprekwoord*.

zóótezeggen = bijna; 'k heb 't zóótezeggen doan = ik ben bijna klaar met mijn werk; *hij was zóótezeggen vallen* = hij was bijna gevallen; 't is zóótezeggen twalf uur = 't is op slag van twaalven. Zooveel als: om zoo te zeggen, 't kan wel zoo heeten, 't is evengoed alsof het gedaan ware. {p.4243}

zoo te zeggen = om het zoo eens uit te drukken; *dat is zoo te zeggen 'n klink op 'n krainust.*

zootrekend, zoo t'reken; zie: *zootereken*.

zooveul (zooveel), als stopwoord, bv. in: "da'k zooveul as dij zoaterdagoavend komen wol."

zoowat (klemt. op: *wat*) = 'n **gangetje** = bijna, niet volkomen, ten deele, gebrekkig, 't wordt *zoowat licht* = de dag breekt aan; *mit 't loopen gait 't nog moar zoowat* = het gaan valt mij nog moeilijk, enz.; *hij 's zoowat weer kloar* = gedeeltelijk hersteld; *da's moar zoowat* = dat kan er niet goed door; ook: daar valt niet op te roemen, bv. op de gezondheid, de verdiensten,

de vruchten, enz., alsmede: dat stem ik niet gaaf toe, en in deze beteekenis ook elders gebruikelijk; *om vijf uur zoowat* = omstreeks vier uur. 't is moar zoowat om doar ofstand van te doun = 't valt moeilik om daarvan te scheiden. Op de vraag: *hou is 't mit hōm?* kan het antwoord luiden: *zoowat hen, 'n gangetje, 't is moar zoowat hen mit hōm*, (met zwakken klemt. op: *zoo*) enz., ook, als versterking: – *zoowat en zoowat; d'r is zoowat over proat* = er is van gerept, wij hebben er als ter loops over gesproken; *zoowat hette 't zegd* = hij heeft er iets van te kennen gegeven, het min of meer beloofd; 'k wijt 'r zoowat van = ik weet er iets van; *zoowat wijt ik wel wat dat kösten mout* = tennaastenbij weet ik, enz. *Dr.* zoowat hen = even toereikend, nauwelijks voldoende.

zóówat = zoo iets; *zóówat heb ik nog nooit zijn* = zoo iets heb ik nog nooit gezien; *zóówat hewwe nooit beleefd* = zoo iets hebben wij nog niet ondervonden, enz.; *in zóówat is hij nogal goud* = in zulke zaken handelt hij nogal verstandig, is hij zeer billijk, enz.; *wat mout men van zóówat denken! an zóówat duurt men nijt an toukomen.*

zoo wat hen, zoowat hen (zoo wat heen) = redelijk, tamelijk, inzond. wat de gezondheid betreft; *hou gait'?* (hoe vaart gij?) antw.: *zoo wat hen* = zoo zoo, ik ben wel niet volkomen gezond maar erg is het toch ook niet. Zie ook: zoowat. {p.4245}

zoowel, évenwel = in de plaats van; *as ik zoowel dien voader was zōl 'k die 't wel leeren* = was ik uw vader ik zou u mores leeren; ook *Overijs. as 't zoowel twalf uur was* = was het twaalf uur.

zoozeer, achter een' zin of zinsdeel; 't is nijt om 't geld zoozeer dat zij zooveel loon vragt; *moar dat hindert mie nijt zoozeer.*

zóó zóó; zie: zóó of zóó.

zörg (= zorg) voor: vrees; *doar huif ie gijn zörg veur hebben* = daar behoeft gij niet voor te vreezen; *hij het zörg in zien bruir dei mit dei störm in zee was* = hij vreesde voor het lot van zijn broeder, enz.; 't zel mien zörg wezen! (= 't zal mij eene zorg zijn) iron. voor: daar bemoei ik mij niet mee, daar zal ik mij niet aan branden, enz. *Hooft zorgh* = vrees; *zorghen* = vreezen (*Ned. Hist.* 517, 23); *Vondel*: Och ick zorgh mijn droom is al te waer. – Wij luistren toe met zorgh dat hier geen ramp uit kome. *Job.* 6:18 *sorge* = vrees.

zös (*Ommel.*) = **zesse** (*Old.* enz.) = zes. In 't *Westerkw.* wordt de ö in dit woord gerekt uitgesproken; in *möln* daarentegen kort. *Mecklenb.* sös = zes.

zōst = **zōlst** = gij zoudt, en: zoudt gij. Zie: zellen, en: zelst.

zoug = **zoagde** = zaagde; 't laatste is meest algemeen.

zucht. Wanneer landerijen aan eene gebrekkige afwatering lijden, zóó, dat zij het regenwater niet genoegzaam meer doorlaten, dan zegt men: *zit zucht in 't land*, ook: 't is *zuchtig*, eigenlijk zooveel als: lijdende aan waterzucht (waterziekte); *zuchtgeuten* (*Old.*), in geschrifte *zuchtgoten* = greppels in een stuk land om eene spoedige afwatering te bevorderen. "Men ziet soms hier en daar op bouwlanden kale plekken, onder de benaming van *zucht*, waarin het koren wegblijft; de oorzaak is dat het water daar te lang staan blijft, waardoor het gezaaide moet sterven" (1880). "Vervolgens gaf de redenaar eenige beschouwingen ten beste over de zoogenaamde *zucht*, die vooral in deze provincie op kleigronden veelvuldig voorkomt." (*Noordbroek* 1881). "– 't graven van *zuchtgoten*, of andere *goten* en *slooten*." (Uit *Blijham; Lanb. Kron.* 1882). "De gevulde gaten met verwerkten grond trokken een massa water, zonder het overtollige te kunnen aflozen, waardoor de grond *zuchtig*, koud en onvruchtbaar moest worden." (1881) – De uitdrukking: 't *gait in ijn zucht deur* wil zeggen: die personen behooren wel niet zoo goed {p.4247} bij elkander, maar voor dien keer zijn zij het tamelijk goed eens om gezamenlijk pret te maken. (Staat hier voor: *tocht*, *trek*, *stroom*). Zie ook: zöcht, en vluik. **zuchten** = drinken, eene teug uit de veldflesch nemen, op de jacht of bij 't visschen; ook *Dr.* Zie ook *Herroem* n° 160.

zuchtgeuten; zie: zucht.

zuchtgoten; zie: zucht.

zuchtîg, in de alliter.: *zijk* (of: *zaik*) en *zuchtîg* (*Hoogel.*) = lijdend, sukkelend. Zie ook: *zucht*.
zudêln = bij kleinigheden of geringe hoeveelheden verkoopen of venten, zoals bv. de talhoutschippers doen; *hij mout 'r mit zudêln* = *mout 't oetzudeln* = er om lopen om zijne waar bij kleine partijen aan den man te brengen; “*hai lopt tegenswoorig in stad te züdeln mit oal*”, enz. *Friesch* suitelen, *Kil.* soetelen, *Neders.* suddeln, *Oostfr.* sellen, uutsudeln, *Nederd. MNederd.* sellen, *Oudfr.* selljan, *OHD.* saljan, seljan, *MHD.* sellen, *AS.* sellan, *ONoorsch* selja, *Eng.* to sell = verkoopen; *Goth.* saljan = opbrengen, offeren. Vgl. v. *Dale*: zoetelen = spijs en drank in een leger verkoopen.

zudelvracht; de laatste vracht turf die de turfschippers in den herfst uit het veen halen, ten einde die 's winters bij kleine hoeveelheden te verkoopen, *oet te zudêln*. “*Törfschippers dei mit heur zudelvracht 'n pörtje oet 't veen mitnomen haren wazzen der loos mit*”, (duur mee, in dien strengen winter).

zuders; zie: *oosterd.*

zudoar = *ziedoar*. Zie onder art. *je*.

zuibui; zie: *raike*.

Zuiderclauwe; zie onder art. *Noorderclauwe*.

zuie; zie: *raike*.

zuien; zie: *zaaien*.

zuik; zie: *zöcht*.

zuiken = zoeken; ‘*k wijt nijt woar 'k 't zuiken zel* (ik weet niet waar ik het zoeken moet), zegt iemand (bv.) die kiespijn heeft. {p.4249} Verv.: *ik zuik*, (teg. tijd), *doe zöchst* of *zochst*, *hij zöcht*, of: *zocht*, tegenw. en onv. verl. tijd. *Dr.* hij *zücht* = hij zoekt, en: hij *zocht*.

zuit = zoet; ‘*t is zuit op 't regen* (‘t is zoet op ‘t regenen) = het is dag aan dag regenachtig, telkens begint het weer te regenen; *wie kennen 't mit zuite monden op* = als dat op is zouden wij nog wel meer lusten; ‘*t is goud van zuit*, of: *zuite* = die spijs of drank is zoet genoeg, maar ook niet te zoet.

zuitbakken (ww.) = koek en banket bakken; *hij dut 't zuitbakken ook*, eigenlijk zooveel als: hij bakt ook zoete waar. Zie ook: *zuit*.

zuitbrood = **zuitbakken brood** = ongezuurd roggebrood (zwart brood). Zie: *zuit*.

zuiten = zoeten, zoet maken, een zoeten smaak aan iets geven; *dit stroop zuit nijt veul*.

zuit-en-zuur; kleine balletjes van meel, suiker en citroensap.

zuite proater = gezellige prater, iemand die gaarne praat en naar wien men gaarne luistert.

zuite ventjes; zie: *keeskes*.

zuitjes, voor: onhoorbaar, in: *zuitjes lezen* = niet hoorbaar lezen. Zie: *hardop*, en: *zuitjestêr*.

zuitjester, vergroot. trap van: *zuitjes* = zoetjes = zachtjes, en: langzaam; *ie mouten zuitjester loopen* (*proaten*, *zingen*, enz.) = niet met zooveel gedruisch, en: niet zoo hard.

zuitkauer (zoetkauwer); iemand die veel lekkers eet, er ten minste veel van houdt.

zuite = zoetheid, het zoet van smaak zijn; zie: *zuit*. Gevormd als: grootte, van: groot, enz.

zuit zeupke; zie: *zeupie*.

zu je; zie: *zei'*.

zuk; zie: *zök*.

zukke (zie: *zök*), *Oostfr.* sük. *Wvl.* zuk; zuk a man; zukke zaken.

zukkenijn; zie: *zökken*.

zuks; zie: *zöks*. {p.4251}

zuksoort; **zöksoort** = zulke, dergelijke; *zuksoort mensen*, *goud*, enz.

zukswat = zoo iets; *ik hol wel van zukswat*; “*Zai haren zukswat vast al wel veul vaoker zain en heurd*.” Meer aardigheidshalve voor: *zóówat*; zie ald.

zulde; **zölde** **zulfde** = zelfde; ‘*t is de zulde* = dezelfde; ‘*t zulde* = hetzelfde; ‘*t is mie 't zulde* = ‘t is mij om ‘t even; ‘*k docht 't zulde* (= ‘*t ijenste*) *wel* = dat had ik wel gedacht, dat voorzag

ik. Overtollig bv. in: *zoo'n zulde houd heb ik kregen; zoo'n zulde peerd het hij koft; zoo'n zulde bōksen har hij an.*

zulf, zuls, zōls, zulm, zulms, zōlms = zelf. Zegsw.: *wie hebben 't geld zulf* (ook: *de tied zulf*) = wij kunnen 't wel betalen, schertsend doch zonder te jokken. Eigenlijk zooveel als: wij kunnen over geld of tijd beschikken. Vgl. wij hebben den tijd aan ons. – *zij doun 't wark ('t schoonen, enz.) mit heur zulf* = zij doen het zonder hulp van vreemden; *wie bin onder ons* (of: *op*) *ons zulf* = wij hebben op dit oogenblik geen vreemden in huis, waarin dan ligt opgesloten: wij kunnen de huishouding inrichten naar ons goevinden; *doar wi'k zulf bie wezen* = daarmee zullen ze mij niet foppen, daar zal ik zelf voor waken, geloof maar dat ik op mijne hoede ben; *hij is nijt veur hōm zulf* = hij behartigt de belangen van anderen beter dan zijn eigene, hij is lang niet genoeg op eigen voordeel bedacht. Zegsw.: *elk veur hōm zulf en God veur ons allen*, schertsend zooveel als: ieder moet maar zorgen dat hij zijn deel krijgt, over anderen hebben wij ons niet te bekommeren. Overtollig in: *'k wijt zulf niet wat 't beste is; hij wijt zulf nijt hou hij d'r mit an mout; 'k wijt zulf nijt hou 't hijt; dat wijwe van ons zulven wel* = dat behoeft niemand ons te zeggen; *elk bie hōm zulf* = ieder voor zich zelven. Zie ook: zulm. **zulfbakken** (zelfgebakken) = brood van rogge dat men zelf heeft gebakken, wat nog in Westerwolde plaats heeft. “*Doar stoef bie de koffiëpot stait 'n stoapel zulfbakken stoete.*” (Westerw.)

zulm, zulms, zōlms = zelf, zelve, zelven, (Oostfr. *sülm*), door de snelle en slordige uitspraak; *'k heb 't zulm zijn, doan, enz.; da's ja van zulms* (of: *van zōlms*) = dat spreekt immers van zelf. WVl. dat spreekt van zelfs.

zulms; zie: zulm.

zuls = zelfs; “– *in 't leste, Drinkt deur gewoonte zuls de beste, Wel rijs wat riekelt.*” Zie ook: zulf.

zulte; zie: zultje.

zulte hakken; zie: zulthakken.

zultêrg = ziltig; *dei inzette boonen* (of: *boeskool*) *bin zoo zultêrg, zij mouten eerst ofkookt wor'n.* {p.4253}

zulthakken, zulte hakken (zonder enkv.) = wintervoeten = *kolle in de vouten, toonen, hakken*; Oostfr. *sülthakke*. Zie ook: schithakken.

zultje (onz.) = **zulte**, bij v. *Hall*: zoutwater Aster, zoutwater-sterrekruid, Aster trifolium. Hij geeft aan de Groninger benaming de voorkeur, omdat deze plant alleen groeit op zilte gronden, en er in onze tuinen zooveel meer andere soorten van Asters worden aangekweekt; *Nederl. Plantensch.* bl. 130. Oostfr. *sülte, sültje, soltje* = zeestrand Aster, aster trifolium.

zultmōt, minachtend voor: dik, vadsig, onbeholpen vrouwspersoon, gewoonlijk: *olle zultmōt*. Uit: *zult* = zilt, en: *mōt* = zeug.

zultpoot = **zultvout**; de weeke deelen aan den snuit en de pooten van een rund, die, na gekookt te zijn, in wei of in het dunne van karnemelk wordt ingemaakt; “*doar stonnen boalies vol mit zultvout en mit hiese.*” (v. *Dale*: *zultepoot* = ingelegde poot van een rund of varken.)

zultspek = spek, dat eerst gezouten en gekookt en dan in karnemelk wordt gelegd. Men eet het altijd koud met azijn, waarbij men ook wel voegt peper, rauwe peterselie en uien. Een varken, dat daarvoor hoofdzakelijk wordt gemest noemt men *zultswien*, en omdat het gewoonlijk jong en klein is, *zultswientje*; *wie hebben 'n zultswientje op 't hok* = wij mesten een varkentje om *zultspek* te krijgen. (v. *Dale*: *zultspek* = gezouten spek.)

zultswien, zultswientje zie: zultspek.

zultvout; zie: zultpoot.

zulverkleurde (bvnw. en znw.) = beest, inz. koe met eene kleur gelijkende op die van zilver; ook van stoffen met een zilvergans.

zulversmid (*Goor.*) = **goldsmid** = vervaardiger van gouden en zilveren voorwerpen.

zumen = zuimen, talmen, dralen; *doar moi'e nijt mit zumen* = dat lijdt geen uitstel. Zie ook onder art. *Aise*.

zummer (*Ommel.*) = **zömer** (*Old. Westerw. Goor.*), onz. = zomer, ook in alle afl. en samenstell.

zummerhoes = **zömerhoes** = **zömerhuus**; zie *zömerhoes*.

zummerkeuken; zie: *zömerkeuken*. {p.4255}

zummersmikken; zie: *zömersmikken*.

zummersmikkîg; zie: *zömersmikken*.

zummevalgen; zie: *valgen*.

zummevogel; zie: *zundvogel*.

zummerzeeusen = *zömerzijsen*; zie ald.

zun; **zunne** = zon; *de klok gait veur't zun* (*Ommel.*) = – gaat vóór zonnetijd; *da's de eerste dag dei de zun an de hemel komen let* = dat is de eerste dag (bv.) dat het niet regent; *mit 't zun om*, bv. bij het rondgeven van de kaart zooveel als: linksaf ronddeelen; *tegen 't zun* = van links naar rechts, in een' kring. (*ODr.* mitter sonnen om = mit der sonnen ommegank); *is gijn zun of wiend in*, zegt men van huizen die leeg staan, van doozen, laden, kasten, enz. die leeg zijn, veelal om verwaarloozing of armoede te kennen te geven; *hij 's zoo bot ien zun* = hij kan daar van alle kanten bespied worden. *Sprw.* *As 't regent en de zun schient bakken ze pankouken in de hel*, ook: *As 't regent en de zun schient gait 'n snieder noa de hemel*, *Nederl.:* – dan is't kermis in de hel. *Oostfr.* Wenn de sünne schint un 't regent, dan bakken de heksen pankôk, of: dan is in de helle hogtîd.

zunde = zonde. *Zegsw.* *zij 's de zunde wel weerd*, van eene flinke meid gezegd. Op de vraag: *wijstoe wel wat zunde is?* verlangt men tot antwoord: *dat 'n old wief n... wordt doar d'r jongen genôg bin*.

zunder = zonder, ook *Dr.:* *dat ken d'r wel zunder* = dat is niet noodzakelijk, 't is geene behoefte, 't kan er wel buiten; *'k bin d'r nooit zunder*, bv. zonder pijn, zakgeld, zekere gedachten, enz.; *zunder scheer mie de gek!* = nu in allen ernst gesproken! *zunder niks*, voor: zonder iets, met ledigen zak.

zundîg (= zondig), in: *doar 'k zoo'n zundîg woord op zeg*, eene soort van verontschuldiging als men iets met een' vloek heeft bekrachtigd en zich daarover eenigszins schaamt. Wordt bijna niet anders dan van vrouwen gehoord. – *'t is zundig woar* = 't is stellig waar, zooveel als: 't is wel zonde dat het waar is, zonde dat ik het zeggen moet; ook *Dr. Geld.* {p.4257}

zundvogel = **zummevogel** = **bottevogel**; eene soort van vlinder.

zunîg (= zuinig) = armoedig, armelijk, sober, nauwelijks toereikende. *Dr.* schraal, sober; *zunîg kieken* = er bedrukt, niet opgeruimd uitzien. Van: zien; zie *ten Doornk.* art. sên. (*v. Dale:* zuinig kijken = verbaasd kijken, boos kijken.)

zunne; zie: *zun*.

zunnen (ww. = zonnen); *'t zunt nijt* = de zon schijnt niet genoeg om 't gras, waschgoed, enz. snel te drogen; *as 't moar zunt is 't ies gau weg*.

zunnepit = zonnebloem.

zunnepitten = de vrucht der zonnebloem.

zunscharms, **zunnesharms** (zonneshermen) = zonneblinden, jaloezieën.

zunnîg = zondig, door uitlating der *d*. Zie *zundîg*.

zunschienweer; een dag dat de zon schijnt; veronderstelt eene geheel heldere, althans weinig bewolkte lucht.

zupen; zie: *zoepen 1*, *zoepen 2*.

zupenvat; zie: *zoepentien*.

zuren; zie: *koanebroaden*.

zus, verkleinw. *zuske*, in de *Ommel.* bij 't aanspreken van meisjes, vooral van kleine meisjes, waarvoor men in 't *Old. mien wichtje*, te *Groningen maisien* zegt. *Dr. Neders.* *zus*, liefkoozingswoordje tot kleine kinderen gericht.

zus en zoo; zie: *sus en zoo*.

Zuud, in: *de wind is Zuud* = het is een zuidenwind. Zoo ook: *de wind is Oost, West, Noord*.

zuudan (zuidaan) = ten zuiden van ons; *zuudan is brand*, enz.

zuun; zie: *suun*.

zuur, in: 't *zuur hebben*. fig. = het land hebben. *Old. Westerw.* *zoer* = *zuur*. Zie ook: *zookwellên*.

zuurappels; zie: *schip*.

zuurkool; zie: *beloazerd*.

zuurstip = zure saus. Zie: *stip*.

zuuske, suuske; zie: *suze*.

zuusken; zie: *suzen*.

zuver = zuiver, ook *Dr.*; 't *is zuver al duuster* = 't is bijna donker; {p.4259} wordt gezegd als men niet goed meer zien kan te werken; 't *is zuver kold* (= *kant kold*) = men kan het eerder koud dan warm noemen, als het nl. in den zomer is; 'k *wijt zuver nijt woar 't geld blift*, zegt de zuinige huisvrouw; *zij zegt zuver niks* = zij spreekt zeer weinig, zoo goed als niets; ook *Dr.* "Fōi Jan, nou wilt mie zuver temtijern" = 't lijkt er wel naar dag gij er plezier in vindt om mij te plagen en te kwellen; 'k *heb dei bōksen zuver nijt droagen, ik heb hōm oast nooit anhad, en doch is 'e zoo goud as of* = ik heb die broek zeer weinig gedragen en toch is zij bijna versleten. – "ik heb 't *peerdedrieven en opheuren van peerden d'r om overgeven, dat was mie zuuver onmeugelielik.*" *Wvl.* zuver = geheel en gansch, teenemaal. (*De Bo*).

zuzoi; zie *raike*.

zuzoien; = schommelen, zich heen en weer bewegen, bv. in een touwschommel; *zij zuzoit* = *zij valt in baide zieden* = zij gaat op die wijze mank.

zwaaiplaats; zie: *swoaien*.

zwalvesteert; volgens v. *Dale* in Groningen = wouw, een roofvogel.

zwarte broodjes; zie: *ooievaarsbek*.

zwarte turf; zekere soort van turf. "Burg. en Weth. van Groningen laten verkoopen de stadsvierde turf, bestaande in ongeveer 23397 ton van 2 HL (194 39/40 d.w.), zoogenaamde zwarte, te Pekela gegraven, en: de stadsvierde turf, zoogenaamde zwarte, welke dit jaar te Stadskanaal is gegraven." (1876).

zwartgras; zie: *duist*.

zwart zoad; in: *op zwart zoad zitten* = buiten betrekking zijn, en zonder die niet kunnen leven.

zwellig, voor: vochtig, nat, van landerijen gezegd. "UEA. gelieven bij deze in overweging te nemen dat zijne landerijen laag en zwellig zijn gelegen en gaat bij natte tijden niet slechts de vrucht maar ook de mest verloren," enz. (Adres van een Stadshuurder te Ter Apel, 1880).

zwetsloot = *swetsloot*; zie ald. In Holland (o.a.) komt eene familie *Zwetsloot* voor.

zwillen = steken turf in het veen; hoopen turf op het veld stand. Twee *zwillen* is te *Stadskanaal* gelijk aan één *dagwerk*.

zwoaien, swoaien = schoonrijden op schaatsen; de Duitschers zeggen er tegen: *Holländern*.

zwoul, swoul = zwoel, zoel; ook = tanig, van de gelaatskleur gezegd.

zwijsd; zie: *swiet*.

zwijsdig; zie: *swiet*.

zwijsd; zweet. Zie ook: *swiet*.

zij; voor: men, de menschen: *zij zeggen dat'r brand west is*. Zie ook: *zich*. {p.4261}

zij je; (= zie je), als stoplap voor: ziet u, vooral van schippers. Vgl. *wij je*.

zijkenwoak; de van *kluftswege* verplichte oppassing van een zieke, bij nacht.

zjil = ziel. *Sprw.* *Hij zit 'r op as de duvel op 'n zjil* = hij talmt niet, is er terstond bij, grijpt elke gelegenheid aan om geld te verdienen. *Neders.* He sitt up 't geld as duvel up de seel, van een gierig mensch gezegd. Zie ook: ziel.

Zjildiep; zie: Zieldijp.

zjilricht; zie: zielricht.

zjilrichter; zie: zielrichter.

zjilshot; zie: zielschot.

zjilstoat (zielestaat); hij (of: zij) *het 't mit zien zjilstoat te doun* = hij maalt over den godsdienst.

zjilvest; zie: zielvest.

zjilvestenij; zie: zielvest.

zjilvester; zie: zielvester.

zjilvesterhuis; zie: zielvest.

zjilvesterwerken; zie: zielvesterwerken.

zjilwaarder; zie: zielwoarder.

zjimsleer; zeemleer: *Oostfr.* sêms lër, *HD.* semisch of sãmisch Leder, d.i. leder met vet of olie bereid. *MNederd.* sems, semmes, semesch, waarschijnlijk uit het Turksch semiz = vet. Zie *ten Doornk.* art. sêms.

zjimsleeren; van zeemleer gemaakt; *zjimsleeren lap* (of: lappe) = zeemslederen of zeemen lap. Zie: zjimsleer.

zijn; **zain** = zien; 'k mout (of: 'k zel) *ijs zijn* = daarop zal ik me eens bedenken, als antwoord op een verzoek; *as 'k weerkoom den zij je mie wel* (wanneer ik terugkom ziet ge mij wel), zoo {p.4263} veel als: ik kan, of: wil niet bepalen wanneer ik thuis kom; 't *komt moar even te zijn* = (dat gebrek) valt niet in het oog, men merkt het bijna niet; 'k mag 't (of *hôm*, enz.) *veur mien oogen nijt zijn* = ik vind die stof, die kleur, een gebouw, enz. zeer leelijk, ik mag het niet zien; *hij mag nog wel wark zijn*, schertsend, van iemand die bij een werk staat te kijken, voor: hij is nog niet heel lui; 't *zijn hei'e vergees*, zegt de koopman als hij zijne waar aanprijst. *Zegsw.:* *hei'e wel zijn van loopen!* enz. zooveel als: men liep om het hardst om weg te komen. *Verv.:* *doe zigst, zugst, hij zigt*, of: *zugt; doe zagst, wie zaggen*, enz. Vgl. oa.

zijn! = zien! in 't bluffen zooveel als: ik wil uwe kaart zien; (in 't andere geval is het: *pas!* of: *nijt zijn!*) Zegt nu de andere *steken?* en wordt daarmee genoeg genomen dan moeten de overigen in den pot zetten. Niet overal wordt dit spel aldus gespeeld.

zijnderoogen, in geschrifte *zienderoogen*, voor: zeer, buitengewoon snel van den groei van planten; "Het gras wast zijnderoogen en binnen weinige dagen zal het vee overvloedig te eten hebben." (Leek, 30 Mei 1881.)

zijn loaten; zie: liefbuiden.

zijn-zeggen, in: *loat ons 't licht opsteken den ken we zijn wat we zeggen*.

zjip; **zjipe** = zeep; *zjipkop* = blikken, tinnen of koperen bakje of potje voor groene zeep. Vgl. kop.

zjipêrg (zeepig) = zacht gekookt, van eieren; 'n *zjiperge douk* = een doek van zeepsop doortrokken.

zjipkop; zie: zjip.

zjisen (Zeeuwschen) = Zeeuwsche aardappelen die vroeger in de *Ommel.* veel geteeld werden; *Oostfr.* seefskén. Zie: elfringen.